BIBLIOTHECA
JURIS
CANONICO-CIVILIS
PRACTICA,
SEU
REPERTORIUM
QUÆSTIONUM MAGIS PRACTICARUM
IN UTROQUE JURE ETIAM ANIMÆ;
OMNIBUS IN UTROQUE FORO VERSANTIBUS
Atque animarum Curam exercentibus apprime utile, ac neceſſarium
STUDIO AC OPERA CONCINNATUM

FRANCISCI ANTONII BEGNUDELLI BASSI,
Tridentini SS. Theol. Doctoris, Cathedralis Eccleſiæ Friſingenſis Canonici Capitularis ac S. Scholaſtici, nec non Celſiſs. & Rev. DD. JOANNIS FRANCISCI Epiſcopi ac S. R. I. Principis Friſingæ Vicarii Generalis, Officialis ac Conſiliarii Eccleſiaſtici.

Poſt plures Colonienſes Editio prima Italica cæteris omnibus ornatior, in qua noviſſima præbentur Additamenta

Ex Operibus BENEDICTI XIV. Summi Pontificis ſeliciter Regnantis deprompta.

TOMUS SECUNDUS.

MUTINÆ,
Expenſis MODESTI FENTII Veneti.

M. DCC. LVII.

NAPOLI

Digitized by Google

ELENCHUS VERBORUM, ET QUÆSTIONUM,

ac Summarium materiarum, quæ in Tomo Secundo continentur,

In quo primi numeri donotant numerum marginalem cujuſvis paginæ.

FABRICA, ſeu ÆDIFICIUM.

QUousque fabricans poſſit ædes ſuas tollete? & quid ſi officiat ædibus vicini? Et quid ſi obſtet ſervitus? aut fiat ad æmulationenem? an, & quando æmulatio præſumatur, an in domo propria opus conſtruere, ex quo immediate, vel mediate in alienum fundum aliquid immittatur, ex quo damnum vicino eveniat. *p.* 1

2 An quis poſſit fabricare in muro communi obturando lumina vicini? *ib.*

3 An fabricans in ſuo ſi nullum ſentit commodum, & alteri nocet, teneatur deſiſtere, & quare? & unde reſultent conjecturæ animi nocendi. *ib.*

4 Quomodo poſſit quis juxta domum vicini fabricare? *ib.*

5 An quis poſſit fabricare ad propria utilitatem, ita ut ſaltem occaſionaliter Moniales videri poſſint; & quid ſi poſſunt videri Monaci, aut Religioſi. *ib.*

6 An quis poſſit in domo ſua facere feneſtram, ex qua pateat proſpectus in domum alienam. *ib.*

7 An liceat fabricare in ſolo publico? & cujus tunc ſit opus, & de ratione? & an liceat fabricare in ſolo alieno, & quid dicendum de melioramentis factis in re uſufructuaria. *ib.*

8 Cui cedat fabrica ſeu ædificium? & cui cedat Eccleſia fabricata in fundo alieno. *p.* 2.

9 Fabrica aut ædificium quomodo ſit æſtimanda? *ib.*

10 An & quando fabricans capellam poſſit illi imponere ſua inſignia, & an ob publicam utilitatem deſtrui poſſit. *ib.*

11 An fabri locantes ſuam operam pro conſtruendo ædificio, ſi illud perfectum corruat teneantur ſuis expenſis reficere? *ib.*

FACTUM.

1 Factum proprium an poſſit impugnari? & quid in Prælato nulliter alienante bona Eccleſiæ? & an hic teneatur reſtituere pretium, & quando? *ib.*

2 An factum a majori parte noceat minori, quibus in caſibus non? *ib.*

3 An & quando factum Principis cenſeatur caſus fortuitus. *ib.*

4 Factum Capituli ut valeat, quænam requirantur? *ib.*

5 An factum per Tutorem ante confectum inventarium teneat? *ib.*

6 An facta per metum valeant, aut reſcindantur, ubi aliquot exempla. *ib.*

7 An facta a falſo procuratore valeant, & quomodo a Dominio ratificari poſſint? *ib.*

8 An factum unius alteri nocere poſſit? *ib.*

9 An factum Judicis habeatur pro facto partis, & quando? *ib.*

10 An factum contra jus pro facto habeatur, & quando? *p.* 3.

11 Factum an præſumatur, aut probari debeat? *ib.*

12 An & quomodo factum contraventionis debeatur? *ib.*

13 An factum debitoris noceat fidejuſſori principaliter & in ſolidum obligato. *ib.*

FACULTAS.

1 Facultas alienandi an extendatur de caſu in caſum. *ib.*

2 Facultas alienandi in ſtrumento diviſionis quomodo ſit intelligenda? *ib.*

3 In certis caſibus data, an in non expreſſis cenſatur denegata? *ib.*

4 Arbitris in ſolidum data, quid operetur. *ib.*

5 Nominandi hæredem data de quo intelligatur? *ib.*

6 Celebrandi in oratorio privato an ſit localis, vel perſonalis? *ib.*

7 Data Epiſcopo ordinandi ſubditum alterius Epiſcopi, an poſſit extendi, ad diſpenſandum ſuper impedimentis? *ib.* & faciendi actum quomodo intelligatur? *ib.*

8 Facultas diſpenſandi a voto an extendatur ad juramentum? *ib.*

9 Teſtandi conceſſa Regularibus, aut Religioſis quomodo intelligatur? *ib.*

10 Vendendi rem hæreditariam in dubio quomodo intelligatur? *ib.*

11 Capiendi poſſeſſionem propria authoritate an ſuffragetur, ſi Judicem adiit pro obtinenda ſimplici aſſociatione. *ibid.*

12 Facultas a teſtatore conceſſa filiis decedentibus ſine filiis inſtituendi ad libitum, quem maluerint, quando dicatur purificata? *ibid.*

13 Conceſſa patri legandi ſpuriæ dotem, quando dicatur ceſſare? *ibid.*

14 Conceſſa Religioſo a Papa ut poſſit ex pecuniis quomodocumque acquiſitis emere cenſum ad certam ſummam, an ultra illam aliquid operetur. *ib.*

15 Conceſſa a Principe vinculandi, aut obligandi officium favore deſcendentium agnatorum, vel cognatorum pro conſervatione officii in familia an ſe extendat ad extraneos? *ibid.*

16 Hypothecandi an veniat ſub facultate alienandi in feudalibus? *ib.*

17 Conceſſa Canonico Turnario non canendi, ſi non vult, an intelligatur concurrente juſto impedimento? *ibid.*

18 Facultativus non dicitur actus, ſi ex obligatione fuit actus, ubi plura exempla. *ibid.*

FALCIDIA.

1 Pro quo ſumatur Falcidia. *p.* 4

2 Ex quibus detrahatur, & quomodo. *ib.*

3 In quibus falcidia habeat locum? *ibid.*

4 An falcidia detrahatur in legatis piis? *ibid.*

5 An ex legato relicto pro legitima, aut ex cauſa æris alieni, aut facto mulieri pro dote. An Eccleſia ſi eſt hæres, poſſit falcidiare legata pia? *ibid.*

6 An poſſit detrahi ad hærede, ſi non confecit inventarium? *ibid.*

FALSITAS.

1 Falſitas a quo Judice poſſit puniri? *ibid.*

2 Quis dicatur falſarius? *pag.* 5.

3 Pœna falſariarum littararum apoſtolicatum. & n.4. *ibid.*
5. Falſificans menſuras, ſtateras &c. qualiter puniatur? & qualiter falſificans litteras Regis? *ibid.*
6 An Capitulum falſum ſcianta producens puniatur pœna falſi. Item ſuper eo teſtes inducens? *ibid.*
7 Clericus falſarius qualiter poniatur. *ibid.*
8 Falſi pœna quinam puniatur? *ibid.*
9 An ad excludendam falſitatem omnis præſumptio ſit ſumendam? aut interpretatio? & qualiter verba ſit interpretanda? *ibid.*
10 Quinam de erimine falſi accuſare poſſint? *ibid.*
11 An ſuſpicio falſi pro falſitate habeatur? & quando? *ibid.*
12 Quando in crimine falſi procedi poſſit. *ibid.*
13 An falſitas præſumatur, vel probari debeat, & ad hoc ut puniri poſſit quales debeant eſſe probationes. & *n.* 14. *ibid.*
15 Quando de falſitate conſtat, & dubitatur, e quo fuerit commiſſa, a quo præſumatur commiſſa? & *n.* 16. *ibid.*
17 Falſitas in ſcriptura a quo præſumatur commiſſa? *p.* 6.
18 An cancellatio in inſtrumento argui poſſit da falſo. *ibid.*
19 Falſi crimen, ut puniri poſſit, quænam requirantur? & *n.* 20. 21. *ibid.*

¶ §. I.

Falſitas ex multis arguitur, & præſumitur.

1 An arguator ex raſura ſcripturæ in loco ſuſpecto. *ibid.*
2 An in omni ſcriptura etiam antiqua. *ibid.*
3 An raſura in loco nan ſuſpecto inducat falſitatem, quando eſt facta medio tempore poſt accuſationem falſi? *ibid.*
4 An raſura protocolli vitiet protocollum, & quare? & *n.* 5. & 6. *ibid.*
7 Quid ſi ex præcedentibus & ſequentibus appareat, quod ita debeat ſtare? *ibid.*
8 Quid ſi eſſet penes adverſarium? *ib.*
9 Litterarum imitatio, an arguat falſitatem? *ibid.*
10 An ſcriptura diverſa manu conſcripta reddatur ſuſpecta? *ibid.*
11 Sigilli mutatio, vel antiquatio argit falſitatem. *ib.*
12 Mendacium inquiſiti indiciom eſt pro falſitate. *ib.*
13 Chartæ qualitas arguit falſitatem? *ib.*
14 Varietas chartarum inducit ſuſpicionem falſitatis. *ib.*
15 Quid ſi producens inſtrumenta falſa? *ib.*
16 Diffamatio Notarii, qui ſcripſit, vel ejus, qui produxit, reddit ſcripturam falſam *ib.*
17 Quid ſi da falſo Notarius fuerit condemnatus? *ib.*
18 Alienum a veriſimili arguit falſitatem. *ib.*
19 Occultus locus, & geſtio actus in ſecreto. *p.* 7.
20 Mors contrahentis tempore celebrati contractus. *ib.*
21 Contrahentes ignoti, ſi non ſint adhibiti teſtes cognaſcentes, faciunt inſtrumentum eſſe ſuſpectum de falſo. *ib.*
22 Teſtes incogniti, & forenſes, quando in loco frequentia teſtium cognitorum adeſat. *ib.*
23 Deſcriptio teſtium qui omnes ſint mortui. *ib.*
24 Unus tantum mortuus facit inſtrumentum falſum, quando alius vivens non eſt pro inſtrumento. *ib.*
25 Si eſſet peſtilentia, val mali influxus, an mors omnium teſtium in ſeptem annos arguat falſitatem? *ib.*
26 Claoſulæ non conſuetæ arguunt inſtrumentum antiquum falſum. *ib.*
27 Quandonam ſcriptura antiqua reddator ſuſpecta? *ib.*
28 Atramantum recens in charta antiqua, & inſtrumento antiquo, reddit ſuſpectum de falſo. *ib.*
29 Diverſitas atramenti in eadem ſcriptura. *ib.*
30 Diverſitas coloris, tam in cera, quam in ſcriptura & atramento. *ib.*
31 Quid ſi diverſiras atramenti eſſet in apoſtilla aliena manu, vel manu ejuſdem Notarii? *ib.*
32 An approbetur apoſtila manu notarii, vel manu aliena, & de materia. & *n.* 33. *ad* 42. *ib.*
43 Scriptura magis ſcripta, ſeu diverſa in folii parte, quæ apparet ſuperaddita, &c. an reddat inſtrumentum de ſalſo ſuſpectum? *ib.*
44 Cancellatio & interlineatura in loco ſubſtantiali reddit ſcripturam ſuſpectam de falſo. *ibid.*
45 An hoc procedat, quando Notarius non facit mentionem de ea in ſubſcriptione, vel alibi. *ib.*
46 Quid ſi ſcriptura interlineata tranſgrediatur in folio marginem, & lineam ſolitam? *ib.*
47 An falſo inſtrumento utens præſumatur falſificaſſa? *ib.*
48 Curiæ Romanæ ſtylus non ſervatos argoit falſitatem. *ib.*
49 Uſus contrarius inſtrumento. *ib.*
50 An uſus ſcripturæ conſerat illius probationi? *ib.*
51 An legatum factum perſonæ mortuæ, arguat teſtamentum falſum, & quando? *ibid.*
52 Regiſtratio inſtrumenti antiqui de recenti facta per Notarium arguit ſuſpicionem falſi; & de mataria. & *n.* 53. *ibib.*
54 Folium repertum de per ſe non affoliatum, neque compaginatum cum aliis inſtrumentis, inducit ſoſpicionem ſalſitatis. *ib.*
55 Laceratio, ſeo inciſio ſolii protocollorum, inducit ſuſpectum librum, ideo & ioſtrumantum; *ibid.*
56 Ex quibus arguatur ſuſpicio falſi teſtamenti? & *n.* 57. *ibid.*
58 Taſtium inſtrumentariorum omiſſa examinatio, quæ potuit fieri, inducit ſuſpectum inſtrumentum. *ib.*
59 An ex non uſu Inſtrumenti producti a producente declarato, præſumatur falſum; & qnando? *ib.*
60 An qui deſerit quæſtionem falſi intentatam? *ib.*
61 Tempus noctis arguit falſitatam, quando de dia actus fieri potuit. *ibid.*
62 Familiaritas Notarii eum eo, ad cujus commodum contractus eſt celebratus. *ibid.*
63 Solitus delinquera in falſitatibus gravatur indicio falſitatis. *ibid.*
64 Solemnitas omiſſa in inſtrumento? *p.* 8.
65 An non faciens id quod debet ratione officii, præſumatur doloſus? *ibid.*
66 Falſitas cauſæ expreſſæ inducit præſumptionem. *ibid.*
67 Falſa latinitas in reſcripto Papæ, & litteris apoſtolicis, arguit ſuſpicionem falſi. *ib.*
68 Notarii ſtylus contrarius, veluti quando manu aliena conſcriptum eſt teſtamentum, ſi non atteſtetur Notarius, reddit teſtamentum ſuſpectum. *ib.*
69 Abradens inſtrumenta, ſeu litteras Principis gratiæ vel juſtitiæ, committit falſum. *ib.*
70 Abraſio, corroſio inſtrumenti inducit ſuſpicionem. *ibid.*
71 Raſura, vel cancellatio in parte ſubſtantiali. *ib.*
72 An hoc procedat quando obſervantiam inſtrumenti ſuſpecti eſt diu facta? *ibid.*
73 Quid ſi non ſit in loco ſuſpecto & ſubſtantiali? *ibid.*
74 Non regiſtratio inſtrumenti ad protocollum, arguit falſitatis ſoſpicionem, quando cæteri contractus ſunt regiſtrati. *ibid.*
75 Quid ſi non eſſet principalis Notarius rogatus *ibid.*
76 Inſolita regiſtratio arguit falſitatem. *ibid.*
77 Ordo præpoſterus ſubſtantiali. *ibid.*
78 Quid ſi ordo non ſit ſubſtantialis? *ib.*
79 Diligentia accelerata nimis arguit falſitatem. *ib.*
80 Protocolli deperditio, quando exemplatum authenticum eſt ſuſpectum. *ib.*
81 Ignorantia Notarii, quando probaretur eum fuiſſe ſine litteris. *ib.*
82 Non rogatus, videlicet non publicatio inſtrumenti coram teſtibus, reddit illud ſuſpectum de falſo. *ib.*
83 Prodocens falſum inſtrumentum, præſumitur illud fabricaſſa, ubi multæ aliæ præſumptiones. *ib.*

§. II.

Falſitas quando non ſit punibilis.

1 Non eſt punibilis, quando non lædit, remiſſive, & n. 2. *ib.*

3 An

Digitized by Google

3 An hoc procedat etiam in Notario rogante inſtrumentum falſum, quod non poteſt valere? *ib.*
4 An notario, qui aliter ſcripſit inſtrumentum, quam fuerit dictum, præſumatur error? *ib.*
5 Si conſtet de crimine, licet non nocibili, quomodo puniatur. *ib.*
6 Quandonam dicatur non nociva falſitas? *ib.*
7 Si ſcriptura non habet ſubſtantialia, ita quod ſit nulla falſitas in ea commiſſa, an puniatur? *ib.*
8 An idem ſit in teſte falſo nullo, cujus depoſitio nulla nocere non poteſt, & de materia. *& num. 9. & 10.* *ib.*
11 Quid ſi falſitas non ſit nocibilis, ſed apta nocere in futurum, qua pœna puniatur? *ib.*
12 Quomodo puniatur non juratus deponens falſum? & de materia. *& n. 13. & 14.* *ib.*
15 An falſitas ſit punibilis, quando non nocet? ejus exempla afferuntur, *& n. 16. 17. 18. & 19. p. 9.*
20 An pœna falſi ceſſet, ſi ceſſet læſio partis, & qua tunc pœna puniatur? *& n. 21. & 22. ib.*
23 An falſitas commiſſa ſine dolo ſit punibilis, quid ſi adſit error ſine dolo? Exempla deſumuntur ex Notario. *& n. 24. ad 36. ib.*
37 An falſitas ſit punibilis, quando non eſt damnoſa, neque in ſubſtantialibus? *ib.*
38 An falſitas ſit, vel falſum committat is, qui dedit Notario articulos, ſuper eo quod Titius eſſet filius ex Legitimo viro Sejæ, ſi in originali admiſit nomen viri Sejæ in albis, & in copia, ſuper qua fecit examinare, ſcripſit nomen viridiſſimum in albis? *ib.*
39 An idem ſit in falſo dicto teſtis contra non ſubſtantialia? *ib.*
40 An falſitas ſit punibilis, quando id quod dicitur eſſe falſum, poteſt ſaltem civiliter, vel per fictionem verificari? *ib.*
41 An excuſetur falſitas, quæ adjovatur primordio veritatis? *ib.*
42 An Notarius non deputatus ad ſcribendum condemnationes, cujus ſcripturæ non ſtaretur, ſi falſam condemnationem ſcripſerit, debeat puniri de falſo? *p. 10*
43 Quid ſi falſitas conſiſtat in cancellatione facta falſo? *ib.*
44 An is qui falſum commiſit in una partita libri memorialium, debeat puniri? *ib.*
45 An falſitas ſit punibilis ubi ceſſat dolus? *ib.*
46 An falſitas poſſit cadere in ſcriptura quam quis ſibi facit pro ſua memoria tantum? *ib.*
47 An hoc procedat in ſcriptura quam quis pro alio ſcribit? *ib.*
48 An idem ſit in ſcriptura, quam quis facit pro ſe, & pro alio, ut in ſocio, & alio adminiſtratore? *ib.*
49 An falſitas cognita & deciſa civiliter, poſſit criminaliter intentari ſine intereſſe alterius? *ib.*
50 An rubrica falſa facta in inſtrumento, vitiet inſtrumentum, ſitque punibilis? *ib.*
51 An falſitas cadat in eo qui in computatione mentitur? *ib.*
52 An ſit punibilis in libro privato commiſſa, quæ non poteſt nocere? *ib.*
53 An ſcriptura privata falſa, quæ non probat pro ſcribente, ſit punibilis. *ib.*
54 An falſitas commiſſa in libro rationum, vel in apocha privata, vel in producente falſam ſcripturam, licet non inferat damnum, ſit punibilis? *ib.*
55 An hoc procedat, quando libri vel ſcriptura privata, falſi non probant? *ib.*
56 An falſitas ſit punibilis, ſive privata ſcriptura, & libri rationum ſint ad favorem tertii, quando non probant. *ib.*
57 An is qui per modum declarationis animi ſui ſcripturæ addidit, puniatur de falſo? *ib.*
58 An falſitas cadat in actu, qui non eſt ſortiturus effectum? *ib.*
59 An notarius committat falſum, ſi ſe regat abſens ad relationem alterius, quando extat ſtylus, vel conſuetudo ſic faciendi? *ib.*
60 An falſum cadat in Notario, qui fecit inſtrumentum indefinite de fructibus poſſeſſionum, vel univerſaliter omnium poſſeſſionum? *ib.*
61 An ſit punibilis cancellans mandatum procuræ in actis productum, cum expreſſione, quo cancellatio ſit, &c. *ib.*
62 An puniatur pœna falſi teſtis qui non juravit, ſed in judicio depoſuit falſum, etiamſi nulliter ſit examinatus? *ib.*
63 An falſitas commiſſa in ſcriptura privata ſit punibilis, & quando non, & de materia? *& n. 64. ad 67.* *ib.*
68 An falſitas puniatur in libro rationum, quando liber eſt ſolemnis, licet non probet? *ib.*
69 An puniatur ſi eſt apta quoquo modo nocere? *ib.*
70 An puniatur in Judæo falſificante librum ſuum rationum? *ib.*
71 An idem procedat in quacunque ſcriptura, quæ vel de conſuetudine, aut privilegio poſſet habere fidem; ubi alia requiruntur ut falſitas ſit punibilis. *p. 11.* ¶

F A M A,

1 An fama publica faciat indicium contra diffamatum? & quando. *ib.*
2 An fama ſola ſufficiat ad torturam? *ib.*
3 Fama quomodo ſit probanda. *ib.*
4 Ut fama probet, quomodo teſtes debeant concludere? *ib.*
5 Fama quando dicatur probata, & quomodo teſtes debeant de illa deponere? *ib.*
6 Ut fama probet, a quibus debeat ortum habuiſſe? *ib.*
7 Quando fama dicatur plene probata? *ib.*
8 An bona fama inquiſiti tollat indicium reſultans ex inventione apud ipſum de inſtrumentis aptis ad cudendam monetam, & qualis tunc debeat eſſe bona fama. *ib.*
9 An bona fama unius in delictis individuis ſuffragetur etiam alteri qui eſt malæ famæ? *ib.*
10 An Reus ob famam bonam mitius puniatur in delicto confeſſato? *p. 12.*
11 An tollat omnem ſuſpicionem falſitatis? *ib.*
12 Fama publica qualis teſtis dicatur? *ib.*
13 An bona fama probata prævaleat malæ famæ? ubi de ratione? *ib.*
14 An bona fama in genere probata tollat indicia contra Reum exiſtentia etiam ſpecialia? *ib.*

¶ F A M E S.

Famis tempore multa ſpecialia inducta.

1 An famis tempore omnes compellantur vendere granum & blada? *ib.*
2 An ſuperior tempore cariſtiæ poſſit mittere ad horrea divitum, & compellere ut vendant? *ib.*
3 An etiam Eccleſia compellatur? *ib.*
4 An curæ ſuperioris Principis ſit providere de annona neceſſaria? *ib.*
5 An omnes teneantur conferre pecunias pro emptione? *ib.*
6 An habentes ex pacto, vel contractu oneroſo immunitatem, poſſint moleſtari? *ib.*
7 An privilegium conferatur fami, vel guerræ? *ib.*
8 An ſtatutum, quod non poſſit extrahi frumentum, propter abundantiam, comprehendat extrahentem farinam? *ib.*
9 An tempore famis licitum ſit fiſco colligere granum? *ib.*
10 An vetus frumentum poſſit commiſceri cum novo? *ib.*
11 An puniantur privati, ementes granum, ut carius vendant? *ib.*
12 An lex de annona habeat locum contra iſtos ementes, ut carius vendant? *ib.*
13 An pro fame, licitum ſit furari? *& n. 15.* *ib.*
14 An major ſit neceſſitas famis, quam belli, vel peſtis? *ib.*
15 An tempore famis licitum ſit furari, omniaque ſint communia? *& n. 16. ib.*

FAMILIA, FAMILIARITAS & FAMULI.

1 Familia & cippus an æquiparentur, & familiæ nomine qui veniant? *ib.*
2 Familia, Domus, & Agnatio an idem ſignificent? *p. 13.*

3 Quid ſi teſtator nomini familiæ adjecit pronomen, *ſuus, ſua, ſuum*? *ibid.*
4 Familiæ nomine qui veniant in Jurepatronatus gentilitio? *ibid.*
5 Familia Laica Epiſcopi, aut Nuntii apoſtolici an gaudeat privilegio fori? *ibid.*
6 An familiares Epiſcopi gaudeant immunitate Eccleſiaſtica, ſi ſunt Laici? *ibid.*
7 Familiaris Vicarii generalis an gaudeat privilegio fori? & de ratione. *ibid.*
8 An & quando familiares Abbatum gaudeant immunitate? *ibid.*
9 An familiares Epiſcoporum & Cardinalium poſſint ſuo privilegio renunciare? *ibid.*
10 An familiares Commendatorum habitantes extra domum commendæ ſubſint Epiſcopo? & quomodo? *ibid.*
11 An familiaris Epiſcopi poſſit ab eodem ordinari, ſi non eſt ſubditus, & quando? *& n. 12. ib.*
13 Quiſnam dicatur familiaris Epiſcopi? *ibid.*
14 An Cubicularii honoris ad affectum reſervationis Beneficiorum veniant nomine familiarium. An ceſſante familiaritate morte familiaris, aut alio modo, ceſſet reſervatio, ubi rationes. *& n. 15. & 16.* *pag.* 14.
17 An qui fuit familiaris Papæ, ſi poſtea fuit a familiaritate licentiatus, aut illi renuntiatum, ſi poſtea beneficium obtineat, illud ſit reſervatum cur non? ubi quamdiu familiaritatis durare præſumatur. *ibid.*
18 Familiaritas Pontificis ad effectum impetrandi Beneficium reſervatum, quomodo probetur? *ib.*
19 An familiares Epiſcoporum gaudeant privilegio fori? *ibid.*
20 Familiaritas triennalis ad effectum ſuſcipiendi ordines, qualis debeat eſſe? *ibid.*
21 Famuli Clericorum ſi ſunt Laici, an gaudeant privilegio fori? & quid in famulis perpetuis eorum, uti mancipiis? *ibid.*
22 Famulus, cui a Domino data ſunt centum ut traderet Titio, cui Dominus donabat, ſi non dedit, & interim Dominus fuit mortuus, ad quid teneatur? *ibid.*
23 De qua culpa teneatur? *ibid.*
24 An teneatur Domino ſolvere expenſas quas ille fecit in ejus infirmitate? *ibid.*
25 Dimiſſus a Domino calore iracundiæ, & ea pœnitentia brevi revocatus, an teneatur redire, aut alias amittat ſalarium? *ibid.*
26 Quando poſſit eſſe teſtis? *ibid.*

F A T A L I A.

1 Fatalia quando currant? *& num. 2. ac 3. pag.* 15.

F E R I Æ.

1 Feriæ quare ſunt introductæ. *ibid.*
2 Feriæ quid ſint? *ibid.*
3 Quænam ſint feriæ nuptiarum. *ibid.*
4 Quænam ſolemnitates nuptiarum in his feriis impediantur, vel prohibeantur. *ibid.*
5 Quando incipiant feriæ? *ib.*
6 Quis poſſit indicere ferias? *ibid.*
7 An Princeps ſæcularis poſſit ſtatuere aliquem diem eſſe celebrandum ſub titu feſtivo? cur non? *ib.*
8 Quænam ſint prohibita in feriis ordinatis in honorem & cultum Dei? *ibid.*
9 An feriis de partium conſenſu poſſit renuntiari. *ib.*
10 An libellus poſſit offerri in die feriato in honorem Dei? & quare? *ibid.*
11 An citatio poſſit fieri die feriato ad diem non feriatum? & quomodo? *pag.* 16.
12 An nundinæ in die feriato in honorem Dei haberi poſſint? quid de conſuetudine? *ibid.*
13 Quid dicendum de captura? quid ſi periculum ſit in mora? *ib.*
14 An feriæ inductæ in honorem Dei impediant actus extrajudiciales, aut quæ ſunt juriſdictionis voluntariæ? *ibid.*
15 An feriæ vindemiarum proſit etiam non habentibus vineas? & an his poſſit a partibus renuntiari? *ibid.*

F E S T A.

1 Quinam dies veniat appellatione feſti nativitatis. Etſi fuit facta promiſſio ſolvendi in die nativitatis, an intelligatur per totam octavam. *ibid.*
2 Quo Jure fuerint inſtituta feſta dominicarum, & aliorum ſanctorum? *ibid.*
3 An feſtum ſancti nondum Canonizati poſſit inſtitui ab Epiſcopo? *ibid.*
4 Feſtum annuntiationis ſi venerit in Sabbato, S. Paraſceve, aut Dominica Paſchatis, an & quomodo ſit transferendum. *ibid.*
6 An & quando feſta violans peccet? *ibid.*

F E U D U M.

§. I.

Quid & quotuplex ſit feudum?

1 Quid ſit feudum? *pag.* 1.
2 Quotuplex ſit? *ibid.*
3 Si princeps aliquem inveſtit de feudo, & in inveſtitura dicit, ſe illud concedere iure feudi antiqui, eritne novum, vel antiquum. *ibid.*
4 Quid ſit feudum ex pacto, & providentia & hæreditarium? & quid feudum regale aut dignitatis, & non regale. *& n. 5. ibid.*
6 Quid ligium, quid francum; quid verum & proprium, quid improprium? *& n. 7. ib.*
8 Feudum hæreditarium ad quos deferatur, & ad quos ex pacto & providentia. *ibid.*
9 In dubio an feudum ſit ex pacto & providentia aut hæreditarium, quale præſumatur. *ib.*
10 Feudum ex pacto & providentia juriſdictionale aut regale, an imputetur in legitimam, & quando a patre poſſit prælegari? *ibid.*
11 Hæreditarium ad quos hæredes tranſeat? *p.* 21.
12 Conceſſum pro hæredibus maſculis, quale dicatur? *ibid.*
13 Emptitium quando ſit conferendum, & de ratione? *ibid.*
14 An feudum poſſit ſubinfeudari ſine conſenſu Domini. *ibid.*
15 Subinfeudatum an poſſit vendi a Vaſſallo ſine Domini mediati conſenſu. *ibid.*

§. II.

An res Eccleſiæ infeudari poſſint? Quibus, & quis infeudare poſſit, & quibus modis feudum acquiri?

16 An res Eccleſiæ infeudari poſſint? cur non? quid ſi alienentur cum univerſitate. *ibid.*
17 Quid dicendum de feudo antiquo, quod ad Eccleſiam fuit reverſum, poteſtne Prælatus illud de novo feudare, ſi juravit non infeudare de novo res Eccleſiæ? & de ratione. *ibid.*
18 Quinam poſſint ſua bona infeudare? *ib.*
19 Quinam feudum habere poſſunt? *p.* 18.
20 Feudum quonam modo acquiri poſſit? & an inveſtitura ſit neceſſaria in feudi acquiſitione? & quænam ſufficiat? *ibid.*

§. III.

De ſucceſſione in feudis.

21 In feudis pure hæreditariis quomodo ſuccedatur? *& n.* 22. *ibid.*
23 An filii adoptivi ſuccedant in feudis? an illegitime nati? *ibid.*
24 An aſcendentes ſuccedant in feudis, & quando? *ibid.*
An fœminæ ſuccedant in feudis? & an deſcendentes ab illis? *ibid.*
25 An Clerici, aut Religioſi ſuccedant, & acquiſitum retinere poſſint? & quando. *ib.*
26 An monaſterium bonorum capax ſuccedat in feudis? *ibid.*
27 In feudo proveniente a Romana Eccleſia an ſuccedant Clerici vel Religioſi? *pag.* 19.
28 An libri feudorum habeant vim legis, & ſint authentici. *ibid.*

§. IV.

Digitized by Google

§. IV.

29 *An Dominus accipiens a Vaſſallo feudum in pignus, teneatur fructus imputare in ſortem?* ibid.

§. V

De cauſis amittendi feudum, & quando aperiatur Domino, & miſcellanea.

30 Ex quibus cauſis amittatur feudum, & quando aperiatur Domino? ibid.

31 Alienatum an revocetur ab agnato proximiore. ibid.

32 Feudum cum eſt diviſum, an omnes Vaſſalli teneantur ad juramentum fidelitatis. ibid.

33 An feudum tranſeat in fiſcum publicatis bonis Vaſſalli ob ejus delictum, aut pertineat ad Dominum ſeu agnatos. ibid.

34 Vaſſallo delinquente extra perſonam Domini ad quem pertineat feudum. ibid.

35 Feudum nondum apertum Domino an ab eodem poſſit concedi ſub conditione, quod aperiatur? ibid.

36 Ex quibus cauſis devolvatur? ibid.

37 Hypothecatum cum conſenſu Domini, ſi Vaſſallo mortuo revertitur ad Dominum, an revertatur cum hypotheca ſeu obligatione? pag. 20.

38 Familiare ad quos tranſeat? ibid.

39 An ſi tacite obligatum pro melioramentis ipſi Vaſſallo? ibid.

40 Conceſſum *pro ſe, & quibus dederit* an poſſit alienari ſine Domini conſenſn? quid pro filia dotanda? ibid.

41 Reverſum ad Dominum ob lineam finitam an debeat a Domino proximioribus agnatis concedi? ibid.

42 Reverſum ad Dominum an debeat renovari proximioribus agnatis? ibid.

43 Conceſſum in remunerationem an magis accedat ad contractum oneroſum, ſeu gratiam. ibid.

44 Feudum guardiæ & gaſtaldiæ quale dicatur? ib.

45 Feudum an poſſit oppignorari pignore judiciali ob debitum Vaſſalli, & quando? ibid.

46 Feudi natura qualis ſit, attenditur conſuetudo & mos regionis. ibid.

47 Feudo devoluto creditoribus feudatariis a quibus debeat ſatisfieri creditoribus? ibid.

48 Feudum alienatum abſque conſeuſu regio, talis defectus a quo poſſit allegari? ibid.

49 Feudum eſſe hæreditarium quomodo probetur? ib.

50 An & quæ feuda ſit individua. ibid.

51 An feudatarius Eccleſiæ poſſit alienare uſumfructum irrequiſito Domino? ibid.

52 Feudatarius an amittat melioramenta facta in feudo & quando? & an habeat jus retentionis ratione melioramentorum? ibid.

53 Feudum habens a Papa, vel Rege an poſſit uti baldachioo? ibid.

54 An alienans feudi partem cadat a toto. pag. 21.

55 Feudatarius Principis ſæcularis, qui eſt obligatus ſervire perſonaliter an poſſit ordinari. ibid.

56 Male verſatus in feudo quando privetur feudo? & quando poſſit ſubinfeudare feudum ſine conſenſu Domini? ibid.

57 An Vaſſallus vendens feudum ſine Domini conſenſu, & cadens in commiſſum an poſſit ſina ſententia ejici a poſſeſſione non citatus, nec convictus? An non ſolvena canonam cadat jure ſuo? ibid.

58 Jurans in Inveſtitura quod velit facere jurare convaſſalum ſuum minorem, & non faciens, an incurrat caducitatem? ibid.

59 Alienans feudum ſalvo Domini conſenſu & non aliter &c. ſecuta traditione an incidat in Commiſſum, quid ſi alienatio fuit facta potentiori. ib.

60 An poſſit refutare feudum Domino invito. Quando feudatarius poſſit concedere ſalvum Conductum in ſuo feudo. ibid.

61 Feudatarius novus ſuccedens in feudum, intra quod tempus teneatur denuntiare mortem ſui anteceſſoris, & ſolvere televium? quid de jure novo? ibid.

62 Vaſallus recognoſcens ſuperiorem, an poſſit ſuis ſubditis immunitatem, & exemptionem ab oneribus realibus concedere, uti etiam perſonalibus, & mixtis. ibid.

§. VI.

Feudatarii obligationes.

63 Obligationes Vaſſalli. *& n. 64. 65. 66. & 69*

67 An vaſſallus poſſit Dominum in jus vocare ſine venia? pag. 22.

68 An Vaſſallus poſſit ſine Domini conſenſu feudum alii locare? ibid.

70 An ex cauſa non repetitæ renovationis inveſtituræ Vaſſallus cadat feudo ipſo jure? vel requiratur ſententia declaratoria? pag. 27.

71 Quid ſi Dominus a Vaſſallo fuit interpellatus ad renovandam inveſtituram, & ipſe renuit? ibid.

72 Si Vaſſallus intra tempus ad petendam renovationem inveſtiturum non poſſedit feudum, erit ne privandus? ibid.

73 Quid ſi Vaſſallus intra debitum tempus inveſtituræ renovationem non petiit, & tamen poſt elapſum tempus Vaſſalum recipiat ad ſolita ſervitia, ceoſetur ne Dominus incuriam ſeu ingratitudinem remiſiſſe? ibid.

74 Quid ſi Dominus feudi deceſſit relictis pluribus hæredibus, teneturne Vaſſallus recipere inveſtituram & omnibus hæredibus jurare fidelitatem? quid obſervetur in praxi. ibid.

§. VII.

Ex quibus aliis cauſis amittatur Feudum?

75 An feudum amittatur refutatione vel renuntiatione? quid, & quotuplex illa ſit. ibid.

76 Quid ſi Vaſſallus renuntiavit feudum, poteritne Dominum offendere? ibid.

77 An feudum amittatur a Vaſſallo, ſi illud oppignoravit, & proceſſit ad traditionem? ibid.

78 An Vaſſallus poſſit ſine conſenſu Domini conſtituere ſervitutem in re feudali; & in cujus præjudicium? ibid.

79 An Vaſſallus poſſit tranſigere ſuper feudo, & quando? ibid.

80 An poſſit de feudo teſtari? ib.

81 An Vaſſallus committens adulterium cum uxore Domini directi amittat feudum. ibid.

82 Vaſſallus, qui pro feudo tenetur ſolvere certam penſionem, ſi per biennium aut triennium non ſolvit, an cadat a feudo ipſo jure. ibid.

83 Vaſſallus, qui delinquendo facit contra juramentum fidelitatis, an poſſit privari? ibid.

84 An Vaſſallus poſſit privari feudo, ſi contraxit amicitiam cum inimicis Domioi? & quando? ib.

85 Quid ſi ſciens Domino imminere periculum ſive circa perſonam ſive gravem bonorum jacturam, illum non monuit? ibid.

86 An Vaſſallus privetur feudo propter ingratitudinem, aut aliam cauſam, & an cadat feudo ipſo facto, aut jure? ibid.

87 Jus privandi Vaſſallum feudo Domino competens, ſi hic dum viveret non querelavit, an traoſeat ad hæredes? ibid.

88 An fellonia ſeu ingratitudo Prælati noceat Eccleſiæ, ad quam ſpectat feudum & feudum revertatur ad Dominum? ib.

89 Quis ſit Judex in cauſa feudali. ibid.

90 Vaſſallus negans rem eſſe feudalem an cadat a feudo ipſo jura, aut per ſententiam, & quare? pag. 24.

91 Quid ſi inter Dominum & Vaſſallum eſt lis ſuper dominio non directo ſed utili, quiſnam erit Judex? ibid.

92 Feudatarii vel Vaſſalli ſubditus an poſſit collectari a Domino Directi, ſi eſt feudum proprium? & de ratione. ibid.

93 An & quando Vaſſallus poſſit invitus alienari? & n. 94. ibid.

95 Vaſſallus impediens recurſum ſuis ſubditia ad ſuperiorem Dominum quod crimen incurrat? ibid.

¶ FI-

FICTIO.

§. I.

Fictio quid ſit, quotuplex, & quando operetur vel non?

1 Quid ſit fictio? *ibid.*
2 Quandonam non habeat locum? *ibid.*
3 Quid dicatur fictio? *ibid.*
4 Quendonam princeps dicetur inducere fictionem? *ibid.*
5 Fictio eſt edinſter præſumptioois juris, & de jure, quæ non admittit probationem in contrerium. *ibid.*
6 Ex æquitate inducitur fictio, & ideo ubi ceſſet æquites, ceſſet etiem fictio. *ibid.*
7 An in meteria odioſe & ſtricte admittatur fictio? *ibid.*
8 An in prohibitis, & reprobatis x lege? *ibid.*
9 Quotuplex ſit fictio? *ib.*
10 Quid ſit privative fictio? *ibid.*
11 Quid ſit translativa, vel extenſiva? & *num.* 12. *ib.*
13 Quid operatur fictio circa poſſibilia in caſu ficto. *ibid.*
14 Quoad effectum quid operetur? & *n.* 15. & 17. *p.* 25.
16 An fictio excuſetur a pœne falſi? *ibid.*
18 An fictio idem operetur in caſu ficto, quod veritas in caſu vero? & *n.* 19. *ibid.*
20 An confeſſio ficte inducens pœnam, ſeu pœna reſultans ex confeſſione ficte, egrediatur ficte confeſſum? *ibid.*
21 An ſententia late contra principelem contumacem, quia habetur fictus confeſſus, extendatur ed fidejuſſorem? *ibid.*
22 An homo, vel lex, poſſit inducare fictionem? & *n.* 23. *ibid.*
24 An fictio poſſit cadere circa factum quoad effectum, qui ſurgit immediate ex ipſo facto? *ib.*
25 An fictio operetur circa impoſſibilia, & cur non? *ibid.*
26 Quandonam fictio ſit removende, & effectum non habeat, & *n.* 27. *ibid.*

§. II.

Fictio non operatur, quantum veritas, & quando ſecus?

1 An fictio ſit tentæ potentiæ, quantæ eſt veritas, & naturalis actus? & de ratione. & *n.* 2. *ibid.*
3 Quid ſi Papa ſignaret gratiem, uni hodie, & cras alteri, cum data anteriori? *ibid.*
4 Quomodo procedat quando gratia medie eſt valide? *ibid.*
5 An fictio trahatur retro in præjudicium juris tertio quæſiti? & de meteria. & *n.* 6. 7. 8. & 9. *ibid.*
10 An habens datam veram enteriorem, præferatur habenti fictam? *ibid.*
11 An diſpoſitio facte in caſu vero, trehatur ad caſum fictum habentem eandem retionem? *ibid.*
12 In matrimonio, ſi concurrant ſponſus verus, xe fictus, quis præferatur? *ib.*
13 In duobus edminiſtratoribus concurrentibus ed eumdem ectum, quis præferatur? *ibid.*
14 An fictio ſemper cedat veriteti, & quando contrarium eveniet? & *n.* 15. *ibid.*
16 An & quando ſtatutum excludens fœminas, ſtentibus maſculis, habeat locum? *ibid.*
17 An ſtatutum tribuens juriſdictionem conſulibus mercatorum, in cauſis mercatorum, habeat locum in ceuſa hereditatis jecentis mercatoris? *ibid.*
18 An verba ſtetuti debeent intelligi ſecundum propriam vel fictam & impropriam ſignificationem? *ibid.*
19 An ſtetutum, quod poſſeſſio, quæ erat penes defunctum tempore mortis per duos menſes, antequam ſit translata in herædem, habeet locum in fideicommiſſo univarſali? & alia. *ib.*
20 An dominium transferatur ex vera traditione, etiamſi contractus ſit dolo celebratus, & bonæ fidei? *ibid.*
21 An plus poſſit operari fictio, quam veritas, & ideo quod vere eptari non poteſt, neque per fictionem accommodari? *pag.* 26.
22 Si ſtetutum prohibet poſſe procedi de edulterio, ſtupro, vel inceſtu, niſi ad eccuſationem, an poſſit procedi contre ettententem? *ibid.*
23 An ratificatio poſſit plus operari, quam verum mendetum? *ibid.*
24 An præſentia cum taciturnitate proletioni laudi extra compromiſſum, vel ſine compromiſſo, quæ operatur fictum, ſeu tacitum compromiſſum, poſſit includere plus, quam poſſat deduci in compromiſſo? *ibid.*
25 Licet confeſſio vera in judicio civili femoſo habeatur pro condemnatione, an fictio facte per contumeciam, habeatur pro condemnatione ficta in dicto judicio? *ibid.*
26 Ubi concurrunt veritas & fictio, quænem præferatur? *ibid.*
27 Ubicunque fictio inducitur, ut actus retrotrahatur per fictionem, licet relevet quoed eum, pro quo, & inter quos fictio inducitur, an relevet etiem quoad tertium? *ibid.*
28 An fictus actus tantum operetur quantum verus in contumacie. & *num.* 29. *ibid.*
30 An fictio regulariter operetur quoad omnes, ſicut veritas? & *num.* 31. *ib.*
32 An hoc procedat in edoptione, quæ eſt filietio? *ibid.*
33 An juramento? *ibid.*
34 An fictio plus operetur quam veritas? In monacho, in acquiſitis poſt profeſſionem, an filius fictus, hoc eſt moneſterium, præferatur filio neturali legitimo, & quere? & *n.* 35. *ib.*
36 Quid ſi ipſa fictio adjuvetur mejori authoritate quam verites? *ibid.*
37 Stante errore calculi, & re judicata, an cognoſcetur de errore, reſque judicata habeatur pro veritate? *ibid.*
38 An compenſatio, quæ eſt ficta ſolutio, operetur plus quam ſolutio, & quando? *ibid.*
39 Quendo fictio & verites tendunt ed eundam finem, qualis magis inſpiciatur? *ibid.*
40 An ſteturum axcludens filias ſtente fretre teſtetoris, habeet locum, etiam in fratre uterino? *ibid.*
41 In omnibus caſibus æquiparatis, licet ſit fictio, an ſtatutum extendatur? & *n.* 42. 43. & 44. *ibid.*
45 Ubi eadem eſt ratio, an caſus verus comprehenſus in ſtetuto, trahatur ad fictum? *ibid.*
46 In conditionibus implendis, ſi implementum habeet eundem effectum, an admittatur implementum æquipollens, ſive vare, ſive ficte implcatur conditio? *ibid.*
47 Quid ſi poſſit conſtere, quod ſtatutum habuit reſpectum ed fictionem? *ibid.*
48 An ſtetutum puniens ſecientem delictum, habeat locum etiam in eo, qui mandat fieri delictum, licet ſit per fictionem? *ibid.*
49 Si ſtatutum diſponat idem quod jus commune, an trahatur ad caſum fictum? *ibid.*
50 Ubicunque agitur de pœne ed favorem Reipublicæ, an ſtatutum extendatur ad caſum improprium? *ibid.*
51 An verba univerſelia ſtatuti comprehendant caſum fictum. *ibid.*
52 An ſtatutum loquens de lucro dotis, præmoriente uxore, habeet locum, ſi ingredietur religionem ſole, vel cum marito? *ibid.*
53 Licet filius edoptivus in ſucceſſiona æquiparetur legitimo & naturali, eo ſtetutum, quod ſtantibus maſculis fœminæ non ſuccedant, habeat locum, ſtente maſculo adoptato? *ibid.*
54 An ſtetutum procedat in caſu præſumpto? *ibid.*
55 An fictio poſſit habere locum ax mente ſtatuti? *ibid.*
56 Statuta recipiunt quandoque extenſionem, & conſequenter fictionem. *ibid.*
57 An ſtetutum habeat locum in ſubrogatione, ſeu in fictione per modum ſubrogationis? *ibid.*
58 An Immiſſio executiva, quæ debetur proviſo de beneficio, & heredi, competat etiem ſubrogeto loco proviſi? *ibid.*
59 An ſtante ſtetuto, quod debitor, vel promiſſor capi poſſit, poterit etiam capi heres debitoris, licet de eo ſtatutum non loquatur? *pag.* 27.
60 An ſtatutum concedens capturam ad favorem creditoris contra debitorem, habeat locum etiem ad favorem ceſſionarii? *ibid.*

61 An

61 An ſtatutum diſponens antiquiorem poſſeſſorem, haberi pro vero poſſeſſore, operetur idem, ac ſi eſſet verus poſſeſſor? *ibid.*
62 An caſus verus & fictus æquiparentur, quando non inducuntur ab homine, & reſultat idem effectus? *ibid.*
63 An id in formalibus procedat? exemplum. *ibid.*
64 Quando lex diſponit circa ea, quæ ſunt juris poſitivi, an cenſeatur vera vel ficte facere? *ibid.*
65 In facto Principis circa ea quæ reſpiciunt Jus Civile, an, ſi quid faciat contra jus civile diſponendo, dicatur vere vel ficte facere? *ibid.*
66 An fictio per modum executionis habeat locum, etiam in ſtatuto? *ibid.*
67 An bannitus, cum pubblicatione bonorum, vel quando poteſt impune offendi, vel quando eſt perpetuo bannitus, tunc æquiparetur mortuo? *ibid.*
68 An paria ſint, eſſe talem, vel haberi pro tali, in multis? & de ratione. *ibid.*
69 An res judicata, quæ pro veritate habetur, idem operetur, ac ſi eſſet veritas? *ibid.*
70 An ſtatutum volens, quod committens delictum in territorio habeatur pro rebelli communis territorii, operetur veritatem? *ibid.*
71 Quando Lex mandat aliquem legitimari & haberi pro legitimo, in caſibus obſtaculi juris civilis, intelligatur vere legitimus, & non ficte? *ibid.*
72 In adoptato, an miniſterio legis fiat vere filius legitimus? *ibid.*
73 In omni actu pendente a poteſtate Legis, vel ſtatuti, ſi per verba fictionem denotantia faciat aliquem heredem, an fictio ſit ipſa veritas? *ibid.*
74 An tantum operetur fictio in caſu ficto, quam veritas in caſu vero? *ibid.*
75 Quando verba non eſſent circa illud, quod eſſet civile, ſed naturale, an tunc poſſint importare veritatem? *ibid.*

§. III.

Fictio de caſu ad caſum non extenditur, & quando fecus?

1 An fictio inducta a jure in uno caſu regulariter debeat extendi ad alium caſum non expreſſum? *ibid.*
2 An hoc procedat in materia odioſa, vel favorabili? *ibid.*
3 An & quando Lex generalis comprehendat caſus fictos? *ibid.*
4 An fictio habeat locum etiam in ſtatutis? *ibid.*
5 Quando Interpretatio Juris communis diſponit ſuper interpretatione alicujus vocaboli, an talis interpretatio habeat locum in ſtatutis utentibus illo vocabulo? *ibid.*
6 An inducta de jure communi habeant locum in ſtatutis? *ibid.*
7 An diſpoſitio pœnalis loquens in caſu vero habeat locum in caſu ficto? *ibid.*
8 An leges privantes matrem tranſeuntem ad ſecunda vota, omnibus habitis a marito quoad proprietatem, procedant in habitis a marito per fictionem? *ibid.*
9 An in favorabilibus & gratioſis diſpoſitio loquens in caſu vero trahatur ad fictum? *ibid.*

FIDEICOMMISSUM.

§. I.

Quid & quotuplex ſit Fideicommiſſum, & quis poſſit relinquere Fideicommiſſa?

1 Quid, & quotuplex ſit fideicommiſſum. & *n.* 2. *pag.* 28.
3 Quinam poſſint relinquere fideicommiſſum. *ibid.*
4 Quibus fideicommiſſa relinqui poſſint? *ibid.*
5 An fideicommiſſa, & illorum materia ſint favorabilia vel odioſa? *ibid.*
6 Fideicommiſſum an præſumatur, aut debeat probari? *ibid.*
7 An prohibitio de alienando facta filio extendatur ad nepotes. *ibid.*
8 Quid operetur fideicommiſſi favor. & *n.* 9. *ib.*

§. II.

10 *Fideicommiſſum univerſale quando dicatur ordinatum, & reſultare?* *ibid.*

§. III.

De illis, quæ continent Fideicommiſſum univerſale, aut non continent.

11 Fideicommiſſum univerſale an contineat, quæ hæres gravatus habiturus erat alio hærede exiſtente, ſi de illis teſtator nominatim non rogavit; an legitimam, an donata hæredi? an dotem a marito uxori debitam, an datam aut promiſſam a patre vel matre. *pag.* 29.
12 An illa, quæ hæres habuit non ex judicio teſtatoris, ſed ex alia cauſa? *ibid.*
13 An illa quæ ad extraneum hæredis hæredem tranſire non poſſunt? *ibid.*
14 An illa quæ ad hæredem perveniunt, non uti hæredem, ſed quia hæredem. Quænam autem dicantur pervenire ad hæredem uti hæredem, & quænam quia hæredem. & *n.* 15. *ibid.*
16 Quænam veniant in fideicommiſſis, &c. & *n.* 17. *ibid.*

§. IV.

An incrementum accedens rebus fideicommiſſariis pendente fideicommiſſi conditione ſit reſtituendum Fideicommiſſario?

18 Quot generis incrementa conſiderari poſſint & quænam incrementa accedentiæ fideicommiſſariis rebus pendente fideicommiſſi conditione reſtitui debeant? *ibid.*
19 Quid dicendum de augmento ex præſcriptione? *ibid.*
20 Quid de incremento ex alluvione? *ibid.*

§. V.

Fideicommiſſum alicui relictum quando debeat exiſtere ut debeatur.

21 Fideicommiſſum quando exſpiret? *pag.* 30.
22 Fideicommiſſum relictum illi qui exiſtit tempore mortis teſtatoris ſi fuit pure relictum, aut in diem certum an acquiratur fideicommiſſario quoad effectum tranſmiſſionis. *ibid.*
23 An relictum in diem certum & pure conjunctis teſtatori, ſi hæc qualitas adfuit tempore teſtamenti, vel tempore mortis teſtatoris debeatur? *ibid.*
24 Relictum pure vel in diem certam filiis agnatis aut cognatis alicujus extranei, in quos non cadit tanta affectio, an debeatur ſi nati non erunt tempore teſtamenti? *ibid.*
25 Relictum agnatis, cognatis, & familiæ de quibus agnatis, vel cognatis intelligatur? *ibid.*
26 Si teſtator loquitur de ſua familia, de qua familia intelligi debeat? *ibid.*
27 Fideicommiſſum a teſtatore relictum agnatis, cognatis, aut familiæ alicujus tertii ad quos ſpectet, & quomodo? *ibid.*
28 Relictum agnatis, cognatis, aut familiæ defuncti, ſi aliqui fuerunt nominatim vovati, ad quos ſpectet, quid ſi nulli fuerunt nominatim vocati. *ibid.*
29 Fideicommiſſum relictum conditionaliter aut in diem incertam, quando debeatur? *ibid.*
30 Fideicommiſſum conditionale, ſi fideicommiſſarius fuerit ſaltem conceptus tempore purificatæ conditionis, an illi debeatur? *ibid.*

§. VI.

Fideicommiſſa favore deſcendentium & agnatorum, an ſint perpetua, vel temporalia?

31 Fideicommiſſum ordinatum favore deſcendentium & agnatorum, an ſit perpetuum vel temporale, aut intra quod tempus circumſcribantur? *p.* 31.
32 An ejuſmodi fideicommiſſum terminetur tempore centum annorum; quinam affirment, & quinam negent? *ibid.*

33 An

33 An fideicommiſſa & legata tranſmittantur ad hæredes, aut cedi poſſint aliquo titulo, & qualia? *ibid.*

§. VII.

Fideicommiſſaria bona vel res quando alienari poſſint?

34 An fideicommiſſaria bona & res alienari poſſint, & quando? *ibid.*
35 Quibus in caſibus alienari poſſint? *& n. 36. ib.*
37 An ſit neceſſe quod ad inſtantiam creditorum bona capiantur & ſubhaſtentur, vel hæres ſuo arbitrio procedere poſſit ad alienationem? *ibid.*
38 Quid ſi res fuit vendita majori pretio quam erat æs alienum? *ibid.*
39 An fideicommiſſarius res alienatas per hæredem pro ſolutione æris alieni poſſit repetere ſoluto pretio? *pag. 32.*
40 An alienatio rei particulariter legatæ valeat in præjudicium legatarii? *ibid.*
41 Quid ſi hæres non confecit inventarium ſolemne? *ibid.*
42 An pro legitima ſeu trebellianica debita hæredi gravato & pro creditis quæ hæres habet in hæreditate poſſint bona fideicommiſſo ſubiecta alienari? An ex cauſa diviſionis inter Cohæredes gravatos. *& n. 43.* *ib.*
44 Quid ſi hæres ob juſtam cauſam ignorantiæ fideicommiſſi ſibi injuncti, emptore pariter ignorante fideicommiſſum, illud alienavit, valetne alienatio? *ib.*
45 An alienari poſſint bona fideicommiſſo ſubiecta, ſi hæredi fuit præceptum reſtituere quidquid tempore ejus mortis ſupererit in hæreditate? *ib.*

§. VIII.

Utrum Fideicommiſſum præſcribi poſſit.

46 An fideicommiſſum poſſit præſcribi a gravato contra fideicommiſſarium? *ibid.*
47 Quid ſi evenit caſus fideicommiſſi? *ibid.*

§. IX.

Miſcellanea de Fideicommiſſis.

48 Fideicommiſſum an præſumatur, & quomodo probetur. *ibid.*
49 Fideicommiſſum abſolutum, & ſimplex quomodo inducatur ex prohibitione alienationis? *ibid.*
50 Fideicommiſſum & prohibitio alienationis ejuſdem uſque ad quem gradum extendatur. *p. 33.*
51 Fideicommiſſum quando dicatur relictum pro conſervanda agnatione? & an ſit ſtricte interpretandum? *ibid.*
52 Fideicommiſſum, in quo vocantur maſculi, an admittat maſculos deſcendentes ex fœminis? *ib.*
53 Conditionale mortuo fideicommittente ante conditionis eventum, an tranſmittatur? quid ſi ſubſtitutus fuit mortuus ante conditionis implementum? quid ſi eſt unitum cum jure accreſcendi? *ib.*
54 Conditionale *ſi ſine liberis* an evaneſcat natis liberis, ſi poſtmodum moriantur ſine filiis, & quando? Purificatum per conditionis eventum an tranſmittatur ad hæredes ante agnitionem? *ibid.*
55 Fideicommiſſum an exſpiret, ſi fideicommiſſarius fuit mortuus ante gravatum? quid ſi illud non eſt purum, ſed relictum in diem aut ſub conditione? an debeatur hæreditate non adita? *ibid.*
56 Fideicommiſſum factum hæredi *ſi ſine liberis deceſſerit*, an eo cum filiis decedente exſpiret? ſi filii poſtmodum moriantur? *ibid.*
57 Fideicommiſſum petens ſub illa conditione *ſi ſine liberis* quid teneatur probare? *ibid.*
58 An fideicommiſſum præſumatur injunctum illi coram quo, & in quo poteſt valere? Et relictum in primo teſtamento cenſeatur repetitum in ſecundo, ſi de illo nulla ſit mentio? & quando? *ibid.*
59 Relictum proximo an debeatur proximo defuncti, ſeu teſtatoris, & quare? quinam teneant contrarium? *ibid.*
60 An dicatur factum de linea in lineam durante utraque. *ibid.*
61 Quando dicatur perpetuum? *ibid.*
62 Reciprocum an inducatur inter vocatos ſub nomine collectivo ſub qualitate maſculinitatis pro conſervanda agnatione? an reſultet inter plures prohibitos alienare, quid ſi prohibitio eſt realis facta favore certæ perſonæ, an tranſeat in Eccleſiam vel communitatem ſine traditione vel reſtitutione? *ibid.*
63 An fideicommiſſum maneat rupto teſtamento ex cauſa præteritionis poſthumi ſcienter facta, virtute clauſulæ codicillaris? *pag. 34.*
64 An poſſit alienari pro conſtituenda dote & quando? *ibid.*
65 Ob juſtam ignorantiam alienatum an poſſit a fideicommiſſario vindicari contra emptorem? *ib.*
66 An cenſeatur revocatum ob inimicitiam ſupervenientem, & quomodo probetur inimicitia ſuperveniens? *ib.*
67 Relictum pluribus nomine collectivo ſucceſſive an tranſmittatur? Relictum fœminis, & earum deſcendentibus an dicatur relictum ordine ſucceſſivo? remiſſive. *ib.*
68 Fideicommiſſum quando dicatur inſtitutum favore agnationis? *ibid.*
69 An accipiat interpretationem ab obſervatione ſecuta? & an poſſit pendere ab aliena voluntate? *ibid.*
70 An poſſit confiſcari? *ibid.*
71 An poſſit reſtitui ante diei adventum? *ibid.*
72 Fideicommiſſum in feudo an fieri poſſit ſine Domini conſenſu inter comprehenſos, & in quo feudo? *ibid.*
73 An fideicommiſſum relictum in teſtamento non ſolemni debeatur? & quando. *ibid.*
74 An fideicommiſſum reſolvatur, ſi gravatus ingreditur monaſterium, aut bona illi relinquit? quid ſi eſt Sacerdos, & bona ſua dat Eccleſiæ? & de ratione? quid ſi fuerunt ſubſtituti deſcendentes aut ſubſtitutio fuit facta cum clauſula *ſi ſine filiis de proprio corpore natis*. *ibid.*
75 Fideicommiſſum perpetuum de mobilibus quæ uſu non conſumuntur, quæ comprehendat? *& n. 76.* *pag. 35.*
77 Fideicommiſſarius hæres alienantis an poſſit vendicare alienata? *ibid.*
78 Agens contra tertios poſſeſſores an teneatur prius excutere alienantem, & quando? *ibid.*
79 Contraveniens voluntati teſtatoris an privetur ipſo jure fideicommiſſo poſt Judicis ſententiam? an etiam Eccleſia? *ibid.*
80 Fideicommiſſarius univerſalis tamquam ſucceſſor neceſſarius an teneatur ſtare locationi factæ a gravato? *ibid.*
81 An ante factam reſtitutionem habeat ullam actionem? *ib.*
82 Ante diem fideicommiſſi gravatus an dicatur proprietarius & pleno jure Dominus ſecundum præſentem ſtatum & an poſſit incidere arbores. *ibid.*
83 An teneatur ſtare locationi factæ a gravato bona fide ad modicum tempus, & an teneatur probare identitatem bonorum ſubjectorum? & qualiter. *ibid.*
84 An fideicommiſſarius primus ad inſtantiam aliorum teneatur facere inventarium, ſi illud hæres neglexit, & ad quæ ulterius teneatur? *ibid.*
85 An poſſit capere poſſeſſionem fideicommiſſi propria authoritate, & an ſit legitimus contradictor contra hæredem ad impediendam immiſſionem, ſi incontinenti docet de jure ſuo? cur non? *ibid.*
86 Agens ad fideicommiſſum certæ rei quid debeat probare? *ibid.*
87 Fideicommiſſarius univerſalis, ſi nullus apparet hæres, de cujus manu accipiat, an mittatur in poſſeſſionem præmiſſa citatione edictali? *pag. 36.*
88 Cum plures ſunt vocati ad fideicommiſſum, ſi alii nolunt petere, an unus poſſit petere & quomodo? *ibid.*
89 An fideicommiſſarius poſſit agere contra hæredem actione reali, & perſonali? *ib.*
90 An exhæredatus poſſit gravari fideicommiſſo, & quando? *ibid.*

91 An

91 An fideicommiſſo cenſeatur renuntiatum per diviſionem ſactam cum clauſulis generalibus & prægnantibus? *ibid.*
92 An poſſit renuntiari fideicommiſſo puro an conditionali, aut in diem, cur non. *ibid.*
93 An fideicommiſſarius poſſit agere ad pretium bonorum fideicommiſſi a gravato alienatorum, ant ad bona alienata contra tertios? *ibid.*
94 An contra gravatum qui ultra legitimam bona alienavit? *ibid.*
95 Fideicommiſſarius conſentiens alienationi rei fideicommiſſariæ an poſſit agere contra eandem rem, aut habeat actionem ad pretium? *ibid.*
96 An fidricommiſſarius poſſit agere contra rem fideicommiſſi alienatam authoritate Papæ vel Principis, vel ad quid? *ib.*
97 An acquirat dominium bonorum emptorum ex pretio bonorum fideicommiſſi & eorum loco ſubrogatorum? *ibid.*
98 Contra emptorem rei fideicommiſſariæ pro ſolvendo ære alieno teſtatoris & pro legitima & trebellianica gravati an valeat procedere judicio ſummario? cur non? *ibid.*
99 An fideicommiſſarius teneatur reficere melioramenta in re fideicommiſſi? *ibid.*
100 An reficiat expenſas quas gravatus fecit in defendendo fideicommiſſo? *ibid.*
101 An fideicommiſſarius excludatur a præſcriptione longi temporis, quibus agere potuit & neglexit? *ibid.*
102 Quid debeat probare fideicommiſſarius? *ibid.*

FIDEJUSSIO.

§. I.

De Quidditate Fidejuſſionis, & natura.

1 Quid ſit fidejuſſio, & quando ceſſet. *& num.* 2. *ibid.*
3 Generaliſſima ad quæ debita reſtringatur? *pag.* 37.
4 In criminalibus an admittatur, in quibus non? & de ratione. *ibid.*
5 An illa in qua fidejuſſor ſe ad plus obligavit quam principalis valeat. *ibid.*
6 An fidejuſſio obliget ad præſentandum Reum, ſi fuit mutatus ſtatus Rei, uti ſi fuit mortuus &c. *ibid.*

§. II.

Quotuplex ſit fidejuſſio, & an ſit licita?

7 Quotuplex ſit & quænam ſit neceſſaria, quæ voluntaria? *ibid.*
8 Utrum duo Rei invicem tacite pro ſe fidejubere dicantur? & de ratione. *ibid.*
9 Quænam ſit fidejuſſio judicialis, quænam extrajudicialis? *ibid.*
10 Quænam ſit fidejuſſio expromiſſoria, quænam ſimplex? *ibid.*
11 An ſit licita fidejuſſio? *ibid.*
12 An valeat juramentum quod velit quis pro nemine fidejubere? *ibid.*

§. III.

Qui fidejubere ſint prohibiti?

13 Quinam poſſint fidejubere? & qui non. *& n.* 14. *ibid.*
15 An ebrius fidejubere poſſit? An prodigus? An mutus omnino & ſurdus? cur non? *& n.* 16. *&* 17. *p.* 38.
18 An miles, quando non? *ibid.*
19 An Vaſſallus, & quare? *ibid.*
20 An Clerici? & an ab illis præſtita valeat? *ibid.*
21 An quoad bona patrimonialia prohibeantur Clerici fidejubere? *ibid.*
22 Quando non procedat pœna contra Clericos fidejubentes? *ibid.*
23 Quando Prælatus prohibeatur fidejubere pro alio ex redditibus ſuæ Eccleſiæ? *ibid.*
24 An Monachi aut Regulares poſſint fidejubere? cur non? *ibid.*
25 An mulier, & quare? *ibid.*
26 An pro marito? *ibid.*
27 An mulier poſſit ſe tueri exceptione S. C. Vellejani, & quando? *p.* 39.
28 An filiusfamilias, & quando? *ibid.*
29 An obſides & captivi? quare non. *ibid.*

§. IV.

Quinam poſſint, & teneantur dare fidejuſſores?

30 Quinam poſſint & teneantur dare fidejuſſores? *ibid.*
31 Et in quibus procedat? *ibid.*
32 An debitor qui bonis ceſſit teneatur præſtare cautionem de ſolvendo, cum venerit ad pinguiorem fortunam? & quando? *ibid.*
33 An qui cautionem præſtat fateatur ſe debitorem! *ibid.*
34 An uſufructuarius teneatur præſtare cautionem? *ibid.*
35 An teſtator hanc cautionem remittere poſſit? *ibid.*
36 An Tutor vel Curator teneatur præſtare cautionem rem pupilli ſeu minoris finita Curatela ſalvam fore? *ibid.*
37 An accuſator teneatur præſtare fidejuſſores de proſequenda accuſatione uſque ad finem? *p.* 40.
38 An ſupplicans poſt interpoſitam a ſententia appellationem petens executionem ſententiæ debeat fidejuſſorem? *ib.*
39 An hæredes, & quando? *ibid.*
40 An publicani, & Victualium Conductores? *ibid.*

§. V.

Quibus perſonis dari poſſit & debeat fidejuſſor?

41 Quibus dari poſſit & debeat fidejuſſor? *ibid.*
42 Quibus non? *ibid.*

§. VI.

43 *Quinam cenſeantur minus idonei ad fidejubendum? uſque ad num.* 48. *ibid.*

§. VII.

49 *De effectibus fidejuſſionis, & obligatione fidejuſſorum? uſque ad n.* 59. *ibid.*

§. VIII.

60 *Quibus modis fidejuſſio tollatur? uſque ad num.* 77. *pag.* 41. *&* 42.

§. IX.

Quando & ubi fidejuſſor conveniri poſſit, & ad quantum?

78 Quando fidejuſſor conveniri poſſit, & ubi, & in quo loco? *& n.* 79. *&* 80 *p.* 43.
81 Si fidejuſſor renuntiavit cuicumque beneficio, an per mandatum ſine clauſola ad ſolvendum cogi poſſit, & quando? *ib.*
83 Fidejuſſor an poſſit aliud debere quam ipſe principalis, & plus? *ib.*

§. X.

De his quæ competunt fidejuſſori contra Debitorem?

84 Quæ actio competat fidejuſſori, contra debitorem & illius hæredem? *ibid.*
85 An fidejuſſor habens honeſtam exceptionem, ſi illam omittit, & ſolvit, an ſolutum actione mandati repetere poſſit? cur non? *ib.*
86 Quid ſi exceptione fuit uſus, ſed injuria Judicis condemnatus, habetne regreſſum contra debitorem? *ib.*

§. XI.

Digitized by Google

§. XI.

De beneficiis Fidejuſſorum.

87 Quid ſit beneficium excuſſionis? & quibus competat. *& n.* 88. *& n.* 89. *pag.* 44.
90 An hoc beneficium competat expromiſſori. *ibid.*
91 An competat etiam fidejuſſoribus fiſci? *ib.*
92 Contra quos competat? *ib.*
93 Quibus non competat, & quibus in caſibus? *ib.*
94 An habeat locum quando debitor notorie non eſt ſolvendo, & quomodo hæc notorietas probetur? *ib.*
95 An hoc beneficium competat illi qui ſe negavit fidejuſſorem? *ibid.*
96 An qui excuſſionem contra debitorem inſtitutem doloſe impedivit? *p.* 45
97 Quid ſi debitor excuſſus habet quidem bona, ſed quæ inventorem non inveniunt. *ib.*
98 Quid ſi pater pro filio fidejuſſit? *ibid.*
99 Quid ſi fidejuſſor conſtituit ſe principalem debitorem? & alia. *ib.*
100. An hoc beneficium competat Principi, aut nobilibus? cur non? *ib.*
101 An obligatis ad obſtagium, Fidejuſſoribus ludi. *ib.*

§. XII.

De Beneficio Diviſionis.

102 Quomodo beneficium diviſionis conſideretur, & quinam habeant hoc beneficium. *ib.*
103 Quibus hoc beneficium competat? *ib.*

§. XIII.

De Beneficio cedendarum actionum.

104 Quibus hoc beneficium competat? & an poſſit opponi, ſi ſtatutum excludit omnes exceptiones? *ibid.*
105 Quibus caſibus hoc beneficium non competet. *ib.*
106 Quid ſi tres ſunt confidejuſſores, quorum unus ſolvit ſolidum Creditori cedenti actiones, poteſtne ille qui ſolvit confidejuſſores convenire unumquemque in ſolidum. *p.* 46.
107 An fidejuſſori competant omnes exceptiones reales & rei cohærentes, quæ Reo competunt? quid in perſonalibus. *& n.* 108. *ib.*
109 An Conventio facta cum reo proſit etiam fidejuſſori, ſi fuit facta generaliter in rem & non in perſonam. *ib.*
110 Quid ſi quis fidejuſſit ex contractu, & ſententia fuit lata contra debitorem puniri palam abſentem & contumacem, poteſtne ſententia exequi contra fidejuſſorem non citatum? *ib.*
111 An fidejuſſor habeat beneficium dilationis moratoriæ? & quando? *ib.*
112 Alia beneficia competentia fidejuſſori. *uſque ad n.* 116. *ib.*

§. XIV.

Solvuntur aliquot dubia.

117 An fidejuſſor in cauſe, in qua fidejuſſit pro debitore principali, poſſit eſſe teſtis? *p.* 47.
118 An poſſit eſſe Judex in cauſe in qua fidejuſſit? *ib.*
119 An poſſit eſſe Tutor illius pupilli pro cujus patre fidejuſſit? *ib.*
120. An Vaſſallus inimico Domini ſui fidejubens feudum amittat? *ib.*
121 Quid ſi creditor inſtituit actionem contra fidejuſſorem, & illam poſtmodum remiſit, eſtne cenſendus liberatus fidejuſſor? *ib.*
122 An Clericus teneatur fidejuſſorem ſuum ſervare indemnem a fidejuſſione per aſſignationem fructuum propiii Beneficii? *ib.*
123 Quando fidejuſſor etiam antequam ſolvat poſſit agere contra debitorem ut ſe liberet a fidejuſſione? *ib.*

§. XV.

De fidejuſſione in cauſis criminalibus.

124 Fidejuſſor, qui promiſit aliquem non diſceſſurum a palatio aut domo, ſi diſcedat cum licentia Judicis, an liberetur ab omni obligatione? *ib.*
125 Fidejuſſor, qui promiſit Reum non diſceſſurum e palatio ſine licentia in ſcriptis, ſi diſcedat cum licentia oretenus data, an teneatur ad aliquam pœnam? quid ſi retentus ſub fidejuſſione de non diſcedendo aut exeundo, exiverit, & ſtatim redierit, teneturne fidejuſſor ad pœnam promiſſam? *& n.* 126. *ib.*
127 Si Fidejuſſor promiſit intra certum tempus aliquem præſentare, & in tempore promiſſo non præſentavit, poteſtne celeri præſentatione purgare moram? *pag.* 48
128 Intra quod tempus mora purgeri poſſit. *ib.*
129 Fidejuſſor de tuto carcere, ſi injuſte carceratus fugiet, an ad aliquam pœnam pro eo teneatur? *ib.*
130 Fidejuſſor, qui fiſco teneatur ſolvere pro reo, uti quia illum tempore debito non præſentavit aut alia ex cauſa, ſi fuerunt confiſcata bona ipſius rei, eſtne liberatus? *ib.*
131 Actuarius acceptans fidejuſſorem non idoneum an teneatur de proprio? *ib.*
132 Fidejuſſor qui promiſſit pro officiali an teneatur pro debitis ab eo contractis durante officio? *ib.*

§. XVI.

Miſcellanea de Fidejuſſione.

133 An Inquiſitus poſſit fidejubere pro inquiſito? & quid ſuper eodem delicto? *ib.*
134 An fidejubere teneatur Venditor cum evictio imminet in limine contractus? *ib.*
135 Fidejuſſio an ſtricte ſit intelligenda? *ib.*
136 Fidejuſſor ratione periculi quod ſuſtinet, an poſſit licite pretium a principali recipere? *ib.* Et ſi diu ſtetit in fidejuſſione, poſſit cogere debitorem ad ſe eximendum a fidejuſſione, & quando dicatur quis diu ſteriſſe in fidejuſſione? *ib.*
137 Fidejuſſor de bene vivendo an teneatur, ſi is pro quo fidejuſſit, fuit condemnatus in contumaciam ſine probationibus? *ib.*
138 Fidejuſſor de præſentando ſub certa pœna an teneatur ad pœnam, ſi ob aliam cauſam fuit condemnatus. Quid ſi relaxatus ſub fidejuſſione fuit iterum carceratus ob eandem cauſam? quid ſi Reus fuit condemnatus in appellatione? *p.* 49.
139 An qui promiſit Reum præſentare toties quoties pœnam incurrat, ſi Reus fugit e carceribus? & an eundem teneatur præſentare ex alio delicto. Et an promittens præſentare intra certum tempus, pœnam incurrat non præſentans ſi a Judice non fuit interpellatus? & an promittens reum præſentare toties quoties bina præſentationa liberetur, & de ratione. *ib.*
140 Fidejuſſor in cenſu an poſſit ſe obligere ut principalis? cur non. *ib.*
141 An fidejuſſor poſſit conveniri non excuſſo prius principali, & quando? *ib.*
142 An debeat ſervari indemnis, ſi indemnitas non fuit promiſſa? an habeat exceptionem dilatoriam etiam inter mercatores puta excuſſionis? quando non? *ib.*
143 Fidejuſſio de ſolvendo quod Titius erit debitor, ſi Titius fuit abſolutus in prima inſtantia, & condemnatus in ſecunda, an teneatur? *ib.*
144 An fidejuſſor liberetur, ſi creditor debitori prorogavit terminum ad ſolvendum ignorante fidejuſſore? quid ſi tempus fuit affixum obligationi? *ib.*
145 Fidejuſſor Tutoris an teneatur ſolvere totum illud, in quod prævio juramento in litem condemnatur actione tutelæ? quid in actione reali, & ſtricti juris? *ib.*
146 Fidejuſſor *de judicatu ſolvi* apud primum Judicem, cujus nomen expreſſum eſt in appellatione, an poſſit appellare, ſi ſententia lata contra prin-

Digitized by Google

principalem tranſit in judicatum? quid ſi ſententia fuit nulla aut notorie injuſta? *ibid.*

147 Fidejuſſor *de Judicio ſiſti* an liberetur, ſi is, qui erat ſiſtendus, moriatur, & ipſe fuit in mora, & quando dicatur non fuiſſe in mora? *ibid.*

148 Fidejuſſores ſi ſunt plures an unus alteri ſit fidejuſſor pro rata, & quas actiones habeant? *ib.*

149 Fidejuſſor Clerici, ſi eſt Laicus, coram quo ſit conveniendus? & quid ſi fidejuſſit coram Judice Eccleſiaſtico? *ibid.*

150 Fidejuſſor Clerici. in fidejuſſionibus conventionalibus an ſit idoneus; quid in judicialibus, & prætoriis. *ib.*

F I D E S.

1 An fides ſit frangenda, & quibus ſervanda? *ib.*

2 Fides, ſeu atteſtatio, an faciat fidem? quando non? *pag.* 50.

3 In quibus præſtetur fides officiali? remiſſive. *ib.*

4 Fides ſimplex an admittatur ad declarandam voluntatem teſtatoris, an ad illam probandam? *ib.*

5 Fides privata facta ab Executore ex intervallo an attendatur in concurſu publicæ relationis? *ib.*

6 Parochi extracta ex libro mortuorum an plene probet mortem, & mortis tempus? & quid ſi teſtes dicunt contrarium? quid dicendum de fide baptiſmi? an hæc coadjuvat dicta teſtium ſuper filiatione aut illam probet, ſicut etiam ætatem, *&* *n.* 7. *ibid.*

8 An fiducia inter conjunctos intercedere ſoleat; & a quibus probari poſſit? *ib.*

9 Fideles captivi apud Turcas an poſſint remigare contra Chriſtianos? ubi diverſitas ſententiarum. *ibid.*

10 In re dubia in favorem fidei Chriſtianæ pronunciandum eſt. *ibid.*

11 An Chriſtiana Fides aliquando poſſit occultari. *ib.*

FILIA, FILIATIO, & FILII.

§. I.

Praxis filiarum, &c.

1 Filia exiſtens in patria poteſtate an debeat emancipato conferre dotem profectitiam tantum, & quid non emancipato? An per ingreſſum ſimplicem Religionis cenſeatur renuntiaſſe paterno domicilio, quid ſi fuit profeſſa? quid ſi fuerunt illi legata mille pro dote, & dein ab ipſo legante fuit collocata in matrimonium cum centum, poteſtne prætendere reſiduum legati? *ib.*

2 Excluſa a ſtatuto, & dotata a patre in bonis paternis & maternis diſtincta quantitate amborum, inſtituto herede univerſali, an teneatur legatum a matre ſibi factum conferre, aut reſtituere? *ib.*

3 Quæ renuntiavit hæreditati paternæ an ſuccedat patri ab inteſtato? & excluſa a ſtatuto, & tamen hæres a patre inſtituta an teneatur conferre hæreditatem? & an nupti tradita poſſit renuntiare hæreditati paternæ? *ib.*

4 An poſſit agere ex promiſſione dotis marito facta a patre contra patrem. *ibid.*

5 Si ante viginti quinque ſuæ ætatis annos in corpus ſuum peccat, an poſſit legitima privari, quando non? *ibid.*

6 Renuntians hæreditati paternæ an excludatur etiam a legitima. Dotata, an & qualiter excludatur per ſtatutum a ſucceſſione, ſi amiſit dotem an debeat a patre iterum dotari. *ibid.*

7 An habeat hypothecam in bonis patris pro dote. *ib.*

8 A patre dotata pro omni eo & toto an excludatur a bonis maternis. *p.* 51.

9 Præterita an poſſit rumpere teſtamentum ſi ſtatutum dotatam extantibus maſculis excludit? cur non. *ib.*

10 Ex patris conceſſione an poſſit habere bona paraphernalia ſi eſt filiafamilias. *ibid.*

11 Spuria in bonis paternis an aliquid recipere poſſit ultra dotem. *ibid.*

12 Filia quando dicatur a patre dotata. *ib.*

13 Excluſa propter fratres maſculos a ſucceſſione materna an debeat ex bonis paternis dotari? *ib.*

14 Inſtituta in quota, an in reliquis dicatur excluſa, & quando. *ib.*

15 Filia, cui a patre dos fuit legata ea conditione ut nubat in certo loco, an poſſit nubere cui vult, & quare, & quando non? *ibid.*

16 An filia conſequatur dotem ex bonis paternis ſi aliunde habet, & quidem in ea quantitate, quam habuit alia ſoror? & quare, & quid de conſuetudine. *ib.*

17 An filia per matrimonium ſolvatur a poteſtate patris? *ibid.*

18 A ſtatuto excluſa an poſſit prætendere legitimam in bonis matris. *ibid.*

§. II.

Filiatio.

19 Filiatio an præſumatur, & quomodo probari debeat, quid ſi conſtat filium eſſe natum poſt quatuor menſes a die contracti matrimonii? *&* *n.* 20. *ibid.*

21 An probetur ex confeſſione Teſtatoris. *ibid.*

22 An ex pluribus adminiculis ſimul junctis, an ex tractatu & nominatione & quando. *ibid.* *pag.* 52.

¶ *Filiatio ex quibus probetur, vel præſumatur legitima, vel non, & quomodo articulanda?*

Quibus articulis articuletur & probetur filiatio. *ibid.*

Ex quibus præſumatur & probetur filiatio legitima & naturalis. *ibid.*

Quid ſi conſtet matrem fuiſſe adulteram, an filii præſumantur concepti potius ex marito, quam ex adultero. *ibid.*

Quid operetur hæc præſumptio. *ibid.*

An præſumptio matrimonii prævaleat probationi contrariæ, & quando, & de materia. *pag.* 53

Quid ſi tempore conceptionis maritus eſſet abſens, & adulter converſaretur, an præſumatur filius adulteri, & alia. *ibid.*

Ex quibus probetur filiatio legitima? *ibid.*

Quomodo probetur parentela? *p.* 54.

Probata quaſi poſſeſſione filiationis, vel filiatione, an transferatur onus probandi in contrarium, & quibus caſibus? *ib.*

An filiatio legitima probetur ex communi reputatione, quod matrimonium reputabatur verum, licet verum non eſſet? & de materia. *ib.*

Quomodo probetur matrimonium ad effectum legitimationis prolis? *ibid.*

An confeſſio procuratoris rei in judicio facta præjudicet? & alia. *pag.* 55.

Qualia debeant eſſe inſtrumenta, in quibus enunciantur tales filii quondam tales, & quæ probent filiationem &c. & de materia. *ibid.*

An filiatio directa poſſit probari? *ibid.*

An filiatio probetur vere ex eo quod quis probatur habitus & reputatus pro filio? *ibid.*

Quotuplex ſit probatio filiationis, & de materia? *ib.*

Quomodo probetur filiatio in poſſeſſorio. *ib.*

Quænam ſigna probent poſſeſſionem filiationis; & de filio ſpurio, & alia. *&* *n. ſeq.* *ib.*

An verba probent in legitimatione &c. *pag.* 66.

An probatio filiationis indirecta per præſumptiones habeat locum, & quando. *ib.* ¶

§. III.

Filii.

25 An filii teneantur conferre, & ſibi imputare in legitimam officium a patre ſibi emptum, ſi eſt alienabile, quamvis non tranſmiſſibile, & an tam emancipati, quam non emancipati teneantur conferre dotem? & donationem propter nuptias quam habuerunt a patre, avo, aut avia, & quæ alia bona? *ibid.*

26 An teneantur conferre bona caſtrenſia vel quaſi, & quid de adventitiis. *ibid.*

27 Emancipati non ſubminiſtrantes alimenta Patri an reincidant in poteſtatem patris, an teneantur redimere Patrem ab Hoſtibus. *ibid.*

28 Filii ſui ratione ſuitatis an habeant titulum ad præſcribendam hæreditatem? *ibid.*

29 Nati ex matrimonio litigioſo ratione validitatis an cenſeantur legitimi? ib.
30 Nati ex matrimonio putativo, ſi detegitur nullum, an ſint legitimi? & quando? p. 57.
31 An illegitimi ſint irregulares. ibid.
32 An legitimentur per ſubſequens matrimonium ſine inſtrumentis dotalibus? Et an filii Clericorum poſſint legitimari a Principe ſæculari ad effectum ſuccedendi in bonis paternis? & an legitimentur per ſubſequens matrimonium ſi fuerunt nati ex parentibus, inter quos non poterat conſiſtere matrimonium, aut ſi matrimonium fuit clandeſtinum? ibid.
33 Nati ex damnato coitu an ſuccedant aſcendentibus ab inteſtato? an tranſverſalibus? & quid in jurepatronatus? ibid.
34 Filii naturales, & ſpurii in defectum legitimorum an ſint capaces dignitatum ſi præceſſit diſpenſatio? ib.
35 An filii naturales tranſmittant hæreditatem non aditam? ibid.
36 In dubio an filius præſumatur potius naturalis & natus ex concubina, quam ſpurius? ibid.
37 Quando præſumatur legitimus? ibid.
38 Expoſiti, quorum ignorantur parentes & origo, an ſint irregulares, & quare. ibid.
39 Expoſiti e quo Epiſcopo ſint ordinandi? ibid.
40 A quo alendi? ib.
41 Filii presbyterorum nati non ex fornicatione, & ideo non illegitimi an poſſint habere Beneficia paterna immediata, vel mediate, quid ante Concil. Trid. & quid poſt? pag. 58.
42 An legitimati poſſint ſuccedere patri? ibid.
43 Illegitimi a quo Epiſcopo ſint ordinandi? ib.
44 Naturales an veniant nomine filiorum, & deſcendentium in fideicommiſſo, ſi fideicommittens quoque fuit naturalis & non fecit mentionem legitimorum, ubi de ratione? ib.
45 Filii vendentes bona patris an cenſeantur ſe hæreditati immiſcuiſſe? ibid.
46 An cenſeantur nomine proprio & non hæreditario bona paterna vendidiſſe ſi ed illa poſt mortem patris vocantur ex proprie perſona? ibid.
47 An filii primi matrimonii poſſint impugnare teſtamentum matris bioubæ, diſponentis contra *L. hac edictali*. ſi ſunt hæredes matris. ibid.
48 An exiſtentes ſub patria poteſtate poſſint illum cogere ad ſe emancipandum? & quando. ibid.
49 Apud quem ſint alendi, quid ſi divortium fuit ſecutum culpa viri. ibid.
50 An filii in præjudicium creditorum poſſint repudiare legitimam. ib.
51 Filii patris rebellis an ſit capaces ejus hæreditatis? & an teneantur potius alere patrem quam filios. ibid.
52 An poſſint intentare actionem injuriarum pro injuria illata patri, & quali? ib.
53 Filii legitimi ex illegitimo patre an ſint habiles ad Beneficia Eccleſiaſtica. ibid.
54 Legitimati denegantes alimenta patri an fiant de novo illegitimi. ibid.
55 Filii hæreticorum uſque ad quam generationem ſint irregulares, quid ſi fuerunt nati ante hæreſim patris vel matris? ibid.
56 An filiis debeantur alimenta ex bonis confiſcatis. pag. 59.
57 An filii illorum hæreticorum, qui per ſententiam fuerunt combuſti, ſi dederunt ſigna pœnitentiæ ſint irregulares? ibid.
58 Filii infidelium, ſi fuerunt baptizati ab infantia, an ſint irregulares? quid ſi in ætate adulta, & quare? ib.
59 Filii fratrum quomodo ſuccedant patruo? ib.
60 Exhæredati e patre ex juſta cauſe an cenſeantur in filiorum numero ad augendam vel minuendam legitimam? ibid.
61 An filii ſuccedant æqualiter in feudis? ibid.
62 An filii poſiti in conditione cenſeantur vocati ad fideicommiſſum univerſale? quæ ſententia verior? ibid.
63 Quid ſi fuerunt poſiti in conditione deſcendentes teſtatoris? ib.

§. *Filiorum*.

64 Filiorum appellatione in fideicommiſſis & legatis quinam veniant? ib.
65 Filiorum nomine in fideicommiſſis aut emphyteuſi an veniant fœminæ. ib.
66 Filiorum exiſtentia an præſumatur. ibid.

§. *Filius*.

67 Afferens ſe eſſe filium adulteri, & probans ex nominatione, & tractatione concurrente fama, aut conjecturis in ordine ad ſuccedendum in hæreditate adulteri an mereatur fidem? ibid.
68 Filius ſi recuſat edire hæreditatem & eſt in poteſtate patris, an pater illo invito poſſit adire? ib.
69 Filius nubens ſine conſenſu patris an poſſit exhæredari? variæ ſententiæ? ib.
70 An propter ingratitudinem poſſit exæredari? Si poſtmodum factus eſt Monachus, aut eidem reconciliatus? ibid.
71 An poſſit repudiare hæreditatem patris, & feudum quod non eſt hæreditarium retinere? quando non. p. 60
72 Approbans teſtamentum patris, in quo minus legitima ſibi fuit relictum, an dicatur renuntiare legitimæ? & quando? An teneantur imputare in legitimam alimenta habita? An approbans teſtamentum patris per aditionem poſſit detrahere legitimam ſibi a patre prohibitam? ib.
73 An poſſit jure retractus feudum a patre alienatum vivente patre reſtituto pretio redimere? cur non. ibid.
74 Filius patris furioſi an poſſit adire hæreditatem ſibi delatam abſque conſenſu patris. ibid.
75 Vim vi repellendo cum moderamine inculpatæ tutelæ an impune poſſit occidere patrem? ibid.
76 An poſſit vocare in jus patrem. ibid.
77 An poſſit rumpere teſtamentum ob non relictam ſibi legitimam? ib.
78 Delinquens ex mandato patris an & quomodo puniatur? ib.
79 An vivente patre poſſit revocare bona materna vel adventitia e patre alienata, an habeat vocem in jure patronatus? cur non. ib.
80 An poſſit contra patrem intentare actionem injuriarum? cur non. ib.
81 An propter novercam habeat juſtam cauſam petendi alimenta extra domum. ib.
82 Ut ſuſtentet Patram, an poſſit ingredi Religionem, quid ſi illam vovit? Cur non? ib.
83 Cui teneatur potius ſubvenire an patri an filiis? ib.
84 Venditus e patre ex cauſa famis an fiat ſervus? ib.
85 An teneatur dotare matrem nubilem? ibid.
86 Filius & nepos conjunctim inſtituti an cenſeantur vocati ordine ſucceſſivo? ib.
87 Fideicommiſſo gravatos an teneatur imputare in legitimam & trebellianicam bona quæ alienavit? ibid.
88 An poſſit eſſe civis in duobus Locis. ib.
89 An poſſit ſtare in judicio ſine conſenſu patris. pag. 61.
90 Natus ex matrimonio nullo, ſuperveniente Pontificis diſpenſatione quæ non diſpenſat ab initio, ſed cum clauſula *ex nunc* an fiat legitimus, & ſubſtitutum excludat ſi eodem contextu Pontifex prolem non legitimat? ubi de materia. ibid.
91 Filii ex matrimoniis occultis nati an fraudari poſſint bonis paternis. ibid.
92 Quid de generatis ex adulterio, & natis conſtante matrimonio. ibid.
93 Proles inceſtuoſa quam ſit canonicis Legibus abominata; & quid opus ſit, ut legitimetur. ibid.
94 Filius non orans pro patre ſuo mortuo an peccet. ibid.
95 An filius teneatur denuntiare patrem hæreticum?
96 An poſſit emancipari ſine Judicis decreto? cur non. ibid.
97 An filius gravatus detrahat legitimam & trebellianicam. ibid.
98 Gravatus reſtituere cum qua conditione quis intelligatur? ib.
99 Filius hæres creando cenſum ſuper aliquo fundo hæreditatis, an cenſeatur illum eligere pro legitima? ib.
100 An poſſit alienationem patris contra prohibitionem juris factam adminiſtratorio nomine facere? quando non? ibid.
101 An poſſit acceptare legitimam & reliquam hæreditatem repudiare? cur non? ib.

102 Intra quod tempus filius præteritus poſſit dicere nullum teſtamentum. *ib.*

103 Filius præteritus in teſtamento, & ab inteſtato vendicans hæreditatem vigore clauſulæ codicillaris an teneatur fideicommiſſario reſtituere hæreditatem detracta legitima? *ib.*

104 Filius, cujus pater, ut eum liberaret, confeſſus eſt delictum tamquam a ſe commiſſum, & fuit condemnatus, an poſſit amplius condemnari, cur non? *ib.*

105 Filius, qui non erat tempore purificati fideicommiſſi, an illud revocet ab eo ad quem fuit delatum. *ib.*

106 Filius aliquid ſolvens, ut patrem liberet e carceribus, an præſumatur coactus. *pag. 62.*

107 Filii Mulierum Chriſtianarum, ex Turcarum contubernio geniti, ſi vitæ periculum immineat, & baptizandos a Matribus exibeantur, quomodo ſe gerere debeant Miniſtri. *ib.*

108 Filii in poteſtate ſui Patris, quando non obſtet Fidei Chriſtianæ favor. *ib.*

§. *Adoptivus.*

109 An adoptivus gaudeat edicto Corbiniano ſicut legitimatus, ſi petit ſe immitti in poſſeſſionem hæreditatis patris. *ib.*

110 An ſuccedat ab inteſtato adoptanti? etiam extantibus naturalibus & legitimis ſimul? & an æqualiter cum illis. *ib.*

111 An illi debeantur alimenta ab adoptante? *ib.*

112 An adoptatus ab aſcendente materno aut paterno, poſtquam is emancipavit filium naturalem, ſuccedat ut naturalis & legitimus ſimul? & an tunc deſinet eſſe in poteſtate patris naturalis. *ib.*

§. *Filiusfamilias.*

113 Filiusfamilias confugiens ad Eccleſiam an poſſit inſtante patre extrahi? & an poſſit inconſulto patre largitatem ſponſalitiam facere? & alios contractus celebrare. *ib.*

114 An poſſit teſtari de conſenſu patris, & an in adventitiis, & an conſenſus patris requiratur propter ejus præjudicium, aut ad integrandam perſonam? *ib.*

115 Agnoſcendo, vel petendo bonorum poſſeſſionem ſibi delatam, an ſibi, vel patri acquirat? *ib.*

116 An bonorum poſſeſſionem poſſit agnoſcere ſine patris conſenſu? *ib.*

117 Quinam teneant, quod filiusfamilias poſſit teſtari in bonis adventitiis, in quibus pater non habet uſumfructum? *ib.*

118 An filiusfamilias poſſit renunciare S. C. Macedon. cur non? *ib.*

119 Pubes vel pubertati proximus an valide contrahat de bonis caſtrenſibus aut quaſi? & de ratione? *ib.*

120 An poſſit teſtari ad pias cauſas, & quo jure de peculio adventitio aut profectitio, & an tunc requiratur conſenſus patris? aut an ſufficiat conſenſus tacitus? *ib.*

121 Ex quibus cauſis poſſit contrahere & obligari? *ibid.*

122 An teneatur imputare in legitimam quidquid acquirit ex ſubſtantia paterna per ultimam voluntatem? & quando? *pag. 63*

123 Filiusfamilias, ſi melioramenta fecit, de quo peculio præſumatur illa feciſſe? *ib.*

124 Filius an præſumatur ſcire teſtamenta aſcendentium, & eorum bona an ſint allodialia vel fideicommiſſaria? *ib.*

125 Comparens pro patre in Judicio an præſumatur habere mandatum? *ib.*

126 Vivente patre an ſit quaſi Dominus ſubſtantiæ paternæ? & teneatur exhibere teſtamentum parentum? *ib.*

127 Deſcendens a fœmina deſcendente a maſculo an dicatur de linea maſculina, & veniat nomine lineæ maſculinæ? *ib.*

128 An filiusfamilias poſſit teſtari ad cauſas profanas? *ib.*

129 Ad fideicommiſſum vocatus cum qualitate legitimitatis veræ & non fictæ quæ debeat probare? *ibid.*

FISCUS.

1 Fiſcus in bonis delinquentis confiſcatis quo titulo ſuccedat? *ib.*

2 An, quando eſt hæres, ſi inventarium non confecit, teneatur creditoribus ultra vires hæreditatis? An teneatur ſolvere debita a Reo contracta, an ante vel poſt delictum? *ib.*

3 Fiſcus in bonis filii interficientis patrem quæ ad interficientem pertinent an ſuccedat excluſis fratribus & jure accreſcendi, & ſuccedens in bona vacantia an teneatur ad legata vel fideicommiſſa? *ib.*

4 Reſtocans bona alienata per hæreticum aut Reum an teneatur ad pretium? *ib.*

5 An ſuccedat in hæreditate filio patris rebellis delata? *ib.*

6 In pœnalibus an reſtituatur in integrum contra ſententiam? *ib.*

7 In maleficiis an gaudeat jure, & privilegio tacitæ hypothecæ? cur non? *pag. 64.*

8 Contrahens cum pupillo an illi communicet privilegium tacitæ hypothecæ? *ib.*

9 In concurſu dotis, ſi eſt poſterior, an præferatur? vel quando. *ib.*

10 An habeat ullum jus in legatis relictis concubinæ ſi habentur pro non ſcriptis ſi ea ſunt hæredes? *ib.*

11 An poſſit procedere contra Correos pro Collectis? *ib.*

12 In debito liquido & claro an habeat viam executivam contra ſuos debitores etiam in ipſam perſonam. *ib.*

13 In cauſis appellationis an condemnetur in expenſis. *ib.*

14 Contra fiſcum quanto tempore præſcribatur? *ib.*

15 An fiſcus teneatur præſtare alimenta carcerato ſi aliunde non habet? *ib.*

16 An fiſcus, qui cœpit bona delinquentis teneatur ſolvere illius debita ea contractu? An ex delicto? *ib.*

17 An poſſit exigere a Reo expenſas factas pro fabricatione proceſſus, & ad hunc finem quæ indicia requirantur? *ib.*

18 An poſſit aliquem cogere ad emendum bona confiſcata? *ib.*

FŒMINA.

1 Fœmina tranſiens ad ſecunda vota vivente primo marito, quem probabiliter credebat mortuum, an poſſit puniri? *ib.*

2 Antequam nubat a quo ſit alenda. *ib.*

3 Paſſa ſe cognoſci ab uno tantum etiam per longum tempus an dicatur honeſta, ſi prius fuit honeſta. Per vim paſſa adulterium an poſſit accuſare adulterum? an quæ cum juvenibus inceſſit larvata præſumatur adultera? *ibid.*

4 Habens maritum ſed inutilem, uti exulem, aut ab hoſtibus captum, an gaudeat privilegio viduæ. *p. 65.*

5 An in dubio virgo præſumatur? *ib.*

6 Nupta cujus forum ſortiatur? aut domicilium. *ib.*

7 Pro debito civili an carcerari poſſit, & quando. *ib.*

8 In contractibus an ſit teſtis idoneus favore piæ cauſæ, & an contra Clericum, & in quibus. *ib.*

9 An & quando poſſit accuſare. *ib.*

10 Hæretica vel Judæa contra Chriſtianos an gaudeat privilegio Legum. *ib.*

11 Pendente lite ſuper matrimonio contrahendo ubi debeat ſequeſtrari. *ib.*

12 Timens vim ſibi inferri a marito an poſſit ingredi Monaſterium, & quando. *ib.*

13 An poſſit ſe valide obligare pro filiis, & quando. *ib.*

14 Renuncians Vellejano cum juramento ſi non fuit certiorata de importantia juramenti S. C. Vellei. an poſſit ſe defendere. *ib.*

15 Si dedit fundum in dotem an teneatur de evictione, & quando. *ib.*

16 Hypothecam pro dote a quo die acquirat, non promiſſionis, an contracti matrimonii, & an pro ſua dote ſoluto matrimonio habeat jus retentionis, & quomodo. *ibid.*

17 Solicitans confeſſarium ad turpia an ſit denuntianda, cur non. *ibid.*

18 Prægnans damnata ad mortem per Judicis ſententiam an debeat expectari donec pepererit. *ibid.*

19 Tertio nubens an dicatur caſte vivere. *ib.*

20 An incurrat pœnam a Teſtatore impoſitam ſi nulliter alienavit. *ibid.*

21 An poſſit eſſe executrix teſtamentaria? cur non? & n. 22. ib.
23 An quæ non poteſt contrahere ea Lege tantum municipali abſque conſenſu mariti poſſit donare cauſa mortis? ib.
24 An poſſit ingredi monaſteria virorum ſi eſt Vidua, aut quando? ib.
25 Inops an habeat quartam partem bonorum mariti divitis? quando non. ib.
26 An poſſit ſuccedere in feudum in quo juramentum fidelitatis eſt præſtandum. p. 66
27 Excluſa propter maſculos an ſint etiam excluſi ejus filii? ib.
28 Semel excluſa per ſtatutum a ſucceſſione patris propter maſculos an remaneat excluſa maſculis mortuis? quid in emphyteuſi Eccleſiaſtica? ib.
29 An conſervet agnationem? ib.
30 An ſit capax primogenituræ? ib.
31 An faciat deficere conditionem *ſi ſine liberis*. ib.
32 Quando in fideicommiſſis ſuccedant ſimul, quando ſucceſſive. ib.
33 An cenſeantur vocatæ ad fideicommiſſum ad quod vocati ſunt filii? & de ratione. ib.
34 Fœminæ & earum deſcendentes an veniant nomine generationis, poſterorum, & ſanguinis? an nomine Domus? an nomine deſcendentium per lineam maſculinam? ib.
35 Non vocatæ in Inſtitutione an cenſeantur vocatæ in ſubſtitutione; quando veniant nomine filiorum, lineæ, deſcendentium, familiæ &c. ib.
36 Quando nomine fratrum? ib.
37 An ſuccedant matri æqualiter? ib.
38 An excluſæ cenſeantur ſi fuerunt vocati maſculi propter conſervationem agnationis? ib.
39 An comprehendantur ſub conditione *ſi ſine filiis*. ibid.
40 An veniant nomine *proximorum de domo*, ſi teſtator non habuit reſpectum ad conſervationem agnationis? ib.

¶ FORNICATIO.

Fornicatio quid ſit? eſt prohibita de Jure Divino, & Canonico, ſeu de Jure Civili. Quæ pœna ſit Fornicationis?

1 Fornicatio in genere dicitur quicunque coitus illicitus extra legitimam uxorem, in ſpecie vero eſt coitus ſoluti cum ſoluta non virgine honeſtæ conditionis? ib.
Qualiter hoc nomen *ſoluti*, vel *ſolutæ*, intelligatur de quolibet vinculo? d. n. 1. ib.
2 Clerici coitus cum ſoluta an dicatur ſimplex fornicatio? p. 67
Qualiter puniatur, tam in Clericis, quam in Laicis in utroque foro? d. n. 2. ib.
Fornicatio ſimplex de jure divino eſt peccatum mortale, & qui aliter ſentiret, eſſet tanquam hæreticus puniendus, & eſt per ſe intrinſece mala, ac jure poſitivo, divino, ac naturali, prohibita, d. n. 2. ib.
Fornicatio an poſſit excuſari ex cauſa neceſſitatis famis? d. n. 2. ib.
3 Fornicatio quanto tempore præſcribatur? ib.
4 Fornicatio, ſicut alia delicta carnis eſt difficilis probationis, non probatur directe, ſed per conjecturas, & quales? ib.
5 Fornicatio poteſt prohiberi per præceptum de non converſando. ib.
6 De fornicatione, & ejus pœnis in utroque foro, remiſſive. ib.
7 An fornicatio ſimplex prohibita ſit de jure Divino, qualiterque puniatur? ib.
8 Quid de jure Canonico? ib.
9 Quid de Jure Civili. ib.
10 Quid ſi conjugatus habeat rem carnalem cum ſoluta, quomodo dicatur adulterium? ib.
11 An coitus ſoluti cum ſoluta meretrice ſit punibilis de Jure Civili. ib.
12 Quid ſi Meretrix per vim compulſa fuerit. ib.
13 Quid ſi ſit nupta. ib.
14 Quid ſi ſit carcerata & alius carceratus eam cognoſcat. ib.
15 Quænam pœna ſit fornicationis de Jure Canonico? ibid.
16 Quomodo procedatur in ſimplici fornicatione? ib.
17 Si eſſet notorius ſimplex fornicator Clericus, quomodo puniatur? ib.

¶ FORTUITUS CASUS.

§. I.

Fortuitus caſus quid ſit, & qui dicantur caſus Fortuiti, vel non?

1 Definitio caſus fortuiti. ib.
2 An caſus fortuitus dicatur periculum, fortuna, riſicum? ib.
3 An dicatur vis major, cui reſiſti non poteſt, & quænam caſui fortuito adſcribantur? ib.
4 An caſus eveniens præter conſuetudinem rei locatæ, ex quo conductor non fruitur re locata, vel damnum patitur, inter fortuitus annumeretur? ib.
5 An incurſus latronum dicatur caſus fortuitus, & quare. ib.
6 An incurſus militum, & exercitus & bellum. ibid.
7 An factum Principis? remiſſive. ib.
8 An furtum, & quando non? & de materia. & n. 9. & 10. ib.
11 An pluviæ inſolitæ, & nimiæ? ib.
12 An fluminis ſolita inundatio, & ſolitus impetus, & quando. ib.
13 An mors naturalis, & quando. ib.
14 An caſus fortuitus dicatur juſſio, ſeu præceptum Principis extra ſuam juriſdictionem. ib.
15 An juſſio Principis etiam in ſua juriſdictione dicatur caſus fortuitus, & quando. ib.
16 An factum principis, vel magiſtratus, vel judicis, & de materia, & n. 17. ad 20. ib.

§. II.

Fortuitus caſus ex quibus dicatur ſuſceptus, vel non?

1 An emens fructus conſiſtentes in ſpe & fortuna, dicatur ſuſcipere in ſe caſum fortuitum? & de materia. & num. 2. ib.
3 An ſuſcipiens in ſe omne periculum, dicatur ſuſcipere caſum fortuitum. & n. 4. ib.
5 An qui excipit tantum unum caſum fortuitum, excipiat etiam omnes alios. & n. 9. ibid.
6 Si excipiatur certus caſus fortuitus, an cenſatur etiam exceptus alius ſimilis expreſſo? & n. 7. 8. & pag. 69.
11 Si excipiatur caſus fortuitus, an quodlibet damnum in illo caſu debeat refici? & n. 12. ib.
13 Si quis recipiat in ſe riſchium ſeu riſicum, an dicatur ſuſcipere in ſe caſum fortuitum. ib.
14 An quis poſſit ſe obligare ad caſum fortuitum & vim majorem, cui reſiſti non poteſt, per adjectionem, vel promiſſionem pœnæ? ib.
15 Si quis expreſſe ſe obliget ad caſum violentiæ, an efficaciter obligetur? ibid.
16 Quomodo tacite quis obligetur ad caſum fortuitum? ibid.
17 Si quis recipiat cuſtodiam caſtri tempore belli, an cenſeatur aſſumere etiam caſum fortuitum, & vim majorem belli? & de materia. & n. 18. ib.
19 An caſus fortuitus cenſeatur ſuſceptus, ſi conductor paciſcatur, quod ſibi fieri non debeat remiſſio aliqua mercedis, vel reſtaurum propter caſus adverſos? ibid.
20 An valeat pactum, quod quis ſuſcipiat in ſe, vel teneatur ad caſum fortuitum, remiſſive. ibid.
21 Si ſpecie & expreſſe quis non ſuſceperit caſum fortuitum, qualiter teneatur? ibid.
22 Quando periculum, & caſus fortuitus, qui evenit, eſſet omnino inſolitus, & de raro contingens; an debeat fieri reſtaurum? & de materia, & n. 23. & 24. ib.
25 Quomodo procedat in venditione fructuum gabellæ? ibid.
26 Quando nihil eſt dictum, an caſus fortuitus cenſeatur ſuſceptus in dubio? ibid.
27 An qui non ſuſcipit caſum, teneatur ad caſum, ſi culpa ejus evenerit? ibid.
28 An caſus fortuitus cenſeatur ſuſceptus, quando eſt inſolitus, etiamſi ſit dictum, quod conductor ſuſcipiebat caſum peſtis, guerræ, & omnes alios caſus, qui poſſunt imaginari? & de regula. & n. 29, & 30. ibid.

31 Si

31 Si juramentum intervenerit, an trahatur ad alios caſus, ac eos ad quos traheretur diſpoſitio non jurata? *ibid.*
32 Quid ſi caſus fortuitus fuiſſet aliquando ſolitus? *ibid.*
33 An ſuſcipiens in ſe omnes caſus fortuitos, cenſeatur ſuſcepiſſe etiam inſolitos, & incogitatos, cum generaliter dixit: Variæ ſententiæ. *&* *n.* 34. ad 40. *ib.*

§. III.

Fortuitus caſus quando non noceat ſuſcipienti in ſe periculum, vel e contra?

1 Conductor molendini ſuſcipiens in ſe omne periculum cluſam manutenendi & reconſignandi, excepto tempore belli, ad quid teneatur ſi maxima diluvio fluminis evenit, per quam cluſa nec reparari, nec manuteneri poteſt, ſine exceſſiva expenſa? *p.* 70.
2 An qui promiſit manutenere & conſignare, teneatur de novo facere? *ib.*
3 An teneatur de caſu fortuito inſolito, quando caſum non ſuſcepit fortuitum in ſe? *ibid.*
4 An is qui ſuſcepit in ſe caſum fortuitum, teneatur de caſu plus, quam fortuito, & quaſi miraculoſe, & inſolito evenire? *ibid.*
5 Quid ſi ſuſcepiſſet omnes caſus fortuitos, etiam incogitatos, & inſolitos? *ibid.*
6 Exemptio promiſſionis promiſſa, licet comprehendat in ſe caſus fortuitos, an ſolvere debens teneatur ex caſu omnino inſolito, & multum extraordinario? *ibid.*
7 An conductor, qui ſuſcepit pro ſe periculum armatorum cenſeatur ſuſcepiſſe vim, & incurſum hoſtium, & exercitus? *ibid.*
8 An hoc procedat, etiamſi poſt ſpecificationem aliquorum caſuum fortuitorum adſit clauſula generalis? *ibid.*
9 Quid ſi adſint verba generalia, comprehendentia majora expreſſis, an veniat caſus valde inſolitus, & de materia. *&* *n.* 10. *ibid.*
11 Quid ſi in ſpecie non eſſet ſuſceptus caſus etiam inſolitus, & incogitatus? *ibid.*
12 Quid ſi promiſſio eſſet in pecunia, quæ perire non poteſt? *ibid.*
13 An fortuitus caſus, quando eſt inſolitus, lædens ultra dimidiam, cenſeatur ſuſceptus & cogitatus ex clauſula ſuſceptionis in ſe caſuum fortuitorum. Et quinam caſus inſoliti debeant intelligi? *&* *n.* 14. *ibid.*
15 An generalis renuntiatio omnibus impedimentis facta per conductorem, comprahendat caſum belli, & de raro evenire ſolitum? *ibid.*
16 An obligatus manutenere, teneatur ex caſu fortuito omnino deſtruente id quod debuit manutenere? *ibid.*
17 An caſus fortuitus inſolitus dicatur factum Principis, & quando? *&* *num.* 18. 19. 20. *&* 21. *ibid.*
22 An obligatus conducere aquam fluminis per certum canalem ſuo periculo, & reparare canalem, & manutenere ripas, teneatur, ſi canalis vi fluminis deſtruatur in totum, vel in parte? *ibid.*
23 An is qui promiſit conducere aquam ad molendinum, & manutenere cluſam, ſi caſu fortuito deſtruatur, taliter quod non poſſit manuteneri, obligetur, ſuſcipiens periculum & onus mantenendi? *ibid.*
24 An obligatus de evictione, ſive de jure, ſive de facto ſequatur, teneatur de illa evictione, quæ de facto inſolito evenit, quando poteſt connumerari inter caſus fortuitos? *ibid.*
25 An conductor obligatus ad caſum fortuitum, cenſeatur obligatus ad caſum extraordinarium, quando nulli fructus remanent? *ibid.*
26 An ſuſcipiens in ſe caſum fortuitum expreſſe teneatur de vi hoſtium, cui non poteſt reſiſti? *ib.*
27 An ſuſcipiens in ſe periculum unum, ſe extendat ad aliud? & de materia? *&* *n.* 28. *&* 29. *ibid.*
30 An ſuſcipiens in ſe omnem caſum fortuitum, ſeu periculum, teneatur ex periculo, vel caſu procurato, & cauſato ab eo, cui fit promiſſio? *ibid.*
31 An pactum ſuſceptionis caſus fortuiti extendatur etiam ex majoritate? *ibid.*
32 An pactum, quod ſi perdantur vendita, non teneatur ſolvere heredibus, extendatur ad vendentem, etiamſi major ratio ſubſit. *&* *n.* 33. *ib.*

34 An in judicii ſuſcipiens generaliter in ſe omnem caſum fortuitum, teneatur de aliis caſibus, ac de in ſpecie ſpecificatis? *pag.* 71.
35 An conductor dationum molendinorum, quantumcunque ſuſceperit in ſe omnes caſus fortuitos, qui dici, aut excogitari poſſunt, ne poſſit petere ullam remiſſionem, teneatur de caſu proveniente facto locatoris? & de materia. *&* *num.* 36. 37. *&* 38. *ibid.*
39 Quando is qui ſuſcepit in ſe omnem caſum fortuitum, alias tenebatur ad omnes caſus fortuitos, teneatur ſuſcepiſſe etiam caſum fortuitum provenientem culpa vendentis ſine dolo? *ibid.*
40 An factum Principis non ſervantis pactum, dicatur omnino inſolitum? *ibid.*
41 An ſuſcipiens periculum, & caſum fortuitum, cenſeatur ſuſcipere omnino inſolitum? *ibid.*
42 An ſuſcipiens unum caſum fortuitum, puta guerræ, etiamſi culpa locatoris proveniat, fiat extenſio ad alios caſus culpa locatoris? *ibid.*
43 Quando in ſpecie quis ſuſcepit caſum fortuitum, ad illum obligetur? *ib.*
44 Si quis recepit cuſtodiam caſtri tempore guerræ, an cenſeatur ſe obligare ad violentiam bellicam? *ib.*
45 Quid ſi periculum, vel caſus fortuitus, culpa, vel facto obligati eveniat? *ib.*
46 An renuncians omnibus exceptionibus, excludat illas quæ cauſa ſui, & facto adverſarii agentis proveniunt? *ib.*
47 Quid ſi caſus fortuitus proveniat ab iis pro quibus obligavit ſe locator? *&* *num.* 48. *&* 49. *ib.*
50 An Conductor, qui ſuſcepit in ſe omnes caſus fortuitos, qui dici poſſunt, vel excogitari, cenſeatur ſuſcipere nedum provenientes facto ſui conductaris, ſed etiam tertii, & fortunæ &c. *ib.*

FORUM.

1 An forum Dei idem ſit, ac forum Cæſaris? & quando? *ibi.*
2 Quomodo forum ſortiamur? *ibi.*
3 Forum ſortiri, & ſtatutis ligari an paria ſint? & an qui ſortitur forum ratione contractus conveniri poſſit in foro contractus? & quando? quid ſi habet bona in foro contractus. *ibid.*
4 An & quando foro poſſit renuntiari? *ib.*
5 An delinquens in diverſis locis apud diverſos Judices, ſortiatur forum coram omnibus, quid ſi delictum in uno loco fuit inchoatum, in alio perfectum. *ib.*
6 An Judex originis, vel domicilii poſſit punire delictum commiſſum extra territorium? diverſæ ſententiæ. *pag.* 72.
7 An quis ſortiatur forum ratione fallitatis commiſſæ apud Judicem? *ib.*
8 Fori declinatoria a quo opponi non poſſit? *ib.*
9 Forenſis an poſſit cogi ab Univerſitate ad ſolvendas majores collectas quam indigena? & an admittatur ad cautionem juratoriam? an teneatur ſequi ordinatoria Loci in quo litigat, an ligetur ſtatuto loci in quo eſt? remiſſive? *ib.*
10 Quiſnam probetur forenſis. *ib.*

FORI PRIVILEGIUM. *vide* EXEMPTIO.

FRACTOR CARCERUM.

1 Fractor carceris, qua pena puniatur? quid ſi fregit eum conſpiratione cum aliis in crimine hæreſis? quid ſi injuſte fuit carceratus? *ib.*
2 An fractor carceris puniatur pœna confeſſati criminis? *ib.*
3 Frangentes carceres ad hoc ut rei carcerati aufugiant, qua pœna puniantur? *ib.*
4 Quid ſi rei erant confeſſi, aut condemnati, aut de proximo condemnandi? *ib.*
5 Liberans carceratum pro debito civili qua pœna puniatur? & ad quid teneatur creditoribus? *ib.*
6 Quid ſi fractor carcerum & fugiens ſponte ſtatim revertatur? *ib.*

FRATRES.

§. I.

Fons primus. Collatio bonorum, & quæ conferri debeant?

1 Quot genera peculiorum? *ib.*

2 Ad quem ſpectet peculium caſtrenſe, & quid de quaſi caſtrenſi? & n. 3. p. 73.
4 Quid ſit peculium adventitium. ibid.
5 Quamdiu duret uſusfructus quem habet pater in peculio adventitio? ib.
6 An filius poſſit alienare peculium adventitium? ib.
7 An pater ob uſumfructum quem habet in peculio adventitio teneatur conficere inventarium, aut cautionem præſtare de utendo arbitrio boni viri? ib.
8 An pater poſſit alienare peculium adventitium filii? & quid ſi alienavit? ibid.
9 Quodnam ſit peculium profectitium? & ad quem ſpectet? ibid.
10 An bona acquiſita a filiisfamilias eorum induſtria ſint adventitia vel profectitia. & n. 11. ib.
12 An bona adventitia ſint conferenda, cur non? pag. 74.
13 Quid dicendum de melioramentis? ibid.
14 Qoid de profectitiis? ibid.

Difficultas I.

An relicta vel donata Filio familias, intelligantur donata contemplatione patris, vel filii, & ita ſpectent ad peculium profectitium, vel adventitium.

15 An donata vel relicta filio familias intelligantur donata contemplatione patris vel filii? quid ſi tantum patris fuit facta mentio? quid ſi patris nulla fuit facta mentio? ib.
16 Qoid ſi patris fuit facta mentio & collata donatio in tempus patriæ poteſtatis, aut pater erat amicus donatoris? & filius vix illi notus? ib.
17 Donatio facta a patre filio an dicatur peculium profectitium aut adventitium? ibid.

Difficultas II.

An illud quod filiusfamilias lucratur ex dote ex ſtatuti diſpoſitione, ſpectet ad peculium profectitium aut adventitium? & quid de donatione ob cauſam &c.

18 An illud quod lucratur filiusfamilias ex dote ſpectet ad peculium profectitium, aut adventitium? ibid.
19 Et quid de donatione ob cauſſam? uti patrimonii Clericalis, aut matrimonii? an conferri debeat? ibid.
20 Et quid de dote? ib.

Difficultas III.

Inter quos detur collatio, & in quibus expenſis?

21 Inter quos habeat locum collatio? pag. 75.
22 An expenſæ factæ a patre pro filio in ſtudiis ſint conferendæ? ibid.

Difficultas IV.

De expenſis factis in nuptiis, & earum occaſione?

23 Quid dicendum de expenſis factis in nuptiis? ib.
24 Quid de expenſis factis in emendis veſtibus nuptialibus, jocalibus &c. ibid.
25 Quid de expenſis factis a patre pro redemptione filii, aut illius condemnatione? ibid.
26 Quid de expenſis factis in alendis filiis, nuru, & nepotibus? ibid.
Quid in expenſis litium in defenſione bonorum adventitiorum? d. n. 26. ibid.
27 An quæ non imputantur in legitimam ſint conferenda? ibid.

§. II.

Fons ſecundus diſcordiarum inter fratres. Fratrum ſucceſſio.

Difficultas I.

An frater teneatur inſtituere fratrem?

28 An frater teneatur inſtituere fratrem? p. 76.
29 An rupto teſtamento per querelam inofficioſi conſervetur fideicommiſſum univerſale? ibid.
30 Querela intra quod tempus poſſit intentari? & quando tempus incipiat currere. ib.
31 An hæc querela competat ſorori excluſæ per ſtatutum? ibid.
32 Quænam ſint, & dicantur turpes perſonæ. & n. 33. pag. 77.

Difficultas II.

Sorores a ſtatuto excluſæ exiſtentibus maſculis, quam dotem prætendere poſſint?

34 Sorores excluſæ a ſtatuto exſtantibus maſculis quam dotem prætendere poſſint? ib.
35 Quænam dicatur læſio enormiſſima? ib.
36 Quid ſi dos non fuit conſtituta a parentibus, ſed a fratribus. ibid.
37 An dos a parentibus filiabus relicta aut fratribus præſtanda ſtatim debeatur? ibid.
38 Legatum dotis factum a patre cum filia ingredietur Religionem? quando debeatur? ibid.
39 Quando dos tranſmittatur ante nuptias? ibid.
40 Quando dos ſuccedat loco legitimæ? ibid.

Difficultas III.

An legatum relictum mulieri pro ipſa maritanda, poſſit peti, ſi nupſit abſque dote aut illo legato?

41 An legatum relictum mulieri pro ipſa maritanda poſſit peti ſi nupſit abſque dote aut illo legato? & n. 42. p. 78.
43 An dos debeatur filiæ, ſi nupſit ſine patris conſenſu. ibid.
44 An ſoror excluſa propter exiſtentiam maſculorum a ſtatuto intelligatur etiam excluſa a bonis exiſtentibus extra territorium ſtatuentium? ib.
45 An fœminæ excluſæ propter maſculos comprehendant etiam moniales, & quando; & an tale ſtatutum proſit etiam Clerico. & n. 46. ib.
47 An fœmina propter maſculos excluſa ſemper maneat excluſa? remiſſive. ibid.
48 An ſtatuta excluſiva fœminarum propter maſculos valeant? ib.
49 An frater uterinus excludat ſororem uterinam ſtante ſtatuto quod extantibus maſculis fœminæ non ſuccedant? ib.

Difficultas IV.

De renuntiatione facta a filiabus de bonis paternis & maternis, & de pactis ſuper hæreditate viventis.

50 An Renuntiatio facta a filiabus de bonis paternis & maternis valeat? & qoid de pactis ſuper hæreditate viventis? uſque ad n. 56. ib. & pag. 79.

Difficultas V.

Quomodo & quo ordine ſuccedant Fratres?

57 Multiplex diſtinctio fratrum, quoad ſucceſſionem. ib.
58 Quid dicendum de fratribus non utrinque conjunctis? uſque ad n. 61. pag. 80.

Difficultas VI.

62 An & quando filii parentes repræſentare dicantur? ibid.
63 An repræſentatio detur ex teſtamento, aut tantum ab inteſtato, & de ratione? ib.
64 An inter aſcendentes detur repræſentatio? ib.
65 Fratris appellationem quinam veniant? ibid.

Difficultas VII.

66 An frater fratrem alere teneatur? pag. 81.
67 Et an ſecum litigantem? ib.
68 An frater teneatur alere fratres quos pater exhæredavit. ib.
69 An alimenta a fratre fratri præſtita repeti poſſint. ib.
70 An frater teneatur dotare ſororem? & an etiam uterinam tantum. ib.
71 An etiam Clerici poſſint cogi ad dotandas ſorores de fructibus Beneficiorum? & quando? ib.

72 Et

72 Et quando non ? & qualiter dos ſit taxanda. & n. 73. ibid.
74 Si frater dotavit ſororem divitem, an donaſſe præſumatur? ibid.

Difficutlas VIII.

De Diviſionibus inter Fratres, & communione inter illos.

75 Fratres in communione exiſtentes, ſi unus vult fundum communem ſerere, alter non, an ſerere volens impedire poſſit? pag. 82.
76 Expenſæ factæ in re communi an repeti poſſint? ibid.
77 Fratres ſi habent domum communem an locari ſolitam poſſit unus altero invito locare? ibid.
78 An frater habitas domum communem teneatur ſolvere penſionem? cur non? ibid.
79 Quid ſi duo fratres domum poſſident pro indiviſo? & unus illorum committat delictum, ob quod domus ſit deſtruenda? ibid.
80 Si frater habet fundum in communi in feudum, & unus committat felloniam, an amittat feudum; cur non? ibid.

Difficultas IX.

An, & quomodo Fratres poſſint provocare ad diviſiones?

81 An fratres poſſint provocare ad diviſionem bonorum? quid ſi teſtator prohibuit? ibid.
82 Qualiter facienda diviſio? & n. 83. p. 83.
84 An facta diviſione inter fratres unus alteri reneatur de evictione? & quando. & n. 85. ibid.
86 Quid ſi fratres in dividendo ſciverunt onus, aut periculum evictionis? ibid.

Difficultas X.

An frater renunciare cenſeatur fideicommiſſo dividendo?

87 An frater dividendo cenſeatur renuntiaſſe fideicommiſſo futuro? quid ſi ignoravit fideicommiſſum? & n. 88. & 89. ib.
90 An frater ſinens alium fratrem poſſidere totam hæreditatem cenſeatur repudiaſſe, & an fratres diviſiſſe præſumantur. pag. 84.
91 An diviſio præſumatur, ſi unus tantum ex fratribus poſſidet. ibid.
92 An frater ſciens alterum fratrem rem vendere, & tacens ſibi præjudicet? ibid.

Difficultas XI.

An frater teneatur reddere rationem adminiſtrationis, & poſſit petere ſalarium pro adminiſtratione?

93 An frater teneatur reddere rationem adminiſtrationis & poſſit petere ſalarium pro adminiſtratione? & pro fratre ſtipulari. & n. 94. & n. 95. ib.

Difficultas XII.

96 *An frater fratri ſuccedat in feudo, vel emphyteuſi?* ib.
97 Emphyteuſis ſi pervenit ad aliquam lineam donec adſunt deſcendentes illius, an poſſit ab illa amoveri, & quæ proximitas attendatur. p. 85.
98 An Clerici aut Equites Hieroſolymitani ſuccedant in feudis? & n. 99. ibid.

Difficultas XIII.

100 *Apud quem Judicem ſint conveniendi fratres, ſi unus illorum eſt Clericus?* ib.
101 Frater an poſſit cogi ad ferendum teſtimonium contra fratrem? ibid.
102 An pro fratre poſſit eſſe teſtis in criminalibus. ibid.

Difficultas XIV.

Pœna Fratris occidentis Fratrem, & cum ſorore inceſtum committentis.

103 Frater occidens fratrem, qua pœna teneatur? p. 86.
104 Qua pœna committens cum ſorore inceſtum? ib.

Difficultas XV.

Quomodo fraternitas probetur?

105 A quo ſit probanda fraternitas, & quomodo probetur? & n. 106. ib.

§. III.

Fons tertius diſcordiarum inter Fratres. Bonorum ſocietas.

Difficultas I.

Quotuplex detur ſocietas inter Fratres?

107 Quot ſint ſocietatis ſpecies. ibid.
108 Si unus ex fratribus habuit majorem familiam quam alii, poſſuntne alii fratres repetere illud quod plus impenſum fuit propter majorem familiam aliorum? diverſæ ſententiæ. ibid.
109 Simplex bonorum ſocietas quomodo differat a ſocietate menſæ? & quid requiratur ad ſimplicem bonorum ſocietatem? p. 87.

Difficultas II.

110 *An emptiones factæ a fratribus ſociis ſint communes, vel judicio ſocietatis communicandæ?* ibid.
111 Socii ſimpliciter bonorum ſi emunt nomine communi rem ad ſocietatem pertinentem, an res empta ſine alia ratificatione ſit communis, & quare. ibid.
112 Acquiſitio facta a fratribus ſociis proprio nomine an cenſeatur facta propriis pecuniis? ibid.
113 An Clerici, qui cum fratribus bonorum ſocietatem contraxerunt, teneantur communicare fructus Beneficiorum, & quando? ibid.

Difficultas III.

An frater, qui vivente patre ſtudere cœpit, poſt mortem patris poſſit proſequi ſtudium expenſis communibus?

114 Diverſæ ſententiæ. ibid.

Difficultas IV.

Quid ſit Societas omnium bonorum, & quomodo inducatur?

115 Quid ſit ſocietas omnium bonorum? p. 88.
116 Et ex quibus conjecturis probetur contracta omnium bonorum ſocietas. ib.
117 An ſocietas omnium bonorum poſſit intelligi contracta cum minore, præſertim infante, cur non? ibid.

Difficultas V.

118 *Cum quibus non poſſit intelligi contracta ſocietas omnium bonorum?* ibid.
119 An cenſeatur contracta ſocietas inter illos inter quos conſtat de aliquo debito? p. 89.
120 An inter fratres, inter quos de aliqua reſervatione conſtat? ibid.
121 Quid ſi libri negotiationis nomine unius tantum & non communi fuerunt inſcripti? & alia dubia ibidem. & n. 122. ib.
123 Quæ ſit differentia inter ſocietatem, ſimplicem, & omnium bonorum? ib.

Dif.

Digitized by Google

Difficultas VI.

124 *Quænam bona debeant eſſe communia inter ſocios omnium bonorum?* *ibid.*
125 An inter fratres omnium bonorum ſocios omnia lucra debeant eſſe communia etiam undecumque provenientia, & qualiter differant a quæſtu! *ibid.*
126 An damna inter ſocios omnium bonorum debeant eſſe communia? *ibid.*
127 An hæreditates, legata, & donationes ſint communes inter ſocios omnium bonorum? *ibid.*
128 Quid ſi unus ex ſociis omnium bonorum lucretur aliquam dotis partem ob mortem Uxoris præmorientis ante filios, an illa ſit communicanda aliis ſociis; & quando? *ibid.*
129 Fructus feudi & emphyteuſis an debeant communicari inter ſocios omnium bonorum, & an Juriſdictio? *ibid.*
130 An privilegia, & communitates conceſſæ fratri, competant etiam ſociis omnium bonorum; *pag.* 90.
131 An ſi unus conſequitur pœnam ob injuriam ſibi illatam illa communicari debeat omnibus ſociis omnium bonorum? *ibid.*
132 An male acquiſita ſint communicanda? *ibid.*
133 An filia unius ex ſociis omnium bonorum poſſit, aut debeat de communi dotari? variæ ſententiæ. *ibid.*
134 An expenſæ factæ ab uno ex ſociis omnium bonorum in retinendo filio pro ſtudio ac librorum emptione debeant eſſe communes? quænam ſit ſententia communior? *ibid.*

Difficultas VII.

De ſocietate operarum inter ruſticos, & quomodo finiatur?

135 De ſocietate operarum inter ruſticos. *ibid.*
136 Quomodo ſocietas ſolvatur? *uſque ad n.* 141. *ibid.*

Difficultas VIII.

142 *An ſocietas poſſit renovari, & quomodo renovata cenſeatur? & n.* 143. 144. *pag.* 91.

Difficultas IX.

145 *Ad quam culpam teneatur ſocii*, uſque ad *n.* 150. *pag.* 92.

§. IV.

Miſcellanea de Fratribus.

151 Fratres qui aſſignarunt dotem in ſtabilibus, cum pacto illam æſtimandi, quando venerit tempus nuptus vel monachatus, ſi ſorores moriantur ante nuptum vel monachatum, an expiravit pactum, vel heredes debeant conſentire æſtimationi faciendæ. *ibid.*
152 Frater ſi acceptavit aſſignationem ſibi a patre factam in compenſationem donationis factæ alteri fratri an cenſeatur donationem ratificaſſe, & quando. *ibid.*
153 Fratres & Soror quomodo ſuccedant fratri defuncto? *ibid.*
154 Fratres ſi rem poſſident in communi, an præſumatur illa proveniſſe a communi ſtipite? *ibid.*
155 Fratres habentes domum paternam ſufficientem, ſi unus ex illis voluit illam ampliare, an teneantur ad melioramenta? *ibid.*
156 Fratres, ſi unus tantum poſſidet, aliis non reclamantibus, an præſumantur ita conveniſſe? *ibid.*
157 An frater major poſſit corrigere minorem? *ibid.*
158 Frater qui ſolus habitavit domum communem & indiviſam an teneatur pro rata refundere fratri non cohabitanti? cur non? *ibid.*
159 Frater dotans Sororem, cui pater reliquit certam quantitatem pro dote, ſi illius nullam facit mentionem, an cenſeatur compenſare legatum paternum? *ibid.*
160 Frater qui ſorori promiſit dotem, ſi eſt hæres patris cum beneficio legis, teneturne dotare de proprio? *ibid.*
161 Occidens ſororem in adulterio deprehenſam de mandato patris an poſſit puniri, & quando? remiſſive. *ibid.*
162 Succedens in majoratu aut feudo an teneatur fratribus conſtituere appanagium & ſorores dotare? & quare? *ib.*
163 Frater qui a patre fuit præpoſitus adminiſtrationi omnium bonorum, in diviſione cum fratribus, an detrahat ſalarium &c. *ibid.*
164 Negotiator an præſumatur pecunia ſua, vel patris negotiari? *p.* 93.
165 Quod acquiſivit ex peculio profectitio communis patris an debeat conferre? & in dubio an cenſeatur negotiari paterno nomine? *ibid.*
166 An Frater utrinque conjunctus excludat Avum, a ſucceſſione defuncti? *ibid.*
167 Uterinus an ſuccedat uterino in bonis maternis, excluſo Conſanguineo, & patruo? *ibid.*
168 An fratres ſuccedant æqualiter in feudis? & quid de Conſanguineis, & uterinis? an ſuccedant æqualiter fratri ab inteſtato tam in bonis paternis, quam maternis? *ibid.*
169 Fratres ruſtici ſi conducunt idem prædium ad laborandum, & unus habet plures filios qui laborant, alter caret, quomodo fructus percepti ſint dividendi? an in capita, aut in ſtirpem? *ib.*
170 Fratres defunctis parentibus an ſoleant habere bona indiviſa per modum ſocietatis? In diviſione bonorum quæ debeant conferre? *ib.*
171 An fratre pro fratre ſit idoneus teſtis in criminalibus. *ibid.*
172 Fratres Minores S. Fran. & aliorum ordinum an ſint capaces hæreditatis & legatorum, & in quibus. *p.* 113.
173 Fratres habentes domum paternam ſufficientem, ſi alter ex eis voluit eam ampliare, licet facta fuerit melior, an teneatur contribuere pro melioramentis? *ib.*
174 Fraternitas in ordine ad ſucceſſionem quomodo probatur? *ib.*

FRAUS.

1 Fraus an præſumatur in articulo mortis? cur non? & quomodo differat a dolo? *ib.*
2 Fraus, & ſimulatio an præſumatur inter conjunctos. *ibid.*
3 Fraudantes vectigalia juſta an & qualiter peccent? cur? *pag.* 94.
4 An fraus alicui poſſit patrocinari? *ibid.*
5 An fraudem fraude repellere liceat? *ib.*
6 An in viro nobili ſit præſumenda? *ib.*

FRUCTUS.

1 Fructus Beneficiorum an debeantur potius Beneficiato, quam penſionario, ſi ambobus non ſufficiunt? Civiles beneficii reſignati ad quem ſpectent? *ibid.*
2 Fructus primarii an debeantur ſi Beneficium vacavit per permutationem? naturales, & induſtriales a ſolo ſeparati & civiles maturati ante mortem Beneficiatorum ad quem ſpectent? & ad quem pendentes? quid dicendum poſt Bullam Julii III. ubi fuit recepta? ſi omnes fructus fuerunt collecti, quinam debeant ſupportare onera beneficiorum? *ibid.*
3 In terminis Bullæ Julii III. fructus inexacti ad quem ſpectent, quid ſi ſunt *exacti*, ſed non percepti, ſed tantum depoſitati in manibus colonorum, ad quem ſpectent? *ib.*
4 Quid obſervet conſuetudo generalis? *ibid.*
5 An fructus dicantur exacti, ſi tempore faciendæ ſolutionis fuerunt converſi in cauſam mutui? *ibid.*

6 Du-

6 Durante ſuſpenſione Beneficiati in cujus utilitatem debeant converti. *ib.*

7 Percepti ex Beneficio ſimoniace collato vel impetrato an ſint reſtituendi, & an ante ſententiam? *ibid.*

8 An a Beneficiato poſſint locari ultra triennium? diverſæ ſententiæ. *ib.*

9 Rei Eccleſiaſticæ nulliter alienatæ an ſint reſtituendi? an excuſet error juris vel facti? *ib.*

10 Eccleſiarum vacantium an poſſint occupari ab Epiſcopo, & quam pœnam incurrat Capitulum fructus Eccleſiæ Cathedralis vacantis ſibi applicans. *ibid.*

11 Fructus bonorum paraphernalium percepti a marito an ſint reſtituendi a marito, quando non? *ibid.*

12 Fructus dotis traditæ marito ad quem ſpectent? *ibid.*

13 Fructus dotis an debeantur fœminæ ante matrimonium, ſi eſt alenda a fratribus vigore ſtatuti? cur non? *ib.*

14 Fructus rei dotalis inæſtimatæ an debeant dividi inter hæredes mariti & uxorem pro rata temporis? *ibid.*

15 Fructus bonorum fideicommiſſo ſubjectorum vivente gravato, qui eſt reus mortis, vel hæreticus, ad quos ſpectent? *ibid.*

16 Rei venditæ cum pacto redimendi, inſtante tempore redemptionis, ad quos ſpectent? *ib.*

17 Rei venditæ cum conditione de futuro, ea non impleta, ad quem ſpectent? *ib.*

18 Pendentes tempore venditionis, ſive ſint maturi, ſive non, ad quem ſpectent? *ibid.*

19 Rei venditæ, quæ emptori fuit tradita, pretio non ſoluto, & non habita fide de pretio, ad quem ſpectent? *p. 95.*

20 Rei venditæ cum pacto Legis commiſſoriæ, aut adjectionis in diem directe concepto, ſoluta venditione ad quem ſpectent? *ibid.*

21 Rei feudalis, quæ per mortem Vaſſalli ad Dominum revertitur, ad quem ſpectent? ſi Vaſſallus fuit mortuus ante Martium vel poſt Auguſtum? *ibid.*

22 Rei legatæ ante aditam hæreditatem percepti ad quem ſpectent? *ibid.*

23 Pignoris an ſint imputandi in ſortem? *ib.*

24 De cenſu nullo an debeantur, & ſoluti an imputentur in ſortem? *ibid.*

25 Fructus Cenſus an comprehendantur ſub præſcriptione ſtatutaria, & in fructibus cenſus quot requirantur præſcriptiones? *ibid.*

26 Fructus Cenſus ceſſi, cui debeantur? *ibid.*

27 Fructus ſoluti ultra quantitatem dotis veræ debitæ in cujus cedant utilitatem. *ib.*

28 Fructus aut diſtributiones an lucrentur qui abſunt ſine licentia ſui ſuperioris & legitima cauſa? *ibid.*

29 Fructus in contractu nullo an ſint reſtituendi? *ibid.*

30 An imputentur in trebellianicam a filiis primi gradus? *ibid.*

31 A quo tempore fructus debeantur? *ibid.*

32 Fructus ab hærede mala fide percepti eum ſciret adeſſe creditores hæreditarios an debeantur? *ibid.*

33 An fructus incerti veniant appellatione fructuum cum agitur de conſtituenda congrua Rectoris? quid ſi Papa mandat incertos in congruam computari, de quibus tunc intelligitur? *ibid.*

34 Fructus ratione damni emergentis & lucri ceſſantis an debeantur ſi debitor per interpellationem perſonalem fuerit conſtitutus in mora ſolvendi? *ibid.*

35 Fructus quomodo liquidentur? *ibid.*

36 Fructus mala fide a canonico percepti an debeant reſtitui Canonicis illius temporis vel Capitulo? *ib.*

37 Fructus melioramentorum ad quem ſpectent? *pag. 96.*

38 Percepti a gravato ex bonis fideicommiſſi uſque ad purificationem fideicommiſſi an ſint reſtituendi? *ib.*

39 An fructus bonorum fideicommiſſi cadant ſub fideicommiſſo, vel ſpectent ad gravatum? *ib.*

40 An fructus Beneficii percipi poſſint a juſte ſuſpenſo? *ib.*

41 Fructus in parochiali an præſumantur congrui? *ib.*

42 Poſt litem conteſtatam a poſſeſſore percepti, an ſint reſtituendi? remiſſive. *ib.*

43 Pignoris male ſubhaſtari an ſint reſtituendi? hæreditate jacente an ſpectent ad hæredem vel fideicommiſſarium? *ib.*

44 Percepti a creditore an ſint imputandi in creditum? *ib.*

45 Pendentes mortuo uſufructario ad quem ſpectent? *ib.*

46 Quando petuntur ut acceſſorii? a quo tempore debeantur? quid ſi petuntur ut ſors principalis? *ib.*

47 Juriſdictionis quæ eſt diverſorum alternatis vicibus, cui debeantur? *ib.*

48 Rei hypothecatæ an veniant in hypotheca? *ib.*

49 An imputentur in legitimam deſcendentium, vel aſcendentium? & quomodo debeantur? *ib.*

50 Liquidatio quomodo fiat, & probetur. *ibid.*

51 Canonicorum non reſidentium quibus accreſcant, uti etiam illorum qui non adiderunt profeſſionem fidei? remiſſive. *ib.*

FRUMENTUM.

1 Frumentum vetus an prius conſumi debeat quam novum, & prius vendi? quanto tempore præſumatur extare? *ib.*

2 Frumentum ſpectans ad conductorem virtute locationis an cadat ſub hypotheca creditorum, quo tempore ſit æſtimandum? *ib.*

3 Frumenti debitor an teneatur ad æſtimationem ſervorum creditoris, qui ob carentiam frumenti perierunt fame? *ib.*

4 Frumenti quantitas quod in re conducta fuerit collecta quomodo probetur, an teſtibus ſingularibus? quare? *ibi.*

5 Frumenti pretium, quando diverſimode fuit adnotatum in libris annonæ, quale attendatur? & ejuſdam valor quomodo probetur. *ibid.*

FUGA.

1 Fuga attentata an faciat indicium contra reum? quid ſi fuit facta fractis carceribus? *ib.*

2 Fugæ debitoris ſuſpicio quomodo probetur, & quando, & an ſecuta captura ſuſpicio debeat probari, quid in criminalibus, & quid in civilibus? *ib.*

3 Fugere an teneatur nobilis, vel plebeius ut vim vi repellere non teneatur? cur non? *ib.*

4 An fugere dicatur qui recedit a carceribus & ſtatim redit? remiſſive: an ille qui vadit ad Principem pro juſtitia conſequenda? ubi aliquæ limitationes. *ib.*

5 Fugæ indicium quomodo purgetur? *ibid.*

6 Fuga quala ſit indicium, & quomodo debeat probari? & qualiter probetur? *ibid.*

7 Sola abſque aliis adminiculis an faciat indicium ad torturam? *ib.*

FUMUS.

1 Fumus ad effectum remiſſoriæ reſultans ex teſtibus nulliter examinatis an ſufficiat ſi alia concurrunt in contrarium? & ex quibus reſultet? *ib.*

2 In Beneficialibus an requiratur fumus pro obtinenda remiſſoria, & quando? quid in materia objectiva. *p. 97.*

3 Fumus materiæ articulatæ an faciat ceſſare ſuſpicionem calumniæ? *ibid.*

FUNDATIO.

1 An fundator poſſit præſentationem per turnos dividere, & præſcribere tempus ad præſentandum, & inſtituendum? *ibid.*

2 Fundator Juriſpatronatus, ſi erat ſacerdos, an poſſit dici habuiſſe majorem affectionem, ad familiam contentivam, quam effectivam? *ib.*

3 Si prohibuit, quod Juſpatronatus non poſſit exire de agnationis familia, an talis prohibitio importet limitationem Juriſpatronatus, cur non? *ibid.*

4 Fundator, poſtquam fundatio ab ordinario fuit confirmata, an poſſit conditiones in fundatione poſi-

poſitas mutare? an eum conſenſu ordinarii poſſit apponere conditiones juri communi contrarias? *ibid.*

5 Fundator ſi aliqibus injunxit onus præſentandi unum de familia adjecto ne poſſint alium præſentara quam ex dictia deſcendentibus, ad quas perſonas hæ verba reſtringi debeant? *p.* 98.

6 Quare fundatoris voluntas ſit amplianda & non reſtringenda? *ib.*

7 Fundus dotalis an poſſit obligari vel hypothecari a marito, vel ab uxore? aut ab utroque an alienari, & quando? *ib.*

8 Fundus dotalis ad quem ſpectet quoad uſumfructum, & ad quem quoad proprietatem? *ib.*

9 Fundus dotalis conſtante matrimonio an cum conſenſu uxoris alienari poſſit? *ibid.*

10 A quo ſit reparandus, & cujus expenſis? *ibid.*

11 Fundus, ſuper quo ædificatur arx, aut excavantur foſſæ pro utilitare publica; cujus remaneat? & cujus ſit arx? *ibid.*

FURCA.

1 Furcarum erectio cujus juridictionis ſit? & praxis illas erigendi? *ib.*

FURIOSUS.

1 Furor an præſumatur, & quando? *ibid.*

2 Furioſus an poſſit teſtari? remiſſive: & ſemel talis an ſemper præſumatur talis? & quando? *ibid.*

3 Furioſus delinquens in furore an excuſetur a pœna? *ibid.*

4 Furioſus ſi poſt delictum aufugiat, & ignoretur ubi ſit? an pater & illius conſanguinei amittantur ad probandum illius furorem? *p.* 99.

5 Furioſus ſi fecit pacem, & dedit cautionem de non offendendo, ſi in furore offendat, an dicatur fregiſſe pacem. *ib.*

FURTUM.

§. I.

1 *Quod & quotuplex ſit furtum.* *& n.* 2. *ib.*

§. II.

A quibus furtum committatur?

3 Quinam furtum committant in ordine ad illius pœnas? *ib.*

4 An conſcius furti, ſi non indicat quærentibus rem ſuam, teneatur ad reſtitutionem? *ib.*

5 An ſit furti reus, qui ob famis neceſſitatem rem alienam aufert. *ib.*

§. III.

De pœnis furti.

6 De Jure canonico Clericus fur quomodo puniatur? *ib.*

7 Quænam ſit pœna furti ſacrilegi? *ib.*

8 A quo Judice furtum commiſſum a Laico poſſit puniri? *ib.*

9 Quænam ſit pœna Jure civili furti manifeſti? *ibid.*

§. IV.

Miſcellanea de furtis.

10 Fur delinquens in uno loco, ſi deprehendatur in alio cum re furata, an poſſit retineri & puniri? & quare? *ib.*

11 Cum re furata confugiens ad Eccleſiam an poſſit a Laico ab Eccleſia extrahi, an ab Eccleſiaſtico? *pag.* 10.

12 Fur de ſe confeſſus an poſſit de ſociis interrogari? diverſæ ſententiæ. *ib.*

13 An liceat occidere furem poſt furtum, & ante illud, & quid de nocturno? *ib.*

14 Pro defenſione rerum ſuarum in ſuo fundo an poſſit aliquis tendere offendicula, & quid in foro conſcientiæ? Diverſæ ſententiæ? *& n.* 15. *ib.*

16 An fures publici gaudeant Immunitate? *ibid.*

17 Fures plures rem furantes an teneantur in ſolidum & principaliter ad pœnam? *ib.*

18 Furum bona an ſint tacite obligata & hypothecata pro reſtitutione male ablatorum, cur non? *ibid.*

19 Furtum quando, & a quibus committatur? ut poſſit puniri? *ib.*

20 Furtum domeſticum commiſſum a ſervo Domino quomodo puniatur? *ib.*

21 An furtum committat qui aufert rem alienam cum voluntate Domini rei ablatæ? *ib.*

22 Furtum factum in domo a quibus præſumatur commiſſum? *ib.*

23 Res furata inventa apud aliquem, ſi ignoratur delinquens, contra quem faciat indicium ad torturam, & quando? *p.* 101.

24 Furtum commiſſum cum ſcalis an gravius puniatur, quam commiſſum ſine illis? *ib.*

25 Furis pœna pro primo & ſecundo furto qualis ſit? & quando dicatur magnum? *ib.*

26 An Pater habeat criminalem actionem contra filium ſibi furantem, vel quando? *ib.*

27 Furtum committeos animo compenſandi qua pœna puniatur? *ib.*

28 Furtum an probetur etiam ſolis conjecturis? *ibid.*

GABELLA.

1 Gabellas, & pedagia nova imponentes excommunicantur. *p.* 102.

2 Gabella quæ dicatur juſta, vel injuſta? *ib.*

3 An ſit ſolvenda ex pretio acquiſito ex alienatione fundi, & dato, vel ſoluto forenſi pro dote? *ibid.*

4 Si ob ſtatutum eſt ſolvenda ex hæreditate vel fidei commiſſo, an debeat ſolvi a fideicommiſſario vel ſubſtituto, ſi ab hærede gravato hæreditas ſuit adita? *ib.*

5 Ubi eſt ſolvenda pro quolibet contractu an ſit ſolvenda pro renuntiatione quam facit Uxor juribus ſuis? *ib.*

6 Gabellarum onus an ſpectet ad Dominum vel ad Colonum? *ib.*

7 Gabellam an ſolvant Laici de iis quæ exportant ad proprios uſus? *ib.*

8 Ut ſit locus pœnæ fraudatæ gabellæ contra non ſolventem, quid requiratur? *ib.*

9 Minor, qui ceſſante dolo non ſolvit gabellam quem terminum habeat ad ſolvendum? *ibid.*

10 An dolus in non ſolvente gabellam præſumatur, aut probandus, & a quo? *ib.*

11 An ignorantia excuſet tranſeuntes forenſes ab incurſu pœnæ ob non ſolutam gabellam. *ibid.*

12 Quot annis hæc pœna præſcribatur contra fiſcum? *ibid.*

13 Gabellarii an teneantur admonere tranſeuntes de gabella ſolvenda? *ibid.*

14 Gabellarius exigens ſcienter gabellam ultra taxam an committat furtum, & qua pœna puniatur? *ibid.*

15 Quando dicatur gabella fundata in pœna contra tranſeuntem? *ibid.*

16 Cauſa contrabanni an ſit criminalis, & quæ probationes in illa requirantur? *ibid.*

17 Bona quæ ceciderunt in commiſſum ad quem ſpectent? *ibid.*

18 Quid ſit collecta & de quibus ſolvatur? & de quibus non? & a quibus ſolvatur? *p.* 103.

19 Collectandi jus, vel poſſeſſio in iis quæ ſunt obligationis per quot actus acquiratur? *ibid.*

20 Collectarum immunitas conceſſa a Principe quibus præjudicet? *ibid.*

21 Collectarum immunitas competens patri ob numerum duodecim filiorum an ſuffragetur in ſolutione datiorum a principe impoſitorum, quid ſi pater eſt dives, & Univerſitas pauper? *ibid.*

22 An

22 An numerus duodecim filiorum comprehendat tam maſculos, quam fœminas, & an etiam Religioſos? ibid.
23 Quinam teneant, quod immunitas a collectis ratione duodecim filiorum non competat Patri de jure; quinam doceant contrarium? ibid.
24 An hæc immunitas competens patri tranſeat in filios in communione bonorum viventes? ib.

GENERALES.

1 An Generales Religionum poſſint eximere ſubditos ab obedientia ſuperiorum? an poſſint limitate vel omnino tollere a ſuis ſubditis uſum privilegiorum apoſtolicorum? an poſſint ſtatuere contra jus commune? an poſſint diſpenſare com ſuis ſubditis ad dignitates? an in conſuetudina laudabili Religionum, an audire confeſſiones monialium ſibi ſabjectarum ſine licentia Epiſcopi. ibid.
2 An poſſint reducere onera miſſarum? ibid.
3 Generalis S. J. aſſertioni an ſtandom ſit quoad juſtas cauſas expreſſas licentia dimittendi? ibid.
4 Generalus Ordinum Superiores quam reſidentiam habeant a jurisdictione Epiſcopi. ibid.

GENERATIO.

1 Generatione vocata quinam veniant? ib.
2 An genitores filiis natis ante matrimonium, ſed legitimatis per ſubſequens matrimonium poſſint præjudicare in pactis nuptialibus. ibid.
3 An æqualiter ſoccedant filiis præmortuis? ib.

GERMANIÆ CONCORDATA.

1 Germaniæ Concordatis an S. Pontifex poſſit derogare? aut quomodo? p.104
2 An poſſit illis opponi præſcriptio; cur non? ib.
3 An poſſit illis opponi exceptio, quod non fuerint acceptata? cur non? ibid.
4 Intra quod tempus juxta concordata debeat S. Pontifex de Beneficiis in ſex menſibus ſibi reſervatis vacantibus providere? ib.

¶ GLOSSA.

Gloſſis quando ſtandum ſit, vel non, & de authoritate Gloſſæ.

1 An tutum ſit a dicto Gloſſæ recedere? & n. 10. & n. 11. ibid.
2 An qui debet judicare debet ſe tenere ad gloſſas? & n. 24. ibid.
3 An adhærens gloſſæ poſſit errare? ibid.
4 An fatuum ſit conſulere contra gloſſam ordinarie loquentem? & n. 5. ib.
6 An in dubio in conſulendo melius ſit ſequi gloſſam? ibid.
7 An ubi non habemus textum, gloſſa obtineat vires? ibid.
8 An ubi gloſſa aliquid determinat, illi ſtandum ſit? ibid.
9 Quid ſi contraria ſit conſoetudo, an recedatur ab opinione gloſſæ? ibid.
12 An authoritas gloſſæ omnes alias antecellat? & n. 34. ib.
13 An in dubiis opinionibus a gloſſa ſit recedendum? & n. 16. ib.
14 In judicando opinio gloſſarum ſequenda. & n. 38. ib.
15 Qualis ſit autoritas gloſſæ? & n. 17. ib.
18 An recedat officium Judicis a gloſſa, ſi non reperiatur textus vel conſuetudo inevitabiliter vel expreſſe? ib.
19 An in conſulendo vel judicando ſit a Gloſſa recedendum? ib.
20 An ſemper ſecurior ſit opinio gloſſarum? ib.
21 Ubi gloſſa figit ſeu firmat pedes, non eſt recedendum ab ea. ib.
22 Somniare dicuntur Doctores volentes infringere opiniones gloſſarum. & n. 23. ib.
25 Quamdiu ſtandum ſit gloſſis ordinariis? ib.
26 Quandoam gloſſæ dicantur a Doctoribus approbatæ? ib.
27 Doctores ſemper magnificant authoritatem gloſſæ. ib.
28 An a gloſſis ſit recedendum in practica? ib.
29 Qui recedit a gloſſis, dicitur capere uſeletos? ib.
30 An in gloſſis in dicicendo ſtandom ſit? ib.
31 An teſtimonium melius poſſit haberi teſtimonio Accurſii Gloſſatoris? ib.
32 An melior adhæſio fieri poſſit quam adhærere gloſſæ ordinariæ? ib.
33 An dicta gloſſarum & Doctorum ſint approbata per Papam, ut faciant jus? &c. ib.
35 An authoritas gloſſæ excuſet a pœna eum, qui eligit talem, per cujus electionem privaretur jure eligendi? p.105
36 Ubi eſt Doctorum contrarietas, ſi gloſſa ſit pro una parte, an hæc dicitur habere majorem aothoritatem? ib.
37 Quomodo vocetur gloſſa apud Doctores? ib.
39 Quali opinioni gloſſæ ſtetur, quando plures recitat opiniones? & n. 40. ib.
41 An credatur gloſſæ ſi nihil alleget? ib.
42 An ſtandum ſit gloſſæ, ſi perſunctorie ponit opinionem? ib.
43 An gloſſis indigeamus, ubi habemus textum clarum? ib.
44 An ubi teſtator ſe ipſom gloſſavit, & declaravit, indigeamus alia gloſſa, vel declaratione? ib.

GRASSATOR.

1 Graſſator viarum publicarum an gaudeat immunitate? ibid.
2 Quinam dicatur graſſator publicus? & n. 3. ib.

GRATIA.

1 Gratia ſubreptitia an valeat? an obtenta de Beneficio non facta mentione triennalis poſſeſſionis alterius an ſit ſubreptitia? ib.
2 Obtenta poſt litem cœptam non facta mentione pendentiæ litis an valeat? ib.
3 Gratia conceſſa ob plures cauſas copulative narratas ſi omnes de jure non ſunt neceſſariæ an valeat ſi una tantum verificetur? ib.
4 Facta propter benemerita an poſſit a Principe revocari ſine juſta cauſa concernente publicam utilitatem? ib.
5 An ſubreptione oppoſita poſſit executioni mandari? ib.
6 Quando dicatur ſob- vel obreptitia? ib.
7 Obtenta ſub expreſſione certæ cauſæ ſi aliæ adduntur cum clauſula generali *ſeu certis aliis de cauſis* quid debeat impetrans probare? ib.
8 Gratia facta contra conſuetodinem, ſtatuta, vel privilegia alicujus Eccleſiæ, non facta illorum expreſſione aut derogatione an valeat? ib.
9 Quando exſpiret; & quando dicatur res non integra? ibid.
10 Gratia Principis motu proprio facta an egeat ulla juſtificatione. pag. 106.
11 Gratia ſubreptitia quoad principale an ſit ſubreptitia quoad acceſſoria? ib.
12 Beneficialis illi data, qui prius in Beneficium ſe intruſit non facta mentione intruſionis an valeat? ib.
13 Beneficialis an extendatur ad vacatura & an gratia de Beneficio vacaturo extendatur ad Beneficium de novo erectum. ib.
14 Gratia facta abſolute an præferatur gratiæ factæ ſub conditione? ib.
15 Gratia facta alicui per breve, quod poſſit facere celebrari miſſam in ſua vel familiæ ſuæ præſentia, an ſaffragetur Domino principali abſente? ibid.
16 Gratia ignoranti an acquiratur. ib.
17 Gratia in præjudicium concedentia, quomodo ſit interpretanda? ib.
18 Quando ſit juſtificanda? ib.
19 Gratia obtenta lite pendente ſine illius mentione an valeat? quando non? ib.
20 An ſit ſubreptitia ſi fuit narrata lis in jurepatronatui quæ non exiſtit? ib.
21 An gratia vitietur ex falſa expreſſione, & quando? ib.

Digitized by Google

22 Gratia obtenta a procuratore an cenſeatur ratificata a principali, ſi illam produxit in judicio pro obtinenda illius executione? *ib.*
23 Gratia facienda quæ dicatur? *ibid.*
24 Gratia *perinde valere* obtenta lite pendente an retrohatur ad diem gratiæ principalis? *ibid.*
25 Gratia facta per principem delinquenti & in carceribus detento an valeat, & quid operetur. *ib.*
26 Gratia Principis facta cum clauſula *obtenta pace*, illa non habita, vel non legitime an valeat. *p.* 107.

GRAVATUS.

1 Quodnam dicatur gravamen irreparabile? *ib.*
2 Gravatus fideicommiſſo an poſſit agere ad ſeparationem ſuorum creditorum? & ſuarum detractionum & quomodo? *ib.*
3 Gravatus reſtituere fideicommiſſario quidquid ſupererit ex hæreditate, an poſſit bona fide alienando fideicommiſſum diminuere, & quomodo? *ibid.*
4 An poſſit alienare fideicommiſſum particulare, & quando? *ibid.*
5 An teneatur fideicommiſſario reddere rationem de omnibus bonis hæreditariis & eorum adminiſtratione? *ib.*
6 An teneatur fideicommiſſario de neglectis de dolo, & lata culpa? *ibid.*
7 Obligatus reſtituere fideicommiſſum ſub conditione an teneatur præſtare legata. *ib.*
8 Gravatus, cui fuit data licentia alienandi bona fideicommiſſaria an poſſit alienare omnia bona? *ibid.*
9 Cui a teſtatore fuit data licentia teſtandi an poſſit inſtituere etiam extraneum? quando non? *ib.*
10 An teneatur reſtituere fideicommiſſario legata particularia repudiata & invalida? *ibid.*
11 An teneatur reſtituere ex vulgari ſubſtitutione obventa, ſi pure & ſtatim reſtituere fuit obligatus? *ib.*
12 An teneatur reſtituere obventa ex pupillari ſubſtitutione? *ibid.*
13 Quænam detrahat ex fideicommiſſo? *uſque ad n.* 18. *pag.* 108.
19 Gravatus pro fideicommiſſo an obligetur hypothecaria? an poſſit inſtituere primogenituram in bonis fideicommiſſo ſubjectis? remiſſive. *ibid.*

GRÆCI.

21 Græcæ Eccleſiæ jejunia, Ritusque, Sede Apoſtolica inconſulta, nemini licet innovare. *ibid.*
22 Græci ubi Ordinarios Græcos non habent, Ordinariæ jurisdictioni Epiſcoporum Latinorum ſubjiciuntur. *ibid.*
23 Græci Infantes ad quam Parochi jurisdictionem pertineant. *ibid.*
24 Græcorum Ordinationes quibus pertineant. *ib.*
25 Græci Laici quando a Latinis Sacerdotibus Eucharistiam ſub ſpecie azymi ſumere poſſunt. *ib.*

HABILITATIO.

1 Alio nomine quomodo vocetur? *ibid.*
2 An poſſit concedi parte non citata. *ibid.*
3 An poſſit concedi ſine juſta cauſa, & quali? *pag.* 109
4 A quo Judice concedi poſſit? *ibid.*
6 An is, in cujus favorem juramentum fuit præſtitum, poſſit illud remittere? *ibid.*
7 An Judex Laicus poſſit cogere partem ad remittendum juramentum. *ibid.*
8 An abſolvens a juramento ſit Judex cauſæ principalis, diverſæ ſententiæ: quid ſi oriatur quæſtio ſuper valore juramenti? *ibid.*
9 Ex quibus cauſis poſſit concedi relaxatio? *ib.*
10 An juramentum, ubi adeſt enormiſſima læſio, liget? *& n.* 11. *ibid.*
12 Quid ſi ſunt plura juramenta tendentia ad diverſos fines, an una abſolutio ſufficiat? ubi aliquot reſtrictiones. *& num.* 13. *p.* 110.
14 An abſolutus ad agendum, ſi fecit in judicio apparere jura ſua & tulit favorabilem ſententiam egeat nova abſolutione ut poſſit venire contra contractum? *ibid.*
15 Quando unica ſufficiat abſolutio ſuper pluribus juramentis? *ibid.*
16 Praxis habilitationis, quomodo hæc concedatur? *ibid.*
17 Quinam dicantur habiles, & idonei. *ibid.*

¶ HABITATIO.

1 Habitatio eſt jus, ſive facultas habitandi in aliena domo ſalva ipſius domus ſubſtantia. Habitatio quomodo conſtituatur, atque finiatur, in quibus conveniat, & differat ab uſu, & uſufructu. Habitator qualiter poſſit ad inſtar uſufructuarii cogi ad ſatiſdandum de utendo arbitrio boni viri? *ibid.*
2 Habitatio an & quando poſſit cedi, locari, vel donari, & alia. Habitatio alicui relicta intelligitur non tantum pro ſe, ſed etiam pro familia. Habitatione relicta an comprehendatur proprietas, & alia. Habitatio uxori relicta, an debeatur in domo teſtatoris, vel etiam alibi? Quando intelligatur de tota domo, vel de parte? *ibid.*
3 Habitatio relicta ad vitam, qualiter ſit æſtimanda in caſu domus vendendæ? *p.* 111
4 Habitatio promiſſa in domo ſua, an poſſit variari, & quomodo veniat in reſtitutione domus? *ib.*
5 Habitator quis proprie dicatur ad effectum acquirendi domicilium, & alia remiſſive. Habitare quis præſumatur in Civitate, in qua natus eſt? *ibid.*
6 Habitatione legata, an extinguatur legatum morte legatarii? De habitatione uxori relicta; ut cum filius moretur, cujuſnam contemplatione relicta præſumatur? Habitatione legata, an veniat domus, vel ſimplex uſus, ſive facultas? *ibid.*
7 Habitatores domus an teneantur ex incendio ad emendationem damni? *ib.*
8 Habitans in aliena domo ſciente, & patiente domino, qualiter teneatur ad ſolitam penſionem, licet de locatione, vel conductione non appareat? *ibid.*
9 Habitans in parte inferiore domus an prohibeatur fumum facere, & in ſuperiore aquam emittere? *ib.*
10 Habitare an debeant Clerici cum fœminis etiam conſanguineis, excepta matre, vel ſorore? *ib.*
11 Habitare ſeorſum a patre quando dicatur filius ad effectum validitatis obligationis? De habitatione aliqua remiſſive. *ibid.* ¶

HEBRÆI.

1 An hebræi de jure ſint ſubditi Jurisdictione Eccleſiaſticæ? quid quoad pœnas ſpirituales? *ib.*
2 Quid ſi peccant contra SS. Canones? *ib.*
3 An poſſint puniri de delictis commiſſis ante baptiſmum, & quando? *p.* 112
4 An factus Chriſtianus liberetur ab onere reſtituendi damna & intereſſe? *ib.*
5 An baptizatus teneatur ſolvere debita contracta in Judaiſmo? & ex quibus bonis? *ibid.*
6 Commiſcentes ſe cum feminis Chriſtianis etiam inhoneſtis quibus pœnis ſint afficiendi. *ibid.*
7 An poſſint donare cauſa mortis, & teſtari, & quando? *ibid.*
8 Quando ſecundum eorum Leges habeantur pro majoribus? *ibid.*
9 An poſſint in cauſa fidei eſſe teſtes contra Chriſtianos in ſubſidium aliorum. *ibid.*
10 An gaudeant Immunitate Eccleſiaſtica ſi petunt ſine ſimulatione baptizari? & quid in caſibus exceptis? *ibid.*
11 An juſte a Chriſtianorum provinciis poſſint expelli? & an poſſint cogi ad audiendas Chriſtianorum conciones? an ad remittendas uſuras & a quo Judice? *& n.* 12. *ibid.*
13 Quo jure utantur tam active, quam paſſive. *ibid.*
14 Filii hebræorum in quibus ſint ſui juris? *ibid.*
15 An poſſint a parentibus avelli, & illis invitis baptizari, & quando? *ibid.*
16 Invitis parentibus baptizati in articulo mortis ſi ſunt mortui ubi debeant baptizari? & antequam baptizentur, ſi ſunt adulti quænam debeat præmitti? *ibid.*

17 An

17 An poſſint conſequi legitimam a ſuis parentibus ſi fuerunt baptizati illis invitis. ib.

HÆREDITAS & HÆRES.

§. I.

Hæreditas.

1 Hæreditas an præſumatur adita? cur non? ib.
2 An præſumatur ex iis factis, quæ fieri poſſunt etiam non adita hæreditate & qualiter aditio probari debeat? p. 113.
3 Et quid in hæredibus ſuis? ibid.
4 Quomodo aditio probetur? ibid.
5 Hæreditas delata Monacho cui acquiratur ſecundum Canoniſtas, & quid ſecundum Legiſtas? ib.
6 An hæreditas delata Reo poſſit licite, & valide ab eodem repudiari in fraudem fiſci? ib.
7 Hæreditas non adita an tranſmittatur? ib.
8 Suitas filiorum ex quibus conſtituatur? ib.
9 Adita an ſit amplius hæreditas? ib.
10 Relicta ſub conditione, illa pendente, an tranſmittatur? ib.
11 Semel adita an poſſit amplius adiri? & an poſſit adiri per procuratorem? ib.
12 Materna an dicatur adita, ſi pater retinet dotem, ſi filii ſunt minore? ibid.
13 An pacto dari poſſit? ib.
14 Hæreditas uſusfructus relicta uxori? inſtituto poſt ejus mortem alio hærede ad quem pertineat? ib.
15 Quando cenſeatur repudiata? ibid.
16 An a debitore poſſit repudiari in præjudicium creditorum. ibid.
17 Filio rebellis delata quibus applicetur? pag. 114
18 Filio delata contemplatione patris, cui debeatur? ib.
19 Per Clericum relicta cui foro ſubſit antequam adeatur, & quare? ib.
20 Hæreditas Clerici, in qua fuit inſtitutus Laicus, & a quo tanquam indigno auſertur, cui fiſco applicetur, ſæculari, an Eccleſiaſtico? & quare? ibid.
21 An hæreditas tranſeat cum ſuo onere? ibid.
22 Hæreditas vacans in parte & non in totum, cui accreſcat? ibid.
23 Hæreditatis petitio contra quem fieri poſſit? ibid.
24 Hæreditate ab aliquo ablata, & alio ſuccedente, an pereant fideicommiſſa? ibid.
25 Hereditati aditæ an poſſit renuntiari in præjudicium tertii? ibid.
26 Hæreditati jacenti quando poſſit dari Curator? & quibus ſervatis? ibid.
27 Hæreditas an poſſit dari ad certum tempus? cur non? ib.

§. II.

Hæres, & Hæredes.

28 Hæredum nomine in fideicommiſſis qui veniant? ibid.
29 Hæredum nomine, apud quos teſtator voluit bona ſua manere in perpetuum, quinam veniunt? ib.
30 Quis dicatur heres neceſſarius, quis ſuus? pag. 138
31 Quantum tempus habeat ad deliberandum an velit adire hæreditatem? ibid.
32 An hæres cenſeatur repudiaſſe hæreditatem ſi dicat, *Repudiandam cenſeo*? ibid.
33 An poſſit cogi adire hæreditatem a fideicommiſſario officio Judicis? ib.
34 An teneatur ſolvere debita defuncti, & quare? p. 115.
35 An teneatur ſolvere debita defuncti ſi eſt hæres tantum ab inteſtato? & num. 36. ib.

§ III.

Quænam debita Hæres teneatur ſolvere, & an ultra vires?

37 An hæres teneatur ſolvere æs alienum ultra vires hæreditarias? quando non. ibid.
38 Quæ debita teneatur ſolvere? ib.
39 An æs alienum in ſolutione prævaleat legatis, legitimæ, doti, & trebellianicæ. ib.
40 An hæres teneatur ſolvere debita teſtatoris licet uſusfructus omnium bonorum alteri ſit relictus? pag. 116
41 An teneatur ſolvere cenſus vel fructus cenſus impoſitos a teſtatore, vel uſufructuarius cui fundus cenſuatus fuit legatus ad uſumfructum? ib.
42 An ſententia & executio relaxata contra defunctum pro ſuo debito exequi poſſit contra hæredem? ib.
43 An ſtante ſtatuto quod debitor poſſit capi perſonaliter, poſſit capi etiam ejus hæres? ibid.
44 An hæres teneatur ſolvere debita defuncti etiam ſecuta poſt mortem teſtatoris evictione bonorum hæreditariorum? ib.
45 An gravatus reſtituere hæreditatem, poſt ſuam mortem, teneatur ſolvere debita defuncti? vel fideicommiſſarius? ib.
46 An hæres teneatur ſolvere debita defuncti ultra vires hæreditarias in foro interno? & n. 47. ibid.

§. IV.

An omnes hæredes teneantur ſolvere æs alienum ultra vires?

48 An Donatarius hæreditatis teneatur ſolvere æs alienum ultra vires. pag. 117
49 Eccleſia hæres ſine inventario an teneatur ultra vires? duæ ſententiæ. ib.
50 An fiſcus? ibid.
52 An qui adiit hæreditatem cum beneficio legis, cur non? ib.

§. V.

De Inventario.

52 Quem terminum habeat hæres ad conficiendum inventarium? ib.
53 Hæres qui confecit inventarium ſi eſt creditor defuncti an poſſit cum aliis creditoribus hereditariis concurrere? ib.
54 Citatis creditoribus an poſſit petere aliquid hæreditatis ſibi aſſignari pro credito ſuo, ſeparando ab aliis bonis hæreditariis? ibid.
55 Hæres beneficiarius antequam ſolvat debita hæreditaria an poſſit detrahere expenſas factas ad hæreditatis defenſionem contra alios prætendentes ſe hæredes, ſi vicit cauſam? ib.
56 Quid ſi hæres aliquid malitioſe occultavit, an gaudeat beneficio Legis? & n. 57. pag. 143
58 Ante aditionem hæreditatis & confectionem inventarii an poſſit citare per edictum omnes intereſſe prætendentes. ib.
59 Inventarium non conficiens an perdat legitimam, quæ ſit communior opinio. ib.
60 Conficiens inventarium quos debeat citare? & quando illud inchoare, & coram quo, & quæ in illo debeant deſcribi? & n. 61. & 62. ibid.
63 Juvatur ne hæres inventario ſi ſtatutum mandat contrarium? quid ſi fuit fidejuſſor defuncti? & n. 64. ibid.
65 An hæres beneficiatus teneatur ſolvere æs alienum ex fructibus quos percipit ex bonis hæreditariis poſt aditam hæreditatem. p. 119
66 Hæres non Beneficiatus an teneatur ſolvere æs alienum ultra vires, ſi creditores fatentur non adeſſe alia bona in hæreditate? cur non? ib.
67 Quid ſi una tantum res reperitur in hæreditate? ibid.
68 Quid ſi hæres dolo creditorum fuit inductus ad adeundam hæreditatem? ibid.
60 An in ſupremis tribunalibus compellatur hæres ſolvere ultra vires? ibid.
70 An hæres illius, qui ceſſit bonis, teneatur ultra vires? cur non? ibid.
71 An hæres teneatur præſtare factum defuncti? cum qua diſtinctione? ib.

§. VI.

Quid poſſit & non poſſit hæres, & ad quid obligetur?

72 An hæres qui confecit inventarium poſſit ſatisfacere poſterioribus Creditoribus relictis anterioribus. ibi.
73 An hæres gravatus fideicommiſſo generali teneatur ſolvere annua legata ex fructibus? ib.
74 An hæres continuet poſſeſſionem defuncti? ib.

75 Hæres donatoris an teneatur ſervare donationem abſenti factam? p. 120
76 An obligetur in ſolidum legatariis poſt aditam hæreditatem? ib.
77 An poſſit damnari pro delicto defuncti? & quando?. ib.
78 Hæres ſuus, & neceſſarius an præſumatur ſcire quæ continentur in teſtamento? etiam poſt immiſſionem? quot ſententiæ? ibid.
79 An hæres patris teneatur alere ejus filium exhæredatum pauperem ſi pater prohibuit. ib.
80 Promittens reſtituere hæreditatem incapaci, an privetur hæreditate? ibid.
81 Si convenitur ex perſona vel contractu defuncti quod forum ſortiatur? ibid.
82 An hæres Parochi teneatur reſtituere ſolutiones anticipatas a Paracho perceptas pro rata temporis? & quando non. Et an obligatus a teſtatore ad faciendum celebrari 101 miſſas ſub certa pœna excuſetur a pœna ſi hanc ignoravit? quando non? ibid.
83 Alienans contra prohibitionem reſtatoris, ſi rem recuperat, an impediat, quominus vocatus in caſum alienationis, ſuccedar. ib.
84 Heres ab inteſtato an teneatur ſolvere legsta relicta in teſtamento minus ſolemni? & in quo foro? ibid.
85 An hæres teneatur jurare de facto defuncti, ſi de illo non eſt informatus? ſaltem præſumptive ex vicinitate? ibid.
86 Hæres an debear ſcire ex qua cauſa adeat hæreditatem, & ea qua cauſa ſir hæres? ib.
87 Hæres, cui a patre fuir datus ſubſtitutus cum prohibitione alienationis bonorum uſque ad 25. ann. ætatis, an poſſit poſt illos alienare? ibid.
88 Hæres illius, qui alienavir bona fideicommiſſo ſubjecta, an poſſit illa vendicare? cur non? ib.
89 Hæres creditoris ut poſſit agere contra debitorem, quid debeat prius probare? pag. 121
90 An hæres habeat jus retentionis in fideicommiſſo pro ſua trebellianica, & legitima. ibid.
91 An hæres donatari habeat jus acceptandi donationem factam defuncto? & quare? ib.
92 Poſſeſſoris malæ fidei, ſi eſt in bona fide an teneatur ad reſtitutionem. ib.
93 An hæres poſſit cogi a Parocho ad ſolvendum vel præſtandum aliquid præter eleemoſynam conſuetam, eo quod elegerit ſepulturam apud Regulares? ib.
94 Quis ſit hæres fiduciarius? ib.
95 An hæres teneatur ſervare factum defuncti? ibid.
96 Si patitur controverſiam ſuper hæreditate an teneatur ſolvere legata, & quomodo? ib.
97 Inſtitutus in teſtamento minus ſolemni ſi promiſit teſtatori ſervare illius voluntatem, an teneatur illam ſervare? ibid.
98 Solvens legatum & invalidum, an teneatur ſolvere alia legata? ibid.
99 An poſſit ſe liberare ab onere præſtandi annuum legatum tradendo Legatario corpus æquivalens, & an legatarius teneatur illud acceptare? ib.
100 An teneatur ad pœnam conventionalem appoſitam in contractu pacis? ibid.
101 Quantum tempus habeat hæres ad reſtituendam dotem Viduæ conſiſtentem in molibus? ibid.
102 Quid ſi Vidua ſir prægnans, & an teneatur alere Viduam, & quando? uſque ad n. 104. ibid.
105 Quas veſtes teneatur tradere Viduæ intra annum luctus? & quid præterea. pag. 122
106 An hæres teneatur reſtituere dotem? quando non? uſque ad n. 107. ibid.
108 Hæres poſt annum luctus non reſtituens dotem an teneatur ſolvere uſuras illius? & præſtare alimenta? ibid.
109 Hæres, & Cohæres an habeant jus accreſcendi? ib.
110 Hæres Aſſaſſini an teneatur reſtituere aſſaſſino mortuo? ib.
111 Hæredes extranei quinam dicantur? ibid.
112 An hæredes plures teneantur in ſolidum ad ſolvenda debita teſtatoris? ibi.
113 Hærede non ſolvente legata intra annum, quis habeat jus exequendi legata? ibid.
114 An hæredi capaci accreſcat portio hæredis incapacis. ibid.
115 Hæredes acceptando ſimpliciter hæreditatem an teneantur ſtare diſpoſitioni teſtatoris? ibid.
116 An adeundo hæreditatem cenſeantur cum legatariis quaſi contrahere? ibi.
117 Quando cenſeatur hæres adiviſſe hæreditatem? pag. 123.
118 An poſſint vendicare ſua bona per defunctum alienata? quando non? ib.
119 Hæres ſui debitoris cum beneficio an poſſit ſibi de ſuo credito ſatisfacere? ibid.
120 Hæres Creditor defuncti an teneatur ad debita hæreditaria de proprio? & quando cenſeatur voluiſſe novare obligationem defuncti? & n. 121. ibid.
122 Repræſentans perſonam defuncti an poſſit inchoare novam præſcriptionem, ex propria perſona? ib.
123 Hæredes ſi ſunt plures an omnes ſint citandi? ib.
124 Hæredes ſanguinis an veniant nomine hæredum in materia de ſui natura tranſitoria ad extraneos. ibid.

¶ HEREMITA.

Heremita gaudet privilegio Clericali, & quando?

1 An Heremita, qui non eſt alicujus ordinis approbati per ſedem apoſtolicam, gaudeant privilegio clericali? ibid.
2 An eo privilegio gaudeant habentes in oratoriis etiam privatis, & hæremitæ, & alii in ſtatu pœnitentium? ibid. ¶

HÆRESIS,

1 Quid ſit hæreſis. ibid.
2 Quas pœnas incurrant hæretici. uſque ad n. 6. ibid. & pag. 124.
7 An hæretici poſſint eſſe patrini in baptiſmo vel confirmatione? & quando? ib.
8 Hæretici occulti an ſint denuntiandi? quando non? ibid.
9 Hæreticus, qui non eſt nominatim denuntiatus an poſſit ſepeliri in Ecclaſia, quare non? & de ratione. ibid.
10 An hæreſis ſit crimen mixti fori? ibid.
11 An hæreticus contra Catholicum ut teſtis, vel accuſator admittatur? an pro Catholico? ib.
12 An Epiſcopi poſſint definire dubia circa fidem, & an poſſit errantes circa, id, quod a S. ſede fuit definitum hæreticos declarare? ibid.
13 Hæretici impœnitentes an ſint tradendi Curiæ ſæculari? & quid ſi ſunt Clerici? ibid.
14 An ſint habiles ad teſtandum? ib.
15 An ammittant patriam poteſtatem in filios ante ſententiam declaratoriam? & an poteſtatem dominii in ſervos. ibid.
16 Ad quem ſpectent hæreticorum bona, & cur fiſco applicentur? ib.
17 An hæreticarum dotes propter hæreſim mariti confiſcentur? an Uxorum Catholicarum. pag. 125
18 An hæretici poſſint morari in Italia, & qui. ibid.
19 Hæreticorum libros detinentes an & quomodo puniantur, & quando non? ib.
20 Crimen hæreſis ad quem Judicem ſpectet. ibid.
21 A ſententia lata contra hæreticos an detur appellatio? an a gravamine illato ante ſententiam definitivam? ibid.
22 Hæreſis quibus modis probetur? ibid.
23 Qualiter examen contra hæreticos ſit inſtituendum? ibid.
24 Quis abſolvat ab excommunicatione ob hæreſim incorſa in foro interno? diverſæ ſententiæ. & n. 25 ibid.
26 An Epiſcopi Germaniæ poſſint abſolvere ab omni excommunicatione? & n. 27 ibid.
28 An poſſint abſolvere in foro externo? ibid.
29 Sequitur examen, & ſententia abſolutoria. & n. 30. uſque ad fin. pag. 126.
33 Hæretici Eccleſiæ legibus, & univerſalibus conſuetudinibus tenentur, & juxta eas judicandum eſt. pag. 127.
34 Hæreſis abjuratio præcedens requiritur tamquam conditio neceſſaria in Litteris Apoſtolicis Diſpenſationum. ibid.

HERMAPHRODITUS.

1 Hermaphroditus an ſit irregularis? ibid.
2 Profeſſus in Religione virorum ſi prævalet ſexus viri-

virilis an poſſit expelli? & ſi fuit ordinatus an retineat chatacterem? *pag.* 128.

H O M I C I D I U M.

1 Quid ſit homicidium? & quotuplex? Spirituale quot modis committatur? Temporale quotuplex ſit? *ib.*
2 Quænam ſit illius pœna? *ib.*

§. I.

Aſſaſſinum.

3 Qoid ſit aſſaſſinium, & quis proprie aſſaſſinus dicatur? *& n.* 4. 5. 6. *&* 7. *ib.*
8 Aſſaſſinium quomodo probetur? *ib.*
9 Et quomodo debeat probari ut privet immunitate Eccleſiaſtica? *ib.*
10 An commiſſum contra infidelem ſit aſſaſſinium? diverſæ ſententiæ. *p.* 129.
11 An privet immunitate mandantem effectu non ſecuto? cur non? *ib.*
12 Ad aſſaſſinium an ſufficiat acciſio moralis, aut phyſica requiratur? *ib.*
13 An aſſaſſinus poſſit ubique puniri? *ib.*
14 Aſſaſſini quænam ſint pœnæ? *& n.* 15. *ib.*
16 An aſſaſſinii pœnas incurrat illu qui aſſaſſinum defendit? & alia: *& n.* 17. *ib.*

§. II.

Homicidium caſuale & voluntarium.

18 An homicidium pure caſuale puniatur aliqua pena? quæ communior ſententia? quid ſi occidens dedit operam rei illicitæ? *ibid.*
19 An mors contingens ex ferocitate eqoi præter voluntatem imputetur equum regenti ad irregularitatem? *ib.*
21 Quæ culpa in homicidio caſuali requiratur ad incurrendam irregularitatem? *ib.*
22 Homicidium voluntarium ſimplex ſeu non præmeditatum qualiter puniatur? *p.* 130.
23 Voluntarium præmeditatum, quod ante rixam ab occidente, aut ante patratum homicidium fuit in mente habitum, qua pœna puniatur? animus præmeditatos quomodo probetur? *ib.*
24 Si homicidium fuit commiſſum a ploribus in rixa, & ignoretur quis illud commiſerit, qualiter & qui puniantur? Diverſæ ſententiæ. *ib.*
25 Commiſſum a pluribus perſonis ex propoſito & præcedente tractatu, an omnes teneantur & ad quam pęnam? *ib.*
26 Tractatus & conjuratio an præſumantur? *ib.*
27 Quid ſi conſtet quiſnam ex pluribus vulnus intulerit & non intulerit, an omnes teneantur? *ib.*
28 Quid ſi aliquis inſultatus ab inimico apprehendat tertium & eo pro clypeo utatur ad ſe defendendum, & tertius occidatur? *ib.*
29 Quid ſi Titius rixatur cum Cajo, & ſuperveniens fratre Titii occidat Cajum, renebiturne Titios de homicidio? *ib.*
30 An homicidium præſumatur præmeditatum vel caſuale? *ib.*

§. III.

Homicidium proditorium ex inſidiis & veneficio.

31 Quodnam ſit homicidium proditorium? *p.*131.
32 Quæ requirantur ad homicidium proditoriom. *ib.*
33 An homicidium dicatur proditorium retro & contra iocautum commiſſum, ſi mandans erat inimicus? *ib.*
34 An proditor dicatur ille, qui aliquem proditorie ducit ut occidatur, ad effectum ut privetur immunitate Eccleſiaſtica? *ib.*
35 Homicidium proditorium committens an gaudet immunitate? *ib.*
36 Committens homicidium caſuale contra amicum an dicatur proditor, & privetur immunitate? quid in occidente gnoranter Principem? *ib.*
37 In dubio homicidium an præſumatur proditorium? cur non? *ib.*
38 Veneficium qualiter probetur, aut excludatur? *ib.*

39 Venenum propinans morte ſecuta qua pœna puniatur? quid effectu non ſecuto? *n.* 40. *pag.* 132
41 Quam pœnam incurrant venenum retinentes aut vendentes hominibus nocendi cauſa, aut ementes ex eadem cauſa? *ibid.*
42 Venenum propinans amico morte non ſecuta, an comittat crimen proditorium ad effectum perdendi immunitatem. *ib.*
43 Venenum propinans Clerico morte non ſecuta, an incidat in excommunicationem? *ib.*

§. IV.

Parricidium.

44 Quiſnam committere dicatur parricidium. *ib.*
45 An in expoſito, ſi per eum pater interficiatur, ſit conſiderandus reatus parricidii? cur non? *ib.*
46 Quomodo puniatur de jure civili? quid de jure canonico? quid ſi parricidium fuit commiſſum ex cauſa? *ib.*
47 Quid dicendum de muliere, quæ ventris doloribus impulſa latrinam acceſſit, & in illam partum emiſit, dicens ſe ignoraſſe ſe eſſe prægnantem? Diverſæ ſententiæ. *ib.*
48 Quid ſi filius anniculus reperiatur mortuus in lecto patris vel matris? *pag.* 133
49 An auxilium dantes parricidæ teneantur pœna parricidii? & aliæ pœnæ Patricidarum. *& n.* 50. *ib.*

§. V.

Homicidium commiſſum in Eccleſia vel prope illam an gaudeat Immunitate.

50 Occidens vel mutilans in Eccleſia una an gaudeat immunitate in altis? quod ſententiæ? *ib.*

§. VI.

Miſcellanea homicidii.

51 An occidens Clericum privetur Immunitate? *ib.*
52 Occidens unum pro alio eum intentione, an teneatur pœna L. Corneliæ? plures ſententiæ? *ib.*
53 Occidens plures eodem tempore vel rixa an teneatur de omnibus? *ib.*
54 Occidens ſeipſum conſcientia patrati criminis qua pœna puniatur? *ib.*
55 Occidens carceratum condemnatum, vel condemnandum ad mortem ignominioſam qua pœna teneatur? *ib.*
56 Homicida an privetur hæreditate illius, quem interfecit? an etiam ex teſtamento? *pag.* 134
57 Homicida an incurrat irregularitatem ſi non eſt baptizatus, aut doli capax? *ib.*
58 Occidens filiamfamilias adulteram an puniatur? & an occidens mulierem prægnantem ſed bannitam? *ib.*
59 Quid in occidente contumelioſum, ſi aliter injuria arceri non poteſt. *ib.*
60 Homicidium commiſſum in domo a quo commiſſum præſumatur? *& n.* 61. *ib.*
62 Occiſus inventus in via, a quo occiſus præſumatur? remiſſive. *ibid.*
63 An pater impune occidat filiam in adulterio deprehenſam, & quibus incurrentibus? *ib.*

¶ H O M O L O G À T I O.

Quid ſit Homologatio?

1 Homologationis definitio. *ibid.*
2 Quid operetur laudum homologatum & approbatum, etiamſi eſſet nullum? *ibid.*
3 Unde oriatur actio ex homologatione laudi ſive ceſſione? *ib.*
4 Quid requiratur in homologatione arbitramenti, & laudi? *ibid.*
5 An laudum declaratorium, vel homologatio inducat aliquam obligationem? *ib.*
6 Quandonam nihil operetur homologatio? *ibid.* ¶

HONESTAS.

1 Quid ſit præferendum, honeſtum, vel utile? *ibid.*
2 An honeſtas ſit dignitas, vel quid? *ibid.*
3 Et quid magis præſumatur, honeſtum vel inhoneſtum? *pag.* 135.
4 An honeſte viveru dicatur mulier quæ habet mentem corruptam? *ibid.*
5 Honor & vita an pari paſſu ambulant? *ib.*
6 Contra prohibentem decerni honorem an detur actio injuriarum? *ib.*
7 An honor ſit maximum bonorum? *ib.*

HORÆ CANONICÆ.

1 Obbligatio horarom Canonicarum de quo jure ſit? *ibid.*
2 An ad illas teneantur Moniales, & quæ? *ibid.*
3 An Beneficiati, & ex quo jure? *ibid.*
4 An qui recitat horas Canonicas ſecundum ritum Romanum, relicto ritu proprio particularis ſatisfaciat? & quare? *ibid.*
5 Quinam alii teneantur ad horas Canonicas? an damnati ad triremes? cur non? *ib.*
6 Illas recitans cum privilegiato an poſſit uti illius privilegio? *ibid.*
7 Illas Beneficiatus non recitans poſt ſex menſes a die captæ poſſeſſionis, vel quo per ipſum ſtetit, an teneatur ad reſtitutionem? remiſſive. *ibid.*
8 Quali attentione debent recitari? remiſſive. *ibid.*
9 Horæ appoſitio an faciat quod tempus currat de momento in momentum? *p.* 136

HOSPITALE.

1 Quodnam Hoſpitale dicitur religioſum. *ibid.*
2 Fundatum & erectum authoritate Epiſcopi an dicatur religioſum? an tunc gaudeat immunitate? *& num.* 3. *ibid.*
4 Quando præſumatur religioſum? *ib.*
5 An religioſum veniat nomine Beneficii, ubi limitationes. *ib.*
6 An omnia Hoſpitalia ab Epiſcopo viſitari poſſint? *ibid.*
7 Quænam dicantur ſub immediata Regum protectione? *ibid.*
8 An hoſpitale poſſit ab Epiſcopo viſitari ſi teſtator prohibuit? ubi aliquot limitationes? *ib.*
10 Eorum adminiſtratio perpetua an uni dari poſſit. *ibid.*
11 An eorum bona poſſint alienari ſine conſenſu apoſtolico? *ib.*
12 An hoſpitale mere laicale ſit perpetuum? *ib.*
13 Ah habeat tacitam hypothecam contra hoſpitalarii bona propter adminiſtrationem? & de ratione. *ib.*
14 Hoſpitalium Rectores deputati ab Epiſcopo vel Vicario generali, quando gaudeant privilegio fori? *ib.*
15 Hoſpitale quod regitur a Laicis an præſumatur Eccleſiaſticum vel Laicale? *ib.*
16 Hoſpes de quibus teneatur? *pag.* 137

HOSTIS.

1 Quænam poſſit auferre hoſtis in bello juſto? *ib.*
2 An poſſit extrahi ab Eccleſia vel in illa occidi, & quando? *ib.*
3 Hoſtium Civitas an poſſit inſtitui hæres? *ibid.*
4 Eccleſiæ & earum bona an poſſint diripi aut comburi? *ibid.*

HYPOTHECA.

§. I.

Quid ſit, & quotuplex?

1 Quid ſit hypotheca, & quotuplex, *& num.* 2.3.*&* 4.*ib.*
5 Ah præſumatur, aut ſit probanda? *ibid.*

§. II.

Hypotheca generalis quæ bona comprehendat?

6 Quænam veniant in hypotheca generali? *ibid.*
7 An in re aliena hypotheca conſiſtere poſſit, & quando? *pag.* 138
8 Hypotheca generalis omnium bonorum an comprehendat bona alienari prohibita? *ibid.*
9 An bona feudalia veniant in generali hypotheca? *ib.*
10 An bona hæredis? an dotalia. *n.* 11. *ib.*
12 An juſpatronatus? cur non? *ibid.*
13 An ea bona, quæ veriſimiliter debitor non fuiſſet obligaturus in ſpecie? *ib.*
14 An neceſſaria pro uſo quotidiano? *ibid.*
15 An uſusfructus, & jus alimentorum, & ſervitutes. *ibid.*
16 An nomina debitorum, jura, actiones, & annui redditus? *ib.*
17 An venalia, & merces? & quando? *ib.*
18 An pecunia? *pag.* 139
19 Ab homo liber? cur non? vel quando? *ib.*
20 Quænam ſpecialiter hypothecari poſſint? *ib.*

§. III.

De tacita Hypotheca, & in quibus detur?

21 Quid de invectis, & illatis? *ib.*
22 An pro penſione Eccleſiaſtica contra ſucceſſorem ſingularem? *ibid.*
23 An in bonis adminiſtratorum pro adminiſtratione? *ib.*
24 An in bonis hæredum gravatorum fideicommiſſo? *ib.*
25 An pro pecunia data ad conſervationem, refectionem &c. *ibid.*
26 An in bonis mariti pro dote? *& n.* 27. *ib.*
28 An hypotheca tacita poſſit exerceri contra tertium poſſeſſorem. *ibid.*
29 Prædio pignori dato an veniant etiam inſtrumenta? *ibid.*

§. IV.

Quæ bona poſſint hypothecari, & quinam habent privilegium tacitæ hypothecæ?

30 An bona Eccleſiæ a Prælato, & quando? *& n.* 31. *ibid.*
32 Quomodo tacita hypotheca contrahatur. *ibid.*
33 Hypotheca quæ datur pro legatis contra hæredes an ſit dividua, vel individua? *pag.* 140
34 An illa quam habet Locator in illatis & invectis tam in prædio urbano, quam ruſtico, præferatur omnibus aliis etiam fiſci, etiam dotali? *ib.*
35 Quibus modis contrahatur? an competens cedenti competat etiam ceſſionario? & an contracta ſuper feudo cum conſenſu Domini revertatur ad Dominum cum feudo Vaſſallo mortuo ſine hæredibus? *ibid.*
36 Augmento ſuccedens in re hypothecata cui cedat? *ibid.*
37 An augmentum dotis obtineat idem privilegium tacitæ hypothecæ ſicut dos? *ibid.*
37 An mulieri hæreticæ competat privilegium tacitæ hypothecæ dotis? *ibid.*
38 An hypotheca poſſit contrahi etiam ſuper bonis futuris? *ib.*
39 Hypotheca bonorum in Civitate an extendatur ad bona extra Civitatem? *ib.*
40 An contracta a Principe ſuper bonis principatus noceat ſucceſſori? *ibid.*

§. V.

Quomodo extinguatur hypotheca?

41 An ſolutione? *ibid.*
42 An novatione? quot ſententiæ. *ib.*
43 An partium conſenſu? *ibid.*
44 Quid ſi fuit facta ſuper bonis feudalibus, & illa revertuntur ad Dominum? *ibid.*
45 An juramento deciſivo? *pag.* 141
46 Quomodo, qui obligavit, & hypothecavit ſua bona favore alterius, poſſit petere liberationem illorum? *ib.*
47 An corruat ex cauſa falſa? *ibid.*

48 An-

Digitized by Google

§. VI.

De præſcriptione hypothecæ.

48 An debitor poſſit præſcribere contra hypothecam ſui creditoris? *ibid.*
49 An tertius poſſeſſor cauſam habens a debitore? *ibid.*
50 Quid de jure canonico? *ibid.*

§ VII.

Ad quos tranſeat hypotheca?

51 An tranſeat ad hæredes cum obbligatione principali. *ib.*
52 Hypotheca mulieris pro ſua dote an tranſeat in filios ſuos hæredes. *ib.*

§. VIII.

Miſcellanea de hypothecis.

53 Hypothecaria actio an ſit individua? *ibid.*
54 Unde cognoſcatur quod fuerit intenta hypothecaria actio? *ib.*
55 An actio hypothecaria competat primo locatori in illatis & invectis a ſecundo Conductore. *ibid.*
59 Hypothecarius an poſſit agere contra tertios poſſeſſores non excuſſo principali. *ib.*
57 Hypotheca anterior an exerceri poſſit quoad repetitionem ſortis principalis cenſus? cur non? *pag.* 142
58 An hypotheca anterior vel poſterior excludat ipſo jure creditorem poſteriorem? *ibid.*
59 An competat pro alimentis debitis uxori proportionaliter ad fructus dotis? *ib.*
60 An pro ſupplemento legitimæ? *ib.*
61 Hypotheca legalis in quibus caſibus competat. *ib.*
62 An cadat ſuper feudo hæreditario? *ibid.*
63 Favore dotis an detur contra bona patris qui pro filio dotem recepit? *ibid.*
64 An hypotheca cenſeatur extincta per ſolutionem, vel dationem in ſolutum, ſi creditor revocabiliter ſolutionem vel dationem in ſolutum recepit? *ib.*

IDENTITAS.

1 Identitas perſonæ quomodo probetur *uſque ad* 4. *inclusive*? *ibid.*
5 Identitas bonorum quomodo probetur. *pag.* 143.
6 Identitas rei mobilis quibus ſignis probetur? *ib.*
7 A quibus ſit probanda identitas? & quæ confinia verificanda? *& n.* 8. *ib.*
9 Identitas perſonæ ex quibus reddatur æquivoca? remiſſive. *ibid.*
10 Identitas rei quibus probationibus debeat probari? *ibid.*
11 Identitas rei emphyteuticæ quomodo probetur? *ibid.*
12 Quid ſi identitas non poteſt probari ob confuſionem confinium? *ibid.*
13 Identitas rei fideicommiſſariæ quomodo probetur? *ibid.*
14 Identitas perſonæ, aut rei, ex quibus excludatur? *ib.*
15 Identitas pecuniarum, quomodo præſumatur? *ib.*
16 Identitas fundi quomodo probetur? *ibid.*
17 Identitas perſonæ a quo ſit probanda. *ibid.*
18 Identitas bonorum ad effectum immiſſionis quomodo probetur? *ib.*
19 Quomodo probetur identitas familiæ. *p.* 144
20 Identitas ſcripturæ qualiter probetur. *ibid.*
21 Identitas bonorum paternorum an probetur ex diviſione facta inter fratres. *ib.*
22 Identitas bonorum fideicommiſſi an probetur ex inventario a gravato confecto? *ibid.*

JEJUNIUM.

1 Jejunii diebus quid ſervandum? *ib.*
2 Jejuniorum dies non poſſunt ab Epiſcopis ordinaria auctoritate alterari. *ib.*

IGNORANTIA.

1 Ignorantia juris an excuſet indebite ſolventem? remiſſive. Ignorantia juris qualis culpa ſit? *ib.*
2 An ignorantia juris habeat aliquando admixtam ignorantiam facti? & quando. *ibid.*
3 An in muliere ignorantia juris admittatur? vel quando non? *ib.*
4 Quando ignorantia facti excuſet? *ibid.*
5 An ignorantia præſumatur, aut ſit probanda? *ib.*
6 Ignorantia facti alieni an & quando præſumatur? *ibid.*
7 Ignorantia in facto proprio an ſit probabilis? *p.* 145.
8 Quid ſi unus agit de lucro captando, alius de damno vitando? *ibid.*
9 Quando ignorantia facti non præſumatur? *ib.*
10 Ignorantia Juris ſolemnitatem inducentis an poſſit allegari? *ib.*
11 Ignorantia præſcriptionis cæptæ a die obitus patris an in filio ſit excuſabilis? *ib.*

ILLATA.

1 Illatio a ſeparatis, & diſparatis, aut diverſis an fiat? *ib.*
2 Illata, & invecta in prædium non eo animo ut toto tempore locationis in illo maneant an ſint tacite hypothecata? *ibid.* & quid de illatis in prædium ruſticum? *& n.* 3. *ib.*
4 Illata in rem conductam ſi ſunt venalia an ſint tacite obligata Locatori pro ſolutione penſionis? *ib.*

ILLEGITIMUS.

1 Illegitimus an aliquis præſumatur? & qualiter probetur? *ib.*
2 An per profeſſionem Religionis cenſeatur quis diſpenſatus ſuper defectu natalium. *ib.*
3 An illegitimus occultus ſit irregularis? & quid ſi fuit natus e matrimonio infidelium? *ibid.*
4 Illegitimus, & natus extra concubinatum & matrimonium an poſſit capere ex fideicommiſſo vel pupillari ſubſtitutione? *ib.*
5 An ſit omnino incapax emphyteuſis Eccleſiaſtica? *ib.*
6 An ſit incapax bonorum paternorum? quid maternorum? *pag.* 146.
7 Illegitimus prole legitima exiſtente an poſſit a patre heres inſtitui? *ib.*
8 Illegitimus procreatus ex patre aut matre illegitima, ſi fuit prohibitus ſuccedere in ejus bonis, ut valeat prohibitio, quid requiratur? *ib.*

IMAGO.

1 Pingentes imagines turpes qualiter poſſit puniri? & an illi qui jubent? & quomodo illi qui conculcant imagines ſacras? *ib.*
2 Imagines ſanctorum vel S. Crucis offendens aut inhonorans qua pœna puniatur? *ib.*
3 Imagines Divinam Perſonam repræſentantes ſub alia forma, quam quæ ab eadem aſſumpta fuerit tolerari non debent. *ibid.*
4 Imagines inſolitæ, & erroris occaſionem præbentes damnantur, & prohibentur. *ibid.*
5 Imagines Servorum Dei, quorum cultus ab Eccleſia non eſt approbatus, publice diſtribui, & venerari non licet. *ibid.*
6 Imagines ſanctorum nondum Canonizatorum an poſſint in domibus depingi, an in Eccleſia? cur non? *ib.*

IMMISSIO.

1 An amiſſio vigore inſtrumenti aut teſtamenti ſit concedenda? *ibid.*
2 An poſſit retardari fideicommiſſario pro aliis ab illo requiſitis interdicti adipiſcendæ, & quæ iſta ſint? *ibid.*
3 Pro indiviſo an impediatur hæredi ſcripto ob detractionem legitimæ, ſi eſt certa ratione loci, & quotæ? *ibid.*
4 Ex ſalviano interdicto an poſſit negari probato credito cum hypotheca & poſſeſſione debitoris. *ib.*
5 An retardetur fideicommiſſario a poſſeſſore, cui nulliter bona fuerunt data in ſolutum? *ibid.*

6 Immiſſio ex primo decreto non conceditur, nec ſuffragatur niſi pro quantitate crediti. ibid.
7 Conceſſa uni creditori an proſit omnibus? p. 147.
8 An detur etiam contra nomina debitorum illis citatis? ibid.
9 An petens immiſſionem fateatur ſe non poſſidere? ibid.
10 Immiſſus in poſſeſſionem virtute Salviani Interdicti an teneatur ſtare locationi? ib.
11 Immiſſos ex primo decreto an lucretur fructus? quid in reali actione poſt annum? ibid.

IMMUNITAS.

§. I.

Quo jure ſit introducta?

1 An immunitas ſit introducta de jure Divino vel Eccleſiaſtico? Diverſæ ſententiæ. p. 177.
2 An a Principibus ſæcularibus tolli vel minui poſſit? cur non? ibid.
3 Quid ſi ex conceſſione Principum ſæcularium competeret? cur non? ib.
4 An a Pontificibus pro temporum varietate poſſit reſtringi, an in totum tolli? & de ratione? ib.
5 An a S. Pontifice vel Concilio generali potuerit introduci invitis Principibus Laicis? an a contrario conſuetudine abrogari? cur non? ib.

§. II.

Quomodo Immunitas violetur.

6 An violetur per læſionem eorum, qui ad ſedem Apoſtolicam accedunt. p. 148.
7 Quando excommunicatio ob læſionem immunitatis incurratur? ib.
8 Ab hac excommunicatione non poſſunt publice violantes immunitatem Eccleſiaſticam abſolvi a Pœnitentiaria Apoſtolica. ib.
9 Quid de occidente, percutiente, vel bonis ſpoliante recurrentes ad Romanam Curiam pro ſuis negotiis &c. ib.
10 An violent Immunitatem, qui appellant a gravamine, vel futura executione litterarum apoſtolicarum, gratiam vel juſtitiam concernentium? & qui alii. ibid.
11 An impedientes Prælato, aut Judices Eccleſiaſticos, quominus ſua juriſdictione utantur contra quoſcumque? an ad curias ſæculares ut impediant decreta Eccleſiaſticorum. ib.
12 An occupantes vel deſtruentes terras, loca aut jura ad Romanam Eccleſiam pertinentia? ib.
13 An avocantes, per ſe vel alios propria authoritate, & de facto prætextu exemptionum a S. Sede impetratarum cauſas mere ſpirituales? ibid.
14 An Laici immiſcentes ſe electioni Eccleſiaſticæ? & quare? ib.

§. III.

De Immunitate Locali Eccleſiarum.

15 Quo Jure competat Immunitas Eccleſiis. ib.
16 Solutio argumentorum in contrarium? *uſque & n.* 17. 18. p. 149.
19 An Bulla Gregoriana ubique obliget? ibid.

§. IV.

An conſuetudo poſſit auferre, vel imminuere Immunitatem.

20 Diverſæ ſententiæ. *& n.* 21. ibid.

§. V.

Quænam veniant nomine Eccleſiarum in materia Immunitatis?

22 Quænam loca gaudeat Immunitate. ib.
23 An Eccleſia gaudeat immunitate tantum quoad ambitum internum vel etiam externum? An porticus, clauſtrum, ambitus, dormitorium, & loca Eccleſiæ adhærentia? *& n.* 24. p. 150
25 An Eccleſia Cathedralis gaudeat Immunitate intra quadraginta paſſus, & minor intra quale ſpatium? an paries. *& n.* 26. ib.
27 An cœmiteria & hoſpitalia? ubi plura de materia. *& n.* 27. ib.
29 An ſeminaria? ib.

§. VI.

De illis qui gaudent, vel non gaudent Immunitate Eccleſiaſtica.

30 Confugientes ad S. Euchariſtiam cum fertur ad infirmos, an gaudeant Immunitate? *& n.* 31. p. 151
32 An eadem Immunitate gaudeat confugiens ad ſacerdotem ferentem oleum ſanctum? ib.
33 An confugiens ad ſtatuam Principis? ib.
34 An Cenſura Eccleſiaſtica ligatus? ib.
35 An hæreticus, an bannitus, aut damnatus ob delictum exceptum? & quando? *& n.* 36. ib.
37 An captus qui fractis carceribus aufugit? ib.
38 Quid dicendum de reo carcerato, qui præſtito juramento promiſit redire ad carceres? ib.
39 An Clerici tam reſpectu Judicis Laici, quam Eccleſiaſtici? ib.
40 An ſervus fugiens ad Eccleſiam gaudeat immunitate? ib.
41 An debitor in civilibus? p. 152
42 An decoctor fraudulentus? ib.

§. VII.

Qui priventur Immunitate Eccleſiaſtica?

43 An publici Latrones? & quales? an nocturni depopulatores agrorum; an viarum graſſatores? an occidens vel mutilans in Eccleſia, & quinam dicantur mutilare? *& n.* 44. *ad* 47. ib.
48 An in Eccleſia lethaliter vulnerans. *& n.* 47 *&* 49. ib.
50 An committens crimen læſæ majeſtatis, & quale? *& n.* 51. p. 153.
52 An committens delictum in ſtatum Principis imprimi &c. ib.
53 An exceptio criminum in Bulla Gregoriana extendatur ad alia crimina majora & graviora. *& n.* 54. ib.

§. VIII.

An poſſit Reus extrahi ab Eccleſia, vel vinculis alligari, aut aliter vexari?

55 Reus in Eccleſia carcerari, vinculis alligari an poſſit? ib.
56 An Judex Laicus poſſit immittere ſatellites aut milites in Eccleſiam, ut ob metum reus inde diſcedat. ib.
57 An reus confugiens ad Eccleſiam poſſit bonis ſuis quæ ſecum detulit, ſpoliari? ibid.
58 An Judici volenti per vim extrahere reſiſti poſſit? p. 154

§. IX.

Quid agendum, ſi reus indebite fuit ab Eccleſia extractus? & de pœnis extrahentium.

59 An ſit reſtituendus? ib.
60 An ſufficiat ſi reſtituatur Vicario vel Epiſcopo, & quare? *& n.* 61. ib.
62 Quam pœnam incurrat indebite extrahens aut mandans? ib.

§. X.

Ad quem Judicem ſpectet cognoſcere, an reus gaudeat immunitate, & caſus ſeu delictum ſit de exceptis?

63 Quis cognoſcat an delictum ſit de exceptis? Quid ſi dubitatur, an locus ſit ſacer? *& n.* 64. *&* 65. pag. 155.

§. XI.

Digitized by Google

§. XI.

Quales probationes requirantur ad probandum delictum eſſe exceptum, aut Reum non gaudere Immunitate?

66 An ſufficiant præſumtiones, & conjecturæ? *ib.*
67 An in dubio poſſit Epiſcopus arbitrari reum non gaudere immunitate? *ibid.*
68 Qoid ſi captus affirmat ſe fuiſſe captum in loco exempto, & birruarii negant qoibus erit credendum, & ad quem ſpectabit cogoitio? *ibid.*

§. XII.

An Judex Eccleſiaſticus teneatur ſtare proceſſui Judicis Laici?

69 An Jodex Eccleſiaſticus teneatur ſtare proceſſui Judicis Laici? an poſſit illi ſtare? *& n. 70 & 71. ibid.*
72 An Judex ut reum poſſit remittere Jodici Laico tenaatur reom citare? *& n. 73. ib.*

§. XIII.

Miſcellanea de Immunitate.

74 An immunitas conceſſa a collectis, an extendatur ad ea quæ ſunt neceſſitatis. *ib.*
75 An poſſit concedi a ſummo Principe? *ib.*
76 Immunitas ab oneribus patrimonialibus an procedat in perſonalibus, aut juriſdictionalibus? *ib.*
77 An in dubio præſumatur conceſſa atiam pro bonis futuris & acquirendis? *pag.* 156.
78 Ab onenbus Laicalibus an ſit ſtricti Juris? cur non. *ib.*
79 An præjudicet tertio, vel eui? *ib.*
80 Immunitas realis Clericis competans an competat atiam fratri Laico conſorti dum eſt in communione? *ib.*
81 Reus extractus ab Eccleſia quomodo ſit reſtituendus? qoid ſi blanditiis fuit extractus? *ib.*
82 An poſſit tradi Judici ſeculari? & quando? *ib.*
83 An qoando eſt notorium, quod Reus non gaudeat Immunitate, an poſſit extrahi ſine licentia Epiſcopi? cur non? *ib.*
84 An gaudeat Immunitate oceidens Principem? *ib.*
85 An delinquens in Eccleſia gaudeat immunitate, & quando non? *ib.*
86 Extractus ab Eccleſia an poſſit tradi Coriæ ſæculari? & quando. *& n. 71. ibid.*
87 Quid agendom ſi Judex Laieus rem gaudentem immunitate extraxit, vel habet in fortiis? *p.* 57.
88 Quare reus qui fugit ad Ecelefiam extrahi non poſſit ſine licentia Epiſcopi? *ibid.*

IMPEDIMENTA.

1 An quæ contractum non dirimunt celebrando contractui impedimentum præſtent? *ib.*
2 An reus ſit culpæ, qui impedimentum poteſt removere & non removet? *ibid.*
3 An præſtet impedimentum, quod in jure non ſortitur effectom? *ibid.*
4 An impedito agere currat præſcriptio? quid ſi impedimentum facti eſt juſtom? quid de jure canonico? ſi impedimentum eſt affectatom. *ibid.*
5 Impedimenta dirimentia matrimoniom quis poſſit conſtitoere? *ibid.*
6 Impedimentom Conſanguinitatis in quo gradu dirimat matrimonium, & quo jure. *ibid.*
7 Quid de impedimento catechiſmi? *ib.*
8 Impedimentum quomodo probetur ad impediendom matrimonium contrahendum, & quomodo ad dirimendum jam contractum. *ib.*
9 Impediens ne aliquis, qoi de jure poteſt, inſtituatur hæres, ad qoid reneatur? *ib.*
10 Impediens ſententiam vel confiſcationem, ad qoid teneatur? *ibid.*
11 Ad quid impediens recurſum ad Curiam Romanam? *ib.*
12 Quid de impediente, ne impetrans caoſam expediat intra annum? *& n. 13. p.* 158
14 Qualia impedimenta excuſent a prorogatione fatalium? *ibid.*
15 Quando Beneficiatus impeditus ſervire Eccleſiæ lucretur fructus? *ib.*

IMPENSÆ.

1 Quis facit impenſas in reconciliatione Eccleſiæ pollutæ? *ib.*
2 Factæ pro cultura, & colligendis fructibus a quo deducantur? *ib.*
3 In funera uxoris, a quo? & quomodo. *ib.*
4 Factæ pro doctorando an imputentur in legitimam? *ib.*
5 Factæ a marito quando poſſint detrahi in reſtitutione? *ib.*
6 Factæ a fiſco in proceſſu a quo debeant ſolvi? *ib.*
7 Factæ pro relevatione teſtamenti an ſint privilegiatæ qooad creditores anteriores, & quando præſumantur factæ aoimo donandi? *ibid.*
8 A quo ſint ſubminiſtrandæ? *ib.*

IMPERATORII.

1 An Imperator habeat juriſdictionem in terris Eccleſiæ? *ib.*
2 An potuerit donare Eccleſiæ Romanæ cum abdicatione omnis ſuperioritatis, quid quoad Eccleſias inferiores? *ib.*
3 An in caoſa propria in arduis poſſit eſſe Judex. *ib.*
4 Imperium a quo ſit, & ad quem finem? *ib.*
5 Quotuplex ſit. *ibid.*
6 An mixtum poſſit delegari? *ib.*
7 Merum & mixtum an poſſit præſcribi contra Principem, & quomodo? *pag.* 159.

IMPETRANS.

1 Contra privilegiatum quomodo impetrari debeat reſcriptum ut valeat? *ibid.*
2 An impetrans Beneficium non facta mentione beneficii ſibi ignoranter collati, valide impetret? *ib.*
3 Quæ debeat narrare ut valide impetret? *ib.*
4 Quæ debeat verificare? *ib.*
5 An debeat exprimere eſſe annexum aliquem ordinem? & quomodo vacet beneficiom? *ib.*
6 An impetrans beneficium cum narratione quod ſit curatom, cum tale noo ſit, valide impetret? *ib.*
7 Ao teneatur exprimere ejus valorem, & qualiter hic ſit joſtificandus. *ibid.*
8 An impetrans Canonicatom debeat exprimere nomen ſancti titolaris Eccleſiæ Cathedralis, qoid in Collegiatis & aliis Beneficiis ſimplicibus? *ibid.*
9 An impetrans Beneficium propter intruſionem alterius, poſſit poſſeſſionem eapere propria authoeitate? & ad quid teneatur? *ib.*
10 An impetrans Beneficium animo illud reſignandi peccet? *ibid.*
11 An ad juſtificationem ſui tituli teneatur docere de titulo anteceſſoris? *ibid.*
12 An ob non factam publicationem eeſignationis vel permutationis impetrans, teneatur hanc negativam probare? *ibid.*
13 Impetrans gratiam quid teneatur juſtificare? *ib.*
14 Impetrans revocationem onionis quid teneator juſtificare? *ib.*
15 Impetratio Beneficii eum narrativa quod ſit dignitas, ſi talis non eſt, an valeat? *ibid.*
16 An teneatur exprimere & facere mentionem litigioſi? *p.* 160.
17 An quod ſit ſimplex? *ib.*
18 Quid debet probare impetrans Beneficium ob non ſervatam formam Conc. Trid. *ib.*
19 An poſſit quis lite pendenta impetrare jus aliquod, & quomodo? *ib.*
20 An impetratio quæ præjudicat juti alterius valeat? quando non? *ibid.*

IMPOSSIBILE.

1 Impoſſibile quid dieatur? *ib.*

IM-

Digitized by Google

IMPUBES.

1 An impubes pubertati proximus probet, & quando? *ibid.*
2 An poſſit puniri pœna ordinaria? *ibid.*
3 Factus pubes an poſſit ſtatim reſilire a ſponſalibus? *ib.*
4 An ſubjaceat cenſuris ab homine latis? *ibid.*
5 Quando dicatur proximus pubertati. *ib.*
6 Et quando dicatur pubertas perfecta? *ib.*

INCAPACITAS.

1 An incapax gaudeat beneficio capacis? & quando? an pro mortuo habeatur? *ibid.*
2 Incapaci an quis obligetur in conſcientia. *ib.*
3 An incapacitas paſſiva ipſo jure inducta obſtet, ſi eſt occulta, & quid de activa? *ibid.*
4 Incapacitatis pœna in quibus procedat. *ib.*
5 An propter ſimoniam aliquis fiat incapax ad Beneficia obtinenda? *ib.*

INCENDIUM.

1 Quorum culpa incendium accidere ſoleat? an præſumatur culpoſum, & ex qua culpa, & quando mereatur pœnam? *ib.*
2 An ut incendium extinguatur omnes domus ſine communes? & quare? & a quibus debeat compenſari damnum ad extinguendum ignem in aliquibus ædibus? *ib.*
3 Incendii crimen an ſit mixti fori? *p.* 161.
4 Incendium contingens in domo mea, ſi damnum intulit vicinis, a quo debeat reſarciri. *ib.*
5 Incendiarii an gaudeant Immunitate Eccleſiaſtica, quare? *ib.*
6 Qua pœna puniantur incendiarii? *ib.*

INCŒSTUS.

1 Quale crimen ſit incœſtus? quomodo puniatur da jure civili? quomodo de jure canonico? quomodo in Clerico, qualiter in Laico? *ib.*
2 Uſque ad quem gradum? *ib.*
3 An committatur per coitum ſodomiticum? *ib.*
4 Incola quibus Legibus obligetur? *ib.*

INCOMPATIBILITAS.

1 An Incompatibilitas detur Beneficii ſimplicis non requirentis reſidentiam cum Parochiali, quid ſi requirit reſidentiam cauſativam? *ib.*
2 An incompatibilitas reſultet ex aſſecutione Beneficii incompatibilis, aut ex illius retentione. *ib.*
3 An cauſetur a Beneficio habente curam animarum habitualem? *p.*162
4 Quis debeat incompatibitatem probare? *ibid.*

INCONTINENTI.

1 Quid dicatur fieri incontinenti. *ib.*
2 Quando probatio debet fieri incontinenti, intra quod tempus debeat fieri? *ib.*
3 An quæ ſunt incontinenti a jure ineſſe videantur? *ib.*

INCREMENTUM ALLUVIONIS.

1 Ad quem ſpectet incrementum alluvionis in fundo vendito cum pacto revendendi. *ibid.*

INDEBITUM.

1 Indebitum exigens ad quid teneatur? *ib.*
2 An indebitum ſolutum authoritate rei judicatæ poſſit repeti? cur non? *ib.*
3 Indebitum ſolvens ſponte, quid debeat probare? *ib.*

INDEMNITAS.

1 Indemnitas promiſſa quid includat? *ib.*
2 Quando non debeatur? *ib.*

INDICIUM.

1 An indicium alio fortiore tollatur? *ib.*
2 An duo levia faciant unum grave, & an duo remota faciant unum indubitatum? *ib.*
3 Quænam ſint ad inquirendum? *ib.*
4 Quænam ſint remota, quæ propinqua, & quæ propinquiſſima? *ib.*
5 Qualia requirantur ad torturam? Quænam ſint certa & indubitata? *p.* 163.
6 Indubitata an ſufficiant ad condemnandum. *ib.*
7 Et quomodo debeant probari. *ib.*
8 Indicia plura diverſæ ſpeciei, ſi ſingula non ſufficiunt, an jungantur. *ib.*
9 Quænam indicia probent adulterium, vel copulam carnalem. *ib.*
10 Quænam excludant? *ib.*
11 Quando dubitatur, an indicia ſint ſufficientia, quomodo ſit pronunciandum. *ib.*
12 Quando indicia leviora ſufficiant ad torturam? & *n.* 13. *pag.* 164.
14 An aſſertio ſtupratæ faciat indicium ad torturam contra ſtuprantem? *ib.*
15 An minæ faciant indicium ad torturam contra minantem? & quando? *ib.*
16 An indicia ſufficiant ad probandam qualitatem excluſivam Immunit. Eccleſ. *ib.*

INDULGENTIA.

1 An indulgentia Principis jus pariat? *ib.*
2 Quid ſit indulgentia, & quotuplex? *ib.*
3 Quis eas concedat? *ib.*
4 An data pro aliquo feſto, feſto translato transferatur? *ib.*
5 A quibus pœnis liberet indulgentia? *ib.*
6 An recitantes ſalutationem angelicam ad ſignum ſalutationis lucrentur indulgentias, & quas? *ib.*
7 Indulgentia pro defunctis quomodo detur? *ib.*
8 Quomodo indulgentia altaris privilegiati ſuffragetur? *ib.*
9 Quinam alii indulgentias concedant? & *n.* 10. 11. 12. 13. 14. & 15. *p.* 165.

INFAMIA.

1 Quotuplex ſit infamia? An quæ incurritur de jure civili, incurratur etiam de Jure Canonico? & *n.* 2. *ib.*
3 An condemnatus ad triremes incurrat infamiam juris, aut quando? An ex confeſſione criminis tantum ficta. & *n.* 4. *ib.*
5 Quid operetur infamia juris, & quid infamia facti? *ib.*
6 An infamia patris noceat filio? & quid ſi provenit ex adulterio patris. & *n.* 7. *ib.*
8 Quis in illa poſſit diſpenſare? quis in infamia facti? & *n.* 9. *ib.*
10 An privet aliquem voce activa? An faciat aliquem irregularem? & *n.* 11. *ib.*
12 An infamis in uno loco, ſit ubique talis? *ib.*
13 An collatio Beneficii facta infami in infamia facti ſit nulla ipſo jure? *p.* 166.

INFANTIA.

1 Quis dicatur infans, & infantiæ proximus. *ib.*
2 An in delictis excuſetur, quare? & an acquirat poſſeſſionem. *ib.*
3 Quid infantiam excuſet? *ib.*
4 Infantem exponens quod delictum committat & qualiter puniatur? *ib.*

INFERIOR.

1 An inferior poſſit permittere, quod ſuperior prohibet. An ejus legem corrigere? & *n.* 2. *ib.*

INFIDELIS.

1 An & quando infidelis teneatur obſervare Legem Evangelicam? An poſſit eſſe teſtis contra Chriſtianos, & quomodo debeat jurare? & *n.* 2. & 3. *ib.*

INFIRMITAS.

1 Infirmitas reſignantis quo tempore debeat probari? Litigans quomodo reſtituatur in integrum? & *n.* 2. *ibid.*
3 Infirmi promiſſio facta medico an ſubſiſtat? *ibid.*
4 Infirmus an poſſit ſuſcipi in religionem? & an

eligens

eligens ſepulturam tempore infirmitatis, ſi convaleſcat, cenſeatur revocara? *ib.*
5 Si non poteſt deglutire hoſtiam, an poſſit pro viatico muniri S. Sanguine? *ib.*
6 An qui non poteſt hodie dicere officium, teneatur eras ſupplere? *p.* 167
7 Infirmitas allegata in gratia an ſit probanda, & qualia debeat aſſe? *ibid.*

INGRATITUDO.

1 Ingratitudinis turpitudo, quando ſit probanda. An poſſit remitti? & an præſumatur? *&* n. 2. 3. *&* 4. *ibid.*

INHABILITAS.

1 Quid ſit eſſe inhabile, & qualiter ſuppleatur? *ib.*

INHIBITIO.

1 Si eſt nulla an liget manus Judicis, & quando ſit nulla? *ibid.*
2 An inhibitio ſupponat juriſdictionem? *ib.*
3 An inhibitio in una cauſa, cauſet attentata in alia? *ib.*
4 Quid requiratur ut Judicis a quo juriſdictionem ſuſpendat. *& n.* 5. *ibid.*
6 An a Judice Eccleſiaſtico facta Laico ne ſe ingerat in cauſa Eccleſiaſtica valeat? *ib.*
7 An inhibitio facta non viſis actis valeat. *ibid.*
8 An inhibitio facta ne quis ædificet, impediat quominus reparet? *ibid.*
9 Quid de inhibitiona totali? *p.* 168

INIMICITIA.

1 An Inimicitia præſumatur durare? capitalis unde oriatur? quænam faciat indicium? *& n.* 2. *&* 3. *ib.*
4 An inimicus capitalis admittatur ad accuſandum, quando? an levis tollat omnem fidem? an inimicus mei Conſanguinei ſit inimicus meus? an poſſit cogi ad faciendam pacem, & in quo foro? an dare cautionem de non offendendo? & quid de filiis ejus aut Conſaguineis. *& n.* 5. *ad* 9. *ibid.*
10 Quando dicatur fregiſſe cautionem de non offendendo? *ibid.*
11 Promittens de non offendeodo per ſe nec per alios uſque ad certum gradum attinentes, an teneatur ſi ejus ſpurii, aut naturales offenderunt. *ib.*
12 Promittens non offendere inimicum in aliquo loco, ſi illum offendit in alio loco, an teneator? *ib.*
13 An inimicitia capitalis reconciliata faciat indicium & quando? *ib.*
14 Qualiter inimicitia probetur? *&* n. 15. *pag.* 169.

INJURIA.

1 Quot modis inferri poſſit? *& n.* 2. *ibid.*
3 Quotuplex ſit injuriarum actio. *& n.* 4 *ibid.*
5 Quomodo æſtimatio injuriæ fieri debeat? *ib.*
6 Injuria an tranſeat in hæredes, vel quando? *ibid.*
7 Injurians quomodo luat? an plures eodem tempore illatæ cenſeantur una quoad pœnam? *& n.*8. *ib.*
9 Quinam teneatur injuriarum pœna? an poſſit inferri abſenti? & uni facta an cenſeatur alteri facta ratione affectus. *& num.* 10. *&* 11. *ib.*
12 Quando videatur remiſſa. *ib.*
13 Qualis pœna inferatur illi qui injuriat officialem, aut Vicarium? *ib.*
14 Quid ſi continent veritatem, quam manifeſtari oportet & intereſt Reipublicæ? *ib.*
15 Qualiter puniatur injurians Principem calore iracundiæ? *pag.* 170
16 An ſit injuria dicere *mentiris*, cur non? *ib.*
17 An incurratur abſque animo injuriandi? *ib.*
18 An injuria ſcripta ſit major? ao fiat illi, qui alias eſt infamis? *& n.* 19. *ibid.*
20 An teneatur quis injuriam propulſare ſi poteſt? & quare? *ib.*
21 Quomodo injurians excuſator a pena? *ib.*
22 An injuriam faciat qui utitur facultate ſibi a jure conceſſa? *ib.*

INQUISITIO.

1 An de jure inquiſitio poſſit concurrere cum accuſatione? quid da conſuetudine? & an debeat præcedere axamen rei? *& n.* 2. *ib.*
3 Quid ſit inquiſitio generaliſſima, quid ſpecialis. *& n.* 4. *ibid.*
4 In quibus de conſuetudine poſſit formari inquiſitio ſpecialis contra aliquem, & quæ requirantur? *ibid.*
5 An in omnibus delictis de Jure, quid de conſuetudine? *ib.*
6 An poſſit alicui tranſmitti inquiſitio non conſtito de corpore delicti? & qualia eſſe debeat, & quid continere? *& n.* 7. *ib.*
8 Si inquiſitio eſt nulla, an valeat proceſſus? *p.* 171
9 An inquiſitores poſſint procedere contra Epiſcopum ſuſpectum de hæreſi? *ibid.*
10 In examine teſtis, quinam debeant intervenire? *ib.*
11 Ex quibus cauſis procedere poſſint contra hæreſis ſuſpectum? *ib.*
12 An Inquiſitores ſi concurrant ad mortem fiant irregolares? *ibid.*
13 Quam ætatem habere debeat Inquiſitor? *ibid.*
14 An unus ſine altero poſſit procedere ad capturam ſi duo fuerunt deputati? *ibid*
15 Da examine teſtium, ubi de examine reorum. *uſque ad fin. pag.* 172. *uſq. ad* 179.

INSIGNIA.

1 An inſignia antiqua in capella, quæ reſtauratur, debeant reponi? & an nova poni poſſint ad excluſionem veterum? *& n.* 2. *pag.* 180
3 Quando inſignia domorum, vel familiæ transmittantur? *ib.*
4 Sine conſenſu Patroni an poſſint removeri ab Eccleſia patronata? *ib.*
5 An inſignia, quæ aliquis propria authoritate ſibi aſſumpſit, tranſmittantur? *ibid.*
6 Inſignia quæ competunt ratione dignitatis, in quos tranſeant? & quæ competunt ratione familiæ, in quos? an veniant in reſtitutione fideicommiſſi? *& n.* 7. *ibid.*
8 An poſita ſupra portam probent dominium? *ib.*

INSTANTIA.

1 Inſtantia finita an finiatur officium Judicis? *ib.*
2 Inſtantia cauſæ principalis quanto tempore finiatur? an cæpta cum Prælato tranſeat in Capitulum. *& n.*3. *ib.*
4 Quid debeat fieri inſtantia perempta? & an procedatur ad ulteriora non refuſis expenſis? *& n.* 5. *ib.*
6 An perimatur etiam in cauſa dotis? *ib.*
7 An perimatur, ſi ſcripturæ manſerunt apud Judicem? *ib.*
8 An cæpta coram Judice Laico tranſeat in hæredem Clericum? & an cæpta cum hæreda gravato tranſeat in fideicommiſſarium, *& n.* 9. *ibid.*
10 Cæpta cum litigatore an tranſeat in hæredes ejus, & quando dicatur cæpta? *pag.* 181
11 Inſtantia appellationis de jute quanto tempore duret? quid in fiſcalibus? *ib.*
12 Semel perempta an per reſtitutionem in integrum reviviſcat? *ib.*

INSTITUTIO.

§ I.

In Beneficialibus.

1 Inſtitutio in Beneficialibus ut valeat, quæ requirantur? *& n.* 2. *ib.*
3 Invalida & nulla an invalidet præſentationem? *ib.*
4 An devolvatur ob negligentiam inſtituere debentis? cur non? *ib.*
5 Intra quod tempus in beneficiis Parochialibus, ſive ſint Juriſpatronatus Laicalis, ſive Eccleſiaſtici, inſtitutio fieri debeat? *ibid.*
6 Inſtitutio in Beneficiis Juriſpatronatus ad quos ſpectet? *ibid.*
7 Quomodo fieri debeat? & an inſtituitio fieri poſſit, ſi non præceſſit præſentatio? *& n.* 8. *ibid.*
9 Cui debeatur inſtitutio, an præſentato a majori parte patronorum, an illi qui habet majorea qualitatas? *ib.*

10 An-

10 An debeatur præſentato ab exiſtente in quaſi poſſeſſione præſentandi? & n. 11. & 12. ib.
13 Quid ſi præſentatus non habet qualitates requiſitas a patrono fundatore? pag. 182
14 An detur ei, qui eſt ſuſpectus de ſimonia, & cur non? ibid.
15 An extrajudicialis admittat appellationem ſuſpenſivam? ibid.
16 An facta a Vicario præbeat titulum ad præſcribendum. & n. 17. ib.
18 Facta ab ordinario an habeat præſumptionem dignioritatis? & an inſtitutio præſentati a Donatario habeat vim confirmationis, donationis, & quando? ad quem ſpectet? & n. 19. & 20. ibid.
21 Ab Inſtitutionis denegatione an detur appellatio? ib.
22 Si Epiſcopus eſt Patronus, & inſtituere debet, an poſſit inſtitutionem & præſentationem uno actu expedire? ibid.
23 Inſtituens ſcienter indignum quam pœnam incurrat, quid ſi per negligentiam? ubi an requiratur aut attendatur dignitas de tempore præſentationis, an inſtitutionis? & n. 24. ibid.

§. II.

Inſtitutio in hæreditate.

25 Inſtitutio ad ſuſtinendum teſtamentum an comprehendat etiam caſum non cogitatum. ib.
26 Inſtitutio facta filii & nepotis an videatur facta ordine ſucceſſivo? Nepotis ex filio ſpurio an valeat ſi non fuit facta contemplatione filii? ib.
27 Directa an obliquetur, & quando? ib.
28 De poſthumo indefinita quando valeat. ib.
29 Facta ex duplici cauſa, ſi una non verificatur, an valeat? ib.
30 Inſtituta linea an cenſeatur etiam inſtituta linea tranſverſalis? & quando? pag. 183
31 Inſtitutis ſucceſſoribus, quinam veniant? & inſtitutis filiis & deſcendentibus, an deſcendentes dicantur vocati copulative cum filiis? & num. 32. ibid.
33 Inſtituto uno, & poſt ejus mortem alio, quænam dicatur ſubſtitutio? ib.
34 Inſtitutus ſub conditione aliquid non faciendi quam cautionem præſtare teneatur? ib.
35 Inſtitutus poſt mortem uſufructuarii quomodo cenſeatur inſtitutus? ib.
36 Inſtitutus hæres univerſalis ſua vita durante tantum, ſi nullus fuit ſubſtitutus, quomodo cenſeatur gravatus, & favore quorum? ibid.
37 Inſtitutus pure cum inſtituto ſub conditione conjunctim pendente conditione an habeat totam hereditatem. ib.
38 Inſtitutus ſub conditione quodnam habeat ea pendente remedium? ib.
39 An inſtitutus in uno caſu cenſeatur inſtitutus in alio? ib.
40 Inſtitutus in uſufructu per verba directa communia non dato ei Cohærede an dicatur hæres, quid ſi fuit datus Cohæres? ibid.
41 Inſtitutus hæres in uſufructu omnium bonorum donec vixerit in Viduitate non dato illi Cohærede, aut ſubſtituto, an dicatur etiam inſtitutus in proprietate? ib.
42 Inſtitutus in uſufructu hæres univerſalis an dicatur gravatus per fideicommiſſum venientibus ab inteſtato, vel quando? ibid.
43 Inſtitutus in uſufructu, ſi alius non fuit inſtitutus hæres, an ſit hæres in tota hæreditate per jus accreſcendi? ib.
44 Inſtitutus in re certa an mittatur in poſſeſſionem ex *L. ult. C. de edict. D. Adrian.* cur non? ibid.
45 Inſtitutus per verba collectiva an cenſeatur per vulgarem, an per fideicommiſſum? ib.
46 Inſtitutis filiis & deſcendentibus inter quos eſt ordo neceſſitatis, an dicantur vocati collective vel ſucceſſive? Et inſtitutis illis de domo an cenſeantur vocati omnes agnati Inſtituentis etiam tranſverſales? & n. 47. p. 184
48 Inſtitutis pauperibus, quinam videantur inſtituti? ibid.
49 An inſtitui poſſit in teſtamento, qui non eſt in rerum natura? ib.
50 An inſtitutio hæredis propter errorem vitietur? ibid.

INSTRUMENTUM.

1 Quid, & quotuplex ſit inſtrumentum, & quomodo reprobetur? Vide *Scriptura*. ib.
2 Quando cenſeatur in illo interveniſſe omnes ſolemnitates? ib.
3 An inſtrumentum fiſci præſumatur prius inſtrumento privati. ibid.
4 Publicum habens executionem paratam qua exceptione retardetur? ib.
5 Publicum & authenticum an faciat rem liquidam & notoriam in præjudicium tertii? ib.
6 Quando habeat executionem paratam de jure communi, & quando de jure ſtatuti? quid de inſtrumento depoſiti? & quid de guarantigiato. & n. 7. & 8. ibid.
9 Ex partium conventione an quodlibet inſtrumentum poſſit habere excutionem paratam? ib.
10 An contra fidejuſſorem qui ſe obligavit principaliter non excuſſo principali? ibid.
11 Si non eſt liquidum an habeat executionem paratam, aut quando? pag. 185
12 An habens executionem paratam ſuſpendatur in executione, ſi debitor vult probare ſolutionem mediante juramento litis deciſivo? ib.
13 Inſtrumentum ſine die, anno, & menſe, & ſine ſubſcriptione Notarii an probet? ibid.
14 Inſtrumentum, & contenta in illo an præſumantur facta de partium conſenſu? perditum, quid continuerit, quomodo probetur? ibid.
15 Quomodo probari poſſit quid continuerit Inſtrumentum perditum? ib.
16 Inſtrumentum falſum conficiens qui non eſt Notarius, ſed ſe gerit pro Notario, quomodo puniatur? ib.
17 An faciat indicium ad inquirendum? an quod non dicit nos ſupplere poſſimus. & n. 18. ib.
19 An inſtrumentum dicatur probatio probata & verum præſumatur? ibid.
20 Quid ſi duo inſtrumenta a diverſis partibus producantur? ib.
21 Extractum ex rogitis Notarii rogati a Notario deputato a ſocietate Notariorum? ibid.
22 An prævaleat teſtibus? quid ſi eſt vallatum obligatione camerali, an habeat executionem paratam? & n. 23. ibid.
24 Quomodo probet inter contrahentes? ib.
25 Privatum quando probet, vel non? ib.
26 An præſumatur falſum, ſi in illius narrativa adſunt abraſuræ. pag. 186

INTERESSE.

1 Quid ſit intereſſe, & quando exigi poſſit? ib.
2 An ab initio poſſit taxari? cur non? vel quando? & n. 3. ibid.
4 An debeatur ſine mora ſi ab initio in conventionem fuit deductum? ib.
5 An debeat probari; & qualiter non probetur vel probetur. ib.
6 An intereſſe debeatur ob ſoluta ſponſalia? ib.
7 Intereſſe vel interuſuria dotalia quando debeantur, & a quibus. & n. 8 & 9. ib.
10 Quando videatur remiſſum? ib.
11 Quando dicatur juſtum? pretii non ſoluti an ſit juſtum? an debeatur ab emptore quando imminet evictio? & n. 12. & 13. ib. & pag. 187
14 Intereſſe cenſus an poſſit conſtitui ab initio? ib.
15 Quanti plurimi a quo taxetur? ib.
16 In frumento intra quod tempus peti poſſit? ib.
17 Quomodo debeatur, & quomodo poſſit liquidari? ib.
18 Intereſſe ceſſante an audiatur agens? damni emergentis an debeat probari? & quid de intereſſe lucri ceſſantis? & n. 19. & 20. ibid.

INTERPELLATIO.

1 Interpellatio quando præſumatur interveniſſe? & quando non ſit neceſſaria? & qualis debeat eſſe, ut quis conſtituatur in mora? an requiratur in annuo legato? & n. 2. 3. 4. & 5. ib.

INTERPRETATIO.

1 Cujus interpretationi ſit ſtandum? & qualis in dubio ſit ſumenda, & qualiter. & n. 2. 3. 4. 5. 6. 7. & 8. pag. 188

9 Con-

9 Contra quem ſit facienda? & qualiter in pœnalibus. & n. 10. 11. 12. & 13. ib.

INTERROGATORIA.

§. I.

Praxis Interrogatoriorum.

1 An Intarrogatoria ſint de ſubſtantia axaminis? & unde deſumenda? & ejus expenſis ſint tranſmittenda, ſi tranſmitti debeot? an detur illorum copia, eur non? a quo ſint danda pro teſtibus axaminandis. & n. 2. 3. 4. & 5. pag. 189
6 Quot genera interrngatoriorum? ib.
7 An accuſator det interrogatoria, ſi reus examinat teſter ad deſenſam? ib.

§. II.

Interrogatoria præparatoria litis, quando fieri poſſint, & ad quid inventa ſint?

1 Interrogatoria præprratoria litir, licat fieri debeant ad libelli porrectiooem de jure, an da conſuetudine poſſint fieri in eodem libello? ib.
2 Quandonam hae ſuper materia non dicatur lir conteſtata? ib.
3 An iſtæ interrogationes fiant ad favorem actoris, & in cujus rei gratiam? ib.
4 Si Reus neget ſe heredem, vel poſſeſſorem, quandonam actor hoc probare debeat? & n. 5. ib.
6 An actor poſſint in qoacumque parta litis dare interrogatoria, & in quibuſdam eauſir? & n. 7. & 8. ib.
9 Quiſnam ſit uſus Interrogatoriorum Florentiæ? & n. 10. ib.
11 Quid requirat ſtatutum interrogatoriis? ib.
12 Ad quid inventa ſint interrogatoria litis præparatoria? ib.
13 An admittenda ſint talia interrogatoria, per quæ actor inſtrueretur circa electionem actionis, vel circa ea quæ reſpicinnt deciſionem cauſæ, vel ſolemoitatem tituli reſpondentis? & de materia. & n. 14. & 15. ibid.
16 Quænam concurrere debeant ut interrogatoria præparatoria fieri poſſint? ib.
17 Ao quis poſſit intertogari ſuper actione ſublata per tranſactionem, vel laudum, aut rem judicatam, & alia? ib.
18 An fiant Interrogationas in petitione hereditatis. ib.
19 In quo differant Interrogatoria præparatoria a poſitionibus? & n. 20. & 21. ib.
22 Non fiunt Interrogatoria præparatoria, niſi quatenus neceſſitas urgeat, &c. ib.

§. III.

Interrogatoria præparatoria litis qualia eſſe debeant, & ſuper quibus fieri poſſint?

1 Debent eſſe ſimplicia, non implicita, neque captioſa. & n. 2. p. 190
3 An debeat interrogans prins ponere, & fateri, quam reus reſpondeat? & de materia. & n. 4. & 5. ib.
6 Interrogatoria continere debent, an reus poſſideat talia bona, quæ fuerunt talir, & pro qua parte. ib.
7 Item an reus poſſideat pro herede, vel pro poſſeſſore, & quo jure vel titulo? & n. 8. & 9. ibid.
10 Item an ſit heres talis, nec ne, & pro qua parte? ib.
11 An fieri poſſint in petitione hereditatis? & n. 12. ib.
13 An in judicio rei vindicationis? & n. 14. ib.
15 An in actione hypothecaria? ib.
16 An fieri poſſint interrogatoria præparatoria judicii cootra reum futurum, an teneat, vel poſſideat talem rem? ib.
17 An hoc procedat tam in actione reali, quam in actione mixta? ib.
18 An de jure commnni intartogatoria continere poſſiot an reus ſit heres, & pro qua parte? ib.
19 Item, an poſſideat in ſolidum, vel pro parta? ib.
20 Item, an ſit hærer ex teſtamento, vel ab inteſtato? & n. 21. ib.
22 Item quo titulo poſſideat? & n. 23. ib.
24 Item an deſierit poſſidere culpa ſua, vel dolo? & n. 25. ib.
26 Quænam reqnirantur ut interrogatorium procedat? & n. 27. & 28. ibid.
29 An Interrogatoria litis præparatoria fiant ſine libello, & qualiter fieri poſſint? & n. 30. 31. & 32. ib.
33 Quid requiratur ut habeantur pro confeſſis? & n. 34. 35. & 36. ibid.
37 Quandonam non fieri debeat interrogatio? & n. 38. & 39. p. 191.

§. IV.

Interrogatoria præparatoria qualem reſponſionem admittant?

1 An admittant reſponſionem qualificatam? ib.
2 An ſufficiat conſaſſio vel negatio certa? ib.
3 An io judicio petitionis hereditatis teneatur conventus reſpondere, quo titulo & jure poſſideat? ib.
4 Quid ſi Interrogatoria ſint implicita, vel captioſa? ib.
5 An in judieio rei vindicationis teneatur quis reſpondere quo titulo poſſideat? &c. ib.
6 Quiſnam ſit effectus reſponſionis? ib.
7 An reſponſio ſimplex facta interrogatoriir, vel poſitionibus qua fatetur ſe poſſidere, intelligatur quoad omnia? ib.
8 Quid ſi negaverit poſſidare, & convincatur do mendacio? ibid.
9 Quid ſi non velit reſpondere in termino aſſignato? ib.
10 An revocari poſſit eonfeſſio facta ad interrogatoria præparatoria? ibid.
11 An negans ſe poſſidare tali jura, ſi probetur contrarium privabitur poſſeſſione, poteritque antequam adverſarius probavarit, prævenire & eonfiteri, incurretna pœnam? ib.

§. V.

Interrogatoria ad effectum arguendi de falſo qualiter fiant?

1 Quid adioventum ſit adverſur eum qui producit inſtrumentum, vel teſtes falſos? ibid.
2 Quomodo fiat interrogatorium eontra eum, qui aliquem accuſavit, & non probavit? ib.
3 An poſſit fieri Interrogatorium præparatorium ad effectum arguandi de falſo teſtamentum, vel inſtrumentum nandum productum? ibid.

§. VI.

Interrogare quando poſſit Judex partes?

1 An poſſit Judex interrogare partes in judicio ſuper poſitionibus & cauſa, & quomodocunque ſibi æquum videbitur? ib.
2 An poſſit & debeat Judex interrogare partes de contingentibus eauſæ, ubicunque, & quomodocunque æquitas illum moveat? ib.
3 An arbitrium ſit judici, ad liter ſuccidendas, interrogare, & juramentum petitnm reformare ad deciſionem cauſæ, prout æqnitas ſuadebit? ibid.

§. VII.

Interrogari de quibus poſſit teſtis, vel non?

1 An teſtes in examine interrogari de circumſtantiis? ibid.
2 An deponenr de fama poſſit interrogari? quid ſit fama? ibid.
3 Si deponat Titium mutaſſe, vel mutuo dediſſe Sejo, an poſſit interrogari, quid ſit mutuum? ibid.
4 An Teſtir deponens Titium occidiſſe Sejum, eum non reddat aliquam cauſam ſcientiæ, poſſit interrogari quomodo ſciat? &c. ib.
5 An teſtis productus per partem adverſam ſuper probatione, cum ſit communir, poſſit examinari & interrogari per partem contra quam producitur, ſuper eodem artieulo? ibid.
6 Si pars quæ produxir, non velit eraminare, an poſſit eompelli per partem contra quam, ut examinetur? p. 192

7 An

7 An teſtis productus per reum contra actorem, ſuper exceptionibus ſuis, quando actor non plene poſſit examinari per actorem excluſum ab ulteriori probatione? *ibid.*
8 An teſtis poſſit interrogari de crimine proprio, an fecerit homicidium, vel tale delictum? & quid teneatur reſpondere? & de materia. & *num.* 9. *ibid.*
10 An teſtes non interrogari ſuper interrogatoriis datis, vel etiam a Judice ſuper cauſa ſcientiæ, præſumantur ea dolo, vel negligentia Judicis omiſſi? & alia. *ibid.*
11 Si pars petierit teſtem interrogari ſuper permiſſo, & Judex examinaverit ſine interrogatoriis, an teſtis aliquid probet? *ibid.*
12 Si ſint teſtes aliqualiter ſuſpecti, & quomodo Judex debeat interrogare? *ibid.*
13 An teneatur reſpondere interogatorio criminoſo contra teſtem? *ibid.*

§. VII.

Interrogari de ſociis, an & quando poſſit criminoſus?

1 An reus criminis poſſit interrogari de ſociis criminis? & de ratione. & *n.* 2. *ib.*
3 Quo modo interrogatio delinquentis debeat fieri? *ib.*
4 An in criminibus exceptis interrogatio permiſſa intalligatur in genere? *ib.*
5 Qualiter interrogari debeat reus, de ſe ipſo ſi compareat & examinetur? & *n.* 2. *ib.*
7 An poſſit interrogari ſuper iis, quæ tollunt defenſionem rei? *ib.*
8 Quænam interrogatio dicatur ſuggeſtiva? *ib.*
9 Reus, cum non poſſit de aliis ſociis interrogari, an poſſit interrogari de aliis delictis, & quando vel non? ubi variæ reſtrictiones & limitationes. & *n.* 10. 11. 12. 13. & 14. *ib.*
15 Quibus caſibus delinquens poſſit de ſociis interrogari? & *n.* 16. 17. 18. & 19. *ibid.*
20 An poſſit interrogari de ſociis quoad delicta quæ non committuntur in odium alicujus, ſed ad commodum delinquentis, prout falſa moneta, furari, & ſimilia; & de ratione. & *n.* 21. & 22. *ib.*
23 An interrogetur delinquens malæ famæ? *ib.*
24 An poſſit interrogari de ſociis, in delictis commiſſis, non cauſa delinquentis, ſed alterius? & de materia. & *n.* 25. & 26. *p.* 193.

INTIMATIO.

1 An ſufficiat ſcientia ubi intimatio eſt neceſſaria? & quid ſi intimatio tantum ſit ad certiorandum? *ib.*
2 Quomodo intimatio fieri poſſit, & quando ſufficiat ad domum facta? *ib.*
3 An Intimatio citationis contra Univerſitatem fieri debeat? an intimatio decreti debeat reproduci, ut Judex de illa certius fiat? & *n.* 5. *ib.*
4 Quomodo intimatio fieri debeat Capitulo? *ib.*

INTRUSIO.

1 An aliquando intruſio a Papa cenſeatur remiſſa? *pag.* 194.
2 An intruſus ſit citandus coram Executore apoſtolico, & quando? *ib.*
3 Quis dicatur intruſus? & *n.* 4. *ib.*
5 Pœna intruſi quæ? & an in impetratione debeat facere mentionem intruſionis? & *n.* 6. *ibid.*

INVENTARIUM.

1 An inventarium bonorum hæreditariorum ſuppleatur per inventarium tutelæ actum a Tutore? factum a gravato quomodo probet contra habentem cauſam ab eo? & *n.* 2. *ib.*
3 Confectum longe poſt mortem teſtatoris an valeat? quare non? quomodo probet contra conficientem? & *n.* 4. *ib.*
5 An afficiat creditorem non legitime citatum ſi fuit citatus per proclama? *ibid.*
6 Quomodo citari creditor ſit certus? *ib.*
7 An Inventarium debeat etiam fieri a ſubſtituto? an etiam a marito adminiſtratore bonorum uxoris? quæ illius utilitates. & *n.* 8. 9. *ib.*

INVESTITURA.

1 Inveſtitura an ſit ſtricti juris? an prioris innovatio in præjudicium vocatorum valeat. & *n.* 2. *ib.*
3 Quando inveſtitura publicam fidem mereatur. *ib.*
4 Inveſtitura generis an probet poſſeſſionem aut conceſſionem ſpeciei. *ib.*
5 Quam interpretationem recipiat inveſtitura & an ſola faciat plenam probationem dominii? *ib.*
6 Conceſſa pro hæredibus & ſucceſſoribus quibuſcumque quid denotet? quod jus tribuat inveſtito tam in poſſeſſorio, quam petitorio, & ſi ſunt plures quænam præferatur? & *n.* 7. *ib.*
8 Obtenta poſt caducitatem an & quando dicatur nova? & an antiqua poſſit alterari in præjudicium comprehenſorum. & *n.* 9. *ib.*
10 Inveſtitus in feudo permittens alium inveſtiri in eodem an ſibi præjudicet? *p.* 195
11 An inveſtitus de decimis dicatur inveſtitus etiam de novalibus? *ib.*
12 Inveſtitus de feudo vivente priore vaſſallo illo poſtmodum mortuo, an poſſit propria authoritate ingredi poſſeſſionem? *ib.*

JOCALIA.

1 Jocalia a ſponſo data ſponſæ animo vere donandi an repeti poſſint? & quid in dubio ſi ſunt pretioſa? & quænam dicantur talia. *ib.*
2 An Jocalia præſumantur fuiſſe apud ſponſam conſtante matrimonio? ac eo ſoluto retenta? *ib.*
3 Habita per mulierem a marito an præſumantur apud eam extare? *ib.*

IRACUNDIA.

1 Calore Iracundiæ factum an valeat? quanto tempore durare dicatur? & *n.* 2. & 3. *ib.*

IRREGULARITAS.

1 Quid irragularitas ſit, & quibus in caſibus incurratur. & *n.* 2. *ib.*

§ I.

Ex facto vel delicto.

3 An incurratur ex homicidio commiſſo ad defenſionem cum moderamine inculpatæ tutelæ, quid ſi ſit ad defenſionem membri tantum vel proximi? an ex homicidio caſuali, quando non? an a vulnerante, ſi vulneratus ex medici culpa fuit mortuus. & *n.* 4. & 5. *ib.*
6 An ab illo, qui dedit arma timens, vel ſciens eſſe ad occidendum? An ab illo, qui ex juſtitia tenetur impedire homicidium, & non impedit. & *n.* 7. *p.* 196.
8 An ex delictis occultis? quid in homicidio voluntario? an in illo, quod ſit ſine culpa mortali? & *n* 9. *ibid.*
10 An ab illo, qui dicit aliqua verba, ex quibus aliquis movetur ad occidendum? *ib.*
11 An ex vulnere lethali ſi fuit ſecuta mors? quando non? *ib.*
13 An a Clerico exercente chirurgiam per inciſionem morte ſecuta, & cur? an a marito occidente uxorem deprehenſam in adulterio? & *n.* 14. *ib.*

§. II.

Ex defectu corporis.

15 Quando ex defectu corporis incurratur irregularitas? ejus exempla. & *n.* 16. 17. & 18. *ibid.* & *p.* 197.

§. III.

Ex defectu libertatis.

19 Quinam dicantur irregulares ex defectu libertatis? *ibid.*

§. IV.

§. IV.

Ex indebita ſuſceptione, vel uſu ordinis.

21 Quinam hanc irregularitatem incurrant. & *n.* 22. & 23. *ibid.*

§. V.

Ex defectu animi, & ex infamia.

24 Quinam fiant irregolares ex defectu animi, & quis cum illo diſpenſet? & quis ex infamia. & *n.* 25. *ibid.*

§. VI.

Ex defectu lenitatis.

26 Quinam incurrant irreguleiitatem ex defectu lenitatis. & *n.* 27. & 28. *pag.* 198.

§. VII.

Quomodo tollatur irregularitas.

29 An ceſſante cauſa irregularitatis incurſæ ceſſet ipſa irregulariras. *ibid.*

30 Quomodo tollatur irregularitas homicidii aut incurſa ex alio delicto? *ibid.*

31 Ex defectu natalium an tollatur per profeſſionem ſolemnem? *ibid.*

§. VIII.

Miſcellanea irregularitatis.

32 An irregularitas incorrarur ab eo, qni ignorat actioni eſſe annexam irregolaritatem, ſi orta ſit ex delicto? *ibid.*

33 An irregularir poſſit prumoveri ad ordines minores, & obrioere, aut retinere Beneficium? an privet beneficiis antea obrentis ipſo jure. & *n.* 34. *ibid.*

35 An irregularis ſit incapax juriſdictionis urdinariæ, an delegatæ? *ibid.*

36 Ao qui occolte commiſit crimen, teneatur ſe gerete pro irregulari? & in quo foro? & en in dubio incurrerit irtegularitatem? *ibid.*

37 An irregularitas a celebranre incurratur, ſi non celebrat in cuntemptum cenſurarum? *ibid.*

38 An irregularitas in litteris apoſtolicis narrata coram Executore debeat juſtificari. & *n.* 39. *ib.*

¶ JUDÆI.

§. I.

Judæie quæ ſint prohibita, & qua permiſſa?

1 An poſſiot machinari contra fidem Catholicam, & tales qualiter puniantur? *ibid.*

2 Licet toler tur, ut vivant ſecundum Legem eorum, an iſtud ſit de tolerantia, vel de permiſſione, & quid ſi petmiſſionem in dogmatibus ſuis excedant? *ibid.*

3 An poſſint habere ſynagogas antiquas, & qualiter puniantur novas ſi faciant? & *n.* 4. *ibid.*

5 An Judæus dicatur ſynagogam erigere, in domo propria admittens orantes, & depuians locum ad urandum cum luminaribus & candelis? *ibid.*

6 Quænam ſint petmiſſa Hebræis. *p.* 199. *ibid.*

7 An excuſetur Judæus ab accuſatione, quod blaſphemaverit D. N. JESUM-CHRISTUM in ſuis orationibus, &c. *ibid.*

8 An deferre debeant ſignum, ut cognoſci poſſint a Chriſtianis? & *n.* 9. *ib.*

10 An uſuras exercere poſſint? *ibid.*

11 Qualiter puniantur habentes rem carnalem eum Chriſtiana? *ibid.*

12 In quibus locis ipſis ſint permiſſa Synagogæ, & oretoria? & de natora tolerantiæ. *ibid.*

§. II.

Judæi quorum ſint capaces, vel non?

1 An ſint capaces dominiorum & poſſeſſionum? *ibid.*

2 An poſſint acquirere ſtabilia a Chriſtianis? *ibid.*

3 Ao poſſint habere bona Juriſdictionalia? *ibid.*

4 An in rebus propriis poſſint moleſteri? *ibid.*

3 An poſſint habere bona Eccleſiaſtica in Emphyteuſim? *ibid.*

6 An poſſint eſſe procuratores pro Chriſtiano, & intervenire pro eo in Jodicio? *ibid.*

7 An tolerandi ſint, nec expellendi ſine caoſa? *ibid.*

8 An ſolvant decimas Eccleſiæ de bonis ſuis? *ib.*

9 An idem ſit de Saracenis? *ibid.*

10 An ſi baptizentur, retineant bona ſua, & quænam? *ib.*

11 In qno Judæus poſſit fidelis eſſe S. Matri Eccleſiæ? *ib.*

12 An excuſetur a mota, & juvetur ex oblatione, & cunſervet jus ſuum ex proteſtatiune, ſicut Chriſtinnus? *ibid.*

13 An juſta cauſa, quæ excuſet ab expenſis, & a pœna Chriſtianum, excoſet Hebræum? *ibid.*

14 An Judæi poſſint teſtari, & valeant eorum teſtamenta? & de materia. & *n.* 15. 16. & 17. *ib.*

18 An dicantur de populo Civitatis. *ib.*

19 An in favorabilibus Judæi habitantes in loco comprehendantur? *ibid.*

20 Stante ſtatutu, quod ſtantibus maſculis fœminæ non ſuccedant, an tale ſtatutum obſervetur etiam inter Judæos? *ibid.*

21 An filii ingrediantur in locum patris ad ſucceſſionem avi. *ibid.*

22 An illis ſervetur lex Romanorum, & dicantur eſſe de populo Romano. *ibid.*

23 An ſuccedant ſecundum jus commune, & municipale loci, in qno habitant? & *n.* 24. *p.* 200.

25 An habeant filios in poteſtate, ſicut habent Chriſtiani? *ibid.*

25 An omnia quæ ſequuntur ex patria poteſtate, competant Judæis? *ib.*

27 Si filii Judæorum efficiantur Chriſtiani, an exeant ex patria poteſtare. & *n.* 28. *ib.*

29 An filiiſfamilias Judæorum obligentur ſine patre? *ib.*

30 Quare Judæus poſſit eſſe procuratur Chriſtiani? *ib.*

31 An ſecnritas data pru ſe & ſociis, includat Judæos. & *n.* 32. *ibid.*

33 An immunitas conceſſa hominibus certi loci includat Judæos ejuſdem loci? *ib.*

34 Si aliquid faciant io cootemptum Religionis Chriſtianæ, an amittat tale privilegium? *ib.*

35 Si concedatur ſalvus conductus alicui pro ſe, & ſociis, an includarur Judæus qui eſt in ſocietate? *ib.*

36 Ao uxor Judæi vidua ſorriatur forum mariti, ſicut Chriſtiana? & *n.* 37. *ib.*

38 An omnes Leges, ſtatota, & conſuetudines aliquid diſpooenres in materia proportionabili Judæis eos comprehendat. *ib.*

39 Quidquid ſit de Jure, ſi de conſuetudine Judæi ſoleant gaudere aliquibus beneficiis in loco, an debeant conſuetudines ſervari? *ibid.*

40 An, ſi ſint ſub protectiune Eccleſiæ, computentur inter oves Chriſti? *ib.*

41 An Judæi gaudeant privilegio immunitatis conceſſæ Chriſtianis? *ibid.*

42 Si Judæi faciant aliquid in contemptum fidei Chriſtianæ, an priventur omnibus privilegiis ſibi conceſſis. *ib.*

43 An Judæus ſibi præjudicet renuntiandu ſucceſſioni paternæ cum juramento, ſicut Chriſtianus? *ib.*

44 An Jodæi venientes ad ſucceſſionem aſcendentium, conferant ſicut Chriſtiaoi ſecundum Jus Civile. *ib.*

45 An circa tutelas legitimas dativas & voluntarias jura communia pru Chriſtianis habeant locum in Judæis? *ibid.*

46 An emancipatio facta per Patrem Judæum de filio, ita liberer emancipatum & filios emancipati poſt emancipationem conceptos, a patria & avia poteſtare? *ibid.*

47 An Legitima & Trabellianica daducatur per Judæos. *ibid.*

48 An Judæus poſſit contrahere matrimonium in gradibus prohibitis de Jure Civili? & de materia? & *n.* 49. & 50. *ib.*

51 Qua pena puniantur pro furtis & contrectatiune rei alienæ? *ibid.*

52 An adminiſtrator Judæi, vel tutor poſſit donare, vel liberare gratuitu de credito liquido, vel non liquido? *ibid.*

53 An Auth. *Sacramenta puberum* habeat locum in Jodæo. *ibid.*

54 Sicutr per alterum non fit præjudicium inter Chriſtianos, an ita etiam inter Judæos? *ibid.*

56 An inter Judæos actiones activæ & paſſivæ defuncti, dividantur pru rata inter plures hæredes ipſius defuncti? *ib.*

56 An Jodæi res præſcribant contra Chriſtiaoum? *ib.*

57 An poſſint præſcribere bona Eccleſiarum? *ib.*

58 An cum ſunt infeſti, vel illicite contrahunt, poſſint expelli? *ib.*

59 An ſtatutum conferens beneficium generaliter, videatur includere perſonas odioſas & infames, prout ſunt Judæi, & quando hoc procedat? & de materia. & *n.* 60. 61. & 62. *p.* 301

63 An Judæus poſſit eſſe teſtis contra Chriſtianum? & *n.* 66. *ib.*

64 An deferatur juramentum Judæo in litem contra Chriſtianum? *ibid.*
65 An poſſit eſſe interpretator litterarum Hebraicarum, vel peritus contra Chriſtianum, ſi haberi poſſint periti Chriſtiani? *ibid.*
67 An poſſit eligi ad publica officia? *ibid.*
68 An participet de dignitatibus, vel Magiſtratibus Chriſtianorum? *ibid.*
69 An inter Chriſtianos poſſit eſſe judex? *ibid.*
70 An inter Hebræos? *ibid.*
71 An poſſit eſſe arbiter, vel arbitrator inter Chriſtianos? *ibid.*
72 An poſſit habere ſervum Chriſtianum? *ibid.*
73 An ſint caſus in quibus Chriſtiani non poſſint habere commercia cum Judæis? *ibid.*
74 Qua ex cauſa ritus, & Leges Judæorum concedant libellum repudii? *ibid.*

§. III.

Judæi an ſint fori Eccleſiaſtici, vel ſecularis, & qualiter puniantur?

1 An Judæi, Saraceni, & alii Infideles puniri poſſint tanquam hæretici? *ibid.*
2 In quibuſnam delictis, & cuinam foro ſubſint? *ib.*
3 An ſubſint Epiſcopo, vel Inquiſitori; & quando? *& n. 4. ib.*
5 Qua pœna Judæus propter blaſphemiam, ab Epiſcopo poſſit puniri? *& n. 6. ib.*
7 An Judæi de omni delicto puniantur per Eccleſiam? & de materia. *& n. 8. 9. & 10.* *ibid.*
11 An Papa per indirectum poſſit excommunicare Judæos, ſi non reſtituunt uſuras, & punire etiam corporaliter in eis, quæ reſpiciunt forum Eccleſiaſticum, vel utrumque forum? & de materia. *& n. 12. ad 15.* p. 202.
16 Si ſecularis eſſet negligens in puniendo Judæum, an poſſit Eccleſiaſticus punire? *ibid.*
17 An iis quæ ſunt fori Eccleſiaſtici, ſeu mixti fori, puniri debeant ſolum per Principes ſæculares? *ibid.*
18 An ſubſint Imperio Romano? *ibid.*

§. IV.

Judæi quales, & qualiter tractandi?

1 Judæi baptizati, & abnegantes, aliique hebræi conſoventes & recepiantes an efficiantur de foro Eccleſiaſtico; & qualiter ſint puniendi? *ibid.*
2 Quid ſi Judæus efficiatur Saracenus? *ibid.*
3 An excommunicari poſſint? *ibid.*
4 Judæus, qui non agnovit fidem, ſi blaſphemat, vel falſo dogmatizat, qualiter puniatur? *ibid.*
5 An Judæi ſint infames, & humiles, & priventur omnibus honoribus & dignitatibus? *& n. 15. 16. & 17.* *ibid.*
6 An inſidientur fidei noſtræ? *ibid.*
7 An poſſint commiſceri carnaliter cum mulieribus Chriſtianis, & qualiter puniantur ita ſe commiſcentes? & de materia. *& n. 8. 9. & 10.* *ibid.*
11 An Judæi ſint ſervi effecti per mortem Chriſti, & poſſint ejici, Principeſque poſſint licite ab eis omnia auferre? *& n. 12. & 13.* *ibid.*
14 An uſurarii ſint, ideoque exoſi? *ibid.*
18 An ligentur conſtitutionibus judicialibus, & teſtamentibus, & contractibus? *ibid.*
19 An conſuetudinem inducere poſſint, & cur non? *ibid.*
20 An Judæus debeat habere majorem prærogativam quam Chriſtianus, & poſſit eſſe melioris conditionis? *ibid.*
21 An Judæus præſcribat contra Chriſtianum? *ibid.*
22 An rigor, vel æquitas ſervetur Judæo? *& n. 23. ib.*
24 An deferatur juramentum in ſupplementum Judæo? *& n. 25. ib.*
26 An habeant filios in poteſtate? *ibid.*
27 An minor Judæus læſus reſtituatur? *ibid.*
28 An Judæi offendi poſſint ullo modo, ſi vivant ſecundum Leges? *ibid.*
29 Qualiter ſit tractandi? *ibid.*
30 An ſint capaces dominiorum & poſſeſſionum, ideoque an ſit licitum eos expellere violenter? *ib.*
31 An immunitas conceſſa incolis ſe extendat ad Judæos incolas? *ib.*
32 Qualiter puniendus Judæus cognoſcens carnaliter Chriſtianam? & de materia. *& n. 33. ad 36. p. 203*

§. V.

Judæorum privilegia odioſa, & ſtrictiſſime interpretanda, & quando ſecus?

1 Judæorum privilegium ſuper uſuris exigendis odioſiſſimum & de materia. *& n. 2. & 3.* *ibid.*
4 An valeant capitula conceſſa Hebræis a Principibus ſecularibus & credatur eorum libris? *ibid.*
5 An credatur Hebræo interpretanti S. Scripturam? *ib.*
6 An ab eorum verbis ſit recedendum, ubi non ſunt expreſſa? *ibid.*
7 An capitula conceſſa Hebræo, quod de pecunia mutuata poſſit pro uſura recipere ad rationem tot pro centenario, extendatur ad granum accommodatum, ut recipiat augmentum? *ibid.*
8 Quomodo intelligi debeat quod credatur ex privilegio libris & partitis Hebræorum? *ibid.*
9 Quomodo intelligatur privilegium conceſſum Judæis, ut ſub uſuris mutuent in inſtrumentis, & ſub pignoribus? *ibid.*
10 Si Princeps ſæcularis concedit Judæis, ut poſſint dare ſub uſuris, pignoribus receptis, & quod pignora poſt annum ſint Judæorum, & poſſint vendere, citato domino, qui pignoravit, an ſtatim lapſo anno extinguatur ſors principalis, & poſſint currere uſuræ amplius, etiamſi Judæus non citavit, neque vendidit pignora? & de materia. *& n. 11. 12. & 13.*
14 Qualiter intelligi debeant capitula Judæorum, quibus conceditur, quod eorum libris credatur & de materia? *& n. 15. uſque ad 22. pag. 204*
23 Qualiter intelligendum, in caſu duro ad favorem hebræi, ſi mutuavit ſuper pignore, & poſtea reperiatur ſcriptum in libro, *reſtituto* vel *reſtituito al pignorante* &c. *ibid.*
24 An Judæus conductus pro uſuris exercendis ad rationem tot pro centenario, ſi mutuat alicui ſimpliciter, cenſeatur ſub uſuris? *ibid.*
25 An valeat Privilegium conceſſum Hebræis ex certa ſcientia a Papa, quod non deferant ſignum, ut cognoſcaetur a Chriſtianis? *ibid.*

§. VI.

Judæi impuberes baptizati penes quem alendi?

1 Penes quos debeant educari Judæi baptizati impuberes, contra voluntatem parentum Judæorum, & ſubſtracti? *ibid.*
2 Quid ſi Parentes præſtiterint idoneam cautionem, quod cum primum impubes pervenerit ad annos diſcretionis, libere abire permiſerint? *ibid.*
3 Quid ſi non eſſent ſubſtracti filii a Parentibus, ſed ſponte veniſſent ad baptiſmum? *ibid.*
4 Quando eſſent puberes effecti baptizati, an ad parentes ſpectet educatio? *ibid.*
5 An puniantur Judæi ſubvertentes volentem baptizari a propoſito? *ibid.*

§. VII.

Judæi converſi habent multa privilegia.

1 In quo gratificentur Judæi converſi? *ibid.*
2 An ſtatutum excludens fœminas propter maſculos, habeat locum, ſi fœminæ ſint converſæ ad fidem, & maſculi Judæi? *ibid.*
3 An quod dicitur de favore filiorum converſorum ad fidem contra Parentes Judæos, idem ſit dicendum ad favorem Parentum converſorum contra filios Judæos infideles? *ibid.*
4 Qualia bona Judæi effecti Chriſtiani retinere poſſint? *ibid.*
5 An debitor Judæi baptizati, ſi ſolvat ſibi, & debitum ex uſuris liberetur, poſſit moleſtari? *ibid.* ¶

J U D E X.

§. I.

Quis ſit, & de ejus officio & poteſtate.

1 Judex quis ſit? an in cauſa propria eſſe poſſit? aut in cauſa, in qua fuit advocatus. *& n. 2. 3. & 4.* *ib.*
5 Quomodo Judex debeat judicare? an ſecundum privatam ſcientiam? an ſecundum ea, quæ allegari potuiſſent. *& n. 6. p. 205.*
7 An propter allegata & probata poſſit condemnare illum, quem privata ſcientia ſcit certo eſſe innocentem. *ibid.*
8 An Judex impertiatur ſuum officium non imploratum, aut quando? an ex officio poſſit requirere mandatum, & opponere de inhabilitate? an judicare ultra petita? ſemel approbatus an poſſit improbari? an gratis ſuum officium impendere, & quare? an poſſit procedere ſine cognitione cauſæ? *& n. 9. 10. 11. 12. & 13.* *ibid.*

14 An judicans ſecundum communem teneatur in aliquo ſuro? *ibid.*
15 An favore matrimonii in foro interno poſſit ſequi ſententiam ſingularem alicujus Doctoris illud ſuſtinentis? & eam ſequi ſententiam, quæ magis favet immunitati Eccleſ. *& n. 16. ib.*
17 In matrimoniali in dubio an debeat judicare pro matrimonio, & potius favere fœminæ quam viro? Et an potius favere minori poſſeſſori? *& n. 18. ib.*
19 Quinam dicatur judicare per ſordes? *ib.*
20 In emphyteuſi in dubio caducitatis quomodo debeat judicare? *ib.*
21 Negligens facere juſtitiam, qua actione teneatur? *ibid.*
22 Judex habens arbitrium in criminalibus, an illud poſſit extendere uſque ad mortem? *ibid.*
23 Reo datam fidem an ſervare teneatur, & reum ſub data fide extractum Eccleſiæ reſtituere? *ib.*
24 An poſſit declarare ſuam ſententiam? & an poſſit mandare advocatis &c. ut pauperibus gratis præſtent patrocinium. *& n. 25. pag. 206.*
26 Accedens malo fine domum mulieris examinandæ in teſtem quam pœnam incurrat? an partes cogere poſſit ad compromittendum. *ibid.*
27 An faciens deſertionem cauſæ non pronuntiando in tempore faciat litem ſuam? *ibid.*
28 Incompetens quomodo fiat competens? & an Eccleſiaſticus ſit competens in cauſa dotis, & alimentorum. *ibid.*
29 An ſyndicetur ob ſententias per imperitiam latas, vel ob quas? *ibid.*
30 Quando faciat litem ſuam, & tunc quam pœnam incurrat. *& n. 31. 32. & 33. ib.*
34 In criminalibus an poſſit incipere a captura perſonæ ſine indiciis præcedentibus, & injuſte carcerans qua actione teneatur. *ibid.*
35 An recipiens fidejuſſorem inidoneum teneatur de ſuo ad intereſſe, & cur? *ibid.*
36 Quid agere debeat actore nil probante? & quid ſi ſemiplena probarit? *ibid.*
37 Contra reum contumacem an poſſit ferre ſententiam definitivam; vel quid debeat facere? *ibid.*
38 In dubio an debeat abſolvere? & cur? *p. 207.*
39 De exceptione quomodo debeat cognoſcere? *ib.*
40 An teneatur impertiri ſuum brachium Judici incompetenti? *ibid.*
41 Quando exceptionem declinatoriam videatur repuliſſe? *ibid.*
42 An poſſit cogere partes ad comparendum in judicio perſonaliter, vel quando? *ibid.*
43 Quando ex officio poſſit ſupplere omiſſa a partibus? *ib.*
44 Quomodo notorii informationem poſſit capere? *ib.*
45 Alteri ſubrogatus an poſſit cauſam expedire abſque alia dilatione? *ibid.*
46 An poſſit concedere citationem per *L. Diffamari*? vel quando? *ibid.*
47 An poſſit citare extra territorium ſuæ juriſdictionis? an poſſit inquirere contra ſubditum delinquentem extra territorium? an Judex domicilii teneatur remittere reum ad Judicem loci delicti, & an Judex, cui fit remiſſio, teneatur ſtare proceſſui facto a remittente. *& n. 48 49. & 50. ibid.*
51 An Judex cognoſcat de nullitate ſuæ ſententiæ, & qualis? an puniat teſtem coram ſe falſum dicentem, & qualis? an poſſit citare per edictum ob non tutum acceſſum. *& n. 52. & 53. p. 208.*

§. II.

De judice ſuſpecto.

54 An & quando Judex poſſit recuſari ut ſuſpectus. *& n. 55. ibid.*
56 An poſſit recuſari ſi tacita fuit in illum conſenſum. *ibid.*
57 Allegatus ſuſpectus ſi eſt ordinarius, quid debeat agere? & quid de jure civili? *& n. 58. & 59. ibid.*

§. III.

De Judice appellationis.

60 Judex appellationis an poſſit omiſſo articulo appellationis ab interlocutoria cognoſcere ſuper meritis cauſæ de partium conſenſu? *ib.*
61 Judex appellationis in tertia inſtantia quid poſſit cognoſcere? & an condemnat Judicem a quo in expenſis. *& n. 62. ibid.*
63 An poſſit exequi ſententiam Judicis *a quo* a ſe confirmatam? an appellantem eximere a juriſdictione Judicis *a quo* in aliis cauſis quid ſi fuit appellatum a gravamine? *ibid.*
64 An poſſit admittere novos articulos, aut examinare teſtes ex officio poſt dicta teſtificata? *& n. 65.* *p. 209.*
66 An poſſit deferre juramentum parti non citatæ? *ibid.*

§. IV.

De Judice Eccleſiaſtico.

67 An Judex Eccleſiaſticus cognoſcat de qualitate tribuente juriſdictionem? quid ſi eſt lis inter Eccleſiaſticum & Laicum? *ibid.*
68 An ſit competens contra malefactores Eccleſiæ vel Clerici, contra Conductores bonorum Eccleſiæ non ſolventes penſionem? *ibid.*
69 Quando exerceat juriſdictionem in Laicos, & an ſit Judex miſerabilium perſonarum? *& n. 70. ib.*
71 Quis cognoſcat an pecunia ſpectet ad Eccleſiam, & an Clericus gaudeat privilegio fori? *ibid.*
72 An in delictis mixti fori non obſtante Judicis Laici præventione poſſit punita pœna diverſa laicum? & an etiam pœnis temporalibus una cum Eccleſiaſticis? quis cognoſcat an reus fuerit captus in loco ſacro? & an tunc debeat magis credere reo affirmanti, quam birruariis negantibus, & teneatur ſtare proceſſui a Laicis facto, & an teneatur facere novum proceſſum, vel ſufficiat extrajudicialis cognitio etiam parte non citata. *& n. 73. & 74.* *ibid.*
75 An ſit competens in cauſa alimentorum, ſi petuntur a paupere, & quare. *p. 210*
76 An habeat juriſdictionem in Laicos, cum agitur de pia cauſa exequenda? Item cum dubitatur, an cauſa ſit profana vel Eccleſiaſtica? *& n. 77. ib.*
78 An poſſit præcipere laico, ut executores ſibi accommodet, aut brachium præſtet, & ſub quibus pœnis? *ibid.*
79 An cognoſcat, num hoſpitale ſit ſub immediata Regum protectione? *ibid.*
80 An poſſit acquirere juriſdictionem in Laicos a conſuetudine? *ibid.*
81 An poſſit procedere ex officio in delictis, & an cognoſcat, quis Tutor ſit dandus? an poſſit infligere pœnas temporales in Sacrilegio? An cognoſcat cauſſam poſſeſſorii ſpiritualis, & cauſam poſſeſſorii matrimonialis? an cauſam matrimonialem in ratione contractus? An cauſas Decimarum feudalium Laicalium, an Juriſpatronatus? *& n. 82. ad 89.* *p. 211*
90 An poſſit monere ſponſos, ut contrahant matrimonium? *ibid.*
91 An cognoſcat ſuper validitate juramenti. *& n. 92.* *ibid.*
93 An privativa quoad Laicos cognoſcat cauſam ſponſalium? *ibid.*
94 An cognoſcat ſolus, an bona mobilia, quæ ſunt in domo Clerici, ſpectent ad Clericum, vel Laicum? quando poſſit impedire executionem ſententiæ Judicis Laici? *ibid.*
95 An poſſit inquirere, & punire ſubditum ſuum extra territorium delinquentem. In defectum Juris Canonici an judicet ſecundum leges civiles? *& n. 96. ib.*
97 Ad denuntiationem an poſſit procedere, ſi denuntians non narrat duas monitiones Evangelicas? *& n. 98.* *ibid.*
99 Ad dirimendam litem an poſſit ſine ſimonia applicare uni beneficium litigioſum cum onere, ut ſolvat collitiganti certam penſionem? *ibid.*
100 An poſſit ſub pœna excommunicationis compellere ſtatuentes, ut declarent ſua ſtatuta non ligare Clericos, & ſtatuentibus non citatis, nec auditis, declarare talia ſtatuta clericos non ligare? *pag. 212*
101 An Laico poſſit ſub pœna excommunicationis præcipere, ut ſuperſedeat executioni contractus, donec deciditur an ſit uſurarius? *ibid.*
102 An poſſit implorare brachium ſæculare, & quando Laicus teneatur illud impertire? Clericos an debeat punire ſecundum leges civiles, ſi Canones nullam pœnam ſtatuerunt, an ſupplere negligentiam Judicis Laici? *& n. 103. 104. & 105. ib.*

§. V.

De Judice Laico.

106 An Judex Laicus mandans in Eccleſia occidi reum, qui ad eam fugit, incurrat aliquam pœnam? *ibid.*
107 An poſſit procedere contra Clericum? an rem Laici deponere vel ſequeſtrare apud Clericum præceptive? cur non? *& n. 108. ibid.*

109 An cognoſcat cauſam ſpiritualem, vel mere Eccleſiaſticam. *ib.*
110 An ſit competens in controverſiis ortis inter confraternitates cauſa præcedentiæ? *ibid.*
111 An cum agitur de poſſeſſione Beneficii inter Laicos in quæſtione puri facti? an cauſas Decimarum ſi quæſtio eſt puri facti? & in remedio poſſeſſorio ex clauſula Conſtituti. *& n.* 112. *&* 113. *p.* 213
114 An valide procedat contra exemptum, ſi hic non allegavit privilegium? *ibid.*
115 Non remittens Clericum ad ſuum Judicem quam pœnam incurrat? *ibid.*
116 An ſine licentia Epiſcopi poſſit exhumare corpus ad relevandum corpus delicti? *ibid.*
117 An poſſit ſupplere negligentiam Judicis Eccleſiaſtici? cur non? *ibid.*
118 An poſſit ligare reum in Eccleſia? *ib.*
119 An cognoſcat de ſpolio, & an bona ſpectent ad ſpolium Eccleſiaſticum? *ib.*
120 An in Eccleſia, val locis exemptis poſſit jus dicere. *ibid.*
121 An in crimine mixti fori poſſit punire reum, qui a Judice Eccleſiaſtico præveniente fuit punitus? *ibid.*
122 An de licentia Epiſcopi poſſit ſe ingerere in cauſis criminalibus Clericorum? *ibid.*
123 An Clericum poſſit armis ſpoliare, vel quando? an carcerare familiares Epiſcopi? *& n.* 124. *p.* 214.
125 Proceſſans occulte Clericum animo præſentandi proceſſum Judici Eccleſiaſtico an incidat in aliquam pœnam? *ibid.*
126 An cognoſcat de re Eccleſiaſtica ſuper facto? an cognoſcat de propria juriſdictione? *& n.* 127. *ibid.*
128 An ſit competens in Laicos, qui poſt patratum delictum fuerunt facti Clerici? an puniat Laicum a ſe bannitum, ſi durante banno fit Clericus, & in Clericatu bannum frangit. *& n.* 129. 130. *&* 131. *ibid.*
132 An ſit competens contra Laicum, qui Clericum offendit, aut ſit locus præventioni? *ibid.*

§. VI.

De Judice Delegato.

133 An Delegatus in citatione debeat inſerere & tranſmittere copiam ſuæ commiſſionis? *p.* 215
134 Quando acquirat juriſdictionem? *ibid.*

§. VII.

Miſcellanea Judicum.

135 Judex in cauſa divortii quid conjugibus præcipere debeat? *ibid.*
136 An & quando Judex poſſit mutare locum tribunalis? *ibid.*
137 Quod remedium ſit contra illum attenta notoria injuſtitia? *ibid.*
138 Cum libellus eſt alternativus quomodo pronuntiet? *ibid.*
139 An appellanti poſſit præjudicara rejiciendo appellationem? *ibid.*
140 An Laicus poſſit eſſe Aſſeſſor in cauſis Eccleſiaſticis? *ibid.*
141 Si ſunt plures Judices ordinarii, an poſſit unus ſine altero cognoſcere? *ib.*
142 An & quando Judici aſſerenti ſe aliquid feciſſe credatur? *ib.*
143 An Judicis pronuntiatio ſuper inopia mariti debeat eſſe expreſſa, aut ſufficiat tacita? *ibid.*
144 An ordinarii juriſdictio cenſeatur delegata vel eacitata? *ibid.*
145 An ſciens linguam teſtis poſſit illam interpretari, cur non? *ibid.*

§. VIII.

Judicium.

146 Quid ſit judicium, & quotuplex, intra quantum tempus debeat terminari de jure civili, & de jura canonico, & poſt Concil. Trid. *& n.* 147. 148. *&* 149. *ib.*
150 An cauſa ob negligentiam Ordinariorum avocari poſſit; & quæ debeant præcedere. *ibid.*
151 In cauſis Beneficialibus, ſi Beneficia ſunt affecta vel reſervata, ubi cauſa debeat tractari? *p.* 216
152 Quænam cauſæ ſummariæ ſint? & quomodo cauſa ſummaria tractetur? *& n.* 153. 154. *&* 155. *ib.*
156 A quo actu incipiat judicium. *ibid.*
157 Quodnam ſit judicium univerſale? & ubi debeat terminari? *ibid.*
158 An Judicium, ubi cæptum eſt, ibi debeat terminari? *ibid.*
159 An Judicium ſemel extinctum reviviſcere poſſit. *ib.*
160 An Judicium motum contra minorem abſentem non deputato curatore valeat, ſi non fuit citatus? *ibid.*
161 An pendente judicio criminali poſſit reo ab Epiſcopo conferri beneficium, cur non? *ib.*
162 Quomodo Judicium & recurſus ad Judicem Laicum præſumatur? *ibid.*
163 An judicium Salviani ſit ſummarium? *ibid.*

JURAMENTUM.

§. I.

De ejus requiſitis, vi, & obligatione; varii caſus.

1 Quomodo vocetur juramentum, & quæ requirat ad ſui valorem. *p.* 217
2 An valeat contra bonos mores? *ibid.*
3 Quale juramentum ſervandum ſit? *ibid.*
4 An ſuppleat minorem ætatem, & jurantem repræſentet majorem? & ejus contractus confirmet? & quomodo regu'etur? an augeat obligationem? An confirmet contractum factum contra ſtatutum? an ſuppleat defectum inſinuationis in donationibus? quando non? An habeat vim clauſulæ condicillaris? an faciat ſilere patriam poteſtatem, an cumulet forum foro? *& n.* 5. *ad* 10. *ibid.*
11 An debeat impleri in forma ſpecifica, & cur? an extortum metu gravi valeat? quid ſi metus ſit injuſtus. *& n.* 12. *p.* 218
13 An conſtituat debitorem in mora etiam ſine interpellatione? an impediat purgationem moræ? & quomodo ſit interpretandum, ac obſervandum? *& n.* 14. 15. *&* 16. *ibid.*
17 In materia juris quomodo ſit interpretandum? an extendatur ad ea, quæ de novo accidunt. *& n.* 18. *ibid.*
19 An firmet contractum ſimulatum, vel quando? ſi deficit conſenſus an valeat. *& n.* 20. *ibid.*
21 An ſit perſonale? & quomodo tranſeat ad ſucceſſores? *ibid.*
22 Appoſitum matrimonio meticuloſo an illud confirmet, & quid ſi fuit appoſitum contractui læſivo enormiſſime. *& n.* 23. *ibid.*
24 An producat obligationem, & actionem? *p.* 219
25 Quomodo debeat acceptari, & an requirat neceſſario verba? An habeat vim interpellationis; *& n.* 26 *&* 27. *ibid.*

§. II.

An poſſit præſtari per procuratorem?

28 Quomodo & cum quo mandato poſſit præſtari per procuratorem. *& n.* 29. *ad* 35. *ib.*
36 Quid ſi perſonaliter jurare debens ſit impeditus legitime? *ibid.*
37 Quale mandatum requiratur ad jurandum, & procurator in cujus animam jurare debeat? *& n.* 38. *pag.* 220.

§. III.

Alii caſus, in quibus juramentum non valet, aut non admittitur ac nihil operatur, & quænam juramento probentur?

39 An juramentum de non accuſando adulterio Conjugis valeat. An conjugum da non petendo debitum conjugale. An extendatur ad res modicas, redeundi ad carcerem injuſtum an obliget? cur non? *& n.* 40. 41. *&* 42. *ibid.*
43 Pontificis, Epiſcopi, aut Imperatoris præſtitum in capitulatione ante electionem in præjudicium Dignitatis aut poteſtatis, an valeat? *ib.*
44 Juramentum fidelitatis, ſi ſont plures Vaſſalli an ſit præſtandum ab omnibus? *ibid.*
45 An ſuper facto alieno deferri, vel referri poſſit, ſi illius non habetur ſcientia? *ibid.*
46 A quo ſit relaxandum a prælato jurantis, vel illios cui fuit juratum? & an metu extortum. *& n.* 47. *ib.*
48 Adjectum donatiuni an impediat rei donatæ alienationem? *ibid.*
49 De ſervandis ſtatutis ad quæ ſtatuta referatur? *ib.*
50 An poſſit ab homine remitti? & quis in illo diſpenſet? *ibid.*
51 In cauſa matrimoniali, cum agitur de illo reſcindendo, an admittatur, per falſos Deos an valeat? *& n.* 52. *ibid.*
53 An inducat hypothecam ſuper bonis? *ibid.*
54 An juramentum habeat locum, cum ſufficienter fuit probatum? *ibid.*
55 An probet illa, quæ ſolum conſiſtunt in animo, quando non. *ibid.*
56 Ignorantia an probetur juramento? Item ſuſpicio contra Judicem? *& n.* 57. *p.* 221.

§. IV.

§. IV.

De juramento calumniæ.

58 Juramentum calumniæ quare dicatur, & in quibus conſiſtat illius forma? *ibid.*
59 An, & quando ſit de ſubſtantia judicii. *ib.*
60 An poſſit præſteri a procuratore cum mandato generali ad lites? *ib.*
61 De quo jure ſit divino, an poſitivo? *ib.*
62 Quid ſi juramentum non petatur? *ib.*
63 Quomodo differat a juramento malitiæ? *& n.* 64. *ib.*
65 An poſſit exigi poſt litem conteſtatam? *ib.*
66 An faciat ceſſare præſumptam calumniam. *ib.*

§. V.

De juramento voluntario, ſeu litis deciſivo.

67 An hoc juramentum poſſit deferre actor etiam nihil probans? & an reus teneatur jurare, vel referre, ſi velit deducta in contrarium probare per teſtes. *& n.* 68. *pag.* 222.
69 An actor, qui plene ſuam intentionem probavit, teneatur jurare? *ib.*
70 An hoc juramentum poſſit deferri etiam in caſibus, in quibus non poteſt referri? *ib.*
71 An juramentum deferens, vel referens poſſit appellare? *ib.*
72 An deferens poſſit illud revocare ante acceptationem, & recurrere ad alias probationes? quid dicendum de procuratore? *ib.*
73 An juramentum litis deciſivum a Judice ex officio parti delatum poſſit recuſari, aliter habeatur pro confeſſa? quando non? *ib.*
74 Litis deciſivum cum forma imprecatoria an ſit licitum, & in quibus caſis? *pag.* 223
75 An habeatur pro veritate? *ib.*

§. VI.

De juramento neceſſario, ſeu ſuppletorio, aut purgatorio.

76 In quibus cauſis deferri non poſſit? an poſt concluſionem in cauſa, & cui ſit potius deferendum, actori vel reo? quid in matrimonialibus? quid in cauſa ſponſalium? An ſi à delatione fuit appellatum, pendente appellatione poſſit præſtare In quo loco ſit præ ſtandum. *& n.* 79. 80. 81. *&* 82. *ibid.*
83 Quid ſit juramentum purgatorium, & cui deferatur. *& n.* 84. *&* 85. *pag.* 224

§. VII.

De juramento in litem.

86 Quando hoc juramentum competat, in quot ſpecies dividatur? In quibus cauſis ſit deferendum. *& n.* 87. 88. *&* 89.
90 An ad hujus juramenti delationem ſit neceſſaria partis citatio? *ib.*
91 Quando hoc juramentum non habeat locum. *ib.*
92 An tranſeat ad hæredes aut contra hæredes? an juramentum in litem tam veritatis, quam affectionis impediat appellationem? & quando? *& n.* 93. *&* 94. *ib.*

§. VIII.

Miſcellanea juramenti.

95 An juramentum probat difficultatem inveniendi fidejuſſorem. *pag.* 225.
96 An præſtitum contra aliud juramentum valeat? & an utrumque nil probet? cur? *ib.*
97 An probet intereſſe ortum ex dolo adverſarii? & quando? *ibid.*
98 An probet impedimentum? *ibid.*
99 An juramentum creditoris impediat conceſſionem induciarum quinquennalium? *& n.* 100. *ibid.*
101 Depoſitarii non probat rem depoſitam fuiſſe furto ablatam. *ibid.*
102 Juramentum frangenti an denegetur audientia? quando non? *ib.*
103 Juramentum appoſitum renuntiationi ab ingreſſum Religionem an par illius egreſſum exſpiret? *ibid.*
104 Juramentum in litem etiam affectionis quando deferatur actori? an contra hæredes mulieris, quæ bona filiorum adminiſtravit, & inventarium non confecit, quando non? *& n.* 105. *ib.*
106 Alienatio fundi dotalis jurata de quo jure valeat? an juramentum appoſitum contractui minoris non ſervatis ſolemnitatibus valeat? *& n.* 107. *ib.*
108 An juramentum implicitum, quod continetur in obligatione camerali addat ullum robur juramento explicito, quod continetur in inſtrumento contractus? *ibid.*
109 Juramentum aſſertorium minoris quo juravit ſe eſſe majorem an excludat minorem ad dicendum de nullitate contractus, vel quando? *ibid.*
110 Juramentum promiſſorium de adimplendo, & grata ac rata habendo contenta in inſtrumento, a minore editum, an illum excludat a dicendo de nullitate contractus? *ib.*
111 Jurandi facultas an tranſmittatur? & quando? *ibid.*
112 Jurans ſibi eligere ſepulturam in aliqua Eccleſia an obligetur; quando non? *ib.*
113 Jurans aliquem accuſare, an poſſit illum accuſata ad proprium intereſſe? cur non? *ib.*
114 Jurans per creaturas, ſi eſt Clericus, quomodo puniatur? & an jurans ſolvere in termino, & non ſolvens ſit perjurus? an revocatio teſtamenti quod juravit non revocare, valeat? jurans ſolvere uſuras an teneatur ſolvere? an jurans non accipere niſi juſtum pretium, poſſit accipere pretium taxatum? *& n.* 115. 116. 117. *&* 118. *p.* 226.
119 An jurans per corpus & ſanginem Dei ſit blaſphemus. *ib.*
120 An ſacerdotes compellantur jurare in judio levi da cauſa. *ib.*
121 An juramentum poſterius contra primum ſit ſarvandum? *ib.*

JURISDICTIO.

1 Quid ſit & quotuplex, & an una cum alia confundi debeat? *& n.* 2. *&* 3. *ib.*
4 Ordinaria quando finiatur? *ibid.*
5 Ex Principis privilegio dignitati perpetuæ attributa an ſit ordinaria vel delegata? quid ſi fuit conceſſa ad omnes cauſas? *& n.* 6. *ibid.*
7 Voluntaria ubi poſſit exerceri, tam ordinaria, quam delegata? *ib.*
8 Juriſdictio conceſſa inferiori an cenſeatur adempta ſuperiori, vel quando? an poſſit prorogari & qualis? an poſſit acquiri præſcriptione? & quid in ſuprema? *& n.* 9. 10. *&* 11. *p.* 227.
11 Juriſdictio Inquiſitorum an ſit ordinaria, vel delegatis conceſſa ad beneplacitum quando exſpiret? & an cenſeatur conceſſa cumulative cum Epiſcopis, vel privative? *ib.*
12 Quomodo derogetur juriſdictioni aggregative vel cumulative? quomodo amittatur per abuſum? *& n.* 13. *ib.*
14 An conceſſo caſtro a Principe, cenſeatur conceſſa juriſdictio? *ib.*
15 Quænam ſit ſpiritualis vel Eccleſiaſtica? quæ politica, quæ temporalis, quomodo differant inter ſe? an conceſſa ad certos caſus extendatur ad alios. *& n.* 16. *ib.*
17 An dicatur conceſſa ex eo, quod fuerit conceſſus interventus & vox in Capitulo? *ib.*
18 Conceſſa ſupar Beneficiis an inferat jus conferendi? *ib.*
19 An poſſit competere inferiori contra Epiſcopum. *ib.*
20 Juriſdictio Epiſcopi in ſua Diœceſi quomodo probetur? Judicis delegati quando incipiat? an ordinaria exerceri poſſit a Capitulo ſede plena & legitime non impedita? *& n.* 21. 22. *&* 23. *ib.*

JUS

§. I.

Jus in genere.

1 An Jus ſibi dicens non implorata authoritate quæ debuerat reddat ſe indignum legis ope? an jus alicui acquiſitum eo invito rurſus auferri poſſit? jus quæſitum an ſit fortius, quam quærendum? quando reſolvatur jus accipientis, & an jus ſuum cedens habeat regreſſum ad illod? Jus quæſitum alicui an tolli poſſit ab eo, qui illud jus alienatione in illum tranſtulit. *& n.* 2. *ad* 6. *p.* 228.
7 An eadem res jure diverſo cenſeri poſſit? *ib.*
8 An utens jure ſuo ulli faciat injuriam? *& n.* 9. *ib.*

§. II.

Jus Canonicum & Civile.

10 Jus Canonicum quales pœnas ſuſtulit juris civilis contra binubos? *ib.*
11 Quando canonicum ſe ſubmittat civili? *ib.*
12 Quando ſtatur juri canonico, quando civili? & quando canonicum obſervari debeat etiam in foro civili? *& n.* 13. *&* 14. *ib.*
15 Jus Civile diſponens de Eccleſiis vel ejus bonis an poſſit allegari contra Eccleſiam? cur non? permittens præſcriptionem eum mala fida an ſit correctum a jure canonico? *& n.* 16. *ib.*
17 An poſſit coarctare libertatem matrimonii, &

Digitized by Google

[illegible] imponere illud licite & valde contrahentibus? cur non? exhæredans filium nubentem abſque conſenſu patris, an valeat? & n. 18. p. 229.

§. III.

Jus accreſcendi.

19 Quid præſtet jus accreſcendi? & quid ſit? an jus accreſcendi ſit fortius, quam jus non decreſcendi. & n. 20. & 21. *ibid.*
22 In quibus habeat locum jus accreſcendi? & n. 23. 24. 26. & 27. *ib.*
25 An jus accreſcendi tranſeat in emptorem hæreditatis? *ib.*
28 Quid ſit jus accreſcendi, & quo jure introductum? quid ſit jus accreſcendi reale, & quid perſonale? & n. 29. *ibid.*
30 Inter quos habeat locum jus accreſcendi? quinam, & quot modis dicantur conjuncti, & quid requiratur ut aliqui dicantur conjuncti? quinam dicantur re conjuncti, verbis conjuncti, re & verbis conjuncti; & quando concurrunt varia conjunctorum genera, quinam præferantur? & n. 31. 32. 33. & n. 34. p. 230.
35 Jus accreſcendi in quibus habeat locum? & n. 36. 37. 38. 39. & 40. *ib.*
41 Portio deficiens, vel vacans an accreſcat ipſo jure? *ib.*
42 An jus accreſcendi excludat jus conſolidationis? *pag.* 231.
43 An competat pro rata? & quando tranſeat in emptorem, aut ſucceſſorem ſingularem? & n. 44. *ib.*

§. IV.

Jus adeundi hæreditatem.

45 An hoc jus cedi poſſit? cur non? *ib.*
46 An hæreditas ante aditionem dicatur in bonis noſtris? & an jus declarandi ſuam voluntatem poſſit tranſmitti? *ib.*

§. V.

Jus Congrui.

47 An ſit odioſum & exorbitans a jure? & in quo conſiſtat? *ib.*
48 Si plures vicini conſanguinei concurrunt in petendo jus congrui, an omnibus competat, & quomodo? *ib.*
49 An hoc jus locum habeat, quando res venditur ex neceſſitate in cauſa judicati plus offerenti? *ib.*
50 An competat vicino etiam contra Dominum cenſus ſuper fundo? Item an hæredi Venditoris? & an hoc jus comprehendat etiam minores? & n. 51. & 52. *ib.*
53 An competat hoc jus illi, qui rem communem & indiviſam cum venditore habet? quid in dominio caſtri? & n. 54. *ib.*
55 An competat vicino, & quare? p. 232.

§. VI.

Jus eligendi.

56 Jus eligendi Vicarium Capitularem competens Capitulo Eccleſiæ Cathedralis an poſſit præſcribi a Capitulo Eccleſiæ Collegiatæ, quanto tempore, & quibus concurrentibus. *ib.*
57 Jus eligendi concionatorem cui competat? *ib.*
58 Quid requiratur, ut jus eligendi litigioſum? *ib.*

§. VII.

Jus inſtituendi.

59 An jus inſtituendi poſſit ſpectare ad Capitulum, & an ab inferioribus poſſit acquiri præſcriptione vel conſuetudine? & n. 60. *ib.*

§. VIII.

Jus nominandi.

61 Jus nominandi Vicarium ad quem ſpectet in beneficio Parochiali. *ib.*
62 An competens ex indulto veniat nomine juris nominandi quod competit de jure? & n. 63. *ib.*
64 An jus nominandi ſeu eligendi in profanis cedi poſſit, aut in alium transferri? *ib.*

§. IX.

Jus offerendi.

65 Cui competat jus offerendi, vel non competat. *ib.*
66 An præſcribatur? *ib.*
67 An competat ſecundo creditori contra primum, quando non? & n. 68. p. 233.

§. X.

Jus paſcendi.

69 Jus paſcendi Communitati in quibus fundis competat? *ib.*
70 An in *fundo alieno* poſſit acquiri præſcriptione? *ib.*
71 An poſſit Dominus fundi mutare illius culturam in præjudicium paſtus, qui in illo fundo habebatur? *ib.*
72 Jus paſcendi in certis pratis alicui communitati conceſſum, an competat etiam Clericis in illa exiſtentibus? *ib.*
73 Quando hoc jus dicatur ſpectare ad Communitatem? *ib.*

§. XI.

Juſpatronatus ad Beneficia Eccleſiaſtica.

74 Juspatronatus quid ſit? & quotuplex? quodnam ſit juspatronatus Laicale? p. 234.
76 An juspatronatus Confraternitatum Eccleſiaſticarum dicatur Eccleſiaſticum? *ib.*
77 Translatum in Laicos titulo oneroſo cum authoritate apoſtolica an deſinat eſſe Eccleſiaſticum? & an Laicale translatum in Eccleſiaſticum deſinat eſſe Laicale? & n. 78. *ib.*

Sectio I.

Quoad ejus creationem & acquiſitionem.

79 An acquiratur, & quot modis? an dotatione acquiratur, ſi non fuit dos congrua & ſufficiens, quamvis acceptata ab Epiſcopo. & n. 80. *ib.*
81 Quæ requirantur, ut ab univerſitate acquiratur? An acquiratur ex ſimplici donatione vel legato? An dotatione capellæ ſine expreſſa reſervatione? & n. 82. & 83. p. 235.
84 An acquiratur a fundante, conſtruente, & dotante? an hæc tria debeant concurrere copulative? & ad hunc effectum quis dicatur conſtruere. & n. 85. *ad.* 88. *ib.*
89 Quando Juspatronatus competit pluribus, uti fundanti, conſtruenti, & dotanti, quomodo illis competat? *ib.*
90 In quibus dos Eccleſiæ debeat conſiſtere? & n. 91. *ib.*
92 An fundans, conſtruens, vel dotans, poſſint in limine fundationis &c. ſibi aliquid reſervare. *ib.*
93 Juſpatronatus an poſſit competere ex privilegio aut præſcriptione, & quomodo probari debeat? & quinam dicantur potentiores? & n. 94 & 95. p. 236

Sectio II.

Quoad translationem Jurispatronatus de uno in alium.

96 An Juspatronatus Laicale poſſit donari, aut cedi alteri Laico ſine conſenſu Epiſcopi? *ib.*
97 Quomodo transferatur venditione? Quid ſi in venditione caſtri fuit facta mentio jurispatronatus, eritne ſimoniaca? & n. 98. p. 237.
90 Ut juspatronatus transferatur titulo legati in Laicum aut Clericum, an requiratur Epiſcopi conſenſus? *ib.*
100 Juspatronatus de natura ſua in quos tranſeat? uti hereditarium, vel gentilitium? & n. 101. *ib.*
102 Quando tranſeat in hæredem particularem? an etiam in uſufructuarium omnium bonorum & quoad quale jus? & n. 103. *ib.*
104 An in confiſcatione bonorum tranſeat juspatronatus in fiſcum? quid ſi eſt reale, quid ſi perſonale? *ib.*
105 An poſſit transferri ad extraneos in caſum deficientis familiæ? *ib.*
106 An relictum illis, qui ſunt de parentela, domo, vel familia, poſſit donari, aut transferri in illos, qui non ſunt de illa in præjudicium vocatorum? *ib.*
107 An tranſeat in Conductorem cum univerſitata bonorum? p. 238.
108 An conceſſum ſibi, fratribus, & eorum hæredibus tranſeat ad ſorores? & an relictum pro hæredibus ſanguinis tranſeat ad extraneos? & n. 109. *ib.*
110 Juspatronatus gentilitium & familiare quale dicatur? & gentilitium an tranſeat ad fœminas? uti etiam familiare? & n. 111. *ib.*
112 Quomodo tranſeat Juspatronatus, in proximiores, & remotiores? *ib.*
113 Quando Juspatronatus eſt gentilitium, quomodo in illo ſuccedatur? & quomodo, ſi eſt hæreditatium? *ib.*
114 Familiæ relictum, aut filiis deſcendentibus, an iis extinctis exſpiret? quid in relicto illis de parentela? & n. 115. *ib.*
116 Relictum familiæ quibus competat, & an omnibus effective, ſeu contentive? *ib.*
117 Relictum parentibus an debeatur omnibus de familia? *ib.*
118 Juspatronatus ſi competit familiæ aut collegio ut univerſis, quomodo fiat præſentatio? *ib.*

119 Jus.

119 Juſpatronatus hæreditarium an poſſit fieri familiare? Conceſſum Confraternitatibus, an cenſeatur conceſſum prioribus, aut toti corpori? & n. 121. p. 239.

122 Hæreditarium an ſuſpendatur donec hæres adiverit? quid ſi Patronus moriatur abſque hærede? ib.

123 An Juſpatronatus extinctis patronis tranſeat ad eum, cujus conſenſus in præſentatione forte requirebatur? an tranſeat de uno patrono in alium præſcriptione 40. annorum. & n. 124. ib.

Sectio III.

Quoad jus præſentandi, & præſentationem,

125 Jurispatronatus fructus quis ſit, & ad quem pertineat? & n. 126. ib.

127 Quando præſentatio fieri poſſit? intra quod tempus a patrono laico, & quando tempus incipiat currere? ab Eccleſiaſtico intra quod tempus? an tempus currat etiam lite pendente inter patronos, & Epiſcopum: quid ſi lis eſt inter præſentatos, aut inter Patronos & Epiſcopum? quid ſi præſentatio facta in tempore non habuit effectum ex facto ordinarii? præſentatio quando dicatur attentata? & quinam poſſunt præſentare. & n. 128. ad 132. ib.

133 An Creditor, qui habet ſibi oppignoratam villam cui eſt annexum juſpatronatus devolvatur ad Epiſcopum? & n. 134. ib.

135 Quid ſit præſentatio, & a quibus fieri debeat? an maritus poſſit præſentare virtute jurispatronatus, quod uxor attulit in ſua dote? & an præſentatus ab uxore ſit præferendus præſentato a marito? & n. 136. p. 240.

137 Abſens an poſſit præſentari? an quilibet patronus admittatur ad præſentandum? & n. 138. ib.

140 Quomodo acquiratur? quaſi poſſeſſio præſentandi, & quomodo amittatur? & ut quaſi poſſeſſio ex unico actu acquiratur, quid requiratur. & n. 141. & 142. p. 241

143 Præſentatio an poſſit fieri, ſi beneficium non vacat? an conſtitui poſſit procurator ad præſentandum, quando Beneficium vacabit? ib.

144 Quid ſi fuerunt conſtituti, duo procuratores in ſolidum ad præſentandum, & præſentatus ab uno procuratore renuntiavit juri ſuo, poteritne pœnitens renuntiationis præſentari ab alio procuratore, qui non præſentavit? ib.

Sectio IV.

Qualitates præſentandi.

145 Præſentandus quas debeat habere qualitates tempore præſentationis. ib.

146 Quando nominatus debeat eſſe Clericus? & quomodo Clericatus probetur. & n. 147. p. 242.

148 Quid ulterius requiratur? & quinam præſentari poſſint, & qui non? an non habentes qualitates requiſitas a fundatore? & quæ qualitates requirantur in beneficio ſacerdotali? quodnam dicatur Beneficium ſacerdotale? & n. 149. ad 155. ibid.

156 An præſentatus debeat eſſe Diœceſanus. ib.

Sectio V.

Intra quod tempus facienda ſit præſentatio.

157 Juſpatronatus Eccleſiaſticum quodnam ſit. p. 243.

158 Quando præſumatur Eccleſiaſticum? ib.

159 Patroni Laici intra quod tempus teneantur præſentare? & quomodo tempus computetur? & qualis ſcientia vacationis requiratur? an ſufficiat præſumptiva? ib.

160 Patronus Eccleſiaſticus intra quod tempus præſentare tenetur? & quomodo tempus computetur? quare Eccleſiaſtici habeant majus tempus ad præſentandum, quam Laici? & n. 161 ib.

162 An Epiſcopus poſſit elapſum tempus prorogare? ibid.

163 Si lis pendet ſuper jurepatronatus, intra quod tempus erit facienda præſentatio. ib.

164 Si beneficium eſt juſpatronatus mixti, quantum tempus competit patronis ad præſentandum? p. 244.

165 Poſt elapſum tempus ad præſentandum quis conferat? quid ſi patronus ignoranter præſentavit indignum? an ſtatim devolvatur? cur non? Intra quod tempus Eccleſiæ Parochialis jurispatronatus ſit præſentatio facienda? & n. 166. & 167. ib.

Sectio VI.

De Variatione.

168 An patronus Laicus poſſit variare & intra quod tempus? & quomodo? quid de Eccleſiaſtico? an hæc variatio fieri poſſit lite pendente, vel quando? quid ſi patronus juravit non variare. & n. 169. & 170. ib.

Sectio VII.

Quomodo juſpatronatus probetur quoad exiſtentiam, & dein quoad pertinentiam.

171 An Jurispatronatus exiſtentia probetur per ſententiam non juſtificatam ex actis? quid in antiquis? an per ſententiam Epiſcopi illud pertinere ad aliquem non citatis citandis. ib.

172 Juſpatronatus privatorum quomodo probetur, & n. 173. 174. 175. 176. & 177. p. 245.

178 Juſpatronatus, quando eſt notorius illius titulus, an ſit probandum? ib.

179 Juſpatronatus quando ſit plene probandum quoad exiſtentiam, quid quoad pertinentiam? ib.

180 Ejus pertinentia inter patronos quomodo probetur, ſi eſt ſermo de jurepatronatus privatorum? ſi vero eſt ſermo de jurepatronatus potentiorum, quomodo ſit probandum? quinam veniant nomine potentiorum? & n. 181. 182. & 183. ib.

184 An præſumptio uſurpationis cadat in univerſitate ſi hæc non prætendit juſpatronatus in totum, ſed tantum pro parte cumulative cum aliquibus privatis? ib.

185 An hæc præſumptio habeat locum etiam in ordinario collatore, ſi in illo concurrat æqualis vel major potentia? quid ſi Eccleſia eſt patrona caſtri aut jurisdictionis? & n. 186. ib.

187 An in probanda immemoriali debeant omnes præſentationes eſſe de tempore immemoriali? ib.

188 An immemorialis jurispatronatus probettur ſcripturis? ibid.

Sectio VIII.

De illius amiſſione.

189 Quomodo amittatur ſine culpa patroni? quomodo per non uſum? quomodo ex culpa? & n. 190 & 191. ib.

192 An patronus poſſit privari jurepatronatus Eccleſiaſtico a Judice ſæculari, quæ verior ſententia? pag. 246.

Sectio IX.

Juſpatronatus regium.

193 Quænam ſpecialia habeat juſpatronatus regium & n. 194. ib.

Sectio X.

Miſcellanea jurispatronatus.

195 Quid ſit juſpatronatus ſpirituale & temporale? quid ſit mixtum? & an cadat ſub regula reſervatoria? an in Eccleſiis regularium poſſit acquiri juſpatronatus? an ſæcularibus competat ex mera gratia. & n. 196. 197. & 198. ib.

198 An præſcriptio cadat in jurepatronatus gentilitio? cur non? ib.

199 An juſpatronatus a dotante acquiratur, licet Capella ab eo conſtructa non probetur, ſed ab alio? ut acquiratur ex dotatione an ſit neceſſe, quod bona aſſignentur titulo dotis? an acquiratur ex donatione, ſi conſtat de jure donatoris? Et an requiratur in donatione conſenſus ordinarii? & n. 200. & 202. ib.

203 An juſpatronatus Eccleſiaſticum cadat ſub regula reſervationis menſium cum ſua qualitate quam habet in fundatione? ib.

204 An juſpatronatus Eccleſiaſticum ceſſet eſſe Eccle-

cleſiaſticum, ſi Laico fuit infeudatum, cur non? ad gentilitium an admittatur uxor ſucceſſoris in patronatus? cur non? *p.* 247.
305 Gentilirium daficientibus proximioribus in gradu, quomodo deferatur ad ſequentes? an in ſtirpes, vel in capita? ſi ſunt in eodem gradu. *ib.*
206 Erectum in eaecutionem teſtamenti fundatoris, an cenſearur reſervatum omnibus in teſtamento nominatis? *ib.*
207 An Juripatronatus litigioſo poſſit a Papa derogari? *ib.*
208 An Juspatronatus cadat ſub fideicommiſſo, & quando? an veniat in teſtitutione fideicommiſſi? & quando? *&* *n.* 209. *ib.*
210 Juspatronatus quomodo ſit individuum & quomodo dividuum? *ib.*
211 An habeatur pro erecto ex ſola deſtinatione? *ib.*
212 An acquiratur ex aſſignatione decimarum facta Eccleſiæ? cur non? *ib.*
213 An poſſit transferri ſine conſenſu Epiſcopi? *ib.*
214 Juspatronatus privatorum, in quo non cadit ſuſpicio uſurpationis quomodo probetur, & quomodo extinguatur? *&* *n.* 215. *ib.*
216 Quomodo reviderì debeat ab Epiſcopo. *ib.*
217 Quando juspatronatus dicator hæreditarium? *ib.*
218 Reſervatum vel relictum pluribus, an cenſeatur relictum in capita, vel pro virili? *ib.*
219 Reſervatum pro deſcendentibus & linea fundatoris, an ob defectum linea evadat hæreditarium? *ib.*
220 An Juſpatronatus reſideat penes quemcumque patronum in ſolidum? *ib.*
221 Juriſpatronarus eaiſtentia an probetur ax confeſſione adverſarii & in ejus præjudicium, vel in præjudicium libertaris Eccleſiæ! *p.* 248.
222 An ejus pertinentia probetur probata deſcendentia ab eo qui fuit quaſi poſſeſſione præſentandi? *&* *n.* 223. *ib.*
224 Juriſpatronatus qualitas an poſſit immutari? *ib.*
225 An derogatio facta a Papa pro illa vice præſervet juſpatronatus pro fururis vacationibus? *ib.*
226 An Eccleſia poſſit ſubjici Juriſpatronatus ſervituti? *ib.*
227 An derogatio Juriſpatronatus facta a Papa extendatur ad jus nominandi? cur non? & quando Papa ſoleat derogare in totum vel pro duabus tertiis. *&* *n.* 228. *ib.*

§. XII.

Praxis præſentationis & inſtitutionis in Beneficiis Juriſpatronatus.

229 An patronus vacante Beneficio juriſpatronatus poſſit ſe ingerere in adminiſtratione rerum temporalium, ſed quis? *&* *n.* 230. *ib.*
231 Quod decretum ad inſtantiam ſit faciendum? Præſentatus quod jus acquirat & quod in inſtitutione? & inſtitutioni quæ ſint præmittenda? *&* *n.* 232. *ad* 234. *p.* 249.
235 De edicto, & quamdiu debeat manere affixum? *ibid.*
236 Si plures fuerunt præſentati diverſis vicibus quot affigi debeant edicta? *ib.*
237 An præſentari ſint inſtituendi non præmiſſo examine? an obſtet conſuetudo vel privilegium, & an appellatione poſſint ſe tueri? & ſi inſtitutio pertinet ad inferiorem, an examen ab Epiſcopo ſit faciendum, aliter inſtitutio an ſit invalida? *ib.*
238 Patronus Laicus an teneatur præſentare digniorem ad Parochiales, quid in Eccleſiaſtico? an pluribus præſentatis, dignior ſit inſtituendus? *&* *n.* 239. *pag.* 250.
240 An Inſtitutio in Beneficio juriſpatronatus ſit neceſſaria? ſub qua pœna? An ad præſentandum ſit præfixum aliquod tempus, quid agendum, ſi ordinarius ſit negligens in inſtituendo. *&* *n.* 241. *ib.*
242 Quo die fieri poſſit inſtitutio? *ib.*
243 Quomodo differat inſtitutio ab inveſtitura? *ib.*
244 Quæ praxis ſervanda ante inſtitutionem, ſi nullus adeſt contradictor, aut ſi adeſt, præſertim ab executore apoſtolico? *&* *n.* 245. *ad* 249. *p.* 252.

§. XIII.

Praxis Juris piſcandi.

250 Qui habet jus piſcandi, ſi agit ad damnum ob ſciſſa retia, quomodo illud ſit æſtimandum? *ib.*
251 An per poſſeſſionem piſcationis vel juris piſcandi ſeu aquæ probetur poſſeſſio terræ, quæ latet ſub aquis? *ib.*
252 An conceſſo jure piſcandi, cenſeatur conceſſus etiam uſus retium? *ib.*

§. XIV.

Jus quæſitum.

253 An jus quæſitum ex præſentationa & proviſione ordinarii reddatur turbidum per appellationem? *ib.*
254 Jus quæſitum ex ſola oppoſitiona an ſit conſidarabile, aut validum? *ib.*
255 Jus quæſitum ex ſtipulatione Notarii an procedat in cauſa dotia? *ib.*
256 Jus quæſitum ſororibus ex primæva obligatione fratris de dotando quomodo tollatur? *ib.*
257 An Jus quæſitum poſſit alicui auferri a Principe ſupremo ſine cauſa? qui affirment, qui negent? quid in Beneficialibus, an poſſit aliquem privare ſuo Beneficio ſine cauſa? Quid cum cauſa, & qualis hæc eſſe debeat. *&* *n.* 258 & 259 *ib.* *&* *pag.* 253.

§. XV.

Jus regalium.

260 Quæ ſint regalia? quænam majora? quænam minora? *ib.*
261 Quibus competant? quando privata fiant? *&* *n.* 262. *ib.*
263 An regalium privilegium revocari poſſit, an ad extraneos tranſire poſſit? aut quando? *&* *n.* 264 *ib.*
265 An jus piſcandi ſit de regalibus, cur non? quid de vectigali piſcationum? & quid dicendum de aucupio & venatione? quid in Germania? & an quando venatio privatis prohibetur, intelligatur etiam de animalibus nocivis, uti & periculoſis? *&* *n.* 265. *ad* 269. *p.* 254
270 An ſalinarum redditus ſit de regalibus? an auri & argenti fodinæ, electri, æris, ſtanni, plumbi, & ferri, uti etiam lapidum pretioſorum, gemmarum, & marmoris. *&* *n.* 271. *ib.*
272 An & quomodo regalia præſcribi poſſint? *ib.*

§. XVI.

Jus retentionis.

273 Quando retentio habeat locum, & in quibus competat? quid ſi res, quæ retinetur, non eſt obligata reſpectu debiti, aut expenſarum in ea factarum? an competat emptori in re empta & quando? an emphyteuta habeat jus retentionis ob melioramenta facta in re emphyteutica, an hæredi pro debitis teſtatoris? *&* *n.* 274. *ad* 276. *p.* 255.
277 An retentio bonorum hæreditariorum competat poſſeſſori ſolventi debita teſtatoris, & quamdiu? *ib.*
278 An retentio bonorum viri competat viduæ pro ejus credito dotali, ſi tanquam tutrix filiorum bona viri adminiſtravit, donec de illis rationem reddat, & ratio. *ib.*
279 Retentio bonorum hæreditariorum an competat hæredi, qui eſt creditor defuncti, ſi non confecit inventarium? *ib.*
280 Retentio bonorum teſtatoris an competat legatario pro conſecutione legati? *ib.*
281 Retentio bonorum fideicommiſſo ſubjectorum an detur creditori in præjudicium vocatorum pro debito hæredis gravati? *ib.*
282 An detur emptori pro melioramentis in re empta bona fide factis, donec reficiantur? *ib.*
283 An detur emptori contra venditorem pro melioramentis factis in re empta, ſi venditio declaratur nulla? *ib.*
284 An poſſeſſori detur pro ſumma ſoluta creditori anteriori, & quid ſi res, quæ tenetur, ſit majoris valoris, quam ſumma ſoluta? *ib.*
285 An retentio rei melioratæ detur poſſeſſori? & quando? *ib.*
286 An detur pro ſupplemento legitimæ ante liquidatum ſtatum hæreditatis? *ib.*
287 Retentio pro vero credito adverſus ſpolium judiciale an competat? *ib.*

288 Re-

288 Retentio pro uno credito poſſidenti an competat pro alio. ib.
289 Retentio pro ſecuritate fructuum cenſus maturandorum an competat? ib.
290 Retentio pro vero credito an debeatur creditori, ſi res debitoris facto Judicis nulliter & injuſte procedentis pervenit ad ejus manus ex cauſa ejuſdem crediti. p. 256.
261 Retentio ſi eſt prohibita, an cenſeatur etiam pro[illegible]bita, manutentio? ib.

§. XVI.

Jus retractus.

Sectio I.

Quid, & quotuplex ſit retractus?

292 Quid & quotuplex ſit retractus. & n. 293. ib.

Sectio II.

Quibus in contractibus procedat retractus.

294 An in venditione nulla? cur non. ib.
295 An in venditione fundi alieni, an in conditionali? quid ſi res vendita non fuit tradita? & n. 296. ib.
297 Quid ſi res fuit vendita cum eo pacto, quod ſi conſanguinei velint retrahere, ſit inempta? quinam affirment, & quinam negent? p. 257.
298 Quid ſi res emphyteutica vendatur? ib.
299 An ſtatutum admittens ad retractum conſanguineos procedat in feudis? ib.
300 Retractus an detur in venditione reddituum annuorum? Item in datione in ſolutum an in permutatione? & n. 301. & 302. ib.

Sectio. III.

Quinam admittantur ad retractum, & an Baſtardi?

303 An baſtardi? an illi qui non poſſunt ſuccedere obſtante ſtatuto vel lege? an adoptivi admittantur ad retractum? & n. 304. & 305. p. 258.
306 An Religioſi & Monachi? ib.
307 An is, qui ingreſſus eſt Religionem cauſa profitendæ religionis ante profeſſionem tacitam, vel expreſſam? & n. 308. ib.
309 An omnes Conſanguinei etiam remotiores, & intra quem gradum? & an remotiores poſſint cogere proximiores ad retrahendum non expectato integro anno? ib.
310 An ingratus patri poſſit retrahere rem ab eo venditam? ib.
311 An ipſe Venditor poſſit retrahere? ib.
312 An Conſanguineus, conſentiens venditioni? An hæres Conſanguinei, qui conſenſit venditioni? & n. 313. p. 259.
314 An Conſanguineus præſens venditioni ſibi præjudicet, quin poſſit illam retrahere, quando non? ib.
315 Si conſanguineus non retraxit in prima venditione, an poſſit retrahere in ſecunda? ib.
316 Si plures Conſanguinei concurrant ad retractum, quiſnam admittatur? & quid ſi ſunt in eodem gradu? ib.
317 Conſanguineus volens retrahere quid debeat probare? ib.
8 An Conſanguineus illius qui permittit rem uſu-
13capi admittatur ad retractum? & quando? ib.

Sectio IV.

De tempore retrahendi.

319 Intra quod tempus retractus fieri debeat? quid ſi Conſanguineus ſe declaravit quod velit retrahere rem venditam, & emptor reſpondit, venias toties quoties volueris; auditurne poſt annum? & n. 320. p. 260.
321 Quid ſi in venditione facta inter venditorem & emptorem oritur lis ſuper traditione rei venditæ, admitteturne Conſanguineus ad retrahendum intra annum finitæ controverſiæ. ib.
322 An in retractu dies termini computetur in diem termini? ib.

Sectio V.

An ſtatutum Laicorum obliget Clericos in materia retractus?

323 An ſtatuta Laicorum in materia retractus obligent Clericos? & n. 324. uſque ad n. 328. ib.

Sectio VI.

Quomodo retrahere volens debeat offerre pretium, & quale?

329 An retrahere volens debeat offerre pretium, & quale? & n. 330. p. 262.
331 Quid ſi venditor rem certo pretio vendidit, & quod plus eſt donavit, quid debebit retrahere volens reſtituere? ib.
332 Quid ſi emptor a Venditore rem emit centum aureis, & in eodem inſtrumento, vel paulo poſt donat alios centum aureos venditori ob illius benemerita, tenebiturne Conſanguineus retrahere volens ſolvere ducentos aureos? ib.
333 An retrahere volens teneatur expenſas interea factas in re empta ab emptore, aut melioramenta neceſſaria, vel utilia quas ipſe retrahens feciſſet, refundere? ib.
334 Quomodo oblatio a Conſanguineis ſit facienda, ſeu quibus, & quomodo? ib.

Sectio VII.

An emptor poſſit rem emptam revendere tempore retractus nondum expleto? & an hoc jus cedi poſſit extraneo?

335 Quid ſit tenendum in priore parte quæſtionis? An jus proximitatis in retractu cedi poſſit extraneo? & n. 336. & 337. ibi.
338 An retractus ſit ſtricti juris, vel bonæ fidei? p. 263.

Sectio VIII.

De retractu ad normam Conſtitutionis Greg. XIII.

339 An Bulla Greg. XIII. annullet ſimpliciter venditionem? an reddat infectam ad favorem vicini? ib.

Sectio IX.

Miſcellanea retractus.

340 Quænam actio detur in materia retractus, & quid volens retrahere debeat obſervare. & n. 341. ib.
342 Si Conſanguineus denuntiavit emptori, quod velit retrahere, & interim res pereat, cui pereat? de ratione? ib.
343 An in retractu ratione vicinitatis, habens plures vicinitates excludat habentem pauciores? ib.
344 Inter plures privilegiatos in retractu quis ſit præferendus? ib.
345 An denuntiatio ab alienante facienda Conſanguineo aut vicino debeat neceſſario fieri in ſcriptis? ib.
346 Quid ſi vendens non denuntiavit verum pretium, ſed majus? ib.
347 An retractus habeat locum in locatione perpetua? quare? ib.
348 An retrahere volens, ſi ſit creditor emptoris, compenſare poſſit? ib.
349 Quid agere debeat retrahere volens, ſi ignorat verum pretium? & an pretium integrum ſolvi debeat? & an quando pretium eſt certum, ſufficiat offerre pignora vel fidejuſſores? & n. 350. & 351. ib.
352 An quis poſſit retrahere in utilitatem alterius & in fraudem emptoris? & an alius poſſit retrahere pro alio cum mandato generali? & n. 353. ib.
354 An ejus retractus competat etiam Domino Cenſus in re cenſuata? p. 264.
355 Si retrahere volens non potuit adire emptorem, ut ei offerret pretium, ob vias ab hoſtibus occupatas, aut aliud impedimentum, an amittat ſuum jus? quare? ib.
356 Habens domum contiguam an habeat retractum ex conſortio, ſeu quota, an ex vicinitate & an

ad

ad effectum retractus ſufficiat ſimplex hypotheca. & n. 357. *ib.*
358 An in petendo retractu ſit majus privilegium conſortii, quam vicinitatis? *ib.*
359 An retractus habeat locum in venditione cum pacto de retrovendendo? *ib.*

¶ LÆSIO.

Vide etiam de hac materia *ad p.* 430. & *ſeqq.*

§. I.

Læſio multiplex, & quotuplex.

1 Quotuplex ſit læſio? *ib.*
2 Si eſſet dictum, *juravit non petere reductionem ratione enormis læſionis, vel ex quacumque alia cauſa;* an intelligatur de ſimili, & extendatur ad enormiorem, vel enormiſſimum? *ib.*
3 Quid ſit enormis læſio? *ib.*
4 An habeatur conſideratio ad dubium litis eventum, quando agitur de læſione reſpectu cauſæ, & litis? *ib.*
5 Si evidens ſit læſio, an in totum arbiter abſolvat? *ib.*
6 Quid conſideratur in laudo, ut læſio ſit enormis? & *n.* 7. & 8. *ib.*
9 An læſio enormis infra dimidia reſcindat, & quibus in caſibus? & *n.* 10. *ad* 16. *ib.* & *p.* 265.
17 Quando cum læſione concurrit dolus, ſi emptores inebriarunt venditorem, an tunc contractus ſit nullus? *p.* 319
18 Quomodo actio ex contractu competat læſo? *ib.*
19 Quandonam exceptio competat emptori? *ib.*
20 An poſſet offerre reus velle ſupplere pretium, ſi contractus reſcinderetur tanquam fictitius, vel uſurarius? *ib.*
21 Quanto tempore præſcribatur actioni agendi ex capite læſionis? *ib.*

§. II.

Læſio ultra dimidiam habet locum in omnibus contractibus, & quibus?

1 An læſio ultra dimidiam juſti pretii in datione in ſolutum, poſſit reſcindere contractum? *ib.*
2 An venditio, & alius contractus, in quo intervenerit læſio ultra dimidiam, ſit nullus? *ib.*
3 Qualiter ſit formandus libellus per intentantem læſionem? remiſſive. *ib.*
4 An læſio reſcindat contractum venditionis, etiamſi adſit clauſula; & ſi plus res vendita valet, donavit? & de materia; & *n.* 5. & 6. *ib.*
7 Quandonam læſio habeat locum in venditore, vel ad favorem emptoris? *ib.*
8 Quid de venditione minoris facta cum juramento, & decreto Judicis, ſi læſus fuerit ultra dimidiam, qualiter præſumatur ejus juramentum? & de materia. & *n.* 9. & 10. *ib.*
11 Quomodo procedatur ſive minor per ſe vendat, ſive per procuratorem ad vendendum, venditio ſit facta? *ib.*
12 In re vendita ad haſtam, ſive ſubhaſtationem, an læſio habeat locum in re fiſcali? *ib.*
13 An habeat locum in re privata ad haſtam vendita? *ib.*
14 An in venditione facta ad haſtam, & ſeu judiciali? & *n.* 15. *ib.*
16 Qualiter probetur læſio in venditione judiciali? *ib.*
17 Quid ſi venditio fiat pro debito fiſcali? *ib.*
18 Si creditor vendidit jure creditoris pignus ſibi datum facultate vendendi, & vendidit minori pretio ultra dimidiam, & promiſit quod non moleſtabitur, etiamſi ultra dimidiam adeſſet læſio, an poſſit debitor agere contra emptorem iſto caſu? *ibid.*
19 Quandonam læſio habeat locum in locatione & conductione, & qualiter probetur? & *n.* 20. 21. 22. & 23. *p.* 266.
24 An Emphyteuſis conceſſa pro modica ſolutione, ſi adſit læſio, poſſit reſcindi. Ubi de Emphyteuſi Eccleſiaſtica, & qualiter læſio in ea locum habeat vel non? & *n.* 25. *ad* 30. *ib.*
31 In Emphyteuſi fiſci, ſi totus canon eſſet remiſſus, an vitietur pactum remiſſionis, vel valeat contractus? *ib.*
32 An æſtimatio damni fiat aliter in Emphyteuſi, quam in locatione? *ib.*
33 An pactum perpetuæ penſionis commenſuretur in penſione minuenda? *ib.*
34 In Eccleſia læſa ex conceſſione in Emphyteuſim, ſive ſit læſio magna, ſive modica? ſive quia ſolemnitates non ſint ſervatæ, an valeat conceſſio, & qualiter revocetur? *ib.*
35 Si canon eſſet immoderatus probata læſione, an ſit locus reductioni & reſciſſioni; & de ratione. & *n.* 36. *ib.*
37 Si res ſterilis ſit conceſſa ab Eccleſia ex antiquo, & hodie, quod ſit bonificata, ſi Eccleſia velit dicere ſe læſam, an audiatur? *ib.*
38 An læſio ultra dimidiam reſcindat diviſionem factam extra judicium inter cohæredes, vel ſocios? *ibid.*
39 Si diviſio fuerit facta per brevia, & ſortes, an adhuc revocetur ex capite læſionis ultra dimidiam? *ib.*
40 An læſio ultra dimidiam reſcindat dotem, & illius augmentum? *ib.*
41 In venditione fructuum gabellæ, an locum habeat læſio, & qualiter? *ib.*
42 An læſus ultra dimidiam reſcindat tranſactionem, conſiderato litis dubio eventu, & qualiter conſideretur, & de materia. & *n.* 43. *ad* 52. *ib.* & *p.* 267.
53 In permutatione facta per minorem, licet minor juraverit non venire contra, etiam ratione læſionis enormiſſimæ, ſi ſerit deceptus, an debeat relaxari juramentum? *p.* 321.
54 An valeat privilegium enormiter lædens Eccleſiam? *ib.*
55 Quandonam læſio etiam non aſcendens ad dimidiam, ſufficiat ut reſtituatur id, in quo fuit læſus, una cum fructibus? *ib.*
56 An læſio ultra dimidiam habeat locum in alimentis promiſſis? *ib.*
57 An habeat locum, ut reſcindat etiam permutationem præbendarum? *ib.*
58 An revocetur privilegium, & exemptio principis, ſi lædat in magna quantitate ultra intentionem? & *n.* 59. *ib.*
60 An læſio ultra dimidiam habeat locum in emptione juris piſcandi? *ib.*
61 An habeat locum in omnibus contractibus bonæ fidei? *ib.*
62 An in omnibus contractibus, tam bonæ fidei, quam ſtricti juris? *ib.*
63 An læſio enormiſſima habeat locum ex conſenſu geminato? *ib.*
64 An habeat locum in contractu innominato? *ib.*
65 An in donatione, & quando? & *n.* 66. *ad* 77. *ib.*
78 An facilior ſit læſio in minore, muliere, ruſtico, & Eccleſia, quam in aliis? *ib.*
79 An minor habeat reſtitutionem in integrum, etiamſi læſio non ſit ultra, ſed infra dimidiam? Et de læſione minoris in venditione. & *n.* 80. & 81. *p.* 268.
82 Ubi eſt enormis læſio quoad rem venditam ultra dimidiam juſti pretii, an emptor teneatur reſtituere ratam fructuum pro quantitate læſionis? variæ ſententiæ. & *n.* 83. 84. & 85. *ib.*
86 An ubi eſt enormis læſio, præſumatur ignorantia in venditore? *ib.*
87 An contrahens ſcienter, & ſciens conditionem, & valorem rei, cenſeatur remittere, vel poſſit allegare læſionem? *ib.*
88 Si dolus ex propoſito non interveniat, an nullus ſit contractus? *ib.*
89 An Procuratoris contractus valeat, ſi in eo habeat locum? & de Syndico Univerſitatis, tutore vel adminiſtratore publico? & *n.* 90. 91. & 92. *ib.*
93 Quid ſi in ſpecie fuerit juratum non contravenire ratione enormis, neque enormiſſimæ læſioni, an juramentum tollat remedium *l.* 2. *C. de reſcind. vend.*? variæ ſententiæ. & *n.* 94. 95. & 96 *ib.*
97 An habeat locum in tranſactione jurata? *ib.*
98 Quid ſi non ſit in ſpecie, ſed in genere renunciatum omni exceptioni doli, & cum juramento? *ib.*
99 An major vendens & jurans non venire contra, habeat

habeat remedium *d. l. 2. C. de reſcind. vend.* variæ ſententiæ. *& n.* 100. *ib.*

101 An renunciatio filiæ facta patri validetur juramento, de non vendendo contra, quando eſt læſa, vel decepta? *& n.* 102. *ib.*

103 Si modica ſit læſio, an tunc poſſit læſus venire contra? *ib.*

104 An in muliere læſa juramentum tollat læſionem ultra dimidiam? *ib.*

105 Quid ſi exceptio ſit ex dolo ex propoſito, an juramentum aliquod operetur, & competat remedium reſciſſionis? *ib.*

106 An competat in coratore, vel prælato Eccleſiæ, qui jurarunt non contravenire? *ib.*

107 An in prodigo, demente, vel phrenetico? *ib.*

108 Si intervenerit dolus re ipſa, ut quia deceptio, ſeu læſio ſit ultra dimidiam in magna quantitate, an juramentum aliquid operetur? *ib.*

109 An habeat locum reſciſſoria contractus, & juramentum an impediat ſupplementum pretii? *& n.* 110. *p.*269.

111 Quænam jurare debeat minor? *ib.*

112 Si minor juravit, &c. non contravenirem? & quid poſſit extendi? an poſſit extendi? *ib.*

113 An in muliere, minore, & ruſtico jurantibus non venire contra, referatur ad enormiſſimam læſionem? & de materia? *& n.* 114. *&* 115. *ib.*

116 An læſio habeat locum in re particulari, quando contractus eſt generalis, & univerſalis? & de materia. *& n.* 117. *&* 118 *ib.*

§. III.

Læſio enormis non habet locum multis caſibus.

1 An læſio enormis cadat in eo, qui renunciavit hereditati, & bonis, cum juramento ingreſſurus monaſterium, & profeſſurus paupertatem? *ib.*

2 In eo qui ſciens læſionem enormiſſimam ex laudo vel contractu ratificavit, an geminatus conſenſus tollat læſionem enormiſſimam? *& n.* 3. *ib.*

4 An idem ſit, quando vendens ex certa ſcientia, & non per errorem, ſi plus valet, donat, vel fatetur ſcire, quod plus non valeat? *& n.* 5. *ib.*

Quid ſi geminatus conſenſus ſit primo loco juniori ætate, poſtea, quando major factus ſecunda vice? *ib.*

7 An habeat locum in eo qui ſciens verum valorem, promiſit non venire contra cum juramento? *ib.*

8 Quis dicatur ſciens & renuncians læſioni? *ib.*

9 An ruſticus, ſi eſt ſciens, cenſeatur renunciare læſioni? *ib.*

10 An hoc procedeat in minore vendente, & cum juramento promittente, non venire contra venditionem ex capite minoris ætatis, vel ex alia quacunque cauſa? *ib.*

11 Si ruſticus, mulier, vel minor ſint ignorantes, prout præſumuntur probata læſione ultra dimidiam, quandonam præjudicet leſio? *& n.* 12. *&* 13. *ib.*

14 Si ille, qui dicit ſe læſum, ſcivit, & juravit, imo etiam ſcivit, & voluit, an debeat reſtitui? *ib.*

15 Quomodo probetur ſcientia? & de materia. *& n.* 16. *ad.* 20. *ib.* *& p:* 270.

21 Minor alienans cum juramento, ſi renunciet beneficio minoris ætatis, an poterit, prout major, agere tanquam læſus? *ib.*

22 Quid de minore remittente fideicommiſſum conditionale in caſum mortis fratris? *ib.*

23 Quid de muliere forenſi, an poſſit allagare læſionem? *ib.*

24 Quid de filio renunciante patri legitima pro certa ſumma? *ib.*

25 Quid de merito, qui dedit in ſolutom bona uxori pro dota, quæ erant majoris valoris? *ib.*

26 An authoritas ſeu confirmatio Principis tollat læſionem & reſtitutionem in integrum? *ib.*

27 An læſio habeat locum in venditione ordinata per teſtatorem, quod tali vendatur tanto pretio? *ib.*

28 An habeat locum, licet theſaurus reperiatur in re empta? *ib.*

29 Si alienans donavit ea certa ſcientia, & non per errorem illud plus, quod inducit læſionem, an poſſit agere ad reſciſſionem prætextu læſionis? *ib.*

30 Quomodo procedat ſi alienavit ſciens valorem rei? *ib.*

31 Quid ſi mulier, minor, & ruſticus vendentes ſcientes valorem rei? *ib.*

32 Quid ſi intervenerit juramentum? & de materia, *& n.* 33. *&* 34. *ib.*

35 Si minor major factus, ratificavit alienationem factam in minori ætate, & eum juramento, ex quo ſcivit valorem, an ſibi præjudicaverit? *ib.*

36 Venditio ſi eſt facta cum ſolemnitatibus requiſitus, an poſſit allegari quod fuerit minori pretio facta, quantumcumqua venditor fuerit ſtrangulatus? *ib*

37 An intret læſio, quando bona publice expoſita fuerunt venalia, vel locabilia, & plus offerenti data? *ib.*

38 An detur in eo quæ renunciat rei, quæ ita poteſt pati diminutionem, ſicut augmentum? *ib.*

39 Si res poſſit creſcere, vel decreſcere poſt contractum, an conſideretur? *ib.*

40 In legitima filio aſſignata tempore contractus an habeatur alia ratio, ſi creverint patris facultates? *ib.*

41 An licita ſit læſio, ſi eſſet læſus infra dimidiam? *ib.*

42 Minor, qoi juravit, ſi ſit læſus ſolom uſque ad dimidiam, an agat tanquam læſus? *ib.*

43 An obligatio, & pactum de non veniendo contra, ſed de habendo ratum per ſe, & hæredes, inducat renunciationem cuicunque læſioni? *ib.*

44 An audiatur amplius, quàndo juravit non venire contra ex capite læſionis modicæ, & in magna quantitate etiam enormi, & enormiſſimam. *ib.*

45 An hoc procedat in minore cum juramento promittente & renunciante non venite contra contractum ex capite læſionis, etiam anormiſſimæ? *ib.*

46 An venditio facta ad haſtam, citato, & contumace debitore, poſſit reſcindi ex capite etiam enormiſſimæ læſionis, quando factæ ſunt plures ſubhaſtationes, & omnia cum ſolemnitate ſunt facta? *& n.* 47. *p.* 271.

48 Quid ſi res eſſet minoris? *ib.*

49 Quid ſi debitor fuiſſet abſens ex cauſa neceſſaria, & excuſante? *ib.*

50 Quid ſi debitor appellaſſet a deliberatione, vel adjudicatione? *ib.*

51 Quid ſi ſubhaſtationes non ſunt factæ, & ſolemnis forma non fuit ſervata? *ib.*

52 An is, qui approbavit laudum, poſſit petere illius redutionem, & quando? *& n.* 53. *ib.*

54 An ſententia quæ tranſit in judicatum, reſcindatur ratione enormiſſimæ læſionis? *ib.*

55 An contra factum Principis, ex certa ſcientia detur læſio, & reſtitutio in integrum? *ib.*

56 An in conceſſione Emphyteuſis per longum tempus ratificata per receptionem penſionis? *ib.*

57 An læſio ex dilatione temporis ſit conſiderabilis? *ib.*

58 An poſt factas impenſas, & redditos agros meliores, læſiu videatur intentari per calumniam? *ib.*

59 An minor poſſit dici læſus ex profeſſione Religionis, quia ad meliorem ſtatum tranſivit? *ib.*

60 Licet læſio competat venditori, & emptori, ſi tamen emptor non habeat facultatem reſtituendi rememptam, quia eam alienaverit, an poſſit agere ad læſionem? *ib.*

61 An læſio habeat locum renunciatione minoris, & cum juramento, & quando? *ib.*

62 Si ſit præſcriptum ſpatio 30. annorum, an poſſit agi ex *l. 2. C. de reſcind. vend.* ad læſionem? *ib.*

63 An is qui conceſſit in Emphyteoſim, & recipit penſiones per 24. annos, poſſit allegare læſionem? *ib.*

64 Quid ſi deducantur tempora, quibus non redditur jus, prout belli vel peſtis. *ib.*

75 An ubi intervenit authoritas, vel præſentia Principis, habeat locum læſio, vel reſtitutio in integrum? *ib.*

66 An in dubio pro læſione ſit pronunciandum, vel non? *ib.*

67 An ſocius habens facultatem ſibi eligendi debitores, & creditores ſocietatis, ſi ntens jure eligendi ſcienter ſibi elegerit plures creditores, quam debitores, poſſit allegare læſionem? *ib.*

68 An idem ſit in diviſione, & alia? *& n.* 69. *ib.*

70 An donatio prohibita per patrem in filium in poteſtate exiſtentem, quæ valet propter benemerita, vel ex cauſa, valeat, ſi bene merita non aſcendant ad valorem rei donatæ? quando ſecus? *ib.*

71 In muliere etiam majore, cujus bona in dotem data fuerunt marito pro minori pretio, quam valerent, an poſſit agere, & maritus teneatur ſopplere? *ib.*

72 An

Digitized by Google

72 An in muliere, minore, communitate, Eccleſia, & ſimilibus, qui non poſſunt renunciare læſioni, attendatur etiam modica læſio, & alia? & n. 73. & 74. ib.

§. IV.

Læſio attendi debet de tempore celebrandi contractus, & quando ſecus?

1 An læſio ad hoc ut habeat locum, debeat conſiderari tempore contractus, a quo inducitur ipſa læſio, an vero habeatur in conſideratione id, quod contingit poſt? & de ratione? & n. 2. ib.
3 Quid ſi cauſa de futuro haberet effectum tempore venditionis, vel contractus haberet effectum ſucceſſivum? ib.
4 An hoc procedat etiam in odium Eccleſiæ? ib.
5 Si Eccleſiæ de antiquo conceſſerit in Emphyteuſim bona ſterilia pro modica penſione, an, poſt quam fuerunt meliorata, poterit Eccleſia velle agere ex læſione? Et quid de caſu contrario? & n. 6. p. 272.
7 Quid in omni læſione Eccleſiæ ex contractu debeat conſiderari? ib.
8 Si Eccleſia conceſſerit res ſteriles a principio in Emphyteuſim, & infructuoſas, quæ ad culturam ſunt redactæ, & effectæ fructuoſæ, ſi Eccleſia vult agere ad læſionem, quomodo illam probare debeat? & de materia. Quid de locatione facta ab Eccleſia? & n. 9. 10. & 11. ib.
12 Quid attendatur, quoad fiſcum agentem ad reſcindendam venditionem ex capite læſionis? ib.
13 Quomodo attendatur læſio in pacto de retrovendendo? & de materia? & n. 14. ad 18. ib.
14 Quomodo attendatur in contractu ſucceſſivo? & n. 20. & 21. ib.
22 An minor reſtituatur adverſus damnum futurum & lucrum futurum perditum ex venditione, & quando? ib.
23 Si Eccleſia lædatur an attendatur tempus contractus? Quid in caſu converſo? & n. 24. ib.
25 Si agatur de favore Eccleſiæ, an probare debeat Eccleſia læſionem tempore contractus? ubi reſtrictiones? & n. 26. & 27. ib.
28 An in locatione bonorum Eccleſiæ attendatur valor tempore locationis, vel tempore præſenti? ib.
29 An in filia renunciante bonis paternis, & maternis, conſideretur læſio tempore prædictæ renuntiationis, ut tunc valuerunt bona? ib.
30 In venditione frumenti, vini, & ſimilium, licet poſt venditionem valor augeatur, an hoc faciat ad læſionem. ib.
31 Ad quid attendatur ad cauſandam læſionem, & probandam, in venditione facta jure creditoris, & ſic ad haſtam? ib.
32 An ſufficiat læſio de præſenti, ad præſumendum, eandem læſionem in præteritum? ib.
33 In quacunque læſione Eccleſiæ, vel minoris, quid conſiderari debeat, & quomodo probetur? & de materia. & n. 34. 35. 36. & 37. p. 273
39 Quid attendatur in Contractu conditionali? ubi variæ limitationes? & n. 39. uſque 42. ib.

§. V.

Læſus præſumitur ignoraſſe verum pretium.

1 Probata læſione ultra dimidiam, quid præſumatur? & n. 2. ib.
3 An ruſticus & mulier, ſi non ſunt certiorati, ſibi præjudicent, etiamſi renuntiaverint exceptioni doli, &c. læſioni, & deceptioni? ib.
4 Quid ſi renunciaſſet eo modo cum juramento, & cum clauſula, *omnia, & ſingula fore vera, attendere &c.* ib.
5 Si venditio fuerit geminata, ſeu confirmata, an tunc præſumatur certioratio, & quod voluerit ſibi præjudicare? ib. ¶

LAICI.

1 Laici ſolemniter baptizantes quam pœnam incurrant? ib.
2 An ſuis officialibus prohibere poſſint ne exequantur monitoria & alia officii Eccleſiaſtici? ib.
3 An ſint capaces juris conferendi Beneficia Eccleſiaſtica, aut Epiſcopatus, & an illis ſuffragetur præſcriptio, aut conſuetudo immemorialis cum tolerantia Papæ? ib.
4 An poſſint obligare Clericos ad reparandam viam ante domos ſuas? ib.
5 An in Eccleſia poſſint auferre reo arma prohibita? cur non? ib.
6 Impedientes Judices Eccleſiaſticos, ne ſua utantur juriſdictione, quam pœnam incurrant? ib.
7 An poſſint perquirere Laicorum bona in domibus Clericorum? & quam pœna? ib.
8 Inducentes conſuetudinem contra libertatem Eccleſiaſticam qua pœnam incurrant? ib.
9 An poſſint cognoſcere Bullas Pontificias ac de earum valore judicare? ib.
10 An poſſint cognoſcere cauſas Eccleſiaſticas per violentiæ viam, vel quando? ib.
11 An poſſint ſequeſtrare pecunias debitas Clerico apud Laicos vel quando? p. 274.
12 An poſſint ligare ſtatutis Clericos? cur non? ib.
13 An in criminalibus poſſint eſſe teſtes contra Clericos? ib.
14 An poſſint præſentari ad beneficia aut quomodo? an poſſint habere aliquod jus in Eccleſia, uti in ſcamnis invito Epiſcopo? & an pro uſu ſcamnorum illis competat manutentio. & n. 15. ib.
16 An poſſint publice de fide Catholica diſputare? pag. 330.
17 An poſſint legitimare ad ſpiritualia? an poſſint punire Laicum laborantem in die feſto. & n. 18. ib.
19 An exigentes a Clericis ratione bonorum patrimonialium collectas, incurrant cenſuras, & ad quid teneantur? ib.
20 An poſſint remittere juramentum, aut cogere partem ad remittendum, aut prohibere ne juretur? ibi.
21 An poſſint indicere proceſſiones, vel earum ordinem præſcribere? an indicere obſervationem feſti? cur non? ib.
22 An poſſint cogere Clericos ad vendendum frumentum tempore careſtiæ, aut aliquid faciendum tempore peſtis? cur non? ibid.
23 An in criminibus mixti fori poſſint prævenire quoad pœnas ſpirituales? cur non? an poſſint aſſumi ad officium Vicarii Epiſcopalis? an poſſint eſſe aſſeſſores, ſeu conſultores? & n. 24. ib.
25 An ſint competentes Judices in crimine hæreſis vel apoſtaſiæ etiam in quæſtione facti? & an poſſint exequi ſententiam ſuam contra Clericos? & n. 26. ib.
27 An incidenter poſſint cognoſcere de nullitate cenſuræ? an poſſint prorogare juriſdictionem Eccleſiaſticam, & an Laicis a Judice inhiberi poſſit, ne prorogent? cur non? & n. 28. ib. p. 275.
29 An Laici cum tractatur de bonis Eccleſiæ, aut Clericorum poſſint trahi ad forum Eccleſiaſticum? p. 331.
30 An Laici, cum in cauſa fidei ab Inquiſitoribus formatur proceſſus, poſſint aſſiſtere authoritative? vel quando? an cauſas fidei cognoſcere poſſint? cur non? ib.
31 An delegati ab Epiſcopo poſſint cognoſcere cauſas Clericorum? cur non? ib.
32 An in extrema neceſſitate poſſint ſeipſos communicare? an alios abſolvere ab excommunicatione? & n. 33. ib.
34 Delinquentes cum Clerico coram quo Judice conveniantur? Conductor bonorum Eccleſiæ coram quo Judice conveniatur? & n. 35. p. 276.
36 An ſint capaces Beneficiorum in titulum? an poſſint intereſſe, & habere vocem in capitulo Regularium? & n. 37. ib.
38 Laici qui ſerviunt Eccleſiæ, & geſtant per annum habitum Clericalem, ut poſſint ad ordines promoveri, an gaudeant privilegio fori, & an canonis? ib.
39 Communicantes cum excommunicati majore excommunicatione, & vitandis, an & quomodo poſſint excommunicari? quid ſi communicent in crimine propter quod fuerunt excommunicati? ib.
40 Laicus an poſſit eligi in S. Pontificem? ib.
41 Quam pœnam incurrat conveniens coram Judice Laico Clericum conjugatum? ib.
42 Laici an poſſint erigere domos excelſas prope Monaſteria Monialium; aut Monachorum, e quibus videre poſſint? & an Religioſi? ib.
43 An ſint Judices competentes in emphyteuſi Eccleſiaſtica

ſtica inter Laicos in quæſtione poſſeſſionis? & an percutientes Laicum in Eccleſia? ib.
44 An poſſint ingredi Monaſteria Monialium ſeu clauſuram? ſub qua pœna? ib.
45 Laici converſi regularium aut ſæcularium ſacerdotum in communi viventium an gaudeant privilegio canonis? ib.
46 Delinquentes in Eccleſia a quo Judice ſint puniendi? & de ratione. pag.277
47 Suſcipiens ordines in fraudem fori ſæcularis an & quando ſit irregularis? & an contra illum poſſit procedere Judex ſæcularis? ibid.
48 An poſſint acquirere jus decimandi? ib.

¶ L A T R O.

§. Unicus.

1 Quis dicatur latro publicus & famoſus? ib.
2 An idem ſit famoſus & publicus ſtratarum aggreſſor? ib.
3 Undenam latro famoſus dicatur? ib.
4 Solitus quis non dicatur? ib.
5 An nomen ſit juris famoſus, vel publicus latro, vel aggreſſor ſtratarum? & alia. ibid.
6 Qualiter puniantur latrones & graſſatores, qui cum ferro aggrediuntur? ibid.
7 Qua pœna afficiantur ſecuritatis frequentatorum itinerum inſidiatores, ſeu inſidioſi factores? ib.
8 Famoſi latrones, ſeu publici ſunt odioſi, & de materia. ibid. ¶

LAUDEMIUM.

1 Quid ſit laudemium, & quando debeatur? a quo debet ſolvi, & in qua alienatione? an debeatur in alienatione feudorum? quid ſi contractus plures habeat figuras. *& n. 2. ad 5. ibid. & pag.* 278
6 An debeatur a donatario emphyteuſis. ibid.
7 An laudemium debeat ſolvi ab uſufructuario aut proprietario, ſi uni fuit conceſſa in emphyteuſim proprietas, alteri uſusfructus? ibid.
8 Quando bona ſub empbyteuticantur, cui debeatur laudemium? ibid.

LAUDUM.

1 Quomodo laudum debeat regulari? ibid.
2 An poſſit exequi, a quo fuit appellatum? cur non? ib.
3 Quando dicatur ſublatum? an poſſit in parte acceptari, & in parte non acceptari? *& n. 4. ibid.*
5 Quomodo corruat? an cenſeatur approbatum quoad omnia in illo contenta? *& n. 6. ibid*
7 An Laudo juvari poſſit, qui illud actitar impugnat? *p.*279.

LEGATUM, LEGATARIUS, &c.

§. I.

De legatis piis.

1 Quid ſit legatum, & quotuplex? & quando cenſeatur pium? an poſſit ab Epiſcopo in aliud æquale, vel melius mutari? & cur non? *& n. 2. 3. & 4. ibid.*
5 Legatum pium an poſſit alienari ſine ſolemnitatibus? an debeatur hæreditate non adita? *& n. 6. ibid.*
7 Si pium cum non pio excedit vires hæreditarias quomodo ſit minuendum? & factum pro anima an ſit magis privilegiatum & favorabile? factum pauperabile in genere de quibus intelligatur. *& n. 8. & 9. ibid.*
10 Factum pauperi Conſanguineo an cenſeatur factum intuitu paupertatis? an pium aliquando caducum? aut ſemper debeatur? quid ſi fuit relictum certæ perſonæ cum nupſerit? Item pro virginibus maritandis, an tunc ingrediens religionem legatum lucretur? quid ſi fuit relictum perſonæ certæ; ſi non nupſerit? *& n. 11. 12, 13. & 14. ibid. & p.* 280.
15 Factum puellæ ſub conditione, ſi matrimonium contraxerit, an debeatur ante conſummationem? ib.
16 Legatum mille florenorum relictum nubenti, & quingentorum ſi ingrediatur religionem, an debeatur, ſi ingreditur religionem, integrum? *ibid.*
17 Factum pro orphanis maritandis an poſſit dari illi, qui habet parentes pauperes & inutiles? ib.
18 Relictum canonicis non ut perſonis ſingularibus cui debeatur? relictum Eccleſiæ pro exoneratione conſcientiæ an valeat ſi fuit factum a condemnato ad mortem? quid ſi fuit Eccleſiæ relictum cum pacto reſolutivo? relictum pro fabrica Eccleſiæ an poſſit expendi pro ornamentis? & quando? *& n. 19. 20. & 21. ibid.*
22 An relictum pro pluribus pauperibus, dicatur impletum, ſi ſuit diſtributum duobus. p.281
23 Relictum Monaſterio cum conditione, quod recipiat aliquem in Monachum, an valeat. *ibid.*
24 Legatum miſſarum an tranſeat ad hæredes nominatim non deſignatos. *ibid.*
25 Legatum pium quando cenſeatur revocatum & quomodo ſit interpretandum? *& n. 26. ibid.*

§. II.

Legatum profanum.

27 An valeat in genere generaliſſimo, cur non, an incertum, & quomodo? ib.
28 An legatum adjecta cauſa falſa vitietur? quid ſub conditione falſa? *ibid.*
29 Legatum ſub conditione quando incipiat currere: an tranſmittetur? *& n. 30. ib.*
31 Relictum ſub conditione nubendi in certo loco, & aliquid ſolvendi in caſum contravenientis an Valeat? quæ ſententia probabilior? *ibid.*
32 Legatum vel fideicommiſſum particulare quoad tranſmiſſionem quando cedat? quando vero quoad translationem dominii? an ante agnitionem poſſit tranſmitti? an cedi? & quoad obligationem quando cedat. *& n. 33. p.* 282.
34 Relictum ſub modo quando tranſmittatur? *ibid.*
35 Relictum alicui ſi religionem ingrediatur, an debeatur, ſi in illa non fuit profeſſus, & quænam ſententia ſit probabilior? *ibid.*
36 Relictum manenti in viduitate an amittatur per ſecundum matrimonium nullum & non validum? *ib.*
37 Legatum annuum ad quos tranſeat? & factum a teſtatore in perpetuum, ſemper duret? quid ſi teſtator non addidit illa verba in perpetuum? *& n. 38. ibid.*
39 Relictum concubinæ illicitæ an valeat, & quando poſſit revocari? *ibid.*
40 An factum a debitore creditori præſumatur factum animo compenſandi? quando? *ibid.*
41 Legatum rerum domi exiſtentium an comprehendat venialia? cur non? *ibid.*
42 An vitietur errore in nomine aut cognomine legatarii? *p.*283
43 Quot teſtes requirantur ut legatum valeat? *ib.*
44 Relictum pro maritandis puellis, an poſſit etiam dari viduis in earum defectu? *ibid.*
45 Relictum a marito mulieri ſeu uxori ſi caſte vixerit an debeatur, ſi tranſit ad ſecundas nuptias? *ibid.*
46 Relictum puellis contrahentibus matrimonium an debeatur ſi contraxerunt non præmiſſis denuntiationibus? Factum puellæ ſi nupſerit Titio, an debeatur, ſi ob voluntatem patris nupſit alii, & per illam non ſtetit? *& n. 47. ibid.*
48 Relictum ſub conditione caſte vivendi an amittatur unica fornicatione in utroque foro? quid ſi fuit relictum ab extraneis? *ibid.*
49 Relictum mulieri *ſi pepererit*, an debeatur ſi peperit monſtrum? An debeatur ſi ſecto ventre matris mortuæ partus editus fuit? *ibid.*
50 Legatum de re aliena quomodo debeatur? *ibid.*
51 Quid ſi eadem res bis fuit legata, cenſeturne legatum multiplicatum? & quando? *ibid.*
52 Relictum alicui *ſi ie voluerit*, & legatarius ſuam voluntatem non declaravit, an jus declarandi tranſmittatur? cur non? an ceſſante cauſa finali legati ceſſat legatum? & quomodo legatum debeat & probari? *& n. 53. p.*284
54 Relictum ſub nomine proprio, an videatur relictum intuitu perſonæ? quid ſi ſub nomine appellativo? *ibid.*
55 Relictum filio contemplatione patris, cujus ſit? *ib.*
56 An poſſit conferri in voluntatem legatarii, & quomodo? *ibid.*
57 Factum familiæ vel famulis de quibus intelligatur? relictum ad unum uſum an poſſit converti in alium uſum? *& n. 58. ibid.*
59 Relictum pro male ablatis, pro erigenda ſepultura &c. qualiter ſit applicandum? *ibid.*
60 Relictum alicui, ſi legibus ſtuduerit, an debeatur, ſi gradum non ſuſcepit? *ibid.*
61 An legatum relictum ſub conditione ut quis perpetuo in uno loco maneat, valeat, & debeatur? *ibid.*
62 Legatum præſtandum quinque annis, ſi legatarius præmoritur, an tranſmittatur? *ibid.*
63 Legata domo quæ poſtmodum diruitur, quid debeatur? *ibid.*

§. III.

De legato dotis & mulierum.

64 Legatum dotis relictum filiæ a patre ſub conditione nubendi in certo loco an debeatur? *ib.*
65 Legatum dotis quod filiæ fuit relictum jure legitimæ ſub conditione ſi nubat, an tranſmittatur? *ib.*
66 An legatum dotis ſit purum vel conditionale & tranſmittatur? an ſuccedat loco legitimæ? *p.* 285.
67 An relictum uxori, vel nurui, valeat licet non fuiſſet tanta illius dos? quid ſi fuit relictum ab extraneo? *ib.*
68 Relictum mulieri pro ſe maritanda an debeatur ſi nubat ante mortem teſtatoris? *ib.*
69 Relictum uxori an videatur relictum animo compenſandi; cui non? *ib.*
70 An Filiæ relictum pro dote præferatur omnibus legatis? *ibid.*
71 An legatum dotis poſſit mulier petere ſi vivo adhuc teſtatore nupſit, & fuit dotata minore dote? & an tunc debeat compenſare quod habuit a teſtatore ſcilicet minorem dotem? *ib.*
72 Factum mulieri *ſi nupſerit conſanguineo cum diſpenſatione*, an valeat? *ib.*
73 Relictum uxori in Viduitate manenti an reſolvatur in conditionale, & quot modis? *ib.*
74 Relictum fœminæ maritandæ an debeatur tranſeunti ad ſecunda vota? *ib.*
75 Relictum uxori an intelligatur tantum de prima, vel etiam ſecunda? *& n.* 76. *ib.*
77 Relictum ſub conditione Viduitatis an amittatur per fornicationem? *ib.*
78 Relictum puellæ ſub conditione *ſi nupſerit cum conſenſu alterius*, an debeatur etiam conditione non impleta. *ib.*

§. IV.

De legati revocatione, & ademptione.

79 Quot modis legata revocentur. *ib.*
80 Legatum factum Titio, & poſtea Cajo relictum an dicatur ademptum? *pag.* 286
81 Revocatum per alienationem, an per redemptionem rei alienatæ reviviſcat? quomodo probetur revocatum? Factum Eccleſiæ an veniat ſub generali revocatione legatorum? *& n.* 82. *&* 83. *ib.*

§. V.

De legatariis.

84 Legataria uxor omnium bonorum mariti cum onere ſolvendi ex fructibus æs alienum, an teneatur cum illis compenſare ſibi ſuam dotem, quando non? *ib.*
85 An legatarius unquam poſſit dici hæres? *ib.*
86 An poſſit capere legatum propria authoritate, & quando. *ib.*
87 An cui fuit res legata cum onere intrinſeco ſervitutis cenſus aut emphyteuſis teneatur ſolvere, & ſervitutem pati? ubi limitationes. *ib.*
88 Legatarius annuæ quantitatis an teneatur acceptare corpus æquivalens? an poſſit conveniri pro ſupplemento legitimæ, & quando. *& n.* 89. *ib.*
90 An Legatarius, cui fuit injuncta ſolutio debitorum hæreditariorum, teneatur redimere cenſus ad favorem hæredis? *ib.*
91 An habeat hypothecam tam in re legata quam in rebus non legatis? an poſſit legatum pro parte acceptare & pro parte repudiare? cur non? *& num.* 92. *pag.* 287
93 Legatarius ad tempus ſi decedat ante finitum tempus, an tranſmittat legatum ad hæredes? *& n.* 94. *ib.*
95 Legatarii re & verbis conjuncti an habeantur pro eadem perſona, & an legatarii electio poſſit committi voluntati hæredis? *& n.* 96. *ib.*
97 An cui fuit relictum prædium poſſidendum donec ab hærede tertia pars hæreditatis illi conſignetur, faciat fructus ſuos ex prædio perceptos quando non? *ib.*

§. VI. & VII.

Quæ legari poſſint? & miſcellanea legatorum.

98 Quæ legari poſſint? *ib.*
99 Legans uſumfructum poſt mortem legatarii alii reſtituendum, an dicatur legatario relinquere proprietatem? *ib.*
100 Legata parentum ſpuriis præſtita an & a quibus poſſint revocari? *ib.*
101 An conſerventur ſi ruptum fuit teſtamentum ex cauſa præteritionis? *ib.*
102 Legatum bonorum exiſtentium in Civitate an extendatur ad bona ſita extra Civitatem? *ib.*
103 Relictum Regulari cum conditione quod illud habeat independenter a Prælati voluntate, an valeat? quid ſi fuit factum cum conditione ne acquiratur Monaſterio? *ib.*
104 Annum ſi eſt correſpectivum ad labores aut officium quomodo debeatur? *ib.*
105 Legatum prædiorum teſtatoris quid contineat. *ib.*
106 Relictum in diem certam, quoad tranſmiſſionem quando cedat? Certæ quantitatis frumenti ſolvendi annuatim ex horreo teſtatoris, an & quando debeatur, ſi in horreo teſtatoris non reperitur? *& n.* 107. *ib.*
108 Annum relictum Minoribus S. Franciſci pro infirmaria an debeatur? Relictum illis de domo, vel de familia quibus intelligatur relictum? & de ratione. *& n.* 109. *p.* 288
110 Factum ab oppreſſo in morbo ad interrogationem an valeat? quid de teſtamento? *ib.*
111 Factum de ſcutis centum in loco ubi ſunt ſcuta argentea & aurea, de quibus intelligatur? *ib.*
112 Legatum cui pareat? *ib.*
113 A marito relictum uxori juveni ſi nupſerit intra bimeſtre a die mortis, an debeatur, ſi nubit poſt annum luctus? *ib.*
114 A matre relictum filiæ cum clauſula *pro toto eo quod illi debetur*, an faciat filiam legatariam, aut quid operetur? *ib.*
115 Quomodo conditionale differat a pœnali? *ib.*
116 Legatum prædii a teſtatore factum ad retinendum donec ab hærede legatario fuerit conſignata tertia pars hæreditatis quomodo intelligatur factum? *ib.*
117 Quomodo legatum fiat caducum? *ib.*
118 An legatum dicatur debitum hæreditatis, vel defuncti, & quare? *ib.*
119 Legatum anniverſarii, ſi teſtator non expreſſit, in qua Eccleſia ſit celebrandum, ubi debeat celebrari? *ib.*
120 Legatum feudi an valeat? cur non? *ib.*
121 Legatum uſusfructus univerſale relictum uxori cum onere alendi filios, quomodo minuatur, uno vel omnibus defunctis? & an legatum fundi in genere valeat? *ib.*
122 An legatum dotis factum a teſtatore in teſtamento, ſi ſupervivens, det majorem, vel minorem ſummam, dicatur revocatum? *ib.*
123 Quid ſi perit legatum principale, an pereat etiam acceſſorium? *ib.*
124 Si fuerunt legatæ plures res ejuſdem generis uti plures equi diverſis perſonis, cui debeatur pretioſior? & quid ſi una tantum in hæreditate reperitur? *& n.* 125. *ib.*
126 Legata quomodo poſſint relinqui? *ib.*
127 An legato vino, dicantur etiam dolia legata? *p.* 289
128 Quid ſi fuit factum Eccleſiæ ſine illius expreſſione an tamquam incertum vitietur, aut cui debeatur? *ib.*
129 Cum teſtator aliqui quotam ſuorum bonorum legat, & inter legatarium ipſum & heredes ſuper electione quotæ oriatur controverſia, quid Judex arbitretur? *ib.*

LEGATI PRINCIPIS.

§. I.

An, & quo poſſit puniri ſi delinquit.

1 An Legatus aut ejus famuli ſi atrocius delinquant, poſſit puniri a Principe apud quem fungitur legatione? per totum paragraphum, & quid in Legato S. Pontificis? *& n.* 2. *ibid.*

§. II.

De legatorum admiſſione:

3 An ex cauſa Legatus admitti non poſſit & quali. *& n.* 4. *ib.*

§. III.

Miſcellanea de Legatis.

5 An Legatis debeatur ſalarium? & an debeantur illis expenſæ neceſſariæ legationis cauſa factæ & cur? *& n.* 6. 8. *&* 9. *ib.*
7 Donatio a Principe, ad quem fuit facta legatio, facta Legato, ad quem ſpectet? In dubio vero an donatio præſumatur facta contemplatione legantis ad quem ſpectet? *p.* 290. *ib.*

§. IV.

Quotuplices ſint, Legati, & de Legatis a latere.

10 Quotuplices, ſint, & an debeant probare ſe eſſe

ta-

tales. Legatorum poteſtas an ſit ordinaria? de poteſtate & dignitate Legatorum a latere? & n. 11. 12. 13. & 14. *ib.*
15 Legatus a latere in ſua provincia qua veſte utatur? & quam habeat authoritatem? & n. 16. *ib.*
17 An poſſit ſibi reſervare beneficia, & quamdiu reſervatio duret? *ibid.*
18 Ad quantum tempus poſſit commendare beneficia parochialia? *ib.*
19 Legatus a latere duarum provinciarum ob connexitatem duorum territoriorum an poſſit expedire negotia unius provinciæ in alia, & quare? *ib.*
20 An poſſit ſtatuere contra jus commune, & an derogare ſtatuto a S. Pontifica confirmato? quando amittat ſuum officium? *p.* 291.

§. V.

De Nuntio Apoſtolico.

21 An Nuntio Apoſtolico debeatur procuratio ab Epiſcopo & Clero? quid ſi Clerus tantum ſolvat, a quo poſſit repetere & qualiter hæc procuratio præſcribi poſſit? *ib.*
22 An poſſit conferre beneficia in ſua Nuntiatura? *ib.*
23 An poſſit cognoſcere cauſas ſpecialiter aliis commiſſas vel delegatas per viam querelæ in prima inſtantia aut per viam appellationis ſecunda, aut quomodo? *ib.*
24 Nuntius Apoſtolicus, in cujus commiſſione de ſtylo Curiæ apponi ſolent verba *Cum poteſtate legati a latere*, an ſit proprius Legatus a latere? aut quomodo? *ib.*

L E G I T I M A.

§. I.

Quid ſit legitima, & in quibus aſſignetur?

1 Quid ſit legittima? an poſſit tantum aſſignari in fructibus? & *n.* 2. & 3. *ib.*

§. II.

Quibus debeatur?

4 Quid ſi aliquid fuit datum in præmium emancipationis, an imputari debeat in legitimam? & *n.* 5. *ib.* & *p.* 292.
6 An debeatur naturalibus? an ſpuriis? quid ſi fuerunt legitimati per reſcriptum Principis; aut ſubſequens matrimonium? & *n.* 7. & 8. *ib.*
9 An debeatur filiabus in bonis matris, & illius hereditate? & an legitima nepotum ſit major quam eſſet patris? & cur non? *ib.*
10 Si filia renuntiavit ſucceſſioni patris habita dote mortuo patre avo vivente an excludat Nepotes? & quando excludat Nepotes. & *n.* 11. & 12. *ibid.*
13 An debeatur aſcendentibus, ſi filios decedens, filios aut fratres non reliquit? an collateralibus, aut quando? an Monaſterio? in quod ingreſſus eſt is, cui debeatur legitima? & *n.* 14. & 15. *ib.*
16 Quanta ſit legitima matris? an debeatur a patre pro filio condemnato in pęnam confiſcationis bonorum? cur non? & *n.* 17. *p.* 293.
18 An ſit deducenda a fiſco ex bonis patris ad favorem filiorum, & alimenta, quid in crimine læſæ majeſt. & *n.* 19. & 20. *ib.*
21 An filiis debeatur legitima ex bonis matris confiſcatis? an debeatur etiam patri & matri ex bonis confiſcatis filii carentis filiis? & *n.* 22. *ib.*

§. III.

De quantitate legitimæ.

23 In determinanda legitimæ quantitate quod tempus attendatur? *ib.*
24 Legitima & trebellianica ſimul juncta an faciant medietatem totius hæreditatis cujus pars eſt reſtituenda? & *n.* 25. *p.* 294.

§. IV.

Quinam faciant numerum ad detrahendam legitimam.

26 An filii omnes etiam legitimati? an Nepotes? & *n.* 27. *ib.*

§. V.

28 *Perſonæ excluſæ an faciant numerum, & partem cum aliis non excluſis?* & n. 29 & 30. ibid.

§. VI.

Detractiones in calculanda legitima.

31 An dos? æs alienum? an quid in regno, aut ducatu? an ex feudo antiquo? an ex fideicommiſſo? & *n.* 32. *ad* 35. *ib.*
36 An legitima minui poſſit a legatis? *ib.*
37 An ex inofficioſa donatione a patre facta? an ex donatione inter vivos. *p.* 295.

§. VII.

Quæ imputentur in legitimam?

38 An imputentur, quæ non conferuntur inter fratres? *ib.*
39 An quæ capit filius in ultima voluntate patris imputentur in legitimam? & *n.* 40. *ib.*
41 An prælegatum ſit imputandum in legitimam? *ib.*
42 An alienata per filium bona fide pendente conditione fideicommiſſi? *ib.*
43 An legatum dotis imputetur in legitimam? quando non? quid ſi legatum dotis fuit factum ab extraneo? *ib.*
44 An quæ capiuntur extra ſubſtantiam patris? an donata inter vivos, & quæ? an officium, militia ſæcularis, vel Eccleſiaſtica? an expenſæ ſtudiorum? an libri &c. an patrimonium pro ſuſcipiendis ordinibus filio a patre factum? an peculium profectitium? an melioramenta facta a patre in peculio filii? & *n.* 45. *ad* 50. *ib.* & *p.* 296.
50 An donatio inter vivos facta a patre filio, an fructus poſt mortem patris percepti? & *n.* 51. *ib.*

§. VIII.

An a ſtatuta legitima in totum, vel in partem tolli poſſit?

52 An ſtatutum legitimam in totum tollere poſſit? an in parte? *ib.*
53 An ſtatutum excludens fœminas ab hæreditate patris ſeu ſucceſſione ab inteſtato propter maſculos, cenſeatur excludere a legitima, & an dos ſuccedat loco legitimæ? & *n.* 54. *ib.*
55 An legitima vel dos debeatur filiis, ſi ſunt aliunde divites? & an excludens matrem a ſucceſſione filiorum cenſeatur etiam excludere a legitima? & *n.* 56. *ib.*
57 An valeat ſtatutum imponens filiis nubentibus ſine conſenſu patris pęnam privationis legitimæ? *p.* 297.
58 An legitima debeatur a fiſco filiis patris delinquentis? & quare? *ib.*

§. IX.

Legitima a patre an poſſit prohiberi, aut onerari, vel gravari?

59 An legitima poſſit a patre prohiberi, vel gravari, aut onerari? & *n.* 60. *p.* 298.
61 An filius poſſit renuntiare legitimæ in pręjudicium creditorum? *ib.*

§. X.

De ſupplemento legitimæ?

62 Quod remedium habeat, cui non fuit relicta integra legitima? an filius per approbationem vel acceptationem teſtamenti excludatur a querela & quomodo? & *n.* 63. *ib.*

§. XI.

Quibus ex cauſis legitima non debeatur, vel amittatur?

64 An ob ingratitudinem, & ob quas alias cauſas *ib.*
65 An mater binuba amittat legitimam? quid ſi ante mortem filii contraxit ſecundum matrimonium? *ib.*
66 An mater binuba, quæ filiis primi matrimonii reliquit legitimam, poſſit filiis ſecundi matrimonii relinquere reliquam hereditatem, & ita plus relinquere quam filiis primi matrimonii? & quid de ſecundo viro? *ib.*
67 An legitima debeatur matri tranſeunti ad ſecundas nuptias non petito filiis Tutore, nec redditis rationibus adminiſtrationis? an ſi nupſit intra annum luctus? & de quo jure? & *n.* 68. *p.* 299.
69 An aſcendentes propter ingratitudinem priventur legitima? & ex quibus cauſis? *ib.*

§. XII.

Quo tempore legitima debeatur, tranſmittatur, præſcribatur, & quæ actio competat.

70 An legitima debeatur non tantum poſt mortem naturalem patris, ſed etiam poſt profeſſionem in religione? & *n.* 71. *ib.*
72 Quid ſi patre bona dilapidet? *ib.*
73 An legitima non agnita tranſmittatur? quid in aſcendentibus? quanto tempore præſcribatur? & *n.* 74. *ib*
75 An legitimam filius propria authoritate capere poſſit? quam actionem habeat pro illa conſequenda? & *n.* 76. *ib.*

§. Ultimus.

Miſcellanea de legitima.

77 Quando legitima augeatur auctis bonis patris poſt

Digitized by Google

ejus mortem? & an diminutis bonis diminuatur legitima? & *n.*78. *ibid.*

79 An præferatur æri alieno. *pag.* 300.

80 An deducatur ex bonis a patre in vita venditis; an ex donatis, etiam quando donatio non fuit inofficioſa? *ib.*

81 Legitima filii non confunditur cum eo, quod illi obvenit a matre ex beneficio legis *hac edictali*. *ibid.*

82 An legitima poſſit a patre relinqui in pecunia. *ib.*

83 An legitima debeatur filio ſi renuntiavit generaliter hæreditati paternæ. *ibid.*

84 An legitima includatur in legato uſusfructus omnium bonorum? an poſſit gravari fideicommiſſo? an minuatur per legata pia? quo jure filiis debeatur? quo jure parentibus? an tranſmittatur pendente conditione? & ante agnitionem? & *n.* 85. 86. 87. & 88. *ibid.* & *p.* 301.

89 An ſemel aſſignata, & a filio conſumpta, ſit amplius aſſignanda? an detrahatur etiam de relictis ad pias cauſas. & *n.*90. *ibid.*

91 An filius pro legitima contra poſſeſſores tertios habet actionem, ſi in hæreditate adſunt alia bona? *ibid.*

LEGITIMATIO.

1 Ad quid inventa fuerit legitimatio? & cum qua clauſula fieri debeat? & in illa quorum mentio facienda ſit? & quomodo valeat legitimatio ſubvel obreptitia. & *n.* 2. & 3. *ib.*

4 In legitimatione per reſcriptum quorum mentio fieri debeat? quid ſi legitimans habebat jam informationem illorum, quorum mentio facienda eſt? & *n.* 5. & 6. *p.* 302.

7 An princeps ex plenitudine poteſtatis, ex certa ſcientia, cum derogatione obſtantium poſſit legitimare, etiam exſtantibus legitimis, & cum eis reddere æquales in ſucceſſione? & in dubio an hoc præſumatur. *ibid.*

8 An legitimatio facta a Principe ſupremo tollat jus tertio quæſitum? & quando. *ib.*

9 Legitimatio filii naturalis per reſcriptum an præjudicet filiis legitimis in ſua legitima, & quando? & *n.* 10. *ibid.*

11 An valeat ſi non fuerunt vocati agnati patris viventis, & quare? *ib.*

12 Legitimatio cum clauſula *ſine præjudicio venientium ab inteſtato* an habilitet legitimatum ad ſuccedendum ex teſtamento? *ibid.*

13 An valeat, ſi non fuerunt expreſſæ qualitates ſpureitatis? an non ſubditi valeat? & *n.* 14. *ib.*

15 An legimatio fieri poſſit pro parte. *ib.*

16 An ſi legitimatus fuit inſtitutus hæres & gravatus fideicommiſſo detrahat legitimam. & *n.* 17. *ib.*

18 An legitimatio ad feuda ſine conſenſu Domini valeat? quid ſi adeſt juſta cauſa? *ib.*

19 Legitimatio filiorum in præjudicium agnatorum, quibus fuit jus quæſitum, an valeat? an in præjudicium ſubſtituti. & *n.* 20. & 21. *p.* 303

22 An legitimatio per reſcriptum Principis valeat, ſi tempore impetrationis per matrimonium commode fieri potuit. *ib.*

23 An legitimatio per reſcriptum faciat deficere conditionem *ſi ſine filiis legitimis*. *ibid.*

24 Legitimatio filii ſecuta ex præordinatione patris longe poſt ejus mortem an retrotrahatur? & *n.* 25. *ib.*

26 An legitimatus differat a legitimis. *ib.*

27 An legitimatus a Laico ſit capax ſpiritualium? & *n.*28. & 29. *ib.*

30 Legitimatus an ſuccedat in jurepatronatus familiari vel gentilitio? an in hæreditario. *ibid.*

31 Legitimatus per ſubſequens matrimonium an ſit capax Beneficiorum Eccleſiaſticorum? *p.* 304.

32 An ſpurii putati naturales legitimentur per ſubſequens matrimonium. *ib.*

33 Quodnam tempus ſit attendendum, ut filii judicentur naturales, ſpurii, vel legitimi? *ibid.*

34 An filii inceſtuoſi, ſi parentes contraxerunt matrimonium ex diſpenſatione Papæ cum clauſula, *prolem ſuſceptam, ſi qua eſt, & ſuſcipiendam exinde legitimam decernendo*, fiant legitimi per ſubſequens matrimonium quoad omnia, etiam ſucceſſiones, fideicommiſſa & majoratus? aut tantum quoad ſpiritualia? *ibid.*

35 An ut filii legitimentur per ſubſequens matrimonium ſint neceſſaria inſtrumenta dotalia? *ib.*

36 An legitimentur per ſubſequens matrimonium, ſi aliud matrimonium fuit intermedium. *ib.*

37 An legitimati per ſubſequens matrimonium admittantur ad fideicommiſſa & primogenituras, ad quæ vocantur filii legitimi & naturales, an excludant ſubſtitutum cum conditione geminata? & *n.* 38. *ib.*

39 An filius primogenitus concubinæ legitimatus ſit præferendus ſecundo genito ex legitimo matrimonio. *pag.* 305

40 Quæ qualitates requirantur ad valorem legitimationis per ſubſequens matrimonium? *ib.*

41 An legitimatus a Papa ſit capax ordinum, & beneficiorum quorumcumque? *ib.*

42 Legitimatus per reſcriptum Principis aut Comitis Palatini an ſuccedat patri, ſi exſtant legitime nati? *ib.*

43 An poſſit dicere teſtamentum nullum ſi fuit præteritus? & quare? *ib.*

44 Legitimatus per reſcriptum Principis cum illa clauſula generali, *quod legitimatus in omnibus, & per omnia ſuccedat, & excludat &c.* an faciat deficere conditionem *ſi ſine filiis*? *ib.*

45 An excludat ſubſtitutum, ſi fuit inſtituta filia cum conditione *ſi ſine filiis*? an excludat Eccleſiam, vel cauſam piam. & *n.*46. *ib.*

47 An legitimatus per reſcriptum Principis deſinat eſſe turpis perſona? *ibid.*

48 An legitimatus per oblationem Curiæ ſuccedat patri, tam ex teſtamento quam ab inteſtato, cum aliis legitime natis? *p.*306.

49 In dubio an legitimus quis præſumatur, & quomodo probetur? quid ſi non conſtet de contracto matrimonio? & *n.* 50. *ad* 54. *ib.*

55 Cauſa legitimationis per ſubſequens matrimonium ad quem ſpectet, ad Judicem Eccleſiaſticum, vel ſæcularem? & in legitimanda prole an attendatur diſpoſitio juris canonici, vel civilis? & *n.* 56. *ib.*

LENOCINIUM.

1 Quis dicatur leno? an ſit crimen mixti fori? quomodo puniatur? quid ſi leno eſt pater, maritus, aut frater? & *n.* 2. & 3. *p.* 307

4 Ad lenocinium an ſufficiat unicus actus, aut quot requirantur? & an proſtituens proprias ancillas dicatur leno? & *n.* 5. *ib.*

LEX.

§. I.

Praxis Legis.

1 Quotuplex ſit lex? & quando incipiat ligare? & an obliget uſu non recepta? & quando Pontificia? & an canonica obliget in foro ſæculari? an civilis juſta obliget ſub mortali. & *n.* 2. *ad* 6. *ibid.* & *p.* 308.

7 An lex obliget ſi ceſſet adæquatus ejus finis in particulari? An feudata in præſumptione obliget in conſcientia ſi in caſu particulari veritas eſt in contrarium? & *n.* 8 *ib.*

9 An lex canonica prohibens actum reddat illum invalidum? & quando? & *n.* 10. *ib.*

11 Lex exhæredans filium contrahentem matrimonium ſine conſenſu patris an rejiciatur a jure canonico? *p.* 309.

12 An lex delinquentem, quod ſit executor pœnæ in ſe ante ſententiam, obligare poſſit? *ib.*

13 An obliget peregrinos, & quando? *ib.*

14 An obliget ſubditum in alieno territorio? *ibid.*

15 Lex *Barbarius* in quibus procedat. *ib.*

16 An generalis comprehendat etiam dotem vel dotis cauſam, & in quibus cauſis? *ib.*

17 An extendatur ultra proprietatem verborum? & quando? *ibid.*

18 Lex ſynodalis, vel Epiſcopalis an obliget regulares, quoad obſervationem feſtorum, cenſuras & interdicta? *ib.*

19 An lex pure pœnalis obliget ad culpam? *ib.*

20 An civilis poſſit prohibere ne in contractibus apponatur juramentum? *ib.*

21 An civilis tractans de Epiſcopis, Eccleſiis & Eccleſiaſticis valeat? cur non? *ibid.*

§. II.

Quid lex civilis poſſit diſponere circa Eccleſias, Eccleſiaſticos & cauſas Eccleſiaſticas, & earundem bona?

22 An poſſit ligare Eccleſias, earum bona & perſonas Eccleſiaſticas? *ib.*

23 An ſtatuta Laicorum quod Beneficia Eccleſiaſtica exteris non conferantur valeant? cur non? an prohibentia ædificare Eccleſias ſine conſenſu Principis? an prohibens Eccleſiaſticis capere poſſeſſionem beneficiorum ſine licentia poteſtatis Laicalis? an excludentia a ſucceſſione hæreditaria

ria ingredientem religionem? an edita tempore peſtis pro ſanitate obligent Clericos? an præſcribentia formam fabricarum? & n. 24. ad 29. ib. & pag. 310.

30 An ſtatutum Laicorum authoriſativum & præceptivum obliget Clericos? *ibid.*

31 An valeat ſtatutum quod emptor bonorum Eccleſiæ teneatur ſolvere gabellam? cur non? *ibid.*

32 An ſtatutum Laicorum poſſit tollere immunitatem Clericorum a tributis, & aliis oneribus, cur non. *ibid.*

33 An valeant ſtatuta Laicorum contra contractus juratos? an diſponentia mulierem nubentem extra territorium eſſe privandam dote, aut hæreditate. & n. 34. *ibid.*

35 An ſtatutum Laicorum generale etiam ab Epiſcopo ſubſcriptum prohibens introductionem, vel extractionem bladorum, liget Clericos? an irritans juramentum appoſitum contractibus? an prohibens ne ſtatuta ſua proſint Clericis? & n. 37. & 38. ib. & p. 311.

§. III.

An valeant ſtatuta Laicorum, ne bona a Laicis poſſint vendi in Eccleſias, aut Eccleſiaſticos, & eorum valor probabiliter ſuſtineri poſſit?

39 Argumenta pro & contra; & n. 40. ad 83. *ibid.* & p. 312. ad 316.

§. Ultimus.

Legis miſcellanea.

84 Leges canonicæ an ab omnibus obſervari debeant in actionibus, & judiciis? *p. 317.*

85 An lex reſpiciat futura, vel præterita? & quid in Legum interpretatione ſit obtinendum? & an poſſit extendi ob omnimodam rationis identitatem? & n. 86. & 87. *ibid.*

88 Quomodo lex differat a præcepto? *ibid.*

89 An lex humana poſſit actioni reſiſtere & naturalis obligationis ortum impedire? & alia. & n. 90. *ibid.*

LIBELLUS.

Quotuplex ille ſit. *ib.*

§. I.

Libellus conventionalis, & accuſatorius.

1 Quid ſit conventionalis? & quæ ſint de illius ſubſtantia? Illius clauſulæ. & n. 2. ad 7. ib. & p. 318.

8 Generalis, vagus, alternativus & obſcurus an & quando valeat? quid in criminalibus? ante litis conteſtationem an mutari poſſit? & quid in cauſa appellationis? & quomodo obſcurus declaretur? & n. 9. 10. & 11. *ib.*

12 An admittatur libellus incertus in petitione fructuum, expenſarum &c. *ib.*

13 In quibus cauſis libellus non requiratur, & quando illius oblatio fieri poſſit, an & a quo ſit ſubſcribendus? & n. 14. ad 17. *ibid.*

18 An libellans confiteatur? & an attendatur magis ejus concluſio, quam narrativa? an in executivis ſit neceſſarius. & n. 19. & 20. *p. 319.*

21 Quomodo fieri debeat libellus accuſatorius, & quæ ſint illius requiſita? & quæ in appellatorio? & n. 22. *ibid.*

23 Libelli copia cujus expenſis debeat dari, an requiratur pro conſequendis alimentis futuris Judicis officio? & n. 24. *ibid.*

25 Quando eſt alternativus, an Judex poſſit alternative pronuntiare? *ibid.*

§. II.

De libello famoſo.

26 Quid ſit libellus famoſus? & quinam incurrant pœnam libelli famoſi? & quæ ſit illius pœna? & quando hæ pœnæ habeant locum? & n. 27. & 28. ib.

29 An injurians puniatur ſive dicat verum, ſive dicat falſum? & cum qua diſtinctione. *ibid.*

30 Quæ veniat nomine libelli famoſi. *p. 320.*

Praxis Libelli repudii.

1 Libellus repudii a quibus non poſſit dari? *ibid.*

LIBERATIO.

1 An liberatio poſſit eſſe, ubi non fuit obligatio? & quomodo reſtringatur? & an ſit ſpecies lucri? & n. 2. & 3. *ibid.*

4 An liberatio generalis inducat doli remiſſionem, & quibus modis inducatur? & n. 5. *ibid.*

6 An ob enormem læſionem ſit valida? & an liberatio majoris ſummæ contineat receptionem minoris ſummæ? & n. 7. *ibid.*

8 Liberatio promiſſa a creditorum moleſtiis quando dicatur impleta? & an intelligatur tantum de præſentibus; vel etiam futuris? & quando dicatur pura vel non? & n. 9. & 10. *ibid.*

LIBRI.

§. I.

Libri prohibiti.

1 An libri prohibiti poſſint legi, & qui non? ſub qua pœna? & an libri hæreticorum, & qui non? & an illorum detentores incurrant eaſdem pœnas? quinam poſſint dare licentiam legendi libros prohibitos; & quomodo Romæ detur? & n. 2. ad 6. *ibid.* & p. 321.

§. II.

Libri viſitationum, rationum, & mercatorum.

7 Liber viſitationis quam fidem faciat? *ib.*

8 Liber rationum contra quem probet? & quando probet pro ſcribente? & liber mercatorum contra tertium an probet, aut quando? an debeat edi a mercatoribus petente debitore? & n. 9. & 10. *ibid.*

11 An libri mercatorum, quibus ex ſtatuto, vel decreto Principis ſæcularis præſtatur fides, probent contra Clericos? cur non. *ibid.*

12 Liber rationum quomodo debeat ſcribi? quando non probet contra ſcribentem; & n. 13. *ibid.*

14 Liber annonæ ſcriptus a publice deputatis, an probet valorem frumenti debiti, quid ſi diverſimode fuit adnotatum. *ib.*

15 Liber nundinarum durantibus nundinis an faciat fidem? cur non? quid ſi nundinæ fuerint completæ? *ibid.*

16 Liber dohanæ continens deſcriptionem hordei, & co frumenti, ex quibus deprehendatur erroneus? *ibid.*

17 An gabellæ probent quantitatem frumenti in eo adnotatam? quid de libro caſtri in antiquis? quid in novis? quid banchi. & n. 18. & 19. *p. 322.*

20 Liber continens partitas crediti, & debiti, an probet contra ſcribentem plene, & an poſſit acceptari quoad creditum, & rejici quoad debitum? *ibid.*

21 Liber Eccleſiarum, Civitatis, vel Diœceſis quid probet? quid probet liber monaſterii, quid liber æſtimi. & n. 22. & 23. *ibid.*

24 An liber privatus probet contra tertium? an contra ipſum ſcribentem? liber miniſtri, vel depoſitarii Capituli contra quem probet. *ibid.*

25 An Liber parochi probet mortem. *ibid.*

26 Liber præpoſiti negotiationi ſocietatis probat, & quare, an libri officialium? & n. 27. *ibid.*

28 Libri Mercatorum an & ubi probent pro ſcribente? & an contra Clericos. *ibid.*

29 An Libri Officialium a publico deputatorum? *ib.*

30 An libri ab aliquo producti probent contra producentem? *ibid.*

31 Libri publici exemplum an extractum præſumatur ſecundum veritatem. *ibid.*

32 Libri continentes proprium commodum ſeu negotium an probent? *ibid.*

33 Libri rationum, an & quando probent, & quæ habere debeant ut probent? & n. 34. ad 36. *p. 323*

37 An libri adminiſtratorum mortuorum probent magis, quam vivorum, mercatorum, quando, & contra quos probent. *ibid.*

39 An liber rationum, & contra quos probet? *ib.*

40 An liber rationis a fratre confectus probet? *ib.*

41 Quæ requirantur ad librum rationis? & n. 42. *ibid.*

43 An libri rationum Tutorum probent? *ibid.*

44 An liber Datariæ plene probet? *ibid.*

LICENTIA.

1 Licentia obtenta pro alienando feudo vel emphyteuſi an extendatur, ut res alienata remaneat obligata aut hypothecari poſſit alienanti? *p. 324.*

2 Licentia capiendi legitimam ſeu creditum ſuper feudo an intelligatur in ſubſidium deficientium bonorum allodialium? *ib.*

3 Licentia ad permutandam rem emphyteuticam, ſi res ejus loco data fuit evicta, quid operetur? *ibid.*

4 Licentia faciendi actum an extendatur ad omnia naturalia illius actus, & ad conſecutiva actus? *ib.*

5 Licentia conceſſa ſuper feudo pro reſtitutione dotis an ſerviat etiam pro aſſecuratione ob vergentiam viri ad inopiam. *ib.*

6 Licentia ſimpliciter conceſſa vendendi feudum vel emphyteuſim quid operetur? *ib.*

7 An licentia præſumatur? cur non, ibid.
8 Licentia alienandi feudum quando, & poſt quantum tempus præſumatur? ib.
9 Licentia nova quando ſit neceſſaria in emphyteuſi? Conceſſa ſub una conditione an cenſeatur denegata ſub alia conditione contraria? & n. 10. ib.
11 An ſit neceſſaria in alienatione bonorum, ſi tali alienationi obſtat prohibitio? ib.
12 Licentia pro alienatione feudi validanda poſt mortem alienantis, an valeat? cur non? ib.
13 Conceſſa Vaſſallo teſtandi de feudo quamdiu duret. ibid.
14 Licentia ſuperioris quomodo probetur? cedendi jura contra tertium quomodo ſit interpretanda? Hypothecandi feudum conceſſa quomodo intelligatur? & n. 15. & 16. p. 325
17 Conceſſa ad aliquos effectus, ad alios an cenſeatur denegata. ib.
18 Conceſſa a Generali Religionis priori vendendi quem effectum operetur. ibid.
19 Superioris an præſumatur ex antiquitate temporis? & quando. ibid.
20 Licentia obligandi an valeat, vel habeatur pro non facta? a quo debeat probari & quare? alienandi rem emphyteuticam an probetur ex aſſertione Domini directi? & n. 21. & 22. ib.
23 Alienandi an extendatur ad jus hypothecandi? an petita & injuſte denegata habeatur pro conceſſa? & n. 24. ibid.
25 An tacita ſufficiat pro erectione oratorii, & quando? ibid.
26 Ingrediendi clauſuram monialium ut concedatur, quæ cauſa requiratur. ibid.
27 Teſtandi de bonis intuitu Epiſcopatus quæſitis conceſſa Epiſcopis an præjudicet juri tertii. ib.
28 Prælati an requiratur in eo qui vult abeſſe a Beneficio cauſa ſtudiorum? ad non reſidendum an ſit licita vel quando? promovendi ad ordines extra Curiam quibus expenſis concedatur? & n. 29. & 30. ibid. & pag. 326.
31 Nominandi hæredem a Domino emphyteutæ data quomodo intelligatur? & faciendi actum, quomodo intelligatur: alienandi bona fideicommiſſo ſubjecta a fideicommittente ſub conditione *dummodo pretium reinveſtiatur in re majoris valoris* an extendatur? Data Religioſo retinendi bona ad unum uſum, an ad alium extendi poſſit? & n. 32. 33. & 34. ib.
35 Egrediendi e Religione S. J. an poſſit dari a Generali. ibid.
36 Nominandi, vel diſponendi per ultimam voluntatem data a fideicommittente filiis primi gradus nominatim inſtitutis, an egrediatur eorum perſonas? ibid.
37 Capiendi poſſeſſionem propria authoritate quomodo & unde reſultet. ibid.
38 Quando licentia dicatur ſubreptitia. ib.
39 An licentia ſuffragetur, ſi non probatur effectuata? Intrandi monaſteria monialium pro qua vice intelligatur. & n. 40. ibid.

LICENTIATUS.

1 An & quando Licentiatus veniat nomine Doctorum, & pro Doctore habeatur, ib.
2 Licentiatus factus in una Univerſitate an poſſit Doctoratum aſſumere in alia, ibid.
3 An admittatur ad Eccleſiaſticas Dignitatates & ad quas? De Licentiati auctoritate? & n. 4. ibid.
5 An licentiatus poſtea Doctoratus præferatur Doctori medii temporis? ibid.
6 Quinam veniunt nomine Licentiatorum? ib.

LINEA.

1 An vocata linea maſculina a teſtatore veniant maſculi ex fœminis? cur non? ibid.
2 Linea maſculina quando accipiatur pro ſexu maſculino? & n. 3. p. 327.
4 Linea primogeniti a quo incipiat? ibid.
5 Lineæ fœminæ appellatione quinam veniant? Et lineæ defectus a teſtatore contemplatus an verificetur, ſi filii nati deſcendant. & n. 6. ib.
7 An linea contineat utrumque ſexum in ſucceſſionibus? an linea vocata veniant etiam fœminæ, & earum deſcendentes, quænam ſit linea paterna? & quæ materna? & n. 8. & 9. ibid.

LIQUIDATIO.

1 Liquidatio bonorum patris quando ſtari debeat? ibid.
2 Liquidatio damnorum & intereſſe quando fieri poſſit, & de ratione. ibid.
3 Liquidatio expenſarum quomodo fieri debeat? ib.
4 Fructuum quomodo fiat? & intereſſe a quo ſit facienda? quando non ſit neceſſaria, valoris a quorum arbitrio pendere ſoleat, fructuum in judicio ſpolii quas probationes requirat. & n. 5. ad 8. ib. & pag. 328.

LIS &c.

1 Lis ad effectum interrumpendi præſcriptionem quando habeatur pro conteſtata? ibid.
2 Quando dicatur introducta? ib.
3 An lis calumnioſa ad obtinendam ſubrogationem ſuffragetur? & qualis debeat eſſe lis? & qualiter probari debeat. ibid.
4 Quando dicatur introducta ſuper titulo beneficii? Super jurepatronatus, & præſentandi in litteris narrata, an & a quo ſit juſtificanda, & quare? an dicatur inducta per commiſſionem? & n. 5. & 6. ib.
7 Lis quoad reum ex commiſſione obtenta a ſignatura juſtitiæ an inducatur, cur non? ibid.
8 Lis ſuper beneficio an inducat reſervationem beneficii litigioſi? vel quid operetur? ibid.
9 Lis ſuper executione litterarum apoſtolicarum quid virtualiter includat? & ſuper non publicatione reſignationis, an dicatur pendere, & an inducatur per actus extrajudiciales? an ex mandato de immittendo, an ex judicio nulliter moto & ex citatione nulliter executa? & qualiter probetur ex actis judicialibus? & num. 10. ad 14. pag. 329.
15 An lis cœpta contra Clericum civiliter in uno tribunali, ſit terminanda in eodem, ſi Clericus fiat Epiſcopus. ibid.
16 An cœpta cum cedente afficiat ceſſionarium, & cœpta cum reſignante an efficiat reſignatarium? ibid.
17 Inter Compatronos ſuper pertinentia juriſpatronatus an faciat beneficium litigioſum? quid ſi eſt inter præſentatos? ibid.
18 Intra quod tempus ab ordinario ſit terminanda? ad inſtantiam partis an poſſit declarari conteſtata in contumaciam non conteſtantis. & num. 19. ibid.
20 Super poſſeſſione an efficiat rem litigioſam? cur non? & an lis conſtituat litigantem in mala fide? ad effectum attentatorum an extinguatur per mortem rei aut actoris? an per tranſactionem. & n. 21. ad 24. ibid.
25 An extinguatur per mortem rei ſi adhuc viget petitio actoris; an per ceſſionem unius ex collitigantibus ad effectum ſubrogationis gratioſæ vel quando, an extinguatur per rem judicatam aut quando, an per appellationem ſimpliciter admiſſam; an dicatur durare ſi remanet negotium expenſarum, cur non? & n. 26. ad 29. pag. 330.
30 Lis ſuper caducitate quando cenſeatur deſerta? quando dicatur calumnioſa, quando per lapſum temporis dicatur deſerta? an pendens in judicio poſſeſſorio faciat litigioſum dominium? & n. 31. 32. & 33. ibid.
34 An lite pendente aliquid ſit innovandum? an pendente ſuper jure conferendi inter ordinarium & Abbatem poſſit impediri deputatio pro adminiſtratione Beneficii, & quando? & num. 35. ibid.
36 Lite pendente in Rota, mandatum executivum relaxatum ab A. C. an valeat? ibid.
37 An lite pendente in Curia ſuper ſub vel obreptione litterarum apoſtolicarum poſſit ordinarius ſe ingerere? ibid.
38 Lite pendente ſuper matrimonio cui debeantur expenſæ litis? pendente ſuper nullitate penſionis in petitorio coram primo Judice an poſſit idem Judex ante latam ſententiam in petitorio ad effectivam manutentionem poſſeſſoris devenire? & n. 39. ibid.
40 Lite pendente inter patronos ſuper jurepatronatus aut ejus poſſeſſione, & non terminata intra quatuor menſes, an poſſit Epiſcopus inſtitutore

Rectorem ſine præjudicio evincantis? quid ſi lis eſt inter patronos & Epiſcopum? quid ſi lis eſt inter duos præſentatos, & colligitans præmoritur. & n. 41. *ib.*
42 Lite pendente ſuper matrimonio contrahendo an mulier ſit ſequeſtranda, & in quo loco? & quid ſi pendet ſuper ejectione monialis, aut regularis, an illis debeantur alimenta? & n. 43. *ibid.*
44 An lite pendente patroni poſſint præſentare? *ib.*
45 Lis mota ſuper aliquo jure quod pluribus eſt commune, an cenſeatur nomine omnium introducta? *ib.*
46 An litis pendentia in una cauſa cauſet attentata in alia diverſa? *p.* 331.
47 An litis tempus ſit ſubducendum ad effectum dignoſcendi, vel dinumerandi temporis antiquitatem? *ib.*
48 Litis pendentia in ſecunda gratia revalidatoria an debeat narrari? quid in gratia reſtitutionis ad publicandum? & n. 49. *ib.*
50 Litis conteſtatio quid ſit? an poſſit remitti de partium conſenſu, aut Judicis authoritate, & quomodo fiat, ſeu quibus verbis? *ib.*
51 An alienatio rei litigioſæ valeat; & quando dicatur doloſa & attentata? & an vitium litigioſi tranſeat in tertium poſſeſſorem? & n. 52. & 53. *ib.*
54 An litigans poſſit compelli ad reſpondendum in judicio, ſi non habet advocatum? & an teneatur ſervare ordinatoria loci? an deciſiva? & n. 55. *ib.*
56 Litigantes an poſſint ſeipſos compellere ad compromittendum? an deferens litem ſuccumbat in expenſis? & n. 57. & 58. *p.* 332.
59 Quid ſit litem ſuam facere? an litis expenſæ debeantur illa pendente? an a marito uxori ſecum litiganti? quomodo repetantur? & n. 60. 61. & 62. *ib.*
63 Litis expenſæ quæ fiunt in proſecutione vel oppugnatione electionis de quibus redditibus fiant? *ib.*
64 Litis expenſæ & alimenta præſtita lite pendente quando computentur cum fructibus & quando debeantur? & ſi diſputatur de juribus Communitatis, ex quibus fieri debeant? & n. 65. & 66. *ib.*

L I T T E R Æ.

1 Litteræ miſſivæ quomodo probentur? privatæ etiam recognitæ per comparationem quomodo probent? quibus eſt appoſitum ſigillum perſonæ privatæ an probent contra apponentem ſigillum? amatoriæ an probent ſponſalia? & n. 2. 3. & 4. *ib.*
5 Litteræ cambii an habeant hypothecam tacitam, cur non? an executionem paratam? an recognitæ & juſtificatæ probent & obligent. & n. 6. *ib.*
7 Litteræ patentes vel teſtimoniales Clericorum, uti Dimiſſoriales, quomodo probentur & probent? *ib.*
8 Litteræ pœnitentiariæ cum clauſula *Diſcreto viro Magiſtro in Theologia*, ſi aperiantur a non Theologo an fruſtrentur ſuo effectu? cur non? *ib.*
9 Litteræ apoſtolicæ quando dignoſcantur, eſſe in forma *gratioſa* vel in forma *dignum*? quando habeant executionem paratam, & an debeant ratificari? & quando reddantur ſuſpectæ de falſitate? & n. 10. & 11. *p.* 333.
12 Quando litteræ apoſtolicæ amittant viam executivam? *ib.*
13 An earum executio retardetur ſi poſſeſſoris titulus eſt notorie nullus quando præſumantur juſtificatæ? & n. 14. *ib.*
15 Litteræ apoſtolicæ juſtificatæ & obtentæ a legitimo collatore. an dent juſtum titulum pro obtinenda adjudicatione? *ib.*
16 An litteræ apoſtolicæ quæ non diſcordant a ſupplicatione, ſed tantum a mandato procuræ corrigantur? *ib.*
17 Sub-vel obreptitiæ an mereantur executionem Reſervationis penſionis an habeant executionem paratam? & n. 18. *ib.*
19 Litteræ apoſtolicæ in forma *Congruit* an importent novam gratiam? *ib.*
20 Litteræ gratioſæ ſubrogationis an ſint juſtificandæ? *ib.*
21 Litteræ hortatoriæ relaxatæ a Judice Laico contra perſonam Eccleſiaſticam quando ſint reprobatæ? *ib.*
22 Litteræ ſalvaguardiæ a quo impetrari poſſint & per quem? *ib.*
23 An litteræ expeditæ ſuper facultate teſtandi ſuffragentur, & quando? *ib.*

L I V E L L U M.

1 Livelli contractus quid ſit, an ſit locatio, vel emphyteuſis, & quando? *ib.*
2 Quid ſit livellum? ad quid teneatur livellarius? & n. 3. *ib.*

L O C A T I O.

§. I.

Quid ſit locatio, & quæ ejus requiſita, ac quotuplex?

1 Quid ſit locatio, & quid requiratur ut valeat? An locatio ſimpliciter facta nulla facta mercedis, vel penſionis mentione valeat, & de qua mercede vel penſione intelligatur? an de rigore juris contractus vitietur ratione incertitudinis? quid de æquitate canonica? & an æquitas canonica ſit ſervanda in foro cæſareo? & n. 2. 3. & 4. *p.* 334.
5 Quid in hoc contractu attendatur? quid ſi conſuetudo ſit difformis? & n. 6. *ib.*
7 Quæ requirantur ad Locationem? an locatio rei prius locatæ ſubſiſtat? an rei quæ non exiſtit? & n. 8. *ib.*
9 Quotuplex ſit? perpetua Locatio an differat ab emphyteuſi? *ib.*
10 Locatio ad vitam, an dicatur ad longum tempus, aut perpetua? facta ſine præfinitione temporis ad quale tempus intelligatur? & n. 11. *ib.*
12 An collata in voluntatem conductoris dicatur ad longum tempus? *ib.*
13 Quid ſi locator dicat *loco tibi hanc rem ad longum tempus*? quid per hoc tempus intelligatur? *ibid.*
14 Ad ſeptem annos an dicatur ad modicum tempus? & quid ad decem annos? & n. 15. *p.* 335
16 De novennio ad novennium an dicatur ad longum tempus? *ib.*
17 An locatio facta de novennio in novennium, aut de quinquennio in quinquennium, dicatur unica locatio, vel plures? & n. 18. *ib.*
19 Quæ ſit differentia inter locationem ad longum, & ad breve tempus? *ib.*
20 An locatio ad longum tempus veniat nomine alienationis? *ib.*
21 Quænam dicatur locatio ad modicum tempus? *ib.*

§. II.

Locatio an obliget ſucceſſorem, aut emptorem rei locatæ, ac in quos tranſeat, tam active, quam paſſive?

22 Emptor rei locatæ aut ſingularis ſucceſſor an teneatur ſtare locationi, vel colono? & ſi eum expulit, ad quid teneatur alienans? quid ſi conductor habuit aliquod jus in re locata uti hypothecam omnium bonorum pro ſecuritate contractus? quid ſi colonus conduxit ad longum tempus? quid ſi locator juravit de ſervanda Locatione? quid in hærede vel ſucceſſore univerſali? quid ſi emptor habuit notitiam locationis rei emptæ? quid ſi colonus fecit impenſas, ſeminavit &c. an pro anno cœpto ſucceſſor ſingularis teneatur ſtare colono? & n. 23. *ad* 30 *ib.* & *p.* 336.
31 An emens rem locatam vigore juris congrui poſſit expellere conductorem? & de ratione? & n. 32. *ib.*
33 An ſucceſſor in beneficio teneatur ſtare locationi & conductioni prædeceſſoris? *ib.*
34 An quando ſucceſſor ſingularis non teneatur ſtare colono, ſi velit ſtare colonus, poſſit cogi? cur non *p.* 337.

§. III.

An, quomodo, & quando Locator poſſit expellere Conductorem? Et an conductor ſit in nova locatione præferendus?

35 Quid

35 Qoid ſi Dominus re locata indigeat? quid ſi Locator adjecit pactum de noo expellendo inquilinum? quid ſi locatio eſt ad longum tempus? quid ſi cooductor non ſolvit penſionem? quid ſi rem locatam deterioravit? quid finita locatione? & n. 36. ad 40. p. 338.
41 An judicium intentatum contra Conductorem ad ipſum expellendum ſit poſſeſſorium, vel petitorium? ib.
42 An conductor antiquus ſit præferendus novo, & quando, & quibus in caſibus? ib.
43 An Eccleſia ſi non vult pro ſe retinere, teneatur relocare primo conductori antiquo? ib.
44 An agnati in renovatione locationis habeant jus prælationis? ib.

§. IV.

De tacita renovatione ſeu ratificatione locationis.

45 Locationis tempora finito, ſi conductor perſeverat in re conducta cum ſcientia & patientia locatoris, an inducatur renovatio, & ad quantum tempos? quid in prædio urbano, quid in ruſtico? quid ſi conductor in re conducta permanſit per modicum tempus? quid ſi Conductor eſt amens, vel furioſus? & n. 46. & 47. ib.
48 Reconductio tacita an ſit ejuſdem qualitatis ac expreſſa? & n. 49. p. 339.
50 An reconductio tacita tollatur per contrariam præſumptionem? ib.
51 An reconductio tacita habeat etiam locum in locatione facta a Republica? quid ſi conductor ex ſua parte contractum non implevit, an procedat tacita reconductio? an tacita recondoctio habeat locum in re conceſſa ad certom tempus cuſtodiæ cauſa, aut in locante operas ſuas in prædio ſui cuſtodiæ cauſa? & n. 52. & 53. ib.
54 Quid ſi aliquis poſt finitam locationem factam ad modicum tempus, ut ad annum, vel biennium, perſeveravit in poſſeſſione rei conductæ per triginta annos, ſciente & patiente locatore, ſolvendo uniformem annuam penſionem, intelligiturne tacite reconduxiſſe? ib.
55 An locatio facta ad annum præſumatur contiouata in futurum, quamvis non probetur de facto ad effectum condemnandi poſſeſſorem, ad reſtitutionem penſionum? ib.

§. V.

An re meliorata penſio augeri poſſit? & quando locator teneatur remittere?

56 Re locata per conductorem meliorata propriis expenſis, an locator poſſit augere penſionem? ib.
57 An augeri poſſit penſio propter maximam fertilitatem, & quando? an propter alluvionem? & n. 58. & 59. p. 340.
60 An & quando Conductori fieri debeat remiſſio ob caſum fortuitum grandinis? ib.
61 Quænam dicatur magna ſterilitas? ib.
62 An remiſſio habeat locum in deperditione fructuum jam collectorum, & quando? ib.
63 Quid ſi fructus pauci collecti effecti ſunt per ſe cariores? ut quia ſterilitas eſt univerſalis, & ſic per conductorem ex pretio collecto penſionem ſolvere poteſt. ib.
64 Quid ſi ſterilitas anoi præſentis poteſt compenſari ubertate aliorum? ib.
65 Quid ſi conductor renuntiavit caſibus fortuitis & illos in ſe ſuſcepit? ib.
66 Quid ſi damnum contigit culpa Conductoris? p. 341.
67 An conductor renuntians caſibus fortuitis cenſeatur renuntiaſſe etiam illis, qui contingunt ex facto Locatoris etiam juſto, ut quia Conductor prohibetur uti re conducta, aut diſſipantur fructus ob odium locatoris? ib.
68 An qui ſuſcepit in ſe periculum cenſeatur etiam ſuſcepiſſe caſum fortuitum? vel quando? & n. 69. ib.
70 Quid ſi caſus fortuitus contingat, non in fructibus pendentibus, ſed in ipſa re locata, ut ſi olivetum vel vinea ob hyemis aſperitatem fuit exſiccata, aut domus locata ante finitum tempus locatio ſuit combuſta? ib.
71 Quid ſi ſterilitas fructuum provenit ex ipſa re uti ſi vineæ ob vetuſtatem paucas uvas produxerunt? & n. 72. ib.
73 Ad quid teneatur Conductor ut obtineat remiſſionem ob ſterilitatem? & quænam debeat eſſe læſio ut illi debeatur remiſſio? & n. 74. 75. & 76. ib. & p. 342.
77 An cenſeatur probatum damnum, ſi conductor de novo ſeminavit? ib.
78 An in locatione ad longom tempus ob damnum contingens in fructibus fiat remiſſio? cur non? ib.

§. VI.

Ad quid teneatur tam Locator, quam Conductor?

79 Quando Locator teneatur Conductori ad intereſſe damni emergentis, ſeu lucri ceſſantis? ib.
80 Locator an teneatur præſtare ut Conductor re locata uti, ac frui poſſit amovendo impedimenta? an teneatur Conductori manifeſtare vitium rei locatæ? & n. 81. & 82. ib. & p. 343.
83 Quid ſi locavit paſcua, in quibus ipſo ignorante fuit herba peſtifera, ob quam interierunt animalia conductoris, teneturne Locator de damno? cur non? & n. 84. ib.
85 An Locator teneatur reficere expenſas a Conductore in re conducta factas, ſive neceſſarias ſive utiles? & quando? ib.
86 An Locator fundi teneatur præſtare colono in frumenta neceſſaria pro colligendis fructibus liquidis? ib.
87 An locator poſſit officere luminibus rei locatæ etiam ab extraneo? ib.
88 An poſſit rem locatam repetere non finito tempore locationis? aut quando? ib.
89 Quis teneatur ad onera impoſita ſuper re locata, ib.
90 Quid præſtare teneatur Conductor? ib.
91 Quæ culpa debeatur a Conductore? an leviſſima, an de levi? an de caſu fortuito? & quænam cauſæ excuſent a culpa & n. 95. ad 100. ib. & p. 344.
101 An Conductor poſſit ſe obligare ad culpam leviſſimam? & quis debeat probare culpam? an Locatur culpam, an Conductor caſum fortuitum? & n. 102. & 103. ib. & p. 345.
104 Quid ſi quis facit examinari teſtes ad perpetuam rei memoriam etiam parte non citata in loco, in quo patitur caſum fortuitum ſuper eodem, an illorum depoſitiones probent coram Judice competente? & quando? & n. 105. & 106. ib.
107 An conductor poſſit deſerere rem conductam ob ſupervenientem neceſſitatem belli, peſtis, ſpirituum &c. ante finitam locationem, & tunc teneatur ſolvere penſionem, ſeu quantam? quid ſi non monuit Dominum? quid ſi rem locatam deſerit ſine cauſa? ib.
108 An ceſſante neceſſitate belli teneatur ad rem redire, & in locatione continuare? p. 346.

§. VII.

De locatione facta duobus.

109 Quis ex duobus, quibus fuit facta locatio ſit præferendus? & n. 110. ib.

§. VIII.

De locatione bonorum Eccleſiæ?

111 Quomodo locatio rerum Eccleſiæ ſit facienda? facta ultra triennium an valeat. & n. 112. 113. 114. 115 & 116. ib.

§. IX.

Miſcellanea Locationis, Locatoris, & Conductoris.

117 An Locatio ſit contractus bonæ fidei? & an in illo veniat intereſſe damni emergentis & lucri ceſſantis? p. 347.
118 Locatio pluribus facta an cenſeatur facta omnibus in ſolidum? an ſi ſit facta ad corpus vel ad menſuram quomodo dignoſcatur? & n. 119. ib.
120 Facta a Communitate quomodo præſumatur facta? ib.

121

121 Locatio facta in annos ſingulos ſtatutia terminis an ſir una, vel plures? *ib.*
122 Facta a prædeceſſore an poſſit pro parte aceeptari, & pro parte recuſari? *ib.*
123 Facta per tutorem an arctet pupillum, & quare? an uxor teneatur ſtare locationi factæ per maritum de bonis paraphernalibus, ſi illam ſecit nomine usorio? *& n. 124. ib.*
125 An locatio rei particularis communiter pro indiviſo a ſociis poſſeſſæ poſſit ab uno ex ſociis, atiam invito alio ſocio fieri? *ib.*
126 Locatio rerum Eccleſiæ facta conſanguineis an ſit valida? *ib.*
127 Locatio an de ſubſtantia requirat ſcripturam, & an unus contrahentium poſſit alium cogere poſt contractum jam perfectum? *ib.*
128 An Locatio & conductio reguletur iiſdem regulis, ac venditio, & emptio? *ib.*
129 Locatio qoomodo probetur? *ib.*
130 Locatio effectom ſortita an probet poſſaſſionem rei locatæ? quibus concurrentibus? *ib.*
131 An Locatio probet valorem fructuum? cur non an dicatur uſuraria es eo quod Conductor Locatori mutoet pecuniam, cum pacto quod durrt Locatio, donec pecunia reſtituatur, ſi penſio eſt juſta? *& n. 132. ib.*
133 In Locatione, quando impeditur uſus rerum, an debeator penſio? relocatio an cenſeatur facta eodem pretio? facta a Prælato in rebus Eccleſiæ an cenſeatur perſonalis? *& n. 134. & 135. ib.*
136 Locationes annorum non longe diſtantium an faciant conjecturam locationis ſimilis medii temporis? & quare? *p. 348*
137 Quinam poſſint locare? an quis poſſit locare famulum ſuum? an res conductas? *& n. 138. & 139. ib.*
140 Locator ſeu Dominos domus an habeat tacitam hypothecam in bonis a conductore in fundum locatum illatis aut invectis pro penſione? & an Locator, conductore debito tempore penſionem non ſolvente, poſſit propria authoritate invecta & illata includere & detinere in domo vel ſundo locato? & an in illis præferatur omnibus creditoribus. *& n. 141. & 142. ib.*
143 An etiam illata ſeu invecta a ſecundo Conductore ſint tacite hypothecata primo Locatori, & pro qua ſumma? an hypotheca hæc competat etiam in veſtibus quotidianis, lectis, & reliqua ſuppellectili ad uſum quotidianum neceſſaria? an in rebus alienis? an ad prædictorum tacitam hypothecam requiratur ſcientia Domini tam in prædio ruſtico, quam urbano? & ratio diſcriminis. *& n. 144. ad 154.* *p. 349.*
155 An ad hypothecam ſit neceſſarium, quod fuerint illata animo ibidem retinendi quamdiu locatio durat? *ib.*
156 An ſcripturæ, & inſtrumenta continentia nomina ſcripta debitorum illata ſint tacite hypothecata? cur non? *ib.*
157 Res veniales in domum conductam invectæ aut illatæ, an ſint pro penſiona domus tacita hypothecatæ? *p. 350.*
158 An res famuli, qui inſervit Domino ſint tacita hypothecatæ, cur non? *ib.*
159 An hypocheca hæc tacita competat caſſionatio? *ib.*
160 An competat hæc hypotheca ſi foit datus fidejuſſor pro penſione ſolvenda? & qoæ ſententia communior? *ib.*
161 An tacira hæc hypotheca competat in illatis & invectis, quæ ſervando ſervari non poſſunt? & Locator allegans illata & invecta quid debeat probare? *& n. 162. & 163. ib.*
164 An hæc hypotheca procedat in illatis & invectis in navim conductam, & quare? quid de illatis in porticom, aut in ſtabulum? *ib.*
165 An & quando locatori competat via executiva in bonis invectis, & illatis. *ib.*
166 An locator poſſit retinere illata, & invecta per conductorem in rem conductam, non ſolum pro penſione, ſed etiam illa ſoluta pro alio debito? an habeat actionem ad damna & intereſſa contra conductorem, qui poſt disdictam perſeveravit in domo? & quid tunc locator teneatur probare? *& n. 167. ib.*
168 Locator finita locatione an debeat manutenere contra ſucceſſores Conductoris? & quæ actiones competere poſſint locatori ad conſequendam penſionem ſeu ad damna & intereſſe? *& n. 169. p. 351.*
170 In locatione facta, ad quem ſpectent arbores de quibus non ſuit facta mentio? *ib.*
171 Conducens rem propriam ignoranter, an perdat dominium aut poſſeſſionem? *ib.*
172 Ad quid teneatur Conductor finita locatione, & ſi alius prætendat ſe dominum rei conductæ, cui teneatur reſtituere? *& n. 173. ib.*
174 An habeat conductor retentionem rei conductæ ratione impenſarum in re conducta factarum, licet expellatur ob penſionem non ſolutam? quid ſi offeratur fidejuſſor de ſolvendis expenſis factis? *ibid.*
175 An Conductor repetat expenſas utiles & neceſſarias in re cooducta factas, ſi illæ ſine ſua culpa perierunt? *ib.*
176 An teneatur facere aggeres, & foſſata, & cooperire tectum, purgare puteum, aptare feneſtras, oſtia domus conductæ &c. an teneatur loco arborum mortuarum alias ſubrogare? *ib.*
177 An Conductori ſit facienda remiſſio ſi aut omnino non, aut male coluit, & poſtea ſupervenit ſterilitas? *ib.*
178 An in venditiona dominii directi conductor ſit præferendus? *ib.*
179 Quo tempore conductor teneatur ſolvere penſionem? *ib.*
180 An Conductor teneatur ſolvere penſionem, ſi pendente termino ad ſolvendum oriatur lis inter Dominum, & colonum, aot inter plures de Dominio rei conductæ diſputantes, & quomodo liberetur? *ib.*
181 Finita locatione in quo ſtatu ſundus reſtitui debeat? *ib.*
182 Conductor ſi emat a Locatore prædium ſibi locatum, aut poſt locationem locatorum rogavit ut precario illud poſſidere poſſit, an videatur receſſiſſe a locatione? *ib.*
183 An poſſit recuſare ſolutionem penſionis ob non adimplementum alicujus pacti, ſi locator ſit paratus reficere damnum, ſi quod exinde ſuit ſecutum? *ib.*
184 Conductor bonorum Eccleſiæ Laicus an poſſit conveniri in ſoro Eccleſiaſtico pro ſolutione penſionis? & ratio. *ib.*
185 Conductor an poſſit teſtificari ad ſavorem Locatoris, ſeu Domini? *ib.*
186 Conductoris fidejuſſor pro quibus fidejubere intelligatur, an ſolum pro ſolutione penſionis, an etiam pro damnis? *p. 352.*
187 Conductori quando detur abſolutio a juramento ad effectum ratardandi ſolutionem penſionis? *ib.*

LOCUS.

§. I.

De loco pio, ſacro, & religioſo.

1 Quotoplex ſit, & quotupliciter dicatur locus pius, & quis dicatur locus ſacer? quis dicatur locus religioſus? & quis ſit ſimpliciter locus pius? an hoſpitale ſit locus pius? an Collegium ſcholarium? an Capellæ, an oratoria? Locus religioſus an fieri poſſit ſine authoritate ordinarii? *& n. 2. ad 7.* *ib.*
8 Locus pius, qui eſt ſob immediata Regum, vel Principum ſupremorum protectione, an poſſit ab Epiſcopo viſitari, aut in quibus? & an hæc exemptio debeat probari? & quomodo? *& n. 9. p. 353.*
10 Quid ſi duo hoſpitalia, quorum unum erat ſub immediata Regum protectione, aliud vero ſub juriſdictione Epiſcopi pleno jure & acceſſorie fuerunt unita, poteritne Epiſcopus *unitum* viſitare? *& n. 11.* *ib.*
12 An loca pia poſſint ab Epiſcopo viſitari, ſi illorum cura ſpectat ad Laicos? *ib.*

§. II.

Miſcellanea de loco, quoad exemptionem, profana, & alia.

13 An quilibet locus præſumatur eſſe in aliqua Diœceſi?

ceſi? & quod ſit nullius Diœceſis, quomodo debeat probari? *p.* 354.
14 An locus exemptus conſtituat territorium ſeparatum ſi in litteris apoſtolicis enunciatur nullius Diœceſi; & quod locus ſit exemptus & non ſit da territorio an paria ſint? & an poſſit eſſe da territorio quoad ſitum, & non quoad juriſdictionem? *& n.* 15. *ib.*
16 An afferens locum aliquem aſſe in ſua Diœceſi probare id debeat (quomodo probetur quod locus ſit intra confines Diœceſis ad effectum Decimarum percipiendarum? *& n.* 17. *ib.*
18 Loca ſubjecta an regantur ſecundum mores Diœceſis? an locus contractus ſit attendendus in deciſivis, & quando? *& n.* 19. *ib.*
20 Quando ſit mentio de bonis exiſtentibus in certo loco, an veniant jura & actiones? cur non? *& n.* 21. *ib.*
22 In ſucceſſiona inteſtati an inſpiciatur locus rerum? *ib.*
23 Cujus Epiſcopi authoritas ſit interponenda in alienatione bonorum immobilium Eccleſiæ? *ibid.*
24 In collatione Beneficiorum an inſpiciendus ſit locus, in quo ea ſita ſunt, an is ad quem ſpectet Beneficii collatio aut alius? *ib.*
25 Poſſidens res hæreditarias in diverſis locis an poſſit ab hærede conveniri quolibet in loco pro reſtitutione? *ib.*
26 Locus quando cenſeatur adjectus demonſtrative, aut quando taxative in legatis, & donationibus? *ibid.*
27 Locus celebrati contractus an in inſtrumento exprimi debeat? & quare? an etiam locus loci? quid dicendum de loco loci particularis? *& n.* 28. *ad* 32. *ib. &* *p.* 355.
33 In quo loco debitor debeat conveniri? quid ſi plura loca fuerunt adjecta alternative, an poſſit in quolibet loco alternative in ſolidum conveniri? quid ſi plura fuerunt adjecta copulative? *& n.* 34. *ad* 37. *ib.*
38 Locus deſtinatæ ſolutionis an ſit locus contractus, an executionis? an quoad ſolemnitatem gabellæ a contrahentibus vigore ſtatuti ſolvendæ attendatur locus contractus, aut deſtinatæ ſolutionis? *& n.* 39. *p.* 356.
40 In quo loco debeat fieri ſolutio in mutuo, commodato vel aliis contractibus? *ib.*
41 Locus Judicii, qualis eſſe debeat, ut citatus teneator comparere? & quis debeat, probare locum non tutum? & coram quo Judice? & quomodo probetur? *& n.* 42. *ad* 47. *ib. & p.* 357.
48 An exceptio loci non tuti poſſit allegari a quocumque? *ib.*
49 Locus commiſſi delicti in libello accuſationis an ſit exprimendus? & qualiter? *ib.*
50 Locus honorabilior qualis dicatur? an in Eccleſia ratione ſedilium; ſepulturæ &c. ſit pratio æſtimabilis ſine ſimonia? *& n.* 51. *ib.*
52 Loca publica quot modis ſint talia? *ib.*
53 Locus noviter acquiſitus a Principe, ſi fuit acquiſitus de per ſe, & non acceſſorie ad aliam provinciam, an ſubjaceat legibus aut ſtatutis ejuſdem Principis? *ib.*
54 Loca in quibus ſunt ſeminaria diſcentium & docentium ad commune Eccleſiæ bonum an ſint exempta a taxa ſeminarii. *ib.*

LOCUTIO.

1 Locutio generalis quomodo intelligatur? & ad quæ extendi debeat? & quæ comprehendat? *ib.*
2 Locutionis uſus qualis ſit attendendus? *ib.*
3 Qualis loquendi modus demonſtret intentionem loquentis? *ib.*
4 An loquentis perſona veniat in generali ſarmone? quando non? *ib.*
5 Locutio pluralis quando reſolvatur in ſingularitates? & locutio ſingularis an ſemper trahatur ad pluralitatem? & quando? *& n.* 6. *ib.*
7 Locutio indefinita in depoſitione teſtium an æquipolleat univerſali? *ib.*
8 An locutionis uſus vulgaris ſit attendendus? & quando? *ib.*
9 Locutio generalis quæ comprehendat? *ib.*
10 Locutio diſcretiva quid operetur? *ib.*

LÆSIO, &c.

Vida ſup. *pag.* 318.

1 Læſio anormis an reddat contractum ſimulatum, & a quo ſit probanda? *& n.* 2. *ib.*
3 An conſideretur in donatione? remiſſive. *ib.*
4 An dicatur læſio, ubi injuſtitia & nullitas deficit? qualis debeat eſſe in ſummariiſſimo poſſeſſorio? *ib.*
5 Quæ læſio ſufficiat ad reſcindendam liberationem ſeu venditionem factam a Judice? *ib.*
6 Læſio an cadat in diviſione fideicommiſſi reciproci & coæqualis? *ib.*
7 Ab Eccleſia an poſſit probari non obſtante beneplacito apoſtolico? & quid in ſummariiſſimo? *ib.*
8 Quotuplex ſit læſio in contractibus? *& n.* 6. *ib.*
10 Læſio in contractibus in quibus lucrum, & damnum pendet ab eventu fortunæ, an conſideretur poſt eventum? *p.* 359.
11 Quo tempore conſiderari debeat læſio? *ib.*
12 An læſio probetur per teſtes, qui deponunt de ſuo judicio, & non dant cauſam ſcientiæ? *ib.*
13 Læſio ſi non fuit probata, an poſſit Judex inquirere verum valorem? *ib.*
14 An læſio in tranſactionibus conſideretur habito reſpectu ad rei valorem aut ad dubium litis aventum? *ib.*
15 Læſio an conſideretur, ſi læſus ſcivit læſionem? cur non? *ib.*
16 An læſus dicatur Venditor, qui vendidit fundum in quo latebat theſaurus ad emptore repertus? *ib.*
17 Læſus agendo ad reſciſſionem qualem debeat concipete libellum? læſus ultra dimidium quod habeat beneficium, & quiſnam dicatur læſus ultra dimidium? & an habeat remedium *L.* 2. *C. de reſcind. vend.* etiam contra ſuceeſſorem ſingularem? *& n.* 18. *&* 19. *ib.*
20 Læſus, re, in qua contigit læſio, fortuito perampta, an habeat actionem contra lædentem. *ib.*

Praxis Criminis læſæ Majeſtatis.

§. I.

Quid ſit crimen læſæ majeſtatis, & quo gradus, ſeu capita illius.

1 Quale crimen ſit læſæ majeſtatis; Et quid, a quo committatur. *& n.* 2. *p.* 360.

§. II.

Contra quos committatur.

3 An offendens Cardinalem committat crimen læſæ? Et de ratione, & an auxilium, vel conſilium dantes? *ib.*
4 Quas pœnas incurrat offendens Epiſcopum? *ib.*

§. III.

Contra quos alios committatur?

5 An contra tyrannum? An contra Legatum Papæ? Quando? an contra uxorem Imperatoris & in quo capite? An contra Confœderatos Principis ſupremi, quando non? An contra Conſiliario, & alios Miniſtros Principis? An offendens magiſtratum aut officiales Curiæ? *& n.* 6. *ad* 10. *ib. & p.* 361.
11 An offendens nuntios, aut oratores Principis? An oppugnans propriam patriam, vel illam prodens? Et revelans illius ſecreta? *& n.* 12. *ib.*
13 An contra Principes inferiores ſuperiorem recognoſcentes. *ib.*

§. IV.

Quibus modis committatur?

14 An extrahentes illos qui confugiunt ad Eccleſiam? An privatum carcerem exercens? An maledicens Principi? An eximens carceratum e carceribus? an fabricans falſam monetam? & quot modis fabricetur falſa moneta? An tingens monetam æream cum auro? *& n.* 15. 17. *&* 18. *ibid. & p.* 435.

19 An

16 An Princeps peccet, ſi fraudem in moneta in præjudicium populi committit? p. 435.

19 An rebellione? & quinam committant rebellionem? an conſpiratione aut conjuratione? Quid ſit conjuratio & quomodo differat a Conſpiratione? An conventicula habentes contra Principem? An ſeditionem committentes? An revelans ſecreta Principis? An conſulentes, auxiliantes? & n. 20. ad 25. p. 363.

26 An uſurpans jurisdictionem Principis? An turbantes juriſdictionem Judicis? & n. 27. ib.

§. V.

De pœnis contra crimen læſæ.

28 Pœna mortis quibus inferatur? Et aliæ pœnæ? & quæ pœna inſligatur de Jure Canonico? & n. 29. ad 35. p. 364.

36 An Reus læſæ amittat ea quæ ſunt juris naturalis, ſeu gentium? ib.

37 Quare filii puniatur propter crimen patris? ib.

38 Lex *quiſquis* quos comprehendat, vel non? An filius patris rebellis privetur ſucceſſione & quorum bonorum? & n. 39. 40. 41. & 42. p. 365.

43 An pater puniatur ob crimen læſæ commiſſum a filio? an uxor filii? An comprehendat agnatos? Et quomodo debeat conſtare de crimine? Et in tali caſu criminis læſæ quibus applicentur bona? & n. 44. ad 47. ib.

§. VI.

An in crimine læſæ puniatur conatus ſeu affectus non ſecuto effectu.

48 An affectus puniatur non ſecuto effectu? quid ſi non fuit deventum ad actum proximum? & quid ſi conſuetudo eſt in contrarium? ib.

49 An in hoc crimine locum habeat pœnitentia? vel quando? & n. 50. p. 366.

§. VII.

Qualiter reus ſe poſſit defendere ab hoc crimine.

51 Quid ſi crimen non fuit commiſſum contra Principem principaliter & directe, ſed incidenter & ſecundario? ib.

52 An excuſetur ignorantia? an propter metum? quid ſi nullum intulit damnum Principi aut Reipublicæ. & n. 53. & 54. ib.

55 An ex cauſa neceſſariæ defenſionis? quid ſi caret dolo? quid ſi offendit Principis miniſtrum ex odio privato aut injuria privata? & n. 56. ib.

§. VIII.

Quomodo in hoc crimine procedatur?

57 An procedatur ſummarie, de plano, & ſine ſtrepitu, an auferantur reo defenſiones, & qualia in hoc judicio ſervari debeant? & quomodo in hoc crimine procedatur? & n. 58. ibid.

59 An Princeps non recognoſcens ſuperiorem poſſit in proceſſu hujus criminis ſupplere omnes defectus? & an poſſit eſſe Judex in cauſa propria? Et quis in hoc crimine ſit Judex? & probationes quæ ſufficiant ad probandum hoc crimen? quæ probatio requiratur ad probandam rebellionem? & de ratione? & n. 60. 61. & 61. p. 367.

63 An in hoc judicio poſſit deſiſti ab accuſatione? an poſſit advocari? qui ſtipulantur pro reis criminum læſæ quam pœnam incurrant? & n. 64. & 65. ib.

66 An in hoc crimine accuſatore non probante reus abſolvatur? aut quando? & de ratione, an procedatur contra juris regulas, & quinam admittantur ad accuſandum? Quomodo puniatur non revelans hoc crimen? An privilegiati poſſint in hoc crimine torqueri? an reus hoc crimine poſſit alienare? An poſſit agere in judicio? & pœnæ illius. & n. 67. 68. & 69. ibid.

70 Clericus reus læſæ a quo Judice ſit puniendus? quid in cauſis feudorum? ib.

§. IX.

Miſcellanea de crimine læſæ.

71 An adulterium commiſſum cum uxore Imperatoris ſit crimen læſæ? p. 368.

72 An ejicientes Cardinales ſeu Epiſcopos e ſuis Diœceſibus & territoriis, & ad talia concurrentes conſilio aut auxilio? ib.

73 An Imperator poſſit committere crimen læſæ, & contra quem? an miles ſtipendiarius deſerens militiam? quando non? ib.

74 An fœminæ reæ læſæ eodem modo puniantur ac maſculi? cur non? ib.

75 Qua pœna puniatur reus læſæ de jure canonico? ib.

76 Quando in crimine læſæ proceditur contra memoriam defuncti, an citari debeant filii cognati & ſucceſſores? ib.

77 Rebellis ut quis dicatur an requiratur ſententia, & quæ? ib.

LUCRUM.

1 Ex contractu lucrum an facere poſſit, qui contractum non implevit? ib.

2 Lucrum ceſſans ut debeatur, quæ requirantur? ib.

3 Lucrum dotis debitum viro an detrahi debeat ex bonis dotalibus? an lucrum dotis, quod maritus facit, ſit conferendum aliis fratribus? cur non? an debeat communicari inter ſocios omnium bonorum? & n. 4. p. 369.

5 An lucrum dotis ceſſet, quando dos eſt reſtituenda, an debeatur etiam in dote promiſſa, & quando competat actio? ib.

6 Lucrum ceſſans qualiter ſit probandum? & dum taxatur an detrahi debeant expenſæ, & periculum? ib.

7 Lucrum ex culpa proveniens an poſſit deferri cauſanti culpam aut delictum? cur non? ib.

8 An lucrum cum damno compenſari poſſit? & quando? lucrum quod a Lege datur privatus auferre poſſit? & ex alieno pendens arbitrio an ſit conſiderabile? & n. 9. & 10. ib.

11 An lucrum ceſſans pro damno habeatur? ib.

12 An lucrum quis debeat capere ex eo, quod exiſtit impugnare? quid ſi ſuccubuerit? & n. 13. ib.

14 An lucrum dotale ſit creditum, & mulier teſtando poſſit illi præjudicare? & an creditor lucri præferatur legatariis? & quare? an Lucrum dotis, quod ſtatutum concedit in bonis, habeat locum in bonis ſitis extra territorium ſtatuentium? an debeatur etiam quando dos fuit conſtituta partim in bonis liberis, partim in fideicommiſſariis? & n. 15. & 16. ib.

17 An lucrum, ſeu illius intereſſe ſit certum vel incertum? ib.

18 Lucrum dotis, ubi ſtatutum illud defert marito mortua uxore ſine liberis ex eo matrimonio, ea mortua cum liberis, an lucretur maritus? ib.

19 Lucrum ceſſans an debeatur non ſolito negotiari? quid in lucro extrinſeco, quid in intrinſeco, uti in lucro fructuum? ib.

20 Lucrum radicatum, & damnum an a pari procedant? & quomodo lucrum intelligatur? ib.

21 An lucrum aliquis conſequi debeat cum alterius jactura? cur non? ib.

22 An lucrum percipiat, qui recipit quod ſibi debetur? an lucri amiſſio dicatur damnum, non tantum quando eſt acquiſitum, ſed etiam cum eſt proxima ſpes acquirendi? & n. 23. ib.

24 An lucrum dotale debeatur etiam in dote promiſſa etiamſi pro illius ſolutione non venerit dies an marito debitum ex ſtatuti diſpoſitione habeat titulum lucrativum? & n. 25. p. 370.

26 An lucri radicati & damni ſit par ratio, ita ut perdens lucrum quæſitum dicatur pati damnum? & quando non dicatur lucrum radicatum? ib.

27 Lucrum factum a filiofam. ſi fuit negotiatus nomine patris, cui cedat? & de ratione, ib.

28 Lucrum ob aſſecurationem an ſit prohibitum, cur non? & cum qua diſtinctione? ib.

29 Quotuplex lucrum poſſit concurrere in mercatore? lucrum & ſalarium an debeatur pro labore mercium emendarum, & pro cambio pecuniarum? & n. 30. ib.

31 Lucrum factum pecunia quæ habuit principium eſt rebus communibus, an debeat a fratre fratri communicari? *ib.*
32 An lucrativa cauſa ſit minus favorabilis quam oneroſa? *ib.*
33 An lucrum debeat participare, qui participat de damno? & an lucrum dotale, hæreditas, legatum, & ejuſmodi poſſint repudiari in præjudicium creditorum? *& n. 34. ib.*
35 Ex lucro mariti an deducatur legitima quando dos eſt inofficioſa? *ib.*
36 Lucrum ſortis an ſit licitum? *& n. 37. p. 371*

LUDUS.

1 Ludus quid ſit? jam cœptus an poſſit intermitti parte invita? *p. 371.*
2 De natura ſua an ſit illicitus? & quomodo fiat illicitus? quot ſint ludorum genera? *& n. 3. ib.*
4 Quare ludus ſit prohibitus in quo fortuna ſimpliciter dominatur? & hæc prohibitio quos effectus operetur? *ib.*
5 An victus teneatur lucranti ſolvere amiſſum? cur non? *ib.*
6 Quid ſi exiſtat conſuetudo permittens ludum de jure prohibitum? *& n. 7. ib.*
8 An quando victo datur repetitio victor in foro conſcientiæ teneatur reſtituere etiam ante Judicis ſententiam? plures ſententiæ, & quæ verior? *ibid.*
9 In ludo licito & permiſſo uſque ad quam ſummam liceat ludere? Et an in ludo licito vel permiſſo committens fraudem teneatur ad reſtitutionem? & in quo foro? *ibid.*
10 Quid ſi inter colluſores unus habeat pecunias aut poſſibilitatem ſolvendi, alter vero ſit pauper aut filiusfamilias, poteritne pauper aut filiusfamilias lucrari ſi vincit? cur non? *ib.*
11 Quid ſi unus ex colluſoribus alterum ſuperat in arte ludendi? teneturne peritior reſtituere lucrum? & ratio. *p. 372*
12 Ludus, quibus ſit prohibitus? & an liceat eſſe præſentem, & cum ludente facere partem? An valeat ſtatutum, vel conſuetudo permiſſiva? *ib.*
13 Ludus quomodo puniatur, tam de jure civili quam canonico? *ib.*
14 Quomodo puniatur tenens ludum in domo ſua? *ib.*
15 Ludens cum filiofamilias, Monacho, aut inſtitore qui alienam ludunt pecuniam, ſi vincit quod crimen committat? Et in dubio an præſumatur ſcire qualitatem perſonarum colludentium? *ibid.*
16 Peccatne mortaliter ille, qui ludit ludo non prohibito cum intentione lucrandi magnam quantitatem? ratio affirmantium, ratio negantium. *ib.*
17 An ludens ludo de jure prohibito peccet mortaliter? Cur non? quæ ſententia ſit probabilior? *ibid.*

LUXURIA.

1 An luxuria non plus habere debeat, quam caſtitas? Quid ſi alicui fuerunt prohibitæ nuptiæ cum certa puella ſub pœna amiſſionis legati amittitur ne legatum, ſi illi puellæ non nupſit ſed cum ea inhoneſte vixit? *ib.*
2 Quot malorum ſit cauſa luxuria? *ib.*
3 An poſſit dici vita luxurioſa in filia ex unico actu? an poſſit dici luxurioſa ſine corporali commixtione? *ib.*
4 Mulier ut dicatur luxurioſa aut luxurioſe vivere quid requiratur? *ib.*

BIBLIO-

BIBLIOTHECA JURIS CANONICO-CIVILIS.

FABRICA.

Praxis Fabricæ, ſeu *Ædificii*.

1 FABRICANS poteſt ædes ſuas uſque ad Cœlum tollere. *L. altius. Cod. de ſervitut.* licet vicini luminibus officiat. *L. cum ea. ff. de ſervit. urb. præd.* Ciarlin. *contr. for. cap.* 30. Sperel. *dec.* 54. *num.* 25. & 26. & 55. Gail. *lib.* 2. *obſ.* 69. Rub. *dec.* 587. *par.* 5. *tom.* 2. 2. *recent.* Honded. *conſ.* 80. *num.* 14. *vol.* 1. Surd. *conſ.* 127. *num.* 18. Rota *in Romana Tramontanæ* 7. *Jun.* 1623. *coram Pirovano & in Macerat. fabricæ* 26. *Maii* 1634. *coram Urgellen.* & *dec.* 587. *par.* 5. *num.* 1. *recent.* Andreol. *contr. for.* 295. niſi obſtet ſervitus in contrarium, vel fiat ad æmulationem, quod tamen non præſumitur, niſi fiat ad proſpectum Religioſorum Capon. *diſc. for.* 371. quod tamen limitatur, ut ſcilicet nemini liceat etiam in domo, ſeu ſolo proprio quodcumque opus conſtruere, ex quo mediate, ſeu immediate in alienum fundum aliquid immittatur, ex quo damnum vicino eveniat. *L.* 2. *merito. ff. ne quid in loco publ.* Cepoll. *de ſervit. urb. præd. cap.* 60. *num.* 3. & 4. Gratian. *diſc. for. cap.* 896. *num.* 12. & 13. Bero. *conſ.* 131. *num.* 14. & 17. *lib.* 3. Surd. *conſ.* 233. *num.* 12. Sperel. *dec.* 55. *num.* 51. & *dec.* 57. *num.* 2. *part.* 1. Hinc non poteſt vicinus ſtillicidium, aut aliquid aliud protendere ſuper ſolum vicini. Cepoll. *loc. cit. cap.* 32. Sperel. *loc. cit.* nec artem facere, ex qua aliquid in alienum fundum cadat, ut in lapidicina, cujus fragmenta cadant in alterius fundum. Cepoll. *loc. cit. cap.* 31. Sperel. *dec.* 58. *num.* 8. & 9. nec artem fœtidam exercere, cujus malus odor vicinis gravis ſit. Mandoſ. *de inhibit. q.* 79. *per tot.* Surd. *conſ.* 137. *num.* 1. Sperel. *loc. cit.* & alia, de quibus in Rot. *dec.* 819. & 820. *per tot. p.* 18. *rec. tom.* 2. ſicut nemo poteſt fabricari officiendo luminibus ſcalarum alterius. Sperel. *dec.* 58. Ciarl. *contr. for. cap.* 30. etiam ſervitute non conſtituta. Capon. *diſc. for.* 167.

2 Fabricari quis poteſt in muro communi, etiam obturando lumina vicini. Ciarl. *d. cap.* 30. ubi communior, niſi pacto, vel conſuetudine fuerit introducta contraria ſervitus. Tuſc. *litt. E. concl.* 37. Capon. *diſc. for.* 171. vel ſi murus alias non ſerviebat ad fabricandum. Sperel. *dec.* 54. *nu.* 26. & *dec.* 55. Theſaur. *dec.* 23. Cyriac. *contr. for.* 460.

3 Fabricans etiam in ſuo, ſi nullum ſentit incommodum, & alteri nocet, tenetur deſiſtere. *L.* 1. *ff. de aqua pluv. arcen.* quia videtur ad alterius invidiam, & æmulationem facere. *L. opus novum. ff. de oper. publ.* DD. *in L. ex hoc jure. ff. de J. & J.* Sperel. *dec.* 55. *num.* 22. Faber. *in Cod. lib.* 3. *tit.* 24. *defin.* 5. *num.* 3. Theſ. *dec.* 16. *num.* 10. Cepolla *de ſervit. urb. præd. cap.* 62. *num.* 2. Cephal. *conſ.* 130. *num.* 12. *lib.* 1. Gail. *loc. cit. num.* 17. Vivius *dec.* 306. *num.* 9. Menoch. *de arb. caſ.* 156. *num.* 3. & *de præſ. lib.* 6. *præſ.* 29. *num.* 28. apud quem variæ conjecturæ animi nocendi. Sperel. *dec.* 58. quæ tamen æmulatio non præſumitur, niſi fiat fabrica in proſpectu Religioſorum. Capon. *diſc. for.* 158. 371. & 381.

4 Fabricans in ſuo juxta domum vicini, debet intermittere certum ſpatium. *L. fin. ff. fin. regund.* Ciarl. *d. cap.* 30. Cepoll. *de ſervit. cap.* 40. ſpatium vero, ſecundum aliquos debet eſſe quinque pedum. Bart. *in L. item ff. de injur.* Ciarlin. *loc. cit.* Capon. *diſc. for.* 167. Cepoll. *cap.* 61. Tuſc. *litt. B. concl.* 36.

5 Fabricare nemo poteſt, etiam ad propriam utilitatem, ita ut ſaltem occaſionaliter Moniales videri poſſint, quia hoc eſt de genere prohibitorum. Capon. *diſc. for.* 178. Covar. *var. reſ. lib.* 3. *cap.* 14. *num.* 8. *verſ. ultima.* Sperel. *dec.* 58. *num.* 6. Antonel. *de regim. Eccleſ. lib.* 2. *cap.* 2. Idem dic, ſi poſſunt videri Monachi, aut Religioſi. Barboſ. *de Jur. Eccleſ. lib.* 2. *cap.* 12. *num.* 79. Tambur. *de jure Abb. tom.* 3. *diſp.* 5. *quæſt.* 2. *num.* 4. Portell. *in dub. Regular. verb. Monaſterium. num.* 3. Giurba *dec.* 86. *num.* 8. Buratt. *dec.* 631. *num.* 22. ubi Ferentil. *num.* 28. De Luca *de ſervit. diſcurſ.* 21. quamvis adſit via intermedia. Sperell. *loc. cit. num.* 9. Vinc. de Franch. *dec.* 215. Tranchedio. *loc. cit. num.* 16.

6 Fabricari in domo ſua feneſtram, per quam patet proſpectus in alienam domum, nemo poteſt, niſi hoc faciat ad ſui commodum, & non ad æmulationem. Item ſi ædificium parum prodeſt ædificanti, ſed multum nocet vicino. Item ſi fabrica elevatur non ad proprium commodum, ſed ut vicini uxor, filiæ, vel moniales videri poſſint. Item niſi ſtatutum, vel conſuetudo obſtent, tunc enim poteſt cogi ad vendendum ſervitutem non fabricandi. Barb. *loc. cit. num.* 79. Tranched. *loc. cit.* Berons *conſ.* 135. *num.* 6. *lib.* 3. Borgin. *dec.* 8. *num. fin. par.* 50.

7 Fabricans in ſolo publico perdit opus, quia dicitur in mala fide, & præſumitur potius donare velle, quam acquirere. *L. adeo* 7. *§. ex diverſo. ff. de acquir. rer. dom. §. ex diverſo. inſt. de rer. diviſ. L.* 2. *§. ſi quis. ff. ne quid in loco publ.* ſicut etiam ædificans ſcienter in ſolo alieno, qui nec expenſas repetit, ſed domino ædificii, ſeu ſoli cedunt. *d. §. ex diverſo. inſt. de rer. diverſ. d. L. adeo &c. L. redemptores. ff. de rei vindic. L. uſufructuarius* 51. *ff. de uſufr.* Rot. *dec.* 116. *a num.* 5. *part.* 6. *rec. apud Rub.* ubi de melioramentis in re uſufructuaria factis non neceſſariis, ſed voluptuariis. ad tex. *in L. ſi quis domum. §. hic ſubjungi. & §. idem quærit. ff. locat.* imputet enim ſibi fabricans, etiamſi fuerit uſufructuarius, vel conductor, quod lege reſiſtente, ac nolente in ædificaverit id, quod tollere non poteſt, maxime renuente propter hoc Urbis decore. *L.* 2. *Cod. de ædif. privat. L. Prætor. §. hoc interdictum. ff. de nov. oper. nunciat.* & quod ſe aliquo remedio vindicare non poſſe ſcire debuit, ut notant DD. *in L. ſed & ſi quid inædificaverit. ff. de uſuſ.* Caſtill. *de uſufr. cap.* 33. *num.* 12. Nec etiam ratione melioramentorum, quia in illis non attenditur, quid impenſum fuerit, ſed quid fuerit melioratum: & ideo debet ſibi imputare fabricans, ſi impendit

id, quod magis ad ſuam voluptatem, quam utilitatem Domini præſtare intellexit. Garz. *de expenſ. & meliorat. cap.* 11. *ſub num.* 28. & DD. apud Rot. *l. c.* Limita primo in parte uſufructuario, qui impenſas a filio repetit, juxta tradita per Bald. *in auth. excipitur num.* 4. *Cod. de bon. quæ liber.* Garz. *de expenſ. & meliorat. c.* 21. *n.* 13. & alii apud Rot. *cit. n.* 11. Limita ſecundo, ſi ædificium conſtructum ſeparabile, ſit abſque læſione prioris ſtatus rei locatæ: tunc enim permittenda eſt aſportatio, & abraſio. Giurb. *de conſuet. Meſſan. cap.* 15. *gl.* 10. *n.* 19. & 23. Mareſc. *var. reſ. lib.* 2. *cap.* 110. & *cap.* 111. *n.* 2. vel certe eſt ſolvendum illius pretium, ne quis locupletetur cum alterius jactura, juxta tex. *in L. Dominus horreorum.* §. 1. *ff. locati. L. ſi ſervus. ff. de pignor. act.* DD. apud Rot. *dec.* 565. *num.* 6. & 7. *p.* 18. *rec. tom.* 2.

8 Etiamſi regulariter fabrica, ſeu ædificium fabricatum ſolo cedat, juxta *L.* 2. *Cod. de rei vindic.* & hoc procedat etiam in Eccleſia, quæ in alterius Eccleſiæ ſolo fuit ædificata. Bald. *conſ.* 311. *n.* 4. *lib.* 3. tamen quoties Princeps in ſolo ſuæ Juriſdictioni obnoxio ædificat, & illud in alterius uſum deſtinat, ac transfert, cenſetur in eundem uſum translatum nedum ædificium, ſed etiam ipſum ſolum, quod in hoc caſu, inverſo Juris ordine, cedit ædificio. Abb. *conſ.* 62. *n.* 14. *ver. ex ſecundo.* & *n.* 15. *verſ. nunc reſtat. lib.* 2. apud Rot. *dec.* 432. *part.* 5. *rec. tom.* 2.

9 Fabrica, vel ædificium debet æſtimari, quanti communiter poteſt vendi habentibus notitiam ædificii, & non ſecundum materialia. Maſcard. *de probat. concl.* 656. Covar. *lib.* 2. *var. reſ. cap.* 31. Pajatel. *annot.* 29. Rot. *dec.* 119. *p.* 15. *rec.* ubi etiam ad judicanda melioramenta facta. Menoch. *de arb. caſ.* 183. Covar. *l. c.*

10 Fabricans capellam, an poſſit illi imponere ſua inſignia, vide *Patronus*, & *Inſignia.* quando ſit demolienda, vide *nuntiatio*, ob publicam utilitatem deſtrui poteſt. *L. preſcriptio. Cod. de oper. publ.* ubi Bald. Tranched. *conſ.* 12. *n.* 10.

11 Fabri locantes ſuam operam pro conſtruendo ædificio, ſi illud fuit perfectum, & corruat, vel inveniatur vitioſum, an teneantur denuo ſuis expenſis facere, vide Coſtam *de port. rata*, *q.* 127. *n.* 7. Paſqual. *de patr. pot. part.* 4. *cap.* 6. *n.* 96. & DD. affirmantes, quod probant ex *L. Martius & L. fin. ff. locati.* Pariſ. *conſ.* 73. *per tot. lib.* 1.

F A C T U M.

Praxis facti proprii.

1 Factum proprium nemo poteſt impugnare, & infringere. *L. poſt mortem. ff. de adopt.* Fachin. *libr.* 5. *controv. Jur. cap.* 19. Seraphin. *dec.* 334. *num.* 1. Mar. Antonin. *var. reſol. lib.* 1. *reſ.* 5. *n.* 2. Menoch. *conſ.* 160. *num.* 5. Surd. *conſ.* 284. *nu.* 5. Lim. 1. in Prælato nulliter alienante bona Eccleſiæ, qui nomine Eccleſiæ facto proprio poteſt contravenire alleganda propriam turpitudinem, licet contractus fuerit juratus. *cap. ſi quis Presbyterorum.* ubi Hoſt. & Abb. *de reb. Eccleſ. non alien.* Men. *de recuper. poſſeſſ. rem.* 15. *n.* 101. Riccius *in prax. alienat. bon. Eccleſ. reſ.* 99. *n.* 2. Ciarlin. *controv. for. cap.* 105. *nu.* 35. & Redoanus *de reb. Eccleſ. non alien. q.* 77. *n.* 9. & 10. Leo *in theſ. for. Eccleſ. par.* 4. *cap.* 1. *num.* 72. Garz. *de Benef. par.* 2. *cap.* 1. *n.* 86. & *ſeq.* Surd. *de alim. tit.* 7. *quæſt.* 38. *numer.* 8. & *conſ.* 183. *num.* 43. *lib.* 2. poteſt male alienata repetere, neque tenetur reſtituere pretium, niſi converſum fuerit in utilitatem Eccleſiæ, vel illa fuerit inde facta locupletior. Speſel. *dec.* 74. *nu.* 35. tenetur tamen de proprio evictionis nomine & actione & limitationem probant, Rota apud Cæſar. de Graſſis. *dec.* 2. *de jurejur.* & *dec.* 22. Turricell. *de alien. rer. Eccleſ. cap.* 26. Verall. *dec.* 182. Paſqual. *de patr. pot. par.* 1. *cap.* 2. *n.* 40. Lim. 2. quando alienatio fuit prohibita favore publico, non vero privato. Paſqual. *l. c. nu.* 42. Covar. *lib.* 1. *var. reſol. cap.* 8. Ita ut quando fuit facta prohibitio favore privato, neque hæres poſſit venire contra factum defuncti; quia quem de evictione tenet actio, agentem repellit exceptio. *L. Seja. ff. de evict.* Tiraquel. *de retract.* §. 1. *gl.* 9. *num.* 55. Mangil. *de evict. qu.* 134. *num.* 35. Seminiatus poſt controv. Altogradi jun. *conſ.* 7. *n.* 31. Sylvaticus *lib.* 1. *conſ.* 9. & 10. Magon. *dec. Flor.* 69. *num.* 6. Natta *conſ.* 289. *num.* 6. Petrus Barb. *in L.* 1. *par.* 5. *ff. ſol. matrim.* Giurba *in conſuet. Meſſan. cap* 14. *gl.* 18. *num.* 11. Lim. 3. niſi res alienata eſſet parvi momenti juxta *cap. terrula.* 22. *quæſt.* 2. ubi quæ annuum redditum unius aurei, & valorem in proprietate viginti quinque ducatorum auri de camera non excedunt. Leo *loc. cit.* Pyrrhus Corrad. *in prax. diſpenſ. lib.* 9. *cap.* 4. *num.* 44. & 45. citans declarationem Sac. Congr.

2 Factum a majore parte regulariter nocet minori parti. Lim. in illis in quibus omnium conſenſus requiritur ut ſingulorum, & ubi omnium intereſt. Riccius *in prax. var. reſol. par.* 2. *reſ.* 491. & cum factum a majore parte pertinet ad plures ut univerſos, & non ut ſingulos, juxta *L. quod major. ff. ad municipal.*

3 Factum Principis cenſetur caſus fortuitus, cui reſiſti non poteſt. *L. idem Julianus. ff. de leg.* 1. §. *conſtat.* Tuſc. *litt. E. concluſ.* 367. Ciarlin. *contr. for. cap.* 92. ubi DD. Gratian. *diſc. for. cap.* 520. *n.* 23.

4 Factum per Capitulum, ut valeat, duo requiruntur, primo, ut duæ partes ex tribus ſint præſentes, & major illarum pars conſentiat. Secundo, quod Capitulum fuerit convocatum, & vota exiſtentium in Capitulo requiſita. Pignatel. *tom.* 1. *conſ.* 43. Abb. *in cap.* 1. *de his, quæ fiunt a maj. part. Capit.* Rolan. *conſ.* 90. *vol.* 1. Socin. Sen. *conſ.* 95. *n.* 4. *vol.* 3.

5 Factum per Tutorem ante confectum inventarium tenet, licet poſſit ut ſuſpectus removeri, quoad commodum tamen pupilli, non in ejus præjudicium, bene vero in præjudicium tertii. Seraphin. *dec.* 1004. Rota *in noviſſ. dec.* 89. *part.* 2. Ludoviſ. *dec.* 530. Pajatell. *annot.* 78. *numer.* 13. 14. & *ſeq.* qui citat Put. *dec.* 287. *numer.* 2. *lib.* 1. Alex. *conſ.* 86. *num.* 8. Ruin. *conſ.* 89. *n.* 6. *lib.* 5.

6 Facta per metum valent, licet ſint reſcindenda. Fachin. *lib.* 10. *controv. Jur. cap.* 16. & condict. ob turpem cauſam. *L.* 7. *ff. de condict. ob turp. cauſ.* Sicut facta contra Legem prohibentem non ſunt invalida ex natura ſua; quia multa facta tenent, quæ fieri prohibentur. *cap. ad Apoſtolicam.* 16. *de Regular. cap.* 1. *de matrim. contract. contra interdict. Eccleſiæ, cap. fin. de divort.* hinc licet præſumptio Juris, & de Jure nullam admittat probationem in contrarium, ſi tamen fuit admiſſa, & probata, relevat; & licet Clericus inſtrumenta conficere, & rogare non poſſit, tamen ſi fecit, valent. Et quamvis aliquis prohibeatur fidejubere, tamen ſi fidejuſſit, valet fidejuſſio. Thomaſet. *de flor. legum. reg.* 185. dummodo factum ab initio non ſit omnino invalidum. Lambert. *de Jurepatr. part.* 1. *lib.* 10. *art.* 7. Surd. *conſ.* 174. *num.* 12. Gratian. *deciſ. March.* 64. *nu.* 11. Argel. *de legit. contrad. q.* 3. *a nu.* 98. Eſcobar. *de ratiocin. cap.* 6. *n.* 38. Bellet. *diſquiſ. Cler. part.* 1. *tit. de bon. Cler. & de diſciplin. Cler.* §. 29. *numer.* 6. Sanch. *de matr. lib.* 3. *diſp.* 3. Bonac. *de LL. diſp.* 1. *quæſt.* 1. *pun.* 7. §. 5.

7 Facta a falſo procuratore poſſunt a Domino ratificari in ſuum favorem, & commodum in judicio, etiam poſt ſententiam. Ita Fachin. *lib.* 8. *contr. Jur. cap.* 61. apud ex *L. licet. ff. de Jud.* Vant. *de nullit. tit. quib. mod. ſententia.* Theſ. *dec.* 7. Gail. *lib.* 1. *obſ.* 47. ſed ultra Fachin. *l. c.* contrarium tenent Mynſing. *cent.* 1. *obſ.* 44. Rota *dec.* 13. & 149. *in antiq.* & *dec.* 428. Caſſador. *dec.* 40. *ſuper reg.* Lim. quia in ſuum præjudicium ratificare poteſt. Caſſad. & DD. *ll. cc.*

8 Factum unius non debet alteri nocere. *L. ſi unus.* 27. §. 4. *ff. de pact.* Gail. *lib.* 2. *obſ.* 49. *nu.* 5. Menoch. *conſ.* 346. *num.* 26. Surd. *dec.* 102. *numer.* 1. Farin. *in prax. crim. part.* 4. *conſ.* 40. *n.* 45. quia nemo facto alterius prægravari debet. *L. ſi quis ſuo.* §. *legis. Cod. de inoff. teſtam.* & ſine culpa nemo eſt puniendus. *cap. ſine culpa.* 23. *de R. J. in* 6.

9 Factum Judicis habetur pro facto partis, quando juſte procedit. *L. ſi ob cauſam.* ubi Bart. & Bald. *Cod. de evict.* non tantum quando ſumus in facto affirmativo, ſed etiam in negativo; procedit in iis, in quibus Judex contra partem invitam habet a lege poteſtatem procedendi ad illum actum. Limita in formalibus, quæ debent ſpecifice impleri. Bald. *conſ.* 61. *n.* 2. *lib.* 2. Signorol. *conſ.* 189. Ancharan. *conſ.* 207. *num.* 4. & 5. Ita factum arbitri, & arbitratoris. Menoch. *de recuper. remed.* 8. *n.* 44. Surd. *dec.* 266. *n. ult.* Tuſc. *litt. F. concluſ.* 30. Rot. *dec.* 184. *n.* 2. apud Farin. *part.* 1. *rec.* Carol. de Graſſ.

de Graff. *de except. except.* 17. *nu.* 2. Gratian. *diſc. for. cap.* 730. *n.* 34. dummodo Judex recte procedat, & non aliter. Surd. *conſ.* 49. *n.* 37. & *dec.* 128. *nu.* 15. Coſta *de facti ignor. & ſcient. inſpect.* 40. & 41. *n.* 1. & 2. Bich. *dec.* 589. *n.* 8.

10 Factum contra Jus, pro non facto habetur. *L. jubemus.* 10. *Cod. de SS. Eccleſ. cap. quæ contra jus.* 64. *de R. J. in* 6. Bart. Bald. & DD. *in L. non dubium. Cod. de LL.* Azor. *mor. part.* 1. *lib.* 5. *cap.* 16. *q.* 17. quod procedit quoad actus firmitatem, & robur, non vero quoad pœnam. Tiraquel. *de Jur. conſtitut. limit.* 7. *n.* 149. Coſta *loc. cit. inſpect.* 12. *n.* 5. Tuſc. *litt. F. concluſ.* 12. *n.* 3.

11 Factum non præſumitur, ſed debet probari, Abb. *in cap. in præſentia.* 8. *de prob. cap. cum Joannes.* 10. *de fide inſtrum.* Menoch. *de præſumpt. lib.* 6. *præſ.* 14. *per totam.* Maſcard. *de prob. concluſ.* 732. Mant. *de conject. lib.* 2. *tit.* 1. *num.* 4. Patiſ. *de reſign. lib.* 10. *quæſt.* 8. *num.* 43. Gonzal. *ad reg.* 8. *Cancell. gl.* 43. *n.* 95. Mar. Antonin. *var. reſ. lib.* 1. *reſ.* 98. *n.* 8. Bellet. *diſquiſ. Cleric. part.* 1. *tit. de bon. Cleric.* §. 15. *n.* 6. Tuſc. *litt.* I. *concluſ.* 10. Barb. *axiom. lib.* 6. *cap.* 3. *ax.* 27. niſi factum eſſet notorium, & publicum. *cap.* 1. *de poſtul. præl.* Coſta *loc. cit. inſpect.* 13. vel vel eſſet uſitatum & fieri conſuetum, aut adeſſet cauſa urgens ad præſumendum, juxta *cap. cum tamen.* 16. *de teſt.* Abb. *in d. cap. in præſentia. & in cap. ſicut.* 13. *de Jurejur.* Barb. *loc. cit.*

12 Factum contraventionis, quando eſt dividuum, pœna adjecta in caſu contraventionis debetur pro virili, ſecus ſi factum eſſet individuum a pluribus præſtandum; quia tunc pœna dividi non poteſt. Surd. *conſ.* 156. *nu.* 15. Bar. *in L. fideicom.* 11. §. *ſi in opere. ff. de Leg.* 3. Caſtr. & Ang. *in L. in executione.* §. 1. *n.* 1. *ff. de V. O.* Gomez *to.* 2. *var. reſ. cap.* 10. *n.* 24. Bich. *dec.* 89. *nu.* 28. & 29. Ciarlin. *controv. for. cap.* 34. *n.* 43.

13 Factum debitoris nocet fidejuſſori principaliter & in ſolidum obligato. *L. penult. C. de duob. reis. L. ſi diviſa. C. de locat.* Faber *in C. lib.* 8. *tit.* 27. *de duob. reis. defin.* 7. *in principio.* quia Correorum debendi una & individua eſt obligatio, ita Cancer. *var. reſ. lib.* 2. *cap.* 5. *n.* 42. Bich. *dec.* 306. *n.* 36. & 37.

FACULTAS.

Praxis Facultatis.

1 Facultas alienandi non extenditur de caſu in caſum. Sylvat. *lib.* 1. *cap.* 12. & alienandi bona inter dividentes regulariter, non reſtringitur ad bona libera tantum, vel poteſt referri ad ſolam diſſolutionem unionis vel communionis pro terminandis differentiis inter contrahentes, maxime ſi nuſquam apparet, quod ſecuta fuerit actualis alienatio. Bar. *in L. qui Romæ.* §. *duo fratres. n.* 6. *ff. de V. O.* Burat. *dec.* 89. *n.* 16. Bich. *dec.* 158. *n.* 4. Creſcent. *dec.* 6. *n.* 17. *de teſtam.*

2 Facultas alienandi in inſtrumento diviſionis debet reſtringi ad vitam dividentium. Bal. *in L. qui ſe patris. n.* 32. *C. unde liber.* Rimin. jun. *conſ.* 751. *num.* 48. Fuſar. *de ſubſtit. quæſt.* 593. *n.* 49. & Bich. *dec. cit. n.* 7. Alienandi bona fideicomm. non inducit illius remiſſionem, ſi dividentes de fideicommiſſo ſcientiam non habuerunt, Gail. *lib.* 2. *obſ.* 139. *num.* 13. Rota apud Bich. *loc. cit. n.* 8.

3 Alienandi in certis caſibus data, in aliis videtur denegata. Surd. *conſ.* 294. *n.* 9. Rota *dec.* 651. *n.* 9. *part.* 4. *to.* 3. *recent.* apud Bich. *dec.* 349. *n.* 7.

4 Arbitris in ſolidum data, an operetur, ut in diverſitate ipſorum poſſit laudum exequi a Judice. vid. Rotam ad Merlin. *dec.* 765. affirmantes & apud illam DD.

5 Nominandi hæredem intelligitur de illo, qui eſt ſimilis conditionis cum nominante, non de potentiore, vel de privilegiato. DD. apud Ciarlin. *controv. for. cap.* 8. *n.* 80. neque de æque potente. Corbul. *de cauſ. privat. ob alienat. ampl.* 12. *n.* 2. Tuſc. *litt. E. concluſ.* 161. Redoan. *de reb. Eccleſ. non alien. quæſt.* 79. *cap.* 9. *a num.* 4. Clarus *in* §. *emphyt. quæſt.* 6. *num.* 14. ubi Bajar. Ludoviſ. *dec.* 529. *a num.* 5. Cyriac. *controv.* 205. *n.* 9. *lib.* 2. Farin. *dec.* 368. *n.* 1. *lib.* 1. Maſtrill. *dec.* 128. *n.* 2. & 18.

6 Celebrandi in oratorio privato non eſt localis, ſed regulariter perſonalis, niſi aliud appareat in conceſſione. Diana *part.* 4. *tract.* 4. *reſ.* 208. licet in conceſſione fuerit nominatus locus; quia hæc nominatio non ſtat taxative, ſed demonſtrative. Rota apud Dianam *loc. cit.* apud quem DD.

7 Data Epiſcopo ordinandi ſubditum alterius Epiſcopi ab eodem Epiſcopo non extenditur ad diſpenſandum ſuper impedimentis. Sanch. *de matrim. lib.* 8. *diſp.* 1. *num.* 25. alias dici poſſet, quod Sacerdos ſimplex vel curatus, cui ab Epiſcopo fuit data licentia tanquam non proprio, poſſet cum ſponſis diſpenſare ſuper impedimentis dirimentibus, qua ratione evertitur fundamentum Dianæ mox citandi; quia a ſeparatis non fit illatio. *cap. ad audientiam. de decimis.* quamvis alii teneant contrarium apud eundem Dianam *loc. cit.* eo quod conceſſo uno videatur, etiam illud conceſſum, ſine quo id expediri non poteſt. Diana *part.* 8. *tract.* 3. *reſ.* 36. & 35.

Faciendi actum intelligitur ſervatis ſervandis. Tuſc. *litt. L. concluſ.* 352. Ciarlin. *cap.* 105. *n.* 118. Intrandi Monaſteria Monialium intelligitur pro prima vice. Riccius *in praxi Regular. reſ.* 555.

8 Diſpenſandi, & abſolvendi a voto extenditur etiam ad juramentum. Diana *part.* 4. *tract.* 4. *reſ.* 19. & late ſecundum illum eſt interpretanda.

9 Teſtandi conceſſa Regularibus, vel religioſis intelligitur ad pias cauſas. DD. apud Pirhing. *lib.* 3. *tit.* 26. *num.* 51. Molina *in tract. de Juſt. & Jur. tract.* 1. *diſp.* 141. *num.* 10. niſi aliud exprimatur. Leſſ. *lib.* 2. *cap.* 19. *n.* 40.

10 Vendendi rem hæreditariam in dubio præſumitur data hæredi proprietario non uſufructuario, niſi a teſtatore ſit aliter expreſſum. Bich. *dec.* 380. *n.* 4.

11 Facultas capiendi poſſeſſionem propria authoritate alicui competens non ſuffragatur, ſi Judicem adiit pro obtinenda ſimplici aſſociatione familiæ; tunc enim debet ſervare formam judicii, ac ſi facultas non adeſſet. Alex. *conſ.* 120. *n.* 12. Bal. *in L.* 2. *n.* 34. *C. de ſerv. & aqua.* Gabr. *de citat. concluſ.* 2. *n.* 223. Staril. *de ſolut. interd. inſpect.* 3. *cap.* 4. *n.* 717. Rota coram Greg. XV. *nu.* 13. & apud Bich. *dec.* 252. *n.* 5. ſecus ſi Judicem audivit extrajudicialiter petens aſſiſtentiam, vel familiam armatam nemine citato. Quæ facultas non amittitur ex ſola patientia, & negligentia modici temporis, ſed præſcriptione triginta annorum. Rota apud Cenc. *de cenſib. dec.* 8. & 398. *n.* 3. & coram Cavaller. *dec.* 300. *n.* 10. & apud Bich. *dec.* 310. *n.* 12. Hæc facultas poteſt etiam competere habenti poſſeſſionem civilem. Menoch. *de adipiſc. rem.* 5. *per totum.* Rota coram Mant. *dec.* 194.

12 Facultas a teſtatore conceſſa filiis ſine filiis decedentibus inſtituendi ad libitum, quem voluerint, dicitur purificata per obitum ſine filiis maſculis, ſi teſtator ſubſtituit fœminas in defectum maſculorum, & niſi maſculi alium hæredem ſibi conſtituerint, & ſufficit, quod hæredem extraneum inſtituerint. Ruin. *conſ.* 27. *num.* 1. *lib.* 1. Menoch. *de arb. lib.* 1. *quæſt.* 7. *num.* 32. Surd. *dec.* 272. *n.* 15. Bich. *dec.* 287. *n.* 3.

13 Conceſſa patri legandi filiæ ſpuriæ dotem, ceſſat, ſi filia nupſit cum alia dote. Cæſar. Manento *dec.* 43. *num.* 18. Fontanella *dec.* 586. *ſub num.* 6. Bich. *dec.* 394. *num.* 12.

14 Conceſſa Religioſo a Sede Apoſtolica, quod poſſit ex pecuniis quomodocunque ab ipſo acquiſitis ſibi emere cenſum ad certam ſummam, ultra illam nihil operatur. *L. jubemus. C. de Vallejan.* Barb. *in collect. ad Concil. Trid. ſeſſ.* 25. *de Regul. cap.* 2. *n.* 16. Bich. *dec.* 508. *nu.* 5. & tranſmittendi bona ab uno ad alium non valet. Navar. *de Regular. in cap. non dicatis.* 12. *quæſt.* 7. & alii apud Bich. *dec.* 508. *n.* 11.

15 Conceſſa a Principe vinculandi, vel obligandi officium favore deſcendentium agnatorum, vel cognatorum pro conſervatione officii in familia non ſe extendit ad extraneos. Neguſ. *de pignor.* 3. *membr.* 6. *par. num.* 14. Cyriac. *contr.* 344. *n.* 5. Surd. *dec.* 263. *num.* 10. Rota apud Bich. *dec.* 571. *n.* 35.

16 Facultas hypothecandi non venit ſub facultate alienandi in feudal. Surd. *dec.* 254. *num.* 26. Staril. *de ſalv. inſpect.* 3. *n.* 56. Bich. *l. c. nu.* 38. Vinc. de Franch. *dec.* 71. *num.* 15.

17 Conceſſa Canonico Turnario non canendi, ſi non vult, debet intelligi concurrente juſto illius impedimento. Garz. *de Benef. part.* 3. *cap.* 2. *num.* 504. Barbar. *conſ.* 33. *n.* 8. Rota apud Bich. *dec.* 522. *n.* 16. Ciarlin. *controv. cap.* 38. *num.* 27. & 28. & non extenditur ad cæteros Canonicos. Idem *l. c. num.* 13.

18 Facultativus non dicitur actus, quando ex obligatione fuit factus, puta ex titulo præcedente, ſicut non di-

dicitur facultatibus ſtante illorum actuum multiplicitate per longum tempus, ſcilicet viginti annorum, licet adeſſent aliqui actus in contrarium, ſi iſti dederunt cauſam liti. Gregor. XV. *dec.* 162. *num.* 15. Seraph. *dec.* 212. *num.* 2. Poſt. *de manut. obſ.* 53. *num.* 20. Bich. *dec.* 522. Nullam inducunt obligationem in futurum, niſi concurrat favor Eccleſiæ, vel piæ cauſæ. Idem *loc. cit. num.* 8. & 9. Gratian. *diſcept. for. cap.* 681. *n.* 6. Cacheran. *deciſ. Pedemont.* 99. *num.* 19. quia ex diuturna præſtatione præſumitur animus obligandi. Rota poſt tract. Poſt *dec.* 41. *n.* 8. Rota *dec.* 545. *n.* 3. *part.* 3. *recent.* non dicitur enim materia facultativa, quando præceſſit titulus, quia tunc actus ſequens præſumitur factus in vim tituli præcedentis. Menoch. *de præſumpt. lib.* 6. *præſ.* 67. nec dicitur facultativus, ſi concurrit pluralitas actuum per longum temporis intervallum geſtorum. Ripa *in cap. cum Eccleſia. num.* 55. *de cauſ. poſſeſſ. & propriet.* Cæſ. de Graſſ. *dec.* 1. *num.* 3. *de cauſ. poſſeſſ.* Seraph. *dec.* 212. *num.* 2. & *dec.* 323. *num.* 4. Beltramin. *ad Ludov. loc. cit. num.* 15. Item non dicitur facultativus favore piæ cauſæ, & divini cultus, quia tunc non præſumitur materia facultativa. Rota *dec.* 470. *num.* 7. *part.* 1. *recent.* Beltramin. *loc. cit.*

F A L C I D I A.

Praxis Falcidiæ.

1 Falcidia aliquando ſumitur pro legitima ad ſuſtinendum teſtamentum, uti relictum a Patre filio pro falcidia. Graſſ. *de ſucceſſ. in* §. *teſtamentum. quæſt.* 35. *n.* 15. Coſta *de portione rata. quæſt.* 160. alias eſt dodrans bonorum, ſive quarta pars bonorum legatorum ultra tres partes legatorum, quæ poteſt detrahi etiam ex fideicommiſſo particulari. *L.* 2. *C. ad L. Falcid.*

2 Falcidia detrahitur ex legatis profanis tantum pro ſua rata, & non pro rata legati pii, niſi expreſſe vel tacite a teſtatore fuerit prohibita. Ciarlin. *controv. for. cap.* 140. Gabr. *ad Trebell. concluſ.* 11. Mangil. *de imput. quæſt.* 121. Peregr. *de fideic. art.* 3. *n.* 63. niſi legata pia fuiſſent facta eidem perſonæ; an vero falcidia, quæ de legatis piis, aut a teſtatore falcidiari prohibitis cedat damno hæredis aut legatariorum, vide De Luca ad Gratian. *diſc. for. cap.* 59. & DD. *infra in verb. Jus. num.* 36. *citatos.* Porro Falcidia poteſt prohiberi tantum expreſſe, & non tacite. Fachin. *lib.* 5. *contr. Jur. cap.* 13. ubi Covar. & alii, ubi qualiter differat a trebellianica, ſed utrum tranſmittatur, idem dic, quod de legitima. ibi vide. Hinc falcidia non dicitur prohibita, licet teſtator mandet integra legata perſolvi juxta communiorem apud Mangil. *de imput. part.* 2. *quæſt.* 123. *num.* 17. vel dicat, volo legata pleno jure ſolvi, quia prohibitio falcidiæ, uti etiam trebellianicæ non debet fieri per conjecturas, ſed verbis claris, & expreſſis. *L. quidquid. ff. de V. O.* Hinc Falcidia non dicitur etiam prohibita, licet teſtator mandaverit legatum ſolvi libere, vel abſque deliberatione, quia talia verba intelliguntur de libertate ab oneribus intrinſecis, & hypothecis; & ut dicatur prohibita, verba debent eſſe ita clara, ut aliam interpretationem habere non poſſint. Peregr. *de fideic. art.* 3. *n.* 94. & 96. Cyriac. *controv.* 326. *n.* 29. Marta *de ſucceſſ. legal. part.* 4. *quæſt.* 28. *art.* 3. *n.* 19. Bich. *deciſ.* 294. *nu.* 28. & *ſeq.* ubi alii contra Bald. *in L. precibus. n.* 47. & Alex. & paucos alios.

3 Falcidia tantum habet locum in bonis, vel eorum valore in morte, ita ut illorum accretio, vel diminutio proſit, vel noceat hæredi, & non legatario, ante omnia vero debent deduci debita, & expenſæ funerales. Pirhing. *lib.* 3. *tit.* 26. *ſect.* 4. § 3. *num.* 91. qui probat *ex L. omnis hereditas.* 138. & *L. omnia.* 193. *ff. de R. J.* Habet locum etiam in legatis relictis Principi. Item in donatione cauſa mortis, in donatione inter vivos, quæ morte confirmatur. *L. cum pater. ff. de leg.* 2. *L. in donationibus. C. ad L. falc.* Berlich. *part.* 3. *quæſt.* 1. *concluſ.* 1. Diana *part.* 8. *tract.* 6. *reſ.* 82. *L. in teſtamento. C. de teſtam.* ſecus in legatis ad pias cauſas, vel in teſtamento militari, aut in prælegatis. auth. *ſimiliter. C. ad L. falcid.* Fachin. *d. lib.* 5. *cap.* 17. Eſt deducenda habito reſpectu ad quantitatem bonorum defuncti tempore mortis, detracto prius ære alieno. *L. mulier bona. ff. de jure dot.* & detractis expenſis funeris. §. *ult. inſtit. de legat.* Item expenſis factis in adeunda hæreditate. Covar. *in cap. ſi heredes. de teſtam.* Bonac. *de contract. diſp.* 3. *quæſt.* 17. *puncto* 8. §. 7.

In legatis piis non detrahitur falcidia, licet hæredi nomine falcidiæ nihil remaneat. Tiraquel. *de privil. piæ cauſ. privil.* 26. Tuſc. *litt. F. concl.* 38. & *litt. T. concl.* 381. Peregr. *de fideicom. art.* 3. *n.* 6. Mangil. *de imput. q.* 118. & 119. *n.* 14. Mareſc. *lib.* 2. *var. reſ. cap.* 72. *n.* 11. Marta *de ſucceſſ. legal. part.* 4. *q.* 28. *art.* 2. *n.* 18. Monet. *de commut. ult. vol. cap.* 9. Bonac. *de contr. diſp.* 3. *q. ult.* Ciarl. *cap.* 28. & 139. & hæc procedunt non tantum cum immediate legata relinquuntur piæ cauſæ, ſed etiam quando mediate, uti cum legatarius gravatur tradere piæ cauſæ: non enim conſideratur perſona primi capientis, ſed piæ cauſæ, ad quam legatum devenire debet. Peregr. *de fideicom. art.* 3. *n.* 62. ſecus, ſi eſſet incertum, an pia cauſa ſuccedere debeat. vide etiam Antonel. *de regim. Eccleſ. lib.* 1. *cap.* 10. §. 7. Non prohibetur tamen detrahi de legatis ad pias cauſas ad certum uſum pro exceſſu, uti, ſi relinquantur mille pro capella conſtruenda; tunc enim ſi quid ſupereſt, detrahit hæres pro falcidia. DD. ut ſupra, & Ciarl. *loc. cit.* 4

Neque detrahitur falcidia ex legato relicto pro legitima, neque cauſa æris alieni, nec ex legato facto mulieri pauperi pro dote. Cyriac. *contr.* 316. Ampliantur ſupra dicta, quod nec Eccleſia, ſi eſt hæres, poteſt falcidiare legata pia, licet illa abſorbeant hæreditatem, quia cauſa pia legataria in genere, & in ſpecie eſt privilegiata a jure. Tuſc. *litt. F. concl.* 38. Surd. *de alim. tit.* 8. *privil.* 18. Mangil. *de imput. q.* 118. Fachin. *lib.* 13. *contr. jur. cap.* 63. Ciarl. *cap.* 28. & 139. quia privilegiatus in ſpecie utitur privilegio contra privilegiatum in genere tantum, qualis eſt Eccleſia hæres: tum quia falcidia fuit introducta ad invitandum hæredem ad adeundam hæreditatem, ſed legata ad pias cauſas valent etiam hæreditate non adita. Contraria vero ſententia videtur in utroque foro probabilior. Tuſc. Tiraq. Cov. Peregr. Monet. Marta & alii apud Ciarl. *cap.* 139. Peregr. *de fideic. art.* 3. *a n.* 69. 5

Falcidia non poteſt detrahi ab hærede, ſi non confecit inventarium. Graſſ. *in* §. *Falcia. quæſt.* 12. Cyriac. *controv.* 316. *n.* 10. Berous *in cap. in præſentia.* 8. *ſub n.* 48. *de probat.* 6

F A L S I T A S V E L F A L S U M.

Praxis Falſitatis.

Falſitas poteſt puniri etiam a Judice non ſuo, coram quo fuit commiſſa, non tantum in teſte, ſed etiam in ſubornante, & Notario, quia tam eſt falſarius teſtis, quam corrumpens, Clar. *in* §. *falſum. num.* 4. Farin. *de teſt. q.* 67. Tuſch. *litt. F. concl.* 58. Ciarl. *cap.* 48. *n.* 28. quia ſubornans, & ſubornatus ſunt correlativa, & diſpoſitum in uno, videtur diſpoſitum in alio, non creditur tamen teſti dicenti, ſe precibus alicujus falſum depoſuiſſe, nec ad inquirendum. Dec. *conſ.* 189. *poſt num.* 8. *verſ. primo quia.* Rol. *conſ.* 86. *num.* 7. *lib.* 1. Boſſ. *in tit. de inquiſ. n.* 42. Ruin. *conſ.* 146. & 147. *lib.* 5. Natta *conſ.* 298. cum ſint focii criminis. Clar. *loc. c. n.* 3. qui tamen cum Boſſio dicit de conſuetudine vidiſſe obſervari contrarium, ſaltem ad inquirendum, & ad torturam, ſtantibus maxime adminiculis. Extra acta commiſſa, punitur a Judice, coram quo fiunt acta. Ciarl. *l. c.* & punitur pœna falſi, qui teſtes corrumpere tentat, licet illi non conſentiant, mitius tamen: cauſam tamen non amittit, licet voluerit corrumpere ipſum Judicem. Menoch. *de arbitr. caſ.* 343. dummodo conatus fuerit deductus ad actum proximum, & per tentantem non ſteterit. Farin. *quæſt.* 111. *art.* 7. *n.* 103. Hinc Laicus falſum dicens coram Judice Eccleſiaſtico ab eodem poteſt puniri, ſi prævenerit. *L. nullum.* ubi Bal. *C. de teſtib.* Covar. *pract. qq. cap.* 18. *n.* 8. Farin. *in prax. quæſt.* 8. & 67. Ciarlin. *controv. for. cap.* 48. Marta *de Juriſdict. par.* 4. *caſ.* 128. Graſſ. *de effect. Cleric. eff.* 1. *n.* 1160. nam ratione delicti fit ſubditus. Riccius *in praxi par.* 2. *reſ.* 140. Caball. *reſol. crim. caſ.* 261. & *caſ.* 144. *a n.* 3. Clarus. *in* §. *fi. quæſt.* 38. *n.* 13. 1

Lai-

Digitized by Google

Laicus tamen non poteſt punire Clericum coram ſe falſum dicentem, vel delinquentem, quia eſt incapax juriſdictionis in Clericos cap. ſi diligenti. de foro compet. Menoch. de arbitr. quæſt. 91. Covar. loc. cit. Genuen. in prax. cap. 8. Graſſ. loc. cit. Diana par. 3. tract. 2. reſ. 25. 37. & 109. Fachin. lib. 9. controv. Jur. cap. 27. Clarus loc. cit.

2 Falſarius dicitur, qui amiſſa vera ſcriptura aliam ſimilem fingit. Covar. lib. 1. var. reſol. cap. 2. Layman. lib. 3. tract. 3. ſect. 5. Diana par. 3. tract. 6. reſ. 56. & non tantum conficiens falſum inſtrumentum, ſed illud falſificans. Diana par. 8. tract. 7. reſ. 82.

3 Falſarii litterarum Apoſtolicarum ſunt ipſo jure privati ſuis beneficiis. cap. ad falſarium, de crim. falſ. ubi Abb. Lambenin. de Jurepatr. lib. 2. part. 1. q. 9. quia tales in Bulla Cœnæ excommunicantur. Garz. de Benef. p. 11. cap. 10. n. 170. & 172. Menoch. de arbitr. caſ. 306. Clar. in §. falſum. nu. 24. licet falſificatio fieret ſecundum mentem Pontificis, uti ſi Pontifex voluit diſpenſare in ſecundo, & in litteris fuit ſcriptum in tertio. vide Dian. part. 9. tr. 7. reſ. 15. contrarium defendentem.

4 Falſarius, ultra alias pœnas, ſi falſitatem commiſit in actis, & eſt actor, amittit cauſam, & ſuſpicio falſitatis habetur pro falſitate. Capon. diſc. for. 37. ubi Capyc. Guazzin. def. 28. cap. 18. Tuſch. litt. F. concl. 41. juxta limitationem infra dandam. Pirhing. lib. 5. tit. 20. §. 1. verſ. porro. qui citat Clarum in §. falſum. num. 32. Farin. in praxi crimin. par. 6. litt. 5. tit. 16. De falſit. quæſt. 150. num. 50. Antonel. de regim. Eccleſ. lib. 6. cap. 26. num. 2. verſ. præterea. An autem, & quando falſitas præſumatur, vide Conciol alleg. 88. Clar. in §. falſum. verſ. tritum eſt, & qualiter probetur, vide Cyriac. contr. 637.

5 Falſificans menſuras, ſtateras, &c. qualiter puniatur, tam de Jure Canonico, quam Civili, vide Antonel. de regim. Eccleſ. lib. 6. cap. 39. Falſificans vero litteras Regis, non punitur pœna mortis, ſed pœna falſi. Afflict. dec. 404. Diaz. pract. crimin. can. cap. 117. & probatur ex cap. ad audientiam, de crim. falſi. Guidopap. dec. 455. Limita in eo, qui falſificat litteras Papæ, vel Imperatoris, DD. cit. vel niſi falſitas in litteris Regis eſſet tam gravis, ut mereretur pœnam mortis. Caball. reſ. crim. caſ. 206. & apud illum Clar. in §. falſum.

6 Falſi pœna punitur capitulum falſum ſcienter producens, & ſuper eo teſtes inducens, licet abſtineat ab uſu falſarum atteſtationum. L. ſi falſos codicillos. Cod. de falſis. Felin. in cap. præſentium, de teſtib. quia cum falſitas jam ſit conſummata, non eſt amplius locus pœnitentiæ; neque refert, quod non dederit damnum, quia ſufficit, quod potuerit dare. Caball. reſ. crim. caſ. 144. & 145. Farin. de delict. & pœn. q. 22.

7 Falſarius, ſi eſt Clericus, quali pœna puniatur, vide ſupra in verbo Clericus.

8 Falſi pœna punitur fingens ſe Clericum, militem, nobilem, Notarium, Doctorem, procuratorem &c. Caball. reſ. crim. caſ. 176. Menoch. de arbitr. caſ. 318.

9 Falſitas ut excludatur, omnis præſumptio eſt ſumenda, & omnis alia interpretatio eſt facienda. Clar. in §. falſum. n. 36. Menoch. de præſ. lib. 5. præſ. 20. num. 2. Farin. de falſit. & ſimulat. q. 153. num. 193. etiam ſupplendo, & ſubaudiendo. Conciol. alleg. for. 88. num. 2. & alleg. 89. num. 25. & alleg. 91. num. 29. & reſ. crim. litt. Falſum. reſ. 9. quia interpretatio ſemper eſt facienda, per quam delictum excludatur. Guazzin. defenſ. 29. cap. 2. num. 4. licet interpretatio eſſet aliquatenus extranea, juxta DD. in L. 1. ff. de nov. oper. nunciat. & in cap. cum tu. 16. de teſtib. Menoch. de præſ. lib. 5. præſ. 20. num. 3. Farin. de falſit. & ſimulat. d. q. 153. num. 193. & ad evitandam falſitatem verba dubia interpretanda ſunt, ut non importent falſitatem, etiam impropriando. Farin. l. c. num. 194. Maſcard. de prob. concl. 145. num. 4. lib. 1. imo ad dictum effectum omnis diſtinctio eſt facienda, loci, temporis, & perſonarum, & omnis ſubtilitas adhibenda. Conciol. alleg. 88. num. 27. & alleg. 100. num. 10. Cyriac. contr. for. 131. num. 46. Honded. conſ. 109. num. 19. lib. 1. Hinc cancellatio verborum in corpore inſtrumenti, ſeu ſcripturæ non arguit falſitatem, quando verba cancellata legi poſſunt. Urſil. ad Afflict. dec. ult. num. 7. Genua de ſcript. privat. lib. 1. q. 6. princ. dub. 2. num. 21. Farin. l. c. num. 42. Ita teſtis dubitative deponens non redarguitur falſitatis. Surd. conſ. 12. lib. 1. num. 43. Decian. tract. crim. lib. 6. cap. 11. num. 26. Farin. de teſtib. q. 97. num. 69. & de falſit. & ſimulat. q. 160. num. 88. Cyriac. contr. 407. num. 184. Farin. apud Gregor. XV. dec. 290. n. 6. Conciol. alleg. for. 100. num. 1. de quo plura videri poſſunt apud Conciol. reſ. crim. in litt. Falſum per totum.

10 Crimen falſi eſt crimen publicum, & ideo quilibet de populo, etiamſi particulariter ejus non intereſſit, poterit de illo accuſare. Clar. lib. 5. §. falſum. num. 1. & §. 1. verſ. ſed nunquid.

11 Et quod ſupra diximus ſuſpicionem falſi pro falſitate haberi, intelligitur in civilibus, ad elidendam aliquam probationem &c. Curt. jun. conſ. 132. num. 10. & 166. num. 6. ſecus in criminalibus ad effectum aliquem puniendi de falſo, nam tunc non ſufficiunt conjecturæ, neque ſuſpiciones, ſed requiruntur probationes legitimæ, & quæ de neceſſitate concludant, & hanc opinionem communem dicit Clar. in § falſum. n. 30. ubi Socin. jun. conſ. 39. nu. 44. & 77. lib. 2. & conſ. 81. nu. 9. eod. lib. Boſſ. in tit. de off. corrup. pec. n. 14.

12 In crimine falſi procedi non poteſt, niſi conſtet de corpore delicti. Boer. dec. 164. num. 8. Gabr. de malef. concluſ. 17. n. 13. Farin. de inquiſ. quæſt. 2. n. 21. Guazzen. defenſ. 4. cap. 9. Scaccia de Jud. lib. 1. cap. 71. ſub nu. 3. Conciol. reſ. crim. in verb. Falſum. reſ. 1. Cyriac. controv. 37. n. 1. & controv. 544. n. 31. quod, cum ſit difficilis probationis, probari poteſt per præſumptiones & conjecturas. DD. citati. niſi falſitas eſſet talis, quæ poſt ſe relinqueret veſtigia, quia tunc de corpore delicti deberet conſtare per teſtes & ocularem inſpectionem, uti fieri ſolet in delictis facti permanentis.

13 Et quia falſitas non præſumitur, probari debet. L. cum precibus. 18. C. de prob. Menoch. de præſ. lib. 5. præſ. 20. Farin. de Reo confeſſ. & convicto. quæſt. 85. nu. 11. Maſcard. de prob. concluſ. 745. num. 1. lib. 1. Conciol. alleg. for. 88. & 91. Et ut falſitas criminaliter puniri poſſit, debent probationes eſſe claræ, & concludere per neceſſe. Maſcard. de prob. concluſ. 739. Farin. de teſt. quæſt. 67. n. 74. & de falſit. & ſimul. quæſt. 152. num. 7. & 19. Caball. reſol. crim. caſ. 151. num. 3. Conciol. loc. cit. & data poſſibilitate veritatis in contrarium nulla ſequitur neceſſaria falſitas. Farin. loc. cit. quæſt. 152. num. 8. Cyriac. contr. 131. num. 12. Calvinus de æquit. can. cap. 190. num. 67. Conciol. alleg. civil. 38. num. 4. & reſol. crim. 5. ſed debet interpretari actus pro non falſo, quidquid in contrarium ſentiant Clar. in §. falſum num. 10. Menoch. de præſ. lib. 1. quæſt. 58. num. 8.

14 Quod autem diximus in crimine falſi probationes debere eſſe claras & concludentes, intelligi debet in ordine ad pœnam ordinariam, non vero quod extraordinariam, quia in ordine ad iſtam ſufficiunt præſumptivæ probationes & per conjecturas, juxta Bajard. ad Clar. in §. falſum. num. 112. & Menoch. de præſumpt. lib. 1. q. 99. num. 11. Farin. de teſt. quæſt. 67. num. 75. & de falſit. & ſimul. quæſt. 152. num. 21. Nata conſ. 67. num. 5. part. 3. Crav. conſ. 134. num. 39. Conciol. loc. cit. num. 4. Contra Clarum in §. falſum. num. cit. Dummodo conjecturæ & præſumptiones ſint plures, graves & urgentes. Farin. de falſit. loc. cit. Conciol. alleg. for. 91. a num. 7. ſermo eſt in ordine ad condemnandum, nam quoad torturam ſufficiunt indicia, prout in reliquis delictis.

15 Et quando de falſitate conſtat, & dubitatur, a quo fuerit commiſſa, præſumitur commiſſa ab illo, in cujus commodum cedit, dummodo commodum ſit magnum & non parvum. Gratian. diſc. for. cap. 262. num. 37. & 39. Conciol. d. alleg. 91. num. 19. Farin. de falſit. quæſt. 153. n. 209. Maſcard. de prob. concluſ. 831. num. 12. lib. 2. & concluſ. 1005. n. 65. lib. 2. Gail. de credit. cap. 2. tit. 8. num. 3056. Menoch. de præſ. lib. 5. præſ. 20. num. 48. Farin. loc. cit. quæſt. 150. num. 204. Limit. ſi falſitas reſpicit commodum plurium, quia tunc ratione incertitudinis contra neminem oritur præſumptio falſitatis. Farin. loc. cit. quæſt. 153. num. 211. Conciol. reſ. 6. num. 4. & alleg. civil. 91.

16 Neque ſufficit præſumptio ex commodo reſultans, niſi concurrat etiam uſus rei falſificatæ. Farin. loc. cit. Giurba conſ. 5. num. 18. Conciol. ut ſupra proxime num. 5. Quæ quidem præſumptio non eſt ſufficiens ad condemnandum, neque ad torquendum, niſi alia concurrant adminicula. Blanc. de indic. & tort. num. 422. Farin. de indic. & tort. quæſt. 52. num. 153. & de falſ. loc. cit. numer. 210. Cyriac. controv. 637. num. 39.

17 Falſitas in ſcriptura præſumitur commiſſa ab illo, apud quem illa fuit reperta. Cyriac. *controv.* 637. *num.* 5. 40. *&* 50. niſi fuerit reperta apud plures perſonas, vel conſtet ſcripturam prædictam extitiſſe apud plures, quia tunc ratione incertitudinis contra neminem falſitatis præſumptio oritur. Conciol. *alleg. for.* 91. *num.* 40. *& reſ. crim.* 7. *num.* 2. & ſi ſcriptura æs alienum continet, cancellationes in illa factæ præſumuntur de voluntate creditoris, ſive ſcriptura reperiatur apud Creditorem, ſive apud alios. *L. ſi chirographum.* 24. *ff. de prob.* Maſcard. *de prob. concluſ.* 256. *num.* 10. *lib.* 1.

18 Neque ſemper cancellatio in inſtrumento argui poteſt de falſo, nam quando cancellata poſſunt legi, evaneſcit ſuſpicio falſitatis. Urſill. ad Afflict. *dec. ult. num.* 7. Genua *de ſcript. priv. lib.* 1. *quæſt.* 6. *princ. dub.* 2. *num.* 21. Farin. *conſ.* 164. & *de falſit. quæſt.* 153. *num.* 42. *&* 94. Clar. *cap.* 48. *num.* 15. præſertim ſi ex antecedentibus & ſequentibus verbis verior ſenſus haberi poteſt. DD. cit. & Conciol. *reſol. crim.* 11. & Bajard. ad Clar. *in §. falſum. num.* 200.

19 Falſi crimen ut puniri poſſit, tria ſimul requiruntur. Primo Dolus; ſecundo quod falſitas noceat, tertio, quod ſit immutata veritas, uno, ex quibus deficiente non intrat pœna falſi. Genua *de ſcript. priv. lib.* 1. *quæſt.* 4. *num.* 38. Capyc. *Latro dec.* 172. *part.* 2. *num.* 8. Barb. *de pot. Epiſc. alleg.* 51. *num.* 32. Clar. *in §. falſum. num.* 33. & ibi Bajard. *num.* 291. Farin. *de falſ. quæſt.* 150. *num.* 273. *&* 288. Menoch. *de arbitr. caſ.* 309. *num.* 2. Cyriac. *controv.* 131. *num.* 15. Conciol. *reſol. crim.* 2. *in verb. falſum. num.* 1. *&* 2. & *alleg. for.* 89. *num.* 29. Neque ſufficit dolus præſumptus, ſed requiritur verus, neque ſufficit culpa lata. Gait. *de credit. cap.* 2. *tit.* 5. *num.* 912. Calvin. *de æquit. lib.* 2. *cap* 190. *num.* 7. 80. *&* 83. Conciol. *alleg. civil.* 89. *& num.* 29. & non tantum non intrat pœna ordinaria, ſed neque extraordinaria juxta communem & veram ſententiam. Farin. *de falſit. d. quæſt.* 150. *num.* 288. Calvin. *de æquit. cap.* 190. *num.* 7. Barb. *de pot. Epiſc. alleg.* 51. *num.* 27. Honded. *conſ.* 109. *num.* 28. *&* 54. *lib.* 1. Cyriac. *controv.* 637. *num.* 65. Et in dubio falſitas magis præſumitur commiſſa per ignorantiam, quam per dolum, & quælibet cauſa etiam injuſta excuſat a dolo in crimine falſi. Cyriac. *controv.* 637. *num.* 27. *&* 28.

20 Quoad ſecundum requiſitum falſitas, quæ non eſt nociva, non eſt punibilis. Clar. *in §. falſum. verſ. Item excuſatur.* ubi Bajard. *num.* 7. *&* 255. Farin. *de falſ. quæſt.* 150. *num.* 291. Scaccia *de Jud. lib.* 2. *cap.* 8. *nu.* 524. Conciol. *alleg. cit. & reſ. crim.* 3. Vivius *comm. opin. verb. falſitas, quæ nemini. fol.* 208. *verſ. teſtis falſum.* & ſi non eſt actu nec habitu nociva, non eſt punibilis etiam pœna extraordinaria. Farin. *loc. cit. num.* 338. Vulpe. *conſ.* 129. Conciol. *alleg.* 86. *num.* 35. & alii contra Menoch. *de arb. caſ.* 306. *num.* 15. & alios. Cyriac. *contr.* 637. *num.* 67. *& contr.* 131. *num.* 15.

21 Quoad tertium falſitas commiſſa in ſcriptura, quæ per ſe nullam facit probationem, nec plenam, nec ſemiplenam, nec præſumptivam pœna falſi puniri non poteſt etiam extraordinaria. Quoad ordinariam eſt ſententia communis. Natta *conſ.* 588. *per totum. part.* 4. *conſ.* 130. *lib.* 1. Gabr. *de malef. concluſ.* 5. *num.* 4. Farin. *de falſit. quæſt.* 150. *num.* 320. Coſta *de Jur. & facti ignorantia diſt.* 83. Genua *de ſcript. priv. lib.* 1. *quæſt.* 4. *num.* 4. quoad extraordinariam eam tenent DD. cit. & Theſ. *dec.* 171. *num.* 2. ſed contrariam tuentur Clarus *in §. falſum verſ. Item excuſatur.* Gabr. *de malef. concluſ.* 5. *nu.* 14. Menoch. *de arbitr. caſ.* 306. *num.* 16. Farin. *loc. cit. num.* 362. Genua *loc. cit. num.* 37. ſed cum prima ſtat Cyriac. *contr.* 637. *n.* 82. Conciol. *loc. cit. num.* 4.

§. I.

¶

Falſitas ex multis arguitur, & præſumitur.

1 Falſitas † arguitur ex raſura ſcripturæ in loco ſuſpecto. Bart. & alii *in l. ſi unus. C. de teſtam.* ubi Alex. late hoc tenet *num.* 6. *&* 7. quod reddat ſuſpectum inſtrumentum, & ſit inquirenda veritas, & ſi eſt in loco ſubſtantiali, major eſt ſuſpicio; plene Lanfr. de Oriano *in tract. de fid. inſtr. num.* 36. ubi, an & quando vitiet, vel non, & quando in totum vel non. vide Tuſch. *Litt. J. ver. Inſtrumentum ſi falſum dicatur, quis pro-*
2 *bare debeat, Concl.* 256. † Idem eſt in omni ſcriptura
etiam antiqua, quia ex raſura redditur ſuſpecta. Bald.
conſ. 402. *lib.* 5. Dec. *conſ.* 175. Bertr. *conſ.* 184. *in pr. lib.*
7. *& conſ.* 77. *lib.* 1. Curt. Sen. *conſ.* 23. *col. fin.* Jaſ. *conſ.*
168. *lib.* 4. Dec. *conſ.* 448. *num.* 28. † Extende, ut etiam 3
raſura in loco non ſuſpecto inducat falſitatem, quando
eſt facta medio tempore poſt accuſationem falſi. Gem.
conſ. 26. *num.* 5. *v. & idem in ſua,* & idem, ſi raſura eſt
in parte, quæ diſputatur. Lanfr. *d. tract. de fid. inſtrum.*
num. 36. † Et quod raſura protocolli vitiet protocollum 4
in parte ſubſtantiali. Anch. *conſ.* 431. *Premiſſa fine,*
num. 4. ubi, quod ſicuti teſti vario non creditur, ita
neque Notario, & maxime, quando ſuppleta in raſura
non ſunt apta. † Extende, quia raſura protocolli red- 5
dit illud ſuſpectum, ut ex eo inſtrumentum non poſſit
ſumi authenticum & probans; quia debet eſſe non abolitum,
vel vituperatum, & in omni parte non ſuſpectum.
Ant. de Butr. *conſ.* 11. *num.* 8. *ver. de tertio,*
ubi Caballin. in apoſt. *in ver. raſura.* † Reſtringe ta- 6
men, quia ſi non eſt in loco ſubſtantiali, non vitiat.
Caballin. *in d. apoſt. ad conſ.* 11. Ant. de But. † Re- 7
ſtringe, quando ex præcedentibus & ſequentibus appareret,
quod ita debeat ſtare. Rom. *conſ.* 170. & alii,
quos citat Caballin. d. apoſt. ad Ant. de Butr. *conſ.* 11.
in ver. raſura, in ſi. † Reſtringe, niſi eſſet penes ad- 8
verſarium, quia non ab eo, ad cujus commodum raſura
eſt facta, præſumeretur ſic, & ſi eſt penes teſtatorem,
præſumitur cancellatio a teſtatore facta. Alex. &
Jaſ. *in l. ſi unus, C. de Teſt lib.* vide Soc. *in* 1. *reg.* incip. *Abraſio
in inſtrumento,* ubi ponit regulam, & ampliat
ſemel, limitat tribus aliis modis, & apoſt. ibi *in ver.
ex litteris.* limitat in poſſeſſorio, excepto edicto. divi
Adriani, vid. *infr. num.* 55. *& num.* 70. *cum ſeqq.* † Litte- 9
rarum imitatio, quæ non ſit calamo currenti ſcripta,
arguit falſitatem. Decian. *conſ.* 100. *num.* 19. *lib.* 2. † Scri- 10
ptura diverſa manu conſcripta redditur ſuſpecta, *auth.
de Trient. & Semiſſ.* §. *& quod ſæpe.* Alex. *conſ.* 104.
ſtantibus rebus, lib. 7. † Sigilli mutatio, vel antiqua- 11
tio inducit falſi ſuſpicionem ut ſi non apparet ſigillum,
vel cera diverſa ſit mixta in capſula; nam ſunt ſigna
falſificationis. Gem. *conſ.* 26. *num.* 5. *ver item quia.* † 12
Mendacium inquiſiti, qui dedit ſchedulam Notario falſam,
ut tanquam rogatus authenticaret, quia ſi negat
dediſſe, & convincitur de mendacio, eſt indicium ad
torturam pro falſitate. Alex. *conſ.* 77. *num.* 2. *lib.* 1. † 13
Chartæ qualitas arguit etiam falſitatem. Gem. *d. conſ.*
26. *num.* 5. *ver. & ex qualitate chartæ.* † Imo varietas char- 14
tarum inducit ſuſpicionem falſitatis. *c. inter dilectos,* §.
ſed contra privilegium, de fid. Inſtrum. Dec. *d. conſ.*
100. *num.* 17. *lib.* 2. † Et quando producens inſtrumen- 15
tum alias fuit convictus produxiſſe inſtrumenta falſa,
quod ex iſta ſola ſuſpicione non caſſetur, ſed bene debeat
purgari hæc ſuſpicio; ſecus ſi cum iſta ſuſpicione
concurreret raſura, vel defectus apparens in ſubſtantialibus,
quia tunc eſſet inſtrumentum caſſandum. Caſtr.
conſ. 103. *num.* 3. *per tot. lib.* 2. † Diffamatio mala No- 16
tarii, qui ſcripſit, vel ejus, qui produxit, reddit ſcripturam
ſuſpectam, veluti ſi ſcribens eſſet ſolitus falſas
ſcripturas ſcribere, vel producens falſas ſcripturas producere.
Bald. *conſ.* 398. *Quæritur, an per ſola, lib.* 5.
ubi, quod ſi probaretur bona, & mala fama, attendi
debet bona, tanquam præſumpta, niſi mala melius dici
poſſet probata. plene Crav. *conſ.* 864. *per tot.* maxime
num. 10. ubi, quod contra notarium malæ famæ
ſola conjectura falſi ſufficit ad eum condemnandum etiam
criminaliter, & quod mala qualitas & diffamatio
notarii vel producentis inducat ſuſpicionem falſi. Crav.
conſ. 827. *&* 862. *num.* 6. & de ſuſpicione Notarii,
& producentis Caſtr. *d. conſ.* 103. *lib.* 2. *per tot.* vide Tuſch.
*Litt. P. ver. Probationes plures ſi concurrant, plenior
prævalet. Concl.* 798. † Multo magis, quando de 17
falſo fuit condemnatus. *Deciſ. Pedem.* 117. *circa fin.* † 18
Alienum a veriſimili arguit falſitatem. Crav. *d. conſ.*
864. *circa fin.* Nam illud quod non continet veriſimilia,
habetur pro falſo, plura cumulat Crav. *conſ.* 930.
Inſtrumentum tranſactionis, ubi loquitur in inſtrumento
antiquo continente inveriſimilia, & nunquam uſu
recepto, ut pro falſo habeatur. Soc. *conſ.* 98. *in pr. lib.*
3. ubi quod ſola ſuſpicio ex non veriſimili facit, ut
non credatur inſtrumento, licet non probetur falſitas,
plenius Crav. *conſ.* 28. *Aſſertum teſtamentum, per tot.*
ubi ponit multas inveriſimilitudines, & dicit procedere
in inſtrumento, teſtibus, confeſſione, ſcriptura privata,
& aliis, ut etiam *conſ.* 249. *num.* 8. *&* 9. Curt.

Jun.

Digitized by Google

Jun. *conſ.* 178. *num.* 10. *Deciſ. Pedem.* 117. *nu.* 8. ubi,
19 quod falſitas civilis per veriſimilitudines probatur. †
Occultus locus, & geſtio actus in ſecreto, arguit fal-
20 ſitatem plene Crav. *d. conſ.* 684. *in pr.* † Mors contra-
hentis tempore celebrati contractus, reddit inſtrumen-
tum falſum, ſeu falſi ſuſpectiſſimum. Alc. *reſp.* 199.
21 *n.* 5. † Contrahentes incogniti, ſi non ſunt adhibiti
teſtes cognoſcentes, faciunt inſtumentum eſſe ſuſpe-
ctum de falſo. Crav. *conſ.* 827. *Dubia prima cognitio-
ne per tot.* ubi extendit, quando teſtes fide digni po-
22 tuerunt adhiberi, & non ſunt adhibiti. † Teſtes inco-
gniti, & forenſes, quando in loco frequentia teſtium
23 cognitorum aderat. Crav. *conſ.* 86. *nu.* 5. † Deſcriptio
teſtium qui omnes ſint mortui, in inſtrumento arguit
falſitatem. Crav. *d. conſ.* 864. *nu.* 4. & latius *conſ.* 28.
24 *ver.* 6. *oritur numer.* 7. *d. dec. Pedem.* 117. *num.* 10. †
Imo unus tantum mortuus facit ſuſpectum inſtrumen-
tum, quando alius vivens non eſt pro inſtrumento.
Crav. *d. conſ.* 28. *num.* 7. Alex. *conſ.* 77. *numer.* 2. *ver.
ſecundum concurrit*, *lib.* 1. ubi, quod eſt indicium ad
25 torturam. † Declara, quia ſi eſſet peſtilentia, vel mali
influxus, mors omnium teſtium in ſeptem annis non
arguit ſuſpicionem, maxime ſi unus ex teſtibus ſuper-
eſt qui concordat cum inſtrumento. Fulg. *conſ.* 140.
26 *col. pen. in fi. ver. ad octavum.* † Clauſulæ non con-
ſuetæ arguunt inſtrumentum antiquum falſum. Cravet.
conſ. 930. *num.* 14. *ver. Quinto ex clauſulis*, pleniſſi-
me Curt. Jun. *conſ.* 178. *numer.* 12. *& ſeq.* Crav. *conſ.*
862. *numer.* 7. ubi, quod quando plures contractus
27 propter clauſulas permiſcentur, oritur ſuſpicio falſi. †
Et ſcriptura antiqua, quæ etiam privata probaret, non
probat, ſi non eſt ſubſcripta ab aliquo, vel ſi eſt can-
cellata, abraſa, apoſtillata diverſo atramento; quia red-
ditur ſuſpecta. Jo. And. *in c. inter dilectos in fi. de fid.*
28 *inſtrum.* Ang. *in auth. eod. tit. in pr.* † Atramentum
recens in charta antiqua, & inſtrumento antiquo, red-
dit ſuſpectum de falſo, ut per eundem Crav. *conſ.* 930.
n. 15. *ver. ſexto recens ſcriptura.* Anch. *conſ.* 431. *n.* 3.
29 *ver. Deſcendo ergo*, qui loquitur in originali. † Di-
verſitas atramenti in eadem ſcriptura ſuſpicionem falſi
inducit; Menoch. *conſ.* 199. *num.* 8. Anch. *d. conſ.* 341.
30 *Pater emit*, *in fi.* Alex. *conſ.* 41. *in pr. lib.* 1. † Diverſi-
tas coloris, tam in cera, quam in ſcriptura, & atra-
mento, inducit præſumptionem falſi. Ruin. *conſ.* 68.
ſuper primo, *num.* 5. *lib.* 4. Socin. Jun. *conſ.* 41. *nu.* 7.
31 *lib.* 1. Curt. Sen. *conſ.* 55. *in fi.* † Declara, ut proce-
dat, quando diverſitas atramenti eſſet in apoſtilla alie-
na manu, ſecus ſi manu ejuſdem Notarii, & quæ eſt
approbata, vel ſolemnis, quia non vitiat. Crav. *conſ.*
32 88. *num.* 3. *& ſeq. ver. tota difficultas.* † Apoſtilla
etiam manu notarii circa ſubſtantialia, quando in ven-
tre inſtrumenti non approbatur apoſtilla. Ruin. *d. conſ.*
68. *num.* 4. *&* 5. ubi dicit magis communem. Crav.
plene *conſ.* 641. *Domina Loiſina*, *num.* 4. ubi proce-
dit multo magis, quando eſt manu aliena ſcripta, &
late examinat eſſe judici arbitrarium. Decian. *conſ.* 100.
num. 10. *lib.* 2. qui loquitur in apoſtilla manu notarii
non approbata in ſubſcriptione. vide Tuſch. *Litt. O.
ver. Originale & protocollum Notarii ſi diſcrepat ab
exemplato, ſtatur originali, & quando ſecus Concl.* 202.
33 † Extende idem eſſe, quando Apoſtilla non eſſet in
margine, ſed in ventre, ſeu corpore inſtrumenti.
34 Curt. Jun. *conſ.* 145. *num.* 17. † Extende, quando apo-
ſtilla eſt manu aliena & incognita. Anch. *conſ.* 242.
Prius de jurib. in princ. Abb. *conſ.* 10. *In cauſa*, *&
queſtione*, *num.* 2. *ver. non obſtat verba*, *lib.* 1. qui lo-
quitur, quando eſt circa ſubſtantialia, & idem Abb.
35 *conſ.* 34. *col.* 2. *ver. non obſtat tertio*, *lib.* 2. † Exten-
de maxime in apoſtilla facta a Notario ad favorem
36 ſui conſanguinei. Curt. Sen. *conſ.* 55. *num.* 18. † Ex-
tende maxime, quando extant conjecturæ contra apo-
ſtillam manu aliena appoſitam protocollo, ut per Abb.
37 *d. conſ.* 34. *col.* 2. *ver. Non obſtat tertio*, *lib.* 2. † Ex-
tende, quia legatum magni præjudicii ſcriptum in mar-
gine originalis ſuſpecti redditur ſuſpectum. Anch. *conſ.*
38 431. *num.* 4. † Maxime, quando diverſo atramento eſt
ſcripta. Anchar. *d. conſ.* 431. *Præmiſſa*, *col.* 2. *ver. De-*
39 *ſcendo.* Curt. Jun. *conſ.* 52. *in fi.* † Declara, quando
apoſtilla eſt manu ejuſdem Notarii, & non dubitatur
de hoc, vel quando eſt ſolemnis, ut quia habet da-
tam vel approbationem. Cravett. *d. conſ.* 88. *num.* 3. *&*
40 4. *ver. Tota difficultas.* † Intellige declarationem quo-
ad præjudicium partium; ſecus quoad præjudicium ter-
tii. Cravett. *conſ.* 134. *num.* 27. † Reſtringe, quando 41
Notarius in ſubſcriptione approbaret apoſtillam. Anchar.
d. conſ. 242. *num.* 5. *in fi. & ſeqq.* Abb. *conſ.* 2. *nu.* 2.
ver. Non obſtant verba, *lib.* 1. † Reſtringe, quando 42
inſtrumentum approbaretur ex complicatione Notarii,
quia aſſerit in alio inſtrumento de hoc quoque fuiſſe
rogatum, quia valebit ſine apoſtillis. Anchar. *d. conſ.*
241. *num.* 5. *ver. Concludo.* vide Tuſch. *Litt. A. ver.
Apoſtilla quando vitiet vel probet, vel non. Concl.* 426.
† Scriptura magis ſcripta, ſeu diverſa in folii parte, 43
quæ apparet ſuperaddita, ex quo folium non erat ſuf-
ficiens, ſi idem character fuiſſet proſecutus, reddit in-
ſtrumentum de falſo ſuſpectum. Socin. Jun. *conſ.* 41.
num. 7. *lib.* 1. † Cancellatio & interlineatura in loco 44
ſubſtantiali reddit ſcripturam ſuſpectam de falſo, ita
ut præferatur unus teſtis ſcripturæ ſuſpectæ. Joan. de
Im. *conſ.* 106. *col. fin. v. & ideo*, Alex. *conſ.* 104. *ſtan-
tib. num.* 2. *lib.* 7. vide Tuſch. *Litt. C. ver. Cancella-
tio quando attendenda & quid operetur. concl.* 21. † Et 45
maxime procedit, quando Notarius non facit mentio-
nem de ea in ſubſcriptione, vel alibi. Alex. *d. conſ.*
104. *num.* 2. *libr.* 7. † Item, quando ſcriptura interli- 46
neata tranſgreditur in folio marginem, & lineam foli-
tam, quia ſuperaddita præſumitur. Soc. Jun. *d. conſ.*
41. *num.* 2. *lib.* 1. Anch. *conſ.* 431. *numer.* 4. vide Tu-
ſch. *litt. J. ver. Inſtrumentum non probat, ſi originale
eſt vitiatum. Concl.* 246. † Utens inſtrumento falſo 47
præſumitur falſificaſſe, niſi oſtendat & nominet autho-
rem. Alex. *conſ.* 77. *num.* 4. *ver. ſextum judicium*, *lib.*
1. vide Tuſch. *Litt. P. ver. Producens teſtes, qui di-
cuntur falſi, qualiter declaret, an eis uti velit. Conc.*
877. † Curiæ Romanæ ſtylus non ſervatus, arguit fal- 48
ſitatem reſcripti. Rom. *conſ.* 376. *Quæſtio eſt*, *nu.* 12.
ubi plena apoſt. *in ver. ſuſpectum eſt.* † Uſus contra- 49
rius inſtrumento inducit ſuſpicionem falſi. Crav. *conſ.*
930. *nu.* 16. *ver. ſeptimo ex uſu contrario*, & plenius
conſ. 949. *num.* 15. † Et converſo uſus ſcripturæ mul- 50
tum confert illius probationi, etiamſi ſolemnis non ſit.
Crav. *d. conſ.* 949. *Quia veritati*, *numer.* 15. † Lega- 51
tum factum perſonæ mortuæ, cujus mortem teſtator non
ignoravit, arguit teſtamentum falſum. Crav. *conſ.* 28.
in princ. num. 2. *ver. Primo ex legato.* † Regiſtratio 52
inſtrumenti antiqui de recenti facta per Notarium, ar-
guit ſuſpicionem falſi. Crav. *d. conſ.* 28. *num.* 3. *ver.
ſecundo*, ubi idem propter oblivionem veriſimilem ex
tarditate regiſtri. † Item, quando eſt regiſtratum in 53
loco præpoſterato, ut quia antecedunt inſtrumenta re-
giſtrata poſteriora, quia eſt ſuſpectus. Crav. *dict. conſ.*
28. *num.* 5. *ver. Quarto oritur.* † Folium repertum de 54
per ſe non affoliatum, neque compaginatum cum aliis
inſtrumentis, inducit ſuſpicionem falſitatis. Dec. *conſ.*
100. *num.* 15. *ver. Quinto*, *lib.* 2. † Laceratio, ſeu in- 55
ciſio folii protocollorum, inducit ſuſpectum librum,
& maxime inſtrumentum, apud quod folium eſt inci-
ſum. Crav. *d. conſ.* 28. *num.* 8. *ver. ſeptimo*, ſupra *in
pr.* † Suſpicio teſtamenti falſi arguitur, ſi duobus fra- 56
tribus inſtitutis, ad quos non ſpectat ſucceſſio, alter
repudiat & dicit nolle eſſe hæres. Caſtr. *conſ.* 231. *col.*
2. *in fi. lib.* 2. † Item, ſi conſtat de jactantia inſtituti, 57
quod fecerit fieri legatum piæ cauſæ, vel potenti, ut
ſuſtineatur teſtamentum. Caſtr. *conſ.* 231. *col.* 2. *in fi.
lib.* 2. † Teſtium inſtrumentariorum omiſſa examinatio, 58
quæ potuit fieri, inducit ſuſpectum inſtrumentum, jam
facta oppoſitio. Crav. *conſ.* 134. *num.* 28. *ver. ſecunda
ſuſpicio.* Caſtr. *conſ.* 231. *in quæſt. quæ vertitur*, *col.*
2. *ver. Reſultat etiam*, *lib.* 2. † Ex non uſu inſtrumenti 59
producti a producente declarato, non præſumitur fal-
ſum, ſi pars producens dicat, non velle illo uti. Crav.
dict. conſ. 134. *num.* 30. *ver. Tertia ſuſpicio*, *& nu.* 35.
ubi multas alias ſuſpiciones adducit; & *conſ.* 350. *num.*
20. † Item, qui deſerit quæſtionem falſi intentatam. 60
Crav. *d. conſ.* 350. *numer.* 20. † Tempus noctis arguit 61
ſuſpicionem, quando de die actus fieri potuit. Crav.
conſ. 862. *Ambigua primum*, *num.* 4. *&* 20. † Familia- 62
ritas magna Notarii cum eo, ad cujus commodum con-
tractus eſt celebratus, inducit præſumptionem falſi.
Crav. *conſ.* 862. *ver.* 8. *Parvi fieri.* † Solitus delinque- 63
re in falſitatibus gravatur indicio falſitatis. Alex. *conſ.*
77. *n.* 4. *ver. Quintum indicium*, *lib.* 1. vide Tuſch. *Litt.
M. ver. Malus ſemel ſemper præſumitur malus, qualiter
procedat. Concl.* 28. † Solemnitas omiſſa in inſtrumento ar-
guit

Digitized by Google

guit inſtrumentum ſuſpectum. Crav. *d. conſ.* 862. *num.* 8.
& plenius *conſ.* 494. *municeps caballarii*, *num.* 12. Bero.
65 *conſ.* 1. *num.* 46. *&* 71. *lib.* 2. † Item, quia non faciens
id quod debet ratione officii, præſumitur doloſus. Grar.
66 *conſ.* 61. *num.* 14. *lib.* 2. † Falſitas cauſæ expreſſæ indu-
cit præſumptionem, Crav. *d. conſ.* 862. *num.* 11. *ver. No-*
67 *no.* † Falſa latinitas in reſcripto Papæ, & litteris apo-
ſtolicis, arguit ſuſpicionem falſi, quæ eſt præſumptio
juris & de jure; & ratio eſt, quia tranſeunt per ma-
nus tot officialium, quod falſa latinitas non poteſt ad-
mitti. Rom. *conſ.* 376. *Quæſtio eſt*, *num.* 10. *& ſeq. per*
tot. ubi apoſt. vide Tuſch. *Litt. R. ver. Reſcriptum & gratia*
Papæ ex quibus reddatur de falſo ſuſpecta. Concl. 216.
68 † Notarii ſtylus contrarius, veluti quando manu alie-
na conſcriptum eſt teſtamentum, quia licet ſit ſubſcri-
ptum, ſi non atteſtatur Notarius, quod manu aliena,
69 maxime ſi adſunt apoſtillæ, eſt ſuſpectum. † Abradens
inſtrumenta, ſeu litteras Principis gratiæ, vel juſtitiæ,
committit falſum. Affl. *deciſ.* 404. poſt *num.* 4. Clar. qui
dicit communem, *in §. falſum*, *num.* 32. *ver. Abradens.*
70 † Abraſio, corroſio inſtrumenti inducit ſuſpicionem,
quod is, qui produxit, hoc fecerit, ſi non exhibet au-
thorem, prout de producente inſtrumentum falſum di-
71 citur. Crav. *conſ.* 400. *num.* 16. & ſupr. *in pr.* † Raſura,
vel cancellatio in parte ſubſtantiali, reddit inſtrumen-
tum & teſtamentum ſuſpectum. Alex. *conſ. Stantibus*,
nu. 2. *lib.* 7. ubi, quod dicitur circa ſubſtantialia, quo-
niam eſt circa rem, de qua ſit diſpoſitio, & procedit,
72 quando de ea Notarius non facit mentionem. † De-
clara, ut non procedat, quando obſervantia inſtrumen-
ti ſuſpecti eſt diu facta. Crav. *conſ.* 657. *num.* 52. vide
Tuſch. *Litt. J. ver. Inſtrumentum non probat, ſi origina-*
73 *le eſt vitiatum. Concl.* 246. † Reſtringe, quando non
eſt in loco ſuſpecto, & ſubſtantiali, Rom. *conſ.* 369.
Circa primum, *num.* 33. *ver. Quoad ſeptimum*, maxi-
74 me *num.* 36. Vide Maſcard. *concl.* 284. *charta.* † Non
regiſtratio inſtrumenti ad protocollum, arguit magnam
falſitatis ſuſpicionem, quando cæteri contractus ſunt re-
75 giſtrati. Menoch. *conſ.* 188. *in fi. lib.* 2. † Reſtringe, quan-
do non eſſet principalis notarius rogatus Fulg. *conſ.* 140.
76 *col. pen. ver. Ad ſeptimum.* † Inſolita regiſtratio pariter
arguit ſuſpicionem falſi. Menoch. *conſ.* 199. *num.* 6. *lib.*
77 2. † Ordo præpoſterus ſubſtantialis arguit ſuſpicionem.
78 Anch. *conſ.* 285. *Tria principaliter*, *in pr.* † Secus, ſi
ordo non eſt ſubſtantialis, quia potius error quam fal-
79 ſitas præſumitur. Anch. *d. conſ.* 285. *in pr.* † Diligentia
accelerata nimis arguit ſuſpicionem falſi. Menoch *d.*
80 *conſ.* 199. *num.* 7. Protocolli deperditio, quando exem-
plarum authenticum eſt ſuſpectum, idem arguit. Fulg.
81 *conſ.* 140. *col. pen. ver. Ad tertium.* † Ignorantia Notarii,
quando probatur eum fuiſſe ſine litteris, arguit inſtru-
mentum falſum. Fulg. *d. conſ.* 140. *col. pen. ver. Ad quar-*
82 *tum.* † Non rogatus, videlicet non publicatio inſtru-
menti coram teſtibus, reddit illud ſuſpectum de falſo;
quia ad hoc, ut poſſit rogari, requiritur lectura. Alex.
83 *conſ.* 77. *ver. Tertium indicium*, *n.* 2. *lib.* 1. † Producens
falſum inſtrumentum præſumitur illud fabricaſſe, niſi do-
ceat authorem. Jaſ. *conſ.* 168. *col.* 2. *lib.* 4. vide Tuſch.
Litt. F. ver. Falſi pœna pro quibus delictis imponenda. Con-
cl. 51. vide eund. *Litt. J. ver. Inſtrumentum ſi dicatur fal-*
ſum, quis probet. concl. 256. vide Maſcard. *concl.* 740. ubi
ponit plures alias præſumptiones; prima eſt, teſtium
mortuorum in inſtrumento recenti; ſecunda eſt, ex di-
verſitate manus litterarum: tertia eſt inſtrumentum an-
tiquum noviter regiſtratum; quarta eſt diverſitas atta-
menti, vel chartæ, & ſcriptura recens in charta anti-
qua, nolle uti inſtrumento, falſa indictio, Notarii ma-
la fama, non adeſſe protocollum, clauſulæ inſolitæ,
inſolitus modus regiſtrandi, dictamen inſolitum, apo-
ſtillæ contrarietas & diverſitas, non publicatio, raſura
reperta extra ſcripturas Notarii, & vide eum; quia
ampliat, limitat & declarat, ubi etiam ponit plura re-
media, quibus poteſt purgari ſuſpicio falſi.

§. II.

Falſitas quando non ſit punibilis?

1 Falſitas † non eſt punibilis, quando non lædit *l. da-*
mus, ubi Bart. *C. de falſ.* Petr. de Anch. *conſ.* 24. *Viſa in-*
quiſitione, *numer.* 10. *ver. præterea dolus*, Bald. *conſ.* 33.
Licet ille, *lib.* 3. *in fi.* plenius quam alius Natt. *conſ.*
588. *Iſte, qui conſcripſit*, Alex. *conſ.* 70. *viſo proceſſu*, *nu.*
11. *lib.* 1. *& conſ.* 145. *lib.* 6. Anch. *in conſ.* 123. *num.* 3.
Jaſ. *conſ.* 153. *lib.* 2. Bald. *conſ.* 14. *lib.* 1. Caſtr. *conſ.* 130.
Videtur dicendum, *in princ. & conſ.* 157. *Viſa inquiſitio-*
ne, *num.* 2. *& conſ.* 372. *num.* 4. *in fi. lib.* 1. Socin. *conſ.*
103. *& Conſ.* 104. *lib.* 1. Alex. *conſ.* 73. *&* 74. *lib.* 1. Cor-
nel. *conſ.* 107. *in pr. & conſ.* 172. *num.* 6. *lib.* 4. Felin. *in c.*
1. *num.* 4. *de præſcr.* Anchar. *conſ.* 24. *num.* 6. Ruin. *conſ.* 9.
num. 17. *lib.* 4. Clar. *in §. falſum*, *num.* 44. *ver. Item excu-*
ſatur, ubi citat plures de communi atteſtantes. Ruin.
conſ. 83. *num.* 6. *& ſeq. lib.* 4. Burſat. *conſ.* 322. *num.* 13.
Purpurat. *conſ.* 591. *nu.* 6. *& ſeq.* Vulpel. *conſ.* 129. *in princ.*
† Et quod falſitas, quæ non lædit, non ſit punibilis. 2
Alex. *conſ.* 53. *In cauſa & lite*, *num.* 14. *ver. præterea fal-*
ſum, *lib.* 7. ubi apoſt. citat Alexand. *conſ.* 145. *lib.* 6.
† Extende, ut procedat etiam in Notario rogante in- 3
ſtrumentum falſum, quod non poteſt valere, prout te-
ſtamentum filiifamilias, quod non valet de jure, vel
donatio cauſa mortis abſenti facta, quia non poſſunt
nocere. Alex *d. conſ.* 53. *num.* 14. *ver. præterea falſum*,
lib. 7. † Imo Notarius, qui aliter ſcripſit inſtrumentum, 4
quam fuerit dictum, præſumitur error. Alex. *d. conſ.* 53.
num. 15. *&* 16. *ver. & poſito*, *lib.* 7. ubi plene apoſt. *in ver.*
Errorem, dat concord. plures, & limitat. † Declara, 5
quia ſi conſtat de crimine, licet non nocibili, ut quia
dolus fuit adhibitus, tunc punitur crimine ſtellionatus.
Bald. *conſ.* 33. *in lib.* 3. † Dicitur autem non nociva fal- 6
ſitas, quando eſt commiſſa in ſcriptura, quæ non pro-
bat, quia non eſt ſolemnis, vel caret die, anno, in-
dictione, nomine Domini. Bald. *d. conſ.* 33. *circ. fin. ver.*
item hæ littera, *lib.* 3. Socin. *conſ.* 62. *num.* 5. *ver. ad pri-*
mum reſpondetur, *lib.* 1. ubi vult, quod falſitas tunc non
ſit punibilis, quando non probat ratione deficientis ſo-
lemnitatis requiſitæ, ſi vero eſt ſolemnis, licet non pro-
bet; quia eſt privata, vel alias, ſed tamen habet ſole-
mnia, tunc puniri debet, quia falſificans fecit, quan-
tum potuit, & ita in puncto Clar. *d. §. falſum*, *num.*
44. *in fi. ver. ſecundus caſus*, & infra plenius *num.* 63. *&*
ſeqq. † Et quod ſi ſcriptura non habet ſubſtantialia, 7
ita quod ſit nulla falſitas in ea commiſſa, non puniatur. Clar. *in d. §. falſum*, *num.* 44. *ver. hinc infertur*, ubi
de communi, & allegat Socin. *conſ.* 104. *num.* 3. *ver. ter-*
tius caſus, *lib.* 1. † Et idem eſt in teſte falſo nullo, 8
cujus depoſitio nulla nocere non poteſt. Clar. *d. §. fal-*
ſum, *num.* 44. *ver. ſic etiam*, ubi de communi. † In 9
teſte contrarium tenuit Bald. quod omnino pœna falſi
teneatur, *in l. fin. num.* 20. *C. ſi ex falſis inſtrum.* † Con- 10
trarium tenetur communiter, quod ſi falſitas teſtis non
eſt nocibilis, pœna falſi ordinaria puniri non poſſit.
Clar. *d. §. falſum num.* 44. *ver. ego vero.* † Declara; quia 11
ſi falſitas non eſt nocibilis, ſed apta nocere in futu-
rum, pro ut in libro probi viri, qui non probat, ſed
mortuo ſcribente poteſt nocere, quia probaret, & tunc
ſi uſus eſt re falſificata, producendo in judicio debet
puniri pœna falſi, ſi vero non produxit in judicio,
tunc punitur pœna extraordinaria, ita Clarus in *d. §.*
falſum, *num.* 44. *ver. ſed certe judicio meo.* † Extende; 12
quia teſtis non juratus deponens falſum, punitur pœna
falſi, ſed iſtud procedit, quatenus falſitas ſit nocibilis,
alias ſolum pœna extraordinaria puniri debet. Clar. *d.*
§. falſum num. 16. *ver. tu ſcis.* † Declara hanc mate- 13
riam, quia ſecundum aliquos non eſt punibilis pœna
ordinaria, ſed pœna extraordinaria; ſecus ſecundum
communem, de qua Clar. *in d. §. falſum*, *num.* 44. *fol.*
157. qui aliter diſtinguit, ut ſit arbitrarium judici,
quando ſit punibilis pœna extraordinaria, vel non, &
dicit communem, ubi ponit diverſos caſus, quos vi-
deas, plene Menoch. *de arbitr. caſ.* 306. *num.* 16. *&*
ſeqq. ubi *num.* 20. quod arbitraria pœna punitur, &
quod Doctores tenentes non puniri debent intelligi,
pœna ordinaria, ſed bene poſſunt puniri de temerita-
te, pœna extraordinaria. & Clarus *in d. §. falſum nu.*
45. *ver. Intellige*, ubi dicit communem, & in fin. ubi,
quod arbitrium regulat pœnam ſecundum qualitatem
facti & perſonarum, & quod eſt communis opinio. vi-
Tuſch. *Litt. T. ver. Temeritas eſt delictum & quando pu-*
niri poſſit. Concl. 25. † Contrarium tenet Crav. *conſ.* 14
755. *Non ſinunt temporis*, *per tot.* Caſtrenſ. *conſ.* 130.
per tot. lib. 1. ſequitur Crav. *conſ.* 46. *in princ. & per*
tot, plene Natt. *conſ.* 588. ubi in fine, quod nulla pœ-
na punitur, quando non eſt nocibilis Vulpell. *conſ.* 129.
num. 11. *&* 12, ubi, quod neque pœna extraordina-
tia,

15 ſia, quando eſt ſine dolo, nec nocibilis eſt, vel apta
nocere. Bald. *conſ.* 54. *num.* 15. *lib.* 3. † Extende,
quia falſitas non eſt punibilis, quando non nocet,
veluti ſi quis conſcripſit, vel dictavit notam, ex qua
celebratum fuit inſtrumentum falſum quia cum illa no-
ta non probaret, non poteſt puniri de falſo. Alex. *conſ.*
70. in fin. ver. Præterea, lib. 1. *& conſ.* 74. *Viſo te-*
ſtamento, num. 10. *& num.* 11. *ver. Ad prædictorum*
16 *confirmationem, lib. eod. & conſ.* 145. *lib.* 6. † Con-
trarium tenet idem Alex. *conſ.* 77. *in princ. ver. pro*
hoc adduco lib. 5. ubi falſitas habet locum nedum in
inſtrumento, ſed in ſcriptura privata, *l. ſi quis Decu-*
17 *rio, ff. de falſis.* † Idem eſt in eo qui conſcripſit ca-
pitula ad probandum, continentia falſum, quia ſi te-
ſtes ſuper eis falſo deponunt, non punitur, qui fecit
capitula, quia non probant, neque poſſunt nocere.
18 † Contrarium videtur velle Boſſius *tit. de falſ. num.*
121. ubi, quod producens capitulum falſum, ſi decla-
rat velle uti, non poteſt abſtinere, ſed tenetur pœ-
19 na falſi. † Reſtringe; quia ſi quis dedit notulam no-
tario præſente nuntio continentem, quod citavit talem,
& notarius ſcripſit ſine dolo, ex qua relatione falſa
data fuit ſententia, ille qui dedit ſchedulam prædictam,
tenetur pœna falſi. Alex. *d. conſ.* 74. *num.* 12. *&* 13.
lib. 1. *& conſ.* 77. *in princ. eod. lib.* 5. Bald. *conſ.*
199. *Tudertinus quidam, lib.* 5. ex eo quod falſam
obrepſerit relationem, non ex eo quod falſum fieri fe-
20 cerit inſtrumentum, quia Notarius caruit dolo. † Et
quod pœna falſi ceſſat, ſi ceſſat læſio partis, plene Si-
21 mon de Pratis *conſ.* 82. *num.* 9. † Amplia; quia fal-
ſitas proprie non dicitur, quæ non lædit veritatem,
ſed potius eſt temeritas, ideo ſi teſtes nihil ſcientes de
negotio, deponant ſcire, & deponant id, quod re-
vera eſt verum, non puniuntur pœna falſi proprie,
ſed pœna temeritatis extra ordinem. Petr. de Anchar.
conſ. 24. *num.* 8. *& ſeqq. ver. Primo, quid ſtatutum.*
Caſtrenſ. *conſ.* 372. *Præſupponitur quod, num.* 3. *&* 4.
22 *lib.* 1. † Et quod is, qui de falſo non punitur, bene
puniatur de temeritate, Ancharan. *conſ.* 173. *num.* 2.
23 † Amplia; quia falſitas commiſſa ſine dolo non
eſt punibilis, ideo quando dolus, qui eſt proprie ma-
chinatio, & fallacia ad decipiendum, non intervenit,
non eſt punibilis. Petr. de Anch. *d. conſ.* 24. *num.*
55. *& ſeq. ver. Et ſi dicatur.* Bald. *conſ.* 244. *num.*
2. *v. dubitatur ſecundo. lib.* 1. qui loquitur in No-
tario parum experto, qui confecit inſtrumentum, in
quo dicit ſeptem moniales interveniſſe, licet tres re-
ceſſerint ante ſtipulationem, dicentes, quod erant con-
tentę de eo, quod aliæ faciebant, quia ceſſat dolus.
Bald. *conſ.* 22. *n.* 2. *lib.* 3. ubi loquitur in officiali,
qui dictavit ſine dolo Notario literas, quibus Nota-
rius addidit falſo teſtes præſentes, & falſum non cadit
ſine dolo. Dyn. *conſ.* 38. *Quod contra Bencivenem, n.*
6. Alex. *conſ.* 70. *num.* 8. *& conſ.* 73. *Non puto, num.*
5. & conſ. 74. *in pr. lib.* 5. Jaſ. *conſ.* 553. *lib.* 2. Caſtr.
conſ. 130. *lib.* 1. Alex. *conſ.* 146. *lib.* 6. Socin. *conſ.*
504. *lib.* 1. qui dicit communem. Purpur. *conſ.* 591.
num. 6. *& ſeq. lib.* 2. Caſtr. *conſ.* 157. *Viſa inquiſi-*
tione, in pr. & conſ. 365. *in pr. & conſ.* 372. *nu.* 5.
lib. 1. ubi latius, & plene Caſtr. *conſ.* 203. *Quantum*
ad primum, num. 2. *lib.* 2. Alex. *conſ.* 53. *In cauſa*
& lite, num. 54. *&* 55. *ver. ſimiliter, lib.* 7. vide
Tuſch. *Litt. P. verb. Pœna corporis afflictiva requirit*
24 *dolum & quando ſecus. Conc.* 222. † Extende in tan-
tum falſum non committi ſine dolo, ut non ſufficiat
lata culpa, licet dolo æquiparetur. Alex. *conſ.* 74. *Vi-*
25 *ſo teſtamento, in pr. lib.* 1. † Extende, quia falſitas,
quæ ſine dolo eſt, non punitur, veluti ſi quis credi-
dit bono viro. Cald. *conſ.* 244. *in fi. l.* 1. Anch. *conſ.* 24.
26 *num.* 51. *cum ſeqq.* † Imo ſunt caſus, in quibus, con-
currente dolo, punitur Notarius pœna ſtellionatus, non
autem pœna falſi, veluti ſi dedit authenticum inſtru-
mentum de conſenſu partium cancellatum; quia non
habet locum pœna falſi. Alex. *d. conſ.* 74. *in pr. lib.* 1.
27 † Extende, quia vendens granum & pulchrum non
poteſt teneri falſi pœna, quando erat malæ conditio-
nis, ſi illud vendens non vidit, quia ceſſat dolus. Sim.
28 de Prat. *Conſ.* 82. *n.* 10. † Declara, quia ſemper quod
falſitas eſt nocibilis, ineſt dolus, quia cum ſit punibi-
lis, neceſſario includit dolum, ſecus ſi non eſt no-
bilis, quia ex quo non eſt punibilis pœna ordinaria
non eſt doloſa. Caſtr. *d. conſ.* 157. *Viſa inquiſitione, in*
29 *pr. lib.* 1. † Extende in Notario, qui fecit inſtrumen-
tum falſum, tanquam quod ſeptem moniales fuerint
præſentes, cum tamen probetur quod ſolæ quatuor in-
tervenerunt, quia aliæ tres dixerant Notario, quod ſe re-
mittebant ad illud quod aliæ faciebant, Bald. *d. conſ.* 244.
n. 2. *lib.* 1. ubi dicit, quod Notarius inexpertus excuſa-
tur a falſo, cum ſit error & infra *num.* 59. *& ſeq.* vide
Tuſch. *Litt. M. verb. Notarius a falſo multipliciter excu-*
ſatur. conc. 91. † Et quod Notarius, qui fuit rogatus 30
de inſtrumento centum ſcutorum, occaſione mutui, ſi
relevavit in publicam formam pro ſcutis ducentis, po-
tius per errorem præſumatur, quam ex dolo, ſi oſtendit
protocullum loqui de centum. Caſtr. *conſ.* 203. *n.* 2. *ver.*
ſuper tertio, lib. 2. ubi dicit, quod quando ſubeſt cau-
ſa erroris, præſumitur error in dubio, & quia quæli-
bet cauſa excuſat a dolo. † Item, ſi relevavit Inſtru-
mentum teſtamenti ſine ſubſtitutione, poſtea prætextu er-
roris iterum relevavit cum ſubſtitutione, quia ſi vera
fuit ſubſtitutio, ceſſat dolus, & mutatio veritatis, ſed
error præſumitur. Caſtr. *conſ.* 354. *lib.* 2. † Extende, quia 31
Notarius extendendo Inſtrumentum ſecundum ſuas clau-
ſulas, caret dolo; & non poteſt puniri de falſo; quia
cenſetur rogatus ſecundum clauſulas ſolitas extendere.
Alex. *conſ.* 53. *In cauſa, num.* 14. *&* 55. *ver. ſimiliter*
non poteſt, lib. 7. † Extende, quia ſi Notarius commi- 33
ſit falſum in Inſtrumento, & dicat quod ad inſtantiam
partis fecit, ſibi confeſſo de crimine non creditur, nec
dolus præſumitur in principali, niſi probetur; igitur
ceſſat falſitas. Caſtr. *conſ.* 365. *Notandum eſt, poſt med.*
uſq. in fi. lib. 2. † Extende. quia ſi quis accedit ad No- 34
tarium cum nuncio & dicat, *ſcrivete queſta relazione*
come in queſta liſta; id eſt, *ſcribas hanc relationem,*
ſicuti in hac ſchedula, & nuntius ſine dolo referat, &
Notarius ſine dolo ſcribat, licet portans ſcripturam ad-
diderit unam perſonam non citatam, neque ipſe de fal-
ſo poteſt condemnari, ex quo relationis inſtrumentum
eſt ſine dolo ſcriptum, ſed bene tenetur pœna falſi,
quia obrepſit a judice ſententiam contra non citatum.
Bart. *conſ.* 199. *Tudertinus, nu.* 2. *ver. Hoc præmiſſo, l.*
1. ubi apoſt. dat concor. † Extende, quia etiam adje- 35
ctio clauſulæ appoſita in inſtrumento pro validitate in-
ſtrumenti, non eſt punibilis, quando revera inſtrumen-
tum ſine illa clauſula erat validum & verum. Alex.
conſ. 53. *In cauſa, & lite, num.* 21. *&* 22. *ver. Non ob-*
ſtat, quod circa relictum, lib. 7. maxime, quando No-
tarius eſt bonæ famæ. † Reſtringe, quando Notarius 36
pendente lite ſuper falſo, dedit aliud authenticum ſu-
per ſumma eadem errata, quia tunc præſumitur ex do-
lo, & falſum committit. Caſtr. *d. conſ.* 203. *nu.* 2. *ver.*
ſed quia poſtea, lib. 2. † Amplia; quia falſitas non eſt 37
punibilis, quando non eſt damnoſa, neque in ſubſtan-
tialibus, ideo Notarius qui rogavit inſtrumentum Mo-
nialium, & dixit, actum in parlatorio dictarum Monia-
lium; cum tamen non eſſent in parlatorio, ſed in alio
loco monaſterii, talis Notarius non poteſt puniri de fal-
ſo. Bald. *d. conſ.* 244. *Dubitatur de quodam, lib.* 1. *in*
princ. † Amplia; quia falſitas non eſt, neque falſum 38
committit is, qui dedit articulos Notario ſuper eo quod
Titius eſſet filius ex legitimo viro Sejæ, ſi in originali
admiſit nomen viri Sejæ in albis, & in copia, ſuper qua
fecit examinare, ſcripſit nomen viridiſſimum in albis, quia
ceſſat dolus & non nocet parti; ex quo ſufficienter teſtes de-
ponere talem filium Sejæ ex legitimo viro, cujus nomen
ignorat, ita Caſtr. *conſ.* 557. *Viſa inquiſitione, lib.* 1. † 39
Extende idem eſſe in falſo dicto teſtis contra non ſubſtan-
tialia, quia imo probat, & ſic non punitur, neque an-
nullatur ejus dictum, vid. Tuſch. *Litt. T. ver. Teſtis fal-*
ſum deponens in parte ſubſtantiali, Concl. 247. † Amplia; 40
quia falſitas non eſt punibilis, quando id quod dicitur eſ-
ſe falſum, poteſt ſaltem civiliter, vel per fictionem veri-
ficari, quia fictio excuſat a falſitate. Bart. *de conſ.* 241.
ver. Dubitatur ſecundo, uſque in fi. lib. 1. ubi vult quod
Notarius, qui rogatus fuit de inſtrumento, in quo ſcri-
pſit ſeptem Moniales interveniſſe, non poſſet puniri de
falſo, licet quatuor ſolæ intervenerint, ſi aliæ ſe remiſe-
runt ad id quod quatuor facerent, quia per fictionem o-
mnes feciſſe dicuntur. vide Tuſch. *Litt. T. ver. Teſtes a*
depoſitione falſa multipliciter excuſantur. Concl. 251. † 41
Extende; quia excuſatur falſitas, quæ adjuvatur primor-
dio veritatis, communem dicit Clarus *in. §. Falſum, n.*
43. ver. Præterea. † Amplia; quia ſi Notarius non de-
putatus ad ſcribendum, condemnationes, cujus ſcriptu-
ræ non ſtaretur, falſam condemnationem ſcripſit, non
debet puniri de falſo, ſi ejus ſcriptura non probat, neque
eſt

eſt apta nocere. Bald. *conſ.* 330. *Quidam Notarius*,
43 *lib.* 2. † Declara, ut non procedat ampliatio, quando
falſitas conſiſtit in cancellatione facta falſo, quia ex
quo cancellatio etiam a privato facta, quæ non eſſet
nocibilis, ſi ſciretur, eſt incognita; idcirco debet pu-
niri pœna falſi, non attento quod non haberet hanc
44 facultatem. Bald. *d. conſ.* 330. *lib.* 2. *per tot.* † Am-
plia; quia is, qui falſum commiſit in una partita li-
bri memorialium, non debet puniri aliqua pœna, quia
non eſt nocibilis & impune poterat lacerare talem li-
brum. Caſtr. *conſ.* 130. *Videtur dicendum*, *lib.* 1. ubi
45 quod neque pœna extraordinaria tenetur. † Amplia;
quia falſitas non eſt punibilis, ubi ceſſat dolus; quia
falſum non poteſt committi ſine dolo, ideo error po-
tius præſumitur in dubio quam dolus. Alex. *conſ.* 70.
Viſo proceſſu, *n.* 8. *& ſeq.* *& conſ.* 74. *n.* 4. *lib.* 1. & quod
ubi non eſt dolus, non poſſit eſſe falſitas quia falſitas
dolum requirit. Bart. *in l. Divus*, *ff. de falſis*. Bald.
conſ. 33. *lib.* 3. Caſtr. *conſ.* 371. *num.* 5. *& conſ.* 157.
in pr. lib. 1. Jaſ. *conſ.* 153. *numer.* 2. *lib.* 2. Ruin. *conſ.*
83. *num.* 4. *& conſ.* 86. *num.* 1. *lib.* 4. Clar. §. *Fal-
ſum*, *num.* 41. *ver. Excuſatur*, ubi dicit communem,
quia falſitas non poteſt eſſe ſine dolo. Caſtr. *conſ.* 130.
46 *lib.* 1. ubi apoſt. dat plurimos concor. † Amplia; quia
falſitas non poteſt cadere in ſcriptura, quam quis ſibi
facit pro ſua memoria tantum, quia ſive talem ſcri-
pturam quis laceret, vel radat, aut comburat, nullam
pœnam pati debet, quia cum ſcriptura nemini poſſit
nocere, non cadit in ea falſitas. Bal. *conſ.* 313. *Pun-
47 ctus, utrum vigore*, *lib.* 4. *in pr.* Crav. *conſ.* 755. † Re-
ſtringe, ut non procedat ampliatio in ſcriptura, quam
quis pro alio ſcribit, ut eſt tabellio, & argentarius,
quia tenetur pœna falſi, ſi in ea falſum committit. Bald.
d. conſ. 323. *in pr. ver. Interdum quis conficit*, *lib.* 4. Natt.
48 *conſ.* 588. *in pr.* † Reſtringe in ſcriptura, quam quis fa-
cit pro ſe, & alio, ut in ſocio, & alio adminiſtrato-
re, quia ſi in ea committitur falſum, puniri debet, ma-
xime, quando talis ſcriptura fuit producta in judicio,
vel coram arbitro, quia ſi comburatur, comburens do-
loſe pœnam falſi incurrit. Bald. *d. conſ.* 323. *circa pr.*
49 *ver. Interdum quis conficit*, *uſque in fi. lib.* 4. † Am-
plia, quia falſitas cognita & deciſa civiliter, non po-
teſt criminaliter intentari ſine intereſſe alterius. Gandi.
*in tit. Qualiter cognoſcatur de crimin. per inquiſit. in
ejus libello malef.* Fulg. *conſ.* 106. *col.* 2. *ver. ad ſecundum.*
50 Jaſ. *conſ.* 83. alias 85. *poſt med. lib.* 1. † Amplia, quia
rubrica facta in inſtrumento; puta, *inſtrumentum conti-
nens hoc, & hoc*; licet ſit falſa, non vitiat inſtrumen-
tum, neque eſt punibilis, quia non nocet, neque at-
tenditur. Alex. *conſc.* 53. *num.* 20. *& ſeq. ver. Poſtre-
51 mo. lib.* 7. † Amplia, quia falſitas non cadit in eo qui
in computatione mentitur. Dyn. *conſ.* 38. *numer.* 6. *v.*
52 *Item qui immutat.* † Amplia, quia non eſt punibilis fal-
ſitas in libro privato commiſſa, quæ non poteſt noce-
re, quia neque extra ordinem puniri poteſt. Natt. *conſ.*
588. *num.* 7. *& per tot.* Alex. *conſ.* 145. *Viſis narratis*, *per
tot.* maxime *num.* 2. *ver. Tamen præmiſſis non obſtan-
53 tibus*, *lib.* 6. † Extende; quia ſcriptura privata, quæ non
probat pro ſcribente, licet ſit falſa, talis falſitas non eſt
punibilis. Alex. *conſ.* 50. *Ponderatis*, *ver. Confirmatur*,
num. 3. *lib.* 3. *& d. conſ.* 145. *num.* 3. *ver. Confirmo*, *lib.* 6.
ubi dicit communem, ubi plena apoſtill. *in ver. Infe-
54 rat*, dat concord. † Contrarium, quod imo falſitas com-
miſſa in libro rationum, vel in apocha privata, vel
in producente falſam ſcripturam, quod licet non infe-
ratur damnum, ſufficit quod poſſit inferri. Alexand. *d.*
55 *conſ.* 145. *Viſis narratis*, *lib.* 6. *in pr.* † Declara; quia
procedit ampliatio, quando libri vel ſcriptura privata,
falſi non probant, ut quia eſt nuda, vel non ſunt ap-
probati libri, vel regulati, ſecundum quod ſtatutum Cæ-
ſenæ, vel loci requirit, ſi vero probant, quia ſolemnis
eſt ſcriptura, vel libri regulati, procedit contrarium,
quia falſificans punitur. Alex. *d. conſ.* 145. *num.* 5. *&
56 ſeq. ver. Et iſtud comprobatur*, *lib.* 6. † Extende am-
pliationem, ſive privata ſcriptura, & libri rationum ſint
ad favorem ſcribentis, ſive ad favorem tertii, quia ſi
non probant, utroque caſu par ratio, quod falſitas non
eſt punibilis, ſecus ſi ſemiplene probarent, ita quod ju-
ramentum poteſt deferri in ſupplementum, vel fuit de-
latum. Alex. *d. conſ.* 145. *num.* 3. *& ſeq. ver. idem dixit*,
57 *lib.* 6. Amplia in eo, qui per modum declarationis ani-
mi ſui ſcripturæ addidit, quia non punitur de falſo.
Crav. *d. conſ.* 755. Amplia; quia falſitas non cadit in 58
actu, qui non eſt ſortiturus effectum. Caſtr. *d. conſ.* 139.
num. 2. *lib.* 1. ubi apoſt. † Amplia, quia Notarius non 59
committit falſum, ſi ſe regat abſens ad relationem alte-
rius, quando extat ſtylus, vel conſuetudo ſic faciendi.
Alex. *conſ.* 70. *Viſo proceſſu*, *num.* 3. *lib.* 1. *& ſupr. num.*
29. *& ſeq.* ubi alii caſus, quibus Notarius excuſatur a
falſo. † Amplia, quia falſum non cadit in Notario, 60
qui fecit inſtrumentum indefinite de fructibus poſſeſſio-
num, vel univerſaliter omnium poſſeſſionum, quia licet
univerſalis, & indefinita non intelligatur, & non verificetur
in omnibus, ut quia fuit intellectum de omnibus poſſeſ-
ſionibus in territorio, non extra territorium, non eſt
falſitas. Caſtr. *conſ.* 365. *Viſo inſtrumento*, *in pr. lib.*
1. † Limita, quia cancellans mandatum procuræ in a-
ctis productum, cum expreſſione, quod cancellatio ſit, 61
quia finitum eſt mandatum per tres ſententias, licet non
videatur nocibilis, ſi tamen pendet cauſa nullitatis, vel
exequutionis, in qua comparet, cenſetur doloſa, & eſt
punibilis; & perdit cauſam; quia in judicio; Jo. de A-
na. *conſ.* 12. *per tot.* ubi Bologn. in apoſt. † Limita,
quia imo teſtis, qui non juravit, ſed in judicio depo- 62
ſuit falſum, etiam ſi nulliter ſit examinatus, tamen pu-
nitur pœna falſi, licet examen non valeat, vide Tuſch.
Litt. T. ver. Teſtes non jurati non probant, *& quando
ſecus. Concl.* 166. ubi declaratur. † Limita, quia falſi- 63
tas commiſſa in ſcriptura privata eſt punibilis, licet ſcri-
ptura non probet, & ſic parti non præjudicet, quando
conſtat, quod ſcribens falſum ex dolo crimen conſum-
pſit, quantum in eo fuit. Socin. *conſ.* 62. *In præſenti
conſultatione*, *in pr. num.* 3. *ver. His tamen non ob-
ſtantibus*, *lib.* 1. quod dicit procedere, quando ſcriptu-
ra privata eſt ſolemnis, alias ſi non probaret, quia non
haberet ſua ſolemnia, tunc non eſſet punibilis, ubi pul-
chre declarat, dicit tamen, quod ſi nullitas provenit a
falſificante, debet puniri, veluti ſi quis ſcribat falſum
in libro ſuo, vel Notarius ad ſui favorem conficiat in-
ſtrumentum falſum, quia non valet culpa falſificantis
num. 4. *&* 5. quia hoc caſu non curatur ſolemnitas;
& idem dicit Clarus *in d.* §. *falſum. num.* 44. *in fi. ver. ſe-
cundus caſus. plures.* Gabr. *lib.* 2. *de crim. concl.* 5. *num.*
2. *v. Contrarium.* vide ſup. *num.* 6. *& ſeq.* † Contrarium
Caſtr. *conſ.* 130. *col.* 1. *lib.* 1. *per tot.* cum aliis per Gabr. 64
de crim. concl. 5. *num.* 2. ubi dicit hanc magis com-
munem, ubi dicit Caſtr. quod eſt communis, quod
non punitur in aliquo, etiam quod poſſet nocere poſt
mortem, quia non præſumitur immemor ſalutis, &
quod ante mortem delebit, & propterea non poteſt con-
demnari ordinaria, neque extraordinaria pœna. † De-
clara, quia ſi falſitas eſt in libro privato, vel ſcriptu- 65
ra privata, quæ nullam facit probationem plenam, nec
ſemiplenam, nec indicium, quia falſum non poteſt di-
ci inchoatum, falſum non punitur ordinarie neque ex-
tra ordinem: quia actus qui non poteſt de jure ſorti-
ri effectum, non punitur in aliquo. Ratio eſt, quia
maleficium, quod non perficitur, non propter impedi-
mentum facti, ſed propter impedimentum juris, non
punitur ex conatu ſolo. Caſtr. *conſ.* 130. *Videtur dicen-
dum*, *per tot. lib.* 1. † Declara, ut plene per Natt. *conſ.* 66
588. quando ſcriptura eſt vel nocibilis, vel apta noce-
re, alias ſecus, quia ſi non eſt nocibilis, neque apta
nocere, non punitur in aliquo, etiam extra ordinem.
Caſtr. *d. conſ.* 130. *Videtur dicendum*, *per tot. lib.* 1.
ubi ponit exempla. † Declara multis modis per Gabr.
de crim. lib. 7. *concl.* 5. *numer.* 3. *& ſeq.* † Extende 67
limitationem, ut procedat etiam in libro rationum, 68
quando liber eſt ſolemnis, licet non probet, quia ſcri-
bens unum debitorem, qui non ſit, debet pœna falſi
puniri. Soc. *d. conſ.* 62. *num.* 4. *verſ.* 5. *& ult. lib.*
1. ubi dicit procedere, etiamſi falſitas ſit circa ſcriptu-
ram Judæi, vel libri Judæi uſurarii vide Gab. ubi ſup.
qui pro utraque parte citat & declarat. † Extende;
quia falſitas eſt punibilis, ſi eſt apta quoquo modo 69
nocere, & ideo ſufficit quod poſſit adjuvare vel adju-
vari ex aliis, ut noceat, quia ſemper eſt punibilis.
Soc. *conſ.* 60. *In præſenti conſultatione*, *in fi. ver. Nec
obſtat*; *lib.* 4. Clar. *d.* §. *Falſum*, *num.* 44. *ver. ſed
certe judicio meo*. † Limita maxime in Judæo falſifi-
cante librum ſuum rationum, puta ſi ſcribat unum
debitorem, qui non ſit, vel mutet nomen debitoris
veri in alium, quia ex quo libri Judæorum de con-
ſuetudine probant in Italia, propter capitula, quæ eis
conſe-

conceduatur, debet pœna falſi puniri. Soc. dict. conſ.
71 62. in pr. uſq. ad num. 8. lib. 1. ubi eſt caſus. † Extende indem in quacunque ſcriptura, quæ vel de conſuetudine, aut privilegio poſſet habere fidem, quia tunc eſt nocibilis, & puniri debet, licet de jure communi non probatet. Soc. d. conſ. 62. ver. Pretera clare, lib. 1. Vide Tuſch. Litt. T. ver. Teſtes deponentes falſum, quando puniri non poſſint. Concl. 252. cum duabus concl. ibi prox. praced. vide Ant. Gabr. lib. 7. tit. de crim. concl. 5. Falſitas non prajudicialis pœna falſi non punitur. Vide plenius etiam per Maſcard. concluſ. 739. Falſitatis communia, maxime numer. 12. & ſeq. ubi quod tria requiruntur, ut falſitas ſit punibilis, mutatio veritatis, dolus, & quod ſit nocibilis, & quartum addit, quod ſcriptura, in qua eſt falſitas, probet, licet ſit controverſum per aliquos, tamen dicit eſſe communem pro affirmative & n. 15. addit quintum requiſitum, quod, ut puniri poſſit requiritur quod uſus fuerit. ¶

F A M A.

Praxis Fama.

1 Fama publica, maxime vehemens, facit indicium contra diffamatum. Felin. *in cap. veniens de teſtib.* Menoch. *de arbitr. caſ.* 261. Maſcard. *de prob. concl.* 754. Farin. *de indiciis qu.* 57. Ciarl. *contr. for. cap.* 12 Ut faciat indicium ad Inquiſitionem ſpecialem, debet probari in actis cum ſuis requiſitis. Scacc. *de Jud. lib.* 1. *cap.* 84. *numer.* 26. In occultis facit indicium ad torturam. Cyriac. *controv.* 102. Ut vero probet, debet eſſe uniformis, ſolita, & conſtans, non vaga, levis, aut contraria: Debet ex cauſis probabilibus originem traxiſſe, quæ populum induxerunt ad id credendum, & dicendum. Mantic. *dec.* 279. Sperel. *dec.* 173. *num.* 37. Debet originem traxiſſe a perſonis honeſtis, & fide dignis. Cravet. *conſ.* 40. Non debet eſſe contrariis allegationibus conquaſſata. Farin. *de indic. & tortura. q.* 27. Sperel. *l. c.* quamvis famam ſolam non facere indicium ad torturam communius teneant DD. apud. Conciol. *reſ. crim.* 1. *verb. fama. & alleg. for.* 83. *n.* 36. *& alleg.* 92. *nu.* 35. apud quem Cyriac. *contr.* 150. *num.* 49. Giurb. *conſ.* 13. *num.* 18. *& conſ.* 43. *num.* 18. *&* 19. Farin. *de indic. & tortur. qu.* 47. *num.* 4. Menoch. *de praſ. lib.* 1. *quaſt.* 89. *numer.* 133. Clar. *in §. fin. quaſt.* 21. *verſ. fama*. Maſcard. *de probat. concluſ.* 754. *num.* 5. *lib.* 2. quia eſt indicium remotum. DD. cit. Limita, ſi eſſet conjuncta cum aliis conjecturis, & præſumptionibus. Clar. *l. c.* Maſcard. *l. c. num.* 8. Menoch. *ut ſupra num.* 28. Farin. *l. c. num.* 17. Cabal. *reſ. crim.* 200. *num.* 134. Cyriac. *contr.* 102. *numer.* 4. Carena *de offic. ſacr. Inquiſ. part.* 3. *tit.* 10. qualia adminicula eſſe poſſunt fuga inquiſiti, inimicitia, minæ, teſtes patientes exceptionem, dictum publici denunciatoris; vel niſi delictum eſſet occultum, & difficilis probationis, in quibus ſola fama facit indicium ad torturam. Clar. *l. c.* Menoch. *l. c.* Farin. *ut ſup. nu.* 11. Giurba *d. conſ.* 13. *num.* 18. Cyriac. *l c.* vel niſi fama eſſet vehemens, quæ ſola ſufficeret ad torturam. Menoch. *l. c. & de arbitr. caſ.* 261. *num.* 2. Farin. *l. c. num.* 28. Maſcard. *de prob. concl.* 754. *num.* 7. *libr.* 2. apud Conciol. *l. c. in verb. fama.* quando vero dicatur vehemens, remittitur arbitrio Judicis. Menoch. *de arbitr. caſ.* 261. *num.* 3. *& de praſumpt. libr.* 5. *quaſt.* 89. *num.* 33. Maſcard. *de probat. concluſ.* 574. *num.* 7. Farin. *de indic. & tortur. quaſt.* 47. *n.* 29. Conciol. *reſol. crim.* 1. *verb. fama.*

2 Fama ſola licet non ſufficiat ad torturam, ſufficit tamen ad inquirendum generaliter, ut dictum ſupra. Menoch. *de praſumpt. lib.* 1. *quaſt.* 89. *num.* 26. *& ſeq.* Clarus *loc. c.* Maſcard. *de prob. concl.* 513. *num.* 2. Farin. *l. c.* Cabal. *de omni genere homicid. num.* 302. Immo etiam ad inquirendum ſpecialiter, & ad tranſmittendam Reo inquiſitionem. Menoch. *q.* 88. *n.* 17. Conciol. *l. c. numer.* 9. quibus tamen eſt contrarius Farin. *de indic. & tort. quaſt.* 57. *num.* 41. niſi fama eſſet adminiculata. Cyriac. *controv.* 605. *num.* 42. *tom.* 4. vel eſſemus in delictis occultis, & difficilis prob. ut dictum eſt ſupra.

3 Fama vero, quatenus eſt indicium remotum, probari debet ſaltem per duos teſtes. Menoch. *l. c. q.* 89. *num.* 31. Farin. *dict. quaſt.* 47. *num.* 208. Cyriac. *controv.* 150. *num.* 49. Del Rio *diſquiſ. magic. lib.* 5. *ſect.* 3. Conciol. *alleg. for.* 92. *num.* 35. Rota apud Gregor. XV. *dec.* 517. *num.* 27. adeo ut unicus teſtis deponens de fama non ſolum non probet, ſed etiam ſit ſuſpectus de falſo. Natta *conſ.* 672. *num.* 4. *part.* 4. Farin. *l. c. num.* 209. Rota mox citata, & Conciol. *reſol. crim.* 3. *numer.* 3. *verb. fama*, & teſtes eſſe debent idonei, & omni exceptione majores. Maſcard. *de prob. concluſ.* 749. *num.* 37. *lib.* 2. Farin. *l. c. num.* 210. Scaccia *de Judic. lib.* 1. *cap.* 84. *num.* 29. Cyriac. *contr.* 150. *num.* 49. Conciol. *reſol. crim. l. c. n.* 4.

Fama vero ut probet, debent teſtes concludere de 4
tempore præciſo, quia potuiſſet fama habuiſſe ortum poſt litem motam. Bal. *in L. proprietas. C. de prob.* Covar. *in* 2. *part. cap.* 8. §. 3. niſi ſimus in antiquis, quia tunc ſufficit, quod teſtes probent famam. Felin. *in c. veniens. de teſtib.* Craveta *de antiquit. tempor. §. viſo. num.* 1. dicitur vero tempus antiquum 60. annorum a die motæ litis. Seraph. *deciſ.* 75. ubi Rota, & apud Merlin. *dec.* 489. ubi teſtes debent deponere per verbum *fuit & eſt*. Immo neque in antiquis ſuffragatur concurrentibus conjecturis contrariis. Rota apud Bich. *dec.* 312. *n.* 25.

Neque dicitur fama probata, niſi teſtes de illa depo- 5
nentes dicant ſe audiviſſe a majori parte populi Bar. *in L. de minore.* 10. §. *plurium. numer.* 13. *ff. de quaſt.* Rol. *conſ.* 3. *nu.* 54. *lib.* 1. Maſcard. *de prob. concl.* 513. *num.* 1. Farin. *de ind. & tort. l. c. num.* 237. nec ſufficit, quod dicant ſe audiviſſe a pluribus, & a diverſis, ſufficit tamen, quod teſtes dicant ſe publice audiviſſe, uti obſervatur in Curia Romana teſte Maſcardo *de prob. concl.* 496. *num.* 19. Scaccia *de Jud. lib.* 1. *cap.* 84. *nu.* 30. Conciol. *loc. c. reſ.* 4. *n.* 2. Et teſtes deponentes de fama, ſi neſciant, quid ſit fama, illam non probant. Bal. *concl.* 447. *num.* 11. *libr.* 4. Maſcard. *de prob. concluſ.* 749. *num.* 32. Farin. *de indic. & tort. l. c. nu.* 219. ſive teſtis ſit peritus, ſive idiota. Rota apud Gregor. XV. *dec.* 325. *num.* 13. & ibi Adden. *n.* 28. Bene verum eſt, quod teſtis interrogatus, quid ſit fama, non teneatur juridice definire, ſed ſufficit, quod illam deſcribat per verba vulgi. Maſcard. *l. c.* Farin. *l. c. num.* 225. Adden. ad Greg. XV. *dec.* 325. *n.* 28.

Præterea ut fama probet, non debet habuiſſet ortum 6
a perſonis malevolis & ſuſpectis, ſed a fide dignis, non ab adverſariis, inimico, offenſo, & ſimilibus, licet fuiſſet orta ex veriſimili cauſa, niſi ageretur de re turpi, de qua regulariter non ſolet eſſe ſermo inter honeſtas & graves perſonas, ſed tantum inter inhoneſtas & viles. Cyriac. *controv.* 150. *num.* 46. Farin. *l. c. num.* 256. Conciol. l. c. *reſ.* 10. *per totam*. In dubio autem fama præſumitur habuiſſe ortum a fide dignis & honeſtis, & non a ſuſpectis & malevolis. vide Conciol. *l. c. n.* 5.

Fama, ſi de illa deponant decem teſtes, dicitur ple- 7
ne probata, licet informiter, & non cum omnibus ejus requiſitis deponant, maxime non exprimendo cauſas & authores propter numerum, qui ſupplet defectum, & notorium videntur inducere. Maſcard. *de prob. concluſ.* 749. *num.* 21. *lib.* 2. Farin. *de ind. & tort. qu.* 47. *num.* 266. Del Riu *diſquiſ. mag. lib.* 5. *ſect.* 3. §. *famam.* Cyriac. *controv.* 102. Felin. *in cap. cum oporteat.* 19. *n.* 18. *de accuſ.* Rol. *conſ.* 82. *nu.* 6. Conciol. *reſol. crim.* 7. *in verb. fama.*

Fama bona Inquiſiti tollit indicium reſultans ex in- 8
ventione apud illum de inſtrumentis aptis ad cudendam monetam. Boſſius *in pract. crim. tit. de falſa moneta, num.* 7. Maſcard. *de prob. concluſ.* 1066. *numer.* 10. *lib.* 2. Farin. *de crimine laſa majeſt. quaſt.* 115. *nu.* 24. Guazzin. *ad defenſ. reorum. defenſ.* 4. *cap.* 9. *numer.* 6. Dummodo bona fama non ſit vulgaris, ſed notabilis & vehemens: quæ talis ſit, relinquitur Judicis arbitrio. Excludit etiam indicium & præſumptionem reſultantem ex aſſociatione delinquentis poſt perpetratum delictum. Guazzin. *defenſ.* 33. *cap.* 10. *num.* 7. Conciol. *reſol. crimin.* 6. *verb. fama*. Excludit etiam indicium reſultans ex inventione facta in domo rei furatæ. Menoch. *de praſumpt. lib.* 5. *praſ.* 29. *n.* 417. ſi eſſet famulus Domini rei ſubtractæ. vide Farin. *de furt. quaſt.* 177. *num.* 5. Guazzin. *def.* 17. *cap.* 2. *n.* 4. Caball. *reſol. crim. reſ.* 199. *n.* 14. *cent.* 2.

Bona fama unius in delictis individuis ſuffragatur 9
etiam alteri, qui eſt malæ famæ, quia conjunctus in indi-

individuis gaudet beneficio ex perſona ſocii, quo gaudere non poſſet ex propria. Surd. *conſ.* 132. *num.* 58. *lib.* 1. Guazzin. *def.* 2. *cap.* 8. *nu.* 6. Novar. *de elect. fori ſect.* 3. *quæſt.* 1. *n.* 2. & Conciol. *loc. cit. num.* 9.

10 Bona fama facit, quod Reus ob delictum confeſſatum mitius veniat puniendus, ſi aliud non commiſit toto vitæ ſuæ tempore, & fuit integræ famæ Farin. *de indic. & tort. quæſt.* 47. *num.* 185. Bajard. ad Clarum. *in* §. *fi. quæſt.* 60. *nu.* 85. Tiraquel. *de pœn. temper. cauſ.* 51. Conciol. *l. c. num.* 10.

11 Tollit omnem falſitatis ſuſpicionem, Menoch. *de præſumpt. lib.* 5. *præſumpt.* 20. *num.* 5. & 44. Farin. *conſ.* 12. *lib.* 1. *num.* 11. & *conſ.* 110. *num.* 10. ſi cum bona fama eſt conjuncta nobilitas. Idem *de falſit. & ſimulat. quæſt.* 153. *num.* 147. Altograd. *conſ.* 50. *num.* 220. etiam in Notario. Idem Farin. *conſ.* 152. *num.* 7. & *conſ.* 170. *num.* 9. Conciol. *alleg. civil.* 89. *nu.* 54. & *alleg.* 91. *nu.* 35. Cyriac. *controv.* 637. *n.* 48. & 79. *tom.* 4.

12 Fama publica eſt teſtis leviſſimus, & facile proſternitur. Farin. *in prax. quæſt.* 47. Ciarlin. *controv. for. cap.* 10. *a num.* 130.

13 Bona fama, ſi eſt probata, prævalet famæ malæ. Gabr. *de teſtib. concluſ.* 4. *num.* 24. Farin. *de indic. & tort. quæſt.* 64. *num.* 168. Guaz. *def.* 28. *cap.* 1. *nu.* 18. Sperel. *dec.* 173. *num.* 44. Del Rio *diſquiſ. magic. lib.* 5. *ſect.* 3. §. *quartum indicium*. Ludoviſ. *dec.* 455. *num.* 3. & ibi Beltramin. *num.* 16. Conciol. *reſ. crim. verb. fama reſ.* 5. quia bona fama fundatur in generali præſumptione, qua quilibet præſumitur eſſe bonus. *cap. licet.* 14. *de accuſ.* & *cap. ult. de præſ.* Sperel. *l. c.* Et negativa delicti præfertur affirmativæ delicti. Farin. *de indic. & tort. quæſt.* 47. *nu.* 168. Conciol. *alleg. for.* 94. *num.* 46. & bona fama alicujus in genere tollit malam famam ejuſdem pariter in genere. Surd. *conſ.* 173. *num.* 107. Honded. *conſ.* 97. *num.* 39. *lib.* 1. Guaz. *l. c.* Cyriac. *controv.* 250. *num.* 50. Del Rio *l. c.* multo magis bona fama in ſpecie tollit malam famam in genere. Farin. *l. c. num.* 184. Guaz. *l. c.* Bajard. ad Clar. §. *fin. quæſt.* 60. *num.* 85. Et bona fama in genere tollit etiam famam malam illius in ſpecie ortam ſuper delicto, Clar. *in* §. *fin. quæſt.* 60. *verſ. frequen.* & ibi Bajard. *num.* 87. Farin. *l. c. num.* 195. Guaz. *l. c. cap.* 1. *num.* 19. Conciol. *alleg.* 92. *num.* 40. & *reſ. crim. l. c. reſ.* 5. *num.* 5. Del Rio *loc. cit.*

14 Bona tamen fama in genere probata non tollit indicia ſpecialia contra Reum exiſtentia, ſed illa tantum debilitat, ita, ut levius torqueatur. Plot. *de in lit. jur.* §. 6. *poſt num.* 59. Clar. *loc. cit. verſ. frequenter etiam.* Farin. *loc. cit. num.* 187. Del Rio *loc. cit.* Conciol. *loc. cit. num.* 11. quia alias nunquam eſſet locus torturæ; quis enim erit ita malus, ut ad ejus favorem duo teſtes non deponant?

¶ F A M E S.

Famis tempore multa ſpecialia inducta.

1 Famis † tempore, ut provideatur neceſſitati, omnes
compelluntur vendere granum & blada, juſto tamen
pretio. Bart. *in l. unica, in fi. L. Ut nemini liceat. lib.* 10.
2 & hoc propter publicam utilitatem. † Et poteſt ſuperior
tempore cariſtiæ mittere ad horrea divitum, & compellere
ut vendant, etiam viliori pretio. Jaſ. *in l. Nec
emere C. de Jure deliber.* Nevizan. *conſ.* 74. *numer.* 4.
& ita declarat Bart. *in l.* 1. §. *Cura carnis, ff. de off. Præfect.
Urbis.* ubi, quod in iis, quæ ad victum humanum
ſpectant, compellitur quis vendere juſto pretio,
ſed tempore cariſtiæ etiam viliori pretio; ſequitur Alex.
3 *conſ.* 190. *num.* 2. *lib.* 2. † Extende, quia etiam Eccleſia
compellitur, ut ibidem dicit Bart. *in l. fin.* & ita tenet
Aegid. Thomat. *de collect. tom.* 12. §. *Non obſtant,*
4 *num.* 10. & *ſeqq.* † Et curæ ſuperioris Principis eſt providere
de annona neceſſaria, ut in *authent. ut judic. ſine
quoquo ſuffragio,* §. *Itaque Deo.* Bald. *conſ.* 452. *col.*
5 2. *in fi. lib.* 3. † Amplia, quia omnes tenentur conferre
pecunias pro emptione, & compelluntur exempti, &
non exempti, item egentes grano, & non egentes, ut
eſt text. *in d. l.* 1. *C. Ut nemini liceat, lib.* 10. ubi
Bart. & hoc propter publicam utilitatem; quia nulla major
utilitas publica eſt, quam quod fame liberentur homines,
ut dicit Neviz. *conſ.* 66. *num.* 38. ubi, quod
crudelior eſt mors propter famem, quam propter bellum;
& eſt communis opinio, & ſpeciale in fame. Rol.
a Vall. *conſ.* 76. *lib.* 2. *num.* 27. plene Bald. *d. conſ.* 452.
Lata fuit, lib. 3. *per tot.* † Declara tamen, quia ha- 6
bentes ex pacto, vel contractu oneroſo immunitatem,
non moleſtantur aliquando, prout eveniſſe atteſtatur
Caccialup. quem refert, & ſequitur Rol. a Vall. *d.
conſ.* 76. *lib.* 2. *num.* 13. Ang. Aret. *conſ.* 125. *In caſu prædicto,
per tot.* ubi pro utraque parte, & hanc tenetur,
& tollit contraria. Dec. *conſ.* 51. *num.* 24. & *ſeq. lib.* 3. 7
ubi alios citat. † Declara, quia privilegium confertur
fami, non guerræ, ideo in parva guerra, vel guerra
pro gloria gerentis, quæ non eſt neceſſaria, nec parit
famem, non licet exemptos collectare; Bald. *d. conſ.*
452. *lib.* 3. *cir. fin.* † Amplia; quia ſtatutum quod non 8
poſſit extrahi frumentum, propter abundantiam, eſt rationabile;
tamen non comprehendit extrahentem farinam;
quia eſt digreſſio, & diverſa, a frumento, tamen
ſecus eſt tempore cariſtiæ, quia fraus fieret. Bald.
in tract. de ſtatut. in v. Frumentum tom. 2. *fol.* 116.
ubi late. Vide plene per Jul. Clar. *in* §. *fin. quæſt.*
82. *In ſtatuto,* 7. Vide Tuſch. *Litt. S. ver. Statutum
circa frumentum non extrahendum de territorio, valet,
& qualiter intelligatur. concl.* 558. † Amplia; quia tem- 9
pore famis, licitum eſt fiſco colligere granum, & ſi ſuperest,
compellit ſubditos, ut illud emant, ut dicit Bart.
d. l. unica, C. Ut nemini liceat, lib. 10. *num.* 4. *ver.
ſecundo modo.* † Item commiſcentur corruptilia cum non 10
corruptilibus, ut dicit idem text. & Bart. quod importat,
quod frumentum vetus poſſit commiſceri cum novo,
quia alias non eſſet licitum; quia vetus debet conſumi,
antequam novum ponatur ad uſum, & conſumatur.
† Reſtringe in privatis, quia ementes granum, 11
ut carius vendant, poſſunt extra ordinem puniri; *l. Nulli,
C. de rogat. milit. amo, lib.* 12. plura Neviz. *conſ.*
74. *num.* 9. ubi appellat deſideratantes cariſtiam, & dicit,
quod poſſunt compelli dare lucrum pauperibus,
ideo ſunt prohibendi. † Et lex de annona habet locum 12
contra iſtos ementes, ut carius vendant; Franc. Luc.
in tract. de priv. fiſc. par. 2. *num.* 41. † Amplia, quia 13
pro fame, ne quis pereat, licitum eſt furari. Vide late
Covarr. *in reg. Peccatum, de Reg. Jur. lib.* 6. 2.
par. relect. §. 1. *num.* 3. † Et major neceſſitas famis, 14
quam belli, vel peſtis, quia valet argumentum quod
quidquid ſtatuitur occaſione belli, vel peſtis ex neceſſitate,
idem ſit in fame, quia eſt major ratio, ut dicit.
Dec. *conſ.* 555. *num.* 12. licet in caſu propoſito
idem Rol. a Vall. *conſ.* 76. *num.* 27. *lib.* 2. ubi nihil
durius quam fame perire; & clarius Dec. *conſ.* 698.
num. 15. & *ſeq.* ubi, quod omnia diſpoſita in peſte,
& bello, habent locum in fame, quia eſt major ratio,
& dicta exempli gratia. † Et tempore famis licitum eſt 15
furari, & omnia ſunt communia, & poſt famem ſuccedit
triſtiſſima peſtis. Dec. *d. conſ.* 698. *num.* 17. & ita
dicit text. *in auth. Nullum credentem, in pr.* poſt famem,
triſtiſſimam peſtem homines invaſiſſe, & *conſ.*
555. *num.* 12. ubi plura. † Amplia; quia tempore fa- 16
mis omnia ſunt communia *l.* 2. *in v. eo magis, ff. ad L.
Rhod. de jactu.* Dec. *d. conſ.* 698. *num.* 27. *Vide* Tuſch. *Lit.
E. ver. exempti quibus caſibus ſolvere compellantur, ſicut
alii, Concl.* 573. Vide eund. *Lit. N. ver. Neceſſitas non
habet legem, ubi plurima exempla Concl.* 19.

FAMILIA, FAMILIARITAS & FAMULI.

Praxis Familiæ, Familiaritatis, & Famulorum.

Familia & *cippus* æquiparantur. Fuſar. *conſ.* 107. *nu.* 1
5. Bich. *dec.* 337. *num.* 19. & familiæ nomine veniunt etiam fœminæ contentive, non effective. Socin. *conſ.* 227. *dub.* 2. *num.* 4. *vol.* 2. Caſtr. *in L. voluntas.* 4. *num.* 1. *C. de fideic.* Surd. *dec.* 9. *num.* 6. Pariſ. *conſ.* 35. *num.* 5. & 29. Rota *dec.* 518. *num.* 1. *part.* 4. *recent.* Cyriac. *controv.* 281. *num.* 89. Intrigl. *de ſubſtit. cent.* 3. *quæſt.* 83. *num.* 2. Rota *dec.* 151. *num.* 2. & 3. *part.* 5. *recent.* apud Bich. *dec.* 112. *num.* 3. Socin. *conſ.* 63. *num.* 16. *lib.* 3. & *conſ.* 227. *num.* 5. Ruinus *conſ.* 120. *num.* 10. *lib.* 1. Burat. *dec.* 272. *num.* 17. Peregr. *de fideic. art.* 14. *num.* 39. & veniunt omnes illi, qui portant eadem inſignia, quamvis inter ſe non ſint agnati, & ab eodem ſtipite. Peregr. *l. c. art.* 22. Ciarlin. *controv. for. cap.* 107. *nu.* 49. 56. & 58. Mant. *de conject. lib.* 8. *tit.* 12. Vivian. *de Jurepatr. lib.* 4. *cap.* 9.

Menoch.

Digitized by Google

Menoch. *de præſ. lib.* 4. *præſ.* 88. *num.* 12. Gratian. *diſc. for. cap.* 645. *num.* 12. & familia vocata cenſetur vocata familia in genere etiam tranſverſalis in genere. DD. apud Fuſar. *de ſubſtit. quæſt.* 351. *num.* 1. quamvis nullis ea adverſo velint vocatam eſſe familiam in ſpecie, hoc eſt deſcendentium a Teſtatore, non tamen naturales. Sed pro ſententia priori ſtat Capon. *diſcept. for.* 57. Seraphin. *dec.* 1438. *nu.* 4. ubi citat Mant. *de conject. ult. vol. lib.* 8. *cap.* 12. *nu.* 12. Peregr. *de fideic. art.* 22. *nu.* 26. Rota apud Farin. *dec.* 707. *part.* 2.

2 *Familia, Domus* & *Agnatio* idem ſignificant. Bar. *in L. pronunciatio. ff. de V. S.* Tiraquel. *de retract. lignag.* §. 1. *gl.* 9. *nu.* 193. Gratian. *diſcept. for. cap.* 645. Peregr. *de fideicom. l. c.* Ciarlin. *d. cap.* 107. *num.* 46. Fuſar. *de ſubſtit. quæſt.* 333.

3 Si vero Teſtator nomini *familiæ* adjecit pronomen *ſuus, ſua, ſuum*, venit familia in ſpecie nomine familiæ. Peregrin. *de fideic. art.* 22. Fuſar. *de ſubſtit. quæſt.* 351. Vivianus *de Jurepatr. par.* 1. *lib.* 4. *cap.* 9. contra Caponum, Manticam, & Molinam, & ſi Teſtator non habebat hæredes, familiæ nomine veniunt etiam laterales, & ita familia in genere. DD. cit.

4 Familiæ nomine non veniunt fœminæ in Jurepatronatus gentilitio. vid. in praxi *Juriſpatron.* Ejus identitas probatur ea eodem nomine & cognomine. Ciarlin. *cap.* 107. *l. c.* Fuſar. *de ſubſtit. quæſt.* 352. vid. *Deſcendentia.* In aliis vero familiæ nomine veniunt fœminæ, ut ſupra diximus, ut tenuit Rota apud Bich. *dec.* 112. *num.* 3. & *dec.* 546. *num.* 9. præſertim non extantibus maſculis. Rota mox cit.

5 Familia Laica Epiſcopi, & conſequenter etiam Nuntii Apoſtolici gaudet privilegio fori. Barb. *de poteſt. Epiſc. part.* 3. *alleg.* 107. *num.* 9. Giurba *conſ.* 70. Riccius *to.* 1. *reſ.* 45. & *part.* 1. *reſ.* 481. Ciarlin. *controv. for. cap.* 20. *num.* 14. Theſ. *dec.* 22. Scaccia *de Jud. lib.* 1. *cap.* 11. *num.* 22. Diana *part* 6. *tract.* 2. *reſ.* 2. qui ex profeſſo probat, apud quos Sbrozz Leo, Maſcard. Graſſ. Beller. & alii, & probatur *ex cap. fin. de off. Archidiac.* quia privilegium, quod habet Epiſcopus tanquam caput, debet trahi ad ejus membra connexa, ut patet in privilegiis mariti, quod competit etiam uxori. Antonel. *de regim. Eccleſ. lib.* 4. *cap.* 3. qui affert declarationem S. Congreg. de qua teſtatur etiam Sperell. *dec.* 42. *num.* 21. dummodo ſerviant Epiſcopo per notabile tempus & ea officio, non autem dictim. Menoch. *de arb. lib.* 2. *caſ.* 562. *num.* 14. Vulp. *in praxi jud. for. Eccleſ. cap.* 41. *num.* 50. Gratian. *diſc. for. cap.* 341. *nu.* 4. quod idem dicendum eſt de familia Vicarii.

6 Familiaris Epiſcopi gaudet immunitate Eccleſiaſtica, licet ſit Laicus, nec ſtatutis Laicorum ligari poteſt. *cap. fin.* ubi Abb. & DD. *de offic. Archid. cap. cum non ab homine. de Jud.* Felin. *in cap.* 2. *de foro compet.* Clarus *in* §. *fin. quæſt.* 35. *n.* 17. Theſaur. *d. dec.* 22. Pignatel. *to.* 7. *conſ.* 32. *num.* 18. Diana *part.* 3. *tract.* 1. *reſ.* 12. & *part.* 4. *tract.* 1. *reſ.* 1. Tuſc. *litt. E. concluſ.* 27. Farin. *in prax. quæſt.* 8. Gratian. *diſc. for. cap.* 340. Marta *de Juriſdict. part.* 4. *caſ.* 3. Barb. *de poteſt. Epiſc. part.* 3. *alleg.* 107. *a num.* 9. S. Congreg. apud Ciarlin. *cap.* 20. *num.* 14. etiam in delictis extra officium commiſſis, licet ſit familiaris Epiſcopi tantum titularis. Diana *part.* 5. *tract.* 1. *reſ.* 1. Item privilegio fori tam in civilibus, quam criminalibus, & Immunitate ab oneribus Laicorum, licet non ſint Commenſales, uti Notarii. Barb. *de Jure Eccleſ. lib.* 1. *cap.* 39.

7 §. 2. *num.* 55. Sperell. *dec.* 128. *n.* 7. & 8.

Etiam Vicarii Generalis familiaris gaudet privilegio fori, & ab illo poteſt puniri, ratione unitatis exiſtentis inter Epiſcopum & Vicarium, cum utriuſque ſit idem tribunal. Sbrozz *de off. Vicar. lib.* 2. *quæſt.* 54. & 146. Barb. *de poteſt. Epiſc. d. alleg.* 107. Giurba, & Ciarlin. *ll. cc.* Barb. *de Jure Eccleſ. lib.* 1. *cap.* 39. §. 4. *n.* 32. Diana *part.* 3. *tract.* 1. *reſ.* 46. Novar. *de elect. for. quæſt.* 36.

8 Familiares Abbatum habentium territorium diſtinctum, jura Epiſcopalia, & uſum mitræ ac baculi, qui ab Epiſcopis tantum differunt conſecratione, gaudent immunitate. Sanz. *de matrim. lib.* 8. *diſp.* 2. *num.* 12. Gratian. *diſcept. for. cap.* 212. Ciarlin. *controv. for. cap.* 20. *num.* 29.

9 Familiares Epiſcoporum, & Cardinalium non poſſunt renunciare foro & privilegio ſuo; quia non eſt illis conceſſum ratione ſuæ perſonæ, ſed contemplatione dignitatis, & officii. Pignatell. *to.* 1. *conſ.* 95. Del Bene *de Immunit. cap.* 4. *dub.* 15.

Familiares Commendatorum habitantes extra domum Commendæ ſubſunt Epiſcopo, ut Delegato Apoſtolico. Pignatell. *to.* 2. *conſ.* 22. Concil. Trident. *ſeſſ.* 24. *cap.* 11. *de reform.* Idem de Capellanis. 10

Familiaris Epiſcopi poteſt ab eodem ordinari, licet non ſit ſubditus, dummodo per triennium cum eodem fuerit commoratus, & Beneficium illi ab Epiſcopo ſine fraude conferatur. Concil. Trident. *ſeſſ.* 23. *cap.* 9. *de reform.* & poſſunt ab Epiſcopo dimiſſoriæ illi concedi. Barb. *de poteſt. Epiſc. part.* 2. *alleg.* 5. Antonell. *de regim. Eccleſ. lib.* 2. *cap.* 1. §. 2. Navar. *conſ.* 23. & 26. *de tempor. ordin.* Pariſ. *de reſign. lib.* 4. *quæſt.* 2. *num.* 91. Quaran. *in ſum. Bull. verb. ordo. verſ. lim. in eo.* Garz. *de Benef. part.* 2. *c.* 5. *num.* 80. Limit. in Epiſcopo tantum titulari. Sed quid de famulis familiarium? Reſpondetur eodem modo poſſe ab Epiſcopo ordinari, dummodo expenſis Epiſcopi alantur. Diana *part.* 4. *tract.* 4. *reſol.* 145. Barb. *dict. part.* 2. *alleg.* 5. Mandoſ. *in reg.* 3. *Canc. quæſt.* 16. qui citat Salye. Oldrad. & Henriquez. Sanz. *in opuſc. to.* 2. *lib.* 7. *cap.* 1. *dub.* 20. *num.* 24. quia tales dicuntur etiam familiares Epiſcopi: & præſentes illi inſerviant, ſecus ſi abſentes inſervierunt etiam expenſis Epiſcopi, quia tunc non poteſt habere notos illorum mores. Quaranta *in verb. ordo. verſ. limit. in eo.* Piaſecus *in prax. Epiſc. part.* 1. *cap.* 1. Bonac. *de Sacram. diſp.* 8. *quæſt. un. punct.* 4. Riccius *in praxi part.* 1. *reſ.* 276. Antonell. *l. c.* Garz. *de Benef. part.* 5. *cap.* 1. *num.* 326. 11

Porro triennium non debet eſſe interpolatum etiam per modicum tempus, etiam ex cauſa infirmitatis; ſufficit tamen, quod familiaritas inceperit, antequam eſſet Epiſcopus. DD. mox cit. apud quos S. Congregat. Porro ſi Beneficium familiari ab Epiſcopo conferatur primum poſt ſex menſes, non ſatisfit Concilio. Barb. Antonell. *ll. cc.* Eſt vero collatio Beneficii neceſſaria etiam ad collationem Minorum. DD. cit. Quamvis vero Beneficium familiari ordinato non conferatur, ille non eſt ſuſpenſus ab exercitio ordinis, quia ille non habet culpam. De famulo familiaris vid. etiam Antonellum *de Regim. Eccleſ. lib.* 2. *cap.* 1. §. 2. & Garz. *de Benef. part.* 2. *cap.* 5. *a nu.* 81. 12

Dicitur vero familiaris Epiſcopi, qui eidem inſervit cum ſalario, uti Notarii, Nuntii &c. Ciarlin. *controv. for. cap.* 186. *a num.* 12. ſicut etiam familiaris Cardinalis ut quis dicatur, debet eſſe deſtinatus ad certum ejus officium, vel ſervitium, & vivere ejus expenſis. *cap. fi. ubi DD. de V. S. in* 6. Pariſ. *de reſignat. lib.* 5. *quæſt. ult. num.* 196. Garz. *de Benef. par.* 5. *cap.* 1. *num.* 314. Barb. *de poteſt. Epiſc. par.* 2. *alleg.* 5. *num.* 6. Ciarlin. *cap.* 214. *a nu.* 3. quales propterea non ſunt cubicularii honoris Pontificis, licet recipiant panem de palatio, quia iſti non dicuntur commenſales, ex quo non in ſolo pane vivit homo. Garz. *de Benef. par.* 5. *reg.* 3. *Cancell. num.* 315. & ut quis dicatur familiaris S. Pontificis, vel Cardinalis, requiritur mens & dens. Riccius *in prax. familiaritatis. par.* 3. *reſ.* 180. Barb. *de Jure Eccleſ. lib.* 1. *cap.* 39. §. 4. *n.* 33. & *ſeq.* 13

Quamvis ad effectum reſervationis Beneficiorum, an cubicularii honoris veniant nomine familiarium, variaverint DD. & Rotæ; nam, quod cubicularii honoris Pontificis veniant nomine familiarium, & quod ad hunc effectum familiaritas probetur, & ſufficiat, quod quis receptus ſit ad honeſtum ſervitium, tenuit Rot. *dec.* 573. *p.* 4. *rec. tom.* 1. per ibi allegata, econtra vero contrarium tenuit Rot. *dec.* 43. *par.* 1. *rec.* in illis cubiculariis honoris, qui tantum habent partem panis in Palatio, ex quo ſi attendatur regula tertia Cancellariæ reſervatoria, illa loquatur de familiaribus continuis commenſalibus, & ideo illam non intrare, niſi concurrat utraque qualitas, familiaritatis ſcilicet, & continuæ commenſalitatis. Simonet. *de reſerv. q.* 35. *in princ.* Gam. *de offic. & poteſt. leg. lib.* 3. *tit. de off. & poteſt. in Benef. confer. num.* 106. Bero. *q.* 35. quales qualitates non habent dicti cubicularii honoris, habentes tantum partem panis in Palatio. *cap. fin.* cum ibi notatis. *de V. S. in* 6. Et ſi attendatur Conſtitutio Pauli tertii, ſive regula Cancellariæ, de qua in Bullario, illa procedat in cubiculariis officialibus, & ideo non extendenda ad cubicularios honoris, qui non ſunt officiales, cum enim ſit exorbitans, ex quo facit continuos commenſales, qui revera non ſunt, ſtricte debet intelligi de officialibus. Put. *dec.* 313. *lib.* 1. prout hanc regulam taliter intellexerunt Sarnen. *in proœm. reg. q.* 6. *num.* 9. & *de impetr. Benef. va-* 14

cant. per obit. famil. q. 13. *nu.* 16. Mandoſ. *ſuper reg.* 6. *q.* 1. *n.* 8. & alii apud Rot. *d. dec.* 43. *par.* 1. *rec.* ubi de materia, licet contrarium teneat Coccin. *dec.* 1060. *de privilegiatis*.

15 Hoc unum verum eſt, quod qui vivit quidem expenſis Cardinalis &c. ſed illi non ſervit, non dicitur vere familiaris. Gomez. *in comment. ad reg. Cancell. q.* 13. *verſ. eſt bene verum.* cui accedit Menoch. *de arbitr. lib.* 2. *caſ.* 201. *n.* 127. ad effectum ut Beneficium ſit reſervatum in caſu, quo talis nunquam ſervivit, ſecus ſi is non ſerviens, a ſervitute ceſſaſſet; & hoc quoad effectum reſervationum. Hinc

16 Si ceſſavit familiaritas morte familiaris, aut alio modo, non tamen ceſſavit reſervatio: nam poſteaquam Beneficium fuit ſemel reſervatione affectum, permanet perpetuo reſervatum, (intellige de illo, quod quis obtinebat tempore familiaritatis) in perſonam illius, pro quo reſervatum fuit. Menoch. *l. c. nu.* 113. *&* 114. apud quem Rot. *dec.* 20. *&* 30. *de præb. in antiquior.* Gomez. *l. c. & quæſt.* 13. *verſ. tamen poſteaquam & quæſt.* 18. *verſ. & licet.* Petrus Andr. Gama. *in tract. de Legatis. lib.* 6. Felin. *in cap. in noſtra. n.* 20. *in fi. de reſerv. corol.* 5. Selva *de Benef. par.* 3. *quæſt.* 11. *nu.* 20. poſt Rotam *dec.* 15. *de præb. in novis.* Anchar. *conſ.* 138. & alii contra Bellamer. & alios. Fortius Rota *dec.* 13. *de præben. in antiq.* teſtatur in Curia ſervari, quod licet familiaris, vel officialis removeatur quacumque de cauſa ab officio ſuo, beneficia, quæ ante remotionem poſſidebat, remanere reſervata. Quod ampliatur cum is familiaris conſecutus eſt officium, ſed adhuc tempore ſuæ mortis non adminiſtravit. Rota *dec.* 15. *de præben.* modo tamen ante mortem officium acceptarit; alias enim non diceretur familiaris ob defectum mutui conſenſus. Caſſador. *dec. un. n.* 3. *de V. S.* apud Menoch. *loc. cit. n.* 117. *in fi.* Ampliatur ſecundo, ut locum etiam habeat, ſi familiaris deſiit eſſe talis per mortem ſui Domini; vel aliter. Extrav. Pauli II. quæ incipit. *Ad perpetuam.* quam recenſet Selva *loc. cit. quæſt.* 11. *num.* 24. poſt Felin. *in d. cap. in noſtra. num.* 20. *verſ. ſed cave. de reſcript.* Menoch. *loc. cit. num.* 118. & late Rota in una *Gienn. Benef. die Mercurii.* 21. *Jun.* 1628. quæ eſt *dec.* 196. *par.* 5. *recent. to.* 1. ubi quod quamvis familiaritas per mortem Papæ fuiſſet extincta, nihilominus ſemper etiam poſt mortem ejuſdem duravit affectio ex dicta regula, quod Beneficia ſemel reſervata ſemper maneant reſervata, ob expreſſam diſpoſitionem extravagantis Pauli II. quæ incipit, *Ad Romani de præben.* Felin. *in d. cap. in noſtra num.* 20. *verſ. poſtea mutavi. de reſcript.* Anchar. *conſ.* 138. *prope fin.* Gomez. *in regula de impetran. per obitum quæſt.* 18. *verſ. & licet.* Simonetta *de reſervat. quæſt.* 57. *&* 58. Selva *de Benef. par.* 3. *quæſt.* 11. Gonzal. *ad reg.* 8. *Cancell.* §. 5. *proœmii num.* 79. & alii contra nonnullos alios, & ideo non eſt attendendum tempus vacationis, ſed tempus reſervationis, ut etiam reſolvit Caſſador. *dec.* 23. *num.* 4. *de præben.*

17 Quamvis vero quis ſemel fuerit familiaris Papæ, ſi tamen poſtea fuerit a familiaritate licentiatus, vel illi renuntiaverit, & poſtea Beneficium obtinuerit, illud non remanet reſervatum, quia regula tertia Cancellariæ reſervat tantum Beneficia, quæ familiares obtinent, & obtinebunt durante eorum familiaritate, & qualitas juncta verbo intelligitur ſecundum tempus verbi. *L. in delictis.* §. *ſi extraneus. ff. de noxal. act. L. Titius ff. de teſtam. milit.* Mohedan. *dec.* 23. *num.* 1. *de præb.* Rota *in una Hiſpal. portionis. Veneris* 2. Maii 1614. quæ eſt *dec.* 84. *par.* 1. *recent.* & ideo familiaritatem deducens ad effectum reſervationis ad excludendum proviſum ab ordinario, illam plene & concludenter probare debet. Sarnen. *in reg. de Benef. vacant. per obitum familiaris Cardin. quæſt.* 13. *num.* 6. Simoneta *de reſervatione quæſt.* 36. *num.* 5. Verall. *dec.* 147. *par.* 1. *& dec.* 180. *par.* 2. & alii apud Rotam *mox citatam. num.* 1. quidquid ſit, quod quoad alium effectum ſufficiant leviores probationes. Rota *in una Salmant. Capellaniæ de Voto* 20. *Novembris* 1592. apud Rotam *citatam.* Quamvis vero familiaritas ſemper durare præſumatur, niſi probetur contrarium. Sarnen. *l. c. n.* 5. *in fin. verſ. eſt tamen verum.* Simoneta *de reſervat. quæſt.* 36. *num.* 4. Gamb. *de officio Legati lib.* 3. *num.* 164. tamen ſi conſtat, vel probatur, quod familiaris fuerit licentiatus, & dimiſſus a familiaritate illa dicitur extincta. Jo. Andr. *in cap. fin. num.* 7. *verſ. ſi ergo Dominus.* & ibi Gemin. *num.* 9. *de V. S. in* 6. Bal, *in L.* 1. *num.* 4. *verſ. & qui dicantur. C. de Epiſc. & Cler.* Mill. *in verb. Familiaris quando dicatur.* Sarnen. *d. quæſt.* 13. & alii apud Rotam *citatam.* Immo Familiaris Cardinalis ſemel ſemper præſumitur talis, licet ſit abſens, dummodo habeat animum redeundi brevi. Riccius *in prax. par.* 2. *reſ.* 35. ubi DD.

18 Familiaritas Pontificis ad effectum impetrandi Beneficium reſervatum quomodo probetur, vide Rotam apud Merlin. *dec.* 286. *&* 896. ubi probatur quoque per aſſertionem ipſius S. Pontificis aſſerentis aliquem eſſe ſuum familiarem. Riccius *in praxi familiaritatis. part.* 3. *reſol.* 188. etiam in tertii præjudicium; ſecus Cardinalis in præjudicium tertii, vid. etiam Maſcard. *de prob. concluſ.* 756. Menoch. *de arbitr. caſ.* 201. *n.* 127. Ciarlin. *controv. for. cap.* 29. *n.* 49. *&* 50.

19 Familiares Epiſcoporum gaudent privilegio fori juxta DD. ſupra cit. quibus adde Sperell. *dec.* 128. Pignatell. *tom.* 2. *conſ.* 51. *n.* 11. Bellet. *diſquiſ. Cleric. part.* 1. §. 1. Del Bene *de Immunit. cap.* 4. *dub.* 15.

20 Familiaritas triennalis ad effectum ſuſcipiendi ordines debet eſſe continua. Riccius *in prax. ordin. reſ.* 277. debet eſſe exhibita Epiſcopo ut Epiſcopo, quia alias tempora conjungerentur. Idem *reſ.* 278. ſed contrarium ſupra vidimus.

21 Famuli Clericorum licet ſint Laici, quod gaudeant privilegio fori, tenet Maranta *in Spec. par.* 4. *diſt.* 11. ſed Scaccia *lib.* 1. *de Jud. cap.* 11. *n.* 22. tenet contrarium, quod nimirum non gaudeant privilegio fori ſaltem de obſervantia Romana & aliorum locorum, & ita communior apud Barb. *de Jure Eccleſ. lib.* 1. *cap.* 39. §. 4. *nu.* 102. contra quos ſtat Diana *par.* 3. *tract.* 1. *reſ.* 47. Menoch. *de arbitr. caſ.* 562. Graſſ. *de effectu Cler. eff.* 1. *num.* 216. Bellet. *diſquiſ. Cleric. tit. de favor. Cler. par.* 1. Clarus *in* §. *fi. quæſt.* 35. *n.* 18. Gratian. *dec.* 233. *n.* 3. ubi Carolus Ant. de Luca *in ſuis ſcholiis. n.* 3. Abb. & Felin. *in cap.* 2. *de foro comp.* Tuſc. *litt. E. concluſ.* 27. Sperell. *dec.* 128. *n.* 7. Lim. in famulis perpetuis uti mancipiis quamvis eſſent infideles; nam iſti gaudent privilegio fori, & Immunitate. Diana *par.* 3. *tract.* 1. *reſ.* 47. Theſ. *dec.* 22. Antonell. *de regim. Eccleſ. lib.* 4. *cap.* 4. *n.* 4. *verſ. difficultas eſt*, qui vero ab Epiſcopo Eccleſiarum ſervitio fuerunt addicti vel adſcripti, gaudent fori privilegio. Antonell. *l. c. cap.* 3. Bellet. *l. c.*

22 Famulus, cui a Domino data ſunt centum, ut traderet Titio, cui Dominus donabat, ſi non dedit, & interim Dominus fuit mortuus, tenetur in primis illa centum hæredibus Domini reſtituere; quia donatio non habuit effectum, & mandatum exſpiravit morte mandantis, niſi donatio fuiſſet facta cauſæ piæ; Donatario vero tenetur dare, quantum illius intereſt, eo quod illum privaverit eo emolumento. Molina *de juſt. to.* 2. *tract.* 2. *diſp.* 263. Sanz. *de matrim. lib.* 1. *diſp.* 6. *n.* 8. Bonac. *de contract. diſp.* 3. *quæſt.* 12. *punct.* 4. Diana *par.* 6. *tract.* 7. *reſ.* 4. etiam ante Judicis ſententiam.

23 Tenetur de lata & levi culpa, non vero de leviſſima, quia famulatus reſpicit utriuſque utilitatem. Bonac. *de contract. diſp.* 3. *quæſt.* 1. *punct.* 6. *n.* 14. Gaudet privilegio Domini. Capon. *diſc. for.* 230. Matta *de juriſdict. par.* 4. *cap.* 20.

24 Tenetur Domino ſolvere expenſas, quas Dominus fecit in ejus infirmitate, vid. Dominus *n.* 25. Diſcedens ante tempus amittit totam mercedem. Caroc. *de locat. par.* 1. *quæſt.* 10. & nullum habet ſalarium. Pratus *ad Paſchal. de patr. pot. par.* 1. *cap.* 3.

25 A Domino calore iracundiæ dimiſſus, & brevi ex pœnitentia revocatus, tenetur redire, aliter amittit ſalarium, niſi ab alio jam fuerit conductus; tunc enim debetur illi ſalarium præteriti temporis. Pratus *loc. cit. part.* 2. *cap.* 3. Paſchal. *part.* 4. *cap.* 6. *n.* 36.

26 Quando deſiit famulari, poteſt eſſe teſtis. Sperell. *dec.* 75. *n.* 48. Gabriel. *de teſt. concluſ.* 10. *n.* 9. Gomez *to.* 3. *var. reſ. cap.* 12. *rubr. de prob. delict. num.* 15. *verſ. quod tamen limita* Maſcard. *de prob. concluſ.* 758. *n.* 3. Rota apud Ludov. *dec.* 351. *num.* 35. niſi in illo duraret reverentia & amor erga Dominum, quo caſu non eſſet integer.

FA-

FATALIA.

Praxis Fatalium.

1 Fatalia currunt etiam pendente & durante tractatu concordiæ. Gail. *lib.* 1. *obſ.* 140. *num.* 8. Rota apud Bich. *dec.* 665. *num.* 50. Neque impeditur curſus fatalium ab impedimento, niſi hoc ſit inevitabile & duravit per totum tempus deſertionis. Rota *dec.* 156. *num.* 2. *par.* 2. *recent.* apud Bich. *dec. cit. num.* 51. Mynſing. *obſ.* 54. *cent.* 3.

2 Fatalia mortuo procuratore vel non currunt, vel datur reſtitutio in integrum. Faber. *in C. lib.* 2. *tit.* 8. *defin.* 4. *num.* 8. Caſſador. *dec.* 6. *num.* 5. *de appell.* Rota apud Bich. *dec.* 430. *num.* 5.

3 Non currunt, dum diſputatur de aliquo emergenti, vel incidente, uti pendente cauſa attentatorum. Rota *in novis. dec.* 102. *& in antiq. dec.* 448. apud Gabr. mox citandi. *num.* 1. aut per compromiſſum, *auth. ſi tamen. C. de appell. & in Clem. quamdiu eod.* Abb. *in cap. Venerabilis num.* 14. ubi Felin. *num.* 13. *&* 15. *de Jud.* Caſſad. *dec.* 9. *n.* 6. *de appell.* Francus, & Decius *in cap. ex ratione. de appell.* Gabriel. *de arbitr. concluſ.* 4. Sicut neque pendente articulo vel diſcuſſione attentatorum. Oddo *de reſtit. in integr. par.* 2. *quæſt.* 70. *art.* 3. Ciarlin. *contr. for. cap.* 133. *num.* 13. Neque tempore feriarum. Neque propter Judicis ſæpius interpellati negligentiam.

FERIÆ.

Praxis Feriarum.

1 Feriæ ſunt introductæ vel in honorem Dei, vel in utilitatem hominum, & in iſtis ſilent omnia acta judicialia. *cap. fi. de feriis.* Et in feriis quæ ſunt in honorem Dei neque de partium conſenſu poſſunt fieri aliqua acta judicialia. *d. cap. fi.* ubi Abb. Menoch. *de arbitr. quæſt.* 30. Maranta *in Specul. par.* 4. *diſt.* 16. *num.* 83. aliter acta & judicium ſunt ipſo jure nulla. Gail. *lib.* 1. *obſ.* 53. Eccleſia *obſ. for.* 77. Menoch. & Maranta *ll. cc.* neque poſſunt illa approbari die juridica, quæ etiam procedunt in ſententiis arbitrorum, quæ non poſſunt fieri diebus feriatis. *L. omnes dies. C. de fer.* Adſunt etiam feriæ repentinæ, quæ ita caſu ſe offerente indicuntur, uti propter adventum magni Principis, & ſimiles caſus, & vocantur etiam feriæ extraordinariæ. *L. ſed & ſi. §. ſi feriæ. ff. ex quibus cauſ. majores. L. ſive pars. C. de dilat. L.* 1. *& L. omnes dies. C. de fer.* videri poſſunt Scaccia *de Jud. lib.* 2. *cap.* 5. *n.* 12. Theſ. *dec.* 39. Solorzanus *lib.* 1. *de Jure Ind. cap.* 7. *n.* 68. Gonzal. *in lib.* 2. *Decretal. tit.* 9. *cap. fin. num.* 26. Et has ſolus Princeps, non vero Judex authoritate propria indicere poteſt. *L. a nullo. C. de fer.* & P. Reiffenſtuel. *lib.* 2. *Decret. tit.* 9. *§.* 1. *num.* 10.

2 Sunt autem feriæ, dies ſeu tempora, quibus jus non dicitur. *L. pridie* 5. *& L. ſequen. ff. de feriis. & L. omnes. C. eod.* Aliæ ſunt ſolemnes, ſeu ordinariæ, quæ per SS. Canon. aut Leges definitæ fuerunt, & harum aliæ ſunt profanæ, & aliæ ſacræ. Sacræ, quæ ad Dei cultum fuerunt introductæ juxta *cap. ult. de feriis.* Profanarum aliæ inducuntur in honorem Principum, aliæ, quæ ob Reipublicæ neceſſitatem inſtituuntur, quales ſunt meſſis, vindemiarum, quibus accedunt feriæ nundinarum, ut *in ff. & C. de nundinis.* de repentinis diximus mox ſupra.

3 Præterea adſunt etiam feriæ nuptiarum, in quibus non licet matrimonium ſolemnizare publice, juxta *cap. Capellanus.* 4. *de feriis.* & P. Pirring *lib.* 2. *tit.* 9. *§.* 1. *num.* 2. quales ſunt a Dominica prima Adventus uſque ad Epiphaniam, & a Septuageſima uſque ad octavam Paſchatis incluſive hodie; nam olim aderant aliæ feriæ tribus ſeptimanis ante feſtum Nativitatis S. Joannis Baptiſtæ. Hodie vero poſt Concil. Trid. *ſeſſ.* 24. *cap.* 10. *de reformat. matrim.* ſunt tantum in uſu feriæ ab Adventu Domini, ſcilicet a prima illius Dominica uſque ad diem Epiphaniæ, & a feria quarta cinerum uſque ad Octavam Paſchatis incluſive.

4 Quæres, quæ ſolemnitates nuptiarum in his feriis prohibeantur? Reſpondetur prohiberi benedictionem nuptialem. *cap.* 1. 3. *quæſt.* 5. Sylveſter *in verb. matrimonium.* 7. *diſt.* 5. Præterea prohibentur convivia nuptialia. *cap. ne uxorem.* 11. 33. *quæſt.* 4. Item traductio ſponſæ in domum ſponſi. Abb. *in d. cap. uxorem.* & Sylv. *l. c.* Intellige de ſolemni traductione, & non de privata. Sanz. *de matrim. lib.* 7. *diſp.* 7. *num.* 14. Item conſummatio matrimonii, uti declaravit S. Congregat. apud Fagnan. *in cap. Capellanus. de feriis. num.* 21. Sanz. *loc. cit. num.* 23. P. Pirring. *l. c. num.* 4. contra Navar. *in man. cap.* 22. *num.* 1.

Et quamvis *in cap.* 1. *de feriis.* dicatur omnes dies feſtos & dominicos & feſtos incipere a primis veſperis uſque ad ſecundas veſperas; tamen ex generali conſuetudine cujuslibet feſti obſervatio quoad vacationem ab operibus ſervilibus incipit a media nocte uſque ad ſequentem mediam noctem, quæ conſtituunt diem naturalem viginti quatuor horarum, quamvis quoad celebrationem in choro incipiat a primis veſperis, & finiatur in ſecundis veſperis. Abb. *in cap.* 1. *n.* 1. *de fer.* Covar. *pract. quæſt.* 19. *nu.* 4. quem, licet a Pirring citetur, invenire non potui in loc. cit. Azor. *part.* 2. *lib.* 1. *cap. part.* 2. *lib.* 1. *cap.* 26. *quæſt.* 2. Suarez. *lib.* 2. *de dieb. feſt. cap.* 31. *n.* 4. *&* 5. P. Pirring *l. c. n.* 6. 5

Quæres primo, quis poſſit indicere ferias? Reſpondetur ferias ſacras in toto orbe a ſolo Papa indici poſſe, & ab Epiſcopis in ſuis Diœceſibus; voco ſacras, quæ inſtituuntur ad honorem Dei. *cap.* 1. *diſt.* 3. *de conſecrat.* concurrente tamen populi conſenſu, *cap. ult. de fer.* ubi Abb. *n.* 4. illis verbis: *quas ſinguli Epiſcopi in ſuis Diœceſibus cum Clero, & populo duxerint ſolemniter venerandas.* Archid. *in d. cap.* 1. *nu.* 4. *diſt.* 3. Azor. *d. part.* 2. *lib.* 1. *cap.* 26. *quæſt.* 2. nam populi quoque intereſt, qui debet a ſervilibus abſtinere, qui tamen ſine legitima cauſa contradicere non poteſt. Abb. *l. c.* quamvis Fagnan. *in cap. ult. num.* 32. *de fer.* citans pro ſe Ant. de Butr. defendat ſolum Epiſcopum cum Capitulo ſeu Clero ſuo poſſe feſta inſtituere; quia in illis, quæ concernunt ſalutem animæ, quilibet debet eſſe ſubjectus Epiſcopo ſuo, uti ſervat ferme generalis conſuetudo. 6

Quæres ſecundo, An Princeps ſæcularis poſſit ſtatuere aliquem diem eſſe celebrandum ſub ritu feſtivo? Reſponſio eſt omnino negativa, quia non habet poteſtatem indicendi aliquem diem feſtum in honorem alicujus Sancti; quia hæc poteſtas eſt mere ſpiritualis, & ſpectat unice ad Paſtores Eccleſiæ. *cap. ult. de reb. Eccleſ. non alien.* Concil. Trid. *ſeſſ.* 25. *de Regular. cap.* 12. Abb. *in cap.* 2. *num.* 2. *de fer.* Sylveſt. *verb. Dominica. num.* 2. Azor. *loc. cit. cap.* 26. *quæſt.* 5. Suarez *loc. cit. lib.* 2. *cap.* 12. *num.* 2. Pirring *l. c. §.* 2. *num.* 11. Hinc Laici inſtituere non poſſunt jejunia, proceſſiones ad venerandos Sanctos. *cap. rogationes.* 3. *diſt.* 3. *cap. jejunia.* 17. *diſt.* 5. *de conſecr.* Fagnan. *loc. cit. num.* 75. Unde non valet ſtatutum Laicorum obligans ad obſervationem alicujus feſti a ſe inſtituti ſub certa pœna, cum non poſſint obligare ſub culpa. Suarez *loc. cit. num.* 5. contra Sylveſtrum, ex defectu poteſtatis & juriſdictionis. 7

In feriis ordinatis in honorem & cultum Dei ſunt prohibita opera ſervilia & judicia etiam de partium conſenſu, niſi neceſſitas aut pietatis cauſa excuſent. Quæ judicia prohibentur etiam in feriis inductis in utilitatem hominum, niſi partium accedat conſenſus. Vultejus *de Jud. lib.* 2. *cap.* 7. *nu.* 270. Fragoſ. *de regim. Chriſt. reip. to.* 1. *lib.* 5. *diſp.* 14. *num.* 41. Marin. *lib.* 1. *reſol. cap.* 118. & plures apud Gonzalez *lib.* 2. *tit.* 9. *de fer.* Ratio eſt, quia ejuſmodi feriæ fuerunt inſtitutæ in Dei honorem, ut divinis laudibus colatur Deus, a quibus valde diſtrahuntur per jurgia judicialia, lites, & odia hominum. *cap. un. de Synd.* Sed 8

Quæres tertio, an feriis de partium conſenſu poſſit renuntiari? Dicendum primo, feriis ſacris, immo etiam repentinis partium conſenſu renuntiari non poſſe; quoad ſacras, patet *ex cap. conqueſtus. de fer.* ubi Fagnan. *n.* 7. *& ſeq.* Specul. *in tit. de feriis. §. nunc videamus. num.* 1. quia honori & cultui Dei a nemine renuntiari poteſt. Quoad repentinas ſimilis eſt ratio, quia repentinæ reſpiciunt favorem publicum, cui a privatis renuntiari non poteſt. *L. omnes dies. C. de fer. cap. ſi diligenti. de foro comp.* Abb. *in cap.* 1. *nu.* 11. *de fer.* Fagnan. *l. c.* & Specul. ut ſupra, quamvis negari non poſſit, quin feriæ ſacræ, ac etiam repentinæ minus principaliter & ſecundario reſpiciant utilitatem etiam privatorum. Quæ autem diximus de feriis ſacris, nonnullas patiuntur limitationes, de quibus dicetur mox infra. 9

Quæres quarto, an libelli oblatio die feriato in honorem Dei ſit permiſſa? Reſpondetur affirmative. *L. miles. §. ſexaginta dies ff. ad L. Jud. de adult.* ubi Bart.

gl. *in cap. ult. de Jud.* ubi Abb. *num.* 17. Specul. *in tit. de feriis. §. ſequitur. num.* 2. P. Pitring *l. c. nu.* 27. quia oblatio libelli Judici facta non eſt actus judicialis: cum judicium incipiat duntaxat a citatione ſeu litis conteſtatione; ſecus dicendum de oblatione libelli, quæ fit parti, quæ fieri non poteſt die feriato in honorem Dei. Innoc. & Hoſt. *in cap.* 2. *de dilat.* Pitring. *l. c.* P. Reiffenſtuel *lib.* 2. *tit.* 9. §. 3. *n.* 48.

11 Quæres quinto, an citatio fieri poſſit die feriato ad diem non feriatum? Reſpondetur, quod mandatum Judicis de citando ad diem non feriatum fieri poteſt die feriato, dummodo Judex die feriato non ſedeat pro tribunali in ſententia. Fagnan. *in cap. conqueſtus. num.* 49. *de fer.* qui citat Jo. And. *eod. cap.* & Bellam. *num.* 10. *eod. tit.* Gail. *lib.* 1. *obſ.* 53. *num.* 4. qui citat *deciſ.* 1. *in nov. de fer. Rota.* ſæcus in ſententia Speculat. *in tit. de citat.* §. 1. *num.* 14. Abb. *in d. cap. conqueſtus*, P. Pitring. *loc. cit. num.* 28. quia mandatum de citando eſt actus extrajudicialis, ad quem nulla præquiritur cauſæ cognitio, & eſt actus voluntariæ juriſdictionis. Executio vero citationis, ſeu illius intimatio, quæ fit a Nuntio, de rigore Juris non poteſt fieri die feriato. Bald. *in L. cum Clericis. num.* 3. *C. de Epiſc. & Cler.* Abb. *in d. cap. conqueſtus. cit.* & executio citationis facta die feriato juxta iſtos DD. non valet. Abb. *loc. cit.* & Fagnan. *l. c.* Rota *dec.* 365. *num.* 5. *part.* 3. *recent.* ſed contrarium defendunt Gail. *l. c.* Pitring *l. c. num.* 29. Jo. And. *in d. cap. conqueſtus. num.* 3. Certe ſi citatio fiat die non feriato ad diem feriatum in honorem Dei, non valet. Abb. *in d. cap. conqueſtus. num.* 22. ubi Zoeſius *num.* 15. & 16. Gail. *l. c.* Fagnan. *in d. cap. conqueſtus. num.* 37. quia quæ fiunt contra jus, pro infectis haberi debent. *cap. Imperiali.* 25. *quæſt.* 2. niſi in citatione fuerit dictum: *comparcas uſque ad diem Dominicum aut tale Feſtum*, quia tunc intelligitur ly *uſque* excluſive; quia quando incluſio eſt contra legem, ly *uſque* ſtat excluſive. Barb. *dict.* 437. *num.* 15. Specul. *loc. cit. de citatione.* §. 1. *num.* 13. Fagnan. *l. c. num.* 38. Abb. *in dict. cap. conqueſtus.*

12 Quæres Sexto, an in die feriato in honorem Dei poſſint haberi nundinæ? Reſpondetur negative de jure. *cap. omnes. de feriis.* ſecus de conſuetudine, ut dicemus in praxi *nundinarum.* Azor. *lib.* 1. *cap.* 27. *quæſt.* 10. Pitring *l. c.* §. 3. *num.* 18.

13 Quæres Septimo, an diebus feriatis in honorem Dei poſſit fieri captura? Reſpondetur negative, niſi periculum ſit in mora; quia tunc cauſa neceſſitatis excuſat. *cap. ult. de fer.* & adſunt plures cauſæ excuſantes a nullitate, ſi fiant actus judiciales diebus feriatis in honorem Dei; quia excepti ſemper ſunt caſus neceſſitatis & pietatis. *cap.* 1. *& fin. de fer.* quare valet ſententia lata die feriato in honorem Dei pro cauſa pia, vel perſona miſerabili. Navar. *in man. cap.* 13. *num.* 13. Sicut etiam, cum quis eſt ſuſpectus de fuga. Item cum juriſdictio eſt finitura. Surdus *de alim. tit.* 8. *privil.* 2. *num.* 12. Theſ. *dec.* 39. Tuſch. *litt. F. concluſ.* 100. Farin. *in prax. de carcer. quæſt.* 27. Item cum periculum eſt in mora, & in cauſa alimentorum. DD. cit. & in cauſa dotis. Bald. Novel. *de dote part.* 9. *privil.* 13. Item in cauſa tributorum, Decimarum, pupillorum, viduarum, & miſerabilium perſonarum. Specul. *in tit. de fer.* §. *ſequitur. num.* 8. Eccleſia *l. c. num.* 19. Item in cauſa mercedum & mercenariorum pauperum. Item in cauſis forenſium. Item carceratorum civilibus & criminalibus, ſi agatur de abſolutione, ſecus ſi de condemnatione. Item captura poteſt fieri die feſto, ſi adeſt fugæ ſuſpicio. Bart. *in L.* 2. §. *item ſi n.* 6. *ff. ſi quis in jus voc. & in L. dies feſtrens. num.* 1. ubi Caſtr. *n.* 5. *C. de fer.* Cæval. *quæſt.* 267. *n.* 2. Vivius *lib.* 1. *opin.* 177. Graſſ. *de except. in prælud. num.* 137. Farin. *in prax. crim. quæſt.* 27. *de carcer. & carcerat. n.* 107.

14 Feriæ in honorem Dei inductæ non impediunt actus extrajudiciales. Bar. *in L. cum filius. ff. de V. O.* Felin. *in cap. cum M. de conſtit.* Pitring & Reiffenſtuell. *ll. cc.* neque illa, quæ ſunt juriſdictionis voluntariæ. Bar. *in L. cujus. ff. de Fer.* Maranta in Specul. *part.* 4. *diſt.* 16. Tuſch. *litt. F. concluſ.* 100. & quæ indaginem judicii non requirunt, uti ſunt collationes Beneficiorum, & diſpenſationes, tranſactiones, adoptiones, emancipationes, manumiſſiones &c. *L. ut in die. C. de fer.* Guido Pap. *quæſt.* 215. Menoch. *de arbitr. quæſt.* 30. *num.* 14. Eccleſia *obſ. for.* 77. ſic appellatio poteſt interponi die feſto, ſed non proſequi, & libelli oblatio fieri die feriato, & decerni ad diem non feriatum. Gail. *d. obſ.* 53. Neque arbitramenta impediuntur diebus feriatis in honorem Dei. Abb. *in cap. fin. de fer.* & juramenta ſuper contractibus. Eccleſia *l. c. n.* 37.

Feriæ vindemiarum proſunt etiam non habentibus vineas. Fel. *in d. cap. fin. de feriis*, & his poteſt a partibus renuntiari. Theſaur. *dec.* 39. Gail. *l. c.* Tuſc. *litt. F. concl.* 101. Eccleſ. *l. c.* 15

FESTA.

Praxis Feſtorum.

Feſti Nativitatis appellatione, venit prima dies feſtorum Natalitiorum juxta *cap. nocte ſancta. de conſec. diſt.* 1. Suar. *de relig. tom.* 1. *lib.* 2. *cap.* 5. *num.* 6. & 7. & *cap.* 9. *ſub num.* 12. Rot. *dec.* 515. *num.* 6. *part.* 5. *rec.* Et ſi fuit facta promiſſio de ſolvendo in Nativitate Domini, niſi aliud ſit adjectum, intelligitur per totam octavam. Gozadin. *conſ.* 66. *n.* 1. Cyriac. *contr.* 158. *nu.* 2. & 28. Bichius *dec.* 281. *n.* 38. 1

Feſta omnia Chriſtianorum, etiam Dominicalia, ſunt inſtituta de jure humano ſecundum communem S. Thomæ 2. 2. *q.* 122. Navar. *in man. cap.* 13. Barb. *in cap. omnes. de fer.* Antonel. *de regim. Eccleſ. lib.* 1. *cap.* 1. §. 5. & catenus obligant, quatenus, & quomodo conſuetudo ea obſervat. Antonel. *l. c.* Dian. *part.* 2. *tr.* 15. *reſ.* 34. Capon. *diſc. for.* 208. Covar. *var. reſ. lib.* 4. *cap.* 19. Qualiter ſint obſervanda, vide *Laici*. Non poſſunt inſtitui ſola Laicorum conſuetudine, quia quod non poſſunt facere expreſſe ſtatuendo, nec tacite poſſunt. Bonac. *in Decalog. diſp.* 5. *q. un. pun.* 1. 2

Feſtum in honorem Sancti nondum canonizati, non poteſt inſtitui ab Epiſcopo. *cap.* 1. *de reliq. & venerat. Sanct. cap. fin. de feriis.* Bonac. *l. c.* 3

Feſtum Annunciationis, ſi venerit in Sabbato Sancto, quod in illo poſſint celebrari plures Miſſæ, tenent DD. apud Dian. *part.* 2. *tract.* 14. *reſ.* 21. qui dicit ita practicari in Hiſpania, videri etiam poteſt Gavant. *in comment. rubr. Miſſal. tom.* 1. *p.* 4. *tit.* 10. Idem dies veniens in Paraſceve non obligat ad audiendam Miſſam. Dian. *l. c. reſ.* 62. quia Miſſa illius diei non eſt proprie Miſſa, cum non adſit novæ hoſtiæ conſecratio, ita tenet S. Congr. apud Gavant. *l. c. part.* 3. *tit.* 29. Bonac. *de Sacram. diſp.* 4. *q. ult. pun.* 1. & 2. Si autem venerit in die Paraſceve, Sabbato Sancto, vel Dominica Paſchatis, hodie debet transferri tam quoad forum, quam quoad Chorum, declaravit S. Congregatio Rituum; ſi vero in ſecunda vel tertia die Paſchatis, transfertur quoad chorum tantum. S. Congregat. 23. *Junii*, 1703. hic per extenſum tradita. 4

Friſingen.

„ Cum feſtum Annuntiationis Beatæ Mariæ Virginis 5
„ anno proxime venturo incidat in ſecundam diem Paſchatis, Reſurrectionis Domini noſtri Jeſu Chriſti, „ & propterea veniat transferendum: Epiſcopus Friſingenſis humiliter Sac. Rituum Congregationi ſupplicavit declarari, an dies, in quam erit transferendum obſervandus ſit tanquam feſtivus de Præcepto.

„ Et Sacra eadem Rituum Congregatio reſpondit negative. Die 23. Junii 1703.

(L. S.)

G. Card. Carpineus.

Feſta violans in neceſſitate non peccat, nec ullam 6
incurrit pœnam, licet non habuerit licentiam. In quibus etiam Epiſcopus ex cauſa poteſt diſpenſare. Capon. *l. c.*

Digitized by Google

F E U D U M.

Praxis Feudi.

§. I.

Quid & quotuplex ſit Feudum?

1 Feudum eſt contractus nominatus ſtricti juris, quo Dominus tradit rem ſuam immobilem Vaſallo quoad dominium utile cum onere obſequii, & ſervitii perſonalis. Differt ab emphyteuſi, quod in feudo præſtatur ſervitium perſonale, in emphyteuſi penſio realis ſolvenda in fructibus vel pecunia. Bonac. *de contract. diſp.* 3. *quæſt.* 8. *punct.* 1. Clarus *in* §. *feudum. quæſt.* 4.

2 Aliud eſt antiquum, aliud novum, antiquum eſt, ſi ab aſcendentibus fuit acquiſitum. Schroeder *de feud. part.* 2. *cap.* 3. Roſent. *de feud. cap.* 2. *concluſ.* 10. Tranchedin. *conſ.* 46. & tranſit ad tranſverſales ultimi mortui, cum habent originem ab olim poſſidente. Roſent. *l. c. concluſ.* 56. Tranched. *conſ.* 46. *num.* 2. Altograd. Sen. *conſ.* 6. *num.* 1. & 19. *lib.* 2. & in illo competit jus retractus. Maſtril. *dec.* 8. Capon. *diſcept. for.* 326. Novum eſt, quod de novo fuit conceſſum, & habuit initium in inveſtito, & ſi duobus fuit conceſſum, intelligitur pro media parte unicuique. Schroeder *l. c. part.* 8. *c.* 2. *num.* 38. Coſta *de portione rata quæſt.* 87.

3 Quæres, quid ſi Princeps aliquem inveſtit de feudo, & in inveſtitura dicit, ſe illud concedere jure feudi antiqui, eritne novum, vel antiquum? Reſpondetur fore antiquum. ita communis apud Clarum *in* §. *feudum. quæſt.* 8. quia natura feudi dependet ab abſoluta voluntate Principis. Clarus *l. c.* Alciatus *de præſumpt. reg.* 3. *præſ.* 28. *nu.* 4. Fachin. *lib.* 7. *controv. Jur. cap.* 58. Gabr. *de feud. concluſ.* 1. Schroeder *part.* 2. *cap.* 3. *num.* 70. in præjudicium tamen concedentis ſolum. In dubio vero neque novum, neque antiquum præſumitur, ſed aſſerens eſſe novum vel antiquum, id debet probare. Fachin. *l. c. cap.* 59. Menoch. *de arbitr. caſ.* 191. & *de præſumpt. lib.* 3. *præſ.* 93. *n.* 8. & *ſeq.* ubi affert, ex quibus conjecturis præſumatur antiquum. Probatur vero eſſe antiquum etiam præſumptionibus & conjecturis. Natta *conſ.* 460. Tranchedin. *conſ.* 46.

4 Feudum aliud eſt ex pacto & providentia, aliud hæreditarium. Hereditarium rurſus aliud eſt ſimpliciter tale, quod ſcilicet eſt conceſſum pro hæredibus quibuſcumque, aliud eſt mixtum, hoc eſt partim ex pacto & providentia, cujus non eſt capax hæres, niſi ſimul ſit filius, & econtra. Clarus *in* §. *feudum. quæſt.* 9.

5 Feudum aliud eſt Regale, vel Dignitatis, aliud non regale; ut ſit regale requiritur, quod detur Regnum, Dignitas, Marchionatus, aut Ducatus ab Imperatore aut Rege. Clarus *l. c. quæſt.* 10.

6 Aliud eſt ligium, aliud francum, illud eſt, quod in inveſtitura expreſſe dicitur ligium. Item cum Vaſallus Principi ſubjicit non tantum perſonam ſuam, ſed etiam omnia bona ſua etiam non feudalia, & quod illi juret fidelitatem nulla alterius fidelitate reſervata. Curtius *de feud. par.* 1. *quæſt.* 8. Clarus *l. c. quæſt.* 11. Francum eſt, in quo duo concurrunt, primo quod in inveſtitura dicatur expreſſe eſſe francum, & quod Vaſallus non teneatur niſi ad ſervitia expreſſa in inveſtitura. Curt. & Clar. *ll. cc.*

7 Aliud eſt verum, & proprium, quod nimirum ſimpliciter fuit conceſſum, aliud improprium, cujus naturæ pacto, conventione, & conſuetudine fuit derogatum. Schroeder. *de feud. par.* 2. *cap.* 3. Altograd. jun. *controv.* 52. *num.* 23.

8 Feudum hæreditarium defertur ad proximiorem reſpectu ultimi agnati defuncti, ex pacto vero & providentia ad proximiorem primo inveſtito, quia tunc habetur cauſa a primo inveſtito & non a defuncto. Sylvat. *lib.* 1. *conſ.* 15. & 25. Dec. *conſ.* 445. Natta *conſ.* 127.

9 In dubio an feudum ſit ex pacto & providentia, vel hæreditarium, præſumitur eſſe ex pacto & providentia. Fachin. *controv. Jur. lib.* 7. *cap.* 4. ubi Caſtr. *in L. ex facto.* §. *ult. ff. ad Trebell.* Socin. jun. *conſ.* 42. *num.* 4. *lib.* 3. Dec. *conſ.* 78. & 395. Gail. *lib.* 2. *obſ.* 154. & quando ſit ex pacto, vid. Merlin. *dec.* 150. ubi dicitur ex pacto & providentia, ſi nulla hæredum facta fuit mentio. Clarus *in* §. *feudum quæſt.* 9. *num.* 3. Mant. *de tacit. lib.* 23. *tit.* 3. *num.* 29. Surd. *conſ.* 108. *num.* 10.

Feudum ex pacto, & providentia juriſdictionale vel regale non imputatur in legitimam. Merlin. *de legit. lib.* 2. *tit.* 1. *quæſt.* 2. *num.* 8. Ciarlin. *controv. for. cap.* 169. *num.* 56. Paſqual. *de patr. pot. par.* 2. *cap.* 4. *num.* 152. Antiquum non poteſt a patre uni ex filiis prælegari. Fachin. *lib.* 6. *cap.* 62. Clar. *in* §. *feudum. quæſt.* 40. Lim. ſi filii omnes erant præſentes, cum pater acquiſivit feudum, & ſibi, ac filiis fuit ſtipulatus. Coſta *de portione rata. quæſt.* 264. Theſaur. *dec.* 146. ſed Fachin. *lib.* 6. *controv. Jur. cap.* 62. tenet, in nullo caſu poſſe prælegari, niſi ſit hæreditarium. 10

Hæreditarium tranſit ad quoſcumque hæredes etiam extraneos. Clarus *in* §. *feudum. quæſt.* 9. Gail. *lib.* 2. *obſ.* 154. *num.* 7. & 9. Fachin. *d. lib.* 7. *cap.* 43. qui contrarium ſentit. Paſqual. *de patr. pot. p.* 4. *cap.* 9. & in hoc non habet locum jus prælationis vel retractus. Capon. *diſc. for.* 326. Schroeder. *de feud. par.* 8. *cap.* 7. Maſtril. *dec.* 8. 11

Conceſſum pro hæredibus maſculis dicitur mixtum, partim ſcilicet hæreditarium, partim ex pacto & providentia. Fachin. *l. c.* Clar. *l. c. quæſt.* 9. & regulatur ſicut feudum ex pacto & providentia, & in hoc habet locum jus retractus, & prælationis, Clarus *l. c. quæſt.* 42. Fachin. *lib.* 7. *cap.* 20. Capon. *diſ. for.* 326. *num.* 33. 12

Feudum emptitium filiis ſuccedentibus in hæreditate patris cum ſororibus non eſt conferendum, quia filius non tenetur conferre ea, quæ poſt mortem patris acquirit, uti feudum emptitium, quod pater primo ſibi, & dein poſt mortem filio acquiſivit. Fachin. *lib.* 7. *cap.* 38. 13

Feudum poteſt ſubinfeudari ſine Domini conſenſu, quæ ſubinfeudatio ceſſat per mortem ſubinfeudantis; quod ſi tamen ſubinfeudatus velit retinere feudum, poteſt, & a Domino aliis eſt præferendus. Fachin. *l. c. cap.* 52. 14

Feudum ſubinfeudatum non poteſt vendi a vaſallo ſine Domini mediati conſenſu. DD. apud Clar. *in* §. *feudum. quæſt.* 34. Immo ſecundum Fachin. *l. c.* non poteſt vendi etiam ſine Domini immediati conſenſu. 15

§. II.

An res Eccleſiæ infeudari poſſint? Quibus, & quis infeudare poſſit, & quibus modis feudum acquiri?

Concluſio eſt negativa, quia quæ alienari non poſſunt, nec in feudum concedi poſſunt. Cum univerſitate tamen uti Civitate, oppido aut caſtro in feudum dato acceſſorie tranſire poſſunt. Roſenth. *de feud. cap.* 4. *concluſ.* 14. *cap. ex litteris. de Jurepatron.* quod acceſſorie & in conſequentiam cum univerſitate bonorum alienari poteſt. P. Pirhing *lib.* 3. *tit.* 20. §. 2. ubi Clarus *in* §. *feudum.* Et ideo Epiſcopi, Abbates, & Prælati non poſſunt bona Eccleſiæ infeudare non ſervatis juris ſolemnitatibus. *extrav. ambitioſæ. de reb. Eccleſ. non alien.* Et habetur *in lib.* 1. *feud. tit.* 6. Roſental. *d. cap.* 4. *concluſ.* 15. *num.* 2. quia feudum eſt ſpecies alienationis, & ad ſpeciem donationis accedit. *lib.* 2. *feud. tit.* 23. Prælati vero cum non ſint Domini, ſed ſimplices adminiſtratores, donare non poſſunt, Lim. concluſio. 1. ſi res jam ante ſolita ſit in feudum concedi. *lib.* 1. *feud. tit.* 1. *De his qui feud. dare poſſ. in princ.* Clar. *in* §. *feud. quæſt.* 13. *num.* 6. & Roſent. *l. c. concl.* 21. quia talis conceſſio non cenſetur alienatio, ſed antiquæ alienationis executio ſeu prorogatio. Lim. 2. in reb. modici valoris, ut dictum fuit in praxi *alienationis*. 16

Quæres I. quid dicendum de feudo antiquo, quod ad Eccleſiam fuit reverſum, poteſt ne Prælatus de novo infeudare, ſi juravit non infeudare de novo res Eccleſiæ. Concluſio eſt affirmativa, quam probat tex. *in cap. ex parte.* 2. *de feud.* quia juramentum refertur tantum ad bona Eccleſiæ, ſeu quæ ſpectant ad illius menſam tam quoad dominium directum, quam utile, & nunquam fuerunt infeudata. Abb. *in d. cap. ex parte nu.* 3. *de feud.* Roſent. *l. c.* Pirhing *l. c.* §. 3. *n.* 8. 17

Quæres II. quinam poſſint ſua bona infeudare? Reſpondetur illos qui liberam rerum ſuarum adminiſtrationem habent. Hinc Imperator de bonis Imperii feudum dare non poteſt regalia & majoris momenti ſine conſenſu 18

Electorum, ut patet ex capitulatione plurium Imperatorum uſque ad Joſephum I. Neque Epiſcopi Prælati & alii ſuperiores Eccleſiaſtici; quamvis quoad minores contrarium dicendum ſit, qui in *lib.* 2. *tit.* 3. *feud.* excepti fuerunt, ut non quidem novum, ſed antiquum feudum concedere poſſint, Azor. *lib.* 10. *de feud. cap.* 5. *quæſt.* 8. quæ tamen exceptio ad amentes & alios extendi non poteſt, eo quod exceptio in uno caſu firmet regulam in alio.

19 Quæres III. quinam feudum habere poſſint? Reſpondetur omnes, qui non ſunt prohibiti a jure. Ita Clerici & Eccleſiaſtici feudum habere poſſunt. Fachin. *lib.* 7. *cap.* 35. Pirring. *l. c. num.* 23. Roſent. *de feud. cap.* 3. *concluſ.* 5. *ex lib.* 2. *feud. tit.* 40. §. *fin.* quia licet ſervitia feudalia præſtare non poſſint, poſſunt tamen ita conſentiente Domino in inveſtitura per ſubſtitutos præſtare.

20 Feudum poteſt acquiri pacto vel inveſtitura, præſcriptione, & ſucceſſione: eſt autem inveſtitura ita neceſſaria ad feudi acquiſitionem, ut ſine illa non valeat. *lib.* 1. *feud. tit.* 25. ſufficit tamen abuſiva, per quam Vaſallus non ſtatim quidem acquirit poſſeſſionem, tamen Dominus amplius pœnitere non poteſt, etiam præſtando intereſſe. *d. lib.* 2. *tit.* 26. Præſtatio vero debet eſſe trigenaria, & conſtare ſuis requiſitis, niſi eſſet contra Eccleſiam, quo caſu deberet eſſe quadragenaria juxta dicta in praxi *præſcriptionis*; & ſicut Vaſallus poteſt præſcribere contra Dominum, ita Dominus præſcribit contra Vaſallum. Hinc emptor feudi bona fide empti præſcribere poteſt triginta annis contra Dominum Vaſallagii jus. Clar. mox citandus. Immo ſufficit poſſeſſio longi temporis juxta Roſent. *in ſynop. Juris feud. cap.* 6. *concluſ.* 150. Gail. Tiraquel. Bald. & alii apud P. Reiffenſtuel. *lib.* 3. *tit.* 20. §. 2. *num.* 63. niſi ageretur de præſcribendo utili dominio contra Dominum, uti ſi Vaſallus habens feudum illud alienavit, & emtor illud poſſedit triginta vel quadraginta annis, tunc emptor contra Dominum volentem recuperare feudum ſibi apertum ob alienationem ſine ſuo conſenſu factam præſcriptione ulla tueri ſe non poſſet, quia alienatio fuit invalida & in tantum nulla, quod præſcribi non poſſit, juxta *cap. imperialem. De probib. feudi alien.* Ita Clar. *in* §. *feudum quæſt.* 45. ubi Andr. de Iſernia. Curt. jun. *de feud. in* 4. *par.* & Afflict. *ibi num.* 24. niſi præſcriptio eſſet centenaria, quia poſſidens, cui jus commune reſiſtit, non auditur, quamvis alleget præſcriptionem, niſi conſtet de legitimo titulo. Fachin. *lib.* 7. *controv. Jur. cap.* 61. & DD. cit. De ſucceſſione videbitur in §. ſequenti.

§. III.

De ſucceſſione in feudis.

21 In feudis pure hæreditariis ſucceditur tam ex teſtamento, quam ab inteſtato ſicut in allodialibus, dicitur autem pure hæreditarium, quando in inveſtitura adeſt clauſula, *pro te & heredibus quibuſcumque.* Clar. *in* §. *feudum. quæſt.* 9. *n.* 2. Pirring. *l. c. n.* 3. Fachin. *lib.* 7. *controv. Jur. cap.* 6. ſi vero diceret, *pro te & heredibus tuis.* feudum non diceretur hæreditarium, ſed ex pacto, & providentia, in quo ſuccederent ſoli agnati, non vero fœminæ, quia in materia feudali, verbum ſeu nomen *heres* ſignificat ſolum maſculos filios legitimos primo acquirentis jure ſanguinis ſuccedentes, ſi nomen *heres* abſolute & ſimpliciter fuit prolatum. ita Fachin. *lib.* 7. *cap.* 3. apud quem Bald. Decius, Gail. & alii.

22 Et ideo in feudis regulariter ſucceditur ab inteſtato, & non ex teſtamento *lib.* 1. *feud. tit.* 8. Unde feudum in teſtamento valide prælegari nequit. Schroeder. *de feud. par.* 7. *cap.* 2. *num.* 3. etiam accedente Domini conſenſu, niſi accedat etiam agnatorum conſenſus, de quorum præjudicio agitur. Curt. Jun. *de feud. par.* 4. *num.* 127. Primo vero ſuccedunt deſcendentes maſculi, filii, & nepotes ordine ſucceſſivo. *lib.* 2. *de feud. tit.* 11. plures filii ſuccedunt æqualiter in capita, & ſi concurrunt nepotes ſuccedunt in ſtirpes, niſi feudum eſſet individuum.

23 Limit. in filiis adoptivis, qui non ſuccedunt in feudis. *lib.* 2. *feud. tit.* 26. §. *omnes.* ſicut etiam illegitime nati, niſi per ſubſequens matrimonium fuerint legitimati juxta doctrinam Gail. *lib.* 2. *obſ.* 141. *n.* 2. Mynſing. *cent.* 1. *obſ.* 42. & 52. vel fuerint per reſcriptum legitimati in ſpecie ad feuda, ex cauſa tamen publica, aut cum conſenſu Domini. Fachin. *controv. Jur. lib.* 7. *cap.* 49.

Aſcendentes regulariter in feudis non ſuccedunt. *lib.* 2. *feud. tit.* 5. niſi feudum ſit hæreditarium, vel filius ob merita paterna acquiſiverit feudum, aut in inveſtitura aliter fuerit expreſſum, vel conſuetudo loci aliter obſervet. Deficientibus ergo Deſcendentibus in feudo antiquo ſuccedunt collaterales agnati, non vero cognati, ita tamen ut remotior excludatur a proximiore, ſi vero ſunt in gradu æquales, ſuccedunt æqualiter in capita. Et ita fratres conſanguinei, qui ſunt tantum ex uno patre, & germani nati ex eodem patre, & eadem matre, etiam cum concurrunt, cum quibus ſi ex ſimili fratre adſunt nepotes, ſuccedunt cum patruis ſuis in ſtirpem tantum, & omnes ſimul tantum acquirunt, quantum pater eorum acquiſiviſſet. *lib.* 2. *feud. tit.* 11. Propinquitas vero attenditur reſpectu ultimi poſſeſſoris, & non reſpectu primi acquirentis. Gail. *lib.* 2. *obſ.* 151. ſi vero non adſunt fratres Vaſalli defuncti, ſed tantum fratrum filii, quamvis in numero inæquali; tunc ſuccedunt in capita, non in ſtirpes. Mynſing. *cent.* 3. *obſ.* 94. Clarus *in* §. *feudum. quæſt.* 75. *num.* 2. quia tunc ſucceditur jure proprio, non jure repræſentationis. Bald. *in auth. ceſſante. num.* 2. *verſ. ſed hæc ratio. C. de legit. her.* Raph. Cuman. *in auth. poſt fratres.* 2. *C. de legit. her.* & alii. quæ tamen ſecundum Clar. *l. c.* procedunt in feudo ex pacto, & providentia abſolute vel mixtim, non vero in feudo hæreditario, in quo ſuccederent in ſtirpes. Barbat. *in conſil. inter conſilia Alexandri. vol.* 4. *conſ.* 55. *num.* 28. Si autem deſint etiam nepotes ex fratribus, ſuccedunt agnati reliqui proximi, qui ſunt ex linea, ex qua fuit defunctus, cui ſucceditur, nam iſti excludunt alios agnatos etiam proximiores, ſi ſunt ex alia linea. *lib.* 2. *feud. tit.* 50.

Quæres I. an fœminæ ſuccedant in feudis? Dicendum quod non; immo nec deſcendentes ab eis, quamvis ſint maſculi; quia non conſervantur per fœminas familiæ, & ſunt minus idoneæ ad defendendum Dominium. Niſi tamen feudum ſit fœmineum, ſcilicet primitus fœminis conceſſum, aut ex pacto ſpeciali ſuccedant. *lib.* 2. *feud. tit.* 50. aut locorum conſuetudo aliter obtineat. Immo in feudo fœmineo quoque non ſuccedunt fœminæ, quamdiu exſtant maſculi; quod ſi tamen feudum eſſet perfecte hæreditarium, de illo deberetur filiæ legitima. Fachin. *lib.* 7. *controv. Jur. cap.* 45. & 47. Præterea filiæ ex feudo etiam non perfecte hæreditario debetur dos, ſi alia bona libera non ſuperſunt. Panorm. *conſ.* 12. 7. *dub. lib.* 1. Alex. *conſ.* 208. *num.* 7. *lib.* 2. & 3. Cur. jun. *conſ.* 21. Piſtorius *lib.* 2. *quæſt.* 37. & quid dicendum in feudo emptitio, vide Fachin. *l. c. d. cap.* 47. 24

Quæres II. An Clerici, aut Religioſi in feudis ſuccedant, aut acquiſitum retinere poſſint? Reſpondetur: vel feudum requirit ſervitium perſonale ſtatui Clericali inconveniens & quidem indiſpenſabiliter, & concluſio eſt negativa, ſed jam acquiſitum ante Clericatum, cum fiunt Clerici, dimittere debent. Clar. *in* §. *feudum. quæſt.* 78. Fachin. *controv. Jur. lib.* 7. *cap.* 35. Mynſing. *cent.* 5. *obſ.* 48. *num.* 4. P. Pirring. *loc. cit. num.* 21. Roſent. *de feud. cap.* 7. *concluſ.* 29. Limit. primo, ſi ex primæva fundatione feudum fuit annexum dignitati Eccleſiaſticæ, uti Epiſcopi Germaniæ habent, & Abbates nonnulli. Fachin. *loc. cit. cap.* 34. Laym. *lib.* 3. *tract.* 4. *cap.* 24. *num.* 10. Item ſi ex conſuetudine aut ſtatuto fuit introductum, quod Clerici ſuccedant in feudis. Roſent. *l. c. concluſ.* 30. *num.* 25. Limit. ſecundo, ſi feudum ſit francum, vel liberum ab omni obſequio præſtando. Laym. *loc. cit.* Limit. 3. ſi ſervitium perſonale præſtandum ſit tale, quod a Clerico honeſte præſtari poſſit. Roſent. *concluſ.* 30. *num.* 24. Item ſi ſervitium præſtandum non ſit perſonale, ſed reale, uti penſio pecuniaria; quia tunc Clerici optime ſervire poſſunt, Roſent. & Laym. *ll. cc.* Pirring. *loc. cit.* §. 8. *num.* 22. Et quod Clericis feudum de novo concedi poſſit, quodcunque ſervitium requirat, vide apud Roſent. *de feud. cap.* 3. *concluſ.* 5. juxta *cap. tranſmiſſa.* 6. & *ſeq. de foro compet.* nam concedens illis feudum ſibi imputare debet, quod tali feudum concedat, quem ſcit, aut ſcire debet, quod non poſſit ſervitia præſtare. 25

Præterea etiam monaſterium bonorum capax ſuccedit in feudis, ſecus ſi eſt incapax; quia tunc tranſit ad agnatos proximos, aut redit ad Dominum, ſi feudum 26

eſt

eſt antiquum in defectum agnatorum. Abb. *in cap. in præſentia.* 8. *nu.* 69. *de probat.* Molina *de Juſt. & Jur. tract.* 2. *diſp.* 140. *num.* 15. Zaſius *in epit. part.* 3. *num.* 78. Azor. *part.* 3. *lib.* 10. *cap.* 32. *de feud. quæſt.* 4. Pirring *l. c. num.* 25. quo caſu tamen, quando feudum tranſit ad Monaſterium, non ſemper manet apud illud, ſed quamdiu profeſſus ille, qui tranſtulit, vivit; illo enim mortuo tranſit ad agnatos illius, aut redit ad Dominum. Clar. *in §. feud. quæſt.* 78. *num.* 2. Azor. *d. quæſt.* 4. Molina & Pirrig. *ll. cc.* Curt. jun. *de feud.* 2. *par.* 3. *princ. quæſt.* 10. Dec. *in d. cap. in præſentia. num.* 74. *de prob.* Capyc. *dec.* 10. *num.* 30. Limit. ſi feudum habet dignitatem annexam, ut Principatus, Regni, Comitatus &c. quia tale feudum non tranſit ad Monaſterium etiam quoad commoditatem poſt emiſſam profeſſionem. Clar. *loc. cit. num.* 3. Limit. 2. ſi feudum ſit datum pro ſe & filiis, quia tunc intelligitur de veris & naturalibus filiis, Monaſterium vero non eſt filius naturalis.

27 In feudum proveniens ab Eccleſia Romana, cum ſit Eccleſiaſticum, non prohibentur ſuccedere Clerici & Religioſi, ſicut prohibentur ſuccedere in feudo ſæculari. Fagnan. *in cap. quæ in Eccleſiarum.* 8. *de conſtit. n.* 52. *& n.* 103. *&* 104. ubi Laym. *n.* 2.

28 Quæres III. An libri feudorum habeant vim legis, & ſint authentici? Reſpondetur affirmative cum Fachin. *lib.* 7. *controv. Jur. cap.* 2. Claro *in §. feudum. quæſt.* 3. Pirrhing *lib.* 3. *tit.* 20. §. 8. *num.* 27. *verſ. notandum tertio.* & obligant etiam Eccleſias & Eccleſiaſticos, etiam in feudis Eccleſiaſticis, in illis tamen duntaxat juribus feudalibus, quæ generaliter loquuntur, ſecus in illis juribus feudalibus, quæ nominatim loquuntur, & ſpecifice de Eccleſiis, ac Eccleſiaſticis, quia talia jura ſunt contra libertatem Eccleſiaſticam, & ideo non valent ob defectum juriſdictionis, nec fuerunt ab Eccleſia approbata. *cap. cum terra.* 14. *de elect.* ubi Abb. & DD. & ideo jus canonicum ſervari debet, quod Clericos & Monachos a ſucceſſione in feudis non repellit. Fel. *in d. cap. in præſentia. de prob. num.* 44. Fagnan. *in cap. quæ in Eccleſiarum. n.* 95. *de conſtit.*

§. IV.

An Dominus accipiens a Vaſallo feudum in pignus teneatur fructus imputare in ſortem?

29 Concluſio eſt negativa, licet Dominus ſit Eccleſiaſticus, aut feudum Eccleſiaſticum, dummodo vaſallus interim liberetur a præſtando ſervitio, quod alias Eccleſiæ deberet. ita *in cap. ex inſinuatione.* 1. *de feud.* Ratio eſt, quia dominium utile videtur conſolidari cum proprietate, & ideo ſuſpenditur obligatio ſervitii, & Dominus non videtur percipere fructus ex re aliena, uti ſentiunt Fagnan. *in d. cap. ex inſinuatione. num.* 2. *&* 3. & ibi Imol. *num.* 7. & Abb. *num.* 5. aut quia de natura feudi eſt, ut fructus ex re oppignorata Domino percipi debeant ab ipſo Vaſallo, ſi præſtet ſervitium, non vero ſi non præſtet. Zoeſ. *in comment. d. cap. ex inſinuatione. num.* 5. *&* 6. & placet P. Pirring. *l. c.* §. 6. *nu.* 19. Leotard. *de uſur. quæſt.* 14. *num.* 5. Caniſius *de uſur. cap.* 6. *num.* 4. Cardin. de Lugo *de juſt. diſp.* 25. *num.* 147. Avendanus *de cenſib. cap.* 10. *num.* 16. & alii, quos citat Gonzal. *in lib.* 3. *tit.* 20. *in cap.* 1. *num.* 5. Limitatur tamen concluſio, ſi feudatarius feudum ſibi pretio comparavit; quia feudatarius tunc fructus illos emit emendo feudum in illis; ergo illis ſine injuſtitia privari non poteſt. Giballin. *de uſur. lib.* 4. *cap.* 3. *art.* 10. *quæſt.* 1. *num.* 1. qui citat Covar. & Leſſ. videri poteſt Gonzal. *l. c. per totum.* ubi concluſionem probat, & contraria reſolvit.

§. V.

De cauſis amittendi feudum, & quando aperiatur Domino, & miſcellanea.

30 Primo amittitur feudum ob malam alienationem. Item ob non petitam inveſtituram. Item ob refutatam rem, & ob commiſſam Feloniam, ob alienationem, ſi Vaſallus alienavit ſine conſenſu Domini, quando conſenſus requiritur; ut autem ob alienationem Vaſallus amittat feudum, non ſufficit ſola alienatio, niſi etiam concurrat traditio; quia alienaſſe non dicitur, donec transtulerit dominium, quod non transfertur ante traditionem. Vult. *de feud. lib.* 1. *cap.* 11. *num.* 42. Reiffenſtuel. *lib.* 3. *tit.* 20. §. 4. *num.* 131. Ciarlin. *controv. for. cap.* 206. Burſat. *conſ.* 444. Beltram. *ad Ludovis. dec.* 388. ſecus ſi traditio eſt facta. DD. mox cit. quam pœnam Vaſallus incurrit, licet rem alienatam ſtatim recuperet. Ciarlin. *l. c.* Fachin. *lib.* 7. *cap.* 84. qui citat Bald. Jaſ. & Alci. *lib.* 2. *feud. tit.* 44. contra Afflict. Specul. & alios. Sed in tali caſu alienationis malæ an feudum redeat ad Dominum, diſputatur? affirmat Fachin. *d. lib.* 7. *cap.* 24. econtra negant Clar. *in §. feud. quæſt.* 66. *num.* 3. Afflict. Imol. Socin. Zaſius & alii, qui volunt reverti ad agnatos, & textus contrarios volunt procedere in feudo novo, non in antiquo. Rota apud Rubeum *part.* 5. *rec. dec.* 499.

31 Alienatum non revocatur ab agnato proximiore, niſi reſtituto pretio ſi alienans vivit, ſecus ſi eſt mortuus. Fachin. *d. lib.* 7. *cap.* 9. *&* 15. niſi alienationi conſenſerit. Alienatum cum Domini conſenſu poteſt ſine illo redimi. Mareſc. *lib.* 2. *var. reſ. cap.* 91. *nu.* 4. Agnato remotiori non poteſt alienari in præjudicium proximioris. DD. apud Fachin. *l. c. cap.* 12. Novum an poſſit alienari in præjudicium agnatorum. *vid. Pater.* Repudiata hæreditate an poſſit feudum a filio retineri, vide *Filius.* plura de feudi alienatione vide *venditor.* ſtancatione feudum extinguitur. *L. nec ullam. ff. de petit. hered.* Ciarlin. *cap.* 92. ubi DD. Fœmineum, an tranſeat in fœminas, *vide fœmina.* An poſſit concedi Equitibus Melitenſibus, vide *Equites.* An Clericis, vide *Clerici.*

32 Feudum cum eſt diviſum, omnes Vaſalli tenentur ad juramentum fidelitatis, ſecus ſi eſt indiviſum. Fachin. *lib.* 7. *cap.* 54. Clar. *in §. feudum. q.* 34. Illius natura ea diviſione facta inter fratres, non alteratur. Mareſc. *lib.* 2. *var. reſ. cap.* 59. Rot. apud Rub. *dec.* 492. 5. *rec.*

33 Non tranſit in fiſcum etiam publicatis bonis Vaſalli propter ejus delictum, ſed pertinet ad Dominum, vel ad agnatos. Clarus *in §. feudum. q.* 84. Fachin. *lib.* 7. *cap.* 20. Noal. *de tranſmiſ. cap.* 63. Tranched. *conſ.* 84. ubi Farin. *q.* 25. & alii.

34 Vaſallo delinquente contra perſonam Domini, pertinet ad agnatos, exceptis ejus filiis uſque ad quartum gradum incluſive. communior apud Fachin. *loc. cit. cap.* 21. Clar. *loc. cit. q.* 66. Afflict. *dec.* 282. Cyriac. *contr.* 491. Curt. junior. *de feud. part.* 5. *num.* 10. Roſenthal. *de feud. cap.* 11. Capon. *diſc. for.* 366. Dec. *conſ.* 251. Guaz. *de confiſc. bon. concluſ.* 13. *lim.* 34. ſi vero Vaſallus delinquit contra perſonam Domini, aperitur ipſi Domino libere. Fachin. *l. c. cap.* 22. contrarium tenet Clar. *loc. cit.* Sed Tranchedinus diſtinguit inter feudum antiquum & novum; feudum vero antiquum pro ſe & liberis habitum dicitur ex pacto & providentia. Surd. *conſ.* 153. *num.* 1. Mant. *de tacit. lib.* 23. *tit.* 3. *num.* 29. *&* 62. Schroeder *de feud. part.* 2. *cap.* 3. *num.* 30. Giurba *de ſucceſſ. feud. in prælud.* 4. *num.* 32. Porro hujus feudi ea eſt vis, ut quot ſunt ſucceſſores, tot ſint conceſſiones, quarum ſingulæ a ſingulis perſonis incipiunt, ita ut quilibet feudi ſucceſſor a Domino habeat beneficium, a quo ut tunc & non ut nunc feudum accipit. Trentacinq. *var. reſ. lib.* 3. *reſ.* 3. *num.* 18. Giurba *l. c.* §. 2. *gl.* 10. *num.* 68. Ideo prædeceſſor nec ex contractu, nec ex delicto ſucceſſori poteſt nocere etiam crimine læſæ majeſtat. Craveta *conſ.* 859. Rol. *conſ.* 78. *num.* 7. *lib.* 4. Farin. & Giurb. *ll. cc.* ita Tranched. *conſ.* 84. *num.* 3. niſi verſaremur in crimine læſæ majeſtatis in primo capite. DD. cit. & Roſenthal. *de feud. l. c. cap.* 11. *concluſ.* 13. *num.* 6. in novo conſentit Fachinæo ſupra cit. Farin. *in pract. crim. quæſt.* 25. Paſqual. *de patr. pot. par.* 4. *cap.* 5. *num.* 29. *uſque ad* 40. ubi Pratus.

35 Feudum nondum apertum Domino poteſt ab eodem alii concedi ſub conditione, quod aperiatur. Fachin. *l. c. cap.* 28. Gail. *lib.* 2. *obſ.* 155. Mareſch. *lib.* 1. *var. reſ. cap.* 39. *num.* 8. *&* 9. Socin. Sen. *conſ.* 53. *lib.* 3. & jun. *conſ.* 76. *n.* 119. *lib* 1. Rol. *conſ.* 2. *n.* 44. contrarium videtur ſentire Turricellius *de reb. Eccleſ. non alien. cap.* 23. ubi Rota *dec.* 165. a Vaſallo invito Domino an poſſit refutari, *Feudatarius* hic infra.

36 Devolvitur ob pacta non ſervata cum Domino, & ob inveſtituræ renovationem non petitam intra annum & diem, etiam in Minore doli capace, & poſt pubertatem non jurante fidelitatem, licet adverſus temporis lapſum poſſit reſtitui in integrum. Item devolvitur ob

feloniam

feloniam delicti, vel contractus. Clarus *in §. feudum. quæſt.* 58. Ciar, *controv. for. cap.* 58. & DD. Corbul. *de cauſis privat. emphyt. cauſ.* 2. *n.* 1. & 2. Ludovic. *de Peruſ.* 22. *n.* 10. Redoan. *de reb. Eccleſ. non alienan. tit. de cadut. ob non ſervat. pact. n.* 2. & 14.

37 Cum Domini conſenſu hypothecatum vel obligatum creditoribus, ſi Vaſallo mortuo ſine hæredibus revertitur ad Dominum, revertitur cum hypotheca & obligatione ſatisfaciendi creditoribus. Fachin. *lib.* 7. *cap.* 56. Marinus Freccia. *lib.* 2. *de author. & poteſt. Regis erga ſubfeudatarium author.* 29. *n.* 8. *verſ. fallit. etiam.* Piſtorius *l.* 2. *par. poſter. quæſt.* 48. *numer.* 22. Contra. tenuit Zaſius *de feud. par.* 6. *num.* 27. Afflict. *in cap.* 1. *num.* 31. Burſat. *conſ.* 171.

38 Familiare, ad quod vocantur illi, qui ſunt de familia nomine collectivo, tranſit primo ad proximiores, deinde ad remotiores. vid. *Juſpatr.* Emptitium quod filio quæritur vivente Patre eſt conferendum in diviſione bonorum. Fachin. *lib.* 12. *cap.* 45. & *lib.* 7. *cap.* 48. Schroder. *de feud. par.* 7. *cap.* 5. §. 2. Immo etiam acquiſitum mortuo patre juxta Mareſc. *lib.* 1. *var. reſ. cap.* 65.

39 Non eſt tacite hypothecatum pro melioramentis ipſi Vaſallo. communis apud Fachin. *lib.* 7. *cap.* 92. quia hypotheca non contrahitur niſi in caſibus a jure expreſſis. *L.* 1. *ff. quib. cauſ. pign. tac. contrah.* pro duoptibus tamen retentio competit. *L. ſi in area. ff. de cond. indeb.* Fachin. *l. c.* Revertitur ad Dominum cum omnibus emolumentis, quæ Vaſallus præſcripſit in favorem Domini. Fachin. *l. c. cap.* 88. ſecus cum juriſdictione, quam Vaſallus emit ab alio. Idem *cap.* 89. Clar. *in §. feudum. quæſt.* 88.

40 Conceſſum *pro ſe, & quibus dederit*, poteſt ab eodem alienari ſine Domini conſenſu. Fachin. *cap.* 81. Clarus *l. c.* 9. an poſſit alienari pro filia dotanda, vide Pratum ad Paſqual. *de patr. pot. part.* 2. *cap.* 7. Curt. jun. *de feud. p.* 4. *quæſt. penult.* An poſſit filiæ dari in dotem, vide Fachin. *lib.* 7. *cap.* 78. an poſſit hypothecari, vel veniat in hypotheca omnium bonorum, vide Merlin. *de pignor. tit.* 1. *quæſt.* 11. negantem, ubi Staiil. *de Salvian. interd. inſpect.* 3. *cap.* 3. Schroder *de feud. part.* 3. *cap.* 2.

41 Reverſum ad Dominum ob lineam finitam debet a Domino proximioribus agnatis concedi. Clar. *in §. feudum. quæſt.* 87. Gail. *lib.* 2. *obſ.* 148. Cephal. *conſ.* 173. *num.* 18. ſed contrarium tenet Fachin. *lib* 7. *cap.* 73. eo quod nullo juris textu id probari poſſit, & Clar. fatetur nunquam ſe vidiſſe hoc practicari, ſed non eſt recedendum a priori ſententia ob ea, quæ n. ſequenti afferuntur, finita linea primi inveſtiti revertitur ad Dominum contra ſubinveſtitos. Cyriac. *contr.* 82. ob delictum ſubinveſtiti revertitur ad Dominum immediatum. Cyriac. *l. c. num.* 3. Roſent. *de feud. cap.* 11. *concluſ.* 18. & *cap.* 9. *concluſ.* 64. Piſtor. *lib.* 2. *quæſt.* 45. *nu.* 18. ſi remaneat aliquod jus in illo, alias revertitur ad mediatum. Bart. Socin. *conſ.* 256. *vol.* 2. Corbul. *de privat. ob non ſol. can. ampl.* 20. *num.* 3. Menoch. *conſ.* 226. *n.* 184.

42 Reverſum ad Dominum debet renovari & concedi proximioribus agnatis, ſive ſint deſcendentes, ſive laterales. Clar. *in §. emphyt. quæſt.* 43. Gabr. *de Jure emphyt. concluſ.* 1. Mareſc. *lib.* 1. *var. reſ. cap.* 3. ubi Rota. Merlin. *dec.* 554. ſive emphyt. ſit privati & Laica, ſive Eccleſiaſtica, & licet proximiores petentes renovationem ſint fœminæ, & ex tenore prioris inveſtituræ maſculi tantum fuiſſent vocati, quia licet renovatio debeat fieri cum iiſdem pactis, quibus fuit facta prima, tamen hoc intelligitur de pactis ponendis in ſecunda inveſtitura, non vero de qualitate perſonarum, quibus fit renovatio. Rota apud Mareſc. *l. c.* Et licet agnati ſint plures in eodem gradu; nam omnibus debet fieri renovatio æqualiter, licet in prima inveſtitura unus tantum fuiſſet vocatus, & quamvis prima fuiſſet declarata nulla ob defectum ſolemnitatum. Limit. ſi feudum vel emphyt. fuit finitum ob culpam Vaſalli. Item ſi Dominus vult pro ſe retinere. Item ſi renovatio non fuit petita intra annum, niſi ignorantia excuſaret. Vel ab extraneo major canon offerretur; niſi res ad culturam fuiſſet redacta ab anteceſſore. Mareſc. *l. c.* quæ propinquitas attendatur, vide eundem *l. c.* Hæreditarium tamen feudum debet renovari hæredibus. Idem *ut ſupra.* concorda, quæ diximus in prax. *Emphyteuſis.*

43 Feudum conceſſum in remunerationem accedit magis ad gratiam, quam ad contractum oneroſum. Menoch. *conſ.* 112. & ideo ob delictum poteſt revocari, niſi merita ſpecificentur & probentur. Sylvat. *lib.* 1. *conſ.* 68.

44 Feudum guardiæ & gaſtaldiæ dicitur, cum alicui committitur feudum, ut inhabitari faciat, & gubernet fructus vel proventus ſibi, aut Domino applicandos, quale feudum antiquitus durabat uno anno. Afflict. *in cap.* 1. *de feud. guard.* Capon. *diſcept. for.* 239.

45 Feudum poteſt oppignorari pignore judiciali ob debitum Vaſalli, ſi non habet alia bona libera, donec vivit Vaſallus tantum. Gail. *lib.* 1. *obſ.* 117. Roſenthal. *de feud. cap.* 9. *membr.* 1. *concluſ.* 16. & DD. apud Eccleſiam *obſ. for.* 13. *n.* 10. pro fructibus tantum ſalvo Directi dominio.

46 Feudi natura qualis ſit, attenditur conſuetudo, & mos regionis. Mant. *de tacit. lib.* 23. *tit.* 8. Ciarlin. *controv. for. cap.* 106. *a num.* 83.

47 Feudo devoluto creditoribus feudatarii a Domino vel fiſco debet ſatisfieri. Schrœder *de feud. par.* 8. *cap.* 4. *num.* 34. Fachin. *lib.* 7. *cap.* 56. Capon. *diſc. for.* 110. *num.* 3. Limit. ſi feudum fuit devolutum ob lineam finitam, quia tunc non poſſidet bona feudalia jure hæreditario, ſed jure ſuo, niſi creditores contraxiſſent cum feudatario cum Domini conſenſu. Capon. *l. c.* a Ponte *conſ.* 82.

Feudum non requirens perſonale ſervitium, vel tale, quod poteſt præſtari per mutum aut ſurdum, poteſt concedi muto aut ſurdo. Fachin. *lib.* 7. *cap.* 34. ubi Bart. *in L.* 1. *ff. de V. O.* Piſtorius *quæſt.* 32. *part. poſter.*

48 Feudum alienatum abſque conſenſu regio ſi fuit, talis defectus a nemine allegari poteſt, quam a Rege. Gratian. *diſc. for. cap.* 511. *num.* 6. Surd. *conſ.* 1. *num.* 85. & 351. *nu.* 42. *lib.* 3. Ruin. *conſ.* 2. *n.* 2. *lib.* 1. Rolan. *conſ.* 57. *n.* 10. *lib.* 3. Rota apud Bichium *dec.* 65. *num.* 17. Natta *conſ.* 475. *n.* 14. Cephal. *conſ.* 3. *n.* 122. & donec allegetur, dari nequit de nullitate. Bar. & Socin. *in L.* 2. *num.* 8. *ff. de except. rei jud.* Theſ. *dec.* 4. *n.* 3. Rota *dec.* 22. *num.* 4. *par.* 1. *diverſ. & acc.* 265. *num.* 3. *par.* 1. *recent.* apud Bich. *l. c. num.* 18.

49 Feudum eſſe hæreditarium probatur ex obſervantia ſubſecuta, dum mediante alienatione tranſivit in extraneum, qui illud uti tale ſemper poſſedit. Item ex inveſtitura conceſſa pro ſe, & hæredibus, & ſucceſſoribus quibuſcumque, & quod tale fuerit etiam in perſona Venditoris; alias fieri nequit hæreditarium in perſona emptoris ſine beneplacito Principis. Bal. *in L. cum virum.* 16. *num.* 21. *C. de fideic.* Seraph. *dec.* 188. *num.* 3. Rota apud Bich. *d.* 449. *num.* 7. & 8. Curt. jun. *de feud. par.* 2. *quæſt.* 6. Clar. *in §. empt. quæſt.* 6. Bich. *loc. cit. num.* 18. Et feudalitas non præſumitur. Gabr. *de feud. lib.* 3. *concluſ.* 3. ubi communiſſima Doctorum: Feudi antiquitas probatur, ſi longo tempore fuit poſſeſſum. Maſtrill. *dec.* 50. *num.* 3. Craveta *de antiquit. tempor. par.* 3. *verſ. vidimus. n.* 36. Roſent. *de feud. cap.* 2. *n.* 3. Gail. *pract. obſ. lib.* 2. *obſ.* 50. *num.* 9. Andreol. *controv.* 8. *num.* 2. Tranchedin. *conſult.* 46. *num.* 9. præſertim quia in antiquis ſufficiunt leviores probationes. Dicitur autem antiquum tempus, quod excedit centum annos. Crav. *loc. cit.* Garz. *de Beneſ. par.* 12. *cap.* 2. §. 3. *num.* 263. Altograd. *conſ.* 7. *num.* 7. *lib.* 2. Maſcard. *de prob. concluſ.* 103. *num.* 7. Menoch. *de arb. caſ.* 3.

50 Feuda majora ſunt individua, ſecus minora. DD. apud Ciarlin. *cap.* 58. Feudalitas qualiter cognoſcatur, vid. Rotam apud Merlin. *dec.* 670.

Feudatarius Eccleſiæ an poſſit collectari. vide *emphyteuta.*

51 Feudatarius Eccleſiæ poteſt alienare uſumfructum feudi irrequiſito Domino. Fachin. *lib.* 7. *cap.* 79. Clarus *in §. feudum. quæſt.* 41.

52 Non amittit melioramenta facta in feudo, ſi ſunt magna, licet illud ob culpam ſuam revertatur ad Dominum, quia iniquum eſt, cum aliena jactura locupletari. *L. in hoc natura. ff. de condict. indeb.* Menoch. *de recuper. rem.* 15. *n.* 504. Fachin. *loc. cit. cap.* 90. & in verb. *Emphyteuſis.* An habeat jus retentionis ratione melioramentorum, vide *Meliorans.*

53 Feudatarius habens feudum a Papa, vel a Rege, cum aliqua majore juriſdictione poteſt habere baldachinum in Eccleſia. Pignatel. *tom.* 1. *conſ.* 7. *num.* 20. etiam præſente Epiſcopo, & ſi habet a conſuetudine legitime præſcripta, non poteſt turbari ab Epiſcopo. Idem *loc. cit.* Porro baldachinum poteſt habere extra Chorum tantum, & incenſari triplici ductu, ubi viget conſuetudo. Idem *loc. cit. n.* 30. Maſtrill. *de Magiſtratu. lib.* 4. *cap.* 3. *an.* 11.

Alienans

Alienans feudi partem, ſecundum aliquos cadit a toto, ſed ſecundum Fachin. *loc. cit. cap.* 99. qui citat Curt. jun. *de feud. par.* 4. *num.* 153. Rol. *conſ.* 17. *num.* 6. & 7. *lib.* 2. tantum a parte, habens licentiam alienandi poteſt etiam illud cedere. DD. apud Mareſc. *lib.* 1. *var. reſ. cap.* 40. *n.* 2.

55 Feudatarius Principis ſæcularis, qui eſt obligatus ſervire perſonaliter, non poteſt ordinari, niſi feudum prius dimittat, vel facultatem a Domino Directi habeat. Suar. *de cenſur. diſp.* 51. *ſect.* 7. Bonac. *de cenſur. diſp.* 7. *quæſt.* 2. *punct.* 4. *n.* 5.

56 Male verſatus in feudo privatur feudo, dummodo dolo malo vel culpa ſua rem fecerit deteriorem. Bald. & Dec. *in auth. qui rem. C. de SS. Eccleſ.* Schrœder *de feud. part.* 9. *cap.* 6. *num.* 68. & deterioratio ſit inſignis & notabilis quantitatis, ita Schrœder *loc. cit. n.* 66. Vulejus *de feud. lib.* 1. *cap.* 11. *num.* 39. Roſent. *in trac. jur. feud. cap.* 10. *concluſ.* 33. *num.* 1. & alii apud Clar. *loc. cit.* quænam vero dicatur deterioratio. Menoch. *de arbitr. caſ.* 78. *num.* 7. Addit. ad Clarum *in* §. *feudum quæſt.* 56. Poteſt ſubinfeudare rem feudalem etiam ſine conſenſu Domini directi, dummodo ſubinfeudatio fiat æque idoneo ad ſerviendum, & fiat eodem modo, & iiſdem pactis, quibus habet feudatarius. Abb. *in cap. tranſmiſſa. de foro compet.* Mareſc. *lib.* 1. *var. reſ. cap.* 95. quod procedit etiam in feudo Eccleſiaſtico, quæ ſubinfeudatio durat durante ſubinfeudantis vita. Hoſt. *in ſum. de feud.* §. *quid hodie.* Specul. *de feud.* §. *quoniam verſ.* 38. Volens vendere feudum debet illud prius Domino directi denuntiare cum omnibus qualitatibus venditionis, ut poſſit deliberare, an cum iiſdem velit rem feudalem redimere, & uti jure prælationis, quod habet pro re feudali, ita Roſenthal. *de feud. cap.* 9. *membr.* 2. *concluſ.* 86. Amadeus de Ponte *in tract. de feud. quæſt.* 13. Ciarlin. *controv. for. c.* 106. *n.* 61. imo etiam poſt venditionem, antequam tradat poſſeſſionem, ad eum finem, ut Vaſallus Dominum recognoſcat, præſtet juramentum fidelitatis, & ſolvat laudemium.

57 Feudatarius licet vendens feudum Domino ignorante, etiam cum clauſula *ſalvo Domini conſenſu, & non aliter*, ut habet communis ſententia, cadat in commiſſum Domino volente etiam abſque alia ſententia, tamen e poſſeſſione ejici non poteſt ac debet, niſi citatus & convictus. Innoc. Abb. & Hoſt. *in cap. ex parte. de feud.* Roſent. *loc. cit. cap.* 9. *concluſ.* 2. Ciarlin. *cap.* 106. *n.* 97. Scaccia *de Jud. lib.* 2. *c.* 9. *n.* 1580. Burſat. *conſ.* 444. Honded. *conſ.* 55. *n.* 23. *lib.* 1. Non ſolvens canonem non cadit jure ſuo. Fachin. *lib.* 7. *c.* 87. niſi feudum principaliter fuiſſet conceſſum pro annuo cenſu, qui prævaleret ſervitio perſonali, ut in dubio præſumitur, quo caſu non eſſet proprie feudum, ſed emphyteuſis vel contractus innominatus. Mareſc. *lib.* 1. *var. reſ. c.* 63. *n.* 3. Poteſt ſine venia prætoris vocare in jus Dominum ſuum. Clar. *in* §. *feudum. quæſt.* 25. Fachin. *lib.* 10. *cap.* 89. Burſat. *conſ.* 99. *n.* 20. Gail. *de pignor. obſ.* 15. *n.* 4. Mynſing. *cent.* 4. *obſ.* 92. quia nullo Jure id cautum reperitur.

58 Jurans in inveſtitura, quod velit facere jurare convaſallum ſuum minorem, & non faciens, incurrit caducitatem ob feloniam contractus, ſi non fecit diligentiam, ut juraret. Ciarlin. *c.* 58. & apud illum DD. *n.* 2. & 3. Redoan. *de rebus Eccleſ. non alien. tit. de caducit. ob inobſerv. pact. n.* 2. & 14. Corbul. *de cauſ. privat. emphyt. cauſ.* 2. *n.* 2.

59 Alienans feudum ſalvo Domini conſenſu, & non aliter nec alio modo, etiam ſecuta traditione maxime cum eadem reſervatione non incidit in commiſſum propter illa verba geminata. Clarus *in* §. *feudum. quæſt.* 31. Menoch. *conſ.* 38. Tuſc. *litt. E. concluſ.* 207. & *litt. F. concluſ.* 193. Corbul. *de cauſ. privat. ob alienat. limit.* 37. qui limitat, niſi traditio fuerit facta potentiori, ita ut ſit difficilis recuperatio. Felin. *in cap. quæ in Eccleſiarum. num.* 85. *de conſtit.* Rota *in Ravennat. bonorum*, 21. *Jun.* 1596. *coram Pamphil.* Schrœder *de feud. par.* 9. *cap.* 1. Roſenthal. *cap.* 9. Gratian. *diſc. for. cap.* 623. *num.* 29. & 949. *num.* 14. Cyriac. *controv.* 314. Farin. *dec. poſthum. dec.* 422. & alii apud Ciarlin. *cap.* 106. qui tenere videtur contrarium, & pro ſe citat Fachin. *lib.* 7. *c.* 85. Riccium *in prax. par.* 1. *reſ.* 53. vide Mareſc. pro priore *lib.* 1. *var. reſ. c.* 78. ubi Rota ſæpius Capon. *diſcept. for.* 342.

Poteſt refutare feudum etiam Domino invito, & poſt 60
refutationem ad ſervitia præſtanda non tenetur. Fachin. *lib.* 7. *c.* 60. niſi feudum ſit ligium. Dicitur autem ligium, ſi tria concurrunt. Primo quod in inveſtitura exprimatur, quod ſit ligium. Secundo quod Vaſallus ſubjiciat poteſtati Domini principaliter perſonam ſuam, & omnia ſua bona. Tertio quod juret illi fidelitatem nulla alia fidelitate reſervata. Curt. jun. *de feud. par.* 1. *quæſt.* 8. *verſ. quinto.* Clar. *in* §. *feudum. quæſt.* 11.

Feudatarius inveſtitus cum mero, & mixto Imperio omnimoda Juriſdictione, gladii poteſtate, cum facultate gratiandi, & componendi in delictis, poteſt concedere ſalvum conductum in ſuo feudo. Menoch. *conſ.* 100. *n.* 167. Cephal. *conſ.* 304. *n.* 33. Cyriac. *tom.* 3. *contr.* 473. *n.* 11. Boreholten. *conſ.* 18. *col.* 2. & 3. *vol.* 2. Petrin. Bellus. *de re milit. part.* 9. *ſub. n.* 3.

Feudatarius novus ſuccedens in feudum, tenetur in- 61
fra annum & diem denunciare mortem ſui prædeceſſoris, & ſolvere relevium, aliter amittit feudum. Curt. jun. *de feud. part.* 4. *verſ.* 23. Ita de jure antiquo; ſed de jure novo loco privationis duplicatur relevium, & datur purgatio moræ. Paſchal. *de patr. pot. p.* 4. *c.* 7. *n.* 12. Limita in Vaſallo Eccleſiaſtico, uti Epiſcopo, quia dominium feudi ſemper eſt penes Eccleſiam. Pignatel. *tom.* 2. *conſ.* 83. ubi DD. niſi aliter in inveſtitura fuerit conventum.

Feudatarius, vel Vaſallus recognoſcens Superiorem, 62
poteſt ſuis ſubditis immunitatem, privilegia, & exemptionem ab oneribus realibus, perſonalibus, & mixtis concedere, in ſui præjudicium tantum, ita tamen, ut portio illa, quæ eſſet ſolvenda a privilegiatis, aliis ſubditis accreſcere non poſſit, & Domino ſuperiori deficere non debeat, ſed in damnum privilegiantis tantum cedat. Abb. *in cap. pervenit. de immunit. Eccleſ.* Capella Tholoſ. *quæſt.* 349. Roſenthal. *de feud. cap.* 5. *concluſ.* 85. Altograd. jun. *controv.* 52. Ruin. *conſ.* 125. *n.* 6. *l.* 4. Larath. *de feud. part.* 11. *dilucid.* 80. *n.* 1.

§. V.

Feudatarii obligationes.

Debet I. & tenetur feudatarius Dominum adjuvare 63
& defendere contra omnes, juxta *cap.* 1. *quib. mod. feud. amit.* ſi tamen Dominus juſtam fovet cauſam, prout in dubio præſumere poteſt, & tenetur, ſi cauſa illius non eſt notorie injuſta. Adden. ad Clar. *in* §. *feudum. quæſt.* 21. de quo videri poteſt Schrœder *de feud. part.* 6. *c.* 6. *n.* 26. Roſent. *in tract. juris feudal. cap.* 8. *concluſ.* 20. Ampl. quod teneatur defendere propriis ſuis ſumptibus, niſi paupertas excuſet. Alex. *in L. recuſare.* §. *ſi quis alio ff. ad Trebell.* Clar. *loc. cit.* & quamvis teneatur juvare contra omnes, non tenetur tamen juvare contra ſe ipſum, ut ſi bellum oriretur inter Dominum & Vaſallum. Bald. *in L.* 1. *ff. de rer. diviſ.* gl. *in cap. petitio. de jurejur.* neque contra filium proprium. Bald. *in c.* 1. *de no. for. fidelit. in lib.* 2. *feud.* & *in L.* 123. *ff. de rer. diviſ.* Par. de Put. *de duell. lib.* 5. *quæſt.* 12. *n.* 2. Clar. *loc. cit. n.* 3. & *ſeq.* ubi Addit. *num.* 2. *verſ. contra omnes.* & ita Dominus Vaſallum. Clar. *loc. cit. quæſt.* 27.

II. Debet ire vel mittere ad expeditionem bellicam 64
cum Domino, vel ipſi Domino ſubminiſtrare medietatem reddituum unius anni, & electio eundi, vel ſubminiſtrandi medietatem fructuum ſpectat ad Vaſallum, quia in alternativis electio ſolet eſſe debitoris. Clar. *loc. cit. quæſt.* 22. ubi Addit. Jaſ. *in L. non utique.* 3. *ff. de eo, quod cert. loc. cap. in alternativis.* 70. *de R. J. in* 6. Schrœder *in tract. feud. part.* 6. *cap.* 6. *num.* 56. Roſent. *in tract. feud. cap.* 8. *concluſ.* 23. *n.* 9. & ſi Dominum aliter juvare non poteſt, quam ſuamet perſona, tenetur ipſemet ire, aut idoneum Vicarium mittere. *lib.* 2. *feud. in tit.* & *verſ. ſed quia.* & *tit.* 7. *verſ.* & *ſi ſcivero.* Schrœder & Roſent. *ll. cc.* Quid dicendum de feudatario Eccleſiaſtico? Reſpondetur idem dicendum juxta communem, quam contra ſe citat Schiara *lib.* 6. *in theol. bellica. diff.* 19. *n.* 7. ſi feudum eſſet ligium, aut in alio feudo contradiceret S. Pontifex.

III. Tenetur alere Dominum egenum juxta Bart. *in* 65
L. alimenta. §. *Imperatoris. num.* 2. *ff. de liber. agnoſc.* quamvis alii contrarium ſentiant, quibus conſentire videtur Clarus *loc. cit. quæſt.* 13. niſi Dominus ex facto, ſeu culpa Vaſalli ad inopiam perveniſſet, aut Vaſallus

ſupo-

ſuperabundaret divitiis, præſertim ſi divitiæ provenirent
ex feudo, & quamvis ad alendum Vaſallus cogi poſſit,
ſi tamen non alit, non amittit feudum; videri etiam
poteſt pro ſententia affirmativa Specul. *in* §. 1. *n.* 11. *tit.*
qui filii ſint legitimi. Bald. *in L.* 1. §. *ſed ſcimus. num.* 2.
C. de latin. liber. toll. Afflict. *dec.* 265. *num.* 104. Schrœ-
der. *in tract. feud. part.* 9. *cap.* 8. *n.* 12. Roſent. *in tract.*
feud. cap. 8. *concluſ.* 27. *&* 28.

66 IV. Tenetur Vaſallus liberare Dominum e carceri-
bus, alias privatur feudo. Sermo eſt aut de caſu, quod
fuit incarceratus propter debita contracta ex facto, ſeu
culpa Vaſalli, & ſi non pecuniam, ſaltem operam ſuam
tenetur exhibere pro liberando Domino. Ratio eſt, quia
Vaſallus tenetur injuriam a Domino ſuo propulſare ob
juramentum, quod præſtitit. *cap. un. de nova forma fi-*
delit. tit. 7. *lib.* 2. & Dominus carceri mancipatus ma-
gna injuria afficitur, & atroci; quia hæc torturæ ſpe-
cies cenſetur juxta Bald. *in L.* 2. *n.* 6. *C. de Epiſcop. aud.*
Rol. *conſ.* 17. *num.* 21. *vol.* 3. & Grammat. *conſ.* 60. *num.*
4. Addit. ad Clar. *loc. cit. num.* 2. *&* 3. ubi Intrigl. *cent.*
feud. quæſt. 98. *n.* 144. *conſ.* 31. Schrœder *tract. feud. part.*
9. *cap.* 8. *num.* 6. Roſent. *in tract. feud. cap.* 10. *concluſ.* 20.
n. 9. Limit. ſi Dominus fuit juſte carceratus, uti ob de-
lictum; qui enim injuſte deliquit, juſte plectitur.

67 Quæres, an Vaſallus poſſit Dominum in jus vocare
ſine venia? Dicendum, poſſe, quia in conſuetudinibus
feudorum non eſt opus his ambagibus. *gl. in cap.* 1. *in*
verb. reverentia. de mil. vaſall. qui contumax eſt. Alex *in*
L. generaliter. num. 7. *ff. de in jus vocan.* Schrœder *in tract.*
feud. part. 6. *cap.* 7. *num.* 19. Mynſing. *cent.* 4. *obſ.* 92. Vul-
tejus *de feud. lib.* 1. *cap.* 10. *n.* 22. & Gail. *de pignorat. obſ.*
15. *num.* 4.

68 Quæres ſecundo, an Vaſallus poſſit ſine Domini
conſenſu feudum alteri locare? Reſpondetur diſtinctio-
nem eſſe faciendam inter locationem ad modicum tem-
pus, & locationem ad longum tempus; illam omnino
eſſe licitam, non iſtam. Bald. *in cap.* 1. §. *aut ſi libellatio.*
quib. mod. feud. amitt. Curt. jun. *de feud. part.* 4. *cauſ. ult.*
amiſ. feud. reg. 1. *quæſt.* 3. Clar. *in* §. *feudum quæſt.* 33.
ſicut nec poteſt dare ad libellum juxta *cap. Imperialem.*
de prohib. feud. alienat. per Frider. neque in emphy-
teuſim. gl. *in d. cap. Imperialem.* Curt. jun. *loc. cit.*
Clar. *loc. cit.* qui tamen fatetur de conſuetudine aliter
obſervari.

69 V. Tenetur Vaſallus contingente mutatione ex par-
te Domini, vel ipſius Vaſalli petere renovationem in-
veſtituræ. *lib.* 2. *feud. tit.* 24. alias feudum fit caducum.
d. lib. 2. *feud. tit.* 24. dummodo interveniat dolus, vel
culpa Vaſalli. *lib.* 2. *feud. tit.* 52. §. *fin.* & Vaſallus poſt
annum & diem non petens inveſtituram poteſt purgare
moram allegando cauſam vel legitimum impedimentum.
Clar. *in* §. *feudum. quæſt.* 49. *num.* 4. contra Bald. & Schrœ-
derum, & quidem ſub pœna amiſſionis feudi. Curt.
jun. *de feud.* 4. *part.* 32. *cauſ. amiſſ. feud.* tum quia pe-
tere inveſtituram eſt ſignum & actus devotionis ac re-
verentiæ, quam Vaſallus Domino debet, tum quia, &
principaliter juramenti obligatio non tranſit ad hære-
des, nec egreditur perſonam jurantis. Curt. jun. *loc. cit.*
cauſ. 24. quæ tamen procedunt duntaxat in Vaſallo pri-
vato. Nam milites Vaſalli habent annum, & menſem
ad petendam renovationem inveſtituræ. *cap.* 1. *quo temp.*
mil. Curt. *loc. cit.* 23. *cauſ. verſ. tertio. limit.* & cum tem-
pus petendæ renovationis inveſtituræ non fuit a Jure feu-
dali definitum, poteſt Dominus arbitrio ſuo diem dan-
dæ inveſtituræ Vaſallo novo conſtituere, & ſi ter cita-
tus non venerit, Dominus illum inveſtire amplius non
cogitur. Roſent. *in tract. feud. cap.* 6. *concluſ.* 43. VVe-
ſemb. *de feud. cap.* 8. *num.* 2. Hæc de feudo novo;
nam in antiquo, ut dictum fuit, datur annus & dies,
& in milite annus & menſis. Tempus vero petendæ re-
novationis inveſtituræ incipit currere a die ſcientiæ pro-
babilis. gl. *in d. cap.* 3. *& gl.* 2. *quo temp. mil.* & ita
hic annus a principio eſt utilis, a die vero ſcientiæ eſt
continuus. Gail. *lib.* 2. *obſ.* 48. Mynſing. *cent.* 5. *obſ.*
9. Roſent. *dict. cap.* 6. *concluſ.* 46. *num.* 1. quod tamen
tempus non currit impuberi. Clar. *in* §. *feudum. quæſt.*
49. *num.* 4. ubi addit Bald. *in d. cap. Imperialem* §.
preterea ſi quis. num. 2. *de probib. feud. alien. per Fri-*
der. Et ſi minor viginti quinque annis non petit reno-
vationem intra tempus debitum, poteſt petere reſtitutio-
nem in integrum adverſus lapſum termini. Brun. *conſ.*
feud. 100. *num.* 1. Clar. *l. c. n.* 5.

Porro ex cauſa non petitæ renovationis inveſtituræ 70
Vaſallus non cadit feudo ipſo jure, ſed requiritur ſen-
tentia declaratoria. Caſtr. *conſ.* 84. *num.* 3. *lib.* 2. Gui-
dopap. *conſ.* 38. *num.* 14. Socin. jun. *conſ.* 115. *num.*
22. *lib.* 2. Curt. jun. *conſ.* 142. *num.* 11. & alii apud
Clar. *loc. cit. num.* 6.

Quod ſi Dominus a Vaſallo ad renovandam inveſti- 71
turam interpellatus renovare recuſavit, non oberit Va-
ſallo. Clar. *loc. cit. numer.* 7. *gl. in cap.* 1. *in gl. fin.*
imo forte Dominus propter hoc privabitur proprietate
feudi, uti etiam Guido Pap. *dec.* 168. *num.* 2. Schrœder
de feud. part. 6. *cap.* 2. *nu.* 7. Bocer. *in tract. de inve-*
ſtitura. feud. cap. ult. num. 11. niſi tamen aliqua juſta
cauſa excuſet.

Si vero Vaſallus intra dictum tempus non poſſedit 72
feudum, & ideo inveſtituram non petiit, non erit pro-
pterea feudo privandus. Curt. jun. *d.* 23. *cauſ. verſ. ſe-*
ptimo limitanda. juxta cap. 1. *per quos ſtat inveſt.*

Imo ſi Vaſallus ſuo tempore renovationem inveſtitu- 73
ræ non petiit, & tamen poſt elapſum tempus Vaſallum
recipit ad ſolita ſervitia, cenſetur hanc injuriam ſeu in-
gratitudinem illi remiſiſſe. gl. *in cap.* 1. *verb. & menſem.*
& in gl. fin. quo temp. mil. Curt. jun. *loc. cit. verſ.*
ſexto limitatur. & conſ. 142. *num.* 14. Clar. *loc. cit.*
num. 10. Alex. *conſ.* 14. *num.* 10. *verſ. ergo quæſt. lib.*
2. Socin. jun. *loc. cit. num.* 12. *lib.* 2.

Quod ſi Dominus feudi deceſſit relictis pluribus hæ- 74
redibus, dubitatur, an Vaſallus teneatur petere inveſti-
turam ab omnibus hæredibus, & omnibus jurare fide-
litatem. Affirmant aliqui, quos refert Zaſius *de feud.* 7.
part. verſ. cæterum ſi Dominus. negant alii, cum qui-
bus Albericus *in L. ſi cujus.* §. 1. *ff. de uſufr.* & eſt in
electione Vaſalli, cui velit jurare. Jaſ. *in L. de pupillo.* §.
ſi plurium. num. 6. *ff. de oper. nov. nunt.* Clar. *in* §. *feudum.*
quæſt. 49. *nu.* 11. in praxi tamen Vaſallus poſſet ab illis
petere, ut unus tantum ex ipſis ſibi in Dominum aſſi-
gnetur, quod ſi hæredes non facerent, haberet electio-
nem, cui vellet fidelitatem jurare. Et hoc juramentum
poteſt a Vaſallo præſtari etiam per procuratorem haben-
tem ſpeciale mandatum. Bald. *in cap.* 1. §. 1. *num.* 6.
quo temp. miles. Clar. *l. c. num.* 13.

§. VI.

Ex quibus aliis cauſis amittatur Feudum?

Ultra ſuperius dicta amittitur feudum refutatione, 75
vel renuntiatione. *lib.* 3. *de feud. tit.* 38. eſt vero refuta-
tio ſeu reſignatio duplex, alia propria, qua Vaſallus
Domino reſignat feudum. Impropria, qua Vaſallus feu-
dum reſignat agnato aut extraneo. Dubitatur autem,
an Vaſallus poſſit feudum reſignare in manibus Domi-
ni illo invito. Et quamvis affirmativam teneant Abb. *in*
cap. quæ in Eccleſiarum. de conſtit. num. 19. & Curt.
jun. *de feud. part.* 4. *cauſ. ult. amiſſ. feud.* 21. *quæſt.*
primæ regulæ. eo quod quilibet favori pro ſe introdu-
cto renuntiare poſſit, tamen negativam tuetur Clar. *in*
§. *feudum. quæſt.* 34. ſecutus Bart. *in L. is, cum quo.*
circa princ. ff. de aqua pluvia arc. & Alex. *in L. ſi qui*
vi. §. *fin. num.* 14. *ff. de acquir. poſſeſſ.* quia feudum eſt
contractus nominatus ultro citroque obligatorius, &
ideo non debet eſſe in poteſtate unius alio invito ab
eo recedendi, ſi tamen feudum fuit conceſſum pro cer-
to ſervitio, ſecus ſi fuit conceſſum ad incertum ſervi-
tium ſimpliciter, tunc enim poſſet renuntiare. Et ideo
quamvis Vaſallus derelinquat rem feudalem, non libe-
ratur a præſtatione ſervitii, quod pro illa præſtare te-
netur. Alber. *in L. ſed an ultro.* §. *is autem. verſ. primo*
item alleg. ff. de negot. geſt.

Sed ponamus, quod poſſit renuntiare, & renuntia- 76
verit, nunquid poterit Dominum offendere? Reſponde-
tur negative, propter reliquias præcedentis vaſallagii &
amicitiæ, & poteſt contra faciens puniri. DD. & Clar.
loc. cit. num. 2. ſed quid ſi talis renuntiatio præjudicaret
agnatis. Reſpondetur in præjudicium agnatorum non
poſſe admitti, quin Vaſallus illis præjudicare poteſt.
Bald. *in cap.* 1. *in princ. num.* 3. *de alien. feud. patern.* Cla-
rus *loc. cit. num.* 3.

Secundo amittitur a Vaſallo feudum, ſi ipſe illud pi- 77
gnoravit & proceſſit etiam ad traditionem. *cap. Imperia-*
lem. de prohib. feud. alien. per Fider. ut ſupra fuit dictum
de alie[illegible] feudum. Neque poteſt feudum dari in do-

rem ſine Domini conſenſu filiæ a Vaſallo. Zaſ. *de feud. par. 9. num.* 40. ſi enim Vaſallus non poteſt ſine Domini conſenſu alienare feudum propter propriam neceſſitatem etiam famis, multo minus hoc poterit pro filia dotanda; ſi vero mulier ipſa habet dominium utile feudi, & ſe ipſam dotare velit de feudo, poteſt juxta *cap.* 1. *de Inveſt.* dummodo det in dotem inæſtimatam, & non apponat pactum de lucrando. Curt. jun. *de feud. par.* 4. *princ.* 1. *reg. quæſt.* 3. Clar. *in* §. *feudum. qu.* 36. Mynſing. *cent.* 4. *obſ.* 86. *nu.* 3. Roſent. *de feud. cap.* 9. *concluſ.* 9. *n.* 6.

78 Quæres I. An Vaſallus poſſit ſine conſenſu Domini conſtituere ſervitutem in re feudali? Reſpondetur in ſui præjudicium poſſe, non vero in Domini aut agnatorum præjudicium, & ideo tali caſu, ſi feudum aperiatur Dominn, ceſſit omne onus a Vaſallo illi impoſitum. Clar. *l. c. quæſt.* 37. Vult. *lib.* 1. *de feud. c.* 10, *num.* 40. Schrœd. *in trac. feud. par.* 8. *cap.* 2. *a num.* 49. Roſent. *in trac. feud. cap.* 9. *memb.* 1. *concluſ.* 11. *nu.* 1, Neque poteſt conſtituere uſumfructum in illo ſine conſenſu Domini citra periculum amiſſionis feudi. ita Clar. *l. c. quæſt.* 37. Vult, *loc. cit. cap.* 10. *num.* 41. Roſent. *d. cap.* 9. *memb.* 1. *concluſ.* 10. & alii apud eoſdem; quamvis contrarium tueantur Rol. *conſ.* 59. *vol.* 2. Pinell. *ad L.* 1. *par.* 3. *n.* 71. *C. de bon. mater.* Fachin, *lib.* 7. *controv. Jur. cap.* 79. apud quos alii.

79 Quæres II. An Vaſallus poſſit tranſigere ſuper feudo? Reſpondetur non poſſe, ſi tranſigendo transfert feudum in alium, quod facere non poteſt ſine Domini conſenſu, poſſe vero, ſi tranſigendo feudum retinet. Bald. *in cap.* 1. *n.* 16. *de controv. inter Vaſall. & alium.* Curt. jun. *de feud. par.* 4. *cauſ. ult. amiſſ. feud. quæſt.* 7. Pariſ. *conſ.* 1. *n.* 134. *lib.* 1. Clar. *l. c. quæſt.* 38. videri etiam poſſunt Schrœder *in tract. feud. par.* 8. *cap.* 1. *a nu.* 43. Roſent. *in trac. feud. cap.* 9. *memb.* 1. *concluſ.* 21. Cephal. *conſ.* 133. *n.* 50. Ita Vaſallus non poteſt compromittere ſuper re feudali in arbitratorem, bene vero in arbitrum. Clar. *l. c. q.* 39.

80 Quæres III. An Vaſallus poſſit de feudo teſtari? Reſpondetur affirmative in feudo ſimpliciter & abſolute hæreditario, in feudo vero ex pacto & providentia, aut mixto concluſio eſt negativa, quod non poſſit teſtari in præjudicium Domini. Clar. *loc. cit. quæſt.* 40. *per tot.*

81 Quæres IV. An Vaſallus committens adulterium, cum uxore Domini directi, amittat feudum? concluſio eſt affirmativa, juxta *cap.* 1. §. 1. *quib. mod. feud. amitt.* Oſaſc. *dec.* 77. *n.* 17. ſive commiſerit cum uxore, dum vivit Dominus; ſive poſt mortem illius. Ant. de Iſern. *in d.* §. 1. Rol. *conſ.* 86. *num.* 40. *vol.* 2. niſi Vaſallus ignoraverit eſſe uxorem Domini ſui. Alex. ad Bart. *In L. item apud* §. *ſi quis Virgines. ff. de injur.* Limit. præterea, ſi quando commiſit ſtuprum cum Vidua relicta Domini directi, illa jam tranſiverat ad ſecunda vota, quia tunc non dicitur amplius eſſe in primo matrimonio, ſicut quando eſt in ſtatu Viduali.

82 Vaſallus qui pro feudo tenetur ſolvere certam penſionem, ſi per biennium aut triennium non ſolvit, non cadit a feudo ſicut emphyteuta. Specul. *de emphyt.* §. *nunc aliqua. verſ. octuageſimo quinto.* Clar. *in* §. *feudum. q.* 51. ubi Addit. Schrœder. *in trac. feud. par.* 9. *cap.* 6. *num.* 75. Craſſ. *in* §. *feudum. quæſt.* 6. Roſent. *in trac. Jur. feud. cap.* 10. *concluſ.* 34. Fachin. *libr.* 7. *controv. Jur. cap.* 87. quamvis contrarium ſentiant Innoc. *in cap. ad apoſtolica* 2. *de ſent. & re jud. lib.* 1. Bald. *in cap. quæ in Eccleſiarum* 7. *de conſtit.* & alii apud Addit. Ratio vero concluſionis eſt, quia hoc in nulla lege feudali cavetur; tum quia cenſuarius non cadit jure ſuo, quamvis cenſum per longiſſimum tempus non ſolvat, juxta *cap. conſtitutus* 6. *de Relig. dom.*

83 Vaſallus, qui delinquendo facit contra juramentum fidelitatis, poteſt feudo privari. Clar. *loc. c. quæſt.* 53. quod ſi vero habet rem in feudum a pluribus & delinquit contra unum, non cadit a feudo in totum, ſed pro parte tantum. Alex. *in L. communis. nu.* 10. *ff. de in jus vocan.* Clar. *loc. cit. q.* 53. quia videtur tantum in parte deliquiſſe.

84 Præterea Vaſallus poteſt privari feudo, ſi contraxit amicitiam cum inimicis Domini. Gl. *in cap.* 1. *verb. concubuerit. quib. mod. feud. amitt. & in L.* 1. §. *cum patronus in verb. cum inimicis ff. de off. Præf. Urbis.* Grat. *conſ.* 1. *num.* 81. *lib.* 1. dummodo talis amicitia fuerit contracta in perniciem Domini. Curt. jun. *de feud. par.* 4. *cauſ.* 15. *priv. feud.* Clar. *in* §. *feudum. quæſt.* 54. & ſufficit ad privationem feudi, quod amicitia fuerit contracta in contemptum aut odium Domini. Schrœder *in trac. feud. par.* 9. *cap.* 5. *nu.* 23. Intrigl. *in cent. feud. quæſt.* 89. *num.* 71. Rol. *conſ.* 1. *nu.* 81. *vol.* 3. Menoch. *conſ.* 102. *num.* 14. Vult. *lib.* 1. *de feud. cap.* 11. *nu.* 29. Roſent. *in trac. jur. feud. cap.* 10. *concluſ.* 12. *num.* 14. quod autem amicitia fuerit contracta in odium, perniciem, aut contemptum Domini non præſumitur, ſed debet a Domino probari. And. de Iſern. Alvarot. & Præpoſ. *in L. ſi Capitanei. quib. mod. feud. amitt.* Alb. Brun. *conſ.* 114. *n.* 325. Schrœder *d. trac. feud. par.* 9. *cap.* 5. *num.* 30. quamvis contrarium teneant Afflict. *ad tit.* 24. §. *porro ſi Dominum. lib.* 2. Socin. jun. *conſ.* 134. *num.* 36. *lib.* 3. Concluſio vero limit. ſi Vaſallus contraxit amicitiam ex juſto timore metus; quia talis metus excuſat. Rol. *conſ.* 1. *vol.* 3. ubi videri etiam poteſt.

85 Præterea Vaſallus privatur feudo, ſi ſciens Domino imminere periculum ſive circa perſonam, ſive gravem bonorum jacturam, illum non monuit. ita *c.* 1. §. *præterea. quæ fuerit pri. cauſ. Benef. amitt.* dummodo conjurationem probare poſſit. DD. apud Clar. *in* §. *feud. quæſt.* 57. dummodo etiam certiorare potuerit. & DD. mox *ſupra cit.*

86 Ulterius Vaſallus privatur feudo propter ingratitudinem, aut aliam cauſam: non cadit tamen feudo ipſo facto aut jure, ſed per ſententiam privandus eſt. Gl. *in cap.* 1. *in verb. jure feudi. quib. mod. feud. amit.* Alex. *conſ.* 124. *num.* 1. *lib.* 1, Clar. *loc. cit. quæſt.* 62. Afflic. *dec.* 385. *num.* 7. Gabr. *libr.* 7. *de crim. concluſ.* 11. *num.* 10. Vult. *lib.* 1. *de feud. cap.* 11. *n.* 59. Gail. *lib.* 2. *obſ.* 51. *num.* 1. *& lib.* 2. *de pace publ. cap.* 2. *n.* 10. Schrœder *in trac. feud. par.* 9. *par. princ. ſect.* 8. *num.* 14. Roſent. *in trac. jur. feud. cap.* 10. *concluſ.* 41. Ad probandam vero ingratitudinem ſeu feloniam contra Dominum requiruntur quinque teſtes omni exceptione majores. Schrœder *par.* 1. *par.* 4. *princ. ſect.* 13. *num.* 10. Maſcard. *de prob. concluſ.* 761. Roſent. *in trac. Jur. feud. cap.* 12. *concluſ.* 19. Clar. *l. c. quæſt.* 60. & ibi Addit. Idem dic in probandis aliis delictis, ob quæ infertur privatio feudi.

87 Jus vero privandi Vaſallum feudo Domino competens, ſi Dominus dum viveret non querelavit, non tranſit ad hæredes. Gl. *in cap.* 1. §. *in verbo. concubuerit. quib. mod. feud. amitt.* Curt. jun. *de feud. par.* 4. *in ult. partic.* 2. *dubit.* Ripa *in L. fin. n.* 237. *C. de revoc. don.* dummodo Dominus ſciverit delictum Vaſalli, & de illo non fuerit conqueſtus. Clar. *loc. cit. quæſt.* 64. Pariſ. de Pur. *de re integr. feud. cap.* 11. *n.* 68. E converſo jus privandi Vaſallum feudo ob feloniam non tranſit contra hæredes Vaſalli delinquentis ſi hic præmoriatur, niſi ſimus in caſu, in quo Vaſallus privatur feudo ipſo jure aut ex juris diſpoſitione, aut ex forma pacti. Bald. *in cap. Imperialem.* §. *inſuper. n.* 7. *de prohib. feud. alien. per Frider.* ſi tamen delictum eſſet ita notorium & inexcuſabile, ut nullo pacto negari, aut defendi poſset, ſecus ſi poſset aliqua tergiverſatione celari; quia iniquum videtur, ut ex mortui delicto, qui ſe defendere non poteſt, agatur ad pœnam contra hæredem, qui non deliquit. Clar. *loc. cit. quæſt.* 65. Menoch. *conſ.* 99. *n.* 182. Mynſing. *cent.* 3. *obſ.* 67. Vult. *lib.* 1. *de feud. cap.* 11. *n.* 66.

88 Sed quæres, An felonia ſeu ingratitudo Prælati noceat Eccleſiæ, ad quam ſpectat feudum, & feudum revertatur ad Dominum? Reſpondetur affirmative ad vitam ipſius Prælati tantum, & quatenus ſpectabat ad ejus menſam. Clar. *loc. c. quæſt.* 67. Belvis. Iſern. Bald. Afflict. & alii plures apud Addit. *in cap.* 1. §. *fin. De Capit. Corradi tit.* 40. *lib.* 2. Capyc. *in Inveſt. feud. cap. feudatariorum delicta. col.* 2. §. *Prælati delictum pag.* 156. Roſent. *in trac. Jur. feud. cap.* 10. *concluſ.* 3. ſi vero feudum non ſpectaret ad ſolam menſam Prælati, ſed ad Prælatum, & Capitulum ſimul, tunc non totum feudum amitteretur, ſed tantum pro ea parte, quæ tangit menſam Prælati, non vero pro parte tangente menſam Capituli innocentis. Pirthing *de feud. n.* 14. Roſent. *De feud. cap.* 10. *concluſ.* 3.

89 Sed quis erit Judex in cauſa feudali? Reſpondetur, ſi lis ſit inter Vaſallos ejuſdem Domini in cauſa feudi, ſive Eccleſiaſtici ſive ſæcularis, Judex eſt Dominus directi,

quam-

quamvis lis eſſet inter Clericos, ſi vero lis eſt inter Vaſallum & extraneum ſuper re non feudali, cognoſcit Judex ordinarius, non Dominus. Abb. *in cap. cæterum. de Jud* Pirthing *de foro comp. nu.* 150. ſi vero oritur quæſtio ſuper feudo inter Dominum & Vaſallum de dominio directo, puta ſi actor aſſerit ſe Dominum feudi, Reus vero negat, Judex ordinarius Rei cognoſcit, & ſi Reus eſt Eccleſiaſticus, Judex Eccleſiaſticus cognoſcit, ſi vero eſt ſæcularis, Laicus erit competens. Abb. *in cap. cæterum. de Jud. n.* 20. ubi Fagnan. *n.* 13. qui citat alios, puta Jo. And. Innoc. &c.

90 Vaſallus tamen negans rem eſſe feudalem, cadit a feudo in pœnam ſuæ inficiationis, non quidem ipſo jure, ſed per ſententiam. *L. ult. ff. de rei vendic. libr.* 2. *feud. tit.* 26. *ſi de feudo defuncti.* §. *Vaſallus ſi.* niſi Vaſallus dubitanter negaſſet, & non abſolute.

91 Si vero inter Dominum & Vaſallum eſt lis ſuper dominio non directo, ſed utili, aut alio feudum concernente, uti an feudum ſit devolutum vel non, vel an ex eo debeatur tributum, tunc cognoſcunt Pares Curiæ, ſi hos Dominus habuerit. gl. *fin. in d. cap. cæterum.* ubi Fagnan. *n.* 17. & Innoc. *nu.* 1. *de Jud.* Dicuntur autem Pares Curiæ alii Vaſalli ejuſdem Domini a paritate feudorum, ſi vero Pares Curiæ non habet, ab arbitris communi conſenſu electis eſt terminanda quæſtio, aut apud Judicem ordinarium Rei.

92 Feudatarii vel Vaſalli ſubditus non poteſt collectari a Domino directi, ſi eſt feudum proprium. Curt. jun. *de feud. part.* 4. *n.* 89. Schrœder *de feud. part.* 10. *ſect.* 7. Menoch. *conſ.* 32. Roſenth. *de feud. cap.* 8. *gl.* 10. Altograd. *loc. cit. controv.* 52. quia Dominus Directi non habet juriſdictionem in ſubditos Vaſalli; nam Vaſallus Vaſalli mei non eſt Vaſallus meus. DD. cit. *cap. Imperialem.* §. *firmiter. de prohibita feudi alien.* poteſt tamen ipſe Vaſallus. Altograd. *n.* 27. Socin. jun. *conſ.* 126. *n.* 7. *lib.* 3. Gram. *dec.* 30. Cravet. *conſ.* 411. *n.* 36. Schrœder *de feud. part.* 10. *ſect.* 1. *nu.* 128. Roſenth. *de feud. cap.* 5. *concluſ.* 5. *n.* 2.

93 Feudatarius vel Vaſallus, licet non poſſit a Domino regulariter invitus alienari; tamen ſi Rex utatur plenitudine poteſtatis, poteſt. Aliqui, contra quos Paſchal. *de patr. pot. part.* 1. *cap.* 1. *num.* 83. ubi DD. quamvis jus dominii competeret ſubditis ex privilegio, niſi hoc privilegium haberent ex cauſa oneroſa, uti ex contractu, nam ad ejus obſervantiam Rex & ejus ſucceſſores rigoroſe tenentur jure naturali gentium. Caccian. *conſ.* 26. *num.* 9. Gabriel. *de jure quæſ. non tollen. concluſ.* 5. & regula; quod diſputare de poteſtate Principis ſit ſacrilegium, procedit in illis, quæ ſunt juris civilis, non juris gentium. Cæterum ordinarie inviti alienari non poſſunt. *cap.* 1. *cap. Imperialem. de prohiben. feudi alien.* gl. *in L. invitus. C. de fideicom.* Felin. *in cap. dilecti de major. & obed.* ubi Abb. Clarus *in* §. *feudum. qu.* 28. Gabr. *l. c. concluſ.* 8. Paſqual. *l. c. n.* 25. &

94 Quia ſicut Vaſallus non poteſt alienare feudum, ita nec Dominus ob regulam correlativorum; tum quia intereſt ſubditorum non experiri novum Dominum, & magis ſubeſſe ſupremo quam parvo Domino, & ſicut Dominus non cogitur habere Vaſallum, quem non vult, ita nec Vaſallus Dominum, quem non vult, & licet major pars conſentiat, quia parti diſſentienti non poteſt præjudicare. Gabr. & Paſqual. *ll. cit.* immo poſſunt novo Domino propria authoritate reſiſtere, & ſubditi, qui 30. annis fuerunt in dominio Regis, poſſunt ſe præſcriptione tueri. DD. cit. Limit. primo, in caſu magnæ neceſſitatis, uti pro bono pacis, & publicæ utilitatis, ſi neceſſitas eſt adeo urgens, ut aliter obviari non poſſit, dummodo de cauſa aliter conſtet, quàm ex aſſertione Principis. Menoch. *de præſ. libr.* 2. *præſ.* 10. *nu.* 11. & 56. Limit. ſecundo, ſi Princeps alienaret Vaſallos cum tota univerſitate territorii; tunc enim valeret alienatio. Menoch. *conſ.* 32. ſed contrarium tenet Paſchal. *loc. cit.* apud quem Craverta & alii. Limit. tertio, ſi contraria adeſſet conſuetudo, quam tamen impugnant DD. mox citati tanquam irrationabilem. Limit. quarto, ſi Vaſalli acquieverunt novo Domino ſine proteſtatione. DD. apud Paſchal *l. c.* Capon. *diſcept. for.* 102. An Vaſalli ſaltem quoad Dominium utile, quod non cedat in præjudicium & damnum Coronæ, poſſint alienari, vide Menoch. *de arbitr. caſ.* 559. ubi DD. affirmantes. Plura vide in Praxi *Subditorum.*

Feudatarius impediens recurſum ſuis ſubditis ad ſu- 95
periorem Dominum, incurrit crimen læſæ Majeſtatis. Lucas de Penna *in L.* 1. *n.* 3. *C. ut nemo ad ſuum patrocin. lib.* 11. & *in L. cujus quæ.* 4. *ff. ad L. Jul. Majeſtat.* Afflict. *dec.* 265. *n.* 97. Farin. *de crim. læſæ. quæſt.* 113. *n.* 62. & 63. Cyriac. *contr.* 26. *nu.* 41. & poteſt privari feudo. Cyriac. *l. c. n.* 42.

¶ F I C T I O.

§. I.

Fictio quid ſit, quotuplex, & quando operetur vel non?

Fictio † eſt contrarii veritatis aſſumptio. Oldr. *conſ.* 1
275. *Quæſtio eſt, ſi appelletur n.* 7. *ver. Circa ſextum.*
Florian. de S. Petro *qu.* 1. *mulier primo, col.* 2. *in fi.*
ver. Tertio. Bart. vero *in l. Si is qui pro emptore, ff. de*
uſuc. n. 21. dicit, quod fictio eſt in re certa ejus, quod
eſt poſſibile, contra veritatem pro veritate a jure facta
aſſumptio. † Et ideo non habet locum fictio, ubi ve- 2
ritas opem ferre poteſt. Cravet. *conſ.* 579. *nu.* 15. † Et 3
dicitur fictio, omne quod non eſt apparens naturaliter,
ſed tamen per interpretationem ſupponitur; ideo quod
ſcriptura non dicit, ſed per interpretationem adjungitur, dicitur eſſe per fictionem. Bald. *conſ.* 316. *Proponitur, quod electio, num.* 4. *ver. ſed iis non obſtantibus, lib.* 3. per *l.* 1. *circa pr. ff. de his, quæ in teſtam. delent.* ibi; *legi autem ſic accipiendum eſt, non intelli-*
gi, ſed oculis perſpici. † Et ubicunque Princeps ali- 4
quid præcipit, vel aſſerit, quod non eſt, vel vere eſſe
non poteſt, ne dicatur mendax, dicitur inducere fictionem, prout ſi dicat aliquem ſuum familiarem & commenſalem, qui non eſt, debet intelligi per fictionem.
Caſtr. *conſ.* 341. *il ſecondo, Præmiſſis allegationibus,*
ver. Cæterum. col. 1. *lib.* 1. † Et fictio eſt ad inſtar præ- 5
ſumptionis juris & de jure, quæ non admittit probationem in contrarium. Maſc. *concluſ.* 772. *Fictio juris quid ſit*, ubi, quod bene admittit fictio probationem in contrarium, quando eſt ſuper incerto, ſecus ſi ſuper certo. † Ex æquitate inducitur fictio, & ideo ubi ceſſat æquitas, ceſſat etiam fictio. Angel. *conſ.* 42. *Porrecta fuit, num.* 2. *ver. Pro hac etiam.* Decian. *conſ.* 84. *n.* 56. *lib.* 2. & *conſ.* 11. *num.* 87. *lib.* 1. Ceph. *conſ.* 605.
num. 46. † Et ideo in materia odioſa & ſtricta non ad- 7
mittitur fictio. Ceph. *conſ.* 640. *num.* 9. † Et idem in 8
prohibitis, & reprobatis a lege; quia fictio ad impoſſibilia, non tamen prohibita refertur. Ant. de Butr.
conſ. 76. *ver. Nec obſtat, quod partes.* † Amplia; quia 9
fictio triplex eſt, videlicet Inductiva, Privativa & Tranſlativa; Inductiva eſt in re certa non exiſtente poſſibili pro exiſtente a jure facta aſſumptio. Bart. *in d. l. Si is qui pro emptore, n.* 25. & *ſeq. ver. ſecundo principaliter quæritur, ff. de uſuc.* & *nu.* 28. dicit, quod hæc inductiva & privativa non requirunt duo extrema habilia, ſicut fictio tranſlativa, & iſta fingit ſuper facto, jure, & ſuper jure, & facto ſimul, & in iis quæ ſunt mere juris, operatur ipſam veritatem, prout ſi dicat, quod legitimatus habeatur pro legitimo & naturali, quod talis habeatur pro cive, erit vere civis, & vere legitimus, & naturalis in iis, quæ fingens poteſt libere di-
ſponere. † Privativa fictio eſt in re certa exiſtente poſ- 10
ſibili non exiſtere pro non exiſtente a jure facta aſſumptio, & cadit in iis, quæ ſunt facti & juris, & quaſi ſuper impoſſibili, quia fingit id quod eſt non eſſe, videlicet privationem. Bart. *d. l. Si is qui pro emptore, num.* 37. *ver. Quarto principaliter, ff. de uſuc.*
cum ſeq. † Tranſlativa, ſeu Extenſiva eſt in re certa 11
uno modo exiſtenti, alio modo poſſibili a jure facta aſſumptio, & conſiſtit in quatuor, de tempore ad tempus, de perſona ad perſonam, de re ad rem, de loco ad locum; & requirit duo extrema habilia. Bart. *d. l. Si is qui, num.* 43. *in fi. cum ſeq. ver. Quinto principaliter, ff. de uſuc.* ubi; quod duo extrema debent eſ-
ſe habilia, ut ſit locus fictioni. † Declara tamen; quia 12
ſufficit, quod extremum a quo ſit habile, & quod extremum ad quod ſit in potentia habile, licet non in
eſſentia. Bart. *in d. l. Si is qui, n.* 8. *ff. de uſucap.* † Am- 13
plia; quia operatur fictio circa poſſibilia in caſu ficto, quantum veritas in caſu vero, & ideo fictus hæres habet omnia privilegia, quæ verus hæres habet, late Decian. *conſ.* 11. *num.* 151. *lib.* 1. Ceph. *conſ.* 526. *n.* 46. *lib.* 3.

14 † Et quoad effectum, fictio idem operatur in caſu fi-
cto, quod veritas in caſu vero. Decian. *conſ. 5. num.*
51. lib. 1. ubi, quod non admittitur quoad effectum
juris argumentum, neque probatio contra fictionem.
15 † Declara in iis, quæ inducuntur a lege; ſecus ſi ab
16 homine. Ceph. *conſ. 526. num.* 46. *&* 47. † Amplia;
quia fictio excuſatur a pœna falſi; Bald. *conſ.* 244. *Du-*
17 *bitatur de quodam, in fi. lib.* 1. † Amplia in tantum,
operari fictionem in caſu ficto, quantum veritas in ca-
ſu vero, ut etiamſi concurrat fictio cum veritate, po-
tius attendatur effectus fictionis, quam veritatis. Ruin.
plene *conſ.* 115. *num.* 17. *&* 18. *lib.* 3. ubi dat exem-
plum, quod filius per fictionem dicitur in poteſtate pa-
tris, quia pars corporis, ſeu portio corporis patris eſt,
& non in poteſtate matris; licet mater majorem portio-
nem materiæ ponat; item emancipatus fingitur extra-
neus, licet revera ſit filius, & portio corporis; quia
quoad effectum attenditur fictio, non veritas, & vide
multa ſimilia infra, *Fictio non operatur quantum veri-*
18 *tas §. ſequent.* in limitationibus *num.* 34. *& ſeq.* † Ex-
tende; quia fictio idem operatur in caſu ficto, quod
veritas in caſu vero, in tantum, quod non recipitur
probatio veritatis in contrarium. Pariſ. *conſ.* 12. *n.* 36.
lib. 2. *& conſ.* 118. *num.* 32. *lib.* 4. Bart. *in ſua q.* 5.
19 *in fi. princ. num.* 20. *ver. decimo ſic.* † Contrarium in-
fra, *Fictio non operatur quantum veritas. §. ſequent.*
20 † Limita, quia confeſſio ficta inducens pœnam, ſeu
pœna reſultans ex confeſſione ficta, nunquam egreditur
ficte confeſſum, & propterea procurator ficte confeſſus,
ſi incurrat pœnam, quam poteſt ipſe ſolvere, non ex-
tenditur ad dominum. Ang. *conſ.* 277. *Tutor alimen-*
21 *tavit, num.* 4. † Et ſententia lata contra principalem
contumacem, quia habetur fictus confeſſus, non exten-
tenditur ad fidejuſſorem. vide Tuſch. *Litt. C. ver. Contu-*
macia delinquentis quando probet delictum vel non concl.
22 1020. † Homo non poteſt inducere fictionem, ſed lex
ſic, Crav. *conſ.* 134. *n.* 33. Alex. *conſ.* 149. *Viſo proceſ-*
ſu, n. 4. *lib.* 4. ubi quod impoſſibile eſt, quod fictio ho-
23 minis habeat juris effectum. † Declara, quia non poteſt
homo inducere fictionem, ſed lex; ſi tamen in contra-
ctu inducatur, puta, quia excludit quis ſibi facultatem
probandi, niſi certo termino, ſi eveniat caſus, & non
probetur intra certum tempus, bene ſibi præjudicat ex
conſenſu. Alex. *conſ.* 158. *In cauſa & lite, n.* 7. *& ſeq.*
lib. 2. maxime *n.* 9. ubi, quod maxime præjudicat con-
24 ſenſus juratus. Crav. *conſ.* 134. *n.* 33. † Fictio non po-
teſt cadere circa factum quoad effectum, qui ſurgit im-
mediate ex ipſo facto, ideo poſſeſſor, qui debet citari,
antequam moveatur, debet etiam citari, licet dicat
lex, quod poſſeſſor habeatur pro non poſſeſſore, quia
veritas non poteſt tolli, cum appareat. Zab. *conſ.* 132.
circa fin. num. 7. *ver. Objicitur*, ubi ita ſalvat conclu-
25 ſionem a contrarietate. † Limita; quia fictio non ope-
ratur circa impoſſibilia, Bald. *conſ.* 243. *Quidam nobi-*
lis, in fi. lib. 1. Decian. *conſ.* 69. *num.* 11. *lib.* 2. ubi,
quod ſuper impoſſibili a jure, vel natura, non opera-
tur. † Ratio eſt quia fictio, ſicuti ars, imitatur natu-
ram. Decian. *conſ.* 7. *n* 37. *lib.* 1. ubi, quod ubi natu-
ra non poteſt operari, fictio non poteſt induci, & *conſ.*
26 *69. n.* 12. *lib.* 2. † Limita, quia fictio eſt removenda,
& reſtringenda, ne quis damnum patiatur, quantum
27 fieri poteſt. Cravet. *conſ.* 421. *num.* 6. † Limita; quia
fictio non poteſt habere effectum, ſi non reperiat rem,
ſuper qua figat pedes, tempore quo operatur. Bart. &
alii, maxime Cum. *in l. Neceſſario, ff. de peric. &*
comm. rei vend.

§. II.

Fictio non operatur, quantum veritas, & quando
ſecus?

1 Fictio † non eſt tantæ potentiæ, quantæ eſt veritas,
& naturalis actus. Bald. *in l.* 4. *C. ad Vellejan.* ubi,
quod plus operatur vera, & naturalis ſolutio, quam ac-
2 ceptilatio. † Ratio eſt, quia fictio dicitur miraculum &
ſpeciale, quod inducitur a lege, vel Principe contra ve-
ritatem, prout ſi faciat legem, quæ præterita comprehen-
dat, certe non poteſt comprehendere præterita per veri-
tatem, ſed per fictionem, iſta autem fictio non poteſt
tollere jus quæſitum tertio, quia induceretur ſecundum
miraculum, & ſecundum ſpeciale, quod eſſe non de-
bet, ideo minus operatur in hoc, prout dicimus de ta-
cito, quod non producit aliud tacitum. Caſtr. *conſ.* 341.
Il primo, venio nunc, col. 1. *circ. fi. ver. ſi dicatur, lib.*
1. † Et ideo ſi Papa ſignaret gratiam, uni hodie, & 3
cras alteri, cum data anteriori, licet per fictionem tra-
hatur retro; tamen non in præjudicium gratiæ ſignatæ
medio tempore. Caſtr. *conſ.* 345. *In præſenti caſu, cir-*
ca fin. lib. 1. quia extrema debent eſſe habilia. † De- 4
clara tamen, ut procedant prædicta, quando gratia me-
dia eſt valida; ſecus ſi nulla, quia non præſtat impedi-
mentum. Caſtr. *d. conſ.* 345. *in fi. lib.* 1. † Amplia, quia 5
fictio nunquam trahitur retro in præjudicium juris tertio
quæſiti. *l. Gallus, §. & quid ſi tantum, ff. de lib. & poſth.*
Florianus *q.* 3. *in* 2. *dubio. n.* 11. *v. Octavo confirmatur*, ubi
loquitur in legitimatione. † Declara, ut procedat, quan- 6
do jus eſt quæſitum medio tempore tertio, videlicet ef-
ficaciter, ſecus, quando jus eſt quæſitum in ſpecie,
quia facilius impeditur jus quærendum, quam tollatur
jus quæſitum. Flor. *d. q.* 3. *in* 2. *dubio, n.* 30. *ver. Non*
obſtat octavo, & plenius *n.* 19. *v. Decimo.* † Declara 7
ſecundo, quia non trahitur retro fictio legis in præju-
dicium juris tertio quæſiti facto hominis, ſecus, ſi eſt
quæſitum facto legis, ſine facto ipſius, cui eſt quæſi-
tum, puta, quia lex removet aliquod obſtaculum.
Flor. *d. q.* 3. *in* 2. *dubio, num.* 30. † Amplia, quia fi- 8
ctio non trahitur retro, ubi ſequi poſſet juris repugnan-
tia. Flor. *d. q.* 3. *in* 2. *dubio, n.* 11. *ver. nono fictio.* † Am- 9
plia, ut idem ſit in conſenſu naturali, & vero, prout
eſt renunciatio, quæ plus operatur, quam conſenſus fi-
ctus & invitus, ut eſt factum judicis, qui habetur pro
conſenſu partis invitæ, prout ſententia. Oldr. *conſ.* 227.
n. 5. *ver. ſed ad iſtud*, quia cauſa naturalis præfertur cau-
ſæ accidentali. Gen. *conſ.* 138. *n.* 4. *ver. idem videamus.*
† Extende, quia habens datam veram anteriorem, præ- 10
fertur habenti fictam, quando maxime concurrunt affe-
ctio præbendæ, vel conjecturæ juris pro habente ve-
ram datam. Gem. *conſ.* 138. *per tot.* maxime *ver. &*
putarem, uſq. in fin. † Amplia, quia diſpoſitio facta in 11
caſu vero, bene trahitur ad caſum fictum habentem ean-
dem rationem, ſed non e contra. Alex. *in l.* 1. *§. Lex*
Falcidia, num. 9. *ff. ad L. Falcid.* † Amplia in matri- 12
monio, quia ſi concurrunt ſponſus verus, ac fictus,
præfertur verus. *c. Fraternitatis, de frigid. & malef.*
Gem. *conſ.* 138. *n.* 2. *ver. ſed quando.* † Extende in duo- 13
bus adminiſtratoribus concurrentibus ad eundem actum,
quia præfertur verus adminiſtrator. Gem. *in d. conſ.* 138.
num. 3. *ver. idem, quando.* † Et ſemper fictio cedit 14
veritati. Decian. *conſ.* 11. *num.* 139. *lib.* 1. † Contra- 15
rium, quando concurrit cum veritate circa idem, &
eodem reſpectu. Decian. *conſ.* 7. *num.* 85. *lib.* 1. † Am- 16
plia, quia ſtatutum excludens fœminas, ſtantibus ma-
ſculis, non habet locum, ſi extant maſculi adoptivi,
quia ſunt ficti filii. Bald. *conſ.* 24. *in fin. lib.* 1. ideo fi-
lia fœmina naturalis, & legitima præfertur filio maſcu-
lo adoptivo, & etiam illegitimo, qui eſt filius natura-
lis tantum, † Extende, quia ſtatutum tribuens juriſdi- 17
ctionem conſulibus mercatorum, in cauſis mercatorum,
non habet locum in cauſa hæreditatis jacentis mercato-
ris, quia licet hæreditas repræſentet defunctum, illud eſt
per fictionem, quæ non habet locum in ſtatuto. Fulg.
conſ. 105. *ver. nec. dicat.* † Et quod verba ſtatuti debeant 18
intelligi ſecundum propriam ſignificationem, non au-
tem ſecundum fictam, & impropriam. Bart. *q.* 3. *ver.*
Quod pater, in fi. n. 21. *ver. Undecimo.* † Et ſtatutum, 19
quod poſſeſſio, quæ erat penes defunctum tempore mor-
tis per duos menſes, antequam ſit tranſlata in hære-
dem, non habet locum in fideicommiſſo univerſali,
quia, licet ſit hæres, non tamen vere, ſed ficte, ideq ta-
le ſtatutum correctorium non extenditur ad caſum fi-
ctum, plene Alex. *conſ.* 82. *Perſpectis, n.* 6. *& ſeq. ver.*
Præterea dictum ſtatutum lib. 2. Et ſi ſtatutum probet mi-
norem, vel mulierem poſſe alienare ſine certa ſolem-
nitate, conſtituit procuratorem ad alienandum, non re-
quiritur ſolemnitas in alienatione procuratoris, quia dici-
tur facere, & alienare per eum, & ſic ficte per ſe ipſum,
quod non habet locum in ſtatuto, Alex. *conſ.* 189. *n.* 20.
& ſeq. ver. ſexto probatur. maxime *n.* 12. *& ſeq. lib.* 7. † 20
Amplia; quia dominium transfertur ex vera traditio-
ne, etiamſi contractus ſit dolo celebratus, & bonæ fi-
dei; ſecus eſt ex conſtituto, vel ficta traditione, quæ tan-
tum non operatur, ſicut vera, ex quo fictio juris ſubſi-
ſtentiam requirit. Bald. *conſ.* 213. *Punctus talis eſt, A,*

21 ante medium; ver. Quapropter dico, lib. 1. † Amplia :
quia non plus poteſt operari fictio, quam veritas, &
ideo quod vere aptari non poteſt, neque per fictionem
accommodari. Bald. conſ. 337. In primis videndum,
n. 2. ver. Item nec debet, lib. 1. Caſtr. conſ. 21. Pri-
mum dubium, in fi. lib. 1. ubi, quod fictio, ſeu figura,
vel umbra non poteſt plus operari quam veritas. Soc.
22 plene conſ. 23. Circa prædicta, num. 16. lib. 1. † Ex-
tende, quia ſi ſtatutum prohibet poſſe procedi de adul-
terio, ſtupro, vel inceſtu, niſi ad accuſationem, non
poteſt procedi contra attentantem, quia fictio non po-
teſt operari plus quam veritas: Bald. conſ. 16. Punctus ta-
23 lis eſt, lib. 3. † Et ideo ratificatio, quæ eſt fictum man-
datum, non poteſt plus operari quam verum mandatum,
24 ita Curt. Jun. conſ. 63. n. 4. † Et præſentia cum tacitur-
nitate prolationi laudi extra compromiſſum, vel ſine
compromiſſo, quæ operatur fictum, ſeu tacitum com-
promiſſum, non poteſt includere plus, quam poſſet de-
duci in compromiſſo. Socin. conſ. 104. n. 4. lib. 4. ideo
ea, de quibus non erat lis, nec eſſe poterat, non poſ-
ſunt deduci in compromiſſo, neque arbitri, neque ar-
25 bitratoris. Rom. conſ. 115. in pr. ubi apoſt. † Amplia;
quia licet confeſſio vera in judicio civili famoſo habea-
tur pro condemnatione, tamen fictio facta, puta per
contumaciam, non habetur pro condemnatione ficta in
dicto judicio, quia duæ fictiones inducerentur. Com.
26 conſ. 25. Videtur in hac conſideratione, n. 6. lib. 4. † Am-
plia, quia ubi concurrunt veritas & fictio, ſemper ve-
ritas præfertur & attenditur. Ang. Aret. conſ. 135. In-
27 tellecto, n. 11. in fi. cum ſeq. ver. quinimo. † Amplia;
quia ubicunque fictio inducitur, puta, ut actus retro-
trahatur per fictionem, licet relevet quoad eum, pro
quo, & inter quos fictio inducitur, non tamen quoad
tertium, quia non tollit gratiam medio tempore factam
tertio. Zabar. conſ. 105. quod eſt Collegii Patavini n.
28 12. & ſeq. v. decimo ſic, ubi ponit multa exempla. †
Amplia quia fictus actus non tantum operatur quantum
verus in contumacia, ponit Gramm. conſ. crimin. 45. n.
25. vide Tuſch. Litt. T. ver. Tacitum non operatur quan-
29 tum expreſſum. Concl. 9. † Contrarium dicit verius Fa-
rin. q. 11. n. 70. v. Et licet Gramm. vide Tuſch. Litt.
T. ver Tacitum operatur, quantum expreſſum, & quan-
30 do ſecus. Concl. 8. † Amplia, quia fictio regulariter non
operatur quoad omnes, ſicut veritas, ideo condemna-
tus in contumaciam, qui habetur pro conceſſo per fi-
31 ctionem, ſententia tali afficitur ipſe, non alii. † Con-
trarium arguit Bart. d. q. 4. in pr. n. 10. v. decimo, ubi,
quod tantum operatur ficta conceſſio quantum vera, l.
quoniam, de his qui notant. infam. vide §. ſup. n. 17.
32 & ſeq. † Reſtringe in adoptione, quæ eſt ficta filiatio;
& tamen filius adoptivus habetur pro filio quoad om-
33 nes. Bart. in d. q. 3. in pr. n. 8. v. octavo ſic. † Idem
juramento, quod eſt quædam ficta ſolutio, & tamen
inducit ſolutionem quoad omnes. Bart. d. q. 3. in pr.
34 n. 9. v. nono ſicut juramentum. † Limita; quia fictio
plus operatur, quam veritas; quia in Monacho in
acquiſitis poſt profeſſionem filius fictus, hoc eſt mona-
ſterium, præfertur filio naturali legitimo. Fed. de Sen.
35 conſ. 35. Quidam monachus, per tot. † Declara; quia
illud procedit, quia per profeſſionem perditur patria po-
teſtas, ſi eſt incapax; ſecundum Fed. de Sen. d. conſ. 35.
num. 3. in fi. ubi, quod omnia tanquam ſervus mona-
36 ſterio acquirit. † Extende; quia bene fictio operatur
plus quam veritas, quando ipſa fictio adjuvatur majori
authoritate quam veritas, exemplum, ſtatutum habet
contumacem pro confeſſo, procedit etiam contra mino-
rem ſine curatore contumacem, & ſi dicatur, ſi ceſ-
ſaret ſtatutum, & minor vere confiteretur ſine curato-
re, confeſſio non noceret, ergo neque in caſu ficto
debet nocere; reſpondeas, quod lex plus operatur, quam
curator, & ſic propter majorem authoritatem aliquan-
do fictio plus operatur; ita Natt. conſ. 541. num. 6. &
37 ſeq. † Extende; quia ſtante errore calculi, & re judica-
ta, quod non ſit error, non cognoſcitur de errore, quia
res judicata habetur pro veritate. Joan. de Anan. conſ.
6. n. 4. & ſic fictio, vel præſumpta veritas obtinet con-
tra veritatem; ratio eſt, ut credit Tuſchus, quia ſen-
tentia contra jus partis tranſit in judicatum, & facit jus,
38 ut idem Jo. de An. d. conſ. in fin. † Extende; quia licet
creditor non teneatur recipere partem debiti; tamen
tenetur compenſare. Bart. in l. etiam C. de compenſ. ſic-
que compenſatio, quæ eſt ficta ſolutio, Marſ. ſing. 208.
compenſatio, operatur plus in hoc, quam ſolutio vera.
† Declarat, quia quando fictio & veritas tendunt ad 39
eundem finem, inſpicitur magis veritas, quam fictio,
ita Franc. Curt. Jun. conſ. 63. n. 4. vide Tuſch. Litt. P.
verſ. præſumptio cedit veritati & quando concl. 612. † 40
Limita, quia ſtatutum excludens filias ſtante fratre te-
ſtatoris, habet locum, etiam in fratre uterino; quia eſt
agnatus per æquiparationem; & ideo quando fictio æ-
quiparatur veritati in totum, tunc fictio operatur idem
quod veritas. Socin. conſ. 1. In caſu ſupra narrato, n.
9. & ſeq. v. Non obſtat ſupra dicta, lib. 1. ubi decla-
rat ſecus eſſe, quando inducitur ſimilitudo, quia tunc
bene fictio inducta per ſimilitudinem non idem opera-
tur, quod veritas. † Extende in omnibus caſibus æqui- 41
paratis, quia licet ſit fictio, tamen ſtatutum extenditur.
Gozad. conſ. 1. num. 10. & ſeq. lib. 1. Jaſ. in l. 1. n. 4.
ff. de vulg. & pupill. & in l. hujuſmodi, §. legatum, n.
21. & ſeq. ff. de Legat. 1. † Declara hanc materiam 42
plene per Salyc. in l. ſive poſſideris, C. de probat. num.
12. in 4. qu. ubi late diſtinguit, quando ſtatutum lo-
quens de aliquo comprehendat caſum fictum, vel non.
† Extende, ubicunque lex, vel ſtatutum diſponit ſu- 43
per præſumpto vel ficto, quia paria ſunt, eſſe verum,
vel præſumptum. Abb. in c. is, qui de ſponſal. Cret. conſ.
5. num. 39. † Extende, quia licet mors civilis non æ- 44
quiparetur naturali, neque veniat in diſpoſitione loquen-
te de morte mors civilis, tamen in caſibus, in quibus
mors civilis habet eundem effectum, tunc bene opera-
tur idem, & venit in eadem diſpoſitione. Alex. conſ.
2. n. 16. verb. ſupereſt ad allegata, lib. 1. quia in æ-
quiparatis procedit diſpoſitio de caſu vero ad fictum.
Cravet. conſ. 428. n. 10. † Et generaliter, ubi eſt ea- 45
dem ratio, caſus verus comprehenſus in ſtatuto trahi-
tur ad fictum; late Cravet. conſ. 133. num. 16. & ſeq.
ubi allegat plures, & idem dicit in contractibus, ut per
Ruin. quem allegat conſ. 149. col. 2. in fi. lib. 1. ma-
gis communem dicit Curt. Jun. conſ. 4. num. 18. † Ex- 46
tende in conditionibus implendis; quia ſi implementum
habet eundem effectum, admittitur implementum æqui-
pollens, ſive vere, ſive ficte impleatur conditio. Alex.
d. conſ. 2. n. 19. ver. Præterea, lib. 1. † Extende quan- 47
do poteſt conſtare, quod ſtatutum habuit reſpectum ad
fictionem, prout ſi loquitur de defuncto, & vult quod
idem ſit in hærede, qui eſt ficta perſona cum defun-
cto. Cravet. d. conſ. 428. num. 13. † Extende : quia 48
ſtatutum puniens facientem delictum, habet locum etiam
in eo, qui mandat fieri delictum, licet ſit per fictionem,
plene Rom. conſ. 105. Viſo themate, num. 2. & ſeq. quo-
ad ſecundum, ubi late. † Extende, quando ſtatutum 49
diſponit idem quod jus commune, quia trahitur ad ca-
ſum fictum. Rom. conſ. 105. n. 2. v. Tertio idem pro-
batur. † Extende, quia ubicunque agitur de pœna ad 50
favorem Reipublicæ, ſtatutum extenditur, tanquam fa-
vorabile, ad caſum improprium. Rom. d. conſ. 105. n.
2. in fi. allegat Bart in l. quemadmodum, C. de agric.
& cenſit. lib. 11. † Extende quia verba univerſalia ſta- 51
tuti comprehendunt caſum fictum. Crav. conſ. 333. n.
4. & 5. † Reſtringe; quia ſtatutum loquens de lucro 52
dotis præmoriente uxore, non habet locum, ſi ingre-
diatur religionem ſola, vel cum marito, quia intelli-
gitur de morte naturali, ex quo fictio non habet locum
in ſtatuto. Anch. conſ. 438. Ego autem. † Reſtringe; 53
quia licet filius adoptivus in ſucceſſione æquiparetur le-
gitimo & naturali, tamen ſtatutum, quod ſtantibus ma-
ſculis fœminæ non ſuccedant, non habet locum, ſtante
maſculo adoptato, quia eſt filius per fictionem. Jo. de
Anan. conſ. 27. num. 7. † Limita : quia licet ſtatutum 54
non procedat in caſu ficto, tamen bene procedit in ca-
ſu præſumpto, quia præſumptio juris procedit ſecun-
dum veritatem, & non ſecundum fictionem. Curt.
conſ. 110. D. Joanna, in pr. ſequitur Curt. Jun. conſ. 4.
n. 24. & ſeq. ver. Octavo, maxime n. 12. ubi idem dicit
in contractu. † Extende, quia licet fictio non habeat 55
locum in verbis ſtatuti; bene poteſt habere ex mente
ſtatuti. Florian. in 3. q. in 2. dubio n. 24. & 25. v. ſed
ſuppoſito, ubi, quod plus attenditur mens, quam cortex
verborum. † Extende; quia etiam ſtatuta recipiunt quan- 56
doque extenſionem, & conſequenter fictionem; Flor. d.
q. 3. in 2. dubio, n. 25. v. Plus videtur. † Limita, 57
quia ſtatutum habet locum in ſubrogatione, ſeu in fi-
ctione per modum ſubrogationis. Crav. d. conſ. 333.
n. 12. † Extende; quia immiſſio executiva, quæ debe- 58
tur

Digitized by Google

tur proviſo de beneficio, & hæredi, competit etiam ſub-
rogato loco proviſi. Caputaq. *dec.* 19. *lib.* 2. *& in deciſ.*
59 *impreſſ. lib.* 3. *dec.* 227. *ſubrogatus.* † Extende, quia ſtan-
te ſtatuto, quod debitor, vel promiſſor poſſit capi, po-
terit etiam capi hæres debitoris, licet de eo ſtatutum
non loquatur; quia repræſentat debitorem per modum
ſubrogationis, late Alex. *conſ.* 18. *num.* 16. *lib.* 5. ubi
idem dicit, ſive dirigat actionem in perſonam, vel in
rem, ut quia concedat executionem instrumento con-
tra debitorem, habebit locum contra hæredem, ut ibi,
& *conſ.* 188. *numer.* 2. *lib.* 2. Franc. Aret. *conſ.* 32. *in*
60 *pr.* incipit, *Diligenter.* † Extende, quia ſtatutum con-
cedens capturam ad favorem creditoris contra debito-
rem, habet locum etiam ad favorem ceſſionarii, facta
fide de ceſſione. Alex. *conſ.* 96. *numer.* 3. *lib.* 4. ubi
apuſt. ante liquidationem conceſſionis non poteſt capi.
Marſ. *ſing.* 26. vide Tuſch. *Litt. S. ver. Statutum cir-*
61 *ca capturam debitoris concl.* 478. † Limita, quia ſta-
tutum diſponens antiquiorem poſſeſſorem, haberi pro
vero poſſeſſore, operatur idem, ac ſi eſſet verus poſſeſ-
ſor, ideo non poterit accuſari de turbata poſſeſſione,
quia tantum operatur fictio ſtatuti quoad effectum ju-
62 ris, quantum veritas. Sign. *conſ.* 262. *per tot.* † Limi-
ta, quia imo caſus verus, & caſus fictus æquiparantur,
quando non inducuntur ab homine, & reſultat idem
effectus. Alex. *conſ.* 179. *Viſo proceſſu*, *n.* 10. *in fi. cum*
ſeq. v. Quia reſpondeo, *libr.* 5. quia a pari procedunt,
63 aliquid fieri vere, vel interpretative. † Extende; quia
etiam in formalibus procedit, quia ſi lego Titio fun-
dum, ſi ſolverit Mævio decem, impletur conditio; ſi
Titius eſſet creditor Mævii in decem, quæ debet ei
ſolvere, & facit acceptilationem. *l. Julianus ait*, *ff. de*
cond. & demonſtr. Alex. plene *d. conſ.* 179. *num.* 6. *ver.*
Tertio reſpondeo, *lib.* 5. ubi, quod numeratio & acce-
ptilatio ſunt diverſa, tamen parem effectum habent, ut
unum pro alio ſufficiat, etiam in conditione implen-
64 da. † Limita; quia quando lex aliquid diſponit circa
ea, quæ ſunt juris poſitivi, cenſetur vere, & non fi-
cte facere. Alex. *conſ.* 2. *Viſis*, *numer.* 10. *lib.* 1. ubi,
quod ſi lex legitimat naturalem, quia non tollit, niſi
impedimentum juris poſitivi, reddit eum vere legiti-
65 mum. † Extende idem in facto principis circa ea,
quæ reſpiciunt jus Civile, quia ſi quid facit contra jus
civile diſponendo, dicitur vere, & non ficte facere.
66 Alex. *d. conſ.* 2. *num.* 10. *lib.* 1. † Limita, quia imo fi-
ctio per modum executionis habet locum, etiam in
67 ſtatuto. Crav. *conſ.* 333. *n.* 18. † Limita, quia bannitus
cum publicatione bonorum, vel quando poteſt impune
offendi, vel quando eſt perpetuo bannitus, tunc æqui-
paratur mortuo. Alex. *conſ.* 23. *opportune*, *n.* 9. *libr.* 2.
68 † Limita; quia paria ſunt, eſſe talem, vel haberi pro
tali, in multis; nam ſi ſtatutum dicat, quod aliquis
habeatur pro Cive, erit Civis vere, & realiter, quan-
do concurrit poteſtas in diſponente, ſicut in ſtatuenti-
bus, ut poſſint creare Civem verum eum, qui non eſt.
Bald. *conſ.* 480. *Viſa petitione*, *in pr. ver. ſed his non ob-*
ſtantibus, *lib.* 3. plene Corn. *conſ.* 189. *In hac conſulta-*
tione, *n* 5. *lib.* 2. Pariſ. *conſ.* 71. *Conſultatio abſoluta*,
nu. 5. *& per tot. lib.* 1. plenius Hippol. Rim. Jun. *conſ.*
23. *n.* 110. *& multis ſeqq.* maxime *n.* 113. *libr.* 1. Ruin.
conſ. 227. *Quia Manfredus*, *num* 2. *lib.* 1. & eſt ratio,
quia quando verba proferuntur ab eo, qui habet pote-
ſtatem faciendi, licet ſonent in fictionem, quod ha-
beatur pro tali, tamen faciunt vere talem, ita plene
Pariſ. *conſ.* 22. *Licet circa præſentem*, *n.* 34. *& ſeq. lib.*
2. Caſtr. *conſ.* 6. *col. fin. v. cum igitur*, *lib.* 1. Ant. de
But. *conſ.* 20. *circa med.* vide Tuſch. *Litt. C. ver. Civi-*
69 *litas conceſſa quid conferat effecto civi*. *Concl.* 276. †
Extende; quia res judicata, quæ pro veritate habetur,
idem operatur, ac ſi eſſet veritas. Caſtr. *conſ.* 6. *col. fin.*
70 *v. Cum igitur*, *lib.* 1. † Extende; quia ſtatutum volens,
quod committens delictum in territorio habeatur pro re-
belli communis territorii, operatur veritatem, quia pa-
ria ſunt, quod ſit rebellis, vel habeatur pro tali. Bald.
71 late *conſ.* 480. *lib.* 3. † Extende; quia quando lex man-
dat aliquem legitimari & haberi pro legitimo, in caſi-
bus obſtaculi juris civilis, intelligitur vere legitimus,
& non ficte, Alex. *d. conſ.* 2. *n.* 10. *lib.* 1. ſecus, ſi ob-
72 ſtaret jus gentium, vel canonicum in lege ſeculari. †
Extende in adoptato, quia miniſterio legis fit vere fi-
lius legitimus, licet non naturalis, quia tollit ea, quæ
ſunt juris civilis, lex, non ea, quæ juris gentium ſunt.

Alex. *conſ.* 2. *nu.* 10. *v. Pro hoc facit*, *lib.* 1. † Extende 73
generaliter in omni actu pendente a poteſtate legis, vel
ſtatuti, quia ſi per verba fictionem denotantia facit ali-
quem hæredem, fictio eſt ipſa veritas, & eſt hæres ve-
re, & non ficte, quia poteſtas legis hoc operatur. Ant.
de Butr. *conſ.* 20. *circa med.* † Extende, quia tantum 74
operatur fictio in caſu ficto, quam veritas in vero.
Aba. *conſ. ſuper Concilio Baſil. in l.* 1. *dubio*, *col.* 9.
numer. 12. *v. addo*, ubi, quod paria ſunt, aliquid fie-
ri a majori parte Univerſitatis, quia major pars fingi-
tur tota Univerſitas, ac ſi vere factum eſſet a tota Uni-
verſitate. † Reſtringe, quando verba non eſſent circa 75
illud, quod eſſet civile, ſed naturale; quia tunc non
poſſunt importare veritatem, ex quo non eſt in facul-
tate hominis, vel legis mutare naturam. Bart. & poſt
eum Jaſ. *in l. ſi is qui pro emptore*, *n.* 304. *& ſeq. ff. de uſu-*
cap. Alex. *d. conſ.* 2. *n.* 10. *lib.* 1.

§. III.

Fictio de caſu ad caſum non extenditur, & quando ſecus?

Fictio † inducta a jure in uno caſu regulariter non 1
debet extendi ad alium caſum non expreſſum. Gem.
conſ. 66. *n.* 5. *v. Non obſtat*, *col. pen.* allegat gl. *in cap.*
ſuſceptum, *de reſcr. libr.* 6. † Declara, ut procedat in 2
materia odioſa, ſecus in materia favorabili; quia jura
loquentia de vacatione per mortem, vel per renuncia-
tionem ad favorem Eccleſiæ, habet locum etiam per
mortem civilem, & fictam, ſic diſtinguit Gem. *d. conſ.*
66. *num.* 5. *col. pen. ver. quia reſpondetur*; ubi exten-
dit *cap. tanta*, *qui filii ſint legitimi*; loquens de le-
gitimatione prolis, quando matrimonium eſt nullum,
ſed poterat eſſe validum, ſi concurrat bona fides paren-
tum, ut idem ſit, ſi erat nullum, ac poterat eſſe vali-
dum, ſi ſubeſt bona fides; quia res eſt favorabilis, quod
proles ſit legitima. † Amplia, quia lex generalis non 3
comprehendit caſus fictos, niſi expreſſe de eis loquatur.
gloſſ. *in l.* 3. *§. hoc autem*, *ff. de negot. geſt.* Bald. *conſ.*
139. *Statuto Communis*, *lib.* 5. † Extende, ut fictio 4
non habeat locum etiam in ſtatutis. † Reſtringe; quia 5
quando interpretatio Juris communis diſponit ſuper in-
terpretatione alicujus vocabuli, talis interpretatio habet
locum in ſtatutis utentibus illo vocabulo. Bald. *d. conſ.*
139. *circa fin. ver. ſolutio, hic conſiderandum eſt*, *lib.*
5. † Amplia, quia inducta de jure communi non ha- 6
bent locum in ſtatutis. Signor. *conſ.* 9. *Quæſtio præſu-*
mitur, *per tot.* † Amplia, quia diſpoſitio pœnalis lo- 7
quens in caſu vero, non habet locum in caſu ficto,
Crav. *conſ.* 552. *num.* 18. † Extende, quia leges privan- 8
tes matrem tranſeuntem ad ſecunda vota, omnibus ha-
bitis a marito quoad proprietatem, non procedunt in
habitis a marito per fictionem, puta, quia alius con-
templatione mariti donaſſet, quia lex pœnalis loquens
in caſu vero non habet locum in ficto. Rom. *conſ.*
405. *Præſuppoſitis*, *col.* 2. *ver. Iis tamen non refragan-*
tibus, ubi apoſt. † Limita, quia in favorabilibus & 9
gratioſis diſpoſitio loquens, in caſu vero trahitur ad fi-
ctum. Cravett. *conſ.* 428. *n.* 14.

F I D E I C O M M I S S U M.

Praxis Fideicommiſſi.

§. I.

Quid & quotuplex ſit Fideicommiſſum, & quis poſſit relinquere Fideicommiſſa?

Notandum, quod fideicommiſſum aliud eſt univerſa- 1
le, quod appellatur etiam fideicommiſſaria hæreditas,
aliud eſt particulare, nimirum de rebus ſingulis; eſt
autem fideicommiſſum univerſale, ſeu fideicommiſſariæ
hæreditas ſucceſſio in univerſum jus defuncti per mo-
dum obliquum, fideicommiſſaria vero ſubſtitutio eſt ſu-
brogatio in locum alterius obliquo modo per ultimam
voluntatem facta. Fideicommiſſaria autem dicitur obli-
qua ſubrogatio ad differentiam directæ, quæ eſt, per
quam quis hæreditatem capit jure ſuo abſque alicujus
miniſterio, uti vulgaris, pupillaris, & exemplaris, & di-
recta militaris, obliqua autem cum mediante facto &

miniſterio alterius qui capit hæreditatem. Bart. & DD. *in L. Centurio. num.* 14. *&* 15. *ff. de vulgar.* Bald. *in L. fin. num.* 12. *C. de SS. Eccleſ.* Peregr. *de fideic. art.* 1. *num.* 3.

2 Fideicommiſſum particulare eſt legatum. *L. & fideicommiſſum.* 85. *ff. de leg.* 3. & ideo cum eidem æquiparatur, eandem habet definitionem, ut ſit donatio quædam a defuncto relicta ab hærede præſtanda. *L. legatum. ff. de leg.* 2. Peregr. *l. c. n.* 5.

3 Fideicommiſſa relinquere poſſunt, qui jus habent teſtandi. *L.* 1. *§. hoc autem. ff. ad Trebell.* alias fideicommiſſum ab illo relictum, qui non habet teſtamenti factionem, etiam in codicillo non valeret, niſi poſtquam acquiſivit facultatem teſtandi, perſeveraverit in eadem voluntate. Et qui pro aliis teſtari poſſunt, poſſunt etiam pro illis fideicommittere, uti pater pro filio, quem ſua habet in poteſtate. *L. ſi fundum per fideic. §. fin. & L. ſeq. ff. de leg.* 1. *& L. ſi arrogator. ff. de adopt.* Ripa *in L.* 2. *n.* 2. *ff. de leg.* 1.

4 Fideicommiſſa poſſunt relinqui illis, quibus dantur vel non adimuntur. *L.* 1. *§. ſciendum. ff. de leg.* 3. ex teſtamento vel codicillis. *L. ut hæredibus. ff. de leg.* 2. *L. un. §. quod ſi in medio. C. de caducis. toll.* Item donatarii cauſa mortis fideicommitti poteſt, Donatariis vero inter vivos vel aliter Beneficiatis ſubſtitui non poteſt; quia ex contractu fideicommiſſum non conſtituitur. Caſtr. *in L. qui Romæ §. Cohæredes. ff. de V. O. num.* 2. ubi Alex. *num.* 4. *verſ. non obſtat.* Socin. *num.* 19. Jaſ. *num.* 20. Dec. *conſ.* 488. *num.* 19. Menoch. *conſ.* 85. *nu.* 28. Bene vero fieri poteſt ſubſtitutio facta Donatario, ut res illi donata poſt ejus mortem tranſeat ad ejus filios, ſeu alios. Bart. *in L. qui Roma. §. Flavius. verſ. ulterius quæro. ff. de verb. oblig.* Bald. *conſ.* 249. Caſtr. *conſ.* 347. Dec. *conſ.* 239. *n.* 8.

5 Quæres, utrum fideicommiſſa & illorum materia ſint favorabilia, vel odioſa? Eſſe odioſa defendunt Cephal. *conſ.* 134. *num.* 21. Menoch. *conſ.* 85. *num.* 39. *& conſ.* 150. *num.* 10. & alii non pauci; quia onus gravato afferunt. *L. Cohæredi. §. cum filio. ff. de vulgar.* & liberam rerum adminiſtrationem impediunt, quod videtur iniquum. *L. non uſque adeo. ff. ſi a parent. quis man. fuerit.* At eſſe favorabilia eſt communior DD. ſententia, quia publice expedit ſupremas hominum voluntates exequi. *L. vel negare. ff. quemadm. teſtam. aper.* & ſi favorabile eſt vivis de rebus ſuis pro arbitrio ſuo poſſe diſponere, multo magis erit favorabile morientibus, & hanc tenent Mant. *de conject. ult. volunt. lib.* 7. *tit.* 5. *num.* 34. Graſs. *in §. fideicommiſſum. quæſt.* 3. Peregr. *de fideicom. art.* 1. *num.* 24. *in fi. & conſ.* 65. *lib.* 1. *numer.* 8. & non conſideratur odium, quando venit in neceſſariam conſequentiam conceſſionis favorabilis. *L. cum ex oratione. §. fin. ff. de excuſat. Tut.* Bald. *in L. quod favorem. in* 6. *oppoſ. C. de LL.* fideicommiſſa vero principaliter ordinantur ad favorem fideicommiſſarii, & ideo non conſideratur onus gravati. Non eſt tamen ita favorabile, quin ſuas non patiatur reſtrictiones.

6 Hinc eſt primo, quod fideicommiſſum non præſumatur, ſed ab allegante debeat probari juxta *L. ei incumbit. ff. de prob.* & quæ facti ſunt, debent probari, DD. apud Peregr. *de fideicom. art.* 2. *num.* 26. *& art.* 11. *ſub num.* 37. ubi Oldrad. Joan. And. Socin & alii. Hinc eſt ſecundo, quod cum agitur de gravandis perſonis reputatur ſtricti juris, & ideo non extenditur de perſona ad perſonam, licet alias ſublata ſignificatione contineretur. Unde injunctum filiis non extenditur ad nepotes, qui in odioſis non veniunt nomine filiorum. *L. quod ſi nepotes. ff. de teſt. tut. §. fin. Inſtit. qui teſt. tut. dar. poſſ.* Bart. *in L. liberorum. num.* 5. *ff. de V. S.* Caſtr. *conſ.* 97. *num.* 2. *vol.* 2. Dec. *conſ.* 218. *num.* 12. Socin. *conſ.* 104. *vol.* 3. Natta *conſ.* 191. *num.* 10. Cephal. *conſ.* 168. *num.* 8. Peregr. *l. c. n.* 27. *& conſ.* 40. *n.* 14. *lib.* 4.

7 Hinc etiam prohibitio de alienando facta filio non extenditur ad nepotes. Bart. *in L. Lucius. §. Sempronia. ff. de leg.* 3. niſi prohibitio ſit realis, aut fuerit adjecta ratio univerſalis generaliter comprehendens filios & nepotes. Alex. *conſ.* 56. *col.* 2. *n.* 6. Pariſ. *conſ.* 7. *n.* 18. *in* 3. Decian. *conſ.* 1. *num.* 143. *vol.* 2. Natta *conſ.* 602. *n.* 14.

8 Præterea fideicommiſſi favor non operatur, ut debeatur, quod majus eſt, ſed quod minimum eſt, ſequi tenemur: ut in legatis, quibus fideicommiſſa ſunt exæquata. *L.* 1. *ff. de leg.* 1. quia præſumptio eſt, quod teſtator minus gravaverit hæredem ſuum ſibi magis dilectum. *L. unum ex familia. §. ſi rem. ff. de leg.* 2. dummodo interpretando fideicommiſſum non reddatur inutile. Pereg. *de fideic. art.* 1. *num.* 34. nam præſumptio, quæ ſtat pro actus validitate, cæteris omnibus prævalet. Decian. *in L in teſtam. n.* 12. *C. de teſtam. milit.* Craveta *conſ.* 51. Et ita fideicommiſſum ordinatum in uno caſu non extenditur ad alium.

9 Dices, ſi hæc ita ſunt, quomodo ergo ſubſiſtit, quod fideicommiſſum ſit favorabile? Reſpondetur ideo, quia in dubio eſt judicandum potius pro fideicommiſſo, quam contra, ut tenent Bald. *conſ.* 216. *vol.* 4. Socin. *in L. qui duos. §. cum in bello. ff. de reb. dub. verſ.* 4. & Angel. ibidem Alex. *conſ.* 39. *num.* 2. Dec. *conſ.* 652. *num.* 7. Jaſ. *conſ.* 203 *num.* 1. *vol.* 2. Menoch. *conſ.* 95. *num.* 95. Rimin. jun. *conſ.* 220. *a numer.* 48. tum quia regulariter ſolet ordinari pro familiæ ſeu agnationis conſervatione. Et quia Reipublicæ expedit, illa ſuum ſortiri effectum. *L. vel negare. ff. quemadmod. teſtam. aper.* Peregr. *de fideic. art.* 1. *num.* 43. tum quia in fideicommiſſis voluntas teſtatoris etiam minus ſolemnis eſt reſpectu teſtium, quia ſufficiunt quinque teſtes mares vel fœminæ etiam non rogati. *L. fin. §. fin. C. de Codicill.* tum quia in illis ſufficit quælibet voluntas etiam conjecturata. Peregr. *de fideicom. art.* 11. imo etiam ſignis & nutu demonſtrata. *L. nutu. ff. de leg.* 3. Et verba denotantia deſiderium teſtatoris ſufficiunt ad inducendum fideicommiſſum. v. g. *cupio*, *opto* &c. *ut dès*, & plura de his vide apud Peregr. *l. c. a nu.* 46. videri poteſt etiam Fuſar. *de ſubſtit. quæſt.* 290. ubi Covar. *lib.* 3. *var. reſ. cap.* 5. *numer.* 5. Præſertim ſi fuit ſubſtituta cauſa pia, aut fideicommiſſum ſit reciprocum, tum quia eſt favorabile teſtatori & vocatis. Paſqual. *de patr. pot. part.* 2. *cap.* 7. Theſ. *dec.* 192.

§. II.

Fideicommiſſum univerſale quando dicatur ordinatum, & reſultare?

10 Fideicommiſſum univerſale dicitur ordinatum, cum teſtator uſus fuit verbis denotantibus univerſitatem bonorum & jurium v. g. ſi hæres fuit rogatus reſtituere hæreditatem, bona, patrimonium, ſubſtantiam, peculium, facultates. Item ſi teſtator rogavit reſtituere ſuam paupertatem, quia ſolent homines patrimonium ſuum paupertatem nominare. *L. Lucius. §. hæredum.* apud Peregr. *de fideic. art.* 5. *num.* 5. Jaſ. *in L. conſtante ff. ſolut. matrim.* vel dixit, habere ſuum, poſſe ſuum. Pinell. *in L.* 1. *C. de bon. mat. ſub num.* 5. Item ſi dixit omnia mea *L. ſi legatus. §. apud.* Peregr. *loc. cit. num.* 5. Item ſi teſtator hærede inſtituto poſt aditam hæreditatem pure vel conditionaliter ſubſtituit. Item ſi ſub conditione mortis aut alia tractum temporis importante ſubſtituat, quamvis nulla fideicommiſſi facta mentione. Item ſi juſſit, ut hæres alium hæredem faciat. Aut dixit, ut hæreditatem partiatur cum alio, uti cum Titio. Item ſi hæredi prohibuit teſtari de bonis teſtatoris, quia tunc reſultat fideicommiſſum univerſale favore venientium ab inteſtato. *L. qui filium. ad Trebell. & L. cum pater. §. mando. ff. de leg.* 2. Caſtr. *conſ.* 445. *vol.* 2. Gabr. *conſ.* 132. *dub.* 1. Peregr. *loc. cit. num.* 10. Item ſi Teſtator uſus eſt verbo *Lego*, ſi univerſitatem legavit, ſecus, ſi partem bonorum legavit, quia legata univerſalia fideicommiſſis univerſalibus, & particularia particularibus exæquantur. *L.* 1. *ff. de leg.* 2. Item ſi teſtator juſſit reſtitui, quidquid ſupererit ex hæreditate ſua, aut ex bonis ſuis tempore mortis hæredis; ſi vero juſſit reſtitui deductis debitis & legatis, reſiduum hæreditatis erit fideicommiſſum univerſale; ſi vero juſſit reſtitui reſiduum bonorum ſimpliciter, fideicommiſſum eſt particulare. Peregr. *loc. cit. num.* 31. Item ſi hæreditatem ſuam poſt mortem hæredis diviſiſſet inter plures, ſecus ſi in quota inſtituit. Peregr. *n.* 39. *&* 40. *art.* 5.

§. III.

§. III.

De illis, quæ continent Fideicommiſſum univerſale, aut non continent.

11 Dicendum 1. fideicommiſſum univerſale non continere, quæ hæres gravatus habiturus erat, alio hærede exiſtente, niſi de illis nominatim teſtator rogaverit, juxta *L. ſequens quæſtio. ff. de leg.* 2. quia in his hæres alium habet titulum. Et ideo propriæ res hæredis non continentur fideicommiſſo univerſali. *L. Cohæredi. §. cum filiæ. ff. de vulgar.* neque credita, quæ hæres gravatus habebat contra teſtatorem. *L. ita tamen. ff. ad Trebell. & L. Lucius. §. Titia. ff. ad Trebell.* Item legitima debita gravati non continentur fideicommiſſo. Item non continentur donata hæredi, ſive donatio ſit valida, utpote facta extraneo, vel facta filiofam. ob benemerita, aut juramento confirmata, ſive fuerint donata cauſa mortis, quorum donatio morte donatoris confirmata fuit, dummodo pater filium, maritus uxorem in rebus ſic donatis nominatim non gravaverit; quia tunc valeret onus injunctum. *L. ſi quando. ff. de leg.* 1. ubi Caſtr. Bart. & alii. Alex. *conſ.* 10. *numer.* 9. *&* 10. *lib.* 1. Pariſ. *conſ.* 33. *num.* 78. Menoch. *de præſ. lib.* 4. *præſ.* 196. *num.* 8. Ita nec dos a marito uxori debita includitur in fideicommiſſo a marito injuncto per verba univerſalia uxori hæredi inſtitutæ. *L. cum pater §. fidei. ff. de leg.* 2. quamvis dotem uxori prælegaſſet in teſtamento. *L. Lucius. §. maritus ff. ad Trebell.* apud Peregr. *ut infra.* Item dos data, aut promiſſa a patre ſeu matre filiæ hæredi inſtitutæ & per fideicommiſſum univerſale gravatæ, niſi nominatim filia fuerit de ea rogata. *L. ſi. §. filiæ.* ubi Bart. *ff. de leg.* 2. Ita nec bona a patre filiæ relicta in cauſam dotis. Natta *conſ.* 255. *num.* 8. Ita nec feudalia aut emphyteutica. Peregr. *l. c. art.* 6. *a num.* 1.

12 Præterea non comprehenduntur in fideicommiſſo illa, quæ hæres habuit non ex judicio teſtatoris, ſed ex alia cauſa. *L. cum quis §. hoc amplius.* ubi Bart. *ff. de dote præleg.* quia in eo fideicommiſſarius non habet defuncti judicium, apud Peregr. *l. c. nu.* 7. Hinc fideicommiſſa, quæ debentur hæredi gravato ex cauſa præcedentis fideicommiſſi non includuntur in fideicommiſſo univerſali poſteriore, quia hæres illa non habet ex judicio defuncti. *L. unum ex familia. §.* 1. *ff. de leg.* 2. licet teſtator juſſerit hæredem approbare, & exequi in omnibus ſuum Teſtamentum. De qua materia plures caſus decidit Peregr. *l. c. n.* 9. *& ſeq.*

13 Ulterius ea, quæ ad extraneum hæredis hæredem tranſire non poſſunt, non continentur in reſtitutione fideicommiſſi univerſalis. *L. ſi patroni. ff. ad Trebell.* Alex. *conſ.* 91. *n.* 14. *libr.* 1. Lambertin. *de Jurepatron. lib.* 3. *art.* 2. *quæſt. princ. lib.* 1. *part.* 2. ubi de Jure ſepulchrorum, quod non tranſit ad extraneos hæredes, idem tradunt de feudis & conceſſionibus Principum. Mant. *de conject. ult. vol. lib.* 7. *tit.* 9. Ac hæc, quæ non tranſeunt in hæredem hæredis, non tranſeunt etiam in fideicommiſſarium univerſalem, qui eſt ſecundus hæres.

14 Ita illa, quæ ad hæredem perveniunt, non uti hæredem, ſed quia hæredem, non veniunt in fideicommiſſo univerſali, juxta *L. quia perinde. §.* 1. *ff. ad Trebell.* ubi jura ſepulchorum non tranſeunt ad fideicommiſſarium univerſalem, *L. ſi quis. ff. de relig. & ſumpt. fun.* Dicitur autem pervenire ad hæredem uti hæredem, quod pro portionibus hæreditariis defertur. Ad hæredem vero, quia hæredem, quod in ſolidum cuique etiam in minima parte hæredi ſcripto pertinet. *L. familiaria. & ſeq. ff. de relig. & ſumpt. fun.* Alex. *in L. quia perinde.* Ripa *in L. Centurio* 55. Lambert. *loc. cit.* Sic juſpatronatus libertorum, quia non defertur pro hæreditariis portionibus, ſed ſufficit titulus hæreditarius etiam in re certa. Bart. *in L. ut jurisjurandi. §. ſi liberi. ff. de oper. libert.* non tranſit in fideicommiſſarium. Ita juſpatronatus Eccleſiaſticum, quamvis tranſeat ad omnes hæredes etiam extraneos juxta gl. *in Clem. plures. de Jurepatr. & L. quia perinde.* Jaſ. & Dec. *in L. venia. C. de in jus vocand.* Dec. *conſ.* 149. *col.* 1. Roch. *de jurepatr. in §. ipſe vel is. numer.* 17. Covar. *var. reſ. lib.* 2. *cap.* 18. *num.* 6. Lamb. *de jurepatr. p.* 2. *lib.* 1. *quæſt.* 2. *art.* 1. *num.* 15. quod tranſit ad quemlibet hæredem in ſolidum, & non pro rata hæreditaria, & ideo non tranſit ad hæredes uti hæredes, ſed quia hæredes, non tranſit in fideicommiſſarium univerſalem, ſed manet apud hæredem gravatum. Ita DD. communiter apud Peregr. *de fideic. art.* 6. *nu.* 37. Vide *Juſpatronatus. n.* 103.

15 Ulterius, quæ non ſpectant ad commodum pecuniarium, non tranſeunt in fideicommiſſarium, ſed manent apud hæredem, uti jura ſepulchrorum, Juſpatronatus Eccleſiaſticum, item libert. quæ non ſpectant ad commodum burſale. *cap. quanto. de Jud.* Ita dignitates, honores, inſignia non tranſeunt in fideicommiſſarium univerſalem. Peregr. *l. c. art.* 6. *n.* 38.

16 Tandem in fideicommiſſi reſtitutione veniunt ea, quæ ſunt in hæreditate tempore mortis teſtatoris & aditæ hæreditatis, non quæ poſtea acceſſerunt. *L.* 3. *ff. ad L. Falc. L. debitor. §. fin. & L. in fideicommiſſariam. §. quoties. &* L. *ita tamen. §. quoties. ff. ad Trebell.* ubi fructus, pendente fideicommiſſi conditione percepti a gravato non reſtituuntur fideicommiſſario. Menoch. *loc. cit. præſ.* 196. *num.* 1. Crav. *conſ.* 144. *nu.* 4. Peregr. *loc. cit. num.* 39. qui citat Imol. Socin. & Ruin. Hinc actiones quæſitæ per hæredem poſt aditam hæreditatem, quamvis fuerint acquiſitæ ex cauſa hæreditatis, non tranſeunt in fideicommiſſarium, niſi cedantur. *L. ſi hæres pecuniam. &* L. *cum hæreditas. ff. ad Trebell.*

17 Prælegatum hæredi univerſaliter inſtituto ſoli relictum, quamvis fuerit per fideicommiſſum gravatus, non continetur in fideicommiſſo, niſi teſtator ſpecialiter aliter ſtatuerit; quia alias teſtator prælegando feciſſet actum fruſtratorium, in ultimis autem voluntatibus generaliter in quacumque materia verba debent intelligi cum aliquo effectu operandi. *L. ſi quando.* ubi Bart. & DD. *ff. de leg.* 1. Cravetta *conſ.* 135. *n.* 24. Bald. *in L.* 1. *ff. de eo, quod met. cauſ.* Curt. ſen. *conſ.* 29. *n.* 4. Pereg. *de fideic. art.* 7. *n.* 16. *&* 17.

§. IV.

An incrementum accedens rebus fideicommiſſariis pendente fideicommiſſi conditione ſit reſtituendum Fideicommiſſario?

18 Incrementa alia ſunt juris, alia facti. Quæ ſunt juris, procedunt aut ex teſtamento, uti titulo prælegati, ſubſtitutionis, aut juris accreſcendi ex ordinatione teſtatoris aliquid accedit hæredi univerſali gravato per fideicommiſſum univerſale. De quibus jam dictum fuit, & Peregr. *de fideic. art.* 8. *&* 9. Incrementum juris extra teſtamentum conſiderari poteſt in conſolidatione juris directi ad utile, & e contra, ut ſi conſolidatio contingat ex facto ipſius hæredis gravati, uti ſi ab emphyteuta emit ſuum jus utile, aut cum res accedit ex pacto defuncti, aut ex Legis diſpoſitione, aut ex re ipſa hæreditaria; & tunc acquiſita pendente conditione fideicommiſſi ex rebus ipſis hæreditariis cedunt lucro hæredis, tanquam fructus naturales, vel induſtriales, uti penſiones domorum, mercedes ſervorum, & jumentorum, item laudemia, renovationes inveſtiturarum, pœnæ, mulctæ, bonorum confiſcationes, & quæcumque emolumenta ex juriſdictione provenientia. Si vero hæres acquirit res concurrente facto teſtatoris, vel auctorum ſuorum, uti ſi res emphyteutica & feudalis finita generatione ad Dominum redit, & tunc res acquiritur hæreditati ad commodum etiam fideicommiſſarii. Vide Peregr. *de fideicom. art.* 10. *n.* 6. *&* 7. *& ſeq.*

19 Quid vero dicendum ſit de augmento ex præſcriptione, utrum acquiratur hæreditati, quia defunctus cœpit præſcribere, an hæredi, quia præſcriptionem complevit? Vide Peregr. *loc. cit. num.* 11. pro hærede conſulentem ex authoritate Bald. *conſ.* 272. Cagnol. *in L.* 1. *num.* 28. *ff. de orig. Jur.* Tiraquel. *de retract. lignag. §.* 1. *gl.* 7. *num.* 45. & pro defuncto conſulentem ad favorem hæreditatis ex *L. veniunt. & L. ſeq. ff. famil. erciſc.* ubi res per hæredes bona fide uſucapta ex perſona defuncti veniunt in judicio famil. erciſcundæ, & quia origo cujuſque rei ſpectanda eſt. *L. ſi id quod. ff. de donat.*

20 Sed quid dicendum de accremento per alluvionem pendente fideicommiſſi conditione, ceditne hæredi gravato,

vato, vel fideicommiſſario? Videtur concludendum pro hærede, quia pendente conditione eſt Dominus & poſſeſſor rei. *L. fin. C. commun. de legat.* ergo illi acquiritur; quia alluvio acquirit Domino, & poſſeſſori rei, cui adjicit. *L. idem eſt. ff. de rei vendic. L. inſula. ff. de acquir. rer. dominio*. Tum quia augmentum ſeparabile non auget rem, cui accedit. *L. in agris. ff. de acquir. rer. domin.* & ideo hortus emptus ad uſum domus feudalis non efficitur feudalis. Bald. *in L. 1. §. 6. ff. de rer. diviſ.* Tiraquel. *de retract. lignag. §. 32. gl. 1. num. 77.* tum quia Decimæ conceſſæ Laicis non referuntur ad novalia aucta per alluvionem. DD. apud Peregr. *loc. cit. art. 30. num. 20. & 21.* Et emptor, cui pendente termino de retrovendendo per alluvionem aliquid accrevit & acquiſivit, in retrovenditione non tenetur reſtituere. Menoch. *conſ. 26. per tot.* Cachet. *conſ.* 48. Theſ. *dec.* 140. Peregr. *loc. cit. num.* 21. Sed contraria ſententia pro fideicommiſſario probari videtur *ex L. ſæpe. ff. de leg.* 3. quia alluvio adjicit inſeparabiliter, & facit eſſe ejuſdem conditionis, cujus eſt res, cui adjicitur, & ita accedit rei, ut eadem res & non nova videatur. *L. ex mille. §. quod ſi modo. ff. de evict.* & ita probat Cornel. *conſ. 15. n. 5.* Jaſon *in L. 1. col. 18. C. de jure emphyt.* Tiraquel. *de retract. convent. ad finem tit. num. 94.* Albert. Brun. *de augmen. concluſ. 16. lim. 5.* & hanc ſequitur Peregr. *loc. c. n. 25.* tanquam communiorem. Et quod dictum eſt de incremento, dicendum etiam eſt de decremento. Peregr. *num. 29.* niſi decrementum contingat facto ipſius hæredis. *L. Marcellus. §. res quæ. ad Trebellian.* ubi Bart. Ang. *num. 2.* Imol. *n. 9.* Caſtr. *n. 1.* Mant. *de conject. lib. 7. tit. 8. nu. 22.* Peregr. *l. c. n. 30.*

§. V.

Fideicommiſſum alicui relictum quando debeat exiſtere, ut debeatur?

21 Fideicommiſſum exſpirat, ſi fideicommiſſarius decedit in vita teſtatoris, nec tranſmittitur ad ſuos hæredes. *L. 1. §. & cum triplici. C. de caduc. toll.* quod etiam procedit, ſi ab hoſtibus eſſet captus, & ab illis non reverteretur, quia tunc fideicommiſſum relictum ei, qui in captivitate, non ſubſiſtit, ſicut non ſubſiſtit, ſi fuit relictum non exiſtenti in rerum natura. *L. penult. ff. de his, quæ pro non ſcript.*

22 Fideicommiſſum relictum illi, qui exiſtit tempore mortis teſtatoris, ſi fuit pure relictum, aut in diem certam a die mortis teſtatoris, etiam ante aditam hæreditatem, fideicommiſſario acquiritur quoad effectum tranſmiſſionis ad hæredes. *L. ſi poſt diem. ff. quando dies leg. ced. & L. 1. C. de caduc. toll. §. cum igitur.* & propterea fideicommiſſarius tunc decedens etiam ante agnitum fideicommiſſum, illud agnoſcendum tranſmittit ad ſuos hæredes. Bart. *in L. cum filiofam. num. 12. & 13. ff. de leg. 1.* & ibi Ripa. Dec. *conſ. 478.* Socin. jun. *conſ. 129. num. 15. lib. 1.* Natta *conſ. 471. num. 14.* Rol. *conſ. 40. num. 4. lib. 3.* Si vero fideicommiſſum fuit incertum, aut ad diem incertum, aut conditionale, ſi fideicommiſſarius decedit ante adventum conditionis & diei incertæ, evaneſcit. *L. 1. §. ſin autem ſub condit. C. de caduc. toll.* nec tranſmittitur ad hæredes. DD. cit. & Peregrin. *de fideicom. art. 22. n. 3. & 4.*

23 Fideicommiſſum relictum in diem certam, & pure conjunctis teſtatori veluti filijs, liberis, agnatis, cognatis &c. ſi hæc qualitas adfuit tempore teſtamenti, aut tempore ejus mortis, licet deſierit, debetur. *L. ſi cognatis. ff. de reb. dub.* ubi Bart. Menoch. *conſ. 106. n. 2. & 7.* Alex. & Jaſ. *in L. filiabus. ff. de leg. 1.* ſed quid ſi aliqui habuerunt qualitatem tempore teſtamenti, & alii tempore mortis, quinam erunt præferendi? Reſpondetur illum præferendum, qui habet qualitatem tempore teſtamenti. Menoch. *d. conſ. 106. num. 11. ex L. cum ita. §. in fideicommiſſo. ff. de leg. 2.* quia legata & fideicommiſſa ob affectionem relinqui ſolent. *L. nec adjecit. ff. pro ſoc.* circa ignotos vero, vel eos, qui mortui creduntur, affectio non conſideratur. *L. non eſt ferendus. ff. de tranſact.*

24 Fideicommiſſum relictum pure, vel in diem certam filiis agnatis aut cognatis alicujus extranei, in quos tanta non cadit affectio, prout in conjunctos teſtatori, non debetur, niſi illis, qui nati erant tempore teſtamenti, quibus teſtator potuit eſſe affectus, non vero natis poſt teſtamentum. Bart. *in d. L. ſi cognatis. & in L. ſi ita. ff. de auro & arg. leg.* ubi Socin. *n. 26.* Bald. *in L. prædia. C. de fideic.* Quod ſi tempore teſtamenti extraneus ille non habuiſſet cognatos, tunc intelligeretur de futuris. *L. ei quoque. ff. de pecul. leg.* Bart. *in d. L. ſi cognatis*. Et ideo legatum relictum Uxori Titii familiaris ipſius teſtatoris, qui tunc non habebat uxorem, debetur uxori, quam duxit poſt teſtamentum ſive in vita, ſive poſt mortem teſtatoris. Alex. *conſ. 171. n. 3. & 7.* Covar. *in cap. requiſiſti. num. 3. de teſtam.* Peregr. *de fideic. art. 22. n. 16.*

Fideicommiſſum relictum agnatis, cognatis, & familiæ, intelligitur de agnatis, cognatis, & familia teſtatoris, & non de extraneis. Bart. *in L. filiusfam. §. cum pater. ff. de leg. 1. & in L. peto. §. fratre. ff. de leg. 2.*, ſicut intelligitur fideicommiſſum relictum de rebus ipſius teſtatoris. Bart. *in L. cum in teſtamento. ff. de aur. & arg. leg.* quamvis res conſiſtant in genere, uti in frumento, vino, veſtibus, & ſimilibus, quia intelligitur de his, quæ teſtator habebat. Bart. *in L. 3. ff de vino, tritico, & oleo leg.* Pancirol. *conſ. 125. num. 2.* Peregr. *l. c. num. 20.* Et ideo rebus peremptis, perit legatum. Sed 25

Quæres, ſi teſtator loquitur de ſua familia, debetne intelligi de familia teſtatoris effective, hoc eſt de deſcendentibus a ſuo collonello tantum, an contentive, hoc eſt de omnibus illis, qui ſunt de familia inſpecto communi ſtipite. Bart. *l. c. §. fratre.* voluit debere intelligi de familia teſtatoris primo modo conſiderata, hoc eſt effective. Socin. apud Curt. ſen. *conſ. 40. nu. 14. & ſeq.* eo quod verba potius in ſpecie quam in genere accipienda ſint. *L. hoc legatum. ff. de leg. 3.* & ita tenuit etiam Ruin. *conſ. 153. lib. 2. nu. 10.* Pariſ. *conſ. 1. n. 59. lib. 3.* Socin. jun. *conſ. 97. n. 62. vol. 2.* Menoch. *conſ. 233. n. 15.* Contra vero quod tunc familia pro agnatione accipi debeat, & non tantum pro teſtatoris deſcendentia, probatur *ex L. fin. C. de V. S.* & tenuerunt Alex. *conſ. 213.* Dec. *conſ. 321. col. 2. & 3.* Socin. *conſ. 237. n. 4. lib. 2.* Corn. *conſ. 40. n. 16. vol. 2.* Pariſ. *conſ. 22. n. 62. lib. 3.* Gabr. *conſ. 132. nu. 58. & 59.* Mant. *de conject. lib. 8. tit. 12. n. 12.* Menoch. *conſ. 424. n. 12.* quam veriorem reputat Peregr. *de fideic. art. 22. n. 26.* 26

Fideicommiſſum a teſtatore relictum agnatis, cognatis, aut familiæ alicujus tertii, ſpectat ad omnes pro virili propinquiores & remotiores, ita ut concurrant, modo nati fuerint in vita teſtatoris. Bart. *in L. ſi cognatis. in fin.* ubi Socin. *n. 32.* Curt. jun. *in L. fin. C. de edil. edict.* Socin. *conſ. 12. col. 3.* Ruin. *conſ. 174. n. 9. lib. 2.* Peregrin. *l. c. n. 63.* niſi ex diſpoſitis conſtaret, quod teſtator voluerit illos vocare ordine ſucceſſivo. Peregr. *l. c.* & DD. cit. 27

Fideicommiſſum relictum Agnatis, cognatis, aut familiæ defuncti, ſi aliqui nominatim fuerunt vocati, ad illos pertinet, ſin minus, ad illos, qui proximiores ſunt defuncto, & poſt proximiores tranſit ad remotiores. *L. cum ita. §. in fideicom. & L. peto. §. fratre. ff. de leg. 2. & L. fin. C. de V. S.* Bart. *in d. L. ſi cognatis. ſub n. 3.* Peregr. *n. 64. verſ. circa.* 28

Fideicommiſſum relictum conditionaliter, aut in diem incertam debetur tantum tempore evenientis conditionis, & tunc cedit dies fideicommiſſi. *L. ſi poſt. & L. ſi dies. ff. quando dies leg. ced.* Caſtr. *conſ. 16. lib. 2.* Alex. *conſ. 26. lib. 3.* Ruin. *conſ. 22. n. 10.* Alex. *conſ. 32. nu. 13. lib. 9.* Socin. jun. *conſ. 126. num. 53. vol. 1.* Curt. jun. *conſ. 58.* & nati in vita teſtatoris exiſtentes tempore purificatæ conditionis tanquam magis dilecti præferuntur natis poſt mortem teſtatoris. Socin. jun. *conſ. 172. col. 1. & 2. lib. 2.* Cephal. *conſ. 318. n. 23.* Rimin. jun. *conſ. 75. n. 38.* Mant. *de conject. lib. 8. tit. 12. nu. 14.* Rol. *conſ. 70. n. 11. lib. 3.* apud Peregr. *l. c. num. 69.* Contra alios non paucos. *ibi n. 70.* 29

Fideicommiſſum conditionale, ſi fideicommiſſarius non eſt, vel ſaltem conceptus tempore purificatæ conditionis, ad illum non pertinet. Socin. *conſ. 113. col. 3. libr. 1.* Dec. *conſ. 253. col. fin.* Alex. *conſ. 22. col. 2. lib. 3.* Caſtr. *conſ. 16. col. penult. lib. 1.* Ruin. *conſ. 106. n. 6. & 10. lib. 2.* Socin. jun. *conſ. 274. n. 30. vol. 2.* Molin. *de major. Hiſpan. lib. 3. cap. 10.* Menoch. *conſ. 413. n. 17.* & alii apud Peregr. *de fideic. art. 22. nu. 72.* qui diverſas affert ſimil. *uſque ad n. 78.* 30

§. VI.

Digitized by Google

§. VI.

Fideicommiſſa ordinata favore deſcendentium & Agnatorum, an ſint perpetua vel temporalia?

31 Dicendum, ejuſmodi fideicommiſſa circumſcribi intra decimum gradum, *L. fin. ff. unde cognati*. Anchar. *conſ.* 94. apud Bald. *conſ.* 334. *in quæſt. lib.* 3. Caſtr. *conſ.* 383. *lib.* 1. Dec. *conſ.* 321. *col.* 21. Pariſ. *conſ.* 51. *n.* 8. *lib.* 2. Tiraquel. *de retract. lignag.* §. 1. *gl.* 9. *num.* 23. & 24. Cephal. *conſ.* 386. *num.* 24. Peregr. *de fideicom. art.* 30. *num.* 3. & *conſ.* 44. *lib.* 4. *num.* 5. niſi ex verbis teſtatoris deprehendatur, quod voluerit eſſe perpetuum. Curt. ſen. *conſ.* 40. & jun. *conſ.* 88. *n.* 2. Socin. jun. *conſ.* 140. *lib.* 3. Covar. *lib.* 3. *var. reſ. cap.* 5. *ſub num.* 4. Gabr. *conſ.* 13. *n.* 132. Petra *de fideic. quæſt.* 11. *nu.* 519. Cephal. *conſ.* 137. *an.* 38. Peregr. *loc. c. n.* 4. Sed

32 Quæres primo, en ejuſmodi fideicommiſſa terminentur tempore centum annorum. Affirmant aliqui, uti Cephal. *conſ.* 268. *n.* 25. Dec. *conſ.* 378. quia legatum relictum Eccleſiæ, Civitati, vel cauſæ piæ præſcribitur ſpatio centum annorum, ut ulterius non debeatur. Bart. *in L. ſi uſusfruct.* Petr. Anchar. & Barbat. *in cap. fin. de teſtam.* Petr. de Peruſ. *in tract. de port. can. cap.* 7. *princ.* Zabarell. *conſ.* 66. quia infinitas in omni materia vitanda eſt. *L. qui bona.* §. *fin. ff. de damn. infec. cap. cum in multis. de reſcript. in* 6. Dec. *conſ.* 321. *n.* 5. Nam omnium rerum corporalium finis aliquis eſt naturaliter, ergo etiam in actionibus, quia ars imitatur naturam. Tum quia ſpatium annorum centum longiſſimum eſt, & tanti temporis præſcriptio omnia jura evertit. Contra negant alii; quia ita ſuadet teſtatoris voluntas, & proprietas nominum, quæ etiam natos poſt centum annos comprehendunt, tum ob ampliſſimam poteſtatem, quam habent Teſtatores in teſtando & fideicommittendo a Lege. *L. verbis legis ff. de V. S.* tum quia in feudis perpetuus ſuccedendi ordo in infinitum admittitur. Bald. *in cap.* 1. *in tit. de feud. March.* & *cap.* 1. §. & *quia vidimus. tit. de his, qui feud. dare poſſ.* Curt. jun. *de feud.* 3. *part. princ. reg.* 2. Cephal. *conſ.* 133. *n.* 26. Socin. jun. *conſ.* 76. *num.* 71. *lib.* 1. Dec. *conſ.* 85. *col.* 2. Clar. *in* §. *feudum. quæſt.* 69. & 77. Covar. *var. reſ. lib.* 3. *cap.* 5. *n.* 4. Ad contraria reſpondent, legatum Eccleſiæ eſſe perpetuum, juxta *L. annuam. ff. de an. leg.* ita Peregr. *loc. cit. num.* 10. & *ſeq.* quæ tamen limitantur in fideicommiſſo ex cauſa prohibitæ alienationis in caſu alienationis ſecutæ.

33 Quæres ſecundo, an fideicommiſſa & legata tranſmittantur ad hæredes, & an cedi poſſint aliquo titulo? Dicendum 1. quod fideicommiſſa univerſalia aut particularia, quæ fideicommiſſariis aut legatariis non acquiruntur, hæredum gravatorum commodo cedunt. *L. heres meus. in princ. ff. de cond. & demonſtr.* Jaſ. *in L. illud. n.* 5. *ff. de V. O.* Dec. *conſ.* 617. Peregrin. *de fideic. art.* 16. *num.* 54. & *art.* 31. *n.* 1. Fideicommiſſa etiam univerſalia pure relicta etiam ante aditam hæreditatem per hæredum gravatum tranſmittuntur ad hæredes fideicommiſſarii. DD. apud Peregr. *loc. cit. n.* 3. multo magis poſt aditam hæreditatem. *L. cogi.* §. *Mecianus. ff. ad Trebell. L. a teſtatore. ff. de cond. & demonſtrat.* quia fideicommiſſarius etiam ante aditam hæreditatem habet jus a Lege quæſitum, ſcilicet officium Judicis, quo poteſt hæredem cogere, vel hæreditatem adire, aut reſtituere. Peregr. *loc. cit. n.* 4. Quando vero fideicommiſſum eſt conditionale, aut in diem incertum, quod idem eſt, quia dies incertus in ultimis voluntatibus facit conditionem. *L. dies incertus. ff. de cond. & demonſtr.* quamvis dies incertus adjiciatur executioni. & DD. apud Peregrin. *loc. cit. num.* 6. ſi fideicommiſſarius decedit ante purificatam conditionem, vel adventum diei, non tranſmittitur ad hæredes, licet ſint filii, aut deſcendentes, ut ex *L. hæredes mei,* §. *cum ita. ff. ad Trebell.* probat Peregr. *loc. cit.* ſive præmoriatur naturaliter, ſive civiliter. *L. ſi in perſona. C. de fideic.* Bart. *in d. L. ſi in perſona. C. de fideic.* Bart. *in l. ſi in perſona.* Alex. *conſ.* 92. *col.* 2. Sonin. Sen. *conſ.* 77. *n.* 3. *lib.* 1. Curt. ſen. *conſ.* 64. *col.* 17. Dec. *conſ.* 55. *col. penult.* Curt. jun. *conſ.* 1. *n.* 16. Socin. jun. *conſ.* 117. *lib.* 1. Gabr. *conſ.* 121. *n.* 29. Rol. *conſ.* 38. *n.* 2. *lib.* 4. Menoch. *conſ.* 95. *n.* 101. Natta *conſ.* 551. *n.* 20. Surd. *conſ.* 267. *n.* 38. Boer. *dec.* 354. *n.* 13. Ratio eſt, quia ſubſtitutio, quæ nondum competit, eſt extra noſtra bona. *L. ſubſtitutio. ff. de acquir. rer. domin.* niſi appareret ex voluntate teſtatoris expreſſa vel tacita, quod debeat tranſmitti, quia teſtator poteſt facere tranſmiſſibile, quod non eſt tranſmiſſibile. *L. ex facto. ff. de hered. inſtit.* Socin. jun. *conſ.* 63. *lib.* 4. Menoch. *conſ.* 209. *n.* 22. & alii multi apud Peregr. *loc. cit. n.* 9. & *conſ.* 43. *lib.* 3. *n.* 4. dummodo conjecturæ deſumantur ex ipſo teſtamento, & non extra teſtamentum, uti ſi de filiis & hæredibus ſubſtituti facta fuit in teſtamento mentio diſpoſitive.

§. VII.

Fideicommiſſaria bona vel res quando alienari poſſint?

Regula eſt, quod illa, quæ ſunt fideicommiſſo ſub- 34
jecta, alienari non poſſunt, quando fideicommiſſum eſt purum, & in diem certum, *L. fin.* §. *ſed quia noſtra. C. commun. de leg.* apud Peregrin. *de fideic. art.* 40. *n.* 10. quia abſurdum eſt, quod quis rem, quam in ſuis bonis non poſſidet, in alios transferre poſſit. Et quando gravatus reſtituere diſſipat bona reſtitutioni obnoxia; poteſt fideicommiſſarius univerſalis, aut particularis in diem vel ſub conditione illum cogere ad ſibi idonee ſatisdandum de legatis, & fideicommiſſis præſtandis. *L. hac ſtipulatio. ff. ut leg. nom. caut.* quam etiam cautionem præſtat legatarius vel fideicommiſſarius particularis rogatus de reſtituendo alteri. *L. peto.* §. *fratre.* & *L. cum pater.* §. *libertis. ff. de leg.* 2. apud Peregr. *loc. cit.* niſi fideicommiſſarius vel legatarius eam remittere velint.

Adſunt tamen caſus, in quibus gravatus res fideicom- 35
miſſarias alienare poteſt. Primo pro debitis ipſius teſtatoris, pro illius funere, aut pro legatis ab eo relictis perſolvendis, quamvis teſtator alienationem prohibuerit, quia talis alienatio eſt neceſſaria. *L. alienationes. ff. famil. erciſc.* Socin. *conſ.* 16. *n. n.* 12. *lib.* 3. Molin. *de primogen. Hiſp. lib.* 1. *cap.* 10. *n.* 1. Cephal. *conſ.* 13. *n.* 25. & 47. Craveta *conſ.* 215. *col.* 1. & DD. apud Peregr. *de fideic. art.* 40. *num* 18. etiam pro debito, quod Teſtator habet cum hærede gravato; quia potentius eſt æs alienum cum hærede, quam fideicommiſſum.

Secundo poſſunt alienari bona alienari prohibita pro 36
ære alieno ipſius hæredis. *L. peto.* §. *prædium. ff. de leg.* 2. quia alienationis prohibitio etiam facta ab homine intelligitur de voluntaria, non de neceſſaria; quia alienatio neceſſaria pœnam non habet. *cap. quod non eſt licitum, de R. J. in* 6. apud Peregr. *ut infra*, quem tamen textum non invenio in meis Decretalibus. Tiraq. *de retr.* §. 26. *gl.* 1. *n.* 12. Ruin. *conſ.* 93. Gabr. *conſ.* 123. *n.* 10. quamvis expreſſe prohibuiſſet alienari, & voluiſſet fideicommiſſaria bona in familia perpetuo manere, contra Alex. *conſ.* 23. Bald. *in auth. ei, qui jurat. C. de bon. auctor. Jud. poſſid. n.* 60. Sed Peregr. *loc. cit. n.* 21. ſtat cum priore, quæ eſt communis. Neque ad talem alienationem ob neceſſitatem eſt neceſſarium Judicis decretum, veluti in rebus minorum. Peregr. *n.* 23. Sed

Quæres primo. An ſit neceſſarium, quod ad inſtan- 37
tiam creditorum bona capiantur, & ſubhaſtentur, an vero hæres pro arbitrio ſuo poſſit procedere ad alienationem? Et negativa, quod bona non ſint de neceſſitate ſubhaſtanda videtur probari ex *L. pater filium.* eo quod ſit neceſſaria alienatio, videri poteſt Peregr. *loc. cit. n.* 25.

Quæres ſecundo. Quid ſi res fuit vendita majore pre- 38
tio quam erat æs alienum? Reſpondetur, quod ſi ex alienatione unius prædii poterat ſatisfieri creditoribus, & duo vendidit, tunc venditio ſecundi non valet, utpote extra cauſam permiſſam. Bart. *in L.* 1. §. *nuntiatio col.* 3. *ff. de oper. nov. nunt.* Decius *conſ.* 403. *num.* 18. aut pretium unius prædii fuit ſuperabundans, & tunc venditio valet niſi fuiſſet alienata domus antiqua familiæ vel locus dignus affectione fideicommiſſarii cum ex aliis bonis ſatisfieri æri alieno potuiſſet, quo caſu venditio retractari deberet. *Q. ſi emptionem ff. de minor.* Tiraquel. *de retract. in præfat. n.* 34. & §. 1. *gl.* 9. *num.* 164. quod idem dicendum eſt ſi prædium magni valoris pro modico ære alieno vendidiſſet. *L. magis puto.* §. *ſi prætor.* apud Peregrin. *de fideic. art.* 40. *nu.* 26. quia tunc reſtituto emptori pretio converſo in ſolutio-

nem;

nem creditorum hæreditariorum venditio retractari poterit. Gabr. *conſ.* 118. *n.* 5. Peregrin. *loc. cit.*

39 Quæres tertio. An fideicommiſſarius res alienatas per hæredem pro ſolutione creditorum repetere poſſit reſtituto pretio? Reſponſio eſt negativa, quia legitime quod ſuit factum, retractari non debet. *cap. factum legitime de R. J. in 6.* Jaſ. *conſ.* 161. *lib.* 4. Peregr. *loc. cit. art.* 42. *n.* 23.

40 Quæres quarto. An alienatio rei particulariter legatæ valeat in præjudicium legatarii, quamvis fuerit facta pro ſolutione creditorum? Bald. ad dubium reſpondet cum diſtinctione: aut alienatio ſuit facta ad inſtantiam creditorum authore prætore ſeu magiſtratu, & valet quia debitor fideicommittendo venditionem hanc impedire non potuit. *L. 1. & 2. C. de deb. vend. pign. imp. non poſ.* aut fuit facta ab hærede authoritate propria & non potuit fieri, ſi exſtabant alia bona hæreditaria, & ideo legatarius vendicare poteſt. ita diſtinguit Bald. *in L. fin.* §. *ſi & præfatam. C. de jure de lib.* 4. *quæſt.*

41 Quæres quinto. Quid ſi hæres non confecit inventarium ſolemne, poteſtne alienare bona fideicommiſſaria pro ſolutione æris alieni debiti a defuncto, ita ut alienatio a fideicommiſſario revocari non poſſit? Reſponſio eſt negativa, quia hæres non conficiens inventarium tenetur de ſuo ſolvere debita defuncti & legata ab illo relicta. Ita Peregr. *loc. cit. n.* 29 qui citat Bart. *in L. pater filium.*

42 Tertio poſſunt alienari bona ſubjecta fideicommiſſo pro legitima aut Trebellianica debita hæredi gravato ac pro creditis quæ hæres habet in hæreditate juxta *L. Marcellus.* §. *res quæ ff. ad Trebell.* Item ex cauſa permutationis aut commutationis pretii in alias res utiliores, aut magis commodas & proficuas. Caſtr. *conſ.* 269. Ruin. *conſ.* 118. *n.* 15. *lib.* 2. Socin. *jun. conſ.* 20. Decian. *conſ.* 55. *num.* 58. *lib.* 3. Petra. *de fideic. quæ.* 8. *n.* 525. Peregr. *loc. cit. n.* 31. *&* 32. niſi teſtator præciſe voluiſſet, imo prohibuiſſet ſua bona quovis modo alienari, quia voluntas teſtatoris omnino ſervanda eſt. *L. verbis legis ff. de V. S.* Petra. *loc. cit.* vel niſi ageretur de re certa quam teſtator in particulari prohibuit alienari. Petra. *loc. cit.* Peregr. *loc. cit. n.* 34. Tiraq. *de retrac. lignag.* §. 32. *gl.* 1. *n.* 10. *uſque ad* 26.

43 Quarto poſſunt alienari bona fideicommiſſi ex cauſa diviſionis inter cohæredes gravatos, & portio obveniens uni ex illis ſubjacet fideicommiſſo ſibi injuncto. Item cum res perituræ, aut deteriores futuræ eſſent. *gl. in L. Marcellus.* §. *res quæ. ff. ad Trebell.* aut res eſſent ſteriles, aut infructuoſæ, aut nimis ſumptuoſæ, aut oneroſæ, aut fortuitis caſibus ſubjectæ. Felin. *in cap. cum acceſſiſſent. n.* 20. *conſtit.* Pinell. *in L. 1. part.* 3. *n.* 26. *C. de bon. mat.* & alii apud Peregr. *loc. c. n.* 37. Item pro conſtitutione & reſtitutione dotis & donationis propter nuptias. *L. Mulier.* §. *cum proponeretur. ff. ad Trebell.* Peregr. *loc. cit. & art.* 42.

44 Sed quid ſi hæres ob juſtam cauſam ignorantiæ fideicommiſſi ſibi injuncti, emptore pariter ignorante fideicommiſſum, illud alienavit, valetne alienatio? Reſpondetur valere & quidem irrevocabiliter, ſervata fideicommiſſario actione contra hæredem pro pretio. *L. quidam.* §. *fin. ff. ad Trebell.* Bart. Imol. Caſtr. Alex. Socin. & alii *in L. Marcellus.* §. *res quæ.* apud Peregr. *de fideic. art.* 40. *n.* 38. Dec. *conſ.* 236. *n.* 7. *&* 8. Ruin. *conſ.* 66. Socin. jun. *conſ.* 129. *n.* 19. *lib.* 1. Gabr. *conſ.* 118. Curt. jun. *conſ.* 88. Menoch. *conſ.* 44. *n.* 16. Pretium vero, ad quod fideicommiſſarius habet actionem, eſt illud, quod fuit receptum, non ad illud, quod res valet tempore petitionis. DD. apud Peregr. *loc. cit. n.* 39. *verſ. dubium.*

45 Quinto, cum hæredi præcipitur reſtituere, quidquid tempore ejus mortis ſupererit in hæreditate; quia ex tacita permiſſione poterit gravatus alienare. *L. Titius. ff. ad Trebell.* dummodo fideicommiſſario remaneat quarta. *auth. Contra rogatus. C. ad Trebell.* Gabr. *conſ.* 99. *num.* 4. *lib.* 2. Cephal. *conſ.* 177. *n.* 10. *lib.* 2. Peregr. *loc. cit. n.* 40. An gravatus poſſit bona fideicommiſſo ſubjecta alienare, locare, compromittere. Vide Peregr. *de fideic. art.* 40. *a n.* 52. *uſque ad art.* 41.

§. VIII.

Utrum fideicommiſſum præſcribi poſſit?

Dicendum primo, fideicommiſſum non poteſt præſcri- 46
bi a gravato contra fideicommiſſarium ante adventum diei, vel conditionis fideicommiſſi, quia ante verificationem conditionis, vel adventum diei fideicommiſſarius agere non poteſt. DD. communiter apud Peregrin. *de fideicom. art.* 41. *num.* 3. ſed agere non valenti nulla currit præſcriptio. *L. 1.* §. *an. C. de an. except. L. 2. C. de bon. mat.* quare nec tertius, qui a gravato cauſam habet, præſcribere poteſt contra fideicommiſſarium, Et ita tenent omnes teſte Peregrin. *loc. cit. num.* 8. Currit tamen præſcriptio contra agere impeditum, ſi impedimentum potuit amoveri. Bart. *in L.* 3. §. *uſuras. ff. de contr. Jud. tut.* Rom. *conſ.* 9. Alex. *conſ.* 62. *col.* 2. Fel. *in cap. cum inter. col.* 10. *verb. quæro, utrum. de except. & in cap. ex tranſmiſſa col. 2. de præſcript. pr. par.* 6. *par. princ. n.* 23. Albert. Brunus *conſ.* 67. *col. ult.* & alii apud Peregr. *loc. c. n.* 9.

Secundo dicendum, quod poſt eventum caſus fidei- 47
commiſſi gravatus præſcribit contra legatarium & fideicommiſſarium ſpatio 30. vel 40. annor. quia hæc præſcriptio perimit omnes actiones perſonales, reales, & mixtas, ac officium Judicis. *L. cum notiſſimi. L. ſi quis emptionis. & L. omnes. C. de præſcript.* 30. *ann.* Neque excluditur præſcriptio ex *cap. malæ fidei*, quaſi hæres non præſtans legata aut fideicommiſſa ſit in mala fide, juxta *cap. fin. de præſcript. & in cap. poſſeſſor. de R. J. in* 6. quia hæc procedunt in Juribus nobis facto & re ipſa quæſitis, non vero in juribus, quæ nobis non competunt, niſi facta declaratione, ut in *L. 2. C. de jure emphyt.* & in fideicommiſſis & legatis, quæ effectualiter non acquiruntur, niſi prævia animi declaratione, & volentibus legatariis, & fideicommiſſariis. *L. cum pater.* §. *ſurdo. ff. de leg.* 2. Dec. *conſ.* 554. Bald. *conſ.* 224. Socin. *conſ.* 63. *col.* 3. Balb. *de præſcript.* 4. *par.* 5. *part. princ. quæſ.* 3. *n.* 8. & plures apud Peregr. *de fideic. art.* 41. *n.* 10. contra alios non paucos. Concluſio vero procedit data ſcientia ex parte fideicommiſſarii. Tertius Poſſeſſor habens cauſam ab hærede gravato in re legata, vel per fideicommiſſum relicta non præſcribit poſt caſum fideicommiſſi, ſive pure in diem, aut ſub conditione relicta fuerit ſpatio longi temporis adverſus fideicommiſſarium, *L. fin.* §. *ſed quia noſtra. C. commun. de leg.* quia titulus invalidatur ex illius legis auctoritate, & poſſeſſor ſine titulo longo tempore non præſcribit. *L. nullo. C. de præſcript. long. temp.* Limit. quia longiſſimo tempore 30. vel 40. annorum præſcribit, quia hæc præſcriptio titulum non requirit. *L. cum notiſſimi C. de preſcript.* Socin. ſen. *conſ.* 251. *col. penult.* Dec. *conſ.* 267. *n.* 4. Balb. *de præſcript.* 5. *par.* 5. *par. princ. quæſt.* 4. Natta *conſ.* 437. *n.* 4. Peregr. *loc. cit. num.* 14. Tertius autem poſſeſſor, qui habet in re legata, vel fideicommiſſa, legitimum titulum ab alio, quam ab hærede gravato præſcribit rem adverſus fideicommiſſarium poſt caſum fideicommiſſi longo tempore, quia titulus iſtius a lege non invalidatur. Corn. *conſ.* 304. *n.* 30. Gabr. *conſ.* 93. *n.* 20. *&* 24. *lib.* 2. & DD. apud Peregr. *loc. c. n.* 15. Dummodo interim fideicommiſſario fuerit nata actio, nam ſi nata non ſuit, neque centum annis præſcribit. Peregr. *loc. cit. verſ. quinta concluſio.* De qua materia plura videri poſſunt apud Fuſar. *de ſubſtit. quæſt.* 528. *per totam.*

§. IX.

Miſcellanea de Fideicommiſſis.

Fideicommiſſum non præſumitur, ſed ab allegante de- 48
bet probari. Ciarl. *controv. for. cap.* 11. Menoch. *de præſ. lib.* 4. *præſ.* 67. *n.* 1. *& ſeq.* quia eſt odioſum, inducitur ex conjecturis. DD. apud Ciarlin. *cap.* 88. *n.* 35. Fuſar. *de ſubſtit. quæſt.* 268. Peregrin. *de fideicom. a.* 5. Item ex prohibitione perpetua alienationis extra familiam. Fuſar. *de ſubſtit. quæſt.* 688. Ciarlin. *cap.* 11. *n.* 23. *&* 219. *num.* 32. & non tantum in caſum alienationis, ſed etiam mortis.

Fideicommiſſum abſolutum, & ſimplex inducitur et- 49
iam in caſum mortis ante caſum alienationis ex prohibitio-

bitione alienationis bonorum a teſtatore facta, ea adjecta cauſa, quia bona vult conſervari in familia. DD. apud Fachin. *lib.* 4. *cap.* 49. Mareſcot. *lib.* 2. *var. reſ. cap.* 103. ſi tamen prohibitio ſtat per ſe, ſecus ſi prohibitio eſt adjecta ſubſtitutioni pupillari. Rota apud Mareſcot. *loc. c. n.* 4. Altograd. jun. *controv.* 90. *num.* 15. Merlin. *dec.* 669. *num.* 4. Fuſar. *de ſubſtit. quæſt.* 688. *num.* 15. Peregrin. *de fideic. art.* 14. *num.* 10. Bich. *dec.* 129. *n.* 13.

50 Fideicommiſſum, & prohibitio alienationis ejuſdem uſque ad quem gradum extendatur, vide Fachin. *lib.* 4. *cap.* 100. ubi Maot. & alii, vide etiam Peregr. *loc. cit. art.* 30. *n.* 3. *& ſeq.* Eſt ſtricte interpretandum. Cyriac. *controv.* 635. Non dicitur univerſale, ſi bonorum pars fuit prælegata, & non tota hæreditas. Peregrin. *l. c. art.* 5.

51 Fideicommiſſum dicitur relictum pro conſervanda agnatione, cum fuerunt vocati deſcendentes maſculi. Tranched. *conſ.* 56. *n.* 21. Mant. *de conject. lib.* 8. *tit.* 11. Peregr. *de fideicom. art.* 26. *n.* 15. Fuſar. *de ſubſtit. quæſt.* 499. *n.* 15. *&* 29. Gratian. *diſc. for. cap.* 832. *n.* 11. *& ſeq.* Menoch. *de præſ. lib.* 4. *præſ.* 91. *n.* 8. Fuſar. *de ſubſtit. quæſt.* 499. *n.* 29. In contractu fieri poteſt ſaltem ex pacto. Peregr. *art.* 51. *n.* 2. Paſchal. *de patr. pot. part.* 1. *cap.* 9. *n.* 40. ubi Pratus. Fuſar. *loc. cit. q.* 14. Ofaſc. *dec.* 85. *n.* 7. Capon. *diſcept. for.* 320. Altograd. jun. *contr.* 52. *num.* 11. Noal. *de tranſmiſſ. caſ.* 1. *num.* 197.

52 Fideicommiſſum, in quo vocantur maſculi, non admittit maſculos deſcendentes ex fœminis. Mant. *de conject. lib.* 8. *tit. ult. n.* 20. Peregr. *art.* 26. Paſchal. *loc. cit.* vid. *Deſcenden.* & Tranched. *loc. cit.* qui id negat, ſi agnationis gratia fideicommiſſum fuit relictum, *n.* 15. qui citat Molin. *de primog. lib.* 3. *cap.* 5. *num.* 48. Mant. *de conject. lib.* 8. *tit.* 18. Mart. *de ſucceſ. part.* 1. *quæſt.* 1. *art.* 5. *n.* 2. Fuſar. *de ſubſtit. q.* 404. *n.* 7. niſi fideicommiſſum fuerit ordinatum a fœmina, juxta multos apud Peregr. *loc. cit. n.* 16. quamvis apud eundem etiam multi contrarium teneant.

53 Conditionale mortuo fideicommittente ante conditionis purificationem non tranſmittitur. Fachin. *lib.* 10. *cap.* 20. quamvis fuerit unitum cum jure accreſcendi. Idem dic, ſi ſubſtitutus fuit mortuus ante conditionis implementum, niſi appareat de contraria teſtatoris voluntate. Mareſcot. *lib.* 2. *var. reſ. cap.* 31. vide Cyriac. *controv.* 686. ubi quando ſit conditionale. Mareſcotus tamen *loc. cit. n.* 13. *& ſeq.* quando fideicommiſſum eſt conjunctum cum jure accreſcendi, defendit eſſe tranſmiſſibile, & citat Bald. Socin. Alex. Curt. & alios.

54 Conditionale, *ſi ſine liberis*, evaneſcit natis liberis, licet illi poſtmodum moriantur ſine filiis. Peregrin. *de fideicom. art.* 29. qui id limitare videtur, ſi fideicommiſſum fuit ordinatum favore agnationis & maſculorum, contra Fachin. *lib.* 13. *cap.* 25. & Theſ. *dec.* 270. *num.* 26. Purificatum per conditionis implementum tranſmittitur ad hæredes etiam ante agnitionem, quia fideicommiſſario ſtatim poſt mortem teſtatoris competit officium nobile Judicis, quod tranſmittitur. Fuſar. *loc. cit. quæſt.* 487. ubi DD. plena manu. Gomez *var. reſ. to.* 1. *cap.* 5. *n.* 5. Relictum in diem certum tranſmittitur, ſecus ſi fuit relictum in diem incertum, quia tunc redditur conditionale. *L. un. C. de caduc. tollen.* Fuſar. *quæſt.* 490.

55 Fideicommiſſum exſpirat, ſi fideicommiſſarius fuit mortuus ante gravatum; ſi tamen fideicommiſſum non eſt purum, ſed relictum in diem, vel ſub conditione. Fuſar. *quæſt.* 564. *&* 565. Non debetur hæreditate non adita, quia fideicommiſſum habet in ſe tacitam conditionem, *ſi hæres adiverit*, niſi adſit clauſula codicillaris; tunc enim cenſetur repetitum a venientibus ab inteſtato. Fuſar. *loc. cit.* ubi plures limit. Item ſi hæres eſt incapax hæreditati. Mareſc. *lib.* 2. *var. reſol. cap.* 31. *n.* 18. *&* 19. Noal. *de tranſmiſſ. cap.* 2. *&* 3.

56 Fideicommiſſum factum hæredi, *ſi ſine liberis deceſſerit*, eo cum filiis decedente, exſpirat, licet filii poſtmodum moriantur, adeo ut fideicommiſſum primo hæredi injunctum non cenſeatur repetitum quoad ſecundum, & ſequentes. Graſſ. *in* §. *fideicommiſſum. q.* 8. *&* 33. Peregr. *de fideicom. art.* 15. *&* 29. *n.* 4. Fuſar. *q.* 460. apud quem innumeri. Sperell. *dec.* 151. Seraph. *deciſ.* 582. licet filii per unicum momentum ſupervixerint patri, quia in fideicommiſſis voluntariis conditio debet præciſe exiſtere, nec de caſu ad caſum extendi. Bart. *in leg. Gallus. ff. de liber. & poſthum.* & conditio inducit formam; forma vero debet ſtricte, & proprie impleri, maxime cum eſt ab homine data. Mantic. *de conject. lib.* 10. *tit.* 6. Maſcard. *de probat. concluſ.* 1265. nec teſtator velle præſumitur, quod non expreſſit. vide Sperell. *dec.* 152. *per tot.* Quæ omnia limita, cum contrarium ex teſtatoris voluntate non obſcure conjici poteſt. Sperell. *loc. cit.* ubi conjecturæ. Ciarlin. *cap.* 219. *n.* 45. Tranched. *conſ.* 71. Altograd. jun. *contr.* 64. ubi Saminiat. *conſ.* 8. Rota coram Merlin. *dec.* 83. *n.* 1. & coram Cavaler. *dec.* 481. *n.* 2. & coram Burat. *dec.* 820. Rota *dec.* 163. *n.* 2. *part.* 10. *recent.*

Fideicommiſſum petens ſub illa conditione, *ſi ſine liberis*, tenetur probare gravatum deceſſiſſe ſine liberis, quia quilibet actor tenetur probare fundamentum ſuæ intentionis. Fachin. *lib.* 6. *cap.* 44. qui citat Covat. *lib.* 2. *var. reſ. cap.* 7. *n.* 7. Imol. Alex. & alios, multi tamen apud eundem tenent contrarium. Mant. *de conject. lib.* 11. *tit.* 24. Maſcard. *de prob. concl.* 343. 57

Fideicommiſſum præſumitur injunctum illi, in dubio, coram quo, & in quo poteſt valere. Fuſar. *de ſubſtit. q.* 299. Clar. in §. *teſtamentum. q.* 72. Menoch. *conſ.* 144. *n.* 25. *& lib.* 4. *præſ.* 72. Trentacinq. *de ſubſtit. par.* 4. *cap.* 2. *n.* 21. apud Fuſar. *loc. c.* Relictum in primo teſtamento, non cenſetur repetitum in ſecundo, ſi de illo nulla fit mentio. Fuſarius *q.* 451. modo teſtamentum ſecundum ſit validum. Mant. *de conject. lib.* 12. *tit.* 1. *num.* 36. Cephal. *conſ.* 73. *n.* 1. Menoch. *conſ.* 1020. *n.* 25. *& de præſ. lib.* 1. *præſ.* 176. *n.* 5. Inducitur per quæcunque verba, ſi conſtat de mente teſtatoris. Sylvat. *l.* 1. *conſ.* 6. *n.* 7. Cum non fuit expreſſa perſona, cui debeat reſtitui, debetur venientibus ab inteſtato. Peregrin. *de fideicom. art.* 2. *n.* 14. Si vero perſona, cui fuit relictum, non eſt omnino incerta, ſed dubia, ille admittitur, qui ſe magis amicum teſtatoris probaverit. Fuſar. *q.* 468. 58

Relictum proximo, debetur proximo defuncti, ſeu teſtatoris, non gravati, quia in fideicommiſſis ſucceditur teſtatori, non gravato. Mantic. *de conject. lib.* 8. *tit.* 10. Theſ. *dec.* 64. Fuſar. *q.* 242. *n.* 97. Cyriac. *controv.* 269. *n.* 1. Merlin. *dec.* 520. Ciarlin. *cap.* 84. *num.* 6. Andreol. *contr. for.* 288. Gratian. *diſc. for. cap.* 493. Tranched. *conſ.* 66. ſed Marta *de ſucceſſ. legal. par.* 4. *q.* 10. *art.* 1. *n.* 16. & Peregr. *de fideic. art.* 20. contrariam ſententiam tenet. Rot. *dec.* 519. *per tot.* & apud Merlin. *dec.* 520. quæ limitat, & vult attendendas conjecturas teſtatoris, uti ſi teſtator vocavit plures hæredes, quorum deſcendentiam, & continuationem ſucceſſionis fuit contemplatus. Item ſi in caſum delicti voluit bona tranſire ad ejus filios, aut vocatio fuit facta in tempus remotiſſimum, quibus caſibus attenditur proximitas gravati, ſecus ſi fit tranſitus de linea ad lineam. Kenipſchild. *de fideicom. cap.* 9. Card. de Luca *de fideicom. diſcurſ.* 23. Fuſar. *de ſubſtitut. quæſt.* 484. qui pluſimos citat, & ſi plures ſunt proximi, omnes ſuccedunt, de qua materia tamen vide citas Rotatas, ubi late. 59

Factum non dicitur de linea in lineam durante utraque, ſecus una deficiente, ſi fuerunt vocati omnes. Ciarlin. *cap.* 11. *n.* 34. Item ſi fideicommiſſum eſt perpetuum, & tranſit de hærede in hæredem. Sylvat. *lib.* 1. *conſ.* 53. 60

Dicitur perpetuum, ſi fuerunt inſtituti hæredes filii, & eorum deſcendentes in infinitum. Item ſi unus fuit inſtitutus, & dein alter. Item ex clauſula codicillari per verba futuri temporis. Vide *Inſtitutio*, *& Clauſula.* Item, cum teſtator voluit ſua bona perpetuo manere in familia. Fuſar. *q.* 382. *&* 480. *n.* 67. Ciarlin. *cap.* 11. *n.* 35. Item ex prohibitione alienationis extra familiam. Plura vide apud Merlin. *deciſ.* 654. *per totam*, dummodo prohibitio fuerit facta ex cauſa. Ciarl. *cap.* 219. *num.* 136. 61

Reciprocum non inducitur inter vocatos nomine collectivo ſub qualitate maſculinitatis pro conſervanda agnatione. Fuſarius *q.* 475. *&* 179. *n.* 115. Non reſultat inter plures prohibitos alienare. Communior apud Fuſar. *q.* 689. niſi prohibitio eſſet realis facta favore certæ perſonæ, uti maſculorum, quia tunc res tranſit cum ſuo onere. Non competit fideicommiſſario ante agnitionem. Fuſar. *quæſt.* 486. Peregr. *de fideicomm. art.* 2. *num.* 63. Non tranſit in Eccleſiam vel Civitatem 62

tatem ſine traditione vel reſtitutione. Fachin. *lib.* 8. *cap.* 38.

63 Fideicommiſſum manet etiam teſtamento rupto ex cauſa præteritionis, etiam in præteritione poſthumi ſcienter facta, virtute clauſulæ codicill. Clar. *in* §. *teſtam. quæſt.* 46. Craſſ. *eodem tract. quæſt.* 50. Menoch. *de præſ. lib.* 4. *præſ.* 32. *n.* 4. Mant. *de conject. lib.* 1. *tit.* 1. *num.* 10. Toloſ. *quæſt.* 455. ſecus ſi præteritio fuit ignoranter facta. Fuſar. *quæſt.* 569. uti etiam debetur, cum teſtamentum ſuſtinetur favore piæ cauſæ. vide *Teſtamentum*.

64 Poteſt alienari pro conſtituenda dote in ſubſidium, cum alia bona deficiunt, etiam pro dotanda nepte, etiam pro ingreſſura Religionem, etiam pro impenſis nuptialibus moderatis, pro apparatibus mulierum, niſi teſtator prohibuerit, vel adeſſent fructus percepti ex fideicommiſſo, vel filia conſumpſerit legitimam. Sicut poteſt etiam alienari pro reſtituenda dote, niſi eſſet tantum confeſſata. Fuſar. *quæſt.* 532. Covar. *lib.* 3. *var. reſ. cap.* 6. *n.* 10. Mareſcot. *lib.* 2. *var. reſ. cap.* 69. Tranchedin. *conſ.* 55. *n.* 5. Theſ. *dec.* 192. *n.* 3. Surd. *dec.* 62. Rota *dec.* 131. & 889. *part.* 4. *in noviſſ.* Item pro donatione inter nuptias, pro redimendo gravato filio vel nepote ab hoſtibus, pro cauſa alimentorum etiam ſpurio debitorum, licet eſſent bona majoratus. Fuſar. *quæſt.* 536. Gabr. *conſ.* 153. *num.* 17. *lib.* 2. apud eumdem. Menoch. *conſ.* 247. *num.* 9. Honded. *conſ.* 72. *num.* 7. *lib.* 1. Graſſ. *in* §. *fideic. quæſt.* 57. *n.* 6. Surd. *de alim. tit.* 4. *quæſt.* 9. *n.* 38. Petra *de fideicom. quæſt.* 8. *num.* 480. niſi teſtator id expreſſe prohibuiſſet vel gravatus conſumpſiſſet legitimam male utendo; aut fideicommiſſum eſſet relictum ab alio, quam ab aſcendente, vel ab extraneo ex linea tranſverſali. Graſſ. *in* §. *feudum. quæſt.* 54. Covar. *loc. cit.* Fontanella *de pact. nupt. clauſ.* 5. *gl.* 1. *part.* 2. Surd. *de aliment. tit.* 1. *quæſt.* 27. Fuſar. 641. Capon. *diſc. for.* 320. Item poteſt alienari pro neceſſitatibus gravibus, & accidentibus gravati. Item remunerationis cauſa, non vero militiæ. Item pro emenda aliqua Dignitate filio gravato. Item ſtudiorum cauſa, licet teſtator non deſtinaſſet gravatum ſtudiis, & licet teſtator eſſet avus paternus, vel frater, qui non tenetur ad præſtanda alimenta nepoti. Fuſar. *quæſt.* 540. Capon. *diſcept. for.* 320. Menoch. *de præſ. lib.* 4. *præſ.* 191. *num.* 12. Paleot. *de not. & ſpur. cap.* 47. Item pro ære alieno a teſtatore contracto etiam ſine Judicis ſententia & decreto. Item quando non ſupereſt, cui ſubſtitutio fieri poſſit. Fuſar. *quæſt.* 550. Item pro legitima, Trebellianica, & aliis detractionibus. Item res perituræ, fictiles & ſumptuoſæ, vel una pro alterius utilitate, quia non alienanti perituras imputatur damnum, dummodo res, pro qua fit alienatio, ſit pretioſior, quæ tamen omnia procedunt in ſubſidium. vide Fachin. *lib.* 4. *cap.* 48. Ciatlin. *cap.* 62. *n.* 6. Theſ. *d.* 192. *n.* 11. Peregr. *de fideicom. art.* 42. *n.* 3. Menoch. *de præſ. lib.* 4. *præſ.* 189. *n.* 88. Rota *diverſ. dec.* 457. Fuſar. *de ſubſtit. quæſt.* 531. *per tot.* dummodo teſtator expreſſe non prohibuerit, ne poſſit alienari etiam pro dote. DD. ſupra cit.

65 Fideicommiſſum ob juſtam ignorantiam alienatum, a fideicommiſſario vindicari non poteſt contra emptorem, ſed hæredes venditoris debent ſolvere ejus pretium; ſi ſolvendo ſunt, ſi vero non ſunt ſolvendo, in ſubſidium poſſunt vendicare contra tertios poſſeſſores. *L. plane.* 97. §. *qui rogatus. ff. de leg.* 1. Limita primo in fideicommiſſo pure relicto; quia illius alienatio eſt nulla. Limit ſecundo, ſi res expreſſe fuit prohibita alienari. Fachin. *lib.* 5. *cap.* 28. Limit. tertio, ſi emptor ſcivit onus fideicommiſſi.

66 Fideicommiſſum videtur revocatum ob inimicitiam ſupervenientem. DD. apud Fuſar. *quæſt.* 573. Peregr. *de fideicom. art.* 18. *n.* 34. Mant. *de conject. lib.* 12. *tit.* 5. Gamma *dec. Luſit.* 206. *n.* 7. & inimicitia poteſt probari per duos teſtes, ſecus ob revocationem prohibitionis factæ in teſtamento codicillari; quia mutatio voluntatis non præſumitur. Maſcard. *de prob. concluſ.* 1416. Mant. *de conject. lib.* 12. *tit.* 2. Fuſar. *quæſt.* 569.

67 Relictum pluribus nomine collectivo ſucceſſive, non tranſmittitur. Altogad. jun. *controv.* 53. *n.* 12. & 15. Fuſar. *de ſubſtitut. quæſt.* 311. *n.* 12. Menoch. *conſ.* 400. Relictum fœminis, & earum deſcendentibus, an dicatur relictum ordine ſucceſſivo, & quid in fideicommiſſo relicto patri & filiis. Vide *Deſcendentes. Inſtitutio. Vocatio.*

Fideicommiſſum dicitur inſtitutum favore agnationis, 68
cum fuit relictum, ut bona conſerventur in familia. Item ſi habens agnatos proximiores, vocavit remotiores. Item cum teſtator vocavit per nomina civilia, & collectiva. Item cum vocavit maſculos excluſis fœminis. Item cum excluſit Clericos & Religioſos. Item cum fuit adjecta conditio, ut extranei aſſumant nomen familiæ. vide Fuſar. *quæſt.* 499. *n.* 13. & 26. qui citat Gabr. *conſ.* 132. *nu.* 40. *lib.* 1. Menoch. *conſ.* 775. *nu.* 20. Theſ. *dec.* 188. *n.* 15. Peregr. *de fideicom. art.* 25. *n.* 27. & multos alios.

Regulariter accipit interpretationem ab obſervatione 69
ſecuta. Fuſar. *quæſt.* 500. *n.* 1. Non poteſt pendere ab aliena voluntate & arbitrio. Idem *quæſt.* 503. non extinguitur per diviſionem. Menoch. *lib.* 3. *præſ.* 115. *n.* 9. Merlin. *dec.* 250. Bart. *in leg. qui Roma.* §. *duo fratres. n.* 10. *ff. de V. O.* Non poteſt vendi, nec cedi juxta *leg. Mulier. ff. de Jure dot.* Fuſar. *loc. c. quæſt.* 524. Neque locari ad longum tempus, ſed tantum ad breve. Limit pro redemptione filii vel patris captivi. Covar. *lib.* 2. *var. reſol. cap.* 16. *n.* 8. Peregr. *de fideic. art.* 42. *n.* 90. an poſſit præſcribi, vide *Præſcriptio*.

Fideicommiſſum non poteſt confiſcari, ſive fuerit in- 70
ductum ex obligatione reſtitutionis, ſive ex prohibitione alienationis. Fuſar. *de ſubſtit. quæſt.* 529. Socin. jun. *conſ.* 149. *lib.* 3. Rol. *conſ.* 31. *n.* 25. *lib.* 3. Menoch. *conſ.* 104. *n.* 9. Limit. quoad fructus, qui confiſcari poſſunt. Clar. *in* §. *quæſt.* 78. *verſ. Item quæro.* Petra *de fideicom. quæſt.* 3. *num.* 11. niſi in caſum delicti quis fuerit ſubſtitutus, quia tunc nec fructus fideicommiſſi confiſcari poſſunt, niſi prohibitio alienationis fuerit facta in contractu.

Fideicommiſſum poteſt reſtitui ante diei adventum, 71
ſi reſtitutio eſt facienda perſonæ certæ, & non incertæ, qualis eſt proximior, quia tunc eſt incertum, quis ſit futurus proximior tempore reſtitutionis. Fuſar. *de ſubſtit. quæſt.* 602. apud quem DD. & Rota *dec.* 468. *in noviſſ. part.* 4. & *in collectis* a Farin. *dec.* 263. *n.* 1. *part.* 1.

Fideicommiſſum in feudo fieri non poteſt ſine con- 72
ſenſu Domini directi, & inter comprehenſos. Peregr. *de fideicom. art.* 6. *n.* 25. aliter factum non valet. Capon. *diſc. for.* 389. Fuſar. *q.* 631. quod intellige de feudo ex pacto & providentia. Fuſar. *loc. cit.* Socin jun. *conſ.* 72. *col.* 2. *lib.* 1. Mant. *de conject. lib.* 7. *tit.* 9. Craſſ. *in* §. *fideicom. quæſt.* 50. *n.* 1. Menoch. *de præſ. lib.* 4. *præſ.* 197. *n.* 8. Nec ſufficit, quod fuerit petita confirmatio teſtamenti, niſi fuerit expreſſus illius tenor. Abb. *in cap. examinata. de confirm. ut l.* Seraph. *dec.* 981. *n.* 2. Minus valet conſenſus obtentus poſt mortem teſtatoris. Cacheran. *dec.* 119. Capon. *loc. cit.*

Fideicommiſſum relictum in teſtamento non ſolemni, 73
non debetur. *L. ſi veritas. L. ſi teſtamento. Cod. de fideicomm.* niſi hæres teſtatori promiſiſſet fideicommiſſum præſtare; tunc enim obligatur ex contractu: vel niſi fideicommiſſum eſſet relictum perſonæ conjunctæ, vel valde dilectæ. Fuſar. *q.* 564. *per totam*.

Fideicommiſſum reſolvitur, ſi gravatus ingreditur Mo- 74
naſterium, & bona illi relinquit, vel ſi ſit Sacerdos, & bona ſua dat Eccleſiæ, vel cauſæ piæ relinquit, quia Monaſterium habetur pro filio, & illud non poteſt excludi, alias excluſo habetetur pro non adjecta. §. *ſed & hoc præſenti. auth. de ſacroſ. Epiſc. cap. in præſentia. de prob.* dummodo non fuerint ſubſtituti deſcendentes, vel ſubſtitutio non fuerit facta cum clauſula: *ſi ſine filiis de proprio corpore natis*: tunc enim deſcendentes, quia illis hæreditas debetur Jure naturali, præferuntur, quia agitur de eorum damno vitando, ubi econtra in Eccleſia agitur de lucro captando. Sperell. *dec.* 153. *per tot.* Fuſar. *de fideicom. q.* 429. Vivius *commun. opin. opinion.* 841. *n.* 5. Marta *de ſucceſſ. leg. part.* 3. *quæſt.* 13. *art.* 4. *n.* 32. Mareſc. *lib.* 3. *var. reſ. cap.* 21. Mantic. *de conject. lib.* 11. *tit.* 7. Menoch. *de præſ. lib.* 4. *præſ.* 83. *n.* 66. Specul. *in tit. de ſtatu Monach.* §. *ult. quæſt.* 15. *n.* 20. Et loquendo de Clerico in majoribus conſtituto requiritur, quod omnia bona relinquat Eccleſiæ, vel in cauſam piam. DD. cit. & Gutierrez *can. quæſt. lib.* 1. *cap.* 32.

Fideicommiſſum perpetuum de mobilibus, quæ uſu 75
non conſumuntur, quæ comprehendat, vide Cyriac.

con-

Digitized by Google

controv. 16. Amiſſum probatur etiam per teſtes. Fuſar.
de ſubſtit. q. 283. contra Maſcard. Relictum ſub hac
forma: *ut hæres reſtituere teneatur*, *quidquid ſupererit*
ex hereditate, poteſt bona fide a gravato diminui,
dummodo reſervetur quarta fideicommiſſaria, excepto
tamen caſu dotis, donationis propter nuptias, propriæ
neceſſitatis, & redemptionis captivorum. vide *Gravatus*.

76 Fideicommiſſi nomine veniunt mobilia, ſe moven-
tia, pecuniæ, pretium mobilium, credita, fructus per-
cepti a teſtatore, ſi fideicommiſſum eſt purum, & etiam
percepti vel maturi tempore mortis teſtatoris, ſecus per-
cepti poſt ejus mortem. Fuſar. q. 625. & 626.

77 Fideicommiſſarius hæres alienantis non poteſt vendi-
care alienata. *L. utrumque. ff. de leg.* 2. DD. apud
Fuſar. q. 557. Gabr. *de R. J. concluſ.* 11. *n.* 6. Petra
de fideic. quaſt. 4. *num.* 315. Tiraquel. *de retract.* §. 1.
gl. 9. *num.* 44. Peregr. *de fideic. art.* 33. Fachin. *l.* 5.
contr. jur. cap. 19. Socin. jun. *conſ.* 107. *col.* 1. *lib.* 3.
licet bona eſſent primogenituræ. Ampl. etiam ad hære-
dem hæredis, licet fuiſſent prohibita alienari. Limita
primo in hærede non univerſali, ſed pro quota. Li-
mita ſecundo in hærede cum beneficio legis. Limit.
tertio cum gravatus non alienavit, ſed tantum conſen-
ſit, vel cum gravatus alienavit tantum jus ſuum. vid.
etiam Bich. *dec.* 32. *n.* 11. & ibi Rotam.

78 Agens contra tertios poſſeſſores, non tenetur prius
excutere alienantem. Fuſar. q. 558. Peregrin. *de fideic.*
art. 45. *num.* 15. & 16. Menoch. *de adipiſc. rem.* 1. *num.*
65. conſentiens alienationi prohibitæ fideicommiſſi ſibi
præjudicat, quia quilibet poteſt renunciare favori ſuo,
etiam tacite per taciturnitatem, maxime, ſi taciturnitas
eſt malitioſa. Limit. primo, ſi conſenſit ratione officii,
vel conſenſit ſuper actu revocabili, ut in teſtamento,
vel donatione cauſa mortis. Limit. ſecundo, ſi pœna
alienationi impoſita fuit in favorem tertii. Fuſat. q. 560.
& 719. Limit. tertio, ſi conſenſit ſalvo jure ſuo. Bo-
na a gravato alienata, non poteſt revocare ſtatim, ſi
fideicommiſſum eſt inductum poſt mortem, ſecus ſi eſt
inductum ex prohibitione alienationis, adeo ut emptor
poſſit hoc prætextu excuſare executionem contractus.
Habet immiſſionem *ex L. fin. Cod. de edict. D. Adriani*,
& ex remedio *Salviani*. Fuſar. q. 613. Rot. apud Mer-
lin. *dec.* 312. Menoch. *de adipiſc. rem.* 4. *n.* 199. Pe-
regr. *de fideic. art.* 44. *n.* 3. & 26. & *art.* 48. *n.* 55. Rota
recent. part. 1. *dec.* 131. *n.* 1. Rota apud Seraph. *dec.* 828.

79 Contraveniens voluntati teſtatoris privatur ipſo jure
fideicommiſſo poſt Judicis ſententiam, licet eſſet Ec-
cleſia. Fuſar. q. 582. & 583. ubi Abb. *in cap. verum*
col. 1. *de foro compet.* Felin. *in c. Rudolphus de reſcript.*
Dec. *conſ.* 2. *n.* 93. *lib.* 3. Gabr. *conſ.* 51. *n.* 34. *l.* 1. Menoch.
conſ. 99. *n.* 171. Magon. *dec. Flor.* 16. *n.* 47. niſi contraveniens
revocaverit factum, antequam alicui fuerit jus quæſi-
tum. Non poteſt teſtari in everſionem fideicommiſſi,
nec facere hæredes, niſi vocatos. Fuſar. q. 712. Quan-
do fideicommiſſum eſt purum, tenetur præſtare lega-
ta, non gravatus, Idem dic de ære alieno. Vide
Gravatus.

80 Fideicommiſſarius univerſalis tanquam ſucceſſor ne-
ceſſarius tenetur ſtare locationi factæ a gravato. *L. fi-*
liofamilias ff. ſolut. matr. §. *ſi vir.* Fuſar. q. 526. Ca-
roc. *de locat. tit. de ſucceſſ.* q. 12. Peregr. *de fideic. art.*
40. *num.* 92. Intrigal. *de ſucceſ. cent.* 3. *quaſt.* 78. *num.*
5. Corn. jun. *conſ.* 339. *num.* 6. facit expenſis legati
miſſarum pro rata temporis, quo poſſidet, alias ſolvit
hæres. Coſta *de port. rata.* q. 218. Cravet. *conſ.* 29.
ſcienter emens rem per fideicommiſſum relictam ab ex-
traneo, quæ non erat teſtatoris, non videtur renunciaſſe
fideicommiſſo. Fachin. *l.* 10. *c.* 52. ita non videtur renun-
tiare, ſi emit rem ab hærede pendente conditione fi-
deicommiſſo adjecta, ſecus, ſi res fuit pure relicta.
Emens vero a gravato videtur renuntiare. Fuſar. q.
598. Merlin. *de pignor. lib.* 4. *tit.* 5. q. 152. Mangil.
de evict. q. 109. Stail. *de ſalvian. interd. inſpect.* 3. *cap.*
4. *n.* 251. Peregr. *de fideicom. art.* 40. *n.* 84. ſi fideicom-
miſsum eſt purum aut purificatum. Menoch. *de praſ.*
lib. 3. *praſ.* 117. Abb. *conſ.* 11. *n.* 2. *lib.* 2. ſecus ſi non
erat purum, ſed conditionale.

81 Non habet ullam actionem de Jure Canonico ſecun-
dum DD. quos ſequitur Fachin. *lib.* 12. *cap.* 79. an-
te factam reſtitutionem: licet multi velint contrarium
apud Peregr. *de fideicom. art.* 2. An habeat tacitam
hypothecam pro reintegratione fideicommiſſi in bonis
hæredis, vide Cyriac. *contr.* 282. Repetit pro rata, quod
ſolvit. Coſta *de port. rata.* q. 19. Peregr. *art.* 4.

Ante diem fideicommiſſi gravatus dicitur proprieta- 82
rius, & pleno jure Dominus ſecundum præſentem ſta-
tum. Bald. *in L. voluntas. Cod. de fideicom.* Tiraquel.
de contr. convent. §. 2. *gl.* 1. Peregr. *de fideicomm. art.*
40. *a. n.* 6. Maſcard. *de prob. concl.* 1195. & ideo po-
teſt arbores incidere, modeſte tamen, & non in ſub-
verſionem fideicommiſſi, etiam frugiferas. Ciarl. *cap.* 51.
Menoch. *de arbit. caſ.* 78. Graſsus *de ſucceſſion. in* §. *legatum.*
q. 33.

Tenetur ſtare locationi per gravatum factæ bona fi- 83
de, ad modicum tempus. Caroc. *de locato part.* 2. *de*
poſſ. major. q. 1. & *part.* 4. *de ſucceſſ.* q. 10. Peregr. *de*
fideicom. art. 40. *a num.* 92. & 102. Graſsus *de ſucceſſ.* §.
fideicommiſſum. q. 59. Fuſar. q. 526. Peregr. Intrigl. *de*
ſubſtit. cent. 3. *quaſt.* 73. *n.* 143. non tantum pro pri-
mo anno, ſed etiam pro toto tempore locationis. Ciar-
lin. *cap.* 93. tenetur probare identitatem bonorum ſub-
jectorum, & qualiter, vide Rot. apud Merlin. *dec.* 294.
per totam Ludoviſ. *dec.* 172. *num.* 6. ubi Beltramin.
nu. 10. quod ſufficiat leviores probationes. Seraph. *dec.*
462. *num.* 8. Riminald. *conſ.* 254. *num.* 11. & ſuffi-
cit unus teſtis ad illam probandam concurrentibus ad-
miniculis & circumſtantiis facti. Farin. *de teſtib. quaſt.*
63. *n.* 35. Mant. *dec.* 325. *n.* 4. dummodo teſtis ſit
omni exceptione major. Non eſt immittendus in poſ-
ſeſſionem bonorum ſubjectorum, niſi citato prius poſ-
ſeſſore. Peregr. *de fideicom. art.* 48. *num.* 35. Menoch.
de adipiſc. remed. 6. *n.* 22. Ciarlio. *cap.* 93. *num.* 20.
& immiſsus auctore Prætore, citato hærede, eſt manu-
tenendus in fideicommiſso, ſi poſtea hæres velit im-
mitti, vel manuteneri. Caputaq. *dec.* 347. *par.* 2. Poſt.
de manut. obſ. 12. *n.* 16.

Fideicommiſsarius primus ad inſtantiam aliorum, te- 84
netur facere inventarium, ſi illud hæres neglexit. Fu-
ſar. q. 515. *num.* 5. Pereg. *de fideicom. art.* 40. *n.* 10.
Cephal. *conſ.* 381. *n.* 42. imo tenetur etiam reddere
rationem, & cavere aliis fideicommiſsariis de reſtitu-
endo fideicommiſso, eveniente conditione, niſi teſta-
tor hoc remiſerit, vel frater fratri fuerit gravatus, vel
pater, aut mater fuerint gravati reſtituere filiis: nam
iſti tantum tenentur promittere, niſi tranſiverint ad ſe-
cundas nuptias, tunc enim tenentur ſatiſdare.

Non poteſt capere poſseſſionem fideicommiſſi propria 85
auctoritate. Bart. *in L. filiam. ff. ad Trebell.* Mareſc. *lib.*
1. *var. reſ. cap.* 1. Rol. *conſ.* 78. *num.* 14. *lib.* 3. Decian.
conſ. 424. *n.* 14. Bart. & Caſtr. *in d. L. filiam.* neque eſt
legitimus contradictor contra hæredem ad impediendam
immiſſionem, licet in continenti doceat de jure ſuo,
quia non poſſidet. *L. fin. ubi DD. Cod. de edict. D.*
Adrian. Alex. *conſ.* 82. *n.* 2. & 4. Decian. *loc. c. num.*
15. Natta *conſ.* 223. *num.* 1. Surd. *conſ.* 73. *num.* 29.
& *dec.* 333. *num.* 8. Rot. apud Mareſc. *loc. c. n.* 2. li-
cet reſtitutio fideicommiſſi fiat ipſo jure, & licet fidei-
commiſsarius proteſtetur ſe id non facere animo inva-
dendi. Item licet ſtatutum vellet, quod poſseſſio de-
functi continuetur in hærede, & in fideicommiſsario,
quia ſtatutum intelligitur, quod prius debeat continua-
ri in hærede. Mareſc. *loc. cit.* Limita primo, in ſecun-
do fideicommiſsario. Limita ſecundo, cum hæres fecit
reſtitutionem verbalem, licet non realem. Limita ter-
tio, cum nullus exiſtit hæres. Limita quarto, cum te-
ſtator fideicommiſsario dedit licentiam capiendi poſseſ-
ſionem propria auctoritate, ſaltem tacitam, puta ſi a
teſtatore fideicommiſsarius fuit executor deputatus. Ma-
reſc. *loc. cit.* Fuſar. *de ſubſtit. quaſt.* 605. *num.* 59. Con-
ciol. *alleg.* 13. *num.* 33. Cyriac. *controv.* 13. *num.* 6. vide
etiam Bich. *dec.* 612. *n.* 18. Andreol. *controv.* 23. *n.* 24. Rota
apud Poſt. *de manuten. dec.* 485. *n.* 4. Pereg. *de fideic. art.* 47.
num. 41.

Agens ad fideicommiſsum certæ rei, debet probare 86
caſum fideicommiſſi eſse purificatum, & bona a ſe
prætenſa fuiſse in bonis fideicommittentis tempore reli-
cti fideicommiſſi. Burat. *deciſ.* 589. Maſcard. *de prob.*
concluſ. 727. Magon. *dec. Floren.* & *Lucen.* 46. Fuſat.
de ſubſtit. quaſt. 616. *num.* 1. Cyriac. *controv.* 204. *n.*
2. niſi teſtator aſseruerit talia bona eſse ſua, & velle
eſse ſubjecta fideicommiſso, vel eſse ſua tempore fidei-
commiſſi relicti. ita Peregrin. *de fideicom. art.* 44. Ca-
pon. *diſcept.* 271. quæ procedunt, quando agitur con-
tra hæredem gravatum, ſi vero agitur contra extraneum
poſ-

poſſidentem rem hæreditariam pro hærede, vel pro poſseſsore, ſufficit pariter rem repertam fuiſſe in hæreditate, ſi vero agitur contra extraneum poſſidentem cum titulo, nunc probari debet dominium teſtatoris. vide Fuſar. *de ſubſtit. quæſt.* 616. & 618. Peregr. *de fideic. art.* 44. *n.* 6. & 20. apud quos, quibus modis probetur.

87 Fideicommiſſarius univerſalis, ſi nullus appareat hæres, de cujus manu accipiat, mittitur in poſſeſſionem præmiſſa citatione edictali. Coſta *de ratione rata q.* 191.

88 Cum plures ſunt vocati ad fideicommiſſum, ſi alii nolunt petere, unus poteſt petere, ſed quomodo, vide Rotam apud Merlin. *dec.* 440. ubi Surd. *conſ.* 359. *n.* 25. ubi immittitur pro ſua parte.

89 Fideicommiſſarius poteſt agere contra hæredem actione reali & perſonali, & rei vendicatione. Ciarlin. *controv. for. cap.* 205. Fuſar. *de ſubſtit. q.* 611. *per totam* Peregr. *de fideic. art.* 45. *n.* 13. 18. & *ſeq.*

90 Fideicommiſſo non poteſt gravari exhæredatus. Fuſar. *de ſubſtit. q.* 294. niſi ſupra legitimam ei bona aliqua relicta fuiſſent.

91 Fideicommiſſo cenſetur renunciatum per diviſionem factam cum clauſulis generalibus, & prægnantibus. Fachin. *lib.* 5. *cap.* 20. alias non. Peregr. *de fideicom. art.* 52. *nu.* 18. Rota poſt Pajatell. *dec.* 9. & 10. Fuſar. *quæſt.* 593. *n.* 11.

92 Renunciari poteſt fideicommiſſo puro. Fuſar. *qu.* 587. non conditionali & in diem, quia juri, quod non eſt, non poteſt renunciari. *L. ita ſcriptum. ff. de leg.* 2. Abb. *in cap. ex multiplici. de decim.* Dec. *conſ.* 39. *n.* 24. *lib.* 2. Surd. *conſ.* 70. *n.* 4. *lib.* 1. Peregr. *de fideic. art.* 52. *n.* 10. Menoch. *de præſ. libr.* 3. *præſ.* 117. *num.* 14. Ruin. *conſ.* 12. *n.* 3. *lib.* 3. Fuſar. *l. c. nu.* 2. Lim. ſi renunciatio fit in judicio, & Judex nomine gravati abſentis illam acceptat, vel cum decreto judicis fuit facta. Lim. 2. ſi notarius vel alius pro abſente acceptet, & gravatus ratificet ante revocationem. Lim. 3. ſi fit in præſentia gravati, licet expreſſe non acceptet, quia præſumitur acceptare. Item ſi renunciatio fit in epiſtola directa; ad cujus manus pervenerit, item ſi renunciatio ſuit jurata, dummodo juramentum cadat ſuper jure futuro, ſecus ſi ſuper jure præſenti. Fuſar. *l. c.*

93 Fideicommiſſarius poteſt agere ad pretium bonorum fideicommiſſi a gravato alienatorum, vel ad bona alienata contra tertios poſſeſſores, quo caſu pretium bonorum alienatorum debetur una cum fructibus, quia pretium ſuccedit loco rei, & fructus debentur tanquam intereſse. *L. quidam. §. fi. ff. ad Trebell.* Buſat. *conſ.* 13. *n.* 74. Ottho *de fideic. q.* 47. *n.* 8. Rimin. *jun. conſ.* 131. *n.* 9. & *conſ.* 200. *n.* 13. Surd. *dec.* 29. *n.* 6. Rota *dec.* 192. *n.* 1. *part.* 2. *recent.* Bich. *dec.* 252. *n.* 4.

94 Item contra gravatum, qui ultra legitimam bona alienavit. *L. quidam. §. fi. ff. ad Trebell.* Fuſar. *de ſubſti. quæſt.* 558. *n.* 1. Bich. *dec.* 305. *n.* 24. Peregr. *de fideic. art.* 45. *n.* 15. & 16. Menoch. *de adipiſc. rem.* 1. *num.* 65. Cephal. *conſ.* 71.

95 Fideicommiſſarius licet conſentiens alienationi rei fideicommiſſariæ non poſſit agere contra eandem rem, tamen habet actionem ad pretium. Fuſar. *de ſubſtit. quæſt.* 560. *num.* 31. qui probat & limitat. Cyriacus *controv.* 15. *n.* 1. & *controv.* 475. *n.* 28. Rota *dec.* 788. *n.* 11. *par.* 1. *diverſ.* apud Bich. *dec.* 492. *n.* 2. & ſi conſenſit, ut pretium ſolveretur creditoribus gravati, cenſetur etiam ſuper eodem pretio hypothecam remiſiſſe favore creditorum. *L. ſicut. §. ſed ſi permiſerit. ff. quib. mod. pign. vel hypoth. ſolv.* Cavaller. *dec.* 528. *n.* 3. apud Bich. *loc. c. n.* 3.

96 Fideicommiſsarius non poteſt agere contra rem fideicommiſſi alienatam authoritate Papæ, ſeu Principis, ſed tantum ad inveſtimenta ejus loco ſubrogata. Peregr. *de fideicom. art.* 44. *n.* 30. Cyriac. *conſ.* 303. *n.* 37. Bich. *dec.* 98. *n.* 12. Molina *in tract. de major. to.* 3. *diſp.* 651. *n.* 8. Mant. *de conjet. lib.* 7. *c.* 8. *n.* 23. Menoch. *conſ.* 70.

97 Acquirit dominium bonorum emptorum ex pretin bonomm fideicommiſſi, & eorum loco ſubrogatorum, ſi ab initio ita fuit diſpoſitum. DD. *in L. imperator. §. ult. ff. de legat.* 2. Mant. *de conject. lib.* 7. *tit.* 8. *n.* 25. Salgad. *in labyr. credit. par.* 2. *cap.* 24. *n.* 29. Aymon. *conſ.* 295. & Rota coram Cerro apud Bich. *dec.* 627. *n.* 28.

98 Contra emptorem rei fideicommiſſariæ pro ſolvendo ære alieno teſtatoris, & pro legitima ac trebellianica hæredis gravati procedere non valet judicio ſummario, ſed via ordinaria, quia emptor eſt legitimus contradictor ad impediendam immiſſionem. Menoch. *de adipiſcen. remed.* 4. *n.* 610. Bich. *deciſ.* 559. niſi titulus poſſeſsoris detegatur in continenti, & clare nullus. Rol. *conſ.* 48. *num.* 12. *lib.* 1. Seraph. *deciſ.* 256. *num.* 1. Duran. *dec.* 430. *num.* 11.

Fideicommiſsarius tenetur reficere melioramenta fa- 99
cta in re fideicommiſso ſubjecta bona fide, ſi vult bona vendicare ſecundum æſtimationem faciendam tempore reſtitutionis fideicommiſſi, & ſi ob paupertatem non poteſt, tunc detracto valore rei, quod ſupereſt, ſpectant ad meliorantem. Mareſcot. *lib.* 2. *var. reſol. cap.* 114. *num.* 6. Rota *deciſ.* 64. *num.* 1. *part.* 4. *recent.* Bar. *in L. in fundo. num.* 6. *ff. de rei vendic.* Menoch. *de recuper. rem.* 15. *num.* 557. Peregr. *de fideicom. art.* 50. *nu.* 70. Seraphin. *dec.* 898. *n.* 1. Bich. *dec.* 129. *nu.* 22. Garz. *de expenſis. cap.* 1. *num.* 27. Afflict. *deciſ.* 23. *num.* 7. Gail. *lib.* 3. *obſ.* 121. *n.* 12. Theſ. *dec.* 251. *num.* 4.

Reficit expenſas, quas gravatus fecit in defendendo 100
fideicommiſso, dummodo illas probet, & quod fuerint factæ principaliter pro defenſione fideicommiſſi, & non pro excludendo Competitore ad propriam utilitatem. Afflict. *dec.* 121. *n.* 3. Felin. *in cap. ſuborta. n.* 2. *de re judic.* Burat. *deciſ.* 401. *n.* 17. Surd. *dec.* 191. *n.* 7. Beltramin. ad Ludoviſ. *dec.* 197. *num.* 6. Seraph. *dec.* 925. *n.* 5. & Rota poſt Seraph. *dec.* 517. *n.* 7. Bich. *dec.* 583. *n.* 2. Fuſar. *de ſubſtit. quæſt.* 670. *n.* 6. Peregr. *de fideic. art.* 50. *n.* 11

Fideicommiſsarius non excluditur a præſcriptione lon- 101
gi temporis, quibus agere potuit, & neglexit. Menoch. *conſ.* 847. *n.* 12. Gratian. *deciſ. Marchiæ.* 4. *n.* 10. Peregr. *de fideicom. art.* 41. *n.* 14. Fuſar. *de ſubſtitut. quæſt.* 524. *n.* 9. apud quos alii, ſecus vero longiſſimi temporis triginta vel quadraginta annorum, neque reſtituitur in integrum, quæ non competit ſcienti vel ſcire debenti. Menoch. *loc. cit.* Rota poſt tract. Statil. *de ſalv. interd. dec.* 255. *n.* 2. Cavaller. *dec.* 151. *nu.* 6. Bich. *dec.* 16. *n.* 14. Menoch. *l. c.* Cephal. *conſ.* 314. *n.* 19. Alba *conſ.* 19. *n.* 1. & DD. cit.

Fideicommiſsarius debet probare, quod res ſubjectæ 102
fideicommiſso fuerint in bonis teſtatoris fideicommittentis, quia aſſerenti incumbit onus probandi. *L. ei incumbit. ff. de probat.* Cravetta *conſ.* 61. *num.* 6. Decian. *conſ.* 75. *n.* 1. *lib.* 3. & quomodo probetur, vide Peregrin. *de fideicomm. art.* 44. *per totum.*

F I D E J U S S I O.

Praxis Fidejuſſionis.

§. I.

De Quidditate Fidejuſſionis; & natura.

Fidejuſſio eſt contractus, in quo quis ſuſcipit in ſe 1
obligationem alterius, Bonac. *de contr. diſp.* 3. *quæſt.* 9. *punct.* 1. Sine ſtipulatione non tenet. *L. blandius. Cod. de fidejuſſ.* Berlich. *part.* 2. *concluſ.* 26. Requirit ſcripturam. gloſ. *in cap.* 1. *de cenſib. in* 6. ſaltem ad probationem. Hering. *de fidejuſſor. cap.* 11. *num.* 11. Toſc. *litt. F. concluſ.* 291. Koebier. *de juriſd. Ordin. in exempt. part.* 1. *q.* 7. Tranched. *conſ.* 47. Hæc obligat, quoties ex contractu principalis oritur obligatio naturalis. Gomez *tom.* 1. *var. reſ. cap.* 13. Oinotom. *inſtic. de fidejuſſ. §. in omnes.* Pro filiofamilias, quando contractus cum eodem prohibetur ſimpliciter, eſt nulla: ſi vero prohibetur tantum reſpective, valet. Paſchal. *de patr. pot. part.* 1. *cap.* 6. *num.* 15. & 16. Uxoris pro marito non valet, etiam jurata, ſi eſt enormiter læſa; & hoc propter publicam utilitatem. Theſaur. *dec.* 223. *n.* 9. Sperel. *dec.* 164. *num.* 31. Mareſc. *lib.* 2. *var. reſ. cap.* 5. Paſchal. *de patr. pot. part.* 3. *cap.* 5. *num.* 15. & 16. Conciol. *alleg.* 76. Graſs. *de except. except.* 27. *num.* 17. Merlin. Pignat. *contr. for. cap.* 56. *num.* 2. Maur. *de fidejuſſ. part.* 2. *ſect.* 8. *cap.* 3. *n.* 9. Surd. *dec.* 164. *num.* 11. Rota apud Zachiam *de ſociet. dec.* 3. *num.* 2. & apud Duran. *dec.* 449. Cyriac. *controv.* 215. An pro excarcerando viro valeat, vide Cyriac. *contr.* 216. *n.* 9. & 11. In forma depoſiti valet. Rota poſt Conc. *de cenſ. dec.* 79. *num.* 6. & æquiparatur depoſito. De Judicatum ſolvendo non exſpirat elapſa inſtantia, ſi fuit data loco ſequeſtri. Tuſch. *litt. F. concl.* 326. Tranched. *conſ.* 110. *num.* 14.

Fa-

Digitized by Google

2 Facta in contractu locationis temporalis, eadem locatione finita, ceſſat. Theſ. *dec.* 125. & 212. Maurus *de fidejuſſor. ſect.* 5. *cap.* 2. *ſect.* 10. §. 33. Salgad. *in labyr. cred. part.* 1. *cap.* 34. Merlin. *de pignor. lib.* 3. *tit.* 1. *q.* 39. Tranched. *conſ.* 82. *n.* 1. licet fidejuſſor principaliter, & in ſolidum ſe obligarit. Limita, ſi contractus eſſet perpetuus, aut realis, qui tranſit in ſucceſſores, vel fidejuſſor ſe obligarit, donec contractus revocetur. Salgad. & Maur. *ll. cc.* Corruit, ſi perit hypotheca debitoris principalis. Merlin. *de pignor. lib.* 5. *tit.* 1. *q.* 8.

3 Fidejuſſio, etiam generaliſſima reſtringitur ad debita tempore fidejuſſionis exiſtentia, vel quæ habent cauſam ab illis, niſi aliud in contrarium appareat, & non ad diverſa, vel ſupervenientia. Altograd. jun. *contr.* 83. *n.* 22. Mantic. *de tacit. lib.* 16. *tit.* 14. Hering. *de fidejuſſ. cap.* 20. §. 26. Maur. *loc. cit. part.* 2. *ſect.* 5. *cap.* 2. Salgad. *loc. cit. part.* 1. *cap.* 9. nam verba generalia nil faciunt, cum intrat abſurdum.

4 In criminalibus, in quibus infertur pœna corporis, non admittitur, quia nemo eſt Dominus membrorum ſuorum. DD. apud Clarum *in* §. *fin. quæſt.* 46. *num.* 18. Gomez *to.* 3. *cap.* 9. *n.* 8. Covar. *lib.* 2. *var. reſol. cap.* 8. *n.* 8.

5 Illa, in qua fidejuſſor ſe obligavit ad plus quam principalis, ſecundum aliquos in nihilo valet, ſecundum alios vero non valet quoad exceſſum. P. Pirrhing. *lib.* 3. *tit.* 22. §. 1. *num.* 5. Fachin. *lib.* 8. *cap.* 51.

6 Fidejuſſio non obligat ad præſentandum Reum, ſi fuit mutatus ſtatus Rei, ut ſi fuit mortuus, vel infirmus. Capon. *diſcept. for.* 247. quia præceptum impoſſibile non obligat. Farin. *de carcer. quæſt.* 34. *num.* 54. ſi tamen fidejuſſor ſe obligavit ad præſentandum, vel ſolvendum, ſi non poteſt præſentare, tenetur ſolvere. Vivius *dec.* 485. Novar. *lib.* 2. *quæſt.* 12. Capon. *l. c.*

§. II.

Quotuplex ſit Fidejuſſio, & an ſit licita?

7 Alia eſt fidejuſſio, quæ interponitur in cauſa civili, alia in criminali. *tot. tit. ff. qui ſatiſdare cog. L. un. C. de ſatiſd.* Alia eſt voluntaria, alia neceſſaria; illa eſt, qua quis non adſtringitur, niſi voluntate ſua. *L. ff. fidejuſſor.* §. *neceſſaria.* ubi gl. ubi Bart. & Caſtr. *ff. qui ſatiſd. cog.* hæc eſt, ad quam quis aſtringitur a Magiſtratu vel Judice. Hering. *de fidejuſſ. cap.* 4. *num.* 8. alia eſt expreſſa, alia tacita. Bart. *in L. Reos. in princ. ff. de duob. reis.* Hering. *loc. cit. n.* 4.

8 Sed quoad tacitam ſubnaſcitur difficultas, utrum duo Rei invicem tacite pro ſe fidejubere dicantur. Affirmativam tenent Alex. *conſ.* 116. *col.* 1. *vol.* 6. Aret. *conſ.* 33. *col.* 3. & cenſentur etiam fidejuſſores quoad creditorem, ad hoc, ut habeant exceptionem excuſſionis, quia alter poteſt dicere: excutiatur ſumptibus meis ille, qui habuit pecuniam, quæ pervenit ad unum ex fidejuſſoribus. Bart. *in L.* 3. §. 1. *quæſt.* 7. *ff. de duob. reis.* Imola *in L. reos. col.* 5. *verſ.* 6. *addit. ff. de duob. reis.* Socin. *conſ.* 71. *col.* 1. Aym. *conſ.* 91. *n.* 4. Gabr. *lib.* 3. *de fidejuſſ. concluſ.* 2. *n.* 4. & 5. Hering. *de fidejuſſ. cap.* 4. *n.* 6.

9 Fidejuſſio alia eſt etiam judicialis, alia extrajudicialis; illa eſt, quæ fit in judicio, & proprie ſatiſdatio appellatur; hæc eſt, quæ fit in contractibus, ut cum quis in contractu pro debitore principali ſe obligat. Hering. *de fidejuſſ. cap.* 4. *num.* 11. qui citat Valent. Franc. *eod. tract. cap.* 1. *n.* 35. & *ſeq.*

10 Alia præterea fidejuſſio dicitur expromiſſoria, quando quis pro alterius obligatione principalem ſe conſtituit, qui non dicitur ſimplex fidejuſſor, ſed expromiſſor; alia eſt ſimplex, qua nimirum quis pro alio & cum alio ſe obligat juxta *L.* 5. §. *ſatis acceptio. ff. de V. O.* Hering. *loc. c. n.* 28.

11 Sed quæres, an licita ſit fidejuſſio? Videtur negative concludendum, quia fidem ſuam pro alio interponere eſt non tantum plenum periculis & damnoſum rei familiari, & domeſticæ, ſed etiam contra rationem & conſcientiam, quia proverb. 22. *verſ.* 26. & 27. fidejuſſio prohibetur his verbis: *noli eſſe cum his, qui defigunt manus ſuas, & qui vades ſe offerunt pro debitis, ſi enim non habes, unde ſolvas, quid cauſa eſt, ut tollat operimentum de cubili tuo?* & cap. 6. verſ. 1. & 2. *fili mi, ſi ſpoponderis pro amico tuo, defixiſti apud extraneum manum tuam, illaqueatus es verbis oris tui, & captus propriis ſermonibus.* Tum quia fidejuſſor confidit in carnem & ſanguinem, & ideo in hominem inſtabilem. Tum quia ſibi nimium fidit, promittendo ſibi certitudinem de contingentibus, quæ ex ſola Dei providentia pendent, contra Præceptum Domini, ne ſimus ſoliciti in craſtinum, tum quia nemo re ſua abuti debet. *L. ſed etſi.* §. *conſul. ff. de petit. hered.* & pro aliis fidejubere aliud non eſt, quam dilapidare. Jaſ. *in L. contra Juris.* §. *fin. ff. de pact.* Ripa *in L. ſi conſtante. n.* 38. *ff. ſol. matrim.* Cephal. *conſ.* 219. *n.* 26. *lib.* 2. Covar. *l.* 3. *var. reſ. cap.* 2. *n.* 6. Magon. *dec. Flor.* 57. *n.* 57. & *dec. Lucen.* 9. *n.* 12. Gail. *lib.* 2. *obſ.* 83. *n.* 15. Contrarium tamen, quod fidejuſſio ſit honeſta & licita, eſt verum, & vitæ ac commercio humano perquam neceſſaria. Et ſi pro ſecuritate cujuſcumque liciti contractus pignora licitia non ſunt, multo magis omni obligationi fidejuſſor accedere poterit, id quod patet etiam exemplo Judæ & Ruben fratrum Gen. 42. *verſ.* 37. Item Lucæ *cap.* 10. qui pro illo, qui inciderat in latrones, dedit fidejuſſorem, & S. Paulus ad Philemonem *verſ.* 19. fidejuſſit pro Oneſimo ſervo fugitivo illis verbis: *Ego Paulus ſcripſi manu mea, ego reddam.* Ad contraria reſpondetur, Salomonem non improbaſſe fidejuſſionem, ſed nimis frequentem & inconſultam reprobaſſe *proverb. cap.* 11. *verſ.* 15. quod idem reſponderi poteſt ad rationem primam & ſecundam.

Sed ſi quis juraverit, quod pro nemine velit fideju- 12
bere, ne repentinis rei familiaris damnis implicetur, ſi pro amico rogante fidejuſſerit? valebitne fidejuſſio, & erime obligatus? Et quidem quando Laicus juravit, juramentum tanquam illicitum & contra bonos mores non valet, & ita Oldrad. *conſ.* 96. ſed Marſil. *in rubr. de fidejuſſ. num.* 204. exiſtimat fidejuſſionem contra juramentum præſtitam non valere, nec obligare; & probare conatur ex *cap. licet mulieres. de jurejur. in* 6. & pro ſe citat Bart. *in L. ſi prædium. C. de jure dot.* Felin. *in cap. cum M. Ferrarien. col. penult. de conſtit.* Gail. *lib.* 2. *obſ.* 147. *n.* 18. & 19. Gabr. *de jurejur. concluſ.* 2. *lib.* 2. Contra Marſil. renuerunt verius alii, talem fidejuſſionem omnino valere non obſtante juramento de non fidejubendo. Ita Joan. And. *in addit. ad Speculat. tit. & rubr. de jurejur.* Gemin. *in cap. fin. de foro compet.* Archid. *in cap. non eſt contra.* 22. *quæſt.* 1. Barbat. *in cap. ſi vero il.* 1. *de jurejur.* Aufrer. *in addit. ad Capell. Tholoſ. dec.* 130. Maran. *in ſpec. aur. part.* 6. *act.* 9. *n.* 50. Covar. *in cap. quamvis. part.* 1. §. 6. *num.* 7. Hering. *de fidejuſſ. cap.* 1. *n.* 63. quia in neceſſitatibus proximo ſuccurrere debemus. *cap. paſce.* 86. *diſt.* & *cap. ſicut.* 46. *diſt.* ex lege charitatis. Nec tunc fidejubens fit perjurus, quia juramentum non eſt obligatorium contra bonos mores, & contra charitatem præſtitum juramentum juxta regulam vulgatam.

§. III.

Quid fidejubere ſint prohibiti?

Quemadmodum fidejubere omnes poſſunt, qui obli- 13
gare ſe poſſunt, ita fidejubere non poſſunt, qui obligare ſe non poſſunt, uti infantes, amentes, furioſi, & his ſimiles, neque pupilli ſine authoritate Tutoris. §. *neque.* 1. *Inſtit. de auth. Tutor.*

Prohibetur vero ſervus fidejubere ſine Domini con- 14
ſenſu, niſi ex re peculiari. *L. ſervus.* 20. & *L. ſed etſi.* 21. *ff. de fidejuſſ.* Hering. *de fidejuſſ. cap.* 7. & ſermo eſt de ſervis proprie dictis, & non de adſcriptitiis & originariis. Item minor habens Curatorem ſine ejus conſenſu fidejubere non poteſt, quod ſi Curatorem non habet, poteſt quidem fidejubere, & obligatur, ſed læſus reſtituitur in integrum. Gomez *to.* 2. *var. reſ. cap.* 13. *num.* 19. ſecundum quem præſumitur læſus, & probat ex *L. ait prætor.* §. *non ſolum. ff. de minor.* Molina *de Juſt. & Jur. diſp.* 540. *n.* 25. *L.* 3. *C. de in integr. reſtit.* Hering. *de fidejuſſ. cap.* 7. *n.* 86. Jaſ. *in L. videamus. num.* 17. *ff. de in lit. jur.* Caſtr. Alex. & alii *in L. puberes. num.* 101. *ff. de V. O.* Si autem minor ſe gerebat pro majore animo decipiendi adverſarium, obligatur, quia jura errantibus, non etiam fallentibus ſub-

veniunt. L. 2. C. ſi min. ſe major. dix. ceſſante vero dolo minoris is, qui cum ipſo contrahit, ſibi imputare debet, quod cum ipſo contraxerit, cujus conditionem ignorabat. L. qui cum alio. 20. ff. de R. J. & contrahens præſumitur ſcire, cum quo contrahat. Bald. in L. incivile. C. de furt. niſi habuiſſe ignorantiam probabilem probetur, ut quia pro majori publice reputabatur, quia tunc bona fide contrahens eſſet excuſandus. L. 3. ff. ad Maced. Caſtr. conſ. 274. Hering. loc. cit. a n. 100. ſi tamen minor etiam ſine Curatore fidejuſſionem juravit, teneretur illam ſervare ob juramenti religionem.

15 Etiam ebrius fidejubere non poteſt, & ſi poſt diſcuſſam ebrietatem illam non ratificavit, non obligatur. Bald. in cap. a crapula. de vita & honeſt. Clericorum. Ripa in L. fin. numer. 80. C. de revoc. don. Shrœder. de feud. part. 9. cap. 4. nu. 98. Hering. de fidejuſſ. cap. 7. num. 128. dummodo fuerit ita ebrius, ut ſui compos non fuerit, videri poteſt etiam Menoch. de arbitr. Jud. caſ. 326.

16 Ita nec prodigus, qui neque finem, neque tempus expenſarum habet, ſed bona ſua diſſipando prodigit, L. 1. C. de cur. furioſ. & in materia contractuum parum diſtat ab amente & furioſo, quidquid ſit in delictis, & quomodo prodigus quis probetur, tradit Gail. lib. 2. obſ. 83. n. 16. Maſcard. de prob. concluſ. 515.

17 Neque mutus omnino, & ſurdus omnino, quia talis verbis reſpondere ſtipulanti non poteſt, nec verba interrogantis audit, prout eſt neceſſarium in ſtipulationibus. Gomez var. reſ. tom. 2. cap. 9. n. 5. & alii apud Hering. l. c. n. 142. Neque refert, quod mutus & ſurdus hæreditatem acquirere poſſit. L. mutum. ff. de acquir. hered. quia ad acquirendam hæreditatem nec auditio, nec oratio requiritur. L. pro herede. ff. de acquir. hered. De quibus plura ſuis in locis.

18 Miles pariter fidejubere non poteſt. L. de die. §. 2. ff. qui ſatisd. cog. L. milites. ubi gl. C. de locat. Valent. Franc. cap. 2. num. 215. de fidejuſſ. & alii apud Hering. l. c. num. 160. niſi in rem ſuam fidejubeat, aut pro neceſſariis & ſanguine junctis. Limit. in veterano, qui juramento fuit ſolutus, vel qui poſt præſtitam fidejuſſionem fuit factus miles, quia tunc durat obligatio. Hering. num. 165. Item in illo, qui pro cauſa communi, puta pro ſua cohorte fidejubet, quia in conſequentiam in rem ſuam fidejubere videtur, aut creditor, cui miles pro fidejuſſore offertur, non contradicit, ſed illum acceptat; tunc enim fidejuſſor obligabitur. Idem num. 167.

19 Quod dictum fuit in milite, non procedit in Vaſallo; quia hic fidejubere non prohibetur; quia in bonis feudalibus executio fieri poteſt juxta Gail. libr. 1. obſ. 117. Coler. de proceſſ. execut. part. 2. cap. 3. n. 269. Schrœder. de feud. part. 8. cap. 1. Roſent. de feud. cap. 9. membr. 1. concluſ. 16. & 17. VVeſenbec. conſ. 50. n. 7. & alii apud Hering. de fidejuſſ. cap. 7. numer. 193. quia licet feudum alienari & pignorari ſit prohibitum, tamen commoditas percipiendorum fructuum concedi poteſt. Felin. in cap. plerumque. de reſcript. Bald. novel. in tract. de dote privil. 56. Jaſ. in L. filiusfam. §. divini. col. 11. lim. 12. ff. de leg. 1. Clar. in §. feud. quæſt. 31. n. 9.

20 Quid dicendum de Clericis? Reſpondetur & hos non poſſe fidejubere. cap. te quidem. 11. quæſt. 1. cap. 1. ubi Hoſt. Innoc. Joan. Andr. n. 6. & Imol. num. 3. c. quod quibuſdam. de fidejuſſ. Hering. de fidejuſſ. cap. 7. n. 236. qui quidem Clericus fidejuſſionibus inſerviens deponitur. can. 20. Apoſt. Diana part. 11. tract. 4. reſ. 31. Graſſ. de effect. Cleric. effect. 44. Martha de juriſd. part. 4. caſ. 105. Pyrrhus Maurus de fidejuſſor. part. 2. ſect. 8. cap. 12. Thom. del Bene de proclam. cap. 1. dubitat. 21. & alii apud Gonzal. lib. 3. decretal. tit. 22. num. 1. Limit. quod pro egenis, oppreſſis, & miſerabilibus perſonis fidejubere non prohibentur, ſed tantum ne ex aſſidua fidejuſſione negotiis ſæcularibus ſe immiſceant, & litibus implicentur, quæ ex ejuſmodi fidejuſſionibus oriri ſolent, ſicut nec prohibentur fidejubere pro Clericis, aut pro Eccleſia. gl. in cap. 4. de fidejuſſ. Abb. in cap. 2. eod. n. 1. ubi etiam Barb. n. 2.

Sed quæres, an fidejuſſio a Clerico in caſibus non permiſſis præſtita, valeat? Non valere videtur probari 1. quia actus contra juris prohibitionem celebratus pro infecto habetur. L. Juris. 7. §. 16. ff. de pact. tum quia per Novel. Juſtin. novel. 123. cap. 6. punitur Judex, qui Clerici fidejuſſionem approbaverit. Sed contraria, quod imo Clerici fidejuſſio valeat, eſt communis & verior, quam defendunt Gutiertez part. 1. de juram. cap. 72. Molin. de juſt. & jur. diſp. 540. Card. de Lugo de juſt. tom. 2. diſp. 32. ſect. 1. §. 2. n. 10. Dicaſtillo de juſt. lib. 2. tract. 16. diſp. 1. dub. 2. nu. 29. Diana part. 11. tract. 4. reſ. 31. quia multa in jure fieri vetantur, quæ tamen facta tenent. L. patre furioſo. ff. de his, qui ſunt ſui, vel alieni jur. L. ſi fundum. ff. de fund. dot. quod procedit in omnibus legibus imperfectis, puta, quæ actum prohibent, non autem irritant. ita Gonzal. d. lib. 3. decret. tit. 22. c. 1. n. 5. circa fin. Hering. l. c. n. 249.

Quod vero Clerici non poſſint fidejubere principaliter, limitatur prohibitio, quod procedat duntaxat quoad bona Eccleſiaſtica, puta quoad beneficia, & quoad redditus illorum, non vero quoad patrimonialia, vel quaſi, aut fructus etiam Eccleſiaſticos, quorum plenum acquiſivit dominium & adminiſtrationem. Hoſt. & Jo. And. in cap. 1. numer. 2. de fidejuſſ. Sylveſt. in verb. fidejuſſor. quæſt. Pirhing lib. 3. tit. 22. § 2. n. 12. 21

Quod vero attinet pœnam contra Clericos fidejuſſores in jure inflictam, illa non procedit, ſi ſemel aut admodum raro fidejuſſit etiam pro Laico. cap. 1. de fidejuſſ. quod prohibet, ne Clerici fidejuſſionibus inſerviant, quod verbum inſerviant continuationem, ſeu frequentiam importat, juxta gl. in dict. cap. 1. & Abb. ibidem n. 1. Præſertim ſi obligat bona ſua patrimonialia, vel quaſi tantum. 22

Prælatus vero Eccleſiæ fidejubere prohibetur pro alio ex redditibus ſuæ Eccleſiæ, niſi ex officio charitatis, & in modica quantitate, quod facere poteſt etiam non requiſito Capituli conſenſu, vel Conventus, ſi eſt Prælatus Regularis. Sylveſt. l. c. quæſt. 4. Sanz. lib. 6. moral. cap. 14. n. 39. nam ſicut donare poteſt juxta cap. 2. de donat. ita fidejubere non prohibetur, dummodo fiat ſine detrimento Eccleſiæ. 23

Porro multo magis fidejuſſio prohibetur Monachis & Religioſis, qui frequenter æquiparantur ſervis. Schneidevvin. in fin. numer. 4. Inſtit. de jure perſon. Valentin. Franc. de fidejuſſ. a numer. 218. Hering. eod. tract. cap. 7. num. 245. quia illorum voluntas dependet ab Abbatum ſeu Superiorum voluntate, & non habent velle, neque nolle. videri poteſt etiam Pirhing. loc. cit. n. 5. & ſeq. 24

Mulier fidejubere prohibetur & intercedere. L. de die §. 1. ff. qui ſatisdar. cog. L. 3. ff. de fidejuſſ. Carpan. ad ſtatut. Mediol. part. 1. cap. 44. numer. 29. ob ſexus imbecillitatem, & fluxam fidem procedentem a naturali inconſtantia. Barbat. conſ. 54. numer. 11. verſ. capio nunc. lib. 1. & ejuſmodi intercesſiones ſeu fidejuſſiones fuerunt etiam prohibitæ a S.C. Vellej. L. ult. §. ſi mulier. ff. ad Vellej. L. quidam. 29. §. ult. ff. ad Vellej. Eſt autem intercedere recipere alienam obligationem veterem aut novam. L. quamvis. §. 1. ff. ad Vellej. L. fœminis. C. eod. quam quidem mulieres aut participando, uti ſi fidejubeant pro alio, aut in ſe transferendo, uti ſi pro alio conſtituant aut expromittant. Et ſive mulier ſe obliget pro patre ſuo, filio, vel fratre, aut aliis conjunctis perſonis, habet beneficium L. 3. ſi paternam. C. ad Vellej. Bald. in auth. ſi qua mulier. C. ad Vellej. Theſ. dec. 223. n. 5. 25

Pro marito tamen, quamvis ille ſe obligare poſſit pro uxore, ſive in civili, ſive in criminali cauſa ſe obligare non poteſt. L. 3. C. ne uxor pro marito. L. 2. §. ult. ff. ad Vellej. ubi Jaſ. §. Prætor. ait. num. 3. Berous conſ. 48. vol. 1. de Amat. dec. 62. per tot. ne quidem per intermediam perſonam. L. ſi uxor. C. ad Vellej. Hering. loc. cit. num. 400. & ſeq. Imo neque cum marito ſe pro alio obligare poteſt. L. 4. C. eod. quia cum mulier ſe obligat una cum marito, præſumitur ſumma perveniſſe ad maritum, & ideo mulier, quæ interceſſit, non tenetur, niſi probetur, quod medietas ad illam pervenerit. auth. ſi qua mulier. ubi Bart. & Bald. C. ad Vellej. Menoch. de præſ. lib. 3. præſ. 22. Theſ. decſ. 222. n. 14. Amat. dec. 27. a n. 11. Honded. conſ. 45. vol. 1. Gamma dec. Luſit. 131. Fab. a monte de empt. & vendit. 3. quæſt. princ. n. 64. Cacher. dec. 140. Petr. de Ubald. in tr. de duob. fratr. 9. part. princ. n. 3. ſi vero probetur pecuniam in utilitatem mulieris fuiſſe converſam, vel ejuſdem veſtitu aut luxu dilapidatam, exceptione S.C. Vellej. ſe tueri non poteſt. Gail. libr. 2. obſ. 89. Honded. conſ. 45. n. 9. Hering. loc. cit. n. 405. quia mulier, quæ 26

cum

cum marito negotiatur, tenetur etiam ſolvere æs alienum mariti. Simon Piſtor. *conſ.* 3. *quæſt.* 1. *n.* 9. Gail. *lib.* 2. *obſ.* 90. *n.* 5. Gamm. *dec. Luſit.* 188. *num.* 1. Hering. *loc. cit. n.* 406.

27 Quod autem mulier exceptione S. C. Vell. tueri ſe poſſit in fidejubendo aut intercedendo ſuas habet exceptiones. 1. Si in rem & utilitatem ſuam ſe obligavit, veluti emendo hæreditatem, & æs alienum hæreditarium in ſe transferendo. Item pro fidejuſſore ſuo, aut Procuratore intercedendo, aut propter aliam evidentem utilitatem ſe obliget. *L.* 3. *L. aliquando. ff. ad Vellej.* Carpan. *ad ſtat. Mediol. part.* 1. *cap.* 44. *n.* 19. 2. Si mulier ſibi ipſi contrahat, conducat, permutet &c. & mutuam pecuniam accipiat a creditore ignorante, quod eam alii tradere velit, vel famulum ſuum contrahere jubeat; quia tunc mulier non decipitur, ſed decipere velle cenſetur. Imo ſi ante matrimonium contrahit aliquod debitum, de eodem ſolvendo fidejuſſoriam, vel juratoriam cautionem præſtare tenetur. Guido Papæ *dec.* 447. Borell. *controv.* 54. *n.* 3. alias nullus cum mulieribus contrahere vellet, quia ſciri non poteſt, quid ſint acturæ. *L.* 4. *L. ſi mulier.* 11. *& L. ſi Domina. ff. ad Vellej.* Coller. *in deciſ. Germ. dec.* 67. *n.* 41. *&* 42. Tertio, ſi mulier animo decipiendi, cum ſciret ſe non teneri, pro aliquo interceſſit. *L. ſi fidejuſſores, & ſeq. & L. ſi decipiendi. ff. ad Vallej.* Quarto, ſi fœmina major viginti quinque annis pro extraneo, vel marito ſolvat, quia S. C. Vellej. mulieri ſe obliganti, non autem donanti ſuccurrere voluit; quia mulier facilius ſe obligat, quam donet. *L. ſed ſi ego. & L.* 8. §. 5. *& L. debitrix. ff. ad Vellej.* Quinto ſi mulier pro interceſſione pretium accipit, & id ſufficienter probari poteſt. Menoch. *de præſ. l.* 3. *præſ.* 21. *n.* 4. Theſ. *dec.* 223. *n.* 15. Hering. *loc. c. n.* 433. & quale pretium debeat eſſe, ſeu quantum relinquitur Judicis arbitrio. Menoch. *de arb. caſ.* 234. *n.* 4. Et ſi inſtrumento publico a tribus teſtibus ſubſcripto dicatur mulierem accepiſſe pretium pro interceſſione, non admittitur mulier ad probandum contrarium, quia inſtrumentum habet pro ſe præſumptionem juris & de jure. *L. cum precibus. C. de prob.* Menoch. *de præſ. l.* 1. *quæſt.* 60. *&* 65. *n.* 8. etiamſi mulier quinque teſtes in contrarium producere vellet. Bal. *in L. teſtium. n.* 2. *C. de teſtib.* Alciat. *de præſ. in prælud.* §. *videndum.* 6. Menoch. *de præſ. lib.* 1. *quæſt.* 63. *n.* 1. *& lib.* 3. *præſ.* 21. *n.* 4. Hering. *de fidejuſſ. cap.* 7. *num.* 436. ſed textus *in L. cum precibus* contrarium decidere videtur, cui adſtipulatur Menoch. *lib. de præſ. d. quæſt.* 63. niſi ſtipulator, cui mulier fidejuſſit, judicialiter fateatur, mulierem non ſpe premii, ſed ſua ſponte interceſſiſſe. DD. cit. *ll. cc.* & Cephal. *conſ.* 101. *n.* 27. *l.* 1. Sexto, ſi mulier major 25. annis pro qualibet muliere, cum qua matrimonium contrahi poteſt, dotem promiſit, quia tunc promiſſionem ſuam adimplere tenetur. *L. ult. C. ad Vellej.* ſive quæ nubere debet, ſit filia, ſive extranea. Bald. *novel. de dote. part.* 6. *privil.* 12. Theſ. *dec.* 223. *nu.* 15. Natta *conſ.* 52. *num.* 15. *lib.* 1. Cephal. *conſ.* 408. *n.* 9. *verſ.* 10. *l.* 3. Surd. *dec.* 164. *n.* 3. Honded. *conſ.* 45. *n.* 23. Amat. *dec.* 43. *n.* 11. Vinc. de Franc. *dec.* 237. Hering. *loc. cit. n.* 453. Plures limit. videri poſſunt apud eundem Hering. *num. ſeq.* Poteſt tamen mulier renuntiare S. C. Vellej. ſi fuerit certiorata, vel ſi non fuit certiorata, renuntiationem juravit, quia juramentum ſupplet renuntiationem. Hering. *de fidejuſſ. cap.* 7. *n.* 507. *& ſeq.*

28 Filiusfam. ſi ſit major 25. ann. non prohibetur pro aliis fidejubere. *L. nulla. C. quod cum eo.* Hering. *loc. cit. n.* 327. quia filiusfam. ex omnibus cauſis obligatur tanquam paterfam. *L. filiusfam.* 38. *ff. de oblig. & act. L. tam ex contract. ff. de Jud. L. ſi quis cum filio.* 45. *ff. de pecul.* niſi eſſet ſtudioſus, quia privilegio fori gaudet. Specul. *in tit. de ſatiſd.* §. *Dicto. n.* 8. Rebuff. *de privil. ſcholar. privil.* 171. niſi tamen ſtudioſus privilegio ſuo renuntiaſſet; poteſt autem fidejubere non tantum pro ſuis, ſed etiam extraneis. Hering. *loc. cit.* & DD. apud illum contra alios.

29 Obſides & captivi fidejubere non poſſunt, quia civiliter dicuntur mortui, nullis negotiis ſe immiſcere poſſunt, quæ procedunt olim, non hodie, quo tempore obſides non amittunt libertatem. Hering. *loc. cit. num.* 538. *& ſeq.*

§. IV.

Quinam poſſint, & teneantur dare fidejuſſores?

30 Omnes tenentur dare fidejuſſores, ſi volunt Creditores, præſertim illi, qui ſunt ſuſpecti de fuga. *L. fidejuſſor.* §. *fin. ff. qui ſatiſdar. cog.* Jaſ. *in L. vitium. n.* 3. *ff. ſi cert. pet.* Ripa *in cap.* 1. *n.* 88. *de Jud.* & non tantum debent dare fidejuſſorem de judicio ſiſti, ſed etiam judicatum ſolvi. Afflict. *dec.* 108. Pariſ. *conſ.* 99. *vol.* 3. Coler. *de proceſſ. execut. part.* 2. *cap.* 1. *n.* 83. *&* 84. Caccialup. *de debit. ſuſpect. quæſt.* 9. *princ.* Hering. *de fidejuſſ. cap.* 5. *n.* 40. & talis fidejuſſio poteſt peti coram quocumque Judice etiam incompetente, præſertim ſi Judici ſufficientes cauſæ ſuſpicionis fugæ in continenti allegantur. Rol. *conſ.* 65. *lib.* 3. Mynſing. *cent.* 2. *obſ.* 65. Limit. in debitore in diem, qui tempore contractæ obligationis jam erat de fuga ſuſpectus, qui non tenetur præſtare cautionem fidejuſſoriam, ſed creditor ſibi debet imputare, quod cum ſuſpecto contraxerit. Bart. *in L. creditore.* §. *plane. verſ. cæterum. ff. de reb. auctor. Jud. poſſid.*

31 Procedit autem concluſio in quocumque malæ ſpei debitore, qui ſive debeat de præſenti, ſive ſub conditione, etiam antequam hæc purificetur, ad cavendum cogi poteſt. Coler. *loc. cit. part.* 1. *cap.* 2. *a. nu.* 302. *& par.* 2. *cap.* 3. *n.* 106. dummodo probentur cauſæ ſuſpicionis. Hering. *loc. c. n.* 48. *&* 49. Caccialup. *loc. cit. quæſt.* 3. *nu.* 2. Afflict. *dec.* 279. *n.* 4. Burſat. *conſ.* 84. *num.* 3. *vol.* 1. Gilchen. *de præſcript. part.* 3. *cap.* 13. *n.* 47. Cephal. *conſ.* 381. *n.* 29. *lib.* 3.

32 Etiam debitor, qui bonis ceſſit, tenetur præſtare cautionem de ſolvendo, quando venerit ad pinguiorem fortunam. *cap. Odoardus. de ſolut.* Menoch. *de arbitr. caſ.* 183. *a n.* 20. & alii apud Hering. *de fidejuſſ. cap.* 5. *n.* 85. Debetur autem hæc fidejuſſio, quando petitur a creditoribus, ad quorum favorem hæc ordinatur. Menoch. *in remed. adipiſc. n.* 98. *remed.* 2. Gail. *lib.* 2. *obſ.* 46. *n.* 14. Schrad. *de feud. part.* 10. *ſect.* 20. *n.* 301. & alii apud Hering. *loc. c. n.* 133.

33 Sed quæres, an qui fidejuſſorem præſtat, debitorem ſe fateatur? Affirmare videtur Socin. *conſ.* 113. & Lancellot. *de offic. Prætoris. in cauſ. crim. rubr. de captura. n.* 17. Sicut captus a Judice, præſtando fidejuſſorem fatetur ſe juſte captum, ſicut volebat Bart. & alii, ac Decianus. Negativa tamen ſententia merito videtur tenenda cum Heringio *loc. c. n.* 153. qui id probat diverſis ex jure textibus; & quamvis videatur confiteri crimen, qui paciſcitur, non fatetur tamen ſe debitorem, qui dat fidejuſſorem, quia verum crimen aut præſumptum pactionem præcedere ſolet, nam ſtultus eſſet, qui paciſceretur, ſi ſua eſſet tutus innocentia; non eſt autem illico verum debitum, pro quo fidejubetur, quia importunitas creditoris ſæpe illam extorquet.

34 Cautionem præſtare tenetur uſufructuarius, qui debet cavere ſe uſurum arbitrio boni viri, & rem finito uſufructu, prout extabit, reſtituturum; item debet cavere, quod ſi mortuus, vel capite damnatus fuerit, res ejuſdem qualitatis reſtituet. Gail. *lib.* 2. *obſ.* 46. Bertrandus *conſ.* 162. *n.* 7. *vol.* 3. Hering. *de fidejuſſ. cap.* 5. *n.* 196. debet autem hæc cautio eſſe fidejuſſoria, ſeu datis pignoribus. *L.* 4. §. *addici. ff. de fideicom. libert.* quia utiliter cavere eſt ſatiſdato cavere. §. *conſtituitur. Inſtit. de uſuf.* & ſi nec fidejuſſor, nec pignora haberi poſſunt, ſufficit cautio juratoria. Gail. *loc. cit. obſ.* 47. Cæpolla *in cautela* 71. Alex. *conſ.* 57. *vol.* 3. Medices *de caſib. fort. part.* 2. *quæſt.* 4. *n.* 47. videatur Surd. *dec.* 141.

35 Quæres, an Teſtator hanc cautionem remittere poſſit? & videtur poſſe, quia ſi donare potuit proprietatem uſufructuario, cur non poſſit remittere cautionem? Veritas tamen eſt in contrarium, de qua teſtantur Hering. *loc. cit. n.* 209. *ex L.* 1. *C. de uſufr.* Gail. *lib.* 2. *obſ.* 145. Pincl. *in L.* 7. *part.* 2. *n.* 76. *C. de bon. mat.* Menoch. *de arbitr. Jud. caſ.* 139. *n.* 3. Craveta *conſ.* 187. Vivius & alii. Quia jus ita diſpoſuit, ne fraus fiat hæredi; & cum lex ſit lata in favorem hæredis, ipſe hæres huic favori pro ſe introducto renuntiare poteſt, & uſufructuario cautionem remittere.

36 Etiam Tutor, & Curator ad cautionem præſtandam obligantur rem pupilli ſeu Minoris finita Curatela ſalvam fore, ſeque utilia facturos, & inutilia prætermiſſa-

ros, quamvis hanc nec minor, nec alius petat nomine ipſius. L. 1. & 4. §. hanc ſtipulationem. ff. rem pupill. ſalv. for. Schrœder. de feud. part. 10. ſect. 20. n. 228. & 289. alias tutela nullitate laborat. Caroc dec. 329. n. 13. Amat. dec. 63. hæc autem cautio debet eſſe fidejuſſoria. Hering. loc. cit. n. 217. & ſeq.

37 Accuſator quoque fidejuſſores præſtare tenetur de accuſatione uſque in finem proſequenda, & de ſolvendis in caſum ſuccumbentiæ expenſis, quæ tamen de conſuetudine non ſervari teſtantur Clarus in §. fin. quæſt. 18. n. 2. Boſſ. tit. de accuſat. n. 4. Angel. de malef. in verb. & ad querelam Titii. n. 8. Henrig. loc. cit. n. 246. In Germania vero adeſt conſuetudo, quod accuſator, ſi urget accuſationem, & non dat fidejuſſorem, tamdiu in carceribus detinetur, donec idonee caveat. Henrig. n. 252. citans conſtitutionem Caroli V. art. 14.

38 Supplicans poſt interpoſitam a ſententia appellationem ſeu ſupplicationem petens executionem ſententiæ dare debet fidejuſſorem. Maran. in Spec. par. 6. membr. num. 26. Muſcatel. in prax. fidejuſſoria. part. 1. modo 18. Knichen. in comment. Jur. ſaxon. c. 4.

39 Hæredes, qui ſi die determinata non ſolvunt legata, legatorum nomine ſatiſdare coguntur exceptis fiſco & Civitatibus, in quibus ſufficit nuda repromiſſio, & ſi hæres non vult, vel non poteſt ſatisdare de ſolvendo legato adveniente termino, legatatius mittitur in poſſeſſionem, nec admittitur cautio juratoria. Hering. loc. cit. n. 301.

40 Publicani, & victualium conductores cautionem fidejuſſoriam præſtare tenentur. Amat. dec. 35. n. 17. Hering. de fidejuſſ. c. 5. n. 311. & 321. quod idem dicendum eſt de Cameræ nuntiis.

§. V.

Quibus perſonis dari poſſit & debeat fidejuſſor?

41 Certe Creditoribus. Rol. conſ. 62. n. 6. & ſeq. Caſtr. conſ. 195. col. 3. lib. 2. Sed quid ſi creditor promiſit dare pecuniam, ſi Titius detur fidejuſſor, poteſtne creditor pœnitere, & Titium pro fidejuſsore non acceptare. Dicendum, quod etſi in contractibus etiam nominatis re integra pœnitere liceat, tamen quando partis intereſt a contractu non recedi, non erit locus pœnitentiæ. L. in commodato. ff. commod. §. ſicut. Bart. & Alex. in L. qui pecuniam. & in L. qui Romanæ. ff. de V. O. Alb. Gentilis in tract. de nupt. lib. 6. c. 2. Hering. de fidejuſſ. cap. 6. n. 13. & ſeq. Sed teneturne creditor aliquem non acceptans pro fidejuſsore actione injuriarum ipſi debitori, ſi conjiciatur in vincula? Reſpondetur affirmative, ſi fidejuſsor ſit idoneus & dives. Pacian. de prob. lib. 5. cap. 57. n. 26. Hering. loc. cit. a n. 37. qui pluribus in caſibus id explicat.

42 Quamvis filius patri, ſervus Domino fidejuſsorem præſtare poſſint, tamen filius a patre, ſervus a Domino fidejuſſorem petere non poteſt, & fidejuſsor præſtitus non obligatur. L. ſi quis pro eo. §. item. ff. de fidejuſſ. quia pater ſibi ipſi ſtipularetur, eo quod quidquid acquirit filius, patri acquirat. Hering. loc. cit. num. 70. 71. & ſeq. Limit. in bonis Caſtrenſib. ſeu quaſi. Item in filio emancipato. Ita fidejuſsores dotium dari non debent. Sed cur datur pignus pro reſtituenda dote, non autem fidejuſsor, eſse poteſt, quia mulier accipiens pignus pro dotis ſecuritate non diffidit marito, ſed ut res magis ſit in tuto, pignus accipit, quod tamen remanet in dominio mariti debitoris, fidejuſsorem vero petendo, cum hic ſuccedat in locum principalis, repudiare maritum videtur, & magis fidere fidejuſsori. Bart. in L. ſi conſtante. §. quoties. verſ. præterea ratio quæ ponitur. ff. ſol. matrim. Nevizan. conſ. 86. n. 2. Hering. loc. cit. n. 138. & 139. Limit. primo ſoluto matrimonio. Bald. novel. de dote part. 6. privil. 2. n. 11. Joan. And. in addit. ad Specul. tit. de dote poſt divort. §. 1. n. 9. Hering. num. 147. Limit. ſecundo in patre, qui poteſt eſse fidejuſsor pro filio in dote reſtituenda. DD. cit. & Boch. in tract. de nupt. lib. 4. numer. 56. vol. 6. quod tamen negatur ab Hering. n. 150. Sicut in marito, niſi vergat ad inopiam conſtante matrimonio, quia tunc uxor poſset etiam repetere dotem. Medic. de caſ. fort. part. 2. quæſt. 4. num. 54. Morla in emptor. Jur. part. 1. quæſt. 12. num. 6. verſ. ſed dubitabilius. ergo multo magis petere fidejuſsorem pro aſſecuranda dote. Bart. Alex. & DD. in d. L. ſi conſtante. Specul. in tit. de dote poſt divort. reſtit. §. fin. Bald. novel. d. privil. 21. num. 6. & probatur ex cap. per veſtras. de donat. int. vir. & uxor. ubi Abb. Panormit. num. 13. Joſ. Ludovic. dec. Lucen. 22. num. 11. Hering. n. 185. Limit. tertio, ſi extraneus promiſit dotem pro muliere, quia tunc is petere a marito poterit fidejuſsorem. L. un. §. accedit. C. de rei uxor. act. Qua tamen in materia conſuetudo regionis obſervari debet. Joan. And. in cap. per veſtras. de donat. inter vir. & uxor. Felin. in cap. quæ in Eccleſiarum. n. 13. verſ. cæterum quia. de conſtit. Dec. conſ. 37. Caſtr. conſ. 80. lib. 1. Menoch. de præſ. lib. 4. præſ. 190. n. 43. Bald. novel. dict. privil. 21. limit. 13. Hering. n. 212.

§. VI.

Quinam cenſeantur minus idonei ad fidejubendum?

Quæres primo, an Debitor teneatur notificare creditori qualitatem fidejuſsoris? Reſpondetur, ſi debitor exhibuit creditori fidejuſsorem, & de habilitate illius nulla fuit mota quæſtio, non tenetur illum amplius certiorare. Bertazol. de clauſ. inſtrum. clauſ. 39. num. 2. verſ. tamen in dubio. Hering. de fidejuſſ. cap. 8. num. 12. & 13. Et creditor fidejuſsorem minus ſufficientem acceptans non perquiſita illius qualitate ſibi debet imputare. L. ſi ab arbitrio. 10. §. 1. ff. qui ſatiſdar. cog. Menoch. de præſ. lib. 3. præſ. 88. num. 6. Alex. conſ. 60. vol. 5. Rebuff. de ſent. execut. art. 1. gl. 16. numer. 25. Carpan. ad ſtatut. Mediol. part. 1. cap. 44. num. 21. Quare ſi creditor dubitans de qualitate fidejuſsoris, diligenti facta inquiſitione, debitore illum idoneum affirmante, credere noluerit, tunc debitor debebit idoneitatem probare. Bart. in L. ſi vero. §. qui pro rei. n. 6. ff. qui ſatiſd. cog. Purpurat. conſ. 143. num. 11. part. 11. Maſcard. de prob. concluſ. 782. Coler. de proceſſ. execut. part. 1. cap. 6. num. 148. quia fidejuſsor in dubio idoneus non præſumitur. Bald. in L. 4. C. quando fiſc. vel priv. & in cap. fin. col. 1. de præſumpt. Natta conſ. 143. num. 11. to. 1. Carpan. ad ſtatut. Mediol. part. 1. cap. 44. n. 19. 43

Non tantum creditor, ſed etiam Judex in inveſtiganda fidejuſsoris idoneitate diligentiam adhibere debet in caſibus, in quibus fidejuſsorem ex officio admittit, ne ſi minus idoneos acceperit in ſubſidium parti cum exceptionibus ſuis auditæ, ad intereſse teneatur. L. fin. C. de magiſtr. conveniend. Boſs. in pract. crim. tit. de carcer. fideicom. n. 7. Clarus in §. fin. quæſt. 46. num. 12. Menoch. conſ. 145. n. 67. lib. 3. Joſ. Ludovic. dec. Lucen. 33. Hering. loc. cit. cap. 8. n. 26. & 27. 44

Dicuntur autem ad fidejubendum non idonei pauperes, ſed debent eſse locupletes, qui obligari & conveniri poſſint. L. 5. §. qui pro rei. ff. qui ſatiſd. cog. L. 2. ff. de fund. dotali. & qui ſit ſolvendo. Unde habens duntaxat prohibita alienari, non dicitur idoneus. Hering. loc. cit. num. 55. Sicut nec ille, qui habet duntaxat bona litigioſa, & ſuper quibus lites timeri debent. Valentin. Franc. de fidejuſſor. c. 4. n. 22. Hering. n. 57. eſto fidejuſsor eſset nobilis, & haberet tot bona, cum quibus ruſticus dives eſset. Maſcard. de prob. concl. 154. n. 14. Morla in empor. Jur. part. 1. tit. 12. quæſt. 12. num. 6. Limit. ſi fidejuſsor minus idoneus a Teſtatore in teſtamento datus fuerit, aut gravaverit uſumfructuarium, ut fidejuſsorem pauperem accipiat, ita Bald. Aret. & alii, cui tamen limitationi non conſentit Hering. loc. cit. num. 87. quod compelli poſſit hæres ad accipiendum fidejuſsorem pauperem, & citat pro ſe Pinell. in L. 1. par. 2. num. 76. ad fin. C. de bon. mat. Gail. lib. 2. obſ. 145. n. 13. 45

Secundo forenſes & extranei, aut de alieno foro habentur pro minus idoneis ad fidejubendum. Caſtr. in L. ſi filius. ff. qui ſatiſd. cog. Gomez de contract. c. 13. n. 8. Neque prohibentur Judæi, cum quibus, uti contrahere licet, ita illi fidejubere poſsunt. L. nemo exterus. C. de Judæis. Hering. loc. cit. n. 116. Neque perfidi, notæ nequitiæ, infames infamia juris, quia tales carent omni fide. Aufrer. in addit. ad Capell. Tholoſ. dec. 173. Hering. loc. cit. n. 127. 46

Tertio pro non idoneis habentur, qui conveniri non poſsunt, aut ſaltem ſunt difficilis conventionis, quales 47

ſunt

ſunt nobiles, potentes, impetuoſi, & qui arces inexpugnabiles inhabitant. Capella Tholoſ. *dec.* 197. Gail. *lib.* 2. *obſ.* 27. *num.* 25. Gamma *dec. Luſit.* 21. *num.* 3. Menoch. *conſ.* 2. *n.* 212. *vol.* 1. Carpan. *ad ſtatut. Mediol. part.* 2. *cap.* 44. *nu.* 18. niſi ſubſint Principi, qui arcem facile poſſit expugnare. Grat. *conſ.* 18. *n.* 29. *lib.* 1. Rol. *conſ.* 1. *n.* 78. *vol.* 1. Ita

48 Potentes quoque pro non idoneis ad fidejubendum habentur, qui impotenter ſe gerunt, ut omnibus ſint terribiles. Hering. *loc. cit. numer.* 132. *& ſeq.* Et qui faciunt, quod volunt. Neque Judices, Conſiliarii, Curiæ Advocati aut Procuratores. Put. *de ſyndic. verſ. fidejuſſor. col.* 2. *verſ. an Judex.* Boer. *dec.* 315. *num.* 2. ob conſuetudinem quarundam regionum. & Hering. *l. c. num.* 142.

Quibus in cauſis fidejuſſio ſit interponenda, vide late apud Hering. *l. c. cap.* 10. *per totum.* ubi de tempore & loco illius interponendæ. *c.* 12. *per totum.*

§. VII.

De effectibus fidejuſſionis, & obligatione fidejuſſorum.

49 Primus eſt, quod fidejuſſor nolit velit, obſtringitur æri alieno, & debitor conſtituitur. *L.* 4. *ff. de fidejuſſ.* Carpan. *ad ſtatut. Mediol. part.* 1. *in prælud. nu.* 469. Aſin. *in praxi de execut. cap.* 2. *num.* 2. & Hering. *de fidejuſſ. cap.* 15. *num.* 2. *&* 3. Secundus eſt, quia fidejuſſio ſuccedit in locum ſequeſtrationis, & dicitur medicina ſequeſtri. Mandoſ. *in tract. de monit. q.* 10. *n.* 3. Gail. *lib.* 2. *obſ.* 44. *n.* 10. Magon. *dec. Lucen.* 6. *nu.* 2. & alii apud Hering. *loc. cit. num.* 19. Veſtr. *in prax. lib.* 7. *cap.* 2. *num.* 9. Natta *conſ.* 389. *numer.* 8. *libr.* 2. Cavalc. *dec.* 1. *numer.* 12. Ludovic. *dec. Lucen.* 51. *per tot.* quod tamen limit. quando arreſtatio fuit facta non ad hoc, ut debitor vel reus ſatiſdet, ſed ut ſolvat, quia tunc arreſtatio non relaxatur per fidejuſſionem, ſed per realem ſolutionem. Bart. *in L. conſentaneum. poſt num.* 15. *C. quem, & qui Jud.* Berous *in c. quoniam contra num.* 158. *verſ. quando vero. de prob.* Item cum per fidejuſſionem non tollitur ſuſpicio dilapidationis. *cap. tranſmiſſa. cap. litteras. ac reſtitut. ſpoliat.*

50 Tertius effectus eſt, quod in jus vocatus vocantem ſequi non cogitur, ſed ſi obtendit impedimentum, quominus comparere poſſit, ſub cautione de judicio ſiſti eſt dimittendus, alias actor teneatur. actione injuriarum, ſed hodie citante ordinario non liberatur reus ſatiſdando, ſed omnino comparere tenetur. *L.* 2. *ff. de in jus voc.* Gail. *lib.* 1. *obſ.* 59. *n.* 3. Hering. *capit.* 15. *num.* 37.

51 Quartus effectus eſt, quod per fidejuſſionis dationem actio perpetuatur, ſicut per litis conteſtationem. gl. *in L. cum quis. §. ſi quis pro reo. in* 4. *ſolut. ff. de fidejuſſ.* Balb. *de præſcript.* 6. *part. princ.* 4. *par. quæſt.* 2. *n.* 5. Bald. *in L. quoties. col.* 2. *C. de precib. Imper. offer.* Hering. *de fidejuſſ. cap.* 15. *num.* 44.

52 Quintus, quod recipiens pro mercede a colono expreſſo pacto fidejuſſorem videtur tacite renuntiare hypothecæ ſuper rebus illatis & invectis. *L.* 5. *§. ſi convenerit. ff. quib. mod. pign. vel hypoth. ſolv.* Neguſt *de pignor. part.* 2. *princ. membr.* 4. *numer.* 90. *&* 92. Hering. *l. c. n.* 45.

53 Sextus effectus eſt, quod ſi debitor eſt in banno ratione contumaciæ, & poſtmodum ille præſtat fidejuſſionem, & hæc acceptatur a creditore, ipſe videtur renuntiaſſe privilegia banni. Bart. *in L.* 4. *§. eleganter. ff. de L. commiſſor.* Item Datio fidejuſſoris facit ceſſare beneficium. Auth. *res quæ. C. commun. de leg.* Hering. *de fidejuſſ. cap.* 15. *n.* 53. videndus etiam Menoch. *de præſ. lib.* 4. *præſ.* 190. *n.* 29.

54 Septimus eſt, quod fidejuſſio ſit vice alicujus ſolutionis. *L. reſcripto. §. plane ubi.* Bart. *ff. de muner. & hon.* quia obligatus ſolvere auditur, ſi de ſolvendo vult ſatisdare. Lanfranc. Balb. *dec.* 438. Hieron. a Laurent. *dec. Aven.* 5. *n.* 1. Hering. *l. c. n.* 59.

55 Octavus, quod e carceribus dimiſſus in aliquo loco ſequeſtratur ſeu arreſtatur, ſub fidejuſſione, ut inde recedere non poſſit. *L. nec non. §.* 1. *ff. ex quib. cauſ. maj.* Guido Pap. *dec.* 253. *L. poteſt. ff. de interd. & releg.*

56 Nonus, quod fidejuſſionis datione præſcriptio interrumpitur, cum debitum agnoſcatur. gl. in in *L. cum quis. § ſi quis pro eo. ff. de ſolut. libr.* 1. Bald. *in L. evictione. C. de evict.* Milis *in repert. verb. præſcriptio.* Burſat. *conſ.* 218. *num.* 9. *lib.* 2. Boer. *deciſ.* 333. *num* 3. Natta *conſ.* 402. *num.* 64. Hering. *loc. cit. num.* 86. *&* 87.

Decimus eſt, quod nuntians novum opus debet ex- 57
primere cauſam ſuæ nuntiationis, ſi ædificans petit, ſed ſpatio trium menſium de jure ſuo docere debet, præſertim ſi fecit jam magnas expenſas in præparamentis. Theſ. *dec.* 204. intra quod tempus ſi nuntians nihil probat ædificans data & oblata, quamvis non acceptata ſatisdatione de opere demoliendo, ſi ita cognitum fuerit, in cœpto ædificio continuare poteſt. *L. un. C. de nov. oper. nunt. cap. fin. eod.* Gail. *lib.* 1. *obſ.* 16. *num.* 17. Caroc. *dec.* 19. *num.* 21. Hering. *loc. cit. nu.* 96. hæc autem ſatisdatio ſufficit, quod ſit fidejuſſoria.

Veniendo ad obligationem oritur prima difficultas, 58
an valeat fidejuſſio aut obligatio, ſi fidejuſſor ad majorem ſummam ſe obligavit, quam teneretur debitor principalis, & an obligetur ad ſummam etiam majorem, vel tantum ad debitam? Affirmant aliqui, obligari ſaltem ad ſummam a principali debitore debitam, & citant pro ſe Zoeſium in *C. de fidejuſſor.* Molin. *de Juſt. & jure. diſp.* 451. *num.* 3. alios, ſed negant ad aliquid teneri. gl. in *L. græce. ff. de fidejuſſ.* Bart. ibi. Accurſus & alii volentes in totum fidejuſſionem eſſe invalidam, quibus adſtipulatur Fachin. *lib.* 9. *controv. Jur. cap.* 51. cui videtur adhærendum.

Fidejuſſor, qui ſe obligavit ad certum tempus, illo 59
elapſo ad nihil tenetur, quod idem dic, ſi debitor obligationem ſuam novavit. gl. in *§. ſi quid. verſ. ſolverit. Inſtit. de fidejuſſ.* Laym. *lib.* 3. *tract.* 4. *cap.* 29. *num. fin.* Sylveſt. *in verb. fidejuſſor. numer.* 12. ſi vero ad tempus indeterminatum fuit facta obligatio, tenetur, ſi debitor eſt in mora ſolvendi, & interea res debita petit.

§. VIII.

Quibus modis fidejuſſio tollatur?

Primo tollitur ſolutione. Medic. *in tract. de R. J.* 60
reg. 4. *num.* 40. & in *tract. mors omnia ſolvit. part.* 2. *concluſ.* 45. *num.* 127. *L. ult. C. ad exib.* & in dubio fidejuſſor præſumitur habere mandatum ad ſolvendum. Berous *conſ.* 197. *vol.* 1. Hering. *de fidejuſſ. cap.* 20. *a num.* 1. *per totum. §.* 1. Poteſt autem ſolutio probari non tantum apertis probationibus; ſed etiam præſumptionibus, & conjecturis. Maſcard. *de prob. concl.* 783. Menoch. *de præſ. lib.* 3. *præſ.* 135. Item fidejuſſor poteſt probare ſe ſolviſſe pro debitore quinque teſtibus, ſi debitum fuit contractum in ſcriptis juxta *L. teſtium. C. de teſtib.* quæ lex licet loquatur de debitoribus, tamen extendi poteſt etiam ad fidejuſſores, qui etiam nomine debitorum veniunt. Bart. & Alex. *in L.* 1. *ff. ſi cert. pet.* Cacher. *deciſ.* 2. *num.* 9. Aſin. *de execut. in prolegom. cap.* 2. *per totum.* Hering. *loc. cit. num.* 44. ſicut etiam probatur per confeſſionem a creditore factam; quia confeſſio eſt optima probatio, imo ſolutioni æquiparantur. *L. in contractibus. §. ſed quoniam. C. de non num. pec.* Caſtr. *conſ.* 64. *libr.* 1. Felin. *in cap. ſi cautio. col. fin. de fide inſtrum.* Afflict. *dec.* 94. *n.* 3. Magon. *dec. Flor.* 94. *n.* 25. Carpan. *ad ſtatut. Mediol. part.* 1. *c.* 413. *n.* 42. Caroc. *de excuſſ. bon.* 16. *q.* 10. *n.* 21. Hering. *loc. cit. n.* 51. contra Milis *in repert. aur. litt. F. n.* 11. & alios.

Secundo tollitur novatione, ut cum obligatio prior 61
in aliam fuit translata, ſi fidejuſſor ſe in ſequenti non obligavit. *L. novatione. ff. de novat. & C. de fidejuſſ.* Grat. *conſ.* 126. *n.* 6. *lib.* 1. Medic. *in tract. de novat. part.* 1. *a quæſt.* 1. *ad* 3. Morla *in empor. Jur. com. part.* 1. *tit.* 8. *n.* 86. Dec. *conſ.* 107. Hering. *loc. cit. §.* 3. *n.* 1. quia novatio eſt ſimilis ſolutioni. *L. ſi rem.* 31. *§.* 1. *ff. de novat.* & hoc procedit non tantum in novatione vera, ſed etiam in vicenovatione, uti exemplificat Hering. *loc. cit. n.* 9. De qua novatione plura dedimus in praxi *Novationis.*

Tertio delegatione, cum quis debitorem ſuum id, 62
quod ſibi debet, creditori ſuo promittere jubet. *L. delegare. ff. de novat.* quia qui delegat, ſolvere dicitur. *L.* 8. *§.* 3. *ff. ad Vellej.* In qua tamen requiritur, ut tam debitoris, cui delegatur, ac creditoris, cui delegatur, voluntas

& conſenſus interveniant. *L.* 1. *L. nec creditori. C. de novat.* Hering. *l. c.* §. 4. *num.* 5.

63 Quarto acceptilatione, quæ nil aliud eſt, quam imaginaria ſolutio, ſive liberatio per mutuam interrogationem, qua utriuſque contingit ab eodem nexu abſolutio. *L.* 1. *ff. de acceptilat.* & ſolviſſe dicitur, qui acceptilatione fuit liberatus. *L.* 1. *&* 16. *ff. de acceptilat.* Imo acceptilatio facta fidejuſſori prodeſt non tantum fidejuſſori, ſed etiam reo juxta Ulpian. *in L. & per jusjurandum.* 13. §. *ſi fidejuſſori. & in L. ſi ex pluribus.* 16. §. 1. *ff. de acceptilat.* Hering. *loc. cit.* §. 5. *num.* 5. Limita in ſtipulatione facta a minore, aut extorta per vim a majore. Aut ſi fuit facta animo fraudandi creditores.

64 Quinto compenſatione, quia qui compenſat, ſolvit ſaltem civiliter, & hanc objectionem opponere poteſt fidejuſſor, quamvis debitor taceat. *L. ex perſona. ff. de fidejuſſ.* quamvis principalis debitor fuiſſet banno ligatus. Nell. *de bannit. part.* 1. *ſecundi temporis: quæſt.* 67. Roſat. *in* 2. *part. ſtatut. quæſt.* 92. Hering. *loc. cit.* §. 6.

65 Sexto tranſactione, ſi nimirum reus fuit liberatus tranſactione. *L. fidejuſſores.* 69. §. *ult. ff. de fidejuſſ. L. & poſt.* §. 1. *ff. de tranſact.* Hering. *loc. cit.* §. 7. Sicut etiam liberatione, uti ſi debitori liberatio fuit legata, *L. ſi teſtamento. ff. de fidejuſſ. L. ſi quis reum. ff. de liberat. legat.* præſertim ſi liberatio fuit legata ipſi fidejuſſori, quæ quidem liberatio legata non tantum prodeſt ipſi fidejuſſori, ſed etiam illius hæredi, ſi verba liberationis in rem ſint collata, non in perſonam, uti ſi generaliter damnatur hæres, ne petat, quo caſu dicitur liberatio in rem collata, ſi vero fuit facta ſpecialiter, ſcilicet ne a fidejuſſore petatur, dicitur in perſonam collata. *L. juriſgentium.* §. *pactorum. ff. de pact.*

66 Septimo præſentatione rei principalis, uti ſi reus ſemetipſum ultro & ſponte abſque opera fidejuſſoris ſe ſiſtit, quo caſu ſine dubio fidejuſſor, qui illum ſiſtere promiſit, liberatur; aut ſi fidejuſſor juxta promiſſionem a ſe factam reum præſentat, quo pariter caſu liberatur. Hering. *loc. cit.* §. 9. Ubi quando reus debeat præſentari.

67 Octavo morte debitoris. *L. ſi eum.* §. *qui injuriarum. ff. ſi quis cautionibus.* Unde ſi Reus nondum convictus intra dilationem, quæ aſſignatur fidejuſſori, pro eum præſentando, moriatur, fidejuſſor evitat omnem pœnam, qui illum ſiſtere promiſit. *L. defuncto. ff. de publ. jud.* Honded. *conſ.* 111. *num.* 38. *vol.* 1. niſi promiſſio fuiſſet disjunctiva aut ſiſtendi reum, aut judicatum ſolvendi, quia judicatum poteſt ſolvi etiam poſt mortem rei. Jaſ. in *L. ſi vero. ff. qui ſatiſd. cog.* aut fidejuſſor in ſolvendo fuerit moroſus. *L. ſi mandato.* 59. §. *penult. ff. mandati.* quamvis fidejuſſor promiſerit ſe curaturum, & facturum, ut reus ſiſteretur. Ruin. *conſ.* 67. *vol.* 4. Dec. *conſ.* 401. *col.* 2. Cravera *conſ.* 27. Hering. *loc. cit.* §. 10. Et ita ſi fidejuſſor promiſit ſolvere creditori omne id, & totum, quod apparebit debitorem eidem eſſe obligatum; & debitor moriatur ante concluſionem computorum, fidejuſſor erit liberatus. Caſtr. Jaſ. & Alex. *in L. qui Romæ* §. *Augerius. ff. de V. O.* Med. *in tract. mors omnia ſolvit. part.* 2. *concluſ.* 45 *num.* 126. Carpan. *ad ſtatut. Mediolan. part.* 2. *cap.* 154. *num.* 7. Etiam fidejuſſoris morte ſolvitur obligatio fidejuſſoria. Med. *loc. cit. num.* 124. Hering. *loc. cit.* §. 10. *num.* 2. *&* 16. ſi ſermo ſit de perſona ipſius fidejuſſoris; quamvis effectus obligationis fidejuſſoriæ morte fidejuſſoris non extinguatur, ſed tranſit etiam in hæredem. Neguſ. *de pignor. part.* 4. *princ. num.* 10. quæ hæredem obligatum relinquit non in contractibus duntaxat, ſed etiam in delictis. *L. ſi ſervum.* 91. §. *nunc videamus. ff. de V. O.* Coler. *in deciſ. Germ. dec.* 30. *num.* 1. Carpan. *ad ſtatut. Mediol. par.* 1. *cap.* 45. *num.* 26. Volens autem convenire hæredem fidejuſſoris, debet certus eſſe, quod ſit illius hæres, & hoc probare, alias non admittitur. Imol. *in L. ſi cum dotem.* §. *tranſgrediamur. ff. ſol. matrimon.* Rol. *conſ.* 58. *num.* 21. *&* 23. *vol.* 1. Coler. *de proceſſ. execut. part.* 1. *cap.* 10. *num.* 289. & quamvis filius agendo præſumatur eſſe hæres, ſecus tamen eſt, ſi conveniatur ut hæres. DD. apud Ant. de Amat. *dec.* 61. *num.* 7. Hering. *loc. cit.* §. 10. *num.* 27. *&* 28.

68 Nono tollitur fidejuſſio prorogatione termini, vel temporis facta debitori inſcio fidejuſſore, niſi fidejuſſor ſe obligaverit, nullo adjecto tempore, quia fidejuſſor manet obligatus. Specul. *in tit. de fidejuſſor.* §. 1. *num.* 19. Panorm. *in cap. conſtitutus. de fidejuſſor.* Capella Tholoſ. *dec.* 181. ubi Aufrer. *in addit.* Tiraquel. *de retract. convent.* §. *gl.* 7. *num.* 31. *& ſeq.* Mynſing. *cent.* 6. *obſ.* 53. Gail. *lib.* 1. *obſ.* 91. *num.* 22. Maſcard. *de prob. concluſ.* 1111. *nu.* 12. Pacian. *de prob. lib.* 1. *cap.* 32. *num.* 13. *&* 14. & alii apud Hering. *de fidejuſſ. cap.* 20. §. 12. *num.* 3. qui cum aliis tenet fidejuſſorem, qui ſe obligavit ad certum tempus teneri etiam illo prorogato, *num.* 6. qui citat Betoum *in cap. de cauſis. num.* 36. *de off. Jud. deleg.* Gabr. *de fidejuſſ. lib.* 3. *concluſ.* 3. Imol. *in cap. conſtitutis. de fidejuſſor.* Gomez *de contract. cap.* 13. *n.* 19. Coler. *de proceſſ. execut. part.* 1. *cap.* 10. *n.* 298. Theſ. *dec.* 125.

69 Decimo tollitur per electionem hujus vel alterius fidejuſſoris, quia electio unius ex pluribus confidejuſſoribus reliquos liberat, ſi talis totum exſolvit, non liberatur tamen debitor, de qua materia vide Hering. *loc. cit.* §. 13. *per totum.*

70 Undecimo tollitur per ademptionem bonorum tam reſpectu debitoris, quam reſpectu fidejuſſoris, quia debitor facta univerſorum bonorum publicatione pro mortuo habetur. §. *publicatione. Inſtit. de Societ.* & tota obligatio extinguitur, quia iniquum eſt dari actionem in eum, cui bona fuerunt ablata. *L. ult.* §. *ult. ff. quæ in fraud. cred.* & tunc actio datur contra fiſcum bona publicantem, quia fiſcus ſuccedit in bona debitoris inſtar hæredis, quamvis hæres non ſit. *L. fiſcus. ff. de Jure fiſci.* & ita tenetur non minus creditoribus ſatisfacere quam hæres, quia bona in illum tranſeunt cum ſuo onere tam active, quam paſſive. *L. ſi marito.* 31. *& L. ſi maritus.* 37. *ff. ſol. matrim.* Cravera *conſ.* 261. *num.* 7. Clar. *in* §. *fin. quæſt.* 78. *num.* 29. Gail. *lib.* 2. *obſ.* 86. *num.* 6. Peregr. *de jure fiſci. lib.* 5. *tit.* 1. *num.* 66. Menoch. *de arbitr. caſ.* 137. *an.* 3. Fachin. *lib.* 8. *controv. Jur. cap.* 55. contra Ancharan. *conſ.* 294. & Socinum *conſ.* 46. *lib.* 4. defendit Hering. *loc. cit.* §. 14. *num.* 2. & fiſcus in præjudicium creditorum non eſt privilegiatus, cum agit de lucro captando. Si vero bona fuerunt adempta debitori in parte, in parte liberatur fidejuſſor. *L.* 1. *C. de fidejuſſ.*

71 Duodecimo tollitur inopia debitoris aut fidejuſſoris, ita ut ſi fidejuſſor caſu fortuito ad inopiam deveniat, ipſe quidem liberetur, ſed debitoris obligatio remanet. Hering. *loc. cit.* §. 15. Item confuſione, uti ſi creditor fiat hæres debitoris, aut debitor creditoris hæres fiat, aut fidejuſſor fiat creditoris hæres, aut e contra, aut debitori ſuccedat, aut debitor fiat hæres fidejuſſoris. Hering. *loc. cit. per tot.* §. 16.

72 Decimo tertio tollitur, ſi fidejuſſor vi aut metu ad fidejubendum fuit coactus. Natta *conſ.* 50. *lib.* 1. Hering. §. 17. Item ſi fidejuſſit ſub conditione, & illa non fuit purificata, & datus in prima conductione non cenſetur repetitus in tacita conductione. Borgnin. Cavalc. *dec.* 44. *num.* 82. Decian. *conſ.* 72. *num.* 12. *&* 13. *vol.* 1. Hering. §. 18. *num.* 6.

73 Decimo quarto tollitur per ſententiam Judicis definitivam. *L. creditor in princ. ff. de appell.* Bald. *conſ.* 62. *lib.* 2. Dec. *conſ.* 400. *col. ult.* Menoch. *conſ.* 212. *n.* 35. *&* 36. & non tantum in cauſa civili & fidejuſſore contractus, ſed etiam in criminali. DD. apud Hering. §. 19. *n.* 6. *& ſeq.*

74 Decimo quinto, datione in ſolutum, quæ vicem venditionis obtinet. Natta *conſ.* 207. *num.* 3. Cephal. *conſ.* 98. *lib.* 1. Aſinius *de execut. cap.* 1. *num.* 12. *in proleg.* Tiraquel. *de retract.* §. 1. *gl.* 14. *a num.* 13. Honded. *conſ.* 34. *nu.* 42. *vol.* 2. Gamma *dec. Luſit.* 295. Carpan. *ad ſtatut. Mediol. part.* 1. *cap.* 417. *n.* 514. Hering. §. 21.

75 Decimo ſexto tollitur per nullitatem contractûs, pro quo fidejuſſor ſe obligavit. Hering. §. 22. Item citatione, & ſpontanea comparitione Rei ad judicium, quia promiſſio de judicio ſiſti per comparitionem dicitur impleta. Capyc. *dec.* 34. *num.* 8. Mynſing. *cent.* 6. *obſ.* 6. *nu.* 8. Gail. *lib.* 1. *obſ.* 48. *num.* 4.

76 Decimo ſeptimo tollitur alteratione contractus, pro quo fides fuit interpoſita, dicitur vero alteratus, ſi in continenti vel ex intervallo per certa pacta illi aliquid additur vel demitur. *L. pacta conventa. ff. de contrahend. empt.* Hering. §. 25.

77 Decimo octavo tollitur mutatione Judicis, unde ſi quis fidejuſſit de judicio ſiſti, & judicatum ſolvi apud unum Judicem etiam interpoſito juramento, non trahitur fidejuſſor ad alium Judicem, qui loco primi fuit ſubrogatus. Cravera *conſ.* 973. *num.* 13. *lib.* 5. Lanfranc. Bald. *dec.* 99. Pariſ. *conſ.* 171. *lib.* 4. Natta *conſ.* 202. Gabr.

de fide-

Digitized by Google

de fidejuſſor. concluſ. 4. Theſ. *dec.* 202. *num.* 13. Valent. Francus *de fidejuſſor. cap.* 6. *num.* 145. Hering. *loc. cit.* §. 26. *num.* 2. præſertim ſi nomen proprium ipſius Judicis aut appellativum, quod uni tantum competit, exprimitur. Muſcatell. *in ſua pract. fidejuſſoria. part.* 1. *modo* 12. *num.* 5. *ſeq.* Theſ. *l. c. num.* 14. *verſ. tertius caſus eſt.* Hering. *num.* 3. & 4. aut ſi apud Judicem unum ſemel fuit inceptum judicium, quia apud illum terminari debet.

77 Decimo nono interitu rei debitæ, pro qua fidejuſſor ſe obligavit, dummodo ſine culpa & mora debitoris contingat aut fidejuſſoris. *L. penult. ff. de ſolut.* Menoch. *conſ.* 212. *a num.* 25. Item donatione creditoris. DD. apud Hering. §. 28. Furore tamen fidejuſſoris ſuperveniente, aut inimicitia inter debitorem & fidejuſſorem non tollitur obligatio fidejuſſoris. Hering. §. 30. & 32. neque pœnitentia. Idem §. 33. *num.* 28. neque per miſſionem creditoris in poſſeſſionem bonorum debitoris, quia electio unius medii executivi non claudit viam aliis remediis, ſi creditori non fuit plene ſatisfactum. Sicut nec datione alterius fidejuſſoris æque idonei poſt terminum deſtinatæ primæ ſolutionis. DD. apud Hering. §. 35. & 36.

§. IX.

Quando & ubi fidejuſſor conveniri poſſit, & ad quantum?

78 Fidejuſſor, antequam Reus debeat, conveniri non poteſt. *L. fidejuſſor.* 58. *ff. de fidejuſſor.* alias ſi creditor conveniat fidejuſſorem, antequam Reus debeat, repelletur exceptione plus tempore petitionis, & pœnam plus tempore petitionis incurret. §. *plus autem. Inſtit. de act.* & reo induciæ duplicabuntur, & qui fidejuſſorem, dum principalis ſolvere paratus eſt, moleſtat, actione injuriarum tenetur. *L. item apud.* 15. §. *ſi quis.* 33. & *L. ſi creditor.* 19. *ff. de injur.* Socin. *conſ.* 118. *col.* 1. Pacian. *de prob. lib.* 1. *cap.* 57. *num.* 26. Maſcard. *eod. tract. concluſ.* 97. *num.* 8. Hering. *de fidejuſſ. cap.* 22. *num.* 50. niſi beneficio excuſſionis fuerit renuntiatum.

79 Eſt conveniendus in loco ſuæ habitationis, quia actor ſequitur forum Rei, & non coram Judice principalis debitoris, quia cum fidejuſſor obtineat locum rei, militat contra illum regula, quod actor ſequatur forum rei. *L.* 2. *C. de juriſd. omn. Jud. cap. cum ſit generale. de foro compet.* Medic. *de conſerv. poſſeſſ. verb. aut in conſervando. gl.* 2. *part.* 3. *num.* 244. Mynſing. *obſ.* 5. *cent.* 2. Pariſ. *conſ.* 48. *num* 5. *vol.* 1. Hering. *loc. cit. cap.* 23. *num.* 11. niſi fidejuſſor privilegio fori mediante ſtipulatione renuntiaverit, & pactum, quod ubique locorum conveniri poſſit, & ſolvere debeat, fecerit. *L. ſi quis in conſcribendo.* ubi Bart. *num.* 2. Alex. *num.* 6. & Dec. *num.* 21. *C. de pact.* Mynſing. *loc. cit.* Hering. *loc. cit. num.* 17. aut niſi fidejuſſor contulerit ſolutionem in certum locum: quia tunc in illo poterit conveniri. *L. ſi ut proponitur.* 62. *ff. de fidejuſſ.* Coler. *de proceſſ. execut. part.* 2. *cap.* 1. *a nu.* 51. & ſi ex illo loco, in quo ſolvere promiſit, fuit bannitus, poteſt conveniri in alio loco, in quo reperitur. gl. ſingular. *in lege uſuras. C. de ſolut.* Imo ſi fidejuſſor invenitur in loco celebrati contractus, etiam ibi recte convenitur. gl. *in cap. licet ratione. de foro compet. verb. contractus.* Cavalc. *dec.* 1. *num.* 9. Coler. *loc. cit. part.* 2. *cap.* 1. *num.* 36. quia paria ſunt in loco contractus fuiſſe repertum, vel in illo citatum comparuiſſe. Innoc. *in cap. preterea. n.* 1. *verſ. ſi vero. de dilat.* Felin. *in cap. licet. n.* 22. *verſ. quinto fallit. de foro compet.*

80 Si vero fidejuſſor conventus habeat regreſſum contra fiſcum, & illi litem denunciet, conveniri debet coram Procuratore Cæſaris, & non coram Judice ſuo. Bart. gl. & DD. *in leg.* 3. *C. de jure fiſci. lib.* 10. Borgnin. Cavalc. *dec.* 8. *num.* 7. Caballin. *de evict.* §. 3. *n.* 124. Covar. *pract. quæſt. cap.* 8. *n.* 3. Capyc. *dec.* 197.

81 Præterea ſi fidejuſſor, quiſcumque ille ſit, etiam Princeps, ſeu Comes Imperii, renuntiavit cuicumque Beneficio, & id aperte in inſtrumento guarentigiato fateatur, ſtatim in Camera imperiali per mandatum ſine clauſula ad ſolutionem urgeri poteſt, quia per confeſſionem partis intentio eſt probata, quia propria confeſſio eſt omnium optima probatio, & infringit quaſcumque probationes in contrarium, & facit ceſſare præſumptionem juris & de jure, & tollit vires rei judicatæ. And. Knichen *de ſublim. & reg. territ. jure. cap.* 3. *num.* 175. Honded. *conſult.* 15. *n.* 2.

82 Poteſt etiam fidejuſſor aliquando in foro principalis debitoris ex capite continentiæ conveniri, & ſe defendere, ſi lis cum principali ſit primum inchoata. Hering. *loc. cit. n.* 38. *& ſeq.*

83 Fidejuſſor ſicut non poteſt aliud debere, quam debet ipſe principalis, ita non poteſt obligari, ut plus debeat, quam principalis, pro quo ſe obligavit. Carpan. *ad ſtatut. Mediol. part.* 2. *cap.* 189. *n.* 8. Aſin. *de execut. in proleg. cap.* 2. *num.* 14. Morla *in empor. jur. part.* 1. *tit.* 8. *in* 9. *præmiſſo. num.* 60. Grat. *conſ.* 13. *num.* 16. *vol.* 1. & ſi fidejuſſit in cauſam limitatam, extra illam cauſam non tenetur. Hering. *de fidejuſſ. cap.* 20. §. 26. *num.* 29. Burſat. *conſ.* 193. *num.* 6. *part.* 2. Honded. *conſ.* 111. *a num.* 25. Joan. And. ad Specul. *tit. de fidejuſſ. in fin. verſ. effectus autem ſtipulationis.* Limit. primo, quia fidejuſſor in duriorem cauſam obligatur, ſi fidem ſuam jurejurando interpoſito confirmavit, quia tunc, ſi non obligatur ut fidejuſſor, tenetur ſaltem ut principalis promiſſor. Bart. *in lege ſi quis pro eo. ff. de fidejuſſ.* Alex. *conſ.* 32. *vol.* 4. Queta *conſ.* 54. *num.* 8. Everhard. *in top. loco a vi juram. num.* 23. Hering. *loc. cit. num.* 45. Limit. ſecundo in eo fidejuſſore qui aliquem de judicio ſiſti promiſit, quia pœnam promittere poteſt, quamvis illam principalis non promiſerit. Bart. *in lege his qui acceſſionis. ff. de fidejuſſ.* Carpan. *loc. cit. part.* 1. *cap.* 45. *num.* 18.

§. X.

De his, quæ competunt fidejuſſori contra Debitorem.

84 Dicendum primo, fidejuſſori contra debitorem & ejus hæredem competit actio mandati contraria ad repetendum id, quod fuit ſolutum, aut pro conſequenda liberatione, indemnitate & intereſſe. *L. ex mandati. ff. mandati.* Felician. de Solis *in tract. de cenſib. lib.* 3. *cap.* 3. *num.* 9. Rol. *de commiſſ. part.* 3. *lib.* 7. *cap.* 5. *num.* 3. Et contra illum habet regreſſum. Carpan. *ad ſtatut. Mediol. part.* 1. *cap.* 413. *num.* 43. Hering. *de fidejuſſ. cap.* 25. *num.* 6. 10. & 11. Gail. *lib.* 2. *obſ.* 29. Coler. *de proceſſ. execut. part.* 1. *cap.* 10. *num.* 318. Valent. Franc. *de fidejuſſ. cap.* 5. *num.* 558. Hering. *loc. cit.* ubi plures allegat caſus, in quibus fidejuſſor etiam ante ſolutionem poteſt agere contra debitorem pro exoneratione, relevatione, exemptione, & defenſione, uti ſi debitor ſuam ſubſtantiam vehementer diſſipare incipiat. Gail. *loc. cit.* Bellamer. *conſ.* 40. *n.* 24. & DD. mox cit.

85 Quæres, ſi fidejuſſor habens honeſtam exceptionem veluti pacti in ſuam perſonam concepti, tranſactionis, aut appellationis, eam ſcienter omittit, & ſolvit, an ſolutum mandati actione repetere poſſit? Dicendum non poſſe, quia in dolo eſſe dicitur, qui opportunis non utitur remediis. *L. ſi contendat fidejuſſor.* 29. *ff. mandati.* Bald. *conſ.* 395. *num.* 4. *lib.* 2. Craveta *conſ.* 97. *num.* 7. Magon. *dec. Flor.* 30. *num.* 1. Pancirol. *conſ.* 16. *num.* 20. Angel. *conſ.* 177. *num.* 3. & alii apud Hering. *de fidejuſſ. cap.* 26. *num.* 10. & 11. ſecus ſi ex ignorantia facti, non vero juris omiſit, aut ex paupertate. *L.* 8. §. *ult. ff. mandati.* dummodo in caſu paupertatis principali denunciet, num is appellandum putet. *d. lege* 8. & Berous *dec.* 247. *num.* 14. Vel ſi exceptio eſt minus honeſta aut de apicibus juris.

86 Si vero exceptione ſibi competente fuit uſus, ſed injuria Judicis damnatus fuit, ſecundum aliquos, regreſſum contra debitorem habebit, teſte Caballino *de evictionibus.* §. 5. *num.* 8. & 9. *ex L. ſi ne.* §. *cum autem. ff. rem ratam haberi.* ubi dicitur, quod propter injuriam Judicis nunquam fidejuſſores obligentur. Contrarium vero tenet Hering. *loc. cit. num.* 30. *ob L. proſpexit. ff. qui & a quib. man. lib. non fiant.* Dec. *conſ.* 37. *num.* 4. Hering. *loc. cit.* ſecus ſi fidejuſſor non ſervato ullo juris ordine, via facti per violentiam ſuperiorum præcepto pœnali ſolvere fuit coactus, quia tunc regreſſum habet contra principalem. *L. idemque.* 10. §. *fidejuſſores. ff. mandati.* Bald. *in lege venditor.* §. *ſolet. ff. hered. vel. act. vend.* Bart. *in lege creditor. ff. de ſolut.* Riminal. ſen. *conſ.* 132. *lib.* 1. Magon. *dec. Lucen.* 92. *num.* 28. Menoch. *conſ.* 244. *n.* 65. *lib.* 3. *& de arb. caſ.* 137. *num.* 14. Gamma *dec. Luſit.* 303. *num.* 3. aut ſi fidejuſſori promiſſa fuit indemnitas etiam propter caſum fortuitum.

§. XI.

§. XI.

De beneficiis Fdejuſſorum.

87 Beneficium primum fidejuſſorum eſt *Excuſſionis*; quia ſi debitor ſit totaliter idoneus, non eſt opus beneficio diviſionis, aut cedendarum actionum, quia debitor ſi ſolvit, in nihilo gravatur fidejuſſor, & propterea non eget ſublevatione. Conſiſtit hoc beneficium, quod facultates debitoris diſcutiantur, & inquirantur, ut ſciri poſſit, an ſit vel non ſit ſolvendo. *L. 2. ff. ſi quis omiſſ. cauſ. teſtamenti. L. 1. §. ſi inter. ff. ſi de magiſt. vel. convent.* Et excuſſio debet eſſe tam rigoroſa, ut fiat uſque ad ſacculum & peram. Caroc. *de excuſſ. bonor. quæſt. 1. nu. 1.* Jaſ. in §. *fin. num. 6. Inſtit. de act.* & propterea in excuſſione citatio requiritur fidejuſſoris. Bald. *in lege auctore. C. de evict.* Gabr. *de citat. lib. 2. concluſ. 1. num.* 333. Surd. *conſ. 256. n. 17.* Hering. *de fidejuſſ. cap. 27. num.* 8.

88 Quod ſi fidejuſſor ſit quidem præſens, ſed debitor principalis abſit, fidejuſſor conveniri quidem de jure poteſt, ſed Judex illi petenti debet terminum ſtatuere, intra quem producat debitorem primo conveniendum, fidejuſſore in ſubſidium reſervato, termino vero elapſo cogitur ſatisfacere fidejuſſor ceſſis illi a creditore actionibus. *Auth. præſente. C. de fidejuſſ.* terminus vero eſt Judici arbitrarius, conſiderata perſonarum qualitate, & locorum diſtantia. Menoch. *de arb. caſ.* 40. Caroc. *loc. cit. part. 2. quæſt.* 46.

89 Competit autem hoc Beneficium illi, qui pro alio fidejuſſit. Theſ. *dec.* 166. qui cum aliis exiſtimat hoc beneficium competere fidejuſſori, licet interpoſito juramento ſuam fidejuſſionem confirmarit, quos inter ſunt Plot. *de in litem jur. §. 34. num.* 2. Valent. Franc. *de fidejuſſ. cap. 5. num.* 380. Fachin. *lib. 3. controv. Jur. cap.* 15. Rol. *de commiſſ. part. 4. lib. 6. cap. 4. num.* 9. Ex ea ratione, quod juramentum ſequatur naturam actus, cui adjicitur. *L. ult. C. de non numer. pec.* Guidopap. *dec.* 99. Covar. *in cap. quamvis. part.* 1. §. 4. *num. 1. de pact. in 6.* tamen alii contrariam tenent ſententiam, quod interveniente fidejuſſioni fidejubentis juramento beneficium excuſſionis non competat; quia tale juramentum habet vim præciſæ & enixiſſimæ voluntatis, & quaſi expreſſæ renuntiationis huic beneficio. *leg. cum pater. §. filius matrem. ff. de leg.* 2. gl. *in cap. ex reſcripto. de jurejur.* Bald. *in leg. 1. quæſt. 2. C. commodati.* Gabr. *de jurejur. lib. 2. concluſ. 4. num.* 1. Menoch. *conſ. 17. num. 8. lib.* 1. Boer. *dec. 221. num.* 13. quod cum poſſit ſervari ſine diſpendio æternæ ſalutis, debet aliquid operari. *cap. 2. in fin. de fidejuſſ.* alias fruſtra fuiſſet adjectum, cum fidejuſſor etiam ſine juramento ſit firmiter obligatus ad ſolvendum. Theſ. *dec. 47. num.* 2. quia ſimplex loquela in foro Dei ſeu aſſertio ſit juramentum. Alciat. *in rubr. de jurejur. num. 35. & tex. in cap. juramenti. 22. quæſt.* 5. & hanc ſententiam ultra citatos tenent Gratus, Tiraquel. Borell. & alii apud Franc. *loc. cit. cap. 5. num.* 362. Rol. *conſ. 6. num. 45. vol.* 1. Natta *conſ. 426. num.* 22. Cachet. *dec. 43. num.* 4 Seraphin. *de privil. juram. privil.* 88. Caroc. *de excuſſ. bonor. part. 2. quæſt. 15. num.* 2. Guttierrez *de contract. jur. cap. 23. num. 27. & 28* Gail. *lib. 2. obſ. 27. a num.* 22. Coler. *de proceſſ. execut. part. 1. cap. 10. num.* 347. & plurimi alii, quibus adſtipulatur Hering. *loc. cit. cap. 27. a num.* 45. qui *num.* 56. reſpondet argumento contrariæ ſententiæ.

90 Præterea hoc beneficium fidejuſſori non competit, qui ſe conſtituit principalem debitorem animo novandi, nimirum ut obligatio principalis debitoris extinguatur, & in ſe transferatur; ſecus ſi non animo novandi ſe conſtituit principalem debitorem. Gail. *lib. 2. obſ. 28. num.* 4. Medic. *de conſerv. poſſeſſ. num. 312. verſ. decimo tertio fallit.* Carpan. *ad ſtatut. Mediol. part. 1. cap.* 413. Theſ. *dec.* 166. quamquam etiam in hoc ſecundo caſu Hering. *loc. cit. num. 82. ſeq.* citet DD. in contrarium, uti Decian. *conſ. 31. num. 1. vol.* 1. Nattam *conſ. 577. lib.* 3. Menoch. *conſ. 51. lib.* 1. Ant. Quetan. *conſ. 1. per tot.* Gamma *dec. Luſit.* 1. & alios. vide *num.* 116. Aufret. *in addit. ad Capellam Tholoſanam dec.* 23. Aſinius *de execut. in proleg. cap. 2. num.* 27. Pur. *dec. 58. lib.* 3. Coler. *loc. cit. a num.* 263. Fachin. *controv. Jur. lib. 3. cap.* 15. Gail. *lib. 2. obſ. 28. num.* 6.

91 Hoc beneficium competit omnibus fidejuſſoribus etiam fiſci, qua in re jure privati cenſentur. gl. *in lege ſententia. C. de fidejuſſor.* Caroc. *de excuſſ. bonor. part. 2. quæſt. 12. num.* 7. Valent. Franc. *de fidejuſſ. cap. 3. num.* 256. Hering. *de fidejuſſ. cap. 27. pars. 1. num. 155. & ſeq.* Etiam Clericis fidejuſſoribus, niſi privilegio huic renuntiaverint. gl. *in cap. pervenit in verb. non ſolventibus. in fin. de fidejuſſor.* Hering. *loc. cit. num.* 158. Item illi, qui promiſit Judicio ſiſti. *lege fin. §. fin.* ubi Bald. *C. de uſur. rei jud.* Caroc. *loc. cit. quæſt.* 18. Franc. *loc. cit. num.* 226. Hering. *loc. cit. num.* 159. Item competit aliquando inter ipſos fidejuſſores, uti ſi quis puta Titius obligatus Mercatori pro centum dedit illi alios fidejuſſores, & volens ſolvere dedit uni ex fidejuſſoribus illos centum, ut ſolveret, creditor poteſt quidem convenire fidejuſſorem, qui pecuniam non recepit, ſed hic habebit exceptionem excuſſionis, ut excutiat prius alium, qui pecuniam recepit. Bart. *in lege. 3. §. fin. 7. quæſt. ff. de reb. dub.* Pancirol. *conſ.* 36. Franc. *loc. cit. num.* 171. Caroc. *loc. cit. 2. quæſt. 2. quæſt. princ.* Muſcatel *in pract. fidejuſſ. quæſt. 10. num.* 35. Carpan. *ad ſtatut. Mediol. part. 2. cap. 154. num.* 4. Hering. *loc. cit. num.* 161. quia qui pecuniam a debitore accepit, ſuccedit in ejus locum, & ſumptibus concreditoris excuti debet. Gabr. *de fidejuſſ. lib. 3. concluſ.* 2. niſi legum auxilio renuntiaverit.

92 Hoc vero beneficium competit non tantum contra ipſum debitorem, ſed etiam ejus hæredes. *L. moſchis. de jure fiſci.* Gail. *lib. 2. obſ. 27. num.* 12. Franc. *loc. cit. num.* 257. Hering. *loc. cit. num.* 170. quo in caſu hæredes pupillaris ætas non excuſat. *leg. ſub prætextu. C. de hæred. act.* Limit. ſi debitor in mora jam conſtitutus deceſſerit, quo caſu excuſſio contra hæredem non competit, ſed ſtatim contra fidejuſſorem agitur. Bald. poſt gl. *in lege ult. C. de condit. inſert.* Aufret. ad Capellam Tholoſan. *dec.* 130. Mynſing. *cent. 2. obſ.* 15. Muſcatell. *in pract. fidejuſſ. part. 2. quæſt. 10. num.* 34. Si vero debitor decederet ſine hæredibus, fidejuſſor haberet adhuc beneficium excuſſionis contra hæreditatem jacentem. Gail. *loc. cit. obſ. 27. num.* 12. quia hæreditas jacens repræſentat perſonam, & illius vice fungitur. *L. mortuo. ff. de fidejuſſ.* & defuncti locum obtinet. *L. non minus. §. 1. ff. de hæred. inſtit.* Neque refert, quod hæreditas jacens ſit in nullius bonis, imo nec poſſideri dicatur. *L. 1. ff. de rer. diviſ.* quia bonis ſeu hæreditati jacenti aſſignari debet Curator ex conſenſu majoris partis creditorum aut Judicis authoritate, ut excuſſio fieri poſſit. *L. de Curatore. ff. de curat. bon. dan.* Angel. *in lege 3. §. toties. ff. de damno infect.* Alex. *conſ. 100. num. 10. vol.* 5. Caroc. *loc. cit. part. 2. quæſt. 55. a num.* 1. Decian. *conſ. 108. num. 9. vol.* 2.

93 Beneficium hoc pluribus in caſibus non competit. Primo, cum illi fuit renuntiatum. Mynſing. *cent. 2. obſ.* 15. Gail. *lib. 2. obſ. 27. num.* 21. Coler. *loc. cit. part. 1. cap. 10. num.* 336. Franc. *d. cap. 5. nu.* 343. & plures apud Hering. *loc. cit. n.* 186. Dummodo renuntiatum fuerit in ſpecie.

94 Præterea beneficium excuſſionis non habet locum, quando debitor notorie non eſt ſolvendo. *L. nam is. ff. de dolo.* Decian. *reſponſ. 42. num. 9. vol.* 2. Gratus *reſp. 87. num. 23. lib.* 1. Franc. *loc. cit. num.* 316. Muſcatel. *in pract. fidejuſſ. part. 2. quæſt. 10. num.* 6. Hering. *loc. cit. num.* 199. Probatur autem hæc notorietas primo per famam vicinorum. Secundo, ſi ipſemet debitor juret ſe nulla bona habere, & id ab uxore, familia, & vicinis confirmetur. Tertio ſi ceſſit bonis. Quarto, ſi ſemel etiam ad inſtantiam alterius creditoris excuſſus per Judicem fuit repertus non ſolvendo. Quinto, ſi ipſe fidejuſſor judicialiter confitetur, quod non ſit ſolvendo. Sexto, relatione miniſtrorum miſſorum ad inquirendum. DD. cit. & Maſcard. *de prob. concluſ. 737. n.* 5. Ludovic. *dec. Peruſ. 45. n. 16. part.* 1. Hering. *n. 201. prope fin.*

95 Minus datur beneficium excuſſionis fidejuſſori, qui negavit ſe fidejuſſiſſe, & mendacii convincatur. DD. cit. & Corbul. *de jure emphyt. cap. 1. num.* 6. Pacian. *de prob. lib. 1. cap. 19. num. 27. & 71.* Hering. *loc. cit. num.* 210. qui alios citat, quia Jus mendaces odit. *L. de ætate. §. ſi cum eſſet. ff. de interrog. act.* niſi ex ignorantia, & ſine dolo, ac lata culpa negaverit. Theſ. *dec. 50. num. 4. & ſeq.* dummodo ignorantia non ſit craſſa & ſupina, aut niſi negaſſet ſub quadam generalitate verborum: uti *nego narrata, prout narrantur*, aut ſi ante litis conteſtationem pœniteat, & peccaſſe ſe fateatur. DD. Hering. *loc. cit.*

loc. cit. n. 224. *& ſeq.* aut niſi creditor pœnam mendacii fidejuſſori remittat.

96 Denegatur etiam hoc beneficium fidejuſſori, qui excuſſionem primo loco contra debitorem inſtitutam non conſervandorum ſuorum jurium cauſa, ſed doloſe impedivit; quia non eſt dignus Legis beneficio, qui in legem deliquit. *cap. quia fruſtra. de uſuris*. Hering. *loc. cit. num.* 238.

97 Item denegatur excuſſio fidejuſſori, ſi debitor excuſſus habet quidem bona, ſed quæ emptorem non inveniunt. Caroc. *loc. cit. quæſt.* 66. Franc. *cap.* 5. *num.* 406. Muſcatell. *in pract. fidejuſſ. quæſt.* 10. *nu.* 21. Caſtr. *in L. inter eos. §. creditor. ff. de fidejuſſ.* Hering. *num.* 241.

98 Item ſi pater pro filio fidejuſſit, ne illaqueentur, & decipiantur creditores. Gail. *lib.* 2. *obſ.* 27. *num.* 33. Boer. *dec.* 221. Theſ. *dec.* 166. *num.* 5. Aufrer. ad Capell. Tholoſ. *dec.* 196. & DD. mox ſupra cit. apud Hering. *nu.* 244. Niſi pater fidejuſſerit pro filio, cum decurionatum accepit, aut pro filio emancipato ſe obligavit, aut per nuptias a ſe ſeparato, aut pro filio habente peculium caſtrenſe vel quaſi.

99 Item ſi fidejuſſor conſtituit ſe principalem debitorem juxta ſuperius dicta. Item ſi beneficium hoc in judicio non fuit petitum, aut oppoſitum. Gail. *loc. cit. obſ.* 27. & DD. cit. Item ſi conſuetudo regionis aliter obtinuit. Aſinius *de execut. cap.* 2. *num.* 28. Gail. *d. obſ.* 27. *num.* 29. Item ſi pro debito tantum naturaliter debito intervenit; quia eſt notorium in jure, quod naturaliter debito intervenit; quia eſt notorium in jure, quod naturaliter tantum obligatus non executiur. Bart. & Caſtr. *in L. Marcellus. ff. de fidejuſſ.* Gail. *loc. cit.* cum DD. cit. Item ſi fidejuſſor ſit hæres debitoris, quia tunc non convenitur ut fidejuſſor, ſed ut hæres. Item ſi debitor principalis longe abeſt, ut conveniri non poſſit. Item ſi debitor eſt valde potens, ut facile conveniri non poſſit. Item ſi cauſa ex æquo & bono non ſit terminanda. DD. apud Hering. *l. c. an.* 277.

100 Item excuſſionis beneficio carent Principes, Comites & viri nobilet, qui pro aliis fidejubent & promittunt, quia verba Principis etiam non jurata debent eſſe firmiſſima. Tiraquel. *de nobilit. cap.* 20. Craveta *conſ.* 241. *num.* 11. & in Germania fides nobilium habetur pro juramento. Gail. *lib.* 1. *obſ.* 59. Mynſing. *cent.* 1. *obſ.* 17. Schurpſ. *conſ.* 37. *num.* 11. & alii, quos citat Hering. *loc. cit. num.* 298. ſi promiſſio fiat *in verbo veritatis, in mea, ſeu in mea fide*, na olim; ſed hodie de conſuetudine etiam nobiles, qui promiſerunt ſub fide vel conſcientia ſua, excipere poſſunt beneficium excuſſionis.

101 Eodem beneficio carent fidejuſſores obligati ad obſtagium in eventum non factæ ſolutionis. Et fidejuſſores ludi. Neque alii contra litteras compulſoriales, & in cauſa criminali. DD. apud Hering. *loc. cit. num.* 315. *& ſeq.* Item ſi fidejuſſor promiſit debitum non ſolutum illico ſolvere.

§. XII.

De Beneficio Diviſionis.

102 Beneficium diviſionis conſideratur inter plures confidejuſſores; dicuntur autem confidejuſſores, qui in eandem ſummam ſe obligarunt, & in eaſdem ſtipulationes, ſecus qui in diverſis ſtipulationibus ſe obligarunt, & ideo tales non habent beneficium diviſionis. *L. ſi a Titio.* 44. *& L. inter eos.* 52. *§. duo.* ubi Bart. *de fidejuſſ.* Vincent. de Franch. *dec.* 55. *a num.* 11. Hering. *de fidejuſſ. cap.* 27. *parc.* 2. *num.* 2. Hoc autem beneficio diviſionis gaudent non tantum confidejuſſores, ſed etiam fidejuſſor fidejuſſoris, & hæredes illorum, & fiſcus, qui eſt quaſi hæres, & loco hæredis; Imo fidejuſſores, qui habent exceptionem diviſionis, quando conveniuntur, poſſunt etiam, antequam conveniantur, implorare officium Judicis, ut fiat diviſio, & ratam ſuam ſolvant. Hering. *loc. cit. n.* 48.

103 Limit. concluſio, quod non competat beneficium diviſionis pluribus fidejuſſoribus, qui pro uno Tutore rem pupilli ſalvam fore promiſerunt; illi enim pupillo (non aliis majoribus natu) agente, ut dividatur actio, impetrare non poſſunt, quia pupillus ipſe non contraxit, ſed in tutorem incidit, & ignorat omnia, & ideo illi beneficium diviſionis obeſſe non poteſt. Hering. *loc. cit. num.* 50. Limit. præterea in illis fidejuſſoribus, qui ſe fidejuſſores eſſe inficiantur, ſi de mendacio convincantur, ut dictum fuit §. ſuperiore. *L. ſi dubitet.* 11. §. 1. *ff. de fidejuſſ.* Pacian. *de prob. lib.* 1. *cap.* 19. *num.* 27. *&* 71. Limit. 3. ſi quis cum muliere pro alio fidejubeat, quia adverſus marem datur actio in ſolidum, quia ignorare non debuit mulierem fruſtra intercedere. Hering. *loc. cit. num.* 58. Idem dic, ſi major natu una cum minore pro alio fidejubet, ob allegatam rationem, niſi ſimul fidejuſſiſſent; quia tunc obligaretur tantum pro parte, diverſitas eſt, quia ſexus ignorari non poteſt, ſicut ætas. Limit. 4. hoc beneficium diviſionis non competere, ſi illi efficaciter & ſpecifice fuit renuntiatum. *L. ſi quis in conſcribendo. C. de pact.* Jo. Guttierez *de juram. confirm. part.* 1. *cap.* 23. *& lib.* 3. *pract. quæſt. cap.* 95. Coler. *de proceſſ. execut. part.* 1. *cap.* 10. *num.* 353. Hering. *loc. cit. part.* 2. *num.* 73. Debet autem hæc exceptio diviſionis opponi a fidejuſſore in judicio, alias tenebitur in ſolidum, quia actio, & obligatio non eſt diviſa ipſo iure, ſed dividitur ope exceptionis judicialiter oppoſitæ. *L. inter.* 27. *ff. de fidejuſſ.* Gail. *lib.* 2. *obſ.* 27. *num.* 5. & habere exceptionem, ſed ea nolle uti, & non habere paria ſunt. Amat. *dec.* 24. *num.* 27. Limit. 5. ſi non proceditur via ordinaria, ſed executive ſolidum a fidejuſſore petendo aut virtute ſtatuti, aut inſtrumenti quarentigiati tribuentis creditori executionem paratam, quia tunc non attenditur exceptio diviſionis. Angel. *in L. ſi dubitet. num.* 3. *ff. de fidejuſſ.* Bart. *in L. fidejuſſores. §. idem reſpondit. ff. de fidejuſſ.* Contraria vero ſententia videtur æquior & verior. Hering. *loc. cit. num.* 89. cum Gomez *to.* 2. *cap.* 13. *num.* 15. Limit. 6. in fidejuſſoribus, qui ſe ad factum aliquod obligarunt, qui non gaudent beneficio diviſionis; quia factum individuum pro parte præſtari non poteſt. *L. heredes. §. an ea. ff. famil. erciſc.* Rol. *in tract. de commiſſ. part.* 4. *lib.* 6. *cap.* 4. 9. *num.* 19. Hering. *num.* 92. *&* 93. niſi promiſſio fuerit facta ſub hac conditione, *ſi non fuerit factum, pecuniam dari oportere*; quia tunc ſtipulatio bene dividi poteſt. *L. ſtipulationes.* 72. *ff. de V. O.*

§. XIII.

De Beneficio cedendarum actionum.

Hoc beneficium adeo competit fidejuſſori, ut poſſit 104
opponi non obſtante ſtatuto excludente omnes exceptiones. Menoch. *de praſ. lib.* 2. *praſ.* 48. *num.* 11. Unde ſi fidejuſſor ſolidum ſolvit, aut ſolvere paratus eſt, petere poteſt a creditore, ut actiones, quæ ipſi competebant contra principalem debitorem ſeu confidejuſſores cum inſtrumentis principalis debiti, & cum omnibus qualitatibus, uti uſuris præteritis & futuris, cum pignoribus & hypothecis cedat, ad hoc, ut habeat regreſſum contra principalem & confidejuſſores. *L. ſi mandatum.* 13. *ff. de fidejuſſ.* Hering. *loc. cit. part.* 3. *num.* 6. nec ſufficit, quod creditor cedat actiones oretenus, ſed requiritur, quod exhibeat inſtrumentum principalis debiti, alias fidejuſſor poterit recuſare ſolutionem. Bald. *in L. ſi nomen. ff. de hered. vel act. vend.* Alex. *in L. ſciendum. col.* 2. *ff. de V. O.* quia alias fidejuſſor actionibus ſibi non ceſſis, ſi ſolvit, a confidejuſſoribus, pro quibus ſolvit, nihil repetere poteſt. *L. cum alter. C. de fidejuſſ.* Vinc. de Franch. *deciſ. Neapol.* 55. Valent. Franc. *de fidejuſſ. part.* 5. *cap.* 5. *num.* 488. Magon. *dec. Flor.* 94. *num.* 11. Hering. *loc. cit. num.* 13. contra Cynum. Et ideo ſi mulier agit contra fidejuſſorem, ſi non poteſt ei actiones cedere ex eo, quod renuntiaverit juribus ſuis in alienatione facta per maritum, excluditur ab agendo. Bart. Bald. & DD. in *L. jubemus. C. ad Vellej.* Socin. *conſ.* 200. Hering. *loc. cit. num.* 14.

Limitatur hæc concluſio primo, ſi beneficium cedendarum 105
fuit renuntiatum. Specul. *in tit. de renunt. §.* 1. *num.* 21. *verſ. ſed dices.* Franc. *d. cap.* 5. *num.* 500. Muſcatell. *in praxi fidejuſſ. part.* 1. *modo* 2. *num.* 38. dummodo renuntiatio ſit ſpecifica & non generica. Limit. ſecundo, ſi fidejuſſor ſe fidejuſſorem negavit in pœnam mendacii, ſi de illo fuerit convictus. Limit. tertio, ſi pater juſſit filiofam. pecunias credi, quia tunc beneficium cedendarum non habet ad repetendum id, quod pro filio ſolvit. Boer. *dec.* 221. *num.* 11. qui citat Bart. & DD. in *L. cum filiusfam. ff. de V. O.* Hering. *loc. cit. num.* 21. Limit. quarto, ſi mulier agit contra Correum aut fidejuſſorem obligatum ad reſtitutionem dotis; quia tunc non

habet

habet locum exceptio cedendarum favore dotis. Socin. *conſ.* 200. Neguſ *de pignor. part.* 5. *princ. membr.* 3. *part.* 1. *a num.* 31. quod procedit in illis caſibus, in quibus fidejuſſor intervenire poteſt. Hering. *l. c. num.* 26. Limit. quinto, ſi primus fidejuſſor ſe non obligavit contemplatione ſecundi fidejuſſoris, quia tunc ſi creditor liberavit ſecundum fidejuſſorem, primo fidejuſſore non ſolvente, non obſtabit creditori exceptio cedendarum. Bart. in *L. ſi ſtipulatus eſſes.* §. *fin. verſ. primo caſu. ff. de fidejuſſ.* Neguſ. *de pignor. part.* 5. *princ. memb.* 3. *num.* 36. Vinc. de Franch. *dec.* 55. *n.* 10. & 14. Hering. *num.* 27.

106 Quæres. Sunt tres confidejuſſores, quorum unus ſolvit ſolidum creditori cedenti actiones, puta ſolvit mille florenos, poteſtne iſte, qui ſolvit mille, confidejuſſores convenire unumquemque in ſolidum, hoc eſt, pro mille florenis, aut quemlibet pro ſua portione? Reſpondetur, illum, qui ſolvit mille florenos, debere ante omnia ratam ſe tangentem detrahere, & confidejuſſoribus ſuis prius ceſſam ſibi actionem cedere; quia hoc caſu illud tantummodo ſolidum eſt, quod ultra ſuam portionem adhuc ſolvendum remanet. Bertazzol. *in tract. inſtrum. clauſ.* 40. *gl.* 4. *num.* 10. Francus *d. cap.* 5. *num.* 490. & 498. Vinc. de Anna. *dec.* 55. Caroc. *dec.* 87.

107 Prætetea fidejuſſori competunt omnes exceptiones reales ſeu rei & obligationi cohærentes, quæ Reo competunt. *L. ſi ſtipulatus.* 15. *L. ex perſona.* 33. *ff. de fidejuſſ.* Valent. Franc. *de fidejuſſ. cap.* 3. *num.* 20. & 24. Coler. *de proceſſ. execut. part.* 1. *cap.* 10. *num.* 338. Surd *dec.* 301. *num.* 12. Magon. *dec. Flor.* 110. *num.* 3. Muſcatell. *in pract. fidejuſſ. part.* 2. *quæſt.* 8. *num.* 1. & 2. Queta *conſ.* 54. *num.* 3 Carpan. *ad ſtatut. Mediol. part.* 2. *cap.* 189 *num.* 16. & alii apud Hering. *de fidejuſſ. cap.* 27. *part.* 4. *num.* 1. Imo fidejuſſor, quoties illius intereſt, etiam invito Reo principali ejuſmodi exceptiones objicere poteſt. *L. omnes.* 19. *de except.* & ideo fidejuſſor venditoris appellare poteſt, quamvis Reus principalis acquieſcat. *L. a ſententia.* 5. ubi Bart. *ff. de appel.* Caballin. *de evict.* §. 2. *num.* 22. Honded. *conſ.* 15. *part.* 1. Hering. *loc. cit. num.* 11. ſive fidejuſſor ad inſtantiam debitoris, ſive ſponte ſe obligaverit; & quamvis omni Legum auxilio renuntiaverit, quia in ſimilibus renuntiationibus utpote ſtricti juris, veniunt tantum, quæ fuerunt expreſſa. Ejuſmodi autem exceptiones reales ſunt. Prima *rei judicatæ.* ſecunda *doli mali.* tertia *jurisjurandi.* quarta *metus cauſa.* Medic. *de caſ. fort. part* 2. *quæſt.* 7. *num.* 35. quinta *tranſactionis cum Reo facta.* ſexta *pacti de non petendo.* ſeptima *compenſationis.* octava *Præſcriptionis.* nona *non numeratæ pecuniæ.* decima *Contractus uſurarii.* Item exceptiones mixtæ, puta *S. C. Vellej. Macedon.* Item reſolutæ per diſſenſum venditionis, & plures aliæ apud Hering. *l. c.*

108 Limit. in exceptionibus perſonalibus, quæ fidejuſſori non competunt, quales ſunt *fori declinatoria. Competentia.* puta ne quis in plus conveniatur. *Ceſſionis bonorum. Beneficii inventarii. Reſtitutionis in integrum. ſequeſtri.*

109 Ulterius conventio facta cum reo, prodeſt etiam fidejuſſori, ſi fuit facta generaliter in rem & non in perſonam ſpecialiter. Hering. *de fidejuſſ. cap.* 27. *part.* 5. *num.* 2. & 4. quod idem dicendum eſt de conventione confidejuſſorum, quia conventio fidejuſſoris confidejuſſori non prodeſt. Et quædam nocent Reo, quæ nocent etiam fidejuſſori, & quædam nocent reo, quæ fidejuſſori non nocent. *gl. in cap.* 1. *de injur. in* 6. Sic ſi Reus non poteſt purgare moram, poteſt tamen illam purgare fidejuſſor. *L. ſancimus. C. de fidejuſſ.* nam fidejuſſor laborat morbo alieno, & merito facilius illi ſubvenitur. *L. legem. C. de natur. lib.* Magon. *deciſ. Florent.* 57. *num.* 61. & *dec. Lucen.* 92. *num.* 6. & 29. Hering. *num.* 25. & *ſeq.* Et interruptio facta contra principalem non prodeſt contra fidejuſſorem ignorantem & non citatum. gl. in *L. cum quis.* §. *ſi quis pro reo. ff. de ſolut.* Felin. *in cap. illud. num.* 15. *de præſcript.* Balb. *eod. tit.* 6. *part. princ. part.* 3. *quæſt.* 4. *a n.* 47. Put. *dec.* 512. *lib.* 2.

110 Aliud fidejuſſoribus competens beneficium eſt, quod ſi eſt fidejuſſor ex contractu, & ſententia fertur contra debitorem principalem forte abſentem, & contumacem, hæc contra fidejuſſorem non citatum nec auditum abſque novo proceſſu exequi non poteſt, ſed fidejuſſor poteſt in executione deducere ſua jura etiam negando fidejuſſionem. Caſtr. *in L.* 1. *num.* 3. *ff. judicatum ſolvi.* Natta *conſ.* 545. *num.* 1. *lib.* 2. Burſat. *conſ.* 203. *lib.* 2. Ruin. *conſ.* 121. *num.* 9. *vol.* 8. Cephal. *conſ.* 106. *vol.* 1 Magon. *dec. Flor.* 94. *num.* 16. Caroc. *dec.* 136. *num.* 12. Mynſing. *obſ.* 96. *cent.* 4. Franc. *de fidejuſſ. cap.* 5. *num.* 138. Hering. *de fidejuſſ. cap.* 27. *part.* 5. *num.* 53. Secus ſi ſit fidejuſſor de judicatum ſolvendo, quia executio ſententiæ contra principalem latæ, etiam abſentem & contumacem, fit etiam contra fidejuſſorem, quamvis non citatum, & auditum ſine novo proceſſu, quia fidejuſſio de judicatum ſolvi præſtita coram Judice eſt ejus naturæ, ut fidejuſſor una cum reo principali cenſeatur eſſe condemnatus; cenſetur enim apud acta conſenſiſſe in ſententiam ferendam contra debitorem principalem, & promiſiſſe non ſuum, ſed principalis judicatum. Bald. *in L. fin.* §. *fin. C. de uſur. rei jud.* Bart. *in L.* 1. *ff. judic. ſolv.* Natta *conſ.* 126. Caroc. *loc. cit.* Clar. *in* §. *fin. quæſt.* 95. *nu.* 1. Carpan. *ad ſtatut. Mediolan. p.* 1. *cap.* 72. *nu.* 12. Coler. *de proceſſ. execut. part.* 2. *cap.* 2. *a num.* 6. Muſcatel. *in pract. fidejuſſ. part.* 1. *modo* 12. *numer.* 21. Hering. *loc. cit. num.* 54.

Ulterius habet fidejuſſor beneficium dilationis moratoriæ, qua muniri ſolet debitor, ne intra quinquennium ab ipſo aliquid petatur. Hering. *de fidejuſſ. cap.* 5. *num.* 101. dummodo fidejuſſoris in dilationis reſcripto nominatim ſit facta mentio, alias eſſet perſonale beneficium, & perſonam debitoris non egrederetur. Aſinius *de execut. in prolegom. cap.* 2. *num.* 19. & 20. Coler. *loc. cit. part.* 1. *cap.* 4. *num.* 17. Menoch. *de arbitr. caſ.* 203. *num.* 26. & *caſ.* 337. Hering. *loc. cit.* Hinc debitor comparens ad defenſionem fidejuſſoris poteſt opponere de dilatione ſibi conceſſa. Bald. *in L. quoties. C. de precib. Imper. offer.* Cuchus *de morator. præſcript. num.* 135. Surd. *dec.* 301. *num.* 16. Si vero dilatio fuit conceſſa debitori motu proprio Principis, tunc operatur etiam quoad fidejuſſorem. DD. cit. & Hering. *l. c. num.* 79. vide *Debitor. num.* 66. 111

Ad hæc fidejuſſor, ſi ſciat alium debitori principali, qui non eſt ſolvendo, pecuniam debere, poteſt impetrare mandatum de arreſtando, aut non ſolvendo ſuo debitori, & reſpective creditori illam pecuniam; ratio eſt, quia debitoris mei debitor, eſt etiam meus debitor. Vinc. de Franch. *dec.* 75. *n.* 8. Bald. *ad L. mandatori. in fin. C. de non numer. pecun.* Monterus a Cueva *dec. regn. Aragon. a n.* 23. Hering. *loc. cit. n.* 83. & 84. 112

Fidejuſſor habet etiam hoc Beneficium, quod ſententia in contumaciam lata contra principalem delinquentem non præjudicat fidejuſſori pro pœna, nec contra eum executionem habeat, ſed non obſtante priore proceſſu opus ſit novo contra fidejuſſorem, & veris probationibus delicti. Caſtr. Alex. & Socin. *in L. cum filiusfam. ff. de V. O.* Rol. *conſ.* 94. *a n.* 22. *vol.* 3.

Item fidejuſſor Tutoris conveniri debet judicio ordinario, & non executivo etiam ſententia lata contra principalem. Natta *conſ.* 345. *num.* 1. Hering. *loc. cit. num.* 89. Et fidejuſſor ſolvens in Camera Principis pro debitore fiſci poteſt præterito ejus judice ordinario illum coram judice fiſcali convenire, ſicut fiſcus poterat, quia quando privatus convenit privatum ob cauſam dependentem a fiſco, Judex fiſcalis eſt competens. *L. cum vendente. C. ubi cauſa fiſcales.* ubi Bald. Caſtr. & alii. Peregr. *de jure fiſci. lib.* 7. *tit.* 1. *nu.* 7. Et pro reo in aliquo tribunali ſolvens, poteſt illum in eodem convenire pro ſua indemnitate, quamvis illud alias non eſſet competens. Bart. *in L. cum eorum. C. de ſent. & interlocut. omn. Jud.* Hering. *num.* 91. 113

Mortuo debitore principali, fidejuſſor petere poteſt, ut hæredes debitoris principalis cautionem indemnitatis renovent, & ſe ex ſua etiam perſona ad illam ſervandam obligent. Idem *num.* 97. & *ſeq.* & quando ſolvit pro principali, quilibet Judex etiam incompetens poteſt de facto & ſine novo proceſſu cogere debitorem, ut ſolvat fidejuſſori id, quod ab eo fuit exactum nomine principalis. Carpan. *ad ſtatut. Mediolanen. part.* 1. *cap.* 413. *num.* 46. Marſil. *in tract. bannit. verb. Judice. num.* 172. Hering. *loc. cit. num.* 102. 114

Fidejuſſor accedens obligationi factæ a marito ſuæ uxori, non tenetur ultra quartam, niſi ſuſceperit omne periculum. Carpan. *loc. cit. cap.* 198. *num.* 188. Lancell. Gallia *in conſuet. Alexandria. verb. non poſſit. quæſt.* 9. *per totam.* Hering. *num.* 103. 115

Tandem ſi facto ad alicujus inſtantiam ſequeſtro, & pro illo tollendo fidejuſſor intervenit, de ſtando juri, 116

&c. &

Digitized by Google

&c. & qui procuravit ſequeſtrum, litem non proſequatur, ne fidejuſſor cum ſuo principali cogatur ſemper manere obligatus, poſt lapſum trium annorum poteſt petere a Judice, ut actori terminus præfigatur ad agendum, alias arreſtum relaxandum, & actor teneatur in expenſas retardatæ litis & intereſſe. Muſcatell. *in pract. fidejuſſ. part.* 1. *modo* 17. *num.* 22. *&* 23. Rol. *de commiſſ. part.* 4. *lib.* 4. *cap.* 5. *n.* 38. Hering. *loc. cit.*

§. XIV.

Solvuntur aliquot dubia.

117 Dubium primum, an fidejuſſor in cauſa, in qua fidejuſſit, pro debitore principali poſſit eſſe teſtis? Communiſſima Doctorum negat. Maſcard. *de probat. concluſ.* 784. *num.* 1. *& concluſ.* 1357. *num.* 33. Farin. *de teſtib. lib.* 2. *tit.* 6. *quæſt.* 60. *illat.* 13. Jo. And. *in addit. ad Specul. tit. de teſte. verſ. quid. de fidejuſſ. num.* 88. Felin. *in cap. inſuper. de teſtib.* Aufrer. *in tract. de prob. teſt. num.* 45. Marſil. *in rubr. de fidejuſſ. num.* 381. Valent. Franc. *de fidejuſſ. cap.* 5. *nu.* 602. Henrig. *de fidejuſſ. cap.* 29. *num.* 2. pro confidejuſſore tamen teſtis eſſe poteſt. Alex. *conſ.* 68. *col.* 1. *prope fin.* modo non agat de ſuo damno vitando. Magon. *dec. Florent.* 12. *num.* 7. Caroc. *de excuſſ. bonor. part.* 3. *quæſt.* 10. Maſcard. *d. concluſ.* 784. *num.* 4.

118 Dubium ſecundum, an fidejuſſor poſſit eſſe Judex in cauſa, in qua fidejuſſit? diſtinguit Speculator *in tit. de Jud. deleg. §. ſuſpectus. num.* 16. Quod ſi reus ſit ſolvendo, Judex eſſe poſſit, ſecus ſi non eſt ſolvendo. Negativam tamen partem ſequuntur communiter & indiſtincte DD. apud Hering. *loc. cit. num.* 9. Jo. Andr. in addit. ad Speculat. *in §. intereſt. num.* 16. *verſ. ſolven.* Francus *in cap. poſtremo. num.* 30. *de appell.* Maran. *in ſpecul. part.* 6. *verſ. & quando appellatur. num.* 65. & alii apud eundem Hering.

119 Dubium tertium, an fidejuſſor poſſit eſſe Tutor illius pupilli, pro cujus parte fidejuſſit, & cui adhuc ex fidejuſſione eſt obligatus? Reſponſio communis eſt negativa, præſertim ſi beneficio excuſſionis, diviſionis, & reliquis renuntiavit, niſi ſit tutor teſtamentarius, aut ex inquiſitione datus, aut debitum ſit modicum. Hering. *de fidejuſſ. cap.* 15. *num.* 110. *& cap.* 29. *nu.* 8.

120 Dubium quartum, ſi Vaſallus pro inimico Domini ſui fidejubeat, an feudum amittat? Reſpondetur; ſi fidejuſſio non tendit in perniciem Domini, negative. Speculat. *tit. de pace & treuga. verſ. ſed pone.* Schrœder *de feud. part.* 9. *cap.* 5. *num.* 28. Roſenth. *in tract. feudal. cap.* 10. *concluſ.* 12. *num.* 25. Grammat. *dec.* 18. *num.* 6. Luc. de Penna *in L. quicunque.* 7. *num.* 7. *verſ. quid ſi quis. C. de feud. patrim. lib.* 11. & alii apud Hering. *d. cap.* 29. *num.* 18. qui probant *ex L. libertus.* 45. *ff. de oper. libert.* Quid ſi vero Vaſallus recuſavit fidejubere pro Domino? Reſpondetur ut ſupra, niſi Dominus eſſet conſtitutus in extrema neceſſitate.

121 Dubium quintum, ſi creditor inſtituit actionem contra fidejuſſorem, & illam poſtmodum remiſit, eritne fidejuſſor liberatus cenſendus? Reſpondetur, vel creditor deſiſtit animo differendæ actionis proceſſu jam inchoato, non dicetur liberatus, ſecus ſi non animo differendæ actionis deſtitit, ſed remittendæ deſtitit, & per longum tempus tacuit, aut in judicio aperte fuit confeſſus, impoſterum ſe non acturum, omnino liberatus eſt. *L. ſi maritus.* 15. *§. ſi negaverit. in fin. ff. ad L. Jul. de adult.* ſecus poſt ſententiam, quia creditor, quamvis per longum tempus taceat, ſcit ſuum ſibi jus ſalvum manere. Hering. *loc. cit. num.* 47.

122 Dubium ſextum, an Clericus teneatur fidejuſſorem ſuum ſervare indemnem a fidejuſſione etiam per aſſignationem fructuum proprii Beneficii? Concluſio eſt affirmativa, quia fidejuſſor ſolvens pro debitore principali habet actionem mandati contra ipſum debitorem ultra jura & actiones ſibi ceſſas a creditore. *L. ſi fidejuſſor.* 6. *C. mandati. cap. pervenit. de fidejuſſor.* Gutierrez *de juram. part.* 1. *cap.* 17. *num.* 17. Gomez *var. reſ. tom.* 2. *cap.* 13. *num.* 18. Petrus Barb. *in L.* 1. *par.* 4. *num.* 132. *ff. ſol. matrim.* Lotther. *de re benef. lib.* 1. *cap.* 42. *num.* 25. & alii, quos citat Gonzal. *in* 3. *lib. decretal. tit.* 22. *in cap.* 2. *de fidejuſſ. num.* 6.

123 Dubium ſeptimum, quando fidejuſſor, etiam antequam ſolvat, poſſit agere contra debitorem, ut ſe liberet ab obligatione per fidejuſſionem contracta? Reſpondetur primo, ſi debitor diu n[illegible]glexit ſolvere, & in mora culpabili fuit, ita ut diu [illegible] debeat manere in fidejuſſione, remittitur autem Ju[illegible]dicis arbitrio, quando dicatur diu ſteriſſe in fidej[illegible]uſſione. gl. *in L. Lucius.* 38. *verſ. ex tempore.* & gl[illegible] *fin. in cap. ult. de fidejuſſor.* Pirrhing *lib.* 3. *tit.* [illegible] 22. §. 3. *num.* 18. Secundo ſi debitor principalis in[illegible]cipit dilapidare ſua bona, & ad inopiam vergere, [illegible]quia tunc poterit a Judice compelli, ut liberetur a fid[illegible]ejuſſione etiam antequam ſolvat. *cap. ult. de fidejuſſor* [illegible] *& d. L. Lucius.* Tertio ſi fidejuſſor pro debito principali fuit condemnatus, ſtatim antequam ſolvat, petere poteſt a debitore, ut ſe liberet, & indemnem ſervet. *dict. cap. ult. & L. Lucius. ff. de fidejuſſor.* quia cenſetur ſolviſſe, cum ſententia paratam habeat executionem. ubi Abb. *num.* 2.

§. XV.

Fidejuſſio in cauſis criminalibus.

Fidejuſſor, qui promiſit aliquem non diſceſſurum e 124
palatio, aut domo, ſi diſcedat cum licentia Judicis, liberatur ab omni obligatione, quia videtur ſe obligaſſe tantum pro prima vice, & fidejuſſio utpote ſtricti juris non extenditur de tempore ad tempus, & de caſu ad caſum. Farin. *conſ.* 59. *num.* 9. *lib.* 1. Cyriac. *controv.* 101. *a num.* 21. Maur. *de fidejuſſor. part.* 2. *ſect.* 5. *cap.* 1. *num.* 3. Menoch. *conſ.* 112. *num.* 13. *lib.* 3. Giurba *conſ.* 35. *num.* 16. Cabal. *reſol. crim. caſ.* 59. *a num.* 14. Farin. *de carcer. & carcer. quæſt.* 34. *num.* 153. Conciol. *reſ. crim. verb. fidejuſſor. reſ.* 1. quamvis licentia fuerit conditionalis de redeundo, & cum clauſula *firma manente fidejuſſione*, niſi fidejuſſor eidem clauſulæ conſenſiſſet; quia Judex non poteſt obligare fidejuſſorem de novo ſine illius conſenſu. Caren. *reſ.* 90. *num.* 35. Rota *dec.* 149. *num.* 2. *part.* 3. *recent.* Conciol. *loc. cit. num.* 4. Et ut fidejuſſio obliget, requiritur, quod omnia remaneant in eodem ſtatu, in quo fuit facta fidejuſſio, unde ſi fidejuſſor promiſit, quod reus non diſcedet e loco, obligatio ceſſabit, ſi reus fuit reſtrictus in loco arctiori, ita Menoch. *conſ.* 212. *nu.* 30. *lib.* 3. Mar. Antonin. *var. reſ. lib.* 3. *reſ.* 30. *num.* 4. Cyriac. *loc. cit. num.* 28. Conciol. *loc. cit. num.* 5. Item ſi fuerunt dati fidejuſſores de non diſcedendo e loco priori ſeu latiori, liberatur prior fidejuſſor, quia fuit facta novatio, & mutata obligatio, cui ipſe acceſſit, ita DD. cit. contra Gabr. & Bajard. Et in dubio pronunciandum eſt pro fidejuſſore, quod non teneatur pro fuga principalis.

Præterea fidejuſſor, qui promiſit reum non diſceſſu- 125
rum e palatio ſine licentia in ſcriptis, ſi diſcedat cum licentia oretenus data, non tenetur ad aliquam pœnam. Farin. *conſ.* 59. *num.* 12. *lib.* 1. Giurba *conſ.* 34. *num.* 22. Carena *reſ.* 90. *num.* 13. ne quis decipiatur ſub fide publica. DD. cit. & Guaz. *ad defenſ. reor. defenſ.* 6. *cap.* 4. *num.* 41. Conciol. *loc. cit. reſ.* 2. quamvis contrarium teneat Farin. *de carcer. & carcer. quæſt.* 30. *nu.* 184. Imo etiam quando licentia fuit data non viva voce, ſed clauſis oculis per conniventiam, quæ idem operatur ac data in ſcriptis.

Sed quid ſi retentus in palatio ſub fidejuſſione de 126
non diſcedendo aut exeundo, exiverit, & ſtatim redierit, tenetur ne fidejuſſor ad pœnam promiſſam? Reſpondetur non teneri, quia retentus non dicitur contraveniſſe ſtipulationi. Hercul. *de caut. de non offend. cap.* 50. *num.* 17. Honded. *conſ.* 94. *num.* 24. *lib.* 2. Farin. *conſ.* 122. *num.* 31. *lib.* 2. Conciol. *loc. cit. reſ.* 3. Maur. *de fidejuſſ. part.* 1. *ſect.* 2. *cap.* 6. *num.* 3. Giurba *conſ.* 34. *num.* 8. quia non dicitur diſceſſiſſe, & diſcedendi animum habuiſſe, qui ſtatim rediit. *L. nihil intereſt.* 25. *ff. de capt. & poſtlim. reverſ.* DD. cit. & Calvin. *de æquit. lib.* 1. *cap.* 4. *num.* 6. Guaz. *loc. cit. def.* 29. *cap.* 2. *num.* 10. Conciol. *alleg. for.* 89. *num.* 61. *& reſ. crim. loc. cit. reſ.* 3. contra Clar. *in §. fin. quæſt.* 21. *num.* 105. Maſcard. *de prob. concluſ.* 266. *n.* 3. *lib.* 1. Genuenſem *in pract. Archiepiſc. cap.* 34. *num.* 11. Cabal. *reſ. crim. caſ.* 212. *num.* 25. Sed quamvis ſecunda ſententia de rigore ſit verior, tamen prima eſt æquior, præſertim ſi retentus exivit ex juſta & neceſſaria cauſa. Imo licet exiverit ad explendam libidinem, quia hæc furori comparatur. Laderch. *conſ.* 194. *num.* 3. Giurba *conſ.* 47. *num.* 15. Conciol. *reſ. crim. verb. confinatus. reſ. un. num.* 2. Item ſi exivit ad

vit ad

vit ad obediendum Superiori. Honded. *loc. cit. num.* 18. *lib.* 2. Giurba *conſ.* 34. *num.* 17. Limit. primo, ſi retentus, qui exivit e loco arreſti, antequam rediret, fuit captus a birruariis. Et ſi retentus ſub fidejuſſione de non exeundo ſtat in oſtio ipſius loci, puta domus, dicitur extra domum, ſi limen oſtii, in quo ſtat, clauſa janua remanet extra oſtium, & dicitur commiſſa pœna. Bart. *in L.* 1. *§. hoc interdictum. ff. de cloac.* Gabr. *de maleſ. concluſ.* 10. *num.* 4. Paſchal. *de patr. pot. part.* 4. *cap.* 3. *num.* 23. Bertaz. *conſ.* 322. *lib.* 2. Conciol. *loc. cit. num.* 10. *reſ.* 3. *verb. fidejuſs.*

127 Fidejuſſor, qui promiſit intra certum tempus aliquem in judicio præſentare, ſi in tempore promiſſo non præſentavit, poteſt celeri ſatisfactione moram purgare, & illum intra brevem terminum præſentare, & ita pœnam evitare, ſi tamen jus fiſci, vel partis non fuit effectum deterius. *L. & ſi poſt tres.* 8. ubi Bart. & Bald. *ff. ſi quis caut.* Bajard. ad Clar. *in §. fin. quæſt.* 46. *num.* 55. Theſ. *dec.* 77. *num.* 3. Vivius *com. opin.* 522. Farin. *de carcer. & carcer. quæſt.* 34. *num.* 135. Maur. *de fidejuſs. part.* 1. *ſect.* 2. *cap.* 3. *num.* 102. Mareſcot. *var. reſ. cap.* 125. *num.* 33. *lib.* 2. Giurba *conſ.* 33. *a num.* 9. Calvin. *de aquit. lib.* 1. *cap.* 79. *num.* 28. Sperell. *dec.* 71. *num.* 25. Antonel. *de temp. leg. lib.* 4. *cap.* 15. *a num.* 5. Rota *dec.* 640. *a num.* 1. *part.* 4. *recent.* apud Conciol. *loc. cit. reſ.* 4. & concluſio procedit, quamvis fidejuſſor fuerit condemnatus ad pœnam, ſi pœna nondum fuit exacta, quamvis etiam in fidejuſſione appoſita fuerit dies, juramentum, & pœna. Theſ. *dec.* 77. Seraph. *de privil. juram. privil.* 48. *num.* 11. Farin. *de carcer. & carcerat. quæſt.* 34. *num.* 137. Guaz. *de caut. de non offend. quæſt.* 66. *num.* 5. Maur. *loc. cit. cap.* 3. *num.* 104. Giurba *d. conſ.* 33. *num.* 9. & 10. Sperell. *dec.* 71. *num.* 35. *in fin.* Calvin. *de aquit. cap.* 79. *num.* 26. Bajard. ad Clar. *in d. quæſt.* 45. *num.* 55. contra Fachin. *lib.* 1. *controv. Jur. cap.* 98. Limit. primo, cum a fiſco fuit facta executio in bonis Rei vel fidejuſſoris pro pœna in fidejuſſione contenta, quia tunc non eſt amplius res integra. DD. cit. Item cum pœna fuit exacta ſive in totum ſive in parte. Dicitur autem exacta, ſi ultra condemnationem reus vel fidejuſſor ſe conſtituit debitorem fiſco. Conciol. *loc. cit. num.* 10.

128 Infra quod autem tempus mora poſſit purgari, cum non ſit in jure definitum, eſt arbitrarium Judici. Menoch. *de arbitr. caſ.* 7. *num.* 13. Seraphin. *loc. cit. num.* 32. Farin. *de carcer. & carcer. quæſt.* 34. *num.* 147. Guaz. *loc. cit. quæſt.* 66. *num.* 11. Sperel. *d. dec.* 71. *num.* 2. Calvin. *de aquit. cap.* 79. *n.* 5. Giurba *conſ.* 33. *n.* 27. Et in dubio pronuntiari debet pro purgatione.

129 Fidejuſſor de tuto carcere, ſi injuſte carceratus fugiat, ad nullam pœnam pro eo tenetur. Hercul. *de caut. de non offend. cap.* 50. *a num.* 17. Farin. *loc. cit. quæſt.* 30. *a num.* 61. Guaz. *def.* 5. *cap.* 4. *nu.* 16. Maur. *de fidejuſs. part.* 1. *ſect.* 2. *cap.* 1. *num.* 92. Fachin. *lib.* 9. *controv. Jur. cap.* 68. Mancin. *de juram. part.* 4. *eff.* 248. *num.* 3. & alii apud Conciol. *reſ.* 5. *num.* 1. quia ſi ipſemet injuſte incarceratus, ſi fugit, puniri nequit, multo minus fidejuſſor. DD. mox cit. non obſtante juramento, quia juramentum injuſte carcerato non nocet. Clar. *in §. fin. quæſt.* 21. Farin. *de carcer. & carcerat. quæſt.* 10. *num.* 67. Seraph. *de privil.* 131. *a n.* 9. Conciol. *loc. cit. num.* 3. apud quem alii.

130 Qui tenetur ſolvere fiſco aliquem pœnam pro reo, uti quia illum non præſentavit debito tempore, aut alia de cauſa, ſi fuerunt confiſcata bona ipſius Rei, eſt liber, & ad nihil tenetur, imo ſi pœnam ſolvit fiſco, poteſt illam ab eodem repetere. Hering. *de fidejuſs. cap.* 20. §. 14. *num.* 10. Maur. *eod. tract. part.* 2. *ſect.* 10. *cap.* 68. Antonel. *de temp. leg. lib.* 4. *cap. ult. num.* 102. Conciol. *reſ. crim. verb. fidejuſſor. reſ.* 7. quia fiſcus ſuccedens in bonis Rei illum repræſentat, & ideo ſicut reus tenetur fidejuſſorem indemnem ſervare, & ſolutum illi reſtituere, & ſi fidejuſſor concurrit cum fiſco, fidejuſſor præfertur. Gratian. *diſc. for. cap.* 304. *num.* 18. *part.* 2. Carabal. *reſ. crim. caſ.* 234. *num.* 20. Conciol. *loc. cit. verſ. cum enim* quod procedit duntaxat, quando bona confiſcata ſunt ſolvendo, ſecus ſi ſolvendo non ſunt; quia tunc fidejuſſor non liberatur, niſi pro rata. Maur. *loc. cit. cap.* 68. *numer.* 6. Hering. *loc. cit. numer.* 10. Peregr. *de jure fiſci. lib.* 5. *tit.* 1. *numer.* 56. Mant. *de tacit. lib.* 16. *tit.* 20. *numer.* 27. Et dummodo fiſcus acceptaverit bona confiſcata, quia fiſco invito bona non incorporantur. Gratian. *diſc. for. cap.* 423. *numer.* 18. *part.* 3. Bajard. ad Clar. *in quæſt.* 78. *numer.* 155. Guazzin. *de confiſcat. bonor. concluſ.* 23. Peregr. *de Jure fiſci. lib.* 5. *tit.* 1. *n.* 58. apud Conciol. *loc. cit.*

Actuarius acceptans fidejuſſorem non idoneum tenetur de proprio. *L.* 1. *§. ſciendum. ff. de magiſt. conven.* Farin. *de carcer. & carcerat. quæſt.* 33. *num.* 88. Maur. *de fidejuſſ. part.* 2. *ſect.* 3. *cap.* 4. *num.* 12. Guaz. *def.* 6. *cap.* 2. *num.* 8. Fenzon. *ad ſtatut. Urbis. lib.* 1. *cap.* 20. *num.* 33. Rota *dec.* 442. *num.* 1. *part.* 4. *recent. to.* 2. Conciol. *loc. cit. reſ.* 8. Ludovic. *dec. Lucen.* 33. *num.* 1. & in omnibus cauſis tam criminalibus, quam civilibus, quando partes læduntur ex facto actuarii, ſeu Notarii, ille tenetur ipſis ad intereſſe. Farin. *loc. cit.* & DD. ſupra citati. Maſcard. *de prob. concluſ.* 1099. *nu.* 22. *lib.* 3. Conciol. *alleg. for.* 57. Rota apud Ottobon. *dec.* 142. *num.* 7. quia idem eſt nullum recepiſſe fidejuſſorem, & recepiſſe non idoneum. Guaz. *d. def.* 6. *cap.* 2. *num.* 1. Fenz. *loc. cit.* & concluſio militat etiam in actuario minore 25. annis. Limita vero, ſi illum recepit de mandato Judicis, quia tunc Judex obligabitur. DD. apud Conciol. *loc. cit.* Aſſerenti vero in inſtrumento, quod receperit de mandato Judicis, non creditur, niſi aliunde conſtet. Afflict. *dec.* 317. *num.* 3. Gratian. *dec. Marchiæ* 69. *num.* 14. Conciol. *loc. cit.* 131

Fidejuſſor, qui promiſit pro officiali, non tenetur pro debitis ab eo contractis durante officio, nec pro geſtis per officialem extra officium. Marſil. *in rubr. de fidejuſſ. n.* 182. Cancer. *var. reſ. part.* 3. *cap.* 12. *num.* 130. Calvin. *de aquit. lib.* 2. *cap.* 185. *num.* 86. Conciol. *loc. cit. reſ.* 6. niſi fidejuſſio fuiſſet concepta late in omnem cauſam, & ita generaliter, ut omnia prædicta complecteretur. vide DD. apud Conciol. *l. c.* 132

§. XVI.

Miſcellanea de Fidejuſſione.

Fidejubere poteſt inquiſitus pro inquiſito etiam ſuper eodem delicto, ut alter liberetur e carceribus, ſi eſt idoneus. Caball. *reſ. crim. caſ.* 72. Muſcatel. *in pract. fidejuſſ. part.* 1. *modo* 20. *num.* 3. Caſtren. *in L. reos. ff. de duob. reis.* Adden. ad Bald. *ad L. omnes.* 31. *C. de Epiſc. & Cleric. num.* 4. Angel. *in d. L. reos.* 133

Fidejubere tenetur creditor, cum evictio imminet in limine contractus. Sperel. *dec.* 78. *a num.* 5. Jo. And. ad Specull. *tit. de empt. & vend.* §. 1. *lit. G.* Caballin. *de evict.* §. 5. *num.* 40. Vinc. de Franc. *dec.* 555. Trentacinq. *var. reſ. lib.* 3. *reſ.* 45. Maſtrill. *dec.* 160. *num.* 1. & alii apud Sperell. *loc. cit.* Item Forenſis, ubi viget ſtatutum, aliter non auditur, & quidem de judicatum ſolvi. Ciarlin. *controv. for. cap.* 73. Faber. *in C. tit. de ſatiſdat. definit.* 15. Limita quoad illum, qui habet bona ſtabilia. Eccleſia *obſ. for.* 41. *n.* 2. Afflict. *dec.* 109. 134

Fidejuſſio ſtricte eſt intelligenda, ut etiam in caſu expreſſo minus obliget, quam fieri poteſt, non tamen ad excluſionem eorum, quæ veniunt ex eodem inſtrumento, ſuper quo fuit interpoſita. Menoch. *conſ.* 212. *a num.* 13. Burſat. *conſ.* 193. *num.* 6. & 313. *num.* 14. Bich. *dec.* 135. *num.* 9. & 13. 135

Fidejuſſor ratione periculi, quod ſuſtinet, poteſt licite pretium a principali recipere, pro quo fidejuſſit. Covar. *lib.* 3. *var. reſ. cap.* 2. *num.* 6. Cabal. *reſol. crim. caſ.* 265. Decian. *conſ.* 7. *num.* 1. Lupus *in cap. per veſtras.* §. 9. *n.* 10. *de donat. int. vir. & uxor.* Et qui diu ſtetit in fidejuſſione, poteſt cogere debitorem ad ſe eximendum a fidejuſſione. *L. Lucius. ff. mandati. cap. ult. de fidejuſſoribus.* & quando dicatur diu ſtetiſſe in fidejuſſione, relinquitur arbitrio Judicis. Mareſcot. *lib.* 2. *var. reſol. cap.* 65. *num.* 11. Afflict. *dec.* 241. *num.* 4. & poſt Menoch. & Ant. Gomez. Valaſc. *conſult.* 36. *num.* 2. Abb. *in cap. ult. de fidejuſſ. n.* 5. Poteſt præſcribere contra creditorem, licet ſuam ſciat obligationem. Cyriac. *controv.* 317. non tenetur pro tacita relocatione. Idem *controv.* 85. 136

Fidejuſſor de bene vivendo, non tenetur, ſi is, pro quo fidejuſſit, fuit condemnatus in contumaciam ſine probationibus. Cyriacus *controv.* 227. Maran. *in ſpecul. aur. part.* 6. *tit.* 6. *de ſatiſdat. membr.* 8. Rol. *conſ.* 94. *num.* 23. *vol.* 3. Hercul. *de caut. de non offen. cap.* 29. & 50. Cartar. *de execut. ſent. capt. bannit. cap.* 1. *num.* 304. Foller. *in pract. crim. part.* 4. *part.* 3. *princ.* §. 4. *num.* 37. *De tuto carcere* ſub pœna non incidit in pœnam, ſi principalis fugiat eo in caſu, in quo injuſte detinebatur, quia fidejuſſor non tenetur, ſi principalis non obligatur, 137

cum

Digitized by Google

cum fidejuſſoris obligatio ſit acceſſoria. *L. græce ff. de fidejuſſor.* Fachin. *lib. 9. cap.* 68. Farin. *de carcer. queſt.* 30.

138 *De præſentando* ſub certa pœna non tenetur ad pœnam, cum Reus ob aliam cauſam fuit condemnatus. Fachin. *loc. citat. cap.* 75. Farin. *loc. cit. queſt.* 34. Item ſi relaxatus ſub fidejuſſione fuit iterum carceratus ob eandem cauſam. Caball. *reſol. crimin. caſ.* 47. Farin. *loc. cit.* Afflict. *dec.* 130. Muſcatell. *in prakt. fidejuſſ.* 1. *modo, num.* 21. Gabr. *conſ.* 181. *num.* 15. *lib.* 1. Farin. *de carcer. queſt.* 34. *num.* 95. Item ſi Reus abſolutus fuit condemnatus in appellatione. Cabal. *loc. cit. caſ.* 109. Clarus *in §. fin. queſt.* 46. *num.* 20.

139 Item qui promiſit Reum præſentare toties, quoties a Judice fuerit requiſitus, pœnam non incurrit, ſi Reus fugit e carceribus. Communis apud Fachin. *loc. cit. cap.* 76. Farin. *d. queſt.* 34. Neque tenetur eundem præſentare ex alio delicto. Cabal. *loc. cit. caſ.* 190. Et promittens præſentare intra certum tempus pœnam non incurrit non præſentans, ſi a Judice non fuit interpellatus. Gomez *de capt. Reor. cap.* 9. *num.* 9. Farin. *loc. cit.* ubi DD. quamvis contrarium teneat Fachin. *loc. cit. cap.* 77. vide Paſchal. *de patr. pot. part.* 1. *cap.* 8. *n.* 188. qui citat Hercul. *de cout. de non offend. cap.* 23. *num.* 26. Dec. *conſ.* 2. *per tot.* Cacher. *dec. Peden.* 48. *per totam.* ubi an poſſit purgari mora. Clar. *in §. fin. queſt.* 46. ubi promittens præſentare toties, quoties a Judice fuit requiſitus bina præſentatione liberatur, ne obligatio procedat in infinitum. *L. fide.com. ff. de legat.* 3. *§. ſi quis decem.* Fachin. *cap.* 78. *lib.* 9. Angel. *in L.* 2. *§. quid exhibendi num.* 6. *ff. de cuſtod. reor.* Afflict. *dec.* 46. *num.* 4. Farin. *de carcer. & carcer. queſt.* 34. *n.* 163. contra alios.

140 Fidejuſſor in cenſu non poteſt ſe obligare ut principalis, ſed tantum acceſſorie, & ideo non poteſt conveniri niſi excuſſo prius principali. Fachin. *lib.* 10. *cap.* 64. Surd. *conſ.* 318. *lib.* 3. ob Conſtit. Pii V. ſecundum quam cenſus debet conſtitui ſuper re certa, niſi excuſſionis beneficio renuntiaſſet juramento. Theſ. *dec.* 166. *num.* 4. *ſeq.* Natta *conſ.* 426. Fachin. *loc. cit.* Bonacina *de contract. diſp.* 3. *queſt.* 9. *punct.* 1. In contractu minorum ſi eſt principaliter obligatus, tenetur, licet contractus ſit nullus ob non ſervatas ſolemnitate. vide *Obligatio*.

141 Fidejuſſor regulariter non poteſt conveniri, niſi excuſſo prius principali, niſi ſe obligaſſet in forma Cameræ. Riccius *in prax. obligat. in forma Cameræ. part.* 3. *reſ.* 238. Carol. de Graſſ. *de except. except.* 10. *n.* 46. Gabr. *de fidejuſſ. lib.* 3. *concluſ.* 1. Bonac. *loc. cit.* neque tenetur, licet principalis excuſſus non eſſet ſolvendo, ſi lite pendente fuit factus ſolvendo vide in verbo *Debitor. & Creditor. num.* 71. *ſeqq.* ubi plura de materia excuſſionis. Confiſcatis bonis principalis Debitoris non poteſt conveniri a Creditoribus, niſi excuſſo prius fiſco, quia fiſcus in bonis confiſcatis ſuccedit ſicut hæres. Fachin. *lib.* 8. *cap.* 55. Gabr. *de fidejuſſ. concluſ.* 1. *num.* 80. Peregrin. *de Jure fiſci. lib.* 5.

142 Debet ſervari indemnis. Rota apud Merlin. *dec.* 235. quamvis indemnitas non fuerit promiſſa. *cap. pervenit de fidejuſſ.* Bald. in *L. conſtitutionib. num.* 1. *C. de uſur.* Socin. ſen. *conſ.* 244. *lib.* 2. Caſtr. *conſ.* 472. *num.* 2. Rota apud Merlin. *loc. cit. num.* 2. Habet exceptionem excuſſionis, quæ eſt dilatoria, etiam inter Mercatores, inter quos proceditur ſummarie, & ex æquo & bono, exceptis argentariis. Menoch. *de arbitr. queſt.* 51. licet juramento ſe obligaverit, quia hoc ſequitur naturam actus, cui apponitur. Covar. *in cap. quamvis. de pact. part.* 1. *§.* 4. *num.* 4. Fachin. *lib.* 3. *cap.* 15. Scaccia *de Jud. lib.* 1. *cap.* 62. *n.* 26. ſi tamen ſe obligavit principaliter, amittit exceptionem prædictam. Fachin. *cap.* 53. Gabr. *loc. cit.* Theſ. *dec.* 166. Pajatell. *exped. & annot.* 37. *num.* 10. Non eſt neceſſario citandus, cum excutitur principalis. Ciarlin. *cap.* 95. *num.* 9. qui non eſſe citandum in principio, ſed tantum in fine cauſæ affirmat. vide etiam *Debitor. num.* 73. Gabr. *loc. cit.* Maurus *de fidejuſſor. part.* 2. *ſect.* 6. *cap.* 3.

143 Fidejuſſor de ſolvendo, quod Titius erit debitor, ſi Titius fuit abſolutus in prima inſtantia, & condemnatus in ſecunda, non tenetur. Cyriac. *controv.* 285. qui citat pro hac ſententia DD. 49. contra alios non pau-

cos, & probatur ex *L. apud Sempron.* 20. *ff. judic. ſolvi.*

Non liberatur, ſi Creditor debitori prorogavit terminum ad ſolvendum ignorante fidejuſſore. DD. apud Fachin. *lib.* 2. *cap.* 88. Gomez. *tom.* 2. *var. reſ. cap.* 13. Theſ. *dec.* 125. *num.* 3. Straccha *de Decoctor. part.* 5. *n.* 1. Pariſ. de Put. *de ſyndic. §. fidejuſſor. in fin.* Gabr. *de fidejuſſ. concluſ.* 3. Coler. *de proceſſ. execut. part.* 1. *cap.* 10. *num.* 303. Surd. *conſ.* 445. *num.* 7. *lib.* 3. Gail. *lib.* 2. *obſ.* 1. & 30. niſi tempus fuiſſet affixum obligationi, non ſolutioni. Fachin. *lib.* 12. *cap.* 30. Paſchal. *de patr. pot. part.* 1. *cap.* 8. *num.* 183. tunc enim liberatur pro tempore prorogato. Pajatel. *exped.* 3. *n.* 21. Habet exceptionem cedendarum actionum. Paſchal. *loc. cit. n.* 169. plura vide in praxi *Debitoris*. *n.* 52. 144

Fidejuſſor Tutoris tenetur ſolvere totum illud, in quod prævio juramento in litem condemnatur actione tutelæ, ſecus ſi in actione reali & ſtricti juris. Mareſc. *lib.* 2. *var. reſ. cap.* 48. quia quando augmentum provenit ex natura, ad illud fidejuſſor tenetur. *L. ſi poſſe. ff. rem pupillar.* Caſtr. *in L. quero. ff. locat. & conſ.* 23. *col.* 3. Aym. *conſ.* 45. *n.* 6. Item cum augmentum provenit ex delicto tutoris, Pupilli compromittentis ſub certa pœna, licet hic non obligetur, ſcilicet pupillus, tamen fidejuſſor tenetur. Blancus *de compromiſſ. queſt.* 3. Scaccia *de Jud. lib.* 2. *cap.* 2. *n.* 344. 145

Fidejuſſor *de judicatum ſolvi*, apud primum Judicem, cujus nomen expreſſum eſt in appellatione, non poteſt appellare, ſi ſententia lata contra principalem tranſiit in judicatum. Eccleſia *obſ. for.* 168. *n.* 5. & 6. Scaccia *de ſent. gl.* 14. *queſt.* 12. *num.* 70. Cancer. *var. reſol. part.* 3. *cap.* 15. Gratian. *diſc. for. cap.* 374. *n.* 27. niſi ſententia fuiſſet nulla, aut notorie injuſta, quia tunc non tranſit in judicatum, nec eſt citandus; ſed ſtatim poteſt exequi ſententia. Coſta *de portione rata. queſt.* 222. ſecus ſi eſt fidejuſſor contractus. Hering. *de fidejuſſ. cap.* 27. Afflict. *dec.* 182. 146

De judicio ſiſti non liberatur, ſi is, qui erat ſiſtendus, moriatur, & ipſe fuit in mora, ſecus ſi non fuit in mora. Maurus *de fidejuſſ. part.* 2. *tit.* 1. *queſt.* 10. *§.* 15. Hering. *de fidejuſſ. cap.* 20. *§.* 10. Tranchedin. *conſ.* 102. ubi DD. non dicitur fuiſſe in mora, ſi habuit probabilem cauſam recuſandi, licet fuerit citatus, ſed oppoſuit exceptionem. Tranchedin. *loc. cit.* Imo ſufficit cauſa injuſta, ſed colorata. Tranchedin. *loc. cit.* ubi Communis contra Farin. *de pœn. temper. queſt.* 90. plura apud Bich. *dec.* 302. *n.* 5. & 27. 147

Fidejuſſores; cum ſunt plures, unus alteri eſt fidejuſſor pro rata. *L. eos. ff. de duob. Reis.* & habet actionem contrariam mandati. *L. mandati. ff. mandati.* & habet actionem negotiorum geſtorum. Rota apud Rubeum 487. *part.* 9. *rec. to.* 2. ceſſis tamen a Creditore actionibus, ſine qua ceſſione careret actione. Pajatel. *dec. exped. & annot.* 51. *n.* 4. Coſta *de portione rata. queſt.* 22. Limit. ſi non promiſerunt ſimul. Bich. *dec.* 646. 148

Fidejuſſor Clerici, ſi eſt Laicus, eſt conveniendus coram ſuo Judice. Riccius *in prax. part.* 2. *reſ.* 145. niſi fidejuſſiſſet coram Judice Eccleſiaſtico. Caball. *reſ. crim. caſ.* 153. *n.* 4. Afflict. *dec.* 206. Guidopap. *dec.* 563. Hering. *de fidejuſſ. cap.* 8. *n.* 141. 149

Fidejuſſor Clericus in fidejuſſionibus conventionalibus reputatur idoneus, licet non ſit in judicialibus, & prætoriis. Abb. *in cap.* 1. *de fidejuſſ. n.* 5. Maurus *de fidejuſſ. part.* 2. *ſect.* 8. *cap.* 12. *n.* 17. Marſil. *de fidejuſſor. n.* 258. Bich. *dec.* 391. *per totam.* ubi quando fidejuſſor ſit idoneus. Plura vide in verbo *Obligatio*. 150

F I D E S.

Praxis Fidei.

Fides a nemine eſt frangenda maxime a Principe. Menoch. *conſ.* 156. *n.* 22. Pariſ. *de confid. queſt.* 6. *n.* 3. probatur ex *L. presbyteris* 8. *C. de Epiſc. & Cler. cap. cum quidam.* 12. *de jurejur.* Cravet. *conſ.* 241. *n.* 19. *vol.* 2. Rolan. *conſ.* 1. *vol.* 2. *n.* 32. Rudolphin. *de abſol. Princ. poteſt. cap.* 6. *n.* 183. Peregrin. *conſ.* 83. *vol.* 1. *n.* 11. & eſt ſervanda etiam hoſtibus. *L. conventionum.* 5. *§.* 1. *ff. de pact. cap. noli.* 23. *queſt* 1. Limit. quod in malis fides nemini ſit ſervanda. *cap. in malis promiſſis.* 69. & *cap. non eſt obligatorium.* 58. *de R. J. in* 6. Barb. *lib.* 6. *axiom. cap.* 15. *axiom.* 8. Neque fidem frangenti fides eſt ſervanda. Bart. & Bald. *L. cum proponas.* 2. 1

C. de pact. Tiſaquel. *de retract. convention.* §. 3. *gl.* 1. *n.* 16. Tuſc. *litt. F. concluſ.* 337. Surd. *conſ.* 359. *n.* 9. Farin. *in praxi crimin. part.* 1. *quæſt.* 27. *n.* 65. Trentacinq. *var. reſol. lib.* 3. *tit. de V.O. reſ.* 2. licet in minimo fides fuerit fracta. Surd. *de alien. tit.* 8. *privileg.* 61. *num.* 26. Gonzal. *ad Reg.* 8. *Cancell. gl.* 31. *num.* 5. apud Barb. *loc. cit. ax.* 9. & fidem publicam frangens incidit in crimen læſæ Majeſt. Fachin. *lib.* 9. *cap.* 60. vide Bich. *deciſ.* 656. *n.* 16.

2 Fides, hoc eſt atteſtatio ſcripta non facit fidem Farin. *de teſtib. quæſt.* 60. Ciarlin. *cap.* 82. *num.* 27. Seraph. *dec.* 106. Capon. *diſcept. for.* 401. *concl. ult.* In actis non exhibita, aut parte non citata facta vel coram Judice incompetente non facit fidem, nec probat. DD. ſupra cit. Ciarlin. *cap.* 131. *num.* 44. Gratian. *diſc. for.* 677. *num.* 8. Seraphin. *dec.* 106. *n.* 3. Abb. *in cap. ſicut nobis. de ſent. excom.* licet alias fides fuerit jurata. In criminalibus producta a fiſco, vel ab eo approbata plene probat contra fiſcum. Prima præfertur poſteriori revocatoriæ, ſi fuit facta coram Judice competente. DD. in *cap. at ſi Clerici. de Jud.* Tuſc. *litt. P. concluſ.* 872. Scaccia *de Judic. lib.* 2. *cap.* 11. *n.* 1225. Capon. *diſcept. for.* 6. *n.* 33. *v. motivo.* Farin. *de teſt. quæſt.* 45. Quando dicatur authentica, vide *Scriptura.* vid. Bich. *dec.* 360. *n.* 29. Garz. *de Benef. part.* 5. *c.* 3. *n.* 198. Caval. *dec.* 533. *n.* 6.

3 Fides præſtatur officiali in iis, quæ pertinent ad ſuum officium. vide *Nuntius*. Fides æquiparatur juramento quoad obſervantiam, & pœnas. vide *Promiſſio*.

4 Fides ſimplex, ſicut etiam teſtes ſingulares, admittitur ad declarandam voluntatem teſtatoris, ſecus vero ad illam probandam. Rota coram Cerro apud Bich. *dec.* 560. *n.* 3. quia fides ſimplex de auditu nihil probat. *cap. licet ex quadam, & cap. tam litteris. de teſtib. L. teſtium. C. eodem.* Caputaq. *dec.* 279. *part.* 1. Bich. *dec.* 500. *n.* 8.

5 Fides privata facta ab Executore ex intervallo non attenditur in concurſu publicæ relationis. Ludoviſ. *dec.* 131. *n.* 2. & Bich. *dec.* 440. *n.* 10.

6 Parochi extracta ex libro mortuorum probat plene mortem & mortis tempus, & ſi teſtes contrarium dicunt, debent reduci ad concordiam. Rota coram Buratto *dec.* 708. *n.* 3. & *dec.* 428. coram Coccino *num.* 1. Rota *dec.* 220. *part.* 2. *diverſ.* apud Bich. *dec.* 247. *n.* 3. Ludovis. *dec.* 344. *n.* 13. Aym. *conſ.* 78. *num.* 9. Caſtren. *conſ.* 26. *n.* 3. *lib.* 1.

7 Baptiſmi multum coadjuvat teſtium depoſitiones ſuper filiatione. Rota *d.* 641. *n.* 2. *p.* 3. *recent.* immo probat filiationem. Rota cit. & Bich. *dec.* 251. *n.* 9. Bur. *d.* 272. *n.* 1. probat ætatem. Bich. *dec.* 272. *n.* 10. ubi Burrat. tenet originem alicujus. Gonzalez. *ad reg.* 8. *Cancell. gl.* 9. §. 1. *n.* 112. Rota *dec.* 669. *n.* 1. *part.* 2. *recent.* apud Bich. *dec.* 663. *n.* 5.

8 Fiducia inter conjunctos intercedere ſolet, & poteſt probari a teſtibus deponentibus de verbis prolatis long. poſt teſtamentum a teſtatore, vel ejus hærede, & poteſt probari etiam teſtibus ſingularibus, & conjecturis, niſi iſtæ contrariis conjecturis elidantur. Bich. *dec.* 49. *n.* 28. & *dec.* 69. *n.* 12. & *dec.* 317. *n.* 14. Rota *dec.* 765. *n.* 10. *part.* 2. *recent.* Gratian. *diſcept.* 650. *n.* 32. Marta *de ſucceſſ. legali part.* 4. *quæſt.* 3. *art.* 4. *n.* 19. & 20. Caſtr. *conſ.* 395. Mant. *de conject. lib.* 12. *tit.* 16. *n.* 20. Seraph. *dec.* 4302. *n.* 1. Rota *dec.* 765. *n.* 7. & 8. *part.* 2. *recent.* apud Bichium *dec.* 317. *num.* 20. & 26. & *ſeq.*

9 Fideles captivi apud Turcas non poſſunt remigare contra Chriſtianos, neque eiſdem contra illos ſervire, aliter incidunt in excommunicationem. Ugol. *de Cenſ. Papæ reſ. cap.* 3. *part.* 2. Navar. *in man. cap.* 17. Laym. *moral. lib.* 2. *tract.* 3. *cap.* 13. *n.* 5. Dian. *p.* 3. *tr.* 5. *reſol.* 36. qui tamen contrarium tenet cum viginti aliis Doctoribus, niſi Chriſtiani denegantes ſuum auxilium Turcis poſſent Chriſtianos magno periculo eximere; quia tunc bonum publicum eſſet præferendum propriæ vitæ. Non poſſunt ulla ſub mercede ſervire Hebræis. *cap. ad hæc. de Judæis.* Sperel. *dec.* 112. *n.* 89. & 92. ubi cit. Jo. Andr. *in d. cap. ad hæc.* & Ant. de Butr. tum ob periculum ſubverſionis, cum ob indecentiam. DD. apud eundem.

§.

Fides.

10 In re dubia in favorem Fidei Chriſtianæ pronunciandum eſſe; conſtans regula eſt. Bened. XIV. Conſti. *Probe te meminiſſe.* §. 27.

Fidei Chriſtianæ occultatio cum ſimulatione Mahumetiſmi omnino damnabilis eſt. Bened. XIV. Conſti. 11
Inter omnigenas. §. 3. Nec convenientiæ aut tolerantiæ locus admittendus eſt, quando in Fidei præjudicium cedit. Idem Conſti. *Redditæ nobis.* §. 5.

FILIA, FILIATIO & FILII.

§. I.

Praxis Filiarum, &c.

Filia exiſtens in patris poteſtate debet emancipato 1
dotem conferre profectitiam tantum, non emancipato vero etiam adventitiam. *L. filiæ. C. de collat.* Fachin. *lib. controverſ. Jur. cap.* 77. ubi DD. per ſimplicem ingreſſum Religionis non cenſetur renuntiaſſe paterno domicilio, niſi fuerit profeſſa. Sylvaticus *lib.* 1. *conſ.* 28. Cui fuerunt legata mille pro dote, deinde ab ipſo Legante fuit collocata in matrimonium cum centum, an poſſit prætendere reſiduum legati, vide Fachin. *lib.* 5. *cap.* 55. affirmantem cum aliis, & alios apud eundem negantes, uti Oldrad. Bald. Caſtr. Jaſ. & communis apud eundem Fachin. *l. c.* contra Campeg. *de dote part.* 1. *quæſt.* 36.

Filia excluſa a ſtatuto & donata a patre in bonis 2
paternis & maternis diſtincta quantitate amborum, inſtituto hærede univerſali legatum a matre ſibi factum tenetur compenſare, vel reſtituere pro quantitate Cyriac. *controverſ.* 351. *num.* 11. & 13. Peregr. *conſ.* 100. *num.* 6. *lib.* 3. Surd. *conſ.* 143. *num.* 10. Menoch. *conſ.* 206. *num.* 101. Natta *conſ.* 186. Immo etiam non facta diſtinctione, ſi pater fecit illis legatum pro omni eo & toto. Cyriac. *l. c. num.* 7. Surd. *conſ.* 192. *num.* 9. Menoch. *de præſ. lib.* 3. *præſ.* 15. *num.* 24. Burſat. *conſ.* 48. *num.* 18. Honded. *conſ.* 63. *n.* 8. *vol.* 1.

Quæ renuntiavit hæreditati paternæ juxta *cap. quamvis. de pact. in* 6. non ſuccedit patri morienti ab inteſtato. Fachin. *lib.* 8. *cap.* 71. Gabr. *de Jure dot. concluſ.* 1. & communis apud eundem contra paucos. Covar. *in cap. quamvis. part.* 3. §. 3. *num.* 5. Excluſa a ſtatuto, & tamen hæres a patre inſtituta tenetur conferre hæreditatem, ut ſervetur æqualitas. Fachin. *lib.* 13. *cap.* 100. nuptui tradita non poteſt renunciare hæreditati paternæ.

Non poteſt agere ex promiſſione dotis marito facta 4
a patre contra patrem, ſed contra maritum, ut vel dotem, ſi habuit, reddat, vel actionem cedat, poteſt etiam agere ad hunc effectum contra mariti ſucceſſores. Fachin. *lib.* 8. *cap.* 73. ſi vero maritus fuit confeſſus ſe dotem recepiſſe, poteſt agere contra hæredes, ut ſibi reſtituant, licet re vera illa ſoluta non fuerit, neque liberantur actiones cedendo. Bart. *in L. penult. ff. ſolut. matrimon.* Abb. *conſ.* 73. Campeggius *de dote part.* 1. *quæſt.* 52. Fachin. l. *c.*

Si ante viginti quinque ſuæ ætatis annos in corpus 5
ſuum peccat, poteſt a patre exhæredari, etiam legitima privari. *L. ſi filiam. C. de inoff. teſtam.* etiam alimentis privari. Surd. *de alim. tit.* 7. *quæſt.* 4. etiam dote, niſi pœnitentiam egerit. Campeg. *l. c. quæſt.* 13. Sperel. *dec.* 158. *a n.* 42. Paſqual. *de patr. pot. part.* 2. *cap.* 5. *n.* 35. Gomez. *de teſtam. cap.* 11. *n.* 13. Specul. *in tit. qui fil. ſint legit. n.* 16. Ant. de Butr. *n.* 13. & Abb. *in quintavallis n.* 6. *de jurejur.*

Renuntians hæreditati paternæ excluditur etiam a le- 6
gitima ſecundum communiorem, quia legitima eſt pars ſucceſſionis ab inteſtato. Fachin. *lib.* 3. *cap.* 24. *ubi* Covar. *in cap. quamvis.* 3. *part.* §. 2. *num.* 3. Seraph. *de privil. juram. privil.* 21. *poſt n.* 29. *verſ. ſed contra.* & alii. Dotata an & qualiter excludatur per ſtatutum a ſucceſſione, vide Rotam apud Merlin. *dec.* 390. Si amiſit dotem, an debeat a patre iterum dotari, vide Paſqual. *de patr. pot. part.* 2. *cap.* 4. *n.* 162. Giurba *dec.* 5. *num.* 10. Socin. jun. *conſ.* 116. *vol.* 2. Cephal. *conſ.* 160. *vol.* 2.

Non habet hypothecam in bonis patris pro dote. 7
Merlin. *de pignor. lib.* 3. *tit.* 3. *quæſt.* 97. *num.* 3. Afflict. *dec.* 162. Peregrin. *de fideicom. art.* 36. *num.* 148. contra Statil. *de Salvian. interd. inſpect.* 3. *cap.* 4. *num.* 113.

A par-

Digitized by Google

8 A patre dotata pro omni eo, & toto excluditur etiam a bonis maternis. Menoch. *conſ.* 81. Cyriac. *controv.* 128. *num.* 69. Ciarlin. *controv. for. cap.* 86. *n.* 19. præſertim ſi renuntiavit, licet pater tranſeat ad ſecunda vota. Sed contrarium tenet ſecluſa renuntiatione Coſta *de portione Rata. quæſt.* 151. qui tamen eo in caſu vult compenſandum in parte materna illud plus, quod habuit a patre. Natta *conſ.* 186.

9 Præterita non poteſt rumpere teſtamentum, ſi ſtatutum dotatam exſtantibus maſculis excludit; quia teſtamentum rumpere non poteſt, cui ab inteſtato nihil debetur. *L. poſthum. ff. de inoff. teſtam.* Noal. *de tranſmiſſ. caſ.* 11. *n.* 7. Mareſcot. *libr* 2. *var. reſ. cap.* 8 Afflict. *dec.* 158. *n.* 5. Pro dote habenda, vel conſtituenda habet officium Judicis, & hoc tranſmittitur contra hæredes patris, ſed non ad ſuos hæredes ſcilicet filiæ mortuæ, cum quia non poteſt eſſe matrimonium. Noal. *de traſmiſſ. caſ.* 28.

10 Ex patris conceſſione bona paraphernalia habere non poteſt, ſi eſt filiafamilias. Ciarlin. *cap.* 9. *nu.* 67. Mant. *de tacit. lib.* 13. *tit.* 13. *n.* 6.

11 Spuria nil recipit in bonis paternis, quam dotem congruam, nec ultra relictum valet, ne per indirectum fraus fiat legi. Paleot. *de noth. & ſpur. cap.* 50. *num.* 4. Bart. *in L. fin. nu.* 7. *verſ. & hoc. C. de fideic.* Abb. *conſ.* 115. *n.* 1. *lib.* 2. Surd. *de alimen. tit.* 1. *qu.* 10. *nu.* 15. Covar. *de ſponſal. part.* 2. *cap.* 8. §. 6. *n.* 11. Ciarlin. *cap.* 7. *n.* 30. quæ dos non debet excedere alimenta. Paſqual. *de patr. pot. par.* 2. *cap.* 3. *n.* 38.

12 Filia dicitur a patre dotata, ſi cum fratre fuit inſtituta hæres, quia talis inſtitutio habet in ventre ipſam dotem. Barb. *in L. ſi cum dotem.* §. *ſi pater. n.* 23. *ff. ſolut. matrim.* Caſtr. *in d. L. ſi cum dotem.* Menoch. *de præſumpt. lib.* 4. *præſ.* 109. *n.* 26. Bich. *dec.* 80. *n.* 4. Covar. *in cap. officii. n.* 2. *de teſtam.*

13 Excluſa propter fratres maſculos a ſucceſſione materna debet ex patris ſubſtantia habere tot bona, ex quibus congrue dotari poſſit. Bal. *in L. neque mater pro filia. n.* 6. *C. de Jure dot.* Menoch. *conſ.* 3. *num.* 11. etiam quando pervenerint ad filiam non expreſſo titulo dotis. Menoch. *d. præſumpt.* 109. *n.* 24. Mant. *de conject. lib.* 11. *tit.* 21. *n.* 3. Bar. *in L. quod autem verſ. item ſatit. ff. de Jure dot.* Bich. *l. c. n.* 7.

14 Inſtituta in quota in reliquis cenſetur excluſa exiſtentibus maſculis, quia adeſt ratio excluſiva, nimirum agnatio, & hæc quota a patre relicta ſuccedit loco dotis. Bich. *l. c. nu.* 12. quæ procedunt, ubi adeſt ſtatutum excludens filiam a patre dotatam. Immo ſecundum aliqua ſtatuta excluditur etiam a patre non dotata, ſi frater paratus eſt illam dotare. Gratian. *diſcept. for. cap.* 504. *n.* 14. Bich. *dec. cit. n.* 14. Rota *dec.* 405. *num.* 27. *part.* 5. *recent.* Gabr. *conſ.* 4. *n.* 4.

15 Filia, cui a patre dos fuit legata ex conditione, ut nubat in certo loco, poteſt nubere, cui vult, quia illa conditio uti libertatis reſtrictiva eſt rejicienda, ita non pauci apud Bich. *dec.* 89. *n.* 7. Contrarium tamen decidit Rota apud eundem, ſi in illo loco adſuerunt plures occaſiones nubendi, quia tunc non poteſt dici reſtricta libertas. *L. Titius centum.* §. 1. *ff. de condit. & demonſtrat.* Gomez. *tom.* 1. *var. reſ. cap.* 12. *n.* 78. Mant. *de conject. lib.* 11. *tit.* 18. *n.* 1. Giurba *ad conſuet. Meſſan. cap.* 3. *gl.* 4. *part.* 1. *num.* 42. Cancer. *var. reſol. lib.* 3. *cap.* 7. *n.* 294. Molina *de Juſt. & Jur. diſp.* 207. Sanz. *de matrimon. lib.* 1. *diſp.* 33. *n.* 6. Surd. *dec.* 30. *n.* 28. Rota *dec.* 433. *n.* 2. *part.* 1. *diverſ.* apud Bichium *l. c. n.* 12.

16 Filia conſequitur dotem ex bonis patris, licet aliunde habeat, & quidem in ea quantitate, quam habuit alia ſoror, quia hoc onus eſt annexum bonis patris, quod onus tranſit cum hæreditate. Caſtr. *conſ.* 80. *n.* 1. *lib.* 1. Rolan. *conſ.* 85. *num.* 36. *lib.* 1. Rota *dec.* 66. *n.* 5. *part.* 1. *recent.* Maſcard. *de ſtatut. interpret. concl.* 4. *n.* 138. & Rota apud Bich. *dec.* 350. *n.* 47. & 48. quæ quidem de Jure certa ſunt, de conſuetudine tamen univerſali Italiæ, Galliæ, Hiſpaniæ, Germaniæ per matrimonium habetur pro emancipata, uti teſtatur Maurus *de fidejuſſ. part.* 2. *princ. ſect.* 8. *cap.* 2. *ſub nu.* 31. *verſ. hoc tamen.* Curell. *de donat. trac.* 2. *diſc.* 1. *ſpecul.* 5. *nu.* 12. *tom.* 2. Trentacinq. *var. reſ.* 1. *an.* 2. Altograd. *controv.* 78. *n.* 22. *& ſeq.* & quamvis Doctori atteſtanti de conſuetudine particulari non credatur, ſecus tamen eſt, ſi teſtatur de conſuetudine generali. Rota *dec.* 193. *n.* 13. *part.* 6. *recent.*

Filia per matrimonium non ſolvitur a poteſtate patris. *L. filiæ. C. de collat.* Rimin. jun. *conſ.* 379. *nu.* 42. Bich. *dec.* 460. *nu.* 13. & ideo dotem debet relinquere filiis ſuis, nec poteſt in illorum præjudicium de illa diſponere. Bich. *l. c. n.* 9. & de Jure communi teſtari prohibetur. *L. qui in poteſt. L. filiusf. ff. de teſtam.* Clarus *in* §. *teſtamentum. q.* 18. Butr. *dec.* 639. *n.* 2. 17

Filia a ſtatuto excluſa non poteſt prætendere legitimam in bonis matris, ſecus ſi non eſt excluſa, quia legitima eſt portio ſucceſſionis debitæ ab inteſtato; ergo ſi fuit a ſtatuto ſublatum jus ſuccedendi ab inteſtato, fuit etiam ſublatum jus petendi legitimam. §. *fin. Inſtit. de hæred. quæ ab inteſtat. def.* Betous *conſ.* 51. *n.* 21. *lib.* 1. Rota apud Merlin. *de legit. dec.* 116. *n.* 2. *part.* 6. *recent.* Bich. *dec.* 80. *n.* 1. Alex. *in L. gallus.* §. *& quod ſi tantum. n.* 17. *ff. de liber. & poſthum.* ubi Jaſ. *n.* 57. Aym. *conſ.* 11. *n.* 13. Et quidquid habuit ex bonis maternis, imputat in legitimam, ſive habuerit inter vivos, ſive per ultimam voluntatem. Seraphin. *dec.* 568. *n.* 12. Bart. *in L. quartam. n.* 10. *ff. ad L. Falc.* Surd. *conſ.* 388. *n.* 19. Bich. *l. c. n.* 20. niſi legitima, & legatum dotis diſcretive fuerint relicta, in eodem, vel diverſis teſtamentis. Merlin. *de legit.* 2. *tit.* 2. *quæſt.* 20. *n.* 20. Mant. *deciſ.* 342. Bich. *dec. cit. n.* 21. niſi de contraria voluntate Teſtatricis conſtaret. Idem *l. c. n.* 24. 18

§. II.

Filiatio.

Filiatio non præſumitur, niſi probetur, & debet a filio probari, ſive agat, ſive conveniatur. Ciarlin. *cap.* 172. *n.* 84. *ſeq.* Ludovis. *dec.* 223. ſi pater negat, & filius vult ali, qui interim eſt alendus, donec probatur. Covar. *pract. quæſt. cap.* 6. *n.* 8. Bart. *in L. ſi neget. ff. de alen. liber.* Paſqual. *de patr. pot. par.* 2. *cap.* 2. *fol. mihi* 267. non probatur per legitimationem, vel aſſertionem legitimitatis. Ciarlin. *controv. for. cap.* 153. *nu.* 33. qualiter probetur, vide Rotam apud Merlin. *dec.* 488. 658. *&* 797. ubi quod reſpectu patris ſit difficilis probationis, & probetur præſumptionibus & conjecturis. 19

Probatur vero ex alimentatione, & educatione apud aliquem facta. Sperel. *dec.* 173. *&* 174. *per totam. cap. per tuas. de prob.* ubi Felin. & Dec. Maſcard. *de prob. concl.* 789. Item nominatione, reputatione, fama, indiciis & conjecturis, eo quod filiatio reſpectu patris ſit difficillimæ probationis. DD. cit. & Ciarlin. *cap.* 7. *n.* 11. Conciol. *alleg. civil.* 70. ubi Menoch. *de arb. caſ.* 89. *n.* 69. *&* 11. Rota apud Burat. *dec.* 530. *n.* 20. Gratian. *diſc. for. cap.* 754. *n.* 30. 52. *&* 54. Cyriac. *controv.* 601. ſed Fachin. *lib.* 1. *controv. Jur. cap.* 73. tenet contrarium quoad ſuccedendum. Item ex libro Baptiſmi, & fide Baptiſmi adminiculata. Rota apud Rubeum *dec.* 511. *part.* 5. *tom.* 2. & poſt Pajatel. *dec.* 14. Probatur etiam ex poſſeſſione vel quaſi, quæ inducitur ex tractatu paterno, item ex exhæredatione patris, quia privatio ſupponit habitum. Item ex nominatione, cum fit in actu, qui ſoli filio poteſt convenire, dummodo nominatio fuerit facta principaliter propter ſe, & non incidenter, & hæc nominatio non præjudicat tertio, ſed tantum nominanti. Cyriac. *l. c. n.* 30. qui citat Maſcard. *de prob. concl.* 790. Magon. *dec. Lucen.* 86. *n.* 17. Menoch. *conſ.* 199. *num.* 51. Item ex libro patris. DD. apud Paſqual. *de patr. pot. part.* 2. *cap.* 2. *fol.* 167. Et ut decernantur alimenta filio pendente lite ſuper filiatione, ſufficit poſſeſſio filii, & quod hæc ſummarie ſaltem ſemiplene ſit probata. Ita Pratus apud Paſqual. *l. c.* vide & Bich. *dec.* 251. *n.* 9. *&* 10. ubi Peregr. *de fideic. art.* 43. *n.* 77. Ludoviſ. *dec.* 349. *n.* 5. Caval. *dec.* 46. *n.* 1. Rota *dec.* 223. *n.* 3. *part.* 4. *rec.* 20

Filiatio remanet excluſa, ſi conſtat, filium eſſe natum poſt quatuor menſes a die contracti matrimonii. Seraphin. *dec.* 1282. *n.* 11. & Rota apud Bich. *dec.* 102. *n.* 7. *&* 8. & prætendens ſe legitimum vel legitimatum, debet ante omnia filiationem probare ita, ut non ſufficiat ſola patris nominatio, & tractatus. Menoch. *conſ.* 722. *n.* 25. Rol. *conſ.* 89. *n.* 39. *lib.* 1. Alciatus *reſponſ.* 1. *n.* 54. Bich. *l. c. n.* 12. *&* 13. 21

Probatur ex confeſſione Teſtatoris, ita ut ab hærede impugnari non poſſit, ſicut etiam ex donatione, ſi ſit juncta actui proportionabili inſtitutionis. Bich. *dec.* 7. *n.* 1. Item ex communi reputatione, ex cohabitatio- 22

ne, & præſtatione alimentorum, maxime ſi a patre pro filio fuit habitus. Idem *dec.* 79. *n.* 2. Surd. *conſ.* 1. *n.* 46. Rota *dec.* 347. *n.* 2. *&* *dec.* 472. *n.* 8. *part.* 1. *recent.* Bal. *in cap. ex-tranſmiſſa n.* 4. *de reſtit. ſpol.* Surd. *conſ.* 1. *n.* 47. Adden. ad Gregor. XV. *dec.* 349. *n.* 8. Menoch. *de præſ. lib.* 6. *præſ.* 53. *n.* 39.

23 Probatur etiam ex pluribus adminiculis ſimul junctis. Rota apud Bichium *dec.* 434. *n.* 2. *&* 3. & ex pluribus enuntiativis antiquis in pluribus inſtrumentis. Bich. *l. c.* Item ſi probat ſe eſſe natum ex ejus uxore, quem aſſerit patrem, quamvis eo tempore, quo conceptus eſt, mater haberet conſuetudinem cum adultero, & eſſet extra domum mariti, ſi maritus ad eam accedere ſolebat. Gabr. *de præſ. concluſ.* 14. Menoch. *de præſ. lib.* 6. *quæſt.* 53. *n.* 3. *ſeq.* Maſcard. *l. c. concl.* 788. *n.* 25.

24 Non probatur autem ex tractatu & nominatione, quando agitur in præjudicium illius, ſi cauſam non hebet a nominantibus. Surd. *conſ.* 552. *n.* 21. Capyc. Latro *dec.* 16. *n.* 15. Rota apud Bich. *d.* 101. *n.* 10. ubi alii ad effectum ſuccedendi in univerſum jus. Rota apud eundem *n.* 11.

¶ • §.

Filiatio ex quibus probetur, vel præſumatur legitima, vel non, & quomodo articulanda?

Filiatio conſueverit articulari tribus articulis, & probari uno ex tribus, quia articulatur, I. quod Titius natus eſt in figura matrimonii, ex A. & B. conjugibus ſcientibus: II. quod dd. A. & B. conjuges tractaverunt Titium ut filium. III. quod ſecundum vulgi opinionem reputabatur eorum filius, & ſufficit unum ex tribus probare, ut ſit probata filiatio. Alex. *conſ.* 51. *Viſo, & diſcuſſo, n.* 2. *v. & ideo dicit, lib.* 1. & ita declarat intelligi Bart. *in l. filium ff. de his qui ſunt ſui, vel alien. jur.* prout etiam declarat Dec. *conſ.* 54. *In cauſa domini Antonii, in fi. & per tot.* plenius Arer. *conſ.* 20. *Viſis actis, n.* 20. *ſecundo quando tractatur*, ubi, quod probatur tribus modis: I. a cauſis, videlicet a matrimonio præcedente: II. a ſignis, prout eſt vocatio tractatus: III. a ſignis, & cauſis ſimul, & multis aliis modis, prout communis reputatio, & ſimilia; & ita debere Bartolum intelligi. vide plenius Maſc. *concl.* 797. *quo pacto articuli ſint concipiendi*, ubi qualiter ſunt concipiendi, *& n.* 6. *& ſeq.* quod duo teſtes ſufficiant, an conſanguinei admittantur, recitat opiniones, & qualiter deponere debeant. *n.* 13. *& ſeq.* & an ſufficiat de auditu, vide eum.

Amplia; quia probatur, & præſumitur filiatio legitima & naturalis, eo ipſo, quod probatur matrimonium legitime contractum inter duos, & quod ex eis viventibus publice in matrimonio natus ſit talis, ita Cyn. *in l. ſi vicinus, n.* 2. *verſ. ſecundo quæritur, Cod. de nupt.* ubi, quod præſumptione juris & de jure probatur filius legitimus & naturalis, quando durante matrimonio fuit conceptus; ubi Bald. & Salyc. & Bald. *conſ.* 437. *Titius, n.* 2. *lib.* 5. *in l. filium, n.* 13. *verſ. averte, quomodo, ff. qui ſunt ſui, vel alieni juris.* plene Bartolus *conſ.* 27. *ſcripſit, n.* 1. *verſ. modo iſtis præmiſſis, lib.* 1. *& in l. Titia, n.* 2. *ff. ſolut. matrim.* Angel. *in l. Septimo menſe, n.* 2. *ff. de ſtatu homin.* Felin. *in c. per tuas, in pr. de probat.* ubi Abb. *in* 1. *notab.* plene Bero. *conſ.* 161. *Dubiis, num.* 6. *verſ. ſed præmiſſis, lib.* 2. Roſ. a Vall. *d. conſ.* 40. *n.* 24. *lib.* 1. Extende, in tantum eſſe verum, ut pater, & mater non poſſint præjudicare filio concepto, & nato conſtante matrimonio aſſerendo non eſſe filium. Bald. *conſ.* 473. *n.* 6. *v. ſed pone, quod mater, lib.* 5. ubi, quod ſi fuit fatuus Rex, qui renunciavit Regno, quia credidit matri dicenti eum non eſſe filium Regis, quod etiam dicit Cyn. *d. l. ſi vicinis, col. fi. C. de nupt.* ubi Alber. *n.* 3. Salyc. & Ang. *in fi.* Bar. *in d. l. filium ff. de his, qui ſunt ſui, vel alieni juris.* Abb. *in c. tranſmiſſa n.* 4. *qui fil. ſint legit.* Barbat. *conſ.* 58. *Veriſſimum, col.* 2. *in pr. lib.* 2. Corn. *conſ.* 293. *In hac conſultatione, in fi. lib.* 4. Boer. *deciſ.* 299. *num.* 6. Palæot. *de nothis, & ſpuriis c.* 24. Bero. *conſ.* 161. *n.* 11. *v. ſecundo, lib.* 2. Menoch. *lib.* 2. *de arbitr. caſu* 80. *num.* 28. Alex. *conſ.* 88. *n.* 8. *in fi. lib.* 7. licet ipſe ibi cum aliis teneat contrarium. Contrarium, quando cum aſſertione patris vel matris concurrit fama, quæ accommodatur veris. Alex. *d. conſ.* 88. *n.* 13. *verſ. præterea, lib.* 7. vide Maſc. *concl.* 366. *Confeſſio matris*, ubi declarat, niſi concurrant aliæ.

Extende, ut procedat, etiamſi conſtet matrem fuiſſe adulteram; quia filii præſumuntur concepti potius ex marito, quam ex adultero. Bald. *conſ.* 379. *Punctus, in fi. lib.* 3. *& in conſ.* 437. *num.* 3. *lib.* 5. *& in rubr. C. de probat. num.* 13. *verſ. exemplum de ſecundo & in d. l. ſi vicinis. num.* 3. *C. de nupt.* ubi Cyn. *num.* 3. *col. fin.* Abb. *in c. per tuas, n.* 1. *de probat.* ubi Fel. *in pr.* Dec. *conſ.* 657. Cardinalis Palæot. *de nothis & ſpuriis. cap.* 20. *&* 24. Menoch. *de arbitr. caſu* 89. *num.* 20. *lib.* 2. Jaſon. *conſ.* 125. *Pondus, n.* 1. *&* 6. *lib.* 4. Grat. *conſ.* 158. *Difficultas, col.* 1. *lib.* 2. Gul. *in c. Raynutius, v. quæ filium ex eo ſuſcipiens, in princ. de teſtam.* Barbat. *conſ.* 27. *num.* 1. *lib.* 1. *& conſ.* 38. *lib.* 2. Bero. *conſ.* 161. *num.* 9. *lib.* 2. Roland. *d. conſ.* 49. *num.* 26. *lib.* 4. & eſt ratio, quia honeſtior eſt præſumptio, quod ex matrimonio, quam ex adulterio præſumatur ſuſceptus. Corn. *in reperto in ver. filius præſumitur.* & alii ſupra dicti. Alex. *conſ.* 157. *Circa primum, n.* 2. *ver. circa, lib.* 5. allegat text. *in l. mile, §. defuncto, ff. de adm. inſt. num.* 50. Extende, ut procedat, ſive mulier maritata peperit in domo mariti, ſive extra domum, quia natus in matrimonio præſumitur filius mariti, etiam ſi extra domum, & in loco ſuſpecto partus ſit editus, dummodo maritus ad uxorem liberum aditum haberet. Abb. *in c. officii, num.* 3. *extra de pœnit. & promiſſ.* Barbat. *d. conſ.* 58. *lib.* 2. Palæott. *d. tract. cap.* 14. Menoch. *de arbitr. caſu* 89. *n.* 25. *verſ. extenditur ſecundo, lib.* 2. Extende imo, ſi maritus ſine judicio Eccleſiæ ejeciſſet uxorem de domo, & ipſa ad lupanar iverit, & ibi proſtituta peperit; quia præſumitur filius mariti. Cyn. *in d. l. ſi vicinus. num.* 3. *q.* 3. *C. de nupt.* ſequitur ibi Alberic. *num.* 3. Barbat. *d. conſ.* 58. *col.* 2. *lib.* 2. Roland. a Valle *conſ.* 49. *num.* 26. *lib.* 4. & plures ad hoc citat Alex. *conſ.* 88. *n.* 8. *lib.* 7. licet poſtea ipſe contrarium teneat.

Extende in tantum hanc præſumptionem operari, quod natus in matrimonio præſumitur legitimus, & filius mariti, ut non admittatur alia probatio in contrarium, niſi continua abſentia mariti, vel impotentia coeundi probetur. Bald. *d. l. filium, in pr. ff. de his, qui ſunt ſui, vel alieni juris.* Gulicl. *d. c. Raynutius, in verſ. quæ filium ex eod. ſuſcipiens, num.* 3. *& num.* 7. *in* 3. *part. de teſtam.* Mars. *in l.* 1. *§. ad quæſtionem. num.* 21. *verſ. quin immo fortius, ff. de quæſt.* Abb. *in c. per tuas, in* 4. *not. de prob.* Boer. *dec.* 299. *num.* 9. *ver. quinimo*: Bero. *conſ.* 162. *in cauſa, num.* 9. *lib.* 2. Roll. a Vall. *d. conſ.* 49. *n.* 28. *lib.* 4. Anton. Lopez *in repetit. l. ſi pater, C. de hered. inſtit. n.* 8. Bertrand. *conſ.* 172. *Si calumnioſe, lib.* 1. Alciat. *de præſumpt. regul.* 2. *præſumpt.* 37. & apoſtill. ad Alex. *conſ.* 88. *Omiſſis tribus, num.* 8. *ver. marito, lib.* 7. ubi citat plures, & ſecus dicit in conſulto. Extende in tantum filium natum in matrimonio præſumi filium mariti, ut licet adulter educaſſet, & nominaſſet, ac tractaſſet pro filio ſuo, & ut filium ſuum; adhuc tamen non tolleretur præſumptio, etiam ſi eum, ut filium inſtituiſſet, plene Barbat. *conſ.* 27. *ſcripſit, n.* 1. *&* 4. *ver. modo veniendo ad hæſitationem, lib.* 1. *ſequitur* Dec. *conſ.* 657. *Plene n.* 2. *in c. per tuas, n.* 4. *& illa præſumptio, in* 4. *not. de præſumpt.* Flor. *in l. quidam quaſi, n.* 4. *v. juxta prædicta, ff. de probat.* Corn. *in l. ſi pater, col.* 2. *v. & propterea vidi conſultum, C. de hered. inſt.* Reverendiſſimus Palæot. *d. tract. de not. & ſpur. c.* 24. *num.* 4. Grat. *conſ.* 158. *Difficultas, col.* 2. *lib.* 2. plene Pariſ. *conſ.* 12. *Tranſactio, num.* 232. *verſ. quod modo. Ludovicus infans, col. pen. lib.* 2. Rol. a Vall. *d. conſ.* 49. *num.* 3. *vol.* 4. & eſt ratio, quia qui probat natum conſtante matrimonio, & quod ſimul vivebant maritus & uxor, dicitur probare in petitorio Flor. *in d. l. quidam quaſi, num.* 4. *ff. de probat.* Alex. *conſ.* 51. *Viſo num.* 5. *v. non obſtat etiam, lib.* 1. Bero. *d. conſ.* 162. *num.* 17. *lib.* 2. Dec. *c. per tuas, de prob. num.* 4. Maſc. *concl.* 788. ubi declarat Caſtr. *conſ.* 252. *in fi. lib.* 2. ubi, quod eſt res dubia. Contrarium, quod imo licet ſit filius mariti, tamen admittatur probatio

Digitized by Google

batio in contrarium, imo ſufficiant conjecturæ in iſtis, quæ ſunt difficilis probationis. Anchar. *conſ.* 225. *Videtur prima facie*, *n.* 10. *& ſeq.* plene Caſtr. *conſ.* 115. *ſuper primo videtur dicendum*, *n.* 3. *ver. ſuper ult. lib.* 1. *plenius* Alex. *conſ.* 88. *num.* 9. *& ſeq. lib.* 7. Corn. *conſ.* 1. *lib.* 3. Paris. *conſ.* 16. *nu.* 33. *lib.* 2. Gozad. *conſ.* 12. ubi in fine dicit communem. Menoch. *de arbitr. jud. caſu* 89. *n.* 65. & imo licet aliqui ſentiant eſſe præſumptionem juris & de jure. Bero. *conſ.* 262. *numer.* 6. *& num.* 10. *lib.* 2. Socin. Jun. *conſ.* 86. *numer.* 40. *& ſeq. lib.* 2. Surd. *conſ.* 1. *nu.* 54. *& ſeq.* ubi latiſſime Afflict. *dec.* 25. Gabr. *de præſumpt. concl.* 14. *numer.* 15. *& ſeq.* Menoch. *de præſumpt. lib.* 6. *præſumpt.* 53. *num.* 20. *& ſeq.* & quod non ſit juris & de jure. Decian. *conſ.* 1. *num.* 127. *lib.* 3. ubi, quod admittitur probatio contraria, etiam præſumptiva, ſed an ſufficiat, Caſtr. habet pro dubio *conſ.* 252. *in fi. lib.* 2.

Declara, quia eſt verum, quod præſumptio matrimonii prævalet probationi contrariæ, quando conſiſtit ſolum in eo, quod ab adultero fuit habitus, & nominatus pro filio; quia probatio iſta reſpicit quaſi poſſeſſionem, altera proprietatem, ſed quando concurrunt plures præſumptiones, quæ vincunt unicam, de matrimonio, prout ſi volente, & conſentiente marito fuit nominatus & habitus pro filio adulteri, ſi exiet fama, ſi accedebat ad mulierem adulteram, ſi legitimavit, ſi inſtituit hæredem, & alia ſimilia: tunc procedit contrarium, ut declarant allegati in contrarium, maxime Alex. *d. conſ.* 88. *num.* 9. *& ſeq.* maxime *num.* 16. *lib.* 7. ubi enumerat plures præſumptiones, quæ vincunt unam, videlicet tractatus, & quaſi poſſeſſio, quæ transfert onus probandi; fama, educatio, inſtitutio hæredum, legitimatio & *num.* 14. dicit quod extenſiones procedunt, quando natus, & conceptus fuit tempore, quo maritus & uxor viverent ſimul, alias ſecus concurrentibus pluribus. Declara tamen; quia licet quaſi poſſeſſio filiationis probata per adulterum per annos 35. quod eſſet ejus filius, & legitimatus, transferat onus probandi in dicentem contrarium, tamen ſi contrarium probaretur, tunc talis longiſſima quaſi poſſeſſio præſcripta non relevaret in petitorio, & ideo ſuccumberet quoad ſucceſſionem factam patri adultero. Alex. *dict. conſ.* 88. *in fi. n.* 16. *& ſeq. ver. quoad novam dubitationem*, *lib.* 7. ubi apoſtill. *in v. vitiaretur*, ubi dicit, quod iſto caſu ſubſtitutio facta ſpurio legitimata eſt nulla, quia non erat talis. Reſtringe ſex modis per Decian. *conſ.* 1. *n.* 123. *& ſeq. lib.* 3. pluribus aliis per Rimin. Junior. *conſ.* 611. *num.* 44. *& ſeq. lib.* 6. & ultra alios per Surdum *conſ.* 1. *n.* 38. *& ſeq.* ubi dat plurimas reſtrictiones, quas videas. Reſtringe etiam, quando concurrit ſolum unica præſumptio nominationis, & tractatus adulteri, ſi fuit genitus abſente marito, vel ſi maritus fuiſſet impotens, vel ſi adeſſet confeſſio patris ex matrimonio, & voluntas filii. Caſtr. *d. conſ.* 115. *num.* 3. *& 4. ver. breviter. lib.* 1. vel etiam ſi maritus præſens non converſaretur cum uxore, iſtas omnes præſumptiones ſufficere ſecundum communem dicit Gozad. *d. conſ.* 13. *n.* 45. *ver. decimo quarto*, & late Petra Placentinus *in tract. de fideicommiſſ. q.* 11. *n.* 337. *& multis ſeq.* idem in ſola educatione. Alex. *d. conſ.* 88. *n.* 9. *lib.* 7. Afflict. *dec.* 25. Surd. *conſ.* 1. *n.* 46. Menoch. *de præſumpt. lib.* 6. *præſ.* 53. *n.* 42. *& caſu* 89. *n.* 70. Maſcar. *concl.* 789. *n.* 9.

Et quod ſi tempore conceptionis maritus erat abſens, & adulter converſabatur, præſumatur filius adulteri. Caſtr. *conſ.* 252. *in fi. ver. ſuper eo vero lib.* 2. Item, quando ſolum duæ conjecturæ concurrunt. Surd. *conſ.* 1. *n.* 54. prout nominatio cum inſtitutione, Surd. *d. conſ.* 1. *nu.* 53. Maſcard. *conſ.* 788. *n.* 20. vel tractatus cum legitimatione. Gozad. *conſ.* 13. *num.* 44. Surd. *conſ.* 1. *n.* 52. Idem, ſi educat, & concurrit fama publica. Surd. *d. conſ.* 1. *num.* 62. *& ſeq.* Natt. *conſ.* 235. *n.* 3. Reſtringe, quod imo contra iſtam præſumptionem admittantur contrariæ conjecturæ, quæ vincunt unam, in terminis. Alex. *conſ.* 88. *num.* 9. *v. tamen his non obſtantibus*, *lib.* 7. & alii ſupr. *in ver. contrarium*, & eſt regulariter verum, quod una præſumptio tollit aliam, ut per Alexand. *conſ.* 54. Et in terminis noſtris plene Gozad. *conſ.* 12. *in fi. ver. non obſtat. conſilium*, ubi dicit communem & *conſ.* 13. *n.* 62. *ver. ad decimum octavum*. Reſtringe, quando is, qui dicit non eſſe filium adulteri, ſed mariti, contrarium confeſſus eſt in ſcriptis. Paris. *d. conſ.* 10. *n.* 56. *libr.* 2. Maſcard. *concl.* 794. *num.* 10. Petrus Antonius Anguiſſol. *conſ.* 79. *num.* 5. *lib.* 6. Petra *in d. tractatu de fideicomm. qu.* 11. *nu.* 278. Menoch. *lib.* 6. *præſumpt.* 53. *num.* 36. Alex. *conſ.* 181. *numer.* 2. *lib.* 7. Natt. *conſ.* 59. *n.* 14. Reſtringe, quia ſemper præſumitur filius adulteri, non mariti, quando naſcitur partus defectuoſus ex adultera, quia propter peccata veniunt adverſa, ita plene Mars. qui multos allegat *ſing.* 530. *propter peccata*. Reſtringe, quando filius eſt in poſſeſſione bonorum adulteri, quia ſola nominatio probat pro eo. Covar. *de ſponſal. in 2. par. cap.* 8. *n.* 6. *&* 7. Corn. *conſ.* 1. *n.* 22. *lib.* 3. Petra *d. tract. de fideic. q.* 11. *num.* 412. Reſtringe, quando magis eſt utile filio, quod ſit filius adulteri, quam mariti, quia tunc magis defacili probatur filius adulteri; quia quæ dicuntur, confeſſionem parentum non nocere filio, quod non ſit eorum filius, procedunt in præjudicium filii, ſecus ſi in favorem, ita Gozad. *conſ.* 13. *n.* 48. *ver. non obſtat.* Afflict. *deciſ.* 25. plene Decian. *conſ.* 1. *n.* 128. *lib.* 3. Rim. jun. *conſ.* 611. *n.* 44. *& ſeq. lib.* 6. vide Maſc. *concl.* 788. *Conjecturæ & præſumptiones, ex quib. filiatio probatur*, ubi ampliat, & limitat, ac declarat multis modis, quid in vidua, quid in concubina, quid in ſterili, quid ſi uxor ſteterit in lupanari & aliis caſibus, vide eum.

Amplia; quia filiatio legitima regulariter probatur, ſi probatur I. inter Titium & Seiam fuiſſe contractum matrimonium legitime, & quod iſti erant habiles ad matrimonium contrahendum. II. quod iſti tanquam vir & uxor inſimul habitabant & invicem ſe tractabant. III. quod ex eadem Seia in dicto matrimonio exiſtente natus eſt talis filius legitimus eorundem, qui fuit & eſt quaſi in poſſeſſione filiationis; & quod dicti Titius & Seia eum tractaverunt, & tractant ut filium, & pro tali ab eis tenetur; & ab aliis eum cognoſcentibus. Bart. *in l. filium, ff. de his qui ſunt ſui, vel alien. jur. in princ.* Extende, ut imo ſufficiat probare matrimonium contractum inter Titium & Sejam, & quod erant in ætate nubili, & quod ipſis ſimul cohabitantibus Seia peperit talem filium, quia præſumitur filius legitimus; niſi ex adverſo probetur impedimentum generandi. Bald. *conſ.* 430. *Titius habebat Seiam*, *in princ. libr.* 5. ubi refert verba Cyni *in dict. l. filium. ff. de his, qui ſunt ſui, vel alieni jur.* & duplicatur conſilium per Bald. *conſ.* 74. *libr.* 1. Amplia; quia filiatio probatur legitima ex eo, quod inter parentes probatur matrimonium contractum in facie Eccleſiæ. Gem. *conſ.* 27. *in fi. ver. quoad ſecundum*. Reſtringe ampliationem, niſi probaretur ſcientia aliorum matrimoniorum, tam in viro, quam in muliere, quia tunc ceſſaret præſumptio. Gem. *d. conſ.* 27. *in fi. ver. quoad ultimum*. Amplia, quia filiatio probatur legitima ex matrimonio infidelium ex gradu prohibito a lege Canonica, ſi convertantur ad fidem propter eorum opinionem communem, dum erant infideles. Lap. *dict. alleg.* 90. *num.* 10. *ver. unde proles*. Amplia; quia filiatio probatur legitima, ſi teſtes deponunt talem filium legitima, ſi teſtes deponunt talem filium legitimum & naturalem ex Seia, & ejus legitimo marito, cujus nomen ignorat, quia non requiritur expreſſio nominis mariti, ita Caſtr. *conſ.* 157. *Viſa inquiſitione*, *numer.* 2. *ver. ſi enim fuiſſet*, *lib.* 1. Amplia; quia filiatio legitima probatur ex probatione famæ, communis tractatus, & nominationis inter conjuges, quod eſſent matrimonio conjuncti, etiam ſi plena probatio concurrat ab alio matrimonio, quia ad effectum, quod ſint filii legitimi, & ſuccedant, ſufficit credulitas conjugis, ſeu ignorantia alterius matrimonii. Gem. *conſ.* 27. *ſuper dubiis*, *numer.* 7. *verſ. quandoque agitur*, *& numer.* 8. 9. *&* 10. ubi, quod plura matrimonia ſunt compatibilia ad hunc effectum, licet ſecundum ſubſtantiam matrimonii ſtare ſimul non poſſint. Alex. *conſ.* 181. *viſo proceſſu*, *numer.* 7. *& ſeq. in ver. fortificantur. libr.* 7. *ubi numer.* 8. de quaſi poſſeſſione, *& numer.* 9. de fama. Vide Tuſch. *Litt. O. ver. opinio & reputatio communis multa operatur. concluſ.* 157. Et quod probetur filiatio, & paternitas ex teſtibus deponentibus, quod communiter tractabant ſe invicem, & nominabant pro patre, & filiis, & quod a vicinis cognoſcentibus ſic vocabantur, & tractabantur. Caſtrens. *conſ.* 151. *Viſo puncto*, *colum.* 2. *verſ. quarto videtur*, *libr.* Alex. *conſ.* 90. *In cauſa & lite*, *num.* 2. *verſ. circa ſecundum*, *lib.* 2. Alex. *conſ.* 25. *In cauſa n.* 10. *lib.* 4. Imo, quod ad

probandam filiationem ſufficiat alternative unum, videlicet, vel quod ſe invicem tenebant, & tractabant & reputabant, & a vicinis & aliis tenebantur, & tractabantur, & reputabantur verbis vel etiam ſine verbis, facto. Caſtr. *d. conſ.* 151. *col.* 2. *v. quarto videtur*, *l.* 1, ubi Apoſt. citat ad hoc plura conſilia Alexandri. Declara tamen, quia ad probandam paternitatem, & filiationem, bene ſufficit tractatus facto ſine verbis; quia educatio & alimentatio eſt actus conveniens parentibus in filios, & econtra, filii obedium, & reverentiam præſtare tenentur parentibus facto ipſo; ſed non ſic in probanda fraternitate, vel tranſverſalium parentela, quia non niſi verbo tractant ſe, ut tales, & ideo teſtes probant fraternitatem, licet dicant ſolum quod verbis tractabant ſe ut tales, & ab aliis ſic tractabantur, & vocabantur. Caſtrenſ. *d. conſ.* 151. *col.* 2. *ver. quarto videtur lib.* 1. *vide* Tuſch. *litt. T. ver. tractatus & nominatio pro tali, quando conſtituat talem vel non, concl.* 340. Declara, quia in concurſu probata filiatione ex tractatu, & communi reputatione, quis ſit natus ex matrimonio, non tollitur probatio ex alio contrario tractatu, quod eſſet filius ſpurius alterius etiam juncta aſſertione matris. Sing. *conſ.* 219. *n.* 5. & 6. *junct. n.* 11. *ver nec prædictis*,

Et eodem modo probatur parentela; videlicet per confeſſionem, in judicio, vel extra, per tractatum, per communem reputationem, & prout filiatio. Ang. Aret. *conſ.* 20. *Viſis actis*, *num.* 19. & *ſeq. ver. tertio, & principaliter*. Extende, ut idem ſit in caſu converſo, quia quis illegitimus probatur ex ſola præſumptione, quia ſi matrimonium probatur ex præſumptione natus ex conjugato tali, & alia perſona probatur illegitimus. Gem. *conſ.* 27. *n.* 8. Reſtringe, quia probatur filiatio ex tractatu facto viventibus parentibus, ſed tractatus poſt eorum mortem factus ab officialibus pupillorum, vel aliis non conſtituit in quaſi poſſeſſione. Alex. *conſ.* 25. *in cauſa, in fi. lib.* 4. Bart. *in l. non epiſtolis, in* 2. *lect. ver. ſed moveo unum*, C. *de prob.* vide Maſcard. *concl.* 789. *Filiationis probandæ conjectura ex tractatu.* ubi ponit regulam affirmativam, probari filiationem ex tractatu, ubi ampliat octo modis, & limitat quinque modis, & ponit decem modos concludentes tractatum, & quaſi poſſeſſionem, lætitia in nativitate, lactatio, miſſio ad Scholas, veſtitus, educatio, emancipatio, datio tutoris, legatum, ſeu inſtitutio, vel exhæredatio, nominatio in filium, & ſcriptura inter filios.

Amplia; quia probata quaſi poſſeſſione filiationis, transfertur onus probandi in contrarium, & idem, ſi probatur filiatio per famam. Fulg. *conſ.* 137. *Viſis præcepto*, *v. circa ſecundum*. Alex. *conſ.* 51. *n.* 1. *v. & ſufficeret probare*, ubi Apoſt. *in v. transfertur*, *lib.* 1. Idem, ſi probatur de fama, quod quis ſit conſtitutus in quaſi poſſeſſione filiationis; quia transfert onus probandi in adverſarium, Alex. *conſ.* 51. *num.* 3. *ver. ad idem quod no.* Bar. *lib.* 1. Et hæc quaſi poſſeſſio filiationis probatur per famam, vel plura inſtrumenta in antiquis, ſive agatur de quaſi poſſeſſione, vivente patre, ſive etiam mortuo; quia poteſt probari quaſi poſſeſſio filiationis, etiam mortuo patre. Alex. *conſ.* 90. *In cauſa*, *num.* 5. *verſ. nec refert ſi dicatur*, *lib.* 6. Qualiter probetur communis opinio vulgi, dicas, quod eo ipſo, quod teſtis dicit, quod ab omnibus cognoſcentibus eos habebatur, & reputabatur filius, eſt legitima probatio. Alex. *d. conſ.* 51. *num.* 4. *lib.* 1. Idem, ſi teſtis dicat ſcire, quia eſt vicinus, quia ratio eſt bona. Alex. *d. conſ.* 51. *num.* 4. *lib.* 1. & *conſ.* 92. *num.* 9. *lib.* 5. Idem ſi probatur de communi opinione, quod Titius reputabatur filius Sempronii, nam hoc ſufficit, abſque eo, quod probetur, quod fuit tractatus, Alex. *d. conſ.* 51. *nu.* 2. *ver. idem, ſi probetur*, *lib.* 1. Et quod ſola communis opinio abſque tractatu parentum ſufficiat, quia dicitur probari de fama, Alex. *conſ.* 51. *n.* 2. *in fi. ver. & idem tenet.* Ant. *lib.* 1. Dec. *in c. per tuas num.* 8. *de prob.* ubi alios allegat. Angel. Aret. *d. conſ.* 20. *num.* 20. *ver. tertio.* ubi, quod ſufficit communis opinio vulgi. Contrarium tenet Alex. *conſ.* 25. *num.* 9. *lib.* 4. Extende; quia imo teſtes ſingulares probant communem vulgi opinionem, & famam. Alex. *d. conſ.* 51. *num.* 5. *ver. nec eſt curandum*, *lib.* 1. ubi apoſt. *in v. famam*. Declara, quia quaſi poſſeſſione probata filiationis probatur filiatio, & transfertur onus probandi contrarium in iis forte, quæ ſunt modici præjudicii prout alimenta, ſecus in iis quæ ſunt magni præjudicii, prout hæreditas. Caſtr. *d. conſ.* 435. *Reſpondeo per ordinem*, *in pr. lib.* 1. Et quaſi poſſeſſio dicitur probata, quod talis tractabat ut filium. Alex. *d. conſ.* 51. *num.* 2. *lib.* 1. plane Dec. *conſ.* 54. *In cauſa per tot.* ubi pleniſſime, quod ſufficit probatio tractatus, & nominationis, ut quis ſit filius.

Amplia, quod filiatio legitima probatur ex communi reputatione, quod matrimonium reputabatur verum, licet verum non eſſet. *c.* 2. & *c. ex tenore*, *qui filii ſint legit.* Lap. *alleg.* 90. *In Dei nomine*, *num.* 9. *v. hinc etiam*. vide Maſcard. *conſ.* 791. *filiatio an probetur per famam*, ubi, quod per famam & communem populi reputationem filios conſtituitur in quaſi poſſeſſione filiationis, & transfert onus probandi in contrarium, & licet multi teneant contrarium, & ſit communis utraque; tamen ſi concurrunt adminicula pro fama, vel ſimus in antiquis, opinio affirmativa procedit, ſi concurrunt aliqua contra famam, contrarium eſt verum, & ampliat, & limitat multis modis. Amplia, quia quod dicitur de filiatione procedit in fraternitate, & conſanguinitate. vide Tuſch. *Litt. C. ver. Conſanguinitas quid ſit, & qualiter probetur. concl.* 739. Amplia, quia natus ſub vero matrimonii probatur legitimus, vel præſumitur, etiam ſi probetur mater adultera. Alex. *conſ.* 37. *In cauſa mota num.* 5. *verſ. præſupponitur etiam*, *lib.* 1. ſupr. *num.* 5. & *ſeq.* Extende, ut procedat, quod filius natus in matrimonio præſumitur legitimus, etiamſi probaretur, quod mulier fuiſſet in adulterio ante conceptionem filii. Bald. *d. conſ.* 430. *n.* 3. *ver. ſed pone, quod mater lib.* 5. Et idem, ſi probaretur, quod conſtante matrimonio commiſit adulterium mulier; quia adhuc filius natus conſtante matrimonio præſumitur conceptus ex patre conſtante matrimonio. *l. miles*, §. *defuncto*, *ff. de adult.* vide ſupr. *num.* 5. & *ſeq.* Extende, quia ſi pater appellavit ſimpliciter filium, intelligitur de naturali & legitimo, & ſtatur huic probationi, niſi contrarium probetur. Bald. *d. conſ.* 430. *num.* 4. *ver. item pone, quod pater*, *lib.* 5. Decius *conſ.* 54. *In cauſa Domini, per tot.* & *num.* 2. *ver. & cum ſit in quaſi poſſeſſione*, & *num.* 3. *in fi. v. præterea*. Vide Tuſch. *Litt. L. ver. legitimus an in dubio quis præſumatur, vel ſecus. Conc.* 247. Idem in teſte deponente aliquem eſſe filium talis, quia intelligitur de legitimo. Bald. *d. conſ.* 430. *num.* 5. *ver. idem in teſte*, *lib.* 5. ubi, quod licet filiatio non poſſit probari, tamen ſi teſtis dicat ſe pro certo ſcire aliquem filium, intelligitur eo modo, quo poteſt per præſumptionem certus eſſe. Dec. *d. conſ.* 54. *per tot.* Contrarium Alciat. *in reg.* 2. *præſumpt.* 2. *n.* 5. & 6. ubi probat Decium *in fi.*

Declara; quia imo ad effectum legitimationis prolis matrimonium probatur per ſigna; puta, quia ſimul habitabant parentes, tanquam maritus & uxor. Item, quod mulier deferebat annulum, tanquam uxor, & quod ex eis natus eſt talis, quia præſumitur legitimus, ſi vero iſta non probantur, præſumetur mulier retenta in concubinatu. Bald. *conſ.* 295. *In hac cauſa*, *l.* 3. *n.* 1. Amplia, quia nominatio, aſſervatio, profeſſio & confeſſio parentum, quod quis ſit eorum filius, probat filiationem, quando eſt in judicio, & principaliter ad hunc finem. Menoch. *caſu* 89. *num.* 79. & *ſeq.* ubi alios citat, & ideo confeſſio patris, vel confeſſio matris facta principaliter ſuper filiatione certæ perſonæ ſibi præjudicat confitenti, ac etiam hæredibus ejus. Signor. Homodeus *conſ.* 55. *ſi quæratur*, *in pr. ver. ſecundo caſu principali*. plene Gozad. *conſ.* 12. *per tot.* Extende, etiam ſi adulter habitaverit in domo cum marito, & uxore, quia ſemper confeſſio, & tractatus præſente filio conſtituit in quaſi poſſeſſione, & probat filiationem. Gozad. *conſ.* 12. *per tot.* Extende, quia confeſſio facta animo confitendi præjudicat patri, & matri, confitentibus, quod extraneos, & inter extraneos reſpecta aliquis præjudicii. Signor. *d. conſ.* 55. *in pr.* Reſtringe, quia confeſſio patris, vel matris ſuper filiatione facta per reſpectum ad alios propter aliud non præjudicat, Signor. *d. conſ.* 55. *in princ.* plene Jaſon. *conſ.* 106. *in fi. lib.* 1. Reſtringe, quia confeſſio patris, vel matris facta propter aliud etiam filio, puta quia per Epiſtolam appellarunt etiam filium,

non

non præjudicat. Signorol. *conſ. 55. circa med. ver. ſecundo caſu*. Declara reſtrictionem, quia licet non præjudicet patri, & matri propter aliud confitentibus, bene tamen probat contra hæredes, donec probent ipſi contrarium. Signorol. *conſ. 55. in fi. ver. bene dico*. Vide Tuſch. *Litt. C. ver. Conſanguinitas quid ſit, & qualiter probetur. conc. 739.* vide omnino Maſcard. *concl. 790. Filiatio an probetur ex nominatione parentum.* ubi ponit regulam negativam, quod non probetur, quia filiatio habet ortum a natura, ideo ſola nominatio non facit filium, ubi ampliat etiam ſi in inſtrumento; item non præjudicat nominato, limitat novem modis. vide etiam Men. *de arbitr. lib. 2. caſu 89. num. 77. & ſeq.* ubi pariter ponit regulam negativam, ac limitat quatuor modis.

Amplia, quia confeſſio procuratoris rei in judicio facta præjudicat. Alex. *conſ. 90. In cauſa, & lite, num. 2. v. hoc etiam ſatis, lib. 2.* Amplia in caſu converſo; quia confeſſio matris contra filium, videlicet quod non ſit ejus filius, probat contra eum, donec ipſe probet contrarium. Sign. *d. conſ. 55. in fin.* Reſtringe, quia non procedit in confeſſione patris, qui, licet talent non eſſe ejus filium, ipſi non creditur. Signor. *d. conſ. 55. in fi.* Amplia, quia natus in figura matrimonii, agnitus pro filio, præſumitur filius legitimus, non obſtante contraria aſſertione parentum, & adulteri. Goz. *conſ. 12. per tot.* Reſtringe; quia ſi fortiores ſint præſumptiones, quod matrimonium non ſit matrimonium, tunc contra filiationem, & matrimonium præſumitur. Nat. *conſ. 473. num. 38.* Amplia, quia filiatio, & deſcendentia in antiquis probatur per plura inſtrumenta; quia æquiparantur famæ, ideo ſicut ſama probat in antiquis confinia, filiationem, & deſcendentiam, ita etiam plura inſtrumenta antiqua, quæ æquiparantur famæ. Alex. *conſ. 90. In cauſa & lite, per tot. lib. 6.* ubi tollit contraria,

Declara, ut etiam plura inſtrumenta, in quibus enunciantur tales filii quondam tales, probent filiationem ſine dubio inter contrahentes, & inter alios, etiam quoad conſtituendum in quaſi poſſeſſione, & transferendum onus probandi contrarium in adverſarium, & loquitur, etiamſi inſtrumenta ſint de annis 55. tantum, quia dicuntur de antiquo in hac materia probandæ filiationis, quæ eſt difficilis probationis, & probatur per conjecturas. Alex. *d. conſ. 90. per tot. lib. 6. maxime num. 8. & ſeq.* ubi limitat quando inſtrumenta eſſent ad favorem filiationis directe celebrata per filios, ſecus, quando filiatio conſequente probatur, quia magis illi ſtatur, ceſſante dolo, ubi adducit plura exempla de legatario, qui probat ſolemnitatem teſtamenti, licet in conſequentiam agatur de ſuo commodo, ut *ibi num. 15. & ſeq.* ubi, quod ſtatur arbitrio judicis, an quando inſtrumenta ſunt facta ab intereſſatis ad ſui commodum, illi ſtandum ſit propter ſuſpicionem, juxta not. *in c. cum cauſam, de prob.* ne quis in cauſa propria probet, & reſpondet Alex. objectioni, ne aperiatur via, quod quis ſe faciat filium divitis; & poſtea poſt centum annos ejus deſcendentes peterent hæreditatem, quia dicit propter periculum falſi non præſumitur, quod quis velit ſupponere ſe periculo, & delinquere, & quia poteſt probari contrarium. Vide plene Maſc. *concl. 511. Deſcendentia*, ubi ampliat, & limitat multis modis,

Contrarium, ſeu potius limita, & regulam facias, quod filiatio directa non poteſt probari, quia eſt impoſſibilis. Caſtr. *conſ. 435. Reſpondeo per ordinem, in pr. lib. 1.* Prout neque copula carnalis poteſt directe probari. Vide Tuſch. *Litt. C. ver. Carnalis copula ex quibus probetur, Conc. 105.* Et in tantum eſt verum, quod filiatio non poſſit directe probari, ut ſi fiat legatum alicui ſub conditione, ſi probaverit ſe filium; quia conditio requirit veritatem, & impoſſibile eſt per veritatem probare, rejicitur tanquam impoſſibilis. Bald. *conſ. 430. Titius habebat, in pr. lib. 5.* ubi, quod ſecundum caſus contingentiam, conditio intelligitur eo modo quo caſus admittit, & ſic præſumptiva probatio, quod ſufficit.

Extende, quia filiatio non probatur vere ex eo, quod quis probatur habitus & reputatus pro filio, quia non per hoc probatur, quod ſit filius, ſed bene quod ſit in quaſi poſſeſſione filiationis. Oldr. *conſ. 244. num. 9. ver. Sexto opponebatur*, quia carnalis copula per rerum naturam probari non poteſt, & conſequenter filiatio. Lap. *alleg. 54. Factum ſuper quo, num. 2. v. nam per rerum naturam*. Bald. *conſ. 430. Titius habebat Seiam, in pr. lib. 5.* quod duplicatur *conſ. 74. lib. 1.* maxime *num. 5. v. quid ſi dicat teſtis;* ubi, quod ſalvatur teſtis dicens pro certo ſcire aliquem eſſe filium talis, licet certus ſcire non poſſit, niſi per præſumptionem, & Bald. *conſ. 180. Mortuo filio, in pr. lib. 3.* Signor. *conſ. 219. num. 5. & ſeq.* Extende, etiam ſi mater aſſerat filium eſſe conceptum ex alio, & non ex marito. Bald. *conſ. 430. Titius habebat, num. 6. lib. 5.* vide Tuſch. *Litt. F. ver. Filiatio reprobatur, & non præſumitur, & quando ſecus. Concl. 349.*

Declara totam materiam, quia duplex eſt probatio filiationis in petitorio, & poſſeſſorio, in petitorio probatur matrimonio, & quod natus ſit in domo, ſimul cohabitantibus marito & uxore. Bald. *conſ. 15. In quæſtione propoſita, num. 6. ver. ſed probatur in petitorio, lib. 4.* quod eſt Joannis de Lignano, & Franciſci de Rampo. Et non ſufficeret quaſi poſſeſſio ſine matrimonio. Extende, quia ubi agitur de ſucceſſione, & ſic de filiatione in petitorio, non ſufficit probare ea, quæ conſtituunt in quaſi poſſeſſione filiationis, niſi ultra probetur matrimonium, quando agatur de filiatione legitima, vel cohabitatio, & alia ſimilia. Bald. *d. conſ. 180. num. 3. v. præterea ubi agitur, lib. 3.* & hanc partem videtur tenere. Alex. *conſ. 51. num. 3. lib. 1.* Et idem, quando articuli concludunt in proprietate, & probatio in quaſi poſſeſſione, quia non ſufficit probatio quaſi poſſeſſionis. Alex. *conſ. 51. num. 5. v. non obſtat etiam, lib. 1.* Contrarium tenet Ang. *conſ. 136. In quæſtione, num. 3. ver. filiationes autem*, ubi, quod filiatio in petitione hæreditatis probatur ex ſola quaſi poſſeſſione, quia transfertur onus probandi contrarium, & ſi de contrario non probatur, ſufficit, & videtur ſequi Alex. *d. conſ. 51. num. 5. ver. non obſtat etiam, lib. 1.* ubi quod Judex ex officio videre poteſt ex probatis minus plene, in quem transferatur probatio, & illi injungere, & hanc communem dicit Dec. *conſ. 54. num. 3. ver. non obſtat.* Declarat Socin. *conſ. 39. lib. 1.* quod is, qui dicit ſe filium legitimum & naturalem, debet hoc probare, & non ſufficit retentio in domo, & reputatio, nominatio, & tractatus, niſi teſtes deponant de actibus inferentibus ad tractatum, ubi videtur dicere hanc communem. Contrarium, quod imo ex longa cohabitatione matrimonium præſumatur favore filiorum. Gem. *conſ. 16. num. 5. & 6. & conſ. 27. nu. 8. cum ſeq.* Dec. *conſ. 153. num. 2.* Curt. Jun. *conſ. 52. num. 3.* Paris. *conſ. 13. n. 22. lib. 2.* plenius *conſ. 57. num. 41. & ſeq.* ubi *n. 46.* dicit communem, *lib. 4.* Palæott. *de ſpur. c. 19. num. 10.* ubi de communi. Cor. *dec. Rotæ 22.* Ferret. *conſ. 253. num. 4. & conſ. 346. n. 9. lib. 2.*

In poſſeſſorio probatur filiatio, probata quaſi poſſeſſione ex parte utriuſque, ut quia fuit filius in quaſi poſſeſſione tractatus, ut filius a patre, vel e contra, & ſic reputatus. Bald. *dict. conſ. 15. num. 6. v. probatur etiam in poſſeſſorio, lib. 4.* & talis probatio, quod pater tractabat ut filium, probat quaſi poſſeſſionem filiationis. Alex. *conſ. 51. num. 2. lib. 2.* Vide Maſcard. *concl. 787. Filiatio qua ratione*, ubi, quod duplex probandi filiationem modus eſt, verus ſcilicet & præſumptus, reſpecta matris vera datur probatio, reſpectu patris præſumpta ſolum habet locum.

Signa, quæ probant poſſeſſionem filiationis, ſunt; ſi natus eſt in domo, vel ſi extra domum, tamen eſſet ſolitus filius accedere ad domum, & quando communiter tenebatur, nominabatur, & tractabatur factis ipſis pro filio; quia iſta conſtituunt in poſſeſſione filiationis. Bald. *conſ. 180. in princ. lib. 3.* Vide alios actus conſtituentes in quaſi poſſeſſione, ſupr. *num. 36. in ver. Vide Maſcardum*. Declara plene, ut per Cravett. *conſ. 249. in princ.* ubi, quando ſufficiat quaſi poſſeſſio, vel non, & quid in filiatione, quid in fraternitate, & in conſanguinitate, ubi pulchre diſtinguit. Quaſi poſſeſſio licet reperiatur in filio, & patre, quandoque etiam in fratre; non tamen in aliis conſanguineis, quia in eis non reperitur poſſeſſorium Petr. Anch. *conſ. 52. Pro clariori deciſione, num. 7.*

Reſtringe in filio ſpurio, quia non videtur quaſi poſſeſſio poſſe accommodari, quando in domo non eſt natus, neque educatus. Anch. *conſ. 225. num. 10.* Amplia, quia filiatio probatur per effigiem, & ſimilitudinem ſecundum plurimos, & ſecundum alios contrarium. vide plene Maſcar. *concl. 592. Filiatio an per effigiem*, ubi plura. Am-

ra. Amplia, quia inſtitutio hæredis probat filiationem, & licet ſit controverſa opinio; tamen non habet difficultatem, quando inſtitutio fit in legitima, plene. Maſcard. *concl.* 793. *Filiatio an ex inſtitutione probetur*, ubi, quod probat nedum filiationem, ſed legitimum filium, ubi *num.* 8. idem in legato, ſed controverſa eſt opinio. Vide Tuſch. *Litt. L. ver. Legitimus, an in dubio quis præſumatur, vel ſecus. Concl.* 247. *& Concl. ibi prox. ſeq.* Amplia, quia filiatio probatur ex ſententia lata inter patrem & filium, etiam quoad alios. Maſc. *concl.* 794. *Filiatio an probetur per ſententiam*, ubi ponit multas alias conjecturas filiationis. Amplia, quia filiatio probatur ex educatione & alimentis, & magis ex alimentis, quam ex educatione. Maſc. *concl.* 795. *Filiatio an probari poſſit ex educatione*. Amplia, quia filiatio probatur ex multis præſumptionibus ſimul junctis, quæ ſingulæ non proſunt. vid. Maſcard. *concl.* 796. *Filiationem an probent multæ conjecturæ*, ubi pro utraque opinione citat, & non ſolvit, remittens ſe alieno judicio, quæ opinio verior ſit. Limita; quia ſola nominatio in filium facta in teſtamento, non probat filiationem in petitorio, neque in poſseſsorio; quia verbalis nominatio non probat, niſi rebus ipſis, & factis etiam probet. Bal. *conſ.* 80. *Mortuo filio, in pr. lib.* 3.

Et multo minus probant verba in legitimatione, quando prætenſus pater utitur verbis denotantibus improprietatem, videlicet quod habet talem tanquam filium, vel quod intuitu pietatis tractavit ut filium. Alex. *conſ.* 30. *Ultra ea, in pr. lib.* 4. Limita, quia confeſſio, tractatus, vel quaſi poſseſſio filiationis, vel legitimitatis, quoad patrem non præjudicat quoad tertium, plene Jaſ. *conſ.* 106. *per tot.* maxime *in pr. lib.* 1. Et idem circa confeſſionem uxoris, quia præjudicat confitenti eſse uxorem, non aliis. Ruin. *conſ.* 92. *num.* 9. *lib.* 3. Vide tamen Tiraq. *de retract. lignag.* §. 1. *gl.* 16. *num.* 3. qui dicit notabilem limitationem Jaſ. ſi vera eſt, de qua dubitat. Et quod confeſſio mariti, quod talis ſit ſua uxor, præjudicet marito. *num.* 3. Socin. *conſ.* 39. *num.* 10. *lib.* 1. Limita; quando agitur principaliter de filiatione, vel legitimitate, quia non ſufficit quaſi poſſeſſio. Jaſ. *d. conſ.* 106. *in fi.* ubi, quod agitur principaliter de filiatione, vel legitimitate, quando hæc qualitas eſt neceſsario probanda. Limita, quia poſseſſio vel quaſi filiationis, licet probet filiationem, non tamen propter legitimitatem filii, quia diverſa ſunt. Jaſ. *conſ.* 106. *per tot. lib.* 1. Nat. *conſ.* 473. *num.* 32. *&* 33. ubi dicit communem.

Extende, quia probatio filiationis indirecta per præſumptiones non habet locum, ſi agatur de probatione filiationis nati ex adulterio; quia ſtant iſta ſimul, quod ſit filius conjugatorum, & quod mulier ſit adultera cum eo, qui dicit filium ex ſe conceptum. Caſtr. *conſ.* 435. *Reſpondeo per ordinem, in princ. lib.* 1. Limita, quia ſola fama non probat filiationem, niſi eſſemus in antiquis. Alex. *conſ.* 25. *In cauſa, num.* 9. *ver. quod ad probandam filiationem, lib.* 4. & iterum *conſ.* 90. *lib.* 2. Jaſ. *in l. neque profeſſio, in pr. C. de Teſtam.* Dec. *in c. per tuas num.* 8. *de probat.* quia requiruntur alia adminicula. Extende maxime, quando teſtes de fama deponentes dicunt audiviſſe dici publice, quia potuerunt ab uno audiviſſe. Alex. *d. conſ.* 25. *num.* 10. *lib.* 4. Extende maxime, quando non deponunt, quod tanquam filius a parentibus, vicinis, & cognoſcentibus communiter tractabatur; quia non probaturo filiatio, etiamſi ab officialibus pupillorum fuit habitus pro tali, quia non ſufficit, ex quo ad inſtantiam petentis hoc fecerunt, plene Alex. *d. conſ.* 25. *num.* 9. *& ſeq. per tot. lib.* 4. Contrarium in hoc ultimo. Dec. *conſ.* 272. *num.* 4. ubi quod contrarium verius eſt, quod probetur filiatio per famam, licet non dicant de communi tractatu; vide eum. Vid. Ant. Gabr. *lib.* 1. *de præſumpt. concl.* 14. *Filius præſumitur natus ex marito.* Vide plene Tuſch. *Litt. L. ver. Legitimus an in dubio quis præſumatur, vel ſecus, Concl.* 247. ¶

§. III.

Filii.

25 Filii tenentur conferre, & ſibi imputare in legitimam officium a patre ſibi emptum, ſi eſt alienabile, licet non ſit tranſmiſſibile. Merlin. *dec.* 273. Caſtr. *in L. omni modo. §. imputari. num.* 5. *C. de inoff. teſtam.* ubi Jaſ. *num.* 3. Ripa *in L. in quartam. a num.* 163. *ff. ad L. Falc.* Gamma *dec. Luſit.* 29. *num.* 3. tam emancipati, quam non emancipati, tenentur conferre dotem, & donationem propter nuptias, quam habuerunt a patre, avo, vel avia. Fachin. *lib.* 5. *cap.* 77. *& lib.* 13. *cap.* 93. Bonac. *de contract. diſp.* 3. *q.* 6. *punct.* 7. Item ea bona, quæ ante emancipationem fuerunt ſibi a patre donata; & talis donatio eſt nulla, ſed per ipſam tantum emancipationem confirmatur. Fachin. *l. c. cap.* 78. Cyriac. *controv.* 470. ſecus uſumfructum adventitiorum ſibi remiſſum. Bonac. *loc. cit.* nec Doctoratum, nec Beneficium Eccleſiaſticum, nec ſumptus factos in acquirendo Beneficio, niſi aliter conſtet de voluntate patris. Bonac. *l. c.* neque ſibi donata cauſa ſtudiorum, niſi male impenderint. vide *Donatio*. Neque adventitia. Fachin. *lib.* 13. *cap.* 91. Bonac. *loc. cit.* Tenentur conferre, licet a patre minor portio hæreditatis illis fuerit relicta. Fachin. *lib.* 13. *cap.* 91. *& ſeq.* Non vero illa, quæ lucrati ſunt ex peculio profectitio, niſi pro medietate, quæ non cenſetur adventitia. Tenentur conferre libros, niſi eſſent Doctores, quando illos acquiſiverunt. Alii tenent contrarium. Navar. *in man. cap.* 17. apud Bonacin. *l. c.* Menoch. *de arbitr. caſ.* 131. Paſqual. *de patr. pot. part.* 2. *cap.* 3. ubi Pratus *ad num.* 18. An debeant imputare in legitimam, quod pater expendit, pro iis liberandis ex hoſtium captivitate, vide Pereg. *de fideicom. art.* 36. *num.* 138. ubi dicit, quod ſi filius habet peculium adventitium, videtur ex illo ſolviſſe, ſicut ex profectitio, ſi habet peculium profectitium, ſi vero nullum habet, & pater ſolvit ex neceſſitate ſtatuti, ſolutum filius debet conferre, quia in neceſſitate ceſſat liberalitas, ſi vero ſine neceſſitate ſolvit, tunc non repetit, quia ex pietate ſolviſſe videtur. Paſqual. *l. c. par.* 3. *cap.* 5. vide Michalor. *de fratr. par.* 1. *cap.* 17. *ſeq.*

Bona Caſtrenſia vel quaſi non tenentur conferre. Carp. 26
ſuper ſtatut. Mediolan. part. 2. *cap.* 484. *num.* 250. Vivius *Commun. opinion in verb. quaſi caſtrenſe*. Mangil. *de imput. quæſt.* 29. *num.* 29. Merlin. *de legit. lib.* 2. *tit.* 2. *quæſt.* 27. *num.* 1. Michalor. *de fratrib. part.* 1. *cap.* 5. *num.* 1. Idem dic de bonis adventitiis. Mangil. *l. c. quæſt.* 29. *num.* 22. *&* 23. Merlin. *l. c. quæſt.* 27. *num.* 3. Michal. *ut ſupra num.* 3. Bona vero, quæ filii acquirunt ex ſua induſtria, & opera, ſunt adventitia. Craſſ. *in §. legitima. quæſt.* 31. *num.* 2. Surd. *de alim. tit.* 9. *quæſt.* 20. *num.* 6. & non communicanda. *L. cum oportet. C. de bon. quæ lib. §. quod autem. Inſtit. per quas perſonas nobis acquir.* Michalor. *l. c. p.* 1. *cap.* 3. *&* 7. acquiſita ex bonis paternis & ex induſtria ſimul; cum lucrum ſit partim adventitium, partim profectitium, pro parte profectitii erit communicandum, non vero pro parte adventitii. Carpan. & Mangil. *ll. cc.* Surd. *de alim. tit.* 9. *quæſt.* 20. Michalor. *l. c.* Mangil. *l. c. num.* 4. Hinc donatio facta filio contemplatione patris, cum ſit profectitia, erit conferenda, ſecus facta contemplatione filii, quando autem dicatur facta contemplatione patris, aut contemplatione filii. Michalor. *de fratr. cap.* 7. cum Bart. *de duob. frat. num.* 8. & Dyno *in L. filius fam. ff. de donat. cauſ. mort.* diſtinguit: aut fit mentio in ipſo legato, vel donatione de patre, patris contemplatione præſumitur facta, juxta *L. cum aliquis. C. de Jur. deliber.* aut de patre nulla mentio fit, & præſumitur facta contemplatione filii; in dubio autem, an donatio ſit facta contemplatione patris, aut filii, præſumitur facta contemplatione filii. *L. fin. C. de uſufr.* Menoch. *de præſ. lib.* 3. *præſ.* 28. *num.* 17. qui Doctores id ampliant, etiamſi in ipſa donatione fiat mentio patris, cum illa præſumatur facta cauſa demonſtrationis, maxime ſi filius ſit magis conjunctus donatori, quam pater. Si vero donatio fuerit facta patri, & filio, nec poſſunt conſiderari magis merita unius, quam alterius, amborum contemplatione facta præſumitur. Menoch. *conſ.* 161. *num.* 11. *&* 12. *& de præſumpt. lib.* 3. *præſ.* 28. *num.* 15. Michalor. *l. c.*

Emancipati non ſubminiſtrantes alimenta Patri, reci- 28
dunt in patriam poteſtatem. Surd. *de alim. tit.* 8. *privil.* 65. *n.* 22. Tenentur redimere patrem ab hoſtibus, aliter privantur ejus ſucceſſione, etiam ex teſtamento. Paſqual. *loc. cit. part.* 3. *cap.* 5. *num.* 5.

Filii ſui, ratione ſuitatis habent titulum ad præſcri- 28
bendam hæreditatem. Fachin. *lib.* 6. *contr. jur. cap.* 11. qui autem dicantur ſui, vid. *Suitas, & hæreditas*.

Nati ex matrimonio litigioſo ratione validitatis cen- 29
ſentur

Digitized by Google

ſentur legitimi. Sylveſt. *verbo filii. quaſt.* 10. Covar. *de ſponſal. cap.* 8. §. 1. *n.* 5. Barb. *in collectan.* §. 2. *lib.* 4. *tit.* 17. Giurb. *in conſuet. Meſſan. tit.* 1. *cap.* 1: quia pendente lite ſuper valore matrimonii non debent impediri exercitio matrimoniali, licet fuerint nati poſt ſeparationem ab Eccleſia factam, Abb. *in cap.* 1. & 2. *de matrim.* Dian. *part.* 10. *tr.* 11. *reſ.* 61. Capon. *diſc. for.* 266. Immo etiam poſt ſententiam, ſi ab ea fuit appellatum. Dian. *l. c.*

30 Nati ex matrimonio putativo, licet illud ſit, & detegatur nullum, ſunt tamen, & naſcuntur legitimi. *cap. perlatum. qui fil. ſint legit.* Menoch. *de arbitr. caſ.* 89. *num.* 16. & licet unus tantum ex parentibus fuiſſet in bona fide. Spetel. *dec.* 175. *num.* 12. immo licet ambo dubitaverint de validitate tam quoad hæreditates, quam quoad ſacros Ordines. Paleot. *de nothis & ſpuriis. cap.* 9. Gabr. *de legitim. concluſ.* 2. & 3. & *cap. ex tenore. qui filii ſint legitimi.* Covar. *de ſponſal. part.* 2. *cap.* 8. §. 1. Mareſc. *lib.* 3. *var. reſ. cap.* 16. *num.* 9. Rota apud Caſſad. *dec. un. de ſponſal. num.* 2. Socin. jun. *conſ.* 39. *num.* 37. Lapus *alleg.* 89. *num.* 9. Peregrin. *de fideicom. art.* 24. *num.* 71. & 72. etiam ad fideicommiſſa, & feuda. DD. cit. ſi tamen matrimonium fuerit contractum in facie Eccleſiæ. Pont. *de matrim. lib.* 5. *cap.* 37.

31 Illegitimi ſunt irregulares, nec poſſunt habere Beneficia, quia eorum ſunt incapaces. Paleot. *de nothis & ſpuriis. cap.* 57. Menoch. *de arbitr. caſ.* 201. *num.* 35. Patiſ. *de reſign. lib.* 4. *q.* 4. *num.* 14. Garz. *de Benef. part.* 7. *cap.* 2. niſi fuerint legitimati. vide *Legitimati*. Si per ſubſequens matrimonium fuerunt legitimati, excludunt ſubſtitutos, licet in ſubſtitutione fuerit dictum: *ſi ſine filiis, ex legitimo matrimonio natis*. DD. & Mantic. apud Fachin. *lib.* 4. *cap.* 54. licet matrimonium fuerit contractum in articulo mortis.

32 Legitimantur per ſubſequens matrimonium etiam ſine inſtrumentis dotalibus. Fachin. *lib.* 3. *cap.* 51. Theſ. *dec.* 83. licet pater fuiſſet Clericus in minoribus, & Beneficiatus. Fachin. *loc. cit. cap.* 52. Et filii Clericorum poſſunt legitimari a Principe ſæculari ad effectum ſuccedendi in bonis paternis. Covar. Lambertin. & alii apud Fachin. *l. c. cap.* 59. Non legitimantur autem per ſubſequens matrimonium, ſi fuerunt nati ex parentibus, inter quos non poterat conſiſtere matrimonium, uti ex adulterio. Fachin. *cap.* 55. ubi Covar. Abb. & alii, licet multi contrarium velint. Item, cum matrimonium fuit clandeſtinum. *cap. ex tenore. qui filii ſint legitimi. cap. cum inhibitio. de clandeſt. deſponſ.* P. Pirrhing. *lib.* 4. *tit.* 3. §. 7.

33 Nati ex damnato coitu non ſuccedunt aſcendentibus ab inteſtato, bene tamen tranſverſalibus, ſecundum Afflict. *dec.* 96. & multos apud Fachin. *lib.* 6. *contr. Jur. cap.* 10. qui tamen negativam tuetur. Legitimantur per ſubſequens matrimonium, licet illud eſſe non potuerit tempore conceptionis, ſed ſufficit, quod tempore nativitatis inter illos matrimonium conſtare potuerit. Fachin. *lib.* 3. *cap.* 50. Covar. *de ſponſal. part.* 2. *cap.* 8. Licet ſuccedant illegitimi in Jure patronatus deficientibus legitimis, tamen nati ex damnato coitu ſuccedere non poſſunt. Lambertin. *de Jure patr. lib.* 1. *part.* 2. *q.* 2. Garz. *de Benef. par.* 7. *cap.* 15. *num.* 36. & *ſeq.* Vivian. *de Jurepatr. lib.* 4. *cap.* 2. *num.* 65. & 68. & *lib.* 6. *cap.* 4. *num.* 11. & *ſeq.* Ciarl. *contr. for. cap.* 153. *num.* 36. & Peregr. *de fideic. art.* 22. *num.* 81. & 83. Gratian. *diſc. for. cap.* 218. *num.* 14. & 15.

34 Filii naturales, & ſpurii in defectum legitimorum ſunt capaces dignitatum, ſi præceſſit diſpenſatio. Abb. *conſ.* 764. Mareſc. *lib.* 2. *var. reſ. cap.* 30. Tiraq. *de nobilit. cap.* 15. Paleot. *de nothis & ſpuriis. cap.* 56. Gigas *de penſion. q.* 16. Dec. *conſ.* 271. *num.* 12. & probatur ex *cap. fin. de filiis Presbyt. cap. innotuit. de elect.* Felin. *in cap. veniens. de accuſat.* maxime in feudis; licet fuerint legitimati, niſi fuerint legitimati ſpecialiter ad feuda. Tiraquel. *l. c. cap.* 23. Mareſc. *l. c.* ubi Rot. naturales autem dicuntur nati ex concubina, quæ habetur loco uxoris, alii ſunt ſpurii. Fario. *lib.* 1. *q.* 13. Scaccia *de Jud. lib.* 2. *cap.* 2. *num.* 235. An ſuccedant ab inteſtato patri, & in quot unciis, vide Cyriac. *contr.* 237. & Covar. *de ſponſal. par.* 2. *cap.* 8. §. 4. *num.* 9. An poſſint ſubſtitui filio legitimo, vide *Subſtitutio*. Non poſſunt prætendere legitimam in bonis patris, ſed tantum matris, quia ſequuntur ventrem. Paſqual. *de patr. poteſt. part.* 2. *cap.* 4. *n.* 50. vide etiam Covar. *part.* 2. *cap.* 8. §. 5. *num.* 2. Ciarlin. *cap.* 7.

35 Filii naturales tranſmittunt hæreditatem non aditam ad hæredes jure ſanguinis, licet ipſe quoque tranſmiſſarius eſſet naturalis. Noal. *de tranſmiſſ. caſ.* 8.

36 In dubio præſumitur potius naturalis, & natus ex concubina, quam ſpurius. Covar. *de ſponſal. part.* 2. *cap.* 8. §. 3. quia delictum non eſt præſumendum. Fachin. *lib.* 3. *cap.* 43. Crav. *conſ.* 138. *numer.* 1. quia licet, quæ ſunt facti, non præſumantur, cum tamen una præſumptio eſt neceſſaria, debet eligi, quæ eſt favorabilior. vide etiam in verbo *Concubinatus*. Sicut non præſumitur illegitimus, ſed legitimus, niſi contrarium probetur. Innoc. *in cap. ſuper his. de accuſat.* Lotter. *de re Benef. lib.* 2. *q.* 18. nam quilibet eſt judicandus ſecundum primum ſtatum, ſed primævo naturæ ſtatu omnes filii ſunt legitimi. Spetel. *dec.* 173. *num.* 24. & contrarium debet probari per teſtes omni exceptione majores, hæcque qualitas eſt articulanda. Maſchard. *de prob. concluſ.* 222. vel conjecturis plene probatis. Rot. apud Rub. *dec.* 430. *p.* 5. *tom.* 2. *rec.* Merlin. *dec.* 684. *n.* 18. Sic

37 Præſumitur, & probatur legitimus, ſi probatur natus in matrimonio, vel figura matrimonii. *L. filius ff. de his qui ſunt ſui vel alieni Jur. cap. per tuas. de prob.* Covar. *de ſponſal. par.* 2. *cap.* 8. §. 3. & *ſeq.* Maſcard. *de prob. concluſ.* 788. Menoch. *de arbitr. caſ.* 89. & alii apud Sperel. *dec.* 174. Immo ex eo ſolo, quod parentes ſe conjuges nominabant. Innoc. *in d. cap. ex parte. de reſtit. ſpol.* Abb. *in cap. Lator. qui filii ſint legit.* Sperel. *l. c.* licet mulier tempore conceptionis ſit notorie adultera. *L. miles. ff. ad L. Jul. de adult.* imo licet eſſet meretrix, adhuc enim ejus partus præſumitur a marito generatus. DD. apud Spetel. *l. c.* & licet mulier habitaſſet ſeorſim a marito apud adulterum, modo marito pateret acceſſus, & licet filius fuiſſet natus in domo adulteri. Spetel. *l. c.* & demum quoties eſt probabile partum eſſe natum ex matrimonio, & licet mulier mortuo marito alii fuiſſet commixta cum concubinatu, quia adhuc poſt novem menſes filius natus præſumitur prioris mariti; immo quamvis eſſet natus poſt decem menſes in undecimo cœpto, & filius haberet effigiem adulteri, quia hoc potuit contingere ob imaginationem mariti vel mulieris. Maſcard. *de prob. concluſ.* 183. Gail. *lib.* 2. *obſ.* 97. Sperel. *l. c.* & licet mulier diceret partum a ſe editum eſſe adulteri, niſi id plene probaret. Gabr. *de præſumpt. concluſ.* 14. Covar. & Menoch. *ll. cc.* Immo licet uterque id affirmaret. Bonac. *de matrim. quæſt.* 4. *punct.* 15. Secundo probatur legitimitas ex fide Baptiſmi Parochi. Tertio, ex aſſertione matris jurata. Quarto per ſimilitudinem effigiei. Quinto ex nominatione, & tractatione. Sperel. *l. c.* Riccius *in prax. matrim. reſol.* 253. Præſumitur etiam legitimus, licet eum pater nominaſſet ſpurium. DD. cit. & Sylvaticus *lib.* 1. *conſ.* 54. vide etiam Bich. *dec.* 101. *num.* 4. Gamma. *dec. Luſit.* 152. *a num.* 1.

38 Expoſiti, quorum ignorantur parentes, & origo, ſunt irregulares; nam præſumuntur illegitimi, quia legitimi exponi non ſolent, & præſumptio debet fieri ab eo, quod ferme ſemper fit. Covar. *in Clem. ſi furioſus. part.* 1. *nu.* 9. Ugolin. *de Irregular. cap.* 44. Garz. *de Benef. part.* 7. *cap.* 2. *num.* 6. & 7. Rota *dec.* 780. ſed Antonell. *de regim. Eccleſ. lib.* 2. *cap.* 7. cum aliis vult præſumendos eſſe legitimos, & ideo non eſſe irregulares, & ſignanter. Palæot. *de noth. & ſpur. cap.* Maſcard. *de prob. concluſ.* 799. Menoch. *de arbitr.* 63. *caſ.* 396. *nu.* 15. Barb. *de pot. Epiſ. alleg.* 51. *num.* 148. Sperel. *dec.* 175. *num.* 37. Diana *part.* 4. *tract.* 2. *reſ.* 58. Bene verum eſt juxta priorem ſententiam, quod ſi expoſiti aliquo modo ſuſceperint ordines, poſſunt in illis ſine alia diſpenſatione miniſtrare. Bonac. *l. c.* Covar. *uti ſupra*. Antonel. *loc. cit.*

39 Sunt autem expoſiti ejuſmodi, quorum origo & parentes ignorantur, ordinandi ab Epiſcopo illius loci, in quo nati ſunt, vel expoſiti. Barb. *de pot. Epiſc. alleg.* 51. *num.* 152. Antonel. *de regim. Eccleſ. lib.* 2. *cap.* 1. *num.* 6.

40 Si vero non extant pro illis publica hoſpitalia, ſunt alendi ab Eccleſia & ejus Rectore, qui ſi non eſt ita dives, ut poſſit alimenta præſtare, ali debent ſumptibus Communitatis aut Principis territorialis ſeu Domini loci. Theſ. *dec.* 118. Barb. *in cap. un. de infant. expoſ.* Antonel. *de regim. Eccleſ. lib.* 6. *cap.* 38. *nu.* 3. Surd. *de alim. tit.* 1. *quæſt.* 81. Paſqual. *de patr. pot. part.* 2. *cap.* 3. *num.* 56. Eſcobar. *de ratiocin. cap.* 25. *n.* 44. de quibus expoſitis vide plura in verb. *Infantes*.

Filii

Digitized by Google

41 Filii Presbyterorum nati, non ex fornicatione, & ideo non illegitimi, tempore decretalium non poterant habere Beneficia paterna immediate, ſed tantum mediate. *cap. ad extirpan. cap. dilectus. & cap. tranſmiſſas. de filiis Presbyt.* quod procedit etiam in filiis Clericorum in minoribus conſtitutorum. Garz. *de Benef. part. 7. cap. 3. num.* 4. neque Epiſcopus cum illis quoad hoc poterat diſpenſare, ex Conſtitutione vero Clem. VII. quæ eſt in Bullario, & quam citat Gigas *de penſion. q.* 86. tantum filii Presbyterorum ex fornicatione nati non poſſunt obtinere Beneficia paterna, quæ a patre ſive in titulum, ſive in commendam, vel alias, ut perpetuo unita quomodolibet obtinuerunt. Concil. Trid. vero, ut paternæ incontinentiæ memoriam arceret a locis Deo ſacris, ſtatuit, non poſſe filios illegitimos Presbyterorum, vel Clericorum non ſolum habere quocumque tempore Beneficia paterna, etiam mediate, etiam diſſimilia, ſed nec in templo, vel Eccleſia, in qua parentes habuerunt Beneficium, etiam diſſimile, aliquo modo miniſtrare, neque penſiones ſuper fructibus Beneficiorum paternorum. Ita *ſeſſ.* 25. *cap.* 15. *de reform.* & quamvis Hoſt. credat patrem prohiberi ſuccedere filio ob identitatem rationis, cui videtur adſtipulari. Gig. *de penſ. quæſt.* 86. *a num.* 10. tamen contrarium eſt verius & communius. Garz. *de Benef. part.* 7. *cap.* 3. *num.* 28. Rota apud Seraph. *dec.* 1442. Vulp. *in prax. Jud. for. Eccleſ. cap.* 47. *num.* 28. S. Cong. apud Antonel. *de regim. Eccleſ. lib.* 3. *cap.* 7. *n.* 4. Porro in conſtitutione Clem. VII. non continentur nepotes, ut declaravit S. Congreg. & decidit Rota apud Garz. *l. c.* vide Antonel. *de regim. Eccleſ. lib.* 3. *cap.* 7. Dummodo pater habuerit poſſeſſionem Beneficii; alias non diceretur beneficiatus. Riccius *in prax. part.* 4. *reſ.* 173. & 174. Gaudent privilegio fori, & ſunt immunes a gabellis vivente patre, ſecus eodem mortuo, quia cenſentur una perſona. Decian. *criminal. lib.* 4. *cap.* 9. *num.* 49. licet ſint Laici. Pignatel. *tom.* 1. *conſ.* 99. *num.* 6. Graſſus *de effect. Cler. eff.* 1. *nu.* 189. Specul. *lib.* 4. *par.* 3. *tit. de Cleric. converſ. num.* 5. Non poſſunt obtinere Beneficia unita Eccleſiis, quas obtinuerunt, vel obtinent eorum parentes, ſi ſunt unita principaliter, ſecus, ſi acceſſorie. S. Congr. apud Garz. *l. c. num.* 62. Vel in quibus pater habuit ſedem in choro ratione dignitatis, quam in Eccleſia obtinebat; neque poſſunt canere ut muſici in eadem, neque alias ibi miniſtrare; poſſunt tamen miniſtrare in Eccleſia, & ibi habere Beneficium, in qua pater miniſtravit, & inſervivit, etiam tanquam Capellanus, ſed ſine titulo Beneficii, etiamſi fuerit Vicarius in illa, ſed temporalis. *cap. conſtitutus. de fil. presbyt.* S. Congreg. apud Garz. *l. c.* non poſſunt celebrare Miſſam in Eccleſia, in qua Pater habet Beneficium, nec juvantur regula de triennali.

42 Etiam legitimati non poſſunt ſuccedere patri, neque ex teſtamento, neque ab inteſtato tam quoad bona patrimonialia, quam Eccleſiaſtica, uti Juriſpatronatus beneficia, niſi juſpatronatus eſſet hæreditarium. Pius V. in *ſua conſtitut. contra illegitimos.* Ciarlin. *controv. for. cap.* 172. *n.* 48. contra Vivian. *de Jurepatr. lib.* 4. *cap.* 3. *nu.* 70. Lambertin. & alii.

43 Illegitimi debent ordinari ab Epiſcopo maternæ originis, vel ubi ipſi nati ſunt. Barb. *de poteſt. Epiſc. alleg.* 4. *num.* 15. Antonel. *de regim. Eccleſ. lib.* 2. *cap.* 1. *num.* 7. nati fortuito in aliquo loco ſunt ordinandi ab Epiſcopo loci originis paternæ, ſermo eſt de legitimis. Barb. & Antonell. *ll. cc.* Bonac. *de ſacram. diſp.* 8. *quæſt. un. punct.* 4. *n.* 14.

44 Filii naturales veniunt appellatione filiorum, & deſcendentium in fideicommiſſo, ſi fideicommittens quoque fuit naturalis; & non fecit mentionem legitimorum, quia non cenſetur abhorruiſſe natalia ſimilia ſuis. Palæot. *de noth. & ſpuriis. quæſt.* 27. *num.* 7. Menoch. *de præſumpt. lib.* 4. *præſ.* 78. *num.* 34. Felin. *in cap. in præſentia. num.* 22. *de prob.* ubi Dec. *num.* 125. Bart. *in L. tutelas. num.* 4. *ff. de capit. diminut.* Bich. *dec.* 7. *num.* 5. Rol. *conſ.* 76. *num.* 23. *lib.* 3.

45 Filii vendentes bona patris, cum illa vendiderint tanquam Domini, neque dominium aliter habere potuerint, quam uti hæredes, cenſentur ſe hæreditati immiſcuiſſe. *L. pro hærede. §. ſervos. ff. de acquir. hæred.* Vincent. de Franchis *dec.* 80. *num.* 1. Bar. *in L. gerit. num.* 24. *ff. de acquirend. hæreditat.* Burrat. *dec.* 523. *num.* 3. Bich. *dec.* 66. *num.* 1. licet per procuratorem vel per ſe prius fuerint proteſtati, quod nolint adire hæreditatem; quia a tali declaratione recedere potuerunt. *L. fin. C. de repud. & abſtin. hæred.* & receſſiſſe videntur per actum venditionis, niſi declaratio & proteſtatio de non adeunda hæreditate fuiſſet contemporanea venditionis. Fachin. *lib.* 6. *controv. Jur. cap.* 55. Bich. *l. c. n.* 9. maxime ſi contrahentes ignorarunt proteſtationem filiorum; tunc enim filii illa juvari non poſſunt. Ruin. *conſ.* 157. *a nu.* 2. vide Cyriac. *controv.* 244. *num.* 38.

46 Cenſetur nomine proprio, & non hæreditario bona paterna vendidiſſe, ſi ad illa poſt mortem patris vocantur ex propria perſona, veluti in feudalibus; & tunc non ſequitur paternæ hæreditatis aditio. *L. pro hærede. ff. de acquir. hæred. §. Papinianus. in fin.* Mant. *de conject. lib.* 12. *tit.* 9. *num.* 18. Surd. *dec.* 267. *num.* 8. Bich. *l. c. num.* 15. ſi vero in venditione non expreſſerunt, quod bona eſſent feudalia, tunc cenſentur vendidiſſe tanquam hæreditaria & allodialia. Corbul. *de cauſ. privat. ob alienat. ampl.* 42. *num.* 7. & 8. Fab. a Monte *de empt. & vendit. quæſt.* 6. *princ. n.* 36. Cyriac. *controv.* 244. *num.* 27. & 278. *num.* 2. Gratian. *diſc. for. cap.* 860. *num.* 26. Beltramin. ad Ludovis. *dec.* 219. *num.* 6. Surd. *conſ.* 19. *num.* 2. & alii apud Bich. *l. c. n.* 19.

47 Filii primi matrimonii poſſunt impugnare teſtamentum matris binubæ diſponentis contra *L. hac edictali. C. de ſecund. nupt.* quamvis ſint hæredes matris, quia lex ipſa irritat teſtamentum in exceſſu, & hæres non tenetur ratum habere factum Teſtatoris a Lege irritum. Bal. *conſ.* 161. *n.* 1. *lib.* 5. Surd. *conſ.* 237. *n.* 19. qui teſtatur de communi. Cancer. *var. reſol. lib.* 3. *cap.* 2. *num.* 176. Honded. *conſ.* 14. *lib.* 1. *nu.* 36. Burrat. *dec.* 396. *num.* 6. Bich. *dec.* 554. *num.* 19. vide etiam Noal. *de tranſmiſſ. caſ.* 13. Cyriac. *controv.* 5. *num.* 214.

48 Exiſtentes ſub patria poteſtate, poſſunt illum cogere ad ſe emancipandum, ſi illos male tractat contra pietatem paternam. Menoch. *de arbitr. caſ.* 138. Covar. *in cap. Raynut. n.* 21. *ver. poſtremo. de teſtament.* Ciarlin. *controv. for. cap.* 117. *n.* 5. obtenta tamen prius licentia Principis. Surd. *de alim. tit.* 7. *quæſt.* 14. *num.* 4. Farin. *de var. & diverſ. crim. quæſt.* 105. *num.* 141. Litigantes cum patre poſſunt petere alimenta, ſi non habent aliunde. Covar. *pract. qq. cap.* 6. Surd. *de alim. tit.* 1. *quæſt.* 112. *num.* 20. Eccleſia *obſ. for.* 10.

49 Sunt alendi apud patrem, & non apud matrem *cap. fin. de converſ. infidel.* Cyriac. *controv.* 33. Sperel. *dec.* 138. *num.* 101. Limit. ſi fuit ſecutum divortium culpa viri; tunc enim de Jure noviſſimo Authent. filii, ſi velint, ſunt educandi apud matrem ſumptibus patris, ſi vero divortium fuit factum culpa matris, filii ſunt educandi apud patrem expenſis matris locupletis. Auth. *ut liceat matri. §. illud quoque diſponendum.* Sperel. *l. c.* Surd. *de alim. tit.* 4. *quæſt.* 13.

50 Filii poſſunt in præjudicium creditorum tam chirographariorum, quam hypothecariorum, repudiare legitimam, Trebellianicam, & Falcidiam. Peregr. *de fideic. art.* 3. *num.* 125. Fachin. *lib.* 13. *controv. Jur. cap.* 46. vide *Hæreditas.*

51 Filii patris rebellis an ſint capaces illius hæreditatis, vide *Hæreditas.* An teneantur potius alere patrem, quam ſuos filios, vide *Maritus.*

52 Non poſſunt intentare actionem injuriarum pro injuria illata patri quoad intereſſe privatum, ſecus quoad intereſſe publicum. Surd. *dec.* 89. Paſqual. *de patr. pot.* 1. *cap.* 10. *num.* 4.

53 Filii legitimi ex illegitimo patre ſunt habiles ad Beneficia Eccleſiaſtica; quia licet filii legitimi ex illegitimo patre ſint incapaces eorum, quæ proveniunt ex perſona patris, tamen ſunt capaces omnium provenientium ex perſona propria. Bar. *in L. liberorum. ff. de V. S.* Mareſcot. *lib.* 3. *var. reſol. cap.* 7. Palæot. *de noth. & ſpur. cap.* 53. Cephal. *conſ.* 103. *num.* 6. & 16. hinc tales filii poſſunt inſtitui, & ſunt habiles ad honores, & ſucceſſiones, licet teſtator vocarit in ſua fundatione deſcendentes ex certa perſona, quia non videtur intellexiſſe de deſcendentibus per lineam maſculinam legitimam. Idem dic de nepote legitimo ex filio illegitimo. Rota apud Mareſcot. *l. c.*

54 Legitimati denegantes alimenta patris fiunt de novo illegitimi & ſpurii. Surdus *de alim. tit.* 8. *privil.* 67.

55 Filii hæreticorum ſunt irregulares uſque ad ſecundam generationem per lineam paternam maſculinam, per lineam vero maternam uſque ad primam. *cap. ſtatutum.*

de hæ-

de hæret. dummodo parentes fuerint mortui in hæreſi, ſecus ſi fuerunt nati ante hæreſim parentum. Covar. lib. 2. var. reſol. cap. 8. a nu. 5. Gomez. to. 3. var. reſol. cap. a. n. 16. Bonac. de cenſur. diſp. 7. quæſt. 7. punct. 7.

56. Debentur illis alimenta ex bonis confiſcatis. Torre-Blanca de magia lib. 3. cap. 11. Surd. conſ. 386. num. 8. & Socin. conſ. 30. lib. 1. n. 3. & alii apud Dianam part. 4. tract. 8. reſol. 45.

57 Sunt irregulares etiam filii illorum hæreticorum, qui per ſententiam fuerunt combuſti, quamvis dederint ſigna pœnitentiæ, ſi deſcendunt per lineam maſculinam, ſecus ſi per fœmininam. Navar. in man. cap. 27. Suar. de cenſur. diſp. 43. Diana par. 10. tract. 11. reſol. 23.

58 Filii Infidelium, ſi fuerunt baptizati ab infantia, non ſunt irregulares, ſecus, ſi in ætate adulta, quia Catechumeni ſunt irregulares. Diana part. 4. tract. 2. reſol. 50. Antonell. de regim. Eccleſ. 2. cap. 6. num. 11. Navar. in man. cap. 27. num. 205. Bonac. de cenſur. diſp. 7. quæſt. 2. Barb. de pot. Epiſc. alleg. 12. num. 8. licet vero ſint irregulares, tamen poſſunt ab Epiſcopo poſt aliquam temporis dilationem ordinari, ſi ſunt bene inſtructi in fide, quo caſu non diſpenſat ſuper irregularitate, ſed declarat Irregularitatem ceſſaſſe. Barb. de poteſt. Epiſc. alleg. 10. & DD. mox ſupra cit.

59 Filii fratrum ſuccedunt patruo, quando ſimul cum patruo ſuccedunt in ſtirpem, ſi ſine patruo, in capita ſecundum communiorem, maxime poſt deciſionem Spirenſem ſub Carolo V. Imperatore. Covar. de ſucceſſ. ab inteſt. n. 8. Mynſing. cent. 3. obſ. 95. Craſſ. de ſucceſſ. §. ſucceſſio ab inteſt. quæſt. 30. Theſ. dec. 162. Rota apud Bich. dec. 293. n. 3. Mareſcot. lib. 2. var. reſol. cap. 80. & lib. 3. cap. 5. Paſqual. de patr. pot. part. 4. cap. 9. Fontanel. de pact. nupt. clauſ. 5. gl. 8. par. 4. n. 53. Cancer. var. reſ. lib. 3. cap. 2. nu. 197. Surd. dec. 73. nu. 10. Molpheſ. ad conſuet. Neap. part. 3. quæſt. 18. n. 1.

Filii teſtando non poſſunt privare matrem legitima illi debita in ſolatium filiorum amiſſorum. L. nam etſi parentibus. ff. de inoffic. teſtam. Paſqual. de patr. pot. 1. cap. 9. n. 15.

60 Exhæredati a patre ex juſta cauſa non cenſentur in filiorum numero ad augendam, vel minuendam legitimam aliorum filiorum, idem dic, ſi ex delicto vel alia cauſa ſunt incapes hæreditatis, quod etiam procedit in filia excluſa a ſtatuto, cum hac tamen differentia, quod licet talis filia non imputetur in numerum ad minuendam legitimam, imputatur tamen ad augendam, quia dotem habuit, vel habitura eſt, ita Fachin. lib. 4. controv. Jur. cap. 31. L. ſi poſt mortem. §. liberi. ff. de bonor. poſſeſſ. contra tabul.

61 Filii ſuccedunt æqualiter in feudis regulariter. Ita Mareſcot. lib. 2. var. reſol. cap. 58. ſi ſunt emancipati a patre ob reverentiam patris emancipantis. Succedunt in portionem uſusfructus matris cum patre. Fachin. lib. 6. cap. 42. ubi DD.

62 Filii poſiti in conditione non cenſentur vocati ad fideicommiſſum univerſale juxta Fachin. lib. 13. cap. 45. ſed plures tenent contrarium, ſi expreſſe fuerunt poſiti in conditione, ſecus ſi tacite. Menoch. de præſ. lib. 4. præſ. 76. num. 96. apud Clar. in §. teſtamentum. Fuſar. de ſubſtit. q. 437. non tamen cenſentur invicem ſubſtituti. Fuſar. q. 431. ſi concurrant conjecturæ, quas vide apud Fuſar. loc. cit. & Sperel. dec. 131. num 14. Mantic. de conject. lib. 11. tit. 2. Ciarlin. controv. for. cap. 25. num. 21. Rot. apud Merlin. dec. 359. & 447. & apud Bichium dec. 424. juxta gl. in L. Lucius. la. 2. ff. de hered. inſtit. Seraphin. dec. 1329. Burrat. dec. 385. Succedunt illi tantum, qui poſiti ſunt in conditione. Mareſ. lib. 1. var. reſ. cap. 27. Excludunt tamen ſemper extraneum, Rota poſt Pajatel. dec. 48. apud Merlin. dec. 250. Cyriac. contr. 511. Conjecturæ vero, propter quas poſiti in conditione cenſentur vocati, ſunt. Primo ſi fuerunt poſiti in conditione, ſub qualitate maſculinitatis. Secundo quod ſint legitimi & naturales. Tertio ſi bis vel pluries fuerunt poſiti in conditione ſub dictis qualitatibus. Menoch. conſ. 173. n. 50. Surd. conſ. 67. num. 33. Honded. conſ. 54. n. 12. lib. 2. Fuſar. d. quæſt. 473. de ſubſtit. Rota dec. 105. n. 3. & 7. par. 1. recent. Socin. jun. conſ. 110. num. 25. lib. 2. Rota coram Seraph. dec. 936. num. 9. & coram Ludoviſ. dec. 329. num. 6. Mant. de conject. lib. 11. tit. 3. num. 27. Menoch. de præſ. lib. 4. præſ. 76. num. 58. Rota coram Seraph. dec. 1529. num. 11. & coram Ludoviſ. dec. 329. num. 7. Item ſi fuerunt expreſſe vocati ad portionem patruorum, quia tunc cenſentur etiam vocati ad portionem patris, reſpectu cujus fuerunt poſiti in conditione. Gabr. de fideicom. concluſ. 4. num. 36. Fuſar. loc. cit. Ruin. conſ. 160. num. 24. lib. 2. Craveta conſ. 62. num. 10. lib. 1. Bich. & Merlin. ll. cc.

Et concluſio multo magis procedit, ſi fuerunt poſiti in conditione deſcendentes teſtatoris, quo caſu ſufficiunt leviores conjecturæ. Dec. conſ. 242. num. 4. Mant. l. c. tit. 2. n. 19. Bich. & Merlin. ll. cc. Rota apud Ludoviſ. dec. 315. num. 5. 63

§.

Filiorum.

Filiorum appellatione in fideicommiſſis, & legatis non veniunt nepotes proprie, ſed tantum per interpretationem, ſi hæc reſultat ex præſumpta teſtatoris voluntate. Fachin. lib. 5. cap. 18. ubi Mantic. Gabr. lib. 6. V. S. concluſ. 1. Merlin. dec. 206. & 228. Menoch. & alii, probaturque ex L. quid ſi nepotes. ff. de teſtam. tutel. Veniunt etiam fœminæ. Fuſar. de ſubſtit. q. 311. num. 5. Ciarlin. contr. for. cap. 78. Mant. de tacit. lib. 13. tit. 21. num. 11. Pereg. de fideic. art. 25. num. 1. Ludoviſ. dec. 514. à num. 2. Gabr. loc. c. concluſ. 6. Graff. in §. fideicom. quæſt. 12. Gamma dec. Luſit. 337. Menoch. de præſ. lib. 4. præſ. 85. num. 2. In feudis vero veniunt etiam nepotes, juxta Fachin. lib. 7. cap. 75. quamvis contrarium teneant Gabr. de V. S. concluſ. 1. a num. 64. Mareſc. lib. 3. cap. 17. var. reſ. intellige in feudo Principis, ſecus in feudo privato. Veniunt Deſcendentes. Bich. dec. 252. n. 6. 64

Filiorum nomine in fideicommiſſis, vel emphyteuſi an veniant fœminæ, vide Cyriac. controv. 638. affirmantem, qui citat Rotam apud Seraphin. dec. 1216. num. 5. niſi fideicommiſſum fuerit factum favore agnationis. Seraph. dec. 1023. num. 9. Peregr. de fideicom. art. 29. num. 39. In emphyteuſi Eccleſiaſtica veniunt etiam legitimati per reſcriptum, vel a Comite Palatino habente auctoritatem a Pontifice, licet filii fuerint inceſtuoſi, vel ſacrilegi. Rot. apud Mareſc. lib. 1. var. reſ. cap. 15. 65

Filiorum exiſtentia non præſumitur, ſed eſt probanda. Seraphin. dec. 1487. Mantic. de conject. lib. 11. tit. 4. apud Ciarl. contr. for. cap. 6. 66

§.

Filius.

Filius aſſerens ſe eſſe filium adulteri, & probans ex nominatione, & tractatione, concurrente fama, vel aliis conjecturis, in ordine ad ſuccedendum in hæreditatem adulteri, meretur fidem. Petra de fideicom. q. 11. Natta conſ. 473. Mantic. de conjectur. lib. 11. tit. 12. & DD. apud Sperel. dec. 174. n. 77. Limita, ſi ageretur de præjudicio venientium ab inteſtato. 67

Filius, ſi recuſat adire hæreditatem, & eſt in poteſtate patris, pater, eo invito, poteſt adire. L. ult. cod. de bon. quæ liber. DD. apud Fachin. lib. 6. cap. 17. Paſqual. de patr. poteſt. part. 1. cap. 2. num. 35. 68

Filius nubens ſine patris conſenſu, ſecundum aliquos poteſt exhæredari a patre propter injuriam ſibi factam: alii vero id concedunt, cum nubit indignæ. Paſqual. de patr. pot. part. 2. cap. 5. ſed communis & vera ſententia eſt, quod, licet talis peccet contra reverentiam patris, non tamen propterea poſſit exhæredari. Abb. & Hoſtienſ. in cap. 1. de ſponſal. Lupus in cap. per veſtras. de donat. Felin. in cap. Eccleſia. de conſtit. Covar. de ſponſal. part. 2. cap. 3. §. 8. num. 5. Fachin. lib. 3. contr. Jur. cap. 44. quia quod fit Lege permittente, pœnam non meretur. L. 4. C. de adult. cap. cum. ſecundum. de ſecund. nupt. & injuſte exhæredatus habet querelam per quinquennium. 69

Propter ingratitudinem exhæredari non poteſt, ſi deinde fuit factus Monachus. Fachin. lib. 6. controv. Jur. cap. 81. Campeg. de dote. part. 1. quæſt. 47. Felin. in cap. Rudolphus. col. 3. de reſcript. ex quibus cauſis poſſit exhæredari, vide Pater. Non poteſt a Patre exhæredari, ſi eidem fuit reconciliatus. Clar. in §. teſtamentum. quæſt. 41. num. 9. Item ſi fecit pœnitentiam. Paſqual. de patr. pot. part. 2. cap. 5. n. 93. & 94. Alex. in L. 1. ſub n. 33. ff. ſolut. matrim. Jaſ. in L. aren. n. 7. C. de inoff. teſtam. 70

Poteſt

Digitized by Google

71 Poteſt repudiare hæreditatem patris, & feudum, quod non eſt hæreditarium, retinere. Clarus *in §. feudum. q.* 76. niſi feudum ſit novum, aut ſi eſt antiquum, ſit pure hæreditarium. Mynſing. *cent.* 3. *obſ.* 67. Gail. *lib.* 2. *obſ.* 154. contra quos tamen tenet Fachin. *lib.* 7. *contr. Jur. cap.* 5.

72 Approbans teſtamentum patris, in quo minus legitima ſibi fuit relictum, non dicitur renuntiare legitimæ. Gabr. *de legit. concluſ.* 8. niſi fuerit jurata renuntiatio generalis. Fachin. *lib.* 12. *cap.* 6. Cyriac. *controv.* 439. non tenetur imputare in legitimam alimenta habita. Cyriac. *l. c.* Surd. *de aliment. tit.* 9. *q.* 34. *n.* 16. Rota poſt Merlin. *dec.* 31. *num.* 4. Approbans teſtamentum patris per aditionem poteſt detrahere trebellianicam ſibi prohibitam a Patre in teſtamento. Fachin. *lib.* 13. *cap.* 56. quia hæres tantum poteſt approbare diſpoſita a Teſtatore, ſi ſunt valida; ſed prohibitio detractionis trebellianicæ quoad hæredes primi gradus eſt invalida, niſi renuntient juri ſuo, ut poſſunt, aut approbent teſtamentum in omnibus ſuis partibus, quo caſu non poſſent detrahere. Peregr. *de fideic. art.* 3. *numer.* 119.

73 Non poteſt jure retractus feudum a Patre alienatum patre vivente reſtituto pretio redimere, quia licet hoc poſſit agnatus, eſt diverſa ratio in filio; quippe agnatus poteſt etiam emere, quod non poteſt filius, quia inter patrem & filium emptio eſſe non poteſt. Fachin. *lib.* 7. *cap.* 19.

74 Filius patris furioſi poteſt adire hæreditatem ſibi delatam abſque conſenſu patris, & ita, ut patri nullum quæratur emolumentum. Ita contra multos tenet Fach. *lib.* 6. *cap.* 38. Pinel. *ad L.* 1. *C. de bon. mat. part.* 1. *nu.* 62. Socin. *in L. cum filio. n.* 14. *ff. de leg.* 1.

75 Vim vi repellendo cum moderamine inculpatæ tutelæ impune occidit patrem in utroque foro. Diana *part.* 8. *tract.* 7. *reſol.* 41. qui citat Menoch. *de arbitr. caſ.* 356. *num.* 35. ſed immerito, qui hoc non dicit, imo non habet tot numeros. Farin. *in praxi qu.* 125. quia patri moderata caſtigatio filii, non inhumana permiſſa eſt, & quod Patrem bannitum poſſit impune occidere, tenent cum Bar. multi; ſed immerito, quia imo illum alere obligatur. Menoch. *de arbitr. quæſt.* 90. *nu.* 43. Diana *loc. cit. reſ.* 42. Rol. *conſ.* 45. *a num.* 62. *lib.* 1. Dec. *in cap. quæ in Eccleſiarum. num.* 14. *de conſtit.* Cephal. *conſ.* 498. Certe poteſt occidere patrem inimicum patriæ. Paſchal. *de patr. pot. part.* 2. *cap.* 3. ubi Pratus *annot. ad n.* 11. Socin. jun. *conſ.* 58. *n.* 18.

76 Non poteſt vocare in jus patrem, & parentes ſuos ſine permiſſu Prætoris. Fachin. *lib.* 10. *cap.* 87. ob reverentiam illis debitam.

77 Si non fuit illi relicta legitima integra, non poteſt rumpere teſtamentum, ſed tantum agere ad ſupplementum. Idem dic, ſi legitima fuit relicta integra, ſed cum onere, quia talis conditio rejicitur a Jure, & habetur pro non adjecta. Gomez *tom.* 1. *var. reſ. cap.* 11. *nu.* 23. & 24. Poteſt exhæredari ex cauſis ſimilibus iis, quæ in jure numerantur. Paſchal. *de patr. pot. part.* 2. *cap.* 5. *num.* 13. Gomez *tom.* 1. *var. reſ. cap.* 11. *n.* 12. Clar. *in §. teſtamentum. quæſt.* 41. Covar. *in cap. Raynutius. num.* 16. *de teſtam.* Ubi ingratitudinis cauſa non repellit filium a ſucceſſione ab inteſtato ipſi patri. n. 7. A matre poteſt exhæredari, ſi ejus pater eſt prodigus, ne uſusfructus ad patrem perveniat. Clar. *l. c. num.* 7. Quin imo, ſi pater diſſipat bona, poteſt petere ſibi portionem aſſignari pro alimentis, quæ jure naturæ ſibi debentur. Fachin. *lib.* 12. *contr. jur. cap.* 59. Surd. *de alim. tit.* 8. *privileg.* 26. Bald. *in L.* 2. *n.* 3. *verſ. ſed pone. C. ſi in fraud. patron.* Caſtr. *in L. Imperator. ff. ad Trebell.* Bart. *in L. ſi conſtante. numer.* 63. *ff. ſolut. matrim.* contra alios.

78 Delinquens de mandato patris in levioribus mitius punitur, ſecus in gravioribus. Idem ſi de mandato matris. Farin. *in prax. q.* 97. Menoch. *de arbitr. caſ.* 354. *n.* 41. & 357. in quibus excuſatur a pœna ordinaria. Clarus in §. *fin. qu.* 60. Non præſumitur delinquere de mandato patris, niſi conjecturæ graves id ſuadeant; quas vide apud Ciarlin. *controv. for. cap.* 178. Tanched. *conſ.* 74. Conciol. *alleg.* 85. *num.* 4. Guaz. *defenſ.* 32. *cap.* 30. *n.* 2. Maſcard. *de prob. concl.* 496. Andreol. *controv. for.* 149. *n.* 3. Gomez. *de delict. cap.* 3. *n.* 47. Natta *conſ.* 469. *n.* 2. *vol.* 3.

79 Non poteſt patre vivente vindicare, vel revocare bona materna, vel adventitia a patre alienata. Fachin. *lib.* 12 *contr. jur. cap.* 58. Neguſant. *de pignor. part.* 5. *memb.* 8. contra Pinel. Bald. & alios. Vivente patre, non habet etiam vocem in Jurepatronatus, quia inter perſonas, inter quas cadit ordo neceſſitatis, & charitatis, præſentatio debet fieri ordine ſucceſſivo, ſecus ſi caderet ordo charitatis tantum; tunc enim cenſerentur vocati ſimul. Covar. *in cap. Raynutius. de teſtam.* §. 2. Clar. *in §. teſtamentm. quæſt.* 80. Mantic. *de conject. lib.* 8. *tit.* 14. Peregr. *de fideicom. art.* 17. & DD. apud Riccium *in prax. Juriſp. reſ.* 187. Si tamen Teſtator inſtituiſſet extraneum, puta Titium, & ejus filios, tunc filii concurrerent cum patre, & pater caperet unam medietatem, & filii aliam. Peregr. *l. c. n.* 38. ſecus ſi inſtituit ſuum fratrem cum ejus filiis. Filius hæres ſuccedit in Jurepatronatus hæreditario, licet ſit naturalis tantum. Lambertin. *de Jurepatr. part.* 2. *q.* 2. *art.* 26. Ciarlin. *cap.* 212. *n.* 24. Palæot. *de noth. & ſpur. q.* 61. Vivian. *de Jurep. lib.* 2. *cap.* 6. *n.* 28. In ſpiritualibus, & Beneficialibus eſt independens a patria poteſtate, ſicut etiam a Curatore, ſi eſt minor 25. annis. Garz. *de Benef. part.* 5. *cap.* 9. §. 1. *n.* 203. ubi Covar. *lib.* 1. *var. reſ. cap.* 8. *n.* 5. Lambert. *de Jurepatr. libr.* 2. *quæſt.* 4. *art.* 17. & Rota apud Garz. *l. c.*

A patre tenetur omnia ſufferre, ita ut non poſſit intentare actionem injuriarum contra illum, quæ non habet locum inter patrem, & filium, niſi ad effectum petendi emancipationem. Ciarlin. *cap.* 117. Paſchal. *de patr. pot. part.* 3. *cap.* 4. Menoch. *de arbitr. caſ.* 364. & ſi 80
reſiſtit patri modice verberanti, poteſt ab illo impune occidi. Idem *l. c.* Clar. *in §. fin. q.* 56.

Propter Novercam habet juſtam cauſam petendi ali- 81
menta extra domum, propter odium, quod inter illos præſumitur, licet non probetur. Ciarlin. *d. c.* 114. Surd. *de aliment. tit.* 4. *quæſt.* 14. & 15.

Ut ſuſtentet patrem, non poteſt ingredi Religionem. 82
Bonac. *in Decalog. diſp.* 6. *quæſt. un. punct.* 4. *num.* 4. uti ſi eſt in extrema neceſſitate. vide *Novitius*. Licet habeat votum ingrediendi Religionem, quia hoc non obligat ad impietatem. Tenetur alere patrem damnatum a Judice, ut fame pereat, quia Judex non poteſt auferre jus naturale. Bonac. *l. c.*

Tenetur potius patri, quam propriis filiis ſubvenire, 83
cum laborant pari neceſſitate. Riccius *in prax. profeſſionis. part.* 3. *reſ.* 324. Diana *ut infra*. Et ſi eſt pauper, debet potius alimenta a filio, quam a patre petere. Menoch. *de præſ. lib.* 3. *præſ.* 29. Surd. *de aliment. tit.* 1. *q.* 17. Diana *part.* 10. *tr.* 13. *reſ.* 3. Paſchal. *part.* 2. *cap.* 3. ubi DD. qui tamen in contrarium defendit, quod efficacius debeantur alimenta filio, quam patri, & citat Crav. Surd. & alios. Sed Surd. loquitur de alimentis potius filio quam uxori debitis. *tit.* 2. *q.* 1. *num.* 4. vide Azor. *lib.* 2. *par.* 2. *cap.* 2. *verſ.* 16.

Venditus a patre ex cauſa famis non fit ſervus, ſed 84
ſerviens. Paſchal. *de patr. pot. part.* 1. *cap.* 1. *n.* 20. & ſi ſponte fuit paſſus ſe vendi inſcio patre, poteſt ab eodem redimi. vide *Pater.* & Paſchal. *l. c.*

Tenetur dotare matrem nubilem. Surd. *de aliment.* 85
tit. 1. *q.* 22. *n.* 15. Coſta *de remed. ſubſidiario. remed.* 65. Capon. *diſceptat. for.* 287.

Filius & nepos conjunctim inſtituti ſecundum mul- 86
tos cenſetur vocati ordine ſucceſſivo. Covar. *in capit. Raynutius.* §. 2. *de teſtament.* Mant. *de conject. libr.* 4. *tit.* 8. Menoch. *de præſ. lib.* 4. *præſ.* 70. Dec. *conſ.* 205. & 248. Caſtr. *in L. ult. C. de V. S.* Tiraquel. *de retract. lib.* 1. §. 11. *gl.* 4. *num.* 2. Clar. *in §. teſtamentum. qu.* 80. ſi fuerunt inſtituti a patre, ut diſtinguit Menoch. *l. c.* Contrarium tenet Fachin. *lib.* 4. *controv. jur. cap.* 78. Non dicitur inſtitutus per hanc ſubſtitutionem, ſi meus filius mortuus fuerit me vivo, volo nepotem ſuccedere. Mant. & alii apud Fachin. *lib.* 4. *cap.* 76.

Fideicommiſſo gravatus tenetur imputare in legiti- 87
mam & Trebellianicam bona, quæ alienavit. Peregr. *de fideicom. art.* 39. Merlin. *de legit. lib.* 2. *tit.* 2. *quæſt.* 3. *n.* 46. Gabr. *de legit. concl.* 4. *n.* 15. Cyriac. *controv.* 297. *n.* 31. Giurb. *ad conſuet. Meſſanæ. quæſt.* 1. *cap.* 11. *gl.* 6. *n.* 31.

Poteſt eſſe civis in duobus locis, in uno ob pro- 88
priam, in alio ob patris originem. Ciarlin. *cap.* 149. Duſc. *litt. C. Concl.* 274. Etiam alibi natus ſequitur Civitatem, ex qua Pater originem habet, non vero domicilium. *L. aſſumptio. ff. ad municip.* Rot. apud Rubeum

dec. 436. *part.* 5. *rec. tom.* 2. Sequitur originem patris, niſi natus fuerit in loco, in quo pater tempore nativitatis deſeruerat domicilium. Ciarlin. *l. c.* Riccius *in prax. reſ.* 269. *n.* 5. *verſ. lim.* 2. Cæſ. de Graſſ. *dec.* 15. *de prob.*

89 Non poteſt ſtare in judicio ſine conſenſu Patris, alias judicium non valet, niſi convalidetur per ratificationem patris ſupervenientem etiam poſt concluſionem in cauſa, ſed tamen ante ſententiam latam. Bart. *in L. non ſolum. C. de bonis, quæ lib.* Mareſcot. *lib.* 2. *var. reſol. cap.* 13. Jo. And. ad Speculat. *in tit. de actore.* §. 1. *verſ. ſed nunquid filius.* Innoc. *in cap. conſuetudinem. de conſuet.* Afflict. *dec.* 180.

90 Natus ex matrimonio nullo, quod de facto, & ſcienter fuerat contractum, & deinde ſuperveniente Pontificis diſpenſatione, quæ tamen non diſpenſat ab initio, ſed cum clauſula *ex nunc*, quæ non ad præteritum, ſed præſens tempus refertur, non fit legitimus, nec ſubſtitutum excludit, niſi eodem contextu Pontifex prolem legitimet, quæ tamen legitimatio eſſet in vim reſcripti, & ſic tantum excluderet ſubſtitutum ſub conditione loquente de filiis legitimis & naturalibus, non autem de legitime natis. Mant. *de conject. lib.* 11. *tit.* 10. niſi diſponeret Pontifex, quod etiam legitime natos excluderet. Mareſcot. *lib.* 3. *var. reſol. cap.* 19. Socin. jun. *conſ.* 31. *n.* 50. *lib.* 2. Si vero Pontifex diſpenſat in radice matrimonii cum clauſula *ex nunc prout ex tunc*, tunc filius fit legitimus ex ipſa diſpenſatione perinde, ac ſi matrimonium ab initio valuiſſet, & tunc excludit ſubſtitutum ſub conditione loquente de filiis ex legitimo matrimonio natis. Peregrin. *de fideicom. art.* 23. *num.* 7. in utroque foro etiam in terris Imperii. Rota apud Put. *dec.* 483.

§.

Filii.

91 Filii ex Matrimoniis occultis nati fraudari nequeunt bonis paternis, & avitis. Benedict. XIV. Conſtit. *ſatis vobis.* §. 9.

92 Generati ex adulterio, & nati conſtante Matrimonio, non legitimantur per ſubſequens Matrimonium. Si autem generati ex adulterio, nati ſint poſt mortem legitimæ Uxoris, conſultius Pontifex ipſe rem remittere debet Tribunalibus, & Curiæ illius Regionis, in qua caſus exponeretur. Idem. Conſt. *Redditæ nobis altero* §. 3. In dubiis autem, ferendum eſt Proli. Ibid. §. 4.

93 Canonicis Legibus magis abominatur proles inceſtuoſa, quam adulterina, attamen utraque legitima fieri poteſt. Porro legitimatur proles inceſtuoſa ope diſpenſationis, quæ dicitur *in radice Matrimonii.* Hæc autem non ſine urgentiſſima cauſa concedi conſuevit; atque neceſſe eſt, ut nata ſit proles ex copula non manifeſte fornicaria, ſed putative matrimoniali; quodque impedimentum, quo matrimonii nullitas inducta eſt, non a jure Divino, aut naturali, ſed a jure dumtaxat Eccleſiaſtico proveniat: ſicque & non aliter legitimatur proles inceſtuoſa vigore diſpenſationis ſupradictæ. Ibid. §. 40.

94 Filii Mulierum Chriſtianarum, ex Turcarum contubernio geniti; ſi vitæ periculum immineat, & baptizandos a Matribus exibeantur, Miniſtri ſacro lavacro eos abluere abſque cunctatione debent. Si vero validam, ac vivacem corporis conſtitutionem præſeferant, & nullo ſuperſtitioſo fine, ſed unico ſalutis obtinendæ voto a Matribus offerantur, attentis hac in re variis circumſtantiis, quæ occurrere poſſunt, invocato cum gemitibus lumine Spiritus Sancti, juxta illius ductum, & prudentiæ dictamen gerere ſe debent Miniſtri. Idem Conſt. *Inter omnigena* §. 8.

95 Filius non orans pro patre ſuo mortuo, quod graviter non peccet, tenuerunt aliqui apud Dian. *part.* 9. *tract.* 9. *reſol.* 60. eo quod quartum præceptum Decalogi non obliget, niſi cum pater eſt vivus, neque teneatur quis dare eleemoſynam pro damnato juſte ad mortem, ut illum liberet, quia mortem juſtam alterius nemo tenetur impedire. Sed contrarium eſt verum, ut probant Azorius, Molſeſius & alii citati a Diana *loc. cit.* quia ſi teneor ſubvenire neceſſitati corporali patris, ut eſt certum, multo magis obligabor ſuccurrere neceſſitati ſpirituali patris.

Filius tenetur denunciare Patrem hæreticum. Farin. *de hæreſi. q.* 197. Suarez *de fide. diſp.* 20. *ſect.* 4. Diana *part.* 1. *tract.* 4. *reſolut.* 4. 96

Non poteſt emancipari ſine decreto Judicis, quia quæ ſunt publici juris, non poſſunt tolli niſi publica authoritate, ſed patria poteſtas eſt publici juris. *L.* 3. *& 4. ff. de his, qui ſunt ſui vel alieni jur.* Paſchal. *de patr. pot. part.* 1. *cap.* 1. *n.* 2. & ſi eſt infans, requiritur etiam Principis reſcriptum. *L. jubemus. C. de emancipat.* licet infantis conſenſus non requiratur. Non cogitur habitare cum patre, niſi velit ab illo alimenta. Paſchal. *l. c. part.* 1. *cap.* 8. *n.* 27. 97

Filius gravatus detrahit legitimam & Trebellianicam. DD. apud Fachin. *lib.* 5. *controv. Jur. cap.* 2. quamvis legitima ſit ſemis hæreditatis. Crav. *conſ.* 50. Theſ. *dec.* 252. & an detrahat duas quartas ſcilicet legitimam & Trebellianicam. vide Crav. *loc. cit.* Paſchal. *de patr. pot. part.* 2. *cap.* 4. *n.* 146. Fachin. *l. c. cap.* 3. Covar. *in cap. Raynutius.* §. 11. *n.* 5. 98

Gravatus reſtituere intelligitur cum illa conditione, *ſi ſine liberis*, ſicut etiam nepos. *L. cum avus. ff. de condit. & demonſtr.* Fachin. *lib.* 4. *cap.* 58. *&* 59. quo tamen caſu lex non habet locum in filio adoptivo, qui non facit deficere conditionem, ſicut nec naturalis. Fachin. *loc. cit.* 99

Filius hæres creando cenſum ſuper aliquo fundo hæreditatis, cenſetur illum eligere pro legitima. Saminiatus poſt Altograd. jun. *tract. conſ.* 3. Peregr. *de fideicom. art.* 39. Rota *dec.* 299. *part.* 9. *recent.* Card. de Luca *de legit. diſcurſ.* 25. *n.* 35. Spetel. *dec.* 120. *n.* 72. Gabriel. *de legit. concluſ.* 4. Merlin. *dec.* 39. Merlin. *de legitima lib.* 2. *tit.* 2. *quæſt.* 3. *numer.* 4. Mangil. *de imput. quæſt.* 136. Fuſar. *de ſubſtit. quæſt.* 543. *num.* 1. *&* 19. Vivius *dec.* 468. Giurb. *ad conſuet. Meſſanæ. part.* 1. *cap.* 10. *gl.* 6. *num.* 32. 100

Alienationem patris contra prohibitionem juris factam etiam adminiſtratorio nomine filius poteſt impugnare. Tiraquel. *de retract.* §. 26. *gl.* 2. *nu.* 6. Surd. *conſ.* 196. *num.* 53. Caſtr. *conſ.* 197. *n.* 1. *vol.* 2. Natta *conſ.* 470. *n.* 17. *vol.* 2. ſi pater eſt mortuus, ſecus ſi vivit, ob ejus reverentiam, ſi alienatio fuit prohibita privato, non publico favore, quia tunc etiam pater poſſet revocare. DD. cit. Paſchal. *loc. cit. part.* 1. *cap.* 2. *num.* 47. Et ſi eſt matris hæres, poteſt diſpoſitionem ab ea factam contra formam Legis *hac edictali*, ut ſupra diximus, impugnare; ſi tamen emptor habet actionem evictionis contra hæredem, hæres repellitur ab agendo, dummodo habeat de bonis paternis ultra legitimam. Paſchal. uti ſupra. 101

Non poteſt acceptare legitimam, & reliquam hæreditatem repudiare, quia nemo poteſt hæreditatem pro parte adire, & pro parte repudiare. *L.* 1. *&* 2. *ff. de acquir. hæred.* alias Teſtator decederet pro parte teſtatus, & pro parte inteſtatus. Fachin. *lib.* 4. *cap.* 65. Peregr. *de fideic. art.* 36. *num.* 102. niſi filius haberet ſubſtitutum vulgarem. Peregr. *l. c.* Paſchal. *loc. cit. part.* 2. *cap.* 4. *n.* 142. Capon. *diſcept. for.* 332. Mant. *de conject. libr.* 12. *tit.* 12. Menoch. *præſ.* 101. Gratian. *diſcept. for. c.* 249. *num.* 2. *&* 3. Matta *de juriſdict. part.* 4. *quæſt.* 14. *art.* 2. Poteſt tamen acceptare legitimam per viam contractus, & repudiare hæreditatem, quia tunc id fit ex diverſa voluntate. 102

Filius præteritus poteſt dicere nullum teſtamentum intra triginta annos a morte Teſtatoris, ſicut etiam exhæredatus ſine cauſæ aſſertione, non ita teſtamentum matris, quod non eſt nullum ipſo jure, ſed tantum annullandum. Gomez *tom.* 1. *var. reſol. cap.* 11. *n.* 34. exhæredatus vero cum cauſæ licet injuſtæ aſſertione infra quinque annos. Clarus *in* §. *teſtamentum. quæſt.* 45. *&* 47. Gomez *l. c.* 103

Præteritus in teſtamento, & ab inteſtato vendicans hæreditatem vigore clauſulæ codicillaris in eo contentæ fideicommiſſario, tenetur reſtituere hæreditatem detracta legitima. DD. apud Clarum *in* §. *teſtamentum. qu.* 46. Graſſ. *in* §. *teſtamentum. quæſt.* 36. *num.* 21. contra quos ſentit Fachin. *lib.* 4. *cap.* 11. qui citat pro ſe Gabr. *de clauſ. concluſ.* 7. & Burſat. *conſ.* 15. *nu.* 8. *libr.* 1. quamvis prior ſit communior. Licet eſſet poſthumus ignoranter præteritus; præſertim ſi poſt nativitatem poſthumi Teſtator ſupervixit. 104

Filius, cujus pater, ut eum liberaret, confeſſus fuit delictum tanquam a ſe commiſſum, & fuit condemna- 105

tus, non poteſt amplius condemnari, quia ſat fuit punitus in perſona patris. Paſchal. *de patr. pot. part. 3. cap. 1. n. 16.* & quamvis obſtare videatur *L. qui ſervum alienum. ff. de interrog. act.* ut dicit Jaſ. *in L. error. n. 15. C. de Jur. & fact. ignor.* & ita pœna executa contra innocentem non proſit delinquenti juxta Cabal. *reſ. crim. caſ. 37.* ubi DD. tamen hæc procedunt in extraneo, non in patre. Paſchal. *l. c. nu. 17.* & e contra ob regulam correlativorum.

106 Filius, qui non erat tempore purificati fideicommiſſi, utrum revocet illud ab eo, ad quem fuit delatum, vide Cyriac. *controv. 206.* Fachin. *libr. 4. cap. 88.* Magon. *dec. Flor. n. 91.* Gratian. *diſcept. for. cap. 218.* Petra *de fideicom. qu. 11.* affirmantes, ſi concurrant conjecturæ, quod ita voluerit Teſtator, quas affert Cyriac, *l. c. per tot.*

107 Filius aliquid ſolvens, ut patrem liberet e carceribus, præſumitur coactus. Maſcard. *de prob. concl. 1156.* Paſchal. *de patr. pot. part. 3. cap. 1. n. 14.* Innoc. *in cap. cum locum. de ſponſal.* Felin. *in cap. afferte. nu. 2. de præſ.* Maſcard. *de prob. concluſ. 1156.*

108 Filii in poteſtate ſunt Patris, non vero Matris. Benedict. XIV. Conſti. *Poſtremo mente* §. 15. Ubi tamen Fidei Chriſtianæ favor intercedit, poteſt Mater invito Patre Filios ad Baptiſmum offerre. Ibid. §. 16.

§.

Adoptivus.

109 Adoptivus gaudet edicto Corbiniano, ſicut legitimatus, quando petit ſe immitti in poſſeſſionem hæreditatis Patris, quia cui competit poſſeſſio contra tabulas, competit etiam Corbinianum. Mareſcot, *lib. 1. var. reſol. cap. 6.*

110 Succedit ab inteſtato adoptanti, etiam exſtantibus naturalibus & legitimis ſimul, & quidem æqualiter cum illis, ſive naturales legitimi fuerint nati ante adoptivum, ſive poſt etiam excluſis aſcendentibus, quia ſuccedunt ut ſui hæredes, quod etiam extenditur ad nepotem filii adoptivi. Anchar. *conſ. 290. numer. 3.* Jaſ. & Bart. *in L. ex facto. num. 16. ff. de vulg.* Mareſcot. *var. reſ. lib. 1. cap. 6. n. 4.* Surd. *de alim. tit. 2. q. 15. n. 37.* Limita primo, ſi fuit emancipatus. Limita ſecundo, In teſtamento, in quo adoptivus poteſt omitti. Limita tertio, ut non ſuccedant agnatis, vel cognatis adoptantis, nec ejus uxori. Limita quarto quoad feuda.

111 Debentur illi alimenta a patre adoptante. Surd. *de alim. tit. 2. q. 15. n. 45.* Menoch. *lib. 4. præſ. 89. n. 4.* quia adoptans ſuſcipit in ſe onera naturalia. Pratus apud Paſchal. *de patr. poteſt. part. 1. cap. 4.*

112 Adoptatus ab aſcendente materno, vel a paterno, poſtquam is filium naturalem emancipavit, ſuccedit ut filius naturalis & legitimus ſimul, & deſinit eſſe in poteſtate patris naturalis, cui propterea non ſuccedit ab inteſtato, neque poteſt patrem naturalem cogere ad ſe hæredem faciendum, ab adoptante vero debet nominatim inſtitui, vel exhæredari, & ſi pater adoptans fuerit præmortuus, ſuccedit avo in ſtirpem jure repræſentationis. Surd. *l. c.*

§.

Filiusfamilias.

113 Confugiens ad Eccleſiam etiam inſtante patre non poteſt extrahi. Farin. *de Immunit. cap. 22. numer. 353.* Thom. del Bene *de Immunit. part. 2. capit. 16. dub. 8. nu. 4.* Diana *part. 1. tract. 1. reſol. 2.* Tranchedin. *conſ. 48.* Si eſt pubes, poteſt inconſulto patre largitatem ſponſalitiam promittere, & alios contractus celebrare, ſecus impubes. Gomez *tom. 2. var. reſ. cap. 1. & ultim. num. 2.* Sanz. *de matrim. lib. 6. diſp. 39. num. 1.* Bonacin. *de contract. diſp. 3. quæſt. 10. punct. 4.* Limita in bonis adventitiis & profectitiis. In adventitiis non poteſt jurare de calumnia, licet eſſet major, ſed pater jurat; ſecus in Caſtrenſibus, nec poteſt ſtare in judicio ſine ejus conſenſu ob illius intereſſe, & non pro integra perſona, unde poteſt ſupervenire. Tranchedin. *conſ. 109.*

114 Non poteſt teſtari etiam de conſenſu patris, etiam in illis adventitiis, in quibus pater non habet uſumfructum. Clar. *in §. teſtamentum. quæſt. 18.* Vivius *com. opin. lib. 1. in verb. filiusfam. num. 1.* Graſſ. *in §. teſtamentum. quæſt. 23. num. 2.* Theſ. *dec. mox citanda. L. qui in poteſtate. ff. de teſtam* licet donare poſſit cauſa mortis cum conſenſu patris. Theſ. *dec. 150. num. 10.* Fachin. *lib. 5. cap. 25.* an vero conſenſus patris requiratur propter illius præjudicium, vel ad integram perſonam, vide *Pater*. Diana *part. 8. tract. 6. reſ. 69. & 70.* Paſchal. *de patr. pot. part. 1. cap. 6. num. 104.* Imo nec ipſi patri cauſa mortis donare poteſt, quia non poteſt pater in ſua cauſa propria authorizare. Clar. *in §. donatio quæſt. 6. numer. 5.* Covar. *de teſtam. part. 3. numer. 7.* ſecus ſi conſenſus paternus tantum requiratur propter ejus præjudicium, & non ad integrandam perſonam, ut voluit Fachin. *libr. 5. capit. 24.* quia tunc valet donatio. Fachin. *loc. cit.*

Agnoſcendo vel non petendo bonorum poſſeſſionem ſibi delatam non ſibi, ſed patri acquirit. Fachin *l. cit.* Riccius *in praxi ſepult. reſ. 579.* Illam poteſt agnoſcere ſine patris conſenſu, & tunc Legatariis & creditoribus tenetur ſatisfacere. Fachin. *loc. cit. cap. 75. & lib. 13. cap. 38.* 115

Sed contra DD. *num. 109.* citatos, & ſignanter contra Fachin. *loc. cit. cap. 94.* qui Theſaurum, quod tenuerit filiumfam. in bonis, in quibus patri non competit uſusfructus, poſſe teſtari, acriter impugnant, ſtant Altograd. jun. *controv. 78. a numer. 25.* qui citat Graſſ. *in §. teſtam. quæſt. 23.* Michal. *de frat. part. 1. cap. 9. a num. 9. verſ. verum hanc ration.* Cyriac. *controv. 577. n. 2. par. 4.* Mart. *de ſucceſſ. leg. part. 4. quæſt. 1. art. 3. num. 29. & 30.* qui id probant optimis rationibus, quia Juſtinian. concedit liberam facultatem filiisfam. diſponendi de bonis, in quibus patri non acquiritur uſusfructus, verbum autem *diſponere* proprie adaptatur ultimæ voluntati. Ita Marth. & Altograd. *ll. cit.* etiam contra Grat. *diſc. for. cap. 382.* 116

Illud tamen non poteſt donare ſine patris conſenſu ſecundum ſententiam, quod conſenſus requiratur pro forma. Et in peculio adventitio, an ſibi vel patri acquirat, vide Conciol. *alleg. 47.* dicentem, quod proprietatem ſibi, uſumfructum patri acquirat. An, & quando cenſeatur acquiſiviſſe ex proprio, vel ex materno, vide Merlin. *dec. 406.* Poteſt donare patri conſentienti, ſi conſenſus requiritur tantum propter ejus præjudicium, ſecus ſi pro forma. Fachin. *cap. 26.* ſed contrarium tenent Covar. *lib. 1. var. reſol.* & *de teſtamentis part. 3.* Clar. *in §. donatio, quæſt. 6.* Craſſ. *in §. donatio. quæſt. 2.* & DD. apud Dianam *part. 8. tract. 6. reſ. 70.* 117

Filiusfamilias non poteſt renuntiare S. C. Macedoniano. gloſſ. & Bart. *in L. tametſi. ff. ad Macedon.* Covar. *in cap. quamvis. de pact. in 6. part. 2. §. 3. num. 4.* Gomez *de contr. cap. 6.* Fachin. *lib. 2. contr. Jur. cap. 62.* quia iis, quæ introducta ſunt in favorem publicum, a privatis renuntiari non poteſt, licet renuntiatio fuerit jurata, quia tunc licet teneatur in conſcientia reſtituere, tamen ſolutum poteſt repetere, aut antequam ſolvat, petere abſolutionem ad cautelam. Gomez *loc. cit.* Fachin. *loc. cit.* & Covar. ut ſupra. *L. ſi unus. L. Juriſgentium. ff. de pactis.* Qui mutuum ab alio accepit, licet in foro fori ſit tutus exceptione odioſa S. C. Macedoniani, tamen in foro poli, ſi defuit animus occidendi patrem, vel periculum, propter quod lex illum deobligat, tenetur reſtituere, quia lex fundata in præſumptione fraudis, illa ceſſante, non obligat in conſcientia. Sperel. *dec. 119. n. 62.* ſed Diana *part. 9. tract. 9. reſ. 13.* tenet contrarium, cum aliis. vide infra in verbo *Macedonianum*. 118

Pubes, vel pubertati proximus, valide contrahit de bonis Caſtrenſibus, vel quaſi, quia illorum liberam habet adminiſtrationem. Bonac. *de reſtit. diſp. 2. qu. 10. punct. 1.* ſecus de adventitiis, vel profectitiis. 119

De Jure Canonico poteſt teſtari ad pias cauſas, etiam de peculio adventitio, vel profectitio, de conſenſu tamen patris expreſſo, nec ſufficit tacitus. gloſſ. *verb. expreſſus. in cap. ſtatutum. de reſcr. in 6. §. in nullo.* Riccius *in prax. part. 1. reſ. 579.* Antonel. *de regim. Eccleſ. lib. 1. cap. 10. §. 8.* & ſine ulla difficultate de Caſtrenſibus, vel quaſi. Altograd. jun. *contr. 78. n. 27.* Marta *de ſucceſſion. part. 4. q. 1. art. 3. a n. 26. & n. 102.* Graſſ. *in §. teſtamentum. q. 23.* Antonel. *loc. cit.* Clar. *in §. teſtament. q. 23.* Antonel. *l. cit.* Clar. *in §. teſtament. qu. 5.* 120

Ex omnibus cauſis, quam ex mutuo, & voto, pot- 121

eſt

Digitized by Google

eſt contrahere, & obligari. *L. filiuſfam. ff. de oblig. & act.* Mantic. *de tacit. lib.* 14. *tit.* 14. *numer.* 20. & 22. Merlin. Pignatel. *cent.* 2. *contr. cap.* 99. niſi ageretur de patris præjudicio. Poteſt ſe obligare pro patre. *L. ſi dubitatur. ff. de fidejuſſ.* Ludoviſ. *dec.* 120. Farin. *part.* 2. *dec.* 580. Pignatel. *l. c.* Tranched. *conſ.* 48.

122 Filius tenetur imputare in legitimam, quidquid acquirit ex ſubſtantia paterna per ultimam voluntatem, ſi filius legitimam capit ex ſola Legis diſpoſitione, ſecus ſi ex voluntate Teſtatoris, uti ſi pater filio legitimam reliquit, vel legavit. Bich. *deciſ.* 168. *numer.* 2. quia tunc utrumque debet præſtari. Molfeſ. *ad conſuet. Neapol. part.* 6. *quæſt.* 11. *numer.* 38. & 39. Gabr. *conſ.* 108. *numer.* 7. *lib.* 2. *L. ſcimus. L. omni modo. C. de inoff. teſt.* Surdus *conſ.* 388. *numer.* 19. Et ſi nominatim legitima in teſtamento fuit a Teſtatore relicta, debetur tam ex Juris diſpoſitione, quam ex Teſtatoris voluntate, & ad eam filius conſequendam poteſt agere actione perſonali ex teſtamento, & hypothecaria. Bal. *in L. ſi quis in ſuo. verſ. quæro. C. de inoff. teſtam.* Aym. *conſ.* 312. *numer.* 4. Decius *conſ.* 235. *numer.* 6. Rol. *conſ.* 78. *numer.* 18. *libr.* 1. Menoch. *conſ.* 77. *numer.* 7. Rota apud Bich. *deciſ. cit. numer.* 6. & 7. Pro conſequendo ſupplemento legitimæ tenetur probare valorem bonorum patris, & quod habita in vita patris non adæquent portionem ſibi de Jure debitam. Bart. *conſ.* 17. *libr.* 1. Natta *conſ.* 352. *numer.* 10. Rota apud Bich. *deciſ.* 94. *numer.* 4. & quidem valorem non de tempore aſſignationis, ſed ſubſequenti attento valore de tempore mortis patris. Fachin. *conſ.* 66. *numer.* 7. *libr.* 3. Cabal. *conſ.* 28. *numer.* 2. *libr.* 1. Gabr. *conſ.* 132. *numer.* 4. dummodo non diſtulerit petere ſupplementum legitimæ doloſe. Cancer. *var. reſolut. libr.* 1. *cap.* 3. *numer.* 25. Trentacinq. *var. reſ. libr.* 1. *tit. de legitima. reſ.* 2. *numer.* 9. Graſſ. *in §. legitima. q.* 12. *n.* 2. Cyriac. *controv.* 391. *n.* 6. Fachin. *lib.* 4. *cap.* 26. *controv. Jur.* Peregr. *de fideic. art.* 36. *numer.* 26. Bich. *loc. cit. n.* 9.

123 Filius exiſtens ſub patria poteſtate, ſi melioramenta fecit, præſumitur ea feciſſe de peculio profectitio, ſi non conſtat acquiſiviſſe de proprio, & ideo ipſo jure patri acquiſita cenſentur. Petrus de Ubaldis *de duobus fratribus. part.* 5. *quæſt.* 14. *n.* 17. Menoch. *de præſ. lib.* 3. *præſ.* 50. *n.* 1. Seraphin. *dec.* 553. *nu.* 5. Rota apud Bich. *dec.* 199. *n.* 6. & 7.

124 Filius præſumitur ſcire teſtamenta aſcendentium & eorum bona, an ſint allodialia, vel fideicommiſſaria. Honded. *conſ.* 80. *n.* 47. *lib.* 2. quia factum patris non præſumitur ignorare filius, qui patri convivit. *L. ſi legibus. juncta gl. in verb. probatum. C. de Epiſc. aud.* Aym. *conſ.* 864. *n.* 8. Ruin. *conſ.* 50. Bich. *dec.* 6. *num.* 21. maxime quando factum eſt notabile. Surd. *conſ.* 351. *n.* 16. Ludoviſ. *deciſ.* 82. *num.* 3. Burſat. *conſ.* 174. *nu.* 26. Bich. *n.* 22.

125 Comparens pro patre in judicio præſumitur habere mandatum procuræ ob ſanguinis conjunctionem, & fiduciam paternam. Mant. *de tacit. lib.* 7. *tit.* 5. *num.* 11. Abb. *conſ.* 7. *n.* 4. Rota apud Bich. *dec.* 71. *n.* 12. exigens pecunias pro patre ſciente, cenſetur tanquam ejus procurator exegiſſe. Trentacinq. *var. reſol. tom.* 1. *lib.* 2. *tit. de procurat. reſ.* 1. *n.* 34. Cyriac. *controv.* 505. *n.* 51. Gratian. *diſcept. for. cap.* 505. *n.* 13. Seraphin. *dec.* 1326. *n.* 2. ubi quod hoc mandatum præſumptum probari poteſt. Menoch. *conſ.* 145. *n.* 41. Afflict. *dec.* 308. *n.* 7. & 8. Rota apud Bich. *dec.* 135. *a n.* 11.

126 Vivente patre eſt quaſi Dominus ſubſtantiæ paternæ, neque tenetur exhibere teſtamentum paternum, ſed ex ſola immixtione in hæreditate paterna hæres efficitur, quod non procedit in hærede extraneo. *L. in ſuis. ff. de liber. & poſthum.* Imola *in L. ſi cum dotem. §. tranſgrediamur. n.* 26. *ff. ſol. matr.* Mant. *de conject. lib.* 12. *tit.* 10. *num.* 1. Surd. *dec.* 319. *num.* 17. Bich. *dec.* 277. *num.* 27.

127 Deſcendens a fœmina deſcendente a maſculo non dicitur de linea maſculina, nec venit appellatione lineæ maſculinæ, quia fœmina, a qua deſcendit, eſt finis lineæ maſculinæ, & initium fœmininæ. Fuſar. *de ſubſtit. q.* 404. *n.* 14. Peregr. *de fideicom. art.* 26. *n.* 4. Craſſ. *in §. fideicom. q.* 15. *n.* 3. Mant. *de conject. lib.* 8. *tit.* 12. *n.* 9. Gratian. *diſcept. for. cap.* 901. *n.* 21. Rota apud Bich. *dec.* 661. *n.* 11. & 12.

128 Filiuſfam. non poteſt teſtari ad cauſas profanas. *L.* qui in poteſtate. *L. filiuſfam. ff. de teſtam.* Clarus *in §. teſtamentum. quæſt.* 18. Burat. *dec.* 639. *n.* 2. etiam in peculio adventitio, neque convaleſcit, licet fiat ſui juris, cum Teſtator decedit. *d. L. filiuſfam.* niſi duraverit in eadem voluntate. *L.* 1. *§. ſed ſi filiuſfam. ff. de leg.* 3. quod teſtamentum non eſt intelligendum de ſimplici duratione voluntatis, aut nova voluntate; ſed de juſta & ſolemni. Caſtr. *conſ.* 93. *num.* 7. *libr.* 1. Honded. *conſ.* 24. *nu.* 24. Bich. *dec.* 424. *a num.* 14. uti ſi fecit codicillum & in illo teſtamentum confirmavit. Bich. *loc. cit. n.* 17. ubi Altograd. *conſ.* 78. *n.* 13. Natta *conſ.* 483. *n.* 2.

Filius ad fideicommiſſum vocatus cum qualitate legitimitatis veræ, & non fictæ ex legitimo matrimonio procreandus, & a principio generandus, duo probare tenetur, filiationem, & legitimitatem a Teſtatore requiſitam. Abb. Butr. & Præpoſ. *in cap. pervenit. qui filii ſint legit.* Pacianus *de prob. lib.* 2. *cap.* 16. *num.* 57. Roman. *conſ.* 22. *num.* 24. Bich. *dec.* 101. *num.* 3. & *ſeq.* & quamvis ex legitima uxore in domo mariti, cum qua ipſe cohabitavit, præſumatur filius mariti, hoc tamen non procedit, niſi conſtet matrimonium inter eos tempore conceptionis fuiſſe contractum. Bich. *loc. c. n.* 5. Petra *de fideicom. q.* 11. *n.* 400. Menoch. *de præſ. lib.* 6. *præſ.* 53. *n.* 19. 129

FISCUS.

Praxis Fiſci.

Fiſcus in bonis delinquentis confiſcatis ſuccedit titulo univerſali ut hæres extraneus. Peregrin. *de Jure fiſc. lib.* 3. *tit.* 1. *a num.* 53. Maſtrill. *dec.* 277. *num.* 7. Giurba *conſ.* 55. Ciarlin. *controv. for. cap.* 136. *num.* 34. & *ſeq.* Fachin. *lib.* 8. *controv. Jur. cap.* 55. Hinc tenetur adimplere donationem donatoris, cui tanquam delinquenti ſuccedit. DD. cit. & Guazzin. *de confiſcat. concluſ.* 33. tenetur ad debita ſolvenda, & dotes, quia habetur loco hæredis. Caball. *reſol. crim. caſ.* 266. Clar. *in §. fin. quæſt.* 78. *n.* 29. Farin. *de delict. quæſt.* 25. Merlin. *de pignor. lib.* 5. *tit.* 1. *quæſt.* 51. *per totam.* 1

Licet ſit hæres, & non conficiat inventarium, tamen creditoribus non tenetur ultra vires hæreditatis. Sperel. *deciſ.* 135. ubi Abb. & Felin. ſed contrarium defendunt Fachin. *lib.* 6. *controv. Jur. cap.* 21. & Peregrin. *de Jure fiſci. lib.* 4. *tit.* 1. Tenetur ſolvere debita a Reo contracta, vel ab hæretico ante delictum, ſecus poſt. Et in dubio probat & judicat, an fuerint contracta ante vel poſt; non tamen ultra vires bonorum publicatorum, quamvis non confecerit inventarium. Torreblanca *de magia. lib.* 3. *cap.* 11. Simanca *in Cathol. inſtit. tit.* 9. Clarus *in §. fin. quæſt.* 78. Fachin. *lib.* 6. *cap.* 21. Diana *part.* 4. *tract.* 8. *reſ.* 59. Surd. *de alim. tit.* 8. *privil.* 59. Farin. *var. quæſt. criminal. lib.* 1. *quæſt.* 15. *num.* 186. 2

Fiſcus in bonis filii interficientis patrem, quæ ad interficientem pertinent, ſuccedit, excluſis fratribus, & jure accreſcendi. Cabal. *reſ. crim. caſ.* 10. *num.* 2. Carrer. *in pract. crim. §.* 9. Bald. *conſ.* 26. Roland. *conſ.* 56. Succedens in bona vacantia ſecundum multos tenetur ad legata, & fideicommiſſa. Fachin. *lib.* 6. *cap.* 21. ſed contrarium tenet Clar. *in §. fin. q.* 78. & an teneatur ſolvere debitoris æs alienum, ſi rediit in gratiam, ſed bona non recuperavit, vide Caball. *reſ. crim. caſ.* 234. affirmantem. Clar. *in §. fin. q.* 79. Farin. *de delict. & pœn. quæſt.* 25. *n.* 179. 3

Revocans bona alienata per hæreticum, vel reum, non tenetur ad pretium, Scaccia *de Jud. lib.* 1. *cap.* 98. *num.* 13. Suarez *de fide. diſp.* 22. Diana *part.* 4. *tr.* 8. *reſ.* 92. Surd. *dec.* 247. Gig. *in tract. crim. læſ. majeſt. lib.* 2. *quæſt.* 24. *num.* 2. Gail. *de pace publ. lib.* 1. *cap.* 19. *num.* 13. Archid. *in cap. cum ſecundum. verb. confiſcata. de hæret. in* 6. idem dic quoad melioramenta, niſi alienaverit pro neceſſariis. Gratian. *diſcept. for. cap.* 54. *num.* 16. & 17. 4

Non ſuccedit in hæreditate filio patris rebellis delata, ſed conſanguinei proximiores. vide *Hæreditas.* Farin. *de crim. læſa. q.* 116. *§.* 3. *num.* 131. Gomez *de delict. cap.* 2. *num.* 14. qui tenet pro fiſco. Fachin. *lib.* 9. *cap.* 36. contra fiſcum. 5

In pœnalibus reſtituitur in integrum contra ſententiam Gabr. *de malef. concluſ.* 13. Peregr. *de Jur. fiſci.* 6

*lib.*6. *tit.*2. contrarium tenet Fachin. *libr.* 9. *cap.* 80. Oddus *de reſtit. in integr. part.* 1. *quæſt.* 3. *art.* 13. *n.* 80. *& ſeq.* & quidem intra triennium. Farin. *quæſt.* 101. *n.* 36. uti etiam in cæteris præjudicialibus. DD. cit. Licet de conſuetudine Italiæ non poſſit appellare, de Jure tamen communi poteſt. *L. illud.* 9. *ff. de appell.* Farin. *l. c.* Riccius *in prax. part.* 3. *reſ.* 486. Bajard. ad Clar. *q.* 94. *n.* 32. Gabr. *de maleſ. concl.* 14. Succedens privato trahit cauſam ad ſuum forum, ſicut Eccleſia, vide *Eccleſia*.

7 In maleficiis non gaudet jure, & privilegio tacitæ hypothecæ, quia ſuccedit ut hæres delinquentis. Farin. *de delict. quæſt.* 25. Stail. *de Salvian. interd. inſpect.* 3. *cap.* 4. *n.* 636. *ſeq.* Merlin. *de pignor. lib.* 2. *qu.* 88. Limita poſt ſententiam, quia tunc competit hypotheca, quia per ſententiam quaſi contrahitur. Peregr. *de Jure fiſci. tit.* 6. *lib.* 6. *n.* 12. Merlin. *l. c. n.* 17. Clar. *in §. fin. quæſt.* 78.

8 Contrahens cum pupillo illi communicat privilegium tacitæ hypothecæ. Merlin. *loc. cit. quæſt.* 91. quia in contractibus habet privilegium tacitæ hypothecæ. Stail. *loc. cit. num.* 634. Merlin. *loc. cit. quæſt.* 85. Limita contra minorem, vel ſi agit ex perſona privati, cui ſucceſſit. DD. cit. An teneatur alere filium illius, cujus bona poſſidet, vide *Obligatio*. Non poteſt vigore publicationis bonorum occupare bona, quæ a donatore ante donata fuerunt. Ciarlin. *cap.* 136. *num.* 37. Carpan. *ad ſtatut. Mediol. conſtit. cap. omnium*. Guazzin. *de confiſcat. concluſ.* 23. *lim.* 25. *numer.* 29. Giurba *conſ.* 55. *num.* 10.

9 In concurſu dotis, ſi eſt poſterior, non præfertur, niſi agatur de debito primipili. Tranched. *conſ.* 65. *ex L.* 2. *ff. qui potior in pign.* Salgad. *in Labyr. cred. part.* 1. *cap.* 7. Faber. *in Codicem de privileg. fiſci. defin.* 1. Merlin. *de pignor. lib.* 3. *tit.* 2. *quæſt.* 77. Peregr. *de Jur. fiſci. lib.* 6. *tit.* 6. Mantic. *de tacit. lib.* 11. *tit.* 25. Fontanel. *de pact. nupt. clauſ.* 7. *gl.* 2. Fiſcus, cum debitum procedit ex delicto, vel quaſi, non admittit debitorem ad faciendum concurſum, & cedendum bona. Brunus *de ceſſ. bon. quæſt.* 17. *quæſt.* 4. *princ.* Clarus *in §. fin. quæſt.* 95. Covar. *var. reſ. lib.* 1. *n.* 8. Menoch. *de arb. caſ.* 447. Theſ. *dec.* 182. *n.* 1. Seraph. *de privil. jur. privil.* 91. *n.* 8. Graſſ. *de excep. exc.* 17. *nu.* 26. ſi vero debitum procedit ex contractu, vel ratione bonorum patrimonialium, concurrit cum aliis creditoribus. Cancer. *var. reſ. lib.* 2. *cap.* 9. *num.* 12. Brunus *loc. cit.* Farin. *in prax. quæſt.* 26. *n.* 2. Salgad. *loc. cit.* ſine privilegio prælationis, ſi eſt poſterior. Mant. *de tacit. lib.* 11. *tit.* 25. *per tot.* niſi pro tributis & collectis. Mant. *l. c. n.* 1. Merlin. *l. c. per tot.*

10 Non habet ullum jus in legatis relictis concubinæ, ſed habentur pro non ſcriptis, ſi extant hæredes, ſecus ſi non extant. *L. un. C. de caducis. tollen.* Mangil. *de imput. q.* 4. Ciarlin. *cap.* 109. *n.* 60. Non excludit ſubſtitutos, quando legatum fuit relictum concubinæ incapaci, ſecus, ſi fuit relictum indigno. Peregr. *de Jure fiſci. lib.* 3. *tit.* 1. Farin. *q.* 102. *& conſ.* 105. Mangil. *de imput. q.* 4. *n.* 34. Ciarlin. *cap.* 33. *n.* 23.

11 Poteſt in ſolidum procedere contra Correos pro collectis. Coſta *de portione rata. q.* 47. ſed an illius Ceſſionarius habeat idem jus, vide *Ceſſionarius*. An poſſit appellare a ſententia Epiſcopi declarantis Reum gaudere Immunitate Eccleſiaſtica, vide *Appellatio*. Adverſario ſecum litiganti, ſi eſt inops, tenetur adminiſtrare alimenta & expenſas Guidopap. *deciſ.* 561. Paſchal. *de patr. pot. part.* 2. *cap.* 2. *n.* 87.

12 In debito liquido & claro habet contra ſuos debitores viam executivam etiam in ipſam perſonam. Cabal. *reſol. crim. caſ.* 203. Peregr. *de Jure fiſci. lib.* 6. *tit.* 3. Non tenetur liberare fidejuſſorem a Reo datum etiam alio æque idoneo ſubſtituto, quia creditor non tenetur ſuam obligationem mutare, & novum debitorem accipere. Cabal. *l. c. caſ.* 131.

13 In cauſa appellationis non condemnatur in expenſis, præſertim ſi in prima inſtantia habuit pro ſe ſententiam, quia, ex quo habuit pro ſe ſententiam, non eſt temerarius litigator. *L. qui ſolidum. ff. de leg.* 2. *gl. in cap. finem litibus. de dolo & contum.* DD. *in L. properandum. C. de Jud.* Tranched. *conſ.* 41. *n.* 25. licet adeſſet ſtatutum mandans expenſas refici a victo victori, tum quia habet privilegium, ne poſſit condemnari in expenſis. Peregr. *de Jure fiſci. libr.* 7. *tit.* 3. Tranchedin. *l. c.*

14 Contra fiſcum præſcribitur quinque annis. Fachin. *controverſ. Jur. lib.* 9. *cap.* 54. Fiſcalis vero ſuccedit loco accuſatoris. Farin. *de inquiſ. quæſt.* 4. *n.* 3. Sperel. *deciſ.* 92. *num.* 2.

15 Fiſcus tenetur præſtare alimenta carcerato, ſi non habet aliunde, ex quacumque cauſa fuerit carceratus, & pendente proceſſu eſt alendus ex bonis confiſcatis. *L. Judices.* 10. *C. de Epiſcop. aud.* Surd. *de alim. tit.* 1. *quæſt.* 72. Coſta *de remed. ſubſid.* 27. *illat.* 1. *numer.* 1. Guazzin. *ad defenſ. Reorum. def.* 6. *cap.* 1. Afflict. *deciſ.* 71. *numer.* 2. Conciol. *reſolut. crimin. in verb. fiſcus. reſolut.* 1.

16 Quamvis fiſcus, qui cepit bona delinquentis, teneatur ſolvere illius debita ex contractu; non tenetur tamen ſolvere debita ex delicto contracta. Clarus *in §. fin. quæſt.* 78. Farin. *de delict. & pœn. quæſt.* 25. *num.* 189. Mant. *de tacit. lib.* 11. *tit.* 18. *num.* 33. Gratian. *diſcept. for. cap.* 304. *numer.* 10. contra Peregr. *de Jure fiſci. lib.* 4. *tit.* 8. *numer.* 12. & alios. Conciol. *loc. cit. reſolut.* 2. *numer.* 17. quæ procedunt, quando omnia bona delinquentis fuerunt confiſcata, non vero ſi pars duntaxat, DD. cit. & Diana *part.* 4. *tract.* 8. *reſolut.* 59.

17 Fiſcus, ut poſſit exigere a Reo expenſas pro fabricatione proceſſus, requiruntur indicia ad tranſmittendam Reo Inquiſitionem, & pro his expenſis non præfertur creditoribus ejuſdem Rei, niſi expenſæ factæ a fiſco cederent in utilitatem creditorum. Cabal. *reſolut. crim. caſ.* 201. *n.* 10. Conciol. *l. c. reſ.* 3.

18 Non poteſt cogere aliquem ad emendum bona confiſcata. Gratian. *diſcept. for. cap.* 149. *num.* 33. Peregr. *de jure fiſci. lib.* 6. *tit.* 4. *n.* 44. Natta *conſ.* 500. *nu.* 7. Poll. *de ſubhaſt.* 34. *nu.* 15. Conciol. *l. c. reſ.* 4. Neque poteſt inventariare bona delinquentis, niſi præcedant indicia ſufficientia ad capturam. Scaccia *de Jud. libr.* 1. *cap.* 97. *num.* 16. Conciol. *loc. cit. reſol.* 5. In ſtatu tamen Eccleſiaſtico poteſt cogere ad emendum Conſanguineos & affines, & poſt hos alios, uti commun. Idem *reſ.* 4. *n.* 3.

F OE M I N A.

Praxis Fœminarum.

1 Tranſiens ad ſecunda vota vivente primo marito, quem probabiliter credebat mortuum, vel habito nuntio ejus mortis non poteſt puniri. Ciarlin. *controv. for. cap.* 130. *n.* 6. Menoch. *de arbitr. caſ.* 420. ubi, quod punitur arbitrio Judicis, ſi adeſt dolus. Clarus *in §. fornicatio. n.* 30. Peregr. *de fideic. art.* 43. *n.* 41. Barb. *in cap. in præſentia. de ſponſal.* Diana *part.* 3. *tract.* 4. *reſ.* 214. maxime ſi habuit licentiam ab Ordinario, ſi vero ſine certo nuntio & dicta licentia tranſit ad ſecunda vota, præſumitur in dolo. Abb. *in d. cap. in præſentia.* niſi habuerit alias probationes æquivalentes. Sanz. *de matrim. lib.* 2. *diſp.* 46. licet adſit præſumptio tam violenta, quæ habeatur pro certitudine. Bonac. *de matrim. diſp.* 3. *quæſt.* 3. *punct.* 10. Diana *part.* 3. *tract.* 4. *reſ.* 214. Licentia vero Ordinarii ſemper eſt neceſſaria, ut Parochus aſſiſtere poſſit.

2 Antequam nubat, etiam vigore ſtatuti excludentis filias eſt alenda, licet ſit dives. Peregr. *de fideic. art.* 38. *num.* 23. Surd. *de alim. tit.* 6. *quæſt.* 8. *n.* 10. Merlin. *de legit. lib.* 3. *quæſt.* 8. *tit.* 1. *num.* 15. Ciar. *cap.* 45. *a n.* 39. ſive ſit nupta, ſive nubenda, dotari poteſt ex bonis fideicom. ubi libera deſunt, ad ſuſtinenda onera matrimonii. Peregr. *de fideicomm. art.* 42. *num.* 18. Fuſar. *de ſubſtitut. quæſt.* 531. Novel. *de dot. part.* 6. *privil.* 13. *num.* 2. Campeg. *de dot. part.* 1. *quæſt.* 8. *numer.* 1. Tiraquel. *de privil. piæ cauſ. privil.* 102. ſive fuerit nata ante ſive poſt mortem Teſtatoris. Contrahens ſcienter cum hæretico amittit ſuam dotem, ſecus paraphernalia. Et rapiens ſuum virum, vel occidens non incurrit pœnas contra Raptores latas. Clarus *in §. Raptus.* Menoch. *de arbitr. caſ.* 291. Diana *part.* 4. *tract.* 8. *reſ.* 62. quia leges loquuntur de viris, & non de fœminis.

3 Paſſa ſe cognoſci ab uno tantum etiam per longum tempus dicitur honeſta, ſi prius fuit honeſta. Tuſch. *litt. S. concluſ.* 170. Farin. *de delict. carn. quæſt.* 147. Ciarlin. *controv. for. cap.* 174. *num.* 3. Per vim paſſa adulterium poteſt accuſare adulterum. Pratus ad Paſchal.

de patr.

de patr. pot. part. 1. *cap.* 5. Quæ larvata inceſſit cum ju-venibus, præſumitur adultera. Sperel. *dec.* 140. *num.* 19. Bajard. ad Clarum *in* §. *adulterium.* *nu.* 38. Maſcard. *de prob. a concluſ.* 55. *ad* 66. Menoch. *de praſ. lib.* 5. *praſ.* 41. *num.* 51. Nubens infra annum luctus non amittit legatum & veſtes lugubres, juxta Paſchal. *loc. cit. part.* 3. *cap.* 10. *n.* 52.

4 Habens maritum, ſed inutilem, uti ab hoſtibus captum, exulem, vel ad triremes damnatum, gaudet privilegio Viduæ, & gaudet ejus privilegio quoad fori electionem. Sperell. *dec.* 156. *n.* 21. Bald. & Felin. *in cap. ſignificantibus. de off. Deleg.* Covar. *pract. quæſt. cap.* 7. *ſub n.* 2. Novar. *de electione fori. ſect.* 1. *q.* 8. *per tot.* Vinc. de Franc. *dec.* 100. *nu.* 18. Item ſi a viro fuit ſeparata culpa viri, ſecus ſi propria.

5 In dubio Virgo præſumitur, cum ſe Virginem contra ſtupratorem allegat, & hoc in odium ſtupratoris. Abb. *in cap.* 1. *de adult.* Clarus *in* §. *ſtuprum. verſ. ſed pone.* Farin. *in prax. quæſt.* 8. Ciarlin. *cap.* 33. *num.* 84. ubi Rimin. jun. *conſ.* 293. *num.* 15. & Honded. *conſ.* 68. *num.* 12.

6 Nupta ſuum amittit, & ſortitur viri domicilium & forum. *L. cum quadam puella.* 19. *ff. de Juriſdict. omn. Jud.* ubi Bart. & Bald. & DD. Sperel. *dec.* 157. *nu.* 4. dummodo vir ſuum non dereliquerit, ad domicilium & forum mulieris ſe transferendo; neque hoc forum amittit per mortem viri. Sperell. *l. c.*

7 Pro debito civili etiam publico carcerari non poteſt, niſi fuerit meretrix, & pœnitentiam non egerit. Sperel. *dec.* 158. *num.* 38. *L. ult.* ubi Bart. *C. de privil. ſcholar. lib.* 11. Limita ſi eſt ſuſpecta de fuga. vide *Suſpectus.* Gail. *lib.* 1. *obſ.* 48. *numer.* 14. Scaccia *de Jud. lib.* 1. *cap.* 46. *num.* 15. Limita in Tutrice, Meretrice &c. in crimine gravi. Cabal. *reſol. crimin. caſ.* 78. & DD. cit.

8 In contractibus eſt teſtis idoneus favore piæ cauſæ. Maſcard. *de prob. concluſ.* 574. & 754. Etiam contra Clericum in iis, in quibus veritas aliter haberi non poteſt maxime in cauſa matrimonii. Farin. *de teſt. qu.* 59. Ciarlin. *cap.* 199. *n.* 19. Limita in teſtamento etiam de Jure Canonico. Fachin. *lib.* 13. *cap.* 71.

9 Non poteſt accuſare, niſi ſuam, vel ſuorum injuriam proſequatur. *L. qui accuſare. ff. de accuſ.* Pirrhing. *lib.* 2. *tit.* 1. §. 2. *n.* 21.

10 Hæretica, vel Judæa contra Chriſtianos non gaudet privilegio Legum, & ideo nec hypotheca in dote, niſi ante ſententiam fuerit converſa. Merlin. *de pignor. lib.* 3. *tit.* 2. *quæſt.* 81. ubi Emericus & Pegna. Abb. *in cap. gaudemus. de divort.* Neguſ. *de pignor. part.* 2. *membr.* 4. *n.* 68. Mant. *de tacit. lib.* 11. *tit.* 19. *n.* 49. *cap. vergentibus. de hæret. in* 6.

11 Pendente lite ſuper matrimonio contrahendo debet ſequeſtrari in loco honeſto, ne vis illi poſſit inferri a litigante, & reddatur matrimonium invalidum & involuntarium. vide *Lite pendente.* Limita ſi duo viri litigant pro eadem, & unus eſt in poſſeſſione ejuſdem. Riccius *in prax. matrim. reſ.* 227.

12 Timens vim ſibi inferri a marito poteſt ingredi Monaſterio de Superiorum, & Abbatiſſæ licentia, ſi ſtatuta monaſterii non repugnant. Riccius *in praxi educat. part.* 4. *reſ.* 208. ubi S. Congreg. ſed negat Diana *part.* 3. *tract.* 2. *reſ.* 130.

13 Pro filiis nulliter ſe obligat, niſi pro eorum excarceratione ſe cum juramento obligarit, & dummodo propterea non maneat indotata. Merlin. *de pignor. lib.* 2. *tit.* 1. *quæſt.* 20. Surd. *conſ.* 367. *numer.* 13. Afflict. *dec.* 211. *num.* 4. Theſ. *deciſ.* 223. *num.* 8. Caſtr. *conſ.* 8. *lib.* 2.

14 Renuntians Vellejano cum juramento, licet non ſit certiora de importantia S. C. Vellejan. non poteſt ſe defendere. Riccius *in praxi juram. part.* 3. *reſ.* 229. *numer.* 4. Capella Tholoſ. *dec.* 49. Gabriel. *de jurejur. concluſ.* 4.

15 Quæ dedit fundum in dotem, tenetur de evictione, ſi fuit inceptum a promiſſione, ſecus ſi a traditione. Merlin. *d.* 310. Craveta *conſ.* 186. *numer.* 17. Bald. *conſ.* 468. *lib.* 4.

16 Hypothecam pro dote non acquirit a die promiſſionis, ſed a die contracti matrimonii. Conciol. *alleg.* 5. 12. & 19. Bald. novel. *de dote. part.* 10. *num.* 37. Neguſ. *de pignor.* 4. *membr.* 2. *part. num.* 80. Boer. *deciſ.* 331. Mant. *de tacit. lib.* 11. *tit.* 19. *n.* 12. Barb. *in L.* 1. *part.* 3. *num.* 34. *ff. ſol. matr.* contra Cyriac. *controv.* 110. Pro ſua dote ſoluto matrimonio habet jus retentionis in bonis mariti non jure familiaritatis ut ante, ſed jure proprio etiam ſine declaratione. Rota apud Merlin. *de pignor. lib.* 3. *tit.* 2. *quæſt.* 76. contra Statil. & alios. Surd. *dec.* 224. *num.* 19. & Rota coram Coccino *deciſ.* 66. *num.* 5. apud Cavalet. *dec.* 429. Burat. *dec.* 609. *n.* 4. Dicenti ſe ab aliquo fuiſſe defloratam, creditur, ſi alia adſunt adminicula. Ciarlin. *cap.* 174. Riccius *in princ. matrim. reſol.* 220. Illi utilius eſt habere dotem in pecunia, quam in fundo, quia primo caſu habet hypothecam omnium bonorum, non ſecundo. Bich. *dec.* 151. *n.* 14.

Solicitans Confeſſarium ad turpia non eſt denuntianda, quia Bulla Gregoriana eſt pœnalis, & loquitur de Confeſſario, ita Riccius *in prax. part.* 3. *reſ.* 67. Bonac. *de var. tract. diſp.* 6. *part.* 3. Diana *part.* 1. *tract.* 4. *reſol.* 23. vide *Solicitans.* 17

Prægnans damnata ad mortem per Judicis ſententiam debet expectari, donec pepererit. Covar. *lib.* 4. *var. reſol. cap.* 4. Bonacin. *de Sacrament. diſp.* 2. *quæſt.* 2. *punct.* 6. Diana *part.* 2. *tract.* 15. *reſ.* 44. non tenetur ferre teſtimonium tam in civilibus, quam in criminalibus. Cabal. *reſ. crim. caſ.* 79. 18

Tertio nubens non dicitur caſte vivere, & privatur uſufructu relicto a primo marito. Paſchal. *de patr. pot. part.* 3. *cap.* 10. *num.* 61. & *ſeq.* Peregr. *conſ.* 80. *lib.* 1. Boer. *dec.* 185. *n.* 12. 19

Incurrit pœnam a Teſtatore impoſitam, licet nulliter alienet, quia delinquit contra voluntatem Teſtatoris, & in delictis non attenditur, an ſolemnitates ſtatutariæ fuerint obſervatæ. *argumento. L. auxilium. ff. de min.* Peregr. *de fideicom. art.* 51. *n.* 132. Ciarlin. *cap.* 43. *num.* 41. 20

Non poteſt eſſe Executrix teſtamentaria, quia non habet poteſtatem ſtandi in judicio tanquam procuratrix. gl. *in L. tutela. ff. de tutel.* Specular. *tit. de Inſtrum. edit. verſ. nunc vero.* ſed contrarium probatur per *L. a filio. ff. de alimen. & cibar. legat.* ubi Bart. & Bald. Diana *part.* 8. *tract.* 5. *reſ.* 4. Covar. *in cap. tua. de teſtam. numer.* 3. Dec. *conſ.* 91. *n.* 1. 21

Licet non poſſit eſſe tutrix maxime minorum, tamen ex diſpenſatione, & ex voluntate Teſtatoris poteſt illam exercere. *L. qui aliena. ff. de negot. geſt.* Rota apud Rubeum *deciſ.* 453. *part.* 5. *recent. tom.* 2. Surd. *conſ.* 428. 22

Quæ non poteſt contrahere, etiam ex Lege tantum municipali abſque conſenſu mariti, non poteſt donare cauſa mortis. Ancharan. *conſ.* 384. Graſſus *in* §. *donatio. quæſt.* 1. alii contrarium tenent apud Dian. *part.* 8. *tr.* 6. *reſ.* 10. Licet non poſſit donare marito, & e contra, poteſt tamen remittere hypothecam generalem, non vero ſpecialem, quia per hoc vir non deſinit eſſe debitor. Merlin. *de pignor. lib.* 2. *tit* 4. *quæſt.* 111. Sanch. *de matrim. lib.* 6. *diſp.* 4. Neguſ. *de pignor. part.* 6. *membr.* 3. *num.* 48. 23

Non poteſt ingredi Monaſteria virorum, licet ſit vidua, vel conjugata, niſi ſit privilegiata, uti Regina, vel Principiſſa juxta motum proprium Pii V. & Greg. XIII. Bonac. *de clauſ. part.* 5. *punct.* 2. aliter incidit in excommunicationem reſervatam, licet ingrediatur ſub prætextu facultatum; uti etiam Religioſi illam admittentes, ſub prætextu facultatum. Bonac. *l. c. punct.* 3. Limita in proceſſione, vel in concurſu magno, aut neceſſitate. Quando poſſit ingredi Monaſteria Monialium, vide *Monaſteria.* De auctoritate Pontificis poteſt ferre cenſuras. Suarez *de cenſur diſp.* 2. *ſect.* 3. Bonac. *de cenſ. diſp.* 1. *quæſt.* 1. *punct.* 2. Ugolin. *de cenſ. tab.* 1. *cap.* 2. §. 7. 24

Inops habet quartam partem bonorum mariti divitis, qui illam duxit ſine dote. Limita, ſi extant filii, tunc enim habet tantum uſumfructum illius quartæ. Bonac. *de contr. diſp.* 3. *quæſt.* 22. *punct.* 1. *num.* 2. In qua quidem quarta debet computari legatum a viro eidem relictum, Auth. *præterea. Cod. unde vir. & uxor.* Oinotom. *de hæred. quæ ab inteſt. tit. de ſucceſſ. inter virum & uxor.* Coſta *de portione rata. quæſt.* 84. Merlin. *de pignor. lib.* 4. *tit.* 5. *quæſt.* 167. ſecus ſi dotem habuit, licet parvam, ſed tamen congruam. Conciol. *alleg.* 9. & 10. Mangil. *de imput. q.* 160. & an dos fuerit congrua, attenditur tempus contracti matrimonii. Mangil. *l. c. n.* 3. Dec. *conſ.* 661. *n.* 4. 25

26 Poteſt ſuccedere in feudum, in quo juramentum fidelitatis eſt præſtandum, & aliquis cenſus ſolvendus, vel aliquod ſervitium præſtandum, quod a fœmina præſtari poteſt. Clar. in §. feudum. q. 73. Gail. lib. 2. obſ. 159. contra Fachin. lib. 7. cap. 37. maxime in fœmineo, & in franco, & emptitio. Curt. jun. apud Fachin. loc. cit. Succedit ſimul cum maſculo in acquiſito ſibi, & hæredibus, maſculis cum fœminis. Capon. diſc. for. 368. & DD. cit. Semel excluſa a feudo ſemper eſt excluſa. Fachin. loc. cit. cap. 44.

27 Fœmina excluſa propter maſculos, ſunt etiam excluſi ejus filii, quia Succeſſor non debet eſſe melioris conditionis, quam ejus Author. cap. 1. de ſucceſſ. fratr. & grad. ſucced. in feud. Menoch. conſ. 172. num. 8. Speculator. in tit. de emphyt. queſt. 146. num. 173. Clar. in §. emphyt. queſ. 36. nu. 2. idem tenentes in emphyteuſi. Tranched. conſ. 56. a num. 3. ubi plura.

28 Semel excluſa per ſtatutum a ſucceſſione patris propter maſculos, non minet excluſa maſculis mortuis. Peregrin. de fideicom. art. 17. num. 24. & 40. Cyriac. contr. 128. & 719. Berous conſ. 102. num. 25. vol. 1. Crot. conſ. 146. Socin. jun. conſ. 79. vol. 4. Rimin. jun. conſ. 82. Surd. dec. 95. in emphyteuſi tamen Eccleſiaſtics, quod fœmina ſemel excluſa propter maſculos, illis etiam deficientibus maneat excluſa, tenet idem Cyriac. loc. cit. num. 62. Berous conſ. 105. vol. 1. Burſat. conſ. 80. num. 21. Sim. de Præt. conſ. 48. a num. 19. Honded. conſ. 54. num. 36. vol. 1. Mar. Anton. lib. 1. var. reſ. 34. & generaliter tenet Noal. de tranſmiſſ. caſ. 8. num. 116. citans Gabr. de ſtat. concluſ. 4. Et ſemel admiſſa excludit maſculum. Fachin. lib. 7. cap. 41. Clar. in §. feudum. q. 80.

29 Non conſervat agnationem, vel familiam, ſed eſt, & dicitur finis agnationis, & caput alienæ, ſi nupſit. Ciarl. cap. 78. num. 16. L. pronuntiatio. §. fin. L. familiæ. ff. de V. S. & ideo non ſuccedit in feudum relictum pro conſervatione agnationis. Tranched. conſ. 56. Fuſar. de ſubſtit. quæſt. 404. Mart. de ſucceſſ. part. 1. quæſt. 13. art. 10. Capon. diſc. for. 57. num. 32.

30 Eſt capax primogenituræ, & in illa ſuccedit, quia fuit ſublata differentia ſexus, niſi extent maſculi ejuſdem gradus. Fuſar. de ſubſtit. queſt. 385. num. 9. ubi Molin. de primogen. Hiſpan.

31 Facit deficere conditionem *ſi ſine liberis*, etiam deſcendentes ex illa. Fuſar. loc. cit. q. 402. Mareſc. lib. 1. var. reſ. cap. 100. Mantic. de conject. lib. 11. tit. 14. Ancharan. conſ. 120. Bich. dec. 129. num 5. licet fuerit habita ratio agnationis, ſi hæc fuit reſtricta adptimam ſubſtitutionem.

Quando in fideicommiſſo ſuccedant ſimul, quando ſucceſſive, vide Fuſar. de ſubſtit. queſt. 311. a n. 13. Rot. poſt Pajatel. dec. 25.

32 In fideicommiſſo, in quibus fuerunt vocati maſculi, ſuccedunt ſimul cum maſculis, niſi fuerint a ſtatuto excluſæ propter maſculos, quia tunc ſuccedunt ſucceſſive Rot. l. c.

33 Cenſetur vocatæ ad fideicommiſſum, ad quod vocati ſunt filii, quia maſculinum in ultimis voluntatibus concipit fœmininum. Item ſi fuit vocata familia. Fuſar. queſt. 311. Covar. pract. qq. cap. 38. Mareſc. lib. 3. var. reſ. cap. 11. Capon. diſc. for. 57. 58. 59. 164. & 165. tum quia de jure fuit ſublata differentia ſexus. Altogr. jun. contr. 90. præſertim ſi fuerunt vocati filii deſcendentes, quorum nomine veniunt fœminæ. Altograd. loc. cit. Mareſc. lib. 1. var. reſ. cap. 2. num. 23. Gratian. diſc. for. cap. 58. num. 25. Rot. poſt Pajatel. dec. 9. Limit. primo, ſi fideicommiſſum fuit factum pro agnationis conſervatione: quia in fœminis finitur agnatio. Limita ſecundo, ſi Teſtator fuit diſcretive locutus de filiis maſculis. Tranched. conſ. 56. Clar. in §. emphyteuſis. queſt. 36. Math. de ſucceſſ. part. 1. queſt. 1. art. 3. Limita tertio, ſi extat ſtatutum excluſivum fœminarum. In quibus limitationibus non ſuccedunt fœminæ in defectum etiam maſculorum Altograd. jun. contr. 94. num. 55. Rot. d. dec. 9. Fuſar. loc. cit. vide etiam Mareſc. loc. cit. Fœminæ in contractibus præſertim ſtricti juris non veniunt nomine filiorum, in quibus maſculinum non concipit fœmininum. Altograd. jun. contr. 90. num. 28. Rota dec. 125. num. 5. & ſeq. part. 2. diverſ. Fulgin. de jure emphyt. tit. de ſucceſſ. in bon. emphyt. quæſt. 9. num. 2. niſi additum fuerit *filiis deſcendentibus*, quo caſu veniunt etiam fœminæ. Corbul. de jure emphyt. tit. de privat. ob lineam finitam. a num. 33. Mareſc. lib. 1. cap. 2. num. 21. Fachin. lib. 11. controv. Jur. cap. 20. Mant. de tacit. lib. 22. tit. 14. num. 26.

34 Fœminæ, & earum deſcendentes veniunt nomine generationis, poſterorum, & ſanguinis, vel ſeminis. DD. cit. An veniant nomine domus, vide Altograd. jun. controv. 70. a num. 7. & DD. apud illum, ubi quando adſunt conjecturæ in contrarium affirmantes; veniunt deſcendentium appellatione. Peregrin. de fideicom. art. 25. num. 8. Fuſar. de ſubſtit. quæſt. 311. num. 91. Ciarlin. cap. 78. num. 15. An veniant nomine deſcendentium per lineam maſculinam, vide Fachin. lib. 11. cap. 25. negantem de filia prima, & concedentem de nepte. Capon. diſcept. for. 58. Non veniunt nomine familiæ, nec poſſunt præſentare ad juſpatronatus familiare. Riccius in praxi var. reſol. part. 3. reſ. 580. Vivius dec. 10. Neque in aliis hæreditatibus. Menoch. præſ. 88. & conſ. 197. Fuſar. de ſubſtit. quæſt. 352. Honded. conſ. 75. Capon. diſcept. for. 57. Fœminis vocatis non veniunt deſcendentes ex illis, niſi vocaſſet fœminas & deſcendentes ab eis. Fuſar. loc. cit. quæſt. 312. Paſchal. de patr. pot. part. 4. cap. 9. num. 71. An excludantur per maſculos, vide Cyriac. controv. 654. ubi de ſtatuto excludente filiæ a ſucceſſione patris propter maſculos a patre deſcendentes. n. 3.

35 Non vocatæ in inſtitutione non cenſentur vocatæ, in ſubſtitutione. Ciarlin. controv. for. cap. 78. num. 18. Craveta conſ. 964. num. 4. verſ. jus igitur Decian. conſ. 1. num. 98. lib. 2. & vocatæ in inſtitutione cenſentur etiam vocatæ in ſubſtitutione. L. qui accuſare. ff. de accuſ. Quando veniant nomine filiorum, Lineæ, Deſcendentium, & Familiæ. vide Merlin. dec. 890. ubi regulariter veniunt nomine filiorum, familiæ, deſcendentium, & lineæ, niſi Teſtator nullam fecerit mentionem qualitatis maſculinæ, aut diſcretive non fuit locutus de maſculis, vel maſculi non concurrunt cum fœminis. Menoch. conſ. 583. num. 30. Martha de ſucceſſ. leg. part. 4. quæſt. 21. art. 5. n. 17.

36 Veniunt nomine fratrum, quando fratres fuerunt deputati pro Executoribus teſtamentariis a Teſtatore, quia nomine fratrum regulariter veniunt ſorores. DD. cit. & Diana part. 8. tract. 5. reſ. 5. Gabriel. de V. S. concluſ. 6. n. 3. Peregr. de fideicom. art. 25. n. 5.

37 De Jure communi ſuccedunt matri æqualiter cum maſculis. L. maximum vitium. Cod. de liber. præteric. Rota apud Bich. dec. 137. n. 22. Deſcendentes cenſentur comprehenſæ nomine hæredum, & Succeſſorum, niſi extent maſculi. Peregr. de fideicom. art. 32. n. 43. Fuſar. de ſubſtit. quæſt. 79. n. 9. Bich. dec. 279. n. 4. & 5.

38 Fœminæ excluſæ videntur, ſi fuerunt vocati maſculi propter conſervationem agnationis, in qua bona voluit conſervari. Honded. conſ. 75. n. 7. & 8. lib. 1. Surd. conſ. 443. n. 23. Socin. jun. conſ. 1. lib. 1. n. 62. Rota coram Butato dec. 146. num. 50. Adden. ad Gregor. XV. dec. 293. n. 25. & apud Bich. dec. 112. n. 7. & quando Teſtator excluſit fœminas, multo magis videtur excluſiſſe neptes remotiores. Peregrin. de fideic. art. 25. n. 22. Fuſar. de ſubſtit. queſt. 346. n. 12.

39 Regulariter comprehenduntur ſub conditione *ſi ſine filiis*, niſi Teſtator declaraverit expreſſe, fœminas non ſuccedere niſi non exiſtentibus maſculis. Honded. conſ. 49. num. 70. lib. 2. Fuſar. conſ. 78. num. 3. Bich. dec. 279. num. 1.

40 Veniunt nomine *Proximorum de domo*, ſi Teſtator non habuit reſpectum ad conſervationem agnationis. Bich. dec. 546. numer. 1. & 2. ubi Rota. Socin. ſen. conſ. 227. ſub n. 5. in fin.

Fori privilegium. vide *Exemptio*.

¶ FORNICATIO.

Fornicatio quid ſit; eſt prohibita de Jure Divino, & Canonico; ſecus de Jure Civili. Quæ pœna ſit Fornicationis?

1 Fornicatio in genere dicitur quicunque coitus illicitus extra legitimam uxorem, in ſpecie vero qui habetur a non conjugato cum meretrice, ancilla ſoluta, vidua vili, vel minus honeſta, & ſic eſt coitus ſoluti cum ſoluta non virgine honeſtæ conditionis, S. Thom. in 4. ſentent. diſt. 41. cum aliis per Menoch. de arbitr.

caſ.

caſ. 289. *num.* 1. & ubi ex Sylveſt. *in ſum. verb. Luxuria*, intelligit hoc nomen *ſoluti*, vel *ſoluta*, de quolibet vinculo, ſcilicet conjugii, conſanguinitatis, affinitatis, ordinis, & Religionis, ſive voti; nam aliquo ex his vinculis concurrente, luxuria mutat ſpeciem, ut dixit Sabellus *in* §. *adulterium*. §. *Inceſtus*. §. *Sacrilegium*. & §. *ſtuprum*. Tamburin. in præcept. Decalogi *lib.* 7. *c.* 1. & *ſeq.* vide Bellegrand. *in compendios. rer. crim. method. tract.* 10. *quæſt.* 8. *num.* 2. Ita ut licet aliqui aſſeruerint, quod copula cum conjugata, conſentiente marito, non ſit adulterium, adeoque ſufficiat in confeſſione dicere, ſe eſſe fornicatum, tamen hodie iſta propoſitio ſit omnino damnata, & reprobata a S. Matre Eccleſia, per decretum Innocentii Papæ XI. Romæ publicatum ſub die 4. Martii 1679. n. 50. Lumbier ſuper propoſit. damnat. ab Innocent. XI. a *n.* 455.

2 Fornicatio dicitur etiam illa, quæ committitur a Clerico ſæculari coeunte cum muliere ſoluta, ſecus vero in Clerico Regulari propter votum caſtitatis, qui committit inceſtum, vel etiam adulterium; de jure divino hoc crimen etiam ſimplicis fornicationis obligat omnes ad pœnam æternam ſtatim eo commiſſo ſecundum præſentem juſtitiam, & ſic niſi per pœnitentiam cum debitis requiſitis fuerit remiſſum a Deo, & cancellatum, de jure Pontificio in foro conſcientiæ obligat ad pœnitentiam ſeptem annorum, vel minorem arbitrio Confeſſoris, in foro vero contentioſo, quoad Clericos punitur pœna ſuſpenſionis, vel etiam depoſitionis ob notorietatem, & ſcandalum, & quoad laicos pœna arbitraria, de jure autem civili non punitur aliqua pœna, ut late declarat Menoch. *d. caſ.* 289. *num.* 4. Cardin. Tuſch. *litt. F. concl.* 423. & 425. Clar. §. *Fornicatio nu.* 1. & *ſeqq. cum addit.* & facit quod dixit Sabellus in §. *Adulterium*. §. *Coitus*. & alibi. vide Bellegrand. *loc. ſupra cit. num.* 3. Quod imo coitus Sacerdotis cum ſoluta dicatur inceſtus, & contraria procedere in Clerico in minoribus conſtituto, receptiorem opinionem dicit Grivel. *dec.* 82. *num.* 15. & illum ſequitur Chriſtin. *deciſ. Belgic.* 161. *n.* 2. & *vol.* 1. adde Michael. Ferro Manriqu. *quæſt. Vicar. qq. part.* 1. ubi an contineat etiam ſacrilegium. Quod ſimplex fornicatio de Jure Divino ſit peccatum mortale ita ut qui aliter diceret, vel ſentiret, ſit hæreticus, de Jure Canonico pariter ſit punibilis, ſecus autem de Jure Civili, etiamſi vir eſſet conjugatus, vel Clericus, ac etiamſi per vim compellatur meretrix, vel ſit carcerata, excepto cuſtode, ad tradita per Clar. §. *Fornicatio, per tot.* quem refert & ſequitur Cardin. Tuſch. *litt. F. concl.* 423. *per tot.* facit Matheu, *de re crim. controv.* 58. *per tot.* ſed quoad vim, & carceratam contrarium verius dixit Sabell. in §. *Coitus, num.* 2. & 3. an ſimplex fornicatio, vel etiam mollities ſit per ſe intrinſece mala, vel tantum peccaminoſa, quia a Deo prohibita, dic (quicquid noviſſime & erronee ſcripſerit Caramuel. *Theolog. moral. lib.* 3. *num.* 1600. cujus verba refert Dian. *part.* 9. *tract.* 9. *reſol.* 59.) eſt omnino intrinſece mala, ac jure poſitivo, divino, ac naturali prohibita, ut docet communis Theologorum ſchola, quorum plures refert, & ſequitur videndus Dian. *loc. cit.* plene Creſpin. a Borgia *quæſt. moral. ſelect.* contra Caramuel. *quæſt.* 3. & 4. *per tot.* ubi errores Caramuelis in hac materia ad fatuitatem patefacit, & Decretum Innocentii XI. Romæ publicatum ſub die 4. *Martii* 1679. *num.* 48. ubi expreſſe damnatur iſta propoſitio, nempe, *Tam clarum videtur, fornicationem ſecundum ſe nullam involvere malitiam, & ſolum eſſe malam, quia interdicta, ut contrarium omnino rationi diſſonum videatur*; & alia ſimilis ſub *num.* 49. videlicet, *Mollities jure naturæ prohibita non eſt, unde ſi Deus eam non interdixiſſet, ſæpe eſſet bona, & aliquando obligatoria ſub mortali*. Sed abſit, non ſolum hæc aſſerere, ſed cogitare. Lumbier ſuper propoſit. damnat. ab Innocentio XI. a *num.* 433. & 449. vide Bellegrand. *loc. ſupra adduct. num.* 1. An autem, ex cauſa neceſſitatis famis poſſit fornicatio excuſari a peccato, & pœna, plura pro affirmativa, quibus tamen reſpondet, pro negativa concludens, Surd. *de aliment. tit.* 8. *privil.* 40. ubi in fine ſe remittit Theologis, & Sanctæ Matri Eccleſiæ, prout Sabellus humillime, ſentiens nullatenus excuſari poſſe, cum Divina Providentia nulli deſit in neceſſariis, vide Carlev. de Judic. *tit.* 1. *diſp.* 3. *num.* 2.

3 Fornicationis delictum præſcribitur ſpatio trienni a die ultimi actus commiſſi, cum tali ſpatio mali mores purgentur, & non a die ſcientiæ judicis ſecundum magis communem opinionem, & procedit tam in accuſatione quam in inquiſitione, Gramat. *conſ.* 50. *inter civil. num.* 7. Thom. Triviſ. *deciſ.* 59. *num.* 17. & 18. ubi loquitur in Regularibus, quorum reſpectu res magnam patitur difficultatem, cum eorum delicta carnis, fornicationis terminos egrediantur, juxta ſuperius dicta. Bellegrand. *loc. cit. tract.* 8. *quæſt.* 5. *num.* 5.

Fornicatio, ſicut alia delicta carnis, eſt perdifficilis 4
probationis, imo nullo modo directe poteſt probari, probatur autem ex præſumptionibus, & conjecturis communibus alii ſimilibus delictis, veluti ex actibus propinquis, vel præparatoriis, cohabitatione maris & fœminæ, ſine alia cauſa, ex confeſſione, fama viciniæ, & ſimilibus arbitrio judicis. Socin. jun. *conſ.* 32. *vol.* 2. Menoch. *de arbitr. caſ.* 116. Maſcard. *de probat. vol.* 2. *concl.* 810. *per tot.* dixit Sabell. *in* §. *Adulterium*. §. *Coitus*, & §. *Stuprum*, ubi plura, vide Giurb. *conſ.* 37. *nu.* 12. Matthæu. *de re crim. contr.* 11. & 50. *a num.* 40.

Fornicatio qualiter poſſit prohiberi ſaltem per præce- 5
ptum pœnale non converſandi ſimul, & inobedientes reperti carcerari, & puniri, & alia ad rem, bene comprobat Raynald. *Synt. rer. crim. cap.* 6. §. 3. & 4. *num.* 59. & *ſeqq.* ubi allegat Grilon. *de pœna omnifar. coit. quæſt.* 9. *num.* 3. Intrigl. *conſ.* 24. & Baron. *de corpor. tit. de concub. num.* 225. & alios.

Alia plura de fornicatione & ejus pœnis in utroque 6
foro, Valer. *de differ. utriuſque fori, verb. Fornicatio.* Cæſar Panimol. *in ſuis deciſ. tom.* 1. Caſtejon. *in alphab. jurid. verb. Fornicatio.* & Com. Auguſt. Fontan. *Biblioth. legal. part.* 4. *eod. verb. fol.* 616.

De Jure Divino, fornicatio ſimplex eſt prohibita, & 7
inducit peccatum mortale ſecundum Theologos, & eſt communis opinio, & qui aliter diceret, eſſet hæreticus. Clar. *in* §. *Fornicatio in pr.*

Extende, quia ſimplex Fornicatio etiam de jure Ca- 8
nonico eſt prohibita & punibilis, quia ſolus coitus matrimonialis permittitur. gl. *in Clem. ut noſtrum in v. non eſt, de hæret.* quam omnes tenere dicit Clar. *d.* §. *Fornic. n.* 6.

Limita de jure civili, quia ſimplex fornicatio non eſt 9
punibilis, prout ſi ſolutus cum ſoluta coiret. Clar. *in d.* §. *Fornicatio in pr.* Extende, quia nec coitus conjugati cum ſoluta de Jure Civili eſt punibilis. Clar. *in d.* §. *fornicatio in pr.* ubi relative & deciſive *in* §. *Adulterium, num.* 2. *ver. cæterum.* ubi dicit communem; allegat Roland. a Valle *conſ.* 75. *num.* 12. *lib.* 1. Idem, ſi Clericus habet rem cum ſoluta, quia non erit ſacrilegium, neque inceſtus neque ſtuprum, neque adulterium, licet coitus adulterinus appelletur, communem dicit Clar. *d.* §. *fornicatio, n.* 18. *ver. cum presbytero, ſed erit* ſimplex fornicatio.

Declara extenſionem, quia quando conjugatus habet 10
rem carnalem cum ſoluta, largo modo dicitur adulterium. Rol. a Vall. *d. conſ.* 74. *num.* 21. *lib.* 1. Guid. Pap. *d. conſ.* 159. Oſaſ. *dec. Pedem.* 119. quos citat apoſt. ad Clar. *d.* §. *Adulterium. num.* 2. ubi ipſe Clar. dicit, quod talis coitus incidit in ſtuprum. *l.* 1. C. *de adult.* ſed tamen de conſuetudine non punitur.

Extende maxime, quia coitus ſoluti cum ſoluta me- 11
retrice nullo modo de jure Civili eſt punibilis. Angel. *in l. ſi uxor*, §. *ſed & in ea*, *n.* 1. *ff. de adult.* ubi de communi, prout communem refert Clar. *d.* §. *Fornicatio, in pr. n.* 2.

Extende, ut cum meretrice coitus ſit impunitus de 12
jure Civili, etiamſi per vim compulſa fuerit, communem dicit Clar. *d.* §. *Fornicatio, n.* 2. ubi quod Bald. *in l. fin. n.* 3. *ff. de rer. diviſ.* qui contrarium tenuit, communiter reprobatur, & quod hæc concluſio nullam habet difficultatem quando meretrix non eſt nupta.

Extende etiam ſi meretrix ſit nupta, quia ſi vivat 13
meretricando, non eſt punibilis coitus in eo, qui eam cognovit etiam per vim, ita Clar. relative *in* §. *Fornicatio, num.* 2. *in fi. v. ſed quid ſi nupta*, ubi ſe refert ad dicta *in d.* §. *adulterium, num.* 3. *v. quæro, nunquid*, ubi, quod non punitur quoad accedentem, licet nihil dicat, quando per vim, tamen ex quo exercet artem meretricalem, poteſt compelli, & ſic expoſita eſt, ideo compulſio non aggravat, quia compellitur, poſtquam ſe expoſuit, bene verum eſt quod ipſa poteſt puniri, & ita fuiſſe ſervatum dicit Capyc. *dec.* 44. licet Clar. non ſervari dicat de conſuetudine, & quod contraria ſententia eſt verior, & ita judicaret.

Extende, etiamſi meretrix eſſet carcerata, quia ſi alius 14
carce-

carceratus eam cognoſcat, non punitur; ſecus ſi cuſtos
carcerum, quia pœna etit arbitraria cum meretrice,
prout fuſtigatio, & ictus funis, & ſimilis pœna. Boer.
deciſ. 317. n. 9. 10. ubi dicit communem Clar. d. §. Fornicatio,
num. 25. verſ. cum carcerata.

15 Pœna fornicationis de Jure Canonico eſt arbitraria.
Clar. §. fornicatio, num. 3. In cuſtode carcerum, ſi fornicetur
cum muliere honeſta carcerata, eſt pœna mortis.
vide Tuſch. Litt. C. ver. Cuſtos carcerum delinquens
punitur multis modis. concl. 1122. In Clerico eſt pœna
depoſitionis, ſecundum communem. Aret. in c. cum
non ab homine, de judic. quem citat Clar. in d. §. Fornicatio,
num. 3. atteſtans de communi. Contrarium,
quod imo ſit pœna ſuſpenſionis tantum, eſt communis,
& magis communis opinio, & ita communiter ſervari
dicit Clarus d. §. Fornicatio, n. 3. ver. ſed quaro.

16 Declara tamen, quia in ſimplici fornicatione procedit
contrarium, ſed ſi fornicatio eſſet deformata, & male
qualificata, tunc habet locum pœna depoſitionis, ſecundum
communem, de qua idem Clar. d. §. fornicatio,
num. 3. in fi.

17 Si vero eſſet notorius ſimplex fornicator Clericus,
tunc ratione notorii eſt ipſo jure ſuſpenſus, ſecundum
communem, de qua Clar. d. §. fornicatio, num. 4. ubi,
quod Clericus, vel Sacerdos habens rem cum ſoluta,
dicitur ſimplex fornicator, ſicut uxoratus habens rem
cum ſoluta, quia qualitas ſacerdotis in viro non inducit
inceſtum, neque ſacrilegium, prout in fœmina. ¶

¶ FORTUITUS CASUS.

§. I.

Fortuitus caſus quid ſit, & qui dicantur caſus fortuiti, vel non?

1 Caſus † fortuitus, eſt caſus eveniens, cui obviari
non poteſt, nec diligentiſſimus poteſt providere, & ſi
ab hominibus proveniat, ideo vis hoſtium, incurſus
latronum, incendium, tempeſtas, inundatio, & ſimilia
inter caſus fortuitos adſcribuntur. Cald. conſ. 283. alias
5. de locat. & Bald. conſ. 458. Quod Dominus Arnaldus,
in fi. lib. 2. ubi, quod caſus fortuitus dicitur, quando
conſilium ingenuum hominis non poteſt removere ca-
2 ſum. † Et caſus fortuitus dicitur periculum, fortuna,
riſicum, ut late Dec. conſ. 552. Viſo eleganti, in pr.
3 † Amplia, quia caſus fortuitus dicitur vis major, cui
reſiſti non poteſt l. ex conducto, ff. locati, l. ſi merces,
§. vis major. ff. eod. & idem de violentia, vi majori
damno, & injuria, quibus reſiſti non poteſt. Rom. conſ.
395. Ut res clarior, in pr. Captura, inſidiæ, ſeditio,
captivitas, furtum a domeſticis, furta carcerati, opera
miniſtri cuſtodis, omnia iſta caſui fortuito adſcribuntur,
& ideo nemo obligatur. Rom. d. conſ. 395. col. pen.
4 num. 3. & ſeq. & quidem breviter. † Amplia, ut caſus
eveniens præter conſuetudinem rei locatæ, ex quo conductor
non fruitur re locata, vel damnum patitur, etiamſi
non ſit fortuitus caſus; tamen inter fortuitos annumeratur,
ut fiat remiſſio l. forma, ff. de cenſibus.
5 Cald. d. conſ. 283. v. tertio probatur, alias 5. locuti. † Amplia,
quia incurſus latronum dicitur caſus fortuitus,
quia dicitur vis major; ideo tutor non tenetur, quando
maxime fecit, quod alii etiam feciſſent. Angel.
conſ. 102. Teſtator adultum, num. 2. ver. item ſi per
fracturam, Bald. in d. l. quæ fortuitis, C. de pign. act.
6 † Amplia quia incurſus militum, & exercitus, & bellum
dicitur caſus fortuitus. Bal. in l. quæ fortuitis, C.
7 de pign. act. † Amplia, quia factum Principis dicitur
caſus fortuitus. l. Lucius ff. de eviction. Caſtr. conſ. 230.
col. 2. lib. 1. Alex. conſ. 120. lib. 1. Soc. in l. quidam
relegatus, in 3. not. ff. de reb. dubiis. Affl. dec.
54. Jaſ. conſ. 26. col. pen. in fin. lib. 3. Bald. in d. l.
quæ fortuitis, C. de pign. act. Alex. conſ. 220. lib. 2.
Idem Alex. conſ. 200. lib. 2. & conſ. 57. num. 4. lib.
8 1. † Amplia, quia furtum dicitur caſus fortuitus. Grat.
9 conſ. 94. num. 37. lib. 2 † Contrarium, quod furtum
non ſit caſus fortuitus, niſi ab uxore, vel alio, de
quo confidimus, committatur. Rom. conſ. 431. num. 11.
10 v. licet. † Declara; quia furtum eſt caſus fortuitus,
quando abeſt culpa & dolus, alias non Grat. conſ. 98.
11 lib. 2. quod eſt Jaſon. † Amplia; quia pluviæ inſolitæ,
& nimiæ ſunt inter caſus fortuitos, ideo excuſant;
prout faciunt alii caſus fortuiti. Bal. conſ. 173. Duplex
eſt, in fi. lib. 4. † Amplia, quia fluminis ſolita inun- 12
datio, & ſolitus impetus, ſi eveniat damnum ex tali
caſu, dicitur fortuitus caſus incogitatus; ideo non cenſetur
ſuſceptus a conductore, vel obligato. Bal. conſ.
145. Caſus talis eſt, in quodam, per tot. lib. 3. † Am- 13
plia; quia mors naturalis dicitur caſus fortuitus, quia
divino judicio contingit. Gloſ. Inſt. de cap. dimin. §.
1. & quod appelletur caſus fortuitus, eſt textus in l. interdum,
ff. de Jud. ubi gl. & Ang. & idem tenet Bal.
in l. 1. C. de Sicar. & in l. 1. C. qui admit. in 2. oppoſ. Caſtr.
conſ. 136. num. 2. lib. 2. & nullus hominum huic caſui
providere poteſt. l. 2. §. ſi eo tempore, ff. de admi. rerum
ad civit. pertinen. † Limita, quia caſus fortuitus 14
non dicitur juſſio, ſeu præceptum Principis extra ſuam
juriſdictionem; quia caſus qui conſilio hominis poteſt
evitari, non dicitur caſus fortuitus, qui excuſet ab obligatione.
Bal. conſ. 458. in fi. lib. 2. v. & ſi quidem. † 15
Extende; quia juſſio Principis etiam in ſua juriſdictione
non dicitur caſus fortuitus, quando poteſt non parendo
ei reſiſti. Ang. conſ. 219. Punctus & caſus, nu.
5. v. præterea nec hoc præceptum. † Reſtringe; quia 16
factum Principis bene dicitur caſus fortuitus. Crav. conſ.
95. in pr. ubi, quod maxime eſt fortuitus, quando aliquid
facit contra perſonas particulares num. 5. Alex. conſ.
57. Quoniam in quæſtione, num. 4. lib. 1. † Maxime, 17
quando factum Principis eſt injuſtum; quia caſus fortuitus
quod non obligat ſuſcipientem factum Principis
in ſe etiam cum juramento. Rol. a Vall. conſ. 45. Stante
inſtrumento, in pr. lib. 3. † Et ideo ſi non ſervat 18
Princeps pacta, & conventa, dicitur caſus fortuitus.
Alex. conſ. 97. Alias de facto, num. 4. v. adducunt etiam,
lib. 3. & num. 10. declarat, niſi Princeps ex
cauſa non ſervaret, quia tunc non eſſet fortuitus caſus.
† Idem, quando factum eſt magiſtratus, qui Principem 19
repræſentat, quia dicitur factum Principis. Rol. a Vall.
d. conſ. 45. in pr. allegat Alciatum conſ. 47. num. 15. † 20
Idem, quando judex proceſſit de facto ordine juris prætermiſſo,
quia caſus eſt fortuitus. Crav. conſ. 95. plene
Rol. a Vall. d. conſ. 45. in fi. lib. 3. vide Maſc. conſ.
273. Caſus naufragii, furti & ſimilium.

§. II.

Fortuitus caſus ex quibus dicatur ſuſceptus, vel non?

Emens † fructus conſiſtentes in ſpe, & fortuna di- 1
citur ſuſcipere in ſe caſum fortuitum; quia periculum
ad eum ſpectat, l. ſi jactum retis, ff. de act. empt. Bald.
conſ. 119. verba dicunt, lib. 1. † Declara, ut proce- 2
dat, quando in mera fortuna conſiſtit utilitas, ut ſi
conduxi jactum retis, vel id, quod in ludo lucraberis,
ſecus eſt in quæſtu habente certam conſuetudinem, quia
fit remiſſio ex caſu inſolito. Bald. conſ. 247. Si propter
guerras, circa med. ver. ſed contra, lib. 3. † Amplia, 3
quia ſuſcipiens in ſe omne periculum dicitur ſuſcipere
caſum fortuitum. Bald. conſ. 119. in pr. ver. item
quia iſte ſuſcepit, lib. 1. † Contrarium tenet Socin. 4
conſ. 123. lib. 4. ubi, quod ſuſcipiens periculum omne
non cenſetur ſuſcipere caſum fortuitum. † Amplia, 5
quia qui excipit tantum unum caſum fortuitum, videtur
etiam excipere omnes alios, quia exceptio firmat
regulam in contrarium in eodem genere caſuum fortuitorum.
Bald. d. conſ. 119. in pr. lib. 1. & conſ. 458.
lib. 2. Angel. conſ. 219. num. 4. ver. huic autem veritati,
ubi dicit communem, quod caſus omnes ſunt excepti
per exceptionem, & quando unus caſus enumeratur,
poſtea clauſula generalis ſubjicitur. Crav. conſ. 294.
num. 6. in fi. ver. ſexto conſidero, cum ſeq. Calcan. conſ.
24. ver. ſexto. Ruin. conſ. 89. in fi. lib. 1. Grat. conſ.
161. num. 18. lib. 2. Corn. conſ. 124. num. 16. lib. 2.
Pariſ. conſ. 38. num. 6. cum ſeq. lib. 1. Rota coram D.
Gypſio in cauſa Rom. affictus 8. febr. 1593. † Exten- 6
de, quia imo ſi excipiatur certus caſus fortuitus, cenſetur
etiam exceptus alius caſus ſimilis expreſſo, & ideo
exceptio de bello & peſte, habet locum etiam in fame.
Dec. conſ. 697. His ſtantibus, in fi. ubi num. 12.
dicit communem, & plenius idem Dec. conſ. 555. per
tot. † Extenſio procedit, ut caſus belli, & peſtis exten- 7
datur

Digitized by Google

datur etiam ad caſum inundationis fluminis. Cephal.
8 *conſ.* 257. *per tot.* † Contrarium in hoc ultimo caſu con-
ſuluit Rimin. Jun. *conſ.* 637. *num.* 15. *& ſeq.* quod imo
non extendatur caſus belli & peſtis ad caſum fluminis.
9 † Et quod is, qui ſuſcepit in ſe unum caſum fortui-
tum, non cenſeatur ſuſcepiſſe alios, late Corn. *conſ.* 12.
10 *num.* 4. *& ſeq. per tot. lib.* 4. † Declara, quia cum
agitur de exceptione caſus fortuiti, ut quia conductor
ſuſcepit in ſe omnes caſus, excepto bello, exceptio ex-
tenditur ad peſtem & famem, & ſimiles caſus, quia
revertimur ad jus commune per prædicta, ſi vero aga-
tur, quod quis ſuſcipiat caſum unum in ſe, non fit
extenſio ad alium; quia non par eſt ratio. Anchar. *conſ.*
11 151. *Caſus talis*, *num.* 4. *& in fin.* † Adde tamen,
quia ſi excipitur caſus fortuitus, tunc quodlibet dam-
num in illo caſu debet refici. Ruin. *conſ.* 81. *lib.* 1.
12 Cephal. *conſ.* 199. *per tot.* † Contrarium, quod imo
debeat damnum eſſe magnum, alias non reficitur, quan-
do eſt conventum de certo caſu reficiendo. Gozad.
conſ. 24. *num.* 9. Pariſ. *conſ.* 38. *num.* 7. *& num.* 22.
lib. 1. Bellon. *conſ.* 21. *in fi.* Laurent. de Pinu. *conſ.*
127. *num.* 3. Nat. *conſ.* 416. *num.* 3. Rimin. jun. *conſ.*
13 92. *num.* 11. *&* 16. † Amplia in recipiente in ſe ri-
ſchio, ſeu riſicum; quia dicitur ſuſcipere in ſe caſum
fortuitum, ſecundum communem uſum loquendi. Bald.
conſ. 119. *verba dicunt*, *circa pr. ver. item verbum*
14 *riſchium*, *lib.* 1. † Amplia, quia poteſt quis ſe obli-
gare ad caſum fortuitum & vim majorem, cui reſiſti
non poteſt, per adjectionem, vel promiſſionem pœnæ.
15 Fulg. *conſ.* 233. *Proponitur quod*, *num.* 2. † Extende;
quia ſi quis expreſſe ſe obligat ad caſum violentiæ, ef-
ficaciter obligatur. Rom. *conſ.* 395. *Ut res clarior*,
16 *num.* 3. *ver. clarum autem.* † Amplia; quia tacite quis
obligatur ad caſum fortuitum ex ſolitis, & communi-
ter contingentibus; nam hoſpes recipiens in conſigna-
tionem rem hoſpitati, tenetur de furto rei, quia ſoli-
tum eſt plurimum in hoſpitiis furta committi, ita Rom.
d. conſ. 395. *Ut res clarior*, *num.* 3. *verſ. quod & cau-*
17 *po.* † Extende, quia ſi quis recipit cuſtodiam caſtri
tempore belli, cenſetur aſſumere etiam caſum fortuitum,
& vim majorem belli. Rom. *d. conſil.* 395. *num.* 1. *in*
18 *fi. ver. ſed ſecundum eoſdem.* † Declara, ſeu reſtringe,
niſi is, qui recepit defenſionem caſtri, reciperet eam li-
mitatam, puta cum num. 100. militum numerato, quia
ſi habuit numerum, non tenetur ultra; ex quo imple-
vit, quod promiſit, & ſibi imputari non poteſt. Ro-
man. *d. conſ.* 395. *num.* 3. *& ſeq. ver iis tamen non*
19 *refragantibus*, ubi plena apoſt. *in ver. poteſt.* † Amplia
quia caſus fortuitus cenſetur ſuſceptus, ſi conductor pa-
ciſcitur, quod ſibi fieri non debeat remiſſio aliqua
mercedis, vel reſtaurum propter caſus adverſos. Joan.
de Anan. *conſ.* 74. *viſis. col. pen. in fi.* ratio eſt, quia
præſumitur rem viliori pretio conduxiſſe. Alex. *conſ.* 178.
In occurrenti, *n.* 18. *ver. nec poteſt*, *lib.* 2. Bald. *conſ.*
337. *In primis num.* 6. *lib.* 1. Corn. *conſ.* 241. *Præ-*
mittendum eſt, *num.* 11. *& ſeq. lib.* 1. Socin. *conſ.* 348.
Nunquid, *col. fin. in fi. lib.* 2. *& conſ.* 15. *viſis num.*
56. *& ſeq. lib.* 1. Ant. de Butr. *in cap. ad noſtram*, *num.*
22. *de empt. & vend.* Dec. *conſ.* 167. *In cauſa*, *num.* 7.
Alexand. *conſ.* 148. *Viſo inſtrumento*, *col. fin. in fi.* cum
concord. per Gozad. *in repet. l.* 2. *num.* 10. *C. de pact.*
inter empt. & vend. ubi Cagn. *num.* 107. Dec. *conſ.* 108.
In caſu, *num.* 2. Purpurat. *in l. petens*, *col. fin. C. de pa-*
20 *ctis.* † Et quod valeat pactum, quod quis ſuſcipiat in
ſe, vel teneatur ad caſum fortuitum. Anchar. *conſ.* 402.
ver. quarto & ultimo, Decian. *conſ.* 552. *num.* 2. Pa-
riſ. *conſ.* 68. *num.* 25. *lib.* 1. Jaſ. *conſ.* 107. *lib.* 2. Bec-
21 cius *conſ.* 94. *in fin.* Afflict. *deciſ.* 258. *num.* 2. † Limi-
ta, quando in ſpecie & expreſſe quis non ſuſcipit ca-
ſum fortuitum, quia non tenetur cuſtos, aut condu-
ctor, & niſi etiam culpa ſaltem leviſſima interveniat.
22 Caſtrenſ. *d. conſ.* 472. *lib.* 1. *per totum.* † Limita, quan-
do periculum & caſus fortuitus, qui evenit, eſſet om-
nino inſolitus, & de raro contingens, prout ruina clu-
ſæ molendini impetu fluminis inſolito evulſa; quia de-
bet fieri reſtaurum, Bald. *d. conſ.* 119. *per tot.* ubi ca-
ſus, *lib.* 1. *& conſ.* 145. *Caſus talis eſt*, *in quodam*,
lib. 3. ubi de eadem re plenius tractat. vide *Fortuitus*
23 *caſus quando non noceat ſuſcipienti.* §. *ſequenti.* † Limi-
ta, quando caſus fortuitus eſſet inſolitus, & non cogi-
tabilis, ut ſi judex ſine ordine judicii privaret aliquem
de facto abſolute, ſecus ſi per errorem juris, vel facti,

quia obligatus de evictione non tenetur primo caſu,
etiamſi omnem caſum ſuſcepit, quia de iſto non cen-
ſetur cogitaſſe. Angel. *conſ.* 176. *num.* 2. † Extende 24
quia caſus inſolitus non cenſetur ſuſceptus ex promiſſio-
ne generali, quod ſuſcipiebat omnes caſus, etiam in eo,
qui erat ſalariatus pro cuſtodia, quia de furto non te-
netur inſolito, ita Grat. *conſ.* 94. *num.* 39. *& ſeq. lib.* 2.
ubi dicit communem. † Limita in venditione fructuum 25
gabellæ, etiam ſi ſit dictum, quod omnis caſus fortui-
tus ſpectet ad emptorem, quia cum revera ſit locatio,
ex nova cauſa fit remiſſio, veluti ſi Papa erat in loco
gabellæ locatæ & credebatur ibi ſtare, & receſſit, quia
quatenus eſt venditio, eſt locus reſciſſioni ex læſione
ultra dimidiam, quatenus locatio, eſt locus reſciſſioni,
quia ceſſat cauſa contractus. Anchar. plene *conſ.* 402.
Pluribus rationibus, *per tot.* † Limita; quando nihil eſt 26
dictum; quia caſus fortuitus non cenſetur ſuſceptus in
dubio. † Declara tamen; quia non ſuſcipiens caſum, 27
tenetur tamen ad caſum, quando culpa ejus præcederet
caſum, & eſſet talis, quæ cauſaret caſum; alias ſecus,
quia ſi non erat culpa punibilis, & ex ea non cauſatur
caſus fortuitus, nec eſt cauſa præparata ad caſum, non
tenetur. Bald. *conſ.* 145. *ver. præterea eum quæritur*, *lib.*
3. † Limita; quia caſus fortuitus non cenſetur ſuſceptus, 28
quando eſt inſolitus, etiam ſi ſit dictum, quod condu-
ctor ſuſcipiebat caſum ſiccitatis, peſtis, guerræ, & om-
nes alios caſus, qui poſſunt imaginari, quia non tene-
tur, ſi caſus eſt ſiccitatis omnino inſolitæ. Alex. *conſ.* 28.
Viſis, *& accurate*, *num.* 9. *ver capio ſecundum*, *lib.* 1.
uſque in fi. ubi apoſt. dat concord. *in verſ. inſolitus.* † 29
Extende, ut procedat etiam ſtante clauſula generali poſt
enunciationem caſuum ſpecialium, qui licet regula fir-
metur per exceptionem in caſibus non exceptuatis, ta-
men exceptio non operatur, quod ſub regula generali
comprehendatur ultra, quam de ſui natura debeat regu-
la, vel generalis diſpoſitio comprehendere. Alex. *d. conſ.*
28. *num.* 11. *verſ. non obſtat quod exceptio*, *lib.* 1. ubi
apoſt. *in verſ. ultra.* † Contrarium tenet Cravett. quan- 30
do verba univerſalia ſunt geminata *conſ.* 294. *num.* 6.
& 7. *verſ. ſexto conſidero*, *& v. nono arguitur.* † Ex- 31
tende, etiamſi intervenerit juramentum, quia non tra-
hitur niſi ad illos caſus, ad quos traheretur diſpoſitio
non jurata. Alex. *d. conſ.* 28. *num.* 12. *ver. non obſtat*
quod intervenerat, *lib.* 1. ubi apoſt. *in ver. juramentum*,
ubi dicit communem. † Reſtringe, quando caſus for- 32
tuitus fuiſſet aliquando ſolitus. Alex. *d. conſ.* 28. *num.*
10. *ver. non obſtant allegata*, *lib.* 1. † Contra limita- 33
tionem, quod imo ſuſcipiens in ſe omnes caſus fortui-
tos, cenſeatur ſuſcepiſſe etiam inſolitos, & incogitatos;
quia ſufficit generaliter dixiſſe. Cravett. *conſ.* 294. *per*
tot. maxime *num.* 8. *col.* 14. *v. & ex præmiſſis etiam*,
ubi dicit communem, ubi etiam declarat procedere con-
trarium, quando indefinite ſuſcepit caſus fortuitos, ſe-
cus ſi univerſaliter, & ita dicit contraria procedere. † 34
Contra limitationem, & extenſiones tenet idem Alex.
conſ. 3. *num.* 5. *lib.* 1. ubi, quod ſufficit, quod cum ju-
ramento conductor ſuſceperit in ſe caſus omnes poſt ſpe-
cificationem aliquorum caſuum, quia cogitatus in ge-
nere relevat. † Declara, quia non loquitur Alexand. 35
in contrario, quando caſus erat inſolitus omnino, ſed
quando eſt non ſpecificatus, niſi in genere. † Reſtrin- 36
ge limitationem multis modis, de quibus pleniſſime Cra-
vett. *conſ.* 294. *per tot.* † 1. Quando verba ſunt univer- 37
ſalia, & pluries repetita; quia tunc extenditur ad om-
nes caſus fortuitos etiam inſolitos. Cravett. *d. conſ.* 294.
in princ. num. 1. *& ſeq.* ubi multa de verbis univerſa-
libus & geminatis, & comprehendantur inſolita & in-
cogitata, & quia de ſui natura includunt omnia, *num.*
17. *ver. decimo quarto.* † 2. Quando verba univerſa- 38
lia ſunt negativa, quia magis negant, quam affirmati-
va affirment. Crav. *d. conſ.* 294. *num.* 5. *& ſeq. ver.*
ſecundo. † 3. Quando dictum etiam inſolitos caſus for- 39
tuitos cadere ſub diſpoſitione, quia valet talis diſpoſi-
tio. Cravett. *d. conſ.* 294. *num.* 7. *ver. Undecimo.* † 4. 40
Quando verba ſunt univerſalia, non autem indefinita,
& hanc communem dicit Crav. *d. conſ.* 294. *col.* 14.
ver. expreſſis, *uſque in fin.* ubi ponit plures declaratio-
nes, & caſus.

For-

§. III.

Fortuitus caſus quando non noceat ſuſcipienti in ſe periculum, vel e contra?

1 Conductor † molendini ſuſcipiens in ſe omne periculum cluſam manutenendi & reconſignandi, excepto tempore belli, non tenetur ſolvere penſionem, neque manutenere cluſam, ſed nova conventione eſt providendum, ſi maxima diluvio fluminis evenit, per quam cluſa nec reparari, nec manuteneri poteſt, ſine exceſſiva expenſa. Bal. *conſ.* 119. *Verba dicunt, per tot. lib.* 1. & plenius *conſ.* 145. *Caſus talis eſt, in quodam, per tot. lib.* 3. & plene *conſ.* 110. *Ponderatis rationibus, per tot. lib.* 3. ſequitur Socin. *conſ.* 123. *Circa præſentem, in fi. lib.* 4. & idem per omnia tenet Fulg. *conſ.* 193. *Factum, ſuper quo, per tot.* vide *Fortuitus caſus ex quibus dicatur ſuſceptus vel non §.
2 præced.* † Extende, quia qui promiſit manutenere & conſignare, non tenetur de novo facere, quia manutentio importat rem manentem extare. Bald. *d. conſ.* 110. *Ponderatis pro emptore, lib.* 3. *& conſ.* 145. *Caſus ta-
3 lis eſt, col.* 3. *eod. lib.* 1. † Extende, ut multo minus teneatur de caſu fortuito inſolito, quando caſum non ſuſcepit fortuitum in ſe *l.* 1. *C. depoſ. l. quæ fortuitis, C. de pign. act. l.* 2. *§. eo tempore, ff. de admin. rer. ad civit. pert. l. in rebus in pr. ff. commodati, l.
4 contractus, ff. de Reg.* † Amplia, quia is, qui ſuſcepit in ſe caſum fortuitum non tenetur de caſu plus, quam fortuito, & quaſi miraculoſe, & inſolito evenire. Bal. *d. conſ.* 119. *v. in contrarium, lib.* 1. ubi multa ad hoc propoſitum cumulat, & plenius *conſ.* 145. *lib.* 3. *per tot.* Fulg. *conſ.* 193. *num.* 3. *col. pen. in fi.* & eſt communis opinio, ut dicit Ripa, *tract. de peſte, par.* 2. *tit. de privil. contra cauſam peſtis, num.* 97. & Boſſ. *tit. de remiſſio. merc. num.* 66. Catoc. *tract. loca. parte* 2. *tit. de caſi. & peric. limit.* 3. *num.* 17. Alex. *conſ.* 107. *Perſpectis, num.* 15. *in fi. cum ſeq. v. non obſtat. lib.* 3. vide Tuſch. *Litt. L. ver. Locator tenetur facere
5 remiſſionem mercedis, & quando non concl.* 431. † Extende; etiam ſi ſuſcepiſſet omnes caſus fortuitos etiam incogitatos, & juraſſet. Alex. *conſ.* 28. *Viſis accurrate ponderatis, lib.* 1. *num.* 9. *v. capio ſecundum*, ubi plena apoſt. in *v. inſolitus*, quod repetitur *lib.* 2. *conſ.* 30. & idem Alex. *conſ.* 107. *Perſpectis verbis, col. penult. v. non obſtat quod dominus, lib.* 3. Bart. *in l. ſed & ſi quis, §. quæſitum, circa fi. ff. ſi quis cautio.* ubi Jaſ. *num.* 33. *& ſeq.* ubi opiniones recitat, & tuetur hanc partem Puteus *dec.* 19. *l.* 3. *ſuſcipiens riſicum*, late Soc. *conſ.* 123. *per tot. lib.* 4. plenius Crav. *conſ.* 95. *viſis his, per totum*, ubi multa congerit, & hanc communem, & magis communem dicit Rol. a Vall. *conſ.* 45.
6 *ſtante inſtrumento, num.* 16. *& ſeq. lib.* 3. † Extende in exemptione penſionis promiſſa, quia licet comprehendat in ſe caſus fortuitos ſolvere debens, tamen non tenetur ex caſu omnino inſolito, & multum extraordinario.
7 Mohed. *dec.* 236. *In cauſa triviſana.* † Extende idem in conductore, qui ſuſcepit pro ſe periculum armatorum, quia non cenſetur ſuſcepiſſe vim, & incurſum hoſtium, & exercitus, quia differunt periculum & caſus fortui-
8 tus. Socin. *conſ.* 123. *per tot.* † Extende, ut procedat, etiam ſi poſt ſpecificationem aliquorum caſuum fortuitorum adſit clauſula generalis, quia majores caſus non
9 comprehendit. Crav. *conſ.* 95. *in fi.* † Imo etiam ſi adſint verba generalia comprehendentia majora expreſſis, non venit caſus valde inſolitus, Menoch. *conſ.* 27. *num.* 18. *& ſeq. lib.* 1. ubi exemplificat, etiamſi ſit dictum, *omnes caſus ſolitos, & inſolitos, & non imaginatos*, etiamſi exprimantur aliqui, & dicatur *omnes caſus majores expreſſis*, & ſit juratum. adhuc non tenetur de caſu omnino inſolito, ubi infinitos allegat, plenius Alba. Mand. *conſ.* 1. *num.* 5. *& ſeq.* ubi *num.* 7. dicit com-
10 munem. † Et quod non veniat caſus fortuitus inſolentiſſimus in ſuſceptione caſuum fortuitorum, faciat textus *in l. fiſtulas, §. frumenta, ff. de contr. empt.* Bart. *in l. Seia, §. medico, ff. de annuis leg.* Doct. *in l.* 2. *§. quæſitum, ff. ſi quis cautio.* Decius *conſ.* 7. *col.* 1. *&* 2. *& fin.* Jaſ. *conſ.* 107. *lib.* 1. Alex. *conſ.* 28. *num.* 10. *lib.* 1. *& conſ.* 107. *num.* 16. *lib.* 3. Corn. *conſ.* 128. *n.* 12. *lib.* 2. *& conſ.* 12. *num.* 4. *conſ.* 282. *num.* 20. *lib.* 4. & Fulg. *conſ.* 163. Affl. *dec.* 150. *num.* 22. Crav. *conſ.* 95. *num.* 2. Socin. *conſ.* 123. *num.* 10. *lib.* 4. Dec. *conſ.* 473.
num. 7. † Reſtringe, quia procedit ampliatio, quando 11
in ſpecie non eſſet ſuſceptus caſus etiam inſolitus, & incogitatus. Boſſ. *d. tit. de remiſſ. merced. num.* 57. *&*
58. † Reſtringe, quando promiſſio eſſet in pecunia, 12
quæ petire non poteſt. Deci. *conſ.* 7. *num.* 6. *col. penult. v. non obſtat*, ubi multis modis reſtringit. Urſill. quoque ad *deciſ. Afflict.* 150. *n.* 2. † Amplia, quia fortui- 13
tus caſus, quando eſt inſolitus, lædens ultra dimidiam, non cenſetur ſuſceptus neque cogitatus ex clauſula ſuſceptionis in ſe caſuum fortuitorum, Bald. *d. conſ.* 119. *v. in contrarium, lib.* 1. ubi dicit *in fi.* quod *l.* 2. *C. de reſcind. vend.* habet locum hoc caſu. Alex. *d. conſ.* 107. *n.* 16. *cum ſeq.* & maxime *num.* 106. ubi apoſt. citat eundem *conſ.* 3. *num.* 6. *lib.* 1. † Et intelligitur de ſolitis 14
evenire non de inſolitis, qui excogitari non poſſunt. Crav. *conſ.* 95. Alex. *conſ.* 108. *lib.* 3. *num.* 16. Corn. *conſ.* 12. *num.* 5. *lib.* 4. *& conſ.* 23. *lib.* 2. Alciat *conſ.* 49. *num.* 5. *lib.* 8. † Extende; quia generalis renunciatio omnibus 15
impedimentis facta per conductorem non comprehendit caſum belli, & de raro evenire ſolitum. Bal. *conſ.* 247. *ſi propter guerras, in fi. lib.* 3. *v. item opponitur.* † Am- 16
plia; quia obligatus manutenere, non tenetur ex caſu fortuito omnino deſtruente id quod debuit manuteneri. Bald. *conſ.* 145. *n.* 4. *v. ſi enim diceret, uſque in fi. lib.* 3. Fulgoſ. *conſ.* 193. *per tot.* vide Tuſch. *Litt. M. ver. Manutenere obligatus ad quid teneatur, vel non. Concl.* 78.
† Reſtringe, ſeu declara, quia caſus fortuitus inſolitus 17
dicitur factum Principis. Crav. *conſ.* 95. *in pr.* quando Princeps non conſuevit ita facere. vide, *caſus fortuitus quid ſit & qui dicantur caſus fortuiti. ſupra* §. 1. † Item, 18
quando caſus fortuitus de raro, vel nunquam evenit. Cravett. *d. conſ.* 95. *num.* 2. † Et licet aliqui dicant, 19
quando raro, ut ſemel in mille annis evenit, tamen illud exemplum non reſtringit. Alex. *conſ.* 107. *num.* 16. *v. & licet quidam, in pr. lib.* 3. † Item, quan- 20
du judex proceſſit ordine prætermiſſo. Crav. *d. conſ.* 95. † Item, quando res non remanet in eodem ſtatu 21
Crav. *d. conſ.* 95. *num.* 3. *& ſeq.* ubi latiſſime plures caſus congerit. † Amplia, quia obligatus conducere a- 22
quam fluminis per certum canalem ſuo periculo, & reparare canalem, & manutenere ripas, non tenetur, ſi canalis vi fluminis deſtruatur in totum, vel in parte; quia debet fieri remiſſio. Bald. *conſ.* 79. *Aliquibus rationibus, lib.* 3. † Extende in eo, qui promiſit con- 23
ducere aquam ad molendinum, & manutenere cluſam, quia ſi caſu fortuito, deſtruitur, taliter quod non poſſit manuteneri, non obligatur ſuſcipiens periculum & onus manutenendi. Bald. *conſ.* 110. *Ponderatis rationibus, lib.* 3. *per tot.* † Amplia, quia obligatus de evi- 24
ctione, ſive de jure, ſive de facto ſequuta, non tenetur de illa evictione, quæ de facto inſolito evenit, quando poteſt connumerari inter caſus fortuitos. Angel. *conſ.* 176. *Præmittendum eſt, num.* 2. † Amplia; quia 25
conductor obligatus ad caſum fortuitum, nunquam cenſetur obligatus ad caſum extraordinarium, quando nulli fructus remanent. Soc. *conſ.* 113. *num.* 2. *lib.* 4. † 26
Amplia, quia ſuſcipiens in ſe caſum fortuitum expreſſe non tenetur de vi hoſtium, cui non poteſt reſiſti, niſi præcedat culpa ſaltem leviſſima ſuſcipientis. Caſtr. *conſ.* 472. *Viſo ſupra dicto, lib.* 1. *per tot.* † Amplia, quia 27
ſuſcipiens in ſe periculum unum non ſe extendit ad aliud, ideo ſuſcipiens periculum prædonum, non obligabitur ad periculum exercitus. Socin. *d. conſ.* 123. *num.* 9. *lib.* 4. † Contrarium tenet Anch. *conſ.* 121. *Viſis* 28
pactis, ubi promittens aſſecurationem loci, tenetur etiam propter bellum ſua inimicitia cauſatum, & ſic eſt declaratio, non contrarietas. † Et ſuſcipiens in ſe pe- 29
riculum, quod culpa evenire poteſt, non tenetur de caſu fortuito, quia unum non eſt aliud. Socin. *d. conſ.* 123. *num.* 3. *lib.* 4. † Amplia; quia ſuſcipiens in ſe 30
omnem caſum fortuitum, ſeu periculum, non tenetur ex periculo, vel caſu procurato, & cauſato ab eo, cui ſit promiſſio. Catoc. *tract. de caſib. for. q.* 5. & infra *num.* 35. † Amplia; quia pactum ſuſceptionis caſus fortuiti non extenditur etiam ex majoritate, ideo vendens duas civitates, quarum una erat obſeſſa, & promittens, quod ſi perdantur non teneatur emptor ſolvere pretium conventum, donec recuperaverit; quia ſi perdatur una, non habet locum pactum. Anch. *conſ.* 151. *caſus, talis, numer.* 4. *& ſeq.* † Extende; quia 31
pactum,

pactum, quod ſi perdantur vendita, non teneatur ſol-
vere hæredibus, non extenditur ad vendentem, etiam
33 ſi major ratio ſubſit. Anch. *d. conſ.* 151. *in fi.* † Re-
ſtringe, prout in §. præcedenti, *Fortuitus caſus ex quib.*
34 *dicatur ſuſceptus, vel non. n.* 5. † Amplia, quia in ju-
diciis ſuſcipiens generaliter in ſe omnem caſum fortui-
tum, non tenetur, niſi de caſibus in ſpecie ſpecifica-
tis, *l. ſed & ſi quis*, §. *quæſitum*, *ff. ſi quis cautio*.
ubi Bart. dicit eſſe dictum commune, quia Prætor non
patitur aliquem decipi ex verbis generalibus, vel ſub
involucro, & quia ſtipulatio prætoria, vel in judicio
facta, interpretatur ſecundum mentem, & æquitatem
Prætoris, ſequitur Abb. *conſ.* 114. *Attingenda*, *in fi.*
num. 5. *lib.* 2. ubi, quod licet ſit caſus ſpecialis, ex-
tendi poteſt, ubi agitur de periculo animæ, ex identi-
35 tate rationis, † Amplia, quia conductor datiorum mo-
lendinorum quantumcunque ſuſceperit in ſe omnes ca-
ſus fortuitos, qui dici, aut excogitari poſſint, ne poſ-
ſit petere ullam remiſſionem, non tenetur de caſu pro-
veniente facto locatoris. Jo. de Ana. *conſ.* 74. *num.* 2.
verſ. ſed his non obſtantibus, Alex. plene *conſ.* 84.
Ponderatis, *per tot.* maxime *nu.* 2. *& ſeq. lib.* 6. ubi
allegat textum *in l. cum proponas*, *C. de naut. fœno*.
ubi Bar. Bal. & alii, & ibi apoſt. in *verſ. niſi* citat
plurimos Rom. *ſing.* 441. *Tuſcis*. Franc. Aret. *conſ.*
111. *Conſideratis*, *in fi.* Marſ. *ſing.* 96. *Renuncians*,
36 Crav. *conſ.* 95. *num.* 8. & ſup. *num.* 30. † Declara,
quando factum locatoris eſt injuſtum, ſecus, ſi eſſet
juſtum, prout eſt refectio neceſſaria rei locatæ, vel pro
uſu proprio indiget; quia tunc non tenetur manutenere,
ſed bene diminuitur conductori, ita Jo. de Anania *d.*
37 *conſ.* 74. † Extende ut procedat, etiam quando caſus
qui intervenit, potuit prævideri, & obviari a locato-
re, quia ſi culpa locatoris provenit, nedum condu-
ctor, qui ſuſcepit omnem caſum fortuitum debet con-
ſequi omne damnum & intereſſe, ſed etiam lucrum
ceſſans, ſi vero non potuit prævideri, dummodo culpa
locatoris abſit, tenetur ad remiſſionem mercedis pro ra-
ta. Alex. *d. conſ.* 84. *num.* 2. *lib.* 6. allegat. *l. ſi fun-*
38 *dus quem*, *& l. ſi uno*, §. *ubicunque*, *ff. locati*. † Ex-
tende ut procedat, etiam ſi contractus ſonet in emptio-
nem gabellæ, quia adhuc ſi facto locatoris venit ca-
ſus, tenetur remittere mercedem, multo magis, quan-
do eſt venditio gabellæ & ſolutio ſit in ſingulos men-
ſes, quia tunc reſolvitur in locatione ſine dubio. Alex.
conſ. 84. *num.* 4. *& ſeq. lib.* 6. ubi apoſt. *in v. pro-*
39 *pter*, dat concord. † Declara; quia quando is qui ſu-
ſcepit in ſe omnem caſum fortuitum, alias tenebatur
ad omnes caſus fortuitos, eo caſu, ne verba ſint ludi-
brio, cenſetur ſuſcepiſſe etiam caſum fortuitum prove-
nientem culpa vendentis ſine dolo, *l. qui officii*, §. *ſi*,
ff. de contr. empt. late Alex. *d. conſ.* 84. *num.* 6. *& ſeq.*
lib. 6. ubi, quod loquitur in emente, & quando ſine
dolo, ſecus in conducente gabellam, vel aliam rem.
40 † Amplia; quia factum principis non ſervantis pactum,
dicitur omnino inſolitum, quia non eſt credibile. Rol.
a Vall. *conſ.* 45. *num.* 13. *& ſeq. lib.* 3. ubi *num.* 18.
41 dicit communem, & magis communem. † Amplia,
quia ſuſcipiens periculum, ſi verba poſſunt operari, &
non cenſetur ſuſcipere caſum fortuitum, & ſuſcipiens
caſum fortuitum, non cenſetur ſuſcipere omnino inſo-
litum, late Socin. *conſ.* 124. *num.* 3. *& ſeq. per tot.*
42 *lib.* 4. † Extende, quia ſuſcipiens unum caſum fortui-
tum, puta guerræ, etiamſi culpa locatoris proveniat,
non tamen ſit extenſio ad alios caſus culpa locatoris,
quia omiſſum habetur pro omiſſo. Alex. *d. conſ.* 84. *in*
43 *fi. lib.* 6. *verſ. neque etiam obſtat*. † Limita, quando
in ſpecie quis ſuſcepit caſum fortuitum; quia ad illum
44 obligatur. Socin. *d. conſ.* 123. *num.* 5. *lib.* 4. † Ex-
tende; quia ſi quis recepit cuſtodiam caſtri tempore
guerræ, cenſetur ſe obligare etiam ad violentiam belli-
45 cam. Soc. *d. conſ.* 123. *num.* 7. *lib.* 4. † Limita, quan-
do periculum, vel caſus fortuitus, culpa, vel facto o-
bligati eveniret, quia tenetur, nec poteſt excuſari, ideo
obligatus ad aſſecurandum locum, qui non teneretur
de bello exercitus, bene tenetur, ſi bellum a ſuis ini-
micis, & cauſa ſua infertur. Anchar. *conſ.* 121. *Viſis*
pactis, *& conſ.* 414. *Viſo inſtrumento*, *num.* 2. ſequi-
tur Cravett. *conſ.* 95. *Viſis iis*, *quæ nu.* 8. Bero, *conſ.*
144. *num.* 8. *uſque in fi. lib.* 1. ubi quod non valet
ſuſceptio caſus iſto caſu, quando culpa præceſſit caſum,
46 † Extende in ſimili; quia renuncians omnibus exce-
ptionibus, non excludit illas quæ cauſa ſui, & facto
adverſarii agentis proveniunt. Dec. *conſ.* 27. *Pro viri-*
li, *num.* 4. † Extende ut procedat, etiamſi non a fa- 47
cto locatorum proveniat caſus fortuitus, ſed ab iis pro
quibus locator ſe obligavit. Anch. *d. conſ.* 414. *per*
tot. † Extende, etiamſi factum locatorum eſſet juſtum, 48
quia nihilominus tenentur ad caſum fortuitum facto ſuo
provenientem, etiamſi conductor omnem caſum fortui-
tum in ſe ſuſceperit. Menoch. *conſ.* 27. *num.* 52. *&*
ſeq. verſ. non obſtat quartum, *lib.* 1. plene Corn. *conſ.*
38. *num.* 14. 21. *&* 22. *lib.* 2. † Extende idem, ſi 49
ab inimicis locatoris, & ejus cauſa factum provenit,
Anch. *d. conſ.* 121. *per tot.* Menoch. *d. conſ.* 27. *nu.*
32. *&* 33. ubi alios allegat, plene Corn. *d. conſ.* 38.
num. 21. *& ſeqq. lib.* 2. ubi, quod etiamſi factum ſit
juſtum, tenetur, quando ejus contemplatione provenit.
† Extende, quia conductor, qui ſuſcepit in ſe omnes 50
caſus fortuitos, qui dici poſſunt, vel excogitari, cen-
ſetur ſuſcipere nedum provenientes facto ſui conducto-
ris, ſed etiam tertii, & fortunæ, ſecus ſi facto injuſto
locatoris. Joan. de Anan. *conſ.* 74. *viſis & ponderatis*
per tot. ubi Bologn. *in fi.* refert Bart. *in l. ſi uno*, §.
item cum quidam, *ff. locati*. Vid. §. *præced.* ¶

FORUM,

Praxis Fori, & Forenſium.

Forum Dei idem eſt, ac forum Cæſaris, ubi expreſ- 1
ſa non apparet repugnantia. Covar. *in cap. cum eſſes.*
de teſtam. num. 7. Sanz. *de matrim. lib.* 2. *diſp.* 5. Ciar-
lin. *cap.* 7. *num.* 76.

Forum ſortimur ratione rei, & ratione perſonæ. Ciar- 2
lin. *contr. for. cap.* 17. *num.* 34. Cephal. *conſ.* 309. *num.*
67. Item ratione domicilii, vel quaſi. *cap. licet. de fo-*
ro compet. Pithing. *lib.* 2. *tit.* 2. *ſect.* 1. §. 2. Item ra-
tione contractus, vel quaſi, dummodo in loco contra-
ctus aliquam moram traxerimus, ſi tamen fuit deſtina-
ta ſolutio. Item ratione delicti. Pithing. *l. c.* Eccleſ. *obſ.*
for. 112. *&* 113. Gail. *lib.* 2. *obſ.* 36. *num.* 14. Gratian.
diſc. for. cap. 868. *num.* 12. Theſ. *dec.* 220. *num.* 9. Co-
var. *pract. qq. cap.* 10. *num.* 4. Pajatel. *exped.* 34. *num.*
14. Seraph. *dec.* 1018. *n.* 2. Conciol. *reſ. crim. verb. fo-*
rum. reſ. 1. adeo ut hoc forum præferatur foro origi-
nis & domicilii. Gomez. *var. reſ. tom.* 3. *cap.* 1. *n.* 87.
Clar. *in* §. *fin. quæſt.* 38. Cabal. *reſ. crim. caſ.* 129. Sor-
timur etiam ratione privilegii, ut puta miſerabiles per-
ſonæ, vide *Miſerabiles*.

Forum ſortiri, & ſtatutis ligari, paria ſunt. Bich. *dec.* 3
288. *num.* 40. Theſ. *dec.* 123. *num.* 11. Menoch. *conſ.*
343. Tuſc. *litt. F. concl.* 444. Bellet. *diſquiſ. Cler. part.*
1. *tit. de exempt. Cler. a ſtatut. ſecul.* §. 1. *num.* 7. Gra-
tian. diſc. for. cap. 709. *num.* 22. Quamvis forum quis
ſortiatur ratione contractus, vel quaſi. Eccleſia *obſ.*
113. *num.* 1. tamen conveniri non poteſt in loco con-
tractus, niſi ibi reperiatur. *cap.* 1. §. *contrahentes de fo-*
ro comp. Covar. *pract. qq. cap.* 10. *num.* 3. Gail. *lib.* 2.
obſ. 36. *num.* 14. Theſ. *dec.* 220. *n.* 9. Coler. *de proceſſ.*
execut. part. 2. *cap.* 1. *num.* 23. Gratian. *diſc. for. cap.*
868. *nu.* 12. Novar. *in praxi elect. fori. ſect.* 4. *cap.* 27.
ſi tamen Reus habet bona in loco contractus, Judex
poteſt illum citare, ut compareat, & ſi comparet, pro-
cedere ad definitivam, ſi non comparet, mittit actorem
in poſſeſſionem bonorum. Eccleſia *l. c.* ſi vero Reus
renuntiavit foro, convenitur in loco contractus, licet
ibi non reperiatur Eccl. & Covar. *ll. cc.* Scaccia de *ſent.*
gl. 7. *quæſt.* 3. *lim.* 4. *n.* 116.

Poteſt autem foro renuntiari, dummodo non ſit in 4
præjudicium totius Ordinis, uti in Clerico. *cap. ſigni-*
ficaſti de foro comp. Covar. *d. cap.* 10. *nu.* 5. Eccleſia *l.*
c. n. 5. aut in præjudicium Superioris, quo caſu illius
requiritur conſenſus, alias non valet. Gail. *l. c. obſ.* 40.
n. 2. *lib.* 1. Eccleſia *l. c.* & ideo Vaſallus non poteſt
renuntiare in præjudicium Domini.

Delinquens in diverſis locis apud diverſos Judices 5
coram omnibus forum ſortitur. Clar. *in* §. *fin. quæſt.* 38.
n. 9. ubi Bajard. *n.* 16. Farin. *de inquiſ. quæſt.* 7. *num.*
44. Guaz. *ad def. Reor. def.* 1. *cap.* 25. *nu.* 6. Merlin.
Pignatel. *controv. for. lib.* 1. *cap.* 67. *num.* 14. eſto de-
lictum in uno loco fuerit inchoatum, in alio perfectum.
Conciol. *reſ. crim. verb. forum. reſ.* 2. Farin. & Pignatel.
ll. cc. ubi de mandante in uno loco, & perficiente in
alio,

olio. Et ita delictum commiſſum in confinio duarum Civitatum poteſt ab utroque Judice puniri, prout prævenerint. Abb. *in cap. licet ratione.* 20. *num.* 26. ubi Franc. *num.* 2. *de foro comp.* Farin. *l. c. n.* 31. Clar. *l. c. n.* 31. Clar. *l. c.* Conciol. *l. c. reſ.* 3.

6 Quæres, an Judex originis, vel domicilii poſſit punire delictum commiſſum extra territorium? Affirmant Ludovic. *dec. Lucen.* 16. *num.* 22. Magon. *dec. Luc.* 36. Clarus *in §. fin. quæſt.* 39. Theſ. *dec.* 90. *num.* 2. Cabal. *reſ. crim. caſ.* 162. *num.* 4. Fachin. *lib.* 9. *controv. Jur. cap.* 20. Vinc de Franc. *dec.* 66. *per totam.* Caneet. *var. reſ. part.* 2. *cap.* 2. *num.* 66. & alii apud Conciol. *l. c. reſ.* 4. Negativam tenent Gomez. *var. reſ. tom.* 3. *cap.* 3. *num.* 87. Vivius *commun. opin. lib.* 1. *opin.* 177. Rol. *conſ.* 15. *num.* 20. Caval. *com. contra com. quæſt.* 678. *n.* 9. & alii apud Farin. *l. c. num.* 19. Guaz. *def.* 1. *cap.* 14. priorem Fachin. defendit, niſi Judex territorii patrati criminis petierit remiſſionem.

7 Forum ſortitur etiam quis ratione falſitatis commiſſæ apud Judicem. Clar. *l. c. quæſt.* 38. *num.* 13. Farin. *de inquiſ. quæſt.* 1. *n.* 59. *& de teſtib. quæſt.* 67. *n.* 27. Guaz. *l. c. cit. cap.* 25. *num.* 11. Giurba *conſ.* 59 *num.* 52. *&* 116. Conciol. *in verb. forum. reſ.* 5. *& in verb. falſum. reſ.* 20.

8 Fori declinatoria non poteſt opponi a contumace. Farin. *l. c. num.* 55. Theſ. *dec.* 265. *num.* 2. Cabal. *reſ. crim. caſ.* 162. *num.* 16. Vinc. de Franc. *dec.* 417. Giurba *conſ.* 48. *num.* 10. Conciol. *loc. cit. reſ.* 6. niſi Reus compareat & purget contumaciam. Farin. *loc. cit. num.* 3. Forum poſſunt declinare etiam in criminalibus perſonæ miſerabiles. Menoch. *de arb. caſ.* 66. *num.* 42. *in Addit.* Gratian. *diſc. for. cap.* 182. *num.* 5. Novar. *de variet. for. ſect.* 4. *quæſt.* 12. *num.* 1. Conciol. *l. c. reſ.* 7. licet contrarium tenuerit Marcheſ. *de commiſ. tit. de avoc. cauſ.* §. 2. ſed Scaccia *de appell. quæſt.* 7. *num.* 120. ſtat pro priore. Limit. in criminalibus Aſſaſſinii. Novar. *de vari for. ſect.* 3. *quæſt.* 15. Item in filio agente contra patrem ob necem matris. Novar. *l. c. quæſt.* 14. Conciol. *l. c. n.* 8. Item in Univerſitate querelante ob injuriam illatam Syndico. Novar. *l. c. quæſt.* 11.

9 Forenſis an poſſit cogi ab Univerſitate ad ſolvendas majores collectas, quam civis, vide *Univerſitas*. Admittitur ad cautionem juratoriam. Eccleſ. *obſ. for.* 196. Debet ſequi ordinatoria loci, in quo litigat. vide *Litigans*. Sicut etiam ſervare ſolemnitates loci, in quo contrahit. vide *Contrahens*. Ligatur ſtatuto loci, in quo eſt; niſi probabiliter illud ignoret. DD. apud Ciarlin. *cap.* 61. *n.* 19.

10 Forenſis præſumitur, qui non probat ſe civem, & ita ligatur pœna ſtatuti contra tenentes arma prohibita. Farin. *q.* 108. Clar. *in §. fin. q.* 85. mitius tamen punitur. An præferatur creditoribus loci, vide Merl. *de pign. lib.* 4. *tit.* 1. *q.* 36. qui ait, Forenſes, qui ſunt creditores anteriores, præferri civibus poſterioribus, ut tenuit Rota *dec.* 162. *p.* 3. *rec.* propter regulam, quod prior tempore, ſit potior in jure, & nullibi in jure tantum eſt, quod Forenſes poſtponantur civibus. Limit. ſi ſtatutum loci Forenſes inhabiles faceret, prout inhabiles illos facit in ſtatu Eccleſiaſtico Conſtitutio Clem. VIII. cujus meminit Rota cit. Porro concluſio procedit, licet per ſtatutum eſſet prohibita alienatio in Forenſes. Merlin. *l. c.*

FRACTOR CARCERUM.

Praxis Fractorum carceris & arreſti.

1 Fractor carceris tenetur pœna capitali etiam ſine conſpiratione cum aliis in crimine hæreſis, ſecus in aliis. 2 Fachin. *lib.* 9. *controv. jur. cap.* 72. ubi Clar. *in §. fin. q.* 21. *verſ. tertio modo.* Menoch. *de præſ. lib.* 1. *quæſt.* 89. *num.* 45. Antoncl. *de regim. Eccleſ. lib.* 6. *cap.* 41. *num.* 2. qui tamen requirunt conſpirationem. Menoch. *de arbitr. caſ.* 301. *num.* 22. Farin. *de carcerib. & carcerat. q.* 30. Secundum quos tamen eandem pœnam incurrit injuſte carceratus. Limita, ſi non fuit ſervatus ordo in carceratione, vel carceratus metuebat mortem. Fachin. *dec. lib.* 9. *cap.* 71. Clar. *in §. fin. q.* 21. Farin. *d. q.* 30. *n.* 24. Menoch. *l. c.*

2 Quæres, an fractores carceris puniantur pœna confeſſati criminis? Conciol. *reſol. crim. in litt. Carcer. reſol.* 1. tenet negativam, ubi Burſat. *conſ.* 346. *n.* 30. Gomez. *tom.* 3. *cap.* 9. *num.* 11. qui tamen negativam non ſequitur, ſed affirmativam. Addit. *lit. F.* Clar. *in §. fin. quæſt.* 21. Farin. *l. c. num.* 8. contra Maſcard. Menoch. Cartar. & alios, quos citat Conciol. *l. c. n.* 3. Præſertim ſi carceratus non ſcivit cauſam ſuæ carcerationis. Conciol. *l. c. n.* 4. *& alleg. for.* 99. *n.* 32. Maxime ſi aufugit, quia janua erat aperta ſine conſpiratione & fractura carceris. Bene verum eſt, quod etſi fractura carceris, vel fuga non poſſit puniri pœna confeſſati criminis, præbeat indicium ad torturam. Conciol. *l. c. n.* 7. Pœna tamen arbitraria talis puniri poterit. Conciol. *l. c. n.* 1. Gomez. *tom.* 3. *var. reſol. cap.* 9. *n.* 11. Farin. *de carcer. & carcer. quæſt.* 30. *n.* 24. Cabal. *reſol. crimin. caſ.* 8. *n.* 29. Guazzin. *ad defenſ. Reor. defenſ.* 6. *cap.* 1. *n.* 80. Capyc. Latro *dec.* 76. *part.* 1. ſi vero carceratus fugerit de licentia Cuſtodis, nulla pœna poterit affici. Boer. *dec.* 217. *n.* 24. Maſcard. *de prob. concluſ.* 820. *num.* 19. *lib.* 2. Farin. *l. c. num.* 176. Conciol. *nu.* 13. Immo ſi præſtitit fidejuſſorem de tuto carcere, tunc nec ipſe, nec fidejuſſor tenetur. DD. mox cit. & Conciol. *l. c. num.* 14. Ciarlin. *cap.* 14. *n.* 15. *& ſeq.* Antonel. *de regim. Eccleſ. lib.* 6. *cap.* 41.

3 Frangentes carceres ad hoc, ut Rei carcerati ex illis aufugiant, vel aliter carceratos eximentes puniuntur eadem pœna, qua puniri debuiſſent carcerati. Magon. *d. Lucenſ.* 90. *num.* 3. Menoch. *de arbitr. caſ.* 301. *n.* 16. Maſcard. *de prob. concluſ.* 266. *n.* 16. Farin. *l. c. n.* 92. Caball. *reſol. crim. caſ.* 8. *num.* 6. Guazzin. *def.* 5. *c.* 5. *num.* 9. quod procedit etiam contra illos, qui eximunt Reum e loco, qui loco carceris illi a Judice fuerunt aſſignatus, uti e Camera, quamvis eſſe arbitrariam defendant alii, & ipſemet Farin. & DD. mox ſupra citati.

4 Si vero Rei jam erant confeſſi, vel condemnati, aut de proximo condemnandi, tunc intrat pœna capitalis, ut volunt DD. ibi citati. & Gomez. *tom.* 3. *var. reſol. cap.* 2. *num.* 7. Cabal. *l. c. caſ.* 8. *num.* 2. Conciol. *l. c. reſol.* 2. *num.* 5. dummodo exemptus vel extractus eſſet puniendus pœna capitali, & non aliter. DD. mox cit. & Conciol. *l. c. n.* 6. Clar. in §. *fin. quæſt.* 68. *n.* 10.

5 Liberans vero carceratum pro debito civili punitur pœna arbitraria. Vincent. de Franchis *dec.* 442. *n.* 1. Farin. *l. c. num.* 112. Decian. *lib.* 7. *cap.* 11. *num.* 3. Conciol. *n.* 7. & prætetea tenetur creditoribus ſolvere debitum, pro quo detinebatur. Maſcard. *de prob. concl.* 226. *n.* 18. Menoch. *de arbitr. caſ.* 301. *n.* 22. Farin. *l. c. n.* 107. & ſi ſunt plures eximentes, tenentur in ſolidum. Limit. ſi exemptus e carcere injuſte fuerat carceratus. DD. cit. Clar. *in §. fin. quæſt.* 28. Scaccia *de Jud. lib.* 1. *cap.* 46. *n.* 30. Guazzio. *defenſ.* 5. *cap.* 5. *n.* 22. contra Maſcard. Fachin. & alios. vide Conciol. *l. c. num.* 10. dummodo carceratio fuerit notorie & evidenter injuſta; & non aliter. DD. cit. & Conciol. *l. c. num.* 11. Limit. in patre eximente filium e carceribus, in uxore eximente maritum, & e converſo, qui debent eſſe immunes a pœna ſaltem ordinaria ob nimiam illorum affectionem. DD. ſupra cit. & Conciol. *alleg. for.* 87. *& l. c. n.* 12.

6 Fractor carcerum & fugiens, ſi ſponte ſtatim revertatur, liberatur a pœnis ſupra dictis. Cabal. *reſol. crim. caſ.* 212. Afflict. *dec.* 130.

FRATRES.

Praxis Fratrum.

Veriſſimum eſt illud Poetæ: *rara eſt concordia Fratrum*, propter frigidum illud, ut ait S. Greg. verbum; *meum* & *tuum*. Hæc autem diſcordia plures habet fontes, quibus claudendis variæ fuerunt inventæ Leges, quibus prælibatis ſit

§. I.

Fons primus. Collatio bonorum, & quæ conferri debeant?

1 Bona cum alia ſint Caſtrenſia, ſeu quaſi, alia adventitia, alia profectitia, triplex conſtituunt peculium, aliud Caſtrenſe, aliud profectitium, aliud adventitium. Peculium Caſtrenſe dicitur, quod a parentibus vel cogna-

gnatis in militia degenti donatum eſt; aut quod ipſe filiusfamilias in militia acquiſivit, quod extra militiam non acquiſiviſſet; nam ut Caſtrenſe dicatur, neceſſe eſt, quod propter militiam fuerit datum, aut acquiſitum. *L. caſtrenſe. ff. de caſtren. pecul.* Et omnes donationes, omnia legata & omnes hæreditates relictæ occaſione militiæ, peculium caſtrenſe efficiunt. Immo etiam acquiſita in ſervitio & palatio Regis ad caſtrenſe peculium ſpectant. Molina *de Juſt. & Jur. diſp.* 230. *verſ. Item caſtrenſia.* Michalor. *de fratribus. part.* 1. *cap.* 1. *nu.* 4. Ad quæ etiam reducuntur acquiſita ex caſtrenſibus. *L.* 1. C. *de caſtren. pecul. lib.* 12.

a Porro hoc peculium caſtrenſe ita pertinet ad filiumfam. ut in illo pater nullum jus habeat. *LL. ff. de caſtren. pecul.* & eodem invito filiusfam. de peculio caſtrenſi diſponere poteſt. *L. miles filiusfam. ff. eod.* & tam inter vivos, quam cauſa mortis, quamvis peculium caſtrenſe ob delictum confiſcari non poſſit ob quandam patriæ poteſtatis prærogativam. *L.* 3. *de bon. damn.* Clar. *in §. fin. q.* 78. *verſ. quero etiam.* Peregr. *de Jure fiſci. lib.* 5. *n.* 130. Farin. *q.* 24. *n.* 11. excepto tamen crimine læſæ Majeſtatis. Michal. *l. c. n.* 9.

3 Peculium vero quaſi caſtrenſe ita appellatur ob quandam ſimilitudinem, quam habet cum caſtrenſi, quia Advocati & Doctores non minus militant pro Republica calamis, ac illi gladiis. *L. Advocati. C. de Advocatis div. Jud.* & ideo quidquid filiusfam. acquirit advocando, pertinet ad peculium quaſi caſtrenſe, cujuſmodi peculium dicuntur habere non tantum Advocati, & cauſarum Patroni, ſed etiam Judices, Medici, Notarii, Lectores in publicis ſtudiis, & Magiſtri, & non tantum ſalaria publica computantur in peculio caſtrenſi, ſed etiam privatorum. gl. *in §.* 1. *Inſtit. per quas perſonas nob. acquir.* Carpan. *ad ſtatut. Mediolan. part.* 2. *cap.* 483. *n.* 255. Gratian. *diſc. for. cap.* 56. *nu.* 34. Bald. *in L. cum oportet. C. de bon. quæ liber. n.* 16. *& in L. fin. nu.* 2. *C. de inoff. teſtam.* contra Specul. *tit. de actore. verſ. Item cum agit.* Et dicta procedunt etiam in Procuratoribus moderni temporis, quorum officium non eſt vile & privatum, ut voluit Bald. *in L. fori. C. de advoc. div. Jud.* & Carpan. *l. c. n.* 251. quod exercetur a Doctoribus, vel ſaltem peritiſſimis in praxi. Tiraquel. *de nobilit. cap.* 20. *n.* 4. Gratian. *l. c. n.* 39. quamvis ſalarium habeant tantum a privatis. Et de iſtis poteſt filiusfam. etiam cauſa mortis diſponere, cum hac tamen differentia, quod de peculio caſtrenſi poſſit teſtari jure militari, de quaſi vero caſtrenſi teſtari debet juxta jus commune. Corn. *conſ.* 87. *libr.* 3. Alex. *conſ.* 2. *libr.* 6. Afflict. *dec.* 183. *n.* 4. Michal. *de fratrib. part.* 1. *cap.* 2. *n.* 14.] Et occaſione peculii caſtrenſis, & quaſi caſtrenſis filiusfam. poteſt ſtare in judicio ſine conſenſu patris. Paris. *conſ.* 157. *n.* 30. *part.* 4. quia in hoc cenſetur paterfam. Michal. *l. c. n.* 16. quod privilegium peculii caſtrenſis, vel quaſi non eſt perſonale, ſed reale ipſius peculii. Fructus etiam provenientes ex peculio caſtrenſi vel quaſi mere & immediate, reputantur inter bona caſtrenſia & quaſi, ſi vero ex peculio caſtrenſi aut quaſi proveniunt mediate, medietas pertinet ad peculium caſtrenſe, vel quaſi, & alia medietas ad peculium adventitium. Michal. *num.* 18.

4 Eſt autem peculium adventitium omne id, quod filius non conſequitur ex bonis paternis, nec patris occaſione, ſed aliunde, vel ex propriis laboribus, a matre, aut a genere materno. *L. cum oportet. C. de bon. quæ lib.* Et horum bonorum proprietas ſpectat ad filios, & quoad uſumfructum ſpectat ad patrem. Paris. *conſ.* 129. *n.* 4. *part.* 1. Corn. *conſ.* 27. *n.* 9. Rol. *conſ.* 95. *n.* 55. *lib.* 1. Pinel. *in L.* 1. *C. de bon. mat. n.* 9. *part.* 1. Michal. *l. c. cap.* 3. *n.* 3. in quo peculio filiusfam. dicitur habere hæredem, ita ut ſi decederet relicto in vivis patre & filio, filius deberet præferri in hæreditate, quia prius ſuccedunt deſcendentes, quam aſcendentes. Michal. *l. c.*

5 Uſusfructus vero, quem pater habet in peculio adventitio filiifam. durat ejuſdem patris vita durante, quamvis filius deceſſerit. *L.* 1. *C. de bon. mat.* ubi Pinel. *num.* 39. aut ingreſſus fuerit Religionem. Boer. *deciſ.* 172. *n.* 33. Michal. *l. c. n.* 17. licet tranſierit ad ſecunda vota. *L. fin. C. de bon. mat.* & uſusfructus ob filii delictum confiſcari non poteſt. *L. ſi filius. C. de bon. damn.* Bart. *in L. ſi finita. §. ſi de vectigal. ff. de damn. infect. qu.* 6. Gabr. *conſ.* 123. *n.* 9. Clar. *in §. fin. quæſt.* 78. *verſ. ſed quid in adventitiis.* Covarr. *lib.* 2. *var. reſ. cap.* 8. *poſt n.* 7. *verſ. ex his patet.* Menoch. *de recuper. poſſ. rem.* 9. *n.* 65. Gomez *tom.* 2. *de contract. tit. de ſervit. num.* 14. Capell. Tholoſ. *dec.* 120. Michal. *de fratrib. part.* 1. *cap.* 3. *n.* 16. Immo nec proprietas, ſi pater habet ultra uſumfructum etiam illius adminiſtrationem, ſecus ſi illa caret, ſecundum aliquos; ſed quod in nullo caſu, ſive habeat adminiſtrationem proprietatis, ſive illa careat, proprietas confiſcari non poſſit, tenent Abb. *conſ.* 66. *part.* 2. Clar. *in §. fin. qu.* 78. *verſ. ſed quid in adventitiis.* Ruin. *conſ.* 24. *lib.* 5. Michal. *l. c.* quia peculia filiorum confiſcari non poſſunt ob prærogativam patriæ poteſtatis, quæ ratio militat tam in proprietate, quam in uſufructu; & ita tenet Oſaſc. *deciſ.* 94. & Farin. *quæſt.* 24. *num.* 9.

Porro ob uſumfructum, quem pater habet in peculio 6
adventitio, non poteſt filiusfam. illud alienare, nec obligare. *L.* 3. *C. de patr. pot* alias alienatio non ſubſiſtit tam quoad uſumfructum, quam quoad proprietatem. Gratian. *diſc. for. cap.* 781. *n.* 1. nec ſuſtinetur juramento filiifam. talis alienatio, quia filiofam. eſt prohibita adminiſtratio ob intereſſe patris. Grat. *l. c. n.* 3. Crav. *conſ.* 39. *n.* 3. Rol. *conſ.* 89. *n.* 4. *lib.* 4.

Neque tenetur pater propter uſumfructum, quem ha- 7
bet in bonis adventitiis filii, conficere inventarium, aut cautionem præſtare de utendo & fruendo arbitrio boni viri, & de reſtituendo rem finito uſufructu, Molina *de Juſt. & Jur. diſp.* 232. *part.* 1. Michal. *l. c. n.* 21.

Et ſicut filiusfam. non poteſt peculium adventitium 8
alienare &c. ita nec pater illud poteſt alienare. Pinel. *C. de bon. mat. part.* 3. *num.* 18. *&* 21. Michal. *loc. c. num.* 41. Et ſi alienavit, poteſt filius illud recuperare etiam contra tertium poſſeſſorem. Menoch. *conſ.* 279. *n.* 33. *lib.* 3. & alii, quos citat Michal. *d. cap.* 3. *num.* 42. non quidem illo vivente, ſed poſt ejus mortem. Bart. *in L. cum non ſolum. §. neceſſitate. C. de bon. quæ lib.* & communis apud Michal. *n.* 43. & diximus in praxi *Filiifam.* Niſi pater alienaret bona adventitia filii pro ſolvendo ære alieno illius, qui illa filio reliquit, aut alienaverit illa, quæ ſervando ſervari non poſſunt. *L. Ariſto. ff. de jure delib.* vel alienaret dumtaxat uſumfructum, qui alienari poteſt, ſicut etiam confiſcari. Borgnio. *de uſuf. n.* 235. Pereg. *de jure fiſci. part.* 5. *n.* 129. Michal. *d. cap.* 3. *n.* 51.

Peculium profectitium eſt, quod filius acquirit vel 9
ex bonis paternis, vel patris contemplatione, & hoc tam quoad proprietatem, quam uſumfructum ſpectat ad patrem; ſi autem acquiſitum fuit ex bonis paternis ſine filii miniſterio, eſt mere profectitium, ſi autem fuit acquiſitum miniſterio filii, ſed tamen nomine patris eſt ſimiliter totaliter profectitium. Dec. *in L. illud C. de collat.* Crav. *conſ.* 165. *nu.* 4. *part.* 1. ſi vero fuit acquiſitum miniſterio filii, & nomine filii, ut qui proprio nomine fuit negotiatus, tunc pro medietate dicitur peculium profectitium, & pro medietate adventitium, quia medietas lucri tribuitur perſonæ; alia medietas pecuniæ, & ita una medietas eſt totaliter patris, alia vero medietas quoad proprietatem eſt filii, & quoad uſumfructum eſt patris. Bart. *in L.* 1. *§. nec caſtrenſe. ff. de collat. bonor. & in L. illud. C. de collat.* Crav. *conſ.* 155. *numer.* 4. Vivius *opin.* 136. *verb. filiusfam. libr.* 1. & alii apud Michal. *part.* 1. *de fratribus. cap.* 4. *numer.* 2. quod tamen non reperio in meo codice. Quod quidem non venit in confiſcatione bonorum filii. Gig. *de crim. læſ. majeſt. tit. de pœn. quæſt.* 10. Peregr. *de jure fiſci. lib.* 5. *numer.* 125. Farin. *quæſt.* 24. *num.* 4. Honded. *conſ.* 95. *numer.* 36. *lib.* 1. Immo nec publicatis bonis patris venit peculium profectitium, tenent Socin. jun. *conſ.* 121. *num.* 20. *lib.* 4. Boer. *deciſ.* 7. *numer.* 9. Covar. *lib.* 2. *var. reſ. cap.* 8. *numer.* 7. Farin. *d. quæſt.* 24. *numer.* 26. Nellus *de bannit. part.* 1. *temp.* 2. *quæſt.* 26. Menoch. *de recuper. rem.* 9. *numer.* 72. Michal. *l. c. num.* 5.

Sed quæres, an bona acquiſita a filiisfam. eorum in- 10
duſtria ſint adventitia vel profectitia? non eſt ſermo de acquiſitis occaſione militiæ, vel quaſi, quæ juxta dicta ſunt caſtrenſia, vel quaſi, neque de relictis filio ex teſtamento, aut ab inteſtato ad illos perventis, aut donatis inter vivos, quia ſi hæc provenerint a linea materna, adventitia ſunt, uti diximus. *L. cum oportet. C. de bon. quæ lib.* ſi vero non provenerunt filio ex linea materna, ſed aliunde, videri debet, an fuerint relicta contemplatione patris, an contemplatione filii? ſi prius,

Difficultas III.

Inter quos detur Collatio, & in quibus expenſis?

21 Collatio habet tantum locum inter deſcendentes aſcendentibus ſuccedentes, non vero inter collaterales ſuccedentes collateralibus, neque inter aſcendentes ſuccedentes deſcendentibus, & ita pater non confert matri, quæ a filio accepit, nec inter extraneos collationis materia procedit. Ita Jura & DD. apud Michal. *de fratrib. part.* 1. *cap.* 15. Et ut collatio habeat locum inter deſcendentes ſuccedentes aſcendentibus, eſt neceſſarium, ut veniant ex primo capite *unde liberi*. Contrarium tamen defendit Michal. *l. c. cap.* 16. *n.* 3.

22 Quæres, an expenſæ a patre pro filio in ſtudio ſint conferendæ? Negativa videtur communis. Merlin. *de legit. lib.* 2. *tit.* 2. *quæſt.* 22. *n.* 1. & 13. Mangil. *de imput. quæſt.* 32. *a n.* 12. Caſtr. *conſ.* 242. *lib.* 2. Bald. *in L. omni modo*. §. *imputari. num* 7. *C. de inoff. teſtam.* quia tales expenſæ dicuntur conſumptæ ſine dolo & culpa filii; ergo conferri non debent, & nemo tenetur conferre, quod non habet, nec dolo deſiit habere. *L.* 2. §. *de illis. ff. de collat. bonor.* Tum quia, ſi pater miſit filium ad ſtudium, utique neceſſaria debet illi ſubminiſtrare. *L. Macedoniani. C. ad Maced.* Michal. *l. c. cap.* 26. Hinc ſi filiusfam. ſcholaris vivente patre contraxit debitum cauſa ſtudii, mortuo patre de communi ſolvi debet tanquam æs alienum, ad quod tenetur pater, & illius hæredes. *L.* 1. *C. ſi cert. pet.* Bart. *in L.* 1. §. *nec caſtrenſe. ff. de collat. bon.* Rebuff. *de privil. ſcholar. privil.* 59. Limit. 1. concluſio, ſi filius conſumpſit pecunias in malos uſus, quod tamen in dubio non præſumitur. Michal. *l. c. n.* 15. Limit. 2. ſi filius habet bona caſtrenſia vel quaſi, aut adventitia; tunc enim pater videtur ſubminiſtrare de propriis filii. *L. cum poſt.* §. 1. *ff. de adminiſtr. tut. L. poſt mortem.* §. *tutor. ff. quando ex fac. tut.* Mangill *de imput. quæſt.* 32. *n.* 6. ſed tenetur ne pater mittere filium ad ſtudium? Dicendum cum communi ac pene univerſali Doctorum, quos larga manu affert Michal. *l. c. cap.* 25. non teneri. Limit. primo, in illis ſtudiis, quibus ſine dedecore filius carere non poteſt, uti grammatica. Et ſi filius cœpit ſtudere de voluntate patris; non poteſt eo invito illud proſequi, quia nec tempus ſtudii, nec expenſæ habent limitationem neceſſariam & certam a jure, ut cogi poſſit, niſi tamen pater eſſet dives, & filius aptus ad ſtudia, & ſi apparet de voluntate patris volentis expenſas ſtudiorum conferri, de qua voluntate poteſt apparere, & expreſſe, uti ex teſtamento, aut alia ejuſdem ſcriptura, & tacite; uti ſi pater has expenſas notavit in libris rationum. Caſtr. *conſ.* 242 *lib.* 2. Crav. *conſ.* 125. & alii apud Michal. debent conferri. Ita libri a patre empti pro filio regulariter non ſunt conferendi, quia a principio cenſentur donari filio favore ſtudii, niſi adeſſent conjecturæ, quod pater illos tantum accommodaverit. Bald. *in L. filiæ. C. famil. ercisc.* Caſtr. *conſ.* 242. Rebuff. *de privil. ſcholar. privil.* 55. Menoch. *de præſ. lib.* 3. *præſ.* 30. *n.* 16. Michal. *de fratr. part.* 1. *cap.* 27. *num.* 8. Neque præſumuntur a patre donati filio, ſi pater fuit uſus verbo *Concedo*. Item ſi cum hac conditione, quod debeant conferri, fuerunt prius aliis filiis dati. Item ſi filius de illis reddere rationem promiſit. Item ſi ultra numerum convenientem fuerunt dati. Item ſi alias ſequeretur inter fratres maxima inæqualitas; & quando dicatur oriri inæqualitas maxima, relinquitur Judicis arbitrio. Michal. *l. c. n.* 28. 34. & 35. Menoch. *de arbitr. caſ.* 131. Merlin. *de legit. l. c. quæſt.* 22. *n.* 33. Mangil. *de imput. quæſt.* 30. *num.* 33. Eſt tamen verum, quod frater ab onere conferendi aliis fratribus libros, liberatur dando illorum æſtimationem. Vital. Nemaus. *de collat. quæſt.* 18. *in fin.* Michal. *l. c. num.* 37. quia ſicut arma militibus auferri non debent, ſic neque libri Doctoribus & ſcholaribus, uti nec Breviarium Clerico. Gratian. *diſc. for. cap.* 254. *num.* 51. Caroc. *de oblat. part.* 2. *quæſt.* 41. Merlin. *de legit. lib.* 2. *tit.* 2. *quæſt.* 22. *n.* 53. Michal. *num.* 38. Mant. *de tacit. lib.* 13. *tit.* 4. *n.* 12.

Difficultas IV.

De expenſis factis in nuptiis, & earum occaſione.

Dicendum primo. Expenſæ, quæ fuerunt factæ in nu 23
ptiis filii, aut filiæ, & fuerunt conſumptæ in conviviis, & ſimilibus, non conferuntur. Bald. *in auth. ex teſtamento. n.* 25. *C. de collat.* Nemaus. *de collat. quæſt.* 22. Caſtr. *conſ.* 242. *lib.* 2. Michal. *de fratr. part.* 1. *cap.* 28.

Expenſæ vero, quæ fuerunt factæ in emendis veſti- 24
bus nuptialibus, Jocalibus, ac aliis rebus permanentibus, ſi fuerunt ad uſum traditæ, ſunt conferendæ, ſecus ſi fuerunt donatæ, aut ad uſum quotidianum traditæ, videri poteſt Surd. *dec.* 166. *n.* 26. ubi Hodierna *n.* 3. Sanz. *de matrim. lib.* 6. *diſp.* 23. *n.* 9. & 19. Cyriac. *lib.* 1. *controv.* 129. *n.* 26. Michal. *l. c. n.* 7. Præſertim hiſce temporibus, in quibus veſtes mulierum feſtivæ ſolent eſſe ſumptuoſæ, donatæ enim tales non præſumuntur, ſicut nec monilia, gemmæ &c. DD. apud Michal. *l. c. n.* 8. Urſill. ad Afflict. *dec.* 315. *n.* 1. Nemaus. *de collat. quæſt.* 10. Lupus *de donat. inter vir. & uxor.* §. 6. *n.* 5. & 9. Campeg. *de dote. quæſt.* 55. Maſcard. *de prob. concluſ.* 564. *n.* 1. quamvis eſſemus in perſonis nobilibus. Gratian. *diſc. for. cap.* 189. *n.* 15. niſi cum nobilitate concurrant etiam maximæ divitiæ, & maximæ dotes, ex quibus earum donatio præſumi poſſit. Michal. *num.* 10. quænam vero veſtes dicantur feſtivæ aut quotidianæ, relinquitur Judicis arbitrio. Menoch. *de arbitr. caſ.* 218. *n.* 5. qui arbitrabitur attenta loci conſuetudine, ſponſorum nobilitate, & divitiis. Cyriac. *controv.* 120. *n.* 54.

Sed quid dicendum de expenſis factis a patre pro re- 25
demptione filii, aut illius condemnatione? Reſpondetur, quod ſi redemit filium ab hoſtibus, omnino pro redemptione expenſum, conferri debet, ut habetur *in L. lib. captus. C. de poſt. reverſ.* niſi mater filium redemerit, quæ intuitu pietatis redemiſſe præſumitur, & non animo repetendi. Et negligens redimere e carcere patrem aut teſtatorem, non tantum poteſt exhæredari, ſed jam inſtitutus ſucceſſione privatur, & hæc eſt juſta cauſa exhæredandi. juxta §. *cauſas. verſ. ſi unum. auth. ut cum. de app. cognoſc.* qui textus quamvis loquatur de exiſtente apud hoſtes, tamen extenditur, ſi reperiatur apud latrunculatores, aut in carceribus pro cauſa civili vel criminali detineatur. Merlin. *de legit. lib.* 4. *tit.* 1. *quæſt.* 15. quod idem procedit in parentibus negligentibus redimere filios. Bald. *in auth. capt. n.* 8. Peregr. *de jure fiſci. lib.* 2. *tit.* 10. *n.* 16. Merlin. *l. c. tit.* 2. *quæſt.* 14. Rota *dec.* 63. *part.* 2. *in noviſſ.* Michal. *de fratr. part.* 1. *cap.* 30. *n.* 3. In quibus caſibus nulla competit repetitio expenſarum. Graſſ. *in* §. *legitima. quæſt.* 30. *n.* 1. Merlin. *de legit. lib.* 2. *tit.* 2. *quæſt.* 25. *n.* 17. Mangil. *de imput. quæſt.* 40. *n.* 29. Peregr. *de fideic. art.* 36. *n.* 138. Michal. *l. c.* & ob reſpectum ejuſdem pietatis idem procedit in fratribus, qui præſumuntur redimere ex officio charitatis, & non animo repetendi, niſi contrarium fuerint proteſtati. vide Michal. *l. c. verſ. in iſtis.* quamvis contrarium ſentiat Bald. apud eundem. Limit. concluſio 1. niſi filius haberet proprium peculium adventitium, aut commiſerit maleficium vivo patre, ſed pro ipſo; quia non potuit filius ex proprio maleficio patrem obligare, nec condemnatio illum afficit, aut obligat patrem. Mangil. *de imput. quæſt.* 40. *a n.* 19. Merlin. *l. c. quæſt.* 25. *n.* 11. Limit. ſecundo, ſi pater ſolvat ex neceſſitate, uti ſi ſtatutum diſponit, quod pater ſolvat pro filio condemnationem, quia in neceſſitate nemo liberalis exiſtit. Surd. *dec.* 167. *n.* 11. Gratian. *diſc. for. cap.* 50. *n.* 1. Peregr. *de fideic. art.* 36. *n.* 138. Merlin. *l. c. num.* 14. Gabr. *conſ.* 109. *n.* 10. *lib.* 1. Mangil. *l. c. num.* 2. Michal. *l. c. n.* 12. Limit. tertio, ſi pater fuit proteſtatus ſe ſolvere animo repetendi, quia tunc ceſſat præſumpta pietas. DD. cit. Limit. quarto, ſi filius ſit ſolvendo; quia tunc filius naturaliter obligatur patri.

Immo nec expenſæ factæ in alendis filiis, nuru, ne- 26
potibus, ac aliis de familia conferri debent aut imputari. *L. qua pater.* §. *famil. ercisc.* Merlin. *de legit. lib.* 2. *tit.* 2. *quæſt.* 27. *n.* 11. Surd. *de alim. tit.* 8. *privil.* 57. quamvis filius duxerit uxorem ſine dote. Surd. *de aliment. tit.* 1. *quæſt.* 38. *n.* 1. Mangil. *de imput. quæſt.* 27. *n.* 10. Michal. *l. c. n.* 12. Michal. *l. c. cap.* 31. *n.* 14.

Neque expenſæ litium factæ in defenſione bonorum 27

ſunt conſerendæ, quia (ſermo eſt de peculio adventitio) cum pater ſit non tantum uſufructuarius, ſed etiam legitimus adminiſtrator bonorum filii, tenetur illius bona defendere. Michal. *l. c. num.* 16. Neque poteſt in contrarium opponi, quod uſufructuarius aut fideicommiſſarius repetere poſſit expenſas factas pro defenſione bonorum hæreditariorum. *L. ubi pure. §. in diſtrah. ff. ad Trebell.* & tenens Peregrin. *de fideic. art.* 50. *num.* 11. Rota coram Ludoviſ. *dec.* 197. Mareſ. *lib.* 2. *var. reſ. cap.* 109. *n.* 5. *&* 6. quamvis in lite ſuccubuerint. Seraph. *dec.* 925. *num.* 5. quia pater non eſt tantum uſufructuarius, ut ſupra mox dictum fuit, ſed etiam legitimus adminiſtrator.

27 Et generaliter quod ea, quæ non veniunt imputanda in legitimam, non ſint conferenda; vide apud Mich. *de fratr. part.* 1. *cap.* 33. & per totam dictam primam partem.

§. II.

Fons ſecundus diſcordiarum inter fratres, Fratrum ſucceſſio.

Difficultas I.

An frater teneatur inſtituere fratrem?

28 Concluſio eſt negativa, quod neque fratrem, neque ſororem inſtituere teneatur. *L. fratris vel ſororis. C. de inoff. teſtament.* adeo, ut fratri aut ſorori non competat querela inofficioſi teſtamenti, niſi frater vel ſoror turpem perſonam inſtituerit. Dec. *conſ.* 529. *verſ. quinto queritur.* Peregr. *de fideic. art.* 36. *num.* 45. Theſ. *dec.* 126. Piatus ad Paſqual. *part.* 2. *cap.* 4. *num.* 32. & ipſe Paſqual. *l. c. n.* 32. Fachin. *controv. Jur. lib.* 4. *cap.* 93. Maſtril. *dec.* 152. *n.* 1. *lib.* 2. Honded. *conſ.* 47. *lib.* 2. & alii apud Michal. *de fratr. part.* 3. *cap.* 2. *num.* 3. Niſi turpi perſonæ fuiſſet ſubſtitutus tertius non turpis cum clauſula codicillari; quia tunc vigore dictæ clauſulæ deberet fieri reſtitutio illi tertio, qui fuit ſubſtitutus. Theſ. *dec.* 128. *num.* 4. Peregr. *l. c. verſ. hæc tamen, ſecunda.* Michal. *loc. cit. num.* 7. & quando teſtamentum fratris ob inſtitutionem turpis perſonæ rumpitur per querelam inofficioſi, rumpitur non tantum uſque ad legitimam, ſed etiam in totum, & hoc propter odium perſonæ inſtitutæ, quæ ratio non tantum militat uſque ad quantitatem legitimæ, ſed etiam in totum. Honded. *conſ.* 47. *num.* 32. *lib.* 2. Malvaſia *conſ.* 24. *nu.* 31. 63 *& ſeq.* Clarus *in §. teſtamentum. quæſt.* 30. *verſ. pone ergo.* Bologn. *conſ.* 15. apud Michal. *loc. cit. num.* 8. Sed quod querela inofficioſi competat duntaxat ad legitimam, defendunt Socin. jun. *conſ.* 87. *dub.* 2. *lib.* 4. Gabr. *conſ.* 126. quam veriorem judicat Peregr. *d. art.* 36. *ſub num.* 48. Afflict. *dec.* 125. *&* 204. qui teſtatur ita fuiſſe deciſum a Conſilio Neapolitano. Theſ. *d. dec.* 128. *num.* 11. Mangil. *de imput. quæſt.* 2. *num.* 6. Gratian. *diſc. for. cap.* 135. *num.* 22. cui adhærere videtur Michal. *nu.* 10. quo caſu legitima erit eadem in quantitate ac legitima filiorum. Gabr. *l. c.* & Fachin. *contr. Jur. lib.* 4. *cap.* 28. Et ſi inteſtamento fratris pro parte fuit inſtituta turpis, & pro parte alia non turpis, tunc pro illa parte, pro qua fuit inſtituta perſona turpis, querela inofficioſi competet. *L. fratris. C. de inoff.* ubi Bart. *num.* 4. Bald. *num.* 7. & Jaſ. *num.* 2. Porro legitima ſubſiſtet in teſtamento fratris, quamvis non relinquatur titulo inſtitutionis. Mich. *de frat. par.* 1. *cap.* 33. *n.* 56.

29 Rupto vero teſtamento per querelam inofficioſi non ſubſiſtit, nec conſervatur fideicommiſſum univerſale. Imol. *in L. filio præterito. ff. de injuſt. rupt. & irrit. facto teſtamento.* Bart. *in auth. ex cauſa.* ubi etiam Alex. *num.* 19. *C. de lib. præter.* Caſtr. *in L. patroni. §. fin. ff. ad Trebell.* Mant. *conſ.* 139. *lib.* 1. Peregr. *de fideicom. art.* 36. *num.* 49. Rota coram Ludovis. *dec.* 271. *num.* 7. & alii apud Michal. *l. c. num.* 14. quamvis contrariam teneant Cyn. Bald. Salyc. & alii *in d. L. fratr.* Clar. *in §. teſtamentum. quæſt.* 52. Afflict. *dec.* 125. & hanc æquiorem vocat Peregr. *l. c. num.* 49. Theſ. *dec.* 128. *num.* 6. *&* 7. & Mich. *l. c. num.* 16.

30 Porro hæc querela non poteſt intentari, niſi intra quinquennium. *L. ſcimus. §. fin. de inoff. teſtam.* quod quidem tempus incipit currere a die ſcientiæ; quia ignoranti non currit. Dec. *conſ.* 530. *num.* 8. *&* 9. & hoc jus querelandi non tranſit ad hæredes fratris, quamvis fuerit mortuus intra quinquennium. Caſtr. *in L. ſi quis filium. C. de inoff. teſtam.* ubi Jaſ. *num.* 3. De Præt. *de interpr. ult. volunt. lib.* 3. *dub.* 5. *ſol.* 4. *num.* 60. niſi frater ante obitum jam præparaſſet querelam vel per citationem, aut libelli oblationem, aut comminationem, quia tunc illud jus tranſiret ad hæredes. videri poteſt Noal. *de tranſm. caſ.* 12. *&* 13. *per totum.* Michal. *l. c. part.* 3. *cap.* 2. *nu.* 25. Secundo hæc querela non habet locum, ſi perſona turpis vivente Teſtatore rediit ad frugem melioris vitæ. Oſalc. *dec. Pedem.* 124. *num.* 13. & alii apud Michal. *l. c. n.* 27. ubi tamen pro contraria citat Merlin. *de legit. lib.* 1. *tit.* 2. *quæſt.* 13. *num.* 36. Peregr. *de fid. art.* 36. *num.* 51. Prætetea ceſſat querela, ſi ipſe etiam frater querelans eſt turpis perſona. Peregr. *de fideic. art.* 36. *nu.* 52. Theſ. *dec.* 126. *num.* 5. Honded. *conſ.* 47. & Gratian. apud Michal. *l. c.* Ceſſat etiam querela, ſi turpis perſona, quæ fuit inſtituta, erat ab inteſtato ſucceſſura, uti filius fratris teſtatoris, quia tunc in alio fratre ceſſat querela. Caſtr. *in L. fratris. C. de inoff. teſt.* Ceſſat etiam, cum Clericus diſpoſuit de ſuis bonis caſtrenſibus, vel quaſi. Michal. *n.* 31. ſicut ceſſat in fratre, qui commiſit unam ex cauſis ingratitudinis, de quibus *in §. ingratitudinem. in auth. de nupt.* licet hæc cauſa non fuerit oppoſita in teſtamento. Item ſi agnovit ſibi relictum in teſtamento, quia tunc dicitur approbaſſe teſtamentum. Peregr. *l. c. art.* 36. *a n.* 52. Michal. *num.* 33.

Querela hæc non competit ſorori excluſæ per ſtatutum, quia ab inteſtato non admittitur ad ſucceſſionem. Socin. jun. *conſ.* 87. *a num.* 1. *lib.* 4. quia jus querelandi teſtamentum tantum competit illis, qui poſſunt ſuccedere ab inteſtato. *L. poſthum. §. ſi quid ex his. ff. de inoff. teſtam.* Michal. *l. c. num.* 36. 31

Sunt autem turpes perſonæ, ob quarum inſtitutionem frater præteritus habet querelam inofficioſi. Infames infamia juris vel per ſententiam. Item infames infamia facti, & turpes perſonæ. Uti meretrices, quæ publice quæſtui ſe exponunt, quales non ſunt, quæ ſemel aut bis ea fragilitate ſuum in corpus peccaverunt. Menoch. *de arbitr. caſ.* 328. *num.* 3. Michal. *l. c. num.* 41. Novar. *de elect. for. part.* 1. *ſect.* 2. *quæſt.* 12. *nu.* 8. Gratian. *diſc. for. cap.* 135. *nu.* 5. niſi fuerint conjugatæ propter adulterium, quod irrogat infamiam. Prætetea turpes perſonæ ſunt, quæ de aliquibus criminibus fuerunt diffamatæ, velut de homicidio, furto, rapina, falſitate, & de omni alio crimine infamiam irrogante. Item ſpurii fratris inſtituentis, quia iſti infamia notantur. *can. ſi gens. diſt.* 56. Afflict. *dec.* 125. *&* 204. Theſ. *dec.* 126. a *num.* 3. Gabr. *conſ.* 30. *lib.* 2. Jaſ. *conſ.* 154. *num.* 5. *lib.* 1. & plures apud Michal. *num.* 52. contra Fachin. *contr. Jur. lib.* 4. *cap.* 93. & Gratianum *diſc. for. cap.* 135. *n.* 35. *lib.* 1. qui tamen videtur magis ad priorem ſententiam inclinare dicens, eſſe approbatam a Rota contra Palæot. niſi ſpurius inſtitutus fuerit legitimatus. DD. mox cit. & Palæot. *de noth. cap.* 55. *a num.* 6. aut niſi ſpurius ex propriis virtutibus eſſet illuſtratus ac condecoratus, aut ſpuria fuiſſet nupta viro nobili, quæ dicitur radiis viri coruſcare; immo ſufficit, quod nupſerit viro legitimo & naturali, quia ratione viri efficitur legitima. DD. apud Michal. *l. c. n.* 55. Secus non ſunt turpes perſonæ filii naturales tantum, qui non ſunt nati de coitu damnato. Gaſp. Theſ. *in addit. ad patrem. dec.* 126. quia licet tales dicantur turpes perſonæ juxta Honded. *conſ.* 47. *num.* 24. Gabr. *conſ.* 30. *n.* 2. *& lib.* 2. & Maſtrill. *dec.* 152. *num.* 4. tamen inſtitui poſſunt. *L. matre. C. de natur. lib.* Et quamvis, ut quis dicatur naturalis, requiratur, quod fuerit natus ex concubina domi retenta maritali affectu, libera & ſoluta, cum qua potuerit contrahi matrimonium. Maſcard. *de prob. concluſ.* 341. Menoch. *de præſ. lib.* 6. *præſ.* 54. *& conſ.* 60. *n.* 3. Surd. *de alim. tit.* 1. *quæſt.* 9. *num.* 10. *& conſ.* 303. *num.* 28. *libr.* 3. Bart. *in L. fin. ff. de his quib. ut indign.* Honded. *conſ.* 68. *libr.* 1. Michal. *de fratr. part.* 3. *cap.* 2. *num.* 56. quæ ſtricte loquendo vera ſunt; tamen cum hodie concubinatus ſit prohibitus, largo modo omnes nati ex ſoluta & ſoluto dicuntur naturales, & poſſunt inſtitui, ac ad ſucceſſionem admitti debent. Rimin. jun. *conſ.* 215. *n.* 76. *lib.* 2. Peregr. *de fideic. art.* 12. *num.* 86. Maſtrill. *dec.* 152. *n.* 18. Boer. *deciſ.* 165. *lib.* 2. Gabr. *conſ.* 29. *lib.* 1. Surd. *conſ.* 355. *num.* 55. *n.* 55. *lib.* 3. & alii apud Mich. *l. c.* 32

Turpes etiam perſonæ ſunt, quæ ſunt viles, ut excoriatores equorum, luſatores, ebrii, rixoſi, diſſoluti, 33

&

& alii malæ conditionis & famæ, & inhoneſtæ vitæ, uti etiam Clericus in continuo adulterio permanens. *cap. teſtimonium, de teſtib. cap. ut Clericum. de vita & honeſt. Cler.* & perſonæ, quæ ob mercedem publica ſpecula exhibent, & quænam ad effectum præmiſſum dicantur turpes perſonæ, relinquitur Judicis arbitrio perpenſa hominum qualitate, Regionis conſuetudine. &c.

Difficultas II.

Sorores a ſtatuto excluſæ exiſtentibus maſculis, quam dotem prætendere poſſint?

34 Concludendum eſt, quod ſi dos fuit a parentibus data aut conſtituta, illa debeant ſorores eſſe contentæ, nec ſupplementum congruæ dotis aut legitimæ petere poſſint. Dec. *conſ.* 26. *num.* 2. Paris. *conſ.* 29. *num.* 88. *lib.* 3. Menoch. *de arbitr. caſ.* 149. *numer.* 5. Brun. *de ſtatut. quod ſtant. maſc. art.* 9. *num.* 33. Alciat. *de præſ. reg.* 1. *præſ.* 2. *num.* 8. Laderch. *conſ.* 126. *num.* 1. Theſ. *qq. for. lib.* 4. *quæſt.* 4. *num.* 11. & 11. Merlin. *de legit. lib.* 3. *tit.* 1. *quæſt.* 12. *num.* 3. Rota *deciſ.* 202. *n.* 2. *part.* 2. *diverſ.* & alii apud Michal. *de fratr. part.* 3. *cap.* 3. *n.* 4. quia non poteſt præſumi, quod pater propriam filiam voluerit fraudare, & quamvis ſtatutum legitimam in totum tollere non poſſit, poteſt tamen illam minuere. Honded. *conſ.* 10. *num.* 14. Merlin. *de legit. lib.* 3. *tit.* 1. *quæſt.* 1. *n.* 15. Et quamvis ſtatutum nihil circa dotem diſponeret, debet tamen filia eſſe contenta dote a patre conſtituta, nec conqueri poteſt, quod ſit minor legitima. Michal. *de fratr. part.* 1. *cap.* 3. *numer.* 8. qui citat Caſtr. *conſ.* 275. *dub.* 7. Socin. ſen. *conſ.* 268. *lib.* 2. Cravet. *conſ.* 11. *numer.* 13. Alciat. *loc. cit. præſ.* 2. *numer.* 2. Honded. *conſ.* 10. *a numer.* 21. Merlin. *l. cit. quæſt.* 12. *numer.* 3. & 8. Menoch. *de arbitr. caſ.* 149. *numer.* 8. quia legitima tantum conſideratur in morte patris. Limit. primo, ſi pater dotem tenuiſſimam conſtituiſſet, ita ut filia enormiſſime fuiſſet læſa, quia ex enormiſſima læſione jam appareret de fraude & dolo patris. Menoch. *loc. cit.* Michal. *loc. cit. numer.* 12. Honded. *loc. cit. numer.* 33. Cephal. *conſ.* 142. *num.* 27. Maſcard. *de prob. concluſ.* 1076. *numer.* 7. Theſ. *deciſ.* 192. Et tunc filia poſſet petere ſupplementum legitimæ, quamvis renunciaſſet ſupplemento. DD. cit. Covar. *var. reſ. lib.* 2. *cap.* 4. *ſub numer.* 5. Gail. *libr.* 2. *obſ.* 147. *numer.* 10. Theſ. *deciſ.* 165. *numer.* 6. quamvis renunciatio fuiſſet jurata, quia ob ſuſpicionem fraudis juramentum non obſtat. DD. cit. Michal. *l. c. num.* 13. & 14. vide *Habilitatio* & *Juramentum*.

35 Dicitur autem læſio eſſe enormiſſima, quando eſt ultra dimidiam rei debitæ in notabili quantitate. Capyc. *deciſ.* 159. *numer.* 2. Laderch. *conſ.* 126. *numer.* 4. Merlin. *loc. cit. dict. quæſt.* 12. *numer.* 16. *verſ. enormiſſima.* Theſ. *loc. cit. numer.* 5. & 6. & conſiderari debent parentum facultates, numerus liberorum, conſuetudo domus & loci in conſtituendis dotibus. Mangil. *de imput. quæſt.* 54. *numer.* 27. Merlin. *loc. cit. numer.* 20. & 25. Michal. *loc. cit. numer.* 15. Non eſt tamen habenda ratio bonorum poſtmodum a patre acquiſitorum, ſed tempus duntaxat conſtitutæ dotis. Dec. *conſ.* 277. Menoch. *dict. caſ.* 149. *numer.* 17. Mant. *de tacit. lib.* 12. *tit.* 21. Petra *de fideic. quæſt.* 15. *num.* 129. ſed contrarium tenet Mangil. *de imput. quæſt.* 9. *n.* 74. ubi multos citat Michal. *l. c. n.* 16. Rota *dec.* 202. *nu.* 20. *part.* 2. *diverſ.*

37 Si vero dos non fuit conſtituta a parentibus, ſed a fratribus, diverſæ ſunt ſententiæ. Prima vult, non poſſe eſſe minorem legitima. *auth. noviſſima. ſub n.* 59. *C. de inoff teſtam.* & ita tenent. Dec. *conſ.* 180. *ſub n.* 5. Tiraquel. Gaſp. Theſ. Afflict. & alii apud Merlin. *de legit. lib.* 3. *tit.* 1. *quæſt.* 13. *n.* 1. & *ſeq.* Secunda defendit, poſſe conſtitui dotem minorem legitima, & in illa taxanda non eſſe attendendam legitimæ quantitatem, ſed ejus congruitatem deſumi debere a Regionis conſuetudine, a perſonarum qualitatibus, a patrimonii valore, ita Mareſcot. *lib.* 2. *var. reſ. cap.* 8. *numer.* 3. Merlin. *de legit. lib.* 3. *tit.* 1. *quæſt.* 13. *a num.* 9. Mant. *de tacit. lib.* 12. *tit.* 21. *n.* 40. Socin. ſen. *conſ.* 288. *nu.* 18. *lib.* 2. Menoch. *de arbitr. caſ.* 149. *nu.* 34. Crav. *conſ.* 236. Honded. *conſ.* 10. *cit.* & multi alii apud Michal. *l. c. n.* 17. & 18. Fuſar. *de ſubſtit. quæſt.* 531. *nu.* 163. Rota poſt tract. Merlini *de legit. dec.* 65. *n.* 8. Præfer-

in opinione illorum, qui volunt, quod mulier excluſa a ſtatuto propter maſculos, cenſeatur etiam excluſa a legitima, ut tenuit Merlin. *l. c. q.* 2.

Sed quæres, an dos a parentibus filiabus relicta, aut 37
a fratribus præſtanda ſtatim debeatur, & peti poſſit a filia ſeu ſorore reſpective poſt mortem patris? Reſpondetur diſtinguendo inter legatum dotis conditionale, modale, & purum. Si eſt conditionale, uti cum fuit dictum *cum nupſerit, vel ſi nupſerit*, non debetur niſi adveniente conditione nuptiarum, ſi vero eſt modale, puta ſi fuit dictum, *ut poſſit nubere*, aut *ad hoc, ut nubat*, ſtatim debetur. Menoch. *de præſ. lib.* 4. *præſ.* 146. *num.* 4. & 5. ſicut ſtatim debetur, quando eſt purum. Michal. *de fratr. part.* 3. *cap.* 4. *n.* 1. 2. & 3. videri etiam poſſunt Covar. *in cap. nos quidem. n.* 11. *verſ. priori.* Bald. novel. *de dote. part.* 6. *privil.* 76. *verſ. ſecundus caſus.* Angel. *conſ.* 392. Si vero fuit in donatione vel legato dictum: *Pro dote*, vel *pro maritanda*, aut *cauſa contrahendi matrimonium*, an ſit tunc donatio conditionalis, diſceptatur, & Bart. & Caſtr. *in L. Titio centum §. Titio genero. n.* 7. *ff. de cond. & demonſt at.* defendunt, quod conditio non reſultat ex dictione *Pro*; ſed ex natura legati vel donationis dotis, cum dos non dicatur niſi ſecuto matrimonio, legatum vel donatio dotis debeat eſſe conditionalis, nimirum ſi ſequatur matrimonium. Menoch. *l. c. a n.* 6. *uſque ad* 20. Rota *deciſ.* 450. *part.* 1. *n.* 2. *recent.* Michal. *l. c. n.* 4. Sed quod ſi legatum fuit factum ab eo, qui dotare tenetur, aliqui volunt eſſe conditionale, aliqui eſſe purum, & ſtatim peti poſſe uſque ad legitimam, eo quod legitima nullum onus recipiat. *L. quoniam novella. C. de inoff. teſtam.* videri poteſt Gabr. *de legit. concl.* 1. *n.* 26. Graſſ. *in §. legitima. q.* 4. quia dos ſubrogatur loco legitimæ, & ejus induit naturam. Socin. ſen. *conſ.* 92. *verſ. ex quibus. lib.* 1. jun. *conſ.* 134. *n.* 14. *lib.* 1. & alii apud Michal. *l. c. n.* 5. Hæc de jure, ubi vero adſunt ſtatuta fœminarum excluſiva, in quibus fœminis dos duntaxat reſervatur, ſi ſtatutum excludit fœminas a legitima, dos non debetur niſi eveniente tempore nuptiarum; ſi vero dos ſubrogatur loco legitimæ, peti ſtatim poteſt ſicut legitima. Dicuntur autem fœminæ excluſæ a legitima, ſi a ſtatuto ſimpliciter excluduntur non facta mentione, ut ſint dotatæ, & hoc ſtatutum facere poteſt. Dec. *conſ.* 505. *n.* 6. Rol. *conſ.* 62. *n.* 50. *lib.* 3. Surd. *conſ.* 31. *n.* 23. & *de alim. tit.* 3. *q.* 1. *n.* 42. quo caſu dos a parentibus vel fratribus hoc caſu data non ſuccedit loco legitimæ. Idem dic, ſi ſtatutum non tantum excludit dotatas, ſed etiam indotatas, mandando dotari; quia tunc dicuntur excluſæ non propter dotem, ſed propter maſculos, & ita dos non ſuccedit loco legitimæ. Menoch. *d. præſ.* 146. *lib.* 4. *n.* 40. quando enim ſtatutum excludit dotatas, excluſio fundatur in ipſa dote, & ita dos ſuccedit loco legitimæ. Sim. de Præt. *de interpret. ult. volunt. lib.* 3. *interpret.* 1. *dub.* 5. *ſolut.* 4. *n.* 13. Rota coram Ludovis. *dec.* 565. *n.* 4. ubi Beltramin. *ad n.* 11. qui plures citat. Seraph. *dec.* 959. *n.* 4. ubi Rota. Surd. *de alim. d. tit.* 3. *q.* 1. *n.* 39. Michal. *de fratr. p.* 3. *cap.* 4. *n.* 14. & quod ſtante ſtatuto fœminarum excluſivo, dos ſuccedat regulariter loco legitimæ, dixit Rota *dec.* 408. *part.* 2. *recent.* & ideo non expectatis nuptiis ſtatim peti poſſit. Cephal. *conſ.* 245. *n.* 31. Menoch. *d. præſ.* 146. *n.* 43. Quando vero ſtatutum excludit fœminas a legitima, & dos loco illius non ſuccedit, dos ſeu legatum conditionale dotis peti non poteſt niſi adveniente tempore nuptiarum, ad quod ſufficit, quod legatum fuerit factum pro dote, quia ſine matrimonio eſſe non poteſt, aut ſolet. Graſſ. *de legitima. quæſt.* 7. *n.* 4. *verſ. quid dicendum.* de Præt. *l. c. n.* 14. Surd. *l. c.*
n. 46. 38

Ita legatum dotis factum a patre, cum filia ingreditur Religionem, non debetur niſi poſt ingreſſum Religionis, & ante ingreſſum non tranſmittitur ad hæredes. Men. *d. præſ.* 146. *n.* 47. *verſ. & procedit.* Mich. *l. c. n.* 19.

Et non tantum dos a parentibus relicta, ſed etiam a 39
maſculis, quorum contemplatione fuit ſoror excluſa; præſtanda, non tranſmittitur ante nuptias. DD. apud Michal. *l. c. num.* 24.

Concluſio vero, quod dos non ſuccedat loco legiti- 40
mæ, quando etiam non dotatæ excluduntur a ſtatuto, & ideo ante nuptias tranſmitti non poſſit, non procedit, quando legatum fuit relictum pro alimentis; quia legatum dotis reſolvitur in purum, quantum ad alimenta,

quæ ſororibus lodotatis debent a fratribus præſtari. Magon. *dec. Lucen.* 28. *num.* 8. quia apud quem remanet commodum hæreditatis, apud illum debet etiam eſſe incommodum præſtandi alimenta. Nana *conſ.* 149. *nu.* 3. Caſtr. *in L. alimenta. in fin. C. de negot. geſt.* & *conſ.* 16. *num.* 2. *lib.* 2. Curt. ſen. *conſ.* 27. *dub. ult.* Surd. *de alim. tit.* 1. *quæſt.* 26. & alii apud Michal. *loc. cit. num.* 25. & 26. Neque procedit concluſio, quando pater filiabus reliquit dotem titulo inſtitutionis; quia ex præſumpta patris mente debetur ſtatim, quamvis pater ex forma ſtatuti dotem titulo inſtitutionis relinquere non teneatur. Menoch. *d. præſ.* 146. & *conſ.* 251. *num.* 4. *lib.* 3. Alex. *conſ.* 131. *lib.* 1. Rota *dec.* 408. *num.* 3. & 4. *part.* 2. *recent.* Sed contrarium eſſe aſſerendum in caſibus, in quibus fœmina eſt excluſa a ſtatuto, docent Cephal. *conſ.* 145. *n.* 23. ubi dicit, quod quando legatum dotis eſt conditionale, debeat etiam eſſe conditionalis inſtitutio dotis, quæ fit a parentibus, ut magis honorent filias, non ut naturam dotis alterent, quia quando non fuit ſubrogata loco legitimæ, cenſetur a patre relicta, uti ab extraneo. Graſſ. *loc. cit. quæſt.* 48. *ſub num.* 10. Minus procedit concluſio, ſi ſtatutum mandat excluſas competenter dotari uſque ad legitimam, vel aliter de legitima ſtatutum mentionem facit, quia tunc dos ſuccedit loco legitimæ. Caſtr. *conſ.* 222. *dub.* 3. *num.* 5. *lib.* 2. quia tunc filia videtur excluſa propter legitimam. Socin. *conſ.* 31. *quæſt.* 3. *n.* 4. *lib.* 1. Brun *de ſtatut. art.* 10. *quæſt.* 2. *num.* 14. Surd. *de alim. tit.* 3. *quæſt.* 1. *num.* 60. Michal. *l. c. num.* 31.

Difficultas III.

An legatum relictum mulieri pro ipſa maritanda poſſit peti, ſi nupſit abſque dote aut illo legato?

41 Negant multi, quia non videtur legatum ſimplex, ſed factum ob certam cauſam, qua ceſſante ceſſat legatum. *L. Lucius.* §. 1. *ff. de leg.* 2. & a cauſa finali regulatur diſpoſitio. Dec. *conſ.* 46. Magon. *dec. Lucen.* 28. *num.* 8. ſed affirmativam tenent alii communius, quia tale legatum dicitur factum potius in cauſam dotis, quam matrimonii, & quamvis poſt contractum matrimonium ceſſet cauſa matrimonii, non tamen ceſſat cauſa dotis. Michal. *de fratrib. part.* 3. *cap.* 5.

42 Ita ſi pater in teſtamento reliquit filiæ mille florenos, & poſtmodum eam nuptui tradidit pro quingentis, filia poteſt petere reſiduum, quia implementum cauſæ legati non reſolvit, nec facit ceſſare legatum. Porcell. *de duob. fratr. part.* 4. *ſub num.* 123. Vaſquez. *de ſucceſſ. lib.* 3. *cap.* 27. *num.* 8. Oldrad. *in L. Lucius. ff. de leg.* 2. Tiraquel. & alii apud Michal. *l. c. nu.* 5. quamvis contraria ſententia videatur communior, quam tenet Dyn. *L. Lucius.* ubi Caſtr. Cuman. & Imola. Campeg. *de dote. part.* 1. *quæſt.* 36.

43 Sed quæres, an dos debeatur filiæ, ſi nupſit ſine patris conſenſu. Affirmativa eſt communis. Alex. *in L.* 1. *num.* 30. & 31. *ff. ſolut. matrim.* Molina *de primogen. Hiſp. lib.* 2. *cap.* 16. Surd. *de alim. tit.* 1. *quæſt.* 6. *n.* 17. Gail. *lib.* 2. *obſ.* 95. *num.* 11. Michal. *loc. cit. num.* 16. Covar. *de ſponſal. part.* 2. *cap.* 3. §. 8. *num.* 7. Menoch. *de præſ. lib.* 4. *præſ.* 189. *num.* 60. & 61. quia de jure Canonico non eſt neceſſarius conſenſus Patris in matrimonio, cum hoc debeat eſſe liberum ab omni coactione. *cap. cum locum. cap. requiſivit. de ſponſal. cap. gemma. de ſponſal.* & *penult. de ſecund. nupt.* ſi enim conſenſus paternus eſſet neceſſarius, matrimonii libertas impediretur. Abb. *conſ.* 12. *n.* 1. 2. & 3. Franc. *in cap.* 1. §. *porro. de deſponſ. impub. in* 6. Bellarm. *de matrim. cap.* 19. *num.* 20. Sana. *de matrim. lib.* 4. *diſp.* 22. *num.* 3. Ceval. *in ſpec. commun. contra commun. lib.* 2. *quæſt.* 604. *num.* 31. Fontanel. *de pact. nupt. clauſ.* 4. *gl.* 2. *n.* 2. Concil. Trid. *ſeſſ.* 24. *cap.* 1. *de reform. matrim.* præſertim ſi filia exceſſit vigeſimum quintum ætatis annum. Menoch. *d. præſ.* 189. *num.* 58. & 59. Michal. *de fratr. part.* 3. *cap.* 5. *num.* 17. ſicut non poteſt pater exhæredare filios, aut alimentis privare. Dummodo filius, aut filia nubant condecenter, nam ſi indigne nuberent, utique poſſent exhæredari, & alimentis privari. gl. *in cap. raptoribus. in verb. excuſat.* & 36. *quæſt.* 1. Anchar. *conſ.* 21. *num.* 6. Alex. *conſ.* 97. *num.* 10. *lib.* 1. Bald. novel. *de dote. part.* 8. *privil.* 16. Lupus *in cap. per veſtras.* §. *quod habet. num.* 1. *de donat. inter vir. & uxor.* Menoch. *l. c. præſ.* 189. *num.* 76. Surd. *l. c. quæſt.* 6. *num.* 5. & 17. Michal. *l. c. n.* 19. niſi tamen filia vigeſimum quintum ætatis annum exceſſiſſet, quia tunc, ſi indigno nupſit, patris negligentiæ tribuitur, & avaritiæ.

Quæres ſecundo, an ſoror excluſa propter exiſtentiam maſculorum a ſtatuto, intelligatur etiam excluſa a bonis exiſtentibus extra territorium ſtatuentium? Reſpondetur negative. Bald. *in L.* 2. *C. quæ ſit longa conſuetudo.* Anchar. *in cap. canonum ſtatuta. de conſtit.* Alex. *conſ.* 16. *num.* 1. *lib.* 2. quia ſtatuta uti conſtitutiones reales extra territorium non extenduntur, & ſunt exorbitantia a jure communi. Jo. And. ad Specul. *tit. de inſtrum. edit.* §. *compendioſe.* Brunus *de ſtatut. quod ſtant. maſculis. art.* 8. *quæſt.* 25. Theſ. *quæſt. for. lib.* 2. *quæſt.* 5. *a num.* 3. Gratian. *diſc. for. cap.* 431. *num.* 27. Rota coram Ludoviſ. *dec.* 255. ubi Beltramin. & coram Burratto *dec.* 188. apud Merlin. *de legit. lib.* 3. *tit.* 1. *quæſt.* 18. *num.* 20. Mateſcot. *lib.* 1. *var. reſ. cap.* 9. *num.* 9. Theſ. *dec.* 106. Mangil. *de imput. quæſt.* 73. *num.* 1. & 9. Carpan. *ad ſtatut. Mediol. cap.* 295. *num.* 88. *lib.* 1. & plures alii apud Michal. *de fratr. par.* 3. *cap.* 7. *nu.* 6. *verſ. ſit igitur.* ſive tale ſtatutum loquatur in rem, ſive in perſonam. Ludoviſ. *d. dec.* 255. Idem dic, ſi bona ſunt intra territorium ſtatuentium, perſonæ autem ſunt foreoſes. DD. cit. 44

Quæres tertio, an fœminæ excluſæ propter maſculos comprehendant etiam Moniales? Reſpondetur, quod ſi fuit factum tale ſtatutum ante ingreſſum Religionis, comprehendere etiam Moniales, ſecus ſi poſt. Lap. *alleg.* 110. Panorm. *in cap. Cleric. de foro competent.* Brun. *de ſtatut. excluſ. fœm. ob maſcul. art.* 6. *quæſt.* 2. Burſat. *conſ.* 93. *num.* 2. *lib.* 1. Socin. Jun. *conſ.* 25. *num.* 33. *lib.* 3. Mangil. *de imput. quæſt.* 58. & alii apud Merlin. *de legit. lib.* 3. *tit.* 1. *quæſt.* 11. *num.* 5. Michal. *de fratrib. part.* 3. *cap.* 8. 45

Tale ſtatutum prodeſt etiam Clerico, Ita ut Clerico exiſtente, fœminæ intelligantur excluſæ, dummodo Clericus ſit capax ſucceſſionis. Brun. *l. c.* Lapus *alleg.* 101. Nana *de ſtatut. quæſt.* 5. *princ.* 16. *quæſt.* 46

Et an fœmina propter maſculos excluſa ſemper maneat excluſa, vide Michal. *de fratrib. part.* 3. *cap.* 10. Mangil. *de imput. quæſt.* 61. *nu.* 33. & *quæſt.* 69. *per tot.* Merlin. *de legit. lib.* 3. *tit.* 1. *quæſt.* 3. Theſ. *dec.* 63. *num.* 5. Graſſ. *in* §. *ſucceſſio. quæſt.* 3. *num.* 7. Gabr. *de ſtatut. concluſ.* 4. *nu.* 1. Brunus *de ſtatut. quod ſtant. maſc. art.* 10. *quæſt.* 5. *num.* 63. affirmantes, ita ut nec ipſa nec illius hæredes ad hæreditatem aſpirare poſſint. *ex L. in quibus. C. de ſecund. nupt.* & quia hæreditas adita dicitur hæreditas adeuntis. *L. ſed ſi plures.* §. *filio. ff. de vulgar. & pupill.* niſi fuerit excluſa temporaliter, donec maſculi ſupervixerint, quia tunc mortuis maſculis reintegratur ad portionem, a qua fuit excluſa. DD. cit. Oſaſc. *dec. Pedem.* 23. *n.* 51. Socin. Jun. *conſ.* 76. *n.* 10. *lib.* 1. Surd. *conſ.* 384. *n.* 3. & *dec.* 95. *n.* 29. Burſat. *conſ.* 80. *n.* 10. & diximus in praxi *filiorum*. 47

Sed valentne ejuſmodi ſtatuta excluſiva fœminarum propter maſculos? Affirmativa ſententia eſt communis. Gabr. *de ſtatut. concluſ.* 6. Viv. *com. opin. lib.* 1. *in verb. ſtatutum. n.* 13. Brunus *de ſtatut. art.* 1. Graſſ. *in* §. *ſucceſſio. quæſt.* 3. Merlin. *de legit. lib.* 3. *tit.* 1. *quæſt.* 2. *n.* 1. Michal. *de fratr. part.* 3. *cap.* 11. etiam quoad fœminas, quibus debetur legitima, ſi dotentur, & interim alantur. Menoch. *de arb. caſ.* 149. Michal. *loc. cit.* & *cap.* 3. & quamvis pater filiæ nihil reliquerit loco legitimæ. Immo poteſt privare fœminas, etiam ex teſtamento. Brun. *d. art.* 1. *n.* 33. dummodo id exprimat, alias cenſetur privare ſucceſſione tantum ab inteſtato. Nana *de ſtatut. quæſt.* 4. *princ. quæſt.* 12. plura vide in praxi *Statutorum*, & Michal. *l. c. cap.* 11. 48

Quæres quarto, an frater uterinus excludat ſororem uterinam ſtante ſtatuto, quod extantibus maſculis fœminæ non ſuccedant? Affirmat Honded. *conſ.* 1. *lib.* 2. præcipue ſi agatur de bonis matris, ſororis, aut fratris uterini, cum quo Gabr. *conſ.* 15. *a n.* 35. *lib.* 1. Brun. *de ſtatut. quod ſtant. maſc. art.* 12. *n.* 251. Eo quod ejuſmodi ſtatutum non videatur ſolum reſpicere favorem agnationis, ſed etiam favorem virilis ſexus, quæ ratio militat etiam in fratribus uterinis; ſed contraria, ſcilicet negativa eſt communiſſima, eo quod ejuſmodi ſtatutum reſpiciat duntaxat favorem agnationis, qui in fratribus uterinis omnino ceſſat, quia uterinus frater non 49

eſt

eſt agnatus ſorori uterinæ, ita Bald. *conſ.* 30. *lib.* 1. Brunus *l. c. num.* 252. Socin, ſen. *conſ.* 84. *num.* 2. *lib.* 1. Natta *de ſtatut. quæſt.* 3. *princ. num.* 62. Gabr. *de ſtatut. concluſ.* 7. *num.* 78. Rota *dec.* 461. *num.* 6. *part.* 2. *recent.* Michalor, *de fratr. part.* 3. *cap.* 9. *num.* 4.

Difficultas IV.

De renuntiatione facta a filiabus de bonis paternis & maternis, & de pactis ſuper hæreditate viventis.

50 Qui ſorores, quamvis de Jure communi una cum fratribus ſuccedant, dum nubunt, aut Religionem ingrediuntur, & dotes recipiunt, renuntiare ſolent bonis paternis, & maternis, & paciſci ſuper hæreditate viventis, videndum eſt de valore ejuſmodi pactorum, & renuntiationum. Ideo

51 Dicendum primo, ſi hæreditas fuit amiſſa, vel ſpes ſuccedendi propter proprium delictum, fieri poteſt de conſervanda ſibi ſucceſſione non ſecus, ac ſi fuit facta donatio, quæ propter ingratitudinem donatarii veniret revocanda, donatarius poſſet convenire & paciſci cum donante, ut non obſtante ingratitudine jam commiſſa, donationem conſequi deberet, juxta *L. fin. C. de revoc. donat.* niſi delictum redderet delinquentem ipſo jure incapacem. Si vero delictum non fuit commiſſum, & rigor juris diſponit, ut ob illud delictum hæreditas amittatur, ſi contra juris diſpoſitionem teſtamento provideri poteſt, ita, ut delinquens inſtitui poſſit, poteſt etiam fieri pactum de conſervanda ſibi ſucceſſione, ſi vero teſtamento non poteſt provideri, etiam pactum non fieri non poteſt. *cap.* 1. *de ſucceſſ. feud.* Bart. *in L. fin. C. de pact.* Dec. *conſ.* 192. Michal. *l.c. cap.* 12.

52 Dicendum ſecundo, pactum de ſuccedendo non valere, quia eſt contra bonos mores, & aufert liberam teſtandi facultatem. *L. ſtipulatio hoc modo concepta. ff. de V. O.* Michal. *l.c. num.* 4.

53 Dicendum tertio, pactum ſuper hæreditate viventis, uti de dividenda hæreditate alicujus tertii fieri non poſſe. *L. fin. C. de pact.* & concluſio non tantum procedit in extraneis, ſed etiam in filiis. Graſſ. *in* §. *ſucceſſio, quæſt.* 9. *num.* 5. Immo paciſcens ſuper hæreditate viventis privatur illius ſucceſſione. *L. quidam.* §. *fin. ff. de donat.* quamvis paciſcens eſſet minor, & pœna eſſet Judici arbitraria, Menoch. *de arbitr. caſ.* 329. *num.* 14. videri poteſt Oddo *de reſtit. in integr.* 2. *part. quæſt.* 80. *art.* 9. Niſi tamen pactum fuerit factum conſentiente Domino hæreditatis, *d. L. fin. C. de pact.* aut in pacto fuerit reſervatus conſenſus Domini cum clauſula *nec aliter, nec alio modo.* Neque refert, quod hoc pactum videatur continere delictum, cui ille, de cujus præjudicio agitur, conſentire non poteſt, quia hoc non eſt delictum ſimpliciter veluti homicidium, cui nemo conſentire poteſt, ſed ſecundum quid, quia non eſt delictum de ſui natura, niſi propter concurſum aut defectum alicujus qualitatis extrinſecæ, aut niſi pactum fuerit factum cum eo, de cujus hæreditate agitur. Alex. *conſ.* 113. *num.* 16. *lib.* 6. Dec. *conſ.* 31. *num.* 4. præſertim ſi fuit juratum. Bald. *in cap. morib. de feud. fuerit contr.* Dec. *conſ.* 665. *num.* 16. Michal. *l. c. num* 16. aut niſi pactum fuerit de certis bonis, vel rebus certis, & non de tota hæreditate, vel quota hæreditatis. Dec. *conſ.* 613. *num.* 2. *verſ. ſecus videtur.* Theſ. *dec.* 225. *num.* 11. Honded. *conſ.* 40. *num.* 32. *lib.* 1. Menoch. *conſ.* 904. *num.* 29. Michal. *l. c. num.* 18. aut niſi pactum fuerit factum in contractu matrimonii, cujus favore ſuſtinetur. Crav. *conſ.* 256. *num.* 1. Menoch. *conſ.* 1. *num.* 162. *lib.* 1. Natta *conſ.* 609. *num.* 3. dummodo non fuerit factum per modum ultimæ voluntatis, quia tunc auferret liberam teſtandi facultatem, quod reprobatur in jure, quamvis accederet juramentum, quia favorabilior eſt facultas teſtandi, quam matrimonium. *L. pactum quod dotali. C. de pact.*

54 Dicendum quarto, pactum de non ſuccedendo non valere. *L. pactum. C. de collat.* niſi paciſcens jam habuiſſet ſuam legitimam, aut ſuam dotem, quæ ſuccedit loco legitimæ. Michal. *de fratr. part.* 3. *cap.* 12. *n.* 23. & 24. aut niſi pactum de non ſuccedendo fuerit juratum juxta *cap. quamvis. de pact. in* 6. Et quamvis adeſſet ſtatutum, quod mulieres non poſſint contrahere ſine conſenſu ſuorum Conſanguineorum aut propinquorum, aut certis ſolemnitatibus, aut renuntiare juri futuro, tamen ſtatutum non poteſt extendi ad contractum celebratum cum patre propter præſumptam naturalem affectionem. Gabr. *de ſtatut. concluſ.* 2. Rota coram Ludoviſ. *dec.* 334. *num.* 3. Caputq. *dec.* 205. *n.* 8. *part.* 3. Creſcent. *dec.* 1. *de donat.* Merlin. *de legit. tit.* 2. *lib.* 3. *quæſt.* 27. & Michal. *l. c. num.* 26. niſi mulier tranſierit ad ſecunda vota, quia tunc præſumitur mutata affectio, & dummodo renuntiatio reſpiciat favorem patris, aut ageretur de alienatione, & pro judicio filii, & non tantum de liberatione. Merlin. *loc. cit. num.* 4. Beltramin. ad Ludoviſ. *l. c. n.* 10. Cenc. *de cenſib. part.* 1. *cap.* 2. *quæſt.* 1. *num.* 12. *verſ. quæ multo.* apud quem Rota *dec.* 18. *num.* 7.

55 Porro talis renuntiatio nocet etiam filiis renuntiantis. Bald. *in L. pactum. C. de collat.* ſi Avus decadat vivente filia, quæ renuntiavit, ſi vero filia, quæ renuntiavit, prius moriatur, ejus renuntiatio non nocet filiis; quia intelligeretur facta caſu quo ad ipſam pertineret ſucceſſio, ſed quando prius decedit mater, nepotes veniunt ad ſucceſſionem avi ex propriis perſonis, & jure proprio. Menoch. *conſ.* 211. *num.* 88. Surd. *conſ.* 332. *num.* 3. quamvis mater renuntiaſſet cum juramento. Immo licet mater dixiſſet, ſe nolle, quod filii ſuccedant; quia adhuc non eſſent excluſi. Socin. *conſ.* 183. *lib.* 2. Rol. *conſ.* 11. *n.* 4. Tiraquel. *de primogen. quæſt.* 140. *num.* 119. Graſſ. *in* §. *legitima quæſt.* 4. *num.* 4. Menoch. & Surd. *ll. cc.* Michal. *l. c. num.* 31. & *ſeq.* quamvis filii eſſent hæredes matris, ſed cum beneficio legis & inventarii. Limit. concluſio 1. ſi filia, quæ renuntiavit, fuit inſtituta; tunc enim veniret ad ſucceſſionem ex nova cauſa. *cap.* 2. *de renunt.* Michal. *l. c. num.* 46. & *ſeq.* Limit. ſecundo, ſi cum juramento fecit pactum de non ſuccedendo in caſu ingreſſus in Religionem, ſed communis eſt ſententia, quod renuntiatio non obſit Monaſterio, quia cum ſit collata in tempus deferendæ hæreditatis, & hæreditas non deferatur Renuntianti, ſed Monaſterio, illi præjudicare non poteſt. Jo. And. *in cap. præſentia. de prob.* vide Michal. *l.c. num.* 52. & in praxi *Renuntiationis.* Limit. tertio, ſi filia renuntiavit favore maſculorum, & maſculi, quorum contemplatione fuit renuntiatum, fuerunt præmortui vivo patre, quia renuntiatio debet intelligi rebus ſic ſtantibus. Merlin. *de legit. lib.* 3. *tit.* 1. *quæſt.* 5. *num.* 1. quamvis maſculorum non fuerit facta mentio; quia adhuc contemplatione illorum præſumitur facta. Michal. *l. c. nu.* 74. & *ſeq.* Limit. quarto, ſi filia renuntiavit nulla recepta dote, quia tunc renuntiatio non valet. DD. apud Michal. *l. c. n.* 87. Sicut etiam non valet ſtante enormiſſima læſione. Dec. *conſ.* 180. & 610. Afflict. *dec.* 322. *n.* 11. Pariſ. *conſ.* 26. *a n.* 72. *ad* 77. Honded. *conſ.* 9. *n.* 20. *lib.* 1. Quæ læſio conſideratur reſpectu dotis incompetentis, ita ut dotis, & non bonorum, quibus fuit renuntiatum, conſideratio haberi debeat. Dec. *conſ.* 616. Paris. *l. c.* Michal. *l c. num.* 90.

56 Sed hoc caſu, an filia in dote læſa poſſit petere ſupplementum, ſi fuit ingreſſa Monaſterium, vide Michal. negantem, ex eo quod cum nihil proprii habere poſſit, non poteſt in illa conſiderari læſio quacumque dotis parvitate non obſtante. Dec. *conſ.* 31. *num.* 5. dummodo Monaſterio detur dos dari ſolita. Rota *dec.* 60. *ſelect.* per Farin. *part.* 2.

Difficultas V.

Quomodo, & quo ordine ſuccedant Fratres?

Fratres alii ſunt utrinque conjuncti, quales ſunt, qui veniunt ex eodem patre, & eadem matre. Alii ſunt germani, ſeu conſanguinei, qui ſunt ex eodem patre, ſed ex diverſis matribus. Alii ſunt uterini, qui ſunt ex eadem matre, & ex diverſo patre, & filii duorum fratrum dicuntur patrueles, uti filii duarum ſororum conſobrini. Tres ſunt pariter ordines ſucceſſionis: primus deſcendentium, ſecundus aſcendentium, tertius collateralium. Deſcendentes, ſi extant, excludunt omnes aſcendentes, & collaterales. His deficientibus ſuccedunt aſcendentes; qui tamen ſi extant fratres defuncti, ſuccedunt cum illis, ſive ſit pater, ſive mater; &

non

non tantum pater ſeu mater admittitur cum fratribus defuncti, ſed etiam avus, vel avia, cum quibus pariter fratres defuncti admittuntur, de quibus plura vide in §. *Succeſſionis*. Et non tantum fratres defuncti ſuccedunt una cum patre & matre, ſed etiam fratrum filii. Graſſ. *in §. ſucceſſio. quæſt.* 23. *a num.* 2. & quando ſuccedunt fratres defuncti, omnes ſuccedunt in capita una cum patre. Graſſ. *l. c.* Michal. *de fratr. part.* 3. *cap.* 14. Poſt fratres vero, & eorum filios alii ab iiſdem deſcendentes non ſuccedunt cum aſcendentibus. *Auth. poſt fratres. C. de legit. heredib.*

58 Sed dubitatur, an fratres non utrinque conjuncti ſuccedant cum parentibus, ſive ſint conſanguinei, ſive uterini? Reſpondetur, ſi concurrat frater ex latere tantum patris ad ſucceſſionem fratris una cum ipſius matre, mater præfertur excluſo illo fratre, qui matri defuncti nihil attinet. Corn. *conſ.* 242. *lib.* 2. Boer. *dec.* 185. *num.* 2. *verſ. & hoc verum*. Idem dic, ſi concurrit frater ex latere tantum matris conjunctus una cum patre, qui eſſet præferendus excluſo fratre ex latere tantum matris conjuncto. Caſtr. *in auth. defuncto. C. de ſuis & legit.* Nicol. de Ubald. *de ſucceſſ. ab inteſt. part.* 2. *princ. quæſt.* 4. Alex. *conſ.* 5. *num.* 3. *lib.* 6. Boer. *loc. cit.* Michal. *loc. cit. n.* 9.

59 Præterea frater conjunctus ex uno latere in bonis ex illo latere provenientibus præfertur fratri ex altero latere conjuncto, uti conjunctus ex latere matris in bonis maternis præfertur fratri ex latere patris tantum conjuncto. Et conjunctus ex latere patris in bonis paternis præfertur fratri ex latere matris tantum conjuncto. Corn. *conſ.* 94. *num.* 4. *verſ. pro quo facit. lib.* 1. Michal. *loc. cit. num.* 11. Boer. *dec.* 185. *num.* 3. Rom. *conſ.* 6. quæ differentia conſideratur non tantum in patre, & matre, ſed etiam in avo & avia.

60 Fratres utrinque conjuncti, & eorum filii tanquam repræſentantes parentes ſuos excludunt in ſucceſſione fratres ab uno tantum latere conjunctos in omnibus bonis undecumque quæſitis. Auth. *itaque. C. commun. de ſucceſſ.* Pariſ. *conſ.* 84. *num.* 2. Alex. *conſ.* 5. *lib.* 6. *num.* 3. Socin. jun. *conſ.* 94. *num.* 14. Graſſ. *in §. ſucceſſio. quæſt.* 31. *num.* 1. quod procedit tam in uterino, quam conſanguineo, qui remanent excluſi ab utrioque conjuncto. Decian. *conſ.* 16. *num.* 19. *lib.* 1. Surd. *conſ.* 415. *num.* 3. *lib.* 3. Honded. *conſ.* 31. *lib.* 1. Michal. *loc. cit. num.* 13. qui citat alios viginti Doctores; licet ſtatutum excludat mulieres vel lineam maternam exiſtentibus agnatis, contra multos alios contrarium ſentientes ex eo motivo, quia utrinque conjuncti ideo excludunt, quia cum de jure communi ſuccedant agnati ſicut cognati, utrinque conjuncti habent duo vincula agnationis & cognationis, conſanguineus vero unicum habet vinculum nempe agnationis, & duo vincula magis ligant, quam unum. Hæc autem ratio ceſſat, quando ſtatutum excludit cognatos, aut lineam maternam ſtantibus agnatis, quia tunc ſublata per ſtatutum cognatione, remanent pares in vinculis ſucceſſionem tribuentibus & ideo æqualiter debent ſuccedere. Reſpondent tamen DD. prioris ſententiæ, cognationem excludi a ſtatuto, quando ſtat per ſe ſola & ſeparata ab agnatione, non vero, quando eſt unita cum agnatione. Videatur Michal. *loc. cit. n.* 16. *& ſeq.*

61 Limita primo in feudis, in quibus utrinque conjunctus non excludit conſanguineum tantum. *cap.* 1. *de ſucceſſ. feud.* Bald. *conſ.* 104. *lib.* 2. Curt. *de feud. part.* 3. *ult. membr. verſ. ſexto quæro*. quia in feudis cognatio non conſideratur, & ita utrinque conjunctus non poteſt dici habere duo vincula. Graſſ. *in §. ſucceſſio. quæſt.* 31. *num.* 3. Dec. *conſ.* 444. *num.* 5. Surd. *conſ.* 31. *nu.* 33. *& dec.* 239. *num.* 8. Idem dic in emphyteuſi Eccleſiaſtica conceſſa ſolum pro agnatis, Curt. jun. *conſ.* 78. Tiraquel. *de retract. lignag.* loquens de feud. apud Michal. *de fratr. part.* 3. *cap.* 14. *num.* 19. *gl.* 10. Rimin. jun. *conſ.* 401. *num.* 5. Menoch. *conſ.* 187. Limita ſecundo, ſi fratres ſuccedunt ex fideicommiſſo paterno; quia tunc dicuntur ſuccedere patri, & ideo non conſideratur duplicitas vinculorum. Peregr. *de fideicom. art.* 20. *num.* 12. Menoch. *de præſ. lib.* 4. *præſ.* 75. *num.* 18. Mant. *de conject. lib.* 8. *tit.* 7. *num.* 3. Trentacinq. *de ſubſtit. part.* 5. *cap.* 9. *num.* 3. Fuſar. *de ſubſtit. quæſt.* 79. *num.* 22. Michal. *loc. cit. num.* 20. qui alias facit limitationes.

Difficultas VI.

An, & quando filii parentes repræſentare dicantur?

62 Quando agitur de ſucceſſione inter Deſcendentes, repræſentatio datur uſque ad pronepotes. Graſſ. *in §. ſucceſſio. quæſt.* 2. *a num.* 6. etiam in ſucceſſione ſtatutaria ac bonorum feudalium. Pariſ. *conſ.* 10. *lib.* 1. Rol. *conſ.* 68. *num.* 29. *lib.* 1. Gabr. *de ſucceſſ. ab inteſt. concluſ.* 1. *num.* 18. Si vero agitur de ſucceſſione inter ipſos collaterales, & nepotes concurrunt cum patruo, repræſentative ſuccedunt in ſtirpes, quamvis agatur de primogenitura, in qua nepotes excluſo patruo ſuccedunt juxta communiorem apud Graſſ. *loc. cit. num.* 10. Rotam *dec.* 439. *&* 440. *part.* 4. *in noviſſ. & dec.* 417. *inter impreſſas apud* Farin. *part.* 1. *num.* 1. Michal. *de fratr. part.* 3. *cap.* 15. *num.* 6. ſi vero nepotes concurrant inter ſe tantum ſine patruo, non datur inter ipſos repræſentatio, ut tenuit Azo. *in §. ſin autem. Auth. de hæred. ab inteſt.* pro qua ſententia ſtant 43. DD. quos recenſet Theſ. *dec.* 162. *num.* 2. Tiraquel. *de utroque retract.* §. 11. *gl.* 12. *num.* 4. quibus accedit Roſcl. *de ſucceſſ. ab inteſt. n.* 111. Moron. *de feud. tit.* 6. *num.* 35. Molin. *de primogen. lib.* 3. *cap.* 7. *& alii*. Quod autem detur inter illos repræſentatio, tenet gl. *in §. ſi vero in ead. auth.* pro qua a Theſ. *loc. cit.* referuntur 53. DD. & ultra hos huic ſententiæ accedunt Clarus *in §. feudum. quæſt.* 75. Covar. *de ſucceſſ. ab inteſt. concluſ.* 8. *num.* 8. Jo. And. ad Specul. *de ſucceſſ. ab inteſt.* §. 1. *verſ. ſed an alii & alii*. Menoch. *conſ.* 124. *num.* 89. *lib.* 2. Peregrin. *de fideic. art.* 30. *num.* 25. & certe poſterior ſententia eſt longe communior, & probabilior, ut teſtatur Michal. *loc. cit. num.* 8. *&* 9. Quamvis in praxi tribunalia ſequantur priorem, & juxta illam judicent, uti Rota *dec.* 391. *&* 392. *part.* 4. *diverſ. & dec.* 27. *part.* 1. *recent. & dec.* 24. *num.* 1. poſt Merlin. *de legit.* & aliæ, quæ teſtantur ſententiam Azonis clarioribus auctoritatibus, & rationibus eſſe fulcitam. Michal. *loc. cit. num.* 15. quæ negativa Azonis ſententia ſine diſputatione procedit ultra nepotes inter collaterales.

63 Porro extra controverſiam eſt, quod repræſentatio non detur ex teſtamento, vel cum ſucceditur ex teſtamento. Bald. *in L. cum ita.* §. *in fideicommiſſo. ff. de leg.* 2. Dec. *conſ.* 1. *&* 408. Differentia eſt, quia in ſucceſſione ab inteſtato conſideratur juris diſpoſitio, ex qua filius intrat in locum patris, ſed in ſucceſſione ex teſtamento conſideratur affectio Teſtatoris, quæ magis eſt erga filios, quam nepotes. Graſſ. *in §. fideicom. quæſt.* 11. niſi conſtaret Teſtatorem voluiſſe filium obtinere locum patris. Graſſ. *loc. cit. n.* 7. Menoch. *conſ.* 124. *nu.* 64. Gabr. *de fideicom. concluſ.* 3. *nu.* 20. Menoch. *de præſ. lib.* 4. *præſ.* 95. *num.* 35. Honded. *conſ.* 63. *num.* 4. plura videri poſſunt apud Mareſcot. *lib.* 2. *var. reſ. cap.* 80. *num.* 4. Michal. *loc. cit. num.* 18.

64 Inter Aſcendentes vero nulla datur repræſentatio, quia inter aſcendentes ſemper proximior admittitur, ut ſi concurrat mater cum avo paterno, aut pater cum avo materno, mater & pater avum excludant. *Auth. defuncto. C. ad S. C. Trebell.* & alii apud Michal. *loc. cit. n.* 19.

65 Quæres. Fratris appellatione quinam veniunt? Dicendum, fratrum appellatione venire etiam ſorores. *L. Lucius.* §. *quæſitum. ff. de leg.* 3. Bart. *in L. fin. ff. ad Trebell.* Pariſ. *conſ.* 22. *num.* 2. *lib.* 3. Dec. *conſ.* 15. *num.* 5. Alex. *conſ.* 85. *num.* 7. *lib.* 4. Michal. *de fratr. part.* 3. *cap.* 16. *num.* 1. quia regulariter maſculinum complectitur fœmininum. Mant. *de tacit. lib.* 13. *tit.* 21. *num.* 11. Menoch. *conſ.* 435. *a num.* 4. Gratian. *diſc. for. cap.* 449. *num.* 4. *lib.* 3. Rota coram Ludoviſ. *dec.* 514. *num.* 3. Michal. *loc. cit. num.* 4. Ampl. quod etiam in ſtatutis fratrum nomine veniunt ſorores. Menoch. *conſ.* 1146. *num.* 5. *lib.* 12. Carpan. *ad ſtatut. Mediol. cap.* 288. *num.* 4. Surd. *conſ.* 100. *num.* 2. *lib.* 1. quod tamen non procedit in ſtatutis excludentibus fœminas ob maſculos. Plures in hac materia ampliationes & limitationes vide apud Michal. *loc. cit, per totum.* Gabr. *de V. S. concluſ.* 6. Diana *part.* 8. *tract.* 5. *reſ.* 5. Fachin. *lib.* 8. *controv. Jur. cap.* 97. *verſ. ſed hæc eſt natura hujus.* quamvis nonnulli apud Fuſar. *de ſubſtit. quæſt.* 349. contrarium tenuerint.

Dif-

d, *queſt.* 15, *num.* 10. Michalor. *loc. cit. num.* 29. Denique non tenetur frater alere fratrem pauperem, ſi & ipſe pauper ſit. Decian. *conſ.* 111. *num.* 21. *lib.* 3. Ita nec alimenta præterita a fratre debentur fratri etiam pauperi. Theſ. *dec.* 211. *num.* 19. Michalor. *de fratr. part.* 3. *cap.* 33. *num.* 31. niſi poſt interpellationem pro ſe alendo fuiſſet coactus contrahere aliquod debitum. Theſ. *loc. cit.*

69 In nullo etiam caſu præſtita a fratre fratri alimenta repeti poſſunt, licet illa fuerint præſtita ſine ulla obligatione, quia donata præſumuntur. *L. Neſennius. ff. de negot. geſt.* Surd. *de alim. tit.* 6. *queſt.* 12. *a num.* 1. Maſcard. *de prob. concluſ.* 186. *num.* 7. Carpan. *ad ſtatut. Mediol. part.* 2. *cap.* 483. *num.* 121. Rimin. jun. *conſ.* 366. *nnm.* 3. *lib.* 4. Michal. *loc. cit. num.* 33. Niſi frater fecerit aliquam impenſam in redimendo fratre ab hoſtibus Bald. *in L. liber captus. num.* 4. *C. de capt. & poſtlim. rever.* Vel niſi eſſet adminiſtrator, quia tunc adminiſtratorio nomine videtur aluiſſe, quæ præſumptio aliam pietatis excludit.

70 Quæres primo, an frater teneatur dotare ſororem? Concluſio eſt affirmativa. Lup. *in L. per veſtras. §. fin. n.* 3. *ff. de donat. inter vir. & uxor.* Pinell. *in L.* 1. *C. de bon. mat. num.* 10. Natta *conſ.* 401. *num.* 4. Boer. *dec.* 129. Afflict. *dec.* 37. *num.* 3. Graſſ. *de dote. queſt.* 5. Honded. *conſ.* 93. *num.* 28. *lib.* 1. Gratian. *diſc. for. cap.* 65. *num.* 2. Petra *de fideic. queſt.* 8. *num.* 412. Surd. *de alim. tit.* 1. *queſt.* 25. *num.* 9. Menoch. *de præſ. lib.* 4. *præſ.* 189. *num.* 41. & alii apud Michal. *de fratr. part.* 3. *cap.* 33. quæ concluſio procedit in ſorore utrinque conjuncta, aut ex eodem patre nata, non vero in uterina, quam frater dotare non tenetur. *L. cum plures. §. cum Tutor. ff. de adminiſtr. Tut.* Gul. Benedict. *in cap. Raynutius. num.* 60. *de teſtam.* Bald. *de dote. part.* 6. *privil.* 16. & alii apud Michal. *loc. cit. num.* 2. contra Bart. *in auth. res quæ. C. com. de leg.* Tiraquel. *de jure primogen. queſt.* 62. Surd. *d. queſt.* 25. *n.* 19. Bald. novel. *loc. cit. part.* 6. *privil.* 6. *de dote.* Menoch. *d. præſ.* 189. *n.* 43.

71 Porro non tantum fratres Laici, ſed etiam Clerici poſſunt cogi ad dotandum ſorores de fructibus Beneficiorum. Surd. *loc. cit.* Gratian. *diſc. for. cap.* 65. *num.* 14. Michal. *loc. cit. num.* 3. quamvis de bonis paternis nihil haberent, ſi tamen ſorores ſunt inopes, & ipſi divites, imo tenentur etiam ad jocalia, veſtes &c. Theſ. *dec.* 192. præſertim ſi á ſtatuto ob maſculos fuerunt excluſæ, & adeo ſunt obligati, ut non poſſint ſtipulari ſibi dotem reſtitui, niſi ex ſua liberalitate, cum non tenentur, dotaret. Ripa *in L.* 1. *num.* 84. *ff. ſol. matrim.* Surd. *conſ.* 131. *num.* 30. *lib.* 1. Surd. *de alim. d. queſt.* 25. Et pro dotanda ſorore poſſunt capere bona fideicommiſſo ſubjecta. Gail. *lib.* 2. *obſ.* 137. *num.* 17. Graſſ. *in §. fideicommiſſum. queſt.* 37. Petra *de fideic. queſt.* 8. *num.* 330. Gabriel. *conſ.* 119. *num.* 4. & 13. Menoch. *conſ.* 88. *num.* 48. Theſ. *dec.* 192. *num.* 3. Magon. *dec. Flor.* 50. *num.* 23. Peregr. *de fideic. art.* 42. Menoch. *de præſ. lib.* 4 *præſ.* 189. *num.* 38. Fuſar. *de ſubſtit. queſt.* 531. *num.* 1. & plures apud Michal. *loc. cit. num.* 9. non obſtante prohibitione alienationis, ſi tamen non adſunt bona libera. Cephal. *conſ.* 668. *num.* 20. Michal. *loc. cit. num.* 15.

72 Hæc autem obligatio in fratribus ceſſat, ſi ſorores habent, unde ſe dotent, aut fuerint ab alio dotatæ; Menoch. *l. c. præſ.* 189. Honded. *conſ.* 18. *num.* 32. *lib.* 1. Michal. *l. c. n.* 19. Item ſi dotem amiſerunt ſua culpa; ſi vero ſine ſua culpa, tunc eodem matrimonio durante alia dos illis non debetur, illo vero ſoluto, ut aliud matrimonium inire poſſint, debetur a fratribus alia dos. Brun. *de ſtatut. quod extan. maſcul. art.* 6. *num.* 255. Gratian. *diſc. for. cap.* 65. *numer.* 15. quæ ſunt certa in patre, aut in fratre dotante ex bonis paternis. Surd. *de alim. tit.* 1. *queſt.* 10. *numer.* 21. Menoch. *de arb. caſ.* 182. *numer.* 57. ſecus vero in fratre dotante de ſuo proprio juxta Gratian. *diſc. for. d. cap.* 65. ſed quod etiam in hoc ſecundo caſu teneatur dotare, eſt communis. Gratian. *l. c.* Campeggius *de dote. part.* 1. *queſt.* 26. Gratian. *diſc. for. cap.* 466. Mangil. *de evict. cap.* 74. *num.* 11. Peregr. *de fideic. art.* 42. *n.* 11. Michal. *l. c. n.* 20.

73 Quando vero fratres tenentur dotare ſorores in ſubſidium, non eſt dos rigoroſè taxanda, ſed tantummodo juxta meram neceſſitatem. Idem *l. c.*

74 Si vero frater dotavit ſororem divitem, præſumitur donaſ-

donaſſe, quia hoc caſu frater habetur pro extraneo, quia ſororem divitem dotare non tenetur. Michal *l.c. cap.* 34. *num.* 2. & extraneus dotando cenſetur donare. *L. unica. §. accedit. C. de rei uxor. act. L. ult. C. de jure dot.* Socin. ſen. *conſ.* 100. *col.* 3. *libr.* 3. jun. *conſ.* 79. *num.* 74. *lib.* 3. Maſcard. *de prob. concluſ.* 572. niſi fuerit ſtipulatus ſibi reſtitui. Menoch. *de præſ. lib.* 3. *præſ.* 16. *num.* 3. alias limitationes vide apud Michalor *l. c. per totum.*

Difficultas VIII.

De Diviſionibus inter Fratres, & communione inter illos.

75 Fratres habentes prædium commune, ſi unus velit fundum communem ſerere, alter nolit, impediri non poteſt, qui vult ſerere, quia ſocius invito ſocio poteſt uti re communi ad uſum deſtinatum. Bart. *in L. ſervire elect. §. labeo. ff. de leg.* 1. Surd. *conſ.* 43. *num.* 16. Michal. *de fratr. part.* 3. *cap.* 35. Ita habentes ſylvam cæduam communem poteſt unus alio invito illam incidere, quia negligentia non incidentis vigilanti nocere non debet. *L. arboribus. §. navis. ff. de uſuf.* Bald. *conſ.* 37. *numer.* 4. *lib.* 5. Socin. *conſ.* 58. *num.* 2. *lib.* 4. Surd. *conſ.* 43. *n.* 18. & quia frater poteſt invito fratre uti re communi ad uſum deſtinatum. *L. ſtipulatio §. fin. ff. de novi oper. nunt.* Bart. *in L. ſervi electione. §.* 1. *& §. fin. ff. de leg.* 1. niſi vellet uti extra ſolitum.

76 Expenſæ factæ in re communi repeti poſſunt. Rom. *conſ.* 100. *lib.* 4. veluti in expenſis pro colligendis fructibus. *L. fructus. ff. ſol. matrim.* Verall. *dec.* 344. *part.* 1. uti etiam in reparationibus, in recipiendis inveſtituris, dummodo expenſæ ſint neceſſariæ, vel utiles, & non voluptuariæ, quæ minime debentur. *L. ex duobus. ff. de negot. geſt.* Et ſi unus frater aliquid impendit pro reſtauratione rei communis, & alter per quatuor menſes recuſat reficere partem ipſum tangentem, amittit jus, quod habet in re illa communi, & alteri accreſcit. Cæpolla *de ſervit. ruſt. præd. cap.* 59. *de refect. quæſt.* 4. Maranta *de ordine Jud. part.* 4. *diſt.* 9. *num.* 102. Surd. *conſ.* 43. *num.* 19. *lib.* 1. Michal. *loc. cit. num.* 9. Secus tamen dicendum de expenſis litis, quæ fuerunt factæ in conſervatione & defenſione rei communis, quæ non debent refici niſi pro ea parte, quam ſocius non expendiſſet, ſi ſolum ſuam portionem defendere debuiſſet, *L. ex parte. ff. famil. erciſc.* Michalor. *loc. cit. num.* 10. Garz. *de expenſ. cap.* 7. *num.* 22.

77 Fratres, ſi habent domum communem, poteſt unus alio invito domum locari ſolitam alteri locare. Bald. *in L.* 1. *C. qui teſtament. fac. poſſ. & in cap. cum omnes. de conſtit.* Socin. *conſ.* 58. *num.* 1. *lib.* 4. Dec. *in L.* 1. *num.* 21. *C. qui teſtam. fac. poſſ.* Menoch. *de arb. caſ.* 442. *num.* 2. Michal. *loc. cit. cap.* 36. debet tamen etiam aliter participare de penſione. Caroc. *de Locat. & cond. part.* 3. *de re communi. num.* 4. *in* 2. *impreſſ.* & concluſio procedit etiam in fundo ruſtico, ac molendino. Etiam in domo, quæ non eſt ſolita locari, dummodo locatio fratribus ſit utilis. DD. cit. & Menoch. *loc. cit.* Limitatur autem primo, ſi domus, aut fundus commode dividi poteſt, quia tunc ad locandum nullus cogi poteſt, ſed ad diviſionem deveniri debet. DD. cit. Si vero fratres volunt locare, & non conveniunt in Conductore, ſed unus vult locare uni, alter alteri; ſed unus velit locare perſonæ honeſtæ, alter inhoneſtæ, ille præferri debet, qui vult locare honeſtæ, niſi domus poſita ſit in lupanario, & major penſio detur ab inhoneſtis. Socin. *conſ.* 58. *num.* 2. ſi vero uterque vult locare perſonæ honeſtæ, & cui, non conveniunt, Judex conabitur illos ad concordiam reducere, quamvis concordari nolentes cogere non poſſit, quia concordia ſuaderi, imperari non poteſt. Menoch. *loc. cit. num.* 7. niſi adſit timor ſcandalorum, & ne deveniant ad arma, quo caſu cogere poterit. Menoch. *loc. cit. num.* 9. & bonum erit diſcordiam ſortibus dirimere. Ruinus apud Michal. *loc. cit. num.* 11. Sed quid ſi unus velit locare domum, alter illam inhabitare, quiſnam erit præferendus? Reſpondetur, præferri debere illum, qui vult inhabitare. Bald. *in L.* 1. *num.* 6. *C. qui teſtam. fac. poſſ.* nec cogi poteſt ad conducendam alteram partem a fratre. *L. nec temere. C. de jure deliber.* Bald. *in L. Sabinus. C. commun. divid.* nec poteſt prohiberi, quin inhabitet, quia nemo prohiberi poteſt uti jure ſuo. *L. ſæpe. ff. de re Jud.* DD. & apud Michal. *d. cap.* 36. *num.* 18. Indemnitati vero fratris locare volentis conſulitur per diviſionem. Menoch. *de arbitr. caſ.* 442. *num.* 13. Si vero domus nullam patiatur diviſionem vel ex natura rei, aut ex Teſtatoris diſpoſitione, cum æquitas non patiatur, ut pars unius remaneat ſterilis, alter frater erit cogendus ad conducendam partem fratris, aut patiendum, ut alteri locetur. Michal. *loc. cit. num.* 21. Si vero frater vult partem domus habitare, & alteram fratris partem conducere, erit illi a fratre locanda. Socin. *d. conſ.* 58. Surd. *conſ.* 43. *num.* 12. *lib.* 1. qui eſt præferendus cuicumque extraneo. Menoch. *loc. cit. num.* 19. Cavalc. *dec.* 25. *num.* 15. *part.* 2. Fontanel. *de pact. nupt. clauſ.* 4. *gl.* 9. *part.* 2. *num.* 12. Gratian. *dec. Marchiæ* 169. *num.* 8. Peregrin. *de Jure fiſci. lib.* 6. *tit.* 4. *num.* 4. Michal. *loc. cit. num.* 23. & 24. Sed

Quæres, an frater habitans domum communem te- 78
neatur ſolvere penſionem? Reſpondetur negative, quia in qualibet minima parte illius partem ſuam habet, & ideo jure proprio utitur. *L.* 2. *C. quando, & quib. quarta pars debeat. lib.* 10. Bald. & DD. *in L. duo fratres. ff. de acquir. hered.* Bald. *in cap.* 1. *§. præterea. de probib. feud. alien.* Menoch. *conſ.* 121. *num.* 103. *lib.* 2. Surd. *conſ.* 260. *num.* 20. Fontan. *loc. cit. num.* 10. & alii apud Michal. *l. c. num.* 25.

Quæres ſecundo, ſi duo fratres domum poſſideant 79
pro indiviſo, & unus illorum committat delictum, ob quod illius domus ſit deſtruenda, poteritne tota domus deſtrui in præjudicium aliorum? Dicendum, ſi fiſcus totam domum deſtruere intendat, tenetur redimere partem alterius fratris, aut debent cogi ad dividendum, ut illa pars, quæ obtigerit delinquenti, deſtrui poſſit; aut ſi tota domus culpa delinquentis fuit deſtructa, frater, qui eſt innocens, poteſt agere contra delinquentem ad refectionem damni ſeu ratæ, & Judex mandans deſtrui domum communem, tenetur actione in factum ex *L. A. & L. quemadmodum. §. magiſtratus. ff. ad L. A.* niſi fiſcus partem alterius redemerit, ut tota deſtrui poſſit. Et Judex ob communionem domus poſt ſententiam deſtructionis domus in aliam pœnam commutare, aut poterit cogere fratres ad dividendam domum, ſi fieri poſſit ſine præjudicio alterius. videri poſſunt Farin. *de crim. læſæ Majeſt. quæſt.* 111. *num.* 117. Clar. *in §. fin. quæſt.* 82. *rubr. ſtatutum octavum. verſ. ſed quid ſi delinquens.* Petr. de Ubald. *de duob. fratr. part.* 8. *num.* 26. & Michalor. *eod. tit. part.* 3. *cap.* 36. *num.* 32.

Si fratres habent fundum in communi in feudum, 80
& unus committat feloniam, non amittit feudum ob fidelitatem alterius fratris. Bald. *in cap.* 1. *quib. mod. feud. amitt.* ſicut Civitas habens feudum licet populares fuerint rebelles, ſed nobiles fideles, vel e contra, propter hanc mixturam fidelium cum rebellibus non privatur feudo. Michalor. *loc. cit. cap.* 37. *per totum.*

Difficultas IX.

An, & quomodo Fratres poſſint provocare ad diviſionem?

Dicendum primo, fratres poſſe provocare ad diviſio- 81
nem bonorum communium, niſi contrarium diſpoſuerit Teſtator. Michal. *de fratrib. part.* 2. *cap.* 43. *& part.* 3. *cap.* 38. Minor tamen frater non poteſt provocare ad diviſiones. *L.* 1. *§. ſi communis. & L. magis puto. §. ultimo. ff. de reb. eorum.* Socin. *conſ.* 254. *nu.* 2. *lib.* 2. Menoch. *de arbitr. caſ.* 171. *num.* 34. Simoncell. *de decret. lib.* 2. *tit.* 4. *inſpect.* 1. *caſ.* 3. *ſub num.* 16. *verſ. ſuperiori.* Gratian. *conſ.* 66. *num.* 30. *lib.* 2. Beltran. *conſ.* 208. *num.* 19. *lib.* 3. & alii apud Michal. *loc. cit. cap.* 38. *num.* 1. niſi frater major ſit rixoſus, & bona communia dilapidet. Bart. *in L. inter pupillos. ff. de auth. Tut.* Socin. jun. *conſ.* 48. *num.* 4. *lib.* 1. Menoch. *loc. cit. caſ.* 171. *num.* 36. Simoncell. *loc. cit. num.* 6. aut minor a ſtatuto reputetur major, ut diviſio minori evidenter ſit utilis. Craveta *conſ.* 268. Menoch. *d. caſ.* 171. Gabr. *conſ.* 36. *num.* 43. *lib.* 1. aut a majore minor fuerit provocatus. Dec. *conſ.* 39. *num.* 4. Socin. *conſ.* 68. *lib.* 1. Menoch. *loc. cit. num.* 36. Simoncell. *loc. cit. inſpect.* 2. *num.* 23.

Dicendum ſecundo, quando eſt facienda diviſio, ma- 82
jor

jor natu dividere debet, minor vero eligere. *L. 1. C. de his qui ſe def. lib.* 10. & probatur ex Geneſi *cap.* 13. & tenuit S. Ambroſius *de Abraham Patriarcha cap.* 3. S. Aug. *de Civit. Dei. lib.* 16. *cap.* 20. Simoncell. *de decret. lib.* 2. *tit.* 4. *inſpect.* 2. *num.* 34. Gail. *pract. obſ. lib.* 2. *obſ.* 116. *num.* 14. ſi tamen major diutius, vel æquali tempore res communes adminiſtravit, quia tunc præſumitur melius informatus. DD. *in cap. 1. de Paroch.* Menoch. *de arbitr. caſ.* 124. Simoncell. *loc. cit. num.* 37. & alii apud Michal. *loc. cit. num.* 13. quamvis qualiter ſit facienda diviſio, communiter remittatur Judicis arbitrio, qui poterit majorem cogere ad dividendum, vel ſortes eligere, aut mandare, ut homines eligantur ad dividendum. *L. ad officium. C. com. divid.* Bart. *in L.* 2. *C. quando, & quib. quarta pars debeatur. lib.* 10. Caſtr. *in d. L. officium.* Petr. de Ubald. *de duob. fratr. part.* 11. *num.* 11. Covar. *pract. qq. cap. ult. num.* 3. Menoch. *de arb. caſ.* 123. *num.* 2. Simoncell. *loc. cit. num.* 36. Gail. *loc. cit. num.* 14. Fontan. *de pact. nupt. clauſ.* 4. *gl.* 9. *part.* 2. *num.* 34. Michal. *num.* 16. quidquid ſentiat Fachin. *controv. Jur. lib.* 6. *cap.* 37. Conſuetudo tamen locorum, ſi quæ viget, obſervanda eſt.

83 Diviſiones vero debent fieri ex æquo, & bono, in quibus exuberare debet bona fides, & ideo fraudulentæ diviſiones retractari debent, niſi fecerint tranſitum in judicatum. DD. apud Michal. *loc. cit. a num.* 20. ubi dat modum dividendi.

84 Quæres, an facta diviſione inter fratres, unus alteri teneatur de evictione? Dicendum primo, ſi diviſio fuit facta a patre aut in vita, aut in teſtamento, tunc omnino implenda eſt voluntas Teſtatoris. *L. ſi cogitatione. C. famil. erciſc.* ubi Bald. Menoch. *conſ.* 87. *num.* 82. *lib.* 1. *& de præſ. lib.* 3. *præſ.* 118. *num.* 1. Peregrin. *de fideic. art.* 52. *num.* 72. Decian. *conſ.* 41. *num.* 154. *lib.* 1. Fuſar. *de ſubſtit. quæſt.* 599. *num.* 1. Michal. *de fratrib. part.* 3. *cap.* 39. *num.* 1. dummodo pater ſciens onera unius, & alterius portionis diviſerit; ſi vero fecit diviſionem exiſtimans bona eſſe libera, nec ſubjecta alicui oneri præſenti, aut futuro, & tractu temporis ratione alicujus hypothecæ, aut oneris portio unius evinceretur, ille, cui res fuit evicta, poſſet agere contra alios fratres ratione rei evictæ. *L. cum pater. §. evictis. ff. de leg.* 2. ſecus eſt, ſi pater ſcivit.

85 Dicendum ſecundo, ſi ipſimet fratres fecerunt diviſiones, & ignorabant adeſſe periculum evictionis, unuſquiſque alteri tenetur de evictione, quamvis evictio non fuerit promiſſa, quia diviſio vices ſuſtinet permutationis, & ſicut in permutatione permutantes tenentur de evictione. *L.* 1. *C. de rer. permut.* ita datur, & debetur in diviſione. Bald. *in L. ſi familiæ. C. famil. erciſc.* Petr. de Ubald. *de duob. fratr. part.* 8. *num.* 23. Burſat. *conſ.* 173. *lib.* 2. Menoch. *loc. cit. præſ.* 118. *num.* 16. Fachin. *lib.* 6. *controv. Jur. cap.* 68. Fuſar. *loc. cit.* Peregrin. *de fideic. art.* 52. *a num.* 56. quamvis inter fratres fuiſſet facta diviſio mandato Judicis. Peregr. *loc. cit. num.* 52. *& ſeqq.* Fuſar. & Menoch. *ll. cc.* Michal. *loc. cit. num.* 5. *&* 6. niſi aliter fuerit inter dividentes conventum, quod nimirum nullus illorum teneatur de evictione. Menoch. *loc. cit.* aut niſi ſingulatum rerum fuerit facta diviſio, quia tunc unuſquiſque pro ſua parte damnum ſentit. Bald. & Caſtr. *in L. ſi familiæ. C. famil. erciſc.* ſi omnia evincantur, ſecus ſi unius tantum pars evincatur, aut unius tantum culpa evictio fiat, ut quia ille rem obligavit, & promiſſa non adimplevit. Fuſar. *loc. cit. n.* 4. Menoch. ut ſupra.

86 Dicendum tertio, ſi fratres in dividendo ſciverunt onus, aut periculum evictionis, tunc unus contra alium non agit evictione. *L. ſi fundum ſciens. C. de evict.* Menoch. *loc. cit. num.* 21. quamvis evictio ſequatur ex natura rei, uti in feudalibus bonis & emphyteuticis. Item ſi evictio ſequatur facto auctorum, ut in bonis fideicommiſſo ſubjectis. Menoch. & Peregrin. *ll. cit.* Fachin. *controv. Jur. lib.* 6. *cap.* 68. Fuſar. *de ſubſtit. d. quæſt.* 599. *num.* 8. quia per ſimplicem diviſionem non dicitur renuntiatum fideicommiſſo conditionali. Menoch. *de præſ. lib.* 3. *præſ.* 115. *num.* 9. Fuſar. *loc. cit. num.* 28. Michal. *loc. cit. num.* 14. Limit. ſi frater, quamvis ſciverit bona ſibi obventa eſſe fideicommiſſo gravata, ignoravit tamen bona fratri obventa eſſe libera, ſed credidit eodem onere eſſe affecta. Fuſar. *loc. cit. num.* 27. Item ſi fratres ſibi expreſſe de evictione promiſerunt etiam ratione bonorum fideicommiſſo ſubjectorum. Menoch. *d. præſ.* 118. *num.* 13. Surd. *conſ.* 70. *num* 17. *lib.* 1. Fuſar. *loc. cit. num.* 12. Rol. *conſ.* 51. *num.* 19. *lib.* 4. Cavalc. *dec.* 36. *num.* 33. *part.* 1. Michal. *loc. cit. num.* 21. quo caſu evictio competeret ad pretium, non ad intereſſe. Item ſi uni fratri obveniſſent bona libera, alii vero fideicommiſſo aggravata, quia tunc evictis bonis fideicommiſſi competeret actio contra cohæredem pro competente quantitate. Menoch. *loc. cit.* Surd. *de aliment. tit.* 9. *quæſt.* 11. *num.* 25. Fuſar. *loc. cit. num.* 13. Peregr. *d. art.* 52. *num.* 54. *&* 59. Michal. *loc. cit. num.* 23. ſi in diviſione bonorum gravatorum nulla fuit habita ratio, quod illa minus valuerint, uti gravata. Hoc tamen notandum eſt, quod licet facta a fratribus propter inæqualitatem impugnari poſſit; non tamen illa, quæ fuit facta a Patre, dummodo neminem læſerit in legitima: Michal. *de fratr. part.* 3. *cap.* 40. Graſſ *in §. teſtamentum. quæſt.* 62.

Difficultas X.

An Frater renuntiare cenſeatur fideicommiſſo dividendo?

Dicendum, non cenſeri renuntiaſſe fideicommiſſo futuro. Bart. *in L. qui Roma. §. duo fratres. quæſt.* 2. *&* 2. *ff. de V. O.* Cephal. *conſ.* 371. *num.* 14. Hondcd. *conſ.* 33. *lib.* 1. Rol. *conſ.* 34. *num.* 73. Rimin. jun. *conſ.* 80. *num.* 39. *lib.* 1. Gabr. *de fideicom. concluſ.* 1. Maſcard. *de prob. concluſ.* 776. Menoch. *de præſ lib.* 3. *præſ.* 115. *num.* 9. Graſſ. *in §. fideicom. quæſt.* 67. *num.* 1. Petra *de fideic. quæſt.* 14. *num.* 15. Peregr *de fideic. art.* 52. *num.* 18. Magon. *dec. Lucen.* 5. *num.* 42. *& dec. Flor.* 93. Fuſar. *de ſubſtit. quæſt.* 593. *num.* 5. & DD. apud Michal. *de fratr. part.* 3. *cap.* 41. quamvis fideicommiſſum ſit conditionale, & reciprocum, & non cenſetur renuntiaſſe non tantum ipſo jure, ſed nec ope exceptionis. Imo licet inſtrumento ſint inſertæ clauſulæ, quod dividentes contra diviſionem nunquam ſint venturi, aut aliæ quantumvis prægnantes. DD. apud Michal. *loc. cit. num.* 11. & quamvis diviſio fuiſſet jurata. Rimin. jun. *conſ.* 204. *a num.* 7. *lib.* 2. Menoch. *loc. cit. num.* 15. Peregrin. *loc. cit. num.* 49. Fuſar. *loc. cit. num.* 79. Michal. *loc. cit. num.* 15. Præſertim ſi dividentes ignorarunt fideicommiſſum, aut fideicommiſſum nec eſſet reciprocum, nec æquale, aut diviſio fuit facta per Judicis ſententiam. Bald. *conſ.* 440. *num.* 1. *lib.* 3. Petra *de fideicom. quæſt.* 14. *num.* 90. quia hæc non extenditur ad futuros eventus. Peregr. *loc. cit. num* 54. Fuſar. *loc. cit. num.* 153. Rota *dec.* 124. *num.* 14. apud Farin. *part.* 2.

Dicendum ſecundo, ſi dividentes ignorarunt fideicommiſſum, nulla renuntiatio generalis vel ſpecialis, 88
tacita vel expreſſa dividentibus præjudicat, quia ut renuntiatio eorum, quæ dependent a teſtamento, præjudicet, eſt neceſſaria perfecta teſtamenti cognitio juxta *L. de his. ff. de tranſact.* Socin. jun. *conſ.* 116. *num.* 71. *lib.* 1. Rota *dec.* 782. *part.* 2. *recent.* Michal. *loc. cit. n.* 23. Peregr. *d. art.* 52. *num.* 20. quia diviſio eſt ſpecies tranſactionis. Socin. jun. *conſ.* 128. *num.* 116. *lib.* 1. nec etiam ſi diviſioni, aut renuntiationibus generalibus acceſſerit juramentum, quod non operatur circa non cogitata ſpecialiter. Quando vero ſcientia fideicommiſſi præſumatur, vide Peregrin. *loc. cit. num.* 103. Fuſar. *de ſubſtit. quæſt.* 595.

Dicendum tertio, ſi dividentes ſciverunt fideicommiſſum, valet renuntiatio, ſi expreſſe ita fuerit conven- 89
tum, & fideicommiſſum eſt purum, ita Peregr. *de fideicom. art.* 52. *num.* 9. *& num.* 63. *ac ſeq.* ſi vero fuerit conditionale, non poteſt renuntiari. *L. qui poteſt. §. quisquis. ff. de R. J.* Peregr. *loc. cit. num.* 10. niſi per pactum. Socin. jun. *conſ.* 409. *lib.* 3. Porro renuntiatio intelligitur facta ex his verbis: *quod partes remittunt omne jus præſens & futurum tam ex teſtamento, quam ab inteſtato, vel jure fideicommiſſi vel ſubſtitutionis.* & non eſt neceſſaria mentio individualis fideicommiſſi paterni vel materni; quia cum ſciverint fideicommiſſum adeſſe, ad illud partes ſe remiſiſſe videntur. Socin. jun. *conſ.* 120. *&* 129. *num.* 6. *lib.* 1. Peregr. *de fideic. art.* 52. *num.* 30. Gabr. *de fideicom. concluſ.* 1. *num.* 8. Menoch. *de præſ. lib.* 3. *præſ.* 115. *num.* 40. Fuſar. *de ſubſtit. quæſt.* 593. *num.* 116. Cephal. *conſ.* 430. *num.* 49. Olaſch. *dec.* 112. *num.* 12. Michal. *l. c. num.* 40. Item ſi in diviſionis contractu

tractu

Digitized by Google

tractu fuit poſita clauſula: *quod dividentes remittitunt omnia jura, quæ habent, & habere ſperant in rebus diviſis*, quia tunc dicitur renunciatum fideicommiſſo, licet illius expreſſa mentio nulla facta fuerit. DD. cit. Item ſi ad invicem fuerunt ceſſæ actiones. Borgnin. *dec.* 36. *n.* 17. Petegr. *loc. cit.* Perra *de fideicom. quæſt.* 14. *num.* 25. Boer. *dec.* 147. Rota *dec.* 624. *num.* 2. apud Farin. *part.* 2. Fuſar. *loc. cit. num.* 124. Michal. *loc. cit. num.* 48. apud quem plura de hac materia.

90 Quæres primo, an frater ſinens alium fratrem poſſidere totam hæreditatem, cenſeatur repudiaſſe, & an fratres diviſiſſe præſumantur? Concluſio prima eſt, quod ſi non fluxerint triginta anni, non cenſetur repudiaſſe, quia jus adeundi non præſcribitur niſi triginta annis. *L. licet. C. de jure delib.* Corn. *conſ.* 299. *n.* 3. *lib.* 3. Mant. *de conject. lib.* 12. *cap.* 14. *num.* 27. Gabr. *de præſcript. concluſ.* 8. *num.* 1. Imola *in L. recuſari. num.* 2. *ff. de acquir. hered.* Gratian. *diſc. for. cap.* 450. *a num.* 11. Menoch. *de præſ. lib.* 6. *præſ.* 67. *num.* 12. Tiraquel. *de jure primogen. quæſt.* 25. Michal. *loc. cit. cap.* 42. niſi adſint aliæ conjecturæ, ut ſi frater a fratre poſſidente aliquid petiit tanquam excluſus, aut intervenerit alius actus declarativus voluntatis, ita Mant. *loc. cit.* & Michalor. *loc. cit. num.* 10.

91 Concluſio ſecunda: ſi unus ex fratribus tantum poſſidet, non præſumitur diviſio. Ruin. *conſ.* 162. *num.* 14. *verſ. nec etiam dici poteſt. lib.* 3. Maſcard. *de prob. concluſ.* 527. *num.* 12. ſi vero de hæreditate omnes poſſident, aliqui volunt præſumi non poſſe diviſionem. Tiraquel. *de præſcript. in verb. per decem annos. gl.* 4. *verſ. decimo quarto.* Maſcard. *loc. cit* niſi per longum tempus inter fratres fuerit ſeparata poſſeſſio per decem annos inter præſentes, & per viginti inter abſentes. Gabr. *de præſumpt. concluſ.* 1. *num.* 28. Maſcard. *loc. cit.* Magon. *dec.* 96. *num.* 18. Carp. *ad ſtatut. Mediolan. part.* 2. *cap.* 483. *num.* 148. Balb. *de præſcript. in* 3. *part. princ. quæſt.* 10. *num.* 39. Theſ. *dec.* 205. Menoch. *de præſ. lib.* 3. *præſ.* 60. *num.* 3. Fontan. *de pact. nupt. clauſ.* 4 *gl.* 9. *part.* 2. *n.* 119. Michalor. *loc. cit. nu.* 13. Et hæc diviſio præſumitur facta cum omnibus requiſitis neceſſariis. Bald. *conſ.* 234. *lib.* 4. Maſcard. *loc. cit.* & præſumitur ratificata. Menoch. *loc. cit. num.* 5. Niſi ea hoc ſequeretur maxima inæqualitas. Gabr. *loc. cit. num.* 30. Carpan. *loc. cit. num.* 151. Menoch. *loc. cit. num.* 6. Theſ. *loc. cit.* & ageretur de magno præjudicio. Bart. *in L. cum de in rem verſo. num.* 5. *ff. de uſur.* Michal. *loc. cit. n.* 17.

92 Quæres ſecundo, an frater ſciens fratrem rem vendere, & tacens, ſibi præjudicet? Reſpondetur negative. Bald. *in L.* 1. *C. de bon. mater.* quia tacitus conſenſus non ſufficit ad venditionem rei propriæ. *L. Caius. ff. de pignor. act.* & in dubio nemo præſumitur renuntiare juri ſuo. *L. cum de indebito. ff. de prob.* Fab. de Monte *de empt. & vend. quæſt.* 3 *princ. num.* 59. Boer. *dec.* 23. *num.* 9. Burſat. *conſ.* 32. *num.* 37. *lib.* 1. Socin. jun. *conſ.* 67. *num.* 2. *lib.* 3. Ludoviſ. *dec. Peruſ.* 29 *num.* 19. *part.* 1. Tiraquel. *de retract. lignag.* §. 1. *gl.* 9. *num.* 148. Michal. *loc. cit. cap.* 43. *num.* 3. Præſertim ſi præſens venditioni contradicere non poſſet. Michalor. *loc. cit. num.* 9. apud quem plures ampliationes. Niſi frater præſens alienationi doloſe taceret. Fab. de Monte *loc. cit.* Uti ſi frater vendens diait eſſe ſuam rem propriam, nec aliquo onere gravatam, & alter frater præſens tacuerit, tunc enim doloſe tacuiſſe præſumitur. Menoch. *loc. cit. præſ.* 99. *n.* 39. Vel niſi frater præſens petierit partem pretii rei venditæ, aut acceperit, quia tunc dicitur venditionem ratificaſſe. Rimin. jun. *conſ.* 244. *num.* 237. vel niſi frater ultra præſentiam aliquo actu conſenſum præſtiterit ſaltem tacite. Jaſ. *conſ.* 227. *num.* 32. *lib.* 2. veluti ſi promiſit de evictione, aut emptori perſuaſit, ut exerceat, aut inſtrumentum ſubſcripſerit. Michal. *loc. cit. num.* 56. aut niſi cum præſentia & taciturnitate concurrat temporis diuturnitas. Maſcard. *de prob. concluſ.* 143. Menoch. *d. præſ.* 99. Michal. *loc. cit. num.* 58. *& ſeq.* Aut niſi præſens & tacens ea debito ſui officii loqui debuiſſet, uti Conſiliarii. Abb. *in cap.* 1. *de his, quæ fiunt a majore parte Capit. & in cap.* 2. *de his, quæ fiunt a Prel. ſine conſenſu Capituli.* Cephal. *conſ.* 100. *num.* 12. *lib.* 1. Menoch. *conſ.* 58. *nu.* 65. *lib.* 1. Maſcard. *de prob. concluſ.* 1218. *num.* 24. & Menoch. *d. præſ.* 99. *lib.* 6. *n.* 45. & alii apud Michal. *loc. cit. nu.* 61. Aut ſi tacuerit cum contumacia, quia tunc habetur pro conſentiente. Maſcard. *de prob. concluſ.* 1153. *num.* 26. Menoch. *loc. cit. nu.* 37. aut niſi conſideretur favor alicujus perſonæ, aut cauſæ, quia tunc tacens præſumitur conſentire, uti favore pupillorum. Maſcard. *loc. cit. num.* 36. aut favore Reipublicæ. *L.* 2. *ff. ad mancip.* aut cauſæ piæ. Maſcard. ut mox ſupra *num.* 39. Menoch. *d. præſ.* 99. *num.* 29. aut niſi aſtiterit contractui, uti Advocatus, aut Conſiliarius, aut Procurator, vel fidejuſſor.

Difficultas XI.

An Frater teneatur reddere rationem adminiſtrationis, & poſſit petere ſalarium pro adminiſtratione?

93 Frater tenetur reddere rationem adminiſtrationis fratri, ſi ſolus adminiſtravit. Menoch. *de arbit. caſ.* 209. *a n.* 1. Rol. *conſ.* 49. *n.* 2. & 20. Dec. *conſ.* 25. *num.* 2. Crav. *conſ.* 159. *num.* 6. Cephal. *conſ.* 678. Socin. ſen. *conſ.* 213. *lib.* 2. Ruin. *conſ.* 54. *num.* 10. *lib.* 1. Michal. *de fratr. part.* 3. *cap.* 44. *num.* 1. in tantum, ut contra illud ab altero jurari poſſit in litem tam ſuper quantitate, quam qualitate & pretio rerum & fructibus. Dec. *conſ.* 178. Plot. *de in litem juran.* §. 13. *num.* 5. nec poteſt ſe a reddenda ratione excuſare ſub prætextu, quod non confecerit inventarium, vel librum rationum. Affict. *dec.* 360. præmiſſa tamen Judicis taxatione, & quando concurrit perſonæ qualitas, veriſimilitudo, & mens Judicis, ſtandum erit juramento fratris tam in modica, quam magna quantitate; quia juramentum in litem datur etiam contra fratres, non vero contra patrem, qui ob adminiſtrationem tenetur reddere rationem filio, quia filius non poteſt arguere patrem de dolo, bene vero contra matrem. Ampliatur, quod etiam frater, qui adminiſtravit vivente patre, tenetur reddere rationem. Plot. *de in litem jur.* §. 13. *n.* 5. Jaſ. & Dec. *in L. illud. num.* 8. *C. de collat.* Michal. *loc. cit. n.* 8. ſufficit autem, quod aliqualis ratio, & non tam exacta ab ipſo reddatur. DD. cit. & Michal. *loc. cit. n.* 9. & 19.

94 Quamvis frater propter adminiſtrationem non poſſit petere ſalarium a fratribus juxta Corn. *conſ.* 311. *lib.* 3. Nattam *conſ.* 376. *n.* 6. Petr. de Ubald. *de duob. fratr. part.* 6. *quæſt. ult.* apud Michal. *loc. cit. n.* 13. tamen Judea poteſt illi conſtituere ſalarium pro qualitate curæ & negotiorum. Cornel. *conſ.* 62. *num.* 9. *lib.* 4. Borgnin. *de Tut. & Curat. n.* 310. Menoch. *de arbitr. caſ.* 512. *cent.* 6. & ſi ſalarium a fratre adminiſtratore non fuit petitum, videtur remiſſum. Menoch. *conſ.* 228. *num.* 60. Feder. de Sen. *conſ.* 218. *n.* 2. Socin. ſen. *conſ.* 196. *lib.* 2. Michal. *loc. cit. n.* 18.

95 Quæres, an frater poſſit pro fratre ſtipulari? Quod nemo alteri ſtipulari poſſit, eſt juris regula. *L. ſtipulatio.* §. *alteri. ff. de V. O.* quia ſtipulationes inventæ ſunt, ut unuſquiſque acquirat ſibi, quod ſua intereſt, & ideo nec mater pro filio, & minus conſanguineus pro alio conſanguineo ſtipulari poteſt. Michal. *loc. cit. cap.* 45. Filius tamen poteſt pro patre ſtipulari. *d. L. ſtipulatio.* quia cenſetur una eademque perſona cum patre. Etiam ſervus poteſt ſtipulari pro Domino.

Difficultas XII.

An Frater Fratri ſuccedat in feudo vel emphyteuſi?

96 Dicendum primo, quod ſi frater per pactum providit, ut ipſi frater ſuccedat, uti ſi pro ſe & fratre feudum acquiſivit, frater ſuccedet fratri in feudo, non tamen fratris filii. Thom. de Marinis *de feud. tit.* 12. *nu.* 21. Curt. *de feud. part.* 2. *ſub nu.* 63, Michal. *de fratr. part.* 3. *cap.* 46. Si vero duo fratres una cum ipſorum deſcendentibus fuerint inveſtiti, uno decedente ſine deſcendentibus, alter frater ſuccedet. *cap.* 1. *de duob. fratr.* Si vero duo fratres fuerunt ſimpliciter inveſtiti de feudo; uno ipſorum abſque filiis decedente ipſius portio ad Dominum revertitur, quamvis ambo eadem inveſtitura fuerint comprehenſi, niſi feudum ſit antiquum. DD. apud Michal. *loc. cit. nu.* 5. niſi frater de bonis communibus emerit feudum, quia tunc unus frater ſuccedit alteri. Thom. de Mario. *loc. cit. num.* 12. niſi inveſtitura fuerit facta ignorante Domino Directi. Idem dic, ſi fratres acquiſiverunt feudum communi nomine, aut ſimul in bello communibus equis, bonis, & armis feudum acquiſiverunt, aut illud fuerit conceſſum duobus fratribus indiviſibiliter. In feudo vero antiquo ſeu paterno frater fratri ſuccedit, ſi deficiant deſcenden-

tes

tres fratris mortui. Cum enim feudum paternum ſeu antiquum ad unum ex pluribus fratribus pervenit, ſive ex diviſione, ſive ob majorem ætatem, donec aliquis ſupereſt de ejuſdem linea, illi duntaxat admittuntur excluſis omnibus aliis de alia linea, nulla habita conſideratione, an ſint proximiores primi inveſtiti. *cap. 1. de natur. ſucced. feud.* Ruin. *conſ.* 167. *n.* 2. *lib.* 2. Caſtr. *conſ.* 300. *lib.* 2. Honded. *conſ.* 36. *num.* 15. *lib.* 1. Michal. *loc. cit. num.* 21. quod idem procedit in bonis emphyteuticis. Mareſcot. *lib.* 1. *var. reſ. cap.* 26. & ſi finita ſit inveſtitura, illa debet renovari proximioribus ultimo defuncti, concluſio vero procedit, dummodo fratres & alii Collaterales promanaverint a primo acquirente.

97 Emphyteuſis ſi pervenit ad aliquam lineam, donec adſunt deſcendentes illius, non poſſunt illa bona ab illa linea amoveri excluſis omnibus etiam proximioribus primi receptoris. Natta *conſ.* 22. *lib.* 1. Surd. *de alim. tit.* 1. *quæſt.* 103. *num.* 6. Caſtr. *conſ.* 22. *num.* 17. *lib.* 2. & alii apud Michal. *loc. cit. cap.* 47. *num.* 5. Sicut in fideicommiſſo, quod ſi ſemel pervenit ad perſonam, ſemper tranſit ad ejuſdem deſcendentes excluſis omnibus aliis ex illo, qui fideicommiſſum induxit deſcendentibus, & tam in emphyteuſi, quam fideicommiſſo ſemper attenditur proximitas ultimi decedentis, & non receptoris. Peregr. *de fideic. art.* 20. *ſub num.* 3. Socin. jun. *conſ.* 126. *lib.* 1. Mant. *de tacit. lib.* 22. *tit.* 18. *num.* 38. Theſ. *dec.* 64. qui triginta duos alios citat DD. quibus adduntur Sim. de Præt. *de interpret. ult. vol. lib.* 3. *interpret.* 3. *dub.* 4. *ſol.* 3. *num.* 31. Fuſar. *de ſubſtit. quæſt.* 484. & tredecim alii, quos citat Michal. *loc. cit. num.* 7. & Rota *diverſ. dec* 72. *num.* 1. *part.* 1.

98 Quid dicendum de fratre Clerico, aut Equite Hieroſolymitano, ſucceduntne in feudis? Dicendum eſt, Clericum non ſuccedere in feudis, ita *in cap.* 1. *de mil. vaſ. qui arm. bell. depoſ. & cap.* 1. §. *qui Clericus. ſi de feud. fuer. controv. inter Dom. & agnat.* Curt. jun. *de feud. part.* 3. *memb.* 2. *quæſt.* 10. *num.* 16. quia in primis Clerici Regulares mendicantes, quantum ad ſucceſſionem habentur pro mortuis. *L.* 1. §. *& ſi patruus. ff. de conjung. cum emanc.* & non mendicantes, ſed bonorum capaces in communi, ſuccedere non poſſunt, quia quidquid acquirunt, Religioni acquirunt. Auth. *ingreſſi. C. de SS. Eccleſ.* ſed feuda non acquiruntur Monaſteriis, quia mortuo Vaſallo abſque filiis revertuntur ad Dominum Directi. *cap.* 1. §. 1. *de feud. cogn.* Rimin. jun. *conſ.* 527. Clerici vero ſæculares in feudis ſuccedere non poſſunt, quia Dominis ſervire non poſſunt, præſertim in bellis. *cap. ex multa.* §. *de Clericis. de voto.* Curt. jun. *de feud. part* 3. *memb.* 2. *quæſt.* 10. *num.* 16. Menoch. *de arb. caſ.* 231. qui in addit. refert quinquaginta tres DD. Fachin. *controv. Jur. lib.* 7. *cap.* 35. *verſ. hinc nota.* Michal. *loc. cit. cap* 48. *num.* 6. quamvis Clericus fuerit electus Epiſcopus vel Cardinalis, quia perſonale ſervitium præſtare non poſſunt, imo licet fuerit electus Pontifex. Bald. *in auth. niſi rogati nu.* 35. *C. ad Trebell. & conſ.* 275. *num.* 2. *lib.* 2. Menoch. *loc. cit. num.* 45. Michalor. *num.* 11. quamvis eſſet Clericus primæ tonſuræ, ſed beneficium haberet. Bald. *in cap.* 1. §. *qui Clericus. ſi de feud. fuer. contr.* Rol. *conſ.* 23. *numer.* 22. *lib.* 1. Clar. *in* §. *feudum. quæſt.* 78. niſi feudum requirat ſervitium reale, quia non poteſt duobus Dominis ſervire, Eccleſiæ, & feudi Domino; niſi tamen Clericus beneficium vellet dimittere, licet feudum fuerit ſimpliciter conceſſum nulla particularis ſervitii facta mentione. Natta *conſ.* 600. *verſ. ſextus caſus.* Alex. *conſ.* 9. *num.* 7. *lib.* 5. Michal. *loc. cit. num.* 15. Limita ſi Regulares fuerint Novitii, quia durante noviziatu bona non acquiruntur Monaſterio. Menoch. *de arb. caſ.* 436. Item ſi Clericus ſæcularis primæ tonſuræ beneficio caret. Crav. *conſ.* 303. *num.* 8. Clar. *in* §. *feudum. quæſt.* 78. Item niſi feudum requireret tale ſervitium, quod etiam per Clericum præſtari poſſet, quamvis ſervitium eſſet perſonale. Natta & Menoch. *ll. cc.* Michal. *loc. cit. num.* 19. vel ſervitium poſſet præſtari per ſubſtitutum. Natta *loc. cit.* Capyc. *dec.* 10. *num.* 16. Crav. *conſ.* 303. *num.* 7. Menoch. *loc. cit.* Michal. *loc. cit. num.* 23. Item in feudo improprio, & ſolum ſervitium reale requirente. Clar. *loc. cit.* Capyc. *dec.* 32. *n.* 2. Natta *loc. cit.* Ruin. *conſ.* 49. *numer.* 9. *lib.* 1. Menoch. *loc. cit. num.* 50. Michal. *loc. cit. num.* 20. Item ſi adeſſet conſuetudo Clericos in feudis ſuccedere. Menoch. *conſ.* 54. *num.* 37. *lib.* 1. Fachin. *loc. cit. verſ. octava eſt ſententia.* Item ſi feudum ſit francum. Bald. *in L. ſi plures. C. de cond. inſert.* Curt. jun. *de feud. quæſt.* 10. *num.* 27. Natta *conſ.* 507. *a numer.* 20. Fachin. *loc. cit. verſ. ſeptima ſentent.* Item ſi fuit conceſſum feudum pro ſe, & quibuſcumque ſucceſſoribus. Curt. ſen. *conſ.* 62. Socin. ſen. *conſ.* 252. *lib.* 2. Sed contrarium tenent Fel. *in cap. in præſentia. num.* 48. *de prob. verſ. fallit.* 4. aut niſi in Clericis aut Monachis S. Pontifex diſpenſaſſet. Bald. *conſ.* 275. *num.* 7. *lib.* 2. Curt. jun. *loc. cit. num.* 28. Limita etiam in Regularibus tertii Ordinis S. Franc. Capyc. *deciſ.* 10. *num.* 3.

Dicendum eſt ſecundo, Milites Hieroſolymitanos ſuccedere in feudis, quia hanc Religionem ingreſſi non mutant ſtatum, nec bellica arma deponunt. Bald. *in cap.* 1. *de milit. vaſal. qui bell. arm. depoſ. num.* 4. ubi Afflict. *num.* 13. Neviz. *conſ.* 30. *num.* 1. Barbat. *in rubr. de feud. verſ. quid ſi vaſall. effic.* Rub. *conſ.* 80. Curt. jun. *de feud part.* 3. *memb.* 2. *quæſt.* 10 *num.* 19. Natta *conſ.* 507. & 508. Michal. *d. cap.* 48. *num.* 56. contra Menoch. *conſ.* 54. *a num.* 30. 99

Difficultas XIII.

Apud quem Judicem ſint conveniendi Fratres, ſi unus eorum eſt Clericus?

Dicendum, quod in cauſa individua omnes conveniri debeant coram Judice Eccleſiaſtico. Bart. *in L. præcipimus.* §. *eodem obſervando. C. de appell.* Maran. *in ſpec. part.* 4. *diſt.* 11. *num.* 11. Socin. *conſ.* 12. *nu.* 17. *lib.* 1. Michal. *de fratr. part.* 3. *cap.* 49 quia Judex Eccleſiaſticus eſt major & dignior. *L. omni innovatione. C. de SS. Eccleſ. cap. ſolita. de major. & obed.* & magis dignitis trahit ad ſe minus dignum. *L. per minorem. ff. de judic. cap. quanto. de jud.* Covar. *pract. quæſt. cap.* 36. *num.* 1. & 2. Surd. *conſ.* 222. *num.* 2. & 3. *lib.* 2. Seraph. *dec.* 957. Gratian. *diſc. for. cap.* 641. *a num.* 1. Michal. *loc. cit. num.* 19. & 20 quamvis Laici in numero ſuperent Clericos. Si vero cauſa ſit dividua, ſeu diviſibilis, tunc unuſquiſque convenitur coram ſuo Judice. Farin. *quæſt.* 8. *num.* 151. & DD. cit. Ita ſi non conveniuntur omnes uti ſinguli, ſed uti univerſitas, puta ſi conveniatur Collegium; tunc enim ſi plures ſunt Laici quam Clerici, omnes conveniuntur coram Judice Laico, ſi plures ſunt Clerici, conveniri debent coram Judice Eccleſiaſtico. vide Michal. *l. c. num.* 24. 100

Quæres primo, an frater poſſit cogi ad ferendum teſtimonium contra fratrem? Reſpondetur negative. *L. Lege Julia. ff. de teſt. cap. ſi teſtes.* §. *Lege Julia.* 4. *quæſt.* 3. Vivius *in verb. teſtis verſ. & quamvis frater.* Clar. *in* §. *fin. quæſt.* 24. *num.* 22. *verſ. ſcias tamen.* Farin. *de oppoſ. contra perſon. teſt. quæſt.* 94. Gig. *de crim. læſæ majeſt. in tit. quomodo & per quos crimen læſæ majeſt. prob. quæſt.* 9. Campeg. *de teſtib. reg.* 148. & hoc ob periculum perjurii; ſi tamen vult, poteſt ferre teſtimonium contra fratrem. Concluſio vero procedit etiam in fratre conſobrino, & tam in criminalibus, quam civilibus, & frater contra fratrem torqueri non poteſt. Limita ſi frater fuit in aliquo inſtrumento adhibitus pro teſte, quia tunc poteſt cogi ad ferendum teſtimonium de contentis in inſtrumento. DD. cit. & Felin. *in cap. cum oporteat. num* 3. *de accuſ.* Campeg. *de teſtib. reg.* 5. & 148. Item limit. in criminibus exceptis, læſæ Majeſtatis, hæreſis, & ſimoniæ, ne tam atrocia delicta remaneant impunita. Item ſi aliter veritas haberi non poteſt. Canoniſtæ *in cap.* 1. *de teſtib.* Farin. *loc. cit. num.* 103. Clar. *in* §. *fin. quæſt.* 24. *verſ. ſcias tamen.* Michal. *loc. cit. cap.* 50. *num.* 21. Item ſi frater conſentit, aut ipſe fratrem inducit. 101

Quæres ſecundo, an frater pro fratre poſſit eſſe teſtis in criminalibus? Reſpondetur negative. Bart. & Bald. *in L. parentes. C. de teſtib.* nam ſi amicitia, quæ eſt accidentalis, & variabilis, repellitur a teſtimonio, multo magis repelli debet fraternitas, quæ eſt naturalis, & nullo modo tolli poteſt. *L. jus agnationis. ff. de pact.* & diceretur deponere in cauſa propria, quia injuria facta uni de familia, omnibus facta cenſetur. *L.* 1. 2. & 3. *ff. de injur.* Menoch. *de præſ. lib.* 2. *præſ.* 53. *nu.* 2. Niſi ſimus in criminibus exceptis, aut in caſibus, in quibus veritas aliter haberi non poteſt, aut niſi frater in criminalibus deponat ad defenſam fratris. DD. apud Mi- 103

Michal. *loc. cit. cap.* 51. Gabr. *de maleſ. concluſ.* 22. Neque in civilibus frater pro fratre eſt idoneus teſtis ob præſumptam affectionem, ob quam mentiri præſumitur. Gabr. *de teſtib. concluſ.* 14. *num.* 1. Maſcard. *de prob. concluſ.* 1357. *num.* 45. Farin. *de oppoſ. contra teſt. quæſt.* 54. *reg.* 2. *num.* 64. Michal. *loc. cit. cap.* 52. niſi cauſa civilis eſſet valde levis, aut lis eſſet inter duos alios fratres, aut eſſet teſtis teſtamentarius, ſeu inſtrumentarius, aut ſi pars non opponit, aut fuerit a parte inductus, aut eſſet Clericus ſeu Religioſus & exemplaris vitæ. DD. apud Michal. *loc. cit.* Gabr. *de teſtib. loc. cit.* aut ageretur de probanda ætate fratris. Farin. *loc. cit.* aut eſſemus in cauſa matrimoniali. Gabr. *d. concluſ.* 14. *n.* 8. Farin. *loc. cit. n.* 138. ſi agatur de matrimonio contrahendo, aut diſſolvendo ratione impedimenti conſanguinitatis, ſecus ſi ob aliud impedimentum. Item cum veritas aliter haberi non poteſt. Bene tamen verum eſt, quod, quamvis in ſupra dictis caſibus admittatur ad teſtificandum pro fratre, non eſt tamen omni exceptione major. Farin. *loc. cit. quæſt.* 54. *n.* 87. Michal. *loc. cit. n.* 6.

Difficultas XIV.

Pœna Fratris occidentis Fratrem, & cum ſorore inceſtum committentis.

103 * Frater occidens fratrem pœna parricidii tenetur. Carrer. *in pract. crim.* §. *homicidium. num.* 128. Clar. *in* §. *parricidium, verſ. ſed quid dicendum. n.* 4. Menoch. *in addit. ad* 2. *lib. de arb. caſ.* 356. *num.* 95. Farin. *de homicid. quæſt.* 120. *num.* 123. non tamen ordinaria, ſed ultimi ſupplicii, imo ſi frater ſcit inſidias parari fratri, & non revelat, punitur pœna relegationis. *L.* 2. *ff. ad L. Pomp. de parricid.* quæ concluſio procedit etiam in occidente patruelem vel matruelem. Menoch. *in dd. addit. n.* 96. Farin. *de homicid. quæſt.* 120. *num.* 124. Item in occidente conſobrinum. *L.* 1. *ff. ad L. Pomp. de parricid.* Farin. *loc. cit. num.* 125. Dicitur autem frater parricida, ſi fratrem carcerati procuret, & hoc caſu eſt privandus feudo. Carrer. *in pract. crim. in* 3. *tract. de homicid.* §. *nona quæro. num.* 33. Decian. *tract. crim. lib.* 9. *cap.* 9. *num.* 12. Bajard. ad Clar. *in* §. *homicidium. num.* 2. Farin. *d. quæſt.* 120. *num.* 128. niſi frater fuerit proditor patriæ, quia tunc a fratre impune occidi poteſt. Bart. *in L. minime. ff. de relig. & ſumpt. fun.* Nellus *de Bannitis. part.* 3. *ſecund. temp. quæſt.* 53. Decian. *d. lib.* 9. *cap.* 10. *nu.* 6. Michal. *loc. cit. cap.* 56. *num.* 11. quamvis fuerit bannitus etiam ex alia cauſa. Vivius *opin.* 770. *num.* 8. Farin. *de var. & diverſ. quæſt.* 103. *num.* 281. aut niſi frater commiſerit delictum, propter quod veniret exhæredandus, quia tunc frater occidens illum excuſaretur a pœna parricidii, & mitius puniendus eſſet. Farin. *loc. cit. num.* 175. Item niſi frater veniret contra fidem Chriſti, aut niſi illum occideret ad ſuam neceſſariam defenſionem. Farin. *loc. cit.* Menoch. *in dd. addit. n.* 47. Michal. *l. c. n.* 14. & 15.

104 Frater committens inceſtum cum ſorore hodie non punitur pœna mortis, ſed tantum deportationis. Bajard. ad Clar. *in* §. *inceſtus. num.* 11. Theſ. *dec.* 100. *num.* 5. Cabal. *reſol. crim. caſ.* 200. *a num.* 20. Farin. *de delict. carn. quæſt.* 146. *num.* 11. niſi cum inceſtu adeſſet adulterium. ita Clar. *in* §. *inceſtus. num.* 3. *verſ. ſed quæro qua ſit pœna.* Cabal. *loc. cit. poſt num.* 15. Menoch. *de arb. caſ.* 502. *num.* 40. Michal. *loc. cit. num.* 19. *cap.* 57. *part.* 3. aut niſi inceſtus fuiſſet commiſſus cum aſcendentibus, aut deſcendentibus, aut cum inceſtu concurreret defloratio, aut cum inceſtu concurrat matrimonium. Michal. *loc. cit. numer.* 21. 22. & 23. aut niſi eſſemus in terris Eccleſiæ poſt Bullam Sixti V. ann. 1587. Limita tamen in omnibus caſibus prædictis, ſi conjunctio ſanguinis fuit ignorata, quia tunc inceſtuoſus non excuſatur in totum, ſed mitius punitur, præſertim ſi mulier erat meretrix, quia tunc nulla pœna puniri poſſet. Michal. *loc. cit. num.* 25. Menoch. *d. caſ.* 502. *num.* 45.

Difficultas XV.

Quomodo fraternitas probetur?

105 Fraternitas probari debet ab allegante. Bart. *in L. non nudis. C. de prob.* Maſcard. *de prob. concluſ.* 812. Probatur autem iiſdem modis, quibus probatur filiatio, quia probata filiatione, dicitur etiam probata fraternitas. Rota coram Seraph. *dec.* 1282. & quomodo probetur filiatio, videri inter alios poteſt apud Gabr. *de præſ. concluſ.* 14. Menoch. *de arbitr. caſ.* 89. Maſcard. *de prob. concluſ.* 789. Natta *conſ.* 473. *num.* 39. & alii apud Michal. *de fratr. part.* 3. *cap.* 58.

Præterea probatur fraternitas per tractatum inter fratres, per quem quis dicitur conſtitutus in quaſi poſſeſſione fraternitatis. Caſtr. *conſ.* 151. *verſ. quarto videtur. lib.* 1. videtur contrarium ſentire, cum quo Maſcard. *de prob. concluſ.* 789. *a numer.* 15. Decius *conſ.* 514. *num.* 5. Gratian. *diſc. for. cap.* 135. *num.* 43. ſed pro priori ſententia ſtant Menoch. *de arbitr. caſ.* 89. *num.* 72. Natta *conſ.* 59. *num.* 15. Angel. *in L. liberorum. ff. de his qui not. infam.* Palæot. *de noth. cap.* 22. *in fin.* Michal. *loc. cit. numer.* 6. *cap.* 58. Fel. *in cap. per tuas. verſ. ſecundo. de prob.* Alex. *conſ.* 181. *num.* 8. *lib.* 7. Bald. *in L. cum epiſtolis. num.* 4. *C. de prob.* Nicol. de Paſſer. *de ſcriptura privata. lib.* 3. *quæſt.* 23. *num.* 19. apud Michal. ut ſupra. Porro hæc probatio non dicitur plena, ſed præſumpta, quæ conſtituit fratrem in quaſi poſſeſſione fraternitatis, & transfert onus probandi contrarium in Adverſarium. DD. apud Michal. *loc. cit. num.* 8. Maſcard. *de prob. concluſ.* 812. *num.* 5. Gratian. *diſ. for. cap.* 694. plura de hac probatione apud Bich. *dec.* 79. *numer.* 8. Tiraquel. *de retract. lignag.* §. 1. *gl.* 16. *num.* 9. 106

§. III.

Fons tertius diſcordiarum inter Fratres. Bonorum Societas.

Difficultas I.

Quotuplex detur Societas inter Fratres?

Tres ſunt ſocietatis ſpecies inter fratres. Societas menſæ, ſocietas bonorum ſimpliciter, ac ſocietas omnium bonorum. Societas menſæ inter fratres contracta dicitur, quando poſt mortem patris vivunt in communi ad unum panem & vinum, & ad eandem menſam, & omnia neceſſaria ad quotidianum victum ita communicant, ut nulla inter ipſos habeatur ratio expenſarum ipſius menſæ, ita Mant. *de tacit. lib.* 6. *tit.* 2. *num.* 2. & 17. & *tit. num.* 14. In qua ſocietate non eſt neceſſaria omnium fructuum communicatio, & ita ad ſocietatem menſæ ſufficit, ut a fratribus ſimul habitantibus expenſæ victus in communi factæ fuerint. Et hæc ſocietas menſæ reddit communia omnia ea, quæ victum & menſam reſpiciunt, & expenſas omnes facta occaſione menſæ. Michal. *de fratr. part.* 2. *cap.* 4. *per totum.* Unde ſi unus interdum amicum vel affinem invitaret, & ſecum per aliquot dies retineret, expenſæ de communi fieri deberent, quia humana ſocietas vult hoſpitalitatem. Ita ſi unus ex fratribus uxorem duxit, & illam ſaltem pro prima vice lautiori cœna recipit, expenſæ fiunt de communi, uti etiam cum unus ex fratribus ob ſuam conditionem famulum habere cogeretur, deberent fieri expenſæ de communi, non ita ſi canes, equos, & ſimilia, quæ menſam habent ſeparatam. Bald. *in L. fin. C. de collat.* 107

Sed quæres, ſi unus ex fratribus habuit majorem familiam quam alii, poſſuntne alii fratres repetere illud, quod plus impenſum fuit propter majorem familiam alterius? Petrus de Ubaldis *de duob. fratrib. part.* 6. *quæſt.* 23. tenet affirmativam contr. Bald. *in cap. primo.* §. *ſi duo fratres. de nov. Beneficio inveſt.* ex eo, quod donatio non præſumatur, & expenſæ non fuerunt factæ pro communi utilitate, & inæqualitas maxima reſultaret: hanc ſententiam defendit Menoch. *de arbitr. caſ.* 127. *num.* 4. poſt Caſtr. Ruin. & alios; ſed negativam defendit Michal. *loc. cit. cap.* 5. *numer.* 5. authoritate Bald. *in L. fin. C. de collat. & in cap.* 1. §. *ſi duo fratres. de nov. benef. inveſt.* non quidem ob præſumptam donationem, ſed ob præcedentem ſocietatem menſæ, quæ omnes fructus conſumptos in menſa communes reddit. Ita etiam Alex. & Dec. *in L. fin. C. de collat.* Crav. *conſ.* 159. *n.* 10. Pariſ. *conſ.* 85. *nu.* 16. *lib.* 1. Jaſ. *in L. ut nemini. num.* 5. *C. de collat.* Mant. *de tacit. lib.* 6. *tit.* *num.* 5. & *tit.* 3. *nu.* 11. & *tit.* 9. *n.* 14. Non obſtat inæqualitas, quia 108

frater

Digitized by Google

frater debet ſibi imputare, quod contraxerit ſocietatem menſæ cum fratre habente filios & familiam.

109 Simplex bonorum ſocietas differt a ſocietate menſæ, quia hæc reddit communia ſolummodo ad menſam neceſſaria, illa vero omnes fructus etiam non conſumptos, & omnia quæſtualia undecumque provenientia. Ut vero ſimplex bonorum ſocietas dicatur contracta, neceſſarium primo eſt, quod omnia bona paterna poſſideantur in communi, ſecundo neceſſarium eſt, quod fratres cohabitent ad eandem menſam, & communibus expenſis vivant, diceretur tamen vivere ad eandem menſam in communi ille frater, qui nulla facta diviſione viveret in longinquis partibus, aut propter negotium commune, aut aliud proprium, Socin. ſen. con. 193. n. 2. vol. 2. Præſertim ſi habeat animum redeundi ad patrios lares. Tertio requiritur, quod omnes fructus & omnia quæſtualia undecumque provenientia fuerint communicata. Hinc omnes fructus percepti ex bonis in communi retentis debent eſſe communes, L. coiri ſocietatem. & L. ſi fratres. ff. pro ſocio. in quibus propterea nulla competit repetitio, quia ſocietatis judicio omnes intelliguntur communicati, ſive proveniant ex bonis paternis & hæreditariis, ſive ex bonis propriis ab aliquo ex fratribus acquiſitis, & in communione retentis. Michal. loc. cit. cap. 7. & 8. per totum. ſive fructus communicati fuerint conſumpti, ſive non. Hinc etiam omnia quæſtualia undecumque provenientia ſunt communia inter ſimplices bonorum ſocios: quænam vero dicantur provenire ex quæſtu, vide in L. quæſtus. ff. pro ſocio. ibi: qui ex opera cujuſque deſcendit. Et quamvis unus ex fratribus eſſet induſtrioſior quam alius, non poſſet tamen a fratre ratione majoris induſtriæ aliquid repetere. Neque obſtat, quod opponit Corn. conſ. 122. lib. 2. naturam ſocietatis eſſe, ut qui plus in ſocietate ponit, plus etiam de lucro participare debeat, quia regula procedit in ſocietate particulari reſpectu quantitatis, ut ſi unus in ſocietate ponit mille, alter vero centum, qui plus poſuit, plus recipiat, ſecus ratione induſtriæ, niſi aliter fuerit pactum, L. ſi non fuerunt. §. Ariſto. ff. pro ſocio. & ſi magis induſtrioſus plus participaret de lucro, quæſtualia non dicerentur nec eſſent communia.

Difficultas II.

An emptiones factæ a fratribus ſociis ſint communes vel judicio ſocietatis communicandæ?

110 Dicendum primo, Socii omnium bonorum ſi communi nomine emant, res empta ſtatim efficitur communis tam quoad poſſeſſionem, quam quoad dominium. Covar. lib. 3. var. reſ. cap. 19. ſub num. 1. ſi vero emant nomine proprio, res empta non fit ſtatim communis, ſed ſocietatis judicio venit communicanda. L. ſi quis ſocietatem contraxerit. ff. pro ſoc. & ideo datur actio contra ſocium, ut communicet rem proprio nomine emptam. Crav. conſ. 159 nu. 1. Alex. conſ. 49. nu. 11. lib. 1. Jaſ. conſ. 2. n. 27. vol. 3. Menoch. conſ. 121. num. 19. vol. 2. Mant. de tacit. lib. 6. tit. 16. num 21. & communis apud Michal. de fratr. part. 2. cap. 8. n. 4.

111 Dicendum ſecundo, Socii ſimpliciter bonorum, ſi ſi emant nomine communi rem ad ſocietatem pertinentem, res empta ſine alia ratificatione eſt communis, quia ſocietas non requirit ratificationem. L. fratres. §. ſi quis ſocietatem. ff. pro ſocio. Menoch. conſ. 656. lib. & ſocius in rebus ad ſocietatem pertinentibus dicitur habere mandatum. Cephal. conſ. 768. num. 25. lib. 5. Si vero frater ſocius bonorum ſimpliciter emat rem aliquam ad ſocietatem non pertinentem communi nomine, ratificatio eſt neceſſaria, antequam res empta fiat communis; quia emens a fratre, cum non habet nec expreſſum, nec tacitum mandatum circa ea, in quibus inter eos nulla eſt contracta ſocietas, non poteſt ipſum invitum obligare, ut emat: hæc tamen ratificatio non tantum expreſſe, ſed etiam tacite fieri poteſt, & ex quibus præſumatur, vide Maſcard. de prob. concluſ. 1255. Menoch. de præſ. lib. 2. præſ. 39. num. 2. Hect. Felic. de ſociet. cap. 14. a num. 52. & ideo antequam emptio fuerit ratificata, emptor poteſt rem communi nomine emptam diſtrahere, non obſtante clauſula conſtituti appoſita a Notario ad favorem abſentis. Theſ. dec. 70. num. 8. Michal. loc. cit. num. 11. niſi cum clauſula conſtituti, & ſtipulatione Notarii concurrat juramentum ementis, ſi autem frater ſocius emit proprio nomine, & res pertinet ad ſocietatem, judicio ſocietatis res empta debet communicari. de Ubald. de duob. fratr. part. 5. num. 3. quia in ejus poteſtate non eſt ſocietatem dividere, licet emerit propriis pecuniis; ſi vero res empta ad ſocietatem non pertinebat, & emptio fuit facta propriis pecuniis, emptum communicari non debet, nec empta connumerantur inter quæſtualia; quia inter quæſtualia tunc tantum empta computantur, cum emuntur non animo retinendi, ſed vendendi. Si vero emit communi pecunia, empta res eſt propria ementis, nec emens poteſt ullo modo cogi ad communicandum, Ubald. d. part. 5. num. 3. Menoch. conſ. 121. numer. 32. & 78. tenetur tamen emens de communibus pecuniis vel propriis alterius fratris pretium reſtituere. Alex. conſ. 24. numer. 5. lib. 1. Caſtr. conſ. 349. num. 2. vol. 1. Menoch. loc. cit. Dec. conſ. 256. Mant. de tacit. lib. 6. tit. 16. num. 23. & quidem pretium tenetur reſtituere una cum damnis & intereſſe. Michal. d. cap. 8. num. 25. & 26.

112 Porro in dubio acquiſito facta a fratribus ſociis proprio nomine cenſetur facta propriis pecuniis, Ludovic. concluſ. 53. Hect. Felic. de ſociet. cap. 11. nu. 79. Alex. conſ. 78. lib. 2. Dec. conſ. 21. Bart. in L. ſi patruus. C. com. utr. jud. Bald. in L. penult. C. ſi quis ſibi vel alt. & alii apud Michal. loc. cit. cap. 9. n. 6. niſi in contrarium militent conjecturæ. Mant. loc. cit. ſub n. 9. verſ. proinde. quæ quidem arguant impoſſibile eſſe, quod emens aliunde pecunias habere potuerit, quam ex bonis communibus.

113 Quæres, an Clerici, qui cum fratribus bonorum ſocietatem contraxerunt, teneantur communicare fructus Beneficiorum Eccleſiaſticorum, ſermo eſt de ſocietate bonorum contracta ſimpliciter. Videtur, quod non, quia nemo communicare poteſt, quod ſuum non eſt; ſed ſecundum communem Theologorum Clerici non ſunt Domini fructuum, vel redditum ex Beneficiis Eccleſiaſticis perceptorum. Sylveſt. in ſum. in verb. Clericus. 4. ſub num. 14. Alb. in cap. cum ſecundum. de preb. Anchar. in cap. ſtatutum. §. aſſeſſorem. de reſcrip. in 6. Felin. in cap. poſtulaſti. de reſcriptis. apud Molinam de juſt. diſp. 144. ſed contrarium defendunt Sotus de juſt. & jure. lib. 10. quæſt. 4. art. 3. S. Th. 2. 2. quæſt. 185. art. 7. ubi Cajet. & quodlib. 6. art. 12. Molina loc. cit. diſp. 143. quod probant ex cap un. de Cler. non reſid. in 6. Et in hac ſententia tenentur communicare ſociis fructus Beneficiorum Eccleſiaſticorum, ſecus illos, de quibus diſponere non poſſunt. Michal. de fratrib. part. 2. cap. 10. per tot.

Difficultas III.

An Frater, qui vivente patre ſtudere cœpit, poſt mortem patris poſſit proſequi ſtudium expenſis communibus?

114 Duæ in hac quæſtione fuerunt ſententiæ ſibi contrariæ. Dyni in L. Lucius. §. idem reſpondit. ff. ad Maced. qui tenuit fratrem poſſe communibus expenſis ſocietatis continuare ſtudium, quod inchoavit vivente & conſentiente patre etiam invitis aliis fratribus ſociis, ea ratione, quia munera cœpta debent perfici communibus expenſis, licet nova inchoari non poſſint. L. ſi uni. §. idem ſcribit. ff. famil. erciſc. Negativa fuit Bart. in L. 1. §. nec caſtren. n. 12. ff. de collat. bon. ex eo motivo, quia factum patris initiatum erga filium eatenus obligat hæredes, quatenus pater erat obligatus de neceſſitate. L. honores. §. is qui. ff. de Decur. Dignitas Decurionatus eſt initium ad alias dignitates juxta d. §. is qui. & tamen ſi pater conſenſerit Decurionatui, ſucceſſores poſt mortem patris non tenentur ratione aliarum dignitatum. L. Lucius. §. reſpondit. ff. ad municip. & ita diſcurrit de fratribus, qui non tenentur poſt mortem patris, quamvis ſtudium non ſit quoddam neceſſarium initium ad Doctoratum. Et hæredes eatenus obligantur, quatenus pater erat obligatus, ſed pater non erat obligatus retinere in ſtudio filium, ergo nec hæredes. L. heredem. ff. de re jud. Ad rationem Dyni reſpondet, quod munera incœpta debent de communi perfici, quando pater ex incœpto munere obligatur ad confirmationem totius actus, veluti ſi filius in obli-

obtinendis muneribus publicix ex patris voluntate ſe obligavit ad aliquid, illud debet deduci de communi tanquam æs alienum; quia cum pater conſenſerit, pro fidejuſſore habetur. Bart. conſentiunt Bald. *ll. cc.* Caſtr. *conſ.* 242. *vol.* 2. Alex. *conſ.* 77. *lib.* 4. Rebuff. *de privil. ſcholar. privil.* 59. Merlin. *de legit. lib.* 2. *tit.* 2. *quæſt.* 22. *num.* 48. Michal. *de fratr. part.* 2. *cap.* 12. *per totum.* quæ tamen Bart. ſententia limitari debet, ſi inter fratres fuiſſet contracta ſocietas omnium bonorum, quæ omnia facit communia.

Difficultas IV.

Quid ſit ſocietas omnium bonorum, & quomodo inducatur?

115 Ad inducendam omnium bonorum ſocietatem ſecundum Rotam apud Seraph. *dec.* 1303. Mant. *de tacit. lib.* 6. *tit.* 10. *num.* 2. Maſcard. *de prob. concluſ.* 1309. Menoch. *de præſ. lib.* 3. *præſ.* 56. *num.* 21. tria requiruntur; ſecundum Michal. vero *de fratr. part.* 2. *cap.* 13. quinque recenſentur. Primo, quod bona ſint in communi poſſeſſa, ſecundo cohabitatio ad eandem menſam, tertio communio fructuum ex bonis communi retentis, quarto, quod omnia undecumque provenientia fuerint communicata, quinto quod inter ipſos fratres nunquam fuerit reddita ratio. Cohabitatio vero ad menſam non requirit, quod ſimul ſint in domo, vel eadem menſa, quia poſſet unuſquiſque in ſeparato apartamento manere; ſed conſideratur reſpectu expenſarum victus, quamvis in diverſis domibus maneant; imo licet in diverſis eſſent civitatibus, dummodo expenſa eſſet communis. Dec. *conſ.* 28. Menoch. *conſ.* 656. *num.* 10. *lib.* 7. Mant. *de tacit. lib.* 6. *tit.* 10. *num.* 7. Hect. Felic. *de ſociet. cap.* 10. *num.* 22. Michal. *loc. cit. nu.* 5. de quarto requiſito conveniunt plerique DD. Carp. *ad ſtatut. Mediol. part.* 2. *cap.* 483. *a num.* 29. Maſcard. *loc. cit. num.* 22. Rol. *conſ.* 41. *vol.* 1. Rota in noviſſ. *dec.* 169. *n.* 8. *part.* 2. Menoch. *dict. præſ.* 56. *n.* 37. Mant. *loc. cit.* Gratian. *diſc. for. cap.* 547.

116 Conjecturæ, ex quibus probatur contracta omnium bonorum ſocietas, ſunt plures. Prima, ſi fratres per longum tempus ſteterunt in communione. *L. procula. ff. de prob.* Dec. *conſ.* 66. Socin. *conſ.* 160. *num.* 6. Jaſ. *conſ.* 2. *num.* 12. *vol.* 3. Menoch. *de præſ. lib.* 3. *præſ.* 56. *num.* 34. Mant. *loc. cit. num.* 21. & longum tempus in hac materia dicitur decennium. Bald. *conſ.* 481. *vol.* 5. Cephal. *conſ.* 483. *num.* 3. Michal. *loc. cit. part.* 2. *cap.* 14. dummodo probetur, omnia alia undecumque provenientia fuiſſe communicata. Secunda, ſi emptio communi nomine fuit celebrata. Socin. Menoch. & Michal. *ll. cc.* ſi re empta ut communi uſi ſunt. Mant. *loc. cit. num.* 18. Tertia publica vox, quæ ſocietatem arguit ſaltem ſemiplene, dummodo concurrant omnia neceſſaria ad probandam publicam vocem, & famam, & teſtes deponentes de publica voce, & fama concludentem dent rationem, & aſſerant, quod pro ſociis ab omnibus habiti fuerint. Mant. *loc. cit. num.* 23. & de actibus ſocialibus deponant. Quarta Juramentum ſocii, ſi jam ſemiplene fuerit probata ſocietas, plurimum valet, & plene probat. Quinto Expenſæ ſine aliquo computo factæ arguunt ſocietatem omnium bonorum, dummodo expenſæ ſint alicujus momenti, & non modicæ, quia iſtæ non arguunt ſocietatem. Sexta amor & maxima inter fratres charitas arguit omnium bonorum ſocietatem. Alciat. *de præſ. reg.* 1. *præſ.* 23. *verſ. ſed tamen conſidera.* Maſcard. *de prob. concluſ.* 1709. Hect. Felic. *de ſociet. cap.* 11. *num.* 43. Septima Confeſſio extrajudicialis unius ex ſociis probat omnium bonorum ſocietatem. *L. generaliter. C. de non numer. pecun.* Anchar. *conſ.* 149. *num.* 3. Berous *conſ.* 190. Alciat. *loc. cit.* Maſcard. *de prob. concluſ.* 1309. præſertim ſi fuit geminata. Menoch. *d. lib.* 3. *præſ.* 56. *num.* 33. Item facta in publico diviſionis inſtrumento, quia diviſio ſupponit communionem. DD. cit. & Michal. *loc. cit. num.* 20. Item octava, ſi litteræ adeſſent manu alterius ſcriptæ de ſocietate omnium bonorum atteſtantes, quæ contra ſcribentem fidem faciunt. DD. apud Michal. *loc. cit.* Nona patientia & tolerantia fratrum, qui paſſi ſunt omnia in communi poſſideri, & rebus communibus promiſcue uti. Decima Item ſi omnia in communi cataſtro fuerunt deſcripta. Menoch. *loc. cit.* Hect. Felic. *de ſociet. cap.* 11. *num.* 15. & onerum communis facta ſolutio, dummodo ſaltem conſenſus tacitus ſocii, qui emit, & cujus res empta deſcribitur in cataſtro, aut ratificatio. Tandem ad excludendum delictum præſumitur ſocietas omnium bonorum. Michal. *loc. cit. num.* 39.

Quæres primo, an ſocietas omnium bonorum poſſit intelligi contracta cum minore, præſertim infante? 117
Reſpondetur negative, quia ſocietas eſt contractus ultro citroque obligatorius, ſed minores & infantes non poſſunt ſe obligare. *L. obligari. ff. de auth. tutor.* Tum quia inter ſocios omnium bonorum omnia hinc inde dicuntur communicata, & ita inter ipſos ad invicem præſumitur donatio, ſed infantes non poſſunt donare. *L. in cauſa. §. ita relatum. ff. de min.* tum quia in infante deficit conſenſus, quia ignorantia eum excludit. *L. tres fratres. ff. de pact.* Et ideo contractus non ſuſtinetur cum infante etiam ad ſui favorem. *§. pupillus. Inſtit. de inutil. ſtipul.* Surd. *conſ.* 9. *num.* 45. Ergo ſi expreſſe contrahere non poſſunt, multo minus intelligi poterit, quod tacite contraxerint. Menoch. *conſ.* 12. *num.* 11. *lib.* 1. *& de arbitr. caſu* 127. Ubald. *de duob. fratr. part.* 3. *num.* 32. Maſcard. *de prob. concluſ.* 51. *num.* 12. Mant. *de tacit. lib.* 6. *tit.* 13. *num.* 1. Hect. Felic. *de ſociet. cap.* 3. *nu.* 12. Gratian. *diſc. for. cap.* 360. Joſ. Ludovic. *concluſ.* 53. Surd. *conſ.* 138. *nu.* 21. *&* 37. DD. apud Michal. *de fratrib. part.* 2. *cap.* 15. & concluſio procedit in omnibus aliis perſonis inhabilibus ad contrahendum. In pupillis infantiæ proximis. Item in pupillo pubertati proximo. Item in minore viginti quinque annis. DD. cit. & Michal. *d. cap.* 15. *per totum.* Limitatur vero concluſio primo, ſi minor habet Tutorem aut Curatorem, quia cum illius authoritate poteſt contrahere ſocietatem. Maſcard. *de prob. concluſ.* 31. *num.* 6. de Ubald. *de fratr. part.* 3. *ſub num.* 5. Menoch. *de præſ. lib.* 3. *præſ.* 56. *num.* 12. Mant. *de tacit. lib.* 6. *tit.* 13. *num.* 6. Gratian. *diſc. for. cap.* 360. *num.* 3. Michal. *loc. cit. num.* 28. Crav. *conſ.* 286. *verſ. ſecundo dico.* Joſ. Ludov. *conſ.* 53. *verſ. prima conjectura.* Alex. *conſ.* 49. *num.* 2. *lib.* 1. Bald. *in L. ſi patruus. num.* 15. *verſ. item dicto. C. comm. utr. jud.* Et ſufficit conſenſus Tutoris etiam tacitus. DD. cit. & Michal. *loc. cit. num.* 31. Dummodo Tutor aut Curator non ſit unus ex ſociis, quia tunc interponeret conſenſum & auctoritatem in facto proprio contra *L.* 1. *ff. de auctor. Tutor.* Petrus de Ubald. *loc. cit. num.* 5. Mant. *de tacit. loc. cit. n.* 11. niſi ultra fratrem adeſſet alius Curator. Secundo limitatur, ſi Teſtator juſſit communionem & ſocietatem cum ipſo eſſe continuandam; quia quo nomine juſſit Teſtator, eo factum eſſe cenſetur, & hæredes ſimpliciter adeundo obligantur ad omnia, quæ Teſtator ordinavit. *L. morem. ff. de acquir. hered.* Item limitatur, ſi minor factus major ſocietatem ratificavit. Dec. *conſ.* 21. Socin. *conſ.* 160. *lib.* 2. Ubald. *de duob. fratr. part.* 3. *princ. col.* 2. Maſcard. *loc. cit. num.* 13. Surd. *conſ.* 138. *num.* 12. Mant. *loc. cit. num.* 5.

Difficultas V.

Cum quibus non poſſit intelligi contracta ſocietas omnium bonorum?

Bart. *in L. Titium. §. altero. ſub num.* 5. *ff. de adminiſtr. Tut.* tenet inter fratres non negotiantes, ſive ſi unus tantum negotietur, non poſſe intelligi contractam ſocietatem, eo quod nulla ſit ſocietas, ubi nullum eſt commercium. *L. coiri. ff. pro ſocio.* ſed inter non negotiantes nullum poteſt eſſe commercium. Tum quia, quando unus nihil ponit in ſocietate, non poteſt cum illo intelligi contracta ſocietas, ſed qui non negotiatur, nihil ponit in ſocietate. Contraria vero ſententia eſt communis etiam inter non negotiantes, aut ſi unus tantum negotietur, poſſe tacite contrahi ſocietatem omnium bonorum. DD. ſupra cit. Carpan. *ad ſtatut. Mediol. part.* 2. *cap.* 483. *num.* 2. Crav. *conſ.* 149. *num.* 3. Natta *conſ.* 91. *lib.* 1. Decian. *conſ.* 85. *num.* 18. *lib.* 2. Menoch. *conſ.* 12. *num.* 7. *lib.* 1. *& de præſ. lib.* 3. *præſ.* 56. *num.* 21. *& ſeq.* Hect. Felic. *de ſociet. cap.* 10. *num.* 29. Mant. *de tacit. lib.* 6. *tit.* 10. *num.* 5. *&* 6. quia ex difformi & univerſali bonorum collatione intelligitur contracta ſocietas omnium bonorum, ſi omnia undecumque provenientia fuerint communicata ad invicem. Michal. *loc. cit. cap.* 16. *a num.* 6. 118

Præ-

119 Prætetea non cenſetur contracta ſocietas, ſi inter illos conſtet de aliquo debito, aut credito, quia inter omnium bonorum ſocios omnia ſunt communia, & ideo nullum inter illos poteſt eſſe debitum aut creditum, quia omnes pro uno reputantur. *L. 4. §. qui ſi communem. ff. fin. regund.* Michal. *de fratr. part. 2. cap. 17. n. 4.* Item ſi conſtet de aliqua emptione, aut alia acquiſitione proprio nomine facta, quia iſte eſt actus ſocietati contrarius, & acquiſito in dubio præſumitur ſacta de propria pecunia. gl. *in L. quintus. ff. de donat. inter vir. & uxor.* Dec. *conſ.* 628. *n.* 2. Joſ. Ludov. *concluſ.* 53. Michal. *loc. cit. n.* 7. Menoch. *conſ.* 12. *num.* 15. *lib.* 1. Maſcard. *de prob. concluſ.* 31. *n.* 4. Mant. *loc. cit. num.* 20. quamvis acquiſitiones fuerint factæ modo nomine unius, modo nomine alterius. Michal. *loc. cit. nu.* 9. niſi ante acquiſitionem proprio nomine factam conſtaret de ſocietate omnium bonorum; quia tunc emptio proprio nomine facta eſſet communicanda ſocietatis judicio, Bald. *conſ.* 452. *lib.* 3. Socin. ſen. *conſ.* 160. *num.* 6. & 10 *lib.* 2. Gabr. *conſ.* 51. *num.* 13. *lib.* 2. Mant. *de tacit. lib.* 6. *tit.* 10. *num.* 22. ad quam communicationem agere poſſunt alii fratres, quod ſi ſcienter facere negligerent, dicerentur ſocietati renuntiare, quia alias eſſet in poteſtate cujuslibet emendo proprio nomine ad libitum ſocietatem dirimere.

120 Nec cenſetur contracta ſocietas omnium bonorum, ſi inter ipſos fratres de alia reſervatione conſtet, ad excluſionem enim totius ſufficit unum, & repugnat, quod in ſocietate omnium bonorum aliquid proprium reperiatur. Nata *conſ.* 100. *num.* 1. Alex. *conſ.* 154. *lib.* 2. Bald. *conſ.* 482. *lib.* 1. Cephal. *conſ.* 340. *n.* 9. *lib.* 3. Ludov. *concluſ.* 53. *verſ. octava conjectura.* Maſcard. *de prob. concluſ.* 1309. *n.* 39. Michal. *loc. cit. n.* 20.

121 Item non cenſetur contracta ſocietas omnium bonorum, & ſi libri negotiationis nomine unius tantum, & non communi inſcripti fuerint, item ſi fuerunt confecti libri expenſarum, in quibus expenſæ, data, & accepta diligenter conſcribantur. Dec. *conſ.* 21. *num.* 6. Alciat. *de præſ. reg.* 1. *præſ.* 25. *num.* 4. Menoch. *conſ.* 12. *num.* 17. Maſcard. *loc. cit.* Michal. *loc. cit. cap.* 18. *num.* 4. Item ſi inter fratres fuit reddita ratio lucrorum, damnorum, & expenſarum, quia ſocietas univerſalis abhorret redditionem rationum. Bart. *in L. Titium & Mevium. & §. altero. ff. de adminiſtr. Tut.* Bald. & Jaſ. *in L. 1. C. qui teſtam. fac. poſſ.* Natta *conſ.* 100. *num.* 3. Ludov. & Maſcard. *ll. cc.* Item maxima inæqualitas inter fratres, ut evitetur, præſumi non poteſt ſocietas omnium bonorum, ut ſi unus negotiando acquireret plura bona, alter vero nullum emolumentum ſocietati afferret, ne quis defraudetur ſuis laboribus. *L. cum oportet. C. de bon. quæ. lib.* & DD. mox cit. ſed contrarium, quod imo in ſocietate omnium bonorum non curetur, utrum unus magis lucretur quam alter, tenuit Bald. *in L. ſi patruus. C. com. utr. jud.* Alex. *conſ.* 70. *vol.* 5. Crav. *conſ.* 159. *nu.* 3. Rom. *conſ.* 172. apud Michal. *loc. cit num.* 11.

122 Si vero hinc inde extent conjecturæ, puta pro ſocietate omnium bonorum contracta, & ſocietate non contracta, urgentiores eſſent attendendæ, quia præſumptio major & fortior tollit minorem. *L. Divus. ff. de in integr. reſtit.* Bald. *in L. ſcire. C. de prob.* Jaſ. *conſ.* 2. *num.* 22. *lib.* 3. & *cap. litteras. de præſ.*

123 Ex dictis jam apparet, quæ ſit differentia inter ſocietatem ſimplicem, & omnium bonorum; primo enim differunt reſpectu rerum communicandarum; nam in ſimplici ſocietate communes ſunt tantum fructus & quæſtualia, ſocii vero omnium bonorum omnia habent communia; ſecundo differunt reſpectu proprietatis, nam in ſocietate ſimplici propria remanet uniuſcujuſque proprietas, in ſocietate vero omnium bonorum una cum fructibus intelligitur communicata etiam proprietas. Tertio expenſæ factæ ab uno ex ſociis in ſocietate ſimplici ſunt propriæ illius, in ſocietate vero omnium bonorum ſunt communes. Item quantum ad damna; quia ſi hæc contingunt uni ex ſociis in ſocietate ſimplici, propria ſunt, non communia. In ſocietate vero omnium bonorum ſunt communia. Præterea ſocii omnium bonorum omnia, quæ poſſident, intelliguntur ad invicem communicata abſque ulla traditione, ſecus in ſimplici ſocietate. Michal. *loc. cit. cap.* 26.

Difficultas VI.

Quænam bona debeant eſſe communia inter ſocios omnium bonorum?

In ſocietate omnium bonorum ad illius æqualitatem 124
nihil refert, ſi unus plus quam alter in ſocietate habeat, ſi unus ſit altero induſtrioſior, ſi unus habeat majorem familiam quam alter; quia æqualitas hujus ſocietatis fundatur in ſpe, & dicitur juſta ratione futuri eventus, quia fieri poteſt, ut pauperiori, minus induſtrioſo & familia magis aggravato ingens aliquod obveniret patrimonium, aut donatio, vel legatum, quæ omnia eſſent communicanda. *L. 3. §. cum ſpecialiter. ff. pro ſocio.* Socin. ſen. *conſ.* 160. *n.* 17. *lib.* 2. Dec. *conſ.* 66. & 68. Cæpolla *conſ.* 40. *num.* 4. Carpan. *ad ſtatut. Mediol. part.* 2. *cap.* 483. *n.* 52. Mant. *de tacit. lib.* 6. *tit.* 10. *n.* 4. & *tit.* 5. *n.* 20. Michal. *de fratr. part.* 2. *cap.* 21. *n.* 2.

Ex quibus infertur, quod inter fratres omnium bo- 125
norum ſocios omnia lucra undecumque provenientia debeant eſſe communia, quorum nomine veniunt undecumque quæſita ſive titulo lucrativo, ſive oneroſo, quæ excogitari poſſunt. Crav. *conſ.* 294. & differunt a quæſtu, cujus nomine veniunt ſolummodo acquiſita ex opera alicujus in aliqua negotiatione, artificio, vel mercatura. *L. quæſtus. ff. pro ſocio.* Ruin. *conſ.* 101. *n.* 10. *verſ. ſed præmiſſis. lib.* 1. Hect. Felic. *de ſociet. cap.* 13. *num.* 15. Michal. *loc. cit. n.* 7. Natta *conſ.* 100. Gomez *to.* 2. *var. reſ. cap.* 5. *num.* 4. Petr. de Ubald. *de duob. fratr. part.* 5. *ſub num.* 2. Mant. *de tacit. lib.* 6. *tit.* 15. & veniunt lucra tam præſentia, quam futura, tam acquiſita nomine proprio, quam communi, tam ex pecunia unius, quam alterius, quia cum inter fratres ſocios omnium bonorum nihil proprium eſſe poſſit, omnis acquiſitio dicitur facta de communi. DD. cit. quamvis ſocietas fuerit tantum tacite contracta contra Mant. *loc. cit.*

Infertur ſecundo, quod ſicut lucra inter ſocios om- 126
nium bonorum debent eſſe communia, ita etiam damna undecumque provenientia debent eſſe communia. *L. cum duobus. ff. pro ſocio.* Bald. *in L. ſi patruus. C. com. utr. jud.* Socin. *conſ.* 4. *num.* 41. *lib.* 4. Ludov. *concluſ.* 53. *verſ. præterea.* Mant. *de tacit. lib.* 6. *tit.* 21. *à n.* 1. quamvis ſeorſim habitent, & in longinquis.

Infertur tertio, hæreditates, legata, & donationes, 127
ſi alicui obvenerint, ſunt communes inter omnes. *L. 3. §. cum ſpecialiter. ff. pro ſoc.* Rol. *conſ.* 91. *num.* 37. *lib.* 1. Crav. *conſ.* 26. *num* 8. Jaſ. *conſ.* 3. *nu.* 3. *lib.* 3. Menoch. *conſ.* 12. *n.* 18. Michal. *loc. cit. cap.* 22. *num.* 1. Ludovic. *d. concluſ.* 53. & ſive hæreditas deferatur ex teſtamento, ſive ab inteſtato.

Infertur quarto, quod ſi unus ex ſociis omnium bo- 128
norum lucretur aliquam dotis partem ob mortem uxoris præmorientis ante filios, illa portio debeat communicari cum aliis fratribus. Alex. *in L. ſi cum dotem. §. trangrediamur. ff. ſol. matrim.* Jaſ. *conſ.* 3. *lib.* 3. Dec. *conſ.* 66. Petr. de Ubald. *de duob. fratr. part.* 5. *n.* 19. Campeg. *de dot. part.* 1. *quæſt.* 7. Rol. *de lucro dot. quæſt. ult.* Carpan. *ad ſtatut. Mediol. part.* 2. *cap.* 483. *num.* 145. Hect. Felic. *de ſociet. cap.* 12. *n.* 29. Mant. *de tacit. lib.* 6. *tit.* 15. *num.* 17. & alii apud Michal. *loc. cit. cap.* 23. ſi tamen matrimonium ſolvatur durante ſocietate; ſi vero prius finiatur ſocietas, maritus ſuam recuperat dotem, & ideo in diviſione tanquam æs alienum extrahitur. Dec. *conſ.* 39. *num.* 16. *lib.* 1. Cephal. *conſ.* 40. Menoch. *conſ.* 12. *n.* 15. Mant. *loc. cit. lib.* 6. *tit.* 5. *n.* 23.

Infertur quinto, quod fructus feudi, & emphyteuſis 129
communicari debent inter ſocios omnium bonorum, non tamen ipſa juriſdictio, quæ non poteſt tranſire de una perſona in aliam. *cap.* 1. *§. ſi duo fratres. de fratr. de nov. benef. inveſt.* ubi Bald. *num.* 4. & 5. ne Dominus feudi alium vaſallum invitus acquirat. Alex. *conſ.* 48. *num.* 3. *lib.* 2. Hect. Felic. *de ſociet. cap.* 12. *num.* 35. Mant. *loc. cit. num.* 16. Michal. *loc. cit. num.* 2. *cap.* 24. ſi tamen feudum fuiſſet acquiſitum durante ſocietate, acquirens teneretur reficere fratribus partem pretii. Berous *conſ.* 190. *numer.* 42. *lib.* 1. Michal. *loc. cit. numer.* 3. aliud tamen dicendum venit de emphyteuſi, quæ fratribus ſociis omnium bonorum communicari debet. Michal. *loc. cit. num.* 8. qui differentiam dat inter feudum & emphyteuſim. Limit. concluſionem in feudo antiquo paterno & hæreditario, quod ſociis om-

nium bonorum communicari debet, juxta Mant. *de tacit. lib. 6. tit. 15. n. 16.*

130 Infertur ſexto, quod privilegia & immunitates fratri conceſſæ competant etiam ſociis omnium bonorum. Fel. *in cap. 1. de præſcript.* Tiraquel. *de rettract.* §. 26. *gl.* 1. *num.* 31. Nana *conſ.* 1. *lib.* 1. Menoch. *conſ.* 136. *lib.* 7. Hect. Felic. *de ſociet. cap.* 12. *num.* 4. Micha. *loc. cit. cap.* 25. *per totum.* quia propter communionem non privilegiatus utitur privilegio privilegiati. Covar. *pract. quæſt. cap.* 34. *num.* 2. Abb. *in cap. ad audientiam. de præſumpt. & in cap. de quarta. eodem tit.* Jo. And. *in cap. un. de præſcrips. in* 6. & Nana *conſ.* 1. *num.* 11.

131 Infertur ſeptimo, quod ſi unus conſequitur pœnam ob injuriam ſibi illatam, illa communicari debet aliis ſociis omnium bonorum. ita Mant. *de tacit. lib. 6. tit.* 15. *num.* 15. Hect. Felic. *de ſociet. cap.* 12. *num.* 30. Dec. *conſ.* 66. *num.* 3. Michal. *l. c. cap.* 26. Ita milites debent communicare bona caſtrenſia. Ita capta, & inventa, ſi ſunt talia, quæ fiunt capientis, & invenientis, communicari debent. Ubald. *de duob. fratrib. part.* 5. *num.* 9.

132 Quæres, an etiam male acquiſita ſunt communicanda inter ſocios omnium bonorum? Reſpondetur negative. *L. ſi fratres. §. ult. ff. pro ſoc.* Alex. *conſ.* 77. *n.* 3. *lib.* 5. Ubald. *de duob. fratr. part.* 5. *num.* 4. Carpan. *ad ſtatut. Mediol. part.* 2. *cap.* 485. *num.* 168. Hect. Felic. *de ſociet. cap.* 12. *num.* 40. Mant. *l. c. tit.* 15. *num.* 22. Michal. *l. c. cap.* 27. quia ſuper rebus illicitis nulla poteſt eſſe ſocietas.

133 Quæres ſecundo, an filia unius ex ſociis omnium bonorum poſſit, ſeu debeat de communi dotari? Negant Ubald. *de duob. fratr. par.* 6. *num.* 10. Caſtr. *conſ.* 366. *lib.* 2. Alex. *conſ.* 154. *lib.* 2. Socin. *conſ.* 213. *num.* 14. *lib.* 2. Rimin. jun. *conſ.* 366. *num.* 12. & plures alii, quos citant Gabr. *de jure dot. numer.* 1. & Michal. *l. c. cap.* 28. *n.* 2. Affirmativam tenentur Bald. *in d. L. ſi patruus.* Dec. *conſ.* 66. Nata *conſ.* 64. *num.* 3. Ruin. *conſ.* 101. *num.* 16. *lib.* 1. Covar. *lib.* 3. *var. reſ. cap.* 2. *verſ. quinto infertur.* Gabr. *de jure dot. concl.* 1. *num.* 2. Menoch. *de arbitr. caſ.* 127. *num.* 3. Vivius *dec.* 431. *num.* 7. *lib.* 3. juxta id, quod tenuit *opin.* 238. Surd. *de alim. tit.* 1. *quæſt.* 85. *num.* 7. Fachin. *contr. v. J. c. lib.* 8. *cap.* 4. Gratian. *diſc. for. cap.* 643. *num.* 14. Mant. *de tacit. lib.* 6. *tit.* 20. *num.* 12. Mangil. *de imput. quæſt.* 26. Michal. *l. c. num.* 3. contra Speculat. *in tit. de Judic. §. reſtat videre. verſ. quid ſi unus ex fratribus*, & alii apud Gabr. *de Jure dot. concluſ.* 2. qui diverſimode probat, & reſpondet contrariis.

134 Quæres tertio, an expenſæ factæ ab uno ex ſociis omnium bonorum in retinendo filio pro ſtudio, ac librorum emptione debeant eſſe communes? Dicendum cum communiore ſententia debere eſſe communes. Ubald. *de duob. fratr. part.* 6. *quæſt.* 19. Mant. *de tacit. lib.* 6. *tit.* 19. *num.* 9. Gratian. *diſc. for. cap.* 643. Michal. *de fratr. part.* 2. *cap.* 29. *num.* 8. Surd. *l. c.* Borgnin. *dec.* 11. quia expenſæ inter ſocios omnium bonorum debent eſſe communes, quamvis plures fiant ab uno, quam ab alio. *L. cum duobus. §. per contrarium. ff. pro ſoc.* quia in hac ſocietate non inſpicitur, quis plus lucretur, quis minus. Ubald. *l. c. part.* 6. *num.* 1. Rol. *conſ.* 91. *nu.* 33. *lib.* 1. Menoch. *conſ.* 860. *lib.* 9. Mant. *l. c. num.* 1. Gratian. *diſc. for.* 643. *num.* 6. ſive expenſæ ſint neceſſariæ, ſive voluptuariæ, dummodo fuerint factæ ſine dolo, & quamvis reſpicerent tantum commodum unius. DD. cit. & Michal. *l. c. cap.* 30. & pactum in contrarium non valet, dummodo tamen non fuerint factæ pro filio nato ex damnato coitu. Ita expenſæ Doctoratus unius ex ſociis fratribus communes eſſe debent. Item quæ fiunt tempore nuptiarum. Item in jocalibus. DD. cit. & Michal. *d. cap.* 30. *per totum.* Item expenſæ infirmitatis, ſicut etiam factæ ex voto emiſſo pro recuperanda ſanitate, etiam pro votis, quæ a Chriſti fidelibus paſſim fieri ſolent. Mant. *loc. cit.* & Michal. *loc. cit. cap.* 32. Ita æs alienum ab uno ex ſociis contractum commune debet eſſe, & ex communi ſolvi, licet reſpiciat commodum tantum unius. Ad libitum tamen ſocius omnium bonorum donare non poteſt ſine conſenſu aliorum ſociorum. *L. nemo. ff. pro ſocio.* quia nullus ex ſociis poteſt plus alienare, quam ſit pars ſua, ergo non poteſt donare nulla urgente neceſſitate. Surd. *de alim. tit.* 1. *quæſt.* 85. *nu.* 19. Michalor. *cap.* 34.

Difficultas VII.

De ſocietate operarum inter ruſticos, & quomodo ſocietas finiatur?

Quoad primum membrum de materia vide late Borgnin. *dec.* 11. *par.* 2. & Micha. *de fratrib. part.* 2. *cap.* 35. *per totum.* Veniendo vero ad ſecundum membrum ſocietas finitur primo voluntate, uti renuntiatione, quia unumquodque eo modo diſſolvitur, quo colligatum fuit *L. nihil tam naturale. de R. J.* & nemo in ſocietate permanere cogatur. *L. ult. C. com. divid.* Petr. de Ubald. *de duob. fratr. part.* 11. *num.* 1. *verſ. quarto diſſolvitur.* Mant. *de tacit. lib.* 6. *tit.* 23. *num.* 6. Carpan. *ad ſtatut. Mediol. part* 2. *cap.* 483. *num.* 77. Hect. Felic. *de ſociet. cap.* 35. *num.* 4. Gratian. *diſc. for. lib.* 4. *cap.* 694. quæ renuntiatio fieri poteſt per Procuratorem. Michal. *loc. cit. cap.* 36. quæ tamen renuntiatio, cum ſocietas fuit contracta ad certum tempus, ante illius lapſum fieri non poteſt, ſicut non valeret, ſi fieret doloſe, ut ſe ab inſtanti damno liberaret. Mant. *loc. cit.* Michal. *num.* 16. Niſi renuntians cauſa Reipublicæ cogatur ſe abſentare, quia tunc renuntiatio poteſt fieri etiam ante tempus. DD. mox cit. Item ſi ex neceſſitate renunciet. *L. ſi convenerit. §. ult. ff. pro ſoc.* uti ſi non expediat amplius in ſocietate permanere. Mant. *loc. cit. num.* 13. Michal. *num.* 20. de Ubald. *de duob fratr. part.* 11. *num.* 6. Hect. Felic. *de ſociet. cap.* 35. *num.* 31. Item ſi a ſocio promiſſa non obſervantur; quia tunc a ſocietate recedere licet. DD. cit. Aut ſi ſocius eſt rixoſus, niſi rixoſitatem illius ab initio ſciverit, aut dilapidator. Gutierrez *de jur. conſ. cap.* 58. *num.* 7. *part.* 1. Fontanella *de pact. nupt. clauſ.* 4. *gl.* 9. *part.* 2. *num.* 101. 133

Societas autem ſolvitur non tantum renuntiatione expreſſa, ſed etiam tacita, uti ſi ſocietas fuit contracta per annum, lapſo anno dicitur tacite ſoluta. *L. actione. §. quod ſi tempus. ff. pro ſocio.* DD. cit. & Stracca *de mercat. tit. de contract. num.* 13. Burſat. *conſ.* 370. *num.* 7. *lib.* 4. Menoch. *conſ.* 121. *num.* 67. *lib.* 2. Hect. Felic. & Mant. *ll. cc.* quia dies appoſitus pro fine ſocietatis interpellat pro homine. *L. magnam. C. de contr. & commiſſ. ſtipul.* Maſcard. *de prob. concl.* 1065. *nu.* 20. Item tacite ſolvitur ſocietas per actus ſocietati contrarios. *L. ita quoque. ff pro ſoc.* DD. cit. & Menoch. *de præſ. lib.* 3. *præſ.* 60. *num.* Mantic. *loc. cit. num.* 31. Michal. *loc. cit. num.* 19. 136

Concluſioni, quod ſocietas ſolvi poſſit renuntiatione, non obſtat pactum de non dividendo in perpetuum, ſecus per certum tempus. *L. in hoc. §. ſi conveniat. ff com. divid.* Caſtr. *conſ.* 107. *lib.* 1. Dec. *conſ.* 97. *num.* 9. *lib.* 2. Rol. *conſ.* 84. *num.* 1. *lib.* 1. Gutierrez *de contr. jur. cap.* 58. *num.* 2. Theſ. *dec.* 142. Seraph. *de privil. jur. privil.* 58. *num.* 16. Fontanella *de pact. nupt. clauſ.* 4. *gl.* 9. *part.* 2. *a n.* 107. 137

Præterea ſocietas ſolvitur peremptione, aut interitu rei. Socin. jun. *conſ.* 58. *num.* 9. *lib.* 4. Hect. Felic. *de ſociet. cap.* 34. *num.* 1. Mant. *de tacit. lib.* 6. *tit.* 25. *num.* 1. Michal. *de fratr. part.* 2. *cap.* 38. Ubald. *de duob. fratr. part.* 11. *num.* 3. Bald. *in L.* 1. *quæſt.* 6. *C. pro ſoc.* Item publicatione bonorum, bannitione, & decoctione, ſi concurrat cum illa ceſſio bonorum. ita DD. cit. & Ludov. *concluſ.* 53. Stracca *de decoct. §. circa tertiam. num.* 47. & 48. Dummodo ſocietas fuerit contracta reſpectu bonorum, ſecus, ſi ratione induſtriæ. Michal. *loc. cit. cap.* 38. *num.* 16. 138

Finitur etiam ſocietas actione. *L. actione. ff. pro ſoc.* quia per actionem propoſitam tacite dicitur ſocietati renuntiatum; non omni tamen actione ſolvitur ſocietas, ſed illis tantummodo actionibus, quæ ſocietati ſunt contrariæ, hinc ſi contra ſocium omnium bonorum proponeretur actio ad communicandum rem proprio nomine emptam, non intelligitur ſoluta ſocietas, ſecus ſi peteretur, quod aliquam rem propriam habeat, & ſit ſocius omnium bonorum, quia hæc ſunt incompatibilia. Carp. *ad ſtatut. Mediol. in. part.* 2. *cap.* 483. *num.* 83. qui citat Ludovic. *concl.* 53. *verſ. quinto modo.* Michal. *de fratr. part.* 2. *cap.* 39. 139

Tandem morte, quæ omnia ſolvit, finitur ſocietas. *L. actione. §. morte. ff. pro ſoc.* Bald. *conſ.* 448. *lib.* 4. Oſaſc. *dec.* 76. *num.* 4. Mant. *de tacit. lib.* 6. *tit.* 24. *n.* 12. 140

n. 12. Ubald. *de duob. fratr. part.* 11. *ſub num.* 1. Gratian. *diſc. for. cap.* 852. *num.* 7. Michal. *l. c. cap.* 40. Et per mortem unius ſolvitur ſocietas quoad omnes. DD. cit. & Gomez *var. reſ. tom.* 2. *cap.* 5. *nu.* 6. Hect. Felic. *de ſociet. cap.* 32. *numer.* 14. Surd. *conſ.* 20. *num.* 3. *lib.* 2. Mant. *d. tit.* 24. *numer.* 18. quamvis ſocietatem in ſolidum contraxiſſent; niſi fuiſſet contracta cum Titio v. g. & hæredibus Caii, quo caſu, etſi mortuus fuiſſet unus ex hæredibus Caii, adhuc duraret ſocietas cum aliis, quia nomen collectivam *hæredis* verificatur etiam in ſupervenientibus. DD. cit. aut niſi pacto fuiſſet conventum, quod uno ex ſociis moriente, adhue duret ſocietas inter ſuperſtites. Porro ita ſocietas morte unius ex ſociis ſolvitur, ut non tranſeat ad hæredes illius. DD. cit. quia in ſocietate dicitur electa induſtria perſonæ. Imo non pacto ſocietas poteſt fieri tranſitoria ad hæredes. *L. adeo. ff. pro ſoc.* DD. cit. & Michal. *num.* 12. Menoch. *conſ.* 12. *num.* 9. *lib.* 1. Capyc. *dec.* 174. *num.* 5. Gomez *l. c.* quia ſocietas debet contrahi cum perſona certa, hæres vero eſt incertus. Oſaſc. *dec.* 76. *num.* 8. Mant. *l. c. num.* 16. nec valeret, ſi ſocius hæredem nominaſſet, quia tunc impediretur libertas teſtandi, quia ſocius teneretur inſtituere hæredem nominatum.

141 Limitatur vero concloſio, ut ſi pactum, quod ſocietas ſit tranſitoria ad hæredes, fuerit juratum. Carpan. *dec.* 174. Seraph. *de privil. juram. privil.* 57. Gutierrez *de contract. jur. cap.* 48. *num.* 13. Molina *de juſt. & jur. diſ.* 414. qui juramentum ſervari debet, quoties ſine diſpendio æternæ ſalutis ſervari poteſt. Contrarium tenent Carpan. *ad ſtatut. Mediol. part.* 2. *cap.* 483. *num.* 89. Hector Felic. *de ſociet. cap.* 32. *numer.* 42. Mant. *loc cit. tit.* 24. *num.* 19. Ludovic. *concluſ.* 53. in quam inclinat. Gutierez ſupra citatus. Michalor. *loc. cit. cap.* 40. *numer.* 20. apud quem plura de hac materia.

Difficultas VIII.

An ſocietas poſſit renovari, & quando renovata cenſeatur?

142 Concluſio eſt affirmativa, & non tantum expreſſe, ſed etiam tacite. *L. plane. ff. pro ſoc.* Et quamvis renovatio ſocietatis, utpote in facto conſiſtens non præſumatur, niſi probetur. Maſcard. *de prob. concluſ.* 151. *num.* 9. Menoch *de præſ. lib.* 3. *præſ.* 57. *numer.* 1. Mant. *de tacit. lib.* 6. *tit.* 26. *num.* 7. Michalor. *de fratr. part.* 2. *cap.* 41. Et ut renovata dici poſſit, requiruntur actus ſociales, & quod probetur ſolitum eſſe, & conſuetudinem extare, ut ex illis actibus intelligatur renovata ſocietas. Michal. *loc. cit. num.* 15. Ejuſmodi ſunt, ſi capitale remanet in communi, & ſocii negotiari continuent communi nomine eodem modo ac forma, ſicut antea factum fuit. Bald. *in L. mandatum.* 3. *oppoſ. C. mandati.* Socio. *conſ.* 87. *num.* 13. *lib.* 1. Michal. *loc. cit. cap.* 42. *num.* 3. Et ſicut, quando ſocii ſeparatim negotiari incipiunt, ſoluta præſumitur ſocietas. *L. itaque. ff. pro ſocio.* ita a contrario ſi negotientur communiter, debet præſumi renovata, præſertim ſi lucra fuerunt poſita in communi. Hect. Felic. *de ſocietate cap.* 41. *nu.* 5. de quibus plura apud Michal. *d. cap.* 42. *per totum.* Mant. *de tacit. lib.* 6. *tit.* 26. *n.* 8. Maſcard. *de prob. concluſ.* 1310. *n.* 10. conjecturas vero indicantes, ſocietatem non fuiſſe renovatam, vide Michal. *cap.* 44.

143 Quæres, an Teſtator poſſit mandare, ut hæredes ſtent in ſocietate aliqua vel communione, & conſequenter prohibere diviſionem? Reſpondetur, quod ſicut non valet pactum perpetuæ unionis, ita nec valet præceptum Teſtatoris, ut dictum fuit ſupra. Socin. *conſ.* 278. *n.* 12. *lib.* 2. Michal. *cap.* 43. *per totum.* ubi DD. cit.

144 Quæres ſecundo, an unus ex ſociis contrahendo alium obliget? Reſpondetur negative. *L. ſi ſocii ſimus. ff. pro ſocio.* Ubald. *de duob. fratr. part.* 9. *num.* 1. Theſ. *dec.* 136. Hect. Felic. *de ſociet. cap.* 30. *num.* 2. Michal. *loc. cit. cap.* 48. *num.* 1. quare pro debito ſocii non poteſt agi contra ſocietatem. Rota Genuen. *dec.* 14. *num.* 112. Rot. Rom. *dec.* 205. *num.* 2. *part.* 1. *recent.* quamvis contraxiſſet nomine communi, niſi obligatio fuerit de re ad ipſam pertinente. Hector Felic. *loc. cit.* niſi tamen ſocius, qui ſe obligavit, vel contraxit, a ſocietate, habuerit generale mandatum ad obligandum conſocium, aut pecuniæ, vel res, ob quas fuit contracta obligatio, verſæ fuerint in utilitatem ſocietatis. *L. jure ſocietatis. ff. pro ſocio.* aut ſocius contraxit debitum ſuper re ſpectante ad ſocietatem, quia ratione rerum ad ſocietatem ſpectantium ſocius a ſocio mandatum habere dicitur. Cephal. *conſ.* 768. *num.* 25. *lib.* 5. Ludovic. *concluſ.* 53. *verſ. ſocii. num.* 47. Surd. *dec.* 213. *num.* 2. Petrus de Ubald. *de duob. fratr. part.* 9. *num.* 5. Hect. Felic. *de ſociet. cap.* 30. *num.* 7. Michal. *d. cap.* 48. *num.* 7.

Difficultas IX.

Ad quam culpam teneantur ſocii?

Socius tenetur eam diligentiam adhibere in re com- 145
muni, quam adhibet in re propria. Ubald. *de duob. fratr. part.* 7. *L. cum duobus. §. venit. ff. pro ſocio.* Michal. *loc. cit. cap.* 46.

Tenetur autem ſocius primo de fraude & dolo, & 146
de culpa, quæ dolo æquiparatur. *L. ſocius ſocio. ff. pro ſoc.* non vero de leviſſima culpa, quæ contrahitur ob non adhibitam exactiſſimam diligentiam. Dicitur autem fraus, cum ſimulatione fides fallitur. Bart. *in L. quæ fortuitis num.* 8. *C. de pignor. act.* Dolus vero eſt machinatio quædam alterius fallendi cauſa adhibita, cum aliud agitur, & aliud ſimulatur. Farin. *de pœn. temper. quæſt.* 88. *num.* 1. & 57. Culpa latiſſima, & latior, idem ſunt ac dolus præſumptus. Lata dicitur omiſſio ejus diligentiæ, quam communiter omnes habere ſolent, qui ſunt ejuſdem profeſſionis, & conditionis. *L. lata culpa. ff. de V. S.* Levis eſt, cum non prævidetur, quod a diligenti prævideri potuiſſet. Bart. *in d. L. quæ fortuitis.* Leviſſima eſt, cum non fit, quod quilibet diligentiſſimus feciſſet. Bart. *in L. quod Nerva. num.* 27. *ff. depoſit.* Farin. *loc. cit. n.* 82. Michal. *loc. cit. num.* 12. Caſus fortuitus eſt, quem humana providentia prævidere non potuit. *L. quæ fortuitis. C. de pignor. act.* & quem diligentiſſimus prævidiſſet, caſus fortuitus non eſt. *cap. Joannes. de homicid.* Sebaſt. Medices. *in tract. de caſib. fortuitis.* Michal. *l. c. num.* 11. 12. & 13.

De caſu fortuito regulariter nemo tenetur, nec ſo- 147
cius ſocio, niſi reſpectu ſuæ portionis, quam in ſocietate habet. *L. cum duobus. §. damna ff. pro ſoc.* quamvis generaliter ſe ad omnes caſus obligaverit, quia fortuitus & inſolitus excipitur. *L. fiſtulas. §. frumenta. ff. de contrah. empt.* Ant. de Butr. *in cap.* 1. *de commod.* Socin. *conſ.* 123. Corn. *conſ.* 128. *num.* 12. *lib.* 2. Et ſi obligaſſet ſe ad caſus fortuitos, tamen extraordinarii eſſent excepti. Bald. *in L. falſus. C. de furt.* Limit. ſi in obligatione adſunt verba valde prægnantia, & geminata, puta: *obligans ſe ad omnes, & quoſcumque caſus quomodocumque, & qualitercumque contingentes*, quia talium verborum natura eſt, vim augere, & poteſtatem diſpoſitionis. *cap. ad noſtram. de prob.* Alex. & Jaſ. *in L.* 1. *de SS. Eccleſ.* Dec. *conſ.* 66. & 67. Michal. *l. c. num.* 32.

Porro caſus fortuitus debet probari ab eo, qui illum 148
allegat. Maſcard. *de prob. concluſ.* 271. Bart. *in L. ſi quis ex argentariis. §. an vero. num.* 9. *ff. de eden.* & quidem caſus manifeſti, uti ruinæ, incendia, vis hoſtium, & ejuſmodi concludentiſſime probari debent, & manifeſtiſſime; caſus vero, qui ſunt clandeſtini, uti furta & ſimiles, ſufficienter probantur conjecturis, uti ex fractione oſtii. Petr. de Ubald. *de fratrib. part.* 8. *num.* 14. Caſum vero fuiſſe fortuitum, ſi caſus eſt talis, qui non ſolet accidere ſine culpa, uti furtum, incendium, fugi ſervorum & ſimiles, in quibus præſumitur culpa, aſſerens caſum fortuitum, debet probare illum fuiſſe fortuitum. *L. penult. & fin. ff. de cuſt. reor.* ſi vero ſunt caſus, qui ordinarie ſine culpa accidere ſolent, uti vis hoſtium, impetus aquarum &c. tunc probato caſu, diceretur etiam probatum illum fuiſſe fortuitum. *L. contractus. ff. de R. J.* Maſc. *l. c. n.* 8. Menoch. *de præſ. lib.* 6. *præſ.* 61. *num.* 30. Michal. *loc. cit. num.* 7.

Quæres, an ſocius, qui tenetur ad cuſtodiam, te- 149
neatur de caſu fortuito? Reſpondetur cum diſtinctione; ſi caſus ſit talis, qui regulariter non ſolet contingere ſine culpa, uti ſupra dictum fuit, qui allegat caſum fortuitum, non tantum debet probare caſum, ſed etiam,

quod

Digitized by Google

quod fuerit fortuitus, & contigerit ſine culpa ſua, quia amiſſio cauſata a furto infert culpam, & ſuccumbere debat ille, qui non probat, amiſſionem non fuiſſe culpoſam. Maſcard. *de prob. concluſ.* 467. *num.* 5. Menoch. *de praſ. lib.* 6. *praſ.* 61. *num.* 30. Farin. *de pœn. temper. q.* 89. *numer.* 14. *& de fuga carceratorum. quaſt.* 31. Si vero quis aſſerat, amiſſionem fuiſſe ſecutam ob caſum, qui accidere ſolet ſine culpa, veluti incurſus hoſtium &c. & tunc ſufficit, quod allegans probet caſum, & qui dicit culpam præceſſiſſe, debet illam probare. Menoch. & Maſcard. *ll. cc.* Michal. *l. c. cap.* 47.

150 Si vero amiſſio contigit ob caſum, qui ſolet evenire cum culpa, & ſine culpa, & in quo non præſumit lex magis culpam, quam non culpam, uti mors animalium datorum ad cuſtodiam, & mors carceratorum, Angel. *in L. fin. ff. de cuſtod. reor.* vult onus probandi caſum pertinere ad cuſtodem carceris aut animalium. Imo cuſtos animalium non relevatur, ſi probet ſolummodo mortem animalium, niſi inſuper doceat animalia fuiſſe mortua poſte, vel naturali morte, aut alio modo ſine culpa. Maſcard. *de prob. concluſ.* 264. Farin. *de cuſt. carcer. q.* 31. *n.* 44. vide Michal. *loc. c. n.* 10. *& ſeq.*

§. IV.

Miſcellanea de Fratribus.

151 Fratres aſſignarunt ſororibus dotem in ſtabilibus cum pacto illam æſtimandi, quando venerit tempus nuptus, ſeu Monachatus, ſi ſorores moriantur ante nuptium, vel Monachatum, exſpiravitne pactum, vel hæredes debent conſentire æſtimationi faciendæ? Dicendum, omnino æſtimationem eſſe faciendam; quia pactum non fuit tantum appoſitum favore ſororum, ſed etiam fratrum, & conditio deficiens per obitum ſororum non debet præjudicare fratribus. *L. illis libertis. ff. de cond. & demonſtrat.* Dec. *conſ.* 485. *ſub num.* 1. *verſ. tertio hoc.* Decian. *conſ.* 49. *num.* 28. *verſ. Item in caſu.* Cæſ. Manent. *dec.* 5. *n.* 65. Bich. *dec.* 196. *n.* 1. 2. *&* 19. qui citat Menoch. *conſ.* 243. *n.* 23.

152 Frater ſi acceptavit aſſignationem ſibi a patre factam in compenſationem donationis factæ alteri fratri, cenſetur per neceſſariam conſequentiam donationem ratificaſſe. Decian. *conſ.* 54. *num.* 65. *lib.* 2. Menoch. *conſ.* 98. *num.* 4. Surd. *conſ.* 28. *num.* 21. Burat. *dec.* 136. *n.* 8. Bich. *dec.* 6. *num.* 8. dummodo probetur, quod habuerit ſcientiam donationis, & omnium ipſius qualitatum. Natta *conſ.* 162. *numer.* 32. Mantic. *deciſ.* 13. *num.* 14. quæ tamen ſcientia etiam conjecturis probari poteſt. Bald. *conſ.* 392. *num.* 1. *lib.* 1. Cephal. *conſ.* 314. *num.* 15. Alex. *conſ.* 187. *numer.* 8. *lib.* 2. Socin. jun. *conſ.* 116. *num.* 42. *lib.* 1. Bich. *loc. cit. num.* 16. quales ſunt conjunctio ſanguinis, cohabitatio cum patre, quando fuit facta donatio. *L. ſi Legibus. C. de Epiſc. aud.* Honded. *conſ.* 80. *a num.* 46. *lib.* 2. Aym. *conſ.* 864. *num.* 8. *verſ. ſi dixeris.* Ruin. *conſ.* 50. *num.* 17. *lib.* 1. præſertim ſi factum eſt notabile & publicum, & ab aliis fratribus explicite ratificatum. Burſat. *conſ.* 174. *a num.* 16. Ludoviſ. *deciſ.* 82. *num.* 3. Socin. jun. *conſ.* 48. *n.* 11. *&* 22. *lib.* 2. Rota *diverſ. dec.* 89. *nu.* 13. *part.* 2.

153 Frater & ſoror ſuccedunt fratri defuncto in capita, niſi ſoror ampliſſimam renuntiationem antea fecerit, ob quam habetur, ac ſi in rerum natûra non eſſet. Bich. *deciſ.* 521. *num.* 1. §. 1. *auth. de hered. ab inteſt.* Rota apud Bich. *loc. cit. in una Auximana prædii.* 28. *Jun.* 1649. §. *fin.* coram Bich. Caſtr. *in L. plene.* §. *ſi duobus. num.* 9. *ff. de leg.* 1. Neapod. *in conſuet. Neapol. cap. ſi quis vel ſigna. num.* 95. Martha *de ſucceſſ. leg. part.* 2. *num.* 4. Menoch. *conſ.* 401. *nu.* 102. Bich. *dec.* 586. *n.* 2. & Buratt. *dec.* 310. *nu.* 1.

154 Fratres, ſi rem poſſident in communi, præſumitur, quod illa provenerit a communi ſtipite, ſi non doceatur de dominio particulari. Surd. *conſ.* 505. *numer.* 3. Burſat. *conſ.* 268. *num.* 6. Menoch. *conſ.* 207. *numer.* 12. Bich. *deciſ.* 44. *num.* 11. vide Fuſar. *de ſubſtit. q.* 618. *num.* 13.

155 Fratres habentes domum paternam ſufficientem, ſi unus ex illis voluit illam ampliare, quamvis ſit domus effecta melior, tamen non poteſt ab aliis prætendere melioramenta, quia pro illorum habitatione ſufficiebat in ſtatu antiquo, & domum venalem non habebant. Curt. jun. *conſ.* 165. *num.* 14. *verſ. præterea.* Peregr. *de fideicom. art.* 50. *num.* 54. Rota *dec.* 116. *n.* 40. *part.* 6. *recent.* præſertim ſi melioramenta ſunt excedentia. Menoch. *de arbitr. in addit. ad caſ.* 258. *a n.* 74. Bich. *dec.* 199. *n.* 10. *&* 11.

Fratres, ſi unus tantum poſſidet aliis non reclamantibus, præſumuntur inter ſe conveniſſe tacite, ut unus tantum poſſideat, prout fratres boni facere ſolent. Gratian. *diſc. for. cap.* 951. *num.* 30. Rota coram Buratto *dec.* 799. *n.* 8. Bich. *dec.* 6. *n.* 4. 156

Frater major poteſt corrigere minorem. Cravet. *conſ.* 151. DD. apud Paſchal. *de patr. pot. par.* 3. *cap.* 4. *n.* 30. 157

Qui ſolus habitavit domum communem, & indiviſam, non tenetur pro rata refundere fratri non cohabitanti, quia habitans uſus eſt jure ſuo, & alter ſibi debet imputare, quod non fuerit etiam uſus ſuo jure, ſecus in fructibus prædii ruſtici. Petrus de Ubal. *de ſociet. part.* 5. *q.* 9. Catoc. *de locato. part.* 2. apud Coſtam *de portione rata. q.* 55. 158

Frater dotans ſororem, cui pater reliquit certam quantitatem pro dote, licet ejus nullam faciat mentionem, cenſetur compenſare legatum paternum. Magon. *deciſ. Floren.* 13. Paſchal. *part.* 2. *cap.* 6. *num.* 41. Socin. jun. *conſ.* 79. *num.* 104. *vol.* 3. Jaſ. *conſ.* 160. *vol.* 4. Bald. novel. *in tract. de dote. part.* 6. *privil.* 45. Pajatel. *exped. & annot.* 90. *num.* 36. qui citat Theſ. *dec.* 192. *num.* 7. qui dicit, quod teneatur dotare ſororem inopem, & ſi ſibi dotem ſoluto matrimonio reſtitui ſtipuletur, uti poteſt, ad eum revertitur ex præſumpto in muliere animo donandi. Menoch. *de præſ. lib.* 3. *præſ.* 10. *num.* 7. ſecus ſi eſt ſtipulatus uti miniſter purus, & Procurator mulieris; præſumitur autem ſtipulatus priori modo, cum ille, qui ſtipulatur, eſt conjuncta perſona, vel ſi mulier pacta eſt dotem reſtitui fratri ipſi, & tunc ſtipulatio præſumitur animo donandi inter vivos. Maſcar. *de prob. concluſ.* 562. Menoch. *loc. cit.* Mant. *de conject. lib.* 2. *tit.* 13. Capon. *diſcept. for.* 344. maxime ſi adeſt clauſula conſtituti, vel precarii. 159

Qui ſorori promiſit dotem, ſi eſt hæres patris cum beneficio Legis, & inventarii, non tenetur dotare de proprio. Rot. apud Merlin. *dec.* 551. Ruin. *conſ.* 200. *num.* 3. *&* 4. *lib.* 1. Gratian. *diſc. for. cap.* 504. *nu.* 10. *& dec.* 19. *a n.* 41. Menoch. *conſ.* 370. *num.* 21. Honded. *conſ.* 50. *num.* 17. *lib.* 2. Frater hæres tenetur alere ſororem in domo Teſtatoris, donec nubat, niſi ſubſit juſta cauſa in contrarium arbitrio Judicis, uti, turpitudinis ſuſpicio, vel ſævitia hæredis. Menoch. *de arbitr. caſ.* 170. *a num.* 13. Surd. *de alim. tit* 4. *qu.* 15. *n.* 44. Pajatel. *exped. & annot.* 73. Et quando contingat ſævitia, vide eundem Pajat. 160

Occidens ſororem in adulterio deprehenſam de mandato Patris, an, & quando poſſit puniri? vide Paſchal. *de patr. pot. part.* 1. *cap.* 5. *num.* 18. occidens ſine mandato, non excuſatur ab extraordinaria, ſed tantum ab ordinaria pœna, ratione juſti doloris. Paſchal. *l. cit. num.* 19. 161

Succedens in majoratu, vel feudo, tenetur fratribus conſtituere appanagium, & ſorores dotare, quia hoc ſuccedit loco alimentorum, & honeſtæ ſuſtentationis, ne ſecundogeniti ſordeſcant. Surd. *de alim. tit.* 1. *qu.* 27. Tranched. *conſ.* 108. *num.* 6. Bald. *in L. alimenta. C. de negot. geſt.* Menoch. *conſ.* 411. *&* 704. Roſenthal. *de feud. lib.* 9. *cap.* 55. Guidopap. *dec.* 476. *&* 487. qui contrariam conſuetudinem diabolicam vocant, & invalidam. Appanagii, & alimentorum cauſa vero, eſt favorabilis, ſummaria, & executiva. Tuſc. *litt. A. concl.* 286. Caſtill. *de alim. cap.* 3. Surd. *eod. tit.* 8. *privil.* 1. *nu.* 9. Cancer. *var. reſ. par.* 1. *cap.* 15. Gratian. *diſc. for. cap.* 548. Zachias *de ſalario. q.* 105. *n.* 12. & alimenta, vel appanagium anticipate ſolvi debent, quia venter non patitur moram. 162

Frater, qui a Patre fuit præpoſitus adminiſtrationi omnium bonorum, in diviſione cum fratribus detrahit ſalarium habita ratione ſuorum laborum, puta ſi fuerunt magni, & non leves. Caroc. *de locat. tit. de bon. que lib. q.* 1. Paſchal. *de patr. pot. part.* 1. *cap.* 3. *nu.* 25. Eſcobar. *de ratiocin. cap.* 27. *num.* 55. niſi fuiſſet emancipatus, quia emancipatus præſumitur ſervire gratis ex amore, & tenetur ad obſequium patri, licet contrarium eſſet proteſtatus, quia talis proteſtatio utpote a Lege reprobata nihil operatur. 163

164 Ne-

164 Negotiator an præſumatur pecunia ſua, vel patris negotiari, recurritur ad conjecturas, uti ſi pater eſt dives, & filius non induſtrioſus, vel pater pauper, & filius induſtrioſus. Paſchal. *loc. cit. num.* 24. Rol. *conſ.* 90.

165 Quidquid acquiſivit ex peculio profectitio communis patris, debet conferre cum aliis fratribus, quia tunc cenſetur tanquam Inſtitutor vel Procurator patris ad negotiandum. *L. quod Procurator. ff. de procurat.* Cravera *conſ.* 165. Et in dubio cenſetur negotiari paterno nomine. Contrarium, quod imo filius cenſeatur negotiari proprio nomine, & ibi lucrari, tenet Menoch. *de arb. caſ.* 126. Paſchal. *de patr. pot. part.* 1. *cap.* 3. *num.* 15. & cum ſibi lucratur, non tenetur cum aliis fratribus conferre, ſed tenetur reſtituere pretium patri, vel fratribus pro rata. Tiraquel. *de retract.* §. 1. *gl.* 9. *num.* 62. Paſchal. *loc. cit.*

166 Frater utrinque conjunctus non excludit avum a ſucceſſione defuncti, ſed cum eo ſuccedit. Fachin. *lib.* 6. *controv. Jur. cap.* 7. niſi pater in medio exiſteret, quia is, uti proximior excluderet avum.

167 Uterinus ſuccedit uterino in bonis maternis excluſo conſanguineo & patruo. *L. de emancipatis, ubi gl. C. de legat. hæred.* Tiraquel. *de retract.* §. 14. *gl.* 2. *num.* 12. Graſſ. *de ſucceſſ.* §. *ſucceſſio ab inteſt. quæſt.* 32. Gabr. *de ſucceſſ. ab inteſt. concluſ.* 3. Michalor. *de fratr. part.* 3. *cap.* 14. *a num.* 9.

168 Fratres ſuccedunt æqualiter in feudis. Mateſe. *lib.* 2. *var. reſol. cap.* 58. Conſanguinei & uterini ſuccedunt æqualiter fratri ab inteſtato tam in bonis paternis, quam maternis. Fach. *lib.* 6. *controv. Jur. cap.* 5. vide Cyriac. *controv.* 353. & 417. Bich. *dec.* 630. *num.* 1. ubi conſanguinei ſuccedunt in paternis, uterini in maternis. Utrinque conjuncti excludunt uterinos. Cyriac. *controv.* 413.

169 Fratres Ruſtici, ſi conducunt idem prædium ad laborandum, & unus habet plures filios, qui laborant, alter caret, fructus percepti ex operis ſunt dividendi non in ſtirpem, ſed in capita arbitrio boni viri. Bart. *conſ.* 186. *lib.* 1. Caroc. *de Locat. tit. de fruct. dividend.* Coſta *de portione rata. quæſt.* 48. niſi fuiſſet contracta ſocietas omnium bonorum. Petr. de Ubald. *de ſocietat. part.* 4. *quæſt.* 8.

170 Fratres defunctis parentibus ſolent habere bona indiviſa per modum ſocietatis, ita, ut lucra & damna ſint communia, quæ ſocietas ſe extendit tantum ad bona hæreditaria, & lucra ex illis provenientia. Bonac. *de contract. diſp.* 3. *quæſt.* 6. *punct.* 7.

In Diviſione bonorum, quæ debeant conferre, vide Cyriac. *controv.* 470. & verbum *Filii*.

171 Frater non eſt idoneus teſtis pro alio fratre in criminalibus. Gabr. *de maleſic. concluſ.* 22. Fachin. *lib.* 9. *contr. Jur. cap.* 83. quos vide.

172 Fratres minores S. Franciſci, & aliorum Ordinum ſunt incapaces hæreditatis, & legatorum. Clem. *Exivi. de V. S.* §. 1. Mantic. *de conjectur. lib.* 8. *tit.* 6. Bonac. *de contr. diſp.* 3. *q.* 17. *punct.* 3. *num.* 3. Limita primo, quoad redditus pro fabrica, oleo, cereis &c. pertinentibus ad Eccleſiam. Limita ſecundo quoad pretium hæreditatis alteri relictæ ea conditione, ut pretium illis ſolvatur, quia hoc non eſt contra votum paupertatis. Navar. *conſ.* 14. *de teſtam.* Bonac. *loc. cit.* Sylveſt. *verb. teſtamentum. q.* 2. Sac. Congr. apud Lavorium *var. lucubr. tit.* 2. *cap.* 9.

173 Fratres habentes domum paternam ſufficientem, ſi alter ex eis voluit illam ampliare, licet facta fuerit melior, non tenentur contribuere pro melioramentis. Bich. *dec.* 199. *num.* 10. Peregr. *conſ.* 42. *num.* 16. *lib.* 1. & *de fideic. art.* 50. *num.* 54. Rota *dec.* 116. *num.* 40. *part.* 6. *recent.*

174 Fraternitas ad effectum ſucceſſionis probatur ex teſtibus deponentibus aliquos ſe fratres patrueles nominaſſe, & tractaſſe concurrente publica voce & fama. Bich. *dec.* 79. *num.* 8. Gratian. *deſceptat. forenſ. cap.* 491. *num.* 21. Tiraquel. *de tract. gl.* 16. §. 1. *num.* 9. Aym. *conſ.* 249. *num.* 2.

FRAUS.

Praxis Fraudis & Fraudantium.

Fraus non præſumitur in articulo mortis, quia nemo præſumitur immemor propriæ ſalutis. *L. ult. C. ad L. Julia reputand. L. dolum. C. de dolo.* Ciarl. *cap.* 193. *num.* 16. Differt a dolo, ſicut ſpecies a genere. Farin. *q.* 88. *num.* 41. Committitur etiam tacendo, & eſt punibilis a Judice, in cujus foro fuit facta, vide *Falſitas*. 1

Fraus, & ſimulatio inter conjunctos facile præſumitur. *L. data.* & ibi DD. *Cod. de donat.* Ciarl. *contr. for. cap.* 9. *num.* 17. Tuſc. *litt. F. concl.* 478. maxime cum agitur de præjudicio tertii; ſi tamen præcedebat tempore contractus cauſa ſimulationis, juxta Gratian. ut hic infra. Farin. *de falſitat. & ſimulat. quæſt.* 162. Mant. *de tacit. lib.* 13. *tit.* 36. *num.* 16. & duæ conjecturæ ſufficiunt. Cravet. *conſ.* 153. imo unica ſufficit, cum non agitur de uſura. Gratian. *diſc. for.* 255. *num.* 8. Farin. *quæſt.* 89. *inſpect.* 2. 2

Fraudantes vectigalia juſta, peccant mortaliter, & tenentur ad reſtitutionem. Suarez *de LL. lib.* 5. *cap.* 18. & DD. apud Dian. *part.* 1. *tr.* 10. *reſ.* 19. nam ſicut Principes Reipublicæ debent curam, & vigilantiam habere, ita Reſpublica debet Principi congruum ſubſidium. Bonac. *de contr. diſp.* 3. *quæſt.* 9. *punct.* 1. Gaudent immunitate Eccleſiaſtica. Dian. *part.* 6. *tr.* 1. *reſ.* 20. ubi DD. 3

Fraus, & dolus nemini debet patrocinari, adeo ut fraudem propriam alleganti non proſit. Menoch. *de arbitr. lib.* 2. *caſ.* 182. *a n.* 48. & 60. Covar. *var. reſ. lib.* 1. *cap.* 18. *num.* 5. Tiraquel. *de retract. lign.* §. 1. *gl.* 9. *num.* 67. Tuſc. *litt. F. concl.* 474. *per tot.* Cravet *conſ.* 764. *num.* 6. 4

Fraudem fraude repellere licet, juxta illud Poetæ: 5

Fallere fallentem, fraudemque repellere fraude;
Exemploque licet, fallere quemque ſuo.

L. cum pater. §. *Titio fratri.* 31. *ff. de legat.* 2. *gloſ. in cap. cupientes.* 16. *de elect. in* 6. Alciat. *de præſumpt. lib.* 5. *præſ.* 3. *num.* 37. Caroc. *in tract. de re furt. pones tertium reperta. quæſt.* 4. *num.* 13. Barboſ. *axiom. lib.* 6. *cap.* 25. *axiom.* 10.

Fraus in viro nobili præſumenda non eſt. *L. dolum. Cod. de dolo. L. ſi creditor. Cod. de pignorat. act. L. quoties.* §. *qui dolo. ff. de probat.* Bich. *dec.* 71. *nu.* 14. Limita, quando pignus fuit viliore pretio diſtractum. *L. ſi ſuperſtite. C. de dol. mal.* Decius *conſ.* 180. *numer.* 6. Burat. *dec.* 75. *num.* 7. Bich. *dec.* 95. *num.* 15. Probatur conjecturis. Rot. apud Burat. *dec.* 724. *num.* 3. & apud Bich. *dec.* 394. *num.* 19. 6

FRUCTUS.

Praxis Fructuum.

Fructus Beneficii debentur potius Beneficiato, quam penſionario, ſi ambobus non ſufficiunt. Barb. & Rebuff. apud Ciarl. *cap.* 200. *num.* 48. Civiles Beneficii reſignati, qui maturarunt poſt reſignationem perfectam, & acceptatam, pertinent ad reſignatarium. Barboſ. *de poteſtat. part.* 3. *alleg.* 117. 1

Fructus primarii debentur etiam, quando Beneficium vacavit ex cauſa permutationis. Garz. *de Benef. part.* 11. *cap.* 3. *num.* 8. Naturales, & induſtriales a ſolo ſeparati, nec non civiles maturati ante mortem Beneficiatorum, licet non fuerint exacti, ſpectant de Jure communi ad hæredes Beneficiatorum defunctorum. *L. defuncta.* ubi DD. *ff. de uſufr.* Rot. *dec.* 761. *part.* 1. *rec.* Navar. *de reddit. Benef. quæſt.* 2. Bonac. *de oblig. Beneficiat. diſp.* 4. *punct.* 3. Vivian. *de Jur. patr. part.* 3. *lib.* 14. *cap.* 8. Barboſ. *loc. cit.* & plures, quos ſequitur Antonel. *de regim. Eccleſ. lib.* 3. *cap.* 9. *num.* 20. Bellet. *diſquiſ. Cler. tit. de bon. Cler.* §. 15. *num.* 5. Pendentes vero pertinent ad Succeſſorem in Beneficio, quia ſunt pars fundi, & ideo propter unitatem fundum ſequuntur. *L. fructus pendentes. ff. de rei vind.* Antonel. *loc. cit.* Ubi vero fuit recepta Bulla Julii III. illa eſt ſervanda, juxta quam tam fructus pendentes, quam inexacti non tranſeunt ad hæredes Beneficia- 2

ſciati. Vivian. *l. c. n.9.* Bellet. *diſquiſ. Cleric. tit. de bon. Cleric.* §.15. & Bullam Julii III. confirmavit Urban. quæ incipit *Æternus rerum Conditor.* & eſt 80. in Bullar. Cherubin. Et ſi omnes fructus fuerunt collecti, tunc hæredes Beneficiatorum tenentur ſupportare onera Beneficiorum, id eſt, præſtare alimenta Succeſſori, uſque ad collectionem novorum fructuum, maxime in Parochialibus. *cap. fin. de Off. ord. in 6.* Bellet. & Antonel. *ll. cc.* Poſt Bullam vero Julii III. debentur Succeſſori, ubi non ſunt Collectores; ubi vero ſunt Collectores fructus licet maturati, ſed non exacti, pertinent ad Cameram Apoſtolicam. Antonel. *l. c.* vide *Spolium.* Tranched. *conſ.73.* Capon. *diſc. for.* 138. Quarant. *in Sum. Bullar. verb. Spolia.*

3 Porro in terminis Bullæ Julii III. fructus inexacti ſpectant ad Succeſſorem: vel, ſi ſunt exacti, ſed non percepti, ſed tantum depoſitati, uti in manibus Colonorum, vel conductorum, ſpectant ad Succeſſores in Beneficio, etiam de Jure, juxta communiorem, & veriorem, ut patet *in capit. cum vos. ubi gloſ. de Offic. Ordin.* & tenuit Rot. in una Barchinon. fructuum. *dec.* 508. apud Coccinum, & probat idem Coccinus *in annot. deciſiva* 231. Quæ etiam applicantur in translatione ad aliud Beneficium. Rota *l.c.*

4 Conſuetudo tamen generalis obtinuit juxta communiorem, quod inter Anteceſſorem, & Succeſſorem fructus dividantur pro rata temporis. Covar. *libr. 1. var. reſ. cap.* 15. *num.*6. Pariſ. *de confident. quæſt.* 35. *num.* 32. *&* 59. Zerola *in prax. part. 1. verb. Beneficium.* §. *6. & part.2. verb. renuntiatio.* §.2. Eſcobar. *de ratiocin. tom.2. comput.* 20. Sarmient. *de reddit. Eccleſ. lib.4. cap.*6. Genuen. *in prax. cap.*53. *in annot. num.* 11. Garz. *de Benef. part.2. cap.1. num.* 97. & plures apud Sperel. *deciſ.*82. Noal. *de tranſmiſſ. cap.* 70. Vivian. *de Jurepatr. part.* 3. *cap.* 8. Antonel. *de regim. Eccleſ. lib.* 3. *cap.* 8. Tranched. *conſ.*73. Barb. *diſt. alleg.* 117. quæ procedunt quoad fructus collectos, & a ſolo ſeparatos, & in Beneficiis ſimplicibus, ac Parochialibus.

5 Fructus dicuntur exacti, ſi tempore faciendæ ſolutionis fuerunt converſi in cauſam mutui. *L. ſingularia. ff. ſi cert. pet.* Capon. *diſc. for.* 139. Maſcard. *de prob. concl.* 117. Fachin. *lib.* 3. *cap.* 92. Cancer. *lib.* 3. *cap.*17.

6 Durante ſuſpenſione Beneficiati debent converti in utilitatem Eccleſiæ, detractis illis, qui debentur ſubſtituto. Filiuc. *in cap. apoſtolica de except.* Dec. *in cap. paſtoralis. de appel.* Alterius *de cenſ. d.* 5. *cap.* 2. Bonac. *de cenſur. diſp.*3. *punct.* 2. *n.* 14.

7 Percepti ex Beneficio ſimoniace collato, vel impetrato, ſunt reſtituendi etiam ante Judicis ſententiam, quia nullo juſto titulo retineri poſſunt. Bonac. *de ſimon. diſp.* 1. *q.* 7. *punct.* 4.

8 Quod poſſint a Beneficiato locari ultra triennium, docent Diana *part.* 10. *tr.* 16. *reſ.* 51. Zerol. apud Garz. *de Benef. part* 2. *cap.* 1. *nu.*29. quia extravagans *Ambitioſa* ex proœmio illius eſt interpretanda, ſicut lex a rubrica accipit interpretationem. gl. *in L.* 1. *C. ne liceat tertio provocare.* ſed in proœmio eſt tantum ſermo de bonis Eccleſiæ immobilibus, & mobilibus pretioſis. Contrarium tenet Pyr. Corrad. *de diſpenſ. lib.*9. *cap.*1. Turticel. *de reb. Eccleſ. non alien. cap.* 27. §. 2. ubi Rot. & apud Merlin. *dec.*826. & Garz. *l. c. n.* 33. Gamma *dec. Luſit.*156. & plurimi apud eoſdem, quia in locatione non transferuntur, nec vendontur bona, ſed fructus bonorum: ergo cum Extravagans *Ambitioſa* prohibet locationem bonorum, prohibet quoque locationem fructuum. Bellam. *dec.* 747. Covar. *libr.* 2. *var. reſ. cap.*6. Antonel. *de regim. Eccleſ. lib.* 1. *cap.* 7. Riccius *in prax. part.* 5. *reſ.*116.

9 Rei Eccleſiæ nulliter alienatæ, ſunt reſtituendi, nec excuſat error juris, ſed tantum facti. DD. & Rot. apud Riccium *part.* 1. *reſ.* 18. Abb. & Felin. *in cap. ſi quis Presbyter. de reb. Eccleſ. non alien.* Menoch. *de remed. recuper. remed.*15. *num.*634. ſecundum aliquos non poſſunt alienari ſine ſolemnitatibus, quia veniunt nomine pretioſorum: ſed contrarium tenet Riccius *in prax. part.* 3. *reſ.*572. qui citat Caſtr. *conſ.*132. Socin. *conſ.*6. *lib.*1. Cravet. *conſ.*201. *n.*2. & alios.

10 Eccleſiarum vacantium non poſſunt occupari ab Epiſcopo, ſed ſunt Succeſſoris, ſi ſunt pendentes. *cap. præſenti* 9. *de offic. Ord. in* 6. ſicut etiam fructus Eccleſiæ Epiſcopalis vacantis ſunt Succeſſoris, & non Capituli; & Capitulum illos applicans ad ſuos uſus, vel Capitulares, ſuſpenditur. *cap. quia ſæpe. de elect. in* 6. ubi P. Pirhing & hoc, donec reſtituat.

Fructus bonorum paraphernalium percepti a marito non ſunt reſtituendi. Cyriac. *controv.* 31. quando, vel ſi adminiſtravit de voluntate uxoris, & fuerunt conſumpti in uſus ipſius uxoris, aut promiſcuos, vel filiorum. Bar. *in L. penult. ff. ad L. Falcid.* Bald. *in L. ſi viva matre.* 3. *ſub num.* 5. *C. de bon. matern.* & ſufficit tacitus conſenſus reſultans ex ſcientia & patientia. Bald. *conſ.*478. *num.*1. *vol.* 5. Covar. *in epit. de ſponſal. part.*2. *cap.* 7. §. 1. *ſub. num.*2. Menoch. *libr.* 3. *præſ.*9. *num.*15. Theſ. *dec.*187. *num.* 5. Crav. *conſ.* 193. *num.*15. Surd. *conſ.*290. *a numer.* 21. Honded. *conſ.*91. *numer.*65. *vol.*1. Poſſunt taxari ad rationem octo pro centum. Merlin. *dec.*886. intellige de fructibus dotis. 11

Fructus dotis traditæ marito pertinent ad maritum, quia dos datur ad ſuſtinenda onera matrimonii. Bonac. *de contr. diſp.*3. *quæſt.*11. *punct.*5. conſtante tamen matrimonio. Cyriac. *controv.*32. *num.* 5. Gabr. *conſ.* 64. *num.*9. *vol.*1. Barb. *in L. ſi ante. num.* 2. *ff. ſol. matr.* Specul. *in tit. de dote poſt divor. reſtit.* §. *formatis. num.*12. *verſ. quid ſi mulier.* 12

Fructus dotis non debentur fœminæ ante matrimonium, ſi vigore ſtatuti eſt exclusa a fratribus, quia non eſt veriſimile, ſtatutum voluiſſe, ut fœmina haberet ſimul fructus, & alimenta. Surd. *de alim. lib.* 1. *tit.*1. *quæſt.*26. *num.*3. Ciarl. *contr. for. cap.*45. *num.*38. licet dos ſuccedat loco legitimæ; nam alimenta ſuccedunt in locum fructuum legitimæ. Mangil. *de imput. quæſt.*57. *num.*19. *verſ. qui vero.* Merlin. *de legitim. lib.*3. *tit.*1. *quæſt.*8. *num.*15. Spectant ergo matrimonium ad illum, qui debet præſtare alimenta. Debentur Viro a die incurſæ moræ. DD. apud Rot. apud Merlin. *dec.*457. Dotis conſiſtentis in mobilibus intra annum, intra quem ab hærede non ſunt neceſſario reſtituendi, pertinent ad hæredem. vide *Heres.* Et fructus dotis ſoluti ex pignore non imputantur in ſortem, ſi maritus ſuſtinet onera matrimonii. Merlin. *de pignor. lib.* 3. *tit.*2. *quæſt.*80. Neguſ. *de pignor. part.* 5. *memb.* 5. *num.*16. Lupus *in L. curabit. comment.* 1. §.4. *n.*74. *C. de act. empt.* Abb. *in cap. ſalubriter. de uſur.* & ut debeantur, ſufficit, quod debitor ſe habuerit pro interpellato. Bich. *dec.* 74. *n.*8. 13

Fructus rei dotalis inæſtimatæ debent dividi inter hæredes mariti, & uxorem pro rata temporis, quo maritus vixit. *L. divortio. ff. ſol. matr.* Petrus Barboſa *in d. L. divortio. part.* 2. Coſta *de portione rata. q.* 51. Surd. *de alim. tit.* 1. *q.*43. 14

Fructus bonorum fideicommiſſo ſubjectorum, etiam vivente gravato, qui eſt reus mortis, vel hæreticus, ſpectant ad vocatos, ad quos ſpectant bona, non ad fiſcum. Dian. *part.*4. *tract.* 8. *reſ.*60. Decius *conſ.*442. Menoch. *conſ.*91. *vol.* 1. Natta *conſ.*258. Fideicommiſſi percepti a muliere computantur in dotem illius. *L. mulier.* ubi Bart. & DD. *ff. ad Trebell.* Ciarl. *cap.*62. *n.*11. ubi citat Menoch. *de præſ. lib.*4. *præſ.*198. *n.*167. 15

Rei venditæ cum pacto redimendi, inſtante tempore redemptionis, pertinent ad utrumque, hoc eſt, ſunt dividendi pro rata temporis (ſermo eſt de fructibus pendentibus.) Fachin. *lib.* 2. *cap.* 14. Tiraquel. *de retr. convent.* §. 5. *gl.*4. Theſ. *dec.*56. & communior apud eos contra alios. Percepti vero medio tempore pertinent ad emptorem. Bonac. *de contr. diſp.* 3. *q.* 2. *punct.* 8. *n.*6. *ex L.* 2. *C. de pact.* quia res fructificat ſuo Domino. Covar. *lib.* 1. *var. reſ. cap.*15. Paſchal. *de patr. poteſt. part.* 1. *cap.* 3. *n.*110. Coſta *de portione rata. qu.* 36. An ſint reſtituendi reſciſſa venditione ob læſionem, vide *Venditio.* 16

Rei venditæ cum conditione de futuro, ea non impleta, pertinent ad venditorem, licet res fuerit tradita emptori, quia tunc conditione non impleta, venditio nulla eſt ex defectu conſenſus, qui non adeſt, niſi ſub tali conditione. Bonac. *l. c. n.* 12. 17

Pendentes tempore venditionis, ſive ſint maturi, ſive non, pertinent ad emptorem ſecundum valorem, quem habent tempore venditionis, niſi aliter fuerit conventum inter contrahentes. Covar. *l. c.* Gomez. *var. reſ. tom.* 2. *cap.*2. *n.*11. Molina *de Juſt. & Jur. diſp.*368. Bonac *l.c. punct.* 7. §. 1. 18

Fru-

19 Fructus rei venditæ, quæ emptori fuit tradita pretio non ſoluto, nec habita fide de pretio, ſunt venditoris, & ſi ab emptore fuerunt percepti, ſunt reſtituendi; quia res omnis fructificat ſuo Domino, & æquitas non patitur, quod venditor careat fructibus; & pretio. DD. ſup. cit. ſecus ſi habita fuit fides de pretio; tunc enim nec poteſt prætendere intereſſe, niſi aliter ab initio fuerit conventum. Covar. *l.c.& lib. 3. var. reſ. cap. 4. n. 5.* Garz. *de contract. cap. 23.*

20 Rei venditæ cum pacto Legis commiſſoriæ, vel adjectionis in diem, directe concepto, venditione ſoluta, pertinent ad venditorem. *L. ſi fundus. ff. de leg. commiſſor.* quia hoc pactum idem operatur, ac ſi venditio nunquam fuiſſet celebrata. Covar. *lib. 3. var. reſ. cap. 8.* Molin. & Bonac. *ll. cc.* Si vero pactum fuit conceptum verbis obliquis, pertinent ad emptorem, quia tunc venditio tantum reſolvitur pro die, quo emptor incidit in Legem commiſſoriam.

21 Rei feudalis, quæ per mortem Vaſalli ad Dominum revertitur, ſi Vaſallus fuit mortuus ante Martium, vel poſt Auguſtum, pertinent ad Dominum intelligendo de fructibus percipiendis poſt illos menſes; ſi vero fuit mortuus poſt Martii Calendas, & ante Auguſtum, pertinent ad hæredes. Fachin. *lib. 7. controv. Jur. cap. 95.* Idem dic de fructibus ſeu penſionibus, ſi feudum fuerit apertum agnatis. Mareſcot. *lib. 1. var. reſol. cap. 64.* Illius vero rei, quæ ob crimen Vaſalli revertitur ad Dominum, ſi ante ſententiam fuerunt percepti, ſunt Vaſalli. Fachin. *l.c. cap. 94.* & ibi DD.

22 Rei legatæ ante aditam hæreditatem percepti pertinent ad Legatarium. Fachin. *lib. 12. cap. 68.* Sed plures tenent, quod ſpectent ad hæredes. Peregr. *de fideicom. art. 49.* Oinot. *de legat. lib. 3. tit. 20.* Gomez *var. reſol. tom. 1. cap. 12.* ante acceptationem non debentur. Mareſcot. *lib. 2. var. reſ. cap. 96.* qui citat *nu. 5.* Covar. *var. reſ. lib. 1. cap. 9. n. 5. verſ. illud profecto.* Socin. jun. *conſ. 182. n. 21. verſ. quibus ſic ſtantib. lib. 2.* Ruin. *conſ. 50. n. 10. verſ. & ubi* Percepti poſt aditam hæreditatem non veniunt in reſtitutione fideicommiſſi, ſed pertinent ad hæredem. Mareſcot. *lib. 1. var. reſ. cap. 25.* vide *Gravatus.* & *Heres.*

23 Pignoris, an ſint computandi in ſortem, vide Scaccia *de comme c. §. 1. q. 7. part. 2. ampl. 12.* vide *Creditor.* Sotus *de Juſt. & Jur. q. 16. lib. 6. art. 2. ad 2.* Molina *de contract. diſp. 329.*

24 De Cenſu nullo non debentur, & ſoluti imputantur in ſortem. Rota apud Merlin. *dec. 541. cap. tua nos. de uſur.* Cecius *de cenſib. part. 2. cap. 2. q. 4 art. 7. n. 11.* debentur autem ante oppoſitam nullitatem. Rota apud Merlin. *dec. 267.*

25 Fructus cenſus non comprehenduntur ſub præſcriptione ſtatutaria, & in fructibus Cenſus tot requiruntur præſcriptiones, quot ſunt anni. Gratian. *diſcept. for. cap. 883. n. 14.* Bich. *dec. 33. numer. 15.* Gomez *var. reſol. tom. 2. cap. 11. n. 46.* Roder. *de an. red. lib. 1. queſt. 17. num. 101.* Balb. *de preſcript. 4. part. 4. part. princ. q. 4. n. 3.* Gratian. *diſcept. for. cap. 399. n. 29.* Cenc. *de cenſ. part. 3. cap 1. q. 8. art. 2. nu. 17.* Stail. *de ſalv. interd. inſpect. 2. cap. 2. num. 292.* Rota poſt Cenc. *dec. 230. n. 12.* Addend. ad Burat. *dec. 644. num. 28.* Bich. *l. c. num. 27.*

26 Fructus Cenſus ceſſi, licet poſt ceſſionem non debeantur amplius cedenti, ſed Ceſſionario, præſertim cum ceſſio fuit denuntiata debitori cenſus. *L. 3. C. de novat.* gl. & Bald. *n. 2. in L. nomen. C. quæ res pignor. oblig. poſſ.* Cancer. *var. reſol. tom. 2. cap. 6. n. 80.* Oſaſc. *dec. 44. n. 6.* Bich. *dec. 514. n. 3.* Burat. *dec. 476. n. 10.* Maurus *de ſolut. cap. 2. §. 6. n. 9.* tamen ſi cenſus verus non eſt, nec exigibilis, debentur a cedente non quidem tanquam fructus, ſed tanquam damna & intereſſe. Seraphin. *dec. 787.* Rota apud Merlin. *de pign. dec. 46. n. 4. part. 7. recent.* Bich. *dec. 619. n. 5.*

27 Fructus ſoluti ultra quantitatem dotis vere debitæ cedunt in utilitatem mariti, ſi ſtante nobilitate vel qualitate conjugum fructus dotis vere debitæ non ſufficiunt ad ſuſtinenda onera matrimonii. Bich. *dec. 201. n. 72.* ubi Ruinus *conſ. 222. n. 13. lib. 1.*

28 Fructus, ſive diſtributiones non lucratur abſens tempore ſuæ abſentiæ abſque licentia ſui Superioris, & legitima cauſa, imo propria ſua culpa. *cap. relatum.* ubi gl. & Abb. *n. 4. de Cler. non reſident.* Felin. *in cap. fin. verſ. ſexto limit. de Magiſtris.* Rota *dec. 608. n. 1. part. 1. recent.* Adden. ad Gregor. XV. *deciſ. 154. num. 8.* Bich. *dec. 42. n. 5.*

Fructus in contractu nullo ſunt reſtituendi. Pinell. *in L. 2. part. 3. C. de reſcind. vendit.* Menoch. *de recup. rem. 15. n. 638.* Sperell. *dec. 154. n. 64.* Scaccia *de commerc. & camb. §. 1. q. 7. part. 2. ampl. 8. n. 205.* nec excuſat ignorantia Juris in foro externo, quidquid ſit in interno. Capon. *diſc. for. 99.* 29

In Trebellianicam non imputantur a filiis primi gradus, licet filius eum trebellianica detrahat etiam legitimam DD. apud Fachin. *lib. 5. controv. Jur. cap. 9.* Gabr. *ad Trebell. concluſ 1.* Covar. *in cap. Raynutius. de teſtam. §. 11. n. 8.* Menoch. *de arbitr. caſ. 256. num. 8.* Craſſ. *de ſucceſſione. §. Trebell. qu. 10.* Medio tamen tempore percepti computantur in trebellianicam. Mangil. *de imputat. q. 125. n. 3. & 7.* 30

Fructus debentur a die moræ litis, etiam in judicio ſpolii, quando ſpolium non eſt violentum, aut attentatum, & veniunt acceſſorie ad rem petitam. Bich. *dec. 263. num. 2.* Cyriac. *controv. 500. num. 10.* Gratian. *diſcept. for. cap. 206. num. 14.* Theſ *dec. 29. num. 8.* Coccin. *dec. 439.* Cavaller. *dec. 586. num. 4.* Burat. *dec. 714. num. 9.* Rota *dec. 740. num. 3. part. 4. recent.* Præterea debentur ratione moræ, & malæ fidei, quæ per litis conteſtationem inducitur. Gratian. *diſc. for. 206. n. 14.* 31

Fructus, ſi ab hærede fuerunt mala fide percepti, ſciens adeſſe creditores hæreditarios, qui urgent pro ſolutione, tenetur hæres de illis rationem reddere. Rota *deciſ. 259. num. 8. part. 5. recent. & 304. ibid.* & apud Bich. *dec. 60. num. 2.* ſecus ſi bona fide percepit, uti ſi poſt aditam hæreditatem percepit fructus ex titulo pro hærede, quia tunc illos facit ſuos. *L. ſi quis bonorum. ff. de leg. 1. L. in fideicommiſſaria. ff. ad Trebell.* Marta *de ſucceſſ. legali. part. 3. queſt. 13. art. 5. num. 55.* Surd. *dec. 271. num. 6.* 32

Fructus incerti non veniunt in appellatione fructuum, redditium, & proventuum, quando agitur de conſtituenda Congrua pro Rectore, quales ſunt funeralia, oblationes & ſimilia, niſi tales redditus ſoleant quot annis locari, quia tales fructus percipiuntur ratione laboris. Amplia, licet Papa mandet incertos in congruam computari, quia intelligitur de incertis habentibus quandam certitudinem, ut ſunt decimæ frumenti, vini &c. licet ratione quantitatis ſint incerti. Felin. *cap. ad aures. num. 14. de reſc.* Rebuff. *in tract. nominationis. queſt. 9.* Monet. *de diſtribut. part. 1. queſt. 4. verſ. neque funeralia. lib. 3. cap. 6. num. 42.* Cæſ. de Graſſ. *dec. 6. num. 12. de præb. & dignit.* Beltramin. ad Ludoviſ. *dec. 429. num. 8.* Burat. *dec. 418.* Bich. *dec. 255. a num. 13.* Barb. *de Jur. Eccleſ. lib. 3. cap. 6. num. 44.* neque domus venit nomine fructuum in computatione congruæ, quia ex illa Rector nullam utilitatem pecuniariam percipere poteſt, & ex diſpoſitione Tridentini domus debetur Parocho. Burat. *dec. 354. num. 1.* Bich. *dec. 255. num. 9.* apud quem Rot. 33

Fructus ratione damni emergentis, & lucri ceſſantis non debentur, niſi debitor per interpellationem perſonalem fuerit conſtitutus in mora ſolvendi. Manric. *dec. 171. nu. 3.* Gratian. *diſc. for. cap. 987. nu. 11.* Rot. apud Bichium *dec. 487. nu. 6.* quæ tamen interpellatio etiam eſt neceſſaria, quando pactum intercesſit illicitum, uti de ſolvendo fructus dotales ſoluto matrimonio, vel pendente dilatione ad ſolvendum. Alex. *conſ. 221. num. 7. lib. 2.* Rot. apud Merlin. *de pignor. dec. 94. n. 8.* 34

Fructus liquidantur juxta ſolitum annorum præcedentium, quando vere conſtat de perceptione, & ſolum dubitatur de quantitate. Achill. *dec. 22. num. 3. de reſtit. ſpol.* Bald. *in L. 1. C. de fruct. & lit. expenſ.* & in materia liquidationis ſufficiunt leviores probationes. Bich. *dec. 143. num. 4. & dec. 240. num. 30.* apud quem Bald. *in L. 1. num. 22. Cod. eod.* Natta *conſ. 560. num. 7.* Seraph. *dec. 955. num. 3.* Cavaler. *dec. 361. num. 3.* imo poteſt Judex etiam extrajudicialiter ſe informare. Butr. *in L. ſi quod ex Pamphilia. num. 3. ff. de legat. 2.* Rot. *dec. 718. num. 7. part. 4. tom. 3. rec.* apud Bich. *dec. 456. num. 8.* etiam præſumptionibus & conjecturis. Decian. *conſ. 62. n. 49. lib. 3.* Farin. *de teſtib. q. 8. n. 38. & 92.* Maſcard. *de prob. concluſ. 1363. a num. 15.* Burſat. *conſ. 241. n. 3.* apud Bich. *dec. 465. n. 15.* 35

Fructus mala fide a Canonico percepti, non debent reſtitui Canonicis illius temporis, quo fuerunt mala fide percepti, ſed Capitulo, quando aſſignatio fuit facta men- 36

Digitized by Google

nenſæ Capitulari. Rot. *dec.* 3. *num.* 66. *part.* 7. *rec.* Garz. *de Benef. part.* 3. *cap.* 2. *num.* 428. & 429. Gonzalez *ſuper reg.* 8. *Cancell. gloſ.* 37. *num.* 26. & 27. apud Bich. *dec.* 256. *num.* 20.

37 Fructus melioramentorum, etiam poſt motam litem, quos tunc melioranris, non ratione bonæ fidei, quam litis conteſtatio ſuſtulit, ſed dominii melioramentorum, quod poſſeſſor meliorando bona fide acquiſivit, tenent Afflict. *dec.* 87. *num.* 6. Redoan. *de reb. Eccleſ. non alien.* §. *de emptore. num.* 4. Garz. *de expenſ. cap.* 23. *num.* 54. Peregr. *de fideicom. art.* 50. *num.* 68. Molin. *de contr. diſp.* 456. *num.* 6. Marſil. *lib.* 2. *var. reſ. cap* 112. *num.* 54. & plures alii apud Bichium *dec.* 406. *a num.* 14. ſed contrariam opinionem tenet Bichius *loc. cit. num.* 35. quia per litis conteſtationem melioraus fuit factus malæ fidei poſſeſſor, nec illos acquirere poteſt ratione dominii melioramentorum, cum illa, uti facta in re aliena ſtatim ceſſerint Domino ſoli, juxta §. *ſi quis in aliena. inſt. de rer. diverſ.* Covar. *reſ. lib.* 1. *cap.* 8. *nu.* 4. & ſermo eſt de fructibus perceptis, non vero de illis, qui percipi potuerunt, quia hos malæ fidei poſſeſſor teſtituere non tenetur. Menoch. *de recuper. remed.* 15. *num.* 610. Neguſan *de pignor. membr.* 4. *partis* 5. *num.* 20. & alii plures apud eundem Bich. *per tot.*

38 Fructus percepti a gravato ex bonis fideicommiſſis uſque ad purificationem fideicommiſſi non cadunt ſub obligatione reſtitutionis. *L. ex aſſe. ff. ad Trebell.* Peregr. *de fideicom. art.* 48. *nu.* 61. Rota apud Bichium *dec.* 15. *n.* 14. Lothar. *de re benef. lib.* 2. *quæſt.* 14. *n.* 48. Caſſador. *dec.* 7. *n.* 15. *de cauſ. poſſeſſ. & propr.*

39 Fructus bonorum fideicommiſſorum non cadunt ſub fideicommiſſo, ſed libere ad gravatum pertinent, donec vivit, qui fructus ſunt hypothecati ad favorem creditorum ejuſdem gravati habentium hypothecam expreſſam omnium jurium & bonorum debitoris, & pro illorum conſecutione agere poſſunt creditores. Fuſar. *de ſubſtit. quæſt.* 626. *num.* 16. Peregr. *de fideicom. art.* 49. *num.* 20. Surd. *dec.* 25. Vincent. de Franchis *dec.* 13. *num.* 7. Rota apud Bich. *dec.* 536. *a num.* 2. Coccin. *dec.* 56. *num.* 8. Neguſ. *de pignor.* 4. *membr.* 2. *part. prin. num.* 165.

40 Fructus beneficii percipi nequeunt a juſte ſuſpenſo. Sanc. *de matrim. lib.* 3. *diſp.* 51. *numer.* 10. Moneta *de diſtrib. part.* 2. *quæſt.* 15. *num.* 37. Barb. *de Jure Eccleſ. lib.* 3. *cap.* 18. *n.* 74. ſecus ſi ſuſpenſio fuit injuſta. Navar. *conſ.* 21. *per tot. de Cler. non reſid.* Bich. *dec.* 42. *n.* 7. & 8.

41 Fructus in parochiali congrui præſumuntur, quando illi antiquo tempore ſingulis Rectoribus ſuffecerunt, & quia vertatur Parochiam acceperit. Greg. XV. *dec.* 429. *num.* 3. Seraph. *dec.* 1285. *num.* 3. Lother. *de re benef. lib.* 1. *quæſt.* 28. *num.* 85. donec certitudinaliter conſtet de contrario. Rota *dec.* 420. *num.* 4. *part.* 1. *recent.* & *dec.* 442. *numer.* 5. *part.* 2. *recent.* Bich. *dec.* 152. *num.* 20. Neque ſufficit ad probandam incongruitatem, quod teſtes dicant in genere Eccleſiam eſſe pauperem, ſed debet articulari valor Beneficii per decennium. Achill. *dec.* 24. *de probat.* & *dec.* 189. *num.* 4. *part.* 1. *diverſ.* vel aſſignari cauſa diminutionis fructuum; cum poſſit eſſe temporaria. Lother. *loc. cit. num.* 81. Fructus bonorum majoratus dividuntur pro rata temporis inter hæredes ultimi poſſeſſoris, & novum ſucceſſorem. Honded. *conſ.* 45. *vol.* 2. Coſta *de portione ratæ. quæſt.* 114.

42 Poſt litem conteſtatam a poſſeſſore percepti ſunt reſtituendi, quia tunc fuit conſtitutus in mala fide. vide *Poſſeſſor.*

43 Pignoris male ſubhaſtati an debeant reſtitui, vide Ecletia *obſ. for.* 164. Hæreditate jacente non pertinent ad fideicommiſſarium, ſed ad hæredem. Fachin. *lib.* 12. *cap.* 67.

44 Percepti a Creditore ſunt imputandi in creditum. Rota apud Merlin. *dec.* 117. quantitas perceptorum qualiter probetur, vide eundem *dec.* 660. & 662. Rota apud Seraph. *dec.* 955. *num.* 3. & quia eſt difficilis probationis, ad eam probandam admittuntur conjecturæ. Ciarlin. *cap.* 105. *num.* 53. & Merlin. *dec.* 482. maxime inventario non confecto. Tranched. *conſ.* 103. *nu.* 2. item ex inſtrumento locationum. Seraphin. *dec.* 1245. *num.* 7. Merlin. *dec.* 378. Andreol. *controv. for.* 188.

45 Pendentes mortuo Uſufructuario pertinent ad proprietarium. *L. ſi pendentes. ff. de uſufr.* Covar. *lib.* 5. *var. reſ. cap.* 15. apud Paſchal. *de patr. pot. part.* 1. *cap.* 3. *num.* 108. quem tamen in meo Codice non invenio.

Quando petuntur ut acceſſorii, debentur a die motæ litis, ſi vero petuntur ut ſors principalis, integri debentur ab initio. Rota apud Merlin. *deciſ.* 585. *n.* 6. Rota apud Seraphin. *dec.* 1168. 46

Juriſdictionis, quæ eſt diverſorum alternatis vicibus, uti mulctæ, ſi delictum fuit commiſſum regente primo Domino, illi debentur, ſi formavit inquiſitionem uſque ad defenſiones excluſive. Coſta *de portione ratæ. quæſt.* 54. Peregrin. *de Jure fiſci. lib.* 6. *tit.* 51. & *de fideicom. art.* 10. contra alios apud Coſtam *loc. cit.* 47

Rei hypothecatæ veniunt in hypotheca. Afflict. *dec.* 198. Neguſant. *de pignor. memb.* 2. *part.* 5. Merlin. *de pignor. lib.* 2. *tit.* 1. *quæſt.* 53. Merlin. *dec.* 117. 48

Non imputantur in legitima deſcendentium, neque aſcendentium. Fuſar. *de ſubſtit. quæſt.* 660. Peregr. *de fideic. art.* 49. *n.* 46. *verſ. contrarium.* Socin. jun. *conſ.* 64. *lib.* 2. Cephal. *conſ.* 398. *n.* 20. *lib.* 3. Petra *de fideic. quæſt.* 15. *n.* 109. Menoch. *conſ.* 183. *n.* 48. & alii contra alios. Non debentur, niſi deductis expenſis. vide *Sumptus.* 49

Fructuum liquidatio fit ſecundum æſtimationem cujuslibet anni. Probatur etiam conjecturis. Merlin. *dec.* 483. Rota coram Seraph. *dec.* 1143. Surd. *dec.* 282. *num.* 26. Natta *conſ.* 536. *n.* 3. 50

Fructus Canonicorum non reſidentium, vel qui non ediderunt profeſſionem fidei, an accreſcant Canonicis, vide in praxi *Profeſſionis Fidei.* 51

FRUMENTUM.

Praxis Frumenti.

Frumentum vetus prius conſumi debet, quam novum, & prius vendi ſolet, quam novum. Bich. *dec.* 306. *num.* 28. Felin. *in cap. quoniam contra. num.* 41. *de prob.* Rota apud Bich. *loc. cit. num.* 29. *L.* 1. *C. de condit. in publ. horr. lib.* 10. Spatio triennii non conſumitur, ſed præſumitur extare. Lupus *in cap. naviganti. comment.* 3. §. 6. *num.* 144. *de uſur.* Alex. *conſ.* 102. *nu.* 9. *lib.* 6. Rota apud Bich. *dec.* 491. *num.* 10. 1

Frumentum ſpectans ad Conductorem virtute locationis cadit ſub hypotheca creditorum. Bich. *dec.* 541. *num.* 36. non eſt æſtimandum tempore meſſis, neque tempore interpellationis, ſed medio. DD. *in L. pretia rerum. ff. ad L. Falcid.* Eſcobar. *de ratiocin. cap.* 17. *a num.* 21. Afflict. *dec.* 326. *num.* 5. Bicr. *dec.* 68. *nu.* 6. & Rota apud Bich. *dec.* 580. *n.* 34. & *dec.* 456. *num.* 5. & 6. ubi quod probatur ex libro publico, & Seraph. *dec.* 1245. *num.* 8. 2

Frumenti debitor non tenetur ad æſtimationem ſervorum creditoris, qui ob carentiam frumenti fame perierunt. *L. ſi ſterilis.* §. *ſi res Venditorem. ff. de act. empt.* Bich. *dec.* 185. *n.* 9. Bart. *in L. un. C. de ſent. n.* 19. Dec. *in L. contractus. num.* 42. *verſ. ſecundo fallit. ff. de R. J.* Natta *conſ.* 595. *n.* 26. niſi intervenirer delictum. 3

Frumenti quantitas, quod in re conducta fuerit collecta, probatur ex teſtibus, licet ſingularibus. Burat. *dec.* 173. *n.* 7. & 722. *n.* 4. Rota *dec.* 727. *nu.* . *part.* 4. *recent.* quia liquidatio quantitatis eſt difficilis probationis, & ideo leves admittit probationes. Burat. *dec.* 921. *n.* 5. Menoch. *conſ.* 81. *num.* 19. Dec. *conſ.* 536. *n.* 12. Bich. *dec.* 495. *num.* 4. 4

Frumenti pretium, quando diverſimode fuit adnotatum in libris annonæ, non attenditur pretium ſupremum aut infimum, ſed medium. DD. *in L. pretia rerum. ff. ad L. Falc.* Eſcobar. *de ratiocin. cap.* 17. *a. nu.* 21. Bicr. *deciſ.* 68. *num.* 6. Afflict. *dec.* 316. *num.* 5. Rota apud Bich. *dec.* 580. *n.* 34. Ejuſdem valor probatur ex libro publico ad hunc effectum deſtinato. Bich. *dec.* 456. *n.* 5. cui plena fides adhibetur. Seraphin. *deciſ.* 1245. *num.* 8. Rota apud Bich. *loc. cit.* 5

Fuga, vide ſtatim infra.

F U M U S.

Praxis Fumi.

Fumus ad effectum remiſſoriæ reſultans ex teſtibus nolliter examinatis non ſufficit, quando alia concurrunt in contrarium, neque cum eorum fides eliditur ex aliis teſtibus in contrarium deponentibus. Burat. *dec.* 23. *n.* 8. & *dec.* 1

& *dec.* 273. *n.* 4. Bich. *dec.* 232. *n.* 2. & 13. *ac* 14. Reſultat vero ex fidibus vel atteſtationibus. Rota *dec.* 650. *n.* 6. *part.* 1. *recent.*

2 Fumus requiritur in Beneficialibus pro obtinenda remiſſoria, maxime ſi materia articulata eſt objectiva. Coccin. *dec. n.* 6. Bich. *dec.* 573. *num.* 3. & 4. quia ut detur remiſſoria ſuper articulis criminoſis & objectivis, fumus requiritur, & quidem talis, ut faciat ſemiplenam probationem. Put. *dec.* 18. *de dilat.* Rota *dec.* 212. *nu.* 5. & 6. *part.* 1. *recent.* Caputaq. *dec.* 60. *n.* 2. & 62. *n.* 3. Bich. *dec.* 14. *n.* 1. & 2. Burat. *dec.* 28. *n.* 7. & 367. *num.* 6.

3 Fumus materiæ articulatæ ceſſare facit ſuſpicionem calumniæ. Caſſador. *dec.* 3. *num.* 2. *de dilat.* & plures Rotæ deciſiones apud Bich. *dec.* 499. *n.* 3.

F U G A.

Praxis Fugæ.

1 Fuga attentata facit indicium contra Reum. Ciarl. *controv. for. cap.* 12. Caball. *crim. caſ.* 288. *n.* 45. & 48. quamvis non potuerit fugere, quia idem operatur fuga in promptu, quod fuga in effectu. Bald. *in L. pignoris cauſa C. de pignor. act.* Boer. *dec.* 215. *nu.* 2. & facta fractis carceribus, facit indicium ad torturam. vide *Fractores carceris.*

2 Fugæ debitoris ſuſpicio probatur juramento creditoris ſecundum communem apud Fachin. *lib.* 13. *cap.* 84. Vivius *commun. opin.* 177. qui citat Gail. *lib.* 2. *obſ.* 44. & dicit totum mundum ita ſervare. Caſtr. *conſ.* 474. Maſcard. *conſ.* 1430. *n.* 11. *lib.* 2. Sed contrarium tenent multi apud eundem, uti Maſcard. *de probat. concl.* 823. Menoch. *de arbitr. caſ.* 87. Eccleſia *obſ. forenſ.* 121. niſi periculum ſit in mora. Maſcard. *l. c. concl.* 456. Menoch. ut ſupra. Secuta vero captura ſuſpicio debet verificari. Eccleſ. *l. c.* Cyriac. *contr.* 464. & 467. In criminalibus, ut carcerari quis poſſit, ſuſpicio fugæ debet probari judicialiter per teſtes legitime examinatos. Scacc. *de Jud. lib.* 1. *cap.* 42. *n.* 9. *verſ. eſto quoque.*

3 Fugere an teneatur nobilis, vel plebejus, ut vim vi repellere non debeat? Reſp. negative; licet poſſit fugere, etiam ſine periculo ſuæ vitæ, quia fugere ſemper eſt ignominioſum; & fuga nunquam, vel raro eſt ſine periculo, quia fugiens poteſt cadere. Covar. *in cap. ſi furioſus. part.* 3. §. 1. *num.* 4. qui tamen, licet talem excuſet a pœna ordinaria, non liberat illum ab irregularitate. Maſcard. *de probat. concl.* 1126. Ugolin. *de cenſur. part.* 2. *cap.* 11. §. *propoſuimus. n.* 6. Farin. *quæſt.* 125. *n.* 121. Clar. *in* §. *homicidium. n.* 25. *verſ. ſicut.* Dian. *part.* 8. *tr.* 7. *reſ.* 47. quod ſine dubio procedit in foro externo. Dicitur autem defenſio neceſſaria, licet inſultatus fuerit primus in percutiendo; quis non debebat expectare primum ictum, & præventio ſemper juſta eſt defenſio. Abb. *in cap. cum olim de reſtit. ſpoliat.* Gail. *de pace publ. lib.* 1. *cap.* 16. Maſcard. *de prob. concl.* 490. & 1126. dummodo aggreſſor ſit talis, qui ſit ſolitus minas exequi; hinc etiam repercuſſio, cum timetur ſecundus ictus, dicitur defenſiva, & non ad vindictam. Limit. 1. in Clerico, qui tenetur fugere, ſi poteſt ſine periculo vitæ, aliter occidens fit irregularis. gl. *in cap. ſuſcepimus. de homicid.* ubi Abb. & Ancharan. gloſ. *in Clem.* 1. *de homicid.* Farin. *de homicidio. d. quæſt.* 125. *n.* 129. Marian. Socin. *in cap. ad audientiam. n.* 162. *de homicid.* Bellam. *in cap. olim cauſam. num.* 24. *verſ. in contrarium. de reſtit. ſpol.* Boer. *dec.* 168. *n.* 5. Hercul. *de caut. cap.* 30. & Maſcard. *de prob. concluſ.* 1126. *num.* 22. Limita ſecundo quoad perſonas, quæ inſultanti debent reverentiam. Limita tertio in foro conſcientiæ, quia vita eſt altioris ordinis, quam verecundia, maxime apud bonos. Abb. *in d. cap. ſuſcepimus.* & DD. cit. Hercul. *l. c.* Maſcard. *l. c.* Farin. *l. c. n.* 134. & 135. Conciol. *reſ. crim. verb. defenſio. reſ.* 4.

4 Fugere non dicitur, qui recedit a carceribus, & ſtatim redit. vide *Fractores carcerum.* Sicut neque ille, qui vadit ad Principem pro juſtitia conſequenda, vel ad Superiorem. Menoch. *de arbitr. caſ.* 301. *n.* 7. *in addit.* Farin. *de carcerat. quæſt.* 30. *num.* 172. Giurba *conſ.* 66. *num.* 4. Conciol. *reſ. crim. verb. fuga. reſ.* 3. *num.* 1. Licet fugerit e carcere. Farin. *loc. cit.* Menoch. *loc. cit.* Maſcard. *de probat. concl.* 320. *num.* 13. dummodo fugiens e carcere habuerit aliquam juſtam cauſam, vel timorem alicujus periculi imminentis ejuſdem perſonæ, ob Judicis, vel cuſtodis ſævitiam, aliter, qui ſine juſta cauſa fugit, puniri poteſt pœna arbitraria, ſed mitiori pro temeritate commiſſa in diſcedendo ſine licentia Judicis. Farin. *loc. cit.* Guazzin. *ad defenſ. reor. def.* 5. *cap.* 4. *n.* 13. Caball. *reſ. crim. caſ.* 42. *n.* 3. Limita, ſi fugiens e carceribus non recta via ſe conferret ad Superiorem, ſed ex intervallo, poſtquam ad extraneos actus ſe vertit, quo caſu pœnam ſtipulatæ fidejuſſionis non effugit; quando autem dicatur ſtatim ad Superiorem recurriſſe, relinquitur arbitrio Judicis. Conciol. *l. c. n.* 5.

Fugæ indicium purgatur per ſpontaneam aufugientis comparitionem. Clar. *in* §. *fin. quæſt.* 21. *verb. fuga. n.* 4. Farin. *de indic. & tortur. quæſt.* 38. *n.* 48. Cyriac. *contr.* 150. *n.* 43. Conciol. *alleg. for.* 92. *n.* 51. & *alleg.* 94. *nu.* 34. & *reſ. crim.* 4. *in verb. fuga.* ſive quis ſtatim, ſive ex intervallo redeat, dummodo ante bannum, & condemnationem compareat. Farin. *de indic. & tort. quæſt.* 48. *n.* 50. Cyriac. *contr.* 150. *num.* 44. dummodo non fugerit e carceribus. 5

Fuga, cum ſit indicium remotum, debet probari plene in proceſſu per depoſitionem duorum teſtium. Brunus *de indic. & tortur. part.* 1. *quæſt.* 3. *nu.* 12. Maſcard. *de prob. concluſ.* 819. *num.* 29. *lib.* 2. Farin. *l. c. quæſt.* 48. *n.* 59. Conciol. *l. c. alleg.* 92. *num.* 33. Cabal. *reſ. crim. caſ.* 200. *num.* 129. probatur autem fuga etiam per relationem executorum, uti ſi Judex relaxaverit mandatum de capiendo, & executores referant in actis, quod ille non reperiatur in loco, per talem relationem conſtat de fuga, & latitatione. Clar. *in* §. *fin. quæſt.* 20. *verſ. ad formandum.* Farin. *de inquiſ. quæſt.* 1. *num.* 45. Ambroſin. *in proceſſ. informativo. lib.* 5. *cap.* 1. *n.* 9. & 10. 6

Sola abſque aliis adminiculis, non facit indicium ad torturam. Farin. *de indic. & tortur. numer.* 5. & *conſ.* 88. *lib.* 10. *numer.* 1. Bajard. ad Clar. *in* §. *fin. quæſt.* 21. *num.* 69. ratio eſt, quia fuga, ut diximus, eſt indicium remotum, quod, quando eſt unicum, non ſufficit ad torturam. Farin. *de indic. & tort. l. c. & quæſt.* 37. *num.* 44. Guazzin. *defenſ.* 30. *cap.* 4. *num.* 12. Cyriac. *contr.* 106. *num.* 49. Cabal. *reſol. crim. caſ.* 200. *num.* 120. Conciol. *alleg.* 95. maxime, ſi fugitivus fugit ex cauſa rationabili, & fuit homo bonæ conditionis & famæ. DD. cit. Limita, ſi fuga fuit ſecuta poſt formatam inquiſitionem, & porrectam accuſationem in criminibus capitalibus. Farin. *loc. cit.* Menoch. *de præſ. lib.* 1. *quæſt.* 89. *n.* 39. Maſcard. *de probat. concl.* 319. *n.* 13. *lib.* 2. Clar. *in fin.* §. *quæſt.* 21. *verbo Fuga.* 7

F U N D A T I O.

Praxis Fundationis.

Fundator poteſt præſentationem per turnos dividere, & poteſt præſcribere tempus tam ad præſentandum, quam ad inſtituendum, uti etiam Patroni. *text. in Clem. plures. de Jurepatron.* Lambertin. *de Jurepatr.* 2. *part. lib.* 1. *tit.* 36. *quæſt.* 2. *num.* 2. Barb. *in collect. ad Clem. num.* 6. & *de pot. Epiſc. alleg.* 71. *num.* 30. Vivianus *de Jurepatr. lib.* 8. *cap.* 6. *num.* 15. quia licet Juſpatronatus ſit individuum quoad proprietatem, cum ſit incorporale. gl. & Abb. *in cap.* 1. *de Jurepatr. numer.* 6. & 7. eſt tamen dividuum quoad præſentationem. Garz. *de Benef. part.* 5. *cap.* 1. *num.* 242. Rota apud Bich. *dec.* 106. *num.* 6. & 7. 1

Fundator juriſpatronatus, ſi erat Sacerdos, non poteſt dici, quod habuerit majorem affectionem potius ad familiam contentivam, quam effectivam. Bich. *deciſ.* 138. *num.* 17. ubi alii, & ſi vocavit extraneos in defectum parentelæ, veriſimile non eſt eos voluiſſe præferre conſanguineis. Sanch. *reſponſ. moral. lib.* 2. *cap.* 3. *dub.* 93. *num.* 13. apud Bich. *dec. cit. num.* 21. 2

Si prohibuit, quod Juſpatronatus non poſſit exire de agnationis familia, talis prohibitio non importat limitationem juriſpatronatus, cum ſtet demonſtrative, non taxative. Bich. *dec.* 581. *num.* 8. ubi DD. & Rota *in Bonon. Benef.* 26. *Febr.* 1652. §. *penult.* & confirmata 31. Martii coram Bevilaqua. 3

Fundator, poſtquam fundatio per Ordinarii conſenſum 4

fuit confirmata, etiam volens non poteſt conditiones in fundatione adjectas revocare, & ab illis recedere. Rota apud Bich. *dec.* 661. *n.* 6. ubi Rota coram Meltio. Cum conſenſu Ordinarii poteſt apponere conditiones etiam juri communi contrarias. Imol. *in cap. conſtitutus. n.* 2. *de conſuet.* Lambertin. *de Jurepatron. lib.* 1. *part.* 1. *quæſt.* 9. *art. n.* 89. & Rota *dec.* 530. *n.* 9. *part.* 1. *recent.* apud Bich. *dec.* 110. *n.* 19. Ciarlin. *cap.* 53.

5 Fundator, ſi aliquis injunxit onus præſentandi unum de familia adjecto, ne poſſint alium præſentare, quam ex ſupra dictis deſcendentibus, reſtringi debent hæc verba, licet impetſonalia ad perſonas paulo ante vocatas. Bich. *dec.* 334. *n.* 5. Mant. *de conject. lib.* 8. *tit.* 2. *n.* 6. Burat. *dec.* 161. *nu.* 4. Bart. & alii *in L. fin. §. Sejo. ff. de legat.* 2. *& in L. mulieri. ff. de condit. & demonſtrat.*

6 Fundatoris intentio eſt amplianda, non reſtringenda, ut alii alliciantur ad fundandas Eccleſias. Ciarlin. *controv. forenſ. lib.* 1. *cap.* 1. *n.* 24.

7 Fundus dotalis non poteſt obligari, nec hypothecari a marito, nec ab uxore, nec ab utroque ſimul. Neguſ. *de pignor. part.* 2. *membr.* 2. Surd. *de aliment. tit.* 8. *privil.* 36. Neque alienari, niſi fuerit æſtimatus æſtimatione faciente venditionem. Bonac. *de contract. diſp.* 3. *quæſt.* 11. *punct.* 6. *num.* 5. & probatur *ex L.* 1. *C. de fundo dotal. L. quod ſi titulus. ff. eodem.* Neque valet alienatio per ratihabitionem uxoris poſt ſolutum matrimonium, niſi recuperaverit poſſeſſionem tempore ratihabitionis. Bonac. *loc. cit.* Molina *de contract. diſp.* 428. Limit. ſi uxor ſine metu, & dolo confirmavit alienationem. *cap. cum contingat, de Jurejur. cap. mulier. eodem in* 6. quia juramentum confirmat contractus invalidos. Limit. ſecundo, ſi fundus dotalis ad plures pertinet, nec poteſt commode dividi. Limit. tertio, ſi alienatio eſt uxori utilis. *L. ult. ff. de jur. dot.* uti ſi pretium inveſtiatur pro fundo meliore, dummodo tunc concurrerit conſenſus uxoris, & fundus melior re ipſa ſubrogetur. Limit. quarto, ſi alienatio fit ob æs alienum ab uxore ante matrimonium contractum ſolvendum in ſubſidium, ſi alia bona deficiant. *L. mutus. ff. de Jure dot.* & dummodo vir conſentiat, ſecus illo invito, gl. *in L. Titia. ff. de Jure dot.* Capyc. *dec.* 128. ſed quod viro etiam non conſentiente teneat alienatio, tenent Bart. & alii apud Petrum Barb. *n.* 5. *in L. ff. ſol. matrim.* Cyriac. *controv.* 524. Bonac. *l. c.*

8 Fundus dotalis ſpectat ad maritum quoad uſumfructum, & ad uxorem quoad proprietatem. Dicitur autem fundus dotalis, quamvis præceſſerit promiſſio dotis in quantitate & corpore, vel fundi fuerint traditi æſtimati, ſecus ſi dos fuit promiſſa in quantitate pure, & ſimpliciter, & dein ex intervallo aliquod immobile datum in ſolutum cum ſua æſtimatione & declaratione, quod illud ſit fundus dotalis. Rota coram Merlin. & Dunozzeto apud Bich. *dec.* 350. *num.* 11. quia tunc, cum illud immobile fuerit aſſignatum prævia æſtimatione, facit emptionem. *L. æſtimatas. ff. ſolut. matrim.* Cancer. *var. reſol. tom.* 1. *cap.* 9. *n.* 60. Giurba *in conſuetudinem Meſſanæ, cap.* 15. *gl.* 1. *num.* 6. Natta *conſ.* 650. *num.* 2. licet in inſtrumento dotali fuerit dictum, quod illud bonum immobile datur *pro fundo dotali*, quia hæc verba tantum important hypothecam ſpecialem. Honded. *conſ.* 41. *nu.* 18. & 22. *lib.* 1. Menoch. *conſ.* 1209. *n.* 14. Ludoviſ. *dec.* 573. *n.* 16. ubi Beltramin. Giurba *l. c. nu.* 11. Fachin. *lib.* 12. *controv. Jur. cap.* 74. Rota apud Bich. *dec.* 350. *n.* 23. ſecus ſi in ſecundo caſu in limine contractus fuit conventum, quod pecunia dotalis inveſtiatur in immobilibus. Bich. *dec.* 464. *n.* 9.

9 Fundus dotalis conſtante matrimonio etiam cum uxoris conſenſu alienari non poteſt abſque legitima cauſa. *L. ſed quamvis. §. & cum lex. verſ. nec conſentiente. C. de rei uxor. actione.* Barb. *in L.* 1. *part.* 5. *num.* 4. *ff. ſolut. matrim.* Caſtr. *in L. cum vir. n.* 4. *ff. de uſucap.* Surd. *de alim. tit.* 8. *privil.* 36. *n.* 1. Bich. *loc. cit. n.* 24. & in dubio debet interpretari non eſſe fundum dotalem, utpote uxori utilius. gl. *in L. ſi inter virum & uxor. verb. æſtimata. C. de jure dot.* Mant. *de tacit. lib.* 12. *tit.* 28. *n.* 31. Gratian. *diſcept. for. cap.* 932. *num.* 12.

10 Fundus dotalis eſt reparandus a marito, non ab uxore, impenſæ tamen, quæ fiunt a marito, debent illi refici, ſi ſunt neceſſariæ, ab uxore, ita ut cedant in diminutionem dotis, ſi non quoad dominium, ſaltem quoad valorem. Mareſcot. *lib.* 2. *var. reſol. cap.* 112. *n.* 24. Giurba *loc. cit. gl.* 10. *part.* 1. *num.* 12. Gratian. *diſc. for. cap.* 236. *numer.* 16. Fontanella *de pact. nupt. clauſ.* 7. *gl.* 3. *part.* 2. *num.* 36. Schrœder. *de feud. part.* 2. *part.* 9. *princ. ſect.* 2. *num.* 86. Bich. *dec.* 240. *a n.* 23.

Fundus, ſuper quo ædificatur arx, turris, vel excavantur foſſæ pro utilitate publica, remanet prioris Domini, ſicut & uſus turris neceſſitate publica ceſſante, ſi vero continuo maneant in ſervitio publico, tunc ſolvenda eſt Domino æſtimatio. *L. turres. C. de oper. publ.* Cyriac. *controv.* 121. 11

F U R C A.

Praxis Furcarum.

Furcarum erectio etiam ſimplex eſt actus & juriſdictio meri & mixti imperii. Dec. *in conſ.* 149. Cabal. *reſol. crim. caſ.* 277. & ideo, qui non habet merum & mixtum imperium, & eas facit erigi, vel aliquem in illa ſuſpendi, committit crimen læſæ majeſtatis. Capyc. *dec.* 130. Crav. *conſ.* 18. Gigas *de crim. læſæ majeſtatis lib.* 1. *quæſt.* 22. Menoch. *de arbitr. caſ.* 320. Cabal. *l. c.* Et quia in ejuſmodi erectionibus ut plurimum artes vel artifices diverſa quærunt ſubterfugia, ſcilicet tale opus ad ſuam artem non ſpectare, ut evitent notam aliquam infamiæ, quam ſibi timent, & ab aliis artificibus exprobrari, praxis eſt, quod omnes artes ad opus obligentur, vel ſaltem unum ictum conferre compellantur malleo ſuo.

F U R I O S U S.

Praxis Furioſi.

Furor non præſumitur, ſed ab allegante debet probari, niſi ad excludendum delictum. Covar. *in* 4. *part.* 2. *cap.* 2. *num.* 6. Gomez *de delict. tom.* 3. *cap.* 1. *nu.* 71. Menoch. *de præſ. lib.* 6. *præſ.* 45. Maſcard. *de prob. concluſ.* 824. Mant. *de conject. lib.* 2. *tit.* 5. *num.* 2. Farinac. *de pœn. temper. quæſt.* 94. *nu.* 48. Cum vero ſit difficilis probationis, probatur ſignis, & conjecturis. DD. cit. & qualiter probetur, vide Rotam apud Merlin. *dec.* 772. Conciol. *verb. furioſus. reſ.* 1. *num.* 14. 1

Furioſus an poſſit teſtari, vide *Teſtari.* Semel talis, præſumitur ſemper talis. Farin. *l. c.* ſi furor fuit continuus, ſecus, ſi fuit momentaneus. Dicitur eſſe continuus, ſi duravit per menſem. DD. cit. 2

Furioſus delinquens in furore excuſatur a pœna, quamvis poſt delictum redierit ad ſanitatem, in quocumque crimine etiam atrociſſimo. *L. infans. ff. ad L. Cornel. de Sicar.* Gomez *de delict. cap.* 1. *num.* 70. Clar. *in §. fin. quæſt.* 60. *num.* 6. Menoch. *de arbitr. caſ.* 325. *& de recuper. rem.* 9. *num.* 92. Gail. *lib.* 2. *obſ.* 110. *num.* 20. Farin. *de pæn. temper. quæſt.* 94. *num.* 1. Guazzin. *ad def. defenſ.* 1. *cap.* 39. *num.* 36. Medic. *de caſib. fortuit. part.* 2. *quæſt.* 5. *num.* 24. Novar. *de elect. fori. ſect.* 2. *quæſt.* 42. *num.* 2. & 3. Fab. *in Cod. lib.* 9. *tit.* 10. *defin.* 1. Conciol. *verb. furioſus. reſ.* 1. quia furioſus caret intellectu & voluntate, & neſcit, quid agat. *L. furioſi.* 41. *ff. de R. Jr.* DD. cit. & Caball. *de omni gen. homicid. n.* 179. quod idem procedit in phrenetico. Et licet furioſus habeat dilucida intervalla, dummodo delictum fuerit commiſſum tempore furoris, & in dubio præſumitur commiſſum tempore furoris. Gomez *tom.* 3. *var. reſol. cap.* 1. *n.* 71. Menoch. *de præſ. lib.* 6. *præſ.* 45. *n.* 63. Farin. *d. quæſt.* 94. *n.* 9. Cabal. *reſol. crimin. caſ.* 297. *n.* 41. Conciol. *l. c. n.* 6. Quod ſi delictum fuit commiſſum a Reo, dum eſſet ſanæ mentis, & poſtea in furorem inciderit, non venit puniendus corporaliter, ſed executio differri debet, uſque dum ſuperveniat ſana mens, ne afflictio addatur afflicto, & quia furioſus habetur pro abſente & mortuo. Gomez *tom.* 3. *cap.* 1. *n.* 72. *var. reſ.* Clarus *in §. fin. quæſt.* 60. Menoch. *de arbitr. caſ.* 325. *n.* 12. Caball. *l. c.* & DD. cit. ſi vero Reus fuit factus furioſus non tantum poſt commiſſum delictum, ſed etiam poſt completum proceſſum informativum, & defenſivum, ut nihil aliud remaneat, quam Reum condemnare; tunc furioſus poteſt condemnari pœna pecuniaria. DD. cit. 3

Fu-

4 Furioſus ſi poſt delictum aufugiat, & ignoretur, ubi ſit, Pater, ac illius Conſanguinei debent admini ad probandum illius furorem, quia cum agitur de delicto, quod puniri non poteſt, debet admitti Procurator pro abſente ad probandam impunibilitatem, licet alias Procurator pro abſente non admittatur in criminalibus. Conciol. *loc. cit. reſ.* 2. & *in verb. Procurator. reſ.* 1.

5 Hinc ſi furioſus fecerat pacem, & dederat cautionem de non offendendo, ſi in furore offendat illum, cum quo pacem fecit, non dicitur pacem fregiſſe, nec cautionem. Herculan. *de caut. de non offendend. cap.* 34. *n.* 20. Farin. *l. c. n.* 28.

F U R T U M.

Praxis Furti.

§. I.

Quid, & quotuplex ſit Furtum?

1 Furtum ſecundum Theologos eſt occulta rei alienæ acceptio invito Domino. S. Thom. 2. 2. *q.* 66. *art.* 3. ſecundum Juriſtas eſt contrectatio fraudulosa rei alienæ invito Domino lucri faciendi cauſa. Gonzal. *in lib.* 5. *Decretal. tit.* 18. *in cap. qui furatur.* P. Pirhing *lib.* 5. *tit.* 18. §. 1. *n.* 1. & 2.

2 Aliud eſt diurnum, aliud nocturnum. Gonzal. *loc. cit. in cap.* 2. *de homicid.* aliud eſt ſacrilegum, quod fit in loco ſacro etiam rei non ſacræ. Gonzal. *l. c. n.* 4. & *in cap.* 20. *de foro compet.* aliud balneatium. Gonzal. *l. c.* quod fit in balneis aut aliis locis publicis. Aliud eſt abigeatus, ut ſi pecora ſubtrahantur. *L.* 1. *ff. de abigeis.* & peculatus, puta, ſi res publica auferatur, aliud eſt plagium, ſi liber homo ſurripiatur. *L.* 1. & *L. ult. ff. ad leg. Flaviam.* & plagiarii ſolebant condemnari ad metalla; ſed conſtitutione Diocletiani & Conſtantini ultimo ſupplicio afficiuntur. *L.* 7. & *ult. C. ad Leg. Flav.* Solorzan *de Jure Ind. lib.* 2. *cap.* 7. *a num.* 52. Petr. Greg. *libr.* 36. *ſyntag. cap.* 31. Caſtren. *in L. un. C. de gladiat. n.* 7. Gonzal. *l. c. num.* 5. & ita ſtatuitur *in cap.* 1. *de furt.* ubi, qui furatur hominem, & vendit, convictus mori debet. ex Exodo *cap.* 21.

§. II.

A quibus Furtum committatur?

3 Furtum non tantum committunt, qui accipiunt res alienas, & ut dictum ſupra, ſed etiam illi, qui rem alienam contrectant Domino invito, aut utuntur. §. *furtum. Inſtit. de obligat. quæ ex delicto.* uti ſi quis utatur re pignorata, depoſita, re commodata ad alium uſum, quam fuit data. Item qui furti conſcius Domino quærenti non indicat. *cap.* 4. *de furt.* ubi Barb. & Gonzalez. Covar. *in reg. peccatum. part.* 2. §. 3. *num.* 4. Molina *de juſt. tom.* 4. *tract.* 3. *diſp.* 4. *nu.* 2. Giballin. *de cenſur.* 3. *diſquiſ.* 2. *quæſt.* 6. *conſect.* 4. Gutierrez *lib.* 1. *can. quæſt. cap.* 11. Item mandantes & conſentientes. Farin. *in prax. crim. quæſt.* 168. *numer.* 52. Gonzal. *in cap* 2. *de furt. num.* 4. P. Pirhing *in lib.* 5. *Decretal. tit.* 18. §. 2. *nu.* 8. *verſ. tertio.* Item occupantes Beneficium Eccleſiaſticum ſine legitima inſtitutione, aut beneficium, quod per adeptionem alterius ipſo jure vacat, retinet, furtum, ſeu rapinam committit. *cap. non furem.* 107. *quæſt.* 1. *cap. dudum.* 54. *de elect. cap. ſæpe.* 18. *de reſtit. ſpol.* ubi Abb. *n.* 19. P. Pirhing *l. c. n.* 11. Laym. *n.* 3.

4 Quæres, an conſcius furti, ſi non indicat quærentibus rem ſuam furto ablatam, teneatur ad reſtitutionem? Dicendum, quod ſi conſcius teneatur indicare ex juſtitia, & non indicat, tenetur ad reſtitutionem; puta ſi teneatur ex officio obviare delictis, & illa impedire, veluti Judex &c. Pirhing *l. c. n.* 12. aut illi, qui vi monitorialium tenentur revelare.

5 Quæres ſecundo, an ſit furti reus, qui ob famis neceſſitatem, aut paupertatis rem alienam aufert? Affirmant Barb. & Gonzalez *in cap. ſi quis. de furt.* Petr. Gregor. *lib.* 4. *partit. tit.* 10. *cap.* 5. apud eundem Gutierrez *lib.* 1. *canon. cap.* 23. *numer.* 19. Diana *part.* 11. *tract.* 2. *reſ.* 32. & alii apud Gonzal. *l. c. num.* 2. quæ tamen concluſio intelligi debet de neceſſitate extrema, ut probat Gonzal. *loc. c. num.* 4. dummodo Dominus non ſit in pari neceſſitate. Pirhing *loc. cit. num.* 14. Et qui ob neceſſitatem extremam rem alienam abſtulit, ſi redeat ad pinguiorem fortunam, tenetur reſtituere, præſertim ſi Dominus ſit in pari neceſſitate conſtitutus. Sylveſt. *verb. furtum. quæſt.* 5. *num.* 10. *dicto* 3. Azor. *moral. part.* 2. *lib.* 12. *cap.* 8. *quæſt.* 7. Barb. *loc. cit. n.* 3. Zœſius *in d. cap. ſi quis. de furt. numer.* 46. contra Covar. *in reg. peccatum. part.* 2. §. 1. *num.* 4. Clar. *in* §. *furtum. num.* 25. & Navar. *in man. cap.* 17. *nu.* 61. & 62. patet autem ſententia prior, quia talis, qui abſtulit in extrema neceſſitate, non obligatur ratione rei acceptæ, quæ amplius non extat, non ex delicto, quod non adfuit, non ex acceptione; quia injuſtitiam non commiſit auferendo rem communem in extrema neceſſitate; quia bonorum diviſio, quæ fuit facta jure gentium, non derogat juri naturali, quod vult in neceſſitate ſuccurrendum extremæ hominum neceſſitati juxta Covar. *in reg. peccatum. part.* 2. §. 1. *num.* 3. Bonac. *de reſtit. quæſt.* 8. *punct.* 8. *num.* 4. & alii apud Gonzal. *l. cit. num.* 4.

§. III.

De pœnis Furti.

De Jure Canonico Clericus fur deponitur ab ordine & officio Clericali. *cap. Presbyter.* 12. *diſt.* 81. Diaz. *in pract. crim. can. cap.* 94. *num.* 1. & ſi fuerit incorrigibilis, excommunicatur, & creſcente contumacia anathematizatur, & ſi perſeverat in ſua protervia, Judici ſæculari tradendus juxta *cap. cum ab homine. de Jud.* Gregor. Thol. *in ſyntag. Jur. part.* 3. *lib.* 37. *cap.* 2. *n.* 23. P. Pirhing *l. c. num.* 25. niſi furtum eſſet leve. Præterea fit infamis, ſi fuit condemnatus. *cap. infames.* 17. 6. *q.* 1. & iden irregularis. 6

Sed quænam eſt pœna furis ſacrilegi? Reſpondetur diverſimode puniri fures ſacrilegos. Primo pœna pecuniaria. *cap. quiſquis.* 21. 17. *q.* 4. Secundo incurrit poſt ſententiam infamiam. Farin. *de furtis, quæſt.* 172. *numer.* 11. Item carcerantur, aut mittuntur in perpetuum exilium. Item niſi reſtituant, poſſunt excommunicari. *cap. conqueſtus.* 16. *de foro compet.* Tholoſ. *loc. c. part.* 3. *lib.* 33. *cap.* 15. *n.* 3. 7

A quo Judice furtum commiſſum a Laico poteſt puniri? Reſpondendum, cum furtum ſacrilegum ſit mixti fori, poſſe puniri a Laico vel Eccleſiaſtico, qui prævenit. *cap. cum ſit.* 8. ubi Abb. *numer.* 1. & *cap. conqueſtus.* 16. *de foro compet.* Farin. *loc. cit. quæſt.* 172. *num.* 3. Clar. *in* §. *ſacrilegium. numer.* 3. Antonell. *de regim. Eccleſ. lib.* 6. *cap.* 36. Riccius *in praxi Remiſſionis delinquentis. quæſt.* 43. Diana *part.* 1. *tract.* 2. *reſ.* 81. Maſtrill. *deciſ.* 68. & P. Pirhing *loc. cit. numer* 34. 8

De Jure vero Civili pœna furti manifeſti eſt, quod præter rem furto ablatam ſolvatur quadruplum; ſi vero non eſt manifeſtum, duplum. §. *pœna.* & §. *ultimo. Inſtit. de oblig. quæ ex delicto.* ita in actione civili; criminaliter vero condemnatus furti fit infamis. *L. athletas.* 4. §. *fin. ff. de his qui not. infam.* præterea arbitrarie puniuntur: de conſuetudine tamen ferme univerſali pœna capitali afficiuntur, ſi ſit magnum, aut ſæpius commiſſum, ut ſequenti §. fuſius dicetur. Doctores apud Covar. *lib.* 2. *var. reſ. cap.* 9. *num.* 7. Menoch. *de arbitr. caſ.* 295. *num.* 9. Pro unico vero non ſuſpenditur, nec pœna mortis afficitur fur juxta Fach. *lib.* 9. *controv. Jur. cap.* 91. Farin. *de delict. & pœn. quæſt.* 23. & *part.* 7. *quæſt.* 167. *num.* 47. licet furtum eſſet magnum. Clar *in* §. *furtum. numer.* 8. & 9. pro pluribus tamen parvis ultimo affici ſupplicio poteſt. Cabal. *reſ. crim. caſ.* 18. *numer.* 19. Clar. *loc. cit.* Covar. *var. reſol. lib.* 2. *cap.* 9. *num.* 7. Farin. & Menoch. *ll. cc.* Pirhing *loc. cit.* §. 3. *n.* 21. 9

§. IV.

Miſcellanea de Furtis.

Fur delinquens in uno loco, ſi deprehendatur in alio cum re furata, licet in illo non ſit ſubditus, poteſt retineri, & puniri; quia delictum contrectando rem alie- 10

alienam adhuc durat, & vigore talis contrectationis videtur fur prorogare juriſdictionem illius loci. Bart. *in L. ſi dominum. ff. de furt.* Bajard. ad Clar. *in §. fin. quæſt.* 38. *num.* 39. ubi ipſe Clar. *num.* 16. Farin. & alii apud Ciarlin. *cap.* 19. *num.* 14. Vivius *com. opin. lib.* 1. *verb. Judex domicilii. n.* 11. quamvis fur tantum per momentum ſe detineat in loco, in quo capitur; ſed contrarium tenet Clarus, Farin. & Covar. quibus conſentit Caball. *reſ. crim. caſ.* 163. In hoc tamen conveniunt utriuſque ſententiæ Doctores, quod fur cum re furata debet retineri, ut fiat reſtitutio rei furatæ. Ciarl. *l. c.* Imo ſi fur in alieno territorio Domino inſequenti, & rem ſuam repetenti reſiſtit, poteſt a Judice loci capi, & puniri, quia fit nova contrectatio rei alienæ invito Domino. DD. apud Ciarlin. *d. cap.* 19. *num.* 11. Inventus in alieno territorio ſine re furata, ſed tantum cum ejus æſtimatione, non poteſt ibi criminaliter puniri, ſed tantum compelli ad reſtitutionem, modo fur rem non abſtulerit ea intentione, ut eam transferret in talem locum. Ciarlin. *l. c. n.* 12. Captus in alieno territorio poteſt in omnium ſententia puniri pœna arbitraria, quia ſuperior ſententia eſt de pœna ordinaria.

11 Cum re furata fugiens ad Eccleſiam, licet a Judice Laico ob immunitatem Eccleſiaſticam, non poſſit extrahi, poteſt tamen extrahi ab Eccleſiaſtico, non ut tradatur Judici Laico, quia ratione contrectationis offendit Eccleſiam, & tacite prorogat Juriſdictionem Eccleſiaſticam. DD. apud Ciarlin. *d. cap.* 19. *num.* 36. Farin. *de carc. quæſt.* 28. Peregr. *de immun. Eccl. cap.* 21.

12 Fur de ſe confeſſus poteſt de ſociis ſecundum aliquos interrogari, ſecundum alios non. Fachin. *lib.* 9. *cap.* 92. Menoch. *de arbitr. caſ.* 471. & 474. qui tenent, non poſſe interrogari, quia eſt infamis. Carceratus, & proceſſatus, ſed non condemnatus poteſt eſſe teſtis. Ciarlin. *cap.* 174. *num.* 43. Fugiens cum equo furato, ſi aliter non poteſt a Domino capi, poteſt impune occidi. *cap.* 1. *de reſt. ſpol.* Card. de Lugo *diſp.* 10. *ſect.* 9. Bonac. & alii apud Dian. *part.* 8. *tr.* 8. *reſ.* 47. quia furem licet impune occidere, quando res aliter defendi, vel recuperari non poteſt, licet Dominus non ſit in periculo ſuæ perſonæ. Abb. *in cap. ſignificaſti. de homicid.* Covar. *in cap. ſi furioſus. part.* 3. §. 1. *n.* 6. Clar. *in §. homicidium. n.* 25. Maſcard. *de prob. concl.* 490. & 1126. Farin. *de homicid. quæſt.* 125. *a num.* 171. In tantum, ut non tantum pro conſervatione rerum ſuarum, & ſic contra vim ablativam, ſed etiam contra violentiam turbativam, pro manutentione ſuæ poſſeſſionis, poſſit occidere: item contra violentiam in ædificando, etiam cum occiſione inferentis violentiam, eſt licita defenſio, etiam convocando vicinos, & amicos, etiam pro defenſione incorporalium, etiam contra Clericum invaſorem, etiam pro defenſione rerum alienarum, ut puta amicorum, ſi defendens ipſe ponatur in periculo vitæ. Ampliatur, licet ſpoliator offerat cautionem idoneam pro re ſpoliata, quam ſpoliatus non tenetur acceptare. DD. apud Farinac. *loc. cit. num.* 192.

13 Porro licet occidere furem, non ſolum poſt furtum, ſed etiam ante illud, juxta Bald. *in L. ut vim ff. de Juſt. & Jur. cap. ſi perfodiens. de homicid.* Ampliatur etiam ad furem nocturnum, quem licet occidere, ſive ſe defendat, ſive non, quia tali tempore in fure præſumitur animus occidentali, & de nocte non poteſt diſcerni, an veniat ad furandum, vel occidendum. Covar. *l. c.* Clar. *in §. homicidium. n.* 31. niſi fur nullam faceret reſiſtentiam, ſed ſineret ſe capi, quia tunc non adeſt periculum rerum amittendarum. Farin. *l. c. a n.* 199.

14 Imo pro defenſione rerum ſuarum in ſuo fundo, poteſt quis tendere contra fures offendicula, vel laqueos, quibus fures capiantur, vel præcipitentur. Menoch. *de arbitr. caſ.* 324. Maſcard. *de prob. concl.* 864. Farin. *l. c. num.* 210. quod aliqui limitant in Clericis, niſi adſit periculum vitæ. Hoſtienſ. & Abb. *in cap. ſignificaſti. de homicid.*

15 Supra dicta omnia limitantur primo, ut non procedant in foro conſcientiæ, in quo non licet pro defenſione rerum ſuarum quemquam occidere. Abb. *in cap.* 2. *de homicid.* ubi Felin. Butr. *in cap. ſi perfodiens. eod.* Covar. *in Clem. ſi furioſus. part.* 3. *numer.* 6. *verſ. nono.* licet multi defendant contrarium apud Farin. *n.* 235. maxime ſi defendens res ſuas conſtitueretur in vitæ periculo. Limita ſecundo, ſi agitur de re exigui momenti. DD. cit. Limita tertio, in illis, qui debent reverentiam, uti filii erga patrem.

Fures publici non gaudent immunitate, ſecus non publici. Barboſ. *de Jur. Eccleſ. lib.* 2. *cap.* 3. *num.* 80. Farin. *de immun. cap.* 6. Sperel. *dec.* 59. *numer.* 15. & plures apud Dian. *part.* 6. *tr.* 1. *reſ.* 9. ubi Sac. Congregat. non obſtante contraria conſuetudine; tamen fures etiam non publici, non debent recipi in Eccleſiis, vel in illis detineri. Dian. *part.* 3. *tr.* 1. *reſ.* 40. ubi Conſtitutio Clem. VIII. ſed hæc tantum obligat illum locum, pro quo edita fuit. 16

Fures plures rem aliquam furantes, tenentur omnes in ſolidum, & principaliter ad pœnam. *L. vulgaris. ff. de furt.* Gomez *var. reſ. to.* 3. *cap.* 1. *n.* 88. Cabal. *reſ. crim.* 198. Theſ. *dec.* 254. Clar. *in d. §. homicidium.* Coſta *de port. rata. quæſt.* 40. quod procedit, quando plures æqualiter, & æquanimiter delinquunt unanimiter ſe juvando. Cabal. *l. c.* vide etiam Conciol. *verb. furtum. reſ.* 3. 17

Illorum bona non ſunt tacite hypothecata pro reſtitutione male ablatorum, quia lex non ſperat, nec cogitat triſtem eventum: & ideo, ſi concurrunt diverſi creditores, qui furtum fuerunt paſſi, tenentur pati diminutionem pro rata. Covar. *lib.* 3. *var. reſ. cap.* 3. *n.* 6. Coſta *de port. rata quæſt.* 56. Anchar. *in reg. peccatum de R. J. in* 6. 18

Furtum, quando, & a quibus committatur, ut poſſit puniri, vide late apud Cabal. *reſ. crim. caſ.* 136. Menoch. *de arbitr. caſ.* 220. *num.* 11. Covar. *in reg. peccatum de R. J. in* 6. *part.* 2. *a* §. 1. quod dicatur magnum, relinquitur arbitrio Judicis. Ciarlin. *cap.* 207. *n.* 19. ubi Menoch. & alii. 19

Furtum domeſticum factum per ſervum Domino, vel per libertum patrono, ſi eſt leve, non punitur criminaliter. *L. reſpiciendum. ff. de pœnis.* ſecus ſi eſt magnum. *L. ſi libertus. ff. de furtis.* Clar. *in §. fin. quæſt.* 4. *in §. furtum. n.* 22. Cabal. *reſ. crim. caſ.* 204. mitius tamen punitur furtum domeſticum. DD. cit. Capon. *diſcept. for.* 87. *n.* 9. 20

Furtum tamen committere non dicitur, qui aufert rem alienam cum voluntate Domini rei ablatæ; nec contra talem datur actio furti. §. *placuit*. & ibi gloſ. & communiter DD. *Inſtit. de oblig. quæ ex delict. naſcuntur. L. qui vas.* 49. §. *qui ex voluntate.* & ibi DD. *ff. de furt.* etiamſi res auferatur de præſumpta tantum Domini voluntate, nam nec tunc poteſt puniri de furto. *ad text. in L. inter omnes.* 47. §. *recte.* & ibi Bart. & DD. *ff. de furtis. & in d. §. placuit.* Gomez *var. reſ. tom.* 3. *cap.* 5. & alii apud Conciol. *in verb. furt. reſ.* 5. Quia tamen in dubio præſumitur ablatio facta contra voluntatem Domini. cit. *L. qui vas. §. vetare.* Gomez *l. c.* Menoch. *de arbitr. caſ.* 298. Farin. *de furt. quæſt.* 174. *n.* 148. ita ut neque credatur Domino rei ablatæ aſſerenti, id fuiſſe factum de ejus voluntate, ad effectum impediendi, quin procedi non poſſit contra furem. Bart. *in d. L. inter omnes. §. recte. num.* 2. *ff. de furt.* Gomez *l. c.* Clar. *in §. furtum.* Maſcard. *de prob. concl.* 34. *n.* 23. *lib.* 1. Farin. *de furtis. quæſt.* 174. *nu.* 155. & alii apud Conciol. *l. c.* ideo, qui dicit ſe abſtuliſſe rem alienam cum voluntate Domini &c. ut ei credatur, ultra dicti Domini aſſertionem hoc ita eſſe, debet hanc ſuam aſſertionem probare, ſaltem per conjecturas, puta, quia eſt conſanguineus, magnus amicus, & ſimilia, de quibus vide Conciol. *d. reſ.* 5. *per totam.* 21

Furtum vero factum in domo præſumitur factum a domeſticis. Menoch. *de arbitr. caſ.* 270. *num.* 21. & 22. Maſcard. *de prob. concluſ.* 83. *num.* 15. *lib.* 2. Boniſ. *de furt.* §. 2. *num.* 40. Farin. *de furt. quæſt.* 176. *num.* 57. & Giurb. *conſ.* 43. *num.* 15. Sicut etiam præſumitur factum ab eo, qui ſolus in domo moratur. Gomez *var. reſ. tom.* 3. *cap.* 13. *n.* 13. Menoch. *loc. cit. num.* 21. Imo etiam ab illo, qui ſolitus eſt converſari in domo, & illius notitiam habet. Gomez *loc. cit.* Bajard. ad Clar. *in §. furtum. num.* 13. Maſcard. *de prob. concl.* 451. *lib.* 1. Farin. *loc. cit. num.* 60. Item ab illo, qui fuit viſus ex illa exire cum fardello, ſeu aliqua re ſub brachio, aut pallio. Brun. *de indic. part.* 1. *quæſt.* 3. *num.* 4. Menoch. *de præſ. lib.* 5. *præſ.* 31. *n.* 8. Maſcard. *de probat. concl.* 331. *num.* 2. Item in illo, qui tempore commiſſi furti viſus fuit intrare, & exire e domo, in 22

qua

qua fuit commiſſum furtum, ſive de die, ſive de nocte, & ille non habuerit cauſam intrandi, vel excundi. DD. cit. Item præſumitur factum a vicinis, qui præſumuntur magis informati. Item ab illo, cujus res, uti pallium, pileus, aut ſimilia reperta fuerunt in domo, ubi factum fuit furtum. Item fuga famuli, ſeu alterius domeſtici de domo, in qua fuit factum furtum, facit præſumi ab illis commiſſum, & indicium ad torturam, ſi conſtat de amiſſione rerum, & Dominus conquerens ſit bonæ famæ, & fugiens ſit ſuſpectus, & veriſimile ſit, fugientem auferre potuiſſe. DD. cit. & Conciol. *reſ.* 12. *per totam*. quæ tamen indicia omnia non operantur contra hominem bonæ conditionis, & famæ, uti contra vicinum, & domeſticum.

23 Res furata inventa apud aliquem, ſi ignoratur delinquens, facit contra illum indicium ad torturam, ſi eſt perſona malæ famæ, & ſolitus emere res furtivas, & apud ſe habere. Gomez *var. reſ. tom.* 3. *cap.* 13. *n.* 12. & Adden. ibi *litt. E.* Clar. *in §. furtum. num.* 19. *& §. fin. quæſt.* 21. *numer.* 30. Menoch. *de præſ. lib.* 5. *præſ.* 29. *numer.* 4. *&* 5. Maſcard. *de prob. concl.* 831. *numer.* 20. Farin. *de furt. quæſt.* 177. *num.* 5. Guazzin. *defenſ.* 17. *cap.* 2. *numer.* 4. *&* 8. Econtra inventa apud hominem bonæ famæ non facit indicium ad torturam contra illum, licet non doceat, a quo eandem habuerit, niſi adeſſent alia indicia contra ipſum, vel eſſet famulus, vel de domo rei furatæ. Limita, ut etiam perſona malæ famæ, apud quam res furata fuit reperta, torturæ ſubjici non poſſit, ſi docet, a quo illam habuerit. Auffrer. *ad Capell. Tholoſ. deciſ.* 151. *num.* 3. DD. cit. vel niſi ille, apud quem fuit reperta, ſit mercator, vel fœnerator, quia iſti ut plurimum res mobiles ſolent ab ignotis emere, & hoc ſive ſint bonæ, ſive malæ famæ. vide Conciol. *reſ.* 4.

24 Furtum commiſſum cum ſcalis, gravius punitur, quam commiſſum ſine illis. Farin. *de delict. & pæn. quæſt.* 20. *numer.* 145. *& de furt. quæſt.* 165. *numer.* 21. quia aſcenſio cum ſcalis aggravat delictum. Idem dic de furto commiſſo cum fractura oſtii, vel parietis. Menoch. *de arbitr. caſ.* 299. *numer.* 4. Gomez *loc. cit. numer.* 12. Farin. *de furt. loc. cit.* Idem dic de furto commiſſo in nocte. Farin. & Menoch. *ll. cc.* apud Conciol. *reſ.* 2.

25 Furis pœna pro primo, & ſecundo furto eſt extraordinaria, niſi furtum ſit magnum, juxta aliquos, & quando dicatur magnum, remittitur arbitrio Judicis, niſi concurrat magna qualitas aggravans, uti ſi fuit factum adunatis hominibus armatis, fracto oſtio per vim, & ſimilia, & tunc fur punitur pœna mortis. vide Conciol. *reſol.* 7. *n.* 7. & DD. ſup. cit.

26 Filius, licet patri furetur, criminalis tamen actio non datur patri contra eum, attenta ratione patriæ poteſtatis, ſi furtum ſit leve. Farin. *de furt. quæſt.* 174. *numer.* 99. Caball. *reſ. crim. caſ.* 204. *numer.* 8. Paſch. *de patr. pot. part.* 4. *cap.* 5. *num.* 3. Conciol. *reſ.* 9. quia filius vivente patre dicitur Dominus, vel quaſi bonorum paternorum, & ideo non dicitur auferre rem alienam; imo neque ex officio poteſt contra talem procedi criminaliter, quæ tantum procedunt in furto levi, & non in gravi, juxta Gomez. Tholoſan. Oinotom. & alios; quamvis contrarium, quod etiam in furto gravi non poſſit procedi contra filium, defendant Molin. *de juſt. & Jur. diſp.* 686. *num.* 6. Giurba *conſ.* 68. *num.* 26. contra Farin. *de furt. q.* 174. *n.* 112.

27 Furtum committens animo compenſandi, licet non puniatur pœna furti, tamen punitur pœna extraordinaria, pecuniaria ſcilicet, juxta *L. extat.* 13. *ff. de eo quod metus cauſ.* Bajard. ad Clar. §. *furtum. nu.* 78. *&* 86. Farin. *loc. cit. q.* 174. ſi potuiſſet habere copiam Judicis. Conciol. *reſ.* 10. *n.* 5.

28 Furtum probatur etiam ſolis conjecturis. Bart. *in L. ſi quis ex argentariis. ff. de edend. & in L. ſi quando. Cod. unde vi.* Specul. *de furt. num.* 25. Clar. *in §. fin. q.* 4. *n.* 4. *& q.* 55. *n.* 11. *& q.* 66. *num.* 1. Cabal. *reſ. crim. caſ.* 282. Cyriac. *contr.* 609.

G A B E L L A.

Praxis Gabellarum & Collectarum.

1 GABELLA, & pedagia nova imponentes excommunicantur. Benedictus XIV. Conſtit. *Paſtoralis*, *numer.* 5.

2 Gabella, quæ dicatur juſta, vel injuſta, vide Riccium *in prax. collectarum. part.* 3. *reſ.* 135. ubi DD. Quæ ſolvitur pro contractu venditionis, debetur etiam in ea venditione, quæ deinde reſolvitur ob pactum Legis commiſſoriæ, vel adjectionis in diem, quia contractus erat abſolutus, & purus, & emptori dans jus; nec reſolutio debet præjudicare fiſco. Tiraquel. *de retr.* §. 6. contrarium tamen tenet Bonacin. *de contr. diſp.* 3. *q.* 2. *punct.* 8. *n.* 4. quia talis contractus ita ſe habet, ac ſi celebratus non fuiſſet.

3 Non eſt ſolvenda ex pretio acquiſito ex alienatione fundi, & dato, vel ſoluto forenſi pro dote, ubi ſtatutum mandat ſolvi gabellam a forenſibus acquirentibus bona ſtabilia in loco ſtatuti; quia tale ſtatutum eſt contra jus. *L.* 1. *Cod. de novis vectigal.* Cyriac. *controv.* 99. *num* 9. Bertachin. *de gabell.* 5. *part.* 8. *par. princ. n.* 1. & propterea odioſum. Bart. *in L. ſi pupillus. ff. ad L. Falcid.* quia pecunia inter mobilia reputatur. Pajatel. *exped. & annot.* 49. *n.* 9. Gratian. *diſc. for. cap.* 17. *n.* 10. vide *Pecunia*.

4 Ubi propter ſtatutum ex hæreditate vel fideicommiſſo eſt ſolvenda, non debet ſolvi a fideicommiſſario vel ſubſtituto, ſi ab hærede gravato hæreditas fuit adita, ſed ab ipſo hærede tantum, nam gabella debetur tantum de contractu principali, non autem de iis, quæ executive & in executionem actus principalis veniunt, qualis eſt tranſlatio dominii rei hæreditariæ in fideicommiſſarium. Tuſc. *litt. G. concluſ.* 4. *num.* 24. Altograd. jun. *controv.* 84. *num.* 7. ubi citat Crav. *conſ.* 215. *num.* 9. Jaſ. *in L. fin. num.* 47. *C. de jure emphyt.* Surd. *conſ.* 461. *num.* 16. Dec. *conſ.* 443. *num.* 4. Honded. *lib.* 2. *conſ.* 41. tum quia valet argumentum a gabella ad laudemium, & e contra; laudemium vero ſolvitur tantum a primo acquirente, non vero ab aliis poſt illum vocatis. vide *Laudemium*. Contrarium tamen tenet Cyriac. *controv.* 99. & 100.

5 Ubi eſt ſolvenda pro quolibet contractu, non eſt ſolvenda pro renuntiatione, quam facit uxor juribus ſuis, quæ habet in re vendita. Bertachinus *de gabell. part.* 5. *q.* 14. Pajatel. *annot.* 49. quia ſtatuta ſunt odioſa, & in cauſa dotis non militant favore illius.

6 Gabellarum onus non ſpectat ad Dominum, ſed ad colonum. DD. apud Ciarlin. *cap.* 22. *a numer.* 19. & tantum imponitur illis, qui poſſident ſuo jure, & ſuo jure faciunt fructus ſuos. Gratian. *diſcept. for. cap.* 294. *n.* 19. licet colonus poſſideat jure alieno.

7 Gabellas Laici non ſolvunt de iis, quæ exportant ad uſus proprios. *L. univerſi. Cod. de vectigal. L. ſi publicani.* ubi Bart. *ff. de publican.* Bertachin. *de gabell. part.* 8. *qu.* 6. Sperell. *deciſ.* 13. *numer.* 17. Vivius *opin.* 386. *part.* 1. *lim.* 2. Clar. *in* §. *fin. qu.* 82. *ſtatut.* 7. *verſ. ulterius*.

8 Ut ſit locus pœnæ fraudatæ gabellæ contra non ſolventem, requiritur dolus, adeo ut error excuſet, ne res incidat in commiſſum, juxta *L. fin.* §. *divi. la.* 2. *ff. de publican.* Farin. *de furt. quæſt.* 173. *nu.* 45. Giurba *conſ.* 16. Cyriac. *contr.* 370. *n.* 43. Conciol. *in verb. Gabella. reſol.* 1. adeo ut in hoc caſu lata culpa non æquiparetur dolo. Farinac. *l. c. n.* 45. & ideo tranſiens per locum, ſi a fide dignis audivit ibi non ſolvi gabellam, excuſatur. Farin. *l. c. n.* 46. & *de pœnis temperand. q.* 90. *num.* 1. Et ſi gabellarius, vel alius pro eo non adſit in loco, in quo ſolvitur Gabella, vector mercium iter ſuum proſequens illam non ſolvendo, non incidit in pœnam, quia non tenetur retardare iter, & reditum gabellarii expectare. Farin. *de furtis. q.* 173. *n.* 32. Maſcard. *de probat. lib.* 2. *concl.* 834. *num.* 12. Addend. ad Pajatel. *exped.* 49. *n.* 13. maxime ſi vector reliquit alicui pecuniam debitam, ut gabellario ſolvatur.

Minor vero, qui gabellam non ſolvit, ceſſante do- 9
lo, habet terminum 30. dierum ad illam ſolvendam, & hoc elapſo reſtituitur in integrum. Oldo *de reſtit. in integr. q.* 82. *n.* 30. Farin. *l. c. n.* 47. & *de pœn. temper. quæſt.* 92. *num.* 158. & hodie indiſtincte minores non ſolventes ſunt immunes a pœna fraudatæ gabellæ abſque alia reſtitutione. *L. fin. Cod. in quib. cauſ. reſt. in integr. non eſt neceſſ.*

Dolus vero non præſumitur, ſed eſt probandus per 10
publicanum. Sixtin. *de regal. lib.* 2. *cap.* 6. *numer.* 195. qui citat Rol. *conſ.* 42. *num.* 16. *lib.* 3. Giurba *conſ.* 16. *n.* 30. Conciol. *l. c. n.* 6. maxime ſi contra dolum concurrant conjecturæ eundem excludentes. DD. cit. & Capyc. Latro *conſult.* 18.

Ignorantia autem non excuſat tranſeuntes, etiam fo- 11
renſes ab incurſu pœnæ ob non ſolutionem gabellæ, niſi eſſet juſta & probabilis, ſecus ſi craſſa, & ſupina, non inveſtigando, an in loco ſolvatur gabella. Maſcard. *de probat. concl.* 834. *numer.* 6. Menoch. *de arbitr. caſ.* 397. *num.* 7. & 8. Peregr. *de Jure fiſci. lib.* 6. *tit.* 5. *nu.* 31. Farin. *de furt. l. c. n.* 12. Addend. ad Pajatel. *exped.* 49. *n.* 7. & *ſeqq.* Cabal. *reſol. crimin. caſ.* 129. *an.* 6. Cyriac. *controv.* 519. *n.* 36. Guazzin. *de confiſcat. concl.* 13. *ampl.* 82. *n.* 9.

Hæc pœna præſcribitur per quinquennium contra ga- 12
bellarium, ſeu fiſcum. *L.* 2. ubi DD. *Cod. de vectig. & commiſſ.* Farin. & Guazzin. *ll. cc.* neque tranſit in hæredes, niſi res, quæ ceciderunt in commiſſum, ad eos pervenerint. Conciol. *reſ.* 3. *n.* 2.

Gabellarii non tenentur admonere tranſeuntes de ga- 13
bella ſolvenda. Peregr. *de Jure fiſci. tit.* 5. Bertachin. *de gabell. part.* 9. *nu.* 3. & ideo, licet viderint forenſem cum ſalma tranſeuntem, poſſunt illum ſequi, & ſalmam arreſtare. *L. fin. ff. de publican.* dummodo gabellarius fuerit in loco, contrarium tamen, quod etiam tranſiens abſente gabellario debeat ſolvere gabellam, tenent Bertachin. & Pajatel. *ll. cc.*

Gabellarius exigens ſcienter gabellam ultra taxam, 14
committit furtum, & punitur pœna exilii. Bajard. ad Clar. §. *furtum. n.* 10. Farin. *l. c. de furt. num.* 53. Addend. ad Pajatel. *annot.* 49. *n.* 23. & exigens gabellam in caſu, in quo exigi non debet, vel non eſt conſueta, punitur pœna capitali, juxta *L. univerſi.* 5. *Cod. de vectigal.* Farinac. *l. c.* & tenetur ad reſtitutionem in ſimplum, quandoque in duplum, quandoque in quadruplum. Farin. ut ſupra.

Dicitur gabella fraudata mox, ac quis tranſivit per 15
locum, in quo eſt ſolvenda, & non fuit ſoluta, quia gabellarius non tenetur illam petere a tranſeuntibus. *L. fin.* §. *divi. ff. de publican. & vectigal.* Farin. *loc. cit. num.* 17. Maſcard. *de prob. concl.* 834. *num.* 2. *lib.* 2. quod declaratur procedere, quando pertranſiens pertranſivit locum, vel caſtrum, ubi ſolvitur gabella, non antea, licet tranſiens reliquerit poſt ſe domum gabellarii. Conciol. *in verb. gabella. reſol.* 7. *num.* 3.

Cauſa contrabani eſt criminalis, & ideo in illo pro- 16
bationes debent concludere per neceſſe, non autem per poſſibile. *L. fin. C. de probat.* Gratian. *diſcept. for. cap.* 109. *n.* 1. apud Cyriac. *controv.* 512. *n.* 3. Card. de Luca *in theatr. veritatis. to.* 2. *tract. de vectigal. diſcurſu* 69. *nu.* 10. Farin. *de Reo confeſſo & convicto. quæſt.* 86. *n.* 6.

Bona, quæ ceciderunt in commiſſum, ſpectant ad 17
fiſcum, vel ad Conductorem gabellarum. Firman. *de*

gabell.

gabell.part. 9. *n.* 7. juxta locorum ſtatuta & conſuetudines. Farin. *de furt. quæſt.* 173. *num.* 2. Peregrin. *de Jure ſiſci. lib.* 6. *tit.* 5. *num.* 31. Conciol. *loc. cit. reſol.* 8. *per totam.*

18 Collecta eſt onus mixtum impoſitum perſonæ pro re, Sperel. *dec.* 44. Non ſolvitur de alimentis ab alimentario, neque de iis, quæ habentur proprii uſus cauſa. Surd. *de alim. tit.* 8. *privil.* 91. Ciarlin. *loc. cit.* ſolvitur ab illo, qui poſſidet nomine proprio, non verò ab illo, qui poſſidet alieno, ita Sperel. *dec.* 44. Peregrin. *de fideicom. art.* 50. *num.* 18. Surd. & Ciarlin. *ll. cc.* Solvitur ab uſufructuario, ſive ſit ordinaria, ſive extraordinaria. *L. ſi pendentes. ff. de uſufr.* Gig. *de penſ. quæſt.* 38. Peregrin. *de fideicom. art.* 50. Coſta *de portione ratæ quæſt.* 157. Garz. *de expenſ. & melioram. cap.* 11. *num.* 47. Caſtill. *de uſufr. cap.* 55. Ciarlin. & Surd. *ll. cc.* Neque a Colonis Clericorum, & ratione fructuum, niſi fuerint a ſolo ſeparati. Sperel. *dec.* 41. Non poteſt indici ab Univerſitate ſine Superioris conſenſu, ſermo eſt de collecta publica, non de privata. Coſta *de portione ratæ. quæſt.* 27. *num.* 5.

19 Collectandi jus, vel poſſeſſio in iis, quæ non fiunt jure familiaritatis, vel amicitiæ, ſed obligationis, acquiritur per unicum actum. Cenc. *de cenſ. part.* 2. *cap.* 2. *quæſt.* 5. *art.* 4. *num.* 23. Poſt. *de manut. dec.* 139. Ciarlin. *cap.* 132. Niſi ſolutio fuerit facta propter metum vel reverentiam Superioris Superiorem non recognoſcentis, vel ob vim. Butr. & Felin. *in cap. accedentibus. de privileg.* Hinc Capitulum accipiens aliquem in Canonicum contra ſua privilegia de mandato Pontificis ſibi non præjudicat. Rota apud Put. *dec.* 188. Ciarlin. *loc. cit. n.* 7. Tuſc. *litt. P. concluſ.* 420. Maurus *de ſolut. cap.* 21. Mateſcot. *lib.* 1. *var. reſ. cap.* 22. *a nu.* 16. Poſtius *de manut. obſ.* 18. *a n.* 26. Ciarlin. *cap.* 161. *n.* 4.

20 Collectarum immunitas conceſſa a Principe, ſecundum aliquos præjudicat tantum concedenti, non univerſitati, quia hæc debet intelligi ſine præjudicio tertii. Guidopap. *dec.* 393. & quia privilegium Principis debet interpretari contra privilegiantem. *cap. cum dilecti. de donat.* Coſta *de portione ratæ. quæſt.* 146. niſi immunitas fuerit conceſſa ad inſtantiam ſubditorum.

21 Collectarum immunitas competens patri ob numerum duodecim filiorum, non ſuffragatur in ſolutione daciorum a Principe impoſitorum. Item, ſi pater, & filii ſunt divites, ſed univerſitas pauper. Theſ. *dec.* 267. *nu.* 9. Paſchal. *de patr. pot. part.* 4. *cap.* 4. *num.* 24. ubi Pratus. Neque excuſat ab extraordinariis. Roland. *conſ.* 52. neque ab oneribus, quæ imponuntur cauſa belli, vel peſtis. Caſp. Theſ. *quæſt.* 13. nec a refectione murorum. Paſchal. *loc. cit.* & Ant. Theſ. *loc. cit.*

22 Porro numerus duodecim filiorum ad dandam immunitatem patri, comprehendit tam maſculos, quam fœminas, etiam Religioſos, vel Religioſas, etiam legitimatos. Roland. *conſ.* 52. Paſchal. *loc. cit. n.* 11. Vincent. de Franch. *dec.* 532.

23 Quod hæc immunitas ratione duodecim filiorum non competat patri de Jure, tenent Bald. Rebuff. Covar. & alii apud Fachin. *lib.* 3. *contr. jur. cap.* 49. & probant *ex L.* 1. *ff. de vacat. muner.* Conciol. *alleg.* 58. *num.* 1. qui multos alios citat. Competere vero de Jure, docent, Bartol Guidop. Aretin. Vivius, Roland. & alii apud eundem. Fachin. *loc. cit.*

24 Hæc immunitas competens patri, tranſit in filios in communione bonorum viventes. Bald. *in L.* 2. *Cod. de Epiſc. & Cler.* Aſinius *de execut.* §. 1. *cap.* 52. Anſald. *de Juriſd. part.* 2. *tit.* 11. *cap.* 10. Surd. *dec.* 123. Menoch. *conſ.* 297. & 486. Gabr. *conſ.* 161. Klochius *de contribut. cap.* 13. *a n.* 96. Pyr. Cortad. *de diſpenſ. matrim. lib.* 7. *cap.* 2. *num.* 30. apud quem Capyc. *dec.* 54. *num.* 3. Mart. *de ſucceſſ. legal. part.* 3. *quæſt.* 1. *art.* 4. *n.* 16. Capon. *diſc. for.* 398. Paſchal. *loc. cit. num.* 21. Riccius *in collectan. dec.* 1707. Andreol. *contr.* 283. *lib.* 4. Sanfelicius *deciſ.* 391. ratio eſt, quia hæc immunitas eſt favorabilis, & beneficium, non vero privilegium; beneficium vero Principis debet late interpretari. Conciol. *alleg. for.* 58. *n* 13. & 14. *L. penult. ff. de conſtit. Princip.* quia, quod ſecundum legem conceditur, dicitur beneficium, & non privilegium, quod eſt, quando conceditur contra legem: tum, quia durante cauſa immunitatis, debet durare ipſa immunitas, ſed cauſa, quæ eſt favor Reipublicæ principaliter, cujus intereſt liberis hominibus repleri, ſemper durat: tum quia immunitas conceditur patri propter filios, & ſic principalius filiis. *auth. multo magis. Cod. de SS. Eccleſ.* & illud Philoſophor. effatum: *propter quod unumquodque tale, & illud magis tale.* Imo competit etiam fratribus patris in communione viventibus. Ciarlin. *contr. for. cap.* 170. *n.* 44. Fachin. *lib.* 3. *contr. jur. cap.* 49. Natta *conſ.* 590. Paſchal. *l. c.* quamvis contrarium tenere videatur Barboſ. *de Jur. Eccleſ. libr.* 1. *cap.* 39. §. 5. & *cap.* 40. Quid de nepotibus, vide *Nepotes.*

GENERALES.

Praxis Generalium Regularium.

Generales Religionum non poſſunt eximere ſubditos ab obedientia Superiorum. Diana *part.* 9. *tract.* 9. *reſ.* 38. apud quem plures. Contrarium tamen tenet Pellizzar. *in manuali Regularium. tom.* 6. *tract.* 4. *cap.* 4. *ſect.* 6. Poſſunt limitare, vel omnino tollere a ſuis ſubditis uſum privilegiorum Apoſtolicorum. Tambur. *de Jur. Abb. tom.* 1. *diſp.* 16. *q.* 9. Diana *part.* 3. *tract.* 2. *reſ.* 87. non poſſunt tamen aliquid ſtatuere contra Jus commune. Poſſunt diſpenſare cum ſuis ſubditis illegitimis ad Dignitates & officia ordinum, etiam extra Capitulum generale. Tamburin. *l. c. diſp.* 5. *q.* 14. Diana *loc. cit. reſ.* 102. contra Rodriquez & alios. Non poſſunt diſpenſare in conſuetudine laudabili Religionis licite, imo nec valide ſine cauſæ cognitione. Capon. *diſc. for.* 24. Miranda *in man. tom.* 1. *quæſt.* 29. Rodriquez *tom.* 1. *qq. Regul. quæſt.* 68. *art.* 4. Non poſſunt audire confeſſiones Monialium ſibi ſubjectarum ſine Epiſcopi loci licentia. Gavant. *in manual. Epiſc. verb. Moniales*, ubi S. Congreg. Diana *part.* 10. *tract.* 14. *reſ.* 6. Non poſſunt, etiam ubi non eſt receptum Concil. Trident. abſque Capitulo reducere onera, vel numerum Miſſarum, quia Epiſcopi id facere poſſunt ex jure communi, neque Concilium Trident. quoad Epiſcopos ſtatuit jus novum, ſed voluit antiquum ſervari, quoad Generales vero Religionum, aut Abbates jus novum ſtatuit. Miranda *tom.* 1. *q.* 41. *art.* 42. 1

Olim poterant diſpenſare, ut unius miſſæ celebratione cum pluribus collectis poſſet ſatisfieri oneri plurium Miſſarum. Fraxinell. *de Sacerdot. obligat. ſect.* 7. §. 9. Diana *part.* 2. *tract.* 4. *reſol.* 6. ex privilegio Julii II. & Leonis X. ſed poſt conſtitutionem Urbani VIII. non poſſunt. Idem Diana *l. c.* 2

Generalatus an veniant nomine Beneficiorum, vide *Beneficia.*

Generalis Societatis JESU aſſertioni ſtandum eſt, quoad juſtas cauſas expreſſas in licentia dimittendi abque alia extrinſeca probatione. Leſſius *de Juſtit. & Jur. lib.* 2. *cap.* 40. *dub.* 17. *nu.* 120. apud Bichium *dec.* 52. *num.* 15. 3

Generales Ordinum Superiores unicam, & certam reſidentiam ordinariam principalem habere poſſunt, quæ gaudeat exemptione a juriſdictione, & viſitatione Epiſcopi, etiam quoad Animarum curam, & Sacramentorum adminiſtrationem. Benedict. XIV. Conſtit. Firmandis, *num.* 17. 4

GENERATIO.

Praxis Generationis, & Genitorum.

Generatione vocata, veniunt ad fideicommiſſum etiam deſcendentes ex fœminis. Item agnati. Fuſar. *de ſubſtit. q.* 329. Berous *conſ.* 77. *numer.* 17. Caſtr. *conſ.* 410. *n.* 4. *verſ. tertio. lib.* 1. Crav. *conſ.* 180. *numer.* 1. Craſſ. *in §. fideic. q.* 15. *n.* 5. Clar. *in § emphyt. qu.* 36. Menoch. *de præſ. lib.* 4. *q.* 88. 1

Genitores, filiis natis ante matrimonium ſed legitimatis per ſubſequens matrimonium non poſſunt in pactis nuptialibus præjudicare, quia tales filii ſunt vere legitimi, ac ſi fuiſſent nati poſt legitimum matrimonium. *cap. pen. & ult. de ſecund. nupt.* Sylvaticus *libr.* 1. *conſ.* 51. 2

Æqualiter ſuccedunt filiis præmortuis, nulla adhibita diſtinctione bonorum obventorum ex latere paterno, vel materno, quia ubi lex non diſtinguit, nec nos diſtinguere debemus. Theſ. *dec.* 27. Covar. *de ſucceſſ. ab inteſt. num.* 7. Fachin. *libr.* 6. *contr. jur. cap.* 4. Mynſing. *pract. obſervat. cent.* 6. *obſ.* 55. Craſſus *in §.* 3

ſuc-

Digitized by Google

ſucceſſio. quæſt. 22. Fontanel. *de pact. nuptial. clauſ.* 4. *gloſſ.* 24. Rot. apud Merlin. *deciſ.* 126.

GERMANIÆ CONCORDATA.

Praxis Germaniæ Concordatorum.

1 Germaniæ Concordatis a S. Pontifice non poteſt derogari, niſi de plenitudine poteſtatis, ex gravi cauſa, ad bonum commune pertinente. Laym. *lib.* 4. *tr.* 2. *cap.* 10. *num.* 3. Cochier. *in reg.* 8. *Cancell. gloſ.* 11. *n.* 22. quia habent vim pacti, & contractus. P. Pirhing. *lib.* 3. *tit.* 5. *ſect.* 9. §. 5. *nu.* 366. Branden. *de concord. German. quæſt.* 8. ſed de hac materia vide etiam, quæ ſupra ſcripſimus in verb. *Beneficium.* & in verbo *Coadjutor*. Et quænam Beneficia in Concordatis prædictis contineantur, vide late apud Niclart. *per tot. lib.* & Georg. Branden. ſuper Concordata Germaniæ.

2 Illis non poteſt opponi præſcriptio, quia præſcriptio non datur, ubi deeſt titulus, & bona fides cum poſſeſſione, qualis hic non adeſt, & ratio eſt, quia in illis adeſt decretum irritans, quod inficit titulum, & poſſeſſionem. Pariſ. *de reſign. lib.* 5. *quæſt.* 6. *num.* 220. & probatur *ex cap.* 1. *de conceſſ. preb. & cap. dudum. eod. in* 6. & afficit omnia, quæ ſequuntur, ut nullum Juris effectum habeant. Pariſ. *de reſign. lib.* 11. *quæſt.* 7. *num.* 25. Caſſad. *de reſtit. ſpol. deciſ.* 1. *num.* 7. Niclart. *de concord. Germaniæ. tit.* 1. *dub.* 2. §. 5. *fol.* 69. Branden. *de concord. Germ. quæſt.* 2. *num.* 5. *fol.* 32.

3 Minus poteſt illis opponi exceptio, quod non fuerint acceptata, quia de acceptatione conſtat in omnibus Eccleſiis Germaniæ, maxime ante Lutherum. Præterea tam Eccleſiaſtici, quam Laici Principes illa laudarunt. Neque poteſt opponi, quod ſint in non uſu, vide Branden. *loc. cit. quæſt.* 4. *per tot.* & ut latius patet ex Conſtitutione Clement. VII. quæ incipit: *Admonet nos.* declarans, proviſus ab ordinariis contra formam Concordatorum Germaniæ omni titulo carere, & poſſeſſione, nec eorum poſſeſſionem veræ poſſeſſionis, ſed potius uſurpationis, & intruſionis nomen mereri. Simonet. *de reſervat. quæſt.* 48. Branden. *ad concord. German. quæſt.* 2. *num.* 11. & *quæſt.* 5. *num.* 9. Cochier. *ad reg. Cancell. regul.* 1. *num.* 15. Nicolart. *tit.* 3. *de uſu concord. German. dub.* 2. §. 13.

4 Quæres, intra quod tempus, juxta Concordata Germaniæ, debeat Sum. Pontifex de Beneficiis in ſex menſibus ſibi reſervatis vacantibus providere? Reſpond. poſt Bullam Gregor. XIII. quæ incipit: *Quæ in Eccleſiam.* eſſe conferenda intra tres menſes a die notæ vacationis, & de gratia facta alicubi apparere debere, nec eſſe neceſſarium, quod appareat in loco Beneficii, uti decidit Rota *in una colonienſ. Canonicatus die Lunæ* 17. *Aprilis* 1589. apud Branden. *notabil.* 2. *quæſt.* 12. *num.* 4. ſed ſufficit, quod alicubi appareat proviſio Apoſtolica facta intra tres menſes a die notæ vacationis in loco Beneficii.

¶ GLOSSA.

Gloſſis quando ſtandum ſit, vel non, & de authoritate Gloſſæ.

1 A dicto † Gloſſæ quaſi a Carotio non eſt tutum re-
cedere. Cuman. *conſ.* 36. *Proponitur quod*, *num.* 2. *v.*
ſane ad rectiorem, imo gloſſæ adhærendum, ſicut Bo-
nonienſes adhærent Carotio. Alex. *conſ.* 49. *Pautis*,
num. 12. *ver. & ideo ab ea*, & iterum *conſ.* 74. *Viſo*
puncto. num. 24. *lib.* 4. Curt. Jun. *conſ.* 342. *num.* 15.
& 229. *num.* 45. & *ſeq.* Rol. a Vall. *conſ.* 14. *num.*
2 44. *lib.* 3. † Et ſicut qui neſcit equitare, tenet ſe ad
arcionem, ita qui debet judicare teneat ſe ad gloſſas.
3 Curt. Jun. *d. conſ.* 229. *num.* 50. & *multis ſeq.* † Et
adhærens gloſſæ in æternum non poteſt errare. Barb. in-
4 ter conſilia Alex. *conſ.* 55. *num.* 3. *lib.* 4. † Imo fa-
tuum eſt conſulere contra gloſſam ordinarie loquentem.
5 Bald. *conſ.* 47. *iſta quæſtio*, *num.* 2. *in fi. lib.* 4. † Et
Bald. in conſulendo timebat a gloſſa recedere, ut in-
6 quit Curt. Jun. *conſ.* 229. *num.* 46. † Et in dubio in
conſulendo melius eſt ſequi gloſſam. Bald. *conſ.* 236.
Iſte maritus, *circa fin. lib.* 3. Anch. *conſ.* 83. *in pr.*
& a gloſſa in conſulendo non eſt recedendum. Jo. de
Im. *conſ.* 141. *in fi.* † Et ubi non habemus textum, 7
gloſſa obtineat vires. Curt. Jun. *d. conſ.* 229. *numer.*
48. † Et ubi gloſſa aliquid determinat, illi ſtandum eſt, 8
quia in deciſionibus gloſſarum raro reperitur error. Bald.
conſ. 349. *Quæritur, an confeſſio*, *num.* 3. *lib.* 3. † Et 9
niſi contraria ſit conſuetudo, ab opinione gl. non re-
ceditur, præſertim cum authoritate clari Doctoris ful-
citur. Fulgoſ. *conſ.* 71. *num.* 6. Caſtr. *conſ.* 269. *Ad*
primum num. 3. *ver. præterea*, *lib.* 1. ubi apoſtill. ma-
xime cum dicto Doctoris aſſociata. † Et in judican- 10
do non eſt tutum recedere a gloſſa. Bald. *conſ.* 169. *ſi*
Bartholomæus, *num.* 3. *lib.* 5. Ang. *conſ.* 178. *Viſis*
actis, *in fi.* † Et neminem poſſe tuto recedere a gloſ- 11
ſis in judicando, Curt. Jun. *d. conſ.* 220. *num.* 40. ubi
plura. † Et authoritas gloſſæ omnes alias antecellit. 12
Curt. Jun. *conſ.* 343. *num.* 13. † Et maxime in dubiis 13
opinionibus a gloſſa non eſt recedendum. Curt. Jun. *d.*
conſ. 229. *num.* 47. & *multis ſeq.* † Et in judicando 14
opinio gloſſarum ſequenda. Sign. *conſ.* 75. *num.* 12. † 15
Et major eſt authoritas gloſſæ, quam Bartoli. Fulg. *conſ.*
116. *num.* 3. † Et a gloſſis in dubio non eſt receden- 16
dum in judicando, & conſulendo. Joan. de Im. *conſ.*
145. *num.* 7. Barb. inter conſilia Alex. *conſ.* 55. *num.*
30. *lib.* 4. *v. non ergo.* † Et maxime in Curia Roma- 17
na tanta eſt authoritas gloſſæ quod ab ea non recedi-
tur. Rol. a Vall. *conſ.* 14. *num.* 43. *lib.* 3. † Et ſi non 18
reperitur textus, vel conſuetudo inevitabiliter vel ex-
preſſe. Chriſtoph. Caſtil. *conſ.* 3. *In facto proponitur*,
col. fin. num. 6. ubi, quod non recedit officium judi-
cis a gloſſa, niſi in contrarium ſit textus, vel conſue-
tudo, & repetit *conſ.* 37. *num.* 35. † Imo neque in 19
conſulendo, neque in judicando a gloſſa recedendum.
Caſtill. *conſ.* 37. *num.* 35. † Et ſecurior eſt opinio gloſ- 20
ſarum, ideo inter duas opiniones, ab opinione gloſſæ
non eſt recedendum in judicando, & conſulendo, ſe-
cundum communem, de qua Caſtr. *conſ.* 199. *Super*
primo, *in pr. lib.* 2. † Et ubi gloſſa figit pedes, ſeu fir-
mat pedes, non eſt recedendum ab ea, neque in ju- 21
dicando, neque in conſulendo, & multo minus rece-
di poteſt a gloſæ dicto, quando magis communiter ap-
probatur. Alex. *conſ.* 92. *Viſo & diſcuſſo*, *num.* 4. *verſ.*
præterea in judicando, *lib.* 2. ubi apoſt. in *ver. gloſſ.*
ubi citat multos concord. † Et ſomniare dicuntur Do- 22
ctores volentes infringere opiniones gloſarum. Barb. in-
ter conſ. Alex. *d. conſ.* 55. *num.* 3. *lib.* 4. † Et ſecun- 23
dum Bart. gloſam ſequentem dixit Barb. *d. conſ.* Alex.
55. *num.* 30. *lib.* 4. quod gloſa melius cæteris intelle-
xit. † Et qui neſcit equitare, teneat ſe ſuper arcione; 24
& qui neſcit judicare, debet tenere ſe ſuper opinione
gloſæ. Salyc. *in l.* 2. *C. de ſenten.* quem ſequitur Barb.
d. conſ. Alex. 55. *num.* 30. *lib.* 4. & iterum *conſ.* 74.
Viſo puncto, *num.* 24. *lib.* 4. † Gloſſis ordinariis ſtan- 25
dum eſt, niſi ſint reprobatæ ex dictis famoſorum, &
expertorum Doctorum, quando regulæ juris ſunt obſcu-
ræ, vel contrariæ, ſecundum Lap. *alleg.* 48. *num.* 2.
& *conſ.* 249. *Quidam mercator*, *circa med. lib.* 3. ubi,
quod ſapientiſſimi ſtare debent gloſſis. † Et gloſæ di- 26
cuntur a Doctoribus approbatæ, ſi non ſunt expreſſe re-
probatæ. Ant. de Butr. *conſ.* 22. *in pr.* vide Tuſch. *Litt.*
A. ver. Approbare quando aliquis dicatur. Concl. 431.
† Et conſuevere Doctores ſemper magnificare autho- 27
ritatem gloſæ. Curt. *conſ.* 342. *num.* 16. † Amplia, 28
quia a gloſſis non eſt recedendum in practica. Bald.
conſ. 157. *In bonis feudalibus*, *num.* 4. *ver. & a gloſ-*
ſis, *lib.* 1. † Et qui recedit a gloſſis, dicitur capere 29
uſeletos. Signor. Homod. *conſ.* 243. *num.* 10. † Ma- 30
xime in decidendo, quia gloſæ ſtandum eſt, Bald.
conſ. 193. *In decidendo*, *lib.* 3. † Et melius teſtimo- 31
nium non poteſt haberi teſtimonio Accurſii gloſatoris.
Alex. *conſ.* 49. *num.* 12. *lib.* 4. † Et melior adhæſio 32
fieri non poteſt quam adhærere gloſæ ordinariæ. Alex.
conſ. 51. *Cum dicatur. num.* 4. *lib.* 4. & *conſ.* 92. *num.*
4. *lib.* 2. Barb. inter conſilia Alex. *conſ.* 55. *Perſpe-*
ctis, *num.* 30. *lib.* 4. † Declara tamen, quia dicta gloſ- 33
ſarum, & Doctorum non ſunt approbata per Papam,
ut faciunt jus, ſed ſola virtus, quæ conſiſtit in ratio-
nibus, & juribus probantibus concluſionem eorum. Gem.
conſ. 48. *num.* 5. *ver. dictæ autem*, ubi, quod ſequen-
da eſt opinio majoris numeri Doct. inter opiniones. † 34
Authoritas gloſæ omnes alias authoritates excellit. Alex.
d. conſ. 92. *num.* 4. *lib.* 2. Jaſ. *in l. ut vim ff. de Juſt.*
& *jur. num.* 34. ubi etiam apoſt. Caſtr. *conſ.* 168. *col.*
fin.

fin. lib. 2. Dec. *in cap. de poſtulat. prælat.* Barb. inter
conſ. Alex. *conſ.* 55. *num.* 30. *lib.* 4. Curt. Jun. *conſ.*
343. *num.* 13. Rol. a Vall. *conſ.* 73. *num.* 13. ubi, quod
35 ſemper in ea ſolet reperiri veritatis ſubſtantia. † Au-
thoritas gloſſæ excuſat a pœna eum, qui eligit talem,
per cujus electionem privaretur jure eligendi, quia non
privabitur, ſi authoritate gloſſæ motus fuit. Bald. *conſ.*
316. *Ponitur, quod electio. num.* 5. *ver. Item opinio*
36 *gloſſæ lib.* 3. † Et ubi eſt Doctorum contrarietas, ſi
gloſſa eſt pro una parte, illa pars, quæ habet gloſſam
pro ſe, dicitur habere majorem authoritatem. Bald.
conſ. 179. *Quædam Domina, circa fin. lib.* 1. & du-
37 plicatur *lib.* 5. *conſ.* 387. † Idolum Doctorum appel-
latur gloſſa, ut per Cyn. *in l. non moriturum, C. de
contrah. & committ. ſtipul.* qui dicit advocato, *audi
idolum tuum*, videlicet gloſſam, refert, & ſequitur A-
lex. *conſ.* 51. *Cum dicatur, num.* 4. *lib.* 4. quod eſt
Jo. de Zanis de Bononia, & Alex. *conſ.* 55. *Perſpe-
ctis, num.* 30. *lib.* 4. quod eſt Barbatiæ. Curt. Jun.
38 *conſ.* 343. *num.* 14. † Et gloſſæ & Doctoribus ſtandum
eſt in conſulendo. Aneh. *conſ.* 83. *in pr.* Jo. de Im.
conſ. 140. *in fi.* ubi, quod non receditur a gloſſa in
39 conſulendo. † Ultimæ opinioni gloſſæ ſtatur, quando
plures recitat opiniones, gl. *in l. qui filium, ff. ad*
40 *Trebell.* † Declara, ut procedat, quando gloſſa refe-
rens ultimam opinionem dicit, quidam alii tenent. Si-
giſmund. Lofred. *conſ.* 45. *Magnificus, poſt num.* 5. &
ita etiam apoſt. ad Rom. quæ iſta allegat *conſ.* 516.
num. 10. *in verſ. gloſſa.* vide Tuſch. *Litt. A. ver. Ac-*
41 *curſius gloſſator, & diverſa de eo. Concl.* 155. † Li-
mita; quia licet quam-maxima ſit gloſſæ authoritas; ſi
tamen nihil allegat, minus ei creditur. Curt. Jun. *conſ.*
203. *num.* 5. imo ſi nihil allegat, illi non eſt creden-
42 dum. Rol. a Vall. *conſ.* 45. *num.* 37. *lib.* 1. † Limi-
ta, quia quod dicitur, gloſſæ ſtandum eſt, procedit,
quando examinando dubium firmat aliquid, ſecus ſi per-
functorie punit opinionem. Fulg. *conſ.* 101. *col.* 4. *v.
nam aliter intelligendo*, quod eſt octo Doctorum, vi-
delicet Zilioli de Cautelis, Bartholomæi Salyceti, Flo-
ria. de S. Petro, Petrus de Auch. Ant. de Butr. Franc.
43 Zab. Benedicti de Plumbino, & Fantini Dandali. † Li-
mita; quia gloſſis non indigemus, ubi habemus tex-
tum clarum, late Crav. *conſ.* 294. *num.* 6. *ver. tertio*
44 *principaliter.* † Extende, quia ubi teſtator ſe ipſum
gloſſavit, & declaravit, non indigemus alia gloſſa,
vel declaratione. Pariſ. *conſ.* 91. *num.* 27. *lib.* 2. De-
cian. *conſ.* 1. *num.* 118. *lib.* 1. ¶

GRASSATOR.

Praxis Graſſatorum.

1 Graſſator viarum publicarum, an gaudeat immuni-
tate Eccleſiaſtica, vide *Latro.* An poſſit ubique puniri,
vide *Aſſaſſinium.* & *Immunitas.*

2 Non dicitur Graſſator publicus, niſi qui invenitur
in viis publicis, & itineribus frequentatis; neque ſuf-
ficit, quod per inſidias furetur in aliis locis. Navar.
in ſum. Bullar. tit. de immunit. num. 45. Ambroſin. *de
immun. cap.* 3. Farin. *de immun. cap.* 12. Riccius *in
prax. part.* 4. *dec.* 144. Diana *part.* 6. *tr.* 1. *reſ.* 15.

3 Latro tamen, vel graſſator publicus non dicitur, qui
ſemel, vel bis tranſeuntes in via publica ſpoliavit, &
& furatus fuit, ſed, ut talis dicatur, requiritur, quod
pluries id perfecerit. Alex. ad Bartol. *in auth. ſed no-
vo Jure.* & ibi Fulgoſ. *num.* 14. Caſtr. *num.* 10. *Cod.
de ſervis fugitivis.* Decian. *tract. crim. lib.* 6. *cap.* 28.
num. 2. Farin. *de furtis. quæſt.* 166. *num.* 14. *& de im-
munit Eccleſ. num.* 154. *&* 164. Sperel. *dec.* 103. *nu.*
27. *part.* 2. Guazzin. *defenſ.* 1. *cap.* 38. *num.* 34. Am-
broſin. *de immun. Eccleſ. cap.* 2. *num.* 3. *&* 4. nam,
ſicut meretrix non dicitur publica, quæ fuit ſemel,
vel bis fornicata, nec uſurarius, qui ſemel commiſit
uſuram. Menoch. *de arbitr. caſ.* 235. *num.* 6. Ita ut
graſſator dicatur publicus, non ſufficit una, vel duæ
graſſationes. vide Sperel. *loc. cit.* apud Conciol. *reſ.
crim. verb. furtum. reſ.* 14. *per totam.*

GRATIA.

Praxis Gratiæ.

Gratia ſubreptitia nihil valet. Felin. *in cap. ad aures,* 1
de reſcr. Seraph. *dec.* 1310. Ciarlin. *contr. for. cap.* 38.
& probatur *in cap. ad audientiam. de reſcr.* Sanch. *de
matrim. diſp.* 21. *lib.* 8. eſt nulla ipſo jure. DD. cit.
Eſt juſtificanda. Marta *de clauſul. clauſ.* 34. Ciarl. *contr.
forenſ. cap.* 92. *num.* 8. Seraph. *dec.* 870. *num.* 1. Garz.
de Benef. part. 1. *cap.* 5. *num.* 477. aliter non poteſt
mandari executioni. Merlin. *dec.* 74. *num.* 7. Seraph.
dec. 1400. *num.* 1. Obtenta de Beneficio, non facta
mentione triennalis poſſeſſionis alterius, eſt ſubrepti-
tia, & nulla. Menoch. *de arbitr. caſ.* 201. *num.* 138.
Sperel. *dec.* 173. *num.* 52. ubi DD. Mareſc. *lib.* 2. *var.
reſ. cap.* 1. *num.* 40.

Obtenta poſt litem cœptam, non facta mentione pen- 2
dente litis, eſt ſubreptitia. gloſ. & Felin. *in cap. ſuper
litteris. de reſc.* Abb. *in cap. prudens. de offic. deleg.*
Juſtificata eſt mandanda executioni. Farin. *dec.* 617.
Ciarlin. *cap.* 38. *num.* 6. Coccin. *dec.* 373. *num.* 2. Præ-
ſumitur juſtificata ex obſervatione longiſſimi temporis,
qui etiam facta motu proprio. Sed quamvis motus pro-
prius liberet ab onere juſtificandi narrata, tamen non
tollit facultatem impugnandi gratiam, & probandi fal-
ſum fuiſſe narratum. Gonzal. *ad reg.* 8. *Cancell. gl.* 32.
num. 5. eo quod poſſit dici de defectu intentionis,
decidit Rot. apud Merlin. *dec.* 827. *&* 838. Sed vi-
de, quæ ſupra diximus, in verb. *Executor.* Dicitur gra-
tioſa, licet in illa intret magna compoſitio.

Gratia conceſſa ob plures cauſas, etiam copulative 3
narratas, quæ omnes non ſunt de Jure neceſſariæ, eſt
valida, licet una tantum verificetur. Navar. *de reſcr.
conſ.* 1. *num.* 7. Mareſcot. *lib.* 2. *var. reſ. cap.* 1. *num.*
125. ubi Rota *dec.* 7. *de reſcript. in nov.* & aliæ plu-
res. Sanch. *de matrim. lib.* 8. *diſp.* 21. *num.* 41. vide
Narrativa. Beneficii collati, ſi non exprimit alium
fuiſſe præſentatum, nulliter obtinetur. Menoch. *de ar-
bitr. caſ.* 201. *num.* 138. Garz. *de Benef. part.* 11. *cap.*
1. *num.* 36.

Facta propter benemerita, non poteſt revocari a Prin- 4
cipe ſine juſta cauſa, quæ contineat publicam utilita-
tem. Natta *conſ.* 258. DD. apud Riccium *in prax. var.
reſ. part.* 2. *reſ.* 357.

Non poteſt executioni mandari ſubreptione oppoſi- 5
ta, ſed eſt ſuperſedendum. Riccius *in prax. ſubrept.
reſ.* 441.

Dicitur ob- vel ſubreptitia, ſi tacetur vitium nativi- 6
tatis illegitimæ. Bald. *in L. naturales. Cod. de prob.* Pa-
leot. *de noth. & ſpuriis. cap.* 57. Scacc. *de Judic. lib.*
1. *cap.* 64. *num.* 10. Menoch. *de arbitr. caſ.* 201. Item
ſi non exprimitur Beneficium eſſe Juriſpatronatus. Fe-
lin. *in cap. in noſtra. de reſcr.* Menoch. & Scacc. *ll.
cc.* Item, ſi tacetur Beneficium eſſe curatum. Mareſc.
lib. 2. *var. reſ. cap.* 1. *num.* 99.

Obtenta ſub expreſſione certæ clauſæ, ſi aliæ addun- 7
tur cum clauſula generali, *ſeu certis aliis de cauſis*,
debet impetrans probare cauſam, ex qua potuit move-
ri Pontifex, niſi fuerit juſtificata cauſa ſpecialis ex-
preſſa, Rota apud Puteum *dec.* 63. Rot. poſt Pajatel. *dec.*
4. *num.* 5. quæ explicat Rotam præcedentem procede-
re, quando non fuit juſtificata cauſa ſpecialiter ex-
preſſa.

Gratia facta contra conſuetudinem, ſtatuta, vel pri- 8
vilegia alicujus Eccleſiæ, non facta expreſſione illo-
rum, ſaltem per eorundem derogationem, non valet.
cap. conſtitutus. 19. *de reſcr. & cap. cum aliquibus.* 4. *de
reſcr. in* 6. quia mens Pontificis non eſt derogandi lau-
dabili conſuetudini, niſi id exprimat. *cap.* 1. *de conſtit.
in* 6. & ſi talia ſtatuta eſſent jurata, deberet quoque
fieri mentio juramenti. Felin. *in d. cap. conſtitutus.* quia
non eſt veriſimile, quod, licet Pontifex velit deroga-
re ſtatuto, velit etiam illi derogare, ſi eſt juratum. P.
Pirhing. *in d. cap. conſtitutus.*

Exſpirat morte concedentis reintegra. Altograd. jun. 9
controv. 99. *num.* 2. Gabr. *de prab. concluſ.* 1. *num.*
35. Cyriac. *controv.* 204. *a num.* 13. (Ad hoc au-
tem, ut non dicatur res integra, non ſufficit, quod
litteræ fuerint præſentatæ, ſed requiritur, quod dele-
gatus ſuo decreto mandaverit recipi informationes.
Sanch.

Sanch. *de matrim. lib.* 8. *diſp.* 28. Juſtis *de diſpenſ. lib.* 1. *cap.* 6. *num.* 269.) quamvis poſtea verificetur conditio, quia tunc deficit perſona ad actum. Altograd. jun. *controv.* 99. licet in gratia adeſſet clauſula *ex nunc, prout ex tunc*, quia hæc procederet, ſi conditio fuiſſet verificata in vita concedentis. Altograd. *l. c. num.* 13. qui plures citat, & Lother. *de re Benef. lib.* 1. *quaſt.* 30. *num.* 37. Put. *deciſ.* 190. *lib.* 2. Menoch. *conſ* 946. *num.* 35. præſertim ſi gratiæ executio requirit cauſæ cognitionem. Gig. *de penſ. queſt.* 91. Rota *dec.* 470. apud Altograd. *l. c.*

10 Gratia Principis motu proprio facta, cum nitatur ſola ejus voluntate, non eget ulla juſtificatione. Rota apud Merlin. *dec.* 318. Achill. *dec.* 10. *de prob.* Seraph. *dec.* 1484. *num.* 10. vide *Motus proprius*. quamvis ex adverſo poſſit probari defectus intentionis Papæ, quo probato, motus proprius nihil operatur. Socin. jun. *conſ.* 77. *num.* 101. *lib.* 1. Menoch. *de arbit. caſ.* 201. *a num.* 80. Pariſ. *de reſign. lib.* 3. *quaſt.* 1. *num.* 127. Gonzal. *ad reg.* 8. *Cancell. gl.* 32. *num.* 5. Rota *dec.* 656. *n.* 7. *part.* 2. *recent.* & apud Seraph. *deciſ.* 398. *n.* 1. Caſſad. *deciſ.* 3. *de penſ. verſ. non tamen.*

11 Subreptitia quoad principale eſt etiam ſubreptitia quoad acceſſoria. Abb. & Dec. *in cap. conſtitutus.* 5. *de reſcript.* Sanch. *de matrim. lib.* 8. *diſp.* 21. *num.* 70. uti ſi Pontifex aliquem mandavit recipi in Canonicum; ſed quia Canonico præbenda debetur, adjecit, ut ſi aliqua vacatet, vel primo vacans illi conſeratur, ſi gratia eſt ſubreptitia quoad Canonicatum, eſt etiam ſubreptitia quoad præbendam. P. Pirhing *in d. cap. Conſtitutus.*

12 Beneficialis illi data, qui prius in beneficium ſe intruſit, non facta mentione intruſionis, eſt ſubreptitia. Felin. *in cap. poſtulaſti.* 27. *num.* 15. *de reſcript.* Layman. *ibidem num.* 4. ſecus ſi impetravit aliud Beneficium, in quod ſe non intruſit, tunc enim ſi fecit mentionem prioris Beneficii, licet tacuerit intruſionem, valet collatio, quia S. Pontifex, licet ſciens hoc, quod haberet Beneficium, per intruſionem non conferret, tamen hæc expreſſio non requiritur ad ſubſtantiam reſcripti, & ideo illius taciturnitas non vitiat gratiam. Ampliatur, ſubreptitiam eſſe gratiam, ſi non narravit, quod Beneficium accepit de manu Laici, quia tunc reddidit ſe incapacem illius, ſicut per intruſionem. P. Pirhing *loc. cit.*

13 Beneficialis non extenditur ad vacatura, ſicut gratia de Beneficio vacaturo non extenditur ad Beneficium de novo erectum. Riccius *in praxi Juramenti. part.* 3. *reſ.* 226.

14 Gratia facta abſolute præfertur gratiæ factæ ſub conditione. *cap. ſi pro te. de reſcript.*

15 Facta per Breve alicui, quod poſſit facere celebrari miſſam in ſua, vel familiæ ſuæ præſentia, ſuffragatur etiam Domino principali abſente. Diana *part.* 9. *tract.* 1. *reſ.* 2. Novar. *in ſum. Bullar. de orator. numer.* 8. *to.* 1. Quintanad. *mor. to.* 1. *tract.* 7. *ſingul.* 32. *num.* 7. Pellizar. *in man. regular. to.* 2. *tract.* 8. *cap.* 2. *ſect.* 2. *num.* 149. Caſtropal. *to.* 4. *tract.* 25. *diſp. un. punct.* 6. *n.* 9. Et cum in Brevi ſit mentio Conſanguineorum, in dubio intelligitur de primo gradu. Diana *loc. cit. reſ.* 28. Et nomine familiæ veniunt etiam illi, qui extra domum Domini, ejuſdem tamen expenſis vivunt. Diana *loc. cit. reſ.* 27. ubi DD.

16 Gratia ignoranti non acquiritur. Bich. *dec.* 114. *num.* 4. *L. fin.* ubi gl. *C. de Conſul. lib.* 12. Bart. *in L. fin. num.* 4. *ff. de conſtit.* Put. *dec.* 329. *lib.* 2. *num.* 1. non obſtat *cap ſi tibi abſenti. de præb. in* 6. quia ibi non dicitur, quod gratia acquiratur abſenti ante ejus conſenſum, ſed tantum quod ſit irrevocabilis ex parte concedentis, donec is, cui ſuit facta collatio, acceptet, vel repudiet.

17 Gratia in præjudicium concedentis late eſt interpretanda. *cap. quia circa. de privileg.* Gemin. *in cap. dudum. num.* 14. *de præb. in* 6. Felin. *in cap. poſtulaſti. num.* 11. *de reſcript.* Garz. *de Benef. part.* 1. *cap.* 6. *num.* 41. Rota *dec.* 8. *num.* 3. *de elect. in antiq.* Bich. *dec.* 244. *num.* 5. non eſt tamen extendenda contra illius voluntatem. Rota *dec.* 666. *part.* 1. *recent. verſ. quia non cenſetur.*

18 Gratia eſt juſtificanda de tempore datæ. *cap. ſi eo tempore.* ubi DD. *de reſcript. in* 6. Imol. *in Clem. fin. num.* 20. *eodem tit.* Maceraten. *lib.* 1. *var. reſ.* 39. *num.* 6. Pariſ. *de reſign. lib.* 8. *quaſt.* 8. *num.* 11. *&* 107. Rota *dec.* 443. *numer.* 2. *part.* 4. *recent.* Bich. *dec.* 396. *num.* 1. quidquid medio tempore acciderit inter ſupplicationem ſignatam, & litterarum expeditionem. Franeus *in cap. cum in illis. num.* 8. *de præbend. in* 6. Bich. *d.* 445. *num.* 40. Rota coram Buratto *dec.* 867. *num.* 5. apud eundem.

Gratia obtenta lite pendente ſine illius mentione valet; niſi gratia cadat ſuper jure in judicium deducto, vel aliquo modo præjudicium inferat colliriganti, ratio eſt, quia litis pendentia non retraxiſſet Papam a concedendo, nec difficiliorem reddidiſſet. Oldrad. *conſ.* 299. *num.* 5. Menoch. *de arbitr. caſ.* 202. *num.* 17. Felin. *in cap. ſuper litteris. de reſcript. num.* 8. Caſſad. *dec.* 12. *num.* 14. *de præb.* Burat. *dec.* 510. *num.* 7. Bich. *dec.* 301. *num.* 1. *&* 2. 19

Subreptitia redditur, ſi fuit narrata lis in Jurepatronatus, quæ non exiſtit, quia ſi Papa ſciviſſet, non derogaſſet juripatronatus in totum. Caſſador. *dec.* 3. *num.* 2. *ut lite pendent.* quia in patronatibus mere Laicalibus, ſi Beneficium non vacat in Curia, derogare non ſolet, niſi ad ſummum pro duabus tertiis partibus. [Pariſ. *de reſignat. lib.* 2. *quaſt.* 4. *n.* 35. Vivianus *de Jurepatron. lib.* 14. *cap.* 2. *n.* 18. & non niſi ex cauſis urgentiſſimis. Bich. *dec.* 558. *n.* 29. *&* 30. 20

Gratia vitiatur ex ſalſa expreſſione, quando contingit in iis, quæ de Jure ſunt neceſſario exprimenda, uti eſt Cura animarum. *cap. cum illis. de præbend. num.* 6. *Clem.* 1. *eodem titulo.* Felin. *in cap. in noſtra. num.* 15. *de reſcript.* Lother. *de re Benef. lib.* 3. *quaſt.* 3. *num.* 30. *& quaſt.* 4. *num.* 39. Et ſalſa narrativa, quod peioratus habeat curam animarum, vitiat gratiam. Innoc. *in cap. ſuper litteris. de reſcript. num.* 1. ubi Felin. *num.* 8. Caſſador. *dec.* 12. *num.* 14. *de præb.* Rota *dec.* 1. *ſub num.* 8. *de reſcript. in nov. & dec.* 739. *num.* 1. *part.* 2. *recent. & dec.* 510. *num.* 7. coram Buratto, quem citat Bich. *dec.* 244. *n.* 17. In coadjutoriis, vide *Coadjutoria. num.* 31. Secus ex ſalſa expreſſione qualitatis adjectæ cauſa demonſtrationis, non autem taxationis, ſi conſtat de certo corpore Beneficii, quod Papa voluit conferre, & qualitas dicitur adjecta cauſa demonſtrationis, niſi aliunde colligatur, quod mens concedentis fuerit exprimendi cauſa taxationis. Abb. *in cap. ſignificante. num.* 5. *de reſcript.* & probatur *ex cap. ſuſceptum. eodem in* 6. Felin. *in cap. ſuper litteris. num.* 3. *lim.* 4. *de reſcript.* Bich. *dec.* 244. *num.* 40. *&* 41. ita gratia eſt ſubreptitia, ſi Papa credidit Beneficium eſſe ſimplex, ſi eſt curatum, ſecus ſi credidit eſſe curatum, quod tamen erat ſimplex. Gutierrez *can. quaſt. lib.* 2. *cap.* 15. *num.* 83. Sanch. *de matrim. lib.* 8. *diſp.* 21. *num.* 35. Put. *dec.* 292. *num.* 4. Seraphin. *dec.* 1026. *num.* 2. Bich. *loc. cit. num.* 44. Sicut etiam, ſi impetrat cuſtodiam, aſſerens eſſe dignitatem, quæ tamen talis non eſt. Abb. *in d. cap. ſignificante.* Felin. *loc. cit.* Bich. *num* 45. 21

Gratia obtenta a Procuratore cenſetur a principali ratificata, ſi illam in Judicio produxit pro obtinenda illius executione, quamvis non conſtet de mandato procuræ, quia ex uſu præſumitur ratificatio æquivalens ſpeciali mandato. *L. ſi filiusfam.* ubi DD. *ff. ad Macedon.* Cavaller. *dec.* 126. *num.* 5. Put. *dec.* 100. *num.* 1. Bich. *dec.* 410. *num.* 20. 22

Gratia facienda dicitur, quæ pendet a voluntate Commiſſarii vel Executoris, cui non præcipitur, ut illam exequatur, ſed datur licentia illam exequendi. Torrell. *oper. moral. to.* 4. *lib.* 7. *cap.* 10. *dub.* 17. *n.* 1. Bich. *dec.* 658. *n.* 7. ubi plura de hac materia. *loc. cit.* 23

Gratia *perinde valere*, lite pendente obtenta retrotrahitur ad diem gratiæ principalis, ac ſi tunc, quod debuerat exprimi, expreſſum fuiſſet, dummodo fuerit facta mentio litis pendentiæ, quia Papa non vult derogare Juri quæſito ex illa colliriganti. Neque ſufficit clauſula: *& ſuper eo inter aliquos lis*, contenta in litteris principalibus, quia per illam dicitur tantum facta mentio litis ſuper Beneficio, non vero litis occaſione litterarum principalium, ſuper quibus fuit impetratum *Perinde valere.* Lotther. *de re Benef. lib.* 2. *quaſt.* 54. *num.* 58. Garz. *de Benef. part.* 5. *cap.* 3. *a num.* 34. & Rota apud Bich. *dec.* 325. *n.* 13. 24

Gratia facta per Principem delinquenti, & in carceribus detento, licet ſit invalida, tamen id operatur, quod reus non poteſt moleſtari, ſed debet excarcerari, & dimitti, ſubjectus tamen pœnis, & condemnationi delicti, ne ſub fide publica decipiatur. *L.* 1. *Cod. de* 25

his,

Digitized by Google

bis, quî veniam ætat. impetr. Clar. *in* §. *fin. quæſt.* 59. & ibi Bajard. Farin. *de inquiſ. quæſt.* 6. *num.* 27. & *conſ.* 53. *lib.* 1. Guazzin *in tract. de pace. quæſt.* 38. *nu.* 17. niſi Princeps feciſſet gratiam delinquenti cum aliqua conditione, & qualitate, ut puta, *habita pace*. Et gratia Principis delinquenti facta, eſt late interpretanda. *L. Beneficium.* 3. *ff. de conſt. Princip.* quia beneficium Principis eſt latiſſime interpretandum. *d. L. Beneficium*. Cyriac. *contr.* 291. *num.* 46. Giurba *conſ.* 22. *num.* 13. Farin. *conſ.* 163. *lib.* 2. *num.* 6. Roſenthal. *de feud. cap.* 6. *concluſ.* 74. *num.* 3. Conciol. *alleg. for.* 58. *num.* 14. & *reſ. crim.* 1. 3. & *verb. Gratia*.

26 Gratia Principis facta cum clauſula: *obtenta pace*, illa non habita, vel minus legitime, non valet. Nellus *de bannit. in* 1. *part.* 3. *temper. quæſt.* 3. Farin. *conſ.* 53. *lib.* 1. *n.* 21. Guazzin. *de pace. quæſt.* 38. *n.* 22. Conciol. *alleg. for.* 100. *n.* 5. & *reſ. crim.* 4. Farin. *loc. cit.*

GRAVATUS.

Praxis Gravaminis, & Gravati.

1 Gravamen irreparabile dicitur, quod cum difficultate, vel non ſine præjudicio reparari poteſt, vel non in toto; uti indebita carceratio, ſuſpenſio, interdictum, excommunicatio, decretum torturæ, vel decretum, per quod Judex ſe declarat competentem. DD. apud Ricium *in prax. appell. reſ.* 415. Item denegatio actorum copiæ. Idem, & Lancellot. *de attent.* 2. *part. cap.* 12. *lim.* 1. *num.* 104. Maſcard. *de prob. concluſ.* 531. *n.* 5. Surd. *dec.* 36. *n.* 17.

2 Gravatus fideicommiſſo poteſt citatis fideicommiſſariis agere ad ſeparationem ſuorum creditorum, & ſuarum detractionum. Rot. apud Merlin. *deciſ.* 85. Surd. *conſ.* 7. *num.* 33. Tenetur conficere inventarium, alias contra ipſum poteſt jurari in litem, non tantum a primo fideicommiſſario, ſed etiam a ſequentibus. Fuſar. *de ſubſtit. quæſt.* 512. quamvis Peregrin. *de fideicom. art.* 35. *num.* 27. quoad inventarium contrarium teneat, ubi vide. Quæ bona gravatus non teneatur reſtituere, vide Clar. *in* §. *teſtamentum. quæſt.* 72. Peregr. *de fideicom. art.* 12. *num.* 44. & *art.* 10. *per tot.* Alienans fideicommiſſum poteſt conveniri a fideicommiſſario ad reſtitutionem pretii. Rot. apud Merlin. *dec.* 844. Peregr. *de fideicom. art.* 45. *num.* 15. & 46. *num.* 26. Fuſar. *de ſubſtit. quæſt.* 556. *num.* 22. ſive ſcienter, ſive ignoranter ignoranti alienaverit. Merlin. *l. c.*

3 Gravatus reſtituere fideicommiſſario, quidquid ſuperit ex hæreditate, licet non poſſit intervertere fideicommiſſum, tamen poteſt bona fide alienando fideicommiſſum diminuere; tenetur tamen fideicommiſſario reſervare quartam, excepto caſu detractionis, donationis propter nuptias, redemptionis captivorum, & propriæ neceſſitatis. Coſta *de remed. ſubſidiar. remed.* 9. *de port. rata. quæſt.* 171. Si tamen ex alienatione tali acquiſivit alia bona, illa ſubrogantur. *L. Titius. ff. ad Trebell.* Coſta *loc. cit.* Fuſar. *de ſubſtit. quæſt.* 546.

4 Non poteſt alienare fideicommiſſum particulare, etiam pro dotibus, vel aliis detractionibus, ſi adſunt bona libera, quæ poſſunt alienari: quod vero talia bona adſint, debet probari ab allegante. Surd. *dec.* 316. Saminiat. poſt Altograd. *conſ.* 6. *a num.* 17. modo libera poſſint æque bene alienari, & æque commode. Cyriac. *controv.* 5. *n.* 6. & 54. Gratian. *diſc. for. cap.* 700. *num.* 66. Poteſt alienare fideicommiſſum pro dotibus, & detractionibus legitimæ, & Trebellianicæ, & in dubio alienans præſumitur alienare pro dictis detractionibus: *L. Marcellus. ff. ad Trebell.* Fuſar. *de ſubſtit. quæſt.* 543. *num.* 15. Merlin. *de legitim. lib.* 2. *tit.* 2. *quæſt.* 3. & poſt illum Rot. *dec.* 1. 14. & 55. Peregr. *de fideicom. art.* 34. *num.* 30. & 31. & contrarium debet probari ab eo, qui ſe fundat in illo. Saminiat. *conſ.* 6. Mangil. *de imput. quæſt.* 136. *a num.* 51. Cyriac. *contr.* 5. *num.* 218. Gabr. *de prob. concluſ.* 6. *n.* 30.

5 Tenetur fideicommiſſario univerſali reddere rationem de omnibus bonis hæreditariis, & de eorum adminiſtratione. Fuſar. *quæſt.* 514. Oldrad. *conſ.* 134. *num.* 2. Caſtr. *conſ.* 136. *lib.* 2. Alex. *conſ.* 82. *lib.* 2. Mant. *de conject. lib.* 7. *tit.* 6. *n.* 3. Peregr. *de fideic. art.* 10. *nu.* 27. quod extenditur etiam ad ejus hæredem: Tenetur etiam dare cautionem de reſtituendo fideicommiſſo, eveniente conditione fideicommiſſi: niſi teſtator remiſerit, vel frater fratri fuerit obligatus reſtituere per ſubſtitutionem paternam, vel pater, aut mater fuerint obligati reſtituere filiis; tunc enim ſufficit, quod ipſi promittant, niſi tranſiviſſent ad ſecunda vota. Fuſar. *loc. cit.*

6 Tenetur fideicommiſſario de neglectis; ſicut etiam de dolo, & lata culpa, ſi fideicommiſſum fuit factum in utilitatem fideicommiſſarii, ſecus, ſi fuit factum in utilitatem hæredis. Fuſar. *de ſubſtit. quæſt.* 516. Peregr. *d. art.* 10. *n.* 27. & *ſeqq.* Dicitur autem factum in utilitatem hæredis gravati, quando eſt conditionale, vel, ſi eſt purum, poteſt detrahere Trebellianicam.

7 Obligatus reſtituere fideicommiſſum ſub conditione, non tenetur præſtare legata, ſecus ſi fideicommiſſum fuit purum, ſed tenetur reſtituere fideicommiſſarius. Idem die de ære alieno. Fuſar *loc. cit. quæſt.* 521. Peregrin. *de fideicom. art.* 4. *a num.* 16. Non poteſt imponere ſervitutem fideicommiſſo in præjudicium fideicommiſſarii: & permittent præſcriptionem cœptam in vita defuncti compleri, tenetur fideicommiſſario ad damna. Idem qui ſupra. Abutens fideicommiſſo, vel negligens, ſi dedit cautionem, ut ſupra, non tenetur reſtituere ante diem; ſi vero cautio fuit illi remiſſa a teſtatore, tenetur. Fuſar. *loc. cit.*

8 Gravatus, cui fuit data licentia alienandi bona fideicommiſſaria, non poteſt alienare omnia bona, ſed tenetur conſervare quartam fideicommiſſario, niſi licentia eſſet libera, & abſoluta. Porro facultas non abſoluta extenditur etiam ad alienationem cauſa mortis, titulo oneroſo, vel gratuito. Fuſar. *quæſt.* 549. Et ſi gravatus poſt hujuſmodi licentiam fuit mortuus non facta diſpoſitione, ſecundum multos, ejus hæredes poſſunt dicta bona habere, quia moriens inteſtatus dicitur de ſuis bonis diſponere. *L. conficiuntur. ff. de Jur. Codicilli:* ſed plures apud Fuſar. *quæſt.* 550. negant, quibus tamen ipſe non adſtipulatur. Limita in licentia vendendi, vel diſtrahendi; quia venditio, vel diſtractio fit inter vivos. *L.* 1. *ff. de contrah. empt.* Rot. apud Rub. *dec.* 559. *part.* 5. *recent. tom.* 2.

9 Cui a teſtatore fuit data licentia teſtandi, poteſt inſtituere etiam extraneum, niſi fideicommiſſum fuiſſet factum pro familiæ conſervatione: tunc enim poſſet tantum teſtari in illos, qui ſunt de agnatione. Fuſar. *l. c. quæſt.* 548. Menoch. *conſ.* 497. *dub.* 2. & ſi illi fuit data licentia alienandi fideicommiſſum, poteſt alienare inter vivos, & cauſa mortis, titulo oneroſo, & gratuito. Fuſar. *quæſt.* 549.

10 Tenetur reſtituere fideicommiſſario legata, vel fideicommiſſa particularia repudiata, & invalida, quia hæres tenetur reſtituere fideicommiſſario univerſali, quidquid ad eum titulo hæreditaris pervenit: *L. ſi ita quis heres. ff. de hered. inſtit.* Fuſar. *de ſubſtit. quæſt.* 652. ubi DD.

11 Gravatus tenetur reſtituere ex vulgari ſubſtitutione obventa, ſi pure, & ſtatim reſtituere fuerit obligatus, & illa, quæ habuit jure accreſcendi. *L. Papinianus. ff. ad Trebell.* licet portio accreſcens non fuerit gravata; quia ſequitur naturam illius portionis, cui accreſcit. Fuſar. *loc. cit. quæſt.* 654. Gomez *to.* 1. *var. reſ. cap.* 5. *num.* 19. Mant. *de conject. lib.* 7. *cap.* 6. *num.* 80. Craſs. *in* §. *fideicommiſſ. quæſt.* 48. *n.* 4. Peregr. *de fideic. art.* 8. *num.* 4. Surd. *conſ.* 458. *n.* 18. *lib.* 4.

12 Neque tenetur reſtituere obventa ex pupillari ſubſtitutione, niſi aliter conſtet de mente teſtatoris: quia bona pupilli non ſunt bona teſtatoris, & ſic, cum teſtator ſubſtituit in ſuis bonis, non dicitur ſubſtituere in bonis pupilli: & in dubio capienda eſt interpretatio, ut minus gravetur hæres. Limita, niſi ſubſtitutio pupillaris præceſſiſſet, & ſecuta fuiſſet fideicommiſſaria, dummodo ſubſtitutio non fuerit facta particulariter in bonis teſtatoris, vel hæres non fuerit gravatus, niſi in hæreditaris portione, vel ſubſtitutio fuerit facta ultimo morienti. Fuſar. *quæſt.* 655. An teneatur reſtituere obventa ex fideicommiſſaria ſubſtitutione, vide Fuſar. *quæſt.* 657. Peregr. *de fideicom. art.* 8. *num.* 12. Mant. *de conject. lib.* 7. *tit.* 6. *numer.* 17. Menoch. *de præſ. lib.* 4. *præſ.* 193. *num.* 9.

13 Detrahit de fideicommiſſo dotem maternam, etiam cum fructibus, & bona, ex quibus deducitur dos, debent æſtimari ſecundum tempus mortis teſtatoris, etiam nullo facto inventario, ſicut etiam lucrum dotis. Fuſar. *quæſt.* 663. Cyriac. *contr.* 589. ubi plura de materia. Peregr. *de fideic. art.* 8. *num.* 33. & *ſeqq.* Craſſ.

in §.

in §. fideicom. quæſt. 47. *nu.* 3. Mant. *de conject. libr.* 7. *tit.* 8. *n.* 15. Surd. *conſ.* 7. *n.* 23. *libr.* 1. Caſtr. *conſ.* 19. *dub.* 2. Alex. *conſ.* 124. *lib.* 2.

14 Detrahit etiam, quod ſibi a teſtatore erat debitum, etiam nullo confecto inventario, ſi fideicommiſſum eſt univerſale, ſecus, ſi particulare: quia ad ſolvenda legata, & fideicommiſſa particularia tenetur etiam ultra vires hæreditarias, ſi non confecit inventarium. Limita, ſi teſtator gravavit in ipſo creditio. Fuſar. *qu.* 665. Peregr. *de fideicom. art.* 6. *numer.* 1. ubi aliæ limitationes. Merlin. *de pignor. lib.* 4. *tit.* 5. *quæſt.* 183. Mantic. *de conject. lib.* 7. *tit.* 8. *numer.* 15. Cyriac. *loc. cit.* Rot. apud Merlin. mox cit. Perra *de fideicom. quæſt.* 15. *numer.* 8. Natta *conſ.* 323. *numer.* 2. Menoch. *conſ.* 183. *num.* 33.

15 Detrahit etiam æs alienum a ſe ſolutum, & a teſtatore contractum, etiam inventario non confecto, licet debitum eſſet tantum naturale, & licet ſolutio fuerit facta non inſtantibus creditoribus. Limita in ſolutis indebite, quæ non detrahuntur, niſi gravatus illa ſolverit, quia fuit condemnatus. Cyriac. *loc. cit.* Fuſar. *q.* 666. Menoch. *conſ.* 183. Perra *de fideicom. q.* 15. *n.* 6. & 7.

16 Detrahit etiam legata a ſe ſoluta, etiam inventario non confecto; & licet teſtator prohibuerit omnem detractionem; quia hæc verba referuntur ad ſubjecta reſtitutioni reſpectu Trebellianicæ. Limita in annuis legatis, quia illa ſunt ſolvenda ab hærede ex annuis fructibus. Fuſar. *quæſt.* 667. Peregr. *de fideic. art.* 35. *nu.* 9. Menoch. *conſ.* 183. *num.* 34. & 44. Surd. *conſ.* 291. *num.* 6. Cyriac. *loc. cit.* Detrahit dotes ex fideicommiſſo. Merlin. *dec.* 884. licet teſtator prohibuerit. Fachin. *libr.* 4. *controv. Jur. cap.* 48. Fontanella *de pact. nupt. clauſ.* 5. *gl.* 1. *part.* 2. *num.* 72. Rota apud Merlin. *loc. cit.* Menoch. *de præſ. lib.* 4. *præſ.* 189. *n.* 116.

17 Detrahit etiam melioramenta facta in fideicommiſſo. Item expenſas infirmitatis, funeris. Item pro relevando, & conficiendo teſtamento, pro conficiendo inventario, pro defenſione hæreditatis, & recuperatione bonorum. Bich. *deciſ.* 583. *numer.* 2. Addend. ad Gregor. XV. *deciſ.* 197. *numer.* 6. ad Burat. *dec.* 401. *numer.* 17. & Rota penes Duran. *dec.* 53. *num.* 6. Limita primo, ſi gravatus litigavit cum alio ſe hæredem prætendente. Limita ſecundo in expenſis modicis. Cyriac. *loc. cit.* & *controv.* 636. Fuſar. *quæſt.* 670. Detrahit etiam expenſas utiles perpetuas, uti ſi plantavit vineas, arbores &c. Tranched. *conſ.* 89. *num.* 21. & 22. Menoch. *de recuper. remed.* 15. *numer.* 527. Coccin. *deciſ.* 2165. *n.* 6. & 7. ubi Rota.

18 Tenetur favore ſubſtituti cavere non tantum cautione juratoria, ſed etiam fidejuſſoria. Limita in filiis primi gradus reſpectu fratrum, vel propriorum filiorum. *L. jubemus. Cod. ad Trebell.* Hering. *de fidejuſſ. cap.* 5. *n.* 299. qui probat *ex L.* 1. & *L. prætoria. ff. de prætor. ſtipul.*

Gravatus pro fideicommiſſo non obligatur hypothecaria. Merlin. *de pignor. lib.* 3. *tit.* 1. *q.* 3. Cyriac. *contr.* 282. *a n.* 13. 19

An poſſit inſtituere primogenituram in bonis fideicommiſſo ſubjectis, vide Cyriac. *controverſ.* 303. 20

Græcæ Eccleſiæ jejunia, Rituſque, Sede Apoſtolica inconſulta, nemini licet innovare, aut aliquid introducere, quod integram, exactamque obſervationem eorumdem imminuat. Benedic. XIV. Conſtit. *Demandatam* §. 3. Eccleſiaque Latina eorum conſervationi, quantum fas eſſet, ſemper ſtuduit. Idem Conſtit. *Impoſito* §. 5. Atque Græci ſine ullo proprii Ritus detrimento Latinorum Antiſtitum juriſdictioni ſubſunt. Idem Conſtit. *Inter multa*. 21

Græci Italiæ, & Inſularum adjacentium, ubi Ordinarios Græcos non habent, Ordinariæ juriſdictioni, & correctioni Epiſcoporum Latinorum, in quorum Diœceſibus manent, ſubiiciuntur. Benedic. XIV. Conſtit. *Etſi Paſtoralis* §. 9. *num.* 19. Ita tamen, ut Latinus Epiſcopus Vicarium Græcum ipſis Græcis gratum, vel per ipſos Græcos eligendum ipſorum ſtipendio retinendum deputet: & in cauſis appellationis Judicem Græcum deputare teneatur. Ibid. *nu.* 21. 22

Græci Infantes ad ejus Parochi juriſdictionem pertinent, cujus ritu ſunt baptizati; ita ut ad Latinum ritum ſpectent, qui latinis cæremoniis baptizati fuerint; qui vero ritu Græco Sacramentum Baptiſmi ſuſceperint, in Græcorum numero ſunt habendi. Ibidem. §. 2. *numer.* 11. 23

Græcorum Ordinationes in Italia duobus Epiſcopis delegantur Ibid. §. 7. *numer.* 1. Excluſis etiam Latinis, quantumvis locorum Ordinariis. Ibid. *numer.* 22. Prædicti tamen Epiſcopi ad Ordinationes Græcorum deputati nullam habent ordinariam juriſdictionem. Ibidem. §. 9. *num.* 19. Tam ipſi, quam alii quicumque Epiſcopi Græci Latinos ordinare prohibentur, ſub pœna ſuſpenſionis. Ibid. Ordinati autem ritu Latino cum diſpenſatione Apoſtolica, promoveri poſſunt ad reliquos Ordines ritu Græco. Ibid. §. 7. *num.* 25. Quod ſi ſint ritu Latino ordinati abſque diſpenſatione, coguntur remanere in ritu Latino. Ibid. 24

Græci Laici, ubi Parochiam Græcam non habent poſſunt, ſi velint, in Eccleſia Latina Euchariſtiam ſub ſpecie azymi a Latinis Sacerdotibus ſumere. Ibid. §. 6. *num.* 13. Numquam tamen Latini ſub ſpecie fermentati. Ibid. Limita in certis caſibus, ubi conſuetudo viget. Ibid. 25

HABILITATIO.

Praxis Habilitationis a Juramento.

1 HABILITATIO a juramento alio nomine vocatur abſolutio, quæ quidem abſolutio eſt in duplici differentia, alia eſt abſolutio ſimpliciter talis, alia ſecundum quid, ſeu ad effectum agendi. Illa prorſus tollit, & enervat vires juramenti, ſicut etiam obligationem contractus. Riccius *in praxi abſolutionis a juramento. part.* 1. *reſ.* 299. Mareſcot. *lib.* 2. *var. reſol. cap.* 84. *cap.* 1. *de jurejur.* Abb. *in cap. cum cauſam. num.* 13. *eod.* Caſſad. *dec. un. de empt. & vend.* Rot. apud Mareſc. *l. c. numer.* 1. Bonac. *de contract. diſp.* 3. *q.* 1. *punct.* 7. *num.* 20. Iſta relinquens juramento ſuam virtutem tantum operatur in jurante habilitatem, ut poſſit agere in judicio abſque labe perjurii. Covar. *lib.* 1. *var. reſol. cap.* 4. *n.* 5. & 6. Riccius & Mareſcot. *ll. cc.* Laur. Genuen. *in prax. Archiep. cap.* 4. *per tot.*

Abſolutio a juramento juxta primam conſiderationem non poteſt concedi parte non citata, aliter conceſſio non valet juxta Rotam apud Mareſcot. *loc. cit. n.* 20. quia, cum agatur de illius præjudicio, utique citari debet. Secus ad effectum agendi; tunc enim ſecundum communiorem, & magis practicatam ſententiam poteſt concedi etiam parte non citata; quia illi per talem abſolutionem nullum infertur præjudicium, cui ſalvum manet omne jus, quod ex juramento contractui appoſito acquiſivit. Oldrad. *conſ.* 220. Rol. *conſ.* 2. *libr.* 2. Rota apud Mareſcot. *loc. cit.* Anchar. *conſ.* 18. Alciat. *in cap. cum contingat. de jurejur.* Natta *conſ.* 167. Genuen. *in prax. Archiep. d. cap.* 4. *num.* 2. Felin. *in cap.* 1. *de jurejur.* Ciarlin. *controv. for. lib.* 1. *cap.* 35. *numer.* 34. Gail. *libr.* 1. *obſ.* 23. Covar. *libr.* 1. *var. reſ. cap.* 4. *num.* 6. Cyriac. *controv.* 7. Riccius *in praxi abſolut. a juram. reſ.* 301. qui teſtatur ita ſervari in Curia Archiepiſcopali Neapoli. Afflict. *deciſ.* 220. Cacheran. 2

dec.

dec. 125. Mareſcot. *lib.* 2. *var, reſ. cap.* 84. Quamvis etiam contraria ſententia habeat pro ſe magni nominis Doctores. Gozzadin. *conſ.* 69. Jaſ. *in L. ſi opus. ff. de nov. oper. nunc.* Menoch. *conſ.* 24. *numer.* 11. Burſat. *conſ.* 29. *num.* 92. Capella Tholoſ. *dec.* 62. & alios, quia poſſet pars, ſi fuiſſet citata, oſtendere, quod calumnioſe habilitatio petatur.

3 Habilitatio, vel abſolutio ad effectum agendi non debet concedi ſine juſta cauſa, qualis eſt læſio non quæcumque, ſed magna. Riccius *l. c. reſ.* 299. *a nu.* 3. Natta *conſ.* 144. Rol. *lib.* 3. *conſ.* 99. Borgnin. *deciſ.* 9. *n.* 33. *part.* 1. Alex. *conſ.* 66. *n.* 16. & Judex illam concedens debet ponderare qualitatem perſonæ juxta Mancin. *de Juram. part.* 4. *effect.* 36. Quamvis vero hæc habilitatio ſine cauſa concedi non debeat, tamen cauſa prædicta ad hunc effectum non eſt neceſſario probanda; neque habilitatio concedi debet ſub conditione, ſi læſio probata fuerit. Borgnin. *part.* 1. *dec.* 9. *n.* 33. ſed ſimpliciter, ut ſervat praxis. Riccius *l. c. nu.* 3.

4 Hæc autem habilitatio ab alio Judice concedi non poteſt, quam ab Eccleſiaſtico. Riccius *in praxi abſol. a juram. reſ.* 303. Covar. *l. c.* Diana *part.* 1. *tract.* 2. *reſ.* 119. contra Decium, & alios. Neque ab omni Judice Eccleſiaſtico, ſed ab eo, qui eſt Judex Jurantis, ſive originis, ſive domicilii, coram quo conveniri poſſet pro obſervantia contractus. Felin. *in cap.* 1. *de jurejur. n.* 31. Calderin. *conſ.* 1. *de off. Ordinarii.* Lapus *alleg.* 10. Capyc. *dec.* 18. licet Felin. & alii velint poſſe etiam abſolvi a Judice Eccleſiaſtico contractus. Riccius *l. c.* qui teſtatur de praxi aliquarum Regionum. Covar. *lib.* 1. *var. reſ. cap.* 4. Anſald. *de Juriſdict. part.* 2. *tit.* 10. *cap.* 21. Antonel. *de regim. Eccleſ. lib.* 5. *cap.* 6. Barb. *de pot Epiſc. alleg.* 36. *num.* 9. Pignatell. *tom.* 1. *conſ.* 154.

5 Ut autem hæc abſolutio ab Epiſcopo detur, requiritur, quod abſolvendus non fuerit perjurus. Anchar. *conſ.* 789. Gozzad. *conſ.* 69. Rol. *conſ.* 74. Riccius *in praxi cit. reſ.* 309. Felin. *in cap.* 1. *de jurejur. n.* 28. Seraph. *de privil. juramenti. privil. ult. n.* 9. niſi prius fuerit obtenta abſolutio a perjurio. Sperell. *dec.* 83. *n.* 38. aliter ſi abſolutio fuit obtenta non facta mentione perjurii incurſi, eſt ſubreptitia & nulla. Menoch. *conſ.* 28. Alex. *conſ.* 83. Rol. *conſ.* 34. Sperel. *l. c. n.* 41. Riccius *l. c.* Mancian. *de juramento. part.* 6. *q.* 6.

6 Quæres, an is, in cujus favorem juramentum fuit præſtitum, illud poſſit remittere? Reſpond. affirmative. Abb. *in cap.* 2. *de ſponſal.* Oldrad. *conſ.* 241. Rol. *lib.* 3. *conſ.* 99. *n.* 26. Riccius *loc. cit. reſ.* 302. Covar. *in cap. quamvis. part.* 1. §. 3. *n.* 1. dummodo juramentum fuerit præſtitum principaliter in favorem remittentis, quia favori pro ſe introducto quilibet renuntiare poteſt, ſecus ſi principaliter fuit præſtitum in honorem Dei; tunc enim ab homine remitti non poteſt. DD. cit. contra Dianam, Sanch. & alios. Limit. hoc procedere, antequam pars incurrerit perjurium; nam poſt illud incurſum remitti amplius non poteſt. Jaſ. *in L. penult. ff. de jurejur.* Afflict. *dec.* 263. *num.* 3. Rol. *lib.* 1. *conſ.* 34. Borgnin. *dec.* 9. *nu.* 35. contra Socin. & alios & Riccium *l. c.* qui contrariam reputat magis juridicam & ſequendam, cum ſit in poteſtate partis, an velit excipere de perjurio, vel non; & perjurus ab agendo repellatur parte excipiente de perjurio, alias illa non opponente admittatur, & audiatur, ac proceſſus valeat. Lapus *alleg.* 25. *n.* 3. quam canonizavit Rota *diverſ. dec.* 22. teſte eodem Riccio, Rol. *conſ.* 26. *n.* 28. *lib.* 3.

7 Sed quandoquidem ſupra diximus abſolutionem a juramento eſſe concedendam a Judice Eccleſiaſtico, non a ſæculari, uti affirmat Covar. *in cap. quamvis. de pact. in* 6. *part.* 1. §. 3. *num.* 7. & §. 4. *n.* 7. *cap. novit. de Judic.* & alii, quos citat & ſequitur Fachin. *lib.* 3. *controv. Jur. cap.* 13. Dian. *part.* 1. *tract.* 2. *reſ.* 113. Naſcitur dubium, an Judex ſæcularis poſſit ſaltem cogere partem ad remittendum juramentum, Reſponſio eſt negativa juxta Dianam *loc. cit. reſ.* 114. & 115. Bonac. *in Decal. diſp.* 4. apud quos multi alii, imo nec poteſt prohibere, ne juramentum apponatur contractui. Marta *de juriſdict. part.* 4. *caſ.* 72. Diana *loc. cit.* Suarez. *de Relig. tom.* 2. *tract.* 5. *libr.* 2. *cap.* 38. *num.* 15. multo minus relaxare obligationem juramenti. Diana *l. cit. reſ.* 114. Barb. *in L.* 1. *part.* 1. *n.* 77. *ff. ſol. matr.* & alii, & contra Laicos impedire volentes juramentum, vide Mareſcot. *lib.* 1. *var. reſ. cap.* 60. *a nu.* 10. Seraph. *de juram. privil.* 76. *n.* 18. Graſſ. *de effect. Cleric. eff.* 2. *n.* 81. Bellet. & alii, quamvis contrarium teneat Covar. *lib.* 1. *var. reſ. cap,* 4. *n.* 5. Aym. *conſ.* 192. *n.* 2. Rol. *conſ.* 7. *lib.* 3. Felin. *in cap.* 1. *de Jurejur. nu.* 22. & alii apud Riccium *loc. cit.* Sanz. *de matr. lib.* 1. *diſp.* 32. *n.* 18.

8 Quæres ulterius, an abſolvens a juramento, ſit Judex cauſæ principalis? Affirmant Vivius citatus infra in verbo *Judex. n.* 65. & alii, ſed communis negat apud Fachin. *lib.* 8. *controv. Jur. cap.* 62. & alii infra *in dict. verb. Judex. n.* 65. Niſi oriretur quæſtio ſuper valore juramenti, quia hæc cognitio ſpectaret ad Judicem Eccleſiaſticum, quia, quando in cauſa civili, quæ pendet coram Judice ſæculari, emergit articulus Eccleſiaſticus, licet incidens ſit, Judex Eccleſiaſticus cognoſcit de illo, & Judex Laicus ſuſpenſo proceſſo ſuper expeditione cauſæ tenetur remittere partes ad Judicem Eccleſiaſticum pro deciſione ſuper validitate vel invaliditate juramenti. Riccius *in praxi abſol. a juramento. part.* 1. *reſ.* 306. Francus *dec.* 502. & 512. Gamma *dec.* 194. & 207. Sanch. *de matrim. lib.* 1. *diſp.* 32. *num.* 18. & probatur *ex cap. decernimus.* & *cap. quanto. de Jud. cap. tuam.* ubi Abb. *de ordin. cognit.* Dec. *in cap. Cleric. de Judic.* Fachin. *lib.* 1. *controv. Jur. cap.* 44. Farin. *de inquiſ. q.* 8. *a n.* 33. Graſſ. *de effect. Cleric. effect.* 1. *num.* 1262. Barb. *de pot. Epiſc. alleg.* 84. Ciarlin. *cap.* 17. *n.* 62. Imo in tali caſu Judex Laicus remittens non poteſt præcipere, quod infra certum tempus cauſa terminetur a Judice Eccleſiaſtico quoad articulum incidentem, ſuper quo tantum fit remiſſio. Bart. *in L. Præſes. Cod. de appell.* ubi Imol. Alex. & Jaſon. Innoc. *in cap. tuam. de ordin. cognit.* Dec. *in cap. cum ex inſinuatione. de Procurat.* Auffier. *in Clem.* 1. *reg.* 5. & quod in hac cognitione Judex Laicus non poſſit ſe intromittere, tenuit etiam Curt. ſen. *conſ.* 65. *n.* 26. Purpurat. *conſ.* 367. *vol.* 1. Urſill. ad Afflict. *dec.* 220. Borgnin. *dec.* 9. *part.* 1. Marſil. *ſingul.* 367. Ciarlin. *cap.* 122.

9 Cauſæ vero, ut ſupra dicebamus, propter quas poteſt concedi relaxatio a juramento in ordine ad agendum, ſunt plures. Prima, magna læſio; & generaliter, quando juramentum continet iniquitatem, vel quid turpe. Socin. jun. *conſ.* 144. Natta *conſ.* 144. Milis *in ſuo repertor. verb. juramentum.* Seraph. *de privil. juram. privil.* 59. Item ſi eſt captioſum, & injuſtum. Item, cum res non permanet in eadem ſtatu, ſed ſtatus rerum variatur. DD. *in cap. cum contingat. de jurejur.* Guidop. *dec.* 199. Item enormiſſima læſio. Capyc. *dec.* 159. ſed tunc juramentum potius eſt nullum, ut dicetur infra. Tandem, cum abſolutionem petens vult probare, quod id, quod ſolvere promiſit in contractu, ſolvebat ob turpem cauſam. Capyc. *dec.* 95.

10 Quia ſupra diximus enormiſſimam læſionem eſſe cauſam legitimam petendi abſolutionem a juramento, licet verum ſit, & tutius pro abundanti cautela ob diſcrepantiam Doctorum, tamen neceſſarium non eſt, quia ubi adeſt enormis læſio, juramentum non ligat, cui propterea poteſt contraveniri etiam nulla petita abſolutione. Decius *conſ.* 180. Barbar. *lib.* 2. *conſ.* 53. Gabr. *de arbitr. concl.* 3. Corn. *conſ.* 189. Grammatic. *conſ.* 128. Roland. *lib.* 3. *conſ.* 7. Ang. *conſ.* 118. Cephal. *conſ.* 499. *lib.* 4. Alex. *conſ.* 125. *lib.* 1. Cagnol. *in L.* 2. *Cod. de reſcind. vend.* Albert. *conſ.* 81. Nevizan. *conſ.* 21. Pedemont. *dec.* 41. Socin. jun. *conſ.* 3. Gozzad. *conſ.* 72. Simoncel. *de decret. lib.* 3. *tit.* 8. *n.* 231. Rimin. jun. *conſ.* 5. *libr.* 1. Riccius *in prax. abſolut. a juram. part.* 1. *reſ.* 307. Fachin. *lib.* 3. *cap.* 14. Mareſc. *var. reſ. lib.* 2. *cap.* 84. *nu.* 16. Gail. *lib.* 2. *obſ.* 41. & *obſerv.* 147. *nu.* 10. Bart. Bald. Salycet. &c. apud Fachin. *l. c.* & alii ut infra verb. *Juramentum. n.* 23. Ratio vero eſt, quia juramentum non obligat, ubi deeſt conſenſus, qui in læſione enormiſſima deeſt, imo præſumitur potius error, & ignorantia. gl. *in L. quiſquis. Cod. de reſcind. vend.* tum quia juramentum non obligat, quando intervenit dolus, qui in tali læſione revera intervenit. *L. ſi quis cum aliter. ff. de V. O.* Tandem, quia contractus enormiter læſivus non firmatur juramento. Afflict. *dec.* 322. Capyc. *dec.* 158. Grammat. *dec.* 101. Caſſad. *dec. un. de empt.* & *vend.* Berous *dec.* 18. Purpurat. *conſ.* 21. *lib.* 1. & Rota apud Cyriac. *controv.* 7. quem citat Sperell. *dec.* 83. *n.* 36. & alii DD. plures apud Riccium *in praxi. l. c.* qui tamen omnes concludunt eſſe tutius petere abſolutionem a juramento, quæ omnino tunc non poterit denegari.

11 Hactenus diximus de abſolutione, vel habilitatione a juramento, quando hoc unicum eſt; reſtat modo, ut aliquid dicamus de eadem abſolutione, quando juramenta ſunt plura.

12 Et quidem certum eſt, quod, quando plura ſunt juramenta tendentia ad diverſos fines, una abſolutio non ſufficiat, ſed tot ſunt neceſſariæ abſolutiones, quot fuerunt juramenta. Uti, ſi Orator juravit adimplere contractum, & præterea juravit non petere habilitationem a dicto juramento. Rom. *conſ.* 326. Socin. *conſ.* 59. *lib.* 3. Grammat. *dec.* 66. Rota apud Mareſc. *lib.* 2. *var. reſ. cap.* 84. Bald. *in repetit. L.* 2. *ff. de jurejur.* Grat. *conſ.* 23. *lib.* 2. Pariſ. *conſ.* 43. *&* 96. *lib.* 2. Sperel. *dec.* 83. *num.* 36. Scaccia *de Jud. lib.* 2. *cap.* 2. *num.* 162. Cyriacus *d. controv.* 7. Limita, ſi plura juramenta tendunt ad eundem finem, uti ad obſervantiam contractus; tunc enim unica ſufficit abſolutio.

13 Porro, quod ſupra dicebamus dari habilitationem, vel abſolutionem a juramento, ſive uno, ſive pluribus, in ordine ad agendum, recipit ſuas reſtrictiones. Et primo quidem non procedit, quando petitur ad reconveniendum. Secundo, quando petitur ſub prætextu uſurarum, niſi illæ ſemiplene fuerint probatæ. Mareſcot. *loc. cit.* Tertio in obligationibus in forma Cameræ in ordine ad impediendam executionem. Riccius *in praxi abſolut. a juramento part.* 1. *reſ.* 308. quia A. C. ſpecialem habeat facultatem procedendi ad talium obligationum executionem non obſtantibus abſolutionibus a juramento. Galeſ. *de obligat. Camer. part.* 2. *tract.* 6. *quæſt.* 2. Moliedan. *dec.* 79.

14 Quæres, an abſolutus ad agendum, ſi fecit in judicio apparere jura ſua, ita, ut favorabilem a Judice tulerit ſententiam, egeat nova abſolutione, ut poſſit venire contra contractum. Affirmant Felin. *in cap.* 1. *de jurejur. & in cap. debitores. eod. tit.* quia actus limitatus limitatum parit effectum. *L. in agris. ff. de acquir. rer. domin.* tum quia abſolutio non debet operari ultra abſolventis intentionem. *L. non omnis. ff. ſi cert. pet.* tum quia prius eſt habilitanda perſona, quam actio cumulanda, & una abſolutio differt ab alia, & inde una non infert aliam, quia a ſeparatis non fit illatio. Tamen Caſtr. *conſ.* 319. ivit in contrariam ſententiam, quia ſi per habilitationem fuit tibi data licentia, ut agas, fuit etiam data, ut peragas, parte tamen citata. *L. qui procuratorem. ff. de procurat. L. ſi quis inſtituatur. ff. de hæred. inſtit.* & ita fuit deciſum in Conſilio Neapolitano teſte Afflict. *dec.* 322. *n.* 12. & alii apud Riccium *in praxi abſolutionis a jurament. part.* 1. *reſol.* 310.

Quod autem ſupra dictum fuit, quod quando plura ſunt juramenta, plures requirantur abſolutiones, cum hoc temperamento eſt accipiendum, ut ſi quidem ſupplicatio pro obtinenda abſolutione fuit verbis generalibus concepta, & taliter, quod omnia juramenta complectatur, tunc ſi ſupplicatio fuit ſignata, unica ſufficiat abſolutio, ſi fuit ſignata per verba *Conceſſum juxta petita*, vel *fiat, ut petitur*. Felin. *in cap. conſtitutus. de reſcript. n.* 14. Pariſ. *conſ.* 43. *lib.* 3. *n.* 15. Rota apud Mareſcot. *lib.* 2. *var. reſol. cap.* 84. *n.* 6. 15

Deſcendendo ad praxim hujuſmodi licentia regulariter ſolet dari per litteras patentes ab officio expeditas, ideo priuſquam illarum tenorem ſeu formam exhibeamus, aliquot earum requiſita, vel puncta, quæ in illis ſolent exprimi, ſunt prænotanda. Et primo quidem in illis debet exprimi, quod juramentum non ſit vinculum iniquitatis juxta *cap.* 1. *de Jurejur. gl. in cap. dilecti. de major. & obed. cap. inter cætera.* 22. *quæſt.* 4. Secundo requiritur in illis verbum *Habilitari*, ſeu *relaxari*, non *abſolvi*. Staphil. *de litter. juſt.* §. *& primo.* Riccius *in praxi abſolut. a juramento. part.* 5. *reſol.* 300. Tertio debet dici *a juramento*, ſi eſt unicum, vel *a juramentis*, ſi ſunt plura. In ordine ad quod, ſi fuerint plura juramenta, debent edi omnia inſtrumenta, ſi in pluribus inſtrumentis fuerunt edita, vel ſi in uno omnia ſunt edita, illud debet Ordinario exhiberi, ne illis tacitis, ſubreptitia ſit abſolutio. Afflict. *dec.* 220. *n.* 12. *& dec.* 30. *num.* 6. Mancin. *de juramento. part.* 6. *quæſt.* 5. Riccius *loc. cit.* Quarto debet dici *ſine præjudicio tertii*, quia cum tali præjudicio neque Pontifex poſſet abſolvere ſecundum Sotum *de Juſt. & Jur quæſt.* 1. *lib.* 8. *art.* 9. Quinto, quod adſit cauſa rationabilis. Sylveſt. *in verb. Juramentum.* 5. §. 2. quæ cauſa debet inſeri in inſtrumento relaxationis. Guidopap. *dec.* 140. Abb. *in cap. a vobis. de decimis. & in cap cum inter. de renuntiatione.* Riccius *loc. cit.* Sexto, ut inſeratur tenor totius inſtrumenti, uti ſervatur in aliquibus Italiæ locis. Alibi vero tantum citatur inſtrumentum, & Notarius, qui de illo fuit rogatus una cum teſtium nominibus, & exprimitur etiam tempus, quo illud fuit celebratum. Quibus præmiſſis ſequitur. 16

Forma Habilitationis.

NOS &c. Univerſis & ſingulis præſentes viſuris, & quibus expedit, notum facimus, & atteſtamur, quod cum NN. expoſuerit, ſe celebraſſe cum NN. contractum &c. prout in inſtrumento per Dominum N. anno, die, & menſe coram NN. teſtibus rogato jurarunt &c. & ex illo ſe valde læſum extitiſſe, adeoque ad contractus reſciſſionem agere intendat, ſed cum ſine lapſu in perjurium attentare actionem ullam non poſſit, niſi prius fuerit habilitatus a dicto, vel dictis, juramento vel juramentis nobis ſupplicavit, quatenus eundem a prædicto juramento, vel juramentis ad effectum agendi abſolvere, ſeu habilitare de benignitate noſtra vellemus. Hinc eſt, quod ejuſdem precibus favorabiliter annuentes, cum juramentum iniquitatis vinculum non ſit, præfatum N. ad effectum agendi tantum, & non aliter, nec alias, aut alio modo a juramento vel juramentis præmiſſis, de quibus in inſtrumento citato habilitandum eſſe duximus prout præſentium tenore habilitamus, citra tamen præjudicium tertii, ita ut abſque perjurii reatu in judicio, ut ſupra agere poſſit & valeat, ac ſi dictum juramentum vel juramenta præſtita minime fuiſſent. In quorum &c. Datum N. die, menſe, & anno &c.

NN. Vicarius Generalis.

NN. Cancellarius.

17 Habiles, & idonei ſunt, qui Lege non prohibentur. *L. cum Prætor. ff. de judic.* Barboſ. *axiom. lib.* 9. *cap.* 2. Habilis, & idoneus, ac ſolvendo quilibet præſumitur, donec contrarium probetur. *L.* 5. *ff. de ſeparat.* Hoſtienſ. & Abb. *in cap.* 1. *Extra. de ſcrutin.* Pacian. *de prob. cap.* 54. *num* 20. Innoc. *in cap. dudum. d. præſumpt.* Barboſ. *loc. cit. num.* 2.

¶ HABITATIO.

1 Habitatio eſt jus, ſive facultatis habitandi in aliena domo, ſalva ipſius domus ſubſtantia, & ideo etiam habitator ad inſtar uſufructuarii poteſt cogi ad ſatiſdandum de utendo, arbitrio boni viri, ut ſcilicet deteriorem non reddat, ſarta tecta habeat, atque reficiat; quomodo habitatio conſtituatur, atque finiatur, in quibus conveniat, & differat ab uſu & uſufructu, & alia vide Permyſing. Omnes & alios *in* §. *ſed ſi Inſtit. de uſu, & habit.* Tuſch. *litt. H. concl.* 7. ubi quis dicatur habitare, & quibus modis.

Habitatio ſive ſit relicta in ultima voluntate, ſive inter vivos conſtituta, etiam per viam reſervationis, poteſt cedi, locari, vel donari, niſi competeret ſolum per modum facultatis perſonalis, vel niſi conſiſteret tantum in uſu, & commoditate habitationis. Gratian. *diſceptat. forens. cap.* 775. *numer.* 10. *&c.* Tuſch. *litt. H. concl.* 9. ubi etiam quod relicta filiæ in caſu viduitatis intelligitur de ſimplici uſu habitandi, & non importat alimenta, late Joſeph. de Rota *conſult.* 63. *per tot.* ubi plura an, & quando habitatione legata, permiſſum ſit legatario alteri locare, & alia de hac materia. Rot. *part.* 18. *recent. deciſ.* 201. *num.* 5. *&* 6. ubi quod legatarius habitationis, poteſt illam ſive in totum, ſive pro parte alteri locare. Carol. Rota *in ejus Florileg. concl.* 39. *per tot.* Caſtil. *de uſufructu cap.* 28. *n.* 23. *&* 24. Barii *de ſucceſſ. lib.* 9. *tit.* 11. *ſub num.* 1. Celſ. *deciſ.* 35. *num.* 9. Quod habitatio alicui relicta intelligatur non tantum pro ſe, ſed etiam pro ejus familia, §. *Item is, Inſtit. de uſu & habit.* Menoch. *de arbitr. caſ.* 336. *num.* 9. Quod relicta, ſive conceſſa 2

domo

domo ad habitandum, intelligitur ipſa domus comprehenſa, & non ſimplex uſus, & habitatio, niſi aliter appareat de mente diſponentis *l.* 4. *ff. de alim. leg. l. donationis*, §. *ſpecies*, ubi Barth. *de donat.* Rot. *part.* 2. *diverſ. deciſ.* 168. *num.* 2. Carol. Rota *d. concl.* 39. ubi etiam an habitatione alicui relicta, intelligatur cum onere ſolvendi penſionem, quando ejuſdem domus proprietas fuit alteri legata, concludens habitationem eſſe gratis legatam, & alterum legatarium proprietatis admitti tantum extincto habitationis legato. Cardin. de Luc. *de fideicomm. diſc.* 133. *num.* 3. Brunnemann. *ſup. ff. libr.* 7. *tit.* 8. *leg.* 1. *num.* 10. & 11. Quod habitatio relicta uxori ſimpliciter non debeatur in domo teſtatoris, ſed poſſit alibi dari per hæredem in loco tamen honeſto. Bald. *l. ſi domus*, *ff. de leg.* 1. & *in l. in annalibus in fine*, *C. de leg.* Bertach. *in Repert. verb. habitare*, ubi refert contrarium tenentes, vide *in* §. *legatum*. Quando autem intelligatur de tota domo, vel de parte, arbitrio boni viri, Cabal. *conſ.* 137. *num.* 16. *lib.* 7. & dixit Sabellus, in §. *Uxor*, *n.* 25. *in fine*.

3 Habitatio alicui relicta ad vitam, ſive inter vivos, ſive in ultima voluntate, qualiter ſit æſtimanda, ſi agatur de vendenda ipſa domo, in qua debetur. *l. hæreditatem ubi DD. ff. ad Falcidium.* Afflict. *deciſ.* 34. Gratian. *diſcept. forenſ. cap.* 104. *n.* 31. *cap.* 702. *n.* 29. & *cap.* 756. *n.* 28. &c. dixit Sabellus in §. *æſtimatio*.

4 Habitatio promiſſa per ſocerum ſuo Jenero poteſt variari, non obſtante quod elegerit ab initio illam dare in domo ſua, & ſic poteſt alibi ex poſt facto conſtitui. Afflict. *deciſ.* 146. Gratian. *diſcept. forens. cap.* 743. *n.* 13. Hujuſmodi autem habitatio, vel alimenta quoad æſtimationem veniunt in reſtitutione dotis, niſi appareant data ultra dotem, vel pro fructibus, ſive alia recompenſatione. Altograd. *conſ.* 76. *per tot. lib.* 2.

5 Habitator, vel habitare quiſnam proprie dicatur ad effectum acquirendi domicilium, & alia, Gratian. *diſcept. forenſ. cap.* 559. *num.* 6. *cap.* 596. *num.* 2. & *cap.* 592. *num.* 7 &c. Menoch. *de arbitr. caſ.* 86. *per tot.* Maſcard. *de probat. concl.* 534. *lib.* 7. Rot. *part.* 2. *diverſ. deciſ.* 105. & 150. *per tot.* Duran. *deciſ.* 365. *num.* 4. Fenzon. *ad ſtat. Urb. cap.* 41. *per tot.* Barboſa *de appellat. verb. ſignif. appellat.* 77. *per tot.* Altograd. *conſ.* 93. *num.* 24. *lib.* 1. & *conſ.* 27. & 28. *per tot. lib.* 2. dixit Sabell. *in* §. *Domicilium*, *per tot.* & *in* §. *Gabella*, *num.* 41. ubi bene declaratur ad effectum ſubjacendi, vel non, gabellis Civitatis ratione habitationis, vel incolatus, vide Rot. *part.* 18. *recent. deciſ.* 252. *deciſ.* 431. & 557. *per tot.* ubi plene in eadem cauſa, & *deciſ.* 695. *num.* 7. & *ſeqq.* Cardin. de Luc. *de matrim. diſc.* 1. *num.* 10. & *ſeqq.* Quod quis præſumitur habitare in Civitate, in qua eſt natus. Rot. *part.* 1. *diverſ. deciſ.* 420. *per tot.* Manſ. *conſult.* 236. *num.* 2. Gratian. *deciſ.* 4. *num.* 44. Item qualiter dicatur habitare in Civitate, qui per annum, vel majorem partem anni, vel per plures annos continuo cum uxore, filiis, tota familia, ſupellectilibus, & maſſeritiis totis habitaverit in ipſa Civitate, vivendo & veſtiendo more Civitatis, etiam in domo conducta; Simon de Præt. *conſ.* 119. *num.* 6. & *ſeqq.* vide Gratian. *diſcept.* 592. *per tot.* ſed intellige, & declara, ut dixit Sabellus *in d.* §. *Gabella*, *num.* 41. Quod habitare vere dicatur in loco ille, ut qui ibi phyſice manet, comedit, & bibit, ac facit focum, etiam ſine animo permanendi. Rot. *part.* 16. *recent. deciſ.* 338. *num.* 3. & *ſeqq.* ubi tamen loquitur cum citatis in favorabilibus ad effectum gaudendi privilegiis loci, ſecus in odioſis ad effectum ſubjacendi oneribus, ut dixit Sabellus *loc. cit.* Rot. *part.* 17. *deciſ.* 188. *num.* 17. & *ſeqq.* & *deciſ.* 327. *num.* 7. & *ſeqq.*

6 Habitatione legata ſimpliciter, finitur legatum per mortem legatarii. *l. ſi habitatio*, *ff. de uſu & habit.* & *in* §. *ſed ſi cui*, *Inſtit. eod. tit.* ſecus autem, ſi fuerit legata domus cum onere habitandi, quia tunc legatum non eſt temporale, nec extinguitur morte legatarii, ſed eſt perpetuum, & ad hæredes tranſitorium, & tunc dicitur conditio per mortem finita, & non defecta, ita ut hæres non teneatur habitare, niſi aliter conſtet de mente teſtatoris, ut ſi dixerit donec, & quouſque habitaverit, ſicuti bene explicat. Merlin. *deciſ.* 380. & *deciſ.* 408. *per tot.* Rota *part.* 16. *recent. deciſ.* 150. facit quod dixit Sabellus *in* §. *Conditio*, *n.* 40. & 41. *in* §. *Legatum*, *num.* 37. &c. De habitatione a marito uxori relicta, ut cum liberis moretur, cujuſnam contemplatione relicta præſumatur, & de ejus effectu, Arias de Meſa *variar. reſolut. lib.* 2. *cap.* 5. *per totum*. Quod ſi cui Teſtator conceſſerit habitare in domo, non videatur per hoc relinquere habitationem, nec uſum, ſed tantum facultatem habitandi in facto conſiſtentem, & perſonalem, ita ut qui habet talem facultatem non poſſit domum locare, nec vendere, quia eſt conceſſio perſonalis, non de aliquo jure, ſed de actu per ſe ipſum explicando. Dec. *conſ.* 355. Bart. & Caſtr. *in l. Aquilius Regulus*, *ff. de donation.* quos refert, & ſequitur Joſeph. Felin. & Corezo *Margar. variar. concl. in verb. Habitare*, ubi etiam quod ſi iſte expellatur, & ſubvenitur per officium judicis, ſecundum gloſſ. & Bart. *in d. l. Aquilius*, Gratian. *diſcept. forenſ. cap.* 775. *n.* 12. & 13.

7 Habitatores plures domus combuſtæ non tenentur ex incendio, etiam ad emendationem damni propter incertitudinem, & idem ſi unus ſolus eſſet habitator, quia incendium præſumitur ex culpa leviſſima, de qua conductor non tenetur, Ludovic. *deciſ. Peruſ.* 25. *num.* 18. & *per tot.* ubi late incendii materiam pertractat, & ad quid teneantur habitatores, vel non, Menoch. *de arbitr. caſ.* 390. & Sabellus dixit plures allegando *in* §. *Conductor*, *num.* 29. & §. *Incendium*, *per tot.* ubi plura notabilia.

8 Habitans in domo aliena, ſciente & patiente Domino, tenetur ad ſolitam penſionem, licet de locatione vel conductione non appareat, quando tamen illa domus eſt ſolita locari, alias ſecus. Bald. *in l. item quæritur*, §. *qui impleto*, *ff. de locat.* Bart. *in l. in ſumma*, §. & *ſic*, *de condit. indeb.* Alex. *conſ.* 180. *vol.* 2. cum aliis per Bertachin. *in Repert. verb. Habitare*, ubi alia plura notabilia de habitatione.

9 Habitans in parte inferiori domus non prohibetur fumum facere, & habitans ſuperius non prohibetur emittere aquam, dummodo uterque ſolitum non excedat, nec animo injuriandi, vel nocendi faciat. Bart. *in l. ſicut Ariſto*, *ff. ſervit. vindic.* & *l. penult. ff. de injur.* Bertach. *l. c.* & facit quod dixit Sabellus *in* §. *Dominus*, *n.* 35. §. *Vicinius*.

10 Habitare non debent Clerici cum fœminis, etiam conſanguineis propter timorem fornicationis, excepta matre, vel ſorore carnali, *cap. hoſpitiolum*, 81. *diſt. cap. volumus*, 34. *diſt. cap.* 1. *de cohab. Cler. & mulier. cap. cum omnibus*, *cap. fœminas*, *cap. cum juventute*, *de præſumpt* Bertach. *loco citato*, facit quod dixit Sabellus *in* §. *Clericus*, *n.* 33. &c.

11 Habitare ſeorſum a patre quando dicatur filius, ut poſſit obligari ſine conſenſu patris juxta diſpoſitionem ſtatutorum, dixit Sabellus *in* §. *Filius*, *num.* 56. ubi videas. De habitatione non nulla notat Thoro *Compend. deciſ. Neapol. part.* 1. & 3. *verb. Habitatio*, & plura Ægid. de Caſtejon. *Alphab. juriſd. verb. Habitatio*, & Com. Aug. Fontana *in Bibliot. legal. part.* 4. *eod. verb. fol.* 660. &c. ubi an valeat pactum habitandi in certo loco, de quo Antonell. *de loc. legal. lib.* 2. *cap.* 17. *qu.* 19. & de pacto habitandi in domicilio uxoris, de quo Eminentiſſ. de Luca, *diſcurſ.* 10. *per tot.* Gomez. *variar. reſol. de contract. cap.* 10. Cyriac. *controv.* 488. *num.* 47. & *ſeqq.* Cancer. *variar. lib.* 3. *cap.* 7. dixit Sabell. *in* §. *Pactum*, *num.* 23. & §. *Uxor*, *num.* 4. Nonnulla alia De Luc. Brunnemann. Emerix Palm. Manſ. & alii moderni. ¶

HEBRÆI.

Praxis Hebræorum.

1 Hebræi de Jure non ſunt ſubditi Juriſdictioni Eccleſiaſticæ quoad pœnas ſpirituales, & Eccleſiaſticas, uti cenſuras, juxta illud S. Pauli: *quid enim mihi de eis, qui foris ſunt.* gloſ. *in cap. multi. verb. qui foris.* 2. *quæſt.* 1. & patet *ex cap. poſtulaſti.* 14. *de Judæis.* & ideo directe non poſſunt excommunicari, ſed indirecte, prohibendo Chriſtianis communicationem cum illis. Item poteſt præcipi Judici Laico, cui ſubſunt, ut delinquentes contra Clericos cogat ad ſatisfaciendum. vide P. Pirhing. *lib.* 5. *tit.* 6. §. 5. *num.* 20.

Si tamen peccant contra ſacros Canones, ſubſunt Judici Eccleſiaſtico. Tuſc. *litt. I. concluſ.* 372. Ciarlin. *contr. for. cap.* 42. *a num.* 58. Leo *in theſ. for. Eccleſ. part.* 4. *cap.* 4. In criminibus ſæcularibus, ſubſunt Judici Laico, & in

criminibus mixti fori ſubſunt utrique. Felin. *in cap. poſtuloſti. de Judæis.* Ugolin. *de offic. Epiſc. part.* 1. *cap.* 22. Leo *l. c.* Antonel. *de regim. Eccleſ. lib.* 6. *cap.* 12. Dian. *part.* 4. *tr.* 7. *reſ.* 2. Aact. *tor.* 1. *lib.* 8. *cap.* 22. *quæſt.* 12.

3 Non poſſunt puniri de delictis commiſſis ante Baptiſmum. Clar. *in* §. *fin. quæſt.* 51. *n.* 20. niſi fuerint facti Chriſtiani in fraudem. Farin. *quæſt.* 98. *cauſ.* 16. *n.* 156. Covar. tamen *lib.* 2. *var. reſ. cap.* 10. cum Decin, & aliis, tenet contrarium, eo quod Baptiſmus tantum tollat pœnam peccati, quoad Deum, non vero quoad Rempublicam, cui eſt jus quæſitum, & ita videtur ſentire. Pignatel. *conſ.* 92. *to.* 1. S. Thom. *in* 3 *part. quæſt.* 69. Abb. *in cap. gaudemus. de divort.* Ciarlin. *cap.* 19. *a n.* 15. Cabal. *reſ. crim. caſ.* 113.

4 Hebræus factus Chriſtianus non liberatur ab onere reſtituendi damna, & intereſſe. Innoc. *in d. cap. gaudemus.* Covar. *lib.* 2. *var. reſ. cap.* 10. *num.* 4. Clar. *in* §. *fin. quæſt.* 51. *num.* 20. Farin. *loc. cit.* &

5 Baptiaatus tenetur de bonis ex poſt quæſitis ſolvere debita contracta in Judaiſmo, deducto tamen, ne egeat: quia Baptiſmum non tollit obligationes perſonales, & naturales. Cyriac. *contr.* 86.

6 Commiſcentes ſe fœminis Chriſtianis, etiam inhoneſtis graviter ſunt puniendi arbitrio Judicis. Decius, & Berous *in cap.* 1. *de conſtit.* & Menoch. *de arbitr. caſ.* 290. Farin. *in prax. quæſt.* 139. *num.* 8. Covar. *de ſponſal. part.* 2. *cap.* 6. Antonell. *de regim. Eccleſ. lib.* 6. *cap.* 12. Gabr. *lib.* 7. *concluſ.* 21. Caball. *reſol. crim. caſ.* 4. *num.* 8. Cyriac. *controv.* 432. Ciarlin. *l. c. cap. non nullis. de Judic. cap. in Archiepiſcopatu. de raptor.* niſi commiſerit adulterium. Menoch. *l. c. a n.* 3.

7 Poteſt donare cauſa mortis, & teſtari nulla etiam præſtita cautione reſtituendi uſuras, de qua *in cap. quamquam. de uſur. in* 6. quia pœna Eccleſiaſticæ ſepulturæ, & confeſſionis ab Eccleſia irrogatæ, quæ ſepultura & confeſſio juxta illas denegantur Uſurario, Judæo non conveniunt; ergo cum non conveniant verba, nec diſpoſitio convenire debet. *L. dies. ff. de damn. infect.* tum quia canon ille emanavit ad animarum ſalutem; in iis vero, quæ concernunt animæ ſalutem, canones non obligant Judæos. *cap. de Judæis quæſt.* 45. Diana *part.* 8. *tr.* 6. *reſ.* 74. contra Covar. *lib.* 3. *var. reſ. cap.* 3. *num.* 9.

8 Maſculus 14. annorum. & fœmina 12. ſecundum eorum Legem habentur pro majoribus, & non reſtituuntur in integrum in Judicio coram Judice Chriſtiano inter ipſos Hebræos, & eorum cauſæ, quæ ſunt ſuper cæremonialibus, & ſpiritualibus, & non ſunt improbatæ a Chriſtianis, debent decidi ſecundum eorum Leges. Natta *conſ.* 621. Trentacinq. *lib.* 1. *var. reſol. reſ.* 5. Tuſc. *litt. l. concl.* 369. Surd. *dec.* 133. Cyriac. *contr.* 241. *num.* 10.

9 Poteſt eſſe teſtis in cauſa fidei contra Chriſtianum, in ſubſidium aliorum. Afflict. *dec.* 214. *cap. contra Chriſtianos.* ubi Geminian. & Franch. *de hæret. in* 6. Scaccia *de Jud. lib.* 1. *cap.* 82. Non poteſt eſſe tutor Chriſtiani, ne eum a fide avertat. Sperell. *dec.* 1. Marquard. *de Judæis. part.* 3. *cap.* 2.

10 Gaudet immunitate Eccleſiaſtica, ſi petat ſine ſimulatione baptiaari, quod debebit cognoſci per Eccleſiam, in caſibus tamen non exceptis. gloſ. *in cap. inter alia.* & ibi Jo. And. *de immunit. Eccleſ.* Felin. *in cap. Judæus. de Judæis.* Leo, Gratian. Suarez. & alii apud Ciarlin. *cap.* 10. *num.* 1. Jo. Andr. & Hoſt. *in cap. inter alia, de immun. Eccleſ.* Felin. *in cap. Judæi. de Judæis.* Covar. *lib.* 2. *var. reſ. cap.* 20. *num.* 11. Diana *part.* 1. *tract.* 1. *reſ.* 22. tenet gaudere, etiamſi non petant Baptiſmum, quia immunitas non conceditur perſonæ, ſed Eccleſiæ, qui citat Ital. *de immunit. lib.* 1. *cap.* 3. & alios contra Farin. *de Immun. cap.* 5. *num.* 79. & Peregr. *de Immun. cap.* 12. *num.* 1.

11 Juſte a Chriſtianorum Provinciis poſſunt expelli, ne eorum perfidia noceat Catholicis. Paſqual. *de patr. poteſt. part.* 1. *cap.* 7. *n.* 15. Poſſunt cogi ad audiendas Chriſtianorum conciones. Indirecte poſſunt cogi a Judice Eccleſiaſtico ad remittendas uſuras, prohibendo Chriſtianis, ne cum ipſis communicent. Hoſtienſ. & Abb. *in cap. poſt miſerabilem. de uſur.* Sortiuntur forum Eccleſiaſticum. Pirhing. *lib.* 5. *tit.* 19. *ſect.* 5. §. 3.

12 Pervertens, & retrahens Hebræum, ſponte fidem Catholicam amplecti volentem, graviter eſt puniendus. Paſqual. *l. c. num.* 6. Bertachin. & alii.

Utuntur Jure Romanorum, tam active, quam paſ- 13
ſive, gloſ. *in cap. Judæorum.* 28. *q.* 1. Gratian. *diſc. for. cap.* 658. Ciarlin. *cap.* 42. Cyriac. *contr.* 241. *num.* 43. ubi contrarium non eſt diſpoſitum particulariter per Leges, aut mores, vel conſuetudinem Hebræorum. Campeg. *de doto. part.* 5. *quæſt. ult. in fin.* Natta *conſ.* 621. *num.* 9. Bernus *conſ.* 2. *num.* 5. *vol.* 1. Trentacinq. *var. reſ. lib.* 1. *tit. de LL. reſ.* 3. *num.* 11. Rimin. jun. *conſ.* 119. *num.* 37. Fachin. *lib.* 10. *contr. Jur. cap.* 91. & iden poſſunt purgare moram. Habent filios ſuos ſub poteſtate ſua. Non poſſunt cum Chriſtianis in eadem menſa comedere, vel in eodem balneo ſe lavare. *cap. nullus.* 28. *q.* 1. Sylveſt. *verb. Judæus.* Ciarlin. *l. c. num.* 53. Actori tenentur edere rationes ſuas ad fundandam ejus intentionem. vide verb. *Editio.* Jurant tacto calamo. Poſt. *de manuten. obſ.* 84. *num.* 63. Eccleſ. *obſ. for.* 63. *num.* 12.

Filii Hebræorum ſunt ſui Juris in iis, quæ ſunt Ju- 14
ris divini, & ſpectant ad ſalutem animæ, & ideo, ſi ſunt doli capaces, poſſunt invitis parentibus baptizari, & ad fidem poſſunt duci non coactione, ſed perſuaſione; & illis ſubtrahi debent, ſi volunt baptiaari, ob periculum ſubverſionis. S. Thom. 2. 2. *quæſt.* 2. *art.* 12. *& part.* 3. *quæſt.* 68. *art.* 10. Bonac. *de Sacram. diſp.* 2. *q.* 2. Ciarlin. *contr. for. cap.* 199. Sperel. *dec.* 1. & tunc a Catholico ſub peccato mortali ſunt baptizandi. Dian. *part.* 3. *tr.* 4. *reſ.* 1. *& part.* 2. *tr.* 15. *reſ.* 45. ubi communior DD. Et quando illorum filii baptizantur, parentes non ſunt citandi, quia non eſt citandus ad actum ille, quo invito expediri poteſt. *L. qui poteſt.* ubi Dec. *ff. de R. J.* Vant. *de nullit. ex def. cit. n.* Ciarlin. *l. c.* Non ſunt permittendi videre ſuos filios baptiaatos, ob periculum perverſionis. Ugolin. *de offic. Epiſc. part.* 1. *cap.* 23. Tuſc. *litt. l. concl.* 375.

Filii Hæbræorum non poſſunt a parentibus ſuis avel- 15
li, & illis invitis baptizari, ſine injuſtitia, juxta S. Thom. *in ſum. part.* 3. *quæſt.* 68. *art.* 10. Natta *conſ.* 434. Bonac. *l. c.* Leo *in theſ. for. Eccleſ. part.* 4. *cap.* 4. Ciarlin. *l. c.* & iis competit edictum de liberis exhibendis, niſi haberent uſum rationis, & vellent baptiaari. Dian. *part.* 3. *tr.* 4. *reſ.* 1. Sperel. *dec.* 1. tamen ſi eorum parentes fuerunt in ſervitutem Chriſtianorum tracti, poſſunt filii a parentibus avelli, & illis invitis baptizari, quia tunc capti efficiuntur ſervi una cum filiis. Simanca *de Cathol. inſtit. tit.* 29. Paſqual. *de patr. poteſt part.* 1. *cap.* 7. *n.* 12.

Invitis parentibus baptizari, uti in articulo mortis, 16
ſi ſunt mortui, debent ſepeliri in ſepultura Chriſtianorum, & ſi fuerunt ſepulti cum Hebræis, debent exhumari, licet Baptiſmus fuiſſet dubius. Ciarlin. *cap.* 199. *per tot.* Antequam baptizentur, debent inſtrui, & diligenter examinari. Si fuerunt baptizati in caſu, in quo non erant baptizandi, parentibus non ſunt reſtituendi, ſed in fide educandi. Ugolin. *de offic. Epiſc. part.* 1. *cap.* 23. Leo *in theſ. for. Eccleſ. part.* 4. *cap.* 4. Ciarlin. & Sperel. *ll. cc.* etiam converſi ſubſunt patriæ poteſtati in iis, quæ concernunt favorem ſuum, & Religionis. Gratian. *diſc. for. cap.* 977. Ciarlin. *l. c.* Paſqual. *de patr. pot. part.* 1. *cap.* 7. *num.* 8. Afflict. *dec.* 151. *dub.* 2. *num.* 7.

Poſſunt conſequi legitimam a ſuis parentibus, licet 17
ſint baptizati, etiam in vita illorum. Idem dic de alimentis, quia converſi ad fidem non perdunt agnationem. *cap. Judæi.* ubi Abb. *de Judæis.* Leo & Ugolin. *ll. cc.* Paullus III. in Bulla, quæ incipit *Cupientes.* Ciarlin. *l. c.* Et ſi eſt fœmina, conſequitur ſuam dotem. Illis, qui ſunt orphani, debet dari tutor Chriſtianus a Judice Eccleſiaſtico. Sperel. *dec.* 1. ubi Leſſius, & alii. Invita Synagoga, poſſunt baptizari, etſi non habeant uſum rationis.

HÆREDITAS & HÆRES.

Praxis Hæreditatis, & Hæredum.

§. I.

Hæreditas.

Hæreditas adita non præſumitur, quia eſt quid facti, 1
& ea, quæ ſunt facti, non præſumuntur. Maſcard. *de prob. concluſ.* 40. Menoch. *de præſumpt. lib.* 4. *præſ.* 99. Rota apud Merlin. *dec.* 34. Mant. *de conject. lib.* 12. *tit.* 9. *num.* 3.

num. 3 Conciol. *de herede. art.* 1. *num.* 1. ſed debet plene, & concludenter probari. *L. neceſſarius. ff. de acquir. hered.* Cyriac. *controv.* 244. *num.* 2. Rota apud Merlin. *l. c.* Mant. *loc. cit.*

2 Non præſumitur ex iis factis, quæ fieri poſſunt etiam non adita hæreditate, uti ex ſolutione legati pii. Tuſc. *litt. A. concluſ.* 190. Capon. *diſcept. for.* 3. *num.* 30. neque ex verbis enunziativis Notarii. Crav. *conſ.* 248. Menoch. *de præſ. lib.* 4. *præſ.* 100. Maſcard. *de prob. concluſ.* 41. *num.* 12. Capon. *l. c.* Et ideo ad probandam aditionem non ſufficiunt præſumptiones & conjecturæ. Rota apud Burratum *dec.* 207. *num.* 5. & *dec.* 589. *num.* 12. Cavaller. *dec.* 431. quamvis hæreditas ſit opulenta. Conciol. *de herede. loc. cit. num.* 5. contra Gratian. & Magon. Neque ſufficiunt probationes æquivocæ, & dubiæ. Altograd. ſen. *conſ.* 91. *num.* 44. Cyriac. *controv.* 244. *num.* 27. Ridolphinus *in pract. lib.* 1. *cap.* 5. *num.* 24. Rota apud Buratt. *dec.* 621. *numer.* 9. & apud Celſum *dec.* 129. *num.* 1. & apud Merlin. *dec.* 873. *num.* 3. Neque ſufficit probare, quod fuerit delata, niſi etiam conſtet de aditione. Rota apud Celſum *l. c.* apud Buratum *dec.* 589. neque quod aliquis in teſtamento fuerit inſtitutus. Conciol. *de herede. art.* 1. *num.* 9. & *alleg.* 3. *num.* 55. & 56. Bellon. *de jure accreſ. cap.* 7. *quæſt.* 29. *num.* 22. quamvis hæreditas eſſet opulenta. Menoch. *lib.* 4. *præſ.* 99. *nu.* 3. Vinc. de Franch. *dec.* 60. *num.* 22. Celſ. *l. c.*

3 Concluſio procedit non ſolum in hæredibus extraneis, ſed etiam in filio, qui ratione ſuitatis licet videatur ipſo jure hæres juxta *L. in ſuis. ff. de liber. & poſthum.* quia tamen habet beneficium a Prætore abſtinendi, non præſumitur hæres patris. Bart. & Bald. cum gloſ. *in L. neceſſarius.* 57. *ff. de acquir. hered.* Mant. *de conject. lib.* 12. *tit.* 9. *num.* 3. Menoch. *de præſumpt. lib.* 4. *præſ.* 99. *num.* 4. Gomez *tom.* 1. *var. reſol. cap.* 9. *num.* 25. Ridolphin. & Cyriac. *ll. cc.* Quamvis filius, quando a creditoribus convenitur, non præſumatur hæres, tamen ſi filius agit, & tractatur de ejus commodo, tunc præſumitur hæres, niſi contrarium probetur. Mant. & Menoch. *ll. cc.* Paſqual. *de patr. pot. part.* 4. *cap.* 1. *num.* 30. Cyriac. *controv.* 181. *num.* 12. Conciol. *l. c. num.* 11. quod procedit in hæreditate paterna, non vero in materna. Paſqual. *l. c. num.* 3. Cyriac. *controv.* 181. *nu.* 12. & 244. *num.* 25. Rota apud Merlin. *dec.* 165. *num.* 49. & *dec.* 423. *num.* 10. apud Conciol. *l. c. num.* 14. Ridolphin. *in pract. part.* 1. *cap.* 5. *num.* 28. niſi filius ad hæreditatem maternam agat, quia tunc conſtat de animo illius faciendi ſe hæredem matris. Conciol. *num.* 16. Immo etiam in hæreditate opulenta non præſumitur aditio, leviores tamen tunc ſufficiunt probationes. Menoch. *de præſumpt. lib.* 4. *præſ.* 99. Mant. *loc. cit.* Craſſ. *de ſucceſſ. lib.* 2. §. *acquiſitio hæreditatis. quæſt.* 5 *num.* 3. Maſcard. *de prob. concluſ.* 40.

4 Aditio vero, quomodo probetur, vide Nattam *conſ.* 140. Mant. *de conject. lib.* 12. *tit.* 9. & 10. Maſcard. *loc. cit.* Menoch. & Paſqual. *ll. cc.* puta verbis declarativis, vel factis, uti alienatione rerum hæreditariarum juxta *L. herede. ff. de acquir. hered.* Verall. *dec.* 26. niſi eſſent res, quæ ſervando ſervari non poſſunt. Item ceſſione hæreditatis. Item confeſſione hæredis. Rota apud Merlin. *dec.* 247. 280. & 888. de quo plura Cyriac. *controv.* 618. Fachin. *lib.* 9. *controv. Jur. cap.* 53. & 55. qui late examinat, ex quibus inducatur aditio hæreditatis.

5 Hæreditas delata Monacho, acquiritur Monacho immediate, & non Monaſterio ſecundum Legiſtas. Canoniſtæ vero ſuſtinent, acquiri immediate Monaſterio, & ſic non eſſe neceſſariam Monachi aditionem, quia Monachus per profeſſionem transtulit omnem ſuam voluntatem, & omnia ſua jura in Monaſterium, ita ut non habeat neque velle, neque nolle. *cap. nolo. & cap. non dicatis.* 12. *quæſt.* 1. *cap. ſi Religioſus. de elect. in* 6. Clarus *in* §. *teſtamentum. quæſt.* 30. Mant. *de conject. lib.* 8. *tit.* 6. Legiſtæ tamen apud Fachin. *lib.* 6. *cap.* 16. *controv. Jur.* volunt in aditione Monachi requiri conſenſum Monaſterii, per quem conſenſum videntur illis ſublatæ omnes difficultates Canoniſtarum; ſi vero Monachus inobedienter nollet adire, tunc Monaſterium poſſet illo invito adire. Bart. *in L.* 1. *ff. de pupillar. & vulgar.* Fachin. *l. c.* Capon. *diſcept. for.* 97. qui citat Rotam apud Burattum. Gratian. *diſcept. for. cap.* 363. *n.* 16. ſicut pater poteſt adire filio recuſante.

6 Hæreditas delata Reo poteſt licite & valide ab eo repudiari etiam in fraudem, & in præjudicium fiſci, modo ſaltem tacite jam non acceptarit. Bonac. *de contract. diſp.* 3. *quæſt.* 8. *punct. ult.* non adita a Reo ante condemnationem non tranſit in fiſcum Peregrin. *de Jure fiſci. lib.* 5. *tit.* 1. Bonac. *l. c. puncto ult.*

7 Hæreditas non adita non tranſmittitur. *L. ſi ex pluribus. ff. de ſuis & legit. hered. L. quoniam ſororem,* 7. *C. de Jure deliber.* Gomez. *var. reſ. to.* 1. *cap.* 9. Noal. *de tranſmiſſ. caſ.* 8. *num.* 99. Ciarlin. *controv. for. cap.* 84. *n.* 18. juxta *L. nemo plus Juris. ff. de R. J.* neque in fiſcum, nec Eccleſiam, licet ſtatutum diſponeret, quod hæreditas ipſo facto continuaretur in filio. Neque in Creditores; immo nec adita, ſed ex teſtamento nullo. Limit. quoad filios, ad quos hæreditas etiam non adita tranſmittitur; nam tanta eſt in eis repræſentatio patris, ut una, eademque perſona cenſeantur. *L. fin. C. de impub.* Et naturali ratione filiis debetur ſucceſſio paterna, cum filius dicatur Dominus, vel quaſi bonorum paternorum vivente patre. *L. in ſuis. ff. de liber. & poſthum.* & ratione ſuitatis hæreditas patris cenſetur adita ipſo jure abſque alia aditione. Noal. *d. caſu* 8. *num.* 22. quod intellige juxta mox dicta.

8 Suitas vero filiorum conſtituitur ex duobus conjunctim. Primo, quod filius teneat primum locum de tempore mortis teſtatoris; quia tantum reſidet in primo gradu deſcendentium. Secundo, quod ſit in poteſtate illius, de cujus ſucceſſione agitur, & iden filius non dicitur ſuus ratione matris. Limit. primo in poſthumo, qui naſcendo fit ſuus. Limit. ſecundo in Epiſcopis, qui, licet non ſint in poteſtate patris, tamen remanent ſui per fictionem, & non proprie, ita Noal. *d. caſ.* 8. & 11. *de tranſmiſſ.* Et quamvis hæreditas non adita ad filios non tranſmitteretur ratione ſuitatis, uti quia illa ceſſavit, tamen tranſmittitur ratione ſanguinis. *L. un. C. de his, qui ante apert. tab.* Limit. præterea in hæreditate filii emancipati, qui illam non tranſmittit etiam ad ſuos. Noal. & Paſqual. *ll. cc.*

9 Adita, non eſt amplius hæreditas, ſed proprium patrimonium. *L. ſed ſi plures.* ubi DD. *ff. de vulgar. & pupillar.* Ciarlin. *controv. jur. cap.* 80. *num.* 9. tamen adhuc retinet qualitatem paterni, & materni. Brunus *de ſtatut. fæmin. excluſ. quæſt.* 12. *cap.* 8. Ciarlin. *l. c.*

10 Relicta ſub conditione, illa pendente, non tranſmittitur etiam ad ſuos vel ſanguinis hæredes, quamvis conditio eſſet poteſtativa. Noal. *l. c.* ſicut neque recuſata, neque illa, quæ adiri non potuit, niſi competeret ex beneficio. Legis, uti legitima, vel niſi eſſet unica cum jure accreſcendi. Noal. *d. caſ.* 8. *num.* 156. Relicta in codicillo, trahitur ad fideicommiſſum. Fuſar. *de ſubſtit. quæſt.* 289. *num.* 3. & 4. ſi condicillum fuit factum poſt teſtamentum, aut ſi nullum fuit factum teſtamentum, ſed apparet, quod voluerit codicillari, ſecus ſi apparet, quod voluerit teſtari.

11 Semel adita, non poteſt amplius adiri. Dec. & Cagnol. *in L. hereditas ff. de R. J.* Rot. apud Rub. *dec.* 417. coram Sacrato *part.* 1. Poteſt adiri per Procuratorem. Fachin. *lib.* 6. *cap.* 94.

12 Materna dicitur adita, ſi pater retinet dotem, & filii ſunt infantes, ſecus, ſi ſunt majores, niſi concurrat longa poſſeſſio dotis. Coſta *de port. rata. quæſt.* 205. Maſcard. *de prob. concl.* 44. Surd. *dec.* 143. Natta *conſ.* 74.

13 Pacto dari non poteſt, neque aliqua bona hæreditatis. *L. hereditas. Cod. de pact.* Fachin. *lib.* 5. *contr. jur. cap.* 84 licet pactum fundetur in perſona promittentis. Fachin. *cap.* 85. vel de futura ſucceſſione eſſet reciprocum. Idem *cap.* 86. etiam in contractu matrimonii. *L. pactum. Cod. de pactis.* Fachin. *lib.* 8. *cap.* 72. licet eſſet juratum.

14 Hæreditas uſusfructus relicta uxori, inſtituto poſt ejus mortem alio hærede, pertinet ad uxorem, donec vixerit, & ſi hæres ſubſtitutus præmoriatur, eidem uxori accreſcit. Fachin. *lib.* 4. *cap.* 16. Covar. *lib.* 2. *var. reſ. cap.* 16. Mantic. *de conjectur. lib.* 4. *tit.* 5. Si vero dicta hæreditas fuit uxori relicta, donec vixerit, nullo illi dato cohærede, vel ſubſtituto, ſecundum communiorem ſuccedit etiam in proprietate ſine ullo fideicommiſſo. Mantic. & Fachin. *ll. cc.*

15 Cenſetur repudiata, ſi hæres dixit: *nolo adire hereditatem.* Mantic. *de conjectur. lib.* 12. *tit.* 54. Maſcard. *de prob. concluſ.* 833. Fachin. *lib.* 6. *cap.* 49. & 50.

16 A debitore, licet in foro externo poſſit repudiari in pra-

præjudicium creditorum, licet ſit debitor ex titulo oneroſo, juxta *L. qui autem. ff. de his, quæ in fraud. cred.* Mart. *de ſucceſſ. legal. part.* 4. *quæſt.* 14. *art.* 1. & alios, quos ſequitur Capon. *diſc. for.* 393. Gomez. *to.* 1. *var. reſol. cap.* 9. *num.* 22. non poteſt tamen repudiari in foro interno. Molin. *de juſt. tom.* 1. *diſp.* 436. Sanch. *de matr. lib.* 6. *diſp.* 4. *num.* 9. Gratian. *diſc. for. cap.* 271. *num.* 25. quia facit fraudem creditoribus, & talis ob dolum non poteſt excuſari a peccato mortali. vide Fachin. *lib.* 6. *cap.* 83.

17 Filio rebellis delata non applicatur fiſco, ſed proximioribus. Fachin. *lib.* 9. *controv. Jur. cap.* 36. Peregr. *de Jure fiſci. lib.* 3. *tit.* 9. quia tales non ſunt indigni, ſed incapaces. Delata filio furioſi, vel ejus, qui a ſuis propinquis fuit derelictus, defertur ad eum etiam extraneum, qui ejus curam geſſit. *auth. liber. C. de Epiſcop. aud.* & ſi nullus geſſit curam, defertur fiſco, quia hæredes ſunt indigni. Paſqual. *de patr. pot. part.* 3. *cap.* 5. *n.* 7.

18 Filio contemplatione patris delata, perinde habetur, ac ſi patri delata fuiſſet quoad acquiſitionis effectum, cui acquiritur emolumentum, Bellon. *de Jure accreſcend. cap.* 7. *quæſt.* 42. *n.* 455.

19 Hæreditas per Clericum relicta ſubeſt foro Eccleſiaſtico, antequam adeatur, quia repræſentat Clericum, *L. cum hæreditas.* ubi Bal. & Caſtr. *C. depoſiti. L. hæreditas. C. de acquir. rerum domin.* Marta *de juriſdictione. part.* 4. *caſ.* 5. *n.* 15. Ciarlin. *controv. for. cap.* 171. *num.* 9. Imol. *in L. illa inſtitutio. ff. de hæred. inſtit.*

20 Hæreditas Clerici, in qua fuit inſtitutus Laicus, & a quo tanquam indigno aufertur, applicatur non fiſco ſæculari, ſed Eccleſiaſtico, quia attenditur qualitas relinquentis, qui eſt Clericus, non hæredis, qui eſt Laicus. Abb. *in cap.* 2. *de ſucceſſ. ab inteſt.* Bellet. *diſquiſ. Cleric. part.* 1. *tit. de bonis Cleric.* §. 14. quamvis hæreditas fuerit agnita. Ciarlin. *l. c. n.* 11.

21 Hæreditas tranſit cum onere ſuo. *L. un.* §. *ſin vero. Cod. de caducit. tollen.* Ciarlin. *contr. for. cap.* 217. *n.* 11. Continet etiam non hæreditaria, quæ in hæreditate reperiuntur. Mareſcot. *lib.* 2. *var. reſ. cap.* 142. ubi DD. *n.* 7.

22 Hæreditas vacans in totum, vel in parte poſt aditionem unius ex cohæredibus, vel deficiens non jure ſingulari, ſed communi per abſtinentiam cohæredis non accreſcit hæredi, qui adivit, invito, ſed datur illi electio, ut vel totam adeat, vel totam repudiet. *L. cum hæreditate. ff. de acquir. hæred.* licet deficiat per extranei repudiationem. DD. *in d. L. cum hæreditate. & in L. re conjuncti. ff. de legat.* Gomez. *to.* 1. *var. reſol. cap.* 10. *a num.* 22. Craſſ. *in* §. *jus accreſcendi. quæſt.* 29. Bellon. *de jure accreſcendi. cap.* 8. *quæſt.* 6. *per tot.* quæ procedunt in hærede hæredis etiam non confecto inventario, & licet non adſint creditores, ſed tantum Legatarii. Secus ſi fuit confectum inventarium, & nulli adſunt creditores, qui abſorbent hæreditatem. Item ſi creditores dicunt eſſe contentos portione virium hæreditariarum. ita Bellon. *l. c.*

23 Hæreditatis petitio tantum poteſt fieri contra poſſidentem pro hærede, vel poſſeſſore. *L. regulariter. ff. de petit. hæred.* non vero contra eum, qui bona fide, & bono titulo poſſidet, niſi conſecutus ſit titulum ab eo, qui pro hærede, vel poſſeſſore poſſidet: ne ille, qui in alterius jus ſuccedit, plus juris habeat, quam author. Bart. *in L. cogi. ff. de petit. hæred.* Menoch. *de adipiſc. remed.* 1. *num.* 62. & plures alii, quibus tamen contrarius eſt Fachin. *lib.* 1. *cap.* 4. *& lib.* 11. *cap.* 4. vide Covar. *pract. qq. cap.* 12. & hæc petitio eſt actio mixta. Fachin. *lib.* 11. *cap.* 62.

24 Hæreditate ab aliquo ablata, & alio ſuccedente, pereunt fideicommiſſa, ſi aufertur tota præter cogitatum teſtatoris: ſi pro quota, pereunt pro quota, præterquam ad pias cauſas. *L. cum pater. ff. de leg.* 2. Limita, ſi ex cauſa præteritionis, vel exhæredationis aufertur. Fuſar. *de ſubſtit. quæſt.* 581. Peregrin. *de fideicom. art.* 4. *n.* 50.

25 Hæreditati aditæ in præjudicium tertii infra annum renuntiari non poteſt, bene tamen in præjudicium proprium. Bald. *in L. ſicut. Cod. de repud. hæred.* Rot. apud Rub. *dec.* 478. *part.* 5. *recent.* Crav. *conſ.* 24.

26 Hæreditas, quando eſt jacens, poteſt illi dari Curator. Rot. apud Merlin. *dec.* 668. dummodo tamen præcedat citatio illius, quem proxima cauſa ſucceſſionis contingit, ad declarandum, an velit eſſe hæres defuncti, vel non; alias deputatio Curatoris eſſet nulla, quia aliter Judici conſtare non poteſt, an hæreditas ſit jacens, vel diu jacere debeat. Bart. *in L.* 1. *num.* 3. *ff. de curat. bon. dand.* Ang. *conſ.* 193. *num.* 4. Gail. *obſ.* 130. *ſub nu.* 3. *lib.* 2. Capyc. *dec.* 87. *num.* 2. apud Bichium *dec.* 247. *n.* 5. ubi quod citatio debeat eſſe perſonalis, quando citandus commoratur in Curia &c. Sicut nec Curator dari poteſt, quando hæreditas non jacet, ſed fuit adita, quia forſan tanquam hæres quis litigavit. Aret. *conſ.* 136. *in princ.* Mantic. *de conject. lib.* 2. *tit.* 10. *num.* 13. Burat. *dec.* 279. *num.* 5. *& dec.* 945. *num.* 1. apud Bichium *dec.* 223. *num.* 3.

27 Hæreditas ad certum tempus dari non poteſt, quia ſemel hæres, non poteſt amplius deſinere eſſe hæres. *L. ei qui ſolvendo. ff. de hæred. inſtit. L. & ſine.* §. *ſed quia Papinianus. ff. minorum. L.* 3. §. *filius. ff. de liber. & poſthum.* Item nec ex die certa, ne Teſtator decedat pro uno tempore teſtatus, & pro alio inteſtatus. Ang. *in* §. *hæres. in princ. inſtit. de hæred. inſtit.* Craſſ. §. *inſtitutio. quæſt.* 24. *num.* 1. Dies certa tamen non vitiat inſtitutionem, ſed vitiatur. *L. hæreditas ex die.* 34. *ff. de hæred. inſtit.* talique ſic inſtituto ſubſtitutus ſuccedit poſt lapſum temporis appoſiti per fideicommiſſum. Patis. *conſ.* 69. *n.* 6. *lib.* 2. Cephal. *conſ.* 472. *num.* 20. Gomez. *var. reſol. tom.* 1. *cap.* 2. *nu.* 8. Peregrin. *de fideicommiſſ. art.* 5. *nu.* 16. *& art.* 11. *n.* 59. apud Bichium *dec.* 15. *n.* 22. *ſeqq.*

§. II.

Hæres, & Hæredes.

28 Hæredum nomine in fideicommiſſis, in quibus filiorum fuit facta ſpecifica mentio, veniunt omnes deſcendentes, etiam extranei, etiam fœminæ. DD. apud Fuſar. *de ſubſtit. quæſt.* 339. niſi adſint contrariæ conjecturæ, ſecus ſi hæredum mentio fuit facta conditionaliter, puta de ſolis filiis. vide apud eundem Fuſarium plura de hac materia *per tot. quæſt. cit.*

29 Hæredum nomine, apud quos Teſtator voluit bona ſua manere in perpetuum, tantum veniunt hæredes ſanguinis, non vero extranei. Petra *de fideicom. quæſt.* 1. Ciarlin. *cap.* 11. *num.* 28. Menoch. *de præſ. lib.* 4. *præſ.* 68. *num.* 7. In materia ſui natura tranſitoria, tam in contractibus, quam in ultimis voluntatibus, veniunt tam extranei, quam ſanguinis. Gabr. *de V. S. concluſ.* 2. Peregr. & Fuſar. apud Ciarlin. *cap.* 1. Et hæredes extranei ſunt, & dicuntur omnes, præter filios, & nepotes, & deſcendentes. Paſqual. *de patr. pot. part.* 3. *cap.* 8. *num.* 15.

30 Hæres alius dicitur neceſſarius, uti ſervus, alius ſuus, uti filius, & deſcendentes ex eo, ſecus deſcendentes ex filia, vel emancipati, quia iſti ſunt extranei. vide Oinotom. *in inſtit. lib.* 2. *cap.* 19. Et in materia emphyteuſis extraneus dicitur omnis, qui non deſcendit ex primo acquirente. Mareſcot. *lib.* 3. *var. reſ. cap.* 1. *n.* 5. Clarus *in* §. *emphyteuſis. quæſt.* 28. *col.* 6. *&* 7.

31 Habet annum ad deliberandum, an velit adire hæreditatem, & hunc a Lege, quem tranſmittit ad ſuum hæredem, etiam extraneum, & poteſt etiam hoc tempus impetrari ab homine. Oinotom. *in inſtit. lib.* 2. *cap.* 19. Illius electio ab habente facultatem debet fieri gratis. Altograd. jun. *contr.* 67. Fontanel. *de pact. nupt. clauſ.* 5. *gloſ.* 8. *n.* 6. *&* 13. Cancer. *var. reſol. part.* 3. *cap.* 7. *de pact. n.* 383. *& ſeqq.*

32 Hæres non cenſetur repudiaſſe hæreditatem, ſi dixit, *repudiandum cenſeo.* Mant. *de conject. lib.* 12. *tit.* 14. Menoch. *de præſumpt. lib.* 4. *præſ.* 102. Bart. *in L. ult. C. de Jure deliber.* licet cum dictis verbis concurrat lapſus trium menſium. Fachin. *lib.* 6. *controv. Jur. cap.* 60. qui pro ſe citat Maſcard. *de prob. concluſ.* 853. quia illa verba videntur titubantis animi.

33 Non poteſt cogi adire hæreditatem a fideicommiſſario officio Judicis, ſive fideicommiſſum ſit relictum in teſtamento, ſive a venientibus ab inteſtato, niſi aliter diſpoſuerit teſtator, vel hæres jam repudiaverit hæreditatem, & ſic res non eſſet integra, vel fideicommiſſum eſſet particulare. Fuſar. *de ſubſtit. quæſt.* 600. Tenetur reddere rationem de bonis inventariatis. Rota apud Merlin. *dec.* 796. *per totam.* Et debet habere ratum factum defuncti, & tenetur ſtare locationi per eum factæ. Tuſc. *litt. L. concluſ.* 418. Ciarlin. *controv. for. cap.* 93. Bonacina *de contract. diſp.* 3. *quæſt.* 7. *punct. ult. num.* 4. *verſ. ſecus.* Rota *diverſ. dec.* 346. *num.* 9. *part.* 4. pro ea tamen parte, pro qua eſt hæres. Coſta

de por-

de portione rate. quæſt. 23. & hæres Conductoris poteſt cogi ad perſeverandum in conductione. Riccius *in praxi var. reſol. part.* 3. *reſ.* 534.

34 Hæres tenetur ſolvere debita defuncti. *L. ſi cum dotem.* ubi Bart. Bald. & DD. §. *transgrediamur. in fin. ff. ſolut. matrim.* Cyriac. *contr.* 5. *num.* 95. *& controv.* 347. *num.* 14. Andreol. *controv.* 12. *num.* 12. Calvin. *de aquis. can. lib.* 1. *cap.* 54. Antonell. *de temp. legali. lib.* 4. *cap.* 16. *num.* 14. Rota apud Ludovis. *dec.* 442. & apud Merlin. *dec.* 440. Conciol. *de herede. art.* 1. *num.* 19. Ratio eſt, quia hæres repræſentat defunctum active & paſſive tempore mortis illius. *L. ſi filius.* 21. *ff. ſi quis omiſ. cauſ. teſt.* Cyriac. *controv.* 212. *num.* 309. Spetell. *dec.* 169. *num.* 25. Coccin. *dec.* 59. *num.* 2. Rota apud Merlin. *dec.* 13. *num.* 1. Conciol. *alleg. for.* 9. *num.* 34. & cenſetur una eademque perſona. §. 1. *auth. de jurejur. a morien. præſtando.* Gratian. *diſcept. for. cap.* 203. Cyriac. *controv.* 10. *num.* 39. Rota apud Ludovis. *dec.* 535. *num.* 5. *& dec.* 269. *num.* 7. Et ideo in illum tranſeunt omnes actiones tam activæ, quam paſſivæ. *L.* 2. *C. de hered. act.* Gratian. *diſceptat. for. cap.* 717. *num.* 28. Cyriac. *controv.* 24. *num.* 22. Rota poſt Cenc. *de cenſib. dec.* 225. *num.* 3. *&* 669. Conciol. *de herede. art.* 1. *num.* 22. Ad hæc adeundo hæreditatem dicitur quaſi contrahere cum creditoribus, & legatariis. §. *hæres. Inſtit. de oblig. quæ ex quaſi contractu naſcuntur.* Gratian. *diſcept. for. cap.* 657. *n.* 45. Barb. *de pot. Epiſc. alleg.* 115. *num.* 8. Conciol. *alleg. for.* 51. *num.* 20. *& alleg.* 52. *n.* 34.

35 Tenetur vero hæres ad ſolvenda debita Teſtatoris, ſive ſit hæres ex teſtamento, ſive ab inteſtato, & ſive debita fuerint contracta ex contractu, vel quaſi, ſive ex maleficio, vel quaſi: ſive ſit hæres ſuus, vel extraneus. *cap. ex præſentium.* 3. *de pignor. & cap.* 1. *de ſolut. cap. fin. de ſepult.* Pajatel. *exped.* 17. Cyriac. *contr.* 580. Conciol. *d. art.* 1. *num.* 29. etiam de ſua legitima, ſi hæreditas alias non ſit ſolvendo. Mangil. *de evict. quæſt.* 32. *num.* 6. *&* 26. quia legitima filiis non debetur, niſi ſoluto prius ære alieno. *L. Papinianus.* 8. §. *quarta.* ubi DD. *ff. de inoff. teſtam.* Mangil. *l. c.* Merlin. *de legitim. lib.* 1. *tit.* 1. *quæſt.* 2. *num.* 2. *& lib.* 2. *tit.* 1. *quæſt.* 16. Cancer. *var. reſ. part.* 1. *cap.* 3. *num.* 44. Bellon. *de Jur. accreſc. lib.* 9. *quæſt.* 24. *num.* 78. Conciol. *l. c. num.* 31. Adeo, ut ſi æs alienum abſorbeat hæreditatem, hæredi non debeatur legitima. Conciol. *l. c.* qui citat Oſaſc. *dec. Pedem.* 148. *num.* 12. Addend. ad Pajatel. *l. c.* Immo licet non ſit hæres univerſalis, ſed fuerit inſtitutus in ſola legitima ſub nomine quotæ hæreditatis, adhuc pro quota hæreditatis tenetur ſolvere. Gabr. *d. R. J. concl.* 11. *num.* 15. Mangil. *l. c.* ſecus, ſi pro legitima fuit inſtitutus in re certa, & non pro quota hæreditatis; tunc enim non tenetur ſolvere debita patris. *L. quoties.* ubi DD. *Cod. de hered. inſtit.* Gabr. & Mangil. *l. c.* quia inſtitutus in re certa non eſt hæres, ſed habetur loco legatarii. Fuſar. *de ſubſtitut. quæſt.* 261. *num.* 2. *&* 341. *num.* 2. Cyriac. *contr.* 128. *num.* 80. qui citat Covar. *var. reſ. lib.* 2. *cap.* 8. *ſub num.* 5. Clar. *in* §. *emphyteuſis. quæſt.* 38. & alios. Gratian. *diſc. for. cap.* 275. Fontanel. *de pact. nupt. clauſ.* 4. *gloſ.* 9. *part.* 4. Rota apud Ludovis. *dec.* 244. *&* 495. Conciol. *d. art.* 1. *num.* 36. Legatarius vero, vel inſtitutus in re certa, non ſuccedit in Juribus defuncti, nec activis, nec paſſivis. *L.* 1. *Cod. ſi cert. pet.* Coſt. *de port. rata. quæſt.* 2. quod procedit non tantum, quando filius eſt inſtitutus pro ſua legitima in re certa, ſed etiam quando pro illa eſt inſtitutus in quota bonorum, uti in tertia parte Jure naturæ illi debita; nam etiam tunc non tenetur ad ſolutionem debitorum patris teſtatoris; nam inſtitutus in quota bonorum, non differt ab inſtituto in re certa. Mangil. & Gabr. *ll. cc.* Conciol. *num.* 40. Etiam licet filius fuerit inſtitutus in legitima; quia legitima dicitur quota bonorum, non vero hæreditatis. Mantic. *de conject. lib.* 7. *tit.* 8. Peregr. *de fideicom. art.* 36. *nu.* 2. Merlin. *de legitim. lib.* 1. *tit.* 1. *quæſt.* 2. *num.* 1. Vivius *opin.* 455. *num.* 3. *lib.* 1. Afflict. *dec.* 382. *n.* 3. Surd. *conſ.* 128. *num.* 7. Giurba *conſuet. Meſſanæ. part.* 1. *cap.* 4. *gl.* 4. Rota apud Cavaller. *dec.* 325. *num.* 2. Bellon. *de Jur. accreſc. cap.* 6. *quæſt.* 8. *num.* 32. Rot. apud Ludovis. *dec.* 244. Conciol. *l. c. num.* 44. apud quos DD.

36 Quæ procedunt, quando alius a teſtatore univerſalis fuit inſtitutus; non vero ſi ſolus, quia tunc inſtitutus in re certa, vel quota bonorum habetur pro hærede univerſali. Mangil. *l. c. a num.* 21. & probat *ex L.* 1. *ff. de hered. inſt.* Merlin. *de legit. lib.* 5. *tit.* 2. *quæſt.* 3. *num.* 21. Fontanel. *l. c. num.* 109. Bellon. *l. c. cap.* 7. *quæſt.* 7. Rot. poſt Merlin. *de pignor. dec.* 64. quia nemo poteſt decedere pro parte teſtatus, & pro parte inteſtatus. *L. jus novum. ff. de R. J.* Merlin. *de legitim. l. c.* & DD. cit. cum quibus Conciol. *l. c. n.* 47.

§. III.

Quenam debita Hæres teneatur ſolvere, & an ultra vires?

Porro hæres tenetur ſolvere æs alienum etiam ultra 37
vires hæreditarias. Mangil. *de evict. quæſt.* 50. *num.* 8. *&* 13. Cyriac. *controv.* 5. *num.* 95. Rot. apud Seraphin. *dec.* 1311. *num.* 3. Conciol. *l. c. num.* 49. Limita, ſi hæres adivit cum beneficio Legis, & inventarii. Concluſio vero procedit non tantum in primo hærede, ſed etiam in hærede hæredis in infinitum, quia hæres hæredis repræſentat primam perſonam defuncti, & eſt proprie hæres primi teſtatoris etiam in diſpoſitionibus ſtricti Juris. Gratian. *diſceptat. for. cap.* 104. *&* 612. Cyriac. *contr.* 204. *num.* 79. *&* 43. *num.* 18. Peregrin. *de fideic. art.* 33. *nu.* 15 *verſ. ſed contrarium.* Fuſar. *de ſubſtit. quæſt.* 343. *&* 344. Bellon. *de jure accreſc. cap.* 7. *quæſt.* 19. *a nu.* 89. niſi hæres fuerit nominatim vocatus, vel cum dictione *dicti*, quia tunc non veniunt niſi hæredes ſcripti, vel nominatim vocati, niſi contrarium ſuaderet identitas rationis, vel conjecturæ, uti oneris perpetui impoſitio, ſubſtitutio &c. ita Mant. *de conject. lib.* 8. *tit.* 14. *n.* 22. Peregrin. *art.* 32. *n.* 79. Gratian. *diſcept. for. cap.* 131. *n.* 7. Fuſar. *de ſubſtit. quæſt.* 343. *n.* 15. Bellon. *de jure accreſcendi. cap.* 7. *quæſt.* 9. *n.* 148. Cyriac. *controv.* 96. *nu.* 5. Rota apud Buratum *dec* 385. *num.* 5.

Tenetur ſolvere debita non tantum ſæcularia, ſed et- 38
iam Eccleſiaſtica, etiam penſiones, quas hæres tenetur ſolvere, ſi non fuerunt ſolutæ, licet decurſæ. Statil. *de ſalv. inſpect.* 3. *cap.* 4. *num.* 620. Leo *in Theſ. for. Eccleſ. part.* 2. *cap.* 7. *num.* 51. Garz. *de Benef. part.* 2. *cap.* 5. *num.* 191. Rota apud P t. *dec.* 189. *lib.* 2. *num.* 2. quam citat Conciol. *l. c. n.* 57. Surd. *conſ.* 254. *n.* 19. Limit. ſi Beneficiatus nullos eo anno, quo penſionem non ſolvit, ex Beneficio fructus percepit, quia tunc, ſicut Beneficiatus non tenebatur ſolvere penſionem, ita nec hæres. Leo *l. c. part.* 2. *cap.* 7. *num.* 63. & DD. cit. Gig. *de penſ. quæſt.* 62. vel niſi Beneficiatus fructus convertiſſet in utilitatem Eccleſiæ; tunc enim ſucceſſor teneretur. Gig. *l. c. quæſt.* 39. *num.* 1. Statil. *l. c. cap.* 4. *n.* 622.

Quia vero æs alienum prævalet legatis, legitimæ, 39
doti, Trebellian. ideo ante iſta ab hærede eſt ſolvendum. Peregr. *de fideicom. art.* 35. *num.* 39. Merlin. *de legit. lib.* 2. *tit.* 1. *quæſt.* 16. Gratian. *diſcept. for. cap.* 998. Si quis repudiavit hæreditatem, & poſtea ſolvat aliquod debitum hæreditarium tanquam hæres, non per hoc ſibi præjudicat quoad alios creditores. Bart. *in L. fin. ff. de interrog. act.* Alex. *conſ.* 35. *num.* 13. *vol.* 7. & alii Paſqual. *de vir. patr. poteſt. part.* 4. *cap.* 1. *num.* 26. Debet vero æs alienum ſolvi in pecunia, ſi fuit contractum in pecunia, vel a defuncto promiſſum illud ſolvere in pecunia; quia aliud pro alio ſolvi non debet, & ex mutatione debitoris jus creditoris non fit deterius. Salgad. *in Labyr. Credit. part.* 2. *cap.* 1. *a num.* 7. ubi Rota, Conciol. *loc. cit. num.* 74. Rota apud Burat. *dec.* 100. *num.* 11. & hæres non debet eſſe melioris conditionis, quam defunctus. Peregrin. *l. c.* Cyriac. *controv.* 24. *nu.* 19. *&* 652. Berous *conſ.* 120. *num.* 16. *vol.* 1. Gratian. *diſc. for. cap.* 259. *num.* 10. *part.* 2. Niſi hæres hæreditatem adierit cum beneficio Legis & inventarii; tunc enim Creditoribus poteſt ſatisfacere in tot bonis hæreditariis ad juſtam æſtimationem juxta *L. fin.* §. *& ſi præfatam.* ubi Bart. & Bald. *C. de jure delib.* Maurus *de ſolut. cap.* 7. *num.* 42. Gratian. *diſcept. for. cap.* 116. *num.* 15. Cyriac. *controv.* 24. *&* 108. Marta *de ſucceſſ. leg. part.* 4. *quæſt.* 12. *art.* 5. *num.* 7. Rota poſt tract. Cencii *dec.* 422. *num.* 7. *&* 478. *num.* 3. contra alios paucos, immo poteſt cogere creditores ad accipiendum in ſolutum credita hæreditaria; non enim ipſe hæres tunc illa tenetur exigere. Cancer. *var. reſol. to.* 3. *cap.* 2. *num.* 139. Conciol. *l. c. num.* 105. niſi hæreditas eſſet opulenta & ſolvendo; tunc enim hæres tenea-

tenetur vendere bona hæreditatis, & ſolvere in pecunia debita defuncti. Mangil. de evict. quæſt. 52. num. 3. Fuſar. de ſubſtit. quæſt. 532. num. 44. Cyriac. controv. 24. num. 5. Marta l. c. num. 8. Conciol. num. 106. Andreol. controv. 93. nu. 1. Rota apud Cenc. poſt illius tract. dec. 422. num. 9. Inventarium enim, licet præſervet hæredem a damno; non debet tamen noceere creditoribus. L. ſciendum. ff. ex quib. cauſ. maj. Conciol. num. 107. Dummodo hæres inveniat emptorem bonorum hæreditariorum, qui offerat juſtum pretium, & ſine promiſſione evictionis emere velit; tunc enim hæres dicitur nullum pati damnum. Mangil. & Conciol. ll. cc. num. 108. In dubio vero hæreditas præſumitur opulenta, & ſolvendo, niſi hæres contrarium probet non obſtante inventario. Rota apud Seraphin. dec. 1394. num. 5. & poſt Cenc. de cenſ. l. c. & apud Merlin. de pignor. dec. 38. num. 6. & dec. 93. an. 7. Covar. in cap. ſi hæredes. 6. de teſtam. Feremil. ad Burat. dec. 589. num. 23. & 24. Inventorem vero inveniri non præſumitur, ſed eſt probandum a Creditoribus. Conciol. de hærede. art. 1. n. 113.

40 Præterea hæres tenetur ſolvere debita teſtatoris, licet uſusfructus omnium bonorum alteri ſit relictus. L. uſusfr. ff. ad L. Falc. L. fin. ff. de uſufr. leg. Mareſcot. lib. 1. var. reſ. cap. 29. num. 31. Menoch. de præſ. lib. 4. præſ. 143. num. 10. Surd. de alim. tit. 1. quæſt. 30. num. 2. Caſtill. de uſufr. cap. 59. num. 17. Gratian. diſcept. for. cap. 134. num. 21. Covar. var. reſ. lib. 2. cap. 2. num. 4. quamvis teſtator mandarit debita ſolvi per uſufructuarium. Merlin. de pignor. lib. 4. quæſt. 148. Olea de ceſſione jurim. tit. 2. quæſt. 9. num. 17. Redenaſcus conſ. 41. num. 6. Salgad. in labyr. Credit. part. 1. cap. 2. §. un. num. 5. Antonell. de tempore. legati. lib. 4. cap. 16. num. 13. Cyriac. controv. 489. & 510. num. 21. & Conciol. l. c. num. 124. quia uſufructuarius omnium bonorum dicitur inſtitutus in re particulari, & ideo tantum legatarius, qui non repræſentat defunctum. Tenetur tamen concurrere uſufructuarius in ſolutione æris alieni per concurſum patiendo alienari proprietatem. Cyriac. & Merlin. ll. cc. Barb. in L. maritum. 13. num. 21. ff. ſol. matrim. tom 2.

41 Tenetur etiam ſolvere Cenſus vel fructus cenſus impoſitos a teſtatore, & non uſufructuarius, cui fundus cenſuatus fuit legatus ad uſumfructum Coſta de portione rata. quæſt. 72. Rodericus de an. reddit. lib. 2. quæſt. 1. num. 6. Cencius de cenſib. quæſt. 79. num. 3. & Rota poſt illius tract. dec. 474. & 517. quia hæres tenetur rem legatam luere, & ab obligationibus & hypothecis illam liberare, ita, ut uſufructuarius nullum onus ſentiat, maxime, ſi teſtator ſcivit rem legatam eſſe oneratam cenſu. L. ſi res obligata. 60. ff. de leg. 1. Gomez. to. 1. var. reſ. cap. 12. num. 39. Mangil. de evict. quæſt. 64. num. 10. Gratian. diſcept. for. cap. 986. num. 9. & 995. num. 25. Conciol. alleg. for. 69 num. 3. & de hærede. art. 1. num. 136. Cenc. l. c. Craſſ. de ſucceſſ. §. legatum. quæſt. 15. contra Carocium de locat. tit. de uſufr. quæſt. 16. Caſtillum de uſufr. cap. 57. num. 14. Menoch. d. præſ. 143. num. 18. Limit. ſi fundus cenſuatus fuit alteri legatus libere, & non ad uſumfructum; nam quod etiam hoc caſu teneatur ſolvere, eſt communis apud Conciol. l. c. n. 146. ubi Rodericus, Cencius & plures alii, & Rota poſt Cencium de cenſib. dec. 517.

42 Porro ita verum eſt, quod hæres teneatur ſolvere debita defuncti, ut ſententia & executio relaxata contra defunctum pro ſuo debito exequi poſſit etiam contra hæredem. Conciol. l. c. num. 216. Rol. conſ. 20. num. 8. Dummodo hæres fuerit citatus, & probatum, quod ſit hæres, alias ſecus. Cenc. de cenſib. quæſt. 95. a num. 12. Addend. ad Ludovis. dec. 545. num. 11. Conciol. num. 219. Gratian. dec. Marth. 138. num. 2. Maran. in pract. part. 6. verſ. & poſt omnia. num. 18. Innoc. in cap. quia. de Jud. ubi Felin. & Boer. dec. 10. num. 2. apud Gratian. l. c. Et contra hæredem datur etiam via executiva pro ſolutione debitorum defuncti. Craſſ. de ſucceſſ. §. hæreditas. quæſt. 12. num. 4. Scaccia de Jud. lib. 2. cap. 2. quæſt. 2. nu. 104. Graſſ. de except. in prælud. num. 219. apud Conciol. ut infra, quod tamen non invenio in meis. Quia hæres ſuccedit defuncto cum ſua cauſa, & cum ſuis vitiis. Conciol. l. c. num. 221. Dummodo a Creditoribus fuerit probatum, quod ille ſit hæres debitoris, ſi hoc opponatur, alias ſecus; quia in judicio ſummario, & executivo non eſt neceſſe legitimare perſonas, niſi petatur, quidquid ſit in ordinario. Andreol. controv. 79. n. 17. Poſt de manut. obſ. 87. a num. 3. Ridolphinus in ſua pract. part. 1. cap. 5. num. 52. Et dummodo hæres non adiverit cum beneficio Legis & inventarii, & docuerit de inventario, quod erit examinandum in petitorio. Rota apud Ottobon. dec. 47. & 449. num. 4. ſicut non datur via executiva contra hæredem poſt lapſum triginta annorum, quamvis adſit mala fides, & ſcientia debitoris. Balb. de præſcript. part. 2. tert. princ. quæſt. 14. num. 8. Cyriac. controv. 2. num. 105. Poſtius de ſubhaſt. inſpect. 30. n. 75.

Immo ſtante ſtatuto, quod debitor poſſit capi perſo- 43
naliter, poteſt etiam capi perſonaliter hæres, quia hæres debiroris dicitur debitor. Craſſ. de ſucceſſ. l. c. Gratian. diſc. for. cap. 150. n. 8. Cyriac. contr. 467. nu. 17. & 695. num. 39. probato tamen, quod ſit hæres, & non aliter. Roland. l. c. Addend. ad Pajatel. exped. 27. num. 64. Merlin. de pignor. lib. 2. quæſt. 15. num. 22. Eccleſia obſerv. for. 157. num. 4. Conciol. de hærede. d. art. 1. num. 231. & dummodo non adiverit cum beneficio Legis, & inventarii. Conciol. l. c. num. 232.

Hæres tenetur ſolvere debita defuncti, etiam ſecuta 44
poſt mortem teſtatoris evictione bonorum hæreditariorum. Peregrin. de fideicommiſſ. art. 4. num. 5. Mangil. de evict. quæſt. 65. num. 5. immo etiam hæreditate vendita. Peregr. ut ſupra. Mantic. de tacit. lib. 4. tit. 10. num. 20. Gratian. diſc. for. cap. 49. num. 8. & cap. 204. num. 36. quia non eſt in poteſtate hæredis per venditionem hæreditatis actiones paſſivas, quæ ejus oſſibus inhærent, in alium transferre. L. ſi mulier. 60. §. ex aſſe. ff. de Jur. dot. Mangil. Merlin. Olea, & Gratian. ll. ſup. cit. Conciol. l. c. num. 236. quia creditores non tenentur mutare perſonam hæredis debitoris, licet locupletiorem dare voluerit. L. ſi mandato. 45. ff. mandati. & ſemel hæres, ſemper remanet hæres. Conciol. num. 238. licet in venditione fuerit pactum poſitum, quod ipſe emptor teneatur ſatisfacere creditoribus hæreditariis. Mangil. de evict. quæſt. 49. num. 22. Olea de ceſſion. Jur. tit. 3. quæſt. 9. num. 25. niſi adiverit eutu beneficio Legis & inventarii. Card. de Luca tom. 7. tit. de empt. & vend. diſcurſ. 26. num. 6. De æquitate tamen Canonica, ſi hæres non eſt ſolvendo, in ſubſidium datur ex ſtipulatione contra emptorem actio utilis creditoribus. Mangil. l. c. Gratian. diſc. for. cap. 204. n. 40. Merlin. de pignor lib. 5. quæſ. 11. num. 19. Olea l. c. n. 20. Salgad. in labyr. cred. part. 2. cap. 26. num. 32.

Etiam gravatus reſtituere hæreditatem poſt ſuam mor- 45
tem tenetur ſolvere debita defuncti, & non fideicommiſſarius. Peregr. de fideicom. d. art. 4. num. 3. & debita a ſe ſoluta poteſt hæres gravatus deducere in reſtitutione fideicommiſſi. Fuſarius de ſubſtit. quæſ. 666. Peregr. de fideicom. art. 35. Andreol. contr. 141. Rot. apud Ludoviſ. dec. 266. num. 2. & 421. num. 2. Imo poteſt deducere etiam credita propria, quæ habet contra teſtatorem. Mantic. de conjectur. lib. 7. tit. 8. num. 15. Peregr. de fideicom. art. 6. Fuſar. quæſ. 665. & 666 Conciol. num. 266. Limita in gravato pure reſtituere, quia facta reſtitutione totius hæreditatis, ſi de hæreditate apud ſe nihil remanſit, ad nihil tenetur, ſecus ſi trebellianica apud eum remanſit. Coſta de port. rata. quæſ. 28. Peregr. de fideicom. art. 4. n. 10. Conciol. n. 268.

Porro hæres tenetur ſolvere debita non tantum ſecun- 46
dum vires hæreditarias, ſed etiam ultra de ſuo proprio. L. fin. Cod. de Jur. deliber. ubi DD. ſi non fecerit. auth. de hæredit. & Falcid. Gratian. diſc. for. cap. 34. num. 18. & 19. Cyriac. contr. 5. num. 95. Calvin. de æquit. lib. 5. cap. 54. n. 3. Addend. ad Rot. dec. 192. n. 154. part. 9. rec. tom. 1. Conciol. d. art. 1. num. 269. quæ procedunt tam de Jure Canonico, quam civili, contra nonnullos, quorum tamen opinio non eſt vera, niſi in foro externo, ſecus in pœnitentiali, in quo non tenetur ultra vires hæreditarias. Craſſ. de ſucceſſ. lib. 2. §. inventarium. quæſt. 22. num. 3. Mant. de conject. lib. 10. tit. 4. num. 16. Marta de ſucceſſ. leg. par. 4. quæſt. 12. art. 5. num. 14. Farin. de inquiſ. quæſt. 10. num. 66. Gratian. & Calvin. ll. cc. Conciol. l. c. num. 273. quia lex obligans hæredem non conficientem inventarium ſolvere de proprio fundatur in præſumptione, quod hæres de hæreditate aliquid ſubtraxerit; in foro vero interno non attenditur præſumptio, ſed veritas. cap. a nobis. 28. cap. inquiſitionis. 44. de ſentent. excom. Diana par. 1. de LL. reſ. 27.

Concluſio vero procedit in hærede tam ſuo, quam 47
extraneo, tam majore, quam minore tam ab inteſtato, quam ex teſtamento, tam ſolo, quam Cohæredem habente.

Digitized by Google

tente. Conciol. *l. c. num.* 77. minor tamen, ſi fuit læſus, poteſt reſtitui in integrum. Gratian. *diſcept. for. cap.* 766. *num.* 59. & 797. *num.* 20. Oddo *de reſtit. in integr. p.* 2. *queſt.* 62. *art.* 1. *num.* 15. & *ſeqq.* Andreol. *controv.* 124. *num.* 10. licet minor haberet regreſſum contra bona Tutoris vel Curatoris. Oddo *loc. cit. par.* 1. *queſt.* 22. *a* 3. *num.* 16. Andreol. *controv.* 111. *num.* 7. Rota apud Ludoviſ. *dec.* 181. *num.* 9. Immo etiam major poteſt reſtitui in integrum ea capite ignorantiæ ea clauſ. generali, *ſi qua mihi juſta cauſa*. Oddo *par.* 2. *cap.* 89. *num.* 52. Gratian. *diſcept. for. cap.* 656. *num.* 7. Mareſcot. *lib.* 2. *var. reſ. cap.* 98. *num.* 7. Ridolphinus *in ſua pract. par.* 1. *cap.* 9. *num.* 194. Calvinus *de æquitate lib.* 2. *cap.* 181. *num.* 6. Rota apud Conciol. *d. art.* 1. *num.* 280. dummodo probet æs alienum latens eſſe grave & afferens magnas moleſtias. *DD. cit.*

§. IV.

An omnes heredes teneantur ſolvere æs alienum & teneantur ultra vires?

48 Etiam Donatarius hæreditatis tenetur ſolvere æs alienum, quia dicitur Succeſſor univerſalis, & ideo tenetur etiam ultra vires, quidquid ſit de donatario omnium bonorum. DD. apud Conciol. *loc. cit. num.* 283. Cancer. *var. reſ. par.* 3. *cap.* 7. *num.* 129. Antonel. *de tempore leg. lib.* 4. *cap.* 30. *num.* 15.

49 Eccleſia hæres ſine inventario an teneatur ultra vires hæreditarias, duæ ſunt ſententiæ. prima Mangil. *de imput. queſt.* 132. *num.* 21. quod teneatur, qui citat Barbat. *in cap.* 1. *de teſtam. col. pen.* Jaſ. *in L. fin.* §. *fin. col. pen. C. de jure deliber.* Contraria, quod non teneatur ultra vires, eſt communis, quia Eccleſia gaudet privilegio fiſci, & Eccleſia non præſumitur unquam decipere, aut partes lædere, & quod non teneatur ultra vires, tenent etiam Graſſ. *de effectu Cleric. effect.* 2. *num.* 252. Diana *part.* 1. *de Immun. reſ.* 70. Andreol. *controv.* 114. *num.* 9. Cancer. *var. reſol. part.* 1. *cap.* 2. *num.* 7. Olca *de ceſſione Jurium tit.* 6. *queſt.* 3. *num.* 10. Speræl. *dec.* 135. *num.* 20. Antonel. *de temp. leg. lib.* 4. *cap.* 30. *num.* 18. Rota *dec.* 184. *num.* 19. *part.* 9. *recent.* niſi factum fuiſſet inventarium, & Eccleſia nollet illud exhibere; & quod dicitur de Eccleſia, extenditur ad Monaſteria. Olca *l. c. tit.* 3. *queſt.* 10. *num.* 35. licet ſuccedat ut hæres. Clericus tamen ſine inventario tenetur ultra vires. Sperel. *dec.* 135. *num.* 21. Antonel. *l. c.* Conciol. *l. c. nu.* 290. contra Marcam & Dianam *ll. cc.* Ita miles, mulier, & ruſticus. Andreol. *controv.* 101. *num.* 16. ſi potuerunt conſulere peritiores. Mangil. *de imputat. queſt.* 132. *num.* 49. qui citat Bald. *in L. fin. queſt.* 4. *C. de Jure deliber.* Alex. *conſ.* 119. *n.* 50. *vol.* 6. Rol. *de invent.* §. *decimo quæro*.

50 Etiam fiſcus hæres ſine inventario non tenetur ultra vires hæreditarias; quia eſt privilegiatus; contra Fachin. *lib.* 6. *controverſ. Jur. cap.* 21. præſertim, ſi fiſcus ſuccedat non ut hæres, ſed ut bonorum Succeſſor; quia bona ſunt vacantia, vel ob delictum illa acquiſivit. Clarus *in* §. *fin. queſt.* 78. Farin. *de delict. & pœn. queſt.* 25. *num.* 185. Conciol. *reſol. crim. verb. fiſcus. reſ.* 2. *num.* 13. Olca *de ceſſione Jurium. tit.* 3. *queſt.* 9. *num.* 35.

51 Hæres, qui adiit hæreditatem cum beneficio Legis & inventarii, non tenetur ultra vires hæreditarias. *L. fin.* §. & *ſi præfatam.* ubi DD. *C. de Jure delib.* Mangil. *de evict. queſt.* 50. *num.* 6. Gratian. *diſcept. for. cap.* 116. *num.* 17. & *cap.* 660. *num.* 26. Cyriac. *controv.* 648. *num.* 6. Calvin. *de æquit. cap.* 54. *num.* 3. Rota apud Gregor. XV. *dec.* 181. *num.* 8. & apud Merlin. *de legitima. dec.* 8. *num.* 24. quia Beneficium inventarii conſtituit hæredem in eo ſtatu, ac ſi hæreditatem non adiiſſet, & operatur, quod hæreditas ſit jacens. Giurba *ad conſuet. Meſſanæ. cap.* 9. *gl.* 5. *num.* 28. & habetur pro abſtinente, ut nullum damnum patiatur. Cyriac. *controv.* 326. *num.* 19. Gratian. *l. c.* Et non tantum hæres cum inventario, ſed etiam hæredis hæres gaudet beneficio inventarii a primo confecti. Ridolphin. *loc. cit.* licet agatur de debito dotis, & licet bona hæreditaria poſt aditam hæreditatem ſine ejus culpa perierint. Fachin. *lib.* 6. *cap.* 30. Antonell. *de temp. leg. lib.* 1. *cap.* 68. *n.* 14. nec contrarium dicit Peregrin. *de fideic. art.* 49. niſi bona perierint, poſtquam hæres fuit in mora ſatisfaciendi. Concl. *l. c. n.* 314. Porro hoc beneficio gaudet hæres, licet hæreditatem adiverit ſine proteſtatione de inventario faciendo, dummodo illud intra tempus legitimum fecerit. Cyriac. *controv.* 127. *num.* 10. Ridolph. *l. c.* Et condemnatus ad ſolvendum poteſt opponere de beneficio inventarii etiam poſt ſententiam. *L. ex diverſo.* ubi Bart. & DD. *ff. ſol. matrim.* Gratian. *diſcept. for. cap.* 495. Cyriac. *controv.* 498. *num.* 69. Salgad. *in labyr. Credit. part.* 3. *cap.* 1. *num.* 87. quia exceptio inventarii non impugnat ſententiam quoad condemnationem factam, nec illam negat, niſi hæredi fuiſſet aſſignatus terminus peremptorius ad proponendas ſuas exceptiones dilatorias, tunc enim poſt ſententiam non poteſt amplius opponere. Rol. *de invent. part.* 5. *num.* 6. *verb. Exceptio invent.* Gratian. & Andreol. *ll. cc.* vel niſi exceptio inventarii ante ſententiam fuit oppoſita, & a Judice relicta.

§. V.

De Inventario.

Ad conficiendum vero inventarium hæres habet ter- 52
minum trium menſium, vel unius anni, quando tota hæreditas, vel major pars illius eſt extra domicilium hæredis, & interea non tenetur ſolvere. Addend. ad Pajatell. *annot.* 72. *num.* 84. Cyriac. *controv.* 498. *num.* 36. Andreol. *controv.* 198. Ridolphin. & Antonell. *ll. cc.* licet creditores haberent executionem paratam vigore ſtatuti, vel obligationis cameralis. Neque Judex poteſt hunc terminum reſtringere, niſi hæres conveniatur a creditoribus ex nova promiſſione facta, vel niſi conveniatur ad reſtituendas uſuras per defunctum extortas, quia illas tenetur ſolvere etiam pendente termino ad inventarium faciendum, ne ob moram defunctus crucietur in alio ſæculo, quod idem dic, quando convenitur pro diſpoſitis ad exonerationem conſcientiæ. Ridolphin. *d. lib.* 1. *cap.* 9. *num.* 40. qui citat Buratt. *dec.* 144. *num.* 11. & *dec.* 395. *num.* 1. Conciol. *de hærede. art.* 1. *num.* 361. Antonel. *l. c.* Conciol. *l. c. num.* 333. Andreol. *contr.* 198. tenetur enim pro viribus hæreditariis ad exonerandam conſcientiam defuncti, licet nihil ad eum ex delicto pervenerit, nec cum delicto lis fuerit conteſtata. Ita de Jure Canonico *cap. ult. de ſepult. cap. in litteris. de rapt. cap. tua nos. de uſur.* Cyriac. *controv.* 586. Eodem termino pendente tenetur hæres etiam ad impenſas funeris, ſicut etiam ad alimenta, ſi alimentandus eſt pauper, & periculum, ne fame pereat; ſecus quoad alimenta præterita, in quibus ceſſat hoc periculum.

Hæres, qui fecit inventarium, ſi ipſemet eſt creditor 53
defuncti, poteſt cum aliis creditoribus hæreditariis concurrere, ſalva inter eos jurium prærogativa. Craſſ. *de ſucceſſ. lib.* 2. §. *ut inventarium. queſt.* 18. *num.* 5. Gait. *de cred. cap.* 4. *queſt.* 11. *num.* 1924. Salgad. *in labyrintho cred. part.* 1. *cap.* 9. *num.* 31. nam actiones hæredi contra defunctum competentes non confunduntur ſtante inventario. Mant. *de tacit. lib.* 16. *tit.* 17. *num.* 35. Gratian. *diſcept. for. cap.* 511. *num.* 27. neque creditum Beneficiati compenſatur cum bonis hæreditariis. Conciol. *l. c. num.* 362. qui citat Gratian. *diſc. for. cap.* 948. *num.* 2. Gail. *l. c. cap.* 4. *num.* 359. Card. de Luca *in theat. verit. & juſt. to.* 8. *diſcurſ.* 47. *num.* 7.

Immo citatis creditoribus poteſt petere aliquid hære- 54
ditatis ſibi aſſignari pro credito ſuo ſeparando ab aliis bonis hæreditariis, ſermo eſt de creditoribus hærede poſterioribus, ſecus de anterioribus. Statil. *de ſalv. inſpect.* 3. *cap.* 2. *num.* 533. & *inſpect.* 5. *cap. un. num.* 133. Gratian. *diſc. for. cap.* 932. *num.* 13. Salgad. *l. c. a num.* 27.

Præterea hæres beneficiarius, antequam ſolvat debita 55
hæreditaria, detrahere poteſt expenſas factas ad hæreditatis defenſionem contra alios prætendentes ſe hæredes, ſi vicit cauſam. Craſſ. *de ſucceſſ. l. c. art. Inventarium queſt.* 19. Fachin. *lib.* 6. *contr. Jur. cap.* 29. Gratian. *diſc. for. cap.* 257. *num.* 30. Gait. *de cred. cap.* 4. *quæſito* 11. *num.* 1571. & 1924. Etiam expenſas funebres. *L. ſi.* §. *in comparatione. C. de jure delib.* Gratian. *diſcept. for. cap.* 94. Adden. ad Greg. XV. *dec.* 421. *num.* 14. Merlin. *de legit. lib.* 2. *tit.* 1. *queſt.* 15. *num.* 9. & 13. Conciol. *de Herede art.* 1. *num.* 375. Carpan. *ad conſtit. Mediol. cap.* 287. *a num.* 10. *uſque ad* 17. Joan. Garz. *de præſ. & melior. cap.* 8. *num.* 23. Immo etiam factas pro ultima infirmitate defuncti *ad L. in reſtituenda.* ubi Bal. *C. de pet. her.* & DD. cit. pro quibus expenſis præfertur creditoribus ha-

ban-

Digitized by Google

heotibus expreſſam hypothecam anteriorem. Andreol. *contr.* 164. Merlin & Conciol. *ll. cc.* Sunt autem expenſæ funebres omnes illæ, quæ fiunt cadavere præſente in luminibus, cuſtodibus, veſtibuſque ipſius, in deferendo mortuum ad ſepulturam, in campanarum pulſatione, ſepulturæ apertione, in cera, & pane, qui datur pauperibus, in Miſſis, & cœremoniis peragendis, in oblationibus & exequiis, in veſtibus lugubribus etiam famulorum & familiæ. Fontanella *de pact. nupt. clauſ.* 6. *gl.* 2. *par.* 1. *num.* 33. in ſalariis Medicorum & pharmacopolarum, dummodo expenſæ ſint neceſſariæ habito reſpectu perſonæ, & facultatum. Conciol. *l. c. num.* 384. Poteſt etiam detrahere expenſas factas in recollectione vel inſinuatione teſtamenti, in faciendo inventario, in datis proxeneris pro vendendis bonis hæreditariis, eorum gabellis & ſubhaſtatione. Peregr. *de fideicom. a.* 3. *num.* 79. Graſſ. *l. c.* Gratian. *d. cap.* 94. Fuſar. *de ſubſtit. quaeſt* 512. *num.* 13. Conciol. *loc. cit. num.* 387. Dummodo expenſæ non fuerint immodicæ, ſumptuoſæ, & ſuperfluæ, quæ vero fuerint neceſſariæ committitur arbitrio Jud. Gratian. *l. c.* Cyriac. *contr v.* 24. *num.* 34. & hæreditas ſit ſolvendo, alias detractio non habet locum.

56 Sed quid ſi hæres aliquid malitioſe occultaſſet, gauderetne beneficio Inventarii? Reſpondetur negative, ſed tenetur ultra vires hæreditarias. Craſſ. *l. c. quaeſt.* 12. Menoch. *conſ.* 89. *num.* 146. Fachin. *lib.* 4. *controv. Jur. cap.* 37. *& lib.* 10. *cap.* 66. Gratian. *diſc. for. cap.* 34. *num.* 7. *&* 532. *num.* 10. Fontanel. *loc. cit. gl.* 3. *par.* 2. *num.* 55. Calvinus *de æquitate lib* 2. *quaeſt.* 182. *num.* 5. Contrarium tenent Cyriac *controv.* 326. Peregr. *de fideic. art.* 3. *num.* 83. Mangil. *de imput. quaeſt.* 133. Ridolphin. *par.* 1. *cap.* 9. *num.* 71. Andreol. *controv.* 38. *num.* 109. Conciol. *num.* 391. citans plures Rotæ deciſiones. De Luca *in theat. verit. & juſt. to.* 9. *tit. de hered diſcurſ.* 20. *n.* 9 Qui volunt occultantem tantum teneri ad duplum rei occultatæ, non vero amittere beneficium inventarii, qui loquuntur de doloſe occultante.

57 Lim. concluſionem, ſi bona fides vel ignorantia hæredem excuſat, aut tantum culpam levem, ſeu leviſſimam commiſiſſet. DD. mox cit. & in dubio præſumitur bona fides & ignorantia, præſertim ſi in inventario adeſt clauſula „ *& ſi quæ appoſuit non apponenda habeantur pro non appoſitis.*" DD. cit. & tanto magis doli præſumptio excluditur, ſi inventarium non fuit confectum per hæredem, ſed per procuratorem, DD. apud Conciol. *l. c. n.* 398. Item, ſi rem minimi valoris in inventario occultavit, vel omiſit: quia tunc præſumitur per errorem id factum: nam de modicis non curat Prætor, & modicum ac nihil æquiparantur. Maſcard. *de prob. concl.* 44. *num.* 20. & in modicis non præſumitur fraus. Ridolphin. *l. c.* ſicut non præſumitur fraus, ſi in inventario fuerunt omiſſa ſtabilia, quia illa non poſſunt occultari. Cyriac. *contr.* 326. *num.* 10. Rot. apud Ludovis. *dec.* 169. Conciol. *alleg. for.* 89. *num.* 53. *& de Hærede art* 1. *n.* 421.

58 Antequam conficiat inventarium, & ante aditionem hæreditatis, poteſt citare per edictum omnes intereſſe habentes, vel prætendentes, ut oſtendant hæredi inſtrumenta debiti hæreditarii, quibus viſis poſſit deliberare circa aditionem. Bart. *in L. Ariſto. ff. de Jur. deliber.* Maran. *in ſpecul. part.* 6. *memb.* 1. *n.* 108. Mynſing. *cent.* 1. *obſerv.* 47 Scaccia *de Jud. lib.* 1. *cap.* 34. *num.* 20. qui tradit formam inventarii faciendi.

59 Inventarium non conficiens non perdit legitimam, communior apud Gail. *lib.* 2. *obſ.* 138. Oſaſch. *dec.* 147. Fachin. *lib.* 4. *cap.* 34. Mareſc. *lib.* 1. *cap.* 23. Tranched. *conſ.* 58. Fuſar. *de ſubſtit. quaeſt.* 296. Altograd. jun. *contr.* 6. Pereg. *de fideic. art.* 36. *num.* 81. Gabr. *de legit. concluſ.* 7. qui teſtantur de communiore, quia legitima debetur jure naturali. *cap. Raynutius. & cap. Rainaldus. de teſtam. cap. ſi pater. eod. in* 6. Mant. *de conject. lib.* 7. *tit.* 8. *num.* 7. & alii apud Tranched. *l. c. num.* 12.

60 Conficiens inventarium debet citare per edictum omnes creditores ad videndum fieri inventarium, juxta diſpoſitionem. *L. fin. Cod. de Jur. deliber. & Clem.* 1. *de Jud.* Et adveniente termino citationis hæres coram Judice declarat, quod velit adire hæreditatem cum beneficio Legis, & inventarii, illudque conficere, & propterea illud fieri mandari. Judex mandat confici, & hæres eodem contextu acceptat hæreditatem, & repetita citatione, & omnium non comparentium contumacia accuſata, incipit inventarium, cum clauſula, & proteſtatione, *quod ſi aliqua bona in dicto inventario fuerint poſita, quæ non erant apponenda, velit haberi pro non appoſitis, & ſi quæ non fuerint appoſita, quæ erant apponenda, mox, ac notitiam habuerit, curabit deſcribi.* Scaccia *de Jud. lib.* 1. *cap.* 34. *num.* 20.

Debet autem hoc inventarium inchoari coram Judice 61
decretante, ſecus quod ſit a tutore, quia illud poteſt fieri coram Notario. Et debet fieri coram teſtibus, qui, ſi hæres ſciverit ſcribere, & ſe ſubſcribat, ſufficient tres numero digni fide, & poſſidentes bona ſtabilia in loco, ubi fit inventarium, qui adhibentur loco creditorum: ſi vero hæres non ſciat ſcribere, adhibentur duo Notarii, quorum unus ſe ſubſcribat loco hæredis, & teſtes debent eſſe ſex. Scaccia *l. c.* ſi vero creditores ſunt certi, debent citari nominatim, & perſonaliter, ſeu domi. Rom. *conſ.* 53. Bart. *conſ.* 154. Scaccia *l. c. num.* 23.

In inventario debent deſcribi omnia bona tam mo- 62
bilia, quam immobilia. Scaccia *l. c. num.* 24. plura de inventario vide apud eundem. *l. c.* Capon. *diſcept. for.* 192. Craſſus *in §. inventarium. quaeſt.* 9. Cyriac. *controv.* 127. Conciol. *de hærede. art.* 1. *num.* 433. ubi, quod in judicio debeat exhiberi, *num.* 51. Tenetur inchoare inventarium intra triginta dies, & perficere intra alios ſexaginta dies a delata hæreditate. DD. apud Fachin. *lib.* 4. *controv. Jur. cap* 35. ſi res ſunt in loco, ſi vero ſunt extra, habet annum. Idem *cap.* 36. Scaccia *de Jud. lib.* 1. *cap.* 34. *a num.* 21. ſi vero creditores ſunt certi, & cogniti, debent citari nominatim, aut perſonaliter, aut domi. Scaccia *l. c. num.* 23. Afflict. *dec.* 262. *num.* 5. Maran. *in ſpec. part.* 6. *membr.* 1. *nu.* 89. Capyc. *dec.* 87. *n.* 2. Pendente confectione inventarii, an poſſit in judicio conveniri, vide Cyriac. *controv.* 498. negantem *num.* 36. niſi illud antea confeciſſet, ad quod tamen obligari non poteſt.

Sed juvatur ne hæres inventario, ſi ſtatutum mandat 63
contrarium? Reſponſio eſt negativa. Gratian. *diſcept. for. cap.* 34. *num.* 20. *&* 59. Ridolphin. *l. c.* Conciol. *num.* 416. quia ſtatutum poteſt derogare juri communi. *L. omnes populi.* ubi DD. *ff. de Juſt. & Jur.* Gratian. *diſc. for. cap.* 157. *num.* 5. Cyriac. *contr.* 393. *num.* 35. Rot. cit. a Conciol. *num.* 417. Sicut non juvatur inventario, ſi teſtator illud prohibuerit, & noluit, quod hæres illo uti poſſit. Roland. *de invent. part.* 5. *verſ. teſtator. num.* 5. Mangil. *de imputat. quaeſt.* 134. *& de evict. quaeſt.* 55. *num.* 16. Cancer. *var. reſol. part.* 3. *cap.* 2. *num.* 2, 5. Gratian. *diſc. for. cap.* 711. *num.* 41. Peregrin. *de fideicom. art.* 11. *num.* 76. Marr. *de ſucceſſ. legal. part.* 4. *quaeſt.* 12. *art.* 5. *num.* 16. Cyriac. *contr.* 160. *num.* 103. Andreol. *controv.* 427. quia teſtator poteſt diſpoſitionem ſuam qualificare, ut ſibi placet, in præjudicium illorum, qui habent cauſam ab eo. *L. videamus.* 4. *§ juraſſe. ff. de in lit. jur.* uti Legatariorum, aut Fideicommiſſariorum, non vero Creditorum. Mangil. *de evict. quaeſt.* 55. *num.* 16. DD. cit. Gabr. *de uſufr. conclu.* 1. Gratian *diſcept. for. cap.* 711. *n.* 17. Peregr. *l. c.* Si vero hæres promittit nomine proprio debita ſolvere obligando bona propria, videtur renunciaſſe beneficio inventarii. Menoch. *de præſ. lib.* 4. *præſ.* 109. *a n.* 48. Gratian. *diſc. for. cap.* 264. *n.* 19. Cyriac. *controv.* 225. *nu.* 17. Rota allegata a Conciollo *de hærede art.* 1. *n.* 425. *& art.* 2. De Luca *in theat. veritatis. to.* 6. *tit. de dote. diſcurſ.* 28. *num.* 2 hanc vocat communem, licet contrariam teneat. Contrariam ſententiam tenent pariter multi. Cancer. *var. reſ. part.* 3. *cap.* 20. *nu.* 308. Calvin. *de æquit. cap.* 55 *n.* 8. *lib.* 1. Merlin. *de pignor. lib.* 2. *quaeſt.* 16. *nu.* 49. Cutell. *de donat. part.* 2. *diſcurſu* 1. *ſpec.* 1. *num.* 40. Salgad. *in labyrint. credit. part.* 3. *cap.* 11. *n.* 93. cui accedit Conciol. *l. c.* Giurb *ad conſuet. Meſſana. cap.* 9. *gl.* 5. *n.* 30. Rota *dec.* 392. *num.* 5. *part.* 1. *recent.* apud Conciol. *loc. cit num.* 426.

Hæres non juvatur inventario, ſi fuit fidejuſſor de- 64
functi, & tanquam fidejuſſor a creditoribus convenitur. Gomez. *to.* 2. *var. reſol. cap.* 13. *num.* 20. Maur. *de fidejuſſor. part.* 2. *ſect.* 10. *cap.* 14. *num.* 19. Manc. *de tacit. lib.* 16. *tit.* 20. *num.* 3. multo minus ſi inventarium eſt nullum. Cyriac. *controv.* 160. *num.* 95. Ridolphin. *in pract. part.* 1. *cap.* 9. *num.* 29. Rota apud Gregor. XV. *dec.* 496. *a num.* 2. Beltramin. ad Ludoviſ. *l. c. n.* 12. Rol. *conſ.* 73. *num.* 28. Surd. *dec.* 222. *num.* 2. & Seraph. *dec.* 1311. *num.* 2. Card. de Luca *in theat. verit. & juſt. to.* 9.

tit. de

Digitized by Google

tit. de hærede. diſcurſ. 21. *n.* 3. quia idem eſt inventarium non eſſe factum, & eſſe illegitime factum. DD. cit. & Conciol. *l.c. num.* 431. apud quem Card. de Luca *l.c.*

65 Quamvis hæres non teneatur ſolvere æs alienum ultra vires, ſi eſt beneficiatus, tamen tenetur illud ſolvere ex fructibus, quos ex bonis hæreditariis percepit poſt aditam hæreditatem, quamvis ſecus ſit quoad legatarios, quia ea, quæ hæreditati accedunt poſt aditionem, illam augent. *L. Item veniunt.* 22. §. *Item. ubi gl. ff. de petit. hæred.* Gratian. *diſcept. for. cap.* 540. *n.* 17. Cyriac. *controv.* 294. *numer.* 17. Rol. *de invent.* 3. *part. ſect. an ſi hæreditas. pag.* 61. Phanuc. *de invent. part.* 3. *num.* 45. Surd. *dec.* 92. *ante num.* 5. Peregr. *de fideic. art.* 49. *a numer.* 74. Rota quam citat Conciol. *num.* 436. & quamvis inventarium conſervet hæredem indemnem, tamen nullum illi lucrum afferre debet, donec creditoribus fuerit ſatisfactum. Cyriac. *controv.* 294. *num.* 17. & Ridolphin. *l. c. num.* 154. Rota apud Merlin. *dec.* 796. *n.* 6.

66 Hæres etiam non Beneficiatus non tenetur ſolvere æs alienum ultra vires, ſi creditores fatentur in hæreditate non adeſſe alia bona. Maſcard. *de prob. concluſ.* 851. *numer.* 10. Mangil. *de evict. quæſt.* 50. *numer.* 15. *& de imput. quæſt.* 132. *num.* 35. Gratian. *diſcept. for. cap.* 656. *numer.* 14. vel ſi aliunde conſtet non adeſſe alia bona. Giurb. *conſuet. Meſſan. cap.* 9. *gl.* 5. *nu.* 33. Cyriac. *controv.* 5. *n.* 85. Ridolphin. *l.c. n.* 131. Conciol. *n.* 443. quia diſpoſitio Legis obligantis hæredem non beneficiatum ad ſolvendum ultra vires fundatur in præſumptione, quod hæres ſubtraxerit, quæ præſumptio tollitur per confeſſionem partis, vel notorium. Menoch. *de arbitr. caſ.* 484. *n.* 5. Addend. ad Pajatel. *exped.* 82. *n.* 132. Maſcard. *de prob. concluſ.* 851. *num.* 11. ceſſante vero fine Legis, vel illius ratione ceſſat ipſa lex. *L. adigere.* 6. §. *quamvis. ff. de Jurepatr. cap. cum ceſſante.* 60. *de appell.* multo minus ſi teſtator obligavit tantum pro viribus patrimonii; tunc enim etiam ſine inventario non tenetur ultra vires. Mangil. *de evict. quæſt.* 50. *n.* 22. Gratian. *diſc. for. cap.* 656. *nu.* 17. Cyriac. *controv.* 5. *nu.* 167. *&* 178. Idem dic, ſi teſtator juſſit de & in ſuis bonis debita illius ſolvenda cum clauſula: *& ſi commode erit*, vel *cum potuerit*, juxta aliquos, qui tamen poſſunt intelligi non de debitis, ſed de legatis locuti fuiſſe. Cæterum veritas eſt, quod iis verbis non obſtantibus ſine inventario obligatur ultra vires, quia teſtator expreſſe hæredi inventarium in præjudicium remittere non poteſt. Fachin. *lib.* 6. *controv. Jur. cap.* 25. Addend. ad Pajatel. *exped.* 72. *n.* 89. Giurba *ad conſuet. Meſſan. cap.* 9. *gl.* 5. *n.* 32. multo minus tacite id poteſt. *cap. cum quid una via.* 84. *ad R. J. in* 6. ſecus in præjudicium legatariorum. Fachin. *l.c.* Conciol. *l.c. numer.* 450. De Luca *in theat. ver. to.* 9. *tit. de hæred. diſcurſ.* 18. Giurb. *ad conſuet. Meſſan. cap.* 9. *gl.* 5. *n.* 32.

67 Sicut non tenetur hæres ultra vires, quando una tantum res reperitur in hæreditate. Mangil. *d. quæſt.* 50. & ubi hæreditas eſt certa. Craſſ. *de ſucceſſ. lib.* 2. *art. inventarium. quæſt.* 22. Giurb. *l. c.* & Rot. quam citat Conciol. *n.* 454. Idem dic, ſi in hæreditate nihil reperitur, quod deſcribatur. DD. mox cit.

68 Et ſi hæres dolo creditorum fuit inductus ad adeundam hæreditatem, licet non confecerit inventarium, non tenetur ultra vires. Conciol. *numer.* 459. ibi DD. Montic. *de invent. quæſt.* 228. *numer.* 50. Phanuc. *de invent. part.* 7. *numer.* 270. quia ex dolo ſuo nemo lucrum reportare debet. *L. nec ex dolo ff. de dolo malo.* Gratian. *diſc. for. cap.* 849. *num.* 11. *&* 906. *num.* 12. Cyriac. *contr.* 178. *numer.* 64. Sicut nec ille, qui coacte adivit hæreditatem, tenetur ultra vires, licet non ſit beneficiatus. Peregr. *de fideicom. art.* 2. *numer.* 86. Fuſar. *de ſubſtit. quæſt.* 600. *num.* 23.

69 Et in ſupremis tribunalibus, in quibus proceditur ſola veritate inſpecta, non compellitur hæres ad ſolvendum ultra vires. Surd. *de aliment. tit.* 8. *privil.* 13. Gratian. *diſc. for. cap.* 34. *num.* 20. Cyriac. *contr.* 5. *n.* 87. Conciol. *num.* 464. Idem dic, ubi ſtatutum tollit pœnas hæredi non conficienti inventarium. DD. apud Conciol. *num.* 465. vel quando inventarii confectio a creditoribus hæredi fuit remiſſa, Montic. *de invent. quæſt.* 223. *num.* 35. Conciol. *num.* 466.

70 Sic hæres illius, qui ceſſit bonis, non tenetur ultra vires, quia nec defunctus tenebatur ultra vires. Monticul. *quæſt.* 228. Surd. *de alim. tit.* 1. *quæſt.* 78. *num.* 37. Mangil. *d. quæſt.* 50. *num.* 20. Gratian. *diſc. for. cap.* 222. *nu.* 25. Cancer. *var. reſ. part.* 3. *cap.* 2. *num.* 111. Salgad. *in labyr. cred. part.* 2. *cap.* 1. *n.* 43. Contrarium tenet Conciol. *l.c. num.* 473. quia privilegium competens defuncto, quod non teneatur ultra vires, eſt perſonale, & ita non tranſit in hæredem. *L. maritum.* 13. *ff. ſol. matr.* Cyriac. *contr.* 5. *num.* 185. Gratian. *diſc. for. cap.* 799. *nu.* 67. Giurba *dec.* 42. *numer.* 2. Roland. *de invent. part.* 2. *quæſt.* 53.

71 Sed quæres: an hæres teneatur præſtare factum defuncti, vel poſſit contra illud venire? Reſp. ſi obligatio, & promiſſio defuncti eſt nulla, hæredem non teneri. Mangil. *de evict. quæſt.* 35. *num.* 13. Mantic. *de tacit. lib.* 5. *tit.* 13. *num.* 3. Rot. quam citat Conciol. *num.* 489. Phanuc. *de invent. part.* 7. *num.* 162. ſi ex promiſſione defuncti nulla obligatio defuncto fuit orta, maxime ſi factum defuncti vel promiſſio eſt nulla omni reſpectu, & ipſo jure, quia tunc hæres etiam ſine inventario poteſt illi contravenire. Statil. *de Salvian. inſpect.* 2. *cap.* 1. *num.* 24. Cyriac. *contr.* 312. *numer.* 108. Andreol. *controv.* 3. *num.* 27. Rota *deciſ.* 110. *p.* 2. *diverſ.* cum tali caſu potuerit defunctus contravenire. DD. cit. Gratian. *diſc. for. cap.* 853. *nu.* 25. etiam quando obligatio defuncti non tenet Lege impediente. Rot. apud Merlin. *de legitim. dec.* 75. *num.* 4. etſi obligatio defuncti eſſet nulla favore publico. Bald. novel *de dote. part.* 7. *privil.* 1. *limit.* 12. *n.* 15. & quamvis obligatio nulliter facta, eſſet jurata, quia juramentum, utpote perſonale non tranſit ad hæredes. *cap. veritatis.* 14. *de jurejur.* Gratian. *cap.* 14. *num.* 17. *& cap.* 150. *n.* 6. Gail. *pract. obſerv. lib.* 1. *obſ.* 27. Mantic. *de tacit. lib.* 22. *tit.* 26. *n.* 7. Rot. apud Statil. *dec.* 281. *num.* 9. quando contractus non firmatur juramento, ſed tantum jurans tenetur ad illius obſervantiam; ſi enim contractus validaretur per juramentum, virtus juramenti quoad effectum tranſiret ad hæredes. Gratian. *l. c.* Theſ. *dec.* 32. *nu.* 9. Conciol. *alleg. for.* 74. *n.* 12. *& cap.* 14. *n.* 19. Mancin. *de juram. part.* 4. *effect.* 1. *quæſt.* 3. Seraphin. *de privil. juram. privil.* 61. Gabr. *de R. J. concl.* 11. *n.* 31. Craſſ. *de ſucceſſ.* §. *hæreditas. quæſt.* 20. Cyriac. *contr.* 312. *n.* 102. Mangil. *de evict. quæſt.* 54. *num.* 3. ex quibus infertur, quod, quando obligatio defuncti fuit valida, hæres obligatur ad factum illius, ut pluribus videri poteſt apud Conciol. *de hærede. art.* 1. *a n.* 490. *&* 500. *ac ſeqq.*

§. VI.

Quid poſſit & non poſſit hæres, & ad quid obligetur?

72 Hæres, qui confecit inventarium, poteſt ſatisfacere poſterioribus creditoribus, relictis anterioribus. Scac. *de Jud. lib.* 1. *cap.* 34. *n.* 26. Rolan. *conſ.* 14. *n.* 20. *lib.* 1. Non excuſatur a ſolutione legati pro animabus in purgatorio relictis, licet ſit in neceſſitate conſtitutus, quia non eſt par neceſſitas animarum in Purgatorio, & viventium; nam illarum neceſſitas eſt extrema. Mazzuchel. *de caſ. reſervat. cap.* 20. *diſp.* 2. Suarez. & alii apud Dian. *part.* 7. *tr.* 20. *reſ.* 14. Si eleemoſyna pro miſſis celebrandis tractu temporis fuit aucta, tenetur ſupplere pro capacitate hæreditatis. DD. apud Dian. *part.* 2. *tr.* 14. *reſ.* 17. Riccius *in prax. part.* 3. *reſ.* 364. Barboſ. *de poteſt. Epiſc. alleg.* 29. *num.* 6. Non poteſt redimere cenſum invito creditore, quam in parata pecunia. Cyriac. *contr.* 24. præſertim ſi hæreditas eſt opulenta. Surd. *dec.* 30. *ſub n.* 13. Burſat. *conſ.* 9. *ſub nu.* 29. tum quia ſecundum Bullam Pii V. cenſus debet redimi in pecunia. Cyriac. *l.c. n.* 10. In nullo foro tenetur ſolvere legata relicta concubinæ teſtatoris uxorati, quia offenderet Deum, utpote cooperans turpitudini, & legi reſiſtens; immo tale legatum ſi ſolvit, poſſet repetere. Ciarlin. *contr. for. cap.* 33. *n.* 128. Bonac. *de contract. diſp.* 3. *quæſt. ult. punct.* 3. *n.* 6. Covar. *in decretal. part.* 2. *cap.* 8. §. 5. *n.* 9.

73 Hæres gravatus fideicommiſſo generali, tenetur ſolvere annua legata ex fructibus. Natta *conſ.* 313. Peregrin. *de fideicom. art.* 4. *n.* 24. Ciarlin. *contr. for. cap.* 47. *n.* 21. Poteſt renunciare Trebellianicæ in præjudicium creditorum. Paſqual. *de patr. pot. part.* 2. *cap.* 4. *n.* 168.

74 Hæres continuat poſſeſſionem defuncti a die mortis

illius

illius etiam ante aditam hæreditatem, & ideo habet remedia poſſeſſoria etiam recuperandæ, quod procedit, quando adeſt ſtatutum ita diſponens, alias ſine apprehenſione non datur, niſi eſſet hæres ſuus. Peregr. *de fideic. art.* 47. *num.* 15. Ciarlin. *contr. for. cap.* 114. *num.* 22. *& controv. for. cap.* 109. *num.* 13. Menoch. *de retin. rem.* 3. *num.* 59. Tuſc. *litt. F. concluſ.* 286. *& litt. P. concluſ.* 406. Mareſcot. *var. reſ. lib.* 2. *cap.* 116. Seraphin. *dec.* 1065. Poſſ. *de manut. obſ.* 55. *num.* 23. modo declaret ſe velle eſſe hæredem, niſi ſit extraneus ſecundum Doctores apud Ciarlin. *contr. for. cap.* 144.

75 Hæres Donatoris tenetur obſervare donationem abſenti factam. Covar. *de teſtam. part.* 3. *n.* 13. Tuſch. *litt. D. concluſ.* 641. Ciarlin. *cap.* 136. *num.* 24. Ementis tenetur ſervare pactum retrovenditionis. Tiraquel. *de retract. convent.* §. 1. *gl.* 6. Mant. *de tacit. lib.* 4. *tit.* 32. *n.* 36. Ciarlin. *cap.* 121. *n.* 5.

76 Obligatur in ſolidum Legatariis poſt aditam hæreditatem, & ideo damnum contingens in hæreditate pertinet ad hæredem non ad Legatarium, licet hæres inventarium confecerit. Fachin. *lib.* 6. *controv. Jur. cap.* 30. apud quem DD.

77 Non poteſt damnari pro delicto defuncti, niſi cum eo lis fuerit conteſtata, & ſit confeſſus aut convictus; quia Reo defuncto, delictum cum pœna extinguitur, & pœna ſuos debet tenere authores. *L.* 1. *ff. de priv. delict.* Gabr. *de malef. concluſ.* 35. Clarus *in* §. *fin. quæſt.* 51. Farin. *de inquiſ. quæſt.* 10. *num.* 56. Theſ. *dec.* 144. quam ſententiam ſequitur Cabal. *reſol. crim. caſ.* 298. de Jure Canonico, quamvis de Jure Civili aliter eſſet dicendum, niſi agatur de pœna pecuniaria, aut confiſcatione. DD. cit. & Gomez. *de delict. cap.* 1. *num.* 82. negativam tenet, niſi poſt ſententiam, quæ in judicatum tranſiit, mortuus fuiſſet, aut niſi ex delicto defuncti aliquid ad hæredem perveniſſet. Farin. *l. c. nu.* 57. ſicut nec Uſurarii hæres, niſi ratificet contractum uſurarium, poteſt puniri ex delicto teſtatoris. Cabal. *reſol. crim. caſ.* 286.

78 Hæres ſuus, & neceſſarius non præſumitur ſcire, quæ continentur in teſtamento etiam poſt immiſſionem, ut tenent communiter Doctores apud Fuſar. *de ſubſtit. quæſt.* 595. contra Maſcard. niſi filius haberet apud ſe teſtamentum, & habens apud ſe teſtamentum non ſit ruſticus, vel niſi ſe hæredem ex teſtamento fuiſſet confeſſus, vel teſtamentum fuiſſet publicatum in domo hæredis, aut oretenus, vel per litteras fuiſſet certioratus, aut teſtamento præſens fuiſſet, ſi non erat inſana, aut lapſum fuiſſet decennium, vel fama fuiſſet in vicinia de teſtamento. Ampliatur, licet ſciret teſtamentum. Idem Fuſar, *l. c.* vide etiam Fachin. *lib.* 6. *controv. Juris. cap.* 48. Extraneus tamen, etiam fideicommiſſarius præſumitur ſcire, niſi eſſet minor, vel fideicommiſſum fuiſſet relictum in codicillo ſeparato a teſtamento, vel hæres extraneus erat ſucceſſurus ab inteſtato, aut teſtamentum erat antiquum, vel needum eſſet publicatum. Fuſar. *l. c.* Menoch. *conſ.* 201. *n.* 49. Honded. *conſ.* 83. *num.* 12. *lib.* 1. Surd. *conſ.* 67. *n.* 48. *lib.* 1. *& de alim. tit.* 9. *quæſt.* 26. *num.* 102. Craſſ. *in* §. *fideicom. quæſt.* 64. *num.* 2. Maſcard. *de prob. concluſ.* 780. *num.* 3.

79 Hæres patris tenetur alere ejus filium exhæredatum, ſi eſt valde pauper, etiam naturalem, licet pater id prohibuiſſet; non quidem ſecundum facultates hæredis, ſed pure neceſſarias ad ſuſtinendam vitam. Garz. *de expenſ. & melioration. cap.* 4 *num.* 23. & Paſqual. *l. c.* Peregr. *de jure fiſci. lib.* 3. *tit.* 18. *num.* 65. Gabr. *conſ.* 25. Burſat. *conſ.* 62. *lib.* 1. Vinc. de Franc. *dec.* 8. *num.* 150. Paſqual. *de patr pot part.* 2. *cap.* 3. *num.* 20. Covar. *de ſponſal. part.* 2. *cap.* 8. §. 6. *num.* 14. Theſaur. *dec.* 211. non tenetur vendicare res fideicommiſſarias a tertiis poſſeſſoribus, niſi ipſe alienaſſet. Fuſar. *de ſubſtit. quæſt.* 555. Peregr. *de fideic. art.* 2. *num.* 55. aut teſtator juſſiſſet reſtitutionem fieri in certo loco.

80 Promittens reſtituere hæreditatem incapaci, privatur hæreditate, & punitur, & hæreditas fiſco applicatur. DD. apud Fuſar. *quæſt.* 574. ubi Covar. *de ſponſal. part.* 2. *cap.* 8. §. 5. *num.* 3. Limit. primo in filiofam. & ſervo, ſi tacitam fidem accommodaverint. Limit. ſecundo, ſi non intervenit obligatoria promiſſio, ſed tantum pollicitatio. Limit. tertio, ut tantum auferatur, quantum fuit peccatum. Limit. quarto, cum incapax obiit ante teſtatorem. Limit. quinto, ſi bona fide, & palam fuit facta promiſſio, concluſio procedit pro rata accommodationis factæ, ut pœna commenſuretur delicto. Coſta *de portione rata. q.* 4. *num.* 5. vide Clar. *in* §. *teſtamentum. q.* 31.

Si convenitur ex perſona, vel contractu defuncti, 81
ſequi debet forum defuncti, & in illo eſt conveniendus. P. Pirhing. *lib.* 2. *tit.* 2. *ſect.* 5. *n.* 154.

Hæres Parochi tenetur reſtituere ſolutiones anticipa- 82
te a Parocho perceptas pro rata temporis, niſi fuerint verſæ in utilitatem Eccleſiæ. Molina *de contract. diſp.* 491. Coſta *de portione rata. q.* 174. Obligatus a teſtatore ad faciendum celebrari tot miſſas ſub certa pœna, an excuſetur ab illa, ſi hanc ignoravit. vide Cyriac. *controv.* 519. quia ignorantia excuſat a culpa, Gabr. *de R. J. concluſ.* 6. *n.* 1. Cephal. *conſil.* 24. *ſub. n.* 15. quæ ignorantia probari poteſt proprio ignorantis juramento. Menoch. *de arbitr. caſ.* 186. *n.* 3. Maſcard. *de prob. concluſ.* 881. niſi præſumptio ſcientiæ eſſet in contrarium. Menoch. *de arb. caſ.* 106. aut alias fuiſſet perjurus.

Alienans contra prohibitionem teſtatoris, recuperan- 83
do rem impedit, quo minus jus acquiratur vocato in caſum alienationis. Mareſc. *lib.* 1. *var. reſ. cap.* 5. *nu.* 3. citans Specul. *in tit. de locato.* §. *nunc aliqua. verſ.* 99. *num* 119. Berous *in cap. potuit. a nu.* 104. *de locat.* Alienans vero partem hæreditatis cadit tantum a parte alienata. Ciarlin. *contr. for. cap.* 43. *num.* 11. Farin. *deciſ.* 593. Burſat. *conſ.* 13. *num.* 38. *lib.* 1. Menoch. *conſ.* 164. *n.* 22. Peregr. *de fideic. art.* 14. *n.* 3. Ludoviſ. *dec.* 261. *n.* 1. apud Ciarlin. *l. c.* quæ tamen non reperio in meis codicibus. Alienantis feudum, & promittentis de evictione, licet, quando emptor ſcivit rem eſſe feudalem, non detur evictio, tamen tenetur emptori ad intereſſe, juxta Fachin. *lib.* 7. *contr. Jur. cap.* 14. ſi evictio promiſſa fuit.

Hæres ab inteſtato tenetur ſolvere legata relicta in 84
teſtamento minus ſolemni in foro interno; quia ceſſante fine legis, ceſſat obligatio legis; finis vero fuit obviare fraudibus, quæ ſupponuntur in eodem abeſſe. Mantic. *de conjectur. libr.* 2. *tit.* 14. contrarium tamen tenet Diana *part.* 1. *tr.* 8. *reſol.* 75. Bonac. *de contract. diſp.* 3. *q.* 1. *punct.* 3. *n.* 5. Valler. *in differentia triuſque fori. verſ. legatum. differ.* 6. *num.* 2. Beja *in reſponſ. caſ. conſc. part.* 1. *obſ.* 53. & alii plures. Tranſmittit in ſuum hæredem onus ſolvendi legata, etiam conditionalia, poſtquam conditio fuit impleta. Noal. *de tranſmiſſ. caſ.* 1. *a n.* 6. *& caſ.* 28. *per totum*. Solvens ex fructibus perceptis poſt aditam hæreditatem debita teſtatoris, poteſt in reſtitutione fideicommiſſi tot bona, etiam fideicommiſſaria retinere. Idem dic, ſi ſolvit dotem, dummodo illa fuerit promiſſa, præſertim ſi eſt filius primi gradus. Mareſc. *lib.* 1. *var. reſ. cap.* 25. Mant. *de conject. lib.* 7. *tit.* 10. Ruin. *conſ.* 135. *n.* 10. *lib.* 3.

Hæres non tenetur jurare de facto defuncti, ſi de 85
illo non eſt informatus, ſaltem præſumptive ex vicinitate. *cap. quanto de præſumpt.* Noal. *de tranſmiſſ. caſ.* 56. *n.* 11. Item ſi ejus non intereſt jurare, neque poteſt jurare de voluntate defuncti. DD. apud Ciarlin. *cap.* 137. *n.* 84.

Hæres debet ſcire, ex qua cauſa adeat hæreditatem, 86
& ex qua cauſa ſit hæres, an pure, vel ſub conditione. *L. ex ſemiſſe. ff. de acquir. hæred.* Rot. apud Rub. coram Sacrato. *dec.* 417. *part.* 5. *tom.* 2. *n.* 1. *rec.*

Hæres, cui a patre fuit datus ſubſtitutus cum prohi- 87
bitione alienationis bonorum uſque ad 25. annum ætatis, ejuſdem hæredis poteſt poſt dictos 25. annos bona alienare, ne teſtatoris voluntas fiat inanis. Socin. jun. *conſ.* 163. *n.* 33. Alex. *conſ.* 55. *num* 7. *&* 8. *lib.* 3. Dec. *conſ.* 513. *num.* 4. Ruin. Jaſ. Pariſ. Decian. Menoch. Mantic. & alii apud Fachin. *contr. Jur. lib.* 4. *cap.* 75. qui tamen contrarium tenet cum multis.

Hæres illius, qui alienavit bona fideicommiſſo ſub- 88
jecta, non poteſt illa vendicare, etiam ex propria perſona, ſi eſſet vocatus ex fideicommiſſo. Fachin. *lib.* 5. *cap.* 19. ubi Pinell. Menoch. & alii. Natta *conſ.* 470. & illi obſtat doli mali exceptio, uti probatur *ex L. unum ex familia. ff. de leg.* 2. quæ procedunt tantum pro rata bonorum hæreditariorum: non enim poteſt impugnare factum defuncti pro parte, qua eſt hæres. Bart. *in L. unus. ff. de pact.* Coſta *de port. rata. qu.* 23. Silvat. *lib.* 1. *conſ.* 9. An teneatur ad æſtimationem feudi legati præſtandam legatario. vide *Legatum*. Tenetur liberare fundum ab hypotheca, cenſibus, & aliis oneribus, niſi fuerit legatus cum omnibus ſuis juribus, quia tunc veniunt etiam paſſiva. Merlin. *de pignor. lib.* 4. *tit.* 5. *quæſt.* 154. Cenc. *de cenſ. part.* 2. *cap.* 2. *quæſt.* 3. *art.*

3. *art.* 7. ubi Rot. Gomez *var. reſ. to.* 1. *cap.* 12. *num.* 39. *de legat.* Menoch. *conſ.* 997. *quæſt.* 2. Gratian. *diſc. for. cap.* 955. *num.* 24. & Rota *dec.* 143. *num.* 4. *part.* 5. *recent.* apud Merlin. *l. c.* Revocat legata ultra dodrantem relicta. Ciarlin. *cap.* 140.

89 Hæres creditoris, ut poſſit agere contra debitorem, debet prius probare ſe eſſe hæredem. Eccleſ. *obſ. for.* 153. Cenc. *de cenſ. part.* 2. *cap.* 2. *quæſt.* 5. *art.* 6. Cancer. *var. reſ. part.* 2. *cap.* 3. ſicut nec hæres debitoris poteſt conveniri, niſi prius fuerit probatum, quod ſit hæres. Eccleſ. *obſ. for.* 154. Tenetur pro ſua rata ad dotandum non tantum actione reali & hypothecaria, ſed etiam perſonali. *L. pro herede. C. de hæred. act.* Ciarlin. *cap.* 168. *numer.* 27.

90 Hæres habet jus retentionis in fideicommiſſo pro ſua Trebellianica, & legitima detractione. *L. grege. ff. de pignor. L. nomen. C. quæ res pign. oblig. poſſ.* Tuſc. *litt. L. concluſ.* 212. Peregrin. *de fideicom. art.* 36. *num.* 147. Merlin. *de legitima. lib.* 5. *tit.* 4. *quæſt.* 10. Ciarlin. *controv. for. cap.* 205. *num.* 56. Tenetur ſolvere gabellam & collectam pro rebus, quas debet præſtare Alimentario. Ciarlin. *controv. for. cap.* 209. *numer.* 18. Bart. *in L.* 1. *ff. de alim. & cibar.* Surd. *de alim. tit.* 8. *privil.* 91. *numer.* 1.

91 Hæres Donatarii habet jus acceptandi donationem factam defuncto. *L. quoties. C. de donat.* quia hæres in omnibus repræſentat defunctum, & repræſentat eandem perſonam. *L. heres. ff. de uſucap. L. hæredem. ff. de R. J.* tum quia geſtum nomine defuncti poteſt per ejus hæredem ratificari. Sperell. *dec.* 169. *numer.* 24. Coccin. *dec.* 59. & in hæredem tranſeunt omnia jura & actiones tam active, quam paſſive. Noal. *de tranſmiſſ. caſu* 16. ſicut etiam jus declarandi tranſit ad hæredem, etiam poſt mortem donantis, communis apud Sperell. *dec.* 169. *num.* 38. niſi donatio fuiſſet ab initio ex aliqua cauſa nulla, vel niſi hæres ſuccederet jure proprio, & non tanquam hæres. Clarus *in* §. *Donatio. quæſt.* 13. Theſ. *dec.* 70. *numer.* 9. Limit. in donatione facta per litteras vel nuntium. Diana *part.* 8. *tract.* 6. *reſ.* 101. poteſt impugnare dubiam aſſertionem donantis. vide Cyriac. *controv.* 65. *numer.* 15. *& ſeq.* Afflict. *dec.* 233.

92 Poſſeſſor malæ fidei, licet ſit in bona fide, tenetur ad reſtitutionem fructuum, quia in ipſum tranſit vitium. Fachin. *lib.* 1. *cap.* 56. *L. vitia. C. de acquirend. & retinend. poſſeſſ.* Bald. *in L. ſi ex diverſo ff. de rei vendic.* Menoch. *de recuper. rem.* 15. *num.* 617. & 618. Fachin. *loc. cit. cap.* 66. & *lib.* 8. *controverſ. Jur. cap.* 27.

93 Hæres non poteſt cogi a Parocho ad ſolvendum, vel præſtandum aliquid præter eleemoſynam conſuetam, eo quod elegerit ſepulturam apud Regulares, vel etiam apud aliam parochiam ſæcularem. Gratian. *diſcept. for. cap.* 210. *num.* 23. & 24. S. Congreg. ſæpius apud Pignatell. *to.* 4. *conſ.* 208. & conſtitutionem Pauli V. ab Urbano VIII. confirmatam a Clem. X. & conſuetudo exigendi ſeu exactiva fuit declarata abuſiva, & non valet ob decretum irritans ejuſdem Pauli V. Dotans ſororem videtur compenſare cum debito dotis relicto a patre. Idem dic, ſi legat dotem ſorori. Menoch. *de arbitr. caſ.* 88. Rota apud Merlin. *dec.* 249.

94 Hæres fiduciarius eſt nudus miniſter, nec ſentit ullum commodum bonorum. *L. ſi quis. ff. de leg.* 2. Capon. *diſcept. for.* 295. Fiduciarius ſit, quando teſtator videns ſua bona non bene adminiſtrari, eligit ſibi confidentem, ut bona aliis conſervet. Peregrin. *de fideicom. art.* 3. *n.* 19. Menoch. *conſ.* 1135. apud Capon. *l. c.* Differt a fideicommiſſario, quia hæreditatem integram cum fructibus tenetur reſtituere. Menoch. *conſ.* 256. Tondut. *tom.* 2. *cap.* 87. Capon. *l. c.*

95 Hæres tenetur ſervare factum defuncti, nec poteſt illi contravenire. *L. cum a matre.* 14. *C. de rei vendic.* Fuſar. *de ſubſtit. quæſt.* 633. Peregrin. *de fideicom. art.* 33. *num.* 5. Torre *de pact. futuræ ſucceſſionis. lib.* 1. *cap.* 14. *num.* 42. Conciol. *de herede. art.* 3. *num.* 8. Rota coram Celſo *dec.* 111. & coram Ottobono *dec.* 180. *num.* 13. niſi ſit beneficiatus, neque ex propria perſona. *L. cum a matre. C. de rei vendicat.* Marta *de ſucceſſ. legali. part.* 4. *quæſt.* 12. *art.* 6. *nu.* 2. Cyriac. *controv.* 604. *num.* 38. Rota apud Ludoviſ. *dec.* 418. *num.* 5. Conciol. *de hered. art.* 3. *num.* 129. ubi Card de Luca *in theatro verit. & juſt. tom.* 6. *tit. de dote. diſc.* 24. *num.* 26. neque hæres hæredis defuncti poteſt contravenire. Sperell. *dec.* 170. *num.* 18.

96 Si patitur controverſiam ſuper hæreditate, non tenetur ſolvere legata, niſi præſtita a Legatariis cautione de reſtituendo. *L. fin.* ubi Bald. *C. de pet. hered.* Hering. *de fidejuſſ. cap.* 5. *num.* 306. Cyriac. *controv.* 716. *num.* 2. Conciol. *d. art.* 3. *n.* 111.

97 Inſtitutus in teſtamento minus ſolemni, ſi teſtatori promittat ſervare illius voluntatem, tenetur illam ſervare & ſolvere, ac adimplere, quæ in dicto teſtamento minus ſolemni diſpoſita fuerunt. *L. Spadonem.* 17. §. 1. *ff. de excuſ. Tutor.* & duo teſtes ſufficiunt ad probandum dictam promiſſionem. Craſſ. *de ſucceſſ.* §. *teſtamentum. quæſt.* 55. *num.* 21. Contrarium tenet Fachin. *lib.* 6. *cap.* 71. Marta *de ſucceſſ. legali. part.* 4. *quæſt.* 3. *art.* 2. Peregr. *de fideicom. art.* 51. *num.* 42. Torre *de pact. fut. ſucceſſ. lib.* 3. *cap.* 12. *numer.* 12. quia pactum de hæreditate vel aliqua ejus portione in jure eſt improbatum, niſi verſaremur in promiſſione facta teſtatori circa præſtationem legati vel alterius rei particularis, in quo caſu procederet prima opinio. Marta *l. c.* Conciol. *l. c. num.* 120.

98 Solvens legatum nullum, vel invalidum, non tenetur ſolvere alia legata. Clar. *in* §. *teſtamentum. quæſt.* 90. Surd. *de alim. tit.* 8. *privil.* 22. *num.* 14. Conciol. *l. c. n.* 126. Legatum relictum in teſtamento minus ſolemni, maxime ad pias cauſas, an in foro interno teneatur ſolvere? vide Dian. *in verbo Legatum. num.* 14. Mantic. *de conjectur. lib.* 2. *tit.* 14. Fontanel. *de pact. nupt. clauſ.* 4. *gloſ.* 7. *part.* 1. *num.* 10. Cyriac. *contr.* 455. *num.* 13. Sperell. *dec.* 163. *num.* 7. citans Scacc. *de commerc.* §. 1. *quæſt.* 7. *part.* 2. *ampl.* 19. *n.* 58. contra Covar. *in cap. cum eſſes. num.* 9. *verſ. infertur. de teſtam.*

99 Poteſt ſe liberare ab onere, vel obligatione præſtandi annuum legatum, tradendo legatario corpus æquivalens annuæ præſtationi, & legatarius tenetur illud acceptare. *L. ſi quis argentum. Cod. de donat.* ubi Bald. Capyc. Latro *dec.* 11. *num.* 3. Calvin. *de æquit. Canon. lib.* 2. *cap.* 144. Capon. *diſc. for.* 338.

100 Tenetur ad pœnam conventionalem appoſitam in contractu pacis, vel promiſſionis de non offendendo, licet defunctus, qui vivens offenderat, non fuerit conventus. Herculan. *de caut. de non offend. cap.* 40. *num.* 7. Farin. *de var. & diverſ. crim. quæſt.* 107. *num.* 358. Conciol. *d. art.* 3. *num.* 146. *& in reſolut. crim. verb. pœna. num.* 1. *reſ.* 2. & an hæres teneatur de delicto defuncti, vide Farinac. *de delict. & pæn. quæſt.* 10. *num.* 36. Guazzin. *def.* 33. *cap.* 26.

101 Hæres habet annum ad reſtituendam dotem viduæ, conſiſtentem in mobilibus. *L. un.* §. *cum autem. Cod. de rei uxor. act.* Fachin. *lib.* 3. *contr. jur. cap.* 47. Et intra annum, intra quem non tenetur reſtituere dotem, lucratur fructus dotis conſiſtentis in mobilibus. DD. *in L. divortio. ff. ſolut. matr.* quia hæres eſt eadem perſona cum defuncto; ſed maritus lucratur fructus dotis intra annum, quem habet ad reſtituendam dotem. *L. conſtante. ff. ſolut. matr.* tum quia hæres tenetur alere viduam intra annum, ergo & commodum habere debet; non tenetur tamen alere extra domum ſine cauſa: & ſi aluit extra, cum cauſa, detrahit pro rata operas per viduam præſtandas. Caſta *de port. ratæ. quæſt.* 177. Surd. *de aliment. tit.* 4. *quæſt.* 26. Quod vero teneatur alere in domo, ultra citatos, tenent Theſ. *deciſ.* 43. Mareſ. *lib.* 2. *var. reſ. cap.* 83. *a numer.* 42. Giurb. *ad. conſuetud. Meſſan. cap.* 15. *gl.* 15. *num.* 9. Surd. *de alim. tit.* 1. *quæſt.* 44. *num.* 11. Antonel. *de temp. legal. lib.* 2. *cap.* 20. Leotard. *de uſur. quæſt.* 30. *numer.* 33. Rot. apud Ludoviſ. *dec.* 250. Conciol. *de hereditat. art.* 3. *numer.* 154. Dummodo vidua ſit pauper, & non habeat, unde ſe alere poſſit; aliter hæres non tenetur ad alendum. Theſ. *dec.* 43. *num.* 1. Surd. *de alim. tit.* 1. *quæſt.* 44. *numer.* 48. Dicitur autem vidua non habere, unde ſe alere poſſit, licet ex artificio ſe alere poſſet. Pajatel. *exped.* 50. *numer.* 4. Antonel. *l. c. num.* 12.

102 Limita, ſi vidua ſit prægnans: tunc enim hæres tenetur illam alere, licet dives ſit. *L.* 1. §. *mulier autem. L. curator. ff. de ventr. in poſſeſſ. mittend.* Gratian. *diſc. for. cap.* 243. *num.* 32. Mantic. *de tacit. lib.* 12. *tit.* 31. *numer.* 11. Antonel. *l. c. num.* 22. Conciol. *l. c. n.* 157.

103 Porro alimenta tenetur præſtare hæres viduæ, licet fructus dotis non ſufficiant ad illa præſtanda. Bart. & DD. *in L. divortio. ff. ſolut. matr.* Surd. *de aliment. tit.* 1. *quæſt.* 44. *num.* 32. Addend. ad Pajatel. *d. exped.* 50. Fontanel. *de pact. nupt. clauſ.* 6. *gloſ.* 2. *part.* 1. *n.* 35. Et non ſola dotis quantitas in taxandis alimentis ſpectanda eſt, ſed etiam qualitas perſonæ. Surd. *de alim. tit.* 4. *quæſt.* 20.

104 Si vero vidua inops, quæ poterat petere alimenta, illa intra annum luctus non petiit, poſtmodum amplius petere non poteſt; quia hæres illam tantum tenetur alere in ſubſidium, & cum fuerit jam alita, ceſſat obligatio. Theſ. *dec.* 44. Gamma *dec.* 42. *numer.* 4. vide Pajatel. *loc. cit.* & Conciol. *loc. cit. n.* 159. & non debentur illi alimenta ab hæredibus viri, ſi intra annum luctus nubat, quia tunc eſt alenda a ſecundo viro. Covar. *de ſponſal. part.* 2. *cap.* 3. §. 9. *num.* 9. Surd. *loc. cit.* Sanch. *de matrim. lib.* 7. *diſp.* 87. *nu.* 30. licet alimenta a primo viro viduæ fuerint legata. Antonel. *loc. cit.* Conciol. *nu.* 160. Sicut non debentur, ſi hæres dotem intra annum luctus in mobilibus, vel pecunia reſtituit. Antonel. *l. c.* Conciol. *n.* 161.

105 Tenetur intra annum luctus tradere viduæ veſtes lugubres, & lectum vidualem, non ſolum hyemales, ſed etiam æſtivas, & ſi vidua pro illis aliquid expendit, poteſt ab hærede repetere, niſi intra annum luctus nubat; quia tunc illas non tenetur reſtituere, niſi adſit conſuetudo, quod etiam poſt annum luctus dentur veſtes lugubres; dummodo hæc conſuetudo concludenter probetur. Fontanel. *de pact. nupt. clauſ.* 7. *gloſſ.* 3. *part.* 5. *numer.* 26. Antonel. *loc. cit.* Surd. *de aliment. tit.* 4. *quæſt.* 2. *a num.* 13. Conciol. *loc. cit. a n.* 182.

106 Hæres non tenetur reſtituere dotem, niſi probata exactione per uxorem, quia illam reſtituere non tenetur, niſi fuerit ſoluta, neque tenetur reſtituere mobilia, niſi vidua probaverit eorum traditionem. Cyriac. *contr.* 110. *num.* 1. Conciol. *l. c. num.* 196. Dicitur autem exacta per virum, non ſolum, quando de exactione conſtat per inſtrumenta, vel per teſtes, aut propriam confeſſionem, juxta Maſcard. *de probat. concluſ.* 567. ſed etiam quando de illa conſtat per præſumptiones, & conjecturas. Maſcard. *loc. cit. concl.* 566. Menoch. *de præſumpt. lib.* 3. *præſ.* 6. *num.* 78. Mantic. *de tacit. lib.* 12. *tit.* 14. *num.* 1. Gratian. *diſc. for. cap.* 362. *n.* 7. qui plures citat conjecturas ſolutæ dotis. Cyriac. *contr.* 29. *num.* 20. Conciol. *alleg. for.* 78. *num.* 15. & *de hæred. art.* 3. *num.* 202.

107 Bene verum eſt, quod viri negligentia, ſi de illa conſtat, uxori nocere non debeat. Andreol. *contr.* 136. *n.* 15. & *contr.* 405. *num.* 8. Fontanel. *de pact. nupt. clauſ.* 6. *gloſſ.* 1. *part.* 2. *num.* 54. Cyriac. *contr* 110. *nu.* 5. Rol. *de lucro dotis. quæſt.* 7. Card. de Luca *in theatr. verit. & juſt. tom.* 6. *tract. de dote. diſc.* 70. *numer.* 6. *& ſeqq.* & plures Rotæ deciſiones, quas citat Conciol. *loc. cit. n.* 205. dummodo ſit tanta negligentia viri, quæ culpæ latæ æquiparetur. Olea *de ceſſ. Jur. tit.* 5. *quæſt.* 12. *n.* 22. Gratian. *diſc. for. cap.* 125. *nu.* 6. quæ tamen negligentia viro non nocet, quando reverentia erga patrem illam cauſavit, vel illis, quibus debetur reverentia, qualis certe non debetur hæredibus patris. Conciol. *a num.* 209. ubi Olea & alii. Fontanella *de pact. nupt. clauſ.* 6. *gl.* 1. *part.* 2. *num.* 68. Andreol. *controv.* 164. *numer.* 2. De Luca *loc. cit.* Rota apud Conciol. *loc. cit. num.* 209. His probatis, ſi dos conſiſtat in ſtabilibus, tenetur illam hæres, etiam intra annum luctus, ſtatim reſtituere; ſi in mobilibus, poſt annum luctus, *L. uni. §. exactio. Cod. de rei uxor. act.* Fontanel. *de pact. nupt. clauſ.* 6. *gl.* 2. *part.* 1. *numer.* 29. Cancer. *part.* 1. *var. reſ. cap.* 9. *num.* 98. Graſſus *de except. except.* 32. *a numer.* 64. Antonel. *de tempor. legal. lib.* 2. *cap.* 19. niſi tamen maritus in ſuo teſtamento prælegaſſet uxori dotes ſuas, quia etiam intra annum luctus tali caſu reſtitui deberent, licet conſiſterent in mobilibus, & pecunia. Graſſ. & Cancer. *ll. cit. n.* 99. Paſchal. *de patr. poteſt. part.* 2. *cap.* 7. *n.* 25. Antonel. *l. c.* Surd. *de alim. tit.* 7. *quæſt.* 22. *numer.* 11. & alii apud Conciol. *l. c. n.* 194.

108 Hæres poſt annum luctus non reſtituens dotem, non tenetur ſolvere uſuras illius, neque præſtare alimenta, Covar. *lib.* 3. *var. reſ. cap.* 1. *num.* 3. *verſ. ſexto hinc.* Cyriac. *controv.* 542. *n.* 5. Surd. *de alim. tit.* 1. *quæſt.* 45. *num.* 11. Gratian. *diſc. for. cap.* 240. *num.* 3. & 20. Fontanel. *de pact. nupt. clauſ.* 8. *gloſſ.* 1. *num.* 25. Theſ. *dec.* 43. *num.* 2. Leotard. *de uſuris. dict. quæſt.* 30. *num.* 39. Mateſcot. *lib.* 2. *var. reſolut. cap.* 83. *num.* 42. ubi limitat, ſi mulier non habet alia bona, ex quibus vivere poſſit, quod etiam limitat Pajat. *exped.* 50. *nu.* 5. 42. *& ſeqq.* Sperel. *dec.* 84. *n.* 44. Surd. *conſ.* 194. *num.* 5. Rot. apud Gregor. XV. *dec.* 204. *num.* 29. maxime durante anno luctus, quidquid in contrarium ſenſerint, etiam poſt annum luctus. Mynſing. *cent.* 1. *obſ.* 64. Faber *in Cod. lib.* 5. *tit.* 8. *definit.* 5. & nonnulli alii apud Conciol. *n.* 151.

Hæres, & cohæres habent jus accreſcendi in portione deficiente in alterutro ex illis, niſi ab illo auferatur, uti ab indigno. Fachin. *lib.* 4. *contr. jur. cap.* 96. ubi DD. videri etiam poteſt Bellon. *de Jure accreſc. cap.* 7. *quæſt.* 9. & 10. 109

Hæres aſſaſſini tenetur reſtituere, etiam aſſaſſino mortuo, etiam lite non conteſtata cum offenſo, vel ejus hæredibus, pecuniam, quam accepit. Farin. *de homicid. quæſt.* 123. *n.* 70. & quidem ipſi offenſo, aut ejus hæredibus. Farin. *l. c.* qui citat Capyc. *dec.* 155. *num.* 27. Decian. *lib.* 9. *crim. cap.* 30. *n.* 35. Bajard. ad Clar. §. *aſſaſſinium. n.* 9. 110

Hæredes extranei ſunt, & dicuntur omnes, præter filios, & nepotes, & qui habentur pro filiis. Paſchal. *de patr. poteſt. part.* 3. *cap.* 8. *numer.* 15. Menoch. *de præſ. lib.* 4. *præſ.* 140. *numer.* 2. Hæredes non agunt in ſolidum, ſed pro rata. Coſta *de port. rata. quæſt.* 189. 111

Hæredes plures non tenentur in ſolidum ad ſolvenda debita teſtatoris, etiam legata, ſed quilibet pro ſua rata. Gomez *tom.* 1. *var. reſ. cap.* 12. *num.* 17. Oinotom. *de legatis. lib.* 3. *cap.* 20. Coſta *de port. rata. quæſt.* 2. Merlin. *de pignor. lib.* 4. *tit.* 1. *quæſt.* 16. *n.* 2. Fachin. *lib.* 10. *contr. jur. cap.* 61. an teneantur in ſolidum ad dotandum, vide eundem Fachin. *lib.* 12. *cap.* 51. Non poſſunt conveniri in ſolidum ad præſtanda alimenta, ſed tantum pro rata. Coſta *de port. rata. q.* 31. *numer.* 4. In foro interno tenentur ſervare teſtatoris voluntatem, etiam ex teſtamento imperfecto, & nullo. Fachin. *lib.* 4. *cap.* 5. qui citat Covar. *in cap. cum eſſes. de teſtam.* Mantic. *de conject. lib.* 2. *tit.* 14. ſi non ignorent teſtatoris voluntatem. Menoch. *de præſ. lib.* 1. *quæſt.* 80. Decian. *conſ.* 46. *numer.* 93. *lib.* 2. Dividunt actiones hæreditarias pro rata, etiam quoad ſolutionem dotis. Coſta *de port. rata. quæſt.* 23. 112

Hærede non exequente legata intra annum, jus exequendi eadem legata, tam profana, quam pia, devolvitur ad Epiſcopum, & hæres perdit totam hæreditatem uſque ad legitimam. *L. fin. Cod. de fideicom. cap. Sylveſter.* 11. *q.* 1. *cap. licet. de vot.* Covar. *in cap. ſi hæredes. de teſtam. n.* 4. Barboſ. *de poteſt. Epiſc. alleg.* 82. *per totam.* Monet. *de commut. ult. volunt. cap.* 3. *quæſt.* 3. Ciarlin. *contr. for. cap.* 28. *n.* 30. 113

Hæredi capaci accreſcit portio hæredis incapacis, etiam invito. *L. un.* ubi Bald. & DD. *Cod. de caduc. tollend.* Peregr. *de Jure fiſci. lib.* 3. *tit.* 1. Ciarlin. *cap.* 37. *numer.* 68. hæredis ante teſtatorem defuncti portio, vel ante hæreditatis agnitionem mortui, accreſcit cohæredi. Ciarlin. *contr. for. cap.* 217. *numer.* 10. Hæredi ab inteſtato non datur immiſſio, cum defunctus non fuit inteſtatus, licet teſtamentum ſit dubium. Rot. apud Merlin. *dec.* 41. *n.* 14. Menoch. *de adipiſc. rem.* 4. *n.* 861. 114

Hæredes acceptando ſimpliciter hæreditatem tenentur ſtare diſpoſitioni Teſtatoris, ac remiſſioni fideicommiſſi, quamvis ad illud ex propria perſona eſſent vocati. Rota *in una Bonon. fideicom.* 9. *Decembris.* 1619. *coram Cardinale Sacrato* apud Bich. *dec.* 158. *num.* 28. *L. de fideicom. C. de tranſact.* Fuſar. *conſ.* 95. *num.* 16. quia aditio hæreditatis æquipollet expreſſæ renuntiationi fideicommiſſi. Bich. *l. c. n.* 31. 115

Hæredes adeundo hæreditatem cenſentur cum legatariis quaſi contrahere. *L. apud Julianum. §. fin. ff. quib. ex cauſ. in poſſeſſ.* & ſi promiſerunt de proprio ſolvere legata, tunc ſub obligatione bonorum, jurium, & actionum hypothecatum remanet creditum ipſorum hæredum ad favorem Legatariorum, ita, ut illis competat actio etiam in bonis propriis ipſorum hæredum. Dec. *conſ.* 349. *numer.* 10. Neguſ. *de pignor.* 2. *membr.* 2. *part. numer.* 8. Surd. *conſ.* 4. *num.* 20. Vincent. de Franchis. *dec.* 80. *num.* 7. Rota apud Bich. 116

dec.

Digitized by Google

dec. 591. *a n.* 8. niſi ſe obligaſſent duntaxat correſpe-ctire ad bona ipſius teſtatoris. Bich. *l.c. num.* 11. Et ſimpliciter adeuntes hæreditatem, tenentur habere ta-tum factum teſtatoris tanquam ſui authoris. Sucin. jun. *conſ.* 107. *lib.* 3. *num.* 56. Menoch. *conſ.* 89. *num.* 38. Rota *dec.* 169. *num.* 1. & *dec.* 265. *num.* 3. *part.* 1. *recent.* apud Bich. *dec.* 670. *numer.* 13.

117 Hæredes adiviſſe hæreditatem cenſentur eo ipſo, quod de bonis hæreditariis nominatim uti hæredes diſpoſuerunt. Bich. *dec.* 388. *numer.* 16. juxt. text. *in L. ſi avia. Cod. de Jur. delib.* Gabr. *conſ.* 128. *num.* 36. *lib.* 2.

118 Non poſſunt vendicare ſua bona propria per defun-ctum alienata, quando ſuppetunt bona hæreditaria, quia illorum non intereſt magis rem ſuam vendicare, quam retinere hæreditatem ejuſdem valoris. Gratian. *diſceptat. for. cap.* 511. *a numer.* 30. & ſi velint aſſerere bona hæreditatis non eſſe ejuſdem valoris, debent id probare. Bym. *conſ.* 225. *numer.* 12. Nana *conſ.* 214. *numer.* 4. Cyriac. *contr.* 308. *num.* 8. Bich. *dec.* 58. *num.* 23. & *ſeq.* maxime ſi emptor poſſidet, quia tunc relevatur ab onere probandi æquivalentiam bonorum hæreditariorum. Dec. *conſ.* 100. *numer.* 22. Gratian. *diſcept. for. cap.* 331. *num.* 22. Cyriac. *controv.* 4. *num.* 130. Rota apud Bich. *loc. cit. num.* 25.

119 Hæres ſui debitoris cum Beneficio legis & inventarii poteſt ſibi de ſuo credito ſatisfacere. Rot. apud Mareſc. *lib.* 1. *var. reſ. cap.* 37. Bald. & Jaſon. *in L. fin. C. de Jure deliber.* licet non fecerit inventarium, quando ſimpliciter non fuit inſtitutus, ſed gravatus reſtituere. Bald. *in L. debitori. C. de pact.* Caſtr. *lib.* 2. *conſ.* 77. Rol. *conſ.* 65. *lib.* 2.

120 Hæres creditor defuncti, ſi non eſt beneficiatus aut de bonis hæreditariis non reddidit rationem, tenetur ad debita hæreditaria de proprio. *L. fin. C. de Jure deliber.* Rota *dec.* 39. *num.* 1. & 6. *part.* 6. *recent.* Rota apud Bich. *dec.* 496. *num.* 2. & 3. & ſi de bonis propriis ſolvit debita defuncti, cujus eſt hæres, non poteſt de creditis ejuſmodi excipere contra alios creditores hæreditarios. Bich. *loc. cit.*

121 Hæres beneficiatus, quamvis ſe obligaverit nomine proprio, & bona ejus hypothecaverit, non cenſetur per hoc voluiſſe novare obligationem defuncti, & renunciare beneficio inventarii, niſi aliud conſtet ex conjecturis, præſertim novatione extinctiva. Capyc. Latro *dec.* 200. *num.* 62. *lib.* 2. ſed tantum ſuppletiva ac reformativa, quæ circa modum ſolvendi plus continet quam prima. Mareſcot. *lib.* 2. *var. reſ. cap.* 56. *numer.* 10. Seraph. *dec.* 399. *num.* 7. Gratian. *diſc. for. cap.* 509. *num.* 17. Bich. *dec.* 430. *num.* 16. & 20.

122 Hæres repræſentans perſonam defuncti non poteſt inchoare novam præſcriptionem ex propria perſona ſtante mala fide defuncti. Balb. *de præſcript.* 4. *part.* 4. *part. princ. quæſt.* 5. *num.* 2. Caſtill. *de uſufr. cap.* 67. *numer.* 34. quidquid ſit in ſingulari ſucceſſore. Bich. *dec.* 33. *num.* 30.

123 Hæredes, ſi ſunt plures, omnes ſunt citandi, neque ſufficit citare aliquos, quia unuſquiſque repræſentat perſonam defuncti pro rata, pro qua eſt hæres. *L. cum a matre. Cod. de rei vendic. L. pro hæreditariis. Cod. de hæred. act.* Surd. *dec.* 224. *numer.* 20. Jaſ. *in L.* 2. §. *ex his*, *numer.* 4. *ff. de V. O.* Bich. *dec. numer.* 2.

124 Hæredes ſanguinis non veniunt appellatione hæredum in materia de ſui natura tranſitoria ad extraneos, multo minus ſi fuit ſtipulatum pro hæredibus quibuſcumque cum clauſula *ad habendum*. Bich. *dec.* 586. *num.* 18.

¶ HEREMITA.

Heremita gaudet privilegio Clericali, & quando?

1 Heremita, † qui non eſt alicujus ordinis approbati per ſedem apoſtolicam, gaudet privilegio clericali 16. *quæſt.* 1. *cap. qui veri*, ubi gloſſ. Joan. & idem dicit Cald. *conſ.* 121. *in pr. v. pro hac parte*, alias 7. *de judic.* Ant. de Butr. *conſ.* 19. *num.* 19. *v. unde ex hoc*
2 *ſatis*. † Amplia; quia habentes in oratoriis etiam privatis, & heremitæ, & alii in ſtatu pœnitentium, prout ſunt Jeſuati approbati ab Eccleſia, ſunt ſuppoſiti Epiſcopo, & habentur pro Eccleſiaſticis perſonis, & gaudent privilegio fori Eccleſiaſtici, neque ad alium ſuperiorem compelli poſſunt, quia eorum caput eſt Chriſtus; ideo Papa, Epiſcopus, & Parochianus ſunt eorum ſuperiores. Ant. de Butr. *d. conſ.* 19. *num.* 19. *v. unde eſt hoc ſatis.* vide Tuſch *Litt. B. ver. Beghinæ & Fratres tertii ordinis, an ſint Eccleſiaſticæ perſonæ, & eorum privilegia. Conc.* 32. Vide eund. *Litt. F. ver. Fratres tertii ordinis, an ſint Eccleſiaſtici, vel non. Concl.* 470. ¶

HÆRESIS.

Praxis Hæreſis.

1 Hæreſis eſt error Catholici contra fidem Catholicam cum pertinacia defenſus. Tria ergo ad hoc, ut aliquis dicatur hæreticus, requiruntur. Primo, quod ſit baptizatus, ſecundo, quod ſcienter erret in fide Catholica, tertio, quod ſit pertinax in ſuo errore. Innoc. *in cap.* 1. *de S. Trin. & fide Cathol.* Simanca *de hæret. cap.* 31. Riccius *in prax. var. reſol. part.* 2. *reſ.* 8. Bonac. *de cenſur. diſp.* 2. *quæſt.* 5. *p.* 1. *n.* 8.

2 Hæretici ejuſmodi plures incurrunt pœnas. Prima eſt excommunicatio, ad quam tamen incurrendam non ſufficit hæreſim eſſe mentalem, quia Eccleſia vel non habet, vel non exercet juriſdictionem in actus pure mentales, cum illius regimen ſit pure viſibile, & ſic tendat tantum in objectum viſibile aut ſenſibile. Neque ſufficit, quod hæreſis proferatur pure externe, ſi in mente non habetur, ſed utrumque requiritur quoad forum internum; quia in foro externo ſola prolatio hæreſis externa ſufficiet ad incurrendam excommunicationem. Diana *part.* 4. *tract.* 4. *reſ.* 240. Abb. Jo. Andr. & Canoniſtæ *in cap. ult. de hæreſi.* Rojas. *de hæret. part.* 1. *Cap. Sicut. de hæret. & cap. quicumque. eodem tit. in* 6. Garz. *de Benef. part.* 11. *cap.* 10. *num.* 91. & Menoch. *de arbitr. caſ.* 360. *num.* 6. & *ſeq.* Talis tamen non eſt vitandus, donec publice fuerit denuntiatus. Bonac. *de cenſur. diſp.* 2. *quæſt.* 5. *punct.* 2. Suar. *de cenſur. to.* 5. *diſp.* 18. *ſect.* 1. Pignatell. *conſ.* 143. *to.* 1. Sed diciturne hæreticus externus ille, qui ſimulato ſomno profert hæreſim, vel in Comœdia? Reſpondetur, quod non, quia nemo judicat talem eſſe hæreticum. Diana *part.* 5. *tract.* 13. *reſ.* 17.

3 Secundo Hæreticus, etiamſi fuerit converſus, & reſipuerit, eſt irregularis, & inhabilis ad beneficia obtinenda, ſi eſt publicus. DD. apud Garz. *de Benef. part.* 11. *cap.* 10. *numer.* 80. ſi vero eſt occultus, irregularitatem non evitari, tenent Suarez *de cenſur. diſp.* 43. *ſect.* 1. Sanctarel. *de hæreſ. cap.* 25. & plures alii apud Dianam *part.* 4. *tr.* 2. *reſ.* 38. & 46. vide etiam Bonac. *de cenſ. diſp.* 7. *quæſt.* 3. *punct.* 7. *cap. ſaluberrimum. de hæret. in* 6.

4 Tertio Hæreticus privatur ipſo jure Beneficiis, tam ante, quam poſt hæreſim obtentis. DD. & Franch. *in cap. commiſſi. de hæret. in* 6. Covar. *lib.* 2. *var. reſ. cap.* 8. *numer.* 4. Lancellot. *de attent. cap.* 5. *num.* 41. Pariſ. *de reſignat. lib.* 3. *quæſt.* 1. Felin. *in cap. cum non ab homine. num.* 6. *de Jud.* Rebuff. *in prax. benef.* 3. *part. princ. num.* 4. & plurimi apud Garz. *de Benef. l. c.* §. 2. *num.* 66. quod ampliatur etiam ad eorum fautores, & receptatores, & eorum filios, ac nepotes, juxta Conſtitutionem Nicolai III. in Bullar. *fol.* 30. *tom.* 1. Gigas *de crim. læſæ Majeſt. lib.* 7. *tit. de pœn.* Dian. *part.* 4. *tract.* 2. *reſ.* 44. Lambertin. *de Jurepatr. part.* 1. *lib.* 2. *quæſt.* 9. *art.* 6. Garz. *loc. cit.* apud quem Rota. Riccius *in prax. hæreſis. reſ.* 436. contra Abb. Felinum, Covar. & alios. Ampliatur etiam ad eorum filios, etiam quoad obtenta ante condemnationem patris. Mareſc. *lib.* 2. *var. reſol. cap.* 35. *numer.* 9. & 10. ubi Rota, Fagnan. & Garz. *ſtatim infra citandi.* vide etiam Covar. *var. reſ. lib.* 2. *cap.* 8. *a num.* 4. qui tamen in contrarium inclinare videtur. Qui filii ſunt etiam inhabiles ad officia publica, & Beneficia obtinenda ipſo jure, ut patet *ex cap.* 2. *de hæret. in* 6. Sanctarel. *de hæreſ. cap.* 35. Simanca, & alii apud Dian. *part.* 4. *tract.* 2. *reſ.* 73. etiam ad penſiones Eccleſiaſticas, ita, ut talis collatio ſit nulla ipſo jure. Garz. *de Benef. tom.* 2. *cap.* 10. *part.* 11. §. 1. licet fuerint nati ante hæreſim parentum, ut late reſolvit Fagnan. *in cap. vergentis. de hæret. a n.* 20. ubi contraria reſolvit. Garz. *l. c.* apud quem Rot. Tales filii ſunt irregulares uſque

ad ſecundam generationem incluſive per lineam paternam: per lineam vero fœmininam maternam, uſque ad primam. *cap. ſtatutum. de heret. in 6.* modo parentes fuerint mortui in hæreſi, ſecus ſi erant nati ante eorundem hæreſim, juxta Covar. *l. c. num. 5. in fin.* & Bonac. *de cenſur. diſp. 2. q. 7. punct. 7.* qui contra ſupra citatos minus recte ſentiunt. Bene verum eſt, quod filii hæreticorum poſſint ſuccedere Avo defuncto poſt hæreſim filii, & reſpective patris, modo ipſi hæretici non ſint: quia tunc ſuccedunt jure proprio. Menoch. *conſ. 1128. tom. 10.* Bonac. *de contr. diſp. 3. quæſt. 17. punct. 4. numer. 2.* ſicuti iiſdem debentur alimenta ex bonis confiſcatis. Torreblanc. *de magia. lib. 3. cap. 12.* Surd. *conſ. 386.* Socin. *lib. 1. conſ. 30.* contra aliquos apud Dian. *part. 4. tract. 8. reſol. 45.*

5 Quarto hæreticus privatur immunitate Eccleſiaſtica in crimine hæreſis, ſecus in aliis, quia delinquit contra Eccleſiam. Covar. *lib. 2. var. reſ. cap. 20. num. 11. circa fin. verſ. decimo quarto.* Bonac. *in Decalog. de immunit. diſp. 3. quæſt. 7. punct. 6. §. 5.* licet non ſit declaratus, quod limitatur in aliis delictis. Riccius *in prax. var. crimin. par. 3. reſ. 489.* Farin. *de immun. cap. 13.* DD. apud Dian. *part. 6. tr. 1. reſ. 24. & part. 1. tr. 1. reſol. 29. & part. 5. poſt tract. 14.* ubi Rota, & Sac. Congregatio.

6 Quinto, hæreticus poteſt inquiri propter ſolam ſuſpicionem. Scaccia *de Jud. lib. 1. cap. 59. cap. accuſatus. de heret. in 6.* ſicut reus læſæ Majeſtatis; quia tunc ob criminis enormitatem licet tranſgredi jura. vide eundem Scacc. *loc. cit.* Et alias hæreticorum pœnas, quæ in Tribunalibus infliguntur, vide DD. ſupra citatos, & tot. tit. *de heret. in 6.*

7 Omitti tamen non poteſt, quod valde notandum, Hæreticos nec poſſe eſſe patrinos in Baptiſmate, vel Confirmatione, niſi deficientibus Catholicis, juxta Dian. *moral. part. 9. tr. 7. reſ. 51.* Caſtropal. *to. 4. tract. 19. diſp. un. punct. 11. §. 1. num. 9.* qui citat Layman. *lib. 5. tract. 2. cap. 9. quæſt. 3.*

8 Præterea notandum eſt, hæreticos, etiam occultos eſſe denunciandos, licet quis ſciat ſub ſecreto naturali, & licet hæreticus eſſet proximus conſanguineus. Limit. primo, ſi metus gravis cadens in conſtantem virum excuſet. Limit. ſecundo, ſi non ſcitur certo, an ſit hæreticus. Limit. tertio, ſi eſt forius criminis. vide Bonac. *de offic. denunciand. diſp. 6. punct. 2.* Limit. quarto, ſi hæreticus eſt emendatus, vel, ſi mediante correctione fraterna, poteſt ſperari probabiliter emendatio: ut contra Bonac. *loc. cit.* tenet Dian. *part. 7. tract. 7. reſ. 63* apud quem plures DD. Barboſ. *de pot. Epiſc. alleg. 96.* Sanctarel. *de heret. cap. 9.* Farin. *de hæreſ. quæſt. 97.* & DD. apud Dian. *part. 1. tr. 4. reſ. 1.* ſed quod non liceat prius uti correctione fraterna, alias in aliis delictis neceſſaria, tenet Gonzal. *in cap. 2. de heret.* Et quod denunciatio, cum hæreticus eſt emendatus, non ſit neceſſaria, vide Genuen. *in prax. cap. 18.* Sorum, & plurimos apud Dian. *loc. cit. reſ. 3.* Excuſatur etiam ab obligatione denunciandi, quis grave damnum timet in bonis. Sanctarel. *loc. cit.* Pegna, & alii, quos ſequitur Diana *loc. cit. reſ. 7.* Multo minus tenetur quis denunciare ſe ipſum, ut probat *text. in cap. aliquando. de pœnis.* & DD. cit. & Dian. *loc. reſ. 8.* & ideo non tenetur manifeſtare complices, quia manifeſtaret ſe ipſum. Dian. *l. c. reſ. 9.* Bonac. *in Decalog. diſp. 10. quæſt. 3. punct. 1.* Antonel. *de regim. Eccleſ. lib. 6. cap. 19.*

9 Hæreticus, licet non ſit nominatim denunciatus, tamen, ſi aperte conſtat illum eſſe talem, non poteſt ſepeliri in Eccleſia, vel loco ſacro, quod ſpecialiter cautum eſt in hæreticis, ob criminis enormitatem, dummodo illius hæreſis ſit ita notoria, ut celari non poſſit ulla tergiverſatione. Dian. *part. 8. tr. 8. reſ. 1.* Et proferens hæreſim, vel hæreticus eſt citandus ab Inquiſitore: & citatio, ſecundum aliquos, debet eſſe ſpecialis ad reſpondendum in fide: ſed ſecundum alios, ſufficit generalis. Decian. *lib. 5. crim. cap. 32.* Dian. *part. 4. tr. 8. reſ. 42.*

10 Hæreſis, licet puniatur etiam de Jure Civili. *Cod. de heret. & Manich.* tamen non eſt crimen mixti fori, ſed mere Eccleſiaſticum. *cap. ut inquiſitionis. de heret. in 6.* Conſtitutio Gregor. XV. quæ incipit: *cum alias nonnulli.* Quarant. *in verb. Reverentia Divinorum.* *Clem. 1. de heret.* Antonel. *de Regim. Eccleſ. lib. 6. cap. 19. §. 2.* Anſald. *de Juriſd. part. 2. cap. 1. tit. 2.*

Hæreticus contra Catholicum ut teſtis, vel ut accu- 11
ſator non admittitur. *cap. non poteſt. cap. ſi hereticus. §. orthodoxis. cap. teſtes. 2. quæſt. 7. cap. beatus. cap. ſi quis vero. 3. quæſt. 4.* & Sum. Pontificum conſtitutiones apud Gonzal. *in lib. 5. Decretal. tit. 7. litt. B. in Notis. & cap. Judæi. de teſt.* Auguſtin. *in epit. Juris. lib. 11. tit. 18.* ſecus ſi pro Catholico teſtimonium ferat, vel contra hæreticum.

Licet Epiſcopi facultatem non habeant definiendi du- 12
bia circa fidem, aut diſcernendi falſam a vera doctrina, quia hoc ſpectat tantum ad S. Pontificem, ſeu Concilium generale. *cap. quoties. 24. quæſt. 1. cap. majores. de Baptiſmo.* tamen cum aliqui errant in iis, quæ jam definita fuerunt ab Eccleſia, poſſunt Epiſcopi illos hæreticos declarare, & in eos animadvertere, juxta *cap. ſuper quibuſdam. §. 1. de V. S.* Gonzal. *in lib. 5. Decret. tit. 7. cap. 9. in not. num. 3.*

Hæretici impœnitentes & pertinaces in errore tra- 13
dendi ſunt Curiæ ſæculari, & ſi Clerici ſunt, prius degradantur, & omnibus beneficiis privantur. *cap. 1. cap. ut commiſſi. cap. penult. de heret. in 6.* Eymerix. *2. part. director. quæſt. 4.* Farin. *de hereſi. quæſt. 196. num. 2.* Carena *de off. Inquiſit. part. 2. tit. 6. §. 3.* Clar. *in §. hereſis.* S. Thom. *2. 2. quæſt. 11. art. 4.* Suarez *de fide. diſp. 23. sect. 2. num. 3.* Gonzal. *in lib. 5. Decret. tit. 7. cap. 9. nu. 9.*

Hæretici ſunt inhabiles ad teſtandum, juxta *L. Ma- 14
nichæos. 4. §. ergo. Cod. de heret. cap. excommunicamus. 13. eod.* ſicut etiam ad hæreditariam ſucceſſionem, adeo ut teſtamentum illius ſit ipſo jure nullum, etiam ante ſententiam Judicis declaratoriam, quamvis contrarium teneat Farinac. *de hereſi. quæſt. 196. §. 6. n. 89.* Incurrunt infamiam, & privationem ſepulturæ, & quidem ipſo jure, juxta cit. *cap. excommunicamus.* ſed non niſi poſt ſententiam Judicis declaratoriam criminis, uti probatur *ex cap. ſtatutum. 15. de heret. in 6. cap. infames. 17. cauſ. 6. quæſt. 1.* Azor. *part. 1. lib. 8. cap. 13. §. ſeptima hereticorum pœna.* P. Pirhing *lib. 5. tit. 7. sect. 4. §. 3. & §. 2.* Hinc ſepelientes hæreticos ſcienter, ſunt excommunicati, ſecus, ſi probabiliter ignorarunt, etiam dantes locum ad ſepeliendos hæreticos. Farin. *de hereſ. quæſt. 192. §. 3. num. 45.* & locus, in quo hæreticus fuit ſepultus, non poteſt amplius fieri ſepultura Catholicorum, donec fuerit ſatisfactum. Pirhing *loc. cit.*

Præterea hæretici amittunt patriam poteſtatem in fi- 15
lios, etiam ante omnem ſententiam declaratoriam Judicis. *cap. 2. §. fin. de heret. in 6.* ubi gloſ. *verſ. deſierint.* Farin. *de hereſ. quæſt. 197. num. 29.* Molin. *de Juſtit. tr. 2. diſp. 9. num. 11.* Azor. *part. 2. lib. 2. cap. 22. quæſt. 6.* P. Pirhing *loc. cit. sect. 3. §. 7. num. 79.* Privantur etiam poteſtate dominii in ſervos, Vaſallos, & jure, quod habent in alios quomodocumque perſonaliter obligatos. *cap. abſolutos. 16. de heret.* ubi gloſ. *verb. abſolutos.* non tamen ipſo Jure, ſed poſt ſententiam declaratoriam criminis. Pirhing. *dict. sect. 3. num. 82.* qui citat Azor. *part. 2. lib. 8. cap. 13. quæſt. 2.* Sanch. *moral. lib. 2. cap. 24. numer. 8.* ſed probabilius tenent etiam ante ſententiam ejuſmodi eſſe liberatos, ſi hæreſis ſit manifeſta, juxta *d. cap. abſolutos.* Fagnan. *in cap. ult. num. 3. de heret.* & Abb. *eod. nu. 3.* Butr. Hoſt. Jo. And. & alii apud eundem Fagnan. *loc. cit. part. 1.* Ampliatur, quod etiam debitores hæreticorum a quocumque debito, & obligatione liberantur, ut contra illos hæreticus agere non poſſit. *cap. ult. de heret.* ubi Abb. *num. 1.* Farin. *de hereſi. quæſt. 180. §. 5. nu. 57.* Pirhing *loc. cit. n. 82.*

Hæreticorum bona ſunt ipſo Jure confiſcata. *cap. cum 16
ſecundum. de heret. in 6.* & de Jure applicantur fiſco Eccleſiæ. Limita in terris Imperii: & ſi hæretici ſunt Clerici, illorum bona applicantur Eccleſiis, in quibus ſunt Beneficiati; & ſi plura habent Beneficia, dividuntur pro rata: ſi vero Clerici non ſunt Beneficiati, eorum bona applicantur Eccleſiæ Cathedrali Cl. *in §. hereſis.* poſt Concil. vero Trident. *ſeſſ. 25. cap. 3. de reform.* applicantur locis piis: & ſi fuerunt alienata a die commiſſi criminis, etiam ante ſententiam, recuperat fiſcus ab emptoribus etiam bonæ fidei, pretio etiam non reſtituto. Riccius. *in collectan. dec. 3640.* Theſ. *dec. 40.* Clar. *in §. fin. quæſt. 51.* Antonel. *de regim. Eccleſ. lib. 6. cap. 19. §. 2. n. 29.* ubi ſi hæreti-

cus

cus prævia pœnitentia eſt paratus redire ad Eccleſiam pro prima vice non traditur Curiæ ſæculari, nec ejus bona confiſcantur, ſed facta abjuratione de formali publice, damnatur ad carceres, aut triremes, aut ad arbitrarium. Clar. *in §. hæreſis. verſ. ſed quæro*, Piaſec. *in prax. Epiſc. part. 2. cap. 4. num.* 43. Diana *part. 4. tract. 7. reſ.* 24. ſecus ſi fuerit relapſus. videri etiam poteſt P. Theſ. *de pœn. Eccleſ. in verb. Hæret.*

17 Hæreticarum dotes propter hæreſim mariti confiſcuntur, imo etiam uxorum Catholicarum, ſi mariti ſunt hæretici, quod P. Pirhing non admittit, niſi in caſu, quo mulieres ipſæ cum maritis matrimonium contraxiſſent, quos hæreticos eſſe ſciebant, uti decernitur *in cap. decrevit.* 14. *de hæret. in* 6. ita P. Pirhing, *loc. cit.* §. 4. *num.* 63. quia ob maritorum culpam uxores inquietari Leges vetant. *L.* 2. *Cod. ne uxor pro marito. & L. ſancimus.* 22. *Cod. de pœn.*

18 Hæretici in Italia non poſſunt morari, neque ab illis recipi, neque permitti ibidem ſtudere, exceptis militibus, obſtante Bulla Gregoriana. Dian. *part.* 10. *in append. ad tract.* 2.

19 Hæreticorum libros detinentes, tanquam hæretici puniuntur, niſi detinens eſſet vir doctus, pius, ſincerus, nec alias ſuſpectus de hæreſi, vel niſi ignoraret eſſe apud ſe libros hæreticales. Riccius *in prax. hæreſ. reſ.* 437. Illi vero, qui detinent libros Hæreſiarchæ, ſunt excommunicati. Bonacin. *de cenſur. diſp.* 2. *quæſt.* 5. *punct.* 4.

20 Crimen hæreſis ſpectat privative ad Judicem Eccleſiaſticum, & nullo modo ad Judices ſæculares qui nullatenus poſſunt de illo cognoſcere, etiam contra Laicos. juxta *cap. ut inquiſitionis.* 18. *de hæret. in* 6. Et ſi Epiſcopus, ut Inquiſitor requirat Brachium Judicis ſæcularis, tenetur ad illud præſtandum ſub pœna excommunicationis. Franch. *in d. cap. ut inquiſitionis. numer.* 3. Farin. *de hæreſ. quæſt.* 186. §. 9. *num.* 165. Antonel. & alii ſupra cit. P. Pirhing *l. c. ſect.* 5. §. 1. *numer.* 127.

21 A ſententia lata contra hæreticos, non datur appellatio. *d. cap. ut inquiſitionis.* §. *inquit.* Farin. *l. c. quæſt.* 185. *num.* 227. A gravamine tamen illato ante ſententiam definitivam, uti a ſententia interlocutoria (ſermo eſt de crimine hæreſis) appellari non prohibetur. DD. cit.

22 Hæreſis probatur iiſdem modis, quibus alia delicta, uti per duos teſtes omni exceptione majores. Clar. *in* §. *hæreſis. num.* 20. Farin. *de hæreſ. quæſt.* 188. *num.* 58. Pirhing *l. c.* §. 6. *num.* 155. & quia hæreſis eſt crimen Reipublicæ maxime perniciofum, admittuntur etiam teſtes in jure inhabiles ad ferendum teſtimonium, ut citius puniri & extirpari poſſit, quales eſſe poſſunt excommunicati, infames, criminoſi non tantum in defectum aliarum probationum, ſed etiam in copia illarum. Farinac. *l. c. n.* 74. quæ procedunt, quando proceditur per viam inquiſitionis, non vero, ſi proceditur per viam accuſationis, vel exceptionis. *cap. in fidei. de hæret. in* 6. ubi Joan. Andr. circa finem, & Francus *num.* 3. P. Pirhing *lib.* 5. *tit.* 7. *ſect.* 5. §. 6. *numer.* 156. Ita admittuntur etiam perjuri, domeſtici, familiares, conſanguinei, ſervi contra Dominos. Item mulieres, Infames. Farin. *de hæreſ. quæſt.* 118. §. 8. *numer.* 143.

23 In examine teſtium adhiberi debent duæ Religioſæ, & diſcretæ perſonæ, ſufficit, ſi ſint Clerici ſæculares, vel Laici. *cap. ut officium.* 11. §. *verum de hæret. in* 6. P. Pirhing *l. c. num.* 159. Et in cauſa hæreſis procedi poteſt ſummarie, ſimpliciter, de plano, & ſine ſtrepitu, ac figura judicii, & in eo, quando proceſſus fit contra hæreticos, non admittitur Advocatus, neque Procurator. Farin. *l. c. quæſt.* 196. & 197. §. 3. *n.* 54. Item recipiuntur teſtes, & eorum juramenta etiam parte, contra quam recipiuntur, non citata. Farin. *quæſt.* 188. §. 5. *n.* 7.

24 Quæres, quis abſolvere poſſit ab excommunicatione ob hæreſim incurſa? Reſpondetur, quoad forum internum a ſolo Pontifice abſolvi poſſe excepto articulo mortis, in quo ab omni Sacerdote abſolvi poteſt, etiam præſente Parocho. Diana *part.* 1. *tract.* 5. *reſ.* 5. Bonac. *de cenſur. diſp.* 1. *quæſt.* 3. ut patet ex Bulla Cœnæ, in qua etiam occultæ hæreſis abſolutio reſervatur S. Pontifici, per quam authoritas Epiſcopis a Concil. Trid. *ſeſſ.* 24. *cap.* 5. *de reform.* conceſſa abſolvendi ab hæreſi occulta in foro animæ fuit adempta. Genuen. *in prax. Archiep. cap.* 67. *numer.* 10. Ugolin. *de caſ. reſerv. Pontifici. part.* 2. §. 4. Molina *de juſtit. tract.* 3. *diſp.* 64. Garz. *de Benef. part.* 11. *cap.* 10. *n.* 115. Penia *in direct. inquiſitionis. part.* 3. *quæſt.* 92. S. Congregat. apud Fuſc. *de viſit. lib.* 2. *cap.* 31. qui teſtatur ita fuiſſe declaratum a S. Congreg. ſub Gregor. XIII. Azor. *inſtit. moral. part.* 1. *lib.* 8. *cap.* 19. qui teſtatur ita fuiſſe quoque declaratum a Clem. VIII. Riccius *in prax. part.* 3. *reſ.* 484. Diana *part.* 1. *tract.* 5. *reſol.* 2. Barb. *de pot. Epiſc. part.* 2. *alleg.* 40. *num.* 23. Gratian. *diſcept. for. cap.* 414. Barb. collect. DD. ſuper Concil. Trid. qui pro hac ſententia citat quinquaginta Doctores, quibus addimus Flamin. Marchetum *in praxi Vicar. Capit. part.* 2. *tit.* 21. Guazzin. jun. *ad defenſ. animarum. lib.* 2. *defenſ.* 1. *cap.* 9. *num.* 59. Diana *part.* 4. *tract.* 4. *reſ.* 239. & *part.* 8. *tract.* 4. *reſ.* qui id limitat, ſi hæreticus occultus eſt impeditus accedere Curiam, veluti ſi eſt puer, mulier, infirmus, mutilatus, ſenex, & in illis locis, in quibus Bulla Cœnæ non fuit recepta. Quamvis contrarium indiſtincte favore Epiſcoporum defendant non pauci, cum quibus Navarrus *in manuali cap.* 27. *num.* 260. & *conſ.* 11. *de privil.* Gutierrez *can. qq. lib.* 1. *cap.* 13. & multi alii.

Stando in prima ſententia communi, & a qua in praxi non eſt recedendum propter tot Sum. Pontificum declarationes, naſcitur alia difficultas, an in illis locis, in quibus non militat Bulla Cœnæ, vel de facto (nam quod hæc obliget independenter ab acceptatione populi, diximus in verb. *Bulla num.* 4.) non fuit recepta, competat hæc poteſtas abſolvendi hæreticos occultos etiam Vicariis Epiſcoporum, aut Capitularibus; & quidem Concil. Trid. *loc. cit.* videtur hanc poteſtatem dare tantum Epiſcopis. In contrarium tamen eſt veritas, quia Vicarius habet juriſdictionem ab Epiſcopo ſibi communicatam, & ita poteſt ea, quæ jure ordinario poteſt Epiſcopus, & in illis venit nomine Epiſcopi. ita Sperel. *dec.* 97. Sbroz. *de off. Vicar. lib.* 2. *quæſt.* 43. *numer.* 201. Sanch. *de matrimon. lib.* 3. *diſp.* 29. Gratian. *diſcept. for. cap* 83. & quod Vicarium Capitularem idem tenet Marchet. *l. c. part.* 2. *tit.* 21. *num.* 17. quia etiam Vicarius Capitularis habet juriſdictionem Epiſcopalem. *tit.* 12. *numer.* 29. Moneta *de commut. ult. vol. cap.* 3. *numer.* 500. & ita declaravit S. Congregat. apud Barb. *de Canon. cap.* 42. *num.* 62. 25

Quod Epiſcopi Germaniæ poſſint abſolvere hæreticos ab omni excommunicatione, ex quo in Germania non ſit inquiſitionis tribunal contra hæreticas pravitates, etiam pro foro externo (dummodo non ſint Hæreſiarchæ) tanquam delegati Sedis Apoſtolicæ, abjurata prius hæreſi, & injuncta pœnitentia, dicit Pirhing *lib.* 5. *decret. tit. de hæret. num.* 42. Barboſ. *de offic. Epiſc. alleg.* 105. *num.* 56. Farin. *de hæreſi. quæſt.* 192. § 4. *num.* 51. Molin. *tr.* 5. *de juſtit. diſp.* 18. 26

Similiter, quod Epiſcopi Germaniæ, Lutheranos, Calviniſtas, & alios ſimiles hæreticos, qui Catholicam fidem ſuſcipere volunt, poſſint per ſe, vel delegatos ſuos, etiam in foro conſcientiæ abſolvere, & ſic non ſolum ab hæreſi occulta, ſed etiam publica, dicit Pirhing *l. c.* Layman. *de juriſdict. ord. concl.* 72. quia cum ob nimiam frequentiam, & multitudinem abſolvendorum, adſit neceſſarium, & evidens impedimentum eos mittendi Romam; tales caſus Papales fiunt Epiſcopales: hoc eſt quidem verum, quod majoris ſecuritatis cauſa ſoleant Epiſcopi a Summo Pontifice impetrare licentiam abſolvendi ab hæreſi tam occulta, quam publica. Quod tamen non poſſint abſolvere relapſos, dicit idem Pirhing *l. c. in fin.* 27

In foro vero externo non poteſt abſolvere Epiſcopus hæreticos occultos, multo minus publicos, ſaltem extra Germaniam, ut ſupra; quia Concil. Tridentinum tantum dat facultatem abſolvendi in foro animæ, caſus vero non exceptus firmat regulam in contrario; & quoad forum externum abſolutio ſolet dari ſequenti modo & forma. 28

Primo Hæreticus debet interrogari de genere ſuo, parentibus, natione, patria, educatione, diſciplina, pravitate, ſeu bonitate, de amicitia, ſocietate, & moribus. An ſciat, quare fuerit captus, an aliquos habeat ſuſpectos, quos, & quare? Et ad habenda indicia erunt 29

Google

ſciſcitandæ depoſitiones, quando, & cui confeſſi ſunt, & ſimilia. Zacard. *in Direct. Theolog. part. 3. cap.* 87. Diana *part.* [illegible] *tract.* 8. *reſ.* 88. quæ quidem procedunt, quando inquiſitio formatur invitis reis: quando vero reus ipſe compatet, & petit reconciliari Eccleſiæ, ſequentem vidi ſervari praxim.

30 Ordinarius, ſeu Vicarius, aſſumptis duobus Theologis pro aſſiſtentibus, poſtquam reus fuerit vel per ſe, vel per alium ad id deputatum, in rebus fidei inſtructus, format ſequentem proceſſum, qui in ſcriptis redigitur a Cancellario Officii Spiritualis, modo ſequenti.

Comparuit NN. ſecta Lutherana, vel Calviniana, ſponte, ætatis ſuæ &c. qui delato juramento veritatis dicendæ, tactis &c. expoſuit, ut infra.

31 *Ego N. fui natus ex patre, & matre hereticus, vel Calvinianus, & ab illis in ſecta Lutheri (vel Calvini) educatus, quam ſectam tenui, & credidi uſque ad diem &c. quo partes Catholicorum practicavi, ubi videns, & obſervans ritus, & cæremonias, quibus Catholici utuntur in ſua Religione, & in cultu Divino, & auditis ſæpius eorum Concionibus, in animum meum induxi Catholicam Religionem eſſe veram &c.* Facta [illegible] expoſitione a Reo, vel conſtituto, Vicarius facit ſequentia Interrogatoria.

32 Primo, ut exprimat in ſpecie errores, quos tenuit, & quid expoſuerit, per extenſum debet ſcribi ab ipſo Notario, ut dicendo: *Ego tenui Papam eſſe Anti Christum &c. quod non ſit ullum Purgatorium, vel Limbus &c. quod B. Virgo, & Cælites pro nobis intercedere non poſſint &c.*

Secundo interrogetur, *quid tenuerit, & ſenſerit de SS. Sacramento Euchariſtiæ, & aliis Sacramentis.*

Tertio, *quid tenuerit, & ſenſerit de ſacris Imaginibus.*

Quarto, *quid tenuerit, & ſenſerit de Feſtis diebus ab Eccleſia præceptis.* Quinto, *quid tenuerit de Jejuniis ab Eccleſia ordinatis.* Sexto, *quid tenuerit, & ſenſerit de Confeſſione Sacramentali.* Septimo, *quid tenuerit de cælibatu Sacerdotum, & Religioſorum.* Octavo, *quid tenuerit de SS. Sacrificio Miſſæ.* Nono, *an teneat unam eſſe fidem, vel plures, & in qua quis ſalvari poſſit.* Decimo, *quid tenuerit de ineffabili Myſterio Sanctiſſimæ Trinitatis.*

Et ſi totus actus non poſſit perfici una die, altera die ſit proſecutio conſtituti, præmiſſoque noviter juramento, poteſt interrogari.

Primo, *an recordetur ſe depoſuiſſe hereſes, quas tenuit:* Secundo, *quid modo credat ſuper articulis, ſuper quibus fuit examinatus.*

Si dicat, ſe credere, quod illa, quæ credidit, ſint falſa, proſequitur, dicendo.

Monitus dicere, quid ſpecialiter nunc teneat, ſentiat, ac credat circa articulos prædictos.

Et tunc releguntur articuli prædicti, ad quos omnes reſpondeat conſtitutus.

Tertio, *an ſit paratus omnes hereſes & errores, quos in ſuo examine depoſuit, ac faſſus eſt ſe crediſſe, ac alios quoſcumque abjurare, & maledicere, ac deteſtari, ac ex corde puro, & mente ſyncera amplecti S. Fidem Catholicam, quam tenet, credit, prædicat, profitetur, ac docet S. Mater Eccleſia Catholica, & Apoſtolica Romana, cujus Caput eſt Clemens XI. &c.*

Quarto, *an propter prædictas hereſes, & errores fuerit unquam in foro exteriori alias reconciliatus.* Quinto, *an in rebus fidei ſit ſufficienter inſtructus.* Sexto, *quid credat de Perſona ſecunda Sanctiſſimæ Trinitatis.* Septimo, *quid nunc credat de Beatiſſima Virgine Maria.* Octavo, *an ſciat Symbolum Fidei. (& moneatur illud recitare.)* Nono, *an ſciat Orationem Dominicam, & ſalutationem Angelicam. (& moneatur recitare)* Decimo, *an ſciat præcepta Decalogi, & quot ſint? (& moneatur recitare)* Undecimo *an ſciat præcepta Eccleſiæ, & quot ſint? (& moneatur recitare.)*

Quibus habitis, fuit dimiſſus, injuncto illi, ut ſe ſubſcribat. Die &c. Comparuit idem NN. reus conſtitutus, qui prævio Jurejurando, tactis, &c. præſtito, fuit interrogatus, an articulos, quos ſupra dixit ſecredere, revera credat?

Secundo, *an aliquid in hoc Tribunali habeat deducendum, ipſum certiorando &c.*

Quibus habitis, & attentis, Reverendiſſimus Dominus ad ſuam devenit ſententiam, quam per me Cancellarium infra ſcriptum mandavit publicari, coram infra ſcriptis teſtibus, præſentibus, & rogatis.

Et ſic Cancellarius ſententiam legit alta voce, & publicat in præſentia duorum teſtium ad minimum. Debet autem ſententiæ ſe ſubſcribere Ordinarius, & illius publicationi, ut ſupra, factæ, Cancellarius.

Proſequendo ergo praxim, ſententiæ ipſius Methodum, ſeu formulam, nec non ejuſdem publicationis formulam ſubjiciemus.

Forma ſententiæ, de qua ſupra.

VIdentes ad expeditionem proceſſus, & cauſſæ NN. loci N. filiique N. ætatis annor. &c. qui ſponte, & libere comparuit in hoc Officio, & contra ſe ipſum Judicialiter depoſuit, qualiter natus ex patre, & matre hæreticis, & ab ipſis in ſua hæreſi educatus, & inſtructus, eoſdem errores uſque ad diem &c. tenuerit, & crediderit, & particulariter (Hic deſcribuntur errores, quos credidit) ſed viſis poſtmodum in loco, ſeu Civitate N. & obſervatis Cæremoniis, ac ritibus, quibus utuntur Catholici in ſuæ Religionis cultu. Imo auditis Concionibus eorundem Catholicorum, & accedentibus Religioſorum Virorum perſuaſionibus, in animum ſuum induxiſſe, abjuratis erroribus hactenus creditis, Catholicam amplecti Fidem: Ideo comparens coram nobis humiliter inſtitit admitti ad reconciliationem, offerens ſe promptum, & paratum ad abjurandas ſupra dictas hæreſes & errores, & vivere, ac mori in ſancta Fide Catholica.

Ideo, viſa, ac mature conſiderata hac ſpontanea illius comparatione, & quidquid de Jure videndum, & conſiderandum erat, & informati de illius ſufficienti inſtructione in rebus fidei Catholicæ, cum conſilio Theologorum, & Canoniſtarum, contra dictum NN. venimus ad infra ſcriptam definitivam ſententiam.

INvocato Nomine Sanctiſſimi Domini noſtri JESU Chriſti: Glorioſiſſimæ ſemper Matris ejuſdem, & Virginis Mariæ, & S. N. Protectoris noſtri

Habentes præ oculis SS. Evangelia, ut ex vultu Dei procedat Judicium, & oculi noſtri videant æquitatem; hac noſtra definitiva ſententia, quam ſedentes pro Tribunali proferimus in ſcriptis, in hoc loco, die, & hora a nobis electis, dicimus, pronunciamus, ſententiamus, & declaramus. N. ſupra dictum, propter errores, per ipſum, ut ſupra, confeſſos, fuiſſe hæreticum, & ideo incurriſſe in omnes cenſuras, & pœnas a SS. Canonibus, & aliis Conſtitutionibus Apoſtolicis contra ejuſmodi delinquentes impoſitas, & promulgatas: ſed quia ſponte comparuit in hoc Officio, & libere confeſſus fuit ſupra dictos ſuos errores, & hæreſes, petens humiliter eorundem ſuorum errorum miſericordiam, & veniam, ideo abſolvimus eum ab excommunicatione, quam propter prædictos errores incurrit, dummodo prius corde ſyncero, & fide non ficta abjuret, maledicat, & deteſtetur ſupra dictos errores, & hæreſes, & generaliter omnem, & quemcumque alium errorem, & hæreſin, & ſectam, quæ contradicat S. Catholicæ, Apoſtolicæ, & Romanæ Eccleſiæ, cujus Caput eſt Clemens XI. qui feliciter regnat; ſicut hac noſtra definitiva ſententia eidem committimus, ut prædicta exequatur, & faciat, modo, & forma a nobis præſcribenda. Et ut facilius a Deo noſtro obtineat miſericordiam, & veniam omnium ſupra dictorum ſuorum errorum, ac quorumcumque aliorum, & hæreſum, pro pœnitentia ſalutari eidem imponimus, & injungimus, ut quamprimum, vel quamocius viſitet Eccleſiam Sancti N. & ut tribus diebus Veneris jejunet in pane, & aqua (nota, has pœnitentias eſſe Ordinario arbitrarias,) reſervantes nobis auctoritatem augendi, diminuendi, commutandi, aut remittendi in totum, vel in partem ſupra dictas pœnas, & ita dicimus, pronunciamus, ſententiamus, declaramus, ordinamus, pœnitentiamus, & reſervamus hoc, & omni alio meliori modo, via, & forma, qua de Jure poſſumus, & debemus.

NN. Vicarius Generalis.

Lata,

LAta, data, & promulgata fuit præſens ſententia per præfatum Reverendiſſimum Dominum N. Vicarium Generalem, eaque de ipſius mandato per me Notarium infra ſcriptum, & Officii Spiritualis Cancellarium lecta, & publicata, præſentibus in teſtes ſpecialiter adhibitis ſupra ſcriptis DD. Aſſiſtentibus. (vel aliis) die &c. Menſis &c. anni &c. in loco &c.

NN. Cancellarius
mandato &c.

SUcceſſive, & in continenti dictus NN. audito tenore prædictæ ſententiæ, illique parere volens, genuflexus coram ſupra ſcripto Reverendiſſimo Domino N. Vicario Generali, S. S. Dei Evangelia coram ſe poſita manibus corporaliter tangens, abjuravit hæreſes, & errores Lutheri, ſeu Calvini, nec non eorundem Aſſeclarum, quos tenuit, & credidit, & generaliter omnem hæreſim, & errorem contradicentem S. Catholicæ, & Apoſtolicæ Romanæ Eccleſiæ, & prout latius in abjurationis ſchedula, quam de verbo ad verbum, me Notario ſuggerente, tenoris, ut infra, præſentibus NN. Theologis, & teſtibus ad præmiſſa vocatis, habitis, atque rogatis.

NN. Cancellarius.

Sequitur Forma ipſa abjurationis.

EGo NN. Filius q. NN. conſtitutus perſonaliter in judicio, & genuflexus coram vobis Reverendiſſimo Domino Vicario Generali, & habens præ oculis meis SS. Evangelia, quæ propriis manibus tango, & cognoſcens, quod nullus poſſit ſalvari extra illam Fidem, quam tenet, prædicat, & docet SS. Catholica, Apoſtolica, & Romana Eccleſia, cujus Caput eſt Clemens XI. qui feliciter regnat, & contra quam, confiteor, me erraſſe; quia natus a matre, & patre hæreticis, & ab ipſis educatus, & inſtructus in erroribus, & hæreſi impiæ ſectæ, Calvini, ſeu Lutheri, omnes tenui, & credidi (hic ponuntur per capita primum, ſecundum &c. hæreſes, quas tenuit, & per extenſum, prout ſupra, illas fuit confeſſus) ideo ad præſens ſecutus, & certus veritatis fidei Catholicæ, & falſitatis ſectæ Calvinianæ, ſeu Lutheranæ, corde ſincero, & fide non ficta abjuro, maledico, & deteſtor omnes ſupra dictas hæreſes, errores, & ſectas, & generaliter omnem, & quemcumque alium errorem, hæreſim, & ſectam, quæ contradicat dictæ SS. Catholicæ, Apoſtolicæ, & Romanæ Eccleſiæ, & juro me non crediturum, nec dicturum amplius ſupra dictis, vel alias hæreſes, neque habiturum, aut contracturum familiaritatem, aut converſationem, in quantum potero, cum hæreticis, aut ſuſpectis de hæreſi, imo, ſi aliquem talem in partibus Catholicorum cognovero, me denunciaturum illum Ordinario, vel alii legitimo Superiori. Item juro, & promitto adimplere, & integre obſervare dictas pœnitentias mihi impoſitas, & injunctas, vel a Reverendiſſimo Ordinario injungendas: & ſi unquam impoſterum contravenirem alicui prædictarum earum promiſſionum, ac juramenti, quod Deus avertat, me ſubmitto omnibus pœnis inflictis, & promulgatis a Sacris Canonibus, & aliis Conſtitutionibus Apoſtolicis contra ſimiles, delinquentes. Sic me Deus adjuvet, & hæc Sacroſancta Dei Evangelia, quæ propriis manibus tango.

Dein ipſe abjurans, ſi ſciat ſcribere, ſubſcribit, vel ſi ignorat literas, facit crucis ſignum, verba autem, ſeu forma ſubſcribondi eſt ſequens.

Ita confirmo ego NN.

Mox ſequitur abſolutio, quam impertit Ordinarius; de qua etiam facit *rogitum* Notarius verbis ſimilibus, prout ſequitur.

SUcceſſive & in continenti prædictus NN. filius quondam NN. loci N. coram Reverendiſſimo Domino Vicario ubi ſupra, & ad præſentiam prædictorum DD. NN. Theologorum Aſſiſtentium, & teſtium fuit ab ante dicto Domino Vicario abſolutus ab excommunicatione majori, quam cauſa & occaſione præmiſſorum quomodolibet incurrerat, & admiſſus ad participationem fidelium, & SS. Eccleſiæ Catholicæ Romanæ gremio reſtitutus adhibitis ſolitis precationibus, & cæremoniis. &c.

NN. Vicarius Generalis.

NN. Officii Spiritualis Cancellarius.

Cæterum ritum dandæ ejuſmodi abſolutionis ſolemnis vide in rituali Romano, circulo aureo & aliis.

His peractis abjuranti expediuntur litteræ patentes, ac commendatitiæ ex officio, in quibus fit fides dictum Converſum ſuam ſectam ſolemniter abjuraſſe, & ad fidem Catholicam fuiſſe converſum ad omnem bonum finem & memoriam, quarum quidem literarum formulam, prout ſolet practicari, hic pro praxis complemento ſubjungere placuit.

NOs &c. Univerſis & ſingulis præſentes noſtras viſuris, lecturis, pariter & audituris notum facimus, & atteſtamur, qualiter die infra ſcripta conſtitutus coram nobis & officio noſtro NN. filius quondam NN. de loco N. ætatis ſuæ annorum &c. abjuratis erroribus & hæreſibus ſectæ Calvinianæ, ſeu Lutheranæ, in qua natus, & educatus fuit, & generaliter omnibus erroribus & hæreſibus contradicentibus Sanctæ Apoſtolicæ, Catholicæ, & Romanæ Eccleſiæ, fuit a nobis ſervatis ſervandis abſolutus ab excommunicatione majori, quam cauſa, & occaſione præmiſſorum quomodolibet incurrerat, & SS. Eccleſiæ Sacramentis, ac fidelium communioni reſtitutus. In quorum &c. Datum. &c.

NN. Vicarius Generalis.

NN. Officii Spiritualis Cancellarius.

33 Hæretici Eccleſiæ legibus, & univerſalibus conſuetudinibus tenentur, & juxta eas judicandum eſt in caſibus etiam ad hæreticos pertinentibus. Bened. XIV. Conſtit. *Singulari* §. 16.

34 Hæreſis abjuratio præcedens requiritur tamquam conditio neceſſaria in Litteris Apoſtolicis Diſpenſationum, quæ ſuper gradibus Conſanguinitatis, vel Affinitatis, aliiſve impedimentis petuntur pro Perſonis diverſæ profeſſionis. Benedict. XIV. Conſtit. *Magnæ nobis*.

HERMAPHRODITUS.

Praxis Hermaphroditorum.

Hermaphroditus eſt irregularis. *gl. & Archidiaconus in cap. ſi teſtis. quæſt.* 3. Navar. *in man. cap.* 27. Suar. *de cenſur. diſp.* 51. *ſect.* 2. Bonac. *tom.* 1. *diſp.* 7. *q.* 2. & alii apud Dianam *part.* 10. *tract.* 13. *reſol.* 36. licet erumpat in virum, ita ut ſit vir, propter monſtruoſitatem & indecentiam a ſolo Pontifice poteſt diſpenſari. 1

Dian. *loc. cit.* & ſi fuit ordinatus, & poſtmodum tranſeat in fœminam, ſecundum Communem retinet characterem, quia character eſt indelebilis, & licet in impreſſione requirat virilitatem, tamen in conſervatione illam non requirit, quia imprimitur in anima, quæ ſemper manet eadem.

2 Profeſſus in Religione virorum, licet prævaleat ſexus virilis, debet petere facultatem exeundi ex Monaſterio, licet valeat profeſſio, imo invitus poteſt expelli. Bonac. *l. c.*

HOMICIDIUM.

Praxis Homicidii.

1 Homicidium eſt occiſio hominis ab homine facta. Farin. *de homicid. quæſt.* 119. *num.* 3. Aliud ſpirituale dicitur, quod committitur quinque modis: primo, detractione famæ, ſecundo, conſulendo alicui aliquod malum: tertio, odio habendo proximum: quarto, eidem nocendo: quinto, denegando alimenta. Aliud dicitur corporale, & hoc aliud eſt ſimplex, aliud qualificatum; & hoc multipliciter contingit, lingua mandando, conſulendo, vel falſum deponendo. Facto, juſtitia urgente, neceſſitate cogente, caſu fortuito, culpa, & voluntarie.

2 Ejuſdem pœna, regulariter eſt mors. Gomez *de delict. cap.* 3. *tit. de homicid. num.* 1. Covar. *var. reſol. lib.* 2. *cap.* 9. *num.* 2. Joſ. Ludovic. *dec. Lucenſ.* 63. *n.* 2. Clar. *in §. homicid. num.* 18. *verſ. ſed quæro.* ubi Bajard. *num.* 42. Farin. *loc. cit.* ubi DD. a qua pœna nulla dignitas aut ſexus excuſat. Carena *in pract. crim. de homicid. §. circa ſecundum.* Nec valet conſuetudo, quod homicidium etiam ſimplex puniatur pœna pecuniaria, neque ſtatutum, quia vita hominis non poteſt, nec debet fieri venalis, alias enim homines invitarentur ad occidendum, & pœna infligitur de Jure Divino, quod immutari a Lege humana non poteſt. Hoſt. Joan. Andr. & Abb. *in cap.* 2. *de delict. puerorum.* Archidiac. *in cap. duo iſta. verſ. ſed quid.* 34. *q.* 4. Covar. & Farin. *loc. c.* contra multos, licet pœna pecuniaria eſſet gravis. Quod tamen limitatur, niſi cauſa gravis, & rationabilis tale ſtatutum legitimaret. Covar. & Farin. *ll. cc.*

§. I.

Aſſaſſinium.

3 Aſſaſſinium, ſeu aſſaſſinus proprie dicitur, qui præmio, vel pecunia accepta ad homicidium committendum contra Chriſtianum fuit inductus, ſive is, qui fuit inductus, ſit Chriſtianus, ſive Infidelis. *cap.* 1. *de homicid. in* 6. Bart. *in L. Cicero. ff. de pæn.* Angel. *in L. ſepulchra. Cod. de ſepulch. viol.* Clar. *in §. Aſſaſſinium. in princ.* Anſald. *de Juriſd. part.* 3. *tit. un. cap.* 1. & ſine datione, vel promiſſione pecuniæ &c. occidens aſſaſſinium non committit. Vulpel. *conſ.* 143. *num.* 5. *& ſeq.* Clar. *loc. cit.* Gabr. *conſ.* 170. *num.* 18. *lib.* 1. Cabal. *de omn. gener. homicid. num.* 472. Guazzin. *in defenſ.* 1. *cap.* 38. *nu.* 42. Vivius *commun. opin. verb. aſſaſſini.* Gomez *de delict. cap.* 3. *nu.* 10. Giurb. *conſ.* 41. *num.* 10. *& conſ.* 70. *num.* 24. *&* 37 Gratian. *diſc. for. cap.* 598. *num.* 12. *part.* 3. Farin. *de homicid. quæſt.* 123. *num.* 153. *& conſ.* 10. *in pr.* & alii apud Conciol. *reſ. crim. verb. Aſſaſſinium reſ.* 1. Non tamen requiritur, quod pecunia fuerit accepta, ſed ſufficit, quod fuerit promiſſa. Capyc. *dec.* 155. licet promiſſio fuerit facta ſine ſcriptura. Gabr. *lib.* 7. *concl.* 1. Maſcard. *de probat. concl.* 138. Farin. *quæſt.* 123. *inſpect.* 2. *num.* 147. modo tamen promiſſio fuerit a mandatario acceptata, nec ſufficit pollicitatio, vel oblatio ſine acceptatione taliter, quod, ſi contractus eſſet licitus, mandans ad ſolvendum cogi poſſet. Rimin. jun. *conſ.* 68. *num.* 12. *& ſeq. lib.* 6. Honded. *conſ.* 93. *nu.* 66. *lib.* 2. Farin. *d. conſ.* 10. Sperel. *dec.* 102 *num.* 16. *& ſeq.* Diana *in ſum. verb. Immunitas Eccleſiaſtica. nu.* 29. *in fin.* & alii ſup. cit. apud Conciol. *loc. cit. n.* 2. contra Giam. Carrer. & alios. Sufficit vero promiſſio acceptata cujuſcumque rei pretio æſtimabilis, licet levis. DD. cit. quamvis contrarium teneat Conciol. *loc. cit. num.* 7. apud quem alii; quia illa animum movere non potuit ad tale crimen. vide Dian. *part.* 6. *tr.* 1. *reſ.* 11. dummodo tamen res promiſſa ſit certa, & ſpecialis; ſecus ſi illa ſit generalis, & incerta, ut ſi diceret: *non ero tibi ingratus, domus mea ſemper erit tibi aperta, & ſimilia.* ut contra Vinc. de Franch. *dec.* 176. Bajard. ad Clar. *in d. §. Aſſaſſinium. num.* 6. Navar. *quæſt. for.* 45. Farin. *conſ.* 211. *num.* 18. Maſcard. *de prob. concl.* 138. *libr.* 1. tenet Conciol. *loc. cit. num.* 3. ubi citat Vulpel. *d. conſ.* 143. *num.* 5. Honded. *d. conſ.* 93. *num.* 66. *lib.* 1. Farin. *de homicid. quæſt.* 123. *num.* 145. *& d. conſ.* 10. Cabal. *loc. cit. num.* 494. *&* 548. Guazzin. *defenſ.* 1. *cap.* 38. *num.* 42. & alios. Idem tenet Bald. *conſ.* 385. Peregr. *de immun. cap.* 7.

Ut ergo dicatur, & probetur aſſaſſinium, duo requiruntur: primum, quod præceſſerit mandatum ad occidendum, promiſſa cum acceptatione, vel ſoluta mercede. Secundum, quod mors aggreſſi id non præcavenis revera ſecuta fuerit. Farin. *de homicid. qu.* 124. *part.* 1. *tit.* 14. *lim.* 12. Sperel. *ut infra.* Cabal. *de omn. gen. homic. num.* 472. Bart. *in L.* 1. *ff. de dolo.* gloſ. *in cap.* 1. *de homicid. in* 6. Gomez *tom.* 2. *var. reſ. de delict. cap.* 3. Clar. *in §. aſſaſſinium. num* 1. Maſcard. *de probat. concl.* 138. Graſſ. *de effect. Cler. eff.* 1. *nu.* 704. Sperel. *dec.* 102. *num.* 8. Guazzin. *ad defenſ. reor. defenſ.* 4. *cap.* 13. Gabr. *de malef. concl.* 7. & quod pecunia data, vel promiſſa non ſit modica, quæ animum movere non potuerit ad tale crimen. Vulpell. *conſ.* 143. Ambroſin. *de immun. cap.* 7. & alii apud Dian. *loc. ſup. cit.* & ſi pecunia data, vel promiſſa ſit ſummæ conſiderabilis, requiritur, quod conſtet plene vel per teſtes, vel per confeſſionem partis, quod illa fuerit data, vel promiſſa pro illa cauſa, nempe pro mercede occiſionis, quæ datio non præſumitur, utpote illicita, niſi probetur, ut per Farin. *d. q.* 123. *nu.* 154. & alii apud Conciol. *l. c. n.* 9. hinc 4

Aſſaſſinus proprie non eſt, qui habuit mandatum non ad occidendum, ſed percutiendum: neque dicitur aſſaſſinus accepta pecunia occidens communem inimicum, nec occidere mandans. Dian. *part.* 6. *tr.* 1. *reſ.* 11. plurimi apud Conciol. *reſ.* 5. Neque dicitur aſſaſſinus, qui promittit, quod non habet in ſua poteſtate, & quod dependet ab alterius voluntate, uti filiusfamilias. Farin. *q.* 123. *inſpect.* 2. *n.* 150. Dian. *l. c.* 5

Sic neque dicitur aſſaſſinium, niſi occiſus ſit Chriſtianus. *cap. in ill is.* ubi Joan. Andr. Anchatan. & Dominicus *de homicid. in* 6. Gabr. *de crim. libr.* 7. *concl.* 1. *num.* 6. Covar. *libr.* 2. *var. reſ. cap.* 20. Clar. *in §. aſſaſſinium. num.* 1. Marſcard. *de probat. concluſ.* 138. Farin. *l. c. nu.* 133. Cyriac. *contr.* 399. Riccius *in prax. var. reſ. part.* 2. *reſ.* 37. ſive occidens fuerit Chriſtianus, ſive infidelis, puta Saracenus. contra Covar. *loc. cit. num.* 10. 6

Ita nec aſſaſſinium dicitur commiſſum, quando per alium mercede conventa inimicus mandantis, aut etiam mandatarii occiditur, ſi ipſe mandans in executione homicidii intervenit. Gabr. *conſ.* 170. *numer.* 11. *lib.* 1. Bajard. ad Clar. *d. §. aſſaſſinium. num.* 5. Farin. *de homicid. quæſt.* 123. *numer.* 148. *& de immunit. Eccleſ. num.* 133. Guazzin. *def.* 4. *cap.* 13. *num.* 3. & alii apud Conciol. *reſ.* 2. 7

Aſſaſſinium probatur argumentis probabilibus. *cap. pro humani. de homicid. in* 6. Farin. *de reo confeſſ. & convicto. num.* 41. *quæſt.* 86. *& quæſt.* 123. *inſpect.* 3. *de homicid. numer.* 46. Puteus *de ſyndicatu. verb. inquiſitio. cap.* 3. An ad pœnam ordinariam ſufficiant talia argumenta probabilia, vide Farin. *l. c.* & in hoc crimine recipiuntur teſtes, etiam parte non citata. Farin. *de teſtam. q.* 72. *n.* 121. Maſcard. *de probat. concl.* 137. etiam lite non conteſtata, & teſtis de auditu. Gabr. *lib.* 7. *concl.* 1. Maſcard. *l. c.* & in hoc crimine poteſt Judex procedere ſine accuſatore, & ex officio, etiam Juris ordine non ſervato, de facto, etiam jura tranſgrediendo, dummodo conſtet de qualitate aſſaſſinii; ſecus ſi de illa dubitatur; & in hoc crimine non datur appellatio. DD. cit. & Sperel. *deciſ.* 101. Ciarlin. *contr. for.* 10. *num.* 75. Argumenta autem probabilia illa dicuntur, quæ conſtituunt indicium indubitatum, de quo vide Conciol. *reſ.* 6. *n.* 2. 8

Ut autem privet aſſaſſinium immunitate Eccleſiaſtica, debet plene probari. Ciarlin. *loc. cit. n.* 78. Tiraquel. *de retr. convent. §.* 8. *gloſ.* 7. Farin. *dec.* 402. Gra- 9

tian.

tian. *diſc. for. cap.* 598. Giurba *conſ.* 10. Spetcl. *dec.* 101. Barboſ. *de Jur. Eccleſ. lib.* 2. *cap.* 3. *n.* 97.

10 Quamvis non pauci teneant, commiſſum homicidium contra infidelem, non eſſe aſſaſſinium, ut ſupra diximus, & non pauci contrariam amplexi fuerint ſententiam, eo quod infidelis ſit vere noſter proximus, tamen commiſſum contra infidelem non privare immunitate, DD. conveniunt ſatis propter *text. in cap.* 1. *de homicid. in* 6. qui loquitur de homicidio, vel aſſaſſinio commiſſo contra Chriſtianum. Covar. *lib.* 2. *var. reſ. cap.* 20. Clar. *in* §. *aſſaſsinium. quæſt.* 85. & poſt Gregorianam Conſtitutionem Guazzin. *defenſ.* 1. *cap.* 38. *num.* 40. Ambroſin. *de immun. cap.* 7. Novar. *de novo Jure Pontificio. concl.* 43. contra Bonacin. *tom.* 2. *diſp.* 3. *q.* 7. Farin. *de immun. cap.* 8. apud quem Peregrin. Mar. Ital. & alii. Ratio eſt, quia infidelis eſt vere noſter proximus. In dubio vero occiſus non præſumitur Chriſtianus, niſi pro tali fuerit probatus. Dian. *part.* 6. *tr.* 1. *reſ.* 11.

11 Privat immunitate mandantem, etiam effectu non ſecuto, ſecundum aliquos, quos citat, & ſequitur Diana *part.* 1. *tr.* 1. *reſ.* 18. qui tamen poſtmodum *part.* 6. *tr.* 1. *reſ.* 11. contrariam ſententiam fuit amplexus, quæ eſt vera, & communis, quia tunc eſt proprie aſſaſſinium, licet fuerit deventum ad actum primum proximum, ut patet *ex d. cap.* 1. *de homicid. in* 6. Bonacin. *loc. cit.* Antonel. *de regim. Eccleſ. libr.* 1. *cap.* 9. §. 3. *num.* 84.

12 Ut privet immunitate, debet eſſe tale, ut non tantum moraliter, uti in Judice, vel teſtibus corruptis, ſed phyſice occidat. Dian. *part.* 4. *tr.* 1. *reſ.* 104. Bonac. *de LL. diſp.* 3. *quæſt.* 7. *punct.* 8. §. 4. Antonel. *de regim. Eccleſ. lib.* 1. *cap.* 9. §. 3. *num.* 86. contra nonnullos. Ideo aſſaſſinii mediator gaudet immunitate Eccleſiaſtica, ſecundum Dianam *part.* 6. *tr.* 1. *reſol.* 16. *&* *part.* 4. *tract.* 1. *reſ.* 33. ſed contrarium eſt verius juxta Clar. *in* §. *aſſaſsinium. loc. cit.* Antonel. ut ſupra *num.* 91. Farinac. Peregrin. & alios; quia iſti dicuntur, & ſunt fautores, qui non gaudent immunitate. Dian. *loc. cit.* Bonac. *de cenſ. in particular. diſp.* 2. *quæſt.* 3. *punct.* 16. §. 9.

13 Aſſaſſinus poteſt ubique puniri, ſicut latro publicus, & graſſator viarum. *cap.* 1. *de homicid. in* 6. Farin. *de homicid. q.* 123. *& in prax. qu.* 7. Guazzin. *l. c.* Ciarlin. *contr. for. cap.* 10.

14 Aſſaſſinii pœna eſt mors, ita ut ſecundum aliquos in fruſta ſit ſcindendus, poſtquam fuit ſuſpenſus: ſecundum alios, ad caudam equi trahendus, antequam ſuſpendatur. Covar. *lib.* 2. *var. reſ. cap.* 20. *nu.* 10. Clar. *in* §. *aſſaſsinium. num.* 3. *verſ. ſed quæro.* Farin. *d. qu.* 123. *inſpect.* 1. quia pecuniæ interventus qualificat delictum. Farin. *l. c.* Gomez *de delict. cap.* 3. *de homicid.* Gabr. *lib.* 7. *concluſ.* 1. *num.* 30. *&* 31. Menoch. *de arbitr. caſ.* 362. *n.* 41. *& ſeq.* & eſt publice diffidatus, ita ut a quolibet poſſit impune occidi, dummodo præcedat declaratoria commiſſi aſſaſſini. DD. apud Farin. *de homicid. q.* 123. *inſpect.* 1. *n.* 17. Gabr. *lib.* 7. *concluſ.* 1. *n.* 37. Vivius *opin.* 75. *n.* 1.

15 Secunda pœna hujus criminis eſt perpetua diffidatio delinquentis, tanquam inimici Chriſtianæ Religionis a tota Chriſtianitate. *cap. pro humani. de homicid. in* 6. ita ut impune a quolibet occidi poſſit. Farin. Gabr. & Covar. *ll. cc.* Tertio, bona aſſaſſini occupantibus conceduntur, maxime illis, ad quos ſucceſſio temporalis ſpectat. Joan. Andr. & Hoſtienſ. *in d. cap. pro humani.* Capyc. *dec.* 155. Farinac. *loc. cit.* Quarta, eſt excommunicatio, quam incurrit, a qua tamen poteſt abſolvere etiam Ordinarius, quia *in d. cap. pro humani.* Summo Pontifici non reſervatur. Et ſi aſſaſſinus eſt Clericus, deponitur etiam ab Ordine. Quinto privatur omni honore, dignitate, officio, ac Beneficio. Item quacumque ſucceſſione, quam tranſmittit, non ad fiſcum, ſed ad proximiores: & præmiſſæ pœnæ incurruntur ipſo Jure abſque ſententia Judicis, licet requiratur declaratoria commiſſi criminis; ratio eſt, qui ſufficit ſententia Canonis. *d. cap. pro humani* ubi Joan. Andr. Geminian. & Franch. Maſcard. *de probat. concluſ.* 138. Farin. *quæſt.* 123. *inſpect.* 1. *numer.* 8. *de homicid.* Carrer. *in pract. crim. tract.* 3. *de homicid.* §. *circa. n.* 15. Gabr. *loc. cit.*

16 Aſſaſſinii pœnas incurrit etiam ille, qui aſſaſſinium defendit. Canoniſtæ citati *in d. cap. pro humani.* Farin. *l. c. & de conſultor. q.* 132. Dicitur etiam defendere aſſaſſinium, qui ſubtrahit teſtes, ne examinari poſſint. Item auxilium præſtans, etiam poſt delictum, niſi auxilians ignoret, illum, cui præſtat auxilium, eſſe aſſaſſinum. Vulpell. *conſ.* 143. Bajard. ad Clar. *in* §. *aſſaſsinium. n.* 19. Farin. *l. c.*

Depoſitarius pecuniæ conventæ, & ſolvendæ pro aſſaſſinio committendo, etiam punitur pœna mortis, tanquam auxiliator. Giurb. *conſ.* 41. *nu.* 16. *& ſeqq.* Item mediator, ſive proxeneta, deferens litteras, ambaſciatam &c. Cabal. *reſ. crim. cap.* 243. *per tot. cent.* 3. Angel. *de malef. in verb. & Sempronium mandatorem. nu.* 6. Giurb. *conſ.* 7. & alii apud Conciol. *reſ.* 3. Item mutuans pecuniam pro inveniendo aſſaſſino, qui punitur ut principalis ad text. *in L. utrum.* 6. *ff. ad L. Pompejam. de parricid. in L. qui domum.* 8. *ff. ad L. Jul. de adult.* Conciol. *d. reſol.* 3. *num.* 5. modo tamen prædicti ſciverint voluntatem principalis, alias ſecus, ita ut illa ſcientia non præſumatur, ſed ſit per fiſcum probanda. Gomez *var. reſ. tom.* 3. *cap.* 3. *ſub num.* 50. Guazzin. *def.* 4. *cap.* 14. *n.* 8. *& defenſ.* 33. *cap.* 10. *nu.* 6. *verſ. & advocatus.* & alii apud Conciol. *l. c.* 17

§. II.

Homicidium caſuale, & voluntarium.

Homicidium pure caſuale, in quo nulla prorſus intervenit culpa, nec dolus, nulla pœna punitur. Boſſ. *in pract. in tit. de homicid. num.* 66. Gail. *pract. obſ. lib.* 2. *obſ.* 110. *num.* 38. Farin. *de homicid. qu.* 126. *numer.* 57. qui dicit, hanc concluſionem eſſe ſequendam, & ab illa in judicando non eſſe recedendum. Cabal. *de omn. gener. homicid. num.* 144. *& ſeqq.* Medic. *de caſ. fortuit. part.* 2. *quæſt.* 1. *num.* 24. & alii apud Conciol. *in verb. homicidium. reſ.* 4. contra Marſil. *in L.* 1. §. *divus. num.* 14. *& ſeqq. ff. ad L. Cornel. de ſicar.* Foller. *in pract. in verb. debitis pœnis feriantur. nu.* 31. Carrer. *in pract. in* 3. *tract. de homicid. & aſſaſsin.* §. 14. & alios, qui volunt illud puniri ſaltem pœna extraordinaria, quorum doctrina forſan procedere poſſet, quando interveniſſet ſaltem leviſſima culpa, in quo etiam caſu nullam cadere pœnam, tenent Socin. jun. *conſ.* 58. *nu.* 10. Boſſ. *tit. de homicid. nu.* 69. *&c.* aut adeſſet aliqua vehemens præſumptio culpæ, vel ſi ſit commiſſum caſu improviſo, in quo non ſemper quidem adeſt culpa, ſed plerumque; quia tunc ſi aliqua præcederet culpa, illud non eſſet omnino impunibile. Farin. *de homicid. q.* 126. *n.* 59. ubi docet diſparitatem inter caſum fortuitum, & improviſum. Cabal. *de omn. gen. homicidiorum. n.* 144. *&* 149. Conciol. *l. c. n.* 5. *ſeqq.* ubi ampliat, & limitat. 18

Sic mors contingens ex ferocitate equi præter voluntatem & culpam, non imputatur equum regenti ad irregularitatem. Abb. *in cap. dilectus.* 13. *de homicid.* ſecus ſi equitans ſit in culpa, quia ſciebat vitium equi &c. & nihilo minus equitavit, ubi pertranſire ſolent homines. Farin. *in prax. crim. part.* 5. *d. quæſt.* 126. *nu.* 25. alia ſimilium homicidiorum exempla videre poteris *in d. cap. dilectus. de homicid. cap. ex litteris.* 14. *&* 15. *cap. ſignificaſti.* 16. *cap. lator.* 9. *cap. exhibita.* 22. *eod. tit.* & alibi paſſim. 19

Quæ quidem procedunt, etiamſi caſualiter occidens dederit operam rei illicitæ, ſi adhibuit ſufficientem diligentiam ad vitandum homicidium, dummodo actio illa illicita ex ſe non inducat proximum periculum mortis, nam neque tunc caſu occidens fieret irregularis, quamvis ſecus dicendum ſit, ſi illa actio illicita per ſe inducat periculum mortis, & ideo ſpecialiter prohibita. Covar. *in Clem. un. de homicid. part.* 2. §. 4. *n.* 10. *verſ. igitur.* Suarez *de cenſ. diſp.* 45. *ſect.* 6. *n.* 9. *& ſeqq.* Molin. *tr.* 3. *de Juſt. diſp.* 77. *nu.* 5. apud P. Pirhing *lib.* 5. *tit.* 12. §. 4. *ſect.* 2. *n.* 65. *de homicid. &c.* 20

Qualis vero culpa requiratur in homicidio caſuali, vel improviſo ad incurrendam irregularitatem, non conveniunt DD. de quibus videri poteſt P. Pirhing *l. c.* §. 3. *nu.* 62. qui *num.* 63. dicit in foro conſcientiæ non ſufficere culpam juridicam, ſed eſſe neceſſariam culpam Theologicam, & hanc probabilius debere eſſe mortalem, nec ſufficere venialem, Suarez *l. c.* quidquid ſit de præſumptionibus fori externi. Limita in caſibus a Jure expreſsis, in quibus incurritur irregularitas in homicidio caſuali ob ſolam culpam Juridicam. 21

Sayr.

Digitized by Google

Sayr. *lib.* 7. *cap.* 6. *n.* 7. Suarez *loc. cit. ſect.* 6. *num.* 9. Layman. *lib.* 3. *tract. de homicid. cap.* 10. *num.* 3. Theſ. *de pen. Eccleſ. verb. homicidium. cap.* 1. *verſ. homicidium caſuale.* ubi ponit exemplum ex *cap. ſicut.* 20. *de homicid.* Religioſi colludentis cum muliere prægnante, eam trahendo per cingulum ſecuto abortu, qui tunc fit irregularis. Item in Clerico exercente chirurgiam ſecuta morte, de quo eſt text. *in cap. tua nos. de homicid.* niſi tamen id faciat ex pura charitate in defectum aliorum Medicorum, ſeu chirurgorum.

22 Homicidium voluntarium ſimplex, ſeu non præmeditatum, niſi in actu homicidii, puta, quod fit in rixa, vulgo, a ſangue caldo, ſeu fervente ira, non punitur pœna ordinaria homicidii, ſed tantum extraordinaria. Clar. *in* §. *homicidium. num.* 37. *prope finem.* Menoch. *de arbitr. caſ.* 362. *num.* 4. *verſ. hac juris.* Carr. *de execut. ſent. capto bannico. cap. fin. num.* 251. Farin. *de homicid. quaſt.* 126. *num.* 48. Giurba *conſ.* 63. *num.* 3. Cyriac. *contr.* 240. *num.* 6. & 22. & ſi non conſtat de authore rixæ. Calvin. *de aquitat. lib.* 2. *cap.* 130. *num.* 20. Bajard. ad Clar. §. *homicidium. num.* 43. & 128. & alii apud Farin. *l. c. quaſt.* 126. *num.* 47. Caball. *de omn. gener. homicid. nu.* 378. & 382. Cyriac. *contr.* 102. *nu.* 18. quia homicidium in rixa commiſſum ob iræ calorem, caſu potius, quam culpa eveniſſe dicitur. *L.* 1. §. *divus. in fin. ff. ad L. Cornel. de ſicar.* Menoch. *de arbitr. caſ.* 362. *nu.* 4. & 11. apud Conciol. *reſ. crim. in verb. homicid. reſ.* 2. *n.* 2. Ut autem quis dicatur author rixæ, & aggreſſor ex duobus rixantibus, probari debet ex præſumptionibus, & conjecturis, juxta Carrer. *in pract. crimin. tract. de homicid. & aſſaſſin.* §. *circa quartum. n.* 73. Vulpel. *conſ.* 7. *n.* 12. & 73. Menoch. *de arbitr. caſ.* 363. *a num.* 1. Farin. *de homicid. quaſt.* 126. *n.* 48. quæ quidem, ut plurimum, dependent ab arbitrio Judicis, cui ſtandum eſt, an quis fuerit aggreſſor, vel non. Caball. *reſ. crimin. de omn. gen. homicid. num.* 386. & id probari etiam per famam tenet Guazzin. *ad defenſ. reor. defenſ.* 29. *cap.* 3. *num.* 17. apud Conciol. *l. c. numer.* 6. debent autem conjecturæ eſſe graves, violentæ, & indubitatæ. Farin. *loc. cit. numer.* 483.

23 Homicidium voluntarium præmeditatum, quod ante rixam ab occidente, vel ante patratum homicidium fuit in mente habitum, & reſolutum, vulgo a ſangue freddo, juxta Conciol. *l. c. reſ.* 1. punitur pœna mortis, ut ſupra diximus, & eſt text. *in L.* 3. *Cod. de Epiſc. audient. & L. is qui cum telo.* 7. *Cod. ad L. Cornel. de ſicar.* Giubr. *conſ.* 2. *n.* 36. P. Graſſet. *de nece prodit.* §. 28. *n.* 14. Farin. *de homicid. quaſt.* 119. *n.* 2. & *quaſt.* 126. *n.* 41. Honded. *conſ.* 99. *num.* 1. Rol. *conſ.* 57. *n.* 1. *lib.* 4. Vulpel. *conſ.* 126. *nu.* 18. Animus vero præmeditatus, cum ſit difficilis probationis, ſufficienter probatur conjecturis, & præſumptionibus. Menoch. *de arbitr. n.* 361. *lib.* 2. & *de praſ. lib.* 5. *praſ.* 40. *n.* 1. & 3. Clar. *in* §. *homicidium. num.* 6. Giurba *d. conſ.* 2. *num.* 37. Farin. *de homicid. queſt.* 126. *n.* 94. Cabal. *de omn. gen. homicid. nu.* 305. & 387. Quænam autem conjecturæ ſint ſufficientes, vel non, ſtatur arbitrio Judicis. Farin. *l. c. nu.* 96. Cabal. *l. c. n.* 386. Menoch. *de arbitr. caſ.* 361. *n.* 1. Giurba *l. c.* Conciol. *l. c.* & in dubio, an præmeditate occiderit, vel non, ſtantibus indiciis poteſt homicida torqueri, an deliberato animo occiderit. DD. cit. apud Conciol. *d. reſ.* 1. *n.* 10. & hæ conjecturæ ſuadentes animum præmeditatum videri poſſunt apud Menoch. Farinac. & Giurb. *ll. cc.* & apud P. Graſſet. *de nec. prodit.* §. 32. *n.* 24. & §. 33. *n.* 3.

24 Si vero homicidium fuerit a pluribus commiſſum in rixa, ita ut ignoretur, quis illud commiſerit, propter incertitudinem, omnes delinquentes puniri pœna extraordinaria, & non ordinaria, voluerunt Clar. *in prax. in* § *homicidium.* Tiraquel. *de pen. temper. cauſ.* 63. *n.* 2. Gail. *lib.* 2. *obſ.* 109. Theſ. *dec.* 31. *nu.* 5. Farin. *de pan. temper. queſt.* 96. *n.* 14. Cabal. *reſ. crim. caſ.* 192. Menoch. *de arbitr. caſ.* 36.. *nu.* 19. Calvin. *de aquit. lib.* 2. *cap.* 130. *num.* 11. Cyriac. *contr.* 250. *in fin. n.* 55. apud Conciol. *l. c. reſ.* 6. *n.* 1. quia ſtante incertitudine melius eſt nocentem abſolvere, quam innocentem condemnare. *L. abſentem.* 5. *ff. de pen.* quamvis Giurba cum aliis ſenſerit ratione incertitudinis, aut omnes eſſe abſolvendos, vel omnes condemnandos, vel omnes eſſe puniendos pœna pecuniaria, licet occiſus a pluribus unico tantum vulnere fuerit affectus, quæ tamen non procedunt, quando conſtat de authore rixæ, quia licet non appareat ipſum occidiſſe, adhuc tamen pœna ordinaria homicidii tenetur, quia habet præſumptionem contra ſe, vel quia ob datam operam rei illicitæ, obligatur de omni eo, quod ſequitur; & alii tenentur de auxilio. Ludovic. *dec. Lucenſ.* 16. *n.* 13. Gail. *lib.* 2. *obſ.* 109. *num.* 2. & 3. Farin. *de pœn. temper. quaſt.* 96. *n.* 63. Cabal. *reſ. crim. caſ.* 192. *num.* 11. & 12. Menoch. *de arbitr. caſ.* 362. *num.* 23. Calvin. *de aquitat. d. lib.* 2. *cap.* 130. *num.* 27. contra Guazzin. Giurb. & alios, quos citat Conciol. *l. c. reſ.* 6. *num.* 7.

Quod ſi homicidium eſt commiſſum a pluribus perſonis ex propoſito, & præcedente tractatu, tunc omnes tenentur pœna ordinaria, ſive unum, ſive plura vulnera fuerint inflicta. Gomez. *tom.* 3. *var. reſ. n.* 36. *cap. cap.* 3. Clar. *in* § *homicidium. & in* §. *fin. quaſt.* 90. *n.* 1. Theſ. *dec.* 31. *per totam.* Gail. *l. c.* Farin. *l. c. num.* 72. Cabal. *reſ. crim. caſ.* 192. Calvin. *l. c. num.* 2. Cartar. *de execut. ſent. capto bannito. nu.* 240. contra Carrer. Guazzin. & alios, immo licet unus tantum occiderit, ſi omnes erant uniti ex propoſito ad occidendum, omnes tenentur pœna ordinaria, ſecus, ſi fuerunt coadunati non ad occidendum, ſed ad verberandum: quia tunc quilibet tenetur de eo, quod fecit, & non quilibet de homicidio commiſſo. Carrer. *in pract. crimin. tract. de homicidium. & aſſaſſin.* §. *quinto quaro. num.* 3. Farin. *de pen. temper. quaſt.* 97. *num.* 74. 25

Porro tractatus, & conjuratio non præſumitur, ſed potius, quod caſu convenerint. Farin. *l. c.* Guazzin. *d. defenſ.* 33. *cap.* 22. *num.* 2. & plures apud Conciol. *l. c. num.* 12. qui citat Surd. *conſ.* 33. *numer.* 3. Farin. *l. c.* 26

Quod ſi tamen conſtaret ex actis, quiſnam ex pluribus vulnus intulerit, & quinam non, non vulnerantes non tenentur de homicidio, nec puniuntur, quia in rixa nemo tenetur de delicto alterius, ſed tantum de eo, quod fecit, juxta *L. ſi in rixa.* 17. *ff. ad L. Cornel. de ſicar. cap.* 23. *quaſt. ult.* quod intellige, ut non vulnerantes in rixa non puniantur, quando non tantum non vulnerarunt, ſed nec auxilium dederunt percuſſoribus, quia tunc tenerentur ad pœnam extraordinariam pro auxilio, & ope præſtita. Farin. *l. c. num.* 30. Calvin. *de aquit. lib.* 2. *cap.* 7. & 30. *num.* 6. Clar. *in* §. *homicidium. num.* 41. Menoch. *de arbitr. caſ.* 362. *num.* 4. 27

Quæres primo, quid ſi aliquis inſultatus ab inimico apprehendat tertium, v. g. Titium, eoque ut clypeo utatur ad ſe defendendum, & ita Titius occidatur, teneturne ſe defendens de homicidio? Reſponſ. eſt negativa, niſi doloſe id fecerit, ut alius occideretur. Clar. *in* §. *homicidium. num.* 24. Farin. *de homicid. quaſt.* 25. *num.* 146. Conciol. *l. c. reſ.* 9. *per tot.* Licet vero non teneatur de homicidio, non eſt tamen immunis a pœna extraordinaria propter exceſſum ponendo tertium in periculo vitæ. Curt. jun. *in L. ut vim.* 3. *n.* 14. *ff. de Juſt. & Jur.* Felin. *in cap. ſignificaſti.* 18. *n.* 14. *de homicid.* Bajard. ad Clar. *in* § *homicidium. num.* 88. Farin. *de homicid. queſt.* 125. *num.* 147. Conciol. *l. c.* 28

Quæres ſecundo, quid dicendum in illo caſu, quo, dum Titius v. g. rixatur cum Cajo, ſuperveniat Frater Titii, & occidat Cajum, tenebiturne Frater Titius de homicidio? Reſpond. negative, niſi Titius vocaverit in auxilium fratrem, vel ad rixam. Cabal. *reſ. crim. caſ.* 192. *num.* 5. Farin. *de homicid. queſt.* 125. *num.* 289. Guazzin. *defenſ.* 33. *cap.* 22. *nu.* 6. Calvin. *de aquit. lib.* 2. *cap.* 130. *n.* 42. quia frater non tenetur ex delicto fratris. *L. ſancimus.* 22. *Cod. de pen.* nec principalis de delicto auxiliatoris, niſi mandaverit, vel ratum habuerit. *cap. cum ad ſedem.* 15. *de reſt. ſpol.* Cabal. *d. caſ.* 192. *num.* 6. Calvin. *d. cap.* 130. *numer.* 42. 29

Pro concluſione hujus paragraphi ſciendum, & notandum eſt, quod homicidium non præſumatur præmeditatum, ſed caſuale, vel in rixa. Farin. *de pen. temper. quaſt.* 96. *num.* 75. Guazzin. *defenſ.* 33. *cap.* 22. *a num.* 2. Cabal. *de omn. gen. homicid. nu.* 385. Menoch. *de praſ. lib.* 5. *praſ.* 2. *num.* 1. Maſtril. *dec.* 30

297.

Digitized by Google

297. n. 37. Conciol. l. c. reſ. 31. quia, cum actus poteſt importare gravius, vel levius delictum, in dubio præſumitur delictum levius. Alciat. de præſ. regul. 3. præſ. 6. num. 1. Farin. de homicid. quæſt. 126. n. 106. Bald. in L. fin. Cod. de ædilit. act. contra Cabal. reſ. crim. caſ. 192. n. 7. plura videre potes apud Conciol. in verb. *Homicidium. per totum.*

§. III.

Homicidium proditorium, & ex inſidiis, ac Veneficio.

31 Homicidium proditorium eſt, ſi inter occiſum, & occidentem nulla interceſſit rixa, nulla occaſio, nulla inimicitia præceſſit, ſed ex inſidiis committitur nulla diffidatione præcedente, contra nihil tale præcaventem, aut præcavere potentem. cap. 1. de homicid. Bart. in L. reſpiciendus, ff. de pœn. Gomez. de homicid. cap. 3. n. 5. Bonac. de immun. diſp. 3. quæſt. 7. & innumeri apud Ciarl. contr. for. cap. 12. num. 3. Sperel. dec. 23. & 185. Capon. diſc. for. 228. proditor enim dicitur, qui unum actibus oſtendit, & aliud mente gerit, & ſub colore amicitiæ aliquem occidit, id nullo modo præcaventem. Bart. l. c. Clat. in §. homicidium. Gratian. diſc. for. cap. 380. num. 40. Farin. in prax. quæſt. 18. & in append. de immun. cap. 9. num. 141. Ambroſin. de immun. cap. 6. Menoch. de arbitr. cap. 361. Peregr. de immunitat. cap. 7. Ciarlin. contr. for. cap. 10. niſi fuiſſet inimicus, quia tunc potuit præcavere, & ideo homicidium proditorium non eſt, licet ex inſidiis fuiſſet occiſus. Bart. in d. L. reſpiciendum. Gomez. de homicid. cap. 3. a nu. 5. Ambrobroſin. de immun. cap. 6. Farin. in d. append. cap. 9. Suarez. de relig. libr. 3. cap. 11. Bonac. de immun. lib. 3. qu. 7. Peregrin. de immun. cap. 7. Ciarlin. cap. 14. Sperel. dec. 23. a num. 10. Leo in theſ. for. Eccleſ. part. 1. cap. 13. num. 26. licet ſedato animo occiſus fuiſſet, ex conſulto, ac ex propoſito. Dian. part. 6. tract. 1. reſ. 13. Giurba conſ. 60. Ciarlin. cap. 151. a nu. 9. Sperel. dec. 185. per tot. Capon. l. c. niſi inimicus fuiſſet reconciliatus, non occidens inimicum reconciliatum, eſt, & dicitur proditor. Anton. de Marin. reſol. quotid. cap. 174. Capon. diſc. for. 228. Thom. del Bene part. 2. de immun. cap. 16. ſect. 3. Pignatel. conſ. 102. tom. 1. Ciarlin. cap. 151. num. 33. & 34. & cap. 10. n. 109. & cap. 14. num. 21. Sperel. dec. 23. Pax Jord. lib. 11. tit. 3. de immun. de re ſacra. n. 342. Antonel. de regim. Eccleſ. lib. 1. cap. 9. num. 79. ſicut etiam homicidium commiſſum per inſidias negativas eſt proditorium. Farin. in prax. quæſt. 18. Mut. Ital. de immun. lib. 1. cap. 5. ſunt autem inſidiæ negativæ, quando incogitans, vel inadvertens occiditur, ſi non præceſſit inimicitia. Bonac. de cenſ. tom. 3. diſp. 2. quæſt. 3. punct. 16. Martin. Del Rio. diſquiſ. magic. lib. 5. quæſt. 16. Jord. l. c. num. 342. Menoch. de arbitr. caſ. 361. Ciarlin. & Covar. ll. cc. Farin. d. quæſt. 18. Barboſ. de Jur. Eccleſ. lib. 2. cap. 3. & hoc dicitur homicidium ſtricto modo proditorium. De Luca ad Gratian. diſc. for. cap. 380. ſi vero committitur ex inſidiis & induſtria contra inimicum, dicitur proditorium largo modo. Sperel. deciſ. 185. n. 7. & 4.

32 Quod tamen ad homicidium proditorium requiratur color amicitiæ, tanquam præcipua ejuſdem criminis qualitas, ita ut hac amicitia ceſſante, ceſſet proditorium, tenent Cephal. conſ. 57. num. 13. libr. 1. Vinc. de Franch. deciſ. 713. vel 717. num. 15. & ſeqq. Gratian. d. cap. 380. num. 40. & cap. 619. num. 29. Riccius dec. 168. num. 1. part. 1. Giurb. conſ. 60. num. 2. Plaz. in epit. delict. cap. 21. numer. 1. Covar. var. reſ. lib. 2. cap. 20. num. 7. verſ. tandem. Sperel. deciſ. 21. numer. 8. & alii apud Conciol. reſ. crim. verb. homicidium. reſ. 5. & hoc maxime in ordine ad immunitatem Eccleſiaſticam. & hanc opinionem ſecutus eſt etiam Genuen. in prax. Archi-Epiſc. cap. 94. num. 1. & 2. juxta declarationem Clem. VIII. 6. Februar. 1597. apud Gratian. l. c. ubi citat etiam Bart. in L. reſpiciendum. §. delinquens. ff. de pœn. Anchar. in cap. 1. de homicid. Gerard. ſingul. 14. numer. 5. quidquid ſit quoad alias pœnas civiles, accedit Carol. Anton. de Luca ad Gratian. l. c. num. 8. ubi diſtinguit inter proditorium largo modo ſumptum, & proditorium ſtricto modo ſumptum, & in materia odioſa, ut de excluſione ab immunitate &c. & hoc ſecundo caſu dicit hanc ſententiam procedere, quod requiratur amicitia. Et ſtante hac ſententia tanquam veriori, non ſufficit tamen ad hoc, ut quis dicatur proditorie occidere, ut amicus occidatur in rixa, quia ex ſola amicitiæ, aut ſocietatis qualitate, quæ præceſſit, non poteſt dici proditoria actio, niſi occidatur amicus inadvertens, & incautus ob confidentiam, Cephal. conſ. 57. n. 13. lib. 1. Decian. tract. crim. lib. 7. cap. 29. num. 19. & alii apud Conciol. l. c. reſ. 5. num. 6. Item, quod ad hunc effectum requiratur interventio ipſorum actuum contemporanea in ipſo actu proditionis, & quod non ſufficiat, quod illi ante intervenerint, voluerunt tres Conſulentes apud Farin. conſ. 168. numer. 70. libr. 2. & alii apud Conciol. loc. cit.

Immo homicidium non dicitur proditorium retro, & in incautum commiſſum, ſi mandans erat inimicus, quamvis mandatarii non eſſent tales, ſi tempore homicidii mandans erat præſens, ſecus ſi erat abſens, tunc enim mandatarii committerent actum proditorium. Gabr. conſ. 170. num. 13. libr. 1. quem ſequitur Bertaz. conſ. 143. num. 13. lib. 1. apud Gratian. diſc. for. cap. 619. num. 25. & 26. quia quando mandatarius ſolum delinquit abſente mandante, ut plurimum eſt ignotus adverſario, & ideo non poteſt præcavere, quod non accidit, ſi etiam ipſe principalis intervenit. Sic 33

Non dicitur proditor ille, qui aliquem proditorie ducit, ut occidatur, licet occiſio ſequatur, vel proditorie aſſiſtit occiſori non proditori, ad effectum, ut immunitate Eccleſiaſtica privetur. Cabal. de omn. gen. homicid. num. 413. Farin. de immun. cap. 28. Graff. de effect. Cler. eff. 1. num. 685. Del Bene de immun. cap. 16. ſect. 8. part. 2. Barboſ. loc. cit. Bonac. de excom. in particul. §. 8. Dian. part. 6. tr. 1. reſ. 12. Capon. diſc. for. cap. 258. 34

Homicidium ergo proditorium committens, non gaudet immunitate Eccleſiaſtica, licet occiſus fuerit infidelis, & cum licentia Epiſcopi, etiam invitus, poteſt extrahi ab Eccleſia. cap. 1. de homicid. Covar. lib. 2. var. reſol. cap. 20. Antonel. de regim. Eccleſ. cap. 9. libr. 1. §. 3. num. 74. Gomez. de delict. cap. 10. Clar. in §. fin. quæſt. 30. Pignatel. tom. 2. conſ. 73. Tuſc. litt. E. concl. 11. Farin. in prax. quæſt. 18. & de immun. cap. 9. Cabal. de omn. gen. homicid. num. 411. Giurba conſ. 10. Ciarlin. cap. 12. Barb. de Jur. Eccleſ. lib. 2. cap. 3. nu. 88. dummodo effectus fuerit ſecutus, ſcilicet mors. Sperel. dec. 22. Diana part. 6. tract. 1. reſ. 12. & part. 1. tract. 1. reſ. 12. & part. 1. tract. 1. reſ. 1. Limita quoad proditorie vulnerantem; quia Bulla Gregor. XIV. tantum loquitur de occidente. Antonel. l. c. n. 81. Barboſ. loc. cit. Diana ut ſupra. Ita proditorie percutiens non privatur immunitate ob rationem mox dictum. 35

Ita committens homicidium caſuale contra amicum, non dicitur proditor, nec privatur immunitate, immo nec punitur pœna mortis, licet fuerit data opera rei illicitæ. Farin. de homicid. quæſt. 125. Tuſc. litt. E. concluſ. 11. Peregr. de immun. cap. 7. apud Ciarlin. cap. 14. ubi Abb. & Ancharan. in cap. inter alia. de immun. Sicut nec occidens ignoranter Principem, vel patrem, tenetur de parricidio. Sperel. dec. 64. 36

Homicidium in dubio non præſumitur proditorium, ſed potius rixoſum. Cartar. de execut. ſent. cap. 1. Farin. dict. quæſt. 126. part. 3. Maſcard. de probat. concl. 98. & alii apud Capon. diſc. for. 259. ſed debet probari, & quidem concludenter; & non probatur ex ſola amicitia præcedente, ſed potius rixa. Felin. in cap. fin. de homicid. Maſcard. de probat. concl. 864. Farin. conſ. 142. qualiter vero probetur, vide Ciarlin. cap. 10. Sperel. dec. 185. Pignatel. l. c. & ut aliquis ab immunitate excludatur, debet qualitas proditorii plene probari. Ciarlin. cap. 10. num. 61. Farin. in append. de immun. cap. 22. & conſ. 76. Ambroſin. de immun. cap. 11. Gratian. diſc. for. cap. 619. num. 18. Bonac. de immun. diſp. 3. qu. 7. Peregr. de immun. cap. 7. Diana part. 3. tr. 1. reſ. 38. Neque ſufficit confeſſio ficta inducta per ſtatutum. Sperel. dec. 64. & 185. probatur tamen per teſtes etiam alias inhabiles. DD. cit. 37

Veneficium, qualiter probetur, & excludatur, & quæ illius ſigna, vide apud Tranchedin. conſ. 97. Guazzin. defenſ. 20. cap. 7. n. 3. Honded. conſ. 88. non probatur ex traditione veneni, niſi fuerit expreſſum venenum eſſe malum: nam datur venenum bonum, & malum, 38

& me-

Digitized by Google

& medicamina ſunt venenum, ideo dicendo tantum *venenum*, non probatur de malo. *L. qui venenum. ff. de V. S.* Cabal. *de omn. gen. homicid. num.* 567. Farinac. *q.* 2. *n.* 30. Cyriac. *contr.* 485. Indicia vero veneni ſunt primo, ſi inquiſitus ex morte venenati eſt reportaturus lucrum, quod tamen non ſufficit ad torturam, niſi aliud concurrat, uti mala fama, vel capitalis inimicitia. Secundo, ſi inquiſitus fuit viſus emere venenum, & ſtatim poſt emptionem quis veneno fuit interfectus. Tertio, ex retentione occulta veneni. Quarto, ſi clauſo oſtio, vel occulte cibum præparavit. Quinto, ſi cadaver occulte ſepeliri curavit, maxime, ſi cadaver adhuc erat calidum, vel ſi noluit comedere de cibo, qui prætenditur venenoſus. Septimo, ſi vomitus ſervare, & Medico oſtendere non curavit. Carter. *in pract. crim. de indic. & tortura.* Menoch. *de praſ. lib.* 1. *qu.* 89. *n.* 123. Farin. *de homic. q.* 122. *part.* 4.

39 Venenum propinans, ſecuta morte, punitur pœna mortis. *L.* 1. *ff. ad L. Cornel. de ſicar.* Gomez. *de delict. cap.* 3. *lib.* 3. *num.* 7. Clar. *in §. homicidium num.* 131. *verſ. punitur.* Farin. *de homicid. qu.* 122. *part.* 2. quia plus eſt hominem extinguere veneno, quam occidere gladio, & talis dicitur proditorie occidere. DD. cit. quibus adde Conciol. *verb. Venenum. reſ.* 3. ubi etiam de venenante inimicum, quod non comminat crimen proditorium. Ampliatur etiam ad propinantem venenum carcerato, ne incurrat infamiam, & ſi ita delinquens ſit Clericus, debet deponi, & in carcerem detrudi longiori tempore, quam in ſimplici homicidio: & ſi venenum præbuit in hoſtia conſecrata, eſt tradendus Curiæ ſæculari. Idem dic de iis, qui venenant fontes, ſi quis ex illa aqua bibens perierit. Immo quod etiam morte non ſecuta incurrat eadem pœna, defendit Covar. *in Clem. ſi furioſus. de homicid. num.* 11. dummodo ventum fuerit ad effectivam propinationem. Clar. *in §. fin. q.* 92. & alii. Contrarium tamen tenent Carrer. *in pract. crim. tract.* 3. *de homicid. & aſſaſſin. §. ſexto quæro. n.* 27. Gomez. *de delict. cap.* 3. *de homicid. n.* 7. Farin. *l. c.* niſi propinans ſit filius, vel pater, reſpective ratione parricidii.

40 Porro, quod effectu non ſecuto, non habeat locum pœna mortis, extenditur, etſi ventum fuerit ad actum proximum, ita ut per propinantem non ſteterit; ſed alia mitior pœna corporalis; uti triremium, ſubintrat. Gomez. Carrer. & Farin. *ll. cc.* in quo tamen attendi ſolet Regionum conſuetudo.

41 Eamdem pœnam incurrit venenum retinens, vel vendens hominibus nocendi cauſa, ſicut etiam emens ex eadem cauſa. Clar. *in §. homicidium n.* 131. Gomez *l. cit.* Menoch. *de arbitr. caſ.* 359 DD. apud Farin. *d. homicid. quæſt.* 122. *part.* 3. *a n.* 33. quæ cum ſint difficilis probationis, & occulta, poterunt probari præſumptionibus gravibus, non tamen ad pœnam corporalem, ſed pecuniariam. Farin. *q.* 86. & 122. & ex iſtis veniri ad torturam.

42 Venenum propinans etiam amico, effectu non ſecuto, non comminit crimen proditorium, ad effectu amittendi immunitatem Eccleſiaſticam, ſecus effectu ſecuto. DD. apud Sperel. *dec.* 22. Pignatel. *conſ.* 175. *tom.* 1. Covar. *l. c.* Farin. *de homicid. quæſt.* 122. Thom. del Bene *de immun. cap* 16. *dub.* 20. *ſect.* 2. Ambroſin. *de immun. cap.* 2. Barboſ. *de Jur. Eccleſ. lib.* 2. *cap.* 3. Dian. *part.* 6. *tr.* 1. *reſ.* 12. qui teſtatur ita declaratum fuiſſe a S. Congreg.

43 Venenum propinans Clerico, etiam morte non ſecuta, incidit in excommunicationem. *cap. ſi quis ſuadente.* Sperel. *dec.* 20. *numer.* 22. quia *d. cap. ſi quis ſuadente.* conſiderat affectum violentiæ potius, quam modum inferendi violentiam. *cap. nuper. de ſent. excom.* ubi Abb. Angel. *in ſumma. verb. excommunicatio.* tum quia violenta manuum injectio ſumitur pro omni actione injurioſa. gloſ. & DD. *in d. cap. ſi quis ſuadente.* Abb. *in cap.* 1. *de ſent. excom.* Navar. *in man. cap* 27. tum quia per manuum injectionem intelligitur actio contra Clericum repugnans juſtitiæ. Suarez. *de cenſ. diſp.* 22. *ſect.* 1. tum quia, ſi contumelioſe injiciens in veſtes Clerici pulverem, vel ſputum, incidit in excommunicationem, multo magis incidit propinans venenum. Innoc. & Jo. Andr. *in cap. nuper. de ſent. excom.* gloſ. *in cap. ſi pulſatus. de penit. diſt.* 1. Sylveſter *in verb. excom.* §. 6. Sperel. *l. c.* Diana *part.* 9. *tract.* 4. *reſ.* 36. De hoc veneficii crimine vide plura late apud Tranched. *d. conſ.* 97. *per totam.* & Conciol. *reſ. crim. verb. venenum. reſ.* 1. *numer.* 2. apud quos videbis, quomodo probetur, & quod probetur ex atteſtatione Medicorum, & peritorum. Clarus *in §. fin. quæſt.* 4. *num.* 5. Cabal. *reſol. crim. caſ.* 180. *num.* 1. 2. & 3. Farin. *de inquiſitione. quæſt.* 2. *num.* 30. Cyriac. *controv.* 485. *num.* 10. Gomez. *var. reſol. tom.* 3. *cap.* 3. *num.* 8. neque ſufficit ad condemnandum confitentem, quod fateatur ſe præbuiſſe venenum, & illum ex eodem fuiſſe mortuum, niſi aliter de morte ex dicto veneno conſtet, quia hoc eſt impoſſibile ſcitu confitenti, qui non eſt peritus in Medicina, & ad Medicos ſpectat cognoſcere operationes veneni. Gomez. *tom.* 3. *cap.* 3. *ſub num.* 8. Farin. *de inquiſ. lib.* 1. *quæſt.* 2. *nu.* 35. Cabal. *loc. cit.*

§. IV.

Parricidium.

44 Parricidium committit, qui patrem, vel filium proprium occidit. Clar. *in lib.* 5. *§. parricidium. num.* 1. Farin. *quæſt.* 120. & probatur *ex L. un. Cod. de iis. qui parent. vel fil. occid.* & quando parricidii crimen committatur, vide eundem. Farin. *loc. cit. ſect.* 5. *nu.* 105. *fol.* 5. juxta quem parricidium committitur etiam a marito, uxore, & fratribus. Bajard. ad Clar. *in §. parricidium.* vide etiam Paſqual. *de patr. pot. part.* 1. *cap.* 5. *a num.* 1. ſicut etiam in ordine ad pœnam occidens patrem ſpiritualem, committit parricidium. Tiraquel. *de pœn. temper. cauſ.* 21. *num.* 2. & improprie parricidium committit etiam procurans patrem, matrem, vel fratrem carcerari. Bald. *in cap.* 1. §. *fin. quæ ſint cauſ. benef. amitt. in uſibus feud.* Item ſi filius videns patrem vulnerari, ſi ipſum non adjuvat, & poteſt, tenetur pœna parricidii. *L. utrium. ff. de parricid.* ſicut etiam conſcius de conjuratione contra patrem facta, illam non detegendo. Bart. *in d. L. utrum.* Decius *in L. culpa caret. ff. de R. I.* Menoch. *de arbitr. caſ.* 356. *numer.* 5. quæ procedunt etiam in filio Sacerdotis. Bajard. *loc. c. numer.* 5. nec non in parricidio aſcendentium, vel deſcendentium. Decian. *in tract. crim. lib.* 6. *cap.* 8. & 9. *tom.* 2. Farin. *l. c. num.* 106. Sicut in interficiente uxorem, aut ſponſam, & econtra, nec non tranſverſales. Decian. *l. c. lib.* 9. *cap.* 10. Clar. *in §. parricidium. numer.* 4. Bajard. *l. c.*

45 In filio expoſito, ſi per eum pater interficeretur, non eſſet conſiderandus reatus parricidii. Petra Sancta *ſing.* 2. *verſ. tu ſcis, quod in præcedenti. num.* 9. Plat. *in epit. delic. cap.* 22. *numer.* 27. *in fin. verſ. alius ſubjicitur caſus.* Decian. *lib.* 9. *cap.* 8. *num.* 9. & *cap.* 11. *numer.* 29. Farin. *quæſt.* 120. *numer.* 164. Carrer. *in §. homicidium. num.* 143. Menoch. *de arbitr. in addit. ad caſ.* 356. *num.* 39. apud Gratian. *diſc. for. tom.* 2. *cap.* 267. *num.* 3. Idem dic de ſervo occidente patronum: quia tales exponendo filios, amittunt jus filiationis, & ſervitutis. Bald *in L.* 2. *Cod. de infant. expoſ.* Card. Paleot. *de noth. & ſpur. cap.* 63. *num.* 6. *tom.* 8. *part.* 2. *fol.* 73. Menoch. *d. caſ.* 396. *num.* 11. Gratian. *loc. cit. numer.* 1. Item filius occidens patrem, a quo fuit genitus ex damnato coitu, non committit parricidium ad incurrendam parricidii pœnam. Farin. *de homicid. quæſt.* 120. *numer.* 159. niſi ad ſummum ad extraordinariam. Ita nec adoptivus. Farin. *l. c. num.* 163. Decian. *crim. lib.* 9. *cap.* 9. *num.* 5. nec filius occidens patrem deſerentem fidem Chriſti, & econtra. Farin. *loc. cit. numer.* 176. Uti nec furioſus, nec pater occidens filium monſtruoſum. Idem *fol.* 191.

46 De Jure Civili punitur pœna mortis: non vero de Jure Canonico, quod non vult mortem peccatoris. Farin. *l. c.* quæ pœna pro diverſitate Regionum quoque diverſa eſt, juxta Clar. *l. c. num.* 5. quod ſi parricidium ex cauſa fuit commiſſum, uti ſi pater occidit filium, vel econtra, ob cauſam ingratitudinis contra ſe commiſſæ, vel pater contra filium aliquid committat, parricidium non punitur pœna ordinaria, ſed extraordinaria Judicis arbitrio. Menoch. *de arbitr. lib.* 2. *caſ.* 356. Carrer. *in pract. crim. §. homicidium.* 6. *num.* 361. Clar. *l. c. verſ. pœna parricidii. litt. C.*

47 Sed major difficultas eſt in muliere, quæ ventris doloribus impulſa latrinam acceſſit, & partum in cloacam effudit, aſſerens ſe ignoraſſe, quod eſſet prægnans;

&

& quamvìs una ſententia vellet eſſe puniendam pœnâ. *L. penult. C. ad L. Corneliam. de ſicariis.* ubi Albetic. & Angel. & Paul. *in L. ſi quis aliquid. §. qui abortionis. ff. de pœn.* voluerit eum, qui abortionis poculum dat, etſi dolo malo non faciat, ſi ex eo homo, vel mulier moriatur, ultimo ſupplicio afficiendum, & ſi mors ſecuta non fuerit, licet ſine dolo præbuerit, tamen propter malum exemplum delinquentem amiſſa tertia bonorum parte, ſi honeſtior fuerit, relegandum, ſi vero fuerit humilior, damnandum eſſe ad metalla; & quod teneatur ut homicida, probare videatur textus *in cap. ſi aliquis. de homicidio caſuali vel voluntario.* ubi habetur pro homicida, qui mulieri aliquid dederit, ne poſſit concipere vel generare, ergo multo magis, ut occideret fœtum; quam ſententiam fuit ſecuta gl. *in cap. ſicut ex litterarum. de homicid.* ubi Hoſt. & Jo. And. *in cap. conſuluiſti. in verb. per arbortum. 2. quæſt. 2. quæſt. 4.* & S. Auguſtin. *in cap. Moyſes. 23. quæſt. 2.* gl. *in L. Divus. ff. de extraord. crim.* & alii apud Oſaſc. *dec. 60.* præſertim Tiraquel. *de pœn. temper. cauſ. 7.* mitiorem pœnam voluerint infligendam, argumento text. *in cap. 21. Exodi.* ubi dicitur, quod ſi rixati fuerint viri, & percuſſerit quis mulierem prægnantem, quæ abortivum quidem fecerit, ſed ipſa vixerit, ſubjacebit damno, quantum maritus mulieris expetierit, & arbitri judicaverint, ſi autem mors ejus fuerit ſubſecuta, reddet animam pro anima. *Sed Senatus Pedemontanus dec. 60.* cum mulier eſſet minor ætate, ob illius imprudentiam mitiorem fuit ſecutus, tanto magis, quia nullæ aderant probationes, quam propria mulieris confeſſio, quæ cum eſſet qualificata, operabatur ſecundum communem Doctorum, ne poſſit condemnari ad mortem, licet vehementes contra ſe haberet juris præſumptiones; utique ſi minor non fuiſſet, & imprudens ac de delicto aliter conſtitiſſet, quam per qualificatam illius confeſſionem juxta primam ſententiam judicaturus, cum ſecunda ſententia verſetur in puris terminis abortus, qui non eſt caſus noſter, in quo ſupponitur partus vivus a muliere ejectus, & in caſu, vel in cloaca primum mortuus.

48 Et ſi filius anniculus reperiatur mortuus in lecto patris, vel matris, ſi non conſtat eos illum doloſe occidiſse, propter amorem paternum, debet præſumi illum fuiſse mortuum potius caſu, aut negligentia, quam dolo, & impunitum eſse deberet homicidium. Idem dic, ſi ſequeretur in lecto nutricis; quæ tamen eſset bonæ famæ & conditionis mulier, ſi vero fuiſset mulier in culpa, punitetur arbitrio Judicis, & non ad mortem. Chaſſan. *in conſuet. Burgund. fol. 58. n. 33.* apud Bajard. ad Clar. *in §. parricidium. n. 12. 13. & 14.*

49 Porro pœna parricidi tenentur etiam illi, qui auxilium dant ad parricidium, uti ſocius, vel venenum præbens ad hunc finem, vel proxeneta. Carrer. *in §. homicidium. n. 28. & 29.* Bajard. ad Clar. *l. c. n. 20.* Gomez. *de delict. cap. 3. n. 7.*

50 Parricidæ ultra pœnas prædictas privantur ſepultura, & projiciuntur in mare, vel in flumen, ut inde in perpetuum non extrahantur. Menoch. *de arbitr. caſ. 387. numer. 30.* ubi dicit, quod ſepultura parricidæ poſſit impune violari ac impediri. Bajard. *loc. cit. numer. 18.*

§. V.

Homicidium commiſſum in Eccleſia vel prope illam, an gaudeat Immunitate Eccleſiaſtica?

51 Occidens, vel mutilans in Eccleſia una, in nulla gaudet immunitate, ſive occidens ſit in Eccleſia, & occiſus extra, ſive econtra. Barb. *de Jure Eccleſ. lib. 2. cap. 3. a num. 104.* qui citat Caſtropal. *tom. 2. moral. diſp. un. de Immun. p. 9. num. 12.* Navar. *man. cap. 25. num. 20. verſ. nec refert.* Farin. *in crim. part. 1. quæſt. 28. num. 54.* Contrarium tenent Bonac. *in Decal. diſp. 3. quæſt. 7. punct. 6. §. 2. & de LL. diſp. 3. quæſt. 7.* cum quo Diana *part. 1. tract. 1. reſ. 9.* quia verba Bullæ Gregorianæ denotant actum completum. Prior ſententia videtur communior, & in praxi tutior, quam etiam tenent Farin. Ambroſin. Peregrin. & alii, quia tale homicidium vere dicitur commiſſum in Eccleſia. Bene verum eſt, quod occidens aliquem in Eccleſia, ex calore iracundiæ, & provocatus, adeoque non deliberate, gaudeat Immunitate. Farin. *de Immunit. cap. 16.* Diana *part. 1. tract. 1. reſol. 11.* quia talis non videtur habere animum irreverentem, ac offendendi, & violandi Eccleſiam. Antonel. *de regim. Eccleſ. lib. 1. cap. 9. §. 3. num. 60. & 61.* præſertim, ſi non occidit animo & ſpe gaudendi Immunitate Eccleſiaſtica. Capon. *diſcept. for. 42.* Sicut etiam ille, qui occidit prope Eccleſiam, Immunitate gaudet. Farin. *conſ. 76.* Bonacin. *de Immun. diſp. 3. quæſt. 7.* Guazzin. *defenſ. 1. cap. 38.* Sperell. *deciſ. 60.* Ciarlin. *controv. for. cap. 154.* quamvis deliquiſſet ſub ſpe immunitatis, quia Bulla Gregoriana tantum excipit homicidium & mutilationem in Eccleſia patratam. Diana *de Immunit. part. 1. reſol. 25.* Sperel. *loc. cit.* Barb. *de Jure Eccleſ. lib. 2. cap. 3. num. 109.* Gratian. *diſcept. for. cap. 619. num. 33.* Ambroſin. *de Immun. cap. 5. ſub num. 4. verſ. præterea.* Duard. *in Bull. cœnæ. lib. 2. can. 15. quæſt. 16. num. 20.* contra alios, uti Farin. *dict. quæſt. 28. num. 56.* Menoch. *de præſ. lib. 5. præſ. 10. num. 12. & de arbitr. caſ. 361. num. 31.* Covar. & alios apud Barb. *l. c.* & Ciarlin. *loc. cit.* Idem dic de occidente in porticu, vel in ſcalis, vel Sacriſtia Eccleſiæ. Sperel. & Barb. *ll. cc.*

§. VI.

Miſcellanea Homicidii.

Occidens Clericum, licet ſit excommunicatus excom- 52
municatione majore, non privatur immunitate Eccleſiaſtica poſt Bullam Gregorianam. Diana *part. 1. tract. 1. reſ. 34.* Farin. *de Immunit. cap. 7.* Mar. Ital. *de Immun. lib. 1. cap. 2.* Bonac. *de Immun. lib. 3. quæſt. 7.* Et occidens unum Clericum pro alio, quod non ſit excommunicatus, tenet Diana *part. 9. tract. 4. reſ. 51.* ubi Molina & Suar. ſed contrarium tenet Covar. cum aliis apud Dianam *l. c. in cap. alma mater. part. 1. §. 10. num. 15. verſ. octavo.* quem ſequuntur Vega *in ſum. tom. 1. cap. 85.* Rodriquez *tom. 1. cap. 80. concluſ. & num. 11.*

Occidens unum pro alio cum intentione, ſecundum 53
aliquos non tenetur pœna. *L. Corneliæ. de ſicar.* ſecundum alios tenetur, juxta Bart. *ad L. requirendum. ff. de pœn.* Bald. *ad L. ſi quis. Cod. de Epiſc. & Cler.* Facbin. *lib. 1. contr. Jur. cap. 37.* Cyriac. *contr. 250.* qui dicit teneri ad extraordinariam. Cabal. *reſol. crim. caſ. 31. a num. 11.* qui idem tenet, quando dabat operam rei illicitæ; ſi vero ſe defendebat, & erat in culpa propter exceſſum, tenetur pro illo. Clar. *in §. homicidium.* Farin. *de homicid. quæſt. 125.* Gomez. *var. reſ. cap. 3. tom. 3.* vide in praxi *Occiſionis.*

Occidens plures eodem tempore, vel rixa, tenetur 54
de utroque homicidio. Bart. *in L. divus ff. ad L. Cornel. de ſicar.* Cabal. *reſol. crim. caſ. 157.* & ſi unum occidit, & alium vulneravit, tenetur pœna homicidii, & pœna vulnerationis. Quod ampliatur etiam ad vulnerantem aliquem, & ex intervallo eundem occidentem. Farin. *de delict. & pœn. quæſt. 22.* Cabal. *loc. cit. caſ. 158.* non tamen incurrit plures irregularitates neceſſario in diſpenſatione exprimendas; ſicuti neque plures excommunicationes, qui occidit plures Clericos in una rixa. Garz. *de Benef. part. 8. cap. 3. numer. 80. & ſeq.* ſicut copula ſæpius repetita non inducit plura impedimenta. Diana *part. 4. tract. 2. reſol. 86.* apud quem alii. Zerola *in prax. part. 2. verb. irregularitas. §. 12. in fin.* ſi fuerunt incurſæ ex una & eadem cauſa. Navar. *conſ. 13. de raptor. numer. 6. & conſ. 15. de Cler. excom. celebr.* a Garz. ut ſupra cit.

Occidens ſe ipſum conſcientia patrati criminis, bo- 55
nis privatur, cum crimen erat tale, pro quo bona erant confiſcanda, ſi reus fuiſſet confeſſus, vel convictus, quia talis videtur crimen fateri, & ſententiam contra ſe ferre, etiam in præjudicium venientem ab inteſtato; quia talis non dicitur mori inteſtatus, ſed inteſtabilis. Dicitur autem conſcientia criminis ſe occidere, qui in crimine deprehenſus, accuſatus, vel inquiſitus ſe occidit. Covar. *lib. 2. var. reſ. cap. 1. numer. 11. verſ. Legibus ſane Romanorum.* Clar. *in §. fin. quæſt. 68.* Menoch. *de arbitr. caſ. 284. num. 14.* Cabal. *reſ. crim. caſ. 137.* Farin. *de homicid. quæſt. 128.* Caret ſepultura Eccleſiaſtica, licet tædio vitæ

ſe occideret. Farin. *loc. cit. n.* 16. & vide infra verbo *Sepultura*.

55 Occidens carceratum, condemnatum, vel condemnandum ad mortem ignominioſam, etiam conſanguineum ad vitandam familiæ ignominiam, tenetur pœna mortis. Bald. *in L. libertas. ff. de ſtat. homin.* Felin. *in cap. cum juramentum. de homicid.* Cabal. *reſ. crim. caſ.* 94. quia privatis ex quacumque cauſa non licet offendere carceratum, qui dicitur ſtare ſub protectione Judicis. *L. fin. Cod. de cuſtod. reor.* licet ſtatutum permitteret bannitum impune occidi, quia illud non procedit in bannito carcerato. Idem dic, licet reus jam duceretur ad patibulum.

56 Homicida privatur hæreditate illius, quem interfecit, uti indignus, tam ex teſtamento, quam ab inteſtato, qui licet non excludatur tanquam incapax, tamen a fiſco tanquam indignus privatur. *L. cum ratio.* ubi Bart. *ff. de bonis damnatorum.* Clar. *in §. homicidium. ſub num.* 22. Peregrin. *de Jure fiſci. lib.* 2. *tit.* 3. quod ampliatur ad interficientes filios. Paſqual. *de patr. pot. part.* 4. *cap.* 8. Cyriac. *controv.* 217. Ampliatur etiam ad ſubſtitutum in fideicommiſſo illius, quem interfecit. Item ad occidentem teſtatoris filios, aut nepotem. Paſqual. *l.c.* Cyriac. *l.c.*

57 Homicida non incurrit irregularitatem, niſi fuerit baptizatus, & doli capax. *cap. ſi quis viduam. diſt.* 50. *cap. ſi quis poſt Baptiſmum. diſt.* 51. nam infidelis non ſubjacet pœnis Eccleſiaſticis. Suarez. *de cenſ. diſp.* 44. *ſect.* 3. Bonac. *de cenſ. diſp.* 7. *quæſt.* 4. *punct.* 1. Navar. *in man. cap.* 27. *& Clem. ſi furioſus. de homicida.* probat homicidam debere eſſe doli capacem.

58 Occidens filiamfamilias adulteram, an puniatur, vide Paſqual. *de patr. poteſt. part.* 1. *cap.* 5. *per tot.* Farin. *de homicid. quæſt.* 120. *ſect.* 5. Occidens mulierem prægnantem, ſed bannitam, punitur, quia occidit innocentem Farin. *quæſt.* 123. Menoch. *de arbitr. lib.* 1. *quæſt.* 90. *n.* 55. ubi DD.

59 Occiſio contumelioſi, licet aliter injuria arceri non poſſit, eſt injuſta, juxta Dian. *part.* 8. *tract.* 7. *reſol.* 51. quia tunc vim vi repellere licet, cum vis corporis infertur, contra Clar. Gomez. & alios apud Dianam *l.c. reſ.* 53. quorum ſententia fuit damnata ab Innocent. XI. ſanctiſſ. memor.

60 Homicidium commiſſum in domo, præſumitur commiſſum a Domino domus. Immo ſi uxor fuit occiſa in domo, præſumitur occiſa ab ejus viro, concurrentibus tamen conjecturis, & non aliter, uti ſi vir illam odio proſequebatur. Item ſi curavit illam ſepeliri nocturno tempore, ſi illam non luxit, vel fugam capeſſivit. P. Graſſet. *de nece prodit.* §. 33. *per totum.* apud quem videri poſſunt aliæ conjecturæ. Menoch. *d. præſ. lib.* 5. *præſ.* 15. *a n.* 4. Giurba *conſ.* 43. *n.* 10. *&* 14. Calvin. *de æquit. cap.* 130. *num.* 72. Farinac. *de indic. & tortur. quæſt.* 52. *numer.* 98. & alii apud Conciol. *reſ. crim. verb. homicidium. reſ.* 13. *per tot.* præſertim ſi Dominus domus tempore commiſſi homicidii in domo ſolus aderat. Bald. *conſ.* 254. *lib.* 2. *verſ. item præſumitur.* Boer. *dec.* 261. *numer.* 1. Giurb. & Calvin. *ll. cc.* vel quando Dominus domus, in qua homicidium fuit commiſſum, illud Curiæ una cum malefactoribus non denuntiavit, vel valde tarde. Blanc. *de indiciis ad L. fin. de quæſt. n.* 275. Menoch. *de præſumpt. lib.* 1. *quæſt.* 98. *n.* 91. *&* 107. Farin. *de indic. & tortur. l.c. num.* 96. & ex tali homicidio oritur indicium ad torturam non tantum contra Dominum domus, ſed etiam contra domeſticos. Farin. *l.c. num.* 99. Menoch. *de arbitr. caſ.* 270. *num.* 22. Giurba *dict. conſ.* 43. *num.* 11. Calvin. *de æquit. l.c. nu.* 66. *&* 67. quæ tamen procedunt, ſi Dominus domus, & alii domeſtici ſint malæ famæ, & ſoliti ſimilia committere: quamvis quoad hoc contrarium voluerint non pauci apud Giurb. *conſ.* 43. *n.* 14. & apud Farin. *dict. quæſt.* 52. *num.* 106.

61 Licet vero præſumptio proveniens ex inventione mortui in domo ſola non ſufficiat ad torturam. Menoch. *de arbitr. caſ.* 394. *n.* 18. *in addit. & de præſumpt. lib.* 1. *quæſt.* 89. *num.* 92. *& lib.* 5. *præſ.* 15. *num.* 5. Giurba *loc. cit.* tamen ſufficit ad inquirendum. DD. cit. Si vero in domo fuit repertus mortuus vir, poteſt torqueri etiam uxor, ſicut alii ſervi. Conciol. *loc. cit.*

62 Et occiſus in via, an & qualiter præſumatur occiſus a vicinis, vide Conciol. *l.c. reſolv.* 14. *totam.* per apud quem Bald. *in L. dominus horreorum.* 57. *ff. locati.* Gram. *conſ.* 53. *numer.* 2. Menoch. *de arbitr. caſ.* 394. *num.* 54. Cabal. *reſ. crim. caſ.* 230. *cent.* 3. *num.* 33. Farin. *de indic. & tortur. quæſt.* 52. *n.* 127. & alios.

Pater impune occidit filiam in adulterio repertam, 63
uti etiam adulterum, ſive pater ſit naturalis, ſive adoptans, quamvis filia eſſet prægnans, & adulter eſſet Clericus, dummodo occidat in continenti, hoc eſt eodem die. Farin. *de homicid. quæſt.* 121. *per tot.* & dummodo tam filiam, quam adulterum in continenti utramque occidat. Quæ procedunt in filia, quæ eſt in poteſtate patris, & nupta, non vero in vidua. Farin. *loc. cit. num.* 34. *&* 35. & dummodo invenerit in ipſo actu turpitudinis, aut in præludiis illius, quæ tamen non procedunt in marito occidente uxorem in adulterio deprehenſam: Felin. *in cap. ſi vero alicujus. de ſent. excom.* & DD. apud Farin. *quæſt.* 121. *num.* 47. diſparitas eſt, quia pater optimum capit pro filio conſilium; mariti vero calor & impetus ſævientis eſt frænandus: bene verum eſt, quod maritus tunc occidens uxorem adulteram, evitet pœnam ordinariam, ſecus extraordinariam.

¶ HOMOLOGATIO.

Quid ſit Homologatio?

Homologatio † eſt approbatio alicujus actus geſti, 1
& habet effectum convalidationis, ſeu confirmationis, ideo non extendit actum homologatum, ultra quod diſponat. Floria. *conſ.* 17. *numer.* 8. *& ſeq. v. ſecunda ratio.* vide Tuſc. *Litt. R. ver. Ratificatio non extendit actum ratificatum ad ſpeciem non incluſam. Conc.*
15. † Laudum homologatum & approbatum etiam ſi 2
eſſet nullum, operatur, ut ſi actio non oriatur ex laudo, oriatur tamen ex conſenſu & approbatione. Anch. *conſer.* 261. *videtur prima facie, in fi.* vide Tuſch. *Litt. L. ver. Laudum quando homologatum dicatur, & quid operetur homologatio. Concl.* 25. † Extende, 3
quia oritur actio ex homologatione laudi ſine ceſſione, quando ad favorem poſſeſſoris fit homologatio. Anch. *d. conſ.* 261. *num.* 2. *ver. & per iſta.* † Reſtrin- 4
ge in homologatione arbitramenti, quia requiritur ſtipulatio, ut detur actio, ſecus in homologatione laudi, quia ſufficit quilibet conſenſus. Anch. *conſ.* 249. *in quæſt. num.* 3. *&* 4. ubi, quod teſtes deponentes, quod promiſit acceptare, & ſtare arbitramento, non cenſetur deponere, quod per ſtipulationem promiſerit.
† Reſtringe in homologatione laudi declaratorii, quia 5
ſicuti laudum declaratorium non inducit aliquam obligationem, ita neque homologatio, ſed ſolum jus declaratum detegit. Flor. de Sancto Petro *conſ.* 17. *num.* 8. *& ſeq. ver. ſecunda ratio.* ubi, quod conſenſus actui præſtitus non operatur aliquid ultra illum actum.
† Limita, quia homologatio nihil operatur, quando 6
arbiter fuit mandatum, quod ferret certam ſententiam, quia tale mandatum eſſet inutile. Florian. a Sancto Petro. *d. conſ.* 17. *numer.* 13. *& ſeq. v. item non operatur.* ¶

HONESTAS.

Praxis Honeſtatis, & Honoris.

Id, quod honeſtum potius, quam quod utile eſt, ſequi debemus. *L. ſemper in conjunctionibus.* 158. *L. non omne.* 187. *ff. de R. J.* JCtus *in L.* 4. §. 2. *de in jus voc.* hinc ratione honeſtatis, a licitis ſæpiſſime abſtinemus. *cap. aliud.* 11. *q.* 1. adeo, ut nec commiſſioni Pontificis, quæ de honeſtate deviat, parendum ſit. Abb. & DD. *in cap. ſi quando. de reſcr.* Barboſ. *axiom. lib.* 8. *cap.* 1n. *num.* 1.

Honeſtas non eſt dignitas, ſed quædam urbanitas, 2
& vitæ honorificentia. Albert. *in L. Imperatores. ff. de decur.* & differt a nobilitate tanquam genus a ſpecie, cum non omnis honeſtus ſit nobilis, ſicut econtra, & poteſt facto hominis, abſque Principis liberalitate acquiri, ut per deſiſtentiam ab arte vili. Bart. *in L.* 1. *col.* 6. *in* 3. *opin. verſ. pone ruſticus. num.* 52. *Cod. de dignit. numer.* 12. Addit. ad Guidop. *dec.* 41. *in princ.*

princ. fol. 62. hinc ſtatutum requirens ad certum officium honeſtatem natalium, & vitæ, non per hoc requirit nobilitatem. vide Gratian. *diſc. for. cap.* 976. *tom.* 5. ubi quod etiam honeſtas natalium præſcribi poſſit ſaltem 30. annis, ſi nempe pater promovendi, quamvis obſcuris parentibus natus, intra tantum tempus honeſte vixerit, ne honeſtas videatur deterioris conditionis, quam aliæ res, quæ tanto tempore præſcribi poſſunt ad text. *in L. cohortalis. Cod. de cohortal. lib.* 12. Azo *in ſum. Cod. de long. temp. præſcr.* 10. *vel* 20. *ann. numer.* 3. *& de præſcr. long. temp. quæ pro libert.*

3 Id, quod honeſtum eſt, magis præſumi debet, quam quod inhoneſtum. Bart. *in L. non ſolum. §. ſed & ff. de nov. oper. nunc.* Paleot. *de noth. & ſpur. cap.* 20. *nu.* 3. *&* 4. quia in dubio præſumptio ſemper in meliorem partem trahenda eſt. *L. ſemper in dubiis.* 57. *ff. de R. J. cap. fin. de præſ.* Alciat. *de præſ. reg.* 3. *præſ.* 1. Barboſ. *axiom. lib.* 8. *cap.* 10. *num.* 2. Et honeſtas vitæ multum operatur ad excludendam præſumptionem doli; poſt Bald. *in L.* 2. *Cod. de falſ.* Bart. *in L. quoties. §. ſed ſi non. ff. de hered. inſtit.* Hoſt. Jo. Andr. *in cap. finem litibus. de dolo.* niſi quando ex vita præcedente aliud colligi, & induci poſſit. *cap. ſemel malus.* 8. *de R. J. in* 6. *§. ſancimus. auth. de teſt. L. de minore.* 10. *§. pen. ff. de quæſt.* Alciat. *de præſ. reg.* 3. *nu.* 7. & alii apud Barboſ. *axiom. l. c. n.* 3.

4 Honeſte vivere non dicitur mulier, quæ habet mentem corruptam, licet corpore ſit intacta. Mantic. *de conject. ult. vol. lib.* 15. *tit.* 19. *in fin.* apud Gratian. *diſc. for. cap.* 5. *num.* 44.

5 Honor & vita pari paſſu ambulant, eorumque cauſæ æquiparantur. gl. *in §. ſuſpectus. Inſtit. de ſuſpect. tutor.* hinc dum quis prohibetur in loco ſolito ſedere, ſi defendendo ſe, ne ab illo dejiciatur, adverſarium prohibentem occiderit, non poteſt puniri pœna ordinaria, ſi ad arma provocatus ſit. Rebuff. *in L. unicam,* 354. *gl.* 1. *C. de ſenten. quæ pro eo quod inter.* Gratian. *diſcept. for. cap.* 110. *num.* 20. *&* 16. *&* 23. ubi quod exiſtens in quaſi poſſeſſione ſedendi in ſuperiori loco præcedenti poſſit etiam armata manu reſiſtere. Bald. *in L. obſervare. §. antequam. in fin. ff. de off. Proconſ.* Menoch. *conſ.* 257. *numer.* 55. *lib.* 3. *& conſ.* 902. *num.* 77. *lib.* 10.

6 Adverſus prohibentem decerni honorem datur actio injuriarum, quia nemo tenetur pati, quod honor ſuus parvipendatur. *L.* 1. *ff. de poſtul.* Bald. *in d. L. obſervare.* quod intelligitur reſpectu honoris, qui alicui præſtatur ratione ordinis, & gradus, cum his ſit neceſſe tribuendus, ſecus reſpectu illius honoris, qui defertur ob virtutis præmium nullo jure cogente. Gratian. *l. c.* qui ita explicat textum *in L. injuriarum actio.* 12. *§. ſi quis de honoribus. ff. de injur.*

7 Honor eſt maximum bonorum. gl. 1. *in extravag. ad conditorem. in verſ. honorem. ff. de V. S. L. ſi in duabus.* 105. *ff. de R. J.* graviorque oculorum amiſſione habetur. *L. infamia.* 8. *C. de Decur. lib.* 10. nec carere dolo dicitur, qui honorem proprium non curat, & ideo non ſolum lucro, ſed etiam vitæ præfertur. *L. iſti quidem.* 8. *§.* 2. *ff. quod met. cauſ. L. reprehendenda.* 5. *C. de Inſtit. & ſubſtit.* Menoch. *de arbitr. caſ.* 277. *num.* 19. Surd. *conſ.* 426. & plures apud Barb. *axiom. lib.* 8. *cap.* 11. *ax.* 16.

HORÆ CANONICÆ.

Praxis Horarum Canonicarum.

1 Horarum Canonicarum obligatio non eſt de Jure Divino, ſed Eccleſiaſtico, ideo enim vocantur Canonicæ, quia per SS. Canones ſunt inſtitutæ ad laudandum Deum exemplo Davidis, ex quo tamen exemplo non poteſt inferri eſſe de Jure Divino, alias omnis Rex illas Jure divino teneretur perſolvere. Bellarm. *lib.* 1. *de bon. oper. cap.* 19. Barb. *in cap. presbyter. de celebrat. miſſar.* Earum origo deducitur a tempore Apoſtolorum ſecundum illud *Act.* 3. *Petrus & Joannes aſcendebant.* Francolin. *de horis Canon. cap.* 13. Suar. *de Relig. tom.* 2. *lib.* 4. *cap.* 1.

2 Illas tenentur etiam recitare Moniales profeſſæ deputatæ choro, ſicut etiam Regulares juxta conſuetudinem ſuarum Religionum, niſi Superiores illarum, ut poſſunt, diſpenſent. Ita Bonac. *de hor. Canon. quæſt.* 2. *diſp.* 1. *punct.* 2. *numer.* 5.

3 Eaſdem tenentur recitare Beneficiati, ſive habeant beneficium ſimplex, ſive Curatum, ſive habeant illud in titulum, ſive in commendam, quia Beneficium datur propter officium, quod complectitur horas Canonicas, & ita uſu generalis Eccleſiæ fuit receptum, & decretum in Concil. Later. ſub Leone X. *ſeſſ.* 9. in Conſtitutione Pii V. apud Navar. *de hor. Can. cap.* 25. Garz. *de Benef. part.* 3. *part.* 1. Barb. *in cap. dolentes. de celebr. miſſar.* quamvis Beneficiatus acceptarit beneficium per metum cadentem in conſtantem virum; quia qui ſentit commodum, par eſt, ut ſentiat & onus, Hinc ad illas tenentur etiam Equites Melitenſes; & ſimiles, qui habent Beneficia in commendam, niſi aliter fuerit cautum in fundatione aliquorum Beneficiorum, & quamvis omnes fructus deberent impendi pro penſione. Immo etiam Canonicus, licet primo anno nullos fructus percipiat; immo licet fructus ex aliqua conſuetudine eſſent convertendi in pios uſus. DD. apud Bonac. *l. c. punct.* 4 *numer.* 23. Contrarium tamen tenet Garz. *de Benef. part.* 3. *cap.* 1. *num.* 20. Navar. *de orat. cap.* 7. Layman. *moral. lib.* 4. *tract.* 2. *cap.* 5. *quæſt.* 4. *num.* 4. Ampliatur concluſio etiam ad illum Beneficiatum, qui propter delictum fuit privatus fructibus, qui tamen, ſi non recitat, licet peccet mortaliter, ad reſtitutionem non tenetur. Bonacin. *loc. cit.* Limit. primo, ſi Beneficium eſt litigioſum, dummodo bona fide litigetur, & aliquis poſſidere inceperit. Limit. ſecundo in illo, qui injuſte, vel ob bellum privatur fructibus. Paris. *de reſign. lib.* 1. *quæſt.* 9. Garz. *de Benef. part.* 3. *cap.* 1. Limit. 3. in penſionario, qui tamen, ſi penſio eſt Clericalis, tenetur ad Beneficium parvum B. V. Limit. quarto in Coadjutore Beneficii vi Coadjutoriæ præciſe. Limit. quinto in illo, qui fructus percipit per modum ſtipendii. Bonac. *loc. cit. a numer.* 14. Limit. ſexto in illo, qui habet exiguum Beneficium, & incongruum ad ſuſtentationem ſecundum aliquos, quibus tamen ſunt contrarii Riccius *in prax. part.* 2. *reſ.* 406. Gavant. & alii apud Dianam *part.* 2. *tract.* 12. *reſ.* 9. Covar. *var. reſ. lib.* 3. *cap.* 13. *numer.* 8. Azor. *part.* 1. *lib.* 10. *cap.* 3. *quæſt.* 3. Suarez. *de Relig. tom.* 2. *lib.* 4. *cap.* 21. *numer.* 4. & Garz. *l. c. a num.* 38.

4 Horas Canonicas recitans ſecundum ritum Romanum, relicto particulari, quod quis habet ex privilegio Eccleſiæ particularis, ſatisfacit, quia ſe conformat illi Eccleſiæ, quæ eſt mater omnium Eccleſiarum, & privilegia non inducunt neceſſitatem, ſed ſunt libera. Suar. *de Religione. cap.* 23. Barb. *in cap. presbyt. de celebr. miſſ.* Contrarium tamen tenet Garz. *de Benef. part.* 3. *cap.* 1. *numer.* 151. qui affert declarationem S. Congreg. a qua omnino recedendum non eſt. Navar. *de orat. cap.* 19. & alii apud Bonac. *de Hor. Can. diſp.* 1. *quæſt.* 3. *punct.* 1.

5 Et univerſaliter ad horas canonicas tenentur illi, qui ſunt in majoribus, licet Beneficiati non ſint, ut dictum fuit in praxi Clericorum, & in praxi Ordinum, ad quas tamen non tenentur damnati ad triremes. Homob. *de exam. Eccl. part.* 1. *tract.* 4. *cap.* 4. *quæſt.* 32. Sotus *de juſt. lib.* 10. *quæſt.* 5. *art.* 3. Sanchez. *de matrim. lib.* 8. *diſp.* 8. Diana *part.* 2. *tract.* 1. *reſ.* 40. propter uſum in contrarium, & ne addatur afflictio afflicto. Bonac. *de Hor. canon. diſp.* 1. *quæſt.* 3. *punct.* 3. Neque Sacerdos, qui ex diſpenſatione Pontificis duxit uxorem, quod idem dicendum de profeſſo, qui uxorem ex diſpenſatione ut ſupra duxit. Sanch. *de mamatrim. lib.* 8. *diſp.* 8. *num.* 11.

6 Illas recitans cum privilegiato poteſt uti illius privilegio, licet ipſe non ſit privilegiatus. Diana *part.* 2. *tract.* 1. *reſ.* 35. quia illud, quod privilegium diſponit in uno ex correlativis extenditur etiam ad aliud correlativum.

7 Illas Beneficiatus non recitans poſt ſex menſes a die captæ poſſeſſionis, vel quo per Beneficiatum ſtetit, quominus caperet, & non ante, licet peccet mortaliter. Antonel. *de temp. leg. lib.* 3. *cap.* 14. *per totum.* tenetur ad reſtitutionem fructuum correſpondentem tempori, quo non recitavit. Diana *part.* 2. *tract.* 1. *reſ.* 8. contra Suar. *de Religione lib.* 4. *cap.* 30. & alios apud Dianam *l. c.* & communiorem.

Quali attentione recitari debeant. vide *Clericus.*

8 Horæ appoſitio facit, quod tempus currat de momento in momentum. Antonellus *de tempore legali. lib.* 4. *cap.* 2. *nu.* 14. & *ſeqq.* Gratian. *diſceptat. forenſ. cap.* 413. *n.* 19. & 20.

HOSPITALE.

Praxis Hoſpitalium, & Hoſpitum.

1 Hoſpitale dicitur Religioſum, ſi Epiſcopus ei deputat Rectorem. Tuſc. *litt. H. concluſ.* 158. *numer.* 5. & 159. *numer.* 24. *verſ. ead. omnia.* Bald. *conſ.* 167. *lib.* 4. & alii apud Ciarlin. *controv. for. cap.* 116. *num.* 9. E converſo dicitur profanum, quando illius viſitatio ſive Epiſcopo ſpectat ad Laicos. Conciol. *alleg. for.* 35. & ibi DD.

2 Feudatum, vel erectum auctoritate Epiſcopi, eſt, & dicitur Religioſum, licet in illo non adſit campanile, nec Eccleſia, quia hæc conſiderantur non ut cauſa efficiens, ſed ut ſigna, quod fuerit auctoritate Epiſcopi erectum. Riccius *in prax. alien. rer. Eccleſ. reſ.* 37. Ciarlin. *loc. cit.* Peregr. *de immun. Eccleſ. cap.* 4. Barboſ. *de poteſt. Epiſc. alleg.* 74. & *de Jur. Eccleſ. lib.* 2. *cap.* 11. Tuſc. *litt. H. concluſ.* 159. eſſe vero inſtitutum auctoritate Epiſcopi, probatur tum ex jure inſtituendi Rectorem, & rationis ab eo exigendæ competente: tum ex jure viſitandi dictum hoſpitale; quia profanum de jure communi viſitari non poteſt ab Ordinario jure ordinario; quia jure delegato poteſt viſitare omnia hoſpitalia Laicalia, etiam exempta, tanquam loca pia. Gratian. *diſcept. forenſ. cap.* 481. *num.* 15. Ludovis. *deciſ.* 4. *numer.* 13. & 14. Tuſc. *litt. H. concluſ.* 161. Ciarlin. *loc. cit.* Ut dicatur auctoritate Epiſcopi erectum, ſufficit ejuſdem conſenſus superveniens, etiam tacitus, uti per viſitationem. Ciarlin. *l. cit.* Cenſetur erectum auctoritate Epiſcopi, ſi habet nomen alicujus Sancti ſibi appropriatum. Ciarlin. *l. c. num.* 26. Riccius *prax. alien. rer. Eccleſ. reſ.* 37. *nu.* 2. *part.* 1. Barboſ. *de Jur. Eccleſ. lib.* 2. *cap.* 11. *num.* 15. Et quamvis non fuerit erectum auctoritate Epiſcopi, adhuc dicitur locus pius, ſi in illo exerceantur opera pietatis. Barb. *l. c. numer.* 21. Caſtr. *conſ.* 167. *libr.* 2. Menoch. *de remed. recuper.* 15. *num.* 22. 23. 36. & 37. Gratian. *diſc. for. cap.* 34. Garz. *de Benef. part.* 5. *cap.* 1. *n.* 602.

3 Erectum auctoritate Epiſcopi gaudet immunitate Eccleſiaſtica, etiam ad illud confugientes, utpote locum pium, & religioſum. *cap. ad hæc.* ubi Abb. & DD. *de relig. domib.* Ciarlin. *cap.* 116. Giurb. *conſ. crim.* 10. Bald. *in L. ſi quis ad declinandam. Cod. de Epiſc. & Cler.* Farin. *de immun. Eccleſ. cap.* 17. Bonacin. *de LL. diſp.* 3. *quæſt.* 11. Barb. *de pot. Epiſc. alleg.* 75. *n.* 6. & 7. Riccius *in prax. part.* 1. *reſ.* 37. Sperel. *dec.* 51. *nu.* 19. & alii apud Dian. *part.* 6. *tract.* 1. *reſ.* 6. licet non habeat campanile.

4 Præſumitur Religioſum, ſi habet Eccleſiam, & campanile, & invocatur ſub nomine alicujus Sancti. Archidiac. *in cap. nempe. de conſecrat.* Abb. *in cap. fin. de cenſ. in cap. petentibus. de privil. & in cap. inter dilectos. de donat.* Lambertin. & Vivian. *de Jurepatr.* apud Ciarlin. *cap.* 116. & 212. Barb. *de Jur. Eccleſ. l. c.* Eſt materia apta ſimoniæ, licet temporalem tantum habeat adminiſtrationem. Barboſ. *l. c. n.* 18.

5 Licet ſit Religioſum, tamen non venit nomine Beneficii. Clem. *quia contingit. de relig. dom.* Mareſcot. *lib.* 2. *var. reſ. cap.* 3. *nu.* 12. Hinc non continetur in literis gratioſis de Beneficiis, & Laicus quoque eſt capax Hoſpitalis, neque venit in reſervatione extrav. *Ad regimen.* Simoneta *de reſerv. quæſt.* 7. Sylva *de Benef. part.* 3. *quæſt.* 57. Rebuff. *de nominat. quæſt.* 15. *nu.* 13. Limit. primo, cum acceſſorie eſt unitum Beneficio. Limit. ſecundo in favorabilibus. Mareſcot. *l. c.* Item ſi Rectori in perpetuum, vel ad ejus vitam in titulum confertur. Riccius *in praxi Hoſpitalis. part.* 3. *reſ.* 197 Rota apud Garz. *de Benef. part.* 1. *cap.* 3. *Clem. per litteras. de præb.* Merlin. *dec.* 49. ubi Rota. & *dec.* 169. Sarnen. *in reg. de triennali poſſ. quæſt.* 7. *nu.* 4. Pavin. *de poteſt. Capit. ſede vacant.* 1. *q.* 2. *part. n.* 5.

6 Hoſpitalia omnia ab Epiſcopo viſitari poſſunt. Riccius *in prax. part.* 4. *reſ.* 578. Concil. Trident. *ſeſſ.* 22. *cap.* 8. niſi in fundatione id fuerit prohibitum, vel ſint ſub immediata Regum protectione. Barb. *de Jure Eccleſ. lib.* 2. *cap.* 11. *nu.* 55. vel ſint ſub immediata Principum Superiorem non recognoſcentium protectione. Limit. circa Divinum cultum vel ejus decentiam. Pereira *de manu Regia. part.* 2. *cap.* 17. Diana *part.* 1. *tract.* 2. *reſ.* 100.

7 Dicuntur vero ſub immediata Regum vel Principum protectione, quando expreſſe ſub tali protectione reperiuntur, vel ita a prima ſui fundatione erecta, atque eo ſpeciali privilegio munita, ut Locorum Ordinarii juriſdictionem inibi exercere nequeant, non vero omnia Hoſpitalia, quæ ſunt ſub Regum ditionibus. Leo *in theſ. f. r. Eccleſ. part.* 4. *cap.* 2. *num.* 98. & apud illum S. Congreg. Barb. *de pot. Epiſc. alleg.* 75. *num.* 16. & 20. Riccius *in prax. part.* 4. *reſ.* 162. Antonell. *de regim. Eccleſ. lib.* 1. *cap.* 3. §. 5. ubi talis protectio regia neceſſario eſt imploranda in limine, vel principio erectionis, aliter longe poſt erectionem authoritate Epiſcopi factam eſt nulla, utpote in præjudicium Juris Epiſcopo quæſiti. Rota apud Seraph. *deciſ.* 1599. Riccius *loc. cit.* An vero Hoſpitale ſit ſub regia protectione vel non, cognoſcit Epiſcopus, non Laica poteſtas. Sac. Congreg. apud Ricciam *l. c.* Barb. & Antonell. ut ſupra.

8 Hoſpitale poteſt ab Epiſcopo viſitari, quamvis teſtator prohibuiſſet, ne ſe Epiſcopus ingereret. Ugolin. *de poteſt. Epiſc. cap.* 24. Marta *de Juriſdict. part.* 4. *caſ.* 88. & 113. Fuſcus *de viſit. lib.* 2. *cap.* 12. Diana *part.* 1. *tract.* 2. *reſol.* 83. niſi Epiſcopus in fundatione conſenſiſſet, quia, licet non poſſit Epiſcopatui præjudicare in jure quæſito, poteſt tamen præjudicare in jure quærendo. S. Congreg. apud Barb. *l. c.* Moneta *de commutatione ultim. volunt. cap.* 10. ubi etiam alii ſunt contrarium tenentes.

9 Limita, quod non poſſit viſitari ab Epiſcopo hoſpitale conſtitutum a Laico adhuc vivente, quia fundator plenam illius habet diſpoſitionem, & poteſtatem de illo diſponendi ad ſuum beneplacitum. Gabriel. *lib.* 6. *de pia cauſa. concluſ.* 2. Navar. *conſ.* 3. *de Relig. domib.* Piaſecus *in praxi Epiſcop. part.* 2. *cap.* 3. Barb. *de poteſt. Epiſc. alleg.* 75. Antonell. *de regim. Eccleſ. lib.* 1. *cap.* 3. §. 4. & S. Congreg. apud illum; niſi fuiſſet fundatum authoritate Epiſcopi, aut habeat formam Eccleſiæ, vel altare pro celebratione Miſſarum DD. cit.

10 Eorum adminiſtratio perpetua uni dari non poteſt, quia Concil. Trident. præcepit, ne ultra trienium poſſit ab uno adminiſtrari, niſi aliter in fundatione fuerit cautum; in perpetuum tamen commendam haberi poteſt. Barb. *de Jure Eccleſ. lib.* 2. *cap.* 11. *a num.* 51. Et de Hoſpitalium etiam Laicorum adminiſtratione ratio reddi debet Epiſcopo. Sac. Congreg. apud Barb. *l. cit.* Concil. Trident. *ſeſſ.* 22. *cap.* 9. Garz. *de Benef. part.* 1. *cap.* 3. ubi Sacr. Congregat. & *ſeſſ.* 25. *cap.* 8. *de reform.*

11 Illorum bona non poſſunt alienari ſine conſenſu Apoſtolico; ſermo eſt de illis Hoſpitalibus, quæ ſunt loca pia. Riccius *in prax. part.* 1. *reſ.* 37.

12 Hoſpitale mere Laicale non eſt perpetuum, ſed manuale, & poteſt revocari, & in eo ſuccedunt hæredes tanquam in bonis hæreditariis, neque eſt capax Legatorum, vel relictorum. Ciarlin. *controv. for. capit.* 116. Tuſc. *litt. H. concl.* 161.

13 Hoſpitale habet tacitam hypothecam contra Hoſpitalarii bona propter adminiſtrationem. Eſcobar. *de ratiocin. cap.* 39. *nu.* 13. gl. *in cap. ſimiliter.* 16. *q.* 1. Neguſ. *de pignor. lib.* 4. *membr.* 2. *part. princ. n.* 120. Gratian. *diſcept. for. cap.* 601. Merlin. *de pignor. lib.* 3. *tit.* 1. *q.* 12. quia Prælatus reputatur tanquam ſponſus Eccleſiæ, & valet argumentum a matrimonio carnali ad ſpirituale, & econtra. Gratian. *l. c. n.* 1. Mant. *de tacit. libr.* 11. *tit.* 16. *n.* 23.

14 Hoſpitalarii, vel Hoſpitalium Rectores deputati ab Epiſcopo vel Vicario generali in Hoſpitali ejuſdem authoritate erecto gaudent privilegio fori. Graſſ. *de effectu Cler. eff.* 1. *a n.* 117. ſi tamen promiſerunt in manibus Epiſcopi caſte vivere, & portant aliquod ſignum in veſtimentis. Barb. *de pot. Epiſc. alleg.* 12. *num.* 40. Diana *part.* 3. *tract.* 1. *reſ.* 66. contra Abb. *in cap.* 2. *de foro comp.* & Anſald. *de juriſdict. part.* 2. *tit.* 11. *c.* 13.

15 Hoſpitale, quod regitur a Laicis, non præſumitur Eccleſiaſticum, ſed Laicale, quia fieri poteſt authoritate privata. Rota apud Menoch. *dec.* 18. *de cauſ. poſſeſ.* &

pro-

Digitized by Google

propriet. & dec. 268. *num.* 5. *part.* 3. *recent.* Conciol. *alleg.* 35. *a num.* 1. præſertim ſi in eo Epiſcopus nunquam exercuit juridictionem. Fedet. de Sen. *conſ.* 130. Ciarlin. *contr. for. cap.* 116. *n.* 10. Barb. *de Jure Eccl. lib.* 2. *cap.* 2. *n.* 16.

Hoſpes tenetur de immiſſis in hoſpitium, ſicut etiam locator, licet illi non fuerint ſpecialiter conſignata, dummodo ſciverit immiſſionem rerum hoſpitali, quia ſcientia, & patientia æquiparantur expreſſæ conſignationi. *L.* 1. *ff. nautæ, caupon. ſtabul.* Cabal. *reſ. crim. caſ.* 70. Bald. *in L. certi Juris. Cod. locati.* Maſcard. *de probation. concluſ.* 832. niſi hoſpes proteſtetur expreſſe, ſe nolle earum periculum ſuſcipere. Concluſio procedit, licet hoſpitatus cuſtodiæ ſuarum rerum appoſuiſſet famulum ſuum; immo ipſemet res ſuas repoſuiſſet ſecrete. Cabal. *loc. cit.* cum Doctoribus cit. quod extenditur etiam ad nautas, & ſtabularios. Pajatel. *expedit. & annot.* 71. Immo licet hoſpes, ſeu Caupo Domino tradidiſſet claves. Caball. *loc. cit. nu.* 16. *& ſeq.* Menoch. *de arbitr. caſ.* 218. *n.* 3. *declar.* 3. gloſſ. omnimoda *in L. fin.* §. 1. *in gloſ. magna. ff. naut. caupon. & ſtabul.* ubi Bart. Bertaz. *conſ. crim.* 68. *n.* 1. Maſcard. *de prob. concluſ.* 832. *n.* 14. *part.* 1.

H O S T E S.

Praxis Hoſtium.

1 Hoſtis in bello juſto, poteſt auferre bona etiam innocentium, quia tunc non punit innocentes, ſed Rempublicam; Reliquias tamen Eccleſiarum & earum bona capere non poteſt ſine obligatione reſtitutionis, niſi id fuerit ad pacem conſequendam. Dian. *part.* 10. *tract.* 16. *reſol.* 74. quia reliquiæ Eccleſiarum, & bona illarum ſunt exempta a Juriſdictione ſæculari, & Eccleſiaſtici faciunt partem diſtinctam a Republica Civili, ergo ob ejus culpam puniri non debent. Bonac. *de reſtit. diſp.* 2. Suarez. & alii apud Dianam *loc. cit.* Ita *in cap. innovamus. de treuga & pace. & cap. conquerenti. de ſent. excom.* & DD. apud Dianam *loc. cit.*

2 Hoſtes poſſunt extrahi ab Eccleſia, vel in illa occidi, ſi prius illi Eccleſia abuſi ſunt tanquam arce ad repugnandum. *cap. Sanctorum Patrum.* 10. *q.* 1. ſecus ſi illam munierunt tantum ad Eccleſiaſticorum, & innocentium defenſionem. Sylveſt. *verbo Bellum.* 3. *quæſt.* 6. *&* 8. Suarez. *diſp.* 13. *ſect.* 7. Bonac. *de reſt. diſp.* 2. *quæſt. ult. ſect.* 1. *punct.* 12. §. 3. ubi alii.

3 Hoſtium Civitas non poteſt inſtitui hæres. *L. omnibus. ff. ad S. C. Trebell.* uti neque infidelium. *L.* 5. *Cod. de Judæis.* Bonac. *de contr. diſp.* 3. *quæſt.* 17. *punct.* 3. *n.* 1. Molin. *de contract. diſp.* 154.

4 Eccleſiæ, earumque bona diripi, comburi, & devaſtari poſſunt ab hoſtibus, ſicut hoſtes poſſunt capi in Eccleſia, ab illa extrahi, aut in illa occidi, ſi prius illa ab iiſdem fuit verſa, & mutata in caſtrum, quia hoc non faciunt contra Eccleſiam, ſed contra hoſtium propugnaculum. Antonius Sciarra *in Theol. bellica. lib.* 6. *diff.* 18. *num.* 13. qui citat Turrecrem. Sylv. Dianam & alios, ſi hoc fuerit neceſſarium ad finem belli conſequendum, & pacem firmandam. Diana *l. c.* Sylveſt. *verb. bellum.* 3. *quæſt.* 6. *&* 8. Suar. *diſp.* 13. *de charitat. ſect.* 7. *num.* 14. Bonac. *de reſtit. diſput.* 2. *quæſt. ult. num.* 18. *&* 19. Valent. 2. 2. *diſp.* 3. *quæſt.* 16. *punct.* 3.

H Y P O T H E C A.

Praxis Hypotheca.

§. I.

Quid ſit, & quotuplex?

1 Hypotheca eſt rei ſuppoſitio, vel ſubrogatio pro debito. Neguſ. *de pignor. part.* 1. *num.* 2. Gait. *de credito. cap.* 4. *quæſt.* 4. Molin. *de contr. quæſt.* 528. *nu.* 3. Merlin. *de pignor. lib.* 1. *tit.* 1. *quæſt.* 2. Differt a pignore, quod illud ut plurimum conſiſtat in re mobili, & tradatur creditori pro ejus aſſecuratione; hypothecata vero res maneat apud debitorem, & ut plurimum in immobilibus conſiſtat, quamvis aliquando horum nominum promiſcuus ſit uſus. Mantic. *de tacit. lib.* 11. *tit.* 2. *num.* 3. Merlin. *l. c. num.* 5. Gait. *l. c. num.* 36. *&* 37.

Alia eſt conventionalis, ſpecialis, & generalis; alia vero tacita, prætoria, & judicialis. Conventionalis eſt, quando res particularis & certa obligatur expreſſe. *L.* 1. *ff. de pignor.* Generalis vero expreſſa & conventionalis eſt, quando certæ res, & determinatæ non obligantur, ſed ſimpliciter bona, vel omnia bona. Mant. *l. c. tit.* 2. *num.* 10. Fontanel. *de pact. nuptial. clauſ.* 7. *gl.* 2. *part.* 1. *numer.* 23. licet non adſint illa verba: *præſentia* : & *futura*. Qui vult uti ſpeciali hypotheca, & in illa ſe fundare, debet probare, quod res hypothecata eſſet in dominio debitoris de tempore obligationis, quod probare non tenetur, qui nititur hypotheca generali. *L.* 1. *ff. de pignor. & hypothec.* Merlin. *loc. cit. quæſt.* 11. Mant. *l. c. numer.* 11. *&* 12. Statil. *de ſalv. interd. inſpect.* 3. *cap.* 3. *num.* 6. Bonac. *diſp.* 3. *quæſt.* 10. *punct.* 2. Ad hæc hypotheca ſpecialis magis afficit, quam generalis. gl. *in cap. quamquam.* 23. *diſt.* Gait. *de cred. quæſt.* 5. *numer.* 208. Merlin. *loc. cit. numer.* 10. Et ſpecialiter hypothecata quoad dominium in alium transferri non poſſunt, ſi adeſt pactum, ſecus, ſi generaliter obligata. Mant. *l. c. num.* 14. Merlin. *ut ſupra numer.* 52. In ſpeciali non veniunt bona futura, ſicut in generali. Statil. *dict. cap.* 3. *num.* 7. juxta. *L.* 1. *ff. de pignor. & inſpect.* 3. *cap.* 4. Merlin. *l. c. numer.* 14. Fontanel. *loc. cit. num.* 2. 2

Tacita eſt, quæ abſque expreſſa contrahentium conventione a Lege inducitur ſuper bonis debitoris. Mantic. *de tacit. lib.* 11. *tit.* 11. *num.* 3. Fontanel. & Statil. *ll. cc.* Merlin. *l. c. num.* 15. *&* 16. qui citat Rot. *dec.* 174. *num.* 7. *part.* 2. *diverſ.* Hæc vero, ſcilicet tacita, ut habeat locum, debet probari vel ex Lege, vel ex ſtatuto in caſu, de quo agitur, eſſe inductam, aliàs non competit. Bart. *in L.* 2. *Cod. in quib. caſ. pign. vel hypoth. tacit.* Peregr. *de fideicom. art.* 36. *a num.* 547. Coccin. *dec.* 12. Merlin. *l. c. nu.* 40. niſi militaret argumentum ab omnimoda paritate rationis. Eſcobar. *de ratiocin. cap.* 39. *num.* 13. Gratian. *diſc. for. cap.* 601. *num.* 9. 3

Pignus Prætorium dicitur, quod datur per Judicem in contumaciam Rei ex primo decreto, ſecuta immiſſione. *L. non eſt mirum. ff. de pignor. act.* quod dupliciter fieri poteſt, primo, quando creditor in contumaciam debitoris non comparentis in tenutam bonorum mittitur. Secundo, cum quis ponitur in poſſeſſionem mandati executivi in perſonali actione obtenti ſuper bonis debitoris. Menoch. *de recuper. remed.* 12. *num.* 16. *&* 18. *& de retin. remed.* 3. *num.* 225. Cyriac. *contr.* 77. *num.* 6. Merlin. *de pignor. lib.* 1. *tit.* 3. *quæſt.* 17. *nu.* 3. In primo caſu, ſi compareat Reus contumax refectis expenſis, & data cautione de ſtando Juri &c. pignus reſolvitur, in ſecundo vero non liberatur niſi ſolutione. Neguſ. *de pignor. part.* 3. *membr.* 3. *num.* 2. Galeſ. *de oblig. camer. quæſt.* 37. *num.* 22. Merlin. *l. c. n.* 4. 4

Hypotheca non præſumitur, ſed eſt probanda; probatur autem ex inſtrumento, & per teſtes. Item per chirographum. Mantic. *de tacit. lib.* 11. *tit.* 12. Merlin. *de pignor. lib.* 1. *tit.* 3. *quæſt.* 33. Mantic. *dec.* 321. non probatur tamen ſcriptura, ſeu folio albo ſubſcripto, nam tale folium non obligat ſcribentem, niſi probatum fuerit, vel ex præſumptionibus conſtet, tunc debitorem ſubſcribentem habuiſſe notitiam eorum, quæ in dicto folio erant ſcribenda. Gonzal. *ad reg.* 8. *Cancell. gloſ.* 60. *numer.* 17. Seraph. *dec.* 973. *numer.* 1. 5

§. II.

Hypotheca generalis quæ bona comprehendat?

Hypotheca generalis comprehendit omnia bona, quæ cadunt propterea ſub obligatione: nam bonorum appellatione idem continetur, quod hæreditas. Bart. *in L. ſi quis ſervum.* 8. §. *fin. ff. de leg.* 2. Crav. *conſ.* 111. *num.* 7. nomine vero hæreditatis veniunt omnia bona tam præſentia, quam futura a die mortis. *L. hæreditas.* 63. *ff. de R. J.* & ita res etiam aliena implicite obligatur in hypotheca generali. Neguſ. *de pignor. part.* 8. 6

membr. 3. n. 6. Rot. dec. 450. tom. 2. num. 2. part. 4. rec. gloſ. in L. fin. Cod. quæ res pign. oblig. poſs. ubi Bart. & alii. Neguſ. part. 2. numer. 1. Covar. pract. qq. cap. 29. num. 4. Statil. de ſalvian. interd. inſpect. 1. cap. 6. num. 77. Mantic. de tacit. lib. 11. tit. 4. num. 12. Burat. dec. 749. num. 15. Gail. lib. 2. obſ. 25. Gratian. diſc. for. cap. 274. n. 23. & cap. 856. n. 1. Molin. de contr. diſp. 528. n. 12. Cyriac. contr. 55. num. 11. & 12. & contr. 490. Rot. coram Coccin. dec. 675. numer. 3. part. 4. rec. Merlin. de pignor. lib. 2. tit. 1. quæſt. 1. numer. 10. Seraphin. dec. 1290. numer. 2. Adeoque in hypotheca generali veniunt omnia bona, præſentia, & futura, licet fuerit omiſſum pronomen mea, immo licet omittatur adjectivum univerſale omnia. DD. cit. non obſtante quacumque proteſtatione a debitore ex poſt facta, exceptis illis, quæ fuerunt expreſſe prohibita alienari, & hypothecari. Seraph. l. c. numer. 5.

7 Et licet in re aliena regulariter conſiſtere non poſſit hypotheca juxta Gait. de credit. cap. 4. quæſt. 7. num. 572. Rota poſt tract. Statil. dec. 133. numer. 4. Statil. inſpect. 3. cap. 2. numer. 394. tamen ſi debitor tempore obligationis ignorabat rem eſſe alienam; ad damnum debitoris tenet obligatio, ita ut, ſi poſtmodum venerit in dominium debitoris, creditor habeat actionem rei vindicationis contra illum. Item ſi creditor poſſidet poſtea rem alienam a debitore hypothecatam, habet jus retentionis ratione poſſeſſionis. Item ſi res aliena hypothecata debitori eſt debita. Item ſi res aliena hypothecatur ſub conditione: quod veniat in dominium debitoris. plura vide apud Merlin. loc. cit. quæſt. 2. a num. 6.

8 Hypotheca generalis omnium bonorum non comprehendit bona alienari prohibita. Bart. in L. codicillis. ff. de leg. 2. ſi alienatio fuit prohibita ab homine, quia veriſimiliter, nec ſpecialiter illa fuiſſet obligaturus. Gabr. de R. J. concl. 12. numer. 12. Mantic. de tacit. lib. 11. tit. 11. num. 14. Fuſar. de ſubſtit. quæſt. 703. num. 8. & Rot. apud Merlin. de pignor. lib. 2. tit. 1. quæſt. 7. num. 1. ſive alienatio ſit prohibita ſub pœna, ſive ſine. Limit. primo, quando verba ſunt valde univerſalia, uti, omnia & ſingula, qualitercumque, & quomodocumque: quia hæc ſui natura nullam admittunt reſtrictionem, & omnia complectuntur. L. 4. ff. de leg. 1. ubi DD. & Merlin. ſup. cit. niſi alienationis prohibitio eſſet expreſſa ſub pœna. Limita ſecundo, quando ille, qui ſe obligavit, non habet alia bona, quam prohibita alienari. Limita tertio, in bonis emphyteuticis, quæ non prohibentur obligari etiam Domino irrequiſito. Gail. lib. 2. obſ. 25. Mantic. de tacit. lib. 11. tit. 4. n. 24. Cyriac. controv. 205. numer. 221. Statil. de ſalvian. interd. inſpect. 3. cap. 2. a nu. 24. ubi Rot. dec. 67. Seraphin. dec. 1290. Gratian. diſc. for. cap. 855. n. 11. Merlin. l. c. n. 7. maxime in emphyteuſi hæreditaria, vel quæ de conſuetudine, aut ex privilegio redacta eſt in naturam allodialium; dummodo tamen emphyteuſis non fuerit conceſſa ſub eo expreſſo pacto, quod non poſſit hypothecari.

9 Quæ dicta ſunt de emphyteuticis bonis, quod veniant in generali hypotheca bonorum, non procedunt in feudis, quia hæc per feudorum conſtitutiones prohibentur obligari, vel hypothecari. cap. 1. de prob. feud. alien. Statil. loc. cit. n. 54. Giurba de conſuet. Meſſan. cap. 1. gloſ. 3. part. 1. num. 59. Schröder. de feud. part. 7. cap. 2. Roſenthal. eod. tit. cap. 9. concl. 13. Mantica de tacit. lib. 11. tit. 4. a num. 17. Tiraquel. de retr. lignag. §. 1. gloſ. 3. nu. 6. Merlin. l. c. quæſt. 11. nu. 2. qui citat Rot. niſi hypothecaretur ipſi Domino, vel pro ſervitio Domini, vel feudum eſſet hæreditarium, vel debitum eſſet contractum propter feudum, vel niſi ex pacto, & conſuetudine feudum poſſet alienari, vel obligari, aut eſſet redactum ad naturam allodialium. Fructus tamen feudi obligari non prohibentur. DD. cit. Et quia bona livellaria ſunt ad inſtar bonorum feudalium, ideo eodem Jure cenſentur. Merlin. loc. cit. quæſt. 13. vide etiam Bich. dec. 379. num. 30. Specul. tit. de pignor. num. 30. Gabr. de R. J. concluſ. 12. numer. 15. & 21. Neguſ. de pignorib. part. 2. n. 43. Maſtrill. dec. 86. n. 2. Menoch. conſ. 250. numer. 50.

10 Bona hæredis non veniunt in obligatione & hypotheca omnium bonorum defuncti. L. Paulus. ff. de pignor. Neguſ. de pignor. part. 2. memb. 2. numer. 53. Cyriac. contr. 282. numer. 5. Clar. in §. teſtamentum. quæſt. 71. Rot. poſt Statil. de ſalv. deciſ. 136. numer. 10. Afflict. dec. 200. nu. 1. & 2. Mant. de tacit. lib. 11. tit. 4. numer. 16. Merlin. loc. cit. q. 15. niſi teſtator expreſſe etiam bona hæredis, uti poteſt, obligaverit. Gratian. diſc. for. cap. 234. num. 28. Cyriac. contr. 160. num. 78. Menoch. conſ. 89. num. 34. Gomez. to. 1. var. reſ. cap. 12. numer. 14. Nam hæres adeundo quaſi contrahit, & tacite ratificat factum defuncti. DD. cit. & Mareſc. lib. 2. var. reſ. cap. 105. num. 4. Covar. in cap. filius. de teſtam. num. 3. Gabr. conſ. 132. nu. 65. lib. 1. Limita, ſi hæres fecit inventarium. Rot. apud Merlin. loc. cit. q. 16. nu. 22. niſi quatenus ſuppetunt vires hæreditariæ Statil. de ſalvian. inſpect. 3. cap. 2. n. 294. Put. deciſ. 264. Menoch. conſ. 89. n. 2. lib. 1. Burſat. conſ. 5. n. 515. lib. 1.

Neque bona dotalia veniunt in generali hypotheca. 11
Statil. loc. cit. inſpect. 5. cap. 1. numer. 20. ubi Rota Mantic. de tacit. lib. 11. tit. 4. numer. 18. Rot. apud Burat. dec. 749. num. 2. Merlin. loc. cit. quæſt. 18. nu. 2. niſi illa fuerint tradita marito æſtimatione faciente venditionem. Fontanel. de pact. nupt. clauſ. 5. gloſ. 8. part. 13. Seraphin. dec. 1332. Rot. dec. 101. numer. 1. part. 3. & deciſ. 470. n. 2. part. 4. & dec. 207. n. 2. p. 4. rec. Ludoviſ. dec. 573. & plures alii apud Merlin. loc. cit. q. 19.

Neque juſpatronatus venit in hypotheca ad favorem 12
creditorum, quia non poteſt obligari, nec hypothecari. cap. cum Bertoldus. de ſent. & re jud. ubi gloſ. & Abb. Neguſ. de pignor. part. 2. membr. 2. nu. 60. Lambertin. de Jurepatr. lib. 1. part. 1. q. 9. art. 1. & alii apud Garz. de Benef. part. 5. cap. 5. numer. 10. Merlin. l. c. q. 22. n. 9.

Hypotheca generalis non continet ea bona, quæ veriſimiliter debitor non fuiſſet obligaturus in ſpecie, uti veſtes, ſupellectilem, mancipia neceſſaria. L. denique. ff. de pign. L. pen. ff. de privil. cred. Gail. lib. 2. obſ. 25. n. 6. Gait. de credit. cap. 4. q. 5. nu. 62. Gabr. de R. J. concluſ. 12. Menoch. de adipiſc. rem. 3. numer. 140. Trentacinq. lib. 3. var. reſol. reſ. 5. numer. 6. Mantic. de tacit. lib. 11. tit. 4. num. 3. Statil. d. inſpect. 3. cap. 2. numer. 8. Merlin. quæſt. 54. numer. 4. multo minus tacita, licet adſit dictio univerſalis: omnia quæcumque &c. Neguſ. de pign. part. 2. memb. 2. numer. 37. Gait. & alii apud Merlin. loc. cit. numer. 10.

Neque continet bona, quæ ſunt neceſſaria pro uſu 14
quotidiano debitoris, uti ſunt veſtes, ſupellex, lectus &c. Mantica l. c. n. 15. Merlin. d. q. 55. & 56. Trentacinq. l. c. Neque libros Doctoris, aut arma militis, quia ſine iis Doctor, & miles vivere non poſſunt, niſi in ſubſidium aliorum bonorum. Mantic. de tacit. lib. 11. tit. 15. num. 34. Gait. & Merlin. ll. cc. Statil. d. inſp. 3. cap. 5. num. 46. Neque inſtrumenta aratoria, uti aratra, boves, & alia ad agricolturam neceſſaria, niſi in ſubſidium.

E converſo in hypotheca generali omnium bonorum 15
venit uſufructus. Caſtil. de uſufr. cap. 52. numer. 10. Cyriac. contr. 490. num. 2. Statil. d. inſp. 3. cap. 2. a numer. 794. Merlin. q. 23. num. 5. ubi Rot. Ita etiam Jus alimentorum, & ſervitutes, juxta communem, licet multi contrarium teneant. vide Merlin. q. 25.

Ita etiam veniunt nomina debitorum, Jura, actio- 16
nes, & annui redditus. L. nomen. Cod. quæ res pignor. oblig. poſſ. Cyriac. controv. 338. Rot. dec. 760. n. 1. p. 2. rec. Gail. lib. 2. obſerv. 25. num. 6. Statil. l. c. n. 195. Mantic. de tacit. lib. 11. tit. 4. num. 11. Gait. de cred. cap. 4. quæſt. 7. num. 326. Scaccia de commerc. §. 2. gloſſ. 5. n. 417. Cyriac. controv. 108. n. 17. Rot. apud Burat. dec. 687. & in recent. dec. 595. p. 2. n. 1. apud Merlin. l. c. lib. 2. tit. 1. quæſt. 29. n. 2.

Etiam venalia, & merces veniunt in hypotheca om- 17
nium bonorum. Bart. in L. ſi conſtante. ff. ſol. matr. Rot. apud Mareſc. lib. 1. var. reſ. cap. 24. ubi DD. Covar. lib. 2. var. reſ. cap. 5. nu. 2. quæ durat etiam poſt illarum venditionem, quando alienatur tota apotheca, vel ejus pars, ita quod penes emptorem non deſinat eſſe corpus univerſale, ſecus ſi non alienatur apotheca, ſed tantum ejus merces in particulari; tunc enim, ne commercium impediatur, hypotheca extinguitur. L. cum taberna. ff. de pignor. Mareſc. loc. cit.

ma-

Digitized by Google

maxime ſi novæ merces fuerunt ſubrogatæ; quia tunc illæ hypothecantur. Merlin. *l. c. q.* 45. Amplia, ut venalia veniant etiam in tacita hypotheca. Bald. *in L. ubi adhuc. Cod. de Jur. dot.* Bart. *in L. ſi conſtantem. ff. ſol. matrim.* Covar. *lib. 2. var. reſ. cap.* 5. *num.* 2. Statil. *l. c. cap.* 5. *num.* 83. *&* 89. quod extenditur etiam ad merces acquiſitas poſt obligationem, dummodo extent apud debitorem tempore natæ actionis, ſecus in rebus venalibus inductis in domum locatam. *L. debitor.* 32. *ff. de pignor.* Bart. *in L. certi juris. q.* 6. *num.* 12. *Cod. locati.* Menoch. *de adipiſc. rem.* 3. *num.* 127. quia iſtæ non fuerunt invectæ animo, ut perpetuo ibi maneant. Merlin. *l. c. num.* 26. *& ſeqq.* Stracha *de mercatura. part.* 1. *num.* 97. *&* 98. Rota *dec.* 125. *num.* 1. apud Statil. *de ſalv. interd.* & apud Cavaler. *dec.* 259. *n.* 1. Gait. *de credit. cap.* 4. *quæſt.* 5. *num.* 168. Cavaler. *dec.* 277. *num.* 1.

18 Ita pecunia venit in hypotheca omnium bonorum, quomodocumque illa fuerit acquiſita, licet loco theſauri detineatur, vel fuerit mutuo accepta, etiam data ad cambium. Rot. apud Coccin. *dec.* 49. *num.* 3. Gait. *de cred. cap.* 4. *num.* 12. Mantic. *de tacit. lib.* 11. *tit.* 4. *num.* 9. Statil. *l. c. cap.* 2. *num.* 229. *& cap.* 4. *num.* 324. Merlin. *l. c. q.* 48. *num.* 10. Stracha *de decoctor. part. ult. num.* 30. Giurb. *ad ſtatut. Meſſanæ part.* 1. *cap.* 12. *gl.* 5. *num.* 4. Surd. *conſ.* 4. *num.* 25. Limita quoad perſonam mutuantem alicui pecuniam, quia iſta non venit in generali hypotheca ad favorem mutuantis, quia mutuatarius accepit pecuniam ea intentione, ut poſſet negotia ſua explicare, & de ea libere diſponere, & ideo veriſimile non eſt, quod voluerit illam obligare. Merlin. *l. c. num.* 11. Item ſubrogata, & permutata veniunt in generali hypotheca, Statil. *l. c. cap.* 4. Merlin. *quæſt.* 50. 51. *&* 52. dummodo non ſubrogetur, quod eſt vetitum alienari, hypothecari, vel permutari.

19 Homo liber, cum non ſit in commercio humano, non poteſt pignori dari, quia æſtimari non poteſt, nec eſt Dominus ſuorum membrorum. Covar. *lib. 2. var. reſ. cap.* 1. *num.* 1. Neguſ. *de pignor. part.* 2. *membr.* 3. *num.* 50. Merlin. *l. c.* Limita quoad obſides inter Principes, qui invicem gerunt bellum. Gail. *de pac. publ. lib.* 2. *cap.* 2. *num.* 10. juxta *cap. expoſita de arbitr. & cap. ex reſcripto de Jurejur.* ubi Innoc. & Abb. non vero inter privatos, juxta communiorem apud Merlin. *dict. lib.* 2. *tit.* 1. *quæſt.* 50. *a num.* 1.

20 Speciali hypotheca obligari poſſunt omnia, quæ noſtra ſunt; quæ vero noſtra non ſunt, obligari non poſſunt. Merlin. *lib.* 2. *tit.* 1. *quæſt.* 65. *de hypoth.* Neguſ. *de pignor. part.* 2. *membr.* 3. *num.* 4. Gait. *de credit. cap.* 4. *quæſt.* 7. *num.* 290.

§. III.

De tacita Hypotheca, & in quibus detur?

21 Tacita vero hypotheca efficiuntur illata, & invecta. Dicuntur illata, quæ dorſo introducuntur; invecta, quæ manu inferuntur. Merlin. *l. c. lib.* 2. *tit.* 2. *quæſt.* 67. *num.* 2. Mant. *de tacit. lib.* 11. *tit.* 15. *num.* 1. Statil. *inſp.* 3. *cap.* 5. *a num.* 3. Neguſ. *part.* 2. *membr.* 4. *num.* 128. Menoch. *de adipiſc. rem.* 3. *num.* 33. Gratian. *diſc. for. cap.* 68. Mareſc. *lib. 2. var. reſ. cap.* 118. Et hæc hypotheca non tantum ſervit pro domus penſione, ſed etiam pro illius deterioratione, & tam in prædio ruſtico, quam urbano. In ruſtico tamen prædio non contrahitur hypotheca ex illatis, niſi locator ſciverit: in urbano vero, licet ignoraverit, uti diximus etiam in verbo *Illata*.

22 Secundo, hypotheca tacita datur etiam pro penſione Eccleſiaſtica, etiam contra ſucceſſorem ſingularem in Beneficio. Gigas *de penſ. q.* 51. *num.* 11. Mant. *l. c. tit.* 14. *num.* 6. Statil. *dict. inſpect.* 3. *cap.* 4. *num.* 608. Rota apud Ludoviſ. *dec.* 507. *num.* 2. & patet *ex cap. ſi quis Laicus.* 16. *quæſt.* 1. Merlin. *l. c. tit.* 3. *quæſt.* 92. vide *Penſionarius.* Tertio pro alimentis datur hypotheca tacita, ſi hæc debentur ex contractu, vel ex ultima voluntate juxta aliquos, quod tamen cum pluribus negat Merlin. *de pignor. lib.* 3. *tit.* 1. *quæſt.* 1. *num.* 10. *verſ. unde.* ſi debeatur ex contractu cum Mant. *de tacit. lib.* 11. *tit.* 13. *num.* 1. Gratian. *diſc. for. cap.* 366. *num.* 4. ex communiore Doctorum.

23 Datur in bonis Adminiſtratorum pro adminiſtratione ad commodum illorum, quorum bona adminiſtrantur, uti Tutoris, Tutricis, vel Curatoris. *L. pro officio. C. de adminiſtr. Tut.* Eſcobar. *de ratiocin. cap.* 39. Surd. *de alim. tit. ult. quæſt.* 44. *num.* 6. Mant. *de tacit. lib.* 11. *tit.* 16. Statil. *de ſalvian. interd. inſpect.* 3. *cap.* 4. *num.* 489. Menoch. *conſ.* 851. *n.* 43. Seraph. *dec.* 77. *n.* 3. Merlin. *l. c. quæſt.* 2. *n.* 1.

Item in bonis hæredum gravatorum fideicommiſſo 24
pro adminiſtratione rerum mobilium & aliorum juxta aliquos, ſed quod contraria ſententia ſit communior, vult Merlin. *l. c. quæſt.* 3. quia hæc nullo jure fuit inducta, tum quia fideicommiſſario eſt proviſum remedio cautionis, quam hæres præſtare tenetur pro mobilibus & pecuniis. Cyriac. *controv.* 282. Rota *dec.* 193. *num.* 1. *&* 2. *part.* 6. *recent.* Peregr. *de fideic. art.* 40. *ſub num.* 14. Rol. *de invent. part.* 2. *quæſt.* 14. qui tamen Cyriac. non negat in immobilibus competere fideicommiſſario tacitam hypothecam. *l. c. num.* 7. *&* 8.

Competit pro pecunia data ad conſervationem rei, 25
item ad refectionem, uti navis. Item pro pecunia data ad alimenta. Item pro pabulo animalium. Item pro expenſis in fructibus conſervandis. Item Advocato pro mercedibus, licet ſententiam favorabilem non reportaverit. Item pro melioramentis neceſſariis. Item pro Decimis. Merlin. *l. c. tit.* 1. *lib.* 3. Mant. *l. c.* Gail. *lib.* 2. *obſ.* 25. *num.* 8. Surd. *de alim. tit.* 1. *quæſt.* 70. *nu.* 10. Vincent. de Franch. *dec.* 97. *numer.* 1. Merlin. Pignatel. *contr. cap.* 26. *num.* 1.

Datur in bonis mariti pro dote. *L. un. C. de rei* 26
uxor. act. Merlin. *lib.* 3. *tit.* 2. *quæſt.* 56. quæ ad favorem mulieris incipit a die promiſſionis contra maritum. Idem Merlin. *l. c. quæſt.* 74. Item in bonis Miniſtrorum Eccleſiæ pro adminiſtratione rerum Eccleſ. *cap. ex litteris. de pignor.* Item in bonis promittentis dotem, donec illam tradiderit, in bonis contrahentis cum fiſco. *L.* 2. *C. in quib. caſ. pign.* In bonis Patris adminiſtrantis bona filii. *L. cum oportet. C. de bon. quæ liber.* Merlin. *de pignor. lib.* 3. *tit.* 1. *quæſt.* 2. Statil. *l. c. inſpect.* 3. *cap.* 4. Eſcobar. *l. c.* Item in fundo Conductoris pro canone & damnis. Item pro ſalario. Statil. *inſpect.* 5. *cap.* 4. *nu.* 682. Merlin. *l. c. q.* 21.

Hypotheca tacita mulieris pro dote & bonis parapher- 27
nalibus in bonis mariti eſt inducta a Lege ſpeciali, & ex privilegio. Nuguſ. *de pignor. part.* 3. *membr.* 4. & DD. apud Sperell. *dec.* 117. *n.* 37. ubi derogatur, & ceſſat, ſi mulier ſibi providet de hypotheca ſpeciali, & expreſſa, quoad paraphernalia tantum, non vero quoad dotem; quia mulier non poteſt facere jus dotis deterius, utpote concernens publicam utilitatem. Neguſ. & Sperell *ll. cc.* Merlin. *lib.* 3. *tit.* 2. *quæſt.* 43. *&* 59.

Jus tacitæ hypothecæ poteſt exerceri contra tertium 28
poſſeſſorem, ſicuti expreſſa. Neguſ. *de pignor. part.* 5. *memb.* 2. *num.* 51. Covar. *lib. 3. var. reſ. cap.* 7. *num.* 7. Roderic. *de ann. reddit. lib.* 2. *quæſt.* 9. *n.* 60. *&* 61. Merlin. *lib.* 4. *quæſt.* 126. & DD. cit. apud eundem. Gratian. *diſcept. for. cap.* 68. *num.* 2.

Prædio pignori dato, veniunt etiam inſtrumenta in 29
eo exiſtentia. Neguſ. *de pignor. part.* 3. *membr.* 2. *n.* 18. dummodo ſint illata, ut perpetuo ibi permaneant. Merlin. *d. quæſt.* 68. Ita etiam melioramenta facta a debitore veniunt in hypotheca favore creditoris. Neguſant. *l. c. part.* 1. *membr.* 4. *n.* 18. Gail. *lib.* 2. *obſerv.* 25. *num.* 17. Statil. *l. c. cap.* 4. *num.* 664.

§. IV.

Quæ bona poſſint hypothecari, & quinam habeant privilegium tacitæ hypothecæ?

Quæ poſſint hypothecari, & a quibus, vide Merlin. 30
l. c. toto titulo 2.

Certe bona Eccleſiæ a Prælato ſine neceſſitate vel 31
evidente utilitate non poſſunt ſpecialiter hypothecari. *cap. nulli. de reb. Eccleſ. non alienandis.* & *extrav. ambitioſæ. eodem titulo.* & ibi Abb. Covar. *lib. 2. var. reſol. cap.* 16. *num.* 7. Merlin. *lib.* 2. *tit.* 2. *quæſt.* 85. Neguſant. *de pignor. part.* 2. *princ. num.* 3. Redoan. *de reb. Eccleſ. non alien. quæſt.* 2. *cap.* 6. *num.* 11. ſecundum quem ob extrav. *ambitioſæ.* etiam generalis hypotheca eſt prohibita. Quaranta *in ſum. Bullar. verb. alienatio. num.* 17. *&* 26. Bonachin. *de reb. Eccleſ. non alien. quæſt. un. punct.* 2. Capon. *diſcept. for.* 17.

Tacita hypotheca in contractu contrahitur ratione 32
doli in eodem commiſſi. Neguſ. *de pignor. part.* 2.

membr.

Digitized by Google

membr. 4. *num.* 164. Mant. *de tacit. lib.* 11. *tit.* 14. *num.* 5.

33 Hypotheca, quæ datur pro legatis contra hæredes, eſt dividua. Merlin. *lib.* 3. *tit.* 1. *quæſt.* 14. *num.* 85. Coſta *ac portione rata. quæſt.* 105. Neguſ. *part.* 2. *memb.* 4. *num.* 160. Mant. *de tacit. lib.* 11. *tit.* 17. *num.* 14. Surd. *conſ.* 191. *num.* 2. & plures Rotæ deciſ. apud Merlin. *l. c.* niſi ab ipſo teſtatore prius contracta fuiſſet, tunc enim eſt, & manet individua, ſicut etiam hypotheca dotis, ſi fuit contracta a legante. Merlin. *l. c. & lib.* 4. *tit.* 2. *quæſt.* 60.

34 Illa, quam habet Locator in illatis & invectis tam in prædio urbano, quam ruſtico, præfertur omnibus aliis etiam fiſci, etiam dotali, ſed expreſſæ poſteriori. *L. interdum. ff. qui pot. in pign.* Mant. *de tacit. lib.* 11. *tit.* 23. Caroc. *de locat. part.* 5. *quæſt.* 21. Pajacl. *expedit. & annot.* 57. *num.* 33.

35 Quibus modis contrahatur, vide Merlin. *de pignor. lib.* 2. *tit.* 3. *quæſt.* 94. In re propria non poteſt ſubſiſtere. Cyriac. *controv.* 425. *n.* 36. Merlin. *l. c. lib.* 2. *tit.* 2. *quæſt.* 87. Surd. *conſ.* 195. *num.* 6. Ludoviſ. *dec.* 195. *num.* 8. Durin. *dec.* 40. *num.* 19. Rota *dec.* 347. *num.* 6. *part.* 5. *recent.* Inducitur ex aſſignatione rei, in qua debet fieri ſolutio. Idem *lib.* 2. *tit.* 3. *quæſt.* 91. Statil. *de ſalv. inſpect.* 3. *cap.* 4. *num.* 605. Cencius *de cenſib. part.* 1. *cap.* 2. *quæſt.* 3. *art.* 1. quæ competit Cedenti, competit etiam Ceſſionario. Rota apud Merlin. *de pign. dec.* 6. Statil. *inſpect.* 3. *cap.* 2. *num.* 199. Non datur in credito ex turpi cauſa deſcendente, uti etiam ex luſu. Neguſ *part.* 5. *membr.* 2. Merlin. *d. lib.* 2. *tit.* 2. *quæſt.* 74. Contracta ſuper feudo cum conſenſu Domino revertitur cum feudo ad dominum vaſallo mortuo ſine hæredibus. vide Conciol. *alleg.* 15. Non oritur a die obligationis bonorum feudalium, ſed a die obtentæ licentiæ a Domino Directi, ita ut prior in obtinenda licentia ſit etiam potior illi, cui fuerunt obligata ſine licentia. Poſt. *de ſubhaſt. inſpect.* 41. *num.* 33. Fulgin. *de jure emphyt. tit. de contrah. emphyt. quæſt.* 38. *num.* 17. Conciol. *alleg.* 16. *num.* 1. Merlin. *de hypoth. lib.* 2. *tit.* 1. *quæſt.* 8. *num.* 65.

36 Quæres primo, augmentum ſuccedens in re hypothecata cui cedat? Reſpondetur, cedere hypothecæ, & illi ſubjici, Merlin. *de pignor. lib.* 2. *tit.* 1. *quæſt.* 43. Neguſ. *de pignor. part.* 3. *memb.* 1. *n.* 18. Aymon. *de alluvione. lib.* 2. *cap.* 5 *&* 16. Gaz. *de expenſ. cap.* 22. *n.* 35. Merlin. *l. c. lib.* 4. *tit.* 5. *quæſt.* 194.

Augmentum etiam dotis obtinet idem privilegium tacitæ hypothecæ, ſicut dos. Neguſ. *part.* 2. *memb.* 4. *num.* 46. Tiraquel. *de retract. part.* 1. *gl.* 18. §. 1. *n.* 53. Mant. *de tacit. lib.* 11. *tit.* 19. *a num.* 13. Gait. *de cred. cap.* 4. *num.* 1595. Statil. *inſpect.* 3. *cap.* 4. *num.* 50. *&* 134. Rota coram Cavaller. apud eundem *dec.* 546. Merlin *lib.* 3. *tit.* 2. *quæſt.* 50. quia augmentum eſt acceſſorium doti, & ita ſequitur naturam ſui principalis. *L. etiam. C. de Jure dot.* quod tamen limitatur in privilegio prælationis, quando augmentum fit a viro, quia tunc dicitur donatio propter nuptias, quæ non habet jus prælationis. Bab. *in L.* 1. *part.* 6. *num.* 16. *ff. ſolut. matrim.* Merlin. *loc. cit. num.* 10. Natta *conſ.* 453. *num.* 7.

37 Quæres ſecundo, an mulieri hæreticæ competat privilegium tacitæ hypothecæ dotis? Reſponſio eſt negativa argumento textus *in auth. Idem privilegium. C. de hæret.* Abb. & Butr. *in cap. gaudemus. de divort.* Neguſ. *part.* 2. *memb.* 4. *num.* 68. Mant. *de tacit. lib.* 11. *tit.* 19. *num.* 49. Merlin. *loc. cit. quæſt.* 81. quia hæretici ſunt indigni omni Legum auxilio, niſi mulier abjurata hæreſi reconcilietur Eccleſiæ. Neguſ. & Merlin. *ll. cc.* Aymericus *in Direct. part.* 3 *quæſt.* 109. Ita nec mulier Hebræa habet tacitam hypothecam.

38 Hypotheca poteſt contrahi etiam ſuper bonis futuris. Merlin. *de pignor. lib.* 2. *tit.* 1. *quæſt.* 1. & in tacita, veniunt etiam futura. Idem *loc. cit.* Molina *de contract. diſp.* 528. *numer.* 12. Seraph. *dec.* 1290. Covar. *pract. qq. cap.* 29. *numer.* 4. Mant. *de tacit. lib.* 11. *tit.* 4. *num.* 8. Burat. *dec.* 749. *num.* 15. Afflict. *dec.* 335. *n.* 2. Gratian. *diſcept. for. cap.* 274. *num.* 23. Cyriac. *controv.* 55. *num.* 11. & 12.

39 Hypotheca bonorum in Civitate non extenditur ad bona extra Civitatem. Merlin. *de pignor. lib.* 4. *tit.* 5. *quæſt.* 171.

40 Hypotheca contracta a Principe ſuper bonis Principatus, non nocet Succeſſori, maxime in Domo Auſtriaca, tum ob pacta Auguſtiſſimæ Domus, per quæ illa poſſidet omnia bona pro indiviſo, item ob pacta non alienandi; tum quia alienatio Principis, quæ magnam continet juriſdictionis diminutionem, non tenet, quamvis fuerit jurata. Dec. & Felin. *in cap.* 1. *de prob.* niſi adſit pactum redimendi, præſertim ſubditis invitis. Sylvaticus *lib.* 1. *conſil.* 4.

§. V.

Quomodo extinguatur Hypotheca?

Hypotheca extinguitur ſolutione debiti. *L. item liberatur. ff. quibus mod. pign. vel hypoth. ſolv.* Mant. *de tacit. lib.* 11. *tit.* 31. Gratian. *diſcept. for. cap.* 733. *num.* 24 Neguſ. *de pignor. memb.* 2. *part.* 6. *num.* 11. Ruin. *conſ.* 17. *num.* 8. *lib.* 1. Natta *conſ.* 474. *num.* 34. Rol. *conſ.* 14. *num.* 13. Surd. *conſ.* 131. *num.* 11. *lib.* 1. & ſi ſolutio fit in parte, hypotheca extinguitur pro parte ſoluta, ſive ſolutio fiat a Debitore, ſive a Creditore ſibi ipſi. Merlin. *lib.* 5. *tit.* 1. *quæſt.* 1. ubi plures citat Rotæ deciſiones, ſive fiat ab extraneo, quia Creditores non intereſt, a quo recipiat ſolutionem. Et non tantum ſolutione extinguitur, ſed etiam, Creditore recuſante ſolutionem recipere, oblatione & depoſito. Mant. *l. cit.* Dummodo oblatio fiat legitime, ſecus abſolutione. Merlin. *loc. cit. quæſt.* 3. apud quem plures Rotæ deciſiones. Item datione in ſolutum, quia hæc habet vim ſolutionis, ſive fiat a Judice, ſive a parte. Bart. *in L. ſi quis alim. num.* 1. *ff. de ſolut.* Statil. *inſpect.* 3. *cap.* 2. *num.* 560. ubi Rota *dec.* 207. *num.* 60. Menoch. *conſ.* 1209. *num.* 9. Limita, ſi res data in ſolutum evincatur, quia tunc hypotheca reviviſcit. Statil. *loc. cit. num.* 556. Merlin. *loc. cit. num.* 5. vel ſi datio in ſolutum eſſet nullius valoris ex aliquo capite. Non extinguitur tranſactione ſuper debito. DD. cit. & Rota poſt Merlin. *de pign. dec.* 6. *num.* 4. Extinguitur etiam compenſatione, quia hæc habet effectum ſolutionis etiam invito creditore. *L. debitor. ff. qui potior in pign.* Felin. *in cap. ſi orta. num.* 2. *de re jud.* Cenc. *de cenſib. part.* 3. *cap.* 1. *quæſt.* 3. *art.* 6. *num.* 4. Molina *de contract. quæſt.* 394. *num.* 7. Rota *dec.* 148 *part.* 6. *recent.* Ita extinguitur hypotheca, ſi res hypothecata pereat. Mareſcot. *lib.* 2. *var. reſol. cap.* 126. Item ſi obligatio principalis eſt nulla. Neguſ. *de pignor. part.* 8. *memb.* 1. Statil. *inſpect.* 1. *cap.* 6. *num.* 71. Merlin. *de pignor. lib.* 2. *tit.* 2. *quæſt.* 78. *& tit.* 4. *quæſt.* 112. Mant. *de tacit. lib.* 11. *tit.* 3. *num.* 28. Rota *dec.* 124. *num.* 1. *part.* 4. *recent.* Ratio eſt, quia hypotheca eſt actio vel obligatio acceſſoria, & corruente principali, corruit acceſſorium, & probatur *ex L. ſi quis nec cauſam ff. ſi certum pet.* Item novatione legitime facta; ut vero ſit valida, requiritur, quod expreſſe dicatur, vel quod data ſit nova forma contractui incompatibilis cum prima. *L. novatione. ff. de novationibus.* Neguſ *part* 6. *memb.* 3. *num.* 1. Mant. *de tacit. lib.* 11. *tit.* 31. *num.* 21. Statil. *inſpect.* 5. *cap.* 1. *num.* 79. & poſt illum Rota *dec.* 293. Sebaſt. Medic. *de novat. quæſt.* 7. *num.* 25. Merlin. *lib.* 5. *tit.* 1. *quæſt.* 30. Menoch. *de præſ. lib.* 3. *præſ.* 134. *num.* 39. niſi aliter fuerit conventum in novatione. DD. mox cit. Limit. in novatione neceſſaria. Dicitur vero neceſſaria novatio, quæ fit per litis conteſtationem, quando creditor in judicio citato debitore petit ſuum creditum, & a debitore lis conteſtatur. 41

Quæ quidem novatio non inducitur prorogatione termini facta a creditore ſaltem ad prætactum effectum, niſi prima obligatio per prorogationem fuiſſet novata. Gabr. *de fidejuſ. concluſ.* 3. Mant. *de tacit. lib.* 11. *tit.* 31. *num.* 21. Maſcard. *de prob. concluſ.* 1112. *num.* 9. Merlin. *quæſt.* 32. citans Rotam. Theſ. *dec.* 125. *num.* 3. Cyriac. *controv.* 249. Contrarium tenet Gail. *lib.* 2. *obſ.* 30. *num.* 12. Menoch. *conſ.* 212. *num.* 45. & alii apud Merlin. *loc. cit.* neque compromiſſo. Idem *quæſt.* 33. 42

Extinguitur etiam partium conſenſu: nam, ſicut conſenſu conſtituitur, ita conſenſu extinguitur. *L.* 1. *ff. de pignor. act.* Mant. *loc. cit. num.* 34. Cenc. *de cenſ. part.* 2. *cap.* 2. *q.* 2. *art.* 2. *num.* 2. juxta *L. nihil tam naturale. ff. de R. J.* 43

Contracta ſuper bonis feudalibus, iiſdem devolutis ad Dominum, extinguitur, ſi fuit datus a Domino conſenſus ad hypothecandum *ſalvo jure ſuo, vel ſalvis juribus* 44

Digitized by Google

ribus directi. Burſat. *conſ.* 80. *num.* 26. *&* *conſ.* 171.
Roſenthal. *de feud. cap.* 9. *quaſt.* 18. Surd. *dec.* 286. Cy-
riac. *contr.* 446. Maſtrill. *dec.* 54. Cancer. *lib.* 1. *var. re-
ſol. cap.* 11. Oſaſc. *dec.* 155. Capon. *diſt. for.* 100.

45 Extinguitur etiam juramento deciſivo ſuper credito
delato a creditore debitori, & eodem a debitore præſti-
to. Statil. *inſpect.* 5. *cap.* 1. *num.* 78. Neguſ. *loc. cit.* Merlin.
loc. cit. quaſt. 45. Sicut etiam ſententia favorabili ad fa-
vorem debitoris lata, dummodo hæc ſit juſta, & in ju-
dicatum tranſierit; etiam ex pacto de non petendo, li-
cet temporali, ſed acceptato a debitore. Statil. *num.* 64.
Item ex licentia, & conſenſu alienandi rem hypotheca-
tam. Menoch. *conſ.* 98. *num.* 18. Statil. *loc. cit. n.* 66.
Item ex confiſcatione. Item finito tempore convento,
Merlin. *q.* 45. *per tot.* & ibi DD.

46 Qui tamen obligavit, & hypothecavit ſua bona favo-
re alterius, poteſt petere liberationem illorum, vel ob
ſupervenientiam capitalis inimicitiæ, vel ob diuturnum
tempus, quo ſtetit in obligatione. Merlin. *de pignor.
lib.* 5. *tit.* 1. *quaſt.* 43. & quando dicatur diu ſtetiſſe
in obligatione, relinquitur Judicis arbitrio. Menoch.
de arbitr. caſ. 41. Afflict. *dec.* 241. Merlin. *loc. cit. n.*
3. & in decennio dicitur diu ſtetiſſe in obligatione. vi-
de *Fidejuſſor.*

47 Hypotheca corruit etiam ex falſa cauſa, quæ movit
illum, qui obligavit, & hypothecavit ſua bona: nam
errantis nullus eſt conſenſus. Bart. *in L. damus. ff. de
condict. indeb.* Burat. *dec.* 282. Merlin. *l. cit. quaſt.* 53.
qui citat plures deciſiones Sac. Rot. quia, cum non te-
net contractus principalis, nec acceſſoriæ obligationes
tenent. Covar. *lib.* 3. *var. reſ. cap.* 21. citatus a Mer-
lino *loc. cit. quaſt.* 53. qui tamen loco citato in meo
codice de hoc nihil habet. Rota apud Duran. *dec.* 247.
num. 9.

§. VI.

De Præſcriptione Hypotheca.

48 De Jure Civili debitor poteſt præſcribere adverſus hy-
pothecam ſui creditoris. *L. cum notiſſimi.* §. 1. *Cod. de
præſcript.* 30. *vel* 40. *ann.* ubi Barb. *num.* 23. *&* 35.
Neguſ. *de pignor. part.* 6. *memb.* 2. Merlin. *de pignor.
lib.* 5. *tit.* 1. *quaſt.* 22. non tantum debitor ipſe, ſed
etiam ejus hæres, vel Succeſſor, etiam ſingularis, non
tamen niſi 40. annis. Mareſc. *lib.* 2. *var. reſ. cap.* 57.

49 Etiam tertius poſſeſſor cauſam habens a debitore po-
teſt eodem Jure Civili præſcribere ſpatio decem anno-
rum inter præſentes, & viginti inter abſentes, ſi ipſe
eſt in bona fide conſtitutus. DD. mox cit. *L.* 1. *Cod.
ſi adverſ. cred. præſcr. long. temp.* Statil. *de ſalvian. in-
terd. inſpect.* 2. *cap.* 2. *num.* 127. Gratian. *diſt. for. cap.*
363. *&* 691. *num.* 4. *&* 881. Rot. poſt Statil. *dec.* 73.
& 505. qui tamen hoc non dicunt in meis codicibus.
apud Merlin. *loc. cit. num.* 6. Neque obſtat, quod ma-
la fides authoris noceat Succeſſori, juxta *auth. malæ fi-
dei. Cod. de præſcr.* quia hæc auth. procedit in præſcri-
ptione dominii, non vero hypothecæ. DD. cit. ſi vero
tertius a debitore nullum habet titulum, poteſt ex per-
ſona ſua ſpatio 30. annor. præſcribere. *L. ſi quis.* §. 1.
Cod. de præſcr. 30. *vel* 40. *annor.* Bald. *de præſc. part.*
4. *princip. quaſt.* 3. *n.* 1. *part.* 4.

50 De Jure vero Canonico, a quo omnis præſcriptio re-
jicitur ſine bona fide, juxta *cap. fin. de præſcr.* non po-
teſt hypotheca præſcribi a debitore, vel ejus hærede.
Neguſant. *loc. cit.* Covarruv. *lib.* 1. *var. reſol. cap.* 9.
Merlin. *loc. cit. num.* 12. qui plures citat Rotæ deciſio-
nes. Gratian. *dic. for. cap.* 881. nam mala fides defun-
cti nocet hæredi, quia una & eadem perſona reputan-
tur. Felin. *in cap. ſi diligenter. num.* 13. *de præſcr.* Gra-
tian. *diſc. for. cap.* 52. An vero tempus præſcriptionis in-
cipiat a die factæ excuſſionis, vel a die cadentis ſolu-
tionis, vide DD. apud Merlin. *loc. cit. quaſt.* 23. qui te-
net, quod currat a die cadentis ſolutionis cum commu-
niori. Neguſ. *loc. cit.* Balb. *de præſcript. part.* 4. *partis* 4.
princip. quaſt. 3. *per tot.* quia impedito agere currit tem-
pus, quando impeditus potuit removere impedimentum.
cap. fin. de elect. nam negligentibus jura non ſubveniunt.
Neque infirmus excuſatur, quia potuit per Procuratorem
impedimentum tollere; nam etiam contra excommunica-
tum datur præſcriptio, ſi potuit obtinere abſolutionem,
& neglexit. Balb. *l. cit.* Bald. *in cap.* 1. *de præſcript.*

§. VII.

Ad quos tranſeat Hypotheca?

Hypotheca tranſit ad hæredes cum obligatione princi- 51
pali ad favorem creditoris, licet pro illis non fuerit ſti-
pulatum; quia acceſſorium ſequitur ſuum principale: ob-
ligatio vero principalis tranſit ad hæredes. Merlin. *loc.
cit. quaſt.* 56.

Hypotheca mulieris pro ſua dote, quam a Lege ex 52
privilegio acquirit, tranſit in filios, ſuos hæredes, et-
iam extraneos. Merlin. *de pignor. lib.* 3. *tit.* 1. *quaſt.*
47. Neguſ. *eod. tr. part.* 2. *memb.* 4. Mant. *de tacit.
lib.* 11. *tit.* 19. Bald. novel. *de dote. part.* 12. *num.* 6.
ſecus privilegium prælationis, quia hoc eſt perſonale,
& tantum in filios tranſit. Fachin. *lib.* 10. *cap.* 34. &
DD. apud Merlin. *loc. cit. num.* 13. Mant. *loc cit. tit.*
26. *num.* 36.

§. VIII.

Miſcellanea de Hypotheca.

Hypothecaria actio eſt individua, & quemlibet afficit 53
in ſolidum, & creditor poteſt variare ante ſolutionem.
Cenc. *de cenſ. part.* 2. *cap.* 2. *q.* 5. *art.* 9. *numer.* 30.
Covar. *lib.* 3. *var. reſ. cap.* 7. *num.* 7. Statil. *inſpect.*
3. *cap.* 4. *num.* 286. Merlin. *de pignor. lib.* 5. *tit.* 2.
q. 60. qui citat Rot. Roderic. *de ann. reddit. quaſt.* 9.
num. 61. etiam contra tertium poſſeſſorem. Gratian. *diſc.
for. cap.* 141. *num.* 4. Neguſ. *de pignor. part.* 8. *membr.*
1. Limita in hypotheca, quæ competit propter legata
contra hæredes, juxta *L.* 1. *de leg.* 2. Neguſ. *loc. cit.*
Merlin. *d. quaſt.* 60. *num.* 6. Poteſt cumulari cum per-
ſonali contra debitorem, & ejus fidejuſſores. DD. mox
cit. Incipit in puris diſpoſitionibus a die ortus actionis
perſonalis; in conditionalibus vero a die purificatæ con-
ditionis. *L. grege.* §. *fin. ff. de pignor.* ubi gloſ. Bart. &
DD. Neguſ. *loc. cit.* Cavalet. *dec.* 653.

Hypothecaria actio an fuerit intentata, cognoſcitur 54
ex concluſione libelli. Bart. *in L. certi condictio. ff. ſi
cert. pet.* ita ut neque inſpiciatur narratio libelli. Abb.
in cap. ex parte. de for. comp. Pajatel. *exped.* 81. ubi ſi
in libello fuit concluſum, *reos cogi ad aſſignandum, vel
tradendum prædicta bona detinenda in cauſam pignoris,
vel hypotheca.* Menoch. *de adipiſc. remed.* 3. *num.* 159.
Neguſ. *loc. cit.*

Actio hypothecaria competit primo locatori in illa- 55
tis, & invectis a ſecundo conductore, ſi non habuit
locationem a primo conductore gratis, quia cum hy-
pothecaria ſine obligatione perſonali non detur, & ſe-
cundus locator gratis locans non habeat actionem ad
canonem, nec primus locator habebit, qui tantum ha-
bet actionem contra ſecundum locatorem. Limita pro
damnis. Merlin. *de pignor. lib.* 2. *q.* 67. *num.* 21. Me-
noch. *de adipiſc. remed.* 3. *num.* 100. Gratian. *diſc. for.
cap.* 68. *num.* 12. Mareſcot. *lib.* 2. *var. reſ. cap.* 118.
num. 11. Mant. *de tacit. lib.* 11. *tit.* 15. *num.* 14. Statil.
inſpect. 3. *cap.* 5. *num.* 109. & poſt illum Rota *dec.* 200.
num. 4. *&* 5. pro rata tamen partis ſubconductæ, ne
teneatur ultra quam ſe obligaverit. Actio hypothecaria
ceſſat, cum adſunt bona debitoris. DD. apud Ciarlin.
contr. for. cap. 95. *num.* 6. qui citat Maurum *de fide-
juſſ. part.* 2. *princ. ſect.* 6. *cap.* 3. *num.* 1.

Hypothecarius creditor non poteſt agere contra tertios 56
poſſeſſores, niſi excuſſo prius principali. Neque obſtat,
quod exceptio excuſſionis ſit de apicibus Juris, quia hoc
eſt verum, quando proponitur ad finem rejiciendi pro-
ceſſum ob ordinem non ſervatum; ſecus cum reſpicit
ſolum intereſſe partis, ſcilicet tertii poſſeſſoris, cujus in-
tereſt non moleſtari; tunc enim non dicitur de apici-
bus Juris, ſed de æquitate. Seraphin. *de privil. juram.
privil.* 88. *a num.* 6. Merlin. *de pignor. lib.* 5. *tit.* 2.
quaſt. 70. Altograd, jun. *contr.* 86. Neque refert, quod
exceptio excuſſionis requirat altiorem indaginem, & ideo
in interdicto Salviano ſit rejicienda, quia hoc proce-
dit, quando bona debitoris ſunt obnoxia diverſis liti-
giis, & pluribus debitis gravata. Poſthus *de manuten.
obſerv.* 42. vel cum longa eget probatione; ſecus, ſi
debitor habet multa bona, & expedita, ita, ut intra
tempus inſtantiæ principalis expediti, & unico contextu
utraque

utraque cauſa poſſit decidi; tunc enim non dicitur requirere altiorem indaginem. Caroc. *de excuſſion. quæſt.* 31. & alii apud Altograd. *loc. cit. num.* 8. ſicut ſi de facili poſſit liquidari. Medices *de compenſ. part.* 1. *q.* 13. Capyc. Latro *dec.* 25. Neque refert ulterius, quod hæc exceptio concernat petitorium, quia, quando non requirit altiorem indaginem, debet admitti etiam in poſſeſſorio. Altograd. jun. *loc. cit. num.* 23. & 33. Pajatel. *exped. & annot.* 41. & 81. Seraph. *dec.* 810. *num.* 4. Ludoviſ. *dec.* 425. *num.* 3. Rubeus *in annot. ad dec.* 420. *tom.* 2. *part.* 4. *recent. num.* 82. & *ſeq.* Poſt *de manut. obſ.* 42. *num.* 140.

57 Hypotheca anterior, licet exerceri non poſſit quoad repetitionem ſortis principalis cenſus obſtante Bulla Pii V. poteſt tamen exequi quoad fructus, quia alias ſerviret de vento. Bich. *dec.* 204. *num.* 24. Maſtrill. *lib.* 1. *dec.* 119. *num.* 18. & 19. *L. Lucius. ff. qui potior in pign.* Neguſ. *de pign. part.* 5. *membr.* 1. *num.* 14. Capyc. Latro *dec.* 16. *num.* 1. à Ponte *conſ.* 76. *num.* 12. *lib.* 1.

58 Hypotheca ſive anterior, ſive poſterior ipſo jure creditorem poſteriorem non excludit, quia eadem res potuit pluribus hypothecari diverſis temporibus. Bich. *dec.* 115. *num.* 9. Neguſ. *de pign.* 2. *memb.* 5. *part. num.* 39. Paciſ. *de jure ſiſtend. cap.* 33. *num.* 3. Rota *dec.* 265. *num.* 3. *part.* 1. *recent. & diverſ. dec.* 22. *num.* 4. Surd. *conſ.* 98. *num.* 11. Coſta *de rem. ſubſid. rem.* 11. *num.* 7.

59 Hypotheca competit pro alimentis debitis uxori proportionaliter ad fructus dotis, quia hypotheca legalis, quæ competit pro dote *ex L. aſſiduis. C. qui potior in pign. hab.* trahitur ad fructus dotis vel alimenta tanquam acceſſoria ad dotem, tam ſoluto, quam conſtante matrimonio. Berous *conſ.* 52. *num.* 13. *lib.* 2. Burſat. *conſ.* 120. *num.* 38. Neguſ. *de pign.* 4. *memb.* 2. *part. num.* 50. Gratian. *diſc. for. cap.* 634. *num.* 4. Staitl. *de ſalv. inſpect.* 3. *cap.* 4. *num.* 170. Bich. *dec.* 250. *num.* 40. Afflict. *dec.* 10. *num.* 3. Surd. *de alim. tit.* 8. *privil.* 49. Item Hypotheca competit etiam Legatario pro conſecutione legati. §. *noſtra. Inſtit. de leg.* Surd. *de alim. tit.* 3. *quæſt.* 4. *à num.* 2. & *dec.* 76. *num.* 4. Bich. *dec.* 294. *num.* 1. Ulterius hypotheca mulieri competit pro lucro dotis. Bich. *loc. cit. num.* 4. Roder. *de ann. reddit. lib.* 3. *quæſt.* 7. *num.* 54. Rota *dec.* 383. *num.* 13. *part.* 5. *recent.* Barb. *in* 6. *part. lib.* 1. *num.* 15. *ff. ſol. matrim.* Theſ. *dec.* 46. *num.* 2. non tamen cum prælationis privilegio. Neguſ. apud Roder. *loc. cit.*

Hypotheca non competit pro ſupplemento legitimæ, 60
ſed tantum condictio ex lege; ut tenuit Rota coram Coccino 4. *Decembr.* 1634. apud Bich. *dec.* 94. *num.* 2. Neque pro alimentis. Idem *dec.* 250. *num.* 30. neque pro alimentis debitis filio à patre. Rota *dec.* 125. *num.* 11. *part.* 4. *recent. to.* 2. apud Bich. *l. c. num.* 38. nec pro alimentis debitis Donatori à Donatario, niſi fuerint expreſſa bona, ex quibus debeant ſolvi. Rota *dec.* 160. *n.* 2. *part.* 1. *diverſ.* Bich. *loc. cit. n.* 39.

Hypotheca (legalis) non competit niſi in caſibus à 61
jure expreſſis, & ideo Domino directi non competit pro canonibus incurſis, & non ſolutis contra tertium poſſeſſorem, quia illi conſultum eſt mediante caducitate. Bart. *in L. fin. num.* 1. *C. de jure emphyt. verſ. quid DD. dicant.* Neguſ. *de pign. part.* 2. *memb.* 4. *numer.* 127. Roder. *de ann. reddit. lib.* 2. *quæſt.* 22. *num.* 43. Rota *dec.* 659. *num.* 4. *part.* 7. *recent.* apud Bich. *dec.* 611. *n.* 6. & 7. Valaſc. *de jure emphyt. quæſt.* 4. *n.* 6. & 7.

Hypotheca cadit ſuper feudo hæreditario, & tranſi- 62
torio ad quoſcumque etiam extraneos, quod quidem feudum probatur eſſe hæreditarium & tranſitorium ad quoſcumque &c. ex Inveſtitura conceſſa pro hæredibus, & ſucceſſoribus quibuſcumque Bald. *in L. cum virum.* 16. *ſub num.* 21. *verſ. aut eſt feudum. C. de fideic.* Seraph. *dec.* 138. *num.* 3. Rota *dec.* 780. *num.* 5. *part.* 3. *recent.* & Bich. *dec.* 449. *num.* 7. & 8.

Hypotheca favore dotis datur contra bona patris, qui 63
pro filio dotem recepit. Bich. *dec.* 510. *n.* 16. *L. ſi cum dotem.* §. *tranſgrediamur. ff. ſol. matrim.* ubi Bart. Surd. *dec.* 47. *n.* 1. & *dec.* 62. *n.* 33.

Hypotheca non cenſetur extincta per ſolutionem, vel 64
dationem in ſolutum, ſi creditor revocabiliter ſolutionem vel dationem recepit, præſertim favore dotis. *L. ſi rem meam. & L. ſi creditor. in fin. ff. de ſolut.* Ang. *conſ.* 208. Theſ. *quæſt.* 88. *num.* 11. Gratian. *diſcept. for. cap.* 706. *num.* 60. Vinch. de Franch. *dec.* 200. *num.* 7. Bich. *dec.* 204. *num.* 19.

IDENTITAS.

Praxis Identitatis.

1 IDentitas perſonæ probatur ex nomine, & cognomine. Eſcobar. *de puritate, & nobil. ſanguin. part.* 1. *q.* 16. §. 3. Tranched. *conſ.* 43. *nu.* 29. ſicut etiam familiæ. Ciarlin. *cap.* 107. quod ſi duo adſint ejuſdem nominis, & cognominis, recurrendum erit ad conjecturas. ad text. *in L. duo ſunt Titii. ff. de teſtam. tut.* gloſ. *in L.* 3. §. *ſi quis duobus. ff. de adim. leg. & in L. ſi ita fuerit. in verb. ademptionem. ff. de reb. dub.* Mantica *de conject. ult. vol. lib.* 4. *tit.* 6. Afflict. *de jur. proth. in rubr. num.* 20. Felin. *in cap. imputari. in princ. de fid. inſtrum.* & alii apud Rot. *dec.* 245. *part.* 5. *recent. tom.* 1. apud quam videre poteris plures conjecturas; ut ſi una perſona nominata fuerit cum adjectione, quod ſit nepos, & adſit alia perſona ejuſdem nominis, & cognominis, quæ ſit tantum pronepos. ex Corneo *conſ.* 143. *num.* 4. & 5. *lib.* 3. & *conſ.* 47. *num.* 7. *lib.* 5. Decio *in L.* 2. *num.* 12. *Cod. de ſucceſſorio edicto.* Ruſtic. *in L. cum avus. lib.* 6. *cap.* 5. *num.* 7. *ff. de condit. & demonſtr.*

2 Identitas ergo perſonæ probatur ex duabus demonſtrationibus, probando nempe v. g. nomen, & cognomen. *L. forma.* & ibi gloſ. *in verb. vicinos. ff. de cenſ.* Bart. *in L. demonſtratio falſa. num.* 14. *ff. de cond. & demonſtr.* Alex. *conſ.* 35. *num.* 2. *lib.* 5. Dec. *conſ.* 13. *num.* 9. & qui dicit extitiſſe alium ejuſdem nominis, & cognominis, debet hoc probare, cum pluralitas non præſumatur. Bart. *in L. ſi in rem. ff. de rei vind.* Rimin. jun. *conſ.* 363. *num.* 58. & 59. apud Rot. *dec.* 681. *p.* 3. *rec.* Ampliatur concluſio, quod identitas perſonarum ex duabus demonſtrationibus probetur, etiamſi demonſtratio cognominis eſſet dubia (modo non ſit in totum falſa) puta, quia probatur illam perſonam fuiſſe pluribus cognominibus vocatam, ſi demonſtratur nomen, locus, patria &c. Paul. *in d. L. duo ſunt Titii.* apud Rot. *dec.* 617. *part.* 3. *rec. num.* 4.

Identitas perſonæ probatur, etiamſi quis modo uno, 3
modo alio nomine fuerit vocatus, ſi probatur, quod illa omnia nomina habebat, maxime ſi non appareat de alio, in quo hæc denominatio promiſcua poſſit verificari. ad text. *in L. Lucius Titius teſtamento.* 14. *ff. de fideicom. libert.* ubi Bart. & *in d. L. demonſtratio falſa. num.* 20. *verſ. ſi vero ſunt nomina. ff. de cond. & demonſtrat. L.* 1. *ff. de liber. & poſth.* & §. *nominatim. inſt. de exhered. liber.* quos textus citat Rot. *dec.* 543. *p.* 3. *recent.*

Quod autem diximus identitatem perſonæ ſufficien- 4
ter probari nomine, & cognomine, limitandum eſt, quando fuiſſet probatum, quod alii adeſſent ejuſdem nominis, & cognominis; tunc enim non ſufficerent illæ duæ demonſtrationes, ſed deberet concludenter probari illos eſſe eoſdem, qui v. g. reperiuntur in tali inſtrumento,

mentò, aut ſimili ſcriptura. Card. in cap. cum Joannes. col. penult. de fid. inſtrum. Decian. conſ. 10. verſ. viſo puncto, & diligenter. num. 9. Corn. conſ. 146. col. 2. poſt med. verſ. nec probatur identitas lib. 3. Maſcard. de prob. concl. 875. num. 2. apud Gratian. diſc. for. 554. num. 58. qui aſſerit omnes ita eſſe intelligendos, qui aſſerunt has duas demonſtrationes non ſufficere ad probandam identitatem perſonæ. vide etiam Rot. dec. 389. num. 7. & 8. part. 13. & deciſ. 535. part. 14. recent. ubi quando dubitatur de perſona &c.

5 Identitas bonorum probatur ex aſſertione fideicommittentis in teſtamento, vel codicillo facta, contra hæredes illius, & habentes cauſam ab illo. Peregr. de fideicom. art. 44. num. 20. Rot. poſt Pajatel. dec. 49. ſicut & ex confeſſione emiſſa in inſtrumento venditionis eorundem. vide Rot. loc. cit. Item ex hæredum confeſſione facta in diviſione, in qua talia bona, uti exiſtentia, & comprehenſa inter bona eorum patris fideicommittentis diviſeruut. Decian, conſ. 76. numer. 9. lib. 3. Petra de fideicommiſ. q. 12. num. 1369. apud Rot. dec. 87. numer. 15. & late per totam, quomodo fideicommiſſarius probare debeat identitatem bonorum fideicommiſſo ſubjectorum. part. 5. rec. tom. 1. & quod confeſſio patris ſit magni momenti ad probandam bonorum identitatem, tenet Socin. conſ. 89. ſub n. 1. lib. 1. verſ. confirmatur. Rot. dec. 118. d. p. 5. recent. vide etiam Mareſc. lib. 1. var. reſ. cap. 12. per tot.

6 Rei mobilis probatur certis ejuſdem ſignis, uti identitas equi probatur ex colore, & ſtatura. Peregr. de fideicom. art. 44. num. 47. apud Mareſcot. loc. cit. num. 19. ubi quod ſi locator contendens equum conductori mortuum non eſſe illummet, quem probavit conductor ex colore &c. dicit alios reperiri ejuſdem coloris &c. id probare debeat.

7 Porro identitas rei, vel fundi, ab eo eſt probanda, qui ſe fundat in illa. L. ſi in rem. ff. de rei vind. & DD. cum Rot. apud Mareſc. loc. cit. ubi late, quomodo probetur, & in ſpecie de diverſis, qui illam probare tenentur. Et quando concludenter per teſtes probetur, vide Rot. apud Merlin. dec. 600.

8 Identitas fundi non probatur, niſi verificentur ſaltem duo confinia. vide Maſcard. de probat. concl. 393. Rot. apud Mareſc. loc. cit. num. 20. licet fundus haberet plures confines: ſufficit enim, quod probentur duo, & verificentur, licet tertius eſſet falſus: niſi ageretur de vitanda pœna, quia tunc ſufficit, unum non verificari. Concluſio ampliatur, licet denominatio, facta etiam per nomen proprium non conveniat rei: niſi denominatio, vel demonſtratio confinium poſſet etiam verificari in alio fundo. Præterea probatur identitas fundi per unicam etiam qualitatem, & talis probatio tantum valet, quantum facta per duos confines. Ulterius probatur præſumptionibus. DD. apud Mareſ. loc. cit. num. 39. Item ex inſtrumentis acquiſitionum defuncti, ac locationibus ab eo factis. Crav. conſ. 91. Item ex inventario bonorum. Mareſc. loc. cit. num. 52. Item ex confeſſione, non tantum contra confitentem, ſed etiam contra Succeſſores tam univerſales, quam particulares, ſeu ſingulares, antequam iis eſſet jus quæſitum. plura vide etiam apud Merlin. dec. 134. ubi Rot. & apud Bich. dec. 84. num. 7. & dec. 61. num. 11. & dec. 501. num. 5. & dec. 559. num. 2. & dec. 485. num. 2.

9 Identitas perſonæ, ex quibus redditur æquivoca, vide Bichium dec. 594. num. 10. Lotther. de re benef. lib. 2. queſt. 11. num. 120. poſt Abb. in cap. cum Joannes. & Dec. conſ. 36. ſub n. 4. apud eundem Bich. loc. cit.

10 Identitas rei debet probari per evidentes probationes, quando Dominus directi agit ad devolutionem. L. Titius hæres, ff. de act. empt. Mareſc. lib. 1. var. reſ. cap. 12. num. 33. Seraph. dec. 869. num. 1. Alex. conſ. 57. num. 7. Aym. conſ. 293. num. 7. Rota dec. 295. num. 4. part. 1. recent. Bich. dec. 84. num. 1. Probatur autem ex confeſſione emphyteutæ aſſerentis ſe bona poſſidere in eodem loco in inveſtitura deſcripto, ſi non docetur de alio titulo acquiſitionis, quia tunc reſultat præſumptio, quod bona ſint emphyteutica. Beltramin. ad Ludoviſ. dec. 575. num. 11. verſ. ſicut. Natta conſ. 506. num. 31. Bald. conſ. 265. n. 2. lib. 2. Ruin. conſ. 50. nu. 14. lib. 1. Bich. dec. 485. n. 2. qui citat Rotam dec. 508. part. 1. & dec. 79. n. 11. part. 5. recent.

11 Identitas rei emphyteuticæ non probatur ex unica demonſtratione. Bart. in L. demonſtratio. num. 14. ff. de cond. & demonſtr. Ceot. conſ. 34. ſub num. 17. lib. 1. Aret. in cap. cum cauſam. num. 22. & 23. de probat. Bich. dec. 84. num. 6. Cyriac. contr. 554. a num. 77. Ciarlin. controv. for. cap. 6. num. 67. & 71. & teſtes, ut probent identitatem rei emphyteuticæ, neceſſarium non eſt, quod percutiant tempus inveſtituræ, ſi vis non eſt in tempore. Farin. de teſt. queſt. 47. num. 174. Bich. loc. cit. num. 7. Et ſufficiunt duæ demonſtrationes, quamvis in aliis adſit diſcrepantia. Bart. in L. demonſtratio. Socin. conſ. 89. num. 1. lib. 1. Cavaler. dec. 311. num. 14. Mareſcot. lib. 1. var. reſ. cap. 12. num. 23. Rota dec. 98. num. 10. part. 6. recent. Bich. dec. 61. num. 11. & in antiquis ſufficiunt leviores probationes. Cyriac. contr. 192. num. 10. 11. & 12. & controv. 299. num. 4. Rerum mobilium & ſe moventium, quæ habent invicem magnam ſimilitudinem, quomodo probetur, tradunt Bart. in tract. de teſtib. num. 29. Maſcard. de prob. in verb. equus. concluſ. 635. Menoch. de præſ. lib. 6. præſ. 15. num. 28. Peregr. de fideic. art. 44. num. 47. Mareſc. lib. 1. var. reſ. cap. 12. num. 10. Cyriac. contr. 299. n. 6. Ciarlin. loc. cit. Rota dec. 749. num. 3. part. 4. diverſ. & aliæ apud Bich. loc. cit. num. 13. Non ſufficiunt tamen teſtes deponentes de confinibus genericis, ſed debent deponere de ſpecificis non aptis aliis bonis convenire. Bart. in L. demonſtratio, ff. de cond. & demonſtr. Bald. in L. hac conſultiſſima, num. 5. in fin. C. qui teſtam. fac. poſſ. Seraph. dec. 1137. num. 1. & 2. Ludoviſ. dec. 455. num. 10. ubi Beltramin. Cavaler. dec. 578. num. 1. Bich. dec. 144. num. 14. Cyriac. d. controv. 554. a num. 80.

Identitas, ſi non poteſt probari ob confuſionem confinium, tunc onus probandi ei incumbit, cujus culpa cauſata fuit confuſio, qui tenetur diſtincte deſignare antiquos confines. Ludoviſ. dec. 575. num. 11. Fuſat. de ſubſtit. queſt. 618. num. 49. Beltramin. ad Ludoviſ. loc. cit. num. 11. Rota dec. 150. num. 5. & 6. part. 1. recent. Bich. dec. 485. num. 4. 12

Identitas rei fideicommiſſariæ probatur ex aſſertione 13 teſtatoris in ejus teſtaamento, quæ contra gravatum, & habentem cauſam ab illo plene probat. Bich. dec. 559. num. 2. Peregrin. de fideicom. art. 44. num. 20. Cavaler. dec. 521. num. 2. Coccin. dec. 1874. a num. 9.

Identitas perſonæ aut rei excluditur ex diverſitate qua- 14 litatum. Rota dec. 211. num. 5. part. 4. recent. tom. 2. & in Juvenacen. & Melphyten. bonorum. 8. Jun. 1646. coram Corrado §. ſecundo quia. Alex. conſ. 96. num. 6. lib. 5. Conciol. alleg. 84. num. 26.

Identitas pecuniarum præſumitur ex brevitate tempo- 15 ris. Cyriac. controv. 415. num. 55. & controv. 219. n. 65. ita ut ſolutio præſumatur facta de eadem pecunia exburſata. Franc. dec. 97. numer. 5. Borgnin. dec. 15. num. 5. part. 4. Rota apud Farin. in criminal. dec. 98. num. 3. Surd. dec. 55. a num. 8. & Ciarlin. controv. for. cap. 196. num. 19. & 23.

Identitas fundi probatur ex duobus confinibus alteri 16 fundo ſeu rei non convenientibus. Caſtr. in L. ſi in nomine. ſub num. 4. ubi Alex. num. 2. Rimin. ſen. ſub num. 5. C. de teſtam. Pariſ. conſ. 58. num. 25. vol. 3. Ruin. conſ. 115. num. 11. vol. 5. Hieron. de Monte de fin. regund. cap. 87. Cyriac. controv. 561. a num. 23. Peregr. l. c. num. 22. præſertim, ſi accedant aliæ conjecturæ.

Identitas perſonæ probanda eſt ab eo, qui in illa ſe 17 fundat. Menoch. de præſ. lib. 6. præſ. 15. num. 25. & non probatur per nomen, & cognomen, quod eſt valde commune, niſi cum nomine concurrant duæ aliæ qualitates & demonſtrationes, uti Franciſcus filius Antonii de Titiis. Bart. in L. demonſtratio. n. 14. ff. de cond. & demonſt. Menoch. conſ. 321. num. 17. Maſcard. de prob. concl. 875. n. 2. Pacian. de probat. lib. 2. n. 50. cap. 15. Cyriac. contr. 593. num. 2. Corn. conſ. 146. n. 4. vol. 3.

Identitas bonorum ad effectum immiſſionis probatur 18 ex eo, quod pars adverſa illorum poſſeſſionem cæpit uti hæres ab inteſtato. Coccin. dec. 1594. num. 10. & ad illam probandam ſufficiunt duæ demonſtrationes juxta Bart. in d. L. demonſtratio. Socin. ſen. conſ. 89. n. 2. vol. 1. Rol. conſ. 67. n. 4. vol. 2. Menoch. conſ. 409. nu. 84. vol. 5. & plures S. Rotæ deciſiones apud Coccin. dec. 1708. num. 18. Imo Rota fuit contenta unica generali, & altera particulari demonſtratione, quamvis adſint aliæ, quæ non conveniant. Rol. loc. cit. num. 17. lib. 2. Peregrin. de fideicom. art. 44. nu. 50. verſ. amplia denique. & alii apud Coccin loc. cit. n. 19. Et deducitur potiſſimum

ex de-

Digitized by Google

ex denominatione prædii, quæ ſemper viguit, & viget. Peregrin. *loc. cit.* & coadjuvari poteſt ex enuntiativa emiſſa in inſtrumento, & probatur etiam per teſtes deponentes, quod a majoribus audiverint ſic nominati, præſertim in antiqnis, in quibus ſufficiunt argumenta, præſumptiones, & conjecturæ ad probandam identitatem. *cap. cum cauſam. in fin.* ubi Bald. *in princ.* Felin. *num.* 1. & alii *de proc.* Rot. apud Ludoviſ. *dec.* 172. *n.* 5. & apud Coccin. *dec.* 1708. *num.* 23. Seraph. *dec.* 1209. *num.* 3. Beltramin. ad Ludoviſ. *loc. cit.* & probatur etiam per teſtes de auditu & publica fama. Coccin. *dec.* 1045. *num.* 4. *&* 5. dummodò teſtes ſint ad minimum tres. Coccin. *loc. cit. num.* 5. ubi Rota.

19 Identitas familiæ probatur ſemiplene ex identitate cognominis. Calcaneus *conſ.* 8. *n.* 2. Cephal. *conſ.* 90. *num.* 18. *lib.* 1. Menoch. *de præſ. lib.* 6. *præſ.* 15. *num.* 48. & ſi concurrat identitas inſignium, & communis reputatio cum publica voce & fama plene probatur. Coccin. *dec.* 1289. *num.* 5. & in antiquis probatur præſumptionibus & conjecturis. Coccin. *dec.* 1874. *num.* 13. Seraph. *dec.* 462. *num.* 9. Rota *in Bononien. fideicommiſſi de Deſideriis.* 5. *Martii* 1628. *coram Merlino.*

20 Identitas ſcripturæ ut dicatur probata, ſufficit convenientia in duobus, uti Notarii rogati. Afflict. *dec.* 245. *ſub num.* 5. & in diſpoſitione, præſertim ſi concurrit identitas perſonarum contrahentium. Rota apud Cavaler. *dec.* 79. *n.* 2. *verſ. primo concurrit.* Coccin. *dec.* 2027. *num.* 13. *&* 14.

Identitas univerſaliter quomodo probetur, vide Merlin. *dec.* 294. 341. *dec.* 80. 262. 316. 327. 548. *&* 609.

21 Identitas bonorum paternorum probatur ex diviſione facta inter fratres. Merlin. *dec.* 383. *n.* 3. 4. *&* 5.

22 Identitas bonorum fideicommiſſi probatur ex inventariò ab hærede gravato confecto. Cerro *dec.* 507. *num.* 27.

J E J U N I U M.

Praxis Jejunii.

1 * Jejunii diebus, unica comeſtio ſervari debet ab iis etiam, quibus ob peculiares cauſas permittitur eſus carnium, ovorum & Benedic. XIV. Conſtit. *Si Fraternitas.* §. 1. Amplia, ſive diſpenſatio fuerit perſonalis, ſive generalis pro integra Civitate aut loco, ſive Univerſitate Idem. *In ſuprema.* Et in Veſpertina refectiuncula carnes non ſunt apponendæ. Idem. Conſt. *Si Fraternitas.* §. 2. Horæ etiam jejunantibus præſcriptæ ſervari debent. *Ibid.* Quæſtiones autem de jejunio cum eſu carnium jungendo Pontificis lege dirimuntur. Idem Conſt. *Libentiſſime.* §. 3. Aliæ vero deinde exortæ ſolvuntur per organum Pœnitentiariæ Apoſtolicæ. Ibid. §. 5.

2 Jejunium Vigiliæ in univerſa Eccleſia præſcriptæ non poſſunt Epiſcopi auctoritate ordinariâ anticipare. Idem Conſt. *Prodiit.* §. 8. *

I G N O R A N T I A.

Praxis Ignorantiæ.

Ignorantia Juris an excuſet indebite ſolventem, ita ut indebite ſolutum repetere poſſit. vide *Solvens*, & *Error*.

1 Ignorantia juris non eſt lata culpa, ut ob eam omnes ſint reprehenſione digni, vel pœnam aliquam incurrant, vel ut quis puniatur amiſſione rei ſuæ. *L.* 7. *&* 8. *ff. de Jur. & facti ignorantia.* ſecus apud Judices & Doctores, quos conſtituit in lata culpa. *L.* 2. *ff. de orig. Jur.* Sicut etiam dicitur culpa ad arcendum lucrum; minoribus tamen non imputatur ad culpam. Fachin. *lib.* 8. *controv. Jur. cap.* 107. *& lib.* 10. *cap.* 12. niſi ſit craſſa & ſupina. Farin. *quæſt.* 90. *inſpect.* 2. excuſat a dolo. Farin. *loc. cit.* Gabr. *lib.* 7. *concluſ.* 8. Gail. *lib.* 2. *obſ.* 48. *n.* 28. Non præſumitur. Menoch. *præſ.* 23. *lib.* 6. Barb. *axiom. lib.* 9. *cap.* 3. *ax.* 13.

2 Quandoque ignorantia Juris habet admixtam ignorantiam facti, quando Jus eſt dubium, obſcurum, difficile vel arduum. Maſcard. *de prob. concluſ.* 639. *n.* 20. Tuſc. *litt. I. concluſ.* 13. *n.* 18. Excuſat minores, milites, ruſticos, & mulieres. Tuſc. *loc. cit.* Barb. ut ſupra. Niſi ſit ignorantia Juris univerſalis, quæ neminem excuſat, quia poſſunt conſuli peritiores. *L. cum ignorantia. C. de Jur. & fact. ignor. cap. ignorantia. de R. J. in* 6. Riccius *in prax. profeſſ. fidei. part.* 3 *reſ.* 195. exceptis iis, in quibus requiritur dolus. Farin. *quæſt.* 90. *inſpect.* 2. Riccius *in prax. part.* 2. *reſ.* 268. *& in prax. Regular. reſ.* 552.

Juris in muliere permittitur, maxime ſi per peritos 3
illi fuit datum conſilium, quibus potuit credere, ulterius etiam non quærendo, an conſilium fuerit bonum nec ne. Gratian. *diſcept. for. cap.* 72. *num.* 42. *&* 43. apud quem Bart. *in L. bonorum. ad fin. ff. de bon. poſſeſſ.* Bald. *in L. Juris ignorantia. C. qui admitt.* & apud illum Jaſon. Ita ut pars adverſa probare debeat, quod a muliere potuerint peritiores conſuli, qui rectius dediſſent conſilium. Gratian. *loc. cit.* Limit. quod non excuſetur, quando potuit, & non conſuluit peritiores. Pur. *dec.* 113. *n.* 8. *lib.* 2. Rota coram Coccino *dec.* 1338. *n.* 11.

Ignorantia facti juſta & probabilis excuſat. *cap. igno-* 4
rantia. de R. J. in 6. ſecus affectata, vincibilis, craſſa, improbabilis, aut ſupina. *cap.* 1. *de poſtul. prælat. cap. cum in tua.* 6. *qui matrimon. accuſ. poſſ.* Gabr. *de R. J. concluſ.* 6. *n.* 43. Sebaſt. Med. *de caſ. fort. part.* 1. *quæſt.* 3. *n.* 10. maxime, ſi factum eſt publicum. Et quidquid ſit de ignorantia vincibili, an excuſet ab incurſu cenſuræ, uti voluerunt Navar. *in man. cap.* 27. Sanch. *de matrim. lib.* 9. *diſp.* 32. Bonac. *de cenſur. in gen. diſp.* 1. *quæſt.* 2. *punct.* 1. Diana *part.* 3. *tract.* 5. *reſ.* 12. *& part.* 5. *tract.* 9. *reſ.* 17. & alii apud Ciarlin. *controv. for. cap.* 155. quidquid inquam ſenſerint hi Theologi quoad forum internum, poſt publicationem tamen Bullæ Greg. XIV. *de Immun.* contrarium ſaltem quoad forum externum videtur tenendum, ita ut ignorantia craſſa, & vincibilis in foro externo allegari non poſſit. Farin. *de immun. Eccleſ. cap.* 20. Sperel. *dec.* 105. præſertim reſpectu Judicis, quia ignorantia circa officium proprium non excuſat. *L. regula. ff. de Jur. & fact. ignor.* Riccius *in prax. part.* 1. *reſ.* 584. & quod ignorantia craſſa non excuſet etiam a culpa, nec a cenſura, patet *ex cap. Apoſtolis.* ubi gloſ. & Abb. *de Cler. excum. miniſtr. cap. ſi vero. de ſent. excom.* Sylveſter *in ſumma. verb. ignorantia.* Ugolin. *de cenſur. cap.* 9. §. §. Covar. *in cap. alma mater. part.* 1. §. 10. *de ſent. excom. in* 6. Sperel. *loc. cit.* Hinc contrahentes inceſtas nuptias ex ignorantia craſſa incurrunt ipſo facto excommunicationem latam *in Clem. un. de conſang. & affinit.* Fragoſ. *de regim. Reipub. Chriſtianæ. part.* 1. *lib.* 2. *diſp.* 4. contra Covar. *de ſponſal. part.* 2. *cap.* 6. §. 8. *a num.* 22. ita contra eundem Covar. tenet etiam Sperel. *dec.* 129. *ex L. nec ſupinas. ff. de Jur. & fact. ignor.* Maſcard. *de prob. concluſ.* 879. *num.* 22. *& ſeqq.* Pignatell. *conſ.* 16. *tom.* 1. quoad vincibilem & invincibilem videri poteſt Gonzal. *lib.* 5. *Decret. tit.* 27. *cap.* 9. *num.* 2.

In dubio vero ignorantia præſumitur, niſi ſcientia 5
probetur. *L. verius. ff. de prob. cap. præſumitur de R. J. in* 6. Gabr. *de R. J. concluſ.* 5. *lib.* 6. Menoch. *de recuper. rem.* 16. *num.* 28. *& de arb. quæſt.* 72. *n.* 3. *& de præſ.* 23. *num.* 43. Maſcard. *loc. cit.* Oſaſc. *dec.* 71. *num.* 23. Sanch. *de matrim. lib.* 9. *diſp.* 32. *num.* 2. Tuſc. *litt. I. concluſ.* 23. Mangil. *de imput. quæſt.* 113. *num.* 11. *& quæſt.* 135. *num.* 5. Et ita ignorantia caducitatis præſumitur maxime in Magnatibus & Prælatis. Ciarlin. *controv. for. cap.* 8. *num.* 96. Honded. *conſ.* 55. ſicut etiam præſumitur ignorantia in hærede & ſucceſſore. *L. qui in alterius. ff. de R. J.* Tranchedin. *conſ.* 51. *num.* 17. Et ad effectum obtinendi reſtitutionem in integrum aliter eſt probanda, quam ex præſumptione generali. Bich. *dec.* 30. *num.* 21. Ita ignorantia negantis ſe poſſidere excuſat negantem a pœna, & præſumitur. *L. fin. ff. de rei vendic.* Ciarlin. *controv. for. cap.* 66. *num.* 9. Barb. *in L. ea quæ. ff. de condict. indeb.* Gabr. *de acquiren. poſſeſſ. concluſ.* 5.

Porro ignorantia facti alieni præſumitur maxime in 6
minoribus, qui præſumitur jus ſuum ignorare. Cyriac. *controv.* 474. *nu.* 31. *L. verius. ff. de prob. L. hoc autem. ff. de adminiſtr. Tut.* Gabr. *de R. J. concluſ.* 5. *n.* 11. Gail. *lib.* 2. *obſ.* 48. *num.* 14. Menoch. *d. præſ.* 23. *a num.* 51. & excuſat. Barb. *axiom. lib.* 9. *cap.* 3. *ax. de ignor.* Limit. in caſibus, in quibus tenetur quis indagare. *L. regula.* 9. *ff. de fact. & Jur. ignor. cap. innotuit.* 20. ubi gl. *in verb. ignorantia. de elect.* & alleganti talem ignorantiam tanquam negligenti jura non ſubveniunt; uti ſi aliquid potuit, & debuit ſciri per mediocrem ſaltem diligentiam,

veluti

veluti ſi ſactum eſſet publicum. *cap. 1. de poſtul. præl.* Gabr. *loc. cit.* Maſcard. *loc. cit.* Menoch. *d. præſ.* 23. Barb. *loc. cit.* vel eſſet notabile, grave & ponderoſum. DD. cit. Ignorans nihil agere vel conſentire videtur juxta *L. mater decedens.* 19. *ff. de inoff. teſt.* Niſi teneatur inquirere, & de facili poſſit certificari. Barb. *ax. cit.* Neque dicitur negligere vel contemnere jus ſuum. *L. nec ignorans.* 10. *C. de donat.* Cravetta *conſ.* 226. Farin. *in prax. crim. part.* 4. *conſ.* 96. *num.* 33. Neque dicitur ratificare, neque aliquid illi poteſt imputari. *L. ſi fidejuſſ. ff. mand.* Gail. *de pace publ. lib.* 2. *cap.* 10. *num.* 7 *&* *lib.* 2. *obſ.* 48. *num.* 1. Neque currit illi tempus. Pariſ. *de reſign. lib.* 11. *quæſt.* 4. *num.* 38. Gail. *lib.* 2. *obſ.* 105. *&* *obſ.* 139. Barb *loc. cit. num.* 17.

7 Ignorantia in facto proprio non eſt probabilis. *L. quiſquis. C. de reſcind. vend. cap. ab excommunicato. de reſcript. L. tertia. ff. de Juris & facti ignor.* DD. apud Ciarlin. *controv. for. cap.* 82. *a num.* 3. neque eſt tolerabilis. Rota apud Merlin. *dec* 681. Neque præſumitur in conſanguineis in rebus ſpectantibus ad conſanguineos.

8 Et eſt regulare, quod, quando unus agit de lucro captando, & alter de damno vitando, ignorantia excuſet. Caſtr. *conſ.* 247. *n.* 7. *lib.* 1. Rota *dec.* 753. *n.* 1. *part.* 3. *recent.* quæ citat alias Rotas, & prout ſupra diximus de *Errore. litt. E.*

9 Quamvis vero ignorantia facti de jure præſumatur. *L. verius. ff. de prob. cap. præſumitur. de R. J. in* 6. Id tamen fallit, quando ignorantia eſt fundamentum intentionis Agentis, quia tunc eſt plene juſtificanda. Felin. *in cap. vigilanti. num.* 1. *verſ. qui allegaret. de præſcript.* Rota coram Cavaler. *dec.* 155. *num.* 2. quæ eſt *dec.* 342. *num.* 2. *part.* 2. *recent.* in annot. Pauli Rubei *ad dec.* 3. *part.* 3. *recent. num.* 68. Et licet illa ex recentiorum calculo frequentiore juramento probari poſſit. *cap. ut circa. in fin.* & ibi gloſ. *in verb. per proprium. de elect. in* 6. Bald. *conſ.* 92. *num.* 1. *in fin. lib.* 1. Anchar. *conſ.* 174. *num.* 4. Crav. *conſ.* 201. *num.* 32. & alii apud Rotam *dec.* 584. *num.* 3. Maſcard. *de prob. concluſ.* 881. Gail. *lib.* 2. *obſ.* 48. Menoch. *de arbitr. caſ.* 186. *a num.* 2. Sanch. *de matrim. lib.* 9. *diſp.* 32. *num.* 5. niſi præſumptio juris illi obſtet, & adverſetur. Felin. *in cap. cognoſcentes. de conſtit.* ubi Abb. Oſaſc. *dec.* 71. *n.* 3. Barb. *axiom. cit. n.* 3. Id tamen non procedit, quando actor fundat ſuam intentionem in ignorantia. Magon. *in addit. ad dec. Lucen.* 77. *litt. D. verſ. ſatis erit non ignorantiam probare juramento*, vide apud Rub. *loc. cit.* ubi de probanda ignorantia ad obtinendam ex ejus capite reſtitutionem in integrum adverſus præſcriptionem.

10 Ignorantia Juris ſolemnitatem inducentis allegari a nemine poteſt, etiam a muliere. Rota apud Coccin. *dec.* 1439. *num.* 17. Neque contentorum in inſtrumento allegari poteſt ab illo, qui tempore rogitus fuit præſens. Bald. *in L. teſtium. C. de teſt.* Menoch. *præſ.* 23. *num.* 2. *&* 6. Gonzal. *ad Reg.* 8. *Cancell. lib.* 6. *gl.* 48. *n.* 21. Rota *dec.* 4. *num.* 10. *part.* 2. *diverſ.* apud Bich. *dec.* 644. *num.* 7. Neque ſententiæ ignorantia allegari poteſt, quia acta judicialia faciunt notorium. Dec. *conſ.* 765. *num.* 3. Grammat. *dec.* 76. *numer.* 3. Rota apud Bich. *dec.* 621. *num.* 10.

11 Ignorantia præſcriptionis cœptæ a die obitus patris in filio eſt inexcuſabilis, præſertim poſt lapſum triginta annorum. Merlin. *de legit. lib.* 5. *tit.* 4. *quæſt.* 10. *num.* 29. Bich. *dec.* 30. *num.* 1.

I L L A T A.

Praxis Illationis, & Illatorum.

1 Illatio a ſeparatis, & diſparatis non fit. *cap. ad audientiam. de decim.* neque a diverſis. *L. ult. in fin.* ubi Bart. *ff. de calumn.* Lancellot. *de attent. part.* 2. *cap.* 12. *lim.* 2. *num.* 2. Gratian. *diſc. for. tom.* 3. *cap.* 516. *num.* 6. *&* 524. *num.* 56. Cancer. *var. reſ. p.* 2. *cap.* 5. *num.* 131. Novar. *quæſt. for.* 859. *num.* 26. Rub. *dec.* 180. *num.* 10. *part.* 8. *&* *dec.* 218. *n.* 26.

2 Illata, & invecta in prædium non eo animo, ut toto tempore locationis ſint remanſura, non ſunt tacite hypothecata, ſicut nec bona aliena poſſeſſa mala fide, ſecus, quæ poſſidentur bona fide, neque merces venales, niſi ſint invectæ in domum ad negotiandum: neque pecunia. DD. apud Mareſc. *lib.* 2. *var. reſ. cap.* 118. *num.* 2. Menoch. *de adipſc. remed.* 3. *num.* 31. Neguſ. *de pignor. part.* 2. *membr.* 4. Merlin. *de pignor. lib.* 2. *tit.* 2. *quæſt.* 67. vide *Hypotheca*.

Illata, & invecta in prædium ruſticum, ſunt tacite hypothecata. Merlin. *de pign. d. lib.* 2. *tit.* 2. & pro illis competit Interdictum Salvianum. Mareſc. *lib.* 2. *var. reſ. cap.* 118. Menoch. *loc. cit. num.* 33. dummodo fuerint invecta ſciente Domino, ſecus, ſi fuerint invecta in prædium urbanum: nam tunc etiam ignorante Domino ſunt obligata, licet fuerint invecta per minorem, vel per partiarium, & licet poſtmodum fuerint amota. Etiam invecta a ſecundo conductore ſunt tacite obligata primo locatori. Pajatel. *exped.* 57. Mareſcot. *loc. cit. num.* 5. Mant. *de tacit. lib.* 11. *tit.* 15. *num.* 1. *part.* 1. 3

Illata in rem conductam, uti apothecam, licet ſint venalia, ſunt tacite obligata locatori pro ſolutione penſionis. Mareſc. & Menoch. *ll. cc.* Ciarlin. *controv. for. cap.* 52. *num.* 13. 4

I L L E G I T I M U S.

Praxis Illegitimorum.

Illegitimus nemo præſumitur. vide *Filius*. Qualiter probetur, vide Rot. apud Merlin. *dec.* 684. *num.* 2. An ſit capax Juriſpatronatus, vide *Filius*. Eſt omnino incapax, licet ſit naturalis, vel ſoluti cum ſoluta, ſi hoc fuit relictum filiis, & deſcendentibus per verba civilia, uti *domus, caſata, familia, agnatio &c.* ſecus, ſi fuit relictum per verba naturalia, puta: *Filii. Deſcendentes, Conſanguinei.* Bart. *in L. tutelas. ff. de cap. diminut.* Felin. *in cap. præſentia. de prob.* Garz. *de Benef. part.* 7. *cap.* 15. *a numer.* 36. Farin. *de crim. conſ.* 350. Vivianus *de Jurepatr. part.* 1. *lib.* 4. *cap.* 2. *numer.* 65. Gratian. *diſcept. for. cap.* 218. *a num.* 16. Ciarlin. *controv. for. cap.* 172. *num.* 41. & Rota apud eundem *num.* 77. *&* 93. non eſt tamen capax juriſpatronatus relicti etiam per verba naturalia, ſi eſt ſpurius Sacerdotis. Ciarlin. *loc. cit. num.* 76. 1

Per profeſſionem Religionis cenſetur diſpenſatus ſuper defectu natalium. Portell. *de dub. Regul. verb. Illegitimus.* & alii, propter privilegium Eugenii IV. ſed Lezana tenet hoc privilegium fuiſſe renovatum a Sixto V. & Greg. XIV. ut patet apud Dianam *part.* 10. *tract.* 13. *reſ.* 39. Antonel. *de regim. Eccleſ. lib.* 2. *cap.* 7. *a num.* 14. ſecus ad prælaturas Religionis, niſi illius Superiores, uti poſſunt, diſpenſent. Antonel. *l. c.* dummodo profeſſio ſubſiſtat. 2

Illegitimus etiam occultus eſt irregularis. *cap.* 1. *de fil. presbyt.* tum in odium delicti, tum ob pericula incontinentiæ, tum ob reverentiam. Ugolin. *de Irregul. cap.* 44. Navar. *in man. cap.* 27. & alii, quos citat & ſequitur Bonac. *de cenſur. diſp.* 7. *quæſt.* 2. *punct.* 3. Limit. ſi fuit natus e matrimonio infidelium, vel ex putativo in facie Eccleſiæ celebrato. Item extra matrimonium, ſi fuit legitimatus per ſubſequens matrimonium. Covar. *de matrim. part.* 2. *cap.* 8. §. 2. 3

Illegitimus, ſeu natus extra concubinatum & matrimonium, quales proprie ſpurii dicuntur. *L. vulgo concepti. ff. de ſtat. hom.* neque ex fideicommiſſo, nec ex pupillari ſubſtitutione capere poteſt, nec ex donatione facta de hæreditate patris ob fraudis ſuſpicionem, niſi fuerit legitimatus. Diana *part.* 10. *tract.* 15. *reſ.* 19. Quamvis habeat teſtamenti factionem activam. Clar. *in §. teſtamentorum. quæſt.* 31. *in §. emphyt.* tamen non habet paſſivam, ſi extent legitimi, ſi vero nullus legitimus exiſteret, poteſt illegitimo totum relinqui. Ab inteſtato non ſuccedunt patri, niſi in duabus unciis, ſi non adſunt legitimi, niſi tamen pater habuiſſet plures concubinas in odium effuſæ libidinis. Nati vero extra matrimonium & concubinatum ſunt incapaces omnis hæreditatis paternæ tam ex teſtamento, quam ab inteſtato, exceptis alimentis, quæ ex æquitate Canonica debentur. Clar. *loc. cit.* Covar. *in* 2. *part. cap.* 8. §. 5. Et ſi pater aliquem hæredem inſtituit, illum rogando, ut hæreditatem reſtituat ſpurio, poteſt hæres hæreditatem ſibi retinere, quia conditio ſive promiſſio eſt turpis, & habetur pro non adjecta. Covar. *loc. cit. n.* 9. Diana *loc. cit.* qui plures citat Theologos. 4

Non eſt omnino incapax Emphyteuſis Eccleſiaſticæ, ſed arcetur a ſucceſſione, quia Eccleſia non cenſetur 5

de iis cogitaſſe. Sperell. *dec.* 73. *numer.* 8. *&* 9. ubi Mant. *de tacit.* & alii. Et ideo ſi illegitimus contraxit cum Eccleſia, vel aliunde tacite vel expreſſe ab Eccleſia fuit admiſſus ad emphyteuſim Eccleſiaſticam, erit capax non quidem jure ſucceſſionis, ſed admiſſionis. Sperell. *loc. cit. n.* 9. Mant. *de tacit. lib.* 22. *tit.* 10. Clar. *in* §. *emphyt. quæſt.* 30. Corbul. *de emphyt. tit. de cauſ. privat. ob lin. fin. num.* 55. Rota apud Caval. *dec.* 219. *num.* 9. quod Mant. *l. c.* extendit etiam ad legitimatos. Dummodo non ſit filius Presbyteri, quia ſpurii Sacerdotum ſunt abominabiles. Card. Paleot. *de noth. & ſpur. cap.* 16. & ideo eſt incapax omnium ejuſdem ſpiritualium. Farin. *dec.* 112. etiam Juriſpatronatus. Ciarlin. *controv. for. cap.* 172. *per totum*.

6 Eſt incapax bonorum paternorum, ſecus maternorum, & ideo ſpuriis nihil poteſt donari vel relinqui a parentibus etiam titulo alimentorum de Jure Civili, quod tamen fuit correctum a Jure Canonico. Mant. *de tacit. lib.* 13. *tit.* 37. *num.* 26. Surd. *de alim. tit.* 1. *quæſt.* 10. Abb. *in cap. tanta, qui filii ſint legit.* & plures apud Ciarlin. *controv. for. cap.* 33. *numer.* 108 neque debentur illi alimenta, ſi aliunde ſe alere poteſt.

7 Illegitimus prole legitima ſtante non poteſt a patre hæres inſtitui. §. *nos igitur. auth. quib. mod. nat. effic. ſui.* Surd. *conſ.* 67. *num.* 36. *lib.* 3. *& conſ.* 177. *num.* 15. Gratian. *diſcept. for. cap.* 958. *num.* 10. apud Bich. *dec.* 488. *numer.* 19. Rol. *conſ.* 67. *numer.* 36. *lib.* 3.

8 Illegitimus procreatus ex patre aut matre illegitima, ſi fuit prohibitus ſuccedere in ejus bonis, ut valeat prohibitio, requiritur concurſus utriuſque qualitatis, & quod illegitimus fuerit natus ex patre, vel matre illegitima; quia eſt odioſior, qui non tantum propriæ, ſed etiam paternæ aut maternæ originis maculam patitur. Fuſar. *de ſubſtit. quæſt.* 340. *num.* 16. Surd. *dec.* 272. *num.* 5. Rota *dec.* 115. *num.* 8. *part.* 1. *diverſ.* Bich. *dec.* 516. *num.* 1. *&* 2.

I M A G O.

Praxis Imaginum.

1 Imagines turpes qui pingunt, poſſunt puniri pœna interdicti, etiam illi, qui jubent. Gavant. *verb. Imago. num.* 21. *ex Concil. prov. Mediol.* qui vero imagines ſacras conculcant, puniuntur a Judice Eccleſiaſtico, quia ſunt ſuſpecti de hæreſi. Diana *part.* 4. *tract.* 7. *reſ.* 9. Genuen. *in prax. cap.* 18. *num.* 12. Antonel. *de regim. Eccleſ. lib.* 6. *cap.* 25. Riccius *in prax. tom.* 1. *reſ.* 423. Delrio *diſquiſ. magic. lib.* 5. *ſect.* 16. *verſ. Sacerd. qui cauſa. circa fin.* contra Bellet. & alios: & ejuſmodi debent abjurare de levi, aut de vehementi, & puniuntur pœna fuſtigationis, triremium, carcerum, infamiæ, exilii, & ſi factum eſt publicum, debent tradi Curiæ ſæculari. Diana, & Antonell. *ll. cc.*

2 Imagines Sanctorum, vel ſanctæ Crucis offendens, aut inhonorans ſputo, vel &c. punitur pœna mortis & manus amputatione in foro civili & Laicali. Cabal. *reſol. crim. caſ.* 91. Ne Crucis imago humi ponatur, ſub graviſſima pœna fuiſſe prohibitum, docet Sylveſter *verb. Imagines.* §. 4. Gavant. *verb. Imago. num.* 10. Picta indecore vel debet corrigi, vel amoveri. Gavant. *l. c. num.* 19.

3 * Imagines Divinam Perſonam repreſentantes ſub alia forma, quam quæ ab eadem aſſumpta fuerit, tolerari non debent. Benedic. XIV. Conſt. Sollicitudini. §. 22. Proinde imagines Spiritus Sancti ſub humana juvenis forma damnantur, & reprobantur, & removeri debent. Ibid. §. 10. v. ſeq. Neque licet Sanctiſſimam Trinitatem pingere in utero Beatæ Virginis. Ibid. §. 27.

4 Imagines inſolitæ, & erroris occaſionem præbentes damnantur, & prohibentur. Ibid. §. 23. & 35.

5 Imagines ſervorum Dei, quorum cultus ab Eccleſia non eſt approbatus, publice diſtribui, & venerari non licet. Ibid. §. 41. *

6 Imagines Sanctorum nondum canonizatorum poſſunt quidem in domibus depingi, non tamen in Eccleſia, aut inter alios Sanctos, quia nondum canonizati ab Eccleſia non poſſunt coli ullo cultu publico, ſed tantum privato. Neque poſſunt eorum imagines cum laureolis aut radiis proponi ſub pœna ſuſpenſionis contra Regulares, vel Clericos. ita S. Congreg. ſub Urbano VIII. de anno 1642. Bonac. *in Decal. diſp.* 3. *quæſt.* 5. *punct.* 2. *num.* 2. Pignatell. *tom.* 1. *conſ.* 208. *a n.* 2. *uſque ad* 4. Contelor. *de canonizat. Sanctor. cap.* 22. *num.* 2.

I M M I S S I O.

Praxis Immiſſionis.

Immiſſio vigore teſtamenti & inſtrumenti eſt conce- 1
denda. Menoch. *de adipiſcen. rem.* 7. *numer.* 704. *&* 759. excluſa omni exceptione requirente altiorem indaginem. Gratian. *diſcept. for. cap.* 895. ſive dubium ſit facti, ſive Juris. Capyc. Latro *dec.* 10. quia inſtrumentum & teſtamentum habent viam executivam & executionem paratam. Covar. *pract. qq. cap.* 8. *num.* 5. Seraphin. *dec.* 1107. Mant. *de conject. lib.* 1. *tit.* 7. Socin. jun. *conſ.* 75. *n.* 19. Berous *conſ.* 54. *n.* 9. Capon. *diſcept. for.* 291. *dub.* 5. licet objiciatur nullitas teſtamenti, quæ rejicitur ad petitorium. Peregr. *de fideic. art.* 48. *num.* 29. Burſat. *conſ.* 89. Cancer. *var. reſol. lib.* 7. *cap.* 6. Rota poſt Pajatel. *dec.* 36. Capon. *diſc. for.* 297. non conceditur tamen, niſi probatis qualitatibus a teſtatore requiſitis. Rota poſt Pajatel. *dec.* 29.

Non poteſt retardari fideicommiſſario probatis ab illo 2
requiſitis interdicti adipiſcendæ, nimirum publico teſtamento non abolito vel cancellato; purificatione fideicommiſſi per obitum teſtatoris & hæredis gravati, & identitate bonorum. juxta *L. fin. C. de edict. D. Adrian. toll.* Menoch. *de adipiſc. rem.* 4. *numer.* 199. Rota *dec.* 35. *n.* 20. *part.* 1. *recent. & dec.* 206. *num.* 1. coram Ludoviſio apud Bich. *dec.* 454. *nu.* 4. neque retardatur fideicommiſſario ob exceptiones requirentes altiorem indaginem. Rota apud Bich. *dec.* 480. *nu.* 32. & ſufficit, quod fideicommiſſarius probet, quod bona fuerint a fideicommittente poſſeſſa tempore mortis ſine probatione dominii. Peregr. *de fideic. art.* 44. *num.* 6. Fachin. & alii apud Fuſar. ut infra; præſertim ſi non agitur contra tertium, ſed contra habentem cauſam a confitente. Aym. *conſ.* 316. *num.* 5. Alex. *conſ.* 185. *lib.* 6. *num.* 4. Surd. *conſ.* 73. *num.* 25. Fuſar. *de ſubſtit. q.* 616. *n.* 4. Rota *dec.* 131. *n.* 1. *part.* 2. *recent.* apud Bich. *dec.* 649. *nu.* 9. Limit. ſi ei opponitur fideicommiſſum anterius. Rota *dec.* 249. *num.* 218. *part.* 6. *recent.* apud Bich. *dec.* 480. *num.* 18. *& dec.* 454. *num.* 2. vel niſi opponat emptor bonorum fideicommiſſi pro ſolvendis debitis fideicommittentis fuiſſe alienata. Rota ultimo citat. apud Bich. *d. dec.* 454. *nu.* 2. Imo non poteſt retardari fideicommiſſario etiam ſub prætextu, quod bona non ſpectent ad fideicommittentem, ſi probatio facta ſit æquivoca, inefficax, & altioris indaginis. Rota *dec.* 35. *n.* 20. *& dec.* 387. *n.* 3. *part.* 1. *recent.* apud Bich. *dec.* 345. *n.* 14.

Pro indiviſo non impeditur hæredi ſcripto ob detra- 3
ctionem legitimæ, ſi hæc eſt certa ratione loci, & quotæ. Rota *dec.* 63. *n.* 10. coram Buratto & *dec.* 51. *num.* 20. *part.* 5. *recent.* apud Bich. *dec.* 56. *n.* 2. Imo neque prætextu quarti dotalis, ſi filii non poſſident, neque ob exceptionem requirentem altiorem indaginem. Argell. *de legit. contradict. quæſt.* 10. *num.* 12. Menoch. *de adipiſc. rem.* 4. *n.* 362. & alii apud Bich. *dec.* 56. *n.* 11. *&* 14.

Immiſſio ex Salviano interdicto negari non poteſt 4
probato credito cum hypotheca, & poſſeſſione debitoris tempore hypothecæ, & rei conventi tempore motæ litis. Menoch. *de adipiſc. rem.* 3. *n.* 161. Rota *dec.* 491. *n.* 7. apud Gregor. XV. & *dec.* 407. *num.* 1. *part.* 5. *recent.* apud Bich. *dec.* 356. *n.* 1. Non negatur etiam fideicommiſſario ex prætextu melioramentorum, ſi nec in genere, nec in ſpecie fuerunt probata. Cæſ. de Graſſ. *dec.* 5. *n.* 4. *de reb. Eccleſ. non alien.* Burſat. *conſ.* 151. *n.* 141. Rota *dec.* 161. *n.* 1. *part.* 2. *recent.* apud Bich. *dec.* 27. *n.* 15.

Neque retardatur fideicommiſſario a poſſeſſore, cui 5
nulliter bona fuerunt data in ſolutum, quamvis authoritate Judicis illorum poſſeſſionem fuerit ingreſſus. Argell. *de legit. contradict. quæſt.* 7. *num.* 144. Poſt. *de manut. obſ.* 42. *n.* 155. Rota apud Bich. *dec.* 161. *n.* 17. *&* 18.

Immiſſio ex primo decreto non conceditur, nec ſuf- 6
fragatur niſi pro quantitate crediti. Barb. *in L. ad peremptorium. ff. de Jud.* Bart. *in L. ſi finita.* §. *Julianus. ff. de damn. infect.* neque in annualibus aratoris, niſi

in

in ſubſidium, nec niſi cauſa cognita, & parte citata; ſufficit tamen ſummaria cauſæ cognitio, & ſemiplena, & de debito debet conſtare ſaltem ſemiplene, aliter his non concurrentibus decretum eſt nullum, & poteſt impune ſperni. DD. apud Merlin, *de pign. lib.* 1. *tit.* 3. *quæſt.* 31. *per totam.* ubi Barb. *in L. ad peremptorium.* 68. *num.* 44. *ff. de Judic.* Honded. *conſ.* 82. *n.* 12. *&* 13. *lib.* 1. Duran. *dec.* 364. *n.* 47. Neque poteſt concedi hæc immiſſio, niſi ſtante contumacia debitoris. Exſpirat, ſi creditor per biennium neglexit apprehendere tenutam, ita Neguſ. *part.* 3. *membr.* 2. *n.* 3. Merlin. *loc. cit.* ubi alii. Præterea non ſuffragatur, ſi debitor venit ad cauſam, & petit reſtitui in integrum; nam tunc refuſis expenſis auditur. DD. cit.

7 Conceſſa uni creditori omnibus prodeſt, licet ille fuerit ſatisfactus, ſive creditor ſit ex cauſa onerosa, ſive lucrativa, quæ procedunt, quando non adſunt bona ad ſatisfaciendum cæteris creditoribus. Merlin. *loc. cit. quæſt.* 22. quod procedit, ſi creditores ſint ex eadem cauſa, & non ex diverſis. Bart. *in L. ſi de cætero. n.* 4. *verſ. quandocumque plures.* apud Merlin. *loc. cit. qu.* 22. *num.* 7.

8 Datur etiam contra nomina debitorum citatis nominibus debitorum. Idem *quæſt.* 26. non datur ex teſtamento, niſi probata deſcendentia, & identitate bonorum. Rota apud Merlin. *dec.* 244. *n.* 14.

9 Immiſſionem petens fatetur ſe non poſſidere, vel quod poſſeſſionem habitam dimiſerit. Addend. ad Burat. *dec.* 160. *n.* 18. Rota *dec.* 495. *n.* 51. *tom.* 2. *part.* 4. *recent.* apud Bich. *dec.* 630. *n.* 5. niſi petierit ſimpliciter. Bich. *dec.* 600. *n.* 8.

10 Immiſſus in poſſeſſionem bonorum virtute Salviani interdicti tenetur ſtare locationi. Ludoviſ. *dec.* 68. *n.* 12. ubi Beltramin. & Rota *in Rom. fidejuſſ.* 13. *Martii* 1617. *coram Andrea.* Jaſon. *in L. divortio. n.* 34. *ff. de bon. auth. Jud.* Statil. *de ſalv. interd. inſpect.* 4. *c.* 1. *n.* 6. Pajatel. *annot.* 56. *n.* 26. quia in tranſlatione facta a Judice intelligitur reſervatum Jus tertii, ſicut immiſſus ex ſecundo decreto. Peregr. *de fideic. art.* 40. Pajatel. *loc. cit.* quod intellige nimirum tunc immiſſum debere ſtare colono, cum ſuccedit ex perſona prædeceſſoris, cujus v. g. creditor erat. Rota poſt Pajatel. *dec.* 56.

11 Immiſſus ex primo decreto non lucratur fructus, ſecus in reali actione poſt annum. Merlin. *de pign. lib.* 1. *tit.* 3. *quæſt.* 23. tenetur reſtituere venienti intra annum, & expenſas refundenti. Idem *quæſt.* 25. cui poſſideat, vide Clem. Merlin. *dec.* 717.

IMMUNITAS.

Praxis Immunitatis.

§. I.

Quo Jure ſit introducta?

1 Quod Immunitas Eccleſiaſtica ſit de Jure divino, tenet communis apud Sperel. *dec.* 37. *n.* 18. 103. *&* 104. ex Concil. Trident. *ſeſſ.* 25. *cap.* 20. Mar. Ital. *de immun. lib.* 1. *cap.* 2. Leo *in theſ. for. Eccleſ. part.* 1. *cap.* 13. *num.* 9. Ciarlin. *controv. for. cap.* 10. *n.* 12. quod videtur certum, ſi ſit ſermo de cauſis ſpiritualibus reſpicientibus fidem orthodoxam, Sacramenta, Sacrificia, & divinum cultum, ac animarum ſalutem; quia hanc poteſtatem Chriſtus dedit ſoli Petro, & ejus Succeſſoribus. Et in his cauſis etiam Principes ſæculares ſubſunt poteſtati Eccleſiaſticæ. Ita Covar. *pract. qq. cap.* 31. *n.* 2. *verſ. prima concluſio.* Suarez. *in defenſ. fidei contra Regem Angliæ. lib.* 4. *de Immun. cap.* 2. *per totum.* Farin. *in prax. lib.* 1. *tit.* 1. *quæſt.* 8. *n.* 2. Molina *tom.* 1. *diſp.* 31. *concluſ.* 2. Curtell. *lib.* 2. *quæſt.* 1. *num.* 18. In cauſis vero temporalibus puta ſolutione collectarum, punitione criminum, & obligatione Legum civilium, & ſtatutorum, competit de jure divino, aut poſitivo jure divino dictante. Ita Joſeph totam Ægyptum Pharaoni ſubjiciens terram Sacerdotum excepit. *Gen.* 47. Ita Artaxerxes Sacerdotes & Levitas & alios templi Miniſtros voluit eſſe a vectigalibus immunes. Eſdræ 7. ſi ergo lumen naturale dictabat Sacerdotes veteris teſtamenti eſſe exemptos, quanto magis novi teſtamenti, quorum longe major eſt dignitas, cum Chriſtus Dominus dixerit: nolite tangere Chriſtos meos, neque refragatur huic concluſioni, quod S. Paulus *Act.* 25. ad Cæſaris tribunal appellaverit, quia eſto immunitas ſit de jure Divino, tamen potuit vel S. Pontifex aut Concil. Generale aliquid circa immunitatem diſſimulare, ſicut etiam alii inferiores Epiſcopi ad evitanda majora ſcandala & mala, ſicut fecit Chriſtus, qui juſſit ſolvi didrachmam pro ſe & Petro, ne ſcandalizaret exactores. Matth. 17. Azor. *tom.* 1. *lib.* 5. *c.* 12. Turrecrem. & Gemin. *in cap. ſi adjutorium. an.* 3. *diſt.* 10. Thom. Del Bene *de immun. Eccleſ. cap.* 1. *dub.* 2. *per tot.* ubi citat ultra centuriam DD. præſertim Theologorum & Canoniſtarum. videri poteſt etiam Card. Bellarm. *lib.* 1. *de Cler. cap.* 28. *propoſ.* 5. Vivius *in verb. Clerici a poteſtate.* Vant. *de nullit. ex def. juriſd. n.* 101. *fol.* 97. Laym. *lib.* 4. *tract.* 9. *cap.* 8. *n.* 1. Torreblanc. *in pract. Jur. ſpirit. lib.* 15. *cap.* 2. *n.* 2. Ambroſin. *de Immun. c.* 16. *num.* 4.

Hinc quamvis Immunitas Eccleſiaſtica non eſſet a jure divino immediate, ſed tantum mediate, ut explicavimus, tamen a Principibus Laicis tolli, aut mutari non poſſet; quia humana poteſtas nihil poteſt contra poteſtatem Pontificiam a Chriſto Domino conceſſam. Covar. *pract. qq. c.* 31. *n.* 3. *verſ. quarta concluſio.* Cæval. *in tract. de cognit. per viam violentiæ in proœmium. c.* 6. Dian. *part.* 1. *tract.* 2. *reſ.* 2. Salgad. *de protect. reg. tom.* 1. *part.* 1. *cap.* 1. *prælud.* 9. *n.* 127. Molina *de Juſt. tom.* 1. *tract.* 2. *diſp.* 31. & alii apud Thom. del Bene *d. c.* 1. *dub.* 2. *ſect.* 2. 2

Quod ampliatur, licet immunitas competat ex conceſſione Principum ſæcularium; quia donatio Eccleſiæ abſolute facta & in perpetuum, ab illis revocari nequit, quia talis donatio dicitur remuneratoria. *cap. in qualibet.* 23. *quæſt.* 8. & ideo etiam ob ingratitudinem revocari non poſſet. Caſtropal. *tom.* 1. *tract.* 3. *diſp.* 4. *punct.* 31. §. 1. *num.* 4. & privilegium conceſſum non ſubditis tranſit in contractum, & revocari non poteſt. *L. ſicut initio. C. de act. & obligat.* Innoc. *n.* 6. Abb. *n.* 23. Felin. *num.* 9. *in cap. novit. de Jud.* Imol. *in cap. fin. n.* 35. *de ſolut.* Afflict. *dec.* 361. *n.* 9. *&* 10. Dec. *conſ.* 407. *num.* 18. Caſtr. *conſ.* 156. Lap. *alleg.* 100. 3

Quamvis autem ſit de Jure divino etiam immediate, hoc tamen non impedit, quominus a Pontificibus pro temporum varietate poſſit reſtringi & ampliari juxta dicta, non poteſt tamen tolli in totum, cum poteſtas Papæ fuerit data non ad deſtructionem, ſed ad ædificationem, & Papa non eſt Dominus abſolutus bonorum Sedis Apoſtolicæ, quæ a Principibus principaliter donata fuerunt Chriſto, & Sedi Apoſtolicæ, ſed eſt duntaxat Diſpenſator prudens & fidelis. Surd. *conſ.* 301. *num.* 53. Farin. *loc. cit.* Suarez *loc. cit. lib.* 4. *cap* 30. Diana *part.* 1. *tract.* 2. *reſ.* 2. Porro reſtringi, aut ampliari poteſt ex urgentiſſimis cauſis bonum commune concernentibus. Graſſ. *de eff. Cleric. eff.* 1. *num.* 20. *& ſeq.* Diana *part.* 1. *tract.* 2. *reſ.* 112. Suarez *de Immun. lib.* 4. *part.* 2. *arg.* 6. & alii apud Thom. del Bene *de Immun. cap.* 1. *dub.* 2. *ſect.* 3. *n.* 6. & hoc quidem exemplo Chriſti. 4

Et quamvis hæc immunitas non ſit de jure divino immediate, ſed mediate tantum, tamen potuit a Pontifice & Concilio generali introduci etiam invitis Principibus Laicis. Innoc. *in c.* 2. *de major. & obed.* Azor. *part.* 3. *lib.* 5. *cap.* 19. *quæſt.* 2. Molina *de juſt. tom.* 1. *tract.* 2. *diſp.* 31. Caſtropal. *tom.* 2. *tract.* 12. *diſp. un. punct.* 1. *n.* 5. Tambur. *de Jure Abb. to.* 1. *diſp.* 15. *qu.* 20. *num.* 14. & alii apud Dianam *part.* 7. *tract.* 1. *reſ.* 12. & Del Bene *loc. cit. cap.* 1. *dub.* 2. *ſect.* 5. *num.* 3. Neque poteſt hæc Immunitas a contraria conſuetudine abrogari, neque in totum, nec in parte, non in totum, quia nulla etiam a Pontifice lata poteſt Immunitatem in totum abrogare. Del Bene *de immunit. cap.* 1. *dub.* 15. *ſect.* 4. *n.* 2. & conſuetudo non poteſt habere majorem efficaciam, quam Lex; & contra jus ſupremum Pontificis ſeu Imperatoris conſuetudo aut præſcriptio valere non poteſt ſine ipſo Imperio. Menoch. *conſ.* 962. *num.* 29. Greg. Tholoſ. *in ſyntagm. Juris. lib.* 7. *c.* 21. *n.* 24. Georg. Obrecht. *de juriſdict. c.* 4. *n.* 24. plura vide in verbo *Clericus*, & *Conſuetudo*. 5

§ II.

Quomodo Immunitas violetur?

6 De violatione Immunitatis Eccleſiaſticæ furto ſacrilego, & violenta manuum injectione in perſonas Eccleſiaſticas diximus ſuis in locis, hic videndum, an & quomodo violetur immunitas Eccleſiaſtica per læſionem eorum, qui ad Sedem Apoſtolicam accedunt, aut ab illa redeunt? Et dicendum eſt primo: illos, qui occidunt, mutilant, capiunt, aut deprædantur Romipetas aut peregrinantes ad Urbem devotionis cauſa, aut in ea morantes, aut ab ea redeuntes, & talia perpetrantes, incidunt in excommunicationem, quæ excommunicatio eſt reſervata Pontifici, quamvis non eſſet reſervata ſub Alex. III. *in cap. innovamus. de treuga & pace*. Idem dic de interficiente, mutilante, capiente, aut ejiciente Cardinales vel Epiſcopos, Sedis Apoſtolicæ Legatos aut Nuntios, niſi hæc fiant in actu defenſionis, quæ extenduntur ad mandantes, ratificantes, auxiliantes, aut ſavorem præſtantes. *cap. felicis. de pœn. in 6.* Conſtitutio Leonis X. 16. quæ incipit *temerarium*. Conſtitutio 93. Pii V. quæ incipit: *Infelicis*. Et extenditur etiam ad hoſtiliter inſequentes Cardinales, per actiones phyſicas tamen, & per motum corporalem ad capiendum, percutiendum &c. & non per morales tantum, uti calumnias verbales, falſa teſtimonia, & injurias. Dummodo Archiepiſcopi habuerint pallium, aut Epiſcopi fuerint conſecrati; quia per conſecrationem perficitur dignitas Epiſcopalis. *cap. fin. de translation. Epiſc.* Tom. del Bene *de Immun. cap.* 2. *dub.* 8. *ſect.* 1. 2. 3. & 4.

7 Hæc tamen excommunicatio non incurritur, niſi mandatum fuerit executum, exceptis tamen illis, qui mandant hoſtiliter inſequi Cardinales, qui excommunicationem incurrunt etiam effectu non ſecuto. Alterius *de cenſur. lib.* 3. *diſp.* 2. *c.* 2. *dub.* 2. & *c.* 6. Del Bene *loc. cit. ſect.* 8. Neque incurritur, ſi ante executionem mandatum fuit revocatum, & revocatio pervenit ad mandatarium ante executionem. gl. *in cap. mulieres. de ſent. excom.* Et ſi mandator re integra doleat, ſed non poſſit revocationem mandati intimare ante effectum, in foro animæ excuſatur quidem ab excommunicatione & irregularitate, quia jam rediit in gratiam Dei; tamen in foro externo, ſecuto effectu habetur pro excommunicato, & pro irregulari ex delicto. Abb. Anchar. & Jo. Andr. *in cap. mulieres. de ſent. excom.* Sylveſt. *verb. excommunicatio.* 6. *num.* 5. contra Bonac. *de cenſur. diſput.* 2. *quæſt.* 4. *punct.* 3. & alios. vide Del Bene *loc. cit. ſect.* 10.

8 *Immunitatem, ſeu libertatem Eccleſiaſticam publice violantes, a Pœnitentiaria Apoſtolica nequeunt abſolvi. Benedic. XIV. Conſt. *Paſtor bonus*. §. 14.*

9 Dicendum ſecundo, violat immunitatem, & incurrit excommunicationem, occidens, percutiens, vel bonis ſpolians recurrentes ad Romanam Curiam pro ſuis negotiis, ea proſequentes, Procuratores, negotiorum geſtores, Advocatos, Agentes, Auditores, aut Judices. Item mandantes, auxiliantes, faventes. Bulla Cœnæ 12. *cap. quoniam. de immun. Eccleſ. in* 6.

10 Dicendum tertio, violari Immunitatem Eccleſiaſticam ab illis, qui appellant a gravamine vel futura executione litterarum Apoſtolicarum gratiam vel juſtitiam concernentium, uti etiam citationum, ſequeſtrorum, inhibitionum, monitoriorum, proceſſuum executorialium, & aliorum decretorum emanatorum a S. Sede, aut Delegatis Apoſtolicis ad Curiam ſæcularem. Item facientes ea retineri, & impedientes ſine ſuo beneplacito mandari executioni, aut non ſinentes tabelliones ſuper hujuſmodi executione inſtrumenta conficere, & partes aut eorum agentes, conſanguineos, affines, familiares, notarios, executores, & ſubexecutores litterarum & monitoriorum prædictorum percutientes, capientes, vulnerantes, carcerantes, detinentes, ex locis ejicientes, bonis ſpoliantes, prohibentes, ne ejuſmodi litteræ impetrentur. ita Bulla *can.* 13. & *cap. quoniam. de Immun. Eccleſ.* 6. Conſtitutio Martini V. 2. Innoc. VIII. 27. Leonis X. 39. Et ideo frivolo appellationis prætextu ad Judicem ſæcularem mediate, vel immediate recurrentes, incurrunt eandem excommunicationem.

Item impedientes Prælatos aut Judices Eccleſiaſticos, quominus ſua juriſdictione utantur contra quoſcumque. Item illi, qui poſt Ordinariorum ſententiam, aut ab eis Delegatorum, aut fori Eccleſiaſtici decreta & Judicium eludentes, & ad Curias ſæculares recurrentes, & ab illis procurantes prohibitiones, & decreta pœnalia Ordinariis aut eorum delegatis decerni. Item in his dantes auxilium, conſilium, patrocinium aut favorem. Bulla Cœnæ *can.* 16. & *cap. quoniam. de Immun. Eccleſ. in* 6. Concil. Trident. *ſeſſ.* 25. *cap.* 20. *de reform.* ſive impediant directe, ſive indirecte, & hanc cenſuram incurrunt tam Eccleſiaſtici, quam ſæculares. 11

Dicendum quarto, Immunitatem violari ab occupantibus, vel deſtruentibus terras, loca, aut jura ad Romanam Eccleſiam pertinentia, & ad hoc auxilium, conſilium, aut favorem præſtantibus. Bulla *can.* 20. & Conſtitutio Joann. XXII. 10. Item ab Uſurpantibus poteſtative juriſdictionem, redditus, aut fructus ad Eccleſiaſticas perſonas ſpectantes, aut illos ſequeſtrantibus ſine legitimi Superioris licentia expreſſa; ſecus ab uſurpantibus feudum ſæculare, aut aliquid habens titulum profanum. Bulla Cœnæ *can.* 17. Sylveſt. *in verbo Excommunicatio.* 7. *n.* 73. Alterius *de Cenſur. diſp.* 18. *c.* 1. Layman. *lib.* 4. *tract.* 9. *cap.* 9. *n.* 2. Thom. del Bene *de Immun. cap.* 3. *dub.* 4. *ſect.* 1. Unde milites aut fures tales fructus occupantes hanc cenſuram non incurrunt. Item ab atteſtantibus bona Eccleſiaſtica, illa invadentibus ſub prætextu debiti non ſoluti, aut non miniſtratæ juſtitiæ. Martha *de juriſd. part.* 4. *caſ.* 41. *n.* 31. & *caſ.* 125. *n.* 18. Del Bene *loc. cit. dub.* 5. *ſect.* 1. quæ tamen non incurritur a perſonis Eccleſiaſticis, niſi iſtæ uſurpent, ut tradant Domino ſæculari. 12

Dicendum quinto, quod eadem cenſura incurritur ab avocantibus per ſe vel alios propria authoritate & de facto prætextu exemptionum a Sede Apoſtolica impetratarum cauſas mere ſpirituales. Suarez *de cenſur. diſp.* 22. *ſect.* 1. *num.* 75. contra Alterium *de cenſur. diſp.* 15. Item beneficiales, decimales, & alias, quæ pertinent ad Divinum cultum. Item ſpiritualibus annexas, dummodo id faciant tanquam Judices. DD. cit. & ſufficit, quod avocetur a quibuſcumque Judicibus Eccleſiaſticis. Duard. *in Bullam Cœnæ. can.* 14. *quæſt.* 7. *num.* 7. Souſa *in Bullam Cœnæ. cap.* 15. *num.* 1. Filiuc. *tom.* 1. *tract.* 16. *cap.* 10. *num.* 250. contra Alterium & Ugolinum, contra quos ſtat etiam Del Bene *l. c. c.* 3. *dub.* 8. *ſect.* 2. 13

Dicendum ſexto, Immunitatem violari, & ideo cenſuras incurri ab illis ſæcularibus, qui ſe immiſcent electioni Eccleſiaſticæ, quia tunc electio dicitur fieri per abuſum ſæcularis poteſtatis, de quo plura videri poſſunt in praxi *Electionis.* & de illis, qui juriſdictionem uſurpant in Clericos, vide in praxi *Clericorum*, & *Judicum.* & quid dicendum de illis, qui exigunt collectas a Clericis & Eccleſiaſticis, vide in praxi *Clericorum*, & *Collectarum.* Thom. del Bene fuſe *de Immun. cap.* 5. *dub.* 1. & *ſeq. per totum.* & *cap.* 6. & 7. *de exemptione Clericorum tam in criminalibus, quam civilibus.* 14

§. III.

De Immunitate locali Eccleſiarum.

Immunitas Eccleſiis non tantum competit de Jure Canonico, ita ut Rei ab Eccleſia extrahi non poſſint, ſed etiam de Jure Civili, non vero de Jure naturali & divino. Covar. *lib.* 2. *var. reſ. cap.* 20. Ambroſin. *de Immun. cap.* 1. *num.* 3. Decian. *crim. lib.* 6. *cap.* 25. *n.* 2. Peguer. *in pract. crim. cap.* 26. *n.* 1. Pereira *de manu reg. part.* 2. *cap.* 50. Bonac. *diſp.* 3. *in præcep. Decal. quæſt.* 7. §. 1. *num.* 2. & alii apud del Bene *de Immun. cap.* 16. *dub.* 2. contraria tamen ſententia eſt communior, quam ſequuntur Dec. *in cap. Eccleſia S. Mariæ. num.* 14. *de conſtit.* Gutierrez *pract. qq. lib.* 1. *quæſt.* 1. *num.* 8. Fatio. *in append. de Immun. cap.* 1. *n.* 9. Mar. Ital. *de Immun. lib.* 1. *cap.* 2. *per totum.* Cencd. *can. qq. quæſt.* 42. *a num.* 6. Cartar. *dec. crim.* 46. *num.* 34. Diana *part.* 4. *tract.* 1. *reſ.* 44. & *part.* 6. *tract.* 1. *reſ.* 29. Sperel. *dec.* 37. 103. & 104. Ambroſin. *de Immun. cap.* 16. *n.* 4. Graff. *de effect. Cleric. eff.* 3. *n.* 3. Bellet. *diſquiſ. Clerical. tit. de exempt. Cler.* §. 1. *n.* 1. Guaz. *defenſ.* 1. *cap.* 34. *n.* 5. 15

Di-

Digitized by Google

16 Dices: Eccleſia non debet fieri ſpelunca latronum; ſed contra, quia Eccleſia ibi delinquentes non defenſendit, nec fovet delicta, ſed tantum exhibet miſericordiam delinquentibus. Decian. *loc. cit.* Gutierez *pract. qq. civil. lib.* 3. *quæſt.* 5. *n.* 9. Et quia intereſt Reipublicæ delicta non remanere impunita, ideo in caſibus exceptis Reos conſignat Judici ſæculari, in non exceptis punit non quidem pœna mortis, aut mutilationis, ſed alia arbitraria. Neque ideo Eccleſia dat occaſionem delinquendi, ſed talem occaſionem præbet malitia hominum.

17 Dices ulterius. In veteri teſtamento, & apud antiquos erant pauca aſyla, hodie vero ſunt innumeræ Eccleſiæ. Eſt verum, ſed mirari nemo debet, ſi major honor & reverentia datur Deo vivo & vero, quam Diis falſis, & mortuis, & adhuc eſt magna differentia; quia recurrentes ad aſyla gaudebant immunitate in omnibus delictis, ſecus hodie. Thom. del Bene *de Immun. c.* 16. *dub.* 2. *per totem*.

18 Neque refert, quod ſecundum Curtellium *de immun. Eccleſ. lib.* 1. *quæſt.* 4. *num.* 18. & Decian. *loc. cit. n.* 25. ſit ſtricte interpretanda, eo quod ſit contra Jus commune & naturale, ne improbi fiant hac immunitate audaciores, quia verius eſt, quod ſit late interpretanda, quia eſt favorabilis Eccleſiæ; tum quia privilegium in jure communi inſertum latam habet interpretationem, nemini enim in particulari præjudicat, & bonum publicum exigit, quod Eccleſiæ reverentia exhibeatur. Farin. *loc. cit. cap.* 2. *num.* 71. Genuen. *in pract. Archiepiſc. cap.* 22. *num.* 2. Vinc. de Franch. *dec.* 713. *lib.* 4. Ambroſin. *de Immun. Eccleſ. cap.* 10. *num.* 7. Mar. Ital. *eodem tract. lib.* 1. *cap.* 2. *§. un. num.* 1. Barb. *de Jur. Eccleſ. lib.* 2. *cap.* 3. *num.* 90. & alii apud Del Bene *loc. cit. dub.* 3.

19 Quæres, an Bulla Greg. XIV. *de Immunitate* ubique obliget? Reſponſio eſt affirmativa contra Gutierez. *pract. qq. civil. lib.* 3. *q.* 1. *num.* 36. Curtellium *de Immun. Eccleſ. tom.* 1. *quæſt.* 1. *numer.* 25. & 30. tenet Thom. del Bene *loc. cit. dub.* 4. neque refert, quod Bulla videatur edita propterea, quod quibuſdam in locis aliqua privilegia immunitatem derogantia conceſſa erant; quia hæc non fuit cauſa finalis, ſed tantum occaſionalis.

§. IV.

An conſuetudo poſſit auferre, vel imminuere Immunitatem?

20 In ſententia, quod Immunitas non ſit de Jure divino, & naturali, ſed tantum de Jure poſitivo, improbabile non eſt, quod imminuere poſſit immunitatem, uti docuerunt Abb. Martha, Barb. Covar. Oldrad. & alii apud Del Bene *loc. cit. dubit.* 6. Clar. *in §. fin. quæſt.* 30. *n.* 1. *verſ. ſcias autem*. Farin. *de carcer. quæſt.* 28. *num.* 12. Curtel. *loc. cit.* Ambroſin. *de Immunitat. cap.* 10. *num.* 4. Vulpel. *conſ.* 230. *num.* 4. Layman. *lib.* 4. *tract.* 9. *cap.* 3. *num.* 2. Gavant. *in man. Epiſc. verb. Immunitas. num.* 1. *in addit.* Licet contraria ſit communis, uti teſtatur Del Bene *loc. cit.* ratio eſt, quia eſto immunitas non ſit de jure divino, vel naturali, eſt tamen eidem juri naturali & divino plurimum conformis, & conſuetudo contra jus naturale non valet. Præterea Bulla Gregoriana habet clauſulam irritantem, quæ eſt ejus virtutis, ut tollat & impediat omnem conſuetudinem contrariam, ita ut non poſſit etiam dici legem aut conſtitutionem roboratam tali clauſula, non eſſe uſu receptam, aut deſuetudine ſublatam. Ita Archid. Anchar. Gemin. & alii apud Caputaq. *part.* 3. *dec.* 204. Bonacin. *tom.* 2. *diſp.* 3. *quæſt.* 8. *punct.* 10. *n.* 4. Farin. *in append. de Immun. cap.* 2. *num.* 5. Gabr. Marcheſ. Gratian. & alii apud Del Bene *loc. cit. n.* 9. & 10. Put. *dec.* 50. *num.* 5. *part.* 1. Caſſad. *dec.* 3. *de reſerv. decret.* Et ut conſuetudo prævaleat Legi Canonicæ, requiritur, quod fuerit introducta ſciente, & expreſſe conſentiente S. Pontifice. DD. *in cap. cum non ignoras. de prabend. & in cap. litteras. de conceſſ. prab.* Feder. de Sen. *conſ.* 17. Natta *conſ.* 574. Oldrad. *conſ.* 237. Rota *in una Treviren. Abbatiæ. S. Maximini. die* 24. *Jan.* 1635. imo in tantum abeſt, quod adſit conſenſus S. Pontificis, ut adſit expreſſus diſſenſus illius, qui ſingulis annis in Bulla Cœnæ reclamat, & Urban. VIII. in ſua Conſtitutione, quæ incipit *Romanus Pontifex. die* 5. *Jun.* 1641. annullat, reprobat, & declarat ſemper fuiſſe nullas, & reprobas omnes conſuetudines contra immunitatem Eccleſiaſticam. Thom. del Bene *de Immun. cap.* 1. *dubit.* 15. & *cap.* 4. *dubit.* 31. & *c.* 16. *dubit.* 6. *n.* 14. & non tantum conſuetudo generalis abrogatur, ſed etiam particularis, contra Covar. *pract. qq. c.* 31. *n.* 5. Farin. *loc. cit. quæſt.* 8. *num.* 3. Gratian. *diſc. for. c.* 340. *n.* 39. Clar. *in §. fin. quæſt.* 36. Giurba *conſ.* 52. *num.* 3. Graſſ. *de effect. Cleric. eff.* 1. *num.* 388. Cened. *can. qq. quæſt.* 4. *num.* 3. Pereira *de manu regia. part.* 2. *cap.* 69. *num.* 19. qui volebant conſuetudinem particularem non abrogari, quia *in cap Clericis. de Immun. Eccleſ.* damnatur conſuetudo non tantum generalis, ſed etiam particularis, & quod lex introducere non poteſt, nec conſuetudo inducere poteſt. Rota Rom. apud deciſiones poſthum. Farin. *tom.* 1. *dec.* 20. *num.* 5. & *dec.* 489. *n.* 3. quia conſuetudo non poteſt habere majorem authoritatem, quam lex, & hanc ſententiam tenent Bonac. *in Bull. cœna. diſp.* 1. *quæſt.* 20. *punct.* 1. *num.* 10. Alder. Maſcard. *de interpret. ſtatut. concluſ.* 1. *n.* 131. Duard. *in Bull. cœna. libr.* 2. *can.* 18. *quæſt.* 9. *num.* 7. Sperel. *dec.* 37. *num.* 47. Ciarlin. *controv. for. lib.* 1. *cap.* 31. *num.* 17. Tanner. *tom.* 3. *diſp.* 5. *quæſt.* 7. *dub.* 1. *num.* 16. & plures apud Del Bene, qui etiam citat Rotæ deciſionem contra Covar. quamvis ipſe ſentiat conſuetudinem legitime præſcriptam imminuere poſſe in aliquibus caſibus Immunitatem.

Porro omnes conſuetudines ante Concil. Trid. & Greg. XIV. contra Eccleſiarum immunitatem ſublatæ fuerunt per Concil. Trid. & Bullam Gregorii XIV, & quidem Conc. Trid. *ſeſſ.* 25. *cap.* 20. *de ref.* ubi renovat & obſervari præcipit ab omnibus SS. Canones, omnia Concilia generalia & Apoſtolicas Sanctiones in favorem libertatis & immunitatis Eccleſiaſticæ editas, quod decretum fuit confirmatum a Pio IV. & quidem cum decreto ſeu clauſula irritante. Farin. *in append. de Immun. cap.* 2. *num.* 14. Bonac. *de LL. diſp.* 3. *quæſt.* 7. *§.* 6. *num.* 4. Peregrin. *de Immun. cap.* 2. *n.* 16. Diana *part.* 1. *tract.* 1. *reſ.* 1. & *part.* 9. *tract.* 1. *reſ.* 29. Leo *in theſ. for. Eccleſ. part.* 1. *cap.* 14. *a numer.* 34. Ambroſ. *de Immunitat. cap.* 14. *a numer.* 11. & Mar. Ital. *eod. tract. lib.* 1. *cap.* 6. Layman. *lib.* 4. *tract.* 9. *cap.* 9. *num.* 2. licet contrarium ſentire videantur Gutierez *pract. qq. lib.* 3. *quæſt.* 1. *numer.* 36. Sarpus *de jure Aſylorum. cap.* 6. *fol.* 62. Veneruſ. *in exam. Epiſc. lib.* 9. *cap.* 37. *num.* 32. Curtellius *de Immun. Eccleſ. lib.* 1. *quæſt.* 1. *numer.* 18. quoad Bullam Greg. XIV. patet ex illis verbis, quibus intendit modum extrahendi e ſacro loco reducere ad unam formam tantum, & excludit omnem aliam formam per conſuetudinem vel corruptelam introductam. Imo eadem Conſtitutio Gregoriana abrogat etiam jus commune, reducendo omnia ad unam formam. Diana *part.* 1. *tract.* 1. *reſ.* 1. Genuen. *in prax. cap.* 17. *n.* 11. Homobon. *de exam. Eccleſ. part.* 2. *tract.* 11. *cap.* 12. *quæſt.* 26. *ſuppoſ.* 3. Giurb. *conſ.* 20. *num.* 3. 21

§. V.

Quænam veniant nomine Eccleſiæ in materia Immunitatis?

Quicumque locus authoritate Epiſcopi erectus etiam non conſecratus, nec benedictus, ſed alia ratione, uti crucis erectione ad publicum ſacrificii & Sacramentorum uſum deputatus, quia talis locus ſacer reputatur nullis profanis uſibus profanandus, quamvis in eo Venerab. Sacramentum non aſſervetur. *cap. Eccleſia. de immunit. Eccleſ.* ubi Abb. *num.* 5. Sylveſt. *in verbo Immunitas.* 1. *quæſt.* 1. Suarez *de Relig. tom.* 1. *tract.* 2. *lib.* 3. *cap.* 9. *num.* 1. Farin. *de carcer. quæſt.* 28. *n.* 34. & *in append. de Immun. cap.* 17. *num.* 254. Mar. Ital. *de Immunit. lib.* 1. *cap.* 4. *§.* 3. *num.* 5. Bonac. *d. diſp.* 3. *quæſt.* 7. *punct.* 4. *num.* 2. Thom. del Bene *de Immun. cap.* 16. *dubit.* 9. *ſect.* 1. *a num.* 6. contra Covar. *lib.* 2. *var. reſ. cap.* 20. *n.* 4. Clarum *in §. fin. quæſt.* 30. *num.* 30. Ampliatur, licet Eccleſia non eſſet perfecte conſtructa. Abb. *in cap. Eccleſia. de immun. Eccleſ. num.* 5. ubi Anchar. *num.* 1. Sanch. *de matrim. lib.* 9. *diſp.* 15. *n.* 39. Farin. & Del Bene *ll. cc.* Ampliatur præterea etiam ad Eccleſiam pollutam. Abb. *loc. cit.* Sylveſt. *in verb.* 22

Immun. 1. quæſt. 1. Clar. loc. cit. Azor. part. 2. tom. 2. lib. 9. cap. 8. quæſt. 4. Layman. lib. 4. tract. 9. c. 3. n. 2. Peregrin. de Immun. cap. 4. n. 14. Farin. in append. de Immun. c. 17. n. 29. Mar. Ital. de Immun. lib. 1. cap. 4. §. 3. n. 7. Sicut etiam interdicta. DD. cit. quamvis Tuſc. Peregrin. & alii velint Eccleſiam interdictam gaudere Immunitate quoad peregrinos tantum, non vero quoad illos de populo, ob quorum delictum Eccleſia fuit interdicta. Ita etiam Eccleſia diruta gaudet immunitate, quia ratione ſoli, in quo poſita erat, non deſinit eſſe ſancta, niſi cum authoritate Epiſcopi fuerit diruta ſine ſpe reædificationis, quia tunc ſolus fit profanus, uti dicitur. in L. ade ſacra. ff. de contrah. empt. Decian. lib. 6. cap. 24. n. 27. Clar. in d. quæſt. 30. Farin. de carcer. quæſt. 28. n. 72. & in append. de Immun. cap. 17. num. 260. Mar. Ital. de Immun. lib. 1. cap. 4. §. 3. n. 4. Ambroſ. eod. tract. cap. 10. n. 3. Sanch. l. cit. num. 37. Diana part. 6. tract. 1. reſ. 1. Barb. de jur. Eccleſ. lib. 2. cap. 3. num. 62.

23 Quæres primo, an Eccleſia gaudeat immunitate tantum quoad ambitum internum, ſed etiam quoad totam fabricam? Reſpondetur affirmative. L. pateant. C. de his qui ad Eccleſ. confug. Hinc confugiens ad portam Eccleſiæ, quamvis ſit clauſa, gaudet immunitate, & manibus illius vectes apprehendens, quia tunc dicitur adhærere Eccleſiæ. cap. ſi quis. 17. quæſt. 4. Vincent. de Franch. dec. 402. num. 11. Sperel. dec. 60. num. 35. Farin. de carcer. quæſt. 28. num. 14. & in append. de Immun. cap. 17. n. 279. Covar. lib. 2. var. reſ. cap. 20. n. 18. Diana part. 6. tract. 1. reſ. 3. Idem dic de eo, qui fugit ſupra tectum palatii Epiſcopalis, Hoſpitalis, aut Monaſterii. Sperel. dec. 63. num. 9. Diana loc. cit. Del Bene l. cit. ſect. 6. num. 9. Farin. loc. cit. Peregrin. de Immun. cap. 4. num. 40. Layman. lib. 4. tract. 9. cap. 3. num. 3. Idem dic de confugiente ad ſcalas Eccleſiæ, quæ etiam pertinent ad Eccleſiam. Sperel. dec. 60. num. 14. Diana part. 6. tract. 1. reſ. 1. Barb. de Jure Eccleſ. lib. 2. cap. 3. num. 66. Farin. in append. num. 280. Ita confugiens ad campanile, ſi eſt Eccleſiæ conjunctum; imo licet ſit disjunctum, ſed intra triginta paſſus, ut declaravit S. Congreg. Epiſcoporum 17. Novembris 1627. & S. Congreg. Immunit. die 9. Decembr. 1631.

24 Quæres ſecundo, an Eccleſiaſtica immunitate gaudeant porticus, clauſtrum, ambitus, dormitorium, & loca Eccleſiæ adhærentia? Reſp. affirmative, quia quæ religioſis adhærent, religioſa ſunt. cap. ſi quis in atr. o. 17. q. 4. Abb. in cap. Eccleſia. n. 18. de Immun. Eccleſ. Sperel. l. c. num. 14. Novar. in ſum. bullar. tit. de Immun. n. 56. Diana loc. cit. Farin. loc. cit. & de carcer. quæſt. 28. n. 14.

25 Præterea Eccleſia Cathedralis gaudet immunitate intra quadraginta paſſus per circuitum. Eccleſia vero minor intra triginta paſſus. cap. ſicut antiquitus. 17. quæſt. 4. Covar. libr. 2. var. reſ. capit. 20. Farin. d. quæſt. 28. n. 14. & in append. cap. 18. n. 284. concluſio vero procedit in Eccleſiis extra, non intra muros, uti volunt Farin. loc. cit. Ambroſ. de Immun. cap. 10. n. 4. Bonac. diſp. 3. quæſt. 7. de Immun. §. 2. n. 5. & alii apud Thom. Del Bene de Immun. cap. 16. dubit. 9. ſect. 8. quamvis contrarium ſentiant Peregrin. de Immun. cap. 4. num. 33. Mar. Ital. eod. tract. lib. 1. cap. 4. §. 6. n. 3. Diana part. 6. tract. 1. reſ. 2. Concluſio vero eſt intelligenda, quod ille, qui confugit ad Eccleſiam, & ex illa egreſſus progreditur per triginta vel quadraginta paſſus reſpective gaudeat immunitate, non vero ille, quem Eccleſia nondum recepit, juxta cap. definivit. 17. quæſt. 4. & quod confugiens egrediatur ad neceſſarios naturæ uſus, & ſi non ſit locus ad tales naturæ uſus intra triginta vel quadraginta paſſus, poterit ulterius progredi, dummodo illo finito ſtatim ad Eccleſiam redeat. Farin. in append. de Immun. cap. 18. n. 293. Mar. Ital. de Immun. lib. 1. cap. 4. §. 7. n. 12. & cap. 6. §. 2. n. 26. Decian. crim. l. 6. cap. 17. Thom. del Bene d. cap. 16. dubit. 9. ſect. 8. n. 9. contra Dianam part. 6. tract. 1. reſ. 2. Tuſchum verb. Immunitas. concluſ. 59. Sed quod de conſuetudine ob multitudinem Eccleſiarum domus Parochorum & Canonicorum exiſtentes prope Eccleſias etiam intra triginta paſſus non gaudeant immunitate, teſtantur Covar. lib. 2. var. reſ. cap. 20. num. 5. Clar. in §. fin. quæſt. 30. n. 1. Ambroſ. de Immun. cap. 10. num. 4. Gavant. in addit. ad manual. Epiſc. verb. Immunitas. n. 5. Farin. de carcer. quæſt. 28. num. 12. & alii apud Del Bene loc. cit. n. 10. & 11. ſecundum quos tali ambitu tantum gaudent cœmeteria.

26 Sed quid dicendum, ſi Reus captus a birruariis ab illis fugiens tangat parietem ex parte exteriori, gaudet ne immunitate? Affirmativa videtur eſſe communis, quam tenent Riccius in prax. part. 3. reſ. 560. num. 8. Bonac. de LL. tom. 2. diſp. 3. quæſt. 7. punct. 4. num. 5. Novar. in ſum. Bullar. de Immun. num. 16. Diana part. 3. tract. 1. reſ. 73. & alii apud Del Bene loc. cit. num. 15. contra Archid. in cap. un. de Reliq. & vener. Sanct. in 6. & Sarpum de jure Aſylorum. c. 4. fol. 41.

27 Eadem Immunitate gaudent cœmeteria, & Hoſpitalia authoritate Epiſcopi erecta, quamvis cœmeteria non ſint benedicta. Farin. loc. cit. cap. 17. in append. Azor. part. 2. lib. 9. cap. 8. quæſt. 6. Ambroſ. de Immun. cap. 10. n. 5. Mar. Ital. eod. tract. lib. 1. cap. 4. §. 7. Peregrin. eod. cap. 4. num. 58. ita etiam oratoria authoritate Epiſcopi erecta, Domus & Conventus Religioſorum. Sperel. dec. 63. quamvis quoad grancias contrarium teneant aliqui apud Del Bene loc. cit. dubit. 9. ſect. 11. num. 3. videri poteſt etiam Barb. de Jure Eccleſ. lib. 2. cap. 3. num. 73. Item Domus Clericorum in communi viventium. Diana part. 6. tract. 1. reſ. 1. Peregr. de immun. cap. 4. num. 67. Item palatium Epiſcopi; etiam illo abſente, aut defuncto, dummodo ſit intra quadraginta paſſus, uti tenent Innoc. in cap. inter alia. verſ. ſeu alii. de immun. Eccleſ. ubi Ant. de Butrio num. 9. Cutell. de Immun. lib. 1. quæſt. 27. Covar. d. lib. 2. var. reſ. cap. 20. num. 5. Piaſec. in prax. Epiſc. part. 2. cap. 4. art. 8. n. 2. Bonac. dict. diſp. 3. quæſt. 7. §. 2. de Immun. n. 8. & Del Bene loc. cit. ſect. 14. n. 5. in fin. qui ita teſtatur de conſuetudine, præſertim ſi non habet oratorium pro celebratione Miſſæ deſtinatum. Præſcindendo vero a conſuetudine legitime præſcripta de jure ſentiendum eſſet Palatium Epiſcopi etiam ultra quadraginta paſſus a Cathedrali diſtans gaudere Immunitate, ſi oratorium haberet, cum DD. cit. Ita etiam palatia Cardinalium tam in, quam extra urbem exiſtentia gaudent immunitate non quidem de jure, ſed de conſuetudine, præſertim ſi habent Oratorium; quæ tamen conſuetudo ſublata fuit a Gregor. XIII. & Sixto V. Farin. de carcer. quæſt. 28. num. 48. & in append. cap. 17. num. 274. Duard. in Bullam Cœnæ. lib. 2. can. 15. quæſt. 16. num. 12. Zech. de republ. Chriſt. tit. 3. de Cardinal. num. 9. privil. 9. quæ tamen abolitio, quod tantum militet in palatiis in urbe exiſtentibus, defendunt Barb. de Jur. Eccleſ. lib. 2. cap. 3. num. 71. Mar. Ital. de immun. lib. 1. cap. 4. §. 9. n. 22. & 23. Diana part. 1. tract. 1. reſ. 37. Peregrin. de immun. cap. 4. n. 75. Hujus occaſione naſcitur quæſtio, an Reus, qui ad ſupplicium ducitur, ſi Cardinalis obvius illi ſuum pileum imponi faciat, gaudeat immunitate, & a morte ſit liberandus?

28 Quod a morte ſit liberandus, affirmant Bald. in L. addictos. C. de appell. Clar. in §. fin. quæſt. 98. num. 5. qui tamen Clarus tenet, quod tali caſu pœna mortis poſſit mitigari, & Reus ad triremes tranſmitti, niſi crimen, ob quod fuit condemnatus, ſit de atrociſſimis, uti læſæ Majeſtatis, falſi, proditionis patriæ, & ſimilia. Decian. crim. lib. 7. cap. 37. num. 27. Lancell. in templ. Jud. lib. 2. cap. 2. de Cardinal. §. 3. num. 30. Germon. lib. 3. cap. 6. n. 52. qui hoc limitat, quando Cardinales fortuito, non data opera in Reum incidit, cui etiam ſine juramento in hoc credendum eſt. Villadieg. in tract. de Cardinalibus. quæſt. 13. num. 64. Cuchus inſtit. can. lib. 2. tit. 4. num. 85. Zechius de Republ. Chriſtiana. tit. 3. de Cardinal. n. 9. privil. 7. Barb. de Jure Eccleſ. lib. 1. cap. 4. n. 61. contra Farin. Corſet. & alios.

29 Competit hæc immunitas etiam Seminario. Innoc. Abb. & alii in cap. Eccleſiæ. de immun. Eccleſ. Peregr. de immun. cap. 4. Farin. in append. de immun. d. cap. 17. num. 270. Antonel. de regim. Eccleſ. lib. 1. cap. 9. §. 1. n. 30. Mar. Ital. de immun. lib. 1. cap. 4. Genuen. in prax. cap. 17. ſicut oratoriis juxta ſuperius dicta.

Quæres, an privilegium Immunitatis competat confugientibus ad S. Euchariſtiam, & ad ſtatuam Principis? Reſpondetur, de his duabus quæſtionibus dicendum eſſe §. mox ſequente. Ideo ſit

§. VI.

Digitized by Google

§. VI.

De illis, qui gaudent vel non gaudent Immunitate Eccleſiaſtica.

30 Confugientes ad S. Euchariſtiam etiam cum fertur ad infirmos, gaudent immunitate Eccleſiaſtica. Covar. *loc. cit.* qui tamen dubitative loquitur *num.* 6. Clar. *in §. fin. quæſt.* 98. *num.* 2. Ambroſ. *de immun. cap.* 10. Antonel. *de regim. Eccleſ. lib.* 1. *cap.* 9. *n.* 39. Farin. *in append. de immun. cap.* 17. *n.* 275. *& de carcer. quæſt.* 28. *num.* 45. Guazzin. *ad defenſ. Reor. def.* 1. *cap.* 37. *n.* 42. Duard. *in Bull. Cœna. can.* 15. *quæſt.* 16. Ciarlin. *controv. for. cap.* 10. *n.* 25. Vivius *commun. opin. verb. condemnatus ad mortem.* ſecus ſi eadem deferatur ad carceratum. Neque eſt neceſſarium, quod Reus tangat Sacerdotem, ſed ſufficit, quod ſit in cubili, in quo eſt Sacramentum. Diana *part.* 1. *tract.* 1. *reſ.* 28. qui citat declarationem S. Congregationis & S. Rotæ deciſionem. Conciol. *reſol. crim. verb. immunitas, reſ.* 1. *&* 2. Imo dum defertur, ſufficit, quod ſe miſceat in comitatu. Et concluſio procedit de conſuetudine, non de jure. Ratio eſt, quia cum Eccleſia gaudeat immunitate ob reverentiam SS. Euchariſtiæ, multo magis debet competere Corpori Chriſti, quod eſt longe dignius ipſa Eccleſia, ita Thom. del Bene *loc. cit. c.* 16. *dubit.* 9. *ſect.* 16. *per totam.*

31 Nec valet argumentum illorum, qui aliter ſentiunt, quia nimirum habens hoc Sacramentum intra os, non gaudet immunitate, juxta Farin. *in append. cap.* 17. *n.* 276. ergo minus confugiens ad Sacerdotem illam deferentem. Sed reſpondetur eſſe diſparitatem, quia S. Euchariſtia non eſt in ore ad venerationem populi, ſed ad augmentum gratiæ. Archidiac. *in cap. quæſitum.* & Abb. *in cap. ſanc. n.* 2. *de celebrat. Miſſar.* Clar. *in §. fin. qu.* 98. *n.* 2. Diana *part.* 1. *tract.* 1. *reſ.* 28. Covar. *loc. cit. n.* 6. Farin. ut ſupra. Marta *de juriſdict. part.* 2. *cap.* 50. Peregr. *de immun. cap.* 4. *n.* 19. Mar. Ital. *eodem tract. lib.* 1. *cap.* 4. §. 10. *n.* 8. Petr. Greg. *ſyntag. Jur. lib.* 33. *cap.* 21. *num.* 14.

32 Sed, quid ſi Reus confugiat ad Sacerdotem ferentem oleum ſanctum, aut defunctum comitantem, illumque tangat, gaudebitne immunitate? Dicendum quod non. Locatellus *in breviar. de tonſura. inſpect.* 5. *num.* 16. excepto ipſo Sacerdote qui cum ſit templum vivum, gaudere debet immunitate; quia eſt magna differentia inter oleum ſanctum, & Euchariſtiam; illud enim non eſt Sacramentum, ſed materia Sacramenti, niſi aliter obtinuiſſet conſuetudo poſt conſtitutionem Gregorianam introducta, ut volunt aliqui apud Thom. del Bene *loc. cit. n.* 15. Antonel. *de regim. Eccleſ. lib.* 1. *cap.* 11. §. 1. *n.* 43.

33 Sed quid dicendum erit de ſtatuis Principum, aut illorum palatiis? Reſpondetur, quidquid ſit de jure civili juxta *L. un. C. de his, qui confug. ad ſtatuas.* de jure Canonico non gaudere immunitate; adeo ut Reum capientes, qui ad ſtatuas confugit, nullam incurrant pœnam canonicam; imo hodie nec in foro civili, quia hæc immunitas civilis abiit in deſuetudinem. Thom. del Bene *loc. cit. ſect.* 17. Farin. *de carcer. lib.* 1. *quæſt.* 28. *n.* 49.

34 Quæres ulterius, an gaudeant immunitate, qui aliqua cenſura Eccleſiaſtica innodati confugiunt ad Eccleſiam? Reſpondetur gaudere, quamvis fuerit denuntiatus, quia talis licet non poſſit ingredi Eccleſiam ad audienda divina, poteſt tamen habere ingreſſum materialem ad effectum gaudendi immunitate. Sylveſt. *in verb. immunitas.* 3. *quæſt.* 3. Clar. *in §. fin. quæſt.* 30. *num.* 18. Covar. *loc. cit. num.* 11. Azor. *part.* 2. *lib.* 9. *cap.* 9. Farin. *in appen. de imm. cap.* 2. *n.* 44. *& de carcer. q.* 28. *n.* 39. Peregrin. *de immun. c.* 12. *n.* 2. Mar. Ital. *lib.* 1. *cap.* 2. *§. un.* Ambroſ. *de immun. cap.* 8. *n.* 12. Bonac. *de LL. diſp.* 3. *quæſt.* 7. §. 3. *n.* 8. Layman. *lib.* 4. *tract.* 9. *cap.* 3. *n.* 10. contra Felin. *in cap. a nobis. de except. n.* 5. & alios.

35 Ita hæreticus in aliis criminibus quam hæreſis, quod eſt crimen exceptum, gaudet immunitate. Ita Sylveſt. *in verb. immunitas. num.* 2. Farin. *in append. de immun. cap.* 13. *n.* 170. Mar. Ital. *de immun. lib.* 1. *cap.* 5. §. 6. *n.* 7. Suarez *de Relig. tract.* 1. *cap.* 1. *n.* 13. Azor. *part.* 2. *lib.* 9. *cap.* 9. *quæſt.* 9. Villalob. *in ſum. tom.* 2. *tract.* 39. *diffic.* 7. *n.* 20. Caſtropal. *tom.* 2. *tract.* 11. *diſp. un. p.* 7. *n.* 4. ratio eſt, quia hæc opinio eſt probabilis, cum autem concurrunt duæ opiniones probabiles, illa debet præferri, quæ favet Eccleſiæ. Sperel. *dec.* 81. *num.* 29. Gratian. *diſc. for. cap.* 88. *n.* 6. *& cap.* 131. *num.* 2. Honded *conſ.* 3. *n.* 24. *lib.* 1. & quando crimen non eſt exceptum, nos excipere non debemus: Imo etiam infidelis, uti Judæus aut Mahometanus confugiens ad Eccleſiam ob debita, aut ob crimen non exceptum gaudet eadem immunitate. Hoſt. Innoc. Jo. Andr. & Cardinalis *in cap. inter alia. de immunit.* Sylveſt. *loc. cit.* Felin. *in cap. Judæi. de Judæis.* S. Antonin. *part.* 3. *tit.* 12. *part.* 3. §. 1. Barb. *de jure Eccleſ. lib.* 2. *cap.* 3. *n.* 44. qui citat declarationem S. Congreg. Immunitatis. Gavant. *in enchir. Epiſc. verſ. Immunitas Eccleſiaſtica. n.* 9. Dian. *part.* 1. *tract.* 1. *reſ.* 22. Mar. Ital. *de immun. lib.* 1. *cap* 3. §. 1. ſed contrariam, præſertim quando infideles contra fideles flagitia committunt, defendunt Clar. *in §. fin. quæſt.* 30. *n.* 17. Covar. *lib.* 2. *var. reſ. cap.* 20. *n.* 11. Ambroſ. *de immun. cap.* 8. *n.* 8. Leo *in theſ. for. Eccleſ. part.* 1. *cap.* 13. *n.* 30. Pereg. *de immun. cap.* 12. *n.* 1. Pereira *de manu regia. part.* 2. *c.* 51. *n.* 5. Curtel. *de immun. lib.* 1. *quæſt.* 22. Farin. *de carcer. quæſt.* 28. *num.* 60. ratio eſt, quia in Lege veteri Civitates refugii erant conſtitutæ pro Judæis, & eorum fratribus, & non pro gentilibus. *pſal.* 149. *& ad Roman.* 1. 14. Item etiam pro proſelytis. tum *ex L.* 1. *C. de his qui ad Eccleſ. confug.*

Etiam banniti & condemnati ob delictum exceptum 36
gaudent immunitate, niſi delictum exceptum fuerit probatum plenè, quia tunc non gauderent. Farin. *de carcer. quæſt.* 28. *n.* 47. ſecus ſi fuerunt condemnati ex ſolis indiciis aut probationibus non concludentibus, quia tunc gaudent immunitate. & *in append. de immun. c.* 2. *n.* 42. Del bene *de immun. c.* 16. *dubit.* 10. *ſect.* 5. Clar. *in §. fin. quæſt.* 30. *n.* 22.

Ita captus & fractis etiam carceribus fugiens ad Ec- 37
cleſiam gaudet Immunitate, quia fractio carceris non eſt delictum exceptum. Abb. *in cap. inter alia. de immun.* Clar. *in §. fin. quæſt.* 30. *n.* 22. Farin. *de carcer. loc. cit.* Ambroſin. *de Immun. Eccleſ. cap.* 10. *n.* 11. Layman. *lib.* 4. *tract.* 9. *cap.* 3. *n.* 9. Novar. *in ſumma Bullar. tit. de immun. c.* 10. *n.* 11. Covar. *lib.* 2. *var. reſ. c.* 20. *n.* 13. Peregr. *de immun. cap.* 5. *num.* 9. Diana *part.* 1. *tract.* 1. *reſ.* 19. & plures alii apud Del Bene *loc. cit. ſect.* 6. *num.* 4. Multo magis gaudet Immunitate, qui e manibus Miniſtrorum fugit ad Eccleſiam. Genuen. *in prax. cap.* 22. *n.* 10. Layman. *lib.* 4. *tract.* 9. *n.* 9. Farin. *in append. cap.* 15. *n.* 196. Gutierrez *lib.* 3. *quæſt.* 6. *a num.* 4. Mar. Ital. *de immun. lib.* 1. *cap.* 6. §. 2. *a n.* 70. Bonac. *tom.* 2. *diſp.* 4. *quæſt.* 8. *punct.* 9. *num.* 10. Diana *loc. cit. reſ.* 360. quamvis a Miniſtris duceretur ad ſupplicium, & ipſe ex illorum manibus fugiens ad Eccleſiam ſe reciperet, niſi per Eccleſiam duceretur ad ſupplicium. DD. cit.

Sed quæres, quid dicendum de Reo carcerato, qui 38
præſtito juramento promiſit redire ad carceres, & ſe recepit ad Eccleſiam? Reſpondetur gaudere, ſive carceratio fuerit juſta, ſive injuſta etiam ſine mortis periculo. Dianà *part.* 3. *tract.* 1. *reſ.* 37. Ambroſ. *de immunit. cap.* 10. *num.* 12. Farin. *in append. de immun. cap.* 15. *num.* 200. *& de carcer. quæſt.* 28. *num.* 43. Layman. *lib.* 4. *tract.* 9. *cap.* 3. *n.* 9. Covar. *loc. cit. n.* 13. Abb. *in d. cap. inter alia. de immun.* contra Peregrin. Azor. Curtell. & alios.

Eadem immunitate gaudent Clerici tam reſpectu Ju- 39
dicis ſæcularis juxta DD. cit. quam reſpectu Judicis Eccleſiaſtici juxta communiorem, uti dictum fuit in verbo *Clerici.* Thom. del bene *loc. cit. ſect.* 13. *&* 14.

Quæres ſecundo, an ſervus fugiens ad Eccleſiam 40
gaudeat Immunitate contra Dominum? Reſpondetur, ſi Dominus Eccleſiæ aut Clericis juramento promiſerit, quod ſervus gaudebit impunitate, redire debebit ad Dominum, & illius ſervitia etiam invitus, alias poterit a Domino occupari. Innoc. *in cap. inter alia. §. ſi vero ſervus. de immun. Eccleſ. L. præſenti. §. fin. C. de his qui ad Eccleſ. confug.* ſi delictum fuerit leve, ſi vero ſit grave, juramentum non ſufficit, ſed a Domino præſtari debet major ſecuritas. Azor. *part.* 2. *lib.* 9. *c.* 9. *quæſt.* 9. Duard. *in Bull. Cœnæ. lib.* 2. *can.* 15. *quæſt.* 16. *n.* 14. Farin. *in append. de immun. cap.* 4. *n.* 76. Gutierrez *pract. qq. civil. quæſt.* 1. *n.* 1. *&* 18.

Quæ-

41 Quæres tertio, an debitor in civilibus gaudeat immunitate Eccleſiæ, ad quam confugit? Reſpondetur affirmative juxta *L. præſenti. C. de his qui ad Eccleſiam confug.* & ita declaravit S. Congreg. Epiſc. *in una Corton.* 21. *Jul.* 1617. Abb. *in cap. inter alia. de immun. Eccleſ. a num.* 22. Sylveſt. *in verb. Immunitas.* 3. *dict.* 6. Covar. *loc. cit. num.* 14. Layman. & Azor. *ll. cc.* Farin. *in append. de immun. cap.* 3. *num.* 57. Ambroſ. *de immun. cap.* 13. Diana *part.* 1. *tract.* 1. *reſ.* 32. Barb. *de Jure Eccleſ. lib.* 2. *cap.* 3. *num.* 47. quamvis ſit debitor publicus, uti exactor tributorum, & ſuſpectus de fuga. Peregrin. *de immun. cap.* 12. *nu.* 10. Bonac. *dict. diſp.* 3. *quæſt.* 7. *de immun.* §. 4. *n.* 1. *de LL.* Genuen. *in prax. cap.* 22. *numer.* 1. *&* 9. & quamvis Eccleſia explicite tantum delinquentibus det immunitatem, tamen implicite dat etiam debitoribus, quia Bulla Gregor. extendi debet ex identitate vel majoritate rationis, ſi alias ſequeretur abſurdum præſertim in favorabilibus; & quia debitores maxime publici non ſunt ſine delicto. Poterit tamen citari debitor, & ſi ſe non defenderit, poterit creditor mitti in poſſeſſionem bonorum illius. Et ſi eſt ſuſpectus de fuga, poterit poſitis cuſtodibus extra Eccleſiam impediri fuga abſque eo, quod ex Eccleſia extrahatur, licet ſint debitores publici. Thom. del Bene *de Immun. cap.* 16. *dubitat.* 11. *ſect.* 4. *&* 5. Ambroſ. *loc. cit.* & alii; quamvis quibuſdam in locis contraria vigeat conſuetudo. Laym. *lib.* 4. *tract.* 9. *cap.* 3. *num.* 5. Farin. *loc. cit.* Azor. *part.* 2. *lib.* 9. *cap.* 9.

42 Quæres quarto, quid dicendum ſit de decoctore fraudulento? Quod non gaudeat Immunitate, tenent. Farin. *de carcer. quæſt.* 28. *num.* 33. Gutierrez *pract. qq. civil. lib.* 3. *quæſt.* 1. *num.* 4. *&* 15. Bobadilla *tom.* 1. *lib.* 2. *cap.* 14. *num.* 67. Peregrin. *de immun. cap.* 12. *num.* 14. Pereira *de manu reg. part.* 2. *cap.* 50. *num.* 16. & multi alii apud Thom. del Bene *de immun. cap.* 16. *dubit.* 11. *ſect.* 6. eo quod talis dicatur publicus Latro. Quod autem gaudeat, defendit communior. Farin. *tom.* 1. *conſ.* 76. *num* 13. Ambroſin. *de immun. cap.* 1. *num.* 14. Locatell. *de tort. inſpect.* 1. *num.* 158. Cartar. *dec. crimin.* 46. *num.* 72. Thom. del Bene *loc. cit. numer.* 4. dummodo fugiat ad Eccleſiam ſine bonis, aut illa non abſcondat juxta Bull. Greg. XIV. quam etiam ſententiam poſt Bullam Gregorianam defendunt Suarez & Navar. apud Del Bene *loc. cit.* Farin. *in append. de immun. cap.* 3. *nu.* 64. ſe ipſum retractans. Duard. *in Bull. Cœna. lib.* 2. *cap.* 5. *quæſt.* 26. *num.* 16. Gratian. *diſc. forenſ. tom.* 2. *cap.* 380. *num.* 29. Novar. *in ſum. Bullar. de immun. num.* 28. Diana *part.* 1. *tract.* 1. *reſ.* 31. qui allegat declarationem S. Congr. Bonac. *de LL. diſp.* 3. *quæſt.* 7. *de immun.* §. 4. Mar. Ital. *de immun. lib.* 1. *cap.* 5.

§. VII.

Quinam priventur Immunitate Eccleſiaſtica?

43 Privantur publici Latrones, qui deprædantur violenter palam & publice aut per inſidias in via publica, in mari aut in flumine, aut per vim publice in domibus privatorum. Abb. & gl. *in cap. inter alia. de immun. Eccl.* Azor. *tom.* 2. *lib.* 9. *cap.* 9. *quæſt.* 9. Sylveſt. *in verb. Latro.* Peregr. *de immun. cap.* 6. *a num.* 2. Ambroſ. *de immun. cap.* 2. *a num.* 3. Mar. Ital. *eod. tract. lib.* 1. *cap.* 5. §. 1. Farin. *in append. de immun. cap.* 10. *num.* 150. Barb. *de Jure Eccleſ. lib.* 2. *cap.* 3. *num.* 79. ubi non gaudent fures notorii notorietate juris, qui poſtquam ut fures fuerunt condemnati, noviter furantur, & cum re furata fugiunt ad Eccleſiam. Quare Latrones, qui non ſunt publici vel notorietate juris, uti ſi ſunt confeſſi, aut etiam condemnati, aut notorietate facti, uti ſi unum publice commiſit, aut ex aliquibus ſecretis diffamatus fuit, & publice Latro reputetur, non privantur immunitate Eccleſiaſtica, & ut Eccleſiaſtica immunitate privetur, conſtare debet eſſe latronem publicum, & non ſufficit præſumptio, aut dubitatio, ſed per ſententiam debet conſtare. Et ut dicatur Latro publicus, requiritur, ut deprædetur in viis publicis, & itineribus frequentatis, nec ſufficit, quod furetur etiam per inſidias in loco non publico. Farin. & Ambroſin. *ll. cc.* Clar. *in* §. *fin. quæſt.* 30. *num.* 9. Abb. *in d. cap. inter alia num.* 5. Laym. *lib.* 4. *tract.* 9. *cap.* 3. *n.* 8. Ulterius eſt neceſſarium, quod ad minus bis vel ter tale delictum commiſerit. Abb. *l. c.* Barb. *l. c. num.* 84. Giurb. *conſ.* 50. *num.* 27. Novar. *in ſum. Bullar. tit. de immun. num.* 45. Giurb. *l. c. num.* 46. Maſtrill. *de Indulto. cap.* 37. *num.* 7. Peregr. *de immun. cap.* 6. *n.* 8.

44 Nocturnus depopulator agrorum non gaudet immunitate. *cap. inter alia. de immun. Eccleſ.* Farin. *in append. de immun. cap.* 11. *num.* 158. *& de carcer. quæſt.* 28. *num.* 30. Laym. *lib.* 4. *tract.* 9. *cap.* 3. *num.* 9. Ambroſ. *de immun. cap.* 4. *num.* 5. Dicitur autem nocturnus depopulator, qui de nocte alienorum agrorum ſegetes, vel vinearum fructus deſtruit. *L.* 1. *C. quando liceat ſine Jud. ſibi jus dicere.* Innoc. & Hoſt. *in d. cap. inter alia.* & DD. cit. ſicut etiam ille, qui incendit agros. Mar. Ital. *l. c.* §. *num.* 56. Peregr. *de immun. cap.* 12. *num.* 6. Dummodo deſtructio fuerit ſæpius repetita, quia ex una non poteſt dici depopulator. Farin. *dict. cap.* 11. *num.* 160. Ambroſin. *dict. cap.* 4. *num.* 3.

45 Eadem immunitate privatur viarum graſſator. *cap. inter alia. de immun.* qui publicas vias obſident, & itinerantes ex inſidiis aggrediuntur, quia viarum graſſatores veniunt nomine latronum. Differt tamen a latrone in hoc, quod latro dicitur, qui vias extra urbem obſidet, graſſator vero in urbe. *L. capitalium.* §. *graſſatores. ff. de pœn.* Ambroſ. *de immun. cap.* 2. *nu.* 4. Farin. *in append. de immun. cap.* 12. Thom. del Bene *de immun. cap.* 16. *dubit.* 18.

46 Item occidens, vel mutilans in Eccleſia aut cœmeterio, non gaudet immunitate Eccleſiaſtica. *cap. fin. de immun.* & conſtitutio Gregoriana, quia delinquens in Eccleſia non eſt dignus immunitate. *cap. ad Epiſcopos* 17. *quæſt.* 4. *& cap. quia fruſtra. de uſur.* dicitur autem mutilare, qui abſcindit membrum, non vero qui membrum debilitat vulnerando; dicitur autem membrum in corpore, quod propriam in illo habet functionem diſtinctam ab aliis partibus, unde digiti, dentes, & crines membra non ſunt. Covar. *in Clem. ſi furioſus. part.* 3. *num.* 8. Suarez *de cenſur. diſp.* 44. *ſect.* 2. *n.* 6. Ugol. *de irregul. cap.* 4. §. 5. Neque tamen ex hoc, quod delinquens in Eccleſia privetur ejus auxilio, ſequitur, aut inferri poteſt, quod omnes delinquentes graviter in Eccleſia careant illius immunitate, uti voluerunt Farin. *de carcer. quæſt.* 27. *n.* 53. Covar. *lib.* 2. *var. reſ. cap.* 20. *n.* 15. Zipæus *in jure novo. can. lib.* 3. *de immun. Eccleſ. n.* 10. & plures alii, quos citat Thom. del Bene *de immun. cap.* 16. *dubit.* 19. *ſect.* 1. *n.* 7. quia privatio immunitatis eſt pœna, & Eccleſiæ præjudicialis, & ideo non extendenda ultra verba Legis; bene tamen eſt verum, quod talis delinquens, licet gaudeat immunitate, puniri debeat a Judice Eccleſiaſtico ob irreverentiam loco factam, uti declaravit S. Congreg. Immunit. 18. *Martii* 1631. juxta Barb. *in collect. bullar.* quæ dixit immunitate gaudere furantem in Eccleſia, & hanc ſequuntur Farin. *in append. de immun. cap.* 16. *n.* 208. Gratian. *diſc. for. cap.* 380. *n.* 29. Genuen. *in prax. cap.* 22. *n.* 8. Peregr. *de immun. cap.* 6. *n.* 23. Diana *part.* 1. *tract.* 1. *reſ.* 2. *&* 39. Thom. del Bene *l. c.* qui citat alios. *n.* 10.

47 Ita in Eccleſia lethaliter vulnerantes, privantur immunitate juxta Thom. del Bene *cap.* 16. *dub.* 19. *ſect.* 2. ſecus, ſi non lethaliter, quamvis cum magna ſanguinis effuſione. Mar. Ital. *lib.* 1. *cap.* 5. §. 3. *num.* 18. Farin. *in append. de immun. cap.* 16. *num.* 227. Barb. *l. c. & de Jur. Eccleſ. lib.* 2. *cap.* 3. *nu.* 113. Diana *part.* 1. *tract.* 1. *reſ.* 9. *&* 11. Palaus *to.* 2. *tract.* 11. *diſp. un. punct.* 6. *num.* 10. ſicut nec confugiens ad Eccleſiam cum armis prohibitis. Diana *l. c. reſ.* 17. Del Bene *l. c. dub.* 19. *ſect.* 2. ſed quod vulnerantes in Eccleſia indiſtincte non priventur Immunitate, defendit Sperel. *dec.* 59. *num.* 11. Guazzin. *ad defenſ. reor. tom.* 1. *defenſ.* 1. *cap.* 29. *num.* 7. Peregr. *de immun. cap.* 12. *numer.* 11. contra Covar. *loc. cit. num.* 18. Sarpum, Curtell. & alios.

48 De occidente in Eccleſia, & aliis generibus homicidiorum, ob quæ aliquis privatur immunitate Eccleſiæ, dictum fuit in praxi *Homicidii*; ad quam Lectorem remittimus.

49 Hæretici privantur immunitate Eccleſiaſtica, quamvis ut tales non ſint declarati, ſufficienter tamen præſumpti, quia delinquunt contra Eccleſiam, & quia hæreſis eſt crimen Eccleſiaſticum, illius cognitio ſpectat ad Judicem Eccleſiaſticum; poſſunt quidem Miniſtri Curiæ ſæcularis talem ab Eccleſia extrahere, non tamen

tamen

men ut judicent, ſed ut illum conſignent Judici Eccleſiaſtico judicandum. Covar. *lib.* 2. *var. reſ. cap. ult. num.* 11. Mattha *de juriſdict. caſ.* 52. *num.* 29. Ambroſ. *de immun. cap.* 8. *num.* 1. Laym. *lib.* 4. *tract.* 9. *cap.* 3. *numer.* 9. Farin. *de carcer. quaſt.* 28. *num.* 68. Sylveſt. *in verb. Immun.* 3. *quaſt.* 3. Del Bene *l. c dubit.* 22. qui tamen juxta dicta ob alia crimina Immunitate non privatur. In locis vero, in quibus hæretici impune vivunt, & non puniuntur, gaudent immunitate in delictis non exceptis. Farinac. *in append. de immun. cap.* 13. *n.* 170. *& de carcer. quaſt.* 28. *num.* 60. Del Bene *l. c. num.* 6. Porro concluſio ampliatur ad fautores, aut auxilium quomodocumque præſtantes.

50 Immunitate etiam privatur committens crimen læſæ Majeſtatis humanæ in perſonam Principis non de jure communi, uti voluit Sarpus *de jure aſylorum. cap.* 5. *vol.* 51. ſed propter Bullam Greg. XIV. Peregr. *de immun. cap.* 10. *num.* 11. quod extenditur etiam ad conſulentes & auxiliantes, etiam effectu non ſecuto: quia tales revera committunt crimen læſæ Majeſtatis in perſonam Principis. Peregr. *l. c. cap.* 10. *n.* 7. *& cap.* 11. *n.* 1. Farin. *tom.* 2. *de crim. laſa majeſt. quaſt.* 112. *n.* 91. *& quaſt.* 116. §. 4. Veniunt autem nomine Principis illi, qui ſupremam habent juriſdictionem, & nemini ſunt ſubjecti: uti S. Pontifex, Imperator, Rex Hiſpaniæ, Galliæ, Angliæ, Poloniæ. Item ex probabiliore ſententia Dux Florentiæ, Auſtriæ, Sabaudiæ, Saxoniæ, Parmæ, & ſimilium, Reſpublica Veneta, Januenſis, Magiſter equitum S. Joannis. Clar. *loc. c.* Peregr. *de immun. cap.* 9. *num.* 4. Farin. *de immun. in append. cap.* 14. *num.* 188. *& de homicid. quaſt.* 112. *num.* 176. Mar. Ital. *de immun. cap.* 6. §. 7. *num.* 18. Ambroſ. *de immun. cap.* 9. *num.* 5. Clar. *l. c. num.* 2. Item Cardinales, qui æquiparantur Regibus. DD. cit. apud Del Bene *de immun. cap.* 16. *dubit.* 23. *ſect.* 1. *a num.* 36. Dummodo tamen Princeps offenſus ſit Princeps offendentis, quia non ſubditus non committit crimen læſæ Majeſtatis. *Clem. paſtoralis. de appell.* Boer. *de ſeditioſ. col.* 18. *verſ. præſuppono etiam ſexto.* Bonac. *de LL. diſp.* 3. *quaſt.* 7. *de immun.* §. 4. *num.* 22. Rol. *conſ.* 4. *numer.* 5. Clar. *l. c. n.* 7. Farin. *de homicid. d. quaſt.* 112. *num.* 240. *& in append. de immun. cap.* 14. *num.* 191. Gomez *de delict. cap.* 2. *numer.* 10. Mar. Ital. *de immun. lib.* 1. *cap.* 5. §. 7. *numer.* 48. Peregr. *eod. tract. cap.* 9. *nu.* 8. Diana *part.* 1. *tract.* 1. *reſ.* 7. *verſ. notandum.*

51 Dices primo: eſto extraneus non ſit ſubditus Principis offenſi ratione originis, aut domicilii, eſt tamen ſubditus ratione delicti: ergo committit crimen læſæ Majeſtatis. Reſpondetur eſſe ſubditum ratione delicti concomitanter ad delictum & poſt illud, & non antecedenter ad delictum, quod non committit ut ſubditus, uti requiritur *in Clem. paſtoralis. de appell.* Hinc ſi infidelis offenderet Pontificem, non committeret crimen læſæ Majeſtatis, niſi ſaltem ut Principi illi ſubditus eſſet, veluti Judæi in ſtatu Eccleſiaſtico.

52 Sed quid dicendum de committentibus delictum in ſtatum Principis ſupremi, aut in ejus Uxorem, Conſanguineos, Conſiliarios, &c. gaudebuntne immunitate? Dicendum eſt, omnino gaudere, quamvis delinquat in odium Principis, uti rebellis, proditor &c. quia talis non delinquit in perſonam Principis. Peregrin. *de immun. cap.* 10. *n.* 13. Farin. *in append. de immun. cap.* 14. *n.* 190. *&* 192. Ambroſ. *de immun. cap.* 9. *n.* 7. Bonac. *de immun. diſp.* 3. *quaſt.* 7. *punct.* 4. *nu.* 22. Diana *part.* 1. *tract.* 1. *reſ.* 7. *&* 20. Clar. *in* §. *laſa majeſt. n.* 3. Mar. Ital. *lib.* 1. *cap.* 5. §. 7. *num.* 20. Vulpel. *in prax. crim. lib.* 3. *nu.* 15. contra Curtel. apud Del Bene *loc. cit. ſect.* 4. Idem dicendum eſt de rebellibus offendentibus imagines aut ſtatuas Principis.

53 Quæres, an exceptio criminum in Bulla Gregoriana facta non gaudendi Immunitate extendatur ad alia crimina majora & graviora? Reſpondetur extendi minime poſſe. ita Gomez *var. reſ. tom.* 3. *cap.* 10. *numer.* 2. Gutierrez *pract. quaſt. lib.* 3. *quaſt.* 4. *a n.* 12. Farin. *in append. de immun. cap.* 22. *n.* 353. Caſtropal. *to.* 2. *tract.* 11. *diſp. un. punct.* 10. *num.* 4. Del Bene *loc. cit. cap.* 16. *dubit.* 24. *ſect.* 1. contra Curtel. Sarpum, Gambacurtam & alios; quia caſus non exceptus manet ſub diſpoſitione juris, & exceptio firmat regulam in contrarium quoad caſus non exceptos. Bart. *in L. quaſitum.* §. *denique. ff. de fund. inſtruct.* Surd. *conſ.* 430. *n.* 7. *lib.* 3. Gratian. *diſc. for. cap.* 598. *n.* 18. Giurba *conſ.* 110. *n.* 18. præſertim quia Bulla habet clauſulam: *ſublata, facultate eis & eorum cuilibet*, quæ tollit omnem interpretationem, & extenſionem ad caſus non expreſſos. Dec. *conſ.* 61. *n.* 2. *lib.* 1. Put. *dec.* 50. *n.* 5. *lib.* 1. Farin. *in append. de immun. cap.* 22. *num.* 353. Leo *in theſ. for. Eccleſ. cap.* 13. *num.* 27. *part.* 1. *verſ. minuſque.* Peregr. *de immun. cap.* 16. *n.* 44. Sperel. *dec.* 22. *nu.* 8. Ciarlin. *controv. for. cap.* 10. *num.* 5. Bonac. *d. diſp.* 3. *quaſt.* 7. *punct.* 3. *numer.* 1. Novar. *in ſum. Bullar. de immun. Eccleſ. num.* 3. *&* 55. contra Layman. Decianum, Curtel. Sarpum, & alios.

54 Hinc eſt, quod raptus, adulterium, ſodomia, incendium, ſacrilegium non ſunt crimina privantia immunitate Eccleſiaſtica, ut defendit Thom. del Bene *d. cap. dubit.* 24. *per tot.* uti nec fures, blaſphemi, niſi blaſphemia ſit hæreticalis, uti nec ſimonia, ſi non ſit conjuncta cum hæreſi propter hæreſim, nec perjurus, & falſus teſtis, nec parricida, niſi inter illos nulla præceſſerit inimicitia, quia tunc parricidium eſſet proditorium, & delictum exceptum, nec incendiarius, uti nec apoſtata a Religione excluditur ab immunitate, nec exules aut capitaliter banniti, nec monetarii, nec fraudans publica tributa aut fiſcum, neque extrahens Reum ab Eccleſia in caſu non permiſſo. Petr. Gregor. *ſyntag. Jur. lib.* 33. *cap.* 21. *num.* 3. Mar. Ital. *de immun. lib.* 1. *cap.* 5. §. 15. Neque occidens Clericum Regularem, vel Epiſcopum. Giurba *conſ.* 70. *num.* 9. Mar. Ital. *lib.* 1. *de immun. cap.* 2. §. *un. num.* 6. Farin. *de immun. cap.* 7. *nu.* 114. Ant. de Marinis *quotid. reſ. cap.* 270. *num.* 14. Ceval. *part.* 2. *quaſt.* 101. videatur Barb. *de Jure Eccleſ. lib.* 2. *cap.* 3. *n.* 123. *& ſeqq.* & Thom. del Bene *loc. cit. ſect.* 21. Neque ille, qui occidit peccata ſua Sacerdoti confitentem, aut aliud Sacramentum ſumentem.

§. VIII.

An poſſit Reus extrahi ex Eccleſia vel vinculis alligari, aut aliter vexari?

55 Reus in Eccleſia carcerari, vinculis alligari, aut quocumque alio modo vexari non poteſt; quia Eccleſia e loco ſacro in carcerem degeneraret, & in loco exempto juriſdictio a Laicis exerceretur. *L. præſenti. C. de his qui ad Eccleſ. confug.* Covar. *lib.* 2. *var. reſ. cap.* 20. *nu.* 17. Farin. *in append. de immun. cap.* 19. *nu.* 297. *& de carcer. quaſt.* 28. *n.* 9. Mar. Ital. *de immun. lib.* 1. *cap.* 6. §. 2. *n.* 51. Laym. *loc. cit. n.* 13. Bonac. *de immun. diſp.* 3. *quaſt.* 7. *punct.* 5. Thom. del Bene *eod. tract. d. cap.* 16. *dub.* 27. imo nec poteſt a Laicis vinculis alligari, aut aliter cuſtodiri ſalvo jure reſtituendi loco ſacro, donec ab Ordinario examinetur quæſtio, an gaudeat immunitate, uti patet ex *d. L. præſenti & cap. definivit.* 17. *quaſt.* 4. Diana *part.* 6. *tract.* 1. *reſ.* 32. Bonac. *l. c. punct.* 5. Del Bene *l. c.* quamvis contrarium teneant Clar. *in* §. *fin. q.* 30. *n.* 21. Farin. *de carcer. quaſt.* 28. *n.* 10. Sarpus *de jure aſylorum. cap.* 6. *fol.* 65. Fontanella *dec.* 200. *&* 201.

56 Sed quæres, an poſſit Judex Laicus immittere ſatellites in Eccleſiam aut milites, ut ob metum Reus inde diſcedat, & capi poſſit? Reſpondetur negative, quia nullum genus nocumenti inferri poteſt confugientibus ad Eccleſiam, juxta *d. cap. definivit.* Thom. del Bene *l. c. dubit.* 28. & ideo non poteſt victu, veſtitu, & reliquis vitæ neceſſariis impediri. *L.* 2. *& L. præſenti. C. de confug. ad Eccleſ. d. cap. definivit.* 17. *quaſt.* 4. Covar. *lib.* 2. *var. reſ. cap.* 20. *num.* 17. Farin. *de carcer. quaſt.* 28. *n.* 9. Azor. *lib.* 9. *part.* 2. *cap.* 8. *quaſt.* 9. *n.* 14. Gomez *var. reſ. tom.* 3. *cap.* 10. *n.* 1. Abb. *in cap. inter alia de immun.* Bonac. *de immun. diſp.* 3. *quaſt.* 7. *punct.* 5. quia per indirectum violaretur immunitas Eccleſiaſtica. Imo ſi Reus non habet, unde vivat, tenetur Eccleſia illi alimenta ſubminiſtrare. *d. L. præſenti.* Abb. *in d. cap. inter alia. de immun. Eccleſ. n.* 28. Archid. *in d. cap. definivit.* Sylveſt. *in verb. Immun.* 3. *n.* 5. Boer. *dec.* 303. *n.* 3. Farin. *d. quaſt.* 28. *& l. c.* Peregr. *de immun. cap.* 53. *n.* 12. Poteſt tamen Judex ſæcularis cuſtodiam apponere extra Eccleſiam, ne Reus aufugere poſſit.

57 Quæres ſecundo, an Reus confugiens ad Eccleſiam poſſit bonis ſuis, quæ ſecum detulit, ſpoliari? Reſpondetur non poſſe. *d. cap. definivit.* Covar. *l. c. num.* 16. Laym. *lib.* 4. *tract.* 9. *cap.* 3. *n.* 13. Farin. *in append.*

de

Digitized by Google

de immun. cap. 19. n. 100. & Bonac. l.c. Imo nec alienis, quæ ſecum detulit ad Eccleſiam, ſine licentia Epiſcopi. Peregr. de immun. cap. 13. numer. 5. Diana part 1. reſ. 8. qui teſtatut ita fuiſſe declaratum a S. Congregat. Novar. in ſum. Bullar. tit. de immun. nu. 6. Farin. in append. cap. 16. num. 248. quia Judex Laicus non poteſt ullam juriſdictionem in Eccleſia exercere ſub pœna excommunicationis. Quamvis Suarex & alii Theologi contrarium teneant. Præterea dum Reus eſt in Eccleſia, nulla pœna corporali damnari poteſt non tantum a Judice ſæculari, ſed etiam ab Eccleſiaſtico, niſi pecuniaria. Thom. del Bene loc. cit. dubit. 32. Clar. & Lym. ll. cc. Barb. de Jure Eccleſ. lib. 2. cap. 3. num. 56.

58 Quæres tertio, an Judici volenti extrahere Reum per vim, reſiſti poſſit? Reſpondetur affirmative, & quidem tam a Reo, quam ab Eccleſia, quia utrique a Judice Laico fit injuria, & vim vi repellere licet. Farin. in append. de immun. cap. 2. numer. 46. Mar. Ital. de immun. Eccleſ. lib. 1. cap. 6. §. 2. nu. 45. Laym. & Bonac. ll. cc. Diana part. 6. tract. 1. reſ. 32. verſ. ſed ibi ipſe. quamvis melius Immunitas Eccleſiaſtica defendatur cenſuris. cap. miror. 17. queſt. 4. Covar. loc. cit. cap. 20. in fin. Laym. l. c. num. 14. Abb. in cap. inter alia. ſæpe cit.

§. IX.

Quid agendum, ſi Reus indebite ab Eccleſia fuit extractus, & de pœnis extrahentium?

59 Extractus ab Eccleſia extra caſus exceptos ante omnia Eccleſiæ eſt reſtituendus. cap. inter alia. de immun. cap. conquerente. & cap. item cum quis. de reſtit. ſpol. Clar. in §. fin. quæſt. 30. num. 20. in fin. Del Bene de immun. cap. 16. dubit. 33. Ampliatur, ut, etſi Judex juret, & cautionem præſtet de illo reſtituendo, quod illum corporaliter non puniet, non audiatur, ſed ante omnia Reum reſtituere teneatur, & ſpolium contra Eccleſiam commiſſum purgare. Archid. & DD. apud Farinac. in append. de immun. cap. 2. n. 50. Covar. lib. 2. var. reſ. cap. 20. num. 6. Diana part. 6. tract. 1. reſ. 32. Del Bene loc. cit. n. 4. Peregr. de immun. cap. 15. num. 21. Immo ad reſtitutionem prædictam tenetur Judex etiam, quando extraxit in caſibus exceptis, ſed non ſervata forma Bullæ Gregorianæ, puta cauſa nondum cognita, & licentia ab Epiſcopo nondum obtenta. Tuſc. litt. E. concluſ. 10. numer. 20. Imo tenetur reſtituere, quamvis Reus poſt extractionem renuntiaverit Immunitati, quia eſto Reus renuntiare poſſit Juri ſuo, non poteſt tamen renuntiare Juri Eccleſiæ ſpoliatæ, quæ propterea ante omnia reintegrari debet. Farin. loc. cit. cap. 19. num. 304. Peregr. ut ſupra n. 22. Maſtrill. lib. 2. dec. 169. contra Barb. de Jure Eccleſ. lib. 2. cap. 3. n. 58. & Salgadum in tract. de Bullis Pontificiis. part. 1. cap. 3. numer. 64. quia ſpoliatus ante omnia eſt reſtituendus. Genuen. in prax. Archiepiſc. cap. 22. numer. 6.

60 Quæres, an ſufficiat, ſi extractus reſtituatur ipſi Epiſcopo vel ejus Vicario? Reſpondetur affirmative, quia Epiſcopus Eccleſiam repræſentat. cap. ſcire debes. 7. quæſt. 1. Farin. in append. cap. 2. numer. 48. Bonac. de immun. diſp. 3. quæſt. 7. punct. 55. quia Epiſcopus eſt in Eccleſia, & Eccleſia in Epiſcopo, contra Barb. l. c. lib. 2. cap. 3. num. 54. de Jure Eccleſ.

61 Si vero reſtitutio Rei ante omnia non fuerit facta, omnia acta erunt nullius valoris, ut conſtituit Greg. XIV. Bart. in L. præſenti. C. de his, qui ad Eccleſ. Sylveſt. in verb. immun. 3. quæſt. 4. Abb. in d. cap. inter alia. de immun. Eccleſ. Ambroſ. de immun. cap. 15. n. 7. Peregr. eodem tract. cap. 15. n. 21. Clar. in §. fin. quæſt. 30. num. 19. Farin. in append. de immun. cap. 2. n. 56. & de carcer. quæſt. 28. num. 5. Laym. lib. 4. cap. 3. Bonac. l. c. quæſt. 7. punct. 5. n. 2. Mar. Ital. de immun. lib. 1. cap. 6. §. 2. nu. 21. Del Bene l. c. dubit. 34. quia Judex Laicus nullam habet juriſdictionem in Eccleſia. Unde Laicus extractum nulliter nec incarcerare, nec torquere poteſt, neque interrogare. Et ita extrahens ac procedens tenetur ad omnia damna.

62 Extrahens vero, vel qui indebite extrahi fecit, incurrit culpam ſacrilegii, infamiam, pœnam capitalem, & excommunicationem ſententiæ ferendæ tam vi Juris communis, quam conſtitutionis Gregorianæ ſecundum aliquos, ſed vera videtur ſententia illorum, qui dicunt, quod excommunicatio incurratur ipſo facto, ita Farin. in append. de immun. cap. 20. nu. 313. Diana part. 6. tract. 1. reſ. 34. in fin. Bonac. de immun. diſp 3. queſt. 7. punct. 6. num. 5. Del Bene l. c. dubit. 35. n. 10. & ad illam incurrendam ſufficit attentata extractio etiam effectu non ſecuto, dummodo ventum fuerit ad actum proximum. Farin. in append. de immun. cap. 20. num. 321. & de carcer. quæſt. 28. num. 4. Peregr. de immun. cap. 14. num. 71. Menoch. de arbitr. caſ. 360. num. 68. Mar. Ital. de immun. lib. 1. cap. 6. §. 2. n. 60. Ambroſ. eod. tract. cap. 15. num. 6. Diana part. 1. tract. 1. reſ. 15. Del Bene l. c. dubit. 36. Si vero Judex mandet Reum in Eccleſia occidi, & miniſtri illum occidant, incurrit eandem excommunicationem. Novar. de elect. fori te. 2. part. 2. queſt. 14. Squillante de oblig. Cleric. part. 5. dub. 14. n. 90. neque refert, quod lex pœnalis non poſſit extendi de caſu ad caſum, tamen extendi debet præſertim in ordine ad cenſuram, quando ſi non extenderetur, lex eſſet eluſoria. cap. ſi ſententia. §. fin. & cap. ſi civitas. de ſent. excom. in 6. ubi interdictum Civitatis, ne reddatur cluſorium, extenditur ad ſuburbana; tum quia communis eſt, & probabilis DD. ſententia, quod lex pœnalis extendatur ex paritate aut majoritate rationis, quia ubi militat eadem ratio, idem jus ſtatui debet, & tunc non dicitur fieri extenſio juris, ſed potius quædam declaratio. gl. in cap. 1. verb. Italia. de temper. ordinand. in 6. Abb. in cap. nihil. de elect. & in cap. fin. de reſcript. Bald. in L. 1. C. de interd. & in L. illud. & ſi quis ſervo. C. de furt. Gutierrez pract. qq. lib. 3. queſt. 17. num. 83. Maſcard. de prob. concl. 313. n. 9. Mant. de conject. lib. 2. cap. 11. n. 80. Præſertim ſi fuit lata in favorem animarum; & in concurſu diverſarum opinionum illa eſt eligenda, quæ favet Eccleſiæ. cap. fin. de ſent. & re jud. L. ſunt perſonæ ff. de relig. & ſumpt. funer. Honded. conſ. 3. n. 24. Bellet. diſquiſ. Cleric. part. 1. tit. 6. §. 4. n. 13. Riccius in prax. part. 2. reſ. 42. n. 2. Giurba conſ. 10. num. 25. Sperel. dec. 60. n. 13. Guazzin. ad def. reor. def. 20. n. 20. Solorz. de Jure Ind. tom. 1. lib. 2. cap. 24. n. 39. Del Bene de Im. cap. 16. dubit. 37. n. 27. Diana part. 1. tract. 2. reſ. 27. Ab hac vero excommunicatione, cum non fuerit reſervata S. Pontifici, poteſt abſolvere etiam Epiſcopus Genuenſ. in prax. cap. 22. n. 3. Barb. de poteſt Epiſc. alleg. 51. caſ. 4. n. 72. Gratian. diſc. for. cap. 414. n. 12. Homobon. de examen. Eccleſ. part. 1. tract. 11. cap. 12. queſt. 26. ſuppoſ. 3. quamvis Barb. de Jure Eccleſ. lib. 2. cap. 3. n. 167. contrarium teneat, & cum illo Diana part. 6. tract. 1. reſ. 34. Theſ. in prax. pœn. Eccleſ. part. 2. verb. Immunitas. cap. 1. Ciarlin. controv. for. cap. 10. n. 38. Mar. Anton. var. reſol. lib. 3. reſ. 15. Duard. Mar. Ital. & alii, & Farin. in append. de immun. cap. 20. num. 315. & horum ſententia tenenda eſt propter decretum Clem. VIII. & declarationem S. Congr. apud Ciarlin. l. c. vide etiam in verbo Epiſcopus num. 4.

§. X.

Ad quem Judicem ſpectet cognoſcere, an Reus gaudeat immunitate, & caſus ſeu delictum ſit de exceptis?

Dicendum ſpectare ad Judicem Eccleſiaſticum, ut patet ex conſtitutione Gregoriana, & jure communi, quia cauſa immunitatis eſt Eccleſiaſtica. cap. Eccleſia S. Mariæ de conſtit. & immunitatis cauſa ſpectat ad honorem Dei, & concluſio patet ex cap. fin. de immun. Eccleſ. Gutierrez pract. qq. lib. 3. quæſt. 1. num. 5. Farin. in append. de immun. cap. ult. numer. 366. Guazz. defenſ. 1. cap. 31. num. 3. & 4. Mar. Ital. de immun. lib. 1. cap. 5. §. 14. n. 7. Lotther. de re benef. lib. 1. tom. 1. quæſt. 13. num. 96. Barb. de Jure Eccleſ. lib. 2. cap. 3. num. 155. Bonac. de immun. diſp. 3. quæſt. 7. punct. 7. num. 2. Diana part. 4. tract. 1. reſ. 49. Thom. del Bene de immun. cap. 16. dubit. 41. Peregr. de immun. cap. 3. num. 1. contra Vulpellum & alios, uti Pereiram de manu reg. part. 2. cap. 16. num. 12. 63

Non tantum cognitio, an delictum ſit exceptum, ſpectat ad Judicem Eccleſiaſticum, ſed etiam an locus ſit ſacer, & quidem privative. Bonac. de immun. diſp. 3. quæſt. 7. punct. 3. num. 16. Giurba conſ. 50. num. 7. 64

Mar-

Digitized by Google

Martha *de juriſdict. part. 2. cap. 50. num. 4.* Peregr. *de immun. cap. 13. numer.* 18. Diana *part. 4. tract. 1. reſ.* 49. contra Pereitam, contra quem ſtat etiam Thom. del Bene *de immun. cap. 16. dub. 41. ſect. 3.*

65 Et cum hæc cognitio ſpectet ad Epiſcopum jure ordinario, & Capitulum Sede vacante ſuccedat in poteſtatem ordinariam Epiſcopi, ideo Vicarius Capitularis eodem modo Sede vacante poterit cognoſcere, an locus gaudeat immunitate. Peregr. *loc. cit. cap. 3. num.* 33. Thom. del Bene *loc. cit. num.* 4. contra Mar. Ital. *l. ſ. lib. 1. cap. 6. §. 2. num.* 42.

§. XI.

Quales probationes requirantur ad probandum delictum eſſe exceptum, aut Reum non gaudere Immunitate?

66 Dicendum, præſumptionibus & conjecturis non probatur ſufficienter delictum eſſe exceptum ad excludendum Reum ab immunitate, ſed neceſſaria ſunt concludentes probationes, & certæ, quamvis ſummarie fuerint receptæ. Farin. *in append. de immun. cap. ultim. num. 8. & lib. 1. conſ. 76. numer.* 3. Ambroſ. *de immun. cap. 11. num.* 4. Mar. Ital. *eod. tract. cap. 6. §. 1. num.* 80. Bonac. *loc. cit. punct.* 7. Barb. *de Jure Eccleſ. lib. 2. cap. 3. num. 161. verſ. undecimo*. Gutierrez *pract. qq. lib. 3. queſt. 1. numer.* 36. Gambacurta *lib. 6. cap.* 14. & alii, quos citat Del Bene *de immun. dubit. 42. ſect.* 1. quia alias injuſtitia fieret Eccleſiæ & Reo, quia ambo habent jus immunitatis, tum quia Conſtitutio Gregoriana requirit, quod Epiſcopus, antequam Reum puniendum tradat Judici Laico, vere cognoſcat, quod commiſerit delictum exceptum; ergo ſunt neceſſariæ veræ probationes. Neque refert; quod conſtitutio prædicta remittat judicio Epiſcopi, quænam probatio ſit ſufficiens, quia hæc verba denotant arbitrium boni viri, quod debet eſſe regulatum & certum. Menoch. *de arbitr. lib. 1. queſt.* 8.

67 Sed quid ſi dubiæ ſint probationes, quod delictum ſit exceptum, poteſtne Epiſcopus arbitrari, quod Reus non gaudeat Immunitate? Dicendum, non poſſe, ſed debere judicare favore Eccleſiæ. Farin. *in append. de immun. cap. 8. numer.* 123. Giurba *conſ. 10. num.* 25. Thom. del Bene *de immun. cap. 16. dubit.* 46. Spetell. *dec. 60. num.* 13. Diana *part. 6. tract. 1. reſ. 1. queſt.* 5. Bich. *dec. 625. num.* 55. & Graſſ. *de eff. Cleric. eff. 3. num.* 60.

68 Sed pone, quod captus a Birruariis affirmet ſe fuiſſe captum in loco exempto, & Birruarii negent, quibus erit credendum, & ad quem ſpectabit cognitio? Reſpondetur cognitionem ſpectare ad Judicem Eccleſiaſticum, & Reo potius credendum, quam Birruariis. Farin. *in append. cap. 2. numer.* 44. Tuſc. *litt. E. concluſ.* 10. Mar. Ital. *lib. 1. de immun. cap. 6. §. 2. numer.* 98.

§. XII.

An Judex Eccleſiaſticus teneatur ſtare proceſſui Judicis Laici?

69 Dicendum, non teneri. Farin. *in append. de immun. cap. 22. numer.* 374. Diana *part. 6. tract. 1. reſ.* 31. Ciarlin. *controv. for. cap. 10. numer.* 47. Guaz. *def. 1. cap. 31. numer. 7. & 8.* Bellet. *diſquiſ. Cleric. part. 1. tit. de favore Cleric. reali. §. 4. numer.* 50. Ambroſ. *de immun. cap. 11. num.* 3. Mar. Ital. *eod. tract. lib. 1. cap. 6. §. 1. num.* 79. Peregr. *eod. cap. 3. numer.* 2. Bonac. *de immun. diſp. 3. queſt. 7. punct. 7. num.* 3. quia acta in uno judicio non probant in alio, niſi fiant inter eaſdem perſonas, in iiſdem cauſis, & ad eundem effectum juxta *cap. inter dilectos*. *§. in omnibus. de fide inſtrum.* & gl. *in cap. 2. de ord. cognit.* Clar. *in §. fin. queſt. 36. numer.* 49. Vivius *commun. opin. verb. Jud. Laicus*.

70 An vero poſſit ſtare cum diſtinctione, reſpondendum eſt, quod ſi proceſſus fuerit fabricatus, antequam Reus confugit ad Eccleſiam, poſſit teſtes illos apud ſe repetere; aut ſi velit illi ſtare, poterit examen omittere; quia tunc non adeſt cauſa ſuſpicandi falſum, ſi vero proceſſus fuit factus, poſtquam Reus fugit ad Eccleſiam, ſuſpicione non levi, cum laboret talis proceſſus tanquam factus in cauſa propria, debebit teſtes noviter, vel alios examinare. Farin. *in append. cap. ult. nu. 375. & conſ. 76. & 79. lib. 1. n. 1. & 2.* Bonac. *l. c.* & Del Bene *l. c. cap. 16. ſect. 1. numer.* 7.

71 Sed Giurba *conſ. 10. num. 2. & conſ.* 100. defendit, quod teneatur Judex Eccleſiaſticus ſtare proceſſui Judicis Laici, & quidem authoritate Brevis Pontificii Clem. VIII. ad Archiepiſcopum Panorm. *6. Febr.* 1597. quod videri etiam poteſt apud Genuen. *in prax. Archiep. cap.* 94. ſunt autem verba Brevis ſequentia: *ſi tibi ſummarie, ſimpliciter, extrajudicialiter, & quantum pro tua conſcientiæ informatione ſufficere tibi videbitur*; ergo S. Pontifex fuit contentus extrajudiciali probatione. Reſpondet Del Bene *loc. cit. dubit. 43. ſect. 2. numer.* 11. prædicta verba non inferre, quod Epiſcopus teneatur ſtare proceſſui Judicis ſæcularis, neque tollere ſubſtantiam probationis, verum dicit; ſed verum etiam eſt, quod non prohibent, quin poſſit ſtare, imo quod poſſit ſtare, verius evincunt, ut patet.

72 Sed quæres, an Judex cognoſcendo circa immunitatem Rei, teneatur illum citare ad hoc, ut illum poſſit remittere Curiæ ſæculari? quod enim teneatur citare promotorem fiſcalem pro defenſione Eccleſiæ, non dubitatur; Reſpondetur teneri Reum citare, ita contra Gratian. *diſc. for. cap. 596. n.* 26. Giurba *de immun. conſ. 100. num.* 28. Novarium *in ſumma Bullar. tit. de immun. Eccleſ. nu.* 96. tenent Farin. *in append. de immun. cap 22. num.* 376. Bonac. *tom. 2. diſp. 3. queſt. 7. punct. 7. num.* 10. Peregr. *de immun. cap. 3. a num.* 9. Del Bene *loc. cit. dubit. 44. ſect.* 1. Diana *part. 4. tract. 1. reſ.* 112. quia immunitas competit Eccleſiæ & Reo, qui non poteſt illa privari invitus ab Epiſcopo. Et eodem Reo, ac fiſcali citatis, teſtes examinari in informativa debent repeti, niſi ab illis habeantur pro rite examinatis. Ciarlin. *controv. for. cap. 10. numer.* 152.

73 Quæres ſecundo, an Judex Eccleſiaſticus poſſit cognoſcere & punire Reum ſæcularem, qui illud commiſit in Eccleſia, quamvis delictum non ſit Eccleſiaſticum? Reſpondetur affirmative, quia delictum commiſſum in loco ſacro ratione loci ſacri, in quo fuit commiſſum, ſortitur naturam mixti fori, quia eſt ſacrilegium, & ideo in ejus cognitione & punitione eſt locus præventioni. Farin. *in append. de immun. Eccleſ. cap. 16. num.* 236. & cauſæ temporales, ſi intercedat juramentum aut cauſa pietatis, poteſt etiam a Judice Eccleſiaſtico cognoſci, ut dixi etiam in praxi *Habilitationis*. Diana *part. 1. tract. 2. reſ* 119. Thom. del Bene *l. c. dubit. 49. & cap. 10. dub. 6. ſect.* 1.

§. XIII.

Miſcellanea de Immunitate.

74 Immunitas a collectis conceſſa non extenditur ad ea, quæ ſunt neceſſitatis. *L. jubemus C. de SS. Eccl.* Fab. *in C. de mun. patr. defin.* 26. Thomat. *de col ect. §. nobilitas.* Mynſing. *obſ. 70. cent.* 4. Gail. *lib. 2. obſ.* 52. Oſaſc. *dec. 39. num.* 14. Vvinzler *de collect. decad. 6. num.* 13. maxime ſi tanta ſit neceſſitas, ut ſine collectatione exemptorum onera ſuſtineri non poſſint. Martha *de Juriſdict. part. 4. caſ. 9. numer.* 24. ubi Natta *conſ.* 275. Rol. *conſ. 80. num.* 23.

75 A Summo Principe concedi poteſt. *L. ſunt munera. ff. de vacat. muner.* Jaſ. *in L. ſi ex toto. n. 8. in fin. ff. de leg.* 1. Et ex contractu data non eſt temere revocanda. Sixtinus *de regal. lib. 2. cap. 14. num.* 136. Cacheran. *dec. 39. num.* 21. Natta *conſ. 397. num. 9. & 10.* Pariſ. *conſ. 69. n. 5. vol.* 1. Caſtr. *conſ. 317. n. 8. lib.* 1. Nevizan. *conſ. 66. num.* 44. Burſat *conſ. 16. nu.* 70. maxime ſi eſt ex cauſa oneroſa, & late interpretatur. Rol. *conſ.* 79.

76 Immunitas ab oneribus patrimonialibus non procedit in perſonalibus, multo minus in juriſdictionalibus. Bald. *in L. 1. ff. de municip. & in L. urbe. ff. de ſtatu hom.* neque comprehendit caſus inſolitos & publicam utilitatem concernentes. Oſaſc. *dec. 39. & 21.* Capella Tholoſan. *dec.* 349. neque caſum belli, peſtis, aut famis. Sylvat. *lib. 1. conſ.* 61. Gail. *lib. 2. obſ.* 52. Altograd. jun. *controv. 52. num.* 32. declaratur ex obſervantia. Cravetta *conſ.* 101. Natta *conſ.* 406. manet firma in caſibus non exceptis. Eſt favorabilis, quia res ad primævum ſta-

tura

tum reducitur & natutam. Feſtaſ. *de collect. part.* 4. *quæſt.* 22. *num.* 8.

77 In dubio videtur & præſumitur conceſſa etiam pro bonis futuris & quærendis. Oſaſc. *decif.* 136. Carpzovius *part.* 4. *Juriſprud. for. conſtit.* 6. *defin.* 8. *n.* 8. Barb. *axiom. lib.* 9. *cap.* 10. *nu.* 12. Marefcot. *lib.* 2. *var. reſ. cap.* 85. ubi Rota. Cyriac. *controv.* 141. *num.* 73. Natta *conſ.* 66. *num.* 13. Bald. *conſ.* 406. *num.* 2. *vol.* 5.

78 Immunitas ab oneribus Laicalibus non eſt ſtricti juris, quia provenit a jure naturali, quo jure omnes naſcimur liberi, & licet quando eſt contra legem univerſalem, ſit ſtricte interpretanda, tamen ſi eſt contra ſtatutum vel legem particularem alicujus Principis, late eſt interpretanda. Sperel. *dec.* 41. *num.* 10. Fagnan. *in* 2. *part.* 5. *decretal. in cap. quod nonnullis. de privil. cap. ex parte. de decim.* Hæc poteſt concedi privilegio, pacto, & conſuetudine. Kloghius *de contribut. cap.* 16. Valide conceditur ab Univerſitate cum conſenſu Principis ex cauſa. Rol. *lib.* 1. *conſ.* 5. Natta *lib.* 3. *conſ.* 304. Capon. *diſc. for.* 90. Ab oneribus, quibus aliquis prius ſubjectus erat, eſt ſtricti juris. Sperell. *dec.* 41. Capon. *loc. cit. num.* 14.

79 Tertio non præjudicat, ſed tantum concedenti. Abb. *in cap. pervenit. a num.* 9. *de immun. Eccleſ.* Roſenth. *de feud. cap.* 5. *concluſ.* 85. *a num.* 2. Capyc. Galeot. *controv. Jur. lib.* 2. *controv.* 55. *num.* 44. Larath. *de feud. part.* 11. *dilucid.* 80. *num.* 1. Ruin. *conſ.* 125. *nu.* 6. *lib.* 4. Neviz. *conſ.* 66. *n.* 19. & 34. apud Altograd. jun. ut infra. Abb. *in cap. quia circa. de privil.* Tuſc. *litt. P. concluſ.* 732. & conceſſa bonis ſubjectis juriſdictioni concedentis, trahitur etiam ad illa, quæ poſt conceſſionem facta ſunt juriſdictionis illius. Tuſc. *l. c.* Altograd. jun. *controv.* 51. *num.* 10.

80 Immunitas realis Clericis competens competit etiam fratri Laico conſorti, & in communione exiſtenti. Graff. *de eff. Cleric. eff.* 3. *num.* 122. Ciarlin. *controv. for. cap.* 170. *num.* 42. Ab hoſpitando extenditur ad eorum patrem, & fratres ſecum in communione viventes. Graff. *loc. cit.* vide *Clerici*.

81 Reus ab Eccleſia extrahi non poteſt, aliter venit reſtituendus, licet blanditiis, vel deceptione fuerit extractus, quia talis dicitur violenter extractus. *cap. inter alia. de immun. Eccleſ.* & poſt Bullam Gregorianam ſufficit extractio etiam non violenta. Sperell. *dec.* 150. *per totam.* & *num.* 34. Neque refert, quod profeſſio dolo extorta, vel matrimonium dolo extortum non vitiantur, quia in illis ſufficit libertas & conſenſus voluntatis in ſubſtantia, licet in qualitatibus non adſit; in Reo vero, ut amittat immunitatem, debet adeſſe voluntarium in egreſſu Eccleſiæ. Neque poteſt opponi, quod donatio facta a marito uxori ejus blanditiis valet, quia diſparitas eſt; quia dolus uxoris eſt bonus, & cum veritate, ſecus in noſtro caſu. Sperell. *l. c.* Sanc. *de matrim. lib.* 7. *diſp.* 13. Riccius *in praxi var. reſol. part.* 2. *reſ.* 328. Idem dic, ſi propter minas exiit etiam cum proteſtatione, ita Barb. *de Jure Eccleſ. lib.* 2. *cap.* 3. *num.* 54. Diana *part.* 1. *tract.* 1. *reſol.* 26. Ita egreſſus ab Eccleſia ſub promiſſione impunitatis, vel reſtitutionis, ſi capitur a Birruariis Judicis Laici, vel alterius eſt reſtituendus Eccleſiæ, quia coactus propter dolum dicitur exiviſſe. Barb. *loc. cit.* Sperel. *decif.* 148. *a num.* 41. Pignat. *tom.* 2. *conſ.* 100. apud quem Thom. del Bene *de immun. cap.* 16. *dub.* 25. *ſect.* 5. *per totam.* Limita primo, ſi exivit Eccleſia blanditiis alterius, ſed ſine dolo. Sperell. *dec.* 150. Limit. ſecundo, ſi egreditur Eccleſia ſponte & libere, & capitur a birruariis, quia tunc non gaudet Immunitate. Sperel. *dec.* 59. *numer.* 2. quia poteſt renunciare privilegio, quod eſt mixtum, hoc eſt partim locale, partim perſonale, modo non capiatur in Eccleſia. Sperell. *decif.* 104. Pignatell. *tom.* 3. *conſ.* 28. Guazzin. *defenſ.* 1. *cap.* 36. Farin. *de immun. Eccleſ. cap.* 19. *num.* 304. & alii apud Ciarlin. *controv. for.* 163. *num.* 35. Riccius *in prax. part.* 2. *reſ.* 129. Niſi fuerit egreſſus cum proteſtatione. Barb. *loc. cit.*

82 Extractus ab Eccleſia non poteſt tradi Curiæ ſæculari, niſi prius conſtet de crimine excepto in Bulla Gregoriana per veras probationes vel indicia indubitata, neque ſufficit ficta confeſſio. DD. ſupra cit. & Ciarlin. *cap.* 14. Bonac. *de immun. diſp.* 3. *quæſt.* 7. Peregrin. *de immun. cap.* 16. ſed eſt cuſtodiendus in carceribus Epiſcopi pendente cognitione; ſi vero eſt periculum, ne fugiat, & in mora, poteſt extrahi & cuſtodiri a Curia Laicali extra Eccleſiam & qualiter, vide Ciarlin. *cap.* 154. & *n.* 27. ubi Judex poteſt extra locum ſacrum ponere cuſtodes, ne Reus auffugiat, dummodo neceſſaria illi permittantur.

83 Quamvis vero Reus notorie non gauderet immunitate Eccleſiaſtica; tamen non obſtante conſuetudine contraria non poteſt ab Eccleſia extrahi ſine licentia Epiſcopi. Ciarlin. & Farin. *ll. cc.* Genuen. *in prax. cap.* 22. Diana *part.* 1. *tract.* 1. *reſ.* 14. & *part.* 6. *tract.* 1. *reſ.* 28. Sperell. *dec.* 48. *num.* 32. Ciarlin. *cap.* 10. *n.* 32. & 33. Ampliatur, licet e manibus ſatellitum fugiſſet ad Eccleſiam etiam cum vinculis; quia Laicus in Eccleſia nullam habet juriſdictionem. Imo licet jam fuiſſet condemnatus. Communis apud Ciarlin. *cap.* 197. *a num.* 10. quia fugiendo recuperat libertatem, ſicut fera, & licet carceres fregiſſet, dummodo delictum non ſit de exceptis. Covar. Clar. Farin. Ambroſin. & Peregrin. apud Ciarlin. *cap.* 14. & 197. Diana *part.* 1. *tract.* 1. *reſ.* 13. & *part.* 9. *tract.* 8. *reſ.* 45.

84 Quæres, gaudetne Immunitate Eccleſiaſtica occidens Principem, vel occidenti præſtans auxilium, ſed ignoranter? Reſponſio eſt affirmativa, apud Sperel. *dec.* 64. *a n.* 37. Farin. *de homicid. quæſt.* 117. *num.* 7. quia tales non ſunt Rei læſæ Majeſtatis. Gig. *de crim. læſæ majeſt. tit. qualiter & a quib. commit. quæſt.* 33. *num.* 8. Decian. *crimin. tom.* 1. *lib.* 7. *cap.* 49. *num.* 13.

85 Delinquens in Eccleſia gaudet Immunitate Eccleſiaſtica excepto homicidio & mutilatione in ea factis; quia Gregorius XIV. prohibuit extenſionem etiam ex paritate rationis, & tantum excepit mutilationem & homicidium. Guazzin. *defenſ.* 1. *cap.* 38. *a num.* 19. Diana *part.* 1. *tract.* 1. *reſ.* 2. Thom. del Bene *de immun. cap.* 16. *dub.* 19. *ſect.* 2. Giurba *conſ. crim.* 40. Duardus *in Bullam Cœnæ. lib.* 2. *can.* 15. *quæſt.* 16. Gambacurta *de Immun. Eccleſ. lib.* 5. *cap.* 17. Ciarlin. *controv. for. cap.* 15. *num.* 74. quæ procedunt contra Judicem Laicum, non vero contra Eccleſiaſticum; & ita conciliantur ſententiæ contrariæ. Giurba *conſ.* 10. Ciarlin. *cap.* 12. *num.* 50. Barb. *de Jure Eccleſ. lib.* 2. *cap.* 3. *num.* 105. Merlin. Pignatell. *controv. for. cap.* 55. *cent.* 2. *num.* 2. Conciol. *reſol. crim. verb. Immunitas. reſ.* 3. Imo occidens, vel mutilans in Eccleſia poteſt etiam capi in alia Eccleſia, ad quam confugit gaudendi immunitate cauſa; ratio eſt, quia offendens unam Eccleſiam omnes offendit, quia una eſt Eccleſia, ſicut unum eſt baptiſma. Ambroſin. *de immun. cap.* 5. *num.* 3. Mar. Ital. *eodem tract. lib.* 1. *cap.* 5. §. 3. *num.* 20. & 21. Covar. *lib.* 2. *var. reſol. cap.* 20. *num.* 15. Sylveſt. *in verb. Immun.* §. 3. *quæſt.* 2. Farin. *de carcer. & carcerat. quæſt.* 28. *n.* 59. & *de immun. Eccleſ. num.* 219. apud Conciol. *loc. cit. num.* 2. Barb. *loc. cit. num.* 110. an vero poſſit tunc Laicus puniri a Judice Eccleſiaſtico pœnis temporalibus etiam pro delicto mere ſeculari, vide *Eccleſia. num.* 70. Imo occidens vel mutilans juxta Eccleſiam vel cœmeterium & ſtatim in Eccleſiam vel cœmeterium confugiens; non gaudet Immunitate, quia ſpe proximæ Eccleſiæ occidiſſe videtur. Covar. *lib.* 2. *var. reſ. cap.* 20. *num.* 55. Menoch. *de præſ. lib.* 5. *præſ.* 10. *num.* 4. & 12. & *de arbitr. caſ.* 361. *num.* 38. Farin. *de carcer. & carcerat. quæſt.* 28. *num.* 56. uti declaravit Clemens VIII. in una Panormit. quem citat Conciol. *loc. cit. num.* 5. Fachin. *controv. Jur. lib.* 9. *cap.* 93. Barb. *de Jure Eccleſ. lib.* 2. *cap.* 3. *num.* 109. niſi ex improviſo occidiſſet citra animum gaudendi immunitate.

86 Extractus vero ab Eccleſia exempta, ſine licentia Epiſcopi vicinioris etiam propter delictum exceptum, etiam notorium inprimis eſt reſtituendus Eccleſiæ, vel Epiſcopo, qui repræſentat Eccleſiam. DD. ſupra citati. Maſtril. *dec.* 169. Bonac. *de immun. diſp.* 3. *quæſt.* 7. Ciarlin. *controv. for. cap.* 10. *num.* 34. Sperel. *loc. cit.* Pignatel. *conſ.* 170. & 172. neque ſufficit, ſi reſtituatur alteri Eccleſiæ. Barb. *de jure Eccleſ. lib.* 2. *cap.* 3. *num.* 54. S. Congreg. apud Dianam *part.* 6. *tract.* 1. *reſ.* 27. contra Caſtropal. *tom.* 2. *tract.* 11. *diſp. un. punct.* 11. *n.* 13. Bonac. *tom.* 2. *diſp.* 3. *quæſt.* 7. *punct.* 3. *n.* 14. quæ poſterior ſententia placet etiam Farin. ſi Reus non petit reſtitui Eccleſiæ, ex qua fuit extractus, ſecus ſi petit. Farin. *tom.* 2. *conſ.* 168. *num.* 49. ubi aliquot aliorum Doctorum conſilia reperies; quamvis fuerit extractus ab aliis, quam a Satellitibus. Diana *part.* 4. *tract.* 1. *reſ.* 102. & *part.* 9. *tract.* 7. *reſ.* 6. Capon. *diſceptat. for.* 228.

Unde

Digitized by Google

87 Unde extrahentes, vel Judex Laicus, qui habet Reum in fortiis, debent a Judice Eccleſiaſtico ter moneri, vel cum termino trino ad illum reſtituendum Eccleſiæ, vel ad comparendum & videndum ſe declarari incurriſſe in excommunicationem latam a Greg. XIV. & alias Juris pœnas, vel dicendum &c. Spetell. *dec.* 48. *num.* 1. *& ſeq. & dec.* 104.

88 Reus ergo, qui ad Eccleſiam confugit, a Laicis minime extrahi poteſt. *cap. inter alia.* ubi Abb. & DD. *de immun. Eccleſ.* Covar. *lib.* 2. *var. reſ. cap.* 20. Farin. Leo, Suar. & alii apud Ciarlin. *controv. for. cap.* 10. Bonac. *de immun. diſp.* 3. *quaſt.* 7. quia præſumptio eſt pro Reo, quia habet regulam pro ſe. Clar. *in* §. *fin. quaſt.* 30. Gratian. *diſcept. for. cap.* 619. Guazzin. *defenſ.* 1. *part.* 1. *cap.* 27. Giuiba *conſ. crim.* 30. Thom. del Bene *de immun. cap.* 16. *dubit.* 25. *&* 26. licet non gauderet, vel eſſet infidelis, quia ſine Epiſcopi licentia extrahi non poteſt exercendo in alieno territorio juriſdictionem, quia Eccleſia eſt de territorio Epiſcopi. Farin. *conſ.* 214. Ciarlin. *loc. cit.* ubi etiam Leo Graſſ. *de effect. Cleric. effect.* 1. *num.* 617. Diana *part.* 4. *tract.* 1. *reſ.* 42. & nullus poteſt exercere juriſdictionem in alieno territorio non obſtante quacumque conſuetudine, quia illa non valet. Martin. Del Rio *diſquiſ. magic. lib.* 5. *ſect.* 9. *verſ. capi fortiarios.* Ambroſin. *de Immun. cap.* 11. Farin. *in praxi. queſt.* 28. Maſtrill. *dec.* 169. etiam pendente cognitione an Reus gaudeat immunitate. Diana *part.* 6. *tract.* 1. *reſol.* 32.

IMPEDIMENTA.

Praxis Impedimenta, Impeditorum, & Impedientium.

1 Multa celebrando contractui præſtant impedimentum, quæ tamen contractum non dirimunt. Barb. *axiom. lib.* 9. *cap.* 11. non nocet in cauſa, quæ poteſt per Procuratorem expediri. Vant. *de nullit. tit. de def. ex defectu Juriſdict. n.* 161.

2 Impedimentum, qui poteſt removere, & non removet, eſt Reus culpæ. *L. quibus diebus.* 40. *ff. de condit. & demonſt. L. qui poteſt facere.* & ibi DD. *ff. de R. J. cap. fin. de elect.* multo minus excuſatur impedimento, qui illud ſibi impoſuit facto ſuo. *L. ſi fidejuſſor. ff. qui ſatiſdare cog.* Menoch. *de arbitr. caſ.* 336. *num.* 20. Dec. *conſ.* 177. Natta *conſ.* 70. quia non dicitur impeditus, qui impedimentum de facili poteſt removere. Abb. *in cap. fin. de elect.* unde tale impedimentum non ſuſpendit præſcriptionem. Crav. *conſ.* 263. & patet *ex L. qui poteſt ff. de R. J.* Felin. *in cap. ex tranſmiſſa, de praſcriptionibus.* apud Ciarlin. *controv. for. cap.* 90. qui citat Cyriac. *controv* 214. *n.* 20. *lib.* 2. *& controv.* 167. *n.* 10. *lib.* 1. Præſumitur ab eo præſtitum, cujus intererat. Bart. *in L. fin. ff. de quaſt.* Farin. *conſ. crimen* 26. *lib.* 1.

3 Impedimentum non præſtat, quod de Jure non ſortitur effectum. *cap. non praſtat* 52. *de R. J. in* 6. Sanch. *de matrim. lib.* 8. *diſp.* 22. *num.* 21. Gonzal. *ad Reg.* 8. *Cancell. gl.* 57. *n.* 30. Gratian. *diſcept. for. cap.* 58. *n.* 6. Thomaſſ. *in flor. LL. reg.* 205. Barb. *loc. cit. ax.* 9. Tuſc. *litt. A. concluſ.* 139.

4 Impedito agere non currit præſcriptio. *L.* 1. *C. de annal. praſcript.* ſive impedimentum acciderit a principio, ſive poſt inchoatam præſcriptionem, intellige de impedimento Juris, ita Corſet. *conſ.* 191. Secus in impedimento facti, ſi impedimentum eſt juſtum; quia tunc currit præſcriptio; ſed tamen datur reſtitutio in integrum impedito. Si vero impedimentum facti eſt injuſtum, currit præſcriptio, ſed non datur reſtitutio in integrum. *L.* 2. §. *ſi quis tamen. ff. ſi quis caut.* Bart. *in L. ſenatus. ff. de off. Proconſ.* De Jure tamen Canonico impedito nunquam currit præſcriptio, licet impedimentum quis patiatur culpa ſua. *cap. quia diverſitatem. de conceſſ. prab.* Hinc regulariter impedito non currit tempus. *d. L.* 1. Tiraquel. *de retract. lignag.* §. 3. *gl.* 4. *num.* 6. *&* §. 35. *gl.* 4. *num.* 39. dummodo impedimentum non ſit affectatum. Menoch. *conſ.* 38. *num.* 35. Pariſ. *de reſignat. Benef. lib.* 11. *queſt.* 13. *num.* 11. Seraphin. *dec.* 997. *&* 1066. Limit. ſi agatur de modico præjudicio, quia tunc currit tempus. Tuſc. *litt. M. concluſ.* 239. *num.* 9. Barb. *loc. cit. ax.* 11.

5 Impedimenta dirimentia matrimonium ſolus Pontifex conſtituere poteſt, & non Princeps, vel Epiſcopus. Conc. Trid. *ſeſſ.* 24. *cap.* 12. Diana *part.* 5. *tract.* 1. *reſ.* 16. Gobat. *de impedim. matrim. caſ.* 1. *num.* 19. quia licet matrimonium ſit contractus civilis, tamen eſt inſeparabiliter connexus cum Sacramento, tum quia cauſæ matrimoniales ſpectant ad Judicem Eccleſiaſticum. Bellarm. *de matrim. lib.* 1. *cap.* 32. Diana *part.* 7. *tract.* 1. *reſ.* 23. *& part.* 5. *tract.* 1. *reſ.* 15. & Sanch. *de matrim. lib.* 7. *diſp.* 3. Pont. *de matrim. lib.* 6. *cap.* 3. Ciarlin. *controv. for. cap.* 104. Neque poſſunt illa a Laicis impediri, vel prohiberi ſub pœna exhæredationis, quia matrimonia debent eſſe libera. DD. apud Sanch. *de matrim. lib.* 4. *diſp.* 25. Diana *loc. cit. reſ.* 26. Ciarlin. *loc. cit.* Covar. *de ſponſal. part.* 2. *cap.* 3. §. 8. *n.* 6. Neque contrahentes poſſunt exhæredari de Jure Canonico quod correxit jus civile. DD. mox cit. & Mant. *de conject. lib.* 11. *tit.* 18. Marta *de Juriſdict. part.* 4. *caſ.* 70. & alii apud Pignatel. *tom.* 6. *conſ.* 100. Et Diana *part.* 8. *tract.* 1. *reſ.* 76. negat hanc poteſtatem Epiſcopis, quidquid in contrarium ſentiant Sanch. *de matrim. lib.* 7. *diſp.* 1. Covar. *in* 4. *part.* 2. *cap.* 6. Pont. *de matr. lib.* 11. & alii.

6 Impedimentum Conſaguinitatis impedit & dirimit matrimonium jure Eccleſiaſtico etiam in primo gradu. Diana, ubi DD. *part.* 8. *tract.* 1. *reſ.* 70. *& part.* 4. *tract.* 4. *reſ.* 93. Perez *de matrim. diſp.* 28. *ſect.* 5. S. Thom. *part.* 2. *quaſt.* 154. contra Sanch. *de matrim. lib.* 7. *diſp.* 51. Limit. inter patrem & filiam, niſi ex cauſa, ut ſi genus humanum aliter conſervari non poſſet.

7 Impedimentum Catechiſmi fuit ſublatum a Concil. Trid. tam in Baptiſmo, quam in Confirmatione. Pontius *de matrim. lib.* 9. *cap.* 11. apud quem Sanch. & S. Congr. apud Dianam *part.* 3. *tract.* 4. *reſ.* 260. vide Concil. Trid. *ſeſſ.* 24. *de reform.*

8 Impedimentum in ordine ad Impediendum matrimonium contrahendum probatur per unum teſtem de viſu. Covar. *part.* 2. *cap.* 6. §. 10. *de ſponſal. num.* 20. *&* 21. Farin. *de teſt. quaſt.* 63. *num.* 26. Maſcard. *de prob. concluſ.* 11. *num.* 14. & probatur *ex cap. ſuper eo de teſt. cap.* 2. *de ſponſal.* ubi P. Pirhing. *lib.* 4. *tit.* 13. §. 3. *num.* 15. *cap. de illo. de eo qui cognovit conſanguineam uxoris ſua vel ſponſa.* In ordine vero ad dirimendum matrimonium jam contractum non probatur conjugum confeſſione; Neque refert, quod diſſenſus in matrimonio probatur conjugum confeſſione; quia diſparitas eſt, quod diſſenſus aliter probari non poſſit, quod intellige regulariter de foro interno; impedimentum vero aliter probari poteſt. Ciarlin. *controv. for.* 131. *num.* 17. *&* 18.

9 Impediens vi vel fraude, ne aliquis, qui de Jure poteſt, inſtituatur hæres, tenetur ad reſtitutionem, & peccat mortaliter. Ita Bonac. *de contract. diſp.* 1. *queſt.* 2. *punct.* 12. Layman. *lib.* 3. *moral. tract.* 2. *cap.* 7. *n.* 2. Diana *part.* 3. *tract.* 6. *reſ.* 33. ubi DD. ſecus ſi blanditiis, precibus, vel muneribus impedivit. Diana *loc. cit.* Sotus *de Juſt. lib.* 4. *queſt.* 6. Navar. *in man. cap.* 17.

10 Impediens vi, vel fraude ſententiam vel confiſcationem non tenetur ad reſtitutionem ante ſententiam, quia pœna non debetur ante ſententiam. DD. cit. & Diana *l. c. reſ.* 35.

11 Impediens per ſe vel alium recurſum ad curiam Romanam tam ſæcularium quam Eccleſiaſticorum in eorum cauſis & negotiis incidit in excommunicationem Greg. XIII. publicatam in Cœna Domini anno 1578. ſicut etiam qui litteras Apoſtolicas & in forma Brevis tam gratiam, quam juſtitiam concernentes. Item citationes, inhibitiones, ſequeſtra, monitoria, proceſſus executoriales, aliaque decreta, a Sede Apoſtolica, Legatis, Nuntiis, Cameræ Apoſtolicæ Auditoribus & commiſſariis, aliiſque Judicibus, & Delegatis Apoſtolicis emanata, vel pro tempore emanaverint, executioni mandari, vel ſimpliciter vel ſine eorum beneplacito, vel ne Notarii ſuper hujuſmodi litterarum & proceſſuum executione inſtrumenta vel acta conficere, aut confecta, parti, cujus intereſt, tradere debeant, impediunt, vel prohibent, aut impediri, vel prohiberi procurant. Ita expreſſe Bulla Greg. XIII. quæ eſt 46. in Bullario, & Bulla Cœnæ regnantis Pontificis.

12 Impedimentum a parte adverſa præſtitum, ne impetrans cauſam expediret infra annum juxta regulam de annali, ſi ille adhibuit debitas diligentias pro obtinenda cauſæ expeditione, excuſat impetrantem. Lotther. *de*

re benef. quæſt. 52. *num.* 57. Rota *dec.* 708. *num.* 3. *part.* 4. *diverſ.* & *dec.* 532. *n.* 4. coram Ludoviſ. apud Bich. *dec.* 228. *n.* 5. licet non fuerit proteſtatus ſibi non currere tempus ad cauſam terminandam, niſi impedimentum provenerit a Judice, & non a parte; tunc enim eſſet neceſſaria proteſtatio. Sarnen. *in reg. de annali quæſt.* 14. *nu.* 10. Rota *dec.* 601. *num.* 2. *part.* 4. *diverſ.* Beltramin. ad Ludoviſ. *dec.* 532. *n.* 6. apud Bich. *loc. cit.*

13 Impedimentum ab adverſario præſtitum, ne actus expleatur, facit, quod actus habeatur pro expleto in odium impedientis. Bich. *dec.* 370. *num.* 16. & ad inſtantiam illius procuratum præſumitur, cujus intereſt. Seraph. *dec.* 1094. *num.* 1. Burattus *deciſ.* 335. *num.* 4. Rota *dec.* 263. *num.* 3. apud Poſt. *de manut.* coram Celſo a Bichio *dec.* 383. *n.* 17. *cit.*

14 Impedimenta, ut excuſent a protogatione fatalium, debent eſſe inevitabilia, & durare per totum tempus defenſionis. Rota *dec.* 156. *num.* 2. *part.* 2. *recent.* apud Bich. *dec.* 665. *num.* 51.

15 Impeditus Beneficiatus, ne inſerviret Eccleſiæ facto Capituli conſequitur, & lucratur fructus eodem modo, ac ſi inſerviiſſet. Pur. *dec.* 373. *lib.* 1. *num.* 5. Mohedan. *dec.* 6. *de prob.* Rota *dec.* 405. *num.* 3. *part.* 1. *recent.* Addend. ad Ludoviſ. *dec.* 154. *num.* 8. apud Bich. *dec. num.* 11.

I M P E N S Æ.

Praxis Impenſarum ac Sumptuum.

1 Impenſæ in reconciliatione Eccleſiæ pollutæ de jure ſunt faciendæ a polluente. Sperell. *dec.* 68. *n.* 19. qui, ſi ignoretur, conſuetudo vel ſtatutum ſervari debet, & in horum defectum tenetur Parochus vel populus eodem modo, ac diximus in praxi *Eccleſia.* Sperel. *dec. cit.*

2 Factæ pro cultura & colligendis fructibus poſſunt deduci ab eo, qui tenetur ſolvere fructus. *L. ſi a Domino.* §. *fructus. ff. de petit. hered. L. fructus. ff. ſol. matrim.* Specul. *in tit. de expenſ.* §. 1. Felin. *in cap. ad noſtram. de Jurejur.* Covar. *var. reſ. lib.* 1. *cap.* 3. Mareſcot. *var. reſol. cap.* 108. *lib.* 2. quod procedit etiam in malæ fidei poſſeſſore, niſi furtim & per vim fructus rapuerit pendentes. Idem dic de colono, qui non eſt partiarius. Item licet exigui fructus fuerint percepti, imo licet nulli, quia adhuc debentur ſumptus; & licet quis fuerit juſſus integros fructus reſtituere; nam intelligitur deductis expenſis. Limit. cum fuit expreſſa certa quantitas, vel in legato fructuum, quod alias eſſet inutile: vel quando habetur relatio ad fructus jam pendentes, vel cum agitur de jure publico, cujus favor divino æquiparatur. *L. fin. C. de SS. Eccleſ.* Capon. *diſcept. foren.* 394.

3 In funere uxoris fiunt a marito pro rata lucri dotalis, ita Bich. *dec.* 151. *numer.* 30. Fontanella *de pact. nupt. clauſ.* 6. *gl.* 2. *part.* 5. *num.* 20. Coſta *de port. rata. quæſt.* 73. *num.* 7.

4 Factæ pro Doctorando filio non imputantur in legitimam. Rebuff. *de privil. ſcholarium. privil.* 55. Diana *part.* 9. *tract.* 8. *reſ.* 24.

5 Factæ a marito in re dotali inæſtimata ſaltem æſtimatione non faciente venditionem poſſunt detrahi in reſtitutione, ſi fuerunt neceſſariæ vel utiles, ſecus ſi fuerunt tantum voluptuariæ. *L. divortio.* §. *impendia. ff. ſol. matrim.* ſi melioramenta tamen durant poſt mortem mariti. Bart. *in L.* 3. *ff. ſolut. matrim.* juxta valorem tamen præſentem, non præteritum. Bonac. *de contract. diſp.* 3. *quæſt.* 11. *p.* 8. §. 2. Pajatel. *exped.* 47. *nu.* 26. *L. ſi pupilli.* §. *ſed ſi quis. ff. de negot. geſt.* Limit. ſi ſunt factæ pro fructibus colligendis; nam iſtæ compenſantur cum ipſis fructibus. *L. fructus. ff. ſol. matrim.* vide Bich. *dec.* 240. *a num.* 22. qui probat concluſionem, quia licet per impenſas neceſſarias corpora dotalia non minuantur quoad dominium, tamen quoad valorem & æſtimationem pecuniarum dicta corpora per impenſas neceſſarias videntur diminuta ipſo jure. §. *Item ſi de dote. Inſtit. de act.* Gratian. *diſcept. for. cap.* 136. *num.* 16. & 19. Mareſcot. *lib.* 2. *var. reſol. cap.* 112. *num.* 35. Giurb. *ad conſuet. Meſſan cap.* 15. *gl.* 10. *part.* 1. *num.* 12. Roſenthal. *de feud. part.* 2. *cap.* 10. *concluſ.* 43. *a num.* 94. Fontanell. *de pact. nupt. clauſ.* 7. *gl.* 3. *part.* 2. *num.* 36. utiles vero non diminuunt dotem ipſo jure, ſed pro illis eſt agendum. Gratian. *loc. cit.* vide *Melioramenta.*

6 Factæ a fiſco in proceſſu pro puniendo homicida vel Reo, debent ſolvi ab hærede occiſi, ſi Reus non habet, quia tenetur vindicare mortem teſtatoris, aliter ab eo, tanquam ab indigno aufertur hæreditas, ſecundum aliquos apud Cabal. *reſ. crim. caſ.* 201. *num.* 10. & 40. qui tamen concludunt contra fiſcum, ad quem ſpectat earundem ſolutio, quia accipiendo bona damnati fit, & habetur loco hæredis. Gig. *de crim. læſæ majeſt. quæſt.* 12. Bajard. ad Clar. *loc. cit. quæſt.* 78. quia ideo Princeps habet tributa, & redditus provinciæ. Peregr. *de Jure fiſci. lib.* 7. *tit.* 1. *num.* 193. & *lib.* 9. *tit.* 6. *num.* 23. Gig. *de crim. læſæ majeſt. tit. de plur. & var. cit. quæſt.* Clar. *quæſt.* 99. *num.* 5. *in* §. *fin.*

Factæ pro relevatione teſtamenti ſunt privilegiatæ quoad alios creditores etiam anteriores. Merlin. *de pignor. lib.* 4. *tit.* 1. *quæſt.* 23. Gratian. *diſc. for. cap.* 94. *num.* 7. earum onus ad illum pertinet, ad quem fructus rei & commoda illius. Menoch. *de arb. caſ.* 215. Non præſumuntur factæ animo donandi. Men. *loc. cit. caſ.* 88. *per tot.* Præſumuntur factæ ab eo, qui erat obligatus. Barb. *axiom. lib.* 9. *cap.* 13. *ax.* 3. 7

Impenſæ ſunt ſubminiſtrandæ ab illo, in cujus gratiam actus fit. *L. ſed etſi. ff. de exhiben.* Gratian. *diſcept. for. cap.* 55. *num.* 45. Eccleſia *obſerv. forenſ.* 60. *de appellat.* 8

I M P E R A T O R.

Praxis Imperatoris, & Imperii.

Imperator nullam habet juriſdictionem in terris Eccleſiæ nec actu nec habitu. Scaccia *de Judic. lib.* 1. *cap* 33. *num.* 12. & DD. apud eundem. 1

Potuit, & poteſt donare Eccleſiæ Romanæ cum abdicatione omnis Superioritatis. *cap. Conſtantinus.* 96. *diſt. cap. Ego Ludovicus.* 63. *diſt.* & abdicatio præſumitur, quamvis illius non fuerit facta mentio, ſecus donando Eccleſiæ inferiori. DD. apud Eccleſia. *poſt. obſ.* 5. *par.* 2. Lud. Theſaurus *alleg. part.* 1. *num.* 13. Covar. *pract.* 99. *cap.* 4. quia non habet dominium abſolutum. Abb. *in cap. jurejur. de jurejur.* quia regnum & principatus eſt quid per ſe individuum, quod abſque totius populi conſenſu ſcindi non poteſt. *cap. loquitur Dominus.* §. *Epiſcopatus.* 24. *quæſt.* 1. Differentia eſt, quia Eccleſia Romana eſt caput, & habet habitum juriſdictionis ſæcularis, quo carent Eccleſiæ inferiores. In dubio vero non præſumitur abdicaſſe omnem ſuperioritatem. Eccleſia *loc. cit.* Jo. And. *in addit. ad ſpecul. tit. de Juriſd. omn. Jud.* §. 1. *in verb. paſtoralis. verſ. ſed talis donatio.* Ofaſc. *dec.* 30. *nu.* 6. Caſtr. *conſ.* 125. *n.* 1. *lib.* 2. Alex. *conſ.* 24. *n.* 23. Amad. a Ponte *tit. qui feud. dar. poſſ. num.* 45. Jo. Franc. a Ponte *dec.* 2. *n.* 23. Sed contraria Canoniſtarum favore Eccleſiarum etiam inferiorum videtur vera. Eccleſia *loc. cit.* Tuſc. *litt. DD. concl.* 689. Limit quoad Laicos, quia cum Imperator ſit Supremus Dominus, alius ſuperioritatis capax eſſe nequit. ita Felin. *in cap. quæ in Eccleſiarum. num.* 30. *de conſtit.* & Inferior de neceſſitate Superiorem habere debet. 2

In arduis in cauſa propria Judex eſſe non poteſt, juxta *cap.* 1. *de prob.* & ſuadet æquitas naturalis, quia credibile non eſt, quod contra ſe aliquis ſententiam ſit laturus, præſertim in arduis. Barb. *axiom. lib.* 9. *cap.* 14. *axiom.* 8. Caſtaldus *de Imperat. quæſt.* 98. *Conſ. Argent. lib.* 1. *conſ.* 1. *num.* 123. 3

Imperium eſt a Deo ad dandam Legem, & ad faciendam juſtitiam, vindictam malefactorum, laudem vero bonorum. *cap. ſolitæ.* 6. *de major. & obed.* & eſt Cæſareum immediate a Deo profectum. *L.* 1. *in fin. C. de ſum. Trin.* Barb. *loc. cit. lib.* 9. *cap.* 17. *axiom.* 1. Illi vero tantum competit imperium, cui Eccleſia tribuerit. *cap. ſchiſma.* 34. §. *ſed nec illud.* 24. *quæſt.* 1. Arniſæus *de Majeſt. cap.* 2. *num.* 3. 4

Imperium aliud eſt merum, aliud mixtum; merum eſt, quod habet jus gladii & necis. Fachin. *lib.* 9. *controv. Jur. cap.* 94. mixtum eſt imperium cum juriſdictione, quæ illi ineſt. Fachin. *loc. cit. cap.* 95. & *lib.* 13. *cap.* 13. habens illud poteſt confiſcare bona. Mareſc. *lib.* 2. *var. reſ. cap.* 129. *num.* 5. Mixtum denominatur a nobiliori, niſi ſequatur inde correctio Juris. Fachin. *lib.* 13. *cap.* 15. & 16. 5

Mixtum poteſt delegari. Fachin. *d. lib.* 9. *cap.* 98. ſecus merum tam de Jure Canonico, quam Civili præterquam a Rege. Idem *cap.* 99. & *lib.* 12. *cap.* 93. & de partium 6

conſen-

Digitized by Google

conſenſu, & utilitate publica. Idem *a n.* 96. Covar. *lib. 3. var. reſol. cap.* 20. contra aliquos Canoniſtas.

7 . Merum & mixtum in præjudicium Principis non poteſt præſcribi niſi tempore immemoriali. Covar. *in reg. poſſeſſor. part.* 4. §. 3. Fachin. *lib.* 8. *controv. Jur. cap.* 23. ubi Bald. & alii, niſi poſſeſſor titulum habuerit, quia tunc præſcribi poteſt quadraginta annis.

IMPETRANS.

Praxis Impetrantis, & Impetrationis.

1 Impetrans reſcriptum contra privilegiatum non ſervata forma privilegii præſcribentis formam impetrandi reſcripti contra illud, nulliter impetrat. *cap. cum codicem,* 6. *de reſcript.* niſi adſit clauſula generalis: *non obſtantibus privilegiis quibuſcumque ſub quacumque forma conceſſis*, & niſi privilegium eſſet clauſum in corpore Juris. P. Pirhing. *lib.* 1. *tit.* 3. *ſect.* 3. §. 3. *n.* 79.

2 Impetrans Beneficium non facta mentione beneficii ſibi ignoranti collati, vel ante ejuſdem acceptationem valide impetrat, quia non habet jus in re, neque ad rem proprie. *cap. gratia.* 7. *de reſcript. in* 6.; ubi gl. & P. Pirhing. *loc. cit.* Debet exprimere ſe eſſe Clericum, non quidem de Jure communi, ſed de ſtylo Curiæ. *cap. cum adeo.* 17. *de reſcript.* ubi Abb. inſuper debet fieri mentio non tantum Canonicatus, qui impetratur, ſed etiam præbendæ, quia hæc duo diſtincta ſunt. Pirbing. *loc. cit.* Riccius *in prax. var. reſ. part.* 2. *reſ.* 58. Felin. *in d. cap. cum adeo.* Rota Rom. *deciſ.* 2. *de prabend. in antiq.* Panormit. *in d. cap. cum adeo.* Gemin. *in cap. poſtulaſti. de reſcript. coll.* 9.

3 Debet facere mentionem Beneficii quod obtinet, & ejus qualitatum, licet habeat tantum jus ad rem. Garz. *de Benef. part.* 1. *cap.* 2. *num.* 122. aliter gratia eſt ſubreptitia. *cap. ſi motu proprio. de prab. in* 6. *Clem.* 2. *de off. ordin.* Card. *in cap. poſtulaſti. de reſcript.* Pariſ. *de reſign. lib.* 10. *quaſt.* 2. *num.* 73. Felin. *in cap. in noſtra. num.* 4. *de reſcript.* Sylva *de Benef. part.* 3. *quaſt.* 11. *num.* 1. Burſat. *conſ.* 351. *num.* 12. *lib.* 4. Sicut etiam de penſione, quam habet in locum Beneficii, vel in titulum patrimonii, ſecus ſi illam habet tantum in ſtipendium, niſi impetratio fuerit facta in forma pauperum, vel penſio aſſignetur loco Beneficii, ut commodius vivere valeat, tunc enim eſſet neceſſaria mentio penſionis; cum enim ſuccedat in locum Beneficii, perinde eſt, ac ſi haberet Beneficium. *cap. ad audiendum. de reſcript.* Innoc. *in cap. poſtulaſti. eodem.* Gig. *de penſion. quaſt.* 67. Pariſ. *de reſign. lib.* 2. *quaſt.* 15. *num.* 5. Creſcent. *dec.* 237. *in manuſcr.* Menoch. *de arbitr. caſ.* 210. Socin. ſen. *conſ.* 290. *col.* 1. *lib.* 2.

4 Debet etiam verificare illa, quæ fuerunt fundamentum gratiæ, vel cauſa motiva, aut impulſiva etiam parte non opponente. Parte vero opponente tenetur verificare omnia narrata in gratia. Garz. *de Benef. part.* 6. *cap.* 3. §. 2. *n.* 161. *& ſeq.* qui citat plures S. Rotæ deciſiones. Felin. *in cap. ad aures. de reſcript. n.* 4 *verſ. fallit.* 1. Maſcard. *de prob. concluſ.* 886. *num.* 10. Pariſ. *de reſign. lib.* 10. *quaſt.* 3. *num.* 40. Put. *dec.* 24. *lib.* 1. Bonac. *de LL. diſp.* 1. *quaſt.* 2. *punct.* 5. Limit. in impetratione, quæ fit ab ordinario. Felin. *ad cap. in noſtra. de reſcript. num.* 25. Item tenetur probare qualitates requiſitas ad Beneficium eadem parte opponente, quia illæ non præſumuntur, ſecus parte non opponente, ſi earum in litteris non fuit facta mentio. Garz. *loc. cit.*

5 Impetrans Beneficium non tenetur exprimere illi eſſe annexum aliquem ordinem determinatum vel indeterminatum. DD. & Rota apud Garz. *de Benef. part.* 7. *cap.* 1. Abb. *in cap. ad aures. de reſcript. num.* 4. & ibi Felin. *num.* 3. Milis *in repert. verb. gratiam Beneficii impetrans.* Sylva *de Benef. part.* 3. *quaſt.* 11. *num.* 42. Azor. *part.* 2. *lib.* 6. *cap.* 33. *quaſt.* 2. Debet autem exprimere, quomodo vacet Beneficium. *cap. ſuſpectum. de reſcript. in.* 6. DD. apud Garz. *loc. cit. part.* 11. *cap.* 1. *num.* 84. Franc. *in cap. ſuſceptum. de elect. in* 6. *num.* 17. gl. *in verb. cedentium. cap. quamvis. de prab. in* 6. Gig. *conſ.* 131. *a num.* 4. non facta mentione juriſpatr. non debet immitti. Mellon. & Rota apud illum *dec.* 4.

6 Impetrans Beneficium ſub narratione, quod ſit curatum, cum tamen ſit ſimplex, valide impetrat. Bich. *dec.* 325. *num.* 20. ubi Rota, & ſi narravit, quod ſuper illo ſit reſervata penſio, non videtur illi conſentire, quia per hoc non fatetur illam fuiſſe valide reſervatam. Barb. *de Jure Eccleſ. lib.* 3. *cap.* 11. *num.* 18. *verſ. remanet.* & citat pro ſe Rotam coram Merlino *in Averſana. penſ.* 30. *Mart.* 1626. Mant. *dec.* 205. *num.* 1.

7 Impetrans Beneficium tenetur exprimere illius valorem. Felin. *in cap. ad aures. de reſcript.* Mareſcot. *lib.* 2. *var. reſ. cap.* 1. *num.* 62. & qualiter ſit juſtificandus ex ſtylo Curiæ, vide apud eundem. In Canonicatibus vero Germaniæ & Hiſpaniæ tantum exprimuntur viginti quatuor ducati aurei de Camera juxta *regul. Cancell.* 61. *num.* 21. P. Pirhing. *lib.* 3. *tit.* 5. *ſect.* 9. *num.* 364. & Rota apud Merlin. *dec.* 139. *a num.* 8.

8 Impetrans Canonicatum non tenetur exprimere nomen Sancti titularis Cathedralis; ſecus in aliis Beneficiis & Eccleſiis inferioribus etiam Collegiatis. gl. *in cap. quamvis. de prab. in* 6. ubi Anchar. *n.* 4. *verſ.* 2. *quarit. col.* 3. Franc. *n.* 7. *col.* 2. Gemin. *n.* 10. *col.* 3. §. *quamquam.* Felin. *in cap. cum veniſſent. de conſtit.* & debet etiam nomen dignitatis exprimere. *cap. in noſtra. de reſcript.* ubi Abb. Butr. & Imol. Felin. *in d. cap. ad aures.* & DD. apud Riccium *in prax. Benef. reſol.* 335.

9 Impetrans Beneficium vacans propter intruſionem alterius poteſt propria authoritate poſſeſſionem capere, tenetur tamen intruſum coram Executore citare, cum poſſit illi aliqua defenſio competere. Ventiglia *de Jurepatr. annot.* 3. §. 1. *num.* 47. Lapus *alleg.* 127. & aliis apud eundem.

10 Impetrans Beneficium animo illud reſignandi, vel permutandi peccat mortaliter ob Conſtit. Pauli IV. excommunicationem majorem ſibi reſervatam contra tales fulminantem, & ipſo facto incurrendam, quæ Bulla eſt uſu recepta; nam Romæ defertur juramentum, quod non accipitur Beneficium animo illud reſignandi. Garz. *de Benef. part.* 11. *cap.* 3. *num.* 191. Diana *part.* 8. *tract.* 7. *reſ.* 14. Hoſtien. *in cap. relatum. n.* 2. *de Cler. non reſid.* ubi Abb. *in fin.* Sylveſt. *in verb. Beneficium.* 3. *fin.* Angel. *in verb. Clericus.* 7. *num.* 6. contra Sanch. *de matrim. lib.* 7. *diſp.* 45. *num.* 12.

11 Impetrans Beneficium ad juſtificationem ſui tituli non tenetur docere de titulo ſui anteceſſoris, per cujus mortem illud non impetravit, ſed ſufficienter probare, quod anteceſſor illud longo tempore poſſederit, & quod communi opinione reputabatur habere jus & titulum in Beneficio. Rota apud Mareſcot. *lib.* 1. *var. reſ. cap.* 41. quia non eſt pronunciandum ſuper jure anteceſſoris; ſufficit vero hodie poſſeſſio triennalis, ſive beneficium vacaverit per mortem naturalem, ſive civilem; imo licet probaretur anteceſſorem habuiſſe titulum invalidum, quia poteſt ſuperveniſſe titulus validus. Innoc. & Abb. *in cap. ſolicita. de reſtit. ſpoliat.* Caſſador. *dec.* 3. *&* 4. *de cauſ. poſſeſſ.* niſi ab anteceſſore ipſo titulus invalidus fuiſſet productus. Put. *dec.* 240. Creſcent. *dec.* 21. *de prob.* plura vide apud Mareſcot. *loc. cit.*

12 Impetrans ob non ſecutam vel factam publicationem reſignationis, tenetur hanc negativam plene probare, & concludenter tanquam fundamentum ſuæ gratiæ. Pariſ. *de reſign. lib.* 11. *quaſt.* 6. *num.* 71. qui plures S. Rotæ deciſiones affert. Garz. *de Benef. part.* 11. *cap.* 3. §. 4. *num.* 308. Maſcard. *de prob. concluſ.* 1092. Gabr. *de prob. concluſ.* 6. Innoc. *in cap. ſuper his. col.* 3. *de accuſ.* ubi Hoſtienſ. *col. penult.* & Ant. de Butrio *col.* 9. vide in praxi *Negative.* & qualiter probetur, vide Garz. *loc. cit.*

13 Impetrans gratiam tenetur juſtificare omnia narrata etiam in gratioſis. Put. *dec.* 322. Pariſ. *de reſign. lib.* 4. *quaſt.* 2. Gunten. *in prax. cap.* 65. Mareſcot. *var. reſol. lib.* 2. *cap.* 1. & Rota apud eundem. Capon. *diſcept. for.* 22. Quamvis contrarium teneant Sanch. *de matrim. lib.* 8. *diſp.* 21. Tuſch. *litt. N. concluſ.* 1. *& litt. R. concluſ.* 721. Limit. in impetrante ab ordinario, quia ordinarius providet motu proprio, & quidem Eccleſiæ, non perſonæ. vide *Negativa*, & *Narrativa*.

14 Impetrans revocationem unionis debet juſtificare unionem tanquam fundamentum ſuæ intentionis & partem gratiæ. Penia *deciſ.* 1208. Turricellius *de unione Benef. cap.* 12. *num.* 25.

15 Impetrans Beneficium cum narrativa, quod ſit dignitas, ſi poſtea deprehenditur, quod non ſit dignitas, ſed forte officium valide impetrat. Abb. *in cap. ſignificante.* 6. *de reſcript.* ubi etiam Felin. *numer.* 8. *verſ. ulterius tangit.* Bich. *dec.* 244. *num.* 45.

16 Impetrans tenetur in impetratione facere mentionem litis, quamvis non impetret jus in judicium deductum, ſi impetratur aliquid, quod quantum ad jus cedit in præjudicium alterius litigatoris. Oldrad. *conſ.* 299. *num.* 5. apud Bich. *dec.* 286. *n.* 20.

17 Impetrans tenetur de ſtylo Datariæ exprimere, an Beneficium ſit ſimplex, quia alias taciturnitas qualitatum de ſtylo exprimendarum reddit gratiam ſubreptitiam, quia ab illo mens concedentis eſt metienda. Felin. *in cap. ſuper litteris. num.* 8. *& in cap. in noſtra. num.* 19. *de reſcript.* Jo. a Cochier *ſuper reg. Cancell.* 63. *nu.* 8. Menoch. *de arb. caſ.* 201. *num.* 28. Caſſad. *dec.* 12. *num.* 14. *de præb.* Sanch. *de matrim. lib.* 8. *d ſp.* 21. *num.* 16. Coccin. *dec.* 1639. *n.* 2. Addend. ad Buratt. *d.* 510. *n.* 11. apud Bich. *dec.* 325. *num.* 9. *& n.* 19.

18 Impetrans Parochialem ob non ſervatam formam Conc. Trid. propter interventum Examinatoris non ſynodalis, ſi negativam juſtificaverit, valide impetrat, & ſuffragatur illi gratia. Rota apud Garz. *de Benef. part.* 9. *cap.* 2. *ſub n.* 342. quem citat Bich. *dec.* 561. *n.* 35.

19 Impetrare lite pendente jus aliquod quilibet poteſt, dummodo hoc fiat ſine præjudicio tertii, vel juris alieni. Lotther. *de re benef. lib.* 3. *quæſt.* 9. *num.* 34. Rota *dec.* 75. *de appell. in antiq.* & coram Cavaller. *dec.* 670. *num.* 15. *&* 16. apud Bich. *dec.* 286. *num.* 28. Milis *in repert. verb. gratia impetrata lite pend.* Corn. *conſ.* 17. *num.* 29. *lib.* 2.

20 Impetratio quando præjudicat juri alterius, redditur ſubreptitia, ſi non fuit facta mentio alicujus qualitatis exprimendæ. Gemin. *in cap. gratia n.* 4. *de reſcript. in* 6. Creſcent. *dec.* 10. *n.* 2. *de præb.* Rota apud Bich. *dec.* 232. *n.* 5. plura vide in verb. *Obtinens.*

IMPOSSIBILE.

Impoſſibile dicitur, quod nunquam aut raro accidit, & quod tantum poteſt fieri per medium extraordinarium; ſicut etiam illud, quod pendet a voluntate Principis. Eſcobar. *de ratiocin. cap.* 25. *n.* 5. Moneta *de diſtrib. part.* 2. *quæſt.* 3. *num.* 13. Sanch. *de matrim. lib.* 5. *diſp.* 5. *num.* 4. *&* 5. non obligat. Tuſc. *litt. I. concluſ.* 54. Thomaſer. *de floribus LL. reg.* 194. Barb. *axiom. lib.* 9. *cap.* 20. *axiom.* 1. *& ſeq.*

IMPUBES.

Praxis Impuberum.

1 Impubes vel pupillus pubertati proximus deficientibus aliis probat. Ciarlin. *contr. for. cap.* 12. *num.* 27. ubi DD. *L. pupillum. ff. de R. J* Menoch. *de arb. caſ.* 57. Farin. *de teſt. quæſt.* 58. Scaccia *de Jud. lib.* 2. *cap.* 7. *quæſt.* 24. *nam ex ore infantium perfeciſti laudem.* Clar. *in §. fin. quæſt.* 24. maxime in delictis difficilis probationis, & ubi veritas aliter haberi non poteſt; talis tamen non eſt integer, & omni exceptione major, & ideo non facit plenam probationem, ſed tantum indicium, & præſumptionem. gl. *in L. invitis. ff. de teſtib.* Maſcard. *de prob. concluſ.* 1246. Farin & Ciarlin. *ll. cc.* Limit. in delictis exceptis, in quibus probat. Farin. *loc. cit. quæſt.* 62.

2 Non poteſt puniri pœna ordinaria, ſed tantum extraordinaria, & excuſatur etiam a pœna corporali. Ciarlin. *controv. for. cap.* 42. *num.* 32. Imo nec arbitraria, niſi ſit proximus pubertati. Farin. *de teſtib. quæſt.* 92. *num.* 65. Menoch. *de arbitr. caſ.* 329.

3 Factus pubes poteſt ſtatim reſilire a ſponſalibus non expectata alterius pubertate. Pont. *de matrim. lib.* 12. *cap.* 9. *num.* 3. Diana *part.* 3. *tract.* 4. *reſ.* 282. Sanch. *de matrim. lib.* 1. *diſp.* 51. *num.* 9. quia fruſtra expectatur eventus, cujus nullus eſt effectus.

4 Impubes non ſubjacet cenſuris ab homine latis, ſecus latis a Jure. Diana *part.* 3. *tract.* 6. *reſ.* 88. Ugolin. *de cenſur. cap.* 17. §. 3. *numer.* 5. Azor. *tom.* 2. *lib.* 7. *cap.* 41. *quæſt.* 10. Caſtropal. vero *moral. tom.* 1. *tract.* 3. *diſp.* 1. *punct.* 24. *n.* 9. defendit ſolam excommunicationem ob percuſſionem Clerici ipſo jure a pueris doli capacibus incurri, & ideo irregularitatem ob homicidium a puero commiſſum non incurri. Illius vota irritantur a Tutore. Diana *part.* 9. *tract.* 8. *reſ.* 14.

5 Dicitur proximus pubertati juxta aliquos a decimo anno cum dimidio uſque ad decimum quartum annum, ſi eſt mas, ſi vero eſt fœmina, a nono cum dimidio uſque ad duodecimum. Gomez *de delict. cap.* 1. *a num.* 60. niſi malitia ſuppleat ætatem, quia tunc etiam ante decem annos dicitur proximus; alii vero volunt dici proximum, qui ſex menſes diſtat a pubertate. Sed communior vult eſſe relinquendum Judicis arbitrio. Covar. *in* 4. *part.* 2. *cap.* 5. *num.* 5. Menoch. *de arbitr. lib.* 2. *caſ.* 57. & alii apud Farin. *de teſt. quæſt.* 92.

6 Eſt autem pubertas perfecta poſt decimum ſeptimum ætatis annum completum. Farin. *loc. cit.*

INCAPACITAS.

Praxis Incapacitatis.

1 Incapax gaudet Beneficio capacis, quod procedit duntaxat in connexis. Felin. *in cap. placuit num.* 6. *præſcript.* Incapax & indignus pro mortuis habentur. gl. *in L.* 1. ubi Bart. *C. de ſecundis nupt.* Surd. *dec.* 144. Mangil. *de imput. quæſt.* 4. *num.* 39. Ciarlin. *controv. for. cap.* 33. *num.* 119. Surd. *dec.* 144. *num.* 8. Menoch. *conſ.* 91. *num.* 7. Gabriel. *conſ.* 104. *num.* 5. Socin. jun. *conſ.* 106. *num.* 11. *lib.* 1. & alii apud Ciarlin. *l. c.* & ideo non ſuccedunt in hæreditate. Bich. *dec.* 52. *num.* 22. Cyriac. *controv.* 4. *num.* 14. adeo, ut ſuperveniens capacitas non poſſit retrotrahi in præjudicium juris alteri quæſiti. Sylveſt. *in ſum. verb. Religio.* 4. *n.* 10. Burat. *dec.* 510. *num.* 3.

2 Incapaci nemo obligatur in conſcientia. Ciarlin. *l. c. cap.* 34. *&* 37. Bald. *in auth. ingreſſi. C. de SS. Eccleſ.* Natta *conſ.* 402. Peregr. *de Jure fiſci. lib.* 3. *tit.* 18. & alii apud Ciarlin. *l. c.*

3 Incapacitas paſſiva ipſo jure inducta obſtat, etiamſi ſit occulta, quidquid ſit de incapacitate activa. Ita Cutell. *de donat. inter patrem & filium contempl. matrim. tract.* 1. *diſc.* 2. *part.* 4. *a num.* 42. Bich. *dec.* 212. *n.* 15. ubi Suar. *de LL. lib.* 3. *cap.* 9. *num.* 7. Surd. & alii, quorum mentionem facit Bich. *dec.* 238. *num.* 37.

4 Incapacitatis pœna non habet locum, niſi in caſibus a Jure expreſſis, & ad illam evitandam compenſatio ipſo jure inducta cenſetur. Menoch. *de arbitr. caſ.* 276. *n.* 1. Mant. *de tacit. lib.* 22. *tit.* 27. *nu.* 65. Rolan. *conſ.* 87. *num.* 28. *lib.* 1. Rota *dec.* 371. *part.* 4. *tom.* 2. *recent.* apud Bich. *dec.* 257. *n.* 11. *&* 12. Bald. *in L. ſi conſtat. n.* 3. *verſ. Item quantum. C. de compenſ.* Imola *in cap. bona fides. num.* 20. *verſ. fallit tamen. de depoſito.*

5 Incapax ad Beneficia obtinenda quis ſit propter Simoniam. vide *Simonia.* & Bich. *dec.* 663. *n.* 7.

INCENDIUM.

Praxis Incendii.

1 Incendium plerumque accipit culpa inhabitantium. *L. ſi vendita.* 20. *ff. de pericul. & commod. rei vend.* Gail. *lib.* 2. *obſ.* 21. *num.* 3. Incendii cauſa qualiter probetur, & præſumatur, vide Farin. *quæſt.* 110. *part.* 2. Maſcard. *de prob. concluſ.* 467. Caroc. *de locat. part.* 4. In dubio præſumitur culpoſum, non tamen ex lata vel levi culpa, ſed ex leviſſima. *L.* 3. *ff. de off. Præf.* Farin. *in pract. crim. parc.* 3. *quæſt.* 150. *cap.* 2. Menoch. *de arbitr. lib.* 2. *caſ.* 390. Pignatell. *tom.* 3. *conſ.* 67. Gail. *lib.* 2. *obſ.* 21. ſi fuerit ortum ex culpa leviſſima, ſive conſiſtat in faciendo, ſive omittendo, non infert pœnam, ſed damni reparandi obligationem, & ſi Reus non eſt ſolvendo, leviter punitur. *L. qui ædes.* 9. *ff. de incend. ruin. naufrag.* Si levi culpa, ultra damni reparationem pœna pecuniaria punitur; ſi vero fuit lata, pœna eſt arbitraria, & ſi fuit ortum ex culpa domeſticorum, & ſcitur perſona, Paterfam. tenetur. Pignatell. *l. c. num.* 7.

2 Incendium ut extinguatur, omnes domus ſunt communes, & poſſunt deſtrui, ne latius vagetur. Coſta *de portione rata. quæſt.* 5. quia in neceſſitate omnia ſunt communia; damnum tamen datum in alicujus ædibus ad extinguendum ignem eſt compenſandum a vicinis, quorum ædes fuerunt ſalvatæ pro rata ædium ſalvatarum ob communem utilitatem. Bart. *ad L.* 2. *ff. de Leg. Rhod.* Gail. *lib.* 2. *obſ.* 22. Coſta *de portione rata. quæſt.* 5. Sicut compenſatur damnum mercium jactarum ad vitandum naufragium, nam cum periculum eſt commune, damnum quoque debet eſſe commune, niſi conſtet de authore damni. Pignatell. *l. c.*

Incen-

Digitized by Google

3 Incendii crimen eſt mixti fori, quia ab utroque Jure punitur. *cap. cum devotiſſimam.* 12. *quæſt.* 2. *L. qui ædes. ff. de incendio.* Farin. *in prax. quæſt.* 100. Menoch. *l. c. num.* 39. Gail. ut ſupra. De Jure civili punitur pœna capitis, de Jure Canonico eſt excommunicandus, niſi Eccleſiam, vel cœmeterium incendiſſet, tunc enim eſt ipſo jure excommunicatus. Antonel. *de regim. Eccleſ. lib.* 6. *cap.* 23. Farin. *d. quæſt.* 110. Menoch. *l. c. n.* 39. contra Clar. & alios.

4 Incendium contingens in domo mea, ſi damnum infert vicinis, debet reſarciri a me. *L. qui occidit. ff. ad L. A.* Menoch. *dict. caſ.* 390. Maſcard. *de prob. concluſ.* 892. Medic. *de caſu fort. part.* 2. *quæſt.* 7. Caroc. *de locat. part.* 4. *num.* 10. Farin. *l. c.* dummodo ego fuerim culpa incendii, ſecus ſi fuit ortum culpa alterius etiam in domo mea. Item ſi incendium fuit ortum in domo vicini, & ego in mea non extinxi, & propterea tranſiit in domum tertii.

5 Incendiarii gaudent Immunitate Eccleſiaſtica, quia nec in *cap. inter alia. de Immunit.* nec in Bulla Gregor. XIV. excipiuntur. Farin. *de Immun. cap.* 60. *num.* 105. Diana *part.* 6. *tract.* 1. *reſ.* 16. Caſtropal. *tom.* 2. *tract.* 11. *diſp. un. punct.* 10. *numer.* 9. Bonac. *tom.* 2. *diſp.* 3. *quæſt.* 7. *punct.* 6. §. 1. *num.* 6. Gutierez *pract. qq. lib.* 3. *quæſt.* 1. *num.* 3. Germon. *de ſac. immun. lib.* 3. *quæſt.* 1. *num.* 3. Germon. *de ſac. immun. lib.* 3. *cap.* 16. *num.* 53. contra Guazzin. Peregrin. & alios apud eoſdem. Incidunt in Bullam Cœnæ non ipſo Jure, ſed per ſententiam Epiſcopi. Diana *part.* 9. *tract.* 8. *reſ.* 10. Suar. *de cenſur. diſp.* 22. *ſect.* 2. *num.* 15. contra Bonac. *de cenſur. diſp.* 2. *quæſt.* 3. *tom.* 3. ſed teneturne Epiſcopus hanc ſententiam ferre contra tales incendiarios? Reſpondetur teneri ſub pœna ſuſpenſionis per annum a Pontificalibus. *cap. peſſimum.* 23. *quæſt.* 8. Caſtropal. *tom.* 6. *diſp.* 4. *punct.* 10. §. 5. *num.* 11. Bonac. *de cenſur. tom.* 3. *diſp.* 3. *quæſt.* 5. *punct.* 9. Barb. *de poteſt. Epiſc. part.* 3. *alleg.* 111. *num.* 25. Diana *part.* 9. *tract.* 8. *reſ.* 10. contra Theſ. *de pœn. Eccleſ. part.* 2. *verb. incendiarii. cap.* 2. quia licet pœna contra incendiarios non ſit uſu recepta, eſt tamen recepta contra Epiſcopos.

6 Incendiarii regulariter puniuntur pœna mortis, ſi incendium fuit in Civitate, ſive incendiarius ſit nobilis, ſive vilis; ſi vero incendium fuit extra Civitatem, in nobili eſt pœna deportationis, in vili pœna mortis. Cabill. *reſol. crim. caſ.* 22. Menoch. *de arbitr. caſ.* 390. & tenetur ad damna etiam ex leviſſima culpa, ſi delictum conſiſtit in committendo. Farin. *quæſt.* 110. Covar. *in* 4. *part.* 2. *cap.* 6. §. 8. *a num.* 16.

INCŒSTUS.

Praxis Incœſtus, & Incolatus.

1 Incœſtus eſt crimen mixti fori. *cap. de incœſtis.* 35. *quæſt.* 3. auth. *inceſtas nuptias. C. de incœſt. & inutil. nupt.* De Jure Civili hodie punitur pœna arbitraria triremium, fuſtigationis, vel pecuniaria juxta perſonarum qualitatem. De Jure Canonico vero fiunt infames, & ſunt excommunicandi, quod ampliatur ad conſentientes, defendentes, patrocinantes, & non poſſunt licite matrimonium contrahere. Antonell. *de regim. Eccleſ. lib.* 6. *cap.* 35. Farin. *de delict. carnal quæſt.* 149. *a num.* 7. licet ſit cum adulterio. Cabal. *reſol. crim. caſ.* 200. Clar. *in* §. *incœſtus. num.* 11. ubi Bajard. *verſ. ſed quæro.* Menoch. *de arbitr. caſ.* 502. A quibus comminatur, vide Farin. *l. c.* & ibi DD. contrahitur in gradibus conſanguinitatis aut affinitatis uſque ad quartum incluſive. Antonel. *l. c. num.* 2. *verſ. ſi vero.* In Clerico eſt depoſitio perpetua ab omnibus Beneficiis & officiis, quæ vacant ipſo jure. Covar. *de ſponſal. part.* 2. *cap.* 6. §. 8. *n.* 3. Farin. *de delict. carn. quæſt.* 138. Pignatell. *conſ.* 113. *to.* 1. Antonel. *l. c. cap.* 35. Clarus *loc. cit. num.* 7. ſive contrahat matrimonium, licet ſit in minoribus tantum, & copula non ſecuta, ſive conſanguineæ extra illud commiſceatur. Farin. *l. c. n.* 106.

2 Eſt punibilis etiam in quarto gradu de Jure civili. Riccius *in praxi var. reſ. part.* 2. *reſ.* 63. Clar. *in* §. *incœſtus.* ubi quid de Jure Canonico. Cabal. *reſ. crim. caſ.* 200. Theſ. *dec.* 100.

3 Non committitur per coitum ſodomiticum. Cabal. *reſ. crim. caſ.* 44. Paſqual. *de patr. pot. part.* 1. *cap.* 5. *n.* 40.

4 Incola Legibus, ſtatutis, & conſuetudinibus loci, in quo habitat, eſt adſtrictus. Gail. *lib.* 2. *obſ.* 35. Capon. *diſc. for.* 294. etiam in teſtando. Dicitur autem incola, qui in aliquem locum domicilium ſuum transfert. *L. pupillus. ff. de V. S.* Felin. *in cap. quoniam. de off. ord.* Gratian. *d. ſ.* 824. animo ibi manendi perpetuo. Bonac. *de contract. diſp.* 3. *quæſt. ult. punct.* 5.

IN CONTINENTI.

Praxis Vocis In continenti.

In continenti fieri dicitur, quod in ipſo actu fit. Bart. *in L. obligari. ff. de auth. Tut.* ſignificat etiam actum eſſe expediendum ſummarie abſque ſtrepitu Judicii etiam ſine proceſſu. Bart. *in Leg.* 1. *ff. de judicat. ſolv.* Panormit. *in cap. quia propter.* ubi gl. *de elect.* Cephal. *conſ.* 221. *num.* 16. *vol.* 2. Barb. *axiom. lib.* 9. *cap.* 24. *ax.* 1. 1

Quando probatio debet fieri in continenti, ſecundum aliquos debet fieri in momento, communius tamen concedunt biduum vel triduum. Caſtr. *in L. ult. C. de error. advocat. & L. ult. C. de Judic.* Alii dant decem, & alii quindecim dies juxta *cap.* 1. *de reſtitut. ſpol.* Alii duos vel tres menſes; ſed communis ſententia eſt remitti Judicis arbitrio. Menoch. *de arbitrar. quæſt.* 17. & Barb. *axiom. lib.* 9. *cap.* 24. *ax* 1. Antonel. *de tempore legali. lib.* 1. *cap.* 11. *num.* 11. *& per totum.* Pax Jord. *lib.* 14. *tit.* 16. *n.* 261. Gratian. *diſc. for. cap.* 763. *n.* 10. apud quos Cancer. & Maſcard. & alii. 2

Quæ fiunt in continenti, a Jure ineſſe videntur. *L. dicta.* 40. *ff. ſi cert. pet. cap. officiis.* 38. *de elect.* præſertim in contractibus, quia ea, quæ fiunt in continenti, ipſi contractui ineſſe dicuntur. Berlich. *part.* 2. *concluſ.* 41. *numer.* 15. Gabr. *lib.* 1. *de praſ. concluſ.* 13. Gonzal. *ad Reg.* 8. *Cancell. gl.* 43. *num.* 54. Barb. *l. c. ax.* 2. 3

INCOMPATIBILITAS.

Praxis Incompatibilitatis.

Incompatibilitas non datur Beneficii ſimplicis cum Eccleſia Parochiali, ſi Beneficium ſimplex de conſuetudine generali reſidentiam perſonalem non requirit. Lotther. *de re benef. lib.* 3. *quæſt.* 23. *num.* 11. Card. *in cap. fin. num.* 16. *de Cler. non reſid.* Rebuff. *in praxi tit. de diſpenſ. ſuper reſid. num.* 8. Alex. *conſ.* 1. *num.* 2. *lib.* 7. Rota *dec.* 375. *num.* 2. *part.* 2. *recent.* apud Bich. *dec.* 13. *num.* 3. neque ſufficit, quod Beneficium ſimplex requirat reſidentiam cauſativam, qualis in dubio tantum præſumitur, requiri. Butr. *in cap. fin. num.* 7. *de Cler. non reſid.* Gratian. *diſcept. for. cap.* 133. *num.* 25. Innoc. *in cap. fin. de Cler. non reſid.* ubi Jo. Andr. & Abb. & ſatis eſt ad excludendam incompatibilitatem, quod Beneficiatus careat fructibus non reſidendo. Hoieda *de incompatib. Benef. part.* 1. *cap.* 17. *num.* 34. Rota *dec.* 483. *num.* 2. *part.* 1. *diverſ. &* 489. *num.* 3. *part.* 2. *recent.* apud Bich. *l. c. num.* 10. Et ad inducendam incompatibilitatem non ſufficit, quod Beneficium requirat reſidentiam temporalem, ſed eſt neceſſe, quod requirat reſidentiam perpetuam. Hoſt. *in d. cap. fin. num.* 4. ubi Jo. Andr. *num.* 6. & Abb. *num.* 4. Rota *d. deciſ.* 483. apud Bich. *l. c. num.* 14. Neque ſufficit, quod Beneficiatus habeat onus celebrandi Miſſas, quia poteſt per alium ſatisfacere, niſi in fundatione fuerit cautum, quod Beneficiatus teneatur per ſeipſum ſatisfacere. Felin. *in cap. cum omnes.* 32. *de conſtit.* Cardin. *in cap. fin. num.* 16. *de Cler. non reſid* Hojeda *de incompatib. part.* 2. *cap.* 1. *num.* 2. Gratian. *l. c. num.* 16. Gonzal. *ſuper reg.* 8. *Cancell. gl.* 5. *a num.* 74. Lapus *alleg.* 35. *n.* 3. Lotther. *de re Benef. lib.* 3. *quæſt.* 27. *num.* 12. S. Congreg. apud Garz. *de Benef. part.* 7. *cap.* 1. *num.* 49. 85. 87. *&* 93. & Rota apud Bich. *dec.* 13. *num.* 12. *& ſeq.* 1

Incompatibilitas non reſultat ex aſſecutione Beneficii incompatibilis, ſed ex illius retentione; magna enim eſt differentia inter adeptionem, & retentionem. Seraphin. *dec.* 774. *num.* 2. Cavaler. *dec.* 450. *num.* 6. Lotther. *de re benef. lib.* 3. *quæſt.* 23. *num.* 17. licet primum non ſtatim dimittat, ſi lis pendet ſuper ſecundo, ad quod non tenetur, ne contingat illum utrumque amittere. Lotther. *l. c. quæſt.* 23. *n.* 19. Franeus *in cap. licet* 2

Epiſcopus. num. 1. *de præb. in* 6. Seraphin. *dec.* 953. *a num.* 1. & *dec.* 1254. *num.* 1. Rota apud Bich. *dec.* 189. *num.* 14. Quæ procedunt, ſi incompatibilitas fuit inducta a Jure, ſecus vero, ſi fuit inducta ab homine, & fundatio reſiſtit primæ acquiſitioni incompatibilis. Louber. *de re benef. lib.* 2. *quæſt.* 47. *num.* 15. Rota *dec.* 216. *ſub num.* 5. *part.* 2. *recent.* apud Bich. *dec.* 313. *num.* 12. vide etiam Vivian. *de Jurepatr. lib.* 6. *cap.* 10. *num.* 2. Garz. *de Benef. part.* 11. *cap.* 5. *num.* 286. Conc. Trid. *ſeſſ.* 25. *de refor. cap.* 5. quod prohibet, ne derogetur fundationibus. Moneta *de commut. ult. vol. cap.* 10. *num.* 61. apud Bich. *l. c. n.* 3. 4. *& ſeq.*

3 Incompatibilitas non cauſatur a beneficio habente curam animarum tantum habitualem inſufficientem ad inducendam neceſſitatem reſidentiæ. Hojeda *de incompat. benef part.* 1. *cap.* 13. *num.* 53. *verſ.* 12. *declaratur.* Navar. *conſ.* 21. *de Cler. non reſident.* Barb. *de off. Parochi part.* 1. *cap.* 1. *n.* 50. *&* 51. Gonzal. *ad reg.* 8. *Cancell. gl.* 6. *n.* 98. & alii apud Bich. *dec.* 198. *n.* 50.

4 Incompatibilitatem Beneficiorum allegans debet illam probare. Rebuff. *in praxi tit. facul. benef. quotupl. ſub num.* 11. Cavaler. *dec.* 315. *n.* 3. apud Bich. *dec. cit. n.* 31. quia Beneficia in dubio præſumuntur ſimplicia, & ita debet probare, quod ambo Beneficia ſint curata, aut requirant reſidentiam.

INCREMENTUM ALLUVIONIS.

Praxis Incrementi Alluvionis.

1 Incrementum alluvionis factum fundo pertinet ad ementem cum pacto revendendi, quia talis venditio eſt perfecta venditio, & ideo transfert dominium, adeoque omne augmentum pertinet ad emptorem & Dominum fundi, ſive venditio fuerit facta ad menſuram, ſive ad corpus. Fachin. *lib* 2. *controv. Jur. cap.* 6. ubi Tiraquel. *de retract. convent.* §. 2. Menoch. *conſ.* 26. Theſ. *dec.* 140. Coſta *de portione rata. quæſt.* 11. idem dicendum eſt de diminutione ſeu damno, quæ cedunt emptori, quia inter contrahentes æqualitas ſervari debet. Craveta *conſ.* 245. *num.* 7. Et Alluvio ſicut transfert dominium, ita etiam juriſdictionem in eum, cui acceſſit alluvio. Colleg. Papien. apud Curt. *conſ.* 46. & Lud. Bolognet. *conſ.* 14. quia id judicatur de re adhærente, quod de principali, quia ſi Princeps concedens juriſdictionem auxit territorium, videtur etiam auxiſſe juriſdictionem. Bart. & Jaſ. *in L.* 1. *ff. de juriſdict. om. Jud.* tum quia ſi confinia territoriorum ſunt maria, vel flumina, ubicumque fuerit flumen, vel mare, ibi erunt termini. Contrarium tamen tenuit Silvat. *lib.* 1. *conſ.* 3. *num.* 28. citans Bart. *in tract. de Alveo.* §. *acquiritur.* Bald. *in L.* 1. *ff. de rer. diverſ.* eo quod alluvio verſetur circa corporalia, non circa incorporalia, videri poteſt Cyriac. *controv.* 376. *per totam.*

INDEBITUM.

Praxis Indebiti.

1 Indebitum exigens ſtatim evadit debitor illius, qui ſolvit, & pro repetitione agit. Rota apud Bich. *dec.* 671. *num.* 7. *&* 8. & præſumitur ignoranter ſolutum. Neguſ. *quæſt.* 354. *num.* 9. apud Bich. *dec.* 423. *num.* 48. & fuiſſe indebitum ſolutum, debet probari ab eo, qui indebitum ſolutum repetit, quamvis probatio conſiſtat in negativa, quia non præſumitur, quod voluerit jactare ſuum. *L. cum de indeb. ff. de prob.* Feder. de Sen. *conſ.* 54. *nu.* 2. Cyriac. *controv.* 263. *num.* 8. Buratt. *dec.* 592. *num.* 3. Coccin. *dec.* 331. *n.* 1. *& dec.* 502. *a nu.* 6. *part.* 1. *recent.* Gratian. *diſcept. for. cap.* 569. *a numer.* 27. apud Bich. *dec.* 74. *num.* 9. *&* 11.

2 Indebitum ſolutum authoritate rei judicatæ repeti nequit; quia judicatum facit de indebito debitum. Bart. *in L.* 1. *num.* 26. *ff. de condict. & indebit.* Maurus *de ſolut. cap.* 21. *n.* 15. Buratt. *dec.* 26. *n.* 1. Socin. *in L. ſi non ſortem.* §. *ſi centum. n.* 4. *ff. eodem.* & ſolutum de mandato Judicis repeti non poteſt. Limit. ſi in eo Judicio jura repetentis examinari non potuerunt, uti diſtinxit Bart. *in L.* 1. §. *& parvi. ff. quod vi aut clam.* Rota apud Bellon. *dec.* 3. *n.* 3. *quæ eſt Jannen.* Buratt. *dec.* 592. *nu.* 9. apud Bich. *dec.* 306. *n.* 6. *&* 8.

3 Indebitum ſolvens ſponte, debet plene & concludenter probare, quod indebitum ſolverit; ſi vero coacte ſolvit, debet ille probare, qui exegit pecunias vel ſolutum fuiſſe debitum, & ita declaratur prior concluſio. Bellon. *l. c.* Rota apud Bich. *dec.* 306. *n.* 9.

INDEMNITAS.

Praxis Indemnitatis.

Indemnitas promiſſa includit relevationem ab omni 1
damno tam ſortis, quam fructuum, & hæc relevatio venit ex natura promiſſionis. Bart. *in L. quæro. num.* 1. *ff. locat.* Surd. *conſ.* 150. *num.* 3. Rota *dec.* 373. *num.* 2. *p.* 1. *rec.* Burat. *dec.* 913. *num.* 1. apud Bich. *dec.* 329. *num.* 1. *&* 2. Honded. *conſ.* 39. *a numer.* 3. *lib.* 2. Cavaler. *dec.* 210. *num.* 1.

Indemnitas, quando fuit promiſſa ex ſuppoſito, quod 2
promittens de evictione teneatur, ſi promiſſio deprehenditur erronea, non debetur. *L. cum putarem. ff. fam. herc.* Dec. *conſ.* 600. Rota apud Bich. *dec.* 445. *num.* 31. præſertim ſi non ſponte, ſed in vim præcedentis decreti fuit facta, & maxime ſi promiſſio non fuit abſoluta, ſed conditionalis. Surd. *conſ.* 379. *num.* 34. Barb. *clauſ.* 115. *num.* 12. Serapgin. *dec.* 530. *num.* 15. apud Bich. *dec.* 445. *num.* 32.

INDICIUM.

Praxis Indiciorum.

Indicium unum alio fortiore tollitur. Maſcard. *de* 1
prob. concluſ. 225. *n.* 15. & plura vincunt illa, quæ ſunt pauciora, ſicut etiam veriſimiliora ſunt præferenda. Burſat. *conſ.* 153. *n.* 45. Farin. *conſ.* 40. *num.* 71.

Indicia duo levia faciunt unum grave. Farin. *conſ.* 2
crim. 5. *num.* 102. ut ſufficiat ad torturam, nedum ad transmittendam inquiſitionem; quia ad torquendum, ſi non proſunt ſingula, multa juvant. Gig. *de crim. læſæ majeſt. lib.* 2. *quomodo, & per quos crimen læſæ Majeſtatis probetur.* Sicuti etiam plura remota & non indubitata concurrunt ad faciendum unum indubitatum & ſufficiens ad condemnandum. Farin. *de indic. & tort. quæſt.* 36. *num.* 36. quoad pœnam pecuniariam, non vero corporalem. Bald. *in L. fin. C. de prob.* Brunus *de indic. & tort. part.* 1. *quæſt.* 4. Farin. *de indic. dict. quæſt.* 36. Clar. *in* §. *fin. quæſt.* 20. Ciarlin. *controv. for. cap.* 12. maxime ſi omnia indicia tendunt ad eundem finem. Cacher. *dec.* 19. *num.* 56. quæ vero requirantur ad torturam, quæ ad condemnandum, vide Cyriac. *controv.* 150.

Ad inquirendum ſpecialiter ſunt diverſa; ſed maxime diffamatio. Alia ſunt levia non urgentia, alia levia urgentia; alia gravia. Clarus *in* §. *fin. quæſt.* 20. Scaccia *de Jud. lib.* 1. *cap.* 84. *num.* 1. Prima licet aperiant viam ad inquirendum ſpecialiter, vel ad inquiſitionem ſpecialem ſine citatione; non tamen cum citatione. Clarus & Scaccia *ll. cc.* Diffamatio vero facit indicium ad inquiſitionem ſpecialem etiam cum citatione. Clar. *l. c. quæſt.* 21. Scaccia ut ſupra.

Indicia ſunt in diverſo gradu, quædam ſunt remo- 3
ta, alia propinqua, alia propinquiſſima. In materia maleficiorum poſſunt, & ſolent eſſe ſequentia. 1. Confeſſio malefici contra Socium. 2. Superſtitio cum variis ſuis ſpeciebus. 3. Si quis alios artem magicam docere voluerit. 4. Comminatio inferendi maleficia. 5. Familiaritas & frequens converſatio cum maleficis. 6. Fama vehemens cum aliis adminiculis. 7. Fuga, quæ eſt indicium ad torturam. Gail. *lib.* 2. *obſ.* 109. 8. ſi aliquod opus magiæ vel maleficii apud aliquem inveniatur 9. Confeſſio extrajudicialis Rei. 10. Taciturnitas Rei ſcientis ſe pro malefico haberi. 11. Juramenta, blaſphemiæ. 12. Inconſtantia in verbis & titubatio animi. Binsfeld. *de confeſſ. malef. fol. mihi* 709. Clar. *in* §. *fin. quæſt.* 21.

Ad torturam debent eſſe propinqua, veriſimilia, pro- 4
babilia, urgentia, certa, & clara, immo luce meridiana clariora. Farin. *in prax. quæſt.* 37. *n.* 3. Capon. *diſcept. for.* 87. & plura apud Cyriac. *controv.* 106. alia ſunt proxima, alia remota. Tuſc. *litt. I. concluſ.* 94. *num.* 11. Diana *in ſum. verb. Inquiſit. Juriſdict. quoad Torturam. num.* 109. Farin. *de indic. & tort. quæſt.* 36. *numer.* 44. Conciol. *reſol. crim. verb. Indicium. reſ.* 1. *n.* 1. Dicitur

pro-

proximum, quod immediate reſpicit veritatem rei, & delicti per ſenſum viſus vel auditus juxta ſubjectam materiam. Remotum dicitur, quod ſolum reſpicit circumſtantias delicti, uti fuga, fama, inimicitia. Oſaſc. *dec.* 79. *numer.* 15. Farin. *l. c. num.* 45. Conciol. *l. c. num.* 2. Porro unum indicium proximum & immediatum delicto eſt ſufficiens ad torturam, unum remotum vero non ſufficit, ſed ad minus duo requiruntur. Boſſ. *in pract. crim. tit. de indic. num.* 7. Farin. *de indic. & tort. quæſt.* 37. *num.* 43. Guazain. *defenſ.* 30. *cap.* 4. *num.* 12. Caball. *reſolut. crim. caſ.* 200. *numer.* 130. *cent.* 2. Cyriac. *controv.* 106. *nu.* 49. Conciol. *l. c. num.* 3. contra Clarum *in §. fin. quæſt.* 64. niſi cum uno indicio remoto concurrerent alia adminicula, quia tunc ſufficeret ad torturam. Clarum *in §. fin. quæſt.* 64. Farin. *l. c.* Conciol. *alleg. for.* 95. *num.* 28. dummodo adminicula ſint plura, alias ſecus. Farinac. *de indic. quæſt.* 43. *numer.* 157. Conciol. *reſol. crim. loc. cit. numer.* 6. vel niſi indicium remotum valde delictum inferret, veluti confeſſio extrajudicialis. Res furata penes aliquem malæ famæ inventa. Conciol. *ibid. num.* 7

5 Indicia indubitata & certa dicuntur, quæ taliter urgent, ut animus judicantis aliter perſuaderi non poſſit. Caſtr. *in L. fin. C. de probat.* Bald. *conſ.* 249. Farin. *de Indic. quæſt.* 36. *num.* 37. *& de Reo confeſſo, & convict. quæſt.* 86. *nu.* 67. Guaazin. *defenſ.* 33. *cap.* 15. *num.* 1. Andreol. *controv.* 172. Merlin. Pignatell. *controv. for. cap.* 64. *num.* 17. Sperel. *dec.* 101. *num.* 41. *lib.* 2. Cabal. *reſol. crim. caſ.* 288. *nu.* 10. Cyriac. *loc. cit.* & Conciol. *loc. cit. reſ.* 2. *numer.* 6. Giurba *conſ.* 70. Cujuſmodi ſunt, cum quis fuit viſus fugere & exire de domo aliqua unicam portam habente cum gladio evaginato, vel ſanguinolento, & in domo reperiatur aliquis occiſus. Clar. *in §. fin. quæſt.* 21. *num.* 29. Gomez. *var. reſ. tom.* 3. *cap.* 13. *num.* 11. Menoch. *de arbitr. caſ.* 270. *num.* 18. Farin. *de indic. & tort. quæſt.* 52. *num.* 50. Guazain. *defenſ.* 33. *cap.* 15. *num.* 2. Cabal. *reſ. crim. caſ.* 288. *numer.* 9. Calvin. *de æquit. lib.* 2. *cap.* 130. *num.* 76. Andreol. *l. c.* Conciol. ut ſupra *numer.* 4. Item ſi quis in rixa fuit viſus admenare, licet non percutere; quia ſi adverſarius admenantis in rixa reperiatur vulneratus vel mortuus, præſumitur ab admenante vulneratus vel occiſus. Farin. *de indic. & tortura. quæſt.* 37. *numer.* 50. Caball. *d. caſ.* 288. *num.* 8. Bajard. ad Clar. *in §. fin. quæſt.* 66. *num.* 21. & DD. ſupra cit. Item ex concubitu ſolius cum ſola, & nudi cum nuda, juxta *cap. litteris.* 12. ubi Hoſt. Jo. Andr. Anchar. Butr. & Abb. *de præſumpt.* Maſcard. *de prob. concluſ.* 59. *numer.* 6. Farin. *de delict. carn. quæſt.* 136. *numer.* 171. Sanch. *de matrim. lib.* 10. *diſp.* 12. *num.* 34. Graſſer *de nece prodit.* §. 29. *num.* 207. Conciol. *l. c. num.* 6. Item ſi quis fuit viſur alium perſequi cum enſe evaginato, qui poſtea fuit repertus vulneratus. Brunus *de indic. & tort. part.* 1. *quæſt.* 4. *num.* 6. Andreol. *controv.* 172. *num.* 4. Cabal. *d. caſ.* 288. *num.* 9. Guazzin. *loc. cit.* Conciol. *loc. cit. num.* 7.

6 Indicia indubitata non tantum ſufficiunt ad torturam, ſed etiam ad condemnandum. *L. ſciant cuncti. C. de prob.* Blancus *de indic. numer.* 29. Maſcard. *de prob. concluſ.* 23. *lib.* 1. *&* 2. *concluſ.* 867. Farin. *de Indic. & tort. quæſt.* 52. Cabal. *reſ. crim. caſ.* 288. *a num.* 21. Ciarlin. *controv. for. cap.* 12. *a numer.* 10. quæ ſufficiunt etiam ad probandum delictum non gaudens Immunitate; non tamen ad pœnam ordinariam, ſed tantum extraordinariam, licet corporalem, ſecundum Felin. & Butr. *in cap. afferente. de præſumpt.* ubi etiam Abb. Brun. *de indic. & tort. part.* 1. *quæſt.* 4. Clar. & Farin. *ll. cc.* Ciarlin. *loc. cit.* Sperel. *dec.* 108. *num.* 43. DD. apud Fachin. *lib.* 1. *controv. Jur. cap.* 29. Gomez. *de delict. cap.* 12. Maſcard. *de prob. concluſ.* 459. Farin. *de Reo confeſſ. & convicto. quæſt.* 86. *a num.* 110. ubi communis. Conciol. *loc. cit. reſ.* 3. *per tot.* Sed quod indicia indubitata non ſufficiant ad condemnandum in pœnam extraordinariam corporalem videtur communior, licet contraria apud ſuprema tribunalia practicetur, & Farin. Judici ordinario, qui non habet ſupremum tribunal, ſuadet, ut ad corporalem non deveniat etiam in atrociſſimis, niſi vellet imponere pœnam exilii. Farin. *d. quæſt.* 86. *numer.* 119. Carcer. *in pract. crim. tract.* 2. *de indic. §. in textu. numer.* 2. Clar. *in §. fin. quæſt.* 20. *nu.* 5. Conciol. *alleg.* 91. Gomez. *de delict. cap.* 12. *num.* 25. Limit. niſi eſſent duæ ſemiplenæ probationes diverſi generis junctæ cum aliis adminiculis valde propinquis. Debent autem indicia & præſumptiones ad condemnandum eſſe plures quam duæ, & in ſuo genere eſſe plene probata. Menoch. *de præſ. lib.* 1. *quæſt.* 91. Clarus *in §. fin. quæſt.* 22. Gabriel. *de prob. concluſ.* 1. *numer.* 33. Maſcard. *de prob. concluſ.* 1223. Theſ. *dec.* 24. *num.* 6. *&* 7. Farin. *d. quæſt.* 86. *num.* 95.

Debent autem Indicia probari per duos teſtes conteſtes. Caball. *reſ. crim. cent* 2. *caſ.* 200. *numer.* 129. Farin. *de indic. & tort. quæſt.* 37. *numer.* 42. Guazz. *defenſ.* 30. *cap.* 31. & plurea apud Conciol. *reſ.* 3. *crim. & alleg.* 98. *num.* 14. *& reſol.* 4. 7

Indicia, vel præſumptiones plures diverſæ ſpeciei, 8 quæ ſingula de per ſe non ſufficiunt ad condemnandum, nec junguntur, ut ſimul ſumpta ſufficiant. Gabr. *de prob. concluſ.* 1. Maſcard. *de prob. concluſ.* 459. *&* 1223. Menoch. *de præſ. lib.* 1. *quæſt.* 40. Farin. *l. c.* contra multos contrarium ſentientes; quia ad condemnandum probationes debent eſſe concludentes, & luce meridiana clariores, *L. ſciant cuncti. C. de prob.* Menoch. *de arb. caſ.* 279. Cacher. *conſ.* 65. Theſ. *dec.* 24. ſive procedatur per inquiſitionem, ſive per accuſationem, ſive cauſa criminalis ſit magna, ſive minima. Limit. ſi tenderent ad eundem finem, vel eſſemus in delictis occultis & difficilis probationis. Farin. *l. c. num.* 35. Menoch. *lib.* 1. *de præſ. quæſt.* 58. Conciol. *alleg.* 91.

Indicia vel præſumptiones Adulterii vel copulæ car- 9 nalis ſunt plures. 1. quæ oriuntur ex præparatoriis copulæ. Anchar. *in cap. præterea. de teſtib.* Maſcard. *de prob. concluſ.* 64. *&* 810. Præparatoria vero ſunt allocutio viri cum muliere in tempore & loco ad fornicationem commodis. Item riſus & joci inter virum & mulierem. Item ſi vir fuit viſus ingredi domum mulieris, & poſtmodum egredi maxime de nocte, quando nulla ſubeſt ingrediendi cauſa. Secundo quæ oriuntur ex apparatu ad copulam, uti ex conviviis, ex transmiſſione munerum, jocalium, nunciorum, & litterarum amatoriarum transmiſſione, & earum receptione. Item ex reciproco amore inter virum & mulierem, ex oſculis, tactibus impudicis, ex loci ſolitudine & diverſitate ſexuum. Item ſi vir & mulier fuerunt inventi ſoli in eadem camera horis ad copulam commodis maxime in locis ſecretis. Item ſi juvenis fuit repertus in camera clauſis januis, & caligis ſolutis. Item ſi mulier fuit viſa egredi e camera cum rubore & crine ſoluto. Item ſi conſtat virum & mulierem ſimul in eodem lecto dormiviſſe, præſertim ſi ſolus cum ſola, & nudus cum nuda. Item ex pernoctatione uxoris extra domum mariti ſine cauſa, & illius conſenſu. Item ex converſatione mulieris cum lenis & lenonibus. Item ſi vir ſcit uxorem ſuam ab anno & ultra a ſe non fuiſſe cognitam, ut quia fuit abſens, & tamen concepit. Farin. *de delict. carn. quæſt.* 136. *cap.* 4. *per totum*, Maſcard. *de prob. concluſ.* 64. *&* 810. Abb. & Canoniſtæ *in cap.* 3. *de præſumpt.* Clarus *in §. adulterium. a num.* 7.

Indicia vero & præſumptiones adulterium vel copu- 10 lam excludentia ſunt. Primo Clericatus; quia Clericus etiam oſculans mulierem non præſumitur illam cognoſcere. Maſcard. *loc. cit.* niſi circumſtantiæ loci & temporis, & qualitates perſonarum aliud ſuadent. Menoch. *de præſ. lib.* 5. *præſ.* 41. Farin. *loc. cit. cap.* 5. ubi ita concordat Abb. & Felin. *in cap.* 1. *de Cler. non reſident.* Secundo conſanguinitas, licet ſimul dormierint, ſi ſint proximiores, uti intra ſecundum gradum, ſecus in remotioribus, licet nudus cum nuda dormierit, ſi publice & non occulte dormierunt. Menoch. *loc. cit.* Maſcard. *de prob. concluſ.* 810. *&* 981. *& concluſ.* 1312. Tertio ex actu geſto publice, & palam. Maſcard. *loc. cit. concluſ.* 60. Quarto ex ſenectute maxime mulieris, niſi vetula eſſet robuſta. Menoch. *l. c. præſ.* 17. Maſcard. *l. c. concluſ.* 59. Surd. *de alim. tit.* 7. *quæſt.* 16. *numer.* 35. Quinto ex infirmitate mulieris. Maſcard. *loc. cit.* Farinac. *quæſt.* 136. *cap.* 5. *per totum.*

Quando dubitatur, an indicia ſint ſufficientia ad 11 torturam, pronunciandum eſt non eſſe ſufficientia. Oſac. *dec.* 79. *num.* 58. Caball. *reſol. crim. caſ.* 200.

num.

Digitized by Google

num. 145. *cent.* 2. Cyriac. *controv.* 106. *numer.* 55. Guazzin. *defenſ.* 29. *cap.* 2. Giurba *conſ.* 42. *numer.* 8. Conciol. *reſol. crim. verb. Indicium. reſol.* 10. *per totam.*

12 Indicia leviora ſufficiunt ad torturam in delictis occultis, & difficilis probationis, ut ſunt tractatus, ſodomia, furtum, falſum, adulterium, veneficium, falſa moneta, delictum commiſſum de nocte, & alia hujus generis. Bald. *in L. quicumque.* 4. *num.* 25. *C. de ſerv. fugit.* Brun. *de indic. part.* 2. *quæſt.* 5. *num.* 6. Rol. *conſ.* 7. *num.* 5. *lib.* 1. Clar. *in* §. *fin. quæſt.* 64. Farin. *de indic. quæſt.* 37. *num.* 150. Caball. *reſol. crim. caſ.* 200. *num.* 140. Guazzin. *defenſ.* 30. *cap.* 4. *numer.* 9. Conciol. *l. c. reſ.* 8. *per tot.*

13 Eſt etiam indicium ſufficiens ad torturam rivalitas in amore, quia ex rivalitate ſolent oriri inimicitiæ, quæ faciunt indicium ad torturam. Andreol. *controv.* 149. *num.* 5. Clarus *in* §. *fin. quæſt.* 21. Farin. *conſ.* 138. *num.* 7. Conciol. *l.c reſ.* 11. *&* 12.

14 Sicut etiam aſſertio ſtupratæ concurrentibus adminiculis aliis facit indicium ad torturam contra ſtuprantem. Farin. *de indic. quæſt.* 43. *num.* 99. Guazzin. *def.* 4. *cap.* 6. *num.* 15. Caball. *reſol. crim. caſ.* 200. *num.* 113. Conciol. *l.c. reſ.* 13.

15 Etiam minæ ſecuto delicto faciunt indicium ad torturam contra minantem, ſi delictum fuit ſecutum contra perſonam, contra quam fuerunt latæ minæ. Maſcard. *de probat. concluſ.* 1057. Honded. *conſ.* 107. *n.* 3. *lib.* 2. Farin. *de indic. quæſt.* 50. *a num.* 1. Giurba *conſ.* 91. *num.* 9. Tuſc. *litt. M. concluſ.* 236. *num.* 3. Conciol. *reſ.* 14. Dummodo delictum fuerit ſecutum in continenti poſt minas, vel paulo poſt, ſecus ſi fuit ſecutum ex intervallo. Maſcard. *l.c. concluſ.* 1057. *num. num.* 4. Farin. *l.* c. *quæſt.* 50. *numer.* 14. qui vult remittendum eſſe Judicis arbitrio, quando delictum dicatur commiſſum in continenti poſt minas, aut ex intervallo. Et dummodo minans fuerit ſolitus exequi minas, & minæ fuerint prolatæ deliberato & ſedato animo, ſecus ſi fuerunt prolatæ in continenti ex iracundia, vel fuerunt revocatæ. DD. cit. & Conciol. *l.* c. *num.* 6. & dummodo cum minis concurrat alia conjectura. Et dummodo minæ ſint certæ vindictam afferentes, ſecus ſi dubiæ. Conciol. *num.* 9. præſertim ſi occiſus habebat alios inimicos. Cyriac. *l.c. numer.* 71. Farin. *quæſt.* 50. *num.* 12. *de ind.* quæ minæ probari poſſunt etiam per teſtes ſingulares. Farin. *conſ.* 106. *num.* 12. *lib.* 3. Conciol. *loc. cit. addit. ad num.* 12. apud quam plura. Videri poteſt Cyriac. *controv.* 106. *num.* 76.

Indicia homicidii commiſſi vide apud Farin. *de Indic. & tort. tota quæſt.* 52.

16 Indicia & præſumptiones non ſufficiunt ad probandam qualitatem delicti excluſivam Immunitatis Eccleſiaſticæ, niſi ſint certa, & indubitata; tunc enim faciunt plenam probationem. Ciarlin. *controv. for. cap.* 10. *numer.* 104. Felin. *in cap. afferente. de præſumpt.* Farinac. *de Reo confeſſ. & convicto. quæſt.* 86. Giurba *conſ.* 70. Innoc. *in cap. cum in cauſa. de juram. calumn.*

INDULGENTIA.

Praxis Indulgentiarum.

1 Indulgentia Principis juris vigorem non obtinet, nec præjudicium creat; & ideo quæ per indulgentiam fiunt, jus non pariunt. *L.* 1. *de conſtit. Princ.* Arniſæus 2. *relect. polit. cap.* 6. *ſect.* 3. *nu.* 6. Barb. *axiom. lib.* 9. *cap.* 46.

2 Indulgentia eſt relaxatio pœnæ temporalis debitæ pro peccatis actualibus jam dimiſſis conceſſa a Prælatis ex theſauro Eccleſiæ. Bonac. *de indulg. diſp.* 6. *quæſt.* 1. *punct.* 1. Alia eſt plenaria, alia temporalis; illa eſt, qua remittitur tota pœna ſimpliciter vel in aliquo certo genere; veluti cum conceditur cum clauſula *De injunctis pœnitentiis*, & hæc delet tantum pœnas reſpondentes pœnitentiis injunctis. Temporalis eſt, qua non remittitur tota pœna, ſed quanta in Brevi exprimitur, & hæc regulariter tantum liberat ab illa pœna, non quam in purgatorio intra breve tempus anima luere debuiſſet, ſed quantam obtinuiſſet, ſi tanto tempore pœnitentiam egiſſet juxta SS. Canones.

Quis eas poſſit concedere, vide Bonac. *l.* c. *punct.* 3
Barb. *de poteſt. Epiſc. alleg.* 88. Pax Jord. *lib.* 5. *tit.* 16. Et quidem Primo a S. Pontifice non poteſt concedi ſine rationabili cauſa; quia non eſt Dominus, ſed diſpenſator theſauri Eccleſiæ, & ſilium debet diſpenſare ſecundum voluntatem Domini rationabilem. Cauſæ vero ſunt Honor Dei, Utilitas Eccleſiæ, bonum commune, vel etiam privata cauſa. *cap. cum Unigenitus. de pœnit. & remiſſ.* DD. apud Bonac. *l. c.*

Conceſſa alicui diei feſto, vel pro aliquo feſto, fe- 4
ſto tranſlato, non transfertur. DD. apud Dianam *part.* 6. *tract.* 7. *reſ.* 31. perſeverat tamen, ſi templum alio transfertur. Bonac. *tom.* 2. *diſp.* 6. *quæſt.* 1. *punct.* 8. Diana *loc. cit. reſ.* 32. Conceſſa alicui loco, ceſſat diruto loco. Diana *part.* 9. *tract.* 2. *reſ.* 17. uti altari privilegiato.

Indulgentia non tantum liberat a pœnis injunctis in 5
confeſſione, ſed etiam a non injunctis, licet fuerit data pro injunctis. Diana *part.* 8. *tract.* 1. *reſ.* 81. qui citat Suar. & alios; quia illa verba *De injunctis*, non ſunt reſtrictiva, ſed ampliativa, & Beneficium Principis late eſt interpretandum, ſi vero non fuerunt addita verba, *Pro*, vel *de injunctis*, controverſia omnis ceſſat.

Indulgentia plenaria conceditur illi, qui ad ſignum 6
ſalutationis Angelicæ recitat ſalutationem Angelicam, ſi eſt in gratia, licet hanc indulgentiam is ignoret, & ideo non habeat intentionem etiam virtualem illam lucrandi, & has Indulgentias conceſſit Adrianus VI. Diana *part.* 4. *tract.* 4. *reſ.* 24. ubi DD.

Indulgentia pro defunctis non datur per modum ab- 7
ſolutionis, ſed ſuffragii; quia abſolutio eſt actus juriſdictionis, quem non habet Pontifex in defunctos, qui non ſunt amplius in Eccleſia militante, ſed purgante, & S. Pontifex tantum habet poteſtatem ligandi vel abſolvendi, quæ ſunt ſuper terram, neque eſt verum, quod Pontifex excommunicat mortuus, ſed tantum declarat illos tales fuiſſe in vita, & cuivis prohibet vel concedit orare pro talibus defunctis. Diana *part.* 9. *tract.* 2. *reſ.* 2.

Indulgentia Altaris privilegiati, an ſuffragetur non 8
applicato Sacrificio pro defuncto, attendendus eſt tenor reſcripti; ſi enim dicit: *celebrando miſſam liberes*, non eſt neceſſaria applicatio, ſi vero dicitur *celebrando pro defuncto*, neceſſaria eſt applicatio. Diana *l. c.* Hæc vero Indulgentia Altaris privilegiati habet infallibiliter ſuum effectum S. Thom. Suar. & DD. apud Dianam *part.* 9. *tract.* 2. *reſ.* 3. contra Layman. & alios, quaſi Chriſtus tantum promiſerit ſolvere ea, quæ ſolverit Petrus ſuper terra, & non ſub terra, quia hæc verba non ſunt ſumenda taxative, ſed effective.

Ultra S. Pontificem indulgentias concedere poteſt 9
Concilium generale legitime congregatum, etiam plenarias ſecundum aliquos, quamvis quoad iſtas veritas ſit in contrarium, quia iſtas ſolus Pontifex poteſt concedere. Pax Jord. *loc. cit. num.* 19. Ergo tantum centum vel quadraginta dierum dare poteſt, uti etiam Summus Pœnitentiarius. Legatus Apoſtolicus ſecluſo ſpeciali indulto Apoſtolico indulgentias tantum quadraginta dierum concedere poteſt. Epiſcopi vero in ſuis Diœceſibus poſſunt concedere indulgentias juxta *cap. cum ex eo. in fin. de pœnit. cap. Indulg. eodem tit. in* 6. Barb. *de pot. Epiſc. alleg.* 88. Pax Jord. *loc. cit. numer.* 24. Limit. quoad Coadjutores etiam cum futura ſucceſſione. Quaranta *in ſum. Bullar. verb. Archiepiſcopi. auth.* 31. S. Congregat. quam citat Pax Jord. *loc. cit. num.* 25.

Porro Epiſcopi poteſtatem Indulgentias concedendi 10
non habent immediate a Deo, ſicut S. Pontifex, ſed a Pontifice, jure tamen ordinario Canonico non delegato. Barb. Pax Jord. *ll. cc.* Habet autem hanc poteſtatem, licet non ſit conſecratus, neque in ſacris conſtitutus, dummodo fuerit confirmatus, quia hæc facultas ſpectat ad poteſtatem Juriſdictionis, non ordinis. Bellarm. *de Indulg. lib.* 1. *cap.* 11. Sylveſt. *verb. Indulg. quæſt.* 5. Bonac. *l. c.* Pax Jord. *loc. cit. num.* 42. Et ipſe poteſt participare fructum Indulgentiarum, quas aliis largitur, & cum hanc poteſtatem habeat jure ordinario, poteſt illam etiam aliis delegare. *cap. quod ſedes. de officio ordin. cap. aqua.* ubi gl. *de cenſur.* Bellar. *l.* c. & Barb. *d. alleg.* 88. *num.* 9. Pax Jord. *loc. cit. num.* 47.

In-

Digitized by Google

11 Indulgentias Epiſcopus poteſt concedere, pro quibuſcumque piis cauſis, & honeſtis, etiam extra Eccleſiarum & Altarium conſecrationem, & benedictionem ſolemnem; quia in *cap. cum ex. de pœnit.* tantum reſtringitur quantitas illarum, cæterum permittit, ut pro quibuslibet cauſis dati poſſint. Pax Jord. *l. c. nu* 50. Immo poteſt concedere indulgentias etiam perpetuas. Pax Jord. *l. c. num.* 51. Ugolin. *de off. Epiſc. cap.* 41. §. 3. Navarr. *de pœnit. conſ.* 14. Barb. *d. alleg.* 88. *n.* 16. Sylveſt. *l. c. n.* 16.

12 Ad hæc tempore Jubilæi & anni Sancti poteſt Epiſcopus ſuas elargiri indulgentias, eo qood *in extravag. quemadm. de pœnitent. & remiſſ.* ſoleant plenariæ indulgentiæ tantum Pontificiæ ſuſpendi. Pax Jord. *loc. cit. num.* 52.

13 Indulgentia ab Epiſcopo concedenda non poteſt excedere dies quadraginta, niſi in Conſecratione Eccleſiæ & Altarium pro ipſa die, quia tunc dantur viſitantibus centum dies. Bellarmin. *l. c. cap.* 11. & Barb. *l. c. n.* 14. Ugolin. *l. c.* Pax Jord. *n.* 53.

14 Si vero Epiſcopus dedit indulgentias ultra tempus conceſſum, vel ultra quantitatem dierum quadraginta, vel centum reſpective, non valent quoad exceſſum; non tamen annullantur in totum, ſed ſuſtinentur pro quantitate debita. Azor. *part.* 2. *lib.* 3. *cap.* 55. *quæſt.* 6. Barb. *l. c. n.* 22. & *n.* 54.

15 Præſtantibus manus adjutrices etiam ad opus pium Epiſcopus non poteſt amplius Indulgentias concedere poſt Bullam Pii V. quæ incipit: *Etſi Dominici Gregis.* 50. Conc. Trid. *ſeſſ.* 25. *decreto de Indulgentia.* Gavant. *in manual. verb. Indulgentia. num.* 19. Leo *in theſ. for. Eccleſ. part.* 1. *cap.* 7. *num.* 29. & 30. Pax Jord. *l. c. n.* 63.

INFAMIA.

Praxis Infamiæ.

1 Infamia alia eſt Juris, alia facti. Juris eſt, cum quis fuit accuſatus & condemnatus. Facti eſt, cum quis fuit notatus de crimine aliquo apud bonos & graves viros. Garz. *de Beneſ. part.* 7. *cap.* 8. Silvat. *lib.* 1. *conſ.* 59. *num.* 32. Juris incurritur dupliciter, primo per ſententiam Judicis definitivam, ſecundo per quædam crimina, quibus de jure eſt annexa infamia. *num.* 8. & 9. uti ſunt perjurium in judicio, ſimonia, ſodomia, improbum fœnus, cum ſcilicet uſuræ uſurarum exiguntur, Sacrilegium, Duellum, crimen læſæ majeſt. Hæreſis, Fautores & Defenſores hæreticorum, dummodo crimen ſit publicum, niſi ſit per pœnitentiam purgatum. Bonac. *de cenſur. diſp.* 7. *quæſt.* 3. *punct.* 1. Suar. *de cenſur. diſp.* 48. *ſect.* 1. quo tamen caſu requiritur ſententia Judicis declaratoria ſuper crimine commiſſo. Paſſerin. *de elect. cap.* 10. *a num.* 129.

2 Infamia, quæ incurritur de jure civili, regulariter incurritur etiam de Jure Canonico, quales ſunt uſurarii, niſi pœnitentiam egerint; quia tunc poterunt habere Beneficia Eccleſiaſtica jam obtenta; non tamen de novo obtinere. Secundo Condemnatus actione furti, ſi tamen eſt occultus, poſt pœnitentiam poteſt promoveri ad SS. Ordines. Tertio publice & ſolemniter pœnitentes, qua etiam peracta non poteſt quis promoveri ſine diſpenſatione. Quarto Apoſtatæ ad Judaiſmum ſunt inhabiles ad Ordines, etiam poſtquam impoſita pœnitentia Eccleſiæ fuerunt reconciliati, etiam ad exercendos Ordines jam obtentos. Quinto Cynœdi, Lenones, Hiſtriones, Joculatores ludentes in ſcenis, & Buffones, ſi publice talia exercent ad quæſtum. Sexto Aleatores, quibus, ſi publice tales ſunt, beneficia conferri non poſſunt, aliter collatio eſt nulla ipſo Jure; ſi vero ſunt occulti, debet collatio irritari, nec conſuetudine contraria excuſantur. Barb. *de off. Epiſc. allegat.* 43. & 44. Septimo Chriſtianam Legem contemnentes, ſepulchra violantes, contra patrem armantes, de bellis publicis fugientes, fratres accuſantes & non probantes. Excommunicati, fautores hæreticorum, blaſphemi, ſimoniaci, Duellantes, uxorem vilem & abjectam ducentes, artem vilem exercentes, uti carnificis, lictoris, macellarii, tabernarii, Caupones.

3 Infamia Juris non contrahitur ab eo, qui fuit condemnatus ad triremes, quamvis in illis ſteterit, niſi fuerit damnatus ob delictum, quod irrogat infamiam. Bonac. *de cenſur. diſp.* 7. *quæſt.* 3. *punct.* 1. Diana *part.* 4. *tract.* 2. *reſol.* 83. Contrarium tamen tenet Barb. *alleg.* 43. *num.* 15. apud quem plures, & cum illo Antonell. *de regim. Eccleſ. lib.* 2. *cap.* 6. *num.* 19. Navar. *conſ.* 43. *de tempor. ordin.* Campanil. *in diverſ. Jur. Can. rubr.* 11. *cap.* 18. *num.* 16.

Infamia non incurritur ex confeſſione criminis tan- 4
tum ficta, veluti in contumace, qui habetur pro confeſſo, & damnatur; quia in hac materia odioſa verba debent verificari in ſenſu proprio & ſignificatu ac caſu vero & non ficto. gl. *in L. ejus qui declarationem. ff. de Jure fiſci.* Bart. *in L. cum filius. ff. de V. O.* Sperell. *dec.* 116. *num.* 59. Abb. & Butr. *in cap. at ſi Clerici. ſub num.* 27. & 28. *de Jud.* Seraph. *dec.* 376. *num.* 9. Clar. *in §. fin. quæſt.* 72. *num.* 3. Barb. *alleg.* 43. *num.* 13. Bich. *dec.* 408. *num.* 21. Laym. *lib.* 1. *tract.* 5. *part.* 5. *cap.* 4. *num.* 2. Giurba *conſ. crim.* 69.

Infamia Juris repellit quem a dignitatibus vel Bene- 5
ficiis etiam habitis; infamia vero facti a dignitatibus habendis. Garz. *de beneſ. p.* 7. *cap.* 8. *num.* 33. Covar. *pract. qq. cap.* 19. *num.* 5. *concluſ.* 5. Abb. *in cap. querelam. de jurejur.* Sylveſt. *in verb. infamia nu.* 15. Ripa *in cap.* 2. *de reſcript. num.* 18. Illa tollitur per abſolutionem a crimine factam a Judice, hæc per factum contrarium, uti per emendationem delinquentis. Riccius *in prax. var. crim. part.* 2. *quæſt.* 485. Barb. *d. alleg.* 43. Antonell. *de regim. Eccleſ. lib.* 2. *cap.* 6. Diana *part.* 4. *tract.* 2. *reſ.* 93. Paſſerin. *de elect. cap.* 25. Illa poteſt tolli & aboleri a Principe ſupremo. Sylveſt. *in verb. infamia. num.* 16. Antonel. *de reg. Eccleſ. lib.* 2. *cap.* 6. *num.* 13. Oldo. *de reſtit. in integr. part.* 2. *quæſt.* 92. *art.* 7. *numer.* 79. Barb. *de pot. Epiſc. alleg.* 43. *num.* 20. illa vero, quæ eſt facti, non. Bonac. *d. diſp.* 7. *quæſt.* 3. *punct.* 1. *num.* 6.

Infamia patris non nocet filio. *L. filiam. ff. de ſenat.* 6
Riccius *in praxi. part.* 3. *reſ.* 487. Limit. in hæreſi. *cap. quicumque. & cap. ſtatutum. de hæret. in* 6. Riccius *loc. cit.* Antonell. *de regim. Eccleſ. lib.* 2. *cap.* 6. *numer.* 8. exceptis locis hæreticorum, vel ſi filius fuit natus ante hæreſim patris.

Infamia patris proveniens ex adulterio vel fornicatio- 7
ne non tranſit in filios. *cap. nunquam de vitiis.* 56. *diſt. L. ſed ſi unius. ff. de jurejur.* quia ubi non eſt culpa, ibi non eſt pœna. *L. ſancimus. C. de pœn. cap.* 2. *de conſtit.* Noal. *de tranſmiſſ. caſ.* 30. & 31. ſicut delicta patris & illius opprobria quoad pœnam ſpiritualem in filios non tranſeunt; quia anima, quæ peccaverit, ipſa punietur. *cap. jam itaque.* 1. *quæſt.* 4. & filius non portabit iniquitatem patris. *cap. Judæi.* 1. *quæſt.* 4. neque quoad pœnam temporalem aut bonorum, excepto crimine læſæ majeſt. & hæreſis, quoad honores vero & ordines tranſmittuntur. Noal. *loc. cit. num.* 4. & 5. niſi propria filiorum virtus illam aboleret. *cap. nunquam de vitiis.* 56. *diſt.* Infamia tamen uxoris uti ſcurrilis, ſervæ, & publicæ fabularum actricis nocet viro, ut ea mortua non poſſit ordinari. Antonell. *loc. cit.* Navar. *in man. cap.* 27. *num.* 205. Bellet. *part.* 1. *tit.* 1. §. 6. *num.* 34.

Infamia Juris a ſolo Pontifice poteſt diſpenſari, ab E- 8
piſcopo vero tantum, cum eſt ſuperveniens in ordine ad retinendum Beneficium. Barb. *l. c. alleg.* 43. & 44. Antonell. *l. c. n.* 12.

Infamia facti poteſt diſpenſari etiam ab Epiſcopo. 9
Barb. *l. c.* & incurritur, cum alicujus opinio gravatur apud bonos, & graves viros ſuper aliquo crimine. Antoll. *ll. cc.* Garz. *de Beneſ. part.* 7. *cap.* 8. *n.* 12. Dummodo fama ſit communis, & oriatur ex ſuſpicione probabili. Quæ vero oritur ex hominum oblocutione, contrario eorum dicto tollitur. Barb. & Antonell. *ll. cc.* Bich. *dec.* 408. *num.* 19. & 20. Laym. *mor. lib.* 1. *tract.* 5. *part.* 5. *cap.* 4. *ſub num.* 4. Felin. *in cap. teſtimonium. num.* 14. *de teſtib.*

Non privat aliquem voce activa, ſi non foveatur a 10
jure. Ita Paſſerin. *de elect. cap.* 10. *n.* 142. Sigiſmundus a Bononia *de elect. apud eundem.* Diana *part.* 10. *tract.* 10. *reſ.* 24.

Infamia efficit aliquem irregularem, qui ideo ordi- 11
nari non poteſt. Riccius *in prax. var. crim. part.* 3. *reſ.* 487. & facit incapacem beneficiorum, ſive infamia ſit juris, ſive facti. DD. apud Garz. *de Beneſ. part.* 7. *cap.* 8.

Infamis in uno loco, dicitur infamis ubique. *cap.* 12
po-

Digitized by Google

poſtulaſti. de foro compet. Tuſc. *litt. I. concluſ.* 110. & ſemel infamatus, amplius infamari non poteſt. *L.* a. C. *ut intra cert. temp.* Speculat. *in tit. de accuſ.* §. 6. *num.* 33. Farin. *crim.* 30. *num.* 135.

13 Quæres, an collatio Beneficii facta infami infamia facti aut criminoſo ſit nulla ipſo jure? affirmant Abb. *in cap. querelam. num.* 3. *de elect.* eo quod ſit facta indigno, & probatur etiam *ex cap. inter dilectos. de exceſſ. Prælat. in* 6. Paris. *de reſign. lib.* 4. *quæſt.* 3. *ad fin.* Sylva *de Benef. part.* 3. *quæſt.* 2. *num.* 31. Lambert. *de Jurepatr. quæſt.* 9. *art.* 16. *num.* 3. & alii apud Garz. *de Benef. part.* 7. *cap.* 8. *a num.* 39. quia talis eſt irregularis & inhabilis ad beneficia obtinenda, ut dictum fuit ſupra. Negant Compoſtella *in cap. Capitulum. de reſcript.* Card. & Felin. *in d. cap. querelam. de jurejur.* Staphil. *in litteris gratia. num.* 21. Gomez. *de grat. expect. num.* 87. Navar. *conſ.* 1. *de conſtit. num.* 51. cui adhæret Garz. *l. c. num.* 47. plurimos citans pro hac ſententia *num.* 50. negantes talem eſſe proprie irregularem, ſed improprie, eo quod talis prohibetur promoveri.

INFANTIA.

Praxis Infantiæ.

1 Infans quis dicitur uſque ad ſeptimum annum incluſive. *L. ſi infanti. C. de Jure deliber.* Menoch. *de arbitr. lib.* 2. *caſ.* 57. Farin. *quæſt.* 92. Infantiæ vero proximus dicitur uſque ad decimum annum cum dimidio, ſi eſt mas; fœmina vero uſque ad nonum cum dimidio. Gomez. *de delictis. cap.* 1. *num.* 57. Menoch. & Farin. *ll. cc.*

2 Infantes in delictis excuſantur; quia doli capaces non ſunt. Menoch. *de arbitr caſ.* 329. Clar. *in §. fin. quæſt.* 60. Gomez. *l. c.* Farin. *quæſt.* 92. *num.* 46. & 50. quamvis ſint infantiæ proximi. An acquirant poſſeſſionem, vide Fachin. *lib.* 8. *controv. Jur. cap* 19.

3 Infantem excuſat innocentia conſilii. *L. infans. ff. ad Corn. de ſicar.* quia talis ætas, quidquid videt, ignorat. *L. quod infans.* 60. *ff. de rei vendic.* nihil ſcire præſumitur, & ideo præſcriptio contra illum non currit, nec multum a furioſo diſtat. §. *furioſus. Inſtit. de inutil. ſtipulat.* plura videri poſſunt apud Barb. *axiom. lib.* 9. *cap.* 10. *axiom.* 1.

4 Infantem exponens committit crimen mixti fori. *cap. fin.* 87. *diſt. cap. un. de infant. expoſ. L. necare ff. de liber. agnoſ.* & eſt fuſtigandus. Riccius *in collect. dec.* 1514. *part.* 5. aut ſecundum veriorem aliorum ſententiam arbitrio Judicis puniuntur, ſive exponant filios legitimos, ſive illegitimos aut ſpurios. Menoch. *de arbitr. caſ.* 396. *num.* 5. Vulpej. *conſ. crim.* 94. *num.* 11. Riccius *in prax. for. Eccleſ. part.* 2. *reſ.* 28. Barb. *de pot. Epiſc. alleg.* 51. *num.* 144. Antonell. *de regim. Eccleſ. lib.* 6. *cap.* 38. & parentes ob hanc crudelitatem amittunt jus filiationis. *cap. un. de infant. expoſ.* Navar. *in man.* 16. *num.* 48. ubi quod tenentur, ſolvere expenſas factas in alimentis.

INFERIOR.

Praxis Inferiorum.

1 Inferior non poteſt permittere, quod Superior prohibet. *cap. cum inferior.* 16. *de major. & obed.* Bart. Bald. & DD. *in L. cunctos populos. C. de Sum. Trin.* Rol. *conſ.* 96. *num.* 49. *vol.* 2. quia inferior non poteſt tollere legem Superioris. *L. formam. C. de off. prætor. dict. cap. cum inferior. & Clem. ne Romani. de elect.* niſi major ſe ſubjiceret juriſdictioni inferioris. Gonzal. *ad reg.* 8. *Cancell. gl.* 45. §. 1. *num.* 69. Carol. de Graſſ. *de except. except.* 1. *n.* 5. Mangil. *de imput. quæſt.* 51. *n.* 7. Farin. *in prax. crim. quæſt.* 29. *num.* 88. Limit. niſi aliter ex cauſa factum ſit, propter quod licet inferiori venire contra factum Superioris juxta *L. ſi hominem.* 30. *ff. mandati.* Innoc. *in cap.* 1. *de conſtit.* ubi Felin. Abb. *in cap. ſtuduiſti. de officio Legati.*

2 Immo inferior non tantum non poteſt legem Surioris tollere, ſed nec poteſt illam corrigere, modificare, mutare, vel addere. *Clem.* 2. *de elect.* Tuſc. *litt. I. concluſ.* 119. *n.* 10. Limit. quod licet non poſſit tollere, poteſt tamen diſtinguere vel qualificare. Tuſc. & Mangil. *ll. cc.*

INFIDELIS.

Praxis Infidelium.

Infidelis, licet non teneatur regulariter ad obſervan- 1
tiam Legis Evangelicæ, tamen quando hæc concordat cum jure naturali, tenetur, uti in materia libelli repudii. Sanch. *de matrim. lib.* 10. *diſp.* 1. *num.* 9. Bonac. *de matrim. quæſt.* 2. *punct.* 11. Ciarlin. *controv. for. cap.* 42. *num.* 74. & Barb. *ff. ſol. matrim. rub.* 2. *part. num.* 10. Non poteſt tranſire ad ſecunda vota, antequam conjux converſus tranſierit, vel ingreſſus fuerit Religionem & in illa profeſſus. Sanch. *de matrim. lib.* 7. *diſp.* 74. Bonac. *eodem tract. quæſt.* 3. *punct.* 7. Ciarlin. *controv. for. cap.* 42. *n.* 75. & 79.

Non poteſt eſſe teſtis contra Chriſtianos. Farin. *de* 2
teſtib. quæſt. 56. juxta *cap. non poteſt.* 24. *cap. pagani. & cap. hæretici.* 26. *cauſ.* 2. *quæſt.* 7. P. Pithing. *lib.* 2. *tit.* 20. *ſect.* 1. *num.* 61.

Debet jurare per ſuos falſos Deos. *L. non erit. ff.* de 3
Jurejur. alias illi non adhibetur fides. Anſald. *de Juriſdict. part.* 2. *tit.* 20. *cap.* 1. Ita Judæi, quando amicitiam fecerunt cum Romanis, eos fecerunt jurare per ſuos Deos. Ita Jacob, & Eſau fecerunt ſibi per Laban & Achimelech jurati per ſuos Deos, aliter ſi Infidelis juraret per Chriſtum, juramentum non valeret. Bart. *in L. ait Prætor. ff. de Jurejur.* Anſald. *l. c.*

INFIRMITAS.

Praxis Infirmitatis, & Infirmorum.

Infirmitas reſignantis tempore reſignationis non eſt 1
neceſſe, quod probetur ad hoc, ut locum habeat regula *de vigeſimo*, ſed ſufficit, quod probetur obitus infra viginti dies, ut declaravit Clemens VII. apud Bich. *dec.* 164. *num.* 14. Cochier. *in reg.* 20. *num.* 15. Paris. *de reſign. lib.* 12. *quæſt.* 6. *num.* 7. & 25. Lother. *de re benef. lib.* 3. *quæſt.* 13. *num.* 68. Vivianus *de Jurepatron. lib.* 13. *cap.* 10. *num.* 86. Rota apud eundem Bich. *l. c.* Et moriens ex tempeſtate in mari, licet non moriatur infirmus, tamen ſi mors contigit intra viginti dies, comprehenditur ſub regula *de infirmis* ob ſtylum Curiæ. Paris. *loc. cit. num.* 25.

Infirmus litigans reſtituitur in integrum pro rata im- 2
pedimenti. *cap. ex ratione. de appell.* Oddo *de reſtit. in integr. part.* 1. *quæſt.* 11. *num.* 12. & 30. Farin. *in prax. quæſt.* 11. *numer.* 53. ſi tamen Judex ignoravit; nam ſi ſcivit impedimentum, proceſſus eſt nullus ipſo jure, niſi cauſa potuerit agitari per procuratorem. Afflict. *dec.* 182. *num.* 5. Coſta *de portione rata. quæſt.* 117.

Infirmi promiſſio facta Medico reſcinditur. Capon. 3
diſc. for. 171. *num.* 14. propter *L. Medicus ff. de var. & extrajud. cogn.* Pinellus *in L.* 2. *C. de reſcind. vend. part.* 2. *cap.* 2.

Infirmus poteſt ſuſcipi in Religionem, ſed ſuſcipiens 4
peccat. Ciarlin. *controv. for. cap.* 193. *num.* 11. Tambur. *de Jure Abb. part.* 3. *diſp.* 6. *quæſt.* 3. *num.* 24. Miranda *in man. præl. quæſt.* 9. *art.* 2. Eligens ſepulturam tempore infirmitatis, ſi convaleſcit, non cenſetur revocaſſe, ſed Riccius *in prax. var. reſ. part.* 2. *reſ.* 312. tenet contrarium, & citat Clar. *in §. donatio. nu.* 4. Covar. *in rubr. de teſt. part.* 3. *poſt. num.* 23. *verſ. ſecundo revocatur.* Navar. *conſ.* 4. *de donat.* Burſat. *conſ.* 412. Ratio tamen primis ſententiæ eſt, quia voluntas in dubio non præſumitur mutata, *cap. majores. de Baptiſmo. cap. licet. de procur. in* 6. ita teſtamentum conditum in articulo mortis propter convaleſcentiam infirmi non infirmatur. Qui octo dies ante infirmitatem ſumpſit Euchariſtiam, non tenetur iterum communicare etiam pro viatico juxta Laym. *moral. lib.* 5. *tract.* 4. *cap.* 5. & niſi adſit contemptus, non peccat mortaliter, licet tantum in Paſchate communicaverit ſecundum Dianam *part.* 3. *tract.* 4. *reſ.* 40. Et ut in eodem morbo poſſit ſumere Viaticum non jejunus, ſufficit intercapedo ſex dierum ab una Communione ad aliam, & juxta Laym. ſufficit intercapedo trium dierum; cum quis erat ſolitus ſæpe communicare, & modo difficulter abſtinet. DD. apud Dianam *loc. cit. reſ.* 44. & *part.* 2. *tract.* 14. *reſ.* 79. & *part.* 9. *tract.* 9. *reſ.* 46. & 47.

Si non poteſt deglutire S. Hoſtiam, quod poſſit pro 5
via-

Digitized by Google

viatico muniri S. Sanguine, tenent aliqui apud Dianam *part. 5. tract. 3. reſ. 34.* quia præceptum viatici eſt Divinum; præceptum vero communicandi ſub una ſpecie humanum; ſed quod in hoc caſu præceptum non obliget, docent Suarez, Fagundez, & alii.

6 Infirmus, qui Officium Divinum non poteſt certo tempore, vel die recitare, non tenetur ſequenti die ſupplere, vel prævenire. Caramuel apud Dianam *part. 7. tract. 11. reſ. 14.*

7 Infirmitas allegata in gratia, puta Coadjutoriæ, debet probari, & debet eſſe talis, quæ perpetuum præſtet impedimentum ſine ſpe futuræ valetudinis, ſecus ſi Coadjutoria fuit obtenta ex cauſa ingraveſcentis ætatis, Gonzal. *ad reg. 8. Cancell. gl. 5. ff. 9.* Rota poſt Pajatell. *dec. 4. numer. 9. & 10.*

INGRATITUDO.

Praxis Ingratitudinis.

1 Ingratitudo eſt ventus urens exſiccans fontem miſericordiæ Dei. Ita Panorm. *in cap. fin. de donat.* Vitium hac nullum majus eſt, & deteſtabilius. Menoch. *conſ. 723. num. 3.* Panorm. *l. c.* quando hæc contingit ex contemptu Beneficii, eſt peccatum mortale. S. Thom. *quæſt. 109. 2. 2. art. 3.* Covar. *in cap. cum in officiis. numer. 9. de teſtam.* & Ingratus reddit ſe Beneficio indignum.

2 Ingratitudo vel aliæ cauſæ exhæredationis in teſtamento allegatæ, ſi non probantur], filius ſuccedit tantum in legitima, ſi in teſtamento adeſt clauſula codicillaris, cujus vis eſt teſtamentum conſervare omni meliore modo, ergo vi illius, ſi non poteſt ſuſtineri exhæredatio in totum, debet ſuſtineri uſque ad legitimam. Honded. *conſ. 14.* & DD. apud Paſqual *de patr. poteſt. part. 2. cap. 5. numer. 9.* ubi qualiter ingratitudo vel quælibet alia exhæredationis cauſa ſit probanda, traditur. Eſt perſonalis, & non tranſmittitur. Noal. *de tranſmiſſ. cap. 26.*

3 Ingratitudo non poteſt remitti, niſi accedat juramentum. Alex. *L. ſtipulatio. ff. de V.O.* Tiraquel. *in præſ. L. ſi unquam. C. de revoc. donat.* Limit. hoc non procedere in ingratitudine præterita, quæ remitti poteſt: ſed tantum in futura. *L. ult. C. de revoc. donat.* Barb. *axiom. cap. 56. ax. 6. lib. 9.*

4 Ingratus nemo præſumitur erga Genitorem. Menoch. *de præſ. lib. 4. part. 1. præſ. 29. numer. 2.* & probatur *ex L. 30. C. de inoff. teſt.* neque ex ſolo conatu ingratus quis judicatur. Menoch. *conſ. 101. num. 50.* Shroeder *de feud. part. 9. cap. 4. numer. 96.* Barb. *loc. cit.*

INHABILITAS.

Praxis Inhabilitat.

1 Inhabile eſſe, & non eſſe ſunt paria. *L. 6. ff. qui ſatiſd. cog.* Scaccia *de Jud. lib. 2. cap. 9. numer. 165.* Barb. *loc. cit. cap. 57. ax. 1.* & inhabilitas unius ſuppletur habilitate alterius. Abb. *in cap. per tuas. de arbitr.* Hinc quamvis compromiſſum non poſſit fieri in Laicum, tamen ſi fuit ſimul factum in Clericum, inhabilitas Laici ſuppletur habilitate Clerici. Felin. *in cap. 2. numer. 19. de Jud.* Blanc. *de compromiſſ. quæſt. 2. num. 64. verb. Laicus.* Sic inhabilitas unius teſtis ſuppletur habilitate alterius, ut faciat fidem. Gabr. *de teſt. concluſ. 5.* quæ procedunt, quando inhabilitas venit ratione inhoneſtatis: non vero ratione perſonæ incapacis. Abb. *in d. cap. per tuas.* Barb. *axiom. lib. 9. cap. 57. axiom. 2.*

INHIBITIO.

Praxis Inhibitionis.

1 Inhibitio nulla non ligat manus Judicis inhibiti, quin poſſit procedere ad ulteriora. *cap. non ſolum. de appell. in 6.* Riccius *in prax. for. Eccleſ. reſ. 416.* apud Ciarlin. *controv. for. cap. 125. num. 60.* Lancell. *de attent. cap. 2. ampl. 11. & limit. 1. numer. 4. & ſeqq.* injuſta non eſt timenda. *d. cap. non ſolum.* Farin. *tom. 1. conſ. 17. num. 24.* quia talis inhibitio non eſt Canonica, & ita nihil operatur, & ſemper inhibitio ſub conditione: *ſi de Jure fieri poteſt*, cenſetur decreta, ita Betous *dec. 85. nu. 23.* Barb. *axiom. lib. 9. cap. 58. ax. 1.* Limit. in inhibitione Rotali, niſi hæc ſit calumnioſa. Eſt autem inhibitio nulla, cum non præceſſit cognitio ſuper juſtitia vel injuſtitia appellationis parte citata. Covar. *pract. qq. cap. 24. num. 3.* Lancell. *l. c.* Rol. *conſ. 77. lib. 2. numer. 24.* Eccleſia *obſ. for. 35. num. 10.* Mynſing. *obſ. 87. cent. 3.* Rota *in antiquis. dec. 75. de appell.* Pajatell. *exped. & annot. 75. numer. 16. & 17.* quamvis in praxi velit non requiri cauſæ cognitionem ex Gratiano *dec. 132. num. 11.* qui quidem ſtylus ſeu praxis, quando fuit appellatum a definitiva, verus eſſe poteſt & canonicus juxta Ciarlin. *loc. cit. num. 62.* ubi citat DD. & decretum S. Congreg. Put. *dec. 395.* Scacia *de appell. quæſt. 3. numer. 11.* Et quando fuit appellatum a definitiva, quia tunc Lex inhibet, nihil a Judice innovari debet, aliter dicetur attentare, *L. appellat. C. de appellat.* ubi Caſtr. *num. 2.* Vant. *de nullit. ex def. juriſdict. ordin. num. 79.* Eccleſia *l. c. numer. 13.* quia inhibitio Legis manus Judicis ligat. DD. cit. & Marant. *in ſpec. part. 6. tit. de appell. num. 171.*

2 Inhibitio ſupponit juriſdictionem fundatam & Judicem competentem. *cap. Romana.* ubi DD. *appell. in 6.* Archid. *in cap. de perſona. 11. quæſt. 1.* Betous *conſ. 117.* Lancell. *l. c.* aliter proceſſus poſtea factus eſt nullus. Barb. *l. c. axiom. 2.* Ad Judicem ad quem non eſt concedenda, niſi prius viſis actis conſtet de teſtimonialibus appellationis, vel de primis literis appellationis, eamque fuiſſe tempore legitimo interpoſitam. *d. cap. Romana. & cap. non ſolum. de appell. in 6.* Mynſing. *obſ. 11. cent. 3.* Lancell. *de attent. d. cap. 20.* Scaccia *de appellat. quæſt. 3.* Rota *in noviſſ. dec. 58. de appellat.* Eccleſia *obſerv. for. 14. de appellat. numer. 11.*

3 Inhibitio in una cauſa non cauſat attentata in alia, niſi hæc eſſet illi connexa. Lancel. *de attent. part. 2. cap. 12. limit. 2. num. 1.* Merlin. *dec. 81.* apud quem Rota. Bellam. *conſ. 18. num. 3.* Socin. ſen. *conſ. 45. numer. 5.* Rota coram Ludovis. *dec. 245. num. 1.*

4 Ut Judicis a quo juriſdictionem ſuſpendat, non ſufficit, quod parti fuerit intimata, ſed eſt neceſſe, quod fuerit intimata etiam ipſi Judici. Mynſing. *obſ. 44. cent. 4.* Theſ. *dec. 49.* Oſaſc. *dec. 5.* Eccleſia *obſ. for. 35. num. 15.* quæ procedunt in appellatione ab interlocutoria, ſecus a definitiva, in qua ſufficit inhibitionem fuiſſe intimatam parti. Farin. *l. c.* Rota apud Ludovis. *dec. 360.* Eccleſia *l. c. num. 16.*

5 Inhibitio Judicis ad quem ſuſpendit juriſdictionem Judicis a quo *cap. non ſolum. de confirm. util. & inutil.* Lancel. *de attent. part. 2. cap. 12. limit. 1. num. 101.* Tuſc. *litt. A. concluſ. 543.* dummodo ſit canonica. Dicitur autem canonica, cum fuit facta prævia cauſæ cognitione, an appellatio ſit recipienda ex cauſa probabili, prout requiritur in appellatione ab interlocutoria, niſi contineat damnum irreparabile, & haberet vim definitivæ. Innoc. & Felin. *in cap. dilectus. de reſcript. num. 14.* Covar. *pract. qq. cap. 24.* & fuerit conceſſa citata parte. Rota *in noviſſ. dec. 58. de appell.* Oſaſc. *dec. 5.* Maran. *in ſpec. part. 6. de appell. num. 207.* Eccleſia *obſerv. forenſ. 35.*

6 A Judice Eccleſiaſtico facta Laico, ne ſe ingerat in cauſa Eccleſiaſtica, valet etiam parte non citata; quia non eſt neceſſaria citatio illius, qui actui contradicere non poteſt. Menoch. *de arbitr. quæſt. 17. num. 15.* Gabr. *de citat. concluſ. 1. numer. 348.* & alii apud Sperel. *dec. 9. numer. 34.* Surd. *concluſ. 1. numer. 94.* Natta *conſ. 113. num. 1.* Jo. Andr. *in cap. 2. de nov. oper. nunt.*

7 Inhibitioni Archiepiſcopi poſt appellationem ad eum factam emanatæ non viſis actis, neque petitis, & non conſtito de aliquo juſto gravamine impune non paretur. Concil. Trid. *ſeſſ. 22. cap. 7.* Ciarlin. *controverſ. for. cap. 125.* Quaranta *in ſum. verb. Archiepiſcopus.* Riccius *in prax. part. 3. reſ. 403.* Scaccia *de appell. quæſt. 17. cap. 2.* Sperel. *dec. 4. a numer. 34.* Ciarl. *cap. 145.* quæ juxta mox dicta procedunt in appellatione ab interlocutoria non continente vim definitivæ.

8 Inhibitio alicui facta ne ædificet, non impedit, quominus pendente lite reparet & reficiat; quia diverſa

ſunt

Digitized by Google

ſunt reparare, reficere, & ædificare. Riccius *in prax. loc. cit. reſ.* 504.

9 Inhibitio Rotalis eſt omnino ſervanda, & reddit attentatum etiam id, quod ex ſola litis pendentia prohibitum, non vi: cauſat attentata, etiamſi dubitari poſſit, an actus attentatus in ea comprehendatur. Achill. *dec.* 24. *numer.* 1. *de appell.* Lancell. *de attent. part.* 2. *cap.* 4. *lim.* 2. *num.* 5. & *lim.* 5. *numer.* 11. Rota apud Bich. *dec.* 3. *num.* 8. 9. & 11. & *dec.* 124. *in fin. part.* 1. *recent.*

INIMICITIA.

Praxis Inimicitiæ.

1 Inimicitia ſemel cauſata adhuc durare præſumitur. *L. in ipſius. C. famil. herciſc.* Bald. *in auth. ſi dicatur. C. de teſt. cap. accuſatores.* 3. *quæſt.* 5. *cap. cum P. de accuſat.* gl. *in cap. per tuas. verſ. capitalis. de ſimon.* præſertim ſi cauſa inimicitiæ perſeverat, qua ceſſante etiam præſumptio ceſſabit. Farin. *conſ. crim.* 63. Barb. *lib.* 9. *cap.* 59. *axiom.* 1.

2 Capitalis oritur ex morte attentata, ex gravi accuſatione ardui criminis &c. DD. apud Spetell. *dec.* 139. *numer.* 52. Covar. *de matrimon. part.* 2. *cap.* 7. §. 5. *num.* 2. Item ex lite civili ſuper majore parte bonorum. Sanch. *de matrimon. lib.* 20. *diſp.* 18. *num.* 19. Gabr. *de malef. concluſ.* 18. Item ex accuſatione adulterii. Cyriac. *controv.* 173. Farin. *de delict. carn. quæſt.* 143. *nu.* 145. Sanch. *de matrim. lib.* 10. *diſp.* 10. & 18. præſertim ſi accuſatus fuit abſolutus.

3 Inimicitia non facit indicium, niſi ſit gravis, hoc eſt capitalis. Farin. *quæſt.* 49. & *conſ.* 147. Giurba *conſ.* 91. Ciarlin. *controverſ. for. cap* 181. *numer.* 54. maxime ſi fuit reconciliata. Fachin. *lib.* 9. *controverſ. Jur. cap.* 82. probatur per duos teſtes. Fuſar. *de ſubſtit. quæſt.* 573. Maſcard. *de prob. concluſ.* 1280. Gabr. *lib.* 7. *concluſ.* 18.

4 Inimicus Capitalis etiam ab accuſatione repellitur. *cap. cum P. cap. cum oporteat, & cap. meminimus. de accuſ.* etiamſi in caſibus exceptis de Jure Canonico, licet de Jure Civili id non procedat, juxta *L. qui accuſare. ff. de accuſ.* quia ab Inimico omne malum expectandum. *cap. repellantur.* 7. *de accuſ.* Fach. *loc. cit.* Menoch. *de arb. caſ.* 110. unde a ferendo teſtimonio etiam quando veritas aliter haberi non poteſt, etiam in caſibus difficilis probationis repelli debet. Gomez. *de prob. delicti. cap.* 12. *num.* 14. & 22. *verſ. advertendum tamen.* Menoch. *l. c. quæſt.* 28. nec illi creditur etiam in tortura, etiam in criminibus exceptis, puta læſæ majeſt. &c. *cap. per tuas. de ſimon.* Clar. *in* §. *fin. quæſt.* 24. etſi fuerit reconciliatus, ſed recenter. Maſcard. *de probat. concluſ.* 462. & 857. Farin. *conſ. crim.* 79. *num.* 6. Barb. *l. c. ax.* 2. & ut repellatur a teſtimonio, ſufficit, quod inimicitiæ cauſas habeat, vel habere præſumatur. *cap.* 2. 5. *quæſt.* 5. Innoc. *in cap. cum L. & N. de re jud.* Felin. *in cap. quoties. de teſt.* Alciatus *de præſumpt. reg.* 2. *præſ.* 11. dummodo cauſa inimicitiæ non tantum allegetur, ſed etiam probetur. Imol. *in cap. Rainut. de teſtam.*

5 Inimicitia levis, licet non tollat omnem fidem, tamen diminuit. Farin. *de teſtib. quæſt.* 53. Maſcard. *de prob. concl.* 462. Limit. ſi inimicitia a parte fuit doloſe attentata, affectata, vel procurata, quia tunc licet eſſet gravis, non repellitur. Limit. ſecundo, ſi eſt inimicus utriuſque partis. Limit. tertio ad favorem inimici. Limit. quarto contra producentem, contra quem probat. Ciarlin. *controv. for. cap.* 174. *num.* 45.

6 Inimicus Conſanguinei mei, dicitur inimicus meus. Bart. *in L. Tut. ff. de ſuſpect. Tutor.* Maſcard. *de prob. concluſ.* 898. *num.* 39. & Amicus inimici mei dicitur inimicus meus. Menoch. *de præſ. lib.* 5. *præſ.* 42. *nu.* 12. Pacian. *de prob. cap.* 40. *part.* 2. *num.* 22. quod intellige in filio vel alio intrinſeco, qui a converſatione cum inimico meo debet abſtinere juxta Caſtrenſ. *in L. liberi. C. de inoff. teſtam.* quamvis alii citati indiſtincte loquantur.

7 Inimicus non poteſt cogi ad faciendam pacem ſaltem in foro externo. *cap. fin. de reſcript.* Clar. *in* §. *fin. quæſt.* 58. *num.* 41. *verſ. pro complemento.* Vulpel. *tract. de pace. quæſt.* 103. Farin. *quæſt.* 106. *numer.* 3. Niſi propter ejuſmodi inimicitiam Reipublicæ vel Civitatis pax turbaretur, vel niſi a ſupremo Principe cogeretur, vel Inimicus, qui offendit, jam fuiſſet punitus, tunc enim offenſus poſſet cogi ad faciendam pacem. Farin. *loc. cit.* ubi DD. Bajard. ad Clar. *in* §. *fin. quæſt.* 58. *num.* 41. & 76. Limit. quod inimicus, quando non poteſt cogi ad faciendam pacem, poteſt cogi ad faciendam treugam.

Inimicus non poteſt cogi ad præſtandam cautionem de non offendendo, niſi citatus, & cum aliqua cauſæ cognitione; quia talis cautio eſt oneroſa, ſufficit autem ſummaria cognitio; petens autem cautionem debet & ille eandem præſtare, niſi periculum ſit in mora. Clar. *in* §. *fin. quæſt.* 47. *num.* 3. Immo Judex ex officio pendente cognitione poteſt tale præceptum relaxare. Gail. *de pace publica. lib.* 1. *cap.* 2. *num.* 16. Item quando offenſionis ſubeſt periculum, quia tunc poteſt Judex per mulctam etiam ex officio cogere ad cavendum, ſicut etiam per captionem pignorum, bannum, exilium, carcerationem, aliiſque pœnis Judicis arbitrio imponendis. Herculan. *de caut. de non offenden. cap.* 5. & 44. etiam ſub pœna privationis feudi & Juriſdictionis. Clar. *in* §. *fin. quæſt.* 47. *num.* 3. Farin. *quæſt.* 107. & non tantum ex officio, ſed etiam ad inſtantiam partis, dummodo præcedat cauſa juſta, ut dictum fuit ſupra, uti timoris; An vero hæc cauſa probetur ſufficienter juramento timentis, vide DD. mox citat, & Menoch. *de arbitr. caſ.* 140. Maſcard. *de prob. concluſ.* 370. & Gail. *de pace publ. lib.* 1. *cap.* 2. *num.* 3. 8

Porro non ſolum petens cautionem poteſt cogi ad præſtandam cautionem, ſed etiam ejus filii, familiares, & affines, adhærentes complices, & amici, ac ſequaces. Herculan. *loc. cit. cap.* 7. etiam pro Tutor. Curat. Clericis, & fœminis. Farin. *d. quæſt.* 107. *art.* 3. *part.* 1. ſecus pro amicis & familiaribus. Hercul. *l. c. cap.* 10. 9

Non dicitur fregiſſe cautionem de non offendendo per offenſionem illatam ex nova cauſa. Clarus *in* §. *fin. quæſt.* 47. *num.* 9. *verſ. quæro.* Herculan. *loc. cit. cap.* 13. Vulpell. *de pace. quæſt.* 45. Maſcard. *de prob. concluſ.* 1131. & 1157. Farin. & Gail. *ll. cc.* Et in dubio nova cauſa præſumitur. DD. apud Maſcard. & Clar. *ll. cc.* cum conſtat de aliquo facto, vel dicto offenſi, ex quo potuit moveri offendens; ſecus ſi nihil conſtet. Et hæc nova cauſa probatur præſumptionibus, etiam ſemiplene, uti publica voce & fama, per teſtes de auditu. Immo per juramentum offendentis concurrentibus conjecturis. Item ex confeſſione extrajudiciali offenſi, ex temporis diuturnitate poſt pacem. Farin. *l. c. art.* 33. ubi DD. 10

Promittens de non offendendo per ſe neque per alios uſque ad certum gradum attinentes non tenetur, ſi ejuſdem ſpurii, vel naturales tantum offenderunt. Herculan. *loc. cit. cap.* 32. Cabal. *reſ. crim. caſ.* 210. Bald. vero *conſ.* 441. tenet contrarium, cui adhærere videtur ipſe Caball. *loc. cit.* 11

Promittens non offendere inimicum in aliquo loco, ſi illum offendit extra locum promiſſionis, tenetur pœna promiſſa, & poteſt quoad illam a Judice loci, in quo promiſit, condemnari; quia hæc promiſſio intelligitur de omni loco facta, & ſic poterit puniri in loco patrati delicti pœna ordinaria, & in loco promiſſionis pœna conventuali. Cabal. *reſolut. crim. caſ.* 35 *per totum.* ubi DD. 12

Inimicitia capitalis cauſata non tantum ex injuria ſibi, ſed etiam ſuis facta, quamvis intervenerit reconciliatio, ſi hæc eſt recens, facit indicium ad torturam contra Inimicum, ſecus levis; quia debet eſſe proportionata vindictæ. Clarus *in* §. *fin. quæſt.* 21. *num.* 30. Menoch. *de præſ. lib.* 1. *quæſt.* 89. *num.* 53. Maſcardus *de prob. concluſ.* 901. *lib.* 1. Farin. *de Indic. & tort. quæſt.* 49. *num.* 89. Conciol. *allegat. for.* 90. *nu.* 15. & *reſol. crim. verb. Inimicitia*, *reſol.* 1. *num.* 1. ubi P. Graſſet *de nece prodit.* §. 33. *numer.* 3. Burſat. *conſ.* 20. *num.* 18. *lib.* 1. Hunded. *conſ.* 107. *numer.* 32. quod ampliatur, licet inimicus palam ſe talem non oſtendat. Dummodo cum inimicitia concurrant alia adminicula. DD. cit. & Gomez. *de delict. to.* 3. *cap.* 13. Farin. *loc. cit. num.* 102. Conciol. *dict. reſol.* 1. *num.* 5. In delictis vero difficilis probationis ſola inimicitia etiam non adminiculata faceret indicium ad torturam, levem tamen, cum nullus alius imputatur 13

de

Digitized by Google

de delicto. DD. ſupra cit. & Conciol. *numer. 6.* contra Theſ. *dec.* 24. *num.* 7. ſi offenſus habet plures Inimicos, certe non faceret indicium. Theſ. *d. dec.* 24. *num.* 7. Farin. *de Indic. quæſt.* 49. *numer.* 14. quo caſu eſt attendenda gravior inimicitia, & recentior. Cyriac. *controv.* 150. *num.* 31. Conciol. *loc. cit. num.* 12.

14 Inimicitia cum non præſumatur, probari debet, & quidem probari debet in ſpecie qualitas inimicitiæ & cauſa illius, alias teſtes de cauſa non deponentes nihil probant. Menoch. *de præſ. lib.* 1. *quæſt.* 89. *numer.* 58. *& præſ.* 43. *numer.* 2. Maſcard. *de probat. concluſ.* 692. *lib.* 2. & alii apud Conciol. *loc. cit. reſ.* 2. *num.* 3. licet de cauſa inimicitiæ non fuerint interrogati. Bajard. ad Clar. *in* §. *fin. quæſt.* 24. *num.* 41. Farin. *de Indic. & tort. quæſt.* 49. *num.* 127. Cyriac. *controv.* 409. *num.* 70. qui id extendit procedere etiam in civilibus cauſis.

15 Inimicitia cum ſit paſſio animi, probatur per conjecturas, quæ oriuntur ex affectione animi. Farin. *loc. cit. numer.* 131. Maſcard. *de prob. concluſ.* 898. *numer.* 4. quo tamen caſu cauſæ, ex quibus conjecturæ inimicitiæ oriuntur, plene probari debent. Conciol. *l. c. num.* 5. ubi DD. ſupra cit. *& alleg. for.* 90. *nu.* 14.

INJURIA.

Praxis Injuriæ.

1 Injuria hic ſumitur pro contumelia, quæ tribus modis inferri poteſt. Re, Verbis, & ſcripto per famoſum libellum. Verbis infertur, quando aliquid turpe, uti aliquod delictum alicui improperatur, etenim non tantum delictum in genere, ſed etiam in ſpecie; niſi ſtatutum puniret injuriantem; tunc enim requireretur diffamatio in ſpecie. Præterea injuria infertur, cum verbis, vel factis alicujus dignitas vel honor laceſſitur. Gomez. *de delict. cap.* 6. Farin. *quæſt.* 105. *inſpect.* 1. Item cum improperatur vitium etiam proveniens ſine culpa injuriati.

2 Vel injuria ſunt verba contra bonos mores in alium prolata. Farin. *d. quæſt.* 105. Ciarlin. *controv. for. cap.* 90. vel facta infamantia, uti appendere alicui cornua, & qualiter puniatur, vide Cabal. *reſol. crim. caſ.* 71. ubi dicit pœnam eſſe arbitrariam. Clarus *in* §. *injuria. num.* 1. Menoch. *de arbitr. caſ.* 263. Quæres, an proferens injuriam puniatur, ſive dixerit falſum, ſive verum? Reſpondetur, ſi convicium eſt tale, quod Reipublicæ expedit ſciri, & eſt verum, non poteſt illud proferens puniri, ſecus ſi eſt falſum; ſi vero eſt tale, quod nec expedit Reipublicæ, nec convenit ſcire, committit injuriam, ſive dicat verum, ſive falſum. Gomez. *loc. cit. num.* 2.

3 Injuriarum actio alia eſt civilis, alia prætoria; illa eſt, quæ habet locum in tribus caſibus; pulſationis, verberationis, & in domum ſuam introitionis. *L. Lex Cornelia. ff. de Injur.* Prætoria, quæ procedit in omnibus aliis caſibus præter enumeratos tres. Farin. *loc. cit. inſpect.* 2.

4 Alia eſt civilis, alia criminalis. Illa fit ad æſtimationem injuriæ, hæc ad pœnam; & quia utraque tendit ad vindictam, ideo ſi fuit intentata civilis, ceſſat criminalis. *L. Prætor edixit. ff. de Injur.* Hoſtienſ. *in ſumm. de injur.* §. *fin.* Gail. *lib.* 1. *obſ.* 65. Theſ. *dec.* 18. Farin. *loc. cit. num.* 28. Secus ſi civilis non fuit intentata ad vindictam, ſcilicet ad æſtimationem injuriæ; ſed ad damna & intereſſe: tunc enim per civilem non videtur præjudicatum criminali; e converſo ſi prius fuit intentata criminalis; non impedit, quominus poſtmodum poſſit intentari civilis etiam ad æſtimationem, & vindictam; terminata tamen prius criminali. Gail. & Farin. *ll. cc.*

5 Æſtimatio vero injuriæ debet fieri ſecundum tempus factæ injuriæ, non ſecundum tempus æſtimationis. *L. injuriarum æſtimatio.* 21. *ff. de injur.* Felin. *in cap. cum de te. de re jud.* Farin. *loc. cit.* & primitus fit a parte injuriata, quæ ſi ſit exceſſiva, judex illam moderabitur ſuo arbitrio habito reſpectu ad locum, tempus, & perſonas. Maranta *de ord. Judic. part.* 4. Farin. ut ſupra. Porro a parte injuriata æſtimatio debet fieri cum juramento, quod fit, & præſtatur poſt taxationem Judicis. Gail. *lib.* 2. *obſ.* 102. *num.* 10. Clarus *in* §. *Injuria, num.* 7. Quamvis Covar. *lib.* 2. *var. reſ. cap.* 10. *num.* 7. Maſcard *de prob. concluſ.* 903. cum aliis teneant juramentum debere præcedere taxationi Judicis; poſt juramentum vero Judex non poteſt minorare ſummam taxatam ſine cauſa, ſecus cum cauſa. Rota apud Farin. *loc. cit.* ſi vero Injuriæ ſint plures, poteſt Actor illas vel ſimul, vel ſeorſum æſtimare. Farin. *loc. cit.*

Injuria non tranſit in hæredes, niſi lis fuerit conteſtata. *L. injuriarum. ff. de Injur.* Surd. *dec.* 89. Farin. *l. c. inſpect.* 3. *n.* 169. 6

Injurians ſi non habet in bonis, luit in corpore, ſi injuria eſt atrox. *L. ſi quis injuriam.* ubi gl. *ff. de Injur.* Felin. *in d. cap. cum te.* Farin. *l. c.* 7

Injuriæ plures unico impetu illatæ cenſentur una quoad pœnam. Bajard. ad Clar. *in* §. *injuria. num.* 9. Bart. *in L. Item Labeonem* §. *ait prætor. ff. de injur.* Covar. *lib.* 3. *var. reſ. cap.* 10. *num.* 8. Farin. *loc. cit. inſpect.* 3. *numer.* 174. Illius pœna eſt multiplex; cum agitur criminaliter, eſt arbitraria Judicis. Abb. *in cap. cum te. de re jud.* Gomez. *de delict. cap.* 6. *num.* 7. Gail. *lib.* 1. *obſ.* 65. Clar. *in* §. *injuria. num.* 8. Theſ. *dec.* 18. *num.* 229. Menoch *de arbitr. caſ.* 285. Farin. *l. c.* Secunda injuriæ pœna cum punitur criminaliter, eſt infamia. *L. Judici ff. de injur.* & DD. mox cit. ſive fuerit actum criminaliter ſive civiliter, & non per condemnationem, ſed etiam per tranſactionem ſuper injuria factam. Gail. *l. c.* quia tunc tranſigens videtur fateri delictum, niſi tranſactio fieret authoritate Judicis vel pacto gratuito, nulla data pecunia, quamvis injuria eſſet levis. ita communis apud Farin. *l. c.* Tertio injurians tenetur ad reſtitutionem famæ diſdicendo & veniam petendo. Maranta *l. c.* Covar. *lib.* 1. *var. reſ. cap.* 11. Theſ. *dec.* 219. Limit. ſi injuriatus eſt perſona vilis, & injurians perſona nobilis. Limit. ſecundo ſi injuria vel convitium illatum ſit verum. Limit. tertio in Clerico, qui non tenetur ad recantandum, vel retractandum. Porro retractatio non poteſt cumulari de Jure communi cum æſtimatione. Maranta, Gail. & Farin. *ll. cc.* ſecus obſervat ſtylus Germaniæ teſte Mynſing. *obſ.* 98. *cent.* 2. 8

Injuriarum pœna tenetur etiam mandans, conſulens, procurans, vel invitans. *L. Item apud Labeonem. ff. de Injur.* Farin. *d. quæſt.* 105. *num.* 91. Sicut etiam ille, qui de nocte viam honeſtæ mulieris frequentat, & illi facit matinatas. Item qui viduis nubentibus facit ſcampanatas, neque conſuetudo excuſat. Farin. *l. c. num.* 93. 9

Injuria poteſt inferri etiam abſenti. *d. L. ita apud Labeonem.* Anchar. *in cap.* 1. *de maledicis.* ubi Abb. & Socin. Gomez. *de delict. cap.* 6. Farin. *l. c. inſpect.* 3. *num.* 83. etiam mortis & facto & verbo. Hoſtien. *in ſumm. de injur.* etiam nutibus. Bajard. ad Clarum *in* §. *injuria. num.* 15. Theſ. *dec.* 229. etiam aliquid bonum dicendo, ſed per ironiam animo injuriandi. Clar. *in* §. *injuria. num.* 21. ſecus, qui ad aures injuriati aliquid dicit, quamvis etiam tunc puniatur juxta *cit. L. ita apud Labeonem.* 10

Injuria uni facta videtur etiam alteri facta ratione affectus, uti facta filio videtur facta Patri, & e contra; facta ſervo, videtur facta Domino. Idem dic de conjugibus, ſponſis & nutu. Limit. ſi injurians ignoravit has qualitates. Idem dic de diſcipulo, ſocio, & conſorte. Farin. *quæſt.* 105. *inſpect.* 6. Gomez. *de delict. cap.* 6. & illata uni ex familia, reſpicit & tangit omnes, qui ſunt de familia. *L. lex Cornelia.* ubi Bart. *ff. de Injur.* Menoch. *de arb. caſ.* 262. quod ampliatur etiam ad affines. Barb. *axiom. lib.* 9. *cap.* 62. *ax.* 6. 11

Injuria videtur remiſſa per diſſimulationem, vel non revocationem ad animum. Præſumitur autem revocata ad animum, niſi adſint indicia contraria, uti ex converſatione familiari, ſalutatione, quæ tamen non procedunt in præjudicium fiſci. Farin. *l. c. inſpect.* 8. Clar. *in* §. *Injuria. num.* 10. *&* 15. Farin. *conſ. crim.* 98. Maſcard. *de prob. concluſ.* 992. *nu.* 28. Barb. *l. c. axiom.* 11. 12

Injuria facta Officiali, vel Vicario, vel Miniſtro dicitur atrox, & Clericus propter illam damnatur ad triremes ad tempus, ſermo eſt de reali. Immo percutiens talem Miniſtrum poteſt puniri pœna mortis. Cabal. *reſ. crim. caſ.* 87. Menoch. *de arbitr. caſ.* 263. Abb. *in cap. dilectus. de pœn.* Illa Clerico eſt mixti fori, & punitur arbitrarie. Antonell. *de regim. Eccleſ. lib.* 6. *cap.* 13. §. 2. Clarus *in* §. *injuria. verſ. ſed quæro.* 13

Continens veritatem, quam manifeſtari intereſt Reipublicæ, non punitur, licet fiat ex vindicta. Fachin. *lib.* 14

lib. 9. controverſ. Jur. cap. 11. ubi alii. Gail. obſerv. 99. lib. 2. Clarus in §. injuria. num. 16. Covar. lib. 2. var. reſ. cap. 11. Farin. vero diſtinguit inter eam, quæ proponitur in judicio, & probatur, & excuſatur, ſi proponitur extra judicium a provocato, pariter excuſatur. Si vero proponitur extra judicium a non provocato animo injuriandi, non excuſatur, licet profit Reipublicæ. Farin. dict. quæſt. 105. inſpect. 5. de var. & extraord. crim. Paſqual. de patr. poteſt. part. 1. cap. 10. num. 48. Magon. dec. Flor. 45. per totam.

15 Injuria verbalis Principi illata vel maledictio calore iracundiæ mitius punitur. Pratus ad Paſqual. de patr. pot. part. 1. cap. 10. verſ. non eſt oblivioni. Farin. quæſt. 91. licet per pœnitentiam non reducatur res ad priſtinum ſtatum.

16 Injuria non eſt dicere mentiris, quia hoc non fit animo injuriandi, ſed ſe defendendi, ſicut non eſt injuria objicere infamiam teſti, ut repellatur. Faclun. loc. cit. cap. 12. Abb. & Felin. in cap. cum te de re jud. Farin. in pract. crim. part. 2. quæſt. 125. Capyc. dec. 58. num. 2. Socin. jun. conſ. 123. num. 21. lib. 2. Menoch. conſ. 42. numer. 20. lib. 1. Gail. lib. 2. obſ. 100. Gail. & alii contra Clar. in §. injuria. num. 14. quem ſequitur Cabal. reſol. crim. caſ. 154. qui volunt puniendum non obſtante provocatione, & quamvis adſit proteſtatio ſalvo honore tuo, utpote contraria facto. Covar. lib. 1. var. reſol. cap. 11. Farin. loc. cit. inſpect. 7. num. 32. Conciol. reſol. crim. verb. injuria. reſ. 2. ſi injuria illata eſt vera, & mentita falſa. Idem loc. cit. An vero dicere, tu non dicis verum, ſit mentita, attenditur Regionis conſuetudo. Cyriac. controv. 126. Conciol. loc. cit. num. 9.

17 Injuria ex affectu facientis conſtat. L. 3. ff. de injur. ubi gl. Et abſque animo injuriandi non contrahitur. L. illud. ff. eod. & dolus exigitur. Bart. conſ. 443. Boſſius de injur. num. 53. Gail. lib. 2. obſ. 106. Maſcard. de prob. concluſ. 97. & 902. numer. 6. præſertim ſi verba & facta de ſe injuriam non inferant; animus vero injuriandi non præſumitur, ſed probari debet, & quælibet cauſa etiam colorata & injuſta excuſat. Barb. axiom. lib. 9. cap. 62. axiom. 2.

18 Scripta cæteris eſt atrocior & inhoneſtior. Gail lib. 2. obſ. 104. juxta L. Arriani. C. de heret. tum propter ejus diuturnitatem, & graviore pœna, & aliquando capitali punitur. L. un. ff. de famoſ. libell. Gail. ll.cc. Eſt tanto major, quanto major eſt cognatio ſanguinis, reverentiæ, & pietatis inter injuriantem, & injuriatum. L. cum oportet. C. de bon. quæ lib. ubi gl. Bart. l.c. ax. 5.

19 Injutia non infertur illi, qui antea infamis eſt, quia ejus honor lædi non poteſt. L. un. C. de famoſ. libell. Barb. l.c. axiom. 9. Non fit volenti & ſcienti. L. 5. ff. de injur. cap. ſcienti. 27. de R. J. in 6. Sotus de Juſt. lib. 3. quæſt. 3. art. 3. Thomaſet. in Flor. Legum. reg. 275. Aigell. de legit. contradict. quæſt. 10. art. 5. num. 66. & art. 8. numer. 97. quia injuſtitia non fit niſi illi, qui ab alio illam patitur. L. 3. ff. de injur. ſed ſciens & conſentiens non patitur ab alio. Barb. loc. cit. axiom. 23.

20 Injuriam non propulſare, cum poſſis, injuſtitia eſt. cap. non inferenda. 23. quæſt. 3. & cap. fin. 23. quæſt. 3. Barb. loc. cit. axiom. 16. quia injuriam verbalem cum alia verbali propulſare nemo prohibetur. Felin. in cap. dilecti. de except. & ſi injuriatus dedit cauſam injuriæ ſibi illatæ, non habet actionem injuriarum; Dummodn injuriæ hinc inde illatæ non ſint enormes. Gail. lib. 2. obſ. 100. numer. 1. quod tamen limita non procedere contra fiſcum quoad vindictam publicam. Limit. 2. ſi injuria non retorquetur in continenti, ſed ex intervallo. Gail. loc. cit. Clar. in §. fin. num. 14. Bajard. ad Clar. in §. injur. num. 66. Limit. tertio, ſi convitium provocanti objectum aliud factum concernat, & non facit ad ejus innocentiam, quia tunc utrique actio injuriaru'u competit. cap. veniens. 16. de jurejur.

21 Injurians excuſatur primo ex doli defectu, qui dolus non præſumitur. Secundo ex joco, qui tamen non præſumitur. Tertio ex ſuperioritate, ut Patris in filium, Magiſtri, Domini &c. dummodo abſit exceſſus. Quarto ex amicitia, quia tunc non præſumitur animus injuriandi. Gail. lib. 2. obſ. 106. Menoch. de arbitr. caſ. 364. a num. 6. Maſcard. de probat. concl. 902. Farin. diverſ. crimin. quæſt. 105. inſpect. 2. Item ex ira, vel linguæ lubricitate, licet contrarium quoad hoc velint Gail. loc. cit. & Bajard. ad Clar. in §. injuria. & alii apud Farin. loc. cit. Item ex revocatione, & pœnitentia in continenti facta, & publice ſaltem ante litem conteſtatam. DD. cit. Item ex perſonæ incertitudine, quæ fuerit injuriata. Farin. loc. cit. num. 70. & Boer. conſ. 4.

Injuriam non facit, qui utitur facultate ſibi a jure 22
conceſſa. Ita Bich. dec. 625. num. 54. & ſimiliter retorquens ad ſui honoris defenſionem non punitur. Gail. lib. 2. obſ. 100. numer. 9.

INQUISITIO.

Praxis Inquiſitionis, & Inquiſitorum.

Inquiſitio de Jure non poteſt concurrere cum accu- 1
ſatione, ſecus de conſuetudine. Clar. in §. fin. quæſt. 3. Scaccia de Jud. lib. 1. cap. 85. num. 10. quia inquiſitio loco accuſationis ſuccedit. cap. qualiter. 24. de accuſat. & Inquiſitin habet eaſdem ſolemnitates, quas accuſatio; cum ſubrogatum induat naturam ejus, cui ſubrogatur, Speculat. tit. de inquiſit. §. viſo igitur. Menoch. de arbitr. lib. 1. quæſt. 78. Farin. conſ. 86. num. 61. Barb. loc. cit. cap. 62. ax. 1. non habet locum, ubi non ;adeſt delictum. Farin. lib. 1. conſ. crim. 70. num. 52.

Debet præcedere examen Rei tam de Jure, quam de 2
conſuetudine. Scaccia de Jud lib. 1. cap. 86. numer. 65. antequam inſtituatur, debet conſtare de corpore delicti vere vel præſumptive. Riccius in prax. var. reſ. part. 2. reſ. 324. qualiter formanda, vide Scacciam loc. cit. Ripon. diſcept. for. 322.

Inquiſitio generaliſſima eſt jus procedendi ex offi- 3
cio ad inveſtigationem omnis facinoroſæ perſonæ, & ſolet fieri per bannum generale. Scaccia loc. cit. cap. 69. & in cauſis hæreſis quilibet tenetur denunciare ſub pœna excommunicationis. Idem cap. 70. & quotuplex ſit, vide eundem cap. 83.

Specialis contra aliquem an fieri poſſit, non præce- 4
dente diffamatione, licet adſint indicia, vide Fachin. lib. 9. controv. Jur. cap. 15. negantem, quam probat ex cap. inquiſitionis. 21. de accuſ. & inquiſ. & cap. qualiter & quando. 24. eod. tit. Limitat, ſi adeſt confeſſio Rei, quo caſu inquiſitio non poterit impugnari. cap. 1. de accuſ. in 6. vide Brunum de indic. part. 2. quæſt. 6. vel 16. Boſſ. de inquiſit. & Clarum in §. fin. quæſt. 20.

Hodie de generali conſuetudine poteſt formari in 5
omnibus delictis. Carrar. in pract. interrog. Reos lib. 1. cap. 2. num. 10. Gomez tom. 3. cap. 1. num. 49. Clar. in §. fin. quæſt. 3. Fachin. controv. Jur. lib. 1. cap. 34. Farin. de inquiſ. quæſt. 1. num. 10. Cabal. reſol. crim. caſ. 114. num. 10. Conciol. reſol. crim. verb. Inquiſitio. reſol. 1. per totam. & licet in crimine adulterii non poſſit contra omnes perſonas procedi ex officio juxta Antonell. de temp. legali. lib. 2. cap. 82. num. 53. Farin. de delict. carn. quæſt. 141. num. 42. niſi adulterium eſſet notorium, tamen hodie Judex Eccleſiaſticus poteſt procedere ex officio in crimine adulteris per Concil. Trid. ſeſſ. 24. cap. 8. de ref. matrim. ſervato tamen ordine illius decreti, ita Barb. de Epiſc. part. 2. in compend. num. 57. Farin. loc. cit. num. 45. Conciol. l.c. num. 4.

Inquiſitio non poteſt alicui tranſmitti non conſtito 6
prius de corpore delicti juxta L. 1. §. Item illud. ff. ad Sillan. Gabr. de malef. concluſ. 17. num. 4. Guazzin. ad defenſ. Reor. def. 9. cap. 1. num. 18. Ambroſin. in proceſſ. informat. lib. 5. cap. 1. num. 22. Seraph. dec. 972. Farin. de inquiſ. quæſt. 1. num. 6. neque ſufficit, quod conſtet de corpore delicti, ſed debent etiam præcedere legitima indicia, alias ſine illis inquiſitio tranſmiſſa erit nulla ipſo jure. Clar. in §. fin. quæſt. 2. Menoch. de arbitr. lib. 1. quæſt. 78. num. 1. & Maſcard. de probat. concluſ. 351. & confeſſio quoque ex tali inquiſitione ſecuta eſſet nulla. Farin. l.c. num. 40. Guazzin. l. c. cap. 1. Scaccia de Jud. lib. 5. cap. 84. num. 3. ſecus ſi Reus comparens non oppoſuit de nullitate. Conciol. l.c. reſ. 2. num. 2.

Inquiſitio, quæ tranſmittitur, debet eſſe clara & 7
ſpecifica continens omnes qualitates delicti, debet continere tempus, locum, annum & menſem commiſſi

miſſi

Digitized by Google

miſſi delicti. Farin. *de inquiſit. queſt.* 1. *numer.* 11. Clarus *in §. fin. queſt.* 31. Cartar. *de execut. ſent. capt. bannito. cap. fin. num.* 149. Scaccia *de Jud. lib.* 1. *cap.* 51. *num.* 20. Guazzin. *loc. cit.* Conciol. *loc. cit. reſol.* 3. *num.* 4.

8 Inquiſitio quando eſt nulla, eſt nullus etiam proceſſus & ſubſequentia, licet adeſſent legitima indicia, Cyriac. *controv.* 485. *numer.* 3. Gomez *var. reſol. tom.* 3. *cap.* 11. Farin. *loc. cit.* Conciol. *loc. cit. reſ.* 4. *per tot.*

9 Inquiſitores non poſſunt procedere contra Epiſcopum ſuſpectum de hæreſi. *cap. Inquiſitores. de heret. in* 6. niſi eſſet ſuſpectus de fuga, vel aliquid in manifeſtum fidei detrimentum moliretur; tunc enim poſſet capi & cuſtodiri, donec S. Pontifex certior redderetur. Barb. *de pot. Epiſcop. alleg.* 112. quamvis eſſet tantum titularis. Diana *part.* 4. *tract.* 8. *reſ.* 21. Imo tunc poſſunt formare proceſſum, & illum tranſmittere Pontifici. Diana *loc. cit.* ubi DD. Poſſunt cogere Laicos per cenſuras ad exequendam ſententiam, etiam contra illos inquirere tanquam ſuſpectos de hæreſi, & fautores hæreticorum. DD. apud Dianam *loc. cit. reſ.* 26. Non poſſunt Reo promittere impunitatem, ſi veritatem fateatur. Scaccia *de Jud. lib.* 1. *cap.* 87. *numer.* 25. ubi Simanca & plures, quamvis alii teneant contrarium apud Dianam *loc. cit. reſ.* 22. Non poſſunt aliquem condemnare ex præſumptionibus pro hæretico. Menoch. *vol.* 2. *conſ.* 82. Decian. *tract. crim. lib.* 5. *cap.* 35. Simanca & alii apud Dianam *loc. cit. reſ.* 36. Non poſſunt admittere inimicum Capitalem ad accuſandum. Emericus *part.* 3. *queſt.* 67. Carret. *de heretic. num.* 107. & alii contra Dianam *loc. cit. reſ.* 40. In quibus caſibus, & cauſis poſſint procedere vel non, vide apud Dianam *loc. cit.* Non poſſunt procedere ad denuntiationem incerti, licet fuiſſent nominati teſtes. Idem *reſol.* 41. Farinac. *de hereſi. queſt.* 85.

10 In examine teſtis præter Notarium vel Secretarium debent adhibere duas alias perſonas, & juxta multos Eccleſiaſticas. Ita Simanca. *Inſtitut. Cathol. cap.* 64. Genuen. *in prax. cap.* 68. quamvis alii cenſeant ſufficere perſonas Laicas, dummodo ſint graves & prudentes etiam data copia Eccleſiaſticorum, apud Scacciam *de Jud. lib.* 1. *cap.* 87. Sanctarellus *de hereſi. cap.* 38. Menoch. *vol.* 2. *conſ.* 149. Diana *part.* 4. *tract.* 8. *reſ.* 12. Videri poteſt Antonell. *de regim. Eccleſ. lib.* 6. *cap.* 19. §. 2. ubi teſtes debent deponere, an hæreſis fuit prolata, ſerio, joco, vel ignorantia.

11 Poſſunt inquirere contra hæreſim ex levi ſuſpicione etiam non præcedente diffamatione, ſermo eſt de Inquiſitoribus generalibus. *cap. accuſatus. de heret. in* 6. Simanca *Cathol. Inſtit. tit.* 44. Diana *loc. cit. reſ.* 4. Contrarium tamen tenet Farinac. *queſt.* 9. neque requiritur querela, ut voluit Clarus *in §. fin. queſt.* 6. uti teſtatur Scaccia *de Jud. lib.* 1. *cap.* 59. *a numer.* 10. Poſſunt citare & capere Reum in alieno territorio ſine litteris ſubſidialibus Dominorum tam temporalium, quam Eccleſiaſticorum, quamvis in praxi ſoleant litteras requiſitoriales mittere. Diana *loc. cit. reſ.* 7. Scaccia *loc. cit.* Tenentur dare Reis Advocatum, vel Procuratorem, Diana *reſ.* 8. Poſſunt condemnare Reum abſolutum ſemel etiam definitive ſuperveniente pleniore probatione, Rojas *de heretic. part.* 2. *aſſert.* 49. Diana *loc. cit. reſ.* 10. Non poſſunt procedere ad capturam, niſi adſint indicia ſufficientia ad torturam. Genuen. *in prax. cap.* 68. Scaccia *de Jud. lib.* 1. *cap.* 44. Rojas *loc. cit. aſſert.* 1. uti teſtimonium unius omni exceptione majus, Diana *reſ.* 11. Poſſunt inquirere contra eos, qui ſortilegiis miſcent Sacramenta & Sacramentalia ob hæreſis ſuſpicionem. Riccius *in prax. part.* 1. *reſ.* 224. Del Rio *de Magia. lib.* 5. *ſect.* 15. Diana *reſ.* 13. & 14. Non poſſunt admittere inimicos capitales, nec eorum conſanguineos vel amicos in teſtes contra Reum. DD. cit. apud Dianam *reſol.* 16. Poſſunt punire ſortilegos occulta præterita, vel præſentia revelantes juxta Simancam, & alios apud Dianam *l. c. reſol.* 15. Sed contrarium tenent Farinac. *de hereſi. queſt.* 181. Scaccia *de Jud. lib.* 1. *cap.* 12. *a numer.* 22. Cyriac. *controverſ.* 434. eo quod non ſoleant continere, vel ſapere hæreſim. Non poſſunt ſine Epiſcopo ferre ſententiam abſolutoriam Rei. DD. apud Dianam *reſ.* 50. qui citat Simanc. Rojas, Azor. & alios contra Clarum *in §. hereſis.* vide Antonel. *de regim. Eccleſ. lib.* 6. *cap.* 19. §. 1. *a numer.* 22. & 23. ubi poteſt unus ſine altero abſolvere; quia jus antiquum tantum fuit correctum in condemnatione, in quo tamen attendi debet conſuetudo.

Inquiſitores & eorundem Miniſtri quomodocumque concurrant ad mortem non fiunt irregulares ex Conſtitut. Pauli IV. & Pii V. apud Dianam *reſol.* 51. & *part.* 4. *tract.* 2. *reſol.* 101. Poſſunt ſe invicem abſolvere ab irregularitate. Diana *loc. cit.* Delinquentes in officio, ſi ſunt Regulares, non puniuntur a ſuis Superioribus. Idem *reſ.* 53. Poſſunt abſolvere hæreticum occultum. Idem *reſ.* 35. An poſſint removere alios Inquiſitores, vide Eundem *reſol.* 34. & *part.* 1. *tract.* 5. *reſ.* 3. 12

Inquiſitor non tenetur habere quadraginta ætatis annos, ſed ſufficiunt triginta. Habet juriſdictionem ſuorum familiarium in cauſis criminalibus & civilibus. Non poſſunt procedere contra Papam hæreticum. Non debent confrontare teſtes cum Reo uti in aliis delictis, niſi Reus eſſet valde vilis perſona. Sanctarell. *de hereſ. cap.* 39. Genuen. *in prax. cap.* 68. Diana *part.* 4. *tract.* 8. *reſ.* 54. & 63. quo caſu confrontatio debet fieri ab Inquiſitore una cum Epiſcopo, & ſi non conveniant, conſulendi ſunt ſuperiores Inquiſitores. Scaccia *de Jud. lib.* 1. *cap.* 87. Non poſſunt admittere ad audiendas Confeſſiones abjurantes de gravi, ſecus abjurantes de levi. Si ſunt plures in eadem provincia, poteſt unus ſine altero procedere in favorem fidei. Scaccia *de Jud. lib.* 1. *cap.* 67. Simanca *de Cathol. Inſtitut. tit.* 6. *cap.* 34. Eymerix *in direct. Inquiſi. part.* 3. *queſt.* 46. Diana *loc. cit. reſol.* 66. Excuſantur a reſidentia, & gaudent diſtributionibus, licet non ſint præſentes, dum ſunt in officio ex privilegio Pauli III. & Pii V. apud Dianam *reſol.* 71. Garz. *de Benef. part.* 3. *cap.* 2. *numer.* 356. Debent ea, qua poſſunt, celeritate expedire proceſſum, neque ad hoc, ut plures ſimul puniant, differre contra Reum non convictum, ſed tantum indiciatum habent remedium vel purgationis Canonicæ, vel abjurationis, aut torturæ, quorum ultimum eſt utilius, & magis practicatum, cum purgatio receſſerit ab aula, & ſit admodum fragilis. Farinac. *de hereſi. queſt.* 194. Diana *reſol.* 77. Non poſſunt punire Reum invalide baptizatum. Idem *reſol.* 80. Non diſpenſant ſuper irregularitate contracta ab hæreticis. *reſol.* 85. Procedunt contra blaſphemantes hæreticaliter ex iracundia. Riccius *in prax. tom.* 1. *reſol.* 423. 13

Alter ſine altero non poteſt procedere ad capturam, & in quibus caſibus poſſit procedere, vide Dianam *reſol.* 90. Poſſunt recipere teſtes ad perpetuam rei memoriam. Idem *reſol.* 15. Ex indiciis, & præſumptionibus indubitatis poſſunt punire pœna ordinaria. Propter cædes infantium & alia damna non tenentur ſagas tradere Judici Laico. Per teſtes tres vel quatuor minus habiles poſſunt punire pœna ordinaria Reum concurrentibus aliis adminiculis. Del Rio *lib.* 5. *append.* 2. *queſt.* 12. Diana *reſol.* 123. Binsfeld. *de confeſſ. malef. memb.* 2. *concluſ.* 7. Tenentur inquirere qualitatem teſtium etiam Reo non opponente. Poſſunt admittere pœnitentem ad reconciliationem & abjurationem tam de gravi, quam de levi etiam hæreticos formales, & tunc non imponunt pœnam mortis, licet non comparuerint ſponte. Sponte vero comparentes mitius puniuntur. Diana *part.* 4. *tract.* 7. *per totum.* Quamvis in civilibus teſtes recipi debeant citata parte ſeu Reo, etiam in criminalibus de jure communi, alias non probent, nec quoad condemnationem, neque ad torturam juxta Gomez *de delictis. cap.* 12. *poſt numer.* 18. Blanc. *in pract. crimin. fol.* 5. *numer.* 33. Butr. *in cap. qualiter.* 2. §. *debet. poſt numer.* 40. *de accuſationibus*, & communem. Tamen de conſuetudine ferme univerſali aliter ſervatur. Blanc. *loc. cit.* Clar. *in §. fin. queſt.* 11. *num.* 2. *verſ. Item quero.* Foller. *in pract. crim. can. cap.* 8. *numer.* 1. quæ conſuetudo optimo nititur fundamento, ne ſi Judex citaret Reum ante teſtium examen, aut Reus fugeret, aut te- 14

teſtes ſubornaret, uti obſervat Salyc. *in L. fin. C. de quæſt.* quem ſequuntur alii apud Grammat. *conſ.* 15. *numer.* 1. *&* 2. Cartar. *in praxi. de execut. ſent. cap. fin. numer.* 175. & ita tenent etiam Cabal. *reſ. crim. caſ.* 110. *numer.* 36. *verſ. tamen cum de generali. & caſ.* 269. *num.* 3. Carol. Pellegrin. *in ſua pract. crimin. de teſtib. part.* 4. *ſect.* 4. *num.* 3. tanto magis, quod ex hac conſuetudine nulli generatur præjudicium, quia Reo remanet ſuum jus opponendi contra perſonas teſtium, & dicta, quibus adſtipulatur Addend. ad Angel. *de maleſ. verb. quod fama publica. & in verb. non fuit citatus. ſub lit. C. per.* Alex. *conſ.* 65. *num.* 10. *verſ. & dato quod. lib.* 1. Quæ multo magis procedunt, ſi Reus præſens habuit teſtes pro Curiæ informatione examinatos pro rite & recte examinatis, quo caſu non eſt neceſſaria alia repetitio. Vulpel. *conſ.* 29. *num.* 1. Gabr. *conſ.* 178. *num.* 19. *lib.* 1. Bajard. ad Clar. *quæſt.* 48. *num.* 32. uti communiter practicatur in omnibus Curiis. Cartar. *in pract. examin. Reos. lib.* 3. *cap.* 3. *num.* 56. *&* 62. Farin. *de teſtib. quæſt.* 72. *num.* 149. *Calvin. de aquiſ. cap.* 179. *n.* 49. Carco. *de off. Inquiſit. part.* 3. *tit.* 7. *ſub num.* 33. Conciol. *reſol. crim. verb. Teſtis quoad examen. reſ.* 6. *num.* 18. Pax Jord. *de re judiciali. lib.* 14. *tit.* 18. *n.* 131. & ita practicatur etiam in Epiſcopatu Friſingenſi. Plura, quæ ſpectant ad inquiſitionem, diximus hic in praxi *Judicis, Judiciorum*, & alibi; ſed hic non erit inutile ſubjungere praxim interrogandi teſtes, nec non Reorum ad evitandas ſuggeſtiones & alias nullitates aliquibus in locis valde frequentes. Ideo ſit

§. I.

De Examine teſtium.

25 Qui interrogat teſtes, debet eſſe cautus, ut evitet ſuggeſtiones tam apertas, quam palliatas. Dicitur ſuggeſtio aperta, quæ ex interrogatione aperte paret. Uti ſi interrogaſti; an Titius occiderit Petrum, & an illum occiderit veneno. Palliata dicitur, quando nullo modo apparet, de qua re teſtis fuerit interrogatus, uti ſi Notarius ſcripſit: *Ad opportunas Domini interrogationes*. Item ſi Judex facto interrogatorio prævenit, ac præit teſtem in reſponſione, uti indicando illi modum reſpondendi. Scaccia *de Jud. lib.* 1. *cap.* 86. *num.* 8. ubi Cartar. *de execut. ſent. capto bannito. cap.* 2. *n.* 76.

26 Præterea debet curare Judex, ut teſtis reſponſiones per extenſum deſcribantur, prout ab eo prolatæ ſunt, & non tantum illæ, quæ ſunt pro fiſco, ſed etiam contra illum ſeu pro Reo ſub pœna arbitraria. Scaccia *de Jud. lib.* 1. *cap.* 86. *numer.* 8. Follet. *in pract. crim. in verb. capiat inform. ſub numer.* 54. *verb. & ſi comparent*. Simanca *in Cathol. inſtitut. tit.* 44. *numer.* 15. Cartar. *loc. cit. lib.* 3. *cap.* 2. *num.* 90. Scaccia *loc. cit. num.* 43.

27 Procedendo nunc ad praxim examinandi teſtes fingendus eſt caſus, primo quidem, quod Petrus fuerit repertus in platea N. occiſus facta recognitione corporis ſeu cadaveris, & conſtito, quod fuerit occiſus v. g. prima Aprilis, poterunt examinare illi, qui ſunt de vicinia unus poſt alterum modo, qui ſequitur.

Die tali, loco tali &c. fuit examinatus a, vel coram N. Titius, qui delato ſibi & præſtito juramento de veritate dicenda tactis &c. vel alio modo juxta morem patriæ, fuit

Interrog. *An ſciat, ſeu ſibi imaginetur cauſam præſentis examinis.*

Reſpondit (*in ſua lingua*) *non ſcio, neque mihi imaginor*.

Interrogatus, *quanto tempore maneat in tali platea?*

Reſpondit: *erunt duo anni.*

Interrogatus, *an continuo eadem in platea manſerit?*

Reſpondit: *Ita ordinarie.*

Interrogatus, *ubi fuerit prima die Aprilis?*

Reſpondit: *non recordor.*

Et dicente Domino, ut cogitet, recordetur, & dicat, quia oblivio in tam brevi tempore in facto proprio nec præſumi, nec credi poteſt.

Reſpondit: *me reflectam aliquantiſper.*

Et cum aliquantulum cogitans deliberaſſet, Interrogatus, *an fuerit recordatus.*

Reſpondit: *omnino non recordor.*

Et replicante Domino, ut melius reflectat, & reſpondeat, ne cogatur contra ipſum ad opportuna juris & facti remedia recurrere, & cum parumper cogitaſſet.

Reſpondit: *eodem die de mane fui in tali templo*; qua reſponſione Judex non contentus procedet ad ſequentia interrogatoria.

Interrogatus, *an ſciat, vel dici audiverit tali die fuiſſe aliquam rixam in dicta platea*, juxta reſponſionem formabit alia interrogatoria; & ſi negative reſponderit,

Interrogatus, *a quanto tempore teſtis non viderit Petrum*;

Reſpondit: *non vidi illum a viginti diebus circiter.*

Interrogatus, *an ſciat, vel dici audiverit, ubi Petrus ad præſens reperiatur, & quid de eo ſit, aut fuerit?*

Reſpondit: *eſt mortuus.*

Interrogatus, *a quanto tempore ſit mortuus.*

Reſpondit: *a viginti diebus.*

Interrogatus, *quo mortis genere fuerit defunctus, naturali, an violento.*

Reſpondit: *fuit occiſus.*

Interrogatus, *quomodo, & quibus armis fuerit interfectus, in qua parte vulneratus, & ex qua cauſa, quibus præſentibus, & a quo, & ut totam facti ſpeciem recenſeat.*

Scripta per Notarium tota facti ſpecie.

Interrogatus, *quomodo hoc ſciat, ſeu a quibus audiverit?*

Reſpondit: *quia egomet vidi meis oculis.*

Interrogatus, *an ſciat, vel dici audiverit, ob quam cauſam Petrus ab N. fuerit occiſus?* & ita juxta narratam negotii, & qualitatem reſponſionum continuatur Examen.

Si vero teſtis examinetur ut complex delicti, interrogari debet in genere, quis fuerit ſecum, ex quo ſolus hoc delictum committere non poterat?

Si vero teſtis uti ab initio perſiſtat in ſua reſponſione, quod non recordetur, poſtquam aliquoties fuerit monitus ad reminiſcendum, & noluerit recordari, poterit detrudi in carcerem, & poſt unum aut alterum diem eductus iterum erit interrogandus, & ſi manſerit in eadem reſponſione, poterit torqueri, quia cum fuerit præſens delicto, uti ſupponitur ex viſo reperto, videtur celare velle veritatem. Cæpolla *conſ.* 40. *n.* 17. Boſſ. *de tort. teſt. num.* 10. Clar. *in §. fin. quæſt.* 25. *verſ. torquentur etiam*. Scaccia *de jud. lib.* 1. *cap.* 86. *n.* 14. *verſ. contrarium.*

§. II.

Examen teſtis ſuper ſtupro ab N. commiſſo.

Die tali, menſe, & anno &c. citatus comparuit 28
Paulus, qui monitus de veritate dicenda & præſtito juramento ſibi delato tactis &c. aut alio modo juxta morem partium fuit

Interrogatus, *de loco ſuæ habitationis, quanto tempore inibi habitet, & de ſuo exercitio.*

Reſpondit: *Ego habito in loco Villani ab aliquot annis, & exerceo vitam ruſticalem.*

Interrog. *an ſciat, vel dici audiverit aliquam fœminam fuiſſe diffamatam in materia ſtupri?*

Reſpondit: *Audivi, quod Berta fuerit ſtuprata, & eſt communis fama.*

Interrogatus, *a quibus id audiverit?*

Reſpondit: *audivi paſſim ab hominibus, ſed non recordor alicujus in particulari.*

Monitus, ut melius velit reminiſci, quia credibile non eſt, quod ab hominibus paſſim audiverit, & nullius recordetur.

Reſpondit: *certe, niſi me reflectam, non recordor.*

Tunc

Tunc Dominus mandavit ei, ut melius reflectat, & recordetur.

Reſpondit: *certe non recordor; eſt publica fama.*

Interrogatus, *an ſciat, vel dici audiverint, unde hæc fama ortum habuerit, aut a quibus?*

Reſpondit: *quantum recordor, & audivi, fama hæc habuit ortum a Petro, & Joanne habitatoribus &c.*

Interrogatus, *quo tempore, loco, & an aliis præſentibus id audiverit?*

Reſpondit: *audivi in hoſpitio N. in bachanalibus, & adfuerunt plures homines, de quibus teſtari non poſſum, an ipſi intellexerint.*

Interrog. *an dicti Petrus & Joannes ſint, malevoli contra ſtupratam, aut ſtuprantem.*

Reſpondit, *ignoro, nec ulla malevolentia ſigna obſervavi.*

Interrogatus, *ex quo motivo dicti homines aſſeruerint Bertam fuiſſe ſtupratam.*

Reſpondit: *quia uterum gerit.*

Interrogatus, *an Berta ſit ſoluta vel ligata?*

Reſpondit: *eſt ſoluta.*

Interrogatus, *an ſciat, vel dici audiverit, a quo Berta fuerit impragnata.*

Reſpondit, *audivi, quod fuerit impragnata a Cajo.*

Interrog. *an ſciat, vel dici audiverit, ex quo vel quibus motivis credatur, quod Berta fuerit a Cajo impragnata?*

Reſpondit: *quia Cajus libere ad illam & ſæpiſſime accedebat, tum quia illi varia munera donavit, tum quia ad choreas illam duxit, cum illa ſaltavit, cereviſiam & alia eidem ſolvit.*

Interrog. *quo tempore Cajus ſoleret Bertam inviſere?*

Reſpondit: *de die & de nocte.*

Interrogatus, *quanto tempore apud illam manſerit!*

Reſpondit: *integris quandoque noctibus.*

Interrogatus, *quis viderit illum eundem Bertam inviſiſſe.*

Reſpondit: *plures, & ego ipſe.*

Juſſus nominare illos, qui eundem viderunt intrare.

Reſpondit: *N. & N.*

Interrogatus, *an viderit illum ſolum intrare, an cum aliis.*

Reſpondit: *vidi ſolum intrare, ut dixi de nocte.*

Interrogatus, *an ſciat, vel dici audiverit, quanto tempore apud illam permanſerit, & in quo loco.*

Reſpondit, *vidi illum intrare media nocte, ingredi eundem ſolum, & apud Bertam in cubili ſolum permanere, & die ſequenti vidi illum ſolum egredi ſummo mane.*

Interrogatus, *an alia indicia obſervaverit, propter quæ præſumi poſſit a Cajo fuiſſe impragnatam.*

Reſpondit: *obſervavi aliqua amoris ſigna ultra jam enumerata, nimirum amplexus, oſcula, munera &c. & familiaritatem pluſquam fraternam.*

Omnia non poſſunt hic adnotari, ſed debent juxta teſtis depoſitionem regulari.

Interrogatus, *de melius informatis*

Reſpondebit, *domeſtici erunt optime informati, præſertim N. & N.*

Ita poterit formari examen in aliis delictis proportionaliter, quod quidem fomentum accipere debet a Delatoribus ſeu Denuntiatoribus aut accuſatoribus.

§. III.

Sequitur Praxis Conſtituti, ſeu examinandi Rei.

19 *Die &c. menſe &c.* & *anno &c. in loco &c.*

Conſtitutus perſonaliter in loco &c. coram Reverendiſſimo Domino Vicario generali, & me Notario infra ſcripto, aſſiſtente D. N. Promotore Fiſcali Epiſcopalis Curiæ Sempronius filius quam Tertulliani, Civitatis N ætatis annorum circiter &c. principalis quoad ſe & teſtis quoad alios, qui delato ſibi juramento veritatis dicendæ &c. prout tactis &c. juravit, fuit

Interrogatus, *quomodo hic reperiatur.*

Reſpondit: *quia fui citatus. (vel ſi erat carceratus) quia ſum detentus in carceribus.*

Interrog. *an ſciat, vel ſibi imaginetur cauſam ſuæ citationis, vel carcerationis?*

Reſpondit: *nec ſcio, nec poſſum mihi imaginari.*

Interrogatus, *in quo loco, ſeu quo tempore fuerit incarceratus, & a quibus.*

Reſpondit: *fui captus tali & tali modo, tali hora a birruariis.*

Interrog. *an Conſtitutus, quando fuit captus, eſſet ſolus, aut aſſociatus?*

Reſpondit: *eram ſolus.*

Interrog. *an ante capturam fuerit ſolus?*

Reſpondit: *fuerunt aliqui apud me.*

Juſſus illos nominare.

Reſpondit: *N. & N.*

Interrogatus, *cujus negotiis cauſa N. & N. eſſent apud ipſum.*

Reſpondit; *quia ſunt amici mei, & ſæpius me ſolent inviſere.*

Interrog. *an cum aliis fuerit ſolitus converſari, & cum quibus,*

Reſpondit: *ultra prædictos ſunt mei amici N. & N.*

Interrog. *an tempore ſuæ capturæ Conſtitutus aliquid habuerit apud ſe, & quid.*

Reſpond. *habebam aliquas ſcripturas &c.*

Interrog. *quare illas occultare voluerit.*

Reſpondit: *ne ſatellites venirent in cognitionem meorum negotiorum.*

Interrog. *ubi fuerit die antecedenti ante ſuam capturam, & tota hebdomada.*

Reſpond. *fui in urbe, & aliquot dies ante fui in loco N. pro meis negotiis.*

Interrog. *quis eum ibidem viderit, ad cujus ædes diverterit, cum quo dormierit, & an ſæpius ad illum locum acceſſerit, & ad quæ negotia.*

Reſpond. *quando diſceſſi, vidit me N. & N. & dum in illo loco me detinui, vidit me N. & N. fui in ædibus N. & N. dormivi ſolus; fui ſolitus ſæpius illo ire pro exigendis meis fructibus.*

Interrog. *quo vellet ire die ſequenti, ſi captus non fuiſſet, & ad quem finem?*

Reſpond. *volebam ire ad meam familiam &c.*

Interrog. *an habeat aliquos inimicos, & quos.*

Reſpondit: *habeo tales & tales.*

Juſſus dicere cauſam inimicitiæ, & a quanto tempore illa duret, quis fuerit cauſa illius.

Reſpondit: *cauſa inimicitiæ fuit quædam lis civilis, quam cum illo habeo a duobus annis;*

Et ſi conſtitutus alleget cauſam frivolam; moneatur fateri veritatem, cum talis cauſa non ſit ſufficiens ad inimicitiam; ſi vero dedit cauſam ſufficientem.

Interrog. *an ſciat, ubi de præſenti reperiantur dicti ejus inimici.*

Reſpondit: *neſcio.*

Interrog. *an ultra nominatos non habeat alios, qui ſint, & de cauſa, & a quanto tempore.*

Reſpondit: *negative.*

Interrog. *an cognoſcat N. & N. a quanto tempore, & qua occaſione.*

Reſpondit: *cognoſco a tanto tempore, & hac occaſione.*

Interrog. *an iſti ſint amici, vel inimici.*

Reſpondit: *credo, quod ſint amici ex talibus cauſis; nec ſcirem ullam rationem, quare non deberent eſſe amici.*

Interrog. *an ſint bonæ vel malæ vitæ aut famæ.*

Reſpondit: *ego non ſcio contrarium, ſed reputo pro hominibus probis.*

Interrog. *an ſint veridici aut fide digni?*

Reſpondit: *tales a me reputantur.*

Hæc ſolent eſſe interrogatoria primi conſtituti, quod deinde terminatur.

Et tunc Reverendiſſ. D. cum hora eſſet tarda, aut aliis negotiis occupatus acceptatis &c. rejectis &c. examen dimiſit, & Conſtitutum mandavit reponi ad locum ſuum, animo tamen &c.

Si vero conſtituitur Reus, cujus nomen, cognomen, & patria ignorantur, quia eſt externus, aut vagus, fiet ſequens examen.

Die &c. ut ſupra.

Conſtitutus perſonaliter &c. quidam homo, ſeu juvenis, ætatis, uti ex aſpectu apparebat, annorum tot, principalis quoad ſe, & teſtis quoad alios. Imberbis, aut cum barba nigri coloris. Indutus, ut ſequitur. Et deſcribitur illius habitus.

Interrog. *de nomine, cognomine, ætate, patria, & exercitio.*

Reſpondit &c.

Interrog. *quomodo hic reperiatur.*

Reſpondit: *quia ſatellites me adduxerunt.*

Interrog. *an ſciat, vel ſibi imaginetur cauſam ſuæ carcerationis?*

Reſpond. *ego neſcio*. Et ita proſequitur examen ut ſupra.

Forma ſecundi Conſtituti.

Die tali &c. Conſtitutus in ſupra N. & N. qui delato ſibi juramento veritatis dicendæ, prout tactis &c. juravit. Fuit

Interrog. *an ſit melius diſpoſitus fateri veritatem, quam fecit huc uſque.*

Dum formantur interrogatoria tangentia indicia particularia, permiſcendo tamen interrogatoria non neceſſaria, ne Reus advertat. v. g. Interrog. *an cognoſcat Sempronium de tali loco, a quanto tempore, & qua occaſione?* Reſpondit. *Cognoſco.*

Interrog. *an cum eo unquam habuerit aliquid agendum & quid?* Reſpond. *habui cum illo agendum, & diverſa negotia, tal a & talia.*

Interrog. *an inter illos propterea nunquam fuerit exorta aliqua controverſia, de qua re & a quanto tempore, coram quo Judice, & an in lite fuerit Actor vel Reus, & an ægre ferat litem ſibi motam aut illius cauſam, & quare? Et an de illa nullum habuerit ſermonem cum alia perſona, cum qua, vel quibus, & quis fuerit ſermo, & quæ verba dixerit, & quare, quibus in locis, & quoties.* Si vero negaverit.

Interr. *an cognoſcat Cajum, a quanto tempore?* Si affirmat, Interrogetur, *an unquam fuerit in ejus domo, quo tempore, & quoties. An ibi comederit, & cum quibus, quos ſermones habuerit inter comedendum, an de Sempronio, Cajo, Titio &c. nulla fuerit facta mentio qua occaſione, & quis primus moverit hunc diſcurſum; an nullus fuerit motus ſermo ſuper lite, quam habet cum Sempronio, & quis; an verba contra ipſum aliqua dixerit, an minatus fuerit? quæ minæ fuerint, an animo illas adimplendi? an cauſa dictæ litis nunquam cum illo fuerit rixatus, ubi & quando, & coram quo aut quibus.* Hæc interrogatoria deſerviunt ſuper indicio ex minis, videri poteſt Cartar. *lib.* 3. *cap.* 3. Scaccia *de Jud. lib.* 1. *cap.* 86. *per totum*. Carol. Peregr. *in pract. crim. examinandi delinquentes. part.* 4. *ſect.* 9. *a n.* 48.

Præterea poterit Judex Reum examinare, an habeat odium, inimicitiam cum aliqua perſona; ſi reſpondet negative, non poterit opponere contra perſonas teſtium juxta *cap. ſolita. de major. & obed.* contra Scacciam *l. c. n.* 52. Si affirmet. Debet interrogare, qum habeat inimicitiam, hodium aut malevolentiam, ex qua cauſa & a quanto tempore, & quis ſit informatus de tali inimicitia, & an aliquando fuerint rixati, & poſtmodum reconciliati.

Præterea interrogabit, an cognoſcat N. N. nominando promiſcue examinatos; an aliquis ex illis vel aliqui ex illis ſint amici, aut inimici? & an ſint viri probi &c.

Poſtquam vero ſuper indiciis fuerit examinatus, ſi ſteterit in negativa. Inſtabit Judex, ut fateatur veritatem circa homicidium a ſe perpetratum una cum omnibus ejus qualitatibus, cum videat tot contra ſe urgere indicia, qui ſi perſiſtat in negativa.

Inſtare debebit, quomodo poſſit adhuc negare, cum tot ſtent contra ipſum indicia, præſumptiones vehementes, & conjecturæ, imo plenæ probationes? ſi dicat ſe innocentem,

Replicetur, qua fronte audeat ſe innocentem dicere, & nihil in proceſſu contra exſtare poſſe, cum tamen præter alia adſint depoſitiones N. & N. qui ſunt ipſius Conſtituti Amici, qui utique non dicerent Conſtitutum homicidium commiſiſſe, niſi verum eſſet, quod de viris probis accedente præſertim eorum juramento omnino credi non poteſt.

Reſpondit: *ego habebam ipſos pro amicis, & hominibus probis, ſed quia video, quod mendaciter contra me depoſuerint, cognoſco & reputo illos pro impiis falſariis, quia ſcio, quod non commiſerim homicidium.*

Et dicente Domino ex ejus reſponſione apparere apertam impudentiam, dum viros probos, & fide dignos, qui etiam juramento depoſuerunt, falſarios vocare non veretur.

Reſpondit: *ſunt omnino tales.*

Inſtante Domino, quomodo poſſit de illorum fide dubitari, cum illorum dicta fulciantur tot præſumptionibus & conjecturis, indiciis & depoſitionibus? Et hic recenſentur indicia, ut inimicitia Rei cum occiſo ex lite &c. & litteræ apud ipſum repertæ & ab eodem recognitæ; & ita recenſentur omnia alia indicia in proceſſu reſultantia.

Et quando Reus perſiſtit in negativa, aliquando opus eſt legere teſtium depoſitionem, ut diſponatur ad fatendum veritatem, quæ quidem lectio plurumque fit ſuppreſſis teſtium nominibus, aliquando etiam expreſſis, prout neceſſitas poſtulaverit.

Quando lectio fit expreſſis nominibus, Interrogatur, *an ſciat aliquos teſtes fuiſſe examinatos contra ipſum*. Si affirmat, debet interrogari, *quinam fuerint examinati, & an ipſos habeat pro amicis aut inimicis, & an pro veridicis?* Si negat ſe ſcire, quinam fuerint examinati, Debet interrogari.

An cognoſcat N. & N. nominando inter illos promiſcue teſtes examinatos, & non examinatos, quæ tamen praxis non laudatur in Eccleſiaſtico Judice, quia hac via impediuntur Reo defenſiones.

Si autem reſponderit aliquos ex ipſis eſſe infames, & inimicos, debet interrogari ſuper qualitate infamiæ & inimicitiæ, & in cauſa ſcientiæ.

Forma vero legendi dicta teſtium in faciem Rei erit ſequens.

Tunc Dominus ad convincendum Conſtitutum de mendacio, & diſponendum ad fatendam veritatem & ad omnem meliorem finem ſalvis Juribus officio acquiſitis mandavit pro nunc per me Notarium alta & intelligibili voce legi depoſitionem N. & N. habitam ſub tali menſe, die & anno, de qua fol. in parte & partibus &c. qua depoſitione a me lecta & ab ipſo Conſtituto, ut aſſeruit, bene intellecta fuit a Domino

Interrogatus, *quid modo dicat.*

Reſpondit: *Teſtes fuerunt egregie mentiti.*

Et replicante Domino, ut velit ſe tandem diſponere ad fatendam veritatem, cum videat ſe teſtibus convictum, qui talia contra ipſum non dixiſſent, ſi vera non eſſent, cum nemo præſumatur immemor ſalutis propriæ animæ; tanto magis, cum ipſe Conſtitutus habuerit illum pro homine probo & amico.

Reſpondit, *antehac teſtem habui pro homine probo; nunc autem, cum tantum mendacium contra me depoſuerit, video, quod ſit perjurus, iniquus & falſarius.*

Et inſtante Domino adeſſe alios teſtes deponentes. Reſpond. *ſi adeſſent mille teſtes, omnes eſſent perjuri, falſarii & infames.*

Ulterius inſtante Reverendiſſ. quid dices, ſi audies teſtem a te pro viro probo, & veridico habitum contra te deponentem.

Reſp. *poſſet eſſe, ſed non credo.*

Tunc Reverendiſſ. D. mandavit per me Notarium &c. ut ſupra, qua per eum ut aſſeruit, bene intellecta fuit.

Interrogatus, *quid modo dicat?* Reſpondit, *etiam hic dicit magnum mendacium.*

§. IV.

De Confrontatione teſtium cum Conſtituto.

Expedit non raro confrontatio teſtium ſuciorum criminis cum ipſo Reo conſtituto, quæ confrontatio, licet non ſit neceſſaria ad valorem proceſſus, eſt tamen utilis. Cart. *loc. cit. lib.* 3. *cap.* 1. *num.* 84. Clar. *in §. fin. quæſt.* 45. *verſ. ſed in propoſito quæro.* Pellegrin. *d. part.* 4. *ſect.* 9. *num.* 66. fit autem illa, quando Reus omnino negat, quæ depoſita fuerunt a teſtibus, de qua videri etiam poteſt Scaccia *de Jud. lib.* 1. *cap.* 86. *a num.* 53. *ad* 63. quæ confrontatio, ſi fuerit facta, non erit opus alia repetitione teſtium. Hæc tamen confrontatio fieri non debet filii cum patre & e contra, Vaſalli cum Patrono, ſervi cum Domino, timidi cum potente, Uxoris cum viro, pupilli cum Tutore & ſimilium, quia tales difficulter ſuum dictum confirmare auderent ob reverentiam illis debitam.

Porro confrontatio fieri debet unius, & non plurium ſimul. Fario. *quæſt.* 80. *num.* 94. Scaccia *loc. cit. cap.* 86. *num.* 60. Cartar. *loc. cit.* Poſſunt autem teſtes cogi ad confrontationem in omnibus delictis præter-

quam

Digitized by Google

quam hæreſis. *cap. deliſtorum de teſtib.* Pellegrin. *loc. cit. num.* 68.

Forma confrontationis ſolet eſſe ſequens,

Interrog. *& monitus conſtitutus, ut velit dicere veritatem, quia officium habet fide dignos, qui illum convincunt de mendacio.*

Reſp. *veritas eſt, quam ego dixi, & aliter eſſe non poteſt.*

Interrog. *an cognoſcat N. & N. & an habeat illos pro hominibus probis, & fide dignis? & an ſit illis amicus aut inimicus.* Reſpond. *cognoſco, non ſcio, an ſit probus & veridicus vel non, non eſt amicus nec inimicus.*

Interrog. *quid ſi ipſe teſtis deponet in faciem, quod ipſe negat.* Reſp. *dicam illum eſſe mendacem.*

Tunc Dominus ad convincendum Conſtitutum, & diſponendum ad fatendam veritatem mandavit adduci in faciem Conſtituti N. & N. quo adducto, & facta inter eos recognitione perſonarum, & nominum, & delato juramento veritatis dicendæ tam ſibi, quam ipſi Conſtituto, prout tactis &c. juraverunt. Fuit ipſe N. teſtis adductus.

Interrog. *an cognoſcat præſentem Conſtitutum, & quomodo nominetur, & cognominetur.*

Reſp. *ita cogaoſco, & vocatur N. de loco N.*

Interrog. *e contra Conſtitutus, an cognoſcat præſentem adductum, & quomodo vocetur.*

Reſp. *omnino novi hunc hominem præſentem, qui vocatur N.*

Interrog. *teſtis adductus, an ea, quæ depoſuit in ſuo examine facto ſub die tali, menſe &c. contra præſentem Conſtitutum fuerint & ſint vera, & pro veritate dixerit, & velit ac poſſit illa ratificare in faciem ipſius Conſtituti.*

Reſp. *affirmative in omnibus, quia quod dixi, eſt pura veritas.*

Tunc Dominus mandavit per me ad claram amborum intelligentiam legi depoſitionem ipſius Adducti, de qua fol. tali &c. in parte, & partibus, quæ incipit &c. uſque ibi &c.

Quæ lecta & per ambos, ut aſſeruerunt, bene intellecta, fuit Adductus Interrog. *an ea, quæ modo legi audivit, ſint illa eadem, quæ ipſe alias dixit & depoſuit contra præſentem Conſtitutum.*

Reſpond. *quæ mihi legiſtis, eſt illud, quod ego depoſui, & pro veritate depoſui, & uti vera modo ratifico in præſentia N. N. & Conſtienti.*

Tunc Dominus converſus ad Conſtitutum, illum interrogavit, quid modo reſpondeat?

Reſp. *intellexi omnia, quia iſte depoſuit, & quia ſunt mera & pura mendacia, ideo mentitur in collum ſuum. Et replicante adducto, quæ dixi, ſunt omnia vera, & tu mentiris, & reponente Conſtituto, ego dico veritatem, tu es falſarius, cum hæc dicis.*

Et tunc Dominus, cum uterque perſiſteret in ſuo dicto, mandavit dictum Adductum amoveri a loco examinis ipſum licentiando, vel in locum ſuum reponi, ſi eſt carceratus. Et continuando examen cum ipſo conſtituto fuit benigne.

Interrog. *& monitus, ut velit tandem veritatem fateri, cum videat ſe convictum de mendacio.*

Reſpond. *veritatem jam dixi, nec aliud dicere poſſum.* Et ita poterit terminari examen ſimilibus verbis: *Quibus habitis & acceptatis officio proficuis, rejectis contrariis Dominus examen pro tunc dimiſit, animo tamen &c.*

Sed ſi teſtis non recognoſcit Reum per nomen, ſed tantum ex facie & veſtimentis, confrontatio fiet modo, qui ſequitur.

Interrog. *Conſtitutus, quid dices, ſi teſtes fide digni ipſum Conſtitutum recognoſcent eſſe illum eundem, qui homicidium commiſit contra N. & N.*

Reſpond. *nemo poterit me recognoſcere pro homicida, quia ego non fui.*

Tunc Dominus ad omnem meliorem finem mandavit ad locum examinis vocari quinque alios homines per Cuſtodes carcerum, & illius adduci, facie, ſtatura, ætate, ac veſtimentis Conſtiento magis ſimiles, in quantum inveniri poſſunt, & cum eodem Conſtituto in ordine collocari, quibus vocatis & adductis ſcilicet N. & N. &c. mandavit eos in ordine poni, & inter illos poni Conſtitutum, qui cum eſſent ita diſpoſiti, ſucceſſive mandavit adduci N. & N. teſtem ad eorum faciem, qui vocatus, & adductus, & delato ſibi juramento veritatis dicendæ, prout tactis &c. juravit, fuit a Domino

Interrog. *an inter iſtos homines, qui ſibi exhibentur, adſit ille, de quo mentionem fecit in ſuo examine, quod occiderit N. & N. & cognoſcat de facie, ſed non per nomen.*

Reſpondit, *inter iſtos homines adeſt ille, de quo dixi, quod occiderit, & dicente Domino, ut indicet dictum hominem, & manu tangat, qui occidit N. & N.*

Reſpondit movendo ſe de loco, in quo erat, & ſe transferendo ad locum, in quo erant dd. homines, & manibus propriis tangendo N. & N. Conſtitutum, *iſte eſt, quem vidi, quod occiderit N. & N.*

Tunc Dominus converſus erga dictum N. & N. Conſtitutum interrogavit, an ipſe cognoſcat dictum teſtem, & quid reſpondeat illis, quæ contra ipſum Conſtitutum depoſuit. Reſpondit: *ego illum non noſco, niſi quod ſit primogenitus Diaboli, qui eſt pater mendaciorum, cum talia dicit, qui ſum innocentiſſimus. Et replicante Adducto teſte: ego dixi veritatem; tu enim occidiſti N. & N. quod vidi meis propriis oculis.*

Tunc Adductus fuit a Domino interrogatus, an ea, quæ dixit in ſuo nupero examine, ſint vera, & pro veritate dixerit, & illa velit ratificare in faciem Conſtituti, aut revocare, aut aliquid addere. Reſpondit: *omnia ſunt vera, quæ depoſui in meo examine, & volo illa ratificare etiam in faciem Conſtituti.*

Et tunc Dominus, cum ambo perſiſterent in ſuis dictis, licentiavit dictum adductum, & ad convincendum magis Conſtitutum mandavit adduci alium teſtem, & ita ſucceſſive de aliis.

§. V.

Confrontatio Socii criminis cum Conſtituto.

Ad hanc confrontationem plura requiruntur; quia 22
ſocius criminis debet torqueri in faciem ipſius Conſtituti, ut ſua dicta confirmet in tortura, & probet contra Conſtitutum; alias enim non probaret. Boſſ. *de indic. & conſid. ante tort. num.* 251. Clar. *in §. fin. quæſt.* 51. *verſ. ſcias etiam.* quia complicitas in delicto reddit illos inhabiles ad teſtificandum ob infamiam, quam ioeurruot. Farin. *de indic. & tort. quæſt.* 43. *limit.* 12. *num.* 101. Pellegr. *l. c. part.* 4. *ſect.* 9. *num.* 73.

Forma vero Confrontationis erit ſequens.

Tunc Dominus ſedens ad tollendam omnem dubietatem, quæ circa perſonam & dicta ipſius N. & N. adducti oriri, & conſiderari poſſet, ex quo facit ſe ſocium criminis, & ad tollendam omnem maculam, ſi quæ ex dicta cauſa in ejus perſona exorta fuiſſet, & ad tanto magis aggravandum ipſum Conſtitutum alioſque nominatos, & ad omnem alium meliorem finem mandavit dictum N. adductum in præſentia & conſpectu ipſius Conſtituti, & aliorum nominatorum in caput ipſius, & aliorum Complicum duci ad locum ſolitum torturæ, ibique ſpoliari, ligari, & funi applicari.

Qui ſic adductus, ſpoliatus, ligatus, & funi applicatus antequam in altum elevaretur, fuit per Dominum benignis verbis hortatus, monitus, ut Deum O. M. præ oculis habeat, timeat, & veritatem puram fateatur, & caveat, ne aliquam perſonam indebite inculpet, ne de hoc tam in præſenti, quam in futuro ſæculo rationem reddere teneatur, & ut advertat, non minus delinquere illos, qui indebite aliquem inculpant, quam qui veritatem in judicio ſtudioſe occultare procurant.

Reſpond. *Domine ego dixi veritatem, alias non dixiſſem ob juramentum a me præſtitum, & ne damnem animam meam in æternum.*

Tunc Dominus ad effectum præmiſſum tantum, & non aliter, alias ac alio modo mandans ipſum Adductum in altum elevari præſente N. Conſtituto vidente, & omnia, prout aſſeruit, intelligente, qui ſic elevatus cœpit ejulare, & clamare heu me. O Sancti, & Sancta Dei, &c. & dixit: jam dixi veritatem, quid ulterius a me vultis.

Interrog. *an ea, quæ depoſuit contra N. hic præſentem, & alios ab eo nominatos vera ſint, & pro veritate*

ritate depoſueris, & modo illa approbet, & ratifi-cet.

Reſpond. *quæ dixi & depoſui, vera ſunt, & pro veritate depoſui, & hic in tormentis poſitus confirmo & ratifico. Heu per Deum deponte me.*

Et Domino jubente, ut referat in ſubſtantia ea, quæ depoſuit circa N. hic præſentem, & alios nominatos. Reſp. *dixi, quod N. N. hic præſens occiderit N. N. una cum aliis a me nominatis.* aut ſi dicat & petat, ut ſibi relegatur ſua depoſitio; dicitur

Tunc Dominus mandavit ei alta voce legi per me Notarium ad omnium intelligentiam in parte & partibus tantum, quæ lecta, & ab omnibus præſertim a Conſtituto, uti aſſeruerat, intellecta, fuit

Interrog. *an, quæ modo eidem fuerunt lecta, ſint vera, & ratificet &c.* Reſpond. *ratifico omnia, quia vera ſunt in præſentia N. Conſtituti:*

Ad quæ præſens Conſtitutus dixit: hic homo eſt nequam & mendax, & reverſus ad pendentem in fune dixit: fili, bene advertas, quid dicas, quia mihi facis injuriam, & omnia damna, quæ exinde patiar, redundabunt in animam tuam; tu bene ſcis, quod ego ſim innocens. Cui pendens in fune reſpondit: non timeo animæ meæ, quia omnia, quæ dixi in mea depoſitione, veriſſima ſunt, & converſus ad Dominum Judicem dixit: quæſo, deponite me, quia jam dixi veritatem.

Tunc Dominus, cum uterque perſiſteret in ſuo dicto, mandavit adductum leviter e tortura deponi, ſolvi, brachia reaptari, reveſtiri, & ad locum ſuum reponi, & ſucceſſive Conſtitutum reponi ad locum ſuum, animo tamen &c.

An per torturam Reus, qui dicit ſe ſcribere non ſcire, ſi teſtes contrarium deponant, cogi poſſit ad reſpondendum fortiter, vide eundem Pellegrin. *part. 4. ſect. 9. cit. num.* 81. & 82. ſicut etiam an Reus poſſit cogi ad reſpondendum congrue, ſi aliter nolit, vide eundem *num.* 83. *uſque ad num.* 87.

§. VI.

De Tortura Reorum.

23 Torqueri poſſunt Clerici. *cap. illi. 5. quæſt. 5. & cap. fraternitatis. 12. quæſt. 2.* Abb. *in cap. poſt ceſſionem. & in cap. cum in contemplatione. de R. J.* Felin. *in cap. veniens. 2. col. fin. de teſt. & in cap. Univerſitati. de ſent. excom.* Vivius *commun. opin. in verb. Clerici. opin.* 110. Clar. *in §. fin. quæſt. 64. verſ. ſed an Clerici.* Boſſ. *in tit. de Indic. num.* 35. Pellegrin. *de tort. reor. part. 4. ſect. 14. num.* 3. licet ſint Presbyteri, non tamen ita acriter & ſtricte, ac Laici quoad tempus, quidquid ſit quoad modum. Torquendi vero ſunt per Laicos ut miniſtros Prælatorum Eccleſiaſticorum: Abb. *in cap. ut famæ. num. 8. de ſent. excom.* Simanca *de hæret. cap.* 63. *num.* 29. Diaz. *in pract. crim. can.* 117. *num.* 6. Cardin. & Præpoſ. *in cap. illi qui. 5. quæſt.* 5. Pelleg. *loc. cit. num.* 8. contra Anchar. *in cap. ut fama.* Dummodo adſint legitima indicia ad torturam, de quibus conſtet in actis. Pelleg. *num.* 12.

24 Tortura non habet locum in delictis, in quibus non infertur pœna corporalis; neque quando delictum eſt plene probatum; niſi ad manifeſtandos complices, & tunc debent torqueri cum proteſtatione ſine præjudicio confeſſi. Neque quando non conſtat de corpore delicti, & veritas delicti aliter haberi non poteſt.

25 Perſonæ privilegiatæ torqueri non poſſunt, ſicut non ſanus, nec integer corpore, morbo gallico laborans, vulnus in pectore paſſus, Erniam habens, aut etiam difficultatem reſpirandi, quibus caſibus Judex non debet inferre torturam, niſi de Medicorum conſilio, & non poteſt inferri poſt novem vel decem horas, poſtquam Reus comederit. Carr. *de interrog. reor. lib. 4. cap. 1. num.* Clar. *in §. fin. quæſt.* 64. Peguer. *in pract. crim. cap. 12. §.* 11. Farin. *de tort. quæſt.* 39. Novel. *de defenſ. cap. 3. num.* 20. qui duo ultimi volunt ſufficere quinque vel octo horas.

26 Doctores torqueri non poſſunt. Clar. *loc. cit.* Pelleg. *loc. cit. num.* 38. qui citat alios, neque perſonæ conſtitutæ in dignitate. Non milites, qui ſunt ordinis equeſtris. Quoad nobiles, quamvis de jure communi torqueri non poſſint, de conſuetudine tamen ſervatur contrarium. Non minores 14. annis, niſi ad ſummum ferula aut virgis. Non ſenes decrepiti. Vivius *commun. opin. in verb. ſenex ætat.* niſi eſſet infra decrepitatem, & robuſtus. Non mulieres prægnantes.

Antequam ad torturam deveniatur, datur Reo copia 27
indiciorum, & proceſſus facta prius publicatione, & dato termino ad ſe defendendum, niſi quis fuerit repertus in flagranti crimine, quia tunc crimen dicitur notorium, & in notoriis ordo eſt non ſervare ordinem. Bald. *conſ. 31. num. 6. vol.* 2. Gramm. *dec.* 36. Cephal. *conſ. 47. num.* 17. Pellegr. *n. 23. verſ. fallit.*

Tortura non poteſt inferri diebus feriatis in hono- 28
rem Dei & Sanctorum, niſi agatur de valde gravibus delictis. Clar. *d. quæſt.* 64. Farin *quæſt. 38. num.* 107. Pellegr. *l. c. num.* 30. Sunt torturæ gradus tres. Clar. *l. c.* primus eſt territatio ſeu minæ de torquendo, conductio ad locum torturæ, ſpoliatio & ligatura ad funem. Secundus eſt elevatio Rei in altum illum interrogando, & in tormentis tenendo per aliquod temporis ſpatium. Tertius eſt tortura cum quaſſationibus ſeu ictibus funis.

Ante torturam debet Judex de Jure præmittere decre- 29
tum torturæ & quidem palam, ut Reus poſſit appellare & ſe defendere. Brun. *de indic. & tort. col.* 4. poteſt enim Reus appellare a tortura etiam, quando eſt funi alligatus; quamvis contrarium ſervari Romæ & in præcipuis Italiæ Civitatibus teſtetur Pellegr. *loc. cit. n. 49. verſ. & in ſtatu.*

Et ſi ſunt plures ejuſdem criminis torquendi, debet 30
torqueri magis ſuſpectus, & ſi fuerint torquendi mas, & fœmina, ab hac erit inchoandum, & ſi omnes ſunt maſculi, incipiendum eſt a minore aut timidiore, & ſi debent torqueri pater & filius, incipiendum eſt a filio. Bajard. ad Clar. *l. cit quæſt. 64. n. 9 & 10.* Cavalc. *de brachio reg. part. 3. num.* 131. Farin. *d. quæſt. 23. num.* 23. Guaz. *def. 30. cap. 19. n.* 4. Pelleg. *loc. cit. n.* 51.

In tortura Reorum non poteſt eſſe præſens Advoca- 31
tus de generali Italiæ conſuetudine. Clar. *d. quæſt. 64. verſ. quæro nunc.* in quo ſtylus cujuſcumque regionis omnino ſervandus eſt, & in tortura vel maxime abſtinendum eſt ab interrogatoriis ſuggeſtivis, ne Reus cogatur fateri delictum, quod non commiſit. Clar. *in §. fin. quæſt.* 21. Carrar. *in pract. interrog. reor. lib. 4. cap. 1. num.* 49. Brun. *de indic. & tort. quæſt. 5. num.* 59. niſi adſint indicia, ex quibus poſſit in ſpecie interrogari, & quidem ſufficienter probata. Scaccia *de Jud. lib. 1. cap. 86. num.* 38. Farin. *quæſt. 83. num.* 97. Burſat. *conſ.* 201. *num.* 82. Boſſ. *de exam. reor. num.* 12. Spada *conſ. 76. num.* 3. Pellegr. *num.* 59.

Quomodo vero maleficiis Diabolicis, quibus torquendi, ne ſentiant dolores, aut loqui poſſint, affici ſolent, occurri debeat, vide Pellegr. *loc. cit. num.* 62. Scaccia *de juriſd. Jud. cap.* 12. Del Rio *diſquiſ. magic. lib. 5. ſect. 9.*

Forma procedendi ad torturam erit ſequens.

Interrog. *& monitus, ut velit tandem recedere a tot* 32
mendaciis, cum jam Conſtitutus advertat nullum negandi modum ſupereſſe. Reſpondit: *ſemper uſque huc dixi veritatem.*

Et Domino Conſtitutum benigne monente, ut veritatem dicat, ne pro illa habenda deveniri debeat ad opportuna juris & facti remedia, prout devenietur, niſi veritatem fateatur. Reſpondit: *jam dixi veritatem, & ſi vultis ad alia remedia venire, poteſtis, ſed mihi fiet maxima injuria.*

Tunc Dominus ſedens viſa Conſtituti pertinacia, viſis & conſideratis indiciis contra ipſum exiſtentibus, & depoſitionibus ſignanter N. & N. qui aſſerunt vidiſſe ipſum Conſtitutum occidere N. & N. cum enſe multis vulneribus, & una ſimul adfuiſſe cum eo duos famulos N. & N. & conſideratis aliis conjecturis, conſiderata mala qualitate ipſius inquiſiti, pro veritate habenda ſuper homicidio prædicto, quæ aliter haberi non poteſt, mandavit conſtitutum adduci ad locum torturæ, ibique ſpoliari, ligari, & funi applicari. Qui adductus, dum ſpoliaretur & ligaretur, fuit per Dominum benigne monitus, ut tandem libere veritatem dicat, nec expectet, quod in altum elevari debeat, prout elevabitur, ſi in ſua pertinacia perſiſtat.

Reſpond. *non poſſum aliud dicere, quam ea quæ dixi.*

Tunc

Tunc Dominus, cum videret conſtitutum omnino recuſare dicere veritatem, eundem jam ſpoliatum, alligatum & funi applicatum mandavit in altum elevari. Qui ſic elevatus cœpit clamare: Jeſus Maria adjuvate me, non poſſum amplius ſuſtinere.

Poteſt autem Judex ob Conſtituti robuſtitatem, & alias ſimiles gravare in tormento, aut aliquantiſper deponere de tortura & debent annotari omnia verba per Conſtitutum prolata, omneſque motus, ſigna & actus. Aggravatur autem tortura faciendo moveri funem, vel dari ictus, aut apponi pondera.

Judex ergo interrogat & monet, ut non patiatur Conſtitutus ſe ulterius detineri, ſed veritatem libere fateatur. Reſp. *non poſſum aliud dicere, quamvis deberem ita pendere per integrum annum.*

Tunc Dominus cum videret conſtitutum torturam parvi pendere, ſed indurato corde in negativa perſiſtere, & eandem ob ſuam robuſtitatem quodammodo non ſentire, mandavit funem modicum quaſſari, & moveri abſque ictibus. Qua ſic mota & quaſſata Conſtitutus dixit: facite quod vultis, in vanum mecum laboratis, quia aliud dicere non poſſum nec volo.

Et dicente Domino, ut veritatem dicat ſuper præmiſſis, quomodo ſe habeant.

Reſpondit: *ego hic morior, deponite; quia dicam omnia.*

Et ei dicto ut incipiat dicere, quia poſtea deponetur.

Reſpond. *hic eſt mihi impoſſibile aliquid dicere, deponite me ſtatim, & omnia dicam.*

Tunc Dominus attenſa promiſſione prædicta, & ad effectum prædictum tantum, & non aliter, nec alio modo, animo tamen &c. quatenus &c. mandavit Conſtitutum leviter de tortura deponi, & ſuper ſcamno ligneo accommodari. Qui ſic depoſitus, & ſuper ſcamno ligneo accommodatus fuit a Domino juſſus edicere modo veritatem.

Reſpond. *quid vultis quod ego dicam, ego nullum malum feci, & indebite me torquetis.*

Tunc Dominus mandavit illum in altum denuo elevari, qui ſic elevatus cœpit alta voce clamare: Heu me, non poſſum amplius o Deus! o ſancti adjuvate me, deinde paulo tacuit, poſtmodum dixit, dimittite me, quia debeo exonerare corpus, deponite, alias crepo.

Tunc Dominus mandavit eundem deponi ad effectum evacuandi corpus & non aliter, animo tamen, quatenus &c. ut ſupra &c.

Qui ſic depoſitus, & facta ſibi per Dominum facultate evacuandi corpus, mox reductus coram eodem dixit: Domine quæſo nolite mihi amplius moleſtus eſſe, quia ſofferre amplius non poſſum. Ego ſum innocens, & amplius dicere non poſſum.

Tunc Dominus, cum videret ſibi tantum verba dari, mandavit conſtitutum elevari pro continuatione tormentorum, qui ſic elevatus fuit per Dominum.

Interrogatus, *an ſic modo diſpoſitus veritatem fateri.* Reſp. *jam dixi veritatem, aliud non poſſum dicere. Et nihil amplius dixit, quamvis ſæpius a Domino interrogatus.*

Et cum ſtetiſſet in tortura ſic elevatus per ſpatium integra hora ad horologium pulveris, Dominus mandavit Conſtitutum leviter deponi, diſligari, brachia reaptari, reveſtiri, & ad locum ſuum reponi, animo tamen &c. Qui ſic depoſitus, cum diſligaretur, & brachia ſibi accommodarentur, clamabat fortiter Heu me, & talia verba proferebat &c.

Si reus in tortura deficiat, obſervet omnia accidentia talis defectus Dominus Judex, an ſint vera, vel affectata, ut ſi ſpumam ex ore emittat, ſi ſudorem per corpus fluere cernat, ſi magnus pallor in ore accedat, contra quæ aliquot remedia ſuggerit. Pellegr. *par. 4. ſect. 14. num.* 87. quæ omnia, dum a Judice applicantur, a Notario ſcribi & notari debent, & non redire ad torturam niſi conſultis Medicis mediante ſequenti decreto.

Dominus mandavit vocari NN. Doctorem Phyſicum, & duci ad carcerem, ad effectum inſpici faciendum d. Conſtitutum, nunquid revera aliqua accidentali infirmitate laboret, quominus amplius torqueri poſſit. Qui N. Phyſicus vocatus & adductus delato ſibi juramento veritatis dicendæ, prout tactis &c. juravit, ac ſibi per Dominum injuncto, ut præſentem Conſtitutum bene inſpiciat ac obſervet, & an ſine periculo ulterius torqueri poſſit, referat: Dictoque Conſtituto per ipſum Medicum bene viſo & inſpecto, ejuſque pulſibus, fronte, & pectore manu pertentatis non tantum ſemel, ſed pluries, ad opportunas Domini interrogationes.

Reſpondit: *Domine vidi, & bene obſervavi N. & N. hic præſentem, qui deliquium fuit paſſus, & refero cum juramento, quod juxta præcepta Medica non videtur habere infirmitatem ullam, prout conjicere poſſum ex pulſu, fronte, corde, & aliis corporis partibus manu pertentatis, & credo, non fuiſſe ſyncopem aut deliquium, ſed actum fictum. Ita atteſtor ego N. & N. Phyſicus.*

Tunc Dominus his viſis, & auditis mandavit eundem Conſtitutum in funem denuo elevari, qui ſic elevatus fuit

Interrogatus *an velit amplius perſiſtere in ſuis ſubterfugiis, vel potius veritatem fateri.* Reſpond. *non poſſum aliud dicere quam quod dixi me eſſe innocentem.* Si vero Medicus referat deliquium fuiſſe verum, nec poſſe ad ulteriorem torturam procedi, erit ab illa abſtinendum cum ſequente decreto.

Dominus viſis, & auditis prædictis, mandavit Conſtitutum diſligari, ejus brachia reaptari, reveſtiri & ad locum ſuum reponi, animo tamen &c.

Si vero Reus confitetur in tortura delictum, ad hoc, ut ex tali confeſſione poſſit deveniri ad ſententiam, neceſſe eſt, quod Conſtitutus ſuam confeſſionem die ſequenti ratificet extra tormenta ſequenti forma ſeu ſimili.

Die, menſe & anno, in loco. Conſtitutus perſonaliter N. & N. coram Domino *Judice in tali loco, qui delato ſibi juramento veritatis dicendæ, prout tactis &c. juravit, fuit*

Interrog. *an ultra ea, quæ ſuperius dixit in aliis conſtitutis, præſertim, ea quæ faſſus fuit in examine heſterno, occurrat ſibi aliquid aliud ex ſe ipſo dicere, & quid.*

Reſpond. *aliud mihi non occurrit.*

Interrogatus, *an ea omnia, quæ heri in tortura faſſus fuit, vera ſint, & ea pro veritate dixerit & faſſus fuerit.*

Reſpond. *in omnibus affirmative.*

Interrogatus, *an hodie ſit paratus, & velit in præſenti extra tormenta ea omnia approbare, & ratificare.*

Reſpond. *ſum paratus ratificare.*

Monitus, ut ſummatim & in ſubſtantia recenſeat omnia, quæ heri in tortura faſſus eſt.

Reſp. *ego heri fui faſſus pro veritate, quod ante aliquot menſes in comitatu meorum famulorum N. & N. occiderim N. & N. meum inimicum.*

Et lecto juſſu Domini per me de verbo ad verbum d. ejus examine ad claram ejus intelligentiam, eoque per eum bene intellecto, uti aſſeruit, fuit

Interrog. *an prædicta, quæ modo legi audivit, fuerint a ſe dicta, & depoſita modo & forma, prout jacent.*

Reſp. *affirmative ego illa, ut jacent, depoſui.*

Interrog. *an velit aliquid adjungere, vel demere?*

Reſpond. *negative.*

Quibus habitis finitur examen, & mandet reum ad largam poni aſſignatis illi defenſionibus, ad quas faciendum & factas habendum ſtatuit illi terminum.

Si vero tortus confeſſum delictum in tortura dum examinatur ſuper ſociis iterum negat, & in negativa perſiſtit, non poteſt condemnari ad pœnam ordinariam, ſed tantum extraordinariam. Cartar. *in ſua pract. de execut. ſent. cap. 2. a num. 57. & num.* 70. & extraordinaria etiam pœna deberet eſſe moderata; Si vero Reus in tortura nominat ſocios, debet illam ratificare poſt torturam.

Sed poteſt ne ferri ſententia in criminalibus contra eum, qui neque eſt convictus, nec confeſſus. Reſpondetur quod non, niſi ſit aut convictus, aut confeſſus. *cap. nos in quenquam 2. quæſt. 1. & ibi gl. in verb. convictum.* Convincitur autem aliquis quatuor modis, primo inſtrumentis aut teſtibus. Secundo evidentia facti. Tertio juris interpretatione. Quarto violenta ſuſpicione ſeu præſumptione. *cap. Judex criminoſum. 2. quæſt. 1. & in cap. nihil contra. 2. quæſt.*

Factis defenſionibus Judex citat ad ſententiam, ut videri poteſt apud Pellegr. *d. par. 4. ſect. 15. a num.* 27. quæ in termino dato promulgatur.

Digitized by Google

§. Ultimus.

Proceſſus contra Contumacem.

33 Contra reum abſentem non poteſt deveniri ad ſententiam, niſi prius captæ fuerint a Judice informationes formato proceſſu ſive per viam accuſationis, ſive denuntiationis, ſive per viam accuſationis, ſive denuntiationis, ſive inquiſitionis, & conſtito ante omnia de corpore delicti. *L.* 1. §. *item illud ff. ad ſyllan.* Rimin. jun. *conſ.* 683. *num.* 14. *vol.* 6. Farin. *conſ.* 89. *num.* 55. Turret. *conſ.* 57. *num.* 8. Decian. *in reſponſ.* 96. *num.* 19. *vol.* 3. Pelleg. *de forma proceden. contra reum in contumaciam par.* 4. *ſect.* 18. *num.* 1. ſecondo requiritur, quod contra reum in proceſſu adſint indicia, alias citatio abſentis nullius eſſet valoris. Clar. *in* §. *fin. quæſt.* 5. *verſ. ſcias etiam. & quæſt.* 6. *in princ.* Boſſ. *de inquiſ. num.* 21. Farin. *in pract. crim. quæſt.* 11. *num.* 4. Scaccia *de Jud. cap.* 84. *num.* 3. & 37. & *cap.* 97. *num.* 198. Guaz. *def.* 9. *cap.* 1. *num.* 2. Cartar. *de execut. ſent. cap. fin. num.* 59. & idem conſtituit B. Pius V. *conſtit.* 137. 40. quæ incipit *Licet alias.* Menoch. *de arb. lib.* 2. *quæſt.* 76. *num.* 8. Magon. *dec.* 22. *num.* 2. & 5. Clar. *in* §. *fin. quæſt.* 31. *verſ. fama publ.* ad quem tamen effectum non ſunt neceſſaria indicia ſufficientia ad torturam, ſed ſufficiunt leviora. Decian. *reſponſ.* 18. *num.* 57. *vol.* 1. Menoch. *de præſ. lib.* 1. *quæſt.* 88. *a num.* 2. *par.* 1. Farin. *d. quæſt.* 11. *num.* 47. Scaccia *de Jud. lib.* 1. *cap.* 84. *num.* 6. *verſ. contrariam ſententiam. & cap.* 86. vide Fachin. *lib.* 9. *controv. Jur. cap.* 15. Pellegr. *loc. cit. num.* 3. Ratio eſt, quia citatio non eſt tanti præjudicii, ac tortura. Tertio requiritur, quod formato proceſſu præcedentibus legitimis indiciis, & conſtito de corpore delicti, ſi reus perſonaliter haberi non poſſit, quia malitioſe latitat, aut aufugit, tranſmittatur illi inquiſitio, & in illa inſeratur tota ſeries delicti, de quo inquiritur, cum præfixione termini competentis ad comparendum, & ſe excuſandum a delicto. Clar. *d. quæſt.* 31. *verſ. quæro nunquid.* Cartar. *de execut. ſent. cap.* 2. *num.* 387. Farin. *d. quæſt.* 11. *num.* 40. Scaccia *loc. cit. cap.* 39. *num.* 7. Quarto debet citatio, ſeu inquiſitio cum inſerta forma tenoris inquiſitionis tranſmitti ad Domum ſuæ habitationis, relicta illius copia in manibus domeſticorum, ad effectum illi notificandi omnia in eo contenta ne cauſam ignorantiæ allegare valeat. DD. cit. Quinto in citatione, ſeu inquiſitione tranſmittenda debet ſervari forma ſtatuti loci, ſi adſit, alias corrueret inquiſitio & totus proceſſus.

34 Verum tamen eſt, quod ſola fuga Rei prætenſi præbeat indicium ad tranſmittendam inquiſitionem, uti tenent Pellegr. *loc. cit. num.* 10. ſi concurrant alia indicia. Clar. *in* §. *ſi quæſt.* 20. *verſ. ad formandam. & quæſt.* 21. *verſ. fuga delinquentis.* Menoch. *de præſ. lib.* 1. *præſ.* 89. *nu.* 6. Maſcard. *de prob concluſ.* 819. *lib.* 2. Farin. *de Indic. & tort. lib.* 2. *quæſt.* 48. *n.* 5. *& ſeq.*

Forma inquiſitionis, quæ tranſmittitur reo contumaci fieri ſolita ab Epiſcopis, qui habent juriſdictionem Eccleſiaſticam & temporalem, eſt ſequens.

Tibi N. & N. loci N. ex adverſo principali auctoritate noſtri officii ad D. N. promotoris fiſcalis hujus Curiæ inſtantiam tenore præſentium præcipimus, & expreſſe mandamus, quatenus infra triduum proximum ab executione præſentium computandum, cujus primus Dies pro primo, ſecundus pro ſecundo, & tertius pro tertio, ultimo & peremptorio termino tibi aſſignatur, ſub pœnis confeſſatorum criminum & delictorum, de quibus imputaris, triremium, & confiſcationis omnium bonorum tuorum mobilium & immobilium, jurium, & actionum præſentium & futurorum ubique locorum exiſtentium debeas coram nobis, ſeu Curiæ noſtræ Notario perſonaliter per te ipſum comparere, & te præſentare ad excuſandum & defendendum ab infra ſcriptis criminibus, & exceſſibus per te commiſſis & patratis, & ſignanter ſuper eo, quod cum alias de anno &c. Menſe &c. N. & N. reperiretur in loco N. nulla legitima cauſa aggreſſus fueris eundem N. & N. in loco N. prope domum N. & animo diabolico ductus, ſcienter, doloſe, & appenſate ictu ſclopi occidiſti, & cum eſſet ibi homo proſtratus multa vulnera in capite dediſti, ex quibus poſt tres circiter horas mortuus eſt, & dein illius cadaver ſepulturæ traditum in Eccleſia N. tu vero poſt delictum perpetratum te in fugam dediſti. Et prout latius &c. ſuper quibus omnibus & ſingulis &c. omni &c. Die, menſe & anno inchoata & formata fuit &c. Volumus autem hoc Monitorium tibi perſonaliter ſi perſona tua commode haberi poteſt, ſin autem domi tuæ ſolitæ habitationis, & ad valvas Curiæ noſtræ dimiſſis ibi illius copiis affixis præſentari, & intimari illudque ſic executum ita te arctare, ac ſi perſonaliter executum fuiſſet. Certificantes quod ſi in dicto termino non comparueris, nos ſervatis quatuor terminis in ſimilibus ſervari ſolitis juxta ſtylum Curiæ noſtræ ad declarationem incurſus pœnarum prædictarum illarumque legitimam executionem contra te procedemus, contumacia & abſentia tua non obſtantibus.

N. Judex.

N. Notarius.

Porro quatuor termini, ſunt quatuor citationes, quæ in quibuſdam locis præmittuntur ſententiæ contumaciali ſub ſimili forma.

Coram N. & N. citetur N. ex adverſo principalis ad docendum ſe paruiſſe monitorio aut citationi pœnali contra eum formato, executo, & in actis legitime reproducto ad dicendum contra primo pro prima dilatione ad primam diem & ita inſtante fiſco &c. ad cujus inſtantiam quater ita citatur.

Ubi vero Epiſcopus tantum habet juriſdictionem Eccleſiaſticam, tranſmittitur inquiſitio tenoris, ut ſequitur.

Hæc eſt quædam inquiſitio, ſeu titulus inquiſitionis, quæ fit, & fieri intenditur per Dominum N. Judicem &c. ex ejus mero officio, auctoritate, poteſtate, arbitrio, ad querelam & inſtantiam D. N. Promotoris fiſcalis &c. aut ad denuntiam contra & adverſus N. & N. terræ N. homicidam &c. in, de, & ſuper eo, quod fama publica præcedente & clamoroſa inſinuatione ſic referente, non quidem de malevolis & ſuſpectis, ſed potius ab honeſtis & veridicis hominibus & perſonis non ſemel tantum, ſed ſæpe, & ſæpius ad aures & notitiam d. D. Judicis per modum Notorii audita, relataque pervenit, quod cum alias de anno &c. menſe &c. N. de N. & hic inſeritur totus tenor inquiſitionis. uti ſupra in proxima formula.

Forma citationis cum inſertione inquiſitionis quæ paſſim practicatur.

Die menſe & anno &c.

De mand. Illuſtriſſimi D. Judicis &c. N. N.

Inſtante Domino N. procuratore fiſcali citetur N. & N. ex adverſo principalis, quatenus infra ſex dies proxime currentes poſt præſentium executionem computandos, quorum duo primo, duo pro ſecundo, & reliqui duo pro tertio, ultimo, & peremptorio termino eidem aſſignantur &c. perſonaliter compareat coram eodem D. Judice ad reſpondendum inquiſitioni contra eum formatæ, in, de, & ſuper eo, quod cum alias de anno, menſe &c. (hic inſeritur tenor inquiſitionis) *reperiretur in loco N. occaſione &c. nulla legitima cauſa ſubſiſtente aggreſſus fuit N. & N. prope locum N. & animo diabolico ductus ſcienter, doloſe, & appenſate ictu ſclopi occidit, & cum jaceret in terra multa vulnera in capite & corpore inflixit, ex quibus poſt tres circiter dies mortuus eſt, & deinde illius cadaver ſepulturæ Eccleſiaſticæ traditum fuit in Eccleſia S. N. loci N. dictus vero N. poſt homicidium perpetratum fugam arripuit. Et hæc omnia facta & perpetrata fuerunt per præfatum N. & N. animo, intentione, & loco, & tempore quibus ſupra, pœnas propterea Legum, ſacrorum Canonum, & apoſtolicarum SS. Pontificum conſtitutionum ac ſtatutorum temere & damnabiliter incurrendo &c. & prout latius &c. ſuper quibus omnibus & ſingulis &c. omni &c. die &c. menſis &c. & anni &c.*

N. Judex.

N. Notarius.

Aut hac formula. *Die menſe anno &c. De mand. &c. citatur N. & N. ex adverſo principalis, quatenus infra ſex dies proximos a præſentium executione computandos, quorum duo pro primo, duo pro ſecundo, & duo pro tertio, ultimo & peremptorio termino ei aſſignantur, perſonaliter compareat ad reſpondendum inquiſitioni contra ipſum formatæ occaſione homicidii per eum commiſſi in perſonam N. de præſenti anno &c.*

& pro-

& prout latius in ea, ad quam habeatur relatio &c. Datum &c.

N. Judex.

N. Notarius.

Qua executioni data ſeu intimata ſit relatio per Nuntium Curiæ more ſolito. Et poſt ſecundam citationem, ejuſque executionem & relationem proceditur ad bannicodum Reum facta prius a promotore fiſcali inſtantia, & ſit decretum ut ſequitur.

Dominus &c. ſedens &c. & viſis citationibus ad comparendum & contumacia ejuſdem N. comparere nolentis ad ſe defendendum &c. eundem ſupra dictum N. & N. contumacem declaravit, & in bannum poni mandavit & ita &c. omni &c. quod extenditur juxta ſequentem formam.

In Dei nomine Amen.

Parte, & mandato D. D. N. Jud. ad inſtantiam D. N. Procuratoris fiſcalis.

Notum fiat omnibus, qualiter N. & N. terra N. anno proxime elapſo, die tali, & menſe tali una cum aliis ſuis loco & tempore nominandis, prout latius apparet ex actis, ad qua habeatur relatio, homicidium perpetraverit occidendo. N. & N. & contumacem ſe fecerit non comparendo ad reſpondendum inquiſitioni contra ipſum formata in termino prout in citationibus. Ideo eundem bannimus ab hoc ſtatu cum pœna triremium & confiſcatione omnium, & ſingulorum bonorum ejus, & prohibetur omnibus, ne illum recipere, aut conſilio, favere, aut auxilio fovere audeant, vel præſumant, ſed potius eundem perſequi teneantur &c. ſub iiſdem pœnis. Interea eidem N. & N. datur terminus dierum novem ad comparendum, ac ſe defendendum contra bannum præmiſſum, alias d. termino elapſo nunc pro tunc citatur ad primam diem juridicam immediate ſequentem ad videndum ſe condemnari in dictis pœnis, & relaxari quodcumque mandatum neceſſarium & opportunum. &c. In quorum &c. Datum &c. die &c. menſe &c. anno &c.

N. Judex.

N. Notarius.

Deio ſit publicatio banni, & relatio publicationis, ut ſequitur die, & anno quibus ſupra &c.

Publicatum & executum fuit bannum prædictum in publica platea N. ad locum ſolitum &c. per N. & N. publicum Præconem Univerſitatis & intelligibili voce per dictum N. ſic referentem Me Notario omnia dictante de mandato &c. præſentibus N. N. N. teſtibus habitis & rogatis ad ſupra dicti banni publicationem omni &c. dein citatur bannitus ad domum ſuam vel perſonaliter.

Sequitur forma Conſtituti pro recognitione Rei condemnati in contumaciam, ſi in manus juſtitiæ pervenit & ejus nomen ignoratur.

Die, menſe, anno &c. in loco &c.

Conſtitutus perſonaliter in carceribus coram Domino Judice, Meque Notario infra ſcripto, aſſiſtente D. N. promotore fiſcali &c. ſive &c. quidam homo procera ſtatura ætatis ſuæ prout ex aſpectu dignoſci potuit annorum tot circiter, cum barba coloris nigri, aut caſtanei, habens in facie cicatricem ad partem dexteram, indutus veſtibus panni coloris rubri, cum pileo in capite filtri ſemialbi cum pennis rubris ad modum militis, qui delato ſibi juramento veritatis dicendæ, prout tactis &c. juravit.

Præmiſſa per D. Judicem proteſtatione, quod non intendit per quamcumque interrogationem a ſe faciendam aut reſponſionem a d. Conſtituto dandam, aut quemvis alium actum deſuper adhibendum ſententia ſeu ſententiis contra Conſtitutum latis, juribuſque Fiſco uſque modo acquiſitis, & quomodolibet competentibus præjudicium aliquod inferre, de quo ſolemniter ac expreſſe & omni meliori modo proteſtatur, & hanc proteſtationem ſemper, & quomodocumque ac quandocumque in quolibet actu ex nunc prout ex tunc repetit, & pro repetita haberi vult & intendit & non alias &c.

Interrog. *quomodo ipſe Conſtitutus nominetur & cognominetur.*

Reſp. *ego vocor N. & N.*

Interrog. *an habeat agnomen ſeu prænomen, & ex quo loco ſit oriundus.*

Reſpondit. *non habeo agnomen vel prænomen, & mea patria eſt N.*

Interrog. *an in d. ſua patria ſit alius, qui habeat idem nomen, & agnomen.*

Reſp. *negative.*

Interrogatus *an habeat patrem, matrem, fratres, ſorores, & quæ ſint eorum nomina, ac exercitia.*

Reſpond. *meus pater adhuc vivit, & vocatur N. mea mater, quæ eſt mortua vocabatur N. habeo tres fratres, qui vocantur N. ſecundus N. tertius N. unam ſororem, quæ vocatur N. Pater meus vivebat ex ſuis redditibus propriis.*

Tunc Dominus Judex mandavit per me &c. ad omnem bonum finem & effectum exhiberi, legi, vulgarizari ac proprio vernaculo ſermone exponi ipſi Conſtituto ad claram ejus intelligentiam quandam ſententiam condemnatoriam ad triremes &c. confiſcationis bonorum latam contra ipſum per D. N. ſub die, menſe, & anno &c. ſub rogitu mei Notarii infra ſcripti prout in actis &c. quæ ſibi per me lecta, & vulgari ſermone expoſita de verbo ad verbum prout jacet, alta, & intelligibili voce, & per ipſum bene audita, & intellecta, prout aſſeruit fuit Conſtitutus a D. Judice.

Interrog. *an ipſe ſit idemet N. & N. loci N. re, corpore, & ſubſtantia, de quo explicite cantat ſententia; & qui in ea reperitur condemnatus pro homicidio in pœnam triremium &c.*

Reſp. *ego ſum quidem N. & N. filius N. & N. de loco N. nunquam tamen commiſi delictum tale, & miror quomodo fuerim condemnatus ita innocens ad tales pœnas.*

Interrog. *an de prædicta ſua familia ſit alius, qui vocetur N. & N. prout ipſe.*

Reſp. *de mea familia nullus alius vocatur, prout ego vocor.*

Quo facto proceditur ad decretum infra ſcriptum acceptando recognitionem, ut ſequitur.

Tunc Dominus hujuſmodi recognitionem ipſius Conſtituti acceptavit, illamque fuiſſe, fore, & eſſe recte, ac legitime factam, atque ſententiam prædictam ſuis loco & tempore, prout juris fuerit, exequendam pronunciavit omni meliori modo &c.

N. Judex.

N. Notarius.

Si vero Conſtitutus negavit ſuum nomen, & aliud effinxit, tunc ſequitur.

Monitus ut bene advertat quid dicat, quia non deſunt teſtes qui recognoſcere poterunt ipſum Conſtitutum vocari N. & N. non autem N. & N. ut ipſe fingit, & eſſe illum de quo loquitur ſententia.

Reſpondit, *nullus teſtis poterit dicere quod ſim ille, qui non ſum.*

Tunc D. ad illum convincendum de mendacio, & diſponendum &c. mandavit adduci tres alios homines, qui magis ſimiles ætate, ſtatura & effigie ipſi Conſtituto reperiri poterunt.

Quibus adductis Dominus mandavit eos in ordine poni, & inter illos collocari etiam Conſtitutum, & ad illorum faciem ſucceſſive mandavit vocari N. qui adductus, & delato ac præſtito juramento tactis &c. veritatis dicendæ fuit.

Interrog. *an cognoſcat N. filium N. & N. qua occaſ. & quanto tempore.*

Reſpond. *novi optime, quia ſæpius ſimul ambulavimus & fuimus amici a tribus annis, non vidi illum a tempore quo publice dicebatur ipſum fugiſſe ob homicidium.*

Interrog. *an ſi modo D. N. videret, recognoſceret.* Reſpond. *affirmative, & juſſus inſpicere iſtos quatuor homines, an ſit inter illos, & quis ſit, & ut manu tangat.* Reliqua ut ſupra, & ſi Conſtitutus perſiſtat in negativa, debet torqueri ut ſupra.

I N.

Digitized by Google

INSIGNIA.

Praxis Inſignium.

1 Inſignia in Capella, quæ ab aliquo fabricatur, poſſunt ab eodem in illa collocari, & ſemel collocata, ſi Eccleſia vel Capella deſtruatur, ut fiat amplior, debent reponi; quia renovata debet reaſſumere omnes qualitates, quas habebat vetus. Fulgin. *de Jure emphyteutico. tit. de diverſ. queſt. queſ.* 13. Mager. *de advocatia armata cap.* 18. *num.* 124. Hopping. *de Jure Inſing. cap.* 10. *&* 16. Genuen *in prax. cap.* 109. *num.* 3 *& ſeq.* Gratian. *diſc. for cap.* 210. *num.* 49. Roxas *de incompatib. par.* 8. *cap.* 1. *num.* 11 Knipſchild. *de fideic. famil. nobil. cap.* 6. *num.* 126. Seraph. *dec.* 652. *num.* 2. Ludoviſ. *dec.* 463. & Tranchedin. *conſ. num.* 1. quia ſubrogatum induit naturam ejus cui ſubrogatur. Cochiet. *de Jure ordin. in exemps. part.* 3. *queſt.* 19. Oldo *de reſtit. in integr. par.* 2. *queſt.* 96. *art.* 5. *num.* 30. Gail. *lib.* 2. *obſ.* 61. Gratian. *diſcept. for. cap.* 217 *num.* 28. Genuen. *in prax. cap.* 42. Sixtinus *de Regal. lib.* 2. *cap.* 13. Burb. *in cap privil. de R. I. in* 6. præſertim ſi Capella reædificatur in eodem loco, & ſi non deſtruitur, ut perpetuo deſtructa remaneat. Ampliatur quod poſſint poni in Capella etiam propter ejus dealbationem & ornamentum non modicæ expenſæ ab eo qui illas facit. DD. cit. Tranched. *d. conſ.* 6.

2 Inſignia nova ad exclutionem veterum in Eccleſia poni non poſſunt. *L.* 2. *ff. d. oper. publ.* Mager. *loc. cit.* Seraphin. *dec* 652. Hopping. & Tranchedin. *loc. cit.* Imo licet remaneant vetera, nova in Eccleſia poni non poſſunt, ne confundantur vetera cum novis. Lambertin. *de Jurepatr. queſt.* 5. *aut.* 4. Mager. & DD. ſup. cit.

3 Inſignia Dominorum conceſſa pro ſe & filiis, vel pro ſua familia & agnatione tranſmittuntur ad filios & Deſcendentes tantum de illa familia & agnatione ſervata forma conceſſionis; non autem ad cognatos & affines. *L. jus familiare. C. de relig. & ſumpt. funer.* quia deſcendentes ex fœminis non ſunt de familia & agnatione. *L. pronuntiat. ff. de V. S.* quamvis de conſuetudine contrarium ſervetur; neque cedi poſſunt extraneis, neque tranſeunt in baſtardos & ſpurios, quia non ſunt de familia, & agnatione. Noal. *de tranſmiſſ. caſ.* 33.

4 Abſque Patroni conſenſu non poſſunt removeri ab Eccleſia patronata. Antonel. *de regim Eccleſ. lib.* 3. *cap.* 6. §. 4. Gratian. *diſcept. for. cap.* 210. Genuen. *in prax. cap.* 109. Riccius *in prax. par.* 4. *cap.* 278.

5 Inſignia, quæ aliquis propria authoritate ſibi aſſumpſit quod eſſe licitum dicit Bart. *de Inſign. & armis.* Noal. *de tranſmiſ. l. c. num.* 10. tranſmittuntur ad quoſcumque via ceſſionis. Noal. *l. c.*

6 Inſignia, quæ competunt ratione Dignitati non tranſeunt niſi ad illos, qui ſuccedunt in Dignitate. *L.* 1. *ff. de off Procur.* Noal. *l. c. num.* 13. Quæ competunt ratione familiæ & agnationis ex Immemoriali tranſeunt ad Deſcendentes vel etiam ad extraneos juxta communionem apud Noal. *l. c. num.* 14. nam habens immemorab. poteſt eligere quemcumque titulum tam emptionis, quam aſſumptionis propria auctoritate *cap.* 1. *de preſcript. in* 6. Lim. in Rebellibus, Proditoribus, falſariis & hæredibus illorum.

7 Non veniunt in reſtitutione fideicommiſſi, quia præſumitur teſtator diſponere de bonis ſuis, non de alienis: niſi expreſſerit. ita Fuſar. *de ſubſtit. queſt.* 648.

8 Inſignia & arma poſita ſupra portam valde conferunt ad probationem Dominii, maxime in antiquis, in quibus dominium etiam per indicia & conjecturas probatur. Bich. *dec.* 100. *num.* 5. *&* 6. Afflict. *dec.* 23. *nu.* 4. Rota *dec.* 374. *n.* 7. *par.* 2. *recent.* Socin. *conſ.* 205. *numer.* 3. *lib.* 2. Decius *conſ.* 146. *n.* 12. Rota *dec.* 193. *n.* 2. *par.* 2. *recent.* & alia Rota apud Bich. *l. c. n.* 6.

INSTANTIA.

Praxis Inſtantiæ.

1 Inſtantia finita finitur officium Judicis. *L.* 4. *C. de poſ.* Bald. *in L. Judex & in L. litigator. ff. de re Jud.* & ideo inſtantia perempta omnia acta perimi dicuntur, & perire. *L. cum lite. ff. de Judic. ſolv.* Gail. *lib.* 1. *obſ.* 67. *n.* 3. Menoch. *de recuper. poſſeſ. rem.* 1. Barb. axiom. *lib.* 9. *cap.* 71. *ax.* 1. & inſtantia perempta vitium litigioſi non attenditur. *L.* 2. *C. de litigioſ.* Natta *conſ.* 2. Crav. *conſ.* 279. Cacheran. *dec.* 144. *num.* 9.

Inſtantia cauſæ principalis finitur triennio. *L. properan. C. de Jud.* in Civilibus; in criminalibus vero finitur biennio non tantum in cauſis, in quibus proceditur per viam accuſationis, ſed etiam per viam inquiſitionis. Bald. *in d. L. properandum.* Item in cauſis, in quibus ex officio procedi ſolet. *cap. Venerabilis de Judic.* non tantum coram Judice ordinario, ſed etiam Delegato & licet litigator pendente lite moriatur. *L. hæres abſens & L. ſi qui Romæ ff. de Jud.* Lim. 1. de Jure canonico, de quo inſtantia nunquam perimitur. Panorm. & DD. *in cap. Venerabilem & cap. fin. de Jud.* Vant. *de nullit. ex defec. Juriſdict. num.* 126. Eccleſia *obſ. for.* 22. *de appell.* Scaccia *de appell. queſt.* 15. *num.* 275. Lim. 2. quando cauſa ventilatur in conſilio Principis. DD. apud Barb. *loc. cit. ax.* 3. *limit.* 2. Eccleſia *obſ. for.* 22. *de appell.* Scaccia *de appell. queſt.* 15. *num.* 266. Mortuo accuſatore tranſit in Judicem, ut illam poſſit proſequi ex officio. *cap.* 2. *de colluſ. deleg.* Noal. *de tranſmiſs. caſ.* 57. *num.* 17. Incæpta coram Defuncto tranſit ad hæredem in foro ipſius defuncti. *L. is qui Romæ. ff. de Jud.* etiam in ſucceſſorem univerſalem qui non eſt hæres. Covar. *pract. qq. cap.* 8. Noal. *l. c.* In crimin. morte delinquentis extinguitur. *L.* 1. *ff. de privat. delict.* De Jure civili durat biennio. Eccleſia *obſ. for.* 22. *de appel.* & DD. ſupra cit. & quod ſit perpetua Jure can. vide Bich. *dec.* 249. *numer.* 11. 2

Incæpta cum Prælato non tranſit ad Capitulum ſede vacante, ſed manet in ſuſpenſo. Noal. *loc. cit.* & nunquam tranſit ad ſucceſſorem poſt concluſ. in cauſa. Idem. *l. c.* 3

Inſtantia perempta debet judicium de novo inchoari. Scaccia *de appell. queſt.* 15. *num.* 322. Eccleſia *obſ. for.* 23. *de appell. numer.* 10. Maſtrill. *dec.* 70. Menoch *conſ.* 360. *num.* 36. ſecus in appell. in quibus ſententia tranſit in judicatum. Mynſing. *obſ.* 48. *cent.* 3. Scaccia & Eccleſia *ll. cc.* quia perempta inſtantia non perit actio, ſed remanet jus iterum agendi, ſed peremptis, fatalibus appellationis totum jus eſt peremptum, quia ſententia tranſiit in judicatum. Scaccia *loc. cit.* Maſtril & Noal. *ll. cc.* Eccleſia *l. c. numer.* 11. 4

Inſtantia perempta non proceditur ad ulteriora niſi refectis expenſis. *L. properandum. ff. de Jud.* ubi DD. Ciarlin. *controv. for.* 55. & niſi ex reſcripto Principis ſupremi tantum, qui ſæpius poteſt reſtaurare inſtantiam peremptam. Eccleſ. *obſ. for.* 23. *de appell.* Menoch. *conſ.* 380. Tuſc. *litt. I. concluſ* 215. 5

Perimitur etiam in cauſa dotis licet ſit favorabilis ſi non formaliter, ſaltem implicite & virtualiter. *L.* 3. *C. de dotis promiſſ.* Bal. & Imola *in L. dotis cauſ. ff. ſolut. matrim.* Ciarlin. *loc. cit. cap.* 55. quod procedit in foro Cæſaris tantum, ſecus in Eccleſiaſtico, in quo omnis cauſa eſt perpetua. *cap. fin. de Jud.* Scaccia *de appell. d. queſt.* 15. *l. c.* Ciarlin. *l. c.* & in foro Cæſareo perit etiam in cauſis ſummariis & miſerabilium perſonarum. Abb. & Felin. *in cap. Venerab. de Jud.* Ciarlin. *l. c.* 6

Inſtantia perimitur, licet ſcripturæ manſerint apud Judicem. ita Maranta *in ſpec. part.* 5. & DD. apud Ciarlin. *d. cap.* 55. Hac perempta an duret mala fides obligans ad reſtitutionem fructuum, vide Fachin. *lib.* 1. *controv. Jur. cap.* 60. affirmantem, *& lib.* 12. *cap.* 73. negantem, & ſe retractantem. ubi citat *gl. in L.* 2. *C. de fruct. & lit. expen.* Tiraquel. *de retract. conſang.* §. 15. *gl.* 2. *n.* 18 *&* 19. Peregr. *de fideic. art.* 49. *nu.* 139. quia fructus veniunt & debentur ex officio Judicis mercenario deſerviente actioni intentatæ. *L.* 4. §. *poſt litem conteſt. ff. fin. regund.* quod Judicis officium expirat perempta inſtantia. *L.* 4. *ff. depoſiti.* Bich. *dec.* 263. *n.* 14. 7

Cœpta coram Judice Laico tranſit in hæredem Clericum. Fachin. *d. lib.* 12. *cap.* 43. Vivius *opin.* 413. Surd. *conſ.* 222. *num.* 16. *& dec.* 116. Contrarium tenet Butr. *at cap. quia V. de Jud.* ubi Abb. Felin. Dec. & Imol. Aſinius *in pract. civili cap.* 12. §. 2 *numer.* 54. 8

Cœpta cum Hærede gravato tranſit in fideicommiſſarium, ut teneatur etiam ſubire in ſtatu, in quo reperitur: tranſit etiam in fiſcum etiam lite nondum conſummata, ſed tantum libello oblato, & proceſſus formatus cum gravato nocet etiam ſubſtituto non citato. Fuſar. *de ſubſtit. queſt.* 620, *&* 621. Socin. jun. *conſ.* 34. *n.* 13. 9

lib. 3. Maran. *de ord. jud. par.* 5. *fol.* 272. Molin. *de primog. lib.* 4. *cap.* 8. *n.* 6. Peregr. *de fideicom. art.* 53. *n.* 19. & quod proceſſus cœptus cum gravato noceat ſubſtituto, tenent Afflict. *dec.* 396. *n.* 3. Peregr. *loc. cit. n.* 31. Molin. *loc. cit.*

10 Cœpta cum Litigatore tranſit in hæredes ejus tam active, quam paſſive, & eſt proſequenda in ſtatu, in quo reperitur cum defuncto. *cap. fin. ut lit. pend. in* 6. Noal. *de tranſmiſ. caſ.* 57. Lancell. *de attent. par.* 2. *cap.* 20. *lim.* 24 *n.* 18. Rota *dec.* 1. *ut lite pen.t. in antiq.* & *dec.* 652. *n.* 4. *par.* 2. *recent.* Dicitur autem inſtantia ad hunc effectum cœpta non tantum per conteſtationem litis, ſed etiam per præſtationem ſatiſdationis de judicatum ſolvendo. *L. ſi defunctus ff. de procur.* Item per ſolam citationem. Ampliatur etiam ad iſtantiam appellationis, quæ pariter tranſit in hæredem. *L. fin. C. ſi pend. appel.* Lim. in crimin. in quibus inſtantia appellationis reſpectu pœnæ, quæ non eſt expreſſa in ſententia, eſt tantum acceſſoria, quia mortuo Reo & ſic extincta pœna principali extinguitur etiam acceſſoria. Tranſit etiam Inſtantia in ſucceſſorem in Beneficio. *cap. fin. ut lite pend. in* 6. item in ſucceſſorem in Dignitate ſi lis concernebat Dignitatem. vide Noal. *loc. cit.* Bich. *deciſ.* 57. *n.* 18. & 160. *n.* 16. ubi ſi poſt latam primam ſententiam litigans obiit civiliter per profeſſionem in Religione, inſtantia cum ipſo incœpta tranſit ad illius hæredem. *L. ſi Petitor. ff. de Jud.* Socin. *conſ.* 31. *n.* 8. *lib.* 1. Mont. *dec.* 141. *n.* 3.

11 Inſtantia appellationis de Jure civili eſt triennalis, exceptis tamen cauſis fiſcalibus & ſupremis Curiis. Ita Eccleſia *obſ. for.* 22. quia in Curia Romana eſt perpetua. Rota poſt Achil. *dec.* 5. *n.* 2. *de praſcr.* & *dec.* 115. *n.* 6. apud Penniam, apud Bich. *dec.* 160. *n.* 16. & 544. *n.* 14.

12 Inſtantia ſemel perempta per reſtitutionem in integrum non reſurgit, ſed nova producitur. Paſchal. *de patr. pot. par.* 1. *cap.* 8. *n.* 18. Graſſ. *de effect. Cler. eff.* 1. n. 1241. & alii apud Bich. *dec.* 263. *n.* 13. ſicut etiam per commiſſionem reſtitutionis in integrum. Idem. *loc. cit. n.* 21. quæ procedunt ad effectum competentiæ Judicii, ſecus ad effectum reſtitutionis fructuum, quia perempta inſtantia pereunt acta cauſæ, quæ tendunt ad litis ordinationem, ſed non perit jus partis. Jo. Franc. a Ponte *conſ.* 142. *n.* 1. *lib.* 2. Et mala fides durat in omnibus inſtantiis, poſtquam ſemel per litis conteſtationem fuit inducta; quia eſt eadem cauſa, licet inſtantia ſit diverſa, & effectus primæ litis conteſtationis porrigitur ad omnes inſtantias in eadem cauſa. Cancer. *var. reſ. tr.* 3 *cap.* 16. *n.* 61. Gail. *lib.* 1. *obſ.* 76. *n.* 6. Rota *dec.* 1. *n.* 1. & ibi Adden. *n.* 4. *de litis conteſt. in novis*, apud Bich. *dec.* 263. *n.* 23.

INSTITUTIO.

Praxis Inſtitutionis.

§. I.

In Beneficialibus.

1 Inſtitutio in Beneficio Juriſpatronatus, ut valeat, requiritur, quod per edictum fuerint citati ſe opponere volentes, uti dicetur infra *in prax. Juriſpatron. n.* 234. Bellamer. *dec.* 611. Lambertin. *de Jurepatr. par.* 2. *lib.* 2. *quaſt.* 6. *art.* 17. Lapus *alleg.* 8. DD. apud Riccium *in prax. Juriſpatr. reſ. mihi* 153. & facta intra terminum edicti eſt nulla; & intra dictum terminum edicti non ſe opponens vel contradicens amplius non auditur. Riccius *loc. cit.* & *reſ.* 155. & 156.

2 Ad illam obtinendam requiritur vacatio Beneficii, de cujus præſentatione agitur; Juſpatronatus præſentantis; Præſentatio inſtituendi, & illius habilitas. *cap. monaſterium.* ibi: *ne malus*, ubi Gloſſ. 16. *quaſt.* 7. *cap. cum Bertholdus.* ubi Abb. *n.* 12. *de Re judic. cap. dilectus.* & ibi gl. *verb. plus Juris de off. Deleg.* Rota *dec.* 337. *n.* 1. *par.* 2. *recent.* apud Bich. *dec.* 444. *n.* 1. His vero concurrentibus denegari inſtitutio non debet. Bich. *dec.* 106. *n.* 1. *d. cap. Monaſterium.* ubi Gloſſ. *verb. ne malus.* & *cap. decernimus.* 16. *quaſt.* 7. Lotther. *de re Benef. lib.* 2. *quaſt.* 13. *n.* 19. Rota *cit.* & Bich. *dec.* 106. *n.* 1.

3 Inſtitutio licet ſit invalida & nulla, non invalidat præſentationem, quia non debet culpa Epiſcopi nocere Patrono. Seraph. *dec.* 1238. *n.* 2. *ſeqq.* & DD. apud Riccium *in prax. Juriſpatr. reſ. mihi* 199.

Non devolvitur ob negligentiam inſtituere debentis, 4
quia non habet terminum a jure præfixum intra quem fieri debeat, ut diximus in praxi *Juriſpatr. n.* 240. ſed tunc eſt recurrendum ad ſuperiorem, qui tempus vel terminum inſtituere debenti præfigat, uti poteſt, & tunc quamvis non devolvatur directe, tamen devolvitur indirecte; quia ſi ordinarius inſtituere debens affectate differat, poteſt præſentatus adire ſuperiorem, qui ordinario præfiget terminum, intra quem ſi non inſtituerit, fiet devolutio ad ſuperiorem. Lambert. *de Jurepatr. par.* 3. *lib.* 2. *quaſt.* 2. *a.* 6. *n.* 3. Garz. *de Benef. par.* 10. *cap.* 4. *a n.* 1. Ventriglia *de Iurepatr. annot.* 3. §. 3. ubi Rota. Et ſi Inſtitutio negatur poſitive, poteſt præſentatus appellare a gravamine, *cap. paſtoralis. de Iurepatr.* & dicemus in verb. *Iuſpatr. n.* 232. ſicut etiam quando affectate differtur. Lotther. *de re benef. lib.* 2. *quaſt.* 13. Ventriglia *loc. cit. n.* 32. & quas qualitates Inſtitutio requirat diximus ſupra, & videri etiam poteſt apud Merlin. *dec.* 220.

Porro licet inſtitutio in Beneficiis Juriſpatronatus di- 5
recte non devolvatur, eo quod ad inſtituendum nullus ſit præfixus terminus; hoc tamen non procedit in Beneficiis Parochialibus, in quibus, ſive ſint Juriſpatronatus Eccleſiaſtici, ſive Laicalis, inſtitutio ab Epiſcopo fieri debet intra bimeſtre a die præſentationis, aliter devolvitur ad Metropolitanum, vel viciniorem Ordinarium, vel ſedem Apoſtolicam arbitrio Patronorum juxta conſtit. Pii V. quæ incipit. *In conferendis.* Antonell. *de regim. Eccl. lib.* 3. *cap.* 5. §. 3. *ſub n.* 28.

Inſtitutio in Beneficiis Juriſpatronatus ſpectat ad E- 6
piſcopum, vel Capitulum ſede vacante, vel Vicarium etiam ſine ſpeciali mandato. *cap.* 1. *de inſtit. in* 6. Riccius *in prax. Inſtit. par.* 4. *reſ. mihi* 397. Anſald. *de Iuriſdict. par.* 2. *tit.* 6. *cap. un.*

Debet autem inſtitutio ab Ordinario libere fieri, nec 7
poteſt inſtituendo imponere onus, ad quod alias non tenetur, alias inſtitutio eſſet ſimoniaca. Bonac. *de ſimon. diſp.* 1. *quaſt.* 4. §. 11. ut dictum in praxi *Epiſcopi n.* 14. ubi vide.

Inſtitui ad Beneficium nemo poteſt, niſi a Patrono 8
fuerit præſentatus. *cap. decernimus.* 16. *q.* 1. Riccius *loc. cit. reſol. mihi* 398. *n.* 1. valet tamen patronis non contradicentibus, de quo Riccius *loc. cit.* & non niſi edicta affixa, ut dictum ſupra.

Inſtitutio debita eſt præſentato a majore parte patro- 9
norum non attento quis, ex præſentatis majoribus polleat qualitatibus. *cap.* 3. *ubi gl. verb. cum majoribus. de Iurepatr.* late Vivian. *de jurepat. lib.* 12. *cap.* 8. *per tot.* Covar. *in reg. peccatum par.* 2. §. 7. *n.* 3. Garz. *de Benef. par.* 9. *cap.* 2. *n.* 257. Seraphin. *dec.* 875. *n.* 2. Gutierrez *Can. qq. lib.* 2. *cap.* 11. *n.* 20. Rota *dec.* 202. *n.* 1. *par.* 2. *recent.* & coram Buratto *dec.* 942. *n.* 1. apud Bich. *dec.* 422. *n.* 13.

Et eſt debita etiam præſentato ab exiſtente in quaſi 10
poſſeſſione præſentandi, quando non dubitatur de exiſtentia juriſpatronatus & de præſentationibus in tempore factis; ſed tantum dubitatur de illius pertinentia *cap. conſultationibus. de Jurepatron. cap. querelam. de elect. cap. cum olim. de cauſ. poſſeſſ. & propriet.* Rota *dec.* 13. *n.* 19. & 20. *par.* 6. *Recent.* apud Bich. *dec.* 512. *n.* 1. & ad effectum quaſi poſſeſſionis præſentandi ſufficit unica præſentatio effectum ſortita ut in verb. *Juſpatron. a num.* 140. Ripa *in cap. cum Eccleſia ſutrina num.* 91. *de cauſ. poſſeſſ. & propr.* Dec. *conſ.* 117. *num.* 2. Garz. *de Benef. par.* 5. *cap.* 5. *num.* 59. & alii apud Bich. *dec.* 512. *num.* 2. Et quod ſufficiat, quod præſentans habeat cauſam ab his, qui ſunt in poſſeſſione præſentandi, etiamſi ipſe non ſit in poſſeſſione, dixit Rota *deciſ.* 327. *n.* 3. p. 2. *rec.*

Præſentato vero a minore parte Patronorum non de- 11
betur inſtitutio, maxime ſi aliqua ex qualitatibus requiſitis illi deſit, ſine qua inutilis eſt præſentatio. Seraphin. *dec.* 1270. *n.* 2. Mant. *dec.* 115. *n.* 5. Rota *dec.* 15. *n.* 2. & 3. *par.* 2. *recent.* apud Bich. *dec.* 444. *n.* 8. & 9. Quod ſi tamen præſentatus a majori parte eſſet indignus, & præſentatus a minori parte eſſet dignus, tunc iſte foret inſtituendus.

Inſtitutus ab illo, qui eſt in quaſi poſſeſſione inſti- 12
tuendi debet manuteneri in poſſeſſione Beneficii. *cap. conſulta-*

ſultationibus. ubi Innoc. Abb. & DD. *de Jurepatr.* vide Put. *dec.* 306. Mareſc. *lib.* 1. *var. reſ. cap.* 55. *per tot.* Ciarlin. *controv. for. cap.* 107. *n.* 5. *&* 15. Seraphin. *dec.* 299. *n.* 5. Poſt. *de manut. obſ.* 73. *per tot.* & Rota poſt ejus tract. *dec.* 17. *&* 268. quamvis ex petitorio conſtet de non Jure Inſtituentis. Ciarlin. & Meteſcot. *ll. cc. n.* 51. vide etiam *Juſpatronatus*. *a n.* 139. Continuat poſſeſſionem inſtitutus ab Ordinario, quamvis petat novam proviſionem a ſum. Pontifice litteris etiam non expeditis. Garz. *de Beneſ. par.* 4. *cap.* 2. *n.* 52. Ciarlin. *controv. for. cap.* 41. *n.* 9.

13 Inſtitutio non habenti qualitates requiſitas a fundatore eſt deneganda. *Clem. quia contingit de relig. Dom.* Garz. *de beneſ. par.* 7. *cap.* 15. *num.* 1. Mant. *dec.* 115. *n.* 15. Durand. *dec.* 8. *num.* 3. Rota apud Bich. *dec.* 661. *n.* 13.

14 Inſtitutio non eſt danda ei, qui eſt ſuſpectus de ſimonia, ad evitandum ſcandalum, quod ex illa oriri poſſet, & quia promovendi opinio in nullo debet vacillare. *cap. Laici.* 33. *diſt.* Hoſtien. *in cap. accuſatum*, *n.* 2. *de ſimon.* Abb. *in cap. cum injunctis*. *nu.* 4. *de elect.* Bich. *dec.* 669. *n.* 8. *cap. fin. de furt.* Garz. *de Beneſ. par.* 7. *cap.* 8. *num.* 2. ubi quod promovendus debet carere omni nota infamiæ.

15 Inſtitutio extrajudicialis non admittit appellationem ſuſpenſivam, ſed poteſt ſtatim exequi ſine vitio attentatorum, quia extrajudicialis de ſui natura non comparente contradictore eſt mera interlocutoria, nec ſortitur naturam definitivæ, niſi inter inſtitutum, & inſtituentem, qui inſtitutionem revocare non valet. Lapus & Abb. *In cap. fin. n.* 6. *de elect. in* 6. ubi Franeus *n.* 7. & Anchar. *n.* 4. Lambert. *de Jurepatr. lib.* 2. *par.* 2. *quæſt.* 11. *a.* 4. *n.* 6. Lotther. *de re beneſ. lib.* 2. *quæſt.* 13. *n.* 81. Judicialis vero, quæ emanavit in contradictorio judicio, & cum cauſæ cognitione, habet abſolute vim definitivæ, & gravat competitorem. Franeus *in cap. avaritiæ n.* 5. *de elect. in* ubi Gemin. *n.* 7. Lancell. *de attent. cap.* 4. *in præfat. n.* 621. *& cap.* 12. *limit.* 49. *n.* 5. Garz. *de Beneſ. par.* 9. *cap.* 4. *n.* 16 *&* 26. Vivianus *de Jurepatr. lib.* 11. *cap.* 9. *num.* 15. Lotther. *loc. cit. quæſt.* 13. *n.* 80. & Rota *dec.* 197. *n.* 1. *&* 2. *p.* 5. *recent.* Bichius *deciſ.* 39. *n.* 5. *&* 6. ubi vult ab hac non eſſe recedendum in praxi. Rota tamen *d. dec.* 197. *n.* 3. vult poſſe appellari etiam ab interlocutoria, quando trahit ſecum executionem, & damnum per definitivam irreparabile. ubi vide. Dicitur Inſtitutio judicialis, quæ emanavit per ſententiam prævia citatione & contradictione oppoſitorum, ſervato ordine judiciario. Bich. *dec.* 182. *n.* 16.

16 Inſtitutio facta a Vicario, qui donationem Juriſpatronatus confirmavit, præbet titulum ad præſcribendum. Seraphin. *dec.* 884. *num.* 2. Bich. *dec.* 277. *num.* 6.

17 Inſtitutio facta a Vicario in executionem ſententiæ latæ a Judice facultate inſtituendi carente, & qui illam ad ordinarium remiſit, non inducit tacitam confirmationem Juriſpatronatus, & ideo inſtitutio hoc modo conceſſa potius tribuitur Judici, qui mandavit præſentatum inſtitui, quam Vicario exequenti. *cap. ſuper eod. de off. Deleg.* Francus *in cap. bona*, *n.* 27. *de appel. in* 6. Rota apud Mant. *dec.* 231. *n.* 3. & apud Bich. *dec.* 363. *n.* 6. Maxime ſi Vicarius ante executionem rei judicatæ præſentationem & donationem rejecerat. Bich. *loc. cit. n.* 8.

18 Inſtitutio ab ordinario facta habet præſumptionem dignioritatis Inſtituti, quando hæc pendet a judicio Inſtituentis, non vero ſi cadit ſuper præſentatione beneficiati, quam ordinarius ſequi tenetur. Bich. *dec.* 489. n. 4.

19 Inſtitutio præſentati a Donatario vim habet confirmationis ordinarii prævia donationis productione. Lambert. & Rota apud Bich. *dec.* 334. *n.* 1.

20 Potius ſpectat ad Epiſcopum quam ad Capitulum inſtitutio præſentati, ſi ſit ſermo de beneficio ſimpliciter erecto, & in limite fundationis de conſenſu Epiſcopi jus inſtituendi non fuit reſervatum Capitulo. Rota apud Bich. *dec.* 210. *n.* 17. *&* 18.

21 Ab Inſtitutionis denegatione datur appellatio. DD. *in cap. paſtoralis*. *de Jurepatr.* Vivianus *de Jurepatr. lib.* 12. *cap.* 4. *n.* 12. Garz. *de Beneſ. par.* 10. *cap.* 4. *n.* 9. Barb. *de poteſt. Epiſc. alleg.* 92. *nu.* 193. Rota apud Bich. *dec.* 237. *n.* 6. ſicut datur a collatione. *cap. a collatione de appell. in* 6. & infra in verb. *Juſpatronatus n.* 232.

Porro Epiſcopus, ſi eſt patronus, & inſtituere debet, præſentationem & inſtitutionem unico actu expedire non poteſt, ſed ſeparatim; nimirum tanquam patronus debet primo præſentare coram ſuo Vicario, & poſtmodum Vicarius debebit præſentatum inſtituere, juxta *cap. ult. de electione*, *in* 6. cujus formam tunc eſſe ſervandam dicit Vivian. *de Jurepatr. p.* 2. *lib.* 12. *cap.* 6. *num.* 1. Idem dicendum eſt, quando ad illum, qui inſtituere debet, ſpectat Juſpatronatus ratione ſui patrimonii, vel ex jure compromiſſo. Barboſ. *de poteſt. Epiſ. alleg.* 72. *n.* 196. Vivian. *loc. cit. n.* 2. *&* 3. 22

Si vero in Epiſcopum tanquam Epiſcopum a Laicis patronis fuit translatum Juſpatronatus, tunc poteſt Epiſcopus pro ſuo arbitrio rem expedire unico, vel pluribus actibus. Barboſ. *loc. cit.* Vivian. *uti ſupra num.* 4. Si autem in Epiſcopum fuit translatum Juſpatronatus cum conditione, quod præſentet de conſilio Decani, vel alterius, vel præſentet aliquem de certa familia, tunc non poteſt expedire rem unico actu, ſed ſeparatim. ita *DD. mox cit.*

Si tandem Beneficium debet conferre jure devoluto, unico actu rem expedit, niſi ſit ſervanda aliqua forma in fundatione poſita. Vivian. *loc. cit. num.* 5. *ſeqq.*

Inſtituens ſcienter indignum, deponi debet, de quo vide gloſ. *in cap. nihil. verb. ſuſpenditur*, *de elect.* Vivian. *d. lib.* 12. *cap.* 7. *n.* 8. Si vero per negligentiam indignum inſtituit, amittit jus inſtituendi primum ſucceſſorem in illo beneficio. *d. cap. nihil.* Vivian. *l. c.* ubi Lambertin. *lib.* 2. *p.* 3. *q.* 3. *art.* 3. 23

Quæres: ſi fuit præſentatus indignus, ſed cum venit ad Ordinarium, ceſſavit vitium, uti excommunicatio, attenditurne tempus præſentationis, an inſtitutionis? Reſp. attendendum eſſe tempus inſtitutionis, præſentantem tamen, ſi ſcienter indignum præſentavit, eſſe puniendum, juxta Lambertin. *l. c. art.* 5. Paul. de Cittadinis *de jurepatr. p.* 6. *q.* 36. & alii apud Vivian. *d. cap.* 7. *n.* 12. 24

Plura vide in Verb. *Juſpatronatus*, & *Patronus*. & apud Pyr. Corrad. *d. lib.* 4. *cap.* 7. *per tot.* Vivian *tot. lib.* 12. Pac. Jordan. *de re Beneſ. lib.* 10. *tit.* 9. *per tot.* apud quos plures alios videre poteris.

§. II.

Inſtitutio in Hereditate.

Inſtitutio perſonæ incertæ pauperis an valeat. vide *Heres*. Ad ſuſtinenda teſtamenta comprehendit etiam caſum non cogitatum. DD. *in L. placet. ff. de liber. & poſthum.* Ciarlin. *controv. for. cap.* 3. & apud illum Mant. *de conject. cap.* 9. *num.* 6. vide Menoch. *de præſum. lib.* 4. *præſ.* 21. *a n.* 24. 25

Filii & nepotis conjunctim facta, videtur facta ordine ſucceſſivo. Merlin. *dec.* 207. vide *filii*. Ciarlin. *controv. for. cap.* 11. *n.* 4. Peregr. *de fideic. art.* 18. *n.* 5. Fuſar. *de ſubſtit. quæſt.* 479. *n.* 14. Nepotis ex filio ſpurio valet, ſi non fuit facta contemplatione filii, ut illi hæreditas acquiratur, tunc enim eſſet facta in fraudem legis, & ideo non valeret. Fachin. *lib.* 5. *controv. Jur. cap.* 97. Bart. *in L. Gallus. de lib. & poſthum.* Gabr. *lib.* 4. *de hered. inſtit. concluſ.* 3. Idem dic de nepotibus natis ex filiis inceſtuoſis, maxime extantibus legitimis filiis. vide *DD. cit.* 26

Directa obliquatur, ubi conſtat de mente teſtatoris, ſcilicet ut bona poſſint conſervari in familia. Mant. *de conject. lib.* 8. *tit.* 2. Peregrin. *conſ.* 52. Fuſar. *de ſubſtit. quæſt.* 382. *num.* 59. Ciarlin. *controv. for. cap.* 11. *num.* 18. Directa hæredis facta in codicillo obliquatur & trahitur in fideicommiſſariam. *DD. mox cit.* 27

De poſthumo indefinita, quamvis non naſcatur, valet, ad effectum rumpendi primum teſtamentum. Ciarlin. *d. cap.* 3. *num.* 5. *&* 6. ad tex. *in L. ſi quis poſthumos*. ubi Gloſ. *verb. non poteſt. ff. de liber. & poſthum.* & ibi DD. *& in L. placet. ibid.* Jaſ. *in d. L. placet.* Poſthumi ex Berta vel ventre Bertæ non poteſt extendi ad naſcituros ex alia, quia fuit facta mentio uxoris ſub nomine proprio. Ciarlin. *d. cap.* 3. *n.* 16. Menoch. *conſ.* 40. *n.* 36. *& de præſum. d. lib.* 4. *præſ.* 21. *n.* 9. Gloſ. & DD. *in d. L. placet.* 28

An ſit neceſſaria ut valeat teſtamentum vide *Teſtamentum*.

Facta ex duplici cauſa, tum quia Inſtitutus eſt filius teſtatoris, tum ob bene merita, ſi filiatio non verificatur, 29

non

non valet: vel enim teſtator ſciebat filium eſſe ſpurium, & bene merita præſumuntur expreſſa in fraudem legis, & non valet inſtitutio; vel putabat eſſe filium, & non valet inſtitutio, quia concurrentibus cauſis, ſcilicet naturali vel ſanguinis una, vel civili ſcilicet meritorum, illa naturalis præſumitur ſuiſſe motiva. *arg. L. qui habent ff. de Tutel. L. ſi forte.* ubi Bar. *ff. de caſtr. pecul.* Maſcot. *lib. 1. var. reſol. c. 50. n. 1.*

30 Inſtituta linea videtur etiam inſtituta linea tranſverſalis, quando ſumus in diſpoſitionibus favorabilibus, qualis eſt majoratus, ſecus in odioſis. Fuſar. *de ſubſtit. queſt.* 351. *num.* 9. Merlin. *dec.* 66. *num.* 5. Altograd. jun. *controv.* 72. *n.* 46. & Inſtituta linea regulariter intelligitur de linea recta, non vero de tranſverſali. Fuſar. *loc. cit.* Merlin. & Altograd. *ut ſupra.* niſi fuerit habita ratio conſervandæ agnationis, quia tunc dicitur inſtituta non tantum linea effectiva, ſcilicet recta deſcendentium, ſed etiam linea contentiva ſcilicet tranſverſalium. Fuſar. *l. cit. queſt.* 345. *a n.* 1. Altograd. jun. *loc. cit. n.* 59. Rota *cit.* apud quos alii.

31 Inſtitutis vel vocatis ſucceſſoribus veniunt non tantum hæredes ſanguinis ſucceſſores, ſed quicunque alii extranei bonorum ſucceſſores. Rota apud Merlin. *dec.* 145. Peregr. *de fideic. art.* 32. *n.* 33.

32 Inſtitutis filiis & Deſcendentibus, Deſcendentes non dicuntur copulative vocati cum filiis primi gradus, ſed ordine ſucceſſivo, quando verſamur in iis, qui de neceſſitate ſunt inſtituti, uti filii legitimi ac naturales. *L. cum ita. §. in fideicommiſſo. ff. de leg.* 2. Cacheran. *dec.* 81. *n.* 12. Peregr. *de fideic. art.* 17. *n.* 9. Ciarlin. *controv. for. cap.* 11. *n.* 2.

33 Inſtituto uno, & poſt ejus mortem alio, dicitur inſtitutio fideicommiſſaria. Fuſar. *de ſubſtit. queſt.* 382. *n.* 52. *& queſt.* 479. *n.* 42. Peregrin. *de fideic. art.* 5. *n.* 20. & alii apud Ciarlin. *d. c.* 11. *n.* 15.

34 Inſtitutus ſub conditione aliquid non faciendi cautionem mutianam præſtare tenetur tam Cohæredi, quam hæredi ab inteſtato uti ſub conditione non alienandi, de quo vide text. *in §. præfata. auth. de nuptiis.* & Peregrin. *de fideicom. art.* 11. *num.* 126. *& art.* 40. *n.* 10. *ſeqq.* & Altograd. jun. *controv.* 90. *num.* 5. Conditione non purificata non ſuccedit. Peregr. *de fideic. art.* 43. *a n.* 9. Rota apud Sperell. *dec.* 144. *n.* 60. Ludoviſ. *dec.* 371. *n.* 4.

35 Inſtitutus poſt mortem uſufructuarii, cenſetur pure, & libere inſtitutus, ita ut poſſit hæreditatem tranſmittere, etiamſi prædeceſſerit. Rota apud Merlin. *dec.* 505. *n.* 17. Covar. *lib.* 2. *var. reſ. c.* 2. *n.* 5. Berous *conſ.* 58. *n.* 6. *lib.* 2. Gail. *lib.* 2. *obſ.* 143. *n.* 5. Burſat. *conſ.* 245. *n.* 4. Caſtill. *de uſufr. cap.* 8. *n.* 43. Gratian. *diſc. for. cap.* 821. *n.* 6. *&* 13. Sperel. *dec.* 145. *n.* 19. Bellon. *de jur. accreſc. cap.* 7. *q.* 16. *a n.* 342.

36 Inſtitutus hæres univerſalis ſua vita durante tantum, ſi nullus fuit ſubſtitutus, cenſetur gravatus favore venientium ab inteſtato. Bart. *in L. quoties. ff. de hæred. inſtit.* Peregrin. *de fideic. art.* 5. *n.* 17. Intrigliolus *cent.* 3. *de ſubſtit. queſt* 72. *n.* 99. Fuſar. *de ſubſtit. queſt.* 277. Salgad. *in labyrint. par.* 1. *c.* 2. *§. un. n.* 21. Caſtill. *de uſufr. cap.* 8. *a n.* 45. Gail. *loc. cit. n.* 7. *&* 8. Capon. *diſcept. for.* 237. contra Mant. *de conject. lib.* 8. *tit.* 1. *n.* 31. exiſtimantem eſſe hæredem in perpetuum, quid vero ſi ſit datus ſubſtitutus, & præmoriatur, vide *DD. cit.* ſed vide *DD. infra n.* 33.

37 Inſtitutus pure cum inſtituto ſub conditione conjunctim, pendente conditione habet totam hæreditatem; ſi vero fuerunt inſtituti, disjunctim inſtitutus pure habet ſuam partem, & inſtitutus ſub conditione habet ſuæ partis nudam detentionem. Gomez *var. reſol. tom.* 1. *c.* 2. *n.* 14. Dicitur autem inſtitutus conjunctim vel re tantum, vel re & oratione ſimul; vel oratione tantum & ultima conjunctio ad effectum ſupra dictum non ſufficit. Gomez *loc. cit. n.* 15. ubi late.

38 Inſtitutus ſub conditione, quamvis ea pendente nullum habeat juris remedium; tamen de Jure prætorio poteſt agnoſcere bonorum poſſeſſionem ſecundum tabulam quoad nudam detentionem, & tunc poterit exercere ea, quæ poteſt Curator mediante tamen Judicis decreto. DD. apud Gomez *l. cit. n.* 13. quem vide

39 Inſtitutus in uno caſu non cenſetur inſtitutus in alio. *L. ſi ita quis. ff. de pupillar. & vulgar.* Cravetta. *conſ.* 61. Sperell. *dec.* 144. *n.* 58. apud quem Rota coram Ludoviſ. *dec.* 433. *n.* 4.

Inſtitutus in uſufructu etiam per verba communia 40
non directa. *Relinquo* &c. non dato ei Cohærede, dicitur hæres; ſi vero fuit illi datus Cohæres, dicitur Legatarius, quia alias teſtator decederet pro parte teſtatus, & pro parte inteſtatus contra *L. hæreditate. §. filiusf. ff. de caſtr. pecul.* Imo teſtamentum eſſet nullum, quia in eo nullus fuiſſet inſtitutus. Clarus *in §. teſtamentum. queſt.* 35. *n.* 2. DD. apud Sperell. *dec.* 145. *n.* 2. *ſeqq.* & verbum *Relinquo* adjectum inſtitutioni fit directum. Sperel. *loc. cit. n.* 7.

Inſtitutus hæres in uſufructu omnium bonorum do- 41
nec vixerit, vel donec vixerit in viduitate, nullo ei dato Cohærede, vel ſubſtituto, dicitur etiam inſtitutus in proprietate, quia inſtitutus in re certa, cui nullus fuit datus Cohæres dicitur inſtitutus ex aſſe. *L. 1. §. ſi ex fundo. L. quoties. §. ſi duo. L. Titius.* 11. *L. ex facto. ff. de hæred. inſtit.* Covar. *in cap. Raynutius. cap.* 1. §. 1. *num.* 9. Gomez *tom.* 1. *cap.* 2. *num.* 16. *& cap.* 10. *num.* 8. *ſeqq.* Graſſ. *de ſucceſſ. §. hæreditas. queſt.* 3. Fachin. *contr. lib.* 4. *cap.* 15. Bellon. *de Jure accreſcen. cap.* 7. *queſt.* 7. *numer.* 1. DD. apud Sperell. *queſt. dec.* 146. Menoch. *de adipiſcend. remed.* 4. *n.* 129. quia teſtator non poteſt decedere pro parte inteſtatus. *L. Jus noſtrum. ff. de R. J. L. hæreditate. §. filius fam. ff. de caſtr. pecul.* Abb. *in cap. 1. de teſtam.* Peregr. *de fideic. art.* 11. *nu.* 65. tum quia hæres non poteſt repræſentare defunctum pro parte tantum, quia fictio imitatur naturam, & quod eſt impoſſibile per naturam, eſt etiam impoſſibile per fictionem. *L. Gallus.* ubi DD. *ff. de liber. & poſthum.* cum ergo cauſa teſtati & inteſtati ſimul eſſe nequeant, neceſſe eſt alteram ab altera trahi, & ita cauſa teſtati tanquam dignior trahit ad ſe cauſam inteſtati. *L. 1. C. de SS Eccleſ.* & ſemel hæres non poteſt non eſſe ſemper hæres. Idem dic ſi fuit datus Cohæres, ſed is repudiavit, ita Sperell. *l. c.* Altograd. jun. *controv.* 65. *num.* 3. quamvis teſtamentum eſſet factum inter liberos. Bellon. *loc. cit.* Altograd. ſen. *conſ.* 77. Clarus *in §. teſtamentum. queſt.* 6. Lim. in teſtamento militari. Altograd. jun. *loc. cit. num.* 16. ſed hanc quæſtionem, an hæres inſtitutus in uſufructu omnium bonorum donec vixerit, ſit etiam inſtitutus in proprietate in perpetuum &c. quia eſt valde inter DD. agitata, ideo latius illam videre poteris apud Sperel. *d. deciſ.* 145. *&* 146. Menoch. *de præſum. lib.* 4. *præſ.* 141. *n.* 5. & DD. hic, & ſupra *n.* 28. citatos. Pajatel. *exped.* 21. *num.* 30. Fachin. *contr. jur. cap.* 17.

Inſtitutus in uſufructu hæres univerſalis non dicitur 42
gravatus per fideicommiſſum venientibus ab inteſtato, niſi teſtator prohibuerit ei jus accreſcendi in proprietate. Fuſar. & plurimi apud Sperel. *l. c.* qui tradunt modum reſtitutionis faciendæ; ſed dicitur abſolutus hæres cum facultate tranſmittendi hæreditatem ad ſuos, niſi teſtator dixerit. *quoad vixerit tantum*, ſecus ſi non addidit particulam taxativam *tantum*. Ratio eſt, quia fideicommiſſum, utpote odioſum, non præſumitur; quæ omnia procedunt tam in foro interno, quam externo. Sperell. *tota dec.* 147. vide DD. *ſupra citatos.*

Inſtitutus in uſufructu, ſi alius non fuit inſtitutus 43
hæres, vel ſi fuit inſtitutus, fuit inſtitutus tantum poſt mortem uſufructuarii, eſt hæres in tota hæreditate per jus accreſcendi. DD. apud Bellon. *de Jure accreſcen. cap.* 7. *queſt.* 16. *n.* 292. *ſeqq.* Fuſar. *conſ.* 195. Rota poſt Merlin. *de legitima dec.* 42. *n.* 8. Surd. *de alim. tit.* 2. *queſt.* 15. *a nu.* 97. Salgad. *in Labyrint. part.* 1. *cap.* 2. *§. un. n.* 13. Sperell. *dec.* 145. Capon. *diſcept. for.* 237. *nu.* 14. quamvis poſt mortem uſufructuarii fuiſſet inſtitutus filius. Curell. *diſp.* 37. *n.* 18. *& DD. mox cit.* ſed contrarium tenent Marta *de ſucceſſ. Legali part.* 4. *art.* 4. *q.* 11. *n.* 12. & DD. *ſupra n.* 27. ubi quod hæres inſtitutus poſt uſufructuarium poſſit ſtatim adire hæreditatem. vide Bellon. *l. c. uſque ad num.* 342. *ſeqq.* Cum onere tamen reſtituendi hæreditatem ſubſtituto per fideicommiſſum, niſi ſubſtitutus fuiſſet præmortuus. *DD. cit.*

Inſtitutus in re certa non mittitur in poſſeſſionem 44
ex L. ult. C. de edict. D. Adrian. quia ille non eſt hæres, ſed inſtar Legatarii. Fachin. *lib.* 4. *controv. Jur. cap.* 21. *& cap.* 15. ubi DD. pro & contra. vide etiam Menoch. affirmantem, *de adipiſc. remed.* 4. *n.* 116. neque ſuccedit in emphyteuſis hæreditate. vide *Emphyteuta.*

Inſtitutus per verba collectiva an cenſeatur vocatus 45
per vulgarem ſubſtitutionem, an vero per fideicommiſ-

ſum, vide Fuſatium *de ſubſtit.* q. 380. Covar. *in cap. Raynutius.* §. 2. Peregrin. *de fideic. art.* 19. *per tot.* Verba vero collectiva ſunt *ſtirpe*, *familia*, *Domus*, & quidem ordine ſucceſſive. Sylvaticus *conſ.* 6. *lib.* 1. *num.* 26.

46 Inſtitutis filiis & Deſcendentibus, inter quos eſt ordo neceſſitatis, illi non dicuntur vocati collective, ſed ſucceſſive juxta ſuperius dicta. Et inſtitutis filiis & deſcendentibus in infinitum dicitur creatum perpetuum fideicommiſſum. Covar. *in cap. Raynutius. de teſtam.* §. 2. *num.* 7. Peregrin. *de fideicom. art.* 18. *num.* 5. Menoch. *conſ.* 82. Fuſat. *de ſubſtit. quæſt.* 479. *numer.* 5. & 14. Farin. *dec.* 320. *numer.* 5. *p.* 2. & alii apud Ciarlin. *d. cap.* 11. *num.* 10. quod vide & Menoch. *de præſump. lib.* 4. *præſ.* 71. *num.* 10. & 34.

47 Inſtitutis & vocatis illis de domo, an cenſeantur vocati omnes agnati & tranſverſales vocantis. vide Cyriac. *contr.* 203. *a num.* 16. Ciarlin. *contr. for. cap.* 23. *num.* 2. Peregrin. *de fideicom. art.* 22. *numer.* 27. & *conſ.* 43. Fuſat. *de ſubſtitut. quæſt.* 351. Nomine vero *Domus* vel *Cippi* an veniant etiam fœminæ quæ ſunt de Domo, aut earum filii, vide Altograd. jun. contr. 70. *per tot.* Rot. *dec.* 282. *per tot. p.* 2. *rec. inter impreſſas Farin.* Tiraquel. *de retr. lignag.* §. 1. *gloſ.* 9. *num.* 193. vide *Fœmina*.

48 Inſtitutis, & vocatis pauperibus, videntur vocati, qui ſunt de patria teſtatoris. vide *Legatum*. Et inſtitutis ac vocatis Conſanguineis non tantum cenſentur vocati, qui ſunt de patria teſtatoris, ſed omnes etiam forenſes. Fuſat. *de ſubſtit. quæſt.* 358. *num.* 25. Ciarlin. *controv. for. cap.* 23. *num.* 43. ubi Petra *de fideicom. q.* 11. *num.* 251.

49 Inſtitui poteſt in teſtamento, etiam qui non eſt in rerum natura, ſed ſorte ſperatur. Ciarlin. *controv. for. cap.* 3. *num.* 9. Hæres ad diem, puta quoad vixerit, non dato illi Cohærede, vel ſubſtituto non poteſt inſtitui, alias inſtitutio valet quidem, ſed ſublato temporis vitio remanet pura, ſimplex, & perpetua. *L. hereditas.* 34. ubi Bart. & Imol. *ff. de hered. inſtit.* §. *hæreſ. Inſtit.* Gomez *var. reſ. to.* 1. *cap.* 2. *n.* 8. Fachinæus *lib.* 4. *controv. Jur. cap.* 17. Menoch. *de adipiſcen. remed.* 4. *num.* 150. Sperell. *dec.* 146. *per tot.* vide DD. *num.* 33. citatos.

50 Inſtitutio hæredis propter errorem vitiatur. Caſtren. *in L. eam quæ C. de fidei.* Decius *conſ.* 176. *n.* 3. Ludoviſ. *dec.* 271. *n.* 25. apud Bich. *dec.* 54. *n.* 21.

INSTRUMENTUM.

Praxis Inſtrumentorum.

Quid & quotuplex ſit inſtrumentum vide in praxi *ſcripturæ*.

1 Inſtrumentum reprobatur, quando teſtes in eo deſcripti negant ſe illi interfuiſſe, vel in illo contenta dicunt non eſſe vera. ita Bald. *conſ.* 303. Menoch. *de arbitr. caſ.* 105. *num.* 10. quamvis ſe non vocent conteſtes. Cabal. *reſol. crim. caſ.* 183. Fachin. *lib.* 11. *controv. Jur. cap.* 55. Cyriac. *controv.* 407. *num.* 37. Non valet, in quo non fuerunt ſervatæ ſolemnitates ſtatutariæ. Riccius *in praxi par.* 1. *reſ.* 30. In aliqua parte falſum, totum præſumitur eſſe falſum, ſecundum multos, licet neget Fachin. *lib.* 9 *cap.* 79. vide Gabr. *de malef. concluſ.* 3. Innoc. *in cap. fraternitatis de heret.* Archid. & Dominin. *in cap. ſi ad ſcripturas* 9. *diſt.* Specul. *in tit. de inſtrum. edit.* §. *inſtrumentum. verſ. quid ſi aliquod inſtrumentum.* Gandin. *de malef. tit. de falſ.* præſertim ſi falſitas fuit commiſſa dolo Notarii. Menoch. *de præſumpt. lib.* 5. *præſ.* 21. Et ſuſpicio falſitatis in inſtrumentis præſertim in teſtamentis habetur pro probatione plena in civilibus. Clarus *in* § *falſum. num.* 30. ubi Bajard. *num.* 239. Menoch. *de præſ. lib.* 1. *quæſt.* 99. Farin. *de falſ. quæſt.* 152. Tranchedin. *conſ.* 105. & hæc ſuſpicio inducitur præſumptionibus & conjecturis. Menoch. *l. c. quæſt.* 58. *num.* 8. & 19. & *conſ.* 1004. Genua *de ſcript. privata lib.* 1. *quæſt.* 6. *dub.* 5. *num.* 6. & ſufficiunt qualeſcumque conjecturæ, ſive ſint ex vitio viſibili ſive inviſibili. Maſcard. *de prob. concluſ.* 740. Menoch. & alii apud Tranchedin. *l. c.* & duæ conjecturæ ſufficiunt. Crav. *conſ.* 134. Bajard. ad Clar. *loc. cit. num.* 233. Tranched. *l. c.* quia affert quaſdam conjecturas in ſpecie & *conſ.* 100. Rota poſt Pajatell. *dec.* 3.

2 Inſtrumentum in quo intervenit decretum Judicis, & aliqui proximiores habet præſumptionem Juris, quod intervenerint omnes ſolemnitates. DD. apud Ciarlin. *controv. for. cap.* 123. *num.* 23. Redactum in publicam formam, licet non inveniatur originale probat. Fachin. *lib.* 11. *cap.* 38. Covar. *pract. qq. cap.* 19. Eccleſia *obſ. for.* 47. *de appell.* Confectum inter duos contra tertium non probat, quia res inter alios acta tertio non præjudicat. Fachin. *loc. cit. cap.* 36. nec facit præſumptionem ſecundum communiorem apud eundem. Barb. *axiom. lib.* 9. *cap.* 73. *ax.* 9. ubi DD. ſi eſt clarum facit rem notoriam. Lapus *alleg.* 24. Lancell. *de attent. par.* 3. *cap.* 24. *quæſt.* 1. *num.* 86. Surd. *conſ.* 214. Ciarlin. *controv. for. cap.* 135.

Inſtrumentum fiſci hypothecam prætendentis non præſumitur potius inſtrumento privati pariter hypothecam prætendentis. Fachin. *lib.* 10. *controv. Jur. cap.* 33. Neguſ. *de pignor. par.* 5. *memb.* 2. Contrarium tenent Covar. *lib.* 1. *var. reſ. cap.* 16. & Peregr. *de Jure fiſci. lib.* 6. *tit.* 6. 3

Inſtrumentum publicum, quod habet executionem paratam non retardatur exceptione uſurariæ pravitatis, niſi exceptio ſit clara nec altiorem indaginem requirens. Conciol. *alleg. for.* 1. *numer.* 8. Fontanella *de pact. nuptial. clauſ.* 4. *gl.* 11. *num.* 82. Cancer. *lib* 3. *var. reſ. cap.* 1. *numer.* 54. Maſcard. *de prob. concluſ.* 686. Gratian. *diſcept. for. cap.* 118. *num.* 43. Caroc. *de locat. par.* 5. *quæſt.* 12. *de uſur.* Scaccia *de commerc.* §. 7. *gl.* 15. *num.* 66. & 69. Gait. *de credito. cap.* 3. *tit.* 1. Rota apud Farin. *dec.* 490. *num.* 10. & *dec.* 440. Innoc. *in cap. cum in Jure. de off. ordin.* Capon. *diſcept. for.* 400. contra Bald. & alios. 4

Publicum & authenticum facit rem liquidam & notoriam. Tiraquel. *de retract.* §. 2. *gl.* 1. *num.* 20. Seraph. *deciſ.* 1134. Ciarlin. *controv. for. cap.* 168. *n.* 28. etiam in præjudicium tertii. Graſſ. *de except. except.* 36. *n.* 10. Tranchedin. *conſ.* 105. & 107. *num.* 12. Cyriac. *controv.* 255. *n.* 22. Fontanella *de pact. nuptial. clauſ.* 14. *gl. un. par.* 1. Baldaſ. *de dote par.* 9. §. 13. 5

Habet executionem paratam, & facit probationem plenam ſecundum ſtatuta aliquorum locorum. Maſcard. *de prob. concluſ.* 1118. Sperell. *dec.* 83. ſecus de jure communi ſecundum Scacciam *lib.* 1. *de Jud. cap.* 62. & apud illum Doctores niſi ſit juratum aut in forma cameræ aut debitor coram Judice & parte fateatur contenta in inſtrumento eſſe vera. Imo etiam factum in forma Cameræ extra ſtatum Eccleſiaſticum, non habet executionem paratam, niſi ex contrahentium pacto, aut ex conſuetudine. Scaccia *loc. cit. num.* 20. DD. apud Barb. *axiom. lib.* 9. *cap.* 73. *ax.* 4. Bart. *in L.* 2. *ff. de Jurejur.* Theſ. *dec.* 26. Oſaſc. *dec.* 72. *n.* 4. & *dec.* 117. *n.* 1. Rota apud Merlin. *dec.* 499. qui omnes dicunt eſſe probationem probatam, veritatem apparentem. 6

Depoſiti ſecundum communem habet executionem paratam. Rol. *conſ.* 17. Scaccia *loc. cit.* Lim. 1. ſi intentaretur actio depoſiti & non officium Judicis imploraretur. Lim. 2. ſi depoſitum veniret probandum per teſtes; nam tunc eſſet neceſſaria etiam litis conteſtatio. 7

Guarantigiæ de Jure communi ſecundum multos habet executionem paratam, ſi Notarius, qui illud fecit, erat ſimul Judex, aliter non. Scaccia *de Jud. lib.* 1. *cap.* 62. *num.* 15. Menoch. *de arbitr. lib.* 2. *cent.* 1. *caſ.* 17. & DD. apud eoſdem. Dicitur inſtrumentum guarantigiæ eſſe inſtrumentum firmitatis & præciſum, cui omnino ſit ſtandum, qualiter vero differat ab obligatione cameræli, vide Scacciam *loc. cit. a n.* 22. 8

Quodlibet inſtrumentum poteſt habere executionem paratam ex partium conventione, vel ex ſtatuto. Eccleſia *obſ. for.* 108. *num.* 14. Bart. *in L. creditores. C. de pignor.* Abb. *in cap. de cauſis. de off. & poteſt. Jud. Deleg.* Scaccia *loc. cit. num.* 23. Maranta *in ſpec. par.* 2. *a num.* 41. Genua *de ſcript. priv. lib.* 1. *quæſt.* 4. *num.* 34. & 35. contra Theſ. *dec.* 26. Lim. ſi res poſſidetur a tertio, qui eſt ſingularis ſucceſſor niſi ultra hoc pactum conſtituerit ſe poſſidere nomine creditoris & precario, dummodo tertius poſſeſſor habeat cauſam a Conſtituente. Et quando habet executionem paratam non admittit appellationem ad effectum ſuſpenſivum. Surd. *dec.* 27. Eccleſia *obſ. for.* 107. *num.* 10. Vigore tamen ſtatuti poteſt etiam habere executionem paratam contra tertium poſſeſſorem, ſi eſt ſucceſſor univerſalis, ſecus ſi ſingularis, Scaccia *loc. cit.* 9

De Jure habet executionem paratam contra fidejuſ- 10

ſorem

forem, qui ſe obligavit principaliter etiam non excuſſo principali. Scaccia *loc. cit. n.* 27. ſecus ſi ſe obligavit tantum ut fidejuſſor & acceſſorie; tunc enim non poteſt conveniri niſi excuſſo prius principali. Auth. *in præſente. C. de fidejuſſor.* Gail. *lib.* 2. *obſ.* 27. *n.* 21. niſi fidejuſſor renunciaſſet beneficio excuſſionis.

21 Non habet executionem paratam, ſi non eſt liquidum, niſi aliter inter partes fuerit conventum. Scaccia *de Jud. lib.* 1. *cap.* 62. *a n.* 31. Collerus *de proceſſu executivo. par.* 4. *cap.* 1. Galleſ. & Zachias apud Eccleſiam *obſ. for.* 109. Mynſing. *obſ.* 6. *cent.* 2. licet ſit in forma cameræ. Cancer. *par.* 1. *var. reſ. cap.* 17. *n.* 25. Covar. *lib.* 2. *var. reſ. cap.* 11. Theſ. *dec.* 26. niſi poſſit liquidari in continenti.

22 Habens executionem paratam ſuſpenditur in executione, ſi debitor vult probare ſolutionem medio juramento litis deciſivo parti oblato vel vult probare in continenti, quia tunc ceſſat omnis calumniæ præſumptio. Abb. *in cap. ſuſcitata. de in integrum reſtit.* Carol. de Graſſ. *de except.* 7. Cyriac. *controv.* 224. Menoch. *de præſ. lib.* 2. *præſ.* 17. Eccleſia *obſ. for.* 107. *a n.* 9. Non poteſt executioni mandari ſine partis citatione. Scaccia *de Jud. lib.* 1. *cap.* 62. *n.* 28. apud quem Rota, qui loquitur quando ſtatutum aliter non diſponit; præſertim ſi eſt facta mutatio perſonarum.

23 Inſtrumentum ſine die, anno, & menſe, & ſine ſubſcriptione Notarii non probat. Tuſc. *litt. I. concluſ.* 244. Graſſ. *except.* 19. Eccleſia *obſ. for.* 112. Covar. *pract. quæſt. cap.* 20. Cyriac. *controv.* 406. Sicut neque referens ſe ad aliud inſtrumentum niſi illud producatur ſecundum aliquos. Fachin. tamen *lib.* 12. *controv. Jur. cap.* 3. cum aliis tenet contrarium. Sed vide Maſcard. *de prob. concluſ.* 923. Barb. *axiom. lib.* 9. *cap.* 73. *axiom.* 7. Non probatur teſtibus, niſi doceatur de ejus amiſſione. Ciarlin. *controv. for. cap.* 72. *num.* 7. qui citat Dec. *conſ.* 82. *num.* 3. Rip. *in L.* 1. *n.* 81. 84. *ff. ſi cert. petatur.* & Garz. *de Benef. part.* 7. *cap.* 1. *n.* 47. *verſ. nec ad rem.* Dicens interveniſſe conſenſum apoſtolicum in alienatione non probat. Riccius *in prax. tom.* 1. *reſ.* 30. Poſſeſſionis captæ facit probationem probatam. Ciarlin. *controv. for. cap.* 114. *num.* 12. Farin. *dec.* 690. *num.* 1. *par.* 2. Poſt. *de manuten. obſ.* 18. *a num.* 6. Cavaler. *dec.* 181. *num.* 3. Originale corroſum vetuſtate, ita ut, quod eſt in controverſia legi non poſſit, debet interpretari ab antecedentibus, & ſubſequentibus & corroſio non obſtat. Rota apud Merlin. *dec.* 53. Bart. *in L.* 1. §. *ſi roſæ num.* 2. *verſ. Adverte ſi teſtamentum. ff. de bonor. poſſeſ. ſecund. tab.* Surd. *conſ.* 173. *n.* 55. Bald. *in L. fin. n.* 27. ubi Jaſ. *num.* 19. Dec. *num.* 37. *C. de edic. Divi Adrian.* Farin. *de falſit. quæſt.* 152. *n.* 52. Natta *conſ.* 132. *n.* 3. Removet omnem contrariam probationem præſumptivam, ac præſumitur verum & juſtum. Ciarlin. *cap.* 122. *n.* 4. *&* 6. Ludoviſ. *dec.* 157. *n.* 14. Caval. *dec.* 206. *n.* 2. Gratian. *diſc. for. cap.* 269. *n.* 37. Mant. *de tacit. lib.* 13. *tit.* 17. *n.* 5. Cephal. *conſ.* 80. *n.* 20.

24 Inſtrumentum & contenta in illo præſumuntur facta de partium conſenſu, quia ut inſtrumentum valeat, debet legi a Notario coram partibus & ab eiſdem approbari. *L. fideicom. ff. de Leg.* 3. & ideo verba inſtrumenti poſt ejuſdem publicationem & approbationem non amplius verba Notarii, ſed partium eſſe dicuntur. Noal. *de tranſmiſſ. caſ.* 45. *a n.* 15. Bald. *in L. mater. num.* 6. *C. de re vendit.* Dec. *conſ.* 450. Menoch. *conſ.* 37. *a n.* 122. *& de arb. caſ.* 144. *n.* 9. *&* 10. Socin. jun. *conſ.* 198. *n.* 94.

25 Inſtrumentum perditum quid continuerit poteſt probari per teſtes, qui illud perlegerunt ſi deponunt de tenore, & quod erat ſine vitio. Fagnan. *in* 2. *par.* 5. *Decretal. de privil. in cap. cum olim.* ubi Mar. Socin. & alii.

26 Inſtrumentum falſum conficiens ille qui non eſt Notarius, ſed ſe gerit pro Notario, punitur pœna ſtatutaria falſariorum ex duplici capite falſitatis, quamvis ſtatutum loquatur de Notariis conficientibus falſum inſtrumentum, dummodo pro Notario communiter habeatur. Cabal. *reſ. crim. caſ.* 39. *a n.* 3. Vincent. de Franchis. *dec. Neapol.* 444. *par.* 3.

27 Poteſt facere judicium ad inquirendum juxta Scacciam *de Jud. lib.* 2. *cap.* 63. & DD. apud illum.

28 Inſtrumentum, quod verbis non dicit, nec nos ſupplere debemus. *L. inquiſit. C. de ſolut. L. neque C. de prob.* Barb. *axiom. lib.* 9. *cap.* 73. *ax.* 1. quia eſt ſtricti juris, & illud ſolum probat, quod oculis legitur. Burſat. *conſ.* 205. *n.* 1. quæ procedunt, quando inſtrumentum fit ſuper materia ſtricta, uti tranſactione vel pacto, ſecus ſi fit ſuper contractu bonæ fidei, quia inſtrumentum eſt acceſſorium contractui, cui apponitur. Barb. *l. c.* Bald. *in L. inquiſitio. C. de ſolut.* Jaſ. *conſ.* 159. *n.* 2. Bart. *in L. admonendi. n.* 32. *ff. de Jurejur.*

Inſtrumentum dicitur probatio probata, & veritas apparens. Bald. *in L. Imperator. ff. de ſtat. hom.* Bar. *in L.* 1. *ff. de nov. operis nunt.* Specul. *de Inſtrum. edit.* §. *reſtat. verb. ſed pone.* & inducit rem liquidam & evidentem maxime in antiquis. Innoc. *in cap.* 1. *de prob. & in cap. videtur. qui matr. accuſ. poſſ.* Panorm. & DD. *in cap. cum olim. de cenſib.* Alciat. *de præſ. reg.* 3. *præſ.* 13. *n.* 7. Cacheran. *dec.* 117. Rol. *conſ.* 85. *n.* 38. *vol.* 1. & inducit notorium. Menoch. *de recuper. poſſeſſ. rem.* 1. *n.* 223. Maſcard. *de prob. concl.* 1106. Tiraquel. *de retract. lignag.* §. 2. *gl.* 1. *num.* 20. Natta *conſ.* 51. Bich. *dec.* 10. *num.* 2. Verum præſumitur *L. cum precibus. C. de prob.* niſi argumentis luce meridiana clarioribus probetur contrarium. *L. generaliter. C. de non numer. pecun.* Barb. *loc. cit. axiom.* 3. dummodo inſtrumentum ſit validum, & contra illud nihil opponatur. Oſaſc. *dec.* 129. Productum in judicio cenſetur per producentem approbatum, niſi producens fuerit proteſtatus, quod nolit uti niſi in favorabilibus ſibi. Felin. *in cap. imputari de fide inſtrum.* Menoch. *de præſ. lib.* 2. *præſ.* 45. *n.* 21. Barb. *loc. cit. axiom.* 8. 19

Inſtrumenta duo ſi a diverſis partibus producantur ſi poſſunt concordari, utrique ſtatur, aliter ſtatur potiori, ſi vero ab eadem parte producantur, neutri ſtatur, quia unum alteri derogat fidem. Sermo eſt de inſtrumentis confectis ab eodem Notario eadem die. Michael Graſſ. *in* §. *teſtam quæſt.* 91. Clarus *in* §. *teſtamentum. quæſt. ult.* ubi Burſat. *conſ.* 39. *num.* 1. *lib.* 1. Graſſ. *in* §. *teſtam. quæſt.* 91. Mant *de conject. lib.* 2. *tit.* 15. *n.* 7. Boet. *dec.* 311. *num.* 2. Menoch. *de adipiſc. rem.* 4. *n.* 781. Mareſcot. *lib.* 1. *var. reſol. cap.* 82. *num.* 6. ubi Rota. Et ſecundum multos etiamſi unum eſſet authenticum, alterum non. Sed contrarium tenet Mareſcot. *loc. cit.* cum Bald. *in L. ſcriptura. C. de fide inſtrum.* & ſermo eſt de inſtrumentis contrariis. Innoc. *in cap. cum olim. de cenſib.* P. Pirhing. *lib.* 2. *tit.* 22. §. 13. *num.* 66. 20

Inſtrumentum extractum ex Rogitis Notarii Rogati a Notario deputato a Conſulibus Societatis Notariorum fidem meretur tam de Jure communi quam ſtatutario multorum locorum. Buratt. *dec.* 667. *n.* 4. *& dec.* 878. *n.* 2. apud Bich. *dec.* 643. *num.* 2. Rota apud Penjam. *dec.* 478. *num.* 1. Verall. *dec.* 351. *num.* 2. *part.* 2. quia authenticum dicitur. *cap. cum P. Tabellio & cap. ſi inſtantia. de fide inſtrum.* Menoch. *de adipiſc. rem.* 4. *n.* 669. Rota *dec.* 503. *n.* 9. *&* 10. *par.* 4. *recent.* apud Bich. *loc. cit. n.* 4. & tale exemplum extractum ut ſupra vim habet originalis. Covar. *pract. qq. cap.* 19. *num.* 3. Rota *dec.* 26. *num.* 9. *par.* 4. *recent.* Idem dic ſi fuit extractum ex rogitis mortui a Notario illius hærede, etiam ſi fuerit extractum parte non citata. Caſtr. *conſ.* 195. *n.* 2. Molfeſ. *ad Conſuetud. Neapol. par.* 10. *quæſt.* 14. *n.* 19. & alii apud Borellum *in ſumma Deciſionum. tit.* 18. *n.* 228. licet rogitus non fuerit in protocollo, ſed in folio volanti, vel in filſa, aut in faſciculo rogituum defuncti fuerit repertus. Bich. *dec.* 220. *n.* 12. *& ſeq.* De quo exemplo videri etiam poteſt Gonzal. *in lib.* 2. *Decret. tit.* 22. *c.* 1. *per totum.* 21

Inſtrumentum prævalet teſtibus, & multo magis unico. *L. cenſus. ff. de prob. & gl. in cap. tertio loco. eodem tit.* Rom. *conſ.* 319. *n.* 1. Rota *in term. Decimarum. dec.* 64. *n.* 17. *part.* 5. *recent.* apud Bich. *dec.* 8. *n.* 9. 22

Inſtrumentum vallatum obligatione Camerali paratam habet executionem. Caſſador. *de mut. petit. dec. un.* Roc. *poſt tract. Cencii de cenſib. dec.* 86. *n.* 2. *& dec.* 259. *num.* 2. apud Bich. *dec.* 33. *n.* 2. 23

Inſtrumentum publicum plene probat inter contrahentes. Bald. *in L. Imperator. n.* 8. *ff de ſtat. hom.* Grammat. *dec.* 45. *n.* 9. Rota *dec.* 431. *n.* 1. *par.* 1. *recent.* apud Bich. *dec.* 369. *n.* 2. Et facit plenam fidem teſtamenti. Bal. *loc. cit. & in cap. cum cauſam. n.* 3. *de prob.* Dec. *conſ.* 143. *n.* 14. Aym. *conſ.* 54. *n.* 25. Rota *dec.* 66. *n.* 1. *part.* 1. *recent.* apud Bich. *dec.* 591. *n.* 2. 24

Plura vid. ſcriptura.

Inſtrumentum privatum corruit, ſi teſtes in eo ſcri- 25

pti deceſſerunt, niſi ſigillum habeat authenticum. *L. inſtrumenta. C. de prob.* Covar. *pract. qq. cap.* 22. *n.* 1. *& lib.* 2. *tit.* 22. *cap.* 2. *num.* 2. Genua *de ſcriptura priv. quæſt.* 4. *n.* 208.

26 An cenſeatur falſum, ſi in illius narrativa adſint abraſivæ. vide Scriptura. & Gonzal. *loc. cit. cap.* 3. *n.* 3. ubi an poſt publicatas atteſtationes poſſint produci, Gonz. *loc. cit. c.* 9.

INTERESSE.

Praxis Intereſſe.

1 Intereſſe nihil aliud eſt, quam damnum emergens, vel lucrum ceſſans propter factum, vel omiſſum, quod fieri, vel omitti non debebat. ita Sperell. *dec.* 90. *n.* 12. Lucri ceſſantis tribus concurrentibus exigi poteſt, primo quod debitor ſit in mora. Secundo quod Creditor ſit ſolitus negotiari. Tertio quod lucrum ſit in potentia propinqua. Ciarlin. *controv. for. cap.* 29. *num.* 54. Sperell. *deciſ.* 91. *num.* 20. Gabr. *de ſolut. concluſ.* 9. *n.* 9. Scaccia *de commerc.* §. 1. *quæſt.* 7. *p.* 2. *n.* 64. Coſta *de port. rata. quæſt.* 142. Capon. *diſcept. for.* 389. Seraph. *dec.* 186. *n.* 4.

2 Hoc intereſſe, cum ab eventu ſit valde incertum, ab initio non poteſt taxari ſine uſura, quia pactum, per quod quis redditur certus de lucro eſt uſurarium. Bald. *in L. rogaſti. ff. ſi cert. pet.* Marta *de juriſdict. par.* 2. *caſ.* 7. Gratian. *diſcept. for. cap.* 911. *num.* 18. Cencius *de cenſib. par.* 2. *cap.* 1. *quæſt.* 3. *a.* 7. *num.* 30. Ciarlin. *cap.* 29. *num.* 30. *&* 157. *num.* 4. Covar. *lib.* 3. *var. reſ. cap.* 4. *n.* 6. *& n.* 11. *verſ. primo circa finem.* Et intereſſe lucri uniforme arguit uſuram. Seraph. *dec.* 599. Surd. *dec.* 259. *n.* 7. *&* 16. Cyriac. *controv.* 368. *num.* 13. *par.* 2. Gratian. *diſc. for. cap.* 387. *a n.* 1. Ciarlin. *loc. cit.* Lim. niſi de intereſſe conſtaret ab initio, aut eſſet veriſimile. Rota apud Cæſ. de Graſſ. *dec.* 187. *n.* 3.

3 Poteſt ab initio promini & taxari, quando pecunia erat ad lucrum deſtinata, modo taxatio ſit proportionabilis. Hoſt. & DD. *in cap. ſalubriter. & in cap. naviganti. de uſur.* Cyriac. *controv. for. cap.* 368. *n.* 16. Farin. *dec. crim.* 331. Navar. *conſ.* 6. *de uſur.* Bonac. *de contr. diſp.* 3. *quæſt.* 3. Cenc. *de cenſib. part.* 2. *cap.* 1. §. 3. *a.* 5. Ciarlin. *d. c.* 29. Surd. *de alim. tit.* 1. *quæſt.* 42. *n.* 53. Fachin. *lib.* 11. *controv. Jur. cap.* 15. & dummodo lucrum ſit veriſimile. Capon. *loc. cit.* Gait. *de credit. c.* 32. *tit.* 7. *quæſt.* 2.

4 Debetur etiam ſine mora, quando ab initio in conventionem fuit deductam. Beltramin. ad Ludov. *deciſ.* 148. *num.* 5. Rota *dec.* 662. *num.* 5. *part.* 2. *recent.* Honded. *conſ.* 59. *num.* 21. *lib.* 1. Gratian. *loc. cit.* Farin. Bonac. & Ciarlin. *ll. cc.* ſi tamen lucrum fuit in potentia proxima, aliter dicitur uſurarium. Covar. *loc. cit.* Rodericus *de annuis reddit. lib.* 3. *quæſt.* 4. *n.* 82. Lupus *de uſur. comment.* 1. *n.* 115. Menoch. *de arbitr. caſ.* 119.

5 Hoc intereſſe lucri ceſſantis, ſicut & damni emergentis, non debetur, niſi probetur. Rota apud Farin. *loc. cit.* Ciarlin. *cap.* 157. Bonac. *l. c.* Porro hoc intereſſe non probatur per confeſſionem mutuatarii in inſtrumento factam, quia mutuatarii, ut recipiant pecunias ſibi neceſſarias, ſolent omnia fateri. *L. cum quis decedens. ff. de leg.* 3. ubi DD. Ciarlin. *l. c. num.* 28. *& ſeqq.* Surd. *conſ.* 327. *a num.* 54. Burſat. *conſ.* 320. *n.* 54. *num.* 86. *lib.* 3. Gratian. *diſc. for. cap.* 387. *a n.* 12. Capon. *diſcept. for.* 179. Menoch. *de arbitr. caſ.* 119. Scaccia *de commerc.* §. 7. *gl.* 2. *num.* 73. Sperell. *dec.* 84. *n.* 54. & qualiter ſit probandum. vide Ciarlin. *controv. for. cap.* 29. *num.* 54. ubi etiam qualiter ſit taxandum.

6 Intereſſe lucri ceſſantis ob ſoluta ſponſalia non debetur. ita Bonac. *de ſponſal. quæſt.* 1. *punct. ult. n.* 6. Sanch. *de matrim. lib.* 1. *diſp.* 30. *n.* 14.

7 Intereſſe vel interuſuria dotalia debentur ſtatim ſecuto matrimonio. ita Bart. *in L. Inſulam. ff. ſol. matrim.* Natta *conſ.* 495. Surd. *de alim. tit.* 1. *quæſt.* 42. Roderic. *de annuis reddit. lib.* 3. *quæſt.* 7. *num.* 46. Maſtrill. *dec.* 298. Sperell. *dec.* 84. *num.* 44. Concluſio procedit, quando dos fuit promiſſa a patre, vel a fratre, ſecus ſi ab extraneo, qui habet triennium niſi brevius tempus fuerit in conventionem deductum, & hæc poſſunt in ſtipulationem deduci ſine uſura, quia ſicut poteſt pignus fructiferum recipere, & ejus fructus lucrari, donec dos ſolvatur, ſic in caſu noſtro. Covar. *lib.* 3. *var. reſ. cap.* 1. *n.* 3. Lupus *de uſur. comment.* 1. Sperell. *dec.* 84. *num.* 24. Pajarell. *inſpect. & annot.* 50. & hæc propter damnum emergens & onera matrimonii ſupportanda, & ut aliis placet, etiam ob lucrum ceſſans, quamvis dos conſiſtat in mobilibus, vel ad libitum mariti fuerit promiſſa; tunc enim matrimonio conſummato ſtatim intereſſe debetur. DD. apud Sperell. *l. c.* Non tamen debentur intereſſe contradotis, vel antefati; quia antefatum eſt lucrum, de quo non currunt uſuræ, ſicut uſurarum uſuræ non currunt. Theſ. *dec.* 45. Afflict. *dec.* 291. Coſta *de portione rata. quæſt.* 111. Roderic. *de an. reddit. lib.* 3. *quæſt.* 7. *num.* 27. Sperell. *dec.* 90. *num.* 20. Rota apud Merlin. *dec.* 409. *num.* 9. de quo erit Deo favente in praxi uſurarum. Dotale debetur, quamvis fuerit data dilatio ad ſolvendum, quia illa intelligitur data juxta Juris diſpoſitionem. *cap. ſalubriter. de uſur.* Sperell. *l. c.* Leotardus *de uſur. quæſt.* 28. *a num.* 15. Cyriac. *controv.* 30. Hoc intereſſe, ſi non fuit petitum a marito, dum viveret, cenſetur remiſſum. Cyriac. *l. c.* vide *Maritus.* videri etiam poteſt Bich. *dec.* 487. *n.* 15.

Intereſſe dotis debetur a ſocero, vel Cognatis etiam 8
mortuo marito, non quidem tunc ad ſupportanda onera matrimonii, ſed pro alimentis, quæ a patre vel fratre Viduæ debentur, donec dos fuerit ſoluta. Sperell. *dec.* 84. *a n.* 42. DD. *in L. alimenta. ff. de negot. geſt.* Surd. *de aliment. tit.* 1. *quæſt.* 44.

Dotis non reſtitutæ ab hæredibus mariti præmortui 9
Viduæ non debentur, niſi concurrant duo copulative. Primo egeſtas, ut aliunde vivere non poſſit. Secundo diligentia in repetenda dote. Afflict. *dec.* 93. Theſ. *dec.* 43. Sperell. *loc. cit.* Pajarell. *exped. & annot.* 50. *n.* 4. Altograd. *jun. controv.* 86. *a n.* 39.

Intereſſe, quando debetur jure actionis, non videtur 10
remiſſum a creditore recipiente ſortem in ſolutum, ſecus ſi debetur officio Judicis. *L.* 1. *C. de ſolut.* Surd. *de alim. tit.* 6. *quæſt.* 3. Magon. *deciſ. Florent.* 83. Coſta *de portione Rata. quæſt.* 124.

Dotis non ſolutæ, ſi non eſt taxatum, dicitur ju- 11
ſtum, quod eſt conforme conſuetudini Regionis. Grat. *diſcept. for. cap.* 726. *n.* 14. *& cap.* 759. *n.* 17. Fontanella *de pact. nuptial. clauſ.* 6. *gl.* 2. Tranched. *conſ.* 1. ubi Rota.

Intereſſe pretii non ſoluti tute exigitur in utroque fo- 12
ro, & qui rei emptæ poſſeſſionem nactus fuit, & fructus percepit, partem pretii, quod penes ſe habet, cum uſuris, quas perceptorum fructuum ratio generavit, licet nulla mora interceſſerit, præſtare tenetur. *L. curabit præſes. C. de act. empt. & cap. conqueſtus de uſur.* ubi Jo. Andr. Abb. & Anchar. Gabr. *de empt. & vendit. concluſ.* 4. Covar. *lib.* 3. *var. reſ. cap.* 4. *num.* 2. Mant. *de tacit. lib.* 4. *tit.* 24. & alii apud Sperell. *dec.* 118. Molina *de contract. tract.* 2. *diſp.* 368. Bonac. *de reſtit. diſp.* 3. *quæſt.* 2. Et hoc intereſſe non dicitur uſura niſi abuſive, ſed eſt propriæ rei perſecutio deducta ab æquitate juſtitiæ commutativæ, quæ conſiſtit in æqualitate, & petitur non tanquam fructus rei principaliter in judicio deductæ, ſed tanquam res ipſa principalis; neque ad hoc intereſſe prærequiritur mora ſaltem regularis, quæ contrahitur per interpellationem diei vel hominis, quia hæc procedit, quando agitur de intereſſe extrinſeco lucri ceſſantis vel damni extrinſecus emergentis; non vero cum agitur de damno intrinſeco reſtaurando, pro quo non fuit data dilatio, nec habita fides; pendente enim dilatione utique non debetur; quia tunc debitor non eſt in mora regulari, neque irregulari; tum quia dilatio cenſetur conceſſa gratia ſolutionis debitori, & ſic ipſis uſuris renunciatum eſſe videtur. Lim. 1. niſi Venditor, dilationem dans fuerit pactus interim uſuras compenſativas fructuum ſibi ſolvi, uti poteſt, licet fuiſſet habita fides de pretio, & dominium translatum in emptorem, quia illud fuit translatum non ſimpliciter, ſed qualificative, ſcilicet cum hoc pacto. Sperell. *dec.* 119. Lim. 2. ſi dilatio fuit data ad tempus incertum, vel ſub conditione, nam conditione pendente etiam ex cauſa debitoris uſuræ compenſativæ debentur tanquam damni reſtauratoriæ, non quidem

ta-

Digitized by Google

ratione moræ, quæ tunc non adeſt, ſed ob æqualitatem ſervandam inter emptorem & venditorem. Sperell. *loc. cit.*

13 Intereſse debetur ab emptore etiam a die, qua imminente evictione petiit a Venditore dari fidejuſsores, & ille non dedit, quia iſta non debentur propter moram regularem, vel irregularem, ſed pro æquitate & juſtitia commutativa exigente æqualitatem inter emptorem, & Venditorem, ut quemadmodum emptor fruitur fructibus rei emptæ non ſoluto pretio, ita Venditor gaudeat loco illorum fructuum uſuris. Ita Communis apud Sperell. *dec.* 118. *numer.* 65. Lupus *de uſur. comment.* 1. Natta *conſ.* 384. Limit. ut hoc intereſse non teneatur ſolvere imminente evictione, niſi dato prius per emptorem fidejuſsore; ſicut nec Venditor tenetur ſolvere fructus pro parte pretii ſoluti. Sperell. *loc. cit.* Et quia intereſse prædictum debetur pro fructibus, ideo illius taxatio debet fieri ad rationem fructuum & non aliter; alias eſset uſura lucrativa. Hoc intereſse non poteſt excedere quantitatem dupli, hoc eſt, duplum juſti pretii. Fachin. *lib.* 1. *controv. Jur. c.* 48. *&* 49.

14 Intereſse Cenſus poteſt conſtitui ab initio ad rationem octo pro centenario. Rota poſt tract. Cencis *de cenſib. deciſ.* 17. *num.* 4. Tranchedin. *conſ.* 1. *numer.* 2. & regulatur a conſuetudine Regionis, quia intereſse & redditus dicitur juſtus, qui a communi Regionis conſuetudine & uſu taxatur. Gail. *lib.* 2. *obſ.* 8. *num.* 5. Menoch. *conſ.* 236. *num.* 14. Gratian. *diſcept. for. cap.* 189. *a num.* 21. *&* 141. Barb. *in vot. deciſ. voto* 10. Covar. *lib.* 3. *var. reſ. cap.* 10. Fontanella *de pact. nuptial. clauſ.* 4. *gl.* 18. Rota poſt tract. Cencii *dec.* 17. ipſe Cencius *de cenſib. quæſt.* 47. *n.* 16. & alii apud Tranchedin. *d. conſ.* 1.

15 Quanti plurimi poteſt taxari a Judice ex officio, quando intereſse & illius quantitas non fuit probata. Surd. *de alim. lib.* 1. *queſt.* 45. *a n.* 45. Pajatell. *exped.* 1. *n.* 70. ubi Rota.

16 In frumento peti non poteſt, niſi intra triennium & elapſo triennio frumentum durare non præſumitur gl. *in L.* 1. *C. ſi adverſus uſucapion.* Capon. *diſcept. for.* 14. Surd. *dec.* 81. Eſcobar. *de ratiocin. cap.* 17. Imol. & Innoc. *in cap. ad noſtram. de jurejur.* Cyn. & Bald. *in L. neque C. de compenſ.*

17 Intereſse quando debeatur, vid. Cyriac. *controv.* 502. poteſt liquidari juramento creditoris ex pacto, quod valet. Surd. *dec.* 194. *num.* 17. juxta taxam tamen a Judice moderandam. Non poteſt peti pro credito illiquido. Idem. *controv.* 672. *num.* 1. Eſt difficilis probationis. *L. ult. ff. de præſ. ſtipul.* Menoch. *de arbitr. caſ.* 119. *numer.* 4. Barb. *axiom. lib.* 9. *c.* 76. *axio.* 4.

18 Intereſse ceſsante non auditur agens. *L. ſi unus.* 27. §. 4. ubi Bart. *ff. de pact. cap. cum in urbe. de celebrat. Miſſ.* Farin. *conſ. crim.* 15. Barb. *l. c. axio.* 8.

19 Intereſse damni emergentis, ut debeatur, debet illud probari, ita contra Ruinum *conſ.* 104. *lib.* 4. Rota coram Coccino *dec.* 498. *n.* 3. & apud Farin. *dec.* 52. *n.* 3. *part.* 1. *recent.* & alii apud Bich. *dec.* 185. *n.* 29. Innoc. *in cap.* 1. *de uſur.* Mohed. *dec.* 1. *n.* 1. *& dec.* 2. *de uſur.* Rota *in cauſa Rom. cambiorum de Gradis* 15. *Maii* 1592. *coram Card. Millino.*

20 Intereſse ratione lucri ceſsantis debet probari, quod vel pecunia fuerit ſubtracta negotiationi, vel tempore contractus haberet promptam occaſionem dandi pecunias ad lucrum; & illam ob contractum amiſerit. Bal. *in L. rogaſti.* § *ſi tibi. num.* 7. *ff. ſi cert. pet.* Dec. *conſ.* 39. *num.* 5. Aym. *conſ.* 189. *num.* 8. Burſat. *conſ.* 320. *num.* 54. Menoch. *conſ.* 27. *num.* 1. Surd. *conſ.* 485. *n.* 6. Put. *dec.* 231. *lib.* 1. Rota impreſsa poſt Conſil. Farin. *dec.* 331. *num.* 3. & alii apud Bich. *dec.* 16. *num.* 1. & non ſufficit probatio generica, quod in loco ſemper adſint occaſiones inveſtiendi pecunias. Menoch. *conſ.* 1180. quia debet probari occaſio proxima, & non tantum remota, ut ſupra dictum. Menoch. *l. cit. n.* 20. & *de arbitr. caſ.* 119. *n.* 2. Aym. *conſ.* 320. *n.* 6. Rol. *conſ.* 35. *n.* 5. *lib.* 1. Gratian. *diſcept. for. c.* 67. *n.* 13. *&* 14. Alex. *in L. divortio. n.* 23. *ff. ſol. matrim.* Rot. apud Mohedan. *dec.* 3. *num.* 1. *&* 2. *de uſur.* quam citat Bich. *dec.* 16. *num.* 2. 3. *&* 4. Soto *de Juſt. & Jur. lib.* 6. *quæſt.* 1. *a* 3. *col.* 5.

INTERPELLATIO.

Praxis Interpellationis.

Interpellatio a ſtatuto requiſita, ut Viduæ fructus do- 1
tales debeantur, interveniſse præſumitur, ſi apparent a debitore ſoluti, & tunc onus probandi contrarium in ipſum debitorem transfunditur. Rota apud Ludoviſ. *dec.* 269. *num.* 8. Adden. ad Buratum *dec.* 10. *num.* 30. Gratian. *diſcept. for. cap.* 920. *num.* 14. Rota apud Bich. *dec.* 74. *n.* 7.

Interpellatio non eſt neceſsaria contra Debitorem do- 2
tis, qui ſuſcepit in ſe onus illam inveſtiendi, ad effectum ut inveſtimento non ſecuto teneatur ad fructus, qui ex inveſtimento faciendo veriſimiliter percepti fuiſſent ratione mandati de inveſtiendo per eum ſuſcepti, quod adimplere debuit; niſi illi ex juſta cauſa renunciarit, vel doceat ſe feciſse diligentias pro reinveſtimento, neque eſt neceſsaria, quando adeſt pactum de ſolvendo fructus ſoluto matrimonio; dummodo pactum non ſit illicitum, quale eſt pactum de ſolvendo fructus dotales ſoluto matrim. vel pendente dilatione ad ſolvendum. Rota apud Bich. *dec.* 487. *num.* 4. Decius *conſ.* 111. *n.* 13. Scaccia *de camb. & commerciis* §. 1. *quæſt.* 7. *par.* 2. *ampl.* 8. *n.* 148. Rota apud Farin. *dec.* 333. *n.* 9. Rota *dec.* 94. *n.* 8. apud Merlin. *de pign.* & alii quos citat Bichius *dec.* 487. *a n.* 8.

Interpellatio ad effectum conſtituendi quem in mora, 3
ad hoc ut teneatur ad damna & intereſse, debet eſse perſonalis, & non ſufficit, quod domi fuerit dimiſsa copia. Gratian. *diſcept. for. cap.* 829. *num.* 8. & Rota apud Bich. *dec.* 185. *num.* 27. & ſemper requiritur ad hoc, ut debitor conſtituatur in mora. Bich. *dec.* 487. *num.* 25. Alex. *conſ.* 45. *num.* 5. *lib.* 5. Natta *conſ.* 670. *num.* 14. *lib.* 4. Mant. *dec.* 171. *num.* 5. apud Bichium *dec.* 487. *num.* 25. & debet eſse perſonalis, alias non tenetur ad fructus tam ratione damnorum & intereſse, quam ratione lucri ceſsantis, & damni emergentis. DD. cit. niſi quis promiſerit ſolvere certa die, quia tunc dies interpellat pro homine. Mareſcot. *lib.* 2. *var. reſol. cap.* 124. ubi ſufficit tamen interpellatio extrajudicialis. DD. apud Mareſcot. *loc. cit. n.* 11.

Interpellatio non eſt neceſsaria ad hoc, ut favore piæ 4
cauſæ mora irregularis contrahatur, quia hæc favore piæ cauſæ contrahitur ſine omni interpellatione. *L. Titia Seja.* §. *uſuras. ff. de leg.* 2. Bald. *in auth. hoc amplius. num.* 16. *C. de fideic.* Mant. *de conject. lib.* 7. *tit.* 10. *num.* 34. Ginrba *dec.* 97. *num.* 19. & alii apud Bich. *dec.* 132. *num.* 27. ad effectum ut debitor propter moram teneatur ad uſuras aut intereſse, non vero ad incurrendam pœnam, ad quem effectum non ſufficit dies tacita nec interpellatio creditoris; ſicut non requiritur in legato conditionali, ſed tantum in modali, quia in conditionali id, quod eſt in obligatione, non eſt in diſpoſitione; in modali vero præcedit obligatio poſt legatum acceptum, & ideo cadit etiam interpellatio, & majus conſideratur præjudicium in amittendo jure jam quæſito, quam in amittendo jus quærendum. Menoch. *conſ.* 131. *num.* 6. Gratian. *diſcept. for. cap.* 523. *n.* 26. Marta *de ſucceſſ. legali par.* 4. *quæſt.* 18. *a* 3. *num.* 47. Molfeſ. *ad conſuetud. Neapol. par.* 4. *quæſt.* 1. *num.* 11. Theſ. *dec.* 270. *num.* 25. Oſaſc. *dec.* 49. *n.* 1. & alii apud Bichium *loc. cit.*

Interpellatio requiritur in legato annuo, in quo dies 5
cenſetur appoſita multiplicandæ obligationis cauſa. *L. cum in annos. L. nec ſemel. ff. quando dies legat. ced.* Peregr. *conſ.* 34. *num.* 5. *lib.* 2. apud Bich. *dec. cit. n.* 34. & facit, quod multiplicetur obligatio legatorum, ita ut tot ſint legata, quot ſunt anni, ſed non conſtituit in mora hæredes, niſi ultro ſit appoſita alia dies cauſa differendæ ſolutionis. Bart. *in L.* 1. §. *quod ſi in annos. num.* 2. *ff. de penu. legat.* Bich. *loc. cit. num.* 34. *&* 35.

INTERPRETATIO.

Praxis Interpretationis.

Interpretationi illius eſt ſtandum, qui protulit ſer- 1
monem. *L. ſi quis intentione* 66. *ff. de Jud.* quod procedit, quoties actus ab unius tantum voluntate depen-

dei

det, vel verba clara ſunt, ut quia ferre Legem ad ſolum Principem ſpectat, ita etiam illius interpretatio ad eundem pertinet, ſecus ſi plurium voluntas in unum coire debet; tunc enim interpretatio fit potius contra proferentem. *L. veteribus.* ubi Bart. & DD. *ff. de pact.* Bald. *conſ.* 413. Menoch. *conſ.* 3. *&* 684. Surd. *dec.* 2. *num.* 5. Thomaſet. *in flor. Legum reg.* 142. quod procedit etiam in interpretatione privilegii quæ ad concedentem ſpectat. Barb. *axiom. lib.* 9. *cap.* 77. *ax.* 1. *&* 14.

2 Interpretatio in dubio ſemper illa ſumenda eſt, quæ minorem inducit obligationem. Cravetta *conſ.* 387. *cap. in præſentia.* 8. *de prob.* Barb. *loc. cit. ax.* 6. Menoch. *conſ.* 31. *num.* 52. *&* *conſ.* 56. *num.* 37.

Ita facienda eſt, ut actus potius valeat, quam pereat. *cap. cum ut.* 16. *cap. in noſtra.* 32. *de teſtib.* Mant. *de tacit. lib.* 2. *tit.* 12. *numer.* 27. Tuſc. *litt. I. concluſ.* 330.

3 Ea capienda eſt, quæ ſententiæ Legislatoris congruit, licet verba id non patiantur, & a proprietate verborum receditur, quando manifeſtum eſt ſcriptorem aliud ſenſiſſe. *L. non aliter* 67. *ff. de leg.* Barb. *loc. cit. ax.* 2.

4 Interpretatio, quæ iniquitatem continet, eſt rejicienda, & illa amplectenda, quæ æquitatem ſapit. *L. in iis.* 16. *ff. de condit. & demonſtr.* Menoch. *de arb. quæſt.* 7. *num.* 18. *& caſ.* 199. *num.* 4. Cravetta *conſ.* 186. & interpretatio latiſſima facienda eſt, cum per illam ad jus primævum revertimur. Abb. *in cap. dilectus de conſuet.* Dec. *in cap. cauſam.* 5. *de reſcript.* Barb. *axiom. lib.* 9. *cap.* 77. *ax.* 7.

5 Delicti excluſiva eſt præferenda. Bart. *in L. non ſolutum ff. de nov. oper. nunt. L. ſemper in obſcuris. ff. de R. I.* Menoch. *conſ.* 37. Barb. *loc. cit. ax.* 10. & omnis potius interpretatio ſumitur, quam delictum præſumatur. Cravetta *conſ.* 247. & ubicumque ſe actus habet ad permiſſum, & prohibitum, in dubio potius ad permiſſum trahendus eſt. Tiraquel. *de retract. conſang.* §. 30. *gl.* 1. *numer.* 34. Collectus *de proceſ. execut. par.* 3. *cap.* 12. *num.* 57. Barb. *loc. cit.* Gabr. *de crim. concluſ.* 12. Farin. *quæſt.* 85. & Sperell. *dec.* 120. *numer.* 77. Menoch. *de arb. caſ.* 89. *numer.* 22. *& caſ.* 199. *numer.* 17. Gail. *lib.* 2. *obſ.* 97. *num.* 7.

6 Interpretatio omnis ſumenda eſt ad evitandum abſurdum, ſicut ad vitandam correctionem, contrarietatem, & repugnantiam vel perplexitatem. Fuſar. *de ſubſtit. quæſt.* 241. *num.* 34. & *quæſt.* 320. *num.* 59. ut Leges concordentur. *cap. dilectus.* 8. *de conſuet. L.* 2. *ubi DD. C. de vexil. act.* etiam impropriando verba. Fuſar. *l. cit. quæſt.* 650. *num.* 27. Rota apud Rubeum *dec.* 472. *part.* 5. *tom.* 2. *num.* 11. *& ſeqq.*

7 Facienda eſt ſecundum mentem diſponentis, ſi de illa apparere poteſt, quia mens obtinet primum gradum. ſi vero de mente non conſtat, attenditur veriſimilitudo, ceſſante vero veriſimilitudine & conjecturis recurritur ad meram ſignificationem verborum. Abb. *lib.* 2. *conſ.* 78. Bald. *conſ.* 305. Tuſc. *litt. J. concluſ.* 330. *numer.* 46. Barb. *loc. cit. ax.* 16. Rubeus *loc. cit.*

8 In dubio eſt facienda ad favorem hæredum contra Legatarios ut minus debeant. *L. nunquam. ff. de leg.* 3. Menoch. & alii apud Ciarlin. *controv. f. cap.* 47. *nu.* 64. Gram. *conſ.* 145. *num.* 18. Dec. *conſ.* 475. *numer.* 14. Pariſ. *conſ.* 79. *numer.* 25. *lib.* 2. Pereg. *conſ.* 51. *numer.* 22. nam teſtator cenſetur gravaſſe hæredem minus, quam fieri poteſt.

9 Fit contra eum, qui clarius ſibi legem dicere potuit, & non fecit. *L. veteribus.* ubi DD. *ff. de pact.* Ciarlin. *controv. for. cap.* 54. Sanch. *de matrim. lib.* 1. *diſp.* 18. *numer.* 4. Item contra Donantem, præſertim ſi donatio fit conjunctæ perſonæ. Ciarlin. *loc. cit. nu.* 9. ubi Corn. *conſ.* 141. *numer.* 15. *lib.* 17. *vol.* 2.

10 In pœnalibus interpretatio benignior facienda eſt. *L. penult. ff. de pœn.* Dec. *in L. ſemper in obſcuris. nu.* 5. *&* 9. *ff. de R. I.* Bart. *in L.* 2. *ff. qui pet. tut.* Menoch. *conſ.* 456. *num.* 13. Surd. *dec.* 48. *numer.* 13. apud Bich. *dec.* 257. *num.* 8. Non cadit in claris. *L. ille, aut ille. ff. de leg.* 3. *L. continuus.* §. *cum ita. ff. de V. O.* Buratt. *dec.* 129. *numer.* 6. apud Bich. *d.* 7. *num.* 23.

11 Interpretatio quælibet ſumenda pro evitanda teſtis contrarietate. Alex. *conſ.* 185. *num.* 4. *lib.* 7. Cornel. *conſ.* 102. *num.* 2. *lib.* 4. Rota *dec.* 167. *num.* 51. *&* 52. *par.* 1. *recent.* & coram Buratto *dec.* 662. *num.* 6. apud Bich. *dec.* 31. *num.* 7. Item ſumenda eſt ut effectus contemplatus ſequatur, qui magis attendendus venit, quam verba. Bich. *dec.* 156. *num.* 4. Mant. *de tacit. lib.* 2. *tit.* 2. *num.* 20. Surd. *conſ.* 243. *numer.* 2. Ruin. *conſ.* 160. *n.* 11. *lib.* 1.

Interpretatio ſumenda eſt ad excluſionem reſolutionis 12
contractus, quia ſicut eſt favorabilis contractus perfectio, ita eſt odioſa illius reſolutio, niſi fiat ex ſuperveniente novo conſenſu utriuſque contrahentis. Menoch. *conſ.* 58. *num.* 46. Mant. *de tacit. lib.* 2. *tit.* 4. *num.* 30. Rota apud Bich. *dec.* 262. *num.* 29. Sicut etiam ad evitandam correctionem, & repugnantiam verborum in eodem contractu. *L. non ad ea.* ubi gl. *ff. de cond. & demonſt.* Dec. *in L. pacta noviſſima. num.* 5. *C. de pact.* Surd. *dec.* 288. *num.* 39. & alii apud Bich. *dec.* 281. *num.* 42. Rimin. jun. *conſ.* 551. *num.* 15. & ſen. *conſ.* 177. *num.* 13. Item pro excluſione fideicommiſſi, in dubio Rota *dec.* 490. *n.* 1. *par.* 4. *diverſ.* apud Bich. *dec.* 342. *n.* 17. Et pro excluſione fundi dotalis, quia hoc utilius & favorabilius eſt uxori. gl. *in L. ſi inter virum & uxorem. C. de Jure dot.* Bal. *in L.* 1. *n.* 7. *C. eod.* Mant. *de tacit. lib.* 12. *tit.* 28. *num.* 31. Gratian. *diſcept. for. cap.* 932. *nu.* 12. apud Bich. *dec.* 350. *n.* 26. Item ad ſuſtinendam ſententiam. Aym. *conſ.* 52. *num.* 2. Baratt. *dec.* 316. *n.* 15. Rota *dec.* 65. *n.* 10. *par.* 7. *recent.* apud Bich. *dec.* 407. *n.* 12. Et ut evitetur obreptio. Felin. *in cap. non nulli. n.* 18. *de reſcript.* Caſſador. *dec.* 12. *n.* 6. *de præben. & dec.* 1. *de privil.* Rota *dec.* 38. *nu.* 3. *par.* 1. *recent.* apud Bich. *dec.* 472. *num.* 5. Item ad evitandum teſtis mendacium. Alex. *conſ.* 185. *num.* 4. *lib.* 7. Cæſar. de Graſſ. *dec.* 5. *num.* 32. *de ſponſal.* Rota *dec.* 167. *num.* 53. *par.* 1. *recent.* & coram Buratt. *dec.* 844. *a num.* 14. apud Bich. *dec.* 503. *n.* 9.

Interpretatio omnis ſumenda eſt ad excludendam ne- 13
gationem dominii, & incurſum caducitatis. gl. *in cap. venientes.* ubi Abb. *n.* 4. Dec. *n.* 8. *de teſtib.* & *in cap. cum dilecti. de accuſ. verb. dilapidatione.* Alex. *conſ.* 183. *num.* 5. *lib.* 5. Mohedan. *dec.* 2. *de reſtit. ſpol.* Rota *dec.* 115. *n.* 1. inter impreſſas poſt Farin. quam citat Bich. *dec.* 323. *num.* 21.

INTERROGATORIA.

Praxis Interrogatoriarum.

§. I.

Interrogatoria non ſunt ita de ſubſtantia examinis 1
teſtium, ut eorum omiſſio vitiet examen, ſed remanet facultas parti repetendi teſtes cum interrogatoriis. Mynſing. *cent.* 1. *obſ.* 32. Gail. *lib.* 1. *obſ.* 95. Put. *deciſ.* 427. *&* 317. Innoc. & Felin. *in cap. cum cauſa. de teſtib.* Farin. *de oppoſit. contra teſtium dicta quæſt.* 73. & alii apud Riccium *in prax. teſt. reſ.* 404.

Interrogatoria debent eſſe de contentis in ipſis arti- 2
culis, & eorum circumſtantiis. *cap. cum cauſam de teſt.* gl. *in cap.* 2. *de teſtib. in* 6. *verb. Interrogatoria.* Gail. *lib.* 1. *obſ.* 95. Tuſc. *litt. I. concluſ.* 322. Scaccia *de Jud. lib.* 2. *cap.* 8. *num.* 865. Poſt. *de manut. obſ.* 91. *num.* 17. & teſtes examinati intra terminum ad dandum interrogatoria dicuntur formaliter examinati. Rota *diverſ. dec.* 42. *num.* 2. *par.* 4. & *in Camerin. honor.* coram Pennia *dec.* 261. *num.* 19. Fenzon. *ad ſtat. urbis. lib.* 1. *cap.* 74. *n.* 6. aliter ſi non pertinent ad articulos vel capitula data, non ſunt admittenda, quamvis faciant ad intentionem interrogantis. Poſt. *l. c.* Eccleſia *obſ. for.* 88. *num.* 12. & debent facere ad cauſam & ad perſonam teſtis. Farin. *in praxi quæſt.* 73. Non debent eſſe captioſa, criminoſa, incongrua, & ſuperflua, & a Judice debent reſecari ac reſtrænari, & inutilia ex officio rejici. Gail. & Farin. apud Eccleſiam *l. c.*

Interrogatoria ad perſonas egregias, quæ non com- 3
pelluntur reſpondere coram Judice tranſmittuntur regulariter expenſis petentis vel ſentientis commodum. Eccleſia *obſ. for.* 66. *cap. ſi quis teſtium. de teſt. & atteſt.* Ceval. *quæſt.* 450. *pract. quæſt.* Farin. *de oppoſ. contra examen teſtium quæſt.* 77. *num.* 231.

Interrogatoriorum copia ob periculum ſubornationis 4
non

Digitized by Google

non eſt concedenda. Gl. *in cap.* 2. *de teſtib. in* 6. Innoc.
Bald. & Felin. *in cap. per tuas. de teſtib.* Scaccia *de Jud.*
lib. 2. *cap.* 8. *num.* 874. Michal. *de poſ. cap.* 3. *numer.* 3.
Conciol. ut infra *reſ.* 2.

5 Interrogatoria pro teſtibus examinandis dari debent
ab eo qui proteſtatus fuit non examinari, niſi ipſi in-
timato. Bich. *dec.* 233. *num.* 5.

6 Interrogatoria alia ſunt intentionalia, alia cohæren-
tia. Intentionalia ſunt, quæ dantur per Reum ut pro
illo probent extra illud quod depoſuerunt teſtes contra
illum, & dicuntur habere vim articulorum. Cohæren-
tia ſunt, quæ vertuntur circa teſtium dicta circa quæ
intenditur involvere teſtes ut diminuatur de illorum fi-
de. Conciol. *reſol. crim. verb. Interrogatoria. reſ.* 1.
Intentionalia, quæ dantur a Reo pro repetendis teſti-
bus, non ſunt a Judice admittenda, licet concernant
defenſionem & intentionem interrogantis, ſed ſunt re-
ſecanda, ne Reus conſequatur indirecte, quod non po-
teſt directe, nimirum quod examinentur teſtes ſuper
ſua intentione ſine interrogatoriis, accuſatoris vel fi-
ſci. Guazzin. *defenſ.* 25. *cap.* 1. *num.* 12. quamvis ſe-
cus ſit parte non opponente ſecundum Theſ. *dec.* 261.
apud Conciol. *loc. cit. num.* 2. quæ procedunt etiam in
cauſa civili. Scaccia *de Jud. lib.* 2. *cap.* 8. *num.* 878.
Farin. *de teſtib. quæſt.* 73. *num.* 48. Poſt. *de manut. obſ.*
91. *num.* 7. Rota apud Farin. *d. quæſt.* 73. præſertim ſi
interrogatoria ſunt cavilloſa, captioſa, vel ſuperflua.
Et quamvis Judex talia interrogatoria debeat reſecare
ex officio; tamen ad hanc reſecationem debet citare
Reum vel reſecationem illi patefacere. Conciol. *l. c.*
num. 6. a qua poteſt appellari. Idem *num.* 7. In dubio
vero non ſunt judicanda intentionalia, aut impertinen-
tia &c.

7 Accuſator non dat Interrogatoria quando Reus exa-
minat teſtes ad defenſam de generali conſuetudine, ſed
Judex illos interrogat. Clarus *in* §. *fin. quæſt.* 23. quia
favorabilior eſt cauſa Rei, quam Fiſci. *L. favorabilio-
res.* 168. *ff. de R. J.* Farin. *de Indic. & Tort. quæſt.*
43. *num.* 14. Guazzin. *defenſ.* 29. *cap.* 1. Neque fiſcus.
DD. cit. & Conciol. *l. c. reſ.* 4.

¶ §. II.

Interrogatoria preparatoria litis, quando fieri poſſint, & ad quid inventa ſint?

1 Interrogatoria † præparatoria litis, licet fieri debeant
ad libelli porrectionem de jure, tamen de conſuetudi-
ne poſſunt fieri in eodem libello, ita tamen quod reus
primo reſpondeat ex ordine dictis interrogationibus,
quam libello. Oldr. *conſ.* 205. *Prima dubitatio, in fi. n.*
2 15. *v. ad alteram quæſtionem*. † Extende in tantum,
quod ſi fiant interrogatoria præparatoria in libello, an
conventus ſit hæres, vel non cum proteſtatione, quod
ante omnia reſpondeat dictis interrogatoriis, licet reſ-
pondeat libello, non dicitur lis conteſtata, antequam
reſponderit interrogatoriis præparatoriis. Cyn. Bald. &
DD. *in l. cogi, C. de petit. hæred.* Abbas *in c. cum cau-
ſam, de jur. calumn.* gl *in l. qui interrogatur, ff. de in-*
3 *terrog. act.* † Vide tamen Caſtr. *conſ.* 447. *Ad primum,*
circa fin. v. fuerunt enim inventa, lib. 2. ubi, quod iſtæ in-
terrogationes fiant ad favorem actoris, ne judicium ſit elu-
ſorium, ſi poſt litem conteſtatam non poſſet probare de
eo, in quo fundabatur judicium, & propterea non ape-
riunt viam agendi, neque fiunt, ut judicium juſte inchoe-
tur, ſed ut reus tanquam poſſeſſor, vel hæres poſſit con-
demnari, licet non ſit aliter, quam per confeſſionem
probatum, & propterea poſſunt fieri ante, vel poſt li-
tem conteſtatam. Caſtr. *conſ.* 447. *ad primum, circa fin.*
4 *ut ſupr. lib.* 2. † Et ideo ſi reus neget ſe hæredem,
vel poſſeſſorem, actor non tenetur probare illum eſſe
hæredem, vel poſſeſſorem ante litem conteſtatam, ſed
ſufficit quod probet ante ſententiam. Caſtr. *conſ.* 447. *in*
5 *fin. v. ex iis ſequitur, lib.* 2. † Contrarium, quod ſit
neceſſe, quod lis ſit conteſtata, ut dentur interrogato-
ria, & quod juſſus judicis fiat præſenti per judicem,
& non per nuncium, quando proceſſus ſit inter præſen-
tes, tenet Alex. *conſ.* 188. *Viſo proceſſu, n.* 2. *in fin. &*
num. 3. *v. nec dicat aliquis, lib.* 2. ubi etiam, qualiter
abſens & contumax habeantur pro confeſſis, & quæ re-
6 quirantur. † Reſtringe, quod imo actor poſſit in qua-
cunque parte litis dare interrogatoria, quando cauſa eſt
ſummaria, gl. *in clem. ſæpe, §. & quia, v. interroga-
bilia, de verb. ſign.* Vide Tuſch. *Litt. S. ver. Summa-
ria cauſa habet multa ſpecialia, & quæ*, *Concl.* 891.
† Imo in quacunque parte judicii, etiam in cauſa or- 7
dinaria, poſſunt fieri interrogatoria in cauſa reali. gl.
in l. qui petitorio, in pr. ff. de rei vend. plene Caſtr.
conſ. 447. *Ad primum, circa fin. ver. notandum, lib.*
2. † Et quando cauſa eſt ſummaria, judex poteſt com- 8
pellere etiam poſt concluſum in cauſa ad reſpondendum.
Dec. *cap.* 2. *in* 4. *not. in utraque lect. de jud.* Nevizan.
conſ. 5. *num.* 20. † Florentiæ ſunt in uſu dicta interro- 9
gatoria, Caſt. *conſ.* 447. *col. fin. v. notandum, lib.* 2.
ubi dicit, quod ſunt utiles interrogationes, non tamen
ſint neceſſariæ, & quando poteſt probare reum hære-
dem, ſeu poſſeſſorem, non expedit illum interrogare,
quia non ſtatur ei, ſi neget. † Florentiæ fieri poſſunt 10
talia interrogatoria ex proviſione ſtatuti, ſub *rubr.* 29.
*de hered. & hered. debit. convent. v. & conventus reſ-
pondere teneatur, &c.* † Requirit tamen ſtatutum, quod 11
ille, qui interrogat, vel petit, ſit creditor, & quod in-
terrogatorium contineat cauſam, ex qua poſſit apparere
quod interrogantis interſit, ne ſit in poteſtate cujusli-
bet facere interrogatorium, cum ille cujus non interſit,
non admittatur. Jaſ. *in l. ſtipulatio iſta, §. alteri, in
pr. in ratione illius tex. ff. de verb. obl.* & habetur *in
l.* 3. *§. ſciendum, ff. ad exhiben.* † Inventa autem ſunt 12
interrogatoria litis præparatoria ad fundandum reum in
judicio, videlicet ut actor valide ſibi conſtituat adver-
ſarium, non autem ut actor inſtruatur circa ſuam actio-
nem. Bald. *conſ.* 325. *In petitione hereditatis, in fin.
lib.* 2. & quia actor male ageret, ſi reus non poſſide-
ret; ideo debent fieri ad fundandum judicium, Ang.
conſ. 133. *ſuper primo, num.* 2. *v. ſuper hoc*. † Limi- 13
ta, quia talia interrogatoria, per quæ actor inſtruere-
tur circa electionem actionis, vel circa ea, quæ reſ-
piciunt deciſionem cauſæ, vel ſolemnitatem tituli reſ-
pondentis, non ſunt admittenda, Bald. *conſ.* 315. *v.
item numquid, uſque in fin. lib.* 2. *& conſ.* 526. *num.*
2. *ver. ſequitur interrogatio, lib.* 2. † Contrarium di- 14
cit Caſtr. *conſ.* 34. *numer.* 4. *col.* 4. *v. primo quia lib.*
1. ubi, quod ſint adinventa non ad victoriam, ſed ad
actionem proponendam deliberandam, & repetit *col.* 5.
in pr. v. ſed in petitione hereditatis. † Declara ut ſu- 15
pra *numer.* 3. *vide tamen*. † Limita; quia interroga- 16
toria præparatoria, ut fieri poſſint, neceſſe eſt, ut tria
concurrant; 1. Quod interrogatus poſſit conveniri a-
ctione aliqua ab interrogante ſuper eo, ſuper quo in-
terrogatur: 2. Quod concurrat æquitas: 3. Quod in-
terrogatorium non ſit fruſtratorium, iſtis ceſſantibus
non poteſt fieri interrogatorium. Rom. *conſ.* 249. *In
caſu propoſito, in princ.* ubi apoſt. dat concord. † Ex- 17
tende, quia ideo non poteſt quis interrogari ſuper a-
ctione ſublata per tranſactionem, vel laudum, aut rem
judicatam, quia ceſſat actio, & æquitas; item non
poteſt interrogari fruſtratorie, puta coram uno judice,
ſi ad alium cauſa ſit devoluta; Roman. *d. conſ.* 249.
in princ. † Proprie fiunt interrogationes præparatoriæ 18
in petitione hæreditatis ſecundum formam *l. cogi*, C.
de petit. & l. regulariter. ff. eodem. Signor. *conſ.* 261.
in fin. ubi, quod iſta emergentia quandoque trahant
judicia in longum, quia ſolet pronunciari ſuper eis,
& quod in Civitate Vercellarum per triennium fuerit
prorogatus proceſſus ſuper iſto emergenti. Caſtr. *conſ.*
166. *in pr. lib.* 2. ubi, quod fiant in petitione hære-
ditatis. † Differunt hæc interrogatoria præparatoria a 19
poſitionibus in multis; primo, quia qui ponit, confi-
tetur, ſecus qui interrogat, quia interrogatorium nihil
continet certum. Caſtr. *conſ.* 157. *ad primum, in pr.
v. quantum ad ſecundum, lib.* 2. *& num.* 2. Alex. *conſ.*
71. *col.* 1. *lib.* 3. *& conſ.* 94. *Viſo, num.* 5. *v. non
obſtat etiam, lib.* 6. ubi quod interrogans neque affir-
met, neque confiteatur. † Item, quia interrogatoria 20
ſint adinventa de jure communi, poſitiones de jure
conſuetudinis. Caſtr. *d. conſ.* 157. *n.* 2. *lib.* 2. † Item, 21
quia ſtatutum loquens de poſitionibus, quod illis de-
beat reſponderi ſimpliciter, alias habeantur pro confeſ-
ſis, non habeat locum in interrogatoriis. Caſtr. *d. conſ.*
157. *num.* 2. *lib.* 2. † Item interrogatoria præparatoria 22
non fiunt, niſi quatenus neceſſitas urgeat, & ideo ſi
interrogatus reſpondeat interrogationi impertinenti, reſ-
ponſio habetur pro non facta, veluti ſi prius confeſſus
ſit ſe poſſidere vere, vel ficte, ſi interrogetur, & ne-
get,

get, reſponſio habetur pro non facta, quia factum
pro non facto haberi poteſt quoad effectum juris. Abb.
conſ. 17. *In quæſt. col.* 3. *in fi. & col, ſeq. in pr. v. quia*
interrogatio, *lib.* 3.

§. III.

Interrogatoria præparatoria litis qualia eſſe debeant, & ſuper quibus fieri poſſint?

1 Interrogatoria † præparatoria debent eſſe ſimplicia,
non implicita, neque captioſa, alias non tenetur ad-
verſarius reſpondere. Bald. *conſ.* 176. *Præmittendum*,
2 *poſt med. v. præterea interrogatio fuit*, *lib.* 2. † Et in
tantum eſt verum, quod non debeat fieri reſponſio, ut
ſi ſit facta cum proteſtatione, quod non intendat reſ-
pondere, niſi quatenus de jure, &c. non habeatur pro
facta. Bald. *d. conſ.* 176. *in fin. lib.* 2. ubi, quod im-
plicita reſponſio admittatur, quando interrogatoria ſunt
implicita. Vide, *Interrogatoria præparatoria qualem*
3 *reſponſionem admittant* §. *ſequent.* † Item debet inter-
rogans prius ponere, & fateri, quam reus reſpondeat.
Bald. *conſ.* 326. *Acturus petitione hæreditatis*, *in pr.*
lib. 2. videlicet ut ponat cum juramento calumniæ.
4 † Contrarium dicere videtur Bald. *dict. conſ.* 326. *nu.*
2. *v. Si vero reſpondeat lib.* 2. ubi, quod non tenea-
tur reſpondere quis poſitioni criminoſæ, licet crimen
ponatur in poſitione; multo minus tenetur quis reſ-
pondere criminoſæ interrogationi, in qua interrogans
5 nihil ponit. † Declarat apoſt. ad Alex. *conſ.* 172. *In*
cauſa & lite, *in pr. lib.* 6. *in ver. articulum*, quod
tam ponens, quam articulans fateantur, ſed interrogans
non fatetur, niſi ſit interrogatorium præparatorium,
6 cui tenetur pars interrogata reſpondere. † Continere
debent, an reus poſſideat talia bona, quæ fuerunt ta-
lis, & pro qua parte. Angel. *conſ.* 133. *num.* 2. *v. ſu-*
7 *per hoc*. † Item poſſunt continere, an reus poſſideat
pro hærede, vel pro poſſeſſore, & quo jure vel titulo.
Ang. *conſ.* 136. *In quæſtione vertente*, *in pr. v. ſed in-*
8 *cidenter*, *& num.* 2. † Et ſi reſponſio fiat, quod pro
hærede, & non pro poſſeſſore, an poſſit interrogari,
an ex teſtamento, vel ab inteſtato? Diſtingue, quia in
actione perſonali procedit interrogatorium, & tenetur
reſpondere; in actione vero mixta, prout eſt petitio
hæreditatis, ſecus. Caſtrenſ. *conſ.* 54. *num.* 4. *col.* 3.
in fin. cum ſeq. ver. ſequitur videre, *lib.* 2. *& in*
col. 4. *ver. præterea ſi reſponderet*, dicit, quod non
teneatur ſe reſtringere, ex quo reus poteſt uti contra-
9 riis exceptionibus. † In omni judicio reali poſſunt fie-
ri interrogatoria iſta præparatoria, & ideo etiam in
judicio petitionis hæreditatis fieri poſſunt. Bald. *conſ.*
10 325. *In petitione hæreditatis*, *in pr. lib.* 2. † Et po-
teſt interrogari reus, an ſit hæres talis, nec ne, &
11 pro qua parte *l.* 1. *ff. de interr. act.* † Et ideo in pe-
titione hæreditatis poſſunt fieri iſta interrogatoria. An-
gel. *conſ.* 133. *Super primo*, *num.* 2. *verſ. ſuper hoc*
12 *quemadmodum*. † Declara, quia in petitione hæredi-
tatis ſufficit reſponſio, quod pro hærede poſſideat &
non tenetur reſpondere, an ex teſtamento, vel ab in-
teſtato. Caſtr. *d. conſ.* 34. *num.* 4. *col.* 3. *in fin. cum*
13 *ſeq. lib.* 2. † Et in judicio rei vendicationis. Angel.
14 *d. conſ.* 133. *num.* 2. *ver. ſuper hoc*. † Declara, quia
ex quo in rei vendicatione quælibet poſſeſſio ſufficit
actori, non poteſt interrogari, niſi poſſideat. Caſtr. *d.*
conſ. 34. *num.* 4. *col.* 4. *in pr. ver. nam in petitione*,
15 *lib.* 2. † Et in actione hypothecaria dantur iſta inter-
rogatoria, an poſſideat, & tenetur reſpondere. Caſtr.
conſ. 447. *Ad primum*, *col.* 2. *v. ſed ſi Domina in-*
16 *terrogata*, *per tot. lib.* 1. † Fieri poſſunt interrogato-
ria præparatoria judicii contra reum futurum, an te-
neat, vel poſſideat talem rem. Bald. *d. conſ.* 325. *in*
17 *pr. lib.* 2. † Et procedit tam in actione reali, quam
in actione mixta. Bald. *Acturus petitione*, *in pr. lib.*
18 2. † Permiſſa ſunt de jure communi, & continere
poſſunt interrogatoria præparatoria, an reus ſit hæres,
19 & pro qua parte. *l.* 1. *ff. de Interr. act.* † Item, an
poſſideat in ſolidum, vel pro parte. Bald. *conſ.* 325.
lib. 2. *in pr.* & latius *conſ.* 326. *num.* 2. *v. ſequitur*
interrogatio, *lib.* 2. ubi, quod melius ſit dicere, pro
qua parte; quia in judicio partis appellatione non da-
20 tur certitudo, ideo ſpecificetur pro qua parte. † Item
an ſit hæres ex teſtamento, vel ab inteſtato. *l. qui in-*
terrogat, *& l. ſi defenſor*, §. *illud*, *ff. de interrog. act.*
† Contrarium Caſtr. *d. conſ.* 34. *nu.* 4. *col.* 3. *in fin.* 21
v. & ſequitur videre, *lib.* 2. ubi, quod in perſonali
poteſt interrogari, non in reali, vel mixta. † Item, 22
quo titulo poſſideat, an pro hærede, & ſi dicat, quod
non; an pro poſſeſſore, & ſi dicat, neque pro hære-
de, neque pro poſſeſſore, ſed juſto titulo, interrogari
poteſt, quo titulo, & quali titulo poſſideat. Bald. *d.*
conſ. 325. *in pr. v. item eſt interrogandus*, *lib.* 2. &
latius *conſ.* 326. *num.* 2. *v. item*, *& an cum titulo*,
lib. 2. † Extende, quia etiam cogitur reſpondere, ex 23
quo titulo, & unde habeat cauſam ſua poſſeſſio, licet
non quoad ſolemnitatem tituli teneatur reſpondere. Bald.
d. conſ. 325. *ver. item numquid ſi dicat lib.* 2. *& conſ.*
326. *num.* 2. *v. ſequitur interrogatio*, *lib.* 2. ubi, quod
teneatur dicere titulum, & a quo, ad hoc, ut actor
deliberet an agat, non tamen ut ex titulo exceptio-
nem peremptoriam fundet, & dicit communem. † I- 24
tem poteſt interrogari an deſierit poſſidere culpa ſua,
vel dolo. Bald. *d. conſ.* 325. *ver. ſed numquid lib.* 2.
Bald. *in lib.* 2. §. *quod obſervari*, *C. de jurejur. v. con-*
clude. Vide Tuſch. *Litt. P. ver. Poſitioni criminoſæ*
regulariter non eſt reſpondendum, *& quando ſecus*.
Concl. 395. † Contrarium tenet Bald. *conſ.* 326. *num.* 25
2. *v. ſi vero reſpondeat. lib.* 2. ubi dicit, quod neque
poſitioni criminoſæ teneatur reſpondere, multo minus
interrogationi criminoſæ. † Declara, quia ut interro- 26
gatorium procedat, tria ſunt requiſita, per gloſſ. com-
muniter approbatam. *in d. l. ſi defenſor*, §. *illud*, *ff. de*
interrog. act. quæ communiter tenetur. † Primo, 27
quod actio perſonalis ſit proponenda. † Secundo, 28
quod certum petitum veniat; Tertio, quod actio ſit
hæreditaria, ut per *dict. gloſ.* † Interrogatoria litis 29
præparatoria quando fieri poſſint & qualiter, dicas,
quod fiunt ſine libello, ex quo fiunt officio judicis,
gl. *in rubr. ff. de interrog. act. & pract. Papien. tit.*
de form. interrog. Caſtr. *conſ.* 34. *num.* 4. *col.* 3. *in fi.*
v. ſequitur videre, *lib.* 2. † Summarie proceditur. *l. ſi* 30
defenſor, §. *illud*, *ff. de Interrog. act.* & facit, quia
eſt præparatorium, & in præparatoriis ſufficit ſummaria
cognitio, *l.* 3. §. *ſciendum*, ubi Alberic. *ff. ad exhiben-*
dum. † Non requiritur, quod ſedeat judex pro tribu- 31
nali, ſed domi & in itinere. *l. voluit*, §. 1. *ff. de In-*
terr. act. † Semiplena cauſæ cognitio requiritur. Pa- 32
pien. ubi ſupra, *in ver. interrogetis*. † Pro confeſſis 33
ut habeantur iſta interrogatoria, vide plene Alex. *conſ.*
188. *Viſo proceſſu*, *num.* 2. *in fi. & num.* 3. *v. dicat ali-*
quis, *lib.* 2. ubi contra præſentem debent fieri poteſt li-
tem conteſtatam; item per judicem debet reus præſens
interrogari, item debet reſpondere, niſi alleget cauſam
rationabilem, item judex cum cauſæ cognitione inter-
loquendo debet pronunciare, haberi pro confeſſis con-
tra contumacem, mitti debent per nuntium cum præ-
cepto, vel comminatione, quod reſpondeat intra cer-
tum terminum, alias pronunciabuntur pro confeſſatis,
& lapſo termino debet fieri pronunciatio. Alex. ubi
ſupra. † Limita, quia ſi actor faciat interrogatoria ad 34
effectum, ut reſpondeatur, an ſit, vel eſſe velit hæres
ex teſtamento, quia intendit arguere teſtamentum de
falſo, non tenetur reſpondere, quia argui non poteſt
teſtamentum de falſo, niſi interrogatus illud produxe-
rit, & eo utatur, quia tunc poſt uſum poteſt interro-
gari, non ante. Caſtr. *conſ.* 34. *col.* 4. *verſ. ſecundo quia*,
lib. 2. † Limita, quia non poteſt interrogari, an ha- 35
beat facultatem rei reſtituendæ, quia interrogatio eſt ſu-
pervacua. Bald. *d. conſ.* 325. *v. ſed numquid debeat*, *lib.* 2.
& conſ. 326. *Acturus petitione*, *in pr. lib.* 2. *v. tertius ar-*
ticulus. † Limita, quia non tenetur reſpondere ſuper 36
iis, quæ requirunt deciſionem cauſæ, vel altiorem inda-
ginem, veluti an titulus, pro quo poſſidet, ſit ſolemnis,
quia iſta interrogatio magis pertinet ad titulum de con-
feſſis, quam ad titulum de interrogatoriis actionibus. Bald.
d. conſ. 325. *circa medium*, *v. item numquid ſi dicat*, *lib.*
2. & quia non tenetur reus inſtruere actorem ſuper exceptio-
ne peremptoria, ſed ſolum an agere debeat, & contra quem
Bald. *conſ.* 326. *n.* 2. *v. ſequitur interrogatio*, ubi dicit
communem *lib.* 2. † Limita, quia extra caſus expreſſos, & 37
ubi æquitas non ſuadet judici, non debet fieri interrogatio.
Bald. *d. conſ.* 325. *circa med. verſ. item quia nullo jure*,
lib. 2. † Limita, quia non poſſunt fieri interrogato- 38
ria contraria, videlicet ut quis interrogetur ſuper di-

ſe-

Digitized by Google

directa actione hæreditatis ab inteſtato, & deinde ex
teſtamento, vel ex fideicommiſſo. Bald. *de conſ.* 325.
circa fin, v. modo ſequitur, lib. 2. plenius *conſ.* 326.
39 *in fi. v. ſequitur interrogatio, lib.* 2. † Limita, quia
interrogari non poteſt hæres de facto defuncti, ſed ſo-
lum de facto ſuo Bald. *d. conſ.* 326. *in fi. v. ſequitur
interrogatio. lib.* 1.

§. IV.

*Interrogatoria preparatoria qualem reſponſio-
nem admittant?*

1 Interrogatoria † præparatoria non admittunt reſpon-
2 ſionem qualificatam. † Sed bene ſufficit confeſſio, vel
negatio certa, quia licet ſtatutum dicat, quod debeat
reſponderi pure & ſimpliciter, ſolum per verbum, *cre-
dit vel non credit*, tamen reſponſio per verba æquipol-
lentia admittitur, & non habebuntur pro confeſſis jux-
ta ſtatutum. Caſtr. *conſ.* 157. *ad primum, n.* 2. & 3.
v. ſed certe, lib. 2. ubi dicit, quod ſi fiat interroga-
torium reo, an poſſideat bona jure ſimplicis conducto-
ris ab interrogante, an jure livelli, ſi reſpondeat, ſe
non poſſidere, prout actor prætendit, cenſetur negare
jure ſimplicis conductionis, ſed non jure livelli, ut
habeantur pro confeſſis vel pro mendace, quaſi nega-
3 verit etiam jure livelli. † Amplia, quia in judicio pe-
titionis hæreditatis tenetur conventus reſpondere, quo
titulo & jure poſſideat, & ſi dicat ſe non teneri, ma-
le facit, & poſſunt declarari haberi pro confeſſatis, ſe-
cus in judicio rei vendicationis, in quo non tenetur
dicere, quo titulo poſſideat. Caſtr. *conſ.* 166. *Viſis
4 actis, in pr. lib.* 2. † Limita quando interrogatoria
ſunt implicita, vel captioſa; quia non tenetur pars
reſpondere, & quatenus reſpondeat, poteſt qualificate
reſpondere, & confeſſio qualificata debeat admitti.
Bald. *conſ.* 176. *Præmittendum eſt, circa med. v. quod
5 hoc ſit, lib.* 2. † Limita, quia in judicio rei vendi-
cationis non tenetur quis reſpondere, quo titulo poſ-
ſideat, & ſi non reſpondet, non poſſunt haberi pro
confeſſis. Caſtr. *conſ.* 166. *Viſis actis, in pr. lib.* 2.
6 † Effectus reſponſionis eſt, quia ſi confitetur reus poſ-
ſidere, conſtituitur reus, & contra eum agi poteſt
valide. Ang. *conſ.* 133. *ſuper primo num.* 2. *v. ſuper
7 hoc.* † Et reſponſio ſimplex facta interrogatoriis, vel
poſitionibus, qua fatetur ſe poſſidere, intelligitur quoad
omnia, ideo cum ſe liti obtulerit, ſimpliciter dicen-
do ſe poſſidere, condemnari poteſt, quoad omnia, &
ſi non poteſt reſtituere omnia, tenetur ad intereſſe,
ita Alex. *conſ.* 123. *Viſo proceſſu, n.* 6. *v. circa ſecun-
8 dum, lib.* 2. † Si vero negaverit poſſidere, & convin-
catur de mendacio, perdit poſſeſſionem *l. fin. ff. de
rei vendic.* Vide Tuſch. *Litt. M. ver. Mendax puni-
9 tur pro mendacio multis modis, Concl.* 188. † Si au-
tem non velit reſpondere in termino aſſignato, in ali-
quibus locis pronunciantur pro confeſſis, ubi extant
10 ſtatuta. Caſtr. *conſ.* 166. *in pr. lib.* 2. † Revocari po-
teſt confeſſio facta ad interrogatoria præparatoria, &
propterea is, qui confeſſus eſt ſe poſſidere pro hærede,
vel pro poſſeſſore poteſt revocare confeſſionem, tan-
quam erroneam, & probando alium titulum non nocet
confeſſio, quia conſtat de errore, dummodo titulus
percutiat bona, de quibus agitur, alias non valet re-
vocatio. Angel. *conſ.* 136. *In qu. num.* 2. *v. poſtea
autem.* Vide Tuſch. *Litt. C. ver. Confeſſio per errorem
11 quando poſſit revocari vel non, Concl.* 649. † Exten-
de, quia imo ſtante ſtatuto, quod negans ſe poſſidere
tali jure, ſi probetur contrarium tanquam mendax pri-
vetur poſſeſſione, poterit antequam adverſarius probave-
rit, prævenire & confiteri, & non incurrit pœnam ſta-
tuti. Caſtr. *conſ.* 157. *n.* 3. *col.* 2. *in fi. v. ſed poſi-
to, lib.* 2. ubi, quod confeſſio ad interrogatoria fiat,
ut adverſarius relevetur ab onere probandi confeſſata.
Idem tenent Roman. *conſ.* 59. *n.* 9. Abb. *conſ.* 17. *lib.*
2. *col. pen.* ubi late.

§. V.

*Interrogatoria ad effectum arguendi de falſo
qualiter fiant?*

Si quis † producat contra me inſtrumentum, vel 1
teſtes falſos, quia non poſſet puniri ex tali productio-
ne, ex quo excuſatetur ſemper, niſi probetur ſcientia,
adinventa eſt practica, quod is contra quem fit produ-
ctio, interroget producentem, an velit uti inſtrumento
vel teſtibus productis pro bonis, quia intendat arguere
de falſo, & ſi reſpondeat quod non, habentur pro non
productis; ſi dicat, quod ſic, non poteſt excuſari,
quod ignoraverit. Clar. *in* §. *falſum, num.* 24. &
ſeq. v. utens falſo. Vide Tuſch. *Litt. F. ver. Falſi
crimen habet multa ſpecialia. Concl.* 57. † Et contra 2
eum, qui aliquem accuſavit, & non probavit, ad ef-
fectum, ut poſſit condemnari tanquam calumniator;
fit interrogatorium, an velit uti querela & accuſatio-
ne, uti vera, quia ſi dicat, quod ſic, poteſt tunc pu-
niri, ſi non probet plene uti calumniator, Clar. *in* §.
fin. q. 62. *nu.* 7. *in fi. v. ſi tamen jus.* † Non tamen 3
poteſt fieri interrogatorium præparatorium ad effectum
arguendi de falſo teſtamentum, vel inſtrumentum non-
dum productum, & quod interrogatus non eſt uſus in
judicio, ideo debet interrogans expectare productio-
nem, quæ ante litem conteſtatam non poteſt dici fa-
cta. Caſt. *conſ.* 34. *col.* 4. *v. ſecundo quia, lib.* 2.
Vide Tuſch. *Litt. F. ver. Falſi pœna pro quibus deli-
ctis imponatur, Concl.* 51. Vide eund. *Litt. P. ver.
Producens falſum inſtrumentum, quando puniatur, vel
non Concl.* 876. & eadem Litt. *ver. Producent teſtes,
qui dicuntur falſi, qualiter declaret an iis uti velit,
Concl.* 877.

§. VI.

Interrogare quando poſſit Judex partes?

Judex † poteſt interrogare partes in judicio ſuper 1
poſitionibus & cauſa, quandocunque ſibi æquum vide-
bitur. Oldr. *conſ.* 323. *num.* 4. *v. circa ſecundum*, ubi
declarat illud, *æquum videbitur*, id eſt, videri debue-
rit. † Amplia, quia poteſt & debet judex interrogare 2
partes de contingentibus cauſæ, ubicunque, & quo-
modocunque æquitas illum moveat. Lap. *alleg.* 120.
Quaro, pone, n. 6. *v. item quomodocunque*, ubi dicit,
quod procedat æquitas ubicunque in incerto vagaretur,
quia judex poteſt certus fieri, & tenetur interrogatus
pure reſpondere. Bald. *conſ.* 44. *lib.* 3. † Amplia, 3
quia arbitrium eſt judici, ad lites ſuccidendas interro-
gare, & juramentum petitum reformare ad deciſionem
cauſæ prout æquitas ſuadebit. Bald. *conſ.* 447. *ſtatuto
Peruſii, per tot. lib.* 3.

§. VII.

Interrogari de quibus poſſit teſtis, vel non?

Teſtes † poſſunt in examine interrogari de circum- 1
ſtantiis, etiamſi non ſint neceſſariæ ad probationem,
veluti locus, tempus, & aliæ qualitates. Oldr. *conſ.*
279. *num.* 5. *v. dicit etiam pars, & n.* 9. *v. dicit etiam
pars, uſque in fi.* ubi, quod poſſint de omnibus quali-
tatibus, & individuis facti interrogari, maxime ſi ſint
ſuſpecti, & *conſ.* 285. *n.* 6. *v. ad ſecundum.* † Et depo- 2
nens de fama, poteſt interrogari, quid ſit fama, quia
ſi ignoret, ejus dictum non valet, ideo interrogato-
rium eſt pertinens. Caſtr. *conſ.* 161. *Viſa quadam, num.*
6. & 7. lib. 1. † Extende idem, ſi deponat Titium mu- 3
tuaſſe, vel mutuo dediſſe Sejo, quia poteſt interroga-
ri, quid ſit mutuum & ſi ignoret, ipſi non creditur.
Caſtr. *conſ.* 141. *n.* 7. *lib.* 1. † Amplia, quia teſtis 4
deponens Titium occidiſſe Sejum, cum non reddat
aliquam cauſam ſcientiæ, poteſt interrogari, quomodo
ſciat, ut reſpondeat quomodo, & per quem ſenſum
deponat, ſi vero diceret ſe vidiſſe Titium occidere
Sejum, tunc non eſt interrogandus, quomodo ſciat.
Caſtr. *conſ.* 151. *Viſo puncto, col.* 2. *v. quinto objicitur,
lib.* 1. † Amplia, quia teſtis productus per partem ad- 5
verſam ſuper probatione, cum ſit communis, poteſt
exa-

examinari & interrogari per partem contra quam producitur, ſuper eodem articulo, etiamſi eſſet excludens a productione teſtium pro parte ſua. Fel. *in c. de teſtib. n.*
6 12. *v. ultimo pro complemento, de teſtib.* † Extende in tantum, ut ſi pars, quæ produxit, non velit examinare, compellatur per partem contra quam, ut examine-
7 tur. Fel. *d. c. de teſtibus. num.* 12. *de teſtib.* † Reſtringe, quia teſtis productus per reum contra actorem, ſuper exceptionibus ſuis, quando actor non plene probavit, non poteſt examinari per actorem excluſum ab ulteriori probatione, ſecus ſi non eſt excluſus. Fel. *in d.*
8 *c. de teſtib. in fi. de Teſtib.* † Amplia, quia teſtis poteſt interrogari de crimine proprio, an fecerit homicidium, vel tale delictum, ſed tamen ipſe non tenetur reſpondere, niſi reſpectu criminis ſpiritualis, quia bene tenetur reſpondere, an ſit confeſſus omni anno, an ſit excommunicatus, & ſimilia, Bald. *in l.* 2. §. *quod reprobari. n.* 23. *col. pen. ver. conclude ergo, C. de jurejur. propter calum.* ſed caveas, quia Bald. vult quod criminoſæ interrogationi teneatur reſpondere in cauſa ſpirituali, ſecus in cauſa temporali. Vide tamen Bart. *conſ.*
9 194. *cacus. n.* 3. *ſuper tertio, lib.* 1. † Amplia, quia licet ſit regula, quod teſtis non teneatur reſpondere interrogationi, per quam turpitudo teſtis detegitur, tamen fallit, quando interrogatur de crimine, de quo principaliter agitur; item tenetur dicere, an ſit pauper, licet detegat ſuam turpitudinem, ita Soc. *reg.* 21. *Teſtis interrogatus de iis, quæ detegunt ejus turpitudinem.* Vide Tuſch. *Litt. P. ver. Poſitioni criminoſæ regulariter non eſt reſpondendum, & quando ſecus. Concl.*
10 395. † Amplia, quia teſtes non interrogati ſuper interrogatoriis datis, vel etiam a Judice ſuper cauſa ſcientiæ, præſumuntur ex dolo, vel negligentia Judicis omiſſi, ideo debent repeti, & interrogari, antequam Judex pronunciet. Jo. de Imol. *conſ.* 135. *In cauſa matrimoniali, in fi.* ubi loquitur in cauſa matrimoniali. Vide Tuſch. *Litt. T. ver. Teſtes interrogari debent ſuper omnibus interrogatoriis partis, alias non*
11 *probant. Concl.* 169. † Extende, quia imo ſi pars petiit teſtem interrogari ſuper permiſſis, & Judex examinavit ſine interrogatoriis, teſtis nihil probat. Soc. *reg.* 11. *Teſtis dicti ſui cauſam in octava ſallentia*, ubi
12 alios citat. † Extende, maxime quando ſunt teſtes aliqualiter ſuſpecti, prout proximi, compatriotæ, affectionati, quia imo Judex debet ex officio ſubtiliter interrogare ad eruendam veritatem. Jo. de Im. *d. conſ.* 135. *num.* 6. *uſque in fi.* Vide Tuſch. *Litt. T. ver. Teſtis dictum dubium qualiter interpretandum, Concl.*
13 268. † Limita, quia regula eſt, quod non teneatur reſpondere interrogatorio criminoſo contra teſtem. Clar. *in prax crimin.* §. *fin. qu.* 24. *n.* 21. Allegat Capell. Toloſ. *dec.* 412.

§. VIII.

Interrogari de ſociis, an & quando poſſit criminoſus?

1 Eſt † regula, quod reus Criminis non poſſit interrogari de ſociis Criminis. *l. fin. l. de accuſ.* & eſt communis ſententia omnium. Clar. *in prax. crimin. qu.* 21. *n.* 4. *v. dictum ſocii.* Carter. *in praxi. fol.* 56. *v.*
2 *octavum indicium, num.* 2. † Extende, ubicunque agitur de delicto, quod ſolet committi ſine ſociis, non interrogatur de ſociis, niſi ratione publicæ utilitatis. Carr.
3 in *prax. v. octavum indicium, num.* 2. *in fi. ſol.* 56. † Amplia, quia interrogatio delinquentis de ſociis debet fieri in genere, quando non eſt certa perſona indiciata, non autem in ſpecie, videlicet an alius fuerit ſecum; vel debet interrogari ut dicat totum factum, ita Clar. *in prax. crimin. q.* 21. *num.* 5. *v. & hæc concluſ. q.* 45. *num.* 11. plene Carr. *in prax. v. circa ſeptimum, fol.* 96. *num.* 10. ubi, quod ſi ſpecialiter de aliis interrogetur, prout de Titio, vel Sejo, quod diceretur per
4 ſuggeſtionem. † Extende, quia etiam in criminibus exceptis, interrogatio permiſſa intelligitur in genere, alias ſi nullus eſſet in ſpecie gravatus, talis ſpecialis interrogatio diceretur ſuggeſtio. Clar. *d. q.* 21. *n.* 5. *v. debent tamen*, ubi quod alias illaqueant animas ſuas mali judices, & totus proceſſus eſſet nullus, & dicit reprehenſum fuiſſe officialem de hoc acriter. Carr. *d.*
5 *praxi, fol.* 96. *num.* 10. *& ſeq.* † Extende, quia imo reus de ſe ipſo ſi compareat & examinetur, non poteſt directe interrogari de delicto; ſed generaliter, quia alias interrogatorium eſſet ſuggeſtivum. Clarus dicit hanc eſſe de Jure communi *in* §. *fin. q.* 45. *n.* 11. † Contra- 6
rium tamen dicit ſervari ibi, quia reus interrogatur de delicto præciſe, de quo eſt diffamatus. Clar. *d. q.* 45. *n.* 7
11. † Declara; quia non poſſet interrogari ſuper iis, quæ tollunt defenſionem reo, veluti ſi confiteatur vulneraſſe, interrogetur, an mortuus ſit vulneratus ex illo vulnere, quia tollit defenſionem reo; Ita Clarus *d. qu.* 45. *num.* 11. ubi allegat Sigo. *conſ.* 163.
n. 5. dicentem eſſe diabolicam interrogationem. † Et 8
quod interrogatio dicatur ſuggeſtiva, ſi Judex interrogavit furem alios nominantem, an etiam cum eis fuerit N. Presbyter; quia ſi dixit ſic, interrogatio eſt ſuggeſtiva, & confeſſio non valet, nec facit indicium, & ſi nominatus torqueretur, & fateretur, omnia eſſent nulla. Caſtr. *conſ.* 284. *Viſo quodam, col.* 2. *per tot.*
lib. 2. † Amplia, reus nedum non poteſt de aliis ſo- 9
ciis interrogari, ſed nec ipſe poteſt interrogari de aliis delictis; quoniam non ſunt indicia aliorum delictorum. Carrer. *in praxi. fol.* 96. *n.* 11. † Reſtringe; 10
quando eſſent indicia aliorum delictorum, item niſi tortus, qui confeſſus eſt, eſſet homo malæ conditionis, quia poteſt ſuper aliis interrogari. Carr. *d. prax.*
fol. 76. *pag.* 2. *num.* 13. † Reſtringe de conſuetudi- 11
ne; quæ tamen non valet ſecundum Carter. *d. fol.*
96. *n.* 11. *&* 12. † Contrarium, quod imo valeat ta- 12
lis conſuetudo, quæ eſt generalis per totam Italiam, quod confeſſus delictum, de quo extabant indicia, poſſit interrogari de aliis indiciis; late Gram. *dec.* 34. *num.* 34. ubi dicit procedere in omnibus delictis, etiamſi de eis non extent indicia contra interrogatum.
† Limita, quando ex officio proceditur, ſecus ſi ad 13
querelam. Carr. *de prax. fol.* 87. *n.* 8. Vide Tuſch. *Litt. T. ver. Teſtes ſocii Criminis non ſunt idonei, & quando ſecus. Concl.* 217. † Limita, quando ſocius 14
criminis deponit tanquam teſtis quoad alios, & tanquam reus quoad ſe; Carr. *d. prax. fol.* 57. *n.* 9. *cum ſeq.* ubi requirit plura, ut ſit vera limitatio; I. quod concurrant adminicula, II. quod inculpatus ſit citatus; III. quod in tortura; IV. quod veriſimilia deponat. Vide eum omnino, allegat Grammat. *deciſ.* 14. *&*
pluribus deciſionibus. † Limita multis caſibus, in qui- 15
bus delinquens poteſt de ſociis interrogari, de quibus gl & DD. *in l. fin. de accuſat.* Carrer, *in prax. v. octavum indicium, num.* 2. *& ſeq. fol.* 56. ubi exemplificat in delictis, quæ committuntur propter commodum proprium; ut falſificatio monetæ, & furtum, & ſimilia, & in quibus unus de ſe non poteſt perficere delictum. † Limita in latronibus, *l. provinciarum,* 16
C. de feriis. Carer. *in prax. fol.* 56. *n.* 2. † Limita, 17
in aſſaſſinis. Carrer. ubi ſup. *num.* 4. † Limita, in 18
homine ſervilis conditionis, *l.* 1. §. *fi. ff. de quaſt.*
Carrer. *in prax. d. fol.* 56. *num.* 2. & latius *n.* 5. † 19
Limita, in criminibus atrocioribus, quæ dicuntur crimina excepta, de quibus *gl. in d. l. fin. C. de accus.* Ariminen. *in add. ad Angel. de malef. in v. & Sempronium, num.* 5. ubi alios caſus adducit. † 20
Extende, quia delicta, quæ non committuntur in odium alicujus, ſed ad commodum delinquentis, prout falſa moneta, furari & ſimilia, in iſtis tanquam exceptis, poteſt interrogari de ſociis, ſecus ſi in odium alterius principaliter fiant, prout homicidium. Clar. *in prax. crim. qu.* 21. *num.* 4. *v. dictum ſocii, ſupra prima limitatione.* † Et quod ita ſervetur in furibus
& fraudatoribus ſalis, & bladorum, aſſaſſinis, & la- 21
tronibus viarum in ſtatu Mediolani, non in aliis, Clar. *d. qu.* 21. *n.* 4. *circa fin. v. ſed certe hæc conſuetudo*, plene Gram. *deciſ.* 48. *n.* 2. † Et idem in
ſalſa moneta, in læſa majeſtate, & in aliis criminibus; 22
quia ſine ſociis committi non ſolent, Carrer. *in prax. v. octavum indicium, num.* 2. *fol.* 56. *& num.* 4. *fol.* 57. ubi extendit in læſa majeſtate divina, & humana. † Limita, quia hodie de conſuetudine interrogatur
delinquens malæ famæ, ſive crimen ſit exceptum, ſi- 23
ve non. Blanch. *de indic. n.* 374. & alii, quos citat Clar. *q.* 21. *n.* 4. *v. alii vero dicunt*, ubi quod in ſtatu Mediolani ſolum in furibus & fraudatoribus ſalis, & bladorum, aſſaſſinis & latronibus viarum ſervetur. Gram. *deciſ.* 34. *num.* 34. *& ſeq. & dec.* 48. *num.* 2.
† Limita quia in delictis commiſſis, non cauſa delin- 24
quen-

Digitized by Google

quentis ſed alterius, quia de ſociis poteſt, & debet
interrogari, ſive ſit perſona vilis, ſive non, Clar. *d.*
25 *q.* 21. *num.* 4. *in fin. v. unus tamen eſt caſus.* † Li-
mita de generali conſuetudine, quia poteſt de ſociis
26 interrogari; Carret. *d. prax. fol.* 57. *num.* 7. † De-
clara omnes limitationes, ut procedant, quando reus
eſt confeſſus vel convictus, alias non. Gramm. *deciſ.*
34. *num.* 33. *in fi. & ſeq. & dec.* 48. *num.* 2. Vide
Tuſch. *Litt. C. ver. Criminoſus quando poſſit interro-
gari de ſociis. Concl.* 1090. Vide eund. *Litt. S. ver.
Socius criminis qualem probationem faciat, Concl.* 315.
*& Litt. T. ver. Torqueri quando poſſit reus de aliis
delictis & ſociis. &c. Concl.* 334.

INTIMATIO.

1 Intimatio vel monitio ubi eſt neceſſaria, ibi ſcientia non ſufficit, maxime, ad incurrendam pœnam. Farin. *conſ.* 93. *n.* 10. Bald. *in cap. ad hoc.* 19. *de allodiis.* Lim. ſi intimatio tantum fit ad certiorandum; tunc enim tantum operatur ſcientia, quantum intimatio. Hinc intimatio non eſt neceſſaria, cum pars ſententiæ contra ſe latæ notitiam habuit. Socin. Jun. *conſ.* 120. Menoch. *de arb. Jud. caſ.* 66. *in addit.* Tiraquel. *de retr. conſang.* §. 36. *gl.* 2. *n.* 34. & 44. Barb. *axiom. lib.* 9. *cap.* 79.

2 Intimatio citationis poteſt fieri perſonaliter, vel ad domum citandi. *L.* 1. *ff. de liber. agnoſc. cap. cauſam quæ de dolo & contum.* ſi poteſt tamen fieri perſonaliter, non ſufficit quod fiat ad Domum. Tiraquel *de retract.* §. 9. *gl.* 2. *n.* 44. Eccleſia *obſ. for.* 116. & DD. apud illum; niſi ſtatutum diſponat, quod poſſit quis citari perſonaliter, vel ad domum, quia tunc ut operatur aliquid contra jus commune poteſt intimatio fieri ad domum, licet potuerit fieri perſonaliter. Ita Gratian. *diſc. for. cap.* 145. *n.* 10. Eccleſia *obſ. for.* 116. *n.* 3. Regulariter vero non ſufficit facta ad Domum, niſi fuerit prius perquiſita perſona. Vant. *de nullit. ex defect. cit. a n.* 93. Eccleſia *l. c.* Et nuntius referens de citatione facta ad domum debet facere relationem de diligentia a ſe facta, niſi citandus abſit a Civitate; de qua diligentia debet nuntius fidem facere, aliter non ſufficit ſi dicat ſe citaſſe ad domum, quia tunc non præſumitur perquiſiviſſe. Gratian. *diſcept. for. cap.* 60. Alciatus *de præſumpt. reg.* 3. *præſ.* 14. Tiraquel. *l. c.* §. 8. *gl.* 9. *n.* 23. Si vero citandus habet plures Domos, debet citari in domo ſolitæ habitationis. Eccleſia *l. c. n.* 13.

3 Intimatio citationis contra Univerſitatem, vel Communitatem ſi hæc habet ſyndicum, debet fieri ſyndico, ſi non habet, debet fieri majori parti Univerſitatis, vel iis ad quos ſpectat redunare Univerſitatem, ut illam congregent, quia tunc ſi populus congregabitur, ipſi fiet intimatio citationis; ſi vero non congregabitur, ſatis erit citare officiales Univerſitatis. Poſt. *de manuten. obſ.* 107. *n.* 11. Eccleſia *obſ. for.* 117. qui volunt, quod quando Univerſitas non vult ſe congregare, ſufficiat citare ſyndicum vel officialem. Gabr. *tit. quod cujuſque univerſitas. concluſ.* 1. Rol. *conſ.* 53. *lib.* 1. Pajatel. *exped. & annot.* 53.

4 Intimatio quæ debet fieri Capitulo, debet illi fieri Capitulariter congregato in loco ſolito, vel ſaltem debet inſtari apud eum, qui facultatem habet congregandi, ut congreget, quo caſu ſi Capitulum non congregetur, habetur pro congregato & intimatio pro collegialiter intimata, valet intimatio etiam non collegialiter vel non Capitulariter executa, & dicitur capitulariter executa ſive Capitulum ſit congregatum ad recipiendam intimationem, ſive ad alia negotia. Immo defectus Capitularis intimationis ceſſat ob ſcientiam non tantum præſumptam, ſed certam & indubitatam, quam illius habuerunt ſinguli. Concluſio probatur ex gloſſa *in cap. ſi Capitulo verb. factam. de conceſſ. præb. in* 6. Seraph. *dec.* 857. *n.* 7. & *dec.* 1116. *n.* 1. Cavaller. *dec.* 435. *n.* 1. Rota *dec.* 628. *n.* 4. *par.* 3. *recent.* Rota poſt tract. Poſt. *de manut. dec.* 262. *n.* 2. Adden. ad Ludoviſ. *dec.* 584. *n.* 6. & apud Bich. *dec.* 289. *n.* 5. & 6.

5 Intimatio decreti debet reproduci, ut Judex de illa ſit certus. ita Buratt. *dec.* 124. *num.* 22. & 23. apud Bich. *dec.* 9. *n.* 6. Probatur ex relatione Notarii, cui tanquam de hoc rogato eſt credendum. Put. *dec.* 5. *n.* 1. *lib.* 3. Rota *dec.* 624. *n.* 10. *par.* 1. *recent.* & apud Bich. *dec.* 577. *n.* 2. & *dec.* 642. *n.* 1. & ex propria contumacis confeſſione, quia hac nulla eſt major probatio, *cap. per tuas de prob.* Buratt. *dec.* 121. *n.* 1. Bich. *dec.* 642. *n.* 6. Item per teſtes, qui præſentes fuerunt intimationi preſertim quando teſtes fuerunt adhibiti tam intimationi, quam relationi, licet teſtes fuerint examinati ſine partis citatione. Bich. *dec.* 623. *n.* 1. Rota *dec.* 319. *a n.* 3. apud Farin. coram Bichio & apud eundem. *l. c. num.* 4.

INTRUSIO.

Praxis Intruſionis.

Intruſio nunquam cenſetur a Papa remiſſa, niſi fuerit 1
expreſſe narrata. Felin. *in cap. poſtulaſti de reſcript.* Garz. *de Benef. part.* 11. *cap. ult. n.* 225. Francus *in cap. eum qui n.* 8. *de præben. in* 6. & alii apud Bich. *dec.* 455. *n.* 3. & hæc exceptio, ſi eſt deſumpta ex litteris ſubrogationis, debet admitti ad retardandam litterarum executionem. Felin. *in cap. ex parte il.* 2. *n.* 12. *de off. Deleg.* Rota coram Seraphino. *dec.* 980. *n.* 13. & coram Buratt. *dec.* 122. *n.* 2. apud Bich. *dec. cit. n.* 4. Intruſio vero probatur, ſi ante expeditionem litterarum fuit capta poſſeſſio. Bich. *l. c. n.* 5.

Intruſus citandus non eſt coram Executore litterarum 2
Apoſtolicarum licet in litteris adſit clauſula, *Amoto.* Cavaller. *dec.* 278. *n.* 8. Rota coram Cerro apud Bich. *dec.* 280. *n.* 4. dummodo ita notorie ſit talis, idque conſtet ex actis, quod nulla eidem competat defenſio, aliter capta poſſeſſio eſt nulla & attentata. Francus *in cap. ex ratione. n.* 29. *de appell.* Rota *dec.* 211. *n.* 1. *par.* 2. *recent.* & *dec.* 234. *n.* 1. apud Poſt. *de Manut.* & apud Bich. *dec.* 300. *n.* 13.

Intruſus dicitur poſſeſſor Beneficii ſtante nullitate ti- 3
tuli proveniente ex defectu poteſtatis in conferente & intruſio via attentati venit revocanda. Lancell. *de attent. par.* 1. *cap.* 3. *n.* 73. Caſſador. *dec.* 9. *n.* 5. *de cauſ. poſſeſſ. & propriet.* apud Bich. *dec.* 418. *n.* 5. & 6. Sicut etiam ille qui lite pendente poſſeſſionem cepit. Coccin. *dec.* 412. *n.* 6.

Intruſus non dicitur, qui cepit poſſeſſionem de manu 4
executoris. Sarnen. *in reg. de ſubrog. quæſt.* 4. *a n.* 1. Rota apud Poſt. *de manu. dec.* 633. *n.* 11. Rota *dec.* 343. *n.* 9. *par.* 1. *recent.* & apud Bich. *dec.* 455. *a n.* 10. & 19. Neque ille, qui mediante Judicis decreto, & ſervato Juris ordine poſſeſſionem cepit. Ventriglia *de Jurepatr. annot.* 3. *n.* 49. ubi Lotther. & alii. & generaliter Intruſus quis dicatur, vide Riccium *in praxi par.* 2. *reſ.* 224. ubi 1. qui non habet colorem ſuæ Inſtitutionis *cap. eum qui de præb. & dignit. in* 6. *cap. ad aures de exceſſ. prælat.* 2. qui poſſidet beneficium ſine authoritate ſuperioris. Innoc. *in cap. nihil de elect.* uti ſi aliquis præſentatus abſque inſtitutione aut electus vel poſtulatus ſine confirmatione ſuperioris poſſideret beneficium. Rebuff. *in prax. benef. par.* 3. *de forma ſignaturæ gratiæ n.* 54. 3. Item percipiens fructus abſque poſſeſſione. Innoc. *in cap. qualiter. il.* 2. *de accuſ.* 4. Item ſi electus adminiſtrat ſine confirmatione. *cap.* 1. ubi Abb. *col.* 1. *de reſtit. in integ.* Lambertin. *de jurepatron. fol.* 122. 5. præſertim lite durante ſuper eodem. 6. qui ingreditur poſſeſſionem beneficii propria authoritate aut non levatis Bullis cum ſola ſignatura. Zerolla *in verb. Bulla.* §. 1. Rebuff. *l. c.* 7. qui habet titulum & poſſeſſionem a non habente poteſtatem conferendi. 8. qui capit poſſeſſionem beneficii ante ejus collationem. 9. qui poſt reſignationem beneficii manet in beneficio reſignato, percipiendo ex illo fructus. DD. cit. apud Riccium. *ut ſupra.*

Intruſus & violentus Beneficii poſſeſſor immediate il- 5
lud perdit. Corraſ. *de Benef. par.* 3. *cap. ult.* & probatur *ex cap. cum qui. de præben. in* 6. Covar. *lib.* 3. *var. reſp. cap.* 16. & alii apud Garz. *de Benef. par.* 11. *cap.* 10. §. 3. *a n.* 208. Immo fit inhabilis ad illud *cap. cum jam dudum.* & *cap. per inquiſitionem de elect.* Lim. ſi bona fide poſſidet. Riccius *in prax. par.* 3. *reſ.* 481. Ventriglia. *l. c. n.* 34.

In impetratione debet facere mentionem intruſionis, 6
aliter gratia eſt ſubreptitia. Abb. *in cap. cum jam dudum.* & *in cap. præterea de Jure patr.* Felin. *in cap. poſtulaſti de reſcript.* Menoch. *de arbitr. caſ.* 291. Pariſ. *de reſign. lib.* 10. *quæſt.* 2. Rota apud Garz. *l. c.* tenetur etiam facere mentionem fructuum indebite perceptorum, quia per talem perceptionem fit inhabilis, &

rehabilitatione indiget. DD. apud Garz. *l. c.* Navar. *de ſpol.* §. 12. Lim. ſi fructus debentur tertio, vel adeſt lis, ex qua poteſt timeri reſtitutio fructuum. Lim. ulterius in diſtributionibus.

INVENTARIUM.

Praxis Inventarii.

1 Inventarium bonorum hæreditariorum non ſuppletur per inventarium tutelæ factum nomine Tutoris. Giurba *ad Conſuet. Meſſan. cap. 9. gl. 5. par. 1. n.* 43. & Rota apud Bich. *dec.* 161. *n.* 25.

2 Confectum ab hærede gravato plene probat contra habentem cauſam ab eo. Natta *conſ.* 235. *a n.* 11. Rota *dec.* 42. *n.* 2. *part.* 5. *recent.* Cephal. & alii apud Bich. *dec.* 18. *n.* 15.

3 Confectum longe poſt mortem teſtatoris, tanquam inutile & inefficax non ſuffragatur, maxime ſi non fuit prius petita reſtitutio in integrum adverſus lapſum temporis. *L. fin. §. ſin autem. C. de Jure delib.* Gratian. *diſcept. for. cap.* 563. *n.* 28. Jo. Franc. a Ponte *conſ.* 32. *n.* 8. Magon. *dec. Lucen.* 40. *n.* 3. & alii apud Bich. *dec.* 591. *n.* 14.

4 Contra Conficientem plene probat. *L. fin. C. de arbitr. tutel.* Surd. *conſ.* 290. *n.* 27. Rota *dec.* 426. *n.* 2. & 607. *n.* 1. *par.* 1. *recent.* apud Bich. *dec. cit. n.* 1.

5 Inventarium non afficit Creditorem non legitime citatum, licet generaliter fuerit citatus per proclama, quando creditor eſt certus, & hæres crediti ſcientiam habuit. Bart. *in L. fin. §. cum igitur. n.* 3. *C. de Jure delib.* Aym. *conſ.* 89. *n.* 6. Phanuc. *de invent. par.* 3. *n.* 12. Rota *dec.* 176. *n.* 2. *par.* 4. *recent.* apud Bich. *dec.* 469. *n.* 4. Monticul. *de invent. fol. mihi* 43. *a n.* 13. & 14.

6 Et inventarium quando Creditor eſt certus, & non fuit nominatim citatus, non valet, licet creditor non degat in loco confecti inventarii, quia abſentia in Civitate propinqua & ſubjecta eidem Principi non remittit neceſſitatem eundem citandi nominatim. Gratian. *diſcep. for. cap.* 798. *n.* 8. Phanuchus *de Invent. d. par.* 3. *n.* 17. & probatur *ex L. fin. C. de long. temp. præſcript.* apud Bich. *l. c. n.* 5. maxime ſi non continet diem certam, & locum inventarii conficiendi. Bich. *dec.* 482. *n.* 9. & 10. Creſcent. *dec.* 10. *num.* 5. *de dolo & contum.* Put. *dec.* 252. *lib.* 1. Rota apud Bich. *l. c. n.* 10. Ratio vero, quare creditor ſit citandus, eſt, quia illius intereſt intereſſe confectioni inventarii. *gl. in §. hinc nobis. verb. fideicommiſſarios. auth. de hered. & falc.* Monticul. *de invent. fol.* 43. *n.* 14. ubi de forma citationis.

7 Inventarium non tantum eſt conficiendum ab hærede gravato, ſed etiam a ſubſtituto. Bich. *dec.* 251. *n.* 14. & *dec.* 278. *n.* 16. Bart. *in L. in ratione* 11. §. *quod vulgo n.* 10. *ff. ad L. Falcid.* Peregr. *de fideic. art.* 4. *n.* 8. Molin. *de primogen. Hiſp. lib.* 1. *cap.* 28. *n.* 6. Fab. *in C. lib.* 6. *tit.* 11. *defin.* 24.

8 Inventarium tenetur conficere etiam Maritus tanquam adminiſtrator bonorum uxoris. Menoch. *conſ.* 863. *n.* 11. Rota *dec.* 565. *n.* 2. *par.* 4. *recent.* & alii apud Bich. *dec.* 265. *n.* 9. De quo plura, in Verb. Hæres.

Quæ utilitates reſultent ex confectione inventarii, vide in praxi hæredis, & Monticul. *De inventario. a fol. mihi* 57.

INVESTITURA.

Praxis Inveſtituræ.

1 Inveſtitura eſt ſtricti Juris. *cap. un. feud. lib.* 2. *de duob. fratr.* Curt. jun. *p.* 1. *de feud. quæſt.* 9. *num.* 3. Clar. *in §. feudum quæſt.* 6. Schroeder. *de feud. par.* 2. *cap.* 2. *n.* 4. & prima inveſtitura eſt radix & fundamentum ſequentium. Bal. *in cap. un.* §. 1. *de feud. guard.* Dec. *conſ.* 173. & declarat ſequentes inveſtituras. Dec. *conſ.* 185. & quod inveſtitura emphyteutæ debeat accipi ad normam antiquarum, tenet Merlin. *dec.* 638. & per ſecundum non dicitur receſſum a prima, niſi in partibus expreſſe reformatis, & in quibus reſultat incompatibilitas; in reliquis vero ſecunda inveſtitura retinet naturam primæ, & omnia contenta in illa relinquit in ſuo robore. Urſillus ad Afflict. *dec.* 112. Dec. *conſ.* 53. Roſenthal. *de feud. cap.* 2. *concluſ.* 35. Rota apud Capyc. Latro. *conſult.* 75. Schroeder. *de feud. par.* 4. *cap.* 2. De Luca *de feud. diſcurſ.* 9. *n.* 14. Altograd. jun. *controv.* 91. *n.* 31. Rota *dec.* 291. *n.* 35. *to.* 3. *par.* 4 *recent.* & *dec.* 555. *n.* 11. *par.* 2. *recent.* & vetus non dicitur novata per novam, nec renovata, ſi fuit facta cum iiſdem qualitatibus & conditionibus, licet ſecunda ſit amplior. Menoch. *de præſ. lib.* 3. *præſ.* 134. Mant. *de tacit. lib.* 17. *tit.* 3. Maſtrill. *dec.* 40. Altograd. jun. *l. c. a n.* 37. *ad* 42. Barb. *axiom. lib.* 9. *cap.* 81. *ax.* 3.

Inveſtituræ prioris innovatio in præjudicium illorum, 2
qui in ea ſunt vocati, non valet. *cap.* 1. *de ſucceſſ. feud.* Gail. *lib.* 2. *obſ.* 49. *n.* 2. & 4. Dec. *conſ.* 410. Barb. *l. c. ax.* 4. Bald. *conſ.* 215. *n.* 4. ſecunda videtur facta ſub conditionibus primæ. Rota apud Merlin. *dec.* 571. Inveſtito præbet titulum & cauſam poſſidendi Cacher. *conſ.* 34. *n.* 20. & illam habens dicitur habere fundatam intentionem pro ſe. Menoch. *conſ.* 910. apud Barb. *l. c. ax.* 6.

Inveſtitura Principum & illuſtrium perſonarum publi- 3
cam meretur fidem, & pro inſtrumento publico habetur. Bald. *ad L. ſi qua. Cod. de Epiſcop. apud.* Barb. *ax. lib.* 9. *cap.* 81. *ax.* 7. & probatur *ex cap. ceſſionem.* ubi Canoniſtæ. *de fide inſtrum.* & eſt probatio probata. Rol. *conſ.* 76. *nu.* 8. Innoc. *in cap. veritatis de jurejur.* & facit rem indubitatam, & notoriam præſertim in antiquis. Cravetta. *de antiq. temp. par.* 1. §. *ampliatur.* 10. Bal. *in L. emancipatæ. C. de fide inſtrum.* Felin. *in cap. cum cauſam. de prob.*

Inveſtitura generis non probat conceſſionem, vel poſ- 4
ſeſſionem ſpeciei. Innoc. *in cap. in præſentia de prob.* Tiraquel. *de retract. conſang.* §. 36. *gl.* 3. *n.* 3. Cacheran. *dec.* 101. *n.* 12. Barb. *l. c. ax.* 8.

Inveſtitura recipit interpretationem ex conſuetudine 5
& obſervantia. Gail *lib.* 2. *obſ.* 148. Barb. *ax.* 9. Sola non facit concludentem probationem dominii, niſi ſit adminiculata. *cap. inter dilectos. de fide inſtrument.* Ciarlin. *controv. for. cap.* 6. *n.* 41. Cyriac. *controv.* 639. *n.* 6. Merlin. *dec.* 342. Gabr. *de locat. concluſ.* 4. *n.* 16. Menoch. *conſ.* 409. *n.* 11. *lib.* 5. Rota apud Seraph. *dec.* 1453. *n.* 3. prævalet ſtatuto, quia proviſio hominis facit ceſſare proviſionem legis. Ciarlin. *cap.* 17. *n.* 115. Peregr. *conſ.* 5. *n.* 1. *lib.* 1. Surd. *conſ.* 403. *n.* 32. & *conſ.* 440. *n.* 38. In feudis non requirit ſcripturam; Giurba *de ſucceſſ. feud. cap.* 118. Tranchedin. *conſ.* 46. *n.* 53. Gilcken. *de præſcr. par.* 2. *memb.* 1. *cap.* 6. *n.* 61.

Inveſtitura conceſſa pro hæredibus & ſucceſſoribus 6
quibuſcumque denotat emphyteuſim vel feudum eſſe hæreditaria, & tranſitoria ad quoſcumque Bald. *in L. cum virum.* 16. *C. de fideic.* Seraph. *d.* 188. *n.* 3. Rota *dec.* 780. *n.* 5. *par.* 3. *recent.* & apud Bich. *dec.* 449. *n.* 8. Conceſſa titulo oneroſo facit, quod primus acquirens poſſit præjudicare vocatis. Surd. *conſ.* 351. *n.* 24. Gratian. *diſcept. for. cap.* 405. *n.* 1. Rota *dec.* 450. *n.* 2. *par.* 3. *recent.* & alii apud Bich. *l. c. n.* 9.

Inveſtitura jus tribuit inveſtito tam in petitorio, quam 7
in poſſeſſorio, & prior præfertur poſteriori, quæ ab eodem fonte profluxit. Rota *dec.* 204. *n.* 6. *par.* 7. *recent.* apud Bich. *dec.* 347. Caſtr. *conſ.* 142. *lib.* 2. Decius *conſ.* 193. *n.* 3. Surd. *conſ.* 5. *n.* 65. Peregr. *conſ.* 19. *n.* 24. *lib.* 1. Rota coram Ludoviſ. *dec.* 105. *n.* 19. apud Bich. *l. c. n.* 11. & qui eſt prior in veſtitura, ſi poſſidet, præfertur poſtea inveſtito. *L. quoties. C. de rei vendic.* Burſar. *conſ.* 144. *n.* 23. Ludoviſ. *dec.* 105. *n.* 19. Rota apud Bich. *l. c. n.* 12.

Inveſtitura obtenta poſt incurſam caducitatem culpa 8
emphyteutæ & poſt poſſeſſionem a Domino Directi captam dicitur nova; quamvis Dominus directi proceſſerit per viam remiſſionis caducitatis incurſæ, ſi habet diverſa pacta a prima inveſtitura, quamvis hæc fuerit data ſub commemoratione antiquæ, dummodo nova pacta reſpiciant ſubſtantiam contractus. Rota apud Bich. *dec.* 517. *n.* 6. 7. & 8. Oſaſc. *dec.* 23. *n.* 21. Fulgin. *de Jure emphyt. tit. de contr. emphyt. quæſt.* 9. *n.* 12. Capyc. Latro. *dec.* 67. *n.* 12. Rota coram Ludoviſ. *dec.* 522. *n.* 19. ubi dicitur nova conceſſio, quando adſunt nova pacta & novæ qualitates, quæ non ſunt in diſpoſitione nec fuerunt in aliis inveſtituris. De qua materia maxime circa novationem inveſtituræ, vide plura apud Bich. *dec.* 483. *per tot.*

Inveſtitura antiqua non poteſt in præjudicium com- 9
prehenſorum a Domino Directi alterari. Menoch. *conſ.* 61. *num.* 20. Ruin. *conſ.* 37. *num.* 18. *lib.* 1. Rota Bonon. apud Bich. *dec.* 326. *num.* 4.

Inve-

10 Inveſtitus in feudo permittens alium inveſtiri in eodem ſibi præjudicat. Cyriac. *controv.* 581. Surd. *conſ.* 399. *n.* 21. Roſent. *de feud. cap.* 9. *concluſ.* 78. Dec. *conſ.* 389. *n.* 8. Prior præfertur poſteriori, niſi poſterior habeat ſimul traditionem. Fachin. *lib.* 7. *controv. Jur. cap.* 32. & 33. ubi inter duos inveſtitos præfertur qui prius habuit poſſeſſionem.

11 Inveſtitus de Decimis non dicitur inveſtitus de novalibus. P. Pirhing *lib.* 3. *tit.* 30. *ſect.* 7. §. 2. & tantum intelligitur de Decimis, quas ab antiquo poſſidebat, ſi inveſtitura eſt renovata.

12 Inveſtitus de feudo etiam vivente priore Vaſſallo, eo poſtmodum mortuo poteſt propria authoritate ingredi poſſeſſionem. Mareſcot. *lib.* 1. *var. reſ. cap.* 39. *n.* 6.

J O C A L I A.

Praxis Jocalium.

1 Jocalia a ſponſo data ſponſæ animo vere donandi repeti non poſſunt. *L. mater. C. de donat. ante nupt.* quamvis ſint pretioſa. Fontanella *de pact. nuptial. clauſ. gl.* 3. Surd. *dec.* 166. Rota poſt Pajatell. *dec.* 20. dummodo conſtet de animo vere donandi. In dubio vero, ſi ſunt pretioſa, non videntur donata, ſed ſunt reſtituenda. Rota *l. c.* Fontanell. & Surd. *ll. cc.* & an ſint pretioſa, attenditur etiam qualitas mariti & ejus facultatex. Rota *l. c.* ubi qualiter probetur donatio jocalium; non enim ſufficit, quod ſponſus dixerit ſe donare; quia intelligitur donaſſe quoad uſum juxta ſubjectam materiam. Rota *l. c.* Bar. *in L. his rebus ff. ſol. matrim.* Campeg. *de dote par.* 2. *quæſt.* 33. licet maritus dixerit ſe donare ad pompam Rol. *conſ.* 10. Merlin. *dec.* 885. *a num.* 5. Tranchedin. *conſ.* 29. Mant. *de tacit. tit.* 6. *lib.* 21. *n.* 20. Farin. *dec.* 113. Capon. *diſc. for.* 282. quamvis fuerint data poſt matrim. & ideo ſoluto matrim. ſunt reſtituenda. Clar. *in* §. *donatio. quæſt.* 10. Gamma *dec.* 71. Sanch. *de matrim. lib.* 6. *diſp.* 18. Bonac. *de contract. diſp.* 3. *quæſt.* 13. *punct.* 4. uti veſtes pretioſæ, ſecus quotidianæ *L. hoc legatum. ff. de leg.* 3. Ita annulus ſponſæ datus in Eccleſia, niſi prius fuerit datus, quia videtur datus ad ſervandum ritum Eccleſiæ. Sanch. *de matrim. l. c. diſp.* 23. Cyriac. *controv.* 120 Merlin. *d. dec.* 085. *n.* 26. An imputentur in legitimam vide Paſqual. *de patr. pot. par.* 2. *cap.* 4. *n.* 155. remiſſive ad Alex. *conſ.* 27. *n.* 10. *vol.* 5.

2 Jocalia, cum ſoleant inſervire ad ornatum uxoris, præſumuntur penes eam fuiſſe conſtante matrimonio, ac eo ſoluto retenta, niſi contrarium probetur. Rota apud Bich. *dec.* 131. *n.* 19. & 20. Fontanel. *de pact. nupt. to.* 2. *clauſ.* 6. *gl.* 2. *par.* 7 *num.* 16. Rota *dec.* 255. *nu.* 15. & 16. *par.* 6. *recent.* & *in Rom. ſeparat. dec.* 28. *Jan.* 1641. *coram Cerro.*

3 Habita per mulierem a viro præſumuntur apud eam exſtare, ſi appareat tempore mortis viri ab ea fuiſſe retenta, niſi contrarium probetur. Bichius *l. c.* ſecus ſi non apparet, & a die receptionis jocalium tempus remotum interceſſit, & medio tempore aliquid accidit, quod poſſibile reddatur maritum vendidiſſe jocalia. Idem *n.* 23. & *dec.* 292. *n.* 6. ubi Rota *dec.* 266. *n.* 11. & *dec.* 297. *num.* 6. *par.* 6. *recent.* Fontanella *de pact. nupt. clauſ.* 6. *gl.* 2. *par.* 7. *num.* 16.

I R A C U N D I A.

Praxis Iracundiæ.

1 Iracundiæ calore quod fit irritum dicitur *cap. ſi quis iratus.* 2. *quæſt.* 3. Felin. *in cap. ſicut ex litteris. de jurejur.* excuſat a culpa, & minuit delictum *L. quidquid ff. de R. J.* Barb. *axiom. lib.* 9. *cap.* 85. *ax.* 1. ubi Tiraquell. *de pœn. temper. cauſ.* 1. Felin. *l. c.* Dec. *in d. L. quidquid.* quia ira mentem perturbat, & furor brevis eſt. *L. ſi adulterium.* 38. §. *Imperator. ff. ad Jul. de adult.* Gail. *lib.* 2. *obſ.* 110. *num.* 36.

2 Hinc exhæredatio, votum, juramentum, confeſſio & accuſatio facta calore iracundiæ nullius ſunt valoris. Riccius *in prax. edulon. reſ.* 24. & *in prax. var. reſ.* 583. ſermo eſt de pœna ordinaria non vero de extraordinaria & mitiori. Clarus *in* §. *fin. quæſt.* 60. & Menoch. *de arbitr. caſ.* 319. *n.* 33. Navar. *in cap. ſi quis citatus. de pœn.* Gail. *lib.* 2. *obſ.* 110. *n.* 33. excuſat etiam a pœna ordinaria duelli DD. ſup. cit. Conciol. *reſol. crim. verb. Iracundia. reſ.* 1. Dummodo iracundia proveniat ex juſta cauſa & non ab injuſta, quia tunc non excuſaret. Felin. *in cap. ſicut ex litteris.* 13. *n.* 3. *de Jurejur.* Clar. *in* §. *fin. quæſt.* 60. Farin. *de pœnis temperandis. quæſt.* 91. *a nu.* 38. Conciol. *l. c. num.* 5. Clarus tamen *l. c.* dicit ſe vidiſſe etiam in caſu iræ injuſtæ mitius punitos.

Quanto autem tempore calor iracundiæ durare dicatur, non conveniunt DD. aliqui volunt durare ſpatio unius menſis. Dec. *in L. quidquid calore.* 48. *n.* 9. *ff. de R. J.* Bajard. ad Clar. *in* §. *Homicidium. n.* 23. Paſqual. *de patr. pot. par.* 3. *cap.* 6. *nu.* 14. Menoch. *de arbitr. caſ.* 361. *n.* 21. Alii volunt durare duntaxat per aliquot dies in actu ſucceſſivo. Cyriac. *controv.* 105. *num.* 71. Giurba *conſ.* 86. *n.* 18. alii volunt durare uſque ad diem ſequentem uſque ad viginti quatuor horas. Calvin. *de æquitate. cap.* 102. *lib.* 2. *n.* 66. Paſqual. *de patr. pot. par.* 3. *cap.* 6. *nu.* 15. alii uſque ad duodecim horas, Theſ. *dec.* 178. *num.* 7. dummodo delinquens ad extraneos actus non diverterit; quia tunc præſumeretur animum fuiſſe ſedatum, & poſtea commiſſum delictum videretur præmeditatum. Farin. *de homicid. quæſt.* 125. *num.* 403. & *quæſt.* 126. *nu.* 214. Cabal. *de omni gen. homicid. nu.* 96. Calvin. *l. c.* qui tamen volunt relinquendum eſſe arbitrio Judicis, qui ex offenſione, ita ſubſecuta, qualitate perſonæ & aliis circumſtantiis judicabit, an delictum fuerit perpetratum ex calore iracundiæ. Menoch. *de arbitr. caſ.* 361. *n.* 21. Theſ. *l. c.* Farin. *l. c.* Conciol. *l. c. num.* 12. quod tamen arbitrium non poterit extendi ultra viginti quatuor horas. Calvin. *l. c.* Giurba *conſ.* 86. *n.* 18. Bajard. ad Clar. *in* §. *homicidium. n.* 20. *uſque ad n.* 25. Cabal. *l. c. n.* 386. P. Graſſet. *de nece proditoria.* §. 2. *n.* 9. & 10. apud Conciol. *l. c.* 3

I R R E G U L A R I T A S.

Praxis Irregularitatis.

Irregularitas eſt Canonicum impedimentum ex facto, vel defectu proveniens, quod directe impedit ſuſceptionem ordinum, aut eorum uſum ob reverentiam Divinorum. Ugolin. *de irreg. cap.* 1. §. 1. DD. apud Bonac. *de cenſ. diſp.* 7. *quæſt.* 1. *punct.* 1. *n.* 1. Ex defectu eſt multiplex, nimirum ex defectu animi, corporis, natalium, ætatis, libertatis, ſacramenti, & lenitatis. Ex facto vel delicto, eſt etiam multiplex. Uti ex iteratione baptiſmi, ex indebita ſuſceptione, vel uſu ordinis, ex infidelitate vel hæreſi, ex homicidio & infamia: ex hæreſi vero, quamvis fides fuerit ficte abnegata. Diana *par.* 4. *tract.* 2. *reſ.* 49. ſi negaverit notorie. 1

Et quia irregularitas non incurritur niſi in caſibus a Jure expreſſis. *cap. is qui, de Sent. excom. in* 6. Diana *par.* 4. *tr.* 2. *reſ.* 80. Ideo irregularitas non incurritur ex iteratione confirmationis vel ordinis. Ugol. *l. c. cap.* 35. Bonac. *l. c. quæſt.* 2. *punct.* 3. *n.* 8. 2

§. I.

Ex facto vel delicto.

Non incurritur ex homicidio commiſſo ad defenſionem cum moderamine inculpatæ tutelæ, etiamſi fiat, non ad defenſionem vitæ, ſed membri duntaxat. Navar. *de reſtit. lib.* 2. *cap.* 3. Diana *l. c. reſ.* 22. Etiam ad defenſionem proximi. Covar. & DD. apud Dianam *l. c. reſ.* 5. & 6. quid autem ſi potuerit fugere, vel occiderit ad defenſionem bonorum, vide *defenſio.* Item qui in rixa excedit defenſionem, juxta Suarez. *de Cenſ. diſp.* 44. *ſect.* 1. ſed contrarium tenet Diana *par.* 2. *tract.* 15. *reſ.* 10. quem ſequitur Capon. *diſcept. for.* 185. de Antonell. *de regim. Eccleſ. lib.* 2. *cap.* 8. a qua an poſſit Epiſcopus abſolvere, quando eſt occulta, vide *Epiſcopus. num.* 41. 3

Ita non incurritur ex homicidio caſuali, quando dabatur opera rei licitæ, ſecus ſi illicitæ, tunc enim occidens fit irregularis, licet adhibuerit omnem diligentiam. DD. apud Dianam *par.* 4. *tract.* 2. *reſ.* 20. Sanchez *de Matrim. lib.* 9. *Diſp.* 32. Et ita irregularitatem incurrit etiam procurans abortum. DD. apud Dianam *l. c. reſ.* 16. Item unum pro alio occidens. Idem. *reſ.* 15. Bonac. *de cenſur. diſp.* 7. *quæſt.* 4. Capon. *diſc. for. cap.* 140, & 260. 4

Ita non incurritur a vulnerante, ſi vulneratus ex Me- 5

dici, vel propria incuria moritur; quia tunc non vulnus eſt cauſa mortis ſed Medicus. Diana *loc. cit. reſ.* 10. ubi Sylveſter *in verb. Homicidium.* 2. *q.* 22. & alii. & Thomiſtæ communiter. Quamvis Layman. Navar. Molina & alii contrarium teneant, & probatur ex *cap. exhibita de homicid.* Capon. *diſcept. for.* 8. *num.* 2.

6 Neque ab illo, qui arma dedit alii, timens, vel ſciens eſſe ad occidendum, niſi ea intentione dederit. Sed contrariam ſententiam defendunt Diana *loc. cit. reſ.* 11. Bonac. *de cenſur. d. diſp.* 7. *q.* 4. *punct.* 8. *num.* 35. Sicut illam incurrit conſulens ut duellet, ſi ex illo ſequatur mors. Item mandans, niſi revocaverit, quamvis revocatio fuerit inutilis. Diana *l. c. reſ.* 14.

7 Neque ab illo, qui ex juſtitia tenetur impedire homicidium, & non impedit, licet poſſit. Diana *d. par.* 4. *tract.* 2. *reſ.* 7. ubi Vaſquez. & alii contra Suarez. Bonac. & alios. Quia in Jure tantum vere occidentes & conſulentes illam incurrunt. Sic non impediens abortum non eſt irregularis, maxime ſi propter timorem non impedit. Neque ab adultero, qui ſe defendendo occidit maritum. DD. apud Dianam *par.* 4. *tract.* 2. *reſ.* 2. niſi antea præviderit, vel potuerit prævidere. Suarez *de cenſur. diſp.* 46. *ſect.* 1. vide *adulterium. num.* 15. & 16.

8 Neque in delictis occultis, quia illa non habent niſi ultorem Deum excepto homicidio voluntario. De quo Paſſerin. *de elect. cap.* 25. *num.* 557. *ſeqq.* Ciarlin. *controv. for. cap.* 208. *num.* 18. Diana. *d. par.* 4. *tract.* 2. *reſ.* 93. Contrarium tamen tenent Covar. *in Clem. ſi furioſus. par.* 1. §. 1. *num.* 6. Clarus *in* §. *Sodomia*, quæ quidem ſententia videtur conformior Concilio, quod dans facultatem diſpenſandi in irregularitate proveniente ex delicto occulto, excepto homicidio voluntario ſupponit ex delictis occultis incurri poſſe irregularitatem, quidquid dicant DD. in contrarium allegati, qui forte ſuum dictum intelligunt quoad forum externum uti Navar. & alii infra ſtatim. Immo tunc licet homicidium ſit occultum, non poteſt diſpenſari ab Epiſcopo ad minores, & beneficium ſimplex. Concil. Trident. *Seſſ.* 14. *cap.* 7. *de Reform.* Barb. *de offic. Epiſcopi par.* 2. *alleg.* 39. *numer.* 59. Piaſecus *in prax. Epiſcopi. par.* 1. *cap.* 1. Diana. *par.* 4. *tract.* 2. *reſ.* 100. Garz. *de benef. p.* 7. *cap.* 11. *num.* 24. Antonell. *de regim. Eccleſ. lib.* 2. *cap.* 8. *n.* 5. Et hæc eſt vera ſententia, a qua non eſt recedendum. Poteſt ſolummodo diſpenſare ad retinendum Beneficium, dummodo per alium illius obligationes ſuppleat. Juxta Dianam *p.* 7. *tr.* 2. *reſ.* 34. Antonell. *l. c. num.* 7. qui tamen negativam tueri videtur cum Barboſ. *l. c. num.* 61. ob elata Concilii verba. In aliis vero delictis, excepto homicidio, criminoſus occultus non fit irregularis. Navar. *in Man. cap.* 27. *n.* 248. Garz. *de Benef. par.* 7. *cap.* 8. *num.* 68. Diana *par.* 4. *tract.* 2. *reſ.* 93. & Antonell. *de regim. Eccleſ. lib.* 2. *cap.* 6. *num.* 3. intellige in foro externo, *ut ſupra*. Niſi poſt ſententiam. Ciarl. *d. cap.* 208. ubi DD. & patet *ex cap presbyter. diſt.* 81. *cap. cum non ab homine de Jud.* niſi eſſet confeſſus, vel convictus ob infamiam juris, & an in interno, & quando poſſit Epiſcopus diſpenſare, diximus in verb. *Epiſcopus a numer.* 39.

9 Neque ab illis, qui ſunt ſine culpa mortali, quia pœna ſupponit culpam. Ut ſi quis ignorabat ſe eſſe ſuſpenſum &c. & ſic bona fide celebravit &c. nam tunc non incurritur irregularitas, ſaltem quoad forum internum, vel quia celebravit, ut grave ſcandalum aut infamiam vitaret &c. *cap. apoſtolica de cler. excom. miniſtr.* Antonell. *de regim. Eccleſ. lib.* 2. *cap.* 10. *num.* 4. Diana *par.* 5. *tract.* 10. *reſ.* 9. & *par.* 4. *tract.* 2. *reſ.* 21. & pœna debet commenſurari culpæ *cap. fœlicis. de pœn. in* 6. Sotus *de Juſt. lib.* 5. *queſt.* 1. *art.* 9. *verſ. dubitatio.* Bonac. *de cenſ. diſp.* 7. *queſt.* 1. *p.* 3. Sperell. *dec.* 175. *n.* 78. Ciarlin. *cap.* 203. *n.* 31.

10 Neque ab illo qui dicit aliqua verba, ex quibus alius movetur ad patrandum homicidium. Riccius *in praxi irregul. reſ. mihi* 462. *p.* 1. quia talia verba non ſunt cauſa proxima, ſed remota niſi eſſet mandans, vel conſulens. Neque ab impubere occidente, aut a minore doli incapace, vel ab infante. Diana *par.* 7. *tract.* 2. *reſ.* 67. Riccius *l. c. reſ.* 461. & Bonac. *de cenſur. diſp.* 7. *punct.* 7. *num.* 5. *queſt.* 4. Niſi haberent uſum rationis, qualis præſumitur poſt ſeptennium. Juxta Bonac. *l. c.*

E converſo irregularitas ex delicto incurritur non tantum ex homicidio voluntario, ſed etiam ex caſuali, ſi non omnem adhibuit diligentiam, quo tamen caſu poteſt diſpenſari ab Epiſcopo ad minores, & beneficium ſimplex. *cap. ad audientiam de Homicid.* Navar. *in man. cap.* 27. *num.* 240. & ſi eſt occultum poteſt ab Epiſcopo diſpenſari etiam ad majores, & Beneficium Curatum. Piaſec. *in prax. Epiſc. par.* 1. *cap.* 1. Barb. *de pot. Epiſc. par.* 2. *alleg.* 39. *num.* 48. Diana *par.* 7. *tract.* 2. *reſ.* 31. Antonell. *de regim. Eccleſ. lib.* 2. *cap.* 8. *num.* 9. Sicut poteſt diſpenſare in homicidio ad defenſionem cum exceſſu. vide *Epiſcopus. n.* 39. *ſeqq.* 11

Item ex vulnere Lethali ſi fuit ſecuta mors, niſi iſta contigerit ex medici incuria. Item a mutilante membrum, quod proprium habet Officium. DD. apud Bonac. *diſp.* 7. *queſt.* 4. *p.* 8. *de cenſur.* Item a milite pugnante in bello injuſto, licet ille nullum occiderit, quia quilibet militum conſtituit multitudinem, multitudo vero animat omnes, & ſic etiam occidentes, & ita moraliter concurrit ad homicidium. Laym. & alii apud Dianam *par.* 4. *tract.* 2. *reſ.* 27. Secus in bello juſto, ſi pugnat ad defenſionem quamvis occiderit. Diana *l. c. reſ.* 29. ubi tamen DD. pro, & contra, & quod procedens ab bellum animo pugnandi, etiamſi ad defenſionem occidat, fiat irregularis, defendit. Bonac. *de cenſur. diſp.* 7. *q.* 7. *punct.* 4. *numer.* 2. vide text. & gloſſ. *in cap. ecce*, & *cap. qui poſt diſt.* 51. 12

Item a Clerico exercente chirurgiam per inciſionem, vel aduſtionem morte ſecuta. Covar. & alii apud Bonac. *de cenſur. d. diſp.* 7. *queſt.* 4. *p.* 5. *num.* 4. Suar. *de cenſur. diſp.* 45. *ſect.* 4. Quia dat operam rei illicitæ & probatur ex *cap. tua nos. de homicid. cap. ſententiam ſanguinis, ne Clerici, vel Monach.* Diana *l. c. reſ.* 23. & quid de Sacerdote projiciente infantem in puteum, ut baptizetur, vide Dian. *par.* 10. *tract.* 16. *reſ.* 20. apud quem Doctores in utrumque partem. 13

Item a marito occidente uxorem ſuam deprehenſam in adulterio, cum talis occiſio ſit mortaliter peccaminoſa, ut per Covarr. *in* 4. *decret. p.* 2. *cap.* 7. §. 7. *per tot.* Pirhing. *lib.* 5. *decret. tit.* 16. *numer.* 22. 14

§. II.

Ex defectu corporis.

Ex defectu corporis incurritur irregularitas, cum ille impedit uſum aut exercitium ordinis, vel notabilem generat deformitatem. *cap.* 2. *de Cler. ægrot.* & *cap. ult. de corp. vitiat.* Covar. *in cap. ſi furioſus. p.* 1. *in princ. n.* 5. Hinc carens viſu oculi dexteri non eſt irregularis, neque habens maculam in oculo non generantem magnam deformitatem, neque carens externa cartilagine aurium, quia hæc deformitas poteſt tegi; neque gibboſus, niſi gibbus arbitrio Epiſcopi generat magnam deformitatem, vel reddat hominem curvum, neque habens crura diſtorta, quæ poſſunt tegi, neque levem patiens vertiginem &c. 15

Econtra eſt irregularis habens unum oculum grandiorem altero & prominentem, item habens naſum abſciſſum, præterea habens labia omnino corroſa. Surdus utraque aure, monſtruoſus, hermaphroditus, carens pede, pollice vel indice manus, laborans debilitate digitorum, quæ impediat exercitium ordinis. Item laborans febre continua, morbo gallico, lepra, vel multa ſcabie inducente magnam difformitatem, peſte, morbo caduco &c. Item Dæmoniaci, qui non poſſunt ordinari, licet ordinati ante hunc defectum poſſint miniſtrare, ſi fuerint liberati ex diſpenſatione tamen Pontificis, vel Epiſcopi, dummodo per annum non fuerint vexati. *cap. communiter. diſt.* 33. & regulariter corporis defectus ante ordinationem impedit, ne quis poſſit ordinari; ſuperveniens tamen non impedit ordinis uſum, niſi generet magnam deformitatem, vel alias impediat ordinis exercitium. Bon. *de cenſur. diſp.* 7. *queſt.* 2. *p.* 2. ubi Suar. & *DD. cit.* 16

Irregularitas ex defectu corporis incurritur etiam ex mutilatione membri vel partis, licet hæc non impediat exercitium ordinis, nec inducat deformitatem *cap. maritum diſt.* 33. dummodo mutilatio fiat culpa mutilati. Ugolin. *de irreg. cap.* 52. Bonac. *de cenſ. diſp.* 7. *queſt.* 2. *punct.* 2. *num.* 29. Item virilium, licet hoc fiat amore caſtitatis. *cap. ſi quis abſcidit.* & *cap. ſi quis a Medicis*, & *cap. ſi quis pro*, *diſt.* 55. *c. ſignificavit*, *de corpore vitiatis.* 17

DD.

Digitized by Google

DD. *cit.* & Barb. *de pot. Epiſ. par.* 2. *alleg.* 41. Secus ſi caſu, vel ob infirmitatem, vel in cunis, aut per vim hoc quis patiatur, niſi illi dederit cauſam, v. g. violando uxorem alterius, vel cognoſcendo laborantem morbo gallico. Barb. *l. c.* Capon. *diſc. for.* 221. Ugol. *de irregular. cap.* 18. Garz. *de Benef. par.* 7. *cap.* 12. *n.* 7. & 8. ubi alios citat, quibus tamen non abſolute adhæret, quem vide, & Covar. *in Clem. ſi furioſus. l. c. n.* 6. *de homicid.* Præterea Gigantes, pygmæi, & abſtemii irregulares ſunt etiam ob modicam deformitatem. vide Garz. *l. c. part.* 7. *cap.* 12. *n.* 33. Antonell. *de regim. Eccleſ. lib.* 2. *cap.* 5. Barb. *l. c. alleg.* 42. Bonac. *d. punct.* 2. *per tot.* & Barboſ. *loc. cit.* apud quos plurimi alii.

18 Hæc irregularitas proveniens ex corporis defectu, niſi ſit conjuncta cum impedimento juris naturalis, a Sum. Pontifice diſpenſatur. Navar. *in man. cap.* 27. *n.* 220. Suar. *de cenſur. diſp.* 55. *ſect.* 3. *n.* 8. Covar. *in d. cap. ſi furioſus, in princ. n.* 7. Ugol. *de irregul. cap.* 52. §. 3. Bonac. *l. c. n.* 36. & probatur *ex cap. ſignificavit, de corp. vitiat.* Epiſcopus vero judicat, utrum defectus vel deformitas ſit talis, quæ inducat irregularitatem. *cap.* 2. *de corp. vitiat.* Dian. *p.* 4. *tract.* 2. *reſ.* 73. Barboſ. *de poteſt. Epiſcop. alleg.* 42. *n.* 60. Antonell. *de Regim. Eccleſ. lib.* 2. *cap.* 5. *n.* 7. Bellet. *diſquiſ. Cleric. p.* 1. *tit.* 1. §. 7. *n.* 26. Paſſerin. *de elect. cap.* 27. *n.* 81. apud quos alii, & ſi judicat eſſe levem, diſpenſat, alias Sum. Pontifex, ſi judicat eſſe gravem. *DD. cit.* & Garz. *de Benef. p.* 7. *cap.* 12. *n.* 30. Pyr. Corrad. *in prax. diſpenſ. Apoſt. lib.* 3. *cap.* 6. *n.* 9. *ſeqq.* Si vero defectus eſt levis, Epiſcopus diſpenſat, licet culpa præceſſerit. Rot. apud Garz. *de Benef. par.* 2. *cap.* 12. *n.* 30. Barboſ. *de pot. Epiſc. d. alleg.* 42. *a n.* 37. & 59. Riccius *in prax. par.* 2. *reſ.* 271. Antonell. *de regim. Eccl. lib.* 2. *cap.* 5. *num.* 7. niſi culpa ſit talis, quæ inducat infamiam, Barboſ. *l. c. n.* 37.

§. III.

Ex defectu libertatis.

19 Ex defectu libertatis ſunt irregulares ſervi, adminiſtratores, & alii obligati ad ratiocinia, ut in verb. *Debitor. n.* 162. Advocati, Judices, Magiſtratus feudatarii, & Curiales Laicorum, Debitores, Conjugati, & alii, quia tales præſumuntur confugere ad Eccleſiam non amore Deo famolandi, ſed in fraudem Creditorum. *cap.* 1. & 2. *Ne Monachi vel Clerici*, quæ irregularitas durat durante obligatione reddendarum ratiocinum. In ordinibus tamen ſuſceptis non prohibentur miniſtrare. Bonac. *de cenſur. diſp.* 7. *quæſt.* 2. *punct.* 4. Suarez. *de cenſ. diſp.* 51. *ſect.* 3. Cum prædictis autem vix, & raro diſpenſatur, teſte Corrad. *d. lib.* 3. *cap.* 8. *numer.* 2. & de his vide P. Pirhing, & Canoniſtas *in tit. de obligat. ad ratiocin. non ordin.*

§. IV.

Ex indebita ſuſceptione vel uſu ordinis.

20 Hanc irregularitatem incurrunt illi, qui ordinantur furtive, & qui ſine ordine requiſito celebrant ſolemniter vel publice, veluti cum non ordinatus exercet actum ordinis, aut ſolemniter baptizat, ſecus ſi adminiſtrat alia Sacramenta, ad quæ requiritur ordo. Diana *par.* 4. *tract.* 2. *reſ.* 55. & 56. Bonac. *de cenſur. diſp.* 7. *quæſt.* 3. *punct.* 4. Item Clericus excommunicatus faciens coram ſe celebrari. Abb. Covarr. & alii apud Dianam *loc. cit. reſ.* 57.

21 Incurritur a Clerico exercente actum ordinis, quem non habet, ſi hoc facit ſerio, ſcienter, ex officio, & ſolemniter. *cap.* 1. & 2. *de Cler. non ordin. miniſtr.* Navar. *in man. cap.* 27. *num.* 242. Ugolin. *de irregul. cap.* 37. Suarez. *de cenſur. diſp.* 11. *ſect.* 3. *num.* 22. & alii apud Bonac. *de cenſur. diſp.* 7. *quæſt.* 3. *punct.* 6. Secus Laici, quia jura citata tantum loquuntur de Clericis. Antonel. *de regim. Eccleſ. lib.* 6. *cap.* 8. Diane *par.* 4. *tract.* 2. *reſ.* 75. Item incurritur a ſuſpenſo, qui violat ſuſpenſionem per exercitium ordinis ſacri. vide Diana *par.* 5. *tract.* 10. *reſ.* 26. Bonac. *de Cenſur. diſp.* 3. *punct.* 4. *n.* 5. & in verb. *Cenſura a n.* 83.

22 Item incurritur ab eo, qui cenſura ligatus, quamvis ſit occultus, vel toleratus exercet ex officio vel ſolemniter ordines majores, niſi neceſſitas, ſcandalum vitandum, vel ignorantia aut inadvertentia excuſent. *cap. ſi quis Epiſcopus.* 11. *quæſt.* 3. *cap.* 1. & *cap. is qui de ſent. excomm. in* 6. Bonac. *de cenſur. diſp.* 7. *quæſt.* 3. *punct.* 5. vel quod ab illis dependet, ut abſolvere Sacramentaliter, canere in Choro uti hebdomadarius, & baptizare ſolemniter. Antonell. *de regim. Eccleſ. lib.* 2. *cap.* 10. Diana *p.* 4. *tr.* 2. *reſ.* 56. & 92. & ibi Bellet. ac alii, hinc in excommunicatione occulta celebrans, ſi poſtea excommunicatio innoteſcat, declaratur irregularis, ut diximus in praxi *Cenſura n.* 64. quod tamen aliqui limitant, ſi excommunicatus ante celebrationem fuerit in foro interno abſolutus ab excommunicatione ab habente poteſtatem, & de hoc fidem faciat per Confeſſarii teſtimonium, vel teſtes. Ita Antonel. *de regim. Eccleſ. d. cap.* 10. *n.* 14. Genuen. *in prax. Archiep. cap. mihi* 25. Laym. *in Theol. mor. lib.* 1. *tr.* 5. *cap.* 7. *n.* 7. apud quos Navarr. *conſ.* 3. *de fide inſtrum. in* 2. *edit.* Suarez. *diſp.* 7. *ſect.* 5. *n.* 26. vide Rot. *deciſ.* 659. *p.* 4. *rec. tom.* 1. cum tunc abſit contemptus, ut infra.

Non tamen incurritur a græco, ſi ordinatur a Latino, vel e contra quamvis peccet, DD. apud Dianam *loc. cit. reſ.* 54. quia hæc non eſt expreſſa in jure. Neque abjurans de gravi, vel ſuſpectus de hæreſi. Diana *l. c. reſ.* 47. & 48. Sanctarell. *de hæreſi cap.* 25. *dub.* 1. Garz. *de Benef. par.* 11. *cap.* 10. *n.* 87. apud quem Rota. Navar. *conſ.* 16. *lib.* 1. *de hæret.* Genuen. *in prax. Archiep. cap. mihi.* 53. ubi ponit Rotam per extenſum, & alii. contra Azor. *tom.* 1. *lib.* 8. *cap.* 21. *n.* 8. *in fin.* 23

§. V.

Ex defectu animi, & ex infamia.

Ex defectu animi eſt irregularis penitus illiteratus, cum quo non poteſt diſpenſare Epiſcopus. Bonac. *de cenſur. diſp.* 7. *quæſt.* 2. *punct.* 1. Et DD. ut ſupra in verb. *Epiſcopus. n.* 52. Dicitur vero penitus illiteratus qui neſcit legere. 24

Ex infamia incurrit irregularitatem, qui exercet artem vilem, non vero exercens bajuli vel nuncii officium, quia hoc officium non eſt infame nec infamia Juris, quia non eſt expreſſa in jure, nec infamia facti, quia nullum includit peccatum. Sperell. *dec.* 77. *num.* 30. Suarez. *de cenſ. diſp.* 48. *ſect.* 3. *num.* 3. Bonac. *loc. cit. quæſt.* 3. *punct.* 1. *per tot.* Neque eſt talis, quando delictum, ob quod incurritur infamia juris vel facti eſt occultum. Diana *l. c. reſ.* 93. intellige tamen ratione ſolius infamiæ, ſecus ratione delicti. vide ſupra plura & apud Bonac. *l. c.* 25

§. VI.

Ex Defectu Lenitatis.

Ex defectu lenitatis incurritur a miniſtris juſtitiæ, in cauſa Sanguinis, ut ſunt Judices, Aſſeſſores, Advocati, Procuratores, Notarii, Teſtes & ſimiles, ſed non niſi quando ſententia Sanguinis habuit effectum ſuum, & fuit conſummata. Ciarlin. *contr. for. cap.* 203. *a n.* 16. & *per tot.* ubi late Covarr. *in Clem. ſi furioſus par.* 2. *in pr. n.* 5. Farin. *quæſt.* 124. *n.* 56. Suarez. *de cenſ. diſp.* 47. *ſect.* 4. Sperel. *d. dec.* 77. *a n.* 11. Bonac. *l. c. quæſt.* 4. *punct.* 1. Capon. *diſcept. for.* 39. & 120. Nam irregularitas non incurritur niſi in caſibus a Jure expreſſis, *cap. is qui, de Sent. excom. in* 6. qualis eſt homicidium perfectum. Neque refert, quod in dubio tutior pars ſit eligenda, quia hoc procedit in foro interno, & in dubio facti, non vero in externo, & dubio juris. Ciarlin. *l. c. cap. ad audientiam* & *cap. ſignificaſti de homicid.* Suarez *de cenſ. diſp.* 4. *ſect.* 4. Diana *par.* 4. *tr.* 2. *reſ.* 80. Sperell. *dec.* 77. *n.* 28. Capon. *diſcept. for.* 8. *n.* 29. ita cum his, & aliis Ciarlin. *l. c.* contra Corrad. *in prax. diſp. Apoſ. lib.* 5. *cap.* 2. *ſub nu.* 3. vide etiam Gloſſ. *in cap. ſi aliquis. verb. ut homicida, de homic.* Irregularitas hæc incurritur etiam a cooperantibus proxime. Sperell. & Ciarlin. *ll. cc.* Diana *par.* 3. *tract.* 5. *reſ.* 80. & ab iis, qui concurrunt ad cauſæ probationem, ſententiæ prolationem, & executionem, Diana *par.* 8. *tract.* 7. *reſ.* 61. an vero illam incurrat Clericus, qui interrogatus pro conſilio an poſſit talis reus occidi, & reſpondeat affirmative? vide Dian. *d. reſ.* 80. Bonac. *l. c. a n.* 6. 26

27 Non ſit tamen irregularis ſacerdos, qui comitatur Reum ad ſupplicium, licet ſit cauſa accelerationis mortis. DD. apud Dianam *par.* 3. *tract.* 5. *reſ.* 79. quia hæc irregulatitas non incurritur, niſi ab illis, qui concurrunt ad mortem ex officio, uti a miniſtris. Bonac. *de cenſur. diſp.* 7. *quæſt.* 4. *d. punc.* 1. & quatenus etiam irregularitas, citra veri præjudicium a tali ſacerdote incurreretur, ut volunt aliqui, an poſſet diſpenſari ab Epiſcopo, vel Regularibus, vide in praxi *Epiſcopi, num.* 39. *&* 40. *& Regularium.* & Ciarlin. *d. cap.* 203. *n.* 21. Corrad. *d. lib.* 5 *cap.* 2. *n.* 4.

28 Nec ille qui accuſavit tantum ad proprium intereſſe, cum proteſtatione etiam ficta *citra pœnas Sanguinis*, non vero ad intereſſe Conſanguineorum juxta Bonac. *de cenſur. diſp.* 7. *quæſt.* 4. *punct.* 2. quia *in cap. penult. de homicid. in* 6. conceditur Clericis & Laicis accuſare malefactores ſuos, non alienos. Contrarium tamen vult Diana *l. c. reſ.* 33. Ita nec advocati, nec teſtes excuſantur ab hac irregularitate, licet proteſtentur, ut mox ſupra. vide Dianam *part.* 4. *tract.* 2. *reſ.* 32. Ugolin. *de Irregular. cap.* 6. §. 2. Laym. *in Theol. mor. ſect.* 5. *lib.* 3. *tr.* 3. *p.* 3. *cap.* 7. *num.* 5. *verſ. exinde colligitur.* Covarr. *in d. cap. ſi furioſus. p.* 2. §. 5. *n.* 5. *de homicid.* Apud quos alii. Lim. in advocato Rei, ſi ex ejus defenſione fuit ſecuta mors accuſatoris, dummodo non petierit pœnam talionis, vel crimina objecerit. Covar. *l. c.* Dian. *reſ.* 34. Idem dic de teſtibus ad ſavorem Rei. Neque a teſte præcepto Judicis obligato, vel metu gravi coacto, & in caſibus, in quibus jure naturali tenetur teſtificari. Diana *reſ.* 31. Neque a Clericis aſſiſtentibus executioni ſententiæ, quia non peccant niſi venialiter. Suarez. *de cenſur. diſp.* 47. *ſect.* 4. Diana *l. c. reſ.* 35. Quamvis non deſint, qui illos condemnent peccati mortalis *ex cap. ſententiam ſanguinis. Ne Clerici, vel Monachi.* Neque a Jud. Eccleſiaſtico, qui Judici Laico dat licentiam exhumandi corpus occiſi cum Clauſ. *citra pœnam ſanguinis.* Riccius *in prax. par.* 1. *reſ.* 463. *&* 464. An poſſit Epiſcopus ab hac diſpenſare vide *Epiſcopus num.* 40.

§. VII.

Quomodo tollatur Irregularitas?

29 Irregularitas incurſa ob aliquam cauſam ceſſat, ceſſante cauſa, uti ſurdre. Riccius *in prax. var. reſol. reſ. mihi* 610. *p.* 1. Annullatur per profeſſionem in Religione, quæ tamen reviviſcit profeſſione annullata per Superiorem. Riccius *in prax. var. reſol. par.* 2. *reſ. mihi* 311.

30 Irregularitas homicidii tollitur per baptiſmum. DD. apud Dianam *l. c. reſ.* 51. Contrarium tamen tenet Ugogil. *de irregul. cap.* 56. §. 7. *num.* 4. Sicut omnis irregularitas proveniens ex delicto tollitur per baptiſmum. *cap. una, & cap. deinde. diſt.* 26. *cap. ecce. cap. aliquantos.* ibi: *qui poſt acceptam Baptiſmi gratiam.* ubi Gloſſ. *cap. ſi quis poſt Baptiſmum. diſt.* 51. Suarez *de cenſur. diſp.* 41. *ſect.* 1. Bonac. *eodem tract. diſp.* 7. *quæſt.* 5. *punct.* 2.

31 Irregularitas ex defectu natalium an tollatur per profeſſionem ſolemnem ad ordines & Prælaturas in Religione, vide Barb. *in collect. to.* 1. *lib.* 1. *tit.* 17. Suarez *de cenſur. diſp.* 50. *ſect.* 5. & alios apud Dianam *l. c. reſ.* 65. Quid id negare videtur quoad prælaturas, vide etiam Bonacin. *d. punc.* 2. *num.* 2.

§. VIII.

Miſcellanea de Irregularitate.

32 Irregularitas incurritur etiam ab eo, qui ignorat actioni eſſe annexam irregularitatem. Suarez *tom.* 5. *in* 3. *p. diſp.* 40. *ſect.* 5. *num.* 10. Azor. *mor. tom.* 1. *lib.* 1. *q.* 7. *cap.* 15. & alii apud Dianam *par.* 4. *tract.* 2. *reſol.* 85. Sermo eſt de irregularitate orta ex delicto: Contra Bonacin. & alios. *tex. in cap. cum illorum, de ſent. excom.* quamvis Diana *l. c. contrarium teneat.*

33 Irregularis non poteſt promoveri ad ordines etiam minores; nec obtinere aut retinere beneficium. Concil. Trident. *Seſſ.* 14. *cap.* 7. *de reform.* ubi Barb. DD. *in cap. ad audientiam de homicidio.* Ciarlin. *controv. for. cap.* 203. *num.* 3. Diana *par.* 4. *tract.* 2. *reſ.* 37. Bonac. *de cenſur. diſt.* 7. *quæſt.* 1. *punc.* 4. ubi DD. ſive proveniat irregularitas ex delicto, ſive ex defectu lenitatis. *cap. ſententiam ſanguinis.* ubi DD. *ne Clerici, vel Monachi.* Pyrrhus Corrad. *in prax. diſpenſ. Apoſt. lib.* 5. *cap.* 2. *n.* 3. Garz. *de Benef. par.* 7. *cap.* 11. *a n.* 2. Pariſius *de reſignat. lib.* 4. *q.* 3. *a num.* 32. *& lib.* 5. *q.* 3. *nu.* 181. apud quos alii. an vero collatio Beneficii tali facta ſit nulla, vide *DD. cit.* & Paſſerin. *de elect. cap.* 25. *a n.* 503. *&* 510. *ſeqq.* imo Bonac. *de cenſur. d. punc.* 40. *quæſt.* 1. *num.* 6. vult etiam irregularem occultum non poſſe obtinere vel retinere beneficium valide, niſi diſpenſatus de novo fecerit ſibi conferri illud. Et irregularis occultus poteſt celebrare ad vitandam infamiam. DD. apud Ciarlin. *cap.* 203. *n.* 36. Sicut etiam ad vitandum ſcandalum, ut ſupra.

Verum tamen eſt, quod irregularitas beneficiis an- 34
tea obtentis non privat ipſo jure, ſed tantum poſtmodum obtentis. Pariſ. *de reſign. lib.* 5. *quæſt.* 3. *n.* 182. Theol. & Canoniſtæ apud Garz. *de Benef. par.* 11. *cap.* 10. *num.* 47. Capon. *diſcept. for.* 244. Etiamſi propter homicidium irregularitas fuerit contracta, niſi privetur ob delictum. Et ideo irregularis poteſt renuntiare Beneficium in favorem tertii. Panorm. *in cap. niſi de renunt.* Felin. *in cap. inquiſitionis de accuſ.* Gomez. *in reg. de annali poſſeſſ. quæſt.* 42. DD. apud Dianam *par.* 10. *tract.* 16. *reſ.* 24.

Irregularis eſt incapax juriſdictionis ordinariæ, non 35
vero delegatæ. Suarez *de cenſur. diſp.* 40. *ſect.* 2. Bonacina *de cenſur. diſp.* 7. *quæſt.* 2. *punct.* 4. Hinc non poteſt habere juriſdictionem ordinariam fori pœnitentialis.

Irregularem ſe non tenetur gerere, qui occulte com- 36
miſit crimen, ſaltem in foro externo, ſecus in interno, ut ſupra; vel quando ſumus in dubio, an incurrerit irregularitatem, ſcilicet in dubio Juris, de quibus vide Sperell. *dec.* 175. *per tot.* Ciarlin. *cap.* 208. Garz. *de Benef. par.* 7. *cap.* 2. *per tot.* Capon. *diſcept. for.* 8. *num.* 22. *&* 35. & DD. ut ſupra.

Irregularitas ut contrahatur a celebrante, requiritur 37
contemptus cenſurarum. Abb. *in cap. paſtoralis.* §. *verum de appellat.* Gemin. *in cap.* 15. §. *is vero num.* 1. *de ſent. excom. in* 6. Navar. *in man. cap.* 27. *n.* 244. Bonac. *de cenſur. diſp.* 7. *quæſt.* 1. *punct.* 3. *n.* 1. *&* 4. Cavall. *dec.* 1. *n.* 2. Rota *dec.* 659. *nu* 3. *par.* 4. *recent. tom.* 1. apud Bich. *dec.* 195. *n.* 19.

Irregularitas in litteris narrata, cum ſit fundamen- 38
tum gratiæ coram Executore debet juſtificari. Rota. *dec.* 379. *ſub num.* 9. ibi: *gratia enim. par.* 1. *recent. & dec.* 481. *num.* 9. *par.* 2. *recent.* plene & concludenter Gonzal. *ad reg.* 8. *Cancell. gl.* 15. *num.* 124. apud Bich. *dec.* 393.

Plura vide paſſim in hoc tractatu ſuis in locis. ut 39
in verb. *Homicidium*, *Bigamia*, & alibi. Plures caſus vide etiam apud Dian. *p.* 4. *tr.* 2. *per tot.*

¶ J U D Æ I.

§. I.

Judæis quæ ſint prohibita, & quæ permiſſa?

Judæi † non poſſunt machinari contra fidem Catho- 1
licam; ideo ſubmoventes volentem baptizari, dolis, & machinationibus a ſancto propoſito, dicuntur committere contra fidem, & propterea tanquam tales ſunt puniendi. Baldus *conſ.* 315. *Judæis tutela, in pr. lib.* 1. ubi quod tanquam ſacrilegi ſunt puniendi, quia ſacrum de ſacro rapuerunt; videlicet animam de Eccleſia Dei.
† Amplia, quia licet tolerentur, ut vivant ſecundum le- 2
gem eorum, tamen iſtud eſt de tolerantia, non de permiſſione, & ideo ſi ultra ſuam legem aliquid dogmatizant contra legem Chriſti, puta dicentes fideles non poſſe ſalvari, ſunt puniendi, quia excedunt uſum eis permiſſum. Bald. *conſ.* 315. *poſt med. v. dixerunt enim, lib.* 1. & latius, *conſ.* 316. *circa med. ver. ſecundo permittitur*, ubi reddit rationem, quia poſt Chriſtum vivere ſecundum ritus Moyſis eſt idololatria, quæ non permittitur, ſed toleratur *lib.* 1. † Amplia, quia poſ- 3
ſunt habere ſynagogas antiquas, ſed novas facere non poſſunt ſub pœna 50. librar. auri. Florian. de S. Petro *conſ.* 18. *num.* 14. *& ſeq.* ubi, quod ſynagoga apud Hebræos idem eſt, quod Eccleſia apud nos, quia ſicu-

ti con-

Digitized by Google

ti convocantur populi fideles ad Eccleſiam, ita Judæi
convocantur ad ſynagogam. Bald. plenius *d. conſ.* 316.
num. 3. quod eſt ſex DD. *lib.* 1. idem Bald. *d. conſ.*
422. *lib.* 5. quod eſt idem cum *conſ. Floriani* 18. &
4 eſt Joan. de Montegranario. † Synagogas antiquas ma-
nutenere poſſunt, ſed non novas ædificare ex permiſ-
ſione, & quid veniat appellatione Synagogæ, Bald. *d.*
conſ. 316. *Quia ſæpe revocatur, in princ. lib.* 1. quod
eſt Joan. de Ligna. Laurent. de Pynu. Ægid. de Preſ-
byteris, Gaſparis Caldetin. Joan. de Fantuciis, & Bal-
5 di. † Declara tamen, quia Judæus in domo propria
admittens orantes, & deputans locum ad orandum cum
luminaribus & candelis, non dicitur Synagogam eri-
gere, quia de publica ſynagoga eſt intelligendum,
Bald. *d. conſ.* 422. *Inquiſitio dicta, num.* 8. *v. deſcen-*
do, uſque in fin. lib. 5. & idem clarius Florian. *d. conſ.*
19. *num.* 15. *& ſeq.* ubi, quod locus privatus deputa-
tus ad orandum, permiſſus eſt Judæis & Chriſtianis;
non tamen hæreticis, & Bald. *d. conſ.* 316. *lib.* 1. *n.* 4.
6 † Amplia, quia octo ſunt permiſſa Hebræis, & reli-
qua omnia prohibita; I. quod habeant ſynagogas pu-
blicas, ſolitas, & oratoria particularia; II. quod eo-
rum ceremonias & ritus ſervent, & non poſſint in eis
turbari; III. conveniunt cum Chriſtianis in iis, quæ
ſunt permiſſa & licita; IV. non ſunt moleſtandi, ſi
ſunt obedientes; V. non ſunt compellendi ad fidem;
VI. non vulnerandi ſine medio juſtitiæ; VII. non ex-
humandi ex eorum cœmeteriis; VIII. ita admittantur
ad prædicta, quatenus non excedant. Bald. *d. conſ.*
316. *per tot.* quod eſt ſex Juriſconſultorum *libr.* 1.
7 † Vide Alex. *conſ.* 233. *Ponderatis, lib.* 6. *per tot.*
ubi excuſat Judæos ab accuſatione, quod blaſphema-
runt D. N. JESUM-CHRISTUM in eorum orationi-
bus, quando illæ orationes ſunt de ſcriptura eorum
ſacra ante adventum Chriſti, quia non poteſt eſſe ma-
ledictio, quæ cadat in blaſphemiam prohibitam, & ad-
dit etiam non poſſe puniri, ſi cancellarunt verbum,
quod importabat Chriſtum Dominum noſtrum; quia
dicit ceſſare dolum in antiquis & conſuetis, ſed A-
lexand. in hoc male loquitur, dum dicit, quod ad eva-
dendam pœnam, præſumitur ſcriptura antiqua; quia in
8 Judæo non eſt verum. † Deferre debent ſignum, ut
cognoſci poſſint a Chriſtianis, *in c. nonnullis, de*
9 *Judæis.* † Reſtringe, ut non procedat in civitate Fer-
rariæ, ubi habent antiquiſſimam conſuetudinem, ne de-
ferant ſignum, & etiam a Martino V. fuit conſuetudo
confirmata, ut per Fulg. *conſ.* 155. *Proponitur, quod*
10 † Amplia, quia uſuras exercere non poſſunt Judæi,
ideo ſocietates Banchi ad mutuandum ſub uſuris etiam
inter Judæos non valent, nec datur actio, quia eſt ſu-
per prohibitis. Jo. de Imol. *conſ.* 6. *In caſu præmiſſo,*
11 *in princ.* † Amplia; quia Judæi habentes rem carna-
lem cum Chriſtiana, puniuntur ultimo ſupplicio, &
quando ſecus. Vide plene per Ant. Gabriel. *lib.* 7. *tit.*
de Crimin. concluſ. 21. *Judæus carnaliter cognoſcens.*
12 † Limita, quia tolerantur Judæi in teſtimonium fidei
noſtræ; ideo eis ſunt permiſſa ſynagogæ in locis remo-
tis, item oratoria particularia domus propriæ, & ad-
mittuntur ad commercium cum fidelibus, quæ omnia
ſunt per modum tolerantiæ. Florian. a S. Petro. *d.*
conſ. 18. *n.* 18. Vide ampliationem ſequentem & con-
cord. Bald. per omnia, *d. conſ.* 422. *lib.* 5. quod eſt
ſubſcriptum a Ioan. de Montegran. & eſt idem ad lit-
teram cum *conſ. Floriani* 18. Vide §. *proxim. ſe-*
quent.

§. II.

Judæi quorum ſint capaces, vel non?

1 Judæi † ſunt capaces dominiorum & poſſeſſionum;
ideo non eſt licitum eos expellere violenter. Anchar.
in c. quando, de uſuris, quem refert *apoſt. ad conſil.*
2 *Oldrad.* 264. † Et ideo poſſunt acquirere ſtabilia a
Chriſtianis. Rom. *conſ.* 489. *Hæc domina, per tot.* ubi
loquitur in venditione facta per mulierem Judæo, ut
valeat, & *in fin.* dicit, non præſumitur, niſi probe-
3 tur, ſicut in contractibus Chriſtianorum. † Amplia,
quia poſſunt etiam habere bona juriſdictionalia, & ab
eis non ſunt auferenda ſine cauſa, etiam per Papam.
Innoc. *in c. quod ſuper iis, de voto,* quem refert &
ſequitur Pet. de Anch. inter conſ. Calder. *conſ.* 281.
alias 3. *de locat. in princ. v. ad primum dicitur,* quod
duplicatur *conſ.* 488. alias 1. *de Judæis.* † Et quod in 4
rebus propriis non poſſint moleſtari. Rom. *d. conſ.* 489.
num. 2. *ver. quarto videmus,* ubi Apoſtill. *in ver. de-*
bemus, dat concord. † Amplia in tantum, ut etiam 5
Judæi poſſint habere bona Eccleſiaſtica in Emphyteu-
ſim, nec poſſint ſine cauſa privari. Calder. *d. conſ.* 281.
alias 3. *de locat. in pr.* † Amplia quia Hebræi poſſunt 6
eſſe procuratores pro Chriſtiano, & intervenire pro eo
in judicio. Alex. *conſ.* 99. *Viſa inquiſitione, in fi. lib.*
6. *num.* 15. † Amplia; quia tolerandi ſunt & non ex- 7
pellendi ſine cauſa, quia participant humanam naturam,
& tenemur in neceſſitatibus eleemoſynam illis facere.
Alex. *d. conſ.* 99. *in fi. lib.* 6. & repetit *conſ.* 13. *num.*
23. *lib.* 7. ubi Apoſt. *in v. Oldrad.* † Amplia: quia 8
Judæi ſolvunt decimas Eccleſiæ de bonis ſuis, *c. quan-*
to, de uſuris. Calder. *d. conſ.* 281. *circa princ. ver.*
Item Eccleſia alias 3. *de locat.* Quod duplicatur *conſ.*
488. alias 1. *de judic.* Rom. *d. conſ.* 489. *Hæc domi-*
na, in pr. v. ſecundo quod, ubi Apoſt. *in ver. teneri.*
dat concord. Alex. *conſ.* 6. *ſuper præmiſſa, in pr. lib.* 6.
† Extende, ut idem ſit in Saracenis, Apoſt. ad Rom. 9
d. conſ. 489. *in ver. teneri.* † Amplia, quia etiam Ju- 10
dæi, ſi baptizantur, retinent bona ſua, dummodo non
ſint ex uſuris quæſita, vel illicito modo. Calder. *d.*
conſ. 281. *in pr.* alias 3. *de locato,* & duplicatur *conſ.*
488. alias 1. *de Jud.* † Amplia; quia fidelis poteſt eſſe 11
Judæus S. Matri Eccleſiæ militanti in hoc; quia cum
Chriſtianis pacifice converſantur, & vivunt; Anch. *conſ.*
271. *num.* 4. *v. quarto ſi dicamus.* † Amplia; quia 12
Judæus excuſatur a mora, & juvatur ex oblatione, &
conſervat jus ſuum ex proteſtatione, ſicut Chriſtianus
in caſibus de jure expreſſis pro Chriſtiano. Cald. *d. conſ.*
281. alias 3. *de locat. v. circa ſecundum; uſque in fin.*
duplicatur *conſ.* 488. Alias 1. *de Jud.* † Extende, quia 13
juſta cauſa, quæ excuſat ab expenſis & a pœna Chri-
ſtianum, excuſat Hebræum. Jo. de Imol. *conſ.* 5. *per*
tot. maxime *num.* 4. † Amplia, quia Judæi poſſunt te- 14
ſtari, & valent eorum teſtamenta, ſicuti teſtamenta Chri-
ſtiani; ideo ſi præteriit patet filios, vel nepotes ex filio
præmortuo, annullatur teſtamentum. Alex. *conſ.* 161.
Examinatis, in pr. lib. 2. ubi dicit communem.
† Extende, quia clauſula codicillaris conſervat teſta- 15
mentum Judæi nullum præteritione, ut ſuccedentes ab
inteſtato reſtituant ex clauſula codicillari per fideicom-
miſſum, retenta legitima. Alex. *d. conſ.* 161. *num.* 2.
v. quoad ſecundum, lib. 2. † Extende, etiam ſi eſſent 16
manifeſti uſurarii, quia *c. quanquam, de uſur. libr.* 6.
non comprehendit Judæos. Franc. Aret. *conſ.* 157. *Co-*
pioſe & ſubtiliter, per tot. maxime ſuper 2. *dubio, &*
3. † Et Teſtamentum inter liberos ſuſtinetur inter Ju- 17
dæos cum eadem ſolemnitate, qua ſuſtinetur inter Chri-
ſtianos. Alex. *d. conſ.* 161. *in fi. quantum ad quartum,*
lib. 2. etiamſi ſit Apocha privata, recognita, & proba-
ta per duos teſtes. † Amplia, quia Judæi dicuntur de 18
populo Civitatis. Soc. *conſ.* 62. *In præſenti conſultatio-*
ne, num. 11. *v. primo dico, lib.* 1. Rol. a Vall. *conſ.*
35. *n.* 38. *lib.* 2. ubi, quod non ſunt de populo, quoad ſpi-
ritualia & *n.* 27. dicit magis communem, ut dicantur de po-
pulo loci, quoad hoc, ut vivant legibus illius loci, Alex.
conſ. 75. *num.* 6. *& ſeq. lib.* 5. *& conſ.* 99. *Viſa, n.* 3.
lib. 6. & iterum *conſ.* 13. *attentis, numer.* 16. *& ſeq.*
lib. 7. † Extende, quia ſicuti includuntur in procla- 19
mantibus, quod homines talis loci teneantur ad ali-
quid; ita etiam in favorabilibus Judæi habitantes in
loco comprehenduntur. Alex. *d. conſ.* 75. *Videretur, n.*
6. *& ſeq. lib.* 5. *& conſ.* 13. *num.* 3. *v. fortificantur,* 20
lib. 7. † Extende, quia ſtante ſtatuto, quod ſtantibus
maſculis fœminæ non ſuccedant, ſervatur etiam tale
ſtatutum inter Judæos. Socin. *conſ.* 62. *num.* 11. *ver.*
& ideo dicunt Doctores, lib. 1. Angel. Aret. *conſ.* 33.
Videtur dicendum, per tot. Alex. *conſ.* 99. *Viſa, n.* 3.
lib. 6. & iterum *conſ.* 13. *Attentis, num.* 10. *libr.* 7.
† Et filii ingrediuntur in locum patris ad ſucceſſionem 21
avi, & patrui. Angel. Aret. *d. conſ.* 33. *per tot.* maxi-
me *n.* 11. *& ſeq.* ubi conſuluit inter Judæos † Extende, 22
quia illis ſervatur lex Romanorum, & dicuntur eſſe de
populo Romano. Soc. *d. conſ.* 62. *num.* 12. *ver. ſecundo*
pro hac parte, lib. 1. Alex. *d. conſ.* 99. *num.* 3. *& ſeq.*
lib. 6. *& conſ.* 13. *n.* 3. *& n.* 10. *& ſeq. lib.* 7. *& conſ.*
6. *lib.* 6. quod intellige, quando deficit lex Moſaica.
Calder. *conſ.* 10. *de conſtit.* Vide Tuſch. *Litt. I. verb.*

Judæi

Digitized by Google

Judei in quibus ſecundum legem Moyſis &c. Concl.
23 369. † Extende, quia ſuccedunt ſecundum jus com-
mune, & municipale loci, in quo babitant. Jo. de
Imol. conſ. 1. in fin. Ang. Aret. d. conſ. 33. n. 30. & ſeq.
24 ver. vel tertio dato. † Vide tamen Alex. conſ. 161.
Examinatis, in fi. lib. 2. ubi dubitat, an primogenitus
Judæi hodie ſuccedat in duplum, prout alias ex lege
25 Judæorum. † Extende, quia habent filios in poteſtate,
ſicut babent Chriſtiani. Socin. d. conſ. 62. num. 12. lib.
1. ubi dicit magis communem opinionem prout etiam
magis communem dicit Felin. in c. ſicuti de Judeis.
Urſil. in deciſ. Affliſt. 151. in princ. ubi de magis
communi. Alex. conſ. 71. Ponderatis, num. 2. ver.
nam etiam Judei, lib. 2. & conſ. 6. lib. 6. Paris. conſ.
2. num. 9. lib. 4. Alex. conſ. 99. Viſa, num. 4. lib. 6.
ubi plena Apoſt. dat plurimos concord. in ver. patria,
ubi dicit magis communem, & reperit conſ. 13. num.
26 11. & ſeq. lib. 7. ubi de magis communi. † Extende,
quia omnia, quæ ſequuntur ex patria poteſtate, com-
petunt Judæis, ideo filius hæres tranſmittit hæreditatem
non aditam ex potentia ſuitatis ad quoſcumque, ſe-
cundum magis communem. Alex. d. conſ. 71. in pr.
27 num. in fin. ver. & quod hereditas, lib. 2. † Decla-
ra, niſi filii Judeorum efficerent Chriſtiani; quia e-
xeunt de patria poteſtate. Alex. d. conſ. 71. num. 2.
28 lib. 2. † Dubitat Ang. Aret. conſ. 33. n. 33. † Et filii
29 familias Judæorum ſine Patre non obligantur, ſicut
nec filii Chriſtianorum. Abb. conſ. 39. Duo ſunt, in
30 princ. lib. 2. † Extende, quia participant cum Chri-
ſtianis, ideo Judæus poteſt eſſe procurator Chriſtiani.
Soc. d. conſ. 62. n. 13. v. tertia prædicta concl. lib. 2.
31 Alex. d. conſ. 99. n. 15. lib. 6. † Et ſecuritas data pro
ſe & ſociis, includit Judæos. Alex. d. conſ. 99. n. 7.
32 & ſeq. v. accedit, lib. 6. & conſ. 13. n. 14. lib. 7. †
Vide plura cumulata lib. 1. commun. opin. tit. de Judeis,
ubi n. 29. & ſeq. omnia, quæ poſſunt babere judæi
33 cumulantur, & quæ prohibita, ibi dicuntur. † Exten-
de, quia immunitas conceſſa hominibus certi loci in-
cludit Judæos ejuſdem loci. Socin. d. conſ. 62. n. 13.
allegat Bald. dicentem ſe ita obtinuiſſe in facto, & idem
de immunitate conceſſa incolis certi loci, ut includat
Judæos incolas. Jaſ. in rubr. de Juſt. & Jur. in fin.
n. 27. v. adde ultimo, ubi, quod ita obtinuit in fa-
cto. Bald. in l. ſpadonem, §. jam autem, ff. de excuſ.
tutor. ubi, quod ſuper hoc conſuluit. Alex. d. conſ.
99. Viſa, num. 7. lib. 9. & conſ. 75. n. 6. ubi plena
Appoſtil. in ver. Judæos, lib. 5. Rol. a Vall. conſ. 35.
n. 31. lib. 2. Jaſ. in rubr. ff. de Juſt. & Jur. in fi. plene
34 Socin. conſ. 66. & conſ. 70. lib. 1. † Declara tamen,
quia ſi aliquid faciunt in contemptum Religionis Chri-
ſtianæ, admittunt tale privilegium. Marant. in praxi,
35 in 3. diſt. n. 61. † Extende, quia ſi concedatur ſal-
vus conductus alicui pro ſe, & ſociis, includitur Ju-
dæus, qui eſt in ſocietate. Soc. d. conſ. 62. n. 14. ver.
quarto pro hac parte, lib. 1. Alex. d. conſ. 75. n. 6.
36 lib. 5. Rol. a Vall. d. conſ. 35. n. 33. lib. 1. † Exten-
de; quia uxor Judæi vidua ita ſortitur forum mariti,
37 ſicut Chriſtiana; Jo. de Imo. conſ. 1. n. 12. † Reſtringe
quoad ſpiritualia, & magiſtratus, & honores. Alex. d.
conſ. 75. in pr. & n. 8. & 9. in fin. lib. 5. & conſ. 99. n. 3.
38 lib. 6. † Amplia, quia omnes leges, ſtatuta, & con-
ſuetudines aliquid diſponentes in materia proportionabi-
li Judæis eos comprehendit. Alex. d. conſ. 75. n. 8. lib.
3. ver. & expreſſius. Socin. d. conſ. 62. n. 11. & ſeq. ubi
multa pro Judæis ſecundum jus commune, prout Chri-
ſtianis competunt, licet n. 16. & ſeq. ponat etiam con-
39 traria. † Amplia, quia Judæis ſervanda ſunt hactenus
obſervata; ideo quidquid ſit de jure, ſi de conſuetudi-
ne ſolent gaudere aliquibus beneficiis in loco, debent
conſuetudines ſervari. Socin. d. conſ. 62. n. 17. v. quarto,
40 & ultimo, lib. 1. † Extende, quia ſi ſunt ſub prote-
ctione Eccleſiæ, quia computantur inter oves Chriſti,
creatione, gubernatione, & redemptione ex parte Chri-
ſti, unde dicit; Alias oves habeo, quæ non ſunt ex hoc
ovili. Evang. ſec. Joan. c. 10. & ideo cum injunxit
Petro, Paſce oves meas, non diſtinguens, de omnibus
intellexit. Florian. a S. Pietro conſ. 17. n. 12. & ſeq.
41 † Amplia, quia Judæi gaudent privilegio immunita-
tis conceſſæ Chriſtianis, de quo plene Jaſ. in rubr.
ff. de Juſt. & Jure. Soc. d. conſ. 62. & conſ. 70.
42 lib. 1. † Declara, ſeu limita generaliter; quia ſi
Judæi faciunt aliquid in contemptum fidei Chriſtia-
næ, privantur omnibus privilegiis ſibi conceſſis. Ma-
rant. in prax. in 3. p. num. 61. † Amplia, quia 43
Judæus ſibi præjudicat renunciando ſucceſſioni pater-
næ cum juramento, ſicut Chriſtianus. Angel. Aret.
conſ. 33. Videtur dicendum, in pr. † Amplia, quia 44
Judæi venientes ad ſucceſſionem aſcendentium, ita
conſerunt ſicut Chriſtiani ſecundum jus commune.
Ang. Aret. d. conſ. 33. Videtur dicendum, nume-
ro 33. & ſeq. uſque in fin. verſ. quantum ad tertium.
† Amplia, quia circa tutelas legitimas dativas, & 45
voluntarias jura communia pro Chriſtianis habent
locum in Judæis, ut avia præferatur, ut ſatiſdet,
renunciet ſecundis nuptiis, & alia impleat, ſicuti
in tutelis Chriſtianorum. Ang. Aret. conſ. 46. Vide-
tur quod, per tot, † Amplia, quia emancipatio fa- 46
cta per patrem Judæum de filio, ita liberat eman-
cipatum & filios emancipati poſt emancipationem
conceptos, a patria, & avita poteſtate, ſicut in
Chriſtianis, & retinet nepotes conceptos ante eman-
cipationem filii, in ſua poteſtate. Alex. conſ. 161.
Examinatis, in pr. lib. 2. † Et Legitima, & Tre- 47
bellianica deducitur per Judæos, ſicut per Chriſtia-
nos, & ambæ, quando non eodem tempore, ſe-
cus ſi eodem tempore, vigore clauſulæ codicillaris.
Alex. d. conſ. 161. num. 4. v. quantum ad Trebellia-
nicam, lib. 2. † Amplia, ſicuti Judæo ſervatur jus 48
commune in multis circa favores, multo magis cir-
ca prohibita; quia non poteſt contrahere matrimo-
nium in gradibus prohibitis de Jure Civili, quia li-
gatur de Jure Civili in hoc, ſed non Jure Canonico.
Jo. de Imol. conſ. 3. per tot. ubi late. † Et propte- 49
rea non poſſunt habere duas uxores eodem tempore,
alias puniuntur, tum quia in ſpecie eſt prohibitum
omnibus ſubjectis Imperio Romano. l. neminem,
C. de Inceſtis nuptiis; & ipſi ſunt ſubjecti; tum,
quia in ſpecie lex prohibet Judæis, l. nemo Judæo-
rum, in fi. C. de Judeis. Florian. a Sanct. Petro conſ.
18. n. 4. Bald. conſ. 422. lib. 5. ubi duplicatur. † 50
Extende, quia neque unquam licuit Judæis habere
plures uxores, ut patet ex Geneſ. cap. 2. Propter hoc
relinquet homo patrem & matrem, & adherebit uxo-
ri ſuæ, & erunt duo in carne una; & ſi quando ali-
qui duas uxores habuerunt, id fuit ex divina revela-
tione conceſſum. c. gaudeamus, de divort. † Am- 51
plia; quia pro furtis & contrectatione rei alienæ,
puniuntur pœna dupli, & quadrupli verſus par-
tem; item pœna pecuniaria arbitrio judicis ver-
ſus fiſcum, item in pace Conſtantiæ pro quinque
ſolidis ſuſpenduntur. Roman. conſ. 203. Quoad
primum, numer. 9. † Amplia. quia adminiſtratur 52
Judæi, vel tutor non poteſt donare, neque libera-
re gratuita de credito liquido; ſecus ſi creditum non
ſit liquidum, quia poteſt bona fide tranſigere, dum-
modo, non animo donandi, ſicut poſſent tutores,
vel adminiſtratores Chriſtianorum. Abb. conſ. 39.
col. 2. ver. venio igitur ad ſecundum, lib. 1. † Ex- 53
tende, quia auth. ſacramenta puberum, quæ habet
locum in Chriſtiano etiam impubere doli capa-
ce, ut repræſentet cum majorem, & convalidet
contractum juratum, habet etiam locum in Judæo
pubere, vel impubere doli capace jurante. Abb. d.
conſ. 39. circa fin. ver. ſecundo principaliter, lib.
1. † Extende; quia ſicuti alteri per alterum non fit 54
præjudicium inter Chriſtianos, ita etiam inter Ju-
dæos. Abb. d. conſ. 39. in fi. lib. 1. † Extende, quia 55
ſicuti actiones activæ & paſſivæ defuncti, ipſo jure di-
viduntur pro rata, inter plures hæredes ipſius defuncti
Chriſtianos. l. ea quæ, Cod. fam. erciſc. ita etiam inter
Judæos, ut loquitur Abb. d. conſ. 39. in fin. lib. 1. † 56
Amplia, quia Judæi præſcribunt contra Chriſtianum
res ſecundum jus commune, Roman. d. conſ. 489.
Iſta Domina, n. 3. ver. ultimo, ubi apoſt. in fin. † Re- 57
ſtringe, quia bona Eccleſiarum non poſſunt præſcribe-
re. Roman. d. conſ. 489. n. 3. † Limita, quando Ju- 58
dæi ſunt infeſti, vel illicite contrahunt, quia poſſunt
expelli, & ita ſolvit Anchar. d. conſ. 281. inter conſ.
Calderin. alias 3. de locat. n. 2. ver. non obſtat. ubi
quod omnia contraria ita tolluntur, quod duplicatur
conſ. 488. alias 1. de Judæis. † Limita, quia ſtatutum 59
conferens beneficium generaliter, puta minuens pœ-
nam juris communis, non videtur includere perſonas
odioſas & infames, prout ſunt Judæi, & hoc ma-
xime

xime procedit, ſi lex minuens pœnam, vel conferens
beneficium, liberat ab infamia. vel inducit infamiam
quæ diſpoſitio non poteſt applicari Judæis, quia ſunt
perpetuo infames. Socin. *d. conſ.* 62. *num.* 16. *&* 17. *v.*
in contrarium, *lib.* 1. maxime *ver. quarto*, *& ultimo*
Alex. *conſ.* 99. *Viſa inquiſitione*, *num.* 2. *lib.* 6. ubi a-
poſtill. *in verb. odioſe*, citat Calder. *conſ.* 8. *de re judic.*
Cæpol. *conſ. Civil. ult. col.* 1. Jaſ. *conſ.* 124. *col.* 3. *lib.* 4.
60 Et iterum Alex. *conſ.* 13. *Attentis*, *num.* 2. *lib.* 7. † De-
clarat Alex. *d. conſ.* 99. *in fin. ver. nec obſtat*, *quod Ju-*
dai, *lib.* 6. quia ſi de eis fiat mentio in ſtatuto de be-
neficio ſtatuti, tunc participant; item, quia non ſunt
aliter odioſi, quod poſſint expelli ſine cauſa, imo o-
ſtendit, quod debemus eis ſubvenire in neceſſitate, &
facere eleemoſinas, & repetit *conſ.* 13. *nu.* 23. *ver. pra-*
terea dicimus, *lib.* 7. ubi apoſt. *in ver. Oldradus*, dat
61 concord. † Extende limitationem, quia ubi duæ leges
ſunt, una rigoroſa, altera æquitatis; Judæis nunquam
ſervatur æquitas, ſed rigor. Socin. *d. conſ.* 62. *n.* 16. *v.*
62 *tertia hec concluſio*, *lib.* 1. † Extende, quia Judæi ſunt
perſonæ odioſæ, quibus beneficia conceſſa generaliter
63 non communicantur. *d. conſ.* 62. *n.* 16. *lib.* 1. † Limi-
ta, quia Judæus non poteſt eſſe teſtis contra Chriſtia-
64 num. Alex. *conſ.* 179. *Viſa ſcriptura*, *in fin. lib.* 2. †
Extende; quia non defertur juramentum Judæo in li-
tem contra Chriſtianum. Joan. dè Imola *conſ.* 2. *per*
tot. ubi quod bene poteſt torqueri Chriſtianus doloſus,
ſi Judæus probavit conſignaſſe bona, quæ negat Chri-
65 ſtianus. † Extende, quia non poteſt eſſe interpretator
litterarum Hebraicarum, vel peritus contra Chriſtia-
num, ſi haberi poſſunt periti Chriſtiani; quia non po-
teſt eſſe teſtis, non poteſt eſſe peritus, ex quo periti
ſunt ad inſtar teſtium. Alex. *d. conſ.* 179. *in fin. lib.* 2.
66 quod duplicatur *lib.* 1. *conſ.* 35. † Reſtringe; quia Ju-
dæus eſt teſtis contra Chriſtianum in iis, quæ ſunt dif-
ficilis probationis, & in iis, quæ fiunt in domo, &
in ſubſidium propter utilitatem neceſſarii uſus. *l. quo-*
niam, *in fin. C. de heretic.* quia ſicuti in contractibus
permiſſum eſt, ita etiam in delictis, quia valet argu-
mentum de contractibus ad delicta. Florian. *conſ.* 11.
67 *contra fin. n.* 8. *& ſeq.* † Limita, quia Judæus non poteſt
eligi ad publica officia. Ancharanus *conſ.* 371. *de Titu-*
68 *lis criminum*, *n.* 2. *& ſeq.* † Extende, quia non parti-
cipant de dignitatibus, neque de Magiſtratibus Chri-
69 ſtianorum. Alex. *conſ.* 75. *Videtur in princ. lib.* 5. † Ex-
tende, quia inter Chriſtianos Judæus non poteſt eſſe
70 Bart. *conſ.* 17. *Viſo quodam*, *lib.* 2. † Declara, quia be-
ne poteſt eſſe Judex inter Hebræos, apoſt. ad Bart. *d.*
71 *conſ.* 17. *in ver. Judai*, *lib.* 2. † Reſtringe, quia Ju-
dæus bene poteſt eſſe arbiter etiam inter Chriſtianos &
ſi non arbiter, ſaltem ſine difficultate poteſt eſſe arbi-
trator, Bart. *d. conſ.* 17. *ver. ſed dato*, *lib.* 2. ubi apoſt.
72 *in verb. Judai*, dat concord. † Limita, quià Judæus
non poteſt habere ſervum Chriſtianum. Roman. *conſ.*
489. *Hec domina*, *in princ.* † Limita, quia aliqui
ſunt caſus, in quibus Chriſtiani non poſſunt habere
commercia cum Judæis, ergo regula eſt in contrarium
in non prohibitis. Rom. *d. conſ.* 489. *in pr. v. tertio*
quia. † Libellum tamen repudii concedunt ritus, &
leges Judæorum ex cauſa, puta ſi non generat filios
prima, & debet dari coram Sacerdote Judæorum, qui
ſeparabit cauſa legitima ſubſiſtente, & facto repudio a-
liam poteſt accipere, ut plene Flor. *conſ.* 18. *num.* 5.
& ſeq. v. quod de jure. Bald. *d. conſ.* 422. *lib.* 5. ubi
duplicatur. vide §. *prox. proced.*

§. III.

Judai an ſint fori Eccleſiaſtici, vel ſecularis, & qualiter puniantur?

1 Judæi, † Saraceni, & alii Infideles, licet non poſ-
ſint eſſe hæretici, quia non admittitur in eis ſepara-
tio, cum ſint extra nos, tamen tanquam hæretici, &
pœna hæreticorum poſſunt puniri propter blaſphemiam,
& alia, quæ faciunt in contemptum Religionis. Cald.
conſ. 125. alias 11. *de foro compet. in princ. & conſ.*
489. alias 2. *de Judais.* Bald. *conſ.* 315. *Judais tute-*
la, *in fi. lib.* 1. & latius *conſ.* 316. *in fi. v. poſt do-*
ctrinam, *eod. lib.* quod eſt Joann. de Lignatio, Lau-
rent. de Pinu, Ægidii de Presbyteris, Gaſpar. Calder.
2 Joann. de Fantuciis, & Baldi. † Subſunt autem foro
Eccleſiaſtico in delictis Eccleſiaſticis, & foro ſeculari
in ſecularibus, & in iis quæ ſunt mixti fori, eſt locus
præventioni, ut ille procedat, qui prævenit, ut per
Cald. qui hoc videtur ſentire *d. conſ.* 125. alias 11.
de judic. & foro compet. per tot. & conſ. 489. alias.
2. *de Judais*, ubi duplicatur. † Et quod ſubſint Epiſ- 3
copo, vel Inquiſitori, ſi peccaverunt in Clericum, vel
in fidem, aut contra Canones. Bald. *d. conſ.* 315. *Ju-*
dais tutela, *in fi. & conſ.* 316. *Quia ſape*, *in fi. lib.*
1. † Amplia, ut in tantum ſubſint foro Eccleſiaſtico in 4
delictis Eccleſiaſticis, vel in mixtis, quando fuit præ-
ventum, ut ſecularis Poteſtas nullo modo poſſit pro-
cedere contra eos, niſi ad requiſitionem Eccleſiaſtici,
ut pœnam imponat, etiamſi ex forma ſtatuti hoc diſ-
poneretur, ita Cald. *d. conſ.* 125. alias 11. *de judic.*
ver. & maxime in Judea, ubi ita declarat jura dicen-
tia pœnam poſſe imponi per ſeculares, ut intelligatur
ad requiſitionem Eccleſiaſtici, & idem Cald. *conſ.* 489.
alias 2. *de Judais*, & Bald. *conſ.* 100. *lib.* 2. *in pr. &*
conſ. 422. *Inquiſitio*, *per tot.* ubi *num.* 6. patet, quod
Eccleſiaſticus exercebat juriſdictionem contra Hebræum,
quia dimiſit uxorem *lib.* 5. † Et ideo Judæus propter 5
blaſphemiam, ab Epiſcopo poteſt puniri pœna pecunia-
ria, & etiam perſonali, citra ſanguinis effuſionem, quo
caſu ſi agitur de ſanguine, procedit ſecularis ad requi-
ſitionem Epiſcopi. Bald. *d. conſ.* 100. *ſi Judeus*, *lib.*
2. † Contrarium tenet Clar. *in* §. *Blaſphemia*, *num.* 6
ver. ſed pone, ubi, quod eſt communis opinio, quod
Judæus propter blaſphemiam punitur a Judice ſeculari,
licet in ſubſidium Judex Eccleſiaſticus poſſit punire,
quando ſecularis eſt negligens. † Amplia, ut imo etiam 7
de omni delicto Judæi puniantur per Eccleſiam. Cald.
d. conſ. 125. *in fi. v. nec obſtat*, alias 11. *de Judais.*
quod duplicatur *conſ.* 439. alias 2. *de Jud.* † Contra- 8
rium expreſſe tenet Petr. de Anch. *conſ.* 15. *ſpiritualis*
Judex, *per tot.* ubi, quod pœna Judæi deturpantis cru-
cem, & effigiem Salvatoris, dum fieret proceſſio, quia
projecit ſtercora ex feneſtra, venit imponenda, & ap-
plicanda fiſco ſeculari, & per judicem ſecularem, quia
licet Judæi ſubſint Papæ, intelligitur quoad forum pœ-
nitentiale, vel in ſubſidium, ſed principaliter tanquam
laici ſunt puniendi per ſecularem; & idem Petr. de
Anch. *in cap. ea que fiunt*, *de Reg. Jur. in* 6. Jul. Clar.
in §. *fin. qu.* 35. *a* 25. *modo quero*, Bald. *conſ.* 422. *In-*
quiſitio dicta, *numer.* 5. *lib.* 5. Ruin. *conſ.* 7. *viſis. lib.*
4. & ſubjacent legibus civilibus, & ſunt de foro ſecu-
lari, non autem de foro Eccleſiaſtico. Alex. *conſ.* 6.
ſuper pramiſſa, *num.* 5. *v. fortificantur*, *lib.* 6. ubi apo-
ſtil. *in ver. infideles*, citat plurimos, & dicit, quod
omnes Theologi & omnes Canoniſtæ ita tenent, &
loquitur etiam in omnibus infidelibus. † Declara, quia 9
Judæi in materia juramenti poſſunt per Eccleſiaſticum
compelli non directe propter animam Judæorum, quia
circa ſpiritualia intrat regula, quod de iis, quæ extra
nos, nihil ad nos; ſed bene, quod compelluntur per
alias pœnas temporales. Joan. de Imol. *conſ.* 1. *num.* 8.
† Declara, quia bene puniri poſſunt per Eccleſiam in 10
in caſu negligentiæ judicis. Alex. *d. conſ.* 6. *num.* 5. *&*
ſeq. v. fortificantur. *lib.* 6. † Declara, ut imo Papa per 11
indirectum poſſit excommunicare Judæos, ſi non reſti-
tuunt uſuras, & punire etiam corporaliter in iis, quæ
reſpiciunt forum Eccleſiaſticum, vel utrumque forum,
plene Franc. Aret. qui reprobat Petr. de Anch. *conſ.*
157. *Copioſe & ſubtiliter*, *in pr.* † Declara, quia Ju- 12
dæi ſunt de utroque foro, ideo poteſt cognoſci coram
Eccleſiaſtico, & ſeculari, an Judæus ſit uſurarius ad ef-
fectum, ut ejus inſtrumenta non mereantur exequutio-
nem. Bald. *conſ.* 63. *Per ſtatutum*, *num.* 3. *ver. qua ex-*
ceptio, *lib.* 2. † Declara, quia Judex Eccleſiaſticus co- 13
gnoſcit de cauſis, quæ ſunt contra Canones, & Le-
gem Divinam, veluti ſi Hebræus dimittat uxorem, &
aliam accipiat, quia punitur per Eccleſiaſticum ſervata
lege Judæorum, quia ſi libellus repudii ex cauſa legi-
tima intervenit, non poteſt puniri, ita Bald. *conſ.* 422.
lib. 5. *per tot.* maxime *num.* 4. *& nu.* 6. ubi, quod Ju-
dex Eccleſiaſticus procedit, dicit tamen *num.* 5. quod
ſi incideret aliquid, quod ad ſecularem ſpectaret cogni-
tio, ſecularis erit judex, licet ibi dicat, quod Hebræi
ſunt ſub protectione Papæ. † Vide Alex. de Nævo *conſ.* 14
100. *num.* 7. ubi, quod ſi Judæi delinquant circa jus
naturæ, vel jus divinum, poſſunt puniri a foro Eccle-
ſiaſtico, & dicit communem opinionem, & *num.* 6.

oſtend-

nſtendit, quod Eccleſia compellit Principes ſeculares, ut puniant Hebræos circa uſuras; ergo, &c. & *conſ.*
15 101. *num.* 5. † Limita, quia ſecundum aliquos regulariter Judæi ſunt de foro ſeculari, non autem de foro Eccleſiaſtico. Clar. *in* §. *fin. quæſt.* 35. *num.* 25. *v. modo quæro*, & relative *in* §. *blaſphemia*, *num.* 5. & hanc magis communem dicit Alex. *conſ.* 99. *num.* 13. *lib.* 6. ubi apoſt. citat Petr. de Anch. *conſ.* 15. Guid. Pap. *dec.* 63. & iterum Alex. *conſ.* 13. *num.* 21. *&* 22.
16 *lib.* 7. † Declara tamen, quia ſi ſecularis eſſet negligens in puniendo Judæum, poteſt Eccleſiaſticus punire; ita communiter tenere dicit Clar. *in d.* §. *blaſphemia*, *num.* 5. *v. ſed pone*. Alex. *d. conſ.* 99. *num.*
17 13. *lib.* 6. † Extende, etiam in iis, quæ ſunt fori Eccleſiaſtici, ſeu mixti fori; quia puniri debent ſolum per Principes ſeculares; quia cum Eccleſia puniat, ut ad meliorem frugem quis reducatur, nihil pertinet ad Judæos, qui extra nos ſunt. ita Aret. *conſ.* 147. *num.*
18 5. *& ſeq.* ubi late. † Et ſubſunt Imperio Romano *l. Judæi, Cod. de Judæis*, & ideo prohibentur habere duas uxores; quia lex prohibet hoc in ſpecie Judæis, *l. nemo Judæorum, in fi. C. de Judæis*, & quia nulli ſubjectu Imperio Romano permittitur habere duas uxores eodem tempore, per text. *in l. neminem, C. de Inceſt. nupt.* Flori. qui hæc omnia dicit *conſ.* 18. *n.* 4. quod duplicatur per Bald. *conſ.* 422. *lib.* 5. ſubſcriptum a Joan. de Montegran.

§. IV.

Judæi quales, & qualiter tractandi?

1 Judæi † baptizati, & abnegantes, item alii Hebræi confoventes, & receptantes efficiuntur de foro Eccleſiaſtico, & tanquam hæretici ſunt puniendi. Oldrad. *conſ.* 36. *Infra ſcripti ſunt*, ubi enumerat multa deli-
2 cta atrocia Judæorum. † Amplia, quia Judæus eſt pejor Saraceno; ideo ſi efficiatur Saracenus, non punitur; quia de iis, qui extra nos, nihil ad nos; ſecus ſi fidem agnoſcere cœpiſſet, quia tranſeundo ad aliam ſectam punitur. Oldrad. *conſ.* 51. *Judæus tranſivit*, ubi in fine, quod Eccleſia orante pro omnibus, non flectuntur genua pro Hebræis, quia pejores ſunt omni
3 natione † Amplia, quia de iis, qui extra nos, nihil ad nos, intelligitur reſpectu excommunicationis, ut non arceantur. Oldrad. *d. conſ.* 36. *in pr. num.* 2. *v. & ſi dicatur, & conſ.* 51. *in pr. ver. & cum ubicumque*, ubi, quod reſpectu conſtitutionis, tamen ſi delinquunt in iis, quæ pœnam merentur, puniri poſſunt,
4 & maxime ſi fidem agnoverint, ut ibi dicitur. † Extende, ut imo etiam merus Judæus, qui non agnovit fidem, puniatur per Eccleſiam, ſi blaſphemat, vel falſo dogmatizat, quia id, quod dicitur de iis, qui extra nos, habet locum in excommunicatione, non autem quoad alias pœnas. Calder. *conſ.* 489. *per tot.* maxime *in fine*, alias 2. *de Judæis*. Vide Tuſch. *Litt. I. ver. Judæi extra nos, ideo nihil ad nos. Concl.* 368.
5 † Amplia, quia Judæi ſunt infames, & dicuntur homiles, & privantur omnibus honoribus & dignitati-
6 bus. Alex. *conſ.* 53. *Attentis*, *num.* 2. *lib.* 7. † Inſi-
7 diantur Judæi fidei noſtræ. *l. fin. C. de Judæis*. † Commiſceri carnaliter non poſſunt cum mulieribus Chriſtianis. *c. in nonnullis, de Judæis*, Alex. *conſ.* 13. *numer.*
8 2. *lib.* 7. † Et pœna ultimi ſupplicii puniuntur commiſcentes ſe carnaliter cum mulieribus Chriſtianis, 2. *quæſt.* 2. §. *iis ita, il ſecondo, &* 24. *quæſt.* 5. §. *&*
9 *hinc apparet*. † Declarat tamen Alexand. *d. conſ.* 13. *Attentis*, *num.* 59. *& ſeq. ver. non obſtant allegata*, *lib.* 7. dum tuetur Judæum, quod illa præcepta ſunt ſervanda, & ibi Apoſtil. *in ver. Thomam*, *lib.* 7. ſed ego credo, quod non ſit verum contra Hebræum, quia ſi debent judicari ſecundum legem ſuam Moyſis, illa præcepta bene quoad nos non ſunt ſervanda, ſed contra eos bene ſunt ſervanda, & in ſubſidium lex communis, ita Calder. *conſ.* 20. *de conſtit.* Vide infra *num.* 32. *& ſeq.* Vide *Judæi, quorum ſint capaces*. ſup.
10 §. 11. *numer.* 67. *& ſeq.* † Declarat Alexand. *d. conſ.* 13. *num.* 14. *& ſeq. lib.* 7. quod ſit pœna arbitraria judici, & non ordinaria ex cauſis, quia non eſt a-
11 dulterium, & quia ibi mulier non eſt inhoneſta. † Amplia, quia Judæi ſunt ſervi effecti per mortem Chriſti, & poſſunt ejici, & Principes poſſunt licite ab eis omnia auferre, & Papa poteſt hæc præcipere Principibus ſecularibus. Oldrad. *conſ.* 87. ubi, pro utraque parte, & vide latius eundem *conſ.* 72. qui loquitur de Saracenis, ut poſſint expelli, & omnia ab eis auferri, etiamſi velint in pace vivere, quia de eis fidendum non eſt; ideo non ſunt expectandæ inſidiæ, & cum ſit Judæus pejor Saraceno. Oldr. *d. conſ.* 51. Et omnia videntur bene applicari. † Contrarium tenet Oldr. 12
conſ. 264. *Illa videtur*, ubi quod non poſſunt expelli, ſi volunt in pace vivere, & quod iſta opinio eſt probabilis, ubi ponit multa de Judæis, & qualiter ſint tolerandi, & de Amorrhæis, Cananæis, & Evæis, & Agatenis, quare expulſi fuerint, & idem tenet Cald. *conſ.* 281. alias 3. *de locato*, quod eſt Petr. de Anch. Alex. *conſ.* 99. *in fin. lib.* 6. *& conſ.* 13. *numer.* 23.
lib. 7. † Declara, quia iſta ſervitus non eſt talis quæ 13
privet patria poteſtate, & beneficiis juris. Alex. *conſ.*
71. *Ponderatis*, *num.* 2. *v. non obſtat*, *lib.* 2. † Am- 14
plia, quia uſurarii ſunt ut plurimum Judæi, & ideo exoſi. Bald. *conſ.* 3. *Per ſtatutum, in pr. & numer.* 3. *lib.* 2. ubi, quod volens probare uſurarium eſſe Judæum
veriſimilem, probationem adducit. † Amplia, quia re- 15
pelluntur ab omnibus dignitatibus, & honoribus. Roll.
a Vall. *conſ.* 35. *num.* 16. *lib.* 2. † Amplia, quia ho- 16
nores civiles habere non poſſunt. Rol. a Vall. *d. conſ.*
35. *num.* 2. *lib.* 2. † Amplia, quia odioſi ſunt, & 17
infames perſonæ. Rol. a Vall. *d. conſ.* 35. *num.* 14. *lib.* 2. Bero. *conſ.* 28. *numer.* 44. *lib.* 3. ubi, quod ſemper inſidiantur fidei Chriſtianæ, & vix conſortio
Chriſtianorum admittuntur. † Amplia, quia ligantur 18
conſtitutionibus judicialibus, & teſtamentis, & con-
tractibus. Bero. *d. conſ.* 28. *num.* 13. *& ſeq. lib.* 3. † 19
Amplia, quia conſuetudinem inducere non poſſunt, ex quo non habent poteſtatem legis condendæ. Bero.
d. conſ. 28. *num.* 31. *& ſeq. lib.* 3. † Amplia, quia 20
Judæus non debet habere majorem prærogativam, quam Chriſtianus, & non poteſt eſſe melioris conditionis.
Bero. *d. conſ.* 28. *num.* 39. *& ſeq. lib.* 3. † Ampia, quia 21
non præſcribit Judæus contra Chriſtianum ullo tempo-
re. Bero. *conſ.* 134. *num.* 19. *& ſeq. lib.* 3. † Amplia, 22
quia rigor ſervatur Judæo, non æquitas in aliquo.
Bero. *d. conſ.* 134. *num.* 21. *lib.* 3. † Vide contrarium 23
apud Rol. a Vall. *conſ.* 35. *num.* 22. *& ſeq. per tot. lib.*
2. † Amplia, quia non defertur juramentum in ſupple- 24
mentum Judæo. Maſcard. *conc. Judæus*, *num.* 17. *& ſeq.*
† Reſtringe, niſi contra Judæum, vel Chriſtianum ſu- 25
ſpectum Judaiſmi, vel contra Chriſtianum, quando eſt plus, quam ſemiplene probatum. Maſcard. *d. conſ.* 944. *num.* 28. Amplia, quia licet teſtis criminoſus de crimine notorio repellatur, ſalit, ſi Chriſtianus criminoſus deponit contra Judæum. Maſcard. *concl.* 464. *in fi.*
numer. 30. † Limita, quia filios habent in poteſtate, 26
communem, & magis communem. Maſcard. *d. concl.*
944. *num.* 24. † Limita, quia minor Judæus læſus re- 27
ſtituitur. Crav. *conſ.* 73. *num.* 2. *&* 26. Maſcard. *d. concl.*
cl. 944. *numer.* 25. † Limita, quia Judæi offendi non 28
poſſunt in ſuis ritibus, & cæremoniis, neque in perſona, vel in bonis, nec injuriandi ullo modo, ſi vivant ſecundum leges. Bald. *conſ.* 316. *Quia ſæpe*, *per tot. lib.* 1. Vide, *Judæis quæ ſint prohibita, & quæ per-*
miſſa, *ſup.* §. 1. † Limita, quia imo tanquam oves 29
Chriſti ſunt tractandi, & ideo nihil turbulentum debet fieri Judæis viventibus ſecundum leges. Bald. *conſ.*
422. *Inquiſitio. num.* 5. *&* 6. *v. cauſa enim*, *lib.* 5. † 30
Limita, quia Judæi ſunt capaces dominiorum & poſſeſſionum, ideo non eſt licitum eos expellere violenter. Anch. *in cap. quando de uſur.* quem refert apoſt. ad Oldrad. *conſ.* 264. vide *Judæi quorum ſint capaces vel non*
ſup. §. 11. † Limita, an immunitas conceſſa incolis ſe 31
extendat ad Judæos incolas? Quod ſic, tenet Jaſon qui dicit habuiſſe de facto. *in rubr. ff. de Juſt. & Jur. in fin. verſ. adde ultimo*, *numer.* 27. Bero. *d. conſ.* 28.
num. 19. *lib.* Maſcard. *d. concl.* 944. *numer.* 25. † Ju- 32
dæus cognoſcens carnaliter Chriſtianam; punitur extra ordinem, ſecundum Oldrad. *conſ.* 333. *per tot.* ſed in fine dicit, quod ibi ſunt inciſa virilia Judæo, & ipſe atteſtatur vidiſſe virilia. Cot. *conſ.* 114. *Licet primo aſpectu*, *lib.* 1. *num.* 3. dicit, quod non punitur pœna mortis, ſed pœna legis ſecundum jus municipale
vel civile. † Vide omnino Rol. a Valle *conſ.* 35. *per* 33
tot. lib. 2. ubi, quod extra ordinem punitur, quod li-

Digitized by Google

eſt ſoleat dici, quod rigor, & non æquitas Judæis
ſit ſervanda, non eſt verum, ubi, quod æquitas ſcri-
pta, & jura communia ſervantur. Contrarium ſupra *n.*
22. quia Judæis ſervatur rigor, & vide ſupra *num.* 7.
34 *& ſeq.* ubi, qua pœna. † Et quod Judæus committens
adulterum cum Chriſtiana, debeat condemnari ſolum
ad pœnam ſtatuti, prout alius civis, communem dicit
Bermon. *de concubi. fol.* 40. *num.* 32. Alex. *conſ.* 99.
lib. 6. Barbat. *conſ.* 63. *lib.* 4. qui dicunt minori pœ-
35 na ſtatuti puniri debere. † Declarat tamen Clar. *in* §.
adulterium, *n.* 9. procedere in aliis pœnis, quæ in
Judeo non recipiunt alterationem, ſed adulterium Ju-
dæi cum Chriſtiana habet duplicem prohibitionem, er-
go majori pœna, quia ſtatutum de eo non loquitur
hoc caſu, alias diſpenſaret Hebræum, ut cum Chri-
ſtiana poſſet habere commercium, quod eſt abſurdum,
36 & idem repetit *in* §. *fornicatio*, *n.* 26. *in fin.* † Et
credit Tuſchus, quod ex quo adulterium pœna mortis
punitur per legem Moyſis, ut in *Exod. cap.* 20. *Deu-
teron. cap.* 22. ſecundum legem Moyſis ſunt judican-
di, quia ſub ea vivunt. Vide Tuſch. *Litt. I. ver. Ju-
dæi in quib. ſecundum legem Moyſis? Concl.* 369. Vi-
de eund. *Litt. C. ver. Coitus carnales qui punibiles &
qui non? Concl.* 413. *n.* 24. *& ſeq.*

§. V.

Judæorum privilegia odioſa, & ſtrictiſſime interpretanda, & quando ſecus.

1 Judæorum † privilegium ſuper uſuris exigendis odio-
ſiſſimum. Angel. *conſ.* 273. *Tunc ſupponitur*, *per tot.*
Jo. de Anan. *conſ.* 70. *in pr.* Alex. *conſ.* 3. *In cauſa
& lite*, *num.* 7. *v. ſed dicta capitula*, ubi, quod ſtri-
ctiſſime ſunt interpretanda, quia odioſiſſima, ut pro
mutuo accipiant, uſuram omni jure divino prohibi-
2 tam. † Uſuras non poſſunt exercere impune ſine li-
centia Papæ. Jo. de Ana. *de conſ.* 70. *n.* 2. Ideo ob-
tinent privilegia, quæ ſunt odioſa, ut ibi, ubi Bologn.
concludit, quod non poſſunt Principes ſeculares hoc
concedere, ſed ſolus Papa, imo eſt dubium etiam in
Papa, ut per Alex. *conſ.* 5. *num.* 2. *lib.* 2. ubi, quod
non poteſt Papa generaliter concedere Judæis uſuras,
ſed particularibus locis ſic. Vide Tuſch. *litt. V. ver.
Uſuras Judæis concedere non poſſunt Principes ſeculares*,
3 *Concl.* 338. † vide tamen Caſtr. *conſ.* 174. *Videtur
dicendum*, *in fin. lib.* 2. *v. breviter*, ubi, quod de
facto ſervatur, quod Principes ſeculares de facto con-
cedunt Hebræis facultatem exigendi uſuras, & de facto
ſuper eis ceditur jus, & hæc tolerantia introducitur,
ne Chriſtiani ſe involvant in uſuris, ubi loquitur in
4 Venetis qui iſta concedunt de facto. † Extende, quia
non valent capitula conceſſa Hebræis a Principibus ſe-
cularibus, quod credatur eorum libris, quia ultra,
quod eſt contra jus divinum, quod in ore duorum, vel
trium &c. *c. novit. de jud.* emanarunt ſuper uſuris,
quæ eſt materia ſpectans ad forum Eccleſiaſticum, ita
Alex. *conſ.* 3. *In cauſa*, *& lite*, *num.* 4. *in fin. cum
ſeq. ver. & ſi fas eſt dicere lib.* 2. ubi plura ſimilia
adducit, quod non valet ſtatutum, neque conſuetudo,
quod omni ſcripturæ mercatoris credatur, quia aperit
viam ad delinquendum. Amplia, quia ſtrictiſſime eſt
interpretandum privilegium Judæis conceſſum, ideo ſi
continet, quod in hypotheca rei pignoratæ præferri
debeat, non præfertur in re empta, vel in ſolutum
data. Ang. *d. conſ.* 273. *v. totum*, ubi caſus eſt, Jo.
5 de Ana. *d. conſ.* 70. *in pr.* † Extende; quia propterea
licet ex decreto Principis credatur libris Hebræi, non
tamen creditur Hebræo interpretanti S. Scripturam, ſed
debent eligi duo interpretes, ſi extant, vel ſaltem unus,
cui ſtandum erit; quia privilegium non extenditur, ad
hoc, etiamſi juraret Hebræus. Alex. *conſ.* 180. *Viſo
6 proceſſu*, *in pr. num.* 1. *&* 2. *lib.* 7. † Et ab eorum
verbis non eſt recedendum, quia ubi verba expreſſa
non ſunt, non extenditur privilegium Judæorum. Jo.
7 de Ana. *d. conſ.* 70. *in pr.* † Extende, quia capitula
conceſſa Hebræo, quod de pecunia mutua poſſit pro
uſura recipere ad rationem tot pro centenario, non
extenditur ad granum accommodatum, ut recipiat aug-
mentum. Alex. *d. conſ.* 180. *num.* 8. *v. rurſus in pro-
8 ceſſu*, *lib.* 7. † Extende, quia licet credatur ex privi-
legio, libris & partitis Hebræorum, tamen intelligi-
tur, ſi continent cauſam obligationis, alias ſecus, quia
ſi non continent cauſam obligationis, non competit
actio Hebræo. Alex. *d. conſ.* 180. *Viſo proceſſu*, *num.*
7. *v. denique*, *lib.* 7. † Amplia quia privilegium con- 9
ceſſum Judæis, ut ſub uſuris mutuent in inſtrumentis,
& ſub pignoribus, debet intelligi, ut poſſint pignora
retinere, & ſic per modum retentionis, non autem per
modum exactionis uſurarum, quia concedentes eſſent
excommunicati. Caſtr. *conſ.* 295. *Si dicta pignora*, *&
conſ.* 296. quod eſt Angeli filii, *lib.* 2. ubi, quod non
tenetur is, qui dedit pignus ultra valorem pignoris,
neque poteſt pro uſuris compelli ſolvere. Extende, 10
quia ſi Princeps ſecularis concedit Judæis, ut poſſint
dare ſub uſuris receptis pignoribus, & quod pignora
poſt annum ſint Judæorum & poſſint vendere, citato
domino, qui pignoravit, ſtatim lapſo anno extinguitur
ſors principalis, & non poſſunt currere uſuræ amplius,
etiamſi Judæus non citavit, neque vendidit pignora,
quia ex quo pactum non eſt ſimpliciter, quod poſſit
vendere lapſo anno, ſed quod pignora ſint Judæi, ideo
ſibi imputet. Caſtr. *d. conſ.* 295. *Si dicta pignora*, *in
pr. & conſ.* 296. *num.* 2. *& ſeq.* quod eſt Angeli ejus
filii, ubi, quod ex quo eſt conceſſum gratia utriuſ-
que, Judæus non poteſt renunciare. † Et idem dicit 11
Caſtr. *conſ.* 174. *Videtur dicendum*, *num.* 3. *v. ad ter-
tiam*, *lib.* 2. ubi, quod Venetiis ita ſervatur, quod
lapſo certo tempore pignora ſint Hebræi, & non cur-
runt uſuræ poſt illud tempus, ſecus in debito Chiro-
graphario, quia gravatur in petendo uſuras, & ſor-
tem in pignore, poteſt ſibi per retentionem provide-
re. † Extende, quia ſi eſt conceſſum Hebræis privi- 12
legium, quod poſſint vendere pignora ſuper quibus ad
uſuras mutuarunt, facto prius publico bannimento,
& in loco, prout Vulpetis, adſit ſtatutum, quod
nullum bannimentum valeat niſi regiſtretur intra cer-
tum tempus in Actis Capitanei, ſi bannimentum
Hebræi non fuit regiſtratum, & vendita fuerunt pi-
gnora, poſſunt domini pignorum facere annullare ban-
nimentum, vendicare pignora nulliter alienata, &
Judæus punitur pœna furti civiliter verſus partem, &
criminaliter verſus fiſcum, Rom. plene *conſ.* 203.
Quoad primum, *per tot.* ubi etiam apoſtill. † Exten- 13
de, quia privilegia conceſſa Judæis, quod poſſint ac-
cipere uſuras pro pecuniis mutuatis, & quod credatur
libris eorum, ultra quod non valent, ut ſupr. ex Alex.
d. conſ. 3. *num.* 4. *& ſeq. v. & ſi fas*, *lib.* 2. bene
indubitatum eſt, quod ex ſaldo facto ſimpliciter ſine
cauſa non currunt aliquæ uſuræ, etiam ſi eſſet expreſ-
ſe conventum, quia debet conſtare de qualitate, pro
qua uſuræ conceduntur pro pecunia mutuata, ita Alex.
d. conſ. 3. *n.* 6. *& ſeq. v. illud autem*, *lib.* 2. ubi,
quod neque intereſſe debetur, quando non fuit peti-
tum, ſed uſura, quod odioſiſſima capitula arctiſſime
ſunt interpretanda. † Extende, quia capitula Judæo- 14
rum, quibus conceditur, quod eorum libris credatur,
debent intelligi, quatenus probetur, quod ſint eorum
(quibus conceditur privilegium) manuſcripta, & ſi
hoc non eſt allegatum, & probatum, debet abſolvi
conventus, & condemnari Hebræus in expenſis. Alex.
d. conſ. 3. *In cauſa & lite*, *col.* 3. *n.* 3. *v. alius eſt
etiam defectus*, *lib.* 2. † Reſtringe & de Judæo in Ci- 15
vitate Feltri habent capitula, quod lapſo anno pignora
ſint Judæi, quæ capitula fuerunt conceſſa a Collegio
Rogatorum, quod non potuerint revocari per alias lit-
teras Ducis, & Conſilii ſpeciales, quibus mandabatur,
quod lapſo anno per maſſarium Commun. pignora
venderentur, & quod ſupereſt reſtituatur domino pi-
gnoris, & ſi quod deficit Hebræo, ſuppleatur, &
quod quamvis iſtæ ſecundæ literæ ſint de conſenſu ſocii
Judæi, dicit, quod non ſunt ſervandæ, quia contrave-
nerunt prius capitulis Hebræi, & ſic Hebræo nimis
favet. Caſtr. *conſ.* 176. *Videtur quod prædictus*, *lib.* 2.
per tot. † Amplia, quia privilegium Judæorum Bono- 16
niæ, quod non poſſint compelli ab officialibus reſtitue-
re pignora derobata, non comprehendit Antianos Bo-
noniæ, de quibus decretum non loquitur & qui ſunt
ſpeciali nota digni. Jo. de Anan. *d. conſ.* 70. *Viſis & pon-
deratis*, *in pr.* † Extende, quia tale privilegium non 17
tuetur Hebræos a pignoribus derobatis eorum ſcien-
tia; quia quando ſciverunt, poſſunt etiam puniri,
& ſufficit ſcientia præſumpta. Jo. de Anan. *d. conſ.*
70. ubi etiam late Bologn. quod tenentur reſtituere

ſine

Digitized by Google

quod tenentur reſtituere ſine pretio, imo ſi pretium
18 habuiſſent, tenerentur reſtituere derobato. † Amplia,
quia Judæorum libri probant ſemiplene, prout alii li-
bri mercatorum pro tertio. Alex. *conſ.* 55. *In cauſa ver-
tente, in pr. lib.* 2. *& num.* 4. *v. præterea, ut ſupra
dictum eſt, & conſ.* 180. *Viſo proceſſu, in pr. lib.* 7.
19 † Extende, quia ſuper hac ſemiplena probatione poteſt
deferri juramentum in ſupplementum. Alex. *d. conſ.* 53.
per tot. lib. 1. Vide Tuſch. *Litt. L. ver. Liber ratio-
num & campſoris probat, & quando ſecus. Concl.* 347.
20 † Limita; quia privilegia & capitula Judæorum, quod
eorum libris plene credatur, valent. Alex. *d. conſ.* 53.
num. 5. *v. attamen vigore capitulorum, lib.* 1. Bald. *in
l. cunctos populos, col.* 14. *C. de Summa Trinit. & in*
21 *l.* 5. *ad fi. C. de eden.* † Extende, quia probant non
ſolum, ubi ſunt conſcripti, ſed ubique, Bart. *in l.* 1.
q. 7. *pr. C. de Sum. Trinit.* Bald. *in l. exemplo, C.
de probat.* Jaſ. *in l. quædam, §. nummularios, ff. de e-
dendo.* Dec. *in c.* 1. *numer.* 36. *de probat.* Contrarium
dicit Alex. *conſ.* 3. *In cauſa & lite, numer.* 5. *lib.* 2.
maxime, quando capitula talia ſunt conceſſa a Principe
22 ſeculari, quia non probant Hebræorum. † Extende,
quia ſi imo eſt conceſſum privilegium a Communita-
te, ut credatur libris Hebræorum, circa reſtitutionem
pignorum, valet & obligat ſingulares de univerſitate,
ut illis credatur, Caſtr. *conſ.* 379. *Conſiderandum*, quod
eſt Ang. de Caſtr. & *conſ.* 380. quod eſt Pauli de Caſtr.
23 *lib.* 2. † Extende in caſu duro ad favorem Hebræi,
quia ſi mutuavit ſuper pignore, & poſtea reperiatur
ſcriptum in libro, *reſtituto vel reſtituito al pignorante,*
id eſt, *reſtitutum, vel reſtitutum pignoranti:* dicit Ca-
ſtr. *d. conſ.* 379. *&* 380. *lib.* 2. quod Hebræo credit,
etiamſi pignorans negat, etiamſi probaret illa die fuiſ-
ſe abſentem; quia dicit ſtandum Judæo cum juramen-
to ſecundum capitula, quia excuſatur, etiamſi alteri
reſtituiſſet, quia hoc modo eſt perditum pignus, ſine
culpa ſua, & probatio doli incumbit aſſerenti, & plus
dicit, quod ſi dicat, *reſtituito al pignorante id eſt, re-
ſtitutum pignoranti*, qui erat abſens, præſumitur quod
alium miſerit, & non tenetur docere de mandato,
quia etiam quod fuerit falſus procurator, excuſatur
quando ſumus in ſpecie, quæ poteſt perire; ſecus ſi in
quantitate, quæ non poteſt perire, quia tenetur facere
24 diligentiam. † Limita, quia Judæus conductus pro u-
ſuris exercendis ad rationem tot pro centenario, ſi
mutuat alicui ſimpliciter, cenſetur ſub uſuris, licet non
ſit expreſſum, mutuaſſe. Caſtr. *conſ.* 174. *num.* 2. *v. ad*
25 *ſecundum, lib.* 2. † Limita, quia privilegium conceſ-
ſum Hebræis ex certa ſcientia a Papa, quod non de-
ferant ſignum, ut cognoſcantur a Chriſtianis, valet,
licet non ſit decorum *c. in nonnullis, de Judæis.*
Fulgoſ. *conſ.* 155. *Proponitur, quod*, ubi quod tale pri-
vilegium reducit ad jus antiquum; quia non erat por-
tandum ſignum ante illud capitulum, & quia tale ca-
pitulum eſt contra jus, & ideo certa ſcientia operatur
derogationem.

§. VI.

Judæi impuberes baptizati penes quem alendi?

1 Judæi † baptizati impuberes contra voluntatem pa-
rentum Judæorum, & ſubtracti, debent educari penes
parentes Judæos, ipſis volentibus & petentibus, quando
non adeſt ſuſpicio, quod filium baptizatum ad infide-
litatem trahant. Cald. *conſ.* 490. alias 3. *de Judæis, v.*
2 *ad ſecundum.* † Declara tamen; quia procedit conclu-
ſio, ſi modo parentes præſtiterint idoneam cautionem,
quod cum primum impubes pervenerit ad annos diſcre-
tionis, libere adire permiſerint, alias ſine illa cautione
non habebunt filium penes ſe. Calder. *d. conſ.* 490. *n.*
3 2. alias 3. *de Judæis.* † Limita, ſi non eſſent ſubtracti
filii a parentibus, ſed ſponte veniſſent ad baptiſmum,
quia tunc penes parentes non ſunt educandi. Cald. *d.*
4 *conſ.* 490. alias 3. *de Judæis, in fi.* † Limita, quando
eſſent puberes effecti baptizati, quia ad parentes non
ſpectat educatio penes ſe ipſos. Cald. *d. conſ.* 490. alias
5 *de Judæis.* † Limita, quia Judæi ſubvertentes volen-
tem baptizari a propoſito, ſunt ſacrilegi, & poſſunt
puniri per Epiſcopum loci. Bald. *conſ.* 315. *Judæis tu-
tela, & conſ.* 316. *per tot. lib.* 1.

§. VII.

Judæi converſi habent multa privilegia.

Judæi † converſi in hoc gratificantur, quia compel- 1
luntur parentes ad conſignandum illis legitimam por-
tionem, licet non debeatur filio viventibus parentibus.
Albert. Brun. *in tract. quod ſtant. maſcul. art.* 6. *num.*
62. *& ſeq.* † Extende, quia ſtatutum excludens fœmi- 2
nas propter maſculos, licet habeat locum in Judæis,
ſecus eſt, ſi fœminæ ſunt converſæ ad fidem, & ma-
ſculi Judæi. Brun. *d. tract. quod ſtant. maſcul. art.* 6.
num. 72. † Amplia, quia quod dicitur de favore filio- 3
rum converſorum ad fidem contra parentes Judæos, i-
dem ſit dicendum ad favorem Parentum converſorum
contra filios Judæos & infideles, ut converſio habeat
privilegium & favorem majus. Brun. *d. tract. quod
ſtant. maſc. art.* 6. *nu.* 62. † Amplia, quia Judæi ef- 4
fecti Chriſtiani, poſſunt retinere bona ſua, quæ non
ſunt quæſita ex uſuris, quæſita autem ex uſuris tenen-
tur erogare in uſus pios. Alex. *conſ.* 104. *In cauſa &
lite, num.* 4. *& ſeq. v. nec ad prædicta obſtat, lib.* 4.
† Declara tamen; quia debitor Judæi baptizati, ſi ſol- 5
vat ſibi, & debitum ex uſuris liberatur, nec poteſt mo-
leſtari. Alex. *d. conſ.* 104. *numer.* 6. *& ſeq. v. tertio
reſpondeo, lib.* 4. ¶

JUDEX.

Praxis Judicis.

§. I.

Quis ſit, & de ejus Officio, & poteſtate?

Judex eſt diſpenſator Juris. *L. rem non novam, C. de* 1
Jud. Gail. *lib.* 1. *obſ* 36. Debet veritatem diligenter in-
veſtigare. *L.* 2. *ubi DD. C. de edendo. can. judican-
tem.* 30. *quæſt.* 5.

In re propria nemo eſſe poteſt. *L.* 10. *ff. de Juriſd.* 2
L. 10. *ff. de Teſtib.* licet ſit Princeps ſupremus, quia
talis debet delegare cauſam. Barb. *axiom. lib.* 9. *cap.* 89.
ax. 4. *L.* 1. *C. ne quis in ſua cauſa.* Innoc. & Hoſt.
in cap. ex parte de V. S. Et princeps recognoſcens Su-
periorem non poteſt cognoſcere de injuria ſibi illata,
niſi ſit notoria, Barboſ. *l. c. limit.* 7. & illata ratione
officii. Antonell. *de regim. Eccleſ. lib.* 6. *cap.* 13. §.
3. *tex. in cap. Romana, de pœnit. in* 6. vide Gail. *lib.*
1. *obſerv.* 39. *per tot.* poteſt tamen injuriantem carce-
rare, ut a Superiore puniri poſſit. vide *Vicarius*.

Quod autem Judex non poſſit judicare in cauſa pro- 3
pria. Lim. primo, in Lege voluntaria. *arg. L. ſi conſ.
ff. de adopt.* Lim. 2. cum periculum eſt in mora. Lim.
3. in cauſis vilibus & exiguis. Lim. 4. ſi conſuetudo
contrarium diſponat. *cap.* 1. *de pœn. in* 6. quare vero
injuriam ſibi illatam ratione officii & non reſpectu pri-
vato ulciſci poſſit, ratio eſt, quia tunc ſumit vindictam
ob delictum commiſſum contra dignitatem. Menoch. *de
arbitr. caſ.* 263. *num.* 7. Crav. *conſ.* 232. Cabal. *reſ.
crim. reſ.* 128. *num.* 1.

Neque poteſt eſſe Judex in cauſa, in qua fuit advo- 4
catus. *cap. dilectus. de teſtib.* P. Pirhing. *lib.* 2. *tit.* 20. *n.*
87. & ubi Farinac. *de teſtib. quæſt.* 60. *num.* 89.

Debet judicare juxta allegata & probata, & non ſe- 5
cundum privatam ſuam ſcientiam. Abb. *in cap.* 1. *de offic.
ord.* Covar. *lib.* 1. *var. reſ. cap.* 1. *per tot.* Clar. *in §. fin.
quæſt.* 8. *num.* 5. *quæſt.* 66. *num.* 1. Scaccia *de Jud. lib.* 1. *cap.*
80. S. Th. 2. 2. *quæſt.* 67. *art.* 2. Abb. *in cap. paſtoralis de
off. Deleg.* Maſcard. *de prob. concluſ.* 948. Farin. *in prax.
crim. par.* 1. *quæſt.* 21. *n.* 163. Ludoviſ. *dec.* 224. Guazzin.
ad defenſ. Reor. def. 30. *cap.* 29. Oſaſc. *deciſ.* 1. *n.* 39. ad
tex. *in L. illicitas. §. veritas. ff. de offic. Præſid.* cum aliis
ibid. allatis. ubi DD. Beltramin. ad Ludoviſ. *l. c. n.* 6. Rot.
deciſ. 501. *num.* 9. *p.* 4. *rec. tom.* 2. Gloſ. *in cap. paſtoralis.
verb. tenetur eandem. de offic. & pot. jud. deleg.* DD. apud
Barboſ. *d. lib.* 9. *axiom.* 27. *cap.* 89. & late apud Scacc. *de
Sent. & re jud. Gloſſ.* 14. *quæſt.* 8. *per tot.* Eccleſia *obſerv.
for.* 106 *per tot.* Lim. 1. quando conſcientia eſt informata
a Notario. Secundo in Judice, qui eſt ſupra leges. Ter-
tio in juriſdictione voluntaria. Quarto in Judice qui
po-

Digitized by Google

poteſt judicare in ſcriptis & ſine ſcriptis. Quinto in arbitrio Juris. Sexto in arbitrio & arbitratore ſimul. Septimo in cauſa taxationis intereſſe, quia ſi non eſt probatum in quantitate, poteſt in conſcientia Judex ſecundum æquitatem illud taxare. Bald. *conſ.* 270. Octavo quando utrinque fuit probatum æqualiter. Tuſc. *litt. J. concluſ.* 298. & alii apud Barb. *d. lib.* 9. *cap.* 89. *ax.* 27. & ideo Judex non poteſt habere rationem ſcripturæ non redactæ ad acta, licet alias ſibi fuerit exhibita. Eccleſia *obſ. for. num.* 27.

6 Imo debet judicare etiam ſecundum ea quæ allegari potuiſſent. Diana *par.* 9. *tract.* 8. *reſ.* 41. quem vide ubi quod poſſit ſupplere defectum advocatorum, aut partium &c. & quod Judex poſſit ſupplere in jure, non tamen in facto, dicit Vivius *com. opin.* 418. *in verb. Judex. n.* 2. *ut in tot. tit. C. ut quæ deſunt advocatis.* & infra *nu.* 43.

7 Sed poteſtne propter allegata & probata condemnare illum quem privata ſcientia certo ſcit eſſe innocentem? videtur quod non, quia hoc repugnat juri naturæ. Exodi 22. *Inſontem & juſtum non occides*; tum quia ideo debet judicare ſecundum allegata & probata, ne erretur in judicando, ſed hoc caſu erraret Judex condemnando Innocentem, quod ampliatur, licet eſſet periculum depoſitionis Judicis. Affirmativam tamen tenet Covar. *lib.* 1. *var. reſ. d. cap.* 1. S. Tho. 2. 2. *d. quæſt.* 67. *a.* 2 Dian. *d. reſ.* 41. vide tamen late Scacc. *d. q.* 8. *a num.* 45. & certe in Principe, aut Magiſtratu, qui poteſt facere gratiam, videtur procedere prima ſententia. Scacc. & Eccleſ. *ll. cc.* Clar. *d. cap.* 66. *num.* 2.

8 Judex non impertitur ſuum officium non imploratum. *L.* 4. *ff. de damn. infect.* §. *hoc autem.* Lim. in iis, quæ concernunt utilitatem publicam. Barb. *loc. cit. ax.* 5. *L. congruit. ff. de off. Præſ.* Scaccia *de Jud. lib.* 1. *cap.* 68. Eccleſia *obſ. for.* 13. *num.* 20. Requiſitus debet interloqui ſuper oppoſita exceptione, aliter ſi omiſſa interlocutoria procedit ad ulteriora, proceſſus eſt nullus ipſo Jure. Felin. *in cap. ſuborta de ſent. & re jud.*

9 Poteſt ex officio requirere mandatum, & opponere de inhabilitate perſonæ comparentis. Abb. *in cap. nulli. de accuſ.* Maranta *in ſpecul. par.* 6. *rubr. de inquiſ. numer.* 191. Vant. *de nullit. ex defec. inhabil. ſeu mand. ſub num.* 63. Scaccia *de Jud. lib.* 1. *cap.* 101. *num.* 33. ubi de veriori contra non nullos, & ibi qualiter debeat inquiſitionem tam generalem, quam ſpecialem formare. Poteſt repellere accuſatorem inhabilem. *cap. ſi. legitimus. de appell.* P. Pirhing. *lib.* 5. *tit.* 1. §. 5. *num.* 15. Sicut etiam repellere agentem, cui obſtat præſcriptio, uti carentem actione. Pajatell. *annot.* 22. *numer.* 2. & poteſt opponere exceptiones pro Reo, cum evidentur conſtat de non jure actoris. Sperell. *dec.* 83. *num.* 32.

10 Judex dicitur fatuus, qui judicat ultra petita. *L. ult. C. de fideic. libert.* Tuſc. *litt. I. concluſ.* 398. *numer.* 14. Surd. *dec.* 295. Maſtrill. *dec.* 160. Barb. *axiom. loc. cit. ax.* 26.

11 Semel approbatus improbari amplius non poteſt. Bal. *in L. ſi propria.* §. 1. *ff. de pet. hæred.* Maſcard. *de prob. concluſ.* 945. *in fin.* Menoch. *conſ.* 2. *numer.* 39. Vant. *de nullit. ex defect. Juriſdict. num.* 23.

12 Gratis ſuum officium debet impendere. *cap. cum ab omni de vita & honeſt. Cleric. arg. cap. ſunt nunnulli.* 114. 1. *quæſt.* 1. quia munera animos Judicum ſolent pervertere, & excæcant oculos prudentium *cap. quia recte.* 66. *quæſt.* 3. Sermo eſt de Judice, qui habet ſalarium, nam qui non habet ſalarium, poteſt recipere munera a ſponte dantibus. Menoch. *de arbitr. caſ.* 342. *num.* 40. Farin. *quæſt.* 111. Covar. *in cap. peccatum. p.* 2. §. 3. *num.* 2. *verſ. ſicut & Judex. de Reg. Jur. in* 6. Caroc. *ut infra. num.* 55. Sicut etiam ab amicis, & Conſanguineis, quamvis ſit Judex ordinarius. Etiam eſculenta, quæ paucis diebus uti a familia conſumi poſſunt. DD. apud Farinac. *loc. cit.* Imo nec ſportulas a paupere recipere poteſt. Eccleſ. *obſ. for.* 9. *num.* 5. etiam ſponte datas. Caroc. *de locat. tit. de Sportul. Judic. q.* 7. *num.* 50. & 52. *p.* 1. Eccleſia *loc. cit. num.* 6. Accipiens aliquid pro ferenda juſta ſententia tenetur ad reſtitutionem ſi habet a Republica ſtipendium. Nav. *in manual. cap.* 17. Bon. *de reſtit. diſp.* 1. *quæſt.* 3. *punct.* 2. Ita in foro interno, quidquid ſit in externo, in quo non datur actio ad repetendum, ne multiplicentur lites, ſed de hac materia vide late Menoch. Farin. & Caroc. *ll. cc.* Accipiens mutuam pecuniam a litigatore committit barattariam, & punitur exilio. Cabal. *reſol. crim. caſ.* 195. *num.* 1. Caroc. *l. c. num.* 32.

13 Non poteſt procedere ſine cognitione cauſæ, alias pro privato habetur. Felin. *in cap. Eccleſia S. Mariæ de conſtit. L. Judices C. de Jud.* Natta *conſ.* 45. *vol.* 3. Berous *in cap. conquerente. de reſtit. ſpol.* Innocent. *in cap. deberet. de ſent. excom. in* 6. & ſine cauſæ cognitione aliquem ſpolianti, poteſt impune reſiſti. Menoch. *de recuper. poſſeſ. rem.* 8, *a num.* 8. Alciatus *de præſ. reg.* 3. *præſ.* 9. *num.* 30. ad tex. *in L. defenſionis C. de jur. fiſci lib.* 10.

14 Judicans ſecundum Communem non tenetur in aliquo foro, DD. *in cap.* 1. *de conſtit.* Menoch. *de arbitr. caſ.* 339. *num.* 21. Cravetta *conſ.* 135. Honded. *lib. conſ.* 59. Ciarlin. *controv. for. cap.* 106. *num.* 16. quod tamen intellige, ſi communis non ſit evidenter falſa, nec ob varietatem Doctorum, ac fundamentorum conſtet de magis communi, aut probabiliori; nam Judex debet judicare ſecundum probabiliorem relicta minus probabili, quidquid erronee aliqui in contrarium dixerint, quorum ſententia fuit damnata a felic. record. Innocentio XI. ut ſupra in verb. *dubitans. in fin.* ſicut & quando agitur de valore Sacramentorum.

15 Et quod favore matrimonii, ſaltem in foro poli poſſit Judex ſequi ſententiam ſingularem alicujus Doctoris illud ſuſtinentis, relicta communi illud impugnante, ſi ſit dubia, nec aperto innitatur textui, tenent Hoſt. Butr. & Abb. *in cap. ſi vir, de cognat. ſpirit.* Menoch. *lib.* 2. *præſumpt.* 71. *num.* 30. Gail. *lib.* 2. *obſ.* 94. *num.* 19. quos ſequitur Dian. *p.* 10. *tr.* 13. *reſol.* 19. Sanch. *de matrim. lib.* 1. *diſp.* 18. *num.* 7. ubi alii.

16 Sic tenetur eam amplecti opinionem, quæ magis favet immunitati Eccleſiaſticæ, alias cenſuras non evitat. Suar. *de defenſ. fidei Cathol. lib.* 4. *cap.* 34. vide Sperell. *dec.* 42. *num.* 7. & *deciſ.* 105. *num.* 46. & in dubio debet recurrere ad S. Congr. Immunitatis, aliter non excuſatur. *cap. litteras. de reſtit. ſpoliat.* uti fecit Rex Scotiæ ſub Innoc. III. Sperell. *loc. cit. num.* 48. & *ſeqq.*

17 In cauſis matrimonialibus in dubio debet judicare pro matrimonio, ſi pro & contra adſunt æquales rationes. Sanchez *de matrim. lib.* 1. *diſp.* 18. *num.* 5. & potius debet favere fœminæ quam viro, quia illæ facilius decipiuntur. Idem *loc. cit. num.* 4. *in fin.*

18 Et in dubio debet potius judicare pro minore. Ciarlin. *controv. for. cap.* 118. *num.* 44. Item pro poſſeſſore, cum paria ſunt partium jura. Diana *par.* 4. *tract.* 3. *reſ.* 40. Et in ambiguis poteſt medietatem uni, & alteram medietatem alteri aſſignare. Merlin. *dec.* 72. ubi Rota. Theſ. *dec.* 89. *num.* 1. & 2. Decius *conſ.* 176. *numer.* 6. & cogere partes ad concordiam, aut tranſactionem, de quo Vivius *com. opin. lib.* 1. *verb. Judex opin.* 424. *a num.* 24.

19 Qui movetur ad judicandum præmio, amicitia, odio, vel timore, dicitur judicare per ſordes. Farin. *quæſt.* 111. *num.* 14. facit litem ſuam, & tenetur ad reſtitutionem & intereſſe. Farin. *l. c.* ubi DD.

20 In emphyteuſi etiam Eccleſiaſtica in dubio debet judicare contra caducitatem. Riccius *in prax. par.* 3. *reſ.* 150. Merlin. *dec.* 224. Navar. *conſ.* 51. *de Jud.* Corbul. *de cauſ. priv. ob non ſolutum. can. lim.* 17. *num.* 2. Rota *dec.* 261. *num.* 5. *par.* 1. *recent.* & coram Ludoviſ. *dec.* 388. *num.* 4.

21 Negligens facere juſtitiam, tenetur actione *in factum* ad intereſſe. Put. *de ſynd. verb. negligentia cap.* 4. Farin. *d. quæſt.* 111. *art.* 15. & quidem in ſolidum, ſi negligentia fuit orta ex dolo & non ex imperitia tantum, & punitur etiam criminaliter. *DD. cit.* De Jure canonico excommunicatur. De Jure civili privatur ſalario & officio.

22 Judex ordinarius habens arbitrium in criminalibus non poteſt illud extendere uſque ad pœnam mortis. Menoch. *de arbitrat. lib.* 1. *quæſt.* 86. *num.* 1. Clar. *in* §. *fin. quæſt.* 83. *num.* 11. Theſ. *dec.* 12. *num.* 8. Giurba *conſ.* 7. *n.* 14. Caball. *reſol. crim. caſ.* 92. *nu.* 3. Conciol. *reſol. crim. verb. Judex. reſ.* 1. *numer.* 1. Guazzin. *ad defenſ. reor. defenſ.* 33. *q.* 16. apud quos plures alii, excepto delicto gravi & atroci, præſertim conſulto Principe. DD. *mox cit. late.* Farin. *de delict. & pœn. quæſt.* 17. *numer.* 35. Fachin. *lib.* 9. *cap.* 45. & ita intelligenda eſt Gloſſ. *in* §. *in ſumma. verb. extraordinaria. inſt. de injur.*

23 Judex datam Reo fidem ſervare tenetur, & ſub fide data Reum extractum ab Eccleſia reſtituere, non obſtante *cap. inter alia. de Immun. Eccleſ.* in quo tantum violenta extractio prohibetur, quia aliud poſt Conſtitutionem Gregorianam eſt ſtatuendum; quia extractus per

fraudem dicitur violenter extractus & vis infertur fidei datæ, Eccleſiæ, & Reo. Neque refert, quod non poſſit Judex renunciare Juri publico, cujus intereſt, delicta non manere impunita; quia licet propterea promiſſio non fuiſſet facienda; facta tamen non eſt violanda, & licet expediat delinquentes punire, id tamen via iniqua, hoc eſt frangendo fidem præſtari non debet; quia magis expedit Reipublicæ, ne fides publica frangatur, quam quod aliquod crimen impunitum remaneat, ne Princeps privetur hominum commercio, Sperell. *dec.* 148. *per tot.* Gomez *var. reſol tom.* 3. *cap.* 12. *num.* 7. Abb. *in cap. fin. de Immun. Eccleſ.* Diana *par.* 1. *tract.* 1. *reſol.* 26. quia fidei implementum eſt juris naturalis. *L.* 1. *& L. conventionem.* ubi DD. *ff. de pact.* Binsfeld. *de confeſſ. maleſ. memb.* 2. *fol. mihi* 361. Scaccia *de Jud. lib.* 1. *cap.* 86. *ſub num.* 35. *verſ. ſecundo quia.* Farin. *quæſt.* 39. *per tot.* Fachin. *lib.* 9. *controv. Jur. cap.* 61. Hinc licet Salvum Conductum concedere non poſſit Bannitis, cum hæc facultas ſit ſoli Principi reſervata juxta Sperell. *loc. cit. num.* 48. niſi cauſa cognita; tamen ſi de facto conceſſit etiam cauſa non cognita, tenetur illum ſervare, ne quis ſub fide publica deceptus remaneat, quia juramentum & fides data æquiparantur quoad obſervantiam. *cap. ad aures. de iis quæ vi, met. cauſ.* etiam quoad pœnam infamiæ & perjurii, etiamſi ſint banniti ob crimen læſæ majeſtatis, quidquid in contrarium dicat Cabal. *reſ. crim. caſ.* 50. *num.* 7. late Farinac. *l. c. num.* 5. *ſeqq.*

24 Judex poteſt declarare, & interpretari ſuam ſententiam de quo late. Gabr. *de R. J. concluſ.* 3. *a num.* 14. Menoch. *de arbitr. quæſt.* 73. *num.* 21. Ciarlin. *controv. for. cap.* 75. *num.* 8. maxime in continenti, etiam parte non citata. Ciarlin. *l. c.* quod tamen citatio ſit neceſſaria, docent Innoc. *in cap. olim de V. S.* Maſcard. *de prob. concluſ.* 134. *num.* 32. Eccleſia *obſ. for.* 30. vide in verb. *citatio num.* 34.

25 Poteſt mandare & jubere Advocatis, Procuratoribus, & Notariis Curiæ, ut pauperibus gratis præſtent patrocinium. Gail. *lib.* 1. *obſ.* 43. *num.* 14. Eccleſia *obſ. for.* 9. *num.* 2. Gloſſ. *in L.* 1. *§. ait prætor. in verb. non habebunt ff. de poſtul.* ſicut & Notariis &c. ut gratis dent acta. *DD. cit.* ſine cauſa pœnam legalem vel ſtatuti minuens vel augens punitur. Put. *de ſyndic. verb. negligentia. cap.* 1. Farin. *quæſt.* 111. *art.* 16. *num.* 533.

26 Accedens malo fine domum mulieris examinandæ in teſtem eſt ipſo Jure excommunicatus. Anſaldus *de Juriſdict. par.* 2. *tit.* 8. *cap.* 4. Non debet judicare exemplis, ſed legibus. *L. nemo. C. de ſent. & interlocut. omn. Jud.* & Ciarlin. *cap.* 42. ubi DD. *num.* 35. An poſſit cogere partes litigantes ad Compromittendum. vide *Litigantes.* & Vivium ac DD. ſupra *num.* 18. citatos.

27 Faciens deſertionem cauſæ non pronuntiando in tempore facit litem ſuam. *L. properandum. C. de Jud.* Put. *de ſyndic. verb. negligentia cap.* 1. Oſaſc. *dec.* 12. *a n.* 4. Farin. *quæſt.* 111. *num.* 555.

28 Incompetens fit competens ratione incidentiæ, modo non ſit incapax. Vant. *de nullit. ex defect. Juriſdict. n.* 58. Ciarlin. *controv. for. cap.* 44. *num.* 39. Sperell. *dec.* 138. *nu.* 109. Bajard. *ad Clar. in §. raptus. num.* 37. & ſic Judex Eccleſiaſticus in cauſa matrimoniali, coram quo pendet, eſt etiam competens in cauſa dotis, & alimentorum. *DD. cit.* Cauſæ præparantis eſt Judex cauſæ præparatæ. Marta *de Juriſdict. par.* 2. *cap.* 8. *n.* 14. Decian. *tract. crimin. par.* 1. *lib.* 4. *cap.* 30. *num.* 16. apud Ciarlin. *l. c. num.* 45.

29 Judex hodie non ſyndicatur de ſententiis per imperitiam latis, ſed tantum de dolo & barataria. Bajard. ad Clar. *in §. fin. quæſt.* 83. *num.* 8. Farin. *quæſt.* 111. *a* 16. *numer.* 572. & in dubio præſumitur potius judicaſſe in imperitia, quam ex dolo. Bajard. *l. c. num. ad med.* Per imperitiam ferens ſententiam nullam non facit litem ſuam, quia propter nullitatem pars non patitur præjudicium, uti etiam cum error eſt expreſſus in ſententia, quia tunc eſt nulla. Farin. *lo. cit. num.* 573. Felin. *in cap. ex tenore de reſcript.* niſi ſententiam nullam executioni daret, Bajard. *l. c. num.* 9. vel eam tuliſſet ex dolo, vel lapſa ſint tempora dicendi de nullitate; tunc enim faceret litem ſuam, & licet non faciat litem ſuam, tamen tenetur ad expenſas, & damna.

30 Per imperitiam judicans & ſententiam ſuam exequens facit litem ſuam, licet fuerit ſecutus conſilium aſſeſſoris. Put. *de ſyndic. verb. conſilium cap.* 1. Menoch. *de arbitr. caſ.* 339. *num.* 16. DD. apud Farin. *l. c. nu.* 467. niſi neceſſario teneretur ſequi ejus conſilium, vel fuiſſet deceptus a Conſultore in facto, vel aſſeſſor non fuiſſet electus a Judice, ſed a Republica, vel parte, vel Conſulens eſſet notorie Doctor peritus, vel Judex exhiberet Conſultorem, qui dedit conſilium.

Quando vero facit litem ſuam tenetur ad inter eſſe & damna partis, non tamen in ſolidum, ſed in quantum poteſt, & punitur arbitrarie. Put. *de ſyndic. verb. Judex. cap.* 2. Menoch. *de arbitr. d. caſ.* 339. *n.* 5. Farin. *l. c.* quamvis ſit arbitrator, Auditor, Aſſeſſor, Præſens, Epiſcopus, Ordinarius, aut Conſultor, quo tamen caſu parti non tenetur ad intereſſe lucri ceſſantis, ſed tantum damni emergentis. *DD. cit.* quos vide. 31

Judicans per imperitiam contra jus facit litem ſuam; item ſi judicat contra communem, Vivius *com. opin. lib.* 1. *verb. Judex. opin.* 398. *num.* 3. *ſeqq.* ubi late. Maſcard. *de prob. concluſ.* 958. Farin. *l. c. num.* 492. Dummodo conſtet de communi opinione. Vivius *l. c. n.* 29. ſecus in conflictu opinionum. Amplia, licet pars læſa non appellaverit. Abb. & Felin. *in cap. paſtoralis de off. Deleg.* Put. & Farin. *ll. cc.* Bajard. *l. c. num.* 7. Imo licet appellaverit, & fecerit revocari primam ſententiam, vel ſi appellavit appellationem deſeruit. Lim. ſi judicavit in materia difficili. Farin. *l. c. numer.* 556. 32

Nolens recipere accuſationem ſibi porrectam facit litem ſuam. Put. & Farin. *ll. cc.* ſicut etiam nolens recipere probationes & teſtes; item ſi non facit reddi furtum vel damnum parti læſæ. Item non dans Tutorem pupillo, qui tenetur ad intereſſe. Bart. *in L. fin. ff. de var. & extraordin. cogn.* Farin. *loc. cit. numer.* 552. Ita relaxans carceratum non relaxandum, quo caſu ſi cauſa eſt criminalis tenetur fiſco ad intereſſe, ſi civilis parti. Farin. *l. c. num.* 551. Ita admittens exceptiones non admittendas facit litem ſuam. Put. *de ſynd. verb. lis ſua cap.* 2. Farin. *l. c. numer.* 543. ſicut non admittens appellationem. Farin. *num.* 550. Item non condemnans in expenſis, qui erat condemnandus. Lancell. *de attent. par.* 3. *cap.* 31. *num.* 118. Farin. *l. c. numer.* 556. Aufret. ad Capell. Tholoſ. *deciſ.* 111. *in princ.* ubi juxta aliquos procedit etiamſi non fuerint petitæ, quamvis in hoc caſu remittatur arbitrio Judicis. ut in *d. deciſ.* 111. Ita Judicans contra Stylum. *arg. cap. ex litteris. de conſtit.* Theſaur. *deciſ.* 1. *num.* 9. Eccleſia *obſ. for.* 1. *num.* 13. Tranched. *conſ.* 40. *n.* 10. *&* 11. Gail. *lib.* 2. *obſerv.* 21. *n.* 2. Vivius *deciſ.* 297. *in fi.* Menoch. *de præſumpt. lib.* 2. *præſ.* 8. *n.* 17. aut contra conſuetudinem. Tranch. & Vivius *ll. cc.* 33

In criminalibus non poteſt incipere a captura perſonæ nullis præcedentibus judiciis. late Farin. *de carcer. & carcerat. quæſt.* 27. *num.* 114. *&* 116. Fachin. *lib.* 9. *controv. Jur. cap.* 55. Clar. *in §. fin. quæſt.* 28. *num.* 2. Injuſte faciens aliquem carcerari non tenetur actione injuriarum, ſed aliter venit puniendus Superioris Judicis arbitrio. *L. injuriarum. ff. de injur.* Farin. late *l. c. a n.* 134. *cum multis ſeqq.* Fachin. *d. lib.* 9. *cap.* 57. ubi DD. pro & contra, quos vide. 34

Recipiens vero fidejuſſorem non idoneum tenetur de ſuo ad intereſſe tam parti, quam Reipublicæ. *L.* 1. *ff. de magiſt. conven.* Put. *de ſyndic. verb. fidejuſſor.* Caball. *reſ. crim. caſ.* 73. *n.* 1. niſi fidejuſſor fuerit datus ab approbatoribus fidejuſſorum in locis, in quibus ejuſmodi ſunt deputati. Fidejuſſorem a Reo datum de ſtando juri non tenetur liberare, & alium æque idoneum acceptare, Cabal. *reſ. crim. caſ.* 131. *num.* 1. *&* 7. 35

Judex Reum, actore nihil probante, debet definitive abſolvere. *L. qui accuſare. C. de edendo.* Faber *in C. tit. de reb. cred. defin.* 4. ſecus ſi probatit ſemiplene; tunc enim illi defert juramentum ſuppletorium; ſed ſi eſt contumax poſt ſemiplenam probationem, Reum abſolvit ab obſervatione Judicii; vel ſi Reus exceptiones ſuas proponit contra actorem, quæ Judici juſtæ videntur, ſtante contumacia actoris Reus pro ſe jurans abſolvitur definitive. Faber *l. c.* Maſcard. *de prob. concluſ.* 955. quæ ſententia, cum ſit lata ex privilegiatis probationibus, non tranſit in judicatum, & hoc juramentum, quod defertur Reo dicitur purgativum, ſicut quod defertur actori ſuppletorium, ut dicemus in verb. *juramentum.* 36

Contra Reum contumacem non poteſt ferre ſententiam definitivam, & hoc utroque jure, ſed actorem mittit in poſſeſſionem bonorum ex primo decreto. *cap. tuæ. ut lite non conteſt.* de quo vide Mynſing. *obſ.* 66. *cent.* 4. Gail. *lib.* 1. *obſ.* 60. Eccleſia *obſ. for.* 35. *de appell.* pro 37

men-

Digitized by Google

menſura debiti ſi actio eſt perſonalis; ſi vero eſt hypothecaria, mittitur in poſſeſſionem omnium bonorum, Eccleſ. *loc. cit. n.* 1. quæ ſententia eſt interlocutoria tantum; ita ut expenſis refectis contumax reaudiatur. Scaccia; *ut infra n.* 1. Eccleſia *loc. cit.* Seraph. *dec.* 254. *n.* 10. Natta *conſ.* 444. Farin. *in prax. quæſt.* 11. *a n.* 6. qui loquuntur de contumacia ficta. Lim. ſi actor intentionem ſuam plene probaſſet; tunc enim diceretur, & eſſet talis ſententia definitiva, & Reus etiam refuſis expenſis amplius non audiretur. late Scaccia *de ſent. & re Jud. gl.* 14. *quæſt.* 7. *num.* 1. & ſi nihil probavit, Reus eſt abſolvendus ab obſervatione Judicii Innoc. *in cap. prout. de dolo & contum.* bene tamen poteſt agere coram eodem Judice refuſis expenſis, quia talis abſolutoria non parit exceptionem rei judicatæ. Quod ſi Actor habuit ſufficientes dilationes ad probandum, & nihil præſtitit, Reus poteſt abſolvi definitive. Covar. *lib.* 5. *var. reſ. cap.* 1. *n.* 8. Maranta *in ſpec. par.* 5. *n.* 52. Eccleſia *obſ. for.* 35. *n.* 9. *de appell.* quæ ſi fuit tranſacta in judicatum, actor etiam expenſis refuſis amplius non auditur, ſecus ſi fuit abſolutus tantum ab obſervatione judicii. de quo vide Covar. *loc. cit.* & Eccleſia *loc. cit. & obſ.* 41. *de appell.* vide etiam ſupra verb. *contumacia. a n.* 12.

38 Debet eſſe promptior in abſolvendo, quam in condemnando ita Giurba *conſ.* 34. Ciarlin. *controv. for. cap.* 10. *n.* 85. non debet tamen eſſe clementior ipſa lege. *L. ult. C. de compenſ.* neque ſeverior. Barb. *axiom. lib.* 9. *cap.* 89. *axiom.* 19. Menoch. *de arbitr. caſ.* 276. *per tot.*

39 Debet de exceptione cognoſcere, & cum negotio principali definire, ſi exceptio eſt incidens; ſi vero eſt emergens; poteſt cognoſcere ante ſententiam. *cap.* 1. *de ord. cognit.* ubi Abb. Capon. *diſcept. for.* 392. non debet admittere eam poſitionem, quam ſi quis fatetur, ſuam detegeret turpitudinem tanquam ſuggeſtivam. Riccius *in prax. matrim. reſ.* 221. *num.* 3. *in p.* 1.

40 Non tenetur impertiri ſuum brachium uti ſæculare, quando implorans eſt incompetens. Riccius *in prax. brachii ſæcularis. reſ.* 296. *in p.* 1. & requiſitus, poteſt videre acta ad informandam ſuam conſcientiam, non tamen judicialiter: præſertim ſi eſt diverſæ ditionis & tunc non ſufficit fides ſententiæ latæ; ſed debet etiam edi proceſſus. Marta *voto* 120. Carcer. *var. reſ. par.* 3. *cap.* 14. late Eccleſia *obſ. for.* 178. nec poteſt illud dare, ſi ſententia contineat notoriam iniquitatem. de quo vide Covar. *lib.* 1. *var. reſ. cap.* 1. *n.* 8. Niſi requirens eſſet Superior. Eccleſia *obſ. for.* 177. De petitione brachii ſæcularis a Judice Eccleſiaſtico facta, vel facienda, vide ſupra in verb. *brachium ſæculare.*

41 Mandans procedi ad ulteriora non obſtante exceptione declinatoria oppoſita videtur exceptionem repellere. *ad tex. in cap. ex parte il.* 2. *de appell.* Innoc. *in cap. præterea de dilat.* Francus *in cap. ſi duobus. de appell.* Surd. *conſ.* 467. Fachin. *lib.* 1. *controv. Jur. cap.* 43. Ciarlin. *controv. for. cap.* 17. *n.* 6. Sperell. *dec.* 106. *n.* 21. Gabr. *de except. concluſ.* 1. *n.* 2. *&* 6. *&* 17. Seraphin. *deciſ.* 383. *n.* 8. An autem debeat nominarim pronunciare de incidenti circa ſuam incompetentiam, vide Gabr. & Sperell. ac Fachin. *l. l. cit.*

42 Etiam ut Delegatus Papæ non poteſt cogere partes ad comparendum in judicio perſonaliter. *cap. Juris. de Jud. in* 6. *cap.* 2. *de procurat.* P. Pirhing. *lib.* 2. *tit.* 1. *§.* 6. *n.* 43. niſi in cauſa criminali, aut pro veritate dicenda, juramento calumniæ præſtando &c. vide tex. & DD. *in d. cap. juris.*

43 Ex officio poteſt ſupplere omiſſa a partibus, quæ conſiſtunt in jure; non vero quæ conſiſtunt in facto. ſupra *n.* 6. *gl. in cap. bona verb. curavimus de poſtul. prælat.* P. Pirhing. *lib.* 1. *tit.* 32. *§.* 3. *n.* 19.

44 Notorii informationem poteſt capere etiam in cubiculo, ſicut etiam conſuetudinis notoriæ. Ciarlin. *cap.* 106. *n.* 99. Riccius *in prax. var. crim. par.* 3. *reſol.* 486. *n.* 2. Ante inquiſitionem debet ſe informare de corpore delicti. Scaccia *de Jud. lib.* 1. *cap.* 83. *a n.* 2. ubi qualiter debeat procedere.

45 Subrogatus alteri, coram quo cauſa fuit incepta & inſtructa, poteſt ſtatim cauſam expedire abſque alia dilatione, dummodo potuerit ſufficienter eſſe inſtructus. Marcſcot. *lib.* 2. *var. reſ. cap.* 115.

46 Non poteſt concedere citationem per *Legem diffamari*, niſi conſtito ſibi ſaltem ſummarie de diffamatione. Scaccia *de Jud. lib.* 1. *cap.* 34. *n.* 35. & ſic hanc citationem petens probare debet diffamationem. Gail. *obſ.* 10. *n.* 7. *&* 8. *lib.* 1. Merlin. *deciſ.* 361. *n.* 1. Gabriel. *de action. concl.* 6. *n.* 24. ubi late; conſtituto vero ſummarie de diffamatione poteſt citare diffamantem ad docendum de ſuis juribus, qua citatione executa, & reproducta, præfigit diffamanti ſuo arbitrio terminum ad agendum cum bina monitione. Gail. *lib.* 1. *obſ.* 12. *n.* 4. Scaccia *de Jud. l. c.* Afflict. *deciſ.* 264. *num.* 3. ſi comparet tunc fit judicium ordinarium; ſi non, accuſata ejus contumacia profertur in contumaciam contra eum ſententia, qua diffamanti imponitur perpetuum ſilentium præmiſſa tamen citatione ad ſententiam. vide Scacciam *loc. cit.*

An poſſit citare extra territorium ſuæ juriſdictionis, 47 dubii juris eſt, de quo diximus in verb. *citatio. num.* 25. De conſuetudine tamen poteſt citare per litteras directas Judici loci, ubi citandus reperitur, quæ vocantur ſubſidiales, vel per requiſitoriales. Maran. *in ſpec. par.* 6. *memb.* 1. Gail. *lib.* 1. *obſ.* 56. Clar. *lib.* 1. *quæſt.* 31. *n.* 19. & 20. Scaccia *de Jud. lib.* 1. *cap.* 33. *n.* 6. Eccleſia *obſer. for.* 177. *num.* 14. ubi late an Judex requiſitus poſſit cognoſcere de juſtitia citationis &c. & licet contra talem non poſſit procedere banniendo in contumaciam, vel mulctando, juxta *L. omnes.* ubi Bart. & Bald. *C. de Epiſc. & Cler.* Gail. *loc. cit.* Rota apud Scacciam *loc. cit. n.* 14. tamen in ejus contumaciam poteſt actorem mittere in poſſeſſionem ex primo decreto bonorum ſitorum ſub ſua juriſdictione. Gail. *loc. cit. n.* 4.

Judex domicilii an poſſit inquirere contra ſubditum 48 delinquentem extra territorium, vide Fachin. *lib.* 9. *controv. Jur. cap.* 20. & alios affirmantes, cum quo Clar. *in §. fi. quæſt.* 39. *n.* 4. Gomez *de delict. cap.* 1. *n.* 87. Covar. *pract. quæſt. cap* 11. & alii. late Farin. *de inquiſit. quæſ.* 7. *n.* 19. Cabal. *reſol. crim. caſ.* 162. *per tot.* apud quos videre poteris Doctores pro & contra.

Judex Domicilii tenetur remittere Reum ad Judicem 49 loci delicti. Alex. *in L. a Divo Pio. ff. de re jud.* Imol. *in L. penult. ff. de publ. Jud.* Contrariam tenent ſcilicet negativam. Bald. *in L. executorem. C. de execut. rei Judic.* Fel. *in cap. ult. de foro compet.* Fachin. *l. c. cap.* 21. quæ procedunt quando territoria ſunt ſub diverſis Principibus, ſecus ſi ſub eodem. Fachin. *loc. cit. cap.* 22. *&* 23. ubi DD. quos vide. & Covar. Gomez. Farin. & Clar. *l. l. num. antecedenti citatis.* Riccium *in prax. delinquentium ſeu remiſſionis per totam in fi. par. quarta. & in qu.* 23. & hæc quæſtio regulatur ex generali conſuetudine legitime præſcripta. late Scaccia *de Jud. lib.* 1. *cap.* 63. *a. n.* 6. Idem dic de vagabundo. Imo Judex Domicilii poteſt cogi ad remittendum Reum ad Judicem loci delicti, ſi ſumus in caſu, in quo debet fieri remiſſio. Riccius *in d. prax. Remiſſionis. to.* 2. *par.* 4. *circa finem q.* 13. Cabal. *reſol. crim. d. caſ.* 162. *per tot.*

Judex vero, cui fit remiſſio, non tenetur ſtare pro- 50 ceſſui facto a Remittente, utpote facto a Judice incompetente. Innoc. *in cap. pro inquiſitione. de accuſ. & in cap. dilectus de ſucceſſ. ab inteſt.* Bar. *in L. Divus. ff. de cuſtod. Reor.* Clarus *in §. fin. quæſt.* 36. *n.* 49. Riccius *loc. cit. q.* 7. Scaccia *de Jud. lib.* 1. *cap.* 63. *n.* 7. quos vide *&* DD. *ſupra cit.*

Judex cognoſcit de nullitate ſuæ ſententiæ, ſi eſt or- 51 dinarius, & nullitas conſiſtit in defectu alicujus ſolemnitatis extrinſecæ, vel accidentalis, pula quia fuit publicata die feriata, vel extra terminum citationis, ſecus ſi conſiſtit in defectu ſubſtantiali, veluti in nullitate proceſſus, irreparabili defectu libelli, litis conteſtationis &c. Riccius *in prax. par.* 1. *reſ.* 582. Poteſt ſententiam nulliter latam revocare, & noviter judicare. Innoc. & Abb. *in cap. ſuper de off. Jud. Deleg. in* 6. Riccius *loc. cit. num.* 1. licet poſſit etiam adiri Superior per appellationem. Riccius *loc. cit.*

Poteſt punire teſtem falſum coram ſe dicentem ſi eſt 52 ordinarius, ſecus ſi eſt Delegatus. Claris *in §. fin. quæſt.* 38. *n.* 13. Covar. *pract. qq. cap.* 18. *n.* 8. Lim. quoad Clericum ſi Judex eſt Laicus *cap. ſi diligenti. de foro comp.* ut dicetur infra hoc loco, & id tenent Clar. *l. c. n.* 14. Afflict. *deciſ.* 230. *a n.* 4. Vantius *de nullitat. ex defect. juriſd. & unde &c. num.* 50. Covar. *loc. cit.* apud quos alii, & communis Canoniſtarum. Et quod Eccleſiaſticus poſſit punire Laicum falſum coram ſe deponentem, dicunt Clar. & Covar. *l. l. cit.* ubi alii.

53 Non poteſt citare aliquem per edictum ob non tutum acceſſum, niſi teſtes ſummarie examinati extrajudicialiter deponant de non tuto acceſſu, aliter acta ſunt nullius valoris, ſic non poteſt capere Debitorem ob ſuſpicionem fugæ, niſi fugæ ſuſpicio ſummarie per teſtes extrajudicialiter examinatos conſtet. Scaccia *de Judic. l. 1. c. 31. n. 2. & 3.*

§. II.

De Judice ſuſpecto.

54 Judex ut ſuſpectus recuſari non poteſt, ſi fuit a partibus electus, niſi ex nova cauſa ſuperveniente. Ciarl. *controv. for. c. 49. n. 45.* neque poteſt recuſari ex cauſa levi, ſed gravi. tex. & DD. *in cap. cum ſpeciali, de appellat.* Seraph. *dec. 532.* Ludoviſ. *dec. 466. n. 7.* Gratian. *diſcept. for. c. 100. n. 10.* Ciarlin. *controv. for. c. 65. n. 23.* aliquas vero juſtas recuſandi cauſas, vide apud Gratian. *loc. cit.* Gail. *lib. 1. obſ. 33. n. 9.* Poteſt recuſari, ſi Aſſeſſorem ſuſpectum non removit, non tamen ſine ſpeciali mandato a Procuratore. Farin. *dec. 440. p. 2.* Gratian. *loc. cit. num. 44.* Lancellott. *de attentat. poſt recuſat. in p. 2. cap. 6. numer. 5.* Antonell. *de regim. Eccleſ. lib. 5. cap. 7. n. 30.* niſi principalis ratificaverit ſive expreſſe, ſive tacite litem coram alio judice proſequendo. Farinac. *loc. cit. n. 2. quæ deciſio eſt etiam 440. in p. 2. recent.* & ibi Gabriel. *com. concl. tit. de judic. concl. 3. n. 16.* & alii.

55 Poteſt allegari ſuſpectus, ſi audit vel alloquitur partem in ſecreto. ita Riccius *in praxi var. reſol. part. 2. reſ. 22.* ubi Maran. *de ord. Judiciario. par. 6. de appell. act. 2. n. 44. verſ. decima cauſa eſt.* Speculat. *in tit. de advocato. §. hic dicendum eſt ſub n. 16. & in tit. de poſition. §. 7. incip. videndum occurrit. n. 10.*

56 Non poteſt allegari ſuſpectus ſi ſaltem tacite fuit in illum conſenſum puta coram eo opponendo alias exceptiones quam recuſationis. Scaccia *de Jud. l. 1. c. 101. n. 8.* niſi ignorantia excuſet. Gail. *lib. 1. obſ. 33. n. 11.* Maran. *loc. cit. par. 6. memb. 9.* Scaccia *loc. cit.* vel ſi a tertio interveniente pro ſuo intereſſe allegaretur.

57 Suſpectus, allegatus ſi ſit ordinarius, poteſt committere cauſam alii non ſuſpecto, quia ſuſpectus in cognoſcendo non eſt ſuſpectus in committendo. *cap. ſi quis contra, de for. comp.* Abb. *in cap. ſi quis contra Cler. de foro comp.* Ciarlin. *controv. for. c. 145. num. 30.* ubi DD. Eccleſia *obſ. for. 73. n. 11. par. 2.* Menoch. *de arbitr. caſ. 458. n. 19.* Lancellot. *de attent. d. c. 6. num. 53.* An poſſit valide procedere vide Merlin. *dec. 562.* & ibi Rotam, gl. *in cap. quoties. 2. quæſt. 7.* Franc. *in cap. cum ſpeciali. n. 42. de appell.* Rota *dec. 2. n. 27. par. 2. diverſ.* Lancellot. *loc. cit. tot. c. 6.*

58 De jure civili ſi Judex delegatus allegatur ſuſpectus, eliguntur arbitri, qui omiſſo articulo recuſationis cognoſcunt cauſam principalem, ac in ſuſpecti Judicis locum ſuccedunt. *L. apertiſſimi & L. fin. C. de Jud.* Si vero fuit recuſatus Judex ordinarius, non eliguntur arbitri ad cognoſcendam cauſam ſuſpicionis neque cauſam principalem, ſed ſtatur juramento Recuſantis; nec ordinarius propterea removetur a cauſa, ſed ei datur adjunctus. *auth. ſi vero contigerit. C. de jud.* Scaccia *de Jud. lib. 1. c. 10. n. 28.* Sperell. *dec. 93. n. 11.* Gail. *l. 1. obſ. 33. n. 1.* ubi dicit etiam in terris Imperii aliquibus obſervari jus Canonicum. Marant. *in ſpec. par. 6. memb. 9.* Antonell. *de regim. Eccleſ. lib. 5. c. 7. n. 1.* vide Ofaſc. *dec. 15. per tot.*

59 Si vero fuit allegatus ſuſpectus Judex Eccleſiaſticus, habet in ſuo arbitrio vel compellere partes ad eligendos arbitros, qui de cauſa ſuſpicionis cognoſcant, vel recuſatione admiſſa & habita pro approbata committere cauſam principalem alteri partibus non ſuſpecto. Sperell. *dec. 93. n. 28.* Et non tantum poteſt partes compellere ad eligendos arbitros, ſed inſuper poteſt illis præfigere terminum ad hunc effectum; & arbitris diſcordantibus poteſt eos compellere ad eligendum tertium. *cap. ſuſpicionis, de officio Deleg. cap. 2. & cap. legitima de appel. in 6.* & ſi arbitri intra terminum præfixum non elegerint tertium, ipſe eliget. Scaccia hoc admittit, quando offeruntur probationes ſuſpicionis, alias vult eſſe dandum adjunctum. *lib. 1. de Jud. c. 66. n. 17. & cap. 101.* qui adjunctus debet notificare Judici, ne ſolus procedat, & ita nullus ſit proceſſus. de quo plura in prax. *arbitri.* & plura infra in verb. *Recuſatio.* & apud Scacciam *de Judic. cap. 101. per tot.* Lancellot. *de attent. d. cap. 6. per tot. & DD. cit.*

§. III.

De Judice appellationis.

60 Judex appellationis non poteſt, omiſſo articulo appellationis ab interlocutoria, cognoſcere ſuper meritis cauſæ, etiam de partium conſenſu. *cap. Romana. de foro comp. in 6.* Eccleſia *obſ. for. 21. de appellat. num. 1.* Covar. *pract. qq. cap. 9. n. 6.* Gratian. *diſcept. for. cap. 6. num. 11.* qui tamen de conſenſu partium, aut partis appellatæ, id fieri poſſe affirmat. *num. 13.* Quæ procedunt in Delegatis, non vero in illis, qui non habent juriſdictionem limitatam, qui poſſunt de partium conſenſu & voluntate, omiſſo articulo appellato cognoſcere ſuper meritis. *cap. coram. de appellat. in 6.* Eccleſia *loc. cit. num. 9.* Vant. *de nullit. ex defect. Juriſdict. num. 64.* Scaccia *de ſent. & re jud. gl. 7. quæſt. 4. ſpecial. 4. num. 1. ſeqq.* imo Juriſdictio delegati, ſeu Ordinarii appellationum tantum, ad quem ſit appellatum ab aliqua interlocutoria, non poteſt prorogari, ut omiſſo articulo appellationis, cognoſcat de negotio principali, etiam accedente utriuſque partis conſenſu, niſi interveniat etiam conſenſus Judicis a quo, vel niſi prius pronunciaverit bene fuiſſe appellatum. DD. apud Scacc. *loc. cit. num. 11.*

61 Judex appellationis in tertia inſtantia poteſt tantum cognoſcere, an bene vel male fuerit judicatum a Judice *a quo*, & non aliam cauſam. Ita Pajatell. *exped. 59. n. 8. & 9. & ſeqq.* & ibi citat Nattam *conſ. 573. n. 35.* Caneet. *var. reſ. c. 13. n. 51.* Jo. Andr. *in cap. diſpendia. de reſcript. in 6.* & alios.

62 Non condemnat Judicem *a Quo* in expenſis de generali conſuetudine exceptis barateria, extorſione, vel furto. Bettazzol. *conſ. 91.* Zamara *de off. Jud. par. 1. qu. 17.* Tranchedin. *conſ. 41. a n. 34.*

63 Non poteſt exequi ſententiam Judicis *a Quo* a ſe confirmatam, ſed illam remittit Judici *a Quo* exequendam. P. Pirhing *lib. 2. tit. 27. ſect. 4. §. 3. ſub n. 99. verſ. quarto Judex.* Laym. *in cap. paſtoralis. §. præterea. n. 6. de offic. & poteſt. Jud. deleg.* Gloſſ. *in c. cum in Eccleſia. 38. verb. alioquin, de appellat.* ubi alii, ob rationem, quod Judicium ibi debeat perfici, ubi latum fuit; alii forte melius diſtinguunt: quod nempe, ſi ſententia tranſiit in judicatum ob non interpoſitam, aut proſecutam appellationem &c. & ideo Judex appellationis pronunciet appellationem eſſe deſertam, ſicque tacite ſolum confirmet ſententiam Judicis *a Quo*, & tunc executio competit eidem Judici *a Quo*: quod ſi autem expreſſe confirmet, aut infirmet ſententiam Judicis a quo, pronunciando *bene judicatum, & male appellatum*: aut *bene appellatum, & male judicatum*: tunc executio competit Judici *ad quem*, ſeu appellationis, ſive ſit Judex primæ, ſive ſecundæ appellationis, & ſic eidem competit, qui ultimam tullit ſententiam, de quo Pirhing. *loc. cit.* citans Mynſing. *centur. 5. obſerv. 94.* late Scaccia *de ſentent. & re jud. gloſſ. 14. q. 11. n. 8. & latius in tract. de appellat. quæſt. 11. art. 7. n. 162. ſeqq.* quia in hoc ſecundo caſu non agitur ex ſententia confirmata, ſed ex confirmante, *DD. cit.* ubi plurimi alii. & Caſſador. *dec. 13. n. 3. de reſcr. fol. mihi 307.* cum effectus primæ ſententiæ fuerit per appellationem extinctus. Aſin. *in prax. judic. c. 7. §. 31. ſub n. 1.* & alii apud cit. Scacciam & quomodo procedi debeat, ſi Judex *a Quo* non detulit iniquæ appellationi, vide Gloſſ. *in cap. cum appellationibus. verb. cum appellationibus, de appellat. in 6.* Et quod appellationi iniquæ &c. non cenſeatur Judex *a Quo* detuliſſe dando appellanti terminum una cum refutatoriis, vide Gloſſ. *in cap. 1. verb. exhiberi. & in cap. cum appellationibus. verb. remittenda, de appellat. in 6.* & appellatione deſerta Judex *a Quo* ſuam poteſt exequi ſententiam etiam appellante non citato, de quo ſuo loco. & in verb. *Citatio.* & Pirhing. *loc. cit. tit. 28. n. 147. verſ. notandum ſecundo. in fin.*

64 Judex *ad quem* non poteſt appellantem eximere a Juriſdictione Judicis *a Quo* in aliis cauſis. *cap. Romana. §. cum vero, de appellat. in 6.* Ciarlin. *controv. for. cap. 145. num. 25.* niſi fuerit appellatum a gravamine, quia tunc Judex *a Quo* redditur ſuſpectus appellanti etiam quoad

Digitized by Google

alias cauſas: Ciarlin. *loc. cit.* Debet ſequi ſtylum Judicis *a Quo* circa proceſſum factum coram dicto Judice a quo, non vero circa proceſſum coram Judice ad quem formandum. Salgado *de poteſt. reg. par. 1. cap. 2.* §. 2, Ventriglia *de Jure Archiepiſc. cap. 141. n. 1. & 2.*

65 An poſſit admittere novos articulos, vel examinare teſtes ex officio poſt didicita teſtificata. vide *Teſtes.* & Pajatell. *exped. 6. per tot.* Abſolvens a juramento an fiat competens in cauſa principali. vide Fachin. *lib. 11. controv. Jur. cap.* 78. Covar. *lib. 1. var. reſ. cap. 4. num.* 8. Seraphin. *de privil. juramenti privil. 60. n. 19.* Farin. *de inquiſ. queſt. 8. nu, 144.* negativæ adhærentes: quamvis plurimi apud eoſdem contrarium teneant, inter quos Vivius *com, opin. verb. Judex opin. 401. n. 1. & 2.*

66 Non poteſt deferre juramentum parti, adverſario non citato, Jaſon. *in L. admonendi. ff. de Jurejur,*

§. IV,

De Judice Eccleſiaſtico,

67 Judex Eccleſiaſticus cognoſcit de qualitate tribuente juriſdictionem, ſi negetur. Abb, Butr. Felin. & Socin. *in cap. cum ſit generale de foro compet.* Lapus *alleg. 58. num. 6.* apud Ciarlin. *controv. for. cap. 52. num. 4.* Item an ſit ſua juriſdictio iiſdem *ll. cc.* Lancell. *de attent. par. 2. in prefat. queſt. 3. cap. 20. num.* 80 Menoch. *de retin. rem. 3. num.* 373. Marta *de Juriſdict. p. 4. caſ. 145. num.* 10. maxime cum lis eſt inter Eccleſiaſticum Judicem, & Laicum; quia Eccleſiaſticus eſt major Laico. Butr. & Innoc, *in cap. caeterum. de Jud.* Felin. & Dec. *in cap. paſtoralis. de reſcript.* apud Sperel. *deciſ. 24. num. 58. &* 59. Maſcard. *de probat. concl. 689. num. 7.* Farinac. *in prax. q. 8. num. 33. ad med.* Car. de Graſſ. *de effect. Cleric. effect. 1, num. 1262.* Covar. *pract. quaſt. cap. 33. il.* 2. incipit *ſolent. non leves ſub n. 1,* Oſaſc. *deciſ. pedem.* 103. *num.* 4. & apud hos plurimi alii. late etiam Diana *p. 7. tr. 10. reſol.* 5. audito tamen ſæculari, & ejuſdem rationibus, ut dicit Ciarlin. *contr. for. cap. 17. n.* 62. & quod tunc Judex Eccleſiaſticus ſolus id judicet, nec cogatur ſuſcipere arbitros, nec dici poſſit tunc Judex in cauſa propria, late defendit Diana *loc. cit.* citans etiam Mar. Antonin. *var. reſ. lib. 1. reſ.* 48. Bellet. *diſquiſ. Cler. tit. de exempt. Cleric. a ſtatutis Sæcularibus.* §. 1. *n.* 36. & alios, & contraria ſententia, quod nempe, quando eſt dubium, poſſit etiam Judex ſæcularis cognoſcere, forte procedere poſſet, ſi Judex Eccleſiaſticus ſe non opponat, & ſic contentio non eſſet inter Judices Eccleſiaſticum, & Laicum, ſed tantum aliqua litigantium pars declinet forum Judicis Laici tanquam incompetentis, de quo vide Ciarlin. *d. cap. 17. n. 63. ſeq.* ad tex. *in L. ſi quis ex aliena. ff. de judic.* ſed quidquid ſit de hac limitatione, hoc unum eſt, quod ſi Judex Eccleſiaſticus petat deſuper judicium formare, cauſa hæc ſit ad illum remittenda, ex ſupra dictis.

68 Eſt competens contra Malefactores Eccleſiæ vel Clerici, quales ſunt Conductores bonorum Eccleſiæ non ſolventes penſionem. *cap. cum ſit generale. de foro compet.* ſive agat actione reali, ſive perſonali. de quo Car. de Graſſ. *d. eff. 1. num. 521. ſeqq.* Oſaſc. *deciſ. 32. num.* 3. Scacc. *de judic. lib. 1. cap. 11. num.* 50. vide etiam ſupra in verb. *Eccleſia. num.* 78. Fagnan. *in cap. ſi Clericus. nu. 25. ſeqq. de for. comp.* & DD. apud Ciarlin. *cap. 52. per tot.* Punit Laicos coram ſe delinquentes. Antonel. *de regim. Eccleſ. lib. 6. cap.* 1. ubi plures caſus & falſum deponentes. vide *Laici.*

69 Exercet juriſdictionem in Laicos, ſi non adſit ſuperior Laicus, vel ſi adſit, non adminiſtrat juſtitiam. *cap. licet ex ſuſcepto. & cap. tranſmiſſa. de foro compet.* DD. apud Ciarlin. *cap. 56. n.* 2. Antonell. *de regim. Eccleſ. lib. 4. cap. 5. n.* 2. late Fagnan. *in cap. ſignificantibus a n. 72. & per tot. de offic. deleg.* & infra *n.* 105.

70 Eſt Judex in cauſa miſerabilium perſonarum, quia hæ etiam non data Judicis Laici negligentia poſſunt trahere ſuos Laicos adverſarios ad Judicem Eccleſiaſticum. Diana *par. 1. tract. 2. reſ.* 117. Fagnan. *in cap. ſignificantibus. num. 60. de offic. deleg.* ubi DD. Scaccia *de judic. lib. 1. cap. 12. num.* 17. & patet *ex cap. ex parte de foro compet.* ubi cauſa Reginæ ſpoliatæ fuit judicata in foro Eccleſiaſtico. *& in cap. ſuper quibuſdam de V. S. cap. ſignificantibus. de off. Deleg.* Tanner. & alii. contra Covar. *pract. qq. cap.* 6. quibus adde Antonell. *de regim. Eccleſ. lib. 5. cap.* 4. ubi Novar. *in praxi elect. fori. ſect. 2. queſt.* 6. Giurba *dec.* 82. Urſil. ad Afflictum. *dec.* 257. & alii; quæ procedunt tam in Criminalibus, quam in civilibus. Vivius *deciſ.* 65. Dicuntur autem miſerabiles perſonæ Viduæ, pupilli, & pauperes. Diana *par. 1. tract. 2. d. reſ. 117. & par. 4. tract. 1. reſ.* 90. Fagnan. *loc. cit. num.* 26. Dummodo pauperes ſint. Antonell. *de regim. Eccleſ. lib. 5. cap.* 4. Bellet. *de favor. Cleric. reali* §. 5. juxta *d. cap. ſignificantibus, de off. Deleg.* & ibi Fagnan. *n. 2. & num. 35. ſeqq.* niſi in remedio recuperandæ, & ſpolii, aut oppreſſionis cauſa, in qua etiam viduæ & pupilli &c. divites veniunt nomine miſerabilium &c. Fagnan. *ibid. & n, 72. & 85.* Et miſerabilium nomine veniunt quoque Hoſpitalia, Seminaria puerorum, & cætera loca pia. Riccius *in prax. par. 2. reſ. mihi. 317. num. 2. & par. 3. reſ.* 413. Item Civitas, & Univerſitas. Urſill. ad Afflict. *dec.* 257. Antonell. *loc. cit.* Item ſcholares, agricolæ, Mercatores, peregrini, Advenæ, Milites, Neophyti, ſenes, decocti, prodigi, Avari. Fagnan. *in cap. d. ſignificantibus de off. Jud. deleg.* Tuſc. *litt. M. concluſ.* 273. Novar. *de elect. for. ſect. 2. queſt.* 36. Tranchedin. *conſ.* 60. ubi late, & DD.

71 Cognoſcit, an pecunia ſpectet ad Eccleſiam. Lapus *alleg. 59. n.* 10. Tuſc. *litt. I. concluſ.* 447. cum non ſit incapax juriſdictionis temporalis, uti Laicus ſpiritualis. Vant. *de nullit. ex defect. Juriſdict. n.* 58. Giurba *conſ.* 80. Scaccia *in praxi civili, & crim. par. 1. cap.* 12. Ciarlin. *controv. for. cap.* 44. Et an Clericus gaudeat privilegio fori, & ſit remittendus. vide *Clerici.*

72 Non obſtante præventione Laici, poteſt in cauſis mixti fori punire pœna diverſa Laicam, puta pœna Eccleſiaſtica, quia pœna Eccleſiaſtica ſeu ſpiritualis, & temporalis tendunt ad diverſa. & ſuper pœna ſpirituali nulla datur præventio, quia illam Judex Laicus infligere non poteſt. Antonel. *de regim. Eccleſ. lib. 6. cap.* 42. Bajard. ad Clar. *in* §, *fin. q. 36. num.* 50. Afflict. *deciſ. 219. num.* 4. Farin. *q. 4. ſub num. 2. verſ. limita.* Leo. *ut infra.* Sperell. *dec. 92. a num.* 19. Clar. *in* §. *fin. q. 57. nu. 14. in fin.* Item ſi Laicus non fuit a Judice Laico ſufficienter punitus; de quo vide late Scaccia *de judic. lib. 1. cap. 12. num. 81. ſeqq.* Farin. *d. queſ. 4. per tot.* & *DD. cit.* apud quos etiam an punitus a Judice Eccleſiaſtico in cauſis mixti fori, poſſit denuo moleſtari & puniri a Judice Laico, & quando. Leo *in theſaur. for. Eccleſ. lib. 1. cap. 13. num.* 24. tex. & DD. *in cap. felicis.* §. *per hoc de pœn. in 6.*

73 Punit Laicos, ſi prævenit, pœnis temporalibus & pecuniariis, ac carceris &c. in crimine mixti fori, & ſimul Eccleſiaſticis. Ciarlin. *controv. for. cap. 15. num.* 56. Peregr. *de Immun. Eccleſ. cap.* 6. Hoſt. & Felin. *in cap. cum ſit generale de foro comp.* Cacheran. *dec. 103. num.* 7. Clarus *in* §. *ſacrilegium in addit.* Concil. Trid. *ſeſſ. 25. cap. 3. de refor.* Guazzin. *lib. 1. defenſ. 1. cap. 11. num.* 33. Oliva *de foro Eccleſ. par. 2. queſt. 9. numer.* 1. & DD. apud Ciarlin. *loc. cit.* late Jacob. Menoch. *de juriſdict. lib. 2. cap. 16. verſ. tertia eſt concluſio.* ubi tam rationibus, quam auctoritatibus & DD. hanc concluſionem comprobat Gratian. *deciſ. March. 211. num.* 17. & apud hos plurimi alii. vide etiam Bullam Pii V. *motu proprio emanatam anno 1566. die 20. Junii.* incipit. *Cum ob innumeras.* §. *quo vero.* quam citat etiam Farinac. *q. 8. num.* 156. ubi cavetur, quod in præventionibus inter Judicem Eccleſiaſticum, & Laicum procedatur juxta formam Juris communis, & Concilii Tridentini in omnibus, & per omnia, vide etiam quæ diximus in verb. *Epiſcopus. num. 86. ſeqq.* Item cum delinquunt in locum, rem vel perſonam Eccleſiaſticam. Antonell. *de regim. Eccleſ. lib. 6. cap.* 1.

74 Eccleſiaſticus, & non Laicus cognoſcit, an Reus fuerit captus in loco ſacro. Sperel. *dec. 149. num.* 4. quia Judex cauſæ principalis eſt etiam Judex cauſæ acceſſoriæ, & Judex cauſæ præparatæ eſt etiam Judex cauſæ præparantis. Sed Eccleſiaſticus cognoſcit, an Reus gaudeat Immunitate Eccleſiaſtica. Ciarlin. *cap. 10. num.* 44. apud quem Farin. *conſ. 76. num. 2. & in append. cap. 22. num.* 368. Mar. Ital. *de Immun. lib. 1. cap. 6.* §. 1. *num.* 66. Ambroſin. *eodem tract. cap. 11. num.* 2. Guazzin. *defenſ. 1. cap. 31. num.* 4. Peregr. *de Immun. cap.* 3. & alii. Diana *de Imm. tract. 1. reſol. 14. p. 1. & par. 6. tract. 1. reſ.* 30. Antonell. *de regim. Eccleſ. lib. 1. cap. 9. num.* 38. An vero tunc magis credere debeat Reo affirmanti, quam birruariis negantibus eſſe captum in loco immuni,

vide Sperel. *loc. cit. a num.* 15. *ſeqq.* ubi id remittit arbitrio Judicis. Riccium *in prax. p.* 2. *reſol. mihi.* 42. ubi, quod in dubio ſtandum ſit pro Eccleſia. Neque tunc tenetur ſtare proceſſui a Judice Laico facto, an Reus gaudeat Immun. Guazzin. *ad defenſ. reor. defenſ.* 20. *cap.* 9. *n.* 30. Giurba *conſ.* 56. & probatur *ex cap. at ſi Clerici, de Jud.* Bart. & Bald. *in L. magiſtr. ff. de juriſdict. omn. Jud.* Farin. *loc. cit.* Clarus *in* §. *fin. quæſt.* 36. *n.* 49. & communis apud Ciarlin. *loc. cit. n.* 47. contra multos aliter ſentientes, ante Bullam Gregorianam; non vero poſt illam, poſt quam debet formare novum proceſſum, niſi proceſſus a Judice Laico fuiſſet factus, antequam Reus confugeret ad Eccleſiam in contumaciam; tunc enim faceret aliquam fidem in foro Eccleſiaſtico. Ciarlin. *cap.* 162. & *d. cap.* 50. *nu.* 52. videndus. Marta *de Juriſd. par.* 4. *caſ.* 102. Sbroz. *de Vicar. Epiſc. cap.* 192. Sperell. *dec.* 28. *num.* 9. Pignatel. *conſ.* 128. *to.* 1. ubi plures declarationes Sacræ Congr. Pax Jord. *to.* 2. *lib.* 11. *tit.* 3. *n.* 298. Giurba *conſ* 50. & apud illos alii, & dum cognoſcit de Immun. Reum debet citare. Diana *par.* 4. *tract.* 1. *reſ.* 112.

Imo nec tenetur formare proceſſum novum, ſed ſufficit extrajudicialis & ſecreta cognitio etiam parte non citata, nec vocata, juxta Gratian. *diſcept. for. cap.* 596. *num.* 22. Giurba *loc. cit.* & nonnullos alios. Anſald. *de Juriſdict. par.* 2. *tit.* 11. *cap.* 16. ſubdentes aliqui, ſufficere tantum conjecturas, & præſumptiones in tali caſu, ex quo ad probandum id, quod in judicio incidenter, & ſecundario deducitur, ſufficiat etiam præſumptiva probatio, & in quæſtionibus emergentibus non requiratur plena cauſæ cognitio, ne requiratur major probatio in emergenti, quam in principali &c. adde Car. Anton. de Luca *in animadverſ. ad d. caput.* 596. *Gratiani. nu.* 3. & 4. & facit declaratio Sacr. Congregat. allata a Pignatel. *loc. cit. num.* 15. quæ ſic ait: *ad effectum extrahendi delinquentes, qui ad Eccleſiam confugiunt, ſeu ad alia loca immunia, non requiri probationes plenas & concludentes, ſed illas ſufficere probationes pro arbitrio, & conſcientia Epiſcopi ſuper qualitatibus delictorum ex Conſtitutione fel. record. Gregor. XIV.* quibus accedit, quod in hoc caſu non abſolute diſcutiatur qualitas delicti, ſed ejus diſcuſſio tantum reſervetur, & ſic non agitur de damno irreparabili, & ob plures alias rationes, quas apud citatos DD. videre poteris. Quibus tamen non obſtantibus contrariam ſententiam, quod nempe requiratur plena, & concludens probatio qualitatis delicti, tanquam veriorem, magis receptam & menti, ac verbis Bullæ magis conformem rejecta contraria, illiuſque fundamentis, hæc comprobant. Ciarlin *d. cap.* 10. *a n.* 61. Diana *p.* 4. *tr.* 1. *reſ.* 112. & *p.* 3. *tr.* 1. *reſ.* 38. Thom. del Bene *de immun. Eccleſ. tom.* 2. *diſp.* 42. *ſect.* 1. & 2. *per tot.* Guazzin. *ad defenſ. reor. defenſ.* 20. *cap.* 9. *num.* 30. apud quos Mat. Ital. *de immun. lib.* 2. *cap.* 6. §. 1. *n.* 80 & *ſeqq.* Ambroſin. *eod. tr. cap.* 11. *nu.* 4. Idem tenet Pax Jordan. *loc. cit. n.* 301. apud quos plurimi alii. & facit alia declaratio Sac. Congr. citata a Pignatel. *loc. cit.* quæ ſic ait. *An ſufficerent indicia ad torturam. S. Congr. reſpondit, requiri plenam, & concludentem probationem* rationes vero pro hac ſententia, & ſolutiones argumentorum ſententiæ contrariæ, vide apud *DD. cit.* certe abſque plena probatione reum privare, & Eccleſiam ſua poſſeſſione immunitatis valde periculoſum eſt, volunt enim plerumque Judices ſæculares, dum reum habent in ſuis fortiis eſſe Judices, etiam ſuper puncto immunitatis, aut certe nolunt acquieſcere judicio Epiſcopi pro immunitate pronunciantis, reumque repetenti non obtemperant &c. cum magno immunitatis Eccleſiaſticæ, ad illamque recurrentis præjudicio. Imo quod neque proceſſus a Judice ſæculari etiam antequam reus ad immunitatem confugeret, formatus faciat plenam fidem, nec ſufficiat ad extrahendum reum, niſi prius Judex Eccleſiaſticus conſulat ſedem Apoſtolicam, tenent Ciarlin. *loc. cit. num.* 53. Pignatel. *loc. cit. num.* 16. *ad fin.* & alii ſecuti Guazzin. *loc. cit.* quos vide in hac materia tam magni momenti, ubi etiam verſatur periculum cenſurarum. Et Judex Laicus debet Judici Eccleſiaſtico ſubminiſtrare omnia indicia quæ habet, ſeu teſtes inducere & Judex Eccleſiaſticus tenetur illos acceptare. vide plura apud P. Thomam del Bene *de Immun. to.* 2. *cap.* 16. *dub.* 43. *ſect.* 1. *num.* 1.

75 Judex Eccleſiaſticus eſt competens in cauſa alimentorum cum petuntur a paupere, quia eſt pia & mixti fori. *cap. ſignificantibus de off. Deleg.* Lupus *in cap. per veſtras. num.* 19. *de donat. inter virum & uxorem.* Covar. *de ſponſal. par.* 2. *cap.* 8. §. 6. *num.* 6. *verſ. tertio ad fin.* Barb. *de pot. Epiſc. alleg.* 82. *num.* 9. Ciarlin. *controv. for. cap.* 21. *n.* 19. Gratian. *diſcept. for. cap.* 60. *n.* 30. Surd. *de alim. tit.* 8 *privil.* 9. Diana *par.* 1. *tract.* 2. *reſ.* 85. Item in cauſa patrimoniali Clericorum etiam contra Laicos, cum Clericus intentat remedium reintegrandæ vel retinendæ. vide *Clericus num.* 81. & 82.

Habet Juriſdictionem in Laicos, cum agitur de pia 76
cauſa exequenda. Bald. *in L. hereditas. ff. de petit. hered.* Surd. *de alim. tit.* 8. *d. privil.* 9. *num.* 4. Ciarlin. *d. cap.* 21. *num.* 24. vide *Executor.* & *Teſtamentum.* & in verb. *Epiſcopus. num.* 165. & Antonel. *de regim. Eccleſ. lib.* 1. *cap.* 20. §. 2. Conc. Trid. *ſeſſ.* 22. *cap.* 8. *de reform.* Covar. & Butr. *in cap. Relatum il.* 1. *de teſtamentis.* Item contra Laicos turbantes, vel ſpoliantes Clericos ſua poſſeſſione. Ciarlin. *loc. cit. cap.* 28. eoſdem in ſua poſſeſſione manutenendo.

Eſt etiam competens, cum dubitatur an cauſa ſit pro- 77
fana vel Eccleſiaſtica, qui ſummaria cognitione id declarabit. Felin. *in cap. ſi Clericus Laicum. de foro comp.* Dec. *in cap. ad audientiam de appell.* Lancell. *de attent. par.* 2. *cap.* 20. *quæſt.* 3. Graſſus *de effect. Cleric. effec.* 1. *n.* 1262. & 1263. & ut ſupra *num.* 67.

Poteſt mandare Judici Laico, ut Executores ſibi ac- 78
commodet, vel brachium præſtet ſub pœna excom. *cap.* 1. ubi DD. *de off. ordin.* Menoch. *de arbitr. caſ.* 451. Farin. *in prax. quæſt.* 97. *a num.* 91. Barb. ad Conc. Trid. *cap.* 8. Graſſ. *de eff. Cleric. in prælud. num.* 388. Riccius *in prax. reſol. mihi* 288. *p.* 1. Ciarlin. *cap.* 60. *num.* 1. etiam ſub aliis pœnis arbitrio Judicis. vide *Brachium ſæculare.*

Cognoſcit an Hoſpitale ſit ſub immediata Regum 79
protectione vel poteſtate excluſive ad Judicem Laicum. S. Congreg. apud Martam *de Juriſdict. par.* 2. *caſ.* 28. *n.* 8. Barb. *de pot. Epiſc. alleg.* 75. *num.* 20. Ciarlin. *cap.* 65. *n.* 4. ſicut etiam cognoſcit de omnibus perſonis Eccleſiaſticis & de cauſis Eccleſiaſticis privative quoad Laicos. Scaccia *de Jud. lib.* 1. *cap.* 11. *num.* 14. ſolus privative quoad Laicos cognoſcit an bona ſint Clerici, & an inciderint in commiſſum ob denuntiationem Gabellario non factam. Abb. *in cap. ex part. de privil.* Graſſ. *de eff. Cler. eff.* 3. *num.* 297. Sperell. *dec.* 52. *num.* 65. Ciarlin. *cap.* 146. *a num.* 29.

Poteſt acquirere juriſdictionem in Laicos ex conſue- 80
tudine vel præſcriptione. Diana *par.* 4. *tract.* 1. *reſ.* 43. ut in verb. *Conſuetudo num.* 19. & DD. apud Menoch. *de juriſd. lib.* 3. *cap.* 11. & 12. ubi late Marta *de juriſd. p.* 4. *cent.* 1. *caſ.* 64. *num.* 10. quia olim judicabat Laicos & Clericos. *cap. per Venerab. qui filii ſunt legit. cap relatum* 11. *q.* 1. *cap. ſi quis presbyter.* 2. *quæſt.* 5. Duard. *in Bullam Cœnæ. can.* 14. *lib.* 2. *quæſt.* 8. Ciarlin. *cap.* 56. *num.* 10.

Poteſt procedere ex officio & nemine accuſante in 81
delictis furti & aliis tam publicis, quam privatis. vide Ciarlin. *cap.* 165. Farin. *q.* 1. *num.* 7. *ſeqq.* ubi quomodo id procedat, & *quæſt.* 165. *num.* 10. ubi DD. Gomez *tom.* 3. *de delict. cap.* 1. *num.* 10. Clar. *in* §. *fin. q.* 3. *num.* 3. quia eſt competens contra Laicos in iis, quæ concernunt ſalutem animarum & publicam honeſtatem. Antonell. *de regim. Eccleſ. lib.* 6. *cap.* 1. *n.* 9.

Cognoſcit an, & qualis Tutor ſit dandus filiis He- 82
bræorum nephanis privative quoad Laicos, quando nempe agitur, an illis ſit dandus tutor Chriſtianus, qui illos inſtruat in fide, an vero tutor hebræus. Sperel. *ut infra n.* 7. quia hæc cauſa eſt ſpiritualis. *cap. tua nos de ordin. cogn. cap. cauſam, qui filii ſint legit.* Abb. *in cap. litteras. de juram. calumn.* ſicut cognoſcit in contractu minorum cum agitur de actu ſpirituali cum minore gerendo. Sicut in cauſa profana cognoſcit de viribus juramenti. Sanch. *de matrim. lib.* 1. *diſp.* 32. *n.* 18. ſicut etiam cognoſcit de ſponſalibus, an ſint valida, vel non. Brunell. *de ſponſal. concluſ.* 16. & ratione connexitatis cognoſcit de cauſa dotis in cauſa matrimoniali, & ratione peccati poteſt ſe intromittere in qualibet cauſa. Sperell. *dec.* 1. *a n.* 16. ubi DD. item in dando tutore Clerico minori, aut mente capto. Diana *par.* 1. *tract.* 2. *reſ.* 94. ubi Bellet. & alii.

Poteſt infligere pœnas temporales pro Sacrilegio. Butr. 83
Abb. Felin. & Francus *in cap. cum ſit generale de off. ordin.*

Digitized by Google

din. Covar. pract. qq. cap. 10. n. 1. Tuſc. litt. I. concluſ. 59. Marta de Juriſd. par. 2. caſ. 29. Maſtrill. dec. 65. Guazzin. defenſ. 3. cap. 11. num. 33. Conc. Trid. ſeſſ. 25. c. 3. de reform. nam effectus præventionis eſt ut unus alium excludat. cap. penult. de foro comp. Scaccia de Jud. lib. 1. cap. 12. num. 57. & 66. Farin. queſt. 7. num. 52. Sperell. dec. 4. per totam & DD. ſupra n. 73. citati.

84 In iis, quæ ſunt mixti fori, poteſt infligere pœnas, quæ a Jure canonico non infliguntur, ſed a Jure civili, quia forum foro cumulatur, & jura juribus juvantur. Abb. in cap. cum ſit num. 15. de foro compet. apud Sperell. dec. 4. n. 13.

85 Cognoſcit cauſam poſſeſſorii ſpiritualis. Canoniſtæ contra Legiſtas apud Sperell. dec. 8. a num. 17. ſeqq. ubi late Covar. pract. qq. cap. 35. num. 1. Garz. de Benef. part. 1. cap. 2. a num. 51. ita ut nec contraria conſuetudo aliquid valeat. Duard. in Bullam Cœnæ. lib. 2. cap. 15. DD. apud Garz. loc. cit. quia cauſa poſſeſſoria rei Eccleſiaſticæ dicitur ſpiritualis, & Laici ſpiritualium ſunt incapaces, tum quia in poſſeſſorio rei Eccleſiaſticæ probandus eſt titulus, qui concernit ſpiritualitatem & petitorium. Fachin. lib. 1. controv. Jur. cap. 44. & lib. 8. cap. 15. Fontanella de pact. nupt. clauſ. 4. gl. 13. Diana par. 5. tract. 1. reſ. 27. ubi Theol. Marta de Juriſdict. par. 4. cent. 1. caſ. 34. Antonellus de regim. Eccleſ. lib. 4. cap. 1. vide in verbo Decima. numer. 215.

86 Hinc privative quoad Laicum cognoſcit cauſam poſſeſſoris matrimonialis. Communis apud Sperell. dec. 9. num. 22. Barboſ. de poteſt. Epiſc. cap. 84. num. 34. Antonell. loc. cit. num. 2. Dian. p. 7. tr. 1. reſol. 24. Theſaur. deciſ. 117. a num. 2. & 4. apud quos alii. Fachin. d. cap. 44. tum quia poſſeſſorium matrimoniale habet admixtam proprietatem; quando enim in matrimonio pars petit ſe reſtitui ad poſſeſſionem obſequiorum matrimonialium, non datur reſtitutio, niſi conſtito prius de legitimo conſenſu. cap. ex tranſmiſſa. ubi Jo. Andr. Butr. & Abb. de reſtit. ſpol. Imo Judex Laicus in poſſeſſorio matrimoniali nec incidenter poteſt cognoſcere. Covar. de ſponſal. part. 2. cap. 8. §. 12. num. 3. & 4. quidquid dicat Theſaur. loc. cit. num. 4. vide Farinac. q. 8. num. 149. ſeqq. Tum quia reſtitutio vel manutentio debet fieri ſub pœnis Eccleſiaſticis, quas Laicus infligere non poteſt; quia lex civilis nullas infligit pœnas in conjuges ſe ſeparantes, utpote quæ admittebat divortium. Sperell. loc. cit. Diana part. 1. tract. 2. reſ. 55. Antonell. l. c.

87 Cognoſcit cauſam matrimonialem tam in ratione contractus quam Sacramenti. DD. apud Sperell. deciſ. 9. num. 23. Antonell. loc. cit. Dian. d. reſol. 24. contra Sanch. ſibi contrarium, quia contractus matrimonialis eſt inſeparabilis a Sacramento. Lim. cum quæſtio eſſet tantum ſuper nudo facto. Craveta conſ. 253. Sanch. de matrim. lib. 3. diſp. 34. num. 4. DD. apud Covar. loc. cit. num. 3. Anſald. de Juriſdict. part. 2. cap. 1. tit. 3. ſed quidquid ſit in aliis cauſis ſpiritualibus, in cauſa matrimonii, etiam ubi eſt quæſtio meri facti, non poſſe ab alio judicari quam ab Eccleſiaſtico, defendunt Fachin. Barboſ. Dian. n. anteced. citati, quibus inclinat etiam Covar. loc. cit. apud quos alii.

88 Sicut etiam cognoſcit cauſas Decimarum feudalium Laicalium. Diana part. 1. tract. 1. reſ. 50. etiam privative quoad Laicum, niſi Decimæ in Laicos fuerint tranſlatæ authoritate Pontificia titulo permutationis vel alterius contractus. vide Decimæ. n. 116.

89 Item cauſam Juriſpatronatus tanquam ſpiritualitati annexam; ſive agatur principaliter, ſive incidenter, plurimi apud Sperell. dec. 8. num. 26. Antonell. de regim. Eccleſ. lib. 5. c. 1. num. 6. Scaccia de ſent. & re judic. gloſ. 7. q. 3. limit. 5. ſub num. 45. Vivian. in prax. jur ſp. lib. 11. cap. 9. n. 1. Vivius com. opin. verb. Judex opin. 402. n. 4.

90 Poteſt monere ſponſos, ut contrahant matrimonium, tamen nolentes non poteſt cogere, ſi ſubſit aliqua cauſa, maxime ſi prævidetur eorum pertinacia. DD. in cap. ex litteris de ſponſal. Abb. in cap. requiſivit. eod. tit. Rota apud Riccium in prax. matrim. reſ. 218. An vero ſit juſta, vel injuſta, remittitur arbitrio Judicis. Menoch. de arbitr. caſ. 455. uti diſparitas magna inter ſponſos, item odium capitale ortum inter prædictos, timor exhæredationis, ſuſpicio morbi gallici. DD. apud Riccium loc. cit. & par. 4. reſ. 406. ubi quid ſi adſit copula, & aliæ cauſæ, de quibus ſuo loco.

Cognoſcit ſuper validitate juramenti; licet hæc tantum incidenter veniat in judicium. Riccius in praxi abſol. a juram. reſ. 306. ubi DD. Anſald. de Juriſd. par. 2. tit. 40. cap. 15. Farinac. q. 8. num. 18. & 126. Vivius in comm. opin. verb. Judex. opin. 402. num. 2. & 4. Idem dic de aliis cauſis ſpiritualibus. DD. cit. Vantius de nullitat. ex defect. juriſd. n. 54. ſeqq. ubi late, & DD. infra. n. 109. 91

Et quando coram Judice ſæculari opponitur aliqua exceptio juramenti, aut alia ſpiritualis, propter quam cauſa ſit remittenda ad Judicem Eccleſiaſticum, juxta tex. in cap. tua, de ordin. cognit. non poteſt Judex Laicus præfigere tempus excipienti intra quod illam probare debeat coram Judice Eccleſiaſtico; quia hoc eſſet manum mittere in alienam meſſem, & legem Superiori imponere, contra cap. ex inſinuatione, de appellat. ita Farinac. loc. cit. num. 20. verſ. amplia. citans Jaſon. in L. 2. num. 12. & 15. ubi de communi. ff. de re judic. Maſcard. de probat. concl. 682. num. 1. ſeqq. lib. 2. Et quod, ac quomodo debeat Judex Laicus interim ſuperſedere in cauſa principali, vide DD. cit. Genuen. in prax. Archiep. cap. mihi 95. n. 1. 92

Privative quoad Laicum cognoſcit cauſam ſponſalium, & ſequeſtrat puellam ad explorandam ejus voluntatem. Diana par. 1. numer. 2. reſ. 130. & 131. Genuenſ. in prax. Archiep. cap. mihi 13. & 14. Sanch. de matrim. lib. 1. diſp. 69. num. 10. & qualiter ſe gerat in cauſis divortii vide Sperell. dec. 138. debet ex officio ab obſtetricibus facere inſpici mulierem ſi allegatur ejus impotentia. Vide Vicarius. 93

Solus cognoſcit, an bona mobilia, quæ ſunt in domo Clerici ſpectent ad Clericum, vel Laicum. Sperell. dec. 49. num. 16. ubi DD. Ad evitandum peccatum poteſt impedire executionem ſententiæ Judicis Laici. Innoc. in cap. 1. de off. Vicar. Abb. in cap. novit. de Jud. apud Sperell. dec. 90. n. 7. 94

Poteſt inquirere & punire tam ad inſtantiam partis, quam ex officio, ſubditum ſuum extra territorium delinquentem etiam Clericum ſecundum uſum & conſuetudinem. Farin. de inquiſ. queſt. 7. Jo. And. in cap. ut animarum. de conſtit. in 6. Butr. in cap. cum contingat de foro comp. ubi Abb. Sperell. dec. 104. ſed vide DD. ſupra numer. 48. & 49. citatos. Non poteſt tamen infligere pœnam ſanguinis, ſed ejus loco poteſt infligere quaſcumque corporales ex quibus non ſequitur mors, vel mutilatio. Abb. in cap. in Archiepiſcopatu de rapt. & alii apud Ciarlin. c. 15. n. 17. & DD. paſſim. Oliva de for. Eccleſ. p. 2. q. 10. n. 6. 95

In defectum Juris Canonici judicat ſecundum jus civile. Sperell. dec. 100. num. 41. etiam inter Eccleſiaſticas perſonas. cap. ſi in auditorium. 10. diſt. Abb. & DD. in cap. 1. de nov. oper. nunt. Felin. in cap. Eccleſiæ S. Mariæ de conſtit. Graſſ. de effect. Cler. eff. 2. n. 264. an autem teneatur, vide infra n. 104. 96

Ad denuntiationem non poteſt procedere, niſi Denuntians narret præceſſiſſe binam monitionem Evangelicam, & primam quidem inter me & te, ſecundam vero in præſentia unius vel duorum teſtium juxta illud Matthæi cap. 18. & Lucæ cap. 17. cap. ſi peccaverit. 2. queſt. 1. cap. novit. de Judic. Scaccia de Jud. lib. 1. cap. 54. numer. 4. Lim. in foro Laicali & in crimine hæreſis etiam occulto. Idem cap. 55. & 56. Item lim. in notoriis. Diana part. 7. tract. 3. reſ. 35. & 40. ſeqq. ubi affirmativæ inclinat, ſi adſit emendationis ſpes. 97

Hæc correctio vel denuntiatio evangelica habet etiam locum in civilibus, cum quis contra ſe habens exceptionem trium conformium ſententiarum, & ſic omni deſtitutus auxilio, recurrit ad Judicem Eccleſiaſticum, ut Reo imponat pœnitentiam ratione peccati, & conſequenter obliget ad reſtitutionem; qui ſi non paruerit, poterit excommunicari, dummodo recurrens manifeſte doceat de manifeſta injuſtitia ſententiarum. Scaccia d. cap. 54. n. 2. & Abb. in d. cap. novit. 98

Ad dirimendam litem poteſt ſine ullo vitio ſimoniæ uni applicare Beneficium litigioſum, cum onere, ut collitiganti ſolvat penſionem, vita ſua, nempe illius, cui adjudicatur, durante, non vero in perpetuum aut ad vitam illius, cui penſio aſſignatur. Ita expreſſe in cap. niſi eſſent, de præbend. cap. de cætero. de tranſact.

Ro-

Bonac. *de ſimonia. diſp.* 1. *queſt.* 4. §. 15. *num.* 9. ubi Rota. Gigas, *de penſ. queſt.* 6. *n,* 4. Poteſt privare Beneficio Clericum etiam illo, quod habet extra Diœceſim, ita tamen, ut realis privatio ſpectet ad Diœceſanum. Cabal. *reſol. crim. caſ.* 25, *numer.* 9. & 10. text. *in capit. poſtulaſti*, *de for. comp.* ubi gloſ. & *DD.*

100 Poteſt ſub pœna excommunicationis compellere ſtatuentes, aut eorum ſucceſſores, vel ad quos pertinet, ad declarandum ſua ſtatuta non ligare Clericos ut in verb. *Epiſcopus num.* 147. Imo non citatis, nec auditis ſtatuentibus declarare eorum ſtatutum non ligare Clericos. Sperel. *dec.* 135. *num.* 127. Graſſ. *de effect. Cler. eff.* 2. *num.* 513. apud quos Carpan. *ad ſtatut. Mediolan. in prælud. num.* 565. & alii. Et ſi Laici declarent illa ligare, poteſt illa nemine citato tollere, & obligare Clericos ne obſervent; & ſub pœna excommunicationis præcipere ut emendentur. Diana *part.* 3. *tract.* 1. *reſ.* 68.

101 Poteſt præcipere Laico ſub pœna excommunicationis, ut ſuperſedeat executioni contractus, donec decidatur an ſit uſurarius. *capit. Lator. qui fil. ſint legit.* Diana *par.* 3. *tr.* 1. *reſ.* 18, ubi Marta *de Juriſdict. par.* 3. *caſ.*45. *num.* 15. & 20. de hac materia vide late Farinac. *q.* 8. *num.* 134. *ad* 141. & infra Deo dante in verb. *Uſura.* Et contra Laicum eſt competens in delictis notoriis, propter præſumptam Judicis Laici negligentiam. Antonell. *de regim. Eccleſ. lib.* 6. *cap.* 1. *numer.*8. ubi Alciat. *in cap.pernicioſam. num.* 21, *de offic. ordin.*

102 Poteſt implorare brachium Jud. ſæcularis, qui illud tenetur impertire in pluribus caſibus, primo ubi invenit reſiſtentiam. Secundo pro cogendis ſchiſmaticis ut revertantur ad Eccleſiam. Tertio quando non poteſt ſuam ſententiam executioni mandare, non obſtantibus cenſuris inflictis. Quarto contra renitentes dare cautionem de non offendendo. Quinto cum Chriſtianus neglexit communionem paſchalem, nec aliter quam per brachium ſæculare poteſt compelli. Sexto contra contemnentes ſententiam excommunicationis. Riccius *in prax. brachii ſæcularis. reſ.* 288. neque tunc eſt neceſſaria partis citatio, quia Judex tenetur illud dare ex officio, & illud invocatur contra contumacem, qui non habetur pro præſente, adeoque citandus non eſt. Riccius *loc. cit. reſ.* 290. vide quæ diximus in verb. *Brachium ſæculare litt. B.* Lim. pendente appellatione, quia tunc brachium præſtandum non eſt; quia remedium brachii eſt ſubſidiarium. DD. apud Riccium *reſ.* 292. Non poteſt autem brachium retardari prætextu videndi proceſſum, quia etiam ſine illo tenetur ſecundum multos quos ſequitur & citat Diana *par.* 1. *tract.* 2. *reſ.* 108, ſed Barb. *de poteſt. par.* 3. *alleg.* 108. vult Judicem Eccleſiaſticum teneri Judici Laico edere acta. vide *Brachium ſæculare.*

103 In cauſis mixti fori poteſt Laicos etiam ſine auxilio brachii ſæcularis in proprios carceres detrudere & aliis etiam pœnis, quam cenſuris punire. Oliva *de foro Eccleſiæ par.* 2. *quæſt.* 9. *ſeq.* Barb. *de poteſt. Epiſc. allegat.* 107. *num.* 8. Diana *par.* 1. *tract.* 2. *reſ.* 88. Contra Salgadum *de protect. regia to.* 2. *par.* 2. *c.* 4. vide *Epiſcopus, num.* 88.

104 Clericos non tenetur punire ſecundum leges civiles, licet jure canonico nulla pœna ſit ſtatuta. Covar. *pract.* *qq. c.* 33. *ſub n.* 7. *ad medium.* Bonac. *in Decal. diſp.* 12. *quæſt.* 2. *punct.* 1. §. 2.

105 Poteſt ſupplere negligentiam Judicis Laici ut ſupra. *num.* 69. *cap. qualiter de Jud.* Marta *de juriſdict. par.* 4. *caſ.* 146. Farin. *de inquiſ. quæſt.* 8. *numer.* 46. *in fin. cap. Romana de ſupplen. neglig. Prel.* quia eſt naturale majorem ſupplere minoris negligentiam. & DD. apud Sperell. *dec.* 126. *n.* 47. & *dec.* 98. *n.* 43. ubi Graſſ. *de eff. Clericat. eff.* 1. *n.* 391. ubi DD.

§. V.

De Judice Laico.

106 Judex Laicus mandans in Eccleſia occidi Reum, qui ad eam fugit, incidit in excommunicationem Bullæ Gregor. XIV. quia magis ratio Legis quam verba ſunt attendenda, ſed ratio fuit reverentia Eccleſiæ, & lex etiam pœnalis extenditur ubi militat eadem ratio, DD. apud Dianam *par.* 6. *tract.* 1. *reſ.* 35. maxime quando alias Lex maneret eluſoria. Maſcard. *de probat. concluſ.* 596. *n.* 2. Covar. *lib.* 3. *var. reſ. cap.* 3. *verſ. Quinto idem num.* 9.

Non poteſt procedere contra Clericum etiam in caſibus, in quibus de Jure ipſo facto degradatur ſcilicet propter incorrigibilitatem, vel ſceleris enormitatem, licet incorrigibilitas eſſet notoria vel crimen; contra Clarum & alios fundatos in mala conſuetudine. Scaccia *de Jud. lib.* 1. *cap.* 11. *num.* 69. niſi præceſſerit declaratoria Judicis Eccleſiaſtici incorrigibilitatis. Et judicans vel capiens Clericum in caſibus non permiſſis incidit in Canonem *ſi quis ſuadente*, ſecus judicans famulos Clericorum; tunc enim incidit in Bullam Cœnæ. Scaccia *loc. cit.* vide etiam in verb. *Clericus*, & *Degradatio.* 107

Non poteſt deponere rem Laici, vel ſequeſtrare apud Clericum præceptive, vel coactive, cum ſit incapax juriſdictionis in Clericos; ſed tantum poteſt pronuntiare ſequeſtrum eſſe liquidum, & illud apud Clericum exiſtens eſſe reſtituendum. Ciarlin. *controv. for. cap.* 44. *num.* 48. *ſeq.* & pro relaxationis, aut reſtitutionis coactione recurrere ad Eccleſiaſticum. Tuſc. *litt. I concluſ.* 451. Graſſ. *De effect. Cler. eff.* 1. *num.* 855. *in fin.* Tiraquel. *de retract. convent. par.* 4. *gl.* 7. *num.* 10. Diana *par.* 1. *tract.* 2. *reſ.* 21. & ut ſupra in verb. *depoſitum*, *num.* 22. contra Civiliſtas, & hanc late defendit Thom. Del Bene *de immun. Eccleſ. p.* 2. *cap.* 9. *dubit.* 21. *per tot.* quem vide. 108

Cum cauſa eſt ſpiritualis vel mere Eccleſiaſtica non cognoſcit de illa nec principaliter nec incidenter, ſed ſtatim debet partes remittere ad Judicem Eccleſiaſticum. *cap. decernimus cap. quanto. de Jud. cap. tuam*, ubi Abb. *de ord. cogn.* Fachin. *lib.* 1. *controv. Jur. cap.* 44. Farin. *de inquiſ. quæſt.* 8. *num.* 18. & 126. Barb. *de pot. Epiſc. alleg.* 84. Covar. *de ſponſal. p.* 2. *cap.* 8. §. 3. *num.* 4. Antonell. *de regim. Eccleſ. lib.* 5. *cap.* 1. *num.* 3. & ut ſupra §. *antec. per tot.* & *num.* 92. ubi quod non poſſit tunc Judici Eccleſiaſtico præfigere terminum ad judicandum &c. 109

Non eſt competens in controverſiis ortis inter confraternitates ratione præcedentiæ. Barb. *loc. cit. alleg.* 78. *numer.* 42. Diana *part.* 3. *tract.* 1. *reſ.* 70. contra Graſſ. *de effect. cler. eff.* 1. *numer.* 613. cujus ſententiam tolerabilem vocant, ſi quæſtio eſſet in puro poſſeſſorio. 110

Cum vero agitur de poſſeſſione etiam Beneficii inter Laicos uti Juriſpatronatus, eſt competens, cum eſt quæſtio facti. Vivian. *in prax. Juriſpatr. lib.* 11. *cap.* 11. *n.* 11. Innoc. Abb. Butr. & Canoniſtæ *in cap. fin. de Jud.* Craveta *conſ.* 258. Theſaurus *deciſ.* 82. *num.* 1. Menoch. *de recuper. rem.* 15. *a num.* 210. Farin. *in prax. quæſt.* 8. *n.* 23. Barb. *d. alleg.* 84. *num.* 34. Graſſ. *loc. cit. num.* 403. Garz. *de Benef. par.* 1. *cap.* 2. *n.* 53. & 59. Ciarlin. *controv. for. cap.* 17. *n.* 98. ſed contrarium, quod imo ſit incompetens, tenet Fachin. *lib.* 1. *controv. Jur. cap.* 44. Poſt. *de manut. obſ.* 6. *a num.* 16. Bonac. *in Decal. diſp.* 10. *quæſt.* 2. *punct.* 1. §. 2. Rota *in una Romana domus de Scapuciis. Mercurii.* 19. *Januarii* 1611. quæ invenitur poſt tract. Statil. *de ſalvian. interd. dec.* 238. *num.* 21. Ludoviſ. *dec.* 364. *n.* 5. apud quos alii, & quod ſupremum Rotæ Tribunal judicaverit cauſas poſſeſſorias beneficiorum, & aliarum rerum Eccleſiaſticarum ad forum Eccleſiaſticum pertinere, ac quod contrariam opinionem periculoſam ſemper reſpexerit, teſtatur Rota *dec.* 10. *num.* 6. & 7. *p.* 4. *rec. tom.* 1. Poſtius *loc. cit. num.* 17. ubi late; juxta quos proinde judicium poſſeſſorium, & manutentionis in his cauſis ſpectabit ad Judicem Eccleſiaſticum, quam ſecundam opinionem, ſi tibi forte placeret, limitare poteris, quando agitur de ſolo facto Laici turbantis aliquem in ſua poſſeſſione, quo caſu poſſet adiri etiam Judex Laicus, non ad effectum ut judicaret de ipſa poſſeſſione, aut illius legitimitate, quia tunc haberet admixtam cauſam proprietatis, & hoc nihil aliud eſſet, quam diverſis proceſſibus intricare negotium, ac cauſæ unius continentiam dividere, ſi Judex Laicus de quæſtione facti, Eccleſiaſticus vero de quæſtione juris cognoſceret, contra tex. *in cap. tuam, de ordine cognit. L. nulli. C. de judic.* ſed ſolum ad effectum ut violentias turbare volentium coerceret, & impediret, & ita remediis retinendæ &c. & hoc forte voluerunt aliqui ex DD. citatis, cum quibus 111

bus Antonel. *de regim. Eccleſ. lib. 5. cap. 1. num. 7.* Poſt. *l. c.* concorda quæ diximus in verbo *Decimæ. num.* 115. & ſupra *num.* 85. *& duob. ſeqq.*

112 Non cognoſcit cauſas Decimarum, niſi quæſtio ſit puri facti inter ſæculares; quia eſt cauſa mere ſpiritualis. *cap. quamvis de Decimis. cap. nullus. de Jurepatr.* Ciarlin. *controv. for. cap.* 17. *num.* 103. ubi DD. quia tunc eſt mixti fori. Diana *par.* 1. *tract.* 2. *reſ.* 89. Antonell. *de regim. Eccleſ. lib.* 5. *cap.* 1. *num.* 7. Eccleſia *obſ. for.* 187. Moneta *de Decimis cap.* 8. *quæſt.* 1. *num.* 5. *&* 8. quamvis Decimæ eſſent Lucorum, qui illas haberent in feudum. Diana *l. c.* vide *Decimæ. num.* 115. *&* 116.

113 Eſt competens inter Laicum & Clericum in remed. poſſeſſorio ex clauſula *Conſtituti*. DD. apud Eccleſiam *obſ. for.* 183. Non cognoſcit an Clericus ſit bigamus. Diana *par.* 4. *tract.* 1. *reſ.* 71. Lotther. *de re Benef. lib.* 3. *quæſt.* 36. *num.* 73.

114 Valide procedit contra exemptum, ſi ille non allegavit privilegium, niſi ſit notorie Clericus. Pignatell. *tom.* 1. *conſ.* 123. Covar. *pract. qq. cap.* 33. *ſub num.* 2. Clarus *in §. fin. quæſt.* 36. *num.* 5. Graſſ. *de eff. Clericat. eff.* 1. *num.* 236. & ut in verb. *Citatio. n.* 62.

115 Non remittens Clericum ad ſuum Judicem poſt Epiſcopi decretum non obſtante appellatione incurrit excommunicationem. Guazzin. *def.* 1. *cap.* 3. *n.* 9. *in fin. verſ. bene. & n.* 7. Ciarlin. *controv. for. cap.* 20. *num.* 61. Neque poteſt illum tenere in ſuis carceribus, ſed etiam non requiſitus tenetur illum remittere ad Judicem Eccleſiaſticum. Guazzin. *l. c.* Bonac. *de Jud. quæſt.* 2. Diana *par.* 1. *tract.* 1. *reſ.* 11. Ciarlin. *l. c.* quamvis Clericus fuerit repertus cum armis, quia illum una cum armis ad Judicem Eccleſiaſticum remittere tenetur. Abb. *in cap. ut fama de ſent. excom.* Leo *in theſ. for. Eccl. par.* 3. *cap.* 7. plura in verb. *Clericus & remiſſio*. Diana *par.* 1. *tract.* 2. *reſ.* 9. Ciarlin. *l. c.*

116 Nec poteſt ſine licentia Epiſcopi exhumare corpus ut relevet corpus delicti. Genuen. *in prax. Archiep. cap.* 42. *numer.* 10. juxta *cap. decet de Immun. Eccleſ. in* 6.

117 Non poteſt ſupplere negligentiam Judicis Eccleſiaſtici, quia Laicus eſt inferior, & incapax juriſdictionis in Eccleſiaſticos. tex. *in cap. qualiter de judic.* & ibi Gonzal. *n.* 4. ubi late & DD. Ciarlin. *controv. for. cap.* 56. *n.* 5. Sperell. *dec.* 98. *nu.* 42. quamvis eſſet Imperator. Farin. *de inquiſ. quæſt.* 8. *numer.* 46. *ampl.* 23. Sperell. *dec.* 126. *n.* 48. Diana *par.* 1. *tract.* 2. *reſ.* 14. *& par.* 3. *tract.* 5. *reſ.* 25. Graſſ. *de effect. cleric. eff.* 1. *num.* 390. Marta *de juriſd. p.* 4. *caſ.* 146. *&* 147. Azor. *inſt. mor. p.* 1. *lib.* 5. *cap.* 14. *q.* 2. Tamburin. *de Jur. Abbat. tom.* 1. *diſp.* 25. *q.* 19. *n.* 24.

118 Non poteſt ligare vel compeditare Reum in Eccleſia etiam in caſibus exceptis in Bulla Gregoriana ne aufugiat. Ciarlin. *cap.* 154. *num.* 31. apud quem DD. Pignatell. *tom.* 1. *conſ.* 127. Diana *moral. p.* 6. *tr.* 1. *reſol.* 29. *verſ. hinc obiter.* ob. tex. clarum. *in cap. definivit.* 17. *q.* 4. Guazzin. *ad defenſ. reor. def.* 1. *cap.* 32. *numer.* 2. apud quos alii, quidquid dicat Farinac. (qui tamen non videtur expreſſe contrarium ſentire) *q.* 28. *num.* 10. ſecutus Clarum *in §. fin. quæſt.* 30. *num.* 21. nec poteſt illum extrahere ab Eccleſia ſine licentia Epiſcopi, quamvis ſimus in caſibus, in quibus non gaudeat Immunitate. Petita vero & non obtenta licentia ab Epiſcopo vel ejus Vicario, poteſt extrahere Reum ab Eccleſia in criminibus exceptis, & eum ducere ad carceres Epiſcopi ibi cuſtodiendum, donec cognoſcatur, an gaudeat Immunitate, ſi ſit periculum fugæ, non vero ad proprios, aliter incidit in pœnam excommunicationis. vide Ciarlin. *l. c. n.* 26. Farinac. *l. c. ſub num.* 76. & infra plura in verb. *immunitas*; & *Reus*.

119 Non cognoſcit de ſpolio, neque an bona ſpectent ad ſpolium Eccleſiaſticum, quia hæc cauſa eſt Eccleſiaſtica & ſpiritualitati annexa, de qua nec principaliter, nec incidenter cognoſcere poteſt ad tex. *cap. bene quidem* 96. *diſt. cap. tuam* ubi Abb. *de ord. cogn. cap. cum Laici.* ubi Abb. *de reb. Eccleſ. non alien. cap.* 2. ubi Abb. & Dec. *de Jud.* Bellet. *diſquiſ. Clerical. par.* 1. *tit. de favore Cleric. rea* i. Graſſ. *de eff. Clericat. eff.* 1. *nu.* 401. Diana *par.* 1. *tr.* 2. *de Immun. Eccleſ. reſ.* 110. Sperell. *dec.* 8. & alii apud Ciarlin. *cap.* 171. *num.* 66. & ut ſupra *n.* 111.

120 Non poteſt in Eccleſiis, locis exemptis, vel Hoſpitalibus jus dicere, aut juriſdictionem contentioſam exercere. Vantius *de nullit. ex defect. juriſdict. numer.* 108. Eccleſ. *obſerv. for.* 7. *numer.* 1. nec examinare teſtes &c. etiam de ordinarii licentia, quam dare non poteſt tam in cauſis ſanguinis, quam civilibus. DD. apud Sperell. *dec.* 51. tum quia Epiſcopus non poteſt diſpenſare in lege ſuperioris niſi in caſu urgentiſſimæ neceſſitatis; quamvis examen eſſet faciendum ſuper cadavere, quia tunc ab Eccleſia eſſet extrahendum, ut poſſet recognoſci. Sperell. *d. dec.* 51. *num.* 16. Genuen. *in prax. Archiep. cap. mihi* 42. *ſub num.* 10. quia nullum actum juriſdictionis poteſt exercere in Eccleſia, neque arma auferendo. Farin. *de Immun. cap.* 16. *num.* 248. Peregr. *de Immun. cap.* 13. *num.* 5. Diana *par.* 5. *de Immun. tr.* 1. *reſ.* 8. Guazzin. *defenſ.* 1. *cap.* 38. Ciarlin. *controv. for. cap.* 15. *a num.* 77. Contra Covar. *lib.* 2. *var. reſ. cap.* 20. *ſub numer.* 18. *verſ. trigeſimo ſexto.* vide etiam Conciol. pro priori ſententia *reſ. crim. v. Judex. reſ.* 3. exceptis iis quæ ſunt voluntariæ Juriſdictionis vide *DD. cit.*

121 Non poteſt punire Reum in crimine mixti fori, qui a Judice Eccleſiaſtico propter idem crimen jam fuit punitus, niſi in duobus caſibus. Primo cum Judex Eccleſiaſticus tantum impoſuit pœnam medicinalem potius ad animæ ſalutem, quam corporis afflictivam. Clar. *in §. fin. quæſt.* 57. *num.* 14. Gomez *var. reſ. tom.* 3. *cap.* 1. *num.* 40. late Farin. *de inquiſ. quæſt.* 4. *a nu.* 8. *ſeqq.* Scaccia *de Jud. lib.* 1. *cap.* 12. *num.* 88. *&* 91. Secundo, cum pœna, quæ erat infligenda erat talis, quæ per Judicem Eccleſiaſticum infligi non poterat, uti pœna ſanguinis; tunc enim Reus non poteſt dici ſufficienter punitus *DD. cit.* & Sperell. *dec.* 92. *numer.* 4. Extra hos caſus currit concluſio, quia non debet quis de eodem delicto bis judicari. Covar. *lib.* 2. *var. reſol. cap.* 10. *num.* 6. Farin. & Scaccia *ll. cc.* alias materia & tractatus præventionis eſſet inutilis. Sperell. *l. c. & dec.* 134. *num.* 25. *& per tot.* ubi plura. Diana *par.* 1. *tract.* 2. *reſ.* 107.

122 Etiam volente Epiſcopo non poteſt ſe ingerere in cauſis Clericorum Criminalibus etiam ut Delegatus Epiſcopi, quidquid ſit in civilibus, temporalibus tamen DD. apud Sperell. *dec.* 126. *num.* 39. *ſeqq.* Clar. *in fin. q.* 41. *num.* 5. Farin. *loc. cit. q.* 8. *ſeq. num.* 4. *verſ. ſublimita.* Scaccia *de judic. lib.* 5. *quæſt.* 11. *num.* 41. imo nec Laicus ac Clericus ſimul. *DD. cit.* Dian. *p.* 1. *tr.* 2. *reſ.* 112. Barboſ. *de poteſt. Epiſc. alleg.* 108. *num.* 1. Imo nec Epiſcopus uti Delegatus Principis ſæcularis. Sperell. *loc. cit. num.* 43. ubi Felin. *in cap. cum ſit generale num.* 44. *de foro compet.* Graſſ. *de effect.* Cleric. *eff.* 1. *num.* 500. Neque poteſt Clericum ſpoliantem laicum cogere ad reſtitutionem. Diana *par.* 4. *tract.* 1. *reſ.* 74. Afflict. *dec.* 85. *n.* 1. quidquid ſit an poſſit indirecte cognoſcere an ſpolium ſit reſtituendum, ut ſupra in verb. *Citatio. n.* 10. & in verb. *Clericus num.* 79. ſed coactio certe ſpectat ad Judicem Eccleſiaſticum. Neque poteſt punire Clericum ob fractam Salvaguardiam, ſed illum debet remittere ad ſuum judicem. Eccleſia *obſ. for.* 185. *num.* 6.

123 Non poteſt Clericum ſpoliare armis niſi ad obviandum delicto, ſi in fragranti reperitur, quo caſu cum armis ad Epiſcopum duci debet. Leo *in theſ. for. Eccleſ. par.* 3. *cap.* 7. *numer.* 152. Bonac. *de L. L. diſp.* 10. *quæſt.* 2. *punct.* 1. *§.* 1. *numer.* 2. Duard. *in Bullam Cœnæ lib.* 2. *can.* 12. *quæſt.* 11. Marta *de Juriſdict. par.* 4. *caſ.* 7. *numer.* 20. & alii apud Diana *par.* 1. *tract.* 2. *reſ.* 9. & apud Ciarlin. *controv. for. cap.* 55. *numer.* 82. *& cap.* 20. *nume.* 74. Genuen. *in prax. Archiep. cap. mihi.* 92. *numer.* 6. Barboſ. *de jur. Eccleſ. lib.* 1. *cap.* 40. *num.* 140. Anſaldus *de Juriſdict. par.* 2. *tit.* 11. *cap.* 23. Conciol. *reſol. crim. verb. Judex. reſ.* 2. Guazzin. *ad defenſ. reor.* 20. *cap.* 9. *n.* 11. ubi de communiori. late Alexand. Sperel. *dec.* 12. *n.* 60. *& dec.* 124. *a n.* 5. ubi Clarum, ac Covarruv. & alios refellit: tum quia Clerici non tenentur ſtatutis Laicorum, ut alibi diximus, tum quia Clerici in quibuſdam caſibus licite arma deferunt, præſertim de licentia Ordinarii, etiam oretenus habita, ideo illos eiſdem ſpoliare non eſt nudum miniſterium facti, ſed cognitionis, quæ cognitio an licite nempe illa deferant vel non, ſpectat ad Judicem Eccleſiaſticum. vide Sperel. *ll. cc.* ubi etiam quod Laici hoc attentantes incidant

in

Digitized by Google

in excommunicationem Bullæ Cœnæ, ob quam contraria ſententia, quoquo modo a Claſſicis Doctoribus maxime Civiliſtis, plerumque tamen turmatim, & abſque ſufficienti examinatione defendatur, periculoſa eſt, imo abſque fundamento & improbabilis vocatur a citato Sperel. & aliis, ubi ad illius fundamenta reſpondetur.

124 Carcerans familiares Epiſcopi propter armorum delationem contra Laicorum proclamata incidit in excommunicationem Bullæ Cœnæ *can.* 16. eo quod impediat Epiſcopum uti ſua juriſdictione quam habet puniendi delicta ſuorum familiarium. Felin. & Dec. *in cap. paſtoralis. de reſcript.* Sperell. *deciſ.* 129. *a num.* 17. & *deciſ.* 128. *per tot.* Duardus *in Bullam Cœnæ lib.* 2. *can.* 15. *gl.* 8. Imo poteſt talis Judex etiam ab Epiſcopo poſt trinam monitionem non reſtituens excommunicari.

125 Proceſſans Clericum occulte animo præſentandi proceſſum Judici Eccleſiaſtico ſecundum multos non incidit in excommunicationem Bullæ. Secundum multos incidit. vide Riccium *in prax. libert. Eccleſiaſtica. par.* 4. *reſ.* 461. Dianam *par.* 1. *tract.* 2. *reſ.* 52. affirmativæ adhærentes, maxime ubi aderat aditus ad Judicem Eccleſiaſticum. Non poteſt cognoſcere de iniquitate Judicis Eccleſiaſtici nolentis deferre appellationi interpoſitæ ad ſedem apoſtolicam. *cap. qualiter de Jud.* Barb. *de Jure Eccleſ. lib.* 1. *cap.* 39. §. 2. *num.* 186. & ut in verb. *Laicus num.* 10.

126 Non cognoſcit de re Eccleſiaſtica ſuper facto ſecundum communem apud Sperell. *dec.* 133. *num.* 10. & *dec.* 8. *num.* 54. maxime ſi factum non eſt ab omni ſpiritualitate abſtractum, ut ſupra diximus *numer.* 111. Nam qualitas ſpiritualitas obſorbet qualitatem temporalitatis. Covar. *pract. qq. cap.* 35. niſi alicubi vigeat conſuetudo a S. Pontifice confirmata, uti in Gallia & Venetiis. Sperell. *lo. cit.* præſertim ſi quæſtio eſt ſuper proprietate. *d. cap. decernimus, de jud.* Sylvaticus *lib.* 1. *conſ.* 66. *num.* 10.

127 Cognoſcit de propria juriſdictione. *L. ſi quis ex aliena. ff. de Jud.* Sperell. *d. dec.* 133. *num.* 4. quæ procedunt, cum inter Actorem & Reum eſt quæſtio, an Judex, quem Actor adivit, ſit competens, nec ne, quia tunc Judex non dicitur in cauſa propria judicare; cum ipſe non agat, ſed actor, tex. & Bart. *in L.* 2. *ff. ſi quis in jus vocatus.* & ibi gloſ. *verb. ſciatur.* quia cum inter partes controvertitur an reſcriptum ſit ſubreptitium, Delegatus cognoſcit de illius valore & ſua juriſdictione, *cap. ſuper litteris.* 20. *de reſcr.* ſecus ſi Judex vult procedere contra aliquem, qui negat illum eſſe ſuum Judicem, tunc enim eſſet Judex in propria cauſa. *arg. L.* 1. *C. ne quis in ſua cauſa.* Innoc. & Hoſt. *in cap. ex parte. de V. S.* Lim. ſi Judici opponitur quod ſit incapax juriſdictionis. *cap. Lator. qui fil. ſint legit. cap. ſi Judex Laicus de ſent. excom. in* 6. Lim. 2. cum controverſia eſt inter Judicem Eccleſiaſticum & Laicum de juriſdictione; tunc enim cognitio pertinet ad Eccleſiaſticum tanquam digniorem. Innoc. & Butr. *in cap. cæterum. de Jud.* Felin. *in cap. paſtoralis. de reſcript.* Covar. *pract. qq. cap.* 33. Maſcard. *de prob. concluſ.* 689. Graſſ. *de eff. Cleric. eff.* 1. *n.* 1251. & ut ſupra *n.* 67. Lim. 3. cum opponitur exceptio concernens ſpiritualitatem, ut ſupra.

128 Eſt competens in omnes Laicos, licet illi poſt patratum delictum fuiſſent facti Clerici, & ſuſcepiſſent etiam ordines majores, ſi id fecerint in fraudem juriſdictionis laicalis, ad illam declinandam, & non aliter. Barboſ. *de Jur. Eccleſ. lib.* 1. *cap.* 39. §. 2. *num.* 87. *ſeqq.* Caball. *reſ. crim. caſ.* 108. *per tot.* Graſſ. *de effect. cler. eff.* 1. *num.* 1075. Facin. *in prax. crim. q.* 8. *num.* 104. Vivius *com. opin. verb. Clerici opin.* 112. Sylveſt. *in ſum. verb. Judex.* 1. *num.* 6. Zerol. *in prax. verb. Clericus.* §. 6. Covarruv. *pract. quæſt. cap.* 32. *num.* 4. Carrarius *de execut. ſent. capto bannito. cap. fin. num.* 308. Scaccia *de Jud. lib.* 1. *cap.* 12. *a num.* 2. Clarus *lib.* 5. §. *fin. quæſt.* 36. *num.* 43. Dicitur autem aſſumpſiſſe in fraudem, quando poſt accuſationem, denuntiationem, diffamationem, vel inquiſitionem ſuſcepit ordines. In dubio vero non præſumitur fraus, quamvis eadem die, qua fuit ingreſſus Religionem, vel ſuſcepit ordines, fuiſſet accuſatus, imo etiam poſt accuſationem, ſed ante patratum delictum feciſſet votum, quia adhuc excluderetur præſumptio fraudis, & ita remaneret ſub juriſdictione Eccleſiaſtica; quod quidem votum probatur juramento voventis; quia quæ dependent ab animo, probantur tantum juramento. vide DD. cit. & apud Scacciam *loc. cit. num.* 9. qui tamen cum minus communi tenet contrarium, ea ratione quod aperiretur via fraudibus & perjuriis; an vero votum fuerit probatum, ſufficienter cognoſcit ſolus Judex Eccleſiaſticus.

129 Non deſunt tamen Claſſici Doctores, qui defendunt Judicem Laicum non poſſe punire Clericum, etiamſi fuerit factus Clericus poſt delictum animo fraudandi Curiam ſæcularem, ſed debere remittere ad Eccleſiaſticum. ita Diana *mor. p.* 1. *tr.* 2. *reſol.* 26. Genuen. *in prax. Archiep. cap. mihi* 8. *ſub num.* 3. & 5. Laym. *in theolog. mor. lib.* 4. *tr.* 9. *cap.* 4. *num.* 12. *verſ. dico tertio.* Bonacin. *de Legib. diſp.* 10. *q.* 2. *punc.* 1. *num.* 16. & alii apud iſtos, & ſupra citatos, & quod hæc opinio indiſtincte procedat, ſi delinquens ſuſceperit Ordines ſacros vel Religionem profeſſus fuerit, tenet Graſſ. *d. num.* 1075. Thom. del Bene *de immun. Eccleſ. p.* 1. *dub.* 30. *cap.* 4. *num.* 7. *in fin.* & *cap.* 4. *dubit.* 26. *nu.* 4. & quod ex Lege Regia Luſitana ita decretatum fuerit, teſtatur Felician. de Oliva *in ſuo for. Eccleſ. p.* 3. *q.* 33. *num.* 43. ubi Valaſc. *conſult.* 48. *num.* 7. & pro hac ſententia allegantur tex. *in cap. comperimus.* 14. *q.* 6. ubi res alterata, & conſecrata non reſtituitur Domino, ergo nec perſona. *in L. non diſtinguemus.* §. *ſacerdotio ff. de arbitr.* ubi ſi lite pendente ſacerdotium aſſumatur, arbiter non amplius judicat. *in L. qui cum uno.* §. *reus. ff. de re milit.* ubi poſt delictum capitale effectus miles, a Judice militiæ judicatur, ergo etiam &c. & alii; & in Concil. Trid. *ſeſſ.* 23. *cap.* 4. *de reform.* ubi prohibet Epiſcopis, ne ordines conferant iis, qui fraude, ut fugiant judicium ſæculare, ordinari cupiunt, quæ prohibitio fruſtranea eſſet, ſi ordinati non eximerentur a Juriſdictione ſæculari, & ſicut confugiens ad Eccleſiam poſt delictum animo fraudandi Curiam ſæcularem gaudet immunitate, quamvis remaneat Laicus, & ad tempus in ea moretur, multo magis gaudere debet, qui perſonam ſuam per Ordinum ſuſceptionem Deo conſecrat, ut illi perpetuo famuletur. plura vide apud *DD. cit.*

130 Hoc unum advertendum eſt à ſectatoribus prioris ſententiæ, illam procedere ſolum quoad pœnam pecuniariam, & quando adeſt fraus, non vero quoad pœnam corporalem, puta mortis, exilii &c. niſi prius ſecuta fuerit degradatio a Judice Eccleſiaſtico facienda, ut in verb. *Degradatio.* DD. cit. Pignatel. *tom.* 2. *conſult.* 66. *num.* 13. & 14. An autem, & quando Clericatus ſuſceptus fuerit in fraudem Judicis Laici, judicat Judex Eccleſiaſticus. Graſſ. *loc. cit. num.* 1079. pro quibus facit declaratio Sacr. Congr. Concilii Trid. *ſuper cit. cap.* 4. *de reform. ſeſſ.* 23. *die* 21. *Maii* 1626. *in una Papien.* apud Genuen. *loc. cit. ſub num.* 5. quæ ſic ſonat: *Cenſuit Clericum, qui characterem clericalem, & habitum aſſumpſit etiam poſt delictum, proceſſum, & fidejuſſionem datam coram Judice Laico de ſe præſentando, gaudere privilegio fori, & a Juriſdictione Judicis Laici liberatum eſſe quoad perſonam; quod ſi fraus ſubſit, quam Judex Eccleſiaſticus inſpicere debet, poſſe Judicem Laicum proceſſui finem imponere, & contra illum realiter quoad bona procedere.* alias refert etiam Pignatel. *loc. cit. num.* 13. *in fin.* ut infra etiam in verb. *Laicus. num.* 47. Hinc aliqui ex Doctoribus ſecundo loco citatis conveniunt primam ſententiam procedere, ſi ante Clericatus ſuſceptionem cauſa jam erat præventa a Judice Laico. ita Laym. & Oliva *ll. cit.* de quo caſu videtur loqui dicta declaratio Sacr. Congr. ob illa verba *proceſſui finem imponere,* quæ præſupponere videntur inchoationem. plura apud *DD. cit.* videre poteris.

131 An puniat Laicum a ſe bannitum, ſi durante banno fiat Clericus, & poſtea in Clericatu bannum frangit, vide Genuen. *loc. cit.* ubi quod talis debeat puniri ab Eccleſiaſtico.

132 Eſt etiam competens contra Laicum Clericum offendentem, ita tamen ut ſecundum multos ſit locus præventioni, ſecundum alios vero uterque poſſit procedere, unus ad pœnas temporales, alter ad Eccleſiaſticas. DD. apud Scacciam *de Jud. lib.* 1. *cap.* 12. *n.* 13. Clar. *in* §. *fin. q.* 36. *n.* 47. ibi: *quæro quid ſi per Laicum.* Non poteſt tamen facere perquiri in domo Clericorum quæ eſt intra triginta paſſus bona Laicorum. Sperell. *dec.* 42. *n.* 24. Antonell. *de regim. Eccleſ. lib.* 1. *cap.* 9. *num.* 28. An teneatur exequi ſententiam Inquiſitoris in crimine hæreſis non viſo proceſſu Inquiſit. vide in praxi *Magiſtratus.*

§. VI.

§. VI.

De Judice Delegato.

133 Judex Delegatus in citatione debet inſerere & tranſmittere copiam ſuæ commiſſionis, alias proceſſus eſt nullus, quia Judici in hoc non eſt credendum. Bart. *in auth. qui ſemel.* 12. *C. quomodo & quando Jud.* Vant. *de nullit. tit. ex defect. juriſd. n.* 16. 17. & 28. Scaccia *de jud. lib.* 1. *cap.* 32. *n.* 35. Menoch. *de arbitr. caſ.* 112. *num.* 7. & *conſ.* 100. *n.* 71. *lib.* 1. & *de præſ. lib.* 2. *præſ.* 15. *n.* 2. Guazzin. *defenſ.* 10. *cap.* 2. *num.* 8. Conciol. *reſol. crim. verb. Judex. reſ.* 5. Quia Juriſdictionis delegatio cum ſit quid facti, eſt probanda. Mynſing. *obſ.* 1. *cent.* 3. Farin. *in fragmen. crim. litt. D. n.* 90. Lim. ſi Princeps delegans eſſet in loco, a quo de facili poſſet haberi veritas, quia tunc Judici delegato aſſerenti ſe habere commiſſionem eſſet credendum. Caball. *reſol. crim. caſ.* 26. *n.* 1. Farin. *de pœn. temper. quæſt.* 97. *num.* 62. Guazzin. *dec.* 13. *cap.* 6. *num.* 3. Conciol. *loc. cit. num.* 4. Idem dic licet Princeps non ſit in loco præciſo, ſed in propinquo; Concluſio vero limitatur quando ſtylus & conſuetudo obtinet contrarium.

134 Nullam acquirit juriſdictionem niſi a die præſentationis reſcripti & commiſſionis; cum alias certus eſſe non poſſit de ſua juriſdictione. Vinc. de Franch. *dec.* 326. *num.* 2. Giutba *conſ.* 89. *num.* 20. Vant. *de nullit. ex defec. Juriſd. deleg. num.* 34. Lancell. *de attent. par.* 2. *cap.* 4. *in præfat. num.* 165. Altograd. *conſ.* 1. *lib.* 1. *num.* 51. Rota apud Verall. *dec.* 324. *lib.* 1. *numer.* 4. & apud Merlin. *dec.* 710. *num.* 1. & apud Seraph. *deciſ.* 1010. *num.* 2. & poſt tract. Poſt. *de manut. deciſ.* 520. *n.* 2. quamvis Judex ſciat ſe eſſe delegatum. Conciol. *l. c. reſ.* 9. *num.* 2. Lancellot. *l. c. num.* 167. & ut ſupra in verb. *Delegatus num.* 34. Interim vero nihil poteſt facere ante receptam commiſſionem; de qua debet apparere in actis. Borgnin. *dec.* 11. *n.* 8. Decian. *in cap. ſuper eo.* 12. *de appell.* Lancell. *l. cit. d. n.* 167. Conciol. *l. c. n.* 4. Et commiſſio non præſentata in actis parte citata non inducit litis pendentiam. Rota poſt Poſt. *de manut. dec.* 289. *n.* 7. & 8. videri etiam poteſt Bich. *dec.* 171. *n.* 11. & 12. & *per tot.* Delegatus an teneatur expreſſe pronunciare competentiam. vide Sperel. *dec.* 106. Plura in verb. *Delegatus.*

§. VII.

Miſcellanea Judicum.

135 Judex in ſententia divortii debet indicare, & præcipere conjugibus continentiam. *cap. ex litteris de divortio.*

136 Secundum Scacciam *de ſent. & re jud. quæſt.* 4. *gloſ.* 7. *ſpec.* 2. pro libitu etiam partibus invitis, quando eſt Judex Ordinarius, præmiſſa citatione poteſt mutare locum tribunalis, ſi publice hoc facit, modo maneat in ſuo territorio. late Scaccia *l. c. num.* 1. Gratian. *diſc. for. cap.* 655. *a n.* 11. vide etiam Vantium *de nullitat. tit. de nullit. ex defect. juriſd. num.* 111. Cyriac. *contr. for.* 416. *n.* 31. Eccleſia *obſ. for.* 5. *n.* 17. maxime ſi adeſt cauſa, ſecus ſi ſit Delegatus. Idem *obſ.* 6. *num.* 12. vide *Delegatus n.* 15. Et quæ ſunt ordinatoria vel illa concernunt, poteſt etiam extra locum tribunalis expedire. Eccleſia *loc. cit. n.* 13. ubi Maranta & alii; ſicut actus juriſdictionis voluntariæ.

137 Judex attenta notoria injuſtitia ſententiæ dicitur proceſſiſſe ut privatus, nec poſſeſſorem privat. Caſtr. *in L. fin. num.* 11. *C. de edict. Div. Adrian. toll.* Put. *dec.* 419. *n.* 2. *lib.* 1. Greg. XV. *dec.* 546. *num.* 2. & contra eundem competit manutentio propter poſſeſſionem civilem ſi ille nunquam ſe habuit pro ſpoliato. Rota coram Greg. XV. *dec.* 46. *num.* 2. & apud Bich. *dec.* 5. *n.* 3.

138 Quando libellus eſt alternativus, poteſt Judex alternative pronuntiare. Bart. *in L. ut fundus. ff. commun. divid.* Grammat. *dec.* 68. *num.* 1. Bich. *dec.* 250. *num.* 49.

139 Appellanti præjudicare nequit rejiciendo appellationem in cauſa appellabili. *L. eos.* 6. *C. de appell.* Bich. *dec.* 422. *n.* 17.

140 Judex Laicus licet non poſſit cognoſcere ſuper re, quæ ſpectat ad directum dominium Eccleſiæ, poteſt tamen eſſe conſiliarius, vel aſſeſſor Judicis Eccleſiaſtici, quod Laico non eſt prohibitum. Rota *deciſ.* 305. *a num.* 1. *poſt ſecundum vol. Conſil. Farin.* Innoc. *in cap.* 2. *de Jud.* ubi Jo. Andr. *num.* 4. Hoſt. *n.* 2. Sbrozz. *de off. Vicar. lib.* 1. *quæſt.* 31. *n.* 12. & Barb. *de poteſt. Epiſc. alleg.* 54. *par.* 3. *n.* 7. & *alleg.* 108. *n.* 6. apud Bich. *dec.* 278. *n.* 4. & 5. etiam in cauſis criminalibus contra Clericos. Barboſ. *l. c.* & infra in verb. *Laicus n.* 24.

Judices ordinarii ſi ſunt plures, poteſt unus ab initio ſine altero cognoſcere & ſententiare. *L. Pomponius.* ubi Bar. *ff. de re jud.* quia quilibet habet officium in ſolidum. Maran. *in ſpec. par.* 4. *fol. mihi* 107. Si vero ſunt plures Delegati in ſolidum in eadem cauſa & omnes cœperunt cognoſcere ſimul, non poteſt unus ſine alio requiſito, vel impedito cognoſcere. vide tex. & gloſ. *in cap. prudentiam, & in cap. uno delegatorum. de off. Jud. deleg.* Abb. *in cap. privilegium. eodem tit.* Eccleſia *obſ. for.* 12. *n.* 24. 141

Judici aſſerenti ſe aliquid feciſſe, ſi hoc tantum dicit in ſententia ſua, non creditur, niſi conſtet ex actis. Ciarlin. *controv. for. cap.* 99. *num.* 7. Sed aſſerenti ſuam ſententiam fuiſſe mandatam executioni aut illam protuliſſe viſis actis, ſtantibus adminiculis, creditur; quia illi creditur in iis, quæ ſpectant ad ejus officium. Riccius *in prax. var. reſ. par.* 3. *reſ.* 573. 142

Judicis pronuntiatio ſuper inopia mariti non requiritur, quod ſit expreſſa, ſed ſufficit quod ſit tacita, procedendo ad ulteriora, aut aſſecurationem dotis uxoris &c. Ciarlin. *controv. for. cap.* 94. *num.* 14. præſertim ſi eſt Notoria. 143

Et illius decretum facit præſumi actum utilem minori. Ciarlin. *cap.* 175. *num.* 3. & excludere fraudem. Ludoviſ. *deciſ.* 406. *num.* 14. Menoch. *lib.* 2. *præſumpt.* 75. *num.* 53. *ſeqq.*

Ordinarii juriſdictio cenſetur excitata, non delegata; cum illi fuit commiſſa aliqua cauſa a Principe. vide *Princeps.* & Judicis officium quando ſit mercenarium, & quando nobile, vide Sperel. *dec.* 17. & 118. 144

Sciens linguam teſtis non poteſt illam interpretari, quia non poteſt eſſe Judex & Interpres. Eccleſ. *obſ. for.* 67. *num.* 12. *de appellat.* 145

§. VIII.

Judicium.

Judicium eſt actus trium perſonarum in Judicio contendentium. Scaccia *de Jud. lib.* 1. *cap.* 2. *num.* 5. Pax Jordan. *de re judiciali. lib.* 13. *tit.* 1. *n.* 6. aliud eſt civile aliud criminale, aliud mixtum, civile privatam reſpicit utilitatem, criminale publicam reſpicit vindictam, mixtum de utroque participat. Scaccia & Jord. *ll. cc.* 146

Aliud eſt profanum, aliud ſpirituale, aliud mixtum. Illud eſt, in quo de re mere temporali agitur, ſpirituale in quo agitur de re ſpirituali, mixtum participat de utroque. Scaccia & Jord. *ll. cc.* 147

Aliud eſt ordinarium, aliud ſummarium vel ex diſpoſitione Juris vel ex reſcripto Principis, ſummarium ex diſpoſitione Juris eſt judicium poſtulationum, Electionum, Dignitatum, Beneficiorum matrimoniale &c. ex reſcripto Principis ut judicium ſit ſummarium, requiritur, quod Princeps ſit ſupremus, & id exprimat in reſcripto ſimilibus verbis. *audiat ſummarie prout petitur.* ita Pax Jord. *loc. cit. n.* 18. vide etiam ſupra in verb. *Clauſula Apoſtolica. n.* 41. 148

Judicium de Jure civili debet terminari intra triennium, de Jure vero Canonico olim erat perpetuum, ut dictum fuit praxi *Inſtantia.* Poſt Concil. vero Trid. *ſeſſ.* 24. *cap.* 20. *de ref.* intra biennum a die motæ litis quæcunque cauſa Eccleſiaſtica etiam Beneficialis terminari debet, aliter eo elapſo, poſſunt partes Judicem ſuperiorem alias competentem adire, qui cauſam in eo ſtatu, in quo eſt, aſſumat, & quam primum terminari curet, Leo *in theſ. for. cap. Eccleſ. par.* 2. *cap.* 1. *n.* 70. Barb. *de poteſt. Epiſc. alleg.* 81. *a n.* 2. Piaſec. *in prax. par.* 2. *cap.* 4. *n.* 3. Pax Jord. *loc. cit. n.* 27. late Antonel. *de tempor. legal. lib.* 2. *cap.* 51. *per tot.* Scaccia *de appellat. quæſt.* 15. *a n.* 241. *uſque ad fin.* apud quos ampliationes, & limitationes. 149

Porro antequam cauſæ ob negligentiam ordinario- 150
rum

rum avocari poſſint, neceſſe eſt, quod Ordinarius ter requiratur pro expeditione & de tali requiſitione doceatur, de quo concorda quæ diximus in verb. *Juſpatr. num.* 232. Scacc. *loc. cit. n.* 280. *& quæſt.* 17. *n.* 55. *DD. cit.* ſi vero cauſa intra biennium non expeditur vel ob gravitatem cauſæ, vel ob negligentiam partium, non procedit diſpoſitio Concilii Triden. ut declaravit S. Congr. apud Barb. *loc. cit.* & tenent Riccius *in praxi. par.* 2. *reſ. mihi* 334. Leo *loc. cit. par.* 2. *cap.* 1. *num.* 72. Pax Jord. *loc. cit. num.* 28. Antonel. *loc. cit. n.* 8. Et ad probandam ordinarii negligentiam non ſufficit recurſus factus ad ſuperiorem, niſi ab ipſo ſuperiore fuerit ordinario præfixus terminus ad expediendam cauſam, quo elapſo, & cauſa non expedita, poterit illa avocari, & non ante. Rota quam citat Jord. *l. c.* Riccius *d. reſ.* 334.

151 In cauſa Beneficiali, cum agitur de Beneficiis affectis vel reſervatis, cauſa tractati debet in curia Romana. Leo *loc. cit. par.* 2. *cap.* 1. *n.* 76. ubi S. Congreg. Greg. XIII. *in ſua conſtitutione* quæ incipit. *Romani* 10. *Jul. an.* 1574. apud Barb. *loc. cit. num.* 13. Lim. quoad exceptiones contra executionem gratiarum apoſtolicarum, ſi altiorem requirunt indaginem, vel ſubreptitias redderent, quia tunc non poteſt auferri juriſdictio ab ordinatio in prima inſtantia.

152 Quamvis in *Clem. diſpendioſam, de Jud.* cauſæ ſummariæ decernantur, poſtulationum, electionum, Beneficiorum Eccleſiaſticorum, Decimarum, matrimoniorum, & uſurarum in quibus de plano, ſimpliciter, & ſine figura judicii procedi poteſt, hodie tamen in omnibus aliis cauſis idem ſervari poteſt. Pax Jord. *lib.* 13. *tit.* 1. *n.* 68. *de Re Judiciali*, ubi Maranta *in ſpecul. par.* 4. *diſt.* 9. *num.* 1. Piaſec. *in prax. p.* 2. *cap.* 4. *de ord. judic. n.* 67.

153 Cauſa, quæ ſemel ſummarie fuit commiſſa, in cunctis ſubſequentibus commiſſionibus manet talis, licet non petitum, nec reſcriptum fuerit. Caſſador. *dec.* 8. *num.* 1. *de reſcript.* Pax Jord. *loc. cit. num.* 69.

154 In cauſis ſummarie tractandis nullus ſolemnitatis etiam juris defectus, præterquam citationis, juriſdictionis, & mandati, vitiat proceſſum. Piaſec. *loc. cit. n.* 69. & patet ex conſtitutionibus Pii IV. & Clem. VIII. quas affert Pax Jord. *loc. cit. num.* 70. quæ licet vicantur tantum directæ ad Judices Dominii temporalis; tamen quia Curia Romana eſt mater omnium Eccleſiarum juxta *cap. ult. de foro compet.* & ſtylus illius vim legis obtineat juxta Rotam *dec.* 2. *de appell. in noviſſ.* & pro jure ſervandus ſit. Rota *dec.* 1. *de fil. presbyt. in noviſſ.* Pax Jord. *l. c. a n.* 71. ideo ab omnibus ſervari debet. Zabarella *in clem. quamvis de appell.* Piaſec. *d. par.* 4. *n.* 70. ſermo eſt de tribunalibus Eccleſiaſticis.

155 Hinc in cauſis Eccleſiaſticis, in quibus proceditur ſummarie, non eſt neceſſarius libellus formalis in ſcriptis, ſed ſufficit talis qualis petitio in ſcriptis, vel verbalis, dummodo actis inſeratur, neque eſt neceſſaria formalis litis conteſtatio. Dilatio tamen deliberatoria debet dari, ut Reus poſſit reſolvere, an velit contendere, vel cedere. Feriæ ad utilitatem hominum non impediunt proceſſum; maxime ſi partes, ut poſſunt, illis renuntiant, ſecus feriæ in honorem Dei. *cap. fin. de fer.* & licet partes feriis primi generis poſſint renuntiare, hæc renuntiatio tamen non obligat Judicem. *arg. L. non quidquid. ff. de Jud.* Præterea in ſummariis eſt amputanda dilationum materia repellendo exceptiones dilatorias & fruſtratorias, nec non appellationes, & ſuperfluam teſtium multitudinem frænando. *cap. ſignificaverunt*, & *cap. cum cauſam. de teſt.* & *L.* 1. *ff. eodem.* Non ſunt tamen rejiciendæ probationes neceſſariæ & defenſiones legitimæ; ſunt vero neceſſariæ probationes, quæ ſerviunt, & tendunt ad vincendam cauſam, & ſine quibus aliquis ſuccumberet; non vero illæ, quæ ſunt impertinentes, & probatæ non relevant, & teſte Caſſador. *deciſ.* 8. *n.* 6. *de prob.* de ſtylo Curiæ ſunt ad ſententiam neceſſarii quatuor termini, nempe ad articulandum, ad dicendum contra Articulos, ad producendum producenda, & contra producta dicendum, & alia; prout ibi, & Jordan. *l. c. n.* 75. *& num. ſeqq.* ubi late. Citatio in ſummariis unica ſufficit, etiam non peremptoria tam in principio litis, quam ad ſententiam. Pax Jord. *l. c. a n.* 78. concorda etiam quæ diximus in praxi *clauſularum Apoſtolicarum. n.* 41. *ſeqq.*

Judex tamen etiam in ſummariis tenetur interrogare partes ſive ad inſtantiam, ſive ex officio, quoties id æquitas ſuadet. *cap. judicantem.* 30. *quæſt.* 5. etiam poſt concluſionem in cauſa; nam laborare debet, ut veritatem inveniat, quam melius reperire non poteſt quam per partium interrogationem & confeſſionem. Jordan. *l. c. n.* 95.

156 Judicium incipit a litis conteſtatione juxta Fachinæum *lib.* 11. *controv. Jur. cap.* 81. ubi Communis Doctorum, ſaltem judicium ſtricte ſumptum, ſecus late ſumptum. Scaccia *de jud. lib.* 1. *cap.* 2. *n.* 19. *&* 22. *& cap.* 8. *n.* 15. & quoad juriſdictionem Judicis incipit a citatione. Fachin. *l. c. verſ. quarto* vide *Citatio*.

157 Judicium univerſale dicitur, in quo venit actio univerſalis, uti petitio hæreditatis. Fachin. *loc. cit. cap.* 96. facit ſilere particulare utpote præjudiciale. Rota apud Merlin. *dec.* 451. *n.* 1.

158 Ubi cœptum eſt, ibi debet terminari. *L. ubi acceptum eſt. ff. de Jud.* Gabr. *de Jud. concluſ.* 1. *a n.* 1. ubi pluries ampliat & limitat. Afflict. *dec.* 354. *n.* 3. Gratian. *diſcept. for. cap.* 906. *n.* 5. Novar. *in praxi elect. fori quæſt.* 6. *num.* 1. *ſect.* 2. *& quæſt.* 20. *n.* 9. *ſect.* 1. *quæſt.* 1. *n.* 30. Lim. 1. in contumacem. Secundo ſi primus Judex eſſet negligens, & ab illo non poteſt haberi complementum juſtitiæ. Tertio ſi ſupervenit urgens neceſſitas. Quarto ſi habetur privilegium ut poſſit declinari primus Judex. Quinto in delegato cum clauſula *ſi non omnes*. Sexto in crimine hæreſis. Septimo ſi actum fuit coram arbitro, quia ſoluta pœna poteſt adiri ordinarius. Fel. *in cap. ex tenore. de reſcript.* Octavo in judicio executivo. Nono ſi primum judicium eſſet nullum, & tale, per quod non poſſet procedi ad definitivam. Decimo per appellationem, recuſationem, vel revocationem. Undecimo quando judicium non ex voluntate, ſed neceſſitate cœptum eſt. Gabr. *de Jud. concluſ.* 2. *per tot. & n.* 13. Gratian. *diſcept. for. d. cap.* 909. *n.* 19. Duodecimo in miſerabilibus perſonis, quæ a Judice ubi cœptum eſt judicium poſſunt convolare ad ſotum Principis. Urſill. ad Afflict. *dec.* 257. Theſ. *dec.* 177. *n.* 6. Cancer. *var. reſ. par.* 2. *cap.* 2. quamvis cum miſerabili non miſerabilis connexa eſſet. Novar. *l. c. quæſt.* 6. *n.* 3.

159 Semel extinctum reviviſcere amplius non poteſt. *L. qui reſ.* §. *aream ff. de ſolut.* Surd. *dec.* 51. *num.* 5. Barb. *axiom. lib.* 9. *cap.* 92. *axiom.* 13.

160 Judicium motum contra Minorem abſentem non deputato Curatore ad lites, nec eo citato ad proceſſum, eſt nullum. Gutierrez *de tutel. par.* 2. *cap.* 4. *num.* 3. juxta *L.* 1. §. *ſufficit. verſ. in abſentibus. ff. de adminiſtr. Tut.* Rota apud Bich. *dec.* 468. *n.* 12. *&* 15.

161 Judicium criminale cum pendet propter infamiam facti, qua laborat inquiſitus, non poteſt ordinarius illi conferre beneficium juxta *cap. omnipotens. de accuſ.* Guarz. *de Benef. par.* 7. *cap.* 8. *n.* 6. apud Bich. *dec.* 408. *n.* 15. niſi calumnioſa omnino eſſet accuſatio. Felin. *in d. cap. omnipotens.* ubi etiam Barb. *num.* 2. Navar. *conſ.* 22. *num.* 6. *de Heret.* Dicitur autem calumnioſa accuſatio, ſi non fuit ſaltem ſemiplene probata. DD. apud Bich. *loc. cit. num.* 17. Judicium vero criminale nullatenus pendere dicitur contra Reum non citatum nec monitum. *L. libertus la.* 2. *ff. de in jus vocan.* Farin. *conſ. crim.* 208. *n.* 3. *lib.* 3. apud Bich. *l. c.*

162 Judicium & recurſus ad Judicem Laicum præſumitur motum ad inſtantiam illius, ad cujus commodum reſultat; quæ tamen præſumptio ceſſat, quando apparet, quod fuerit motum ab alio habente intereſſe principale pro conſecutione rei ſibi debitæ. Rota coram Gregor. XV. *dec.* 96. *n.* 1. *&* 2. *& dec.* 534. *n.* 8. *par.* 1. *recent.* apud Bich. *dec.* 163. *a n.* 1.

163 Judicium Salviani eſt ſummarium. Menoch. *de adipiſc. rem.* 3. *n.* 6. Aſinius *in prax.* §. 3. *cap.* 31. *n.* 3. Statil. *de Salvian. interd. inſpect.* 1. *cap.* 2. *an.* 1. apud Bich. *dec.* 379. *num.* 8.

Vide etiam aliqua infra in verb. *Laicus*.

JURA-

JURAMENTUM.

Praxis Juramenti.

§. I.

De ejuſdem requiſitis, vi, ac obligatione varii caſus.

1 Juramentum vocatur Religio. Arniſæus *de majeſt. cap.* 5. *num.* 2. ut ſit validum, debet habere tres Comites, nimirum juſtitiam, veritatem, & honeſtatem. *cap. animadverten.* 22. *queſt.* 2. Sperell. *dec.* 131. *nu.* 50. hinc non confirmat contractum prodigi. Fachin. *lib.* 2. *controv. Jur. cap.* 64. ubi Bart. Bald. & Caſtr. cum pluribus; quia prodigus non habet judicium, & furioſo comparatur.

2 Hinc contra bonos mores naturales vel canonicos, nunquam eſt obligatorium, bene vero contra bonos mores civiles, niſi hæc tenderent ad bonum commune, & publicum principaliter, & non ad bonum privatum, de quo Covar. *de pact. par.* 2. §. 1. *num.* 2. & 5. Gomez *var. reſ. tom.* 2. *cap.* 14. *num.* 24. DD. apud Sperell. *deciſ.* 46. & 47. *numer.* 18. Suarez & Sanch. Ciarlin. *controv. for. cap.* 122. *per tot.* Bonac. *in Decal. diſp.* 4. *queſt.* 1. *punct.* 5. & *de contract. diſp.* 3. *queſt.* 1. *punct.* 1. Anſald. *de juriſdict. par.* 2. *tit.* 1. *cap.* 4. Mant *de tacit. lib.* 7. *tit.* 16. *numer.* 19. & probatur *ex cap. non eſt obligatorium. de R. J. in* 6. Gratian. *diſcept. for. cap.* 692. *numer.* 25. Seraphin. *de Juram. privil.* 61. *numer.* 12. & 13. & *per tot.* ubi late, & alii paſſim, apud quos exempla videre poteris. hinc.

3 Quod ſine diſpendio ſalutis æternæ ſervari poteſt, ſervandum eſt. *cap. cum contingat.* 28. *de Jurejur. cap. licet mulieres. eod. tit. in* 6. & *cap. quamvis, de pact. d. lib.* 6. *auth. Sacramenta puberum. C. ſi adverſ. vendit.* Gomez *d. n.* 24. *verſ. item infertur quod donatio. ad fin.* Canoniſtæ *in cap. cum ſit generale de foro compet.* Gail. *lib.* 1. *obſ.* 22. *n.* 1. Boer. *dec.* 221. *num.* 13. quia ſupplet omnem defectum. Decius *in cap. licet num.* 205. *de prob.* Gomez *dicto cap.* 14. *num.* 21. Simoncell. *de decret. & cæteris ſolemnis. in contract. minor. lib.* 3. *tit.* 8. *inſpect.* 18. *num.* 137. & alii paſſim.

4 Supplet enim minoris ætatem, & jurantem repræſentat majorem. Gratian. *diſcept. for. cap.* 27. *n.* 30. Seraphin. *de privil. juram. privil.* 83. *n.* 2. & 23. *in fin.* & ejus contractus confirmat, quamvis non adfuerit præſentia & conſenſus Curatoris, & Judicis authoritas. *L.* 1. *C. ſi adverſus vendit.* ubi Bal. Caſtr. Jaſ. & alii. Anſald. *de Juriſd. par.* 2. *tit.* 10. *cap.* 14. vide in verb. *contractus. n.* 18. & in verb. *minor.* §. 4. quod ſi non juraverit ſervare contractum, ſed tantum falſo juraverit ſe majorem, quod tunc contractus ſine ſolemnitatibus remaneat nullus, dixit Rot. *deciſ.* 54. *p.* 1. *rec.* & facit valere contractum filiiſam. *L. depoſiti. ff. de pecul.* ubi Bald. & habet vim clauſulæ codicillaris. Gratian. *diſcept. for. cap.* 48. *n.* 19. Bart. *in L. omnes populi. ff. de Juſt. & Jure.* Impedit moratoriam, vel ſalvum conductum. Anſald. *loc. cit.* Capon. *diſcept. for.* 275. vide *debitor. num.* 63.

5 Regulatur ſecundum naturam actus, cui adjicitur. *L. ult. C. de non numer. pecun. cap. quemadmodum.* 25. ubi Abb. *de Jurejur.* Pirhing. *lib.* 2. *decret. tit.* 24. *num.* 114. Anchar. *conſ.* 76. Rol. *conſ.* 8. Covar. *in cap. quamvis pact. de pact. in* 6. *par.* 1. §. 4. *num.* 1. & *de teſtam. par.* 2. *num.* 9. Cacher. *dec.* 49. *num.* 9. Gabr. *de jurejur. concluſ.* 10. *num.* 1. Pariſ. *de reſign. lib.* 1. *queſt.* 8. *num.* 14. & *lib.* 13. *queſt.* 1. *num.* 21. Molina *de Juſt. tom.* 1. *diſp.* 151. Mant. *de tacit. lib.* 4 *tit.* 32. *numer.* 89. & infra *num.* 11. quod tamen intellige de natura principali non accidentali. gl. *in L. certi condict. ff. de reb. cred.* Barb. *l. c. axiom.* 37. Gabriel. *loc. cit. num.* 3. Cacheran. *l. c.* hinc adjectum actui ſui natura revocabili non facit illum irrevocabilem. Ciarlin. *controv. for. cap.* 77. *n.* 9. quænam vero dicantur naturalia, & quænam accidentalia contractus. vide Covar. *d.* §. 4.

6 Non auget obligationem; ſed confirmat. *L. fin. C. de non num. pecun.* Arniſæus *de majeſt. cap.* 6. *numer.* 6. Mantic. *de tacit. d. tit.* 32. *num.* 90. Pirhing. *loc. cit.* etiam contra Legis prohibitionem, dummodo duo concurrant: primo, quod a jurante ſine peccato obſervari poſſit. Secundo ut ex parte ejus, ad cujus favorem juratur, nulla intervenerit turpitudo. Sperell. *dec.* 46. *num.* 4. Fachin. *lib.* 3. *controv. Jur. cap.* 11. Mreſcot. *lib.* 2. *var. reſ. cap.* 20. *num.* 10. Bonac. *de contract. diſp.* 3. *queſt.* 1. *punct.* 1. Pirhing. *loc. cit. a num.* 131. *ad* 143. ubi *nu.* 138. enumerat contractus alias nullos, qui juramento firmantur. Seraph. *de juram. privileg.* 61. *per tot.* Non tamen confirmat contractum contra ſtatutum factum ab obviandum fraudibus, quia talis contractus eſt contra bonum publicum, & ſic contra bonos mores. Sperell. *dec.* 47. *n.* 10 *ſeqq.* vel in quibus ſtatutum præſumit dolum. Ciarlin. *controv. for. cap.* 122. Bart. *in d. L. omnes populi. ff. de Juſt. & Jur.* Sperell. *dec.* 83. *num.* 7. Altograd. jun. *controv.* 96. *num.* 62. *ad* 70. *ac ſeq.* ubi Boſculus *a.* 3. quia vinculum iniquitatis eſſe non debet. *cap. cum contingat. de Jurejur.* Gail. *lib.* 2. *obſ.* 147. ſed vide in verb. *Contractus. nu.* 18. & in verb. *Minor.* §. 4. Sic quando contractus annullatur odio creditoris tanquam turpitudinem continens, uti juramentum ſolvendi uſuras &c. aut metu extortum &c. & tunc, quamvis ob reverentiam Divini Numinis adducti in teſtem, teneatur jurans ad faciendum verum quod juravit, & ſic in obſervantiam juramenti promiſſum ſolvere, tamen contractus non firmatur juramento, ſed debitor ſtatim poſt ſolutionem factam remanet liberatus a juramento, & poteſt ſolutum repetere per *conditionem ſine cauſa*, quia turpiter, & ſine cauſa ſolutum eſt apud creditorem. vide Pirbing. *loc. cit. n.* 5. & 141. *verſ. regula quarta eſt.* Gomez *d. cap.* 14. *numer.* 24. *verſ. item infertur, quod donatio. in fin.* qui ponunt alia exempla: alias turpitudine, aut dolo, vel metu ceſſantibus &c. eſt regula, quod juramentum contractus itrini ſit irrevocabiliter ſervandum. Pirhing *loc. cit. num.* 142. *verſ. tertius effectus.* Gomez *loc. cit.* ubi etiam, quod minor, qui juravit contractum, non poſſit illum reſcindere remedio nullitatis, nec beneficio reſtitutionis in integrum, ob tex. *in cit. auth. Sacramenta puberum. C. ſi adverſ. vendit.* niſi forte adeſſet enormis læſio, aut alia juſta cauſa, nam tunc poſſet petere abſolutionem a juramento, de quo videre poteris, quæ ſupra diximus in verbo *Habilitatio.* & DD. paſſim.

Supplet defectum inſinuationis in donationibus, niſi a ſtatuto cum inſinuatione requiratur etiam juramentum, vi cujus quis jurare debeat donationem non eſſe fictam &c. & ſic illud præſtatur in vim ſtatuti. de quo Altograd. jun. *controv.* 96. *a n.* 108. ubi Boſcolus *ar.* 5. *n.* 114. & Rota. Sperel. *dec.* 47. *n.* 16. Michalor. *de fratribus par.* 3. *cap.* 12. *n.* 44. Carpan. *ad ſtatut. Mediol. cap.* 324. *nn.* 197. Magon. *dec. florent.* 64. Cancer. *var. reſ. par.* 1. *cap.* 8. Adden. ad Butat. *dec.* 47. *num.* 11. & Adden. ad Greg. XV. *dec.* 391. *n.* 10. Gabr. *de donat. concluſ.* 1. *n.* 72. Rot. *deciſ.* 385. *n.* 9. *p.* 2. *deciſ.* 391. *num.* 14. *p.* 4. *tom.* 3. *dec.* 118. *num.* 7. & *dec.* 294. *num.* 14. *p.* 6. *in recent.* quæ loquuntur de ſtatuto Marchiæ, non puræ Laicali, cum illud circa valorem juramenti nihil poſſit diſponere, ut dicit cit. Rot. *d. deciſ.* 294. & vide *contractus. n.* 18. Habet vim litis conteſtationis, ſi eſt deciſivum litis judiciale. Abb. *in cap.* 1. *de lit. conteſt.* Barb. *axiom.* 33. *lib.* 9. *verb. juramentum.* 7

Habet vim clauſulæ Codicillaris. *L. cum pater* 79. §. *filius. ff. de leg.* 2. Gail. *lib.* 2. *obſerv.* 114. *num.* 14 quod tamen procedit in juramento teſtatoris; non vero in juramento hæredi delato per teſtatorem. Item procedit, quando teſtamentum deficit defectu ſolemnitatis omiſſæ, ſecus ſi deficit ex defectu ſubſtantiæ in perſona teſtatoris vel ratione conſenſus. Barb. *loc. cit. axiom.* 34. 8

Facit ſilere patriam poteſtatem, quia ipſum eſt de Jure naturali & Divino; in illis vero, quæ ſunt juris Divini vel naturalia, patria poteſtas non conſideratur. Clarus *in* §. *Donatio queſt.* 8. *n.* 8. Barb. *axiom.* 35. *in loc. cit.* 9

Cumulat forum foro elective, & facit Judicem alias incompetentem, competentem; ſecus cumulative. Riccius *in prax. juram. reſ.* 227. *par.* 3. Ciarlin. *controv. for. cap.* 122. *num.* 46. Et habet vim expreſſi Riccius *l. c. reſ.* 228. & facit quod ignorantia allegari non poſſit. Idem *reſ.* 219. Anſald. *de juriſdict. par.* 2. *tit.* 10. *cap.* 16. 10

11 . Debet impleri in forma ſpecifica *cap. ad noſtram* *ſl. 1. de jurejur.* Thomaſet. *in floribus Legum. reg.* 165. Foſar. *de ſubſtit. quæſt.* 674. *num.* 8. Gabr. *de jurejur. concluſ.* 8. Eſt ſtricti juris, & debet reſtringi. *cap. penult. de jurejur.* Nata *conſ.* 645. Pithing. *d. tit.* 24. *num.* 102. non trahitur ad id, quod non eſt veriſimile. Mancinus *de jurejur. par.* 4. *quæſt.* 15. *eff.* 8. & regulatur ſecundum naturam actus ſuper quo interponitur. Gabr. *de Jurejur. concluſ.* 10. Caroc. *de excep. excep.* 22. *quæſt.* 9. Ciarlin. *controv. for. cap.* 2. *num.* 88. Hinc recipit omnes qualitates & conditiones, quas habet actus. Pithing. *l. c. num.* 114. Dec. *in L. ſi convenerint. ff. de Juriſd. omn. Jud.* Clarus *in §. emphyt. quæſt.* 8. & DD. ſupra *num.* 5. Habet ſub ſe has conditiones *ſi potero ſalvo jure & authoritate ſuperioris cap. querelam. de Jurejur.* P. Pithing. *lib.* 2. *tit.* 24. *ſect.* 4. §. 3. *per tot.*

12 Extortum metu gravi valet, etiamſi metus ſit injuſtus; & eſt obſervandum niſi relaxetur. *cap. ſi vero. de jurejur.* P. Pithing. *lib.* 2. *tit.* 24. §. 8. *num.* 69. Covar. *de ſponſal. par.* 2. *cap.* 3. §. 5. *num.* 2. Seraphin. *de privil. juram. privil.* 110. *num.* 6. ſaltem in foro interno, licet forte aliud ſit in externo, de quo eſt *aut Sacramenta puberum. C. ſi adverſ. vend.* juxta aliquos apud Dian. (qui tamen dicit valere in utroque foro) *p.* 8. *tr.* 7. *reſ.* 57. Fachin. *lib.* 8. *controv. Jur. cap.* 102. Aoſald. *de Juriſd. par.* 2. *tit.* 10. *cap.* 5. ſed dolo vero & ex propoſito extortum eſt invalidum. *cap. quamvis de pact. in* 6. Ciarlin. *cap.* 122. *nu.* 36. ſi det cauſam contractui, & verſetur circa ſubſtantiam rei juratæ, ſecus ſi circa ejuſdem qualitates accidentales, quia tunc adeſt conſenſus circa ſubſtantiam, quamvis poſſint relaxari. vide P. Pirhing. *loc. cit. num.* 77. juxta *cap. cum contingat. de Jurejur.* Sicut nec factum calore iracundiæ, ſi iracundia fuit talis, quæ abſtulit libertatem vide *iracundia*. Sylveſter. *verb. juramentum.* 4. *quæſt.* 9.

13 Juramentum conſtituit Debitorem in mora ſine ulla interpellatione Sperell. *decif.* 130. *num.* 25. ubi DD. & multi apud Gabr. *de jurejur. concluſ.* 2. *num.* 1. Seraphin. *de privil. juram. privil.* 47. *num.* 1. Abb. & Butrius *in cap. brevi de jurejur.* & alii ut infra in verb. *Mora. num.* 6. quamvis contrarium teneat Fachin. *lib.* 3. *contr. cap.* 95. ex quo id in jure non reperiatur cautum, & juramentum ſequatur naturam actus cui apponitur.

14 Non impedit moræ purgationem de Jure can. Fachin. *lib.* 12. *controv. Jur. cap.* 12. Gabr. *de tranſact. concluſ.* 1. *nu.* 12. Seraph. *loc. cit. privil.* 48. *num.* 8. Mancin. *de juramento par.* 4. *effect.* 13. Diana *par.* 10. *tract.* 16. *reſ.* 57. Contra Ciarlin. *controv. for. cap.* 8. *num.* 98. & quidem in utroque foro juxta Seraph. *loc. cit.* ubi quod in hac materia ſtandum ſit diſpoſitioni Juris Canonici etiam in foro Civili.

15 Eſt interpretandum ad intentionem jurantis, nec extendendum ad incognita. gl. *in cap. veniens. verb. præſciviſſet. de jurejur.* Sylveſt. *verb Juramentum.* 3. *quæſt.* 2 Barb. *axiom. lib. cit. axiom.* 24. Innoc. *in d. cap. veniens.* & Pithing. *loc. cit. num.* 109.

16 Ad unguem eſt obſervandum. *cap. debitores.* 6. *de Jurejur.* Rol. *conſ.* 70. Jo: Andr. *in cap. is qui fidem de ſponſal.* & alii apud Barb. *loc. cit.* Habet executionem paratam ſicut ſententia. *L. ſed ſi poſſeſſori. §. penult. ff. de Jurejur.* ubi Bart. apud Barb. *axiom.* 30.

17 Debet in materia juris interpretari ſecundum diſpoſitionem juris. *cap. ad noſtram.* 21. *de jurejur. cap. quando eodem.* Jo. And. *in cap. veniens. de jurejur.* Bal. *in L. fin. C. de non num. pecun.* Pithing. *loc. cit. num.* 107. Sylveſter *verb. juramentum.* 3. *quæſt.* 3. quia jurans præſumitur ſe conformaſſe diſpoſitioni juris. Bart. *in L. heredes. ff. ad S. C. Trebell. §. cum ita.* Alciat. *de præſ. reg.* 4. *præſ.* 32. *num.* 1. Et illam recipit interpretationem, *ſi res maneat in eodem ſtatu. L. quod Servius. ff. de condict. cauſ. data arg. cap. veniens.* 16. *cap. brevi* 17. *cap. quemadmodum* 15. & *cap. petitio.* 31. *de jurejur.* Pithing *num.* 124. & in ſe habet tacite illam conditionem, quam habet promiſſio, cui adhæret. *arg. §. omnis ſtipulatio* 2. *Inſtit. de V.O.* Dec. *in cap. cum ſuper de off. Deleg.* Et inter alias conditiones tacite illam habet *ſi fides juranti ſervabitur.* gl. *in cap. quemadmodum. de jurejur. verb. conditio.* ubi aliæ narrantur conditiones, quæ juramento inſunt. & Pithing *loc. cit. num.* 119. *ſeqq.* Barb. *loc. cit. axiom.* 13. *ſeqq.*

Ad ea quæ de novo accidunt, non extenditur *arg. cap. cum inter.* 2. *de renunt.* Bart. *in L. qui Romæ §. duo fratres. ff. de V. O.* Abb. *in cap. petitio in fin. de jurejur.* nam quæ de novo emergunt, novo indigent auxilio. *L.* 1. *ff. de ventr. inſpic.* Barboſ. *axiom.* 23. Sicut non eſt extendendum ad enorme damnum. Maran. *in ſpec. par.* 6. *de appell.* Imola *in cap. quintavallis de jurejur.* Crav. *conſ.* 57. & 192. *num.* 5. apud Barboſ. *loc. cit. axiom.* 17. 18

Contractum ſimulatum præcedentem non firmat. Zabarella *in cap. ad noſtram de empt. & vend.* Bal. *in L. rogaſti. ff. ſi certum pet.* & probatur *ex cap. ſuper hoc.* 5. *de renunc.* niſi expreſſe fuerit juratum omnia & ſingula contenta in iſtrumento eſſe vera, quia tunc ſimulatio allegari non poſſet ſine perjurio, vel contractui non fuerit adjectum in continenti, ſed ex intervallo: tunc enim contractus validaretur. *L.* 2. *C. quod met. cauſ.* Bar. *in L. nemo poteſt. ff. de leg.* 1. Ant. de Butr. *in cap. cum contingat. de jurejur.* vide Akograd. jun. *controv.* 96. *num.* 183. *ſeqq.* late Rubeus *in annotat. ad dec.* 9. *Rot. Rom. p.* 3. *rec. num.* 26. *cum pluribus ſeqq.* Gratian. *diſc. for. cap.* 255. *num.* 28. Seraphin. *de privileg. juram.* 59. *per tot.* 19

Si deficit conſenſus, nihil operatur. *L. ult. C. de non num. pecun.* Fachin. *lib.* 2. *controv. Jur. cap.* 17. Menoch. *conſ.* 84. *num.* 24. Theſ. *dec.* 222. *num.* 4. 20

Juramentum eſt, & dicitur perſonale, nec egreditur perſonam jurantis, nec tranſit ad ejus hæredes quoad vinculum perjurii, ſecus quoad obligationem, & obſervantiam contractus, quæ tranſit etiam in hæredes recipientis juramentum. *cap. veritatis.* 14. *de jurejur.* ubi Abb. Covar. *in cap. quamvis. par.* 1. *relect.* 1. §. 5. *num.* 4. *de pact. in* 6. Gabr. *de jurejur. concluſ.* 6. *num.* 2. Gail. *lib.* 1. *obſerv.* 27. *num.* 1. & 4. Sperell. *dec.* 170. *a num.* 44. Maran. *de ordine Jud. par.* 5. & alii apud Seraph. *de privil. juram. privileg.* 67. *num.* 23. *ſeqq.* Gomez *var. reſol. tom.* 2. *cap.* 14. *num.* 19. Noal. *de tranſmiſſ. caſ.* 55. *num.* 5. & 12. Mant. *de tacit. lib.* 22. *tit.* 26. *num.* 7. Riccius *in prax. par.* 2. *reſ.* 484. Fachin. *lib.* 1. *cap.* 13. Canoniſtæ *in cap. veritatis. de jurejur.* & alii, qui inde arguunt hæredem jurantis, ſi velit agere ad reſciſſionem contractus, non agere abſolutione, aut habilitatione a dicto juramento, nec poſſe conveniri coram Judice Eccleſiaſtico (quatenus ſit Laicus) pro obſervatione dicti juramenti a defuncto præſtiti: quod ultimum tamen procedit, ſi hæres conveniatur actione ex contractu per defunctum celebrato, ſecus ſi adverſus illum indirecte agatur implorando officium Judicis, ut compellatur exonerare conſcientiam defuncti, quod fieri poterit coram Eccleſiaſtico. ita Sperell. *loc. cit. num.* 45. ubi DD. Auffrer. ad Capell. Tholoſan. *quæſt.* 416. *ad fin.* ubi quod ita ſemper viderit practicari in illo Tribunali ad tex. *in cap. a nobis* 28. *in fin. de ſenten. excom.* Gabriel. *loc. cit. numer.* 12. quidquid in contrarium dicant Noal. *loc. cit. num.* 9. *verſ. ſublimita.* Seraphin. qui tamen tantum dubitative loquitur. *loc. cit. ſub num.* 32. & aliis. Et multo minus tranſit in Conventum, Capitulum, vel Univerſitatem, quia in ſpiritualibus nemo poteſt obligari ſine conſenſu proprio. *cap. fin. de juram. calumn. in* 6. Bon. *in Decal. Diſp.* 4. *quæſt.* 1. *punc.* 16. & *contr. diſp.* 1. *quæſt.* 1. *punct.* 1. *num.* 14. Colla *de port. rata quæſt.* 82. 21

Appoſitum Matrimonio meticuloſo utpote contra bonum publicum & ita contra bonos mores non obligat, nec eget relaxatione, ſecus in aliis contractibus, in quibus prohibetur metus tantum ob bonum privatum. Sperell. *dec.* 25. *num.* 20. Covar. *de pact. par.* 2. §. 1. *num.* 5. Seraph. *de privil. juram. privil.* 61. *num.* 13. & *privileg.* 110. *num.* 10. & 11. Pacian. *de probat. lib.* 2. *cap.* 3. *a num.* 56. Sanch. *de Matrim. lib.* 1. *diſp.* 32. *a num.* 3. Anſaldus *de Juriſd. par.* 2. *tit.* 10. & quia Eccleſia non tantum irritat tale Matrimonium, ſed etiam juramentum ad tex. *in cap.* 2. *de eo, qui duxit in Matrim.* Sanch. *l. c. lib.* 4. *diſp.* 20. *a num.* 14. 22

Appoſitum contractui læſivo enormiſſime, aut ultra dimidium, non obligat ſecundum communiorem apud Riccium *in prax. par.* 1. *reſol.* 307. Mareſcot. *lib.* 2. *var. reſol. cap.* 5. *num.* 20. Rotam poſt Cenc. *de cenſ. dec.* 18. *num.* 20. Seraph. *de privilegio juramenti,* 23

Digitized by Google

menti, privil. 83. *a num.* 85. ubi late Rota poſt Salgad. *in labyrin. Credit. deciſ.* 24. *num.* 29. Boſſulus apud Altograd. *jun. controv.* 96. *art.* 10. *a num.* 210. Rota poſt Statil. *de ſauvian. deciſ.* 123. *num.* 25. Covar. *in cap. quamvis pactum.* 3. *part.* §. 4. *num.* 5. *& lib.* 2. *var. cap.* 4. *num.* 5. quia juramentum non obligat, ubi deeſt conſenſus, ſed in tali læſione deeſt conſenſus, & præſumitur potius error & ignorantia. *gl. in L. quiſquis. C. de reſcin. vend.* tum quia juramentum non obligat, ubi intervenit dolus; ſed in tali læſione re ipſa intervenit dolus. *L. ſi quis cum aliter. ff. de V. O.* Quamvis non pauci defendant contrarium, & quod imo juramentum tunc obliget, quia juramentum confirmat contractus, & facit quod reſcindi non poſſunt. *auth. Sacramenta puber. C. ſi adverſus vend.* tum quia juramentum facit, quod contractus valeat eo modo quo poteſt. *L. cum pater.* §. *filius matrem. ff. de leg.* 2. & dicitur habere vim ſpecialis conſenſus. Jaſ. *in L. ſi conveniunt ff. de juriſd. omn. Jud.* Gail. *lib.* 2. *obſerv.* 41. *numer.* 5. Fachin. *lib.* 2. *controv. Jur. cap.* 17. *verſ. hac ſententia.* ubi, quod peti debeat abſolutio, & hoc tutius eſſe, diximus in verb. *Habilitatio*: quidquid ſit certe abſolutio a juramento læſo danda eſt, cum juramentum non debeat eſſe vinculum iniquitatis. *cap. animadverten. & cap. & ſi Chriſtus de jurejur. cap.* 1. *& cap. debitores. eod.* ubi Imol. Dec. *conſ.* 180. Fachin. *loc. cit. & lib.* 3. *cap.* 14.

24 Non producit obligationem & actionem nec de Jure canonico, nec de Jure civili, juxta Fachin. *lib.* 3. *cap.* 12. *& lib.* 2. *cap.* 100. ubi quod ſolum oriatur officium Judicis, ſed quod actionem pariat utroque Jure examinatis utriuſque partis argumentis, concludit Seraph. *de privileg. juram. privil.* 15. *ſub numer.* 21. Covar. *in cap. quamvis. par.* 2. *cap.* 4. §. 4. *num.* 6. *& par.* 1. §. 2. *a numer.* 3. Bonac. *de contract. diſp.* 3. *quæſt.* 5. *punct.* 1. *num.* 16. Anſald. *de Juriſd. par.* 2. *tit.* 10. *cap.* 10.

25 Debet acceptari cum omnibus ſuis qualitatibus. Menoch. *de arbitr. caſ.* 93. *num.* 25. Surd. *dec.* 158. *num.* 3. Magon. *deciſ. Flor.* 3. *num.* 33. apud Eccleſiam *obſ. for.* 64. *num.* 1.

26 Juramentum non requirit neceſſario verba. Covar. Abb. & alii apud Fachin. *lib.* 3. *cap.* 8. & illius ſenſus potius, quam verba attendi debet. *L. qui per ſalutem. ff. de jurejur. cap. anteceſſor.* 11. *quæſt.* 3. *cap. beatus.* 22. *quæſt.* 2. Per creaturas eſt illicitum. Anſald. *loc. cit.* a teſtibus præſtitum die feriato non valet. *cap.* 1. *de fer.* P. Pirhing *lib.* 2. *tit.* 9. *numer.* 1. Perpetuat actionem. §. *Item ſi quis poſtulante. Inſtit. de act.* Seraph. *de privilegio juram. privil.* 51. *numer.* 1. Sperell. *dec.* 84. *num.* 38. quos vide.

27 Juramentum habet vim interpellationis. *cap. grave de jurejur.* Sperell. *l. c. num.* 45. ut ſupra *num.* 13. & cum eſt dubium, poteſt Judex ex officio, vel ad inſtantiam cogere jurantem ad illud declarandum & ad ſufficientius jurandum. Eccleſia *obſ. for.* 64. *num.* 6. tex. *in L. qui per ſalutem. ff. de jurejur.*

§. II.

An poſſit præſtari per procuratorem?

28 Poteſt etiam per alios cum ſpeciali mandato, vel cum generali ſed per neceſſariam conſequentiam ſpeciale trahente, præſtari, quando lex vel ſtatutum non exigit juramentum in propria perſona, vel propria manu, licet alias etiam exigeretur juramentum proprium; quia per procuratorem geſtum meo nomine dicitur proprium, non tamen dicitur in perſona propria præſtitum; quia perſona procuratoris non dicitur perſona mea, nec manus procuratoris manus mea. Sperell. *dec.* 106. *numer.* 7. *&* 11. *&* 25. Felin. *in cap. licet ex quadam de teſtib.* Covarruv. *in cap. quamvis de pact. in* 6. *part.* 1. §. 5. *numer.* 8. quia in uno caſu requiritur perſonalitas & perſonæ induſtria eligitur, ſecus in alio, imo præſtari poteſt per procuratorem, cum juramentum exigens perſonalitatem nemini præjudicat. Sperel. *loc. cit. numer.* 34. & ita in juramento litis deciſivo, calumniæ &c. firmat Eccleſia *obſerv. for.* 61. *&* 62. ubi DD. & infra.

29 Proprium vero juramentum quamvis requiratur ad probandam perhorreſcentiam, ſeu non tutum acceſſum; tamen per procuratorem præſtari poteſt. *cap. ſtatutum.* §. *cum vero de reſcript. in* 6. late Sperell. *l. c. num.* 29. Caſſador. *dec.* 1. *de jurejur.*

30 In tribus caſibus per alium præſtari non poteſt, primo in criminalibus. Secundo ratione perſonæ, ut ſi quid per unum gerendum eſt, quod alteri non convenit. Tertio quando electa eſt induſtria perſonæ. Hinc in appellatione præſtandum juxta *cap. ut circa.* 4. *de elect. in* 6. licet debeat eſſe proprium, tamen non eſt neceſſe quod ſit perſonale. Sperell. *loc. cit. num.* 35. ubi alios ponit caſus, in quibus requiritur juramentum proprium, & tamen poteſt præſtari per procuratorem.

31 Sic Juramentum præſtandum a proviſo in Beneficio; juxta Concil. Trident. *ſeſſ.* 24. *cap.* 12. *de reform.* poteſt præſtari per procuratorem ſecundum probabiliorem apud Sperll. *d. dec.* 106. *numer.* 37. Navar. *conſ.* 11. *de jurejur.* ſeu *conſ. mihi* 4. *de ſum. Trinit.* Zerol. *in prax. Epiſc. part.* 2. *verb. fidei profeſſio.* Vivian. *de Jurepatron. lib.* 15. *cap.* 3. *num.* 27. Barb. *de pot. Epiſc. alleg.* 61. *numer.* 20. Tamburr. *de Jure Abbat. tom.* 1. *diſp.* 8. *quæſt.* 3. *num.* 11. quamvis contrarium teneat Garz. *de benef. part.* 3. *cap.* 3. *num.* 75. qui licet duas pro ſe citet declarationes S. Congregat. tamen illæ ſunt apographæ: quæ poſterior Garziæ & aliorum ſententia procedere poterit, ſi is in cujus manibus fidei profeſſio facienda eſt, recuſaret eandem acceptare, nam quod tunc debeat perſonaliter præſtari, dicit Tamburin. *loc. cit. numer.* 13. Sperell. *num.* 42.

32 Ita juramentum obedientiæ præſtandum ab Epiſcopo, & fidelitatis S. Pontifici eſt perſonale ob illa verba. *ſic me Deus adjuvet &c.* quod propriis manibus præſtare tenetur. *cap. Ego. de jurejur.* Sperell. *loc. cit. numer.* 38. Tamburin. *l. c. numer.* 14.

33 Sic juramentum de veritate dicenda a teſte præſtandum, non poteſt præſtari per procuratorem, ad tex. *in cap. licet ex quadam, de teſtib.* Covarruv. *in d. cap. quamvis. part.* 1. §. 5. *ſub num.* 8. *poſt med. verſ. idcirco.* Sperell. *loc. cit. numer.* 31. Vivius *comm. opin. lib.* 1. *opin.* 429. *num.* 9. *& lib.* 3. *opin.* 951. ubi quod non ſit ab hac recedendum, contra non nullos, vide etiam Seraph. *de privil. juram. privil.* 111. *num.* 12. *&* 13.

34 Ita etiam juramentum quod præſtandum eſt cum imprecationibus, requirit perſonalitatem jurare debentis, nec poteſt præſtari per procuratorem. Eccleſ. *obſerv. for.* 62. *num.* 5.

35 Et tandem, quando a Jure, ſeu ſpeciali ſtatuto requiritur pro forma proprium juramentum, quod non poſſit tunc præſtari per procuratorem etiam habentem ſpeciale mandatum, concludit Vivius *d. opin.* 429. *num.* 10. ex Panorm. *in d. cap. licet ex quadam* Seraphin. *loc. cit. numer.* 14.

36 Sed ſi perſonaliter jurare debens ſit legitime ad comparendum impeditus, Judex debet committere actum juramenti Ordinario loci, ut coram eo juret, juxta Eccleſiam *d. obſerv.* 62. *numer.* 13. ubi Oſac. *deciſ.* 113. *numer.* Theſaur. *quæſt.* 56. *numer.* 1. *lib.* 3. Farinac. *in prax. crim. de oppoſ. contr. dict. teſt. quæſt.* 77. *numer.* 231. & alii, & tunc jurare quis debet ſecundum formam Tribunalis Judicis remittentis ſeu illius, qui juramentum abſentis committit. Eccleſiam *loc. cit. num.* 14.

37 Quod autem mandatum ad jurandum debeat eſſe ſpeciale, & quomodo, vide late Seraphin. *d. privileg.* 111. *a num.* 1. *ad* 12. Eccleſ. *d. obſerv.* 61. *per tot. & obſ.* 62. *num.* 3. Quod ſi quis tamen conſtitueret procuratorem cum facultate jurandi affirmative vel negative, prout melius ipſi procuratori viſum fuerit, tale mandatum non valeret. Seraph. *loc. cit. num.* 9. *ad fin.* & quod mandatum debeat eſſe ſpeciale ad ſic & ſic jurandum, tenet Eccleſ. *d. obſ.* 62. *num.* 3. & hoc tam in juramento judiciali, quam neceſſario. Et quando alicui eſt commiſſus actus, qui lege, aut ſtatuto ſine juramento expediri non poteſt, cenſeatur habere etiam mandatum ad jurandum, vide Seraph. *loc. cit. num.* 7. Et quid ſi mandatum fuit revocatum? vide gloſ. *in cap. tibi Domino. diſt.* 63.

38 Procuratòr vero jurare debet in animam ſui principalis, cujus forma traditur *a gloſ. in d.cap.tibi Domino diſt.63.verbo & jurare.* nempe, *Ego Juro in animam Domini mei, quod ipſe hoc ſervabit &c.* vel: *Jurat Dominus meus, quod hoc ſervabit &c. ſic me Deus adjuvet &c.* & DD. apud Seraph. *loc. cit. num.* 8.

. § III.

Alii caſus in quibus juramentum non valet, aut non admittitur, ac nihil operatur, & quenam juramento probentur?

39 Juramentum de non accuſando adulterio Conjugis committendo, non valet. Laym. *lib.* 4. *tract.* 7. *cap.* 6. *num.* 8. Pithing *lib.* 2. *tit.* 24. *ſect.* 1. §. 5. *numer.* 46. ubi tamen, quod tutius ſit non accuſare adulterium poſtea commiſſum ad effectum divortii celebrandi, ob juramenti religionem, bene vero denunciare ad pœnitiam obtinendam, Item Concubinæ præſtitum de alia non cognoſcenda, vel a Concubina amaſio, non valet, quia eſſet vinculum iniquitatis. Diana *par.* 9. *tract.* 8. *reſ.* 9. ubi DD.

40 Conjugum de non petendo debito conjugali non valet. *cap. tua nos. de jurejur.* Sanch. *de matrim. lib.* 9. *diſp.* 37. *num* 17. P. Pithing *lib.* 2. *tit.* 24. *ſect.* 1. §. 5. *num.* 42. ſi temere, & ſine juſta cauſa fiat,

41 Juramentum non extenditur ad res modicas. *cap. terrulas.* 12. *quæſt.* 2. ubi Abb. *de reb. Eccleſ. non alien.* Redoan. *eodem tract. quæſt.* 9. Curt. *de feud. par.* 2. *quæſt* 21. Quaranta *in ſum. Bullar. verb. alienatio. lim.* 4. Tuſc. *litt. l. concluſ.* 513. Gratian. *diſcept. for. cap.* 452. *num.* 14. & Ciarlin. *controv. for. cap.* 2. *nu.* 98. Non facit validam alienationem rei Eccleſiæ ſine Benepl. Apoſtolico factam. Riccius *in prax. par.* 1. *reſ.* 66. plura in verb. *alienatio*.

42 Redeundi ad carcerem injuſtum non obligat, utpote contra charitatem, & dans occaſionem indebitæ vexationi. Diana *par.* 9. *tract.* 8. *reſ.* 57. ubi tamen DD. pro & contra, ſed hanc concluſionem late comprobat Seraphin. *de privil. juram. privil.* 132. *numer.* 9. *ſeqq.* Covarruv. *lib.* 1. *var. cap.* 2. *num.* 7. ubi DD. Ingrediendæ Religionis, vel caſtitatis, ſecundum multos includit votum ejuſdem caſtitatis, & ideo non poteſt diſpenſari ab Epiſcopo. Diana *par.* 4. *tract.* 4. *reſ.* 69. Pontius *de matrim. lib.* 8. *cap.* 11. *nu.* 3. contra alios, An ſit validum, cognoſcit ſolus Judex Eccleſiaſticus, Ciarlin. *controv. for. cap.* 122. vide *Judex*.

43 Juramentum Epiſcopi, Pontificis, vel Imperatoris præſtitum in capitulatione ante electionem in præjudicium dignitatis vel poteſtatis, non valet. *cap. ſicut noſtris, de jurejur.* ubi Abb. Pariſ. *de reſignat. lib.* 3. *quæſt.* 18. *n.* 100. *ſeqq.*

44 Fidelitatis, quando ſunt plures vaſſalli an ſit præſtandum ab omnibus, vel ab uno tantum. Vide *feudum*, ubi quid ſi ſunt plures Domini, & unus eſt Vaſſallus, an omnibus ſit jurandum. vide *Vaſſallus*.

45 Super facto alieno deferri aut referri non poteſt, Grav. *conſ.* 157. Berlich. *concluſ. pract.* 40. Gratian. *diſcept. for. cap.* 315. Faber *in C. tit. de reb. cred. defin.* 15. Eccleſia *obſ. for.* 69. *num.* 20. Lim. ſi illius habet ſcientiam, quod enim de ſcientia aut credulitate deferri poſſit juramentum etiam de facto alieno, an nempe viderit, vel audiverit, dicit gloſ. *in L. fin. verb. ſubire C. de fideicom.* Menoch. *de arbitr. caſ.* 189. *a num.* 7. & DD. apud Eccleſ. *loc. cit. a num.* 26. Ignorantiæ non admittitur in eo qui ſcire præſumitur. Menoch. *de arb. caſ.* 241. *num.* 6. Ciar. *controv. for. cap.* 82. *num.* 5.

46 Juramentum eſt relaxandum a Prælato jurantis, non illius cui fuit juratum. Bonac. *de contract. diſp.* 3. *quæſt.* 1. *punct.* 1. *numer.* 18. Felin. *in cap.* 1. *de Jurejur.* ſi petatur in foro externo ad effectum agendi, ſecus ſi ad effectum tollendi obligationem, vendi v. gr. promiſſum. vide Pithing. *loc. cit. num.* 156. & 157. Promiſſorium, vel aſſertorium an confirmet confeſſionem dotis acceptæ, quam maritus revera non accepit factam animo donandi. vide *Dos*.

47 Prælati metu extortum de non repetendis bonis Eccleſiæ per vim ablatis non valet. *cap. pervenit. il.* 1. *de Jurejur.* ubi gl. & Abb. Pithing *lib.* 2. *tit.* 24. *ſect.* 1. §. 4. *num.* 27.

Donationi adjectum non impedit rei donatæ aliena- 48
tionem; licet alienans fiat perjurus, ſi Donatarius fuit abſens & nondum acceptarat. Sperell. *dec.* 171. *a num.* 32. ubi late, ubi alios recenſet caſus validos, etſi contra juramentum factos, quamvis incurratur perjurium, & infra *num.* 53. nec tranſtulit dominium in Donatarium, Validat renuntiationem Vellejano factam. Vide *Uxor.* an renuntiationem factam a filia hæreditati? vide *filia*,

De ſervandis ſtatutis non extenditur ad ſtatuta uſu 49
non recepta; aut illicita, aut poſtea edita, aut invalida &c. ut in verb. *Canonicus. numer.* 26. Pithing *loc. cit. numer. & ſeqq.* Rolan. *de lucro dotali quæſt.* 99. Surd. *conſ.* 58. *numer.* 14. Sylveſter *in verb. Juramentum* 4. *quæſt.* 23. *in fine,* Garz. *de Benef. par.* 3. *cap.* 2. §. 1. *num.* 309. Interpoſitum ſuper actu perfecto habet vim clauſulæ derogatoriæ cujuſcumque actus poſterioris. Rol. *l. c.* Sperell. *dec.* 171. *per tot.* ſecus ſi fuit interpoſitum ſuper actu imperfecto,

Præſtitum principaliter in honorem Dei non poteſt 50
remitti ab homine, cui fuit præſtitum, & in cujus utilitatem cedit, quia licet poſſit homo remittere jus ſuum, non poteſt tamen remittere jus Dei; poteſt tamen Papa in illo diſpenſare, ita aliqui; ſed Diana *par.* 10. *tract.* 14. *lib.* 4. *miſcel. reſ.* 15. tenet contrarium cum Sanch. *de matrim. lib.* 1. *diſp.* 52. *num.* 6. & 8. ſi perſona ſit certa, quæ remittere poſſit, quos vide.

In cauſa matrimonii cum agitur de illo reſcinden- 51
do non admittitur, Maſcard. *de prob. concluſ.* 1022. *num.* 9. niſi fuerit pluſquam ſemiplene probatum, tunc enim poteſt deferri arbitrio Judicis. Abb. & Hoſt. *in cap. mulier, de jurejur.* Sperell. *dec.* 75. ubi DD. & infra,

Juramentum per falſos Deos, quos jurans credebat 52
eſſe veros an valeat & obliget, ſicut & quando quis ſcienter juravit per falſos Deos. vide Covar. *in cap. quamvis. par.* 1. *relect.* §. 1. *numer.* 7. *ſeqq. de pact. in* 6.

Non inducit hypothecam ſuper bonis. Merlin. *de* 53
pignor. lib. 2. *tit.* 3. *quæſt.* 100. Covar. *de pact. d. par.* 1. §. 4. *numer.* 2. Gomez *var. reſ. tom.* 2. *cap.* 2. *numer.* 20. *verſ. ſeptimo principaliter.* Gutierrez *de juramen. par.* 1. *cap.* 30. *numer.* 4. Peregr. *de fideicom. art.* 51. *numer.* 74. Mantic. *de tacit. lib.* 11. *tit.* 3. *numer.* 22. & apud hos alii, contra Seraphin. *de privileg. juram. privileg.* 158. *a numer.* 1. Gratian. *diſc. for. cap.* 37. *numer.* 22. Pacific. *de Salvian. inſpect.* 4. *cap.* 1. *numer.* 9. Fuſar. *de ſubſtitut. quæſt.* 674. *numer.* 7. & alios, exinde inferentes juramentum impedire tranſlationem dominii, aut annullare contractum ſecundum contra pactum, aut contractum primum juratum, ſed pro priori ſtant DD. prius citati, & apud illos alii, quibus addo Sperell. *deciſ.* 171. *numer.* 32. *ſeqq.* Gabriel. *comm. concluſ. tit. de empt. & vend. concluſ.* 2. *numer.* 3. & 4. ubi afferunt exempla de contrahente matrimonium cum ſecunda poſtquam ſponſalia jurata contraxerat cum prima; de vendente rem cum actuali traditione Titio, poſtquam vendiderat illam Cajo, etiam cum juramento, ſed ſine actuali traditione, nam tunc attenditur ſecunda venditio &c. quamvis ſecundo vendens incidat in perjurium, quos vide, & alios caſus adducit P. Pithing *d. tit.* 24. *de jurejur. n.* 143. Cæteris paribus tamen, ſi nulli res ſit tradita, ſtatur primo contractui. vide Pithing *l. c. verſ. cæterum*.

Juramentum non habet locum, cum ſufficienter fuit 54
probatum. *cap.* 2. & 3. *de prob.* ubi Bald. & *in cap.* 2. *de conſuet.* nec valet conſuetudo in contrarium. Gonzal. *in d. cap.* 2. *de probat.* Non ſufficit, quoties ſtatutum probationem requirit, quia juramentum non eſt propria, nec vera probatio, ſed irregularis. *L. non erit.* ibi: *quaſi probatum.* ubi Salyc. *de Jurejur.* Barb. *axiom. lib.* 9. *cap.* 93. *axiom.* 9.

Juramentum probat illa, quæ ſolum conſiſtunt in 55
animo, quia, quæ dependent ab animo, aliter probari non poſſunt. Seraph. *de privil. juram. privil.* 1. *num.* 3. Alciatus *de præſ. reg.* 3. *præſ.* 16. Lim. primo, cum animus aliter probari poteſt, quam per juramentum. Secundo cum militat aliqua præſumptio in contrarium,

uti

Digitized by Google

uti in illis, quæ ſunt de genere prohibitorum, veluti in delictis, in quibus præſumitur dolus. Tertio cum jurare volens eſſet ſuſpectus de perjurio. Quarto cum pars contraria vult probare contrarium, uti probando ſigna exteriora, ex quibus animus deprehendi poteſt. Quinto cum aſſertio non dependet ab animo & voluntate jurare volentis. Seraph. *l. c. per tot.*

56 Hinc ignorantia probari poteſt juramento. Maſcard. *de prob. concluſ.* 881. Seraph. *l. c. privil.* 4. uti pluribus dictum in verb. *Ignorantia.* ſive ſit ignorantia facti, ſive Juris dubii. DD. *in cap.* 1. *de poſtul. prælat. in* 6. Imo licet eſſet ignorantia Juris per ſe noti, cum ſumus in minoribus, mulieribus, & ruſticis, qui non poſſunt conſulere peritiores, ſecus quando poſſunt conſulere. Sicut etiam ſcientia juramento probatur, ſi aliquid eſt notum in loco, niſi in contrarium militaret præſumptio ignorantiæ, aut in contrarium adeſſent probationes, vel aliter ſcientia probari poteſt, uti cum res eſt notoria, vel fama publica. *DD. cit.*

57 Juramento probatur etiam ſuſpicio contra Judicem, vel teſtem, quia cum ſuſpicio aliud non ſit, quam timor animi noſtri, juramento merito probari poteſt. *cap. cum inter*, ubi Abb. *de except.* Dec. *conſ.* 173. *ad fin.* apud Seraph. *loc. cit. privil.* 7. Ita votum, ſi aliter probari non poteſt, probatur juramento, quod in foro conſcientiæ plene probat. Seraph. *privil.* 8. & 9. quid vero in foro externo vide Doctores ſupra in verb. *Judex n.* 128. *citatos.*

§. IV.

De Juramento Calumniæ.

58 Juramentum calumniæ dicitur, quia juratur de non calumniando. Ejus forma conſiſtit in quatuor, primo, quod credat ſe bonam cauſam fovere. Secundo, quod interrogatus non negabit, quod credit eſſe verum. Tertio, quod non utetur ſcienter falſa probatione. Quarto, quod dilationem non petet in fraudem, & quod non dedit, nec dabit, nec promiſit aliquid pro hac cauſa niſi illis, quibus de jure permittitur. Maran. *in ſpec. par.* 6. *act.* 1. *n.* 10. & alii apud Scacciam *de Jud. lib.* 2. *cap.* 1. *quæſt.* 7. vide Gloſ. *in cap.* 1. *in verb. calumn.* Specul. *tit. de juram. calumn.* §. *nunc dicamus per tot.* Non ſuppletur per juramentum ad poſitiones. Poſt. *de manut. obſ.* 81. *n.* 16. Eccleſ. *obſ. for.* 60. *n.* 8. Gratian. *diſc. for. cap.* 208. *num.* 17. Seraph. *deciſ.* 1355. *nu.* 4. & 5. Specul. *l. c.* §. *reſtat. n.* 2. tex. *in cap.* 1. §. *quamvis. de juram. calumn. in* 6.

59 Hoc juramentum, ſi petatur, eſt de ſubſtantia judicii; dummodo intervenerit decretum Judicis, ſine quo acta eſſent ipſo jure nulla. DD. apud Scacciam *loc. cit. quæſt.* 8. Poſt. & Eccleſ. *ll. cc.* & quidem quoad proceſſum & ſententias favorabiles ei, qui noluit jurare de calumnia. Imo etiam quoad contrarias, juxta Scacc. *l. c. n.* 75. & 82. contra nonnullos. Lim. in caſibus, in quibus, non tenetur quis jurare, uti ante litem conteſtatam, vel in procuratore, qui non fuit effectus Dominus litis. Et expreſſe petitum debet præſtari, aliter proceſſus eſt nullus. Rota apud Mareſcot. *lib.* 1. *var. reſ. cap.* 47. *n.* 1. niſi conſtet de bono Jure. Idem *l. c. n.* 10. & Eccleſia *obſ. for.* 60. *num.* 14. debet præſtari in omni inſtantia; imo etiam in executione ſi petatur. *cap.* 2. *de juram. calumn. in* 6. Mareſc. *loc. cit. n.* 3. nec valet contraria conſuetudo. *cap. Cæterum de juram. calumn.* Poſtius *l. c. num.* 3. Cyriac. *contr. for. cap.* 13. *n.* 49. Rota apud Mareſcot. *l. c. n.* 7. Zachias *de oblig. camer. dec.* 105. Scacc. *l. c. quæſt.* 16. quos vide. Lim. cum ex actis manifeſte & clare conſtat de bono jure illius, pro quo lata fuit ſententia, ut dictum eſt. & Poſtius *l. c. n.* 4. Gratian. *d. cap.* 208. *num.* 19. Rot. *deciſ.* 522. *n.* 6. *p.* 3. *rec.*

60 Poteſt autem hoc juramentum præſtari a procuratore habente mandatum generale ad lites. Bart. *in L. qui bona* §. *qui aliena. num.* 17. *ff. de damn. infect.* DD. apud Mareſcot. *loc. cit. numer.* 8. Eccleſ. *obſerv.* 62. *numer.* 7. Poſtius *loc. cit. ſub numer.* 21. Rota *dec.* 456. *numer.* 3. *par.* 4. *rec. tom.* 1. ſaltem de generali conſuetudine, quamvis de rigore Juris eſſet requirendum mandatum ſpeciale. de quo vide *DD. cit.* & Scacc. *l. c. q.* 14. & 18. *a n.* 178. ad tex. *in cap. ult. de juram. calumn. in* 6.

Juramentum calumniæ eſt de jure poſitivo ſecundum Papien. Abb. & alios apud Scacciam *de Jud. lib.* 2. *cap.* 1. *quæſt.* 15. Gail. *lib.* 1. *obſ.* 85. Secundum Put. vero & Menoch. apud eundem Scacciam eſt de Jure Divino. & Poſtius *d. obſerv.* 81. *numer.* 6. Menoch. *de arbitr. quæſt.* 20. *numer.* 2. Et ideo ſecundum aliquos poteſt tolli ſtatuto vel conſuetudine, ſecundum alios non; quia eſt inductum favore publico, ne fraudes committantur, niſi conſuetudo, vel ſtatutum tenderent ad vitanda perjuria. *cap. cæterum de juram. calumn.* apud DD. citatos & ſupra. Poteſt recuſari, quando probatio non eſt neceſſaria, item cum ſumus in juriſdictione voluntaria. Item cum Judex procedit ex officio. Item in feudalibus, & in fiſco. Scacc. *l. c. quæſt.* 20. *cap.* 1. 61

Juramentum calumniæ per ſe non eſt de ſubſtantia judicii & proceſſus, ſed tantum ſi petatur; ut dictum eſt ſupra. Gail. *lib.* 1. *obſerv.* 84. Vant. *de nullit. ex def. proceſſu. numer.* 29. Maran. *in ſpec. par.* 6. *act.* 1. Scaccia *de Jud. lib.* 2. *cap.* 1. *quæſt.* 3. Merlin. *deciſ.* 337. *numer.* 4. Et quod expreſſe a partibus remitti non poſſit, vide apud Gail. *loc. cit. & obſerv.* 85. *numer.* 2. non eſt veritatis, ſed credulitatis. Scacc. *l. c. quæſt.* 4. 62

Differt a juramento malitiæ, quod *malitia* præſtatur ante & poſt litem: *calumnia* vero poſt litem conteſtatam tantum: *malitia* toties quoties præſumitur malitia, *calumnia* vero ſemel tantum in tota cauſa. *calumnia* habent locum in cauſis profanis & temporalibus, *malitia* vero etiam in ſpiritualibus, ſed vide Specul. *de juram. calumn.* §. 1. *n.* 9. quod Juramentum *malitiæ* tantum fuit inventum a Jure Canonico. Scacc. *l. c. quæſt.* 5. an differant quoad pœnam vide Gail. *lib.* 1 *obſ.* 87. 63

Calumniæ ante litis conteſtationem exigi non poteſt. Maranta *in ſpec. par.* 6. *ar.* 1. Maſcard. *de prob. lib.* 1. *quæſt.* 17. Gail. *lib.* 1. *obſerv.* 85. Scaccia *de Jud. lib.* 2. *cap.* 1. *quæſt.* 1. *numer.* 2. quod intellige parte invita: nam ſi velit, poſſet jurare etiam ante litis conteſtationem. Scacc. *loc. cit. numer.* 12. vide tex. & gloſ. *in L.* 2. *C. de jurejur. prop. calumn.* quamvis vero hoc juramentum ante litem conteſtatam exigi non poſſit quoad totam cauſam; tamen in emergentibus exigi poteſt. Speculat. *de jurament. calumn.* §. 1. *numer.* 2. & *DD. mox cit.* niſi tamen conſuetudo aliter ſervet. Eſt etiam præſtandum ab Epiſcopo. Abb. *in cap. ult. de jurament. calumn.* Pirhing *lib.* 2. *tit.* 7. *numer.* 13. 64

Poſt litem conteſtatam poteſt exigi uſque ad concluſionem in cauſa. *cap.* 2. *de jurament. calumn. in* 6. Maran. *loc. cit.* DD. apud Scacciam *loc. cit. quæſt.* 1. *numer.* 18. Ita ut petens dilationem ad deliberandum utrum expediat ſibi jurare, non audiatur, ſed immediate jurare tenetur, juxta Scacc. *loc. cit. numer.* 11. Specul. *loc. cit.* §. *ult. numer.* 10. Imo etiam poſt concluſionem in cauſa etiam ad inſtantiam partis, & non tantum ex officio. DD. apud Scacciam *loc. cit.* ubi Rota contra Gail. *obſerv.* 84. *numer.* 6. Imo etiam poſt ſententiam & in cauſa appellationis. Niſi ſemel poſt litem conteſtatam fuerit jam præſtitum; quia tunc non poteſt amplius in eadem cauſa exigi. Caſtr. *in L.* 1. *C. de Jurejur.* Scaccia *loc. cit. quæſt.* 2. quia hoc eſt generale, & reſpicit quamlibet partem Judicii. Imo qui juravit de calumnia, non tenetur jurare per verbum *Credit* vel *non credit* in reſpondendo poſitionibus. Lim. ſi principalis fuit mortuus, quia tunc illius hæres tenetur jurare. Item ſi fuit juratum ante litem conteſtatam ſecundum aliquos. vide Scacc. *d. quæſt.* 2. Et qui jurare recuſavit quod poſſit purgare moram ad illud præſtandum ſe offerendo. vide Scacc. *l. c. q.* 11. 65

Facit ceſſare præſumptam calumniam in eo, qui movet actionem contra aliquem, vel ſe defendit. Ant. de Butr. *in cap. novit. de Jud. arg.* tex. *in L.* 3. §. *ſed & ſi ff. de jurejur.* quia cum animo conſiſtat, per juramentum removetur. Seraph. *de privil. juram. privil.* 12. Quia vero juramentum non excuſat ab evidente calumnia, ideo ſi de illa appareat ex actis, tunc non excuſabit victum ab expenſis. Seraph. *loc. cit. privil.* 13. 66

num. 6. alias ſecus, ſed quod juramentum calumniæ non excuſet ab expenſis victum, tenet Covar. *pract. qq. cap.* 27. *verſ. ſecunda.* Papien. *in pract. in forma libelli actionis realis verſ. expenſis. num.* 53. Jaſ. *in L. properandum verſ. nunc venio num.* 11. *ff. de Jud.* Salyc. *in L. qui crimen. C. qui accuſ. non poſſ.* & ut infra in verbo *ſumptus litis*. Lim. quod hoc juramentum excuſet ab expenſis in priori ſententia, quatenus admitteretur. procederet non in criminalibus, ſed civilibus tantum, neque ab expenſis contumacialibus, neque a conventionalibus. Porro hoc juramentum ab omnibus eſt præſtandum, exceptis Minoribus, filiisfam. Univerſitate, & amentibus, de quo vide Scacc. *loc. cit. q.* 21. & an teneantur Advocati. vide Eundem *q.* 19. *nu.* 190. ubi de aliis. Et prius debet jurare actor, quam Reus. Scaccia *de Jud. lib.* 2. *cap.* 1. *quæſt.* 22.

§. V.

De juramento voluntario, ſeu litis deciſivo.

67 Juramentum voluntarium poteſt Actor etiam nihil probans Reo deferre in judicio juxta Maſcard. *de prob. concluſ.* 957. Fachin. *lib.* 1. *controverſ. Jur. cap.* 19. Gonzal. *in cap. ſi conſuetudo. num.* 5. *de prob.* Neque officit, quod actore non probante Reus ſit abſolvendus, quia hoc intelligitur de abſolutione a probatione, non vero a juramento. Minus refert, quod probationes non ſunt ſumendæ de Domo Rei, quia in hoc caſu probationes non deſumuntur de Domo Rei, ſed Reus ſit teſtis in propria cauſa. Hæc concluſio defenditur etiam ab Eccleſia *obſ. for.* 68. *num.* 9. Craveta *conſ.* 207. *num.* 4. Oſaſc. *dec.* 97. *num.* 10. Natta *conſ.* 35. *num.* 3. & hoc etiamſi nullum fumum dederit, aut nullam præſumptionem pro ſe habeat. *DD. cit.* vide etiam Ridolphin. *in prax. judic. p.* 1. *cap.* 10. *n.* 160. & apud hos alii. Imo hæc concluſio ab aliquibus extenditur, ut ſi quis tentavit prius viam probationum, & in illa defecit, non poſſit amplius recurrere ad juramentum hoc litis deciſivum, ut per Vivium *commun. opin.* 430. *num.* 2. ad tex. *in L. ſi quis jusjurandum. C. de reb. cred.* Gonzal. *d. num.* 5. *in fin.* quod tamen aliqui diſtinguunt hoc procedere, quando quis a principio obtulit juramentum, & deinde revocata oblatione aſſumit in ſe onus probandi, & demum probationibus deſtitutus vult de novo offerre juramentum, non vero ſi ab initio ſimpliciter aſſumpſit ſibi onus probandi nullo oblato juramento, ut videre eſt apud Pacian. *de probat. lib.* 1. *cap.* 70. *ſub numer.* 2. Ridolphin. *loc. cit. num.* 159. quia ita concordat Doctores ſibi invicem contrarios, & ita loqui videtur tex. *in d. L. ſi quis jusjurandum.* teſte Fachin. *loc. cit. cap.* 20. Oſaſc. *deciſ.* 97. *num.* 10. Ridolphin. *l. c. numer.* 166. Et quamvis multi DD. teneant Reum poſſe ſibi oblatum juramentum recuſare, poſtquam actor fecit examinare teſtes, ne ſi eorum depoſitiones aperiantur, convincatur de perjurio: inter quos eſt Pax Jordan. *de re Judicat. lib.* 14. *tit.* 22. *num.* 160. Oſaſc. *deciſ.* 11. *num.* 3. Ridolph. *loc. cit. num.* 146. Pacian. *l. cit. num.* 5. apud quos Bartol. *in L. jusjurandum quod ex conventione.* §. *ult. num.* 4. *ff. de jurejur.* Theſaur. *deciſ.* 93. *num.* 3. & alii, ſed contra hos & alios tenet Fachin. *d. lib.* 1. *cap.* 22. citans Maſcard. *de probat. vol.* 2. *concl.* 957. *circa fin.* Cravet. *conſ.* 207. quibus addo Eccleſ. *de obſerv. for.* 68. *numer.* 12. Oſaſc. *loc. cit. num.* 9. *in d. deciſ.* 97. quibus DD. contrarietatibus proinde ſtantibus, recurrendum erit ad cujuſque Tribunalis ſtylum; & quatenus teneretur ſecunda ſententia, debet actor renuntiare probationibus jam factis, & declarare ſe nolle illis uti, juxta Jaſon. *in L. ſi duo.* §. *Idem Julianus. num.* 11. *ff. de jurejur.* citat. ab Eccleſ. *loc. cit.* ubi quod ita fuerit ab illo Tribunali judicatum. Imo neque principalis concluſio caret ſuis difficultatibus, & Doctoribus contrariis; nam, quod non poſſit quis deferre parti juramentum litis deciſivum, etiamſi ab initio ſtatim deferatur, ſi nihil probaverit, aut nullam pro ſe præſumptionem habeat, late defendunt Menoch. *de præſumpt.* (ubi diverſas præſumptiones enarrat) *lib.* 1. *præſ.* 81. ubi DD. Cyriac. *contr. for.* 571. *a num.* 10. Specul. *de juram. delat. num.* 4. apud quos plurimi alii. late Pacian. *d. cap.* 70. ubi quod iſte articulus ſit difficilis, & dubius, & quod utraque opinio ſuſtineri poſſit: ideoque etiam in hoc articulo recurrendum erit ad ſtylum &c. & quod deferri poſſit etiam poſt concluſionem in cauſa, tenent multi DD. *ut infra n.* 74. quamvis Pacian. *loc. cit. n.* 14. teneat, quod excluſus a facultate probandi, ut ſi eidem fuerit aſſignatus terminus ad probandum per omne genus probationum, eo elapſo ſit etiam excluſus a poteſtate deferendi juramentum, & citat Bal. *in cap. fin. n.* 25. *verſ. ſed ſi fuit ſtatutus. col. pen. de jurejur.* contrarium etiam poſt publicationem proceſſus tenent aliqui apud Oſaſc. *dec.* 97. *n.* 7. & alii *ut infra num.* 74.

An vero teneatur quis jurare, vel referre, etiamſi dicat velle deducta in contrarium probare per teſtes? affirmativam tenent Jaſ. *in L. manifeſtæ q.* 3. *ſub num.* 3. *ff. de jurejur.* Boer. *dec.* 95. *a num.* 1. & alii relati a Ridolphio. *loc. cit. num.* 131. & ab Oſaſc. *deciſ.* 11. *num.* 2. & alii ob tex. *in d. L. manifeſtæ.* negativam vero tenent P. Pirhing. *lib.* 2. *decretal. tit.* 24. *de jurejur. ſub num.* 88. Laym. *in cap. ult. num.* 3. *eod. tit.* Vveſenbec. *in paratitl. ff. de jurejur. num.* 9. maxime ſi juſta ſubſit cauſa. DD. apud Ridolphin. *loc. cit. num.* 132. ut periculum detegendi perjurium, ut ſupra dictum. Oſaſc. *l. c. num.* 3. non poſſet tamen poſtea ad hoc juramenti remedium recurrere. DD. apud Jordan, *loc. cit. num.* 157. 68

Ita actor, qui plene ſuam intentionem probavit, non tenetur jurare. ad tex. *in cap.* 2. *de probat.* Pacian. *loc. cit. cap.* 71. *num.* 12. vide *DD. cit.* & alias cauſas recuſandi juramentum vide late apud Ridolphin. *loc. cit. & DD. cit.* 69

Juramentum voluntarium poteſt etiam deferri in caſibus, in quibus non poteſt referri. Menoch. *de arb. caſ.* 189. *numer.* 8. Maſcard. *de prob. concluſ.* 957. Fachin. *l. cit. cap.* 21. quia turpiter quis recuſat eſſe teſtis in propria cauſa. *L. manifeſtæ. ff. de jurejur.* Referri autem non poteſt, quando deferens probabiliter ignorat, vel habet fundatam intentionem. *DD. ſupra cit.* & Anſald. *de Juriſd. par.* 2. *tit.* 10. *cap.* 9. Et ille, cui defertur, non tenetur jurare niſi deferens juret prius de calumnia. Eccleſia *obſ. for.* 60. *numer.* 22. referens tamen hoc juramentum, de calumnia jurare non tenetur. Eccleſ. *loc. cit. in fin.* Ridolphin. *loc. cit. numer.* 153. 70

Juramentum voluntarium recuſari non poteſt, licet ſit periculum, ne perjurium detegatur ut ſupra. Lim. ſi ſunt plures hæredes, & unus defert juramentum; tunc enim juſte recuſatur, niſi etiam alii hæredes deferant, ne poſtmodum alii poſſint venire ad probationes. Eccleſia *obſ. for.* 68. *num.* 14. Gratian. *diſc. for. cap.* 97. *a numer.* 24. contrarium etiam in hoc tenet de Luca *ibid. in animadverſ. num.* 3. citans DD. ſupra citatos.

Juramentum voluntarium deferens, vel Referens appellare non poteſt, ſecus is, cui defertur, vel refertur ſi noluerit jurare. Fachin. *loc. cit. cap.* 23. & ut ſupra in verb. *Appellatio.* vide etiam Ridolphin. *loc. cit. a num.* 168. & infra. 71

Deferens juramentum litis deciſivum poteſt etiam in limine juramenti ante ejuſdem acceptationem illud revocare, & recurrere ad alias probationes. Fab. *in Cod. lib.* 4. *tit.* 1. *defin.* 3. 22. *&* 29. Eccleſia *loc. cit. cap.* 71. quæ tamen revocatio non poteſt fieri a procuratore cum mandato tantum generali, ſed tantum cum ſpeciali ut contra Oſaſc. *dec.* 8. *num.* 9. tenet Eccleſia *loc. cit. num.* 9. ſi vero fuit juramentum jam acceptatum, non poteſt a Deferente revocari, niſi eidem novæ ſupervenerint probationes. Oinot. *lib.* 4. §. *ſi quis poſtulatione. num.* 80. *&* 81. *de act.* Maſcard. *de prob. concluſ.* 955. *num.* 11. Oſaſc. *de dec.* 8. *num.* 4. Eccleſia *d. obſ. for.* 71. tunc enim poſſet revocari, niſi jam fuiſſet captum jurare. Berlich. *concluſ.* 22. Oſaſc. *d. dec.* 8. *&* 97. Fab. *in C. tit. de reb. cred. lib.* 4. *defin.* 22. vide etiam Ridolphin. *d. cap.* 10. *num.* 164. tunc tamen revocans condemnatur in expenſas adverſario fruſtra cauſatas. Eccleſ. *loc. cit. num.* 6. ubi Theſaur. *quæſ. for.* 16. *n.* 3. & Faber. *loc. cit.* hæc revocatio tamen non conceditur referenti juxta Eccleſ. *loc. cit. n.* 15. *ſeqq.* ubi Berlich. *concl.* 22. *n.* 8. 72

Juramentum litis deciſivum a Judice ex officio delatum parti, non poteſt ab illa recuſari, aliter habetur 73

pro

pro confeſſa, niſi juſtam cauſam recuſandi alleget & probet, vel velit referre, aut actio ſit famoſa, quo caſu deferri non poteſt. Anaclet. *lib. 2. tit. 24. §. 5. n. 136. cap. juramentum de jurejur.* Pirthing *lib. 2. tit. 24. ſect. 2. §. 1.* regulariter ex officio debet deferri actori non Reo, conſtituit jurantem partem & judicem; & eum qualitatibus additis a jurante eſt acceptandum. Eccleſia *obſ. for. 64.* niſi qualitatibus obſtet juris præſumptio, vel illa cui defertur jam juraſſet ad poſitiones. Surd. *dec. 258. n. 3.* Magon. *dec. Flor. 3. n. 33.* Menoch. *de arb. caſ. 93. n. 25.* Eccleſia *loc. cit.*

74 Litis deciſivum cum formula imprecatoria eſt licitum, & uſitatum in arduis. P. Reiffenſtuel *lib. 2. decretal. tit. de jurejur. num. 163.* quænam vero ſint cauſæ arduæ, vide Theſ. *dec. 61.* Menoch. *de arb. caſ. 72. lib. 2.* Faber *loc. cit.* Poſt concluſionem in cauſa deferri ſecundum multos amplius non poteſt; quia tunc eſt clauſa via probationum. Communior eſt tamen contraria ſententia apud Eccleſia. *obſ. for.* 105. ubi Oſaſc. *deciſ. 10. num. 2. & deciſ. 97. num. 7.* Theſ. *dec. 93. num. 1.* Boer. *queſt. 93. num. 6.* Menoch. *de præſumpt. lib. 2. præſ. 47. num. 6.* & alii.

75 Juramentum quando fuit præſtitum, habetur pro veritate, & nihil ulterius eſt quærendum, & habet vim ſententiæ latæ factis probationibus. Eccleſia *obſ. for. 64. num. 12.* Oſaſc. *dec. 8. num. 6.* Maſcard. *de prob. concluſ. 958. num. 3. L. 2. ff. de Jurejur.* Habet etiam vim ſolutionis. *L. 27. ff. de Jurejur.* Bart. *in L. 26. ff. eod.* fictæ tamen, non veræ. Item novationis. *L. qui juraſſe, 26. §. fin. ff. de Jurejur.* quando nimirum partes intendunt primam obligationem transferre in actionem juriſjurandi. Habetur pro certioratione, & illam ſupplet. Gail. *lib. 2. obſ. 77. num. 10.* parit vim geminationis, Abb. *in cap. cum contingat, de Jurejur.* Item habet vim expreſſæ renuntiationis. Bal. *in L. cum pater. ff. de leg. 2.* ſi conſtat eſſe conſenſum a jurante. Barb. *axiom. lib. 9. cap. 93. ax. 36.* & imponit finem liti quoad probationem. *L. 1. ff. de jurejur.* aliquos tamen caſus, in quibus ſententia in vim hujus juramenti lata retractari poteſt, vide apud P. Reiffenſtuel *loc. cit. a n. 153.*

§. VI.

De juramento neceſſario, ſeu ſuppletorio, aut purgatorio.

76 Juramentum ſuppletorium in cauſis criminalibus criminaliter intentatis actori etiam ſemiplene probanti deferri non poteſt, ſed Reo deferri debet ad purgandam innocentiam. *cap. ult. de Jurejurando. auth. novo Jure C. de pœn.* DD. apud Menoch. *de arbitr. caſ. 464.* Fachin. *lib. 1. controv. Jur. cap. 15.* ſecus ſi actio fuit civiliter intentata; tunc enim juramentum poteſt deferri actori ſemiplene probanti. Seraph. *loc. cit. privil. 33. n. 112.* ubi Anton. de Butr. *in cap. fin. de jurejur.* ita & Fachin. *loc. cit. verſ. hanc poſtremam.* quamvis & in hoc contrarium teneat *gloſ. in cap. tam litteris. verb. probata, de teſtib.* Jaſ. *in L. admonendi. num. 226. de teſtib.* & DD. apud Menoch. *l. cit. numer. 6.* vide etiam Pacian. *de probat. lib. 1. cap. 38. a num. 18.* Hoc poteſt deferri a Judice etiam parte non petente, quia Judex poteſt ex officio interrogare Reos, Fachin. *lib. 1. controv. Jur. cap. 16.* & a parte peti poteſt abſque eo, quod ſe ſuſpectum reddat, quia de cauſa propria contendit, non de aliena, Gail. *lib. 1. obſ. 108.* Abb. *in cap. ult. de Jurejur.* Fachin. *loc. cit.* Porro ut deferat, perſona jurans debet eſſe honeſta, & ſcire veritatem rei per ſcientiam, & cauſa non debet eſſe magna. Eccleſia *obſ. for. de appellat.* 31. vide etiam Seraphin. *d. privil. 33. a num. 5.*

77 Poteſt deferri etiam poſt concluſionem in cauſa. *L. generale. C. de reb. cred.* Maſcard. *de prob. concl. 956.* Gail. *lib. 1. obſ. 108.* Fachin. *l. cit. cap. 17.* ſaltem officio Judicis, an vero poſſit a parte peti poſt concluſionem in cauſa, negant aliqui ut apud Seraph. *d. privil. 33. num. 192.* affirmat Fachin. *l. cit.* ubi DD. contra Bart. & Bal. & alios. Et licet a partibus non fuerit petitum, poteſt a Judice ante concluſionem in cauſa deferri. Gail. & Fachin. *ll. cc.* Judici enim nunquam concluditur in cauſa, & ſemper debet veritatem indagare, ut juſtam ſententiam ferat. *DD. cit.* Lim. tamen, quoad Judæum, cui deferri non poteſt. Natta *conſ. 120.* & Seraph. *de privil. juram. privil. 123. n. 6.*

Juramentum ſuppletorium eſt potius deferendum actori ſemiplene probanti, quam Reo; quia Reus cum ſit ſemiplene convictus, præſumitur mentiri, niſi Reus ſemiplenas actoris probationes ſuis allegationibus obfuſcaſſet. Fachin. *loc. cit. cap. 18.* probatio enim obfuſcata non eſt amplius ſemiplena. Seraphin. *d. privil. 33. num. 5.* Lim. ſi pares ſunt hinc inde rationes, tunc enim in pari cauſa Reo potius, quam actori eſt deferendum. In contumaciam tamen Rei juramentum ſuppletorium Actori non defertur, licet ſemiplene probaverit, ſed petitio illius tunc pronuntiatur pro confeſſa. Eccleſia *obſ. for. 31. de appell.* 78

In cauſa matrimoniali poteſt deferri pluſquam ſemiplene probanti, alias ſecus. Maſcard. *de prob. concluſ. 1035. n. 5. & concluſ. 958. gl. in cap. mulieri de Jurejur.* Covar. *in quarto Decret. par. 1. cap. 4. §. 1. n. 5.* Gail. *lib. 2. obſ. 94. num. 12.* Spezell. *dec. 75. num. 58.* qui citat Hoſt. & Abb. *in cap. mulier. de Jurejur.* Genuen. *in prax. archiep. cap. 21. num. 9.* Piaſec. *in prax. Epiſc. par. 2. cap. 4. ſub num. 36.* & hanc vocat communem Riccius *in prax. matrim. reſ. 240.* Pax Jord. *lib. 14. tit. 22. num. 149. verſ. primo.* Gabr. *de prob. concluſ. 1. a num. 40.* qui alios decem citat. Gonzal. *d. lib. 2. tit. 19. cap. 2. num. 11.* ubi hoc probat *ex cap. atteſtationes de deſponſ. Impub.* Pirhing *lib. 2. tit. 24. ſect. 2. num. 97.* & Creſcent. *dec. 23. de probat.* vide etiam Seraphin. *d. privil. 33. numer. 113. & 114.* Capell. Tholoſ. & ibi Aufrer. *dec. 171.* Contra Barb. *de poteſt. Epiſc. part. 2. allegat. 84.* & alios apud eundem, qui tamen forte loquuntur, ubi non fuit pluſquam ſemiplene probatum. 79

In cauſa vero ſponſalium pluſquam ſemiplene probanti poſſe deferri pro certo tenent Gabr. *lib. 1. de prob. concluſ. 1. num. 41.* Gail. *lib. 2. obſ. 94.* Gobat. *tract. 10. num. 170.* qui teſtatur de praxi Germaniæ. Laym. *lib. 2. decretal. tit. 24. cap. ult. §. ſane num. 2. verſ. cæterum.* Pirhing *l. cit. num. 91. in fin.* qui citat Bart. *in L. admonendi. ff. de Jurejur.* Jo. Andr. *in cap. pervenit. de teſtib. cogen.* Put. *dec. 1. & 43. de Jurejur.* quod autem de matrimonio dicitur, quod in illo non habeat locum juramentum in ſupplementum, ubi adeſt ſola ſemiplena probatio, an procedat etiam in ſponſalibus clandeſtine contractis, affirmative reſpondet P. Reiffenſtuel *libr. 2. decret. tit. de jurejur. num. 220.* Gabriel. *loc. cit. n. 41. in fin.* ubi quod non ſit differentia in probando matrimonio contracto, aut illius nullitate, ac in probando matrimonio contrahendo, cum in utroque caſu agatur de ſtatu hominis, & ſic de cauſa gravi, ubi alii. Sed certe ſi detum eſſet quod dicunt Gail. & Pirhing. *ll. cit.* Abb. *in cap. mulieri num. 6. de jurejur.* & alii, quod id remittatur arbitrio Judicis in matrimonio probando, ita ut actori petenti, qui ſemiplene probavit, juramentum hoc deferri poſſit, ſi probitatis opinionem apud omnes habeat, ſitque integritate conſpicuus, & inferiorem ſe, vel certe parem in matrimonium petat, multo magis id dicendum eſſet de ſponſalibus, maxime ſi ſint probata per unum teſtem undequaque integritate conſpicuum: pro quo facit etiam Rota *in una Colimbricen. matrimonii Luna 14. decemb. 1615. num. 3. & per tot.* quæ in recent. eſt *deciſio 772. p. 2.* ubi quod in cauſa ſponſalium non agatur de tam gravi præjudicio, cum contra illa plura competant remedia, & ſic non requirantur tam concludentes probationes, ut in matrimonio. Ubi etiam quod in aliis cauſis arduis & magni valoris poſſit hoc juramentum deferri, ubi eſt pluſquam ſemiplene probatum, docent Seraph. *d. priv. 33.* Genuen. *loc. cit.* Pacian. *de probat. lib. 1. cap. 39. n. 18.* aliquibus exceptis; de quibus vide *DD. cit.* 80

Hoc Juramentum a Judice parti delatum, licet ab hac delatione fuerit appellatum, etiam pendente appellatione poteſt præſtari & a Judice recipi in executionem ſuæ ſententiæ abſque vitio attentatorum. *L. generaliter.* ubi Bart. *num. 4. in fin. C. de reb. cred.* Lancellotus *de attent. appell. pend. par. 2. lim. 41. & 43. a numer. 13.* Rota apud Compagnum *dec. 199. num. 4. in una Taurin. nullit. profeſſ. p. 16. rec.* Eccleſ. *obſerv. for. 36. num. 14. de appellat.* & hoc ne probationes pereant. 81

Juramentum ſuppletorium, litis deciſivum, & purgatorium eſt præſtandum in loco tribunalis, niſi jurate deben- 82

Digitized by Google

bentes ſint egregiæ perſonæ; tunc enim debet mitti Notarius ad recipiendas poſitionibus reſponſiones, aut juramentum. Menoch. *de arbitr. caſ.* 70. Gratian. *diſcept. for. caſ.* 868. Farin. *de oppoſ. contra teſtes. quæſt.* 77. Eccleſia *obſ. for.* 85. *a n.* 1. & faciunt tradita per Vivium *com. opin.* 928. *a num.* 9. *ſeqq.* hujuſmodi ſunt Cardinales, Epiſcopi, Sacerdotes & Diaconi, Doctores & in dignitate conſtituti Nobiles, Milites, puellæ nobiles, quæ tranſmiſſio debet fieri expenſis petentis. Eccleſia *obſ. for.* 65. & 66. ubi tamen vide & Menoch. *de arbitr. caſ.* 228. *per tot.* Capell. Tholoſ. *dec.* 100. & 274. Specul. *de juram. calumn.* §. *reſtat. n.* 18. Afflict. *dec.* 177. *n.* 2. apud quos alii.

83 Quia tamen non ſemper actor plene probare poteſt ſuam intentionem, ut reus condemnari poſſit, imo ſubinde nec ſemiplene, ut eidem deferri poſſit juramentum in ſupplementum, induxit tamen pro ſua intentione aliquas probationes imperfectas, puta unum teſtem non omni exceptione majorem, vel deponentem de auditu, aut alias præſumptiones, & tunc ſolet a Judice deferri reo juramentum, quod dicitur purgatorium, ad tollendas illas præſumptiones, aut probationes imperfectas, ut pro eo ſententia ferri poſſit, & hoc tam in criminalibus, quam in civilibus, ut per Seraphin. *loc. cit. privileg.* 6. *a n.* 5. Eccleſ. *obſerv. for.* 72. *per tot. p.* 1. & *obſerv.* 36. *de appellat.* apud quos diverſi caſus, in quibus reus ſuam conſcientiam purgare poteſt hoc juramento. Et quidem de utroque jure, ut dicit Seraph. *l. cit.* Clar. *in* §. *fin. quæſt.* 63. *verſ. ſolet etiam:* cujus delatio remittitur arbitrio Judicis. *DD. cit.* Pirhing. *lib.* 2. *decretal. tit. de jurejur. a n.* 89. Non ſolet tamen deferri reo, quando non eſt contra eundem aliquid probatum, ut puta ſuſpicio, præſumptio, aut aliqua infamia, ut per Pacian. *de probat. lib.* 1. *cap.* 71. *n.* 24. *ſeqq.*

84 Hoc purgatorium juramentum defertur officio judicis, etiam parte non petente. Eccleſ. *d. obſ.* 36. *num.* 12. ubi Theſaur. *quæſt.* 27. *num.* 3. *lib.* 1. Fab. *in Cod. tit. de reb. cred. defin.* 8. Berlich. *concl.* 39. *n.* 7. Et eſt neceſſario ſubeundum, nec poteſt referri. Pacian. *loc. cit. n.* 22. ſicut nec ſuppletorium. Eccleſ. *d. obſ.* 36. *n.* 6.

85 Poteſt a reo præſtari, quamvis fuerit appellatum a ſententia, ne forte interim copia probationum pereat. Eccleſ. *loc. cit. num.* 14. imo poteſt præſtari etiam poſt lapſum terminum probatorium. Pacian. *l. c. ſub n.* 24. & regulariter quando præſtari poſſit, aut debeat, vide *DD. cit.*

§. VII.

De juramento in litem.

86 Juramentum in litem quando competat decernitur *ff.* & *C. de in lit. juran.* & docent Mancius *de juram. art.* 9. Cyriac. *controv.* 60. Anſald. *de Juriſd. par.* 2. *tit.* 10. *cap.* 8. *totum.* Et ut tali juramento ſit locus, dolus in parte, contra quam juratur, requiritur, neque ſufficit lata culpa, aut præſumptus dolus. Gratian. *diſcept. for. cap.* 151. *num.* 31. late Seraph. *de privileg. juram. privil.* 31. *num.* 27. *ſeqq.* Cyriac. *contr.* 180. *num.* 23. excepta actione tutelæ, in qua ſufficit lata culpa. Anchar. *conſ.* 316. Anſald. *l. cit.* Seraph. *l. cit. n.* 59. Gratian. *l. cit.* & quibus in caſibus poſſit deferri juramentum in litem vide Menoch. *de arbitr. lib.* 2. *caſ.* 207. Mareſcot. *lib.* 2. *var. reſol. cap.* 48. plures congerit Seraph. *l. cit. a n.* 59. *cum plurimis ſeqq.* Datur etiam contra eum, qui non paret præcepto Jud. & quando. vide Cyriac. *controv.* 180. *a n.* 2.

87 Hoc juramentum ſolet dividi in tres ſpecies; ſcilicet ſingularis intereſſe, de quo late Seraphin. *d. privil.* 31. *per tot.* Affectionis, quando nempe juratur non juxta verum valorem, ſed ex affectione Domini alicujus rei, quæ dolo alterius extare deſiit, vel reſtitui non poteſt, de quo late Menoch. *d. caſ.* 207. *per tot.* Et veritatis, de quo Menoch. *l. cit. caſ.* 208. *per tot.*

88 Ad hoc, præter probationem doli, ut ſupra, nempe, quod res extiterit, & extare deſierit ob dolum alterius &c; requiritur difficultas probandi ejuſdem valorem, aut intereſſe. *DD. cit.* vide tamen Seraphin. *l. cit. a num.* 96. ubi hoc non requiri dicit in contractibus bonæ fidei, quæ difficultas tamen probationis non eſt neceſſe, quod oriatur ex natura actus, puta quod ſit talis, in quo communiter teſtes non ſolent adeſſe, ſed ſufficit, quod res non appareat, vel non extet, juxta Cyriac. *d. contr.* 180. *num.* 4. ubi citat Plot. *de in litem jur.* §. 11. *n.* 30. Hinc nemo cogi poteſt in litem jurare, quando vult probare per teſtes, ut dicit Vivius *commun. opin.* 430. *n.* 1. imo & Reus ſi vellet probare verum valorem &c. eſſet audiendus. Menoch. *d. caſ.* 208. *n.* 44.

Nec in cauſis magnis hoc juramentum eſt deferendum ſine defectu, ſed ſolum aliquibus conjecturis concurrentibus, & inſpecta qualitate jurantis. Seraph. *d. privileg.* 31. *num.* 94. & ideo ſubinde ante juramentum fit taxatio ſuper damnis & intereſſe arbitrio Judicis conſiderata qualitate perſonæ ac rei amiſſæ. Menoch. *d. caſ.* 208. *num.* 4. *ſeqq.* ſcilicet in juramento veritatis; in juramento affectionis vero poteſt prius actor jurare, & deinde judex quantitatem, ſuper qua juratum eſt, moderari, quia per hoc non detegitur perjurium jurantis, ſed tantum ejus immoderata affectio moderatur. ita Menoch. *l. cit. d. caſ.* 107. *n.* 30. 89

In hujus juramenti dilatione, quod non ſit neceſſe partem citare dicit Seraphin. *d. privil.* 31. *n.* 93. ubi hoc dicit ſingulare in hac materia, contra regulam, quod alias regulariter citatio requiratur illius, de cujus præjudicio agitur, & citat Jaſ. *in L. admonendi in repetit. in ult. column. de jurjeur.* & Marant. *in ſuo ſpecul. in* 6. *p. princ.* dum agit de citatione. *n.* 25. 90

Si tamen reus conventus vellet probare aliter ſe rem habere, aut nullum ſe dediſſe damnum, aut verum valorem &c. non ſtatur juramento actoris, quia legitima probatio præfertur juramento, cum illud ſit tantum probatio irregularis. vide Seraphin. *d. privil.* 31. *n.* 70. *ſeqq.* Vivium *com. opin. verb. ſtatutum diſponens de damno &c. opin.* 788. ubi DD. & ſi reus inſtaret, ut actor ſibi exprimeret diem damni dati, quia forte vellet arguere de falſo, illa debet neceſſario exprimi, alioquin dicti actoris juramento non creditur. Seraph. *numer.* 73. Vivius *numer.* 3. *in locis citatis*, apud quos plura. 91

An & quando juramentum in litem tranſeat ad hæredes jurare valentis, aut contra hæredes doloſi defuncti, vide Noal. *de tranſmiſ. caſ.* 56. ubi in primo caſu affirmat, ſi hæres ſit plene informatus, non vero in ſecundo caſu an tex. *in L. fin. C. de in lit. jurando.* quem vide. 92

Juramentum in litem tam veritatis, quam affectionis impedit appellationem; quia juramentum eſt executio vel in executionem delationis factæ; ab Executore vero non datur appellatio. *L. ab executione C. quorum appell. non recip.* Bart. *in L. in actionibus. ff. de in litem juran.* Tum quia juramentum ſuccedit in locum probationis, a probatione vero appellari non poteſt; quamvis ab admiſſione probationis faciendæ per juramentum appellari poſſit. Bart. *in L.* 2. *C. de Epiſcop. aud.* Seraphin. *l. cit. privil.* 102. Lim. in cauſa matrimoniali, quæ non tranſit in judicatum. *cap. Lator. de re judic. cap. fraternitatis. de frigid. & malef.* Deci *conſ.* 154. Lim. 2. in cauſis ſpiritualibus, in quibus, & a quibus omnibus ſemper appellatur non obſtante juramento. *DD. in L. qui bona ff. de damn. infect.* Seraphin. *privil.* 102. *num.* 9. Lim. 3. cum aperte conſtat de perjurio; quia tunc tale juramentum retractatur. *L. fin. C. de reb. cred.* Lim. 4. in juramento relato, a quo poteſt appellari; quia qui refert, ex neceſſitate refert, & ideo illi ſuccurri debet remedio appellationis: deferens vero voluntarie defert, & ideo caret remedio appellationis, juxta *L. ſicut.* ubi gl. *C. de act. oblig.* ita Seraph. *l. cit. num.* 14. Oſac. *deciſ.* 61. contrarium in hoc tenet Scacc. *de appell. quæſt.* 17. *limit.* 34. *ſub num.* 3. Facbin. *lib.* 1. *cap.* 23. Lim. 5. in juramento, quod defertur authoritate Legis vel ſtatuti, uti in eo qui damnum paſſus eſt dolo adverſarii, qui jurat in litem. Lim. 6. ſi noviter reperiantur inſtrumenta contra juramentum neceſſarium, juxta *L. admonendi.* ubi DD. *ff. de jurejur.* Lim. 7. cum inter partes fuit conventum ut a juramento appellari poſſit, *L.* 1. *C. de reb. credit.* vide Seraphin *l. cit.* & tetigimus in verb. *appellatio. n.* 38. 93

Ita etiam juramentum litis deciſivum tollit remedium appellationis. Bart. & DD. *in L. generaliter.* §. *ſed juramento. C. de reb. cred.* Maran. *in ſpec. par.* 6. *n.* 321. quia hoc juramentum habet vim confeſſionis, nam deferens juramentum videtur confiteri verum eſſe quod adverſarius jurat. *L. qui juraſſe.* §. *fin.* ubi Bar. & DD. *ff.* 94

de

de Jurejur. Confeſſus vero non appellat. *L. 3. ff. de confeſſ.* etiamſi quis vellet per evidentiam facti probare contrarium ejus, quod eſt juratum. Seraph. *l. cit. n.* 13. quod tamen non admittit Scaccia *d. limit.* 34. *n.* 2.

§. VIII.

Miſcellanea juramenti.

95 Juramentum probat difficultatem inveniendi fidejuſſorem, ut quis admitti poſſit ad cautionem juratoriam. Bal. *in L. 1. §. 1. C. de aſſertio. tollen.* Natta *conſ.* 616. *num.* 9. & quamvis in dicto paragrapho dicatur, quod datio fidejuſſoris debeat eſſe impoſſibilis, & hoc manifeſte Judici oſtendi, juramentum vero non ſit propria probatio. Canoniſt. *in rubr. de probat.* Seraphin. *de privil. juramenti privil.* 17. *a num.* 6. & tamen quia verba ſunt intelligenda juxta ſubjectam materiam. *L. ſi uno* ubi Bar. *ff. locat.* etiam illa impropriando juxta Anchar. *conſ.* 311. ly *manifeſte*, intelligitur eo modo, quo poteſt ſubjecta materia fieri manifeſta; quod enim fidejuſſor inveniri non poſſit, aliter manifeſtari non poteſt quam conjecturis, præſumptionibus, & juramento, Seraph. *loc. cit. num.* 17.

96 Juramentum præſtitum contra aliud Juramentum non valet. Bonac. *de contract. diſp.* 3. *quæſt.* 1. *punct.* 1. ſed utrumque juramentum licet fuerit factum in judicio, non probat; quia manifeſte apparet de perjurio. Ant. de Butr. *in cap. cum in tua de teſt.* Dec. *conſ.* 189. Seraph. *loc. cit. privi.* 28. *num.* 16. Si vero juramentum fuit extrajudiciale utrumque, & propter primum lata ſententia, & ita jus quæſitum parti primo ſtandum eſſet. Item niſi ſecundum juramentum fuiſſet factum cum tortura; tunc enim ſecundo eſſet ſtandum. Seraph. *loc. cit.*

97 Juramentum probat intereſſe ortum ex dolo adverſarii concurrente probationis difficultate. *L. ſi quis.* ubi Bart. & DD. C. *unde vi.* gl. *in cap. dilecti. de foro comp.* Innoc. *in cap. ſuper eo quod Met. cauſ.* Seraph. *privil.* 31. *per totum.* & ut ſupra.

98 Probat etiam impedimentum. *cap. quia propter.* ubi gl. & DD. *de elect. & in cap. ex ratione de appellat.* Speculat. *de appellat. §. nunc breviter verſ. qui ergo* apud Afflict. *dec.* 79. *num.* 2. Seraph. *privil.* 35. Dummodo jurans de impedimento ſit perſona legalis fide digna, & non ſuſpecta de perjurio. Seraph. *num.* 3. Speculat. *loc. cit.* & non agatur de magno præjudicio, uti ad effectum obtinendi ſecundum fatale. Abb. *in d. cap. ex ratione*, & res & impedimentum ſit difficilis probationis; Et dummodo allegans impedimentum probet diligentias a ſe factas in illo removendo. Abb. *in cap. cum tranſmiſſa de præſcript. & cap. non præſtat. de R. J. in* 6. Et dummodo tertia jam dilatio non fuerit data ad aliquid faciendum, & ob impedimentum id fieri non potuit, tunc enim impedimentum non poſſet probari juramento. Speculat. *in tit. de dilat. §. fin. verſ. in ſumma.* Seraph. *loc. cit. n.* 18.

99 Juramentum Creditoris, vel creditor cum juramento facit, quod non teneatur concedere inducias quinquennales. Bald. *in cap. conſtitutus. de reſcript.* imo nec Princeps ſæcularis poteſt remittere juramentum, neque ipſe Pontifex in præjudicium tertii. Seraphin. *privil.* 114.

100 Juramentum creditoris circa quantitatem probat, probata ſubſtantia crediti Dec. *in cap. 1. de prob. & conſ.* 536. Natta *conſ.* 3. *num.* 10. Crav. *conſ.* 108. *num.* 9. Ciarlin. *controv. for. cap.* 99. *n.* 14. modò concurrant aliæ conjecturæ ut ſupra *in §. anteced.*

101 Depoſitarii rem depoſitam fuiſſe furto ablatam non probat, niſi concurrant aliæ conjecturæ, ſcilicet bonæ vitæ, & aliæ, vide *Depoſitum. n.* 20.

102 Juramentum frangens non meretur audientiam, ſed illi ea denegatur, niſi fuerit habilitatus ad agendum, Ciarlin. *cap.* 122. *num.* 40. ubi quod perjurus non amplius habilitetur.

103 Juramentum appoſitum renuntiationi ab ingreſſuro Religionem, per illius egreſſum e Religione exſpirat, prout ipſa renuntiatio exſpirat. Abb. *in cap. quemadmodum de Jurejur.* Natta *conſ.* 180. *a num.* 8. apud Bich. *dec.* 52. *n.* 44.

104 Juramentum in litem etiam affectionis defertur actori, quando Reus poteſt præciſe compelli ad aliquid. Curt. *in L. in actionibus num.* 22. *ff. de in lit. jur.* & alii apud Bich. *dec.* 149. *n.* 9. & 10.

105 Juramentum in litem non datur contra hæredes mulieris, quæ bona filiorum adminiſtravit, & inventarium non confecit, niſi lis fuerit conteſtata contra defunctam; nam licet hæredes poſſint conveniri ex dolo Defunctæ; tamen hoc non procedit, ſi lis cum illa non fuit conteſtata reſpectu pœnæ propter dolum imponendæ & ita reſpectu juramenti in litem, quod eſt pœna doli. *L. alio Jure. & L. fin. C. de in lit. jur.* Bolognetus *in L. in actionibus. num.* 79. *ff. eodem.* Peregr. *conſ.* 51. *num.* 10. Anna *ſingul.* 287. & alii apud Bich. *dec.* 173. *n.* 15. & Fanuc. *de jurejur. in lit. par.* 2. *memb.* 4. *n.* 13.

106 Alienatio fundi dotalis etiam jurata, licet ſit invalida de Jure civili. juxta gl. *in L. unica C. de rei uxor. act. §. & cum lex verſ. cum autem in verb. alienare.* Maceraten. *var. reſ. lib.* 2. *reſ.* 60. *caſ.* 35. Surd. *de alim. tit.* 8. *privil.* 36. *num.* 3. & alios apud Bich. *dec.* 240. *num.* 5. tamen de Jure canonico ſuſtinetur, quia favor animæ prævalet favori matrimonii & dotis juxta *cap. cum contingat.* 28. *de Jurejur.* Petr. Barb. *in L. 1. par. 1. numer.* 69. *ff. ſol. matrim.* Gutierrez *de juram. confic. par.* 1. *cap.* 1. *num.* 93. & in hoc ſtandum eſt Juri canonico. Suar. *de relig. to.* 2. *lib.* 2. *de juram. cap.* 21. *numer.* 5. Sanch. *de matrim. lib.* 1. *diſp.* 32. *num.* 12. Cancer. *var. reſ. to.* 1. *cap.* 9. *numer.* 124. Bich. *loc. cit. num.* 16. & quod in hoc ſtandum ſit Juri Canonico, eſt tex. *in cap. licet mulieres, de jurejur. in* 6. Gail. *lib.* 2. *obſ.* 39. *n.* 14.

107 Juramentum appoſitum in contractu minoris abſque ſolemnitatibus, ac dolo extortum non tenet. Jaſ. *conſ.* 69. *num.* 8. *lib.* 1. Curt. jun. *conſ.* 118. *num.* 9. Rota *dec.* 54. *num.* 2. *par.* 1. *recent.* & apud Bich. *dec.* 662. *num.* 5. Et Concilium Trid. *ſeſſ.* 24. *de regular. cap.* 16. annullat obligationes etiam juratas factas a Novitiis infra duos menſes ante profeſſionem abſque licentia Epiſcopi. Bich. *loc. cit. n.* 6.

108 Juramentum implicitum, quod continetur in obligatione camerali, non addit ullum robur juramento explicito, quod continetur in inſtrumento contractus, nec importat vinculum diverſum ab expreſſo, quia obligatio cameralis, cum ſit acceſſoria, non auget firmitatem contractus in eſſe contractus, ſed fortius ſtringit quoad illius executionem. Zachias *de oblig. camer. quæſt.* 25. *num.* 9. Rota *dec.* 294. *num.* 22. *par.* 6. *recent.* apud Bich. *dec.* 200. *n.* 30. & 31.

109 Juramentum aſſertorium minoris, quo juravit ſe eſſe majorem, tunc tantum excludit minorem ad dicendum de nullitate contractus, quando minor vult contractum reſcindere per viam reſtitutionis in integrum, a qua merito excluditur propter mendacium aſſertionis juratæ ſe eſſe majorem. Jo. And. *in addit. ad ſpeculat. tit. de ſent. §. ut autem. in prim. verb. procedendum.* Curt. ſen. *conſ.* 43. *n.* 35. Socin. *conſ.* 61. *num.* 5. *lib.* 1. & alii apud Bich. *dec.* 200. *n.* 36. & ut ſupra *n.* 4. & alibi.

110 Juramentum vero promiſſorium de adimplendo, & grata ac rata habendo contenta in inſtrumento a minore editum excludit minorem a dicendo de nullitate contractus. Bic. *loc. cit. n.* 34. & verbale non efficit quod minor dare non poſſit de nullitate contractus ob non ſervatas ſolemnitates ſtatutarias. Bich. *loc. cit. n.* 41.

111 Jurandi facultas delata a Lege tranſmittitur, quia lex ſemper loquitur tam de tempore hæredis, quam defuncti. *L. Arriani. C. de heret.* ſecus delata ab homine, vel ex partium voluntate, quia qui offert juramentum, videtur confiſus de conſcientia jurare debentis. Noal. *de traſmiſſ. caſ.* 56. *per tot.* ubi plura.

112 Jurans ſibi in aliqua Eccleſia ſepulturam eligere, obligatur. *cap.* 1. ubi Archidiac. *de ſepult. in* 6. niſi nova cauſa ſuperveniens excuſet, uti ſi fuiſſet factus Epiſcopus, quia Eccleſiæ fuit jus quæſitum, ita DD. apud Sperell. *dec.* 180. *num.* 23. Ita jurans ſe non petiturum reſtitutionem ad Beneficia, quibus fuit ſpoliatus, non poteſt contravenire ob jus parti quæſitum. Idem. *loc. cit. num.* 24.

113 Jurans aliquem accuſare non poteſt illum accuſare ad proprium intereſſe, ſed tantum ad publicum, quia in ordine ad publicum intereſſe tanquam contra bonos mores non valet. Surd. *de alim. tit.* 7. *quæſt.* 16. *num.* 103. Sanch. *de matrim. lib.* 10. *diſp.* 13. *num.* 2. Farin. *de delict. carn. quæſt.* 142. *num.* 77. & alii apud Sperell. *loc. cit. num.* 25. tex. *in cap. quemadmodum §. fin. in fin. de jurejur.* & ita jurans non denunciare ſo-

lici-

Digitized by Google

licitantes teneatur denuntiare. vide *ſolicitans.* Sicut jurans non revocare donationem ex cauſa ingratitudinis non obligatur juramento tanquam contra bonos mores DD. apud Sperell. *loc. cit. num.* 27. & ut ſupra in verb. *Donatio num.* 29. licet alii velint contrarium propter jus tertio quæſitum, cum quibus ipſe Sperel. *loc. cit.*

114 Jurans per creaturas ſi eſt Clericus, & ſolemniter ita juravit, eſt deponendus. *cap. Clericum* 22. *q.* 1. Anſald. *de juriſdict. par.* 2. *tit.* 10. *cap.* 1. & ſi eſt pertinax, eſt excommunicandus.

115 Jurans ſolvere in termino, & non ſolvens eſt perjurus, niſi fuerit legitime impeditus. Riccius *in praxi perjurii. par.* 3. *reſol.* 248.

116 Jurans non revocare teſtamentum, ſi illud revocet, valet revocatio. Oldrad. *conſ.* 127. Abb. *conſ.* 48. & non fit perjurus DD. apud Covar. *in* 2. *par. de teſtam. num.* 15. Riccium *l. c. reſ.* 249. ſed quod fiat perjurus, probat, & defendit Covar. *loc. cit.* Sperell. *loc. cit. num.* 15. Clar. *in §. teſtamentum. q.* 95. *num.* 4. ubi de veriori, & alii plurimi, & hanc merito vocat tutiorem ipſe Riccius, & ſic petenda erit abſolutio, & plures caſus in quibus quis incidit in perjurium, quamvis valide juramento contraveniat vide apud Covar. & Sperell. *ll. cit.* Non poteſt agere in Judicio antequam habilitetur a juramento. ita Ciarlin. *controv. for. cap.* 122. ut pluribus fuit dictum in prax. *habilitationis.*

117 Jurans ſolvere uſuras, obligatur, quamvis recipiens teneatur ad reſtitutionem. *cap. debitores. de Jurejur.* Pirhing *lib.* 2. *tit.* 24. *ſect.* 1. §. 7. & ſupra *n.* 7. Et qui juravit ſervare contractum poteſt conveniri coram Epiſcopo pro ejus obſervantia. Lamberteng. *de contr. mulier.* & Bart. *in cap. licet mulier de Jurejur.* apud Ciarlin. *controv. for. cap.* 122. *num.* 44. Oſaſc. *deciſ.* 78. *num.* 14. tex. *in cap. fin. de for. comp. in* 6.

118 Jurans non accipere aliquid præter juſtum pretium taxatum, ſi deinde illud fiat injuſtum, non tenetur, quia juramentum non eſt vinculum iniquitatis, & ſemper intelligitur ſervandi id quod juſtum eſt. Diana *par.* 9. *tract.* 8. *reſ.* ubi DD.

119 Jurans per corpus, & ſanguinem Dei non eſt blaſphemus, niſi proferens talia verba intelligeret de Deo uti prima Perſona, quia poſt incarnationem quæ de humanitate dicuntur, per communicationem idiomatum dicuntur etiam de Deo. Caſtr. *conſ.* 291. Crav. *conſ.* 30. Tiraquel. *de retract.* §. 2. *gl.* 1. Caball. *reſ. crim. caſ.* 296. *per tot.* ubi plures ſimilium juramentorum caſus. vide etiam Covar. *in cap. quamvis.* §. 7. *par.* 1. *a num.* 8. *de pactis in* 6. Menoch. *de arbitr. caſ.* 375. *per tot.* apud quos plures blaſphemiæ caſus, & quomodo puniantur. Et talis non poteſt condemnari in pœnam blaſphemiæ, quia in dubia intentione proferentis ſtandum eſt illius interpretationi. *L. ſi quis intentione. ff. de Jud.* Dec. *conſ.* 493. Farin. *de delict. & pœn. quæſt.* 20. Caball. *loc. cit.* maxime ſi perſona proferens eſſet ruſtica & ignorans. Lim. niſi talia verba fuiſſent prolata in contemptum Dei, quia talis puniretur ut blaſphemus. Boſſ. *tit. de inquiſit. in pract. crim. num.* 130. Theſ. *dec.* 241. Boer. *dec.* 301.

120 Jurare in Judicio levi de cauſa non compelluntur ſacerdotes. *cap. ſi quis presbyter* 2. *quæſt.* 5. Pirhing *lib.* 1. *tit.* 24. *ſect.* 1. §. 3.

121 Juramentum poſterius contra primum non eſt ſervandum. Gabr. *de jurejur. concl.* 1. Sperel. *deciſ.* 180. *num.* 10. Seraphin. *de privil. juram. privil.* 61. *num.* 17.

JURISDICTIO.

Praxis Juriſdictionis.

1 Juriſdictio quid ſit? vide Fachin. *lib.* 9. *controv. Jur. cap.* 96. Ubi Ulpianus *in L.* 3. *ff. de Juriſdict. omn. Jud.* illam definit, quod ſit *Judicis dandi licentia.* Eſt jus tranſmiſſibile. Bart. *in L. non ambigitur ff. de LL.* Gail. *lib.* 2. *obſ.* 2. *num.* 16. quando Caſtro cohæret vel territorio. Pacian. *de probat. lib.* 2. *cap.* 43. *num.* 21. Menoch. *ut infra n.* 43. & ſic traslato caſtro, transfertur juriſdictio, & in dubio præſumitur potius territorio, quam perſonæ cohærere. Bart. *in L. inter. ff. de acquir. domin.* Gail. *loc. cit.* Menoch. *de præſ. lib.* 3. *præſ.* 97. *num.* 48. Rainching. *de regim. lib.* 5. *cap.* 1. *num.* 8. vide Pacian. *loc. cit.* ubi plura.

2 *Alia eſt* ordinaria, alia delegata. In dubio præſumitur eſſe ordinaria gl. *in L.* 1. *in fin. ff. de Jud. L.* 1. §. *cum urbem. ff. de offic. præfect. urb. L. fin.* §. *ſed ne quis.* ibi: *qui vel certa. C. ubi, & apud quem.* Feder. de ſen. *conſ.* 130. & cum diverſæ ſint Juriſdictionis ſpecies, ab una ad alteram argumentari non licet. Jaſ. *in L. Imperium. ff. de Juriſdict.* Bertachin. *de gabell. cap.* 11. *n.* 1. apud Barb. *axiom. lib.* 9. *cap.* 95. *axiom.* 6.

Confundi juriſdictiones non debent. *cap. pervenit.* 11. *quæſt.* 1. *L. nemo C. de Juriſd.* Gail. *de pace publ. lib.* 2. *obſ.* 17. *num.* 5. & ſeparatæ Juriſdictiones, ſeparatos debent habere Judices. *cap. licet ex ſuſcepto, de foro compet.* §. *inſuper* 2. *verſ præterea, de prohib. feud. alien. per Frideric. relat. a* Barboſ. *loc. cit. axiom.* 7. 3

Ordinaria morte mandantis non finitur. Alex. *in L. more ff. de Juriſdict.* Barb. *loc. cit. axiom.* 12. Non præſumitur, ſed probanda eſt. Bald. *in L. prohibitum. C. de Jure fiſci,* quia juriſdictio eſt qualitas quædam accidentalis. DD. *in cap. ſi forte. de elect. in* 6. late Pacian. *d. cap.* 43. *a n.* 28. *ad* 41. *ſeqq.* 4

Ex Principis privilegio Dignitati perpetuæ tributa non eſt delegata, ſed ordinaria. Sperell. *dec.* 97. *num.* 4. Covar. *lib.* 3. *var. cap.* 20. *num.* 6. *poſt princ. & num.* 9. *in fin.* Pontius *de matrim. lib.* 8. *cap.* 6. *n.* 9. Et conceſſa a Principe Judici ordinario non dicitur Delegata, ſed ordinaria excitata. gl. *in cap. ſæpe.* ubi DD. *de præſumpt.* Felin. *in cap. licet in corrigendis. de off. Jud. ordin.* Ciarlin. *controv. for. cap.* 13. *num.* 21. ubi DD. niſi in commiſſione adſit clauſula *authoritate noſtra,* quia tunc Princeps juriſdictionem ordinariam videtur mutare in Delegatam. Menoch. *de arbitr. lib.* 1. *quæſt.* 12. *num.* 4. Barb. *de pot. Epiſc. alleg.* 92. *num.* 8. Pax Jordanus *lib.* 13. *tit.* 6. *num.* 162. tex. *in cap. cum aliquibus in fin.* ibi: *niſi &c. de reſcr. in* 6. vide Garz. *de benef. p.* 5. *cap.* 7. *num.* 48. *ſeqq.* niſi obſtet Regula Cancellariæ, de qua Leo *in theſ. for. Eccl. par.* 2. *cap.* 2. *numer.* 54. Pax Jord. *loc. cit. num.* 136. 5

Et non ſolum conceſſa in perpetuum quamvis ex privilegio, dicitur ordinaria ut ſupra. Sanch. *de matrim. lib.* 2. *diſp.* 40. *num.* 14. Sperell. *dec.* 116. *num.* 71. & eſt delegabilis, ſed etiam conceſſa a Principe ad omnes cauſas. Abb. *in cap. relatam. de off. Jud. deleg.* 6

Juriſdictio voluntaria poteſt exerceri etiam extra territorium Riccius *in praxi Juriſdict. par.* 3. *reſ.* 233. quamvis ſit delegata. ita Sanch. *de matrim. lib.* 3. *diſp.* 34. *num.* 2. Garz. *de Benef. par.* 5. *cap.* 8. *num.* 129. Pignatell. *to.* 1. *conſ.* 20. *num.* 3. & probatur ex *L.* 2. *ff. Proconſ.* Innoc. *in cap. novit. de off. Legat.* & *in cap. quæ ferente de appell. Clem.* 1. *de foro comp.* Tiraquel. *de nobilit. cap.* 6. *n.* 26. quod tamen eſt intelligendum quoad proprios ſubditos, vel eos, qui proprio conſenſu prorogare poſſunt juriſdictionem, & quoad res in ſua poteſtate exiſtentes. *d. cap. novit.* Covar. *de matrim. par.* 2. *cap. alt.* §. 8. *n.* 25. Arniſæus *de Majeſt. lib.* 2. *cap.* 2. *n.* 8. vide etiam Pacem Jord. *de Jud. lib.* 13. *tit.* 2. *n.* 30. 7

Juriſdictio conceſſa minori ſeu inferiori Judici, non cenſetur adempta majori, ſed cumulative, non privative, niſi adſit particula taxativa *tantum,* intelligitur. Riccius *in prax. Juriſd. par.* 3. *reſ.* 230. Vivius *com. opin.* 435. quod eſt clarum quoad concedentem. Scaccia *de Judic. lib.* 1. *cap.* 66. *num.* 5. Idem dic reſpectu inferiorum, ſi ſint ordinarii, ſecus ſi unus eſt Delegatus ad cauſam particularem, niſi aliter conſtet. Barb. *p.* 3. *alleg.* 124. *n.* 5. Capon. *diſcept. for.* 337. Abb. Panorm. *in cap. Paſtoralis num.* 6. *de ordin.* Datur tamen locus præventioni. Dec. *conſ.* 3. *n.* 3. Menoch. *de arbitr. lib.* 1. *quæſt.* 40. *num.* 5. Barb. *loc. cit. axiom.* 13. Mateſcot. *lib.* 1. *var. reſ. cap.* 54. ubi Rota & apud Merlin. *dec.* 152. *num.* 3. Pax Jord. *loc. cit. num.* 36. Ita etiam Inquiſitoribus cenſetur conceſſa cumulative. *cap. per hoc. de hæret.* Clar. *in §. hæreſis.* Scaccia *de Jud. lib.* 1. *cap.* 67. *num.* 9. Imo Pacian. *de probat. lib.* 2. *cap.* 43. *num.* 47. dicit, quod juriſdictio alicui ſpecialiter conceſſa etiam per verba taxativa cenſeatur data cumulative, & non privative ad juriſdictionem ordinariam; ubi tamen ſe referre videtur ad limitationes. Felin. *in cap. paſtoralis num.* 2. *de offic. ordin.* ſaltem ad excluſionem majoris magiſtratus. Menoch. *loc. cit. n.* 8. ubi DD. 8

Non eſt prorogabilis, niſi ſit ordinaria. Sperell. *dec.* 166. *n.* 34. Sanch. *de matrim. lib.* 8. *diſp.* 28. *n.* 41. tex. & gloſ. *verb. prorogatio nulla in cap. P. de off. Jud. Deleg.* Pirhing *lib.* 2. *tit.* 2. *num.* 184. Eccleſiaſtica tamen, utpote favorabilis poteſt prorogari a Laicis, ſecus Laica 9

a Cle-

a Clericis non obſtante quacumque conſuetudine. Spe-rell. *dec.* 98. ubi Covar. Graſſ. Clar. & alii, & diximus in verb. *Clerici*, & in verb. *Laici*, & non prorogatur ab ignorante. gloſſ. & Pirhing. *ll. cc.*

10 Juriſdictio etiam ordinaria poteſt acquiri præſcriptione. *arg. cap. dudum.* 54. §. *licet.* ibi: *de conſuetudine ſuſpendit &c. de elect. cap. Romana de ſent. excom. in 6. cap. cum contingat. de foro comp.* Diana *par.* 5. *tr.* 9. *reſol.* 42. Bal. *in L. fin. C. de præſcript.* Boer. *dec.* 227. *num.* 9. Bald. *de præſcript. part.* 2. *par.* 5. *princ. quæſt.* 1. 2. & 3. Innoc. *in cap. dilectus de capell. Monach.* etiam quod merum & mixtum Imperium. Balb. *loc. cit. quæſt.* 3. Lim. in ſuprema, quæ præſcribi non poteſt. *L. competit. de præſcript.* 30. *vel* 40. *an.* Jo. And. *in cap.* 1. *de Cler. ægrot. in* 6. Bald. *in auth. quas actiones. C. de SS. Eccleſ.* & *in L.* 1. §. *in initio ff. de off. Præf.* Valaſcus *de Jure emphyt. cap.* 8. *num.* 29. apud Barb. *loc. cit. axiom.* 15. vipe Balb. *d. quæſ.* 3. *a num.* 2. allegans tamen hanc præſcriptionem illam probare debet. de quo Pacian. *de probat. lib.* 2. *cap.* 43. *per tot.* ubi late.

11 Juriſdictio inquiſitorum eſt ordinaria, non Delegata. Barb. *in collect. tom.* 3. *lib.* 5. *tit.* 2. Torreblanca *de Magia. lib.* 3. *cap.* 5. & alii apud Dianam *par.* 4. *tract.* 8. *reſ.* 1. Conceſſa ad beneplacitum non exſpirat morte concedentis favore fidei. Farin. *de hæreſi. quæſt.* 186. §. 2. *num.* 23. apud Dianam *loc. cit.* & cenſetur conceſſa cumulative cum Epiſcopis non privative niſi aliter obtineat conſuetudo, uti in Hiſpania. Barb. *loc. cit.* vide Dian. *loc. cit. reſ.* 2. & Inquiſitor propterea non poteſt procedere ad deciſionem cauſæ ſine Epiſcopo, vel ſede vacante ſine Vicario Capitulari. Diana *l. c.* & *reſ.* 33.

12 Juriſdictioni derogatur vel aggregative, vel cumulative, dando ſcilicet adjunctum, vel privative, quando judex ordinarius ſpoliatur juriſdictione. DD. apud Scacciam *de Jud. lib.* 1. *cap.* 66. *num.* 4. Et conceſſa a Principe per modum officii vel per officium poteſt revocari, ſecus ſi fuit conceſſa in titulum vel dominium. Capon. *diſcept. for.* 189. maxime ſi fuit conceſſa ex cauſa onéroſa. Delegata vero non exſpirat revocatione, niſi fuerit Delegato revocatio intimata, quamvis Delegatus aliunde ſciverit. Sanch. *de matrim. lib.* 3. *diſp.* 30. *num.* 11. Rebuff. *in prax. benef. tit. de forma vicariat. num.* 210. & *ſeqq.* apud quos Boer. *deciſ.* 347. *a num.* 12. & alii. vide *Vicarii.*

13 Juriſdictio amittitur etiam per abuſum. Hinc Barones illa abutentes, licet illa non priventur, tamen coguntur vendere feudum cui annexa eſt juriſdictio, juxta Prat. ad Paſchal. *de patr. pot. par.* 1. *cap.* 2. *ad num.* 93. §. *alii vero.* ubi DD. & Maſtrill. *de magiſtratu. l.* 3. *c.* 10. *n.* 70. Curt. jun. *de feud. par.* 9. *cap.* 6. *n.* 59. Imo quod male tractantes Vaſſallos ſi ter moniti non reſipuerint, priventur juriſdictione, tenent Grav. *conſ.* 109. Rol. *conſ.* 18. *vol.* 3. & *conſ.* 40. *vol.* 4. apud Paſchal. *de patr. pot. par.* 3. *cap.* 4. *a num.* 36. vide etiam Vivium *deciſ.* 447. *a num.* 6. Afflict. *deciſ.* 265. *num.* 72. *ſeq.*

14 Juriſdictio cenſetur conceſſa conceſſo per Principem Caſtro in perpetuum, ſecus ad tempus. Felin. concordans ſententias inter ſe pugnantes *in cap. quod ſedem num. ult.* & Peregr. *de Jure fiſci.* quos citat Pax Jord. *de re judic. lib.* 13. *tit.* 2. *num.* 18. vide etiam Covarruv. *pract. quæſt. cap.* 1. *num.* 10.

15 Alia eſt ſpiritualis vel Eccleſiaſtica, alia politica, & temporalis. Illius finis eſt felicitas animæ & dirigit actiones ad felicitatem animæ, iſtius finis eſt bonum publicum, & felicitas ſocietatis humanæ. Pax Jord. *loc. cit. num.* 22. Hinc Jus civile multa permittit quæ prohibentur a Jure Canonico.

16 Juriſdictio alicui conceſſa ad certos caſus ultra illos non extenditur in præjudicium habentis univerſalem. Bodadilla *in polit. lib.* 2. *cap.* 19. *num.* 53. Abbas, & alii apud Bich. *dec.* 167. *nu.* 5. Bald. *in L.* 2. *C. quomodo, & quando Jud.* Felin. *in cap. P. & G. nu.* 12. & *in cap. cæterum num.* 2. *de Jud.* Socin. *in cap. ſignificaſti. num.* 30. *de foro comp.* Bald. *in cap. de cauſis num.* 8. *de off. deleg.* apud Bich. *dec.* 126. *num.* 6.

17 Juriſdictio non dicitur conceſſa ex eo quod fuerit conceſſus interventus, & vox in Capitulo, niſi ſpecialiter exprimatur. Bald. *in cap.* 1. §. *contrario. num.* 4. *de re alien. fact.* Covar. *pract. qq. cap.* 1. *num.* 10. *concluſ.* 10. *verſ. qua ratione.* Rota *dec.* 763. *num.* 3. *par.* 2. *recent.* apud Bich. *dec. cit. num.* 10.

18 Juriſdictio conceſſa ſuper Beneficiis Eccleſiæ non infert conceſſionem Juris conferendi; etſi enim collatio ſit actus juriſdictionis juxta Lotther. *de re Benef. l.* 2. *quæſt.* 50. *num.* 81. Buratt. *deciſ.* 578. *num.* 9. non venit tamen ſub juriſdictionibus. Butr. *in cap. noſtri. nu.* 3. *de elect.* Gonzal. *ad reg.* 8. *Cancell.* §. 4. *proœmiali. num.* 34. Buratt. *deciſ* 590. *num.* 4. & Rota apud Bich. *deciſ.* 244. *num.* 31. tex. *in cap. fin. de offic. Vicarii in* 6.

19 Juriſdictio poteſt competere Inferiori contra Epiſcopum etiam in locis exiſtentibus intra fines Diœceſis illius ex immemorabili, quæ immemorabilis non fuit ſublata a Concil. Trident. *Seſſ.* 24. *cap.* 20. *de reform.* uti declaravit S. Congr. Conc. teſtes Gonzal. *ad reg.* 8. *gl.* 33. Barb. *in collect. ad Trid. d. cap.* 20. *num.* 85. Gratian. *diſcept. for. cap.* 492. *num.* 6. Buratt. *deciſ.* 278. apud Bich. 290. *num.* 23. & 24. vide etiam *in verb. Abbas.* §. 4. Ad hoc autem ut immemorabilis dicatur probata, non ſufficit contra Epiſcopum unica ſententia, ſed requiritur, quod immemorabilis fuerit canonizata per tres ſententias conformes, ut declaravit S. Congr. apud Barboſ. *in collect. ad Concil. Seſſ.* 24. *cap.* 20. *num.* 91. Rota *dec.* 491. *num.* 11. *par.* 1. *recent.* & apud Bich. *loc. cit. num.* 29. Et ut juriſdictio dicatur conſervata ab Epicopo ſufficit, quod exercuerit etiam minimum actum. Rota coram Burat. *deciſ.* 911. *num.* 8. & poſt tract. Poſtii *de manut. deciſ.* 310. *n.* 9. Bich. *loc. cit. num.* 31. & *deciſ.* 308. *a num.* 1. *ad* 8. ſive per ſe ipſum, ſive per ſuum Vicarium, juxta *cap. non putamus. de conſuet. in* 6. ibi: *cum ſit idem adjutorium utriuſque.* Barb. *de pot. Epiſc. alleg.* 54. *n.* 21. & 143. Scaccia *de appell. quæſt.* 8. *num.* 53. Bich. *deciſ.* 308. *num.* 8. & illius juriſdictio tam quoad proprietatem, quam poſſeſſionem reſidet penes Eccleſiam, adeo ut tranſactio ab Epiſcopo ſuper juriſdictione ſine beneplacito apoſtolico Eccleſiam non afficiat. Alexand. *conſ.* 81. *num.* 17. *lib.* 3. Pariſ. *conſ.* 24. *num.* 5. *lib.* 1. Rota *deciſ.* 290. *num.* 14. *par.* 4. *tom.* 2. *recent.* apud Bichium *deciſ.* 328. *num.* 2. & *ſeq.* Et prædicta immemorabilis contra Epiſcopum eſt probanda cum ſuis requiſitis. *Gloſſa in cap.* 1. *verb. memoriam de præſcript. in* 6. ita ut ſi unicum deficiat requiſitum, immemorabilis corruat. Seraph. *deciſ.* 1102. *num.* 2. Ludoviſ. *deciſ.* 252. *num.* 3. Cavaller. *deciſ.* 174. *num.* 1. & apud Bich. *loc. cit. num.* 9.

20 Juriſdictio Epiſcopi in ſua Diœceſi probatur ex proceſſibus, ſententiis, mandatis, & edictis contra ſubditos, ex deputatione Vicariorum foraneorum in loco controverſo, qui inibi juriſdictionem nomine Epiſcopi exercuerunt. Item ex ſolutione cathedratici, quartæ funeralium, decimarum &c. Bich. *dec.* 290 *a num.* 33. *uſque ad* 37. Rota *dec.* 368. *num.* 9. *par.* 4. *tom.* 2. *recent.* Buratt. *dec.* 578. *num.* 10.

21 Juriſdictio Judicis Delegati incipit a tempore *Datæ* literarum Delegationis, exercitium vero juriſdictionis a tempore præſentationis dictarum litterarum. Felin. *in cap. eam te. num.* 21. *de reſcript.* Oldradus *conſ.* 324. Sarnen. *ſuper reg. Cancell. de non Judic. juxta formam ſupplicationis. quæſt.* 1. *num.* 9. Garz. *de Benef. par.* 5. *cap.* 1. *num.* 349. apud Bich. *deciſ.* 114. *num.* 9. vide *Delegatus. num.* 34.

22 Juriſdictio probatur ex deputatione Actuarii, & ex erectione tribunalis pro juriſdictione exercenda, item ex promulgatione publicorum edictorum quamvis effectum non habuerint. Bald. *conſ.* 137. *lib.* 3. *numer.* 1. Ant. Capyc. *deciſ.* 27. *num.* 30. Capyc. Latro *dec.* 77. *num.* 12. & 13. Poſt. *de Manuten. obſerv.* 31. *n.* 32. apud Bich. *dec.* 299. *num.* 28. & 29.

23 Juriſdictio ordinaria exerceri nequit a Capitulo ſede plena ac legitime non impedita. Rota apud Bich. *dec.* 383. *num.* 13.

Digitized by Google

J U S:

Praxis Juris.

§. I.

Jus in genere.

1 Jus ſibi qui dicit in eo, quo jus dicentis authoritatem, quam implorare debuerat, neglexit, indignus eſt, ut Legis opem ſentiat. *arg. L. auxilium.* 38. *ff. de min.* Faber *in C. Lib.* 9. *tit.* 20. *defin.* 8. *num.* 5.

2 Jus alicui ſemel acquiſitum ei invito rurſus auferri non poteſt. *argum. L. fin. ff. de pact.* §. *fin.* ibi: *nec cuiquam hominum jus ſuum detrahi. inſt. de his, qui ſunt ſui vel alien. jur.* niſi adimatur ei authoritate publica, uti Principis ob utilitatem publicam & communem. *gl. in L. ult. C. ſi contra jus.* quia jure ſuo abſque Lege expreſſa nemo privandus. Bal. *in auth. ex teſtamento. C. de ſecundis nupt.* Barb. *axiom. lib.* 9. *cap.* 85. *in verb. Jus axiom.* 7. & 8.

3 Jus quæſitum eſt fortius, quam quærendum. *arg. L. ſi ita ſcripſiſſet. ff. de leg.* 1. Novar. *qq. for. lib.* 1. *queſt.* 1. ideo invito Domino difficilius auferri poteſt quam jus quærendum. *argum. L. id quod noſtrum.* 11. *ff. de Reg. Jur.* Gabr. *de jure queſt. non toll. concluſ.* 1. Graſſ. *de except. except.* 31. *num.* 20. Barboſ. *l. c. axiom.* 17.

4 Jus dantis ſi reſolvitur, etiam reſolvitur jus accipientis. *L. lex vectig.* 31. *ff. de pign. cap. nupt.* 6. *de donat. inter vir. & uxor.* Gomez *var. reſ. to.* 1. *cap.* 30. *num.* 8. Bertazzol. *de clauſ. inſtrum. clauſ.* 15. *gl.* 2. *num.* 16. Tuſc. *litt. R. concluſ.* 271. Oſaſc. *deciſ.* 155. *num.* 11. & 12. Intellige in his, quæ habent dependentiam ſucceſſivam, non in iis, quæ in ipſo inſtanti radicantur, & perfectionem habent in ſe. Barboſ. *loc. cit. axiom.* 21.

5 Jus ſuum cedens non habet regreſſum ad illud. *L. quæritur. circa fin. in* §. *ſi venditor. ff. de ædil. edict. L. ſi maritus* 15. §. *ſi negaverit. ff. ad L. Juliam. de adult.* Dec. *conſ.* 389. Afflict. *dec.* 220. *num.* 19. Crav. *conſ.* 74. *num.* 4. Rol. *conſ.* 95. *num.* 13. *lib.* 1. & alii apud Barb. *axiom.* 17. *in loc. cit.* Poteſt autem quilibet jus ſuum renonciare. *L. ſi quis in conſcribendo* 51. *de Epiſc. & Cler. L. penult. C. de pact. cap. tuis. de teſtib. cap. ad apoſtolicam.* 16. *de regul. cap. ſi de terra* 6. *de pril.* Leo *in theſ. for. Eccleſ. par.* 1. *cap.* 7. *num.* 49. late videndus. Suarez *de LL. lib.* 8. *cap.* 33. *per tot.* quod procedit in iis quæ privatam ſingulorum utilitatem reſpiciunt, ſecus ſi renunciatio publicam utilitatem offendat. *L. jus publicum. ff. de pact. cap. ſi diligenti.* 12. *de foro compet.* Covar. *in cap. quamvis. par.* 2. §. 1. *num.* 5. & 6. ubi quomodo, & quando lex cenſeatur reſpicere publicam, vel privatam utilitatem.

6 Jus quæſitum alicui, maxime Eccleſiæ vocatum in caſum alienationis prohibitæ, ab ipſo alienante per novum contractum ſeu per redemptionem rei alienatæ tolli non poteſt. *arg. L. fin. de pact.* Crav. *conſ.* 106. *num.* 14. Tiraquel. *de retract. lignag.* §. 1. *gl.* 18. *numer.* 56. Mareſcot. *lib.* 1. *var. reſol. cap.* 5. *a num.* 6. ubi rationes.

7 Jure diverſo una eademque res cenſeri non debet. *L. eum qui ædes* 23. *ff. de uſucap. cap. cognovimus* 12. *queſt.* 2. *cap. quia circa de privil. cap. cum in tua* 30. *de decimis.* Tiraquel. *loc. cit. a num.* 21. & *de nobilitate cap.* 28. Surd. *de alim. tit.* 1. *quæſt.* 15. *n.* 148. Gonzal. *ad reg.* 8. *Cancell.* §. 6. *num.* 64. Gratian. *diſcept. for. cap.* 940. *num.* 25. niſi concurrant plures intelligendi formæ. Novar. *qq. for. lib.* 2. *queſt.* 13. Fuſar. *de ſubſtit. queſt.* 297. *num.* 28. Mangil. *de imput. queſt.* 37. *num.* 29.

8 Jure ſuo utens nemini facit injuriam. *L. injuriarum.* 13. §. 1. *ff. de injur. L.* 3. §. *is tamen ff. de liber. hom.* cum aliis juribus adductis a Barboſ. *l. c. axiom.* 23. Navar. *conſ.* 32. *num.* 4. *de preb. in mea impreſſ.* Monach. *de præſ. lib.* 6. *præſ.* 29. *num.* 6. Maſchard. *de prob. concluſ.* 1051. *num.* 31. Pariſ. *de reſign. lib.* 13. *queſt.* 1. *numer.* 164. Farin. *in prax. crim. queſt.* 105. *num.* 130. Leo *in theſ. for. Eccleſ. par.* 2. *cap.* 3. *num.* 75. Barboſ. *loc. cit.*

9 Jure ejus uti debet, qui in jus alterius ſuccedit. *L. ſi aquæductus* 47. *ff. de contrah. empt. cap. is qui in Jus. de reg. Jur. in* 6. Rebuff. *in tract. nominat. queſt.* 8. *num.* 12. Gonzal. *ad reg.* 8. *Cancell. gl.* 15. §. 1. *n.* 79. Moneta *de Decimis cap.* 8. *queſt.* 4. *n.* 50.

§. II.

Jus Canonicum, & Civile.

Jus canonicum tantum ſuſtulit pœnas juris civilis 10
contra binubos quæ infligebantur in odium ſecundi Matrimonii, non vero quæ infliguntur favore filiorum primi matrimonii. Sanch. *de Matrim. lib.* 7. *diſp.* 88. *num.* 38. Gutierrez *de Matrim. cap.* 108. Sperell. *dec.* 32. *a num.* 17. *ſeqq.* Gabriel. *com. concluſ. tit. de ſecund. nupt. concl.* 5. *per tot.* Fagnan. *in cap. cum eſſes. dum.* 168. *de teſtam.*

Jus Canonicum in rebus mere ſæcularibus ſe ſubmit- 11
tit Juri Civili. ad tex. *in cap. cum ad verum. diſt.* 96. Hering. *de fidejuſſor. cap.* 7. *num.* 533. Ciarlin. *contr. for. cap.* 37. *num.* 105.

Ubi tamen Jus Canonicum eſt contrarium Juri Ci- 12
vili, in terris & foro Eccleſiæ ſtatur Juri Canonico, de quo Mynſing. *centur.* 1. *obſerv.* 41. Coccin. *deciſ.* 2065. *num.* 5. Ubi vero de Jure Civili dubium exiſtit, ſed Jure Canonico clare eſt definitum, ſtatur Juri Canonico in utroque foro, & econtra. *arg. cap.* 1. *de novi oper. nunciat.* Mynſing. & Coccin. *ll. cc.* Fagnan. *in cap. licet, num.* 25. *de cenſib.*

Jus Canonicum eſt obſervandum etiam in foro Cæ- 13
ſareo, ubi agitur de vitando peccato. Fagnan. *in cap. naviganti num.* 9. *de uſur.* Ciarlin. *contr. for. cap.* 32. *num.* 22. Gabr. *com. concl. tit. de præſc. concl.* 3. *n.* 3. ubi DD. uti in materia uſurarum, præſcriptionis &c. *DD. cit.* Coccin. *deciſ.* 918. *nu.* 5. ſicut etiam in materia Eccleſiarum debet ſervari, etiam in terris Imperii. Farinac. *de immun. cap.* 16. *num.* 27. *ſeqq.* relatus a Ciarlin. *loc. cit. cap.* 15. *num.* 74. Item prævalet Juri Civili etiam in terris Imperii, ubi agitur de naturali æquitate. Fagnan. *in d. cap. licet. num.* 26. *de cenſib.* ubi Balb. *conſ.* 8. *Punctus queſt. in princ. verſ. modo quæritur. l.* 3. Clar. *in* §. *emphyteuſis. queſt.* 8. *in fin.* quod tamen limitat Seraph. *de privileg. juram. privil.* 48. *num.* 23. ſi extaret ſtatutum ſervandi Jus Civile. Item in cauſis miſerabilium perſonarum, etiam in foro Civili. Fagnan. *d. cap. licet num.* 27. Item dum tractatur de juramento, licet adſit ſtatutum diſponens, quod ſervetur Jus Civile, etiam in terris Imperii, & Judice Laico. Seraphin. *de privileg. juram. privil.* 21. *num.* 16. Coccin. *deciſ.* 1088. *num.* 14. & *deciſ.* 1951. *num.* 39. Gratian. *diſc. for. cap.* 534. *num.* 18. Afflict. *deciſ.* 322. *num.* 5. & apud hos Felin. *in cap. Eccleſia S. Mariæ. num.* 41. & 54. *de conſtit.* Cæphal. *conſ.* 195. *num.* 12. & alii, & eſt tex. *in cap.* 2. *de jurejur. in* 6. *auth. ut Clerici apud proprios Epiſcopos.* §. *ſi vero Eccleſiaſticum.* Item quando Jus Civile manifeſte corrigitur a Jure Canonico. Coccin. *d. deciſ.* 2065. *num.* 7. Sic etiam Jus Canonicum, quando eſt contrarium Juri Civili, prævalet etiam in mere temporalibus, & inter Laicos in locis, in quibus Papa habet temporalem Juriſdictionem. ad tex. *in cap. ſi duobus, de appellat.* & ibi Abb. *in col.* 2. *num.* 6. relat. a Fagn. *in cap. Antigonus num.* 29. & 30. *de pact.*

Porro inter Jus Canonicum & Civile non eſt indu- 14
cenda aliqua diſcrepantia, ubi diſpoſitio Juris Civilis non reperitur expreſſe immutata a Jure Canonico, imo tunc Lex civilis ſervanda eſt etiam in foro Eccleſiaſtico. Fagnan. *in cap. cum eſſes. nu.* 18. *de teſtam.* Coccin. *deciſ.* 1839. *num.* 122.

Jus civile diſponens de Eccleſiis, vel ejus bonis non 15
poteſt allegari contra Eccleſiam ex defectu juriſdictionis & poteſtatis in Legiſlatore. *cap. S. Mariæ.* ubi Abb. Dec. & Fel. *de conſtit.* Alderanus Maſchard. *de ſtatut. interpret. concl.* 1. Tuſc. *litt. E. concluſ.* 162. Ciarlin. *cap.* 8. *num.* 43. Et tractans de illis, vel de Immunitate, in quantum illas ligat, eſt invalidum. vide *Leges.* & Sylveſt. *in ſumma. verb. lex. num.* 15.

Permittens præſcriptionem cum mala fide eſt correctum 16
a jure canonico, tex. *in cap. fin.* ubi gloſ. Abb. & DD. *de præſcript.* Jo. Andr. *in cap.* 2. *de except. in* 6. Gabr. *de præſcript. concluſ.* 3. *a num.* 1. DD. apud Ciarlin. *c.* 32. *n.* 22. Surd. *conſ.* 49. *a n.* 49. vide *Præſcriptio.*

Non

17 Non poteſt arctare libertatem matrimonii, nec pœnam imponere illud valide, & licite contrahentibus, quia ubi non eſt culpa, ibi non poteſt eſſe pœna. *L. Gracchus. C. ad L. Julian. de adult.* Dec. *in L. nuptias. ff. de R. I.* Surdus *de alim. tit.* 1. *quæſt.* 6. *numer.* 10. Ciarlin. *contr. for. cap.* 104. *numer.* 3. ubi etiam Gutier. *pract. qq. lib.* 2. *quæſt.* 1. *ſub num.* 29. *verſ. ſecundo reſpondeo.* & *quæſt.* 3. *a num.* 8. hinc

18 Exhæredans filium nubentem abſque conſenſu patris tanquam contrarium Juri canonico, & libertati matrimonii repellitur. *DD. cit.* vide *Leges*. Nullas infligit pœnas contra Conjuges ſe propria authoritate ſeparantes. Ciarl. *loc. cit.*

Plures differentias inter Jus Civile, & Canonicum vide apud Fagnan. *in cap. cum eſſes. a n.* 168. *de teſtam.*

§. III.

Jus accreſcendi.

19 Jus accreſcendi facit, ut portio deficientis ſtatim acquiratur conjunctio & maxime in legato uſusfructus. *L.* 1. §. 2. & §. *interdum ff. de uſufr. accreſ.* ubi DD. Surd. *conſ.* 123. *num.* 20. Borgnin. *de uſufr. num.* 64. Graſſ. *de ſucceſſ.* §. *jus accreſcendi quæſt.* 19. apud Ciarlin. *controv. for. cap.* 71. *num.* 5. Non habet locum in portione deficiente, poſtquam alteri conjuncto fuit quæſitum emolumentum. Jaſ. *in L. re conjuncti num.* 221. *ff. de leg.* 1. late Bellon. *de Jur. accreſc. cap.* 7. *q.* 59. *per tot.* Lim. in legato uſusfructus in quo ſemper habet locum jus accreſcendi, etiam poſt emolumentum alii quæſitum, quia uſufructus ſemper eſt in fieri, & quotidie per patientiam conſtituitur. *d. L.* 1. §. *interdum. verſ. ſed in uſufruct. ff. de uſufr. accreſc.* Bart. *in L. re conjuncti. ff. de leg.* 1. Peregr. *conſ.* 69. *n.* 2. *lib.* 1. Ciarlin. *l. cit.* Gomez *to.* 1. *cap.* 10. *n.* 41. Bellon. *cap.* 10. *q.* 29. *n.* 8. & quia uſusfructus pro futuro tempore nunquam dicitur quæſitus.

20 Eſt vero jus accreſcendi, vel non decreſcendi quædam tacita ſubſtitutio, ad tex. *in L. ſi Titio.* 63. §. *un. ff. de leg.* 2. Surd. *dec.* 152. *num.* 2. & 17. Fuſar. *de ſubſtit. quæſt.* 654. *num.* 2. Fachin. *lib.* 10. *controv. Jur. cap.* 69. *litt. B. verſ. primo enim.* Gratian. *diſc. for.* 741. *num.* 17. Ciarlin. *controv. for. cap.* 84. *num.* 15. Habet locum etiam inter plures fideicommiſſarios. *L. plane.* §. *ſi duobus.* ubi Bart. *ff. de leg.* 1. Peregr. *de fideicom. art.* 9. *ſub n.* 12. Ciarlin. *controv. for. d. cap.* 84. *num.* 11. Gomez *var. reſ. tom.* 1. *cap.* 10. *a num.* 23. Graſſ. *de ſucceſſ.* §. *Jus accreſcendi quæſt.* 21. *n.* 2. Fuſar. *de ſubſtit. quæſt.* 495. *num.* 12. ſi ſint Re & verbis conjuncti; *DD. cit.* quod procedit ante hæreditatem acquiſitam; poſtea enim habet locum tranſmiſſio. Bar. *in L. re conjunct. num.* 30. *ff. de leg.* 3. Graſſ. *l. c. quæſt.* 15. *num.* 2. Farin. *dec.* 435. *n.* 5. *in p.* 1. *rec.* Ciarlin. *l. c. num.* 10.

21 Jus accreſcendi eſt fortius, quam jus non decreſcendi. Jaſ. *in L. re conjuncti. num.* 152. *ff. de leg.* 1. Ciarlin. *cap.* 71. *num.* 12. quia in jure accreſcendi conjunctus de novo videtur acquirere, quia pars tantum fuerat ei relicta, & non pars accreſcens. In Jure vero non decreſcendi conjunctus nil de novo acquirit, quia totum ſibi erat relictum. Ciarlin. *l. cit.* ubi Peregr. *conſ.* 70. *numer.* 16.

22 Jus accreſcendi habet locum in re defecta, vel repudiata cohærede etiam invito, cui accreſcit. Gomez *var. reſ. tom.* 1. *cap.* 10. *num.* 23. ubi late examinat. ad tex. *in L. un.* §. *his ita definitis. verſ. in his C. de caduc. toll.* Lim. in portione defecta propter delictum, quia tunc debetur fiſco, uti cum aufertur hæreditas ab hærede tanquam indigno. Gomez *loc. cit. num.* 36. ubi ponit exempla. vide tex. & DD. *in L. ſi Titio la.* 1. *ff. de leg.* 2.

23 Procedit etiam in donatione cauſa mortis quia æquiparatur ultimæ voluntati quoad ejus effectum, in qua habet locum jus accreſcendi, confirmatur enim morte, & in ea tranſit dominium recta via, ut in legatis. Gomez *loc. cit. num.* 7. ad tex. *in L. un.* §. *fin. C. de caduc. toll.* Bellon. *de Jur. accreſc. cap.* 6. *q.* 22. ubi Molin. *de juſt. & Jur. tom.* 2. *diſp.* 288. *num.* 7. Graſſ. *in* §. *jus accreſcendi q.* 26. & alii. Lim. ſi teſtator aliud expreſſe voluit, ſcilicet non habere locum jus accreſcendi ſecundum multos, licet multi etiam velint contrarium, eo quod teſtator non poſſit facere, quod leges non habeant locum in teſtamento ſuo.

24 An procedat etiam in feudo, vide Clarum *in* §. *feudum. quæſt.* 77. Bald. *in d. L. un.* §. *in primo. de caduc. tollen.* Fachin. *lib.* 7. *controv. Jur. cap.* 63. & 64. an in emphyteuſi. vide Gomez *ut ſupra. num.* 5. Rot. *deciſ.* 435. *num.* 5. *p.* 1. *rec.* & *deciſ.* 152. *numer.* 3. *p.* 2. *rec.* Conciol. *alleg. for.* 46. *a num.* 1. Coccin. *deciſ.* 1164. *num.* 15. & *deciſ.* 1771. Clar. *in* §. *emphyteuſis. q.* 39. Mantic. *de tacit. lib.* 22. *tit.* 34. *a num.* 19. *ſeqq.* & *infra numer.* 41.

25 Non tranſit in emptorem hæreditatis, ſed manet in Venditore ſecundum multos contra alios apud Fachin. *controv. Jur. lib.* 10. *cap.* 3. & 69. & *infra. num.* 44.

26 An habeat locum in contractibus bonæ fidei, vel ſtricti Juris, vide tex. & DD. *in L. ſi mihi & Titio ff. de V. O.* Ciarlin. *controv. for. cap.* 136. *num.* 76. late Mant. *de tacit. lib.* 22. *tit.* 34. *num.* 10. Gomez *tom.* 1. *d. cap.* 10. *a num.* 1. Bellon. *de Jure accreſc. cap.* 6. *quæſt.* 32. in qua & ſequentibus de contractibus in ſpecie tractat.

27 Procedit in legitima, & in legatis tam univerſalibus quam particularibus, ita tamen, ut in univerſalibus portio defecta accreſcat cum onere. vide Gomez *l. cit. num.* 37. etiam in fideicommiſſis. Fuſar. *de ſubſtit. quæſt.* 495. ubi plura.

28 Eſt autem Jus accreſcendi jus adipiſcendæ, vel retinendæ Conjuncti, qui non concurrit, vel qui deſiit concurrere. *L. un. C. de caducis. tollen.* §. *ubi autem Legata.* Ita Bellon. *de Jure accreſcen. cap.* 1. *quæſt.* 2. *num.* 2. Hoc Jus generaliter loquendo fuit introductum jure civili. Mant. *de conject. lib.* 4. *tit.* 11. *num.* 2. Trentacinque. *de ſubſtit. par.* 1. *cap.* 15. *numer.* Gomez *var. reſ. tom.* 1. *cap.* 3. *n.* 26. *ad fin. principii* & *in* §. & *in tantum, ad med. verſ. ſed advertendum.* Menoch. *de præſumpt. lib.* 4. *præſ.* 14. *a num.* 3. Bellon. *l. c. cap.* 2. quamvis interdum hoc jus deſcendat ex judicio teſtatoris, uti cum agitur de Jure accreſcendi in Legatis, & fideicommiſſis. Menoch. *l. c. præſ.* 86. *nu.* 17. Mant. *de conject. lib.* 10. *tit.* 3. *n.* 21. Bellon. *l. c. cap.* 2. *quæſt.* 2. *num.* 46. & 47. Sicut etiam in jure accreſcendi in hæreditatibus teſtamentariis ex vi conjunctionis, uti cum teſtator plures in eadem hæreditatis parte conjunxit, tamen quando agitur de jure accreſcendi, quod habet locum in hæreditatibus teſtamentariis non ex vi conjunctionis, ſed ne ſequatur abſurdum, quod teſtator decedat pro parte teſtatus, pro parte inteſtatus, tunc Jus accreſcendi deſcendit ex mera Juris diſpoſitione. Bellon. *l. c. num.* 51. Sicut etiam in hæreditatibus legitimis; & in illis, in quibus voluntas per querelam impugnatur.

29 Jus accreſcendi aliud eſt reale, quod habet locum in proprietate, aliud perſonale, quod habet locum in uſufructu; eo quod in proprietate portio accreſcat portioni, in uſufructu vero perſonæ, & ita uſusfructus accreſcit perſonæ propter ipſam perſonam; in reali vero portio accreſcit perſonæ propter ipſam rem. Bellon. *cap.* 4. *quæſt.* 1.

30 Sed quia jus accreſcendi habet locum inter conjunctos, videndum eſt, quinam conjuncti dicantur ad hunc effectum. Alii ergo dicuntur Conjuncti generaliter, alii ſpecialiter; generaliter conjuncti ſunt, qui vocantur ad eandem rem, & eodem jure partibus non factis; vel factis quidem; ſed in eadem oratione, de quo Bellon. *cap.* 5. *quæſt.* 1. plura exempla, quinam ſint conjuncti re & verbis, quinam re tantum &c. & de effectibus ponit Gomez. *d. cap.* 10. *a num.* 24. vide etiam Peregr. *de fideicom. art.* 9. *num.* 2. & 8. *ſeq.* Menoch. *de præſ. lib.* 4. *præſ.* 159. *num.* 2. Conjunctio vero generalis alia eſt hominis, alia Legis: Hominis eſt illa, quæ eſt teſtamentaria, vel ab ipſo teſtatore, dummodo teſtamentum ſit validum, & hæc teſtamentaria conjunctio, alia eſt re tantum, alia re & verbis, alia verbis tantum. Re tantum conjuncti dicuntur illi qui ſeparatim, & diverſis orationibus ad eandem rem in ſolidum vocantur per expreſſam teſtatoris diſpoſitionem. *L. re conjuncti* 87. *ff. de leg.* 3. Gomez. *tom.* 1. *var. reſol. d. cap.* 10. *numer.* 24. *verſ. conjuncti re tantum.* Mant. *de conject. lib.* 10. *tit.* 3. *num.* 4. Graſſ. *in* §. *jus accreſcendi quæſt.* 5. *num.* 1. Peregrin. *de fideic. art.* 9. *num.* 7. Bellon. *d. cap.* 5. *quæſt.* 3. v. g. cum duo, vel plures ad eandem rem vocantur, uti ad eundem fundum. *L. ſi pluribus* 33. *ff. de leg.* 1. & *DD. cit.* alias

ſi vocarentur ad res diverſas eſſent omnino disjuncti, quorum plura exempla videri poſſunt apud Bellon. *l. c. quæſt.* 5. *& DD. cit.*

31 Ut vero re conjuncti aliqui dici poſſint, requiritur, quod ad eandem rem concurrere poſſint ſaltem ex voluntate teſtatoris, ſi non eodem tempore, ſaltem diverſis temporibus, uti ſi uni fuit legatus fundus pure, alteri ſub conditione, licet legatarius ſub conditione non poſſit eodem tempore cum illo, cui fuit legatum pure relictum, concurrere; quia tamen conditione purificata, poteſt concurrere, dicitur Re conjunctus. *L. ſi Domino ſtichus* 102. *ff. de leg.* 1. Si vero nullo modo poſſunt concurrere ad eandem rem, non ſunt, nec dici poſſunt re conjuncti, licet ad eandem fuerint vocati, & ideo Re conjuncti non ſunt, qui ordine ſucceſſivo vocantur, quia non poſſunt ad eandem rem concurrere, ſed quilibet in ſolidum ſuo tempore rem acquirit. Neque Re conjuncti ſunt, ſi duobus una res ita fuit legata, ut quilibet in ſolidum eam conſequatur, ſcilicet unus rem, alter æſtimationem, quia tunc ad eandem rem non concurrunt, ſed quilibet in ſolidum rem diverſam acquirit, unus rem, alter æſtimationem. Bellon. *quæſt.* 13. *&* 14. *cap.* 5.

32 Verbis conjuncti ſunt, quibus eadem res factis a teſtatore partibus expreſſe relinquitur in eadem oratione. *d. L. re conjuncti.* 87. *ff. de legat.* 3. Crav. *conſ.* 709. *num.* 1. Gomez. *to.* 1. *var. reſol. cap.* 10. *num.* 25. Graſſ. *in* §. *jus accreſcendi quæſt.* 4. Peregr. *l. c. num.* 8. Fachin. *lib.* 4. *controv. Jur. cap.* 98. Gratian. *diſcept. for. cap.* 533. *n.* 1. Bellon. *l. c. quæſt.* 15. Dicuntur autem eadem oratione vocati, quando junguntur nomina vocatorum per copulam, vel quando junguntur oratione ſoluta, ut cum dicitur: *Lego Titio, Cajo, Sejo &c.* Item quando plures, quorum nomina junguntur vocantur alternative ſeu disjunctive, uti ſi Teſtator dixit. *Relinquo Titio, vel Cajo*, quia alternativa vel disjunctiva poſita inter perſonas reſolvitur in conjunctivam. *L. cum quidam. C. de V. S. L. ſæpe.* 53. *ff. eod.* Mant. *de conject. lib.* 4. *tit.* 3. *n.* 19. Graſſ. *l. c.* Bellon. *l. c. quæſt.* 16. *a nu.* 14. Ita collective vocari dicuntur verbis conjuncti, uti ſi teſtator vocat *filios, agnatos &c.*

33 Re & verbis conjuncti dicuntur, quos nominum, & rei complexus jungit; nimirum cum pluribus eadem oratione eadem res in ſolidum relinquitur. Gomez, Graſſ. Mant. & alii apud Bellon. *l. c. quæſt.* 20.

34 Quando vero varia Conjunctorum genera concurrunt, uti ſi Re tantum conjuncti concurrant cum re & verbis conjunctis, quinam in jure accreſcendi præferantur, vide fuſe Bellon. diſputantem *de Jure accreſcendi cap.* 5. *quæſt.* 46. *per totam.* Gomez *tom.* 1. *var. reſol. d. cap.* 10. *num.* 31. Graſſ. *de ſucceſſ. in* §. *jus accreſcendi quæſt.* 13. *num.* 7. Fachin. *lib.* 4. *controv. Jur. cap.* 98. ubi diſputat de prælatione, quæ inter conjunctos conjunctione legali competit.

35 Jus accreſcendi habet locum in hæreditatibus teſtamentariis. Gomez *to.* 1. *var. reſ. cap.* 10. *num.* 22. *L. ſi ex pluribus.* 9. *ff. de ſuis, & legit. hæred.* cum aliis pluribus allatis a Bellon. *de Jure accreſcen. cap.* 6. *quæſt.* 1. Item in bonorum poſſeſſionibus etiam contra tabulas parentis vel patroni datur. Item in Falcidia active, imo etiam paſſive juxta Bellon. *l. c. quæſt.* 2. *&* 4.

36 Paſſive vero non habet locum in illis legatis, in quibus falcidia non habet locum ex Legis diſpoſitione, vel etiam ex diſpoſitione teſtatoris prohibentis omnem falcidiæ detractionem, ſecus ſi mandaſſet ex quibuſdam legatis falcidiam detrahi non debere; tunc enim ex aliis legatis tota falcidia detrahi deberet. Bellon. *l. cit. quæſt.* 4. *nu.* 24. Peregrin. *de fideicom. art.* 4. *num.* 31. Gratian. *diſcept. for. cap.* 59. *no.* 1. Menoch. *de præſ. lib.* 4. *præſ.* 198. *a nu.* 26. plura ſupra in verb. *Falcidia*, quæ vero dicta ſunt de falcidia, procedunt etiam in trebellianica. Rol. *conſ.* 9. *num.* 15. Peregr. *loc. cit. nu.* 30. Bellon. *loc. cit. quæſt.* 5. *cap.* 6. Gratian. *loc. cit. num.* 7. ubi promiſcue de utraque loquitur, quando vero in legitima procedat jus accreſcendi, vide eundem Bell. *loc. cit. quæſt.* 6. varios caſus diſtinguentem. *& cap.* 6. *q.* 8. Peregr. *loc. cit. art.* 38. veluti ſi tempore mortis teſtatoris unus erat incapax, ille non computatur in numero filiorum nec ad augendam, vel minuendam legitimam. Gail. *lib.* 2. *obſ.* 122. *num.* 18. Peregr. *d. art.* 38. *num.* 4 *&* 10. Gomez *d. cap.* 10. *n.* 37. *ad med.* & alii plurimi apud Bellon. *d. cap.* 6. *q.* 6. *a nu.* 3. *ad* 10. quia in legitima ſpectatur tempus mortis, ſicut non computantur filii, qui vivo patre deceſſerunt, & incapaces habentur pro mortuis, & paria ſunt non exſtare, vel exſtare ſed eſſe incapaces. Craſſ. *in* §. *legitima quæſt.* 7. *n.* 8. Gratian. *diſc. for. cap.* 178. *num.* 2. Fachin. *lib.* 4. *contr. Jur. cap.* 31. & filius, qui poſt mortem teſtatoris v. g. repudiat ſuam legitimam, vel alias deficit, adhuc facit numerum. Bellon. *d. cap.* 6. *quæſt.* 9. Fachin. *l. c. ad fin. ad tex. in L. un. C. quando non petent. part.* ſecus ſi a teſtatore fuit juſte exhæredatus; quia talis non computatur in numero filiorum ad augendam vel minuendam legitimam; nam paria ſunt non eſſe, & non poſſe ſuccedere. Gail. & Peregr. *ll. cc.* Fachin. *ut ſupra verſ. hæc igitur ſit prima.* Gratian. *l. c.* §. *exhæredatos auth. de hæred. & falcid.* Bellon. *d. cap.* 6. *quæſt.* 12. *n.* 4. & exhæredatus habetur pro mortuo. De injuſte exhæredatis vide Bellon. *l. c. quæſt.* 13. Et filia, quæ favore maſculorum per ſtatutum fuit excluſa in numero computanda eſt ad augendam vel minuendam legitimam. Bellon. *quæſt.* 15. *num.* 79. Gail. *d. obſ.* 122. *nu.* 17. ubi, quod filia dotata faciat partem, licet ipſa ad partem non admittatur, ad augendam, vel minuendam legitimam.

Jus accreſcendi habet etiam locum in inſtitutionibus, ſubſtitutionibus, in legatis, & fideicommiſſis. Bellon. *l. c. quæſt.* 18. Item in donatione cauſa mortis, Gomez *l. c. & ut ſupra n.* 23. 37

Non procedit in fructibus Canonicatuum, qui ſunt diſtincti a diſtributionibus quotidianis, quia ex quacunque cauſa Canonicus privetur, illi ſpectant ad Eccleſiam. Covar. *lib.* 3. *var. reſ. cap.* 13. *numer.* 7. Rota apud Farin. *in p.* 2. *rec. dec.* 665. *num.* 10. Bellon. *d. cap.* 6. *quæſt.* 46. intellige tamen, quando quilibet Canonicatus habet ſuam certam præbendam, ſeu quando tractatur de Beneficio ſingulari, puta de Canonicatu, cujus fructus unius tantum eſſe ſolent, aut quando tractatur quidem de Beneficio communi, ejus tamen fructus non ſunt concurſu dividendi, ſed ex iis certa, & definita quantitas ſingulis eſt danda, ſecus tamen eſt, quoties certa redditaum quantitas ſeparata a redditibus ipſius Eccleſiæ conſtituta fuit; ut inter ipſos Miniſtros, ſeu Canonicos dividatur, ut in multis Eccleſiis Cathedralibus, & Collegiatis obſervatur, tunc enim habebit locum Jus accreſcendi, ut de diſtributionibus quotidianis ſtatim diſtinguemus, de quo vide *DD. citatos.* & Covar. *num.* 7. *in fin. verſ. & ſane ni fallor.* In diſtributionibus ſimiliter eſt diſtinguendum; nam cum certa quantitas fuit intervenientibus aſſignata, & aliquis non intervenit, illius portio, a qua abſens fuit excluſus, ſpectat ad Eccleſiam. Covar. *l. c. num.* 7. Garz. *de Benef. par.* 1. *cap.* 5. *num.* 224. Coccin. *dec.* 500. *num.* 3. Bellon. *quæſt.* 47. *num.* 2. ſi vero non fuit ſingulis aſſignata certa quantitas, ſed tota Maſſa fructuum vel redditaum debet inter illos diſtribui, tunc habet locum jus accreſcendi. gl. *in Clem.* 2. *verſ. ſuſpenſus. de vita, & honeſt. Cleric.* Felin. *in cap. apoſtolica num.* 12. *de except.* Covar. *l. c.* Gonzal. *ad reg.* 8. *Cancell. gl.* 5. §. 5. *numer.* 48. Garz. *loc. cit. num.* 208. Bellon. *d. quæſt.* 47. *num.* 7. 38

Procedit etiam in juriſdictione ordinaria; non vero delegata. *arg. L. un. verſ. ſanc. ff. de off. Conſul.* Abb. *in cap. ad abolendam de hæret.* *n.* 10. Crav. *conſ.* 995. *n.* 3. *cap. uno Delegatorum. de off. & pot. Jud. deleg.* Bellon. *de Jure accreſcen. cap.* 6. *quæſt.* 50. apud quem DD. Differentia eſt, quia juriſdictio ordinaria eſt favorabilis, Delegata vero odioſa. gl. *in cap.* 1. *de reſcript. in* 6. *verſ. proceſſus; circa finem.* Bald. *in L. ult. n.* 5. *C. de Jud.* Vant. *de nullit. ex def. Juriſdict. & unde ac quib. mod. num.* 28. Menoch. *de præſ. lib.* 2. *præſ.* 15. *num.* 1. An vero in pœnis, vide Bellon. *l. c. quæſt.* 51. An in Jurepatronatus, vide eundem. *cap.* 48. & infra in verb. *Juſpatronatus.* 39

Habet quoque locum in vocibus, vel ſuffragiis. *cap. cum nobis olim.* 19. *cap. bonæ memoriæ.* 23. *& cap. quod ſicut. de elect.* ubi Abb. Bellon. *quæſt.* 54. *d. cap.* 6. Hinc ſi aliqui vocem ſuam dare, aut eligere non velint, vel non poſſint, alii hanc poteſtatem in ſolidum exercere poſſunt. Etiam in privilegiis conceſſis a n premio Principe jus accreſcendi locum habet. Bellon. *ſu æſt.* 55. *& ſeqq.* ubi de vectigalibus, Datiis, pedagiis, & collectis, Jure decimandi &c. 40

Porro portio deficiens, vel vacans accreſcit ipſo Jure. *L. un.* §. *his ita definitis. C. de caduc. toll.* Peregr. 41

de

Digitized by Google

de fideic. art. 48. *numer.* 78. & alii apud Bellon. *de Jure accreſc. cap.* 8. *quæſt.* 1. *numer.* 2. quia cum pluribus hæreditas defertur, ſi unus partem adeat cæteris deficientibus, perinde habetur, ac ſi ſolus ad illam vocatus fuiſſet. *L. liber homo.* 59. §. *ult. ff. de hæred. inſtit.* ſed ſi ſolus vocatus fuiſſet partem adeundo, totam hæreditatem adiviſſe cenſeretur. *L. ſi ſolus* 79. *ff. de acquir. hæred.* Bellon. *loc.cit. num.* 5. & hoc quoad translationem proprietatis, & dominii, non tamen quoad effectum translationis poſſeſſionis, juxta Peregrin. *l. c.* ſed nova poſſeſſionis adeptione opus foret. Bellon. *l. c. num.* 41. Ampliatur etiam in hæreditatibus ab inteſtato. Etiam in Legatis, & fideicommiſſis. Mant. *de conject. lib.* 10. *tit.* 3. *num.* 19. Etiam in feudis, in quibus portio feudi vacans accreſcit etiam ignoranti, & non tenetur is novam inveſtituram petere, nec novum juramentum fidelitatis præſtare pro parte feudi, vel emphyteuſis, quæ accreſcit. Gratian. *diſc. for. cap.* 707. *n.* 7. Bellon. *l.c. quæſt.* 3. qui tamen *cap.* 9. *q.* 46. *num.* 15. dicit id procedere, ſi pars accreſcat ante acquiſitionem, ſecus ſi deficiat & alteri accreſcat poſt acquiſitionem conjuncti, & ibi Roſent. *de feud. cap.* 6. *concl.* 33. *n.* 4. & alii. vide tamen *DD. ſupra num.* 24. *citatos.*

42 Jus accreſcendi tanquam potentius excludit jus conſolidationis. Gomez. *to.* 1. *var. reſ. cap.* 10. *num.* 41. Surd. *conſ.* 123. an vero excludat ſubſtitutos vide eundem Bellon. *cap.* 9. *quæſt.* 4. *& ſeq.* ubi an excludat gravatos, & venientes ab inteſtato. Fuſar. *de ſubſtit. q.* 495. *num.* 20.

43 Jus accreſcendi competit pro rata. Coſta *de portione rata quæſt.* 49. ſi hæres, cui competebat, fuit mortuus portione ſua adita tranſit ad hæredes illius, quia hoc jus accreſcendi accedit portioni aditæ. Gomez. *to.* 1. *var. reſ. d. cap.* 10. *num.* 35. *tex. in L. ſi ex pluribus. ff. de ſuis & legit. hæred.* Noal. *de tranſmiſ. caſ.* 15. *num.* 2.

44 In hæreditatibus univerſalibus tamen an tranſeat in emptorem, vel ſucceſſorem ſingularem, vide Mantic. *de tacit. lib.* 4. *tit.* 11. Noal. *de tranſmiſ. caſ.* 15. *num.* 11. Gomez. *d. cap.* 10. *nu.* 44. Fachin. *contr. cap.* 101. *lib.* 5. *& lib.* 10. *cap.* 3. *num.* 69. plura vide apud Bellonium *in ſuo fuſo tractatu de Jur. accreſcendi.*

§. IV.

Jus adeundi Hæreditatem.

45 Hoc jus non poteſt cedi, nam eſt inſeparabile a perſona. Noal. *de tranſmiſ. caſ.* 8. *num.* 178. ubi Tiraquel. *de retract. lignag.* §. 20. *gl.* 1. *num.* 46. Peregrin. *de fide com. art.* 2. *num.* 52. Franc. *deciſ.* 60. *num.* 1. *ſeqq.* & alii. Rota apud Bichium *dec.* 172. *numer.* 4. Eidem præſcribitur longiſſimo tempore gl. *in L. quamdiu. ff. de acquir. hæred.* Barb. *in L. ſicut. n.* 151. *C. de præſcript.* 30. *vel quadraginta annorum.* Fel. *in cap. de quarta verſ. & ſcias. de præſcript.* Balb. *de præſcript. par.* 4. *princ. quæſt.* 19. *n.* 5. Gabriel. *de præſcript. concluſ.* 8. *per tot.* Bich. *dec.* 6. *n.* 31. Gomez. *tom.* 1. *cap.* 9. *n.* 1. *verſ. advertendum tamen.* Dummodo concurrat lapſus triginta annorum, ac ſcientia delatæ ſucceſſionis. Bich. *dec.* 94. *num.* 32. *& dec.* 139. *num.* 13. ubi quod hæc ſcientia ſit probanda ab allegante præſcriptionem. ubi Rimin. Jun. *conſ.* 205. *num.* 22. Urſill. ad Afflict. *deciſ.* 239. *num.* 3. ſi tamen ille, contra quem juri adeundi hæreditatem præſcriptum fuit, eſſet proximior teſtatori, a quo fuit inſtitutus, & intra 30. annos non adivit ex teſtamento, poterit infra alios 30. annos adire ab inteſtato, & ſic non excludetur niſi poſt 60. annos. Gabr. *loc. cit. n.* 17. Balb. *l. c.* ad tex. *in L.* 1. §. *ſed videndum. ff. de ſucceſ. edict.* Et licet præſcribatur 30. annis Juri adeundi, non tamen præſcribitur ipſum Jus adeundi. Gabr. *loc. cit. num.* 10. ubi *num.* 11. qualiter concedatur reſtitutio in integrum.

46 Ante aditionem hæreditas non dicitur in bonis noſtris. Rota coram Pancirolo apud Bich. *dec.* 292. *num.* 22. Et jus declarandi ſuam voluntatem non poteſt tranſmitti, quia ſolus Deus eſt ſcrutator cordium. Noal. *de tranſmiſſ. caſ.* 16. *num.* 1. quamvis quod ipſum jus adeundi hæreditatem tranſmittatur ad hæredes, ut cætera jura realia, & perſonalia, dicat Coccin. *deciſ.* 1344. *num.* 10. Gomez. *var. reſ. tom.* 1. *cap.* 9. *num.* 1. *ad med. verſ. advertendum.*

§. V.

Jus Congrui.

47 Jus congrui in abſtracto ſumptum ſeu ejus conſuetudo, præſcindendo a particulari Conſtitutione, eſt odioſum, & exorbitans a Jure communi ſcilicet contra *L. dudum. C. de contract. empt. L. in re mandata. C. mandati*; nam æquitas ſuadet, quod cuique libera ſit rerum ſuarum adminiſtratio. Rot. coram Coccin. *deciſ.* 2229. *num.* 19. *& in recent. deciſ.* 538. *num.* 18. & ut infra *num.* 53. *&* 55. Et conſiſtit in hoc, vel quod, ſi Vicinus intendat domum emere alterius Vicini, ad effectum, ut domum ſuam, & illam, quam emere intendit, incorporare poſſit pro majori ornatu Urbis, illam Vicinus vendere teneatur juxta Bullam Gregor. XIII. de qua late Rot. *cit. deciſ.* 538. *per tot.* Vel quod vicinus aut Conſanguineus in emptione præferatur, ita ut venditor rei immobilis teneatur perquirere a vicinis quotquot erunt, qui rem aliquam immobilem illi contiguam habuerint, an aliquis eorum velit rem vendendam emere, eiſque pretium, atque omnia pacta, quibus res vendenda ſit, denunciare, vel quod alias eiſdem vicinis aut conſanguineis competat jus retractus, de quibus plura infra in verb. *retractus*, & in illis erunt obſervandæ conſtitutiones particulares aut conſuetudines cujuſque loci.

48 Et ſi plures vicini conſanguinei concurrant in petendo jus congrui, omnibus competit res empta iſto jure pro æquali portione. Coccin. *deciſ.* 1164. *numer.* 6.

49 An vero hoc jus congrui, ſeu prælationis, aut retractus locum habeat quando res venditur ex neceſſitate in cauſa judicati plus offerenti per ſubhaſtationem, & adjudicationem faciendam creditori de mandato Judicis, vide DD. pro & contra apud Scacciam *de commerc. & camb.* §. 1. *quæſt.* 1. *num.* 245. ubi pro affirmativa inter alios ſtat Molin. *de contract. diſp.* 370. *num.* 18. *verſ. dubium eſt ſi res*, quamvis negative adhæreat ipſe Scaccia *loc. cit.* cum Tiraquel. *de retr. lignag.* §. 1. *gloſ.* 14. *n.* 8. *verſ. ſecundo intellige. n.* 8. & aliis, niſi adſit conſuetudo in contrarium ut dicit idem Tiraquel. *l. c. num.* 12.

50 Hoc jus congrui, ſeu prælationis competit vicino etiam contra dominum cenſus ſuper fundo vendendo creati, ut diximus in verb. Cenſus *nu.* 61. Scacc. *l. c. verſ. ſecunda difficultas.* ubi Navar. *in cap. ſi fœneraveris. n.* 127. *q.* 44. 14. *q.* 3. *impreſ. Rom.* 1580. & Molin. *de contract diſp.* 394. *num.* 8. *verſ. ſextum.*

51 Et quod hoc jus congrui, ſeu prælationis, aut retractus competat hæredi venditoris ſtante ſtatuto admittente proximos venditoris ad retractum, cum Everhardo *in loc. argum. a loco, de tanquam. num.* 29. *verſ.* 33. videtur tenere Scaccia *loc. cit.* §. 6. *gloſ.* 1. *num.* 37.

52 Et quod conſuetudo aut conſtitutio juris congrui etiamſi ſit exorbitans a Jure communi, nihilominus comprehendat minores, & pupillos, ut teneantur admittere conſanguineum venditoris ad retractum dicit Coccin. *deciſ.* 1680. *num.* 130. & ibi Tiraquel. *de retract. lignag.* §. 1. *gloſ.* 13. *numer.* 13. Roland. *de Lucr. dot. quæſt.* 44. *num.* 11.

53 Jus congrui, aut prælationis quod non competat illi, qui rem communem, & indiviſam cum venditore habet, ita ut vendere volens ſuam partem non teneatur præferre conſortem idem dic de vicino, de Jure communi defendit Rota coram Coccin. *deciſ.* 2229. *per tot.* ob tex. *in L. falſo. C. de commun. rer. alien.* & gloſ. *in verb. perſuaſum. & in L. portionem. eod.* ubi gloſ. *in verb. pretio, & in verb. gravitaui arg. L.* 1. *C. com. divid. & L. dudum. C. de contrah. empt.* Gloſ. *in L. ante diviſionem in verb. prohibetur. C. de jur. dot.* Specul. *in tit. de empt. & vend. in princ. num.* 67. *in part.* 4. Tiraquel. *in præfat. de retr. lignag. numer.* 15. *ſeqq. & num.* 30. Gratian. *diſc. for. cap.* 546. *a numer.* 1. *& cap.* 978. *num.* 18. Rota *deciſ.* 502. *n.* 3. *p.* 2. *rec.* niſi adſit ſtatutum, aut conſuetudo, vel pactum aliter diſponens. Gratian. *d. cap.* 546. *n.* 2. *ſeqq.* quam conſuetudinem eſſe licitam & validam late probat Tiraquel. *loc. cit.* ubi contraria reſolvit.

54 Jus congrui procedit in Dominio Caſtri, ita ut quis non poſſit vendere partem ſuam alteri, quod eſt ſpecialiſſimum, propter favorem Juriſdictionis, quæ eſt

Digitized by Google

de Jure publico introducta, *L. quicumque. C. de fund. limitroph. lib. 12.* Gratian. *d. cap. 546. num. 3.*

55 Et quia, ut dictum, tale jus congrui ſeu prælationis eſt exorbitans a Jure communi, *DD. ſupr. cit.* & Tranched. *conſult. 19. a num. 2.* Merlin. *deciſ. 740. num. 1.* Olea *de ceſſion. jur. tit. 3. queſt. 2. numer. 7.* quidquid aliqui dicant hoc eſſe æquitati congruum, ut vicinus in emptione præferri debeat, ne cogatur habere vicinum forte malum aut inviſum &c. ut videre eſt apud Coccin. *cit. deciſ. 2229. num. 19.* & Gratian. *d. cap. 546. numer. 4.* quod demum admittendum videtur, ſi venditio fieret ad æmulationem, ut cum Theſaur. *queſt. for. 39. per tot.* dicit Gratian. *loc. cit. num. 5.* ideo etiam ſtatutum tale jus congrui, aut prælationis concedens, non debet extendi de caſu ad caſum, neque etiam ex identitate rationis, ut dixit Rot. *deciſ. 502. num. 3. par. 2. rec.* ubi Caſſad. *deciſ. 23. num. 5. in fin. & numer. 6. de preb.* & alii. Imo quod ſtatutum juris congrui, aut retractus egeat confirmatione Principis in forma ſpecifica, nec ſufficiat clauſula *ex certa ſcientia*, niſi ſit facta inſertio ſtatutorum in confirmatione, dixit Rot. coram Merlin. *d. deciſ. 740. num. 2. 6 & 7.*

Plura vide in Verbo *Jus Retractus.*

§. VI.

Jus eligendi.

56 Jus eligendi Vicarium Capitularem competens Capitulo Eccleſiæ Cathedralis ut præſcribatur in illius præjudicium a Capitulo Eccleſiæ Collegiatæ, requiritur tempus ſufficiens ad præſcribendum, & debet conſtare de ſcientia, & patientia Eccleſiæ Cathedralis ad hunc effectum neceſſaria. *cap. 1. de praſcr. in 6. arg. cap. Apoſtolica, & cap. cum contingat, de decim.* Bichius *deciſ. 525. num. 13. & 14.* Seraph. *deciſ. 1463. num. 5.* Gratian. *diſc. for. cap. 681. num. 30.*

57 Jus eligendi Concionatorem competit Epiſcopo in Eccleſiis ſuæ Diœceſis. *cap. inter cætera, de offic. ord.* Concil. Trid. *Seſſ. 5. cap. 2. & Seſſ. 24. cap. 4. de reform.* Antonel. *de regim. Eccleſ. lib. 1. cap. 15. num. 1.* Leo *in theſaur. for. Eccleſ. p. 2. cap. 8. a num. 4.* niſi adſit immemorabilis in contrarium ab allegante probanda. Jo. Franc. Leo. *loc. cit.* ſed quod jus eligendi Concionatorem in Eccleſia Cathedrali contra Epiſcopum conſuetudine etiam immemorabili præſcribi non poſſit, diximus in verb. *Concionator.* & dicit Barboſ. *de poteſt. Epiſc. alleg. 76. num. 6.* In aliis vero Eccleſiis inferioribus poteſt competere ex conſuetudine immemorabili etiam Univerſitati: & ſi Epiſcopus talem nominationem ſibi vendicaret, non poſſet populus amplius cogi ad dandum ſtipendium, licet prius dare conſueverit. Antonell. *loc. cit. num. 9.* Barboſ. *d. alleg. 76. num. 12.* imo hoc jus eligendi Concionatores in Parochiis de conſuetudine immemorabili tamen poteſt pertinere etiam ad Laicos, de quo Sperell. *deciſ. 69. per tot.* ubi de modo probandi hanc immemorabilem quoad hunc effectum, plura vide ſupra in verb. *Concionator.*

58 Jus eligendi, ut dicatur litigioſum, lis debet eſſe introducta principaliter ſuper jure eligendi, non autem ſuper electione jam facta. Coccin. *deciſ. 1670. num. 5.* Plura vide in verb. *Electio.*

§. VII.

Jus Inſtituendi.

59 Jus inſtituendi poteſt ſpectare ad Capitulum, quia illius capax eſt tum de Jure communi, ut per Seraphin. *deciſ. 1091. num. 3.* Caſſador. *deciſ. 22. de prob.* Rot. *deciſ. 94. num. 5. p. 1. rec.* tum etiam ex fundatione, in qua cum conſenſu Ordinarii poteſt reſervari Capitulo, vel alteri perſonæ Eccleſiaſticæ. Ludoviſ. *deceſ. 66. num. 9.* Lambertin. *de jurepatr. lib. 1. p. 1. queſt. 9. art. 1. num. 169.* Rot. *deciſ. 530. n. 3. d. p. 1. recent.* apud Bichium *deciſ. 120. n. 3. & 4.*

60 Et quod jus inſtituendi acquiri poſſit ab inferioribus Prælatis tam præſcriptione, quam conſuetudine, eſt tex. *in cap. cum veniſſent. de inſtitut. arg. cap. 2. de exceſſ. prelat. cap. auditis, cap. cum olim. de praſcr.* Gonzal. *in cap. cum ſatis. de offic. Archid. num. 4.* intellige tamen de inſtitutione collativa, non vero de authorizabili, per quam datur cura animarum, nam hæc, neque præſcriptione, neque conſuetudine ab inferioribus Prælatis acquiri poteſt, *d. cap. cum ſatis. de offic. Archid. cap. un. de capell. Monach. in 6.* Gonzal. *l. c. num. 4.* quamvis ergo inferiores Prælati per conſuetudinem acquirere poſſint jus inſtituendi, etiam ad curata beneficia, tamen inſtituti examine, & approbatione Epiſcopi indigent. Laym. *in d. cap. cum ſatis. in fin.* quamvis, quod etiam inſtitutio authorizabilis præſcribi poſſit, defendat Barboſ. *de poteſt. Epiſc. alleg. 127. num. 11.* Plura in verb. *Inſtitutio.* & *Beneficium &c.*

§. VIII.

Jus nominandi.

61 Jus nominandi Vicarium ſpectat ad illum, apud quem Cura habitualis reſidet. Bichius *deciſ. 667. num. 9.* ſeu ad illum, cujus Eccleſiæ facta eſt unio, juxta Conſtitutionem Pii V. incip. *ad Exequendum paſtoralis officii debitum, la 47. in Bullario ejuſdem Pontificis.* Rot. *deciſ. 83. num. 1. par. 10. rec.* & quidem de Jure communi. Bichius *loc. cit. num. 11.* de quibus plura in praxi *Vicariorum.*

62 Jus nominandi, quod competit de Jure communi, longe differt ab illo, quod competit ex indulto, ideo ejus appellatione non venit. *arg. cap. Abbate. §. contra quod, ad med. verſ. quia cum privilegio. de Verb. ſignif. cap. privilegia, diſt. 3.* Suarez *de LL. lib. 8. cap. 1. num. 2. ſeqq.* Bichius *d. deciſ. 667. num. 13.*

63 A jure nominandi, quod competit de jure communi, non bene infertur ad Jus patronatus competens ex privilegio, & ex gratia, ideo derogatio Juriſpatronatus non trahitur ad Jus nominandi, de quo Bichius *d. deciſ. 667. num. 10. & 11.*

In reliquis concorda quæ dicemus in praxi *Juriſpatronatus, Juris præſentandi, Vicariorum &c.*

64 Jus nominandi, ſeu eligendi in profanis an cedi poſſit, vel in alium transferri, vide Ludoviſ. *deciſ. num. 2. & 6.* ubi, quod ceſſibile ſit omne jus etiam perſonæ cohærens, quando inhæret ratione rei quæ ceditur, & ibi Beltramin. *num. 7.* citans Franeb. *deciſ. 142. num. 1.* Pariſ. *conſ. 82. num. 36. lib. 3.* Tuſc. *in verb. Jus congrui, concl. 583. numer. 27.*

§. IX.

Jus Offerendi.

65 Jus offerendi non competit creditori poſteriori contra emptorem jure creditoris; cum ſcilicet quis emit a primo creditore rem vendente jure creditoris. *L. cum prior. ff. de diſtract. pign. L. 1. C. ſi antiquior credit. L. fin. C. ſi vendit. pignor. agatur.* Cephal. *conſ. 397. num. 37.* Vincent. de Franchis. *dec. 69. num. 1.* Theſ. *dec. 157. num. 8.* apud Bich. *dec. 43. num. 2.* Molin. *de Juſt. tr. 2. de contract. diſp. 538. num. 17.* & nunquam competit creditori poſteriori, ſi venditio fiat a ſolo creditore anteriore ſive a Debitore interveniente creditore. *DD. cit.* & Rota apud Bich. *loc. cit. n. 8.* & Jus offerendi ſemper ceſſat, quoties in venditione intervenit factum creditoris anterioris agentis titulo ſuæ hypothecæ anterioris. Vincent. de Franc. *loc. cit.* Rota *dec. 445. num. 85.* apud Bich. *loc. cit. num. 10.* apud quem alii, ſive contractus celebretur judicialiter, ſive extrajudicialiter. Bich. ibidem *nu. 11.* concorda hæc tamen juxta ea quæ ſupra diximus in verb. *debitor. num. 144.*

66 Jus offerendi præſcribitur triginta annis. *L. cum notiſſimi.* Bal. *C. de praſcript. 30. vel 40. an.* Bart. *in L. pignore. ff. de uſucap.* Aym. *conſ. 298. num. 1.* Menoch. *conſ. 201. num. 80.* Gabr. *de praſcript. concluſ. 7. num. 2. & per tot.* ubi late Gail. *lib. 2. obſ. 18. numer. 12.* Gratian. *diſcept. for. cap. 2. num. 28.* Theſ. *dec. 157. num. 3.* Maſtrill. *dec. 201. num. 28.* & alii apud Bich. *loc. cit. num. 14.* vide etiam DD. ſupra in verb. *debitor. num. 155.*

67 Jus offerendi competit ſecundo creditori adverſus primum, ſive primus emerit a Debitore, ſive a Judice.

Ne-

Neguſ. de pignor. par. 5. memb. 3. num. 7. Trentacinque vaſ. reſ. lib. 3. reſ. 30 numer. 6. Molina de cont. tract. 2. diſp. 538. num. 19. Vinc. de Franchis dec. 69. numer. 3. Vivius dec. 526. num. 9. Maſtrill. deciſ. 120. numer. 2. & alii apud Bich. dec. 95. nu. 1. quia in dubio præſumitur emiſſe potius confirmandæ ſuæ hypothecæ gratia, quam acquirendi dominium. L. cum poſterior. ff. de diſtrag. pign. Trentacinque l. cit. & DD. cit. quæ eſt ratio cur ſecundo creditori competat jus offerendi. DD. ut ſupra. & Bich. l. cit. n. 2. & 3. vide debitor ſub num. 144. ad med. & ad fin.

68 Jus offerendi non competit ſecundo creditori ſi bona fuerunt data in ſolutum, vel adjudicata anteriori creditori in vim pacti; quia tunc tale pactum præceſſit obligationem ſecundi creditoris. Rota deciſ. 445. n. 84. apud Bich. loc. cit. n. 5. De qua materia plura vide apud eundem. deciſ. cit. per tot. & in verb. debitor a n. 140.

§. X.

Jus paſcendi.

69 Jus paſcendi alicui communitati competit tantum in iis fundis, ſeu locis, quæ ſub dominio communitatis eſſe cenſentur, ſeu in fundis communalibus, ut ad tex. in L. in tantum. §. univerſitatis. ff. de rer. diviſ. §. univerſitatis. inſt. eod. L. 2. C. de paſc. public. lib. 11. dixit. Rot. deciſ. 300. num. 1. par. 9. rec. tom. 1. ita ut a Domino caſtri ratione juriſdictionis, quam in eo exercet hoc jus in eiſdem prohiberi non poſſit. Aym. conſ. 153. numer. 1. & conſ. 383. numer. 1. Menoch. conſ. 437. numer. 1. & 2. Covar. pract. qq. cap. 37. numer. 1. Rot. loc. cit. numer. 2. In aliis vero fundis ſeu paſcuis ipſius Domini Caſtri, vel privatorum, ipſis invitis jus paſcendi dictæ communitati non competit ex juris diſpoſitione. Rot. loc. cit. numer. 3. ad tex. in L. Quintus Mutius. ff. ad L. Aquil. L. injuriarum. §. fin. & L. ſane ſi maris. ff. de injur. & famoſ. libel. L. ult. C. de paſcuis publ. & priv. lib. 11. Gloſ. in L. 2. C. eod. in verb. publicis. & in L. pratum 31. ff. de Verb. ſignif. in verb. pratum. Cæpoll. de ſervit. ruſt. præd. cap. 9. tit. de paſcuis numer. 56. ad fin. Covar. loc. cit. numer. 2. ubi late probat maxime in damnum domini ipſius fundi; an vero id liceat, poſtquam dominus collegit omnes ſuos fructus, quos colligere conſueverat, & ita abſque ipſius damno, vide Covar. l. c. negantem de Jure communi, ſed recurrendum erit ad conſuetudines locorum.

70 Jus paſcendi in alieno acquiri poteſt præſcriptione. L. 1. & 2. C. de ſervit. modo tamen adſit vel quadragenaria cum titulo, vel immemorabilis probata juxta formam traditam a Gloſ. in cap. 1. de præſc. in 6. Rot. d. deciſ. 300. a num. 8. ſeqq. ubi inter alios citat Guidop. deciſ. 573. nu. 4. verſ ſed requiritur. & ibi Addend. in fin. verſ. quo vero. Dec. conſ. 483. num. 26. & quidem cum ſcientia & patientia illius, contra quem allegatur præſcriptio ad tex. in L. quoties la 1. §. ſervitutum. ff. de ſervit. cit. L. 2. ibi: eo ſciente. C. de ſervit. & aqua. Surd. deciſ. 236. num. 16. & alii apud cit. Rot. num. 17. & quod quis miſerit animalia ad paſtum jure proprio, & animo utendi ſervitute ſibi debita. L. 1. §. Ariſt. ff. de aqua quotid. & æſtiv. L. ult. ff. de itiner. actuq. priv. Balb. de præſc. 2. p. 4. partis princ. q. 1. numer. 9. Rot. loc. cit. n. 18. ita ut in concurſu teſtium, præferantur in hac materia illi, qui pro Domino fundi deponunt de aliquo actu contrario ſervitutis, puta de locatione paſtuorum a Domino fundi facta &c. utpote habentes aſſiſtentiam juris permittentis domino plenam diſpoſitionem herbarum, quæ in proprio fundo naſcuntur. L. 1. 2. & 3. Cod. de paſc. public. & privat. lib. 11. Covar. pract. quæſt. d. cap. 37. num. 2. verſ. ſecundo quia. Rot. numer. 21. qualiter vero probetur, quod quis animalia miſerit jure ſervitutis, vide DD. remiſſive apud Balb. loc. cit. nbi Imol. in cap. bona. il. 2. de poſtul. præl. & in cap. cum Eccleſia Sutrina, de cauſ. poſſeſſ. & propriet. ſuper gloſ. in verb. adfuiſſe. Bart. in L. 1. §. hoc interdicto. col. 2, verſ. venio ad ſequentem gloſ. uſque ad verſ. ulterius quæro. ff. de itin. actuq. priv. & alii, nec ſufficit prætendentibus ſervitutem juris paſcendi probare uſum paſcendi: quia ab uſu paſcendi non arguitur ad jus, aut dominium ejuſdem. Bichius deciſ. 621. num. 19. & 20. Rota deciſ. 632. num. 1. & 2. p. 3. rec. quæ vocatur magiſtralis deciſio, quomodo probandum ſit jus paſcendi in alieno territorio. Porro non ſolum ipſum jus paſcendi, ſed etiam juri paſcendi præſcribi poteſt, funduſque per præſcriptionem a ſervitute paſſiva paſcendi liberari, ut per Covar. d. cap. 37. num. 8.

Quær. cum paſcua nullo anni tempore habeantur in 71
vineis, aut oliveris, nec permitti poſſint, utpote olivis, aut vitibus nociva, an poſſit agri privati Dominus, in quo ſolebat aliquis, aut concives habere paſtus, in dicto agro plantare vineas, aut olivas, etiamſi per hanc plantationem paſtus concivium &c. animalibus impediatur? ad hoc Reſpondet Covar. d. quæſt. 37. num. 4. & 6. cum Cæpol. de ſervit. ruſt. præd. cap. de ſervitute juris paſcendi. num. 26. & diſtinguit caſum, in quo quis habet jus paſcendi ſervitute legitime introducta, aut præſcripta, vel alio titulo abſolute, ab illo caſu ſeu agro, in quo quis habet jus paſcendi abſque ſpeciali ſervitute, ut incola, civis, vel habitator, nempe collectis frugibus, & eo tempore, quo ager a cultura vacat, nec ei nocet paſtus: & in primo caſu dicit non poſſe privatum fundi Dominum mutare culturam in præjudicium paſtus, ſed teneri ſemper dictum fundum ad paſcendum liberum habere, & tenere: poſteriore vero caſu non item, niſi aliud conſtitutione particulari cautum ſit. ita Covar. loc. cit. itaque ſi expreſſe conſtet quid præſcriptum aut actum ſit jure conſtitutionis ſervitutis, pacti, ſocietatis, vel alio quocumque illud erit obſervandum, vide Antonel. de tempor. legal. lib. 2. cap. 110. num. 4. in dubio vero deveniendum erit ad conjecturas, quibus ceſſantibus dicendum videtur, quod Dominus fundi poſſit agrorum cultura paſtus animalium impedire. vide Covar. loc. cit. & num. 6. ibique Cæpol. uti ſupra. n. 25. Qui admittunt id, quando fundus ſpectat ad Dominium privati.

Quod ſi vero fundus ſpectat ad aliquam communitatem aut Civitatem, fuitque ad paſtum animalium non ſolum dictæ communitatis, ſed etiam alterius communitatis, ſicque ad paſtus communes ab antiquo deſtinatus, præſcindendo a particularibus conſtitutionibus, non poterit dicta communitas habens hujus agri dominium aut proprietatem, illius culturam mutare, qua paſtus impediatur, abſque conſenſu alterius communitatis habentis communionem paſtus; idem dic etiamſi fundus etiam quoad proprietatem ſit utrique communitati communis, nam non poterit una, invita alia etiam pro ſua parte culturam mutare, & paſtui communi præjudicare. vide Covar. l. c.

Jus paſcendi in certis pratis alicui communitati aut 72
civibus conceſſum, competit etiam Clericis in illa exiſtentibus, cum in favorabilibus veniant nomine civium diſtrictualium, aut communitatis. Carol. de Graſſ. de effect. cleric. in præfat. num. 379. ſeq. nam dicuntur cives non ſolum illius Civitatis in qua nati ſunt, ſed etiam Civitatis in qua poſſident beneficium. DD. apud Graſſ. loc. cit. num. 369.

Jus paſcendi ad hoc ut dicatur ſpectare ad univerſi- 73
tatem, debet competere particularibus uti univerſis, nec ſufficit ſi illis competat uti ſingulis, quæ diverſa ſunt ad tex. in L. in tantum §. univerſitatis. ff. de rer. diviſ. L. ſicut. §. univerſitati. ff. quot. cujuſque. Gabr. com. concl. tit. quod cujuſque univerſ. nomin. concl. 1. Rot. d. deciſ. 632. num. 4. p. 3. rec. vide etiam Antonel. d. cap. 110. num. 2. & per tot. ubi plura de hac materia.

§. XI.

Juſpatronatus ad beneficia Eccleſiaſtica.

Juſpatronatus eſt jus honorificum, oneroſum, & utile 74
alicui competens in Eccleſia pro eo quod de Diœceſani conſenſu Eccleſiam fundavit, conſtruxit, vel dotavit ipſe, vel is, a quo cauſam habuit, ſolus vel alio concurrente. Abb. in rubric. de Jurepatr. n. 3. Rochus eodem tit. in princ. n. 3. & 4. Vivianus eodem tit. par. 1. lib. 1. cap. 2. dicitur jus id eſt facultas: honorificum, quia ſine præſentatione non poteſt Epiſcopus inſtituere aliquem in Beneficia, & gaudet aliis prærogativis ut infra. oneroſum, quia patronus tenetur tueri Eccleſiam &c. utile, quia patronus debet ali de fructibus beneficii &c. Vivian. par. 2. lib. 5. cap. 2. ſub numer. 2. Eſt triplex, Eccleſiaſticum, Laicale, & mixtum. Garz. de Benef.

Digitized by Google

par. 5. *cap.* 9. *num.* 208. Vivianus *l. c. num.* 8. Eccleſiaſticum dicitur, quod fuit fundatum ex bonis Eccleſiæ licet ſit fundatum a Laicis; nam attenduntur bona quibus fundatur, non perſona fundans. Achill. de Gaſſ. *dec.* 1. *de Jurepatr.* & alii apud Riccium *in prax. Juriſpatr. reſ.* 163. Barbol. *de jur. Eccleſ. lib.* 3. *cap.* 12. *num.* 4. Item cum alicui competit ratione Eccleſiæ. Barb. *de poteſt. Epiſc. alleg.* 71. *num.* 128. Zerol. *in prax. verb. juſpatr. num.* 1. Antonell. *de regim. Eccleſ. lib.* 3. *cap.* 6. §. 1. *num.* 5. Capon. *diſc. for.* 74. Covar. *pract. qq. cap.* 36. *num.* 2. Item, quod licet ab initio fundatum fuit a Licis, tamen quocumque modo fuit translatum in Eccleſiam, vel quamcumque Univerſitatem Eccleſiaſticam, vel Laicum ſed Religioſe viventem in Communi, niſi tranſiverit cum natura Laicali de voluntate fundatorum. Garz. *de Benef. par.* 5. *cap.* 1. *num.* 523. Antonell. *loc. cit.* Capon. & Barboſ. *l. l. c. c.* Abb. *in cap.* 1. *de Jurepatr. in* 6. Seraph. *dec.* 1420. *num.* 1. & probatur *ex cap. un. de Jurepatr. in* 6. Vivianus *de Jurepatr. lib.* 1. *par.* 1. *cap.* 2. *numer.* 9. Capon. *diſcept. for.* 74. *num.* 45. Pariſ. *de reſignat. lib.* 2. *quæſt.* 4. *num.* 39. & infra *numer.* 157. & 158. Et in dubio quando fuit translatum de conſenſu Epiſcopi in perſonam Epiſcopi præſumitur translatum cum natura Laicali, ſi vero ſine conſenſu Epiſcopi, præſumitur, & regulatur in Eccleſiaſticum. Lambertin. *de Jurepatr. lib.* 1. *par.* 2. *quæſt.* 11. *art.* 13.

75 Juſpatronatus Laicale eſt, quando Laicus, vel Clericus ratione patrimonii ſui habet Juſpatronatus, ut ſi Clericus vel Laicus illud fundavit ex proprio patrimonio. Pariſ. *l. cit. num.* 41. Covar. *pract. d. cap.* 36. *numer.* 2. Rebuff. *in prax. Benef. in* 3. *par. ſignatura. in verb. nec non juſpatronatus. num.* 7. Riccius *d. reſ.* 163. *par.* 1. *gl. in Clem. plures verb. præſentare de Jurepatr.* Hojeda *de Benef. compatib. cap. ult. num.* 113. & patet ex *cap. decernimus* 16. *quæſt.* 7. *cap. cum dilectus. de Jurepatr.* Concil. Trid. *Seſſ.* 14. *cap.* 12. *de reform.* Garz. *de Benef. par.* 5. *cap.* 1. *a num.* 592. ubi Rota. Vivianus *de Jurepatr. par.* 1. *lib.* 1. *cap.* 3. *nu.* 11. qui citat Rotam coram Seraph. & Pennia. In dubio an Beneficium Juſpatronatus ſit Eccleſiaſticum, vel an ſit fundatum de bonis Eccleſiæ, vel patrimonialibus, videndum eſt, an Laicus ſit in quaſi poſſeſſione præſentandi, & tunc præſumitur Laicale, ſi vero Eccleſia eſt in poſſeſſione, vel perſona Eccleſiaſtica, præſumitur Eccleſiaſticum. Creſcent. *dec.* 9. *de Jurepatr.* Maſcard. *de prob. concluſ.* 860. *num.* 12. Vivian. *loc. cit. numer.* 19. Differentiam horum patronatuum vide per longam apud Vivianum *l. cit. a num.* 21. Et ſi Eccleſia ſimul & laicus habet juſpatronatus, dicitur mixtum, & regulatur ut Eccleſiaſticum. Vivian. *l. cit. lib.* 1. *cap.* 2. *nu.* 11. gloſſ. ultim. *in cap. un. de Jurepatr. in* 6.

76 Juſpatronatus Confraternitatum Eccleſiaſticorum dicitur Eccleſiaſticum, juxta Garz. Ugolin. & Rochum apud Capon. *diſcept. for.* 74. *num.* 28. Vivian. *d. lib.* 1. *cap.* 3. *numer.* 7. Garz. *d. par.* 5. *cap.* 1. *a numer.* 604. non cadit tamen ſub reſervatione Regularum Cancellariæ. Vivianus *par.* 1. *lib.* 1. *cap.* 3. *de Jurepatr. a. numer.* 15.

77 Juſpatronatus translatum in Laicos titulo oneroſo, ſermo eſt de Eccleſiaſtico, ut permutationis cum authoritate apoſtolica, deſinit eſſe Eccleſiaſticum & fit Laicale, ſicut Laicale tranſiens ad perſonas Eccleſiaſticas fit Eccleſiaſticum; ſecus ſi Eccleſiaſticum tranſit in Laicos titulo lucrativo. Barb. *de Jur. Eccl. lib.* 3. *cap.* 12. *numer.* 16. Antonell. *loc. cit. num.* 5. Merlin. *deciſ.* 87. *a n.* 5. & 11. Capon. *diſcept. for.* 74. Abb. *in cap. de Monachis. de prob.* & *in cap.* 1. *de Jurepatr. in* 6. Seraph. *dec.* 1420. & quod tunc non cadat ſub reſervationem dicit Merlin. *l. cit.*

78 Juſpatronatus non ceſſat eſſe Laicale, licet fuerit translatum in Eccleſiaſticum jus præſentandi, niſi etiam ipſum juſpatronatus fuerit translatum, quia præſentatio eſt unus ex effectibus juriſpatronatus, & poteſt ab eo ſeparari. Calderin. *de Jurepatr. conſ.* 19. Capon. *diſcept. for.* 74. *n.* 48. Seraphin. *dec.* 456. Tondut. *par.* 3. *tom.* 2. *cap.* 192.

Sectio I.

Quoad ejus Creationem & acquiſitionem.

Creatur, & acquiritur fundatione, aut conſtructione, vel dotatione propriis ſumptibus, animo eoſdem donandi, & abſque proteſtatione eoſdem repetendi, dummodo adſit conſenſus Epiſcopi ſaltem ſuperveniens, Garz. *de Benef. par.* 5. *cap.* 9. *num.* 36. & 71. Gratian. *diſcept. for. cap.* 177. *num.* 7. Ciarlin. *controv. for. cap.* 172. *num.* 33. Barb. *de Jure Eccleſ. lib.* 3. *cap.* 12. *num.* 28. & 38. & *De pot. Epiſc. alleg.* 70. *num.* 1. & 20. & Vivianus *de Jurepatr. lib.* 2. *cap.* 1. *num.* 5. & 18. & qualiter acquiratur vide fuſius Rotam apud Merlin. *dec.* 442. etiam abſque aliqua expreſſa reſervatione. Merlin. & *DD. cit.* & praxim erectionis Juriſpatronatus, & conſenſus ab Epiſcopo præſtandi, vide ſupra in verb. *Beneficium a n.* 3. 79

Ex dotatione non acquiritur, niſi dos fuerit congrua & ſufficiens, licet ut talis acceptata ſit ab Epiſcopo, ſi revera non ſit congrua, juxta Garz. *d. par.* 5. *cap.* 9. *n.* 52. ubi S. Congreg. Concilii Trid. gloſ. *in cap. quicumque il.* 2. *in verb. aliquid.* 16. *quæſt.* 7. Barboſ. *de Jur. Eccleſ. d. lib.* 3. *cap.* 12. *num.* 57. & *de poteſt. Epiſc. alleg.* 70. *num.* 13. Concil. Trid. *ſeſſ.* 14. *cap.* 12. *de reform.* nec ex augmento dotis, etiam cum conſenſu & conceſſione, vel privilegio Epiſcopi, ita Rota *deciſ.* 318. *num.* 5. & 6. *par.* 5. *rec. tom.* 1. Antonel. *de regim. Eccleſ. lib.* 3. *cap.* 6. *num.* 22. quia augens dotem dicitur potius ditare quam dotare. Rochus *de Jurepatr. verſ.* & *dotavit. quæſt.* 3. contra Abb. & Hoſt. Ita etiam Lambertin. *de Jurepatr. lib.* 1. *par.* 1. *quæſt.* 6. Rota apud Riccium *in praxi Juriſpatr. reſ.* 161. Ventriglia *de jurepatr. annot.* 1. §. 1. Gratian. *diſc. for. cap.* 177. *num.* 25. *ſeqq.* Rot. *d. deciſ.* 318. *num.* 5. & 6. *par.* 5. *rec. tom.* 1. gloſ. *in cap. piæ mentis* 16. *q.* 7. ibi *patronum faciunt* & Vivian. *in prax. juriſpatr. d. lib.* 2. *cap.* 1. *numer.* 4. Coccin. *deciſ.* 1799. *n.* 5. & *deciſ.* 1056. *num.* 6. quod procedit, etiamſi Eccleſia fuiſſet depauperata. Rot. *deciſ.* 528. *num.* 2. & *deciſ.* 457. *num.* 18. *par.* 1. *diverſ.* Card. *in cap. quoniam q.* 1. *de jurepatr.* Roch. *l. c. verb. pro eo. q.* 3. *num.* 5. relat. a Rot. *d. deciſ.* 358. *num.* 6. ubi affertur ratio, quia Eccleſia libera non poteſt ſubjici juripatronatus alicujus, nec etiam per Epiſcopum, pro quo citat Abb. *conſ.* 106. *num.* 4. *par.* 2. Staphil. *de liter. Grat. tit. de modo & forma impetr.* §. *ſequitur videre num.* 3. & 4. Bero. *conſ.* 4. *num.* 33. *lib.* 1. & alios, ſed ad acquirendum juſpatronatus neceſſe eſt, quod Eccleſia fuerit penitus depauperata, & eidem nova dos eſſet data. Gratian. Coccin. & *DD. cit.* quæ procedunt in acquiſitione Juriſpatronatus via ordinaria, nam ex privilegio Pontificio ſubinde conceditur etiam ex augmento dotis conſiderabili, ita ut dos, quam Eccleſia habet, reſpectu augmenti ſit nullius conſiderationis, vel certe augmentum dotis ſuperat medietatem annui valoris fructuum beneficii, de quo Coccin. *loc. cit. numer.* 8. & 10. modo ſit, expreſſum, quod bona dentur ob augmentum dotis, de quo infra ſtatim. *numer.* 82. quænam vero dos ſit congrua, remittitur arbitrio Ordinarii. *DD. cit.* Antonell. *d. lib.* 3. *cap.* 6. *num.* 22. *in fin.* ubi *nu.* 24. notat, quod in caſu amiſſionis dotis, non poſſit alius dotare niſi prius requiſito primo patrono, an ipſe dotare velit. per Abb. *in cap.* 3. *n.* 9. *de jurepatr.* & Hoſt. *ibid. n.* 4. 80

Ab Univerſitate non poteſt acquiri, niſi tria concurrant. Primo, quod fuerit reſervatum ab Epiſcopo. Secundo dos certa & competens. Tertio quod fuerit dos data per Univerſitatem, animo acquirendi juſpatronatus, & non per eleemoſynas populi, aut per ſingulos de Univerſitate. Maſcard. *de prob. concluſ.* 596. *n.* 36. Riccius *in prax. juriſpatr. reſ.* 189. aliter præſumitur Univerſitas uſurpaſſe. Rota apud Rubeum *dec.* 614. *p.* 5. *rec. n.* 4. Antonell. *de regim. Eccleſ. lib.* 3. *cap.* 6. *num.* 26. 81

Neque acquiritur ex ſimplici donatione, vel Legato, niſi donatio ſaltem tacite fiat pro dote. Rocch. *de jurepatr. verb. dotavit. q.* 6. *num.* 9. Barb. *de pot. Epiſc. alleg.* 70. *num.* 12. Coccin. *d. deciſ.* 1056. *num.* 12. & 13. ubi quod id ſit probandum tanquam fundamentum intentionis. Lambertin. *de jurepatr. lib.* 1. *par.* 1. *quæſt.* 6. *art.* 1. *a num.* 9. 82

Do-

Digitized by Google

83 Dotatione Capellæ acquiritur etiam ſine expreſſe reſervatione, dummodo non fuerit facta remiſſio. *cap. ſignificavit.* ubi DD. & Abb. *in 1. not.* Felin. *num.* 2. *de ceſſ.* Coccin. *deciſ.* 1056. *num.* 11. Fagnan. *in cap. nobis. de jurepat.* Abb. *in cap.* 3. *de Eccleſ. ædif.* Garz. *de Benef. par.* 5. *cap.* 9. *num.* 62. Vivianus *de jurepatr. par.* 1. *lib.* 2. *cap.* 1. *num.* 9. Rota apud Rubeum *dec.* 614. *par.* 5. *rec.* Ventriglia *de jurepatr. annot.* 1. §. 1. *num.* 9. Pariſ. *de confident. quæſt.* 28. *num.* 231. Merlin. *deciſ.* 442. *num.* 1. ubi DD.

84 Juſpatronatus acquiritur tam a fundante, quam conſtruente, & dotante, ſi unus dedit fundum, alter conſtruxit, vel dotavit ſufficienter, & tunc ſi unus dedit fundum, alter conſtruxit, vel dotavit, omnes fiunt patroni in ſolidum, de quo late Vivian. *loc. cit. p.* 1. *lib.* 2. *cap.* 2. *per tot.* ubi pluties ampliat. Antonel. *de regim. Eccleſ. d. lib.* 3. *cap.* 6. *num.* 25. Fagnan. *in cap. quoniam num.* 49. *de jurepatr.* & ſi conſtructor vellit etiam dotare, non admittitur alius ne fruſtra fiant plures patroni. Vivian. *p.* 1. *lib.* 2. *cap.* 2. *num.* 7. niſi conſtruens conſentiat, & hæc cum conſenſu Epiſcopi. Vulp. *in praxi cap.* 49. *num.* 5. Ventriglia *de jurepatr. annot.* 1. §. 1. qui proinde in tali caſu, cum agatur de præjudicio Fundantis vel conſtruentis, conſulit eſſe requirendos patronos prædictos, ſi ipſi forſan velint dotare, antequam per Epiſcopum detur conſenſus aut licentia dotandi. Coccin. *deciſ.* 2108. *num.* 36. qui ſemper requiritur. Lambertin. *de jurepatr. par.* 1. *lib.* 1. *quæſt.* 2. *art.* 3. Fuſcus *de viſitatione lib.* 2. *cap.* 10. *n.* 5. Garz. *de Benef. par.* 5. *cap.* 9. *n.* 71. Ventriglia *l. c. num.* 11. ſufficit tamen ſi conſenſus ſuperveniat, imo etiam tacitus uti ex inſtitutione reſultans & qualiter probetur vel præſumatur vide Rochum *verſ. pro eo. quæſt.* 8. *n.* 20. Marcheſ. *de commiſſ. par.* 1. *pag.* 454. Beltramin. ad Greg. XV. *dec.* 420. *n.* 7. Vivian. *de jurepatr. par.* 1. *lib.* 2. *cap.* 1. *n.* 18. *& DD. cit.* ſupra *num.* 79.

85 Ut ergo Juſpatronatus acquiratur non eſt neceſſe, quod concurrant copulative fundatio, conſtructio, & dotatio, ſed ſufficit una iſtarum, ita communiter DD. quia jura loquuntur alternative. Concil. Trid. *cap.* 9. *de reform. ſeſſ.* 25. Rota & DD. apud Barboſ. *de jure Eccleſ. lib.* 3. *cap.* 22. *num.* 61. Ventriglia *de jurepatr. annot.* 1. §. 1. *num.* 10. ubi ait ita ſervari in praxi. Vivianus *de jurepatr. par.* 1. *lib.* 2. *cap.* 1. *num.* 8. Leo *in theſ. for. Eccleſ. p.* 2. *cap.* 6. *num.* 25. Gonzal. *in cap. nobis fuit.* 25. *ſub n.* 3. *de jurepatr.* ubi de veriori, ibique Valenſ. *de Benef. lib.* 1. *tit.* 4. Caniſ. *in cap.* 3. *de jurepatr.* & alii, quamvis non deſint multi alii contrarium tenentes, inter quos Garz. *de Benef. d. p.* 5. *cap.* 9. *n.* 44. alios allegans, & pro hac ſententia multos adducunt Gonzal. & Barboſ. *ll. cc.* quibus addo Fagnan. *in cap. quoniam de jurepatr. a n.* 26. *ſeqq.* ubi late inter alias hanc rationem affert, quia juſpatronatus non acquiritur ſine conſenſu Epiſcopi, qui intervenire non poteſt, niſi hæc tria concurrant, alias teneretur de proprio dotare &c. in his duobus convenire videntur DD. primo ad acquirendum juſpatronatus honorificum, quod inter alia in hoc conſiſtit, ut patronus in dicta Eccleſia præ aliis honoretur &c. de quibus Fagnan. *in cap. nobis. n.* 10. *de jurepatr.* ſufficere conſtructionem. Barboſ. *l. c. n.* 62. ubi DD. ſecundo conveniunt, quod non ſit neceſſe, ut iſtæ tres qualitates ab uno ſolo ponantur *ut ſupra n.* 84. & Fagnan. *in d. cap. quoniam num.* 49. Immo acquiritur a pluribus dotantibus, licet diviſim inſufficienter quilibet dotet, dummodo unitim ſufficientem dent dotem, & tunc omnes fiunt patroni æqualiter, licet inæqualiter dotem contulerint. Lambert. *de jurepatr. par.* 1. *quæſt.* 3. *artic.* 5. *lib.* 1. Garz. *loc. cit. n.* 54. ubi S. Cong. Ventriglia *loc. cit. annot.* 1. §. 2.

86 Fundatione non acquiritur, niſi fundus detur ſimpliciter, ita ut totum illius dominium tranſeat in Eccleſiam. Barboſ. *loc. cit. d. cap.* 12. *num.* 28. Lambertin. *loc. cit. quæſt.* 2. *art.* 2, *num.* 1. *&* 2. Vivian. *d. p.* 1. *lib.* 2. *cap.* 1. *num.* 5.

87 Acquiritur etiam reædificatione, quia reædificatio venit nomine conſtructionis; dicitur autem reædificari, quando Eccleſia erat penitus deſtructa, & indiget nova conſecratione, ſecus ſi Eccleſia non fuerat penitus deſtructa. Garz. *loc. cit. num.* 51. Barb. *loc. cit. n.* 32. ubi Rota & Ventriglia *ubi ſupra.* Gratian. *diſc. for. c.* 177. *n.* 26. Coccin. *deciſ.* 753. *num.* 14. gloſ. *in c.* 3. *verb. fundatores. de jurepatr.* ſaltem cumulative ad illos, qui eam dotarunt, ut fundum præſtiterunt, ut ſupra *n.* 84. Coccin. *deciſ.* 2108. *nu.* 35. Porro præmiſſa procedunt ſi Eccleſia diruta reædificatur ex nova materia, non vero ſi ex antiqua. Campan. *diverſ. jur. Can. rubr.* 11. *cap.* 13. *nu.* 327. *&* 338. Ventriglia *loc. cit.* Et quamvis in Concilio non fiat mentio Conſtructionis; tamen hæc venit nomine fundationis. Ventriglia *l. c.* Garz. *l. c.* Antonell. *de regim. Eccleſ. lib.* 3. *cap.* 6. §. 3. *n.* 22. ſubjungit tamen Antonell. *l. c. num.* 30. quod quando Eccleſia reædificatur ex eadem materia, antiquus patronus ratione lapidum, fundamentorum, lignaminum &c. ſi quæ ſuperſunt ex Eccleſia deſtructa, remanebit patronus, & novus reædificator ratione reliquarum expenſarum fiet compatronus. & ibi Lambertin. *lib.* 1. *p.* 1. *quæſt.* 6. *princ. art.* 4. *nu.* 8. *& ſeq.* hinc juxta dicta *n.* 84. requirendus erit primus patronus an velit reædificare, ita etiam Vivian. *in prax. juriſpat. d. lib.* 2. *cap.* 5. *a n.* 7. *ſeqq.*

88 Dicitur autem conſtruere is, qui facit impenſas in conſtruendo, non faber qui eam conſtruit, niſi id gratis faciat, ut ſit patronus. Cardin. *in cap. nobis de jurepatr. a num.* 6. Vivian. *de jurepatr. lib.* 2. *cap.* 1. *par.* 1. *num.* 3.

89 Quando vero Juſpatronatus competit pluribus, uti quia aliqui dotarunt, alii fundarunt, alii conſtruxerunt, competit illis in ſolidum, quia hoc jus eſt individuum; ſed quoad executionem eſt dividuum. Vivianus *de jurepatr. l. c. cap.* 2. *a num.* 4. *ad* 8. Card. & Abb. *in d. cap. nobis.* Creſcent. *dec.* 2. *de jurepatron.* Ciarlin. *controv. for. cap.* 153. *num.* 25. Peregrin. *de fideic. art.* 6. *n.* 37. Gratian. *diſcept. for. c.* 675. *n.* 7. hinc ſi plures præſentant indignum, vota minora prævalent, & ſi unus fundavit & conſtruxit, habebit duas voces, & alius qui dotavit habebit unam vocem, juxta Vivian *loc. cit. num.* 8. ubi citat Lambertin. *p.* 1. *l.* 1. *quæſt.* 3. *art.* 8. *n.* 8. *&* 10.

90 Dos vero Eccleſiæ debet conſiſtere immobilibus, & partim mobilibus, & ſi dentur mobilia, illa debent vendi, ut ex illorum pretio immobilia emi poſſint; & ſi dentur a minore, nullum requiritur Judicis decretum, quia conſenſus Ordinarii interveniens illum ſupplet. Lambert. *loc. cit. artic.* 3. *quæſt.* 5. Vivian. *loc. a num.* 3. *cap.* 4. Illa non poteſt conſtitui in uſufructu, quia tunc non eſſet perpetua. Vivianus *loc. cit. num.* 7. Dos vero iſta gaudet iiſdem privilegiis, ac dos mulierum, quæ videri poſſunt apud Vivianum *loc. cit. a num.* 12.

91 Eccleſia matrix, intra cujus limites fuit fundata Eccleſia, fit illius patrona, ſi dedit fundum, vel fecit expenſas in conſtructione, vel dotavit; & non aliter. Abb. *in cap.* 3. *de Eccleſ. ædif. n.* 8. Vivian. *l. c. c.* 7. *a n.* 1. Tuſc. *litt. I. concluſ.* 589. Et ſi intra Eccleſiam, vel ejuſdem ſepta in qua Rector habet proprietatem, fundatur ſacellum, ſive Capella, & dotatur, tunc ſunt duo patroni, Rector ſcilicet Eccleſiæ principalis, ac conſtructor, & dotator. Merlin. *deciſ.* 442. *num.* 3. ubi Abb. *in d. cap.* 3. *n.* 11. *& in rubr. de jurepatr. nu.* 6. *& in conſ.* 106. *nu.* 2. *verſ. quod enim dicitur. num.* 2. Roch. *de jurepatr. verb. Eccleſiam fundavit. n.* 2. *&* 18. Lambertin. *cod. tr. p.* 1. *lib.* 1. *q.* 8. *art.* 1. *n.* 41. *verſ. circa iſtum caſum. & nu.* 42. & alii. dixi intra ſepta; nam ſi ſacellum conſtrueretur extra ſepta, quamvis intra Parochiam, cum tunc Rector non habeat proprietatem ſoli, in quo fundatur capella, aut ſacellum, non acquiritur illi aliquod juſpatronatus, ſed totum ſpectat ad conſtruentem, & dotantem, niſi Rector dotem contulerit de ſuo. ita Merlin. *l. c.* Vivian. *uti ſupra.*

92 Porro fundantes, conſtruentes, vel dotantes poſſunt in limine fundationis, conſtructionis, vel dotationis ſibi reſervare aliquid pecuniæ, vel ſervitii, aut aliquam conditionem apponere, dummodo hæc ſit Juri communi, & rationi conveniens, & adſit conſenſus ordinarii. gloſ. *in cap. nobis verb. niſi aliter de Jurepatr. & arg. cap. verum. de condit. appoſ.* Garz. *de Benef. par.* 7. *cap.* 15. *num.* 3. Lambert. *de Jurepatr. lib.* 1. *part.* 1. *quæſt.* 9. *art.* 1. *num.* 2. Rota citata a Viviano *part.* 1. *lib.* 2. *cap.* 8. ubi Barb. *de pot. Epiſc. par.* 3. *alleg.* 60. *n.* 77. Abb. *in cap.* 1. *& in cap. gravis de cenſ.* Rot. *deciſ.* 530. *n.* 2. *p.* 1. *rec.* & ut ſupra in verb. *fundator.* & in verb. *Beneficium num.* 14. ſecus poſt factam jam fundationem, quia tunc Epiſcopus non poteſt Benefi-

cium

Digitized by Google

cium jam perfectum ſervitute gravare. Abb. *in cap. praeterea. num. 3. de Jurepatr. num.* 3. licet Patronus eſſet perſona Eccleſiaſtica. *cap. ſignificatum.* ubi Abb. *de praeb.* Vivianus *loc. cit. num.* 6. qui citat S. Rotæ deciſionem, & diximus in verb. *Epiſcopus num.* 14. ubi vide, & tex. *in cap. ſignificatum.* ubi Gonzal. *de praeb.* ubi DD.

93 Quæres an Juſpatronatus poſſit competere ex privilegio, vel præſcriptione? Reſpondetur quod attinet ad privilegium, Juſpatron. ex privilegio etiam Pontificio ex cauſa lucrativa conceſſo competere non poſſe, quia hoc privilegium fuit ſublatum a Conc. Tridentino *ſeſſ.* 25. *cap.* 9. *de reform.* Vivianus *loc. cit. cap.* 5. *n.* 15. Seraphin. 1395. *num.* 3. Ludoviſ. *deciſ.* 397. *num.* 3. & ibi Beltramin. *num.* 6. Pariſ. *de confident. quaeſt.* 28. *num.* 28. *num.* 240. Garz. *de benef. p.* 5. *cap.* 9. *n.* 115. ubi Sacræ Congreg. Rot. *deciſ.* 88. *num.* 2. & 3. *p.* 1. *rec.* apud quos alii, non obſtante quacumque poſſeſſione. *DD. cit.* limita ſi concedatur ex cauſa onerosa, ut ex augmento dotis ſupra medietatem. *ut ſupra num.* 80. vide *DD. cit.* quod vero attinet ad præſcriptionem, ſi cum illa concurrat tempus immemorabile, poteſt præſcribi, quia ex tanto tempore præſumitur titulus Juſpatronatus. Jo. Andr. *in cap. quod alicujus. de R. I. in* 6. Tuſc. *litt. concluſ.* 604. Vivian. *ut ſupra n.* 11. *cap.* 9. niſi expreſſe per publica documenta conſtaret Eccleſiam ab initio fuiſſe liberam; tunc enim, non obſtante quocumque temporis lapſu, præſcribi non poteſt. Card. *in Clem. plures. nu.* 5. *de Jurepatr.* quo caſu tamen poteſt allegari privilegium Papæ, cujus privilegii vigore dicatur facta quælibet præſentatio. Vivian. *l. c. cap.* 9. *n.* 15. & quod poſſit præſcribi vide Riccium in *prax. var. reſ. par.* 2. *reſ.* 338. Caſſador. *dec.* 7. *de Jurepatr.* Put. *dec.* 122. *lib.* 1. Veruntamen facienda eſt differentia inter privatos, in quibus non cadit præſumptio uſurpationis, & ideo in illis probatio juriſpat. reducitur ad terminos Juris communis; de qua Rot. *deciſ.* 360. & 374. *p.* 2. *rec.* & infra ubi ponuntur diverſæ conjecturæ, quibus probari poteſt, & apud Ciarlin. *cap.* 212. *per tot.* & *cap.* 57. *num.* 1. Barboſ. *de Jur. Eccleſ. lib.* 3. *cap.* 12. *a n.* 67. *ad* 102. late Pariſ. *de confident. q.* 28. *a nu.* 207. & inter Principes aut potentiores, in quibus præſumitur uſurpatio, & ideo requirit probationem ſtrictam præſcriptam a jure; de qua apud Riccium *in prax. noviſſ. probationis Juriſpatronatus. reſ.* 83. Ciarlin. *controv. for. d. cap.* 57.

94 Potentiorum namque non probatur niſi fundatione, vel immemorabili præſcriptione cum continuatis præſentationibus effectum ſortitis per quinquaginta annos. Conc. Trid. *Seſſ.* 25. *cap.* 9. *de reform.* late Pariſ. *de confid. quaeſt.* 28. *a n.* 241. Ciarlin. *loc. cit. n.* 2. Antonell. *de regim. Eccleſ. lib.* 3. *cap.* 6. §. 5. & ut probetur ex continuatis præſentationibus, requiritur illas præſentationes probari per Scripturas authenticas, neque ſufficit per teſtes; aut aliud æquivalens quia prior probatio requiritur pro forma. Barboſ. *loc. cit. n.* 122. & *DD. cit.* Mareſcot. *lib.* 2. *var. reſ. cap.* 52. *n.* 2. Merlin. *deciſ.* 277. & 349. & alibi: eademque forma requiritur in effectuatione præſentationis, licet Juſpatron. fuerit erectum ante Conc. Trid. Barb. *de Jure Eccleſ. lib.* 3. *cap.* 12. *a n.* 111. Ventriglia *de Jurepatron. annot.* 1. §. 2. *n.* 20. quæ probatio requiritur tam in petitorio, quam in poſſeſſorio Antonell. & Barboſ. *ll. cc.* Ludoviſ. *deciſ.* 222. *nu.* 3. Rot. *deciſ* 756. *n.* 3. *p.* 2. *rec.* Neque admittuntur teſtes ad probandum authenticorum inſtrumentorum amiſſionem; quia Concil. Trid. teſtibus diffidit, & probatio illa requiritur pro forma. Barb. *loc. cit. n.* 125. ubi Rot. & Fagnan. *in* 2. *p.* 5. *Decretal. de privileg. in cap. cum olim. il.* 1. *num.* 7. Pariſ. *de Confid. q.* 28. *n.* 258. ubi Rota. Riccius *in prax. Juriſp. p.* 1. *reſ.* 135. & 145. & 147. ubi Sacr. Congr. & Rot. & alii contra Garz. *de Benef. d. p.* 5. *cap.* 9. *n.* 113. Genuen. *in prax. Archiep. cap.* 63. *nu.* 11. qui authoritate textus *in cap. cum olim.* 12. *de privileg.* contrarium tenent, modo teſtes deponant cum qualitatibus requiſitis a Gloſſ. *in verb. ſine reprehenſione.* & DD. *in d. cap. cum olim.*

95 Ad quem effectum potentiores dicuntur Domini Caſtrorum, Domicelli, Comites, Marchiones, Duces, & Principes licet recognoſcant Superiorem. Put. *lib.* 1. *deciſ.* 59. Pariſ. *de confid. quaeſt.* 28. *num.* 243. citans Rotam. Riccius *in prax. juriſpatr. reſ.* 142. Item Epiſcopi, Univerſitates. Rota apud Merlin. *dec.* 277. & 354. Lim. in iis perſonis vel Univerſitatibus, quæ nec juriſdictionem, vel potentiam aliquam habent in loco juriſpatr. vel habuerunt. Merlin. *dec.* 407. *num.* 4. Beltram. ad Ludoviſ. *deciſ.* 222. *num.* 11. Antonel. *de regimen Eccleſ. lib.* 3. *cap.* 6. §. 5. *num.* 45. plura etiam *infra. ſect.* 7. *n.* 181. *ſeqq.*

Sectio II.

Quoad translationem juriſpatron. de uno in alium.

Juſpatronatus Laicale non poteſt donari, vel cedi alteri Laico ſine conſenſu Epiſcopi, neque ſufficit conſenſus Vicarii generalis. Garz. *de Benef. part.* 5. *c.* 9. *num.* 76. Farin. *deciſ.* 337. *a num.* 4. *p.* 2. Genuen. *in prax. archiep. cap.* 63. *num.* 19. Barb. *de off. Epiſc. alleg.* 71. *num.* 23. & *de jur. Eccleſ. d. cap.* 12. *n.* 264. *ſeqq.* Seraphin. *deciſ.* 884. *num.* 1. & 2. Gratian. *diſc. for. cap.* 177. *num.* 8. Pyr. Corrad. *in prax. Benef. lib.* 4. *cap.* 5. *a n.* 4. & 14. Antonell. *de regim. Eccleſ. l.* 3. *cap.* 6. §. 11. & probatur *ex cap. illud.* ubi DD. & *cap. ſuggeſtum* & *cap. cum ſaeculum. de jurepatr.* Francus *in cap.* 1. *de jurepatr. in* 6. Rocchus *de jurepatr. quaeſt.* 2. & 4. Lambert. *eod. tract. par.* 2. *quaeſt.* 1. *art.* 2. *lib.* 1. Mareſcot. *lib.* 3. *var. reſol. cap.* 9. citans Rotam. Lim. ſi Vicarius habuit mandatum ſpeciale; Conſenſus tamen Vicarii generalis cum generali mandato præſtat titulum ad præſcribendum. Seraph. *loc. cit.* Barboſ. *d. alleg.* 71. *n.* 25. Mareſc. *uti ſupra num.* 9. non quidem contra Eccleſiam liberam, ſed contra patronum Laicum. Si vero Juſpatron. eſt Eccleſiaſticum, illius donatio non valet ſine beneplacito Apoſtolico. Concluſio principalis limitatur primo, ſi Donatio fit Eccleſiæ. *ut infra nu.* 120. ſecundo ſi donatio hæc involvitur in donatione univerſitatis bonorum: tertio ſi Donatio fit ab uno Patrono alteri patrono. Rot. poſt Vivian. *dec.* 23. *n.* 4. quarto ſi conſenſus Epiſcopi ſupervenit etiam poſt mortem donantis, nam tunc valet donatio in præjudicium ipſius Donantis, & ejus hæredum. Farinac. *d. deciſ.* 337. *n.* 7. Corrad. *l. c. n.* 13. Genuen. *in prax. Archiep. cap. mihi* 63. *num.* 28. quamvis aliqui ibidem contrarium teneant. Quinto ſi Donatio fuit effectuata; quia tunc præſumitur conſenſus interveniſſe. Dec. *conſ.* 639. Mareſcot. *l. c. n.* 18. & 19. Vivianus *de jurepatron. lib.* 4. *cap.* 1. & 2. & poſt illum Rot. *d. deciſ.* 23. *n.* 5. Antonell. *l. c.* & *DD. cit.* apud quos plura, modo conceſſio, ſeu donatio &c. ſit gratuito facta, alias enim foret ſimoniaca. Mareſ. & *DD. cit.* Et quod donatio juriſp. cenſeatur facta cumulative & non privative quoad donantem dicit Pyr. Corrad. *l. c. n.* 16. per DD. & Rot. *ibid.* 96

Transfertur etiam venditione in emptorem omnium bonorum. *cap. ex litteris. cap. cum ſaeculum de jurepat.* Lambert. *eod. tit. lib.* 1. *par.* 2. *quaeſt.* 5. Covar. *lib.* 2. *var. reſ. cap.* 18. *n.* 8. Rochus *eodem. verſ. ipſe q.* 22. *num.* 40. Graſs. *de ſucceſſ. lib.* 2. *quaeſt.* 30. Genuen. *in prax. archiep. cap. mihi* 101. *nu.* 4. Abb. *in d. cap. ex litteris.* Felin. *in cap. cauſam. de praeſcript. n.* 8. Corrad. *d. cap.* 5. *a n.* 20. Barb. *de pot. Epiſc. alleg.* 71. *n.* 7. & 8. Garz. *de Benef. par.* 5. *cap.* 9. *n.* 11. & 14. Mant. *de tacit. lib.* 4. *tit.* 9. *nu.* 22. Vivian. *d. lib.* 4. *cap.* 1. *n.* 3. Riccius *in prax. juriſp. reſ.* 173. Mareſcot. *lib.* 2. *var. reſ. cap.* 55. Tancred. *conſ.* 80. *n.* 2. Noal. *de tranſmiſſ. caſ.* 62. *n.* 13. Pax Jord. *de Re benef. l.* 10. *tit.* 7. *a nu.* 145. uti etiam ſi hæreditas tota vendatur, cui annexum eſt Juſpatron. *DD. cit.* quibus in caſibus, proinde cum juſpatronatus transferatur tantum acceſſorie non eſt neceſſarius Ordinarii Conſenſus. Vivian. *l. c. n.* 12. Barb. *d. alleg.* 71. *n.* 46. Jordan. *l. c. nu.* 148. declaratur tamen concluſionem procedere, quando illa venditio omnium bonorum eſt univerſalis reſpectu rei, ut puta quia venditur caſtrum & habens annexum jus patronat. cum enim tunc illa venditio univerſalis ſub ſe univerſitatem continens non reſolvatur in ſingularitates, ideo cum ea venit juſpatr. cum tunc non dicatur directe vendi, ſed tantum in conſequentiam veniret quod ſi venditio foret univerſalis reſpectu verborum tantum, in qua rerum particularium, ſeu ſingularium eſt neceſſaria ſpecifica traditio, cum tunc talis univerſalitas ſolvatur in ſingularitates, & non plus im- 97

poterit

Digitized by Google

portet generalis illa expreſſio, quam ennmeratio ſpecierum, ideo ſicut juſpat. de per ſe vendi non poteſt per nota jura, ita etiam vendi non poteſt ſub iſtaſ univerſitate verbali, de quo late, Mareſc. *l. c.* ubi Rot. pluries. *& DD. cit.*

98 Quæres, ſed quid ſi in venditione Caſtri fuit facta mentio Juriſpatronatus? vel Caſtrum fuit venditum cum expreſſa mentione juriſpatronatus dicendo; *vendo hoc Caſtrum cum Jurepatronatus ibi exiſtente*, erime venditio ſimoniaca? Reſpondetur ſi Juſpatronatus non ſit reale & caſtro annexum, ſed perſonale, fore venditionem ſimoniacam, juxta P. Pithing *lib.* 3. *tit.* 38. *ſect.* 3. *num.* 74. ſi vero Juſpatronatus non ſit perſonale, ſed reale & Caſtro annexum, non erit venditio ſimoniaca in ullo foro. Idem Pithing *loc. cit. num.* 57. dummodo pretium non excedat valorem caſtri ſecundum ſe, quod tamen Vivian. *l. ſup. cit. num.* 8. intelligit, ſi juſpatr. principaliter, & conjunctive per copulam, non exprimitur, ſed tantum declarative, & acceſſorie, & ibi Rot. & Abb. *in d. cap. illud. num.* 4. *de jurepatr.* vide late Pyr. Corrad. *d. cap.* 5. *a num.* 41. *ſeqq.* ubi hanc mentionem, cum particula *cum* aut *&*, vocat periculoſam, ne emptor debeat illo ſpoliari, & venditor ſit privatus, tanquam ſimoniaci.

99 Si vero Juſpatronatus transfertur titulo Legati in Laicum, vel Clericum proprio nomine recipientem, requiritur Epiſcopi conſenſus, quia legatum eſt donatio quædam a defuncto relicta. Abb. *in cap. cum ſeculum nu.* 6. & *in cap. illud. n.* 4. *de Jurepatr.* Vivian. *l. c. nu.* 19. Ratio eſt, ut ordinarius advertere poſſit an in ejuſmodi translatione interveniat labes ſimoniaca. Neque ſufficit conſenſus Vicarii Generalis, niſi habuerit ſpeciale mandatum. Garz. *l. c. nu.* 75. Barb. *alleg.* 54. *nu.* 74. Vivian. *n.* 25. *& DD. cit.*

100 Juſpatronatus de natura ſua tranſit etiam in hæredes ſuos, ſanguinis, & extraneos, tam ex teſtamento, quam ab inteſt. & in illos tranſit, quia hæredes ſunt. Noal. *de tranſmiſ. caſu* 62. *per tot. & num.* 37. Abb. *in d. cap. cum ſeculum.* ubi gloſſ. *de Jurepatr.* Tuſc. *litt. I. concluſ.* 610. Lambertin. *par.* 2. *lib.* 1. *quæſt.* 1. *n.* 15. Covar. *lib.* 2. *var. reſ. cap.* 18. *num.* 6. Barboſ. *de pot. Epiſc. alleg.* 71. *n.* 3. Vivian. *l. c. cap.* 2. *num.* 1. qui citat plures S. Rotæ deciſiones. Dummodo hæredes hæreditatem adiverint. Covar. *l. c. num.* 7. Si ſit hæreditarium. Vivian. *lib.* 4. *d. cap.* 2. *n.* 9. Merlin. *dec.* 593. ubi late, & quod poſſit tranſire in aliquem per jus accreſcendi. Et quidem tranſit gradatim & ordine ſucceſſivo. Vivian. *l. c. nu.* 2. Covar. *pract. qq. cap.* 38. *n.* 13. Et dummodo ſit hæreditarium, quale in dubio præſumitur, quia de ſui natura eſt tranſitorium ad quoſcumque, etiam extraneos. Seraph. *deciſ.* 364. *num.* 3. Ciarlin. *contr. for. c.* 153. *n.* 3. *&* 4. ubi DD. Riccius *de noviſſ. probat. juriſpatron. reſ.* 233. Gratian. *diſc. for. c.* 521. *n.* 19. Vivian. *p.* 1. *l.* 4. *cap.* 2. *n.* 4. Capon. *diſc. for.* 66. *&* 67. qualiter vero probetur eſſe hæreditarium, vide Merlin. *deciſ.* 94. ubi etiam dicitur, quod ſit potius cenſendum hæreditarium, quam gentilitium, ita *n.* 5. & quod allegans eſſe gentilitium debeat id probare, dicit Ciarlin. *d. cap.* 153. *n.* 4. Rot. *deciſ.* 336. *n.* 3. *p.* 5. *recent.* ubi late ſtatut tamen obſervantiæ patronorum. Gratian. *diſc. for. d. cap.* 521. *n.* 19. & in quibus gentilitium, & hæreditarium differant, vide *DD. cit.* & Merlin. *ibid.* ubi *num.* 5. quod hæreditarium deferatur in ſtirpes, gentilitium vero in capita. ad tex. *in Clem. plures, de jurepat.* de quo etiam Gratian *l. c. a num.* 12. apud quos etiam an habeat locum jus repræſentationis, & apud Covar. *pract. qq. c.* 38. *num.* 13.

101 Imo etiam gentilitium tranſit in extraneos hæredes, finita familia, ſi nempe ultimus de familia relinquat aliquem hæredem extraneum, alias ſecus, *ut infra.* Noal. *de tranſmiſſ. caſ.* 62. *num.* 5. Riccius *in prax. juriſpatr. reſol. mihi* 198. Capon. *diſc. for.* 12. Vivian. *l. c. a num.* 15. quamvis in principio eidem contraria arridere viſa ſit, & apud hos Lambertin. *de jurep. lib.* 1. *p.* 2. *quæſt.* 2. *art.* 5. Caſſad. *deciſ. n.* 3. *de jurepat.* & alii contra nonnullos relatos a cit. Riccio, quia proviſio hominis non facit ceſſare proviſionem legis, niſi ſit derogatum, & adſit dictio taxativa *tantum. DD. cit.* & Merlin. *deciſ.* 346. *n.* 9. ubi DD. & infra. *num.* 105. *&* 109.

102 Tranſit etiam in hæredem particularem, cum non extant alii hæredes; quia tunc hæres particularis ratione juris accreſcendi cenſetur vocatus in univerſum jus. Lambert. *lib.* 1. *par.* 2. *q.* 2. *art.* 16. & infra; ſecus ſi adeſt hæres univerſalis, quia tunc hæres particularis cenſetur legatarius. Ciarlin. *controv. for. cap.* 1. *num.* 64. citans Jo. And. *in cap. cum ſeculum. de Jurep.* Riccium *de noviſſ. probat. Juriſpatr. reſol.* 175. *&* 183. Peregr. *de fideic. art.* 3. *num.* 7. Fuſar. *de ſubſtit. quæſt.* 341. *num.* 2. & alios, etiamſi hæres particularis eſſet filius. Ciarlin. *contr. for. cap.* 153. *num.* 29. Rot. poſt Vivian. *deciſ.* 24. *num.* 1.

Tranſit etiam in uſufructuarium omnium bonorum 103
quod jus utile, non vero quoad dominium directum, quia præſentatio eſt fructus Juriſpatronatus. *arg. cap. ex litteris, de jurepatr.* Ciarlin. *l. c. num.* 68. apud quem Roc. *de jurepatr. d. verb. ipſe vel is quæſt.* 28. *in fin. num.* 64. Mant. *deciſ.* 140. *a num.* 2. Innoc. & Abb. *in cap. conſultationibus de Jurepatr.* Garz *de Benef. part.* 5. ubi Rot. *n.* 21. *cap.* 9. Barb. *d. alleg.* 71. *nu.* 40. Riccius *de noviſſ. prob. Juriſpatr. reſ.* 194. Vivianus *lib.* 4. *cap.* 7. *num.* 8. ubi Rota contra aliquos volentes id ſpectare ad hæredem, qui intelligendi ſunt, quando juſpatr. non eſt annexum alicui caſtro, aut villæ &c. ſed eſt tantum peſonale bonis non adhærens. vide Ciarl. *loc. cit. num.* 73. Non tranſit tamen in fideicommiſſarium particularem, ſicut nec univerſalem, quia non recipit æſtimationem, ſed remanet apud hæredem gravatum. *DD. cit.* Covar. *lib.* 2. *var. reſol. cap.* 18. *n.* 8. Gomez. *tom.* 1. *var. reſ. cap.* 5. *nu.* 29. Antonell. *de regim. Eccleſ. lib.* 3. *cap.* 6. §. 11. *num.* 83. Garz. *l. c.* Fuſar. *de ſubſtit. quæſt.* 634. *num.* 2. Peregr. *de fideicom. art.* 3. *n.* 37. Riccius *in prax. Juriſpatron. reſ.* 179. *a num.* 2. Barb. *d. alleg.* 71. *num.* 9. Vivian. *par.* 1. *lib.* 4. *cap.* 5. *n.* 28. Limit. in Jurepatr. reali, & annexo bonis, veluti ſi in hæreditate eſſet caſtrum, cui eſſet annexum juſpatr. vel niſi aliter diſpoſuiſſet teſtator. Tranchedin. *conſ.* 42. Ciarlin. *l. c. n.* 41. limita etiam ut infra *num.* 208. Ampliatur concluſio etiam poſt factam traditionem. DD. apud Tranched. *loc. c.* & Fachin. *lib.* 10. *controv. Jur. cap.* 94. *& lib.* 13. *c.* 90. Fuſar. *de ſubſtit. quæſt.* 645. Rota apud Rubeum *deciſ.* 542. *par.* 5. *rec. tom.* 2. *nu.* 10. vide Bich. *deciſ.* 3. *&* 15. *n.* 1. *&* 4. *ſeqq.* quamvis non pauci velint, juſpat. tranſire in fideicommiſſarium univerſalem, ut videre eſt apud Tranched. *& DD. cit.* Fagnan. *in cap. ex litteris num.* 57. *de jurepatr.*

Sed quæres an confiſcatis bonis etiam juſpatrona- 104
tus in illis comprehenſum tranſeat in fiſcum? Reſpondetur quod Juſpatronatus Reale adhærens & annexum bonis confiſcatis tranſit in fiſcum ſimul cum bonis confiſcatis, quibus eſt annexum, juxta *cap. ex litteris. & cap. cum ſeculum de Jurep.* Gl. 1. *in cap. filiis & nepotibus.* 16. *quæſt.* 7. Garz. *l. c. n.* 26. *&* 27. Pax Jord. *de Re benef. lib.* 10. *tit.* 7. *n.* 149. Juſpatronatus vero perſonale & alteri non adhærens, ſed per ſe ſubſiſtens non tranſit in fiſcum, ſed remanebit penes delinquentem donec tanquam indignus a Judice Eccleſiaſtico privetur, quo caſu, ſi erit gentilitium tranſibit ad conſanguineos delinquentis, ſi vero hæreditarium evaneſcet, & Eccleſia remanebit libera. Jordan. *& DD. mox cit.* & Barboſ. *d. alleg.* 71. *num. penult.* Vivian. *part.* 3. *lib.* 15. *cap.* 2. *a nu.* 17. *ſeqq.* Immo Fatin. *de pœn. confiſ. quæſt.* 25. *num.* 151. ubi DD. tenet in nullo caſu tranſire in fiſcum, eo quod Juſpatronatus ſit quid ſpirituale vel ſpirituali annexum, ſuper quo Judex Laicus nec expreſſe, nec tacite cognoſcere poteſt. Rot. *deciſ.* 52. *nu.* 5. *p.* 1. *& deciſ.* 336. *nu.* 17. *p.* 5. *rec.* & infra *n.* 192. videri poſſunt Clarus *in* §. *fin. quæſt.* 78. *n.* 8. Fatin. *de hæreſi quæſt.* 190. §. 1. *nu.* 24. Leo *in theſ. for. Eccleſ. par.* 2. *cap.* 6. *nu.* 36. qui tenet nullo modo tranſire in fiſcum, quia eſſet Eccleſiæ nimis præjudiciale, quia perderet ſpem libertatis, cum fiſcus nunquam moriatur. Pax Jord. *l. c. n.* 150.

Juſpatronatus poteſt transferri ad extraneum in caſum 105
deficientis familiæ & non aliter. Seraphin. *deciſ.* 364. *&* 378. Gratian. *diſcept. for. cap.* 645. *num.* 10. & Vivian. *de Jurepat. lib.* 4. *p.* 1. *cap.* 9. *num.* 53. Rota poſt tract. Poſt. *de manuten. dec.* 267. *num.* 7. Ciarlin. *controv. for. cap.* 107. *a num.* 44. ubi alii DD.

Relictum illis, qui ſunt de parentela, Domo, vel 106
familia non poteſt donari, vel transferri in illos qui non ſunt de illa in præjudicium vocatorum. Riccius

in

Digitized by Google

in prax. noviſſ. prob. Juriſpatr. reſ. 232. Ciarlin. *l. c.* ubi late quinam veniant nomine familiæ, vel domus, & Gratian. *d. cap.* 645. Riccius *in prax. juriſpat. reſ. mihi* 169. *num.* 4.

Non tranſit in Conductorem etiam cum univerſitate bonorum. argum. tex. ubi Felin. *in cap. cum Bertholdus. n.* 29. *de ſent. & re judicata.* Rochus *de Jurepatron. verb. ipſe vel is quæſt.* 26. *n.* 57. Paulus de Citadin. *par.* 9. *quæſt.* 4. Garz. *de Beneſ. par.* 5. *c.* 6. *n.* 7. *& ſeq.* Mantic. *de tacit. lib.* 5. *tit.* 3. *nu.* 20. Gennen. *in prax. Archiep. cap. mihi* 102. *n.* 5. concluſio porro procedit in conductione ad modicum tempus *juxta DD. cit.* ſicut & in poſſeſſore loco pignoris, ad quem non ſpectat, ſeu tranſit juſpatron. aut præſentandi, ſed remanet penes debitorem pignorantem. DD. apud Garz. *l. c.* Gonzal. *in d. cap. cum Bertholdus. ſub n.* 2. ſecus vero eſt in locatione, ſeu conductione univerſitatis bonorum, ſeu Caſtri, cui annexum eſt Juſpatronatus, facta ad longum tempus; quando nempe transfertur utile dominium in conductorem, ut fit in ſeudo, & emphyteuſi, tunc enim jus præſentandi transfertur in conductorem, ut probatur *ex cap. ex litteris de Jurepat.* pront concordando hos duos textus diſcurrit Fagnan. *in d. cap. ex litteris a nu.* 12. Gonzal. *l. c. & in d. cap. ex litteris. n.* 2. Garz. & Genuen. *ll. cc.* apud quos alii.

108 Conceſſum ſibi, fratribus, & eorum hæredibus tranſit etiam ad ſorores, quia nomine fratris venit etiam ſoror. *L. fratres. C. de inoffic. teſtam. L. tres fratres. ff. de pact.* Bart. & Bald. *in L. Lucius ff. de leg.* 3. & DD. apud Riccium *in prax. Juriſpatr. reſ.* 169.

109 Conceſſum, vel relictum pro hæredibus ſanguinis, tranſit ad hæredes extraneos ſi deficiant hæredes ſanguinis, niſi poſt hæredes ſanguinis fuiſſet locus pius vocatus aut alius ſucceſſor. Ciarlin. *contr. for. cap.* 1. *n.* 24. ubi Card. Tuſcus *litt. I. concl.* 610. *n.* 10.

110 Juſpatron. gentilitium & familiare dicitur, in quo vocantur ſolum illi, qui ſunt de genere teſtatoris, vel ejus ſanguine. Ciarlin. *controv. for. cap.* 1. *n.* 18. Rocchus *de Jurepatr. quæſt.* 33. *num.* 77. Riccius *in praxi Juriſpatron. reſ. mihi* 191. Vivian. *de Jurepatr. par.* 1. *lib.* 1. *cap.* 3. *num.* 29. vel cum fuit reſervatum pro hæredibus ſanguinis tantum vel pro filiis, Domo, vel parentela tantum, aliter videtur reſervatum pro omnibus. *DD. cit.* Gratian. *diſcept. for. cap.* 521. *num.* 53. Barb. *de Jure Eccleſ. lib.* 3. *cap.* 12. *num.* 22. & Ciarlin. *d. cap.* 107. *nu.* 51. *ſeqq.* ubi DD. & Rot. *deciſ.* 697. *num.* 5. *p.* 1. *rec. collect. a Farinac.* Peregrin. *de fideicom. art.* 22. *num.* 26. & 27. vide etiam Vivian. *l. c. lib.* 4. *cap.* 2. *a num.* 28. Præſumitur autem gentilitium & non hæreditarium; cum in ejus proviſionibus fuit ſemper facta mentio familiæ, vel cum per centum annos nullus extraneus vel fœmina præſentavit. Rota coram Buratto. *dec.* 183. Capon. *diſcept. for.* 233. Gratian. *l. c. n.* 35.

111 Gentilitium non tranſit ad fœminas, ſicut nec familiare. ita Peregrin. *de fideicom. art.* 25. *num.* 47. Ciarlin. *controv. for. cap.* 107. *a num.* 76. præſertim ſi fuit expreſſum nomen familiæ; quia tunc videtur habita ratio agnationis. Fuſar. *de ſubſtit. quæſt.* 352. *num.* 9. Riccius *in prax. noviſſ. prob. Juriſpatron. reſ.* 191. vide etiam Rot. *deciſ.* 204. & 282. *p.* 2. *rec.* DD. apud Fuſar. *l. c. num.* 12. ubi admittuntur fœminæ ceſſantibus maſculis, vel ubi non eſt habita ratio agnationis. vide etiam Vivian. *p.* 1. *lib.* 4. *cap.* 2. *n.* 45. tranſit tamen in filios illegitimos naturales, quando non fuit conceſſum taxative illis tantum de familia. Ciarlin. *cap.* 212. *num.* 38. & 39. Anchar. *conſ.* 81. Riccius *in prax. cit. reſ.* 137. qui tamen in praxi Juriſpatron. *reſ.* 196. negativam tenet, niſi ſint legitimati. vide Ciarlin. *cap.* 172. *num.* 60. *ſeqq.* Vivian. *lib.* 4. *cap.* 2. *num.* 65. *ſeqq.* ubi quod poſſint illegitimi ſuccedere tanquam hæredes, ſi ſit finita familia, & non aliter. Rocch. *in verb. competens alicui. q.* 2. *princ.* ſi vero ſint legitimati a Papa, ſeu Principe &c. vide Ciarl. & Vivian. *ll. cit.*

112 Primo tranſit jus præſentandi in proximiores, deinde in remotiores, quamvis illi de familia fuerint collective vocati. Riccius *in prax. Juriſpatr. reſ.* 192. Covar. *pract. qq. cap.* 38. *per tot.* Sicut etiam in feudis ſuccedunt primo proximiores, & valet argumentum a feudis ad juſpatron. Cardin. *in Clem. plures. de Jurepatr.* Lambert. *l. c. quæſt.* 3. *art.* 8. Vivian. *num.* 37. *in lib.* 4. *cap.* 9. ubi DD.

113 Et quando juſpatron. eſt gentilitium, in illo ſucceditur in capita, ſi vero eſt hæreditarium; in illo ſuccedítur in ſtirpes. Vivian. *de Jurepatr. lib.* 4. *cap.* 9. *nu.* 18. *& d. lib.* 4. *cap.* 2. *num.* 38. Capon. *diſcep. for.* 203. & ut ſupra *num.* 100. Et quamvis in fundatione Juriſpatron, fiat mentio familiæ, Domus vel gentis, ſi tamen fuit reſervatum pro hæredibus & ſucceſſoribus, non eſt gentilitium, ſed hæreditarium. vide Vivian. *l. c. lib.* 1. *cap.* 3. *num.* 28. Lotther. *de re Beneſ. quæſt.* 11. & Riccium & Ciarlin. *ll. cc.*

114 Familiæ relictum, vel filiis deſcendentibus non exſpirat eis extinctis, ſed tranſit ad hæredes quoſcumque. *DD. cit.* & Vivianus *par.* 1. *lib.* 4. *cap.* 9. *num.* 53. Caſſador. *dec.* 1. *de Jurepatr. num.* 3. & plures S. Rotæ deciſiones apud eundem *& ut ſupra num.* 102. & 105. & 109. niſi fundator reliquiſſet juſpatronatus illis de familia tantum, vel ſolis filiis deſcendentibus.

115 Relictum illis de parentela, vel proximioribus, donari non poteſt extraneis qui non ſunt de parentela in præjudicium vocatorum. Covar. *lib.* 2. *var. reſ. cap.* 18. *num.* 10. Rochus & Lambert. apud Vivianum *de Jurepatr. d. cap.* 9. *num.* 6. qui citat S. Rotæ deciſiones. Et quamvis fundator ſequentibus poſſit præjudicare; tamen qui non eſt primus fundator vocatis præjudicare non poteſt mutando vel alterando juſpatron. Rota apud Penniam & Rubeum, quam citat Vivianus *l. c. num.* 7. Garz. *de Beneſ. par.* 3. *cap.* 9. *n.* 68. *ſeq.* Capon. *diſc. for.* 22. *num.* 20. imo nec ipſe fundator poteſt ſemper præjudicare poſtquam juſpatr. fuit in eſſe deductum & perfectum authoritate Ordinarii. Garz. *l. c.* & probatur ex Reg. *quod ſemel. de R. I. in* 6. Covar. *lib.* 1. *var. reſ. cap.* 14. *n.* 1. *& lib.* 2. *cap.* 18. *nu.* 2. ubi, quod donatione aut emphyteuſi jam perfecta non poſſit novum adjici pactum.

116 Relictum familiæ competit omnibus de familia non ſolum effective, ſed etiam contentive. *L. pronunciatio & ſeq. ff. de V. S.* Anchar. *conſ.* 27. *n.* 6. Dec. *conſ.* 32. Mant. *de conject. lib.* 8. *tit.* 12. Peregrin. *de fideicom. art.* 22. *n.* 26. Lambert. apud Vivian. *l. c. nu.* 9. ubi citat Rotæ deciſ. coram Lancelloto, quæ procedunt quando vocantur illi de familia ſimpliciter, ſecus ſi illi de familia teſtatoris ipſius, quia tunc intelligitur de familia effective, & ita de deſcendentibus ab ipſo teſtatore vel ſaltem ab eodem ſtipite & colonello a quo ipſe teſtator deſcendit. Anchar. *conſ.* 43. *n.* 6. Bald. *conſ.* 32. *lib.* 1. Rol. *conſ.* 35. *n.* 15. *lib.* 3. Vivian. *l. c. n.* 10. ubi Rota coram Litta, & coram Lancelloto, & ſi plures ſunt familiæ ſub eodem nomine vel diverſæ, intelliguntur de familia propria Teſtatoris, ſcilicet de qua ipſe eſt. Alex. *conſ.* 217. Rol. *conſ.* 40. *n.* 25. *lib.* 3. Mant. *loc. c. cit.* 12. & Rota coram Oradino, & Lancelloto, quam citat Vivianus. *l. c. n.* 11. Lambert. *de Jurepatr. lib.* 2. *par.* 2. *quæſt.* 10. *art.* 4. *n.* 11. Deſcendentia vero a teſtatore tunc probatur ex identitate familiæ ubi concurrit quaſi poſſeſſio præſentantium Anteceſſorum ſuorum: quamvis ſi parentela probanda ſit reſtricta ad certum gradum, probari debeat per gradus diſtinctos juxta *cap. licet ex quadam de teſt.* ubi Abb. ſi vero non eſt reſtricta ad certum gradum ſufficit generica illius probatio. Peregrin. *de fideic. art.* 43. *num.* 65. late Pacian. *de probat. lib.* 2. *cap.* 12. *a num.* 44. & ſupra in verb. *Conſanguinitas num.* 1.

117 Relictum parentibus debetur omnibus de familia, quia appellatione parentum in materia perpetua venit familia. Vivian. *l. c. n.* 12. ubi plura. Tiraquel. *de retract. lignag.* §. 1. *gloſ.* 8. *n.* 1. & 2.

118 Juſpatronatus, ſi competit familiæ, vel Collegio ut univerſis, tunc præſentatio fit per capita, non per ſtirpes. Lambert. *de Jurepatr. lib.* 1. *par.* 2. *quæſt.* 1. *art.* 52. Vivian. *num.* 18. citans Rotam coram Pennia, ſecus ſi competit ut diverſis corporibus, nam tunc major pars unius corporis, ſeu Collegii, vel familiæ facit unam vocem, alterius etiam Collegii major pars alteram vocem, juxta *Clement. plures. de Jurepat.* Abb. *in cap. Scriptum de elect. nu.* 6. *& in cap. paſtoralis.* ubi Fel. *de reſcript.* Vivian. *l. c. num.* 20. ubi quando dicantur concurrere ut unum, vel diverſa corpora. Et in jurepatronatus familiari etiam pueri & fœminæ innuptæ concurrunt in votis dandis. Rochus *de Jurepatr. verb. competens quæſt.* 2. *n.* 1. Vivian. *l. c. n.* 24.

119 Juſpatronatus hæreditarium poteſt fieri familiare per obſervantiam ſubſecutam, quæ legem declarat & ambiguam diſpoſitionem *L. minime ff. de LL.* & ſufficiet,

quod

quod duæ continuatæ præſentationes cum ſecutis inſtitutionibus effectum fuerint ſortitæ, & inſtitutus fuerit in pacifica poſſeſſione; quia ex duobus actibus inducitur ſolitum & conſuetudo, quæ procedunt, quando conſtat de exiſtentia Juriſpatronatus, ſed dubitatur de illius pertinentia inter Patronos. Vivian. *loc. cit. n.* 28. *& ſeqq.*

120 Juſpatronatus conceſſum confraternitati non cenſetur conceſſum Prioribus, vel Conſulibus ejuſdem, ſed toti corpori. Abb. *in ca. requiſiviſti de teſtam.* & ibi Covar. *n.* 10. Capon. *diſcept. for.* 74. *n.* 51. ſecus ſi fuiſſet relictum Conſulibus Univerſitatis. Rota *diverſ. dec.* 574. *par.* 1. Capon. *loc. c.* Et quod poſſit Juſpatronatus tranſire ad loca pia etiam ſine conſenſu Epiſcopi tam inter vivos, quam cauſa mortis, docent Abb. *in cap. un. de Jurepatr. in* 6. Lambert. apud Ciarlin. *cap.* 1. *n.* 22. Barb. *d. alleg.* 71. *n.* 12. *tex. in cap. unic. de jurepatr. in* 6. *cap. illud de jurepat.* Gratian. *diſc. for. cap.* 177. *n.* 3. Vivian. *lib.* 4. *cap.* 1. *n.* 16.

121 Hæreditarium ſuſpenditur, ſi hæres repudiavit, donec alii adeant hæreditatem, cum qua juſpatron. tranſit. Merlin. *deciſ.* 793. *num.* 2. nec tranſit in filium patroni, qui ejus hæres non ſit. Covar. *lib.* 2. *var. cap.* 18. *nu.* 7. imo potius ad hæredem extraneum, quam ad filium, qui patris hæres non ſit, transfertur. Gabr. *com. concl. tit. de Verb. Signif. concl.* 2. *nu.* 5. Et aliquibus portionem hæreditatis repudiantibus juſpatronatus aliis accreſcit, ſeu non decreſcit Merlin. *d. deciſ.* 793. *n.* 1. *& deciſ.* 539. *n.* 6. vide late Bellon. *de jur. accreſc. c.* 6. *q.* 48. *per tot.*

122 Quod ſi tandem patronus moriatur abſque hærede, vel ex teſtamento, quia forte nullum fecit, vel certe irritum, vel ab inteſtato, extinguitur juſpatron. & Eccleſia remanet libera, excluſo etiam Fiſco, quamvis in defectum hæredum, in tali hæreditate ſuccedat. Vivian. *in prax. Juriſpatr. p.* 1. *lib.* 4. *cap.* 2. *num.* 79. *&* 80. Ciarlin. *contr. for. cap.* 172. *num.* 68. & ibi Lambertin. *de jurepatr. lib.* 1. *p.* 2. *q.* 2. *princ. art.* 40. *n.* 2. *& per tot.* Roch. *eod. tract. in verb. ipſe q.* 33. *in fin.* Barboſ. *de Jur. Eccleſ. lib.* 3. *ſæped. cap.* 12. *num.* 258. & alii: & ſic non ſufficit, quod ſit extincta familia patronorum, quia tunc juſpatron. tranſiret ad hæredes extraneos, ut ſupra dictum eſt, ſed requiritur, quod ultimus patronus decedat prorſus ſine hærede, vel ex teſtamento, vel ab inteſtato. *DD. cit.* & Ciarlin. *contr. for.* 144. *n.* 11.

123 Et juſpatronatus extinctis patronis non tranſit ad eum, cujus conſenſus forte requirebatur in præſentando, ſed Eccleſia remanet libera, & ſic tranſit ad Epiſcopum, cum eodem tamen onere, & qualitate, ut non poſſit conferri ab Epiſcopo, niſi de conſenſu ejuſdem, cujus prius requirebatur. Ciarlin, *d. cap.* 144. *n.* 8, *&* 17. *& per tot.*

124 Transfertur etiam juſpatron. de uno patrono in alium præſcriptione 40. annorum, cum titulo ſaltem colorato; de quo late Barboſa *de jur. Eccleſ. d. lib.* 3. *cap.* 12. *n.* 104. ubi Lambertin. *de jurepat. p.* 2. *lib.* 1. *art.* 5. *q.* 11. *princ.* Leo *in theſ. for. Eccleſ. p.* 2. *cap.* 6. *n.* 8. *in fin.* Rot. *deciſ.* 146. *n.* 5. *p.* 2. *rec.* & alii, dummodo adſit bona fides. Bich. *deciſ.* 382. *num.* 8.

Sectio III.

Quoad Jus præſentandi & præſentationem.

125 Jus præſentandi vel præſentatio eſt fructus Juriſpatronatus, & ſicut juſpatronatus reſpicit petitorium, ita jus præſentandi reſpicit poſſeſſorium. Caſſador. *deciſ.* 2. *num.* 3. *de probat.* Franc. *in cap. un. de jurepatr. in* 6. Vivian. *cap.* 3. *lib.* 1. *num.* 31. ubi quod non ſequitur *habeo jus præſentandi, ergo etiam juſpatron.* nam jus præſentandi eſt ſeparabile a Jurepatronatus, & donato jure præſentandi adhuc manet juſpatronatus in Donatore, *& ut infra num.* 135. Donatio vero Juris præſentandi pro prima vice requirit conſenſum Papæ, vel Ordinarii. Vivian. *de Jurepatron. part.* 2. *lib.* 5. *cap.* 2. *ſub num.* 4. niſi ſit facta Eccleſiæ. Vivian. *loc. cit.*

126 Cum præſentatio ſit fructus Juriſpatronatus, pertinet ad Uſufructuarium, non ad proprietarium, & Maritus cum ſit uſufructuarius dotis, in Jurepatronatus dotali poteſt præſentare; ſi tamen aliquis fuit præſentatus ab uxore, & alius a marito, præſentatus ab uxore erit præferendus. Rota coram Mant. *deciſ.* 10. *&* 140. & coram Lancelloto apud Vivian. *loc. cit. num.* 6. apud quem Rochus, Paulus de Cittadinis, Berous & alii. Riccius *in praxi Juriſpatr. reſ.* 211. Lambertin. *lib.* 1. *par.* 2. *queſt.* 10. *art.* 2. *& lib.* 2. *par.* 3. *q.* 6. *art.* 3. & infra. *num.* 136.

127 Porro præſentatio fieri non debet, nec poteſt niſi Beneficio vacante. Vivian. *l. c. cap.* 5. *a n.* 1. *& cap.* 6. *nu.* 2. *&* 14. ubi quod præſentatio reviviſcat, ſi putabatur Eccleſiam vacare, & infra *num.* 143. & non niſi ab eo, qui eſt in quaſi poſſeſſione præſentandi. Vivianus *l. c. & cap.* 4. ubi qualiter quaſi poſſeſſio præſentandi acquiratur, & vide verb. *Poſſeſſio.* & Poſtium *de manuten. obſ.* 32. *&* 33. *per tot.*

128 A Patrono Laico fieri debet intra quadrimeſtre; ab Eccleſiaſtico vero intra ſemeſtre, quod incipit incurrere a die ſcientiæ, & notitiæ vacationis. Abb. *in cap. cum propter de jurepatron.* Roch. *in verb. Honorificum. queſt.* 27. *num.* 57. Vivian. *l. c. cap.* 2. *nu.* 20. citans plures Rotæ deciſiones, vel a tempore quo ſcire potuit, aut debuit. Abb. *in cap. licet de ſupplen. neglig. Prælatorum.* Rochus *l. c.* Vivianus *ut ſupra* vide etiam infra. Tempus ad præſentandum in Eccleſia noviter conſtructa incipit a die completæ conſtructionis. *DD. cit.* & in verb. *Beneficium num.* 8.

129 Tempus ad præſentandum currit Patronis etiam lite pendente inter illos, & lapſo tempore devolvitur jus præſentandi ad ordinarium. *cap. quoniam. & cap. eam te de Jurepatr.* Rota *deciſ.* 421. *num.* 3. *par.* 1. *diverſ.* Vivian. *l. c. n.* 26. ſecus ſi lis eſt inter præſentatos ſuper idoneitate, & prærogativa, vel inter Patronos & Epiſcopum. Abb. *in cap. cum nos, de off. ordin.* ubi Berous. Vivianus *l. c.* & infra.

130 Si vero præſentatio facta in tempore non habuit effectum ex facto ordinarii, poteſt Patronus ex poſt intra aliud quadrimeſtre, vel ſemeſtre alium præſentare. Lapus *alleg.* 95. *in fin.* ſicut etiam quando præſentatus non vult acceptare præſentationem, vel præſentatio eſt nulla ex aliquo defectu a Patrono ignorata, quia Patronus habet adhuc integrum tempus a die ſcientiæ nullitatis. Rochus, Lambertin. & Rota apud Vivian. *n.* 27. *verſ. Idem eſt.*

131 Præſentatio facta lite pendente inter præſentatos dicitur attentata. *cap.* 1. *&* 2. *ut lite pend. in* 6. Idem ſi fuit facta pendente appell. vel termino ad appellandum. Rota coram Seraphin. apud Vivian. *n.* 20.

132 Præſentare poſſunt Tutor pro pupillo, & Curator pro Minore & pater pro filio. Vivian. *loc. cit. num.* 39. Poſſunt autem Patroni præſentare non tantum, cum vacat Beneficium per obitum, ſed etiam per reſignationem. Lapus *alleg.* 78. Rochus & Rota apud Vivian. *n.* 4.

133 Quæres. Poteſtne Creditor, qui habet ſibi oppignoratam villam, cui eſt annexum Juſpatr. ratione pignoris præſentare? Reſpondetur negative. Rota coram Litta apud Vivian. *l. c. n.* 41. & ſupra *num.* 107.

134 Juſpatronatus quando devolvitur ad Epiſcopum, devolvitur cum ſuis oneribus, & qualitatibus, quas habet Beneficium. Rebuff. *in praxi Beneficiali tit. de devolut. nu.* 40. Gonzal. *ad reg. de menſe gl.* 46. *num.* 33. Ventriglia. *de vacat. & collat. benef. annot.* 3. §. 3. & ideo tunc Epiſcopus tenetur conferre beneficium illis perſonis & ſub ea lege, quibus & ſub qua tenebatur conferre primus collator, a quo fit devolutio. *Clem.* 1. *ubi gl.* 1. *& in verb. Monaſteriorum de ſupplenda neglig. Prælat.* Abb. *in cap. ne pro defectu de elect. n.* 3. Capon. *diſcept. for.* 193. *n.* 25. & ita ſi fundator voluit conferri beneficium, vel præſentari unum de familia, non poteſt Epiſcopus Beneficium devolutum conferre extraneo. Ventriglia. *l. c. n.* 24. Rebuff. *l. c. n.* 42. Selva *de Benef. par.* 2. *quaſt.* 49.

135 Eſt autem præſentatio quædam exhibitio, ſeu propoſitio a Patrono facta legitime de Clerico præſente Epiſcopo, ſeu alteri qui jus inſtituendi habet. Abb. *in c. ea noſcitur. de iis, quæ fiunt a Prælat.* Garz. *de Benef. par.* 4. *cap.* 1. *n.* 15. Vivian. *in praxi Juriſpatron. par.* 2. *lib.* 5. *cap.* 1. *n.* 1. Barb. *de pot. Epiſc. alleg.* 72. *n.* 113. Rochus *q.* 3. Pyrrhus Corrad. *in prax. Benef. lib.* 4. *c.* 2. *n.* 2. Selva *de Benef. p.* 3. *q.* 6. Debet autem præſentatio fieri a Patronis, vel illis, qui habent juſpatr. ſeu jus præſentandi, & ſic ab illo, qui eſt in quaſi poſſeſſione præſentandi. Poſt. *de manuten. obſ.* 32. *a nu.* 4

Eſt

Digitized by Google

Eſt enim differentia inter habere juſpatron. & habere jus præſentandi; non enim ſequitur, habeo jus patronatus, ergo habeo jus præſentandi; ſicut non ſequitur: habeo dominium directum, ergo habeo dominium utile: habeo jus proprietatis, ergo habeo poſſeſſionem, quia ut ſupra diximus, jus præſentandi reſpicit purum poſſeſſorium; jus vero patronatus reſpicit petitorium. Vivian. *l. c. cap.* 2. *a n.* 1. Caſſad. *dec.* 2. *de prob.* Francus *in cap. un. de Jurepatr. in* 6. & ſic poteſt quis eſſe patronus, & non habere jus præſentandi. Vivian. *loc. cit. cap.* 7. *num.* 7. & ſicut fructus diſtinguuntur a re fructiſera, ita jus præſentandi tanquam fructus jurispatron. ab ipſo differt jurepatron. Et ideo præſentatus ab uſufructuario præfertur illi, qui fuit præſentatus a Directario. Abb. *in cap. fin. de conceſſ. preb.* Vivian. *lib.* 5. *cap.* 2. *num.* 5. ubi Mantic. *deciſ.* 140.

136 Quia vero Maritus lucratur fructus rei dotalis, cujus dominium utile habet juxta gl. *in L. in rebus verb. naturali jure C. de Jure dotis.* Pinell. *in L.* 2. *C. de reb. matern. p.* 3. *num.* 12. Garz. *de Benef. par.* 5. *cap.* 9. *a num.* 149. ubi DD. ideo poteſt præſentare virtute Jurispatr. quod uxor attulit in ſua dote, uti decidit Rota *de Jurepatr. in noviſſ. dec.* 10. Mont. *dec.* 140. Betous *in cap. ex litteris de Jurepatr.* Vivian. *lib.* 5. *cap.* 2. *num.* 6. Lambertin. *l. c. lib.* 1. *par.* 2. *quæſt.* 10. quidquid ſenſerit Felin. *in cap. cum olim. de majorit. & obed.* Quamquam inter citatos Doctores non conveniant; an præſentatus ab uxore ſit præferendus præſentato a Marito, aliquibus ſuffragium dantibus marito, aliis uxori ut videri poteſt apud Vivian. *loc. cit. verſ. & ſi.* & Rota apud eum coram Lancelloto, qui videtur favere marito; aliis vero volentibus eſſe & dari jus præventioni, niſi ad concordiam redigi poſſint, dicendo præſentatum ab uxore eſſe præferendum præſentato a marito, ſi uxor habet uſumfructum ſuæ dotis, & illius ſimplex adminiſtratio ſpectat ad maritum; non vero ſi illa non habet uſumfructum ſuæ dotis, ſed maritus; & tunc præſentatum a marito præferri debere juxta Mant. *d. dec.* 140. Vivian. *loc. cit. & lib.* 4. *cap.* 7. *num.* 6. cum Rota *cit. dec.* 10. quæ Rota licet citetur a contrariis; tamen Vivianus negat illam fuiſſe mentem Rotæ, ſed tantum Collectoris deciſionum Rotalium, & pro ſe citat Abb. *in cap. ult. de conceſſ preb.* Rom. *in L. ult. ff. ſolut. matrim.* & ſequuntur omnes qui tenent uſufructuarium præferendum eſſe proprietario in præſentando. vide etiam Garz. *l. c. numer.* 21. & 149. *cum plurimis ſeqq.* Hinc quod præſentatus ab illo, qui eſt in quaſi poſſeſſione præſentandi ſit præferendus illi qui fuit præſentatus a proprietario ultra Vivianum *l. c.* tenent Rochus *quæſt.* 14. *verſ. Competens.* Maſcard. *de prob. concluſ.* 173. Creſcent. *dec.* 5. *de Jurepatr.* ubi Rota. Pyrrhus Cotrad. *in prax Benef. lib.* 4. *cap.* 4. *num.* 7. Mareſcot. *var. reſ. lib.* 1. *cap.* 55. *num.* 12. niſi conſtaret, & in continenti doceretur de non jure poſſidentis & de Jure proprietarii, late Garz. *de Benef. par.* 5. *cap.* 5. *a nu.* 4. *ſeqq.* & ibi Rota, ſecus ſi dubia eſſent jura utriuſque partis. *DD. cit.* dum enim diſputatur de proprietate, inſtituitur præſentatus ab exiſtente in poſſeſſione, ne Eccleſia interim diu vacet. vide tex. ubi DD. & Gonzal. *in cap. querelam, de elect.* & ut ſupra *in verb. Electio. num.* 13. & infra in verb. *præſentatio.* & Vivian. *lib.* 5. *cap.* 4. *a num.* 10. Rot. *deciſ.* 225. *num.* 5. & 6. *p.* 5. *rec.* late Poſtius *de manuten. obſ.* 32. *per tot.* an vero præſentatus a poſſeſſore debeat amoveri docto de jure proprietatis, vide Garz. *loc. cit. a num.* 54. negantem. & *infra num.* 139.

137 Ex definitione præſentationis infertur abſentem non poſſe præſentari. Riccius *in prax. Juſpatr. par.* 1. *reſ.* 150. Francus *in cap. fin. de Jurepatr.* Rochus *eodem tit. quæſt.* 41. Abb. *in cap. ca noſcitur. de iis quæ fiunt a prel.* adeo ut præſentatio de abſente facta ſit nulla & patrono curret tempus. Pyrrhus Cotrad. *l. c. cap.* 2. *a num.* 1. qui citat Zerollam *in prax. Epiſc. verb. Juſpatr. par.* 1. §. *ad ſeptimum.* eo quod præſentatio fieri debeat ſenſibus corporeis illius cui fit. Niſi tamen abſens eſſet aliunde notus, & examinatione non egeret; talem enim Epiſcopus poſſet inſtituere. Lambert. *de Jurepatr. par.* 1. *lib.* 2. *quæſt.* 11. *a* 3. Paulus de Cittadinis *eod. tract. par.* 6. *art.* 9. *quæſt.* 32. Abb. *in cap. paſtoralis. de Jurepatr.* Mareſcot. *lib.* 1. *var. reſ. cap.* 83. *num.* 4. ubi Rota. Garz. *de Benef. par.* 4. *cap.* 1. *num.* 16. & remittitur Inſtituentis arbitrio, an velit, vel nolit admittere præſentationem de abſente quamvis ſibi noto. Gonzal. *ad reg.* 8. *Cancell. gl.* 4. Garz. *loc. cit. num.* 18. & 20. Pyr. Cotrad. *d. cap.* 2. *ſub num.* 4. Vivianus *lib.* 6. *cap.* 8. *num.* 21. Barb. *de pot. Epiſc. alleg.* 72. *a num.* 117. tum quia præſentatus debet examinari ad normam. Concil. Trid. *ſeſſ.* 24. *cap.* 18. *de reform.* & *ſeſſ.* 7. *cap.* 43. Rebuff. *in prax. benef. tit. de præſent. num.* 10. & *DD. cit.* qui tamen DD. loquuntur cum eadem declaratione quam ſupra dedimus, quando præſentatus eſt aliunde notus Pontifici inſtituere debenti juxta Bald. & Abb. *in cap. conſtitutus de appell.* Dummodo tamen abſens præſentationem ſui factam intra quadrimeſtre a die vacationis computandum ratificet, aut intra ſemeſtre, quatenus Patroni ſint Eccleſiaſtici. Garz. & Barb. *ll. cc.* Mareſcot. & Vivianus *ll. cc.* qui plures S. Rotæ deciſiones citant. Quod limita, ſi præſentatio fieret ad Parochiam, ad quam pro forma requiritur examen, & præſentatum eſſe dignum juxta Concil. Trid. *ſeſſ.* 24. *d. cap.* 18. *de form.* & Bullam Pii V. quæ incipit. *In conferend.* Barb. *loc. cit. num.* 120. Garz. *de Benef. par.* 9. *cap.* 2. *num.* 255. Vivian. *loc. cit. num.* 20. & ſupra in verb. *Epiſcopus num.* 12. valet tamen præſentatio per litteras, cum quibus præſentatus ſe Epiſcopo perſonaliter præſentat. Barboſ. *l. c. num.* 116. & ut dat praxis, quando vero præſentatio fit Pontifici, quomodo procedatur, vide Cotrad. *l. c.*

138 Quilibet Patronus admittitur ad præſentandum, dummodo non ſit in jure prohibitus. Vivian. *ut ſtatim infra.* ſunt autem prohibiti excommunicati excommunicatione majori, ſuſpenſi, hæretici eorumque fautores, Schiſmatici, Apoſtatæ, infames, ſimoniaci &c. Lambertin. *de Jurepatron. lib.* 2. *par.* 1. *quæſt.* 2. *a* 3. Vivian. *in prax. Juriſpatr. par.* 2. *lib.* 5. *cap.* 3. Poſſunt autem Patroni præſentare per ſe ipſos, vel per ſuos procuratores. Vivian. *l. c. cap.* 6. quæ procedunt etiam quod illos, qui ſunt in quaſi poſſeſſione præſentandi concurrente bona fide. *cap. conſultationibus de Jurepatron.* Seraph. *dec.* 1382. *numer.* 4. Vivian. *l. c. cap.* 4. Verall. *dec.* 69. & Garz. *de Benef. par.* 5. *cap.* 5. & ut ſupra *num.* 136.

139 Si tamen quis præſentatus fuiſſet a poſſeſſore malæ fidei, qui alias non erat admittendus ad præſentandum, & juſpatr. a vero Patrono fuerit evictum, poſtquam fuit inſtitutus rite & recte ſervatis ſervandis, non eſt ullo modo removendus, ſed patrono evincenti remanebit jus præſentandi pro primo caſu vacationis eveniente. Rocchus *de Jurepatr. quæſt.* 22. *num.* 50. Vivian. *l. c. cap.* 4. *num.* 4. Lambertin. *eodem tract. lib.* 2. *par.* 1. *quæſt.* 3. *art.* 2. quod tamen inſtitutus ſit removendus conſtando de mala fide dicit Garz. *p.* 5. *cap.* 5. *num.* 77. ubi DD. Gonzal. *in cap. conſultationibus ſub num.* 2. *de jurepatr.* Laym. *ibid. num.* 1. & gloſſ. *ibid. verb. poſſidebat.* niſi verus patronus legitime citatus in tempore non comparuerit, ut infra. *num.* 235. Dicitur autem malæ fidei poſſeſſor, qui habet conſcientiam rei alienæ. Abb. *in cap. ſi diligenti.* ubi Felin. *de præſcript.* Quod ſi præſentatione facta a Patrono putativo contra poſſeſſorem bonæ fidei actio inſtituatur contra dictum poſſeſſorem bonæ fidei, adhuc præſentatus ab illo erit inſtituendus, eo quod lis mota tantum concernat petitorium. Abb. *in cap. cum veniſſent de reſtit. in integr.* Rocchus *quæſt.* 19. & ita deciſum fuiſſe a S. Rota teſtatur Vivian. *l. c.* Lim. poſt litem conteſtatam; tunc enim quamvis præſentatio poſſeſſoris, vel quaſi ſit admittenda, inſtitui tamen non debet præſentatus uſque ad finem litis. Bal. *in cap.* 2. *de reſtit. in integr.* niſi appareat doloſe litem fuiſſe motam, tunc enim ne quis e ſuo dolo vel fraude commodum ſentiat contra *L. heres meus ff. de condit. & demonſtr. cap. nobis de ſimon.* Boer. *dec.* 287. foret inſtituendus; ſi vero lis intra quatuor menſens, vel ſex non fuerit terminata, præſentatus erit inſtituendus juxta ſuperius dicta. vide Vivian. *l. c. tot. cap.* 4. ubi plures caſus. Garz. *de Benef. p.* 5. *cap.* 5. *a numer.* 54. tex. & DD. cum quibus Gonzal. *in cap. conſultationibus de jurepatr.*

140 Acquiritur vero quaſi poſſeſſio ex unico actu effectum ſortito, uti per inſtitutionem & confirmationem ſecutam. gloſ. *in cap. cum Eccleſia ſutrina. verb. in trium, & verb. brevitatem. de cauſ. poſſeſſ. & propriet.* Put. *dec.* 192. *nu.* 1. Garz. *de Benef. par.* 5. *cap.* 5. *n.* 59. Lambert. *de Jurepatr. lib.* 2. *par.* 1. *quæſt.* 3. *a.* 11. Covar. *in regula poſſeſſor. par.* 2. *init. n.* 6. Gratian. *diſc. for. cap.* 113. *n.* 32. Pariſ. *de reſig. lib.* 7. *q.* 23. *n.* 41. Balb. *de præſc.* 1. *p.* 5. *part. princ. q.* 8.

q. 8. ſub num. 2. Ciarlin. *cap.* 107. *num.* 18. *& cap.* 212. *num.* 8. Rot. *deciſ.* 435. *num.* 1. *p.* 2. *rec.* Abb. *in cap. cum veniſſent de reſtit. in integr.* Lim. ſi actus fuit geſtus cum declaratione quod fiat ſine præjudicio tertii. Poſt. *de manut. obſ.* 32. *num.* 16. Mareſcot. *lib.* 1. *var. reſ. cap.* 55. *num.* 30. Garz. *de benef. p.* 5. *cap.* 5. *num.* 65. ubi Rota, debet autem quaſi poſſeſſio ſeu actus, ex qua illa naſcitur, eſſe certus & clarus, & non dubius vel obſcurus, quia ex turbidis præſentationibus non acquiritur quaſi poſſeſſio quæ mereatur manutentionem. Abb. *in cap.* 2. *de cenſib.* Verall. *dec.* 200. *n.* 1. *p.* 2. Mant. *dec.* 322. quæ tamen omnia multo magis limitantur quando ſumus in caſu Concilii Tridentini, in quo ab eodem præſumitur vis & uſurpatio, ut inter potentes. *ſeſſ.* 25. *cap.* 9. *de ref. ut numer.* 182. *infra.* Non tamen acquiritur ex eo, quod quis ut patronus fuerit honoratus in Eccleſia. Rochus *quæſt.* 15. *verb. Competens.* Vivian. *de Jurepatr. lib.* 5. *cap.* 4. *num.* 62. item requiritur ſcientia, & patientia illius, cui præjudicatur, & alia de quibus late Vivian. Garz. Poſt. & *DD. cit.* ubi alii, quos vide.

141 Quæres an ſicut quaſi poſſeſſio juxta mox dicta acquiritur uno actu, ita illa amittatur pariter uno actu? v. g. Petrus, & Joannes ſunt patroni; Petrus præſentavit, non vero Joannes, amiſitne Joannes jus ſuum? reſpondetur negative, quia præſentans per ſuum actum conſervat quaſi poſſeſſionem Compatroni Joannis. Surd. *conſ.* 28. *num.* 7. & Vivianus *in prax. Juriſpatr. lib.* 5. *cap.* 4. *num.* 44. Verall. *dec.* 366. Seraphin. *dec.* 339. *n.* 3. & 970. *num.* 2. Lambert. *l. c. art.* 16. Rota apud Garz. *de Benef. par.* 5. *cap.* 5. *num.* 155. Mareſcot. *d. cap.* 55. *num.* 33. ubi Rot. quæ procedunt, ſi tam Petrus, quam Joannes fuerunt in quaſi poſſeſſione præſentandi Seraph. *loc. cit.* & dummodo omnes Patroni veniant ex eodem jure, ſecus ſi ex diverſo. Cæſar de Graſſ. *dec.* 1. ubi Rota. Lambertin. *loc. cit.* Vivian. *loc. cit. num.* 45. & dummodo non interveniat aliquis actus probibitivus & excluſivus aliorum Compatronorum. Crav. *de antiquit. par.* 4. vel animus ſpoliandi compatronum præſentando, quod conjici poteſt ex ejuſdem proteſtatione vel declaratione, uti ſi dicat ſe ſolum eſſe patronum *DD. cit.*

142 Porro ut ex actu etiam unico, uti ſupra diximus, acquiratur quaſi poſſeſſio, requiritur quod babuerit effectum per inſtitutionem, & quod inſtitutio fuerit valida, aliter non faceret ſe quaſi poſſeſſorem. Lambert. *de jurepatr. quæſt.* 3. *art.* 21. *par.* 1. *lib.* 2. Creſcent. *dec.* 4. *de privil.* Garz. & Vivian. *ll. cc.* quæ ſupra dicta tamen procedunt quando non controvertitur de exiſtentia Juriſpatron. ſed ſolum de illius pertinentia, ut cum inter duos vel plures controvertitur quis eorum ſucceſſerit in jurepatron. ſecus vero ſi de exiſtentia Juriſpatron. non conſtat, ut quando diſputatur an Eccleſia ſit libera, vel juripatron. ſubjecta, & ratio differentiæ eſt, quia in primo caſu cum conſtet de jurepatr. non intrat decretum Concilii Trid. *ſeſſ.* 25. *cap.* 9. *de reform.* cum illi jam ſit ſatisfactum; ideo ſervari debet diſpoſitio *cap. querelam, de elect. & cap. conſultationibus, de jurepatr.* ideoque ſufficit quaſi poſſeſſio, & præfertur præſentatus ab exiſtente in dicta quaſi poſſeſſione: at in ſecundo caſu, cum de jurepatron. non conſtet, non ſufficiet quaſi poſſeſſio, ſed intrat diſpoſitio Concilii Trid. *l. c.* vi cujus probari debet vel fundatione, vel conſtructione, vel dotatione, aut legitima præſcriptione &c. ut ſupra diximus. vide Fagnan. *in d. cap. conſultationibus a num.* 14. Poſtium *de manuten. obſ.* 10. *num.* 26. Rot. *dec.* 274. *num.* 11. *p.* 2. *rec. & dec.* 179. *num.* 3. *& dec.* 319. *num.* 3. *p.* 3. vide etiam *Inſtitutio a num.* 10.

143 Præſentatio non poteſt fieri niſi Beneficium vacet. *cap. illud de Jurepatr. & cap. ult. de conceſſ. prab.* ubi Abb. & alii. Neque valet promiſſio de conferendo, vel præſentando ad beneficium vacaturum licet fiat ad tempus mortis Beneficiati, quia quod ab initio non valet, tractu temporis non convaleſcit, & merito ne detur votum captandæ mortis. Barb. *de off. Epiſc. par.* 3. *alleg.* 72. *a num.* 3. Debet ergo ad præſentationem validam præcedere vacatio Beneficii vel de Jure, vel de facto, hoc eſt vel per mortem naturalem, quæ inducit vacationem de facto, quia mors omnia ſolvit, vel per aſſecutionem alterius Beneficii incompatibilis, vel utraque ſimul &c. & aliis modis, de quibus Vivian *l. c. lib.* 5. *cap.* 5. Et licet Patronus poſſit conſtituere procuratorem ad præſentandum, illum tamen creare non poteſt, niſi data vacatione Beneficii actuali. Vivianus *lib.* 5. *cap.* 6. Put. *dec.* 312. Verall. *dec.* 365. & patet *ex cap. ult. de conceſſ. præb.* Caſſador. *dec.* 5. *de Jurepatr.* & patet ex Concil. Trid. quod *ſeſſ.* 24. *cap.* 19. *de reform.* prohibet exſpectativas gratiæ; quod tamen intellige in eo ſolum caſu, quod Procurator fuerit conſtitutus ad præſentandam certam perſonam. Mareſcot. *lib.* 2. *var. reſ. cap.* 33. non vero ſi fuit conſtitutus ad præſentandam incertam perſonam, maxime accedente legitima cauſa uti longæ abſentiæ. Vivian. *l. c.* qui id probat ex *cap. quoniam de Jurepatron. & cap. nihil, de elect.* & allegat Innoc. ac Felin. *in cap.* 1. *de conſtit.* Rotam apud Mareſcot. *l. c.* vel ſi fuit conſtitutus in limine fundationis ad præſentandum etiam certam perſonam ad Beneficium vacaturum; tunc enim valet mandatum. Garz. *de Benef. par.* 10. *cap.* 1. *a num.* 19. ubi Rota, & hic notandum, quod mandatum ad conferendum extenditur etiam ad præſentandum ex præſumptione, quæ reſultat ab identitate rationis & qui poteſt quod eſt majus, poteſt etiam minus. *cap. cui licet. de R. J. in* 6. quod tamen præſentatio facta de beneficio non vacante, quod patronus revera putabat vacare, reconvaleſcat ſi poſtea beneficium vacet, nec patronus mutaverit voluntatem, dicit Mareſc. *l. c. num.* 4. & Vivianus *num.* 14.

Quæres. Petrus fuit præſentatus ab uno ex duobus Procuratoribus, qui habebant mandatum inſolidum, & renuntiavit præſentationi de ſe factæ, ſed dein illum renuntiationis factæ pœnitet, poteritne præſentari ab alio Procuratore? Videtur quod ſic, quia ſecundus non eſt functus ſuo officio: tamen pars negativa tenenda eſt propter inſoliditatem, quæ importat ut uno faciente actum alter non poſſit; & ſic præſentatio cum fuerit jam facta de uno, non erit locus ſecundæ præſentationi: ita *cap. ſi duo de elect. in* 6. Jo: And. *in cap. ſi quis de elect.* Vivian. *loc. cit. num.* 17. Lim. ſi tempus ad præſentandum a Jure conceſſum non fuit elapſum, & præſentans vel patronus ſit Laicus, qui cum poſſit cumulative variare, poteſt ſecundus procurator actum cumulationis vel variationis perficere, niſi primus procurator jam cumulaſſet. 144

Sectio IV.

Qualitates præſentandi.

Præſentandus debet eſſe Clericus, & quidem tempore præſentationis, qui incedat in habitu & Tonſura juxta conſtitutionem Sixti V. apud Quarant. *in ſum. Bullar. verb. Habitus.* Inſuper debet habere legitimam ætatem ad Beneficium obtinendum, quæ eſt quatuordecim annorum ſaltem inchoatorum. juxta Concil. Trident. *ſeſſ.* 23. *cap.* 6. *de ref.* Antonel. *de tempor. legali lib.* 2. *cap.* 8. *per tot.* & ut in verb. *ætas* & verb. *Beneficium* Pariſ. *de reſign. lib.* 3. *quæſt.* 7. *num.* 65. *& lib.* 4. *quæſt.* 1. *&* 9. Vivian. *in prax. Juriſpat. lib.* 6. *cap.* 1. *par.* 2. *num.* 17. Barb. *de pot. Epiſc. par.* 3. *alleg.* 72. *a n.* 72. Garz. *de Benef. par.* 7. *cap.* 4. *a n.* 4. *&* 85. & quod Laici non poſſint præſentari probatur *ex cap. cum adeo. de reſcript. cap. ex litteris. de tranſact. cap.* 2. *de Inſtit.* Lambert. *de Jurepatr. lib.* 2. *par.* 1. *quæſt.* 7. *art.* 7. Hojeda *de incompatibil. Benef. par.* 1. *cap. ult.* Graſſ. *de effect. Clericat. eff.* 15. *num.* 1. Menoch. *de arbitr. caſ.* 201. *num.* 33. quia Laici ſunt incapaces ſpiritualium. *cap. quamvis. de Decimis. cap. ſi quis deinceps.* 16. *quæſt.* 7. Beneficium vero eſt res ſpiritualis ut patet ex *cap. dilecto.* ubi Abb. *de præben.* Selva *de Benef. par.* 1. *quæſt.* 1. quod autem debeant incedere in habitu & tonſura ultra præcitatam conſtitutionem probant ea quæ citat Garz. *l. cit. cap.* 11. *a num.* 15. *&* 19. Tonſura ergo ſine habitu, & habitus ſine tonſura non ſufficiunt ad reddendum aliquem habilem ad Beneficium. Vivian. *l. c. num.* 7. 145

In eo autem quod diximus præſentandum debere eſſe Clericum, diſtinguenda ſunt duo tempora: & unum eſt, quando patroni aliquem nominant, præſentem, vel abſentem ad aliquod beneficium: & alterum eſt quando nominatus a patronis perſonaliter coram Ordinario ſiſtitur inſtitutionem recepturus, ſive per ſe, ſive per procuratorem, prout id fieri poſſe dixit Rot. *coram Penia inter eius impreſſae deciſ.* 12. *num.* 12. & primo caſu non requiritur neceſſario Clericatus in nominato 146

tempore nominationis, ex quo illa nominatio non ſit vera præſentatio, nec tribuat aliquod ſpeciale nominato, ſufficiet ergo ſi clericatus ſuperveniat ante actualem præſentationem. In ſecundo vero caſu requiritur Clericatus tempore præſentationis, alias præſentatio non valet. ita ad explicationem textus in cap. 2. de inſtit. cum concordantibus diſtinguit Antonel. de tempor. legal. lib. 1. cap. 71. Rot. coram Penia cit. deciſ. 12. & 4. per tot. ubi citat Abb. in cap. fin. n. 4. circa fin. de jurepatr. Sarnen. ad regulam de non toll. jur. quaſit. quæſ. 1. Rot. in una Maceraten. Capellaniæ coram Aldobrandin. 15. Maii 1156. & aliam Rot. quia tunc procedit regula, quod habilitas, ſeu qualitas ad aliquem actum requiſita eo tempore exiſtere debeat, quo actus ipſe perfectionem recipit. L. intervenit. ff. de legat. præſtan. L. ſi cognatis. ff. de reb. dub. L. eum qui poſt apertum. ff. de cond. & demonſtrat. Barboſ. de poteſt. Epiſc. alleg. 72. n. 76. & 77. Si tamen quis eadem die fuiſſet præſentatus ad Beneficium, & ordinatus, quod tunc præſentatio ſit valida, & præſumatur ordinationem præceſſiſſe, defendit Carol. de Graſſ. de effect. cleric. d. effect. 15. n. 42.

147 Probatur autem Clericatus vel per formatas Epiſcopi ordinantis juxta Abb. in cap. 1. de Cler. peregr. Felin. in cap. poſt ceſſionem de prob. Maſcard. de prob. concluſ. 305. Item ex confeſſione partis adverſæ ſi ſimus in poſſeſſorio. Item ex indiciis. cap. inter. de Cler. peregr. Item ex communi opinione, reputatione, vel fama concurrentibus aliis adminiculis. Item per teſtes, qui ordinationi fuerunt præſentes. cap. 2. & 3. de Cler. peregrin. Maſcard. loc. cit. concluſ. 303. etiam per unum. Bald. & Felin. in cap. licet. de teſtib. Tandem ex atteſtatione Cardinalis, ſecus ex verbis enuntiativis Pontificis. Anchar. in cap. ſi Judex Laicus de ſent. excom. in 6. ſicut etiam ex quaſi poſſeſſione Clericatus, quæ licet non probet formaliter Clericatum, tamen probat præſumptive, adeo ut transferat onus probandi contrarium in contradicentem. Maſcard. de prob. concluſ. 302. & 304. quod tamen limitatur ab eodem quoad alienigenas, & ignotos.

148 Præterea ut Clericus poſſit præſentari, requiritur, quod non ſit crimino ſus, uti excommunicatus etiam excommunicatione minore. Gloſ. in verb. canonicam. cap. illa, & cap. per inquiſitionem de elect. ubi Abb. Rochus de Jurepatr. quæſt. 4. verb. Honorificum, qui probat ex cap. ſi celebrat. de Cler. excom. celebran. Garz. de Benef. par. 7. cap. 13. a num. 1. Covar. in cap. alma mater. par. 1. §. 7. a num. 1. Adeo ut collatio facta excommunicato ſit nulla in utroque foro. Selva de Benef. par. 3. quæſt. 4. Put. dec. 78. lib. 3. Vivian. l. c. cap. 5. a nu. 2. Item ſuſpenſus vel interdictus perſonaliter. cap. tanta de exceſſ. præb. Ugolin. de cenſur. tab. 5. cap. 13. §. 1. Garz. l. c. cap. 14. Item irregularis, Degradatus, hæreticus aut hæreticorum defenſor vel fautor, Schiſmaticus, apoſtata, ambitioſus aut ſimoniacus, infamis infamia Juris vel facti. Garz. l. c. cap. 8. Vivian. l. c. Item ſodomita, adulter, Concubinarius, uſurarius, aut falſarius litterarum apoſtolicarum, ſacrilegus, & illiteratus, de quibus Vivian. loc. cit. plura vide ſupra in verb. Beneficium & Electio. & apud Garz. d. p. 7. cap. 1. cum multis ſequentibus & Vivian. loc. cit.

149 Poſſunt ergo præſentari omnes Clerici, qui non ſunt prohibiti, Barb. alleg. 72. num. 72. Garz. de Benef. par. 7. cap. 1. Gonzal. ad reg. 8. Cancell. gl. 2. num. 6. Vivian. de Jurepatr. par. 2. lib. 6. cap. 1. ſed excipi debent Regulares, quoad beneficia ſæcularia, & ſæculares, quoad regularia. Seraph. dec. 1165. n. 12. Covar. in cap. 2. de teſtam. a num. 2. Navar. conſ. mihi 8. de præben. Pariſ. de reſign. lib. 4. quæſt. 5. num. 1. Gonzal. ad reg. 8. Cancell. gl. 7. num. 3. Garz. de Benef. par. 7. cap. 10. per tot. Barb. de pot. Epiſc. alleg. 57. num. 170. Vivian. l. c. cap. 2. num. 3. & probatur Conc. Trid. ſeſſ. 14. cap. 10. de reform. cap. cum de beneficio, de præb. in 6. & diximus in verb. Beneficium.

150 Excipe præterea ſervos, quia non poſſunt ad ordines promoveri; & ideo etiam Illegitimos, niſi fuerint legitimati per ſubſequens matrimonium, vel Religionem fuerint ingreſſi & in illa profeſſi, juxta Conſtitutionem Gregor. XIV. Item ſuſpenſos ab ordine, vel ab officio & Beneficio. Item irregulares. Vivian. loc. cit. toto cap. 4. Item criminoſo.

151 Item non habentes qualitates requiſitas a fundatore,

quia lex fundationis ad unguem ſervanda eſt. Creſcent. dec. 7. de Jurepatr. niſi lex poſita in fundatione non fuiſſet uſu recepta; tunc enim non eſſet ſervanda. Vivian. loc. cit. cap. 6. n. 18. citans Ricciam & alios.

Item in Beneficio ſacerdotali, in quo ille qui non eſt actu ſacerdos præſentari non poteſt; nec ſufficit quod ſit talis habitu tantum. Rota dec. 496. numer. 2. par. 2. & dec. 216. par. 2. in recent. apud Farin. Vivianus d. cap. 6. num. 20. & diximus in verb. Beneficium num. 42. & 75. 152

Dicitur autem beneficium ſacerdotale, cum in fundatione fuit dictum, quod præſentetur Capellanus qui celebret, vel dicat tot miſſas in hebdomade, juxta Vivian. l. c. n. 25. ſed Garz. de Benef. par. 7. cap. 1. n. 78. tenet tale beneficium non fore actu, ſed habitu ſacerdotale, & ſufficere quod præſentatus ſit in ea ætate, ut infra annum ordinari poſſit in presbyterum & citat Rotæ deciſionem num. 79. & 80. & regula eſt, quod in beneficiis ſacerdotalibus ſufficiat habilitas ad ſacerdotium. Imo quod talia fundationis verba non faciant beneficium ſacerdotale, eo quod præſentatus poſſit per alium miſſas celebrari facere, tenet Gonzal. ad reg. 8. Cancell. gl. 5. a num. 74. Rota & alii apud Vivian. a num. 31. vide etiam Rota infra num. 155. citatas. quemadmodum ſi in fundatione fuit dictum quod præſentetur presbyter, & ſi ex obſervantia conſtat ſæpe ad Beneficium fuiſſe admiſſos ſimplices Clericos, beneficium non erit ſacerdotale. Gonzal. l. c. num. 85. citans Rotam coram Mant. dec. 129. quia vox Presbyter licet proprie dicatur de ſacerdotibus, tamen poteſt etiam aliis convenire, juxta cap. veſtra. de cohab. Cler. & mulier. Vivian. l. c. a n. 38. Imo ſi in fundatione fuit dictum, quod præſentetur ſacerdos, & ex obſervantia ſubſecuta deprehenditur quod fuerint præſentati minores Clerici, non erit ſacerdotale. Mant. de conject. lib. 9. Menoch. de præſ. lib. 1. quæſt. 28. num. 7. & 8. Vivianus num. 41. 153

Ita ſi fuit dictum, quod Beneficiatus debeat celebrare Divina officia diu noctuque, non erit beneficium ſacerdotale. Gonzal. loc. cit. n. 88. dicens ita fuiſſe declaratum a S. Congreg. Garz. l. c. nu. 93. Quaranta in Bullarum ſum. verſ. ſervitium Capellæ. Vivian. num. 42. Si vero ad illud fuit ſemper præſentatus ſacerdos dicetur ſacerdotale. Vivian. l. c. ubi Rota, quia obſervantia eſt optima cujuslibet fundationis interpres. L. ſi de interpretatione. & L. minime. ff. de LL. Crav. conſ. 101. num. 7. Surd. conſ. 240. num. 43. Menoch. l. c. 154

Si vero in fundatione fuit expreſſe dictum quod præſentetur actualiter ſacerdos, eſt Beneficium ſacerdotale. Garz. loc. cit. num. 58. Moneta de commut. ult. vol. cap. 10. num. 145. Gonzal. loc. cit. numer. 105. Lambertin. de Jurepatr. lib. 2. par. 1. quæſt. 7. a. 29. Selva de Benef. par. 3. quæſt. 52. niſi tamen obſervantia ſubſecuta fuerit in contrarium. Item ſi fuit dictum, quod præſentetur Capellanus Presbyter vel ſacerdos niſi aliter obtinuerit obſervantia. Item ſi fuit dictum, quod miſſæ non poſſint celebrari per ſubſtitutum, ſed quod debeat celebrare per ſe ipſum vel perſonaliter reſidere aut deſervire. Item ſi fuit dictum quod miſſæ celebrentur per proprium Rectorem. Rota apud Farin. deciſ. 366. num. 2. 635. & 719. par 2. rec. Addenda ad Gregor. XV. dec. 108. num. 15. a num. 43. Item ſi fuit dictum, quod præſentatus miniſtret in ordine Sacerdotali. Garz. Moneta & Vivian. ll. cc. & Gratian. diſc. for. cap. 800. Riccius in prax. Juriſpatr. reſ. 195. ubi Rota & alii. 155

Præterea præſentatus de æquitate debet eſſe Diœceſanus. cap. hortamur. diſt. 71. Rochus de Jurepatr. verb. honorificum a num. 47. Hojeda de incompatib. cap. 25. num. 85. Garz. de Benef. par. 7. cap. 9. per tot. Surd. de alim. tit. 1. quæſt. 93. num. 9. Vivian. loc. cit. cap. 11. ſicut aliis eſt præferendus ille, qui eſt de gremio Eccleſiæ. cap. nullus & cap. obitum diſt. 61. cap. ne pro defectu, de elect. Soto de Juſt. & Jur. lib. 3. quæſt. 6. a. 2. quia facilius tales inducuntur ad reſidentiam. Abb. in cap. decorem. de Inſtit. gl. in cap. cum inter verb. aliam. de elect. ubi Abb. nu. 9. Felin. in cap. ſicut tuis. de ſimon. Selva de Benef. par. 3. quæſt. 26. & ut ſupra verb. Beneficium num. 31. 156

Se-

Sectio V.

Intra quod tempus ſit facienda præſentatio?

157 Ut diximus ſupra *n.* 74. Juſpatronatus Eccleſiaſticum eſt, quando Clericus illud habet nomine ſuæ Eccleſiæ, vel quando Eccleſia, Univerſitas, ſeu Collegium Religioſorum, vel Clericorum illud habet, vel ſi habuit quidem originem a patrimonio Laicorum, tamen donatione vel alio titulo ſuit translatum in Eccleſiam vel univerſitatem Eccleſiaſticam, aut aliam perſonam ratione dignitatis Eccleſiaſticæ vel Beneficii. Vivian. *in prax. Juriſpatr. lib.* 2. *c.* 2. *n.* 9. Pyrrhus Corrad. *in prax. Benef. lib.* 4. *c.* 2. *a n.* 38. Pariſ. *de reſign. lib.* 2. *quæſt.* 4. *n.* 39. Garz. *de Benef. par.* 5. *cap.* 1. *n.* 553. ubi Rota. Fit etiam Eccleſiaſticum, quod ab initio erat Laicale, ſi Patronus ſit Religioſus, vel Monachus, eo quod per profeſſionem in Religione omnia illius bona acquirantur Monaſterio. Barb. *de pot. Epiſc. alleg.* 72. *a n.* 128. intellige tamen tantum vita Monachi durante, ſi fuerit gentilitium, per Garz. *de Benef. p.* 5. *cap.* 1. *n.* 555. Corrad. *l. c. n.* 39.

158 Et quod fuit fundatum a Clerico, de quo non conſtat, an habuerit patrimonialia bona, in dubio præſumitur Eccleſiaſticum. Abb. *in C.* 3. *de pecul. cleric. & in cap. cum eſſes de teſtam.* quia præſumptio eſt, quod fuerit fundatum ex bonis, vel redditibus Eccleſiaſticis. Corrad. *l. c. n.* 45. *&* 56. Farinac. *dec.* 615. *n.* 4. *p.* 1. *in recent.* & ibi Roch. *de jurepat. in verb. jus. n.* 18. Lambertin. *eod. tract. lib.* 1. *p.* 1. *q.* 8. *art.* 7. *n.* 17. Sicut ſi fuit fundatum a Clerico ex bonis ſuis patrimonialibus, dicitur Juſpatr. Laicale. Et regulariter, quando Laici ſunt Patroni, præſumitur fundatum ex bonis Laicalibus. Rota apud Farin. *dec.* 273. *in poſthum. n.* 1. *&* 2. Put. *dec.* 228. *lib.* 2. apud Corrad. *l. c. num.* 48. imo etiamſi Clericus ſit patronus ex fundatione, ſi conſtat, quod ante fundationem habuerit beneficium tenue. Lotther. *de re benef. lib.* 2. *quæſt.* 10. Mohedan. *dec.* 9. *de Jurepatr.* Clerici enim in patrimonialibus cenſentur Laici, maxime ſi Laicis ſucceſſerunt. *cap. cum dilectus.* ubi Abb. *n.* 4. *de Jurepatr.* Rota apud Put. *deciſ.* 222. Adden. ad Buratt. *dec.* 769. *a n.* 18. quamvis in limine fundationis fuerit reſervatum perſonis Eccleſiaſticis, ſi tamen ea conditione fuit reſervatum, ut maneret Laicale quod fieri poteſt. Lotther. *lib.* 1. *quæſt.* 32. *num.* 42. Rota apud Corrad. *l. c. num.* 57. *&* 58. & licet hæc conditio fuerit adjecta ad excludendam reſervationem Pontificis, quia talis conditio nullibi reperitur prohibita, & ideo permiſſa. *arg. cap. inter corporalia de translat. Epiſc. §. ſed neque. in fin.* & ibi Gloſ. *in verb. non invenitur.* Oldrad. *conſ.* 48. *n.* 3. *in fin.* Rota apud Corrad. *l. c. n.* 58.

159 His præmiſſis, Juſpatronatus Laicale, vel Laici, quibus illud competit, debent præſentare intra quatuor menſes. *cap. cum propter, de Jurepatr.* quod tamen tempus tantum computatur a die habitæ ſcientiæ vel notitiæ de vacatione, vel quo ſciri debuit. Vivian. *d. lib.* 5. *c.* 2. *n.* 20. *& lib.* 7. *c.* 2. *n.* 7. Seraphin. *deciſ.* 380. *num.* 1. Corrad. *ut infra a num.* 74. Antonel. *de tempor. legal. lib.* 3. *cap.* 15. *num.* 2. vel quo ceſſat impedimentum ad præſentandum. *cap. quia diverſitatem de conceſſ. præben.* Lapus *alleg.* 80. Garz. *de Benef. par.* 10. *cap.* 2. *a n.* 17. *cap. quia licet.* ubi Abb. *de ſupplen. negligen. prælatorum.* Rota *dec.* 13. *de Jurepatr. in antiq.* Verall. *dec.* 248. Et tunc requiritur, quod ſcientia ſit certa, nec ſufficit interpretativa vel præſumptiva. Barb. *de pot. Epiſc. alleg.* 72. *n.* 134. Mar. Anton. *var. reſol. lib.* 3. *reſ.* 29. Put. *dec.* 6. *de preb.* Rota apud Vivian. *l. c.* Gonzal. *ad reg.* 8. *Cancell. gl.* 15. quod tempus non currit impedito legitime. Barb. *l. c. n.* 138. Vivian. *de Jurepatr. lib.* 7. *cap.* 2. *n.* 11. Garz. *de Benef. par.* 10. *c.* 2. *n.* 17. ſive fuerit impedimentum juris ſive facti, &c., cum illa ſcientia non præſumatur, ab allegante probanda erit. vide Barboſ. *l. c. & DD. cit.* Genuen. *in prax. Archiep. cap. mihi* 100. *n.* 7. Rot. *dec.* 173. *n.* 1. *a n.* 1. *p.* 2. *rec.* Antonel. *l. c. num.* 3. *&* 8. Pax Jordan. *lib.* 10. *tit.* 7. *n.* 338. Et ut excitentur Laici ad fundanda beneficia, non debet cum rigore cum illis procedi, ſtante impedimento &c. Surd. *dec.* 151. Pariſ. *de reſign. lib.* 11. *quæſt.* 13. Garz. Barb. & Vivian. *ll. cc.* Et ſi Patronus eſt pupillus, debet reſtitui in integrum adverſus lapſum temporis; & quod Laici habeant quadrimeſtre ad præſentan. probatur etiam ex *cap. quia propter de elect.* ubi DD.

Patroni vero Eccleſiaſtici habent ſemeſtre ad præſentandum a die habitæ notitiæ vacationis, vel ceſſationis impedimenti, ut patet *ex cap. un. de Jurepatr. in* 6. *cap. ſicut de ſupplen. neglig. prel.* Barb. *l. c.* Pyrrhus Corrad. *in prax. Benef. lib.* 4. *cap.* 2. *n.* 61. Lambert. *de Jurepatr. par.* 2. *lib.* 2. *quæſt.* 1. *a.* 1. Leo *in prax. for. Eccleſ. par.* 2. *cap.* 6. *num.* 23. Garz. *de Benef. par.* 5. *c.* 9. *num.* 209. Vivian. *l. c. cap.* 1. & non admittitur purgatio moræ. DD. *in cap. mora de R. J. in* 6. niſi dato de impedimento, vel ignorantia vacationis. Corrad. *loc. cit. n.* 73. Et an hoc tempus ſit continuum, vel utile, vide eundem Corrad. *a n.* 77. & Barboſ. *d. alleg.* 72. *n.* 127. 160

Sed quæres. Quare Patroni Eccleſiaſtici habent majus tempus ad præſentandum, quam Laici? Reſpondetur, quia Patronus Laicus poteſt variare, licet non privative, ſaltem cumulative, quod non poteſt Patronus Eccleſiaſticus, ut dicemus infra *ſect. ſeq.* Barb. *de pot. Epiſc. alleg.* 72. *n.* 151. Pyrrhus Corrad. *l. c. n.* 29. & ſic qui gravatur in uno, relevatur in alio. *L. eum qui ff. de injur.* 161

Bene tamen verum eſt, quod Epiſcopus poteſt elapſum tempus prorogare ſi velit. Barb. *l. c. n.* 143. Pyrrhus Corrad. *l. c. n.* 66. Vivianus *l. c. lib.* 7. *c.* 7. *n.* 10. quia favori pro ſe introducto quilibet renunciare poteſt, quando agitur de ſolo præjudicio Ordinarii. Ludoviſ. *dec.* 177. *n.* 5. Pariſ. *de reſign. lib.* 7. *q.* 29. *in fin.* Quod tamen abbreviare non poſſit, vide *DD. cit.* & Antonel. *d. c.* 15. *n.* 13. ubi etiam quod non poſſit prorogare, ultra quadrimeſtre, aut ſemeſtre ſibi conceſſum ad conferendum jure devoluto; nec in favorem patroni, qui ſcienter indignum præſentavit. 962

Quæres, quid ſi lis pendet ſuper Jurepatr. intra quod tempus erit facienda præſentatio, vel quando devolvetur? Reſpondetur cum diſtinctione: vel enim beneficio adhuc pleno diſputatur ſuper jurepatr. vel ſuper quaſi poſſeſſione præſentandi; & tunc litis exitus eſt attendendus; quod ſi non fuerit terminata ante vacationem, ſed poſt illam perduret poſt quadrimeſtre, vel ſemeſtre, tunc Epiſcopus poterit illud conferre cui maluerit, cum clauſula *ſalvo Jure*, ſeu *ſine præjudicio Vincentium*. *cap. eam te de Jurepatr.* Lambertin. *l. c. art.* 9. Vivian. *de Jurepatr. lib.* 7. *cap.* 3. *par.* 2. qui ita fuiſſe deciſum a S. Rota teſtatur *cap. ſi vero cap. cum propter & cap. quoniam de Jurepatr.* quæ procedunt quando dubitatur de exiſtentia Patronatus; ſi vero conſtaret beneficium fuiſſe liberum, & poſt ejuſmodi vacationem ſupervenit lis; tunc poteſt Epiſcopus illud etiam dicto tempore non expectato conferre. Cardin. *in Clem. plures de Jurepatr.* Lim. ſi lis eſt inter Epiſcopum, & Patronum ſuper libertate Beneficii vel Juriſpatron. Mareſcot. *lib.* 1. *var. reſ. cap.* 84. *num.* 9. Vivian. *l. c. cap.* 3. Riccius *in prax. Juriſpatron. reſ.* 181. ſed ponet Oeconomum in dicta Eccleſia uſque ad finem litis. Barboſ. *de pot. Epiſc. alleg.* 72. *ſub n.* 140. *ad fin.* Si vero conſtet de Jurepatr. ſed patroni litigant inter ſe ſuper pertinentia illius, finis litis eſt expectandus juxta Innoc. *in cap.* 1. *&* 3. *de Jurepatron.* Vivian. *l. c.* Barb. *d. alleg.* 72. *n.* 140. Mareſcot. *l. c.* per quadrimeſtre, vel ſemeſtre. *ut ſupra.* Si vero conſtat de exiſtentia, ſed patroni non conveniunt in præſentando, lapſo tempore legitimo devolvitur Beneficium pro illa vice, & ſit liberæ collationis. *cap.* 3. *de Jurepatr. DD. cit.* & ſi Eccleſia ſit Parochialis illam confert Epiſcopus jure devoluto ſine concurſu; quia Beneficium patronatum devolvitur cum ſuo onere, qualitate & exemptione. Seraphin. *dec.* 1363. *numer.* 4. Antonel. *de tempor. legal. d. lib.* 3. *cap.* 15. *numer.* 7. Pax Jordan; *de re benef. tit. de jurepatr. lib.* 10. *tit.* 7. *num.* 334. Si vero lis eſt inter patronos ſuper pertinentia Juriſpatronatus lapſu quadrimeſtri vel ſemeſtri ante litem finitam devolvitur ad ordinarium. *cap. ſi vero de Jurepatron.* Vivian. *loc. cit.* niſi patroni collitigantes in tempore ſibi competente ad præſentandum deduxerint jura ſua, & proteſtati ſint tempus ſibi non currere, & requiſiverint Judicem, ut cauſam expediret, & per ipſos non ſteterit. Mareſcot. *lib.* 1. *var. reſ. d. cap.* 84. *num.* 6. Vivian. *l. c. n.* 16. Lambert. *de Jurep. lib.* 2. *par.* 2. *quæſt.* 1. *art.* 12. *num.* 7. Antonel. *d. c.* 15. *n.* 34. & Rota apud eoſdem. Si vero præſentatione facta in tempore lis eſt inter præſentatos prætendentes ex- 163

cludere ad invicem & reciproce præſentationem alterius, tunc non eſt locus devolutioni. Mareſcot. & Barb. *ll. cc.* Lapus *alleg.* 78. Vivian. *l. c.* & proceditur juxta ſuperius dicta *n.* 138. *ſeqq.* Sicut etiam ſi fuit facta præſentatio coram ſuperiore, cum tamen inſtitutio competeret inferiori; tunc enim a die ſcientiæ nullitatis habet aliud quadrimeſtre. Vivian. *loc. cit. cap.* 6. Barboſ. *loc. cit. n.* 141. Jordan. *loc. cit.* 350. plures caſus vide apud *DD. cit.*

164 Si vero Beneficium eſt Juriſpatr. mixti, Patroni competit tempus ſemeſtris, etiam Laicis propter Clericos, quia magis dignus trahit ad ſe minus dignum. *gl. ult. in cap. un. de Jurepatr. in* 6. ubi Abb. Anchar. & Archid. Riccius *in prax. par.* 2. *reſ.* 458. Lambert. *de Jurepatr. lib.* 1. *par.* 2. *quæſt.* 6. Vivian. *in prax. Juriſpatr. par.* 2. *lib.* 7. *c.* 1. *n.* 9. Pax Jord. *de re Benef. d. tit.* 7. *n.* 329.

165 Itaque elapſo prædicto tempore Epiſcopus pro illa vice poteſt conferre beneficium Juriſpatron. tanquam liberum, etiamſi lapſus fuerit unus tantum dies. Antonel. *l. c. n.* 7. Si Epiſcopus ſit ordinarius collator, ſeu inſtitutor; ſecus ſi inſtitutio pertineret ad inferiorem; nam in tali caſu non poteſt libere conferre, ſed in defectum patronorum jus præſentandi devolvitur ad ipſum Epiſcopum, qui præſentare debet quem maluerit ipſi inſtitutori, ut ab eo inſtituatur. Antonel. *l. c. num.* 10. Jordan. *n.* 356. quo caſu, ſi Juſpatron. ſit Eccleſiaſticum Epiſcopus habebit ſemeſtre a die notitiæ, ſi vero fuerit laicale, habebit quadrimeſtre. Jordan. & Antonel. *ll. cc.* quod ſi ſit ordinarius collator, ſecuta devolutione regulariter ſemper habebit ſex menſes ad providendum, quia tunc non præſentat aut providet vigore juriſpatron. ſed jure ſuo ordinario, ita Pax Jordan. *l. c. num.* 334. ubi Lambertin. *lib.* 5. *p.* 3. *q.* 2. *art.* 8. Azor. *p.* 2. *lib.* 6. *cap.* 27. *q.* 11. ſequitur Antonel. *d. cap.* 15. *numer.* 7. ubi alii, & Rot. apud Garz. *de benef. p.* 7. *c.* 1. *ſub n.* 113. & poſt illos ſex menſes devolvitur ad Metropolitanum, aut Pontificem. Rot. *cit.* debet tamen ab allegante probari Epiſcopum habuiſſe notitiam devolutionis, ut ſupra. & Garz. *loc. cit. cap.* 3. *p.* 10. *num.* 12. Jordan. *loc. cit. num.* 337. Antonel. *loc. cit. num.* 8.

166 Et ſi patronus ignoranter præſentaverit indignum, aut non idoneum, non poterit ſtatim Epiſcopus jure devoluto conferre, niſi lapſo tempore ad præſentandum conceſſo. Antonel. *loc. cit. n.* 14. ubi gloſ. *in c. cum vos, verb. minus idonea, de offic. Jud. ordin.*

167 Quod autem diximus de ſemeſtre, aut quadrimeſtre patronis ad præſentandum conceſſo, limitatur a DD. in Eccleſiis Parochialibus de Jurepatronatus, quarum reſpectu datur terminus ad præſentandum decem dierum tantum. juxta Concil. Trid. *ſeſſ.* 24. *de reform. cap.* 18. qui ab Ordinario prorogari non poteſt ultra alios decem dies, juxta *Conſtitut. Pii V.* incipit. *In conferendis, verſ. prohibentes.* ita Antonel. *l. c. n.* 15. Pax Jordan. *l. c. num.* 355.

Sectio VI.

De Variatione.

168 Patronus Laicus poteſt intra quadrimeſtre ante inſtitutionem Epiſcopi variare, & alium non quidem privative, ſed ſimul, ſive ſucceſſivè accumulando præſentare; non vero Patronus Eccleſiaſticus, qui propterea habet ſemeſtre ad præſentandum, ut ſectione præcedente diximus. juxta *cap. quod autem. cap. paſtoralis. de Jurepatr.* ubi Abb. Jo. Andr. & alii. Rochus *in verb. Honorificum quæſt.* 9. Lambertin. *de Jurepatron. par.* 2. *lib.* 2. *quæſt.* 7. *art.* 1. Pariſ. *de reſign. lib.* 2. *quæſt.* 23. *n.* 13. Garz. *de Benef. par.* 5. *cap.* 9. *n.* 211. Barb. *d. alleg.* 72. *n.* 151. Vivian. *de Jurepatr. par.* 2. *lib.* 19. *cap.* 1. & 2. qui citat deciſionem S. Rotæ coram Litta, Seraph. *dec.* 1173. *n.* 1.

169 Hæc tamen variatio fieri minime poteſt lite pendente, niſi præſentetur colligitans, & alter cedat, vel decedat, Creſcent. *dec.* 10. *de Jurepatr.* Vivian. *loc. cit. n.* 2. & 12. ſicut nec pendente appellatione inter præſentatos a diverſis patronis. Vivian. *l. c.* ad tex. *in c.* 1. & 2. *ut lit. pend. in* 6. quamvis aliqui contrarium in hoc teneant. vide Covar. *pract. qq. c.* 36. *n.* 7. *verſ. tertio.* Lancellot. ubi late *de attentat. p.* 2. *c.* 4. *in præfat. a num.* 679. *cum multis ſeqq.* Garz. *l. c. a n.* 217. apud quos alii.

170 Concluſio limitatur, ſi Patronus cum juramento promiſit non variare, quia ſuperior vel ordinarius non debet admittere perjurum ad præſentandum. *cap. mulieri de jurejur.* DD. ſupra cit. Vivian. *l. c. cap.* 2. *n.* 6. & *c.* 4. *n.* 14. qui aliquot S. Rotæ deciſiones citat, an vero non obſtante juramento poſſit conſtituere procuratorem, qui alium præſentare poſſit, vide Jordan. *d. tit.* 7. *n.* 245. & 262. *ſeqq.* plures caſus vide apud *DD. cit.*

Sectio VII.

Quomodo Juſpatronatus probetur, & primo quidem quoad exiſtentiam, dein quoad pertinentiam?

171 Juriſpatronatus exiſtentia non probatur per ſententiam, niſi juſtificetur ex actis. Caſ. de Graſſ. *dec.* 16. *de ſent. & Re jud.* Farin. *dec.* 689. *n.* 2. *p.* 1. *in recent.* Gratian. *diſcept. for. cap.* 310. *n.* 89. Riccius *in praxi. par.* 1. *reſ. mihi* 143. *ſub num.* 6. ubi Rot. & *de noviſſ. prob. reſ.* 126. Ciarlin. *contr. for. lib.* 1. *cap.* 57. *n.* 4. & *c.* 212. *lib.* 2. *num.* 23. niſi eſſemus in antiquis; quia ſententia in antiquis probat. Riccius *d. reſ.* 143. *num.* 7. quænam vero ſententia dicatur antiqua, vide Gratian. & Riccium *ll. cit.* Imo in antiquis probatur fama, & verbis enuntiativis. ita Rota apud Merlin. *dec.* 36. *n.* 10. Caſſad. *dec.* 1. & 2. *de prob.* concurrente tamen longiſſima poſſeſſione. Gratian. *loc. cit. n.* 81. Riccius *in prax. Juriſp. reſol. mihi* 141. *n.* 4. ubi Rota & Seraphin. *deciſ.* 1141. *n.* 6. Imo non probatur Decreto Epiſcopi pronuntiantis illud ad aliquem ſpectare, niſi fuerint citati de jure citandi. Ciarlin. *cap.* 107. *n.* 85. Gratian. *l. c. n.* 89. Rot. apud Ric. *d. reſ.* 143. *n.* 6. ſecus ſi adſit cauſæ cognitio. Ciarlin. *d. cap.* 57. *n.* 10. Riccius *reſ. mihi* 136. *n.* 6. *p.* 1. & eaſdem probationes requirit in poſſeſſorio ac in petitorio. Ciarlin. *controv. for. cap.* 107. *n.* 74. & *DD. ſup. n.* 94. *citati.*

172 Juſpatronatus privatorum probatur quadregenaria poſſeſſione una cum fama. Caſſador. *dec.* 2. *n.* 4. *de prob.* Mobedan. *dec.* 12. *de Jurepatr.* Rota apud Merlin. *dec.* 4. & 107. & *DD. ſupra n.* 93. *citati.* Bich. *dec.* 118. *n.* 8. Item ex authenticis inſtrumentis fundationis, vel dotationis. Riccius *loc. cit. reſ.* 133. & 136. non vero ex libris Viſitationum cum fiant abſque cauſæ cognitione. Riccius *d. reſol. mihi* 136. *n.* 2. ubi Piaſec. *in prax. Epiſc. p.* 2. *c.* 5. *n.* 7. ſicut nec ex armis gentilitiis, vel epitaphiis, licet fuerint recentia, niſi eſſemus in antiquis, quia tunc coadjuvant probationes una cum aliis adminiculis. Seraph. *dec.* 1141. *n.* 7. Riccius *l. c. d. reſ.* 136. Rot. *dec.* 518. *n.* 5. *p.* 1. *rec.* Neque ex verbis enuntiantibus aliud inſtrumentum ubi ſit mentio de fundatione. Afflict. *dec.* 137. Ventriglia *de Jurepatr. annot.* 1. §. 2. Riccius *loc. cit. d. reſ.* 136. *n.* 4.

173 Probatur ex Bulla Epiſcopi vel ejus conſenſu dato ad fundandum, conſtruendum, vel dotandum. *arg. c. poſt ceſſionem. de prob.* & ibi gloſ. *verb. litteras.* Riccius *in prax. juriſp. reſol. mihi* 136. *n.* 5. non vero ex ejuſdem aſſertione vel confeſſione. Idem *loc. cit. n.* 6. ubi vide.

174 Item probatur per famam concurrente longiſſima quaſi poſſeſſione conferendi vel præſentandi. Garz. *de benef. p.* 5. *cap.* 9. *n.* 83. Achil. de Graſs. *dec.* 4. *de Jurepatron. n.* 10. Put. *dec.* 60. & 140. Rota apud Riccium *loc. cit. d. reſ.* 141. Item ex præſentationibus per quadraginta annos effectum ſortitis, dummodo concurrat vox, fama, ac aliæ præſumptiones, quæ vim habent famæ. Barb. *ad Conc. Trid. cap.* 9. *ſeſſ.* 25. *de reform. n.* 23. *verſ. & primo.* Ciarlin. *controv. for. cap.* 212. *num.* 15. Riccius *loc. cit. reſ. mihi* 138. Rota apud Merlin. *dec.* 4. *n.* 1. Bich. *dec.* 162. *num.* 13. & 14. & coram Coccin. *dec.* 174. *num.* 2.

175 In antiquis probatur pluribus enuntiativis Epiſcoporum vel Pontificum aut aliorum. Felin. *in cap. cum cauſam n.* 4. *de prob.* Garz. *de Benef. par.* 5. *cap.* 9. *n.* 88. Riccius *in prax. noviſſ. prob. reſ.* 80. Barb. *de poteſt. Epiſc. alleg.* 72. *n.* 40. & 47. & alii apud Ciarlin. *c.* 112. *n.* 19. Riccius *in prax. Juriſpatr. d. reſ.* 136. Rot. *dec.* 518. *n.* 3. *p.* 1. *rec.* Pariſ. *de reſignat. lib.* 8. *q.* 11. *n.* 38. & *de confident. q.* 28. *n.* 110. Item ex inſtrumentis Epiſcoporum, Maſcard. *de prob. concluſ.* 956. & 1216. Pariſ. *de reſign. lib.* 8. *d. quæſt.* 11. Riccius & Barb. *ll. cc.*

176 Item probatur ex multis præſentationibus continuis ultra hominum memoriam; licet in eis nulla fuerit facta mentio fundationis. Riccius *in prax. Juriſp. reſ.* 138.

Ciar-

Ciarlin. *loc. cit. n.* 25. Dicuntur autem multiplicatæ, ſi duæ fuerunt effectum ſortitæ. Ciarlin. *l.c.n.* 28. Barboſ. *d. alleg.* 72. *n.* 31. ſufficere etiam diſcontinuas probat Ventriglia *l.c.* Novat. *in nova Juris pontificii pract. de Jure patron. concluſ.* 1. *num.* 5. ſed quod debeant eſſe continuæ probat Riccius *l.c. reſ. mihi* 144. Genuen. *in prax. Archiep. cap mihi* 63. *ſub n.* 9. quamvis Riccius in perſonis privatis admittat etiam diſcontinuas. ita *in l.c. reſ.* 138. *n.* 2.

177 Ex antiquitate præſumitur ex fundatione, licet nullum inſtrumentum fundationis oſtendi poſſit. *DD. cit.* & Riccius *in prax. par.* 1. *reſ.* 138. Ciarlin. *n.* 24. uti ex immemorabili; Dicitur autem immemorabilis centum anni ſi probatio fit per ſcripturas; ſi vero per teſtes, ſexaginta anni. Ventriglia *de Jurepatron. annot.* 1. §. 2. *n.* 16. vide etiam Merlin. *dec.* 45. *&* 60. 236. 403. *&* 689, ubi diverſi ponuntur modi probandi juſpatron.

178 Juſpatronatus, quamvis ſit notorius illius titulus, tamen eſt probandum, quia quando probatio requiritur pro forma, notorium non relevat ab onere probandi. Riccius *in praxi noviſſ. probat. Juriſpatr. reſ.* 93. Ventriglia *l.c. n.* 25.

179 Juſpatronatus principaliter, & quando agitur inter præſentatum & ordinarium, vel inter proviſum apoſtolicum & præſentatum quoad exiſtentiam eſt probandum plene, ſi vero agatur incidenter ad juſtificationem clauſulæ, & gratiæ, vel ad pertinentiam illius ſufficit ſemiplena probatio. Barb. *de Jure Eccleſ. lib.* 3. *cap.* 12. *n.* 105. Ventriglia *l.c. n.* 23. niſi repugnet ultimus ſtatus; quia tunc etiam in ſecundo caſu eſſet probandum plene. Seraphin. *dec.* 1120.

180 Ejus pertinentia inter Patronos probatur ex quadragenaria cum præſentationibus effectum ſortitis. Merlin. *dec.* 801. & hæc quoad juſpatron. privatorum, de cujus probatione vide plura apud Pariſ. *de confid. d. q.* 28. *an.* 206. *cum plurimis ſeqq.* Maſcard. ubi late *de probat. concl.* 956. *&* 1216. plures declarationes poſt Concil. Trid. *d. cap.* 9. *ſeſſ.* 25. & ibi Barboſ.

181 De Jurepatronatus potentiorum quomodo probari debeat diximus ſupra *n.* 94. *&* 95. vide etiam Bich. *dec.* 155. *n.* 2. *& dec.* 188. *n.* 3. *& dec.* 382. *an.* 1.

182 Itaque juſpatronat. aliter probatur inter privatos, & aliter inter potentiores; in prioribus enim probatio redigitur ad normam juris communis, in poſterioribus autem ſervanda eſt forma Concil. Trid. *ut ſupra n.* 93. *&* 94. diximus, quando nempe eſt controverſia ſuper exiſtentia juriſpatron. & ſic ſuper libertate Beneficii, ſecus ſi diſputatur tantum ſuper pertinentia inter patronos, nam inter illos Concilium nihil voluit innovare, & ſic etiam tunc ſervatur diſpoſitio juris communis. de quo Bichius *dec.* 155. *n.* 2. *& dec.* 188. *n.* 3. *&* 382. *n.* 2. ubi Louther. *de re benef. lib.* 2. *q.* 13. *n.* 128. Barboſ. *in collectan. ad Concil. Trid. d. cap.* 9. *n.* 211 Rot. *dec.* 179. *num.* 3. *p.* 3. *recent. & dec.* 82. *num.* 19. *&* 20. *& dec.* 302. *num.* 8. *p.* 7. *recent.* & alii. Pax Jordan. *lib.* 10. *tit.* 7. *num.* 86.

183 Nomine autem potentiorum ultra prædictos *ſupra n.* 95. veniunt univerſitates, etiam parvæ, uti parochiani, pauci vicini &c. Rotæ *ll. cit.* Coccin. *dec.* 25. *n.* 4. & alibi pluties. Genuen. *in prax. Archiepiſc. cap. mihi* 63. *n.* 6. *ad fin.* Pyr. Corrad. *in prax. benef. lib.* 4. *cap.* 4. *n.* 40. Beltramin. ad Ludoviſ. *dec.* 222. *ſub n.* 11. Pax Jord. *de re benef. lib.* 10. *tit.* 9. *n.* 79. qui tamen *n.* 83. limitat in univerſitatibus juriſdictione carentibus. ita etiam Pyr. Corrad. *l.c. n.* 43.

184 Quær. primo, an præſumptio uſurpationis cadat in univerſitate, quando illa non prætendit juſpatron. in totum, ſed ſolum pro parte cumulative cum aliquibus privatis? & Reſp. negative, quia eſt præſumptio, quod ſi univerſitas acquiſiviſſet uſurpatione juſpatron. non fuiſſet paſſa, ut alii compatroni privati una ſimul id acquirerent, late Menoch. *de præſumpt. lib.* 3. *præſ.* 90. *num.* 15. *& ſeqq.* Jordan. *loc. cit. n.* 85. Pyr. Corrad. *loc. cit. d. num.* 43. Garz. *de Benef. p.* 5. *cap.* 9. *ſub num.* 102. apud quos alii, tum quia vel præſumitur juſto titulo acquiſiviſſe una cum privatis, vel ſaltem non uſurpaſſe Eccleſiæ, ſed potius præſcripſiſſe contra privatos, tum quia illa præſumptio quæ habetur contra potentiores, non debet nocere privatis. vide Fagnan. *in cap. cum propter. a num.* 82. *de jurepatr.* ubi contraria reſolvit. Beltramin. ad Ludoviſ. *deciſ.* 222. *ſub numer.* 11.

Quær. ſecundo, an hæc præſumptio, & neceſſitas probandi habeat locum, etiamſi in ordinario collatore concurreret major, vel æqualis potentia? & affirmative reſpondet Mareſc. *var. reſol. lib.* 2. *cap.* 52. *n.* 6. ubi Rot. quam allegat etiam Corrad. *l.c. n.* 41. quia ceſſat ratio Concilii id ſtatuentis ob præſumptionem, quod Ordinarius collator, non ſit auſus perſonis potentibus contradicere, ſed contra hunc tenet Pax Jord. *l.c. n.* 78. Beltramin. *l.c.* ubi Rota corrigens aliam contrariam, de quo etiam teſtatur Corrad. *l. c.* quos vide. 185

Hæc præſumptio uſurpationis ceſſat, quando ipſa Eccleſia eſt patrona caſtri, vel juriſdictionis. Corrad. *loc. cit. num.* 42. ubi Rota, & Sacr. Congreg. ſicut & in Abbatibus, Epiſcopis, &c. ut contra Pariſ. *de confident. q.* 28. *num.* 243. Gonzal. *ad reg. Cancell. gloſ.* 18. *n.* 66. tenet Jordan. *l.c. n.* 81. Corrad. *loc. cit.* ob eorum religioſitatem, plures caſus, in quibus ceſſat præſumptio uſurpationis, vide *DD. cit.* 186

Quær. tertio, an in probanda immemoriali, omnes præſentationes, ſaltem tres debeant eſſe de tempore immemoriali. Reſp. ſufficere ſi una præſentatio ſit antiquiſſima de tempore immemoriali, & aliæ ſubſequentes. ita Genuenſ. *in prax. Archiep. q.* 63. *n.* 4. 187

Quær. quarto, an immemorialis Juriſpatron. probetur ſcripturis. Reſp. negative: quia ultra poſſeſſionem requiritur probatio, memoriam non extare in contrarium, quod probari non poteſt per ſcripturas, quæ tantum poſſunt probare memoriam extare; unde præter ſcripturas patroni debent adducere teſtes ſuper poſſeſſione immemoriali. ita Genuenſ. *l. c. cap.* 100. *n.* 9. ubi Rot. Garz. *de benef. p.* 5. *cap.* 9. *num.* 111. ſed quod ſaltem indirecte poſſit ſcripturis probari dicit Riccius *in prax. Juriſpat. reſol. mihi* 139. ut ſi per inſtrumentum probetur per centum & amplius annos continuatos fuiſſe aliquos præſentatos ad aliquod Beneficium ſucceſſive unum per alterius obitum ſubſtitutum in beneficium præmortui: factum enim affirmativum continuum habet implicitam negativam ſui contradictorii. vide etiam Garz. *l. c.* 188

Sectio VIII.

De Illius amiſſione.

Sine culpa Patroni juſpatronatus amittitur, ſi deſtruitur Eccleſia patronata, & ibi aut alibi ab aliis reædificetur. Greg. XV. *dec.* 405. *num.* 1. Vivian. *par.* 3. *lib. ult. cap.* 1. ut ſupra *num.* 87. Item cum cauſa, propter quam quis fuit Patronus perempta eſt. Lambertin. *de Jurepatron. lib.* 3. *quæſt.* 7. *a.* 1. Vivianus *loc. cit. n.* 6. Item ſi ſummus Pontifex, ſicut poteſt ſed ſolus, illud ſupprimat, quia Patronus illud habet ex ſola gratia. Lambertin. *l. c. art.* 6. Vivian. *num.* 7. Felin. *in cap. quæ in Eccleſiarum de conſtit.* Item per non uſum. *cap. de quarta.* ubi Innoc. *de præſcript.* Seraph. *dec.* 1367. *num.* 6. Lim. ſi caſus vacationis non eveniſſet etiam per centum annos, vel ſi evenit, Papa contulit derogando Juripatr. Vivian. *l. c. n.* 9. Item donatione vel ceſſione alteri facta de Epiſcopi conſenſu. *cap. un. de Jurepatr. in* 6. Item ſi patronus patitur, quod Eccleſia patronata erigatur in Collegiatam ſine reſervatione ſui Juris, vel uniri alteri Eccleſiæ. Item per lineæ extinctionem. Item ſi Patronus decedit ſine hærede. vide Vivian. *l. c.* 189

Ut tamen per non uſum Juſpatronatus amittatur, requiritur quod fuerit factus aliquis actus poſitivus de directo contrarius ſervituti. *L. hac autem*, ubi DD. *ff. de ſervit. urban. præd.* Rota *dec.* 109. *a n.* 8. *part.* 32. *diverſ.* quam citat Vivianus *poſt n.* 17. *verſ. & quod in l.c.* & quidem cum ſcientia, & patientia patroni, & tempore ad præſcribendum apto, &c. Vivian. *l. c.* 190

Ex culpa amittitur juſpatr. ſi vendat Patronus juſpatronatus, quod vendi non poteſt. *cap. de Jurepatr.* Item ſi præſentat ſcienter indignum pro illa vice. Item ſi eſt ingratus Eccleſiæ. Surd. *de alim. tit.* 7. *quæſt.* 32. *num.* 9. *& quæſt.* 38. *n.* 2. Vivian. *l. c. cap.* 2. *n.* 4. Item ſi labatur in hæreſim. *arg. c. cum ſecundum, de hæret. in* 6. & Abb. *in c. quia diligentia, de elect.* vel illos receperat, vel defendit. Item occidens per ſe vel alium Rectorem Beneficii. Item proditor patriæ. Item ſe ingerens in percepio-

tionem fructuum beneficii Patronati, vel illius bona uſurpans, nam tunc ſtatim privandus eſt, & eſt excommunicatus. Conc. Trid. *ſeſſ.* 22. *c.* 11. *de reform. verſ. quod ſi ejuſdem. & ſeſſ.* 25. *cap.* 9. *de reform.* Item per ſententiam Judicis Eccleſiaſtici. Lambertin. *loc. cit. l.* 3. *quæſt.* 8. Vivianus *loc. cit. n.* 16. *& tot. c.* 2. vide etiam Barboſ. *de jur. Eccleſ. lib.* 3. *c.* 12. *a n.* 254.

192 Sed poteſtne Patronus privari jurepatronatus Eccleſiaſtici a Judice ſæculari? Reſpondetur, ſi Laicus vult confiſcare juſpatron. per ſuam ſententiam, ſententia non valet. gl. *in cap. filiis.* 16. *quæſt.* 7. *verb. propinquis*. Ita ſi Laicus publicat omnia bona patroni faciens ſpecialem Juriſpatronatus mentionem non valet ſententia. Abb. *in c. quanto. de Jud.* ſi vero non fit Juriſpatronatus mentio valet quidem publicatio, ſed in illa non comprehenditur juſpatronatus, ſed Epiſcopus captis ſummariis informationibus poteſt illum privare. Butr. *in Clem. paſtoralis de re jud.* ita Vivianus *loc. cit. a num.* 18. *ſeqq.* Si vero Laicus publicat omnia bona patroni, & Epiſcopus non procedit contra Patronum, tunc cum Univerſitate publicata, in qua adeſt juſpatronatus, illud tranſit in fiſcum. juxta Felin. *in c. quanto. de Jud.* Card. *in Clem. plures. de Jurepatron. num.* 8. Garz. *de Benef. par.* 5. *cap.* 9. *num.* 25. Clar. *in §. ult. quæſt.* 78. *num.* 8. Surd. *de alim. tit.* 9. *quæſt.* 22. *num.* 28. Barb. *de pot. Epiſc. alleg.* 71. *num.* 45. Vivian. *de Jurepatr. par.* 3. *lib.* 13. *cap.* 2. *n.* 24.

Sed quod Juſpatron. non tranſeat in fiſcum, ſed tunc maneat beneficium liberum, tenent Moneta *de commut. ult. volunt. cap.* 11. *n.* 164. Rochus *Verſ. ipſe, vel is. q.* 29. *n.* 41. Farinac. *de delict. & pœn. p.* 1. *q.* 25. *n.* 151. *ſeqq.* Rota coram Pamphilin, quam citat Vivianus *loc. cit. n.* 31. & poſt Vivianum *dec.* 105. 106. & 107. & ab Epiſcopo poteſt confiſcari. Bonac. *de contract. diſp.* 3. *quæſt.* 8. *punct. ult.* ubi Clar. Farin. & Peregrin. & diximus ſupra *n.* 104.

Sectio IX.

Juſpatronatus Regium.

193 Juſpatronatus regium plura habet ſpecialia. Primo non tranſit cum univerſitate bonorum, niſi de illo fiat ſpecialis mentio, & expreſſa. Gabed. *de patrim. Regiæ Coronæ cap.* 3. *n.* 3. Secundo valet donatio Juriſpatronatus regii, ſi fit cum caſtro etiam ſine conſenſu Epiſcopi, etiam illo non ſuperveniente. *cap. ex litteris. cap. cum ſæculum de Jurepatr.* ſecus ſi donetur ſeorſim; tunc enim eſt neceſſarius Epiſcopi conſenſus ſaltem ſuperveniens, niſi donetur cauſæ piæ. Tertiò non venit in derogatione Juriſpatronatus Laicalis, ſi de illo non fit ſpecifica mentio. Gabedus *loc. cit. cap.* 35. Capon. *diſcept. for.* 193. Quarto non poteſt reſignari ſine conſenſu regio, neque permutari, vel uniri. Lambertin. *par.* 1. *lib.* 2. *quæſt.* 6. *art.* 6. Quinto non acquiritur quaſi poſſeſſio conferendi niſi concurrat titulus. Gabedus *l. cit.* poſt Lazarte & Valaſcun. *cap.* 7. Capon. *loc. cit. numer.* 22. ſexto non currit tempus ad præſentandum ob varia impedimenta Regis, & miniſtrorum. Gabed. *loc. cit. c.* 28. Capon. *loc. cit.*

194 Quando fit præſentatio a Rege & ab Epiſcopo confertur ut liberum, beneficium ſpectat ad præſentatum a Rege, ſi conſtat de ejus titulo non obſtante præſcriptione in contrarium, quia in illa requiritur bona fides, quæ non præſumitur cum conſtat de titulo injuſto. Butr. *in cap. pervenit. de cenſib.* Honded. *conſ.* 82. Menoch. *de retin. rem.* 3. *n.* 639. Gratian. *diſcept. cap.* 441. Capon. *diſcept. for.* 193. *a num.* 30. Et præſcriptio quamvis centenaria non ſuffragatur ſine bona fide & ſcientia Regis, quia cum tale Juſpatronatus ſit de Regalibus, & tali præſcriptioni jus reſiſtat, ideo non valet. Covar. *in cap. alma mater de ſent. excom. par.* 2. *§.* 8. *n.* 4. Lambert. *l. c. art.* 12. Marta *de Juriſdict. par.* 2. *caſ.* 4. Olaſc. *dec.* 101. *a n.* 20. Capon. *loc. cit.*

Sectio X.

Miſcellanea Juriſpatronatus.

195 Juſpatronatus eſt jus partim ſpirituale, partim temporale: ſpirituale, quia vendi non poteſt. *cap. de Jure* 16, *de Jurepatr.* eſt temporale quia poſſidetur a Laicis. *cap.* 1. *de Jurepatr.* & tranſit ad hæredes. vide gloſ. *in cap. piæ mentis.* 16. *q.* 7. *litt. A.* & melius dicitur Juſpatronatus jus temporale annexum ſpirituali. *cap. quanto. de Jud.* & *d. cap. de Jure.* Vivianus *de Jurepatr. par.* 1. *lib.* 1. *cap.* 2. *n.* 4. & 5.

Juſpatronatus mixtum, hoc eſt partim Eccleſiaſticum, partim Laicale non cadit ſub regula reſervatoria menſium, & qualiter probetur eſſe tale, vide Rotam apud Merlin. *dec.* 213. *n.* 3. & *ſeq.* Dicitur mixtum quando partim ſpectat ad Clericos, partim ad Laicos. Gemin. *in cap. un. de Jurepatr. in* 6. Felin. *in cap. multorum.* 3. *de Judæis.* Abb. *in cap. dilectus. n.* 5. *de off. Legat.* Lambert. *de Jurepatr. lib.* 2. *par.* 3. *quæſt.* 9. *a.* 9. *n.* 1. Covar. *pract. quæſt. cap.* 36. *n.* 5. 196

Juſpatron. hodie non poteſt acquiri in Eccleſiis Regularium abſque privilegio. Riccius *in praxi Juriſpatr. reſol.* 193. 197

Juſpatronatus Laicis conceditur ex mera gratia. *cap.* 3. & *cap. nobis. de Jurepatr.* Vivian. *de Jurepatr. par.* 1. *lib.* 2. *cap.* 9. *numer.* 8. Præſcriptio etiam centenaria in jurepatron. gentilitio non cadit, quia ſicut prædeceſſores non poſſunt præjudicare ſucceſſoribus alienando, ita nec patiendo præſcribi. Bald. *in L. filiusf. ff. de leg.* 1. *L.* 1. *C. de bon. mater.* Caſtr. *conſ.* 466. Peregr. *de fideicom. art.* 41. Ciarlin. *controv. for. cap.* 107. *numer.* 61. Vivianus *par.* 1. *lib.* 4. *cap.* 9. *a num.* 6. Gratian. *diſcept. for. cap.* 577. *a num.* 41. Surd. *conſ.* 276. *n.* 11. *lib.* 2. 198

Juriſpatronatus a Dotante acquiritur etiamſi Capella ab eo conſtructa non probetur, ſed ab alio, ut ſupra diximus. Caſſador. *dec.* 6. *de Jurepatr.* Rota *dec.* 517. *n.* 1. *par.* 1. *recent.* Dotatio vero probari poteſt ex publicis inſtrumentis teſtamentorum, & aſſertionibus emiſſis in eiſdem inſtrumentis antiquis junctis adminiculis. Rota *dec.* 377. *n.* 5. *par.* 5. *recent.* & *deciſ.* 362. *n.* 1. coram Cavallet. apud Bich. *dec.* 162. *n.* 8. Put. *dec.* 149. 199

Juſpatronatus ut ex dotatione acquiratur non eſt neceſſe, quod bona aſſignentur titulo dotis nominatim ſi Beneficium nuſquam fuit dotatum, ſecus ſi Beneficium ſemel dotato, ſed dote deſtituto relinquitur. Rota apud Bich. *dec. cit. n.* 7. 200

Juſpatronatus acquiritur ex donatione conſtito de Jure donatoris, Rot. *deciſ.* 247. *num.* 3. *p.* 7. *rec.* & conſenſu Epiſcopi. *cap. ex inſinuatione, de Jurepatron.* Vivian. *de Jurepatr. lib.* 4. *cap.* 1. *n.* 2. Lotther. *de re benef. lib.* 2. *quæſt.* 12. *n.* 2. apud Bich. *dec.* 270. *n.* 13. limita ut infra *n.* 223. conſenſus vero ordinarii tacite præſtitus cenſetur, ſi præſentatum a Donatario inſtituit, & talis ſufficit, quia hic conſenſus poteſt quandocunque accedere, ſi medio tempore alteri non fuit jus quæſitum. Lambertin. *de Jurepatr. par.* 2. *lib.* 1. *quæſt.* 1. *a.* 7. *n.* 5. Beltramin. ad Ludoviſ. *dec.* 420. *n.* 7. & apud Bich. *dec.* 264. *a n.* 4. & *in cap. ſuggeſtum. cap. Cura.* ubi Abb. *n.* 2. *de Jurepatr.* Pariſ. *de reſign. lib.* 8. *quæſt.* 10. *n.* 7. Rota *dec.* 17. *de Jurepatr. in antiq.* & *dec.* 337. *n.* 7. *par.* 2. *recent.* Donatio vero debet probari quod fuerit effectuata. Rota *dec.* 421. *n.* 2. & *dec.* 428. *n.* 3. *par.* 4. *Recent. tom.* 2. &, quod fuerit effectuata, probatur ſufficienter, ſi beneficium vacat per obitum præſentari a Donatario. Rota *dec.* 707. *num.* 1. *par.* 1. *recent.* apud Bich. *dec.* 264. *n.* 10. & 11. & ſi donatio fuit facta pluribus, & probatur affectuata quoad unum, illa effectuatio ſuffragatur omnibus aliis Condonatariis. *L. quoties C. de donat. quæ ſub mod.* Seraph. *dec.* 472. *n.* 11. Cyriac. *controv.* 312. *n.* 89. Rota *dec.* 683. *n.* 8. *par.* 1. *diverſ.* apud Bich. *dec.* 264. *n.* 12. 201

Donatio vero Juriſpatronatus ſine conſenſu & confirmatione ordinarii nullius eſt valoris & donatarius ex illa nullum jus acquirit, ut ſupra *num.* 96. & Bich. *dec.* 277. *num.* 2. neque ſufficit confirmatio Vicarii niſi habeat ſpeciale ab Epiſcopo mandatum, quamvis Epiſcopus eſſet abſens, quia illius abſentia non auget Vicarii juriſdictionem vel facultatem, niſi in caſibus a jure expreſſis tanto magis, cum Confirmatio ſit actus juriſdictionis voluntariæ, qui ab Epiſcopo poteſt exerceri etiam extra ſuum territorium. Rota *dec.* 420. *n.* 2. coram Ludoviſio & *dec.* 337. *n.* 5. *par.* 2. *recent.* apud Bichium *dec.* 277. *n.* 3. 202

Juſpatronatus Eccleſiaſticum cadit ſub regula Reſervationis menſium, ſed cum ſua cauſa, ita ut collatio per Papam fieri debeat perſonis habentibus qualitates requiſitas in fundatione, quia Papa non cenſetur per tales te- 203

ſet.

Digitized by Google

ſervationes præjudicare velle niſi Collatoribus, non vero perſonis in fundatione vocatis. Seraph. *dec.* 1420. *num.* 3. Pue. *dec.* 368. *lib.* 1. *num.* 2. Æneas de Falconet. *de reſerv. quæſt.* 3. *num.* 22. Lotther. *de re benef. lib.* 1. *quæſt.* 34. *num.* 17. apud Bich. *dec.* 189. *n.* 16.

204 Juſpatronatus Eccleſiaſticum non ceſſat eſſe Eccleſiaſticum licet fuerit infeudatum Laico, quia infeudatio tantum operatur quoad utile dominium; non vero quoad Directum, quod manet apud infeudantem perſonam Eccleſiaſticam. Anebaran. Rimal. Sen. & alii apud Bich. *dec.* 273. *n.* 8.

Juſpatronatus, quando eſt gentilitium, ad illud non admittitur uxor ſucceſſoris in dicto patronatu, quia non eſt de genere, & conſanguinitate fundatoris, ſed tantum affinis: *cap. non debet de conſang. & affin.* Tiraquel. *de retrac. lignag.* §. 1. *gl.* 9. *num.* 20. Sanch. *de matrim. lib.* 7. *diſp.* 64. *num.* 3. ita Bichius *deciſ.* 206. *num.* 3. nec admittitur hæres unius ex Patronis dum ſuperſunt alii de agnatione fundatoris. Covar. *lib.* 2. *var. reſ. cap.* 18. *numer.* 10. Garz. *de Benef par.* 5. *cap.* 9. *num.* 69. Lotther. *de re Benef. lib.* 2. *quæſt.* 11. *num.* 6. quidquid ſit in hærede ultimi agnati. Rota apud Bich. *d. dec.* 206. *num.* 4. & 5. quia juſpatronatus non poteſt eſſe pro parte gentilitium, pro parte hæreditarium. Rota *dec.* 236. *num.* 4. *par.* 5. *recent.* apud Bich. *loc. cit. num.* 6.

205 Juſpatronatus gentilitium, deficientibus proximioribus in gradu non defertur ad ſequentes in ſtirpes, ſed in capita quando omnes eodem gradu ſunt conjuncti fundatori. Bal. *in L.* 2. *n.* 4. *verſ. ſicut eſt Juſpatron. C. de ſuis, & legit. hæred.* Gabr. *conſ.* 196. *num.* 4. *lib.* 2. Lotther. *de re Benef. loc. cit. quæſt.* 11. *num.* 123. & apud Bich. *loc. cit. num.* 7. quia verba fundatoris omnibus de genere conveniunt. Vivian. *de Jurepatr. lib.* 4. *cap.* 9. *num.* 19. *par.* 1. Rota *dec.* 251. *num.* 5. *par.* 2. *recent. & dec.* 283. *num.* 16. coram Buratto.

206 Juſpatronatus erectum in executionem teſtamenti fundatoris, ad quod in erectione fuit habita relatio, cenſetur reſervatum omnibus in teſtamento nominatis. *L. certum. ff. de reb. cred. & ſi cert. pet. L. ait Prætor.* ubi Bar. *ante nu.* 1. *ff. de re jud.* Rota *dec.* 1152. *nu.* 2. *par.* 3. *diverſ.* apud Bich. *dec.* 396. *n.* 3.

207 Juſpatronatus ſi eſt litigioſum, & Papa illi deroget, nemini facit injuriam. Bich. *dec.* 558. *num.* 20. lis vero, quæ pendet ſuper hæreditate non facit illud litigioſum, licet hæreditati ſit annexum. Lancell. *de attent. par.* 2. *cap.* 4. *in præfat. n.* 638. apud Bich. *loc. cit. n.* 21.

208 Juſpatronatus cadit ſub fideicommiſſo ſi ita ſuadet præſumpta teſtatoris voluntas, & forma primævæ acquiſitionis non repugnat. Alphonſ. de Leo *de off. Capell.* 3. *quæſt.* 4. *num.* 67. Riccius *in prax. Juriſpatr. reſ.* 179. *num.* 2. Covar. *lib.* 2. *var. reſ. cap.* 18. *n.* 8. *verſ. poſteriori.* apud Bich. *deciſ.* 361. *nu.* 10. & poſt Vivianum *de Jurepatron. dec.* 121. *n.* 4. & ex quibus voluntas teſtatoris reſultet, vide eundem Bich. *loc. cit. num.* 11.

209 Juſpatronatus venit in reſtitutione fideicommiſſi, quando teſtator indiſtincte voluit omnem hæreditatem, & nullo jure retento reſtitui fideicommiſſario, ſicut ſi conſtat teſtatorem voluiſſe eundem eſſe hæredem in ſolidum, & ad omnimodas ſuas voluntates, & ita eſſe hæredem etiam Juriſpatronatus, & ſi ex ejuſdem voluntate conſtat, quod ſubſtituti per fideicommiſſum etiam in Jurepatronatus ſuccedant, quia particula *omnimodas* eſt apta comprehendere omnes ſpecies diſpoſitionum. gl. *in Clem. quamvis. verb. omnimoda de foro compet.* Gemin. *conſ.* 15. *n.* 3. Butr. *conſ.* 19. *n.* 5. Soccin. *conſ.* 43. *num.* 12. *lib.* 4. Rota *dec.* 296. *num.* 1. *par.* 1. *diverſ.* apud Bich. *dec.* 387. *n.* 7. Buratt. *dec.* 172. *n.* 16.

210 Juſpatronatus quamvis ſit individuum quoad proprietatem, quia eſt incorporale, eſt tamen dividuum quoad actum præſentationis, & totum eſt penes ſingulos patronos. gl. *in cap.* 1. ubi Abb. *n.* 6. & 7. *de Jurepatr.* Rota *dec.* 332. *n.* 4. *par.* 5. *recent.* & gl. *in cap. cum in illis verb. ingratis de præben in* 6. Garz. *de Benef. par.* 5. *cap.* 1. *nu.* 242. & Rota apud Bich. *dec.* 106. *n.* 7. & 8.

211 Juſpatronatus habetur pro erecto ex ſola deſtinatione, ita Rota *dec.* 530. *n.* 14. *par.* 1. *recent.* apud Bich. *dec.* 376. *num.* 12. Gonzal. *ſuper reg.* 8. *Cancell. gl.* 5. & 7. *num.* 92.

212 Juſpatron. non acquiritur ex aſſignatione decimarum facta Eccleſiæ, cum decimæ illi de jure communi debeantur, & Juſpatronatus non acquiritur ex actu, qui fit ex neceſſitate Juris, & omnem liberalitatem excludit, & ſic videtur potius quædam reſtitutio, quam donatio. Lambert. *de Jurepatr. lib.* 2. *par.* 1. *quæſt.* 4. *art.* 7. Rota *dec.* 397. *n.* 2. coram Ludoviſ. ubi Rot. *dec.* 220. *num.* 9. & 10. *par.* 6. *recent.* & Beltramin.

213 Juſpatronatus quando transfertur nominatim, & principaliter requiritur conſenſus Epiſcopi; ſecus vero ſi acceſſorie cum univerſitate bonorum. *cap. ex litteris, & cap. cum ſæculum. de Jurepatron.* Abb. *in cap. illud. n.* 4. *eodem tit.* Francus *in cap. un. eodem. in* 6. Lambert. *eodem tract. par.* 2. *lib.* 1. *quæſt.* 1. *nu.* 3. *verſ. ſed hæc.* quia ſicut non requiritur conſenſus Epiſcopi ad univerſitatem bonorum in alium transferendam, ita nec in acceſſorio. Barb. *de pot. Epiſc. alleg.* 72. *num.* 10. Rota *dec.* 207. *n.* 15. *par.* 6. *recent.* apud Bich *dec.* 15. *n.* 5.

214 Juſpatronatus privatorum, in quo non cadit ſuſpicio uſurpationis ſufficienter probatur eſſe ex fundatione & dotatione ſtante centenaria quaſi poſſeſſione præſentandi. Caſſador. *dec.* 2. *num.* 5. *de prob.* Seraphin. *dec.* 1141. *n.* 1. & 3. Coccin. *dec.* 174. *num.* 5. Buratt. *dec.* 875. *nu.* 6. Rota *dec.* 312. *n.* 4. *par.* 1. *recent.* apud Bich. *dec.* 118. *n.* 1. Item probatur ex partium confeſſione ſi ordinarius non eſt in cauſa & agitur tantum de confitentium præjudicio. Mant. *dec.* 318. Beltramin. ad Ludoviſ. *dec.* 452. *n.* 22. & alii apud Bich. *dec.* 361. *num.* 2. Et in dubio præſumitur eſſe ex fundatione vel dotatione. Maceraten. *var. reſ. lib.* 1. *reſ.* 109. *num.* 9. Lambert. *de Jurepatr. lib.* 2. *par.* 2. *quæſt.* 10. *art.* 4. *num.* 1. Rota *dec.* 218. *n.* 38. *par.* 6. *recent.*

215 Juſpatronatus extinguitur per unionem acceſſorie factam ac tituli extinctivam de conſenſu patroni. Zabarella *conſ.* 96. *num.* 3. & Lotther. *de re Benef. lib.* 1. *quæſt.* 28. *num.* 168. Rota *dec.* 222. *num.* 2. *par.* 2. *recent.* apud Bich. *dec.* 382. *num.* 11. quo caſu ad unionem conſenſus patroni eſt omnino neceſſarius; & ſi plures ſunt Patroni, requiritur omnium. *cap. ſuggeſtum. de Jurepatr. Clem. un.* §. *ad hæc. de ſtatu Monach.* Conc. Trid. *ſeſſ.* 24. *cap.* 15. *de reform.* Pariſ. *de reſign. lib.* 2. *quæſt.* 4. *num.* 11. Garz. *de Benef. par.* 12. *cap.* 2. *num.* 202. Lotther. *de re benef. lib.* 1. *quæſt.* 28. *num.* 170. Rota apud Bich. *dec.* 382. *num.* 13. & 14. Lim. quod per unionem æque principaliter factam non extinguitur, & in dubio unio præſumitur æque principaliter facta. Rebuff. *in prax. tit. de Union. benef. num.* 20. Gonzalez *ſuper reg.* 8. *Cancell. gl.* 5. §. 7. *num.* 134. Cavall. *dec.* 330. *num.* 2. & Rota apud Bich. *l. c. num.* 15. Azor. *inſtit. moral. lib.* 6. *cap.* 28. *quæſt.* 2. Garz. *de Benef. par.* 12. *cap.* 2. *num.* 37.

216 Juſpatronatus ultra quadraginta annos revideri debet ab ordinario adhibita cauſæ cognitione. juxta Conc. Trid. *ſeſſ.* 25. *cap.* 9. *de ref.* & dum ita revidetur patronus non poteſt privari ſua quaſi poſſeſſione præſentandi. Barb. *in collect. ad Concil. d. cap.* 9. *num.* 89. & Rota apud Bich. *dec.* 162. *num.* 21. & 22.

217 Juſpatronatus reſervatum ſimpliciter pro deſcendentibus divarſarum perſonarum, dicitur eſſe hæreditarium. Rota *dec.* 275. *n.* 4. & *dec.* 280. *num.* 8. *par.* 7. *recent.* apud Bichium *dec.* 206. *num.* 1. Reſervatum vero pro proximioribus teſtatoris per lineam maſculinam deſcendentibus duntaxat, & in eorum defectum pro deſcendentibus per lineam fœmininam reputatur gentilitium. Lambertin. *lib.* 1. *par.* 2. *quæſt.* 11. *n.* 3. *art.* 8. Lotther. *de re benef. lib.* 2. *quæſt.* 11. *n.* 3. Seraphin. *dec.* 364. *n.* 1. & *dec.* 378. *n.* 3. apud Bich. *l. c. n.* 2.

218 Juſpatron. reſervatum, vel relictum pluribus cenſetur relictum pro virili, & in capita. Peregr. *conſ.* 32. *nu.* 13. *lib.* 1. Lotther. *de re Benef. lib.* 2. *quæſt.* 11. *nu.* 128. Buratt. *dec.* 633. *numer.* 5. apud Bich. *dec.* 396. *num.* 2.

219 Reſervatum pro deſcendentibus & lineæ fundatoris, ob defectum lineæ ex gentilitio evadit hæreditarium, niſi reſervatio habeat clauſulam taxativam. Anchar. *conſ.* 81. *num.* 1. Rota *dec.* 385. *num.* 1. *par.* 1. *diverſ.* & *dec.* 450. *n.* 14. & 798. *num.* 25. apud Merlin. & apud Bichium *dec.* 553. *num.* 5. & 581. *num.* 1. Si non fuit reſervatum ſimpliciter ad favorem, ſed tantum effective, non ſufficit, quod quis probet ſe de familia, cum id referri poſſit ad familiam contentivam. Rota poſt Vivian. *de Jurepatr. dec.* 74. *n.* 9. & 75. *n.* 5. ubi aliæ pluras, quas citat. Bich. *l. c. n.* 8.

220 Juſpatronatus reſidet penes quemcumque patronum in ſolidum. ut ſupra *num.* 210. & ideo præſentatio facta

ab

Digitized by Google

ab uno Patrono tantum aliis non præſentantibus valet, ac ſi ab omnibus facta fuiſſet. Abb. *conſ.* 54. *num.* 3. *lib.* Put. *dec.* 298. *lib.* 1. Garz. *de Benef. par.* 5. *cap.* 1. *nu.* 591. Adden. ad Buratt. *dec.* 547. *num.* 9. *&* 10. & Rota apud Bich. *dec.* 106. *n.* 9.

221 Juriſpatronatur exiſtentia probatur ex confeſſione adverſarii & in ejus præjudicium, ſi non agitur de canonizatione juriſpatronatus contra libertatem Eccleſiæ. Mant. *dec.* 318. *num.* 13. Rota *dec.* 697. *num.* 2. *par.* 1. *recens.* & plures ejuſdem decisiones apud Bichium *dec.* 264. *num.* 3. Garz. *ut infra* ſicut etiam narrativa exiſtentiæ facta io ejuſdem litteris. Beltramin. ad Ludoviſ. *dec.* 452. *num.* 22. & apud Bichium *dec.* 388. *nu.* 12. Item ex inſtrumento dotationis junctis præſentationibus. Garz. *de Benef. par.* 12. *n.* 276. & DD. ac Rotæ *mox citata.* apud Bich. *dec.* 558. *n.* 3.

222 Ejuſdem pertinentia probatur probata deſcendentia ab eo, qui fuit io quaſi poſſeſſione præſentandi, quamvis non probetur deſcendentia ab ipſo fundatore. Rota *dec.* 274. *num.* 8. *& deciſ.* 146. *par.* 2. *recent.* Seraphin. *dec.* 1334. *num.* 8. Beltramin. apud Ludoviſ. *dec.* 349. *num.* 6. & apud Bich. *dec.* 138. *num.* 2. Et ad favorem ſucceſſoria probatur ex pluribus præſentationibus anteceſſorum. Coccinus apud Beltramio, ad Ludoviſium *dec.* 417. *num.* 14.

223 Ejuſdem pertinentia ad Donantem, quando conſtat, quod ſit in quaſi poſſeſſione præſentandi, non venit neceſſario probanda; ſi conſtat ioquam qood ſit in quaſi poſſeſſione præſentandi tempore donationis; ſi vero de quaſi poſſeſſione non conſtat, debet probari. Lotther. *de re benef. lib.* 2. *quæſt.* 13. *nu.* 19. *& quæſt.* 9. *num.* 53. Mant. *dec.* 164. *n.* 1. Rota *deciſ.* 606. *num.* 5. *par.* 3. *recent.* apud Bich. *dec.* 264. *n.* 8. *&* 9.

224 Juriſpatronatus qualitas non poteſt immutari. Bich. *dec.* 35. *num.* 19. *& dec.* 277. *a num.* 18. io præjudicium vocatorum. Garz. *de Benef. p.* 5. *cap.* 9. *num.* 69. Vivianus *de Jurepatr. lib.* 4. *cap.* 9. *num.* 28. *&* 45. oiſi vocati conſentiant velmi ſi Juſpatron. hæreditarium fieret gentilitium, vel e converſo; licet aliqui, ut Sanch. *moral. lib.* 2. *cap.* 3. *dub.* 91. *num.* 1. & Rochus *de Jurepatr. verb. ipſe vel is num.* 71. velint hæreditatium poſſe mutari in gentilitium, en quod hæreditarium ſit inductum favore patroni, qui propterea poteſt illi renunciare faciendo illud gentilitium. Schrœder. *de feud. par.* 7. *cap.* 2. *num.* 68. apud Bich. *d. dec.* 277. *num.* 19. 20. *&* 21. Lim. ſi ageretur de mutanda qualitate Juriſpatron. io præjudicium honoris Dei, & Eccleſiæ quod fieri non poteſt etiam de conſenſu patrooi, Garz. *de Benef. par.* 7. *cap.* 1. *a num.* 107. *uſque ad num.* 112. quinque declarationes S. Coogreg. allegans, videri etiam poteſt Vivianus *de Jurepatron. lib.* 14. *cap.* 3. *n.* 6. 8. *&* 9.

225 Quando Juripatronatus, quod vacat in Curia, a Papa derogatur, etiam in totum pro illa vice, hæc derogatio præſervat juſpatronatus pro futuris vacationibus, & excludit intentionem acquirendi libertatem Beneficio. Mandoſ. *de ſignat. gratia. verb. Derogationes Juriſpatron.* Pariſ. *de reſign. lib.* 2. *quæſt.* 4. *num.* 61. Lotther. *de re benef. lib.* 2. *quæſt.* 8. *n.* 98. Beto. *in cap.* 1. *n.* 88. *de Jurep atr.* Lambertin. *de Jurepatr. lib.* 3. *quæſt.* 7. *a.* 7. *nu.* 5. Caſsador. *dec.* 10. *num.* 2. *de conceſſ. præb.* Rota apud Vivian. *de Jurepatr. dec.* 29. *num.* 7. *& dec.* 30. *num.* 10. apud Bichium *dec.* 118. *n.* 22. *&* 23.

Juriſpatronatus ſervituti Eccleſia ſe non poteſt ſubjicere, aut ab alio ſubjici, nec per Epiſcopum. ita Garz. *de Benef. par.* 5. *cap.* 9. *a nu.* 128. & Rota *dec.* 318. *num.* 7. *par.* 5. *recent.* apud Bichium *l. c. n.* 10. Neque illi præjudicat proviſio ex cauſa reſignationis. Pariſ. *de reſign. lib.* 2. *quæſt.* 4. *n.* 3. & Bich. *l. c. n.* 24. 226

Etiamſi derogetur Juripatronatus a Papa; tamen hæc derogatio non trahitur aut extenditur ad jus nominandi; quia jus nominandi non competit ex gratia, uti juſpatronatus, ſed de Jure communi. Rota apud Garziam *de Benef. par.* 9. *cap.* 2. *n.* 290. coram Bubalo quam citat Bich. *dec.* 667. *num.* 10. neque a Jurepatronatus poteſt inferri ad jus nominandi Vicarios competens de Jure communi. Idem. *l. c. num.* 21. 227

Juripatronatus Papa derogare non ſolet niſi conſtante lite neque in totum, ſermo eſt de Laicali, ſed ad ſummum pro duabus tertiis partibus. Caſſador. *dec.* 3. *n.* 2. *ut lite pend.* Pariſ. *de reſign. lib.* 2. *quæſt.* 4. *num.* 35. & ex cauſis urgentiſſimis. Pariſ. *l. c. num.* 46. & Rota *dec.* 427. *num.* 1. *par.* 1. *recent.* apud Bich. *dec.* 558. *num.* 29. *& ſeq.* nec in dubio cenſetur velle præjudicare Patronis Laicis. Caſsad. *dec.* 6. *num.* 5. *de Jurepatr.* & Derogationes ſunt ſtricte interpretandæ. Pariſ. *l. cit. n.* 42. Cephal. *conſ.* 186. *num.* 67. Rota *dec.* 347. *num.* 8. *par.* 4. *recent. & d. deciſ.* 427. *num.* 1. & plures caſus io qoibus Papa derogare ſolet, vide apud Pariſ. *de reſign. lib.* 2. *d. q.* 4. *a n.* 45. *ſeqq.* 228

§. XII.

Praxis præſentationis & Inſtitutionis in Beneficiis Juriſpatr.

Veniendo ad praxim ſciendum eſt, quod vacante Beneficio Juriſpatronatus, Patronus non tantum non poteſt ſe iogerere in adminiſtratione rerum ſpiritualium Beneficii patronati, ſed nec in adminiſtratione rerum temporalium juxta Concil. Trid. *ſeſſ.* 25. *cap.* 9. *de reform. verſ. patroni autem.* & *cap. Præterea de Jurepatronatus*, ſed hoc pertinet vel ad Capellanum, vel Parochum, aut Oeconomum ad id deputatum. Riccius *in praxi Juriſpatron. reſ.* 159. maxime Laici, qui in rebus Eccleſiæ noo poſſunt ſe intromittere niſi quoad defenſionem. Innoc. Abb. & Cardin. *in cap. cum vos de officio ord.* niſi habeant privilegium ſpeciale Lambertin. *de Jurepatr. lib.* 2. *par.* 2. *quæſt.* 1. *a.* 29. Vivianus *in praxi Juriſpatron. lib.* 7. *cap.* 8. *par.* 2. *num.* 2. Et ideo ad Epiſcopum pertinet conſtituere in Beneficio, vel Eccleſia vacante œconomum. Innoc. *in cap. un. ut Eccleſiaſtica beneficia & in cap.* 1. *ne ſede vacan. de quo DD. cit.* & Conciol. Trid. *ſeſſ.* 24. *de reform. cap.* 18. 229

Quamprimum ergo contigerit Beneficium patronatum vacare, conſtituto in illo, quatenus parochiales ſit, idoneo Vicario ad normam Concil. Trid. *d. ſeſſ.* 24. *cap.* 18. *de reform.* ſoleot Patroni per ſe, vel procuratorem ſuum legitimum, qui teneatur exhibere mandatum, ſi adſit contradictor, qui illud exigat, vel ad inſtantiam advocati menſalis, ſub pœna nullitatis inſtitutionis, aliter ſufficiet etiam poſt ioſtitutionem, ad petitionem illud oſtendi: Coram ioſtituere debente comparere, & facere inſtantiam tenoris, ut ſequitur, 230

COmparuit NN. Coram Reverendiſſima Dominatione veſtra tanquam Patronus, vel in quaſi poſſeſſione Juriſpatronatus, vel præſentandi exiſtens Beneficii, ſancti N. vacantis per obitum Vener. Presbyteri N. ultimi & immediati illius poſſeſſoris extra Romanam Curiam defuncti, & intra quadrimeſtre a Jure Patronis Laicis conceſſum confidens de moribus, & idoneitate Venerab. Domini N. Sacerdotis præſentavit eundem D. N. ad prædictum Beneficium conſequendum præſentem coram ſua Reverendiſſima Dominatione exiſtentem, & acceptantem, inſtando dictam præſentationem admitti, dictumque Dominum N. ita præſentatum in dicto Beneficio inſtitui, omni meliori modo &c.

Vicarius ex poſt, ſedens de ſtylo dicit.

231 *Rev. Dominus Vicarius præſentationem admiſit, ſi & in quantum de Jure, & ſucceſſive mandavit litteras expediri in forma, illaſque in ſolitis locis affigi.* Præſentibus duobus & Notario, qui de prædictis rogatus ea omnia penes acta Curiæ reponat. Ita Vivianus *l. c. lib.* 8. *cap.* 7. *num.* 38. *&* 39. Lambertin. *de Jurepatr. par.* 2. *quæſt.* 2. *art.* 11. quæ quidem conſonant. Concil. Trid. *ſeſſ.* 14. *de reform. cap.* 13. Barb. *in Collect. ad cap. cum Laici. de Jurepatr.* Quod ſi præſentatio fiat per inſtrumentum, ad hoc ut ſit in forma probante requirit teſtes. Lambert. *l. c. a.* 12. *num.* 1. videri poteſt etiam Pyrrhus Corrad. *in praxi Beneſic. lib.* 4. *cap.* 3. *per tot.*

Quod autem attinet admiſſionem præſentationis, in tantum hæc eſt neceſſaria, ut ſi non fuerit admiſſa, poſſit appellari, ad quam appellationem non prærequiritur trina interpellatio, ſed una ſufficit ad conſtituendum ordinarium in mora, Garz. *de Benef. in addit. ad cap.* 4. *p.* 12. *num.* 1. ubi DD. & trina ioterpellatio ſolet tantum præmitti ex abundante cautela, & tunc archiepi- 232

Digitized by Google

chiepiſcopus non tantum poterit compellere Epiſcopum, ſed etiam ipſemet inſtituere. Barb. *l. c.* & probatur *ex cap. paſtoralis de off. ordin.* Paulus de Cinadinis *de Jurepatron. par. 6. quæſt. 7. in fi.* quia per negligentiam Epiſcopi jus inſtituendi devolvitur ad Archiepiſcopum: ſed quod, ad hoc ut appellari poſſit, requiratur trina interpellatio, reſolvit Rota *in una Feltrenſis Canonicatus 5. Decembr. 1603. coram Ortembergo* apud Pyr. Corrad. *d. lib. 4. cap. 3. ſub num. 7.* quam refert, & ſequitur etiam Vivian. *l. c. lib. 12. cap. 4. num. 14.* & Corrad. *l. c. num. 8.* dicit hanc tutiorem, & veriorem, & quod Judex ad quem non poſſit inſtituere præſentatum appellantem, niſi prius ter admonito Judice a quo, cum non poſſit illum inſtituere ſine mora aut culpa Judicis a quo, quæ non probatur ſine trina interpellatione, dicit Corrad. *l. cit. num. 9.* vide etiam Antonel. *de regimin. Eccleſ. lib. 3. cap. 5. §. 3. num. 28.* Barboſ. *de poteſt. Epiſc. alleg. 72. num. 193.* apud quos alii. Et ſi majoribus expenſis parcere velit, poterit recurrere ad S. Pontificem pro obtinenda pro ſe proviſione, aſſerendo ſe fuiſſe a Patronis præſentatum. vide Corrad. *l. c. a n. 5. ſeqq.*

233 Interim præſentatus, qui acceptavit præſentationem, habebit jus ad rem, non vero in re; quod ultimum tantum acquiritur in ipſa inſtitutione, ſeu poſſeſſione. Seraph. *dec.* 1238. Calderin. *conſ. 17. de Jurepatron.* Vivianus *l. c. d. lib. 8. cap. 8. a num. 1.* Abb. *in cap. cum Bertoldus de re jud.* Dummodo fuerit unus ſolus præſentatus, non plures, quia tunc cum nullus habeat certam inſtitutionem, ita nullus acquirit jus ad rem. Mar. Anton. *var. reſol. lib. 1. reſ.* 104. Lambertin. *l. c. lib.* 8. Vivian. *l. c. num.* 5. Mohed. *dec. 1. de præb.* niſi unus habeat majorem partem votorum. vide Vivian. *l. c.*

Edictum vero eſt neceſſarium, quando inſtitutio, & 234
proviſio fit ab inferioribus Papa. Pyrrhus Corrad. *l. c.* ubi DD. & quando Contradictores ſunt certi, perſonaliter ſunt citandi, ſin autem ſunt incerti, per edictum. Corrad. *l. c. num. 19.* vide tex. & DD. *in cap. fin. de elect. in 6.* Garz. *de benef. p. 9. cap. 4. num.* 8. Vivian. *l. c. lib. 9. cap. 1. num. 7. & per tot.* niſi forte ſit conſuetudo in contrarium citandi per edictum etiamſi conſtet de certo contradictore. Corrad. *l. c. num. 28. &* 29. Pax Jordan. *de re benef. lib.* 10. *tit. 9. a n.* 1. & quod edicta affigantur requiritur ex *d. cap. fin. de elect. in 6.* Bich. *dec.* 118. *n.* 3. & quidem ſub pœna nullitatis. *DD. cit.* apud quos plura. & Riccius *in prax. juriſpatr. reſol. mihi* 153.

Forma Edicti.

NOs &c. Univerſis & ſingulis hoc præſens edictum inſpecturis, lecturis, pariter & audituris ſalutem in Domino. Vacante ad præſens Beneficio ſub invocatione ſancti N. in Eccleſia S. N. in loco N. Diœceſis N. per mortem Ven. Domini (*vel reſignationem aut alio modo*) ultimi, & immediati illius poſſeſſoris, comparuit coram Nobis Dominus N. tanquam Principalis, (*ſeu procuratorio nomine*) uti ex mandato per N. Notarium rogato, & ad acta officii hujus ſpiritualis producto, ad quem juſpatronatus ſeu præſentandi pertinere prætenditur, & præſentavit ad prædictum Beneficium uti ſupra vacans Ven. D. N. inſtando præſentatum admitti, & ſucceſſive in dicto Beneficio inſtitui, quam quidem præſentationem nos admiſimus ſi & in quantum de Jure; ſed antequam ad confirmationem ſeu inſtitutionem prædictam deveniamus, intendentes ita providere, ne alicui ullum inferatur præjudicium, præſentium tenore vos omnes & ſingulos monemus, & requirimus aliquod jus vel intereſſe prætendentes, quatenus intra ſpatium novem dierum, quorum tres pro primo, tres pro ſecundo, & alii tres pro tertio, ultimo, & peremptorio termino aſſignantur a præſentium affixione comparere debeant coram nobis ad dicendum, opponendum & allegandum quidquid dicere, opponere vel allegare voluerint, quare procedi non debeat ad petitam inſtitutionem vigore dictæ præſentationis coram nobis factæ, alioquin dicto termino elapſo, & aliquo non comparente, & legitime ſe non opponente abſque alia citatione & monitione procedemus ad ipſam confirmationem & inſtitutionem præſentati meritis requirentibus, & præſentantium juribus valentibus prout juris non obſtante quod de tempore dato ad præſentandum ſuperſit, & ut de præmiſſis nullus ignorantiam allegare poſſit, hoc præſens publicum & generale edictum per infra ſcriptum noſtrum ſeu officii Notarium deſcribi mandavimus. In quorum &c.

Si vero hoc edictum fiat a Capitulo ſede vacante, præmittuntur nomina ſingulorum canonicorum, niſi fiat a Vicario Capitulari, uti praxis communis obtinuit.

235 Porro hoc edictum debet affigi, & levari per nuntium, qui apud acta Notarii, vel officii referat ſe prædicta impleviſſe. Lambertin. *loc. cit. art.* 24. Vivianus *loc. cit. cap. 2. num.* 4. & debet remanere affixum, donec fuerint elapſi dies, qui in eodem fuerunt aſſignati pro termino. *Clem. 1. ubi gl. de Jud.* Pax Jordan. *d. tit. 9. n.* 33. Vivian. *num.* 5. alias ſi inſtitutio fuit facta ante lapſum dicti termini, eſt nulla. *DD. cit.* & quod termini aſſignatio Judici arbitraria ſit, dicunt Menoch. *de arbitr. caſ.* 463. Surd. *conſ.* 181. *num.* 36. Vetall. *dec. 95. par.* 2. Mar. Anton. *lib. 1. var. reſ.* 20. apud Vivian. *l. cit.* Si tamen nullus poſtmodum comparuit Contradictor, dicta inſtitutio etiam facta ante lapſum termini revalidatur prout ex nunc, non prout ex tunc. Oldrad. *conſ.* 499. Lambert. *loc. cit. art.* 25. Jordan. *loc. cit.* Elapſo vero dicto termino re non integra nullus amplius auditur. *cap. ult. de elect. in 6. L. ſi eo tempore. C. de remiſſ. pign.* Oldrad. *conſ.* 3. Surd. *conſ.* 50. Bald. *conſ.* 191. & alii apud Riccium *in prax. Juriſpat. reſol. mihi* 156. & apud Vivian. *loc. cit. cap.* 3. & apud Corrad. *in prax. Benef. d. lib. 4. cap. 3. num.* 31. quamvis præſentatio fuerit facta a non Patrono, & elapſo termino compareat ad opponendum verus Patronus. Rochus *de Jurepatr. quæſt. 32. verb. Competens.* Lambertin. & Vivian. *ll. cc. d. cap. 3. n.* 5.

236 Ubi vero plures fuiſſent præſentati diverſis vicibus, non ſufficeret unicum edictum, ſed tot erunt expedienda edicta, quot fuerunt factæ præſentationes, niſi conſuetudo legitime præſcripta vigeret in contrarium, quæ cum non ſit contra jus clarum ſed tantum contra communem opinionem, & deciſiones S. Rotæ, ſufficiet eſſe decennalem. *cap. fin. de conſuetud.* vel niſi in ſynodo Diœceſana aliter fuiſſet determinatum, clare tamen, & non obſcure. De quo Vivian. *loc. cit. cap. 1. num.* 14. Jordan. *d. tit. 9. num.* 15. & 16. apud quos etiam videbis in quo loco debeant affigi edicta.

Præſentati vero non ſunt inſtituendi etiam prætextu 237
cujuſvis privilegii, vel conſuetudinis etiam immemorabilis, niſi prius ab ordinario fuerint examinati, adeo ut nec remedio appellationis poſſint ſe tueri, quominus examen ſubire teneantur: & ſi inſtitutio pertineret ad inferiorem, adhuc examen fieri deberet ab Epiſcopo, aliter inſtitutio eſſet invalida. Pax Jordan. *d. lib. 10. tit. 9. n.* 22. Garz. *de benef. p. 9. cap. 3. num. 5. &* 9. ubi Rota; & eſt tex. in Concil. Trid. *ſeſſ. 7. de reform. cap.* 13. ubi declarationes Sac. Congr. *& ſeſſ. 25. cap. 9. verſ. ad hæc. de reform.*

Quamvis Patronus non teneatur præſentare magis di- 238
gnum; ſed relicto digniore ſufficiat quod præſentet dignum, etiam ad Parochiales ſi eſt Laicus. Lambertin. *de Jurepatr. par. 1. lib. 2. quæſt. 10. art.* 3. Bellet. *diſquiſ. Clerical. par. 1. §.* 4. Garz. *de Benef. par. 7. cap. 16. n.* 18. quia Concil. Trid. *ſeſſ. 24. cap. 18. de ref.* tantum dicit eligendum eſſe digniorem in Parochialibus Jurispatron. Eccleſiaſtici prævio examine per concurſum, in aliis vero contentum eſt examine ſine concurſu. Diana *par. 2. tract. 15. reſ.* 37. ſaltem quoad validitatem, quamvis quoad liceitatem multi apud eoſdem contrarium defendant, tamen facta præſentatione a patronis Laicis plurium cumulative, vel a pluribus Compatronis, ſi unus ſit alio dignior, debet ab inſtituere idebente præferri data æqualitate votorum. Barb. *de pot. Epiſc. alleg. 72. num.* 200. aliter Inſtituens minus dignum peccaret mortaliter. Vivianus *de Jurepat. lib. 12. cap. 9. num.* 3. Pyrrhus Corrad. *in prax. Benef. lib. 4. cap. 6. num.* 51. ubi Rota: non teneretur tamen ad reſtitutionem, niſi tale Beneficium deberetur digniori ex aliquo ſtatuto, vel lege per concurſum recepto. Corrad.

rad. *loc. cit.* ubi Rota & Navar. *in manual. cap.* 17. *num.* 74. Ut vero aliquis dignior judicetur, non tantum pietas, vel doctrina eſt attendenda, ſed aptitudo ad tale Beneficium regendum. vide *DD. cit.*

In caſu vero, quod minus dignus fuerit Inſtitutus, magis dignus poterit appellare juxta Corradum *l. cit. num.* 25. Vivianum, & Barboſ. *ll. cc.* & alios apud eoſdem; quod ſi dignior non appellat, valet inſtitutio. Si vero omnes ſunt æqualiter digni, eſt locus gratificationi. *cap. cum autem.* ubi DD. *de Jurepatr.* de Graff. *dec.* 1. *de Jurepatr.* Barb. *de poteſt. Epiſc. d. alleg.* 72. *nu.* 191. Vivianus *loc. cit.* & ſupra in verb. *Epiſcopus n.* 12. modo unus non fuerit præſentatus a pluribus, quam alius. Cavaller. *dec.* 519. Pyrrhus Corradus *loc. cit. n.* 50. qui enim habet majoritatem votorum dicitur interpretative ab omnibus præſentatus, & factum a majore parte perinde habetur ac ſi eſſet factum ab omnibus. Lambertin. *de Jurepatr. lib.* 2. *par.* 3. *quæſt.* 4. *art.* 3. *& DD. cit.*

239 Cæterum quis ordo ſit ſervandus in Judicio ſuper jurepatron. quæ exceptiones poſſint opponi, & qualiter poſſit probari vide Vivianum *in praxi Juriſpatron. lib.* 11. *per totum.*

240 Inſtitutio in Beneficio Juriſpatron. poſt præſentationem eſt adeo neceſſaria ad hoc ut præſentatus poſſit ſe ingerere in beneficio, ut ſi ante illam beneficiatus in regimine, vel quomodocumque in Beneficio ſe ingeſſerit, ſit privatus ipſo Jure. Pyrrhus Corrad. *l. c. cap.* 7. *nu.* 13. Vivian. *l. c. lib.* 8. *cap.* 8. *nu.* 12. & 13. tex. & DD. *in cap. avaritia, de elect. in* 6.

241 Et quamvis tempus ad conferendum beneficium ſit determinatum a Jure ſicut etiam ad præſentandum juxta ſuperius dicta, tamen ad inſtituendum præſentatum nullum tempus fuit præfixum a Jure. Vivian. *in prax. Juriſpatr. par.* 2. *lib.* 12. *cap.* 4. *num.* 7. Gatz. *de Benef. par.* 10. *cap.* 4. *num.* 1. Rocchus *verb. honorificum num.* 1. Riccius *in prax. for. Eccleſ. par.* 4. *reſ. mihi* 405. Lambertin. *de Jurepatr. par.* 3. *lib.* 2. *quæſt.* 2. *art.* 6. Quare licet non inſtituatur præſentatus ab ordinario, non dicitur tamen beneficium unquam devolutum. Barb. *de poteſt. Epiſcop. alleg.* 72. *num.* 191. Vivian. *loc. cit. num.* 8. Rebuff. *in prax. tit. de devolut. num.* 6. Garz. *l. c.* quid vero ſit agendum ſi ordinarius ſit renitens vel negligens in Inſtitutione. vide *in prax. Inſtitutionis num.* 4. & Vivian. *in prax. Juriſpatr. par.* 2. *lib.* 12. *cap.* 4. *a nu.* 9. *& DD. cit.* Et quid in Parochialibus, vide *Inſtitutio. num.* 5.

242 Inſtitutio vero cum ſit actus juriſdictionis voluntariæ & extrajudicialis, poteſt fieri etiam die feriato, ſi nullus adeſt contradictor, dummodo fiat extra formam ſententiæ, & figuram judicii, & ſic poteſt fieri etiam in Eccleſia, & in quocumque loco etiam inſolito, honeſto tamen. Bald. Hoſt. Imol. & alii. *in cap. qua fronte de appellat.* Lambertin. & Vivian. *ll. cc. numer.* 19. Extra territorium vero ordinarii ſi cum plena cauſæ cognitione procedat aliquo inſtante, vel ex officio fieri non poteſt ſine conſenſu ordinarii dicti loci, etiam partibus non contradicentibus. Abb. *in cap. novit de off. Legat.* Rocchus *in verb. Competens quæſt.* 34. *de Jurepatr.* Lambertin. *l. c. art.* 11. Gonzal. *ad reg.* 8. *Cancell. gl.* 62. quia licet poſſit extra ſuam Diœceſim Epiſcopus conferre Beneficia juxta *cap. poſt electionem de conceſſ. preb.* & *cap. qua fronte de appellat.* uti etiam Vicarius ſecundum Sborz. *de off. Vicar. lib.* 2. *quæſt.* 101. tamen aliter dicendum eſt in iis quæ ſunt juriſdictionis contentioſæ in quibus vertitur cauſæ cognitio. Vivian. *l. c. an.* 21. Barboſ. *d. alleg.* 72. *num.* 145. *ſeq.*

243 Quamvis Inſtitutio & Inveſtitura ab aliquibus pro eodem ſumantur, tamen eſt differentia inter utramque, quia inſtitutio fit ſolo verbo; uti cum ordinarius dicit *Inſtituo*, quando vero ordinarius ultra verbum *Inſtituo* utitur etiam verbo *Inveſtio* per annuli vel bireti traditionem, dicitur inveſtitura, & plerumque Inſtitutio, & inveſtitura unico actu perficiuntur. Lambertin. *de Jurepatr. lib.* 2. *par.* 3. *art.* 11. & Vivianus *in praxi Juriſpatronatus par.* 2. *lib.* 13. *cap.* 1. & Inſtitutio de ſtylo ſcribitur a Notario Curiæ coram duobus teſtibus. Vivianus *l. c. num.* 6. Cum vero per inſtitutionem non transferatur niſi jus in re, ideo ultra inſtitutionem requiritur etiam actualis poſſeſſionis traditio. Abb. *in cap. cum Bertoldus de re jud. gl. in cap. per tuas. de donat.* Vivian. *l. c. cap.* 2. ubi plura.

Nunc ſequitur, ad ipſam praxim magis deſcendentes, ut formam litterarum ordinarii continentium inſtitutionem factam tradamus quam deſumpſimus ex Pyrrho Corrado *in prax. Benef. lib.* 4. *cap.* 7. *a num.* 19. & Viviano *in prax. Juriſpatron. par.* 2. *lib.* 13. *cap.* 4. qui eadem deſcripſerunt ea Lambertino *de Jurepatr. lib.* 2. *par.* 3. *quæſt.* 11. *art.* 15. *& ult.* Et quia quandoque contingit ejuſmodi Beneficia juriſpatronatus impetrari a ſede apoſtolica, ideo formam etiam literarum apoſtolicarum trademus cum earum executorialibus, ſed prius. 244

Notandum eſt, ante Inſtitutionem, etiam nullo extante contradictore, debere illum, ad quem pertinet inſtitutio, etiam nullo requirente diſcutere totum negotium, & videre de Juribus Patroni præſentantis, & Clerici præſentati juxta *cap. ult. de elect. in* 6. & ſic lapſo termino edicti præfigere terminum competentem ipſi Patrono ad producendum ſua Jura & prævio examine cognoſcere de idoneitate præſentati, & tali caſu loco Contradictoris ſolet eſſe procurator fiſcalis ordinarii, qui debet opponere contra prædicta ſtando pro libertate Beneficii uti latius teſtatur Lambertinus *l. cit. art.* 11. & ſervatur in praxi pluribus in locis, ut procurator fiſcalis tam in præſenti materia, quam in alienatione rerum Eccleſiæ ſemper citetur; tunc tamen proceditur de plano, ſine ſtrepitu & figura judicii juxta *Clem. diſpendioſam de Jud.* Vivian. *l. cit. par.* 2. *lib.* 11. *cap.* 1. Pyr. Corrad. *l. c. cap.* 6. *n.* 62. 245

Notandum præterea in tali inſtitutione, in qua nullus apparet Contradictor, excepto Procuratore fiſcali, præſentatum poſſe petere inſtitutionem ſine omni libello formiter concepto judiciali, ſed ſufficere talem qualem inſtantiam, in qua petat, & inſtet ſe inſtitui, tunc enim videtur petere omni jure quo melius poteſt juxta Innoc. *in cap cum Eccleſia de cauſ. poſſeſſ. & propriet.* nam petitio ut ſuſtineatur & procedat, debet interpretari eo modo quo poteſt. Innoc. *in cap. examinata de Jud.* Abb. *in cap. bona de poſtul. prælat.* & *in cap. conſtitutus de relig. dom.* Lambertin. *lib.* 2. *par.* 2. *quæſt.* 8. ſecus eſſet, ſi adeſſet contradictor, tunc enim eſſet neceſſarius libellus formiter conceptus juxta Speculat. *de libell. concept.* §. 10. vide Vivian. *l. c. lib.* 11. *cap.* 1. 246

Notandum tertio a procuratore fiſcali plura poſſe proponi contra præſentantes & præſentatos, puta quod præſentantes non ſint patroni, vel non habeant jus præſentandi, vel non ſint in poſſeſſione præſentandi. Item quod Eccleſia ſit libera, vel ſi eſt patronata, eſſe ex privilegio, quod quidem privilegium revocatum eſt a Tridentino, vel quod Juſpatronatus fuerit uſurpatum. Item quod præſentatus ſit abſens, vel indignus, quod non acceptaverit præſentationem intra legitimum tempus, vel quod non fuerint ſervatæ conditiones fundationis in præſentatione. Vivian. *l. c. cap.* 2. *per tot.* plura vide in verb. *Epiſcopus a num.* 11. in verb. *Inſtitutio. &* in verb. *Beneficium. num.* 116. & alibi ac in verb. *Patronus.* 247

Sequitur nunc forma litterarum Inſtitutionis & inveſtituræ factæ ab ordinario.

IN nomine Dei, Amen. Nos &c. Viſa in primis præſentatione facta a Domino N. tanquam Patrono Juriſpatronatus & juriſpræſentandi Rectorem, ſeu Beneficiatum aut Capellanum ad Altare ſeu Capellam S. N. in Eccleſia S. N. vacantem per obitum Venerab. presbyteri N ultimi, & immediati illius poſſeſſoris de perſona Vener. N. Clerici ad regimen ſeu Rectoriam dictæ Capellæ ſeu altaris modo ſupra ſcripto vacantis. Viſa acceptatione &c. N. præſentati, & inſtantia de dictorum admiſſione, confirmatione & ejuſdem N. inſtitutione prout hæc omnia in actis officii noſtri ſpiritualis. Viſa de præmiſſis admiſſione per nos facta, & commiſſione edicti in forma, dictique edicti emanatione & affixione ad valvas Eccleſiæ, & contentis in eis; & quod nullus in termino edicti, neque poſtea comparuerit ad aliquid dicendum, vel opponendum contra prædicta, & viſa contumacia omnium citatorum, & in edicto comprehenſorum accuſata; & conſtito nobis ad dictum D. N. N. pertinere juſpatronatus & præſentandi eundemque eſſe in quaſi poſſeſſione pacifica prædicti Juris prout per plures data. exiſtentes in archivio officii noſtri ſpiritualis, & coram nobis exhibitas conſtat ex quibus remanet

proba-

probatum dictum Juſpræſen. ſecundum formam S. Concil. Trid. *ſeſſ. 25. cap. 9. de reform.* Viſis videndis, & conſideratis de Jure conſiderandis. Viſa etiam idoneitate D. N. præſentati. JESU Chriſti & Deiparæ & S. N. *(Patroni Beneficii)* nominibus invocatis ſupra ſcriptam præſentationem per D. N. factam de perſona D. N. ad regimen & Curam dicti Altaris, ſeu Capellæ confirmamus, approbamus, & homologamus, ipſumque D. N. in Rectorem dicti Altaris ſeu Capellæ S. N. & pertinentium ejuſdem cum omni plenitudine juris canonici inſtituimus & ordinamus, curam, regimen & adminiſtrationem ſpiritualium & bonorum temporalium ipſi D. N. committendo, de quibus omnibus & ſingulis eundem D. N. coram vobis genuflexum & humiliter petentem per birreti capiti ſuo impoſitionem eundem inveſtimus; qui D. N. ad delationem noſtram juravit tactis &c. in forma quod erit fidelis; & obediens nobis & ſucceſſoribus noſtris Jura, bona, & honores D. Capellæ, ſeu altaris defendet, & manutenebit & augebit pro poſſe, & de ſuis nihil vendet, aut alienabit, ſine noſtra vel apoſtolicæ ſedis expreſſa licentia, & prout de Jure. Inventarium quoque de bonis dicti Altaris, ſeu Capellaniæ conficiet, illudque infra duos menſes producet ad acta officii. Quocirca committimus, & mandamus omnibus & ſingulis presbyteris noſtræ Diœceſis, quatenus ad dictum altare accedant, dictumque D. N. vel procuratorem illius ſervatis ſervandis in realem, actualem, & corporalem poſſeſſionem ejuſdem Capellaniæ ac annexorum ponat, inducat., aut immittat, ac inductum manuteneat ac defendat amoto exinde quolibet illicito detentore & faciat d. D. N. vel procuratori ipſius de d. Altaris ac annexorum præfatorum fructibus, redditibus & proventibus, juribus & obventionibus univerſis reſponderi. Actum &c. præſentibus NN. in teſtes adhibitis.

Alicubi obſervatur, quod inſtitutio, cum ſola ſit, vel etiam eum inveſtitura fiat per modum decreti interlocutorii ſimilibus verbis. In nomine Domini. *Dominus admiſit prædicta ſi & in quantum &c. & viſa præſentatione &c. D. N. inſtituit & inveſtivit*, ut ſupra mutatis mutandis.

Forma Proviſionis apoſtolicæ de Jure patronatus.

CLemens Epiſcopus, ſervus ſervorum Dei. Dilecto filio Vicario Venerab. Fratris Epiſcopi in ſpiritualibus generali, ſalutem, & apoſtolicam benedictionem. Dignum arbitramur & congruum, ut illis ſe reddat ſedes apoſtolica gratioſam, quibus ad id propria virtutum merita ſuffragantur. Cum itaque ſicuti accepimus perpetua ſine Cura Capellania ad Altare ſeu ſub invocatione S. N. ſita in Eccleſia N. quæ de Jure patronatus Laicorum ex fundatione, vel dotatione exiſtit, & quam N.N. Clericus loci N. Beneficiatus in dicta Eccleſia, dum viveret obtinebat, per obitum ejuſdem N. qui extra Romanam Curiam de menſe proxime præterito diem clauſit extremum, vacaverit, & vacet ad præſens. Nos volentes dilectum filium NN. Clericum &c. qui, ut aſſerit, in quatuor minoribus ordinibus exiſtit conſtitutus, & a medietate dilectorum filiorum modernorum ipſius Capellæ Patronorum Laicorum exiſtentium in quaſi poſſeſſione Juris præſentandi perſonam idoneam ad Capellam hujuſmodi, dum vacat, intra legitimum tempus præſentatus fuit, apud nos de vitæ ac morum honeſtate, aliiſque probitatis, ac virtutum meritis multipliciter Commendatum horum intuitu favore proſequi gratioſo, ipſumque N. a quibuſvis excommunicationis, ſuſpenſionis & interdicti, aliiſque Eccleſiaſticis cenſuris & pœnis a Jure vel ab homine quavis occaſione latis, ſi quibus quomodolibet innodatus exiſtit, ad effectum præſentium duntaxat conſequendum harum ſerie abſolventes, & abſolutum fore Cenſentes, nec non Juſpatronatus hujuſmodi, quoad alteram medietatem Patronorum hujuſmodi hac vice duntaxat ſpecialiter & expreſse harum ſerie derogantes. Diſcretioni tuæ per apoſtolica ſcripta mandamus, quatenus verificato prius coram te, quod dictum Juſpatronatus Laicorum ex fundatione, vel dotatione exiſtat, uti præfertur; ſi per diligentem examinationem dictum N. ad hoc idoneum repereris, ſuper quo conſcientiam tuam oneramus, Capellam prædictam, cujus, & illis forſan annexorum, fructus, redditus, & proventus viginti quatuor ducatorum auri de camera ſecundum communem æſtimationem valorem annuum non excedunt, ut d. N. aſſerit, ſive ut præfertur, ſive alio quovis modo aut ex alterius cujuſcumque perſona, ſeu per liberam reſignationem N. vel cujuſvis alterius extra dictam Curiam & coram Notario publico & teſtibus ſponte factam, aut aſſecutionem alterius Beneficii Eccleſiaſtici quavis authoritate lati vacet etiamſi tanto tempore vacaverit, quod ejus collatio juxta Lateran. ſtatuta Concilii ad ſedem prædictam legitime devoluta, ipſaque Capellania diſpoſitioni apoſtolicæ reſervata exiſtat, & ſuper ea inter aliquos lis cujus ſtatum præſentibus haberi volumus pro expreſſo, pendeat indeciſa; Dummodo tempore Datæ præſentium non ſit in ea alicui jus ſpecialiter quæſitum, cum annexis ejuſmodi, ac omnibus Juribus, ac pertinentiis ſuis eidem N. intra triginta dies, poſtquam præſentes litteræ tibi præſentatæ fuerint, authoritate noſtra conferas & aſſignes inducens per te vel alium vel alios dictum N. vel Procuratorem ejus nomine in corporalem poſſeſſionem Capellaniæ & annexorum juriumque & pertinentiarum præfatarum, & defendens inductum, amoto exinde quolibet illicito detentore, ac faciens prædictum N. vel procuratorem ejus ad Capellaniam hujuſmodi, ut eſt moris, admitti, ſibique de illius & annexorum eorundem fructibus, redditibus, & proventibus, Juribus, & obventionibus univerſis integre reſponderi, Contradictores authoritate noſtra appellatione poſtpoſita compeſcendo; non obſtantibus fel. record. Bonifacii Papæ octavi prædeceſſoris noſtri & aliis apoſtolicis conſtitutionibus, ac d. Eccleſiæ juramento, cæteriſque contrariis quibuſcumque, aut ſi aliqui ſuper proviſionibus ſibi faciendis de hujuſmodi vel aliis Beneficiis Eccleſiaſticis in illis partibus ſpeciales, vel generales dictæ ſedis, vel Legatorum ejus litteras impetrarint, etiamſi per eas ad inhibitionem, reſervationem & decretum, vel alias quomodolibet ſit proceſſum, quibus omnibus eundem N. in aſſecutione d. Capellaniæ volumus anteferri, ſed nullum per hoc eis quoad aſſecutionem beneficiorum aliorum præjudicium generari.

Sequitur forma Litterarum Executorialium tenoris ſequentis.

CLemens Epiſcopus ſervus ſervorum Dei. Dilecto filio Vicario Vener. Fratris noſtri Epiſcopi N. in ſpiritualibus Generali ſalutem, & apoſtolicam benedictionem. Hodie per nos, accepto, quod perpetua Capellania ſub invocatione ſancti N. in Eccleſia ſancti N. quæ de Jurepatron. Laicorum ex fundatione ſeu dotatione exiſtit, per obitum quondam N. Clerici in dicta Eccleſia Capellani extra Romanam Curiam de menſe &c. defuncti vacaverit, & vacabat, tunc nos dilecto filio Venerab. fratris N. Vicario in ſpiritualibus generali per alias noſtras literas dedimus in mandatis, quatenus verificato prius coram eo, quod Juſpatronatus Laicorum hujuſmodi ex fundatione vel dotatione exiſtebat, ſi per diligentem examinationem dilectum filium N. ad id idoneum eſſe repererit, Capellaniam prædictam, ut præfertur vacantem, etiamſi alias quovis modo, aut ex alterius cujuſcumque perſona vacaret, cum illi forſan annexorum ac omnibus juribus, ac pertinentiis eidem N. intra triginta dies, poſtquam dictæ literæ illi præſentatæ fuerint authoritate noſtra conferret, & aſſignaret prout in prædictis litteris plenius continetur. Quocirca diſcretioni tuæ mandamus, ut ſi dictus Vicarius Capellaniam hujuſmodi dicto N. infra eoſdem triginta dies non contulerit, & aſſignaverit, tu illis elapſis, & verificato prius coram eodem Vicario, quod Juſpatronatus Laicorum hujuſmodi ex fundatione aut dotatione uti præfertur, exiſtit; poſtquam per ſimilem examinationem quamprimum faciendam dictum N. ad hoc idoneum eſſe repereris, ſuper quo conſcientiam tuam oneramus Capellaniam præfatam cum annexis juribus & pertinentiis

Digitized by Google

tiis præfatis eidem N. conferre & de illa providere auctoritate apoſtolica procures, inducens per te vel alium &c. uti in ſuperioribus litteris, non obſtantibus omnibus quæ in dictis litteris obſtare volumus non obſtare.

Et ita ſæpe practicari ſolet, quando quis in concurſu plurium præſentatorum medietatem votorum habens, & timens alii fore gratificandum ad ſedem apoſtolicam recurrit, ut ex litteris præmiſſis deduci poteſt.

249 Cæterum quoad executionem litterarum primo loco deſcriptarum, quæ ſunt in forma *Dignum*, videri poſſunt, quæ in praxi *reſignationum*, & in praxi *Beneficiorum* dicuntur ne idem ſæpius repetatur, poteſt etiam videri, Rebuffus *in prax. tit. de mitten. in poſſeſſ. n* 14. & latiſſime quoad hoc videndus eſt Vivianus *in praxi Juriſpatr. par.* 2. *lib.* 13. *c.* 4.

Quia vero litteræ Apoſtolicæ diverſas ſolent habere clauſulas, ideo illas videre poteris apud Vivian. *l. c. lib.* 3. *cap.* 8. & quæ ſupra diximus in litt. C. verbo *Clauſula Apoſtolica* & lin. E verbo *Executor*, reſtat nunc hic ponere litteras patentes inſtitutionis factæ ab Ordinario, quas ex Pyr. Corrad. *lib.* 4. *cap.* 7. deſcripſimus, ſit ergo

Forma Litterarum patentium inſtitutionis facta ab Ordinario.

NOs &c. Univerſi, & ſingulis præſentes noſtras inſtitutionis litteras viſuris, lecturis, pariter & audituris, ſalutem in Domino. Notum facimus, atque teſtamur, quod vacante perpetuo ſimplici Beneficio Eccleſiaſtico, aut perpetua ſine Cura Capellania ſub invocatione S. N. in Eccleſia S. N. loci N. erecto per obitum Ven. N. Clerici ultimi illius, & immediati poſſeſſoris, quod de Jurepatronatus Laicorum exiſtit, familiæ videlicet N. comparuit coram Nobis Rev. N. Clericus aſſerens ſe fuiſſe præſentatum ad dictum Beneficium, ſeu Capellaniam ab illius patronis exiſtentibus in pacifica poſſeſſione, ſeu quaſi, præſentandi Beneficiatum, ſeu Capellanum toties quoties caſus vacationis occurrerit, petens a Nobis inſtitui, & confirmari in beneficiatum, ſeu Capellanum dicti beneficii, ſeu Capellaniæ cum omnibus honoribus, & oneribus ſolitis, & conſuetis. Quare nos volentes in præmiſſis mature procedere, generale edictum ad inſtantiam dicti N. expediri, & ad valvas dictæ Eccleſiæ, ac prædicti beneficii, affigi, legi, & dimitti juſſimus, per quod citari fecimus, & moneri omnes & ſingulas perſonas, ſua quomodolibet intereſſe putantes, quatenus infra terminum dictum &c. in eodem edicto præfixum comparere deberent coram nobis ad dicendum, opponendum, & allegandum quidquid voluiſſent tam contra perſonam præſentatam, quam præſentantes quare dicta Inſtitutio fieri non deberet: quo quidem affixo, ac poſtmodum amoto, accuſatiſque debitis contumaciis, & quia ex ſcripturis, aliiſque juribus productis, & præſentatis &c. clare conſtitit & conſtat de vacatione, & præſentatione prædicti, & quod prædicti NN. fuerint, & ſint veri Patroni prædicti Beneficii, & exiſtant in poſſeſſione, ſeu quaſi dicti Juriſpatronatus & præſentandi prædictum Beneficiatum, ſeu Capellanum: Idcirco eundem N. Clericum ſic præſentatum per ſolitos examinatores ad id deputatos examinatum, & approbatum tanquam habilem, idoneum, & ſufficientem inſtituendum, & confirmandum duximus, prout ipſum tenore præſentium inſtituimus, & confirmamus, & de eodem Beneficio, ſeu Capella eundem N. coram nobis genuflexum, & acceptantem, per birreti capiti ſuo impoſitionem inveſtimus. Quocirca omnibus, & ſingulis perſonis Eccleſiaſticis, Notariis, & tabellionibus publicis hujus noſtræ Diœceſis in virtute S. obedientiæ, ac ſub pœnis, & cenſuris contra inobedientes ſuperiorum mandatis a Jure inflictis, & arbitrio noſtro infligendis per præſentes præcipimus, & mandamus, ut cum pro parte ejuſdem N. Clerici vigore præſentium fuerint requiſiti, vel eorum aliquis fuerit requiſitus ad prædictam Eccleſiam N. accedant, dictumque N. Clericum, vel procuratorem ſuum pro eo in corporalem, realem, & actualem poſſeſſionem prædicti Beneficii, ſeu Capellæ, ac omnium illi forſan annexorum jurium, & pertinentiarum ſervatis ſervandis auctoritate noſtra inducant, & defendant inductum, amoto exinde quolibet illicito detentore, quem nos harum ſerie amovemus, & denunciamus amotum: ac faciant dicto N. Clerico, vel procuratori ſuo de dicti Beneficii, ſeu Capellæ, ac annexorum prædictorum fructibus, redditibus, proventibus, Juribus, & obventionibus univerſis integre reſponderi omniaque, & ſingula dicant & faciant, quæ in ſimilibus poſſeſſionibus tradendis neceſſaria fuerint, & conſueta: Contradictores, & rebelles eadem auctoritate noſtra per cenſuras Eccleſiaſticas compeſcendo, in quorum &c. datum &c.

§. XIII.

Praxis Juris piſcandi.

250 Jus piſcandi habens, ſi agit ad damnum ob retia ſciſſa, non fit æſtimatio piſcium, qui capti non ſunt, aut qui, retibus integris, capi potuiſſent, quia certus non erat, an cepiſſet, nec probari poteſt paratos fuiſſe piſces. Bichius *dec.* 16. *n.* 12. & *dec.* 185. *num.* 16. ad text. *in L. quemadmodum.* §. *ſi navis tua verſ. item Labeo ff. ad L. Aquil.* nam damnum petens reſarciri, aut intereſſe, debet illud perneceſſe, & concludenter probare: uti etiam dicitur de venatoribus, mercatoribus &c. Bichius *ll. cc.* arg. text. *in L. fin. ff. de pericul. & commod. rei vend.* Gratian. *diſc for. cap.* 67. *num.* 14. quia multa contingere potuiſſent, quo minus quis capere potuiſſet &c. Cyriac. *controv. for.* 62. *num.* 27.

251 Per probationem factam de poſſeſſione piſcationis, aut juris piſcandi, ſeu aquæ, non probatur poſſeſſio terræ, quæ latebat ſub aquis, nec in ea datur manutentio, ſi poſtea aquæ recedant, ſi nempe tantum aquas poſſidebat ut aquas, puta vigore conductionis, ſecus ſi illas poſſidebat ratione territorii, quod & aquas & terram ſub illis exiſtentem comprehendit. vide Poſtium *de manuten. obſ.* 73. *n.* 23. & 24. Maſcard. *de probat. in verbo poſſeſſio concl.* 1190. *n.* 33. & 34.

252* Jure piſcandi conceſſo, ſeu facultate, cenſetur etiam conceſſus uſus retium, niſi hæc ſint valde pernicioſa, uti ſunt certis temporibus, & in certa profunditate, ita ut nidi piſcium infringantur & dirimantur: de quo Gratian. *diſc. for. cap.* 755. *num.* 38. & & ibi Car. Anton. de Luca. *in animadverſ. ad d. cap.* 755. *an.* 5.

Et an jus piſcandi ſit de Jure regalium, vide *in* §. *ſequenti*.

§. XIV.

Jus quæſitum.

Jus Quæſitum ex præſentatione & proviſione ordinarii 253 non redditur turbidum per appellationem ex adverſo interpoſitam a ſententia ejuſdem ordinarii favore proviſi, ſi eſt clarum & validum, ut ex *L. in compenſationem.* ubi Bart. & Bald. *in principio.* Caſtr. *numer.* 1. *ff. de compenſat.* dixit Rota coram Bichio. *deciſ.* 164. *num.* 18.

Jus quæſitum ex ſola oppoſitione non eſt conſiderabile, nec validum, præſertim quando merita coopp oſitorum ſunt æqualia, ſecus vero quando alter ex illis eſt dignior; tunc enim jus præſervatum cenſetur ex clauſula *Dummodo tempore Datæ præſentium non ſit alteri jus quæſitum*. Rota apud Bich. *dec.* 489. *n.* 15. & 16. 254

Jus quæſitum ex ſtipulatione Notarii *pro omnibus quorum intereſt* eo magis procedit in cauſâ dotis ex ſpeciali privilegio, cujus vigore quæritur jus mulieri abſenti ex contractu ab alio celebrato. *arg. L.* 1. §. *accedit. C. de rei uxor. act. L. ult. C. de Jur. dot.* Alex. *in L. admonendi.* 41. *ff. de Jurejur.* & *conſ.* 4. *num.* 8. *lib.* 2. Dec. *conſ.* 35. *n.* 1. ita Rota apud Bich. *dec.* 588. *num.* 22. 255

Jus quæſitum ſororibus ex primæva obligatione fratris de dotando tollitur ex particulari communicatione inter ipſos fratres poſtea facta. *L. ſi unus.* §. *ante omnia. ff. de pact.* Crott. *conſ.* 39. *n.* 9. Surd. *deciſ.* 266. *num.* 11. Falcon. *de reg. Jur.* 337. *num.* 13. apud Bich. 256

dec.

Digitized by Google

dec. cit. n. 23. Non poteſt renunciari a mulieribus abſque ſolemnitatibus ſtatutariis. Idem *n.* 25.

257 Quær. an Jus quæſitum poſſit alicui auferri a Principe ſupremo ſine cauſa? Affirmant Angel. *in L. Item ſi verberatum.* §. 1. *ff. de rei vendic.* Bald. *in L.* 2. *C. de quadam præſcript.* ſi hoc facit de plenitudine poteſtatis, ex certa ſcientia, motu proprio, & cum clauſula derogatoria. Idem ſentiunt *in L. fin. Col. pen. C. ſi contra jus vel utilit. publ.* Barbat. *conſ.* 64. *vol.* 4. Dec. *in cap. fin. de confirm. util. vel. inutil.* Jo. And. *ad ſpeculat. in tit. de leg.* §. *nunc oſtendendum verſ.* 57. & plures alii quos citat Gabr. *lib.* 3. *de jure quæſ. non tollendo. concluſ.* 1.

Sed pars negativa eſt communis de qua teſtatur Gabr. *l. c. num.* 1. Cynus *in L. reſcripta circa fin. C. de precib. Imper. offer.* gl. *in L. quoties. C. eod.* Bart. *in L. quicumque C. de fide inſtrum.* & *in L. Antiochenſium. ff. de privil. creditor.* Ant. de Butr. *in cap. quæ in Eccleſiarum. col.* 5. *verſ. ſi quæritur. de conſtit.* ubi Innoc. & Jo. And. *col.* 1. *in fi.* Brun. *conſ.* 12. *verſ. cæterum.* Bertran. *conſ.* 15. *col.* 2. *vol.* 1. Socin. *conſ.* 164. *col.* 4. *in fi. lib.* 2. Abb. *in cap. fin. col. fin. de confirm. util. vel. inult.* Domin. *in cap. per principalem* 9. *quæſt.* 3. Petr. de Anchar. *in d. cap. quæ in Eccleſiarum. n.* 8. ubi Imol. *col.* 4. *in fi.* Pariſ. *conſ.* 11. *n.* 51. *vol.* 1. Aym. *conſ.* 5. *col.* 1. Hieron. Gabr. *conſ.* 193. *n.* 13. *vol.* 2. Borell. *in conſ. ſine controverſ. cap.* 14. Leonius *in conſtit.* 97. *n.* 9. *cent.* 1. Sciarra *in Theol. bellica lib.* 1. *diffic.* 12. *num.* 20. In tantum ut Princeps alicui auferens rem ſuam etiam prætextu pacis & alteri dans, teneatur illi providere de æquivalenti. *L. ſervi* 2. ubi Bald. *C. pro quib. cauſ.* Innoc. *in cap. niſi cum pridem. col.* 2. *verſ. nos. De renunt.* Abb. *in cap. conſtitutus. num.* 12. *de relig. dom.* Archid. *in cap. per principalem* 3. *quæſt.* 3. Sciarra *loc. cit. num.* 21. quorum omnium ratio eſt, quia poteſtas Principis quamvis pleniſſima non eſt ſupra jus naturale, & Divinum. Et concluſio ampliatur, ut non tantum directum dominium Princeps alicui auferre non poſſit, ſed nec utile. Alex. *conſ.* 3. *col.* 2. *vol.* 5. Caſtr. *conſ.* 46. *col. fi. vol.* 2. neque per viam ſtatuti. Archid. *in cap. jus civile.* 1. *diſt.* Innoc. *in cap. quia plerique in fi. de Immun. Eccleſ.* etiamſi dominium per donationem proveniſſet a Principe.

258 Limitatur concluſio primo in Beneficialibus, in quibus poteſt Papa privare aliquem ſuo Beneficio etiam ſine cauſa. Domin. *in cap. ſi gratioſe, col.* 3. *in fi. de reſcript. in* 6. Bald. *in cap.* 1. §. *ad hæc col.* 3. *eod. in* 6. Felin. *in cap. quæ in Eccleſiarum col.* 11. *de conſtit.* Dec. *in cap. fin. de confirm. util. vel. inutil.* & plures alii quos citat & ſequitur. Gabr. *lib.* 3. *de jure quæſito non tollen. concluſ.* 1. *num.* 10. contra Abb. *in cap. fi. de confirm. util. vel inutil.* & *in cap. conſtitutus de Relig. domib.* Barbat. *in cap. quod translationem De off. Leg.* & *conſ.* 13. *col.* 4. *vol.* 3. quia poteſt etiam tollere jus quæſitum de jure naturali vel gentium acceſſorium ad jus Eccleſiaſticum vel Beneficiale, dummodo tamen privatum jure ſuo legitime compenſet. Bald. *in cap.* 1. §. *ad hoc. De pact.*

259 Lim. 2. quia Princeps poteſt alicui auferre jus quæſitum ex juſta cauſa publicam utilitatem concernente, & tam de jure civili quam gentium quæſitum. DD. quos plena manu congerit Gabr. *l. c. concluſ.* 2. Debet tamen tunc dare condignam recompenſationem. Idem *l. c. num.* 25. Quæ quidem cauſa in dubio præſumitur. Abb. *in cap. cum inter. col.* 2. *verſ. in dubio. De except.* & *in cap. cum veniſſent. n.* 8. *de Judic.* Fel. *in cap. qualiter* 1. *col.* 23. *verſ.* 7. *fallit. De accuſ.* & communior apud Gabr. *l. c. concluſ.* 3. ſi proceſſit motu proprio, ſecus ſi ad inſtantiam partis.

§. XIV.

Jus Regalium.

260 Regalia ſunt, & dicuntur jura illi, qui ſuperiorem non recognoſcit, vel cui conceſſione, præſcriptione, vel conſuetudine quæſita ſunt, competentia, ad ſalutem & decorem Reipublicæ tuendam. Sixtinus *de Regal. lib.* 1. *cap.* 1. *numer.* 14. Alia ſunt majora, alia minora, Peregr. *de Jure fiſci. lib.* 1. *tit.* 1. *num.* 9. Vult.

de feud. lib. 1. *cap.* 5. *num.* 7. Sixtin. *l. c. cap.* 2. *n.* 1. Roſental. *de feud. cap.* 5. *concluſ.* 2. *num.* 1. Majora ſunt, in quibus potiſſimum ſuprema Principis poteſtas relucet, & ſupremo Principi ſolent eſſe reſervata. Rol. *conſ.* 42. *a num.* 32. Surd. *conſ.* 23. *a num.* 18. Peregr. *l. c. tit.* 2. *n.* 98. Cacheran. *dec.* 29. *n.* 5. Qualia ſunt, Leges univerſales condere & eas interpretari. Jus erigendi civitates, & illas muniendi, nec non fortalitia exſtruendi, bellum indicendi, vel licentiam movendi, bellum dandi, pacem incundi, fœdera contrahendi, militem conſcribendi, & illum armandi, repreſſalias concedendi, committendi, & delegandi cauſas cum clauſula *appellatione remota.* Veniam criminis capitali dandi. Cognoſcendi de crimine læſæ majeſtatis, & bona ob hoc crimen ſibi arrogandi. Put. *de ſyndic. tit. de exceſ. Baron. erga ſubdit. cap.* 1. *n.* 10. Bannum Imperii infligendi, & ab eo abſolvendi. Item ſalvamguardiam & ſalvum conductum, & ſecuritatem plenam concedendi: In arrogatione authoritatem interponendi, infantes, vel abſentes emancipandi, legitimandi per reſcriptum, abſolvendi a juramento; Veniam ætatis dandi, Jus civitatis tribuendi, collectas generales indicendi, Immunitatem ab iis dandi, Privilegia concedendi. Creandi Duces, Marchiones, Comites, aliaſque regales dignitates conferendi. Univerſitates erigendi. Doctores creandi, uti & Comites Palatinos, Notarios & Nobiles. Jus nundinarum vel Mercatus publici tribuendi. Monetas cudendi, nova vectigalia inſtituendi & tollendi. Sixtinus *de regal. lib.* 1. *cap.* 2. *per totum.* apud quem Gail. Roſenthal. Afflic. Menoch. Peregr. & alii. Item Armandiæ, viæ publicæ. Sixtin. *lib.* 2. *cap.* 2. flumina publica, portus, Ripaticas. Item *l. c. cap.* 19. & *ſeq.* uti & aurifodinas.

261 Regalia competunt Imperatori, Regibus etiam ſuperiorem recognoſcentibus, etiam Infidelibus juxta Covar. *in reg. peccatum. par.* 2. §. 10. *n.* 2. *de R. I. in* 6. Innoc. *in cap. quod ſuper de voto.* ubi Abb. quia regalia uti regna ſunt Juriſgentium. *L. ex hoc jure ff. de juſt. & Jur.* Item Ducibus, & aliis Principibus qui ſunt Regibus inferiores licet ſuperiorem recognoſcant. Felin. *in cap. quæ in Eccleſiarum num.* 32. *de conſtit.* Rol. *conſ.* 4. *numer.* 4. *lib.* 3. Natta *conſ.* 661. *num.* 18. *tom.* 4. Comitibus & Baronibus immediatis. Item Civitatibus omnibus liberis quæ ſuperiorem non agnoſcunt. Bart. *in L.* 2. *num.* 2. *ff. de Jure fiſci.* Abb. *in cap. cum te* 19. *de re Jud.* Peregr. *de Jure fiſci tit.* 2. *lib.* 1. *n.* 44. Dec. *conſ.* 357. *n.* 2. & alii apud Sixtin. *lib.* 2. *cap.* 4. *n.* 73. Item illæ quæ liberæ ſunt, & ſuperiorem agnoſcunt, uti Civitates Imperii, & quæ olim tales fuerunt. Item Nobilitati immediatæ Imperii.

262 Regalia cum ad privatum venerunt, privata fiunt. Maſtrill. *de magiſtr. lib.* 1. *cap.* 11. & 30. Contra privatum poſſunt præſcribi. Molina *de Juſt. & Jur. diſp.* 70. Laym. *moral. lib.* 1. *trac.* 1. *cap.* 8. Barb. *in cap. ad audientiam de præſcript.* Trentacinque *var. reſ. vol.* 1. *lib.* 3. *tit. de feud. reſol.* 5. *n.* 4. Maſtrill. *l. c. cap.* 19. Tranchedin. *conſult.* 13. Immo per immemorialem præſcribuntur etiam contra Principem. *cap. ſuper quibuſdam. de V. S.* Peregr. *de Jure fiſci lib.* 6. *tit.* 8. Card. de Lugo *de Juſt. & Jur. diſp.* 7. *ſect.* 6. Molina *de juſt. & Jur. diſp.* 75. Sixtin. *de Regal. lib.* 1. *cap.* 5. *num.* 131. Tranchedin. *l. c.* Immo cum titulo regalia contra privatum poſſunt præſcribi ſpatio decem annorum. Tranchedin. *conſult.* 15. Sixtin. *de Regal. lib.* 1. *cap.* 5. & in præſcriptione triginta annorum non requiritur titulus, ſed præſumitur. Tranchedin. *loc. cit.*

263 Regalium privilegium regulariter revocari non poteſt ſine cauſa, præſertim ſi in contractum tranſivit, niſi privilegiatus expreſſe renuntiarit aut tacite per non uſum. Sixtin. *l. c. cap.* 6. qui citat Nattam, Jaſon. Felin. Gabr. Grammat. Rol. & plures alios.

264 Regalia quamvis regulariter ad extraneos tranſire non poſſint, tamen ob clauſulam. *cum ſuis hæredibus & ſucceſſoribus quibuſcumque* cuilibet alienari poſſunt, dummodo ſit ſubditus. Brun. *conſ. feudal.* 10. *num.* 4. *lib.* 1. Cævall. *commun. contra commun. quæſt.* 787. *n.* 21. Martha *de clauſ. clauſ.* 45. *par.* 2. Gratian. *diſcept. for. cap.* 351. & 481. *num.* 54. Maſtrill. *de Magiſtr. lib.* 1. *cap.* 13. *num.* 25. Ciarlin. *controv. for. cap.* 180. *num.* 3. Paſqual. *de patr. pot. par.* 4. *cap.* 9. *n.* 47. Tranchedin. *conſult.* 13. *n.* 1.

265 Piſcatio, ſeu piſcandi jus de Jure gentium & communi non

ni non eſt de regalibus, quia fluminis publici uſus de Jure gentium omnibus eſt communis. L. *riparum ff. de rer. diviſ.* §. *flumina* & §. *riparum. Inſtit. eod. L. non autem ff. de flumin.* cum ſimil. & ideo piſcari quilibet poteſt in flumine publico. §. *flumina præd.* & qui prohibet piſcari tenetur actione injuriarum. L. *injuriarum.* §. *ult. ff. de injur.* Jac. de S. Georg. *in trac. de feud. verb. & cum piſcationibus. numer.* 2. Boſſ. *de aquis & flumin. num.* 29. Roſent. *de feud. cap.* 5. *concluſ.* 24. *num.* 1. Afflict. *in conſtit. Neapol. rubr.* 1. *n.* 9. *lib.* 3. Jaſ. *conſ.* 119. *col.* 1. *verſ. ſed iſtis.* Peregr. *de Jure fiſci. lib.* 1. *tit.* 1. *numer.* 22. Sixtin. *de Regal. lib.* 2. *cap.* 19. *num.* 11. *& ſeq.* niſi ex conſuetudine vel conceſſione aliquis jus piſcandi acquiſiverit, aut ex præſcriptione, dummodo hæc ſit immemorabilis. *cap. ſuper quibuſdam.* §. *præterea de V. S.* Cæpol. *de ſervit. ruſtic. præd. cap.* 42. *num.* 3. Sebaſt. Medic. *de piſcat. venat. & aucup. par.* 2. *quæſt.* 21. *num.* 12. Guttierrez *canon. quæſt. lib.* 2. *cap.* 28. *num.* 46. Ruin. *conſ.* 28. *num.* 11. *& ſeq. vol.* 1. Bellon. *conſ.* 49. *n.* 5. *&* 6.

266 Quamvis vero piſcatio ſeu jus piſcandi de Regalibus non ſit, redditus tamen ſeu vectigal piſcationum eſt de regalibus, quia in hoc fuit receſſum a jure gentium. Imo ipſa piſcatio ſeu piſcandi jus ex generali conſuetudine facta fuit de regalibus. Mandoſ. *in tract. de inhibit. quæſt.* 62. *nu.* 6. *verſ. & quia hoc.* Cujac. *lib.* 4. *obſ.* 2. *in fi.* Sixtin. *l. c. num.* 33.

267 Etiam aucupium & Venatio eſt libera de Jure gentium omnibus & non de regalibus, quidquid dicat Menoch. *conſ.* 302. *num.* 31. *verſ. vigeſimo ſecundo.* Mandoſ. *l. c. n.* 2. Knihen. *de ſaxon. non provocan. jure cap.* 5. *num.* 169. Et quamvis ob pacem publicam venatio in alienis fundis prohiberi poſſit juxta Tiraquel. *de nobilit. cap.* 7. *num.* 150. Medic. *loc. cit. par.* 1. *quæſt.* 5. *num.* 1. Natta *conſ.* 604. *num.* 2. Fachin. *controv. Jur. lib.* 1. *cap.* 1. Sixtinus *l. c. n.* 43. tamen de Jure de regalibus non ſunt. DD. mox cit. & Benedict. *in cap. Rainut. in verb. & uxorem. num.* 898. Vveſenbec. *in parat. de acquiren. rer. Domin. num.* 7. Vult. *de feud. cap.* 5. *num.* 7. *verſ. an etiam jus venandi.* Dec. *conſ.* 197. *num.* 3. *verſ. ex his ſatis liquet.* Roſent. *de feud. d. cap.* 5. *concluſ.* 94. *numer.* 7. De conſuetudine tamen generali Germaniæ non tantum in alienis fundis, ſed etiam in propriis aucupia & venationes prohibitæ fuerunt. Cujac. *obſ.* 2. *lib.* 4. Mandoſ. *de inhib. quæſt.* 62. *num.* 3. *&* 6. *verſ. & quia hoc jure.* Vveſenbec. *loc. c. numer.* 7. Fachin. *loc. cit.* Sixtin. *loc. cit. numer.* 14. & factæ ſunt de Regalibus. Knichen. *loc. cit. cap.* 5. *numer.* 169. Prukman. *in* §. *venatio. cap.* 1. *num.* 8. Et ideo in generali conceſſione Regalium veniunt etiam venationes, quia in illa veniunt omnia regalia niſi aliqua Principi in ſignum ſupremæ poteſtatis & præeminentiæ reſervata ſint. Put. *de ſyndic. in ver. de exceſſ. Baron. erga ſubditos. num.* 12. Boſſ. *tit. de regal. n.* 29. *Boer. dec.* 50. *a n.* 12. Cacheran. *conſ.* 3. *nu.* 10. aut expreſſe inveſtitura aliquid fuerit reſervatum.

268 Hinc eſt quod ob hanc conſuetudinem & præſcriptionem immemorialem tale jus Principi vel habenti regalia fuerit quæſitum etiam in ſylvis alienis, ut Domini non poſſint uti plene jure ſuo in ſuis ſylvis nocendo arboribus aut illas incidendo. *argumento L. ult. ff. de uſu & habitat. L. certo generi* §. *ſi totus. ff. de ſervit. præd. ruſtic. L.* 1. §. *labeo putat. ff. de aqua quotid. & æſtiva. L. ult. in fi. C. de ſervit. & aqua.* Quamvis enim quilibet ſit ſuarum rerum moderator & arbiter. L. *ſed etſi lege.* §. *conſuluit. ff. de petit. hæredit.* L. *in re mandata. C. mandati.* & in ſuo fundo Dominus poſſit facere quidquid voluerit, quamvis alteri noceat L. *fluminum.* §. *fin. &* L. *Proculus. ff. de dam. infec.* L. *ſi meo. ff. de aq. pluv. arc.* tamen hæc procedunt, quando in fundo vel re tertio nihil juris competit; quia tunc Dominus in re ſua in præjudicium juris in illa tertio competentis nihil facere poteſt. *L. ſed ſi quid.* §. *ſed nec ſervitutem. ff. de uſufr. L. cum eo. ff. de ſervitut. præd. urb. L. ſi quid. L. altius. L. ſi in ædibus. & L. ult. in fin. C. de ſerv. & aq.* Sixtin. *de regal. lib.* 2. *cap.* 19. *num.* 66. *& ſeq.*

269 Quamvis autem jus venandi hodie ſit de regalibus, non prohibentur tamen illi, qui jus venandi non habent, animalia nociva, & periculoſa, uti Leones, urſos, & lupos venari pro purganda provincia. *L. un. C. de venat. ferar. lib.* 11. *cap.* 1. §. *nemo retia.* Vincent. de Franch. *dec.* 158. *numer.* 2. Chaſſan. *de glor. mund. par.* 10. *conſid.* 50. quamvis in Germania id non obſervetur. Sixtin. *l. c. num.* 78.

Ita ſalinarum redditus eſt de regalibus. Alva rot. Af- 270
flict. & alii apud Sixtinum *de Regalib. lib.* 2. *cap.* 20. *num.* 2. Roſent. *de feud. cap.* 5. *concluſ.* 89. *num.* 3. Dec. *conſ.* 293. *n.* 1. & probatur *ex L. inter publica.* §. *ult. ff. de V. S. L.* 1. *ff. quod cujuſque Univerſ. nomine.* L. *liber homo.* §. *ſi quis ita ff. de hæred. inſtit.* L. *mulier. ff. de captivis.* L. *aut damnum.* §. *in miniſterium. ff. de pœn.* & *L. ſi quis ſine. C. de vectig. & commiſ.* quamvis in privato loco fuerint repertæ DD. mox cit.

Ita argentariæ, ſeu auri & argenti ſodinæ ſunt de 271
regalibus, uti & metallorum, veluti electri, æris, ſtanni, plumbi, & ferri. Boſſ. *de metal. & argenti fodinis num.* 1. *verſ. tamen poſtea.* Cæpola *de ſervit. ruſtic. præd. cap.* 22. *num.* 4. Afflict. *dec.* 321. *in terminis alumnis.* Caſtr. *in* L. *divortio.* §. *ſi vir. numer.* 4. *ff. ſol. matrim.* & alii apud Sixtinum *de Regal. lib.* 2. *cap.* 16. *numer.* 27. *& ſeq.* ſic etiam dicendum de pretioſis lapidibus, gemmis, & marmoribus. DD. mox cit. & Peregrin. *de Jure fiſci. lib.* 4. *tit.* 2. *num.* 13. Sixtin. *l. c. num.* 31. Et non tantum in locis publicis, ſed etiam privatis. Sixtin. *l. cit. n.* 45. Chaſſan. *in conſuet. Burgundiæ. rubr.* 1. §. 1. Jo. Garz. *de expen. cap.* 22. *num.* 47. Peregrin. *de Jure fiſci lib.* 4. *tit.* 2. *num.* 11. Boſſ. *de metall. num.* 3. Choppin. *de Lege And. cap.* 71. *nu.* 1. Roſent. *de feud. cap.* 5. *concluſ.* 88. *num.* 7. Ita de generali conſuetudine uti teſtatur Sixtinus *l. c. nu.* 78. Quid de theſauris dicendum, vide in praxi theſauri.

Regalia quamvis per immemorialem præſcribi poſſint 272
juxta Ancharan. *conſ.* 310. *col.* 3. Peregr. *conſ.* 28. *num.* 5. *vol.* 1. Berous *conſ.* 136. *vol.* 3. Barz. *dec. ult. numer.* 2. Becci. *conſ.* 15. *numer.* 6. 12. *&* 24. Sixtin. *de Regal. lib.* 1. *cap.* 5. *num.* 137. *&* 144. apud Cyriac. *controverſ.* 178. *num.* 53. tamen immemorialis debet probari per teſtes deponentes de quadraginta annis, & hoc non ſufficit, niſi etiam dicant, quod nunquam audiverint, vel viderint contrarium, & a majoribus audiviſſe ita ſemper poſſeſſum fuiſſe, & talem eſſe communem opinionem & memoriam non extare in contrarium. Natta *conſ.* 98. *num.* 20. Rimin. jun. *conſ.* 169. *numer.* 27. *vol.* 2. Burſat. *conſ.* 87. *num.* 31. *vol.* 1. Maſcard. *de prob. concluſ.* 1042. *in verb. Memoria.* Et privato non ſuffragatur poſſeſſio, niſi doceat de titulo, ex quo enim poſſideri nequeunt ab alio quam a Principe, poſſeſſio privato ſuffragari non poteſt, ſed illa privandus eſt. Bart. *in* L. 2. §. *ſi quis quod in publico. ff. ne quid in loco publ.* Lucas de Penna *in* L. 2. *n.* 2. C. *de fund. limitrophis. lib.* 11. Rol. *conſ.* 89. *n.* 24. Betert. *conſ.* 21. *ſub n.* 6. Rovit. *conſ.* 58. *n.* 6. Cyriac. *l. c. n.* 13.

§. XV.

Jus Retentionis.

Jus retentionis non habet locum, niſi debitum ſit 273
liquidum. Ciarlin. *controv. for. cap.* 168. Malignat. *de retentione. par.* 1. *quæſt.* 199. & cum debitum eſt illiquidum, non ſuſpendit executionem, ſicuti quando eſt liquidum. Medic. *de compenſ. quæſt.* 16. *n.* 10. Malignat. *par.* 2. *cap.* 413. & alii apud Ciarlin. *l. c.* & ſupra in verb. *Debitor. n.* 99. *&* 100.

Non competit in melioramentis, niſi ſint liquida. 274
Menoch. *de recuper. rem.* 15. *n.* 572. Poſt. *de manut. obſ.* 12. *num.* 49. *& ſeqq.* & Rota poſt tractatum *dec.* 140. *a num.* 11. Ciarlin. *controv. for. cap.* 169. *n.* 61. nec in melioramentis non neceſſariis, aut aſcendentibus ad quantitatem, quam Dominus non poteſt reficere ob magnum exceſſum. Ciarlin. *l. c.* & Rot. poſt Poſtium *loc. cit. deciſ.* 149. *num.* 9. Gail. *lib.* 2. *obſerv.* 12. *n.* 7. Competit pro rata melioramentorum. Gail. *lib.* 2. *d. obſ.* 12. Coſta *de portione Rata. quæſt.* 81. Magon. *deciſ. floren.* 81. Capic. *dec.* 17. & Merlin. *de pign. lib.* 4 *titul.* 5. *quæſt.* 189. Quod competat etiam ſpoliatori pro meliorамentis liquidis, dicit Gail. *l. c. num.* 6. vide late Poſtium *l. c. a n.* 568. *& ſeq.*

Non habet locum, quando res ipſa quæ retinetur 275
non eſt obligata reſpectu debiti, vel expenſarum in ea fa-

ctarum. Negus. *de pignor. par. 5. memb. 4.* Tuſc. *litt. R. concluſ.* 307. *n.* 41. & alii apud Ciarlin. *l. c.* Nec ob melioramenta habet locum in alia re, quam in meliorata. Merlin. *l. c. n.* 8.

276 Competit emptori in re empta ob melioramenta non obſtante læſione interveniente in contractu, & dat emptori exceptionem contra Venditorem volentem reſcindere; immo non obſtante cautione, vel fidejuſſione. vide Fachin. *lib. 7. contr. Jur. cap.* 91. Tiraquel. *de retract. §. 7. gl.* 1. Menoch. *de recuper. rem.* 15. *num.* 574. *& ſeqq.* quæ vero ſint neceſſaria, utilia vel tantum voluptuoſa. vide apud Mareſcot. *var. reſol. lib.* 2. *cap.* 109. *& ſeq.* & qualiter taxentur. vide apud Merlin. *dec.* 546. Ita emphyteuta habet jus retentionis ob melioramenta facta in re emphyteutica. vide *emphyteuſis*. Competit hæredi pro debitis teſtatoris ſolutis, Rota apud Merlin. *deciſ.* 711. vide etiam in verbo *Debitor. a num.* 95.

277 Retentio bonorum hæreditariorum datur poſſeſſori ſolventi debita Teſtatoris, donec pecuniæ exſolutæ ei reſtituantur. Mant. *dec.* 69. Bich. *dec.* 380. *n.* 8.

278 Retentio bonorum hæreditariorum viri non competit Viduæ pro ejus credito dotali, ſi tanquam Tutrix filiorum bona viri adminiſtravit, donec de illis rationem reddat; eum vel præſumatur ſatisfacta aut ejus creditum illiquidum & ita ineptum ad retentionem. Socin. ſen. *conſ.* 126. *num.* 1. *& ſeq. lib.* 1. ſi tamen ſimul doceatur concludenter quod ad manus Viduæ tot bona & effectus hæreditarii, ex quibus commode de integra dote potuerit ſatisfieri, pervenerint. Negus. *de pignor. 5. memb. 5. par. n.* 36. vide Rotam *dec.* 1455. *a num.* 1. apud Seraph. *& deciſ.* 275. *num. 4. part. 4. recent. & in fanon. dot.* 14. *Martii* 1642. coram Cerro Bich. *deciſ.* 466. *num.* 27. alias doctrina Socini non procedit. Et retentio competit Vidæ omnium bonorum pro ſua dote, quamvis iſta eſſet modicæ ſummæ *DD. in L. quamdiu. C. de diſtract. pignor. L. creditoris. ff. eod. tit.* Rota *dec.* 18. *nu.* 7. poſt Merlin. *de legitima.* Bich. *l. c. num.* 30.

279 Retentione bonorum hæreditariorum non competit hæredi qui eſt creditor defuncti, ſi non confecit inventarium, nec de bonis hæreditariis rationem reddidit, quia vel præſumitur ſatisfactus, vel tenetur de proprio, *L. fin. §. ſi vero poſtquam adiverint. C. de jure delib. §. hinc nobis. verſ. ſi vero non fecerint. Auth. de hered. & Falc.* Jaſ. *in L. more. num. 4. ff. de acquir. hered.* Negus. *de pig. 1. memb. 5. par. ſub n.* 53. *verſ. quintus caſus*. Rota *deciſ.* 39. *n.* 1. *& 6. par. 6. recent.* apud Bich. *dec.* 496. *n.* 2.

280 Retentio bonorum Teſtatoris competit Legatario pro conſecutione legati ſi illa poſſidet. *DD. in* L. *ſi non fortem. §. ſi centum. ff. de cond. indeb.* Surd. *dec.* 46. *n.* 7. Rota *dec.* 433. *ſub n. 2. par. 2. recent. & in Reatina ſucceſſionis.* 15. *Januar.* 1644. *coram Meltio* apud Bich. *dec.* 591. *n.* 18.

281 Retentio bonorum fideicommiſſo ſubjectorum non datur Creditori in præjudicium vocatorum pro debito hæredis gravati ultra ejus vitam. Rota *deciſ.* 15. *n.* 10. *dec.* 41. *n.* 4. *&* 5. *&* 42. *n.* 1. poſt Cenſ. *de cenſ.* ob tex. *in* L. *lex vectigalis ff. de pignor.* Surd. *dec.* 102. *n.* 12. apud Bich. *dec.* 161. *n.* 22.

282 Retentio competit emptori pro melioramentis in re empta bona fide factis donec ei reficiantur. L. *ſi in aream in fi. ff. de condict. indeb.* Jaſ. *in* L. *ſi non fortem. §. ſi certum. n. 10. ff. eod.* Bald. *in* L. *in fundo. 4. notab. ff. de rei vendic.* Mareſcot. *lib. 2. var. reſ. c.* 112. *n.* 1. Burat. *dec.* 169. *n.* 11. Bich. *dec.* 179. *n.* 1.

283 Retentio competit emptori contra venditorem pro melioramentis in re empta factis, ſi venditio nulla declaretur. Bald. *in* L. 2. *n.* 51. *quæſt.* 19. *C. de reſcind. vend.* ubi Cagnol. *n.* 153. *verſ. ſed non eſt recedendum.* Jacob. a S. Gregorio. *in* L. *ſi reſ. §. primo. nu. 5. ff. de jure dot.* Mareſcot. *var. reſ. lib.* 2. *cap.* 110. *nu.* 20. Boer. *dec.* 47. *n.* 8. apud Bich. *dec.* 193. *num.* 1. ſicut etiam adverſus fideicommiſſarios, ſi melioratam rem poſtea evincere conentur. *argum.* L. *domum. C. de rei vendic.* Menoch. *de recuper. rem.* 15. *n.* 517. *& ſeq. & n.* 569. Fuſar. *de ſubſtit. q.* 672. *a n.* 20.

284 Retentio quamvis detur poſſeſſori pro ſumma ſoluta creditori anteriori, tamen ſi res, quæ retinetur, eſt longe majoris valoris, quam ſumma ſoluta, tunc ſuper eo, quod ſupereſt, datur poſteriori creditori immiſſio pro indiviſo ex æquitate. L. *qui a Debitore ff. qui potior in pign. hab.* nam quamvis pro modico liceat retinere rem magni valoris, donec ſibi ſatisfiat, vel offeratur creditum. ex not. *in L. quamdiu. C. de diſtract. pign.* L. *creditoris. ff. eod.* L. *moſchis*, & ibi gloſ. *in verb. poſſeſſorem ff. de jur. fiſc.* id tamen ſolum procedit, quando res pro credito retenta eſt indiviſibilis: quando vero res poſſeſſa eſt diviſibilis, ut pecuniæ, debitorum nomina &c. tunc omnis æquitas ſuadet, ut creditor retenta ſumma in qua eſt creditor, reſiduum reſtituat, quia alias retineret ſine cauſa. vide Rotam *deciſ.* 150. *num.* 11. *p.* 1. *rec. & dec.* 652. *num.* 5. *coram Cavall. deciſ.* 135. *par. 6. recent. num.* 11. Datur pro concurrente quantitate crediti, quod non redditur illiquidum per fructuum perceptionem, dum eorum quantitas a Creditore repetitur. Bich. *deciſ.* 628. *num.* 12. Sicut datur etiam in ſpolio judiciali pro eo credito, pro quo fuit ſpoliative conceſſa immiſſio, ſi tamen fuit proceſſum parte citata. Rota coram Cavaller. *deciſ.* 539. *num.* 8. *&* 10. *& deciſ.* 453. *num.* 4. Gratian. *diſc. for. cap.* 706. *a num.* 11. Cyriac. *controv.* 180. *n.* 10. Surd. *dec.* 46. *n.* 7. *per totum.* apud Bich. *l. c. num.* 13.

285 Retentio rei melioratæ datur poſſeſſori, dummodo de melioramentis conſtet ſaltem in genere: cui deinde poteſt præfigi terminus ad liquidandum in ſpecie, ante executionem, ne alias propter moram liquidandi executio retardetur, de quo Mareſcot. *lib. 2. var. reſ. c.* 112. *n.* 20. Put. *deciſ.* 361. *in fin. lib.* 2. *& dec.* 10. *de re jud.* Cavaller. *dec.* 86. *n* 4. *&* 5. Bich. *dec.* 179. *nu.* 7. *&* 8. Non datur pro credito turbido, & illiquido. Rota *in ſignina ſalviani.* 16. *Aprilis &* 12. *Jun.* 1638. *coram Carillo. & in Romana Retentionis bonorum* 23. *Maii.* 1642. *coram Ghiſterio* apud Bich. *dec.* 136. *n.* 38. Gratian. *diſc. for. cap.* 734. *num.* 13. Surd. *deciſ.* 46. *n.* 16. Caval. *dec.* 539. *n.* 5. Rota *in Arim. ſpol.* 17. *Martii* 1628. *coram Merlin.* & apud Poſt *de man. dec.* 323. *n.* 23. & diximus in verb. *debitor. n.* 99.

286 Retentio non datur pro ſupplemento legitimæ, antequam liquidetur ſtatus hæreditaris, & tanto minus, quia legitima debet capi de manu hæredis. Bart. *conſ.* 17. *lib.* 1. Rota *in Rom. ſupplementi legitima* 18. *Jun.* 1642. *coram Bichio.* Rota *dec.* 184. *nu.* 14. *par. 4. diverſ. & dec.* 60. *nu.* 8. *poſt.* Statil. *de ſalv. interd. dec.* 221. *n. 9. par. 6. recent.* Gratian. *dec.* 694. *a n.* 11. apud Bich. *dec.* 309. *n.* 24. *&* 25. Et quatenus etiam retentio detur, hæc non competit ſuper toto prædio aut ejus parte pro diviſo, ſed ſolum pro indiviſo proportionaliter ad ratam legitimæ ex quolibet corpore hæreditario detrahendæ. Argel. *de legit. contrad. quæſt.* 13. *art.* 4. *num.* 39. Alex. *conſ.* 134. *n.* 3. *verſ. & prædicta. lib.* 4. apud Bich. *l. c. n.* 26. *& ut ſupra.*

287 Retentio etiam pro vero credito adverſum ſpolium judiciale non competit ſine contumacia. Gratian. *diſc. for. cap.* 734. *n.* 47. *&* 48. declarans Surdum *dec.* 46. Rota *dec.* 539. *nu.* 10. coram Card. Cavall. *dec.* 117. *n.* 8. *par.* 4. *tom.* 2. *recent. & deciſ.* 54. *ſub n.* 5. *&* 6. apud Poſt. *de ſubhaſt.* Bich. *deciſ.* 468. *numer.* 32. & nunquam datur ſpoliatori in ſpolio judiciali adverſus ſpoliatum abſque ſua cauſa, ſeu contumacia, puta per Judicem nulliter procedentem petentem redintegrari. Rota coram Cavaller. *dec.* 539. *n.* 9. *&* 10. *& deciſ.* 117. *num. 9. par. 4. tom. 2. recent.* & apud Bich. *dec.* 547. *n.* 21. *&* 22.

288 Retentio poſſidenti pro uno credito competens non competit pro alio credito. Bichius *deciſ.* 591. *nu.* 20. ubi Caval. *deciſ.* 539. *n.* 10. & alii: niſi poſſideat pro utroque credito. Bich. *d. dec.* 591. *n.* 20. & non competit niſi pro credito vero & liquido. Rota *in Romana retentionis Domorum:* 27. *Maii* 1642. coram Ghiſletio & Bich. *dec.* 349. *n.* 21. *& dec.* 596. *n.* 20. ubi Rota *dec.* 411. *n.* 24. *&* 27. *par. 5. recent.*

289 Retentio pro ſecuritate fructuum Cenſus maturandorum non competit. Barb. *in* L. *divortio. §. interdum ſub n. 4. verſ. item ex prædic. ff. ſol. matrim. arg. eorum*, quæ dicunt Merlin. *de pignor. lib. 4. tit. 5. quæſt.* 185. *num.* 18. Rota *deciſ.* 267. *n.* 3. poſt Cenc. *de cenſib.* niſi remaneret pars aliqua fructuum decurſorum ſolvenda, quo caſu datur retentio etiam pro fructibus decurrendis. Rota *deciſ.* 251. *nu.* 5. apud Merlin. *de pignor.* Cenc. *de cenſib. quæſt.* 96. *n.* 16. Surd. *dec.* 120. *num.* 14. apud Bich. *deciſ.* 532. *num.* 7. *&* 8.

290 Retentio pro vero credito debetur creditori, ſi res debitoris ſacto Judicis nulliter & injuſte procedentis pervenit ad ejus manus ex cauſa ejuſdem crediti. Surd. *deciſ.* 46. *num.* 7. Gratian. *diſc. for. cap.* 706. *a n.* 11, Cyriac. *controv.* 180. *num.* 29. Cavaler. *dec.* 543. *n.* 1, Bich. *dec.* 547. *n.* 16, dummodo creditum non ſit illiquidum, & adſit contumacia debitoris, ut ſupra. vide Bich. *l. c. & num. ſeqq.*

291 Retentio ſi eſt prohibita, cenſetur etiam prohibita manutentio, quæ nihil eſt aliud, quam retentio & conſervatio poſſeſſionis in ſtatu primævo. Surd. *conſ.* 121. *num.* 25. Menoch. *de retin. in prælud. num.* 3. *&* 18. Barz. *dec.* 47. *nu.* 2. & alii apud Poſt. *de manut, obſer.* 2. *ſub n.* 19. & regulatur inſtar interdicti retinendæ. Capuaq. *dec.* 200. *par.* 2. Rota *deciſ.* 19. *num.* 9, apud Poſt. *l. c.* Bich. *dec.* 364. *n.* 5. 6. *&* 7.

Plura videri poſſunt in praxi *Melioramentorum*, & quæ tetigimus in verb. *Debitor. a num.* 95.

§. XVI.

Jus Retractus, & Congrui,

Sectio I.

Quid & quotuplex ſit Retractus?

292 Retractus eſt jus vi legis, ſtatuti, aut conſuetudinis, aut conventionis ſeu pacti alicui competens ad retrahendam rem ab alio venditam eodem pretio, aut pro ſe emendam, & unde nomen acceperit, vide tex. *L. Imperatores*, 9. §. 2. *ff. de adminiſtrat. rer. ad Civit.* P. Anaclet. *lib.* 3. *tit.* 17. §. 13. *n.* 389.

293 Retractus alius eſt legalis, qui iterum dividitur in legalem ſcriptum, & conſuetudinarium, alius eſt conventionalis procedens a ſpeciali partium contrahentium conventione & pacto, juxta *L. qui Romæ.* 122. *ff. de V. O. L. qui fundum.* 75. *ff. de contrah. empt.* Legalis, ex Legis præſcripto, ſcripto, aut non ſcripto, puta conſuetudinario certis perſonis competit, uti ex capite crediti, dominii directi, vicinitatis, & communionis, ac Conſanguinitatis. Ex capite crediti retrahunt Creditores bona debitorum a Judice ſub haſta venditorum. *L. cum bona.* 16. *ff. de reb. auth. Jud. poſſid.* Ex capite Dominii directi retrahit Dominus directus emphyt, ita ut emphyteuta volens vendere rem emphyteuticam illam prius offerre teneatur Domino Directo cum notificatione pretii, quod ab alio habere poteſt, & illius reſolutionem expectare. *l. fin. ver. ſed ne hac C. de jure emphyt.* & ut diximus in verb. *emphyteuſis.* Ex capite Vicinitatis, retrahunt Vicini, vel illi qui ſunt de certo territorio, ſi fundus in Vicinia exiſtens extraneo fuerit venditus. *L. unic. C. non licere habitatoribus ut ſupra* §. *V.* Ex capite Communionis retrahunt illi, qui rei indiviſum habent dominium, ſi aliqua illius pars fuit vendita extraneo. v. gr. in pluribus hæredibus reſpectu bonorum hæreditariorum, aut ſociis, ratione bonorum, quæ ſunt in Societate. Ex capite ſanguinis retrahunt Conſanguinei. Eſt autem retractus conſanguinitatis alius Gentilitius, alius legitimus, alius linearis. Et omnes hæ retractus ſpecies vigent adhuc de Jure, excepto retractu ſanguinis, qui eſt conſuetudinarius in Germania, Gallia & alibi.

Sectio II.

Quibus in contractibus procedat Retractus, aut jus Congrui?

294 Et quidem primo retractus procedit in Venditione, ſed quæritur an procedat in Venditione nulla, uti facta a minore non obſervatis ſolemnitatibus juris communis aut municipalis, quæ pro non facta habetur? Negat Caſtr. *conſ.* 74. *col.* 2. *verſ. & idem dicendum lib.* 2. quia appellatione venditionis venit tantum venditio valida. *arg. L.* 4. §. *condemnatum. ff. de re jud. L. non putavit,* §. *non quævis. ff. de bonor. poſſeſſ. contra tabul.* Eandem ſententiam tenet Cæpolla *conſ.* 44. *in quæſt. de præſentatione col.* 2. *verſ. de prima quæſtione.* Bald. *in L.* 2. *col.* 3. *C. de Epiſcop. audientia.* ubi verbum *Vendere* in ſtatuto poſitum non comprehendit venditionem nullam. Fabian. de Monte *de empt. & vend. quæſt.* 35. *quæſt.* 3. *princ.* Jaſ. *in L. cauſas. col. ult. C. de tranſact.* & plurimi alii apud Tiraquel. *de retract. lign.* §. *gl.* 2. *n.* 5. *&* 6. unde ex venditione nulla, non debentur laudemia, neque Gabella debetur ex contractu nullo. Tiraquel. *l. c. nu.* 7. qui innumeros alios citat; qui tamen *n.* 9. *& gloſ.* 9. *n.* 246. *&* 251. ſubdit, quod ſi hæc venditio valida reddatur forte ob taciturnitatem illius, qui illam nullam dicere poterat, quod tunc intra annum computandum a tempore, quo venditio ab initio nulla robur accipit, & ſic vel per expreſſam, vel tacitam approbationem, ad tex. *in L. ult. C. ſi major factus*, habebit locum retractus. Ita non eſt locus retractui ſi venditio fuit ſimulata. Caſtr. *d. conſ.* 74. *lib.* 2. quia per talem venditionem noluit venditor alienare, nec dominium abdicare, *l. nuda ff. de contrahen empt.* talis enim venditio non eſt venditio, ſed perinde ac ſi facta non fuiſſet, quam doctrinam ſecutus eſt etiam Felin. *in cap. ex tenore col.* 5. *verſ. ad quod facit de reſcript.* Afflict. *dec. Neap.* 339. Dec. *conſ.* 695. Hinc ſimulanter vendens non incidit in pœnam &c. Bald. *in L. uti.* §. *in computatione col. ult. C. de jure delib.* & DD. apud Tiraquel. *l. c. n.* 11. *&* 12. & quamvis venditor non poſſit allegare ſimulationem, & ſic propriam turpitudinem, hoc tamen falſi in excipiendo & replicando. Tiraquel. *l. c. n.* 15.

Difficultas eſt, an in venditione fundi alieni a ſe vel parentibus bona fide empti detur retractus. Affirmat Tiraquel. *d.* §. 1. *gl.* 2. *n.* 17. ſi tanquam ipſius venditoris diſtractus fuit; & probat ex eo quod dicitur in *L. magis puto* §. *ſi pupillus.* 1. *ff. de reb. cor.* niſi Venditor nudam duntaxat poſſeſſionem rei venditæ habuiſſet, quia tunc locus non eſſet retractui. Neque procedit retractus, quando res aliena fuit vendita ut aliena, quia hæc non eſt proprie venditio, ſicut nec donatio rei alienæ proprie donatio. Tiraquel. *l. c. n.* 18.

Sed quid in venditione conditionali, debetne admitti conſanguineus ad retractum ante impletam conditionem? Reſpondet negative Tiraquel. *loc. cit. num.* 21. quia pendente conditione non eſt, nec dicitur perfecta venditio. *L. hæc venditio in princ. ff. de contrah. empt. & L. bovem.* §. *ſi ſub conditione ff. de ædil. edic.* ſive conditio ſit caſualis, ſive poteſtativa contra Afflict. *in tract. congrui verb. emit.* Sicut neque laudemia debentur ex illa. Guido Pap. *dec.* 47. *& conſ.* 126. concluſio tamen limitatur ſi proceſſum fuit ad traditionem, quia ex venditione conditionali, ſecuta traditione ante conditionem, transfertur dominium. *L. dotis fructus.* §. *ult. L. ſed niſi hoc ff. de Jure dot.* Bald. *conſ.* 475. Tiraquel. *l. c. nu.* 28. & ſufficit qualiſcumque traditio ſive transferatur naturalis, ſive civilis poſſeſſio, ſive utraque, ſive interveniat ſimplex precarium, dummodo traditio fiat a Domino. *L. ſi fundum. ff. de fundo dot.* Lim. præterea in venditione modali, in qua habet locum retractus, quia contractus modalis eſt purus reſpectu conditionalis. *argument. L. liberatas.* §. *hac ſcriptura ff. de manum. teſt.* quia ex modali continuo naſcitur & datur actio, præſtita cautione de modo implendo. *L. liberto.* §. *Lucius. ff. de an. leg. & L. ſi tibi legatum. ff. de leg.* 3. ubi Bart. *& L. eas. ff. de cond. & demonſtr.* Tiraquel. *d. gl.* 2. *n.* 32. 295

Sed habet ne locum Retractus, ſi res vendita nondum fuit tradita? Negativa ſententia præfertur quam tenet Speculat. *in tit. de Locat.* §. *nunc aliqua. verſ.* 95. Jo. And. *in cap. potuit. de Locat.* Bald. *conſ.* 9. *col.* 11. *verſ. quæritur utrum lib.* 1. *& conſ.* 188. *lib.* 5. Caſtr. *in L.* 1. §. *ſi rem depoſitam. ff. depoſiti.* apud Tiraquel. *loc. cit. num.* 43. Quia Vendere cum effectu accipi debet. *L.* 1. §. *hæc verba ff. quod quiſque Juris. & cap. relatum, de Cler. non reſid.* perfecta autem venditio non dicitur ante traditionem. §. *Vendita Inſtit. de rer. diviſ. cap. cum Joannes, de fide inſtrum.* Sicut nec in promiſſione de vendendo ſub certo pretio; quia aliud eſt vendere, aliud promittere de vendendo. Angel. *in L.* 1. *C. de pact. pignor.* Hinc ſi ex ſtatuto debetur gabella pro venditione, non debetur promiſſione de vendendo. Niſi tamen promittens rem ipſam promiſſario poſtea tradiderit, & pretium ab eodem receperit; quia tunc promittens videtur venditionem perfeciſſe, & in actum venditionis conſummatæ promiſſionem ſuam deduxiſſe. Socin. *conſ.* 170. *lib.* 2. *& in L. ſi ante, ff. ſol. matrim.* Tiraquel. *loc. cit. uſque ad num.* 47. 296

Quæres

297 Quæres quid erit dicendum, ſi res fuit vendita cum eo pacto, quod ſi Conſanguinei velint retrahere ſit inempta? Quamvis Afflictus videatur propondere in eam ſententiam, quod etiam in hoc contractu ſit locus retractui *in ſuo tract. protomiſeos in verb. ſcriptum. col.* 5. *verſ. ſed quid ſi res*. ea ratione, quod tale pactum videatur appoſitum in fraudem & præjudicium conſanguinei retrahere volentis, & res inter alios acta tertio non præjudicat, & probat *ex L. qui balneum & L. qui potior. ff. qui potior. in pign. hab.* Tiraquel. vero *d. gl.* 2. *nu.* 58. tenet quod ſi ſincere, & ſine fraude tale pactum fuit adjectum, eo quod Venditor malit rem ad ſe redire, quam apud alium, ſi non manet apud emptorem forte amiciſſimum non ſit locus retractui, fraudem vero ex eo detegi poſſe, quod eum conſanguineus peteret retractum, ita locus eſſet reſolutioni venditionis, tamen non fuit a contrahentibus revera reſolutus, ſed diutius res manſit apud emptorem.

298 Item ſi res emphyteutica vendatur, habebit locum retractus. Ang. & Bald. *in L. Imperator. ff. de pactis* & Dominus directi præfertur Conſanguineo in retractu rei emphyteuticæ. Tiraquel. *de retrac.* §. 1. *gl.* 3. *nu.* 1. & §. 21. *num.* 3. Alex. *conſ.* 27. *col.* 2. *verſ. quantum autem ad ſecundum lib.* 6. Cæpolla *conſ. civil.* 44. *col.* 2. Et admittitur etiam Conſanguineus ad retractum rei emphyteuticæ Eccleſiaſticæ. Bald. *conſ.* 300. *lib.* 1. citatus a Jaſ. *conſ.* 244. *col. ult. ver. octavo. lib.* 2. Afflict. *in tract. protom. col.* 11. *verſ. item quæro;* niſi Dominus Directi rem emphyteuticam emerit, videque diximus in verb. *emphyteuſis*.

299 An ſtatutum admittens conſanguineos ad retractum procedat etiam in feudis, diſputatur. Negant non pauci apud Tiraquel. *l. c. num.* 3. eo quod in generalibus feuda non contineantur. *cap. generali.* ubi DD. *tit. ſi de feud. controv. ſit inter. & in cap.* 1. *ad fi.* ubi gl. & Card. *col.* 11. *not.* 1. *tit. de cap. qui cur. vend.* ubi in generali alienatione non continetur feudum, niſi fuerit expreſſum. Alex. *conſ.* 16. *col.* 2. *verſ. quo autem ad bona. lib.* 2. *& conſ.* 168. *col.* 2. *lib.* 2. Sicut nec comprehenditur in generali donatione bonorum. Guido Pap. *conſ.* 214. *col.* 4. *verſ. ſed in caſu. & col.* 6. *verſ. ſed reſtat aliud.* ſicut nec venit in generali hypotheca, nec in reſcriptis ſimpliciter impetratis, niſi fiat de eo ſpecialis mentio, ut probant Dec. & DD. *in cap. ex parte. B. de foro comp.* Neque ſtatutum de dote lucranda habet locum in re feudali. Neque venit in generali oblatione bonorum. DD. apud Tiraquel. *l. c. num.* 5. nec in generali renuntiatione; quia feudorum natura eſt ſeparata ab aliis bonis. Signorol. *conſ.* 218. Bald. *conſ.* 207. *col.* 1. *in fi. lib.* 2. Dec. *conſ.* 139. & 389. *col. ult.* Afflict. *dec.* 14. *col. ult.* & alii apud Tiraquel. *l. c. num.* 9. quod autem conſanguinei admittantur ad retractum etiam in feudis, defendit Jo. Fab. *in* §. 1. *Inſtitut. de empt. & vend.* Cæpolla *conſ. civil.* 44. *col.* 2. *verſ. Item illud ſtatutum*. Jaſ. *conſ.* 244. *lib.* 2. Tiraquel. *l. c. num.* 11. Dec. *conſ.* 586. *col.* 2.

300 Retractus an detur in venditione redditum annuorum, ſeu cenſuum, dependet ab illa quæſtione, an veniant nomine mobilium ſeu immobilium, ſeu conſtituant tertiam ſpeciem. Tiraquel. *de retrac.* §. 1. *gl.* 6. *num.* 3. *& ſeq.* inclinat in partem affirmativam, dummodo annui redditus ſint perpetui ſeu ad longum tempus, & plures citat DD. affirmantes venire inter bona immobilia: & de jure congrui in cenſu, vide verb. *cenſus num.* 61. & ſupra *num.* 50. Et ſi retractus ad immobilia ſimpliciter competit ad nomina & actiones, etiam ad rem immobilem competens non extenditur. Lapus *alleg.* 92. & Tiraquel. *d.* §. 1. *gl.* 7. *n.* 31. procedit tamen in venditione Decimarum, quia hæ inter immobilia computantur, quia immobilibus adhærent, & ſtabile ſubjectum habent. Bald. *in cap.* 1. *col.* 2. *ver. annua. tit. de contr. inter Vaſſ. & Epiſc.* Alex. *conſ.* 211. *col.* 2. *verſ. pratea negari non poteſt. lib.* 6. quod probat ex *L. rerum mixtura, & L. eum, qui adem. ff. de uſucap. & L. ſi convenerint.* §. *ſi nuda. ff. de pign. act.* Tiraquel. *d. gloſ.* 7. *num.* 33. Sicut etiam datur in venditione uſusfructus rei immobilis. Afflict. *in trac. protom. col.* 10. *verſ. item quæro quid ſi vendatur uſus fructus*. Pariſ. *conſ.* 84. *col.* 2. *n.* 8. quia uſusfructus eſt pars fundi, & ideo immobilis. Bart. *in L. juſto.* §. *non mutat. ff. de uſucap.* qui id probat ex *L. corruptionem. C. de uſufr.* ubi gl. *in verb. excludere.* apud Tiraquel. *d. gl.* 7. *num.* 55. *& ſeq.*

Controvertitur etiam, an in datione in ſolutum, cum videlicet fundus datur in ſolutum, locum habeat retractus, ad quem conſanguinei admittuntur? & affirmant multi, eo quod talis datio vim venditionis obtineat. *L. ſi prædium. C. de evict.* Dec. *conſ.* 160. *col.* 2. *& conſ.* 586. *col.* 2. Fab. a Monte *de vend. & empt. quæſt.* 21. *quæſt.* 3. *princ.* Bart. & Bald. *in L. eleganter. ff. de pignorat. act.* Oldrad. *conſ.* 37. *ad* 1. *quæſt.* 3. *quæſt.* Caſtr. *conſ.* 266. *col.* 2. *verſ. tertia ratio.* Afflict. *dec. Neapol.* 335. *num.* 18. *& dec.* 358. Quod vero in datione in ſolutum non detur retractus defendunt Speculat. *tit. de empt. & vend. ſeu de reſcind. vend.* §. *nunc dicendum. lib.* 2. *verſ. ſed. pone ſtatutum. num.* 20. ubi Jo. And. *& in cap. conſtitutus. col. ult. de reſtit. in integr.* & alii plures apud Tiraquel. *d.* §. 1. *gl.* 14. *num.* 5. *&* 7. *ac ſeq.* qui tamen ad primam & affirmativam inclinare videtur cum his conditionibus, prima quod detur fundus in ſolutum pecuniæ debitæ; nam ſi in alterius ſpecie debitæ ſolutum daretur, non accederet ad venditionem. Bart. & Bald. *in L. libera. C. de ſent. & interloc. omn. jud.* ſed potius ad permutationem. Tiraquel. *l. c. num.* 7. qui tamen loquitur ſecundum ſtatutum ſuæ Regionis, ideo eundem vide *l. c. a n.* 19. *& infra n. ſeq.* ſecunda quod datio in ſolutum ſit voluntaria, & fiat ab ipſo debitore creditori, non vero ſit neceſſaria quæ fit a Judice pro executione rei judicatæ per *L. cum fidei hæred. ff. de fideic. liber.* & plurimi apud Tiraquel. *l. c. n.* 8. *ſeq.* & ut ſupra §. 5. *n.* 49. ubi DD. pro & contra. & Rot. *poſt Cenc. de cenſib. deciſ.* 156. quam retulimus in verb. *Cenſus. num.* 62. Ciarl. *cap.* 72. *n.* 2. 301

Retractus datur etiam in permutatione, ſi fundus datur æſtimatus pro fundo; quia talis permutatio dicitur verus contractus venditionis gl. *in L.* 1. *verb. taxata.* Bart. Bald. & Salyc. *C. de rer. permut.* Caſtr. *in L.* 1. *col.* 2. *verſ. adhuc oppono. ff. eod.* quia æſtimatio regulariter & in dubio facit venditionem. *L.* 1. §. *cumque ex ſtipulatu verſ. ſed & noviſſimi in fin.* ibi: *æſtimatarum enim &c. C. de rei uxor. act.* Bart. *in L.* 3. *ff. Locati. & L. plerumque* §. *ſi ante ff. de jure dot.* Dec. *conſ.* 682. Socin. *conſ.* 289. *col.* 1. *lib.* 2. Pariſ. *conſ.* 81. *nu.* 10. *lib.* 3. Imol. *in cap potuit. col.* 9. *verſ. tangit etiam hic. De Locat.* Specul. *tit. de locat.* §. *nunc aliqua. verſ.* 110. *n.* 108. præſertim ſi is, qui recipit fundum æſtimatum in ſolutum ſuum habuerat venalem, & venalem expoſuerat. Angel. *in L. ſecundum.* §. 1. *ff. de ædil. edic.* Hoſt. Jo. And. Panorm. Barb. *in cap. ad noſtram. de empt. & vend.* Caſtr. *conſ.* 109. & alii apud Tiraquel. *l. c. gl.* 14. *nu.* 19. *ſeqq.* ſecus eſt in vera permutatione, quia tunc procedit regula, quod retractus non habeat locum, quando vicinus vel conſanguineus non poteſt præſtare, id, quod præſtat emptor, ut fit in permutatione. Afflict. *de Jur. protomiſ.* §. 3. *num* 11. *notab.* 9. *relat.* a Paul. Rubeo *in annot. ad deciſ.* 131. *Rot. Rom. p.* 8. *rec. a n.* 156. de quibus; vide etiam Mangil. *de evict. quæſt.* 136. ubi plura, ubi habeat locum retractus, & ubi non. 302

Sectio III.

Quinam admittantur ad retractum & an Baſtardi?

Baſtardi, ſeu non legitimi non admittuntur ad retractum, quia ratio quod concedatur retractus eſt, ut bona conſerventur in familia & agnatione, ſed baſtardi, ſeu illegitimi non ſunt de familia aut agnatione. Bart. *in L. pronuntiatio.* §. *familiæ. ff. de V. S.* Bald. *conſ.* 168. *col.* 2. *lib.* 5. Caſtr. *conſ.* 178. *lib.* 1. Angel. *conſ.* 401. *in fi. ex L. ſi ſpurius. ff. Unde cognat.* tum quia jus retractus ſequitur jus ſucceſſionis, ſed baſtardi non ſuccedunt Patri, nec matri de conſuetudine multorum locorum, ſicut nec de jure communi ſuccedunt patri. *L. humanitatis C. de nat. liber.* nec abſolute matri. Tiraquel. *de retract.* §. 1. *gl.* 8. *nu.* 5. & 6. Imo nec filii baſtardorum admittuntur ad retrahendum res venditas a conſanguineis baſtardorum, quamvis filii baſtardorum eſſent legitimi. *L. ult.* ubi DD. C. *de nat. liber.* Afflict. *in tract. protomiſ. col.* 19. *verſ. Item quæro.* Bened. *in cap. Raynut. ver. & Uxorem &c. num.* 715. *de teſtam.* ſicut nec pater aut mater poſſunt retrahere rem venditam a Baſtardo, quæ tamen limitat Tiraq. *l. c. nu.* 8. ſi baſtardus matri ſuccederet, ut de jure communi aliquando ſuccedit, nec conſuetudo illum arceret a ſucceſſione; 303

Digitized by Google

quia tunc haberet jus retractus in venditione facta a matre aut Conſanguineis. Add. ad Bened. *in cap. Raynut.* Lim. 1. ut licet baſtardi non admittantur ad retractum rerum venditarum a patre vel matre quibus non ſuccedunt, aut Conſanguineis illorum, poſſunt tamen res venditas a ſuis liberis legitimis retrahere, & vice verſa eorum liberi res venditas a patre baſtardo, & ita deſcendentes a baſtardo inter ſe. Tiraq. *l. c. n.* 9. & Benedict. *l. c.* Et quia familia conſervari poteſt per legitimatos, mirum non eſt, ſi & legitimati admittuntur ad retractum. Ang. *conſ.* 17. Salyc. *in auth. Item ſine legitimis. col.* 1. *C. de nat. lib. & in L. Imperialis.* §. *ſic itaque C. de nupt.* Alca. *conſ.* 2. *col.* 5. *verſ. ad pred. benc. lib.* 1. Socin. *conſ.* 63. *col. antepenult. verſ. nec diſpoſitio. lib.* 3. Tiraquel. *l. c.*

304 Ad retrahendum non admittuntur illi, qui non poſſunt ſuccedere ſaltem obſtante ſtatuto, quare quando mulier a ſtatuto excluditur a ſucceſſione retrahere non poteſt. Benedict. *in d. cap. Raynut. col.* 2. *numer.* 4. quæ fœminæ, quæ non ſuccedunt, habentur pro extraneis. Bart. *in L.* 1. *ff. ſciendum. ff. de ſuis & legit.* Bald. *in L. maximum. ad fi. C. de liber. prater.* Alex. *conſ.* 131. *lib.* 1. Jaſ. *conſ.* 105. *col. ult. lib.* 4. & paria ſunt non exſtare omnino, & exſtare & non ſuccedere *L.* 2. §. *ſed ſi ſim ſui.* ubi Bart. *ff. ad Tertull. & in L.* 1. §. *filium. ff. de bonor. poſſeſſ. contra tab.* Bald. *in aut. noviſſima. C. de inoff. teſtam. & in L. maximum vitium. col.* 5. *verſ. item quæro. C. de liber. prater. & in L. ſubſtitutione. ff. de vulgar. & pupill.* Alex. *conſ.* 154. *col.* 4. *verſ. præterea confirmo. lib.* 7. Dummodo mulier a ſuccedendo abſolute & ſimpliciter per ſtatutum arceatur, quia ſi a ſucceſſione excluderetur tantum exſtantibus maſculis; tunc admitteretur ad retractum, ita tamen ut ſi maſculi veniant, præferantur, ſicut in ſucceſſionibus. Oſaſc. *dec.* 127. *a n.* 1. Tiraquel. *de retr. lignag.* §. 1. *gloſ.* 8. *n.* 14. *& gloſſ.* 9. *n.* 239. *&* 241. Ita ſi tantum dotata repellitur, admittitur ad retractum ſecundum conſuetudinem quorundam locorum.

305 Et propter præmiſſam rationem etiam adoptivi non admittuntur ad retractum, quia ad iſtos jus ſanguinis non tranſit; nec conjuncti cognatione ſpirituali; quia nec iſti invicem ſuccedunt, Panorm. *in cap. tanta. qui filii ſint legit.* Bened. *in cap. Raynut. de teſtam. n.* 764. & alii apud Tiraquel. *d. gl.* 8. *n.* 16. 17. *&* 18.

306 Quæres an Religioſi, & Monachi admittantur ad retrahendum bona alienata a Conſanguineis? Reſponſio eſt negativa; Benedict. *in d. cap. Raynut. num.* 220. quia non ſuccedunt, quod ſi ſuccederent, uti de jure communi ſuccedunt, *L. Deo nobis. de Epiſc. & Cleric.* eſſent admittendi, quia jura ſanguinis retinent. Lapus *alleg.* 109. Panorm. *in cap.* 2. *de poſtul. & in cap. quia nos. de teſtam.* & ideo etiam jura ſuitatis. Bald. *in d. L. Deo nobis.* §. *hoc etiam. & in L. cum in adoptivis. C. de adopt.* Petr. Anchar. *in cap. de cætero. de teſt.* Caſtr. *conſ.* 293. *col. ult. lib.* 1. & alii, quos citat & ſequitur Tiraquel. §. 1. *gl.* 8. *n.* 19. Monaſterium vero retrahere nequit, eo quod per talem retractum res non remaneret in familia, & ita ceſſaret ratio retractus, quæ eſt, ut bona remaneant in familia. Tiraquel. *l. c. n.* 20.

307 Sed poteritne retrahere is, qui ingreſſus eſt Monaſterium profitendæ Religionis cauſa ante profeſſionem tacitam vel expreſſam tanquam nondum Religioſus, vel non poterit tanquam pro Religioſo habitus? Dicendum tamen talem novitium retrahere poſſe, ubi viget conſuetudo, quod bona ingredientis Monaſterium non acquirantur Monaſterio, ſed hæredibus ſanguinis; quia tunc vel ſibi retrahit & acquirit, ſi redeat ad ſæculum, aut proximioribus ſi non redeat. vide late Tiraquel. *d. gloſ.* 8. *n.* 28. *ſeqq.* Manet tamen alia difficultas de Clericis, an illi poſſint retrahere, ſermo eſt de Clericis ſæcularibus.

308 Et omnino tenendum eſt admitti ad jus retractus, *cap. conſtitutus. de in integ. reſtit.* ubi Petr. Anchar. *in* 7. *notab.* & Panorm. *in* 5. *notab.* Tiraquel. *de retrac.* §. 1. *gl.* 8. *num.* 41. Guttierez *pract. quaſt.* 156. etiam quando ſtatutum jus retractus introduxit. Jo. And. *in cap. dilecti. de foro comp. & in cap. fin. de off. Deleg. in* 6. Afflict. *in tract. de Jure protomiſ.* §. 9. *num.* 15. *&* 16. Dec. *conſ.* 282. *num.* 7. quia ſtatuta Laicorum proſunt Clericis; quamvis illis non noceant. Bald. *conſ.* 3. *col.* 2. *lib.* 1. Graſſ. *de effect. Clericatus effec.* 2. *numer.* 387. An ſtatutum Laicorum poſſit excludere Clericos a retractu, vide quæ diximus in prax. *ſtatutorum*; an poſſint impedire, ne utantur eorum ſtatutis favorabilibus, & in verb. *Lex. numer.* 37. Et quod jus retractus non procedat contra Clericos, ſi id competat ratione ſtatuti Laicorum, dixit Dian. *p.* 3. *tr.* 1. *reſ.* 43. Surd. *lib.* 1. *conſ.* 2. *nu.* 13. Graſſ. *l. c. nu.* 391. Thom. Del Bene *de imm. Eccleſ. p.* 1. *cap.* 8. *dub.* 17. *n.* 1. *&* 5. de quo infra latius *ſect.* 5.

Porro in retractu conſanguinitatis omnes admittuntur Conſanguinei etiam remotiores, niſi ſtatutum taxative de proximioribus tantum loqueretur, aut de certo gradu, dummodo ſint intra decimum gradum; nam ſi ſint ultra decimum gradum, non admittuntur. Cepola. *conſ.* 43. *col.* 1. Bart. & gl. *in auth. in ſucceſſione C. de ſuis & legit.* Hoſtien. *in ſum. de conſang. & affin.* §. *uſque ad* 4. *tum gradum.* Dec. *conſ.* 321. *col.* 2. *verſ. circa primum.* Caſtr. *conſ.* 383. *in fi. lib.* 1. gl. *in cap. poſtremo.* ubi DD. *de appel.* Tiraquel. *loc. cit. gloſ.* 9. *num.* 23. Si vero Conſanguinei remotiores adſint, poſſunt cogere proximiores, ut non exſpectato integro anno retrahant intra aliquod tempus arbitrio Judicis præfigendum. Caſtr. *in L. ubi C. de furtis.* Bened. *in ſæpe d. cap. Raynutius. verſ. & uxorem. numer.* 156. *de teſtam.* & alii apud Tiraquel. *de retr. lignag. d.* §. 1. *gloſ.* 10. *numer.* 57. *ſeqq.* qui tamen de hoc dubitat, & ſubjungit *num.* 59. quod juxta conſuetudinem aliquarum Regionum, licet proximiores remotioribus ſint præferendi, tamen non ſint impedimento remotioribus, quin poſſint præveniendo intra annum retrahere, ita tamen, ut proximioribus poſtea intervenientibus intra eundem annum cedere debeant, quem vide, & generaliter, ſi proximior agnatus uti nolit jure retractus, an poſſit eo uti ſequens in gradu, vide Fachin. *lib.* 7. *contr. jur. cap.* 17. 309

Quæres 2. An ingratus Patri poſſit retrahere rem ab eo venditam, quod idem quæritur de quolibet alio Conſanguineo Venditoris? Reſponderur, quod ſi filius ingratus fuit a patre exhæredatus; cum illi non ſuccedat, nec ad retractum admittitur; ſi vero non eſt exhæredatus, aut alias tanquam indignus ab ejus hæreditate repulſus, quod aliquando contingit etiam ſine ingratitudine, juxta *C. de his, quibus ut indignis*; excludi non poteſt a retractu præſertim ſi talis ipſo jure non ſit privatus, vel non ſit juſte a patre exhæredatus. DD. apud Tiraquel. *de retract.* §. 1. *gl.* 8. *num.* 45. Et juſte etiam a Patre exhæredatus non prohibetur venire ad retractum aliorum Conſanguineorum, & retrahere res ab aliis conſanguineis venditas. *L. ſi ex patronis.* §. *Julianus ff. de bon. libert.* quia exhæredatio paterna illum non facit externum, & alienum a genere, quia jura ſanguinis a patre tolli non poſſunt. *L. jus autem ff. de pact. & L. jura ſanguinis. ff. de R. J.* & talis exhæredatus ſuccedit aliis conſanguineis. DD. apud Tiraquel. *l. c. n.* 46. *& ſeq.* 310

Quæres. III. An Venditor ipſe poſſit retrahere? videtur quod ſic, quia quod eſt permiſſum ejus Conſanguineis propter ipſum, multo magis eidem conceſſum eſſe debet. *auth. multo magis, C. de Epiſc. & Cler.* quia in utriſque militat eadem ratio. *arg. L. illud. ff. ad L. A. cap. inter corporalia. de tranſlat. Prel.* tum quia Venditor eſt ſibi proximior quam quilibet alius Conſanguineus. Jo. Andr. *in addit. ad Speculat. tit. de conjuncta perſona.* Bald. *conſ.* 339. Caſtr. *in L. filiusf.* §. *Divi. col.* 2. *ff. de leg.* 1. juxta *L. quemadmodum, C. de agric. & cenſ. lib.* 11. præſertim ſi Venditor non ſua ſponte, ſed neceſſitate adactus vendidit, uti propter æs alienum, aut aliam cauſam honeſtam. Sed Tiraquel. *loc. cit. num.* 30. *& ſeq.* contrarium tenet, quia cum Venditor teneatur de evictione, ſi retrahatur, niſi contrarium expreſſe non fuerit conventum. *L. non dubitatur. C. de evict.* certe eundem repetentem rem, quam ipſe vendidit, merito exceptione emptor repellere poteſt; nam improbe rem a ſe diſtractam evincere conatur. *L. vendicantem. ff. de evict.* quia venditor tenetur emptorem adverſus alios defendere, ergo non poteſt illum impugnare. *L. altius. ff. ſi ſervit. vend.* Bene verum eſt, quod quando Conſanguineus retrahit, non teneatur Venditor de evictione, quia res non ideo evincitur, quod non ſit Venditoris. ſed jure ſpeciali, juxta *L. min. ff. de evict. L. ſi per imprudentiam. & L. hoc jure ff. de evict.* 311

Et

Digitized by Google

Et emptor ſibi imputare debet, quia non ignorabat jus retractus, quod competebat conſanguineis. *L. quod te. in fin. ff. ſi cert. pet.* Tum quia nemo retractare poteſt, quod a ſe legitime factum eſt. *L. poſt mortem. ff. de adopt. L. cum profitearis. C. de revocan. donat. cap. veniens. de fil. presbyt. cap. cum ſuper. de conceſſ. preben. & cap. diverſis. de Cler. conjug.* Ad hæc venditor, quantum eſt in ſe alienum ſe fecit: Bald. *conſ. 9. col. 3. verſ. & quaratur. lib. 1. & conſ.* 188. *lib.* 3. & videtur renuntiaſſe juri retractus ſaltem tacite & ipſo facto. *cap. inter monaſterium.* ubi gl. *ver. renuntiaſſe. de ſent. & re jud.*

312 Quæres III. An Conſanguineus conſenties venditioni poſſit retrahere? affirmant aliqui, quia in dubio nemo cenſetur renuntiare juri ſuo. *L. cum de indebito. ff. de prob.* tum quia per conſenſum ſine pacto aut renuntiatione expreſſa ſibi nemo præjudicat in jure futuro, quod etiam ſibi competit ex cauſa præſenti. *L. 1. §. quod ait,* ubi Bart. *ff. quor. legat.* Bald. & alii in *L. 1. C. de pict.* Contrarium tamen ſentit Tiraquel. *de retract. §. 1. gl. 9. num.* 133. *& ſeq.* quia alias hic conſenſus nihil operaretur, & eſſet ſuperfluus, niſi involveret renuntiationem, quod non eſt dicendum, ad tex. *in L. ſtipulator. ff. de uxor.* & ideo ſi patronus conſentit donationi factæ a liberto, eam non poteſt amplius revocare. *L. non videtur. ff. quid in fraud.* & filius conſentiens patri donanti omnia bona ſua non poteſt illa poſtea tanquam inofficioſa revocare: & conſentiens alienationi rei ſuæ, aut ſibi obnoxiæ non poteſt illam repetere nec venditionem infringere. *L. ſi fundum per fideicommiſſum & L. nihil. §. 1. ff. de leg. 1. L. quidam ex parte. ff. de evict.* Non favet priori ſententiæ *cap. conſtitutus, de in integ. reſtit.* quia ille, qui ibi conſenſerat, erat minor. Limitatur tamen concluſio quod non procedat, ſi conſanguineus conſenſit venditioni non nomine proprio privato, ſed ratione officii ſibi cammiſſi,

313 Quæres IV. An hæres conſanguinei qui conſenſit, ſit admittendus ad retractum tanquam Conſanguineus? Reſpondetur, quod ſi hæres ſit etiam conſanguineus omnino admini debet ad retractum, ſecus ſi eſſet tantum hæres, & non Conſanguineus. Tiraquel. *l. c. num,* 142. *& num.* 46. ubi DD, Sed quid ſi Venditor obtulit conſanguineo rem emendam juſto pretio, & ille noluit emere, eritne admittendus ad retrahendum? Videtur quod non juxta. *L. qui Roma. §. Coheredes. ff. de V. O.* ubi, qui tenetur alicui vendere, ſi is requiſitus noluit emere, poteſt cuicumque alii vendere, ſic prohibitus alienare extra familiam, ſi prius iis, qui ſunt de familia, denuntiavit, & illi noluerint emere, poterit vendere etiam extraneis. vide Fachin. *lib. 7. contr. jur. cap.* 14. & Bart. Bald. Socin. Ang. & alios apud Tiraquel. *de retract. §. 1, gl. 9. numer.* 112. qui contrarium tamen tenet. *l. c. n.* 143. quia per hoc ſibi non præjudicat ſi maluit expectare venditionem, & interea parare pecuniam, qua forte carebat, juxta tex. *in L. debitoribus. ff. de re judic.* ſicut non præjudicat filio, ſi dicit, quod nolit inſtitui hæres, quia mavult ſuccedere ab inteſtato.

314 Quæres V. An Conſanguineus præſens venditioni ſibi præjudicet, quin poſſit illam retrahere? Reſponſio eſt negativa, quia patitur venditionem ſciens ſibi remanere jus retrahendi. Tiraquel. *l. c. n.* 146. Et quamvis verum eſſet agnatos præſentes alienationi feudi, & non contradicentes, aut proteſtantes ſibi præjudicare, ut ſibi contrarius dixit Tiraquel. *l. c. n.* 144. & negat *numer.* 148. tamen non probatur per hoc Conſanguineos præſentes alienationi ſibi præjudicare, quia magna in utroque caſu intercedit differentia; quia illi impedire poſſunt alienationem, non iſti. Niſi tam Venditor, quam Conſanguineus emptori interroganti an adſit conſuetudo juris retractus, doloſe negaſſet, vel venditor præſente & tacente conſanguineo mendaciter negaſſet. *L. tenetur* ubi Bart. *ff. de acquir. empt. & in L. emptorem. §. denique. eod.*

315 Quæres VI. Si conſanguineus non retraxit in prima venditione, poteritne retrahere in ſecunda ab eodem, qui rem recuperavit, facta? Dicendum cum Luca de Penia, *in L. unicuique. C. de proxi.* quem ſequitur Tiraquel. *loc. cit. nu.* 159. poſſe; quia ex nova cauſa novum naſcitur remedium. *L. ſi mater. §. eadem. ff. de except. rei jud.* Lapus *in cap. ſi Clericus, de preb. in 6. §. verum.* Petr. Ancharan. *in cap. ſi Clericus. col. ult. verſ. quarit. Lapus.*

Quæres VII. Si plures Conſanguinei concurrant ad 316
retrahendum, quiſnam admittetur? Reſpondetur proximiorem: ſed quid ſi ſunt in eodem gradu conjuncti? Reſpondetur omnes admitti pro rata nulla præoccupationis habita ratione. Bened. *in cap. Rayn. verb. & uxorem num.* 608. *de teſtam.* Afflict. *in tract. protom. §. 1. col. antepen. quaſt.* 21. *verſ. ultimo nota.* Tiraquel. *de retract. lignag. §. 11. gl. 11. num.* 5. quia quando aliquid competit pluribus nomine collectivo cognationis vel familiæ, proximiores exiſtentes in eodem gradu ſimul concurrunt. *L. cum ita, §. in fideicomi. L. pero. §. fratre. ff. de leg.* 2. Bart. *in L. ſi cognatis. col. ult. verſ. quaro quo ordine ff. de rebus dub.* Jaſ. *conſ.* 215. *col.* 2. *verſ. ſed pramiſſis lib.* 2. Dummodo res empta ſit dividua; quia ſi eſſet individua, tunc locus eſſet præoccupationi ſeu præventioni, & ſi ambo ſimul occuparent aut convenirent, ſortibus res eſſet dirimenda. Afflict. *l. c.* Caſtr. *conſ.* 221. *lib.* 1. Tiraquel. *d. §.* 11. *gl.* 11. *num.* 4. *&* 5. ſed quid ſi unus eſſet utrinque conjunctus, & alter ex uno latere? Reſpondetur utrinque conjunctum excludere ex uno latere tantum conjunctum. Idem Tiraquel. *l. c. num.* 1. In quo tamen retractu locum non habet jus repræſentationis. Olea *de ceſſ. jur. tit.* 3. *quaſt.* 2. *num.* 8. dicitur autem proximus, quem nemo antecedit. *L. 2. §. hereditas. & §. Legitima. ff. de ſuis & legit. hered. & L. 1. §. proximus. ff. unde cognat. & L. proximus ff. de V. S.* & proprie proximus ex pluribus dicitur, quia ſuperlativum debet ſupponere poſitivum. Tiraquel. *d. §. 11. gl.* 1.

Porro Conſanguineus volens retrahere debet probare 317
gradum conſanguinitatis ſingulos gradus clara computatione diſtinguens, juxta *cap. licet ex quadam.* ubi Panorm. *col. ult. de teſtib.* Petr. Anchar. *conſ.* 52. *col.* 2. *verſ. ulterius queritur.* Neque ſufficit, quod ſe nominaverint fratres; quia ſæpe ex charitate fraterna nominatur aliquis frater, qui talis non eſt, & quamvis filiatio probari poſſit ex nominatione filii, quia nominatio filiationis poteſt præjudicare Patri, cum teneatur alere filios. *L. 1. ff. de liber. agnoſc.* & illos teneatur inſtituere vel exhæredare. *L. inter cætera. ff. de hered. inſtit.* ideo facilius creditur nominationi patris in ejus præjudicium, tum quia quilibet tenetur probare fundamentum ſuæ intentionis, ſed conſanguineus vult ſuccedere quia proximus, ergo illam proximitatem probare debet. Tiraquel. *de retract. §. 1. gl.* 16. *a num.* 1. & qualiter ſit probanda docent etiam DD. *in cap. Michael. De fil. presbyt. cap. tranſmiſſe. qui filii ſint legit. & in d. cap. licet ex quadam & in cap. per tuas.* ubi Bald. *col.* 2. & Panorm. *de probat.*

Quæres ultimo, an Conſanguineus illius, qui per- 318
mittit rem ſuam uſucapi, admittatur ad retractum, quia qui patitur uſucapi, alienare videtur? *L. alienationis. ff. de V. S.* Bart. *in L. filiusfam. §. divi. col. ult. ff. de leg.* 1. gl. *in L. ſi mulie. §. 1. ver. ratum. ff. quod met. cauſ.* Oldrad. *conſ.* 172. *col.* 2. & uſucapio habet vim contractus & pacto æquiparatur. Bald. *in L. 1. col. 1. not. 3. C. de ſervit. & aqua.* Afflict. *dec. Neapol.* 13. *num.* 5. ſed Reſpond. quod dum uſucapio nondum eſt completa, conſanguineus ad retractum non admittatur, nam tunc Dominus nec vendidit, nec venditioni per uſucapionem, quæ nondum eſt, conſenſiſſe viſus eſt: ſecus vero poſt uſucapionem completam: nam tunc dicitur res vere alienata, & extra familiam poſita, de quo DD. apud Tiraquel. *de retract. lignag. §. 1. gl. 9. num.* 246. *&* 251. *ſeq.*

Sectio IV.

De tempore retrahendi.

Retractus debet fieri intra annum, quia alias tacen- 319
do per annum Conſanguineus venditioni in extraneum factæ videtur conſentire. Bald. *conſ.* 249. *lib.* 2. Caſtr. *conſ.* 84. *col.* 2. *lib.* 2. quamvis in ſtatuto tempus non fuerit determinatum; quia conſuetudo illud determinavit, quamvis Tiraquel. *loc. cit. §. 1. gl.* 10. *num.* 10. defendat, quod ſi a ſtatuto non fuerit præfixum tempus faciendi retractus, nec a conſuetudine, conſangui-

Digitized by Google

guineus retrahere poſſit intra triginta annos, quia eo tempore tollitur omne jus, & omnis actio contra privatum. *L. ſicut. & L. omnes. C. de præſcript. triginta vel quadraginta annor. & L. 2. C. de conſtit. pecun.* Caſtr. *conſ.* 430. *lib.* 2. Cæpola *conſ. civil.* 43. *col. ult. in princ.* Dec. *conſ.* 222. *col. ult. verſ. ultimo non eſt omittendum.* Antonel. *de tempore legali. lib.* 2. *cap.* 26. *num.* 6. *verſ. quæres* 2. Dummodo tamen res vendita ſemper manſerit in manibus emptoris, quia ſi tranſiviſſet ad ſecundum emptorem, qui poſſederit decem annis inter præſentes, aut viginti inter abſentes poſſet iſte ſecundus emptor contra Conſanguineum primi Venditoris tueri exceptione præſcriptionis, & uti poſſet acceſſione temporis ſecundi Venditoris ad complendam præſcriptionem. *L. dolia.* §. 1. *ff. de contrah. empt. & L.* 2. §. *emptori. ff. de uſucap.* Tiraquel. *l. c. n.* 28. quæ procedunt ſi alienatio fuit facta in extraneum; ſi vero fuit facta in agnatum quemdam remotiorem, ut poteſt; tunc proximior agnatus debet retrahere intra annum. Dec. *conſ.* 144. *col.* 2. *lib.* 1. Ruin. *conſ.* 151. *col.* 5. *num.* 19. *lib.* 1. & *conſ.* 213. *col.* 5. *num.* 9. *lib.* 1. Tiraquel. *l. c. n.* 9. Antonell. *l. c. n.* 1. Gabr. *de jure emphyt. concluſ.* 2. *num.* 10. Clar. *in* §. *feud. quæſt.* 42. *verſ. ſcias tamen.* Balb. *de præſcr.* 4. *p. partis* 4. *princ. quæſt.* 7. vide etiam Fachin. *lib.* 7. *contr. jur. cap.* 11. §. *cæterum. in fin.* Alb. Brun. *conſ.* 66. *col.* 3. *verſ. ſed major.* & quando ſtatutum aut conſuetudo annum præfixit, poſt annum lapſum non admittitur amplius ad retrahendum. Caſtr. *conſ.* 430. *lib.* 2. & *conſ.* 351. *lib.* 2. gl. *in L.* 1. §. *cum dicitur. ff. ſi cui pluſquam per Leg. Falc. & L.* 3. §. *Divus. ff. de Jure fiſci*; nam quod certo tempore permittitur, poſtea tacite prohibetur. *L. ſtatu liberum.* §. *ſi. bon. ff. de leg.* 2. & *L.* 1. §. *ſi mulier. ff. de liber. agnoſc.* Lim. ſi lapſo anno emptor denuntiavit Conſanguineo ut ad retractum veniat; quia tunc illi venienti emptor non poterit opponere tempus eſſe tranſactum. Innoc. & alii *in cap. cum inter, de except.* Bart. & alii *in L. cum mulier. ff. ſol. matrim. & in L. ſi ſuſpecta. ff. de inoff. teſtam.* Bald. *in L. teſtamento. C. de teſt.* Jaſ. *in L. de pupillo* §. *ſervo. circa medium. ff. de nov. oper. nunt.* Dummodo emptor ſciens prudenſque id denuntiaverit conſanguineo, ſecus ſi ignoranter, ut quia exiſtimavit annum non fuiſſe lapſum, aut procuratorem, cui demandaverat, ut emptionem in acta referret, nondum id feciſſe, cum tamen revera feceri, aut ſi quis emptori ſucceſſit, nec ſcivit notificationem fuiſſe factam a defuncto, quia tunc juſtam dicitur habere ignorantiæ cauſam. *L. qui in alterius. ff. de R. J.* quia renuntiatio etiam expreſſa non trahitur ad ignorata. *L. mater. ff. de inoff. teſtam.* Eo tamen caſu, quo emptor poſt lapſum annum denuntiavit Conſanguineo ut veniret, non ſemper conſanguineus auditur, niſi poſt denuntiationem intra modicum tempus adveniat juxta tex. *in L. ratum. ff. de ſolut.* alias amplius non admittitur. *gl. in L. Æmilius. in ver. reſtitui. in* 2. *ſolut. oppoſ. ff. de minor.* Bald. *in L. & ſi poſt tres verſ. ſecundo caſu. ff. ſi quis caut.* quod tempus remittitur Judicis arbitrio, quod tamen majus eſſe non poteſt quam alius annus. Tiraquel. *d.* §. 1. *gl.* 20. *n.* 26.

320 Quod ſi Conſanguineus ſe declaraſſet, quod velit retrahere rem venditam, & emptor reſpondit: venias toties, quoties volueris, poſt annum amplius non audietur. Ang. *in L. cum ſtipulatus.* ubi Imola *col.* 3. *ff. de V. O.* quia per verba generalia promittentis ſolvere ad omnem petitionem & voluntatem alterius, non cenſetur renuntiatum tempori præſcripto, ſed verba debent intelligi prout racite res inerat, & ideo nihil operantur, *L. ſi decem cum petiero. ff. de V. O.* Alex. *conſ.* 170. Tiraquel. *l. c. n.* 33. & per hæc verba *ſemper & omni tempore, perpetuo, & quandocunque* &c. non videtur excluſa præſcriptio temporis, quæ alias curreret. *L. in cognitione in princ.* & ibi gloſſ. *ff. ad S. C. Sylan. & L.* 2. ubi gl. *ver. præſcriptionem. C. de bonis mater.* Bald. *in L.* 2. *ff. ſol. matr. & in L. quod ſi nolit.* §. *ſi quid ita ff. de ædil. edic.* & in dubio verba ſunt intelligenda ſecundum ſubjectam materiam. *L. ſi ſtipulatus ff. de uſur.*

321 Quæres 2. quid ſi venditione facta, inter venditorem & emptorem oriatur lis ſuper traditione rei venditæ, quia venditor aut negat, aut impugnat ſuam venditionem, & interim labatur annus, admittetur ne adhuc Conſanguineus intra annum finitæ controverſiæ? Videtur quod ſic; quia conſanguineus non dicitur ſcire venditionem ante exitum litis, *arg. L. quamdiu. C. qui admit.* Bald. *in tract. protomiſ. col.* 5. *verſ. ſed pone.* Guido Pap. *dec.* 257. & probatur *ex cap. commiſſa.* ubi gl. *in verb. pacificam.* & DD. *de elect. in* 6. Lim. ubi eſt conſuetudo, quod tempus retractus currat ignorantibus, minoribus, abſentibus, qualis eſt in Gallia teſte Tiraq. *de retract. lignag.* §. 1. *gl.* 10. *num.* 39. & §. 35. & 36. *gl.* 1. Alibi vero tempus retractus ſcilicet annus computatur a die notificationis. Tiraquel. *d.* §. 36. *gl.* 1.

Quæritur 2. An in retractu dies termini computetur in terminum v. g. primo die Februarii fit notificatio contractus apud acta, ex quo notificationis die incipit currere annus ad retrahendum; an in anno computetur etiam dies prima Februarii; nam ſi computatur annus finietur ultima menſis Januarii anni venturi, & ſequens annus iterum incipiet a prima die Februarii; *L.* 1. *ff. de manumiſſ. L. ideoque L. præcedenti. ff. de uſucap. L. qua ætate* §. *utrum. ff. de teſtam. & L. ſi anto ff. ſol. matrim.* Bald. *conſ.* 457. *lib.* 1. prima ſententia defendit diem termini non computari in termino, ſed debere intelligi de proxime ſequentibus, adeo ut in exemplo mox dato annus incipiat non in die notificationis contractus factæ prima Februarii, ſed ſecunda Februarii ejuſdem. Ita ob tex. *in L. ubi lex ff. de R. J.* Gloſſ. *in cap. quiſquis verb. ex eo.* 14. *quæſt.* 5. Innoc. & Hoſt. *in cap. ſuper eo* 2. *de appell.* Caſtr. Salyc. Angel. & alii. *in L.* 1. ubi gl. *ff. ſi quis cautio.* Specul. *tit. de cit.* §. *viſo verſ. penult. num.* 27. Jo. And. & Hoſtien. *in cap. ſolet. de ſent. excom. in* 6. Imola Petr. Ancbar. & Dominicus *in cap. Frequens.* 1. *de reſtit. ſpol. in* 6. Altera ſententia vult diem termini computari in termino. *Gl. in L. Gallus in verb. in decem menſibus proximis.* ubi Alex. *ff. de liber. & poſthum.* Dec. *in cap. ſuper. eo* 2. *de appel.* Jo. And. *in cap. pia & in d. cap. frequens & in cap. quam ſit.* ubi etiam Franc. *de elect. in* 6. Rot. *dec.* 208. *in nov.* Bald. *in L. eos* §. *ſi autem col.* 2. *C. de appel. & in L. ſi quando* 5. *quæſt. C. de teſtib. & in cap. cum vigeſimum, de off. Deleg.* Tiraq. tamen *l. c. gloſ.* 11. *num.* 18. 22. & 27. *adhæret priori*, quem ſequitur etiam Antonell. *de temp. legali lib.* 4. *cap.* 2. *numer.* 1. Ceval. *ſpecul. opin. commun. contra commun. quæſt.* 401. niſi diſpoſitio, de qua eſt quæſtio, loquatur per hujuſmodi dictiones. *hinc* vel *ab hinc* vel *hinc ad annum* de qua materia vide late Antonel. *l. c. per tot. cap. frequens,* ubi Gloſ. *verb. proponitur de reſtit. ſpol. in* 6. *cap. pia* ibi: *die in quo proponitur minime computato. de except. eod.* Gratian. *diſc. for. cap.* 261. *num.* 27. niſi etiam de mente diſponentis expreſſe vel tacite contrarium colligatur. Navar. *conſ.* 31. *num.* 7. *de præben.* Gratian. *l. c. num.* 22. vel niſi incluſio vel computatio in termino eſſet favorabilis illi, cui fit, aut datur dilatio, facultas vel gratia; quia tunc computaretur in termino. Navar. *loc. cit. num* 8. Gratian. *diſc. for. cap.* 413. *num.* 18. Pax Jord. *lib.* 14. *tit.* 8. *num.* 100. *verſ.* 2. Pariſ. *de reſign. Benef. lib.* 12. *quæſt.* 8. *num.* 28. Vel ſi ſtatuatur terminus ab actu, non a die actus; uti ſi computaretur a die notificationis; tunc enim computaretur tempus de momento in momentum ſcilicet ab ipſa notificatione. *cap. ex parte.* ubi Card. 1. *not. de ſponſal.* Gl. *in clem. cauſam in ver. ab interpoſitione.* ubi Imol. *col.* 8. *de elect.* Jo. And. *ad ſpecul. tit. de citat.* §. *viſo col. ult.* 322

Sectio V.

An ſtatutum Laicorum obliget Clericos in materia retractus?

An Jus retractus, ſeu ſtatuta Laicorum circa jus retractus obligent etiam ipſos Clericos? anceps eſt quæſtio. Negat Tranchedin. *conſult.* 19. *num.* 26. & ut ſupra *ſect.* 3. *verſ. & omnino.* apud quem alii, qui hoc jus vocant impium, inhumanum, injuſtum & injurioſum & odioſum ac ſtricte interpretandum. Rot. *conſ.* 63. *num.* 6. *lib.* 1. Marin. *reſ.* 116. *num.* 34. *par.* 1. Rota apud Merlin. *dec.* 740. *num.* 1. & apud Burat. *dec.* 6. *num.* 8. quia impedit libertatem de re ſua diſponendi, & timor retractus animos emptorum minuit, & pretia infringit. Quare ejuſmodi ſtatuta non ſortiuntur effectum favore Eccleſiæ & in præjudicium Eccleſiaſticorum illis jus natu- 323

tura-

rurale auferre non poſſunt. Surd. conſ. 2. num. 28. Honded. conſ. 3. lib. 1. Diana par. 3. trac. 1. de Immun. reſ. 43. Thom. del Bene de Immun. & juriſdict. Eccleſ. cap. 8. dub. 17. num. 5. par. 1. Fermoſin. in cap. Eccleſia S. Mariæ; de conſtit. queſt. 7. nu. 38. & in cap. quod Clerici quaſt. 5. a n. 5. de foro compet. Marta de juriſdict. par. 4. cap. 21.

324 Affirmant alii cum hac diſtinctione; quod aut ſtatutum dirigit verba in rem, vel etiam in perſonam Venditoris, quæ eſt Laica, & tunc volunt dari retractum contra Clericum emptorem; quia tam Venditor, quam ipſa bona ſunt juriſdictioni ſtatuentium ſubjecta, & conſequenter venditio facta abſque debitis ſolemnitatibus eſt nulla, ſaltem retrahere volente conſanguineo, cui ſuper re vendita ſtatim eſt quæſitum jus illam intra tempus præfixum retrahendi. Et res vendita tranſit in Clericum cum hoc onere, Gutiertez pract. qq. lib. 2. queſt. 156. Graſſ. de eff. Cleric, eff. 2. a num. 383. ſeq. Gratian. diſc. for. cap. 742. a numer. 16. Cephal. conſ. 53. num. 37. Honded. conſ. 3. num. 28. lib. 1. Boer. dec. 231. Alderan. Maſcard. de interpret. ſtatut. concluſ. 1. num. 72. & 258. aut ſtatutum ſimpliciter mandat, vel prohibet aliquid fieri, & quod tunc non includat Clericos cum priori ſententia tenent cum prioris ſententiæ Doctoribus, quando ergo mandat aliquid fieri, aut prohibet fieri, aliquem actum ſub certa forma & qualitate, aut cum aliqua ſolemnitate ſubditus non poteſt cum non ſubdito contrahere ſpreta lege ſtatuentium, & cum contractus ex una tantum parte ſubſiſtere non poſſit, conſequenter Clericus contrahendo cum Laico omiſſa ſolemnitate ſtatutaria nulliter contrabit. Surd. d. conſ. 2. num. 41. & 42. Graſſ. de eff. Cleric. loc. cit. num. 340. & ſeq. uſque ad num. 431. Sperell. dec. 10. a num. 2. Altograd. controv. 100. num. 10. & 11. & num. 1. Probat hæc ſecunda DD. claſſis ſuam ſententiam, quia tale ſtatutum non tollit Clericis libertatem emendi, ſed tantum facit, quod ſi illi emunt, res tranſeat cum ſuo onere, ſicut ſi emerent rem alii hypothecatam, poſſet contra Clericum res ratione hypothecæ evinci, ideo poteſt pariter jure retractus evinci a Conſanguineo vel Vicino. Graſſ. loc. cit. n. 395. Gutierrez pract. qq. lib. 2. quaſt. 156. num. 5. & Clericus cogitur ad retrovendendum, non quia ipſe ſtatuto ſit ligatus, ſed quia emit ab eo, qui non poterat libere vendere, nec jus quæſitum Vicino, ſeu Conſanguineo tollere. Maran. loc. cit. diſp. 8. num. 35. & 38. Gutierrez loc. cit. Graſſ. ut mox ſupra. Et maxime diſtingui debet an ſtatutum ſimpliciter gravet emptorem ad revendendum Vicino, ſeu Conſanguineo; ſeu an inhabilitet perſonam venditoris, & alienationem irrequiſito Conſanguineo prohibeat, & ſucceſſive gravet emptorem ad revenditionem faciendam, in primo caſu res vendita tranſit in dominium emptoris, & tunc Clericus non obligatur ad revendendum, quia gravaretur in re propria & libere acquiſita, & rem ſuam invitus revendere deberet, quod eſt contra libertatem Eccleſiaſticam. In ſecundo vero caſu ſtante inhabilitate Venditoris, & prohibitione alienationis irrequiſito conſanguineo, dominium rei venditæ in emptorem non tranſit irrevocabiliter, ſed tantum revocabiliter ad ſummum. Et hoc ſtatutum eſt conforme juri Divino, & Juri civili Romano. Ita Hierem. 31. ad num. 6. & Ruth. 4. ad nu. 3. Levit. 25. ad num. 25. ut advertit Rota Rom. dec. 173. num. 9. par. 4. recent. Gonzal. in cap. conſtitutus num. 15. de in integr. reſt. ubi, quod retractus gentilitus omni Jure, Divino, & humano, Canonico, & Civili approbatus reperiatur. Et quando ſtatutum Laicorum diſponit aliquid, quod eſt conforme juri Divino vel naturali, Clericos ligat non tanquam jus Laicorum, ſed tanquam jus Divinum. Graſſ. de eff. Cler. eff. 2. n. 112. & 113. Jus vero civile adſtipulatur juri retractus in L. dudum. C. de contrahend. empt. Afflict. de Jure protomiſ. lib. 5. tit. 13. Neque adverſatur juri Canonico ut patet ex cap. conſtitutus, de in integr. reſtit. ita Altograd. controv. 100. per totam. Sperel. loc. cit. num. 3. Feder. de ſen. conſ. 85. & Surd. conſ. 2. num. 4. Seraphin. de privil. juram. privil. 77. nu. 26. Carpan. ad ſtatut. Mediol. in prælud. n. 599. & in cap. 445. num. 3. par. 1.

325 Neque poteſt opponi, quod ſtatutum Laicorum de inſinuandis teſtamentis non vendicat ſibi locum in teſtamento, in quo Clericus eſt inſtitutus hæres, juxta Alex. conſ. 209. num. 1. vol. 2. Alciat. in L. 1. num. 24. C. de ſum. Trin. & fide Cathol. Socin. jun. conſ. 95. num. 4. vol. 2. Mant. de conject. lib. 6. tit. 8. n. 14. quia eſt differentia inter teſtamentum & contractum, nam teſtamenti inſinuatio reſpicit perſonam hæredis a quo illa facienda eſt, qui cum non ſit ſubditus, eo quod ſit Clericus, non poteſt a ſtatuto ligari, ut notat Marta de juriſdict. par. 4. caſ. 28. num. 11. & caſ. 62. num. 8. ſed in contractu donationis inſinuatio interponitur ab agente actum. Bellam. dec. 6. de foro compet. Rota dec. 7. num. 5. de Jud. in nov. Et generaliter ſtatuta Laicorum arctativa non obligant nec afficiunt Clericos, quare ſtatutum de comprominendo non arctat Clericos coram Jud. Laico contra Laicum conſanguineum litigantes. Bald. in cap. cum veniſſent, de eo qui mittitur in poſſeſſ. Marta de juriſdict. par. 4. caſ. 4. num. 22. Duard. in Bull. Cœna lib. 2. can. 15. queſt. 19. num. 43. Et certe, ſi bene perpendatur, ſimile ſtatutum non videtur factum directe nec in favorem aut odium Clericorum, nec Laicorum, ſed tantum in genere ob utilitatem publicam, ad tollenda diſſidia, & lites, quæ ſæpe ſæpius oriri ſolent in ſimilibus inter conſanguineos, aut vicinos, quæ utilitas poſſet etiam in Clericos forte proximos conſanguineos, aut vicinos venditoris redundare, & ideo in hoc caſu vel maxime procedere videntur rationes ſupra allatæ, & quæ tradit Laym. in d. cap. conſtitutus. num. 3. & alii paſſim, quod ſcilicet ſtatuta municipalia, quæ non onus, ſed potius favorem continent, ſi generaliter pro communitate lata ſint, comprehendant etiam Clericos, cum & ipſi Reipublicæ membra ſint, & ideo, ſi tales emptores Clerici contradicere vellent, poſſent a ſuo Judice Eccleſiaſtico ad id cogi, plura vide apud DD. cit. & in d. cap. conſtitutus.

Hoc unum tamen eſt, quod, ſi ſtatutum dirigat ſua 326
verba in venditorem, ut vendere volens teneatur vendere ſuo vicino, aut Conſanguineo, quod inquam illud non arctet Clericum venditorem, nam tunc ſtatutum præciperet circa perſonam ſibi non ſubjectam, quod fieri non poteſt, de quo Graſſ. l. c. num. 391. Altograd. loc. cit. & alii: quamvis aliqui velint, quod etiam in hoc caſu, quamvis non poſſit cogi Clericus ad vendendum Vicino &c. poſſit peracta & completa venditione cogi emptor Laicus ad retrovendendum, ita apud Jacob. Menoch. de juriſd. lib. 2. cap. 7. circa fin. verſ. quartus caſus. Graſſ. l. c. qui tamen huic ſententiæ non accedit, quia eſſet ſaltem indirecte contra libertatem Eccleſiaſticam, nam tolleret Clericis facultatem vendendi res ſuas, cui ſibi placuerit. Et quæſtio a nobis ſupra propoſita ſolum fuit, an ſtatutum tale afficiat Clericum emptorem, ita ut a Laico emens teneatur vi hujus ſtatuti præciſe, aut conſuetudinis, agnato proximiori, aut vicino petenti revendere rem emptam: & affirmativam hanc ultra citatos DD. intrepide defendit Tiraquel. de retract. lignag. d. §. 1. gloſ. 13. a nu. 4. ſeqq. quamvis non pauci magni nominis DD. contrarium in hoc ſentiant, quos citavimus ſupra in initio hujus ſectionis, quibus addimus Bald. in conſ. 300. ſtatuto cavetur in ſecundo dubio. lib. 1. Abb. in d. cap. conſtitutus. num. 4. de reſtit. in integr. Afflict. in tract. de Jure protomiſ. in princ. col. 11. verſ. item quæro an iſtud jus congrui. & in verb. eſt autem. col. 4. verſ. & ſi Clericus. Socin. ſen. conſ. 1. num. 8. ver. verum his non obſtantibus. lib. 2. quos refert, ſed non ſequitur, Menoch. loc. cit. verſ. tertius eſt caſus. Verum quidquid tandem ſit de veritate hujus quæſtionis, veniente caſu poterit Judex Eccleſiaſticus Clericos ad hunc retractum paſſivum, ſeu revenditionem cogere, ſi non in vim ſtatuti Laicalis, ſaltem in vim ſupra dictorum textuum tum Juris Divini, tum humani de Jure Canonico, nam etiamſi Clerici non ſint forte obligati vi coactiva, poterunt ſaltem obligari ex vi directiva ac æquitate fundata in ſupra dictis textibus Juris Divini, & Canonici.

Similiter ſi tale ſtatutum editum ſit communi con- 327
ſenſu Clericorum, & ſæcularium, ut vendere volens conſanguineo, aut vicino prius denunciare teneatur illum pretium offerentem aliis præferre, tunc tenerentur etiam Clerici, ut late per DD. Tiraquel. d. §. 13. ſub n. 2. Menoch. loc. cit. verſ. ſecundus eſt caſus. quod idem dicendum erit de conſuetudine.

Et quod ſupra diximus, quod ſtatutum de non ven- 328
den-

Digitized by Google

denda re immobili niſi conſanguineo, aut vicino, non obliget Clericum venditorem, quia præciperet circa perſonam non ſubditam, multo magis procedet, ſi etiam emptor ſit Clericus, ita ut Clericus emens a Clerico non teneatur revendere Laico conſanguineo, ſeu vicino Clerici venditoris. Maranta *diſp.* 8. *num.* 51. Graſſ. *d. eff.* 2. *num.* 396. ubi *num. ſeq.* quod neque habeat locum retractus, quando laicus vendidit Clerico, nam tunc Clericus, etiam conſanguineus venditoris non poterit retrahere a Clerico emptore, quia tunc ambo ſunt privilegiati in genere, tam emptor, quam retrahere volens, & ſic melior erit conditio poſſidentis, & apud illum Marant. *l. c. n.* 55. Quid juris vero ſit in Eccleſia, vide *DD. cit.*

Sectio VI.

Quomodo retrahere volens debeat offerre pretium, & quale?

329 Retrahere volens debet offerre integrum pretium ab emptore extraneo, vel jam ſolutum, vel promiſſum una cum omnibus ſumptibus & expenſis occaſione contractus, ſed emptionis factis, neceſſariis tantum, ut emptor conſervetur indemnis. *L. debet autem.* 27. *ff. de ædil. edict. L. cum dubitatur.* 3. *§. & ſi quidem. C. de jure emphyt.* vide Mangil. *de evict. quæſ.* 135. *a num.* 19. Gail. *pract. obſ.* 19. *n.* 8. *lib.* 2. & ſi emptor nolit pretium oblatum accipere, poterit Conſanguineus retrahens illud deponere coram Judice, & reſtitutionem urgere. *L. ſi ſoluturus.* 39. *ff. de ſolut. L. obſignatione* 9. *C. eod.* Tiraquel. *de retr. lignag. §.* 1. *gl.* 18. *n.* 4.

330 Pretium vero totum debet offerri, quod ab emptore fuit expenſum, licet plus juſto ſolviſſet ſine fraude & dolo. Jo. And. *in addit. ad ſpeculat. de empt. & vend. ſeu de reſcin. vend. §. nunc dicendum. verſ. ſed pone ſtatutum eſt ad fin.* ibi: *in fundo ubi juſtum pretium dicitur id quod habiturus erat poſſeſſor.* & Bald. *in L.* 2. *in fi. C. de reſcind. vend.* Imola, Alex. Franc. & Socin. *in L. qui Romæ. §. cohæredes. ff. de V. O.* Oldrad. *conſ.* 34. & Venditor debet conſervari indemnis, ne ex eo, quod ipſe cogitur vendere conſanguineo damnum indebite patiatur, debens ab illo minus pretium accipere, quam ab aliis habere poteſt. *arg. L. ad officium. C. commun. dividun.* quia prælationis privilegium, quod habet Conſanguineus vel Vicinus debet intelligi ſine præjudicio & damno tertii, puta Venditoris. *L.* 2. *§. ſi quis a Principe. ff. ne quid in loco publico.* Bald. *in L.* 2. *C. de comm. re. alie.* tum quia alias Emptor duplici afficeretur injuria; prima qua cogitur invitus revendere conſanguineo contra *L. dudum. C. de contrah. empt.* Secunda, quod partem pretii a ſe dati ſine ulla ſua culpa ammitteret contra *cap. ſine culpa de R. J. in* 6. Ita Tiraq. *de retract. lignag. §.* 1. *gl.* 18. *a n.* 4. *ad* 10. Bald. *in L.* 2. *C. de reſcind. vend.*

331 Quæres: quid ſi Venditor rem certo pretio vendidit, & quod pluris eſt, donavit, quid debebit Conſanguineus retrahens reſtituere; & quid ſi emptor tunc dicat non habere locum jus retractus. v. g. Titius vendidit rem centum aureis, & id quod pluris valet, ei donavit: Conſanguineus vult totum retrahere reſtitutis duntaxat centum aureis; Emptor vero vult ſibi reſtitui etiam id, quod pluris valet, imo prætendit, quod illud, quod pluris valet, ſibi donatum excedere pretium centum aureorum, & quod ideo contractus non ſit cenſendus venditio, ſed donatio, in donatione vero retractum non procedere. Quid juris? Bald. *in trac. protom. quæſt. ult.* vult illud duntaxat eſſe reſtituendum, quod numeratum fuit, & tamen integrum fundum cedendum: quia quando res partim venditur, partim donatur, præſumitur fraus, & revocatur res vendita, & clauſula *ſi quid pluris valet dono*, nihil aut parum operatur, nec impedit remedium *L.* 2. *C. de reſcind. vend.* ſed Tiraquel. *de retract. lignag. §.* 1. *gl.* 18. *num.* 14. vult quod aut Venditor ignoravit rem venditam pluris valere, aut ſcivit, ſi ſcivit, quod pluris valeat, & illud donavit, erit vera donatio, nec habebit locum *L.* 2. *C. de reſcinden. vend.* Bart. & Bald. *quæſt.* 2. Petr. Anchar. Imola. & Panorm. *in cap. cum cauſa, de empt. & vendit.* Alex. *conſ* 125. *col.* 6. *verſ. non obſtat. lib.* 1. Socin. *conſ.* 215. *col.* 1. *lib.* 2. quo caſu quod pluris valet, & donatur, debet inſinuari, & retrahens debet ſupplere pretio, juxta Tiraquel. *loc. cit. n.* 18. *& §.* 30. Dummodo hæc clauſula, *& ſi quid pluris valet dono*, non ſit appoſita perfunctorie, & ex more, & ſtylo Notariorum ut in multis locis fieri aſſolet, ut teſtatur Ang. *in L.* 2. *C. de reſcind. vend.* ſed ex animo.

Quæres 2. quid dicendum ſi emptor, qui a venditore rem emit centum aureis, & in eodem inſtrumento, vel paulo poſt donat alios centum aureos venditori ob illius bene merita, tenebiturne Conſanguineus, qui vult retrahere, ſolvere ducentos aureos? Reſponſio eſt negativa, niſi emptor probaret ea merita interveniſſe, quæ ejuſmodi donationem mererentur. *arg. tex. in L. qui teſtamentum. ff. de probat.* Tiraquel. *d. §.* 1. *gl.* 18. *num.* 20. *&* 21. 332

Præterea debet retrahens factas interea ab emptore expenſas, vel melioramenta in rem neceſſaria & utilia, quas ipſe Retrahens feciſſet refundere. *L. utilium.* 8. *ff. de impenſ. in rem dot. L. ſi ſervus* 25. *ff. de pignorat. act. L.* 27. *ff. de ædil. edict.* ſecus voluptuarias. *d. L. utilium.* ut diximus in praxi *Melioramentorum.* Gail. *lib.* 2. *obſ.* 19. *num.* 9. 333

Oblatio autem a Conſanguineo retrahente debet fieri emptori aut ejus uxori, aut apud acta Judicis, & per nuntium publicum denuntiatio emptori, aut uxori, aut ad domum citatur ad videndum oblationem fieri, & hæc omnia fieri debent intra annum datum ad retrahendum, neque ſufficit, quod fiat procuratori. Tiraquel. *de retract. lignag. §.* 9. *gl.* 3. *num.* 1. *&* 7. qui citat DD. plena manu. 334

Sectio VII.

An emptor poſſit rem emptam revendere tempore retractus nondum expleto. Et an hoc jus extraneo cedi poſſit?

Quæres 3. An Emptor tempore retractus nondum expleto poſſit rem ſibi venditam alteri vendere? Reſpondetur affirmative, quia emptor eſt Dominus rei ſibi venditæ, antequam retrahatur. gl. *in L. ſi ego. ff. de ſolut. L. ſi ex duobus. §. ſed & Marcellus. ff. de in diem addict.* Caſtr. *conſ.* 74. *lib.* 2. & Tiraquel. *loc. cit. §.* 12. *gl.* 1. *num.* 1. Poterit tamen Conſanguineus retrahere a ſecundo emptore, multo magis a donatario qui rem habuit ab emptore titulo lucrativo. DD. Tiraquel. *loc. cit. nu.* 3. 4. *&* 5. 335

Conſanguineus vero retrahens tenetur ſolvere pretium primæ venditionis, quamvis emptor in ſecunda venditione a ſecundo emptore plus perceperit, ſecundus vero emptor habebit actionem ex empto contra primum emptorem. *L. poſtliminium. §. ſi is qui emerat. ff. de captiv. & poſtlim. rever.* Caſtr. *in L.* 3. *col.* 2. *verſ. in fi. C. quod met. cauſ.* Mangil. *de evict. quæſt.* 136. *num.* 7. *& per tot.* Dummodo Conſanguineus fecerit ſuam diligentiam contra primum emptorem: vel niſi primus emptor ſecundo emptori declaraverit rem venditam eſſe obnoxiam retractui, aut ſecundus emptor hoc ſciverit, ut ſi fuit præſens priori venditioni, aut ſi ſcire debebat ex conſuetudine lippis & tonſoribus nota, & licet primus emptor tunc non teneatur de evictione, tamen tenetur ad reſtitutionem pretii, niſi aliter inter ipſos actum fuerit. 336

Quæres 4. An Jus proximitatis in retractu cedi poſſit extraneo? negant plurimi apud Tiraquel. *l. c. §.* 26. *gl.* 1. *num.* 1. Bald. *in tract. Protomiſ. col.* 2. *verſ. quæro.* Afflict. *eod. tract. §.* 1. *col. antepenult. verſ. ultimo nota. & §. ut infra triginta dies. col.* 9. *verſ. tertio nota.* Signor. *conſ.* 81. *col.* 2. *verſ. præterea omiſſo.* Caſtr. *in L. apud antiquos. col.* 2. *verſ. ultimo iſtam regulam. C. de furt. & in L.* 1. *§. uſufructuarius. ff. de oper. nov. nunt. & conſ.* 1. Rol. *conſ.* 484. Alex. *in L. poſt dotem. ff. ſol. matrim.* Ruin. *conſ.* 47. *col.* 1. *num.* 2. *& col.* 4. *verſ. nec obſtat. lib.* 4. Alb. Brunus. *conſ.* 80. *col. antepen. verſ. nec obſtat ſi dicatur.* niſi unus tantum eſſet Conſanguineus, cui jus retractus competeret, quia is poterit jus retrahendi cedere extraneo. Caſtr. *d. conſ.* 1. & DD. apud Tiraquel. *loc. cit. num.* 8. qui tamen *num.* 9. huic opinioni non adhæret, vel niſi Conſanguineus onere æris alieni preſſus jus retrahendi cederet in ſolutum. Tiraquel. *loc. cit. num.* 10. aut famis neceſſitate venderet: & alias an, & quando hoc jus retractus cedi poſſit, vide late apud Olear., *de ceſſion. Jur. tit.* 3. *quæſ.* 2. 337

per

Digitized by Google

per, tot. Ciarl. *contr. for. cap.* 121. *n.* 35. & ſupra in verb. *Ceſſio Jurium n. 7.*

338 Quæres ultimo, an Retractus ſit ſtricti juris, aut bonæ fidei? Reſpondetur eſſe ſtricti juris & non bonæ & ſtricte interpretandum; uti fuſiſſime explicat Tiraquel. *de retract. lignag.* §. 35. *tota gl.* 1. in qua explicat quot modis accipiatur ſtrictum jus, & quid & quotuplex ſit æquitas.

Sectio VIII.

De retractu ad normam Conſtitutionis Gregorii XIII.

339 Bulla Gregorii XIII. non annullat ſimpliciter venditionem, ſed reddit infectam ad favorem Vicini retrahere volentis quatenus retractui ſit impedimento. De cætero Bulla favet primo venditori, quia vult, quod retractus fiat cum omnibus pactis & conditionibus in prima venditione contentis, & ſic nedum non annullat, ſed ſervari mandat pactum ſolvendi pretium, & computandi pro currenti quantitate cum ſorte principali cenſuum, quod in primo inſtrumento continetur. Tiraquel. *de retract. lignag.* §. 8. *gl.* 7. *num.* 1. Pariſ. *conſ.* 152. *n.* 5. *lib.* 4. Rota *dec.* 402. *numer.* 4. *par.* 2. *recent.* & *in Ampurien. ſeu Civitaten. Archipresbyteratus.* 26. *Novembris* 1649. §. 1. coram Bichio. & ipſe Bich. *dec.* 557. *num.* 15. & *ſeq.* & plura de hac materia videri poſſunt in Praxi Juris Congrui ſupra §. 5. Gratian. *diſc. for. cap.* 742.

Sectio IX.

Miſcellanea Retractus.

340 Quænam actio detur in materia retractus, vide late DD. apud Tiraquel. *de retract. lignag.* §. 8. *gloſ.* 5. *per tot.* ubi quod agi poſſit etiam actione confeſſoria. & DD. apud Mangil. *de evict. quæſt.* 136. *num.* 21. & quod hæc actio ſit in rem ſcripta, & ſic uterque Judex adiri poſſit tam rei ſitæ, quam domicilii emptoris, ad arbitrium actoris, dicit idem Tiraquel. *d. gloſ.* 5. *num.* 8. & 9. ubi DD. & apud Mangil. *loc. cit. n.* 20.

341 Debet tamen retrahere volens ad unguem obſervare omnia requiſita, quæ a ſtatuto, aut conſuetudine retractum concedente, requiruntur, alias ſi actor non probet omnia dicta requiſita adeſſe, & obſervata eſſe, ſuccumbit. Tiraquel. *d.* §. 8. *gloſ.* 7. *a n.* 1. Et quod attendi debeant conſuetudines loci ubi res ſita eſt, dicit Mangil. *d. quæſt.* 136. *n.* 4.

342 Conſanguineus ſeu vicinus ſi denuntiet emptori ſe velle rem emptam jure conſanguinitatis, vel vicinitatis retrahere, & interim res pereat, illa perit emptori, non vero retrahere petenti, aut vicino: nam vel emptor non eſt in mora, & nondum facta eſt revenditio, & tunc eidem perit, cum ſit adhuc Dominus: vel eſt in mora, & tunc tanto magis eidem perit. ita Mangil. *loc. cit. quæſt.* 98. *num.* 21. qui tamen *num.* 22. id limitat, ſi emptor interpellatus ſtatim rem conſanguineo, vel vicino offerret, & is eſſet moroſus in deponendo pretio, nam tunc vult, quod res periret dicto conſanguineo, vel vicino: cum regulariter periculum rei venditæ poſt venditionem perfectam pertineat ad emptorem, dummodo ceſſet culpa, & mora venditoris. ad tex. *in L. ſi neceſſario. L. ſi vendita. L. lecta, & L. vina. ac tot. tit. ff. de peric. ac comm. rei venditæ.*

343 In jure retractus ratione vicinitatis, an habens plures vicinitates, excludat habentem pauciores, vide Vivium *in ſylva comm. opin. lib.* 1. *opin. mihi* 174. *ſub num.* 18. ubi negativæ adhæret, niſi a ſtatuto aliter diſponatur; ſed quod omnibus competat jus congrui pro æquali portione, ſicque diviſio uſque ad unum palmum, ita ut ſi vicinus unus cohæreat vicino venditori a tribus partibus, capiat tres partes, ſi a duabus duas, ſi ab una unam, & ſic de reliquis, ubi diſcutit illam quæſtionem, ſi nempe medium ſolarium alicujus domus inter ſuperiorem & inferiorem ad diverſos dominos ſpectantes vendatur, an in jure retractus ſeu congrui vicinus ſuperior, vel inferior, aut collateralis præferendus ſit. & *in verſ. Tertio ibidem*, defendit, quod ſi unus ſit tantum vicinus, alter vero vicinus, & conſanguineus ſimul, præferatur vicino tantum, etiamſi conſanguineus ſit vicinus ſeu confinet cum venditore in minore, vel minima parte: & ſi uterque vicinus eſt etiam conſanguineus, quod præferatur proximior. Similiter ſi retractus vi ſtatuti competat conſortibus, quod non ſit præferendus qui habet majorem partem, niſi ſtatuto aliter diſponatur, dicit Tiraquel. *de retr. lignag.* §. 11. *gloſ.* 6. *num.* 11. & 17. quem ſecutus eſt Rota *dec.* 17. *a n.* 12. *p.* 4. *in recent.. tom.* 2. ubi aſſignat rationem, quia cum unus ab altero non differat, niſi per plus & minus, & ſic non ſpecie. *L. fin. ff. de fund. inſtrum.* non poteſt tunc dici privilegium minus potentius altero, quia in ſubſtantia inter ſe non differunt.

Et inter plures privilegiatos, quod ad retractum ſit præferendus ille, qui eſt magis privilegiatus, aut qui agit de damno vitando, aut ille, cui jus commune aſſiſtit ſublato privilegio, dicit Rota, *cit. dec.* 17. *a num.* 18. *ſeqq.* quam vide. 344

Denunciatio, quæ ab alienante debet fieri conſanguineo, vel vicino ex ſupra dictis, non eſt neceſſe, quod fiat in ſcriptis, ſed poteſt fieri oretenus & extrajudicialiter, & coram amicis &c. ſeu ad domum, quia ſolum ad hunc finem fieri debet, ut conſanguineus, vel vicinus ſciat venditionem, aut alienationem faciendam, ad hoc, ut deliberare poſſit, an illam velit emere, ac poſſit. DD. apud Mangil. *de evict. quæſ.* 135. *a n.* 1. & 3. Tiraquel. *de retr. lignag.* §. 9. *gloſ.* 2. *a n.* 1. 345

Et ſi denuncians non declaravit verum pretium rei alienandæ, ſed aliud majus, propter quod conſanguineus, vel vicinus territus, emere, aut retrahere noluit, eidem non currit tempus ad retrahendum, de quo late DD. apud Tiraquel. *loc. cit.* §. 36. *gl.* 2. *num.* 2. Mangil. *loc. cit. n.* 11. apud quos plura. 346

Retractus habet locum etiam, quando fit locatio perpetua, cum illa ſapiat venditionem. Rot. *deciſ.* 653. *nu.* 4. *p.* 4. *recent. tom.* 3. ubi Afflict. *de jur. protom.* §. 1. *notab.* 8. *num.* 26. Gratian. *diſc. for. cap.* 460. *num.* 39. & 41. ubi alia Rota & DD. ſi tamen cum eodem onere rem accipere velit, vide etiam Covarruv. *var. reſ. lib.* 3. *cap.* 11. *n.* 3. ſecus ad longum tempus. De quo Tiraquel. *loc. cit.* §. 1. *gl.* 14. *a n.* 84. *ſeqq.* 347

Ex eo autem quod ſupra diximus rem alienatam retrahere volentem debere offerre juſtum pretium, oritur quæſtio, an ipſe retrahere volens, ſi emptor eidem debeat, compenſare poſſit, & ſic loco pretii offerre compenſationem. Et affirmative reſpondet Mangil. *d. quæſ.* 135. *ſub num.* 17. ubi inter alios citat Tiraquel. *loc. cit.* §. 3. *gloſ.* 3. *num.* 2. qui tamen *num.* 7. dubitat de hac opinione, quia compenſatio eſt ſolum ficta ſolutio, & ideo non videtur poſſe habere locum, ubi ſtatutum requirit veram ſolutionem, maxime in retractu, qui juxta multos eſt contra jus commune, ubi vide, hoc unum eſt, quod debitum compenſandum deberet eſſe liquidum, aut tempore ſolutionis liquidandum, de quo Mangil. *l. c.* 348

Et ſi retrahens ignorat certum pretium rei alienatæ, deponere illud debet cum proteſtatione, & oblatione, quod reliquum ſolvere ſit paratus, ubi de certo pretio certior ſit factus. Ita Mangil. *loc. cit. ex L. ſtatu liber rationem. ff. de ſtatu liber.* Boer. *dec.* 112. *n.* 2. *in fin.* Gail. *pract. obſer. lib.* 2. *obſ.* 19. *ſub n.* 7. 349

Et ſi pretium eſt certum, debet integrum offerri, nec ſufficit particularis ſolutio, cum ſit incommoda, & damnoſa. Ad tex. *in L. quidam exiſtimaverunt. ff. ſi cert. pet. & in L.* 3. *ff. famil. erciſc. & in L. cum hi.* §. *cauſæ hujuſmodi fere.* ubi gloſ. *in verb. & minuatim. ff. de tranſact.* Gail. *loc. cit.* 350

Nec ſufficit offerre pignora, aut fidejuſſores, ubi pretium eſt certum, & liquidum, quia offerre, aut dare fidejuſſores, quantumvis idoneos, non eſt ſolvere. Ad tex. *in L.* 4. §. *ait prætor. ff. de re jud.* & alios plures adductos a Tiraquel. *d.* §. 3. *gloſ.* 3. *num.* 14. Mangil. *d. quæſt.* 135. *num.* 19. ubi quale pretium ſit attendendum, & *num. ſeqq.* 351

Ut habeat locum, requiritur, quod quis ſibi retrahat, & in ſuum uſum, non vero in utilitatem alterius, & in fraudem emptoris, imo plerumque ex ſtatuto requiritur juramentum retrahentis, quod bona fide, & pro ſe beneficio retractus utatur. Gail. *d. obſerv.* 19. *ſub numer.* 10. Ciatlin. *contr. for. cap.* 121. *num.* 40. 352

Et an alius pro alio retrahere poſſit cum mandató generali; vel requiratur ſpeciale, & an ſufficiat mandatum. 353

tum exhibere poſt annum, vide Tiraquel. *l. c.* §. 1. *gloſ.* 10. *a n.* 90. *&* 94.

354 Hoc jus competit etiam Domino cenſus in re cenſuata. Cenc. *de cenſib. par.* 2. *quæſt.* 1. *cap.* 2. *art.* 3. Ciarlin. *contr. for. cap.* 121. *& ut ſupra in verb. Cenſus* §. 4. Et retrahere volens domum venditam, & emptori præferri, maxime vigore Bullæ Pii V. ſub prætextu, quod in domo vendita habeat cenſum, ſubire debet eaſdem conditiones, quibus contractus venditionis fuit cum alio celebratus, ita ut nec venditor, nec emptor ullum ſentiat damnum. De quo late Rota *dec.* 571. *per tot. p.* 1. *recent. & dec.* 396. *a num.* 4. *ſeqq. p.* 18. *rec. tom.* 1. Et quod competat ratione cenſus, & ratione conſanguinitatis, vel vicinitatis, iiſdem regulis regulatur, Cenc. *l. c. art.* 4. *n.* 21. Ciarlin. *loc. cit. num.* 32.

355 Si intra annum conſanguineus non potuit adire emptorem, ut ei offerret pretium, ob occupatas ab hoſtibus vias, aut ob aliud impedimentum, non poteſt eidem conſanguineo amplius ſuccurri, quia veniens ad retractum tractat de lucro captando. Juxta Hoſtienſ. Innocent. Jo. Andr. *in cap. conſtitutus, de in integr. reſtit.* & alii relati a Tiraquel. *l. c.* §. 1. *gloſ.* 10. *a n.* 120. & ideo non reſtituitur, niſi eſſet minor. Tiraquel. *loc. cit.*

356 Habens domum contiguam, non dicitur habere retractum ex conſortio ſeu quota, ſed ex ſola vicinitate. Carpan. *ad ſtatut. Mediolan. cap.* 434. *numer.* 24. *&* 32. relat. a Rota *deciſ.* 243. *num.* 36. *p.* 5. *rec. tom.* 1. etiamſi murus intermedius ſit communis, nam ex communione muri non recte infertur ad communionem ſeu conſortium domus, & qui muro juncti ſunt, non conſortes, ſed vicini, contigui, ſeu laterales appellantur. Rot. *loc. cit. num.* 32. *&* 34. ubi Jacob. Novel. *de jure protom.* §. 2. *n.* 61. Gregor. Tholoſ. *ſyntagm. jur. lib.* 26. *tit.* 1. *n.* 2.

Ad effectum retractus, ſeu prælationis; an ſufficiat 357
ſimplex hypotheca, quam quis habet in re alienata, aut pignus, vide Rotam *deciſ.* 758. *n.* 10. *p.* 18. *rec. tom.* 2. negantem. Gratian. *diſc. for. cap.* 526. *num.* 15. ubi Afflict. *deciſ.* 339. *n.* 3.

In petendo retractu, quod majus ſit privilegium con- 358
ſortii, quam vicinitatis, dicit Gratian. *diſc. for. cap.* 526. *num.* 57. ad tex. *in L.* 1. *C. ſi liberalis. Imperial. ſocius ſine hæred. deceſſer. lib.* 10. Et ad hunc effectum conſors dicitur, etiam ratione minimæ, & milleſimæ partis, uti ob puteum communem, balneum, aditum &c. Gratian. *loc. cit. num.* 2. *&* 4. *ſeqq.* & ibi Carol. Anton. de Luca *in animadverſ. ad d. cap.* 526. *num.* 4 apud quos Bal. *in L.* 1. *col.* 1. *in fin. num.* 3. *C. de commun. ſervo manumiſſ. gloſ. in L. dudum. C. de contrah. empt.* ubi, quod iſte eſt caſus, in quo minimum trahit ad ſe quod eſt maximum, & apud hos alii, ſed præſcindendo a ſtatuto particulari, quod conſors ratione ſui conſortii non habeat prælationem in re vendita, vide Rotam magiſtralem *deciſ.* 427. *per tot. p.* 12. *recent.*

Quod habeat locum retractus in venditione facta cum 359
pacto de retrovendendo, ex quo tunc emptor acquirat verum, plenum, ac purum dominium rei emptæ, tenent Afflict. *de jure protom.* §. 3. *numer.* 21. *& deciſ. Neapol.* 339. Tiraquel. *de retract. convent.* §. 2. *gl.* 1. *num.* 1. quos cum aliis refert, & ſequitur Gratian. *d. cap.* 526. *n.* 54. & ſubdit rationem, quia quis non debet privari jure congrui, donec venerit tempus retrovenditionis, cum interim debeat habere illam commoditatem, quam emptor haberet, quia venditio eſt pura, licet poſſet reſolvi, cum iſtud pactum non ſuſpendat effectum contractus. Et hoc multo magis procedere dicit, quando ipſemet vicinus eſt dominus cum iſto pacto, quem vide.

L Æ S I O.

§. I.

Læſio multiplex, & quotuplex.

1 LÆSIO † alia enormis, alia enor-
mior, & alia enormiſſima, & de
una ad aliam non infertur, ne-
que arguitur, ſecundum Calder.
conſ. 111. alias 2. *de arbitr.* u-
bi, quod is, qui renunciavit re-
ductioni laudi ratione enormis
læſionis, non prohibetur petere
reductionem ratione enormioris,
2 vel enormiſſimæ. † Amplia, etiamſi eſſet dictum, *ju-
ravit non petere reductionem ratione enormis læſionis,
vel ex quacunque alia cauſa*; quia intelligitur de ſi-
mili, & non extenditur ad enormiorem, vel enormiſ-
ſimam. Calder. *d. conſ.* 111. alias 2. *de arbitr. in fi-*
3 *ne*, † Enormis igitur læſio dicitur, quando læſio eſt
in ſexta parte valoris cauſæ, quoad læſionem, ut re-
ducatur compromiſſum. Calder. *conſ.* 113. *Qualiter di-
catur, in pr. verſ. & ideo dicit lex*, alias 4. *de ar-*
4 *bitr.* † Et habetur conſideratio ad dubium litis even-
tum, quando agitur de læſione reſpectu cauſæ, & li-
tis. Bart. *in l. ſi quis cum aliter, ff. de verb. obligat.*
prout idem eſt in tranſactione. Calder. *conſ.* 102. alias
5 3. *de tranſact.* Declara, niſi ſit evidens læſio, puta,
quia in totum arbiter abſolvit, nam tunc non habe-
tur ratio ad dubium litis eventum Calder. *d. conſ.* 113.
circa med. verſ. nec obſtat ſi dicatur, alias 4. *de ar-*
6 *bitr.* † Amplia quia in laudo, ut læſio ſit enormis,
vel enormiſſima, non conſideratur qualitas perſonæ,
ſed quantitas reſpectu cauſæ, ideo etiam pro minima
re compromiſſa datur læſio, ſi exceditur dimidia, ha-
biro reſpectu ad rem compromiſſam, etiam minimam.
Calder. *d. conſ.* 113. *per tot.* alias 4. *de arbitr.* † Con- 7
trarium ſervatur, & eſt de jure, in læſione provenien-
te ex conſenſu, vel juramento proprio, quia attenditur
qualitas perſonæ. † Rationem differentiæ aſſignat Do- 8
min. a Sancto Geminiano *fin. dict. conſ. Calder.* 113.
verſ. poſſet aſſignari quod eſt 4. *de arbitr.* quia in con-
ſenſu jurato non præſumitur dejeratio, ſed in arbitro
non eſt data poteſtas excedendi in re compromiſſa.
† Læſio igitur enormis infra dimidiam non reſcindit; 9
quia contrahentibus licita eſt deceptio. *L. ſi voluntate
de reſcind. vendit.* Alex. *conſ.* 42. *n.* 7. *verſ. ſecundo,
lib.* 1. vide infra §. III. *ver. Læſio enormis non habet
locum multis caſibus, num.* 41. *& ſeq.* † Et a pari pro- 10
cedunt, quia ſicuti læſio infra dimidiam etiam in quo-
cunque modico ſit infra, non datur reſciſſio, ita ul-
tra dimidiam etiam in quocunque modico ſit ultra,
reſcindit; Alex. *conſ.* 109. *Viſo proceſſu, num.* 14. *&
ſeq. verſ. nunc venio ad ſecundum, lib.* 4. ubi, quod
læſio in dimidia non reſcindit, ideo ſi teſtes dicant,
quod res valet ſex, & fuit vendita pro tribus, & ſic
pro dimidia, non probant læſionem reſcindentem quæ
debet excedere. † Reſtringe, niſi dolus ex propoſito in- 11
tervenerit. Alex. *d. conſ.* 42. *num.* 7. *ver. ſecundo aut
dicta deceptio. lib.* 1. quia tunc etiam infra dimidiam
reſcinditur propter dolum. † Reſtringe, quia aliquan- 12
do majori ex clauſula generali *ſi qua mihi juſta cauſa*
ſuccurritur adverſus læſionem infra dimidium juſti pre-
tii. *l.* 1. *in fi. & l. ſed & ſi per errorem*, §. *hac au-
tem clauſula, ff. quibus ex cauſis major.* Alex. *conſ.* 1.

num.

13 *n.* 8. *ver. nam pleramque*, *lib.* 6. † Enormiſſimi læſio
requiritur in venditione, videlicet, ut excedant dimi-
14 diam juſti pretii, *l.* 2. *C. de reſcind. vendit.* † Et idem
in locatione habito reſpectu ad fructus magis abun-
danter, vel magis ſteriliter perceptos, ita ut exuberent
dimidiam ejus, quod percipi poteſt, vel non aſcendant
ad id, quod dimidium ſit ſolutum. Boſſ. *de remiſſ.*
merced. in pr. ubi de communi Socin. Jun. *conſ.* 68.
n. 9. *lib.* 2. allegat Aret. *Conſ.* 57. *Viſa conſultatione*,
col. 2. & in fin. Conſilii, Soc. dicit magis commu-
15 nem. † Amplia, quia in tantum læſio in dimidia, vel
infra dimidiam non reſcindit, ut ſi teſtes deponant,
quod res quæ fuit vendita pro quinque, valebat octo
& plus, non probant læſionem, quia illa dictio, *&*
plus, dicitur incerta probatio, & generica, quæ non
concludit. Alex. *conſ.* 109. *numer.* 15. *ver. plus dixit*.
16 Bald. *lib.* 4. † Declara apoſtill. ad Alex. *d. conſ.* 109.
n. 15. *ver. plus*, *lib.* 4. ex mente Salyceti, & aliorum,
quos allegat, quod teſtis dicat, valet tanti, & plus,
reddendo concludentem rationem, per quam judex poſ-
ſit aliquid arbitrari in modico, & concludat, veluti,
ſi teſtis dicat, quod res vendita, puta pro quinque,
valet decem, & plus, ſi ſubeſt ratio bene arbitrandi,
in quocunque modico concluditur læſio, ſi non adeſt
ratio teſtis, per quam judex poſſit arbitrari, vera eſt
17 ampliatio. † Et quando cum læſione concurrit dolus,
quia emptores inebriarunt venditorem, tunc contractus
eſt ipſo jure nullus, Fulg. *conſ.* 79. *Quidam ſer. ven-*
tura, *in fi.* Vide Tuſch. *Litt. D. ver. Dolus dans cau-*
18 *ſam contractui*, *multa operatur*, Concl. 583. † Actio
ex contractu competit læſo, ideo læſus in venditione
agit ex vendito ſecundum communem opinionem, Jo.
de Im. *conſ.* 30. *in pr.* ubi, quod tres ſunt opiniones,
quod competat officium Judicis, vel actio *l.* 2. *C. de*
reſcind. vend. vel ex contractu; primæ duæ commu-
19 niter damnantur, tertia communiter tenetur. † Exce-
ptio competit emptori, & ſic ei, contra quem agitur
ex læſione, ut offerat ſupplere, & ſuppleat probata læ-
ſione, Alex. *d. conſ.* 109. *Viſo proceſſu*, *in fi. ver. ac-*
20 *cedat ad victoriam*, *lib.* 4. † Declara, quia non poſ-
ſet offerre reus velle ſupplere pretium, ſi contractus
reſcinderetur tanquam fictitius, vel uſuratius, quando
ultra modicitatem pretii, & pactum de retrovendendo
concurreret alia ſuſpicio; puta, quia poſſet redimere,
niſi poſt tot annos, quia duæ ſuſpiciones non ſuffici-
unt, ſecundum magis communem, de qua Alex. *d.*
21 *conſ.* 109. *Viſo proceſſu*, *in fin. lib.* 4. † Præſcribitur i-
gitur actioni agendi ex capite læſionis ſpatio 30. an-
norum, ſicuti etiam præſcribitur actioni ex vendito.
Jo. de Imol. *conſ.* 30. *per tot.*

§. II

Læſio ultra dimidiam habet locum in omnibus contractibus, & quibus?

1 Læſus † ultra dimidiam juſti pretii in datione in ſo-
lutum, poteſt reſcindere contractum; quia datio in ſo-
lutum habet vim venditionis, Oldr. *conſ.* 37. incip. *Ad*
2 *primam*, *circa fin. verſ. ad tertiam.* † Et propterea ven-
ditio, & alius contractus, in quo intervenerit læſio ul-
tra dimidiam, non eſt ipſo jure nullus. Bald. *conſ.* 216.
3 *Fuit quidam*, *n.* 3. *ver. ſuper tertio*, *lib.* 2. † Et quali-
ter ſit formandus libellus per intentantem læſionem,
Vide Tuſch. *Litt. L. ver. Libelli diverſarum materia-*
rum, *& qualiter concludere debeant?* Concl. 311. *in*
4 *pr.* † Amplia; quia læſio reſcindit contractum vendi-
tionis, etiamſi adſit clauſula; *& ſi plus res vendita va-*
let, *donavit*; quia ſunt verba captioſa, & referri de-
bent ad modicam importantiam. Bald. *conſ.* 376. *Caſus*
talis, *lib.* 3. & iſta eſt communior. Bero. *deciſ.* 142.
num. 3. *& num.* 9. Anton. de Butr. *conſ.* 52. *in fin.* ubi,
quod iſtud pactum communiter apponi ſolitum non o-
5 peratur. † Declara ut per Cravet. *conſ.* 192. *in pr.* ubi
pro utraque, & declarat, quæ ſit modica quantitas,
6 vel maxima. † Declara plenius per Bero. *d. deciſ.* 142.
numer. 6. *& ſeq.* ubi, quod ſi dicatur, *donat*, *etiam*
7 *ſciens in maxima quantitate*, non intrat læſio. † Am-
plia; quia læſio habet locum nedum in venditore, &
tunc eſt in facultate emptoris reſtituere rem, vel ſup-
plere pretium, ſed etiam habet locum ad favorem em-
ptoris; & tunc eſt in electione venditoris habere rem,
vel reſtituere partem pretii uſque ad læſionem; ideo ſi
emptor ſua culpa non poteſt reſtituere rem, quia alie-
navit, non poteſt agere ad læſionem, gl. Bart. & alii
in l. 2. *C. de reſc. vendit.* † Amplia, in venditione 8
minoris facta cum juramento, & decreto judicis; quia
ſi eſt læſus ultra dimidiam, juramentum dolo extor-
tum præſumitur, & decretum non operatur, ſive ſit ab-
ſolutus, ſive non a juramento. Cuma. *conſ.* 180. *Vide-*
tur prima fronte, ubi tutius eſt quod petatur abſolutio
a juramento, pleniſſime Cagnol. *in d. l.* 2. *C. de re-*
ſcind. vend. num. 158. ubi dicit communem, etiamſi
intervenerit cauſæ cognitio, æſtimatio, & ſubhaſtatio,
quia non tollitur veritas ex præſumptione ſola. † Et 9
quod minor, quando juravit, non dicat ſe læſum, ni-
ſi ultra dimidiam ſit læſus. Ang. Aret. *conſ.* 38. *Duo ſunt*
videnda, *num.* 6. *& ſeq. ver. quoad ſecundum*, allegat
rationem, quia juramentum repræſentat eum majorem,
& majores poſſunt ſe decipere uſque ad medietatem.
† Extende, quia emptor dicitur malæ fidei, qui emit 10
a minore, quem ſciebat male conſumpturum, ſecun-
dum communem, de qua Cuma. *d. conſ.* 180. ubi,
quod idem eſt, ſi læſus fuit minor ultra dimidiam. † 11
Extende, ut ſive per ſe vendat, ſive per procuratorem
ad vendendum, venditio ſit facta, procedat prædicta
concluſio. Signor. *conſ.* 137. *per tot.* maxime *num.* 5.
† Amplia in re vendita ad haſtam, ſive ſubhaſtatio- 12
nem, quia læſio habet locum in re fiſcali, ut præſu-
matur facta mala fide, & ob gratiam & favorem em-
ptoris *l.* 3. *C. de Jure fiſc. & l.* 1. *C. de fid. inſtrum.*
& jur. haſta fiſc. lib. 10. Caſtren. *conſ.* 156. *in pr.*
lib. 2. † Extende, ut multo magis habeat locum in re 13
privata ad haſtam vendita. Caſtr. *d. conſ.* 156. *in pr. lib.*
2. ubi dicit procedere etiam ſtante ſtatuto, quod res
vendatur plus offerenti, quia intelligi debet, dummo-
do juſto pretio, & ſecundum jus commune, & ſequi-
tur Surd. *conſ.* 39. *num.* 26. *lib.* 1. & declarat, ut per
eum. Alex. *conſ.* 117. *Viſo ac ponderato in fin.* ubi di-
cit magis communem *lib.* 7. & ibi apoſt. *in verſ. ta-*
men, dat concord. licet contradicat. † Amplia, quia 14
habet locum in venditione facta ad haſtam, & ſeu ju-
diciali. Fulg. *conſ.* 172. *viſis proceſſu*, *col.* 2. *ver. rur-*
ſum cum ipſa bona, & hæc eſt magis communis opi-
nio. Alex. *d. conſ.* 117. *col. fin. lib.* 8. Cravett. *conſ.*
29. *numer.* 4. † Contrarium tenent plures, quos citat 15
Gabriel. *lib.* 3. *tit. de empt. & vendit. concl.* 1. *num.*
61. *& ſeq.* ubi declarat multis modis, & plures citat
etiam apoſt. ad Alex. *d. conſ.* 117. *in fin. in ver. non-*
nulli lib. 7. vide §. proximum ſequentem *numer.* 36. † 16
Extende, quia probatur læſio in iſta venditione judicia-
li, quando res vendita eſt pro ducentis, quæ fuit pi-
gnorata pro quingentis Fulg. *d. conſ.* 172. *col.* 3. *ver.*
rurſum cum ipſa bona. † Extende, etiamſi venditio ſit 17
pro debito fiſcali. Calcan. *conſ.* 25. *col. pen.* † Reſtrin- 18
ge, quia ſi creditor vendidit jure creditoris pignus ſi-
bi datum cum facultate vendendi, & vendidit minori
pretio ultra dimidiam, & promiſit quod non moleſta-
bitur, etiam ſi ultra dimidiam adeſſet læſio, non poteſt
debitor agere contra emptorem iſto caſu, plene Signor.
d. conſ. 137. *Creditor habens*, *per tot.* † Amplia in lo- 19
catione, quia ſi habito reſpectu ad tempus locationis
potuit plus locari, ita quod locator, vel conductor
ſint læſi ultra dimidiam, poteſt reſcindi locatio. Angel.
conſ. 312. *num.* 5. *& ſeq.* ubi, quando poſſit, vel non
augeri penſio, & qualiter fiat computatio. Roman. *conſ.*
423. *Pro pleniori*, *in pr.* & eſt communis opinio, ut
per Bero. *conſ.* 141. *in fin. lib.* 1. prout de communi.
Aret. *conſ.* 139. Cæpol. *de ſimulat contract. in primo ca-*
ſu, *num.* 9. Roman. *conſ.* 369. *num.* 9. ubi, quod valet
de pretio ad penſionem argumentum. † Extende; quia 20
læſio ultra dimidiam juſtæ penſionis, habet locum, tam
in locatione, quam in conductione, gl. *in l. ſi ea pa-*
ctione, per illum text. *C. de uſur.* Bald. *in d. l.* 2. *C. de*
reſcind. vend. ubi Tantalo *num.* 32. quia juſta penſio
loco fructuum ſubrogatur, *l. apud Julianum*, *ff. de leg.*
1. Alex. *conſ.* 56. *numer.* 9. *lib.* 4. Jaſo. poſt alios *in l.*
divortio, *in pr. numer.* 8. *ff. ſolut. matrim.* Caſtr. *conſ.*
386. *Factum ſic ſe habet*, *col.* 2. *lib.* 2. ubi late. † 21
Declara, quia læſio procedit in locatione ea durante,
& pro tempore futuro tantum, pro præterito ſecus;
quia reſoluto contractu etiam in parte reſoluta non pro-
cedit. Cagnol. *in d. l.* 2. *C. de reſcind. vend. nu.* 170.

Dec. *conſ.* 383. *col. fin. ver. non omitto*. & eſt ratio,
quia reſcindi non poteſt, quod amplius non durat,
quia non entis nullæ ſunt qualitates, & quia debens
ſupplere, debet velle rem, vel habere rem, quod non
poteſt convenire in locatione, quæ eſt finita. Cravett.
22 *conſ.* 151. *numer.* 29. † Reſtringe, quia licet habeat
locum in ſterilitate, ut fiat remiſſio, non ſic in u-
bertate, ut augeatur pro utraque. Soc. Jun. *conſ.* 68.
23 *num.* 10. *lib.* 2. † Probatur autem læſio in locatione
ex penſione viginti annorum, quæ conſtituit valorem
rei, vel ex conſuetudine locandi, quia ſi adeſt læſio
ultra dimidiam, reſcinditur, alias non. Roman. *d.
conſ.* 423. ubi apoſt. citat eam *conſ.* 369. *Circa pri-*
24 *mum, numer.* 9. † Amplia in Emphyteuſi conceſſa pro
modica ſolutione, quia ſi adeſt læſio, poteſt reſcin-
di. Anch. *conſ.* 443. quod eſt ultimum *numer.* 3. *ver.
in quinto dubitari*, plura allegat pro utraque parte Ca-
25 ſtr. *conſ.* 386. *lib.* 2. vide *infr. numer.* 27. † Contra-
rium, quod læſio non habeat locum in Emphyteuſi
Eccleſiaſtica, tenet Anch. *d. conſ. fin. num.* 12. ubi,
quod opinio iſta de conſuetudine eſt approbata, &
eſt conſilium Zilioli *de Cautelis*. Bart. Salyceti, Franc.
Zabarellæ, Signorol. Homod. Raphaelis Fulgoſii, &
Benedicti Plumbini, maxime quando ex antiquo pro-
ceſſit, vel ex cauſa tranſactionis. Caſtr. *d. conſ.* 386.
ver. in contrarium, *lib.* 2. ubi hanc tuetur, quia eſt
26 contractus ſtricti juris, & non locatio. † Declara ta-
men; quia allegans læſionem debet eam probare, e-
tiamſi ſit Eccleſiæ. Angel. *d. conſ.* 312. *in fin. verſ.*
27 *ſolum reſtat*, in ſimili Crav. *conſ.* 6. *num.* 36. † De-
clara, quia in Emphyteuſi licet ſit dubia opinio. Pi-
nel. *d. l.* 2. *num.* 161. *par.* 1. *cap.* 3. *quæſt. fin.* ple-
ne Cagnol. *numer.* 222. *& ſeq.* ubi ponit quatuor ca-
ſus, in duobus non habet locum. Primo reſpectu di-
recti dominii; ſecundo, quando ſolutio fit ratione
recognitionis dominii tantum, e converſo habet lo-
cum, quando conceſſio fit pro penſione correſponden-
te fructibus, & ideo data læſione competit, & idem
etiam, quando conceditur in recognitionem pro mo-
dica penſione ab eo, qui ignoravit valorem rei, &
28 reddituum. † Contrarium Jaſ. *in l.* 1. *C. de Jur. Em-*
29 *phyt. numer.* 76. † Declara, quia habet locum læſio,
ſed omnia pacta pro domino utilia conſiderantur in
læſione excludenda, Caſtr. *d. conſ.* 386. *col. fin. ver.
tertio quia*, *& conſ. ſeq. lib.* 2. Vide Tuſch. *litt. E.*
30 *ver. æſtimatio emphyteuſis qualiter fiat. Concl.* 669. †
Extende etiam, in Emphyteuſi Eccleſiaſtica, quia niſi
ſit læſio ultra dimidiam, non reſcinditur. Salycet. *in
auth. perpetua*, *C. de Sacroſ. Eccleſ.* & idem in Em-
phyteuſi Reipublicæ, quæ a pari procedunt. Caſtr. *conſ.*
142. *in fin. lib.* 2. Imol. *in cap. potuit*, *num.* 11. u-
bi etiam Abb. *numer.* 18. *de locato*. Rom. *conſ.* 369.
num. 9. Franc. Marc. *deciſ.* 350. *lib.* 1. *& deciſ.* 147.
in fin. lib. 2. Boer. *deciſ.* 162. *numer.* 4. ubi, quod
reſtitutorio judicio aget Eccleſia. Tiraq. *de retract. li-
gnag.* §. 1. *gl.* 6. *numer.* 19. quia communis eſt opi-
nio, quod in locatione habet locum. Bero. *conſ.* 141.
31 *in fin. lib.* 1. ubi de communi in locatione. † Ex-
tende in Emphyteuſi fiſci, quia ſi totus canon eſſet
remiſſus, vitiatur pactum remiſſionis & valet contra-
ctus, *l. qui ex titulo*, ubi Bart. *C. de diverſ. præd.*
32 *urban. lib.* 11. † Declara tamen, quia æſtimatio da-
mni fit aliter in Emphyteuſi, quam in locatione, li-
cet in utroque a pari Doctores argumententur. Jaſ. *in
l.* 1. *numer.* 75. *C. de Jur. Emphyt.* Grat. *conſ.* 100.
numer. 39. *lib.* 1. Crem. *in l.* 2. *C. de reſcind. vend.
num.* 35. ubi Cagnol. *numer.* 202. Pin. *par.* 1. *cap.* 3.
33 *in fin.* † Imo etiam pactum perpetuæ penſionis com-
menſuratur in penſione minuenda. Corn. *conſ.* 181.
num. 14. *lib.* 2. *conſ.* 91. *numer.* 14. *cum ſeq. lib.* 1.
34 † Contra extenſionem, quod in Eccleſia læſa ex con-
ceſſione in Emphyteuſim, ſive ſit læſio magna, ſive
modica, ſive quia ſolemnitates non ſint ſervatæ, non
valeat conceſſio, ſed revocetur remedio reſtitutionis in
integrum, etiam cum reſtitutione fructuum non habi-
to reſpectu, an ſint bonæ, vel malæ fidei, *l. quod ſi*
35 *minor*, §. *reſtitutio*, *ff. de minorib.* † Extende, in ca-
ſu contrario, quia etiamſi canon eſſet immoderatus
probata læſione, eſt locus reductioni & reſciſſioni ex
35 *d. l.* 2. *C. de reſcind. vend.* † Reſtringe tamen con-
trarium, quoad fructus pro tempore, quo Emphyteuta
ſolvit canonem, ne Eccleſia locupletetur cum aliena
jactura. Rotæ Florentiæ Domini tres, in motivis die
16. Novembris 1571. in cauſa vertente. † Declara, 37
quia ſi res ſterilis eſt conceſſa ab Eccleſia ex anti-
quo, & hodie, quod eſt bonificata, ſi Eccleſia vult
dicere ſe læſam, non auditur. *l.* 2. *C. de locat. præd.
civil. num.* 11. ubi Bart. invehitur in clericos iſta at-
tentantes. Caſtr. plene *conſ.* 160. *col.* 2. *& conſ.* 378.
in pr. lib. 2. † Amplia, quia læſio ultra dimidiam re- 38
ſcindit etiam diviſionem factam extra judicium inter
cohæredes, vel ſocios, niſi ſuppleatur. Cald. *conſ.* 296.
alias 4. *de rerum permut. ultra med. ver. unde ſi ex-
tra judicium*. † Extende, etiam ſi ſit facta per bre- 39
via, & ſortes; quia adhuc revocatur ex capite læſio-
nis ultra dimidiam. Bald. *conſ.* 72. *Factum ſuper quo
petitur*, *numer.* 2. *ver. circa ſecundum*, *lib.* 2. † Am- 40
plia, quia læſio ultra dimidiam reſcindit etiam do-
tem, & illius augmentum. Bald. *conſ.* 180. *Quæritur*,
utrum adulta, *in fin. ver. ultimo dubitatur*, *lib.* 1. † 41
Amplia, in venditione fructuum gabellæ, quia quate-
nus locatio ſit, eſt locus remiſſioni, quatenus vendi-
tio, eſt locus reſciſſioni propter enormem læſionem ul-
tra dimidiam. Anch. *conſ.* 402. *Pluribus rationibus*,
num. 4. *& in fin.* Roman. *conſ.* 423. *Pro pleniori*, *in
pr.* Socin. Jun. *conſ.* 68. *lib.* 2. *per tot.* † Amplia, ut 42
læſus ultra dimidiam reſcindat etiam tranſactionem,
conſiderato dubio litis eventu, & non alias, *l. Lu-
cius*, §. *fin.* ubi gl. *ff. ad Trebell.* & ibi Bart. Franc.
de Ramponib. in ſuo *conſ. quod eſt* 162. *inter conſ.*
Cald. alias §. *de tranſact.* & plenius *infr. num.* 44. *&
ſeq.* † Declara, quod dubius eventus non conſidera- 43
tur, quando læſio eſt evidens, puta, quia in totum
fuit facta remiſſio. Cald. *conſ.* 113. *ver. non obſtat*, a-
lias 4. *de arbitr.* † Amplia in tranſactione, ut habeat 44
locum reſciſſio ex capite læſionis enormis ultra dimi-
diam, habito reſpectu ad verum pretium, conſiderato
dubio eventu litis. Cald. *conſ.* 102. alias 3. *de Tran-
ſact.* & hanc magis communem dicit Socin. *conſ.* 84.
Conſiliis noſtris, *lib.* 1. *n.* 3. quando læſio eſt habito re-
ſpectu ad eventum dubium, alias ſecus, & hanc com-
munem, & magis communem dicit Gabr. *de empt. &
vendit. concl.* 1. *n.* 68. *ver. contrarium*. Imol. *conſ.* 14. u-
bi diſtinguit relative, & magis communem utramque
dicit Dec. *conſ.* 202. *ut vera reſolutio*, *n.* 4. Jo. de Anan.
conſ. 33. *n.* 3. ubi Bologn. *in apoſt. n.* 7. latiſſime Socin.
Jun. qui alios citat *conſ.* 98. *n.* 17. *lib.* 2. Angel. Aret.
conſ. 38. *Duo ſunt*, *col. penult. ver. ultimo poſito*. Alex.
conſ. 222. *viſa facti*, *n.* 11. *ver. & ad hoc*, *lib.* 2. *& conſ.*
92. *Perſpectis*, *n.* 36. *ver. præterea ad hoc*, *lib.* 6. † Con- 45
trarium tenet Bald. quod reſcindi non poteſt tranſactio
ex capite læſionis ultra dimidiam, *conſ.* 371. *Quidam
habuit*, *n.* 2. *ver. nec etiam poteſt prætendere*, *lib.* 2. quod
duplicatur *lib.* 4. *conſ.* 455. *Punctus quidam*. Anchar. *conſ.
fin. nu.* 12. quod eſt ſubſcriptum a ſex Doctoribus, &
hanc communem & magis communem dicit Gabr. *d.
concl.* 1. *de emptio. n.* 68. *v. octavo limita*, & magis com-
munem dicit Dec. *d. conſ.* 202. *Ut vera reſolutio*, *nu.*
4. Jaſ. *in l. ſi quis cum aliter*, *ff. de verb. oblig. n.* 13.
ubi utramque communem dicit Dec. *conſ.* 216. *& conſ.*
479. & magis communem dicit Alex. *conſ.* 42. *nu.* 9.
& ſeq. maxime *n.* 11. *lib.* 1. Abb. *conſ.* 12. *in pr. lib.* 2.
ubi allegat rationem, quia recedens a lite magnum
commodum ſentit, & iterum *conſ.* 15. *in pr. lib.* 2. *&
conſ.* 118. *Viſo inſtrumento*, *n.* 6. *lib.* 7. ubi magis com-
munem dicit. † Declara; quia ſi læſio eſt modica in 46
quantitate non excedente dimidiam, & procedit con-
trarium, aut in magna quantitate, & procedit læſio,
ita Com. & alii, quos citat Gabr. *n.* 69. *de empt. concl.*
1. ubi qualiter debeat probari dubius eventus litis, &
valor illius, & dat alias declarationes. vide omnino.
Dec. ita diſtinguentem *conſ.* 215. *viſa tranſactione*, *n.*
5. *& conſ.* 479. *num.* 11. ubi apoſt. allegat Grat. *conſ.*
88. *lib.* 1. & quæ poſuit Tuſch. ad Alex. *conſ.* 42. *lib.*
2. Dec. *conſ.* 551. *num.* 6. *& conſ.* 597. *in fin. num.*
10. & hanc eſſe communem diſtinctionem dicit Ri-
min. Jun. *conſ.* 77. *numer.* 21. *lib.* 1. ubi plurimos
allegat. plene Crav. qui plurimos allegat *conſ.* 618. *nu.*
8. Dec. *d. conſ.* 292. *num.* 4. *in fin.* Corn. *conſ.* 166.
col. antepenult. & penult. lib. 1. & ita dixerunt Do-
ctores tres Rotæ Florentiæ 28. Novemb. 1565. licet
non iſta allegent. Rim. Jun. *d. concl.* 77. *numer.* 20.
lib. 1. † Declara, quia ſi tranſactio eſt jurata, & cum 47
juramento promiſerunt tranſigentes non venire contra

ex

ex quacunque cauſa cogitata, & non cogitata, tunc
non datur reſciſſio, & contraria loquuntur, quan-
do non fuit jurata, neque generalis, ut ſupra, quia li-
cet ad incognita non trahatur, bene trahitur ex jura-
mento, quia ſufficit generaliter cogitatum. Alex. *conſ.*
42. *num.* 9. *& ſeq.* ubi *num.* 11. dicit magis communem
48 *lib.* 1. † Sed tamen in muliere, vel minore, propter fra-
gilitatem ſexus, contrarium tenet Dec. *d. conſ.* 202. *n.*
49 4. *in fi.* † Idem in minore, ut per Alex. *conſ.* 42. *num.*
5. *ver. & ideo*, *lib.* 1. ubi, quod magis ſuccurritur
minori, mulieri, & ruſtico, niſi ſint certiorati de læ-
50 ſione. † Declara, quia difficile, & quaſi impoſſibile eſt
probare læſionem habito reſpectu ad eventum dubium
litis, ut Jaſ. dicit *in d. l. ſi quis cum aliter*, *numer.* 25.
ver quarto tenendo, *ff. de verb. oblig.* ideo ex iſto fun-
damento tenet non dari læſionem, cum paria ſint, non
dari, & non poſſe probari, etiam affirmat Alex. *d. conſ.*
42. *num.* 11. *in fi. ver. & inſpecto*, *lib.* 1. *& conſ.* 229.
num. 11. *ver. & ad hoc*, *lib.* 2. ubi *numer.* 12. addit
aliam rationem, quia qui diſcedit a lite, ſatis lucratur,
& ſemper ex hac cauſa tranſactio præſumitur utilis, ut
51 etiam tenet Abb. *conſ.* 12. *& conſ.* 15. *in pr. lib.* 2. † De-
clara tertio, quod læſio habet locum in tranſactione
impropria, vel tacita, prout ſi laudum ſit nullum, &
ratificetur, quia valet in vim tranſactionis, & eo caſu
læſio enormiſſima habet locum. Bald. *conſ.* 381. *in fi.*
52 *lib.* 1. † Contrarium, quia ſequuta ratificatione, eſt
proprie tranſactio. Dec. *conſ.* 60. *viſo themate*, *col.* 3.
& 650. *In cauſa, quæ revocatur.* Soc. *conſ.* 85. *Viſo*,
lib. 1. *& conſ.* 66. *lib.* 4. ideo ſicut non habet locum
in tranſactione, ita neque in laudo ratificato, quod
53 eſt tranſactio. † Amplia in permutatione facta per mi-
norem, quia licet minor juraverit non venire contra,
etiam ratione læſionis enormiſſimæ, ſi fuit deceptus,
debet relaxari juramentum, alias non. Bald. *conſ.* 175.
54 *Statutum prohibens*, *lib.* 4. † Amplia in privilegio e-
normiter lædente Eccleſiam, quia non valet. Felin. *in
c. cauſam quæ*, *numer.* 11. *ver. & iſtis adde*, *de re-
ſcript.* vel ſaltem Vide Tuſch. *Litt. E. ver. Exceſſus
immoderatus regulari debet*, ex æquitate reducitur,
55 *Conſ.* 431. † Amplia, quia læſio etiam non aſcendens
ad dimidiam, eſt ſufficiens cauſa, ut reſtituatur id, in
quo fuit læſus, una cum fructibus, quando alienatio fuit
facta per exequutores habentes facultatem vendendi, ſi
viliori pretio vendiderunt. Bald. *conſ.* 464. *Incipiendo a pri-
mo*, *in fi. ver. ſuper tertio*, *lib.* 2. vide infr. *n.* 78. Vide
plures caſus, in quibus læſio qualibet attenditur, & reſcin-
dit etiam in modico, quia licet contrahentes poſſint ſe de-
cipere uſque ad dimidiam, fallit, ubi lex figit pedes,
item in foro conſcientiæ, item in Eccleſia, Clerico &
Minore. Maſcard. *concl.* 443. *Contractus ſimulatio*, *n.*
56 10. *& ſeq.* ubi late. † Amplia, quia etiam in alimen-
tis promiſſis habet locum læſio ultra dimidiam. Vide
Tuſch. *Litt. A. ver. Alimenta læſionis prætextu reſcin-
57 duntur*, *Concl.* 307. & infr. *num.* 65. *& ſeq.* † Amplia;
quia læſio ultra dimidiam habet locum, ut reſcindat
etiam permutationem præbendarum Calder. *conſ.* 296.
58 alias 4. *de rer. permut.* † Amplia in privilegio, & e-
xemptione principis, quia ſi lædat in magna quantita-
te ultra intentionem, revocatur. Felin. *in c. novit. n.* 8.
59 *ver. ſecundo limita*, *de judic.* † Vide Cravet. *conſ.* 21.
in princ. qui videtur dicere non poſſe habere locum
læſionem, quia non poteſt conſtare in quantum lædat.
60 † Amplia, ut læſio ultra dimidiam habeat locum etiam
in emptione juris piſcandi, & ſic fortuiti, quam ca-
riori, vel viliori pretio in duplo, quam alius eſſet em-
pturus, fuit factus contractus. Bald. *conſ.* 119. *verba
61 dicunt*, *in fi. lib.* 1. † Amplia, quia læſio habet locum
in omnibus contractibus bonæ fidei. Bald. *d. conſ.* 108.
in fi. lib. 1. Rom. *conſ.* 423. *Pro pleniori*, *num.* 2.
62 † Imo habet locum in omnibus contractibus, tam bo-
næ fidei, quam ſtricti juris. Angel. Aret. *conſ.* 38. *Duo
ſunt*, *num.* 10. *ver. quoniam remedium*, intelligit Corn.
conſ. 181. *num.* 65. *lib.* 2. quod læſio habeat locum in
63 omni contractu oneroſo. † Amplia, quia habet locum
læſio enormiſſima etiam ex conſenſu geminato. Socin.
d. conſ. num. 85. *num.* 5. *&* 6. *ver. ſed adhuc iterum*,
64 ubi dicit magis communem. † Amplia; quia habet lo-
cum etiam in contractu innominato. Caſtr. *conſ.* 386. *col.*
65 2. *verſ.* 4. *lib.* 2. † Amplia; quia læſio habet locum et-
iam in donatione, quando eſt immenſa, & immodera-
ta. Cravett. *conſ.* 162. *ver. quinimo*, *in pr.* quia ſi tendit
ad prodigalitatem, habet locum læſio. Abb. plene *conſ.*
81. *num.* 55. *&* 57. ubi hoc dicit, quod habet locum in
donatione ſimplici, quando intervenit dolus, ſeu dece-
ptio, alias non, & magis communem dicit Bero. *conſ.*
51. *num.* 9. *lib.* 1. † Contrarium; quia non habet locum 66
læſio in donatione, quæ provenit ex mera liberalitate.
Malvaticeus *conſ.* 9. *num.* 7. *& num.* 15. ubi ſecus, ſi ex
cauſa fiat, & excedat cauſam. Curt. Jun. *d. conſ.* 141.
num. 14. *& ſeq.* plurimos citat Cantuccius *deciſ. ult. im-
preſſis.* 201. *lib.* 2. *num.* 6. Mandel. *d. conſ.* 81. *num.* 55.
& ſeq. ubi plena apoſtilla, quod habet locum, quando
ex cauſa, vel etiamſi ſit ſimplex, quando dolus inter-
venit. † Declara, quia habet locum in donatione ſim- 67
plici, ſi intervenit ultra enormiſſimam læſionem dolus,
vel metus, vel ſi ignoravit donans valorem rei, puta,
quia jura ſint de futuro, vel ſi ſit donans minor, alias
non; ita Rota *d. c.* 201. *lib.* 2. *in ult. impreſſis. P. Cantu-
cii.* Bero. *conſ.* 51. *num* 6. *lib.* 1. Vaſq. *tract. de ſucceſſ.
par.* 1. *limit.* 2. §. 18. *requiſit.* 29. *nu.* 172. ſequitur Franc.
Burſ. *conſ.* 75. *num.* 5. *v. & ejus*, *lib.* 1. & Batt. *conſ.* 90.
num. 2. *lib.* 1. & plenius *num.* 3. *v. ſuper quarto*, quando
minor falſa ſuggeſtione motus fuit, & dicit eſſe reme-
dium tutiſſimum, non obſtante juramento. † Extende, 68
ut idem ſit, quando eſt ex cauſa, & adeſt læſio men-
ſurata cauſa. Crav. *d. conſ.* 192. *in pr.* Alba. *d. conſ.* 81.
num. 56. *& ſeq.* Malvati. *conſ.* 19. *num.* 15. † Extende 69
maxime quando tempore donationis donans ignorabat
valorem, & importantiam rei donatæ. Fel. *in c. in præ-
ſentia num.* 8. *de probat. v. ſed omnia iſta.* Gramm. *de-
ciſ.* 104. *num.* 54. *&* 55. Ruin. *conſ.* 60. *lib.* 3. *num.*
24. *& ſeq.* Curt. Jun. *conſ.* 141. *num.* 14. *& ſeq.* ubi
Ruin. quod præſumitur ignorantia, ſi donatur res futu-
ra, & Curt. quod conſideratur effectus, non verba. Cæ-
polla *conſ.* 142. *nu.* 26. Rota *noviſſ. impreſſ. deciſ.* 201.
lib. 2. † Extende idem in donatione, quæ non ſit prin- 70
cipaliter, ſed acceſſorie ad alium contractum. Cravett.
conſ. 394. ubi loquitur in acceptilatione. † Extende, 71
ut id, quod dicitur de donatione, procedat etiam in
renonciatione, etiam a minore facta cum juramento,
quia cum ſit liberalitas, non autem contractus corre-
ſpectivus, non habet locum læſio, niſi contineat læſio-
nem ultra intentionem. Bart. *conſ.* 90. *Dilecto*, *num.* 2.
lib. 1. † Declara, hoc ultimum, quia donatio quæ fit 72
in venditione per clauſulam, *& ſi plus valet, donat,
&c.* reſcinditur ex læſione, ſi poteſt referri ad modi-
cum, & non comprehendit immenſum, niſi adſit clau-
ſula, *ex certa ſcientia*, & verba referantur ad immen-
ſam donationem. Alex. *conſ.* 115. *Viſis*, *& conſidera-
tis*, *num.* 7. *& ſeq. lib.* 1. † Extende, quando in dona- 73
tione intervenit metus, dolus, vel perſuaſio ſeductiva.
Alba. *conſ.* 100. *num.* 5. ubi, quod metus præſumitur,
quando agitur ad effectum præſumptionis, ſi conſtat de
enormi læſione, maxime in muliere, minore, & aliis,
latius *conſilio* 81. *circa fin.* plene Ruin. *conſ.* 170. *num.*
21. Grammat. *dec.* 103. *num.* 53. *& ſeq.* † Extende; quia 74
maxime in minore habet locum læſio in donatione,
quando tendit ad prodigalitatem, etiamſi ſit ſimplex.
Cravett. *conſ.* 192. *in pr.* † Vel quando non erat cer- 75
tus de valore, ut quia donat ſpeciem; Ruin. *d. conſ.*
170. *num.* 21. *& ſeq.* ubi inſerit conſilium Alex. non
impreſſum, ſuper hoc Felin. *c. in præſentia*, *num.* 8.
ver. ſed omnia iſta, *de probat.* Curt. Jun. *conſ.* 141.
num. 14. *ver. nec præmiſſis obſtat.* † Reſtringe, quia 76
regula eſt, quod donans non reſcindit ex capite læſio-
nis, quia ſemper donans læditur. Dec. *conſ.* 181. quem
ſequitur Alba. *conſ.* 11. *num.* 6. *& ſeq.* ubi dicit com-
munem, & idem dicit Curt. Jun. *conſ.* 141. *num.* 14.
& ſeq. niſi ſit ex cauſa donatio. † Declara, quia pro- 77
cedit læſio, quando donatio non eſt reſtricta ad cau-
ſam, ſi fuit perſuaſus ab alio donare rem magnam pro
modica, quia minor eſſet, & tunc læſio habet locum,
alias non. Bertrand. *conſ.* 22. *num.* 6. *lib.* 2. ubi idem
in renunciatione, & ita etiam Curt. Jun. *d. conſ.* 141.
num. 14. *& ſeq.* † Amplia; quia facilior eſt læſio in 78
minore, muliere, ruſtico, & Eccleſia, quam in
aliis. Rim. Jun. *conſ.* 77. *in fi. numer.* 41. ſupr. *v. am-
plia, quæ læſio*, *numer.* 45. *& ſeq.* † Imo minor ha- 79
bet reſtitutionem in integrum, etiam ſi læſio non ſit
ultra, ſed infra dimidiam. Cagn. *in l.* 2. *numer.* 159.
C. de reſcind. vend. cum ſeq. ubi dicit communem,
& ſi intervenit cum decreto judicis cauſæ cognitio,
ſubhaſtatio, & æſtimatio, quia non tollunt iſtam

veram probationem, licet inducant præſumptionem pro
80 contractu. † Declara melius, quia ſi minor non eſt læ-
ſus in venditione, ſed in pretio, ut quia cupiebat
rem vendere, ſed minori vendidit, tunc poteſt median-
te reſtitutione in integrum, vel etiam ex remedio d.
l. 2. C. de reſcind. vend. agere, ut obtineat ſupplemen-
tum, prout major, & non in facultate ſua eſt reſilire
a venditione, ſeu recipere ſupplementum, ſed emptor,
vel ſupplet pretium, vel non reſtituit, gl. in l. 1. ubi
Bart. C. ſi adverſus vendit. Simoncell. de decret. lib. 3.
tit. 7. nu. 13. & ſeq. ubi hanc communem, & ma-
gis communem Sfor. Oddus de reſtit. in integr. p. 2.
81 q. 57. art. 4. † Contrarium, quod imo minor reſcin-
dat venditionem in totum, nec teneatur recipere ſup-
plementum, tenent infiniti, quos Simoncell. de decret.
lib. 3. tit. 7. num. 13. ubi, quod hoc in praxi ſer-
82 vatur. † Amplia, quia ubi eſt enormis læſio quoad
rem venditam ultra dimidiam juſti pretii, emptor tene-
tur reſtituere ratam fructuum pro quantitate læſionis;
83 ita tenuit Rota Florentiæ 30. Decemb. 1532. † Con-
trarium, quod imo emptor lucretur omnes fructus,
quia cum ſit bonæ fidei, & poſſeſſor cum titulo, do-
nec venditor probaverit incumbentiam, facit fructus
ſuos, & hanc partem tenet Abb. conſ. 69. lib. 2. Fa-
bian. de Monte tract. de empt. in 8. q. & quia domi-
nium tranſivit in emptorem. Bald. in l. fin. §. prater-
ea, col. 2. ver. ex hoc not. C. de jur. domin. impetr.
& in Ecclesia, & piu loco tenuit Rota Florent. in mo-
tivis 31. Maii 1561. quod licet reſtituatur læſa quoad
bona, non tamen quoad fructus, & clarius eadem
84 Rota 22. Sept. 1551. † Declara, quia prima opinio
procederet, ſi actum fuiſſet non reſciſſoria a principio,
ſed quia contractus fuerit fictitius, vel nullus, aut
uſurarius, ut per Cæpol. de ſimulat. contract. chart. 2.
85 † Declara; quia ſi actum eſt reſciſſoria ex læſione,
non ſit condemnatio in fructibus, etiamſi ſit minor,
vel Eccleſia quæ agit, & ita procedit contrarium; ſi
vero fuit actum ex capite reſtitutionis in integrum com-
petente minori vel Eccleſiæ, ſit condemnatio in fructi-
bus, quia pinguius eſt remedium reſtitutionis in inte-
grum, quam reſciſſio ex læſione, ita Rot. Florent. in
dictis motivis 22. Sept. 1551. & idem, ſi intentetur
nullitas ex enormiſſima læſione, quia intervenerit do-
86 lus ex propoſito, quia tunc ſit reſtitutio fructuum. †
Amplia, quia ubi eſt enormis læſio, præſumitur igno-
rantia in venditore, quia ineſſet jactatio proprii patri-
87 monii. Ant. de Butr. conſ. 52. in fi. † Et ideo con-
trahens ſcienter, & ſciens conditionem, & valorem
rei, cenſetur remittere, & ideo non poteſt allegare læ-
ſionem. Caſtr. conſ. 386. Factum ſic ſe habet, col. 2.
ver. ſecundo arguitur, lib. 2. ubi idem, ſi venditor
bis vendidit, vel ratificavit, quia præſumitur ſcientia,
vide inſr. §. V. ver. Læſus præſumitur ignoraſſe verum
88 pretium. † Declara tamen, quia in hoc judicio reſciſ-
ſionis ex d. l. 2. C. de reſc. vendit. quando dolus ex
propoſito non intervenit, quia ſi interveniſſet, eſſet
nullus contractus, & fructus eſſent reſtituendi, non
veniunt fructus in reſtitutione, etiam per minorem in-
tentata, ideo pinguior pro minore eſt reſtitutio in in-
tegrum, quia in illa ſemper veniunt fructus, pro quan-
89 to minor eſt læſus. † Amplia; quia etiam procurato-
ris contractus valet, ſed in eo habet locum d. l. 2. C.
de reſcind. vend. communem dicit Cagn. d. l. 2. n. 166.
Angel. Aret. conſ. 38. Duo ſunt, num. 8. in fi. & n. 9.
90 ver. ſed imo plus dico. † Declara, quia læſio cauſata a
tertio, prout ab arbitro, vel bono viro, quia ſecun-
dum aliquos ſufficit, quod accedat ad tertiam partem,
& ſecundum alios uſque ad ſextam partem, ſed ſi a
tertio tanquam miniſtro, prout a procuratore, debet ex-
cedere dimidiam, prout quando principalis major ex
facto ſuo læditur. Ang. Aret. d. conſ. 38. n. 6. in fi.
91 cum ſeq. quoad ſecundum. † Reſtringe, in ſyndico uni-
verſitatis, tutore, vel adminiſtratore publico. Bald. in
l. 1. in fin. ff. de offic. procur. Caſar. & in c. contin-
git, de Tranſact. l. cum is, §. cum prætor, ff. de Tran-
ſact. ubi Caſtr. n. 6. quia non habent mandatum cum
libera, ideo non valet remiſſio tacita, & minus expreſ-
ſa. Cagn. d. l. 2. n. 15. cum ſeq. ver. poſtremo, Alex.
92 conſ. 22. num. 8. uſque in fin. lib. 1. † Reſtringe in
Procuratore, quando haberet mandatum limitatum ad
vendendum pro centum, quia ſi vendidit pro minori
pretio, nihil agit, quia excedit mandatum. Cagn. d. l. 2.

n. 166. C. de reſcind. vend. † Limita, quando in ſpe- 93
cie fuit juratum non contravenire ratione enormis, ne-
que enormiſſimæ læſionis. Socin. conſ. 85. n. 4. ver. nec
prædictis, ubi dicit communem opinionem, lib. 1. † 94
Et quod juramentum tollat remedium d. l. 2. C. de re-
ſcind. vend. Bart. ibi num. 90. Cagn. n. 9. Soc. conſ. 48.
num. 9. & per tot. lib. 4. Crav. conſ. 114. n. 9. Rol. a Vall.
conſ. 59. num. 18. lib. 1. & eſt magis communis opinio.
Alex. d. conſ. 42. & conſ. 53. lib. 3. Curt. Sen. conſ.
44. Rubr. d. conſ. 12. n. 17. Alex. plene d. conſ. 118.
Viſo inſtrumento, n. 7. lib. 7. ubi de communi. † Con- 95
trarium tenent multi, quod ſolum juramentum non
tollat hoc remedium, quia communiter apponi ſolet de
ſtylo Notarii. Ant. de Butr. conſ. 52. in fin. † Decla- 96
ra, quia ſi agitur de enormi læſione, ſufficit juramen-
tum, ſi de enormiſſima, non tollit læſionem, ita Cagn.
d. l. 2. C. de reſc. vend. num. 139. & in l. ſi quis ma-
jor, n. 37. C. de Tranſact. Neviz. conſ. 21. num. 5.
AlbaMandel. conſ. 81. num. 52. † Extende, in tranſa- 97
ctione jurata, quia non habet locum. Socin d. conſ. 85.
num. 4. ver. ſed iterum, lib. 1. † Et ſi non eſt in 98
ſpecie, ſed in genere renunciatum omni exceptioni do-
li, & cum juramento. Alex. d. conſ. 42. Super præmiſſo,
per. tot. lib. 1. † Et quod major vendens & jurans non 99
venire contra, non habeat remedium d. l. 2. C. de re-
ſcind. vend. Alex. d. conſ. 42. num. 8. v. 6. quod, lib.
1. & conſ. 27. num. 3. lib. 1. Imol. conſ. 14. Alex.
conſ. 127. lib. 2. & Jo. de Imol. d. conſ. 14. dicit
hanc communem, a qua in judicando, & conſulendo
non eſt recedendum. Dec. conſ. 60. Viſo, col. fin. Soc.
conſ. 85. num. 4. ver. ſed iterum, lib. 1. ubi, quod
adverſus venditionem juratam non datur remedium d.
l. 2. C. de reſcind. vend. ut ibi concludunt communi-
ter gl. & DD. Alex. conſ. 17. ponderatis, num. 2. & 3.
ubi dicit communem, col. 2. lib. 3. & conſ. 133. ſuper
quæſitis, num. 15. & ſeq. ubi de communi, col. fin. lib. 5.
Jaſ. in auth. ſacramenta puberum, C. ſi adverſus vendit.
n. 45. Corn. conſ. 159. lib. 1. & conſ. 212. Eleganter, lib.
4. Socin. conſ. 48. num. 9. lib. 4. Barbat. conſ. 21. lib. 4. &
communem dicit Cravett. conſ. 114. late Alex. conſ. 66.
Viſa facti, lib. 6. † Contrarium tenet apoſt. ad d. conſ. 100
Alex. 42. num. 9. ver. major, lib. 1. plenius in conſ.
127. lib. 2. Caſſad. dec. unica de empt. & vend. Ant.
de Butr. in cap. cum contingat in 4. caſu princip. de ju-
rejurand. quia qua facilitate & errore vendidit, ea-
dem etiam juravit, ſequitur Alex. d. conſ. 42. In ra-
tione dubitandi, lib. 1. & latius conſ. 89. Viſo, nu. 11.
v. ſecundo reſpondeo, lib. 2. Corn. conſ. 133. In hac,
col. 4. lib. 3. Curt. conſ. 65. col. 2. Dec. conſ. 1. Bar-
bat. conſ. 53. lib. 2. per totum. Alex. conſ. 125. lib. 1.
† Extende contrarium, quia renunciatio filiæ facta pa- 101
tri non validatur juramento, de non veniendo con-
tra, quod eſt læſa, vel decepta. Bald. conſ. 483. Viſo,
lib. 4. & conſ. 74. plene Dec. qui plurimos allegat
conſ. 180. Viſa, per tot. & conſ. 181. ſtatis, qui lo-
quitur in filia renunciante. Aret. conſ. 92. Viſo legato,
col. 2. Caſtr. in ſimili conſ. 174. lib. 1. & plenius
conſ. 305. Notandum eſt, lib. 2. ſequitur Socin. conſ.
263. Capio. 2. † Contra extenſionem faciunt Bald. 102
conſ. 202. Pater legavit, vol. 1. & conſ. 441. lib. 5.
Aret. in l. ſuperſtitis, ff. de adquir. hered. Curt. conſ.
43. conſ. 63. ver. ſed præmiſſis, ubi, quod contractus
jurati ſunt irretractabiles, & quod non debet dari
abſolutio a juramento, & dicit communem, quan-
do habuerunt ſcientiam, & voluerunt renunciare.
Soc. in tract. fallent. Reg. 436. ver. fallit. 11. niſi eſ-
ſent inducti ad jurandum dolo adverſarii. † Declara, 103
quia ſi modica eſt læſio, tunc non poteſt læſus venire
contra. Socin. conſ. 48. per tot. lib. 4. † Declara, quia 104
maxime in muliere læſa juramentum non tollit læſio-
nem ultra dimidiam. Dec. conſ. 202. num. 5. & 6.
ubi dicit communem. † Reſtringe, niſi deceptio ſit ex 105
dolo ex propoſito, quia tunc juramentum nihil opera-
tur & competit remedium reſciſſionis. Alex. conſ. 42.
num. 6. lib. 1. † Reſtringe in Curatore, vel Prælato 106
Eccleſiæ, qui jurarunt non contravenire. Pantaleon. d.
l. 2. C. de reſcind. vend. num. 144. † Reſtringe in 107
prodigo, demente, vel phrenetico, quia carent conſen-
ſu. Pantaleon. ubi ſupr. num. 143. † Reſtringe, quan- 108
do intervenit dolus re ipſa, ut quia deceptio, ſeu læ-
ſio eſt ultra dimidiam in magna quantitate, tunc jura-
mentum nihil operatur, quin reſciſſio habeat locum. Alex.
d. conſ.

Digitized by Google

d. conſ. 42. numer. 6. ubi apoſt. in ver. ſed re ipſa
lib. 1. dat plurimos concord. & ita Socin. conſ. 115.
lib. 1. quod juramentum tollit enormem, ſed non e-
normiſſimam læſionem. Corn. conſ. 43. In hac, col. 4.
lib. 3. vide Tuſc. litt. D. ver. Dolus ex propoſito, &
109 re ipſa quando dicatur. Concl. 571. † Reſtringe, quia
non habet locum reſciſſoria contractus, ſed tamen ju-
ramentum non impedit ſupplementum pretii, ita Ant.
Burgoſ. Hiſpan. in c. cum cauſam, in fin. 8. limit. de
empt. & vend. allegat Alex. d. conſ. 42. lib. 1. qui ſo-
110 lum loquitur, quoad reſciſſionem contractus. † Con-
trarium Pantaleon. in repetit. d. l. 2. C. de reſcind.
vend. numer. 135. ubi, quod non poteſt contravenire
111 etiam quoad pretium. † Reſtringe in minore, quia o-
pus eſt, ut juret duo, primum non contravenire ra-
tione minoris ætatis, ſecundum ratione minoris pre-
tii, aiias poteſt contravenire non obſtante juramento.
Bald. d. l. 2. ubi, Pantaleon. num. 137. cum ſeqq. u-
bi ponit quatuor caſus circa minorem, quos videas, ſi
vero iſta duo intervenerunt, excluditur etiam minor.
Alex. conſ. 89. Viſo puncto, num. 11. ver. ſecundo reſ-
pondeo, ubi, quod unicum juramentum ſolum repræ-
ſentat minorem, ut majorem, lib. 2. & quod ideo duo
juramenta requiruntur in minore. Idem Alex. conſ. 127.
num. 2. uſque in fin. lib. 2. Fabian. de Monte tract.
de empt. & vend. in 8. 9. pr. in ver. tertio quæro, u-
bi, quod opus eſt quod dicat, promiſit non venire con-
tra, ex certa ſcientia, nec ratione ætatis, nec ratione
minoritatis pretii, quia non audiretur, niſi dolo ad-
verſarii eſſet inductus ad hoc. Bal. tamen in l. ſi quis
major, C. de Tranſact. dicit, quod ſufficit, ſi juravit
non venire contra ratione minoris ætatis, neque alia
112 ratione aliqua, & vide Barba. conſ. 53. lib. 3. † De-
clara, quia ſi minor juravit, &c. non poteſt extendi
non contravenire, ſed bene poteſt extendi ratione mi-
113 noris ætatis. Bald. conſ. 441. lib. 5. † Reſtringe in
muliere, minore, & ruſtico jurantibus non venire
contra, quia non refertur ad enormiſſimam læſionem,
ita Fabian. de Monte d. tract. de empt. & vend. q. 8.
pr. v. tertio quæro, ubi adducit Ant. Aneh. Abb. in c.
1. de conſtit. quia quo errore ductus eſt ad videndum,
eodem ad renunciandum. Jo. Andr. c. cum cauſam, de
empt. & vend. Fed. de Sen. conſ. 199. An Domina
Angela; ſequitur Jaſ. in l. de iis ff. de Tranſact. A-
ret. conſ. 92. Viſo legato, col. 2. Cuman. conſ. 180.
Videtur prima fronte, & in muliere communem dicit
Dec. conſ. 202. numer. 5. & 6. vide Alex. in l. ſti-
pulatio hoc modo concepta, ff. de verb. oblig. ubi late
tuetur reſpondendo contrariis, licet dicat eſſe difficile
114 in practica obtinere. † Et procedit hæc reſtrictio in
minore, & muliere, etiam quod in renunciatione di-
catur, quod fuerunt certiorati, niſi aliter probetur cer-
tioratio, quam per verba inſtrumenti. Cur. conſ. 43.
ſuper tertia col. Jaſ. in auth. Sacramenta puberum, col.
11. & 12. C. ſi adverſ. vendit. ubi pro utraque par-
115 te. † Contra hoc ultimum, quod imo non detur re-
ſtitutio, neque requiritur certioratio, quia juramentum
tollit remedium l. 2. C. de reſcind. vend. tenet Alex.
conſ. 27. Viſo libello, per tot. lib. 1. ubi dicit com-
116 munem vide §. prox. ſeq. † Limita; quia læſio non
habet locum in re particulari, quando contractus eſt
generalis, & univerſalis, veluti ſi quis dividat univer-
ſaliter hæreditatem paternam, quia licet ſit læſio quoad
certa corpora, ſi non eſt quoad omnia corpora in u-
niverſo, non attenditur. Bald. conſ. 91. Facti narra-
117 tio, in fin. lib. 2. † Extende, quia ſi quis locat uni-
verſaliter plura corpora unico pretio, non ſufficit læſio
particularis in uno corpore, quia decet conſiderari in
univerſos. Boſſ. tit. de remiſſ. merced. num. 20. † De-
clara, niſi in diviſione univerſali ſingula compora eſ-
ſent æſtimata, quia læſio in ſingulis attenderetur, ſed
tamen compenſatio admitteretur, ideo requiritur læſio
quoad totum contractum. Bald. d. conſ. 91. in fin. lib.
2. ſequitur Tiraq. qui alios allegat de retract. lignag.
§. 23. gl. 1. num. 17. allegat Dec. conſ. 421. Plene
& ſubtiliter col. 1. Vide, plene per Gabr. lib. 3. tit.
de empt. & vend. concl. 1. Venditor læſus.

§. III.

Læſio enormis non habet locum multis caſibus.

Læſio † enormis non cadit in eo, qui renunciavit 1
hæreditati, & bonis, cum juramento ingreſſurus mo-
naſterium, & profeſſurus paupertatem. Dec. conſ. 31. Et
pro tenui, circa fin. v. ultimo non obſtat. † Amplia in eo, 2
qui ſciens læſionem enormiſſimam ex laudo vel contra-
ctu ratificavit; quia geminatus conſenſus tollit læſio-
nem enormiſſimam. Caſtr. conſ. 386. Factum ſic ſe ha-
bet col. 2. in fin. lib. Crav. conſ. 260. nu. 6. quod in-
tellige, quando ſcivit læſionem, alias non. Curt. Jun.
conſ. 50. col. 3. in fin. Crav. ubi ſupra & conſ. 151.
n. 24. Barba. conſ. 41. lib. 1. Ruin. conſ. 16. n. 3. lib.
4. Dec. conſ. 383. in pr. Pariſ. conſ. 128. n. 36. lib. 1.
Neviza. conſ. 87. n. 26. Rol. a Valle conſ. 9. n. 27. &
conſ. 59. n. 10. lib. 1. Menoch. conſ. 1. n. 350. † Con- 3
trarium ex magis communi, Soc. conſ. 85. n. 5. & 6.
lib. 1. † Extende, ut idem ſit, quando vendens ex cer- 4
ta ſcientia, & non per errorem, ſi plus valet, donat,
vel fatetur ſcire, quod plus non valeat. Alex. conſ. 42.
num. 2. & conſ. 126. in pr. lib. 1. Clemen. l. 2. C. de
reſcind. n. 91. Bald. d. l. 2. n. 11. † Bald. & alii com- 5
muniter, quando ſcivit. † Extende, etiamſi geminatus 6
conſenſus ſit primo loco juniori ætate, poſtea, quando
major factus ſecunda vice, Abb. conſ. 71. col. pen. in 3.
dub. lib. 1. † Amplia; quia non habet locum in eo, 7
qui ſciens verum valorem, promiſit non venire contra
cum juramento, Bald. conſ. 175. Statutum prohibens, lib.
4. & quod ſcientia ejus, qui allegat læſionem tempore
venditionis, excludat remedium d. l. 2. C. de reſcind.
vend. Bald. conſ. 395. Quod Notarii collegii, in fin. n.
5. v. ſuper quinto lib. 4. plene Alex. conſ. 125. Viſis, &
conſideratis. num. 7. lib. ubi apoſt. allegat Dec. conſ.
583. & dicit Alex. cautelam eſſe, quod illud plus do-
nat ex certa ſcientia. Pariſ. conſ. 20. numer. 40. lib. 1.
Crav. conſ. 290. v. tertio pro hac parte, & Caſt. conſ.
386. Factum ſic, col. 2. ver. ſecundo arguitur, lib. 2. u-
bi, quod læſus præſupponit errorem, quo ſublato per
ſcientiam ceſſat læſio, & communem dicit Alex. conſ.
127. Viſo proceſſu, col. 2. in pr. lib. 2. † Extende, ut 8
dicatur ſciens, & renuncians læſioni, ſi receditur a
prima emptione propter læſionem, & idem emptor e-
mat iterum pro alio pretio. Alex. conſ. 127. proceſſu,
n. 1. ver. præterea d. remedium, lib. 2. † Extende, ut 9
procedat etiam in ruſtico, quia ſi eſt ſciens, cenſetur
renunciare læſioni. Alex. conſ. 127. Viſo proceſſu num. 1.
in fin. lib. 2. † Extende, ut procedat etiam in mino- 10
re vendente, & cum juramento promittente non veni-
re contra venditionem ex capite minoris ætatis, neque
ex alia quacunque cauſa; quia excluditur etiam a le-
ſione ultra dimidiam, etiam prætextu, quod erraverit,
quia non poteſt audiri contra juramentum, in tantum,
quod ſi contra facit, efficitur perjurus, & non debet
abſolvi, communem dicit Alex. conſ. 17. Ponderatis
num. 3. & ſeq. lib. 3. ſequitur Ruin. conſ. 103. nu. 10.
& 11. lib. 4. Pariſ. conſ. 97. num. 90. & ſeq. lib. 1. † 11
Declara, quia ſi ruſticus, mulier, vel minor ſunt igno-
rantes, prout præſumuntur probata læſione ultra dimi-
diam, tunc niſi probetur certioratio, renunciatio ge-
neralis facta omni exceptioni, doli, læſionis, deceptio-
nis, &c. non præjudicat, maxime, ſi eſt ſine juramen-
to, ſecus ſi cum juramento, Alex. plene conſ. 1. per tot.
lib. 6. † Contrarium Crav. conſ. 394. in muliere, ruſti- 12
co, minore, vel alio, qui perſuaſus fecit. † Declara, 13
quia multi impugnant ampliationem, ſed tamen diſtin-
guitur, ut ſi enormiſſima ſit læſio, clauſulæ iſtæ non
ſufficiant, ſecus ſi læſio ſit enormis. † Declara, quia 14
ſi ille, qui dicit ſe læſum, ſcivit, & juravit, imo et-
iam ſcivit, & voluit, non debet reſtitui, ſecundum A-
lex. conſ. 27. num. 4. in fin. ver. non obſtat. quod, ter-
tio, lib. 1. & conſ. 42. per tot. lib. 1. † Scientia au- 15
tem probatur, quando vendidit ex certa ſcientia nullo
errore ductus, & renunciat exceptioni doli & cum ju-
mento & tunc non reſcindit mulier, minor, & ruſti-
cus, plene Alex. conſ. 42. per tot. lib. 1. † Extende,
ut idem ſit, quando vendens ſcienter vendidit rem in-
fra dimidium juſti pretii, quia non poteſt dici læſus
ex quo ſcivit & voluit, Roman. conſ. 175. Quoad pri-

mum, *numer.* 4. ubi plena apoſtilla *in ver implorare*,
17 dat plurimos concord. † Idem ſi renunciavit omnibus
beneficiis, & eſt impubes, quia non excluditur propter
juramentum, quod nihil operatur in impubere. Fulg.
conſ. 237. *col.* 2. *verſ.* & *in prima quidem*, ubi dicit
18 hoc eſſe verum, etiamſi cum tutore contraxit. † Idem
ſi renunciavit minor omnibus beneficiis, etiam cum
tutore, quia ſi eſt læſus, poteſt agere ad læſionem,
niſi ſit pubes, qui juravit, & niſi fuerit certioratus.
19 Fulgoſ. *d. conſ.* 337. *col. pen. verſ. ſupereſt tertia*. †
Contrarium, quod imo minor ſciens ſi cum juramen-
to donavit illud plus, vel ſi renunciavit omnibus be-
neficiis; & non venire contra, non poſſit etiam pe-
tere abſolutionem a juramento læſus, neque petere re-
ſtitutionem in integrum. Alex. *conſ.* 125. *Viſis*, &
conſideratis, *numer.* 6. *in fin. ver. non obſtat igitur*,
& *numer.* 7. *cum ſeq. lib.* 1. & *numer.* 10. *ver.* &
20 *expreſſe dicit*. † Extende contrarium, etiamſi donavit
minor cum juramento, quia ſciens non poteſt agere
tanquam læſus, neque petere reſtitutionem, neque ab-
ſolutionem a juramento, niſi donatio comprehenderet
læſionem ultra dimidiam ejus, quod potuiſſet, & vo-
luiſſet donare. Alex. *d. conſ.* 127. *numer.* 7. *lib.* 1. &
21 *numer.* 10. *ver.* & *expreſſe dicit*. † Reſtringe in mi-
nore alienante cum juramento, quia ſi renunciat be-
neficio minoris ætatis, poterit tamen, prout major, a-
gere tanquam læſus, quia renunciatio minori ætati
cum juramento, vel beneficio minorum nihil aliud o-
peratur, quam quod ſit major, & ideo ſicut major a-
gere poteſt, ita minor, qui renunciavit beneficio mi-
norum. Fulg. *d. conſ.* 237. *Finus*, & *Guidonius*, *in
pr.* Alex. *conſ.* 27. *in pr. ver. tertio*, *quia*, & *numer.*
4. *ver. non obſtat*, *quod tertio*, *lib.* 1. qui limitat re-
22 ſtrictionem, niſi ſciviſſet emptor pretium. † Amplia
in minore remittente fideicommiſſum conditionale in
caſum mortis fratris, quia frater ſibi remittit ſimili fi-
deicommiſſum, quia ex quo jus eſt incertum, & con-
ditionale, & reciprocum, non poteſt prætendi aliqua
læſio, licet veniat caſus contra minorem. Bald. *conſ.*
434. *Factum proponitur lib.* 3. *numer.* 2. *verſ. ſecundus
caſus*, qui tamen loquitur quando minor fuit certio-
23 ratus de importantia, alias ſecus. † Idem in muliere
forenſi, quæ non poteſt allegare læſionem, neque hæ-
redes prætextu lucri dotis ex ſtatuto, quod ignoravit,
quando ſtatutum ita defert lucrum uxori, ſicut mari-
to. Cuma. *conſ.* 72. *De jure communi*, *numer.* 2. *verſ.*
24 *nec poteſt dici*. † Idem in filio renunciante patri le-
gitimam pro certa ſumma, quia licet tempore mortis
patris ſit aucta, ſi habuit eam ſecundum tempus con-
tractus, repellitur, quia potuit ita diminui, ſicut au-
geri, & propter incertitudinem non dat de læſione.
Alex. *conſ.* 181. *Viſis duobus*, *in pr.* ubi apoſt. *in ver.
tempore*, dat pro utraque concord. & dicit magis com-
munem, & *d. conſ.* 181. *numer.* 5. *verſ. quod etiam*,
25 *lib.* 5. † Amplia in marito, qui dedit in ſolutum bo-
na uxori pro dote, quæ erant majoris valoris, & re-
nunciatio beneficio *d. l.* 2. *C. de reſc. vend.* quia cen-
ſetur donaſſe, & talis donatio confirmatur morte in
præjudicium hæredum mariti. Bald. *conſ.* 243. *Viſis d.*
26 *punct. in pr. lib.* 3. † Amplia; quia authoritas ſeu con-
firmatio Principis tollit nedum læſionem, ſed reſtitu-
tionem in integrum, etiamſi alias competeret ratione
perſonæ. Alex. *conſ.* 240. *Perſpectis*, *in fin. v. poſtre-*
27 *mo*, *lib.* 6. † Amplia in venditione ordinata per te-
ſtatorem, quod tali vendatur tanto pretio, quia non
habet locum læſio. Cagn. *d. l.* 2. *numer.* 167. *in* 6. *q.*
28 *C. de reſcind. vend.* † Amplia; quia non habet lo-
cum, licet theſaurus reperiatur in re empta. Rim. Jun.
29 *conſ.* 483. *numer.* 25. † Amplia; quia ſi alienans do-
navit ex certa ſcientia, & non per errorem illud plus,
quod inducit læſionem, non poteſt agere ad reſciſſio-
nem prætextu læſionis. Bald. *d. conſ.* 394. *in fin. lib.* 4.
Alex. *conſ.* 125. *num.* 6. *in fin. verſ. non obſtat igitur*,
& *numer.* 9. *lib.* 1. Curt. Jun. *conſ.* 141. *num.* 2. Rub.
Alex. *conſ.* 12. *numer.* 3. qui loquuntur in renuncian-
te. Ruin. *conſ.* 16. *numer.* 3. *lib.* 4. loquitur in ſcien-
30 te & renunciante. † Et idem, ſi alienavit ſciens va-
lorem rei, quia non reſcindit, ſecus ſi ignoravit. A-
lex. *conſ.* 42. *n.* 4. *ver.* & *ideo licet*, & *n.* 7. *verſ. ſed*
31 *præmiſſis*, *lib.* 1. & *conſ.* 125. *n.* 7. *eod. lib.* 1. † Reſtrin-
ge in muliere, minore, & ruſtico, vendentibus ſcien-
tibus valorem rei, quia niſi fuerint certiorati de reme-
dio *d. l.* 2. *C. de reſcind. vend.* non cenſentur illi re-
nunciaſſe. Alex. *d. conſ.* 42. *nu.* 5. *ver.* & *ideo*, *lib.* 1.
† Etiamſi intervenerit juramentum. Fulg. *conſ.* 237. *Fi-* 32
nus, *Guidonius*. *in pr.* Alex. *conſ.* 27. *in pr.* & *n.* 4. *lib.*
1. † Contrarium, quando intervenit juramentum, ſcien- 33
tia, dicit Alex. *d. conſ.* 42. *n.* 17. *in fi. lib.* 1. ubi dicit
communem, & *n.* 10. ubi dicit magis communem, e-
tiamſi minor ſolum juraſſet non venire contra, & non
fuiſſet aliter certioratus, & *conſ.* 125. *n.* 7. *lib.* 1. † I- 34
mo etiam ſine juramento hoc affirmat in muliere ſcien-
ter vendente, ut obligetur, & non reſcindat, prout ne-
que maſculis. Alex. *d. conſ.* 42. *n.* 18. *lib.* 1. † Declara; 35
quia ſi minor factus major ratificavit alienationem fa-
ctam in minori ætate, & cum juramento, quia ex quo
ſcivit valorem, ſibi præjudicavit. Abb. plene *conſ.* 71.
Quinque dubia, *n.* 8. *ver. condeſcendo ad ſecundum*, *lib.*
1. *per tot.* ubi, quod neque poteſt abſolvi a juramento
hoc caſu. † Amplia; quia venditio ſi eſt facta cum ſo- 36
lemnitatibus, ſubhaſtationibus, & decreto judicis de re
minoris, non poteſt allegari, quod fuerit minori pre-
tio facta, quantumcunque venditor fuerit ſtrangulatus.
Angel. *conſ.* 241. *Tutor pupilli*, *in fi. ver. ſuper ſecun-
do*, ubi tamen videtur in fine tenere, quod hoc ſit
quando fieret detractio ob debitum publicum fiſci. in-
fra. *n.* 47. vide tamen in §. proxime præced. *n.* 14. &
ſeq. † Extende, quando bona publice expoſita fuerunt 37
venalia, vel locabilia, quia non intrat læſio, quando
plus offerenti ſunt data. Gabr. *tit. de empt.* & *vend.
concl.* 1. *num.* 61. † Amplia in eo, qui renunciat rei, 38
quæ ita poteſt pati diminutionem, ſicut augmentum,
prout filia renuncians legitimæ pro certa quantitate pa-
tri, quia licet pater efficiatur dives, ex quo potuit e-
tiam effici pauper, non datur læſio. Angel. *conſ.* 223.
Caſus talis eſt, *in fi. n.* 4. *v. reſtat. igitur*. † Extende, 39
quia ſi res poteſt creſcere, vel decreſcere poſt contra-
ctum, non conſideratur. Bald. *d. l.* 2. *C. de reſcind.
vend.* Anto. Burgos. *c. cum cauſa*, *de emption.* & *vend.*
Menoch. *conſ.* 1. *n.* 350. Caſtr. *conſ.* 386. *Factum ſic ſe
habet*, *in fi. v. quarto dubius eventus*, *lib.* 2. † Idem 40
in legitima filio aſſignata tempore contractus, quia li-
cet debeatur tempore mortis, non habetur alia ratio,
ſi creverunt patris facultates, quia potuiſſent etiam mi-
nui. Alex. *conſ.* 190. *in princ.* ubi apoſt. dicit magis
communem, *lib.* 5. † Amplia, ſi eſſet læſus infra di- 41
midiam, quia licita eſt læſio. *l. in cauſa*, *§. penult. ff.
de minor.* vide ſupra, *Læſio multiplex*, *Concl.* 292. *n.*
9. & *ſeq.* vide *Deceptio quando permiſſa vel prohibita*,
concl. 61. † Extende etiam in minore, ſi juravit; quia 42
ſi eſt læſus ſolum uſque ad dimidiam, non agit tan-
quam læſus. Alex. *conſ.* 125. *n.* 8. *ver.* & *dicit expreſ-
ſe*, *lib.* 1. † Amplia; quia obligatio, & pactum de non 43
veniendo contra, ſed de habendo ratum per ſe, & hæ-
redes, inducit renunciationem cuicunque læſioni. Ca-
ſtr. *conſ.* 387. *Per ſupra dictum*, *in fi. lib.* 2. † Exten- 44
de multo magis, quando juravit non venire contra ex
capite læſionis modicæ, & in magna quantitate etiam
enormi, & enormiſſima; quia non auditur amplius. A-
lex. *d. conſ.* 127. *n.* 2. *ver. confirmantur prædicta*, *lib.*
2. Alex. *conſ.* 27. *n.* 3. *lib.* 1. ubi apoſtillâ, qui tamen
dicit in hoc ultimo conſilio, quod juramentum exclu-
dit etiam minorem a reſtitutione in integrum ex capi-
te læſionis etiam enormis. † Et procedit etiam in mi- 45
nore cum juramento promittente, & renunciante non
venire contra contractum ex capite læſionis, etiam e-
normis & enormiſſimæ, quia valet renunciatio in mi-
nore, muliere, & ruſtico, etiamſi non ſunt certiorati
de beneficio læſionis, quia ſtante juramento non requi-
ritur alia certioratio. Alex. *d. conſ.* 127. *circa fi. ver.
pro hoc etiam bene facit*, *lib.* 2. & hanc magis commu-
nem dicit Alex. *conſ.* 27. *n.* 2. *lib.* 1. ubi, quod certio-
ratio non requiritur, quia jurans præſumitur accedere
certioratus, & quod ita in practica obſervatur. † Am- 46
plia, quia venditio facta ad haſtam citato, & contu-
mace debitore, non poteſt reſcindi etiam ex capite e-
normiſſimæ læſionis, quando factæ fuerunt plures ſub-
haſtationes, & omnia cum ſolemnitate ſunt facta.
Bald. *conſ.* 498. *Judex*, & *Creditor*, *lib.* 5. *per tot.*
ubi allegat pro utraque parte, ſed hanc tenet & mo-
vetur, quia pretium non eſt de ſubſtantialibus. † Con- 47
trarium Fulgoſ. *conſ.* 172. *Viſis*, *proceſſu*, *col.* 3. *ver.
rurſum ipſa bona*, ſupra *num.* 36. Vide Tuſc. *Litt. L.
ver. Læſio ultra dimidiam habet locum*, *concl.* 293. *nu.*
12. &.

48 12. & multis ſeqq. † Rdſtringe, niſi eſſet res minn-
ris. Bald. d. conſ. 498. poſt medium ver. niſi ſit appel-
49 latum, lib. 5. † Reſtringe, niſi debitor ſuiſſet abſens
ex cauſa neceſſaria, & excuſante; prout ratione mili-
tiæ, vel alias. Bald. d. conſ. 498. poſt medium, ver. ni-
50 ſi ſit appellatum, lib. 5. † Reſtringe, quando debitor
appellaſſet a deliberatione, vel adjudicatione. Bald. d.
51 conſ. 498. poſt medium dict. ver. niſi ſit, lib. 5. † Re-
ſtringe, quando ſubhaſtationes non ſunt factæ, & ſole-
mnis forma non fuit ſervata. Bald. d. conſ. 498. in fin.
52 lib. 5. † Amplia, quia is, qui approbavit laudum, non
poteſt petere illius reductionem prætextu enormis læſio-
nis. Angel. d. conſ. 315. Statuto cavetur, per tot. Gem.
53 conſ. 68. num. 2. † Declara; ut per Soc. conſ. 85. Con-
ſiliis veſtris, lib. 1. ut poſſit, quando eſt enormiſſima
læſio conſiderato eventu dubio litis, quia ſi non eſt in
ſpecie juratum etiam ratione enormiſſimæ læſionis, vel
54 conſenſus ratificans non eſt juratus, datur reductio. †
Amplia, quia ſententia, quæ tranſit in judicatum, non
reſcinditur ratione enormiſſimæ læſionis. Socin. conſ.
55 85. in pr. † Amplia; quia contra factum Principis, ex
certa ſcientia non datur læſio, neque reſtitutio in in-
tegrum, ſecus ſi non eſſet legitime factum. Crav. conſ.
56 5. num. 1. & 2. † Amplia in conceſſione Emphyteuſis
per longum tempus ratificata per receptionem penſionis.
57 Caſtr. conſ. 380. col. fin. lib. 2. eſt conſiderabilis. Bald.
in rubr. C. de uſur. Bolog. in addit. ad conſ. Jo. de A-
58 nan. 34. num. 10. ver. nec obſtat unum. † Amplia; quia
poſt factas impenſas, & redditos agros meliores, læ-
ſio videtur intentari per calumniam. Bart. in l. 2.
C. de locat. præd. civil. lib. 11. & in l. 2. C. de
omni agro deſert. eod. libr. Caſtr. conſ. 387. numer. 1.
lib. 2. Anch. conſ. 122. Caſtr. conſ. 260. notandum,
col. 2. lib. 2. ubi, quod Bartolus invehitur in clericos
iſta attentantes, & plenius conſ. 386. per tot. & maxi-
me in fi. lib. 2. ubi, quod præſumitur contra eum qui
diſtulit, donec fuit meliorata res, niſi offerat meliora-
menta, allegat Bald. d. l. 2. C. de reſcind. vend. q. 19.
59 † Amplia; quia minor non poteſt dici læſus ex pro-
feſſione Religionis; quia ad meliorem ſtatum tranſivit.
Lap. alleg. 94. in fin. ver. & prædicta ſunt vera, in
ſimili Bald. conſ. 248. num. 2. lib. 2. ubi, quod licet
minor non poſſit alienare, alienat tamen valide ſe, &
60 bona Religioni offerendo. † Amplia, quia licet læſio
competat venditori, & emptori, ſi tamen emptor non
habet facultatem reſtituendi rem emptam; quia eam alie-
naverit, non poteſt agere ad læſionem, quia culpa ſua
id evenit, gloſſ. Bart. & alii in d. l. 2. C. de reſcind.
vend. quia debet reſtitui res, ſi agit ad læſionem em-
61 ptor. vide Bart. ibi num. 16. † Amplia; quia læſio non
habet locum in renunciatione etiam minoris, & cum
juramento, niſi læderetur ultra intentionem, ut quia
credidit renunciare rem, ſeu actionem modici valoris,
& erat magni valoris; ratio eſt, quia renunciatio non
eſt contractus correſpectivus. Bart. conſ. 90. Dilecto do-
62 mino, num. 2. ver. ſuper ſecundo, lib. 1. † Amplia;
quia ſi eſt præſcriptum ſpatio 30. annorum, non poteſt
agi, ex d. l. 2. C. de reſcind. vendit. ad læſionem,
quia omni actioni præſcribitur, maxime ex empto, quæ
competit ex illo remedio. Jo. de Imol. conſ. 30. per to-
63 tum. † Extende; quia imo is, qui conceſſit in Emphy-
teſim, & recipit penſiones per 24. annos, non poteſt
allegare læſionem, tum quia toties ratificavit contra-
ctum, quoties recipit penſionem. Caſtr. conſ. 386. Fa-
ctum ſic, col. fin. lib. 2. tum etiam, quia tanto tem-
pore ſolvendo recipiens acquirit dominium, ergo etiam
ſine titulo, & multo magis cum titulo. Caſtr. conſ. 387.
64 col. 2. lib. 2. † Reſtringe, niſi deducendo tempora,
quibus non redditur jus, prout belli, & peſtis, non
eſt tranſactum tempus 30. annorum. Calcan. conſ. 3. n.
65 30. & conſ. [illegible] n. 8. † Amplia; quia ubi intervenit
authoritas, vel præſentia Principis, non habet locum læ-
ſio, neque reſtitutio in integrum. Crav. conſ. 253. n. 8.
66 in fine. † Amplia; quia eſt in dubio, pro non læſio-
ne pronunciandum. Alex. conſ. 152. lib. 7. Corn. conſ.
67 155. lib. 2. Dec. conſ. 168. † Amplia; quia ſocius ha-
bens facultatem ſibi eligendi debitores, & creditores ſo-
cietatis, ſi utens jure eligendi ſcienter ſibi eligit plures
creditores, quam debitores, non poteſt allegare læſio-
nem, quia debet ſibi imputare, non alteri; quia dam-
num, quod ex ſua culpa provenit, ſubſtinere debet.
Rom. conſ. 475. Quoad primum, in pr. ubi apoſt. in
ver. debet, dat concord. & quando dolus alterius non
ineſt, re ipſa, non eſt locus læſioni. † Extende idem 68
eſſe in diviſione, quia eligens partem minorem non
agit ex læſione, niſi in altero condividente inſit dolus
ſaltem re ipſa. Rom. d. conſ. 475. num. 4. ver. unde et-
iam dicimus, allegat l. majoribus, C. commun. utriuſ-
que judic. † Amplia duodecim modis, de quibus Soc. 69
in Reg. 9. d. l. 2. de reſcind. vend. ubi limitat 12. mo-
dis, quos videas, quia ſunt ampliationes in concluſione
Tuſchi. † Amplia; quia donatio prohibita per partem 70
in filium in poteſtate exiſtentem, quæ tamen valet pro-
pter benemerita, vel ex cauſa, ſi benemerita non [illegible]cen-
dunt ad valorem rei donatæ, non valet, niſi pro rata
meritorum, etſi excedant dimidiam valoris rei donatæ,
non valebit in totum, ſed ſolutum pro parte meritorum,
& licet ſint opiniones Doctorum, tamen iſta eſt com-
munis opinio. Clar. in §. donatio q. 9. ver. ſed pone.
† Limita; quia eſt ſpeciale in muliere etiam ma- 71
jore, cujus bona in dotem data fuerant marito pro mi-
nori pretio, quam valerent, quia poteſt agere, & ma-
ritus tenetur ſupplere. Caſtr. conſ. 275. ad primum, n.
3. ver. ad tertium, lib. 2. ubi dicit de hoc eſſe textum
ſingularem in l. ſi res, §. mulier, ff. de Jur. dot. † Li- 72
mita in muliere, & minore, & communitate, Eccleſia,
& ſimilibus, qui non poſſunt renunciare læſioni, quia
etiam modica læſio attenditur, imo ſi iſti executores,
tutores, curatores, ſyndici, & alii ſimiles renunciarunt
læſioni ex dolo ipſorum, eſſet ipſo jure nullus contra-
ctus. Cagn. d. l. 2. C. de reſcind. vend. num. 150. &
ſeq. ver. poſtremo, & quod minoribus detur reſtitutio
pro modica læſione, gl. Bart. & alii in l. 2. C. ſi ad-
ver. vendit. pign. & in l. ſi ex cauſa, §. 1. & l. pe-
nult. ff. de minor. Alex. conſ. 67. lib. 5. Corn. conſ.
179. num. 10. lib. 1. † Contrarium, quod minoribus 73
non detur ex modica læſione reſtitutio, neque reſciſſi-
ſio, eſt text. in l. ſcio, ff. de in integr. reſtit. Corn.
conſ. 179. num. 1. lib. 4. & conſ. 72. num. 7. lib. 3.
Dec. conſ. 474. num. 11. Gozad. conſ. 44. num. 8. Ca-
pyc. dec. 109. num. 9. † Declara; quia ſi contractus eſt 74
magnæ importantiæ, modica læſio non ſufficit, ſecus ſi
eſt modicæ importantiæ. Covar. var. reſol. lib. 1. cap.
3. num. 11.

§. IV.

Læſio attendi debet de tempore celebrati contractus, & quando ſecus?

Læſio † ad hoc, ut habeat locum, debet conſidera- 1
ri tempore contractus, a quo inducitur ipſa læſio, non
autem habetur in conſideratione id, quod contingit poſt.
Crav. late, conſ. 11. num. 17. & conſ. 151. numer. 7.
Hippolit. Rim. conſ. 97. num. 15. lib. 1. & commu-
nem dicit Oddus de reſtit. in integr. part. 2. q. 57. art.
3. num. 11. l. ſi voluntate, C. de reſcind. vend. ubi
Doct. in fi. Abb. conſ. 56. Quod ſolutio, in fi. lib. 2.
† Ratio eſt, quia quando aliquid poteſt ſe habere ad 2
commodum, & damnum, licet cauſaliter contingat dam-
num, non per hoc quis dicitur lædi, etiamſi eſſet mi-
nor, nec reſtituitur, ut læſus. Odd. d. tract. par. 1. q.
4. art. 6. per tot. ubi de communi. † Reſtringe, quan- 3
do cauſa de futuro habet effectum tempore venditionis,
vel quando contractus habet effectum ſucceſſivum. Natt.
conſ. 541. num. 36. Alba conſ. 34. num. 15. & ſeq. ple-
ne Rol. a Valle conſ. 1. num. 173. lib. 2. ubi, quod
licet non adſit læſio tempore contractus, tamen reſciſ-
ſio habet locum, ſi læſio ſit poſt contractum, quando
contractus eſt ſucceſſivus. † Amplia, ut procedat etiam 4
in odium Eccleſiæ, quia ſi Eccleſia cum ſolemnitatibus
permutavit 20. tornaturas terræ valoris 300. librarum
cum aliis decem tornaturis ejuſdem valoris, licet 30.
tornaturæ datæ per Eccleſiam efficiantur, longe majoris
poſt contractum, tamen non attenditur læſio cauſata poſt,
niſi fuerit tempore contractus. Cald. conſ. 297. alias 9.
de rerum permut. † Extende, quia ſi Eccleſia de anti- 5
quo conceſſit in Emphyteuſim, bona ſterilia pro modi-
ca penſione; poſtquam fuerunt meliorata, non poterit Ec-
cleſia velle agere ex læſione, quia de præſenti res eſt
magni valoris. Bart. in l. 2. C. de locat. præd. civil.
lib. 11. ubi invehitur in Clericos iſta attentantes. Caſtr.
conſ. 206. col. 2. lib. 2. † Extende etiam in caſu con-
trario, ut ſi res datæ Eccleſiæ efficerentur vilioris pre-
tii,

Digitized by Google

tii, adhuc Eccleſia non poteſt dici læſa, ſi tempore
contractus fuit ſolemnitas ſervata, & læſio poſtea fuit
cauſata. Cald. *d. conſ.* 297. *in fin. ver. preterea*, alias
7 5. *de rerum permut.* † Extende generaliter in omni læ-
ſione Eccleſiæ ex contractu, quia debet conſiderari
tempore contractus, & non alias. Jaſ. *conſ.* 54. *Circa
ambitum*, *num.* 4. *ver. ſecundo fortius*, *lib.* 1. Dec. *conſ.*
341. *num.* 15. ubi, quod læſio ab Eccleſia debet pro-
8 bari. † Extende, quia ſi Eccleſia conceſſit res ſteriles
a principio in Emphyteuſim, & infructuoſas, quæ ad
culturam ſunt redactæ, & effectæ fructuoſæ, ſi Eccle-
ſia vult agere ad læſionem, debet illam probare de
tempore primæ conceſſionis. Caſtr. *d. conſ.* 260. *Notan-
9 dum*, *& conſ.* 386. *&* 387. *lib.* 2. † Imo plus dicit
Caſtr. *d. conſ.* 206. *in fi. lib.* 2. quod ſi Eccleſia con-
cedat eadem bona reverſa ad Eccleſiam pro penſione
antiqua, non poterit dicere ſe læſam, niſi doceat de
10 læſione ex prima conceſſione. † Amplia; ut procedat
etiam in locatione facta ab Eccleſia, quia licet poſtea
fructus rei locatæ cariori pretio venderentur, tamen,
ut læſio conſiderabilis ſit, attendi debet valor de tem-
pore factæ locationis. Angel. *conſ.* 312. *nu.* 5. *ver. ad
illud autem*, *quod*. Beto. *conſ.* 83. *n.* 26. *&* 27. *lib.* 2.
11 † Extende, quia nedum non habet locum læſio, ex
eo quod fructus poſt locationem cariori pretio ven-
dantur, ſeu viliori ad effectum reſcindendi locationem,
ſed neque ad effectum agendi, vel minuendi affictum.
Ang. *d. conſ.* 312. *num.* 5. *ver. ſed licet non audiatur*.
12 † Amplia; etiam contra fiſcum agentem ad reſcinden-
dam venditionem ex capite læſionis; quia attenditur
tempus contractus, non autem intentatæ actionis. Fulg.
13 *conſ.* 126. *Quidam nomine Jacobus*, *in pr.* † Amplia;
ut etiam in pacto de retrovendendo attenditur læſio
tempore pacti, & venditionis ad hoc ut pactum ſit
illicitum, & non attenditur tempus finiti pacti, ſic
videtur dicere clare Soc. Jun. *conſ.* 104. *in pr. lib.* 3.
& conſ. 46. *num.* 39. *lib.* 4. Simon de Præt. *conſ.* 1. *n.*
14 3. *& conſ.* 74. *& conſ.* 137. *num.* 14. † Extende, ut
idem, ad effectum, ut intentetur remedium *l.* 2. *C.
de reſcind. vend.* Dec. *conſ.* 167. *num.* 4. *& conſ.* 307.
In caſu ad nos tranſmiſſo, *in pr.* ubi vult ulterius,
quod habetur ratio ad pactum retrovendendi, quod
narravit, ſequitur Tiraq. *de retract. convent. in præfat.
numer.* 25. ubi dicit notandum, quod non ſufficeret
probare valorem, niſi probetur cum pacto retrovenden-
15 di. Cravet. *conſ.* 313. *num.* 3. *& ſeq.* † Declara, ut
non procedat ſi pactum de retrovendendo non eſſet li-
berum, ſed poſt certum tempus, Tiraq. *in d. proœm. de
16 retract. convent. nu.* 26. † Quantum autem diminuat
dictum pactum. Tiraq. *d. tract. de retract. convent. in
præf. num.* 20. ubi, quod res, quæ valet centum, da-
tur pro 70. & idem dicit Hippol. Rim. *conſ.* 218. *n.*
117. *& ſeq. lib.* 2. ubi, quod arbitrarium eſt judici,
& hoc ultimum placet Didaco Cov. *var. reſol. lib.* 3.
cap. 10. *in pr.* Soc. *conſ.* 15. *numer.* 56. *in fi. &* 57.
17 *lib.* 1. † Extende, ut procedat, etiamſi pactum eſſet
expiratum, & ageretur de læſione & reſciſſione, quia
attenditur valor tempore venditionis, & cum pacto.
Tiraq. *d. tract. in præfat. numer.* 24. *de retract. con-
vent.* ubi reprobat Ant. Barg. contrarium tenentem.
18 † Contrarium tenet Ant. Burgoſ. *in cap. ad noſtram*,
19 *col.* 13. *ver. ob id quod dicitur*, *de pignor.* † Reſtrin-
ge, in contractu ſucceſſivo, quia licet a principio non
contineat læſionem, ſi tamen incipiat continere læſio-
nem, reſcinditur, habito reſpectu ad tempus poſt con-
tractum, ita Alba *conſ.* 34. *in fin.* Natta *conſ.* 548. *n.*
36. ubi plane Roll. a Valle *conſ.* 1. *num.* 173. *lib.* 2.
ubi ponit plura exempla de eo, qui ſe obligat coquere
panem, quia ſi crevit in tantum, quod ſit intolerabi-
lis, contractus reſcinditur. Rimin. Jun. *conſ.* 59. *num.*
72. *& ſeq.* allegat Cardin. Alba *conſ.* 17. *col.* 2. idem
Alba *conſ.* 34. *numer.* 15. *& ſeq.* ubi plura late. Dec.
conſ. 334. *Viſo conſilio*, *& per tot.* & eſt textus *in cap.
quanto*, *de cenſibus*. Bart. *qu.* 4. incip. *Publicanus*, *v.
ſolutio*. ubi, quod licet ſit venditio, regulatur tamen
ſecundum locationem, quando venditur annua præſta-
tio, etiamſi unico pretio, maxime, quando vendun-
tur fructus nondum nati, ſecus ſi venderetur jus per-
cipiendi, vel ſi fructus deberentur ab emptore in cul-
tura & cura. Theſaur. *Pedemont. deciſ.* 126. eſt text.
de jure Civili *in l. quadam*, *ff. de uſur.* & de Jure
Canonico *in cap. ſuggeſtum*, *de decim. & in cap. quan-
to*, *de cenſibus*. † Nam quando res venit ad exceſ- 20
ſum incognitum, facit recedere, quia ex cauſa ſuperve-
nienti, recedimus ab omni diſpoſitione. Anch. *conſ.*
84. *Domina Azolina*, *num.* 3. *& ſeq.* Jaſo *in l. quo-
minus*, *num.* 134. *uſque ad numer.* 145. *ff. de flumin.*
Ripa *in c. cum M. nu.* 37. *& ſeq. de conſtit.* Marſil.
l. 1. *§. fin. num.* 16. *uſque ad numer.* 30. *ff. de queſt.*
Tiraq. *in l. ſi unquam. C. de revoc. donat. in præf. n.*
167. ubi, quod intelligitur omnis diſpoſitio, rebus ſic
ſtantibus. Crav. *conſ.* 21. *in pr.* Felit. *c. novit.* & ibi
Aret. citat. *nu.* 8. *ver. ſecundo limita*, *de judic.* Gab.
de jure queſito, *concl.* 6. *in fin.* Gozadin. *conſ.* 5. *nu.*
20. *ver. quarto*. † Contrarium quando venditio eſſet 21
facta non de annuo reddito, ſed de jure percipiendi
annuum redditum. gl. *in l. jubemus nulli*, ubi Bart.
Bald. & Caſtr. *C. de Sacroſ. Eccleſ.* Rom. *conſ.* 302.
& conſ. 423. *num.* 8. Pariſ. *conſ.* 86. *num.* 6. *lib.* 2. Ti-
raq. *de retract. lignan.* §. 1. *gl.* 6. *num.* 4. *& ſeq.* Bald.
in l. cum pecunia, *C. de ſolut.* ubi, quod ſi Peruſini
emptores lacus multum lucrantur, eorum eſt utilitas,
& illis invidere non debemus, quia commodum &
incommodum ſpectat ad emptorem. Dec. *conſ.* 4. *per
tot.* Soc. Jun. *Jun. conſ.* 68. *num.* 7. *& ſeq. lib.* 2. ſic-
que refert, an venditi ſint fructus, an vero jus perci-
piendi fructus, ut declarat Bart. *d. qu.* 4. *ver. ſolutio*,
in pr. & in fin. † Declarat Sfort. Oddus *de reſtit. in in- 22
tegr. part.* 1. *qu.* 4. *art.* 11. *num.* 95. *& ſeq.* quia etiam
minor reſtituitur adverſus damnum futurum & lucrum
futurum perditum ex venditione, quando illud dam-
mnum, vel lucrum provenit ex contractu, ſecus ſi ex-
tra contractum. † Et in Eccleſia attenditur tempus con- 23
tractus, quia ſi non eſt læſa tempore contractus, licet
poſtea lædatur, nihil refert. Cald. *conſ.* 5. *de rei per-
mut.* Jaſ. *conſ.* 57. *n.* 5. *verſ. & per hoc non obſtat*, *lib.* 1.
Tiraq. *de retract. conſang.* §. 7. *gl.* 1. *num.* 20. † Exten- 24
de in caſu converſo, quia bene ſucceſſiva veniunt in
contractu beneficio juris, prout alluvio, & augmen-
tum. Decian. qui pluribus declarat. *conſ.* 123. *num.* 87.
& ſeq. lib. 3. † Extende, etiamſi agatur de favore Ec- 25
cleſiæ, quia probare debet Eccleſia læſionem tempore
contractus. Crav. *conſ.* 894. *numer.* 23. † Reſtringe, 26
quando ageretur, ut quis reſtitueretur adverſus lapſum
temporis ad francandum, quia debet attendi tempus,
quo debuit francare, ut appareat læſio, quia læſio con-
ſideratur de tempore, quo quis ex clauſula generali ju-
ſtæ cauſæ aliquid omiſit, vel commiſit. † Reſtringe, 27
quando eſſet conventum de retrovendendo intra certum
tempus non addito pretio, quia debet attendi valor tem-
pore retrovenditionis faciendæ, ex quo non eſt conven-
tum de certo pretio. Cagn. *in l.* 2. *C. de pact. inter
empt. & vend. num.* 92. † Amplia in locatione bono- 28
rum Eccleſiæ, quia attenditur valor tempore locationis,
non tempore præſenti, & ex uno non infertur ad a-
liud. Decian. *d. conſ.* 14. *num.* 16. *lib.* 2. † Amplia i- 29
dem in filia renunciante bonis paternis, & maternis,
quia conſideratur læſio tempore prædictæ renunciatio-
nis, ut tunc valuerunt bona. Dec. *conſ.* 6. *num.* 78.
ver. non obſtat quartum, *lib.* 1. † Amplia, quia in ven- 30
ditione frumenti, vini, & ſimilium, licet poſt vendi-
tionem valor augeatur, nihil facit ad læſionem, quia
debet attendi valor tempore contractus. Alex. *conſ.* 180.
& conſ. 181. *lib.* 5. Curt. Jun. *conſ.* 21. & videtur de
mente, Bart. *in d. l.* 2. *numer.* 16. *C. de reſcind. vend.*
dum vult, quod narretur valor tempore contractus.
† Amplia in venditione facta jure creditoris, & ſic ad 31
haſtam, quia ad cauſandam læſionem & probandam,
attenditur tempus contractus, Fulg. *d. conſ.* 126. *in pr.*
† Amplia in tantum, ut non ſufficiat læſio de præſen- 32
ti etiam ad præſumendum eandem læſionem in præte-
ritum. Fulg. *d. conſ.* 126. *in pr. verſ. ſecundum dubitum*.
† Amplia in quacunque læſione Eccleſiæ, vel minoris, 33
quia conſideratur, & probari debet tempore celebrati
contractus, non autem ante, vel poſt. text. cum gloſſ.
fin. *in c. ad aures*, *de reb. Eccl. non alien.* tent. cum
gl. 2. *in c. cum dilecti de empt. vend.* & eſt melior
textus *in l. Titia cum eſſet*, *in fin. ff. de Jur. dot.*
Corn. *conſ.* 181. *lib.* 2. Crav. *conſ.* 114. *num.* 16. *&*
151. *num.* 7. *& conſ.* 188. *num.* 4. † Extende in tan- 34
tum læſionem eſſe probandam tempore contractus, ut
detur reſtitutio in integrum adverſus contractum, ut ſi
ſupervteniſſet læſio poſt contractum, non ſit ſufficiens,
neque attendenda. Alber. *in l. & ſi ſine*, §. *quæſitum*,

ff. de

ff. de minor. Afflict. *deciſ.* 340. Crav. *conſ.* 11. *numer.*
17. facit textus *in l. ſi voluntate, C. de reſcind. vend.*
Corn. *d. conſ.* 181. *lib.* 2. Crav. *d. conſ.* 114. *nu.* 16.
35 *& conſ.* 151. *num.* 7. *& conſ.* 188. *num.* 4. † Et quod
non ſit ſatis, quod minor lædatur a contractu tempore
petitæ reſtitutionis, ſed debeat probari læſio tempore
contractus, eſt textus *in l. verum*, §. *ſciendum*, *ff.*
de minor. Bald. *conſ.* 474. *Quidam Joannes*, *lib.* 1.
Angel. *conſ.* 313. *Prout patet*, *col.* 3. *nu.* 5. late Corn.
conſ. 181. *Viſis nonnullis*, *col.* 18. *num.* 56. *lib.* 2. Crav.
36 *in conſiliis ſupra citatis*. † Contrarium, quod imo mi-
nor reſtituatur adverſus actum, non ſolum, qui lædit
de præſenti, ſed etiam qui lædere poteſt in futurum,
37 eſt text. *in l, minor* 25. *annis filiusfam. ff. de minor.*
Crav. *conſ.* 192. *Caſus ita ſe habet*, *numer.* 4. † De-
clara, quia ampliatio, & extenſiones procedunt in con-
38 tractu. † Limita in contractu conditionali, quia atten-
ditur tempus purificatæ conditionis, non autem tempus
contractus, quia conditio nihil ponit in eſſe, & pen-
dente conditione contractus non eſt, & licet in con-
tractibus conditio purificata trahatur retro ad contra-
ctum, & faciat valere a principio; tamen communis
opinio eſt, quod ſi mutatur valor monetæ extrinſecus,
& uſu, ſolutio debet fieri ſecundum uſum tempore pu-
rificatæ conditionis, quando bonitas monetæ intrinſeca
non mutatur, & debitor non fuit in mora, ita plene
Franc. Aret. *conſ.* 11. *Procedendum*, *in pr.* maxime *n.*
39 2. *&* 3. † Limita, quatuor modis, de quibus per Crav.
conſ. 264. *numer.* 2 *& ſeq.* ubi dicit non procedere,
quando contractus eſt cauſa læſionis, prout in diviſio-
ne juriſdictionis, ex qua cauſantur inimicitiæ, & rui-
næ graves, quia licet tempore diviſionis non adeſſet
læſio, tamen ſatis eſt, ſi cauſatur ex diviſione ſucceſ-
40 ſivo tempore. † Secundo, quando non agitur de læ-
ſione pecuniaria tantum, ſed etiam de læſione corpo-
rum, & animarum contrahentium, quia potius atten-
di debet alia regula; quæ de novo emergunt, novo
indigent auxilio. Crav. *d. conſ.* 264. *in ver. reſpon-*
41 *deo*, *num.* 4. *& ſeq.* † Tertio, quando ſumus in con-
tractibus, ex quibus commodum, & incommodum ſpe-
ctat emptori, procedit regula; ſecus ſi plenum domi-
nium non acquiritur. Crav. *d. conſ* 264. *num.* 6. *ver.*
42 *tertio reſpondeo*. † Limita, quando ſumus in alluvio-
ne, vel conceſſione univerſali; quia non attenditur
tempus contractus. Dec. *conſ.* 123. *num.* 87. *& ſeq.* u-
bi declarat.

§. V.

Læſus præſumitur ignoraſſe verum pretium.

1 Probata † læſione ultra dimidiam præſumitur, quod
venditor ignoraverit juſtum pretium, & ideo poteſt a-
gere ad læſionem ex *l.* 2. *C. de reſcind. vend.* Alex.
2 plene *conſ.* 1. *in pr. lib.* 6. † Rationem aſſignat Ant.
de Butr. *conſ.* 52. *in fin.* quia ineſſet jactatio proprii
3 matrimonii, quæ non eſt præſumenda. † Amplia, ut
procedat maxime in ruſtico, & muliere, quia ſi non
ſunt certiorati, non ſibi præjudicant, etiamſi renuncia-
verint exceptioni doli, &c. læſioni, & deceptioni;
quia adhuc non præſumitur ſcientia, neque ſibi præju-
dicant; quando non jurarunt. Alex. *d. conſ.* 1. *lib.* 6.
4 *per tot.* ubi tollit contraria. † Declata tamen, quia ſi
renunciaſſet eo modo cum juramento, & cum clauſu-
la, *omnia*, *& ſingula fore vera*, *attendere*, *&c.* Alex.
conſ. 17. *n.* 2. *lib.* 3. & fatetur etiam *d. conſ.* 1. *nu.* 5.
5 *ver. & hoc ſaltem*, *lib.* 6. † Declara, niſi venditio fue-
rit geminata, ſeu confirmata, quia tunc præſumitur
certioratio, & quod voluerit ſibi præjudicare. Caſtr.
conſ. 386. *Factum ſic ſe habet*, *col.* 2. *ver. ſecundo ar-
guitur*, *lib.* 2. ¶

LAICI.

Praxis Laicorum.

1 Laici exercentes actum alicujus ordinis uti ſolemni-
ter Baptizando fiunt irregulares. Navar. *in man. cap.*
27. *n.* 242. Suarez *de cenſur. ſect.* 4. *diſp.* 42. *n.* 10. a-
pud P. Pirhing *lib.* 5. *tit.* 28. *nu.* 4. Diana *par.* 4. *tr.*
2. *reſ.* 56. *&* 77. & probatur ex *cap.* 1. *de Cler. non or-
din. miniſtr.* contrarium tenere videtur ipſe Pirbing. *loc.*
cit. ibi *contrarium tamen* Laym. *moral. lib.* 1. *tr.* 5. *p.*
5. *cap.* 3. *n.* 5. ubi Covar. *in Clem. ſi furioſus. p.* 1. §.
1. *n.* 1. & alii. Antonell. *de regim. Eccleſ. lib.* 6. *cap.* 8.
num. 4.

Non poſſunt prohibere ſuis officialibus, quominus 2
exequantur monitoria & alia fori Eccleſiaſtici. Pigna-
tel. *tom.* 1. *conſult.* 174. ubi S. Congr. *in una Aſſiſien.*
21. *Martii* 1646.

Non ſunt capaces Juris conferendi Beneficia Eccleſia- 3
ſtica vel Epiſcopatus, nec propterea illis ſuffragatur præ-
ſcriptio, neque conſuetudo etiam immemorabilis, etiam
cum tolerantia Papæ; multa enim tolerantur, quæ in
judicium deducta non valerent. *cap. jam dudum. de præ-
ben.* Lotther. *de re Benef. tom.* 1. *lib.* 1. *quæſt.* 6. *num.*
39. *&* 41. & alii quos citat Diana *par.* 3. *tract.* 1. *reſ.*
65. Sylva *de Benef. par.* 2. *quæſt.* 23. Turrecremata *in
cap. ſingula diſt.* 89. late Seraphio. *deciſ.* 1392. *per tot.*
vide etiam Balb. *de præſcript.* 1. *p.* 5. *part. princ. quæſt.*
7. *n.* 15. *ſeqq.* Garz. *de benef. p.* 1. *cap.* 2. *n.* 35. *&* 36.
ſeqq. ubi DD.

Non poſſunt obligare clericos ad reparandam viam 4
ante domos ſuas. Diana *par.* 1. *tract.* 2. *reſ.* 75. citans
Molinam *de Juſt. tom.* 3. *tract.* 2. *diſp.* 272. Layman.
moral. lib. 4. *tract.* 9. *cap.* 6. *n.* 7. & alios; debebunt er-
go recurrere ad judicem Eccleſiaſticum.

Neque poſſunt in Eccleſia auferre Reo arma prohibi- 5
ta, quia in Eccleſia nullam poſſunt exercere juriſdictio-
nem. *cap.* 1. *&* 2. *de Immun. Eccleſ. in* 6. Peregr. *de
immun. cap.* 13. Diana *par.* 1. *tract.* 1. *reſ.* 8. Farin. *de
immun. quæſt.* 16. *n.* 248. contra Covar. Suar. & alios,
& diximus in verb. *judex num.* 120. late Pignatel. *tom.*
1. *conſult.* 167. *per tot.* Neque poſſunt ſe intromittere,
quod Epiſcopus non obſervet Conc. Trid. Dian. *par.* 1.
tract. 2. *reſ.* 101. ubi Pereira *de manu reg. cap.* 1. *&* 8.

Impedientes Judices Eccleſiaſticos, ne ſua juriſdictio- 6
ne utantur, ſunt excommunicati ipſo jure, per Bullam
Cœnæ. DD. apud Ciarlin. *controv. for. cap.* 31. *&* 44.
num. 1. Sperel. *deciſ.* 160. *num.* 16. & Rota apud Mar-
cheſ. *de commiſſ. par.* 3. §. 2. *fol.* 353. vide *Recurſus*.

Non poſſunt perquirere Laicorum bona in domibus 7
Clericorum, & multo minus inde abſtrahere, & ſi hoc
attentent, debent a Judice Eccleſiaſtico capti tradi car-
ceribus & puniri. Sperel. *dec.* 49. *num.* 27. *& ſeq. &
per tot.* quia omnia, quæ ſunt in domo Clerici præ-
ſumuntur eſſe illius & ita exempta a juriſdictione Lai-
corum. Occupantes bona patrimonalia Clericorum tan-
quam ſacrilegi poſſunt conveniri coram Judice Eccleſia-
ſtico. Abb. *in cap. ſi Clericus de foro compet.* Maran.
de ordine judic. diſt. 4. Sperel. *dec.* 100. *n.* 40. Innoc.
in cap. cæterum de jud. Felin. *in cap. Eccleſia S. Ma-
riæ de conſtit.* vide etiam *Clericus n.* 81.

Inducentes conſuetudinem contra libertatem Eccleſia- 8
ſticam incidunt in excommunicationem Bullæ Cœnæ.
Diana *par.* 3. *tr.* 1. *reſ.* 58. & DD. apud eundem.
Suarez tamen *de cenſur. diſp.* 21. *ſect.* 2. & Duardus
in Bullam Cœnæ *can.* 15. exiſtimant incurrere cenſu-
ram latam *in cap. noveris de ſent. excom.* Item Judices
Laici non impedientes obſervationem ſtatuti inducti con-
tra libertatem Eccleſiaſticam. Dan. *loc. cit.* vide tex. &
DD. *in cit. cap. noveris*.

Non poſſunt cognoſcere Bullas pontificias, & de ea- 9
rundem valore judicare, neque detinere in ſuis Cancel-
lariis, aliter peccant contra immunitatem Eccleſiaſti-
cam, & incidunt in excommunicationem; quia hæc
cognitio pure ſpectat ad Eccleſiaſticos. Diana *par.* 5. *tr.*
1. *reſ.* 12. ubi DD. Bonac. *de LL. diſp.* 10. *quæſt.* 2. &
plures contra Covar. & alios.

Neque poſſunt cognoſcere cauſas Eccleſiaſticas per 10
violentiæ viam niſi in caſu, in quo a Judice Eccleſia-
ſtico non poſſet haberi juſtitia, vel per appellationem,
vel non adeſſet, ad quem recurri poſſet, vel ille nollet
adminiſtrare juſtitiam, & tunc non poſſunt cognoſcere
judicialiter ſed extrajudicialiter exhortando judicem Ec-
cleſiaſticum ut abſtineat a violentia, & eo renuente re-
currendo ad Metropolit. aut ad Pontificem interim fa-
cto & potentia impediendo violentiam, ut diſcurrit
Suarez contra Regem Angliæ *lib.* 4. *cap.* 34. *num.* 38.
quem citat Diana, qui abſolute & in nullo caſu vult Lai-
cum poſſe cognoſcere per viam violentiæ, cum quo Barb.
& Gratian. mox citandi. ita Diana *par.* 5. *tract.* 1. *reſ.*
13. Barb. *de jure Eccl. lib.* 1. *cap.* 39. §. 2. *n.* 185. Gra-
tian. *diſcept. for. cap.* 238. *n.* 74. ubi alii. vide. *Recurſus*.

Non

Digitized by Google

11 Non poſſunt ſequeſtrare pecunias debitas Clerico etiam apud Laicos, quia non poſſunt citare Clericum, cujus eſt pecunia ſequeſtrata, niſi periculum eſſet in mora, quo tamen caſu negotium totum eſſet remittendum ad Judicem Eccleſiaſticum. Marta *de juriſd. par.* 4. *caſ.* 175. Ciarlin. *controv. for. cap.* 44. *n.* 12. Borgnin. *dec.* 3. *n.* 24.

12 Non poſſunt ligare ſtatutis Clericos ex defectu juriſdictionis *cap. Eccleſia S. Mariæ de conſtit. & cap. quod Clericis de foro comp.* Ciarlin. *controv. for. cap.* 45. *n.* 2. ubi Honded. *conſ.* 3. *n.* 11. *lib.* 1. Maſcard. *de interpret. ſtatut. concluſ.* 1. *n.* 83. & alii.

13 Neque poſſunt in criminalibus eſſe teſtes contra Clericos ob tex. *in cap. de cætero de teſt.* Fachin. *lib.* 12. *controv. jur. cap.* 77. contrarium tamen tenent Farin. *de teſtib. quæſ.* 61. *oppoſ.* 12. *n.* 107. Abb. *in cap. de cætero de teſtib.* Campeg. *de teſtib. reg.* 98. *fallen.* 1. in ſubſidium, quando alii haberi non poſſunt, quia forte delictum commiſſum eſt in villa &c. aut in delictis exceptis, puta hæreſi, ſimonia & ſimilibus. ita etiam Gonzal. *in d. cap. de cætero. n.* 5. aut in notoriis. Gonzal. *loc. cit.*

14 Non poſſunt præſentari ad Beneficia quamvis ſint proxime clericandi, niſi præſentatio referatur in illud tempus, quo præſentatus jam ſuſceperit Clericatum, ut tunc tantum ſuum ſortiatur effectum. DD. apud Garz. *de Benef. par.* 7. *cap.* 1. §. 1. *n.* 19. vide *Juſpatronatus n.* 146. & Riccium *in prax. Juriſpatr. reſ.* 151.

15 Neque poſſunt habere aliquod jus in Eccleſiis, uti in ſedilibus, vel ſcamnis ad ſedendum invito Epiſcopo, qui poteſt, cui vult, gratificari, ſicut non poſſunt habere Juſpatronatus invito Epiſcopo. Hoſt. Jo. And. & Abb. *in cap. abolendæ de ſepult.* idem dic de Jure funerandi, vel ſepulchrorum. Rochus *de Jurepatr. verb. in Eccleſia. num.* 13. Gratian. *diſcept. for. cap.* 110. *num.* 19. & *cap.* 210. *num.* 47. & 48. Ciarlin. *controv. for. cap.* 119. & 210. *n.* 2. & quando illis uſus ſedendi permittitur in Eccleſiis vel ſedilium, pro tali uſu competit illis mandatum de manutenendo. *cap. licet cauſam.* ubi Bald. *de prob.* Rota apud Farin. *in recent. dec.* 378. *num.* 1. *p.* 2. Ciarlin. *d. cap.* 119. *n.* 9. & 10. Gratian. *diſcept. for. d. cap.* 110. & 210. Rot. poſt Poſt. *de manuten. dec.* 117. *num.* 1. quando agitur inter privatos contendentes inter ſe de ſcamno &c. Multo minus poſſunt habere ſedilia cum ſacerdotibus in presbyterio. vide *Epiſcopus n.* 93. Et hoc jus ſemel conceſſum eſt revocabile. Diana *par.* 10. *tract.* 16. *reſ.* 64. niſi ex immemorabili conſuetudine præſcripſerint. Pignatel. *to.* 4. *conſult.* 16. Rota *dec.* 701. *n.* 5. *par.* 4. *recent. tom.* 3. Capon. *diſcet. for.* 329. & Ciarlin. *loc. cit. cap.* 210. *n.* 16. de quo tamen vide DD. pro & contra, & rationes, apud *DD. cit.* & Carol. Anton. de Luca *in animadverſ. ad Gratian. d. cap.* 210. *a n.* 4. *ſeqq.* ſi vero pro certo ſedili data fuerit Eccleſiæ certa eleemoſyna, vide quæ dicit Diana de ſepulchris *l. c. verſ. ad. confirmationem in fin.*

16 Non poſſunt publice da fide Catholica diſputare ſub pœna excommunicationis. *cap. quicumque §. inhibemus de hæret. in* 6. & ibi Barboſ. *n.* 14. Azor. *inſtit. moral. to.* 1. *lib.* 8. *cap.* 26. *in princ.* P. Pirhing. *lib.* 5. *tit.* 7. *ſect.* 2. §. 3. *n.* 27. quæ tamen excommunicatio eſt ferendæ, non latæ ſententiæ. Farin. *de hæreſi quæſt.* 178. P. Pirhing *l. c.* Neque hæc prohibitio ſe extendit ad materiales diſputationes, quæ non fiunt ad fidei veritatem perſuadendam, ſed exercitii gratia & ad acuendum ingenium inter Catholicos. Navar. *in man. cap.* 11. *n.* 27. Bich. *dec.* 448. *n.* 12. an ſit peccatum, aut excommunicandi ſint diſputantes cum hæreticis in Germania in locis ubi Catholici cum Hæreticis permixtim vivunt, Pirhing *loc. cit.* negative reſpondet, maxime ſi diſputantes ſint docti.

17 Non poſſunt directe legitimare ad ſpiritualia, ſed tantum indirecte & in conſequentiam. Ciarlin. *controv. form. cap.* 212. *n.* 31. ubi DD. Vivian. *in prax. juriſpat. lib.* 4. *cap.* 2. *n.* 70. neque poſſunt legitimare filium Clerici, ſi ipſemet filius ſit Clericus. Pont. *de matrim. lib.* 11. *cap.* 6. *n.* 9. Diana *par.* 1. *tract.* 2. *reſ.* 111. contra Covar. *de ſponſal. par.* 2. *cap.* 8. §. 8. *n.* 19. *ad fin.* Lambertin. *de Jurepatr. lib.* 1. *par.* 2. *quæſt.* 2. *art.* 19. & alios.

18 Non poſſunt punire Laicum laborantem die feſto, ſi hic habuit licentiam a Judice Eccleſiaſtico. Diana *par.* 4. *tract.* 1. *reſ.* 94. ubi S. Congreg. Megal. *conſ.* 97. *n.* 2. Homobon. de Bon. *de exam. Eccleſ. par.* 3. *tract.* 15. *cap.* 7. *quæſt.* 1. *reſ.* 3. *fol. mihi* 293. Barb. *de off. Epiſc. alleg.* 105. *n.* 42. & quod alias incurrant in excommunicationem Bullæ Cœnæ tanquam uſurpantes juriſdictionem Eccleſiaſticam dicit Homobon. *loc. cit.*

Exigentes a Clericis etiam ratione bonorum patri- 19
monialium collectas ultra excommunicationem, quam incurrunt, tenentur ad reſtitutionem. Suar. *in defenſ. fidei. lib.* 4. Graff. *de eff. Cleric. eff.* 3. *a n.* 8. apud Sperell. *dec.* 37. *n.* 71. & *ſeq.* Idem dic de imponentibus Gabellas. Diana *par.* 1. *tract.* 2. *reſ. reſ.* 47. Duard. *in Bullam Cœnæ. lib.* 2. *can.* 18. *quæſt.* 5. *n.* 4. vide *Clericus*, & *Bona*.

Non poſſunt remittere juramentum. Covar. *in cap.* 20
quamvis. de pact. in 6. *par.* 1. §. 3. *n.* 8. Fachin. *lib.* 3. *contr. Jur. cap.* 13. Diana *par.* 1. *tract.* 2. *reſ.* 113. & 119. uti habetur *in cap. novit. de Jud.* neque cogere partem ad remittendum. Idem *reſ.* 114. Anſald. *de Juriſd. par.* 2. *cap.* 15. Bonac. *in Decal. diſp.* 15. neque prohibere, ne juretur, aut ejuſdem effectum &c. vide *DD. cit.* & in verb. *Habilitatio*. & *juramentum*.

Non poſſunt indicere proceſſiones, aut earum ordi- 21
nem præſcribere. Pignatell. *to.* 1. *conſult.* 8. *n.* 5. quia eſt quid ſpirituale. Bellet. *diſquiſ. Clerical. par.* 1. §. 2. *n.* 5. Concil. Trid. *ſeſſ.* 25. *de Regul. cap.* 13. & S. Congreg. apud Pignatel. *loc. cit.* Minus poſſunt indicere vel præcipere obſervationem feſti utpote rem mere ſpiritualem. Idem Pignatell. *loc. cit. n.* 1. ſi non concurrat licentia Epiſcopi. Suar. *de Relig. cap.* 12. & Conſtitutio Innoc. X. *Anno* 1653. 6. *Decembris*, quæ incipit. *Cum nuper.* apud Fagnan. *in cap. conqueſtis de fer. nu.* 80. Capon. *diſcept. for.* 208. & probatur *ex cap. cum Laicis. de reb. Eccleſ. non alien. cap. decernimus. de Jud.* Barb. *de pot. Epiſc. alleg.* 105. *n.* 38.

Non poſſunt cogere Clericos ad vendendum frumen- 22
tum in careſtia, vel aliquid faciendum tempore peſtis. Diana *par.* 1. *tract.* 2. *reſ.* 8. & *par.* 4. *tract.* 1. *reſ.* 87. ubi Bellet. *diſquiſ. Clerical. par.* 1. *tit.* 5. §. 2. *n. num.* 9. Molfeſ. *in ſum. to.* 2. *tract.* 12. *cap.* 4. *n.* 85. Duard. *in Bullam Cœnæ lib.* 2. *can.* 15. *quæſt.* 17. *nu.* 45. vide Cabal. *reſol. crim. caſ.* 9. *num.* 10. & *caſ.* 12. *num.* 6. Guazzin. *ad defenſ. reor. defenſ.* 20. *n.* 11. quia carent omni prorſus juriſdictione in perſonas Eccleſiaſticas. Rota *apud Pen. dec.* 377. *num.* 85. & 88. ſecundum impreſſionem Venetam, ſecundum impreſſionem vero Lugdunenſem *deciſ.* 485. *num.* 16. 38. & 45. & apud Bich. *dec.* 656. *num.* 4.

Non poſſunt in criminibus mixti fori prævenire quoad 23
pœnas ſpirituales, quia ſunt inhabiles & incapaces. Ciarlin. *controv. for. cap.* 15. *n.* 29. juxta *cap. cum ſit generale. de foro compet.* ubi DD. Abb. *in cap. tuæ de procurat.* Marta *de Juriſdict. par.* 2. *caſ.* 11. Tuſc. *litt. I. concluſ.* 59.

Non poſſunt aſſumi ad officium Vicarii Epiſcopi. Rebuff. 24
in prax. benef. tit. de Vicariis Epiſc. n. 35. Antonell. *de regim. Eccleſ. lib.* 6. *cap.* 10. *n.* 2. Piaſec. *in prax. Epiſc. par.* 2. *cap.* 4. *num.* 6. Graz. *de Benef. par.* 5. *cap.* 8. *n.* 2. Bellet. *de favor. Cleric. real.* §. 2. *nu.* 60. Barb. *de pot. Epiſc. par.* 3. *alleg.* 54. *num.* 4. Moneta *de Decimis cap.* 9. *num.* 196. Sbrozz. *de Vicar. Epiſc. lib.* 1. *quæſt.* 8. *n.* 2. Poſſunt tamen eſſe Aſſeſſores, & Conſultores. Riccius *in prax. par.* 2. *reſ.* 261. & ut in verb. *Judex. n.* 140. Antonell. *loc. cit. num.* 7. ubi etiam Vulp. *in prax. judic. cap.* 33. *n.* 15. & alii, ſed non poſſunt ferre ſententiam in ſpiritualibus. Idem *par.* 3. *reſ.* 540. Antonell. *loc. cit.*

Non ſunt competentes Judices in crimine hæreſis, 25
vel apoſtaſiæ, licet quæſtio eſſet facti. *cap. ut inquiſitionis. §. prohibemus. de hæret. in* 6. Diana *par.* 3. *tract.* 1. *reſ.* 2. & *par.* 4. *tr.* 1. *reſ.* 12. Farin. *de hæreſ. quæſt.* 18. *n.* 10. & *de inquiſit. q.* 8. *n.* 127. Tuſc. *litt. I. concluſ.* 446. Simanca *inſtit. Cathol.* 36. Decius *in cap.* 2. *n.* 24. *de Jud. in fin.* Barb. *in Collect.* & alii apud Dianam *loc. cit.*

Neque poſſunt exequi ſuam ſententiam contra Cleri- 25
cos, etiam quando ſunt competentes contra illos in cognoſcendo. Diana *p.* 1. *tr.* 2. *reſ.* 21. & *par.* 3. *tract.* 1. *reſ.* 4. & *par.* 4. *reſ.* 3. *tr.* 1. Genuen. *in prax. mihi cap.* 11. *n.* 1. Marta *de Juriſdict. par.* 4. *caſ.* 104. Bellet. *de favore Cleric. real.* §. 3. *cap.* 4. *n.* 3. Vivius *dec.* 49. *n.* 6. *lib.* 1. & multo minus per manus injectionem, incarcerationem &c. Scaccia *de judic. lib.* 1. *cap.* 11. *num.* 102. Farin. *de inquiſ. cap.* 8. *num.* 103.

Neque

27 Neque incidenter poſſunt cognoſcere de nullitate cenſuræ. Diana *par. 4. tract. 1. reſ. 98.* ubi Abb. & Dec. *in cap. Eccleſia S. Mariæ de conſtit.* Piaſec. *in prax. Epiſc. par. 2. art. 3. n. 16.* Marta *de Juriſdict. par. 3. caſ. 16. n. 4.* & alii.

28 Laici poſſunt prorogare Juriſdictionem Judicis Eccleſiaſtici etiam ſine licentia ſui ſuperioris, nec judex Laicus poteſt id prohibere, *L. ſi qui L. Epiſcopale C. de Epiſcopal. audient.* Bar. *in L. 1. §. & poſt operis ff de novi oper. nunt. §. & poſt. cap. ſignificaſti 18. de for. comp.* Bellet. *diſquiſ. Cleric. par. 1. tit. de favor. Cler. perſonali §. 2.* Tuſc. *litt. I. concluſ. 927.* Marta *de juriſdict. par. 4. caſ. 175.* Genuen. *in prax. archiepiſcopal. cap. 12. n. 2.* & alii apud Ciarlin. *controv. for. cap. 44. n. 21.* Pignatel. *tom. 2. conſ. 41. n. 1.* Gratian. *deciſ. March. 111. n. 15.* Car. de Graſſ. *de effect. cleric. eff. 1. n. 75.* Vivius *deciſ. 125. n. 2.* Sperel. *deciſ. 98. num. 33. ſeqq.* apud quos plurimi alii. Tum quia juriſdictio Eccleſiaſtica cum ſit favorabilis religioni de facili prorogatur, tum quia olim omnes tam Clericorum, quam Laicorum cauſæ ad judicium Eccleſiæ deferebantur. *cap. per venerabilem, qui fil. ſint legit. cap. relatum.* ubi gloſ. *11. q. 1. cap. ſi quis presbyter.* ubi gloſ. *verb. præcipiente 2. q. 5.* ita ut penes Eccleſiam adhuc reſideat habitu juriſdictio etiam in temporalibus, vide etiam DD. *in d. cap. ſignificaſti* & Clar. *in §. fin. q. 42.* Cacheran. *deciſ. 78. n. 2.* ubi tamen id limitat in Laicis litigantibus de re feudali, quod nempe non poſſint tunc vaſſalli prorogare juriſdictionem in præjudicium domini feudi, & quotieſcunque poſſunt conveniri coram judice Eccleſiaſtico, poſſunt etiam ab illo carcerari, pignorari, & mulctari. Bellet. *tit. de favor. Cleric. reali. §. 5.* Marta *de juriſdict. par. 1. caſ. 150.* Ciar. *d. cap. 44.* Concil. Trid. *ſeſſ. 25. cap. 3. de reform.* Francus *in cap. cum Epiſc. de eff. ordin. in 6.* Fel. *in cap. cum ſit de foro compet.* Genuen. *l. cit. n. 3.* Gratian. *loc. cit. n. 17.* & ut in verb. *Judex n. 73.*

29 Ubi tractatur de bonis Eccleſiæ vel Clericorum, poſſunt trahi ad forum Eccleſiaſticum. *cap. ſi Clericus Laicum*, ubi Socin. Sen. & Abb. *de foro compet.* DD. *in cap. cum ſit generale de foro compet.* Afflict. *dec. 257.* & ibi Urſil. *in annot. cap. judicatum ubi gl. diſt. 89.* Lapus *alleg. 58. n. 6.* & alii apud Ciarlin. *controv. for. cap. 52. n. 3.* Graſſ. *de eff. Cleric. eff. 1. n. 521. tom. 1.* & ut in verb. *Judex nu. 68.* & in verb. *Clerici n. 80. ſeqq.*

30 Et cum in cauſa fidei ab inquiſitoribus formatur proceſſus, non poſſunt Laici aſſiſtere authoritative, niſi a Pontifice habeant privilegium, quale perhibetur habere Reſpublica Veneta, non tamen ut poſſint habere votum deciſivum, vel conſultivum, ſed ſolum ut ſint certi quod juſte fuerit proceſſum in cauſa fidei. Zanardus *in direct. theol. par. 1. præc. 1. cap. 7. quæſt. 29.* apud Pignatel. *to. 4. conſult. 180. n. 6.* quia Laici cauſas fidei nullo modo poſſunt cognoſcere, quia cum ſint mere ſpirituales, ſunt extra ſphæram illorum; & quamvis Bart. ac alii dicant Judicem Laicum non teneri exequi ſententiam contra hæreticum latam, niſi illi exhibeatur proceſſus, ut in illo videre poſſit, an ſententia ſit injuſta, vel non; tamen contrarium convincitur *ex cap. ut inquiſitionis §. prohibemus. de hæret. in 6.* uti etiam probant Bald. & Caſtr. *in L. Magiſtratibus*, & Abb. *in cap. ea quæ, de ſtatu Monach. & in cap. ad abolendam de hæret. & in cap. 1. de off. ordin.* Anchar. *in cap. at ſi Clerici de jud.* neque obſtat *§. ſi vero crimen auth. de Epiſc. verb. prætor cauſa cognita.* quia ibi eſt ſermo de criminibus mixtis, vel mixti fori juxta ea quæ dicuntur *in cap. cum ſit de foro compet.* & ita tenet *gl. in d. cap. inquiſitionis.* Jo. Andr. *n. 1.* Francus *n. 3.* & alii. Farin. *de pœnis temper. quæſt. 97. n. 103. & de hæreſi quæſt. 186. n. 161.* apud Pignatel. *l. c.* Felician. de Oliva *in ſuo for. Eccleſ. p. 2. q. 25. n. 5.* ubi quod contrarium docentes miſere erraverint. Ita etiam Clar. *in §. fin. q. 96. n. 7.* apud quos alii; ubi etiam quod Judex Laicus nec poſſit commutare pœnam ab Eccleſiaſtico inflictam.

31 Etiam delegati ab Epiſcopo non poſſunt cognoſcere contra Clericos, quia Epiſcopus non poteſt delegare Laico cauſas criminales Clericorum. Ripa *in cap. decernimus de Jud.* Clarus *in §. fin. quæſt. 41. num. 5.* quamvis una cum Laico eſſet etiam delegatus Clericus, ita DD. apud Scacciam *de Jud. lib. 1. cap. 11. n. 41.* Farin. *de inquiſ. quæſt. 8. n. 4.* Abb. *in cap. ſignificaſti de foro compet.* ubi Dec. & ut ſupra in verb. *Judex. n. 122.* quamvis contrarium obſervetur, & ipſemet Scaccia obſervarit, uti de ſe teſtatur. *l. c. n. 41.* ſaltem circa delegationem tonuræ clericorum, qui fecit torqueri Clericos per Laicos, quoad cauſas civiles, an ab Epiſcopo delegari poſſint Laici, licet ſint cauſæ Clericorum? Negativam tenet Pignatel. qui citat *gl. in cap. ſignificaſti, v. Clerici de foro comp.* & probat etiam *ex cap ſi diligenti eod. tit.* quia ſicut Clerici non poſſunt renunciare privilegio fori utpote inducto favore ordinis totius, ita Epiſcopi non poſſunt illi præjudicare delegando cauſas eorum Laicis, & ſicut ob mox tactam rationem non poteſt Epiſcopus conſentire in judicem Laicum, ita nec in cauſis ſuorum Clericorum, & ita tenet etiam Bal. *in L. 1. C. de ind. ct. vid.* Bar. *in L. ſi quis pro eo ff. de fidejuſſ.* Aufrer. *in Clem. 1. n. 86. de off. ordin.* Graſſ. *de eff. Cleric. eff. 1. nu. 652.* qui citat alios octo DD. Affirmativam ſententiam, ſi ſint mere temporales, tenet Barb. *de pot. Epiſc. alleg. 108. n. 7.* & citat *gl. in verb. non præſumat. in cap. 2. de jud.* ubi Abb. *n. 5.* Bald. *n. 10.* Fel. *n. 6.* Dec. *nu. 5.* Vant. *de nullit. tit. de nullit. ex defect. juriſdict. delegata n. 69.* Scaccia de jud. *l. 1. cap. 11. n. 41.* & alios. Farinac. *de inquiſit. q. 8. ſub nu. 4. verſ. ſublimita.* prior tamen videtur probabilior, & communior excepto tamen S. Pontifice, cui hæc poteſtas denegari minime poteſt, juxta *cap. Mennam. 2. quæſt. 5.* & ferme omnium Theol. quibus addo Graſſ. *eff. 1. num. 30. & 31.* dummodo non deleget univerſaliter. vide Graſſ. *loc. cit.*

In extrema neceſſitate quod poſſint ſe ipſos communicare tenet Diana *par. 3. tract. 4. reſ. 47.* eo quod hoc non repugnet ſacramento, aut ulli præcepto; & allegat exemplum Mariæ Stuardæ Reginæ Scotiæ, quæ ab Eliſabetha Regina Angliæ ad ultimum ſupplicium damnata, antequam capite plecteretur ſe ipſum communicavit, & citat pro ſe Laym. *theol. moral. lib. 5. tract. 4. cap. 7. n. 4.* Suar. *in 3. par. to. 3. diſp. 72. ſect. 3.* & alios. At Bonac. *de Sacram. diſp. 4. quæſt. 5. p. 1. num. 6.* Zambranus *de caſ. temp. mort. cap. 3. dub. 6. n. 6.* & alii apud illos & Felician. de Oliva *in for. Eccleſ. p. 1. q. 6. n. 14.* omnino contrarium tenent, quia non eſt ita neceſſaria communio tempore mortis, ut Laicus poſſit ſibi illam propria authoritate, multo minus aliis miniſtrare, & quod fecit Maria Stuarda probabiliter ex privilegio vel facultate pontificia ſpeciali, in exemplum trahi non poteſt, nec debet. 32

Multo minus poſſunt alios abſolvere ab excommunicatione, uti non nulli exiſtimant, ita ut taliter abſolutus poſſit ſepeliri in loco ſacro, & pro eo celebrari, quia talis abſolutio eſt actus juriſdictionis Eccleſiaſticæ, quam non habent Laici; quippe illius eſt abſolvere, cujus eſt ligare. ita Covar. *in cap. alma mater par. 1. §. 11. n. 9.* Laym. *theol. moral. lib. 1. tract. 5. par. 2. cap. 6. n. 2.* Garx. *de Benef. par. 11. cap. 5. n. 353.* Suar. *de cenſur. diſp. 7. ſect. 6.* Diana *par. 3. tract. 4. reſ. 133.* qui citant Concil. Trid. *ſeſſ. 14. cap. 7. de pœnit.* & plures alios, uti Villalob. Coninch. &c. contra Avilam *de cenſur. par. 2. cap. 7. diſp. 1. dub. 3.* 33

Delinquentes cum Clerico conveniuntur coram Judice Eccleſiaſtico ne continentia cauſæ dividatur. DD. apud Ciarlin. *controv. for. cap. 34. n. 29.* Menoch. *de arbitr. caſ. 371. n. 13.* Scacc. *de Jud. lib. 1. cap. 11. num. 24.* Marta *de Juriſdict. par. 4. caſ. 119. num. 1.* Antonel. *de regim. Eccleſ. lib. 6. cap. 40. n. 1.* præſertim ſi Eccleſiaſticus prævenit; videri etiam poteſt Gratian. *diſc. for. cap. 641. num. 1. & ſeq.* & Car. Ant. de Luca *in animadverſ. ad eundem nu. 7. ſeqq.* Farin. *de inquiſ. quæſt. 8. n. 151.* Seraph. *deciſ. 957. num. 13.* & poteſt probari ex *L. nulli. C. de Jud. & ex L. qui de crimine C. de accuſat. & ex cap. quanto. de Jud.* Diana *par. 4. tract. 1. reſol. 7.* & ita declaravit S. Congreg. quam citat Antonell. qui tamen teſtatur contrarium ſervari de conſuetudine, ſecundum quam Clericus ab Eccleſiaſtico, & Laicus a ſæculari judicatur & punitur. & citat Riccium *in prax. remiſſ. delinquen. quæſt. 42.* Covar. *pract. qq. cap. 34. num. 1.* Capyc. *dec. 173.* & Clar. *in §. fin. quæſt. 36. verſ. evenit plerumque.* niſi tamen Judex Eccleſiaſticus prævenisset in captura Laici, quod fieri poſſe teſtatur. Farin. *in prax. to. 1. quæſt. 8. n. 151.* Bajard. *ad Clar. in d. §. fin. quæſt. 36. num. 50.* Sperell. *dec. 4. n. 10.* & Dian. 34

& Dian. *l. c.* vide etiam *Clericus n.* 70. ita etiam cohæres cum Clerico, poteſt conveniri coram judice Eccleſiaſtico ne cauſæ continentia dividatur. *L. juſtiſſime C. de Epiſc. & Cler.* Menoch. & Scaccia *ll. cc.* Gratian. *loc. cit.* dummodo cauſa ſit individua, ſecus ſi eſset dividua. Ciarl. *loc. cit.* vide *Clericus n.* 70.

35 Conductus bonorum Eccleſiæ aut Clerici poteſt conveniri in foro Eccleſiaſtico etiam pro ſola penſione, quia id fit ratione bonorum Eccleſiæ, & actio concernens res Eccleſiæ poteſt intentari in foro Eccleſiæ, ratio eſt, quia recuſans ſolvere penſionem videtur Eccleſiam & Clericum ſpoliare. vide DD. citatos *in verb. judex numer.* 68. Dianam *par.* 5. *tract.* 1. *reſ.* 7. *apud quem* Rota *coram Merlino*. Riccium *in prax. part.* 3. *reſ.* 541. Beller. *diſquiſ. clerical. par.* 1. *tit. de favor. cler. real.* §. 5. *num.* 2. & probatur ex *cap. ſi Clericus. ubi DD. de foro compet. & cap.* 2. *de privil.* Navarrus *de reddit. Eccleſ. quaſt.* 1. *caſ.* 9. Oſaſc. *dec.* 32. *n.* 3. Innoc. Abb. & alii in *d. cap. ſi Clericus*. neque valet ſtatutum in contrarium.

36 Sunt incapaces Beneficii in titulum. Riccius *in praxi Laicorum reſ.* 134. *par.* 4. ubi Lambertin. *de jurepatr. lib.* 2. *par.* 1. *quaſt.* 7. *a* 7. Hojeda *de incompatib. par.* 1. *cap. fin.* Pariſ. *de reſign. lib.* 4. *quaſt.* 2. *n.* 1. *& ſeq.* Lim. in Capellaniis ſine authoritate Epiſcopi fundatis. Idem *reſ.* 136.

37 Non poſſunt intereſſe, nec habere vocem in capitulo Regularium, alias electio eſt invalida. Card. & Imol. *in cap. Meſſana de elect.* Rota *coram Coccino*. quam citat Riccius *loc. cit. reſ.* 137. Neque poſſunt conſerre beneficia Eccleſiaſtica, niſi habeant privilegium pontificium, ut aliqui Reges. Idem. *reſ.* 138. Gonzal. *ad reg.* 8. *Cancell.* §. 10. *gl.* 5. Mareſcot. *lib.* 2. *var. reſol. cap.* 3. *num.* 6. non admittuntur ad Synodum, ubi agitur de correctione morum, ſed tantum ubi agitur de rebus ipſos tangentibus. Idem *reſ.* 140. Brott. *de ſynodo par.* 2. *num.* 38. Abb. *in cap. quod ſuper his de major. & obed.*

38 Laici, qui ſerviunt Eccleſiæ, & geſtant per annum habitum Clericalem, ut poſſint ad ordines minores promoveri, gaudent privilegio fori, licet non gaudeant privilegio canonis, modo ad hoc non ſint deputati, ne ſint inferioris conditionis illi, qui ſerviunt Eccleſiæ quam illi qui ſerviunt Epiſcopo. Diana *par.* 6. *tract.* 1. *reſ.* 36. *qui citat* Farin. *in praxi crim. quaſt.* 8. *numer* 5. Beller. *tit. de favore Cler. perſon.* §. 2. *num.* 2. Barb. *de Jure Eccl. lib.* 1. *cap.* 39. §. 2. *num* 52. Ambroſ. *de Immun. cap.* 22. *n.* 6. contra Bonac. *to.* 2. *diſp.* 10. *quaſt.* 2. §. 2. *n.* 2. & Suarezium *contra regem Angliæ lib.* 8. *c.* 29. *n.* 9. *& alios*.

39 Laici communicantes cum excommunicatis majore excommunicatione nec toleratis, ſed vitandis, ſi ter moniti non deſiſtunt, poſſunt excommunicari majore excommunicatione. *cap. quod in dubiis de ſent. excomm.* Pithing. *lib.* 5. *tit.* 39 *ſect.* 4. *num* 133. *verſ. notandum.* 2. *& num.* 135. *& cap. ſtatuimus de ſent. excom. in* 6. *ubi gl. & in verb monitionem*. Lim. in communicantibus cum excommunicato in crimine, propter quod fuit excommunicatus, quia tales ſunt excommunicati ipſo jure, ut diximus in verb. *cenſura num.* 62. & poſſunt excommunicari ſine monitione, & tunc incurrunt duplicem excommunicationem, ſcilicet juris, & hominis *gloſ. verſ. ſed utrum. in caſu circa med. in d. cap. ſtatuimus*. Pithing. *loc. cit. num.* 135. *verſ. notandum tertio*. Porro *cap. ſtatuimus.* tantum prohibet, ne quis excommunicet participantes excommunicato a ſe, ſecus ſi ab alio fuerit excommunicatus; tunc enim poteſt Epiſcopus excommunicare etiam ſine monitione. Ratio eſt, quia S. Pontifex *loc. cit.* intendit refrænare Judices, qui ſæpe indiſcrete judicant communicantes a ſe excommunicatis, ſecus excommunicatis ab aliis. gl. *l. cit.* & Pithing. *loc. cit.* tamen etiam tunc poſſunt excommunicari communicantes cum excommunicato, ſi excommunicatus ob participationem cum aliis magis indureſcit. Et ſi Judex vult excommunicare omnes communicantes cum excommunicato excommunicatione majori, debet monere omnes nominatim, quia ſicut excommunicatio debet fieri nominatim, ita monitionem nominatim fieri oportet. *d. cap. ſtatuimus.* Pithing. *loc. cit. num.* 138. quæ etiam obſervari debent in ſuſpenſione & interdicto ab ordinario contra participantes cum excommunicato latis. *d. cap. ſtatuimus de ſent. excomm. in* 6. Pithing. *loc. cit. num.* 139. & Laici excommunicantes cum excommunicatis non admittuntur ad accuſandum eoſdem excommunicatos. *cap. in præſentia* 46. *de ſent. excom.* neque poſſunt illi opponere exceptionem excommunicationis; quia non poſſunt reprobare mores illius, quos prius approbarunt. Gloſſa *in d. cap. in præſentia in not. poſt caſum.* & Pithing *l. cit. numer.* 140.

40 Laici poſſunt eligi in S. Pontificem, ut patet ex ceremoniali Romano, qui donec fuerint ordinati, habent tantum poteſtatem juriſdictionis, non ordinis. Lim. ſi Laicus habuerit uxorem contradicentem; quia tunc tenetur redire ad illam, ſi non voluerit cedere juri ſuo, & ingredi Religionem, *ca. qui uxorem* 30. *quaſt.* 5. Barb. *de jure Eccl. lib.* 1. *cap.* 1. *num.* 78. citans Gloſ. *verb. non apoſtolicus in cap. ſi quis pecunia* 79. *diſt.* & Decium *in cap. licet* 6. *de elect. n.* 9. Lavor. *var. lucubr. to.* 1. *tit.* 4. *cap.* 12. *n.* 10. Anton. de Roſel. *de poteſt. Imper. & Papæ. num.* 48.

41 Convenientes Clericum conjugatum coram Judice Laico perdunt cauſam *auth. ſtatuimus C. de Epiſc. & Cler. L. in criminali. C. de juriſdict. omn. jud. auth. habita circa fin. C. ne fil. pro patr.* Speculat. *de compet. jud. adit.* §. 1. *num.* 24. imo non ſolum Clericus conjugatus gaudet privilegio fori, ſed etiam ejus uxor unica, quamdiu vivit maritus Clericus. Socin. *conſ.* 12. *n.* 18. *lib.* 1. Graſſ. *de eff. Cleric. eff.* 1. *num.* 155. Lapus *alleg.* 118. Matta *de juriſdict. par.* 4. *caſ.* 153. Duard. *ad Bull. Cœn. can.* 15. *num.* 12. Ciarlin. *controv. for. cap.* 53. *n.* 35. *ſeq. qui num.* 37. citat declarationem S. Congreg. *die* 17. *Jun. anno* 1631. Dummodo habitum & tonſuram ferat & unicam uxorem, illamque virginem habuerit, & deſerviat alicui Eccleſiæ ex mandato Epiſcopi *cap. un. ubi DD. de cler. conjug. in* 6. Abb. *in cap. ſi diligenti n.* 2. *& in cap. nullus num.* 2. *&* 3. *& in cap. propoſuiſti n.* 13. *de foro compet.* Scaccia *de Jud. lib.* 1. *cap.* 11. *n.* 20. & gaudet tam in civilibus, quam in criminalibus. Anchar. *in cap. un. n.* 4. *de Cler. conjug. in* 6. Graſs. *loc. cit. n.* 79. *& ſeqq.* & ut diximus in verb. *Clericus a n.* 12. & faciunt *textus ſupra citati*.

42 Non poſſunt erigere excelſas Domos prope monaſteria monialium Regularium, vel monachorum, e quibus iſti videri poſſint. Barb. *de Jure Eccleſ. lib.* 2. *cap.* 12. *n.* 79. Imo nec Religioſi degentes prope Monaſterium aliorum Religioſorum poſſunt elevare ſua ædificia, vel januas aperire, e quibus poſſint proſpicere interiora clauſtri conventus contra regulam *quod privilegiatus non utitur privilegio contra paritet privilegiatum*. Tambur. *de Jure abb. to.* 3. *diſp.* 5. *quaſt.* 2. *n.* 4. Portell. *in dub. Regular. verb. monaſterium. n.* 3. Roderic. *in compen. quaſt. regul. reſ.* 96. *n.* 11.

43 Laici an ſint judices competentes in emphyteuſi Eccleſiaſtica inter Laicos, & in quæſtione poſſeſſionis. vide *Judex n.* 85. *&* 111. & *Decima num.* 116. *& Rot. ibi citatam* & an percutientes Laicum in Eccleſia incidant in excommunicationem & ſint ſacrilegi ut poſſint ſubjacere foro Eccleſiaſtico vide *Sacrilegium*. an poſſint compelli ad ferendum teſtimonium. vide *teſtes & Clericus n.* 98. an poſſint ſtatuere de rebus Eccleſiæ vel ejuſdem perſonis. vide *ſtatutum*.

44 Laici non poſſunt ingredi monialium clauſuram juxta Concil. Trid. *ſeſſ.* 25. *de Regular. cap.* 5. Fuſcus *de viſitat. lib.* 2. *cap.* 18. *num.* 24. Navar. *in cap. ſtatuimus* 19. *quaſt.* 3. *num.* 59. & alii apud Riccium *in praxi Regular. par.* 1. *reſ.* 554. qui citat *motum proprium Greg. XIII.* qui incipit *ubi Gratiæ & indulta dat. ann.* 1575. & probatur etiam *ex cap. periculoſo de ſtatu Regul. in* 6. *& cap. exiſt.* §. *denique de V. S. eodem.* & ingredientes incidunt in excommunicationem, a qua, excepto mortis articulo abſolvi non poſſunt niſi a S. Pontifice. Lim. quoad parvulos infantes, minores ſex annis. *DD. cit.*

45 Laici converſi regularium aut ſæcularium ſacerdotum in communi ad inſtar Religioſorum viventium, gaudent in utroque foro privilegio Canonis; quia licet Canon *ſi quis ſuadente* 17. *q.* 4. loquatur de percutientibus Clericos; tamen Aufrer. *de poteſt. ſæcularis poteſt. adverſus Clericos* vult *d. cap. ſi quis ſuadente* extendi etiam ad ejuſmodi converſos juxta gl. *in cap. non dubium de ſent. excom. & in cap. dilecta de major. & obed.* tum quia *cap. ſi quis ſuadente* fuit ampliatum ad mulieres ſæculares quæ gregatim vivunt, ſerviunt ali-

cui

Digitized by Google

cui Eccleſiæ & ſucrunt habitum Religioſarum. *cap. inde unitatibus*. §. *ſupra dicta de elect. in* 6. ergo multo magis debet extendi ad Converſos. Rota *dec.* 333. *in antiq.* Gl. *in cap. nullus verb. minores de foro compet.* & de Novitiis eſt tex. *in cap. Religioſo.* §. 1. *de ſent. excom. in* 6. Tiraquel. *de retract. lignag.* §. 1. *gl.* 8. *num.* 21. Gabr. *de præſumpt. concl.* 12. *num.* 14. & alii apud Riccium *in prax. par.* 2. *reſ.* 419. *num.* 3. tum quia eodem privil. gaudent oblati, qui tamen ſunt ſæculares. Bald. *in auth. ingreſſi. C. de SS. Eccleſ.* Capella Thol. *qu.* 8. Felin. *in cap. præſentia. de probat.* Abb. *in cap. quoad te de Cler. conjug.* apud Riccium *l. c.*

46 Delinquentes in Eccleſia non ſunt puniendi a Judice Eccleſiaſtico, ſed ſæculari, quia Eccleſia non habet territorium, niſi ratione Clericorum & delictorum Eccleſiaſticorum, niſi Clericum offendiſſent. Clar. *in* §. *fin. queſt.* 38. *num.* 18. Covar. *lib.* 2. *var. reſ. cap.* 20. *num.* 18. Farin. *de carcer. queſt.* 28. *num.* 62. Menoch. *conſ.* 1000. Cabal. *reſol. crim. caſ.* 194. *numer.* 2. Bart. *in L. ſi cui* §. *cum ſacrilegium numer.* 3. *ff. de accuſ.* Rol. *conſ.* 24. *num.* 5. *lib.* 2. Contrarium tenuit Cynus *in L. præſenti verſ. ſecundo quæro. C. de iis, qui ad Eccl. confug.* & quod poſſit talem punire etiam Judex Eccleſiaſticus ratione ſacrilegii diximus in verb. *Eccleſia. num.* 70. & dicit Farin. *d. q.* 28. *num.* 62. *in fin.* Covar. *l. c. num.* 18. *verſ trigeſimo quinto in fin.* Cabal. *l. c. nu.* 5. ubi quod Laicus laicum oſtendens vulnerando, occidendo &c. ultra crimen principale dicatur committere etiam ſacrilegium, eo quod violaverit immunitatem Eccleſiæ delinquendo in ea &c. *& num.* 11. ſubdit, quod ſi tunc agitur ad pœnam ſanguinis, illam Judex Laicus imponat, ſi vero ad pœnam excommunicationis, eam ſolus Eccleſiaſticus imponat; ſi vero agitur de pœna pecuniaria, vel ſimili, quod tunc ſit locus præventioni, ita ille, quem vide & Ciarlin. *contr. for. cap.* 15. *per tot.* & quod percuſſio facta in loco ſacro ſit ſacrilega, etiamſi non ſequatur ſanguinis effuſio, dicit Sperel. *deciſ.* 62. *num.* 12. apud quos alii. & quod ſi percuſſus ſit Clericus, vide Sperel. & Caball. *ll. cit.*

47 Laicus ſuſcipiens ordines in fraudem fori ſæcularis, ſi eſt criminoſus eſt irregularis ob crimen, ſive immediate propter delictum, ſive ratione infamiæ Juris, niſi ſuper his fuerit diſpenſatus, ſive propter infamiam facti, niſi hæc fuerit purgata per conſtantem vitæ emendationem ſaltem per triennium, & ideo talis ordinari non debet, juxta Concil. Trid. *ſeſſ.* 23. *cap.* 4. *de reform.* Pignatel. *tom.* 2. *conſult.* 66. *num.* 12. ſi vero ſe fecit promoveri in fraudem fori Laici, uti ſi jam erat de crimine diffamatus, vel delatus ad forum, vel proceſſatus, aut condemnatus, an poſſit Judex Laicus contra eum procedere ratione criminis ante Clericatus commiſſi, ſi non ad pœnam corporalem, vel perſonalem, ſaltem ad pecuniariam ſeu in bonis illius, & ad illorum confiſcationem, ſi alias eſſet imponenda, vide ſupra in verb. *Judex num.* 128. *cum duobus ſeqq.* ubi multi DD. pro Affirmativa ſtant, dummodo Judex Eccleſiaſticus declaraverit ſubeſſe fraudem. Ita idem Pignatel. citans duas declarationes S. Congreg. quibus non obſtat, quod bona ſint acceſſoria perſonæ, juxta *auth. ingreſſi C. de SS. Eccleſ. & L. ſi adaptavero ff. precar.* & ideo ſi ſubtrahatur perſona a juriſdictione Laicali, debeant etiam ſubtrahi bona, quia ſublato principali tollitur acceſſorium. Quia reſpondetur hanc regulam non procedere in criminalibus juxta Bald. *in L. tranſigere in fin. C. de tranſact.* Graſſ. *de eff. Clericat. eff.* 1. *n.* 1074. 1075. *& ſeq.* qui tenet pro foro ſæculari, ſi quis tantum tonſuram aut minores ſuſceperit plurimos citans & ipſum Scacc. *de Jud. lib.* 1. *quæſt.* 11. *n.* 4. ultra ſupra citatos *in d. verb. Judex*.

48 Laici non poſſunt acquirere jus decimandi etiam a Legato a latere. Abb. *in cap. ſacroſancta n.* 2. *de elect.* Rebuff. *de Decimis, quæſt.* 13. *numer.* 73. Moneta *de decim. cap.* 5. *quæſt.* 3. *num.* 82. *verſ. Item jus.* apud quem Rota ſæpius. de qua materia vide in verb. *Decimæ*.

Plura de Laicis videri poſſunt in praxi Magiſtratus.

¶ LATRO.

§. *Unicus.*

Latro † publicus, & famoſus dicitur, qui conſuetus 1
eſt furari. Angel. *conſ.* 403. *Formata fuit, in princ.* † 2
Extende, ut idem ſit in famoſo & publico ſtratarum
aggreſſore; quia dicitur ille, qui ſolitus eſt iſta facere.
Angel. *d. conſ.* 403. *in pr.* † Extende, quia latro 3
famoſus dicitur, ſi tria concurrant; quod furari ſit ſolitus,
quodque in via, & cum ferro vel armis furetur,
plene Dec. *lib.* 2. *crimina. lib.* 6. *c.* 29. *num.* 14. Sic
etiam fur dicitur famoſus ſi tria furta commiſit. † Soli- 4
litus autem dici non poteſt, qui unicum furtum, vel
unicam aggreſſoriam fecit, Angel. *d. conſ.* 403. *num.* 3.
ver. conſtat autem. Fulgoſ. *conſ.* 149. *Super inquiſitione, num.* 3. † Nomen eſt juris, famoſus, vel publicus 5
latro, vel aggreſſor ſtratarum, ideo ſi reus inquiſitus
fateatur contenta in inquiſitione, in qua ipſe inquiratur
uti famoſus & publicus, ſibi non præjudicat, niſi
niſi conſtet ex facto in inquiſitione confeſſato, quod
poſſit inferri ad publicum, & famoſum, quia confeſſio
eorum, quæ ſunt juris, non præjudicat. Angel. *d. conſ*
403. *per tot.* † Amplia, quia latrones, & graſſatores, 6
qui cum ferro aggrediuntur, capite puniuntur. Fulg.
conſ. 157. *num.* 3. Text. *in auth. ſed novo, C. de ſen. fugit.* ubi, quod fures ſine armis, latrones cum armis,
& violentia furantur. † Item ſecuritatis frequentatorum 7
itinerum inſidiatores, ſeu inſidioſos tractores, lex punit
ultimo ſupplicio, *l.* 2. *C. quando liceat unicuique ſine jud. vindic.* † In materia latronum famoſorum, ſeu 8
publicorum, quod ſint odioſi, vide Decian. *in* 2. *vol. crim. lib* 9. *c.* 29. *num.* 5. & quod furcæ aſſignantur, & ſuſpendantur, *num.* 5. Poſſunt capi ſine mandato judicis, *num.* 8. Poſſunt interfici, *num.* 9. Non tuentur ab Eccleſia, *num.* 10. ſunt ut piratæ excommunicati, *num.* 11. Non appellant, *num.* 17. & multa contra regulas juris ſtatuta, *num.* 20. Socius criminis admittitur, *num.* 21. *cum ſeq.* ubi multa. vide Tuſch. *Litt. F. ver. Famoſus quis dicatur in delictis. Concl.* 80. vide eund. *ver. Fures, & latrones ſunt multiplices. Concl.* 554.

LAUDEMIUM.

Praxis Laudemii.

1 Laudemium eſt quinquageſima pars pretii rei emphyteuticæ, quæ alienatur. *L. fin. C. de Jure emphyt.* §. *& ne avaritia.* & ſic ad rationem duorum pro centenario. Clar. *in* §. *Emphyteuſis quæſt.* 23. *num.* 1. Gratian. *diſc. for. cap.* 180. *num.* 2. ubi quod de conſuetudine poſſit eſſe plus & minus, quæ tamen probanda eſſet. Rot. *loc. cit. num.* 5. vide etiam de Luca ad Gratian. *in d. cap.* 180. *num.* 1. *&* 2. & attenditur tempus novæ inveſtituræ, non vero primæ conceſſionis. Vivius *deciſ.* 496. *num.* 7. ubi plura; & ideo debetur ad ratam pretii, & non rei venditæ. Coſta *de portione rata. quæſt.* 112. Rota apud Pajatell. *dec.* 7. Eſt ſolvendum quoties eſt neceſſaria inveſtitura, propter quam illud ſolvi ſolet; veluti cum res emphyteotica tranſit tam quoad poſſeſſionem, quam quoad dominium in alium. Sperell. *dec.* 99. *a num.* 19. qua tamen in re ſtatur tenori contractus emphyteutici vel inveſtituræ. vide Capon. *diſcept. for.* 132. Amad. a Ponte *de laudemio. quæſt.* 2. Gratian. *diſcept. for. cap.* 180. *num.* 3. Hodierna *ad Surd. dec.* 31. dummodo alienatio fiat in alium. Rota apud Bich. *dec.* 416. *numer.* 16. Surd. *dec.* 200. *num.* 3. Item ratione conſenſus, quem Dominus præſtat alienationi. Fachin. *lib.* 7. *controv. Jur. cap.* 98. apud Capon. *diſcept for.* 378. & Caſtill. *dec.* 235. Conciol. *ut infra. nu.* 20. & debetur etiam, quamvis emphyteuſis eſſet vendita cum pacto affrancandi, aut retrovendendi intra paucos, vel quatuor menſes. Carol. Anton. de Luca *loc. cit. num.* 12. etiam pendente termino ad luendum ſeu retrœmendum, cum talis ſit vera vendio. Anton. Theſaur. *deciſ.* 75. *num.* 1. an autem debeatur in ipſa retrovenditione, vide DD. cit. negantes, & ſtatim *infra numer.* 4. Et an debeatur in ipſa venditione neceſſaria, ut quæ fit ex præcepto

judicis, ſub haſta &c. vide Theſaur, *deciſ.* 139. *per tot.*

2 Debetur etiam in locatione rei emphyteuticæ ad longum tempus uti ad decennium, Vivius *deciſ.* 496. *nu.* 11. Coſta *de port. rate queſt.* 112. A ponte *de Laudedemio quaſt.* 34. apud Capon. *diſcept. for.* 132. Addit. ad Clar. *in d. q.* 23. *nu.* 1. quod tamen Conciol. *alleg. for.* 15. *num.* 24. non admittit quando emphyteuta locat commoditatem percipiendi fructus etiam ad longum tempus ceſſante fraude. ubi DD. non vero ex conſtitutione Cenſus ſuper re emphyteutica. DD. apud Sperell. *dec.* 120. *num.* 12. neque pro alienatione fructuum rei emphyteuticæ, quia iſti non ſunt, neque conſtituunt emphyteuſim. Conciol. *alleg. for.* 15. *num.* 19. 23. *& ſeq.*

3 Debet ſolvi ab emptore, non a Venditore. gl. *in L. fin. C. de Jure emphyteutico. in §. & ne avaritia. verb. accipere.* Fachin. *lib.* 11. *contr. jur. cap.* 58. *§. contrariam. verſ. quarto.* Vivius *deciſ.* 496. *num.* 4. Clar. *d. q.* 23. *num.* 4. Amad. a Ponte *de feud. quaſt.* 9. Ciarlin. *controv. for. cap.* 106. *numer.* 67. & illud non ſolvens incurrit caducitatem. Sperell. *d. dec.* 99. *num.* 56. ſolvi debet a primo acquirente, non vero ab aliis poſt eum vocatis. A Ponte *de Laudem. quaſt.* 12. *num.* 1. Bajard. ad Clar. *in §. emphyteuſis. quaſt.* 23. *litt. B.* Altograd. jun. *controv.* 84. *num.* 13. apud quem Dec. *conſ.* 262. *num.* 4. *&* 443. *num.* 5. Cravet. *conſ.* 215. *num.* 1. 8. *&* 9. Vivius *loc. cit. num.* 1. *ſeqq.* & alii, quia Laudemium æquiparatur gabellæ, ita ut valeat argumentum a Laudemio ad gabellam, & e contra. Surd. *dec.* 31. *num.* 10. *& dec.* 305. *num.* 32. Gratian. *diſc. for. cap.* 180. *num.* 10. & alii apud Altograd. *loc. cit. num.* 14. Neque debetur, quando hæres ſuus, vel neceſſarius in emphyt. ſuccedit, quia tunc propria authoritate adit poſſeſſionem emphyteuſis. Idem dic, cum Cohæres ante diviſionem alteri Cohæredi portionem ſuam vendit, ſecus poſt diviſionem, vel alienationem extraneo factam. Bonac. *de contract. diſp.* 3. *quaſt.* 8. *punct.* 2. *num.* 27. Molin. *de Juſt. diſp.* 460. Item cum res emphyteutica redit ad priorem emphyteutam reſoluto contractu celebrato cum pacto retrovendendi, quando pactum eſt appoſitum in ipſo contractu, vel ſtatim poſt, ita ut dicatur contractui ineſſe; quia tunc reſolutio contractus non cenſetur nova venditio, ſed reſciſſio prioris, & laudemium non debetur, niſi quando requiritur novus conſenſus Domini, quod non fit in caſu noſtro. Molina *de Juſt. diſ.* 459. & Bonac. *loc. cit.* Gratian. *diſc. for. d. cap.* 180. *a num.* 11. & ibi de Luca *in animadverſ. num.* 11. *ſeqq.* Tiraquel. *de retr. convent. gloſ.* 2. *§.* 6. *num.* 19. *verſ. ſi autem.* & alii apud eoſdem, quamvis aliud eſſet dicendum in retrovenditione, ex ſolo pacto, ut emptor teneatur præferre venditorem, cum tunc retrovenditio non dicatur neceſſaria, nec tale pactum obliget ad retrovendendum; hinc tunc merito debetur laudemium. Gratian. & de Luca *ll. cit.* Idem dic, cum Pater dat rem emphyteuticam filiæ in dotem in ſubſidium, puta quia alia bona non habet; quia tunc dicitur alienatio neceſſaria. Theſaur. *d. deciſ.* 139. *ſub num.* 3. ubi a Ponte *de Laudem. q.* 29. Addit. ad Clar. *d. q.* 23. *lit.* 6. *verb. laudemium.* Vivius *l. c. num.* 9. Laudemium vero non debetur in alienatione neceſſaria, in qua non eſt neceſſarius Domini conſenſus. DD. *in L. fin. C. de Jure emphyt.* Tiraquel. *de retract. lignag. §.* 29. *gl.* 1. *num.* 4. Riccius *in prax. var. reſ. p.* 1. *reſ. mihi* 636. veluti in alienatione facta pro reparatione Eccleſiæ. Riccius *l. c.* Capon. *diſc. for.* 376. Item non debetur, ſi plures habentes rem emphyteuticam in communi, eam inter ſe dividunt. Sylveſter *in verb emphyteuſis. queſt.* 21. Clar. *in §. Emphyt. quaſt.* 14. ubi Bajard. *in fin. verb. alienare.* Michalor. *de fratrib. p.* 3. *cap.* 38. *num.* 34. ubi a Ponte *de laudem. q.* 2. Fontanel. *de pact. nupt. clauſ.* 4. *gl.* 9. *p.* 2. *num.* 70. *ſeqq.* De Luca ad Gratian. *d. cap.* 180. *n.* 5. Molina *de Juſt. diſp.* 490. Bonac. *l. c.* Neque debetur a filio in emphyteuſi, qua ſuccedit Patri, quia non eſt nova acquiſitio. Bald. *in cap. quæ in Eccleſiarum. de conſtit.* Dec. *conſ.* 443. Paſchal. *de patr. pot. par.* 4. *cap.* 1. *num.* 9.

4 In alienatione feudorum de Jure non debetur, ſed tantum de conſuetudine. Bald. *loc. cit. num.* 36. Schrœder. *de feud. par.* 6. *cap.* 3. *numer.* Roſenthal. *eodem tract. cap.* 6. *concl.* 66. Fachin. *lib.* 7. *controv. Jur. cap.* 98. apud Ciarlin. *controv. for. cap.* 106. *num.* 65. Gratian. *d. cap.* 180. *n.* 4. & ibi de Luca *in animadverſ. num.* 3

In contractu habente plures figuras debetur tantum pro ea parte qua contractus eſt emphyteuticus. Coſta *de port. rate. quaſt.* 44. ubi Guidopap. *dec.* 92. cum aliis DD. Promiſſum voluntarie, ſi alias non debetur, non obligat; imo ſi fuit ſolutum competit condictio indebiti. Capon. *diſcept. for.* 378. 5

Debetur etiam a Donatario emphyteuſis, aliter Donatarius non ſolvens incurrit caducitatem. Clar. *in §. emphyteuſis. queſt.* 23. *num.* 2. Sperel. *dec.* 99. *numer.* 46. Vivius *dec.* 96. *num.* 9. Rubeus *in annot. ad dec.* 131. Rot. Rom. *num.* 388. *p.* 8. *rec.* de Luca ad Gratian. *loc. cit. num.* 9. quia donatio eſt vera alienatio, ut pluribus dictum fuit in verb. *Donatio*. Non debetur niſi ab extraneis. Amad. a Ponte *de Laudem. quaſt.* 17. *verſ. quo autem.* Corbul. *de cauſ. privat. ob alienationem irrequiſito Domino. ampl.* 27. *nu.* 4. Rota apud Bichium *dec.* 483. *n.* 10. 6

Laudemium, quando dominus *Directi* alicui reliquit proprietatem, & alii uſumfructum, debet ſolvi ab uſufructuario, quia laudemium eſt quidam fructus proveniens ex emphyteuſi & ex ejus occaſione procedens. Sylveſter. *in verb. emphyteuſis quaſt.* 21. & Bonac. *de contract. diſp.* 3. *quaſt.* 8. *p.* 2. *num.* 29. ſicut etiam laudemium ſolvendum eſt potius illi qui habet uſumfructum, quam illi, qui habet proprietatem. Clarus *d. q.* 23. *num.* 5. 7

Quando bona ſubemphyteuticantur, quod laudemium debeatur non emphyteutæ primo, ſed Domino directo, vide Rot. Magiſtralem *in deciſ.* 40. *per tot. p.* 7. *rec.* 8

LAUDUM.

Praxis Laudi.

Laudum regulatur a compromiſſo Menoch. *conſ.* 123. *n.* 43. Cytiac. *controv.* 350. *n.* 6. Surd. *dec.* 176. *num.* 2. Rota *deciſ.* 49. *num.* 13. *p.* 6. *recent.* Bich. *infra nu.* 18. & ſi a partibus fuit ſimpliciter emologatum, omnia in eo contenta approbata cenſentur. Bich. *dec.* 44. *numer.* 17. *&* 18. 1

A quo fuit appellatum exequi non poteſt, quia appellatio ſuſpendit ſententiæ executionem. *L.* 1. *§. fin. ff. ad S. C. Turpil. cap. veniens il.* 2. *de Jurejur.* Abb. *in cap. quintavallis n.* 41. *de jurejur.* Francus *in cap. dilecto n.* 39. *de appel.* Lancell. *de attent. par.* 2. *cap.* 4. *limit.* 15. *n.* 4. *&* 5. Boer. *dec.* 284. *n.* 24. & alii apud Bich. *dec.* 218. *num.* 5. *&* 6. 2

Dicitur ſublatum per ſententiam contrariam in judicatum prolapſam. Rota *dec.* 296. *num.* 5. *&* 301. *nu.* 5. *par.* 7. *recent.* Bich. *dec.* 248. *num.* 11. Eſt ſtricti Juris, nec extenditur de caſu ad caſum. Rota *dec.* 145. *num.* 4. *&* 5. *par.* 5. *recent. & dec.* 76. *num.* 13. *par.* 7. *recent.* Bich. 126. *numer.* 14. & caſus ibi diſpoſitos non egreditur. Rol. *conſ.* 79. *numer.* 13. *lib.* 3. Surd. *conſ.* 313. *numer.* 14. Buratt. *dec.* 321. *numer.* 8. Seraph. *dec.* 835. *numer.* 5. Bich. *dec.* 167. *num.* 6. *&* 24. 3

Non poteſt in parte acceptari, & in parte non acceptari, veluti ſententia, quia ſententia Judicis redditur in invitos, at cum compromiſſum eſt voluntarium, laudum trahit originem a voluntate compromittentium, quæ eſt individua, quamvis juramentum adſit in compromiſſo, quia etiam illud eſt individuum, & non poteſt pro parte eſſe obligatorium, & pro alia parte non. Vincent. de Franc. *dec.* 173. *num.* 4. Muſcatell. *in prax. Conſil. Neapolit. lib.* 1. *pag.* 7. Coſta *de portione rata quaſt.* 137. *n.* 9. *&* 10. Bich. *dec.* 218. *n.* 10. Mohedan. *dec.* 10. *de ſent. & re jud.* 4

Laudum corruit ratione exceſſus. *L. non diſtinguemus §. de officio ff. de recept. arb.* Jaſ. *in L. ſi ſuper poſſeſſ. n.* 3. *C. de tranſact.* Menoch. *conſ.* 381. *n.* 11. apud Bich. *dec.* 10. *n.* 11. 5

Cenſetur approbatum quoad omnia in illo contenta ab illo qui illius petit executionem. Surd. *conſ.* 151. *n.* 16. Honded. *conſ.* 78. *nu.* 80. *lib.* 2. Rota coram Coccino apud Bich. *dec.* 46. *n.* 11. juxta *L. ſi filiusfam.* 18. *ff. ad Maced.* Bart. *in L. cum tabernam §. idem quaſivit* 6

ff. de

ff. de pignor. Cavaller. *dec.* 26. *num.* 4. quæ approbatio ſe extendit etiam ad ea, quæ propter aliud prolata fuerunt. Rota *dec.* 101. *n.* 2. *par.* 3. *recent.* apud Bich. *dec.* 297. *n.* 5. *&* 6.

7 Laudo juvari non poteſt, qui illud acriter impugnat. Rota apud Bich. *dec.* 126. *n.* 21. & quid actum ſit, non compromiſſi narrativa, ſed laudi tenor attendi debet. Rom. *conſ.* 108. *n.* 1. *verſ. quamquam.* & eſt textus *in L. ſi cum dies.* §. *plenum.* ubi gl. *ff. de recept. arb.* Bich. *dec.* 126. *n.* 18.

LEGATUM, LEGATUS, &c.

Praxis Legati.

§. I.

De Legatis piis.

1 Legatum eſt donatio quædam præſtanda ab hærede ex voluntate teſtatoris. §. *legatum inſt. de legatis.* Bonac. *de contr. diſp.* 3. *quæſt.* 17. *p.* 8. §. 1. Fuſar. *de ſubſtit. qu.* 521. *num.* 1. *& ſeq.* Ciarlin. *controv. for. cap.* 140. *n.* 14. Mant. *de conject. lib.* 8. *tit.* 2.

2 Aliud eſt pium & ad pias cauſas, aliud profanum & ad cauſas profanas. Prius agendum eſt de legatis piis, dein de profanis. Pia ſeu ad cauſas pias dicuntur, quæ ſunt relicta ob Dei, & Sanctorum honorem, aut animæ ſalutem ſpiritualem. Concil. Trid. *ſeſſ.* 22. *cap.* 8. *de reform.* uti quæ Eccleſiis, locis piis, pupillis, pauperibus, orphanis, ac aliis miſerabilibus perſonis, vel pro maritandis pauperibus virginibus, captivorum redemptione, pauperum vel Religioſorum, etiam conſanguineorum ſuſtentatione, defunctorum ſuffragiis, vel ſatisfactione pro peccatis relinquuntur. Abb. *in cap. relatum de teſtam.* Bar. *in L. ſi quis. ff. de leg.* 2. Tiraquel. *de privil. piæ cauſ. in præfat.* Diana *par.* 7. *tract.* 6. *reſ.* 29. *&* 30. ubi plura Antonell. *de regim. Eccleſ. lib.* 1. *cap.* 10. §. 1. Ciarlin. *contr. for. cap.* 28. *a n.* 1. vide etiam Monet. *de commut. ult. vol. cap.* 4. *q.* 2. *a n.* 16. ubi plura ponit exempla, talia ſunt etiam legata relicta confraternitatibus Laicorum, & hoſpitalibus etiam non piis etiam non erectis authoritate Epiſcopi, quia præſumuntur relicta pro anima. vide Gabr. *lib.* 6. *concl.* 1. *de pia cauſa.* cum quo Marcelot. *lib.* 2. *var. reſ. cap.* 72. *num.* 21. Diana & Antonell. *loc. cit.* Conc. Trid. *ſeſſ.* 22. *d. cap.* 8. & ut diximus in verb. *Confraternitas. num.* 1. *&* 4.

3 Cenſetur etiam pium, ſi fuit relictum regulari, vel moniali etiam conſanguineæ, quia cum nihil proprii habere poſſint, videtur relictum Eccleſiæ. Menoch. *de præſ. lib.* 4. *præſ.* 112. *n.* 10. Diana *par.* 7. *tract.* 12. *reſ.* 11. qui citat etiam Maſcard. *de probat. concl.* 965. *n.* 23. Mantic. *de conjectur. lib.* 8. *tit.* 7. *n.* 26. & alios. Antonell. *loc. cit. n.* 5.

4 Non poteſt ab Epiſcopo in aliud æquale vel melius mutari, imo nec profanum. Molina *de juſtitia to.* 1. *tr.* 2. *diſ.* 249. Capella Tholoſ. *quæſt.* 26. Abb. *in cap. tua nos. de teſtam.* Garz. *de Benef. p.* 7. *cap.* 1. *n.* 110. ubi Sac. Cong. & probatur ex *L. legatum* 21. *ff. de adimen. leg.* quia voluntas teſtatoris eſt pro lege ſervanda. *L. in condit. ff. de condit. & demonſtr. cap. ultima voluntas* 13. *quæſt.* 2. *Clem. quia contingit. de relig. dom.* Covar. *in cap. tua n.* 7. *de teſtam.* Genuen. *in prax. archiep. c.* 19. *n.* 1. Pyrrhus Corad. *de diſpenſ. l.* 9. *c.* 7. *n.* 17. *&* 37. niſi procedat ut delegatus apoſtolicus. Barb. *de pot. Epiſc. alleg.* 83. *per tot.* Moneta *de commutatione ult. vol. cap.* 5. *n.* 409. Concil. Trid. *ſeſſ.* 22. *cap.* 6. Navar. *conſ. mihi* 2. *de reb. Eccleſ. non alien. n.* 6. S. Congreg. apud Riccium *in prax. par.* 4. *reſ.* 463. *&* 276. quamvis alii apud Bonac. & Dianam *par.* 2. *tract.* 17. *reſ.* 26. & apud Antonell. *de regim. Eccleſ. lib.* 1. *cap.* 10. §. 9. contrarium ſenſerint, ubi etiam Genuen. *loc. cit.* quando res legata non poteſt ſervire pro uſu deſtinato impedimento Juris, vel facti, niſi hoc impedimentum eſſet temporale. Et ita poſſunt concordari DD.

5 Legatum pium non poteſt alienari ſine ſolemnitatibus, quæ in alienatione bonorum Eccleſiæ requiruntur. *cap. nulli de reb. Eccleſ. non alien. auth. hoc jus ubi DD. C. de SS. Eccleſ. extrav. ambitioſæ de reb. Eccleſ. non alien.* Abb. *in d. cap. nulli.* Dec. *conſ.* 158. Riccius *in prax. alien. rer. Eccleſ. reſ.* 45. *p.* 1. neque caducatur ſed ſuſtinetur quocumque modo ſuſtineri poteſt. Et ſi non poteſt præſtari illi cui fuit relictum, debet præſtari alii. Tiraquel. *de privil. cauſ. piæ privil.* 33. Tuſc. *litt. L. concluſ.* 169. Bonac. *de contract. diſp.* 3. *qu.* 17. *p.* 8. & infra *n.* 12.

6 Debetur etiam hæreditate non adita. Abb. *in cap. relatum il.* 1. *de teſtam.* Bar. *in L.* 1. *C. de SS. Eccleſ.* Anchar. *in cap. cum eſſes de teſtam. & conſ.* 144. Covar. *in cap. Rainald. eodem tit.* §. 3. *n.* 11. ubi plures caſus & DD. quia in legatis piis non habet locum ſubtilitas juris civilis, ſed jus gentium. Facbin. *lib.* 6. *controv. Jur. c.* 82. qui tamen in contrariam ſententiam propendere videtur, & poteſt adiri a legatario propria authoritate. Tiraquel. *l. c. privil.* 26. Fario. *de furt. quæſt.* 175. Et ideo legatum factum in teſtamento, in quo non fuerunt ſervatæ ſolemnitates Juris civilis valet, quamvis tantum parochus ſcripſerit teſtamentum.

7 Legatum pium, ſi una ſimul cum non pio excedit vires hæreditarias eſt minuendum ad ratam, & de profano facienda detractio DD. apud Ciarlin. *controv. for. c.* 139. *n.* 10. Capon. *diſcept. for.* 185. Mangil. *de imput. quæſt.* 118. *n.* 17. Mart. *de ſucceſſ. leg. par.* 4. *quæſt.* 28. *ar.* 2. *n.* 22. excepto legato dotis, quod ſuccedit loco legitimæ, quæ non minuitur. Peregr. *de fideic. art.* 4. *a n.* 14. ubi Bart. & alii, ſed quod legatum pium non ſit minuendum docent Bonac. *de contr. diſp.* 3. *qu.* 17. *p.* 8. §. 2. Oldrad. *conſ.* 200. Surd. *conſ.* 209. Tiraquel. *de privil. piæ cauſ. privil.* 72. Molfeſ. *tract.* 1. *conſ.* 13. vide etiam in verb. *Falcidia n.* 3. *&* 4. & eundem Martam *loc. cit. n.* 24. *ſeqq.*

8 Factum pro anima eſt magis privilegiatum & favorabilius, ſicut etiam legatum pro miſſis, & captivis, quam alia. Maſtril. *dec.* 180. *a num.* 91. apud Ciarlin. *controv. for. cap.* 139. *n.* 34. & dicitur pium. Cyriac. *controv.* 94. *n.* 49. Sanch. *de matr. lib.* 1. *diſp.* 4. *n.* 9.

9 Factum pauperibus in genere intelligitur de illis, qui ſunt in patria teſtatoris. *L. quæ conditio* §. *cum ita. ff. de condit. & demonſtr.* Natta *conſ.* 192. Ciarlin. *cap.* 5. *n.* 3. Mant. *de conject. lib.* 8. *tit.* 5. Genuen *in prax. cap. mihi* 72. *n.* 14. non poſſunt ſolvi hærede vivo, ſi erant ſolvenda poſt mortem ſecundum multos, uti quando teſtator reliquit aliquod legatum pauperibus dandum poſt mortem hæredis quamvis alii velint contrarium, ut anima citius juvetur. Riccius *in prax. par.* 3. *reſ.* 326. Diana *par.* 4. *tr.* 4. *reſ.* 140. aut ante diem vel tempus a teſtatore deſignatum, ſi hæres conſentiat. vide *DD. cit.* & Gratian. *diſc. for. c.* 73. *n.* 1. & ibi Car. Anton. de Luca *in animadverſ.* Covar. *in cap. tua n.* 5. *de teſtam.* Et hoc legatum dicitur pium. *L. illud C. de SS. Eccleſ.* Tiraquel. *de privil. piæ cauſ. in præfat. col.* 4. *verſ. item relicta.* Monet. *de commut. ult. vol. cap.* 40. cum aliis relatis a Ciarlin. *controv. for. cap.* 5. *n.* 8. Et poteſt applicari Eccleſiæ quæ eget reparatione: quia habetur loco pauperis, ut ſupra in verb. *Eccleſia in* 1. *tom. n.* 76. Etiam pro miſſis animarum in purgatorio, quia & illæ veniunt nomine pauperum, juxta Mazuchell. relatum a Diana *p.* 7. *tr.* 10. *reſ.* 14.

10 Legatum factum pauperi conſanguineo non præſumitur factum intuitu paupertatis, ſed conſanguinitatis. Bal. Caſtr. & Gloſ. *in L. illud. verb. alia cauſa C. de ſacroſ. Eccleſ.* & Bart. *in L.* 1. *eod.* Dec. *conſ.* 520. *n.* 4. Sanch. *de matr. lib.* 1. *diſp.* 4. *n.* 9. Surd. *de aliment. tit.* 8. *privileg.* 1. *n.* 17. ubi DD. Menoch. *de præſump. l.* 4. *præſ.* 115. *num.* 9. Ciarlin. *controv. for. cap.* 33. *num.* 103. Antonell. *de regim. Eccleſ. lib.* 1. *cap.* 10. §. 5. *num.* 8. Vulp. *in prax. judic. cap.* 10. *num.* 14. quod tamen ab aliquibus ex DD. citatis limitatur primo, niſi teſtator expreſſerit ſe legare pietatis intuitu, cum in claris non ſit opus conjecturis. DD. apud Surd. *loc. cit.* limitatur ſecundo, ſi in legato primo fuerit facta mentio paupertatis. DD. Apud Antonell. *loc. cit.* limitatur tertio, ſi alias legatum non valeret. Menoch. *loc. cit. verſ. & prædicti.* ibi: *hæc tamen declaratio &c.* ubi Tiraquel. & alii, ita etiam Gratian. *diſc. for. cap.* 605. *num.* 28. *ſeq.* ubi, quod quando legatum eſſet factum conſanguineo pauperi cum ſolemnitatibus requiſitis, factum præſumatur intuitu conſanguinitatis; ſecus ſi fuit relictum in voluntate minus ſolemni; nam tunc, ne actus pereat, cenſetur teſtator relinquere voluiſſe ad cauſas pias. & citat Cephal. *conſ.* 216. *n.* 23. *ad* 26 *lib.* 2. Menoch. *loc. cit.* & Tiraquel. *de pia*

cauſa. in præfat. col. 3. in fin. verſ. ſed ſi hoc omnino &c. ad tex. *in L. non codicillum* 14. *C. de teſtam. L. conficiuntur* 8. *in princ. ff. de jur. codicill.* Et factum conſanguineo late interpretatur *L. ſi ſervus plurium* §. *fin.* & ibi Gloſ. *ff. de leg.* 1 Ciarlin. *cap.* 47. *n.* 66. niſi ipſemet hæres gravatus eſſet etiam conjunctus. Gratian. *diſc. for. cap.* 988. *n.* 8. Ciarlin. *loc. cit.*

11 Legatum pium nunquam fit caducum, neque hæres poteſt illud lucrari; ſed impleri debet, non obſtante lapſu cujuſcumque temporis, eo modo, quo poteſt. Bar. *in L. paterfam.* §. *Tuſculanus. nu.* 1. *ff. de leg.* 3. Bal. *in L. dictum C. de cond. ob cauſ.* Felin. *in cap. Eccleſia S. Mariæ n.* 86. *de conſtit.* Peregrin. *de fideicom. art.* 11. *n.* 64. Ciarlin. *cap.* 5. *nu.* 58. & ſupra *n.* 5. & debetur, quamvis teſtamentum eſſet nullum ex alio capite, quam defectu conſenſus. Antonel. *d. cap.* 10. §. 6. *n.* 53. Covar. *in cap. relatum il.* 1. *num.* 3. *de de teſtam.*

12 Factum pro puellis maritandis poteſt applicari virgini religionem intranti, & in ea profitenti, quia matrimonium ſpirituale eſt favorabilius quam carnale. Ciarlin. *contr. for. lib.* 2. *cap.* 208. *num.* 6. Covar. *lib.* 1. *var. reſol. cap.* 19. *num.* 10. Layin. *moral. lib.* 3. *tract.* 5. *cap.* 10. *num.* 12. Gratian. *diſc. for. cap.* 533. *num.* 19. *ſeqq.* apud quos alii & ut ſupra *in tom.* 1. *verb. Dos n.* 9. ubi limitavimus ſi conſtet de mente teſtatoris, quod voluerit legare pro maritandis carnaliter, ut tenet etiam Menoch. *de præſumpt. lib.* 4. *præſ.* 148. *n.* 1. *&* 16. quamvis contra hanc limitationem & quod debeatur legatum religionem ingredienti, etiamſi fuerit expreſſe relictum pro maritanda carnaliter multi defendant, teſte Gratian. *l. c. n.* 20. Ciarlin. *l. c. n.* 7. ubi alii.

13 Quæ quidem procedunt cum minori difficultate, quando legatum fuit relictum certæ perſonæ cum nupſerit, ut videre eſt apud *DD. cit.* & in verb. *dos d. n.* 9. & Barboſ. *de poteſt. Epiſc. p.* 3. *alleg.* 83. *n.* 27. Marth. *de ſucceſſ. legal. p.* 4. *quæſ.* 18. *art.* 3. *a n.* 1. ita ut legatum relictum puellæ determinatæ ut nubat, vel ſub conditione *ſi nubat*, illi debeatur, ſi religionem intret, & in illa profeſſionem faciat, quia conditio nubendi pinguius impletur per matrimonium ſpirituale, aut certe pro non adjecta in hoc caſu habeatur. ad tex. *in* §. *ſed & hoc præſenti auth. de ſanctiſſ. Epiſc. arg. cap. in præſentia* 8. *de probat.* Paſqual. *de patr. poteſt. p.* 3. *cap.* 2. *n.* 28. Quando vero fuit relictum generaliter, *pro virginibus maritandis*, & ſic perſonæ incertæ, quod tunc religionem ingrediens legatum non lucretur, defendunt Layin. & Paſqual. *ll. cit.* Sanch. *de matrim. lib.* 1. *diſp.* 33. *n.* 32. apud quos alii, & apud Dian. *p.* 5. *tr.* 14. *miſcell.* 2. *reſ.* 35. verum & in hoc contrarium tenent, & rationibus probant ipſe Dian. *l. c.* Baſil. Pontius *de matrim. l.* 3. *cap.* 7. *n.* 11. late Ciarlin. *d. cap.* 218. *pro tot.* ubi contraria reſolvunt, & ibi Natta *conſ.* 296. *n.* 1. *&* 4. Pariſ. *conſ.* 26. *n.* 37. *lib.* 4. ſequitur Surd. *de aliment.* ubi de veriori *tit.* 1. *q.* 93. *n.* 36. & alii, quos vide, & hoc legatum dicitur pium ac ubique præcipuum. *L.* 1. *ff. ſol. matr.* Ciarlin. *loc. cit.* An, & quando poſſit dari viduis, aut puellis habentibus dotem inſufficientem, vide infra *num.* 44.

14 Si autem teſtator negative locutus fuiſſet puta, *lego centum Caja ſi non nupſerit*, tunc hæc conditio intelligitur de matrimonio carnali, non vero ſpirituali, & ideo impleta erit conditio per ingreſſum Religionis. Ciarlin. *d. cap.* 218. *n.* 51. citans gloſ. *in L. mulieri, & Titio ff. de condit. & demonſtr.* quamvis in meo codice id non dicat. *& in auth. cui relictum. C. de indicta viduit. toll.* quam citat & ſequitur etiam Menoch. *d. præſ.* 148. *n.* 6. apud quos Mantic. *de conjectur. lib.* 11. *tit.* 18. *n.* 29. *verſ. ſed notandum.* & alii. Et vice verſa, ſi legaverit Cajæ centum ſi Religionem ingrediatur, legatum non conſequitur, ſi carnaliter nubat. Ciarlin. *l. c. n.* 52. Covar. *var. reſ. lib.* 1. *cap.* 19. *n.* 10. *verſ. non tamen erit.* plura de his, & ſimilibus caſibus, vide apud Paſqual. *& DD. cit.*

15 Factum puellæ ſub ea conditione *ſi matrimonium contraxerit*, debetur etiam ante conſummationem. Fachin. *lib.* 5. *contr. jur. cap.* 49. Menoch. *de præſ. l.* 4. *præſ.* 147. *n.* 9. *ſeqq.* ubi limitat ſi per puellam ſtetit, quo minus carnaliter cognoſceretur a marito, ex quo tunc in ſubſtantiam nubere recuſaverit. Ita *num.* 12. ubi alii. Et factum ſub conditione ſi nupſerit de conſilio, vel conſenſu, aut ſi nupſerit vel non nupſerit tali &c. an valeat, vide ſupra in verb. *contractus n.* 6. *in tom.* 1. & infra *num.* 78. & factum ſub conditione, *ſi nupſerit in tali loco &c.* an valeat conditio, vide infra *num.* 31.

Legatum mille florenorum relictum nubenti, & quingentorum, ſi eadem ingrediatur Religionem, debetur Monachanti quoad mille, & illa conditio quingentorum, ſi Religionem ingrediatur, tanquam impeditiva Religionis habetur pro non adjecta. DD. apud Ciarlin. *d. cap.* 218. *n.* 45. ubi citat Bart. *in L. fin. ff. de his, quæ pœn. nomine.* Sylveſt. *in verb. hæreditas* 4. §. 13. *& in verb. legatum* 1. *n.* 13. Bonacin. *de contract. diſp.* 3. *q.* 1. *punc.* 4. *n.* 10. *verſ. ratio eſt.* Et alios plures congerit. Car. de Graſſis *de effect. cleric. in prælud. num.* 404. *ſeqq.* Philipp. Paſqual. *d. cap.* 2. *n.* 28. Covar. *var. reſ. lib.* 1. *cap.* 19. *n.* 9. qui tamen *num. ſeqq.* contrariæ adhæret. Anton. Gabr. *com. concluſ. lib.* 4. *verb. legatum num.* 1. Jo. Andr. ad Specul. *in tit. de ſtatu monach.* Oſaſc. *deciſ. pedem.* 126. *num.* 6. & alii. Sed contrarium tenent Peregr. *de fideicom. art.* 28. *num.* 73. Fachin. *lib.* 5. *contr. jur. cap.* 54. Capon. *diſc. for.* 319. Sanch. *de matrim. lib.* 1. *diſp.* 34. *n.* 13. Covar. *ut ſupra.* Menoch. *de præſump. lib.* 4. *præſ.* 83. *n.* 4. & idem tenet, ubi conſtar de mente teſtatoris, etiam Vivius *com. opin. lib.* 1. *opin.* 328. ibi *Filia relinquens.* §. *ſed interpretatur.* & apud hos alii plurimi. Et quod hoc ſervetur in praxi teſtantur Ciarl. Gabr. *ll. cit.* Barboſ. *de poteſt. Epiſc. alleg.* 83. *n.* 28. quando non conſtat, quod id factum fuerit in odium religionis, quo caſu procederet prima opinio. Et quod valeat diſpoſitio teſtatoris, ſi majorem relinquat dotem nubenti in ſæculo, quam Religionem ingredienti, dummodo non conſtet in odium Monaſterii, & Religionis id fuiſſe factum, verius judicat Beltramin. ad Ludoviſ. *in deciſ.* 63. *n.* 26. late Rota *in una Romana legati, Veneris* 1613. 4. *Novemb.* quæ in recent. invenitur *in part.* 2. *deciſ.* 480. *per tot.* ubi contrariis reſpondet *& deciſ.* 249. *num.* 7. *in fin. d. p.* 2. ubi, quod nubens in ſæculo indigeat majori dote propter veſtimenta, & onera matrimonialia, quam monialis. Riccius *in prax. p.* 2. *reſol. mihi* 347. Mantic. *de tacit. lib.* 12. *tit.* 21. *n.* 30. ubi de univerſali conſuetudine, quidquid ſit in hoc de rigore Juris. 16

Legatum factum pro orphanis maritandis, an poſſit dari illi, quæ habet parentes pauperes, & inutiles: Item factum pro viduis pauperibus, an poſſit dari habentibus viros inutiles, vide Dian. *mor. p.* 4. *tr.* 4. *miſcell. reſ.* 140. *& p.* 2. *tract.* 16. *reſol.* 52. 17

Relictum Canonicis, non ipſis perſonis ſingularibus, nec Eccleſiæ ſed Capitulo acquiritur. Fachin. *lib.* 5. *controv. Jur. cap.* 41. vide Vivium *com. opin.* 445. Menoch. *de præſ. lib.* 4. *præſ.* 113. *per tot.* Tranchedin. *conſult.* 17. *n.* 17. *ſeqq. &* 148. & factum Capitulo videtur factum Canonicis juxta multos cum Corrad. ut in verb. *Capit. num.* 49. in quo tamen alii contrarium tenent. vide Riccium *in prax. Capellaniarum. reſ.* 359. Navar. *conſ.* 8. *de reb. Eccleſ. non alien.* Covar. *in cap. requiſiviſti. n.* 10. *de teſtam.* Mant. *de conject. lib.* 8. *tit.* 6. Genuen. *in prax. cap. mihi* 72. *num.* 16. Coſta *de portione rata. quæſt.* 199. Zerol. *in prax. verb. alienatio. p.* 2. *num.* 2. Et de legato relicto Epiſcopo, an cenſeatur factum intuitu Eccleſiæ, vide infra *num.* 54. 18

Relictum Eccleſiæ pro exoneratione conſcientiæ valet, licet fuerit factum a condemnato ad mortem, quia hoc non eſt proprie relinquere, ſed debitum reddere. Barb. *de Jure Eccleſ. lib.* 2. *cap.* 13. *num.* 28. *&* cenſetur perpetuum, licet non exprimatur. Pignatell. *to.* 1. *conſult.* 158. *num.* 1. *ex L. annua.* §. *Actia. ff. de ann. leg.* qui citat Alphonſ. de Leon. *de off. Capell. quæſt.* 5. *ſect.* 1. *n.* 2. Garziam *in ſum. tract.* 3. *diff.* 11. *dub.* 2. *n.* 1. 19

Relictum Eccleſiæ cum pacto reſolutivo, in caſum negligentiæ ad hoc ut reſolvatur, quæ requirantur, vide Riccium *in praxi rerum ad ſacrificium miſſæ reſ.* 368. *&* 1. negligentia prælati & Capituli 2. monitio 3. quod non fuerit purgata mora. 20

Relictum factum pro fabrica Eccleſiæ poteſt expendi pro ornamentis & aliis cultui divino neceſſariis. Covar. *in cap. fin. de teſtam. n.* 4. Diana *par.* 4. *tract.* 4. *reſ.* 149. 21

dummo-

dummodo Eccleſia non indigeat ædificiis, vel reparatione patientum. Iidem; ſicut relictum pro carceratorum liberatione poteſt expendi, ne quis in carcerem detrudatur, ſi aliter impediri non poteſt. Diana *l.c.* item poteſt diſtribui ante terminum deſignatum. Covar. *in cap. tua n.* 5. *de teſtam.* Mant. *de conjectur. lib.* 8. *tit.* 5. & ſupra *n.* 10. contra Beroum & alios apud eundem, & relictum pro naturalibus loci poteſt dari ſubditis domicilii. vide Dian. *l.c.*

22 Legatum diſtribuendum pluribus pauperibus dicitur impletum, ſi fuit diſtributum duobus pauperibus, quia pluralis locutio duorum numero eſt contenta. Diana *par.* 10. *tract.* 11. *reſ.* 59. & ut diximus *in tom.* 1. *in verb. dictio n.* 25.

23 Relictum monaſterio ea conditione, ut recipiat aliquem in monachum, vel monialem, ſecundum multos eſt ſimoniacum, & ideo invalidum, ſecundum alios valet, ſed conditio habetur pro non adjecta. Fachin. *lib.* 12. *controv. jur. cap.* 36. & DD. ibidem. Idem dic de donat. & ſecundum aliquos valet, & conditio eſt implenda tanquam honeſta. ita Bal. apud Fachin. *l. c.* & ſi monaſterium eſt incapax bonorum, debetur illius æſtimatio, vel bonorum. Paſqual. *de patr. pot. par.* 1. *c.* 3. *num.* 77.

24 Legatum miſſarum tranſit ad hæredes etiam nominatim non deſignatos; quia tunc nomine hæredis veniunt etiam hæredes hæredis. Rota *dec.* 140. *par.* 2. *diverſ.* apud Dianam *par.* 9. *tract.* 8. *reſ.* 68. Rom. *conſ.* 388. *num.* 5. Dec. *conſ.* 182. *num.* 2. Tiraquel. *de privil. cauſ. pia privil.* 36. & alii apud Surd. *conſ.* 123. & ſi fuit legatus fundus pro celebratione miſſarum ab uno ſacerdote facienda, mortuo ſacerdote qui miſſas celebravit, fundus permanet hæredibus ſacerdotis celebrantis. Cyriac. *controv.* 340. *numer.* 22. qui probat *ex L. boves* 89. §. *hoc ſermone ff. de V. S.* ubi Tiraquel. *num.* 1. Menoch. *lib.* 4. *praſ.* 132. *num.* 1. & plures affert rationes cum exemplis: quos tamen vide plures caſus diſtinguentes. Relictum vero ſacerdoti aut miniſtris alicujus Eccleſiæ, an debeatur illorum ſucceſſoribus? vide tex. *in L. annua* §. *Attia ff. de annuis legat.* & DD. *infra n.* 38. *cit.*

25 Legatum pium cenſetur revocatum per alienationem rei voluntariam & abſolutam. Ciarlin. *controv. for cap.* 79. *num.* 26. ubi Mant. *de conject. lib.* 12. *tit.* 6. Maſcard. *de prob. concluſ.* 1087. Menoch. *de praſ. lib.* 4. *praſ.* 167. *num.* 17. videndus ubi plures ponit caſus, ſecus per pignorationem vel hypothecam ſpecialem. Molin. *de pignor. lib.* 4. *tit.* 5. *quaſt.* 135. Sanch. *de matrim. lib.* 6. *diſp.* 15. *numer.* 5. & ita legatum libertatis ſervo factum revocatur per alienationem voluntariam de ſervo. *L. verum eſt de manumiſſ. teſtam.* Maſcard. Mant. & Ciarlin. *ll. cc.* & ſi ante aditam hæreditatem revertitur in bonis teſtatoris, remanet legatum. *arg. d. L. verum eſt* annuum Eccleſiæ factum durat ultra centum annos. Ciarlin. *cap.* 143. *num.* 11. & 12.

26 Legatum in favorem Eccleſiæ & cauſæ piæ late eſt interpretandum, quia Lex *ſemper in obſcuris quod minimum eſt ſequimur. ff. de R. I.* non habet locum in cauſa pia. Fachin. *lib.* 6. *controv. Jur. cap.* 26. Tiraquel. *de privil. cauſ. pia privil.* 25. Menoch. *lib.* 4. *praſ.* 106. *n.* 33. Covar. *in cap. indicante. n.* 4. *de teſtam.* tex. *in cap. cum dilecti, de donat. L. in teſtamentis.* 12. *ff. de R. I.* Ciarlin. *contr. for. c.* 218. *n.* 17.

§. II.

Legatum profanum.

27 Legatum profanum in genere generaliſſimo non valet, quia eſſet inutile & deriſorium, dando enim muſcam hæres liberaretur. Oinot. *de legat. lib.* 3. *tit.* 20. Incertum ratione perſonæ, a qua eſt ſolvendum, non vitiatur; quia hoc onus intelligitur hæredi impoſitum, ſi vero eſt incertum ratione perſonæ, cui facienda eſt ſolutio, non valet, niſi ab initio perſona fuerit incerta, ſed certificanda ex eventu, vide tex. & DD. *in L. in tempus.* §. *quoties ff. de hæred. inſtit.* vel niſi legatum eſſet factum favore cauſæ piæ, vel pauperibus: ſi tamen legatum factum perſonæ incertæ fuerit ab hærede ſolutum, non poteſt amplius ab eodem repeti; quia licet civiliter non ſit debitum, eſt tamen debitum naturaliter, quod excludit repetitionem. Oinot. *l. c.* Diana *par.* 3. *tract.* 5. *reſ.* 58. In foro tamen interno debet dividi, ſi partes petant. Sotus *de Juſt. lib.* 4. *quaſt.* 7. *art.* 1. *ad* 3. & Diana. *l. c.*

Legatum adjecta cauſa falſa non vitiatur, tex. *in L. cum tale* 71. §. *falſam. ff. de cond. & demonſtr.* ſecus relictum ſub conditione falſa, vel deficiente modo. Denotatur autem cauſa per particulam *quia*, *quoniam &c.* Conditio vero, per particulas *Si*, *Cum*, *Ubi*, *In*. Modus per particulam *Ut*. ita Oinot. *l. c.* de quibus vide etiam plura ſupra in praxi *Dictionum. in tom.* 1. Lim. niſi cauſa fuerit motiva, ſive teſtator ſciverit eſſe falſam, ſive ignoraverit. Gomez. *var. reſ. to.* 1. *cap.* 12. *n.* 60. 70. *& ſeq.* ubi late. vide tex. *cit.* & ibi DD. 28

Relictum ſub conditione currit a die impletæ conditionis, ita ut, ſi legatarius decedat pendente conditione, legatum exſpiret. *L. intercidit. ff. de condit. & demonſtr.* quia conditionalis diſpoſitio ceſſat conditione non impleta. *L. cedere diem* 213. *ff. de V. O.* Antonel. *de tempor. legal. lib.* 2. *cap.* 43. *num.* 12. & *lib.* 4. *cap.* 4. *a num.* 2. *ſeqq.* Noal. *de tranſmiſſ. caſ.* 2. *num.* 35. & ſic pendente conditione non tranſmittitur: quia ſubſtitutio, quæ nondum competit, non dicitur eſſe in bonis noſtris. *L. ſubſtitutio ff. de acquir. rer. dom.* Idem dic, de tranſmiſſione primogenituræ, quæ procedunt, etiamſi conditio fuiſſet certo eventura, ſi ante illam legatarius deceſſit. Peregrin. *de fideicom. art.* 31. *num.* 26. Noal. *l. c. caſ.* 1. *a num.* 51. Lim. cum conditio tacite ineſt ex legis vel legati natura & diſpoſitione; quia hæc non facit legatum conditionale; ſecus ſi tacite ineſt ex teſtamento. Lim. præterea ſi conditio eſt intrinſeca & neceſſaria. Item ſi conditio eſt poſita in executione uti & tempus legati, & non in eſſentia. Menoch. *de praſ. lib.* 4. *praſ.* 201. *num.* 62. Peregr. *de fideic. art.* 31. *num.* 21. *ſeqq.* Capon. *diſcept. for.* 311. Antonel. *l. c. d. cap.* 4. *per tot.* plura exempla circa has limitationes ponit Peregrin. *l. c. n.* 24. & 25. Gomez *l. c. num.* 65.

Conditionale non tranſmittitur etiam ad liberos, vel 30
deſcendentes. Noal. *l. c. caſ.* 1. *numer.* 32. apud quem Honded. *conſ.* 42. Lim. 1. niſi teſtator dixerit *lego ex nunc prout ex tunc*, quia ex voluntate teſtatoris, quod non eſt tranſmiſſibile, ſit tranſmiſſibile. Noal. *d. caſ.* 2. *num.* 30. & *caſ.* 1. *num.* 51. Peregr. *art.* 31. *numer.* 25. Lim. 2. ſi teſtator non tantum legatarium vocavit, ſed etiam hæredes, quia tunc iſti ſuccedunt jure proprio. Noal. *d. caſ.* 1. *num.* 88. Lim. 3. ſi Legatarius eſt Princeps, vel alius nomine dignitatis. Noal. *caſ.* 2. *n.* 34. Capon. *diſcept. for.* 3. late Menoch. *lib.* 4. *praſ.* 121. *a n.* 1. Tranſmittitur etiam, cum conditio habetur pro impleta. Noal. *ut ſupra.* quomodo autem impleri debeat, an in forma ſpecifica &c. vide *DD. cit.* & Fuſac. *de ſubſtit. q.* 454. *a n.* 24. *& per tot.* ubi late de hac materia. Et conditionale factum in contractu, tranſmittitur, niſi conditio ſit nominatim expreſſa & appoſita. Noal. *d. caſ.* 1. *a num.* 18. An conditionale uni relictum, & in alium ſimiliter, translatum, cenſeatur translatum ſub eadem conditione. vide Gomez. *l. c. num.* 69.

Relictum ſub conditione nubendi in certo loco, & 31
aliquid ex illo ſolvendi in caſum contraventionis non videtur validum, vel ſaltem conditio rejicienda, quia eſt reſtrictiva libertatis matrimonialis. Curt. ſen. *conſ.* 27. Menoch. *conſ.* 1083. *numer.* 18. Fontanella *de pact. nuptial. to.* 1. *clauſ.* 4. *gl.* 2. *numer.* 26. late Cyriac. *controv.* 451. *per tot.* quia non debet quis invitari ad matrimonium metu pœnæ. *cap. gemma. de ſponſal. in* 6. Cyriac. *loc. cit. num.* 77. ſed contrarium tenuit Rota apud Bich. *dec.* 89. *num.* 11. & 12. ſi in tali loco plures adſunt conditiones nubendi, quia tunc non coarctatur libertas matrimonii; neque conditio dicitur pœnalis; quia non inducit privationem alicujus rei, quæ ſit propria filiæ, ut ſupponitur, ut eſſet legitima &c. ſed tantum lucri a teſtatore conditionaliter provenientis. Mant. *de conject. libr.* 11. *tit.* 18. *numer.* 1. Sanch. *de matrim. lib.* 1. *diſp.* 33. *a numer.* 6. Gratian. *diſc. for. cap.* 5. *numer.* 10. Cancer. *var. reſ. lib.* 3. *cap.* 7. *num.* 294. Surd. *dec.* 30. *num.* 28. Rota *dec.* 433. *num.* 2. & 3. *par.* 1. *diverſ.* & coram Coccino *dec.* 44. *num.* 16. *par.* 5. *recent.* & de hoc eſt textus *in L. Titio*

centum 70. §. 1. *ff. de condit. & demonſtrat.* vide etiam Covar. *de ſponſal. p. 2. cap. 3. §. 3. n. 6. & 7.* limita ut infra *n. 47.* & ut in verb. *Nuptiæ.* niſi lucrum eſſet valde magnum, quod legataria deberet amittere. Menoch. *conſ.* 425. *n. 7.* quia tunc pœna æquipararetur. Bich. *l. c. num. 13. in fin.* plura vide in verb. *Nuptiæ.* an vero hæc conditio ſit adimplenda, tam in primo, quam in ſecundo matrimonio, vide Gratian. *l. c.*

32 Legatum vel fideicommiſſum particulare quoad tranſmiſſionem cedit a die mortis teſtatoris, quoad translationem vero dominii vere & realiter cedit a die aditæ hæreditatis. *L. ſi tibi homo 5. cum ſervus ff. de leg. 1.* quia legatum non poteſt peti niſi adita hæreditate. DD. apud Noal. *l. c. caſ. 2. a num. 4.* Peregr. *de fideicom. art. 31. n. 1. & 26.* Antonell. *de tempor. legal. lib. 4. cap. 16. a nu. 1.* quando nempe legatum eſt purum, de quo late Antonel. *& DD. cit.* Legatum quoque vel fideicommiſſum univerſale quoad tranſmiſſionem cedit a die mortis teſtatoris, quia legatario ſtatim a die mortis teſtatoris competit officium nobile judicis ad cogendum hæredem invitum adire hæreditatem. *L. quia poterat ff. ad trabell.* officium autem nobile eſt tranſmiſtibile. Noal. *l. c. a n. 15.*

33 Licet ante agnitionem poſſit tranſmitti. *DD. cit. n. ante.* tamen cedi non poteſt titulo ſingulari, ita quod Ceſſionarius poſſit cogere hæredem adire hæreditatem, ſermo eſt de univerſali puro vel in diem certam relicto. Noal. *l. c. num. 41.* quoad obligationem cedit a die aditæ hæreditatis tantum, quia obligatio oritur ex quaſi contractu, quia reſultat ex aditione. Noal. *de tranſmiſſ. caſ. 2. n. 6.* ubi DD. & Legatum non debetur hæreditate non adita. *L. ſi nemo ff. de teſtam. tutela.* ſive fuerit relictum in teſtamento ſive in codicillo. Gomez. *var. reſ. tom. 1. cap. 12. num. 11.* acquiritur legatum particulare etiam ignoranti. *L. cum pater ff. de leg. 2.* Noal. *l. c. n. 5.* & ita tranſmittitur a Legatario etiam ante agnitionem. *DD. ut ſupra.*

34 Relictum ſub modo, ſi modus poteſt impleri per hæredes, tranſmittitur, alias non, quamvis legatarius ante impletum modum fuerit mortuus, vel ante cautionem de implendo præſtitam. *L. a teſtatore.* ubi gloſ. *in caſu ff. de condit. & demonſtr.* Noal. *de tranſmiſſ. caſ. 4. n. 1.* Gomez. *tom. 1. var. reſ. cap. 12. n. 71.* Bar. *in L. quibus diebus. §. Termilius n. 13.* & Bald. *in L. ſi plures n. 25. C. de condit.*

35 Relictum alicui ſi Religionem ingrediatur, quod debeatur, quamvis in illa non fuerit profeſſus, tenent Jaſ. *in L. ſi quis hered. C. de inſtit. & ſubſtit.* Sanch. *de matrim. lib. 1. diſp. 34. num. 17.* quia ingredi & profiteri ſunt diverſa, dummodo adſit bona fides. Contraria, ſcilicet negativa videtur probabilior & communior, quam tenet Paſchalis *de patr. pot. par. 1. cap. 3. n. 82.* uti in facti contingentia decidit ſenatus Mantuanus teſte Sardo *dec. 303. nu. 2.* quia proprie loquendo ante profeſſionem non dicitur quis ingreſſus Religionem. Bar. *in auth. ingreſſi. C. de SS. Eccleſ.* & *in auth. ſi qua mulier. C. eodem.* Jaſ. *in L. in ſubſtitutione n. 12. ff. de vulgar. & pupillar.* & verba debent accipi proprie & cum effectu. *L. labeo ff. de ſupell. leg.* & infra annum probationis quis non dicitur Monachus neque religioſus. Magon. *dec. Floren. 141. n. 2.* Berous *in cap. 15. præſentia n. 552. verſ. ſed adverte de prob.* Honded. *conſ. 94. num. 4. vol. 1.*

36 Relictum manenti in viduitate amittitur per ſecundum matrimonium etiam nullum in foro externo, ſecus in interno, niſi ſecuta fuerit judicis ſententia condemnatoria; quia quod nullum eſt, nullum operatur effectum, & quod in Jure nullum ſortitur effectum, nullum præſtat impedimentum, *cap. non præſtat. de R. I.* Sanch. *de matrim. lib. 7. cap. 91. n. 43.* Bonac. *de contract. diſp. 3. quæſt. 17. p. 8. §. 4. n. 17.* in foro interno, hæc ratio procedere poteſt, non vero in externo, quia alias qui contraheret, vel viveret contra caſtitatem; uti ſi vidua nuberet ſacerdoti, eſſet melioris conditionis, quam illa quæ caſte ſecundum matrimonium contraheret, & in illo viveret.

37 Legatum annuum tranſit ad omnes ſucceſſores, etiam ſubſtitutos hæredes. Ciarlin. *controv. for. cap. 140. num. 18.* & debetur a principio anni. *L. a vobis.* ubi Gloſ. *verb. deberi. L. in ſingulos ad med. ff. de annuis leg. L. nec ſemel. 12. ff. quando dies leg. ced. L. 1. C. eod. L. ſi ſervus communis Mævii §. fin. ff. de ſtipul. ſervor.* Graſſ. *in §. legatum quæſt. 41.* Gomez. *var. reſ. tom. 2. cap. 11. n. 27.* Surd. *de alim. tit. 4. quæſt. 17. n. 6.* Noal. *de tranſmiſſ. caſ. 66. n. 19.* Capon. *diſcept. for. 338.* Antonel. *de temp. legal. lib. 2. cap. 40. num. 6.* niſi fuerit deſignatum certum tempus. Surd. *loc. c.* Altograd. ſen. *conſ. 72.* Conciol. *alleg. for. 26. a numer. 2.* ubi late. Cancer. *var. reſ. par. 1. cap. 16. num. 32.* Rota *dec. 680. num. 6. par. 4. recent. tom. 3.* & apud Burat. *dec. 643.* hinc ſi legatarius decederet inchoato anno, integrum legatum totius anni ad hæredes tranſmitteret. *DD. cit.*

Legatum annuum factum a Teſtatore in perpetuum ſemper durat etiam poſt centum annos. *L. annuam L. annua §. Attia L. cum quidam. ff. de ann. leg.* Fel. *in cap. auditis de præſcript.* Tuſc. *litt. L. concluſ.* 86. Anchar. *conſ.* 194. Covar. *lib. 3. var. reſ. cap. 9. nu. 10.* & Peregr. *de fideic. art. 30. n. 11.* ſed ſi teſtator non addidit illa verba *in perpetuum*, res eſt magis dubia, & Doctores ſunt inter ſe diviſi, qui videri poſſunt apud Covar. & Peregrin. *ll. cc.* quod ſit perpetuum & duret ultra centum annos præter alios, tenent etiam Bonac. *de contr. diſp. 3. quæſt. 17. p. 8. §. 6.* Capon. *diſcept. for. 138.* Dian. *p. 5. tr. 14. reſol. 84.* DD. apud Vivium *com. opin. 446. incip. legatum annuum. verſ. contrarium vero.* quamvis idem Vivius adhæreat opinioni contrariæ etiam in legatis Eccleſiæ relictis, quod non duret ultra 100. *ann.* Limit. in Legato uſusfr. quod finitur centum annis, ne proprietas perpetuo reddatur inutilis. Covar. & Peregrin. *ll. cc.* 38

Legatum relictum concubinæ etiam illicitæ valet, & ab ea non poteſt revocari niſi volente fiſco, quod tamen alii negant, & concedunt duntaxat in aliis legatariis indignis, non vero incapacibus, quales ſunt concubinæ, niſi per pœnitentiam ſe emendaverint. Seraph. *dec. 54. a n. 4.* Cancer. *var. reſ. par. 1. de donat. cap. 8. num. 174.* Gratian. *diſc. for. cap. 31. nu. 31. & 32.* Ciarlin. *controv. for. cap. 184. n. 12. & 48.* vide late eundem Ciarlin. *contr. 33. per tot.* Cat. Anton. de Luca *in animadverſ. ad Gratian. l. c.* & quando mulier jam eſt in poſſeſſione legati, an poſſit ab illa auferri niſi volente fiſco, aut an eidem competat retentio &c. vide *DD. cit.* 39

Simpliciter factum a Debitore creditori in dubio præſumitur factum animo compenſandi, ſi debitum erat neceſſarium, uti legatum factum a patre filiæ quam dotare tenetur, vel filio cui debetur legitima, ſecus ſi debitum erat voluntarium, uti deſcendens ex contractu voluntario, vel quod quis debet ex facto proprio. *L. 1. §. ſciendum C. de rei uxor.* ubi ſi maritus legat uxori, non videtur legare animo compenſandi dotem, quia ſponte contraxit cum ea, licet legaret eandem ſummam quæ eſt in dote. Gomez. *var. reſol. tom. 1. cap. 12. n. 27.* & ut ſupra *in tom. 1. verb. compenſatio n. 27.* & infra *n. 69.* præſumitur vero animus compenſandi, ſi adeſt Clauſula *quod plus petere non poſſit.* late Mareſcot. *lib. 2. var. reſ. cap. 86. a n. 1.* juxta *L. cum ab uno in princ. ff. de leg. 2. arg. cap. officii de teſtam.* Dec. *conſ. 425. n. 8.* Mant. *de conject. lib. 10. tit. 2. n. 17.* qui probant concluſionem principalem, quibus addo Ciarlin. *controv. for. cap. 189. per tot.* Tranchedin. *conſ. 39. num. 1.* Menoch. *de præſ. lib. 4. præſ. 110. n. 37.* Gratian. *diſcept. for. cap. 565. nu. 65.* plura de hac materia vide apud Menoch. *l. c. per tot.* Afflict. *deciſ.* 44. 49

Legatum rerum domi exiſtentium non comprehendit venalia, quamvis in domo exiſtant; nam in domo eſſe non videntur, eo quod certam ſeparationis cauſam habeant. *L. generali ubi Bart. §. uxori nu. 4. & Dec. ff. de uſufr.* Covar. *lib. 2. var. reſ. cap. 5. n. 3.* Mant. *de conject. lib. 9. tit. 6.* Menoch. *de præſ. lib. 4. præſ. 137. per tot.* ubi plures caſus & conjecturæ. Ciarlin. *controv. for. cap. 87. n. 1.* niſi fuerit dictum *omnium bonorum quæ quomodocumque, & qualitercumque domi exiſtunt*, quia tunc perinde eſt ac ſi legatum fuiſſet factum ſine loci deſignatione. Bart. *l. c.* Negoſ. *de pignor. par. 3. memb. 2.* Covar. *l. c.* Menoch. & Ciarlin. *ll. cc.* vel niſi legatum fuiſſet relictum conjunctæ perſonæ. Put. *dec. 10. lib. 1.* Ciarlin. *d. cap. 87. n. 8.* excepta pecunia, quæ ſemper parata eſt alienationi niſi ſit repoſita præſidii cauſa. Tuſc. *litt. L. concluſ.* 119. Mant. *l. c.* vide late Menoch. *l. c. præſ. 138. per tot.* 41

& ſi

& ſi legatum eſt omnium mobilium, intelligitur de illis, quæ ſunt in domo tempore teſtamenti, & non tempore mortis, niſi adſit verbum importans tempus futurum, uti *qua reperiri poſſunt*, vel per modum ſubjunctivum *poſſent*. vide tex. & DD. *in L. ſi ita legatum ff. de aur. & arg. legato.* & late Pajatell. *expedit. & annot. 70. per tot.* quia præſumitur id fuiſſe legatum quod tempore teſtamenti erat teſtatoris, & non quod poſtea fuit quæſitum. Fachin. *lib.* 12. *controv. Jur. cap.* 76. quamvis fuerit relictum perſonæ conjunctæ. vide cit. Fachin. ubi rationes & DD. pro & contra, & nomine mobilium an veniat frumentum, & quando illud ad hunc effectum dicatur venale, vide Menoch. *l. c. & num.* 31. Covar. *l. c. nu.* 3. *verſ. tertio apparet.*

42 Legatum non vitiatur errore in nomine, aut cognomine legatarii, ſi conſtat de perſona illius, quia nomine ſunt adinventa ad cognoſcendas perſonas. *L. ad recognoſcendos C. de ingen. manumiſſis.* ſicut nec errore in nomine proprio rei legatæ, ſecus ſi fuit erratum in nomine appellativo rei legatæ, uti nominando equum pro bove, quia talis error ſapit ſtultitiam, & ideo non toleratur, niſi res, in cujus nomine fuit erratum, probaretur ex declaratione, vel demonſtratione confinium. Oinot. *de legat. lib.* 3. *tit.* 20. Neque vitiatur falſa demonſtratione, cum conſtat de corpore legati,

43 Legatum, ut valeat, requiritur præſentia ſaltem duorum teſtium & Parochi, vel loco Parochi aliorum duorum, vel trium teſtium de jure canonico, *cap. cum eſſes de teſtam.* ubi Imol. Butr. & alii. Covar. *in d. cap. cum eſſes.* Graſſ. *in §. teſtamentum. quæſt.* 5. Clar. *in §. teſtamentum. quæſt.* 57. Sperell. *dec.* 81. *a numer.* 1.

44 Legatum relictum pro maritandis puellis poteſt etiam dari Viduis in earum defectum, alias ſecus Sanchez *de matrim. lib. 7. diſp. 91. a n. 54. & 56.* Natta *conſ.* 296. Boer. *dec.* 3. & alios apud Dianam *par. 4. tr. 4. reſ.* 140. *& p. 2. tr. 16. reſ.* 52. & puellæ licet habeant dotem ſed inſufficientem. Homob. *de exam. Eccleſ. par. 1. tract. 9. cap. 9.* qui citat Bald. *in L. ſi quis C. de Ep. & Cler.* & Gen. *in pract. Eccleſ. quæſt.* 279. & alios. Diana *par. 2. tract. 16. d. reſ.* 52.

45 Relictum a marito mulieri ſeu uxori *ſi caſte vixerit*, debetur, quamvis tranſeat ad ſecundas nuptias, ſecundum Dianam *par. 10. tr. 15. reſ.* 21. qui citat Molinam *de Juſt. diſp.* 207. Vaſquez *de teſtam. cap. 7. §. 1. num.* 28. Dicaſtillo *de Juſt. lib. 2. tract. 29. diſp. 3. dub. 5. num.* 39. ſed contraria præſertim in foro externo videtur vera juxta Sanch. *de matrim. lib. 7. diſp.* 91. ubi plurimi DD. quia viro ſunt valde exoſæ ſecundæ nuptiæ, nam mariti memoria contriſtatur per ſecundas nuptias. ita Cyriac. *contr.* 138. apud quem Communis viginti octo Doctorum, inter quos Menoch. *conſ.* 278. *nu.* 17. Graſſ. *in §. legatum. quæſt.* 54. Tiraq. *in L. boves.* 89. *§. hoc ſermone. nu.* 149. *ff. de V. S.* Anchar. *in cap. quod a te. 3. n. 8. de Cler. conjug.* Bald. *in L. cum filius.* 76. *§. qui Mutianam ff. de leg.* 2. Oldrad. *conſ.* 213. & hanc tenet etiam Antonel. *de tempor. legati lib. 4. cap. 16. num.* 36. vide etiam Vivium *com. opin.* 449. *in verb. legatum. lib.* 2. Idem dic de legato facto ab omnibus illis quorum votis congruit mulierem non nubere, uti mariti erga uxorem, filii erga matrem; non vero de legato facto ab illis, quibus congruit mulierem nubere, uti a patre reſpectu filiæ, item ab extraneis; quamvis etiam quoad maritum reſpectu uxoris contrarium teneant viginti & amplius Doctores, quos citat Cyriac. *loc. cit. a num.* 8.

46 Legatum relictum puellis contrahentibus matrimonium, non debetur, ſi contrahunt ſine Denunciationibus, quia non dicitur factum, quod non fit legitime, Rota apud Buratt. *dec.* 530. Larrea *de anniverſ. lib.* 1, *cap.* 25. apud Capon. *diſc. for. cap.* 128.

47 Factum puellæ *ſi nupſerit Titio*, debetur, ſi ob voluntatem patris nupſit alii, dummodo per illam non ſteterit. Paſqual. *de patr. pot. par. 3. cap. 2. num.* 17. ubi Mant. *de conject. lib. 11. tit. 18. num.* 46. Menoch. *conſ.* 425. Bald. *conſ.* 357. *lib.* 1. Sanchez *de matrim. lib. 1. diſp. 33. num.* 13. Covar. *de Sponſal. par. 2. cap. 3. §. 8. num.* 2. quia alias ſuo genitori non obtemperans impudica reputaretur, ut conſuluit Bertran. *conſ.* 148. *vol.* 1. citatus a Paſqual. *l. c.* & conditio, quæ honeſte adimpleri non poteſt, habetur pro impoſſibili. *ut infra in verb. Nuptiæ.*

48 Legatum relictum ſub conditione caſte & honeſte vivendi amittitur in utroque foro unica fornicatione; quia nomen verbale importans delictum unico actu eſt contentum, uti in delictis furti, raptus, prævaricationis, ſpoliationis &c. *L. athletas. §. prævaricator. ff. de his qui notantur infam. L. quis ſit fugitivus. ff. de ædil. edict. cap. fin. de raptor.* Abb. *in cap. 1. numer.* 38. *de Jud.* & ibi *Dec.* Domin. *cap. 2. de vita & honeſt. Cleric. in 6. num.* 8. & ibi Franchus *nu.* 3. apud Sanchez *de matrim. lib. 7. diſp. 91. num. 32. & ſeqq.* ubi plures affert probationes; Dummodo legatum fuerit relictum a marito, filio, Conſanguineis, & arctiſſima familiaritate conjunctis, quorum intereſt caſtitatem, & honeſtatem ſervare, utpote qui dehonorantur mulieris fornicatione: ſecus vero ſi fuit relictum ab extraneis, quia tunc requiruntur plures fornicationes ut poſſit dici impudica & amittat legatum. Idem dic de actibus impudicis. Idem *n.* 38. quem tamen vide & quid in legatis annuis, vide eundem Sanch. *l. c.*

49 Relictum mulieri *ſi peperit*, illi debetur, quamvis pepererit monſtrum. Cyriac. *controv.* 209. *nu.* 54. quamvis monſtrum haberet figuram magis animalis quam hominis. ita probat textus in *L. quæret aliquis.* 135. *ff. de V. S.* an debeatur, ſi ſecto ventre matris mortuæ partus editus eſt, vide Pacian. *de probat. lib. 2. cap. 9. n.* 3.

50 Legatum ſi fuit factum de re aliena, res ipſa ab hærede eſt emenda & præſtanda, vel ſi emi nequit, ejus æſtimatio arbitrio boni viri. Mareſcot. *lib. 2. var. reſ. cap.* 105. *a num.* 1. Unde ſi Dominus petat immenſum pretium, hæres non tenebitur rem legatam emere, nec Legatario immenſum illud pretium dare, ſed tantum juſtam illius æſtimationem. *L. non dubium §. fin. & L. qui concubinam. §. ult. ff. de leg. 3. L. ſi domus. §. in pecunia. verſ. qui confitetur.* ibi: *immenſum pretium... ff. de leg.* 2. Menoch. *de præſ. lib. 4. præſ. 116. n. fin.* Idem dic ſi Dominus nolit legatam rem vendere; & univerſim quando redemptio rei legatæ eſt difficilis. *L. idem Julianus. 41. §. conſtat. ff. leg.* 1. quia legatum rei alienæ ſive fuerit factum ſcienter, ſive ignoranter ſemper valet. *L. unum ex familia. §. ſi rem. ff. de leg.* 2. Covar. *in cap. filius num. 3. de teſtam.* ſi vero fuit legata res propria ipſiuſmet legatarii, legatum eſt inutile, neque æſtimatio debetur. *L. proprias. C. de legat.* quid vero ſi legatarius rem legatam poſtea alienet, aut tempore teſtamenti erat legatarii, non vero tempore mortis, vide gloſſ. *in d. L. proprias. verb. non potuiſſe.* Mareſc. *l. c. num. 5. & L. cum pater. §. pater filiæ. ubi Bar. ff. de leg.* 2. Porro facienda eſt differentia inter legatum rei alienæ factum ſcienter, & factum ignoranter, quia quando fuit factum ignoranter, non ſuſtinetur, nec debetur illius æſtimatio, niſi fuerit factum conjunctæ perſonæ, quo caſu debetur æſtimatio. *L. cum alienam. C. de leg.* Gomez *tom. 1. var. reſ. cap. 12. n.* 13. Graſſ. *in §. legatum. quæſt. 14. num.* 3. Covar. *l. c.* Mant. *de conject. lib. 6. tit. 12. num.* 4. Mareſc. *l. c. num. 7. & 8.* Gratian. *diſcept. for. cap. 955. n.* 51. Farin. *dec.* 265. *p.* 1. Ciarlin. *controv. for. cap. 87. n.* 15. ſecus ſi ſcienter extraneo fuit factum. *DD. cit.* aliquas ampliationes, & limitationes, vide apud Gomez *l. c.* ubi quod legatarius teneatur probare ſcientiam, & apud Covar. *n.* 5. ubi quid ſi res legata erat alicujus Eccleſiæ. *& DD. cit.* & quid ſi extraneus erat amicus & familiaris. vide Gratian. *l. c.* Menoch *d. præſ. 116. n.* 19. ubi plura de hac materia *per tot.*

51 Legatum cenſetur multiplicatum, ſi eadem res fuit bis legata, vel eadem quantitas in diverſo teſtamento, vel codicillo, ſecus ſi in eodem ſicut ſi teſtator variavit modum legandi eidem perſonæ in quantitate vel qualitate, conditione, loco, & tempore vel cauſa etiam in eodem teſtamento. Bald. *in L. plene §. 1. ff. de leg.* 1. ubi Caſtr. Jaſ. Alex. & alii apud Gomez *l. c. n.* 38. quem vide.

52 Legatum alicui relictum, *ſi is voluerit*, ſi non declaravit ſuam voluntatem legatarius, jus deliberandi non tranſmittit, quia ſolus Deus eſt ſcrutator cordium. Noal. *de tranſmiſſ. caſ.* 16. ubi Gl. *in L. idem Pomponius §. fin. verb. appareat. ff. de rei vendic.* Innoc. *in cap. dilectus verſ. hoc autem de ſucceſſ. ab inteſt.* Felin. *in cap. cum veniſſent, num.* 2. ubi Dec. *num. 6. de jud.* Gabr.

de

Digitized by Google

de R. I. concluſ. 3. num. 74. ubi ampliat, & limitat. Bart. in d. L. idem Pomponius in d. §. fin. verſ. nota quod jus deliberandi & in L. inter ſtipulantem §. 1. num. 3. ff. de V. O. Bald. in L. ſi quis intentione ff. de jud. Angel. conſ. 274. num. 1.

53 Legatum ceſſat, ſi ceſſat cauſa finalis illius. Tranched. conſ. 39. num. 9. Menoch. conſ. 469. num. 17. Simon. de Præt. de interpret. ult. volunt. lib. 4. debet probari ſaltem quinque teſtibus, ubi tractatur de ſubſtantia legati. Maſcard. de probat. concluſ. 1358. num. 14. Ciarlin. controv. for. cap. 98. num. 7. ſtricte debet interpretari. Sperell. dec. 176. num. 10. Mant. de conject. lib. 7. tit. 1. Fuſar. de ſubſtit. quæſt. 32. num. 101. & probatur ex L. nummis ff. de leg. 3. Dec. in L. ſemper in obſcuris 9. num. 2. & in L. in teſtamentis num. 3. ff. de R. I. Natta conſ. 420. num. 26. & 27. Lim. 1. quando conſtat de re legata, quia tunc lata fit interpretatio. Sperel. d. cap. 176. num. 72. Et alias taliter fieri debet interpretatio, per quam legatum aliquod afferat emolumentum, etiamſi ex hoc hæres duplici onere gravaretur, juxta L. Mævius ff. de leg. 2. Caſtren. conſ. 224. vol. 2. colum. 1. Surd. de alim. tit. 9. quæſt. 16. num. 7. Sperell. l. c. num. 33. Lim. 2. ſi fuit factum conjunctæ perſonæ ob præſumptam illius affectionem. L. capienda 229. §. fin. ff. de R. I. L. Aurelius §. Titius ff. de liber. leg. ubi Bart. Surd. conſ. 112. num. 47. & 76. apud Sperell. l. c. n. 73. & ſeq.

54 Legatum relictum ſub nomine proprio videtur relictum intuitu perſonæ Epiſcopi. Abb. in cap. quoniam. de off. Deleg. ſi vero fuit relictum ſub nomine appellativo, videtur relictum Eccleſiæ & tranſit ad ſucceſſores: ſi utroque nomine conjunctim, ſecundum illud, quod præcedit, judicatur, niſi conjecturæ vehementiores contrarium ſuadeant, puta ſi fuit relictum pro anima, quia tunc videtur relictum Eccleſiæ. Barb. de poteſt. Epiſc. alleg. 116. a num. 2. ſeqq. Antonel. de regim. Eccleſ. lib. 5. cap. 15. a num. 1. Abb. in cap. requiſiviſti. 15. de teſtam. num. 8. ubi Covar. a num. 1. & lib. 3. var. reſol. cap. 15. n. 2. Gomez. var. reſ. tom. 1. cap 5. n. 20. ſub verſ. quod notabiliter. ad med. Mant. de conject. lib. ult. tit. 8. num. 19. & ſeq. apud quos plures caſus, ampliationes, & limitationes. late Menoch. de præſ. lib. 4. præſ. 112. per tot. ubi an idem procedat in legato relicto a conſanguineo Epiſcopi, & ab extraneo.

55 Relictum filio contemplatione patris perinde habetur, ac ſi ipſi Patri directe relictum fuiſſet. L. filiusf. 42. ubi Bald. & Caſtr. ff. de cond. & demonſtr. Gratian. diſcept. for. cap. 663. num. 10. Bellon. de jure accreſc. cap. 7. quæſt. 42. num. 732. Idem dicendum de legato relicto ſervo contemplatione Domini. Trentacinq. de ſubſtit. par. 7. Capon. diſcept. for. 3. 1. Tuſc. litt. C. concluſ. 966. Merlin. de legit. lib. 2. tit. 2. quæſt. 16. num. 14. Menoch. conſ. 81. & ut in verb. Donatio n. 40. ſupra in tom. 1.

56 Legatum poteſt conferri in voluntatem Legatari, ſed tamen arbitrio boni viri regulatam, uti etiam in voluntatem extranei arbitrio pariter boni viri regulatam. Covar. in cap. cum tibi n. 15. de teſtam. Fachin. lib. 5. controv. jur. cap. 58. & 59. Gomez. tom. 2. var. reſol. cap. 12. n. 47. ſecus in liberam hæredis voluntatem: & concluſio prima probatur in L. ſi ita expreſſum ff. de condit. & demonſtr. L. ſi ita 68. §. illi ſi velit. ff. de leg. 1.

57 Legatum factum familiæ, vel famulis factum, intelligitur de illis, qui tales ſunt tempore teſtamenti juxta L. ſi cognatis. ff. de reb. dub. L. uxorem. §. teſtamento. ff. de leg. 3. L. Titia. ff. de manumiſſ. teſtam. Bart. in d. L. ſi cognatis. verſ. quare dico. Capell. Tholoſ. quæſt. 191. niſi familiæ fuerit factum ex cauſa familiaritatis, quia familiaritate ceſſante tempore mortis, ceſſat etiam legatum. Bald. in L. 1. C. de Epiſc. & Cler. ſi familiaritas fuit conſiderata per modum conditionis, quæ neceſſario debet exiſtere tempore mortis, non vero ſi fuit conſiderata & addita per modum demonſtrationis, juxta L. Mela ff. de alim. & cibar. legat. ubi legatum factum puero debetur, etiamſi deſinat eſſe puer. In quo legato non comprehenduntur famuli vel familiares tempore mortis tantum tales; quia iſti apud teſtatorem incogniti erant, & in quos nulla poterat cadere affectio teſtatoris. Bar. in L. pater filio §. Tuſculanus in fi. ff. de leg. 3. Capella Tholoſana l. c. Menoch. de præſ. lib. 4. præſ. 122. num. 8. ſed pro deciſione hujus quæſtionis plura videri poſſunt apud Riccium in prax. var. reſ. par. 2. reſ. mihi 267. ubi quid ſi quis deſiit eſſe de familia ſine bona gratia Domini &c. & DD. cit.

Legatum relictum ad unum uſum non poteſt converti ad alium uſum ſine conſenſu ſuperioris & legitima cauſa, quia voluntas teſtatoris eſt ſervanda pro lege. cap. ult. volun. 13. quæſt. 2. auth. de nupt. §. diſponit. ſuperior vero in cauſis ſeu legatis profanis eſt ſupremus Princeps; in piis vero S. Pontifex, vel Epiſcopus. Clem. quia contingit. de Relig. Dom. Tuſc. litt. L. concluſ. 113. Genuen. in prax. cap. 19. per totum & ut ſupra num. 4. Barb. de pot. Epiſc. alleg. 83. num. 6. qui vult requirendum conſenſum hæredis, & Eccleſiæ legatariæ, & ſi hæres renuat conſentire, Eccleſia conſentiente ſufficere conſenſum Epiſcopi. Bonac. de contract. diſp. 3. quæſt. 17. punct. 8. §. 4. Simon de Præt. de interpret. ult. volunt. lib. 1. interpret. 1. dub. 5. 58

Relictum pro male ablatis, pro ſepultura erigenda, pingenda imagine ſancti, reparanda Eccleſia, reducendis ad pœnitentiam peccatoribus &c. qualiter ſit applicandum vide Antonel. de regim. Eccleſ. lib. 1. cap. 10. §. 9. num. 78. Barb. de pot. Epiſc. alleg. 83. num. 5. Dianam par. 2. tract. 17. reſ. 26. Genuen. l. c. ubi an poſſit Epiſcopus in aliam cauſam permutare, de quo ſupra. 59

Relictum alicui ſi legibus ſtuduerit, non debetur, ſi gradum Doctoratus non ſuſceperit. Dec. conſ. 177. col. 2. per tot. Gratian. diſc. for. cap. 217. n. 87. Paſqual. de patr. pot. par. 1. cap. 3. n. 84. & ſi fuerunt legata alimenta, donec ad Doctoratum pervenerit, non ſunt præſtanda pro tempore quo grammaticæ incumbit. Hond. conſ. 57. vol. 2. Paſqual. l. c. nu. 85. & 86. & factum alicui ſub conditione ſi ſtudebit, & doctorabitur, non ſufficiet ad illud lucrandum, quod acquiſiverit lauream doctoratus, ſed quod revera, & merito ſuo Doctor fiat, quia laurea non facit Doctores, ſed doctrina. Gratian. diſcept. for. cap. 186. num. 81. & 217. num. 89. ubi Doctoratus a Principe ſolo verbo ſine examine, non gaudet privilegiis Doctorum. Dec. conſ. cit. Menoch. de arbitr. caſ. 425. num. 38. & 39. Surd. conſ. 181. num. 18. Capyc. Galleota contr. 51. num. 28. Maſcard. de prob. concluſ. 593. n. 6. & alii quos citat & ſequitur Tranched. conſ. 9. a n. 33. uſque ad 38. 60

Legatum cum conditione, ut quis perpetuo in uno loco maneat, valet, ſed conditio habetur pro non adjecta, quia eſt contraria juri naturali, & ideo rejicitur. vide contractus n. 6. 61

Legatum præſtandum quinque annis, ſi legatarius præmoritur, non extinguitur, ſed tranſit ad hæredem. Coſta de portione Ratæ quæſt. 16. Gratus conſ. 82. ultra dodrantem teſtator non poteſt relinquere, aliter hæres poteſt illud revocare, ſeu reſecare quartam jure ſuæ inſtitutionis. Ciarlin. contr. for. cap. 140. num. 22. L. 1. ubi DD. ff. ad L. Falc. & Rota apud Farin. dec. 438. num. 2. par. 2. recent. 62

Legata domo, quæ poſtmodum diruitur, debetur quoque area quæ remanet vel ſupereſt tanquam pars legati; non debetur tamen novum ædificium, quod areæ ſuperimponitur. Gomez. var. reſ. tom. 1. cap. 12. n. 41. 63

§. III.

De Legato dotis & mulierum.

Legatum dotis relictum filiæ a patre, ſed ſub conditione nubendi in certo loco, uti nullum non debetur, quia conditio nubendi tanquam reſtrictiva libertatis matrim. rejicienda eſt juxta aliquos, ſed contrarium tenuit Rota apud Bich. dec. 89. a n. 11. quia talis conditio non auſert libertatem matrimonii, cum in loco poſſint adeſſe plures conditiones nubendi. & dec. 433. num. 2. & par. 3. diverſ. & dec. 44. num. 16. par. 5. recent. & ut ſupra num. 31. 64

Legatum dotis, quod jure legitimæ filiæ fuit relictum etiam ſub conditione ſi nubet, tranſmittitur ad hæredes. Bich. dec. 320. num. 28. hæc tranſmiſſio fit abſque aliquo onere ad quoſcumque hæredes extraneos ex privilegio legitimæ, eo quod tranſmittitur etiam ad hæredem hæredis licet non fuerit agnitum, nam ad effectum tranſmiſſionis habetur pro agnito. Bich. l. c. Merlin. de legit. lib. 5. tit. 2. quæſt. 9. a num. 1. & 4. Cutell. de donat. tom. 1. diſcurſ. 2. partic. 2. num. 31. ſeqq. nam 65

Lega-

66 Legatum dotis eſt purum & non conditionale & ſuccedit loco legitimæ, ita ut nulla conditio ei poſſit apponi, neque *nubendi*, & ſic eſt tranſmiſſibile etiam ab inteſtato etiam ante matrimonium. Ciarlin. *controv. for. cap.* 167. *n.* 3. Mant. *de conject. lib.* 11. *tit.* 33. & ut ſupra in verb. *Dos. numer.* 6. & 7. *in tom.* 1. licet ſit ſolvendum tantum tempore matrimonii, ac ſuccedat loco legitimæ. Tranched. *conſ.* 57. *num.* 1. & 2. Fabr. *in C. de fin.* 9. Seraph. *dec.* 959. *num.* 2. & 3. Cyriac. *controv. for.* 72. *num.* 19. Martha *de ſucceſſ. leg. par.* 4. *quaſt.* 18. *num.* 36. *art.* 3. *num.* 28. Fontanella *de pact. nuptial. par.* 2. *clauſ.* 6. *gl.* 3. *num.* 9. Capon. *diſc. for.* 386. Conciol. *alleg. for.* 25. *per tot.* Menoch. *de praſ. lib.* 4. *praſ.* 146. *nu.* 41. *ſeq.* Gratian. *diſc. for. cap.* 275. *num.* 22. Gabr. *com. concl. tit. de legit. concl.* 1. *num.* 13. late Covar. *cap.* 3. *de teſtam. num.* 11. ſi fuit relictum titulo inſtitutionis. Cyriac. *l. c. numer.* 19. & *DD. cit.* ſecus ſi ſit relictum ab extraneo. DD. ut *nu. ſeq.* Pajatel. *annot.* 8. *num.* 6.

67 Legatum dotis relictum uxori, vel nurui valet, quamvis non fuiſſet tanta illius dos. *L. cum ſcriptum eſſet. ff. de dote praleg.* DD. apud Ciarlin. *cap.* 59. *numer.* 2. Ab extraneo relictum puellæ non eſt purum, ſed conditionale, & ideo non tranſmittitur. Fachin. *lib.* 5. *controv. jur. cap.* 48. Mant. *de conject. lib.* 11. *tit.* 12. vide DD. *numer. antec.* Tiraquel. *de retr. convent.* §. 2. *gl. n.* 54. vide late Menoch. *de praſ.* 146. *per tot.*

68 Relictum mulieri pro ſe maritanda debetur, licet nubat ante mortem teſtatoris, quia defectus cauſæ reſpicientis ſolum favorem legatarii non perimit legatum; nam cenſetur tantum cauſa impulſiva; conjunctio vero ſanguinis in legato dotis videtur cauſa finalis, quæ ſemper manet; eſt ſermo de legato a conjuncta perſona. Ciarlin. *controv. for. cap.* 54. *n.* 12. an vero debeatur ſi erat jam tempore teſtamenti maritata. Sanch. *infra nu.* 74. *citatum*.

69 Relictum uxori non videtur animo compenſandi relictum, quia dos eſt debitum voluntarium deſcendens ex contractu, ſecus legatum dotis filiæ factum, vel lucri dotis, quæ debetur ex ſtatuti diſpoſitione, & non tantum ex pacto, & hoc debitum propterea eſt neceſſarium, & in neceſſitate nemo eſt liberalis. Spetell. *dec.* 176. *n.* 15. & *ſeq.* Covar. *in cap. officii. n.* 2. *de teſtam.* Fachin. *lib.* 5. *controv. jur. cap.* 36. Menoch. *de praſ. lib.* 4. *praſ.* 109. *a nu.* 35. Rota apud Merlin. *dec.* 249. *n.* 6. & ut ſupra *n.* 40. quamvis contrarium teneant alii apud Fachin. *l. c.*

70 Legatum dotis filiæ relictum præfertur, & detrahitur ante omnia legata, licet bona pro cæteris legatis non ſufficiant, & non patitur falcidiam. Pajatel. *annot.* 8. *n.* 1. & *ſeqq. uſque ad* 5.

71 Legatum dotis poteſt petere mulier, quæ vivo adhuc teſtatore nupſit, & fuit dotata minore dote; debet tamen tunc compenſare quod habuit a teſtatore vivente, ſcilicet minorem dotem. *L. alumna* §. *qui filias in fin. ff. de adim. leg.* quia cum teſtator non mutat voluntatem, videtur in ea perſeverare, & quod fuit factum in favorem mulieris, non debet in ejus odium detorqueri. Anchar. *in cap. filios de teſtam.* Covar. *in cap. officii numer.* 10. *eodem tit.* Graſſ. *in* §. *legatum quaſt.* 58. Mantica *de conject. lib.* 12. *tit.* 1. DD. apud Ciarlin. *cap.* 142. *num.* 6. & 12. Rot. *deciſ.* 499. *num.* 5. *par* 2. *rec.* Lim. ſi teſtator in vita nubendi tantam dotem dedit, quanta eſt legatum; tunc enim perit legatum. Lim. 2. ſi mulier ipſa de ſuo ſe dotavit; tunc enim poteſt petere totum legatum. Lim. 3. ſi mulier ſciens legatum factum renunciavit. Coſta *de portione rata. quaſt.* 197. Ciarlin. *l. c.*

72 Factum mulieri *ſi nupſerit conſanguineo cum diſpenſatione*, ſi conſanguinitas non eſt in ſecundo gradu, quia tunc diſpenſatio dicitur impoſſibilis, valet. Covar. *par.* 2. *cap.* 3. *de ſponſal. numer.* 7. & 8. etiamſi enim hæc conditio dependeat a voluntate alterius, nempe S. Pontificis, tamen quia in tertio v. g. gradu ſolet diſpenſare non dicitur impoſſibilis. Covar. *l. c.* quamvis multi velint etiam in primo caſu conditionem impoſſibilem non eſſe quamvis difficilis ſit. vide Paſqual. *de patron. pot. p.* 3. *cap.* 2. *n.* 18.

73 Relictum uxori in viduitate permanenti, per verba *quamdiu vixerit in viduitate* reſolvitur in conditionale duobus modis. Primo per ſecundas nuptias; Secundo per mortem: ſi vero fuit relictum per illa verba, *quamdiu vidua ſteterit in viduitate* legatum eſt purum, & tranſmittitur. Noal. *de tranſmiſſ. cap.* 17 *n.* 60. & 61. Bonac. *de contract. diſp.* 3. *quaſt.* 17. *punct.* 8. §. 4. *n.* 10. Paſqual. *de patr. pot. par.* 3. *cap.* 2. *n.* 25. vide etiam *dictio n.* 2. relictum ſub duplici commiſſione *ſi manſerit vidua, & manſerit cum filiis*, non debetur, ſi una deficit. Sylvat. *lib.* 1. *conſ.* 48.

74 Relictum fœminæ maritandæ non debetur tranſeunti ad ſecunda vota. Sanch. *de matr. lib.* 7. *diſp.* 91. *nu.* 55. Mant. *de conject. lib.* 8. *tit.* 5. Bonac. *l. c.* & probatur ex *L. Boves ff. de V. S.* §. *hoc ſermone.* vide ſupra *n.* 44. & 45. Vivium *com. opin.* 443. *num.* 1. *lib.* 2. neque debetur, ſi hæc vivo teſtatore tempore teſtamenti jam fuit maritata. Sanch. *l. c. a num.* 64. Mant. *loc. cit. lib.* 12. *tit.* 1. Bonac. *ut ſupra*. niſi fuiſſet factum perſonæ determinatæ. vide eundem Sanchez. Factum ſub conditione, vel in caſum viduitatis, an debeatur, quamvis mulier non perſeveret in viduitate, vide Vivium *loc. cit.*

75 Relictum uxori an non tantum intelligatur de prima, ſed etiam de ſecunda. vide Fachin. *lib.* 5. *controv. Jur. cap.* 42. Sanch. *l. c. num.* 58. & Menoch. *de praſ. lib.* 4. *praſ.* 122. *per tot.* ubi plures caſus. Riccium *in prax. p.* 2. *reſol. mihi* 267. *n.* 4. Barboſ. *in L. divortio.* §. *quod in anno. n.* 10. *ff. ſol. matr.* Et ſi illi fuit relictum *quamdiu cum filiis vixerit*, non amittitur ab illa tranſeunte ad ſecundas nuptias, ſi filii propterea nolint cum illa habitare. *arg. L. caterum.* §. *mulieri. ff. de uſu & habitat. Inſtit. eodem tit.* §. *Item ii, qui.* nam uxor poteſt implere conditionem legati in ſecundo etiam matrimonio. Bart. & Imol. *in L. cum tale ff. de condit. & demonſtr.* Contrariam ſententiam ſequitur. Bald. *in L.* 1. *C. ubi pupill. & in L. fin. C. de LL.* Jaſ. Gomez. Lupus, Pariſ. & Ripa quos ſequitur Sanch. *de matrim. lib.* 7. *diſp.* 91. *n.* 48. quia tali legato & conditione cenſentur prohibitæ ſecundæ nuptiæ, & filii habent juſtam cauſam diſcedendi a Matre tanquam ſuſpecta, & ob timorem privigni.

76 Quod vir reliquit uxori antequam nuberet, debetur ſecundæ; ſi vero hoc fecit, dum haberet uxorem primam, debetur illi, quia illius contemplatione videtur factum. Mant. *de conject. lib.* 8. *tit.* 15. *de matrim. lib.* 7. *diſp.* 91. *n.* 58. vide DD. *n. antec. citatos*.

77 Relictum ſub conditione viduitatis non amittitur per fornicationem. Sanch. *l. c. n.* 42. Navar. *in man. cap.* 25. *n.* 65. quia odia ſunt reſtringenda. Bonac. *de contr. diſp.* 3. *quaſt.* 17. *p.* 8. §. 4. *n.* 16.

78 Factum puellæ ſub ea conditione, *ſi cum conſenſu alterius nupſerit*, debetur etiam conditione non impleta, quia habetur pro non adjecta tanquam reſtringens libertatem matrimonii, ſecus ſi cum conditione *quod nubat de alterius conſilio*. Rota *apud Mareſcot. lib.* 1. *var. reſol. cap.* 73. *a nu.* 11. Natta *conſ.* 355. Menoch. *conſ.* 68. Mant. *de conject. lib.* 11. *tit.* 18. Felin. *in cap. ex parte de conſtit.* Paſqual. *de pat. pot. par.* 3. *cap.* 2. *a numer.* 9. 10. & 13. & ſi is, cujus conſilium requiritur, fuit mortuus, an legatum ſit caducum vide *loc. cit.* & Paſqual. *loc. cit.* negantem, quia non ſtat per legatariam.

§. IV.

De Legati revocatione & ademptione.

79 Legata revocantur expreſſe & tacite, hoc eſt conjecturaliter, veluti ſi inter Teſtatorem, & legatarium ortæ ſunt graves inimicitiæ, & non fuerunt ſedatæ. *L.* 3. §. *fin. L.* 4. *ff. de adim. leg.* ubi gloſ. & DD. vel ſi commiſit adulterium cum uxore teſtatoris eo vivente, ſecus ſi poſt mortem. Gloſ. *in L. fideicommiſſum in fin. C. de fideicom.* & de utroque caſu vide Gomez *ut infra*. Item ſi teſtator rem legatam alienavit titulo lucrativo, vel oneroſo, ſed libere; non vero ſi ex neceſſitate; (& in dubio alienatio ex titulo oneroſo, præſumitur facta ex neceſſitate) *L. cum ſervus ff. de adim. leg.* Gomez *var. reſ. tom.* 1. *cap.* 12. *n.* 56. Ciarlin. *controv. for. cap.* 79. Gratian. *diſcept. for. cap.* 251. *nu.* 44. *ſeqq.* ubi plures caſus, late Menoch. *lib.* 4. *de praſumpt. praſ.* 167. Cyriac. *controv.* 118. *per tot.* Lim. quia non revocatur per alienationem voluntariam factam injuſto pretio, aut cum pacto retrovendendi, quia hac non obſtante

Digitized by Google

ſtante præſumitur perſeverare voluntas legantis, ut contra Gomez *l. c. verſ. item videtur inferendum.* Gratian. *l. c. num.* 49. tenet, ac probat Ciarlin. *l. c. a num.* 14. *ad* 24. quamvis cum Gomez. teneat etiam Menoch. *l. c. num.* 25. Neque per pignorationem rei legatæ ob ſpem reluitionis. Tuſc. *litt. L. concluſ.* 138. Tiraquel. *de retr. in præf. num.* 36. Menoch. *l. c. num.* 41. Gomez. *l. c. ad med. verſ. ſecundo*. Et in dubio non præſumitur revocatum. Gratian. *l. c. numer.* 71. Maſcard. *de prob. concluſ.* 128. Paſqual. *de patr. pot. par.* 1. *cap.* 4. *num.* 103. Lim. 2. favore piæ cauſæ. DD. apud Ciarlin. *l. c. n.* 25. qui tamen *n.* 26. contrariæ adhæret & Menoch. *l. c. num.* 17. & alii apud eoſdem. vide Maſcard. *de probat. lib.* 3. *concl.* 1287. *num.* 102. *ſeqq.* quid vero ſi fuit legatum nomen debitoris, & illud teſtator exegit, vide Menoch. *l. c. præſ.* 168. Gratian. *l. c. num.* 57. & ibi de Luca. *n.* 1.

80 Legatum factum Titio, & poſtea Cajo relictum, videtur ademptum, communior apud Fachin. *lib.* 5. *controv. Jur. cap.* 52. quem vide, & Menoch. *de præſ. d. lib.* 4. *præſ.* 173. *per tot.* Manſic. *de conjectur. lib.* 12. *tit.* 4.

81 Revocatum per alienationem, per redemptionem iterum reviviſcit. Maſcard. *l. c.* Natta *conſ.* 613. Ciarlin. *controv. for. cap.* 79. *ubi DD. num.* 28. Mant. *de conject. lib.* 12. *tit.* 6. *num.* 5. ſi erat factum cauſæ piæ, aut perſonis conjunctis. Menoch. *d. præſ.* 167. *num.* 25. De Luca ad Gratian. *l. c. num.* 15. Cyriac. *contr.* 118. *num.* 16. ſecus ſi extraneo. *DD. cit.* ad tex. *in L. cum ſervus. ff. de adim. legat.* quid vero ſi ipſa res alienata non fuit redempta, ſed alia in ejus locum ſubrogata, vide DD. cit. & Gratian. *l. c. n.* 11.

82 An fuerit revocatum, probatur ex conjecturis. Ciarlin. *controv. for. cap.* 79. *num.* 11. Illius revocatio non oritur ex alienatione, ſed ex voluntate præſumpta, quæ præcedit alienationem. Maſcard. *l. c.* & pro parte tantum alienata cenſetur ademptum. Coſta *de portione rata quæſt.* 232. Mant. *de conject. lib.* 12. *tit.* 6. Honded. *conſ.* 61. *vol.* 1. Menoch. *conſ.* 254. Gratian. *l. c. num.* 48. *L. ſi ex toto. in princ. ff. de legat.* 1. *L. legatum* 24. *ff. de adim. leg. L. ſcribit.* §. *item. ff. de aur. & arg. legato*.

83 Legatum factum Eccleſiæ non venit ſub generali legatorum revocatione facta a teſtatore, niſi fuerit revocatum totum teſtamentum. Barb. *de Jure Eccleſ. lib.* 2. *cap.* 13. *num.* 25. Afflict. *dec.* 111. *num.* 11. Medic. *de ſepult. par.* 1. *quæſt.* 5. *num.* 5. Surd. *de aliment. tit.* 8. *privil.* 20. *numer.* 6. *&* 7. Borell. *in ſum. omn. deciſ. to.* 3. *tit.* 20. *de teſtam. a num.* 263. Rota *dec.* 721. *n.* 4. *par.* 2. *recent.* contra Abb. *in cap. bona* 2. *n.* 3. *de poſtul.*

§. V.

De Legatariis.

84 Legataria uxor omnium bonorum mariti cum onere ſolvendi ex fructibus æs alienum, tenetur ſibi ex illis ſolvere, & compenſare ſuam dotem, niſi teſtator de dote diſtinctive, diſcretive, vel diſtributive fuiſſet locutus, & diſpoſuiſſet. Sperell. *dec.* 176. quia dos, & lucrum dotis eſt & dicitur æs alienum. Bart. *in L. a filia* 62. *ff. ad S. C. Trebell.* Bald. *conſ.* 59. *num.* 2. *lib.* 3. Anchar. *conſ.* 100. Crav. *conſ.* 149. Cyriac. *controv.* 128. *n.* 73. *&* 74. quod tamen reſtringe, ac limita ut apud Sperel. *d. dec.* 176. *per tot.*

85 Legatarius nunquam poteſt dici proprie hæres, & ideo emphyteuſis relicta hæredibus nunquam tranſit in Legatarium. Alex. *in L. quædam ff. de eden.* Covar. *lib.* 2. *var. reſ. cap.* 18. *num.* 5. Fuſar. *de ſubſtit. quæſt.* 341. *n.* 11. Hond. *conſ.* 92. niſi fuerit quæſita pro ſe, & quibuſcumque hæredibus. *d. L. quædam.* §. 1. *autem.* Vivius *com. opin. lib.* 1. *opin.* 248. *verſ. limitatur etiam ad med.*

86 Poteſt capere legatum propria authoritate propter clauſulam *omni meliori modo*. Ciarlin. *controv. for. capit.* 33. *num.* 5. ubi DD. maxime pro alimentis. Menoch. *de adipiſc. remed.* 2. *numer.* 60. ſi ſint pauperi relicta. Tiraquel. *de privil. piæ cauſ. privil.* 45. præſertim ubi ceſſat ratio falcidiæ ſicut in legatis piis. Tuſc. *litt. L. concluſ.* 111. Gratian. *diſc. for. cap.* 771. *num.* 49. ſicut & in aliis, in quibus certum, quod non detrahatur falcidia. Gratian. *l. c.* Ciarlin. *cap.* 33. *num.* 65. aliter regula eſt, quod legatum poteſt & debet capi de manu hæredis. Ciarlin. *controv. for. cap.* 33. *num.* 65. Farin. *de furt. quæſt.* 113. Gomez. *to.* 1. *var. reſ. cap.* 12. *num.* 10. Bonac. *de contr. diſp.* 3. *quæſt.* 17. *punct.* 4. aliter capiens illud propria authoritate illud perdit. *L. non eſt dubium C. de legat.* Ciarlin. *controv. for. cap.* 109. *n.* 24. Cyriac. *controv.* 694. *num.* 1. Surd. *dec.* 127. niſi id expreſſe fuerit permiſſum a teſtatore. Gomez. *l. c.* an vero amittat legatum illud propria authoritate capiens hæreditate nondum adita, vide late Menoch. *de recuper. remed.* 13. *num.* 49. *ſeqq.* Gomez. *loc. cit.* negantes, ſed tantum quod teneatur poſſeſſionem reſtituere. quos vide.

Legatarius, cui fuit legata res cum onere intrinſeco ſervitutis cenſus vel emphyteuſis &c. tenetur ſolvere & ſervitutes pati. Nec hæres tenetur rem legatam liberare a dictis oneribus. *L. ſi is cui* §. *unic. ff. quemadm. ſervit. amitt.* quia res tranſit cum ſuo onere. *L. ſi. ubi DD. C. ſine cenſ.* Rol. *conſ.* 32. Caſtill. *de uſufr. c.* 56. *num.* 15. Burſat. *conſ.* 5. *num.* 15. Lim. 1. quoad Cenſus maturatos & debitos ante mortem teſtatoris, quia illos debet ſolvere hæres. *L. Idem Julianus* §. *hæres ubi gloſ. verſ. præteritum ff de leg.* 1. Gratian. *diſcept. for. cap.* 611. *n.* 1. bene verum eſt, quod Dominus Cenſus tunc poſſit agere vel contra Legatarium actione reali, vel contra hæredem actione perſonali. Theſ. *dec.* 164. *n.* 3. Trentacinque *var. reſ. l.* [illegible] *de jure fiſci reſ.* 4. *n.* 1. Grat. *diſc. for. c.* 955. *n.* 38. Capon. *diſc. for.* 336. ſicut ſucceſſor in Benef. tenetur ſolvere penſionem a Titulari non ſolutam. Lim. 2. ſi legatum fuit relictum cauſæ piæ, niſi expreſſe cum tali onere fuerit relictum: tunc enim hæres tenetur tradere rem liberam, quia præſumitur teſtator rem liberam legaſſe, idem dicendum eſt ſi legatum fuit relictum conjunctæ perſonæ vel valde amicæ. Gl. & Bart. *in L. ſi res obligata ff. de leg.* 1. Menoch. *conſ.* 89. Gratian. *d. diſc. for.* 611. *&* 955. Menoch. *de arb. caſ.* 146. Mangil. *de evict. quæſt.* 64. *per totam.* & ſi actio moveatur contra legatarium poſſeſſorem, uti poteſt ut dictum eſt, tenetur hæres illum ſervare indemnem. late Gratian. *d. cap.* 955. *a num.* 41. præſertim ſi legatum fuit relictum cum onere miſſarum. Covar. *in cap. filius noſter de teſtam.* niſi hæres eſſet pariter cauſa pia; quia tunc privilegia conquaſſantur. *auth. quas actiones. C. de SS. Eccleſ.* Lim. 3. cum teſtator ſcivit, uti præſumitur, rem legatam eſſe cenſui ſubjectam, quia tunc hæres tenetur illam liberare. Menoch. *conſ.* 997. *&* 1009. Roderic. *de ann. reddit. lib.* 2. *quæſt.* 1. *num.* 6. Coſta *de port. rata quæſt.* 72. & Gratian. *diſcept. for. d. cap.* 955. *num.* 54. Cencius *de cenſib. quæſt.* 79. *num.* 16. Gomez. *to.* 1. *var. reſ. cap.* 12. *num.* 30. Graſſ. *in* §. *legatum quæſt.* 15. Mangil. *de evict. quæſt.* 64. Lim. 4. ſi legatum foret inutile. vide late DD. cit. apud quos plura. Et de Luca ad Gratian. *in animadverſ. ad d. cap.* 611. Conciol. *de hæred. art.* 1. *n.* 145. *ſeqq.* ubi alii plurimi & alii citati in verbo *Hæres n.* 88. 87

Legatarius annuæ quantitatis an teneatur acceptare corpus æquivalens annuæ præſtationi ab hærede ſibi oblatum. vide *Hæres n.* 99. 88

Non poteſt conveniri pro ſupplemento legitimæ niſi prius fuerint excuſſi hæredes. Coſta *de portione rata quæſt.* 140. ubi Decius *conſ.* 633. præſertim ſi legatum eſt ſpeciei. Coſta *l. c. quæſt.* 181. 89

Legatarius, quamvis illi fuerit injunctum onus ſolvendi debita hæreditaria; non tenetur tamen redimere, vel extinguere cenſus ad favorem hæredum. DD. apud Sperell. *dec.* 177. *n.* 33. 90

Habet actionem hypothecariam tam in re legata, quam in rebus non legatis. Communis apud Fachin. *lib.* 12. *controv. jur. cap.* 32. Surd. *dec.* 76. Neguſ. *de pignor. par.* 2. *membr.* 4. Merlin. *de pignor. lib.* 3. *tit.* 1. *quæſt.* 14. per tot. *Mant. de tacit. lib.* 11. *tit.* 17. *n.* 1. *ſeq.* ac per tot. apud quos late. Item perſonalem ex quaſi contractu & rei vendicationem. Oinot. *de legat. lib.* 3. *tit.* 20. Gomez. *var. reſ. to.* 1. *cap.* 12. *numer.* 7. ſecus ante aditam hæreditatem. Merlin. *l. c. num.* 102. nec in bonis hæredum propriis. Merlin. *l. c. num.* 113. ubi Rota ſæpius. Mantic. *l. c. num.* 8. Hanc hypothecam habet tam contra hæredem ſcriptum, quam non ſcriptum, aut tertium poſſeſſorem. Mant. *loc. cit.* plura vide apud DD. cit. Et pro conſequendo legato contra hæredem habet executionem paratam. Ciarlin. *controv. for.* 91

Digitized by Google

for. cap. 140. *num.* 29. dummodo præſtet cautionem fidejuſſoriam de reſtituendo ſi quid plus quam per *L. falcid.* ſibi debetur, niſi hæres in continenti de Jure ſuo docere ſit paratus; tunc enim in executione erit ſuperſedendum. Burſat. *conſ.* 298. *numer.* 11. *lib.* 3. Acquirit etiam jus ante acceptationem & illud tranſmittit ad hæredes. *L. a Titio. ff. de furt. L. cum pater §. Surdo ff. de leg.* 2. Mareſcot. *libr.* 1. *var. reſ. capit.* 5. *numer.* 2.

92 Non poteſt legatum pro parte acceptare, pro parte repudiare, quia voluntas defuncti eſt unica & individua. Oinot. *de leg. lib.* 3. *tit.* 20. Gomez *to.* 1. *var. reſ. cap.* 12. *num.* 33. juxta *L. Legatarius. ff. de leg.* 1. ubi Gloſ. & DD. Mareſcot. *lib.* 2. *var. reſ. cap.* 96. Tranchedin. *conſ.* 39. *num.* 3. ubi debet acceptari cum ſuis qualitatibus. Surd. *dec.* 7. *num.* 32. Gratian. *diſc. for. c.* 248. *n.* 1. Lim. niſi plures res legentur, nam tunc poteſt unam tantum acceptare. Mareſc. *l. c. n.* 3. vide Gratian. *l. c.*

93 Legatarius ad tempus decedens ante finitum tempus tranſmittit legatum ad ſuos hæredes pro reſiduo temporis. Lim. in legato uſusfr. vel alimentorum, quod morte legatarii finitur. *L. ſtipulatio iſta.* 38. *§. ſi quis ita ſtipulatus. ff. de V. S. L. ambiguitatem C. de uſufr.* Noal. *de tranſmiſſ. caſ.* 1. *n.* 44. & 47.

94 Quocunque tempore decedat, legatum pure relictum ad ſuos hæredes tranſmittit. *L. ſi poſt diem ff. quando dies ced.* Noal. *l. c. caſ.* 2. *num.* 20. & *ſeqq.* quia legatum etiam ignoranti acquiritur. *L. cum pater §. Surdo. ff. de leg.* 2. quia licet legatum non acquiratur irrevocabiliter niſi poſt acceptationem vel agnitionem; tamen acquiritur etiam ante agnitionem revocabiliter. Habet electionem in legato alternativo. Mareſcot. *lib.* 2. *var. reſ. cap.* 97. vide *Electio quoad profana. numer.* 5. Poteſt repudiare legatum in præjudicium creditorum. Paſqual. *de patr. pot. par.* 2. *cap.* 4. *num.* 165. Capon. *diſcept. for.* 317. vide *Debitor. numer.* 161. & *Hæreditas num.* 16.

95 Legatarii re & verbis conjuncti habentur pro eadem perſona, & ideo alter acquirit portionem deficientis. Ciarlin. *controv. for. cap.* 71. *num.* 4. & 5. ubi Surd. *conſ.* 123. *num.* 20. Borgnin. *de uſufr. num.* 64. Graſſ. *de ſucceſſ. §. jus accreſ. quæſt.* 9. *num.* 2. vide *jus accreſcendi*.

96 Legatarii electio poteſt committi voluntati hæredis quoad legatarium certum, ſecus quoad incertum, quia eſſet captatoria voluntas. Gomez. *var. reſ. to.* 1. *cap.* 12. *num.* 48.

97 Et cui fuit relictum prædium poſſidendum, donec ab hærede tertia pars hæreditatis illi conſignetur, fructus ex prædio perceptos facit ſuos. Bieh. *deciſ.* 294. *num.* 2. niſi fundus tantum fuerit datus in pignus. Idem *loc. cit.*

§. VI.

Quæ legari poſſint?

98 Legari poſſunt res teſtatoris propriæ, quia quilibet eſt rerum ſuarum moderator & arbiter. Secundo res hæredis, ita tamen, ut dominium rei legatæ mortuo teſtatore non transferatur in legatarium ipſo jure; quia teſtator non habuit jus in re hæredis; ergo nec Legatarius, niſi illam apprehendat de manu hæredis, ſive teſtator ſciverit rem legatam eſſe hæredis, ſive non. Tertio res communis, quo caſu teſtator videtur legaſſe partem ſuam. Quarto res aliena totaliter juxta dicta; & tunc hæres invitus cogitur emere favore ultimæ voluntatis, & ſi Dominus rei nolit eam vendere, debet hæres legatario præſtare æſtimationem. Idem dic, ſi vellet vendere cariori pretio quam valet. Si vero teſtator ignoravit rem legatam eſſe alienam, legatum non valet; quia ignorantis nullus eſt conſenſus niſi legatum fuiſset factum conjunctæ perſonæ. Conciol. *alleg. for.* 69. per totam ubi DD. & Rota ultra ea quæ diximus ſupra; & tunc legatarius debet probare teſtatorem ſciviſſe rem legatam eſſe alienam. Quinto legari poſſunt res hoſtium; maxime ſi fuerunt ſemel noſtræ, jure poſtliminii, dummodo ſperentur ad nos rediture. Sexto. Res pignori obligatæ, quod ſi fiat per teſtatorem ſcienter hæres debet luere, ſive fuerint obligatæ ante, ſive poſt teſtamentum, ſecus ſi ignoravit & legatarius non erat perſona conjuncta; vel niſi alias legatum eſſet inutile, vel niſi teſtator obligaſſet rem propriam legatarii alteri obligatam, nam tunc hæres teneretur luere; ſi vero res aliena legata vivo teſtatore venit titulo oneroſo ad legatarium, hæres tenetur ad pretium; ſi vero titulo lucrativo legatum fit inutile. Septimò. Res furtivæ. Item debita. Oinot. *de legat. lib.* 3. *tit.* 20. Bonac. *de contract. diſp.* 3. *quæſt.* 17. *punct.* 8. §. 3.

§. VII.

Miſcellanea de Legatis.

Legans uſumfructum poſt mortem legatarii alii teſti- 99
tuendum, relinquit etiam eidem legatario primo proprietatem, niſi legans ignoraret uſumfructum morte expirare. Fachin. *lib.* 5. *controv. jur. cap.* 46. & ibi DD. vide Menoch. *de præſ. lib.* 4. *præſ.* 133. *num.* 7. ſicut etiam legans uſumfructum in perpetuum. Sylvaticus *lib.* 1. *conſ.* 73.

Legata parentum vel paterna ſpuriis præſtita poſſunt 100
per hæredes revocari. Ciarlin. *controv. for. c.* 7. *n.* 26. Lapus *de illegit. comment.* 2. §. 2. *n.* 46.

Rupto teſtamento ex cauſa præteritionis poſthumi igno- 101
ranter facta, non conſervantur, neque debentur, quia non præſumitur teſtator quod legaturus fuiſſet, ſi de filiis cogitaſſet. Bart. & alii quos ſequitur Fachin. *lib.* 4. *contr. jur. cap.* 14. Clar. *in §. teſtamentum. quæſt.* 52. *num.* 4.

Legatum bonorum exiſtentium in civitate an exten- 102
datur ad bona ſita extra civitatem, vide Merlin. *de pignor. lib.* 4. *tit.* 5. *quæſt.* 171. Rotam *dec.* 716. *p.* 4. *rec. tom.* 3. vide tex. *in L. nam quod liquida. §. ſi ita legetur. ff. de pen. legat.*

Relictum Regulari cum conditione quod illud habeat 103
independenter ab ejus Prælati voluntate, non valet, de quo Del Bene *de immun. Eccleſ. p.* 1. *cap.* 8. *ſect.* 24. *dub.* 21. *per tot.* utpote contra votum paupertatis, ſecus ſi ſit factum cum conditione, quod nihil acquiratur monaſterio: de quo ſupra in verbo *Donatio n.* 35. & Diana *par.* 3. *tract.* 2. *reſ.* 34. Capon. *diſc. for.* 32. Abb. *conſ.* 44. Vincent. de Franch. *dec.* 718.

Legatum annuum ſi eſt correſpectivum ad labores vel 104
officium debetur pro rata temporis. Honded. *conſ.* 38. *libr.* 2. ſi non eſt correſpectivum ſufficit annum eſſe ceptum ut debeatur. Coſta *de portione rata quæſt.* 60.

Legatum prædiorum teſtatoris continet etiam prædia 105
teſtatori pignorata ſaltem pro jure, quod teſtator in illa re habeat, non vero pro tota rei æſtimatione. Merlin. *de pignor. lib.* 4. *tit.* 5. *quæſt.* 136. Mant. *de conject. lib.* 8. *tit.* 5. & *lib.* 9. *tit.* 1. *num.* 15. Abb. *in cap. filius de teſtament.* Rota *dec.* 118. *num.* 24. *par.* 6. *recent.* ad tex. *in L. Julianus* 66. *ff. de leg.* 3. quamvis multi contrarium teneant apud eundem Merlin. ob tex. *in L. qui habebat.* 99. *ff. de leg.* 3. Domus ad habitandum, an intelligatur ad vitam tantum? vide Rotam apud Merlin. *dec.* 380. & 408. ubi quid amplius importet.

Relictum in diem certam quoad tranſmiſſionem ce- 106
dit a die mortis teſtatoris ut purum. *L. ſi poſt diem. ff. quando dies.* quoad obligationem vero vel petitionem tantum cedit die adveniente. *L. ſi dies ff. quando dies leg. ced.* ſi vero fuit relictum in diem incertam tam quoad tranſmiſſionem, quam quoad petitionem, non cedit niſi die adveniente, licet dies non fuiſſet appoſita ſubſtantiæ legati, ſed executioni. Noal. *de tranſmiſſ. caſ.* 3. *n.* 3. & 4. & incertitudo omnimoda appoſita facit legatum conditionale. Idem *n.* 4. ſi vero certum eſt diem eſſe venturam in die legatarii, tranſmittitur, ſi incertum, tantum tranſmittitur die adveniente. vide etiam in verbo *Dictio n.* 23.

Legatum certæ quantitatis frumenti ſolvendi annua- 107
tim ex horreo teſtatoris, debetur, ſi culpa hæredis frumentum non reperitur in horreo, ſecus ſi ſine culpa; quo tamen caſu debet ſuppleri alio anno ſi adſit frumentum ſufficiens; ita Mareſcot. *lib.* 2. *var. reſ. c.* 123. tex. *in L. legatum §. un. ff. de ann. legat. L. ex eo ff. de tritic. vin. & oleo leg.*

Legatum annuum relictum Fratribus minoribus ſancti 108
Franciſci pro infirmaria eſt licitum. Rodriguez *quæſt. regul. to.* 2. *quæſt.* 126. Portell. *in dub. Regular. verb.*

Le-

Digitized by Google

Legatum Diana *par. 3. tract. 2. reſ.* 33. Idem dic pro ſacriſtia, vel pro fabrica, pro emendis libris &c. & an pro anniverſariis, vide late Rotam *dec.* 365. *p.* 5. *rec. tom.* 1. *per tot.*

109 Legatum relictum illis de Domo, vel familia intelligitur relictum omnibus agnatis etiam tranſverſalibus, quia familiæ contentive videtur relictum, quia nomina *Domus, familiæ & agnationis* idem important *c.* 1. *de ſchiſmat. in* 6. Anchar. *conſ.* 252. *n.* 4. Tiraquel. *de retract. lignag.* §. 1. *gl.* 9. *n.* 193. Tuſch. *litt. A. concluſ.* 244. *num.* 7. Menoch. *de præſ. lib.* 4. *præſ.* 88. *n.* 7. & 12. Peregr. *de fideicom. art.* 22. *n.* 27. Fuſar. *de ſubſtit. quæſt.* 351. ubi late. Cyriac. *controv.* 203. *n.* 17. Gratian. *diſc. for. c.* 218. *n.* 15. Ciarlin. *controv. for. c.* 23. *n.* 3. & ut in verbo *Familia.*

110 Legatum factum ab oppreſſo in morbo, vel moribundo ad interrogationem non valet, ſicut nec teſtamentum; præſertim ſi præceſſit aliud teſtamentum factum a mentis compote. Sperell. *dec.* 81. *n.* 8. Surd. *conſ.* 414. *n.* 9. Gaſpar. Theſ. *quæſt. for.* 99. *n.* 6. *ſeqq.*

111 Factum de ſcutis centum in loco ubi ſunt ſcuta argentea, & aurea, intelligitur juxta modum & conſuetudinem loci loquendi de argenteis. Altograd. jun. *controv.* 76. *per totam*, vel de aureis, qui citat Bart. *in L. Paulus.* 99. *ff. de ſolut. n.* 2. Theſ. jun. *in tract. de augmento monetæ par.* 2. *n.* 29. Tiraquel. *de retract. lignag.* §. 1. *gl.* 18. *a n.* 73. Surd. *dec.* 227. *a n.* 3. tex. *in L. ſemper in ſtipulationibus.* 35. *ff. de Reg. Jur.* concorda etiam tex. *in L. in obſcuris, eod. tit.*

112 Legatum perit Legatario, quia quælibet res perit ſuo Domino, niſi eſſet legatum in genere, vel in quantitate, vel res perierit facto hæredis, vel propter ejus moram in ſolvendo. Oinot. *de leg. lib.* 3. *tit.* 20. Fachin. *lib.* 6. *controv. Jur. c.* 30. tex. *L. in ratione.* 30. §. *diligenter. ff. ad L. Falcid.*

113 Legatum a marito uxori juveni relictum *ſi nupſerit intra bimeſtre a die mortis*, non debetur, ſi nubit poſt annum luctus. Anchar. *conſ.* 210. Mant. *de conject. lib.* 11. *tit.* 18. *num.* 11. Paſqual. *de patr. pot. par.* 3. *cap.* 2. *num.* 119.

114 A matre relictum filiæ cum clauſula: *pro toto eo quod illi debetur.* de jure non facit filiam legatariam, ſed quod filia debeat imputare in legitimam, quamvis illa expreſſe jam in legitima inſtituta fuiſſet. Bich. *dec.* 80. *n.* 25. & 26. & legati imputatio in legitimam regulatur a voluntate matris. Idem *num.* 27. & ſi non conſtat de voluntate contraria ſemper inhærendum eſt imputationi legati in legitimam, idem *l. c. n.* 28. & *deciſ.* 137. licet in teſtamento fuiſſet relicta legitima & in codicillo legatum. Idem *n.* 36. videri etiam poſſunt Cyriac. *controv.* 262. *a n.* 78. Peregr. *de fideicom. art.* 36. *a n.* 125. *verſ. intellige.*

115 Legatum conditionale differt a pœnali; quia conditionale eſt, quando procedit inſtitutio pura, & nullo intermedio præcepto de aliquid faciendo vel dando ſequitur ſimplex ademptio ſub conditione negativa *ſi hæres aliquid non fecerit vel dederit*; quia in ultimis voluntatibus conditio reſolutiva diſpoſitionis facit, quod relictum videatur factum ſub conditione contraria. *L. ſi legatum pure ff. de adim. leg. & L. quibus §. quidam Titio ubi Bart. ff. de condit. & demonſtr.* ſi vero inſtitutio eſt pura, & poſtmodum injungitur aliquod onus hæredi, ita ut ſi illud non adimpleat privetur relicto; tunc ademptio dicitur in pœnam, & eſt pœnalis & legatum dicitur pœnale. *L. uxorem §. hæres ff. de leg.* 3. Bich. *deciſ.* 132. ubi Rota & DD. *numer.* 1. *ſequentib.*

116 Legatum prædii a teſtatore factum ad retinendum, & poſſidendum, donec ab hærede fuerit legatario conſignata tertia pars hæreditatis, cenſetur factum non tantum in pignus conſignandæ hæreditatis, ſed etiam ad hoc ut fructus legatarius in prædio legato faciat ſuos, per verbum *poſſidere* quod ſecum trahit acquiſitionem, & fructuum perceptionem, quæ eſt effectus poſſeſſionis, ſecus ſi tantum fuiſſet ad retinendum, tunc enim videretur tantum factum in pignus. Bich. *dec.* 294. *n.* 2. Gratian. *diſcept. for. cap.* 615. *n.* 32. Gonzal. *ad reg.* 8. *Cancell. gl.* 34. *n.* 112. Rota apud Poſt. *de manuten. obſ.* 23. *a num.* 8.

117 Legatum fit caducum per mortem legatarii ante mortem teſtatoris. ita Bichius *dec.* 445. quia ad validitatem & confirmationem legati neceſſaria eſt ſuperviventia legatarii. Idem *num.* 4. *l. c.* non fit tamen caducum per prædeceſſum legatarii, ſi legatario fuit datus ſubſtitutus, quia tunc ex voluntate teſtatoris admittitur ſubſtitutus; ſi tamen eſt ſubſtitutus per vulgarem & non per fideicommiſſariam, quia fideicommiſſaria ſupponit emolumentum fuiſſe primo vocato quæſitum, non ita vulgaris quæ purificatur æque ſive primo vocatus nolit, ſive non poſſit ex quacumque cauſa. Idem *l. c. num.* 7. 8. & 9. Lim. ſi conſtat teſtatorem noluiſſe ſubſtitutum ſuccedere niſi per fideicommiſſarium & poſt acquiſitum legatum primo vocato, quod repugnat vulgari. Idem *num.* 10. de quibus etiam Covar. *var. reſ. lib.* 2. *cap.* 7. *n.* 7. Oſaſc. *dec.* 108. *n.* 5. Gapon. *diſc. for.* 385. & 386. *num.* 5. apud quos quomodo debeat probari mors primo vocati.

Legatum dicitur debitum hæreditatis, & non defuncti, quia incipit deberi poſt ejus mortem. Bich. *dec.* 192. 118
n. 17. §. 1. *inſtit. de leg.* Menoch. *conſ.* 344. *n.* 8. Cæſar. Manent. *conſ.* 144. *n.* 1.

Legatum anniverſarii, ſi teſtator non expreſſit in qua 119
Eccleſia ſit celebrandum, debet celebrari in Eccleſia, in qua fuit ſepultus. Cunciol. *alleg. for.* 68. *n.* 1. Mant. *de conject. lib.* 8. *tit.* 6. *num.* 6. Rota apud Card. Cavaller. *dec.* 494. *an.* 3. nec contraria eſt Rot. *dec.* 365. *n.* 41. *par.* 5. *recent.* Paulus Rubeus *de teſtam. cap.* 68. *num.* 93.

Legatum feudi eſt nullius valoris, quia feuda non 120
poſſunt alienari, & hæres non tenetur etiam ad ejus æſtimationem. Natta *conſ.* 502. & *DD.* apud Fachin. *l.* 5. *controv. jur. cap.* 37. contra Mant. & alios, ſecutus Menoch. *de præſ. lib.* 4. *præſ.* 119. *n.* 6. qui citat plures Doctores pro, & contra, quem vide.

Legatum uſusfructus univerſale relictum uxori cum 121
onere alendi filios non minuitur pro rata vel in totum uno vel omnibus defunctis. Dec. *conſ.* 601. Coſta *de portione rata quæſt.* 201. Et legatum fundi in genere non valet. Fachin. *lib.* 12. *controv. jur. c.* 37. quamvis alii teneant contrarium apud eundem. *l. c.*

Legatum factum in teſtamento a patre dotis centum 122
florenorum, ſi ſuperviveus det majorem, vel minorem ſummam, dicitur revocatum. Paſqual. *de patr. pot. par.* 2. *cap.* 6. *n.* 35. Magon. *dec. Lucen.* 28. *n.* 15. Surd. *conſ.* 14. *n.* 13. Socin. *conſ.* 79. *n.* 18. *lib.* 3. Ruin. *conſ.* 81. *n.* 7. *lib.* 2.

Legatum principale ſi perit, perit etiam acceſſorium; 123
hinc legato ſervo cum peculio, ſi moritur ſervus, ceſſat quoque legatum peculii. Dicitur autem acceſſorium cum principalis legatur & altera cum particula *cum*, ſecus ſi cum particula *&*. Oinot. *de leg.* 3. *tit.* 20.

Quando fuerunt legatæ plures res ejuſdem generis, 124
veluti plures equi diverſis perſonis, pretioſiur debetur prædilectæ videlicet primo nominatæ, quia videtur prædilecta *L. quoties ff. de uſufr. & quemadmodum* & communis apud Gomez. *to.* 1. *var. reſ. cap.* 12. *n.* 18. *verſ. item quæro.* Et ſi fuerunt legati centum floreni filio poſthumo, & naſcantur duo poſthumi, fit æqualis Diviſio inter illos. Gomez. *l. c. n.* 19.

Legatis pluribus rebus pluribus perſonis, quarum una 125
tantum in hæreditate reperitur, legatarii admittuntur omnes pro rata. *L. quærebatur ff. ad L. Falc.* & DD. communiter apud Gomez. *to.* 1. *var. reſ. cap.* 12. *n.* 18. & *ſeq.*

Porro legata non tantum ad piam cauſam, ſed et- 126
iam profanam nudis verbis, ſine hæredis inſtitutione in teſtamento facta, vel alia ſcriptura nuncupative relinqui poſſunt. *cap. indicante* 4. *de teſtam.* P. Pithing. *l.* 3. *tit.* 26. *ſect.* 4. §. 2. *n.* 87. & ibi Abb. & Covar. *n.* 1. Dummodo legata per duos, vel tres teſtes probari poſſint, vel aliter, quia licet alias legata pendeant a teſtamento, & hæredis inſtitutione, ita ut ſi teſtamentum corruat, etiam legata tanquam acceſſoria corruant. *L. ex teſtamento* 29. *C. de fideic. L. ult. §. illud C. de codicill. L. ſi nemo* 9. *ff. de teſtam. tutel.* ſi tamen defunctus nudis verbis ſeu nuncupative abſque hæredis inſtitutione nulloque teſtamento, vel codicillo condito legata reliquit, ea præſtari debent, quia ſic legans cenſetur inteſtatus velle decedere, & hæredis ab inteſtato ſuccedentis fidei committere ut talia legata ſolvat. *L. ſi quis* 3. *in princ. ff. de Jure codic.* Abb. *in d. cap. indicante n.* 3. *de leg.* & tunc nulla teſtium ſolemnitas requiritur. *L. ult. C. de fideicom.* ſed ſufficit quod de voluntate defuncti venientibus ab inteſtato conſtet. Gl. *in cit. cap. verbo nudis.*

Legato

Digitized by Google

127 Legato vino an ſint legata etiam dolia in quibus continetur, & alias quomodo in Legatis fiat interpretatio, vide tex. & Gloſ. *in L. in teſtamentis* ubi Dec. Cagnol. & alii *ff. de R. I.*

128 Factum ſimpliciter Eccleſiæ abſque expreſſione Eccleſiæ non vitiatur tanquam incertum, ſed debetur Parochiali Eccleſiæ teſtatoris, juxta Doctores, quos citat, & ſequitur Vivius *commun. opin. lib. 2. verb. legatum. opin.* 444.

129 Et cum teſtator alicui quotam ſuorum bonorum legat, & inter legatarium ipſum, & hæredes ſuper electione quotæ exoritur controverſia, Judex arbitratur, quibus ex rebus illa ſit deducenda. Menoch. *de arbitr. caſ.* 161. *n.* 1.

Praxis Legati Principis.

§. I.

An & a quo poſſint puniri, ſi delinquant?

1 Legati Principum & eorum famuli atrocius delinquentes, poſſunt abſque violatione Juris gentium a Principe, apud quem funguntur legatione puniri, uti fecerunt Romani cum Legatis Tarentinis, qui cum obſides Tarentinos, qui Romæ erant, cuſtodia eduxiſſent, & cum ipſis aufugiſſent, in itinere deprehenſi, virgis populo Romano probante, cœſi ſunt, & de ſaxo dejecti. Livius *l.* 15. ſic Alexander Perſas jugulavit, quia filias Amynthæ ad concubinatum flagitarunt juxta Juſtin. *lib.* 7. & plures alii fecerunt qui videri poſſunt apud Cochier. *de legat. cap.* 42. & Legatus Franciſci primi Regis Galliæ Mediolani propter homicidium capite plexus eſt: Ita Philippus ſecundus Legati Veneti famulos capitis, & fuſtigationis condemnavit, quamvis pœnam poſtmodum condonaverit. Diana *par. 6. tract.* 8. *reſ.* 2. nam aliud eſt legatum violare, quod prohibetur a Jure gentium, aliud illius delicta punire quod nullibi prohibetur; quid enim? quid ſi legatus ſubditos Principis apud quem fungitur legatione ad ſeditionem invitet, quid ſi contra perſonam ipſiuſmet Principis, apud quem fungitur legatione, machinetur? quid ſi ejuſdem Principis ſubditos aggravet, offendat, & laceſſat? impunita erunt ejuſmodi attentata tam atrocia? minime gentium? quia Juris gentium non meretur beneficium, qui ipſum jus gentium prius læſit, & perdit privilegium, qui illo abutitur. Ita Tiraquel. Tholoſ. Raynaldus, Adamus Contzen. *in polit. lib.* 7. *cap.* 36. §. 5. Beſoldus *in differentia Juridico-Politica de legat. cap.* 5. *num.* 19. & Diana *loc. cit.* Neque refert, quod Legatus non ſit ſubditus illius, ad quem mittitur, & quod perſonam Domini ſui repræſentet, ideoque crimen læſæ Majeſtatis non committat, Reſpondetur enim talem ſortiri forum in loco delicti & ratione delicti juxta *L. 3. ff. de officio Præſid.* neque juri naturali congruit, quod ſubditi Principis, quos vel ſtupris, vel adulteriis, vel rapinis læſit, Legatum apud Principem Legantem accuſent longe remotiſſimum, ad quem vix ingentibus expenſis & periculis pervenire poſſent. Ita ultra citatos etiam Arumnæus *in Deciſ. academ. de jure publ. vol.* 2. *diſcurſ.* 21. *num.* 48. *& in auream Bullam diſcur.* 1. *theſ.* 2. Cochier. *de Legat. cap.* 42. Farin. *in prax. quæſt.* 112. *n.* 174. Paſqual. *de legat. cap.* 74. *&* 75.

Dicis. Inviolatum debet eſſe jus gentium & legationis non tantum humano, ſed etiam Divino præſidio vallatum. Conceditur hoc ultro, in tantum ut violans legatum committat crimen læſæ majeſtatis, &, ſit juſta cauſa indicendi bellum Coninch. *in ſecunda 2. de diſp.* 31. *dub.* 2. *n.* 24. uti fecit David Amonitis, & Romani Tarentinis, & Illyricis, ac Mithridati.

Neque refert quod ait Livius *lib.* 2. & quem refert Pignatel. *to.* 9. *conſ.* 184. *n.* 7. ubi Legati facinoroſi impune dimiſſi ſunt, quia hoc non contigit ex defectu poteſtatis legitimæ, ſed ex defectu voluntatis. Beſold. *in diſſert. juridico politica de legat. cap.* 5. *n.* 19. Arumnæus & Raynaldus *uti ſupra.* Neque ſequitur, quod ſi reus ex Principis indulgentia & gratia immunis a pœna dimittitur, propterea Princeps caruerit poteſtate puniendi. vide late Del Bene *de immun. Eccleſ. p.* 2. *c.* 10. *dub.* 15. *ſect.* 1. *ſeqq.*

2 Hactenus dicta limitari debent in Legatis S. Pontificis, puta in nuntiis &c. quia tam ipſi, quam eorum famuli a Paulo V. & Urbano VIII. a ſæculari poteſtate fuerunt exempti. Paſqualigus *deciſ. moral.* 508. Beſoldus *in polit. lib.* 1. *cap.* 11. *num.* 30. Kirchnerus *de Legat. lib.* 2. *cap.* 1. Del Bene *cap.* 10. *d. dub.* 15. *ſect.* 2. *num.* 7.

§. II.

De Legatorum admiſſione.

Diverſæ poſſunt eſſe cauſæ, non admittendi legatos; non enim jus gentium præcipit omnes admitti, ſed tantum vetat ſine cauſa rejici. Grotius *lib.* 2. *de jure belli c.* 18. *n.* 2. & hæc fuit cauſa, quod Hannon in Annibalem fuerit invectus, quod legatos a ſociis pro ſociis venientes non admittens jus gentium ſuſtulerit, quia id Annibal ſine cauſa fecit. Pignatel. *l. c. & tom.* 1. *conſult.* 111. 3

Cauſa vero poteſt eſſe ex eo qui mittit, ex eo qui mittitur, & ex eo, ob quod mittitur. Ita Romani non admiſerunt legatos Carthaginenſium quorum exercitus erat in Italia; item odium particulare contra illum, qui mittitur. Item cum cauſa mittendi ſuſpecta eſt, uti ſi mittatur legatus ad concitandum populum, aut de hoc ſuſpicio ſit, vel ab hoſtibus veniunt, aut ad hoſtes eunt, aut hoſtilia moliuntur. plura videri poſſunt apud Pignatell. *to.* 9. *conſult.* 184. 4

§. III.

Quædam Miſcellanea de Legatis.

Legatis debetur ſalarium, quamvis alterius officii ratione quod habent, aliud ſalarium haberent; quia abeſt Reipublicæ cauſa, & Reipublicæ cauſa abſens, dicitur præſens. Bald. *conſ.* 59. *& in L. quæſitum. ff. de legat.* 3. *cap. ex parte & cap. cum dilectus de Cler. non reſid.* Riccius *in prax. for. Eccleſ. reſ. mihi* 472. *p.* 1. Lim. in Epiſcopis, qui etſi abſint Reipublicæ cauſa non gaudent alternativa menſium, quia Regula octava Cancellariæ requirit veram & perſonalem reſidentiam. Riccius *loc. cit.* Rota *in una Sulmon. Canonicatus* 13. *Martii* 1590. *coram Cantucio* apud Zachiam. *de ſalario quæſt.* 53. *n.* 7. Gonzal. *ad d. Reg.* 8. *gl.* 43. *num.* 15. & licet adſit in contrarium S. Congregationis declaratio apud Pariſ. *de reſign. lib.* 1. *qu.* 10. *num.* 58. tamen hodie aliter dicendum ob aliam declarationem ſacr. Congr. teſtibus Zachia *l. cit.* & Gratian. *diſcept. for. cap.* 166. *n.* 1. *&* 13. apud quos Gonzal. *l. c. num.* 85. 5

Non tantum debetur illis ſalarium, ſed debent illis etiam refici expenſæ neceſſariæ legationis cauſa factæ, & omnia damna quæ in legatione occurrerant. Bart. *in L. inter cauſas ff. mandat. & in L. ſervus* § *quod vero ff. de furt.* & omnes caſus fortuitos; niſi tamen legatio a legato fuerit affectata & procurata; tunc enim legans de rigore juris non tenetur ad damna. Felin. *in cap. non debet de teſtib. num.* 4. *L. ſuo victu ff. de oper. libert.* Caroc. *de locato par.* 2. *tit. de legat. qu.* 6. *num.* 21. apud Zachiam. *de ſalario quæſt.* 53. *num.* 12. *& ſeqq* Lim. 2. ſi legatus ivit per vias indirectas, vel ſi mare elegit, cum poſſet commode per terras proficiſci. Lim. 3. ſi contigerunt damna culpa ipſius legati uti ob illius inimicitias. Caroc. *loc. cit.* Zachias *loc. cit. a num.* 14. 6

Quæ donantur a Principe ad quem fuit facta legatio, legato, ſunt ipſius legati, neque de illis tenetur legatus reddere rationem Principi leganti. Bart. *in L. ſed ſi plures §. in arrogato ff. de vulgar. & pupillar. gloſ. in L. qui proprio §. procurator. in verb. nomine ff. de procurat.* & DD. apud Zachiam *l. c. n.* 9. quia donatio videtur fuiſſe facta contemplatione illius, cui facta fuit, videlicet legati. Caroc. *de locat. par.* 3. *tit. de Ambaſciatore mortuo quæſt.* 7. *num.* 4. Neque refert quod Legatus in actu legationis repræſentet ſuum principalem, & non perſonam ſuam privatam, ergo dona videntur data contemplatione principalium; nam nihilominus in donis conſiderari poteſt ut perſona privata. Abb. *in cap. poſtulaſtis n.* 5. *de conceſſ. præb.* Zach. *l. c. n.* 21. limitatur concluſio, niſi dona legato fuiſſent data contemplatione legantis vel ut leganti darentur. Bart. *in L. ſi* 7

vero §. item quidquid ff. ſol. Matrim. quia dona illi debentur, cujus contemplatione data fuerunt. Bald. *in L. cum oportet C. de bon. quæ liber.* Menoch. *conſ.* 81. *n.* 40. Caroc. & Zacch. *l. cit.*

8 In dubio vero præſumitur donatio facta contemplatione legantis, cum res donata magis convenit leganti, quam legato, uti ſi fuit donatum caſtrum, equi inſigues, vel alia animalia rara, uti Leones. Abb. *in d. cap. poſtulaſti*. Caroc. *l. c.* Menoch. *de præſ. lib.* 3. *præſ.* 27. *num.* 1. niſi pro legato militarent quædam ſingularia merita erga donantem, vel particularis amicitia, *DD. mox cit.* & Zachias *l. c. num.* 27. ſi vero non poteſt dignoſci, cujus intuitu dona fuerint data, præſumptio eſt ſumenda pro legato. Gl. *in L. manifeſtiſſimi C. de furt.* Imol. & Jo. And. *in cap. poſtulaſti*. Vincent. de Franchis. *dec.* 172. Alciatus *de præſ. reg.* 1. *præſ.* 18. *num.* 2. Menoch. *l. c. d. præſ.* 27. & 28. *n.* 7. & probatur *ex L. fin. C. de uſufr.* tanto magis quod conſuetum ſit aliquid legatis donari. Zachias *l. c. n.* 28. contra Caroc. *l. c. n.* 11.

9 Porro legatis ſuum debetur ſalarium, quamvis ſuo officio non fuerint functi, ſi per illos non ſtetit, juxta *cap. cum non ſtat. de R. I. in* 6. *reg.* 24. *ff. de R. I.* Put. *dec.* 19. *lib.* 1. Rota *dec.* 493. *n.* 3. *par.* 1. *recent.* Gratian. *diſcept. for. cap.* 223. *numer.* 41. de qua materia videri poſſunt apud Caroc. & Zachiam *ll. c.* & ſi moritur ante completam legationem, acquirit ſalarium pro rata temporis. Coſta *de portione rata quæſt.* 64.

§. IV.

Quotuplices ſint Legati, & de Legatis a Latere?

10 Legatorum duplex eſt genus; alii enim ſunt ſimplices nuntii abſque ulla juriſdictione, de quibus habetur *in cap. Jus gentium. diſt.* 1. & *in cap. nobiliſſimus. diſt.* 97. Alii ſunt legati cum juriſdictione, & horum iterum tres ſunt ſpecies, quidam enim dicuntur legati nati, quando nempe legatio eſt annexa alicui dignitati, quo caſu, eo ipſo quod quis aſſequitur illam dignitatem, naſcitur cum ipſa legatione, vel prærogativa perpetuæ legationis in loco, vel provincia ſuæ dignitatis, puta Archiepiſcopatus &c. Alii dicuntur legati miſſi, & alii laterales, ſeu legati de latere; quorum duorum illa potiſſimum ſolet eſſe differentia, quod miſſi proprie dicuntur illi, qui non ſunt Cardinales, & mittuntur a ſede Apoſtolica ad aliquam civitatem, vel provinciam regendam; legati de latere vero dicuntur ſoli Cardinales, qui dicuntur de latere, etiamſi ſint a ſede Apoſtolica miſſi, quamvis teſte Paciano *de probat. lib.* 2. *cap.* 33. *num.* 11. quoad rei veritatem legatus miſſus etiamſi non ſit Cardinalis, poſſit dici legatus de latere, ſi habeat requiſita de quibus *ibid.* ſecus ſecundum uſum Romanæ Curiæ, quæ legatos de latere ſolos Cardinales vocat, & tanquam tales mittit, ut dicit etiam Gonzal. *in cap. ad eminentiam* 20. *de ſent. excom.* ubi etiam inter iſtos differentiam ponit in abſolutione a ſententia excommunicationis ob violentam manuum injectionem in Clericos, quod nempe legatus a latere poſſit abſolvere, in quacumque percuſſione, tam eos qui ſunt de ſua provincia, quam alios omnes, qui ad eum recurrerint, toto tempore ſuæ legationis: legatus miſſus vero, qui non eſt a latere non poſſit abſolvere niſi eos, qui ſunt de provincia ſibi commiſſa, & quamdiu in ea extiterint, quod idem dicit Imol. *in cap. excommunicatis n.* 2. *de offic. legat.* relatus a Pacian. *loc. cit. n.* 23.

11 Legatus autem miſſus major eſt legato nato. Specul. *in tit. de legato §. ſequitur videre ſub n.* 3. ubi, quod legati alii ſint minimi, ut ſunt nuntii & curſores; alii magni, ut Nati: alii majores, ut miſſi: alii maximi, ut legati de latere: ita Pacian. *loc. cit.*

12 Legatis vero incumbit onus probandi ſe eſſe tales exhibendo litteras ſuæ legationis, alias eiſdem non creditur. *L. legato ff. de legation. L.* 1. *C. de mandat. Princ. cap. cum in Jure peritus, de offic. deleg. cap. nobiliſſimus.* ubi Gl. *diſt.* 97. Specul. *in d. §. ſupereſt. n.* 14. niſi eſſet perſona nobiliſſima, ac nota, aut Cardinalis, nam tunc eiſdem crederetur: quod tamen an ſemper, ac quando procedat, vide Pacian. *loc. cit. a n.* 61. *ſeqq.* ubi DD.

Legatorum poteſtas quod ſit ordinaria, & non finiatur morte Papæ, vide Pacian. *loc. cit. n.* 77. ubi DD. & quod poſſit aliis delegari, dicit Addend. *ad eundem lit. D. verb. Juriſdictionem.* 13

Legati de latere ſunt omnium maximi, ac omni exceptione majores, nec in judicio poſſunt ut ſuſpecti recuſari. DD. apud Pacian. *loc. cit. n.* 15. Et ipſis præſentibus nullus alius legatus poteſt officium ſuæ legationis exercere, ut eſt tex. *in cap. volentes, de offic. legati*. Et an, & quatenus habeat ampliorem poteſtatem in provincia ſibi decreta, aut cauſa delegata, quam Ordinarius, aut cum illo concurrat, vide tex. *in cap. ſane* 11. *cap. paſtoralis §. præterea & cap. ſignificaſti, de offic. deleg.* ubi Gonzal. & DD. *cap. penult. de purgat. canon.* Fachin. *lib.* 12. *controv. jur. cap.* 85. Abb. *in cap.* 1. *n.* 2. *in tertio notab. de offic. leg.* Barboſ. *de jur. Eccleſ. lib.* 1. *cap.* 5. *a n.* 82. *ſeqq.* Pacian. *d. cap.* 33. *n.* 21. an vero poſſit cognoſcere cauſas ſpecialiter alii commiſſas, vide infra *n.* 23. 14

Legatus a Latere in provincia, in qua fungitur legatione, utitur veſte purpurea cum linea & biſſina ſuperiore palaphreno albo, fræno & calcaribus deauratis. Abb. *in cap. antiqua num.* 4. *de privil.* & cum his veſtibus intrat Civitates ſub pallio, & intrantem Clerus & populus cum ſolemni proceſſione excipit. Barb. *de Jure Eccleſ. lib.* 1. *cap.* 5. *n.* 22. Zechius *de Republ. Eccleſ. tit. de ſtat. Illuſtriſſimi Legati n.* 4. Pariſ. *de reſign. l.* 7. *quæſt.* 13. *n.* 6. 15

In ſua provincia poteſt omne id, quod Epiſcopus in ſua Diœceſi, exceptis iis, quæ ſunt reſervata Papæ: abſolvit tamen ab omnibus excommunicationibus reſervatis Papæ. In collatione beneficiorum concurrit cum ordinario ſicut Papa; ita ut ſit locus præventioni; confert beneficia devoluta ad Pontificem tam ex negligentia, quam ex delicto. Item devoluta Epiſcopo, ſi prævenit. Lim. quod non poſſit Eccleſias Cathedrales, Collegiatas, & Regulares conferre. Neque beneficia reſervata in ſex menſibus alternativæ, neque vacantia in curia. Neque juriſpatronatus Laicorum niſi fuerint devoluta ad Epiſcopum ex patroni negligentia; collatio tamen eorum patrono non reclamante valet. Idem dic de jurepatronatus mixto. Lim. 2. quoad beneficia ſpectantia ad Epiſcopum jure ſpeciali vel Delegato, Item quoad litigioſa. vide Barb. *l. c. a num.* 28. Gig. *de penſ. quæſt.* 6. *num.* 18. Azor. *inſtit. mor. par.* 2. *lib.* 5. *cap.* 28. *quæſt.* 1. & *lib.* 6. *cap.* 25. *quæſt.* 6. Gonzal. *ad reg.* 8. *Cancell. gl.* 23. *numer.* 2. Rota apud Farin. *deciſ.* 624. *par.* 4. *diverſ.* Garz. *de benef. par.* 1. *cap.* 4. *n.* 281. *ſeqq.* 16

Poteſt ſibi reſervare Beneficia. *cap. deliberatione & cap. præſenti de off. legati in* 6. quæ reſervatio tam diu durat, quam diu non ſortitur effectum, & Legatus manet in provincia, ac in officio. gl. *in verb. finitur in d. cap. præſenti. de off. Legati in* 6. ubi Anchar. *n.* 1. Francus *n.* 3. Simoneta *de reſervat. quæſt.* 2. Sanch. *de matrim. lib.* 8. *diſp.* 27. *n.* 11. Barb. *l. c. n.* 56. 17

Poteſt commendare Beneficia Parochialia ad ſex menſes, & durante neceſſitate, finito uno trimeſtri, ad aliud trimeſtre; non tamen in perpetuum. Poteſt etiam unire Beneficia ſine præjudicio Epiſcopi etiam regularia, dummodo electiva non ſint. Poteſt admittere reſignationes Beneficiorum, ſicut etiam permutationes, & imponere penſiones Beneficiis reſervatis. In diſpenſationibus idem poteſt, quod Epiſcopus in Diœceſi. Poteſt confirmare electionem Epiſcoporum, Archiepiſcoporum, Abbatum exemptorum. Poteſt cauſas judiciales aliis committere, qui ante ingreſſum ejus inchoare poterunt, inchoatas tamen poſt ejus egreſſum non poſſunt terminare. vide Barb. *loc. cit. a num.* 62. Garz. *de Benef. par.* 12. *cap.* 2. *num.* 65. & *d. p.* 1. *cap.* 5. *a num.* 28. Cochier. *in Regul.* 22. *Cancell. de Union. ſub n.* 33. & *de Juriſdict. ordin. in exempt. par.* 4. *quæſt.* 31. *num.* 8. Azor. *Inſtit. moral. par.* 2. *lib.* 6. *cap.* 28. & 29. *quæſt.* 8. & 15. Turricell. *de Unione Benef. cap.* 9. *a num.* 46. Garz. *l. c. §.* 2. *per totum.* vide *Unio.* Poteſt exercere Juriſdictionem in Exemptos Regulares. gl. *in cap.* 1. *verb. univerſas. de off. Legati.* ubi Abb. Diana *part.* 1. *tract.* 2. *reſ.* 16. 18

Legatus a Latere duarum provinciarum propter connexitatem duorum territoriorum poteſt expedire negotia unius provinciæ in alia, quia ratione unius capitis cenſetur una provincia. Poteſt cognoſcere de cauſis exemptorum, 19

rum, eximere tamen non poteſt quemquam, quia nihil poteſt facere, quod tendat in violationem juris communis. Abb. *in cap. fin. de confirm. inutili.* neque poteſt ſe ingerere cauſæ. Poteſt facere ſtatuta duratura durante ejus provincia. Non poteſt authorizare alienationem rerum Eccleſiæ ſine ſpeciali mandato Pontificis. Villadieg. *de Legat. quaſt.* 11. Ant. de Pratis *in tract. de Jure Epiſcop. defenſ. cap.* 15. Ciarlin. *controv. for. cap.* 8. *n.* 19. Plura de hac materia vide apud Pariſ. *de reſign. lib.* 7. *queſt.* 13. & Garz. *de Benef. par.* 5. *cap.* 3. *per tot.* ubi late examinatur Legatorum auctoritas.

20 Legatus a Latere quamvis ex cauſa juſta poſſit ſtatuere contra jus commune, ſtatuto tamen a ſede apoſtolica confirmato derogare non poteſt. Bich. *dec.* 223. *num.* 4. & *dec.* 381. *n.* 28. Poteſt facere ſtatuta duratura durante ejus provincia. Barb. *l. c.* Egreſſus provincia animo non redeundi amittit officium & juriſdictionem. Idem *l. c.*

§. V.

De Nuntio Apoſtolico.

21 Nuntio Apoſtolico debetur procuratio ab Epiſcopo & Clero; & ſi Clerus tantum ſolvat, poteſt ab Epiſcopo repetere, & hæc procuratio quoad ſubſtantiam præſcribi non poteſt. Abb. *conſ.* 7. *cap. accedentes. de præſcriptionibus.* Coſta *de portione Rata queſt.* 198. Pax Jord. *l.* 14. *tit.* 24. *n.* 181.

22 Non poteſt conferre Beneficia in ſua Nuntiatura. Garz. *de Benef. par.* 5. *c.* 3. §. 1. *per totum. ubi DD.* Neque poteſt exercere pontificalia in ſua Nuntiatura, nec licentiam aliis Epiſcopis concedere illa exercendi invitis Epiſcopis vel ordinariis locorum. Pignatell. *to.* 2. *conſult.* 1. & probatur ex Conc. Trid. *ſeſſ.* 6. *c.* 5. *de ref.* Concil. Niceno. 1. *c.* 17. *cap. nullus. cap. Epiſcopum cap. Epiſcopi. cap. non invitati.* 9. *qu.* 2. *c.* 5. *de tempor. ordinan. in* 6. & *cap. quoniam de off. ordin.* S. Congr. *ſub. Innoc. X.* 30. *Septembris* 1650.

23 Non poteſt cognoſcere cauſas ſpecialiter aliis commiſſas vel delegatas nec per viam querelæ in prima inſtantia, nec per viam appellationis in ſecunda, niſi ut eam confirmet. *cap. ſtuduiſti. de officio Legati. cap. ſignificaſti de off. Deleg. cap. penult. de purg. can.* Barb. *de Jure Eccleſ. l.* 1. *c.* 5. *n.* 82. Fachin. *lib.* 12. *controv. Jur. cap.* 85. Moneta *de commut. ult. volunt. cap.* 5. *n.* 193. & *cap.* 6. *n.* 264. Narbona *de appell. a Vicario queſt.* 1. *num.* 152. & alii apud Gonzal. *in lib.* 1. *Decretal. cap.* 2. *tit.* 30. *de off. Legati.* quia ſpecialis commiſſio derogat generali, & alias quomodo ſit major Ordinario, aut cum illo concurrat, diximus ſupra *n.* 14. remiſſive.

24 Nuntius Apoſtolicus, in cujus commiſſione de ſtylo Curiæ apponi ſolent verba, *Cum poteſtate Legati a Latere* non eſt proprie legatus a Latere, ſed nuncupative, Barb. *de Jure Eccleſ. lib.* 1. *d. cap.* 5. *n.* 5.

L E G I T I M A.

Praxis Legitima.

§. I.

Legitima quid ſit, & in quibus rebus aſſignari debeat?

1 Legitima eſt portio ejus quod debetur ab inteſtato. Sperell. *dec.* 34. *n.* 55. Fachin. *lib.* 3. *controv. Jur. c.* 25. *verſ. probatur hæc ſententia.* Mareſcot. *l.* 1. *var. reſ. c.* 10. *num.* 15. gl. *in auth. noviſſima. verb. triens. C. de inoff. teſtam.* Natta *conſ.* 199. *lib.* 1. *nu.* 2. Burſat. *conſ.* 514. Honded. *conſ.* 10. *n.* 16. Rota quam citat Merlin. *de legit. l.* 1. *tit.* 1. *qu.* 1. *n.* 2. late Peregrin. *de fideicom. art.* 36. *a num.* 1. *per tot.*

2 Non eſt quota hæreditatis, uti multi tenent apud Merlin. *l. c. quaſt.* 2. ſed eſt quota bonorum ubi adeſt æs alienum, & ſic eſt quota bonorum deducto ære alieno ut tenet communis apud eundem. *l. c. n.* 1. Graſſ. *in* §. *legitima queſt.* 1. *num.* 2. Gail. *lib.* 2. *obſ.* 120. *num.* 2. Mant. *de conject. lib.* 7. *tit.* 8. *n.* 5. Menoch. *præſ.* 105. *num.* 59. *lib.* 4. Afflict. *dec.* 562. *num.* 2. Rota *dec.* 347. *n.* 6. *par.* 1. *noviſſ.* Giurba *ad conſuetud. Meſſanæ par.* 1. *c.* 4. *gl.* 4. Rota poſt tract. Merlin. *de legit. dec.* 66. *n.* 3. 67. *n.* 2. & 125. *n.* 4. contra Fachin. *lib.* 12. *controv. Jur. cap.* 4. contra quem ſtat etiam Paſchal. *de patr. pot. par.* 2. *cap.* 4. *nu.* 11. ubi Pratus, eo quod legitima non debeatur niſi deducto ære alieno juxta *L. Papinianus* §. *quarta. ff. de inoff. teſtam.* Rot. *dec.* 338. *n.* 5. *p.* 18. *rec. tom.* 1. ubi quod detrahatur etiam funeris impenſa. *d.* §. *quarta.* & Rot. poſt Merlin. *de legitima dec.* 20. ubi plura, niſi ſtatutum aliter diſponat. Bichius *dec.* 595. *n.* 4.

Non poteſt aſſignari in fructibus tantum. Ancbar. *conſ.* 128. Socin. jun. *conſ.* 64. *n.* 5. *lib.* 2. apud Seraphin. *deciſ.* 539. *n.* 4. ubi, quod multo minus aſſignari [illegible] in fructibus Canonicatus, cujus neque commodum [illegible] eſſe poteſt, neque tranſit ad hæredes, ob DD. *ibi cit.* Et quod fructus non imputentur in legitima tenent DD. longa manu apud Fuſar. *de ſubſtit. q.* 660. *a n.* 10. quando ſumus in deſcendentibus, quidquid [illegible] in aſcendentibus, de quibus ac aliis, vide eundem Fuſar. *l. c.* Peregrin. *de fideicom. art.* 49. *n.* 15. Gabr. *com. concl. tit. de legitima concl.* 3. *n.* 7. & *per tot.* apud quos alii, quod intelligendum eſt de fructibus perceptis poſt mortem teſtatoris; quia illi tunc ad nunc effectum non augent hæreditatem, nam debentur cum fructibus. Peregrin. *l. cit. art.* 36. *a n.* 68. Secus de fructibus perceptis ante dicti teſtatoris mortem, nam illi vel eſſent reſtituendi, vel imputandi legitimæ. vide Fuſar. *l. cit. num.* 14. Et generaliter in quibus rebus ſit ab hærede legitima filio aſſignanda, & an in ſingulis rebus hæreditariis, an vero in aliqua, vel aliquibus tantum, item an in pecunia &c. vide late eundem Fuſar. Gabr. *loc. cit. d. concluſ.* 3. *per tot.* Peregrin. *l. cit. d. art.* 36. *a num.* 71. Menoch. *de arbitr. caſ.* 163. *per tot.* ubi *num.* 33. dat praxim aſſignandi legitimam ad tollendas controverſias, ſi nempe contingat hæredes & filium diſſentire ſuper electione rei pro legitima, nempe juxta *L.* 2. *C. quando & quibus quar. pars deb. lib.* 10. ut ſcilicet Judex jubeat hæredem facere partes ex tota hæreditate, & deinde electionem filio dare, ut unam earum eligat, vel econtra portiones conſtituat filius, & hæres eligat; quod ſi eorum nemo partes facere velit, forte dirimatur, quorum alter facere illas debeat, & alter eligere: quem vide: ubi ſubjungit, quod ſi ipſemet Judex arbitretur, & lædat immodice, querelæ locus ſit, quia etſi arbitrium hoc judici datum ſit, non tamen intelligitur eſſe arbitrium inordinatum, ſed potius regulatum, ut viro bono convenit. 3

§. II.

Quibus debeatur legitima?

Debetur primo filiis. Merlin. *de legit. tit.* 2. *queſt.* 1. *num.* 3. & quidem debetur cum honorabili titulo inſtitutionis pure & ſine omni gravamine; ita ut aliter non valeat teſtamentum, ſed ſit locus ſucceſſioni ab inteſtato. DD. apud Merlin. *l. cit. num.* 3. Graſſ. *in* §. *legitima quaſt.* 3. *nu.* 1. Rota *coram Seraph. dec.* 539. *n.* 3. Mant. *de tacit. lib.* 12. *tit.* 22. *n.* 22. *fol.* 719. *vol.* 1. Fuſar. *de ſubſtit. quoſt.* 660. *num.* 8. & quidem debetur tam maſculis, quam fœminis, tam in bonis paternis, quam maternis, etiam filiis natis ex nuptiis juſtis ſecundum jus gentium, & natis in figura matrimonii, etiam ex matrimonio putativo, ut probatur ex *cap. de infidelibus de conſang. & affinit. cap. fin. qui filii ſint legit. cap. gaudemus de divort.* Peregrin. *de fideic. art.* 24. *num.* 63. Abb. *in cap. cum inhib. n.* 4. *de clandeſtin. deſponſ.* apud Merlin. *loc. cit. a n.* 5. etiam arrogatis, quia ſunt in poteſtate arrogantis. Etiam adoptivis quoad bona avi paterni vel materni, in cujus poteſtatem adoptivus tranſit, patri vero adoptivus ſuccedit ab inteſtato, non vero ex teſtamento niſi inſtituatur. Merlin. *loc. cit. queſt.* 2. apud quem communis. Peregr. *loc. cit. art.* 36. *n.* 42. Surd. *de alim. tit.* 1. *queſt.* 2. *num.* 6. Graſſ. §. *ſucceſſio ab inteſt. qu.* 31. *num.* 5. & ſic legitimam aſſequitur a patre naturali, juxta Merlin. *d. q.* 2. *n.* 15. ſed vide Surdum *loc. cit.* etiam filiis emancipatis, quia quod eſt inductum in favorem filiorum non debet in odium eorum detorqueri; & per emancipationem non tollitur affectio & obligatio naturalis, & legitima ſuccedit loco alimentorum, quæ 4

Digitized by Google

emancipatis debentur, & omnis differentia inter emancipationem & patriam poteſtatem eſt ſublata. Menoch. *de præſ. lib.* 1. *quæſt.* 35. *n.* 9. & DD. apud Merlin. *l. c. quæſt.* 3. *n.* 9. *& per tot.*

5 Bene verum eſt, quod ſi aliquid fuit datum in præmium emancipationis, illud imputandum eſt in legitimam. Merlin. *de legit. lib.* 2. *tit.* 2. *quæſt.* 29. *n.* 26. Peregr. *de fideicom. art.* 36. *n.* 125. Bart. *in L. peto n.* 6. *ff. de legat.* 2. Bald. *conſ.* 61. *lib.* 1. *& in L. ſcimus n.* 2. *C. de inoff. teſtam.* Graſs. *in §. legitima quæſt.* 22. *nu.* 13. Magon. *deciſ. Lucen.* 84. Rota apud Seraphin. *dec.* 568. *num.* 3. Merlin. *l. c. & lib.* 1. *tit.* 2. *q.* 3. *n.* 17.

6 Limitatur jam primo concluſio, quoad naturales, quibus non debetur legitima. gl. *in L.* 1. *ff. de bon. poſſeſſ. contra tabulat.* Peregr. *loc. cit. num.* 40. Graſs. *loc. cit. quæſt.* 3. *numer.* 2. Palleot. *de not. & ſpur. cap.* 54. Mant. *de conject. lib.* 5. *tit.* 9. Surd. *de alim. tit.* 7. *quæſt.* 12. *num.* 26. Fuſar. *de ſubſtit. quæſt.* 118. *num.* 5. & alii apud Merlin. *lib.* 1. *tit.* 2. *quæſt.* 4. *numer.* 2. niſi filii legitimi conſentirent, vel legitimi non exſtarent; qui licet non habeant querelam inofficioſi, ad legitimam tamen admittuntur. Theſ. *qq. for. libr.* 2. *quæſt.* 26. *numer.* 6. & hoc caſu legitima debetur titulo inſtitutionis.

7 Lim. ſecundo quod ſpuriis legitima non debetur, quia patri non ſuccedunt ab inteſtato, & habentur pro extraneis. Matri vero ſuccedunt, quando non exſtant legitimi, & illa non eſt perſona illuſtris: *L. ſi qua illuſtris C. ad S. C. orfic. cap. dicat aliquis* 32. *quæſt.* 4. Abb. *in cap. cum habuerint de eo qui duxit in uxor. quam polluit.* Merlin. *loc. cit. quæſt.* 5. *nu.* 44. ubi plura, quid vero ſit de liberis natis ex concubina, vide tex. & gloſ. *in cit. L. ſi qua illuſtris.*

8 Sublimita, ſi fuerunt legitimati per reſcriptum Principis, vel per ſubſequens matrimonium, quia tunc dicuntur veri filii. Merlin. *de legitima lib.* 1. *tit.* 2. *quæſt.* 6. *&* 7. Peregr. *de fideicom. art.* 24. *numer.* 12. *& ſeqq.* Fuſar. *de ſubſtitut. quæſt.* 409. *a num.* 6. Covar. *de ſponſal. par.* 2. *cap.* 8. *num.* 21. §. 2. quæ procedunt in filiis naturalibus, an vero etiam in ſpuriis, vide Merlin. *dict. quæſt.* 6. *n.* 3.

9 Secundo legitima debetur etiam filiabus in bonis matris & illius hæreditate. Bich. *dec.* 80. 137. 292. *num.* 20. *&* 414. *num.* 19. Item nepotibus mortuo patre, ſecus eo vivente, quia mortuo patre occupant locum patris. Bald. *in L.* 2. *C. de liber. præter.* Bart. *in L.* 1. *ff. de collat. dot.* Mareſcot. *lib.* 2. *var. reſ. cap.* 105. *n.* 48. Rota quam citat Merlin. *l. cit. quæſt.* 10. *n.* 1. Graſs. *in §. legitima quæſt* 4. *num.* 1. Peregr. *de fideicom. art.* 36. *num.* 39. ampliatur concluſio, ut procedat tam in fœminis, quam in maſculis & in cæteris deſcendentibus, etiam vivente patruo & quidem titulo inſtitutionis honorari debent. *L.* 2 *C. de poſthum. hæred. inſtitu.* Mangil. *de imput. & detract. quæſt.* 20 *num.* 17. Merlin. *loc. cit. numer.* 7. Porro legitima nepotum non eſt major quam eſſet patris, quia legitimam capiunt in ſtirpem non in capita, & ideo non faciunt numerum ad augendam legitimam. Coſta *de portione Rata quæſt.* 181. *num.* 5. Merlin. *loc. cit. a num.* 9. ſi extent nepotes ex pluribus, ex duobus, vel pluribus filiis, ſecus ſi tantum ex uno, quia tunc facerent numerum, & legitimam caperent in capita. Merlin. *l. cit.* Peregrin. *d. art.* 36. *num.* 39.

10 Et ſi filia renuntiavit ſucceſſioni patris habita dote, mortuo patre, avo vivente, excludit nepotes a legitima in bonis avi vel aviæ, quia nepotes excluduntur non per renuntiationem a matre factam, ſed per matris ſuperexiſtentiam, quia nepotibus non debetur legitima in bonis avi vivente illorum patre. Alex. *conſ.* 75. *num.* 14. *lib.* 1. Dec. *conſ.* 180. *colum.* 3. *n.* 6. Graſs. *in §. legitima quæſt.* 4. *n.* 3. Capyc. *dec.* 175. *nu.* 2. Merlin. *l. cit. quæſt.* 11. *num.* 1. ſi vero filia, & mater reſpective, nulla habita dote a patre renuntiavit, & ſupervivit patri, illius renuntiatio non debet nocere nepotibus, & reſpective filiis, quia talis renuntiatio retractatur uſque ad legitimam, & tunc legitima filiorum, & reſpective nepotum erit portio portionis debitæ matri. Bart. *in L.* 3. *C. de inoff. donat.* Bald. *in L. illud. n.* 7. *C. de SS. Eccleſ.* Menoch. *conſ.* 998. Hondedd. *conſ.* 66. *lib.* 1. Graſs. *in §. legitima quæſt.* 4. *num.* 2. Merlin. *l. cit. num.* 2. Surd. *conſ.* 431. *n.* 18. ſi vero Avo nulli extent maſculi deſcendentes, tunc nepotes ſuccedunt ad excluſionem agnatorum edicto ſucceſſorio, & tranſverſalium. Merlin. *l. c. n.* 5. ubi alii.

Si vero filia non ſupervivit patri, & reſpective Avo, tunc filii & reſpective nepotes ſuccedunt ex propria perſona non obſtante matris renuntiatione. DD. apud Mangil. *de imput. & detract. quæſt.* 3. *a num.* 18. Rol. *lib.* 1. *conſ.* 11. *num.* 4. Graſſus *loc. cit. num.* 4. Theſ. *dec.* 138. *num.* 3. Magon. *dec.* 147. *n.* 10. Merlin. *l. c. n.* 8. Giurba *ad conſuet. meſſana par.* 1. *cap.* 8. *gl.* 6. *nu.* 13. vide Gabr. *commun. concluſ. cit. de jur. dot. concluſ.* 1. *a num.* 43. Neque ſufficit, ſi avus relinquat nepotibus dotem matri debitam, quia recognitio debet fieri in bonis teſtatoris. Bald. *lib.* 3. *conſ.* 93. Mareſcot. *lib.* 2. *var. reſ. cap.* 105. *n.* 41. Giurba & alii apud Merlin. *l. cit.* quamvis mater renuntiaſſet etiam pro filiis, quia talis renuntiatio in filiorum præjudicium non valet. Merlin. *l. cit.* & DD. apud illum. 11

Quod ſi filia & mater reſpective non tantum renunciavit, ſed habita dote congrua ſe vocavit tacitam & contentam de omni illo, quod poſſet prætendere, cum juramento promittens non contravenire, duæ ſunt ſententiæ Doctorum. Prima excludit nepotes, eo quod mater jam habuerit ſuam partem. Ita multi apud Merlin. *l. cit. n.* 11. Seraphin. *de privil. juram. privil.* 21. *numer.* 39. *ad med.* alia admittit nepotes non obſtante renuntiatione, uti præmittitur, facta. Crav. *conſ.* 703. Rol. *conſ.* 11. *num.* 7. Graſſ. *in §. legitima quæſt.* 4. *n.* 4. Covar. *in cap. quamvis de pact. in* 6. *par.* 3. §. 2. *num.* 4. Gabr. *de Jure dot. concluſ.* 1. *numer.* 43. & plures quos citat Merlin. *de legitima lib.* 1. *tit.* 2. *quæſt.* 11. *num.* 12. quam etiam ſequitur, ſi nepotes non ſint hæredes matris, ſed veniant ex propria perſona, alias ſecus, ut cum hac diſtinctione pertranſeunt etiam aliqui DD. apud Merlin. *l. c.* & Theſaur. *quæſ.* 90. *num.* 5. Vivius *com. opin. libr.* 2. *opin. mihi* 457. neque concurrere velint cum patruis jure repræſentationis, quia, cum mater, uti ſupponitur jam renuntiaverit, illam repræſentare non poſſunt. 12

Tertio legitima debetur aſcendentibus, ſi filius decedens filios aut fratres non reliquit; ſi enim filios reliquit, nullum jus habent aſcendentes; ſi vero filios non reliquit, ſed tantum fratres, tunc aſcendentes cum fratribus & reſpective filiis in capita admittuntur. *auth. defuncto C. ad S. C. Tertull.* Boer. *dec.* 185. & ſi non exſtant fratres, ſed filii fratrum, in locum defuncti patris ſui ſuccedunt, & concurrunt cum Avo, vel Avia in ſtirpem. Surd. *conſ.* 404. *n.* 4. Petrus de Ubald. *de ſucceſ. ab inteſt. par.* 2. *quæſt.* 3. & alii apud Merlin. *loc. cit. quæſt.* 12. *numer.* 1. *&* 2. & debetur aſcendentibus titulo inſtitutionis, & ſine onere, licet filius monaſterium ingrederetur, niſi eſſent aſcendentes ingrati & aliquod delictum commiſiſſent, propter quod legitima privarentur, Conciol. *alleg. for.* 62. *numer.* 1. *&* 26. ubi de veriori. Merlin. *d. conſ.* 12. *ſub num.* 9. §. *contrarium probant. ad med.* ibi: *verum a prima opinione.* Gratian. *deciſ. march.* 7. *num.* 5. ubi, quod id ſuadeat æquitas. Rota *deciſ.* 116. *a num.* 1: *p.* 5. *rec. & deciſ.* 503. *d. p.* 5. *tom.* 2. ubi de veriori, & quod debeatur a die profeſſionis filii, non expectata morte naturali ejuſdem filii profeſſi contra legiſtas, & aliquos Canoniſtas, contra quos pro hac ſententia, quod nempe debeatur a die profeſſionis tenent etiam, ultra citatas Rotas, Covarruv. *in cap.* 2. *num.* 7. *de teſtam.* Fachin. *lib.* 6. *controv. jur. cap.* 13. & alii ad tex. *in cap. cum ſimus.* ubi Gloſ. *in verb. & bona paterna, de regular.* & quod matri debeatur tunc, etiamſi tranſiverit ad ſecunda vota, defendit Rota in *dec.* 223. *p.* 5. *rec. tom.* 1. & alibi. 13

Collateralibus vero nulla debetur legitima. Merlin. *quæſt.* 13. *num.* 1. niſi turpis perſona inſtituatur a fratre vel ſorore, quales ad hunc effectum ſunt Concubina, damnatus de delicto infamiam irrogante, Uſurarius, Spurius &c. Merlin. *loc. cit. a numer.* 17. dummodo turpitudinis ſpecies a collateralibus probetur. Peregr. *de fideic. art.* 36. *a num.* 45. Sperel. *dec.* 34. *a num.* 5. Capon. *diſcept. for.* 316. & ſi aſſignaverit revocare poteſt. Peregrin. *loc. cit.* 14

Quarto legitima debetur monaſterio in quod ingreſſus aliquis eſt, quia habetur loco filii juxta *cap. in præſentia de probat.* & monaſterio competit jus rumpendi teſtamentum juxta Clar. *in §. teſtamentum quæſt.* 28. *n.* 4. *verſ. ſed retenta.* Mangil. *de imput. quæſt.* 111. *n.* 2. & proba- 15

Digitized by Google

buut ex *auth. ſi qua mulier. C. de SS. Eccleſ.* quamvis multi contrarium teneant apud Merlin. *loc. cit. qu.* 14. quos ipſe ſequitur cum quo etiam Conciol. *alleg. ſor. 62. n.* 28. & de hac materia, & quando monaſterium rumpat teſtamentum, vide late Clar. *l. cit.* Mareſc. *var. reſ. lib.* 3. *cap.* 21. *n.* 63. Molin. *de primogen. Hiſpan. l.* 2. *cap.* 9. *num.* 46. Sanch. *de prac. Decalog.* & alios apud eoſdem, *& DD. cit.*

16 Quæres primo, quanta ſit legitima matris? reſpondetur ſi frater fuit præteritus in teſtamento fratris, inſtituta extranea perſona non turpi, & matri fuit relicta legitima, tunc matris legitima eſt tertia totius hæreditatis, & non tertia portionis, quam habitura eſſet ab inteſtato, quia fratre præterito, nec inſtituta turpi perſona eſt ſublata omnis ſpes ſuccedendi & omnis concurſus cum matre. *L. fratres C. de inoff. teſt.* quia hoc caſu frater perinde habetur, ac ſi non eſſet in rerum natura & ideo non poteſt diminuere legitimam matris. Oldrad. *conſ.* 123. Bald. *in auth. noviſſima num.* 10. *C. de inoff. teſtam.* Vincent. de Franchis *dec.* 63. *n.* 10. Mareſcot. *lib.* 1. *var. reſ. cap.* 10. *a n.* 2. ſi vero fratri, vel ſorori in teſtamento aliquid fuit relictum, tunc reſpectu ejus quod fratri, vel ſorori fuit relictum, facit partem matri, licet diverſo jure accipiant. *arg. L. hujuſmodi §. ſi Titio & Mevio ff. de legat.* 1. ita ut tanto minus dicatur eſſe in hæreditate, quantum importat legatum relictum fratri, vel ſorori, ita ut detracto illo legato legitima matris ſit tertia reſidui hæreditatis. Mareſcot. *loc. cit. num.* 9. ſi vero fratre mortuo inteſtato ſoror eſt excluſa a ſtatuto, & vocatus frater; tunc ſoror habetur pro extranea, & legatum illi factum non minuit legitimam matris. Rota apud Mareſcot. *loc. cit. n.* 10. ſi vero per ſtatutum mater ſit excluſa ab hæreditate filii præterquam a legitima, & ſunt vocati fratres etiam conſanguinei tantum; ſi non exſtent utrinque conjuncti; quia de Jure communi ſola mater ſuccedit, & fratres conſanguinei non concurrunt cum matre in ſucceſſione, legitima matris erit tertia totius hæreditatis, quia non habet aliquem qui concurrat cum ea in ſucceſſione. Rota apud eundem Mareſcot. *loc. cit. num.* 13. ſi vero fratres utrinque conjuncti ſuccedunt vel ex teſtamento fratris vel ex diſpoſitione ſtatuti, excludunt matrem præterquam a legitima quæ eſt tertia pars totius hæreditatis. Alex. *conſ.* 197. *num.* 6. *l.* 6. Socin. jun. *conſ.* 67. *num.* 65. *lib.* 2. Mareſcot. vero *loc. cit. verſ. ultimus caſus*; tenet, eo caſu quo ſuccedunt fratres utrinque conjuncti, legitimam matris eſſe tantum tertiam partem ſibi obventuram, ſi a ſtatuto excluſa non fuiſſet, & ita tertiam illius, quod dempta parte, in qua fratres ſuccedunt, de jure habitura fuiſſet ab inteſtato, citans Bald. *conſ.* 350. *lib.* 4. *verſ. ſed dicendum & in auth. noviſſima in fi. C. de inoff. teſtam.* Francum *in cap. ſi pater. num.* 22. *verſ.* 4. *quaritur. de teſtam. in* 6. Gabr. *conſ.* 94. *num.* 20. & alios, quia de jure legitima eſt portio portionis debitæ ab inteſt. videri poſſunt etiam Sperell. *dec.* 34. *per tot.* & Cyriac. *controv.* 288. *&* 304.

17 Quæres ſecundo, an legitima debeatur a patre pro filio condemnato in pœnam confiſcationis bonorum fiſco? reſponſio eſt negativa, quia filius patre vivente nullum jus formatum habet, ſed ſolam ſpem probabilem in bonis paternis. Clar. *in §. fin. queſt.* 86. *num.* 3. Farin. *de delict. & pœn. queſt.* 24. *num.* 15. *&* 16. Cartar. *de pœn. innoc. art.* 2. *n.* 3. Merlin. *de legit. l.* 3. *tit.* 1. *queſt.* 33. *n.* 1. Guazzin. *de confiſcat. bon. concluſ.* 13. *limit.* 19. *num.* 9. Caball. *reſol. crim. caſ.* 250. *n.* 3. Peregrin. *de Jure fiſci lib.* 3. *tit.* 7. *n.* 31. Conciol. *reſol. crim. in verb. legitima reſol.* 3. Giurba *ad conſuet. meſſan. cap.* 4. *gl.* 5. *n.* 18. quamvis fuiſſet condemnatus ob delictum læſæ majeſtatis, & licet pater filio in vita aliquid aſſignaſſet, quia id ille non acquirit irrevocabiliter. Lim. ſi filius ob delictum eſſet in carceribus, quia tunc officio Judicis poſſet cogere patrem ad ſibi dandam legitimam, ut poſſit ſe ex carceribus liberare ſi aliter non poteſt. Farin. *l. cit. n.* 21. Merlin. *de legit. l.* 2. *tit.* 2. *queſt.* 25. *n.* 3. Lim. præterea ſi aliter diſponit ſtatutum. Conciol. *l. cit. n.* 6.

18 Quæres tertio, an legitima ſit a fiſco deducenda ex bonis patris ad favorem filiorum, & alimenta, ſi legitima pro eis non ſufficiat? Reſpondetur affirmative. Clar. *in §. fin. queſt.* 78. *num.* 26. Farin. *loc. cit. n.* 34. Merlin. *de legit. lib.* 3. *tit.* 1. *queſt.* 28. *num.* 3. Theſ. *deciſ.* 104. *n.* 1. quia fiſcus eſt ſucceſſor delinquentis & dicitur ejus hæres anomalus, ut teneatur ſatisfacere creditoribus. *L.* 2. *C. ad L. Jul. de vi publ.* Surd. *de alim. tit.* 1. *queſt.* 31. *a n.* 5. Altograd. *conſ.* 95. *n.* 42. Merlin. *de legit. lib.* 5. *tit.* 1. *queſ.* 1. *num.* 9. *& l.* 3. *tit.* 1. *queſt.* 28. *num.* 4. & quidem ſtatim ac ſecuta fuit patris condemnatio etiam non expectata illius morte. Conciol. *loc. cit. reſol.* 1. *num.* 3. Merlin. *l. cit. d. queſt.* 28. *n.* 12. quod extenditur etiam ad filios ſpurios. Guazzin. *de confiſcat. bon. concluſ.* 13. *limit.* 20. & alii etiam ante declaratoriam. Carpan. *ad conſtit. Mediol. cap. omnium n.* 770. Guazain. *lo. cit. limit.* 20. *n.* 9. Conciol. *loc. cit. num.* 5. non tantum filiis, ſed etiam uxori. *DD. cit.* licet nullam habuiſſet dotem. Guazain. *l. c. limit.* 35. *n.* 13. apud Conciol. *l. c.* an vero debeatur legitima filiis poſt confiſcationem natis, vide Surdum *l. c. n.* 41. Bajard. ad Clar. *d. qu.* 78. *n.* 120. Merlin. *d. q.* 28. *n.* 12. negantes niſi forte ſint ante damnationem concepti, de quo eſt tex. & gloſ. *in L.* 1. *ff. de bon. damnat.*

19 Et quamvis in crimine læſæ majeſtatis bona patria confiſcentur etiam in præjudicium filiorum, fiſcus tamen tenetur dotare filias. Peregrin. *de jure fiſci lib.* 3. *tit.* 9. *n.* 9. Plot. *conſ.* 130. *n.* 84. *lib.* 1. Decian. *tract. crimin. l.* 7. *cap.* 41. *n.* 12. Clar. *in §. læſa majeſt. verſ. hæc autem pœna. n.* 10. & ibi Bajard. Farin. *loc. cit. n.* 47. Conciol. *loc. cit. n.* 7.

20 Si ſint filii tres vel plures, totum patrimonium Patris cujus bona veniunt pro delicto confiſcanda, ex Imperatoris benignitate illis eſt applicandum. *L. fin. §. ſi plures ff. de bon. damnat.* DD. apud Conciol. *in verb. confiſcatio reſ.* 7. Gloſ. *in d. L.* 1. *verbo portionem ff. de bon. damnat.* Dempto crimine læſæ majeſtatis, in quo propter criminis enormitatem legitima filiis non debetur. Clar. *in §. læſa majeſt. verſ. fuit etiam.* Peregr. *de jure fiſci lib.* 5. *tit.* 1. *n.* 34. Farin. *de crim. læſa majeſt. queſt.* 116. *§.* 3. *n.* 76. Merlin. *de legit. lib.* 3. *tit.* 1. *queſt.* 30. *num.* 1. Conciol. *in verb. læſa majeſt. reſ. un. a nu.* 1. alimenta tamen illis denegari non poſſunt. Merlin. *loc. cit.* Conciol. *loc. cit. num.* 11. ſicut non debetur legitima filiis etiam Catholicis ex bonis patris condemnati de hæreſi confiſcatis de Jure canonico. Farin. *de hæreſ. queſt.* 191. *num.* 2. Cartar. *de pœn. innoc. art.* 2. *n.* 195. Merlin. *loc. cit. queſt.* 31. *n.* 4. apud quos alii contra nonnullos, quos citat, & ſequi videtur Mangil. *de imput. queſ.* 4. *n.* 36.

21 Quæres quarto, an filiis debeatur legitima ex bonis matris confiſcatis? Reſpondetur affirmative, licet fuerit rea læſæ majeſtatis, quia pœnæ *Legis quiſquis* 5. *C. ad L. Jul. Majeſt.* non tranſeunt ad filios ob delictum matris. Peregr. *de Jure fiſci. lib.* 3. *tit.* 9. *n.* 6. Merlin. *loc. cit. queſt.* 30. *num.* 21. Decian. *loc. cit. cap.* 41. *num.* 14. Conciol. *in verb. legitima. reſ.* 4. quamvis contrarium ſentiant Clar. *in §. fin. queſt.* 78. *verſ. videndum eſt etiam. num.* 26. *circa fin.* Farin. *de delict. & pœn. queſt.* 24. *n.* 41. Cartar. *de pœn. Innoc. art.* 2. *n.* 198.

22 Tandem legitima debetur etiam Patri & Matri ex bonis filii confiſcatis, niſi filius condemnatus habeat filios, quia tunc aſcendentibus non debetur legitima. Merlin. *de legit. lib.* 1. *tit.* 2. *queſt.* 12. *n.* 12. Cyriac. *controv.* 288. *n.* 1. & Rota apud Conciol. *d. verb. legitima. reſol.* 5. *n.* 1. *&* 3. Quo jure vero legitima debeatur, vide infra *n.* 86.

§. III.

De quantitate Legitimæ.

23 In determinanda quantitate legitimæ attenditur tempus mortis Patris. Merlin. *de legitima l.* 1. *tit.* 3. *q.* 1. & numerus filiorum; ſi enim filii ſunt quatuor vel pauciores eſt triens, ſi quinque aut plures, eſt ſemis. Graſſ. *in §. legitima. qu.* 7. Mareſcot. *lib.* 1. *var. reſ. c.* 10. *n.* 1. *&* 74. Rota quam citat Merlin. *l. cit. d. tit.* 3. *qu.* 1. *n.* 6. Sperell. *dec.* 34. *num.* 1.

24 Hodie ſecundum communem praxim legitima & trebellianica ſimul juncta faciunt medietatem totius hæreditatis, cujus pars eſt reſtituenda. Rol. *conſ.* 12. *n.* 8. Theſ. *dec.* 252. *num.* 1. quod eſt introductum de Jure Canonico, & ſervetur in utroque foro, ut probatur ex *cap. Raynaldus, & cap. Raynutius de teſtam.* Peregr. *de*

fideic. art. 3, *num.* 51. Rota coram Litta & alia coram Pamphilio citata a Merlin. *l. c. tit.* 3. *quæſt.* 1. *num.* 7. Si tamen filii eſſent plures quam quatuor, tunc trebellianica in legitima non confunderetur, ſed detrahitur medietas ratione legitimæ, & ex reſiduo, quarta ratione trebellianicæ, de qua materia vide late Peregr. *l. c. d. art.* 3. *n.* 56. Petra *de fideicom. quæſt.* 15. *numer.* 211. Theſ. *l. c.* Fachin. *lib.* 5. *controv. Jur. cap.* 3. Mangil. *de imput. & detract. quæſt.* 117. *num.* 2. quo caſu tamen trebellianica quarta non calculatur reſpectu totius hæreditatis ſed reſidui, hinc cum legitima eſt triens, trebellianica facit cum legitima ſemiſſem; ſi vero legitima eſt ſemis, legitima cum trebellianica facit uncias ſeptem cum dimidia, de quo vide *DD. cit.* & Graſſ. *in* §. *trebellianica, quæſt.* 4. *n.* 2. Merlin. *l. c. n.* 12. Mareſcot. *lib.* 1. *var. reſ. cap.* 10. *numer.* 17. vide etiam in praxi *quarta*.

25 Et quæ diximus de quantitate legitimæ non tantum procedunt in filiis legitimis & naturalibus, ſed etiam in legitimatis, etiam in aſcendentibus, Merlin. *d. lib.* 1. *tit.* 3. *quæſt.* 2. *& ſeq.*

§. IV.

De iis qui conſtituunt numerum ad detrahendam legitimam.

26 Filii omnes tam maſculi quam fœminæ, tam ex primo, quam ſecundo matrimonio, etiam legitimati, adoptivi illi, quibus legitima debetur, ut ſupra *num.* 4. emancipati, & venter prægnans. Peregr. *de fideicomiſſ. art.* 36. *num.* 42. Merlin. *lib.* 1. *tit.* 4. *quæſt.* 1. *per tot.* qui autem conſtiterit non naſci filium, aut eſſe abortivum, hæredibus ſcriptis facienda erit reſtitutio, & erit locus repetitioni ejus, quod plus triente filiis fuit aſſignatum. Merlin. *l. c.* an vero repetantur etiam fructus & alimenta, quæ interim mulier percepit, vide Menoch. *de præſ. lib.* 1. *quæſt.* 35. *n.* 37. negantem, niſi mulier per calumniam dixerit ſe prægnantem.

27 Plures Nepotes, quando Avo nullus ſupereſt filius, habent ſemiſſem, & in capita numerantur, ſi vero vivit filius avi unus, & ex alio Nepotes, ſuccedunt in ſtirpes jure repræſentationis uti etiam fratrum filii, & ad augendam legitimam non numerantur in capita, ſed in ſtirpes. Merlin. *l. c. quæſt.* 2.

§. V.

Perſona excluſa an faciant numerum & partem cum aliis non excluſis?

28 Si filius fuit excluſus, quia fuit probatus ingratus, hæredes vero extranei inſtituti, non facit partem ad favorem filiorum, cum (ut dictum) extraneus fuit hæres inſtitutus. Bart. *L. pater filium. quæſt.* 3. *ff. de inoff. teſtam.* quia talis filius cenſetur excluſus ad favorem Inſtituti, & non aliorum filiorum, & ideo portio non accreſcit aliis filiis; ſi vero filii fuerunt inſtituti cum onere reſtituendi ſubſtituto; tunc excluſus facit numerum ad favorem filiorum, de qua materia vide late Merlin. *de legit. lib.* 1. *tit.* 4. *quæſt.* 3. *a n.* 1. *ad* 10. Peregrin. *de fideicom. art.* 38. *num.* 11. ſic filiæ excluſæ a ſtatuto faciunt numerum in computanda legitima, vide DD. apud Merlin. *loc. cit. num.* 10. & 19. Capyc. *dec.* 158. Brunum *de ſtatut. excluſ. fœmin. art.* 13. *quæſt.* 2. *a num.* 23. Menoch. *lib.* 3. *conſ.* 207. *num.* 67. Petram *de fideicom. tract.* 15. *num.* 144. Peregr. *de fideicom. art.* 38. *num.* 14. *& ſeqq. per tot.* ubi latiſſime, Theſaur. *deciſ.* 159. ubi etiam pro, & contra. *per tot.* Mynſing. *obſ.* 22. *cent.* 4. Contrariam tamen ſententiam, quod fœminæ excluſæ non faciant numerum, tenent Cyriac. *controv.* 316. *num.* 17. & 19. & DD. quos refert ſed non ſequitur, Merlin. *l. c. num.* 20. *ſeqq.* Bellon. *de Jure accreſcen. cap.* 6. *quæſt.* 15. *num.* 11. & 18. & 30. *ſeqq.* quia excluſus a patre non facit partem. *L. ſi poſt mortem.* §. *liberi. ff. de bonor. poſſeſſ. contra tab.* ideoque nec facit numerum. Peregr. *d. art.* 38. *num.* 2. & paria ſunt non exſtare, & non poſſe ſuccedere. §. *ſed noſtra poſt med.* ibi: *patronos autem, aut patronas præterierint &c. Inſtit. de ſucceſſ. liber. lib.* 1. Gabr. *de legit. concluſ.* 2. *num.* 3. Roland. *conſ.* 25. *num.* 7. *lib.* 1. Mangil. *de imput. & detract. quæſt.* 52. *num.* 69. & plurimi quos citat Merlin. *l. c. num.* 23. contra ſe pro priore ſtantes, niſi ſtatutum nihil omnino reſervaret, & fœminas ſimpliciter excluderet, vel ſtante ſtatuto dos non ſuccederet loco legitimæ.

29 Si vero filius excluditur non a Lege vel ſtatuto, ſed proprio facto, ut quia fuit factus monachus, aut fuit bannitus, vel renuntiavit aut repudiavit parente vivo, tunc pro mortuo habetur, & ideo non poteſt facere numerum. Si vero renuntiavit mortuo patre, vel fuit factus monachus mortuo patre, tunc facit numerum ad augendam legitimam. Graſſ. *in* §. *legitima. quæſt.* 7. *n.* 9. Petra *l. c.* Peregr. *d. art.* 38. *num.* 12. Rota *dec.* 266. *par.* 1. *in noviſſ. n.* 5. apud Merlin. *l. c. n.* 42.

30 Excluſi per exhæredationem, ſtatutum, vel monachiſmum nunquam minuunt legitimam aliorum. Merlin. *l. c. quæſt.* 4. *per totam.* plura de hac materia vide apud *DD. cit.*

§. VI.

Detractiones in calculanda Legitima qualiter ſint facienda?

31 Primo detrahitur dos de univerſo patrimonio veluti æs alienum. Mangil. *de imput. & detract. quæſt.* 52. *n.* 71. Bellon. *de jure accreſcendi cap.* 6. *quæſt.* 15. *nu.* 20. niſi ex ſtatuto dos ſuccedat loco legitimæ, dein detrahitur æs alienum. Merlin. *de legit. quæſt.* 6. *per totam d. lib.* 1. *tit.* 4. ubi variæ concluſiones, & diverſæ Doctorum opiniones circa hanc materiam adducuntur.

32 Legitima debetur ex univerſa ſucceſſione, nempe ex bonis, juribus, & actionibus, & debetur cum omnibus ejus fructibus, qui taxantur ad rationem quinque pro centum, & debentur abſque interpellatione & ſic a die mortis patris ſecundum communem apud Mangil. *de imput. & detract. quæſt.* 9. *numer.* 41. Peregr. *de fideicom. art.* 36. *numer.* 69. Gratian. *diſcept. for. cap.* 241. *numer.* 8. Rota poſt tract. Merlin. *de legit. dec.* 29. *a num.* 3. Merlin. *eodem tract. lib.* 2. *tit.* 1. *quæſt.* 1. *num.* 11.

33 Ex Regno vero, Ducatu, & primogenitura non deducitur legitima. Schrœder. *de feud. par.* 7. *cap.* 5. *nu.* 51. Roſenthal. *eodem tract. cap.* 7. *concluſ.* 13. *num.* 2. Menoch. *conſ.* 44. *n.* 16. & *conſ.* 150. *n.* 114. Mangil. *de imput. quæſt.* 9. *nu.* 89. & alii plurimi, quos citat & ſequitur Merlin. *l. c. quæſt.* 2. *n.* 9.

34 Neque ex feudo antiquo ex pacto & providentia detrahitur legitima, quia hæc ſucceſſio feudi, uti & principatus non capitur a Patre, ſed ex liberalitate & providentia concedentis. Idem dic de emphyteuſi. Clarus *in* §. *feudum. quæſt.* 9. Gail. *lib.* 2. *obſ.* 154. *n.* 15. Mynſing. *cent.* 3. *obſ.* 67. Merlin. *l. c. quæſt.* 4. *n.* 11. *ſeqq. d. lib.* 2. *tit.* 1. quod idem procedit in feudo novo ex pacto & providentia, ut tenet communior cum Merlin. *l. c. quæſt.* 5. *n.* 14. contra multos contrarium ſentientes: cum Merlino ſentit Mangil. *de imput. quæſt.* 36. *num.* 57. Schrœder. *de feud. par.* 7. *cap.* 5. *nu.* 57. videri etiam poteſt Rota poſt Merlin. *l. c. dec.* 67. Mareſcot. *lib.* 1. *var. reſ. cap.* 74. *num.* 2. Cyriac. *controv.* 2. *a n.* 72. & *controv.* 6. *per tot.* ſecus ſi feudum eſt novum, & hæreditarium. Merlin. *quæſt.* 6. *num.* 3. Sicut in feudo de conſuetudine Religionis alienabili. Mangil. *l. c. quæſt.* 37. *numer.* 4. Rota *in una Romana legitima* 10. *Mart.* 1617. *coram Card. ſacrato. dec.* 57. *nu.* 3. quam citat. Merlin. *l. c. quæſt.* 8. quia tale feudum dicitur redactum ad naturam allodialium, quid vero dicatur in feudo hæreditario antiquo, vide Merlin. *d. quæſt.* 6. *a numer.* 5.

35 Non deducitur ex fideicommiſſo facto ab aſcendente ultra Patrem, aut a tranſverſali, niſi in ſubſidium, excuſſo prius hærede. Merlin. *l. c. quæſt.* 9. *a num.* 9. Rota *dec.* 113. *n.* 4. *par.* 2. *in noviſſ.* & apud Seraphin. *deciſ.* 760. quam citat Merlin. *l. c. nu.* 11. vide etiam Bichilum *dec.* 251. *nu.* 15. & 20. Lim. ſi bona pretioſa fuiſſent vinculata fideicommiſſo, & viliora in hæreditate relicta. DD. apud Merlin. *l. c. n.* 13. & Gabr. *De legit. concl.* 6. *n.* 3. quando vero poſſit deduci legitima ex fideicommiſſo a patre facto; vide late Fuſarium *de ſubſtit. quæſt.* 296. *per tot.*

36 Deducitur ante legata, a quibus minui non poteſt, Merlin. *d. lib.* 2. *q.* 20. *a num.* 1. quamvis eſſent pia. Mangil. *de imput. quæſt.* 49. *num.* 63. quia legitima eſt de-

Digitized by Google

debitum neceſſarium, legata vero pia voluntarium; debitum vero neceſſarium ante voluntarium eſt detrahendum. Merlin. *l.c. quæſt.* 10. *nu.* 2. ſaltem de æquitate Canonica, ut ſupra in verb. *donatio num.* 5. & infra *n.* 90. Item ex donatione Principis Patri facta. Merlin. *quæſt.* 11. *n.* 3. & 5. an ex peculio adventitio, caſtrenſi, vel quaſi, vide Eundem *tota quæſt.* 12. Item ex ludo licito, ſecus ex illicito, vel acquiſitis ex ludo licito. Idem *quæſt.* 13. non vero ex ære alieno, aut impenſis funereis, quæ ante omnia detrahi debent etiam ante legitimam. Idem *quæſt.* 15. & 16.

37 Detrahitur ex inofficioſa dotatione a patre facta, Coſta *de portione Rata. quæſt.* 154. *num.* 14. & *De remed. ſubſidiario remed.* 108. Afflict. *dec.* 86. *nu.* 1. ubi Urſillus. Covar. *de ſponſalib. par.* 2. *cap.* 8. §. 6. *num.* 12. quæ an procedant conſtante adhuc matrimonio, mortuo tamen patre, in præjudicium viri, cui dos ſoluta fuit, an vero ſolum ſoluto matrimonio, vide *DD. cit.* Item ex donatione inter vivos, cum hac differentia, quod inofficioſa reſcinditur, non inofficioſa vero ponitur in cumulo hæreditatis pro impinguenda legitima. Graſſ. *in* §. *legitima quæſt.* 44. Mangil. *de imput. quæſt.* 10. *a num.* 3. Seraphin. *dec.* 801. *nu.* 9. Eſcobar. *de ratiocin. tom.* 2. *cap.* 1. *n.* 7. *ſeqq.* Merlin. *l.c. quæſt.* 21. *n.* 14. & ut ſupra in verbo *donatio.* & quid de Lucro dotis, vide eundem. *quæſt.* 22.

§. VII.

Quæ imputentur in Legitimam?

38 Quæ non conferuntur inter fratres in diviſione, non imputantur in legitimam. *L. illud* §. *hac autem regula C. de collat.* Rota apud Seraph. *deciſ.* 568. *n.* 7. Merlin. *de legit. lib.* 2. *tit.* 2. *quæſt.* 1. Surd. *conſ.* 361. *n.* 2. & Theſ. *dec.* 46. *per totam.* & alii apud Merlin. *loc. cit.* & *quæſt.* 8. *n.* 47.

39 Quidquid filius in ultima voluntate Patris capit judicio teſtatoris ipſius imputatur in legitimam, ſive capiat jure hæreditario ſive legati particularis. Graſſ. *in* § *legitima. quæſt.* 20. Menoch. *conſ.* 1005. *nu.* 35. *lib.* 11. Sim. de Pret. *de interpret. ult. volunt. lib.* 3. *dub.* 6. Idem dic de pecuniis, vel mobilibus a filio habitis & conſumptis. Peregr. *de fideicom. art.* 36. *num.* 121. *ſeq.* Rota apud Seraph. *dec.* 1365. *nu.* 13. Gratian. *diſc. for. cap.* 448. *n.* 12. idem in nominibus creditorum. Idem in alimentis legatis, quia licet filius non teneatur accipere ſuam legitimam in fructibus, tamen ſi alimentorum legatum acceptavit, ſibi præjudicavit, & tenetur alimenta in legitimam imputare. Surd. *de alim. tit.* 9. *quæſt.* 34. *n.* 2, *ſeqq.* ubi late. Merlin. *loc. cit. num.* 10. Idem in fructibus perceptis tempore mortis teſtatoris. Peregr. *l.c. n.* 121. quia illi fructus ſunt portio hæreditatis. vide etiam Bich. *dec.* 80. *a n.* 20. & Doctores *ut ſupra n.* 3.

40 Prædicta vero procedunt in illis, quæ pure capiuntur, ſecus in illis, quæ in diem veniunt, vel ſub conditione, legitima enim debetur pure & ſine conditione, ac ſtatim mortuo patre. Merlin. *l.c. n.* 15.

41 Prælegatum tam pro ea parte, quæ capitur titulo inſtitutionis, & hæreditario, quam pro ea quæ capitur jure & titulo prælegati, eſt imputandum in legitimam, Lim. ſi filius fuit gravatus reſtituere legitima retenta. Merlin. *l.c. n.* 7. *quæſt.* 2. & Mangil. *de imput. quæſt.* 48. *n.* 40. *ſeqq.*

42 Alienata bona fide per filium pendente conditione fideicommiſſi imputantur in legitimam, & alienatio ſuſtinetur licet poſtmodum illorum pretium creverit; etiam imputantur in trebellianicam & hoc ſaltem de æquitate, quidquid ſit de rigore juris. ita Rot. *deciſ.* 215. *num.* 1. *p.* 2. *rec.* Seraphin. *dec.* 321. *num.* 16. & poſt tract. Cencii *de cenſib. deciſ.* 49. *num.* 1. & aliæ. vide Rot. magiſtralem poſt Merlin. *l.c. deciſ.* 1. plures S. Rotæ deciſiones apud Merlin. *loc. cit. num.* 4. & ibi DD. ita etiam mobilia imputantur in legitimam, ſicut etiam pecuniæ hæreditariæ. Merlin. *loc. cit. quæſt.* 6. *numer.* 4. 7. & 11. Fuſar. *de ſubſtit. quæſt.* 624. *per tot.*

43 Ita legatum dotis in legitimam imputari debet, niſi teſtator reliquiſſet & dotem & legitimam. Surd. *de alim. tit. ult. quæſt.* 34. *numer.* 4. Graſſ. *in* §. *legitima quæſt.* 23. *numer.* 5. & plures Rotæ *deciſ.* apud Merlin. *l.c. quæſt.* 8. *num.* 7. ut in verb. *legatum numer.* 40. & 49. & in verb. *Dos*, quamvis fuerit relictum ab Avo nepti mortuo filio; ſi vero vivit filius, multi volunt non imputari, qui videri poſſunt apud Merlin. *l.c. nu.* 28. Mangil. *l.c. quæſt.* 21. *num.* 20. Peregr. *de fideicom. art.* 37. *a numer.* 16. alii vero non pauciores volunt imputandum, pro qua ſententia a Merlin. *numer.* 40. citantur ultra viginti Doctores, cum quibus Graſſ. *in* §. *legitima quæſt.* 2. & 4. Gabr. *de jure dot. concluſ.* 5. *a num.* 2. Maſcard. *de prob. concluſ.* 574. *num.* 1. & Rota apud Seraph. *dec.* 440. *num.* 2. circa quod tamen obſervandæ ſunt conjecturæ, quæ videri poſſunt apud Merlin. *tota quæſt.* 9. idem dic etiam de dote data filiæ ingredienti monaſterium, quæ imputatur in legitimam. Mant. *de conjectur. lib.* 11. *tit.* 23. ſicut etiam veſtes, & alia mobilia quæ dantur filiæ vel nepti ingredienti monaſterium, quia ſunt & dicuntur appendices dotis; ſecus expenſæ, quæ fiunt in muſica, quæ fit ſub miſſa dum ingreditur monaſterium & ſimiles, quia tales expenſæ ſunt voluntariæ, & dicuntur ac cenſentur factæ intuitu cultus Divini. Mant. *loc. cit.* Graſſ. *in* §. *legitima quæſt.* 23. *num.* 4. Mangil. *de imput. quæſt.* 28. *numer.* 14. & plura videri poſſunt apud Merlin. *l.c. quæſt.* 13. & 14. de hac eadem materia. Secus dos data a conſanguineo, niſi fuiſſet data animo repetendi a patre ejus, quemadmodum in dubio præſumitur, & præſumitur prius data patri, & poſtea filiæ, ſicut etiam data a fratre. Gabr. *de jure dot. concluſ.* 5. *num.* 12. Peregr. *de fideicom. art.* 36. *num.* 111. Maſcard. *de prob. concluſ.* 573. *num.* 3. Menoch. *de arbitr. caſ.* 88. *num.* 46. & *per tot.* ubi late quando præſumatur dos data animo repetendi, aut donata. Mangil. *de imput. quæſt.* 14. *num.* 36. Merlin. *de legit. lib.* 2. *tit.* 2. *quæſt.* 8. *nu.* 18. *ſeqq.* & *quæſt.* 9. *per tot.* ubi plurimæ coumerantur conjecturæ & *quæſt.* 16. *a n.* 20. Mant. *de tacit. lib.* 13. *tit.* 13. *per tot.* niſi adeſſent conjecturæ, quod fuiſſet contemplata perſona filiæ, & non patris, puta ſi dans dotem dixit ſe facere propter merita filiæ, vel taliter, quod non acquiratur patri, de quibus DD. cit. Data vero filiæ ab extraneo non imputatur in legitimam. Merlin. *loc. cit. quæſt.* 17. quia præſumitur donata, ſi fuit data a conſanguineo non aſcendente, & qui dotare non tenetur. Alias conjecturas vide apud eundem Merlin. *ll. cc.* & Mangil. *de imput. quæſt.* 25. *num.* 13. quinam vero in hac materia veniant nomine extraneorum, tradit Merlin. *d. quæſt.* 17. *numer.* 1.

In legitimam non imputantur, quæ capiuntur extra 44
ſubſtantiam patris, uti lucrum dotis, lucrum *ex L. hac edictali C. de ſecundis nupt.* lucrum ex jure accreſcendi & ſimilia. Merlin. *l.c. quæſt.* 18. apud quem DD. neque feudum antiquum, & ex pacto ac providentia, nec emphyteuſis quia non dicitur de ſubſtantia patris, & filius capit illa ex contractu & non ut rem patris. Secus feudum, quod eſt alienabile in quoſcumque. Merlin. *quæſt.* 19. *per tot.* Graſſ. *in* §. *legitima quæſt.* 21. *num.* 3. Schrœder. *de feud. par.* 7. *cap.* 5. *num.* 44. Peregr. *de fideicom. art.* 36. *num.* 108. Cyriac. *controv.* 316. *n.* 24. Rota quam citat Merlin. *l.c. num.* 1. neque mixtum imputatur ſi ſit antiquum; ſecus ſi ſit novum, ut concordando opiniones diſcordantes diſcurrit Merlin. *l c. a n.* 8. *ad* 10.

Neque data vel donata inter vivos imputantur in le- 45
gitimam, niſi fuerint data ex cauſa neceſſaria, uti dos, jocalia & veſtes ultra dotem datæ, ſermo eſt de veſtibus pretioſis, & non quotidianis. Mangil. *de imput. quæſt.* 14. *a num.* 33. Peregr. *l.c. num.* 132. Merlin. *l.c. quæſt.* 20. Graſſ. *in* §. *legitima quæſt.* 23. Uti etiam donatio propter nuptias tam a patre, quam a matre data. *DD. mox cit.* an vero imputentur in legitima donata inter vivos, quæ tamen morte confirmantur. vide DD. pro & contra apud Merlin. *l.c. num.* 34. ubi affirmativæ tanquam veriori adhærere videtur. Peregr. *de fideicom. art.* 36. *n.* 124.

Eodem modo non imputantur in legitimam officium, 46
militia tam ſæcularis, quam Eccleſiaſtica, Doctoratus & ejuſmodi pecunia patris empta, uti nec dignitas equeſtris cum redditibus, ſicut nec in diviſionibus conferuntur. Neque expenſæ ſtudiorum, neque libri ſi filius fuit factus Doctor, niſi adeſſent conjecturæ, quæ excluderent præſumptionem donationis: Veluti ſi pa-

ter

Digitized by Google

ter eſſet pauper, & plures haberet ſilios inter quos oriretur magna inæqualitas. Menoch. *de arb. caſ.* 131. *per tot.* vel ſi filius ipſe habebat peculium adventitium Merlin. *l.c. quæſt.* 21. *num.* 7. 8. 9. *& ſeq.* 22. Peregr. *de fideicom. art.* 36. *num.* 130. ſi officia ejuſmodi non ſunt vendibilia & tranſmiſſibilia ad hæredes, ſecus ſi vendi, aut tranſmitti poſſunt. Graſſ. *l.c. quæſt.* 26. de quo caſu forte loquitur Seraphin. *deciſ.* 539. *numer.* 6. ubi dicit, quod officia empta ex pecunia patris, computentur in legitimam. Item ſi pater aut mater ejuſmodi expenſas ſcripſit in libris rationum, aut tutorio ſeu adminiſtratorio nomine illas fecerunt & pariter in libris rationum ſcripſerunt, Uti plenius videri poteſt apud Eſcobar. *de ratiocin. cap.* 25. *a num.* 54. Mant. *de tacit. lib.* 13. *tit.* 14. *numer.* 8. Menoch. *l.c. & de præſumpt. lib.* 3. *præſ.* 30. *numer.* 20. plura de hac materia vide apud *DD. cit.* & apud Mangil. *de imput. quæſt.* 33. *per tot.*

47 Patrimonium pro ſuſcipiendis ordinibus filio a patre factum an ſit imputandum in legitimam magna eſt inter Doctores controverſia: quod non imputetur tenent Crav. *conſ.* 136. Faber *in L. emancipare C. de collat.* Barb. *de pot. Epiſc. par.* 2. *alleg.* 19. *num.* 64. Gratian. *diſc. for. cap.* 159. *a num.* 31. Martha *de juriſdict. par.* 4. *caſ.* 49. quia talia bona non aſſignantur libera, ut filius de illis poſſit libere diſponere, quod autem imputentur tenent Covar. *in cap. Raynaldus* §. 2. *num.* 7. *de teſtam.* Peregrin. *de fideicom. art.* 36. *nu.* 133. Mangil. *de imput. quæſt.* 33. *a nu.* 17. Gutierrez *lib.* 2. *pract. quæſt.* 65. *num.* 3. Diana *par.* 8. *tract.* 6. *reſ.* 92. Garz. *de benef. par.* 2. *cap.* 5. *nu.* 159. Antonell. *de regim. Eccleſ. lib.* 2. *cap.* 2. *num.* 28. quia hæc donatio eſt propter cauſam, & æquiparatur donationi propter nuptias, & fit ex neceſſitate, & alias reſultaret magna inæqualitas inter filios, vide Merlin. *loc. cit. quæſt.* 23. qui primæ inclinat ſi pater expreſſe donat: ſi vero ſimpliciter patrimonium aſſignat, dicit recurrendum eſſe ad conjecturas.

48 Peculium profectitium imputatur in legitimam. DD. apud Merlin. *l.c. quæſt.* 26. ſecus caſtrenſe, vel quaſi, aut adventitium, quia illud neque quoad proprietatem, neque quoad uſumfructum quæritur patri, hoc vero tantum quoad uſumfruct. Mangil. *de imput. quæſt.* 29. *num.* 27. Carpan. *ad ſtatut. Mediolanen. cap.* 483. *n.* 96. *& ſeq.* Bene verum eſt, quod donata filio contemplatione patris imputari debeant, ut tenet Bichius *dec.* 610. *nu.* 37. quia dicuntur profectitia. Honded. *lib.* 1. *conſ.* 90. *n.* 6. Dec. *conſ.* 81. *num.* 5. Menoch. *conſ.* 183. *num.* 10. Rota *deciſ.* 146. *nu.* 6. *&* 7. *par.* 6. *recent.* vide *filius.* §. 3. *& fratres.* §. 1.

49 Etiam melioramenta facta a patre in peculio filii imputantur in legitimam. Mangil. *de imput. quæſt.* 39. *a num.* 1. Merlin. *de legit. lib.* 2. *tit.* 2. *quæſt.* 28. quia ſunt pars rei, & bonorum, adeo, ut fructibus ex eis percipiendis non compenſentur. *DD. mox cit.* & Coſta *de portione rata. quæſt.* 81. *num.* 1. Lim. 1. ſi melioramenta ſunt modica, quia tunc præſumuntur donata. Mareſcot. *lib.* 2. *var. reſ. cap.* 109. *num.* 18. Mangil. *de imput. d. quæſt.* 39. Lim. 2. cum hæc ſunt exceſſiva & excedunt pretium feudi, niſi eſſent talia, quæ ipſe etiam Dominus fuiſſet facturus. Alias ampliationes, & limitationes in hac materia vide apud DD. cit. vide etiam Mareſcot. *d. cap.* 109. *&* 110. *ſeqq. per tot.*

50 Donatio inter vivos inter ipſum patrem, & filium, quia non valet, imputatur in legitimam: & quamvis in morte confirmetur, tamen confirmatur duntaxat in vim legati, cujus vires aſſumit. *arg. L. in donationibus. C. ad L. falcid.* Crav. *conſ.* 141. Rol. *conſ.* 11. *num.* 31. Peregr. *de fideicom. art.* 36. *num.* 124. Graſſ. *in* §. *legitima quæſt.* 22. *n.* 6. Merlin. *l.c. quæſt.* 29. de hac materia imputationis concorda quæ diximus in verbo *filii* §. 3. & in verb. *fratres* §. 1.

51 Fructus poſt mortem patris percepti non imputantur in legitimam, quia ſtatim mortuo patre legitima ex juris diſpoſitione de ſingulis corporibus hæreditatis abſque ullo facto hominis debetur. Peregr. *de fideic. art.* 36. *num.* 120. *& art.* 49. *num.* 41. Rota apud Seraph. *dec.* 1365. *num.* 3. *par.* 2. Fuſar. *de ſubſtit. quæſt.* 660. *nu.* 10. *& ut ſupra.* & in legitimam imputari non poteſt, quod nunquam fuit defuncti. *L. ſcimus in princ. C. de inoff. teſtam.* & Rota coram Coccino quam citat Merlin. *loc. cit. quæſt.* 32. ubi late *per tot.*

§. VIII.

An per ſtatutum Legitima in totum vel in partem tolli poſſit?

52 Statutum legitimam in totum tollere non poteſt, bene vero in parte, quia jus naturale in totum tolli non poteſt, ſed tantum in parte. Ita communis & Rota apud Merlin. *lib.* 3. *tit.* 1. *quæſt.* 1. *n.* 16. *de legit.* ubi Urſillus ad Afflict. *dec.* 86. *n.* 4. Graſſ. *in* §. *legitima quæſt.* 42. Alciatus *de præſumpt. reg.* 1. *præſ.* 8. *circa finem.* Natta *conſ.* 201. *num.* 8. Imo neque in parte ſine rationabili cauſa. Lim. 1. in legitima in quantum reſpicit alimenta, quia hæc a ſtatuto, nec tolli, neque minui poteſt. Surd. *de aliment. tit.* 1. *quæſt.* 1. *num.* 5. Graſſ. *in* §. *legitima quæſt.* 42. *a num.* 30. & alii apud Merlin. *l.c. numer.* 28. & limitationem hanc amplia etiam in Principe, qui etiam ex plenitudine poteſtatis etiam ſpeciali reſcripto non poteſt tollere legitimam, nec minuere. Menoch. *conſ.* 250. *num.* 108. Merlin. *l.c. nu.* 30. Lim. 2. in aſcendentibus & tranſverſalibus, in quibus legitima in totum tolli poteſt. Mangil. *de imputat. quæſt.* 51. *num.* 64. & DD. communiter apud Merlin. *nu.* 34. *l.c.* ſed vide *infra num.* 86. & quod in parte ex cauſa tolli poſſit docet Bich. *dec.* 460. *n.* 18. ubi Surd. *conſ.* 341. *num.* 28.

53 Statutum excludens fœminas ab hæreditate patris, ſeu ſucceſſione ab inteſtato propter maſculos cenſetur etiam excludere a legitima. DD. apud Merlin. *l.c. quæſt.* 2. *num.* 42. Peregr. *de fideic. art.* 36. *num.* 3. Campeg. *de dote quæſt.* 23. Graſſ. *in* §. *legitima quæſt.* 3. *nu.* 6. Rota apud Seraph. dec. 963. Honded. *conſ.* 10. *numer.* 20. *lib.* 1. Rol. *conſ.* 62. *num.* 53. *lib.* 3. & alii plurimi; ſed certe etiam contraria ſententia non caret ſuis authoritatibus tam intrinſecis, quam extrinſecis, ut videre eſt apud Merlin. *l.c.* Et fœmina ſemel excluſa propter maſculos in vim ſtatuti in perpetuum manet excluſa, quamvis maſculus decedat. Mangil. *de imput. quæſt.* 61. *num.* 33. Rota quam citat Merlin. *l.c. quæſt.* 3. *nu.* 2. quia hæreditas patris ſemel tranſlata in filium amplius patris non eſt, ſed patrimonium filii, & reſpective fratris. DD. apud Merlin. *loc. cit. num.* 27. *&* 32. ubi Rota.

54 An dos ſuccedat loco legitimæ, ita ut per ſtatutum excluſa a legitima ſit etiam excluſa a dote, diverſæ ſunt Doctorum ſententiæ apud Merlin. *l.c. quæſt.* 6. *per totam*, quod non ſuccedat loco legitimæ, ſed ſit quid diverſum a legitima, quamvis in eandem imputetur tenent Theſ. *dec.* 159. *num.* 3. *&* 4. Mangil. *de imput. quæſt.* 53. *num.* 15. *&* 26. & plures alii, quod autem ſuccedat loco legitimæ, tenuit Rota *poſt tract.* Merlin. *de legit. dec.* 63. *num.* 1. Jo. And. ad Speculat. *de teſtam.* Bald. Abb. & alii apud Merlin. *de legit. lib.* 3. *tit.* 1. *quæſt.* 6. *num.* 11. qui in poſteriorem inclinat ad effectum ut dos loco excluſionis ſtatutariæ debeatur, ſecus ad effectum aliorum privilegiorum, quæ legitimæ competunt. quem vide & Paſchal. *de patr. poteſt. p.* 2. *cap.* 4. *num.* 80.

55 Legitima vero, uti etiam dos debentur filiis licet ſint aliunde divites, ut patet *ex L. fin. C. de dot. promiſſ. in* §. *utrumque igitur.* ibi: *neque enim leges &c.* qui textus loquitur in caſu quo filii habent etiam bona materna. Crat. *in L.* 1. *ff. ſol. matrim. num.* 73. DD. apud Merlin. *l.c. quæſt.* 22. Covar. *in* 4. *decretal. par.* 2. *cap.* 3. §. 8. *num.* 8. Menoch. *de præſ. lib.* 4. *præſ.* 189. *n.* 68. Vincent. de Franch. *deciſ. Neapol.* 119. *a n.* 1. Giurba *ad conſuet. Meſſan. par.* 1. *cap.* 3. *gl.* 3. *n.* 3. contra alios, quos refutat Merlin. *l.c.* & ut ſupra in verbo *Dos n.* 5.

56 Et ſi ſtatutum excluſit matrem a ſucceſſione filiorum, etiam a legitima excluſiſſe cenſetur. Crav. *conſ.* 11. *num.* 13. Tiraquel. *in tract. de jure primogen. quæſt.* 55. *num.* 9. Menoch. *conſ.* 206. *num.* 1. *lib.* 3. maxime ſi ſtatutum aliquid ei præſervavit, uti alimenta, vel uſumfr. Berous *conſ.* 132. *&* 277. *num.* 1. *lib.* 2. & alii, quos citat Merlin. *de legit. lib.* 3. *tit.* 1. *quæſt.* 23. *num.* 2. *&* 3. niſi filius excluſa matre & agnatis præteritis extraneos ſibi inſtitueret hæredes. Dec. *conſ.* 296. *&* 383. Tiraquel. *l.c. quæſt.* 53. *num.* 37. *&* 38. Honded. *conſ.* 2. *nu.* 44. *l.* 1. Rota *coram Mellino in una Favent. ſucceſſionis* 24. *Jan.* 1603. *dec.* 50. Merlin. *de legit. d.*

lib.

lib. 3. tit. 1. quæſt. 23. n. 4. citans contra ſe Clar. *in §. teſtamentum quæſt.* 42. Nattain *in cap. quamvis n. 166. de teſtam. in 6.* & alios.

57 Sed valeme ſtatutum imponena filiis nubentibus ſine conſenſu patris pœnam exhæredationis & privationis legitimæ? Negant communiter Canoniſtæ. Butr. *in cap. 1. de ſponſal.* Dec. *conſ.* 130. Abb. *in cap. 1. de ſponſal. n.* 8. *in cap. Eccleſia S. Mariæ. n.* 15. ubi Felin. *n.* 58. *de conſtit.* Covar. *in 4. Decretal. par. 2. cap. 3. §. 8. num. 6.* Lupus *in cap. per veſtras de donat. in tertio notab. §. 9. & 13.* Mareſcot. *lib. 1. var. reſ. cap. 73. n. 2.* Sanch. *de matrim. lib. 4. diſp. 25. nu.* 2. & ut infra in verb. *ſucceſſio* §. 2. *ad fin.* & verb. *Lex. nu. 11. & verb. jus nu.* 18. Ratio eſt, quia de jure Canonico matrimonia debent eſſe libera, *juxta cap. gemma de ſponſal.* tum quia in cauſis matrimonialibus Laici nullam habent poteſtatem. *cap. tuam de ord. cognit.* tum quia Concil. Trid. *ſeſſ. 24. c.* 24. expreſſe prohibet Principibus, & aliis magiſtratibus ne per leges directe vel indirecte matrimonium impedire poſſint. Et hanc ſententiam ejuſmodi ſtatuta non valere tenent ultra viginti DD. quos citat Merlin. *de legit. lib. 3. tit. 1. quæſt.* 25. *n.* 8. & hanc probabilem Judicant etiam Theologi apud eundem. Sed contrariam ſententiam ſequuntur totidem DD. apud Merlin. *l. c. a num. 9.* ubi *num.* 23. quod in praxi non ſit ab hac recedendum, & probat primo, quia canones non corrigunt jus civile niſi in eo quod concernit ſpiritualitatem, dum tale matrimonium prohibent ſub pœna nullitatis; non vero corrigunt in illa parte quæ parentibus jus dat exhæredandi, aliud enim eſt matrimonium eſſe validum, & longe aliud filium exhæredari poſſe; neque inferri poteſt, quod ex permiſſione exhæredationis, matrimonium prohibeatur; quia cauſa exhæredandi non eſt celebratio vel contractus matrimonii, ſed irreverentia erga patrem, & inobedientia, & propter peccatum, quod filia ita contrahens committit, præſertim ſi nubat indigno. Sanch. *de matrim. lib. 4. diſp. 23. num. 9.* apud quem Sotus, Cordub. Navar. Bellarm. & alii. Ita ſecundæ nuptiæ ſunt inimicæ juri civili, & quamvis Canones derogent pœnis a Jure civili contra binubas ſtatutis, non tamen tollunt illas, quas circa ſucceſſiones incurrunt, quia hæ non ſunt ordinatæ vel latæ contra ſacramentum, ſed contra illius appendices, hinc amittit legata & commoda ſucceſſionis viri defuncti juxta *L. fœmina C. de ſecundis nupt.* & ita negat jus civile taliter contrahentibus lucra quæ facere poſſunt, non autem impediunt matrimonium, & ita binuba amittit legatum ſibi a marito relictum ſi vitam vidualem & caſtam ſervaverit. *§. quæ vero auth. de nupt. col.* 4. Sanch. *de matrim. lib. 7. diſp.* 88. *num.* 30. Ita legatum fœminæ factum ſi tali viro nupſerit, vel filio, ſi talem mulierem duxerit, amittit ſi alii nubat, vel aliam ducat. Covar. *in 4. par. 2. cap. 3. §. 3. num. 7. & 8.* (qui tamen ſubjungit hæc procedere, ſi hæc conditio non ponatur in legitima alias ſecus) Mant. *de conject. lib. 11. tit.* 18. *num.* 2. Molina *de Juſt. & Jur. to. 1. tract. 2. diſp.* 207. Tandem ſtatutum non obligat filiam ad ſequendum Conſenſum patris, ſed ad petendum conſenſum, qui ſi ſine cauſa denegetur rationali, poteſt nubere libere alii. Decian. *in cap. Eccleſ. S. Mariæ num.* 129. *de conſtit.* & Pacian. *de prob. lib. 2. cap. 3. nu.* 115. Felin. *in cap. 1. num.* 22. *de ſponſal.* Et vero, nunquid omnes contractus debent eſſe liberi maxime mulierum? & tamen ſtatuta volunt in earum contractibus debere intervenire certas ſolemnitates præſentiæ conſanguineorum & illorum conſenſum ſine ulla læſione libertatis contractus, & ita teſtatur ſervari in Gallia, Hiſpania, & multis Italiæ locis Merlin. *d. quæſt.* 25. *num.* 22. & Rota apud Seraphin. *dec.* 811. *num.* 3. apud Merlin. *num.* 23. ubi, quod hæc de jure civili ſit verior, illamque tenet, & late probat Philippus *de viribus patr. poteſt. p. 2. cap. 5. a num.* 30. 32. *& ſeqq.* quia tale ſtatutum non vetat ſubſtantiam matrimonii, ſed punit malos mores, & in republica facinora ſeminantes, nihilque principaliter diſponit circa matrimonii libertatem, ſed ſolum tendit ad puniendum modum inordinatum in eo contrahendo, quod etiam jus canonicum adhorret, cum taliter contrahendo ſine legitima cauſa ſit culpa lethalis, & ſoleant ſcandala & odia capitalia oriri maxime in nuptiis indignis, quo caſu non tam eſſet libertas, quam libertatis abuſus. Primam tamen ſententiam eſſe Juri canonico magis amicam, teſtatur ipſe Merlin. *loc. cit.* ac animæ tutiorem, magiſque receptam, nec ab illa eſſe diſcedendum dicit Pacian. *d. cap. 3. num.* 108. quamvis enim ſtatutum requirens in nuptiis conſenſum parentum, ſit honeſtum, videtur tamen obſtare ratio, ſcilicet, quod non ſufficiat legem eſſe honeſtam, quando poteſtas legis condendæ deficit in ſtatuentibus, ut deficit in laicis in cauſa matrimonii; ut notant Covar. & DD. ſupra ab initio hujus numeri citati: nam talis pœna teſte Paciano *l. cit. num.* 107. & aliis *ut ſupra* prohibet ſaltem indirecte ſubſtantiam matrimonii, quæ verſatur in libero conſenſu contrahentium, qui liber eſſe non poterit, ſi ſit paterno conſenſu coarctatus. Certe, præſcindendo a ſtatuto, quod talis filius vel filia ſine conſenſu patris nubens, non poſſit exhæredari, aut legitima privari, niſi forte indigno nupſiſſet, pluties jam diximus, ut in verb. *fratres. num.* 42. in verb. *filius num. 69.* & infra in verb. *pater* §. 2. *circa fin.* Et loquendo de illis alimentis, quæ ſunt præciſe neceſſaria in ſubſidium vitæ, quod illa pater negare non poſſit etiam in caſibus, in quibus poteſt filium exhæredare, excepta cauſa ingratitudinis, ſed quod hæc omnimoda denegatio ſit iniqua, diximus in verbo *Alimenta n.* 3. & hoc non obſtante ſtatuto, utpote in hoc caſu contra bonos mores, ut notavimus *in d. verb. alimenta n.* 1. ſi tamen ſtatutum irroget pœnam exhæredationis, aut privationis legitimæ nubentibus tantum ſine conſilio Patris, quod hoc ſtatutum valeat, dicit Pacian. *l. c. n.* 117. cum hoc non ſit contra ſubſtantiam matrimonii, ex quo ſit in poteſtate filii, velitne dictum conſilium ſequi nec ne.

Legitima debetur a fiſco filiis patris Delinquentis, 58
quia fiſcus eſt ſucceſſor patris delinquentis, & eſt hæres anomalus, ac tenetur ſatisfacere creditoribus ejus, qui deliquit. *L. 2. C. ad L. Jul. de vi publ.* Surd. *de alim. tit. 1. quæſt. 31. a num.* 5. Farin. *de delict. & pœn. quæſt. 24. num.* 1. & ut ſupra *n.* 18. ſicut etiam dotes filiabus etiam ſpuriis. Rota quam citat Merlin. *l. c. quæſt.* 28. *num.* 8. Et tunc legitima eſt ſemis quando pater habet unum aut duos filios; ſi vero ſint tres vel plures, totum capiunt, & nulla fit confiſcatio, quod idem eſt in filiis emancipatis & adoptivis. Merlin. *loc. cit. quæſt. 29. per totam.* ubi DD. & Rota. Et hæc limitantur in filiis Patris rei læſæ majeſtatis, ut ſupra *num.* 20. quibus tamen debentur alimenta, licet ſint tantum naturales. Gig. *de crim. læſæ majeſt. quæſt.* 15. & plures apud Merlin. *quæſt. 30. num. 12. & per totam*, licet contrarium ibi multi teneant; quamvis filii fuerint nati poſt condemnationem patris; Item limitantur in filiis hæreticorum; niſi parentes pœnitentiam egerint de jure quoque Canonico; vel niſi filii paternam hæreſim detexerint, aut fuerint nati ante paternam hæreſim. Covar. *lib. 2. var. reſ. cap. 8. num. 2. ſeqq.* Clar. *in §. hæreſis. num.* 14. Farin. *de hæreſi. quæſt. 190. & 191.* & alii apud Merlin. *loc. cit. quæſt. 31. per totam.* ubi plura. An autem hæreticorum filiis debeantur ſaltem alimenta, vide Dian. & DD. ſupra in verb. *filii. num.* 56. & in verb. *Hæreſis. num.* 4. citates.

§ IX.

Legitima a Patre an poſſit prohiberi aut onerari, vel gravari?

Legitima nec prohiberi, nec gravari poteſt a patre, 59
neque conditione onerari. *L. quoniam 32. C. de inoff. teſtam.* DD. communiter apud Merlin. *de legitima. lib. 3. tit. 2. quæſt.* 1. Gabr. *de leg. e. concluſ. 1. n.* 1. Tiraquel *in tract. privil. de pia cauſ. privil.* 84. Capye. *dec. 176. num.* 10. Menoch. *conſ. 77. num.* 1. & plures S. Rotæ dec. apud Merlin. *loc. cit. num.* 2. Et licet conditio poteſtativa non rejiciatur de teſtamento, ſed remanente teſtamento in ſuo valore ſolum rejiciatur quoad legitimam juxta DD. apud Merlin. & Peregrin. *ut infra.* tamen in conditionibus caſualibus aut mixtis, maxima eſt difficultas, an nempe annullent teſtamentum in totum, vel ſolum rejiciantur quoad legitimam: & quod non irritent teſtamentum, ſed ſolum vitientur, & habeantur pro non adjectis, contra viginti Doctores, qui volunt caſuales irritare teſtamentum,

tenent

Digitized by Google

tenent pluſquam triginta, quos citat & ſequitur Merl. *l.c. quæſt.* 2. quibus adde Clarum *in* §. *teſtamentum. quæſt.* 39. Graſſ. *in* §. *teſtamentum quæſt.* 39. Mant. *de conjectur. lib.* 11. *tit.* 18. *nu.* 14. Peregr. *de fideic. art.* 36. *num.* 63. Mareſcot. *lib.* 1. *var. reſ. cap.* 32. *per totum*, qui citat Rotam coram Seraph. Et ſicut legitima gravari non poteſt, ita nec dos quando ſuccedit loco legitimæ, de quo vide Merlin. *quæſt.* 3. Lim. concluſio, ſi onus adjectum legitimæ eſſet favorabile liberis; uti ſi filius excommunicatus fuit inſtitutus, cum onere impetrandi abſolutionem, aut quod pater non poſſit percipere uſumfr. in dicta legitima, ob tex. *in L. filiis matrem C. de inoff. teſtam.* Gloſſ. *in d. L. quoniam. verb. tollatur.* Gabr. *d. concl.* 1. *num.* 20 & 21. Alciat. *de præſum. reg.* 1. *præſ.* 2. *num.* 3. late Merlin. *loc. cit. quæſt.* 4. Paſchal. *de patr. pot. p.* 2. *cap.* 4. *num.* 8. Altograd. jun. *controv.* 74. *num.* 9. aut ſi eſſet adjectum onus non alienandi ante 20. aut 30. annos. ita *DD. cit.* Neque poteſt gravari legitima favore piæ cauſæ. Fuſar. *de ſubſtit. quæſt.* 296. *nu.* 21. Graſſ. *in* §. *legitima quæſt.* 38. *n.* 20. Gabr. *de legit. concluſ.* 1. *n.* 10. & alii apud Merlin. *l.c. quæſt.* 5.

60 Non tantum legitima deſcendentium, ſed nec aſcendentium gravari poteſt. Fuſar. *de ſubſtit. quæſt.* 295. Gomez *var. reſ. tom.* 1. *cap.* 11. *nu.* 24. *ad med.* Peregr. *de fideicom. art.* 36. *num.* 61. Gabr. *de legit. concluſ.* 1. *n.* 17. Merlin. *l.c. quæſt.* 18. niſi ad tempus, puta non alienandi uſque ad viginti quinque annos. Paſchal. *de patr. pot. par.* 2. *cap.* 4. *n.* 8.

61 Poteſt autem filius renunciare legitimæ etiam in præjudicium creditorum. Trentacinque *lib.* 1. *var. reſ. cap.* 3. *num.* 1. Mangil. *de imput. quæſt.* 4. *num.* 18. Decius *conſ.* 260. *num.* 1. Vincent. de Franch. *deciſ. Neapolit.* 97. *num.* 6. Bichius *dec.* 92. *a nu.* 27. Fontanel. *de pact. nuptial. clauſ.* 4. *gl.* 9. *par.* 9. *numer.* 75. & ut ſupra in verb. *Debitor. num.* 161. quamvis in præjudicium creditorum hypothecariorum contrarium teneat Merlin. *de legit. lib.* 3. *tit.* 2. *quæſt.* 29. *a num.* 10. Peregr. *de fideicom. art.* 3. *num.* 131. & *ſeqq.* ubi alii, vide etiam infra *num.* 88.

§. X.

De Supplemento legitimæ.

Vide *ſupplementum*.

62 Cui non fuit legitima integra relicta, hoc ipſo non infringit teſtamentum, ſed tantum agere poteſt ad ſupplementum, ut late Merlin. *ut infra.* & ſupplementum legitimæ debetur una cum fructibus a die mortis. DD. apud Merlin. *de legit. lib.* 3. *tit.* 73. *quæſt.* 1. & hoc ſupplementum competit filiis, nepotibus, filiabus, & neptibus. Item aſcendentibus, fratribus, adoptivis & emancipatis, & univerſim illis quibus debetur legitima, & qui habent jus querelandi. Merlin. *l.c. quæſt.* 2. *per totam*, neque per approbationem teſtamenti vel acceptationem relicti dicitur illi renuntiatum etiamſi pater in teſtamento ſupplementum petere prohibuerit. Merlin. *l.c. quæſt.* 3. Gabr. *de legit. concluſ.* 1. *numer.* 32. Petra *de fideicom. quæſt.* 15. *num.* 110. Surd. *conſ.* 480. *lib.* 4. Rota *coram Clem. VIII. dec.* 75. *num.* 1. & 2. Et hoc jus ad ſupplementum tranſmitti poteſt. Graſſ. *in* §. *legitima quæſt.* 7. & Rota, quam citat Merlin. *l.c. quæſt.* 7. & quid ad hunc effectum ſit probandum, vide Bich. *dec.* 139. *per totam.* ubi probari debent duo, nimirum quantitas bonorum de tempore mortis patris, & quod a Patre relicta legitimam non adæquent. Bart. *conſ.* 17. *lib.* 1. Et quod in legitima calculanda quantitas bonorum attendi debeat tempore mortis patris, qualitas vero de tempore petitionis ipſius legitimæ, dixit Rot. apud cit. Bich. *dec.* 94. *num.* 9. *per tot.* ubi vide & *infra num.* 77.

63 Et quamvis filius per approbationem vel acceptationem teſtamenti excludatur a querela; non tamen excluditur a ſupplemento; differentiæ ratio eſt, quia ſuppletio fit ipſo jure. *L. omni modo, ubi DD. C. de inoff. teſtam.* & cenſetur filius in tota ſua legitima inſtitutus ac ſi vere & effective fuiſſet in toto ſcriptus. Bart. *conſ.* 77. Graſſ. *in* §. *legitima quæſt.* 31. *num.* 3. ampliatur licet pater prohibuerit petitionem ſupplementi. DD. apud Merlin. *l.c. quæſt.* 3. Gabr. *de legit. concluſ.* 1. *num.* 32. Surd. *l.c.* Petra *ut ſupra* neque eſt neceſſarium, quod filius ſibi reſervarit jus ad ſupplementum. Socin. ſen. *conſ.* 1. *num.* 1. *lib.* 4. Menoch. *conſ.* 250. *nu.* 77. Caſtr. *conſ.* 73. *a num.* 2. Mant. *de conject. lib.* 7. *tit.* 8. *num.* 8. & 10. Cravet. *conſ.* 312. & alii apud Merlin. *l.c. num.* 4. quamvis approbatio fuerit expreſſa. Merlin. *lib.* 3. *tit.* 2. *d. quæſt.* 3. *num.* 5. niſi approbatio vel conſenſus filii interveniſſent ante mortem patris teſtatoris velutis in ipſa teſtamenti confectione; tunc enim filius ſibi præjudicaſſet conſentiendo gravamini. *L. ſi quando* §. *fin. C. de inoff. teſtam.* & *L. non putavit* §. *ſi quis ſua manu ff. de bonor. poſſeſſ. contra tab.* DD. *in L. nemo fraudare videtur ff. de R. J.* Covar. *in cap. Raynaldus* §. 2. *de teſtam. num.* 2. Merlin. *l.c.* hoc ſupplementum tranſmittitur etiam ſine petitione, & præſcribitur 30. an. & debetur etiam ab inteſt. Merlin. *l.c. quæſt.* 7. Et quanto tempore huic petitioni, ſeu contra candem præſcribatur, vide *infra n.* 74.

§. XI.

Quibus ex cauſis legitima non debeatur vel amittatur?

Primo ob ingratitudinem, & alias cauſas, propter 64
quas poteſt exhæredari, ut ſupra in verb. *alimenta n.* 3. & infra in verb. *pater* & alibi. Surd. *de aliment. tit.* 7. *quæſt.* 2. *a nu.* 6. cujus quatuordecim cauſæ fuerunt ſtatutæ a Juſtiniano *in* §. *cauſas in auth. ut cum, de appell.* ſed difficultas eſt, an ex aliis etiam cauſis a Juſtiniano non enumeratis, ſed ſimilibus aliquis legitima privari poſſit? negant Rol. *conſ.* 59. *num.* 52. *lib.* 2. & Rota apud Farin. *conſ.* 105. *num.* 34. *lib.* 2. quia in pœnalibus non datur extenſio. Affirmant Merlin. *de legit. lib.* 4. *tit.* 1. *quæſt.* 2. Gomez *de teſtam. cap.* 11. *n.* 12. *tom.* 1. *var. reſ.* Clarus *in* §. *Donatio quæſt.* 21. & *in* §. *teſtamentum quæſt.* 41. *num.* 2. Covar. *in cap. Raynutius in princ. num.* 16. *de teſtam.* Graſſ. *in* §. *teſtamentum. quæſt.* 42. *num.* 2. Surd. *de alim. tit.* 7. *quæſt.* 1. *num.* 5. Curt. jun. *conſ.* 182. *num.* 10. Felin. *in cap. paſtoralis num.* 2. *de reſcript.* & plures apud citatos; quia licet reſpectu filiorum materia ſit odioſa, reſpectu tamen patris, qui præferri debet, eſt favorabilis. Ita ob hæreſim filius poteſt privari legitima a Patre, niſi filius pœnitentiam egiſſet. Merlin. *l.c. quæſt.* 3. quia nec alimenta illi præſtare tenetur. Abb. *in cap. Quintavallis num.* 5. *ubi Can. de jurejur.* Surd. *de alim. l.c. quæſt.* 2. *a num.* 6. niſi legitimam filio jam perſolviſſet; vel ipſemet etiam pater hæreticus eſſet. Ita reus læſæ majeſtatis, & qui delinquit in Rempublicam. Merlin. *quæſt.* 4. Ita filia, quæ in corpus ſuum peccavit, licet pater viveret luxurioſe, ſecus ſi mater luxurioſe vivebat; vel peccavit poſt vigintiquinque annos ætatis ſuæ; vel pœnituiſſet, quæ pœnitentia præſumitur lapſu triennii. Canoniſtæ *in cap. Quintavallis de jurejur.* ubi Butr. & Abb. Bald. Novel. *de dote par.* 6. *privil.* 16. *n.* 6. Surd. *de alim. tit.* 7. *quæſt.* 4. *num.* 27. Lim. quando ingratitudo tangit ipſum Patrem vel perſonam patris; tunc enim per pœnitentiam non aboletur; quamvis etiam hoc caſu contraria ſententia ſit communior apud Merlin. *loc. cit. quæſt.* 7. alias cauſas habes *in d. auth.* & apud Merlin. *l.c.*

Præterea mater binuba vel tranſiens ad ſecundas nu- 65
ptias non amittit legitimam, quæ debetur in proprietate & uſufructu, ſi poſt mortem filii contrahit ſecundum matrimonium, ſecus ſi ante mortem; de qua materia an & quando mater binuba amittat legitimam, vide late Merlin. *de legit. lib.* 4. *tit.* 2. *quæſt.* 1. *per tot.* Mangil. *de imp. quæſt.* 7. *num.* 25. & *per tot.* Bald. *conſ.* 43. *lib.* 2. Socin. jun. *conſ.* 97. *n.* 3. *lib.* 4.

Quæres an mater binuba, quæ filiis primi matrimo- 66
nii reliquit legitimam, poſſit reliquos filios ſecundi matrimonii hæredes inſtituere, & ſic plus relinquere filiis ſecundi matrimonii quam primi? Reſpondetur affirmative uti decidit ſæpius Rota quam citat Merlin. *lib.* 3. *tit.* 2. *quæſt.* 3. Rota apud Ludoviſ. *dec.* 173. *num.* 2. & *dec.* 443. & *dec.* 432. *numer.* 7. *par.* 1. *in noviſſ.* Surd. *conſ.* 94. *num.* 68. non tamen poteſt plus relinquere ſecundo viro, quam cuilibet ex filiis primi matrimonii, & reſpective Nepotibus (quidquid ſit in patre) ut infra *num.* 81. Bich. *dec.* 293. *num.* 5. & 357. ubi Rota

vult

vult in terminis *Legis hac edictali. C. de ſecundis nupt.* in primis filiis primi matrimonii & reſpective Nepotibus deberi legitimam; & reliquum patrimonium ſeu hæreditatis eſſe dividendum inter ipſos, & vitricum in capita, ſive mater in teſtamento filiis reliquerit minus legitima, ſive illos æqualiter inſtituerit cum vitrico, quia ſemper intrat inæqualitas propter legitimam prius detrahendam a filiis primi matrimonii, quam lucrum dotale ſecundi viri. Theſ. *dec.* 170. *a num.* 28. & quamvis ipſe Theſaur. *loc. cit. & num.* 22. teneat opinionem, quod mater, cæteris paribus, non poſſit plus relinquere filiis ſecundi matrimonii, quam primi, eſſe æquiorem, & humaniorem, & ſecundum illam ſe judicaturum eſſe, tamen *num.* 26. illam cum aliquibus limitare videtur, quando Vitricus vel ſecundum maritus mortuus erat, quia tunc, cum non poſſit conſiderari ratio fraudis, non prohibetur filiis ſecundi matrimonii plus relinquere, quam filiis primi matrimonii, & valet diſpoſitio inæqualis, quæ cum vitrico non valuiſſet juxta Caſtren. *conſ.* 150. *lib.* 2. Vincent. de Franchis *dec.* 435. *n.* 43. quamvis Ludoviſ. *d. deciſ.* 443. rejiciat hanc diſtinctionem, & abſolute primam ſententiam teneat, quod autem pater poſſit plus relinquere filiis ſecundi matrimonii, quam primi, tenet Theſaur. *l. c. num.* 10. *&* 13.

67 Præterea legitimam amittit mater tranſiens ad ſecundas nuptias non petito filiis Tutore, nec redditis prius rationibus. Mangil. *de imput. quæſt.* 7. *n.* 3. *in fin.* & alii apud Merlin. *l. c. quæſt.* 4. *num.* 4. *& quæſt.* 5. Bald. *conſ.* 140. Decian. *conſ.* 35.

68 Sicut etiam nubens intra annum luctus amittit legitimam de jure civili; non vero de jure canonico, niſi ita feſtinanter nuberet infra annum lectus, ut dubius eſſet partus. Gabr. *de ſe und. nupt. concluſ.* 5. *nu.* 5. Merlin. *de legit. lib.* 4. *tit.* 2. *quæſt.* 6. (Pater vero binubus intra annum luctus nullam incurrit pœnam utroque Jure;) Vivens vero luxurioſe intra annum luctus amittit legitimam & hæreditatem, quamvis ſtupratori poſtmodum nuberet; quod idem dic de nubente infra annum luctus indigno.

69 Etiam aſcendentes propter ingratitudinem legitima privari poſſunt, & quidem ex octo cauſis. Primo ſi parentes liberos ſuos ad interitum vitæ tradiderunt. 2. Si veneno, vel maleficiis filiorum vitæ fuerunt inſidiati, aut alio modo. 3. Si pater nurui ſuæ, aut concubinæ filii ſui ſe immiſcuerit. 4. Si filios ſuos teſtamentum facere prohibuerunt in caſibus, in quibus teſtari poſſunt. 5. Si vel vir uxori ſuæ, vel e contra ad interitum vel alienationem mentis venenum dederit, vel aliter alter alterius vitæ fuerit inſidiatus. 6. Si liberos in furore conſtitutos parentes curare neglexerint. 7. Si illos ex hoſtium captivitate redimere neglexerint. Item 8. Si parentes liberorum Catholicorum fuerit facti hæretici. Et quamvis hæ tantum cauſæ a Juſtiniano fuerint nominatæ, tamen etiam ex aliis majoribus vel ſimilibus legitima privari poſſunt. Merlin. *l. c. quæſt.* 8. Uti ſi pater accuſat filium, tanquam ingratus privari legitima poteſt, vel vulnus inferens, niſi id fecerit ad ſui defenſionem aut ſucceſſerit reconciliatio. Merlin. *tota quæſt.* 9. ubi Peregr. *de Jure fiſci. lib.* 2. *tit.* 3. *nu.* 1. Farin. *conſ.* 153. *vol.* 1.

§. XII.

Quo tempore Legitima debeatur, & quomodo tranſmittatur, aut præſcribatur? Et quæ actio pro illa competat?

70 Legitima non debetur niſi mortuo patre, & licet filius fuerit prohibitus. Merlin. *ut infra qu.* 1. Surd. *de alim. tit.* 8. *privil.* 26. *num.* 1. *& ſeq.* & poteſt repudiata hæreditate legitimam alienare. Merlin. *de legit. lib.* 5. *tit.* 3. *quæſt.* 2. ubi tamen more ſolito diverſos ponit caſus, tam pro affirmativa, quam pro negativa. Et in ſpe debetur etiam vivente patre, ita quod propterea etiam quaſi debita dicatur, quia titulo oneroſo debetur, & filius vivens, quaſi dominus dicitur, ita quod mortuo patre dominium in illum dicatur continuari. Merlin. *d. quæſt.* 1. *n.* 3. Menoch. *de præſumpt. lib.* 3. *præſ.* 29. *n.* 104. quamvis contrarium velit Grammat. *dec.* 101. *n.* 66. Gabr. *conſ.* 176. *n.* 9. *&* 179. *n.* 8. *&* 10. *lib.* 2. & alii apud Merlin. *l. c. n.* 2. quod nimirum nec in ſpe debeatur vivente patre. Giurba *de conſuet. Meſſan. par.* 1. *cap.* 1. *gl.* 3. *n.* 66.

Si vero pater fuerit ingreſſus Monaſterium, debetur 71
filiis legitima a die emiſſæ profeſſionis, & non a tempore mortis naturalis. DD. apud Merlin. *l. c. quæſt.* 3. Carpan. *ad ſtatut. Mediolan. cap.* 485. *n.* 85. Graſſ. *in* §. *legitima. quæſt.* 12. *n.* 6. & aliquot S. Rotæ deciſ. apud Merlin. *l. c. n.* 11. & *ut ſupra nu.* 13. Ita ſi Pater fuit bannitus in ære & perſona debetur legitima filiis ſecuta condemnatione. DD. apud eundem *quæſt.* 4. *per totam.*

Si vero pater dilapidet bona ſua, filius poteſt agere 72
ad ſeparationem legitimæ. Gratian. *diſcept. for. cap.* 44. *num.* 19. Fachin. *lib.* 12. *controv. Jur. cap.* 59. Mangil. *de imput. quæſt.* 44. *num.* 71 Carpan. *ad ſtatut. Mediol. cap.* 485. *a nu.* 85. Merlin. *de legit. lib.* 5. *tit.* 3. *quæſt.* 6. *num.* 16. & alii apud eundem. Paſchal. *de patr. pot. par.* 2. *cap.* 4. *n.* 22. Argell. *de acquir. poſſeſ. quæſt.* 8. *art.* 17. Peregr. *de fideic. art.* 41. *num.* 5. DD. apud Surd. *de aliment. d. tit.* 8. *privil.* 26. *nu.* 5. ubi quod tunc filius poſſit etiam agere, ut dotes maternæ in ſalvum ponantur.

Legitima tranſmittitur etiam non agnita vel non pe- 73
tita, ſicut etiam ſupplementum legitimæ. Rota apud Merlin. *l. c. quæſt.* 9. Natta *conſ.* 199. Simon de Pretis. *de interpret. ult. volunt. lib.* 3. *interpret.* 1. *dub.* 5. *nu.* 29. Noal. *ut ſtatim infra a nu.* 1. ubi pluries ampliat, & limitat. Lim. 1. in aſcendentibus, qui non tranſmittunt ante agnitionem; quia in illis ceſſat jus ſuitatis, quod eſt cauſa juris tranſmittendi, ita pauci apud Merlin. *l. c. quæſt.* 9. *num.* 12. Contrarium tamen videtur verius, cui adhæret ipſemet Merlin. *l. c. num.* 13. *&* 14. Cancer. *var. reſ. lib.* 1. *cap.* 3. *n.* 16. Rota *dec.* 668. *num.* 3. *par.* 1. *in noviſſ.* Noal. *de tranſmiſ. caſ.* 10. *n.* 23. *circa fin.* ibi. *puto veram eſſe.* ubi diſtinguit, & tenet diſtinctionem, quam reprobat Merlin. *l. c.* Crav. *conſ.* 312. *num.* 5.

Legitima ſi non petatur, præſcribitur ſpatio triginta 74
annorum, ſicut etiam illius ſupplementum. Mangil. *de imput. quæſt.* 92. *a nu.* 6. Fachin. *controv. Jur. lib.* 12. *cap.* 9. Rota apud Put. *dec.* 127. & apud Ludoviſ. *dec.* 489. *per tot.* apud quem Beltramin. *l. c. nu.* 23. Merlin. *loc. cit. quæſt.* 10. *num.* 11. Fontanella *de pact. nuptial. tom.* 2. *clauſ.* 5. *gl.* 4. *par.* 3. *numer.* 54. Ciarlin. *controv. for. cap.* 205. *num.* 62. Paſchal. *de patr. pot. par.* 2. *cap.* 4. *nu.* 176. ſive enim pro ſupplemento competat conditio ex lege, juxta gloſ. *in L. omni modo verb. exigere C. de inoff. teſtam.* ſive petitio hæreditatis, non præſcribitur minori temporis ſpatio quam 40. ann. in Ludoviſ. *l. c. n.* 3. *ſeq.*

Legitimam filius propria authoritate capere non po- 75
teſt, ſed authoritate Judicis, qui qualiter, in quibus bonis, & quibus citatis & quibus obſervatis illam debeat aſſignare, vide apud Merlin. *l. c. quæſt.* 12. *per totam.* Non debet aſſignari arbitrio hæredis in certo corpore. Bich. *dec* 372. *num.* 10. Argell. *de legit. Contradict. quæſt.* 13. *num.* 10. Peregr. *de fideicom. art.* 36. *num.* 28.

Filius ſi agit ad legitimam in teſtamento ſibi reli- 76
ctam, habet actionem hypothecariam pro conſequenda legitima. Neguſ. *de pign. memb.* 4. 2. *part. princip. caſ.* 24. Gabr. *de legit. concluſ.* 5. *num.* 2. *&* 3. Petra *de fideicom. quæſt.* 15. *num.* 46. Rota apud Put. *dec.* 37. *nu.* 6. *lib.* 2. Dec. *conſ.* 235. *&* 335. *num.* 6. Rol. *conſ.* 78. *num.* 18. *lib.* 1. Menoch. *conſ.* 47. *num.* 17. Giurba *ad Conſuet. Meſſan. par.* 1. *cap.* 4. *gl.* 4. *num.* 10. Rota apud Buratt. *dec.* 115. *in fin.* ratio eſt, quia pro legatis datur hypothecaria, ergo etiam pro legitima, quando in teſtamento fuit relicta. Merlin. *de legit. lib.* 5. *tit.* 4. *quæſt.* 1. *num.* 1. quod ſi legitima non fuit in inſtitutione vel legato relicta, nulla datur filio hypotheca, quia nullibi in jure filiis tribuitur hypotheca pro ſua legitima. Merlin. *l. c. num.* 4. *&* 5. ubi Peregr. *de fideicom. art.* 36. *num.* 149. Statil. *de ſalv. Interd. inſpect.* 3. *cap.* 4. *num.* 469. Rota apud Put. *l. c.* Mant. *de tacit. lib.* 11. *tit.* 13. *num.* 27. *& per tot.* ubi hæc contraria reſolvit. Marcſcot. *lib.* 2. *var. reſ. cap.* 121. *num.* 73. Imo Peregrin. *l. c. num.* 152. vult, quod etiam in primo caſu petatur actione ex teſtamento, & quidem contra hæredes, non vero contra legatarios, quem in hac materia vide *a num.* 147. *uſque ad finem*, & tetigimus in verb. *Hypotheca. nu.* 60. vide etiam Rota poſt Merlin.

lin. *de legit. deciſ.* 30. Quod idem procedit in dote pro filia, aut pro alimentis. Merlin. *l. c. & de pignor. lib. 3. tit. 3. quæſt.* 97. Surd. *de alim. tit. 3. q. 1. num.* 31.

§. Ultimus.

Quædam Miſcellanea de Legitima.

77 Legitima non augetur, cum augentur extrinſece bona patris poſt ejus mortem, uti per alluvionem &c. ſecus ſi augentur intrinſece, puta quoad valorem intrinſecum, vel æſtimationem, quando nempe illorum æſtimatio creſcit. DD. apud Fachin. *controv. Jur. lib. 4. cap.* 26. Merlin. *de legit. lib. 5. tit. 3. quæſt. 7. per totam*. Coſta *de portione Rata. quæſt.* 160. Peregrin. *de fideicom. art. 36. num.* 26. Cancer. *var. reſ. lib. 4. pag. 3. num.* 27. Bich. *dec. 94. num. 7. & 15.* Rota *dec. 475. num. 1. par. 4. recent. tom.* 1. Aymon. *de alluvionibus. cap.* 20. quamvis a patre fuerit aſſignata filio, quia ſi poſtmodum ejus facultates fuerunt auctæ, legitima creſcit ad proportionem. Fachin. *l. c. cap. 26. & 27.* Covar. *in cap. quamvis. par. 3. §. 5. num. 2. de pact.* & DD. apud eoſdem, hinc Paſchalis *de patr. poteſt. p. 2. cap. 4. num. 16. & 17.* intelligendus erit de incremento extrinſeco per alluvionem &c. dum dixit, quod legitima non augeatur per incrementum poſtea ſuperveniens in bonis paternis, poſt obitum patris. Si itaque deceſſit paterfam. relictis bonis æſtimationis trium millium v. g. aureorum, & hæc bona antequam calculetur legitima creſcant in valore intrinſeco, filius legitimam obtinebit ſecundum æſtimationem temporis, quo ipſi legitima aſſignatur, ſeu traditur. Quod ſi tamen poſt mortem patris fuiſſet filio ſua legitima jam aſſignata, non amplius attenditur incrementum ſive intrinſecum, ſive extrinſecum, teſte Peregrin. *l. c. num.* 29. dixi poſt mortem patris; nam ſi ipſe pater in vita filio tradiderit integram legitimam inſpecto eo tempore quo fuit facta traditio, ſi poſtea quocumque modo ſupercreſcant bona patris, ac patrimonium augeatur, quod tunc poſſit filius mortuo patre patre ſibi legitimam ſuppleri, contra nonnullos late defendit. Covar. *in d. cap. quamvis num.* 2. niſi forte filius cum juramento tunc omnibus renunciaſſet quem vide. & Fachin. *contr. jur. d. lib. 4. cap.* 27.

78 Similiter diminutis rebus hæreditariis, vel aliquibus hæreditariis corporibus ante detractionem legitimæ, diminuitur quoque legitima pro rata. DD. apud Peregr. *l. c. num* 33. quamvis & in hoc contrarium teneat Paſchal. *l. c.* Et ſi res relicta, ſeu aſſignata filio pro legitima, per ſententiam Judicis legitime evincatur, ſuppleri debet filio, re illa de calculo ſubducta. Peregrin. *l. c. num.* 31. vide tex. & DD. *in L. ſcimus. C. de inoff. teſtam.* Si tamen diminutio non contingat in rebus, ſeu corporibus hæreditariis, ſed tantum in rebus particulariter legatis, tunc non diminuitur legitima, ſed damnum ſpectat ad legatarios. Peregrin. *num.* 32. apud quem plura. Quia vero Juris, ſi diminutio patrimonii paterni contingit ex facto patris, puta donatione &c. vide ſtatim *infra numer.* 80. & quæ ſupra diximus de augmento legitimæ an procedant etiam in dote, vide quæ tetigimus in verb. *Dos. n. 12. & 45.* & in verb. *Fratres. n.* 35.

79 Legitima præfertur æri alieno etiam anteriori a patre non ex cauſa neceſſaria, ſed ex malo uſu contracto. Altograd. jun. *controv. 62. numer.* 18. Merlin. *de legit. lib. 5. quæſt. 6. tit. 3. numer.* 26. & Rota *dec. 488. num. 16. par. 1. diverſ.* Dec. *conſ. 376. numer.* 3. Lupus *in cap. per veſtras. §. 23. numer. 16. de donat. inter Vir. & Uxor.* concorda quæ diximus in verb. *Debitor. num.* 113.

80 Non deducitur ex bonis a patre in vita venditis, ſed bene ex donatis, quamvis donatio non fuerit inofficioſa. Altograd. jun. *l. c & controv.* 63. Clarus *in §. donatio. quæſt.* 24. Merlin. *de legit. lib. 2. tit. 5. quæſt. 21. numer.* 13. Mangil. *de imputat. quæſt. 94. num.* 6. Menoch. *de arbitr. caſ. 549. numer.* 20. Pajatell. *annot. 15. num. 14. & 22.* & ut ſupra in verb. *Donatio. num. 11. ſeqq.* & Peregrin. *d. art. 36. num.* 35. imo deducitur etiam ex bonis in vita venditis, ſi venditio fuit facta in fraudem legitimæ, & de fraude participavit acquirens; vide Peregrin. *loc. cit. num.* 37. qui fraudandi animus ſolis conjecturis & præſumptionibus probatur. Maſcard. *de prob. concluſ.* 815. Menochius *de præſumpt. lib. 5. præſ. 3. num. 42. & per tot.* ubi late.

81 Legitima filii non confunditur cum eo, quod illi obvenit a matre ex beneficio *L. hac edictali. C. de ſecundis nuptiis*, quia legitima, & beneficia Legis *hac edictali* ſunt diſtincta, & ſeparata, & utrumque tanquam ex diverſis fontibus habet filius primi matrimonii; legitimam videlicet ex Jure naturæ, medietatem vero reſidui ex beneficio Legis hac edictali propter tranſitum matris ad ſecundas nuptias in recompenſationem injuriæ illatæ filiis primi matrimonii, ut mater ſive pater non poſſit plus relinquere ſecundo viro, vel ſecundæ uxori quam uni ex filiis prioris matrimonii dempta ſemper prius legitima filio debita. gl. *in §. optime auth. de nupt.* Bart. *in L. unica n. 2. C. de inoff. dot.* ubi Bald. *num.* 3. Dec. *conſ. 245. num.* 2. Rol. *conſ. 29. num. 21. lib.* 4. Fachin. *lib. 3. controv. Jur. cap.* 70. Gratian. *diſcept. for. cap. 463. num. 11. & cap. 702. & num.* 32. Trentacinque *var. reſ. lib. 3. tit. de Jure dot. reſ.* 3. Fontanell. *de pact. nuptial. par. 4. clauſ. 5. gl. 8. num.* 59. Rota apud Creſcent. *dec. 4. de teſtam.* & apud Clementem Merlin. *dec. 828. n. 2. inter ejus ſelectas to. 2. per tot.* quamvis mater binuba faceret filium ſucceſſorem una cum Vitrico. Merlin. *dec. cit. n.* 3. Marta *de ſucceſſ. legali par. 3. quæſt. 11. art. 1. a n.* 4. & alii apud eoſdem, & ſupra *n.* 66.

82 Legitima poteſt a patre relinqui in pecunia, ſi illa in hæreditate reperiatur. Menoch. *de arbitr. caſ. 163. num.* 2. quia legitima debet relinqui ex ſubſtantia patris. Pajatel. *annot. 15. num.* 106. Rota *dec. 753. num. 7. par. 1. in noviſſ.* Merlin. *de legit. lib. 5. tit. 3. quæſt. 11. num. 18. 19. 20. & ſeqq.* quamvis contrarium docuerint. Bart. *in L. ſuus quoque. ff. de hæred. inſtit.* Fachin. *lib. 4. controv. Jur. cap.* 33. Peregr. *de fideicom. art. 36. n. 71. & 72.* & alii apud Merlin. *l. c. n.* 19. quem vide, ubi plures ponit caſus.

83 Legitima debetur filiis, licet renuntiaverint generaliter hæreditati paternæ, quia per hoc non cenſentur renuntiaſſe legitimæ. Paſchal. *de patr. pot. par. 2. cap. 4. num.* 5. juxta *L. ſi quando. §. & generaliter. C. de inoff. teſtam.* & alii apud eundem Peregrin. *de fideicom. art. 36. a num. 80. & ſeq.* Surd. *conſ. 357. num. 33. vol.* 3. & dictum fuit in ſuperioribus paragraphis, nam renunciatio generalis legitimam non continet. de quo late Gabriel. *de legitima concluſ. 8. per tot.* niſi renunciatio generalis ſit jurata de quo vide DD. pro & contra apud Gabr. *loc. cit. num.* 8. ubi videbis alias limitationes.

84 Legitima filiorum non includitur in legato uſusfructus omnium bonorum. Mant. *de conject. lib. 9. tit.* 6. Surd. *de alim. tit. 2. quæſt.* 15. Peregrin. *de fideicom. art. 12. numer. 20. & 29.* Fachin. *lib. 10. controv. Jur. cap.* 99. Theſ. *dec. 184. num.* 9. Graſſ. *in §. legitima. quæſt.* 38. Merlin. *de legit. lib. 3. tit. 2. quæſt. 7. num.* 22.

85 Legitima non poteſt gravari fideicommiſſo, quod, quomodo, ac quando procedat, vide late Merlin. *de legit. lib. 3. tit. 2. quæſt. 13. per tot.* Graſſ. *in §. legitima quæſt. 3. & 38.* Fuſar. *de ſubſtit. quæſt. 296. a numer.* 1. Peregr. *de fideic. art. 36. a num. 62. & art. 8. a num.* 42. Capon. *diſcept. for.* 393. Non minuitur per legata pia, nec per confeſſionem debiti a teſtatore factam niſi probetur. Peregr. *de fideic. art. 4. num.* 14. Surd. *de alim. tit. 8. privil. 95. num. 8. & 9.* Non debetur niſi deducto ære alieno. *L. Papinianus.* ubi Bart. & DD. *ff. de inoffic. teſtam.* ſicut etiam funeris expenſis. ut ſupra *n.* 2. & late Rot. poſt Merlin. *de legit. deciſ.* 20. & Ciarlin. *controv. for. cap. 97. num. 12. & 13.* & debetur cum fructibus. Paſchal. *l. c. numer.* 175. Peregrin. *l. c. a num.* 68.

86 Filiis debetur de Jure naturæ, ſecus parentibus juxta Gratian. *diſcept. for. cap. 448. num.* 4. ſecundum alios vero debetur tam parentibus quam filiis de Jure naturæ. Merlin. *de legit. lib. 1. tit. 2. quæſt. 12. num.* 4. Seraph. *dec.* 1331. ſecundum alios utrinque debetur de jure poſitivo fundato tamen in jure naturali. Sperel. *dec. 32. num. 3. ubi DD.* Rotæ *vero in una Ariminen. Legitima. Mercurii 5. Maii 5627. quæ in recent. eſt deciſ. 62. p. 5. rec. tom. 1. a num. 18. ſeqq.* placuit hæc diſtinctio: ſcilicet, quod ſi legitima conſideratur, quoad nomen,

Digitized by Google

men, & quotam, de jure communi tale nomen aſſumpſerit; ſi vero legitima ſumatur ut debita filiis & parentibus egentibus pro neceſſariis alimentis, ut regulariter accipitur in jure. §. 1. *de triens. & ſemiſſ.* ibi: *& natura primo curata competenter.* & tunc quod debita ſit de jure naturæ tam liberis, quam parentibus. Si vero legitima conſideretur quoad parentes, & filios divites, & non egentes alimentis, quibus illa debetur, non autem alimenta, & quod tunc ſit de Jure Civili, etiam quoad filios, quæ proinde tam quoad filios, quam quoad parentes per legem, aut conſuetudinem minui, vel in totum tolli poſſit, unde quod in omnibus in legitima debita non ſit differentia inter liberos, & parentes, & prædicta late probantur in Rota citata, quam vide.

87 Legitima & Trebellianica tranſmittuntur etiam pendente conditione. Noal. *de tranſmiſſ. caſ.* 1. *a num.* 37. etiam ante agnitionem, & licet non fuerit petita, etiam ad hæredes extraneos. DD. apud Noal. *caſ.* 10. *num.* 5. etiam in fiſcum ſi filius delinquat poſt mortem patris, de quo vide Merlin. *de legit. lib.* 3. *tit.* 1. *quæſt.* 32. *num.* 9. Lim. ſi filius præmoritur patri, quia legitima non debetur ante mortem patris. *L.* 1. *ff. de collat. bon.* nec tranſmittitur in illos, qui excluduntur a ſucceſſione ab inteſtato; non poteſt enim petere legitimam, qui non poteſt ſuccedere ab inteſtato. Mareſcot. *lib.* 2. *var. reſ. cap.* 8. *num.* 3. ubi Rota, niſi fuiſſet ſubſtituta cauſa pia. Gabr. *ad Trebell. concluſ.* 11. *n.* 2. Tiraquel. *de privil. piæ cauſæ privil.* 26. dummodo hæc fuerit ſubſtituta abſolute, & non ſub conditione. Aſcendentibus poteſt relinqui titulo legati. Bich. *dec.* 414. *n.* 26. ubi Bart. *in auth. noviſſima n.* 4. *C. de inoff. teſt.* Joan. Franc. a Ponte *conſ.* 66. *n.* 3. *lib.* 1.

88 Legitima debita filio in bonis paternis, eo mortuo dicitur jus quæſitum, non quærendum, & cadit ſub hypotheca contracta favore creditorum. Bich. *dec.* 292. *n.* 26. Anchar. *conſ.* 101. *n.* 8. Menoch. *conſ.* 77. *n.* 1. Fontanell. *de pact. nupt. clauſ.* 4. *gl.* 9. *par.* 5. *n.* 122. Merlin. *de legit. lib.* 3. *tit.* 3. *quæſt.* 29. *per totum.* Magon. *dec. Floren.* 10. *n.* 12. dummodo fuerit acceptatum; nam ante acceptationem dicitur jus quærendum, & acceptatione non ſecuta reſolvitur in non jus. Bich. *l. cit. n.* 28. Peregrin. *de Jure fiſci. lib.* 6. *tit.* 7. *n.* 39. *& conſ.* 71. *n.* 3. *lib.* 1. Fachin. *controv. Jur. libr.* 13. *cap.* 46. & Gutierrez *in cap. quamvis pactum. n.* 24. *de pact. in* 6. & ut ſupra *n.* 61.

89 Legitima ſemel aſſignata, & a filio conſumpta, non eſt amplius aſſignanda, quia nullo jure cavetur, quod legitima bis ſolvatur. Menoch. *de arbitr. caſ.* 182. *n.* 56. Peregrin. *de fideicom. art.* 36. *n.* 143. Merlin. *de legitim. lib.* 2. *tit.* 2. *quæſ.* 30. *a n.* 4. Oſaſc. *deciſ.* 124 *a n.* 5. & plurimi apud eoſdem, quamvis non pauci contrarium teneant, ut videre eſt apud Merlin. *loc. cit. a n.* 1. Alere tamen talem ad pœnitentiam redeuntem debet, Oſaſc. *loc. cit. n.* 15.

90 Legitima detrahitur etiam de relictis ad pias cauſas. *ut ſupra n.* 36. *Auth. ſi qua mulier.* & ibi DD. *C. de SS. Eccleſ.* quia eſt tam privilegiata ac quælibet cauſa pia. *cap. fin.* 17. *q.* 4. Dec. *conſ.* 480. *num.* 21. Pajatell. *annot.* 15. *n.* 40. *&* 41. Mantic. *de conjectur. lib.* 6. *tit.* 3. *n.* 11. Rota *deciſ.* 539. *n.* 7. *&* 8. coram Ludoviſ. *inter ejus ſelectas.* & probatur *ex cit. cap. ult.* ubi S. Auguſtinus dixit. *ſi quis velit Eccleſiam inſtituere, & filium exhæredare, alium quærat pro conſilio, quam Auguſtinum, imo Deo propitio neminem inveniet &c.*

91 Pro legitima filius adverſus tertios poſſeſſores non habet actionem, quando in hæreditate adſunt alia bona, præter alienata: nam quamvis actio ex lege, quæ datur filio, ſit perſonalis in rem ſcripta, ita quod filius agat contra res hæreditarias, quia tamen legitima eſt arbitrio Judicis, & non pro libitu filii aſſignanda, ut ſupra diximus, idcirco Judex non impartitur filio authoritatem, quando in hæreditate exiſtunt bona, ex quibus filius poſſit legitimam conſequi, quia hæres prius eſt excutiendus. de quibus vide Merlin. *de legitim. l.* 5. *tit.* 4. *quæſt.* 6. *per tot.* ubi etiam an & quando ſint citandi legatarii.

LEGITIMATIO.

Praxis Legitimationis.

Legitimatio eſt inventa ad ſolatium illorum, qui legitima prole carent. ita Rota apud Merlin. *dec.* 389. *num.* 2. Debet fieri cum clauſula *ſine præjudicio venientium ab inteſtato*, ita ut legitimatus non ſuccedat, ſi filii legitimi exiſtunt in infinitum. de quo Fachin. *l.* 3. *controv. Jur. cap.* 62. ubi Covar. & DD. & ſupra in praxi clauſularum Apoſtolicarum. *n.* 23. Imo ſi extent Collaterales, vel conjuncti uſque ad quartum gradum, imo etiam alii in infinitum. Ubald. *de ſucceſſ. ab inteſt. num.* 117. Dec. *conſ.* 338. *&* 610. Socin. jun. *conſ.* 120. *num.* 16. *lib.* 2. Covar. *de ſponſal. part.* 2. *cap.* 8. §. 10. apud quos alii. & Fachin. *loc. cit.* contra Anchar. *conſ.* 153. & alios putantes clauſulam *ſine præjudicio* præjudicium duntaxat filiorum impedire, non vero aliorum Collateralium &c. videri etiam poteſt Mareſcot. *lib.* 3. *var. reſ. cap.* 20. *num.* 15. pro prima ſententia. Rota tamen coram Merlino *d. deciſ.* 389. *num.* 1. *inter ejus ſelectas* cenſuit, quod ſolum exiſtentia filiorum, & deſcendentium impediat legitimationem. ad tex. *in* §. *illud tamen. auth. quibus modis natural. effic. ſui.* cui addi poteſt textus *in* §. *ſi quis ſane cum ſeq. auth. quibus modis natural. effic. legit.* & dat rationem, quia, ut ſupra in principio dictum eſt, legitimationes fuerunt inventæ ad ſolatium eorum, qui legitima prole carent. *ut in* §. *ſit igitur licentia, dicta authent. quib. mod. natural. effic. legit.* & ideo tranſverſalium exiſtentia non retraxiſſet legitimantes, quorum tranſverſalium mentio non eſt facienda, ſed tantum filiorum, ſeu ulteriorum deſcendentium, pro qua doctrina citat Alciat. *reſponſ.* 8. *numer.* 11. *lib.* 4. Peregrin. *de fideicommiſ. art.* 23. *numer.* 58. *verſ. quamobrem.* Seraphin. *deciſ.* 351. *numer.* 17. & alias Rotas. 1

Certe agnatorum qui jam jus habent vel quæſitum, vel in ſpe probabili mentio facienda eſt in legitimatione per reſcriptum Principis, ad effectum ſucceſſionis, adeo, ut ſi omittatur, reddatur ſubreptitia legitimatio, & ſic nulla, ſaltem quoad effectum ſucceſſionis. Merlin. *loc. cit.* ubi DD. quod autem diximus de Jure in ſpe intellige de ſpe probabili, ac radicata, & a jure approbata, & juris vinculis munita, alias ſecus de quo vide Peregrin. *d. art.* 23. *num.* 52. *&* 63. Seraphin. *d. deciſ.* 351. *num.* 29. Merlin. *loc. cit.* & quod ſit facienda mentio etiam agnatorum ab inteſtato ſucceſſurorum dicit Cacheran. *conſ.* 68. *numer.* 17. relat. a Peregrin. *loc. cit. num.* 58. *verſ. quamobrem. in fin.* Paſchal. *de patr. poteſt. d. p.* 2. *cap.* 4. *n.* 110. hinc Papa legitimans non cenſetur per hoc voluiſſe præjudicare agnatis comprehenſis in inveſtituris, niſi de eorum exiſtentia notitiam habuerit. Merlin. *loc. cit. n.* 5. ubi Gabr. *conſ.* 21. *n.* 3. *& ſeqq. lib.* 2. & quod talis legitimatio non præjudicet ſecundo genito legitimo & naturali in jure primogenituræ, dixit Tiraquel. *de primogen. quæſt.* 34. apud Peregrin. *loc. cit. n.* 63. 2

Et quamvis legitimatio ſubreptitia, ob non factam mentionem filiorum, aut aliorum, forte valeat quantum ad perſonam, non ſequitur quod valeat etiam ad effectum ſucceſſionis, quia effectus ſuccedendi eſt ſeparatus a legitimatione perſonæ, poteſt enim quis eſſe legitimus, & nihilo minus inſucceſſibilis. Cardin. Seraphin. *deciſ.* 351. *num.* 13. ubi citat Alciat. *conſil.* 205. *num.* 14. Socin. *conſ.* 246. *num.* 3. *lib.* 2. & alii. Et ſic vice verſa etiamſi legitimatio non valeat in præjudicium legitimorum, valet tamen in ſubſtantia, cum jus ſuccedendi ſit quid ſeparatum a filiatione. Bart. *in L. is poteſt num.* 8. *de acquir. hered.* ideo ſubreptio in uno, non inficit aliud. ita DD. apud Seraphin. *loc. cit. n.* 14. *&* 15. Peregrin. *d. art.* 23. *n.* 55. Gabriel. *de legitimat. concluſ.* 7. *n.* 28. 3

Itaque in legitimatione per reſcriptum facienda eſt mentio in primis filiorum legitimorum, alias quoad dictorum filiorum præjudicium legitimatio non valeret. Peregrin. *d. art.* 23. *num.* 54. *&* 58. late Mareſcot. *lib.* 1. *var. reſ. cap.* 35. *a num.* 5. non quidem ex defectu poteſtatis, ſed ex defectu intentionis, quia legitimans non cenſetur velle legitimis præjudicare. Gabr. *d. concl.* 7. *num.* 3. Item debet fieri mentio aliorum filiorum prius 4

per reſcriptum legitimatorum, ſi adſint. Peregrin. *loc. cit. verſ. amplia.* Gabriel. *commun. concluſ. tit. de legitimat. d. concl. 7. n. 5.* concluſio tamen principalis
4 limitatur procedere quoad filios legitimos & naturales jam natos; nam per ſupernaſcentiam liberorum legitimorum, legitimatio prius rite facta non invalidatur. Peregrin. *loc. cit. n. 56.* quod tamen facienda ſit mentio non tantum de filiis jam natis, ſed etiam de veriſimiliter naſcituris dicit Gabr. *d. concl. 7. numer.* 13. ubi, quod alias legitimatio reddatur nulla, & citat Rip. *in L. ſi unquam q. 23. col. 2. verſ. reſpondeo. C. de revoc. donat.*

5 Item mentio fieri debet etiam de nepotibus legitimis etiam ex filiabus prædefunctis provenientibus. Peregrin. *loc. cit. numer.* 58. Item recenſeri debet numerus filiorum, & nepotum; nam pluralitas facile retraheret Principem, aut Comitem a legitimatione naturalium. Item uxoris prægnantis. Item ſi per legitimationem de naturali maſculo ageretur de excludendo filiam a ſucceſſione patris, deberet de illa fieri mentio, & de ſtatuto excluſivo ob filiæ præjudicium, de quibus vide Peregrin. *d. n.* 58.

6 Si tamen Princeps, aut Comes alias fuiſſet informatus de exiſtentia prædictorum, legitimatio valeret etiam in illorum præjudicium, quamvis eorundem mentio facta non fuiſſet. Peregrin. *loc. cit. d. n. 58. verſ. notandum tamen.* Gabr. *d. concl. 7. n.* 34.

7 Et quamvis poſſit princeps de plenitudine poteſtatis ex certa ſcientia cum derogatione obſtantium legitimare naturales, ſpurios, & inceſtuoſos etiam extantibus legitimis, & cum eis æquales reddere in ſucceſſionibus ut per Peregrin. *d. art. 23. numer. 57. & 60.* id tamen non præſumitur, nec in Papa, qui quando aliquem legitimat, non præſumitur voluiſſe præjudicare alicui circa ſucceſſionem, niſi ſpecialis fiat mentio. Merlin. *d. deciſ. 389. num.* 5. nec tollere alicui Jus quæſitum in re, vel ad rem etiam in ſpe a Jure approbata. *ut ſupra.* Peregrin. *loc. cit. n.* 63. Bene verum eſt, quod Principis mens, quod voluerit tertio præjudicare, colligatur ex derogatione regulæ *de Jure quæſito &c.* & ex ampliſſimis clauſulis, ut apud Merlin. *loc. cit. n.* 23.

8 Sic legitimatio etiam facta a Principe ſupremo, non tollit jus tertio quæſitum, niſi de dicto jure quæſito fuerit facta mentio. *DD. cit.* Et quod ſi adſit aliqua conventio inter partes, quod legitimatus non ſuccedat, non valeat Princeps etiam de plenitudine poteſtatis jus ex inveſtitura filiis legitimis quæſitum illis tollere, dicit Sperel. *deciſ.* 73. *numer.* 49. Et quod Papa per privilegium non intendat conventioni derogare, dixit Rota coram Seraphin. *d. deciſ. 351. numer. 5. & 6.*

9 Rurſus legitimatio filii naturalis per reſcriptum non præjudicat filiis legitimis in ſua legitima, etiam ſi de illis facta fuerit mentio, niſi citati conſenſerint, ut notavit Bal. *in L. nam ita divus. ff. de adopt.* & alii relati a Peregrin. *d. art. 23. num.* 59. ubi rationem dat: quia ſicut pater donando inter vivos non poteſt præjudicare filio in legitima. ad tex. *in auth. unde ſi parens. C. de inoff. teſtam.* & diximus in verb. *donatio.* ita nec etiam legitimando, quia legitimatio eſt donum ſuperioris. late Mareſcot. *lib. 1. var. reſ. cap. 35. a n.* 5. & quia eadem ratione naturalis liberti non reſtituitur natalibus patrono non conſentiente. *L. penult. & fin. ff. de natal. reſtit.*

10 De reliquo eſt regula, quod legitimatio filii naturalis, quæ impetratur vivente patre fieri poſſit abſque alicujus citatione, præſertim accedente ipſius patris conſenſu; quoniam poteſt libere pater bona propria diſtribuere, ideo injuriam nulli facit, ſi proprium filium conſentiat a Principe legitimari, juxta DD. quos refert Vivius *lib. 2. comm. opinion. opin. mihi* 454. & quod quando agitur de agnatis aut cognatis excludendis non ſit neceſſaria citatio, bene vero quando agitur de excluſione deſcendentium, vide apud Peregr. *loc. cit. num. 50. verſ. quamobrem.* ut ſupra tamen. *n.* 2. Itaque

11 Valet, quamvis non fuerint vocati agnati patris viventis, quia illorum non intereſt, & pater eſt Dominus ſuarum rerum, ſecus ſi fuit facta mortuo patre, quia tunc ejus agnatis jus ſuccedendi quæſitum fuit, niſi conſtet Principem eiſdem voluiſſe præjudicare hæreditate per eos nondum adita. Paſchal. *de patr. pot. par. 2. capit. 4. numer.* 120. ſecus poſt aditam hæreditatem & comprehenſam illius poſſeſſionem, vel ſi hæreditas fuit adita quidem, ſed non capta illius poſſeſſio; quia tunc valeret legitimatio a Principe facta. Caſtr. *in L. 3. ff. de teſtament. & in L. cum hæredes in pr. ff. de acquir. poſſeſſ.* Jaſ. *conſ.* 127. & alii apud Paſchal. *loc. cit.* plura an, aut quando, ac quorum ſit neceſſaria citatio, late tradit Peregrin. *loc. cit.* quem vide.

Legitimatio cum clauſula *ſine præjudicio venientium* 12
ab inteſtato habilitat legitimatum ad ſuccedendum ex teſtamento, non vero ab inteſtato, niſi in defectum deſcendentium. Covar. *de ſponſal. par. 2. cap. 8. §. 10.* ubi DD. & ideo non excluditur tunc mater & alii a legitima. Paſchal. *loc. cit. num.* 113. Honded. *conſ. 83. n. 17. vol. 3.* & *conſ. 89. num. 23. vol. 1.* Peregr. *de fideic. art. 23. n. 84. & 87.* & DD. ſupra citati in prax. *clauſul. Apoſt. n.* 23.

Eſt ſubreptitia, ſi non fuerunt expreſſæ qualitates ſpu- 13
rcitatis, ſi ſunt diverſæ. Covar. *loc. cit. §. 9. a num.* 1. & communis apud Fachin. *lib. 3. controv. Jur. c.* 61. Paſchal. *de patr. pot. par. 2. cap. 4. num.* 116. Merlin. *dec. 389. num.* 29. niſi forte in reſcripto adſit clauſula *non obſtantibus quibuſcumque legibus &c.* ac alia ampliſſima verba derogatoria, de quibus Merlin. & Paſchal. *ll. cit.*

Legitimatio non ſubditi non valet, quia licet ſit actus 14
juriſdictionis voluntariæ, qui poteſt fieri etiam extra territorium, tamen in non ſubditum exerceri non poteſt, maxime quoad bona ſita extra territorium. Mareſcot. *lib. 3. var. reſ. cap. 20. a n.* 102. ubi Bald. *L. eam quam n. 28. C. de fideicom.* Peregr. *de fideic. art. 23. n.* 1. 2. 3. & 18.

Legitimatio licet non poſſit fieri pro parte, quia re- 15
pugnat aliquem eſſe legitimum, & illegitimum, tamen facta ſub ea clauſula *quod legitimatus ſuccedat patri in eo, quod voluerit pater relinquere*, valet; quia videtur potius diſpenſatio. Paſchal. *de patr. pot. par. 2. cap. 4. n. 132. & 133.* ubi Caſtr. *in L. pactum quod dotali. n. 9. C. de collat. & in L. ſed ſi hac §. patronum. ff. de in jus vocan.* Alex. *conſ. 30. vol. 4.* Decian. *conſ.* 257. Honded. *conſ. 89. n. 58. vol. 1.* & Tuſc. *litt. L. concluſ.* 220.

Et ſi legitimatus fuerit inſtitutus hæres & gravatus 16
fideicommiſſo detrahit legitimam & trebell. Coſta *de portione rata quæſt.* 156. Paſchal. *loc. cit. num.* 136. maxime ſi fuit legitimatus ſine præjudicio venientium ab inteſtato. Quod ſi in reſcripto legitimationis adeſt clauſula *quod filii reſtituantur natalibus, eorumque defectus penitus tollantur*, tunc quamvis ſit limitata ſuccedendi facultas, tamen eſt vera legitimatio, & non diſpenſatio; quia non repugnat, quod quis ſit legitimus, & quod ſuccedendi modus ſit limitatus. Bart. *in L. is poteſt. ff. de acquir. hæred.* & quis poteſt eſſe legitimus quin ſit capax ſuccedendi. Surd. *conſ. 337. num. 52. vol. 3.* Rol. *conſ. 26. vol. 4.* & alii apud Paſchal. *de pat. pot. par. 2. cap. 4. n. 133. & DD. ſupra num. 3. cit.*

Et legitimatus ſub prædicta forma *quod ſuccedat pa-* 17
tri in eo, quod voluerit pater relinquere, ſi a patre fuit inſtitutus hæres, & deinde per fideicommiſſum gravatus onere reſtitutionis, poteſt non tantum legitimam, ſed etiam trebellianicam ab univerſali reſtitutione detrahere & pro ſe retinere. Decian. *conſ. 257. per totum* apud Paſch. *loc. cit. num.* 136. Surd. *conſ.* 185. *num.* 25. Caſtr. *conſ. 196. numer. 3. vol. 1.* Socin. *conſ. 150. num. 14. vol. 1.* Mant. *de conject. lib. 7. tit. 11. num.* 11.

Legitimatio ad feuda ſine Domini conſenſu non va- 18
let. DD. apud Fachin. *lib. 7. controv. Jur. cap.* 49. Hoſt. *in cap. per venerabilem §. rationibus. verb. requiſiti. qui filii ſint legitimi.* Alex. *conſil. 60. libr.* 2. Socin. jun. *conſ. 95. numer. 96. libr.* 3. ſed pro contraria ſententia ſtant Curt. jun. *conſ. 1. num. 17. & 18.* Alex. *conſ. 2. num. 55. lib.* 1. Rol. *conſ. 22. num. 39. lib.* 3. Albert. Brun. *conſ. 1. num.* 30. & alii apud Fachin. *loc. cit.* quorum ſententia procedere poteſt, ſi adſit juſta cauſa ob publicam utilitatem; quia Princeps de plenitudine poteſtatis poteſt alteri præjudicare propter publicam utilitatem, & recedere a Regulis Juris. Felin. *in cap. nonnulli numer. 15. de reſcript. arg. L. 5. §. ult. in fin. ff. de injur.* Fel. *in capit. quæ in Eccleſiarum*

num.

numer. 26. *de conſtit.* ubi Abb. *num.* 11. & Dec. *num.* 19. Gail. *lib.* 2. *obſ.* 56. *num.* 9.

19 Legitimatio filiorum in præjudicium agnatorum, quibus fuit jus quæſitum ex antiquis inveſtituris, non valet, niſi fuerit facta ob utilitatem publicam, ut dictum fuit mox ſupra. Afflict. *in cap.* 1. §. *naturales.* *n.* 35. *ſi de feudo defuncti contentio ſit.* Socin. jun. *conſ.* 95. *num.* 45. *lib.* 3. Gail. *lib.* 2. *obſ.* 142. *ſub num.* 15. Menoch. *conſ.* 181. *num.* 24. *& ſeq.* *lib.* 2. Fachin. *l. cit.* *cap.* 50. Contra gl. *in d.* §. *naturales.* Decium *conſ.* 269. *num.* 10. Afflict. *dec.* 195. *ſub num.* 7. Clar. *in* §. *feudum.* *quæſt.* 82. Rol. *conſ.* 3. *numer.* 142. *lib.* 1. Quia Princeps nemini poteſt auferre jus ſuum, *L. quoties.* *C. de precib. Imper. offer.* quod tamen talis legitimatio valeat etiam in præjudicium agnatorum ſi ſit facta ex certa ſcientia, & de plenitudine poteſtatis, late defendit. Gail. *l. c. & obſ.* 140. ubi quando cenſeatur Princeps uti hac poteſtate. Peregrin. *d. art.* 23. *numer.* 68. *ſeqq.* ubi vide.

20 Neque valet in præjudicium ſubſtituti, niſi ſubſtitutus fuerit citatus, ſi legitimatio fuit facta poſt mortem teſtatoris vel gravati, ſecus, ſi illis viventibus, quia tunc ſubſtituto nullum adhuc jus competebat, niſi fuiſſet ſubſtitutus filius legitimus teſtatoris, vel niſi Princeps in legitimatione expreſſerit, quod excludat ſubſtitutum ac ſi de eo teſtator mentionem feciſſet, vel poſuit clauſulam, *quod legitimatus in omnibus & per omnia ſuccedat.* Mareſcot. *lib.* 3. *var. reſ. cap.* 20. *num.* 56. ubi Ruin. *conſ.* 161. *num.* 19. *lib.* 2. Decius *conſ.* 124. *num.* 6. *verſ. non obſtan.* Surd. *conſ.* 1. *numer.* 98. *lib.* 2. & alii Peregrin. *d. art.* 23. *a num.* 74. *ſeqq.* ubi plura late.

21 Lim. quod legitimatus ſubſtitutum non excludit, ſi dictum fuit *ſine liberis ex legitimo matrimonio natis*, quamvis legitimatio eſſet in ampliſſima forma. Dec. *conſ.* 357. *num.* 5. Socin. jun. *conſ.* 65. *lib.* 2. Decian. *conſ.* 88. *num.* 75. Niſi Princeps expreſſe voluerit derogare fideicommiſſo, quia voluntas Principis prævalet voluntati teſtatoris, præſertim ubi agitur tantum de jure in ſpe futuræ ſucceſſionis; dummodo ſubſit cauſa legitima, ſine qua non poteſt voluntati Teſtatoris derogare, neque in præjudicium vocatorum ſubſtitutiones tollere. *L. ſi teſtamentum.* ubi Rom. Jaſ. & alii. *C. teſtam.* Anchar. *conſ.* 339. *col.* 5. Dec. *conſ.* 403. *a num.* 13. Socin. jun. *conſ.* 65. *num.* 3. *lib.* 2. Covar. *lib.* 3. *var. reſ. cap.* 6. *num.* 7. Mant. *de conject.* *lib.* 11. *tit.* 12. *num.* 32. Mareſcot. *lib.* 3. *var. reſ. cap.* 20. *num.* 60. *& ſeq.* Si vero Teſtator expreſſe excluſit legitimatum per illa verba, *ſi deceſſerit ſine filiis ex legitimo matrimonio natis*, & Princeps in legitimatione nullam fecit mentionem hujus ſubſtitutionis, neque fideicommiſſo, in quo Teſtator expreſſe excludit legitimatum, derogavit; tunc legitimatus non excludit ſubſtitutum, quia voluntas Principis debet interpretari, ut minus deroget, vel alteri præjudicet, quam ſit poſſibile. *L.* 2. §. *ſi quis a Principe.* *ff. Ne quid in loco publ.* Socin. ſen. *conſ.* 251. *num.* 12. *lib.* 2. Mant. *de interpret.* *lib.* 11. *tit.* 14. *n.* 14. & plures apud Mareſcot. *l. c. n.* 62. *& ſeq.*

22 Legitimatio per reſcriptum Principis non valet, quando tempore impetrationis per matrimonium commode fieri potuit legitimatio, & id non fuit expreſſum Principi. Bald. *in cap. illud.* *num.* 3. *de præſumpt.* Jaſ. *in L. Gallus.* §. *ſed & quid ſi tantum.* *num.* 107. *ff. de lib. & Poſthum.* Covar. *de Sponſal.* *par.* 2. *cap.* 8. §. 9. *numer.* 5. Mareſcot. *l. c.* *numer.* 40. quia talis legitimatio eſt ſub vel obreptitia.

23 Legitimatio per reſcriptum Principis facit deficere illam conditionem fideicommiſſariam *ſi ſine filiis legitimis*, quamvis fuerit facta ſine præjudicio venientium ab inteſtato, licet fuiſſet ſubſtitutus filius Teſtatoris, Graſſ. *in* §. *fideicom.* *num.* 7. Peregr. *de fideicom.* *art.* 23. *num.* 39. Rota apud Mareſcot. *lib.* 2. *var. reſ. cap.* 88. *num.* 1. *& ſeq.* contra nonnullos.

24 Legitimatio filii ſecuta ex præordinatione patris longe poſt ejus mortem retrotrahitur, & legitimatum ad hæreditatem paternam delatam proximioribus agnatis ante legitimationem reintegrat. Butr. *dec.* 52. *num.* 35. quia ea præordinatio effecit, ut agnatis deferretur hæreditas revocabiliter, & irrevocabilis acquiſitio ſtaret in ſuſpenſo; quidquid ſit, ubi talis præordinatio non adeſt. Alex. *conſ.* 139. *numer.* 2. *lib.* 1. Berous *conſ.* 178. *num.* 2. *lib.* 2. Burſat. *conſ.* 76. *num.* 42. Gratian. *diſcept. for. cap.* 635. *num.* 20. Rota coram Coccino *in una Romana hæreditatis* 3. *Decembris* 1640. apud Bich. *numer.* 36. ſic

Legitimatio ſecunda obtenta poſt mortem patris, ac 25
litem introductam ſuffragatur legitimato, ita ut vi retrotractionis reintegretur ad hæreditatem paternam medio tempore alteri delatam ut dictum ſupra, ſi fuit facta propter præordinationem patris. *DD. mox ſupra citati.* & Cyriac. *controv.* 207. *ſub num.* 15. Cabal. *conſ.* 164. *num.* 49. *lib.* 1. Beccius *conſ.* 179. *num.* 19. & alii apud Bich. *dec.* 54. *n.* 5. quæ patris præordinatio probari poteſt non tantum ex teſtibus explicite de illa deponentibus, ſed etiam conjecturis. Bich. *loc. cit. num.* 6.

Legitimatus regulariter nihil differt a legitimis, & 26
eſt vere legitimus. Covar. *de ſponſal.* *par.* 2. *cap.* 8. §. 8. *n.* 3. Seraph. *dec.* 1329. *num.* 6. & DD. apud Sperell. *dec.* 73. *num.* 26. etiam in ſucceſſione legitimæ. Paſchal. *de patr. pot.* *par.* 2. *cap.* 4. *numer.* 54. Gabr. *de legitimat.* *concluſ.* 1. *per totam* ubi more ſuo pluries ampliat & limitat. Non venit tamen nomine legitime nati, vel legitime deſcendentis. Tuſc. *litt. L. concluſ.* 138. Mant. *de conject.* *lib.* 10. *tit.* 11. & DD. apud Ciarlin. *cap.* 172. *num.* 63. 64. *& ſeq.* *controv. for.* diſtingue tamen juxta ſuperius dicta.

Legitimatus a Laico non eſt directe capax ſpiritua- 27
lium, ſed tantum indirecte, & in conſequentiam, Ciarlin. *controv. for. cap.* 212. *numer.* 31. quia legitimatio Principis ſæcularis non prodeſt pro ſucceſſione in ſpiritualibus uti in Jurepatron. in conſequentiam tamen occaſione hæreditatis ad quam fuit legitimatus poteſt ſuccedere io jure Eccleſiaſtico. Bald. *conſ.* 372. *nu.* 2. Rochus de Curte *de Jurepatr. in verb. Competens.* *num.* 8. Lambertin. *eodem tract.* *lib.* 1. *par.* 2. *quæſt.* 2. *princip art.* 29. *num.* 12. Covar. *loc. cit.* *num.* 18. Vivian. *de Jurepatr.* *par.* 1. *lib.* 4. *cap.* 2. *num.* 70. Azor. *moral.* *par.* 2. *lib.* 2. *cap.* 14. *quæſt.* 7. Molina *de Juſt. & Jur.* *diſp.* 173. *verſ. Item.* Et legitimatus a Protonot. appoſtolicis eſt capax Juriſpatron. & ſpiritualium. Ciarlin. *loc. cit. num.* 59. concorda quæ tetigimus in praxi *Juriſpatronatus.*

Legitimatus a S. Pontifice eſt capax emphyteuſis Ec- 28
cleſiaſticæ. ita Tuſc. *litt. E. concluſ.* 163. Mant. *de tacit.* *tit.* 12. *lib.* 23. *vol.* 2. *num.* 9. *&* 20. Mareſc. *lib.* 1. *var. reſ. cap.* 15. Gratian. *diſcept. for. cap.* 477. Ciarlin. *l. c. n.* 60. aut ab habente poteſtatem ab illo: Gratian. *l. c. n.* 1. ubi late, & fuit legitimatus ab habente ab illo pleniſſimam facultatem eſt capax Epiſcopatus, & Generalatus in Religione. Palleot. *de not. & ſpur.* *cap.* 57. Covar. *loc. cit.* §. 10. *n.* 4. Pignatel. *tom.* 1. *conſult.* 21. *per tot.* ubi DD. & probatur *ex cap. cum in cunctis de elect. & cap. ult. de fil. presbyt.*

Legitimatus ab Imperatore vel Comite Palatino eſt 29
incapax feudi Eccleſiaſtici, uti etiam emphyteuſis Eccleſiaſticæ, quia tali adhuc aliqua infamiæ nota inhæret, quam Eccleſia maxime deteſtatur ut ſupra in praxi *Emphyteuſis.* *n* 25. & Bald. *in cap. quæ in Eccleſiarum. de conſtit.* Tuſc. *litt. E. concluſ.* 167. licet emphyteuſis eſſet tranſitoria ad extraneos. Ciarlin. *controv. for.* *cap.* 6. *num.* 18. *&* 19. *&* 51. Sperell. *dec.* 73. *num.* 43. *&* 44. Neque poteſt ſuccedere io jurepatron. vel Beneſ. Eccleſiaſtico DD. apud Ciarlin. *cap.* 153. *numer.* 38. Imo poſt Bullam Pii V. etiam legitimatus a Principe Eccleſiaſtico vel per reſcriptum non poteſt ſuccedere in Jure Patron. vel Beneſ. Eccleſiaſtico, *DD. cit.* Gratian. *diſcept. for. cap.* 218. *n.* 39. *& d. cap.* 477. *n.* 7. 8. *&* 9. ubi quod per Bullam Pii V. ſint revocatæ legitimationes ad bona feudalia, & Eccleſiaſtica.

Legitimatus non ſuccedit in jurepatronatus familia- 30
ri, vel gentilitio. Lambertin. *de Jurepatron.* *lib.* 1. *par.* 2. *quæſt.* 2. Gratian. *diſc. for. cap.* 218. *numer.* 11. *&* 12. Farin. *dec.* 521. *p.* 1. *numer.* 9. Ciarlin. *controverſ. for. cap.* 172. *numer.* 48. ſecus in hæreditario. ut ſupra. *numer.* 27. Rochus de Curte *de Jurepatron. verb. competens.* Lambertin. *loc. cit.* Vivian. *de Jurepatron.* *lib.* 4. *cap.* 2. *numer.* 70. Neque ſuccedit in Jurepatron. niſi prius ſe probet filium ejus, cui vult ſuccedere. Mant. *de conject.* *lib.* 11. *tit.* 10. *numer.* 32. Fuſar. *de ſubſtit.* *quæſt.* 408. *num.* 43. *&* 180. Peregrin. *de fideicom.* *art.* 23. *num.* 38. Ciarlin. *l. c.* *n.* 18. Cyriac. *contr.* 236. *n.* 11. *lib.* 2. Ludoviſ. *deciſ.* 223. *num.* 1. *&* 2.

Digitized by Google

31 Legitimatus per ſubſequens matrimonium eſt capax Beneficiorum Eccleſiaſticorum, quia talis, excepto Cardinalatu, fit quoad omnia legitimus *cap. tanta. qui fil. ſint legit.* Gabriel. *de legitimatione concluſ.* 1. *numer.* 21. Covar. *in* 4. *par.* 2. *cap.* 8. §. 2. *num.* 22. *& ſeq.* Mant. *de conject. lib.* 11. *tit.* 12. Peregr. *de fideicom. art.* 24. *num.* 43. Antonell. *de regim. Eccleſ. lib.* 2. *cap.* 7. *num.* 11. Pignatell. *tom.* 1. *conſult.* 21. Garz. *de Benef. par.* 7. *cap.* 2. *num.* 28. etiam per matrimonium putativum unius ſaltem Conjugum ſolemnizatum tamen ad normam Concil. Trid. Garz. *de Benef. par.* 7. *d. cap.* 2. *n.* 30. *& ſequen.* Caſſad. *dec. un. de ſponſal.* Gabr. *de legitimat. concluſ.* 1. *num.* 4. *&* 6. Covar. *in* 4. *par.* 2. *cap.* 8. §. 2. *num.* 16. Mant. *de conject. lib.* 11. *tit.* 12. Peregrin. *de fideicom. art.* 24. *a num.* 65. Menoch. *de præſ. lib.* 4. *præſ.* 81. *num.* 3. Sanch. *de matr. lib.* 3. *diſp.* 44. *num.* 1. *&* 2. & Pontius *eodem tract. lib.* 11. *cap.* 1. §. 2. *a num.* 13.

32 Filii tamen ſpurii putativi naturales non legitimantur per ſubſequens matrimonium, etiam verum. gl. *in cap. tanta. qui filii ſint legit.* Covar. *l. c.* §. 2. *num.* 17. contrarium tamen defendunt Caſſadorus *l. c.* Gabr. *l. c. concluſ.* 2. Gratian. *diſcept. for. cap.* 83. *numer.* 32. Pontius *l. c. cap.* 2. §. *un.* apud quos plures alii. Imo, huic poſteriori, quod ſcilicet ſpurii putativi naturales legitimentur per ſubſequens matrimonium, favet in multis Codicibus, uti & in mea ipſamet citata gloſſa *in verb. alim.* ibi: *ſed primum verius.* Alias eſt regula, quod ſpurii, ſeu nati ex illis, inter quos conſiſtere non poterat matrimonium, non legitimentur per ſubſequens matrimonium, ut eſt tex. gloſ. & DD. *in d. cap. tanta.* & ſic diſpoſitio dicti *cap. tanta.* habet ſolum locum in naturalibus tantum. vide *DD. cit.* & Pontium *d. cap.* 2.

33 Sed quæres, quodnam tempus ſit attendendum, ut filii judicentur naturales, ſpurii, vel legitimi, an conceptionis, aut nativitatis? Una ſententia vult eſſe attendendum tempus, quod proli eſt favorabilius aut utilius. juxta §. *ſed & ſi quis Inſtit. de ingen. & L. nuper. in fin. C. de natural. lib.* Hoſt. Cardin. & Ant. Anchar *in cap. tanta qui filii ſint legit.* Gabr. *de legitimat. concluſ.* 2. *num.* 10. *& concluſ.* 4. *num.* 11. Covar. *l. c. d.* §. 2. *num.* 2. §. *contrariam.* Fachin. *lib.* 3. *controv. Jur. cap.* 50. Sanch. *de matrim. lib.* 8. *diſp.* 7. *num.* 19. Pontius *loc. cit. cap.* 3. *per tot.* ubi *num.* 9. quod ſufficiat etiam, ſi medio tempore parentes fuiſſent habiles, ſive ſi inter illos medio tempore matrimonium eſſe potuerit, Alia vult eſſe attendendum tempus conceptionis, quia hic agitur de qualitate & macula, quæ ex copula criminoſa contrahitur. juxta *L. Paulus* 11. *ff. de ſtat. hom.* Sarmiento *lib.* 1. *ſelect. cap.* 5. *a num.* 10. Bart. *in L. Paulus cit.* quam ſequitur Garz. *de Benef. par.* 7. *cap.* 1. *n.* 36. *&* 38. Antonell. *de tempor. legali lib.* 1. *cap.* 76. *n.* 6. *&* 7. cum prima ſtat Gonzal. *in cap. conqueſtus. qui fil: ſint leg.*

34 Quæres præterea an filii inceſtuoſi, ſi Parentes contraxerint matrimonium poſtea ex diſpenſatione Papæ cum clauſula in ejuſmodi diſpenſationibus apponi ſolita. *Prolem ſuſceptam, ſi qua eſt, & ſuſcipiendam exinde, legitimam decernendo* fiant legitimi per ſubſequens matrimonium & vere legitimi cenſeantur quoad omnia etiam ad ſucceſſiones, fideicommiſſa, & majoratus, ſicut naturales; vel tantum proſit quoad ſpiritualia & Eccleſiaſtica, ac ſi fuiſſet legitimatio facta per reſcriptum Papæ abſque matrimonio? poſterius tenet Covar. *in* 4. *par.* 2. *cap.* 8. §. 8. *num.* 13. & Peregr. *de fideicom. art.* 24. *a num.* 76. *&* 80. Sanch. *de matr. lib.* 8. *diſp.* 6. *num.* 25. *& diſp.* 7. *num.* 14. Prius tenet Garz. *de Benef. l. c. num.* 40. quod aprobat authoritate Sanch. *lib.* 8. *diſp.* 6. *nu.* 26. quidquid ſit in terminis Rotæ quam ſecuti ſunt Gonzal. *in reg. Menſium. gl.* 5. §. 9. *num.* 5. Proſper de Auguſtino *ad Summam Bullar. quaranta in append. par.* 2. *verb. matrimoniales diſpenſationes ad fin.* Abb. *in d. cap. tanta. num.* 14. *qui filii ſint legit.* Rota coram Clem. VIII. quam affert Garz. *l. c.* per extenſum, quod patet, quia ſi ejuſmodi diſpenſati non contraherent matrimonium inter ſe, proles ſuſcepta non maneret ullo modo legitima, nec poſſet legitimari virtute illius diſpenſationis juxta Sanch. *lib.* 8. *cit. diſp.* 6. *num.* 26. *& diſp.* 7. *nu.* 15. ergo ſignum eſt, quod legitimatio oriatur ex matrimonio, in cujus radice S. Pontifex diſpenſavit per illa verba *ut ex tunc.* quæ ſecunda ſententia, quod nempe filii fiant legitimi per matrimonium, & quidem quoad omnia &c. multo magis procedit ſi eſſent ſuſcepti ex matrimonio irrito tamen ob impedimentum Juris Canonici, & Papa diſpenſaret in dicto impedimento matrimonium revalidandando. de quo vide Garz. *l. c. nu.* 41. & DD. cit. videri etiam poteſt Gratian. *diſcept. for. cap.* 138. exiſtimans etiam matrimonio non revalidato, eo quod unus ex ſponſis fuerit præmortuus, prolem fore legitimatam, & ſupra in verb. *filii* 90.

Porro ad hoc ut filii per ſubſequens matrimonium fiant legitimi non ſunt neceſſaria inſtrumenta dotalia, ut eſt certum attenta diſpoſitione Juris canonici. Covar. *d. cap.* 8. §. 2. *num.* 8. Abb. *in d. cap. tanta* ubi Ant. de Butrio Anchar. & Cardin. Felin. in *cap. Eccleſia S. Mariæ de Conſtit. & cap.* 1. *de ſponſal.* Dec. *conſ.* 155. Gabr. *de legitimat. concluſ.* 1. *num.* 9. etiam in terris imperii. Jaſ. *in L. generaliter* §. *cum autem. C. de inſtit. & ſubſtit.* Dec. *conſ.* 155. Rota *in una Colon. matrim. coram Raynaldo Petrutio Anno* 1538. quam citat Gabr. *l. c. num.* 11. Theſaur. *deciſ.* 83. *num.* 1. *&* 2. niſi ſuperſint alii filii legitimi & naturales, quo caſu ſunt neceſſaria inſtrumenta dotalia juxta Bald. *in L. cum mulier C. de donat. ante nupt. col.* 2. 35

Filii legitimantur per ſubſequens matrimonium, licet aliud matrimonium fuerit intermedium. Ant. de Butr. *id d. cap. tanta* Jo. Andr. *in reg. ſine culpa de R. J. in* 6. Ant. de Roſella *in tract. legitimat. col.* 26. Nicol. de Ubald. *de ſucceſſ. ab inteſt. col.* 20. & alii plures apud Gabr. *l. c. num.* 14. Covar. *d.* §. 2. *n.* 15. & quamvis inviti per ſubſequens matrimonium non legitimentur; tamen ſufficit ſcientia & taciturnitas filiorum. *gl. in L. adoptionibus. ff. de adopt.* Dec. *conſ.* 55. *num.* 7. & alii apud Gabr. *loc. cit. num.* 17. imo multi tenent, quod etiam inviti legitimentur. ut apud Gabr. *l. c.* Covar. *d.* §. 2. *num.* 13. Paſchal. *de patr. poteſt. p.* 2. *cap.* 4. *num.* 97. Et ſufficit quod matrimonium fuerit contractum in articulo mortis. & hi omnes ſine alia diſpenſatione poſſunt promoveri ad ordines, & dignitates Eccleſiaſticas. *gl. in cap. innotuit in verb. conjugata. de elect.* ubi Compoſtella. Jo. Andr. & Ant. de Butr. Dec. *in cap. cum in cunctis. de elect. & conſ.* 155. Boer. *dec.* 159. Anchar. Abb. & gl. in *d. cap. tanta. qui fil. ſint legit.* An vero nepotes ex filio naturali tempore contractus matrimonii jam mortuo legitimentur per dictum matrimonium ſubſequens vide *Nepotes.* 36

Legitimati per ſubſequens matrimonium admittuntur ad fideicommiſſa & primogenituras, ad quæ vocantur legitimi & naturales, ac excludunt ſubſtitutum cum clauſula *ſi gravatus deceſſerit ſine filiis legitimis, & naturalibus.* Covar. *l. c. num.* 27. Peregrin. *de fideicomiſſ. l. c. art.* 24. *num.* 13. Fachin. *lib.* 7. *controv. Jur. cap.* 51. Mareſcot. *lib.* 3. *var. reſol. cap.* 18. *a num.* 1. Habent etiam querelam inofficioſæ donationis & ſunt capaces feudorum, etiam quando matrimonium fuit contractum in articulo mortis; videri poteſt Mareſcot. *loc. cit.* qui ampliat & limitat. Covar. *d.* §. 2. *per tot.* Gabr. *d. concluſ.* 1. *a num.* 18. Gail. *lib.* 2. *obſerv.* 141. Palleot. *de Not. & ſpur. cap.* 16. niſi Teſtator fuiſſet ſummæ nobilitatis, & authoritatis ut vult Mareſcot. *lib.* 3. *var. reſ. cap.* 18. *num.* 28. quamvis contrarium Mareſcot. teneant, Natta *conſ.* 624. Mant. *de conject. lib.* 11. *tit.* 12. Theſaur. *d.* 83. *numer.* 2. Gabr. *l. c. num.* 52. 37

Legitimatus per ſubſequens matrimonium non excludit ſubſtitutum cum conditione geminata quod *gravavatus deceſſerit ſine filiis legitimis & naturalibus NB. & de legitimo matrimonio natis*, quia legitimatus per ſubſequens matrimonium non poteſt dici legitime natus de legitimo matrimonio, ut contra communem tenet communior & in praxi tutior ſententia. DD. apud Ciarlin. *controv. for. cap.* 111. *num.* 8. *& ſeq.* Tuſc. *litt. L. concluſ.* 238. *a num.* 39. Peregr. *de fideicom. art.* 24. *a n.* 25. *ad* 46. ubi latiſſime. Menoch. *de præſum. lib.* 4. *præſ.* 81. *quæſt.* 23. *&* 24. Mant. *de conject. lib.* 11. *tit.* 12. *n.* 19. Theſ. *dec.* 196. Fuſar. *de ſubſtit. quæſt.* 409. *n.* 39. *&* 43. Martha *de ſucceſſ. legali. par.* 1. *quæſt.* 18. *art.* 9. *num.* 8. maxime ſi adeſſent verba prægnantia *de legitimo, & vero matrimonio nati*; quamvis enim legitimatus ſit vere legitimus, & per fictionem juris dicatur natus de legitimo matrimonio propter retrotractionem legitimationis; non poteſt tamen dici natus de vero matrimonio ita *DD. cit.* apud quos innumeri alii. & 38

apud

Digitized by Google

apud Mareſcot. *lib.* 3. *var. reſ. cap* 18. *num.* 42. 43. & 44. contra plurimos alios, quibus contra priorem adhæret & probat ipſe Mareſc. *l. cit. a num.* 45. & 50. *ſeq.* juxta quem limita ut infra. *num.* 44. Quid vero ſi teſtator uſus non ſit ſupra ſcripta clauſula geminata, *ſi gravatus deceſſerit ſine filiis legitimis & naturalibus*, & NB. *de legitimo matrimonio natis* ſed ſimpliciter dixerit: *ſi deceſſerit ſine filiis ex*, vel *de legitimo matrimonio natis*, vide Fachin. *lib.* 7. *contr. jur. cap.* 51. & *lib.* 10. *cap.* 71. Clar. *in §. feudum. quæſ.* 82. *num.* 5. ubi Bajard. *numer.* 24. DD. apud Peregrin. *d. art.* 24. *num.* 40. Mareſc. *lib.* 2. *var. reſ. cap.* 88. *a num.* 1. & qui alios citant plurimos concludentes, quod tunc legitimati excludant ſubſtitutum, quamvis ibidem huic opinioni non adhæreat ipſe Peregrin. vide etiam Fuſar. *d. quæſ.* 409. *a num.* 2. *ad* 35. *ſeqq.* ubi Doctores etiam in hac quæſtione acriter pugnantes, & diſcordantes, diverſis diſtinctionibus concordare conatur. Plures vero caſus circa hanc materiam vide apud Peregrin. Fuſar. Menoch. & alios *ll. cit.*

39 An vero legitimatus ſive filius primogenitus ex concubina ſit præferendus ſecundogenito ex legitimo matrimonio, ſi poſtmodum matrimonio ſubſequenti legitimus efficiatur, ut quia poſt conceptionem aut nativitatem filii naturalis ex concubina pater aliud contraxit legitimum intermedium matrimonium, & in illo fuit ipſi natus filius legitimus, & poſtea defuncta uxore priorem concubinam duxit? vide DD. pro & contra apud Covarruv. *de ſponſal. d. cap.* 8. §. 2. *num.* 28. qui ſententiæ negativæ adhæret. illamque defendit Gonzal. *in cap. conqueſtus. ſub numer.* 9. *qui fil. ſint legitimi.* qui *dicto numer.* 9. & 10. tenet etiam quod filius primogenitus legitimatus per ſubſequens matrimonium præferatur filio poſtea nato ex eodem matrimonio, ex quo ipſe legitimatus eſt, niſi in diſpoſitione vocentur filii primogeniti, & ex legitimo matrimonio nati, de qua limitatione ſeu clauſula tamen dubitative aſſerit, & ideo videndi erunt *DD. ſupra cit.* Peregrin. *d. art.* 24. *num.* 6. & quoad feuda vide Paſcal. *de patr. pot. p.* 2. *cap.* 4. *num.* 65.

40 Qualitates vero requiſitas ad valorem legitimationis per ſubſequens matrimonium examinat per extenſum Peregrin. *d. art.* 24. *a num.* 47. & illarum aliquas etiam ex ſupra dictis colligere poteris, & ad duo puncta redigit Gonzal. *in d. conqueſtus. a numer.* 11. *qui fil. ſint legit.* nempe quod matrimonium ſequatur, etiamſi hoc fiat in articulo mortis, & ſecundo quod filii ſint naturales, ſive orti ex illis, inter quos tempore conceptionis, vel nativitatis matrimonium ſine diſpenſatione celebrari poterat, quos vide.

41 Legitimatus a Papa eſt capax Ordinum, & Beneficiorum, Canonicatuum, & Dignitatum. *cap. per venerabilem.* ubi DD. *qui fil. ſint legit.* Antonell. *de regim. Eccleſ. lib.* 2. *cap.* 7. *num.* 11. Garz. *de Benef. par.* 7. *cap.* 2. *num.* 45. & *ſeq.* Si vero eſt legitimatus per ſubſequens matrimonium poterit abſque alia diſpenſatione promoveri ad SS. ordines, Dignitates, & alia Beneficia etiam ad Epiſcopatum, ſi tempore conceptionis aut nativitatis, *ut ſupra numer.* 33. parentes erant apti ad legitimum matrimonium contrahendum. gl. *in verb. conjugata. in cap. innotuit. de elect.* Sylveſt. *in verb. Illegitimus. quæſt.* 3. & alii apud Antonell. *l. c.* ſecus ad Cardinalatum poſt conſtitutionem Sixti V. quæ incipit. *Poſtquam verus.* Lim. in legitimato per reſcriptum Principis. Bonac. *de cenſur. diſp.* 7. *quæſt.* 2. *punct.* 3. *numer.* 14.

42 Legitimatus per reſcriptum Principis, vel Comitis Palatini non ſuccedit Patri, cum extant legitime nati, nec excludit fœminas per ſtatutum excluſas exſtantibus maſculis, niſi fuiſſet legitimatus in præjudicium legitime natorum, uti fieri poteſt, iis etiam non citatis, modo in legitimatione fuerit facta mentio legitime natorum, & Princeps in reſcripto utatur clauſula. *non obſtantibus filiis legitimis.* vel *de plenitudine poteſtatis.* Covar. *in par.* 2. *cap.* 8. §. 10. *numer.* 2. *in* 4. Mareſcot. *lib.* 1. *var. reſ. cap.* 35. *num.* 11. Paſchal. *de patr. poteſt. par.* 2. *cap.* 4. *num.* 112. Coſta *de portione rata. quæſt.* 238. Gail. *lib.* 2. *obſ.* 140. *num.* 2. & 6. Peregr. *de fideic. art.* 23. *n.* 68.

43 Poteſt dicere teſtamentum nullum ſi fuit præteritus, & illi competunt omnia juris remedia quæ competunt filiis legitime natis. Clar. *in §. teſtamentum. quæſt.* 84. Rol. *conſ.* 67. *num.* 19. apud Paſchal. *loc. cit. num.* 101. quia taliter legitimatus tanquam in integrum reſtitutus recuperat primævum ſtatum juris naturalis, ſecundum quem omnes homines naturales & legitimi naſcebantur. DD. apud Mareſcot. *lib.* 3. *var. cap.* 20. *n.* 5. & Mant. *de conject. lib.* 11. *tit.* 10. *n.* 16.

Legitimatus per reſcriptum Principis cum illa clauſula generali *quod legitimatus in omnibus & per omnia ſuccedat & excludat &c. prout ſuccederet & excluderet ſi natus eſſet de legitimo* facit deficere conditionem *ſi ſine liberis, aut filiis legitimis & naturalibus, & natis ex legitimo matrimonio.* DD. apud Mareſcot. *lib.* 2. *var. reſ. cap.* 88. *n.* 9. quia per interpretationem paſſivam & adæquativam juris communis legitimatus in omnibus æquiparatur illi, qui fuit natus ex legitimo matrimonio, & conſequitur omnia jura legitimorum & ſuorum, & ſucceſſiones omnes, quas habent illi qui ab initio legitimi naſcuntur. §. *ſit igitur.* & §. *liceat igitur auth. quib. mod. nat. effic. legit.* Tiraquel. *in L. ſi unquam. in verb. ſuſceperint liber. a num.* 77. *C. de revocan. donat.* Peregrin. *de fideic. art.* 23. *a n.* 26. Et legitimatum univerſim facit deficere conditionem *ſi ſine liberis & filiis legitimis & naturalibus*, quamvis legitimatio fuerit facta cum clauſula, *ſine præjudicio venientium ab inteſtato.* Mareſcot. *l. c. n.* 1. apud quem Rota coram Penia *in una Camerinen. fideicom.* 25. *Octobris anno* 1596. Graſſ. *in §. fideic. n.* 7. Peregr. *de fideicom. art.* 23. *num.* 39. & 41. *in fin.* Contra Bald. *conſ.* 347. *num.* 3. *lib.* 3. Menoch. *conſ.* 318. *num.* 15. Beroum *in cap. in præſentia de prob. n.* 285. Manticam *de conject. lib.* 11. *tit.* 10. *num.* 25. quamvis fuerit ſubſtitutus filius Teſtatoris. *DD. cit.* 44

Non excludit ſubſtitutum ſi fuit inſtituta filia cum conditione *ſi ſine filiis.* quia eſſet abſurdum tunc cogitaſſe de naturalibus. Mareſcot. *lib.* 3. *var. reſ. cap.* 20. *num.* 41. Decius *in cap. in præſentia n.* 41. ubi Berous *num.* 248. *de probat.* Alex. *in L. ex facto.* §. *ſi quis rogatus. num.* 6. *ff. ad Trebell.* ubi Caſtr. *num.* 8. Bart. *in L. heredibus.* §. *fin. num.* 1. & 2. *ff. eodem.* ita etiam Menoch. *de præſ. lib.* 4. *præſ.* 79. *num.* 31. Imo licet fuerit inſtituta extranea, ne teſtator videatur ejus illicitos concubitus approbare. Mant. *de conject. lib.* 11. *tit.* 9. *num.* 16. Menoch. *de præſ. lib.* 4. *præſ.* 78. *num.* 60. & alii apud Mareſcot. *loc. cit.* Sicuti quando ex communi uſu loquendi appellatione legitimorum legitimati non comprehenduntur. Caſtr. *in L. ult. num.* 6. *C. de his qui ven. ætat. impetrav.* Imola *in L. ex facto n.* 14. *ff. de vulgar. & pupillar. ſubſtit.* Dec. *conſil.* 284. *num.* 10. Rol. *conſ.* 83. *num.* 24. *lib.* 3. Menoch. *conſ.* 164. *num.* 11. Mant. *l. c. num.* 17. Mareſcot. *lib.* 3. *var. reſ. cap.* 20. *num.* 28. quia verba teſtatoris debent intelligi juxta communem loquendi uſum. *L. Labeo. ff. de ſupellect. legat.* ubi Bart. & *in L. uxorem.* §. *legaverat. ff. de leg.* 3. Qui uſus loquendi, cum non præſumatur, debet probari. Bart. *in d. L. Labeo, ad fin.* & quidem probandum eſt, quod talis uſus loquendi ſit in eo loco, unde Teſtator originem habet, vel diu moratus fuit, nec ſufficit, quod teſtator ſit in loco tanquam forenſis juxta *L. ſi ſervus plurium.* §. *ult. ff. de leg.* 1. & ibi tanquam forenſis teſtetur. Alex. *conſ.* 131. *num.* 4. *lib.* 7. & alii apud Mareſcot. *loc. cit. num.* 30. inſuper probari debet, quod hic modus loquendi vigebat tempore conditi teſtamenti. Item probandum eſt, quod uſus taliter loquendi fuerit in ipſis Teſtatoribus. Menoch. *conſ.* 266. *num.* 63. *in fin. lib.* 3. Socin. ſen. *in L. Gallus.* §. *ſi ejus numer.* 5. *ff. de lib. & poſthum.* Mant. *de conject. lib.* 3. *tit.* 8. *num.* 7. Mareſcot. *loc. cit. numer.* 31. & 32. 45

Præterea non excludit Eccleſiam, vel cauſam piam. Bald. *in cap. in præſentia num.* 35. *ubi* Fel. *numer.* 29. & Dec. *n.* 122. *de prob.* Tiraquel. *de privil. piæ cauſ. privil.* 94. Menoch. *de præſumpt. lib.* 4. *præſ.* 79. *num.* 35. Mant. *l. c. num.* 26. apud Mareſcot. *l. c. numer.* 33. & 34. quia Imperator non poteſt præjudicare Eccleſiæ vel cauſæ piæ, quamvis contraria ſententia magis placeat Mareſcoto *num.* 36. eo quod non ſit legitimatio, quæ tollit ſucceſſionem, ſed teſtatoris voluntas. & major ratio militat excluſionis contra Eccleſiam, quia in ſucceſſione patris vel Avi eſt favorabilior cauſa filiorum, quam Eccleſiæ. ut dixit D. Auguſtinus *in cap. quicunque* 17. *quæſt.* 4. 46

Legitimatus per reſcriptum Principis deſinit eſſe turpis 47

pis perſona, & acquirit paternam nobilitatem. Cyriac. *controv.* 208. *num.* 1. 2. & 3. Afflict. *dec.* 195. *num.* 8. Tiraquel. *de nobilit. cap.* 15. Mant. *de conject. lib.* 11. *tit.* 10. Palleot. *de Not. & ſpur. cap.* 62. efficitur vere civis. Palleot. *de Not. & ſpur. cap.* 35. *num.* 6. Menoch. *conſ.* 1286. *num.* 7. Merlin. *dec.* 832. *num.* 8.

48 Legitimatus per oblationem Curiæ ſuccedit Patri tam ex teſtamento, quam ab inteſtato cum aliis legitime natis, ita tamen ut plus habere non poſſit; quam legitime nati, ne ſuccedat fratribus legitime natis, vel aliis Conſanguineis. Oinot. *lib.* 3. *tit.* 1. *de ſucceſſ. ab inteſt.* Paſchal. *de patr. pot. par.* 2. *cap.* 4. *num.* 104.

49 Legitimus in dubio quis præſumitur, late Menoch. *de præſ. lib.* 6. *præſ.* 54. *a num.* 20. *& per tot.* & probatur ex celebratione matrimonii ſervata forma S. Concil. Trid. vel ubi non fuit receptum ſervatis de Jure ſervandis. Sylvat. *lib.* 1. *conſ.* 36. Pacian. *de probat. lib.* 2. *cap.* 16. *num.* 30. *ſeqq.* ubi pluries ampliat. licet fuerit conceptus ante matrimonium, ſi tunc inter patrem & matrem poterat conſiſtere matrimonium legitimum. *L. nuper. C. de natural. lib. auth. quibus mod. nat. effic. ſui in princ. verſ. ſancitum namque.* Bald. *in L. Paulus. num.* 1. *ff. de ſtatu hom.* Socin. jun. *conſ.* 12. *num.* 17. *verſ. Et opinio iſta lib.* 4. Ruinus *conſ.* 92. *num.* 13. *lib.* 3. Alex. *conſ.* 5. *num.* 3. *lib.* 7. Peregrin. *de fideic. art.* 24. *num.* 64. & 65. Mant. *de conject. lib.* 11. *tit.* 12. *n.* 26. Bich. *dec.* 101. *n.* 14.

50 Legitimitas probatur etiam ex admiſſione ad, ſucceſſionem ſolis legitimis competentem. Roſenthal. *de feud. cap.* 7. *concluſ.* 19. Berous *conſ.* 19. *lib.* 2. Menoch. *de præſ. lib.* 6. *præſ.* 54. *numer.* 38. *& ſeq. & conſ.* 490. Probatur etiam ex inſtrumentis renovationis inveſtituræ, Rota poſt Pajatell. *dec.* 14. *numer.* 14. Sicut etiam ex ſolutione canonis ex bonis emphyteuticis Eccleſiaſticis, ex renovatione inveſtituræ in emphyteuſi Eccleſiaſtica: Item ex Dignitate Epiſcopali. Rot. *l. c. n.* 15. ubi *numer.* 11. & 19. quod hujus probatio non debeat eſſe tam exacta, cum agitur de tempore antiquo; & generaliter qualiter, & quibus conjecturis probetur legitimatio, vide late Ludoviſ. *dec.* 247. *& ſeq. per tot.* & Rot. *d. deciſ.* 14. & Menoch. *l. c.* Beroum *conſ.* 19. *num.* 7. *lib.* 2. Gozzadin. *conſ.* 13. *num.* 33. Cavalet. *dec.* 123. *num.* 2. & 4. & *in recent. dec.* 434. *numer.* 7. *par.* 1. & quoad Dignitatem Epiſcopalem, quod ſola probet legitimitatem, probat tex. *in cap. cum in cunctis. de elect. & in cap. innotuit. eodem tit.* Conc. Trid. *ſeſſ.* 7. *cap.* 1. *de reform.* Ugolin. *de off. & poteſt. Epiſc. par.* 1. *cap.* 1. §. 1. *num.* 5. *verſ. quare.* Probatur etiam ex teſtamento, in quo uti filius legitimus & naturalis hæres inſtituitur. Bich. *dec.* 488. *n.* 12.

51 Legitimatus debet probare filiationem, quamvis in legitimatione adeſſet clauſula, quod non teneatur. Peregr. *de fideicom. art.* 33. *num.* 38. Gratian. *diſcept. for. cap.* 744. *n.* 6. Ciarlio. *controv. for. cap.* 172. *n.* 17. & 18. Rol. *conſ.* 89. *n.* 39. *lib.* 1. Menoch. *conſ.* 581. *n.* 4. Mant. *de conject. lib.* 11. *tit.* 10. *n.* 52. Cyriac. *controv.* 236. *nu.* 11. Ludoviſ. *deciſ.* 223. *n.* 1. & 2. Surd. *conſ.* 552. *n.* 14. & 19. & probata filiatione non dicitur probata legitimitas. Bich. *dec.* 501. *n.* 2. Pacian. *de probat. lib.* 2. *cap.* 16. *num.* 56.

52 Et cum legitimitas nullo tempore præſcribi poſſit etiam longiſſimo juxta Balb. *de præſcript.* 1. *par.* 6. *par. princ. numer.* 53. Bald. *in L. nullo. num.* 5. *C. de rei vendicat.* & Cæpola *in L. nemo. num.* 12. *ff. pro legato.* quia legitimatio eſt de regalibus & reſervatis Principi ſupremo, quæ & præſcriptio non operatur, ubi veritas conſiſtere non poteſt, & hinc, quia Laicus eſt incapax ſpiritualium illa præſcribere non poteſt. *cap. quod ſicut. cap. Meſſana & cap. Sacroſancta de elect.* ubi Abb. & *in cap. cauſam quæ, de præſcript.* & quamvis regalia præſcribantur ſpatio temporis immemorabilis, tamen hoc procedit, cum quis jure ſuo poſſidet contra ſupremum illum non recognoſcendo in ſuperiorem, quod non procedit in caſu noſtro. Peregr. *de fideicom. art.* 23. *a n.* 89. Ideo de invaliditate legitimationis ſemper opponi poterit. *DD. citati.* contra Bart. *in L. jubemus. C. de emanc. liber.* Dec. *conſ.* 367. *nu.* 1. ſi tamen taliter legitimatus ſpatio triginta annorum & ultra poſſedit paternam hæreditatem, præſcribit eandem, ita ut exceptione ſe tueri poſſit, quia etiam ſine legitimatione præſcriptionis exceptione tutus foret. Bart. *conſ.* 119. Bald. *in d. L. nullo.* Bald. 4. *p.* 5. *part. princ. quæſt.* 18. *princ. numer.* 7. *fol. mihi* 79. Peregrin. *loc. cit. numer.* 94.

Quod autem ſupra diximus in dubio quem præſumi legitimum, intelligendum erit, quando conſtat de matrimonio contracto: nam quando non conſtat de aliquo matrimonio, neque vero, neque putativo, quod tunc aſſerens ſe legitimum, id debeat probare, ſive deinde agat, ſive conveniatur, defendit Pacian. *de probat. lib.* 2. *cap.* 17. *numer.* 23. & latius *in cap.* 16. *per tot. d. lib.* 2. cum enim non poſſit quis eſſe legitimus niſi fuerit natus ex matrimonio, infertur, non poſſe quem præſumi legitimum, ex quo matrimonium tanquam quid facti non præſumatur, ſed probari debeat, alias rationes vide apud cit. Pacian. ubi etiam an teneatur filius credere parentibus dicentibus illum eſſe illegitimum, quem proinde vide, ubi diſtinguit quando agitur ad ſucceſſionem bonorum temporalium, & quando agitur ad ordines, Beneficia, & electiones Eccleſiaſticas, & primo caſu ſi filius eſt actor petens hæreditatem &c. & tunc probare debet ſe legitimum regulariter loquendo, exceptis aliquibus caſibus *ibidem* poſitis. Si vero eſt reus, hæreditatemque paternam poſſidet, & tunc, ſi actor petens dictam hæreditatem non probat ſuam intentionem, non tenetur filius reus probare ſuam legitimitatem: ſi vero actor probat ſuam intentionem, nempe ſe eſſe conſanguineum defuncti proximiorem ad quem devenire deberet hæreditas non extantibus filiis, tunc d. actor ſi fatetur matrimonium inter parentes Rei conventi, & ſolummodo negat illum eſſe legitimum, & in hoc caſu tenetur probare ſuam intentionem, nempe Reum eſſe illegitimum: vel negat ipſum eſſe legitimum tanquam natum ex clandeſtino matrimonio, illamque clandeſtinitatem probat, & tunc filius debebit ſe legitimum probare. Si tamen actor fatetur quidem matrimonium fuiſſe contractum in facie Eccleſiæ, ſed dicit illum eſſe illegitimum propter impedimentum, non auditur, niſi probaverit ſcientiam Impedimenti & malam fidem parentum. Si vero actor negat matrimonium, nec de illo conſtaret, onus probandi legitimitatem incumberet ipſi filio. 53

De Jure Canonico vero in Beneficiis & Dignitatibus Eccleſiaſticis utrique incumbet onus probandi aſſertionem ſuam, ſcilicet tam ei, qui dicit ſe legitimum, quam illi, qui dicit illum illegitimum, qui ſi nihil probaverit repellitur quidem, & condemnatur ſeu punitur prout juris, nihilo minus petens Beneficium tenetur ſe probare legitimum, & nullo probante Judex debet inquirere ex officio &c. de quibus vide latius Pacian. *loc. cit.* 54

Cauſa vero iſta legitimationis per ſubſequens matrimonium ſpectat ad Judicem Eccleſiaſticum. *cap. tuam, de ordin. cognit. cap. cauſam quæſt. il.* 2. *cap. lator, qui fil. ſint legit.* unde ſi petenti hæreditatem in foro laicali objiciatur exceptio legitimorum natalium, hæc exceptio ad Eccleſiaſticos Judices erit remittenda. Covar. *d. p.* 2. *de ſponſal. cap.* 8. §. 3. *num.* 4. cum enim ad eam cauſam definiendam neceſſario diſceptandum ſit de valore matrimonii, ejus cauſæ cognitio neceſſario ſpectare debet ad Judicem Eccleſiaſticum, quidquid ſit ſi non agitur de jure matrimonii, ſed tantum de facto, an nempe contractum ſit nec ne, de quo vide Gonzal *in d. cap. tuam, num.* 3. Pirhing *in d. tit. qui fil. ſint legit. numer.* 25. & 26. An vero tunc Judex Eccleſiaſticus poſſit una ſimul de legitimatione pronunciare, & hæreditatem adjudicare, an vero tantum ſuper legitimatione ſententiam ferre, vide Gonzalez *in d. cap. cauſam quæſt. num.* 2. Pirhing *l. c. num.* 27. 55

Porro in legitimanda prole etiam quoad ſucceſſiones attenditur diſpoſitio Juris Canonici, ut contra nonnullos volentes in terris Imperii ſervandam eſſe diſpoſitionem Juris Civilis, probant Doctores apud Pacian. *de probat. d. lib.* 2. *cap.* 16. *numer.* 92. inter quos Mantica *de conjectur. ultim. vol. lib.* 11. *tit.* 12. *ver. ſed adhuc magna.* 56

LE-

Digitized by Google

LENOCINIUM.

Praxis Lenocinii.

1 Leno eſt, & dicitur, qui quæſtuarias mulieres proſtituit, Francus *dec.* 68. *num.* 1. Cabal. *reſol. crim. caſ.* 171. *num.* 11. Item qui accommodat domum ſuam vel conductam, aut agrum ad committendum ſtuprum, vel tractandum de illo, ſi ſtuprum fuit opere ſecutum. Farin. *de delict. carn. quæſt.* 144. §. *Domum accommodans. num.* 29. Item maritus, qui adulterum vel adulteram deprehenſam in adulterio domi tolerat, niſi metus excuſet, vel ignorantia. Caball. *loc. cit.* Farin. *l. c. a nu.* 88. *ſeqq.* ubi ampliat, & limitat.

2 Lenocinium eſt crimen mixti fori, *cap. diſcretionem de eo qui cognovit Conſanguineam. L. ſi Lenones. C. de epiſcop. audien.* De Jure can. punitur pœna fuſtigationis. *cap in archiepiſcopatu. de raptor.* Vulpe. *in prax. Jud. cap.* 46. Antonell. *de regim. Eccleſ. lib.* 6. *cap.* 34. quæ tamen fuſtigatio debet eſſe tolerabilis & moderata, non autem crudelis, alias Epiſcopus indebito modo jubens aliquem fuſtigari ſuſpenditur a Miſſarum celebratione per duos menſes. *cap præterea.* ubi gl. *in verb. crudeliter. de Cler. percuſſore.* Clar. *in §. fin. quæſt.* 70. *verſ. eſt etiam.* De Jure vero civili ſaltem antiquo Leno punitur pœna mortis. Clarus *in §. fin. quæſt.* 68. *num.* 23. cui tamen hodie fuit ſubrogata fuſtigatio. *DD. cit.* & Cabal. *loc. cit. num.* 7. & tandem hodie pœnæ lenonum ſunt arbitrariæ; conſiderata qualitate lenocinii aut Lenonum, an ſint pater, mater, ſoror, nutria, aut talis perſona cui puella ad cuſtodiam tradita fuit &c. de quo late Farin. *d. q.* 144. *a num.* 1. *ad* 15. & DD. cit. Paſchal. *ut infra.*

3 Si tamen Leno eſſet maritus, pater, aut frater proſtitutæ mulieris, puniretur privatione patriæ poteſtatis, uſufructu in bonis adventitiis, & pœna mortis tandem, a qua tamen pœna excuſaret neceſſitas, vel extrema paupertas. Menoch. *de arbitr. caſ.* 534. *num.* 6. *&* 13. *in* 6. *centur.* relat. a Paſchal. *de vir. patr. pot. p.* 2. *cap.* 10. *num.* 1. & a Farin. *d. quæſt.* 144. *numer.* 53. dummodo receperit pecunias, ſecus ſi ſolummodo ſimpliciter filiis fornicantibus conſenſerit. Farinac. *loc. cit. numer.* 68.

4 Ad Lenocinium vero non ſufficit unicus actus, ſed ad minimum duo requiruntur. Foller. *in* 2. *par.* 2. *princ. num.* 37. Vicent. de Franch. *d. deciſ.* 68. *num.* 1. Peguer. *quæſt. crim. cap.* 15. *num.* 5. *verſ. & non ſolum.* Caball. *loc. cit. n.* 12. niſi eſſet propriæ uxoris leno; tunc enim unicus ſufficeret actus. Vinc. de Franch. *loc. cit. num.* 7. Covar. *in* 4. *par.* 2. *c.* 8. §. 11. *ſub num.* 5. Peguer. & Caball. *ll. cc.*

5 Hoc crimen committunt etiam, qui proſtituunt proprias ancillas quæſtus cauſa, & conſulentes. Caball. & Farin. *ll. cc.* neque minor ætas excuſat in totum, ſed tantum ad minuendam pœnam. Farin. *loc. cit. a numer.* 31. effectu vero non ſecuto leno punitur extra ordinem. Menoch. *loc. cit.* Farinac. *l. c. numer.* 31. *&* 32. *ſeqq.*

LEX.

Praxis Legis.

1 Lex poſitiva, alia eſt præceptiva, alia pœnalis; illa eſt, quæ determinat aliquid faciendum, vel omittendum nulla conſtituta pœna; pœnalis eſt, quæ determinat ut ſupra ſub aliqua pœna determinata vel determinanda arbitrio Judicis. Bonac. *de LL. diſp.* 1. *quæſt.* 1. *puncto* 7. §. 2. Legem condere eſt meri imperii, & reſervatum principi juxta Fachin. *lib.* 13. *contr. Jur. cap.* 22. qui citat Bologn. *num.* 68. Rim. jun. *num.* 400. & Suarez *de LL. lib.* 3. *cap.* 9. DD. *in cap. Eccleſia de conſtit.* & ibi Bald.

2 Lex incipit ligare poſt duos menſes a die publicationis, niſi a legiſlatore fuerit aliud tempus præfinitum. Sylvat. *lib.* 1. *conſ.* 67. ubi Abb. Felin. & Dec. *in cap. ſingulis de præben. in* 6. Gabr. *de LL. concluſ.* 4. *a num.* 1. Sperell. *deciſ.* 15. *num.* 26. Suarez *de LL. lib.* 3. *cap.* 18. *a numer.* 1. *& ſeqq.* Navar. *conſ.* 1. *de conſtit. quæſt.* 4. *numer.* 17. Lim. quoad legem latam a Magiſtratu inferiore, quæ ſtatim obligat. Abb. Dec. & alii *in cap.* 2. *de conſtit.* P. Pirhing. *lib.* 1. *tit.* 2. *ſect.* 1. §. 6. *num.* 35. P. Reiffenſtuel *lib.* 1. *tit.* 2. §. 5. *num.* 111. & poſt duos menſes ligat etiam ignorantes. Riccius *in prax. par.* 3. *reſ.* 195. *num* 2. quamvis ante duos menſes non obliget ſcientes, & ante publicationem. Bald. *in L. fin. C. de caduc. tollen. & in cap.* 2. *numer.* 25. *de conſtit.* Dec. *in cap.* 1. *num.* 19. *verſ. non obſtat. de poſtul. prælat. & in cap.* 2. *n.* 15. ubi etiam Barbos. *n.* 50. *de conſtit.* Ant. de Butr. *in cap.* 2. *de conſtit.* Dec. *l. cit.* Turrecrem. *in cap.* 4. §. *leges* 4. *diſt.* Gabr. *de LL. concluſ.* 4. *n.* 6. *&* 7. Suarez *d. cap.* 18. *n.* 5. quod autem liget ignorantes, intellige in foro externo, de quo Riccius *l. c.* Suarez *l. c. n.* 10.

Non obligat niſi fuerit uſu recepta ſive ſit generalis, ſive ſtatutaria. *L. de quibus. ff. de LL.* Felin. *in cap.* 1. *de pace & tregua.* Covar. *lib.* 2. *var. reſ. cap.* 16. *num.* 6. *verſ. quinto*, Menoch. *de præſumpt. lib.* 2. *præſ.* 2. *a num.* 1. & alii apud Sperell. *dec.* 15. *num.* 3. 4. *&* 5. Sanch. *de matr. lib.* 3. *diſp.* 18. *num.* 1. Garz. *de benef. par.* 11. *cap.* 5. *num.* 150. Gratian. *diſcept. for. tom.* 3. *cap.* 588. *n.* 14. *&* 15. Bonac. *de LL. diſp.* 1. *quæſt.* 1. *p.* 4. liceret haberet decretum irritans. Garz. *l. c. num.* 152. Sperell. *ut ſupra n.* 6. *&* 7. Gabr. *tit. de clauſul.* 3. *n.* 43. Gratian. *diſc.* 202. *n.* 18. ubi Rota, Pariſ. *de reſignat. lib.* 8. *quæſt.* 8. *num.* 154. ſecus ſi fuit ſemel uſu recepta; tunc enim propter decretum irritans non poteſt contraria conſuetudine tolli, nec admittitur probatio non uſus. Gratian. *diſc.* 559. *a nu* 42. quia per ſimplicem non uſum lex non tollitur, quia poteſt eſſe quod non fuerit natus caſus legis; & in dubio lex præſumitur uſu recepta, juxta Gratian. *diſc. for. cap.* 559. *num.* 57. Seraphin. *deciſ.* 153. *nu.* 12. Mantic. *de tacit. lib.* 5. *tit.* 13. *num.* 42. apud quos Rot. & DD. contra Ciarlin. *controv. for. cap.* 104. Dian. *p.* 1. *tr.* 10. *reſ.* 3. Menoch. *de præſ. lib.* 2. *præſ.* 2. *num.* 3. & alios, & juxta priorem ſententiam contrarium alleganti incumbit onus probandi probando contrarium non uſum. Seraph. *l. c.* quæ probatio debet percutere formam & ſpeciem *DD. cit.* quæ vel magis procedent, ſi ageretur de abrogatione legis ſemel uſu receptæ per contrarium uſum. Menoch. *l. c.* qui contrarius uſus, cum ſit quid facti, quod non præſumatur, ſed probari debeat, dicit etiam Sperel. *dec.* 15. *num.* 8. *&* 19. quod vero lex etiam uſu recepta poſſit contraria conſuetudine ſaltem 30. annorum abrogari, vide apud Suarez *de legib. lib.* 7. *cap.* 18. *per tot. & cap.* 20. *per tot.* a DD. paſſim. quid vero ubi adeſt clauſula *non obſtante conſuetudine in contrarium*, vel conſuetudinem reprobat, aut eidem reſiſtit, vide late Suarez *l. c. cap.* 19. *a n.* 20. *& d. cap.* 20. *a n.* 17. Merlin. *deciſ.* 814. *n.* 6. 3

Bene verum eſt, quod Lex Pontificia ut obliget non dependeat ab acceptatione populi vel ſubditorum, quia S. Pontifex non habet poteſtatem a populo, ſed a Deo. Tum quia *ad Rom.* 13. dicitur. *omnis anima poteſtatibus ſublimibus ſubdita ſit.* ergo non eſt ſubditorum acceptare vel non acceptare legem. *& ad Hebræos* 13. *Obedite præpoſitis veſtris.* Diana *par.* 7. *tract.* 1. *reſ.* 28. Fragoſ. *de regim. Reip. part.* 1. *lib.* 1. *diſp.* 3. *num.* 258. Duard. *in Bull. Cœna. lib.* 3. §. 1. *quæſt.* 1. *nu.* 17. Suar. *de LL. lib* 4. *cap.* 16. *num.* 2. Molfeſ. *in ſum. tom.* 1. *tract.* 9. *c.* 8. *num.* 38. Merlin. *deciſ.* 814. *num.* 4. *&* 5. Quare ab initio non acceptantes peccant, ſed poſtmodum ſi ſit abrogata per contrarium uſum amplius non obligat; quia ſubintelligit conditionem *ſi uſu acceptetur.* Diana *par.* 1. *tract.* 10. *reſ.* 1. Bonac. *de LL. diſp.* 1. *quæſt.* 1. Antonell. *de regim. Eccleſ. lib.* 1. *cap.* 1. §. 4. Suarez *d. cap.* 16. *num.* 9. niſi Lex haberet decretum irritans. Sperell. *d. dec.* 15. Covar. *lib.* 2. *var. reſ. cap.* 16. *a num.* 6. vide etiam *num. antec.* Et legis civilis non acceptatio ut deobliget debet eſſe rationalis, alias enim nemo poteſt eximi a præcepto obedientiæ per inobedientiam. Suar. *de LL. lib.* 3. *cap.* 19. *per tot.* ubi late de hac materia. Tollitur per non uſum, niſi habeat decretum irritans. Tuſch. *litt. S. concluſ.* 254. Sanch. *de matrim. lib.* 7. *diſp.* 82. *a n.* 17. *uſque ad* 23. Bonac. *de LL. diſp.* 1. *quæſt.* 1. dummodo cucurrerit tempus decem annorum, aut triginta, ut ſupra in verb. *conſuetudo.* vide Suar. *d. cap.* 16. *a n.* 10. 4

Canonica indiſtincte omnes ubique ligat etiam in foro ſeculari. *L. omni. C. de SS. Eccleſ. cap.* 1. *&* 2. *diſt.* 12. *L. Jura.* 8. *ff. de LL.* S. Tho. 1. 2. *quæſt.* 96. *art.* 5. Sylveſt. *in ſum. verb. Lex num.* 14. Fagnan. *in cap. canonum* 5

ſta-

Digitized by Google

ſtatuta. num. 6. 51. & 81. de conſtit. Sperell. deciſ. 133. a nu. 16. etiam hæreticos. Hinc impedimenta jure Eccleſiaſtico inducta afficiunt etiam eorum matrimonium. Gobat. de impedim. matrim. caſ. 1. n. 29. Vide etiam aliqua ſupra in verbo Jus.

6 Civilis, ſi eſt juſta, obligat ſub mortali in re gravi, modo non ſit nutritiva peccati. cap. quo jure. diſt. 8. cap. 2. de major. & obed. cap. 1. ubi Abb. & Fel. & Dec. de conſtit. S. Tho. l. c. & 2. 2. qu. 60. Sylveſt. in verb. lex. n. 9. Sotus de juſt. & jur. lib. 1. qu. 6. art. 4. concl. 1. Heringius de fidejuſſ. cap. 7. nu. 529. Suarez de LL. lib. 3. cap. 21. & 25. Ciarlin. controv. for. cap. 33. n. 130. Sperell. dec. 14. & 15. num. 42. Suar. de LL. lib. 3. a c. 21. Felin. in c. 1. de ſponſal. nu. 18. Covar. de ſponſ. p. 2. c. 7. §. 7. nu. 9. etiam ubi ratio legis deficit in particulari, ſecus ſi in univerſali, quia

7 Lex ceſſante ejus fine adæquato in caſu particulari adhuc obligat. Suar. de LL. lib. 3. cap. 23. Bonac. de LL. diſp. 10. qu. 2. punc. 8. §. incidens. num. 13. & plures apud Dianam par. 1. tract. 10. reſ. 28. quia lex conditur pro bono communi, quod nunquam ceſſat etiam in caſu particulari. Idem tenent Laym. moral. l. 1. tract. 4. c. 21. n. 3. Felic. de cenſib. to. 2. l. 1. c. 8. num. 6. Monet. de comm. ult. volunt. cap. 4. num. 5. concl. 2. num. 150. Pont. de matr. l. 5. cap. 5. n. 7. Contrarium defendunt alii apud Dianam quos ipſe ſequitur loc. c. Abb. in cap. quia in inſulis, de Regular. quia valet argumentum de toto ad partem, ſed ceſſante fine Legis in totum, ceſſat lex, ergo ceſſante in parte ceſſabit lex. Sed Covar. in cap. cum eſſes. de teſtam. num. 9. & de ſponſal. par. 2. cap. 6. §. 9. n. 8. Fachin. lib. 10. controv. Jur. cap. 74. ſtant cum priori ſententia. Et

8 Lex fundata in præſumptione, quod obliget in conſcientia, quamvis in caſu particulari veritas ſit in contrarium, tenent Theologi communiter cum Suarez de LL. lib. 3. cap. 23. Covar. in cap. cum eſſes de teſtamen. num. 9. quia lex lata ob præſumptionem doli, fuit lata ad evitanda ſcandala, & fraudes, quæ ratio utpote generalis ſemper durat, & ſic fundatur potius in veritate, quam in præſumptione in caſibus, in quibus lex ad vitandum dolum determinat aliquas ſolemnitates, uti in electionibus, matrimoniis &c. tum quia lex humana poteſt ex juſta cauſa inhabilitare hominis ſubditi voluntatem ad aliquid agendum ſine ſolemnitatibus; tum quia alias in aliquibus caſibus fieri poſſent matrimonia clandeſtina, Judices poſſent recipere munera &c. contrarium multi tenent apud Sperell. dec. 162. per totam. quia in conſcientia potius ſequenda veritas quam præſumptio, & ceſſante cauſa ceſſat effectus, & æquitas juris naturalis præfertur rigori juris poſitivi: videri poteſt etiam Diana par. 1. tract. 4. reſ. 19. & tract. 10. reſ. 27. Layman. in theologia mor. lib. 1. tract. 4. c. 21. num. 4. Homobon. de exam. Eccleſ. par. 1. tract. 5. cap. 8. qu. 53. Et probatur ex textu in cap. a nobis 28. de ſent. excom. Ibi. Judicium Dei veritati, quæ non fallit, nec fallitur ſemper innititur. Judicium autem Eccleſiæ non nunquam opinionem ſequitur, quam & fallere ſæpe contingit, & falli, propter quod contingit interdum, ut qui ligatus non eſt apud Deum Eccleſiaſtica ſit ſententia innodatus. Et pro hac ſtat etiam Abb. in cap. quia plerique. 8. nu. 18. de Immun. Eccleſ. ad hæc ſicut præſumptio cedit veritati. L. fi. in princ. ff. quod met. cauſ. L. nuptura in fi. ff. de Jure dot. Ludoviſ. dec. 416. num. 6. ſic lex poſitiva, dum judicat ex præſumptionibus, cedit Legi Divinæ cap. is qui fidem. & cap. tua nos de ſponſal. adeoque in foro conſcientiæ, in quo loquitur & judicat Deus, attenditur veritas, non præſumptio. vide late Scacciam de commerc. & camb. §. 1. q. 1. a num. 29. ſeqq. ubi diverſos ponit caſus. & quæſt. 7. ampl. 19. num. 87. Hanc tamen ſententiam Sperel. loc. cit. num. 53. ita temperat, ut procedat quando quis Legem in præſumptione fundatam bona fide vel ſine propria culpa tranſgreditur, ita ut non tantum ceſſet fraudis præſumptio, vel fraus præſumpta, ſed etiam voluntas tranſgrediendi legem ab initio, quamvis ſcientia tranſgreſſionis poſt actum ſuperveniat, & tunc non tenetur quis rem contra legis formam acquiſitam reſtituere, ſi vero culpabiliter, aut data opera tranſgrediatur, quamvis revera nulla interceſſerit fraus vel deceptio; tunc tenetur ad reſtitutionem. Et ita diſtinguendo tenet etiam Berous in cap. quæ in Eccleſiarum. n. 47. de conſtit. verſ. cogitabam. Prædicta diſtinguunt Suarez de LL. d. lib. 3. cap. 23. a num. 5. Pontius de matrimonio. lib. 5. c. 5. a n. 6. inter præſumptionem præſuppoſitionis, ſeu facti, & præſumptionem definitionis, ſeu periculi moralis ſecundum id quod frequentius accidit, quædam enim eſt præſumptio, quando præſumitur opus tali, vel tali modo eſſe factum, ſeu quando aliquis agendi modus interveniſſe a Jure præſumitur in unoquoque caſu particulari. ut in cap. veniens. 2. & in cap. is qui fidem de ſponſal. ubi ſponſalia de futuro dicuntur tranſire in matrimonium legitimum ſecuta copula: quia licet ad matrimonium requiratur conſenſus abſolutus de præſenti: tamen ne Eccleſia præſumat acceſſiſſe cum peccato, præſumit habuiſſe conſenſum maritalem, & id præſumit non ſolum ut plurimum, ſed in quovis caſu: & ſic de reliquis: quod genus præſumptionis etiam appellatur Juris, & de jure, quia juſte præſumit, & de ea aliquid ſtatuit, ut non admittat probationem in contrarium: & tunc Lex in ſimili præſumptione fundata non obligat, modo præſumpto ſeu præſumptione non ſubſiſtente, neque mandatum, aut ſententia Judicis, ſi in dicta lege fundetur. Alia vero eſt præſumptio definitionis, ſeu periculi moralis, quando lex præſumit in tali modo contrahendi v. g. ineſſe dolum, vel timorem, vel imperfectionem conſenſus ex defectu Judicii, quia plerumque ita accidit in ſimili eventu, unde ſemper ineſt periculum morale, quod ita ſit, ſicut præſumitur, ut in matrimoniis clandeſtinis, profeſſionibus in Religione ante 16. annum &c. quæ præſumptio fraudis, doli, timoris &c. eſt fundamentum cujuſque legis non ſolum irritantis, ſed etiam præcipientis, aut prohibentis; ita ut ſi talis præſumptio univerſaliter eſſet falſa, lex eſſet nulla, tamen quia hæc præſumptio non habet locum in ſingulis caſibus, ſed ut plurimum; ideo etiamſi hæc præſumptio deſit in uno vel altero caſu, non ideo lex deſinit obligare in eodem caſu, ut late probant, ac contraria reſolvunt Suarez & Pontius l. c. quos vide, & alia exempla videre poteris apud DD. cit.

Lex ſaltem Canonica prohibens aliquem actum non 9
reddit illum invalidum, ſed illicitum; quia prohibitio poteſtatem non tollit, ſed illius uſum tantum, & prohibitio ac annullatio actus ſunt diverſi effectus legis: alias omnia quæ fiunt cum peccato eſſent invalida, & ita ſuperfluum fuiſſet, quod Eccleſia irritaret matrimonium contractum poſt votum ſolemne caſtitatis, ſi ex natura rei dirimebatur, DD. apud Dianam par. 10. tract. 12. reſ. 6. Dummodo non habeat decretum irritans, aut non utatur verbo non poſſit, quia tunc juxta communem reddit invalidum actum, juxta gl. in c. 1. verb. non poteſt. de R. J. in 6. Cevallos communis contra Communem. quæſt. 404. num. 5. Sanch. de matrim. lib. 6. diſp. 38. nu. 20. Molinam de ritu nuptiarum. lib. 3. qu. 41. n. 31. Gutierrez in L. nemo poteſt. ff. de leg. 1. nu. 145. Tiraquel. de Legib. connubialibus. gl. 4. qui id probant ex Lege prohibente maritum alienare dotem invita muliere. §. 1. Inſtit. quib. alien. liceat. ubi ponitur verbum non poſſe. Sed reſponderi poſſet non propter verbum non poſſe alienationem eſſe invalidam, ſed propter defectum Dominii in alienante; ita leges quæ ſtatuunt minorem contrahere non poſſe, declarant alienationem non ſubſiſtere, ob defectum conſenſus liberi in minoribus ſaltem præſumptum, & non propter verbum non poſſe inducunt prohibitionem annullativam. Porro concluſionem principalem, quod lex Canonica prohibens aliquem actum non reddat nullum, defendunt etiam Turrecrem. in cap. non oportet. 1. 33. qu. 4. n. 2. ad 2. Suar. de LL. lib. 5. cap. 29. Laym. lib. 1. trac. 4. cap. 16. num. 3. Bonac. de LL. diſ. 1. qu. 1. punct. 7. §. 7. nu. 8. Farin. in fragmen. v. Lex num. 189. & alii apud Paſſer. De elect. c. 9. qu. 1. n. 3.

Quod vero Lex prohibens aliquem actum illum red- 10
dat invalidum probari poteſt ex L. non dubium. C. de LL. ubi Legiſlator ſeu Imperator declarat omnes actus & contractus factos contra Legis prohibitionem eſſe invalidos, & inutiles & pro infectis habendos; quamvis lex non exprimat ut actus non valeat; ſed tantum ut non fiat, ſed hæc lex conſuetudine fuit abrogata, & nullibi uſu recepta. Molina tract. 2. de Juſt. dub. 88. & ſuas habet limitationes ut teſtatur Paſſer. de elect. cap. 9.

Digitized by Google

cap. 9. num. 2. queſt. 1. Præterea quia Canones prohibentes matrimonia inter Conſanguineos uſque ad certum gradum faciunt illa invalida, quamvis non habeant verba irritantia, ſed tantum probibentia. *cap. non debet, de conſanguin.* idem dicitur de prohibitione matrimonii fidelis, cum infideli: *ut in cap. cave. cap. non oportet. cap. Judæi.* 28. *queſt.* 1. videatur Diana *par.* 10. *tract.* 12. *reſ.* 6. Covar. *in cap. quamvis pactum. par.* 2. §. 4. *n.* 6. Lazar. *de monit. ſect.* 3. *queſt.* 6. *nu.* 14. Lupus *alleg.* 4. *num.* 7. Francus *in cap. non ſolum num.* 6. *de Regular. in* 6. ſed matrimonia inter conſanguineos non ſunt invalida ob aliquam legem Eccleſiaſticam ſcriptam, ſed ob conſuetudinem, & ex apoſtolorum traditione. Sanch, *de matrim. l.* 7. *diſp.* 71. *n.* 8.

11 Lex exhæredans filium contrahentem matrimonium ſine conſenſu Patris repellitur ſeu rejicitur juxta Ciarlin, *controv. for. cap.* 104. *nu.* 28. Dianam *par.* 1. *tract.* 2, *reſ.* 74. Covar, *de ſponſal. par.* 2, *c.* 3. §. 8. *n.* 6. Novar, *in man. cap.* 14. *n.* 15. Graff. *de off. Cler. eff.* 2. *nu.* 81. *& ſeq.* Marta *de Juriſdict. par.* 4. *caſ.* 8. Bellet, & alii. Clar. *in* §. *fin. queſt.* 82. *n.* 11. *&* 12. Menoch, *de arb. caſ.* 453. *a n.* 10. Surd. *de alim. tit.* 1. *qu.* 6. *numer.* 8. ſed contrarium probat Merlin. *de legitima.* ſupra citatus *in verb. legitima num.* 57. ubi tamen vide Dianam *loc. cit.*

12 Lex Delinquentem, quod ſit executor pœnæ in ſe ante ſententiam, non obligat, nec obligare poteſt utpote moraliter impoſſibilis. Navar. *in man. cap.* 23. vide Suarez *de LL. lib.* 1. *cap.* 9. *num.* 15. *& ſeqq. & lib.* 5. *cap.* 6. *&* 7. *per tot.* ubi late ampliat & limitat. Garz. *de Beneſ. par.* 11. *cap.* 10. *n.* 190. licet ſecus ſit in beneficialibus, aut cenſuris, de quibus diximus ſuo loco.

13 Lex non obligat peregrinos, ſed ſubditos. Riccius *in prax. par.* 4. *reſ.* 382. ſermo eſt de peregrino dum eſt in tranſitu, vel qui non habet intentionem permanendi in loco. Diana *par.* 1. *tr.* 10. *reſ.* 13. *&* 15. Sanch. *de matrim. lib.* 3. *diſp.* 18. *n.* 6. Bonac. *de cenſur. diſ.* 1. *queſt.* 1. *punct.* 11. *num.* 20. & quidem per majorem partem anni. Fagundez *de præc. Eccleſ. tract.* 1. *l.* 1. *c.* 8. *num.* 1. & Villalob. *in ſum. tom.* 1. *tract.* 2. *dub.* 33. *num.* 8. Azor. *mor. p.* 1. *lib.* 5. *cap.* 11. *q.* 3. quamvis non deſint DD. tenentes indiſtincte peregrinos obligari legibus, & conſuetudinibus loci, in quo ſunt, ut in lege jejunii, audiendi miſſam &c. ut videre eſt apud Pontium *de matrim. lib.* 5. *cap.* 7. §. 1. *n.* 6. Navar. *in manual. cap.* 13. *nu.* 5. Covar. *lib.* 4. *var. reſ. cap.* 20. *n.* 8. *circa fin.*

14 Neque obligat ſubditum in alieno territorio exiſtentem, ſaltem in conſcientia, juxta Dian. *p.* 5. *tract.* 9. *reſ.* 47. Sanchez *loc. cit. num.* 18. ubi probat. *ex c.* 2. *verſ. ſtatuto Epiſcopi, de conſtit. in* 6. ubi dicitur ſubditum furantem extra territorium non ligari excommunicatione ſui Epiſcopi in furantes lata. contra Suarez *de cenſur. diſp.* 5. *ſect.* 5. & alios, quid vero ſi v. g. furtum aut rapina ſit inchoatum in proprio territorio, & conſummatum in alieno, vide Dian. *loc. cit.* plures de hac materia caſus vide apud Sanch. *l. cit.*

15 Lex *Barbarius* procedit tantum in iis, quæ ſunt juris humani, non vero in illis; quæ ſunt juris naturalis, vel Divini. Spetell. *dec.* 30. *num.* 23. apud quem DD. Abb. *in cap. Rodulphus col.* 2. *de conſuet.* Innoc, *in c. cum dilectus. n.* 4. *de conſuet. verſ. item dicunt.* Gabr. *de prob. concluſ.* 8. *n.* 36. Rota *dec.* 731. *n.* 17. *par.* 3. *diverſ.*

16 Generalis comprehendit etiam dotem vel dotis cauſam in caſibus, in quibus non eſt privilegiata. Fachin. *lib.* 12. *controv. Jur. cap.* 81. apud quem communior. Natta *conſ.* 113. *&* 410. Covar. *lib.* 3. *var. reſ. cap.* 18. *num.* 3. Menoch. *de recuper. rem.* 15. *num.* 83. Honded. *conſ.* 14. Contrarium tenet Gabr. *de LL. concluſ.* 1. *n.* 10. & alii plures apud eundem. Brun. *in trac. de ſtat. fæm. exclud. art.* 9. *qu.* 3. Balb. *de præſcr.* 2. *par.* 5. *par. princ. col. penult. verſ.* 11. *lim.* Ruin. *conſ.* 137. *col.* 2. Pariſ. *conſ.* 81. *col.* 2. *vol.* 3. Bald. *novel. in trac. de dote* 17. *&* 18. *ſpecial.*

17 Lex extenditur etiam ultra proprietatem verborum, cum alias eſſet eluſoria. Covar. *lib.* 3. *var. reſ. cap.* 3. *n.* 9. *verſ. quinto.* Felin. *in cap. translato de conſtit. n.* 14. Maſcard. *de probat. concluſ.* 596. *n.* 2. quamvis eſſet pœnalis ubi militat eadem ratio. *L.* 2. §. *quid ſi curatores. ff. ad Tertull. gloſ. in cap. ſi poſtquam verb. mente de elect. in* 6. Bald. & alii apud Dianam *par.* 6. *tract.* 3. *reſ.* 35. ubi tamen multi tenent contrarium, ratio prioris ſententiæ eſt, quia Legis ratio magis eſt attendenda, quam verba illius. *L. jure. ff. de LL. leg. non aliter. ff. de leg.* 3. Bart. *in L. cum mulier. ff. ſol. matr.* Diana *d. par.* 6. *reſ.* 35. ubi pro ſe citat. Surd. *dec.* 35. *n.* 14. Abb. *conſ.* 1. *n.* 7. *vol.* 1. Jaſ. *in L. Juriſgent.* §. *ait prætor n.* 15. *ff. de pact.* Gutierrez *pract. qq. lib.* 3. *queſ.* 17. *n.* 83.

18 Lex ſynodalis, vel Epiſcopalis an liget Regulares quoad feſtorum obſervationem, interdicta, & cenſuras, & alia, vide late Dian. *par.* 1. *tract.* 10. *reſ.* 11. apud quem Suarez *de LL. lib.* 4. *cap.* 20. *n.* 9.

19 Lex pure pœnalis quod obliget ad culpam eſt communis Doctorum ſententia apud Suarez *de LL. lib.* 3. *cap.* 26. *n.* 3. *& lib.* 5. *cap.* 3. & apud Dianam *par.* 1. *tract.* 10. *reſ.* 17. Azor, *par.* 1. *lib.* 5. *c.* 6. *qu.* 4. Sotus *de juſt. l.* 1. *queſt.* 6. *art.* 5. Duard. *in Bullam cœnæ lib.* 3. §. 8. *queſt.* 2. *nu.* 32. Leſſ. *lib.* 2. *c.* 33. *dub.* 8. *num.* 59. Vaſquez *in par.* 2. *to.* 2. *qu.* 96. *art.* 4. *diſp.* 159. *cap.* 30. *nu.* 23. quia pœna ut ſit juſta debet neceſſario ſupponere culpam. Sed quod non obliget ad culpam id eſt in conſcientia defendit Navar. *in man. c.* 23. *num.* 55. & alii Doctores apud Dianam *l. c.* quia lex explicari debet de minori pœna hoc eſt de temporali, & non de æterna. *arg. cap. in pœnis.* 49. *de R. J. in* 6. Et qui ex duobus propoſitis unum tantum affirmat, alterum negare videtur juxta L. *cum Prætor, ff. de Jud. cap. nonne de præſumpt.* Ergo Legiſlator qui ad pœnam temporalem, & æternam poteſt obligare, ſi fecit duntaxat mentionem de temporali, non videtur voluiſſe obligare ad æternam, & hanc ſententiam reprobare non audet Azor. *l. c.* quamvis primam ſequatur.

20 Lex civilis non poteſt prohibere ne in contractibus juramentum apponatur; quia juramentum eſt res ſpiritualis & ad Eccleſiam ſpectans. *cap.* 2. *de Jurejur. cap. fin. de foro comp. in* 6. Boer. *deciſ.* 247. Mareſcot. *l.* 1. *var. reſ. cap.* 62. *num.* 12. 20. *&* 22. Rol. *conſ.* 31. *lib.* 2.

21 Lex civilis tractans de Epiſcopis, Eccleſiis, vel Eccleſiaſticis quatenus ligat Eccleſiam aut Eccleſiaſticos, eſt invalida ex defectu juriſdictionis in Legiſlatore; quia Princeps poteſt quidem juvare Eccleſiam, & illi favere, ſed non poteſt præjudicare. Abb. *in cap. Eccleſia S. Mariæ.* ubi Fel. & Decius *de conſtit.* Clarus *in* §. *emphyteuſis queſt.* 28. *n.* 7. Tuſc. *litt. l. concluſ.* 59. *a n.* 11. & alii apud Ciarlin. *controv. for. cap.* 15. *n.* 22. Et Clerici illa non tenentur, quamvis non repugnent Canones, niſi fuerit juſta, & tunc tantum vi directiva obligantur. Diana *par.* 1. *tract.* 10. *reſ.* 12. Laym. *mor. lib.* 1. *tract.* 4. *cap.* 13. *n.* 6. Azor. *par.* 1. *lib.* 5. *c.* 12. *qu.* 3. *& par.* 2. *lib.* 9. *c.* 7. *n.* 8. *&* 15. Bonac. *de LL. diſp.* 1. *qu.* 1. *punct.* 6. *nu.* 53. qui ait ſeclusſo ſcandalo Clericos dictas leges non obſervantes non peccare mortaliter & diximus in verb. *Clerici*.

§. II.

Quid Lex Civilis poſſit diſponere circa Eccleſias, Eccleſiaſticos & cauſas Eccleſiaſticas & earundem bona.

22 Sermo eſt tam de Lege communi, quam municipali, & ſingulariter de iſta, & dicendum Legem civilem tam communem, quam municipalem non poſſe ligare Eccleſias, aut earum bona, neque Eccleſiaſticas perſonas. Ita *cap. quæ in Eccleſiarum. de conſtit. cap. bene, cap. cum ad verum.* 96. *diſt. cap. non placuit.* 16. *qu.* 7. *cap. placuit.* 2. *cap. nullus Jud.* 11. *qu.* 1. *cap. non minus. cap. adverſus de Immun. Eccleſ. cap. Clericis, & cap. fin. eod. tit. in* 6. *cap. noverit de ſent. excom.* & ferentes ejuſmodi leges, ſunt excommunicati ipſo facto. *cap. fin. de Immun. Eccleſ. in* 5. nec non Bulla Cœnæ, utpote uſurpantes juriſdictionem contra perſonas Eccleſiaſticas, qua carent, & cujus omnino incapaces exiſtunt, & talis lex, utpote contra libertatem & Immunitatem Eccleſiaſticam non valet. Chriſtineus *to.* 1. *diſp.* 203. Diana *par.* 5. *tract.* 1. *reſ.* 3. *ar.* 6. *& par.* 6. *tract.* 3. *reſ.* 1. Suarez. *de LL. lib.* 3. *cap.* 34. *& adverſus Regem Angliæ lib.* 4. *cap.* 16. Covar. *pract. qq. cap.* 31. *nu.* 9. Alderan. Maſcard. *de interpret. ſtatut. concluſ.* 1. Cancer. *lib.* 2. *var. reſ. cap.* 2. *nu.* 94. Martha *de Juriſdict. caſ.* 5.

Digitized by Google

caſ. 5. n. 26. & caſ. 52. n. 8. Hunnius de ſtatut. c. 5. Thom. del Bene de Immun. Eccleſ. par. 1. cap. 8. dub. 2. per tot. Fagnan. in d. cap. quæ in Eccleſiarum a n. 14. qui ampliat uſque ad n. 24. Gonxal. in d. cap. quæ in Eccleſiarum de conſtit. qui citat Bellarm. to. 1. controv. lib. 1. de Cleris. cap. 28. Gutierrez pract. qq. lib. 4. qu. 38. Pirhing lib. 1. tit. 2. ſect. 2. §. 2. a n. 90. Ratio eſt, quia Clerici, qui ſunt vocati in ſortem Domini & hæreditatem, Divino cultui & Religioni mancipati, populi appellatione non veniunt, ſi ſtricte ſumatur, & poteſtati Laicali ſubjecti minime ſunt, ſed unice Eccleſiaſticæ cap. denique 96. diſt. cap. placuit. & cap. Chriſtianis. 11. quæſt. 1. cap. Clerici cap. at ſi Clerici. de Jud.

23 Cum vero Legem ferre ſit actus meri imperii, & de Lege juriſdictionis. Fachin. lib. 13. controv. Jur. cap. 22. L. omnes. ff. de Juſt. & Jure. Gutierrez l. 1. canon. qq. cap. 7. Emman. Gonzal. in d. cap. quæ in Eccleſiarum a n. 8. P. Pirhing citans Concil. Lateran. ſub Innoc. III. in cap. ult. de reb. Eccleſ. non alien. Suarez de cenſur. diſp. 4. ſect. 1. n. 5. Bart. in L. filius-fam. ff. de leg. 2. n. 22. & DD. quos citat, & ſequitur Pignatell. to. 3. conſult. 25. n. 64. ubi pro hac veritate plurimos citat Legiſtas. S. Tho. in 1. 2. qu. 96. art. 5. & probatur ex cap. 2. de conſtit. in 6. & L. fin. ff. de Juriſd. omn. Jud. Hinc eſt, quod neque Papa ex defectu juriſdictionis poſſit ferre leges contra infideles, Eccleſiaſticas nempe animam concernentes. P. Pirhing loc. cit. num. 64. neque Imperator in Regnis ſibi non ſubjectis juxta L. Imperium. ff. de Juriſd. omn. Jud. Sperell. dec. 12. a num. 24. & Diana par. 6. tract. 3. reſ. 3. ſed perſonæ Eccleſiaſticæ ſunt omnino exemptæ cum Eccleſiis & bonis a poteſtate Laicali, ut patet ex Concil. Lateran. ſub Innoc. III. cap. 46. & Concil. Lateran. ſub Leone X. ſeſſ. 9. Concil. Trid. ſeſſ. 25. c. 20. de reform. Bonif. VIII. in cap. quamquam de cenſib. & Can. ſi Imperator. diſt. 96. & cap. Sylveſter. 11. qu. 1. & fuit probatum in praxi Clericorum, ex quibus.

24 Infertur 1. quod ſtatuta Laicorum, ut Beneficia Eccleſiaſtica exteris non conferantur, aut illis penſiones ſolvantur, & ſimilia non valent, quia ſunt contra Eccleſiaſticam libertatem. Barb. in Collect. tom. 2. lib. 1. tit. 5. Diana par. 3. tract. 2. reſ. 26. Azor. mor. tom. 1. lib. 5. cap. 14. q. 3. Bonacin. de LL. diſp. 10. quæſt. 2. punc. 1. §. 1. n. 13.

25 Infertur 2. quod non valet ſtatutum prohibens ædificare Eccleſias ſine conſenſu Principis. Diana par. 1. tr. 2. reſ. 61. Gonzal. in lib. 1. Decretal. tit. 2. n. 21. in cap. quæ in Eccleſiarum.

26 Infertur 3. quod non valet ſtatutum prohibens Eccleſiaſticis apprehendere poſſeſſionem beneficiorum ſine licentia poteſtatis Laicalis. Decius in cap. Eccleſia. de conſtit. num. 18. G nzal. loc. cit. Sperell. dec. 8. n. 35. Duard. in Bull. Cœn. cap. 14. quæſt. 5. num. 35. Diana l. cit. reſ. 62.

27 Infertur 4. quod non valet ſtatutum excludens a ſucceſſione hæreditaria ingredientem Religionem. Alderan. Maſcard. de interpret. ſtatut. concl. 1. n. 14. Gonzal. l. cit.

28 Infertur V. Quod ſtatuta Laicorum tempore peſtis edita pro Sanitate non obligant Clericos vi coactiva; ſed tantum directiva. Pignatell. tom. 2. conſult. 40. ſicut nec valent ſtatuta ne ſeminetur oriza, nec obligant etiam Colonos Clericorum vel Eccleſiæ. Surd. conſ. 301. Marta de juriſdict. par. 4. caſ. 13. & alii apud Ciarlin. controv. for. cap. 63. a n. 18. & Sperell. dec. 12. n. 20. & 51. ubi S. Carolus Borromæus allegatur, quod nempe cum a Gubernatore Mediolani per litteras requiſitus fuiſſet, ut cogeret Clericos ad obſervandum edictum a ſe pro publica, communique utilitate conditum, eidem in hæc verba reſcripſerit: Hoc excellentia veſtra, quam paterna charitate unice in Chriſto diligimus, primum perſuaſum eſſe debet, in Eccleſia Dei novum, atque inuſitatum eſſe, & Canonum ſanctionibus, ſanctæque Eccleſiæ immunitatis ratione alienum, Eccleſiaſticos, edictis ejuſmodi Laicorum Principum, Magiſtratuumve ſervandis adſtrictos teneri, ad eaque exequenda per Epiſcopum compelli. Quæ epiſtola inſerta eſt apud Menoch. poſt conſ. 1000. ſicut neque quod Clerici teneantur conferre pro excubiis ad publicam utilitatem, juxta cap. non minus, & cap. adverſus. de Immun. Eccleſ. Sperell. l. c. n. 50.

29 Infertur VI. Clericos non ligari ſtatutis præſcribentibus formam fabricarum, quia L. ad inſtructionem. C. de SS. Eccleſ. uti ab initio quoad Clericos invalida fuit ob defectum juriſdictionis, ita fuit revocata per authen. Caſſa. & cap. non minus & cap. adverſus de Immun. Eccleſ. ubi Jo. Andr. & probatur ex cap. bene quidem 96. diſt. cap. ſi Imperator. de reb. Eccleſ. non alienan. Sperell. l. c. nu. 49. Ita prohibens armorum delationem Clericos ligare non poteſt. DD. apud Sperell. dec. 123. & dec. 10. nu. 1. & dec. 12. num. 18. quoad vim coactivam. Neque poteſt diſponere de dominio utili emphyteuſis Eccleſiaſticæ, ſed tantum de modo ſuccedendi in bonis undecunque provenientibus, veluti, quod exſtantibus maſculis fœminæ non ſuccedant, quod Eccleſiæ non præjudicat, cujus parum intereſt an fœminam, vel maſculum habeat pro emphyteuta; imo neque quoad ſucceſſionem formaliter valet; ſed attendi debet inveſtitura, & ſtatutum in tantum valet, in quantum inveſtituræ deſervit. DD. apud Sperell. dec. 121. n. 15.

Infertur VII. ſtatutum Laicorum authoritativum & 30
præceptivum non afficere Clericos. DD. apud Sperell. dec. 10. Idem dic de arctativo & negante audientiam Clericis non præſtita cautione. Martha de juriſdict. par. 4. caſ. 55. Sperell. l. c. nu. 29. præſertim ſi de Clericis expreſſam faciat mentionem, quamvis alias eſſet favorabile. Lapus alleg. 101. n. 14. Abb. & Felin. in cap. Eccleſia S. Mariæ. de conſtit. Bald. in cap. cum veniſſens. de eo qui mittitur in poſſeſſ. Ambroſin. de Immun. Eccleſ. cap. 21. Honded. conſ. 20. num. 17. vol. 2. & alii plures apud Sperell. dec. 10. n. 30. ſecus ſi Clericorum expreſſam mentionem non faceret; tunc enim videretur a S. Pontifice approbatum ad effectum, ut illo uti poſſint contra laicos, quamvis illo non ligentur. Sperell. dec. 11. n. 30.

Infertur VIII. quod non valet ſtatutum, quod emptor 31
bonorum Eccleſiæ teneatur ſolvere gabellam, quia indirecte præjudicat Eccleſiæ; nam tanti minoris valet res, quanti valet gabella, & ſicut directe non poteſt laicus imponere onus bonis Clericorum, ita nec indirecte, & alias privilegium quod habet venditor, habet etiam emptor, cum emptio & venditio ſint correlativa, de quo late Imol. & Felin. in c. 2. de tempor. ordinan. in 6. Dec. in L. 1. C. de in jus vocan. Tuſc. litt. E. concluſ. 558. Gratian. diſcet. for. cap. 26. n. 16. Ciarlin. controv. for. cap. 22. n. 9. Riccius in prax. par. 2. reſ. 283. apud quos Menoch. conſ. 136. n. 14. lib. 2. & alii.

Infertur IX. Statutum Laicorum non poſſe tollere im- 32
munitatem Clericorum a tributis & aliis oneribus ex defectu poteſtatis & juriſdictionis. cap. Eccleſia S. Mariæ. de conſtit. ubi DD. cap. Clerici de Jud. cap. quamquam de cenſib. in 6. cap. 2. de major. & obed. auth. caſſa & irrita. C. de SS. Eccleſ. Jo. And. & Imol. in cap. fin. de ſolut. Alderan. Maſcard. de ſtatut. interpret. concluſ. 1. Ciarlin. cap. 22. n. 2. neque directe, neque indirecte. Riccius in prax. Immun. Eccleſ. par. 3. reſ. 207. Barb. de Jure Eccleſ. lib. 2. cap. 3. n. 197.

Infertur X. Quod ſtatuta Laicorum contra contractus 33
juratos non valent, cum ex defectu juriſdictionis talia ſtatuta Laicorum non comprehendant contractus juratos. Bar. in L. ſecundum & poſtea ff. de jurejur. Neguſ. de pignor. qu. 3. Simoncell. de decret. l. 3. tit. 8. Covar. in cap. quamvis pactum. de pact. p. 2. §. 2. ſub. num. 7. verſ. primum. apud Sperell. dec. 235. n. 69. & Dianam par. 5. tract. 4. reſ. 8.

Infertur XI. Quod ſtatutum diſponens mulierem nu- 34
bentem extra territorium eſſe privandam hæreditate nullius eſſe valoris, utpote contra libertatem matrimonii, & extra juriſdictionem diſponentis aut ſtatuentis in matrimonialibus. Abb. in cap. 1. de ſponſal. Felin. & Dec. in cap. Eccleſia S. Mariæ. de conſtit. Barb. in collect. lib. 4. tit. 1. cap. 1. Diana par. 1. tract. 2. reſ. 56. maxime ſi pater conſenſit. Paſqual. de patr. pot. par. 3. c. 2. n. 30. Clarus in §. fin. quæſt. 82. n. 10.

Infertur XII. Quod ſtatutum Laicorum quantumvis 35
generale etiam ab Epiſcopo ſubſcriptum prohibens introductionem vel extractionem bladorum vel frugum non liget Clericos, quia Laici non habent juriſdictionem in Clericos ullam, & ideo contra illos ſtatuere minime poſſunt. Communiſſima apud Ciarlin. controv. for. cap. 31 num. 5. ubi Ripa de remed. ad conſervandam ubertatem num. 122. Lupus in cap. per veſtras. § ſed eſt pulchra num. 13. de donat. inter virum & uxor. Jo. de

Amicis

Amicis *conſ.* 18. *n.* 17. Rol. *conſ.* 61. *l.* 4. Bajard. ad Clar. *in* §. *fin. quæſt.* 82. *n.* 87. Graſſ. *de effect. Cleric. eff.* 2. *num.* 291. Martha *de Juriſdict. par.* 4. *caſ.* 2. *a n.* 1. Ballet. *diſquiſ. Clerical. de exempt. Cleric. a ſtatut.* §. 3. *a n.* 1. Duardus *in Bullam Cœnæ. can.* 15. *par.* 2. *a nu.* 45. Alder. Maſcard. *de ſtatut. interpret. concluſ.* 1. Genuen. *in prax. Archiep. cap. mihi* 92. *per tot.* Diana *par.* 1. *tract.* 2. *reſ.* 15. 68. & 69. Abb. & Felin. *in cap. Eccleſia S. Mariæ. de conſtit.* ubi etiam Decius. Farin. *in prax. par.* 1. *quæſt.* 8. etiam in tempore penuriæ, quæ tamen procedunt quoad vim coactivam; nam quoad directivam & naturalem tenentur etiam Clerici lege naturali, & poterit contra illos implorari officium Judicis Eccleſiaſtici ad cogendos Clericos in ſubſidium. *cap. non minus de Immun. Eccleſ.* Bald. *in L. ad inſtructiones. C. de SS. Eccleſ.* Bertachin. *de gabell. par.* 7. Tuſc. *litt. E. concluſ.* 573. quod, an, & quomodo procedere poſſit, vide late Sperell. *dec.* 11. 12. 13. & 14.

36 Infertur XIII. Quod ſtatutum Laicorum irritans juramentum appoſitum contractibus non valeat. Diana *par.* 1. *tract.* 2. *reſ.* 73. Graſſ. *de effect. Cleric. effec.* 2. *nu.* 81. Marta *de Juriſdict. par.* 3. *caſ.* 72. *n.* 18. Duard. & alii apud Dianam *l. c.* quidquid contrarium teneant Bart. *in L. omnes populi.* ubi etiam Bald. *C. ſi adverſ. Vendit. & in auth. ſacramenta puber.* Butr. Card. & Imol. *in cap. cum contingat. de Jurejur.* Covar. *in cap. quamvis. de pact. in* 6. *par.* 2. §. 1. *n.* 8. Farin. *in prax. qu.* 15. de quo vide in verb. *contractus*, & *juramentum*.

37 Infertur XIV. Quod ſtatuta Laicorum, ne ſtatuta ſua proſint Clericis, non valeant, tanquam contraria libertati Eccleſiaſticæ. Diana *d. p.* 1. *tr.* 2. *reſ.* 58. 59. & 60. Dec. *conſ.* 114. Felin. *in d. cap. Eccleſia S. Mariæ de conſtit.* Natta *conſ.* 431. apud Graſſ. *de eff. Cleric. eff.* 2. *num.* 17. Contraria tamen ſententia, quam tenet Abb. *in d. Cap. Eccleſia* Tiraquel. *de retract.* §. 1. *gl.* 8. *num.* 42. & 43. Surd. *conſ.* 396. Maſcard. *l. c.* & Graſſ. *l. c. d. n.* 17. *verſ. licet contra*, & *ſeqq.* ubi late Ciarlin. *controv. for. cap.* 45. *a num.* 10. videtur eſſe communior & verior, quia licet ſtatuta Laicorum non poſſint Clericis auferre jus commune & privilegia Legum vel canonum; poſſunt tamen illos privare ſua protectione, beneficiis, vel privilegiis, ad tex. *in L. in injuriarum* §. *ſi quis in honoribus. ff. de injur.* Bald. *in L. ſi quis Curialis in honoribus. ff. de injur.* Bald. *in L. ſi quis Curialis. C. de Epiſc. & Cler.* Lim. ſi Laici hoc facerent ex intervallo poſtquam Clericis fuit jus quæſitum aut in pœnam & ſic poſſunt concordari ambæ opiniones. vide *DD. cit.*

38 Sed quid dicendum de ſtatuto Laicorum quod bona non poſſint alienari in Eccleſias, vel Eccleſiaſticos? Hæc quæſtio quia a quibuſdam Recentioribus fuit problematice tractata, quaſi utraque pars probabiliter defendi poſſit, ideo exactius erit examinanda, an probabiliter ſuſtineri poſſit? ideo ſit

§. III.

An ſtatuta Laicorum, ne bona a Laicis poſſint alienari in Eccleſias, vel perſonas Eccleſiaſticas, valeant, & probabiliter eorundem valor ſuſtineri poſſit?

39 Videtur omnino quod ſic, nam ſicut licuit S. Pontifici per SS. Canones prohibere alienationem bonorum Eccleſiaſticorum & Beneficialium ſine certis ſolemnitatibus & ſuo conſenſu, juxta *cap. nulli de reb. Eccleſ. non alien. & extravag. ambitioſæ eodem titulo.* & ibi Gonzal. P. Pirhing Abb. & Canoniſtas, nec non Turricellium *in ſuo tract. de reb. Eccleſ. non alienan.* cur non poſſint Principes ſæculares & Univerſitates pro bono publico ſuis ſubditis ſimiles alienationes bonorum ſæcularium prohibere ſine ſuo conſenſu in perſonas Eccleſiaſticas, & manus mortuas; cum Principes ſæculares non minorem habeant poteſtatem in ſuos ſubditos, ac Papa in ſuos.

40 Secundo tales Leges de non alienandis bonis in perſonas Eccleſiaſticas fiunt ob bonum publicum Reipublicæ, ne bona tranſeant ad exemptos, & ita fiant exempta ab oneribus, quibus alias onerari poterant. *ut in cap. non minus* 4. *cap. adverſus* 7. *de Immun. Eccleſ. & cap.* 1. *de Immun. Eccleſ. in* 6.

41 Tertio quilibet privatus poteſt prohibere, ne res ſua immobilis in perſonas privilegiatas puta Eccleſiaſticas & Eccleſias transferatur per alienationem, ut patet in feudis, & emphyteuſi &c. Molina *de Juſt. & jure tract.* 1. *diſp.* 140. §. *eandem regulam.* & dictum fuit in praxi *emphyteuſis*, & *feudi*, ergo quod poſſunt privati, utique poterunt Principes & Communitates.

Quarto, ex pacto, & ex teſtamento poſſunt Laici privati convenire, ne ſua bona deveniant ad manus mortuas uti Eccleſias & Eccleſiaſticos. *L. fin. C. de pact. inter Vendit.* ſed quod poteſt fieri pacto, poteſt etiam fieri ſtatuto; cum de pacto ad ſtatutum valeat argumentum ex *L. fin. C. de fidejuſſor.* 42

Quinto, eſto non poſſit fieri ſtatutum ſuper bonis acquiſitis utpote extra juriſdictionem Laicorum; tamen poteſt fieri ſuper bonis acquirendis, quæ nondum ſunt Eccleſiaſtica, ſed adhuc ſunt Laicalia. Bald. *in cap. quæ in Eccleſiarum n.* 8. *de conſtit.* 43

Sexto, ex tam frequenti translatione bonorum in Eccleſias & Eccleſiaſticos, vires Laicorum ita extenuantur, ut amplius ſufficere non poſſint ſupportandis oneribus pro defenſione Reipublicæ neceſſariis, & ideo 44

Septimo, talia ſtatuta extſtant in Gallia, Luſitania, ſtatu Sereniſs. Reipublicæ Venetæ, in Germania, Polonia & propemodum in univerſa Europa. 45

Octavo, valet ſtatutum ne cujuſvis generis merces inferantur in provinciam, & exportentur, quod tamen non eſt, nec dici poteſt contra libertatem Eccleſiaſticam, aut immunitatem, & tamen etiam Clericos comprehendit etiam exteros, quamvis minus ſint ſubditi ſtatuenti, quam Clerici, qui ſunt in territorio ſtatuentis, quorum omnium ratio univerſalis eſt, quia Immunitas Eccleſiaſtica conſiſtit in duobus capitibus. Primum ut perſonæ & res Eccleſiaſticæ ſint ab omnibus impoſitionibus & oneribus ſæcularium tam realibus, quam perſonalibus liberæ; & ut Eccleſiæ ac Cœmeteria confugientibus ad illa præſtent aſylum, quæ eſt immunitas Localis. Alterum ſpectat ad judicium, ne perſonæ Eccleſiaſticæ trahantur ad tribunalia laicalia, in quibus conſiſtit tota immunitatis eſſentia. Sed ſtatuta prædicta non offendunt perſonas Clericorum aut eorum bona impoſitionibus onerum, nec trahunt Clericos ad tribunal ſæculare, nec privant immunitate Locali, ergo non ſunt contra Immunitatem Eccleſiaſticam. Ita politici quidam moderni ex Gottefredo, & hic ex Vvicleпho, & Hus &c. 46

Nono, conſtat, quod Leges civiles, uti etiam ſtatuta Laicorum, taxantia pretia rerum, menſuris &c. obligent etiam Clericos ſine ulla Immunitatis læſione, ergo idem dicendum venit de aliis ſtatutis. 47

Tandem ad fulciendam ſuam ſententiam non tantum probabilitate intrinſeca, ſed etiam extrinſeca pro hac ſententia citant S. Hieronymum *in epiſtola ſecunda ad Nepotianum*, & S. Ambroſium *in epiſtola ad Valentinianum. lib.* 5. Gail. *lib.* 2. *obſ.* 32. *n.* 5. Zeſium *lib.* 3. *Decretal. tit.* 27. *num.* 9. Molinam *de Juſt. tract.* 2. *diſp.* 140. *n.* 18. Signorell. *conſ.* 21. & alios. 48

Sed quod ejuſmodi ſtatuta, ſi faciant mentionem Clericorum vel Eccleſiarum, nullius ſint valoris, eſt omnino certum; imo etiam ſtatuta, quæ ſimpliciter & in genere decernunt non licere res immobiles vendere nulla etiam facta mentione Clericorum, non comprehendunt Eccleſias & Eccleſiaſticos juxta Jo. Andr. *in cap. ult. de Immun. Eccleſ. in* 6. & ibi Francum *num.* 1. & 2. 49

Concluſio probatur manifeſte ex *cap. ult. de Immun. Eccleſ. in* 6. ubi excommunicantur ipſo facto omnes illi, qui ſuis edictis ſuis ſubditis prohibent, ne perſonis Eccleſiaſticis quidquam vendant vel ab illis emant, quia talia in derogationem immunitatis præſumuntur. Reſpondent adverſarii hunc & ſimiles textus non dicere ejuſmodi prohibitionem eſſe revera contra Immunitatem Eccleſiaſticam, ſed tantum præſumi a Jure quod derogent immunitati. Hæc Reſponſio eſt contra textum, & modum loquendi, aut prohibendi Sacrorum Canonum, & Bullarum ſeu conſtitutionum pontificiarum, quæ hoc verbum *præſumunt* pro eodem accipiunt, ac pro verbo *attentant.* & apud SS. Canones pro eodem ſumuntur in materia prohibitiva, *præſumere* & *attentare*, quæ tam certa ſunt ac indubitata, ut omnino credere poſſimus politicos iſtos nobis adverſantes hiſce fucis Urbi & orbi illudere velle. Legantur decreta S. Concil. Trident. & invenietur verum eſſe, 50

quod

Digitized by Google

quod diximus. Duos tantum textus ex innumeris ex eodem allegabimus, *ſeſſ. 5. cap. 2. in fin. de reform. tit. de Verbi Dei Concionatoribus, & quæſtoribus eleemoſynariis* habentur hæc verba. *Quæſtores vero eleemoſynarii cujuſcumque conditionis exiſtant, nullo modo nec per alium præjudicare, præſumant.* ecce quod verbum *præſumant* in decretis prohibitivis pro eodem ac *audeant*, vel *attentent* accipitur. *ſeſſ.* 4. ejuſdem Concil. affertur Bulla Leonis X. in Concil. Lateran. *ſeſſ.* 10. edita, in qua prohibetur, ne quis librum, vel aliam quamcumque ſcripturam tam in Urbe, quam in aliis Civitatibus imprimere, vel imprimi facere NB. *præſumat.* & poſtmodum circa finem ejuſdem Bullæ habentur ſequentia. *ſecus præſumens ultra librorum amiſſionem, libri combuſtionem aliaſque innodatus excommunicationis ſententia exiſtat.* Ecce quomodo verbum *præſumant* ſumitur pro verbis *Attentent* vel *audeant*. In Bullario infiniti ſunt loci id probantes, *uti in Conſtitutione* 105. *&* 109. & pluribus aliis, illis verbis circa finem. *ſi quis hoc attentare præſumpſerit, Indignationem omnipotentis Dei &c.*

51 Et quatenus etiam verum eſſet, quod S. Pontifex in textu citato ſtatutum prohibens alienationem in perſonas Eccleſiaſticas præſumeret eſſe contra Immunitatem Eccleſiaſticam, aut illi derogare, certe hæc præſumptio eſſet non tantum juris, ſed juris & de jure, ita ut nullam probationem in contrarium admitteret juxta *cap. is qui fidem.* ubi gl. *verſ. præſumptionem. de ſponſal.* quæ propterea pro veritate habetur. Diana *par. 6. tract. 3. reſ.* 4. Alciatus *de præſumpt. in præludio 2. par. n.* 4. Bald. *in L. ſive poſſidetis n. 6. C. de prob.* P. Pirhing. *l.* 1. *tit 2. ſect. 2. n. 91. verſ. neque vero.*

52 Probatur ſecundo ex Bulla Cœnæ *can. 15. circa finem*, ubi hæc habentur. *Nec non qui ſtatuta, Conſtitutiones, pragmaticas vel quævis alia decreta in genere, vel in ſpecie ex quavis cauſa, vel quovis quæſito colore ac etiam prætextu litterarum apoſtolicarum uſu non receptarum, vel revocatarum, vel cujuſvis conſuetudinis aut privilegii, vel alias quomodolibet fecerint, ordinaverint, vel publicaverint, vel factis, & ordinatis uſi fuerint, unde libertas Eccleſiaſtica tollatur, ſeu in aliquo lædatur vel deprimitur aut alias quovis modo reſtringitur*, iſti omnes excommunicantur, & anathematizantur, ſed ſtatutum prohibens alienationem in Eccleſiaſticos, tollit libertatem Eccleſiaſticam ut patet, quia prohibet Eccleſiis, piis cauſis, & perſonis Eccleſiaſticis quod illis competit ex jure divino, ex SS. Canon. & ex jure Civili, quia Deus, qui eſt Dominus omnium bonorum ad tex. *in L. adeo. §. cum quis. ff. de acquir. rer. dom.* & cujus intuitu donatur Eccleſiæ *cap. videntes. 12. quæſ.* 1. omnia conceſſit in uſum hominum. *L. in pecudum in fin. ff. de uſur.* a qua liberaliſſima conceſſione Eccleſiæ & Eccleſiaſticæ perſonæ non fuerunt exceptæ. Jure vero Can. Eccleſiæ & Eccleſiaſticæ perſonæ ſunt privilegiatæ, ita ut illis tam mobilia quam immobilia relinqui poſſint, ut in *cap. futuram Eccleſiam. & cap. videntes. 12. qu.* 1. de Jure etiam civili *in L. 1. L. generali. L. jubemus. la 2. & L. fin. C. de SS. Eccleſ.* ita diſcurrunt Innoc. *in cap. noveris. verſ. his igitur. de Sent. excom.* Hoſtienſ. *in cap. fin. de reb. Eccl. non alien.* Panorm. *in cap. Eccleſia S. Mariæ. n. 23. de conſtit.* ubi Fel. Dec. & alii. Bald. *in L. privil. n. 1. C. de SS. Eccl.* Bart. *in L. filius fam. ff. de leg.* 1. Lapus *alleg. 92.* quod ampliatur ſive ſtatutum prohibeat in totum, ſive in partem, quia ſive libertas lædatur in partem, ſive in totum, non valet, ut patet ex Bulla Cœnæ citata *& cap. quæ in Eccleſiarum de conſtit.* nam valet argumentum de toto ad partem, & eadem eſt ratio partis ad partem, ac totius ad totum. *L. quæ de tota. ff. de rei vendic.* & tam deficit juriſdictio quoad partem, ac quoad totum.

53 Sed quid Reſpondent noſtri Adverſarii? Bullam Cœnæ non eſſe acceptatam, & ideo non obligare. Sed jam ſupra oſtenſum eſt Leges Pontificias, ut obligent, non pendere ab acceptatione hominum, quia Pontificia poteſtas non eſt ab hominibus, ſed a Deo. Rota *deciſ. 260. a n. 15. part. 17. in recentior.* & ſubditorum eſt obedire ſuperioribus, non reprobare eorum Leges & præcepta juxta Apoſtolum *ad Rom.* 13. tanto magis, quando de Pontificis voluntate conſtat obligandi independenter ab acceptatione, uti conſtat de Bulla Cœnæ. Diana *par. 7. tract. 1. reſ.* 28. Sperell. *dec.* 15. *nu.* 36. Rota apud Merlin. *dec.* 814. *nu.* 4. Duard. *in Bullam Cœnæ. lib. 3. §. 1. qu. 1. num.* 17. Molfeſ. *in Sum. to. 1. trac. 9. cap. 8. n.* 38. Suar. *de LL. lib. 4. cap. 16. n.* 2. Fragoſ. *de regim. Eccleſ. par. 1. lib. 1. diſp. 3. n.* 258. quæ veritas fuit etiam ab Ethnicis agnita, teſte Tacito, apud quem ſimilia habentur. *Tibi ſummum rerum judicium Dii dedere, nobis obſequii gloria relicta eſt.* videatur Diana *par. 3. tract. 1. reſ. 54. & par. 1. tract. 10. reſ.* 1. Bonac. *ad Bullam Cœnæ to. 3. diſp. 1. qu. 15. p.* 4. Et quod Bulla Cœnæ obliget independenter ab acceptatione, patet ex illis verbis *n.* 15. *Ex quovis quæſito colore, ac etiam prætextu litterarum apoſtolicarum uſu non receptarum &c.* Tum quia ſingulis annis Romæ publicatur, quod eſt manifeſtum argumentum quod Papa velit obligare, licet non ignoret multis in locis non obſervari. Et Bulla Cœnæ ubique terrarum nota eſt, & in ſubſtantia omnia ejuſdem capita continentur diſperſa in corpore Juris.

Probatur tertio, quia ſtatutum Laicorum prohibens alienationem in forenſes non comprehendit Eccleſias, & Perſonas Eccleſiaſticas, etſi comprehenderet faciendo de Eccleſiis mentionem, non valeret, quia eſſet contra libertatem Eccleſiæ. Bart. *in L. filiusfam. ſupra citatus.* Jo. And. *in cap. fin. de Immun. Eccleſ. in* 6. Abb. *in cap. a nobis. de ſent. excom.* Crot. *conſ.* 370. Gail. *l. 2. obſ.* 32. qui tamen quoad acquirenda aliter ſentit. *n.* 8. Graſſ. *de effect. Cler. eff. 2. n. 340. ſeqq.* Surd. *conſ.* 2. Sperell. *dec. 12. num. 52. &* 53. apud quem plurimi alii. Bald. *in L. generali 13. num. 6. & 7. C. de SS. Eccleſ.* Fel. *in L. cap. Eccleſia S. Mariæ. 10. num. 94. de Conſtit.* Alder. Maſcard. *de interpret. ſtatut. concluſ. 1. num. 258. verſ. ſecundo caſu.* Menoch. *conſ. 163. n. 8. vol.* 2. 54

Reſpondent ad hæc argumenta Adverſarii, quod Princeps ſuo ſtatuto tantum prohibet alienationem ſuis ſubditis, quibus poteſt prohibere & præcipere, juxta *L. ſi in emptione. §. omnium. ff. de contrahen. empt.* ergo non lædit immunitatem Eccleſiaſticam, neque libertatem. Sed quidquid ſonent verba, re ipſa tamen tale Statutum infringit libertatem Eccleſiaſticam, faciendo fraudem de perſona in perſonam. gl. *in cap. fin. de Immun. Eccleſ. in verſ. libertatis.* ubi Jo. And. Gemin. Anchar. Collegium Bononienſe inter Conſilia Ancharani. *conſ. 13. ſuper dubio. in med.* Abb. *in cap. Eccleſia S. Mariæ n. 27. de conſtit.* & alii apud Dianam *par. 6. tract. 3. reſ.* 3. & indirecte tale ſtatutum tangit Eccleſiaſticos; ſtatuta vero Laicorum ſicut non poſſunt directe, ita nec indirecte afficere perſonas Eccleſiaſticas ob defectum juriſdictionis; non enim inſpici debet cum quibus loquantur, ſed in quem finem, & in quem effectus verborum dirigatur. Felin. & Abb. *in d. cap. Eccleſia S. Mariæ.* Surd. *conſ.* 301. Diana *l. c.* Hoc ipſo enim quod Princeps ſæcularis ſuis ſubditis prohibet, ne vendant bona immobilia Eccleſiaſticis, prohibet, & impedit illis ne emant bona, quorum jure naturali & gentium, can. & civili ſunt capaces. Sylveſter *in ſumma. verb. ſtatutum quæſt.* 2. P. Pirhing. *lib. 1. tit. 2. ſect. 2. n. 94. verſ. nam licet.* Ciarlin. *controv. for. cap. 17. n.* 25. 55

Accedunt decreta SS. Pontificum. Innoc. III. qui conſtitutionem Henrici Imperatoris, ut nullus poſſit bona ſua in vita vel in morte Eccleſiis vel Eccleſiaſticis clargiri, inanem declaravit. Gregor. IX. qui Regem Caſtellæ monuit, ut revocaret decreta, quibus cavebatur, ne quis ſua bona Eccleſiæ Cathedrali, & aliis Monaſteriis vendere, aut donare præſumeret. Alexandri IV. qui refertur *in cap. 1. de Immun. Eccleſ. in* 6. ac Martini IV. qui ſimile ſtatutum Reginorum per comminatas Cenſuras excom. & interdicti abſtulit teſte Diana *par. 6. tract. 3. reſ.* 5. 56

Item Conciliorum decreta, & ſignanter Lateranenſis ſub Innoc. III. quod ſimilia ſtatuta invalida eſſe decrevit ac declaravit *in cap. cum Laicis. de reb. Eccleſ. non alienan.* Item Concilium Conſtantienſe quod tale ſtatutum damnavit, uti videri poteſt *in tom. 3. Concil. edito Coloniæ Anno* 1567. Item Concil. Lateranenſe ſub Leone X. & Concil. Trid. *ſeſſ. 25. de reform. cap.* 20. 57

Tandem ultra quinquaginta Doctores tam Canoniſtas, quam Legiſtas, quos citat, & ſequitur Diana *par. 6. tract. 3. reſ.* 6. hanc ſententiam propugnant. Sperell. *dec. 12. numer.* 18. Azor. *inſt. mor. lib. 5. cap. 12. quæſt.* 5. Pithing *lib. 1. decret. tit. 2. a n.* 94. Graſſ. 58

de eff.

de eff. Cler. eff. 2. *a nu.* 61. *&* 199. Ambroſin. *de Immun. Eccleſ. cap.* 21. *n.* 13. Suarez *de LL. lib.* 3. *c.* 34. *n.* 3. & contra Regem Angliæ *l.* 4. *cap.* 16. *n.* 13. qui hanc vocat veram & certam, & hæreticos NB. politice accipere contrariam ſententiam. Duardus *in Bullam Cœnæ lib.* 2. *can.* 16. *quæſt.* 17. *num.* 3. Sylveſt. *in ſumma verb. Immunitas* 1. *n.* 8. & loco omnium S. Carolus Borromæus non tantum Dignitate, ſed etiam Sanctimonia Eminentiſſimus, qui a Gubernatore Mediolanenſe per litteras requiſitus, ut cogeret Clericos ad obſervandum edictum a ſe pro Communi & publica utilitate conditum in hæc verba reſpondit, uti refert Sperell. *l. c. n.* 20. *Hoc Excellentia veſtra, quam paterna charitate unice cum Chriſto diligimus, primum perſuaſum eſſe debet in Eccleſia Dei novum, atque inſitatum eſſe & Canonum ſanctionibus ſanctæque Eccleſiæ immunitatis rationi alienum Eccleſiaſticos edictis hujuſmodi Laicorum Principum Magiſtratuumve ſervandis adſtrictos teneri, ad eaque ſervanda per Epiſcopum compelli.* Belket. *diſquiſ. Cleric. tit. de exempt. Cleric. a ſtatut. Laicorum* §. 3. *n.* 1. Martha *de Juriſdict. par.* 4. *caſ.* 2. *num.* 13. *& caſ.* 83. *numer.* 1. Gonzal. *in Decretal. lib.* 1. *tom.* 1. *tit.* 2. *num.* 11. *in cap. quæ in Eccleſiarum de conſtit.* Fagnan. *in d. cap. quæ in Eccleſiarum. num.* 51. & *de Jure cenſur. Pauli V. par.* 2. *fol.* 42. Maynard. *de privil. Eccleſ. par.* 2. *art.* 22. *n.* 67. & innumeri quos citat Pignatell. *to.* 3. *conſult.* 15. *a num.* 61. ubi DD. innumeri & Theologi. Religionis ſervorum in defenſionem. Cenſuræ Pauli V. *c.* 7. *num.* 27. Thom. del Bene *de Immun. cap.* 8. *dub.* 11. *ſect.* 1. *per tot.* Et ſententia contraria in ſpecie contra Paulum Servitam fuit damnata a Paulo V. 17. *Auguſti an.* 1606. & ſemper fuit improbata a S. Congregatione præſertim *die* 30. *Octobris* 1608. & Pirhing *l. c. d. num.* 94. *verſ. atque hanc.* dicit legiſtas contrarium ſentientes nullam facere probabilitatem, ut quis contrariam ſententiam tuta conſcientia ſequi poſſit, cum hæc quæſtio non ex Jure Civili, ſed ex Sacris Canonibus decidi debeat, & experientia conſtat multos Juris Civilis DD. non æque in jure Canonico eſſe peritos, ideoque iſtorum auctoritati non multum eſſe deferendum, ubi communiter in contrarium ſtant Canoniſtæ, imo & Theologi, ac aperta Jura, uti ſunt in iſto caſu, & ideo Civiliſtas nullo Juris textu, nulla ſolida ratione nixi, imo contra expreſſos Canones oppoſitum tenent.

§. IV.

Solutio objectionum.

59 Neque obſtant in contrarium rationes ſupra poſitæ: nam ad illas facile eſt reſpondere, & quidem ad primam Reſp. quod magna eſt inter Papam & ſæculares Principes quoad hoc differentia, quia Papa eſt Dominus omnium bonorum Eccleſiaſticorum, & in illis habet plenam diſpoſitionem jure Monarchico, quod apud eum reſidet in univerſum corpus Eccleſiæ & ſingula ejus membra. Rota apud Merlin. *par.* 2. *dec.* 775. *a nu.* 20. Bald. *conſ.* 175. *l.* 2. *n.* 2. Cardin. & Barbat. *in Clem.* 1. *a num.* 4. *de ſum. Trin. & fide Cathol.* Anchar. *conſ.* 310. Dec. *conſ.* 341. *num.* 9. Cravet. *conſ.* 152. *num.* 8. Menoch. *conſ.* 287. *n.* 53. *& conſ.* 747. *num.* 2. *& conſ.* 817. *num.* 50. Surd. *conſ.* 245. *nu.* 33. Mant. *de tacit. lib.* 4. *tit.* 7. *num.* 52. Lotther. *de re benef. lib.* 2. *qu.* 22. *n.* 35. & alii apud Merlin. *l. c.* & habet omnem plenitudinem poteſtatis ſuper omnes Eccleſias ſingulariter & univerſaliter *cap. decreto.* 2. *qu.* 6. & habet latiſſimum arbitrium in rebus Eccleſiaſticis omnium Eccleſiarum transferendi & pro libitu diſponendi, & poteſt res ac bona Eccleſiarum orbis adminiſtrare & pro libitu diſponere, & quod fit ab illo videtur procedere ab ore Dei *cap. ſic omnes.* 19. *diſt.* Bald. *conſ.* 175. & in bonis Eccleſiæ ac Beneficiis ac eorum bonis habet omnimodam poteſtatem, ac abſolutam. *c.* 2. *de præb. in* 6. *Clem.* 1. *ut lite penden.* Jo. Andr. *in c.* 1. *de ſum. Trinit. in* 6. Fagnan. *in* 2. *par. tertii Decretal. in cap. relatum ne Clerici vel monachi a num.* 29. ubi Anchar. *in cap. Canonum ſtatuta n.* 21. *de conſtit.* Bonac. *de alien. bon. Eccleſ. tract.* 44. *cap.* 3. *quæſt.* 7. *nu.* 13. & eſt conſtitutus a Deo Dominus Domus ſuæ & Princeps omnis poſſeſſionis ſuæ, ut poſt S. Bernard. *in pſal.* 104. explicat Turrecremata *in ſum. de Eccleſia lib.* 2. *cap.* 87. 88. *&* 113. Bellarmin. *de Rom. Pontifice lib.* 1. *cap.* 2. Suarez. *contra Regem Angliæ l.* 1. *cap.* 5. *n.* 4. *& lib.* 3. *a cap.* 11. Rota ut ſupra apud Merlin. *loc. c.* Vivian. *de Jur. patr. p.* 3. *lib.* 14. *cap.* 1. *a num.* 2.

Et quatenus etiam dicamus, quod Papa a Deo ſit 60 conſtitutus non Dominus, ſed Diſpenſator bonorum Eccleſiæ juxta illud Lucæ 12. *quis putas fidelis eſt diſpenſator & prudens, quem conſtituit Dominus ſuper familiam ſuam*, ut tenuit Archid. Bellamera & alii *in cap. non liceat Papæ* 12. *qu.* 2. S. Tho. 2. 2. *qu.* 100. *art.* 1. *ad* 7. & dominium bonorum Eccleſiæ ſit immediate apud Eccleſias, uti ſupponit Gonzal. *in cap. nulli. de reb. Eccleſ. non alien. num.* 13. tamen quia Eccleſia penes quam dominium reſidet, expers eſt animi & conſenſus, ille debet explicari per adminiſtratores. Gonzal. *l. c.* & quod Papa habeat apicem diſpenſationis bonorum Eccleſiæ, docet Fagnan. *in* 2. *par.* 1. *Decretal. in cap. quanto. de translati. Epiſc. n.* 42. Turrecrem. & Præpoſ. *in cap. Latorem.* 1. *quæſt.* 1. Tamen quia diſpenſator & adminiſtrator debet adminiſtrare & diſpenſare juxta voluntatem Domini a quo habuit poteſtatem diſpenſativam & adminiſtrativam ut eſt notum. Deus vero qui eſt Dominus principalis bonorum Eccleſiæ prohibuit, ne alienationes illorum ſine gravi cauſa fierent, ut *in Levit. cap.* 25. illis verbis. *Terra quoque non vendetur in perpetuum, quia mea eſt, & vos advenæ & coloni mei eſtis.* Et per Redoan. *de reb. Eccleſ. non alien. quæſt.* 3. *num.* 13. Pirrhum Corradum *in prax. Diſpenſ. lib.* 9. *cap.* 1. *nu.* 6. quia res Deo dicata ad humanos uſus transferri non debet. *cap. mancipia, cap. injuſtum. de rer. permut. cap. ad hæc* 4. *de Relig. Dom. cap. ſemel de R. I. in* 6. Gonzal. *in d. cap. nulli. n.* 10. Ideo merito Papa prohibuit alienationem bonorum Eccleſiæ ſine certis ſolemnitatibus, & hac prohibitione tenetur etiam ipſe Papa non quidem vi coactiva, quia eſt ſolutus Legibus. Suarez *de LL. lib.* 3. *cap.* 35. *n.* 15. ſed tantum directiva. Gonzal. *l. c. n.* 2. Principes vero ſæculares non habent ullum dominium vel proprietatem, aut adminiſtrationem, vel diſpenſationem in bonis ſuorum ſubditorum. Abb. *in cap quæ in Eccleſiarum. n.* 10. *de conſtit.* ubi DD. & Felin. *n.* 26. Pignatell. *to.* 3. *conſult.* 15. *ſub n.* 62.

Ad ſecundum Reſpondetur non ſufficere bonum publicum, ubi deficit juriſdictio Legislatoris. Butr. *in cap. Eccleſia S. Mariæ n.* 20. *de conſtit.* Bald. *in L. cunctos populos. n.* 55. *verſ. iſta ratio non valet. C. de ſum. Trin. & fide Cathol.* Surd. *conſ.* 301. quia utilitatis & boni publici ratio concernit qualitatem Legis, juriſdictio vero concernit ſubſtantiam illius, ſine qua nulla qualitas conſiderari poteſt. Surd. *conſ.* 34. *n.* 73. Duard. *in Bullam Cœnæ lib.* 2. *can.* 15. *quæſt.* 17. *n.* 45. Alderan. Maſcard. *de ſtatut. interpretat. concluſ.* 2. *num.* 7. *&* 8. Azor. *Inſtit. mor. par.* 1. *lib.* 5. *cap.* 12. *qu.* 3. Sperell. *dec.* 12. *a n.* 25. Diana *par.* 6. *tract.* 3. *reſ.* 7. Felin. *in cap. Eccleſia S. Mariæ. num.* 89. *de conſtit.* P. Pirhing *lib.* 1. *tit.* 2. *ſect.* 2. *n.* 95. ſi enim publica utilitas ſufficeret ad valorem legis, Eccleſiæ & perſonæ Eccleſiaſticæ obligarentur omnibus plane Legibus Laicalibus, quia de ſubſtantia legis eſt, quod fiat ob bonum publicum, quia iſte eſt finis Legis, ut publicum, & commune bonum ſervetur juxta Ariſtotelem 4. *to. Polit. cap.* 1. Surd. *conſ.* 301. *n.* 26. Martha *de Juriſdict. par.* 4. *caſ.* 1. *num.* 44. S. Tho. 1. 2. *qu.* 90. *art.* 2. Suarez *de LL. lib.* 1. *a cap.* 7. *per tot.* Abb. *in cap. Eccleſia S. Mariæ.* ubi Dec. *de conſtit. & in cap. cum. Laicis de reb. Eccleſiæ non alien.* Imol. *in cap. Clericis: de foro compet.* Diana *l. cit.* Sperell. *d. dec.* 12. Pignatell. *to.* 3. *conſult.* 15. n. 67. Et quamvis Princeps habeat jus imponendi onera ſuper bonis ſuorum ſubditorum, hoc tamen jus tantum procedit quamdiu bona manent bona ſubditorum, non vero quando fiunt bona Eccleſiæ vel Eccleſiaſticorum. Subditi vero non tenentur bona conſervare ſub Juriſdictione Principis Laici; quia ſicut poſſunt ſuas perſonas ſubtrahere a juriſdictione Laicali, multo magis bona quæ ſunt acceſſoria perſonæ; homo enim naſcitur liber, & poteſt eligere ſtatum ſibi magis bene viſum, quia Princeps, qui immediate expreſſo, vel tacito populi conſenſu præficitur, recipit facultatem in iis, quæ ad politicum regimen ſpectant, & ad tranquillam populi

quietem tendunt. At populus noluit ſibi auferri jus naturale nec rationabiliter potuit poteſtatem eligendi ſtatum, qui ad æternam ſalutem conducere poteſt. Ita Pignatell. *l. c. nu.* 62. Et ita ſtatutum, contra libertatem Eccleſiaſticam non valet ex defectu juriſdictionis. Hoſt. *in cap. fin. de reb. Eccleſ. non alien.* ubi Joan. Andr. Abb. *in cap. Eccleſia S. Mariæ de conſtit. nu.* 23. & ibi Dec. Imol. & alii. Bellet. *diſquiſ. Clerical. par.* 1. *tit.* 4. §. 4. *num.* 1. Maynard. *de privil. Eccleſ. par.* 2. *art.* 22. *n.* 67. & probatur etiam *ex cap. noverit. de ſent. extom.* & Civiliſtæ magno numero citati a Pignatello *l. c. nu.* 65.

62 Ad hæc ſola neceſſitas vel bonum publicum non dat juriſdictionem. Felin. *in d. cap. Eccleſia. num.* 89. *de conſtit.* Suarez *de Immun. Eccleſ. cap.* 21. *numer.* 8. P. Pirhing *lib.* 1. *tit.* 2. *ſect.* 2. *numer.* 95. præſertim cum Laici ex ſe ſint incapaces omnis juriſdictionis ſpiritualis. *cap. Eccleſia.* 10. *de conſtit. & cap.* 2. *de Judic.* tanto magis cum in caſu neceſſitatis poſſit ſuccurri a Clero ſine diſpendio juriſdictionis Eccleſiaſticæ ſervata forma *cap. non minus de Immun. & cap. adverſus, eodem tit.*

63 Et revera perperam obtenditur hoc motivum boni publici pro pallianda lege amortizationis, quaſi vero bona Eccleſiaſtica fiant immunia ab exactionibus; quia licet immunia ſint ab exactionibus extraordinariis, tamen non bona tantum Eccleſiaſtica, ſed ipſæ quoque perſonæ Clericorum, imo ipſæmet Decimæ, uno verbo ipſum patrimonium Chriſti ita gravantur a Laicis, ut nullum ſit inter patrimonium Chriſti & bona ruſticalia diſcrimen; Imo Eccleſia hiſce temporibus deterioris longe conditionis exiſtat, & Domus Dei facta ſit ſub tributo, quorum omnium recentiſſima adhuc extant veſtigia. Hæc ſcribimus non ut ſæculo noſtro, cujus deſperata miſeria eſt, prodeſſe poſſimus, ſed ut verbis Didaci Savedræ *in præfatione Inſtructionis Principis Chriſtiani*, utamur, ut conceptibus nos exoneremus. Sive ergo bona maneant apud Laicos, ſive ad Eccleſias deveniant, via facti tamen non mutant conditionem, neque exemptionem de jure debitam acquirunt, ſed longe deterius onerantur: hoc ergo motivum ſe ipſum deſtruit, malitia & odio Laicorum contra Eccleſiaſticos ubique debacchante,

64 Ad tertium & quartum non licet a pacto ad ſtatutum argumentari, quando diverſa militat ratio. Felin. *in cap. Eccleſia S. Mariæ. numer.* 89. *de conſtit.* Everard. *in locis Legal. in loco a pacto ad legem. num.* 6. Surd. *conſ.* 2. *num.* 8. *vol.* 1. Pactum enim eſt voluntarium & in rebus paciſcentium procedit. Lex vero vel ſtatutum ſunt neceſſaria, & generaliter omnia bona afficiens. Præterea cum quilibet ſit ſuarum rerum moderator & arbiter juxta *L. in re mandata. C. mandati*, poteſt de rebus ſuis diſponere prout vult, illa transferendo in quemcunque ſibi bene viſum, & adjiciendo illis quaſcumque conditiones pro arbitrio ſuo. At Legiſlator non eſt rerum privatarum Dominus neque moderator, & arbiter juxta *L. in re mandata. C. mandati.* ſed nudam tantum habet juriſdictionem, vi cujus non poteſt impedire, quod Eccleſiæ & Eccleſiaſtici non poſſint illa acquirere, quæ de jure Divino, naturali & gentium acquirere poſſunt; imo etiam de jure civili juxta *L. illud. C. de SS. Eccleſ. & L.* 1. *C. eodem & L. fin. C. eodem.* Barr. *in L. filiusfam.* 114. §. *Divino.* 12. *ff. de leg.* 1. Diana & Pirhing *ll. cc.*

65 Dices Primo, valet ſtatutum diſponens ingredientem Religionem, vel monaſterium non ſuccedere in bonis. Reſpondetur contrarium tenuiſſe Rotam *in una Aſſiſienſi bonorum.* 31. *Maii* 1606. Abb. *in cap. Eccleſia S. Mariæ num.* 35. *de conſtit.* Jaſon. *in L. fin. num.* 25. *C. de pact.* ubi Dec. *numer.* 28. Caſtren. *in L. ſi quis. num.* 8. *ff. de juriſdict. omn. Jud.* & alios apud Dianam *l. c.* Alios vero diſtinguere; nam vel ſtatutum generaliter excludit fœminas exſtantibus maſculis, & perſona, quæ ſuccedere deberet nondum eſt Religioſa tempore facti ſtatuti, & tunc ſi fit monialis cum hac impotentia ſuccedendi, ligatur ſtatuto. Socin. ſen. *conſ.* 81. *&* 230. Ruinus *conſ.* 45. Pariſ. *conſ.* 40. *a nu.* 16. Honded. *conſ.* 11. *num.* 37. ſi vero non generaliter, ſed in ſpecie excludit mulieres Religioſas vel ingredientes Religionem, non valet. Abb. *in cap. quod Clericus n.* 40. *de foro compet. & conſ.* 111. Rol. *conſ.* 35. *n.* 26. Anchar. *conſ.* 108. Felin. *in cap. in præſentiarum, n.* 38. *de probat.* Dec. *in cap. Eccleſia S. Mariæ. n.* 49. *de conſtit.* & plures apud Dianam *l. c.*

66 Dices ſecundo, prohibitio alienationis rei dotalis facta a lege vel ſtatuto etiam ad Clericos ſe extendit, ergo &c. Reſpondetur prohibitam eſſe alienationem rei Dotalis uxori, quia vel dominium illius, ſi fuit æſtimata æſtimatione faciente venditionem, vel conſiſtit in rebus fungilibus, tranſit in maritum, aut ſi non conſiſtit in rebus fungilibus nec fuit æſtimata æſtimatione faciente venditionem, uſusfructus & dominium utile ſeu civile eſt apud maritum; quid ergo mirum, quod cum mulier non poſſit alienare rem alienam neque in Clericum transferre poſſit, qui cum ligetur lege naturali, nec poſſit locupletari cum alterius jactura, & alienatione injuſta, jure merito emere non poteſt.

67 Ad quintum Reſpondetur SS. Canones citatos ac alios de hac materia abſolute, & indiſtincte loqui tam de bonis quæſitis, quam quærendis. *cap. bene quidem.* 96. *diſtinct. & cap. Eccleſia S. Mariæ de conſtit. cap. fin. de reb. Eccleſ. non alien. cap. ea enim.* 10. *quæſt.* 2. *L. jubemus C. de SS. Eccleſ.* & magis patet *ex cap.* 1. *ad finem. de Immun. Eccleſ. in* 6. ubi prohibetur exactio gabellarum ab Eccleſiis & ejuſmodi onerum pro bonis tam acquiſitis quam acquirendis; nam privilegia Eccleſiis conceſſa competunt Eccleſiis tam pro bonis acquirendis, quam acquiſitis juxta *L. jubemus. C. de SS. Eccleſ. & cit. cap. ea enim* 10. *quæſt.* 10. favore animæ & piæ cauſæ. Et quamvis Bald. *conſ.* 11. *nu.* 3. teneat poſſe Eccleſias, & Eccleſiaſticos ſtatuto Laicorum ligari in bonis quærendis, ſi tale ſtatutum non fiat malo animo vel odio contra Eccleſiaſticos; tamen quia effectus & non animus, qui eſt occultus, conſiderari debet; quia ex effectu ſat ſe prodit animus juxta Crav. *conſ.* 15. *nu.* 4. *& L. ſi qui adulterii. C. de adult.* Et vero quis bonum animum & non potius odium conjicere poterit in ſtatuentibus, cum Eccleſiis & Eccleſiaſticis illa auferuntur, quæ illis competunt jure naturali & gentium, & deterioris conditionis fiunt quam banniti & hoſtes patriæ? qui licet pro mortuis de Jure habeantur juxta Mynſin. *ad* §. *cum autem. Inſtit. quib. mod. patr. pot. ſolv.* tamen libere emere & vendere poſſunt, & fiunt deteriores illis, qui ſunt de infima etiam plebe, & ita longe timidiores ac contemptibiliores; cum tamen propter Clericatum non deſinant eſſe cives & membra nobiliora Reipublicæ, uti probat Suarez *de Immun. Eccleſ. cap.* 22. *num.* 16. Barr. *in auth. caſſa. C. de SS. Eccleſ.* Bonac. *in Bulam Cœnæ. diſp.* 1. *quæſt.* 16. *punct.* 2. *ſect.* 2. *num.* 4.

68 Ad ſextum. Hoc argumentum videtur deſumptum ex Huſſio, & ab Huſſitis mutuatum. *in lib. de ablatione bonorum temporalium a Clericis*, ubi hæc leguntur. *Cum quotidie poſſeſſiones accreſcunt Clero & decreſcunt Baronibus, Militibus & aliis ſæcularibus; poteſt evenire de facili quod tota poſſeſſio Regni Bohemiæ ad Clericos devolvatur, & pluſquam quarta pars regni ad Clericos devoluta eſt.* Ecce! ex qua lacuna aquas ſuas hauſerint adverſarii & noſtri politici, ſed quam inanis ſit iſte metus, apparebit ex annalibus Baronii & aliorum. Nunquam magis floruit Imperium Romano-Catholicum, & nunquam Reſpublica Chriſtiana, quam illis temporibus, in quibus Principes Chriſtiani liberales erga Deum & Eccleſias fuere; ſane ſub Carolo Magno maxime floruit Imperium Romanum, ſicut etiam ſub Ottone magno & filiis; & nunquam plures fuere fundatæ Eccleſiæ aut magnis dotatæ bonis & redditibus, quam ab & ſub iſtis Principibus; & non obſtantibus tot poſſeſſionibus in Eccleſias tranſlatis ſuffecere vires ad debellandos tot hoſtes, ad bella gerenda, quibus majora nulla fuere. De donationibus Conſtantini Magni Eccleſiæ Romanæ factus patet *ex cap. Conſtantinus* 96. *diſt. & cap. Ego Ludovicus* 63. *diſt.* & DD. apud Pignatell. *tom.* 3. *conſult.* 15. *n.* 69. Tuſc. *litt. D. concluſ.* 689. De donationibus Caroli Magni tota etiamnum Germania gloriatur, in qua vix ſit Eccleſia Cathedralis, quæ hunc non deprædicet Fundatorem. Ab Ottonibus quot Civitates, quot oppida, quot fundi Eccleſiæ Friſingenſi & aliis non fuere donata aut conceſſa; & tamen quandonam Imperium Romanum magis floruit potentia, & victoriis contra Barbaros pene debellatos obtentis, aut divitiis? Noſtris temporibus adeo refrixit erga Eccleſias charitas & liberalitas, ut non ſolum donationis nomen

plane

plane ignoretur, ſed Eccleſiæ propriis bonis ſaltem in parte ſi non in totum ſpoliatæ fuerint. Vera ſcribimus ſed non placitura; legantur Cathedralium annales, & manus dabunt & tamen Imperii gloria & potentia adeo fuit diminuta non tantum in corpore, ſed etiam in membris, ut ex tanto Coloſſo vix veſtigia, & exigua tanti corporis umbra remanſerit. In tot largitionibus præteritorum Principum ærarium ſemper erat plenum & bellis gerendis ſufficiens; nunc vero in tanta ſæcularium avaritia poſt tot bona ab Eccleſiis ablata ærarium taliter eſt exhauſtum, ut ſceleribus ſit ſupplendum. Juſta Divinæ Nemeſis retributio; quia oculos caducis hiſce rebus infigentes Deum non conſiderant, qui non patitur Laicorum liberalitatem in Eccleſias impenſam ſuam ſuperare munificentiam, quaſi Deus ſuper Cœli cardinibus ambulans noſtra non conſideret. Videatur Theol. Religionis ſervorum *cap. 6. fol.* 107. Ugolin. *in reſponſ. ad Juris conſult. Gymnaſii Patavini. cap. 6. §. 1. & 2.* Vivianus *de Immun. Eccleſ. diſp.* 3. & plures alii apud Pignatell. *tom. 3. conſult. 15. numer. 65. & 69.* Et merito hæc patiuntur noſtra tempora ob palmarem ingratitudinem ſæcularium contra Eccleſias, dicant quinam Decimas percipiat, quæ ſunt Eccleſiarum bona, nonne Nobilitas? cum vix reperiatur Nobilis, qui non fruatur tribus partibus Decimarum, una duntaxat Parochis relicta, adeo ut tres partes earumdem ex quatuor in manibus Laicorum ſint, ut taceam alia bona Eccleſiaſtica ſæcularizata, & tamen ſæculares timent, ne eorum bona omnia ad Eccleſiam perveniant, cum tamen de ejus bonis vivant. Ad hæc ſi per impoſſibile contingeret tot bona ab Eccleſia acquiri in præjudicium & magnam diminutionem regalium S. Pontifex conſuli poſſet & deberet pro remediis, & non uſurpari a Laicis juriſdictio in ſibi non ſubditos cum magna Eccleſiaſticæ libertatis violatione.

69 Accedit, quod lex amortizationis non ſolum libertati Eccleſiaſticæ ſit injurioſa, ſed ipſimet Reipublicæ, & Communitati Laicali ac commercio humano nociva; nam in omni Communitate ſemper erunt pauperes divitibus permixti, maxime de Nobilitate, quæ vel ob nimium luxum, aut aliis ex cauſis ad egeſtatem redacta aliter juvari vix poteſt, quam mutuatis pecuniis aut cenſibus creatis: jam cum adverſarii ipſi dicant divitias majori ex parte ad Eccleſias aut Eccleſiaſticos tranſiviſſe, remedium malo pejus propoſuerunt per legem amortizationis prohibendo alienationem in Eccleſias; ſuppoſito enim hoc remedio quomodo juvari poterit nobilitas mutuo, vel cenſibus? quis enim mutuum dabit ſine hypotheca ſpeciali ſuper bonis, quis cenſum creabit niſi ſuper bonis? jam ſi prohibetur alienatio, non poſſunt hypothecari bona & cenſui ſubjici ob periculum, ne in caſum concurſus ad Eccleſiam tranſeant. Et ita manebit præcluſa via mutuis & cenſibus magno commercii humani detrimento. Vel ſi placet, redigantur ad paupertatem Eccleſiæ, Monaſteria, & Eccleſiaſtici; quomodo tot ex nobilitate, & civibus alentur unde perſonæ aliæ ſine famulatu vivent? Niſi Laici ita Clericis eſſent infenſi, ex ingrati, utique agnoſcerent paucas eſſe in Republica familias, quæ a Cathedralibus ditatæ non fuerint; & civibus & plebeis, qui a Parochiis per hæreditates e cœnobiis fuerint extracti, ut taceamus eleemoſynas ab Eccleſiis & Eccleſiaſticis diſtributas, hoſpitalitates, ſubſidia charitativa, & ejuſmodi, quæ conſulto præterimus, Lectorem, ſi plura cupiat, ad Pignatell. *dict. tom. 3. conſult. 15. a numer. 69. uſque ad* 81. remittentes.

70 Ad hæc quæ lex magis impia, quam prohibere, ut fideles pro peccatorum ſuorum remiſſione, pro animarum purgantium ſuffragio Eccleſiis, vel Eccleſiaſticis legare poſſint? ſed dicunt. Relinquant, per nos licet, relinquant Eccleſiis pecunias; ſed non bona immobilia. Perbelle; ſed ad quem uſum pecuniæ? numquid ad alimenta miniſtrorum, ad celebrationem anniverſariorum &c. ſed cum pecunia ex ſe infructifera ſit, unde ex illis emenus panes. Dicunt, inveſtiant, & dent ad Cenſum, aut ad uſuram. Hic Rhodus, hic ſaltus. Hoc enim vero vellent Laici Eccleſias aut Eccleſiaſticos plena habere gazophylacia, ut inde mutuum & cenſum creare poſſint, ſed quamdiu duraturos? Ad tres, quatuor, aut quinque annos, quibus elapſis facti non ſolvendo nec capitale, nec intereuſuria reſtituerent, & capitalia Eccleſiaſtica paulatim omnia evaneſcerent; uti experientia hiſce maxime temporibus docuit. Experiuntur hoc Capitula, Monaſteria, Eccleſiæ; quæ nec capitalia nec intereſſe recuperare poſſunt, ex quibus piis fundationibus ſatisfieri deberet; & ſi res deducitur ad Judicum ſubſellia, majores ſunt expenſæ quam intereuſuria, & quamvis debitor expenſarum obligationem in ſe expreſſe ſuſceperit, tamen Judices impie miſericordes & pii & de alieno liberales, aut diſſimulant, aut omnino remittunt; imo licet omnia Eccleſiæ pro debito juſtitiæ adjudicent, in executione tamen deficiunt, & fiunt noviſſima pejora prioribus, ſed manum de tabula licet invitam.

Ad ſeptimum allegare inconveniens non eſt ſolvere. 71
Unde Bonif. VIII. *in cap. Clericis de Immun. Eccleſ. in 6.* acriter in Prælatos ejuſmodi abuſus tolerantes invehitur ſequentibus verbis. *Nonnulli Eccleſiarum Prælati, & Eccleſiaſticæ perſonæ trepidantes, ubi trepidandum non eſt, tranſitoriam pacem quærentes, plus timentes majeſtatem temporalem offendere, quam æternam, abuſibus præjudicantibus libertati Eccleſiaſticæ non tam temerarie, quam improvide acquieſcunt.* Hæc S. Pontifex. Quod ad Luſitaniam attinet, Innoc. III. Honorius III. Innocent. IV. Clem. IV. Gregor. X. Mart. IV. & Nicolaus IV. Sanctium, Alphonſum & Dionyſium Luſitaniæ Reges ob Legem amortizationis a ſe latam, vel confirmatam excommunicavere, & Regnum interdicto ſuppoſuere, donec Rex Dionyſius Procerum precibus victus præſtito per oratores ſuos juramento de parendo mandatis Eccleſiæ a Nicolao IV. fuit abſolutus Anno Domini 1290.

Etiam Odoardus Rex Angliæ ſimilem condidit le- 72
gem, ſed ſubditis ob iniquitatem legis in ſeditionem, imo apertam Rebellionem prolapſis illam tametſi invitus revocavit. Theolog. Servitæ *in defenſ. conſ. Pauli V. contra Venetos cap. 7. fol.* 142. Ferdin. de Baſtidia *in antidoto ad conſiderationem Pauli Servita in reſponſione ad argumentum* 47. *fol.* 125. Antonius Bovius *in reſponſione ad Conſiderationes Pauli Servitæ par. 3. ad 10. argumentum.*

Quod attinet ad Galliam, ſcimus Reges illius natio- 73
nis a Pontificibus dum in Gallia Galli ſedem haberent pontificiam, plura privilegia impetraſſe, an iſtud quoque inter cætera habeant, ignoramus. Certe tale privilegium allegantes tenentur illud authentice demonſtrare juxta *cap. 1. de fide inſtrum. & cap. porro de privil.* ubi Abb. & DD. apud Barb. *in collect. to. 2. lib. 5. tit. 33. cap. 3. numer.* 5. Rota *in una Oſcen. Canonicatus. 1. Decembris An.* 1595. *coram Penia.* Diana *l. c. reſ.* 11.

Quoad ſtatum Venetum conſtat illum a Paulo V. 74
interdicto propterea ſubjectum fuiſſe, cujus hiſtoriam tradit Palatius. Quoad Germaniam Gail. fatetur juxta communem opinionem ejuſmodi ſtatuta Clericos non ligare, quamvis poſtmodum ſubdat in Germania contrarium ſervari. Sed quidquid ſervet Germania, Gallia & Polonia, verum eſt, quod totus mundus poſitus ſit in maligno, quid mirum? Si cœlum, ſi terra, ſi inferi pugnent contra inſenſatos. Hinc lachrymæ noſtræ, morbis, peſtilentiis, terræ motibus, hæreſi, bellis internecinis, penuria, fame nos aſſiduo laceſſentibus.

Non ergo quid factum, ſed quid fieri debeat inve- 75
ſtigandum. *L. ſed licet. ff. de off. Præſid. cap. cum cauſam. de elect.* & non exemplis ſed legibus judicandum, nec exempla niſi bona ſequenda ſunt. Aulus Gellius *lib. 10. noctium Atticorum.* Leo *in theſ. for. Eccleſ. par. 1. cap. 14. de Immun. n. 40. & ſeq.* Neque refert, quod Pontifex ſciat, quia ex hoc non poteſt argui ratificatio illius, ut patet *ex cap. cum jam dudum. de præbend.* P. Pirhing. *lib. 2. tit. 2. ſect. 2. n.* 97.

Ad octavum negatur antecedens, ſi ſermo eſt de vi 76
coactiva ex defectu juriſdictionis in ſtatuente, ut dictum fuit in concluſione, & probant Ripa *in tract. de peſte tit. de remed. ad conſervan. ubertatem. numer.* 122. Grammat. *dec.* 100. *n.* 15. Bald. *conſ.* 198. *nu.* 2. Beller. *diſquiſ. Clerical. tit. de exempt. Cler. a ſtat. Laicorum §. 3. n.* 1. Martha *de Juriſdict. par. 4. caſ. 2. n. 13. & caſ.* 83. Graſſ. *de effec. Cleric. eff. 2. numer.* 290. *&* 291. *et ſeq.* Duard. *in Bull. Cœna. can. 15. quæſt.* 17. Bajard. ad Clar. *in §. fin. quæſt. 82. verſ. ſtatutum prohibens. lit. 2. n.* 87. Sperell. *dec. 52. num.* 21. Ad probationem, quæ eſt deſumpta ex Gothofredo hæretico, negatur aſſum-

ptum. Sed conſiſtit in omnimoda exemptione Eccleſiarum & Eccleſiaſticorum a Laicali juriſdictione, ut clare liquet *ex cap. Eccleſia S. Mariæ & ex cit. cap. fin. de Immun. Eccleſ. in 6.* & videri poteſt Carpan. *ad ſtatut. Mediolan. in præluд. n.* 583. & DD. *in concluſ. cit.* alias poſſent ferre leges circa formam electionis de Inſtitutione & depoſitione Clericorum, de illorum vita & honeſtate, quæ apud omnes ſunt abſurdiſſima. videri etiam poteſt Gonzalez *in l. 3. Decretal. tit. 2. n. 12. cap. quæ in Eccleſiarum.*

77 Ad nonum Leges Laicorum juſtas, & quæ non ſunt contra libertatem Eccleſiaſticam ac jura canonica obligare Clericos quoad vim directivam non vero coactivam. Bellarm. *lib. 1. de Cler. cap.* 28. Soto *de Juſt. lib. 1. quæſt. 6. art.* 7. Sylveſter *verb. Lex. quæſt.* 15. Panorm. *in cap. Eccleſia S. Mariæ. n. 13. de conſtit.* & ibidem Dec. *n.* 27. Felin. *n.* 37. Bart. *in L. cunctos populos. C. de Sum. Trinit.* Suarez *de LL. l. 3. c. 34. n.* 4. Navar. *in man. c. 23. n.* 88. S. Tho. 1. 2. *qu.* 96. & alii apud Sperell. *dec. 13. per totam.* Sermo eſt de illis, quæ ſunt juri naturali, Divino, vel Canonico omnino conformes, & tunc obligantur non vi legis Civilis & ut a Laico latæ, ſed virtute Legis naturalis, Divinæ aut Canonicæ, a qua non debent Eccleſiaſtica membra diſcordare, ſecus vero dicendum eſt de Legibus ad actiones pure politicas ſpectantibus, quamvis ad bonum commune ordinatis, ut ſunt edicta vetantia armorum delationem, nocturnam ſine lumine ambulationem, prohibentia certos luſus &c. Sperell. *dec. 13. n. 4. & ſeq.* Graff. *de effect. Cleric. eff. 2. n.* 316. vel ut vult Suarez *l. c. a n.* 13. virtute Canonum approbantium tales Leges. Dec. *in cap. Eccleſia S. Mariæ. de conſtit. n. 27. & cap. 1. de nov. oper. nunt.* Zerolla *in prax. Episc. verb pragmatica. n. 3. §. ad primum.*

78 Neque dicant adverſarii Eccleſiam & Rempublicam pari paſſu ambulare, eodemque favore gaudere, ut habet Barb. *de axiom. lib. 5. cap. 2. verb. Eccleſia. axiom.* 7. adeoque Eccleſias in acquiſitione bonorum non poſſe prætendere aliquod privilegium contra Rempublicam, quæ eſt pariter privilegiata. Reſpondetur enim Eccleſiam in acquiſitione bonorum non fundari in privilegio, ſed in jure naturali, Divino, gentium, Canonico & civili, ut in concluſione fuit demonſtratum, & Eccleſia plus non prætendit de Jure, quam quilibet plebejus de Jure, & quamvis Eccleſia gaudeat privilegiis Reipublicæ, non tamen e converſo Reſpublica gaudet privilegiis Eccleſiæ, quia Eccleſia eſt Reipublicæ caput juxta Hoſt. *in Clem. 1. de Sum. Trin.* Et ita licet Eccleſia gaudeat privilegiis minorum, & pupillorum, non tamen ideo minores & pupilli gaudent privilegiis Eccleſiæ, & Eccleſiæ privilegium ſemper majus eſt, quam minorum, pupillorum, & Reipublicæ, ut iſtorum privilegia in concurſu Eccleſiæ ſilere debeant, & Eccleſia præcedat, quia Eccleſiæ privilegium, uti ait Concil. Trident. *Seſſ. 25. c. 30. de ref.* fundatur in Jure Divino, Reipublicæ vero in jure humano.

79 Neque eſt, quod Adverſarii ſibi blandiantur illo *Deuteron.* 18. ubi ſtatuit ut Sacerdotes & Levitæ, ac omnes, qui de eadem tribu ſunt, partem & hæreditatem cum reliquo Iſrael non habeant, quaſi vero Deus ipſe in veteri teſtamento legem amortizationis approbaverit. Ita ſane argumentatus eſt Wiclephus hæreſiarcha contra Catholicos & Eccleſiaſticos, ut videri poteſt apud Card. Bellarmin. *de controverſ. fidei Chriſtianæ. to. 1. c. 26. de Cler.* arguens peccari Sacerdotes, qui contra tam luculentum præceptum habent poſſeſſiones, ad quem textum abunde reſpondet idem Bellarminus *l. c.* & Pignatell. *to. 3. conſult. 15. uti ſupra.* Diana *par. 5. tract. 1. reſ. 3. verſ. ad id.* Interea mirari debemus adverſariorum noſtrorum animum parum Chriſtianum & hæreticis plus nimio addictum, cum textibus ex ſcriptura ab hæretico mutuatis, Eccleſiam, & Concilia erroris, & Sacerdotes peccati arguere præſumunt, & ut iſti noſtri Politici ſoli ſapere videantur, SS. Pontifices, Concilia generalia & nationalia, tot Eminentiſſimos Doctores ignorantiæ tacite ſugillare non verentur. Sed procul a nobis hi viperarum ſibili, ne ſuum nobis affluent venenum.

80 Ad S. Ambroſium. Sicuti infideliter citatur, ita etiam infeliciter explicatur a noſtris Politicis, qui araneorum more ex floribus venenum eliciunt. Verba quæ citantur ſunt ſequentia; *Scribuntur teſtamenta templorum miniſtris, nullus excipitur profanus, nullus ultimæ conditionis, nullus prodigus verecundiæ, ſoli ex omnibus Clero jus commune clauditur, a quo ſolo pro omnibus votum commune ſuſcipitur.* (Ecce calamitatem noſtrorum temporum ad vivum expreſſam) *Non enim putamus* NB. nam hic ſe fundant adverſarii, *injuriam, quoniam diſpendium non dolemus.* Sed neque hæc verba politicis in minimo ſuffragantur, quia etiam martyres injuriam non putabant, quia Sanguinis diſpendium non dolebant, juxta illud. *Ibant gaudentes a conſpectu Concilii, quoniam digni habiti ſunt pro nomine Jeſu contumeliam pati.* Sed, ut fortius evadat argumentum, ſubnectunt politici nobis adverſantes ſequentia verba, quibus virus, quo plenum contra Eccleſias, & Eccleſiaſticos erat pectus, evomant. *Sola ſublata ſunt prædia, quia non religioſe utebantur illis, quæ religionis jura defenderent,* ſugillantes etiam Clerum primitivæ Eccleſiæ abuſus in bonis Eccleſiæ.

81 Si Politici iſti vera amarent, retuliſſent hiſtoriam, prout in Baronii annalibus jacet de anno 392. & quilibet vidiſſet, quod Romani Idololatræ, profecto in orientem Theodoſio, ad Valentinianum utpote juvenem, & dolis magis obnoxium recurrebant, ut veterem ſuorum Deorum cultum, ac ſacrificulis ſuis emolumenta recuperarent; quibus S. Ambroſius objicit, quomodo Chriſtiani a tyrannis prioris ſæculi fuerint tractati, quorum Sacerdotes tanquam infames pro incapacibus ſucceſſionum fuerunt declarati, & ideo indebite lamentari, ſi pœna talionis afficerentur, & illa verba. *Sola ſublata ſunt prædia &c.* ad gentiles dicta ſunt, non ad Chriſtianos ut patet legenti. vide Bellarm. & Baron. *l. l. c. c.* & mirare impiam politicorum impoſturam.

82 Videamus modo quid dicat S. Hieronymus. Illius verba ſunt, *pudet dicere Sacerdotes Idolorum, mimi, aurigæ, ſcorta hereditates accipiunt, ſolis Clericis, & Monarchis hoc lege prohibetur.* En præſentium temporum calamitatem, *non a perſecutoribus, ſed Principibus Chriſtianis. Non de Lege conqueror, ſed doleo cur meruimus hanc legem. Cauterium bonum, ſed quod mihi vulnus? quod indigeat cauterio? provida, ſeveraque legis cautio; eſt tamen neceſſe, ut refrænetur avaritia.* Subſumunt adverſarii, ſi bonum eſt cauterium & provida Legis cautio, ut refrænetur avaritia, utique S. Hieronymus legem amortizationis approbavit. Reſpondetur D. Hieronymum loqui de Monachis paupertatem profeſſis, qui ſunt incapaces dominii, & hæreditatum. Sed hæreditas & legata ſpectant ad Eccleſiam vel monaſterium, a quo aluntur, ut patet ex verbis a parte adverſa ſtudioſe omiſſis, ut homines fallerent, ſed Deum fallere non poſſunt. verba ſunt. *ſit hæres, ſed mater filiorum, id eſt gregis ſui, Eccleſia quæ illos genuit, nutrivit, & pavit.* videri poteſt Bellarm.

83 Jam quis probabilem vocavit ſententiam ex hæreticorum officina depromptam, quam tot SS. Pontifices, tot Concilia tam generalia, quam nationalia damnarunt; S. Congregatio toties reprobavit, propter tres quatuorve Leguleios, contra quos ſtat integra legio Legiſtarum, Canoniſtarum, & Theologorum? & quatenus etiam aliqua probabilitatis umbra pro lege amortizationis ſupereſſet, ſcire debebant adverſarii noſtri illam ſemper opinionem præferendam eſſe tam in decidendo, quam in conſulendo, quæ favet Eccleſiæ, & illius immunitatem minus lædit. Suarez *de cenſur. diſp. 4. ſect.* 6. Sperell. *dec. 129. n.* 23. præſertim ubi adeſt periculum incurrendi cenſuras. Felin. *in c. 1. de conſtit.* Fagnan. *in toto cap. ne innitaris. de conſtit.* Cabal. *reſ. crim. caſ. 60. n.* 23. Honded. *conſ.* 3. Cæpolla *conſ. crim.* 11. *ſub n. 46. verſ. item hoc.* Imo in dubio eſt recurrendum ad declarationem S. Congreg. vel Summi Pontificis, aliter non evitantur cenſuræ. Arg. *cap. litteras, de reſtit. ſpol.* uti fecit Rex Scotiæ ſub Innoc. III. teſte Sperello *dec. 105. n.* 51.

§. Ultimus

Legis Miſcellanea.

84 Leges Canonicæ ab omnibus tam in actionibus, quam in judiciis, obſervari debent. *cap. Eccleſiaſticarum. diſt.* 11. Petrus Ancharan. *in cap. canonum ſtatuta de conſtit.* ubi etiam Fagnan. & Barb. Suarez *de LL.*

lib. 4.

lib. 4. *cap.* 19. & alii apud Gonzalez *in d. cap. canonum ſtatuta n.* 4. Pirhing *lib.* 1. *tit.* 2. *ſect.* 1. §. 8. *a n.* 62. & DD. *ut ſupra n.* 5. Sermo eſt de omnibus illis, qui ſubditi ſunt canones facienti. Ratio vero eſt, quia omnes, qui poteſtati ſubjecti ſunt, ſubduntur illius legi. *cap. omnes de major. & obed. & cap.* 2. *eodem tit. L. un. ff. ſi quis jus dicenti.* S. Thom. 1. 2. *qu.* 96. *art.* 5. Lim. ſi conſuetudine vel contraria lege fuerunt abrogatæ. Pirhing. *l. c.*

85 Lex vero reſpicit futura, non præterita, niſi in ea aliud ſpecialiter caveatur. *cap. ante triennium.* 31. *diſt. cap. ex tua. de fil. presbyteror. cap. aqua, de conſecr. Eccleſ. cap. per tuas. qui filii ſint legit.* Concil. Trid. *ſeſſ.* 25. *cap.* 12. ibi *impoſterum. de reform.* Barb. *in cap. cognoſcentes de conſtit.* Suar. *de LL. lib.* 3. *cap.* 14. Hothoman. *lib.* 1. *obſ. cap.* 1. Moneta *de commut. ult. volunt. cap.* 6. *n.* 264. Solorz. *de Jure Ind. lib.* 3. *c.* 9. *tom.* 2. *n.* 51. & plures alii, quos citat Gonzal. *in d. cap. cognoſcentes.* quia, cum leges non obligent ignorantes, iniquum eſſet, ſi conſtitutione nova comprehenderentur, qui præcavere non potuerunt, utpote ignorantes legem futuram: intellige tamen de lege conſtitutiva juris per ſe, ſecus de lege declarativa: quia hæc ſe extendit etiam ad præterita, de qua Suar. *l. c.* An vero ſe extendat ad negotia pendentia, vide negativam apud Solorzan. *l. c.*

86 In Legum interpretatione non tam verba, quam mens Legiſlatoris attendi debent, quia ratio eſt anima Legis. *L. ſcire* 17. *ff. de LL.* quæ quidem mens potiſſimum ex fine ſeu ratione motiva colligi poteſt. Laym. *moral. lib* 1. *trac.* 4. *c.* 18. *n.* 4. Suar. *de LL. lib.* 6. *c.* 1. *nu.* 12. Præterea verba legis intelligenda ſunt ſecundum propriam ſuam ſignificationem. *L.* 1. §. *licet autem. ff. de exercit. act.* Suar. *l. c. n.* 7. Et ideo lex generalis generaliter intelligenda eſt, ita ut omnes complectatur, quæ ſub tali genere in propria verborum ſignificatione continentur: Sic Lex loquens de filiis, complectitur etiam filias. Suar. *l. c. c.* 2. *n.* 3. & 4. Ad hæc in Lege conditio ſeu clauſula ſecundum Juris communis præſcriptum, aut ſtylum Curiæ, vel locorum Conſuetudinem apponi ſolita, tacite ſubintelligi debet. Abb. *in cap. cum Martinus* 9. *n.* 5. *de conſtit.* ubi Fel. *n.* 6. P. Pirhing. *l. c. n.* 107. qui exemplificat in ſtatuto certum numerum Canonicorum præſcribente in Eccleſia, ſeu præbendarum, quod intelligi debet cum clauſula, *niſi in tantum Eccleſiæ redditus excreſcerent, ut pluribus competenter ſufficere poſſent.* ita DD. *mox cit.* & Abb. *in cap. cum acceſſiſſent.* 8. *n.* 4. *de conſtit.* ubi Fel. *nu.* 17. Garz. *de Benef. par.* 12. *c.* 1. *nu.* 5. & 6. apud Pirhing *l. cit.* quia in omni diſpoſitione ſubintelligitur clauſula *rebus ſic permanentibus.*

87 Lex poteſt ac debet extendi ob omnimodam rationis ſimilitudinem ſeu identitatem, ſive ſit ſavorabilis, ſive odioſa, de quo vide Suarez *de LL. lib.* 6. *c.* 4. *n.* 2. uti patet in connexis, juxta *cap. translato.* 3 & ibi gl. *de conſtit.* & Abb. ac Fel. cum aliis apud Pirhing. *l. c.* §. 2. *n.* 115. Et ideo Judex delegatus in cauſa ſibi commiſſa poteſt omnia ſine quibus cauſa non poteſt expediri, quamvis de illis in reſcripto nulla fuerit facta mentio. *cap. preterea.* 5. *de off. Deleg. L.* 2. *ff. de juriſd. omn. Jud.* Gail. *lib.* 1. *obſ.* 35. *n.* 8. & 9. Ita etiam diſpenſatio, quamvis ſit ſtricti juris, extenditur etiam ad connexa. Navarr *l.* 1. *conſ.* 3. *de reſcript.* Laym. *lib.* 1. *mor. trac.* 4. *c.* 18. *n.* 10. Fel. *in d. cap. translato.* 3. *n.* 6. *de conſtit.* Gail. *l. c. n.* 10. Pirhing *n.* 116.

88 Quæres an & quomodo lex differat a præcepto? Reſpondetur omnino differre, quia præceptum fertur in perſonas, lex vero afficit locum. Laym. *l. c. trac.* 4. *c.* 11. *n.* 1. præceptum extinguitur cum perſonis ſingularibus, ſed Lex, quia communitati imponitur, quæ nunquam moritur, ſemper manet. *L.* 1. *ff. de LL.* Præceptum exſpirat morte præcipientis, lex vero manet etiam poſt mortem legiſlatoris. Menoch. *de arbitr. lib.* 1. *qu.* 69. *n.* 4. Laym. *in cap. gratum. n.* 6. *de off. Deleg.* Sanchez *de matrim. lib.* 8. *diſp.* 28. *n.* 47. Reiffenſtuel *l.* 1. *tit.* 2. §. 2. *n.* 45.

89 Lex humana poteſt actioni reſiſtere, & obligationis naturalis ortum impedire. Sanch. *de Matrim. lib.* 1. *diſp.* 7. *n.* 16. Ciarlin. *controv. for. cap.* 37. *num.* 108. quando vero lex taliter actui reſiſtat, ut neque obligatio naturalis oriatur, vide late apud Sanch. *l. c. a n.* 17. Et generaliter quomodo lex irritans contractus, electiones, aut alias diſpoſitiones, niſi fiant cum certis ſolemnitatibus, obliget etiam in foro interno, ita ut ſi illæ ſolemnitates omittantur, actus ſit in utroque foro omino nullus, ita ut nulla oriatur obligatio naturalis, aut aliquis teneatur in conſcientia propria ſponte fructus, aut ex illo contractu taliter nullo conſecutum reſtituere, vide late apud Menoch. *de præſump. lib.* 1. *qu.* 80. Garz. *de Benef. p.* 9. *cap.* 1. *per tot.* Fachin. *contr. jur. lib.* 4. *c.* 5. Reiffenſtuel *lib.* 1. *decret. tit.* 2. *de conſtit. a n.* 251. & apud hos alios, & diximus alibi.

Legem quærere, ubi habetur ratio, & ſenſus, ſeu ipſa 90
experientia rerum Magiſtra, eſt infirmitas, ſeu debilitas intellectus. Bald. *in rubric. ff. de rer. diviſ.* Eberhard. *in loc. com. tit. loco lege ceſſante. n.* 3. apud Hering. *de fidejuſſ. cap.* 7. *n.* 523.

Plura vide etiam in verb. *Magiſtratus.*

LIBELLUS.

Praxis Libelli.

Libellus alius eſt conventionalis ſeu contradictorius, item accuſatorius, alius eſt famoſus, prius agetur de conventionali ſeu contradictorio, dein de famoſo, ac tandem de pœnis famoſi. Ideo ſit

§. I.

Libellus conventionalis, & accuſatorius.

Conventionalis ſeu contradictorius eſt quædam ſcri- 1
ptura, in qua continetur res quæ petitur, cauſa petitionis, nomen Actoris, & Rei, & nomen juriſdictionale Judicis, de quo gloſ. *in cap.* 1. *de libell. oblat.* Scaccia *de judic. l.* 1. *c.* 50. *a n.* 1. quæ continentur in verſu ſequenti.

Quis, quid, coram quo, quo Jure petatur, & a Quo.

Hæc autem ſunt de ſubſtantia libelli, quorum uno 2
omiſſo non valet libellus, ſed eſt ipſo Jure nullus. Vant. *de nullit. tit. quis poſſ. dicere de nullit. a nu.* 55. & nulla etiam oppoſita exceptione a Judice debet lacerari. late Scaccia *de Jud. lib.* 1. *c.* 50. *nu.* 5. 7. & 29. Gail. *lib.* 1. *obſ.* 66. *nu.* 4. In dubio tamen præſumitur aptus, & debet ſuſtineri quantum poteſt. DD. *in cap. examinata. de Jud. L. ſi quis intentione. ff. de Jud.* & ad favorem libellantis interpretari. Pajatel. *annot.* 81. *n.* 16. & adeo debet ſuſtineri, ut pro illo ſuſtinendo debeant etiam impropriari verba libelli. Bald. *in L. qui ſtipendia. n.* 6. *ff. de procur.* Scaccia *l. c. nu.* 12. Afflict. *dec.* 77. *n.* 8.

Hodie neceſſario requirit ſcripturam, aliter non va- 3
let. Scaccia *l. c. n.* 18. ob tex. *in auth. offeratur. C. de lit. conteſt.* & quamvis de Jure civili requirat concluſionem, de Jure tamen Canonico neceſſaria non eſt, ſicut nec in Conſiſtorio Principis. Scaccia *l. c. n.* 21. Nec eſt neceſſe exprimere certum nomen actionis, ſed ſufficit factum ita declarare, & clarum proponere, ut ex eo jus agentis colligi poſſit. *cap. dilecti, de judic.* Eccleſ. *obſerv. for.* 47. *n.* 1. Scaccia *l. c. num.* 20. Gail. *pract. obſerv.* 61. *num.* 9. & 10. Speculat. *in tit. de actione ſeu petitione.* §. *utrum. per tot.* ex cauſa enim petendi, vel medio concludendi qualitas intentatæ actionis colligitur, ad tex. *in cap. littera tua, de dilat.* ubi Gloſſ. *verb. tribus annis. L. non debet. in fin. ff. de dol. mal.* & Judex ex deductis, ſi ſit obſcurum, quæ actio intentata ſit, eam elicere debet, quæ actori ſit omnium utiliſſima. Gail. *l. c.* quod tamen aliqui limitant; ſi ex cauſa in libello contenta plures poſſent competere actiones, nam tunc actor teneretur illam exprimere, qua vellet experiri. De quo *DD. cit.* & quod non ſit neceſſe exprimere nomen actionis, multo magis procedit de jure Canonico, ac in foro Eccleſiaſtico, in quo de ſola veritate curatur, nec de apicibus Juris Civilis diſputatur, ut dicit Specul. *l. c. n.* 4. ubi tamen *ſub n.* 3. ſubdit, quod quamvis nemo cogatur in foro Eccleſiaſtico nec in libello, nec in proceſſu exprimere nomen actionis, ſi tamen ſponte velit, admitteretur. *ut in cit. cap. examinata, de judic.* & tunc ſi ineptam proponit, ſuccumbet, & poterit aptam proponere. *ut in cap. cum ad ſedem. in fin. de reſtit. ſpol.* An autem agens ex una, & probans ex alia, ſemper ſuccumbat, vide remiſſive apud Pajatel. *annot.* 81. *n.* 14.

4 Ut ſolvetur a nullitate, ſequentes ſolet habere clauſulas. Prima eſt. *Super quibus omnibus & ſingulis pro ſo jus & juſtitiam mihi adminiſtrari.* quæ clauſula ſalvat libellum ab omni ineptitudine. Maranta *in ſpec. p. 6. memb. 3. n.* 15. Gail. *lib.* 1. *obſ.* 208. *n.* 7. *& obſ.* 61. *n.* 11. *&* 12. Scaccia *l. c. nu.* 26. Et in ſpecie ſalvat a defectu concluſionis, & ſupplet ignorantiam procuratoris neſcientis quæ actio, vel quod remedium ſibi competat, & operatur quod Judex poſſit pronuntiare etiam ſuper non narratis, quia per hanc clauſulam intelligitur intentatum omne remedium & omnis actio, quamvis quod hæc clauſula, & ſimiles non defendat libellum ineptum in quo nihil eſt concluſum, defendit Pajatel. *l. c. num.* 32. niſi concluſio ex ſubſequentibus colligatur, quem vide. Salvat etiam Sententiam non uniformem libello, liberat ſuccumbentem a condemnatione expenſarum, & ſalvat etiam a Contrarietate, Vant. & Scaccia *l. l. c. c.* vide etiam ſupra in prax. *clauſul. commun. n.* 14. & Pacian. *de probat. lib.* 1. *cap.* 67. *n.* 23. Vant. *de nullit. ex def. proceſ. n.* 25.

5 Secunda clauſula eſt *omni meliori modo*, quæ facit libellum interpretari modo favorabiliore Actori. Maran. & Scaccia *l. l. c. c.* Item quod actus valeat eo modo quo poteſt. Rol. *lib.* 1. *conſ.* 8.

6 Tertia clauſula eſt *non ſe aſtringens*, quæ facit, quod actor non obligetur probare qualitatem deductam in libello, cum alias ea non probata ſuccumberet, quamvis probaret factum principale. Scacc. *l. c. n.* 28.

7 Quarta eſt, ut proteſtetur de expenſis, Ultima eſt ſalvo Jure addendi, & minuendi, de cujus clauſulæ effectu vida Scacciam *l. c. n.* 32. *ubi DD.* vida etiam Vivium *com. opin. verb. Judex tenetur condemnare. opin. mihi* 404.

8 Libellus generalis, vagus, alternativus, & obſcurus, parte non opponente, & ſi ſententia ſuper eo feratur, ſaltem in civilibus, valet; alias non. Vant. *de nullit. ex defectu proceſſus. n.* 36. Gail. *lib.* 1. *obſ.* 62. *n.* 11. Rota apud Scacciam *de Jud. lib.* 1. *c.* 50. *n.* 14. ſecus in criminalibus, in quibus non valet etiam parte non opponente. *DD. cit.* & in ſummariis tenet etiam parte opponente. Matan. *in ſpec. par.* 4. *diſt.* 9. quia libellus omnino non aſt neceſſarius in ſummariis, niſi obſcuritas eſſet tanta, ut Reo auferretur facultas deliberandi; tunc enim eſſet intolerabilis, & ideo nec in ſummariis admittendus, licet procederetur ſola facti veritate inſpecta, vide Scacc. *l. c. num.* 15. Generalis etiam pro dote non admittitur. Fachin. *lib.* 10. *Controv. Jur. cap.* 32. Poteſt autem eſſe obſcurus quinque modis. I. ratione æquivocationis, II. ratione generalitatis. III. ratione alternativæ. IV. ratione locutionis non coarctatæ. V. ratione indefinitatis, vel etiam Contrarietatis. Scaccia & Gail. *ll. cit.*

9 Ante litis conteſtationem libellus mutari, ſeu corrigi poteſt, & quidem non tantum ſemel, ſed ſæpius, de quo late Fachinæus *lib.* 11. *contr. jur. cap.* 94. in quo tamen juxta Pirhing. *lib.* 2. *decret. tit. de libelli oblat. n.* 17. notandum venit diſcrimen eſſe inter *mutari, & emendari libellum*, nam mutatur, quando actio in eo propoſita, vel cauſa petendi in eo expreſſa mutatur, & alia proponitur, vel a re petita receditur, & alia petitur &c. Emendatur vero, ſive corrigitur libellus, quando vitium aliquod, vel obſcuritas tollitur, vel aliquid additur, aut detrahitur, ſalva manente ipſius libelli ſubſtantia, ita ut nec res petita, nec cauſa petendi mutetur. ita Pirhing. *l. cit.* ubi exemplis declarat. In primo itaque caſu libellus mutari poteſt ante litis conteſtationem, cum tunc judicium non ſit proprie cœptum, de quo Fachin. & Pirhing *l. l. c. c.* Menoch. *de arbitr. caſ.* 176. *a n.* 1. Eccleſ. *obſerv. for.* 4. *n.* 5. & generaliter quando mutari poſſit, vide DD. remiſſive apud Rutil. Pajatel. *annot.* 81. *n.* 53. & concordari poſſunt quæ diximus in verb. *Articulo, n.* 6. quo caſu tamen requiritur quod Reo novæ dilationes concedantur, ut deliberare, & inſtruere ſe poſſit pro lite futura. vide gloſſ. *in L. edita.* 3. *verb. emendare. C. de edend.* Pirhing. *l. c. n.* 18. Specular. *de libell. concept. §. nunc oſtendamus. n.* 8. Poſt litem vero conteſtatam, mutari non poteſt, de quo late *DD. cit.* & ſignanter Andr. Fachin. *d. lib.* 11. *cap.* 91. *ad* 100. ubi quod id procedat tam in judiciis univerſalibus, quam particularibus, quem vide. In ſecundo vero caſu quod libellus declarari poſſit, ſeu emendari, aut corrigi etiam poſt litem conteſtatam ante concluſionem in cauſa, ut ſi erratum ſit in nomine, loco, aut tempore rei petitæ ſeu obligationis contractæ, vel ſi actor plus petiit, aut minus juſto pretio &c. dicit Specul. *l. c. n.* 11. Pirhing *l. c. n.* 19. ubi tamen ſubjungit ex Abb. *in c.* 2. *n.* 24. *de libell. oblat.* in praxi obſervari, ut litis conteſtatæ inſtantia tali caſu ſolvatur, relicta facultate actori alium libellum offerendi, quem vide, *& DD. cit.*

10 In cauſa vero appellationis, quod mutari, aut emendari libellus non poſſit, dicit Pajatel. *d. annot.* 81. *n.* 54. quia Judex appellationis non cognoſcit, quod non cognoverat primus, de qua materia vide late Scacciam *de appellat. quaſt.* 11. *a n.* 30. *&* 36.

11 Porro libellus ineptus, & obſcurus declaratur ex probationibus, poſitionibus, ac cæteris, quæ ſequuntur. DD. apud Pajatel. *l. c. a n.* 33. *ſeqq. ubi plura.*

12 Admittitur etiam libellus incertus in petitione fructuum, expenſarum, damnorum, aut intereſſe, cum hæc ordinarie non ſint determinata, donec ſuper iis cognoſcatur. Pirh. *l. cit. ſub n.* 2. Pajatel. *loc. cit. num.* 50. apud quos etiam plura videre poteris, quando admittatur libellus alternativus, puta petendo rem, aut æſtimationem, ut contractus vel declaretur nullus, aut certe quatenus fuerit validus, reſcindatur, ut rem reſtituat quam emit, aut emptor ſuppleat, quod deeſt juſto pretio &c.

13 In cauſis autem ſummariis, & in quibus de plano, & ſine figura Judicii &c. proceditur, non requiritur libellus, ſed ſufficit talis, qualis petitio, ita ut reus deliberare poſſit, ſive in ſcripto, ſive oretenus coram Judice ſuam petitionem proponendo, quæ a Notario in actis inſeratur, ut poſtea re exigente copia haberi poſſit, uti plerumque in multis locis obſervatur, maxime inter ruſticos, pauperes &c. & in cauſis vilibus, ac modicæ Summæ &c. ita P. Pirhing *l. c. n.* 6. Eccleſ. *obſerv. for.* 39. *a n.* 5. Pajatell. *l. c. a n.* 4. Vantius *de nullit. ex defect. proceſſ. n.* 21. apud quos alii.

14 In cauſis itaque illis, in quibus libellus requiritur, ſi is appareat ineptus, etiamſi parte non opponente ſuper illo fuiſſet lata ſententia: nihilominus hujuſmodi ſententia eſſet ipſo jure nulla, & actor in expenſis condemnari deberet, reſervato eidem jure agendi ex cauſa apta, ſi quæ &c. Vantius *l. c. n.* 22. ad tex. *in cit. cap. examinata, de judic.* quod intellige, ſi ſit omnino ineptus; ſecus, ſi ſit tantum obſcurus, vagus &c. *ut ſupra num.* 8. & Pajatell. *loc. c. num.* 46. ex quo infertur, quod exceptio libelli inepti poſſit quandocumque opponi, juxta Bal. *in auth. ſi quis litigantium. C. de Epiſc. & Cler.* Turret. *conſ.* 18. *n.* 10. *&* 11. relatos a Pajatel. *d. annot.* 81. *n.* 24.

15 An vero, & quando judicium poſſit incipi ab articulis ſine libello, & quando poſitiones, & articuli habeantur loco libelli, aut illum declarent, vide DD. apud Pajatel. *l. c. a n.* 33.

16 Libelli oblatio poteſt fieri die feriato. Eccleſ. *obſ. for.* 77. *num.* 35. Menoch. *de arbitr. quaſt.* 30. *n.* 14. tex. *in L. miles. §. ſexaginta. ff. ad L. Jul. de adult.* DD. *in L.* 1. *ff. de fer.* & decerni citatio, & per nuncium exequi ad diem non feriatam. Gail. *pract. obſ.* 53. *n.* 5. *l.* 1. Eccleſ. *l. c.*

17 Libellus debet regulariter a parte litigante ſubſcribi, ſi ſciat ſcribere; ſecus per Notarios, procuratores, vel advocatos juxta conſuetudinem cujuſvis Tribunalis, ad tex. *in auth. generaliter. C. de Epiſc. & Cler. auth. offeratur. C. de lit. conteſt. §. ad excludendas. auth. de litig.* Eccleſ. *obſerv. for.* 4. *a n.* 1.

18 Libellans confitetur. *L. cum precum. C. de liberal. cauſ.* Gratian. *deciſ. March.* 54. *n.* 3. Pajatel. *d. annot.* 81. *n.* 20. quæ confeſſio plene probat adverſus libellantem. *d. L. cum precum.* Eccleſ. *d. obſ.* 4. *num.* 2. ubi Gabr. *concl.* 4. *tit. de confeſſ. n.* 1. *ſeqq.* ubi ampliat, & limitat, Vivius *deciſ.* 60. *n.* 8. Farin. *deciſ.* 463. *n.* 2. *p.* 1. *in ejus ſelect.* Carol. de Graſſis *de except. excep.* 14. *n.* 53. *in mea edit.* & alii, etiamſi libellus non ſit a parte ſubſcriptus, ſi apparet ejus nomine fuiſſe porrectum. Farin. *deciſ.* 198. *n.* 4. *p.* 1. *in ejus ſelect.* Eccleſ. *l. c. n.* 4. nam in dubio præſumitur porrectus ab eo, qui in illo eſt nominatus, quando tempore libelli porrecti erat præſens in curia. Farin. *deciſ.* 198. *n.* 4. *in d. p.* 1. ubi quomodo dicta præſentia probetur. Item ab eo, cujus favorem continet, vel intereſſe habet. Farin. *loc. cit. num.* 3. Graſſ. *loc. cit. nu.* 54. Vivius *l. c. nu.* 6.

apud

apud quos plura, & quando hæc confeſſio ſeu libellus poſſit revocari, vide Gabr. *l. c.* & quæ diximus ſupra. & in verbo *Confeſſio*.

19 Libellus attenditur potius quoad concluſionem, quam quoad narrativam. Pajatell. *expedit.* 81. *n.* 2. *&* 3. *& in annot.* 81. *a n.* 12. ubi plures de natura, & interpretatione ejuſdem. Rota apud Bich. *dec.* 198. *n.* 5. Natta *conſ.* 120. *n.* 22. Menoch. *de recuper. rem.* 15. *n.* 248. Bald. *in L. domum. n.* 1. *C. de rer. vendic.*

20 In executivis non eſt neceſſarius, ſed illius loco ſuccedit citatio. Bich. *dec.* 407. *num.* 8. ubi Rota. DD. *in Clem. diſpendioſam. de Jud. & in Clem. ſæpe de V. S.* Aſin. *in prax. cap.* 3. *n.* 38. Cattar. *dec.* 63. *n.* 8. apud Bich. *l. c.*

21 Libellus accuſatorius debet fieri in ſcriptis & regulariter hujus requiſita ſunt ſeptem, ſcilicet annus, menſis, locus patrati delicti, nomen accuſatoris, accuſati, Judicis, & ſpecies perpetrati delicti. Scaccia *ut mox infra num.* 2. & quamvis ſit neceſſe exprimere locum, non eſt tamen neceſſarium, quod exprimat locum loci. DD. apud Scacciam *de Jud. libr.* 1. *cap.* 51. *numer.* 5. Clar. *in §. fin. quæſt.* 12. *num.* 12. Item menſem, non tamen diem menſis. DD. apud Scacciam *ut ſupra*. De jure requirit etiam inſcriptionem ad pœnam talionis, ſecus de univerſali conſuetudine, cum nemo ſit Dominus membrorum ſuorum. Gail. *de pace publ. lib.* 1. *c.* 9. *n.* 3. Scaccia *l. c. n.* 13. concluſionem tamen non requirit neceſſario, quia in criminalibus infligitur pœna per diſpoſitionem juris, non accuſatoris. De conſuetudine tamen etiam concluſio in illo apponitur. Requirit tamen prætcrea juramentum calumniæ parte petente, aliter non, qui tamen libellus accuſatorius cum ſuis ſolemnitatibus hodie receſſit ab aula. vide late Scacciam *d. cap.* 51. *per tot.* ubi examinat ſupra dictas, & alias qualitates.

22 Appellatorius requirit nomen & perſonam appellantis. Scaccia *de appellat. quæſt.* 4. *n.* 39. Item nomen ejus, contra quem appellatur. DD. apud Scacc. *d. quæſt.* 4. *num.* 40. ubi tamen ipſe tenet, quod appellatio teneat, licet non contineat nomen appellati. Item nomen Judicis a quo. Item ſententiam a qua appellatur. Item Judicis ad quem ſaltem in genere, veluti dicendo. Appello ad Judicem Competentem. vide Eccleſiam *obſ.* 14. *de appell.* Scacciam *d. quæſt.* 14. *a n.* 39. qui late examinant hanc materiam.

23 Libelli copia debet dari expenſis actoris. Scaccia *de judic. &c. c.* 100. *n.* 16. ſcilicet in civilibus: ſed quando libelli copia dari debeat, vide eundem Scacc. *l. c. & c.* 32. *n.* 16. & quæ diximus in verb. *Citatio.* an vero ſit danda copia libelli accuſatorii ad inſtantiam accuſati. vide Scacc. *cit. c.* 100. *n.* 11.

24 Libellus non requiritur pro conſequendis alimentis futuris officio Judicis, ſed ſufficit qualiſqualis petitio, ex qua Judex, & pars dignoſcere poſſint, quid proponatur, Surd. *de alim. tit.* 3. *quæſt.* 9. *n.* 12. *& tit.* 8. *privil.* 2. *n.* 4. Ponte *eodem tract. c.* 19. *n.* 1. Aſin. *in prax. c.* 3. *caſ.* 48. & Bich. *dec.* 82. *n.* 1.

25 Libellus quando eſt alternativus, Judex ſequendo alternativam poteſt alternative pronunciare, juxta Bart. *in L. ut fundus. ff. commun. dividun. & in L. Prætor edixit, §. quod autem ff. de injur.* Grammat. *dec.* 68. *n.* 1. & Bich. *dec.* 250. *n.* 49. apud quem Rota. De hac meteria libellorum vide plura, apud *DD. cit.* & ſignanter apud Scacc. ut ſupra, & apud Speculat. *in tit. de libell. concept. per tot.*

§. II.

De libello famoſo.

26 Libellus famoſus eſt compoſitio facta in ſcriptis ad infamiam alicujus, ejus quidem, quod quis probare non vult, in publico jactata, aut in publicum locum jacta ut inveniatur. Et pœnam libelli famoſi incurrit non tantum conficiens illum, ſed etiam conſulens, mandans, cooperans, dictans, deſcribens, & legens, niſi illius authorem pandat, vel niſi legens ſit ignarus, & carens dolo. Item emens, vendens, retinens, niſi pandat authorem, quia talis retinens præſumitur author. Item affigens in loco publico, publicans, inveniens & non corrumpens, vel non lacerans, ſecus ſi non lacerans aliis non manifeſtat, vel relinquit in loco, in quo videt jacere. Farin. *de var. & diverſ. crim. quæſt.* 205. *num.* 442. Caball. *reſ. crim. caſ.* 235. *a n.* 28. Conciol. *reſ. crim. verb. Libellus. reſol. un. num.* 8. *& per tot.* Quod ampliatur ad facientem libellum famoſum ſine nomine.

Pœna vero talis libelli de Jure eſt capitalis. *L. un. C. de famoſ. libell.* De Jure vero Canonico excommunicatur & flagellatur author illius. *cap. qui in alterius. & in cap. ſi qui inventi.* 5. *quæſt.* 1. Clarus *in §. fin. quæſt.* 68. *verſ. libelli famoſi. numer.* 25. & ibi Bajard. *num.* 64. Farin. & Caball. *l. l. c. c. a num.* 30. Conciol. *l. c. num.* 1. Sylveſt. *verb. libellus. num.* 5. ubi vide, & Clericus propterea deponitur. Riccius *in collect. deciſ.* 1630. Antonell. *de regim. Eccleſ. lib.* 6. *cap.* 14. *num.* 2. Et conficiens libellum contra ſtatum ordinis Prædicatorum, aut minorum incurrit excommunicationem Pontifici reſervatam, juxta conſtitutionem Alexandri IV. apud Bonac. *de contract. diſp.* 2. *quæſt.* 4. *punct.* 9. Antonell. *l. c.* Lim. cum publica jam ſunt crimina in libello deſcripta. Antonell. *l. c. num.* 6. vel niſi crimina objecta probentur, prout fieri permittitur. gloſ. *in d. cap. qui in alterius.* Sylv. *d. num.* 5. *verſ. advertendum eſt etiam ſecundo.* Item cum libellus non continet crimen, quod mereatur pœnam capitalem; quia pœna commenſuratur crimini objecto. Lim. prætcrea ſi ſimplicitas, vel Zelus excuſet. Antonell. *l. c.* Gomez *de delict. cap.* 6. *ſub n.* 1. de Conſuetudine tamen pœna eſt arbitraria Farin. & Bajard. apud Conciol. *l. c.* niſi fuiſſet libellus factus contra Principem proprium, quia talis non evitaret pœnam capitalem. Cabal. *reſ. crim. caſ.* 235. *num.* 38. Neque Conſuetudo procedit in ſtatu Eccleſiaſtico, in quo per conſtitutionem Pii V. 147. cjuſmodi libellos conficientes afficiuntur ultimo ſupplicio juxta qualitatem factorum, & perſonarum, contra quas fiunt arbitrio S. Pontificis, nec non confiſcationis bonorum. Guazzin. *de confiſcat. bon. concluſ.* 13. *ampl.* 91. *num.* 1. Farin. *d. quæſt.* 105. *num.* 427. & alios apud Conciol. *l. c. num.* 3. Pœna vero Pii V. procedit etiam in retinente libellum famoſum, & literas, ſeu ſcripturas infamatorias, dummodo concurrat etiam manifeſtatio. Farin. *l. c. n.* 456. *&* 463.

28 Porro ut pœnæ prædictæ habeant locum, debet concurrere dolus, quia ſi ſine dolo, ſed per jocum, laſciviam, & ſimplicitatem, & non animo injuriandi libellus factus fuerit, mitius proceditur. Plot. *conſ.* 131. *num.* 7. Bajard. ad Clar. *quæſt.* 68. *num.* 62. Farin. *l. c. n.* 481. ubi vide an dolus ſit probandus, & quomodo, vel an præſumatur, & quæ ſint illius conjecturæ *& conſ.* 30. *a num.* 52. Conciol. alios citans. *l. c. num.* 20. Gomez *de delict. cap.* 6. *numer.* 1. *&* 2. ubi late Burſat. *conſ.* 94. *n.* 1.

29 Et quia diximus injuriantem in libello famoſo poſſe probare crimen objectum, ſuboritur illa dubia quæſtio, an injurians puniatur, ſive dicat verum, ſive falſum? ad quam reſpondent Gomez. *l. c. num.* 2. quod ſi injuria, vel convitium, quod objicitur, eſt tale, quod expedit Reipublicæ ſciri, puta homicidium, latrocinium, morbus contagioſus &c. & tunc ſi dicit verum, non punitur. ad tex. *in L. eum qui nocentem. ff. de injur. L. ſi ita vulneratus. verb. cum nec impunita maleficia eſſe oporteat. circa fin. ff. ad L. Aquil.* Si vero dicat falſum, punitur, & concordant dicta per Sylveſtr. *l. c. num.* 5. *verſ. ſi vero de authore.* Si vero convitium eſt tale, quod non expedit, nec convenit Reipublicæ ſciri, ut ſi quis aliquem vocet ebrium, gibboſum, vel quid ſimile, & tunc ſive injurians dicat verum, ſive falſum, punitur; committit enim injuriam, quia in hoc caſu defectus alterius detegere, injurioſum, & inhumanum eſt. ad tex. *in L.* 2. *verſ. quid enim tam durum, tamque inhumanum &c. C. quando, & quibus quarta pars deb. libr.* 10. & ut quis eximatur ab actione injuriarum, non ſolum requiritur veritas Convitii, ſed etiam quod abſit voluntas injuriandi, & quæ tangunt ignominiam alicujus, detegi prohibentur, & ideo talis injurians puniri debet. *juxta §. pœnam inſtit. de injur.* Antonell. *l. c. num.* 6. vide plura apud Gomez *l. c.* quæ prædicta tamen videntur potiſſimum habere locum in injuria verbali: nam manifeſtatio criminum, etiam illorum, quorum manifeſtatio Reipublicæ expedit, non approbatur, quod fiat per libellos famoſos, ſed per accuſationem. ad text. *in L. un §. ſane.* & ibi gloſ. *C. de famoſ. libell.* gloſ. *in d. L. eum qui nocentem. verb. in-*

fa-

Digitized by Google

famavit. ff. de injur. & ſic talis videtur indiſtincte puniendus.

29 Nomine vero libelli famoſi, veniunt etiam carmina, cantilenæ &c. in alterius injuriam compoſita: item ſtercorantes fores alicujus, aut ejuſdem foribus affigentes cornua, picturas turpes, aut obſcœnas &c. de quibus Conciol. in verb. libellus, cit. reſol. un. 4. n. 11. ſeqq. Farin. de var. & diverſ. crim. quæſ. 105. n. 492. & 469. Clar. d. quæſ. 68. ſub n. 25.

Praxis libelli repudii.

1 Libellus repudii non poteſt dari a Chriſtianis poſt Legem Evangelicam, neque ab infidelibus, etiam Judæis, Math. cap. 19. illis verbis: *Quoniam Moyſes ad duritiam cordis veſtri permiſit vobis dimittere uxores veſtras, ab initio autem non fuit ſic &c.* Sanch. de matrim. lib. 10. diſp. 1. n. 9. Ciarlin. contr. for. cap. 42. n. 73. quia matrimonium eſt de jure naturæ indiſſolubile, & divino. Bonacin. de matrim. quæſ. 2. punc. 11. n. 2. Ciarlin. l. c. Et etiam infideles tenentur ad obſervantiam Legis Evangelicæ, quando hæc concordat cum jure naturæ. Et in Matthæi 19. Chriſtus Dominus non fecit novam legem, ſed antiquam & naturalem, quæ a Judæis violabatur, declaravit, de qua materia plura videri poſſunt apud DD. cit.

LIBERATIO

Praxis liberationis.

1 Liberatio non poteſt eſſe, ubi prius non fuit obligatio. L. 116. ubi Bar. ff. de V. O. Bellon. in tract. de argum. c. 12. argum. a privatione ad habitum. Everardus in top. d. loco. Barb. lib. 10. c. 15. axiomat. 1.

2 Etiam ampliſſima & verbis univerſalibus concepta reſtringitur ad ſuam cauſam, in ea expreſſam, nec præjudicat juri ſibi competenti alio reſpectu diverſo. L. emptor. §. Lucius. ff. de pact. L. ſi de certa 31. C. de tranſact. Natta conſ. 546. num. 13. Surd. dec. 217. Farin. dec. 549. n. 3. p. 1. Gratian. diſcept. for. cap. 737. numer. 13. Ciarlin. controv. for. cap. 16. numer. 53. Altograd. jur. controv. 82. num. 4. Mantica de tacit. lib. 3. tit. 2. num. 24. & 26. Gabr. lib. 6. de R. I. concluſ. 4. ubi agitur de liberatione generali & ex cauſis cogitatis & non cogitatis. Cyriac. controv. 292. num. 7. & 474. num. 1. Maſcard. de prob. concluſ. 1252. num. 28. & probatur per cap. cum ceſſante. de appell. nam verba generalia reſtringuntur ſemper ad res & cauſam prius ſpecificatam. d. L. ſi de certa 31. ubi Jaſ. num. 2. C. de tranſact. L. legatorum. 33. num. 1. ubi Bart. ff. de leg. 2. quando generalitas poteſt ad cauſam ſpecificatam reſtringi. DD. apud Altograd. loc. cit. numer. 13. Lim. ſi contra eam cauſam contraria mens contrahentium appareat. Barb. loc. cit. axiom. 4. vide Rotam apud Bich. dec. 122. n. 1. & 2. & late Rotam deciſ. 247. a num. 14. ſeqq. p. 9. tom. 1. & deciſ. 367. a numer. 12. p. 9. tom. 2. in recent.

3 Liberatio ab obligatione eſt ſpecies lucri. L. ſi pupilli. 66. ff. de ſolut. Faber. in C. lib. 4. tit. 42. defin. 31. num. 4. & facta uni ex Correis ſufficit, ut omnes liberentur. Bich. dec. 631. num. 15. & 367. numer. 10. L. verborum obligatio. 107. ff. de ſolut. L. 2. & 3. ff. de duobus Reis. Mant. de tacit. lib. 15. tit. 6. num. 1. & 2. Surd. conſ. 221. num. 58. Rota dec. 116. num. 1. poſt Merlin. de pignor.

4 Liberatio generalis non inducit doli remiſſionem. Bart. in L. Aurelio. §. 1. ff. de liberat. leg. n. 6. Bald. in L. cum neceſſitatem. C. de fideicom. Dec. conſ. 178. num. 3. relati a Barboſ. d. cap. 15. in verb. liberatio. axiom. 2. quia in dubio liberatio non extenditur ad ea, in quibus eſt læſio, vel captio, quamvis ſit generalis. arg. L. obligatione generali 6. ff. de pignor. imo quantumvis geminata ita reſtringi debet, ut civilem & juſtum recipiat intellectum & interpretationem. arg. L. 1. ff. de eo, quod certo loco. Bald. in L. 2. C. de fide inſtrum. Maſcard. de probat. concluſ. 1252. num. 9. Barb. loc. cit.

5 Liberatio inducitur iiſdem modis, quibus obligatio. L. 36. ff. de R. I. quia unumquodque eodem modo diſſolvitur, quo fuit colligatum, excepto matrimonio, quia in illo conſenſus divino, humanoque jure roboratur. Et impersonaliter concepta eſt realis. Bich. dec. 332. n. 21. L. juriſgentium. §. pactorum. ff. de pact. Bertazzol. clauſ. 35. gl. 6. n. 4.

Liberatio eſt nulla & invalida ob enormiſſimam læſionem, quia arguit dolum ex propoſito: & ſuccurritur etiam majori, qui non obſtante quocumque juramento admittitur. Cravet. conſ. 192. num. 3. Natta conſ. 166. a num. 2. Gratian. diſcept. for. cap. 823. a n. 38. Hondedd. conſ. 29. num. 52. relat. a Ciarlin. controv. for. c. 16. num. 56. 6

Liberatio majoris ſummæ continet etiam receptum minoris ſummæ, quæ concernit eandem cauſam. Pajatell. exped. 13. n. 5. 7

Liberatio promiſſa a Creditorum moleſtiis, ex quibus dicatur impleta, vide Bich. dec. 122. n. 10. & 11. Cyriac. controv. 372. n. 63. Intelligitur tam a præſentibus, quam a futuris. Idem dec. 156. n. 1. & 2. 8

Liberatio promiſſa, ſi ſequatur cum præſervativa jurium, non dicitur pura, quia poſſibile eſt, quod naſcantur lites in futurum. Bich. dec. 156. n. 1. 9

Liberatio vero ampliſſimis verbis concepta dicitur pura, & abſoluta, ita ut ſit liberatus a quibuſcumque moleſtiis. L. liberari. C. de ſolut. Socin. conſ. 43. num. 13. lib. 4. Buratt. dec. 354. num. 6. Mant. de tacit. lib. 2. tit. 3. n. 20. apud Bich. loc. cit. n. 3. & 4. 10

LIBRI.

Praxis Librorum.

§. I.

Libri prohibiti.

Libri prohibiti non poſſunt legi ſine incurſu Cenſurarum (ſermo eſt de illis, quorum lectio fuit prohibita ſub pœna Cenſurarum) quamvis aliquis ſit moraliter certus ſe non eſſe ſeducendum, & ita videatur deficere finis legis; quia licet eſſet probabile legem non obligare ceſſante fine ejuſdem legis; tamen cum lex duplicem habet finem, uno ceſſante, non ceſſat alius. In noſtro vero caſu finis prohibitionis non eſt tantum periculum ſeductionis, ſed etiam pœna authorum, in quorum deteſtationem prohibentur, qui finis ſemper manet. Et dein quis poteſt ſe exiſtimare certum, quod non ſit ſeducendus, cum venenum hoc ſit occultum, & inſenſibiliter operetur? ut bene hic quadret illud Senecæ. *Illud maxime timendum, quod non timetur; quia pericula, unde minime creduntur, erumpunt.* ut docet experientia illorum, qui magno numero ſeducti fuere. Diana par. 6. tract. 6. reſ. 49. 1

Imo non tantum legentes libros prohibitos præſertim hæreticorum, puniuntur, ſed etiam illos detinentes, niſi Detinens eſſet vir doctus, pius, & ſincerus, & nullatenus ſuſpectus de hæreſi; & tales puniuntur tanquam hæretici. Riccius in praxi hæreſis. reſ. 437. in p. 1. & quod detinens librum hæreſiarchæ ſit excommunicatus, vide apud Bonac. de cenſur. diſp. 2. quæſt. 5. punc. 4. n. 3. 2

Eaſdem quoque pœnas incurrunt, qui legunt libros hæreticorum, damnatos, atque prohibitos, & illos detinent, licet non tractent de hæreſi ex profeſſo, ſed ſufficit, quod hæreſim contineant, imo ſecundum aliquos, quamvis nullam contineant hæreſim. late Bonacin. l. cit. Lim. concluſionem quoad illos, qui unam tantum, vel duas lineas legunt, etiamſi hæreſim contineant, quia ſicut in reliquis materiis ita in iſta, parvitas materiæ excuſat a peccato mortali, ergo multo magis a cenſuris, quæ ſupponunt peccatum mortale; qui enim legit etiam decem lineas in libro, non dicitur legere librum, ſed Bulla Cœnæ tantum excommunicat illos, qui legunt libros hæreticorum, vel hæreſim continentes. vide Pyrrhum Corrad. in prax. diſpenſ. lib. 3. cap. 4. n. 9. Bonac. loc. cit. num. 23. ſed certe caute agendum eſt, maxime ſi in illis paucis lineis contineretur error, propter quem fuit liber damnatus, unde fieri poſſet, ut aliquis legendo unam ſolam lineam, aut duas, imbibat errorem: hinc Tolet. lib. 1. in ſum. in explicatione Bullæ, excommunicatione prima. num. 24. tenet talem incurrere excommunicationem, quem refert. Bonac. & Corrad. ll. cit. 3

Ita

4 Itaque qui ſcienter, & abſque Pontificis licentia publice, vel occulte legit, aut retinet, imprimit, aut alio quovis modo defendit libros hæreticorum tractantes de Religione, aut hæreſim continentes, incurrit excommunicationem Papæ reſervatam, quamvis id faciat ex curioſitate, & abſque pravo animo, ut patet ex Bulla Cœnæ; de qua Bonacin. *l. c. a num.* 7. Legens vero libros prohibitos, ſed non tractantes de Religione, nec hæreſim continentes, quod non incurrat excommunicationem Papæ reſervatam, dicit Bonacin. *l. c. n.* 2. apud quem plura.

5 Hodie vero Epiſcopi loci Ordinarii, non poſſunt dare licentiam legendi libros prohibitos, juxta DD. relatos a Barboſ. *de offic. & poteſt. Epiſc. alleg.* 90. *n.* 7. ſed pro illa recurrendum erit ad ſum. Pontificem.

6 Cum vero ejuſmodi licentia Romæ non ſoleat expediri, niſi fuerit prius exhibita fides ordinarii de vita & moribus oratoris, ideo ejuſdem formulam, uti expediri communiter conſuevit, ſubjicere non erit inutile pro praxis complemento. Hæc vero atteſtatio non tantum debet complecti vitam, & mores, ſed inſuper ejus doctrinam, quia ignorantibus difficulter conceditur.

Forma atteſtationis pro obtinenda licentia legendi libros prohibitos.

NOs &c. Univerſis, & ſingulis præſentes viſuris, & quibus expedit notum facimus, & atteſtamur Dominum N. Loci N. Diœceſis N. nullo vitio, crimine, defectu, aut alicujus excommunicationis ſeu alterius Cenſuræ vinculo obſtrictum, ſed de vita, moribus & ſingulari pietate, prudentia, & doctrina apud nos ita commendatum exiſtere, ut dignus, habilis, & idoneus cenſeatur & reputetur ad impetrandam & obtinendam a ſede apoſtolica facultatem & licentiam legendi libros prohibitos in Indice deſcriptos, prout de præmiſſis omnibus & ſingulis ex ipſa rei notorietate ac ſingulari cognitione, & experientia, quam de ipſo habemus, nobis optime conſtat, & ne de his alicui dubitare contingat, præſentes noſtras teſtimoniales literas fieri, & officii ſigillo communiri juſſimus. Datum &c.

§. II.

Libri Viſitationum, rationum & Mercatorum.

7 Liber viſitationis facit plenam probationem. Pavin. *de viſit. quæſt.* 4. *num.* 24. & 34. Abb. *in cap. ad audientiam. de præſcript.* Riccius *in praxi Viſit. reſ.* 345. *p.* 1. Genua *de ſcript. priv. lib.* 5. *tit. de lib. viſit. quæſt.* 6. *fol. mihi* 273. Verall. *dec.* 229. *par.* 1. Macerat. *lib.* 1. *var. reſ. reſ.* 110. Capon. *diſcept. for.* 353. Bich. *dec.* 397. *n.* 8. Gratian. *diſc. for. cap.* 727. *n.* 3. Barb. *de pot. Epiſc. alleg.* 73. *n.* 43.

8 Liber rationum probat contra ſcribentem. Bart. *in L. admonendi. ff. de jurejur.* Maſcard. *de prob. concluſ.* 976. Fachin. *lib.* 11. *controv. Jur. capit.* 32. etiam pro ſcribente ſaltem ſemiplene in connexis, ſcilicet quando liber rationum continet debita, & credita, & ille liber adducitur contra ſcribentem, ut *ex L. publica.* §. *ult. ff. depoſiti.* probat remittens tamen arbitrio judicis, Fachin. *loc. cit. cap.* 33. ubi Bart. *in L. quadam. ff. de edend.* §. *numularios.* Bald. *in L. rationes. C. de prob.* Menoch. *de arbitr. caſ.* 93. Rota *dec.* 650. *n.* 2. *p.* 1. *rec. limita tamen ut infra num.* 20. ſecus pro tertio contra tertium. Farinac. *in repertor. Jud. quæſ.* 60. Tranchedin. *conſult.* 28. Bich. *dec.* 216. *n.* 1. Surd. *dec.* 199. *n.* 11. Rota coram Ludov. *dec.* 302. *n.* 5.

9 Liber Mercatorum non probat contra tertium, niſi concurrant adminicula. *L. Inſtrumenta. C. de prob.* Rota apud Rubeum *par.* 5. *rec. tom.* 2. *dec.* 556. Tranchedin. *conſ.* 28. *num.* 2. Cyriac. *contr.* 546. *num.* 31. Rota apud Bich. *dec.* 664. *num.* 12. & 216. *numer.* 13. & 15. Maxime in ſumma gravi, in qua dictis libris non ſtatur, etiamſi extaret conſuetudo, quod libris eorum credatur. de quo Tranchedin. *loc. cit. num.* 5. vide *DD. cit.*

10 Debet edi a Mercatoribus, & cæteris apothecariis petente debitore, aliter contra illos juratur in litem, licet dicantur deperditi, ſi perditio contingit ex culpa mercatoris. Cyriac. *controv.* 544. *per tot.* ubi late, & quomodo deperditio probari poſſit. Eccleſia *ut infra. a num.* 1. *& per tot.* & petens illorum editionem tenetur illis ſtare contra ſe. Surd. *dec.* 199. niſi ſe declaraſſet, maxime interpellatus, quod illis velit ſtare in quantum de jure. Et in omnem caſum declaratio intelligitur arbitrio boni viri. Eccleſ. *obſ. for.* 50. *num.* 18. Gratian. *diſcept. for. cap.* 262. *num.* 3. Et quos mercator habet in loco negotiationis, ſi conveniatur in loco domicilii, non tenetur illos edere, niſi pars velit, quod illi producantur ſuis expenſis & ſuo periculo. Caſtr. *in L. Prætor ait.* §. *ſed eſt hoc neceſſarium. num.* 2. *ff. de eden.* Socin. *conſ.* 149. *num.* 4. Magon. *dec. Lucen.* 5. *n.* 14. alias debent mitti perſonæ idoneæ ad locum negotiationis, qui illos ibi revideant, & Judici referant. Eccleſ. *obſ. for.* 51. *num.* 35. vel requirere Judicem illius loci ut videat, & reſcribat. Exhibere non tenetur, niſi probata exiſtentia vera penes ipſum, neque ſufficit præſumptiva. Rota apud Merlin. *dec.* 569. & 709. ubi quis, & quando teneatur illos edere. Eccleſ. *d. obſerv.* 51. *a num.* 10. Gratian. *d. cap.* 262. apud quos quomodo, ac de quo tempore probari poſſit ac debeat. & apud Beltramin. ad Ludoviſ. *deciſ.* 129. *numer.* 6. Cyriac. *contr.* 544. *num.* 21.

11 Libri Mercatorum, quibus ex decreto, vel ſtatuto Principis ſecularis præſtatur fides, non probant contra Clericos. Cyriac. *controv.* 140. *n.* 12. Ciarlin. *controv. for. cap.* 52. *n.* 48. quia Laici nullam habent poteſtatem in Clericos & cauſæ Clericorum debent decidi jure canonico præſertim in foro Eccleſiaſtico. *cap. quod Clericis* 9. *de foro compet.* Abb. *in d. cap. Clericis.* 9. *n.* 35. Capra *conſ.* 15. *a nu.* 61. Alder. Maſc. *de interpret. ſtatut. concluſ.* 1. *n.* 32.

12 Liber Rationum non debet deſcribi in genere, ſed in ſpecie & ſingulariter, alias non poſſet ab illo, cui redditur ratio, intelligi: v. g. Ex tali fundo, a tali colono tantum perceptum tali anno, menſe, die &c. *L. argentarius. ff. de edendo.* & debet etiam ſcribi ex qua cauſa fuerint percepti &c. Et in expoſitis debent ſcribere, cui dederunt nominatim, quando, & ex qua cauſa; alias rationes non poſſunt intelligi, & ratio quæ non poteſt intelligi non videtur reddi. *d. L. argentarius.* & poteſt jurari in litem. Craveta *de antiq. temp. par.* 1. *verſ.* 4. *limitatur. n.* 45. Ideoque debet continere diem in Datorum, & acceptorum. vide Riccium *in prax. p.* 2. *reſ. mihi* 29. *per tot* ordinem vero faciendi librum rationum vide apud Menoch. *de arbitr. caſ.* 208. *num.* 20. ubi de die, menſe, & anno loquitur; aliter ſi liber eſt inordinate confectus, poteſt jurari in litem. Riccius *in praxi par.* 2. *d. reſ.* 29.

13 Si non eſt legalis, neque contra ſcribentem probat, nec contra tertium. Rota apud Bich. *dec.* 139. *n.* 9. Socin. ſen. *conſ.* 267. *ad fin. lib.* 2. Buratt. *dec.* 282. *n.* 7.

14 Liber annonæ ſcriptus a publice deputatis probat valorem frumenti venditi. Rota apud Bich. *deciſ.* 495. *n.* 8. & *dec.* 580. *n.* 27. ubi Seraphin. *deciſ.* 1245. *nu.* 8. Burat. *dec.* 921. *n.* 7. Penia *dec.* 1150. *nu.* 2. & ſi pretium fuit diverſimode adnotatum, tunc ſupremum, & infimum non eſt attendendum, ſed medium. Bich. *dict. dec.* 580. *n.* 35. Rota *dec.* 479. *n.* 4. *par.* 2. *recent.*

15 Liber nundinarum vulgo *ſcartafacio di fiera*, durantibus nundinis non faciat fidem, quia partitæ ibi deſcriptæ poſſunt variari & contraſcribi, ſecus vero completis nundinis. Rota apud Bich. *dec.* 481. *nu.* 1. & *dec.* 501. *n.* 11. Bellon. *dec. Januen.* 1. *nu.* 10. 19. & 20. præſertim concurrentibus adminiculis, Caputaq. *dec.* 234. *n.* 2. *p.* 1. Rota *dec.* 198. *n.* 2. *par.* 1. *recent.* & coram Buratt. *dec.* 716. *n.* 4. Idem vero prædictus liber probat completis nundinis, quia partitæ in eo deſcriptæ variari non poſſunt, & ſunt relativæ ad alia ſcartafacia, & bilanciæ aliorum bancheriorum, quibus niſi correſponderent, non poſſet fieri generale bilancium, ſine quo nundinæ non dicuntur completæ. Bich. *d. dec.* 481.

16 Liber Dohanæ continens deſcriptionem hordei loco frumenti, ex quibus deprehendatur erroneus, vide Bich. *dec.* 503. *n.* 8. uti ſi erat hordeo ſimile frumentum.

17 Gabellæ probat quantitatem frumenti in eo adnotatam, & pro majore non fuiſſe ſolutam gabellam, non tamen excludit majorem quantitatem a teſtibus relatam non fuiſſe perceptam. Idem Bich. *l. c. num.* 2. & 3. Maſcard.

Digitized by Google

ſcard. *de probat. concl.* 834. *n.* 36. *& concl.* 975. *nu.* 40. Rota *dec.* 263. *n.* 15. *par.* 7. *recent.* Non probat in præjudicium tertii, qui præſens non fuit denunciationi factæ circa quantitatem in eo deſcriptam. Menoch. *de arbitr. lib.* 2. *caſ.* 91. *nu.* 25. Scaccia *de Jud. lib.* 2. *cap.* 11. *n.* 117. *&* 118.

18 Liber cataſti, ſi non ſumus in antiquis, non probat. Rota apud Bich. *dec.* 258. *n.* 18. Socin. ſen. *conſ.* 25. *a nu.* 5. *lib.* 2. Rota poſt Poſt. *de manut. dec.* 61. *num.* 6. In antiquis probat poſſeſſionem bonorum Eccleſiæ, ſi non probatur aliquem bona inibi deſcripta poſſidere. Bich. *dec.* 86. *num.* 11. Menoch. *de retin. rem.* 3. *num.* 570. Genua *de ſcript. priv. lib.* 5. *quæſt.* 3. *nu.* 8. *de libris æſtimi.* adminiculatus probat etiam contra tertium. Bich. *dec.* 27. *num.* 13. Seraph. *deciſ.* 1077. *n.* 2. Burat. *dec.* 690. *n.* 2. ſi non plane, ſaltem adminiculative. Seraph. *l. c.*

19 Banchi probat dominium pecuniarum inibi deſcriptarum ſpectare ad eum, ad cujus creditum ſunt deſcriptæ. Rota apud Bich. *dec.* 541. *n.* 2. Rota *dec.* 377. *ſub n.* 5. *p.* 1. *rec.*

20 Liber continens partitas crediti & debiti poteſt quoad partitam crediti acceptari, quia contra ſcribentem plene probat, & rejici quoad partitam debiti, dum aliunde non juſtificatur. Bich. *dec.* 423. *a n.* 14. Felin. *in cap.* 2. *n.* 25. *verſ. ſi autem. de fide inſtrum.* Menoch. *de arbitr. lib.* 2. *caſ.* 93. Beltramin. *ad Greg. XV. dec.* 377. quod tamen remittitur arbitrio Judicis, ut ſupra *n* 8. & concluſionem declarat ipſe Beltramin. *l. c. in fin.* procedere ſolum quoad effectum probandi; ita ut quatenus velit, poſſit acceptatis partitis crediti, impugnare partitas debiti, probando illas erroneas, ad quem effectum ſufficeret oſtendere, quod aliquæ earum ſint erroneæ: non tamen poteſt quis ſe fundare in partitis crediti ad ſui favorem, & transferre onus probandi in adverſarium veritatem partitarum debiti contrapoſitarum. ita Beltramin. ibid. ubi Rota.

21 Liber Eccleſiarum, civitatis, vel Diœceſis, maxime ſi eſt adminiculatus, probat, quæ ſuum ſtatum concernunt. Rota apud Bich. *dec.* 442. *numer.* 3. *cap. ad audientiam.* §. *un. & ibi Innoc. num.* 1. *& Abb. num.* 4. *de præſcript.* Burſat. *conſ.* 253. *num.* 43. Boer. *dec.* 105. *num.* 13.

22 Liber monaſterii probat Creditores in eo deſcriptos eſſe tales in præjudicium Monaſterii. Rota apud Bich. *dec.* 599. *num.* 24. probat quantitatem redditnum ejuſdem. Idem *dec.* 570. *num.* 4. ubi Anchar. *conſ.* 44. *n.* 5. *&* 6. Fulgoſ. *conſ.* 102. *num.* 2. Aym. *conſ.* 805. *n.* 14. Genua *de ſcript. priv. lib.* 5. *tit. de lib. monaſter. cap.* 1. *num.* 29. *fol. mihi* 267.

23 Liber æſtimi probat poſſeſſionem. Rota apud Bich. *dec.* 129. *num.* 31. Alex. *conſ.* 92. *num.* 5. *lib.* 2. Alba. *conſ.* 6. *num.* 8. Fuſar. *de ſubſtit. quæſt.* 618. *num.* 18. & DD. ſupra *num.* 18.

24 Liber privatus non probat contra tertium. Rota apud Bich. *dec.* 304. *num.* 22. *L. inſtrumenta. C. de probat.* Seraph. *dec.* 889. *n.* 2. *& dec.* 1073. *n.* 7. bene vero contra ipſum ſcribentem. *L. Publia.* §. *fin. ff. depoſiti.* Surd. *conſ.* 439. *n.* 20. Rota *dec.* 195. *n.* 6. *&* 7. *par.* 6. *recent.* apud Bich. *dec.* 596. *n.* 4. Miniſtri vero, vel Depoſitarii Capituli contra ipſum probat. Rota apud Bich. *dec.* 262. *numer.* 13. Menochius *de arbitr. caſ.* 92. *num.* 8. Burat. *dec.* 205. *num.* 1. Rota *dec.* 641. *n.* 9. *par.* 1. *recent.*

25 Liber Parochi probat obitum in certo menſe. Rota apud Bich. *dec.* 645. *num.* 1. Louher. *de re Benef. lib.* 3. *quæſt.* 10. *n.* 45. Rota *dec.* 221. *par.* 2. *diverſ.* plura infra in verbo *ſcriptura.*

26 Liber Præpoſiti negotiationi ſocietatis probat, quia dicitur approbata ejus perſona, & in ſimilibus non ſolent adhiberi teſtes, niſi ex adverſo probetur dolus & improbitas Præpoſiti in ſcribendo, & in reddenda ratione ejus computis fides eſt adhibenda. Caſtr. *conſ.* 314. *col.* 2. *verſ. his igitur præſuppoſitis.* Cravet. *de antiq. tempor. in antiqua impreſſione par.* 1. *num.* 205. Socin. *conſ.* 240. *n.* 6. Menoch. *de arbitr. caſ.* 92. *n.* 3. *&* 4. *& de præſ. lib.* 3. *præſ.* 62. *num.* 5. Maſcard. *de prob. concluſ.* 976. *num.* 83. Eſcobar. *de ratiocin. adminiſtr. cap.* 12. *n.* 1. *&* 2. Felic. *de societ. cap.* 38. *a num.* 13. Cyriac. *controv.* 395. *num.* 1. ſive partitæ ſint magnæ, ſive parvæ quantitatis. Et in hac redditione rationum non requiritur ejus juramentum, quia eo ipſo, quod fuit præpoſitus negotiationi, fuit approbata ejus perſona. Natta *conſ.* 489. *num.* 8. Cyriac. *l. c. num.* 4. *&* 5. Probat autem talis liber etiam pro ſcribente. Maſcard. *de prob. concluſ. cit.* & Cyriac. *l. c.* Dummodo liber contineat data & accepta. Felic. *de ſociet. cap.* 38. *a num.* 13.

Libris officialium referentibus ſe ad aliam ſcripturam 27
non creditur, niſi producatur ſcriptura relata. Bec. *conſ.* 5. *ſub n.* 4. *verſ. verum re maturius.* Cyriac. *controv.* 84. *num.* 21. Sicut nec libri privatarum rationum non probant in præjudicium tertii. Burſat. *conſ.* 321. *n.* 73. Maſcard. *de prob. concl.* 978. *num.* 1. Fachin. *lib.* 11. *controv. Jur. cap.* 34. Cyriac. *controv.* 546. *num.* 108. Neque libri theſaurarii probant contra tertium, qui non interfuit ſcripturæ, & annotationi factæ in eis. Imol. *conſ.* 96. *ſub numer.* 3. Menoch. *de arbitr. caſ.* 91. *a num.* 25. Matthæus Brun. *conſ.* 175. *num.* 9. Maſcard. *l. c.* Genua *de ſcript. priv. lib.* 4. *de libr. theſaurariorum, & libris argentariorum. num.* 39. Eſcobar. *l. c. cap.* 11. *num.* 29.

Libri Mercatorum, ubi viget conſuetudo, vel ſtatu- 28
tum, plene probant pro ſcribente non tantum in loco ſtatuti, ſed etiam alibi in foro ſæculari & contra Laicos, ſecus in foro Eccleſiaſtico, & contra Clericos, quia in deciſoriis attenditur ſtatutum contractus ubique contra eos, contra quos ſtatutum poteſt diſponere, ſecus contra alios uti Clericos. Abb. *in cap. quod Clerici.* 9. *nu.* 36. *de foro compet.* Maſcard. *de prob. concluſ.* 973. *num.* 16. *&* 21. *ſeu concluſ.* 979. juxta diverſam impreſſionem, & quamvis accedente juramento ſcribentis plene probent juxta Gail. *lib.* 2. *obſ.* 20. hoc tamen procedit duntaxat in foro civili, & dummodo contineant, menſem, diem, & annum, & exprimatur cauſa debiti, & ſcriptor ſit vir legalis & pro tali reputatus, & manu propria ſcripſerit, & conſueverit ſcribere veritatem, & qui ſcripſit pro ſe, ſcripſerit etiam aliqua contra ſe in eodem libro, & adſint veriſimiles conjecturæ, & ſi ſcriptor vivit, juret de veritate ſcripturæ, & hæc omnia debent probari. Genua *de ſcript. priv. lib.* 4. *tit. de lib. mercat. n.* 47. Maſcard. *loc. cit. num.* 9. Surd. *dec.* 199. *&* 312. *num.* 6. Menoch. *conſ.* 23. *numer.* 14. Rol. *conſ.* 91. *vol.* 3. Cephal. *conſ.* 475. *num.* 6. Bec. *conſ.* 5. *ſub num.* 8. Craveta *de antiq. temper. par.* 1. §. *vidimus. numer.* 20. Cyriac. *controv.* 140. *n.* 19. Alias illis non creditur tanquam privatis ſcripturis. Cyriac. *controv.* 609. *n.* 5. Maſcard. *de prob. concl.* 978. *num.* 1.

Libri officialium a publico deputatorum, quamvis 29
non ſint Notarii fidem faciunt, & probant. Bart. *in L. quadam.* 9. §. *nummularios. ff. de edendo.* Maſcard. *in verb. ætas de prob concl.* 682. *num.* 9. Bec. *l. c.* & alii apud Cyriac. *controv.* 84. *num.* 5. Lim. ſi adeſſet aliqua præſumptio contra ipſos. Bald. *conſ.* 249. Cyriac. *l. c. num.* 9. aut liber non contineret veriſimilia. Cephal. *conſ.* 85. *n.* 37. Lim. 2. quia non probant in præjudicium non ſubditi. Cyriac. *l. c. n.* 22. qui citat Beret. *conſ.* 88.

Libri producti ab aliquo probant contra producen- 30
tem. Craveta *conſ.* 275. *num.* 2. Surd. *dec.* 199. *numer.* 6. Cyriac. *controv.* 108. *num.* 10. plura vide apud Eſcobar. *de ratiocin. cap.* 13. *per totum* ubi dat varias concluſiones.

Libri publici exemplum extractum, præſumitur factum 31
ſecundum veritatem. Purpurat. *conſ.* 142. *numer.* 2. quia quælibet ſcriptura præſumitur vera. Cephal. *conſ.* 540. *num.* 9. quia falſitas non præſumitur. Maſcard. *de prob. concluſ.* 746. *num.* 1. Cyriac. *controv.* 680. *a n.* 1. & ut rejici poſſit tanquam falſum, error & falſitas demonſtrari debet. Turret. *conſ.* 85. *num.* 2. *verſ. reſpondetur.* Rimin. jun. *conſ.* 130. *n.* 24. Cyriac. *l. c.*

Libri, qui continent aliquid concernens proprium 32
commodum ſeu negotium, & ad quod ſunt deſtinati, probant. Bec. *conſ.* 5. *num.* 9. *verſ. poſtremo.* Surd. *conſ.* 151. *num.* 88. Jaſ. *conſ.* 103. *vol.* 1. Cyriac. *l. c. num.* 14. *&* 15. quamvis ex adverſo ſtaret ſtatutum. Cyriac. *l. c. num.* 15.

Libri rationum debent eſſe confeſſi, ut parcellæ in 33
illis ſcriptæ probent, & non videtur producens libros omnia in illis contenta ſimpliciter confiteri, ſed catenus, quatenus illi probant. Bart. *in L. poſt legatum. nu.* 2. *ff. de his, quib. ut indig.* Alex. *conſ.* 124. *numer.* 4. *vol.* 7. Rom. *conſ.* 234. Oſaſc. *dec. Pedemont.* 31. *num.* 10. Ma-

10. Maſcard. *de prob concluſ. 16. numer. 7.* Eſcobar. *de ratiocin. cap.* 10. *num.* 33. *&* 34. & qualiter ejuſmodi libri ſcribi debeant, & qua forma, videri poteſt apud Eſcobar. *l. c. n.* 36. apud quem Stracca *de mercatura.* 2. *par. num.* 51.

34 Quæres, an libris mercatorum magiſtralibus non habentibus omnes parcellas jornalis ſeu partitas manualis in rationibus ſociorum ſit adhibenda fides? Reſpondetur nullam mereri fidem, quia ubi ex ratione librorum reperitur non omnia ſcripta fuiſſe, ſed aliqua omiſſa, præſumitur contra adminiſtratorem aut campſorem, quod rationem non legitime, ſed doloſe confecerit. Socin. *conſ.* 190. *verſ. confirmat, col.* 2. *lib.* 1. Pariſ. *conſ.* 90. *n.* 29. *lib.* 1. quia jornale vel manuale habetur loco protocolli, ſive originalis, ex quo formatur liber magiſtralis. Eſcobar. *l. cit. n.* 37.

35 Libri rationum ſi non traduntur ab Adminiſtratoribus pro rationibus diſtrahendis, non tantum contra Adminiſtratores, ſed etiam adverſus eorum hæredes dolus, & ſubtractio præſumitur, quamvis adminiſtrator confiteretur librum ſe confeciſſe, ſed illum amiſiſſe; quia illi non creditur, ſed præſumitur, eo quod teneatur illum diligenter cuſtodire; illum ſupprimere, & occultare. Anchar. *conſ.* 316. *num.* 4. Socin. *conſ.* 159. *col.* 3. Felin. *in cap. accepit. de fide inſtrum.* Gratus *conſ.* 23. *num.* 10. Alex. *conſ.* 74. *n.* 2. *lib.* 7. Eſcobar. *de ratiocin. cap.* 10. *nu.* 3. *& ſeqq.* & non ſufficit, quod libri exhibeantur, ſed realiter debent tradi pro rationibus excutiendis, ſed quid ſi Dominus adminiſtratori promiſit, quod ſimplici ejus dicto fidem præſtabit? poterit ne ob non exhibitionem libri contra adminiſtratorem jurare in litem? aut cenſebitur remiſſa libri confectio? & quod videatur remiſſa libri confectio, & ſimplici ejuſdem adminiſtratoris dicto ſit credendum, tenent Alex. *conſ.* 130. *vol.* 1. *in fin.* Socin. *conſ.* 90. *vol.* 4. Stracca *de mercatura. de contract. Mercatorum fol.* 132. Eſcobar. *loc. cit. cap.* 10. *num.* 7. *&* 8. quia ſicut partes poſſunt convenire, quod credatur uni teſti in cauſa propria juxta Bart. *in L. fin. C. de fidejuſſ.* ita poterunt convenire, quod credatur uni ex partibus. Et ſicut poſſunt convenire, quod credatur copiæ, cui alias non crederetur, & quod probationes invalidæ valeant inter eos. Innoc. *in cap. cum cauſam. de teſtib.* Bald. *in L. fin. C. de teſtib.* Eſcobar. *l. c. n.* 9. *in fi.* apud quem limitationes.

36 Libri rationum adminiſtratorum inſcriptionem, ſeu præfationem habere debent, ex qua conſtet, cujus rei ſit adminiſtrator. v. g. dicendo. Hic eſt liber rationum tutelæ, ſeu Curatelæ Mei Minoris talis aut talis ſocietatis. Dec. *conſ.* 21. *num.* 1. Socin. *conſ.* 87. *col.* 3. *&* 4. *verſ. circa ſecundam.* Stracca *l. c. num.* 53. Eſcobar. *de ratiocin. cap.* 10. *n.* 41.

37 Libri Adminiſtratorum mortuorum majorem fidem merentur, quam vivorum. Bald. *in L. comparationes n.* 14. *verſ. ſed iſta. C. de fide inſtrum. & in L. inter cartulas. C. de conven. fiſci debitor. lib.* 10. Socin. *conſ.* 161. *col.* 2. *verſ. nec obſtat* ſi dicatur. *& conſ.* 295. *col.* 2. *poſt meum. verſ. tertio principaliter lib.* 2. Caſtr. *conſ.* 131. Ruin. *conſ.* 18. *num.* 2. *lib.* 4. Aym. *conſ.* 265. quia mors vim obtinet juramenti. Dec. *in L.* 1. *notab.* 2. *C. de edendo & conſ.* 151. Maſcard. *de prob. concluſ.* 669. *num.* 55. quia non poteſt præſumi, quod tempore mortis mendacium in libro rationum a ſe ſcripto non declaraſſet; quia nemo præſumitur immemor ſuæ ſalutis præſertim in morte. *L. fin. C. ad L. Jul.* repetundam. Socin. *l. c.* Eſcobar. *l. c. n.* 62. Dummodo tamen pro adminiſtratore concurrant alia adminicula, quibus concurrentibus liber faceret plenam probationem. Rimin. *conſ.* 358. *n.* 14. Pariſ. *conſ.* 7. *n.* 15. *&* 16. Talia adminicula eſſe poſſunt, ſi adminiſtrator mortuus fuit homo bonæ vitæ, & famę, & ſolitus ſcribere veritatem, & in libro ſit ſcripta cauſa debiti, & contineat aliquid contra ſcribentem. Guido Pap. *dec.* 441. Anchar. *qu.* 55. *n.* 6. 7. *&* 9. Eſcobar. *l. c. n.* 62. *verſ. quin imo.*

38 Libri mercatorum, tam pro ſe, quam contra ſe aut contra tertium non probant, niſi pro ſe, habeant adminiculum unius teſtis, & juramentum mercatoris, aut multæ concurrant conjecturæ & adminicula. Surd. *dec.* 199. *n.* 11. Eſcobar. *de ratiocin. cap.* 11. *n.* 8.

39 Liber rationum ſocietatis plene probat inter ipſos ſocios. Bald. *in rubr. C. de fide inſtrum. n.* 35. non tantum contra ſcribentem, ſed etiam pro ſcribente. Socin. ſen. *conſ.* 240. *col. penult. verſ. quarto & ultimo reſpondeo* dummodo contineat veriſimilia, & connexæ ſint parcellæ, hoc eſt contineant data & accepta in eadem ſocietate. Alex. *conſ.* 186. *n.* 1. Menoch. *de arbitr. l.* 2. *caſ.* 92. *n.* 3. Eſcobar. *l. c. n.* 2. *verſ. ſed prædictis*, qui citat Maſcard. Lupum, & alios. Lim. ſi liber ſeu parcellæ in illo non fuerunt conſcriptæ ab uno ex ſociis, ſed ab alio tertio, quia tunc non facerent fidem contra ſocium qui illum ſcribere non mandavit. Alex. *l. c.* Bald. *conſ.* 247. Menoch. *l. c. n.* 7. Eſcobar. *l. c. n.* 3. quia tunc perſona ſcribentis non poteſt dici, quod fuerit approbata.

Liber rationis a fratre confectus a fratre qui minoris, ſeu majoris, ſed abſentis tutelam geſſit, meretur fidem, præſertim ſi ex operis evidentia tantum expendere potuiſſe conſtat, quia ratio, quæ exigitur a fratre tutore vel curatore non debet eſſe ſerupuloſa, partialis, vel rigida maxime inter nobiles & boneſtas perſonas. Abb. *conſ.* 12. *dub.* 6. *lib.* 1. Socin. *conſ.* 73. *l.* 1. Pariſ. *tit.* 1. §. 6. *n.* 18. Garz. *de expenſ. c.* 20. *n.* 23. Gutierrez *de tutel. lib.* 3. *cap.* 1. *num.* 66. Eſcobar. *de ratiocin. cap.* 10. *num.* 63. Dummodo parcella ſit veriſimilis ex operis evidentia. 40

Non eſt tamen de forma libri rationum, quod adminiſtrator illum ſua manu ſcripſerit, ſed ſufficit quod ab alio etiam tertio ſcriptus fuerit juxta Abb. *in c.* 2. *de fide inſtrum. n.* 12. quia ille ſcripſiſſe cenſetur, cujus nomine ſcriptus fuit per regulam juris, qui per alium, & contrarium debet probari. *L. Celſus. ff. de prob. & L. auth. C. de fide inſtrum.* Stracca *de mercat. par.* 2. *n.* 65. Eſcobar. *l. c. cap.* 10. *n.* 67. 41

Et quia ſupra dictum fuit, quod libris mercatorum ſeu Campſorum tam pro ſe, quam contra ſe & in favorem tertii ſit credendum, notandum concluſionem procedere tam in magnis, quam parvis ſummis. Abb. *in cap. bona il.* 2. *nu.* 30. *de poſtul. prælat.* & Jaſ. apud Eſcobar. *de ratiocin. cap.* 11. *n.* 16. contra Dec. *in L.* 1. *num.* 4. *C. de edendo.* Dummodo ſumma etiam magna ſit veriſimilis, & aliæ limitationes videri poſſunt apud Eſcobar. *l. c.* 42

Libris rationum Tutoris, vel Curatoris in parcellis de alimentis præſtitis minori creditur, niſi minor contrarium docuerit. Eſcobar. *l. c. c.* 22. *n.* 4. quia præſumptio ſtat pro Tutoribus. Bart. *conſ.* 62. *lib.* 2. & DD. apud Menoch. *de arbitr. caſ.* 173. *num.* 3. quæ quidem alimenta cum authoritate Judicis præſtari deberent juxta *L. jus alimentorum. ff. de alim. pupill. præſtan. & L. cum plures. §. cum Tutor. ff. de adminiſtr. tut.* ſed aliquando alimenta pupillis & minoribus a Tutoribus præſtari poſſunt, ſine Judicis decreto ſi minori damnoſum eſſet exiguitatem ſui patrimonii detegere, Imo ſi conſtaret, quod aliquis infantem egenum amore Dei & ex charitate enutriverit, compenſari non poſſent in libris rationum, quia Tutor &c. Dei retributione contentus eſſe debet, qui tamen egenus ex charitate alitus operarum ſuarum præſtitarum ſtipendium petere non poteſt, quia quilibet benefacienti benefacere tenetur. Eſcobar. *d. cap.* 22. *nu.* 16. *&* 17. quod vero alimenta fuerint præſtita intuitu pietatis, non præſumitur, quia nemo donare præſumitur. *L. cum de indebito. ff. de probat.* Maſcard. *de probat. concluſ.* 982. *n.* 1. *par.* 2. probari tamen poteſt conjecturis, uti ſi is, qui alimenta præſtitit, eſſet perſona nobilis, quia nobilis ſemper donare alimenta præſumitur. *c.* 1. *de donat.* Caſtr. *in L. is quia malitia. ff. de negot. geſt.* mater vero vel avia filium, vel nepotem ſub tutela ſua exiſtentem non præſumitur gratis alere, ſed ex bonis minoris. *L. Neſennius. ff. de negot. geſt.* Eſcobar. *de ratiocin. cap.* 22. *num.* 25. *& ſeqq.* quamvis mater alens filium ſi non adminiſtrat ut tutrix, licet filius habeat bona caſtrenſia vel quaſi, quibus ſe alere poſſit, alimenta illi præſtita repetere non poſſit, niſi fuerit proteſtata, quod velit alimenta repetere. Et pater quamvis non adminiſtret peculium caſtrenſe vel quaſi filii aut adventitium in pecunia, ſemper filium ex ejus bonis alere præſumitur, uti etiam in ſtudiis conſervare. Eſcobar. *l. c. n.* 37. 43

Liber Datariæ plene probat, intellige de libro officialis ſeu Præfecti Datarum, in quo in compendio regiſtrantur omnes gratiæ ſub earum propria data. Ita libri officialis gratiarum per obitum. Amyden. *de ſtylo* 44

Data-

Datariæ. lib. 1. *cap.* 30. *qu.* 32. *n.* 20. non vero libri quos habent alii Officiales.

LICENTIA.

Praxis Licentiæ.

1 Licentia obtenta pro alienando feudo vel emphyteuſi non extenditur, ut res alienata remaneat obligata, vel poſſit hypothecari ipſi alienanti pro pretio illius, niſi hoc in ipſa licentia fuerit expreſſum. Pinell. *in L.* 1. *nu.* 52. *verſ. infertur. C. de bon. mat.* Surd. *dec.* 182. *n.* 4. Corbul. *quæſt.* 6. *n.* 14. *poſt. tit. de cauſa privationis ob alienationem.* Schrœder. *de feud. par.* 8. *cap.* 1. *ſub n.* 24. Roſent. *eod. tract. cap.* 9. *concluſ.* 34. *n.* 4. Cyriac. *controv.* 189. *n.* 6. ita ut nec obligari poſſit ex cauſa evictionis, quia cum ſit ſtricti Juris, permiſſa venditione non eſt licita obligatio feudi. Surd. *dec.* 254. *n.* 5. & *dec.* 344. *n.* 4. Burſat. *conſ.* 42. *n.* 45. Roſent. & Cyriac. *ll. cc.*

2 Licentia capiendi legitimam ſeu creditum ſuper feudo, intelligitur in ſubſidium deficientium bonorum allodialium, niſi ſpecifice fuiſſet obtenta pro accipienda ſatisfactione. *in aut. ſuper feud.* Burſat. *conſ.* 80. *n.* 27. Vulteus *de feud. l.* 1. *cap.* 10. *n.* 69. *fol.* 623. Menoch. *conſ.* 378. *ſub n.* 32. Roſent. *loc. cit. qu.* 18. *ſub n.* 11. & onus probandi adfuiſſe allodialia ſpectat ad actores, qui in illis ſe fundant. Cyriac. *n.* 102.

3 Licentia ad permutandam rem emphyteuticam, ſi res ejus loco data fuit evicta, facit, quod emphyteuta ſine alio aſſenſu habeat regreſſum ad rem emphyteuticam, & illam recuperare poſſit. *L. ſi familiæ.* 14. *C. famil. herciſcun.* Bart. *in L. cum Pater* 77. §. *evictis n.* 4. & §. *hæreditatem.* 2. *n.* 1. *ff. de leg.* 2. Rimin. jun. *conſ.* 244. *num.* 246. Socin. ſen. *conſ.* 53. *num.* 19. *vol.* 5. Decian. *conſ.* 3. *n.* 37. *vol.* 4. & alii apud Cyriac. *controv.* 189. *n.* 33. Sicut licentia ſimpliciter data in venditione non impedit, quin res vendita poſſit a venditore recuperari, ſi fuit læſus ultra dimidium, quia hoc eſt de natura contractus. Surd. *dec.* 220. *ſub num.* 23. Roſent. *de feud. cap.* 9. *concluſ.* 63. Cyriac. *l. c. n.* 35. Quia talis licentia aſſumit naturam actus, ſuper quo conceditur. Cyriac. *l. c. n.* 27.

4 Licentia faciendi actum extenditur ad omnia naturalia illius actus, & ad omnia executiva, & conſecutiva actus. Pariſ. *de Put. de reintegr. feud. c.* 236. *ſub n.* 2. *in impreſſ. nova in antiqua vero fol.* 129. De Præt. *conſ.* 106. *n.* 55. *vol.* 1. Surd. *deciſ.* 182. *n.* 4. & *dec.* 220. *n.* 29. Roſent. *de feud. c.* 9. *concluſ.* 19. *num.* 8. & *concluſ.* 63. *num.* 3. & intelligitur ſecundum leges contractus. Jo Franc. de Ponte *conſ.* 64. *n.* 28. *vol.* 1. in qua non eſt neceſſarium, quod exprimantur illa, quæ ſunt de ejus natura. Surd. *loc. c.* & comprehendit totum id, quod ſubauditur a lege. Cyriac. *controv.* 188. *a num.* 10. *uſque ad* 14. incluſive. Et conceſſa in actu principali extenditur ad concomitantia & annexa ipſi actui. Roſent. *de feud. c.* 9. *concluſ.* 19. *n.* 2. Cyriac. *controv.* 189. *n.* 28.

5 Licentia conceſſa ſuper feudo pro reſtitutione dotis ſervit etiam pro aſſecuratione ob vergentiam viri ſeu mariti ad inopiam. Marin. Frecia. *de ſubfeud. lib.* 2. *qu.* 2. *fol.* 124. *in antiqua impreſſ.* & *in nova fol.* 176. Adden. ad Capyc. *dec.* 51. *n.* 7. Cyriac. *controv.* 189. *num.* 26.

6 Licentia ſimpliciter conceſſa vendendi feudum vel emphyteuſim, facit, quod venditor poſſit apponere pactum in caſum non ſolutionis pretii de accipienda tanta parte rei venditæ; quia hoc eſt de natura venditionis, ut non transferatur dominium, niſi ſoluto pretio aut habita fide de illo. Surd. *dec.* 220. *per totum* & Cyriac. *l. c. n.* 37.

7 Licentiæ, cum dependeant a voluntate Principis, non ſunt præſumendæ, ſed probari debent. Bart. *in L. un. C. de ſuperindic. lib.* 10. unde in illis, quæ pendent a voluntate Principis, quia reputantur impoſſibilia, non poteſt dari ulla cauſa excuſationis a delicto, uti in extrahente blada contra prohibitionem. Gabr. *de maleſ. concluſ.* 8. *n.* 41. Cyriac. *controv.* 578. *n.* 8. & 10.

8 Licentia alienandi feudum præſumitur elapſo decennio a die alienationis computando ſine querela Domini. Dec. *conſ.* 409. *n.* 11. Rol. *conſ.* 100. *n.* 99. Magon. *dec. Floren.* 26. *n.* 15. Corbul. *tit. de cauſ. privat. ob alien. limit.* 31. Menoch. *de præſ. l.* 3. *præſ.* 132. *n.* 48. præſertim ſi acceſſit inveſtitura. Dec. *conſ.* 460. *n.* 10. quia per illam videtur remiſſa caducitas. Berous *conſ.* 106. *ſub n.* 48. *vol.* 1. Decian. *conſ.* 57. *nu.* 21. *vol.* 3. Roſent. *de feud. c.* 6. *concluſ.* 61. *gl.* 1. Cyriac. *controv.* 598. *n.* 17. quamvis inveſtitura fuiſſet facta cum clauſula: *ſalvo jure noſtro.* ita Schrœder. *de feud. par.* 6. *cap.* 3. *num.* 37.

9 Licentia nova eſt neceſſaria in emphyteuſi, cum contractus ipſe novus eſt. *L. fin. C. de jure emphyt.* Corbul. *de caducit. ob alienat. in princ.* Cyriac. *controv.* 651. *n.* 9. Et ſi hypothecarius habet licentiam præfertur, quamvis ſit poſterior anteriori, qui non habet licentiam. Afflict. *dec.* 286. Pariſ. *conſ.* 18. *per totum.* Corbul. *de caduc. ob alienationem qu.* 4. *num.* 8. Burſat. *conſ.* 44. *n.* 9. Berous *conſ.* 73. *nu.* 27. *vol.* 1. Franc. *dec.* 86. *ſub nu.* 4. Intrigliol. *de feud. cent.* 2. *art.* 6. *nu.* 128. Cæſ. Manent. *de jure Libellar. qu.* 1. *pact.* 14. *nu.* 4. Cyriac. *l. c. controv.* 665. *n.* 1.

10 Licentia conceſſa ſub una conditione, cenſetur denegata ſub conditione contraria. *L. ſi legatum pure. ff. de alien. legat. L. aliquando. ff. de condit.* & *demonſtr.* Surd. *conſ.* 157. *nu.* 9. præſertim ſi adeſt clauſula *nec aliter, nec alio modo,* quæ annullat actum in contrarium factum. Alex. *conſ.* 3. *n.* 4. *vol.* 1. Surd. *conſ.* 318. *n.* 25. Cyriac. *controv.* 684. *n.* 1.

11 Licentia eſt neceſſaria in alienat. bonorum, quando tali alienationi obſtat prohibitio. Bald. *in cap.* 1. §. *præterea. n.* 3. *verſ. quæro de capitul. Conradi in uſib. feud.* Ripa *in L. qui Romæ* §. *duo fratres. ſub n.* 87. *verſ. ſed tu conſidera. ff. de V. O.* Jaſ. *in L. filiuſf.* §. *divi.* 2. *n.* 29. *ff. de leg.* 1. Curt. jun. *de feud. par.* 4. *nu.* 113. Rol. *conſ.* 81. *nu.* 18. *vol.* 2. Cephal. *conſ.* 264. *nu.* 8. & 11. Intrigliol. *l. c. art.* 5. *n.* 29. Roſent. *loc. cit. cap.* 9. *concluſ.* 46. *n.* 8. Schrœder. *de feud. par.* 8. *cap.* 2. *n.* 20. Cyriac. *controv.* 684. Hinc tali prohibitione ſtante neceſſaria eſt, ut emphyteuta privatus poſſit rem emphyteuticam alii concedere in emphyteuſim. Clarus *in* §. *emphyteuſis. qu.* 20. Cyriac. *controv.* 692. *n.* 1. Lim. ſi fiat perſonæ alias comprehenſæ in inveſtitura, quamvis ſit fœmina. Roſent. *de feud. cap.* 3. *num.* 19. Schrœder. *eod. tit. par.* 6. *cap.* 3. *n.* 19. Cyriac. *loc. cit. nu.* 14. aut in refutatione, quæ fit iſtis perſonis comprehenſis. Idem *n.* 15.

12 Licentia pro alienatione feudi validanda poſt mortem alienantis, cum alter habet jus quæſitum in feudo, aut obligantis ad præjudicium ſucceſſoris non valet, niſi ille de novo conſentiat. Marinus Frecia *de ſubfeudat. Baronum lib.* 2. *qu.* 30. *num.* 9. *fol.* 159. Intrigliol. *de feud. cent.* 2. *art.* 6. *num.* 130. *fol.* 181. Molin. *de primogeniis. lib.* 2. *cap.* 7. *a num.* 20. Vinc. de Anna *alleg.* 66. *n.* 1. Cyriac. *controv.* 720. *n.* 3. quia eſto licentia obtenta poſt contractum retrotrahatur quoad præjudicium concedentis, in præjudicium tamen tertii, cui jus fuit quæſitum, retrotrahi non poteſt. Roſent. *de feud. cap.* 9. *concluſ.* 28. ſive feudum ſit antiquum, ſive novum. Menoch. *conſ.* 161. Burſat. *conſ.* 291. *n.* 96. Cyriac. *loc. cit. n.* 4.

13 Licentia conceſſa Vaſſallo teſtandi de feudo an duret ſub ſucceſſore, ſi Vaſſallus fecit teſtamentum vivente illo, qui licentiam conceſſit, ſed mortuus eſt ſub ſucceſſore, ſub quo caſus ſucceſſionis contingit, ſeu evenit, diſcrepant DD. Negativam partem defendunt Gabr. *conſ.* 81. *vol.* 1. cum quo ſcripſerunt plures juriſconſulti celebres, quos citat Cyriac. *controv.* 204. *num.* 15. affirmativam ſecuti fuerunt Burſat. *conſ.* 29. & 30. & alii multi quos citat, & ſequitur Cyriac. *loc. cit. num.* 100. præſertim ſi ſucceſſor venit ex propria perſona, & non jure hæreditario. Cyriac. *controv.* 204. *n.* 16. & 17. qui citat Roſent. *de feud. cap.* 5. *concluſ.* 85. *n.* 3. & 4. Frecia *de ſubfeud. lib.* 2. *quæſt.* 27. Intrigliol. *de feud. cent.* 2. *art.* 6. *n.* 124. & 125.

14 Licentia ſuperioris probatur ex ejus ſcriptura ab ipſo ſubſcripta & ſigillo munita. Gabr. *de præſumpt. concluſ.* 4. *num.* 25. 26. & 30. Ita licentia contrahendi matrimonium ſine denuntiationibus probatur ex ſubſcriptione Vicarii generalis ſeu atteſtatione, cui ſtandum eſt, cum pertineat ad ejus officium. Gramat. *conſ. civil.* 24. *n.* 8. Craveta *de antiquit. tempor. par.* 1. §. *quarto limitatur. n.* 72. Seraph. *dec.* 1099. *ſub n.* 2. Rota *dec.* 750. *n.* 10. *par.* 1. *in noviſſ.* quam citat Cyriac. *controv.* 272. *n.* 41. & 42.

15 Licentia cedendi jura contra tertium eſt ſtricte interpretanda, & ideo non eſt extendenda de re ad rem, de caſu ad caſum, nec de perſona ad perſonam, nec de contractu ad contractum. *L. ſi pupillor. n. 7. §. prætor. ff. de reb. eor.* Roſent. *de feud. c. 9. concluſ.* 33. & 34. Cyriac. *controv.* 313. *n.* 22. & 23. uti etiam obtenta a Vaſallo de contrectando feudo. *DD. cit.*

16 Licentia hypothecandi feudum intelligitur conceſſa ſalvo jure feudalitatis, quamvis hoc expreſſum non fuerit. Burſat. *conſ.* 80. *num.* 25. Vult. *de feud. lib.* 1. *cap.* 10. *ſub n.* 70. *fol.* 624. Cyriac. *controv.* 446. *n.* 8. & 9.

17 Conceſſa ad aliquos effectus, ad alios effectus cenſetur denegata. Rota *dec.* 179. *n.* 7. *par.* 10. *recent.* Fuſar. *de ſubſtit. quæſt.* 678. *num.* 26. Crot. *conſ.* 9. *num.* 16. *lib.* 1. Surd. *conſ.* 11. *n.* 7. Saminiat. poſt Altogradi junioris controverſias. *conſ.* 1. *num.* 11. quia exceptio in uno, in aliis firmat regulam. *L. in his. ff. de LL.* Roman. *conſ.* 100. *num.* 2. & datum ſub una conditione, cenſetur ſub contraria ademptum. *L. ſi legatum pure. L. legata inutiliter. ff. de adim. leg.* Surd. *conſ.* 294. *num.* 8. præſertim ſi adeſt particula excluſiva *tantum*, quæ præter expreſſa omnia alia excludit. *L. qui aliena. §. libertas. ff. de negot. geſt.* Surd. *deciſ.* 291. *nu.* 19. Menoch. *conſ.* 725. *n.* 19. Barb. *dict.* 401. *n.* 2. Saminiat. *l. c. n.* 14.

18 Licentia conceſſa a Religionis Generali Priori vendendi &c. eundem operatur effectum ac ſi ipſemet Generalis vendidiſſet, quia noſtra facimus, quibus auctoritatem noſtram impertimur. *L. 2. §. tanta. C. de veter. jur. enucleat.* Menoch. *conſ.* 118. *n.* 20. eſt enim licentia collatio libertatis illi conceſſa, qui non habet ex ſe ipſo. *cap. licet. de Regular.* Bald. *conſ.* 290. *lib.* 3. Rota *dec.* 144. *n.* 7. *par.* 1. *recent.* & alii apud Tranchedin. *conſ.* 79. *n.* 10. & 11.

19 Licentia ſuperioris non præſumitur ex antiquitate temporis, niſi probetur obſervantia cum ſcientia Papæ in locis ſubjectis juriſdictioni temporali illius. Afflict. *dec.* 107. *n.* 8. Menoch. *de præſ. lib.* 3. *præſ.* 133. *n.* 70. & 71. Rota apud Buratt. *dec.* 6. *n.* 2. & *dec.* 297. *n.* 6. *par.* 9. *recent. to.* 1. Capyc. Ruin. Maſcard. Crot. & alii apud Conciol. *alleg.* 28. *n.* 8. & 9.

20 Licentia obligandi, quando non valet, obligatio habetur pro non facta. Rota *in Urbinat. prædii* 23. *Maii* 1652. *coram Bichio. §. minus obſtat.* eſt autem nulla, cum ſub vel obreptitie fuit impetrata, ſubticendo, quod, ſi fuiſſet narratum, illa non fuiſſet conceſſa, vel difficilius. *cap. conſtitutus* 19. *cap. ſuper litteris.* 20. *cap. ad audientiam* 31. *de reſcript.* Ferentil. ad Burat. *dec.* 74. *litt. A.* C[illegible]a *conſ.* 68. *ſub n.* 5 Rota *dec.* 24. *n.* 4. *par.* 5. *recent.* [illegible] apud Conciol. *alleg.* 45. *n.* 68.

21 Licentia debet probari ab allegante. Fulgin. *de jure emphyteutico. tit. de alienat. quæſt.* 3. quia cum conſiſtat in facto non præſumitur, ſed eſt probanda. *L. in bello* 12. *§. facta. ff. de captiv. & poſtlim. reverſ.* Cyriac. *controv.* 208. *n.* 102. Fulgin. *l. c.* per duos teſtes, aut aliud genus probationis concludentis. Bald. *in cap.* 1. *n.* 3. *de conceſſ. rect. feud.* Corbul. *de jure emphyt. tit. de cauſ. privat. ob alienation. qu.* 4. *n.* 3. & non ſufficiunt fides, ſeu atteſtationes, quia fides non facit fidem. Rota apud Ludoviſ. *dec.* 214. *n.* 2. apud Duran. *dec.* 50. *num.* 12. & apud Burat. *dec.* 444. Conciol. *alleg.* 46. *n.* 10. & *ſeqq.* præſertim ſi fuit facta lite pendente, & ſine citatione partis. Rota *dec.* 154. *n.* 12. *par.* 5. *recent.* & apud Buratt. *dec.* 676. *n.* 5.

22 Licentia alienandi rem emphyteuticam non probatur ex aſſertione Domini directi in præjudicium tertii. Alciat. *conſ.* 136. *num.* 2. Corbul. *de jure emphyt. tit. de cauſ. privat. ob alien. qu.* 4. *a n.* 7. Fulgin. *de jure emphyt. tit. de alien. qu.* 4. *nu.* 6. præſertim ſi aſſertio eſt extrajudicialis abſque juramento & partis citatione, quamvis Dominus Directi eſſet Archiepiſcopus. Tindar. *de teſtib. inter tractatum de teſt. diverſ. verſ. interrogo igitur. n.* 1. apud Conciol. *alleg.* 46. *n.* 42. *verſ. maxime.* Et obtenta poſt actum conſummatum & jus quæſitum tertio, actum non convalidat, juxta ſuperius dicta. Caſtr. *in L. ſi quis* 6. *§. irritum ſub n.* 4. *ff. de injuſt. rupt. & irrit. fac. teſtam.* Molina *de primogen. l.* 4. *c.* 5. *n.* 34. & 36. Surd. *conſ.* 351. *a n.* 4. Rota *in Bonon. fideicom. de Rubeis.* 30. *Maii* 1646. *coram Card. Corrad. §. quia pro &c.* Conciol. *l. c. n.* 37. Coſta *de fact. ſcient. & ignor. diſt.* 25. *n.* 7.

Licentia alienandi non extenditur ad ius hypothecandi. Corbul. *de emphyt. tit. de cauſ. privat. ob alienat. qu.* 6. *per tot.* Simoncell. *de decret. lib.* 1. *tit.* 1. *n.* 95. Statil. de ſalv. *inſpect.* 3. *c.* 2. *n.* 56. Surd. *dec.* 254. *n.* 5. Cyriac. *controv.* 189. *n.* 22. Vinc. de Franch. *dec.* 71. *n.* 16. Merlin. *de pignor. lib.* 2. *quæſt.* 11. *num.* 11. Rota apud Duran. *dec.* 145. Conciol. *alleg.* 14. *num.* 4. contra Molin. *de jure primogen. lib.* 4. *cap.* 5. *nu.* 15. & alios, quia licentia ſervanda eſt in propria forma, nec extenditur etiam ad id, quod eſt minus. Corbul. *l. cit.* Merlin. *l. c.* neque ex majoritate rationis. *DD. mox cit.* Hinc habens licentiam vendendi Petro, non poteſt vendere Paulo. *DD. cit.* & Fulgin. *de jure emphyt. tit. de alien. quæſt.* 1. *n.* 65. & hæc licentia non tranſit ad hæredem, neque ad permutationem; neque ad illam alienationem, quæ provenit ex delicto, cum illa non ſit proprie alienatio. Corbul. *de emphyt. tit. de cauſ. privat. ob mortem civil. n.* 41. Conciol. *loc. cit. n.* 13. 23

Licentia petita & injuſte denegata habetur pro conceſſa, Burſat. *conſ.* 45. *n.* 2. & *conſ.* 57. *n.* 8. *lib.* 1. *dec.* 220. *num.* 54. Mant. *dec.* 226. *tract.* 9. Valenzuela *conſ.* 132. *n.* 27. niſi licentia requiratur tanquam conditio & pro forma, & dummodo ſupponat facultatem & potentiam ad actum faciendum, & quod pro executione tantum requiratur. Hinc in litteris privati oratorii clauſula quæ apponitur. *De ipſius ordinarii licentia ejus arbitrio* & cum per hanc clauſulam importetur conſenſus ordinarii, non redditur gratia a mera voluntate Ordinarii dependens, quia arbitrium non importat meram, & liberam voluntatem, ſed arbitrium regulatum, & boni viri. Pignatel. *to.* 6. *conſ.* 98. *num.* 41. & 42. eſto tamen injuſte ab Ordinario denegaretur, tamen cum illa requiratur pro conditione, non poterit ſine illa in Oratorio celebrari; quia pro forma debet præcedere viſitatio Ordinarii propter illa verba *per Ordinarium loci prius viſitando & approbando* quæ important conditionem. 24

Licentia tacita ſufficit pro erectione Oratorii, dummodo de hac conſtet. Sylva *de Benef. par.* 1. *qu.* 6. *n. ult.* Zerol. *in prax. Epiſcop. par.* 1. *verſ. Miſſa num.* 1. Franc. Lugo *lib.* 5. *de Sacram. cap.* 6. *n.* 3. Pax Jord. *to.* 1. *l.* 4. *tit.* 1. *n.* 114. Pignatell. *to.* 1. *conſult.* 92 *n.* 22. qui probant *ex cap.* [illegible] *de conſecr. diſt.* 1. ubi ſufficit permiſſio Epiſcopi, quæ non multum differt a tacita licentia, quando enim in jure non requiritur expreſſa licentia, ſufficit tacita. 25

Quamvis ut licentia detur ingrediendi clauſuram monialium requiratur cauſa neceſſitatis juxta Concil. Trid. *Seſſ.* 25. *cap.* 5. & juxta Greg. XIII. urgens neceſſitas, & juxta conſtitutionem Bonif. VIII. *in cap. periculoſo de ſtatu regular.* Miranda *in manual. qu.* 2. *art.* 4. *concluſ.* 1. tamen minor cauſa requiritur pro ingreſſu mulierum, quam virorum, & ad ingreſſum in proxima clauſuræ receptacula, quam in interiora. Sanch. *in Decal. lib.* 6. *c.* 16. *n.* 40. & 41. Imo ad agendas exequias circa ſepulturam & cadaver ſepeliendum de conſenſu monialium poteſt dari licentia ingrediendi clauſuram. Sorb. *verb. Ingredi. Monaſterin.* §. 6. Ideo non erit prohibitum Epiſcopo dare licentiam ſepeliendi mulierem ſæcularem intra clauſuram. Rodrig. *to.* 1. *qu.* 47. *§. & advertendum.* Miranda *in man. qu.* 2. *art.* 17. *caſ.* 3. *in fi.* Pignatell. *to.* 1. *conſul.* 116. 26

Licentia teſtandi de bonis intuitu Epiſcopatus quæſitis Epiſcopis conceſſa juri tertii non præjudicat. Ripa *in L.* 2. *n.* 2. *ff. de leg.* 1. Socin. jun. *conſ.* 84. *nu.* 27. *l.* 10. Dec. *conſ.* 512. Claius *in §. teſtamentum. qu.* 17. Covar. *in cap. cum in Officiis. n.* 9. *de teſtam.* Mandoſ. *in gloſ. facultatum. cap. de licentia teſtandi per totum.* & alii plures, quos citat Solorzanus *de Jure Indiar. to.* 2. *l.* 3. *c.* 10. *n.* 16. 27

Licentia Prælati requiritur in eo, qui vult abeſſe a Beneficio etiam cauſa ſtudiorum. Concil. Trident. *Seſſ.* 23. *cap.* 1. *de ref. cap. relatum de Cler. non reſiden.* ubi gl. Butr. & Imol. Flores de Mena *qu.* 24. *nu.* 29. Zech. *de caſib. reſerv. caſ.* 23. *n.* 2. Zerol. *in prax. Epiſc. par.* 1. *verb. ſtudium.* §. 1. Rebuff. *de diſpenſ. ad non reſidendum. n.* 23. Hojeda *de incompatibil. Benef. c.* 17. *n.* 28. Sarcedus *in prax. cap.* 52. apud Solorzan. *l. c. lib.* 2. *cap.* 25. *num.* 112. 28

Licentia ad non reſidendum ſine magna & urgenti cauſa, non eſt honeſta, nec licita, nec utilis. *cap. magnæ* 29

de voto. cap. quia nonnulli. §. *cum igitur. de Cler. non reſid. cap. ne pro defectu. de elect.* Concil. Trid. *Seſſ.* 6. *de ref. cap.* 2. *sex. in cap. extirpanda.* §. *qui vero de praben.* quia ubi perſonæ induſtria fuit electa, non poteſt ille ſuas vices aliis committere. *L. inter artifices. ff. de ſolut.* gi. & Felin. *in cap. fin. de off. deleg.* Tuſc. *litt. l. concluſ.* 105. *& ſeqq.* Mager. *de advocatia armata. cap.* 9. *n.* 1059. Menoch. *de arbitr. Jud. lib.* 1. *quæſt.* 54. *&* 68. ubi quando dicatur electa induſtria perſonæ. Solorz. *de jure Indiar. to.* 2. *lib.* 2. *cap.* 25. *n.* 23. *& ſeqq.* & non ſufficit, quod fuerit petita, niſi fuerit etiam in ſcriptis impetrata. *cap. ſi Religioſus de elect. in* 6. Jo. Monach. *cap. cum ad hæc. cap. relatum. cap. inter quatuor.* ubi Gloſſ. *de Cler. non reſiden.* Jo. Andr. *in cap. ſi Abbatem. de elect. & in reg. cum ſtat. de R. J. in* 6. Bald. *in L. fin. C. de erogat. milit. annon.* 6. Card. *in Clem. fin. de elect. quæſt.* 12. Garz. *de Benef. par.* 3. *c.* 2. *n.* 25. Azor. *par.* 2. *l.* 7. *cap.* 5. *quæſt.* 4. *&* 5. Sanchez *de matrim. lib.* 3. *diſp.* 27. Pont. *eodem trac. fol.* 716. Vinc. de Franch. *dec. Neapol.* 455. Solorzan. *de Jur. Indiar. l.* 2. *c.* 25. *n.* 60. *&* 61. quæ omnia limitantur, quando urgens neceſſitas excuſat a petitione licentiæ. Hoſtien. *in d. cap. inter quatuor.* Afflict. *dec.* 289. *n.* 10. Garz. *l. c. n.* 97. Dummodo hæc cauſa probetur. DD. apud Solorzanum *l. c. n.* 63. *&* 64.

30 Licentia promovendi ad ordines extra Romanam Curiam, quibus expenſis concedatur, vide Amydenium *de ſtylo Dataria. c.* 18. §. 2. *n.* 41. *fol. mihi* 319.

31 Licentia nominandi hæredem a Domino emphyteutæ data, ſeu emphyteuſim alienandi, intelligitur de hærede ſimilis conditionis cum nominante, non de privilegiato, vel potentiore aut æque potente. Natta *conſ.* 491. *n.* 2. Corbul. *de cauſ. priv. ob alienationem. ampl.* 12. *n.* 1. Tuſc. *litt. E. concluſ.* 161. Ciarlin. *controv. for. c.* 8. *num.* 80. Ludoviſ. *dec.* 529. *a num.* 5. Farin. *deciſ.* 368. *n.* 3. *p.* 1.

32 Faciendi actum intelligitur *ſervatis de Jure ſervandis & ſecundum naturam actus*. Afflict. *deciſ.* 307. *n.* 21. Tuſc. *litt. L. concluſ.* 352. Ciarlin. *controv. for. c.* 105. *n.* 118.

33 Alienandi bona fideicommiſſo ſubjecta a fideicommittente ſub conditione *dummodo pretium reinveſtiatur in re majoris valoris*, non extenditur de caſu in caſum. Rota apud Bichium *deciſ.* 175. *n.* 17. ubi Crot. *conſ.* 3. *n.* 16. Fuſar. *de ſubſtit. qu.* 678. *n.* 25. *&* 26. Surd. *conſ.* 11. *n.* 7. *& dec.* 220. *n.* 2.

34 Data Religioſo retinendi bona ad unum uſum ad alium extendi non poteſt. Navar. *de Regular. in cap. non dicatis.* 12. *qu.* 5. *n.* 45. S. Antonin. 3. *par. tit.* 16. §. 11. *col.* 1. Sylveſt. *in verb. Religio* 6. *quæſt.* 7. & alii apud Bich. *dec.* 508. *num.* 11. Et conceſſa Religioſo a S. ſede emendi ex pecuniis ſibi undequaque obventis annuum redditum, ſi eſt reſtricta ad certam ſummam, ultra illam nihil operatur. Rota apud eundem. *l. cit. n.* 5. *arg. L. jubemus. C. ad Vellejan.* Barb. *in Collect. ad Concil. Trid. Seſſ.* 25. *de Regul. cap.* 2. *nu.* 16. & quando talis licentia dicatur conſumpta, vide eundem Bichium *l. c. n.* 6. *&* 7.

35 Licentia egrediendi e Religione Societ. Jeſu poteſt dari a Generali ex facultate eidem conceſſa a conſtitutionibus Apoſtolicis. Rota apud Bich. *dec.* 52. *n.* 11. ubi Sanchez *in Decal. lib.* 6. *cap.* 9. *a nu.* 62. & tunc Religioſus liberatur a nexu Religionis, quamvis licentiæ cauſam dederit, dummodo cauſam non dederit ex malitia, ut e ſocietate dimitteretur, & ad hunc effectum ſufficit cauſam datam non fuiſſe ordinatam ad obtinendam dimiſſionem, juxta conſtitutiones Societatis *par.* 2. *cap.* 2. Sanchez *l. c. lib.* 4. *c.* 23. *n.* 40. *&* 45. & *lib.* 7. *c.* 9. *n.* 65. qua malitioſa ordinatione ceſſante licentia obtenta non poteſt dici extorta, quæ eſt ratio quod dimiſſus non liberetur a voto, eo quod excludit liberam voluntatem dimittentis ad id neceſſariam. Leſſ. *de Juſt. & Jur. lib.* 2. *cap.* 40. *dub.* 20. *num.* 147. Bich. *loc. cit. n.* 14.

36 Licentia nominandi, vel diſponendi per ultimam voluntatem data a fideicommittente filiis primi gradus nominatim inſtitutis ſeu per verbum *ipſi*, *iidem &c.* eorum perſonas non egreditur. Rota apud Bich. *dec.* 4. *n.* 12. 14. *&* 15. ubi Surd. *conſ.* 77. *n.* 22. Dec. *conſ.* 51. *num.* 2. Petra *de fideicom. quæſt.* 2. *n.* 3. Fuſar. *de ſubſtit. quæſt.* 673. *num.* 19. Rota *dec.* 359. *n.* 34. *& ſeq. par.* 5. *recent.*

Licentia capiendi poſſeſſionem propria authoritate reſultat ex clauſula *Concedens*, & *Dans*. Rota apud Bich. *dec.* 63. *n.* 10. 37

Licentia Principis eſt ſubreptitia, ſi non fuerunt expreſſa, quæ a conceſſione illum retraxiſſent. Rota apud Bich. *dec.* 559. *n.* 27. Adden. ad Buratt. *dec.* 74. *litt. A.* Rota *dec.* 24. *n.* 4. *par.* 5. *recent.* neque ſe extendit ultra id, quod fuit expoſitum. Cyriac. *controv.* 457. *n.* 14. *& ſeq.* Bich. *l. c. n.* 28. 38

Licentia non ſuffragatur, ſi non probatur effectuata. Rota apud Bich. *dec.* 621. *num.* 24. ubi Rota *dec.* 165. *num.* 5. *par.* 4. *diverſ. & dec.* 667. *n.* 15. apud Poſt. *de manut.* 39

Licentia intrandi Monaſteria Monialium, intelligitur prima vice. Riccius *in praxi Regularium. reſol. mihi* 555. *in part.* 1. adeo quod ſi ſemel vigore iſtius facultatis ingreſſus fuerit, amplius accedere, ſeu ingredi non poſſit. DD. apud Riccium *loc. cit.* 40

LICENTIATUS.

Praxis Licentiati.

Licentiatus, ſaltem in favorabilibus venit appellatione Doctorum, & pro Doctore haberi debet, & re ipſa eidem ſimilis eſt, ita DD. apud Vivium. *com. opin. lib.* 2. *verb. Licentiatus. opin. mihi* 463. *n.* 3. nam proxime cingendus habetur pro cincto, & ſic proxime doctorandus, habetur pro doctorato. *L. pen.* & ibi gloſ. *ff. de milit. teſtam.* 1

Licentiatus factus in una Univerſitate, non poteſt Doctoratum aſſumere in alia Academia. Fulgoſ. *in L. Senatorem. num.* 3. *ff. de Senator.* relatus a Vivio *l. cit. num.* 9. 2

Admittitur ad Eccleſiaſticas dignitates, ad quas alias ſolummodo Doctores admittuntur, ut conſtat ex Concil. Trid. *Seſſ.* 22. *ſub cap.* 2. *de reform.* ibi: *aut licentiatus in Sacra Theologia, vel Jure Canonico.* Vivius *loc. cit. num.* 12. 3

In eo quod aſſerit, vel in Jure ſcribit, facit opinionem, & numerum in communi: nam probatus ad doctorandum, licet careat actuali laurea doctoratus, non tamen caret authoritate, & doctrina, atque ſcientia probari poteſt per ſcripta in jure, & aliis, & non ſolum ex doctoratu. Vivius *loc. cit. n.* 14. 4

Et licentiatus poſtea doctoratus, quod præferatur Doctori medii temporis, ac quando, aut quomodo, vide late Vivium *l. c. per tot.* Et licentiatus in utroque Jure, ſeu Doctor, quod præferatur Licentiato aut Doctori in uno tantum Jure; etiam prius graduato, dicit idem Vivius *l. c. opin.* 464. apud quem plura. 5

Licentiatorum nomine veniunt qui in publica Univerſitate aut Collegio juxta regionum mores vel conſuetudinem licentiatura tanquam gradu ſolemniter decorati ſunt. Card. de Luca ad Concil. Trudent. *diſc.* 31. *n.* 13. P. Leurenius *cap.* 1. *de Vicario Epiſcopali quæſt.* 49. & quamvis in Italia ubi Licentiatorum uſus non eſt, ii, qui aliquo tempore ſtudiis in aliqua Univerſitate vacarint, & ordinario curſu expleto, ab aliquo Magiſtro licentiam reportarint; ut vulgo Licentiati nuncupentur, vere tamen tales non ſunt, qui in Vicarios Capitulares eligi poſſint ad normam Concil. Trid. *Seſſ.* 24. *cap.* 16. 6

LINEA.

Praxis Lineæ.

Linea maſculina, quando fuit vocata a Teſtatore, tunc non veniunt maſculi ex fœminis, ſed maſculi ex maſculis. Ratio eſt, quia linea maſculina non incipit a fœminis, quæ imo ſunt finis lineæ maſculinæ, ſed a maſculo; & ideo qui vult ſuccedere, debet eſſe maſculus ortus a maſculo. Rota apud Bich. *dec.* 493. *n.* 6. juxta veriorem ſententiam ibi *n.* 7. Peregrin. *de fideicom. art.* 28. *n.* 4. Mant. *de conject. lib.* 8. *tit.* 12. *n.* 9. Graſſ. *in* §. *fideicommiſſum. qu.* 15. *n.* 3. Fuſar. *de ſubſtit. qu.* 404. *num.* 24. Menoch. *conſ.* 1229. *n.* 21. Martha *de ſucceſſ. legal. par.* 1. *qu.* 1. *art.* 4. *n.* 8. Caſtr. *in L. ſi maritus. C. de procurat.* Gratian. *diſcept. for. cap.* 901. *numer.* 21. Rota *dec.* 203. *numer.* 5. *par.* 2. *recent.* non attento, an fuerit contemplata linea maſculina agna- 1

Digitized by Google

agnatorum, vel cognatorum; quia etiam in Cognatis linea maſculina incipit a primo maſculo, & ejuſdem Deſcendentes dicuntur deſcendere per lineam maſculinam, id eſt per maſculos, licet non ſint agnati, & tunc verificatur linea maſculina in fœmina in ſenſu naturali, quatenus maſculos procreando lineam efficit, & producit maſculinam. Caſtr. *conſ.* 92. *num.* 4. Menoch. *conſ.* 250. *numer.* 19. 26. & 27. Bich. *loc. cit. num.* 9.

2 Linea maſculina tunc accipitur pro ſexu maſculino, quoties teſtator mentionem fecit lineæ maſculinæ, & lineæ fœmininæ, vel quando ex aliis partibus teſtamenti apparet teſtatorem ſemper accepiſſe lineam maſculinam pro ipſiſmet maſculis, vel ſi ageretur de hæreditate fœminæ, & nunquam fuiſſet facta mentio de maſculis. Menoch. *conſ.* 205. *numer.* 30. Bellon. jun. *conſ.* 73. *numer.* 33. Bich. *loc. cit. numer.* 13. & 14. Et ne linea maſculina pro ſexu maſculino accipiatur, neque maſculi deſcendentes ex fœminis lineæ maſculinæ vel maſculorum appellatione contineantur, quælibet conjectura ſufficit. Bellon. *loc. cit.* Gabr. *conſ.* 116. *numer.* 4. *libr.* 2. *verſ. vel aliqua relati a* Rot. apud Bich. *loc. cit. num.* 15.

3 Lineæ maſculinæ appellatione non veniunt maſculi ex fœminis, quando Teſtator conſervandæ agnationis habuit rationem, quam ſi aliunde neceſſario reſultat, non excludit vocatio deſcendentium a filiabus, quia potuit teſtator velle conſervare agnationem in agnatis filiarum, quales ſunt maſculi deſcendentes ab earum maſculis. Menoch. *conſ.* 1036. *num.* 15. Fuſar. *de ſubſtit. quæſt.* 404. *num.* 21. Seraphin. *dec.* 1329. *numer.* 3. Rota *dec.* 319. *num.* 3. & 4. *par.* 1. *recent.* Bich. *loc. cit. n.* 16. & 17.

4 Linea primogeniti incipit ab ipſo primogenito, non ab ejuſdem filiis. Menoch. *conſ.* 205. *n.* 19. Burſat. *conſ.* 228. *ſub n.* 26. Bich. *l. c. n.* 22.

5 Lineæ fœmineæ appellatione non veniunt fœminæ, quando non eſt vocata linea, ſed maſculi deſcendentes per lineam fœmininam. Rota apud Bich. *dec.* 278. *num.* 14. citans Peregr. *de fideicom. art.* 26. *n.* 30. Menoch. *conſ.* 205. *n.* 32. Buratt. *dec.* 272. *n.* 3. & *dec.* 755. *n.* 20. apud quem plures.

6 Lineæ defectus a teſtatore contemplatus æque verificatur, ſi filii non naſcantur, quam ſi nati decedant, cum utroque caſu militet ratio conſervandi agnationem a teſtatore contemplata. Rota apud Bich. *dec.* 480. *num.* 12. & coram Buratt. *dec.* 379. *num.* 1. quod procedit tam in ſubſtitutione vulgari, quam fideicommiſſaria, nam ea quoque ex mente teſtatoris extenditur etiam ad caſum verbis ipſis non comprehenſum, quod eo magis procedit, quando conſtat de enixa mente teſtatoris conſervandi bona in agnatione ex digreſſu ad plures ſubſtitutionum gradus, & ex prohibitione cujuſcumque detractionis. Bich. *l. c. num.* 15. & Buratt. *ut ſupra.* Et lineæ defectus ex quibus probetur vide Bich. *dec.* 553. *num.* 6.

7 Linea continet utrumque ſexum in ſucceſſionibus, niſi ſoli maſculi excluſis fœminis fuerint vocati, vel linea maſculina fuerit vocata. Fuſar. *de ſubſtit. quæſt.* 346. *a n.* 1. *ac per tot.* ubi ampliat, & limitat. Peregr. *de fideic. art.* 22. *n.* 24. Menoch. *conſ.* 295. Capon. *diſcept. for.* 57. & 237. Paſchal. *ut infra.* Hinc

8 Linea vocata veniunt etiam fœminæ, ſed an earum deſcendentes dubitatur. vide Fuſar. *de ſubſtit. quæſt.* 346. & apud eum Doctores diſtinguentes. *a n.* 2. uti Paſchal. *de patr. pot. par.* 4. *c.* 9. *n.* 52. Altograd. jun. *controv.* 69. *n.* 3. & 19. & apud illum Rota tenens favore maſculorum deſcendentium etiam ex fœminis, niſi fuerit habita ratio conſervandæ agnationis. quos vide, & Ludov. *dec.* 383. *n.* 3. Merlin. *dec.* 66. *n.* 2. Rot. *dec.* 424. *ſub n.* 1. *p.* 2. *recent.*

9 Linea paterna eſt, eujus caput eſt pater, materna cujus caput eſt mater, & venit linea recta, non tranſverſalis. Capon. *diſc. for.* 37. Covar. *par.* 2 *c.* 6. *n.* 5. *fol.* 184. late Peregrin. *de fideic. art.* 22. *n.* 24. ubi diſtinctionem linearum videre poteris. Capyc. *dec.* 159. Cephal. *conſ.* 313. Et quando intelligatur de linea recta, vel tranſverſali vide etiam Merlin. *d. dec.* 66. *a num.* 4. Vide etiam aliqua ſupra in verbo *Emphyteuſis.*

LIQUIDATIO.

Praxis Liquidationis.

Liquidatio bonorum patris ſi fuit facta de conſenſu partium ad effectum ſupplementi legitimæ, illi ſtandum eſt. Rota apud Bich. *dec.* 139. *n.* 5. donec contrarium probetur. Socin. *in L. pecuniam. n.* 70. *ff. ſi cert. pet.* Et ante liquidationem damnorum & intereſſe poteſt decerni mandatum executivum, dummodo ante illius executionem fiat liquidatio. Hinc 1

Liquidatio damnorum & intereſſe ſufficit, quod fiat ante executionem mandati executivi, licet hoc fuerit imperatum jam ante liquidationem. DD. apud Bich. *dec.* 266. *a n.* 8. ubi Batt. *in L.* 1. *num.* 8. *ff. de eden.* & *in L.* 2. *num.* 5. *C. de ſent.* quia obligatio ad damna & intereſſe eſt omni reſpectu præſens, nec dicitur habere diem aut conditionem. Galleſ. *de oblig. camer. quæſt.* 35. *num.* 10. Scaccia *de appell. quæſt.* 17. *limit.* 9. *num.* 34. Gratian. *diſcept. for. cap.* 921. *numer.* 18. Rota *dec.* 224. *num.* 3. coram Ludoviſ. Contrarium, quod liquidatio debeat fieri, antequam decernatur mandatum executivum, tradit idem Batt. *in L. proinde.* §. *notandum. numer.* 3. *ff. ad L. A.* Bald. *in L.* 2. *num.* 6. *C. de execut. rei judicatæ.* Dec. *conſ.* 322. *numer.* 3. Coler. *de proceſ. execut. par.* 3. *cap.* 1. *num.* 32. & 33. Alex. *conſ.* 119. *num.* 2. *lib.* 1. qui ambas opiniones concordat, & primam vult procedere, quando agitur judicio univerſali, & in inſtrumento, cujus petitur executio, continetur aliquid univerſale non liquidatum. Secundam vero vult procedere, quando agitur judicio particulari ad aliquid particulare non liquidum, in inſtrumento promiſſum, quam diſtinctionem & concordiam approbant. Dec. *loc. cit.* Socin. *conſ.* 89. & alii apud Bich. *loc. cit. n.* 12. Rom. *conſ.* 21. *n.* 5. 2

Liquidatio expenſarum debet fieri attendendo, quod eſt veriſimile. Rota apud Bich. *dec.* 389. *n.* 10. Feder. de ſen. *conſ.* 119. *n.* 4. Rota *dec.* 744. *num.* 14 *par.* 4. *tom.* 3. *recent.* & coram Ludoviſ. *dec.* 512. *n.* 1. & 2. & ibi Adden. *litt. A. n.* 4. 3

Liquidatio fructuum fit juxta ſolitum annorum præcedentium, quando vere conſtat de perceptione, & ſolum dubitatur de quantitate. Rota apud Bich. *dec.* 142. *num.* 4. ubi Bald. *in L.* 1. C. *de fruct.* & *lit. expenſ.* Achilles *dec.* 22. *de reſtit. ſpol.* Hæc liquidatio leviores admittit probationes. Bich. *dec.* 240. *num.* 30. ubi Bald. *in L.* 1. *cit. num.* 22. Natta *conſ.* 510. *num.* 7. Seraph. *dec.* 955. *num.* 3. Cavaller. *dec.* 361. *num.* 3. Imo in illa, quando agitur tantum de quantitate, poteſt ſe Judex extrajudicialiter informare. Bich. *dec.* 456. *n.* 8. Rot. *dec.* 718. *num.* 7. *p.* 4. *rec. tom.* 3. & ſufficiunt in materia liquidationis, cum ſit difficilis probationis, conjecturæ & præſumptionis. Surd. *conſ.* 293. *num.* 21. Natta *conſ.* 510. *num.* 4. Rota *dec.* 343. *num.* 5. *par.* 1. *recent.* Et in illa attenditur ſolitum & conſuetum. Bich. *dec.* 575. *n.* 3. & non attenditur locatio, ſi non percutit tempus, in quo fructus percepti prætenduntur. Seraph. *dec.* 1073. *num.* 9. Ludoviſ. *dec.* 570. *num.* 6. Rota *dec.* 272. *num.* 22. *par.* 5. *recent.* apud Bich. *d. dec.* 575. *num.* 3. & 4. Neque attenditur teſtium depoſitio ſuper perceptione fructuum ex terris vicinis, quando adeſt præciſa probatio fructuum ex fundo controverſo. Buratt. *dec.* 334. *num.* 10. Seraph. *loc. cit. num.* 8. & 9. Rota *dec.* 343. *num.* 5. *par.* 1. *recent.* apud Bich. *d. dec.* 580. *num.* 13. & in omnem eventum deberet probari, quod terræ vicinæ ſint paris bonitatis, & alia de quibus Seraph. *loc. cit.* Rot. *d. deciſ.* 343. Et pro hac liquidatione via ordinaria agendum eſt; & quando vide Bich. *d. deciſ.* 580. *num.* 25. Rota poſt Poſtium *de manuten. deciſ.* 17. *num.* 7. 4

Liquidatio *intereſſe* facienda eſt a Creditore etiam in judiciis executivis. Rota apud Bich. *dec.* 191. *num.* 15. ubi Cagnol. *in rubr. C. de ſent. ſub num.* 6. & *in L. un. num.* 53. & 54. *C. eodem.* Aym. *conſ.* 164. *num.* 2. Surd. *conſ.* 248. *num.* 13. Mant. *dec.* 194. *n.* 5. Buratt. *dec.* 545. *num.* 1. 5

Liquidatio non eſt neceſſaria, quoties res oculis corporeis ſubjicitur. Bich. *dec.* 423. *num.* 24. Galleſ. *de oblig. camer. tit. de liquidat. n.* 13. *verſ. deſcendo.* Rota *dec.* 409. *n.* 3. *par.* 1. *recent.* & apud Bich. *in una Barchinonen. loc. cit.* 6

7 Liquidatio valoris ut plurimum pendet ab arbitrio Judicis, item a relatione peritorum. Surd. *conſ.* 293. *n.* 31. Bald. *conſ.* 323. *num.* 4. *lib.* 2. Bich. *dec.* 580, *num.* 32.

8 Liquidatio fructuum in judicio ſpolii, quando de illorum perceptione non dubitatur, probationes exactas non requirit. Bich. *l. c. n.* 26. ubi Surd. & alii.

L I S. &c.

Praxis Litis, Litis pendentiæ, & Litigioſi.

1 Lis ad effectum interrumpendi præſcriptionem habetur pro conteſtata, ſi Reus dilationes petiit, & impedivit, ne actor judicium proſequeretur. Felin. *in cap. illud, nu.* 11. *de præſcript.* & ibi Panorm. *num.* 14. Gratian. *diſcept. for. cap.* 939. *n.* 9. Bich. *dec.* 379. *num.* 6. qui citat etiam alios. Item ſi in ſummariis admiſſi fuerunt articuli ab actore producti, & Judex incepit cognoſcere de meritis cauſæ. Bich. *l.c. nu.* 7. qua tamen ceſſante poteſt præſcriptio de novo inchoari, & per litis reaſſumptionem de novo interrumpitur. vide Gratian. *diſc. for. cap.* 2. *a n.* 46. Bich. *loc. cit. n.* 12.

2 Lis dicitur introducta per ſolam citationem. tex. & DD. *in Clem.* 2. *ut lite pend. in* 6. Scaccia *de Jud. lib.* 1. *cap.* 64. *num.* 11. Menoch. *de arbitr. caſ.* 202. *num.* 5. Afflict. *deciſ.* 220. *num.* 13. & ut ſupra in verb. *Citatio. num.* 57. & Ciarlin. *ut infra.* ac P. Piching *lib.* 2. *tit.* 16. §. 1. *numer.* 1. Idem quando cauſa fuit commiſſa cum clauſula: *Quam & quas.* Bellam. *dec.* 619. Cavaller. *dec.* 200. *num.* 5. Merlin. *dec.* 73. *num.* 8. Ciarlin. *controv. for. cap.* 216. *num.* 2. Item ex ſola Commiſſione & decreto citationis quoad ipſum impetrantem dicitur introducta ad effectum, ut quidquid ab eo poſtea geſtum ſit, attentatum dicatur. Rota apud Bich. *dec.* 12. *num.* 2. ubi Rota *dec.* 6. *ut lite pend. in noviſ.* Caſſad. *dec.* 6. *n.* 3. *ſuper Regul.* Mohedan. *dec.* 1. *n.* 1. *de cauſ. poſſeſſ. & propriet.* Cavaller. *dec.* 658. *n.* 2, & infra *n.* 6. & 7.

3 Lis calumnioſa ad obtinendam ſubrogationem non ſuffragatur. Mandoſ. *in regula. de ſubrogation. quæſt.* 11. *num.* 6. apud Bichium *dec.* 187. *num.* 23. & ad obtinendam ſubrogationem gratioſam debet eſſe & præceſſiſſe lis ſuper titulo Beneficii. Mandoſ. *l.c. quæſt.* 13. *num.* 4. Ludoviſ. *dec.* 335. *numer.* 2. Rota *dec.* 342. *nu.* 1. *verſ. primo an lis. par.* 1. *recent.* Bichius *l. c. n.* 5. nec ſufficit lis ſuper poſſeſſorio. Caſſador. *deciſ.* 4. *nu.* 1. *ut lit. pendent.* ſi tamen pro obtinenda ſubrogatione Papæ narrata fuit lis in genere: ſi vero fuit narrata in ſpecie lis pendens cum Antonio occaſione mandati de providendo ex capite incompatibilitatis, &c. cum Papa jam fuerit certioratus de qualitate litis, ſufficit illam probare eo modo, quo fuit narrata. Rota coram Coccino apud Bich. *l.c. num.* 11. licet non penderet ſuper titulo, & ſic non faceret beneficium litigioſum. Sarmen. *in reg. de triennali. quæſt.* 11. *nu.* 13. Seraph. *dec.* 990. *n.* 7. Rota *dec.* 71. *n.* 12. *par.* 6. *recent.*

4 Dicitur vero lis introducta ſuper titulo Beneficii, ſi quis habens, v.g. proviſionem apoſtolicam petit declarari ſe verum titularem beneficii controverſi tex. & gl. verbo *finita in cap.* 2. *ut lite pend. in* 6. *Clem.* 1. *eod.* Seraph. *d. deciſ.* 990. *num.* 3. Adden. ad Greg. XV. *dec.* 305. *num.* 8. Bich. *l.c. n.* 13. maxime ſi adſunt clauſulæ prægnantiſſimæ *quam*, & *quas*, quæ ſunt aptæ inducere litem ſuper titulo data præcedente proviſione. Sarmen. *l.c. quæſt.* 34. *num.* 4. Rota coram Certo apud Bich. *l. c. n.* 14. Item ſi in commiſſione narratur proviſionem adverſarii eſſe nullam, & impetrantem eſſe legitimum beneficii titularem, & hæc duo fuiſſe principaliter petita conſtet. Item ſi cauſa fuit commiſſa ſuper canonizatione tituli impetrantis, quamvis etiam fiat mentio proviſionis adverſarii. Cavaller. *dec.* 200. *num.* 3. Rota *dec.* 9. *n.* 1. *de cauſ. poſſeſ. & propriet. in novis.* Bich. *dec.* 198. *n.* 2. & 4.

5 Lis ſuper Jurepatronatus, & præſentandi in litteris narrata eſt juſtificanda ab impetrante. Rota apud Bich. *dec.* 558. *n.* 17. ubi Decius *conſ.* 142. *nu.* 6. Mareſcot. *lib.* 2. *var. reſ. cap.* 1. *n.* 1. Rota *dec.* 234. *num.* 13. *par.* 1. *recent.* Ratio eſt, quia Papa non exiſtente lite non cenſetur Juripatronatus derogare. Caſſador. *dec.* 3. *num.* 4. *ut lite pend.* Neque ſufficit, quod impetrans juſtificet litem ſuper hæreditate, cui juſpatronatus inhæret, quia Papa ſub narrativa litis ſuper Jurepatronatus non cenſetur intellexiſſe de lite ſuper hæreditate, cui illud eſt annexum; neque lis ſuper hæreditate facit beneficium litigioſum, ut de lite mota ſuper caſtro cui annexum eſt juſpatronatus dicit Lancellot. *de attent. p.* 2. *in præſ. cap* 4. *n.* 638. *fol. mihi* 98. nam lite pendente ſuper hæreditate, cui juſpatronatus inhæret poteſt nihilo minus patronus hac lite non obſtante præſentare, quamvis per prius in poſſeſſione præſentandi non exiſteret. Rota *deciſ.* 1. *de Jurepatr. in novis.* Bich. *l. c. num.* 22. niſi lis eſſet ſuper ipſo Jurepatron. vel jure aut poſſeſſione præſentandi. Natta *conſ.* 145. *n.* 16. & 17. & alii apud Bich. *l.c. n.* 23. Et ſi lis ſuper hæreditate fuit introducta per viam reſtitutionis in integrum ob lapſum temporis ad adeundum, non efficit juſpatronatus illi annexum litigioſum. Innoc. *in cap. M. Ferrarien. n.* 9. *de conſtit.* Lotther. *de re Benef. lib.* 2. *quæſt.* 20. *nu.* 25. Adden. ad Buratt. *dec.* 927. *n.* 18. & 19. Rota *dec.* 1134. *n.* 4. apud Seraph. Bich. *l. cit. n.* 25.

Lis per commiſſionem dicitur inducta maxime quo- 6
ad ipſum committentem, qui cauſam commiti, & inhiberi curavit. Caſſad. *dec.* 6. *num.* 2. *ſuper Regul. Canc.* Rota coram Buratto *dec.* 833. *numer.* 1. Bich. *dec.* 3. *num.* 7. ſed ſuperveniente illius moderatione de ordine ſignaturæ ſtatim exſpirat. Lancell. *de attent. par.* 2. *cap.* 20. *limit.* 2. *numer.* 1. Rota *dec.* 1. *de off. Deleg. in noviſ.* Bich. *dec.* 384. *n.* 2. Rota *dec.* 164. *numer.* 1. apud Put. *lib.* 3. & attentata non dicuntur ea, quæ fiunt poſt inhibitionem &c. moderatam. *DD. cit.* & late Lancellot. *ibid. per tot.*

Lis quoad Reum ex commiſſione obtenta a ſignatu- 7
ra juſtitiæ utraque parte informante non inducitur; nam reſcriptum ſignaturæ habet in ventre tacitam conditionem, quatenus impetrans eo uti velit. Hoſtien. *in cap. ex conqueſtione. col.* 2. *verſ. tu vero dicas. de reſtit. ſpol.* ubi Abb. *nu.* 10. & Butr. *nu.* 12. Buratt. *dec.* 138. *num.* 2. Bich. *dec. cit. num.* 5. quæ conditio non purificatur, niſi poſtquam per citationem ad dicendum contra, vel alio modo actor judicialiter uſus fuerit commiſſione obtenta. Rota *dec.* 317. *num.* 2. *par.* 2. *recent.* & *dec.* 871. *nu.* 2. apud Buratt. Bich. *l.c. num.* 6. Lancell. *de attent. par.* 2. *cap.* 4. *ſub præfat. nu.* 46. *verſ. & pro hac limitatione.* Rota apud Caſſad. *dec.* 1. *num.* 4. *ut lite pend.* & coram Buratt. *dec.* 289. *num.* 7. & 8. impreſſa poſt Poſtium *de manut.* ſecus eſt reſpectu impetrantis, quia licet commiſſio ab eo obtenta adverſario præſentata non fuerit, tamen quidquid poſtea geſtum eſt, attentatum eſt. Rota *dec.* 6. *ut lite pend. in noviſ.* & *dec.* 4. *numer.* 2. *eodem tit. in antiq. dec.* 629. *n.* 2. *par.* 1. *recent.* Bich. *dec.* 418. *n.* 2.

Lis ſuper Beneficio non inducit reſervationem Bene- 8
ficii litigioſi, ſed ſolum ligat manus ordinarii vel inferioris Collatoris, ne lite pendente conferat. Rota apud Bich. *dec.* 405. *num.* 13. & hoc tantum ad tempus durantis litis. *cap.* 1. & 2. *ut lite pend.* Simoneta *de reſervat. quæſt.* 10. *num.* 5. Garz. *de Benef. par.* 5. *cap.* 1. §. 1. *num.* 135. *verſ. non conſtat.* Sarmen. *in Reg. de triennali quæſt.* 31. *numer.* 9.

Lis ſuper executione litterarum apoſtolicarum virtua- 9
liter includit cognitionem ſub, vel obreptionis, quæ ſi ſunt ſub vel obreptitiæ non merentur executionem. *cap. ſuper litteris. de reſcript.* Abb. *conſ.* 70. *num.* 2. *lib.* 2. Gemin. *conſ.* 120. *num.* 1. Zabarella *conſ.* 30. *numer.* 9. Rota *dec.* 68. *num.* 4. & *dec.* 161. *num.* 12. *par.* 4. *tom.* 2. *recent.* apud Bich. *dec.* 520. *numer.* 1.

Super non publicatione reſignationis pendere non di- 10
citur, ſi de ea nec agendo, nec excipiendo fuit oppoſitum. Pichard. *in rubr. inſtit. de except. numer.* 11. Zanger. *de except.* 3. *tom. cap. ult. num.* 6. apud Bich. *dec.* 301. *n.* 13.

Non inducitur per actus extrajudiciales. DD. *in cap.* 11
fin. de elect. in 6. Lambertin. *de Jurepatr. lib.* 2. *par.* 2. *quæſt.* 2. *art.* 3. *num.* 3. Lancell. *de attent. par.* 2. *cap.* 4. *in præfat. num.* 15. Gonzalez *ad reg.* 8. *Cancell. gl.* 9. *num.* 32. apud Bich. *dec.* 231. *n.* 3. in criminali vero quando dicatur introducta, vel quando non, vide eundem Bich. *l.c. num.* 4. Farin. *quæſt. crim. lib.* 1. *quæſt.* 10. *n.* 55. Vulpell. *reſponſo primo crim. num.* 6. *vol.* 1. Giurbam *conſ.* 53. *n.* 24. Lancell. *de attent. par.* 2. *cap.* 4. *n.* 13. & 14. Hinc non inducitur ex edictis, quia ſunt actus extrajudiciales. Rota apud Bich. *dec.* 433. *num.* 7. ſermo eſt de edictis, de quibus loquuntur *de Benef.*

par.

Digitized by Google

par. 9. *cap.* 2. *n.* 102. Pariſ. *de reſign. lib.* 8. *quæſt.* 9. *a n.* 83. Barb. *de pot. Epiſc. alleg.* 60. *n.* 13. Beltramin. ad Ludoviſ. *dec.* 494. *n.* 3. qualia ſunt edicta, quæ debent proponi pro concurſu ad Parochiales, juxta Conc. Trid. *ſeſſ.* 24. *de reform. cap.* 18. Garz. *l. c.* Rot. coram Cerro. *deciſ.* 329. *inter ejus ſelect. n.* 6. & diximus in verb. *edictum. n.* 4.

12 Neque ex mandato de immittendo in poſſeſſionem bonorum hæreditariorum nemine citato, & cum ſolitis clauſulis *ſine præjudicio habentium meliora & potiora jura, & dummodo poſſeſſio ſit vacans*; quia hujuſmodi mandati relaxatio eſt actus extrajudicialis. Bich. *dec.* 440. *n.* 2. & 3. ubi Rota. Lancell. *de attent. par.* 2. *cap.* 4. *in præf. n.* 15. Gonzal. *ſuper reg.* 8. *Cancell. gl.* 9. *n.* 32.

13 Multo minus inducitur ex judicio nulliter moto & quoad Reum ex citatione nulliter executa, quia paria ſunt non fieri aliquid, & nulliter fieri. Rota apud Bich. *l. c. num.* 5. 6. & 7. *Clem.* 2. *ut lite non conteſt.* Lancell. *l. c. n.* 95. Surd. *conſ.* 3. *n.* 34. & 35. Gemin. *in cap. ſi pro te. n.* 6. *de reſcript. in* 6.

14 Lis probatur ex actis judicialibus. Rota apud Bich. *dec.* 198. *n.* 1. Item ex commiſſione Rotali, citationibus, & actibus judicialibus. Idem *dec.* 187. *num.* 4. & ſufficit citatio legitime introducta. *Clem.* 2. *ut lite pend.* Caſſad. *dec.* 1. *nu.* 4. *eodem tit.* Burat. *dec.* 927. *nu.* 3. Sarnen. *in reg. de ſubrog. quæſt.* 3. *n.* 2. Item ex intimatione illius facta evictionariis ut liberent a moleſtia. Rota apud Bich. *dec.* 426. *n.* 9.

15 Lis cœpta contra Clericum civiliter in uno tribunali an ſit terminanda in eodem ſi Clericus fiat Epiſcopus, vide Riccium *in prax. Clericorum. reſ.* 533. *in p.* 1. negantem, ubi contraria reſolvit.

16 Cœpta cum cedente afficit ceſſionarium, ſicut cœpta cum Reſignante afficit Reſignatarium in Beneficialibus, adeo ut ſententia lata contra Reſignantem afficiat reſignatarium ſine nova citatione & proceſſu. Pariſ. *de reſign. lib.* 11. *quæſt.* 3. *nu.* 35. Rota *dec.* 176. *poſt Poſt. de manut. n.* 3. Eccleſia *obſ.* 204. *n.* 4. & tertius interveniens debet eam aſſumere in ſtatu, in quo eſt. Eccleſia *l. c. n.* 12. ubi plura.

17 Lis inter compatronos ſuper pertinentia Juriſpatronatus, ſive contendant cum Ordinario libertatem Eccleſiæ vindicante, ſive cum aliis compatronis, non facit Beneficium litigioſum, ad effectum, ut mortuo uno ex præſentatis, alius præſentari non poſſit, & ad effectum ſubrogationis gratioſæ, lis debet eſſe inter præſentatos Ciarlin. *contr. for. cap.* 216. *n.* 19. *ſeqq.* ubi Lap. *alleg.* 136. *n.* 7. Lotter. *de re benef. lib.* 2. *quæſt.* 20. *a n.* 5. Rot. *recentior.* apud Farinac. *deciſ.* 427. *n.* 3. & 618. *num.* 5. *p.* 1. & alii. Si autem lis ſit inter præſentatos ſuper titulo Beneficii, tunc uno illorum litigantium defuncto, patrono non permittitur ſine vitio attentatorum alium præſentare. Rot. & DD. apud Riccium *in prax. juriſpatr. in p.* 1. *reſol. mibi* 170. *per tot.* ubi relative, an concluſio procedat, etiam quando unus ex collitigantibus cedit liti, reſignat, aut aliud Beneficium incompatibile oſſequitur, & concluſionem limitat primo, quando ſuperſtes collitigans præſentaretur, ſeu provideretur ab Ordinario, quia alias tunc ceſſaret lis, & ratio *cap.* 1. *ut lit. pend.* ſecundo limitat concluſionem procedere, quando lis penderet inter duos præſentatos a patronis, ſecus ubi lis verteretur inter alios, quia tunc non prohibentur patroni præſentare, quia alias ſequeretur, quod poſſet de facili impediri patronus, introducendo litem ſuper Beneficio. ita ille, quem vide, & ibi Rot.

18 Lis ab ordinario intra biennium eſt terminanda, aliter ſi per eum, vel ejus negligentiam ſtetit, poteſt haberi recurſus ad Superiorem. Riccius *in prax. par.* 2. *reſ.* 334. Barb. *de Off. Epiſc. par.* 3. *alleg.* 81. *n.* 9. Ciarlin. *controv. for. cap.* 125. *n.* 2. ſecus ſi per partium cavillationem, negotia, aut negligentiam ſtetit.

19 Ad inſtantiam partis poteſt declarari conteſtata in contumaciam partis non conteſtantis de conſuetudine, ſecus de jure, de quo tantum poteſt cogi Reus ad conteſtandum vel per captionem perſonæ aut pignoris aut per immiſſionem perſonæ in poſſeſſionem bonorum. Scaccia *de Jud. lib.* 1. *cap.* 103. *n.* 7.

20 Lis ſuper poſſeſſione non efficit rem litigioſam, quia litigioſa res dicitur, de cujus Dominio cauſa movetur. Bart. Bald. & alii apud Fario. *in fragmen. par.* 2. *verb. litigioſa res. nu.* 286. Peregr. *de Jure fiſci. lib.* 4. *cap.* 6. Oſaſc. *dec.* 144. *num.* 7. & 10. & Capon. *diſcept. for.* 19. *n.* 7.

21 Lis conſtituit litigantem in mala fide, adeo ut teneatur ad fructuum reſtitutionem, & ad illam a Judice condemnari debeat. vide Riccium *in prax. var. reſ. par.* 2. *reſ.* 322. vide etiam tex. & gloſ. *in L. certum. C. de rei vindicat.*

22 Ad effectum attentatorum non extinguitur per mortem Rei, ſed bene per mortem Actoris, & quid in judiciis duplicibus, vide Rotam apud Merlin. *dec.* 335. *nu.* 1. ubi Lancell. *de attent. lite pend. par.* 2. *cap.* 4. *n.* 263. *ſeu num. mihi* 310. *cum pluribus ſeqq.* ubi late & infra *n.* 25.

23 Lis extinguitur per ceſſionem aut mortem partis agentis etiam parte abſente & ſic purgatur vitium litigioſi. *L. poſtquam liti. C. de pact. cap.* 1. *de lit. conteſt. in* 6. Lancell. *de attent. in præfat. par.* 2. *cap.* 4. *num. mihi* 281. *ſeqq.* Pariſ. *de reſign. lib.* 2. *quæſt.* 3. *n.* 17. Ciarlin. *controv. for. cap.* 216. *nu.* 52. & *ſeq.* & ſic poterit Ordinarius Beneficium tanquam vacans conferre, quando nempe unus moritur, & alter cedit, vel quando uterque moritur aut cedit, de quo vide late Ciarlin. *l. c. a num.* 53. *ſeqq.* Riccium *in prax. collat. Benef. par.* 3. *reſ. mihi* 121. Caſſador. *dec.* 1. *de ſent. & re jud.*

24 Ita etiam per tranſactionem lis finitur. Bich. *dec.* 269. *num.* 3. & *dec.* 316. *numer.* 25. *L. fratris. C. de tranſact. cap.* 1. *de lit. conteſt. in* 6. *gl. in L.* 1. *ff. de Jurejur.* Surd. *conſ.* 451. *num.* 16. Seraph. *dec.* 230. *nu.* 3. & *dec.* 1059. *num.* 1. nec lis per tranſactionem finita reſuſcitari debet. *L. cauſas. L. ſi majores. & L. quamvis C. de tranſact.* Rota *dec.* 354. *num.* 2. coram Gregor. XV. & *dec.* 86. *num.* 5. *par.* 6. *recent.* Bald. *in L. terminat. num.* 1. & 2. *C. de fruct. & lit. expon.* apud Bich. *l. c. n.* 4.

25 Non tamen extinguitur per mortem Rei, cum adhuc vigeat petitio actoris. Rota apud Bich. *dec.* 267. *num.* 12. & poteſt actor ad ulteriora procedere per audientiam contradictarum contra omnes quorum intereſt, ad effectum obtinendi ſententiam adjudicatoriam, & fructus decurſos. Lancell. *de attent. par.* 2. *cap.* 4. *in præf. numer.* 271. *ſeu num. mihi* 310. *ſeqq.* Jo. And. Gemin. & alii *in cap.* 2. *num.* 1. *ut lit. pend. in* 6. Rota *dec.* 3. *num.* 1. *ut lite pend. in novis.* Caſſador. *dec.* 1. *num.* 1. *de ſent. & re jud.* apud Bich. *l. c. numer.* 13. Per obitum tamen Actoris extinguitur. *DD. cit.* quo tamen caſu lis non extinguitur ad omnes effectus, niſi Reus ſuperſtes ſe declaraverit, quod eam nolit proſequi. *Clem.* 1. §. *ſi vero ut lit. pend.* Mohed. *dec.* 8. *n.* 7. *de appell.* Achill. de Graſſ. *dec.* 8. *num.* 1. & 2. *ut lit. pend.* Caſſad. *dec.* 1. *nu.* 2. *de ſent. & re jud.* Rota *dec.* 109. *n.* 2. *par.* 1. *recent.* apud Bich. *l. c. n.* 14. Lancellot. *l. c. n. mihi* 318.

26 Lis non finitur per ceſſionem unius ex collitigantibus ad effectum ſubrogationis gratioſæ, niſi etiam ceſſionarius poſſideat, ſeu beneficii ceſſi poſſeſſionem ſit adeptus, & hoc propter reliquias litis quæ ſuperſunt. Garz. *de Benef. p.* 6. *cap.* 4. *n.* 40. & 41. ubi Rota per extenſum. Ciarlin. *l. c. n.* 7. Item non extinguitur ob ceſſionem factam ad favorem alterius, & non collitigantis. vide Ciarlin. *l. c.* Item per ceſſionem non extinguitur, niſi fuerit acceptata ab aliis collitigantibus. Jaſ. *in L. poſtquam liti. n.* 1. *in fin. C. de pact.* & Rot. relatis a Bichio *dec.* 507. *n.* 6.

27 Neque extinguitur per rem judicatam, niſi fuerit executioni demandata, quia adhuc remanent litis reliquiæ. Bichius *deciſ.* 462. *n.* 7. Rot. *dec.* 535. *num.* 5. *p.* 1. *rec.* Lancellot. *de attent. p.* 2. *cap.* 4. *in præf. n.* 231. *ſeu mihi* 270. & *ſeq.* ubi ex diverſis Rotis, quid lis duret, etiam poſt executoriales obtentas ab actore, ſecus ſi a Reo poſſeſſore. Et hæc procedunt etiamſi ſententia tranſiverit in rem judicatam, ſi non ſit executa. Rot. apud Lancellot. *l. c. num.* 273. *ſeqq.* ubi vide. Imo nec finitur per tres ſententias, etiam in rem judicatam tranſactas una cum executorialibus, quo uſque ſint executioni mandatæ, & illarum vigore capta poſſeſſio. Rota quam per extenſum refert Garz. *de Benef. p.* 6. *cap.* 4. *num.* 41. quæ multo magis procedunt, ſi poſt executoriales, ſit appellatum ab illis, & commiſſa cauſa appellationis, nullitatis, & injuſtitiæ, tam executorialium, quam ſententiæ, & totius proceſſus,

Digitized by Google

quia per hujuſmodi commiſſionem litis pendentia cenſetur inducta. Lancellot. *l. c. num. mihi* 276. Et generaliter non extinguitur niſi per ſententiam in judicatum tranſactam, vel longam taciturnitatem, dummodo in actis conſtet de non jure tacentis. Bich. *dec.* 507. *numer.* 6.

28 Neque finitur per appellationem ſimpliciter admiſſam. Bichius *dec.* 422. *n.* 18. & generaliter quod lis non dicatur finita, ſententia per appellationem ſuſpenſa, vide Lancellot. *loc. cit. n. mihi* 280.

29 Non dicitur tamen durare, quamvis remaneat negotium expenſarum, quia expenſæ non ſuſtinent litem reſpectu Beneficii, juxta Lancellot. *loc. cit. n.* 279.

30 Lis ſuper caducitate introducta cenſetur deſerta, ſi emphyteuta a Domino directo remiſſionem caducitatis acceptavit, nam per talem acceptationem emphyteuta cenſetur a lite diſcedere, ac bonum jus Domini directi agnoſcere. Rota apud Bich. *dec.* 517. *n.* 3. Calder. *de renovat. emphyt. lib.* 1. *quæſt.* 4. *num.* 12. *verſ. emphyteuta juxta L. ſi quis autem. ff. de acquir. poſſeſſ. L. pacta noviſſima. C. de pact.*

31 Super caducitate dicitur calumnioſa quando eſt clara & incontrovertibilis, nec tunc meretur attendi, nec cauſat attentata. *L.* 1. *§. ſi inter. ff. de litig.* late Lancell. *de attent. lite pend. cap.* 4. *lim.* 4. *a num.* 1. Lother. *de re benef. lib.* 2. *quæſt.* 20. *num.* 97. Ne vero dicatur caſumnioſa, ſufficit quælibet cauſa colorata litigandi. Bich. *dec.* 198. *n.* 10. maxime ad effectum regulæ de ſubrogandis. Seraph. & alii apud Bich. *l. c.* Dicitur autem calumnioſa, ſi fuit mota contra triennalem poſſeſſorem, quia improbatur a regula *de triennali.* Jo. a Cochier. *ſuper reg. de ſubrogandis n.* 31. Lother. *l. c. n.* 89. apud Bichium *l. c. n.* 35.

32 Lis ut per lapſum temporis dicatur deſerta, adeo clare de non jure litigantis conſtare debet, ut illud controverti non poſſit; quia per lapſum temporis non finitur, cum inſtantia de Jure canonico ſit perpetua. *cap. penul. de judic.* Scacc. *de judic. lib.* 2. *cap.* 2. *num.* 687. Rota apud Bich. *dec.* 395. *n.* 17. niſi ultra negligentiam actoris in proſequendo, copulative concurrat factum aliquod poſitivum inducens collitigantem litem habuiſſe pro deſerta & derelicta. Lancell. *de attent. par.* 2. *cap.* 4. *in præfat. num.* 277. *ſeu num. mihi* 291. Rota apud Garz. *de Benef. par.* 6. *cap.* 4. *num.* 42. Buratt. *dec.* 383. *num.* 3. *par.* 2. Bich. *l. c. n.* 18.

33 Lis pendens in judicio poſſeſſorio vigore interdicti *quorum bonorum* non facit litigioſum eorum dominium, ſed tantum facit litigioſam poſſeſſionem. Gl. *in cap.* 1. *verb. litigioſa de confirm. util. vel inutil.* ubi Ant. Butr. *ſub n.* 4. & Abb. *ſub n.* 5.

34 Lite pendente nihil eſt innovandum citra vitium attentatorum. *Clem.* 2. ubi gl. *verb. innovare ut lit. pend.* Caſſad. *dec.* 3. *n.* 1. *de reſtit. ſpol.* Mant. *dec.* 237. *num.* 2. Bich. *dec.* 12. *num.* 1. aliter poteſt illi de facto reſiſti, donec poſſit implorari officium Judicis. *L. prohibitum. C. de Jure fiſci. lib.* 10. Clar. *in prax. quæſt.* 29. *verſ. ſed hic incidenter.* Menoch. *de recuper. rem.* 8. *n.* 9. Farin. *de carcer. & carcerat. quæſt.* 32. *n.* 116. apud Bich. *dec.* 231. *n.* 12. quamvis Judici qua tali procedenti reſiſtere periculoſum ſit. Clar. *l. c.*

35 Lite pendente ſuper jure conferendi inter Ordinarium, & Abbatem, non poteſt impediri deputatio pro adminiſtratione alicujus Beneficii, ſi Beneficium, pro quo fit deputatio, non probatur in lite comprehenſum. Rota apud Bich. *dec.* 59. *n.* 22. & pendente ſuper jure conferendi poteſt poſſeſſor, continuando poſſeſſionem conferendi, conferre. Lother. *de re benef. lib.* 2. *quæſt.* 20. *n.* 14. & 16.

36 Lite pendente in Rota mandatum executivum ab A. C. relaxatum eſt nullum & attentatum. Bich. *dec.* 156. *num.* 15. & omnia geſta coram Judice in partibus ſunt attentata, & per viam attentatorum revocanda. Butr. *in cap. cum M. num.* 61. *de conſtit.* Mandoſ. *de inhibit. quæſt.* 121. *num.* 2. Lancell. *de attent. par.* 2. *cap.* 4. *numer.* 58. & 61. *Lim.* 2. Rota *dec.* 148. *num.* 7. *par.* 5. *recent.* apud Bich. *dec.* 462. *num.* 5. & *dec.* 578. *num.* 1. Gratian. *diſc. for. cap.* 914. *num.* 29. Put. *dec.* 116. *in fi. lib.* 1. Maxime poſt præſentatam parti adverſæ inhibitionem Rotalem, licet non fuerit præſentata Judici. Rota *dec.* 311. *num.* 2. *par.* 4. *recent. tom.* 2. Bich. *dec.* 578. *n.* 1. & 2. Caſ. de Graſſ. *dec.* 6. *n.* 5. *de cauſ. poſſeſſ. & propr.*

Lite pendente in Curia ſuper ſub, vel obreptione litterarum apoſtolicarum non poteſt Epiſcopus adiri, nec 37 ipſe ſe ingerere abſque vitio attentatorum. Lancell. *l. c.* Gratian. ut ſupra & *DD. cit.* & Rota *ſupra cit.* Bich. *dec.* 520. *n.* 2.

Lite pendente ſuper matrimonio, expenſæ & ſumptus 38 litis debentur Uxori pauperi a Viro divite, & e converſo viro inopi ab uxore Divite, dummodo concurrat etiam præſumptio boni juris. Menoch. *de præſumpt. lib.* 1. *præſ.* 35. *num.* 18. Abb. *in cap. ex parte. num.* 10. *de accuſ.* Sanch. *de matrim. lib.* 10. *diſp.* 8. *numer.* 28. Surd. *de alim. tit.* 1. *quæſt.* 35. *a n.* 6. Gutier. *can. quæſt. lib.* 1. *c.* 24. Gratian. *diſcept. for. c.* 954. *n.* 27. Seraph. *dec.* 1098. *n.* 1. Buratt. *dec.* 15. *n.* 1. Bich. *dec.* 141. *n.* 1. 2. & 3. & diximus alibi.

Lite pendente ſuper nullitate penſionis in petitorio 39 coram primo Judice poteſt idem Judex ante latam ſententiam in petitorio, ad effectivam manutentionem poſſeſſoris citra vitium attentati devenire. Gratian. *diſc. for. cap.* 113. *n.* 28. Rota *dec.* 275. *n.* 11. coram Greg. XV. *dec.* 142. *n.* 2. & 3. & *deciſ.* 163. *n.* 2. poſt Ludovic. Poſtium *de manuten.* Bich. *dec.* 348. *n.* 9.

Lite pendente inter Patronos ſuper Jurepatron. vel 40 ejus poſſeſſione, & non terminata intra quatuor menſes, ſi Patroni ſunt Laici, vel intra ſex menſes ſi ſunt Eccleſiaſtici, poteſt Epiſcopus libere inſtituere Rectorem ſine præjudicio evincentis. *cap. quoniam. & cap. eam. de Jurepatr.* Leo *in theſ. for. Eccleſ. par.* 2. *cap.* 6. *num.* 27. Barb. *de pot. Epiſc. alleg.* 72. *numer.* 140. Antonell. *de reg. Eccleſ. lib.* 3. *cap.* 6. *§.* 10. Rota apud Merlin. *deciſ.* 149. Lim. ſi lis eſſet inter Patronos & Epiſcopum, vel Procuratorem fiſcalem menſæ Epiſcopalis; quia tunc Epiſcopus tantum ponit œconomum, ſed non poteſt Eccleſiam de Rectore providere. *cap. cum vos. de Off. ordin.* Barb. *de pot. Epiſc. alleg.* 72. *num.* 140. Riccius *in praxi par.* 1. *reſ. mihi* 181. Antonell. *l. cit.* Lim. 2. ſi lis eſſet inter præſentatos; quia *cap. quoniam. de Jurepatr.* eſt exorbitans, & ideo reſtringendum. Rota apud Farinac. *dec.* 586. *in collect. noviſſ.* apud Antonell. *l. c.* & Barb. *d. allegat.* 72. & *DD. cit.* Lite vero finita præſentatus ab eo, qui habuit ſententiam favorabilem, erit inſtituendus remoto Rectore. *cap. conſultationibus de Jurepatr.* Antonel. *l. c.* vide *Juſpatronatus.*

Lite pendente inter duos præſentatos, ſi unus præ- 41 moriatur ante cauſæ deciſionem, collitigans ſuccedit, & ſubrogatur. Rochus *de Jurepatr. verb. honorificum. quæſt.* 23. Caſſad. *dec.* 3. *ut lite pend.* Rota apud Rubeum *par.* 5. *rec. tom.* 2. *dec.* 607. *num.* 3. Lancell. *de attent. par.* 2. *cap.* 4. *a num. mihi* 626. & 672. *ſeqq. in præfat.* neque eſt neceſſe probare, quod lis fuerit juſta, ſed ſufficit quod fuerit colorata. Rebuff. *in reg. de ſubrog. gl.* 7. Seraph. *dec.* 1165. Put. *dec.* 80. de quo alibi, & infra in verb. *ſubrogatio.*

Lite pendente ſuper matrimonio contrahendo mulier 42 eſt ſequeſtranda in honeſto loco, ne vis ei inferatur, & matrimonium reddatur invalidum vel involuntarium. Riccius *in praxi matrim. reſ.* 227. qui plures citat Rotæ deciſiones, præſertim ſi ſit ſuſpicio metus in puella. Covar. *de ſponſal. part.* 2. *cap.* 3. *§.* 6. *numer.* 2. Paſchal. *de patr. pot. par.* 3. *cap.* 2. *numer.* 5. & diximus alibi.

Lite pendente ſuper ejectione monialis, vel Regula- 43 ris, debentur illi alimenta. Surd. *de alim. tit.* 1. *quæſt.* 128. *n.* 10. Rota *dec.* 109. *par.* 2. *recent.* Pignatell. *to.* 1. *conſult.* 34. ubi quomodo debeant taxari.

Lite pendente patroni non poſſunt præſentare. Sera- 44 phin. *dec.* 990. Ciarlin. *controv. for. cap.* 216. *num.* 25. Riccius *in prax. collat. Benef. par.* 3. *reſ.* 121. vide late Lancellot. *de attent. p.* 2. *cap.* 4. *in præf. a numer.* 126. ſic illa pendente inter electos, & uno ex electis mortuo aut cedente non poteſt alter eligi. *c.* 1. *ut lit. pend.* Riccius *in praxi Juriſpatron. reſ.* 170. *n.* 5. & ut ſupra.

Lite mota ſuper aliquo jure, quod pluribus eſt com- 45 mune, cenſetur nomine omnium introducta. Rota apud Bich. *dec.* 549. *num.* 13. ubi Bellamer. *in cap. vigilanti num.* 35. *verſ. non obſtant. jure de præſcript.* Honded. *conſ.* 30. *num.* 70. *lib.* 1. Angel. *in L. naturaliter. num.* 4. *ff. de uſu cap.* Buratt. *dec.* 456. *numer.* 3. Et ſi lis pendet ſuper titulo beneficii, afficit etiam fructus tanquam conſecutivos. Bich. *dec.* 563. *n.* 4. Lancellot. *de attent. par.* 2. *c.* 4. *lim.* 2. *num.* 18. Caſſador. *dec.* 9. *n.* 3. *de de cauſ. poſſeſ. & propr.*

Digitized by Google

46 Litis pendentia in una cauſa non cauſat attentata in alia cauſa diverſa. Lancell. *de attent. part. 2. cap. 12. lim. 2. num. 1.* Dec. *conſ.* 33. *num. 4. verſ. ſecus ſi articulus*. Gratian. *diſcept. for. cap.* 914. *num.* 30. Rota *dec.* 293. *num.* 15. *par.* 1. *recent.* Bich. *dec.* 38. *numer.* 1. nec inducitur coram arbitro. Gail. *lib.* 1. *obſ.* 141. Pithing *lib.* 1. *tit.* 43. §. 1.

47 Litis tempus eſt ſubducendum ad effectum dignoſcendi, vel dinumerandi temporis antiquitatem. Bich. *dec.* 118. *n.* 20. Coccin. *dec.* 337. *n.* 1. Beltramin. ad Ludoviſ. *dec.* 389. *n.* 7. *in fin.* Seraph. *dec.* 76. *n.* 1. Rota *diverſ. dec.* 188. *n.* 1. *part.* 1.

48 Litis mentio in ſecunda gratia revalidatoria non requiritur, ſi fuit facta in gratia principali. Bich. *deciſ.* 286. *numer.* 21. ubi Prob. ad Monach. *in cap. cum. in tua. numer.* 14. *verſ. & pro ejuſmodi. de conſuet. in* 6. Rebuf. *in prax. tit. de reſcript. perinde valere.* 47. Rota *deciſ.* 18. *de prab. in nov.* Rota coram Buratt. *deciſ.* 708. *numer.* 13. præſertim ſi in ſecunda gratia non agitur de canonizanda, ſed tantum coadjuvanda prima aliquo defectu laborante. Marcheſ. *de commiſſ. par.* 1. *fol.* 135.

49 Eſt tamen neceſſaria in gratia reſtitutionis ad publicandum, ſi tempore obtentæ gratiæ fuit oppoſitum de non publicatione, ſecus ſi non fuit oppoſitum. Lotther. *de re benef. lib.* 2. *quæſt.* 51. *numer.* 26. Rota *dec.* 91. *num.* 9. *&* 10. *par.* 4. *recent. tom.* 2. Imo nec eſt neceſſaria in nova gratia, quando non tendit aut cedit in præjudicium juris alterius litigatoris. Oldrad. *conſ.* 299. *num.* 4. quia nemo prohibetur lite pendente aliquod, ſeu rem impetrare, ſi ſit ſine præjudicio juris alieni. Lotther. *de re benef. lib.* 3. *quæſt.* 9. *n.* 34. Rota *deciſ.* 75. *in fi. de appell. in antiq. & dec.* 633. *num.* 14. coram Cavallet. *dec.* 670. *num.* 15. *&* 16. Bich. *dec.* 286. *num.* 26. *&* 27. maxime ſi non impetratur jus in judicium jam deductum. Oldrad. *l. c.* Lotther. *l. c. quæſt.* 51. *num.* 26. Put. *dec.* 362. *num.* 8. Rota apud Bich. *l. c. num.* 30.

50 Litis conteſtatio eſt fundamentum & principium judicii, & eſt mentis declaratio volentium litigare. Gail. *lib.* 1. *obſ.* 73. *num.* 1. *& ſeq.* Scaccia *de Jud. libr.* 1. *cap.* 103. *a num.* 1. Myнſing. *cent.* 1. *obſ.* 1. Eccleſia *obſ. for.* 40. *num.* 2. non poteſt remitti de partium conſenſu, nec Judicis authoritate. Gail. *l. c. obſ.* 75. *num.* 1. Eccleſ. *l. c. num.* 15. Inducitur qualibet reſponſione tam affirmativa quam negativa etiam dubitativa. Maranta *in ſpecul. par.* 6. *memb.* 10. Scaccia & Gail. *l. l. c. c.* ſive reſponſio ſit ſimplex, ſive qualificata, licet negans non expreſſerit, an velit conteſtari litem, ſi libellus tamen erat perfectus, ſecus ſi erat imperfectus, uti ſi Actor tantum narravit, & non petiit; tunc enim niſi cauſa verteret coram Principe non induceretur litis conteſtatio, niſi reſpondens exprimeret quod velit conteſtari. Et ſi libellus erat perfectus, litis conteſtatio inducitur, quamvis reſpondens proteſtetur, quod nolit conteſtari. *DD. cit. l. l. c. c.* Hæc præcludit viam exceptionibus dilatoriis: Conſtituit partem in mala fide, perpetuat actionem perſonalem, & interrumpit præſcriptionem. Scaccia *l. cit.* ex quibus probetur. vide Bich. *dec.* 416. *num.* 8. Dicitur conteſtata, ſi Reus conventus in judicio comparuit, & ſe oppoſuit. Bich. *dec.* 379. *num.* 5. Maran. *in prax. par.* 4. *diſt.* 20. *num.* 16. Non eſt neceſſaria ubi Summarie proceditur, ſed ſufficit qualiſcumque petitio. *Clem. ſæpe. de V. S.* Abb. *in cap. fin. num.* 10. *de Off. Jud.* Maran. *in prax. par.* 4. *diſt.* 9. *n.* 20. Surd. *de alim. tit.* 8. *privil.* 2. *n.* 5. Bich. *deciſ.* 149. *num.* 16.

51 Litigioſæ rei alienatio eſt nulla, ſive emptor ſciverit, ſive ignoraverit. Bich. *dec.* 394. *num.* 7. quamvis actio eſſet perſonalis, ſi contenditur de ipſa re, quia tunc fit litigioſa res ipſa cum actione, quamvis judicium pendeat in actione perſonali, & ſi actum fuit ratione certæ rei, poteſt proceſſus executivus completus contra principalem conſumari etiam contra tertium poſſeſſorem, in quem fuit lite pendente facta tranſlatio. Fab. *in C. tit. de execut. rei jud. defin.* 7. & hoc ideo, ne fiat Victoris durior conditio per factam ſe ipſo alienationem. Cancer. *var. reſ. tom.* 3. *cap.* 17. *numer.* 467. Giurb. *dec.* 62. *num.* 11. *verſ. ſecus.* Parlador. *rer. quotid. lib.* 2. *cap. fin. par.* 4. §. 5. *n.* 9. apud Bich. *l. c. num.* 3. *&* 4. Tanto magis ſi lis pendet ſuper actione reali, quia res ipſa litigioſa efficitur. Bich. *dec.* 153. *numer.* 9. malam fidem inducit, & præſcriptionem interrumpit, ac contra acquirentem proceditur executive niſi per ſententiam in judicatum tranſactam terminata fuerit favore Rei & poſſeſſionis. Ibidem *num.* 13. *&* 23. *in l. d. cit. & infra*. Lim. ſi res litigioſa tranſiit in tertium poſſeſſorem favore vel cauſa dotis; tunc enim contra eum non agitur executive. Fontanella *de pact. nupt. clauſ.* 6. *gloſ.* 1. *par.* 3. *num.* 49. Antonio. de Amat. *reſ.* 45. *n.* 17. Bart. Covar. & Rota apud Bich. *d. dec.* 394. *num.* 6. Quia propter dotem res litigioſa permittitur alienari in defectum aliorum bonorum. Caſtr. *conſ.* 64. *num.* 4. *lib.* 2. Fuſar. *de ſubſtit. quæſt.* 531. *num.* 129. Beltramin. ad Ludoviſ. *dec.* 543. *num.* 5. Trentacinque *conſ.* 12. *n.* 6. *lib.* 1. relati a Bich. *dec.* 473. *n.* 14. ſed limita ut apud eundem, *d. deciſ.* 394. *a n.* 8.

Alienatio rei litigioſæ dicitur doloſa & attentata. 52
Lancell. *de attent. in præfat. num. mihi* 21. *&* 128. *p.* 1. *& cap.* 31. *tit. de pœn. attent. num.* 51. *p.* 3. Achill. *dec.* 20. *num.* 2. *&* 3. *de reſtit. ſpol.* Addent. ad Buratt. *dec.* 642. *n.* 9. *&* 10. *& dec.* 777. *n.* 8. *&* 9. Bich. *dec.* 170. *n.* 1. *&* 2. Et venditor, qui deſiit poſſidere doloſe, perinde habetur, ac ſi ſemper poſſediſſet ad effectum, ut teneatur ad reſtituendos fructus perceptos uſque ad diem venditionis, & ad illos, quos percipere potuit, & quos percepit tertius ab ipſo cauſam habens. DD. *mox cit.* & Lancellot. *d. cap.* 31. *a n.* 22.

Itaque litigioſi vitium tanquam reale tranſit in ter- 53
tium poſſeſſorem, qui lite pendente voluntarie emit, ita ut habeatur pro non poſſeſſore, ſed in illa re ſine alio judicio poſſit fieri executio & ſine alio proceſſu, ac ſi nunquam alienata fuiſſet. Bich. *d. dec.* 153. *num.* 10. *&* 12. Bart. *in L. creditores. n.* 23. *C. de pignor.* Felin. *in cap. olim* 12. *num.* 11. *de re jud.* Menoch. *de adipiſc. rem.* 5. *num.* 137. Creſcent. *dec.* 19. *num.* 2. *&* 3. *de re jud.* Buratt. *dec.* 917. *num.* 2. *&* 3. ſive tertius ſciverit rem eſſe litigioſam, ſive ignoraverit, quia ignorantia excuſat quidem a pœnis contra acquirentes res litigioſas inflictis, non tamen illos tuetur ab executione ſententiæ. *L. fin.* ubi Bart. *verſ. quæro. C. de litigioſ.* Butr. *in cap. quia G. num.* 13. *de Jud.* Covar. *pract. quæſt. cap.* 15. *n.* 7. Rota apud Bich. *d. dec.* 153. *num.* 13. contra quem poteſt fieri executio etiam illo non citato, ſi executio rei judicatæ ſit in re expreſſa in ſententiis. Bart. *in L. a Divo Pio. §. in venditione. num.* 2. *ff. de re jud.* ubi Alex. *num.* 31. Maran. *in prax. par.* 6. *art. ult. num.* 77. Afflict. *deciſ.* 157. *num.* 2. & alii apud Bich. *dec.* 153. *num.* 15. Secus ſi fieret executio rei judicatæ in alia re non expreſſa in ſententia. Quæ tamen limitantur, quando alienatio fuit facta ex cauſa neceſſaria, quia tunc contra acquirentem debet agi via ordinaria uti in dote &c. Maſtrill. *dec.* 308. *n.* 3. Bich. *dec.* 473. *num.* 25. *& ſeqq.*

Litigans non poteſt compelli ad reſpondendum in ju- 54
dicio, ſi non habet advocatum. *cap. ex litteris de Off. Jud.* ubi Abb. P. Pithing. *lib.* 1. *tit.* 32. §. 1. *num.* 3. Recuſans præſtare juramentum calumniæ, ſi eſt actor cadit ab actione, ſi vero eſt Reus, habetur pro confeſſo. Speculat. *de juram. calumn. §. intereſt.* Maran. *in ſpec. par.* 6. *art.* 1. Eccleſia *obſ. for.* 60. *num.* 8. ubi Poſt. *de manut. obſ.* 81. *n.* 16. 17. *&* 18. & alii apud Scacciam *de Jud. lib.* 2. *cap.* 1. *quæſt.* 10. quamvis recuſet jurare procurator. Lim. quod ſi juramentum petatur tantum ſuper uno articulo Reus habeatur confeſſus tantum in illo articulo. Neque poteſt purgari mora ſecundum Communiorem, uti dicetur in praxi Purgationis & vide in verb. *juramentum.* Non poſſunt litigantes agere ad pœnam recuſantis juramentum calumniæ delatum & declaratum a Judice, ſi inſtantia fuit perempta, ſed tunc Judex obligatur parti. Ratio eſt, quia inſtantia perempta exſpirat Officium Judicis. Scaccia *de Jud. lib.* 2. *c.* 1. *quæſt.* 12. ubi Innoc. Butr. & DD.

Litigans in loco debet, & tenetur ſervare ordinato- 55
ria illius loci; quamvis litigans eſſet forenſis, vel Clericus, ſecus quoad deciſiva. Ciarlin. *controv. for. cap.* 205. *num.* 42. Sperell. *dec.* 10. *n.* 24. *&* 25. Rota poſt Ludovic. Poſtium. *de manut. dec.* 216. *n.* 2. quod ſi tamen in judicio Laicali adeſſet aliquod ſtatutum arctativum, etiam in ordinatoriis, exemp. gratia arctans partes ad compromittendum &c. non adſtringit Clericos coram Laico litigantes. de quo Sperell. *loc. cit.*

Litigantes non poſſunt ſeipſos compellere, & cogere 56
ad compromittendum de jure communi, *L.* 3. §. 1. *L.*

diem.

Digitized by Google

diem. §. ſtari. ff. de recept. arbitr. Abb. *in cap. s. & cap. cum tempore. de arbitr.* Afflict. *dec.* 149. *num.* 6. & DD. apud Scacciam *de Jud. lib.* 2. *cap.* 2. *quæſt.* 1. Lim. 1. in Papa & Imperatore, qui poſſunt partes cogere ad Compromittendum. *cap. cum inter.* ubi Innoc. & Abb. *de elect.* & DD. apud Scacciam. *l.c.* Lim. 2. quando Judex videt ſe non poſſe expedire cauſam per ſententiam vel ſi imminet ſcandalum. Lim. 3. ſi partes diu litigarunt, & quæſtio eſt dubia, ac intricata, nec reperitur deciſio in terminis. Item ſi ex lite inquietatur Reſpublica, vel imminet periculum armorum. Scaccia. *l.c.* Afflict. *l.c.* plures ampliationes, & limitationes, vide apud cit. Scacciam.

57 Litigator, ſi deſerit litem, ſuccumbit in expenſis. Ecclesia *obſ. for.* 44. *de appellat. n.* 1. Temerarius debet condemnari in expenſis, quamvis ſit Ruſticus, quia debebat conſulere ſapientes. Menoch. *de arbitr. cent.* 2. *caſ.* 194. *numer.* 22. Scaccia *de Jud. lib.* 1. *cap.* 10. *a num.* 5. & 2.

58 Litigator Reus condemnatur in expenſis Actori uſque ad tempus, quo cœpit fovere bonum jus. Coſta *de portione rata quæſt.* 68. apud quem Guido Pap. *quæſt.* 537. & pro rata victoriæ. Coſta. *loc. cit. & quæſt.* 203.

59 Quæres quid ſit litem ſuam facere? Respondetur, quod litem ſuam facere eſt teneri ad omnia intereſſe & damna parti læſæ. Farin. *quæſt.* 111. *art.* 16. ubi Put. *de ſyndicatu.* & alii, vide *Judex*.

60 Litis expenſæ, illa pendente, regulariter non debentur a litigatore ſuo adverſario, quia nemo tenetur ſuo adverſario adminiſtrare arma de ſua Domo. *cap.* 1. *de prob. L. nimis grave. C. de teſtib.* Tranchedin. *conſ.* 66. *a num.* 43. Capic. Galleota. *controv. lib.* 1. *cap.* 6. Coller. *lib.* 1. *de alimentis. cap.* 14. & ut illis locus ſit requiritur fumus vel præſumptio boni juris, & paupertas adverſarii. Covar. *pract. quæſt. cap.* 6. *numer.* 5. Rota apud Merlin. *dec.* 557. *num.* 2. Eccleſia. *obſ. for.* 9. *num.* 10. & præſumptio boni juris debet eſſe urgens. Covar. *l.c.* Coſta *de rem. ſubſid. rem.* 300. Fontanella *de pact. nuptial. clauſ.* 6. *gl.* 2. & paupertas debet probari in ſpecie, & non in genere tantum *DD. cit.* Pajatell. *annot.* 44. *numer.* 5. & taliter quidem, ut ob illam non poſſit ſe, & NB. litem ſuſtentare. Seraph. *deciſ.* 426. *num.* 2. Pajatel. *l.c.* vide etiam Rot. *dec.* 470. *num.* 5. & 7. *p.* 2. *rec.* collect. a Farin. qualiter ſint taxandæ, & quanto tempore debitæ, vide late Pajatel *loc. cit.* & an pauper ſuccumbens teneatur eas reſtituere, vide Coſtam. *loc. cit.* Pajatell. *d. annot.* 44. *a n.* 14. *ſeqq.* Surd. *de alim. tit.* 1. *q.* 124. *n.* 4. Gratian. *diſc. for. cap.* 236. *a n.* 34.

61 Litis expenſæ debentur a marito uxori quacumque ex cauſa cum illo litiganti. vide *Maritus*. & ſupra & Monacho a Monaſterio. vide *Monaſterium*. Etiam a fratre ſorori vel ſorori. vide *Frater*. niſi conſtet de malo jure petentis. Eccleſia *obſerv. for.* 10. *numer.* 7.

62 Litis expenſæ repetuntur vel actione mandati ſi Dominus illas fieri mandavit, vel negotiorum geſtorum ſi non intervenit mandatum, maxime ſi fuit obtentum in lite. Cyriac *controv. n.* 7.

63 Litis expenſæ, quæ fiunt in proſecutione, vel oppugnatione electionis, ſi Capitulum eandem proſequitur concorditer, ſaltem a majori parte, fiunt de redditibus Prælaturæ vacantis, quamvis ſuccumbat, dummodo bona fide electionis litem proſequatur. Idem dic, ſi minor pars litem proſequitur eamque vincit. Item ſi Prælatus cauſam ſuam; vel unus Canonicus impugnet valorem electionis ſi vincat, ſecus ſi contemptus. Tuſc. *lit. E. concluſ.* 644. vide praxim *Electionis*. Penniam *deciſ.* 391. *per tot.* & Rot. *deciſ.* 138. *par.* 1. *recent.*

64 Litis expenſæ & alimenta præſtita lite pendente computantur cum fructibus in caſum victoriæ: Eccleſia *obſ. for.* 10. *numer.* 13. Fontanella *de pact. nuptial. clauſ.* 4. *par.* 4. *gl.* 18. *num.* 89. Surd. *de alim. tit.* 1. *quæſt.* 124. *num.* 14. Gratian. *diſcept. for. cap.* 236. *num.* 40. & alii apud Eccleſiam *l.c.*

65 Debentur non ſolum quando agitur ad bonorum univerſitatem, ſed etiam ad rem particularem. Rota apud Farin. *dec.* 749. *n.* 5. *p.* 2. Beltramin. ad Ladoviſ. *deciſ.* 789. *n.* 7. Eccleſia *d. obſ.* 50. *n.* 19. contra Surdum *de alimen. tit.* 1. *quæſt.* 120. *num.* 14. quod tamen debeat eſſe lis de re fructifera, vel alias pretio æſtimabili. dicit Beltramin. *l.c.*

Quando diſputatur de Juribus Communitatis, illæ debent fieri de Maſſa Communitatis. Rota apud Merlin. *dec.* 48. ubi DD. ſecus ſi principaliter non agitur de intereſſe Communitatis, ſed particularium, ut ſi inter Canonicos ſit lis ſuper diſtributionibus. Decius *in cap. ex litteris n.* 34. *de prob.* Lapus *alleg.* 50. *num.* 6. Merlin. *l.c. nu.* 2. apud quem coram Scoto *in una Segunt. expenſar. dec.* 138. *par.* 1. *recent.* 66

Plura vide latius in verb. *ſumptus litis*.

LITTERÆ.

Praxis Litterarum.

Litteræ miſſivæ probantur duobus recognoſcentibus manum. ita Ciarlin. *controv. for. cap.* 174. *n.* 24. ubi Maſcard. *de prob. concluſ.* 978. *num.* 4. Farin. *conſ.* 70. *n.* 76. *verſ. eadem regula.* & alii. 1

Litteræ privatæ etiam recognitæ per comparationem non faciunt plenam probationem, ſed ſemiplenam. Fachin. *lib.* 51. *controv. Jur. cap.* 35. ubi DD. pro & contra. vide *ſcriptura privata*.

Quibus eſt appoſitum ſigillum proprium privatæ perſonæ plene probant contra apponentem ſigillum ſuum. Felin. *in cap.* 2. *de teſtib.* Menoch. *de arbitr. caſ.* 113. *per tot.* quem vide, ubi late quanta ſit habenda fides ſigillo. 3

Amatoriæ an probent ſponſalia. vide *ſponſalia*. & Genuam. *de ſcriptur. privat. lib.* 3. *tit. de litteris amatoriis fol. mihi* 166. Rot. *deciſ.* 772. *num.* 8. & 9. *par.* 2. *rec.* 4

Litteræ Cambii non habent hypothecam tacitam, quia hoc in jure non invenitur expreſſum. Surd. *conſ.* 499. Genua *de ſcript. privata titulo de litteris cambii lib.* 3. *quæſt.* 2. *fol. mihi* 159. Gait. *de credit. cap.* 2. *tit.* 7. *numer.* 2458. Merlin. *de pign. lib.* 3. *tit.* 5. *quæſt.* 56. *num.* 7. contra Paſchal. & Burſat. Habent tamen executionem paratam. Gratian. *diſcept. for. cap.* 569. *num.* 25. Scaccia. *de camb.* §. 7. *gl.* 4. & 5. *a num.* 5. Seraph. *dec.* 562. *num.* 2. Rota apud Merlin. *de pignor. lib.* 3. *tit.* 1. *d. quæſt.* 16. *numer.* 9. Bich. *dec.* 501. *num.* 14. & 519. *nu.* 1. Rota apud Zachiam *de oblig. Camer. dec.* 7. *num.* 2. An & quando præſumantur tranſmiſſæ vide eundem *loc. cit. num.* 15. & *dec.* 530. *numer.* 9. 5

Litteræ cambii recognitæ, & juſtificatæ probant, & obligant. Bald. *in rub. C. de conſtit. pecun. n.* 15. *verſ. modo quæro circa litteras.* Burſat. *conſ.* 39. *n.* 1. Boer. *dec.* 282. *n.* 7. Zabarel. *conſ.* 163. *n.* 1. Rota Genuen. *dec.* 2. *n.* 9. Cyriac. *controv.* 675. *n.* 1. 6

Litteræ patentes vel teſtimoniales Clericorum, uti Dimiſſoriales probantur etiam per teſtes. Riccius *in praxi var. reſ. par.* 2. *reſ. mihi* 219. Et Epiſcopi ſigillo munitæ, ſicut etiam alterius Magiſtratus in cauſis levis præjudicii probant plene. Abb. & Felin. *in cap. ordinaris. de off. ordin. in* 6. 7

Litteræ Pœnitentiariæ cum clauſula *Diſcreto viro Magiſtro in Theologia*, ſi aperiantur a non Theologo, non fruſtrantur ſuo effectu, quia hæc qualitas tantum requiritur in Executore, & poſſunt expediri etiam Mendicantibus, dummodo ſint approbati ab Ordinario, ante expeditionem vel executionem illarum, & ad talem executionem habeant ſpecialem facultatem ſuorum Superiorum. Diana *par.* 8. *tract.* 3. *reſ.* 103. Sanch. *ut infra num.* 12. ſufficit tamen quod fuerint approbati ad certum genus pœnitentium, juxta Sanch. *de matrim. lib.* 8. *diſp.* 34. *num.* 16. Perez. *eodem tract. diſp.* 48. relati a Diana *l. c.* Alii vero volunt; quod debeant eſſe approbati ad illam perſonam, quæ obtinuit litteras, quos refert, & ſequitur Diana *l.c. verſ. his tamen.* ubi quod iſtæ litteræ exequi non poſſint, niſi ad favorem earum perſonarum, ad quarum confeſſiones audiendas executor fuit ab Ordinario admiſſus. Et ſemel electus poteſt variari. Sanch. *loc. cit. diſp.* 27. *numer.* 40. Diana *l. cit. reſ.* 104. apud quos tamen pro, & contra. 8

Litteræ apoſtolicæ quando dignoſcantur eſſe in forma *gratioſa*, vel in forma *Dignum*, vide *Executor*. 9

Litteræ Apoſtolicæ ſi ſunt juſtificatæ habent executio- 10

Digitized by Google

tionem paratam. Merlin. *dec.* 819. *n.* 1. ubi Rota. *cap. ſi Capitulo.* ubi gl. *in verb. exequatur. de conceſſ. preb. in 6.* Rota apud Ludoviſ. *dec.* 221. *num.* 2.

11 Debent autem verificari. Seraph. *dec.* 870. *a num.* 1. Garz. *de Benef. par.* 1. *cap.* 5. *num.* 477. Gratian. *diſcept. for. cap.* 566. *nu.* 13. ſicut earundem etiam narrativa eſt juſtificanda, Ciarlin. *controv. for. cap.* 92. *n.* 4. & ſi narrativa continet factum ipſius Pontificis plene probant *Clem. litteris de prob.* P. Pirbing. *lib.* 2. *tit.* 19. §. 10. Redduntur falſæ per raſuram in loco ſuſpecto, vel ſubſtantiali litterarum apoſtolicarum aut ordinarii, vel certe ſuſpectæ in tantum, ut illis non ſit credendum *cap. inter dilectos de fide inſtrum. L. fin.* ubi gloſ. *verb. vitiatum. C. de edict. Div. Adrian. tollen.* Alex. *conſ.* 104. Locus vero ſuſpectus dicitur, quando ſumus in verbis diſpoſitivis. *cap. ex litteris. de fide inſtrum.* ubi Panorm. *cap. Venerab. de Religioſ. Dom.* Rebuff. *in prax. requiſitorum collationis fol. mihi.* 36. Fagnan. *in prima par.* 5. *Decretal. cap. ex conſcientia de crim. falſi a num.* 6. & 16. quando ſcilicet dubium eſt, a quo ſit facta raſura, ſecus ſi fuit facta ab impetrante; tunc enim redduntur ſuſpectæ & falſæ, *in* quacumque parte ſit raſura. *loc. cit* licet ſit unius tantum litteræ, & talis eſt excommunicatus, plura de hac materia vide apud *cit.* Fagnan. & diximus alibi.

12 Litteræ Apoſtolicæ amittunt viam executivam, quando fuerunt vulneratæ per ſententiam Judicis, quod procedit, quando ſententia denegavit litteris executionem ſimpliciter, ſecus ſi non ſimpliciter denegarunt, ſed ob earum non juſtificationem, quia poſſunt juſtificari in ſecunda inſtantia, & ita executionem acquirere a Judice appellationis. Rota apud Bich. *dec.* 388. *numer.* 35. & 36. ubi Cavall. *dec.* 11. *n.* 5. & 6.

13 Earundem executio non retardatur, quando titulus poſſeſſoris eſt notorie nullus & in continenti probatus. Rota coram Ottobono apud Bich. *dec. cit. n.* 37.

14 Præſumuntur juſtificatæ, ſi fuerunt executioni mandatæ. Rota apud Bich. *dec.* 399. *n.* 12. Lim. 1. ſi non apparet, quod fuerit tradita poſſeſſio ab Executore apoſtolico. Lim. 2. ſi ad executionem ab Executore fuit nulliter proceſſum, uti non citato priore poſſeſſore. juxta *cap. licet Epiſcopus de preb. in 6.* Flores. de Mena. *var. ref. lib.* 1. *queſt.* 4. *n.* 26. Buratt. *dec.* 186. *n.* 4. Rota apud Bich. *l.c. n.* 15. Concluſio vero procedit in Executore mero, qui poteſt ſe ſuper narratis extrajudicialiter informare. Bich. *dec.* 431. *n.* 11.

15 Litteræ Apoſtolicæ juſtificatæ & obtentæ a legitimo collatore dant juſtum titulum pro obtinenda adjudicatione. Cavaller. *dec.* 263. *n.* 4. Mohed. *dec.* 13. *ut lit. pend.* Rota apud Bich. *dec.* 431. *num.* 6. & non tantum præbent legitimum titulum, ſed etiam probant ad omnes effectus. Gabr. *lib.* 1. *conſ.* 190. *nu.* 10. & *lib.* 2. *conſ.* 194. *n.* 3. & Bich. *dec.* 472. *n.* 1.

16 Litteræ apoſtolicæ, quæ non diſcordant a ſupplicatione, ſed tantum a mandato procuræ, non corriguntur. Mandoſ. *ſuper reg.* 27. *Cancellariæ. num.* 7. Bich. *dec.* 410. *num.* 18.

17 Litteræ apoſtolicæ ſub, vel obreptitiæ executionem non merentur. *cap. ſuper litteris. de reſcript.* Abb. *conſ.* 70. *n.* 2. *lib.* 2. Zabarella *conſ.* 30. *num.* 9. Genuin. *conſ.* 120. *n.* 1. Rota *dec.* 68. *n.* 4. & *dec.* 161. *n.* 12. *par.* 4. *tom.* 2. *recent.* Bich. *dec.* 520. *n.* 1.

18 Litteræ apoſtolicæ reſervationis penſionis habent executionem paratam. Mohedan. *dec.* 13. *ut lite pend.* Rota *dec.* 45. *num.* 1. *par.* 1. *recent.* & penſio debet ſolvi ab eo, qui poſſidet Beneficium gravatum. Mohed. *dec.* 14. *de locato & conducto*, apud Bichium *dec.* 23. *num.* 7. Caputaq. *dec.* 13. *num.* 2. *par.* 1. Rota *dec.* 699. *n.* 1. *par.* 1. *Diverſ.* & *dec.* 70. *num.* 5. *par.* 1. *recent.* vide Beneficium.

19 Litteræ apoſtolicæ in forma *Congruit* non important novam gratiam, ſed retro trahuntur ad diem ſignatæ ſupplicationis in vita Prædeceſſoris Pontificis. Bich. *dec.* 645. *num.* 30. ubi Oldrad. *conſ.* 136. *numer.* 7. & 12. Rebuff. *in prax. Benef. tit. de gratia in forma rationi Congruit. num.* 18. Rota *in una Aſcien. penſionis coram ſacrato* apud Marcheſ. *de commiſſ. par.* 1. *fol.* 610. *numer.* 1. quam citat Bichius *l.c.* quia litteræ in forma *Rationi Congruit* paſſim expediuntur a Pontifice ſucceſſore ſuper ſupplicatione ſignata ab anteceſſore. Bich. *dec.* 658. *num.* 12. & eo quod expediuntur ſuffragantur a puncto gratiæ conceſſe, maxime ſi in litteris fuit dictum, quod valeant a data gratiæ juxta cautelam Rebuffi. Et expeditæ in forma *Rationi Congruit* ſuper diſpenſatione retinendi penſionem dicuntur ſubreptitiæ, ſi Papæ ſucceſſori non fuit narratum, quod penſionarius ante litterarum expeditionem exegerat penſionem. Bich. *dec.* 658. *num.* 39. 40. & 41. ubi tamen vide. & plura de hac gratia, ſub hac forma, ſeu clauſula *rationi congruit*, ac de illius effectibus, vide apud Rebuff. *l. cit.*

20 Litteræ gratioſæ, ſubrogationis ſunt juſtificandæ. Ita Rota apud Merlin. *dec.* 452. & ſignanter debet doceri de lite ſuper titulo Beneficii. Francus *in cap.* 2. *numer.* 2. *ut lite pendente.* & diximus in praxi *litis.*

21 Litteræ hortatoriæ relaxatæ a Judice Laico contra perſonam Eccleſiaſticam, ſi ſonant in citationem & intimationem ſunt reprobatæ a ſacris canonibus, licet non utantur verbo *monemus* aut *citamus*, dum adſunt verba æquipollentia. Martha *de Juriſdict. par.* 2. *cap.* 52. *numer.* 11. Mandoſ. *in tract. de monit. queſt.* 1. *in princ.* Bich. *dec.* 282. *numer.* 10. & 11. ubi Rota *dec.* 103. *n.* 3. & *dec.* 212. *n.* 11. apud Farin. poſt Conſil

22 Litteræ ſalvaguardiæ poſſunt impetrari a Principe per eum, qui timet ſibi vim inferri, dummodo ſit Princeps ſupremus. Eccleſia *obſ. for.* 185. *a numer.* 1. rogando nempe illum, ut vim, & turbationem inhibeat, quæ habent vim manutentionis. Eccleſ. *l. c. numer.* 2. Poſt. *de manuten. obſ.* 5. & 6. *per tot.* Ejuſmodi litteræ poſſunt concedi etiam non ſubditis, uti Eccleſiaſticis a Principe Laico. Oſaſc. *dec.* 88. *in princ.* Fontanella *de pact. nupt. clauſ.* 4. *gl.* 13. *par.* 2. Eccleſia *l. c. nu.* 3. quæ tamen nullatenus derogant juriſdictioni ordinariæ. Gloſ. *in cap. recepimus. verb. protectionis, de privileg.* Natta *conſ.* 121. *numer.* 8. Rol. *conſ.* 73. *lib.* 4. *num.* 10. Theſ. *dec.* 132. *num.* 3. Menoch. *de arbitr. caſ.* 338. *a n.* 17. Hinc laicus non poteſt punire Clericum de rupta ſalvaguardia, ſed debet illum remittere ad ſuum Judicem. *DD. cit.* Hæ nullum dant jus, ſed conſervant tantum in poſſeſſione: DD. apud Eccleſ. *l.c. n.* 9.

23 Litteræ expeditæ ſuper facultate teſtandi ſuffragantur, etiamſi ante, poſt tamen ſignatam ſupplicationem diſpenſatus teſtamentum condidiſſet, & obiiſſet. Bich. *dec.* 658. *numer.* 37. ubi Rota *in una Romana Legati Pii.* 11. *Maii.* 1628. coram Coccino, & aliæ apud Bich. *loc. cit.* quæ etiam deciderunt, quod diſpenſatus per ſupplicationem ab irregularitate, ante impetrationem Beneficii, poſſit etiam poſt illud impetratum, imo judicium deſuper motum expediti facere littera diſpenſationis, eæque ſuffragentur. Rota apud Garziam *de Benef. par.* 4. *cap.* 2. *num.* 29. & apud Bich. *loc. cit. numer.* 38.

LIVELLUM.

Praxis Livelli.

1. Livelli contractus, ſecundum uſum loquendi, eſt potius locatio, quam emphyteuſis, ſi penſio reſpondet fructibus. Surd. *dec.* 198. *n.* 1. Cyriac. *controv.* 646. *num.* 11. quamvis alias livellarius contractus & emphyteuſis ſecundum modum loquendi hodiernum ſint unum & idem. Clar. *in* §. *emphyteuſis. queſt.* 1. Neguſ. *de pignor. par.* 2. *memb.* 2. Surd. *dec.* 331. Ciarlin. *controv. for. cap.* 17. *n.* 125. Cyriac. *controv.* 692. *n.* 18. Socin. *conſ.* 50. *n.* 1. *vol.* 4. differentiam tamen præcipuam inter contractum livellarium & emphyteuſim, poſuimus in verb. *emphyteuſis. n.* 7.

2 Livellum eſt nomen generale, analogum ac æquivocum aptum ſignificare diverſos contractus. Maneutus *de contract. livellar. quaſt.* 3. *num.* 51. Cyriac. *controv.* 440. *n.* 4. ordinarie livellum vocatur quæcumque penſio annua, quæ ab uno alteri præſtatur, ſive ſolvatur pro locatione annua, ſive pro emphyteuſi, ſive pro venditione data dilatione ad ſolvendum pretium cum annua livellorum reſponſione.

3 Livellarius tenetur oſtendere confines rei livellatæ. Bal. *conſ.* 225. Specul. *tit. de locato.* §. *nunc aliqua. queſt.* 141. *n.* 168. Ciarlin. *controv. for. cap.* 183. *n.* 71. Menoch. *conſ.* 1125. *n.* 15. Bald. *conſ.* 225. *n.* 2. *lib.* 1. alias Judex decernit emphyteuſim eſſe finitam.

Google

L O C A T I O,

Praxis Locationis.

§. I.

Quid ſit locatio, & quæ ejus requiſita ac quotuplex, ubi de locatione modici, aut longi temporis.

1 Locatio eſt contractus, quo mercede conceditur perſona, vel res, ad uſum. Ita Bonacin. *de contract. diſp.* 3. *quæſt.* 7. *punct.* 1. Catocius *de locato p.* 1. *quæſt.* 1. *numer.* 1. ubi tamen *numer.* 7. aliter illam definit. Et circa perſonas locatio intelligitur in opera vili, & mechanica, non vero in exercitio excellenti, in quo non dicitur proprie locatio, ſed præmium honorarium &c, Caroc. *l.c.*

2 Ut valeat, debet apparere de certæ mercedis conventione, alias ſubſiſtere non poteſt. ad tex. *in L.* 2. *& in L. ſi merces. in princ. ff. locati.* & DD. apud Rutil. Pajatel. *annot.* 39. *numer.* 2. Et penſio debet conſiſtere in pecunia numerata. Gloſ. *in d. L.* 2. *verb. mercede. ff. locati.* tex. & DD. apud Pajatel. *l. c.* vide Caroc. *l.c. d. p.* 1. *quæſt.* 3. *tit. de origine locationis. & quæſt.* 4. *tit. de ſubſtantia locationis & quæſt.* 1. *tit. de mercede numerata.* ubi plura. Andr. Fachin. ubi argumenta pro, & contra. *lib.* 1. *contr. jur. cap.* 82. quod ſi ſit conventum, ut præſtari debeat certa pars frumenti, v. g. aut vini &c. non erit proprie contractus locationis, bene vero eidem ſimilis, ita ut diſpoſitum in uno, ſit diſpoſitum & in alio. vide Gomez *var. tom.* 2. *cap.* 3. *num.* 3. Molin. *de contract. tract.* 2. *diſp.* 486. *n.* 2. *&* 3.

3 Imo quod locatio facta ſimpliciter, nulla facta mercedis, vel penſionis mentione, valeat, & intelligatur de ſolita, & conſueta penſione, dicit idem Caroc. *l.c. tit. de mercede omiſſa. quæſt.* 2. *num.* 6. *fol. mihi* 7. vide Gloſ. *in L. excepto. verb. conſuetudinem. C. locati.* Gomez *de contract. cap.* 3. *num.* 4. Everhard. *in loco a ſolito. ſub num.* 8. Gabr. *com. concl. lib.* 6. *tit. de conſuetudine. concl.* 1. *num.* 4. Dec. *in cap. cum M. num.* 6. *de conſtit.* Menoch. *de arbitr. caſ.* 143. Mantic. *de conjectur. lib.* 1. *tit.* 10. Maſcard. *de probat. concluſ.* 99. *&* 100. *num.* 6.

4 Et quamvis de rigore juris contractus vitietur ratione incertitudinis, tamen de æquitate canonica valet, & declaratur vel ex natura actus, vel ſtiti, aut arbitrio boni viri. Menoch. *de arbitr. quæſt.* 68. *num.* 42. *& caſ.* 188. *numer.* 1. Quæ quidem æquitas canonica ſervanda eſt etiam in foro Cæſaris. Zanett. *de differentia Juris Civilis, & Canonici, different.* 78. *numer.* 137. Afflict. *deciſ.* 226. *num.* 4. Tiraquel. *de privileg. cauſa pie. privil.* 55. Seraphin. *de privileg. juram. privil.* 86. *num.* 3. Caroc. *loc. cit. quæſt.* 4. *fol. mihi* 9. *tit. de mercede incerta.*

5 Et primum quidem in hoc attenditur conſuetudo patrisfamilias, & ſic particularis contrahentis. Gloſ. *in L. vel univerſorum. ff. de pignorat. act. L. ſi ſervus plurium. §. fin.* ibi: *ante omnia ipſius patrisfamilias conſuetudo, deinde regionis &c. ff. delegat.* 1. deinde loci, & Regionis. Dec. *in L. ſemper in ſtipulationibus. num.* 7. *ff. de Reg. Jur.* & docent Joan. Andr. *in reg. quomodo facit, de Reg. Jur.* Bart. *in L. nemo. ff. de duob. reis. & in L. domini prædiorum. C. de agric.* Abb. Felin. & Dec. *in cap. cum M. de conſtit.* Gomez *in cap.* 1. *num.* 6. *de conſtit. in* 6. Tiraquel. *de retract. lignag. §.* 1. *gloſ.* 18. *numer.* 73. Gabr. *d. tit. de conſuet. concluſ.* 2. de quibus Caroc. *l.c. quæſt.* 3. *tit. de mercede conſuetudinaria. num.* 1. Sic in ultimis voluntatibus, & legatis, in quibus conſuetudo patrisfamilias attenditur: Item in contractibus, qui dependent a voluntate unius tantum: Item in conſueris communiter, & ut plurimum. Caroc. *d. quæſt.* 3. ubi plura.

6 Si vero conſuetudo ſit difformis, vel varia, ſecundum aliquos attenditur ultimus ſtatus. Bal. *in L. binos. circa fin. C. de advocatis diverſ. jud.* Bart. *in L. Mela. §.* 1. *ff. de alim. legat.* Capyc. *deciſ.* 16. *num.* 3. Everhard. *in loco a ſotito. num.* 8. Rol. *conſ.* 69. *vol. vol.* 2. & multi alii apud Caroc. *l.c. quæſt.* 5. *tit. de mercede difformi.* Alii vero volunt, quod illa, quæ eſt rationabilior, ſit attendenda, vel fiat reductio ad Juris communis diſpoſitionem, & probant *ex L. ſemper. ff. de R. Jur.* Bal. *in L. non ſolum. in fin. ff. de jud. dot.* Caroc. *l.c. fol. mihi* 10.

7 Ulterius requiritur res, quæ locatur, & quidem libera: nam locatio rei prius locatæ eſt invalida, niſi ceſſarit locatio prima. *L. ne cui C. de locato. cap.* 2. *de feud. dat. in vim legis commiſſ.* Pajatell. *expedit.* 39. *numer.* 3. *&* 4. citans Caroc. *de locat. ad materiam. L. nec cui. C. locati quæſt.* 6. *par.* 2. *num.* 1. ubi, quod ad hoc ut illa teneret, erat conferenda in tempus finitæ locationis. ad tex. *L. in tempus. ff. de hered. inſtit.*

8 Sic locatio rei, quæ non exiſtit, non tenet; hinc ſi quis a Ruſtico ficte emeret v.g. boves, quos ruſticus non haberet, & poſtea eoſdem eidem ruſtico locaret, ut is eos ſalvos ſuſtentaret, & operarum mercedem ſolveret, locatio eſſet nulla, imo contractus eſſet injuſtus, & uſurarius. Scacc. *de commerc. & camb. §.* 6. *gl.* 1. *num.* 3. ubi citat Sotum *de juſt. & jur. lib.* 6. *quæſt.* 13. *art.* 1. *concl.* 3. *col.* 3. *fol.* 629. *ad medium.* Sylveſt. *verb. uſura.* 4. *§.* 9. Navar. *in manuali. cap.* 17. *a num.* 229. Azor. *moral. p.* 3. *lib.* 10. *tit. de cambiis. cap.* 11. *quæſt.* 6. & alios.

9 Alia ſit in perpetuum, alia ad tempus, & hæc vel ad modicum tempus, vel ad longum. Et perpetua locatio, qualiter differat ab emphyteuſi, vide Ciarlin. *controv. for. cap.* 6. *numer.* 33. Mareſcot. *lib.* 2. *var. reſol. cap.* 76. *numer.* 1. & ſupra in verb. *emphyteuſis. numer.* 6.

10 Locatio ad vitam dicitur ad longum tempus ſive ſit ad vitam locantis ſive conducentis. Caroc. *l.c. p.* 2. *quæſt.* 2. *tit. de locatione ad vitam.* Antonel. *de tempor. legal. lib.* 1. *cap.* 50. *numer.* 23. Manric. *de tacit. lib.* 5. *tit.* 4. *num.* 11. Covar. *lib.* 2. *var. cap.* 16. *num.* 3. Imo juxta multos talis locatio dicitur perpetua, ut videre eſt apud *DD. cit.* & gloſ. *in L.* 1. *ff. pro Socio. & in cap. ea enim. verb. perpetua.* 10. *q.* 2. Imol. *in cap. tua, de his, quæ fiunt a Præl. ſine conſ. capit. col.* 1. *& in cap. poſſeſſiones, circa med. verſ. ulterius ſciendum, de reb. Eccl. non alien.* Abb. *in cap.* 2. *num.* 6. *de his quæ fiunt a Præl. &c. in cap. quamvis, in fin. de decim.* Bal. *in cap. fin. de conſtit.* & alii apud Caroc. *l. c.* nam quoties aliquid eſt dubium, & incertum, dicitur perpetuum: *arg. L. ſufficit, de condict. indeb.* Dec. *conſ.* 472. *col.* 3. *verſ. & in dubio. & in cap. ex litteris. col. fin.* & ibi etiam Felin. *col.* 7. *de teſtib.* Caroc. *loc. cit. num.* 2. *&* 3. Menoch. *de arbitr. quæſt.* 69. *nu.* 10. quamvis quod locatio ad vitam non dicatur perpetua, ſed ſolum temporalis plurimi defendant, quos videre poteris apud *DD. cit.* & Anton. Gabriel. *com. concluſ. tit. de locat. & conduct. concl.* 2. *per tot.* Antonel. *de tempor. legal. lib.* 2. *cap.* 35. *n.* 13. ideo recurrendum erit ad arbitrium Judicis.

11 Imo locatio facta ſine præfinitione temporis, intelligitur ad unum annum, & ideo de anno in annum tacite renovatur. Antonel. *d. cap.* 35. *nu.* 37. Mantic. *d. tit.* 4. *num.* 1. aut certe ſecundum conſuetudinem loci, aut ſi hæc non adſit, ad arbitrium locatoris. Caroc. *l.c. quæſt.* 9. *tit. de locatione ſine tempore. fol. mihi* 56. Gabr. *tit. de conſuet. concl.* 1. *n.* 4.

12 Quod tamen locatio collata in voluntatem conducentis dicatur ad longum tempus, ex quo voluntas durare præſumatur. *L. eum qui voluntatem. ff. de probat. L. cum hic ſtatus. ff. de donat. inter vir. & uxor.* tenet Caroc. *loc. cit. quæſt.* 5. *tit. de locatione collata in voluntatem conducentis.* ubi citat Dec. *conſ.* 204. *in fin.* Socin. jun. *conſ.* 63. *num.* 2. *lib.* 2. & alios, ſecus ſi ſit collata in voluntatem locantis. Caroc. *l.c. n.* 5. ubi *n.* 6. quod dicatur ad longum tempus, ſi ſit collata in voluntatem tertii.

13 Quod ſi autem locator ſimpliciter dicat, *loco tibi hanc rem ad longum tempus*, an per illud *longum tempus* intelligatur ad vitam conducentis, vel tantum ad decem annos, vide Caroc. *l.c. quæſt.* 3. *de locatione ſimpliciter facta. fol. mihi* 55. ubi quod intelligatur facta ad vitam conducentis, quia in contractibus verba intelliguntur contra proferentem. *L. veteribus. ff. de pact.* niſi locator ſit Eccleſia. Similiter facta ſimpliciter ad vitam, intelligitur ad vitam conducentis. Caroc. *l.c. num.* 2. *arg. d. L. veteribus.*

Ad

14 Ad ſeptem annos dicitur ad modicum tempus in profanis. Caroc. *de locato. p. 2. quæſt. 1. num. 12. tit. de locat. ad longum tempus*. Covar. *lib. 2. var. reſ. cap. 16. num. 1.* Fuſar. *de ſubſtit. quæſt.* 525. *num.* 5. Ciarlin. *controv. for. cap. 93. num. 7.* Mantic. *de tacit. lib. 5. tit. 4. num. 10.*

15 Ad decem annos eſt ad longum tempus. gloſ. *in L. tum de in rem verſo verb. longo. ff. de uſur. & in L. ſi filius. verb. detinuit. poſt med. C. de petit. hæred.* Card. *in clem.* 1. §. *fin. quæſt. 4. de reb. Eccleſ. non alien.* Lapus *alleg.* 31. Tiraquel. *de retract. lignag.* §. 1. *gloſ. 6. num. 9. in fin.* Covaruv. *d. cap. 16. numer.* 1. Balb. *de præſcr. 1. part. 3. partis princ. quæſt.* 10. *num.* 33. & alii, quos citat, & ſequitur Caroc. *l. cit. quæſt. 1. tit. de locatione ad longum tempus a n.* 2. vide etiam Mantic. *de tacit. d. lib. 5. tit. 4. ſub n. 8. ſeq.*

16 Similiter de novennio in novennium dicitur ad longum tempus. Cardin. *in Clem.* 1. §. 1. *de reb. Eccleſ. non alien.* Felin. *in cap. quæ in Eccleſiarum. num.* 87. *de conſtit.* & alii apud Caroc. *d. p. 2. quæſt. 6. tit. de locatione de novennio in novennium.* ſed ſi ſit facta ſimpliciter ad novennium, non dicetur ad longum tempus, ut tenet Mantic. *loc. cit. num.* 10. & multo magis ad quinquennium dicetur ad breve tempus. Mantic. *l. c.* ſic juxta Caroc. *l. c. num.* 2. dicendum eſt, quod facta de quinquennio in quinquennium dicatur ad longum tempus, quia hæc duo ſimul juncta faciunt longum tempus.

17 Sed hic examinanda videtur quæſtio, an locatio facta de novennio in novennium, aut quinquennio in quinquennium, dicatur unica locatio, aut plures? & dicendum eſt: quod quando locatio facta eſt in perpetuum, renovanda de quinquennio in quinquennium &c. tunc intelligitur eſſe unicus locationis contractus: nam propter illud verbum *perpetuum*, renovatio locationis videtur ſolum requiri ad faciliorem probationem dominii rei locatæ. DD. apud Manticam *l. c. n.* 17. ex quo probatur ſententia Carocii ſupra tradita, quod talis locatio dicatur ad longum tempus.

18 Quod ſi locatio ſit facta ad novennium, & deinde ad aliud novennium, & ſic ſucceſſive de novennio in novennium, & tunc videntur eſſe tot locationes, quot ſunt novennia, quia alias hæc diſtributio temporum videretur ſupervacanea. ita Mantica *loc. cit. num.* 18. ubi DD. & tunc ſi ſingulis quinquenniis, aut novenniis elapſis eſſet in poteſtate locantis revocare locationem, ac conductorem expellere, videtur procedere ſententia Manticæ *ſupr. cit.* quod nempe talis locatio dicatur ad breve tempus, quia idem eſſet, ac ſi eſſet ſimpliciter facta ad quinquennium, ſeu novennium &c. niſi tamen hæc temporum enumeratio fuiſſet facta in fraudem legis prohibentis locationem ad longum tempus, ut ſi adeſſet pactum poſt elapſum quinquennium de noviter locando &c. de quo vide Mantic. *loc. cit. num.* 19. & 20. Caroc. *d. quæſt. 4. a numer.* 4. Tiraquel. *de retract. convent. in præf. numer.* 11. ubi quod id procedat, etiamſi locatio ab initio facta fuerit ad modicum tempus, cum pacto tamen renovandi, alios caſus ſimiles, vide apud cit. Manticam, & hæc in profanis, nam in rebus Eccleſiæ diximus in verb. *Alienatio.* & dicemus infra.

19 Differentia autem inter locationem ad longum, & breve tempus potiſſima hæc eſt, quod in locatione ad longum tempus transferatur in conductorem, non ſolum naturalis poſſeſſio, ſed etiam dominium utile, niſi contrahentes aliter convenerint, ſecus in locatione ad breve tempus. de quo Mantic. *l. c. nu.* 4. Antonel. *de tempor. legal. lib. 2. cap. 35. numer.* 12. vide late Caroc. ubi DD. longa ſeri. *d. p. 2. poſt quæſt. princ. de locat. ad longum, aut breve tempus. quæſt. 1. fol. mihi 56. a tergo.*

20 Sic etiam locatio ad longum tempus venit appellatione alienationis. Pajatel. *expedit. 39. numer.* 10. late Caroc. *d. p. 2. quæſt. 3. & 4. poſt quæſt. princ. fol. mihi 57. & 58.* maxime in rebus Eccleſiæ. Covarruv. *d. lib. 2. var. cap. 16. a numer.* 1. Riccius *in praxi locationis. p. 2. reſol. mihi* 116. ubi quod id procedat ad effectum invalidationis locationis, ſecus quoad effectus incurſus pœnarum, quoniam taliter locantes a pœnis cenſurarum excuſantur.

21 Quænam vero dicatur locatio ad modicum tempus, relinquitur arbitrio Judicis. Menoch. *de arbitr. caſ.* 31. *numer.* 5. Caroc. *d. p. 2. quæſt. 7. tit. de locatione ad modicum tempus.* Mantica *d. tit. 4. num.* 8. gloſ. *in Clem. 1. verb. ad tempus modicum, de reb. Eccleſ. non alien.*

§. II.

Locatio an obliget ſucceſſorem, aut emptorem rei locatæ, ac in quos transeat, tam active quam paſſive?

Emptor rei locatæ, vel alius ſingularis ſucceſſor non tenetur ſtare locationi, aut colono, cui prior dominus locavit, ſed poteſt eundem expellere. *L. emptorem*, ubi gloſ. & DD. *C. locati*. Antonel. *de tempor. legal. lib. 1. cap. 39. num. 25. & lib. 2. cap. 35. num.* 34. Gomez. *var. tom. 2. cap. 3. de locat. & cond. numer.* 9. Ludoviſ. *deciſ. 68. numer.* 1. Alienans tamen tenetur conductori ad totale intereſſe, ac damnum. ut *in L. qui fundum. L. ſi merces.* §. 1. *ff. locati.* Pajatel. *expedit. 39. n. 16. & DD. cit.* vide etiam infra in verb. *ſucceſſor.* quomodo vero hoc intereſſe debeat probari, vide Merlin. *de pignor. lib. 4. tit. 5. quæſt. 169. a n.* 31. 22

Limitatur concluſio primo, ſi conductor haberet aliquod jus in re locata, ut ſi locator generaliter obligavit, & hypothecavit omnia ſua bona pro ſecuritate contractus, vel rem locatam ſpecialiter, tunc enim non poſſet conductor expelli, quia poſſet rem locatam loco pignoris, vel hypothecæ retinere, donec ſibi ſatisfiat de totali intereſſe. ita DD. apud Gomez. *l. c.* Gratian. *deciſ. March. 99. a num.* 1. & ibi Car. Ant. de Luca *a num.* 2. Ludoviſ. *deciſ. 68. nu.* 2. Vivius *com. opin. lib. 1. opin. mihi* 128. *a num.* 6. Covarruv. *var. reſ. lib. 2. cap. 15. num.* 3. Antonell. *d. cap. 39. num.* 44. ubi quod retentio etiam competat conductori, ſi in re locata, ſeu conducta expenſas fecit, donec emptor, aut ſucceſſor illas eidem offerat. Quod ſi vero emptor offerat conductori intereſſe, an poſſit eundem expellere non obſtante ſupra dicta hypotheca, vide Antonel. *l. c. n. 47. ſeqq.* ubi cum multis affirmativam tenet, niſi adſit hypotheca ſpecialis cum pacto de non alienando. ita etiam Gratian. *d. deciſ. 99. numer. 3. & 4.* & ibi De Luca *in animadverſ. num.* 6. late Merlin. *de pignor. & hypoth. lib. 4. tit. 5. q. 169. num.* 28. imo apud eundem *num.* 40. multi tenent, quod (circumſcripto pacto de non alienando) ubi concurrit hypotheca ſpecialis, non audiatur emptor offerendo intereſſe. Beltram. ad Ludoviſ. *d. deciſ. 68. num.* 11. & quod dictum eſt de venditione, quod idem dicendum ſit in pacto de non locando alteri, ita ut multo minus valeat locatio alteri facta contra pactum, dicit Merlin. *l. c. n. 29. ad tex. in L. ſi creditor.* §. *fin. ff. de diſtract. pignor.* & citat Gutierrez *in L. nemo poteſt. num. 55. ff de leg. 1.* Barboſ. *in L. ſi filiof.* §. *fin. num. 33. ff. ſolut. matr.* Et quod, quando adeſt hypotheca, ut ſupra pro obſervantia contractus, ſucceſſor teneatur ſtare locationi, etiamſi indigeret re locata pro uſu ſuo dicit Beltramio. *l. c. n.* 10. ubi Surd. *conſ. 103. n.* 10. Et ubi intereſſe eſt liquidum, vel de proximo liquidari poteſt, ſtatim eſt perſolvendum in caſu, de quo ſupra; nec eſt locus fidejuſſioni, aut depoſito, alias ſecus. Merlin. *loc. cit. num. 34. & 35.* 23

Limit. ſecundo, ſi colonus conduxiſſet ad longum tempus, puta ad decem annos, vel ad vitam, cum tunc, ut ſupra diximus, acquirat dominium ſaltem utile. ut *in L.* 1. §. *qui ſuperficiem, & §. quod autem. 1. ff. de ſuperficieibus.* gloſ. ordinaria *in L. ſi ut certo.* §. *ſi duobus vehiculum. ff. commod. in gloſ. magna in med.* & DD. communiter apud Gomez. *l. c. ſub numer. 9. §. item quæro. verſ. ſecundo infertur. poſt med.* Antonell. *d. cap. 39. numer.* 27. Gratian. *d. deciſ. 99. numer.* 2. 24

Limitatur tertio juxta plurimos, quando cum hypotheca ut ſupra, adeſt juramentum de ſervanda locatione. DD. apud Merlin. *de pignor. d. quæſt. 169. nu.* 41. Ludoviſ. *d. deciſ. 68. num. 2. & 3.* & ibi Beltram. *nu.* 11. ubi quod juramentum præciſe obliget ad obſervantiam contractus, quando præciſe obſervari poteſt. Caroc. *de locat. tit. de ſucceſſor. quæſt. 25. num. 35. fol. mihi* 216. Car. Anton. de Luca ad Gratian. *ad d. deciſ. 99. num.* 10. Rota poſt Merlin. *de pignor. deciſ.* 111. *num.* 3. ubi quod id procedat, etiamſi emptor indige- 25

ret

Digitized by Google

ret ac locata pro uſu ſuo. Gratian. *diſc. for. cap.* 37. *num.* 22. & 23. ubi quod id procedat, etiamſi non adjiciet hypotheca expreſſa. Seraphin. *de privileg. juram. privileg.* 158. *numer.* 2. ubi quod propter juramentum competat conductori ſpecialis hypotheca; & alii plurimi. Fachin. *lib.* 1. *controv. jur. cap.* 88. *verſ. fin.* ubi quod emptor non habeat plus juris quam locator. Paſchal. *de patr. pot. p.* 4. *cap.* 6. *a numer.* 15. quamvis non pauci magni nominis contrarium teneant, tum quia vinculum juramenti ſolum attenditur reſpectu jurantis, vel ejus univerſalis ſucceſſoris, non vero reſpectu emptoris aut particularis ſucceſſoris, tum quia pactum de non alienando cum juramento non impedit tranſlationem dominii, tum quia juramentum ſequitur naturam actus cui apponitur, & de natura obligationis hujus actus eſt, ut ſuccedat obligatio, ac intereſſe, quamvis contraveniens fiat perjurus, nempe ille qui juravit non alienare. de quo vide *DD. cit.* Covarruv. *var. reſol. lib.* 2. *cap.* 15. *num.* 3. *verſ. ſecundum hinc deducitur. in fin.* Vivium *comm. opin. lib.* 1. *in verb. conductor. opinion. mihi* 128. *num.* 10. *ſeq.* Noal. *de tranſmiſſion. caſ.* 28. *num.* 63.

26 Limit. quarto in hærede, vel ſucceſſore univerſali, qui tenetur ſtare colono, ut late apud Caroc. *de locato. tit. de ſucceſſore. quæſt.* 7. *pag. mihi* 212. *a tergo.* Mantic. *de tacit. lib.* 5. *tit.* 9. *per tot.* Ciarlin. *contr. for. cap.* 93. *num.* 2. non quidem præciſe, ſed cauſative tantum, ita ut ſi mallet præſtare conductori omne intereſſe, & lucrum, ac damnum, quod poſſet ſentire ob locationem non continuatam, poſſet id facere, & tunc non teneretur ſtare locationi juxta Ciarlin. *l. c. num.* 9. ubi Tengr. *de fideicom. art.* 40. *num.* 105. & alii, niſi locatio ſit facta per locatorem ad ſuum beneplacitum, vel quoad ipſe voluerit, quia tunc extinguitur morte locatoris. Caroc. *l. c. num.* 15. ubi Caſtr. *in L.* 4. *per illum textum. ff. locati.* Menoch. *de arbitr. lib.* 1. *quæſt.* 69. *numer.* 18. & ſic locatio tranſit quidem in ſucceſſorem univerſalem, ſecus in particularem, puta legatarium. vide Caroc. *loc. cit. & quæſt.* 8. Noal. *de tranſmiſſ. caſ.* 28. *loc. cit.* 51. niſi ſit facta ad modicum tempus; ut per DD. longa manu apud Ciarlin. *l. c. numer.* 3.

27 Limit. quinto ſi emptor habeat notitiam locationis rei emptæ, tunc enim non poteſt conductorem expellere, ſed ſolum cenſetur emiſſ. jus, quod venditor habebat. Rot. poſt Merlin. *de pignor. d. deciſ.* 111. *num.* 4. ipſe Merlin. *d. quæſt.* 169. *numer.* 54. Gratian. *diſc. for.* 37. *numer.* 28. & 29. Ludoviſ. *deciſ.* 90. *numer.* 12. Antonel. *de tempor. legal. lib.* 1. *cap.* 39. *num.* 35. & *lib.* 2. *cap.* 35. *num.* 36. Othobon. *dec.* 59. *numer.* 4. De Luca ad Gratian. *in animadverſ. ad d. cap.* 37. *num.* 7. ubi tamen limitat, ſi ſcientia ſit impugnativa & DD. paſſim: quod multo magis procedit, quando emptor fuit a venditore certificatus de locatione, nam tunc videtur reſervaſſe jus conductoris. Antonel. *l. cit.* vel ſi fuit conventum tempore venditionis, vel alienationis, quod conductor non poſſit expelli. *DD. cit.* & Gomez *var. tom.* 2. *cap.* 3. *de locat. num.* 9. *verſ. tertio limita.* aut ſi tempore contractus locationis conductor fecit pactum cum locatore, ut durante tempore locationis non poſſit rem locatam vendere &c. cum hypotheca, ut ſupra. Gomez *l. c. verſ. quarto limita.* Antonel. & *DD. cit.*

28 Limitatur ſexto, ubi ſucceſſor ſingularis non ſuccedit in plenum jus ſui authoris, ut ſi creditor ſit immiſſus in poſſeſſionem rei alteri locatæ vigore Salviani Interdicti, tunc enim non poteſt expellere conductorem. *L. in venditione. §.* 1. *ff. de bon. auctor. Jud. poſſid.* Ludoviſ. *deciſ.* 68. *num.* 6. & ibi Beltramin. *num.* 12. Antonel. *d. cap.* 39. *num.* 31. & 32. Merlin. *de pignor. lib.* 4. *tit.* 5. *d. quæſt.* 169. *nu.* 8. Statil. Pacific. *de Salvian. interd. inſpect.* 4. *cap.* 1. *n.* 6.

29 Limit. ſeptimo in eo, qui ſuccedit ex diſpoſitione Legis, vel Judicis; ut etiam ſucceſſor in re debitoris per ſententiam Judicis, qui non poteſt expellere conductorem ejuſdem rei, quia in tranſlatione quæ ſit per Judicem ſemper intelligitur reſervatum jus tertii. Ludovil. *d. deciſ.* 68. *num.* 8. ubi Bald. *in L. emptorem. C. locati. num.* 5. & alii apud Antonel. *l. c. n.* 36. & 38. Sic etiam uxor tenetur ſtare locationi factæ a viro. *L. divortio. L. ſi filiofam. §. ſi vir in quinquennium. ff. ſol. matr.* Antonel. *l. c.* Sed quod uxor non teneatur præciſe ſtare locationi factæ per maritum de bonis dotalibus, tempore, quo ipſe erat dominus dotis, dicit Mantic. *de tacit. lib.* 5. *tit.* 10. *numer.* 21. *verſ. ſed eſt.* Vivius *com. opin. lib.* 1. *d. opin. mihi* 128. *num.* 8. ubi citat Bal. *in d. L. ſi filiom. §. fin. ff. ſol. matr.* Covar. *lib.* 2. *var. reſ. cap.* 15. *num.* 5. qui tamen circa finem hoc limitat, ubi locatio facta fuerit per maritum ad modicum tempus, nempe ad annum, nam tunc conductorem expellere non poſſet, quaſi id æquitati conveniat, ex quo ea locatio recte, ac bona fide facta ſit, & citat Alexand. *in d. §. ſi vir. col.* 2. vide etiam *infra. num.* 123. An vero maritus teneatur ſtare locationi factæ per uxorem, aut ſocerum ante dotis conſtitutionem, vide gloſ. *in d. L. divortio. in princ. ff. ſol. matrim.* & DD. relatos a Covarruv. *l. c. verſ. quid autem* Mantic. *loc. cit. nu.* 9. Molin. *de contract. tr.* 2. *diſp.* 492. *num.* 5.

Et tandem licet ſingularis ſucceſſor non teneatur ſta- 30
re colono, cui prior dominus locavit, tamen ſi colonus fecit impenſas, ut quia ſeminavit, tunc pro anno incepto ſingularis ſucceſſor tenebitur ſtare locationi, de quo DD. apud Antonel. *loc. cit. lib.* 2. *cap.* 35. *num.* 34. *ſeq.* Merlin. *de legitima lib.* 3. *tit.* 2. *quæſt.* 22. *num.* 7. Ciarlin. *contr. for. cap.* 92. *num.* 15. ſicut etiam in partiario colono, cui emptor tenetur ſtare pro eo anno, quo coluit fundum. Gratian. *diſc. for. cap.* 37. *num.* 3. ubi Oſasc. *deciſ.* 82. *in fin.* Surd. *conſ.* 52. *num.* 12. & alii Antonel. *l. c. lib.* 1. *cap.* 39. *num.* 41. apud quem alias limitationes videre poteris, ubi quid in Eccleſia, fiſco, uſuario &c. & apud *DD. cit.* An filius teneatur ſtare locationi factæ a patre in ſua legitima, vide Merlin. *l. c.* Caroc. *de locat. tit. de Succeſſore. quæſt.* 15. *fol. mihi* 214.

Quær. primo, an emens rem locatam vigore Juris 31
congrui, ſeu Bullæ Gregorianæ poſſit expellere conductorem? Reſp. affirmative, cum ſit ſingularis ſucceſſor. Rot. poſt Statil. *de Salviano deciſ.* 143. *num.* 1. Paſchal. *de patr. pot. p.* 4. *cap.* 6. *n.* 30. *ſeq.* nec tunc locator tenebitur conductori ad damna, & intereſſe, quia nec venditor in hoc caſu tenetur de evictione. Rot. *l. c. n.* 3. ubi Tiraquel. *de retract. lignag. §.* 1. *gloſ.* 9. *num.* 34. & hoc non obſtante pacto de non alienando facto in contractu locationis, quia intelligitur de alienatione voluntaria, non neceſſaria. *L. divus. in princ. ff. de petit. hered. L. alienatione ff. famil. erciſc. L. peto. §. prædium. ff. de leg.* 2. *L. pater filium. in princ. ff. de legat.* 3. relat. a Rota *l. c. n.* 10. ſi tamen conductor emat fundum ſibi locatum a locatore, & is poſtea ab alio evincatur, quod tunc reviviſcat, & duret locatio, tenuit Cyriac. *contr. for.* 505. *n.* 24. Tiraquel. *de retr. lignag. §.* 1. *gloſ.* 7. *n.* 73. Gratian. *diſc. for. cap.* 36. *num.* 55.

Ex cujus quæſtionis reſolutione infertur, quod con- 32
cluſio ſupra *n.* 22. poſita, ſolum locum habeat in alienatione voluntaria, quæ fit jure privato, puta permutatione, venditione &c. ſecus in illa, quæ fit ex cauſa neceſſaria, puta in emphyteuſi, quæ ad dominum directum revertitur, vel ex reſoluto jure ob lineam finitam, vel ex jure retractus, aut congrui, hypotheca non obſtante. de quo vide Merlin. *d. lib.* 4. *tit.* 5. *quæſt.* 169. *n.* 25. Oſasc. *deciſ.* 156. *a n.* 9. *uſque ad fin.* Mantic. *de tacit. lib.* 5. *tit.* 10. *n.* 10. & 27. Giurb. *conſ.* 58. *n.* 7. *in fin.* Merlin. *de legitima. lib.* 3. *tit.* 2. *quæſt.* 22. *n.* 14. & *de legitim. d. quæſt.* 22. *n.* 14. de quo concorda, quæ diximus in verb. *emphyteuſis. num.* 100. ſicut etiam tenetur ſtare locationi ille, qui ex ſententia Judicis ſuccedit ex perſona, & jure prædeceſſoris, veluti ſi erat debitor ſucceſſoris. de quo Mantica *loc. cit.* ſicut & quando ſucceſſio fit ſolum per jurium tranſlationem, non vero per extinctionem, & privationem jurium locatoris. DD. apud Paſchal. *d. cap.* 6. *numer.* 29.

Quær. ſecundo, an ſucceſſor in beneficio teneatur 33
ſtare locationi & conductioni prædeceſſoris, & Reſpond. ſub diſtinctione: nam vel fuit facta a Beneficiato, vel Prælato habente adminiſtrationem ſub nomine Eccleſiæ, & ad ipſius Eccleſiæ commodum, cum nempe redditus rei locatæ pertinent ad ipſam Eccleſiam, non ad Rectorem, ſervatis ſervandis, & tunc ſucceſſor tenetur ſtare ejuſmodi locationi, quia locator & rector eſt legitimus adminiſtrator rerum Eccleſiæ, quæ non moritur. *cap. liberti.* 12. *quæſt.* 2. Vel locatio fuit fa-

cta

Digitized by Google

cta a Rectore vel Prælato nomine proprio, ut fructus rei locatæ in ſuum commodum converteret, vel etiam nomine Eccleſiæ a non habente adminiſtrationem, & tunc ſucceſſor non tenetur ſtare, quia in Beneficialibus ſucceditur non per viam tranſmiſſionis, ſed privationis, & novæ ereationis. ita DD. paſſim. ut videre eſt apud Gratian. *deciſ. March.* 99. *a num.* 14. & ibi Car. Ant. de Luca *in animadverſ. num.* 11. Covarruv. *var.reſ. cap* 15. *num.* 6. *verſ. tertium. lib.* 2. Idem Gratian. *diſc. for. cap.* 37. *a n.* 18. Caroc. *de locat. tit. de reb. Eccl ſ. a concl.* 1. *&* 2. *& ſeqq.* late Noal. *de tranſmiſſ. caſ.* 28. *a n.* 51. ubi pluries ampliat, & limitat. late etiam Mantic. *de tacit. lib.* 5. *tit.* 12. *a n.* 17. *& tit.* 13. *& ſeq.* Ciarlin. *contr. for. cap.* 93. *n.* 12. & in reſignatario quod non teneatur ſtare locationi reſignantis, vide apud Pariſ. *de reſignat. lib.* 1. *queſt.* 16. *n.* 47. ubi Rota. Noal. *l. c. n.* 53. nam per ſupervenientiam ſucceſſoris extinguitur locatio, unde alia fieri debet, vel illa renovari. Et ſucceſſor ſtare non teneretur, etiamſi conductor anticipate ſolviſſet penſionem, ſeu affictum; locationes enim anticipatis ſolutionibus factæ nullo caſu obligant ſucceſſores. DD. apud Noal. *l. c. num.* 55. Concil. Trid. *ſeſſ.* 25. *de reform. cap.* 11. Riccius *in prax. location. p.* 1. *reſol. mihi* 119. Caroc. *de locat. p.* 3. *tit. de reb. Eccleſ. concl.* 20. *pag. mihi* 135. ſibi enim imputet conductor, quia hoc evenire poſſe proſpicere debuit. *arg. L. ſi quis domum.* §. 1. *ff. locati.* Et quod in caſu, quo ſucceſſor teneatur ſtare locationi, poteſt de novo exigere a conductore penſionem prædeceſſori anticipate ſolutam. Riccius *in prax. var. reſ. p.* 4. *reſ. mihi* 369. Antonel. *de tempor. legal. lib.* 4. *cap.* 5. *n.* 28. qui citat Gig. *de penſion, queſt.* 88. Surd. *dec.* 326. *n.* 79. Barboſ. *de offic. & poteſt. Epiſc p.* 3. *alleg.* 94. *n.* 5. habebit tamen conductor recurſum contra hæredem locatoris. juxta Antonel. & Riccium *ll. cit. L. pro hereditariis. C. de heredit. act.* & ſi beneficium vacavit per reſignationem, tenetur locator refundere id, quod accepit. Caroc. *l. c. num.* 76. Ac quando locatio fuit facta nomine ac de rebus Eccleſiæ, quod ſolvens prædeceſſori non liberetur, niſi conſtet pecuniam revera eſſe verſam in utilitatem Eccleſiæ, dicit Riccius *d. p.* 4. *reſol.* 367. *ubi plura.* plures ampliationes, & limitationes circa ſucceſſorem in Beneficio, vide Caroc. & Mangil. *ll. cit.* & limita ut ſupra. *n.* 30.

34 Porro notandum eſt, quod in caſibus, in quibus ſucceſſor particularis, non tenetur ſtare locationi; ſi tamen eidem vellet ſtare, colonus, vel conductor non poſſet cogi, cum locator & conductor ſint correlativi, & ad imparia non ſint judicandi. Merlin. *de pignor. d. lib.* 4. *tit.* 5. *queſt.* 169. *num.* 3. *& de legitima lib.* 3. *tit.* 2. *queſt.* 22. *a n.* 5. Noal. *d. caſ.* 28. *n.* 54. Caroc. *de locat. tit. de reb. Eccleſ d. concl.* 20. *n* 78. Et an id procedat etiam in conductore Eccleſiæ, emphyteuſis, feudi, & ſimilium, vide Merlin. *d. quaſ.* 22. Sic vice verſa, quando emptor conductorem expellere non poteſt, nec poteſt conductor diſcedere a locatione invito emptore, Merlin. *d. queſt.* 169. *n.* 5. Mareſcot. *lib.* 1. *var. cap.* 18. *in fin.* Pacific. *de Salvian. inſpect.* 4. *cap.* 1. *num.* 12. apud quos alii.

§. III.

An, quomodo & quando poſſit locator conductorem expellere? Et an conductor ſit in nova locatione præferendus?

35 Regula univerſalis eſt, quod ſi dominus re locata indigeat, poſſit inquilinum, vel conductorem expellere, etiam ante finitam locationem. ut ad tex. *in L. ade.* & ibi DD. *C. locati.* dicit Gabr. *commun. concl. tit. de location. concl.* 3. *a num.* 1. Antonel. *de tempor. legali lib.* 1. *d. cap.* 39. *num.* 1. Caroc. *de locato. p.* 4. *de quarto gradu accidentium queſt.* 2. *pag. mihi* 196. Gomez. *tom.* 2. *cap.* 3. *de location. & conduct. num.* 6. Covar. *pract. queſt. cap.* 30. *num.* 3. *verſ. imo*, ubi, quod ſi locator nolit illum expellere, teneatur conductor perſeverare. Ad quod tamen plura requiruntur: & primo, quod locatio ſit de prædio urbano, non vero de ruſtico; nam in hoc non poteſt conductor expelli, etiamſi locator indigeat. Antonell. *n.* 10. Gomez. *circa fin.* Caroc. *num.* 35. *in ll. cit.* quia text. *in d. L. ade:* loquitur tantum de domo conducta, & ſic de prædio urbano. Secundo requiritur, quod hujuſmodi neceſſitas poſt contractum locationis ſuperveniat, ut quia domus, quam habitabat, corruit, vel ipſemet locator, aut ejus filius, vel pater uxorem duxit, aut dignitatem conſecutus eſt &c. Et ideo illa domo indiget: nam ſecus eſt, ſi neceſſitas non ſuperveniat, vel certe non ſit inopinata, ſed de facili prævideri potuerit. *DD. cit.* & neceſſitas non excuſaret, ſi proveniret ex culpa locatoris. Caroc. *l. c. q.* 2. *numer.* 39. Olaſc. *dec.* 166. *numer.* 9. Sicut non poſſet amplius expellere, ſi poſt neceſſitatem ipſe locator a conductore penſionem receperit. ut ex *cap. propter ſterilitatem.* §. *verum, de locato*, concludit Antonel. *loc. cit. num.* 10. Gabr. *d. concl.* 3. *num.* 7. ubi etiam, quod id non procedat propter utilitatem fratris, quia hic non eſſet proprius uſus Domini, ſeu locatoris, cum quo Caroc. *loc. cit. queſt.* 3. *numer.* 1. ſi tamen ſit tantum recepta penſio de præterito, quod nihilominus poſſit conductor expelli, vide DD. apud Paſchal. *ut infra num.* 20. imo proprius uſus debet eſſe neceſſarius, nec ſufficit voluntarius. Antonel. *loc. cit. arg.* Gloſ. *in d. L. ade. verb. neceſſariam.* & ibi Bal. *num.* 11. Caroc. *loc. cit. queſt.* 2. *num.* 8. ibi; *neceſſitas debeat eſſe urgens, & vere neceſſaria*, non vero ſufficit cauſa, ut poſſit carius vendi, aut locari &c. non obſtante quod adſit pactum, quod poſſit expellere conductorem ad proprium uſum, quia id intelligeretur de uſu neceſſario non voluntario. Antonel. *loc. cit. n.* 11. Paſchal. *de patr. pot. p.* 4. *c.* 6. *a n.* 1.

Concluſio principalis limitatur, ſi dominus, ſeu locator adjecerit locationi pactum de non expellendo inquilinum, ſeu conductorem; maxime ſi interveniat juramentum, quia tunc, ut verba aliquid operentur, intelligitur dominus promiſiſſe, quod nolit illum expellere etiam ob propriam neceſſitatem. ita DD. apud Gabr. *d. concl.* 3. *a num.* 2. Gratian. *deciſ. March.* 119. *num.* 13. *&* 14. & ibi De Luca *in animadverſ. a num.* 2. Mantic. *de tacit. lib.* 5. *tit.* 7. *num.* 12. Paſchal. *d. cap.* 6. *a num.* 10. *ſeqq.* & DD. apud Antonel. *l. c. num* 12. qui tamen contrariæ inclinat, cum quo Caroc. *l. cit. queſt.* 2. *num.* 19. *ſeq.* Covar. *lib.* 2. *var. cap* 15. *n* 4. *in fin.* & apud hos alii; quia illud pactum, ſeu juramentum ſequitur naturam actus. 36

Limitatur ulterius concluſio in locatione ad longum tempus, puta ad decennium, vel ultra, in quo etiam non habet locum neceſſitas locatoris ſupervenientis ad effectum excludendi conductorem. Antonel. *loc. cit. num.* 17. Caroc. *d. queſt.* 2. *n.* 40. ubi plures limitationes videre poteris. 37

Poteſt etiam conductor expelli, ſi non ſolvit penſionem conventam. ad tex. *in cap. propter ſterilitatem* §. *fin. ff. de locato*. de quo late Caroc. *d part.* 4. *queſt.* 14. *per tot. pag. mihi* 202. Gomez. *d cap.* 3. *num.* 6. Antonel. *d. cap.* 39. Vivius *deciſ.* 308. *per tot.* & concorda quæ diximus in praxi *emphyteuſis. a num.* 50. *&* 83. *ſeqq.* modo tamen ſolutio fuerit omiſſa ſcienter. de quo Caroc. *loc. cit. num.* 20. Tiraquel. *de retr. convent.* §. 4. gloſ. 6. *num.* 29. & quomodo ad hunc effectum dicatur integra, ſeu integre ſoluta, vide Tiraquel. *l. cit. a num.* 25. Caroc. *a numer.* 22. *ſeqq.* & quod in hoc caſu conductor non tantum poſſit expelli, ſed etiam cogi ad ſolvendas penſiones decurſas, dixit Caroc. *l. c. num.* 27. ad tex. *in L. colonus.* ubi Caſtr. *ff. locati.* Antonel. *d. c.* 39. *n.* 4. quidquid dicatur in emphyteuſi, de quo ſupra in verb. *emphyteuſis. num.* 116. & an teneatur ſolvere penſionem pro tempore reſiduo, vide Specul. *tit. de locato.* §. *poſtquam. num.* 10. Antonel. *de tempor legal. l.* 1. *cap.* 39. *num.* 1. & quod negans ſolvere affictum, vel penſionem dicatur ſpoliare dicit Caroc. *l. c. num.* 43. ubi Burgnin. *deciſ.* 45. *numer.* 72. ubi ſubdit, quod ratione ſpolii poſſit agi coram Judice Eccleſiaſtico, etiamſi bona Clerici eſſent patrimonialia. quo tempore vero debeat ſolvi penſio, vide *DD. cit.* & gloſ. *in d. L. ade. verb. verſata. C. de locat.* An poſſit conductor expelli ob unicam ceſſationem a ſolutione penſionis, ac quando excuſetur. vide Gratian. *diſc. for. c.* 19. *a n.* 7. *& DD. cit.* ac in verb. *emphyteuſis.* & ſi conductor alii domum ſublocaſſet, nec penſionem ſolviſſet, an per hoc poſſit Dominus ſecundum conductorem expellere, vide infra *n.* 142. 38

Ulterius poteſt conductor expelli ob rei locatæ deteriorationem, vel ſi in ea male verſetur, ut ſupra in verb. *emphyteuſis. numer* 77. *&* 80. Antonel. *d. cap* 39. *num.* 23. & Paſchal. *ut ſtatim infra a numer.* 45. *ſeqq.* 39

Item ſi locator vellet domum locatam reficere; quo caſu tamen poſtquam illam refecerit, cogetur illius uſum iterum conductori concedere. ita Antonel. *cap.* 39. *nu.* 22. ubi gloſ. *in L. ſi duo.* §. *cum inquilinus. verb. dominum. ff. uti poſſid.* Caroc. *var. par.* 1. *cap.* 14. *num.* 22. Caroc. *d. p.* 4. *cap.* 5. *numer.* 13. & alii Paſcal. *de patr. pot. d. p.* 4. *cap.* 6. *num.* 44. ubi tamen quod conductor non poſſet cogi ad rehabitandum, nec ad penſionem ſolvendam pro futuro tempore, & ut infra *num.* 92.

40 Finita vero locatione poteſt dominus conductorem expellere, vel mediante actione propria *locati*, vel mediante remedio poſſeſſorio *uti poſſidetis*, vel data reſiſtentia, incontinenti, propria auctoritate expellere, & libere rem alteri locare, nec de jure poteſt conductor pro eodem vel etiam majori pretio rem detinere, & ſibi habere. de quo vide tex. & DD. *in L. ne cui liceat. C. de locato & conducto. ubi gloſ.* Gomez *de locat. d. cap.* 3. *num.* 5. ubi DD. ubi limitatur in prædiis fiſcalibus, & ſcholaribus, qui in re conducta pro eodem pretio eſſent præferendi, ut probatur *ex cap.* 1. *extr. de locat. & conduct.* & infra *num.* 42. & an requiratur ſententia Judicis, vide Caroc. *de locat. d. p.* 4. *quæſt.* 14. *a num.* 6. *pag. mihi* 202. & quæ diximus in verb. *emphyteuſis. a num.* 50. *ſeqq.*

41 An vero judicium intentatum contra conductorem ad ipſum expellendum ſit poſſeſſorium, vel petitorium, diſtingue: quod ſi agitur ad expellendum poſt finitum tempus, vel ex linea finita, & tunc erit remedium poſſeſſorium, *ex L. ſi quis conductionis. C. de locat.* ſi vero agitur ad expellendum ante finitum tempus ex cauſis ut *in cit. L. ade C. eod.* erit judicium petitorium. ita Caroc. *l. c. n.* 44. *d. quæſt.* 14. Et quando agitur ex *d. L. ſi quis conductionis*, non auditur locator de proprietate, niſi reſtituta poſſeſſione, & ideo non poteſt opponi exceptio dominii, quando de locatione conſtat, alias ſecus. de quo vide DD. apud Pajatel. *annot.* 39. *num.* 18. *ſeqq.* gloſ. *in d. L. ſi quis conductionis.* Caroc. *de locato. p.* 6. *remed.* 14. *ad d. L. ſi quis. pag. mihi* 267. Menoch. *recuper. remed.* 11. *a num.* 35. Merlin. *deciſ.* 376. *a num.* 1. Vivium *com. opin. lib.* 1. *opin. mihi* 136. *a num.* 1. & infra *num.* 170. *ſeq.*

42 Et quod diximus conductorem antiquum non eſſe præferendum novo, ſed poſſe locatorem rem locare cui maluerit, juxta communiorem & magis receptam apud Gratian. *diſc. for. cap.* 357. *a num.* 1. ubi Afflict. *deciſ.* 238. *num.* 5. *in fin.* & alii plures, contra nonnullos, limitatur primo in prædiis fiſcalibus, ſicut & in ſcholaribus, ut ſupra dictum. vide Gratian. *l. c. a n.* 6. & ibi Carol. Anton. de Luca *in animadverſ. num.* 7. *&* 13. ubi quod idem ſit de Magiſtris. Limit. ſecundo in miſerabilibus perſonis, quibus competit privilegium prælationis. De Luca ad Gratian. *l. c. n.* 14. ubi Caroc. *de locato. p.* 3. *tit. de libertate. quæſt.* 1. *num.* 26. Novar. *in prax. miſerabil. perſon. privileg.* 42. Leoncill. *de privileg. pauper. p.* 2. *privileg.* 131. Limit. tertio in Eccleſiis & locis piis, quæ præferuntur novis conductoribus. De Luca *d. num.* 14. ubi Genuen. *in prax. Eccleſ. quæſt.* 421. *num.* 2. Novar. *d. privil.* 42. *num.* 6. Limit. quarto, ſi primus conductor rem notabiliter melioraſſet, & parem alii conditionem offerret, ut ſi v. g. in prædio ruſtico primus conductor fundos ſteriles reduxiſſet ad culturam. de quo vide DD. apud Gratian. *d. cap.* 357. *num.* 34. & ibi De Luca *num.* 5. Caroc. *l. c. a n.* 27. Limit. quinto, niſi adſit pactum, aut conſuetudo in contrarium. Caroc. *l. c. a n.* 4. apud quem videre poteris alias limitationes, & ampliationes ubi *num.* 29. quod concluſio limitetur etiam in conductore longiſſimi temporis, & De Luca *l. cit. numer.* 12.

43 Quæres primo, an Eccleſia, quatenus nolit pro ſe retinere, cogatur relocare primo conductori antiquo ſeu longi, aut longiſſimi temporis? ſi enim vellet pro ſe retinere, non poſſet cogi alteri relocare. Antonel. *de regim. Eccleſ. lib.* 1. *cap* 5. §. 2. *numer.* 15. quando vero vult relocare, quod teneatur præferre primum conductorem, ſi offerat eandem penſionem, tenuit idem Antonel. *loc. cit. num.* 14. ob tex. *in L. congruit. & L. prædia. C. de locat. prædior. civil. vel fiſcal. lib.* 11. quarum legum æquitatem dicit habere etiam locum in locatione rerum Eccleſiæ, cujus adminiſtrantes ſemper debent habere præ oculis æquitatem. idem tenet Gratian. *d. cap.* 357. *num.* 41. ubi DD. & apud De Luca *ibid. num.* 9. Barboſ. *in L. filiuſfam.* §. *fin. num.* 41. *ff. ſolut. matr.* ubi citat Butrig. *in cap.* 1. *de locat. num.* 6. & hanc magis communem vocat Baroc. *d. quæſt.* 1. *num.* 29. *ſeqq.* ubi plures citat vide etiam Paſchal. *de patr. pot. p.* 4. *cap.* 6. *num.* 33. ſed contrariam ſententiam, quod imo Eccleſia non teneatur præferre antiquum conconductorem, (extra terminos *cap. ad aures, de reb. Eccleſ. non alien.*) tanquam veriorem, ac magis conſonam libertati Eccleſiaſticæ tenuit Rota *deciſ.* 219. *nu.* 23. *p.* 10. *rec.* ubi citat Franch. *deciſ.* 406. *a n.* 3. *verſ. pro ſecundis conductoribus. & ſeq. uſque ad fin.* Maſtril. *deciſ.* 309. *a num.* 17. *verſ. ſed Vincent. de Franch. & ſeq. per tot.* Gizarel. *deciſ.* 5. *ſub num.* 24. *verſ. ad rem redeundo.* Genuen. *practicabil. Eccleſ. quæſt.* 421. *ſub num.* 4. *verſ. ſed nihilominus contraria opinio eſt verior.* & præter iſtos idem tenent Riccius *deciſ.* 184. *p.* 3. Carena *reſol.* 46. & alii relati a De Luca *l. c. num.* 10. alias eſſet imponere onus Eccleſiæ, ne poſſit locare cui vult, quod eſt contra libertatem Eccleſiaſticam. ideo prior ſententia, cum contineat quandam æquitatem, exercenda erit per modum urbanitatis, non neceſſitatis.

Quær. ſecundo, an id quod diximus ſupra in verb. 44
emphyteuſis. num. 103. quod in renovatione agnati habeant jus prælationis, habeat locum etiam in renovatione locationis? & Reſp. negative in locationibus ad modicum tempus, in quibus non transfertur jus in re, aut utile dominium, de quo vide Gratian. *d. cap.* 357. *a numer.* 25. ubi DD. & aſſignat differentiam inter locationem, & emphyteuſim.

§. IV.

De tacita renovatione, ſeu ratificatione locationis.

Locationis tempore finito, perſeverante conductore 45
in re conducta cum ſcientia, & patientia locatoris, inducitur renovatio ipſiuſmet contractus, vel magis prorogatio, ſicut & ipſe conductor præſumitur reconduxiſſe, de quo eſt tex. *in L. item quæritur.* 14. §. *qui impleto.* ubi DD. *ff. locati.* Alciat. *de præſump. regul.* 2. *præſ.* 17. *a num.* 1. Menoch. *de præſum. lib.* 3. *præſ.* 85. *a num.* 1. *& de arbitr. caſ.* 159. *num.* 2. Merlin. *de pignor. & hypoth. lib.* 3. *tit.* 1. *quæſt.* 39. *num.* 1. ubi DD. Mantic. *de tacit. lib.* 5. *tit.* 15. *a n.* 1. Caroc. *de locato. p.* 3. *tit. de renovat. locat. a quæſt.* 1 *& multis ſeqq.* apud quos videre poteris hanc materiam late diſcuſſam, cum multis ampliationibus, & limitationibus.

Et quidem facienda eſt differentia inter prædium ur- 46
banum & ruſticum: nam in primo cenſetur renovata, & prorogata, donec unus ex contrahentibus diſcedere velit, ſeu pro tempore, quo conductor remanſit in domo poſt finitam conductionem: in ſecundo vero cenſetur renovata per unum annum, etiamſi prior conductio facta fuerit pro majori tempore. de quo *DD. cit.* & Gomez *var. tom.* 2. *cap.* 3. *tit. de locat. n.* 15. *verſ. item quæro.* Antonell. *de tempor. legal. lib.* 2. *cap.* 35. *a n.* 1. Quod ſi tamen prædium ruſticum eſſet tale, ut ex eo fructus perciperentur ſolum de biennio in biennium, aut quinquennio in quinquennium, tunc in biennium, vel quinquennium cenſetur locatio renovata. Antonel. *l. c. nu.* 3. ubi citat Bart. *in d.* §. *qui impleto.* & Bal. *in L. legem. n.* 1. *verſ. item dico C. locati.* Mantic. *l. c. num.* 6. Subdens *num.* 7. *&* 8. quod ſi prædium ruſticum ſit tale, ut ex eo bis in anno percipiatur uniformis fructus, locatio in ſex tantum menſes cenſeatur tacite renovata: & ſi eſſet tale, ut ex eo qualibet parte anni fructus uniformis perciperetur, renovatio, aut reconductio cenſeatur facta pro rata temporis, quo quis in fundo fuerit, ita etiam gloſ. *in d.* §. *qui impleto.* Gomez *l. c. ante medium.* & ſi ex uno prædio uno anno percipitur frumentum, & alio anno milium, dicitur eſſe una cultura prædii, & fructus confunduntur. juxta Menoch. *l. c. n.* 13. *d. præſ.* 85. quod etiam dicit de prædio urbano, ut ſi quis v. g. habeat domum in loco, in quo celebrantur nundinæ, inhabitans illam uniformiter quolibet anni tempore, cenſetur eandem tacite reconduxiſſe etiam ad tempus nundinarum, in quo ſolent ex illa domo plures fructus percipi. Mantic. *l. c. n.* 9. ita etiam Menoch. *d. præſ.* 85. *a n.* 8.

Porro concluſio limitatur primo, quando conductor 47
per modicum tempus remanſit in re conducta, nam

tunc

Digitized by Google

tunc reconduxiſſe non cenſetur. Antonel. *l.c. numer.* 9. ubi Maſcard. *de probat. concl.* 991. *num.* 21. Cancer. *var. reſol. lib.* 1. *cap.* 14. *num.* 58. Mantic. *loc. cit. numer.* 16. & quale dicatur modicum tempus remittitur arbitrio Judicis. juxta Antonel. *loc. c.* arg. eorum quæ dicunt Menoch. *de arbitr. caſ.* 4. *numer.* 5. Seraphin. *deciſ.* 580. *num.* 5. Gomez *l.c. ad med.* ubi Bart. *in d. §. qui impleto. col. fin. num.* 12. Limit. ſecundo, in amente, furioſo &c. in quibus ob defectum conſenſus non poteſt judicari tacita reconductio. Mantic. *l.c. num.* 10. & 11. Afflict. *deciſ.* 365. *a num.* 1. Limit. tertio, quando actum eſſet inter partes, ut locatio de ſubſtantia debeat fieri in ſcriptis, de quibus, & aliis limitationibus conſule. *DD. cit.*

48 Reconductio tacita eſt ejuſdem qualitatis, cujus eſt expreſſa. Mantica *loc. cit. num.* 19. & 33. Maſcard. *d. concl.* 991. *num.* 3. & 9. Antonel. *d. cap.* 25. *num.* 4. hinc reconductor tenetur ad penſionem ſolvendam pro rata, habito reſpectu ad pretium conventum in primo contractu. *DD. cit.* & Gomez *d. cap.* 3. *verſ. item quæro, an, & quando.* & locator poteſt in tali caſu agere actione locati ad penſionem non ſolutam. Afflict. *d. deciſ.* 365. *num.* 13. Antonel. *l.c.* & etiam locator teneretur remittere penſionem ob damna &c. ut in prima locatione, de quo *in §. ſeq.* Afflict. *l.c. n.* 3. An vero & quomodo cenſeatur reconductio facta cum eadem hypotheca, & pactis, quæ continentur in priori locatione tam reſpectu locatoris, quam conductoris, vide late Antonel. *n.* 4. Alciat. *a n.* 5. Mantic. *a num.* 19. *in ll. cit.* Merlin. *de pignor. d. quæſt.* 39. *a n.* 3. Caroc. *ad d. tit. de renovat. locat. quæſt.* 22. *ſeqq. fol.* 159. Quod ſi in primo contractu locationis intervenerit fidejuſſor, ſi poſtea dicta locatio tacite renovetur, aut prorogetur, non per hoc renovabitur obligatio fidejuſſoris, niſi novus ejuſdem intervenerit conſenſus. de quo Merlin. *loc. cit. num.* 11. Gomez *ut ſupra. num.* 17. *in fin.* late Caroc. *loc. cit. quæſt.* 23. *per tot.* Hering. *de fidejuſſ. cap.* 20. §. 18. *num.* 6. Tiraquel. *de retract. convent.* §. 1. *gloſ.* 7. *num.* 32. Mantic. *loc. cit. num.* 22. & quod nec cenſeatur renovatum juramentum, cum ejus obligatio requirat formalitatem verborum, tactum ſcripturarum &c. dicit tanquam verius Caroc. *l. c. quæſt.* 23. imo quod nec pœna cenſeatur repetita, tenet Mantic. *loc. cit. num.* 23. Menoch. *d. præſ.* 85. *num.* 21. & 22. *in fin.* & tandem advertendum eſt, quod tacita relocatio, aut reconductio cenſeatur facta cum eiſdem pactis, quæ ſunt ſecundum naturam locationis, non autem cum iis pactis, quæ ſunt contra, vel præter naturam ipſius contractus. de quo Mantic. *loc. cit. num.* 32. facit etiam, quod dicit Pajatel. *annot.* 39. *n.* 15. & 16. ubi quod tacita relocatio non habeat eandem vim executivam virtute primi inſtrumenti celebrati a principio locationis. & Menoch *l. c. n.* 46.

49 Similiter tacita reconductio locum habet in conductione, & locatione operarum, nam qui locavit operas ſuas ad certum tempus, ſi poſt illud tempus perſeveraverit ſciente, & patiente conductore, intelligitur tacita reconductio. Maſcard. *d. concl.* 991. *num.* 12. Mantic. *num.* 46. Menoch. *nu.* 16. *in ll. cit.* Antonel. *d. cap.* 25. *num.* 7. apud quos, quod idem procedat de advocato, Medico &c. & quidem cum eiſdem qualitatibus, & conditionibus. Menoch. *num.* 18.

50 Verum reconductio tacita tollitur per contrariam præſumptionem, cum enim illa contrahatur ex præſumpta contrahentium voluntate, omnis præſumptio tollitur, ſi mens contraria appareat, aut præſumatur. Mantica *d. lib.* 5. *tit.* 15. *nu.* 20. vel ubi locatio præter conſenſum partium requirit aliquam ſolemnitatem, ut in locatione bonorum Eccleſiæ, quæ renovata non præſumitur. juxta Menoch. *l.c. num.* 30. quamvis contrarium, quod imo reconductio facta cenſeatur etiam in prædiis Eccleſiæ, pupilli, vel univerſitatis interveniente ſcientia, & patientia Prælati, tutoris, adminiſtratoris &c. dicunt Antonel. *d. cap.* 25. *numer.* 6. Mantic. *l. c. num.* 13. Gomez *d. cap.* 3. *num.* 15. *verſ. item quær. an.*

51 Reconductio tacita locum habet etiam in locatione facta a Republica, tam in locatione ad longum, quam ad modicum tempus. Antonel. *l. c. num.* 15. Mantic. *ut ſupra n.* 36. & 37.

52 Tacita reconductio locum non habet, ſi conductor ex parte ſua contractum non implevit, quia durante etiam locatione poteſt expelli. ut ex *L. quæro. §. inter locatorem*, & ibi DD. *ff. locati.* dicit Mantic. *loc. cit. numer.* 28. ubi id extendit, etiamſi extet ſtatutum, quod locatio finita cum eiſdem pactis intelligatur renovata.

Nec tacitæ reconductionis præſumptio locum habet in re conceſſa ad certum tempus cuſtodiæ cauſa, nec haberet locum in locante operas ſuas, ut in meo prædio ſit cuſtodiæ cauſa, ſi finito tempore conductor ibi perſiſteret. Menoch. *d. præſ.* 85. *numer.* 40. & 51. 53

Et tandem ſi quis poſt finitam locationem factam ad modicum tempus, puta ad annum, vel biennium perſeveraverit in poſſeſſione rei conductæ ſpatio triginta annorum, ſciente, & patiente locatore, ſolvendo uniformem annuam penſionem, non poteſt intelligi tacita renovatio; quia *ſuprad. §. qui impleto.* loquitur de tacita renovatione per annum in prædiis ruſticis, & per ſingulos dies in prædiis urbanis, quæ inducitur ad tempus: in continuatione vero facta ſpatio triginta annorum cum uniformi penſione inducitur locatio perpetua, & præſcribitur jus coloniæ, ut conductor poſtea expelli amplius non poſſit, de quo Mantic *loc. cit. num.* 30. vide DD. relatos a Paulo Rubeo *in annot. ad deciſ.* 14. *Rota Rom. numer.* 3. *par.* 3. *recent.* qui late hanc quæſtionem examinat, & *a numer.* 5. *ſeqq.* concluſionem hic poſitam ſolum admittit, quando non conſtat a principio quem poſſediſſe vigore locationis: ſecus quando conſtat de prima cauſa, & primordio tituli: quia tunc penſionis ſolutio toto tempore facta præſumitur vi primæ locationis, etiamſi eſſet mille annorum, & tunc locatio ſingulo anno præſumitur tacite renovata, & hanc ſententiam ibidem late comprobat, quem vide. 54

Locatio vero facta ad annum non præſumitur continuata in futurum, quamvis non probetur diſdicta ad effectum condemnandi poſſeſſorem ad reſtitutionem penſionum tanquam a ſe exactarum, ne detur præſumptio præſumptionis, nempe quod locatio duraverit ultra annum, & quod poſſeſſor penſiones exegerit, niſi concurrant præſumptiones continuationis. Bichius *deciſ.* 143. *numer.* 3. plura vide apud Menoch. Mantic. & alios ſupra relatos. 55

§. V.

An re meliorata penſio augeri poſſit, aut quando fructus excreverunt, & an, & quando locator teneatur remittere penſionem in totum, vel in partem?

Re locata per conductorem meliorata, v. g. per reductionem fundi ſterilis ad fertilitatem ex propriis conductoris impenſis quod non poſſit locator augere penſionem, ad tex. *in L.* 1. *C. in quib. cauſ. coloni. lib.* 11. dicit Caroc. *de locato. p.* 4. *quæſt.* 17. *pag. mihi* 204. quem vide & *tit. de remiſſione mercedis. quæſt.* 8. *ſub num.* 120. *pag.* 192. ubi, quod conductor Molendini cum quatuor rotis, non teneatur ad majorem penſionem, licet imponat quintam rotam. 56

An vero fiat augmentum penſionis propter maximam fertilitatem, dicendum eſt, quod ſi fertilitas conſiſtit in valore fructuum, quia forte nunc plus valent, quam prius, tunc non habet locum augmentum penſionis, ſicut non minueretur penſio propter vilitatem fructuum, & parvi valoris, cum eadem debeat eſſe ratio lucri & damni. Gomez. *d. tom.* 2. *cap.* 3. *de locat. numer.* 19. Caroc. *d. pag.* 192. *num.* 118. quod ſi ſit quidem maxima ubertas fructuum, ſed parum valent, & tunc ſi penſio ſolvitur in fructibus, fit augmentum, ſecus ſi ſolvitur in pecunia. Caroc. *l. cit. tit. de remiſ. merced. q.* 8. *n.* 53. *pag.* 190. 57

Si vero fertilitas conſiſtit, non in valore pretii, ſeu fructuum, ſed in abundantia, & incremento, ſeu ubertate fructuum, tunc videndum eſt, an hæc provenerit ex induſtria, diligentia, ac labore coloni, & tunc penſio non augetur; ſi vero fertilitas proveniat caſualiter, & quidem in magno exceſſu, & tunc augetur penſio. de quo *DD. cit.* tex. & gloſ. *in L. ſi merces. §. vis major. ff. locati.* Hinc ſi locavi molendinum, ex quo conductor ſolum percipiebat v. g. quinquaginta ob multitudinem molendinorum, modo vero 58

plus percipere poteſt, ex quo alia molendina impetu aquarum fuerunt deſtructa, poteſt augeri penſio pro rata. *DD. cit.* ubi Anchar. *in cap. propter ſterilitatem, col. 3. n. 16. de locat.* ita etiam Vivius *comm. opin. lib. 1. verb. conductor opin. mihi* 133.

59 An vero conductori augeatur penſio ob alluvionem, vide Caroc. *l. c. n.* 111. negativæ adhærentem. ubi Angel. poſt Cyn. *in L. lege. C. locati.* & alios caſus, vide apud cit. Caroc. *ibid.*

60 Vice verſa ſi ex divina, vel humana diſpoſitione contingat aliquis caſus fortuitus, puta grandinis, belli, & ſimilium, vel inſolitus, ex quo ſequatur magna ſterilitas fructuum, debet fieri conductori remiſſio penſionis, pro rata, de quo eſt tex. *in d. L. ſi merces. §. vis major. L. ex conducto. §. 1. ff. locati. L. licet. C. eodem cap. propter ſterilitatem. d. tit.* ubi DD. Gail. *lib. 2. pract. obſ.* 23. *n.* 1. pro quorum intelligentia aliquos hic ponemus caſus, ſeu quæſtiones. igitur

61 Quæritur primo, quænam dicatur magna ſterilitas, aut damnum intolerabile? & in hoc non conveniunt DD. aliqui enim volunt, quod tunc dicatur magna ſterilitas ad effectum remittendi penſionem, quando ex fundo non tot fructus colliguntur, quot in ſeminando fuerunt conſumpti, ſeu quando ex fundo non colligitur ſemen. ita gloſ. *in d. cap. propter ſterilitatem. verb. magno incommodo.* quam ſecuti ſunt DD. relati a Caroc. *l. c. tit. de remiſ. mercedis. n. 2. in quæſ.* 1. & a Gomez. *d. cap. 3. ſub n.* 18. ſed hæc opinio nimis rigida videtur, teſte P. Pirhing *de locato n.* 5. ubi Abb. *in d. cap. propter ſterilitatem. n.* 12. Caroc. *l. c. n.* 3. quamvis enim in hoc caſu fiat totius penſionis remiſſio, ne colonus ſupra damnum ſeminis amiſſi, mercedes agri præſtare teneatur, ut dicitur *in d. L. ex conducto. §.* 1. tamen non hæc ſola dicitur magna ſterilitas ad hunc effectum. *DD. cit.*

Alii volunt tunc dici magnam ſterilitatem, cum tertia pars fructuum, qui percipi ſolebant, ſuit deperdita. per DD. apud Pirhing & Caroc. *ll. cit.* quam opinionem in foro conſcientiæ veriorem, in foro Cæſaris vero nimis rigoroſam vocat ipſe Caroc. *l. cit.* Covar. *pract. quæſt. cap. 30. ſub num. 1. verſ. eſt etenim.* ubi exiſtimat hoc damnum regulariter non ſufficere, ut pro rata penſionis remiſſio fiat: recte tamen monet Caroc. *l. c.* ut quilibet diligenter examinet conſcientiam ſuam, nec confidat quid teneat forum Cæſaris, ſed forum poli, & vera conſcientia, & alii aliter ſentiunt, ut videre eſt apud *DD. cit.* Carocio vero, Pirhing, Gonzalez in locis citatis, Antonel. *de tempor. legal. lib. 1. cap. 38. numer. 7. ſeq.* arridet ſententia, tunc dici maximam ſterilitatem, quando eſt ultra dimidiam, hoc eſt, quando conductor non collegit fructus, qui detracto ſemine & expenſis in colendis agris, & colligendis fructibus, non ſufficiunt ad ſolvendam mediam penſionem, & plurimos pro hac ſententia citant, volentes tunc fieri remiſſionem penſionis pro rata, cum quibus Covar. *l. cit. verſ. quam ob rem.* Et hoc tandem poſſet remitti arbitrio Judicis. Caroc. *l. cit. num.* 19. & argumento eorum, quæ dicit Menoch. *de arbitr. caſ. 80. per tot.* qui attendet ad conventiones, & pacta contrahentium, conſuetudinem Regionis, judicium, & communem vicinorum opinionem &c. Gail. *lib. 2. pract. obſerv.* 23. *num.* 1. & hanc refert etiam Covarruv. *loc. cit. num. 1. verſ. aliis placet.* ex opinione Baldi *in L. 1. C. ſi adverſ. vendit. pignor.* Imo teſte Caroc. *loc. cit. num.* 11. attento Jure Canonico ſemper pro rata facienda eſt remiſſio, licet non ſit intolerabile damnum, aut vera, & propria ſterilitas.

62 Quær. ſecundo, an remiſſio penſionis habeat locum etiam in deperditione fructuum jam collectorum? Reſp. quod ſi fructus jam ſunt reconditi in domum, aut in horreum, quod tunc pereant conductori, cum jam fuerit illorum dominus factus, quod ſi autem nondum ſunt in horreo, aut domo reconditi, ut ſi v. gr. ſegetes in paleis ſint in fundo poſiti, vel area, & tunc ſi caſu, puta fulmine, igne &c. ſine culpa conductoris pereant, eritque locus remiſſioni. Gail. *l. cit. numer.* 13. Pirhing, & Gomez *ll. cit.* ob rationem contrariam. Similiter ſi fructus bene percepti ſunt parvi valoris, vel poſtea corrumpantur, ut ſi vinum fiat acetum &c. non erit locus penſionis remiſſioni. *DD. cit.*

Quær. tertio. Quid ſi fructus pauci collecti ſint ef- 63
fecti per ſe cariores, quia forte ſterilitas eſt univerſalis, ſicque per conductorem pretio & dictis fructibus venditis percepto, penſio integra ſolvi poteſt? Reſp. tunc non eſſe locum remiſſioni. Caroc. *loc. cit. num.* 14. ubi Corn. *conſ. 128. col. pen. lib.* 2. Rol. *conſ. 86. num. 8. lib.* 3. Cephal. *conſ. 104. num. 3. lib.* 1. Rim. *in princ. de donat. num.* 10. *q.* 8. ſi ſolutio fiat in pecunia. *ut ſupra. num.* 57.

Quær. quarto, an ſit locus remiſſioni, ſi ſterilitas 64
anni præſentis poſſit aliorum ubertate compenſari? Reſp. negative. *L. ſi uno. ff. locati. cap. propter ſterilitatem. eod.* Gail. *loc. cit. num.* 12. late Caroc. *l. c. quæſt. 8. a n. 23. pag.* 186. Ciarlin. *contr. for. cap. 47. num.* 57. Caroc. *l. c. quæſt. 8. num. 56. & 57. pag. 190. & num. 45. 46. & ſeqq. d. q.* 8. ubi late. Pirhing. *l. cit. num.* 6. Vivius *com. opin. lib. 1. verb. conductor. opin. mihi* 131. *num.* 5. & alii paſſim, ubi videbis modum, quomodo hæc compenſatio fiat. Anton. *d. cap. 38. a num.* 8. & ſi quid fuit actualiter remiſſum de penſione, & ex annis ſubſequentibus fiat compenſatio, locator poteſt a conductore remiſſum repetere. Pirhing *loc. cit.* quæ tamen locum habent, quando ſumus in una, & eadem locatione ad certum tempus facta, de quo Gratian. *deciſ. March.* 222. *num.* 6. ubi DD. vide etiam *infra. num.* 75.

Quær. quinto, quid ſi conductor renunciaſſet caſi- 65
bus fortuitis, illoſque in ſe ſuſceperit, eritne tunc locus remiſſioni penſionis? Reſp. primo, ſi conductor illis renunciavit tempore quo jam inſtabant, puta tempore belli, vel peſtis inſtantis, ob illorum contingentiam non fieri remiſſionem, per DD. relatos a Vivio *loc. cit. opin. mihi* 131. *num.* 3. Gail. *d. obſerv.* 23. *num.* 6. quia volenti, & ſcienti non fit injuria, quo caſu non fit remiſſio, etiamſi non fuerit expreſſe renunciatum. vide Gail. *loc. cit.* vide etiam Caroc. *l. c. quæſ. 8. pag.* 188. *a num.* 3. niſi res totaliter pereat, quia tunc non ſolum fit remiſſio, ſed imo nulla poſtea pro tempore futuro debetur penſio, etiamſi tempore belli &c. omnes caſus fortuitos, etiam inſolitos conductor in ſe ſuſceperit. Antonel. *de tempor. legal. lib. 1. c. 38. n.* 19.

Similiter Reſp. ſecundo, ſi conductor caſus fortuitos in ſe ſuſcepit, & convenit, ut ob caſum fortuitum nullam locator teneatur remittere penſionem, quale pactum valere tenent Gail. *l. c. num.* 17. Pirhing *ubi ſupra num. 6. verſ. limit. tertio.* ad tex. *in L. ſi quis fundum. ff. locati.* ubi gloſ. verb. *præſtaretur. L. juriſgentium. §. item ſi quis. ff. de pact. cum ſimilibus.* & tunc nulla fit remiſſio. *DD. cit.* quod tamen intelligitur, ſi caſus illi fortuiti ſæpe contingere ſint ſoliti, ut ſi quis conduxiſſet prædium juxta flumen, quod ſæpius exundat. *DD. cit.* aut ſi in loco peſtis, bellum, grandines imminere ſunt ſolitæ, de quibus, & aliis vide etiam Caroc. *l. c. quæſ. 8. fol.* 188. Si tamen renuncians caſibus fortuitis & juri petendi remiſſionem penſionis, in caſum magni & intolerabilis damni remiſiſſet ſe locatoris arbitrio, & diſcretioni, tunc dicto pacto ſeu renunciatione non obſtante, erit locus remiſſionis: quia dum unus contrahentium, ſe remittit arbitrio & diſcretioni alterius, ne illa remiſſio ſit fruſtranea, intelligendum eſt de arbitrio boni viri, ita ut ſi locator illo abutatur, intret arbitrium Judicis. *arg. L. ſi libertus. 30. ff. de oper. libert.* ibi: *& fere ea mens eſt perſonarum arbitrio ſubſtituentium, vel quia ſperent eum recte arbitraturum, id faciant, non quia vel immodice obligari velint.* Et ſic videtur tunc conductor renunciaſſe ſub conditione, ſi a locatore fiat remiſſio arbitrio boni viri, alias non. argum. eorum, quæ dicit Bajard. ad Clar. *in §. fin. quæſt. 49. n.* 68. Menoch. *de arbitr. quæſt. 8. n. 36. ſeqq.* & hanc plane comprobat Cardin. de Luca *in ſuo theatr. verit. & juſtit. tit. de locat. & conduct. diſcurſ. 4. per tot.*

Reſpond. tertio, quod renuncians caſibus fortuitis cenſetur tantum intellexiſſe de ſolitis, non vero de inſolitis, etiamſi adeſſent clauſulæ multum prægnantes, puta *& omnibus aliis &c.* & ſic ſecuta maxima ſterilitate, inſolita vitium, ac arborum ſiccitate, ac intolerabili damno ex caſu inſolito, erit locus remiſſioni penſionis, quam opinionem communem vocat Rota *in una Taurinen. penſion. coram D. Aquenſ.* relata a Mohedan. *deciſ. 5. alias 236. de l. c. & conduct. fol.* 207. apud

Vi-

Vivium l.c. d. opin. 131. n. 8. tex. in L. ſi fiſtulas. 78. §. frumenta. ff. de contrah. empt. & hoc etiamſi fuiſſet juramento renunciatum, quia juramentum non extenditur ad incognita, & inſolita. Pithingh n. 6. v. limit. tertio. Gail. n. 19. & 20. in ll. cit. Vivius l.c. opin. mihi 130. per tot. Antonel. de tempor. legal. d. lib. 1. cap. 38. num. 13. Si tamen expreſſe renunciatum ſit etiam caſibus fortuitis inſolitis, ſtandum erit conventioni, teſte Gail. l.c. n. 20. ad tex. in L. 1. §. ſi convenit. ff. depoſiti. niſi tota ſubſtantia rei conductæ pereat, nam tunc pro tempore futuro nulla debetur penſio, etiamſi ſit renunciatum caſibus fortuitis, etiam inſolitis. Antonel. l. c. num. 19. Caroc. l.c. de remiſ. merced. qu. 8. num. 5. Quinam vero dicantur caſus inſoliti, vide late Caroc. de locato. d. p. 4. tit. de caſibus. queſt. 9. per tot. ubi diverſas ponit ſententias. Seraphin. de privileg. juram. privileg. 106. num. 5. ubi ex Corn. conſ. 12. vol. 4. diſcurrit, quod caſus inſoliti dicuntur ſecundum magis & minus: nam alii ſunt tales, qui facile a quocunque poſſunt præviderí; quidam qui non niſi a prudentiſſimis, quidam vero, quos nec quiſque prudentiſſimus cogitare, aut prævidere poſſet. & numer. 12. ex Ripa in tract. de peſte part. 2. numer. 104. remittit arbitrio Judicis, ſicut etiam Menoch. de arbitr. caſ. 80. num. 8. & per tot. & in effectu caſus inſolitus poterit conſiderari dupliciter uno modo inſolitus, qui tamen in genere potuit prævideri, licet non in ſpecie, veluti peſtis, ſterilitas, bellum, &c. quia quamvis hæc & ſimilia communiter evenire ſoleant, quia tamen raro accidunt, caſus inſoliti appellantur. Secundo vero modo dicitur caſus inſolitus, quando nec in genere, nec in ſpecie prævideri potuit, quia vix in mille, aut centum annis, aut ſemel in vita hominis contingere ſolent. & Vivius lib. 1. com. opin. mihi 131. numer. 9. & 10. verius judicat caſum inſolitum illum eſſe, qui probari nequit per memoriam hominum, & ſic quod 60. annorum ſpatio non evenerit. ubi vide & apud Mantic. de tacit. lib. 5. tit. 8. per tot. Antonell. d. cap. 38. a numer. 13. & 14. ubi plura.

66 Quær. ſexto, an ſit locus remiſſioni penſionis, ſi damnum acciderit culpa conductoris, ut quia in colendo agro, vel colligendis fructibus fuit negligentior? & Reſp. negative, ſive id propria, ſive ſervorum culpa contigerit. P. Pithing d. tit. 18. de locat. num. 7. verſ limitatur quinto. Gail d. obſerv. 23. num. 21. ad tex. in L. ex conducto. §. fin. ubi gloſſ. in verb. coluiſti. ff. locati. L. videamus. 12. in princ. eod. vel quia conduxit ſeu evidenter ſterilem, ad tex. in L. qui bona. §. de illo. ff. de damn infecto. Gail loc. cit. aut quia non curavit vel purgavit foſſas, ex quibus poſſet aqua decurrere, quæ ex hoc inundavit prædium &c. Gratian. diſc. for. 557. num. 6.

67 Quær. ſeptimo, an conductor renuncians caſibus fortuitis, cenſeatur renunciaſſe etiam illis, qui contingunt ex facto locatoris etiam juſto, ut quia conductor prohibetur uti re locata, aut diſſipantur fructus &c. ob inimicitiam & odium locatoris, ſive deinde illa inimicitia fuerit orta ex culpa, ſive ſine culpa dicti locatoris? & Reſp. negative. Mantica de tacitis. lib. 5. tit. 8. num. 17. Caroc. de locato. tit. de caſibus. queſt. 12. numer. 86. ſeqq. Joſeph. Ludovic. concl. 12. col. 8. Corn. conſ. 23. vol. 2. Maſcard. de probat. in verb. incendium. in fin. & alii quos refert Antonel. de tempor. legal lib. 1. cap. 38. num. 17. ubi quod inſuper etiam locator teneretur in tali caſu ad damna & intereſſe conductori præſtanda, quemadmodum ſi incendium ſit commiſſum ab hoſtibus conductoris poſt conductionem factam, ipſemet conductor teneretur. Antonel. loc. cit. ad tex. in L. ſi merces. §. culpæ. ff. locati.

68 Quær. octavo, an qui ſuſcipit in ſe periculum vel riſigum, cenſeatur in ſe ſuſcepiſſe caſum fortuitum? & Reſp. negative juxta Antonel. l.c. num. 14. ubi gloſ. & alii in L. opus ff. locati. Surd. deciſ 326. numer. 49. & ſeq. Caroc. d. tit. de caſibus queſt. 1. num. 4. ſeqq. niſi forte ſuſceperit in ſe periculum, riſigum, & fortunam, quia tunc intelligeretur etiam de caſibus fortuitis, juxta DD. apud Antonel. loc cit. ſed Caroc. l. c. num. 6. ſubjungit, quod ſi conductor ſuſcipiat in ſe periculum ſimpliciter, abſolute, & ſine aliqua adjectione, ſive cum ſigno univerſali, nunquam regulariter teneatur de caſibus fortuitis, juxta veriorem, ſunt cum diverſa periculum, & caſus fortuitus, nam periculum poteſt contingere cum, & ſine culpa, caſus vero fortuitus illam excludit. Mantica de tacit. lib. 5. tit. 8. numer. 7. circa quam materiam poteris videre plures ampliationes, & limitationes apud Caroc. l.c. q. 4. per tot. pag. 176. Caſus vero fortuitos enumerat Caroc. l.c. queſt. 12. ſcilicet Principis factum, vel ſuperioris impedientis uſum rei locatæ: vis impetuoſa animalium nocivorum, cui reſiſti non poteſt: ſubitus impetus grandinis &c. ignis, bellum &c. ubi vide, & text. in L. ex conducto. §. 1. ff. locati. & renuntiatio facta de uno vel altero caſu fortuito ſpecifico, non extenditur ad alios ſimiles, Antonel. l.c. niſi adſit clauſula univerſalis, puta renuncio caſui fortuito, peſtis, belli, & his ſimilibus, de quo vide Caroc. l.c. queſt. 2. & 3. ubi quinam dicantur caſus ſimiles.

69 Subdit tamen Antonel. loc. cit. numer. 15. quod ſi quis prius ex natura contractus teneretur de leviſſima culpa, quod tunc per ſimiles conventiones obligaretur etiam ad caſum fortuitum, quia hujuſmodi conventiones intelligendæ ſunt, ut aliquid addant, & ſi prius tenebatur de levi culpa, jure conventionis tenebitur de leviſſima. vide etiam Caroc. l. c. queſt. 4. a numer. 4. ſeqq. Mantic. l. c. num. 8. Sic etiam renunciatio generalis facta de caſibus fortuitis nihil poſſet prodeſſe, niſi etiam de inſolitis intelligeretur, ad illos etiam eſſet dicta renunciatio trahenda. Mantica loc. cit. num. 4. ulterius.

70 Quær. nono, quid ſi caſus fortuitus contingat non in fructibus pendentibus, ſed in ipſa re locata v.g. locavi tibi vineam, olivetum, aut quid ſimile pro certa quantitate aut menſura vini, vel olei &c. ſingulis annis ad certum tempus ſolvenda, & propter hyemis aſperitatem, vinea, vel olivetum fuit exſiccatum; aut locavi tibi domum, & hæc ante finitum tempus, vel annum fuit combuſta, aut milites impediunt habitationem &c. an tunc remiſſio dicti vini, vel olei fieri debeat? & Reſp. affirmative juxta Mantic. l.c. num. 29. ſeqq. nec tunc habetur ratio ſeu diſtinctio, an damnum ſit tolerabile, vel intolerabile, dummodo non ſit modicum. arg L. ſi quis domum §. ult. ff. locati. & L. ſi uno §. ubicumque. eod. cum ſimilibus adductis a Mantic. l. c. numer. 33. & 34. ubi, quod cap. propter ſterilitatem, de locato, & L. ſi uno. §. cum quidam ff. eod. loquantur de ſterilitate contingenti in ipſis fructibus, non vero in ipſa re locata, quo caſu fit remiſſio pro rata temporis, quo ob caſum fortuitum conductor non potuit uti re locata ſeu conducta. Antonel. l.c. num. 6. ſimiliter.

71 Quær. decimo, an fieri debeat remiſſio, ſi ſterilitas fructuum provenit ex ipſa re, puta quia vineæ propter vetuſtatem paucas tantum uvas attulerunt, aut frumentum ex prædio non multum, aut perfectum crevit; vel ruſcis, aut herbis ſegetes corruptæ fuerunt &c.? & Reſp. regulariter negative, vide tex. & DD. in d. L. ex conducto. §. 1. Caroc. loc. c. tit. de caſu. queſt. 12. a numer. 12. fol. 180. & de remiſ merced. queſt. 8. num. 41. fol. 189. & queſt. 5. num. 9. Mantic. d. tit. 8. a num. 31. & 36.

72 Plures alios caſus, in quibus ob ſterilitatem, & intolerabile damnum ſolet, aut non ſolet fieri remiſſio penſionis, vide late apud Caroc. Mantic. Gail. & alios in ll. cit. quibus addo ex Antonello d. cap. 38. numer. 21. verſ addo. ubi Guido Pa. deciſ. 630. Vivius lib. 1. com. opin. mihi 153. num. 5. Caroc. lo. c. de remiſſ. merced. queſt. 8. num. 40. & alii, quod conductori, qui non ſolvit decimas Eccleſiæ, non fiat diminutio mercedis, quia tunc ſterilitas præſumitur veniſſe ob iram Dei, & ſic ex propria culpa, quod idem dicitur de conductoribus ſceleſtis, vel malæ vitæ. DD. cit. & Car. Anton. de Luca in ſcholiis ad Gratian. deciſ. March. 222. n. 6. ubi tamen dicit, quod hæc ſententia defendi non poſſit.

73 Porro conductor ad obtinendam remiſſionem mercedis tenetur domino denunciare ſterilitatem, aut damnum ſibi illatum, aut violentiam. tex. in L. item quæritur. §. exercitu. ff. locati Caroc. d. queſt. 8. n. 88. verſ. concluſio. Theſaur. deciſ. 108. nu. 1. Antonel. d. cap. 38. num 22. Menoch. de arbitr. caſ 137. n. 19. Gratian. deciſ. Marchiæ 222. n. 8. & ibi de Luca in Scholiis. n. 7 & diſc. for. cap. 557. n. 10. & quidem intra annum, poſt cujus lapſum remiſſio amplius peti

Digitized by Google

non poterit. *DD. cit.* quæ tamen non eſt neceſſaria in impedimento notorio, vel proveniente ex facto locatoris. Gratian. & Antonel. *ll.cc.* & concluſio multo magis procedit, quando damnum, aut violentia fit ab inimicis, hoſtibus, militibus &c. tractu ſucceſſivo, aut aquarum inundatione, tunc enim conductor tenetur, ſi poteſt, locatori denunciare, ad hoc ut forte ſe defendere poſſit, nec poteſt conductor inſalutato locatore rem deſerere. vide gloſ. *in d. §. exercitu. in verb. non denunciavit.* Menoch. *l.c.* Gratian. *loc. cit. num. 9. & 10.* imo debet violentiæ reſiſtere, ſi facile poteſt. vide gloſ. *cit.* Rot. coram Penia *deciſ. 666. num. 6. in ejus ſelectis.*

74 Pariter conductor penſionis remiſſionem petens probare debet ſterilitatem, ſeu damnum; Antonel. *d. cap.* 38. *n. 6.* nec ſufficit probare damnum in genere, ſed debet probari in ſpecie. Mantica *d. tit.* 8. *num.* 39. vide etiam Rotam coram Penia *in ejuſdem ſelect. dec. 666. per tot.*

75 Et quidem in æſtimatione damni, debet haberi ratio omnium bonorum fructuum, & redditruum, quæ ſunt comprehenſa in locatione. Mantic. *l.c. num.* ubi, quod ſi conductor non patitur læſionem ultra dimidiam, ut ſupra, non fiat remiſſio mercedis, quamvis in aliquibus rebus damnum ultra dimidium ſenſerit. ad tex. *in L. ſi ex duorum. §. ult. ff. de action. empt.* ibi: *ſed rectius eſt in omnibus caſibus ſubſtitutis, lucrum cum damno compenſari.* ideo quod ad hunc effectum fieri poſſit eodem anno compenſatio ſterilitatis in grano, cum ubertate in uvis, dicit Antonel. *l.c. num. 9.* Caroc. *de locato d. quæſt.* 8. *num.* 52. modo tamen per locatorem probetur ubertas v.g. uvarum, de qua Cyriac. *contr. for.* 296. *num.* 19. ubi qualiter ſit probanda, & quod non ſit locus remiſſioni, ſi fructus in una parte fundi ſint æquivalentes, licet non ſint tales in alia parte, dicit Caroc. *l.c. quæſt.* 1. *num.* 15. Sic etiam ad hunc effectum non ſufficit probare ſterilitatem in genere, an nempe fuerit ille annus ſterilis, vel fertilis, ſed debet ſpecifice probari de prædio illo, de quo quæritur. Gratian. *deciſ. March.* 222. *nu.* 5. ubi Salycet. *in L. ſi uno num.* 1. *in fin. verſ. & attende. ff. locati.* Nevizan. *conſ.* 60. *num.* 16. *verſ. relata ad ipſum fundum.* Similiter probare debet conductor quantitatem perceptam in aliis annis non eſſe ſufficientem ad reſarciendum damnum paſſum. Rota coram Penia *d. deciſ.* 666. *n.* 2. vide Antonel. *d. cap.* 38. *n.* 8. Coccin. *dec.* 11. *n.* 2. ſed juxta Cyriac. *loc. cit.* ubertas, propter quam locator prætenderet compenſationem, & ſic non teneri ad remiſſionem penſionis, deberet a dicto locatore probari. ad tex. *in L. licet* 8. *C. de locato.* ibi: *& quæ evenerunt ſterilitates, ubertate aliorum annorum compenſata non probabuntur.* & qualis debeat eſſe ubertas, vide eundem Cyriac. & Caroc. *d. quæſt.* 8. *a n.* 46. Antonel. *l.c. n.* 10.

Itaque ſi locatio fuit facta ad longum tempus, ſeu in plures annos, in ſterilitate probanda ac damno intolerabili, debet haberi ratio omnium annorum, confuſis ſcilicet omnium annorum fructibus, & penſionibus: quia tunc non debent videri tot locationes, quot ſunt anni, ſed omnium annorum unica, & individua locatio, licet multas diſtinctaſque habeat præſtationes, & ſic non niſi finita locatione, omnibuſque annis præteritis de mercedis remiſſione tractandum ſit, ut diſcurrit Antonel. *d. cap.* 38. *num.* 8. ex Fontan. *deciſ. Cathal.* 210. *nu.* 13. Fab. *in Cod. lib.* 4. *tit.* 41. *de locat. definit.* 3. & aliis, & quando tot ſunt locationes, quot ſunt anni, non fit compenſatio anni ſterilis cum fertili, & diximus in verb. *compenſatio. n.* 10.

76 Probato vero damno intolerabili, etiamſi penſio jam fuerit ſoluta, illa erit reſtituenda. Antonel. *l.* 2. *n.* 2. ubi Menoch. *de arbitr. caſ.* 77. *verſ. quarta fuit opinio.* Barboſ. *in cap. propter ſterilitatem. n.* 16. *de locato.*

77 An autem cenſeatur probatum damnum, ſi conductor de novo non ſeminavit? v.g. ſi poſt culturam agrorum, & ſemen projectum flumen inundaverit, ac ſemen mortuum fuerit, ſed recedente flumine potuiſſet iterum ſeminari, utrum, ſi conductor id facere omiſerit, poſſit ob damnum a flumine datum petere remiſſionem penſionis? an eidem potius obſtet dicta omiſſio? de qua quæſtione, vide Car. Anton. de Luca in ſcholiis ad Gratian. *deciſ. March.* 122. *num.* 5. ubi quod, teſte Surdo *deciſ.* 87. *per tot.* fuerit hic caſus in ſenatu Mantuano diſputatus, & judicatum illam omiſſionem non obſtare, quin poſſit peti remiſſio; cum in Jure cautum non reperiatur conductorem bis ſeminare debere.

Quæ tamen diximus circa remiſſionem penſionis intelligenda veniunt in locatione ad modicum tempus: 78
nam ſi locatio ſit perpetua, vel ad longum tempus, puta decennium, tunc ob damnum in fructibus contingens, aut ſterilitatem, non fit remiſſio penſionis, quia non eſt veriſimile in tam longo tempore ſterilitatem cum ubertate non compenſari, habita ratione plurium annorum. ita Antonel. *d. cap.* 38. *num.* 26. Caroc. *de locat. d. tit. de remiſſ. merced. quæſt.* 4. *num.* 5. ubi Jaſ. *in L. ex hoc jure. num.* 42. *ff. de juſt. & jur.* Joſeph. Ludovic. *concl.* 12. *col.* 3. *in princ.* Gratian. *deciſ. March.* 222. *in addit. n.* 3. ubi alii. & de emphyteuſi, diximus in verb. *emphyteuſis*, & vide *DD. cit.* De hac materia remiſſionis penſionis concordia etiam, quæ forte Deo dante infra notabimus in verb. *Relevium*, aut *Reſtaurum*.

§. VI.

Ad quid teneantur tam locator, quam conductor?

Præter remiſſionem mercedis, locator tenetur condu- 79
ctori ad intereſſe damni emergentis, & lucri ceſſantis, ſi ejus culpa conductor frui non potuit re conducta, quia promittens factum, & non adimplens, tenetur ad intereſſe. *L. ſtipulationes non dividuntur. §. Celſus. ff. de V. O.* late Pajatel. *expedit. civil.* 100. *per tot.* & ibi annot. ubi quomodo hoc intereſſe, ac damnum probetur. *& expedit.* 39. *num.* 14. Sic ſi quis locaſſet rem jam prius alteri locatam nondum finita prima locatione, & ſic nulliter, ad tex. & DD. *in L. ne cui. C. locati.* teneatur ſecundo conductori ad damna, & intereſſe. Pajatel. *d. expedit.* 39. *num.* 14. ſicut regulariter dicitur de alienante rem locatam ante tempus finitum. tex. *in L. qui fundum. L. ſi merces. §.* 1. *ff. locati.* Pajatel. *l. c.* Idem dic de locante rem alienam, ſive ſcienter, ſive ignoranter id faciat. Caroc. *de locato. tit. de caſibus. q.* 7. *n.* 17. *fol.* 178.

Locator vero tenetur præſtare, ut conductor re loca- 80
ta uti ac frui poſſit, non per ſimplicem rei traditionem, ſed per patientiam, & amotionem impedimenti. *L. ſi quis domum in princ. L. ſi merces. §.* 1. *&* 2. *& §. qui fundum. ff. locati.* Oſaſc. *deciſ.* 51. *a num.* 8. Pajatel. *annot.* 39. *num.* 5. apud quem etiam Calder. *conſ.* 5. *tit. locat.* ubi quod locator teneatur conductorem in poſſeſſione rei locatæ defendere, & quod non dicitur tradita res, niſi duret toto tempore conſueto. & ibi etiam Socin. *conſ.* 156. *num.* 10. *lib.* 2. Lancellot. Gall. *conſ.* 22. *num.* 4. Pariſ. *conſ.* 40. *col.* 1. *lib.* 1. late Caroc. *de locato. tit. de caſibus. quæſt.* 7. *a numer.* 1. 16. *& per tot.* ubi, quod ſi conductor prohibetur uti re conducta ſine dolo, vel culpa locatoris, puta per Principem, aut alium, cui locator reſiſtere non poteſt, & tunc locator ad aliud non teneatur, quam ad remittendam, vel reſtituendam penſionem pro rata temporis, quo conductor uti non potuit, ut *in §. anteced.* diximus: & ſi conductor impeditur facto locatoris injuſto, & ab eo mere voluntario, vel certe facto tertii injuſto, quem locator prohibere potuiſſet ſi voluiſſet, tunc etiam teneatur ad damna, & intereſſe. vide etiam Pajatel. *l. cit.* ubi *num.* 10. quod locator in culpa dicatur, ſi non procuravit a Principe remotionem impedimenti ab eo conductori illati, ſupplicando &c. ubi vide.

Et ſi locatori petenti penſionem excipiatur a condu- 81
ctore de re non tradita, vel patientia, aut defenſione non præſtita, tenetur ipſe locator probare hujuſmodi factum, puta traditionem rei, defenſionem & patientiam, non vero conductor, ſeu non factum excipiens; ob regulam, quod volens agere ex contractu ultro citroque obligatorio inprimis docere debeat ſe adimpleviſſe pro parte ſua, ſi ex adverſo opponatur de non adimplemento. ad tex. *in L. Julianus. §. offerri. ff. de act. empt.* ut diſcurrit Pajatel. *d. annot.* 39. *n.* 8. *&* 9. ubi DD. late Oſac. *deciſ.* 51. *a n.* 9. *& per tot.* ubi contraria reſolvit. Paſqual. *de patr. poteſt. p.* 4. *cap.* 6. *num.* 4. *&* 5. ubi id limitat, ſi fuiſſet per conductorem huic bo-

no-

Digitized by Google

neficio ſpecifice renunciatum, quibus tamen contrarium tenent Caroc. *de locato, tit. de evict. numer.* 23. Menoch. *de præſ. lib.* 3. *præſ.* 86. apud quos Zabarel. *conſ.* 140. *col. fin. verſ. ſed hoc nihil.* ubi quod patientia utendi in dubio præſumatur, & videtur bonus textus in *L.* 2. ubi gloſſ. *verb. ut dominum. C. de acquir. poſſeſ.* & præſtare impedimentum utendi &c. eſt quid facti, imo & delictum, quæ non præſumuntur, niſi probentur. Quæ DD. contrarietas concordari poteſt juxta Oſaſc. *l. c. n.* 17. quod ſecunda opinio procedat, ſi prius fuerit data poſſeſſio, nam tunc præſumeretur patientia ex natura præambula. *arg. L. quædam mulier. ff. de rei vendic.* prima vero opinio procedat non data aliqua poſſeſſione: nam tunc deberet locator probare patientiam; nam pati eſt factum, facta autem non præſumuntur niſi probentur. *L. ſi emancipati. C. de collat. cap.* 1. *de conſtit. in* 6. & ſi dicatur exceptionem *patientiam non fuiſſe præſtitam* eſſe fundamentum intentionis excipientis, & ſic hanc negativam eſſe ab eodem probandam, ad tex. *in L. in exceptionibus, cum ſimilibus. ff. de probat.* Reſp. illum textum loqui, quando reus excipit affirmative, ſecus ſi negative, vel quando exceptio non facti non reſultat ex natura contractus, nec ineſt ipſi obligationi primævæ. vide Oſaſc. *loc. cit.*

82 Tenetur manifeſtare conductori vitium rei locatæ, ſicut venditor emptori vitium rei venditæ, ob identitatem rationis, ita ut teneatur etiam de culpa levi, quia celebratur in utilitatem utriuſque. Hinc ſi non manifeſtavit vitium vaſis locati, tenetur ad damnum, quod inde conductor paſſus eſt, ſi interceſſit culpa locatoris, etiam levis. Bonacin. *de contract. diſp.* 3. *quæſt.* 7. *p.* 2. Sylveſter *verb. locatio. quæſt.* 18. Navar. *in manual. cap.* 17. *num.* 196. Molina *de contract. diſp.* 494. *num.* 9. & in foro externo id procedit, etiamſi non interceſſerit culpa, ſed ignoranter vitioſa vaſa locaverit, quia dicta ignorantia in foro externo ibi non præſumitur, ſive negligentia ſciendi, quod ſcire debuit, & ſic hic jura nituntur præſumptioni culpæ. Sylveſt. & Bonac. *l. c.* tex. *in L. Sed addes.* §. 1. ubi gloſ. *ff. locati.* In conſcientia tamen non haberet locum dicta lex, niſi quando locaſſet talia vaſa pro bonis, ſecus, ſi ſimpliciter exhibuiſſet videnda per conductorem, ignorans an eſſent bona nec ne, cum tunc nulla culpa theologica ſive dolus interveniat. Sylveſt. *l. c.* Caroc. *de locato. tit. de culpa. quæſt.* 6. *num.* 8. & quod de vaſibus diximus, intelligendum eſt de qualibet re vitioſa: Sic qui locavit equum, qui ſolet ſe dimittere in aquam, & propterea ſubmerſæ ſunt merces, tenetur ad intereſſe, ſi vitium non manifeſtavit. ob ſupra dicta.

83 Si quis tamen locaſſet paſcua, in quibus locatore ignorante fuit herba peſtifera, ob quam interierunt animalia conductoris, locator non teneretur, quia hic non adeſt ratio præſumendi dolum vel fraudem, niſi probetur, de quo Sylveſt. *loc. cit. d. quæſt.* 18. *&* 19. Molina *l. c. n.* 10. ubi tamen quod hoc caſu nulla debeatur penſio pro locatione horum paſcuorum, quia tanquam nociva nullo pretio ſunt digna. Scaccia *de commerc. & camb.* §. 7. *gloſ.* 2. *ſub n.* 97. tex. *in L. ſed addes* §. 1. *ff. locati.*

84 Locator vero, qui patientiam utendi fruendi re locata præſtare tenetur, aliam æque idoneam rem præſtare volens, auditur. tex. *in L. ſi quis domum. in princ,* ubi gloſ. *ff. locati.* Gomez *var. tom.* 2. *cap.* 3. *de locato. num.* 2. Caroc. *de locat. tit. de evict. num.* 8. *in p.* 4. & alibi Hering. *de fidejuſſor. cap.* 20. §. 37. *num.* 24. quod eſt ſpeciale in locatione, in quo differt a venditione.

85 Tenetur reſarcire expenſas neceſſarias factas a conductore in re conducta: ſicut & utiles, quæ durant ultra tempus locationis. *L. dominus.* §. 1. *L. colonus, ff. locati. L. ex conducto. eod.* quia tunc locator ſentit commodum, dummodo conductor ex conveniente non fuerit obligatus ad meliorandum ſuis ſumptibus, de quo vide Gomez *var. d. cap.* 3. *a numer.* 20. late Caroc. *l. c. tit. de expenſ. per tot. in part.* 4. Molina *de contract. cap* 496. *per tot.* Mantic. *de tacit. lib.* 5. *tit.* 7. *num.* 23. *ſeqq.* quid ſi adſit pactum meliorandi tantum in genere, & non fuit dictum *ſuis ſumptibus*, an teneatur locator reficere? vide Molin. *l. c.* negativæ inclinantem. Concluſionem limita in expenſis, quas conductor fecit ad ſui utilitatem temporalem, maxime ſi ex re conducta ſeparari poſſunt abſque rei detrimento. de quo vide *DD. cit.* & infra in verb. *Melioramenta.* Exceptio tamen melioramentorum non attenditur, niſi conſtet de ſtatu anteriori, nam aliter non poteſt apparere, quid fuerit melioratum. Burat. *deciſ.* 874. *num.* 11. Merlin. *deciſ.* 118. *num.* 14. *& deciſ.* 695. *num.* 8. Bichius *deciſ.* 129. *numer.* 21. *& deciſ.* 199. *num.* 12 *& alibi.* Nec debent æſtimari juxta pretium v. g. cæmentorum, aut aliorum materialium, ut illorum operariis ſolvi debet, ſed valutari debent, quid exinde ſit melioratum. Bichius *deciſ.* 564. *numer.* 22. quod tamen excipiens de melioramentis non ſolum probare debeat quid melioratum, ſed etiam quid impenſum fuerit, ut actor, quod minus eſt reficiat, dicit Bich. *d. deciſ.* 564. *numer.* 24. ad tex. *in L. domos.* 61. *ff. de legat.* 1. cum ſit in electione debentis reficere melioramenta, vel quid minus impenſum, vel minus melioratum ſolvere. Tranched. *conſult.* 8. *nu.* 34. neque illæ expenſæ compenſantur cum fructibus ex melioramentis perceptis. Mantic. *de tacit. lib.* 5. *tit.* 7. *num.* 24.

86 Locator fundi tenetur etiam præſtare colono inſtrumenta neceſſaria pro colligendis fructibus liquidis, niſi aliter ſit actum, de quo vide tex. & DD. *in L. ſed addes.* §. *illud nobis. ff. locati.* ubi de torculari, prælo, & ſimilibus. Caroc. *de locato. tit. de expenſ. ſect. melioramentorum. quæſt.* 4. *numer.* 19. *pag.* 224. *a tergo.*

87 Locator taliter tenetur conductorem defendere &c. ut ipſe locator obſcurare non poſſit, vel officere luminibus rei locatæ, etiam ab extraneo, & dominus tenetur. *L. ſi merces.* §. 2. *ff. locati.* Caroc. *de locato. tit. ne luminibus officiat. excep.* 11. *fol.* 474. ſicut etiam tenetur oſtia, aut feneſtras nimium corruptas reficere. *d.* §. 2.

88 Non poteſt rem locatam repetere non finito tempore locationis, niſi ob non ſolutam penſionem, neceſſitatem ſupervenientem, & alios caſus, *ut ſupra* §. 3. & ſi conductorem expulit ob falſam cauſam, non ſolum tenetur conductori ad intereſſe, ſed etiam pro falſa aſſertione, tenetur pœna ſtellionatus, & ſi conductor petat ſe reinveſtiri de habitatione, debet in ea reintegrari. Paſqual. *de patr. poteſt. p.* 4. *cap.* 6. *num.* 9.

89 Locator tenetur etiam ad onera & tributa impoſita ſuper re locata, quia locator eſt dominus rei, illiuſque commodum ſentit. Hering. *de fidejuſſ. cap.* 24. *n.* 272. Oſaſc. *deciſ.* 83. *num.* 5. vide Caroc. *de locato. tit. de collect. p.* 4. *pag.* 217. ubi ampliat, & limitat. Ciarlin. *contr. for. cap.* 209. *num.* 40.

90 Conductor vero, niſi aliud conventum fuerit, dolum & culpam tantum præſtare debet. *L. ſi ut certo loco.* §. *nunc videndum.* ibi: *ſed ubi utriuſque &c. ff. commod.* Mantic. *de tacit. lib.* 5. *tit.* 8. *numer.* 1. Cyriac. *contr.* 459. *numer.* 12. quæ culpa tamen non præſumitur, niſi ab illam allegante probetur, gloſ. *in L. ſi quis ex argentariis.* 6. *in verb. in longinquo ff. de edendo.* Cyriac. *l. c. n.* 13. Maſcard. *de probat. in verb. culpa. concl.* 468. *num.* 1. Menoch. *de præſ. lib.* 5. *præſ.* 3. *num.* 125. *& lib.* 6. *præſ.* 23. *numer.* 12. Caroc. *de locato p.* 4. *tit. de culpa poſt quæſt.* 6. *fol.* 174. *in ſect.* quæ incipit *circa primum. & ſect. ſeq.* vide Gomez *d. tom.* 2. *cap.* 3. *numer.* 22. Ita ut hæc culpæ probatio debeat eſſe certa; & ſpecifica, ac limitata. DD. apud Cyriac. *l. c. n.* 16. *&* 17. *ſeqq.* & Caroc. *l. cit.* vide tamen infra. *nu.* 102. *ſeq.*

91 Quæ culpa debet eſſe lata, vel levis, nam de leviſſima conductor non tenetur. Bichius *deciſ.* 646. *num.* 6. etiamſi conductor promiſerit de diligenter adminiſtrando; quia illud verbum *diligenter* recipit interpretationem a ſubjecta materia, & natura locationis, non obligantis niſi ad levem culpam. Bich. *l. c. numer.* 11. ubi Add. ad Dec. *conſ.* 274. *litt. A.* Rim. Jun. *conſ.* 795. *numer.* 21. *ſeqq.* Gozzad. *conſ,* 63. *num.* 20. Fulgoſ. *conſ.* 193. *ſub num.* 3. nam licet *in L. ſi merces.* §. *qui columnam. ff. locati.* dicatur culpam abeſſe, ſi omnia facta ſunt, quæ diligentiſſimus quiſque obſervaturus fuiſſet, & ſic videatur obligare conductorem etiam ad culpam leviſſimam propter illud ſuperlativum *diligentiſſimus*. Tamen juxta magis communem aut communiorem opinionem, uſurpari, & accipi hic debet pro poſitivo, & ſic pro levi culpa. ita Gloſ. *in d.*

m. §. *qui*

conductor non tenetur. *DD. cit.* & Caroc. *de locato. p. 4. tit. de incendio. n. 1. pag.* 183.

102 Verum non conveniunt DD. cuinam in hoc caſu incumbat onus probandi, an locatori, quod culpa conductoris ſit exortum, an vero conductori, quod caſu fortuito contigerit, & quod alias ſufficientem diligentiam adhibuerit? & quod debeat conductor probare caſum fortuitum, ſeu quod diligentiam ſufficientem adhibuerit, inter alios plurimos docent Andr. Fachin. l. 1. *contr. jur. c.* 87. ubi contraria reſolvit. Matth. de Afflict. *deciſ.* 57. *n. 1. in fin.* Gail. *d. obſ.* 21. *n.* 3. *DD.* apud Menoch. *de arbitr. caſ.* 390. *n.* 4. *&* 5. Caroc. *de locato. tit. de culpa poſt qu. 6. ſect. quomodo culpa probetur. fol.* 174. *n.* 2. ubi quod, quando quis tenetur de dolo, & lata culpa, teneatur illam allegans probare, quando vero quis tenetur de levi vel leviſſima, teneatur ille probare non culpam, & caſum: pro cujus non culpæ probatione cautelam tradit Menoch. *d. caſ.* 390. *n.* 18. ut nempe inhabitans, ſeu conductor probet ſe pervigilem, & in domo diligentem, temporeque noctis conſueviſſe admonere ſervos, ut ignem diligenter cuſtodiant, & citat Bald. *conſ.* 442. *in fin.* Gram. *dec.* 3. *n.* 13 & alios, & cit. authores rationem hujus opinionis dant, quia ut plurimum incendia inhabitantium culpa fiunt. *L. nam ſa utem.* §. 1. *ff de præfect. vigil.* ubi DD. *L. ſi vendita. ff. de pericul. & comm. rei vend.* *L* 3. §. 1. *ff. de offic. præſ.* ſubdentes, quod quamvis hæc præſumptio culpæ intelligatur de leviſſima, quam, ut ſupra diximus, conductor præſtare regulariter non tenetur, ſufficit tamen ad fundandam intentionem actoris agentis, ita ut inhabitator domus teneatur probare non culpam. vide etiam Franciſ. Marc. *quæſt.* 521. *p.* 2. relat. a Caroc. *l. c. in tit. de incendio n.* 7. cui ſententiæ favere videtur etiam Herculan. *de proban. negativa. ſub n.* 26. ubi, quod dicens furtum factum eſſe ſine culpa ſua, ſi ad eum cuſtodia pertinebat, non culpæ probationem ſubire debeat, & citat Pariſ. *conſ.* 156. *col.* 2. *lib.* 4. vide etiam Menoch. *de præſ. lib.* 5. *præſ.* 3. *num* 127. *&* 128. ubi, quod quamvis ad evitandam culpam præſumatur quem in re aliena feciſſe, quod in re propria feciſſet, ut inter alios Maſcard. *de probat. concl.* 467. *n.* 4. id tamen non procedere, quando actus ipſe ſui natura in ſe culpam habet, ut in furto, incendio &c. & *lib.* 6. *præſ.* 61. *num.* 31. quamvis non pauci contrarium, quod imo hæc culpa præſumpta non ſufficiat ad fundandam intentionem agentis, ſeu ad condemnationem, niſi probetur culpa, teneant apud Menoch. *d. caſ.* 390. *n* 4. *&* 5. ob gloſ. *in* §. *præterea, in verb. debet. inſt. quib. mod re contrah. oblig.* ibi: *furtum fieri non poteſt ſine leviſſima culpa ut ff. pro Socio. L. cum in duobus vel incendium naſci abſque leviſſima culpa, licet NB non noceat talis leviſſima culpa inculpabilibus. ut ff. de Offic. præf. L.* 3. §. 1. *ret.* Dian. *p.* 9. *tr.* 7. *reſ.* 31. & hanc opinionum contrarietatem concordant Gail. & Menoch. *ll. cit.* quod ſi præſumptio ſit circa determinatam perſonam, ut quia unus ſolus domum, in qua ortum eſt incendium, inhabitabat, & quod tunc ſufficiat ad condemnationem, niſi probaret non culpam: ſecus vero ſi plures dictam domum inhabitabant, niſi doceatur de culpa certæ & determinatæ perſonæ: quia alias eſſet præſumptio perſonæ incertæ, & indeterminatæ, & ita inſufficiens ad condemnationem, quos vide, quamvis & hanc diſtinctionem rejiciat Fachin. *l. c. circa fin.* mihi non diſplicet cautela ſupra dicta ex Menoch. ita ut ſi conductor probet ſe fuiſſe ſolitum monere famulos &c. ut ignem bene cuſtodiant. &c. cum tunc appareret de diligentia excluſiva culpæ levis, deberet cedere altera præſumptio, & locator probare culpam; neque enim textus ſupra allegati dicunt, quod incendium ſemper oriatur ex culpa inhabitantium, ſed ſolum quod plerumque ſoleat oriri ex illorum culpa. Sed quid ſi conductor illa cautela uti non poſſit, quia forte tempore incendii habebat novos famulos, & priores famuli, vel erant mortui, vel non poſſunt recordari &c. & ſic non poteſt probare illam diligentiam, nec locator probat culpam latam, vel levem? certe ſupra dicta præſumptio culpæ maneret in ſuo vigore, ſed ut ſupra notavimus, illa præſumptio eſt tantum culpæ leviſſimæ, ad quam conductor non tenetur, nec ob illam condemnari poteſt, quid ergo juris? tu benigne lector conſidera, & rationes DD. citatorum pondera. vide etiam Gomez. *var. d. tom.* 2. *cap.* 3. *de locato, n.* 22. ubi circa fin. concludit his verbis. *Intellige tamen, quod in furto præſumitur culpa leviſſima, non tamen levis, nec lata.* & paulo inferius. *& ſecundum hoc in caſibus, quibus quis tenetur de leviſſima culpa, ut in commodato, vel aliis, bene procedit prædicta regula, & doctrina: ſecus vero in contractu locationis, & conductionis, & ſimilibus, quibus quis tenetur tantum de levi culpa, quia tunc excuſatur conductor, & poſſeſſor probato furto, vel incendio, niſi dominus probet ejus culpam.* & citat Jaſ. *in L. ſi quis ex argentariis.* §. *prætor ait. col. fin ff. de edend. & in L. domus hereditarias. ff. de leg.* 1. ita etiam Antonel. *de loco legali cap.* 20. *n n.* 1. *ad* 11. *lib.* 3. Quomodo vero probetur culpa, vide Caroc. *in d. tit. de incendio.* Antonel. *l. c. n.* 11.

Porro negligentia eſt quid negativum, quæ probari 103
non poteſt, ſi non eſt coarctata. DD. apud Pacian. *de probat. lib.* 1. *cap.* 50. *n.* 6. ideo in concurſu magis crederetur teſtibus deponentibus de diligentia, cum ſit quid affirmativum, quam deponentibus de negligentia. Pacian. *l. c. n.* 5. ubi Natta *conſ.* 462. *n.* 10. *verſ. præterea plurimi. vol.* 2.

Et in hac incendii materia, quod culpa levis ex fa- 104
cto ſuæ familiæ non noceat Domino, tenent DD. apud Menoch. *d. caſ.* 390. *n.* 19. vide Gail. *d. obſ.* 21. *n.* 6. ubi ſe remittit ad diſtinctionem Salyceti *in L. quæ fortuitis. n.* 7. *C. de pignor. act.* vide etiam Antonel. *d. cap.* 20. *n n.* 7. ubi id limitat in nautis, cauponibus, & ſtabulariis, dummodo conſtet, quod incendium proceſſerit ex alicujus culpa. Diana *p.* 9. *tr.* 7. *reſ.* 31.

Quær. an ſi quis faciat examinare, aut examinet te- 105
ſtes ad rei memoriam etiam parte non citata in loco, in quo patitur caſum fortuitum, ſuper dicto caſu, an illorum depoſitiones probent ſeu faciant fidem coram Judice competente. Et Reſp. affirmative, dummodo teſtes deponant rem caſu deperditam, ac ejuſdem ſigna, & qualitates. ita Antonel. *de loco legal. l.* 2. *c.* 6. *n.* 4. ubi Bart. communiter receptus *in L* 4. *n.* 2. *C. de naufrag. lib.* 11. vide etiam Cancer. *var. lib.* 1. *cap.* 14. *de locat. & conduct. n.* 57.

Hoc unum eſt, (quidquid ſit de quæſtione ſupra 106.
num. 102. poſita) quod caſum fortuitum allegans, probare illum debeat, puta furtum, incendium &c. Maſcard. *de probat. vol.* 1. *concl.* 271. *a num.* 1. *& concl.* 272. *num.* 1. 2. *&* 21. Antonel. *de loco legal. lib.* 2. *c.* 6. *num* 24. late Pacian. *de probat. lib.* 2. *c.* 47. *per tot.* ubi late, quomodo probetur; & id admittit arbitrio Judicis Antonel. *l. c.* qui inſpecta facilitate vel difficultate probationis, & qualitate perſonæ judicabit an debeat plene probari nec ne, ſubdens ex Bartol. *in L. ſi quis ex argentariis.* §. *an nec heredi. n.* 5. *ff. de edend.* quod in caſibus manifeſtis, ut in ruina, incendio, vi hoſtium, & ſimilibus requiratur manifeſta probatio: in caſibus vero clandeſtinis, & occultis, ut in furto, ſufficiat probatio per conjecturas, ut ſi oſtium fuerit ruptum, feneſtræ fractæ, famulus aufugit &c. Boſſ *tit. de furt. ſub n.* 2. & quomodo poſſint examinari teſtes, diximus *num. antec.*

Conductor poteſt deſerere rem conductam ob ſuper- 107
venientem neceſſitatem belli, peſtis, ſpirituum &c. etiam ante finitam locationem, nec tunc tenetur ſolvere penſionem, niſi pro illo tempore, quo in locatione permanſit, & inhabitavit DD. apud Gomez. *d. tom.* 2. *cap.* 3. *n.* 3. & Paſqual. *de patr. poteſt. p.* 4. *cap.* 6. *n num.* 24. Covar. *pract. quæſt. cap.* 30. *num.* 3. Menoch. *de recuper. poſſeſ. remed.* 10. *n.* 99. *ſeq.* & DD. paſſim; debet tamen monere Dominum, ſeu locatorem, ut ſupra diximus *num.* 73. Et ſi rem locatam deſerit ſine cauſa, tenetur ad totam penſionem, juxta Paſqual. *l. c. num.* 27. ad tex. *in L. ſi in lege.* §. *ſi domus. ff. locati.* ubi Paul. de Caſtr. *num.* 2. qui teſte Paſqual. *l. c.* aſſerit illum textum procedere, etiamſi locator rem alteri locaverit, pro eodem vel majori pretio, ita ut nullum patiatur damnum, ita ut nihilominus poſſit ille qui rem prius conductam deſeruit, obligari ad integram penſionem, & hoc in pœnam, & dicit hoc eſſe menti tenendum tanquam ſingulare; dummodo ſecunda locatio facta fuiſſet cum reſervatione jurium competentium contra deſertorem. Paſqual. *l. c.* ubi Coſta *de ratione rata, quæſt.* 141. *num.* 7.

An

108 An autem ceſſante neceſſitate, puta bello, peſte &c. teneatur conductor ad rem redire, & in locatione continuare, ac ſolvere penſionem pro eo tempore, quo poteſt re locata uti ceſſante periculo, non conveniunt DD. ut videre eſt apud Covarr. *d. cap. 30. num. 3.* Caroc. *de locato, tit. de remiſſ. merced. quæſt. 8. n. 8. & 9.* affirmantes; & diſtinguit Molina *de contract. tr. 2. diſp. 493. num. 4.* quod nempe ſi res non ſit integra, eo quod locator invenit alium conductorem, etiam in tempus, quo prior conductor erat abſens, & tunc non poteſt cogi continuare locationem etiam ceſſante periculo; nam ideo tenetur conductor locatori ſuum diſceſſum notificare, ut ſibi conſulere poſſit: ſi vero res ſit adhuc integra, & tunc poteſt cogi ad continuandum, niſi habeat legitimam cauſam in totum diſcedendi, ut quia bellum, aut peſtis multo tempore duravit, & conductor interim longe migravit, nec eidem expedit redire, & ſimiles, ubi vide. & ſupra *n. 39. & 92.* Alias eſt regula, quod conductor teneatur ſtare locationi in caſibus, in quibus tenetur locator, ob regulam correlativorum, ut ſupra diximus. Pajatel. *annot. 56. n. 38. & 39.*

§. VII.

De locatione facta duobus.

109 Si eadem res fuiſſet a Domino duobus locata, tunc ille præferendus eſſet, cui prius locatio facta fuit, etiamſi ſecundus conductor rei locatæ poſſeſſionem occupaſſet, juxta Paſqual. *de patr. poteſt. p. 4. cap. 6. nu. 35.* ubi quod *L. quoties. C. de rei vendic.* non habeat locum in locatione, ex Salycet. *in d. L. quoties ſub num.* 32. Natta, ubi de magis communi, *in conſ. 261. n. 10. lib. 2.* Bur. *in conſ. 109. n. 44. lib. 2.* Cephal. *conſ. 718. num. 35. ſeq. lib. 5.* & aliis, contrarium tamen, quod imo dicta *L. quoties.* habeat locum etiam in locatione, & ideo ille præferatur, cui prius fuit rei locatæ poſſeſſio tradita, tenent Gabr. *com. concl. tit. de empt. & vend. concl. 2. n. 5.* ubi DD. late Caroc. *de locat. tit. de locat. duob. facta a num. 4. ſeqq.* ubi de communiori, & veriori, etiamſi prius haberet hypothecam in bonis locatoris. Merlin. *de pignor. l. 4. tit. 5. quæſt. 195. num. 2. & 5.* modo tamen ſecundus perſeveret in re conducta, & illius poſſeſſioni inſiſtat, & ſic jure retentionis ſe defendat contra primum, alias ſecus. Corac. *loc. cit. num.* 12. ubi Rota *in antiquis deciſ.* 898. Covar. *var. reſ. lib. 2. cap. 19. ſub n. 8.* ubi remiſſive, quid ſi fuerit prima locatio jurata.

110 In perſonalibus tamen, ſeu in locatione operum perſonalium, ut quando quis promiſit ſcribere, ſervire &c. præferendus eſt primus. Covar. & Caroc. *ll. cit.* ubi quod advocatus, procurator, notarius &c. teneatur ſervire, cui primo promiſit, ubi tamen limitat, niſi alter habeat juſtiorem cauſam, ex Vincent. Tranch. *ad feud. n.* 218.

§. VIII.

De locatione bonorum Eccleſiæ.

111 Locatio bonorum Eccleſiæ debet fieri cum evidente utilitate, aliter non valet. *cap. ſine exceptione.* 12. *qu.* 2. Imol. *in cap. ad aures, num. 1. de reb. Eccleſ. non alien.* Butr. *in cap. ad noſtram. n. 5. ſeq. de empt. vend.* & alii relati a Riccio *in prax. locat. rer. Eccleſ. p. 1. reſol. mihi* 107. ubi quod non ſufficiat, quod Eccleſia non fuerit damnificata.

112 Facta ultra triennium ſine ſolemnitatibus eſt nulla in totum etiam quoad triennium, ut diximus ſupra *in prax. alienat. bonor. Eccleſ. in tom. 1. n. 34.* Riccius *l. c. reſ.* 115. Barboſ. *de poteſt. Epiſc. alleg. 95. a n. 5.* Merlin. *deciſ.* 826. *n.* 3. Covar. *var. reſol. lib. 2. c. 16. n. 5. verſ. tandem.* Gratian. *diſc. for. cap. 162. n. 22.* Afflict. *deciſ. 107. n.* 4 Garz. *de Benef. p. 2. cap. 1. num. 55. ſeqq.* Turricel. *de reb. Eccleſ. non alien. cap. 27. a n. 36.* Rot. *deciſ. 30. per tot. p. 1. rec.* & poſt Poſtium *de manuten. deciſ. 215. n. 14.* apud quos pluzimi alii non obſtante regula, quod utile per inutile non vitietur in dividuis, tempus autem ſit dividuum; quia cum ſolemnitates, ſeu Beneplacitum Apoſtolicum requirantur pro forma, ut *per DD. cit.* & ſupra *in verb. alienatio bonor. Eccleſ.* forma vero ſit individua, non habet locum dicta regula, quia hæc forma non poteſt evitari dividendo per plura tempora, nec poſſunt contrahentes eludere præſcriptum Papæ in *Extravag. Ambitioſæ*, ob ſupra dictam regulam, ſed procedit alia regula, ſcilicet *quod potui nolui, & quod volui adimplere nequivi.* ita Turricel. *l. c.*

113 Quia tamen non pauci prædictæ ſententiæ contrarium tenent, ut videre eſt apud *DD. cit.* cum Bald. *in auth. quas ruinas. C. de ſacroſ. Eccleſ.* cujus ſententiam frequentiori calculo receptam vocat Covar. *l. c.* ideo multi ad concordiam diſcordantes ſententias reducere conantur, nempe quod quando eſt unica locatio, & ex probabilibus conjecturis apparet, locatorem aut conductorem ad minus tempus noluiſſe contrahere, ut ſi v. g. conductor pro primis annis promiſit majorem penſionem, ut poſtea in aliis minorem ſolvere teneatur, aut promiſit unicum canonem pro omni tempore, v. g. decennio locationis, & tunc dicunt, quod procedat prima concluſio, ex quo tunc tempus illicitum non poſſit ſeparari a licito, & ideo annullatur in totum. Quod ſi vero conventum ſit inter partes, quod tot ſint locationes, quot ſunt anni, ſeu triennia, ut quando locatio facta fuit ad triennium, cum pacto illam renovandi elapſo triennio &c. ut ſupra *num. 17. & 18.* & tunc volunt, quod poſſit tempus utile ab inutili ſeparari, & locatio ſuſtineri ſaltem pro tempore licito, ſeu triennio &c. quamvis invalida ſit quoad reliquum tempus, & locationes, tanquam in fraudem legis poſitum, ſeu poſitas. vide *DD. cit.* & ſignanter Covar. Garz. Turricell. Barboſ. & alios *in ll. cit.* & Mareſcot. *lib. 2. var. reſ. cap. 25. num.* 19. quamvis Antonel. *de temper. legali lib. 2. cap. 49. n. 2.* abſolute velit etiam in hoc caſu locationem eſſe nullam in totum, quia iſta pacta renovandi &c. ſunt poſita in fraudem legis, & ſapiunt locationem perpetuam & citat, Molin. *de primog. Hiſp. lib. 1. cap. 21. n. 28.* & alios, inter quos & Peniam *deciſ. 320. n. 7. ſeq.* ubi tamen non eſt ſermo expreſſus de hoc ſecundo caſu ſpecifico. Gratian. *diſc. for. cap. 715. n. 16.* ſed hanc quæſtionem vide late diſcuſſam apud Mantic. *de tacit. lib. 5. tit. 5. per tot.*

114 Itaque prædia, ſeu bona Eccleſiaſtica ad longum tempus locari non poſſunt ſine debitis ſolemnitatibus. *cap. nulli. 5. cap. ad audientiam. 9. de reb. Eccleſ. non alien. extravag. ambitioſæ. eod.* Gonzal. & DD. *in d. cap. ad audientiam.* & longum tempus dicitur, quod excedit novennium, ut ſupra *n. 15. & 16.* & ideo de jure communi modicum tempus dicitur, quod eſt infra decennium. Mantic. *de tacit. lib. 5. tit. 13. num. 28.* Gonzal. *in d. cap. ad audientiam. n. 2.* poſt *extravag. ambitioſæ* vero, modicum tempus in bonis Eccleſiæ dicitur, quod triennium non excedit, ſcilicet tres fructuum perceptiones, ut diximus *in prax. alien. bonor. Eccleſ. n. 34. & 35.* ubi etiam vide, quod tamen intellige, ſi ſimpliciter fiat ad quinquennium, novennium, triennium &c. ſecus ſi de novennio in novennium, quinquennio in quinquennium, triennio in triennium &c. per DD. ſupra *num.* 16. citatos.

115 Et facta ultra triennium contra diſpoſitionem *extravag. Ambitioſæ* ita eſt nulla, ut poſſeſſio per conductorem capta non ſit manutenibilis ob decretum irritans *in d. extravagante* poſitum, quod inficit omnem poſſeſſionem. Rot. *deciſ. 219. num. 3. p. 10. rec.* & poſt Ludovic. Poſtium *de manuten. deciſ. 215. num. 15.* Turricel. *de reb. Eccleſ. non alien. d. cap. 27. num. 55.* Et ideo ceſſat omnis effectus Prælationis, qui forte conductori competere poſſet. Turricel. *l. c. n. 57.* & Rot. *d. deciſ. 220. n. 22.* & renovationis, ſeu relocationis. *DD. cit.*

116 Imo qui habuit locationem ad triennium in bonis Eccleſiæ, & eo finito eam renovavit in perpetuum reſervato Beneplacito Apoſtolico, ſi continuat in poſſeſſione ipſius rei conductæ ante expeditionem dicti beneplaciti Apoſtolici, incidit in cenſuras poſitas *in cit. extravag.* juxta Riccium *in prax. alien. rer. Eccleſ. reſol. mihi 88. in p. 1.* ſed contrarium vide eundem Riccium, *in d. p. 1. in prax. location. rer. Eccleſ. reſol. mihi 116. n. 3.* & ſupra *in prax. alien. bonor. Eccleſ. ſub num.* 34. Plura vide ſupra *in prax. alien. bonorum Eccleſiæ.*

§. IX.

Digitized by Google

§. IX.

Miſcellanea locationis, locatoris, & conductoris.

117 Locatio eſt contractus bonæ fidei, & ideo in illo contractu venit intereſſe damni emergentis, & lucri ceſſantis, ut ſupra, & de hoc quomodo, ac quando procedat, vide late Caroc. *de locato. tit. de natura locationis, & de lucro ceſſante moroſo, conventionali, arbitrio, & aliis pag.* 41. *ſeqq.*

118 Locatio pluribus facta, cenſetur omnibus in ſolidum facta, quando ſic in ſolidum omnes promiſerunt ſolvere penſionem. Rota *deciſ.* 435. *n.* 7. *p.* 1. *recent.* ubi, quod ratione oneris in ſolidum injuncti, cenſeantur etiam in ſolidum vocati, & inveſtiti, & citat Ruin. *conſ.* 159. *n.* 10. *lib.* 1. Decian. *conſ.* 73. *n.* 8. *lib.* 2.

119 An ſit facta ad corpus, vel ad menſuram, pendet a conjectura, & veriſimili mente contrahentium. Rota *deciſ.* 73. *num.* 1. *p.* 2. *recent.* ubi, quod cenſeatur facta ad corpus ex conſtitutione unici pretii non diſtributi in ſingulas partes, v. g. in ſingulas perticas agri, aut vineæ. ita *num.* 2. ubi Bart. *in L. Julianus.* §. *ſi Titius. ſub n.* 5. *de act. empt.* & alii. ſicut etiam ſi locatores non ſunt locuti de certa & determinata menſura, cum clauſula *circiter.* ita *n.* 3. & ibi Ruin. *conſ.* 10. *n.* 3. *lib.* 5. Cornel. *conſ.* 59. *n.* 5. & 6. & tunc tenetur Locatoribus ſolvere penſionem, etiamſi aliquid deficiat de enunciata menſura. Rot. *cit.* & *deciſ.* 148. *p.* 3. *recent. per tot.*

120 Facta a communitate præſumitur facta ſecundum formam decreti ab eadem antea facti de locando aut modo locandi. Aymon. *conſ.* 91. *num.* 9. & *conſ.* 158. *in fin.* apud Rot. *dec.* 223. *num.* 14. *p.* 2. *recent.* late Alciat. *de præſ. regul.* 2. *præſ.* 24. *a num.* 1. ubi, quod actus ſequens præſumitur factos in executionem tractatus præcedentis. *L.* 3. §. *verum quæri poterit. ff. de manumiſ. L. qui in aliena.* §. *ſi is qui putabat. ff. de acquir. hered.*

121 Locatio conſtituta in annos ſingulos ſtatutis terminis, eſt una, & non plures. Cyriac. *contr. for.* 557. *num.* 3. ubi etiam plurium annorum, licet penſio ſit diviſa per plures annos. Rot. *deciſ.* 279. *n.* 5. *p.* 1. *recent.* Bichius *deciſ.* 456. *n.* 3.

122 Facta a prædeceſſore, quod non poſſit pro parte acceptari, & pro parte recuſari, vide apud Bichium *deciſ.* 452. *n.* 37. ubi Surd. *deciſ.* 33. *nu.* 9. *verſ. & prædictorum. & ſub num.* 12. *verſ. & non obſtat.* Guttierez *pract. qu. lib.* 1. *c.* 36. *n.* 15. & alii.

123 Locatio facta per tutorem arctat pupillum, quia tutor habet plenum jus adminiſtrandi bona pupilli, & ideo ex contractu ſuo obligat pupillum, qui proinde tenetur præciſe ſtare locationi mortuo tutore &c. Gratian. *diſc. for. cap.* 37. *numer.* 13. ubi DD. Molina *de contract. tr.* 2. *diſp.* 492. *numer.* 1. Gomez *var. tom.* 2. *c.* 3. *de locat. ſub n.* 8. ſi tamen minor reperiretur notabiliter læſus, eidem concederetur reſtitutio in integrum. Molin. *l. c.* de quo vide Oddum *de reſtit. in integr. qu.* 56. *n.* 33.

124 Similiter uxor tenetur ſtare locationi factæ per maritum de bonis paraphernalibus, ſi illam fecit non nomine proprio, ſed uxoris tanquam illius procurator. Molin. *l. c. nu.* 2. quid vero ſit in locatione facta per maritum de bonis dotalibus, vide DD. ſupra *num.* 29. *citatos.* & Gomez *l. c.*

125 Locatio rei particularis communiter pro indiviſo a Sociis poſſeſſæ, poteſt ab uno ex ſociis, etiam invito alio ſocio fieri, dummodo locatio fiat juxta ſolitum, ac utiliter, alias ſecus. Bichius *deciſ.* 452. *nu.* 23. ubi DD. inter quos Bal. *in L.* 1. *ſub numer.* 8. *in fin. & ſeq. C. qui teſtam. facer. poſſ.* Bart. *in L. & hæc diſtinctio.* §. *ult. num.* 2. *ff. locati.* Rota *deciſ.* 692. *n.* 6. *p.* 1. *recent.* Gratian. *diſc. for. c.* 752. *n.* 14. & 15 ubi ex communi & veriſſima DD ſententia, quod non poſſit unus ſocius invito altero locare, rem non ſolitam locari. Menoch. *de arbitr. caſ.* 442. *nu.* 23. ubi tamen relinquit arbitrio Judicis.

126 Locatio rerum Eccleſiæ facta conſanguineis, an ſit valida, & quomodo intelligantur conſtitutiones ſummorum Pontificum prohibentium fieri ſimiles locationes, & alienationes in eos, vide Gratian. *diſc. for. cap.* 415. *a numer.* 13. & DD. ab eodem ibidem relatos, & ſignanter. Abb. *in cap. ſuper.* 8. *col. penult. ad med. num.* 18. & 19. *de reb. Eccleſ. non alien.* & alios.

127 Locatio an de ſubſtantia requirat ſcripturam, & an poſt contractum jam ſine ſcriptura celebratum, poſſit unus alium cogere ad ſcripturam ſeu inſtrumentum deſuper conficiendum, vide Caroc. *de locato. tit. locatio an ſcripturam requirat. quæſt.* 7. *pag.* 40. ubi negative quoad primum, & affirmative quoad ſecundum, & ibi DD. apud quem plura.

128 Locatio & conductio eſt valde affinis emptioni, & venditioni, & fere iiſdem Juris regulis regulantur. de quo vide late Caroc. *de locato tit. de mercede numerata. p.* 11. *p.* 6. & *tit. de ſimilitudine locationis pag.* 46. *ſeqq.* Gratian. *diſc. for. cap.* 755. *num.* 24. *ſeqq.* ubi quod in dubio præſumatur locatio. Molina *de contract. diſp.* 487. *per tot.* ubi etiam quod in contractu locationis habeat locum *Lex* 2. *C. de reſcind. vend.*

129 Locatio quomodo probetur, vide late Caroc. ubi DD. *l. c. tit. de probat. quæſt.* 10. *pag.* 278. *ſeqq.* & cum verſamur in dubio ex aliquo accidenti, judicatur eſſe contractus locationis, ut ſi fuerit dictum, quod ob bellum, famem &c. fiat remiſſio mercedis, quod pactum locationi convenit. vide Caroc. *l. c. tit. de ſimilitud. locat. pag.* 47. *ſect. de qualit. tertia locationis.*

130 Locatio effectum ſortita probat poſſeſſionem domus locatæ concurrentibus, & conjunctis adminiculis. Bichius *deciſ.* 607. *num.* 21. ubi Bart. *in L. quadam mulier. n.* 1. *C. de rei vendic.* Gabr. *com. concl. tit. de locato. concluſ.* 4. *num.* 14. Cavaler. *deciſ.* 446. *num.* 1. Rot. *deciſ.* 573. *num.* 5. *p.* 2. *recent.* & poſt Poſſium *de manuten. deciſ.* 324. *num.* 2. quod tamen intellige contra ipſos contrahentes. vide Gabr. *l. c.* ubi diverſa adminicula, ſine quibus per ſimplicem locationem non probatur poſſeſſio in præjudicium tertii, ſecus in præjudicium contrahentium, per DD. apud Gabr. *l. c. a n.* 1. *& per tot.* Menoch. *de retin. remed.* 3. *numer.* 571. *ſeqq.* Seraphin. *deciſ.* 1200. *num.* 1. Ludoviſ. *deciſ.* 6. *num.* 2. & 6. Bich. *deciſ.* 117. *num.* 2. & 3. ubi, quod ſolum inſtrumentum locationis faciat adminiculum contra tertium, junctis vero adminiculis, faciat plenam probationem.

131 Locatio maxime unica non probat valorem fructuum, cum conductor potuerit moveri ratione particularis affectionis. Bichius *deciſ.* 575. *n.* 5. Ludoviſ. *deciſ.* 553. *num.* 6. Rot. *deciſ.* 675. *num.* 3. *p.* 2. *recent.* & *dec.* 342. *numer.* 5. & 10. *p.* 4. *tom.* 2. *rec.* Neque juſtitiam afficitus. Rot. *deciſ.* 69. *n.* 4. *d. p.* 2. præſertim ſi concurrunt teſtium depoſitiones in contrarium. Bichius *l. c. num.* 6.

132 Locatio quod non dicatur uſuraria ex eo, quod conductor locatori mutuet pecuniam cum pacto, quod duret locatio, donec pecunia reſtituatur, quando penſio eſt juſta, vide apud Rotam *deciſ.* 572. *per tot. p.* 3. *recent.* ſecus ſi propter mutuum juſta penſio ſit diminuta. Mantic. *de tacit. lib.* 8. *tit.* 18. *num.* 19. ubi Socin. ſenior *in L. ſi quis nec cauſam. num.* 12. *ff. ſi certi. pet.*

133 In locatione, quando impeditur uſus rerum, propter quas principaliter videtur facta conductio, non debetur penſio, aut pro rata ſit remiſſio: hinc ſi quis conduxit domum pro legendo, v. g. aut ſchola tenenda, quia propter novitatem non potuit legere, non tenetur ad penſionem pro ſcholis, nec pro domo, licet uſus habitationis non prohibeatur: quia domus non erat principaliter pro habitatione conducta, ſed pro ſcholis. Caroc. *de locato p.* 4. *tit. de remiſſ. merced. qu.* 8. *n.* 86. *pag.* 190. & ſic de aliis.

134 In relocatione prædii, vel domus, ſi de certa penſione vel mercede non ſit conventum, intelligitur relocatio facta pro conſueta penſione, vel mercede, ut ad tex. *in L. excepto. C. locati*, ubi gloſ. *in verb. conſuetudinem*, & ibi Bal. *num.* 1. notat Gail. *lib. pract. obſerv.* 23. *n.* 27.

135 Locatio facta a Prælato de rebus Eccleſiæ, in dubio præſumitur perſonalis, ſi fuit facta nomine Prælati, ut fructus ad illum pertineant, ſecus ſi ſit facta nomine Eccleſiæ cum debitis ſolemnitatibus &c. de quo Mohedan. *de locat. deciſ.* 12 *num.* 1. & *in nov. deciſ.* 1. *eod. tit.* Mantic. *deciſ.* 186. *n.* 1. & 2. relati a Turricel. *de reb. Eccleſ. non alien. cap.* 25. *n.* 2. 15. & *ſeqq.* Item ſi fuit reſtricta ad vitam Prælati. Rot. *deciſ.* 30. *num.* 9. *p.* 6. *rec.* & apud Buratt. *deciſ.* 152. *num.* 1. *verſ.*

Digitized by Google

verſ. & juxta expreſſ.m conventionem. Turricel. *l. cit. num.* 7. Item ſi eſt facta abſque authoritate Superioris, vel evidente utilitate, niſi fuerit confirmata *a* Papa. Bellarm. *deciſ.* 747. *in princ.* Turricel. *l. c. num.* 19. imo facta nomine Eccleſiæ ſine Beneplacito Apoſtolico non valet. Turricel. *l. c.* Et non dicitur facta pro utilitate Eccleſiæ ſtante conventione, quod ipſe Prælatus penſiones, vel affectus percipiat. Mantic. *d. deciſ.* 186. Redoan. *de reb. Eccleſ. non alien. qu.* 57. *num.* 26. *&* 88.

136 Locationes annorum non longe a ſe diſtantium faciunt conjecturam ſimilis locationis medii temporis. Bichius *deciſ.* 143. *num.* 7. nam extremis, nempe principio, & fine probatis, media quoque cenſentur probata. Menoch. *de præſ. lib.* 6. *præſ.* 36. *a num.* 1. Alciat. *eod. tract. reg.* 2. *præſ.* 22. *a num.* 1. præſertim cum agitur de locatione domus ſitæ in loco apto negotiis, & in quo facile eſſet reperire conductorem. Bich. *l. c. n.* 8.

137 Locare poſſunt omnes, exceptis iis, quibus a Jure prohibentur, uti ſunt infantes, mulieres quæ a ſtatuto prohibentur contrahere ſine certis ſolemnitatibus, puta ſine conſenſu proximorum, quia locatio, & conductio regulatur fere iiſdem regulis, quibus emptio & venditio, ut ſupra diximus, de quo Caroc. *de locato p.* 2. *qu.* 3. *fol. mihi* 68. *a n.* 4. Idem dic de iis, qui alienare prohibentur, nam illi non poſſunt locare ad longum tempus. Caroc. *l. c. a num.* 5. ſic etiam dicitur, quod locare poſſit quis omnia, quæ vendere poteſt, aut alienare. Molina *diſp.* 489. *n.* 1.

138 Locare quis poteſt etiam famulum ſuum ad efficiendum id, quod ſibi facere tenebatur; imo poteſt quis etiam locare ſe ipſum. Molina *l. c.* & locare quis poteſt ſe ipſum, ſeu operas ſuas etiam in perpetuum, quamvis ſit liber homo, juxta DD. quos refert & ſequitur Vivius *com. opin. lib.* 2. *verb. locatio. opin. mihi* 466. quamvis aliqui apud eundem ibidem contrarium teneant.

139 Locare quis poteſt etiam res conductas, ſeu ſibi locatas, ob tex. *in L. nemo. C. de locato*; modo ad eundem uſum eam locet, idoneoque conductori. juxta gloſ. *in d. L. nemo. & L. cum plures ff. locati.* Molina *l. d.* ubi *n.* 4. quod in dubio cenſeatur locata ad eundem uſum, & pro eadem penſione; & hoc caſu ſecundus conductor non tenetur ad penſionem actione perſonali Domino domus ſolvendam, ſed primo conductori, qui eam rem ſibi locavit. Molin. *l. c.* vide etiam Gomez. *var. tom.* 2. *c.* 3. *de locat. nu.* 11. *&* 12. an vero bona per ſecundum conductorem illata, aut invecta ſint Domino domus hypothecata, vide *n.* 142.

140 Locator, ſeu Dominus domus habet tacitam hypothecam in bonis a conductore in fundum locatum illatis, aut invectis pro penſione fundi locati, juxta ea quæ diximus in verb. *hypotheca.* §. 3. *n.* 21. & in praxi *illatorum.* tex. & DD. *in L. certi juris. C. de locato. L.* 2. *& ſeqq. ff. eod.* etiamſi conductor ſit minor, & bona fuerint illata ſine tutoris, vel curatoris auctoritate, ut contra gloſ. *in L. item quia ff. de pactis*, cum multis defendit Vivius *com. opin. l.* 1. *verb. conductor opin. mihi* 134. Merlin. *de pignor. lib.* 2. *tit.* 2. *n.* 84. *ſeqq. qu.* 67. Gratian. ubi de veriori *diſc. for. cap.* 68. *n.* 5. Pacific. *de Salviano interd. inſpect.* 3. *cap.* 5. *nu.* 129. Paſqual. *de patr. pot. p.* 4. *cap.* 6. *ſub nu.* 69. quia non ipſe minor eſt, qui ſe, ſeu bona illata obligat, ſed ipſa lex, quæ cum probet cauſam, ſcilicet quod minor poſſit domum pro ſuo victu conducere, approbat etiam effectum tacitæ hypothecæ in bonis illatis, & quamvis etiam hæc tacita hypotheca in bonis per minorem in fundum conductum illatis non daretur, prout multi defendunt, ut videre eſt apud DD. cit. Mareſc. *var. reſ. lib.* 2. *cap.* 118. *n.* 7. Menoch. *de adipiſc. remed.* 3. *a num.* 65. Mantic. *de tacit. lib.* 11. *tit.* 15. *n.* 37. & alii. & Caroc. *de locato, n.* 5. *tit. de invectis qu.* 8. *a nu.* 9. *ad* 12. tamen ſi Dominus domus ſeu locator eſſet in poſſeſſione dictorum bonorum, eidem competeret retentio, donec eidem penſio ſolvatur &c. Merlin. *loc. cit. num.* 87. Mareſc. *uti ſupra num.* 8. ſed hæc tacita hypotheca datur etiam in bonis illatis vel invectis per ſcholarem minorem in domum conductam, exceptis tamen libris, & veſtimentis, ſeu deſtinatis ad uſum quotidianum, de quo Mareſc. *l. c. ſub. nn.* 8. Mantic. *d. tit.* 15. *n.* 33. *&* 34.

141 Sicque locator, conductore non ſolvente in debito tempore penſionem, poteſt propria auctoritate invecta, & illata includere, & detinere, ſi in domo, vel fundo locato extant. Menoch. *de adipiſc. remed.* 5. *n.* 134. Bichius *dec.* 526. *num.* 18. & doctores infra *num.* 164. Caroc. *de locato. p.* 5. *quæſt.* 22. *n.* 13. *ſeqq.* Ciarlin. *contr. for. cap.* 52. *num.* 14. ubi alii: tex. *in L. utique.* alias *L. inquilino. ff. de damn. infect. L. eſt differentia. ff. in quib. cauſ. pign. vel hypoth. contrah.* quod ſi poſtea appareat penſionem fuiſſe ſolutam, qua pœna puniatur locator illata detinens &c. vide Molin. *de contract. diſp.* 489. *ſub n.* 3. *verſ. ſi tamen.* quod ſi illata ſeu invecta non amplius in fundo locato extent, ſed vel ad aliam domum ſint delata, vel tertio tradita, tranſeunt cum dicto onere ſeu hypotheca, ita ut tertius poſſeſſor cauſam habens a conductore, ſeu debitore poſſit pro illis conveniri vel hypothecaria, vel utili Salviano interdicto. Menoch. *l. cit.* Merlin. *de pignor. lib.* 2. *tit.* 2. *q.* 67. *n.* 15. *&* 16. Caroc. *d. p.* 5. *quæſt.* 7. Pacific. *de Salviano interd. d. cap.* 5. *n.* 12. Speculat. *de locato* §. *poſtquam nu.* 30. Mantic. *de tacit. d. tit.* 15. *n.* 23. apud quos alii, quos vide, quia cum ſemel fuerint locatori obligata, ſine ejuſdem conſenſu auferri non poſſunt. Pajatell. *annot. civil.* 57. *nu.* 6. *&* 7. *&* 13. ubi quod in hoc ſecundo caſo non poſſit locator uti jure executivo, ut in primo. Gratian. *diſc. for. c.* 117. *n.* 12. ubi *n.* 14. quod poſſit etiam agi contra conductorem, ut illa bona in fundum locatum reportet. & Pajatel. *l. c.* quæ tamen per tradita a Pacifico *de Salviano d. inſpect.* 3. *c.* 5. *n.* 99. *& DD. ibidem citatos*, intelligenda veniunt, ſi illata & invecta in alium tranſlata aut vendita fuerint poſt tempus debitæ, & maturatæ penſionis, ſecus ſi ante maturationem penſionis. Menoch. *d. remed.* 3. *ſub n.* 131. *poſt med.* Gabr. *com. concl. tit. de reg. jur. concl.* 12. *n.* 11.

142 Hinc locator quoad invecta & illata in fundum locatum præfertur omnibus creditoribus, ut diximus in verb. *debitor. n.* 126. vide Caroc. *l. c. quæſt.* 21. *per tot.* Paſqual. *de patr. pot. p.* 4. *c.* 6. *n.* 64. *&* 68. *ſeq.* an vero præferatur etiam doti, vide Pajatel. *expedit. Civil.* 57 *a n.* 7. Paſqual. *l. c. n.* 67. an præferatur in animalibus, pro quibus paſcua locavit? vide *DD. cit.* Surd. *de alim. tit.* 8. *privileg.* 62. *a n.* 12.

143 Prædicta amplia primo, ſi primus conductor alteri domum ſublocaverit, quia tunc bona invecta & illata etiam a ſecundo conductore ſunt tacite primo locatori hypothecata, & ſic tacite obligata etiam pro obligatione primi conductoris, ad tex. *in L. Solutum* §. *ſolutam. ff. de pignor. act.* Pajatel. *d. exped.* 57. *n.* 2. Pacific. *d. cap.* 5. *n.* 109. Mantica *d. tit.* 15. *a n.* 14. Mareſcot. *d. lib.* 2. *c.* 118. *n.* 11. Merlin. *de pignor. d. lib.* 2. *tit.* 2. *quæſt.* 67. *n.* 21. late Caroc. *d. p.* 5. *quæſt.* 3. *per tot.* apud quos plurimi alii, quorum aliqui volunt hoc indiſtincte procedere tam in illatis, & invectis in prædium urbanum, quam ruſticum, & Menoch. *de adipiſc. remed.* 3. *qu.* 11. *n.* 99. An vero hæc procedant, ſi res invectæ & illatæ a ſecundo conductore, fuiſſent ab eodem primo conductori expreſſe obligatæ, vide tex. & DD. *in L. ſi in lege.* §. *colonus. ff. locati.* Pajatel. *d. exped.* 57. *num.* 3. Mantic. *d. tit.* 15. *num.* 15. Caroc. *d. qu.* 3. *num.* 81. Merlin. *d. quæſt.* 67. *num.* 30. Gratian. *diſc. for.* 68. *num.* 14. Itaque etiamſi ſecundus conductor non teneatur Domino fundi locati ad penſionem ſolvendam actione perſonali, nec ex tali actione conveniri poſſit, bene vero primo conductori, qui fundum ſublocavit, tamen ejuſdem bona illata & invecta remanent Domino pro penſione hypothecata, ex quibus poteſt Dominus cogere, ut ſibi penſio ſolvatur in defectum primi conductoris, eſto ſecundus conductor eam jam ſolviſſet primo conductori. ita ultra DD. cit. Molina *de contract. d. diſp.* 489. *nu.* 3. quod explicat Caroc. *d. qu.* 3. *n.* 9. ut non poſſit Dominus ſecundum conductorem convenire ad penſionem ſolvendam, bene vero impedire, ne illata vel invecta amoveat; competeret tamen ſecundo conductori actio pignoratitia contra primum. vide tex. gloſ. & DD. *in d. L. ſolutum.* §. *ſolutam. ff. de pignor. act. & unde ſi tu domum conduxeris, & ejus partem mihi locaveris, egoque locatori tuo penſionem ſolvero; pignoratitia adverſus te potero experiri.* eo quod extendit Gomez *d. to.* 2. *cap.* 3. *de locato. n.* 12. cum quo Caroc. *l. c. num.* 10. etiamſi ſecundus conductor primo locatori ſeu Domino ante tempus

Digitized by Google

pus ſolvat. Et ſicut Dumiro fundi locati non cumpetit actio perſonalis ad penſionem ſolvendam contra ſecundum conductorem, ita non poteſt illum expellere, ſi penſionem ſolvit primo conductori, etiamſi primus conductor non ſolviſſet domino, ſeu primo locatori. Gomez & Caroc. *ll. cit.* quia ſecundus conductor vi contractus tunc legitime fundum retinet, quidquid dicat Pajatel. *annot. civil.* 57. *num.* 23.

144 Prædictam ampliationem tamen intelliges, & limitabis primo, quod illata & invecta a ſecundo conductore, non erunt primo locatori ſeu domino obligata, niſi pro ea ſumma, quam ſecundus conductor conduxit, non vero pro tota penſione a primo conductore debita. *DD. cit.* & *L. ſolutum* §. *ſolutam verſ. plane ff. de pignor. act.* limit. ſecundo ſi conductor alicui tertio gratis conceſſiſſet habitationem in re conducta, nam illata & invecta illius tertii non erunt tacite hypothecata. Pacificus *de Salviano d. cap.* 5. *num.* 109. Menoch. *de adipiſc. d. remed.* 3. *numer.* 100. *verſ. declarantur.* Pajarel. *d. annot.* 57. *num.* 26. apud quos Neguz. *de pignor. p.* 2. *membr.* 4. *num.* 136. & alii: niſi forte pro deteriotatione. Pajatel. *loc. cit. numer.* 20. gloſ. *in L. Pomponius la* 2. *ff. in quib. cauſ. pign. vel tacit. hypoth. contr. in verb. non eſſe.* Pacific. *d. cap.* 5. *num.* 10. Menoch. *d. remed.* 3. *nu.* 102. Mantic. *d. tit.* 15. *numer.* 10. Gratian. *diſc. for. cap.* 117. *num.* 4.

145 Prædicta ampliantur ſecundo, quod non ſolum illata & invecta ſint pro penſione tacite hypothecata, ſed etiam ipſi fructus in prædio ruſtico nati, ut eſt tex. *in d. L. ſi in lege.* §. 1. *ff. locati. L. in prædiis* 7. *ff. in quib. cauſ. pign. vel hypoth. &c.* & ibi DD. Gomez. *l. c. num.* 12. & non ſolum fructus naturales, ſed etiam induſtriales, ut defendit Mantic. *d. tit.* 15. *a num.* 27. ſi tamen fructus non amplius extarent, ſed eſſent vel conſumpti, vel alienati, pretium eorum non deberetur, quia in actione hypothecaria, quæ non eſt univerſalis, ſed ſingularis, pretium non ſuccedit loco rei, ad tex. *in L.* 1. ubi Bart. *ff. de diſtract. pignor. L. qui a debitore. in princ. ff. quæ in fraud. cred. L. ſi rem & pretium ff. de petit. hered.* ita Mantic. *l. c. a num.* 29. ubi quod in hac obligatione nec veniret prædium hoc pretio comparatum. vide etiam Merlin. *de pignor. d. quæſt.* 67. *a numer.* 63. *ad* 70. Gratian. *diſc. for. cap.* 25. *a num.* 10. Menoch. *d. remed.* 3. *a num.* 120.

146 Ampl. tertio prædicta procedere non ſolum pro penſione domus, ſeu fundi locati, ſed etiam pro ejus deterioratione. *L.* 2. *ff. in quib. cauſ. pign. tacit. contrah.* Menoch. *de adipiſc. d. remed.* 3. *n.* 101. Mareſc. *var. lib.* 2. *cap.* 118. *n.* 12. Pajatel. *d. annot. civil.* 57. *n.* 19. Mantic. *d. tit.* 15. *n.* 9. Caroc. *d. p.* 5. *quæſt.* 9. *num.* 3. ſi deterioratio fuit facta culpa inquilini. & Merlin. *de pignor. lib.* 2. *tit.* 2. *quæſt.* 67. *n.* 5.

147 Ampl. quarto, quod invecta, & illata ſint tacite hypothecata, etiamſi locator ſibi de ſpeciali hypotheca proſpexerit, ſuper dictis bonis: nam per illam ſpecialem hypothecam non cenſetur renuntiaſſe hypothecæ generali de invectis & illatis, ut contra nonnullos defendunt. Caroc. *d. p.* 5. *quæſt.* 11. Mantic. *nu.* 19. & 20. Mareſc. *d. cap.* 118. *nu.* 18. Gratian. *diſc. for. cap.* 117. *n.* 11. Merlin. *d. quæſt.* 67. *n.* 36.

148 Ampl. quinto, illam tacitam hypothecam in invectis & illatis locum habere, etiamſi locatio non ſit pro pecunia numerata, ſed etiam pro aliis rebus, & ſic ſit tantum locatio impropriè talis. Mantica *loc. cit. nu.* 21. Merlin. *de pignor. d. quæſt.* 67. *num.* 34. Menoch. *de adipiſc. d. remed.* 3. *num.* 88. Gratian. *diſc. for. cap.* 68. *n.* 3. Pacific. *de Salviano d. inſpect.* 3. *cap.* 5. *num.* 11. apud quos alii. Et ſic

149 Ampl. ſexto etiam in invectis & illatis a colono partiario. Mantic. *l. c. num.* 21. Gratian. *d. cap.* 68. *num.* 3. Merlin. *d. quæſt.* 67. *n.* 50. Menoch. *d. remed.* 3. *nu.* 82. Mareſc. *d. cap.* 118. *num.* 9. Caroc. *d. p.* 5. *quæſt.* 1. ubi quod id procedat etiam in illo, qui diſboſcat, ſeu eradicat nemora, & loca ſilveſtria, & inculta, ut ad culturam reducat.

150 Ampl. ſeptimo in locatione tacite renovata, quia relocatio tacita fit cum ſuo onere, & privilegio. Menoch. *d. remed.* 3. *n.* 157. Mareſcot. *d. cap.* 118. *n.* 19. Merlin. *loc. cit. n.* 59.

151 Ampl. octavo, prædicta procedere in illatis & invectis, cujuſcumque ſint pretii, quamvis non poſſint omnia in ſolidum retineri, ſed ſolum pro quantitate mercedis. DD. apud Mantic. *l. c. n.* 40.

152 Econtra prædicta limitantur primo, quod hæc tacita hypotheca locum non habeat in illis invectis & illatis, quæ non comprehenderentur in expreſſa generali hypotheca, ut ſunt veſtes quotidianæ, lecti, & reliqua ſupellectilia ad uſum quotidianum neceſſaria, ſine quibus non poteſt homo honeſte, & commode vivere, cum non præſumatur quiſpiam ea in ſpecie obligaturus. *L. obligatione generali. ff. de pignor.* Pacific. *d. cap.* 5. *n.* 15. Mantic. *d. tit.* 15. *n.* 33. Mareſcot. *d. cap.* 118. *n.* 37. Menoch. *d. remed.* 3. *n.* 139. *ſeq.* Merlin. *d. quæſt.* 67. *n.* 75. apud quos alii, qui tamen communiter ſublimitare ſolent, quando non adeſſent alia bona invecta, vel illata, quæ poſſent obligari, quia tunc ne actus eſſet inutilis, in tacita hypotheca venirent etiam ſupra dicta, quamvis privilegiata, & in quibus alias executio fieri non poteſt, nec ratione pignoris auferri, inter quæ ſunt etiam ſervi, aratores, boves aratorii, aut inſtrumenta ad culturam agrorum neceſſaria, breviarium Clerici, arma militum &c. vide etiam Caroc. *de locat. d. p.* 5. *tit. de invect. quæſt.* 8. *a num.* 15. *ſeqq.* ſublimit. ſecundo, niſi in prædictis bonis aliat privilegiatis ſuperflua haberent. vide Caroc. *l. c. num.* 17. & latius quænam res non veniant in generali obligatione, vide apud Gabr. *de regul. jur. concl.* 12. *per tot.*

153 Lim. ſecundo in rebus alienis, quæ ſicut non poſſunt expreſſe obligari invito Domino, ſic nec tacite ad tex. *in L. qua prædium, & L. ult. C. ſi alien. res pignori data ſit. L. aliena res. ff. de pignor. act.* ita ſi fuerint invectæ & illatæ, non venient ſub tacita obligatione, niſi in caſibus, in quibus alias obligari poſſunt, aut fuerint invectæ ſciente, & non contradicente Domino. vide gloſ. *in L. certi juris. verb. nam ea quoque. C. de locato.* Mareſcot. *d. cap.* 118. *num.* 22. *ſeqq.* Mantic. *d. tit.* 15. *a n.* 38. Statil. Pacific. *de Salvian. d. cap.* 5. *a nu.* 47. *ſeqq.* ubi DD. pro & contra, & late hanc quæſtionem examinat. & *DD. cit.* Afflict. *deciſ.* 184. *nu.* 1. ubi etiam requirit, quod res fuerint illatæ pro toto tempore locationis, ut infra *n.* 154. ſi tamen aliquis commodaſſet conductori aliquas res, ut appareret ditiot ad alliciendum locatorem ad locandum, & ſic ſubeſſet fraus, illæ remanerent hypothecatæ. Afflict. *l. c. in fin.* Gratian. *diſc. for. cap.* 68. *numer.* 30.

154 *Limit.* tertin, quod illata in prædio ruſtico tunc demum dicantur tacite hypothecata, ſi fuerint invecta vel illata ſciente locatore, ſecus in prædio urbano, in quo hæc ſcientia non requiritur. *L. certi Juris. C. de locato. L. eo jure. ff. in quib. cauſ. pign. vel tac. hypoth. contrah.* Mantic. *l. c. num.* 8. & *DD. cit.* & dat differentiæ rationem gloſſa *in d. L. certi juris. verb. nam ea quoque.* quia in prædio urbano ſæpe talia inducuntur, quæ non vult conductor ſciri a locatore, quod de levi non accidit in prædiis ruſticis, cum non niſi ligones, & aratra &c. inferri ſoleant. Imo non deſunt DD. non pauci, qui dicunt invecta vel illata in prædium ruſticum tunc demum eſſe tacite hypothecata pro penſione, ſi id expreſſe inter locatorem & conductorem fuerit conventum, ut videre eſt apud Pacific. *d. cap.* 5. *num.* 19. quos tamen rejicit *ibid. a num.* 25. & cum plurimis aliis renet ſufficere ſcientiam locatoris.

155 Limitatur quarto, quod illata, & invecta non ſint tacite hypothecata, niſi fuerint invecta, vel illata animo ibidem illa retinendi, quamdiu locatio durat. Mantic. *l. c. num.* 32. Mareſc. *d. cap.* 118. *num.* 20. Afflict. *deciſ.* 184. *num.* 2. Merlin. *de pignor. d. lib.* 2. *tit.* 2. *q.* 67. *n.* 76. Gratian. *diſc. for. cap.* 68. *n.* 28. hinc

156 Scripturæ, & inſtrumenta continentia nomina ſcripta debitorum, non manent hypothecata, quia cenſentur introducta, aut illata, ut quam primum poſſint exigi, non vero ut maneant durante toto locationis tempore. Mareſc. *num.* 21. Mantic. *num.* 35. Pacific. *numer.* 41. Menoch. *num.* 142. Merlin. *num.* 80. *in ll. cit.* nec veniunt in obligatione generali expreſſa, nec ad certum locum reſtricta, ſicut nec pecunia. Gabr. *com. concl. tit. de reg. jur. concl.* 12. *num.* 32. ubi Gomez *in* §. *item Serviana. col.* 11. *inſt. de action.* Merlin. *l. c. n.* 88. ubi *n.* 89. limitat in pecunia recondita in arca, ut non dietim expendatur, ſed ut conſervetur, & ſit loco

peculii &c. Mareſc. n. 35. Menoch. nu. 135. ſeqq. Gomez n. 24. in ll. cit. pecunia tamen illata in prædium ruſticum indiſtincte, & ſemper non erit hypothecata, juxta Mateſc. l. c. n. 36. & Menoch. d. n. 135. Sic

157 Res venales in domum conductam invectæ, vel illatæ non ſunt pro penſione domus tacite hypothecatæ, niſi forte conductor domum conduxerit, ut dictas res venales, ſeu merces ibi detineret & publice venderet, ut horreum, Apothecam &c. vel certe nullæ aliæ res illatæ extabant, quæ obligari potuiſſent, de quo tamen vide plures ampliationes, & limitationes apud Caroc. d. p. 5. quæſt. 15. a numer. 13. pag. 230. Pacific. ubi latè d. inſpect. 3. cap. 5. a nu. 83. ad 112. Mareſcot. d. cap. 118. a num. 28. ſeqq. Menoch. d. remed. 3 a num. 126. & alios paſſim.

158 Limitatur quinto in rebus famuli qui inſervit domino, quia ejuſdem res in Domini domum invectæ vel illatæ, non ſunt tacite hypothecatæ, quia famulus non dicitur conductor domus, ſed locator operarum ſuarum, & dominus illarum conductor, & nullibi expreſſe in jure reperitur, quod ejuſdem bona debeant eſſe hypothecata. ita Caroc. d. p. 5. quæſt. 16. Merlin. num. 73. Pacific. num. 127. Mantic. num. 39. in ll. cit. & alii, ob quas rationes idem regulariter videtur dicendum de bonis famulorum ipſius conductoris, quia nec illi dicuntur conductores domus, ſed locatores operarum ſuarum, quæ tamen intelligenda erunt, ut dicitur de rebus alienis invectis, ut ſupra.

159 Limit. ſexto in ceſſionario, cui hæc hypotheca tacita non competit, quia hoc beneficium eſt perſonale, ſecundum Gratian. diſc. for. cap. 117. num. 16. Merlin. d. quæſt. 67. num. 96. Pacific. de Salvian. d. inſpect. 3. cap. 2. num. 923. apud quos alii, contra quos tamen contrarium, & quod imo hoc privilegium non perſonæ, ſed cauſæ & actioni tributum cenſeatur, ſcribit Olea de ceſſion. jur. tit. 6. quæſt. 2. num. 16. quem ſequi videtur Car. Anton. de Luca in animadverſ. ad Gratian. ad d. cap. 117. n. 9. quos vide.

160 Limit. ſeptimo, quando a conductore fuit datus fidejuſſor pro penſione ſolvenda, nam tunc ceſſat tacita hypotheca in invectis, & illatis, juxta aliquos DD. apud Gratian. d. cap. 117. n. 8. & apud Merlin. l. cit. n. 97. quamvis iidem contrarium teneant, quos ſequitur De Luca l. c. nu. 13. ſicut non ceſſat, etiamſi locator ſibi providiſſet de ſpeciali hypotheca, ut ſupra diximus. nu. 146. & quamvis dicatur illam hypothecam tacitam ceſſare quando fuit datus fidejuſſor, non tamen per hoc ceſſaret executio, quæ durat, quamvis fuerit datus executor, juxta Gratian. l. c. num. 9.

161 An vero bona uxoris a marito in prædium conductum illata vel invecta ſint pro penſione Domino tacite hypothecata, vide Gratian. diſc. for. cap. 68. a nu. 29. Merlin. d. quæſt. 67. a n. 92. negativæ adhærentes, apud quos Urſill. ad Afflict. deciſ. 184. ubi quid ſi locatio fuit facta tam marito, quam uxori.

162 Limit. octavo in invectis, & illatis, quæ ſervando ſervari non poſſunt, nam iſta non poſſent detineri, aut includi. vide DD. cit. apud quos plura.

163 Porro locator allegans invecta, vel illata, debet probare cum ſuis qualitatibus, de quibus ſupra, & hoc ſive ſit locator prædii ruſtici, ſive urbani. Pacific. de Salvian. d. cap. 5. num. 36. Pajatel. annot. civil. 57. num. 18. Mantic. d. lib. 11. tit. 15. numer. 32. Merlin. d. quæſt. 67. numer. 70. Afflict. deciſ. 184. numer. 2. Caroc. d. p. 5. tit. de invect. quæſt. 15. num. 2. & 10. & alii. Debebit ergo locator in ſuis articulis ponere bona illa fuiſſe invecta & illata, ut ibi perpetuo, ſeu toto tempore locationis detinerentur, quæ qualitas tamen probari poterit ex qualitate rerum. Mantic. l. c. & ſi res illatæ fuerint alienæ, articulare debebit, quod dominus rei illatæ ſcivit, & conſenſit illi illationi ſeu invectioni eo animo, ut toto tempore ibi ſint. Afflict. & Caroc. ll. cit. & ſic de reliquis qualitatibus ſupra poſitis. An vero probare debeat illas res fuiſſe poſſeſſas a conductore tempore quo illatæ fuerunt, diſtinguit Merlin. l. c. quod ſcilicet locator vel agit ad res iſtas illatas contra tertium poſſeſſorem, & tunc erit probanda dicta poſſeſſio, & ut ſupra numer. 140. vel vult uti retentione, aut agere contra conductorem, & tunc ſufficiet probare, quod illatæ fuerint in domum conductam. &c.

164 Hæc tacita hypotheca locum habet etiam in invectis & illatis in navim conductam, quia prædio urbano æquiparatur. Pacific. de Salvian. d. inſpect. 3. cap. 5. num. 4. Caroc. d. tit. de invect. quæſt. 13. ubi amplius & limitat. DD. cit. Item in horreum, diverſorium, vel aream. DD. cit. tex. in L. 3. ff. quib. in cauſ. pign. vel hypot. ita ut ſi ſit conductum horreum pro conſervando grano, aut cantina pro conſervando vino, locator præferatur omnibus aliis creditoribus, etiam anterioribus, ut ſupra diximus. Pacific. l. c. num. 6. Item in porticum domui conductæ conjunctum. Item in ſtabulum ſive ſit conjunctum, ſive ſeparatum ab ædibus: nam licet ab ædificio ſit ſeparatum, & urbanum prædium dici non poſſit, tamen ad hunc effectum non multum differt ab ædificio. Mantic. d. tit. 15. num. 4. L. eo jure 4. §. ſtabula ff. quib. in cauſ. pign. &c. Item in prædium emphyteuticum. Pacific. loc. cit. num. 3. Item in invectis & illatis in molendinum, ſive obtineat naturam prædii ruſtici, ſive urbani. Caroc. d. p. 5. quæſt. 14. fol. 230. Merlin. num. 60. ſeqq. Menoch. num. 152. ſeq. Pacific. numer. 121. Mantic. num. 24. in loc. cit. cum diſtinctione tamen ſupra num. 153. data, ut quando eſt prædium ruſticum requiratur ſcientia locatoris, ſecus quando eſt prædium urbanum: dicitur vero prædium urbanum, quando eſt junctum aut contiguum domui, quam inhabitat conductor, ſecus dicitur prædium ruſticum, juxta Pacific. & Merlin. l. c. ubi Cæpoll. de ſervit. urban. præd. cap. 11. n. 8. & ſeqq. & alii, plura vide apud DD. cit. & hæc ſi res illatæ ſint conductoris, ſecus ſi alienæ, puta frumentum ad molendum &c. DD. cit.

Locatori autem quando competat via executiva in 165
bonis invectis & illatis, an vero potius competat actio ex locato, vide late Bichium deciſ. 526. per tot. Gratian. diſc. for. cap. 117. numer. 1. & ibi Car. Ant. de Luca in animadverſ. a num. 1. ubi ex Bald. in L. cum domini. ff. locati: datur praxis, & cautela, quod locator adeat ſuam domum conductam, & ducat ſecum Tabellionem, ſeu Notarium, qui deſcribat res conductoris ibi repertas, ita ut ſi facta deſcriptione penſio non ſolvatur, poſſint prædicta capi, tanquam poſt deſcriptionem poſſeſſa. ex L. inquilino 33. ff. de damn. infect. in quo tamen teſte cit. Gratiano ſervanda erit conſuetudo, quæ in locationibus ſolet obtinere ſecundum morem Regionis, & hanc praxim, & cautelam tradit etiam Pacific. d. cap. 5. num. 101. ſeqq. ubi quod tunc demum Dominus fundi intelligatur res invectas ſeu illatas poſſidere, ſecus antequam deſcriberentur, & deſcriptæ includerentur, per DD. ibid. citatos. ſubdens hanc eſſe unam ex differentiis, inter ſpecialem, & expreſſam obligationem pignoris, & tacitam & generalem hypothecam a lege inductam, quod ſcilicet expreſſa impediat alienationem, & ſi alienantur, tranſeant cum illo onere, ſecus in iſta tacita, quando bona non ſunt deſcripta, ſecutus Jaſon. in L. item quia num. 2. ff. de pact. Gomez in §. item ſerviana num. 26. verſ. & ideo. & ibi Zaſ. num. & Jaſ. n. 51. verſ. ea anim. inſt. de pact. ſed quamvis hæc cautela, ſeu bonorum deſcriptio ſit bona, & utilis, ne alias locator probare debeat invecta & illata, ut ſupra, non videtur tamen neceſſaria ad effectum tacitæ hypothecæ, ut contra prædictos tenet Merlin. de pignor. d. lib. 2. tit. 2. quæſt. 67. n. 16. ex Neguzant. de pignor. p. 2. memb. 4. n. 132.

Locator poteſt retinere illata & invecta per condu- 166
ctorem in domum conductam, non ſolum pro penſione, ſed etiam, illa ſoluta, pro alio debito, juxta DD. apud Caroc. d. p. 5. quæſt. 10. per tot. Merlin. d. quæſt. 67. n. 8. Mantic. d. tit. 15. n. 12. Pacific. d. inſpect. 3. cap. 5. num. 108. & inſpect. 4. cap. 1. num. 222.

Locator non habet actionem ad damna & intereſſe 167
contra conductorem, qui poſt diſdictam in domo perſeveravit, niſi locator probet illius moram in evacuanda domo fuiſſe cauſam immediatam amittendi occaſionem locandi, & damni: cum enim hujuſmodi prædia urbana non ſint de ſui natura fructifera, ſed ſolum per accidens, quatenus ſcilicet inveniant conductorem. Rot. poſt Merlin. de pignor. dec. 95. numer. 4 probandum erit conductorem adfuiſſe. Card. de Luca in theatr. ver. tit. de locato. diſcurſ. 16. num. 11. Gratian. diſc. for. cap. 987. nu. 22.

Locator finita locatione debet manuteneri adverſus 168
ſucceſſores conductoris. Bichius deciſ. 216. n. 19. Rota poſt Ludovic. Poſtium de manut. deciſ. 134. n. 7. & dec. 168.

num.

numer. 8. ſicut eidem datur manutentio in exactione penſionis locatione durante, ſecus illa extincta. Rota poſt Poſtium *l. cit. dec.* 181. *num.* 9.

169 Quænam actiones vero locatori competere poſſint, ſive ad penſionem conſequendam, ſive ad damna, & intereſſe, ſive ad obſervantiam contractus & ſimiles, vide apud Caroc. *de locato. p. 6. quæſt.* 1. *& ſeqq.* & generaliter in materia locationis, quatenus formentur inſtrumenta, ſicut & libelli in judicio, vide Specul. *in tit. de locato per tot.*

170 Locator utrum habeat arbores in locatione facta ad medium, ſi in illa nulla facta fuit mentio de arboribus, an vero medietas dictarum arborum ſeu fructuum ex illis, ſpectet ad conductorem partiarium, vide Specul. *tit. de locato.* §. *in hoc num.* 6. ubi concludit ad favorem conductoris.

171 Conducens rem ſuam propriam ignoranter, non perdit dominium, neque poſſeſſionem, poteſtque locatori objicere exceptionem, ſeu quæſtionem dominii, & ſic remedium *L. conductores. C. de locato. & L. non ab re. C. unde vi.* non habet locum contra conductorem rei propriæ. DD. apud Vivium *com. opin. lib.* 1. *opin. mihi* 135. *num.* 1. gl. *in d. L. non ab re. in verb. cedere, in fin.* & talis locatio eſt nulla. Vivius *l. cit.* & quando poſſit locatori opponi exceptio dominii, diximus ſupra *numer.* 41. & examinat Menoch. *de recuper. poſſ. remed.* 11. *a num.* 35. *ſeqq.* ubi id admittit inter alios caſus, quando conductor ignoranter rem propriam conduxit. ita *num.* 40. *&* 56. & in illis caſibus, in quibus admittitur exceptio dominii, intelligitur de exceptione dominii proprii, non vero alieni, de quo Menoch. *l. c. a n.* 45.

172 Itaque conductor finita locatione tenetur reſtituere poſſeſſionem rei conductæ, nec poteſt refricare quæſtionem dominii. ad tex. *in L. ſi quis conductionis. L. ne cui, L. conductores. C. de locato. L. non ab re. C. unde vi.* & per DD. ſupra *num.* 41. *cit.* ita ut ſat ſit probare contumaciam conductoris in reſtituendo, & ipſam locationem, nec opus ſit juſtificare dominium, cum de eo principaliter non agatur, & ſic ſufficit præſumptio illa dominii, quæ inſurgit ex actu locationis. Menoch. *de remed.* 11. *num.* 31. Merlin. *dec. Rot. Rom.* 376. *num.* 2. & Rot. *deciſ.* 290. *part.* 1. *recent.* & quod locatio probetur ex confeſſione ipſius partis ſe conductorem aſſerentis, dixit Rot. coram Merlin. *loc. cit.* ubi etiam quod hæc partis confeſſio poſſit probari teſtibus ſingularibus. quando non agitur de probandis ſingulis confeſſionibus, ſed de probando factum ex ipſis confeſſionibus reſultans. ubi vide.

173 An vero conductor teneatur locatori rem reſtituere, ſi ex iſta reſtitutione timeat ſibi moleſtias a tertio inferendas, quia forte ille tertius ſe dicit dominum illius rei, & cui potius teneatur reſtituere, locatori, an illi tertio, & de materia, vide Menoch. *de recuper. d. remed* 11. *a n.* 23.

174 Competit tamen eidem retentio rei locatæ, ſeu conductæ ratione impenſarum, de quibus ſupra *numer.* 85. in re locata factarum, ut late per Menoch. *de recuper. remed.* 11. *a num.* 6. *ad* 22. etiamſi expellatur ob non ſolutam penſionem. Mareſcot. *lib.* 2 *var. reſ. cap.* 112. *num.* 8. tex. *in L. colonus. in princ. ff. locati. L. penult. eod.* vide etiam Garziam *de expenſ. & meliorat. cap.* 14. *a num.* 10. *&* 14. etiamſi offeratur fidejuſſio de ſolvendis ipſis impenſis jam liquidis. Menoch. *loc. cit. num.* 17. *& remed.* 15. *quæſt.* 39. *in fin. num* 570. Tiraquel. *de retract. convent.* §. 7. *gloſ.* 1. *num.* 13.

175 Si conductor fecerit in re conducta expenſas utiles, & neceſſarias, an illas repetat, ſi illæ poſtea ſine ſua culpa perierint, ut quia v. g. plantavit vineas, oliveta, ac alias frugiferas arbores, & illæ poſtea ob nimium frigus exſiccatæ ſunt, aut periit res, in qua illæ impenſæ factæ fuerant, v. g. quia domus ædificata, ſeu reparata incendio accidentali periit, vide tex. *in L. plane. ff. de petit hered. L. & in totum. ff. de impenſ. in re dot. fact. L. ſive hereditaria & L. ſed an ultro.* §. 1. *ff. de negot. geſt. L. ſi neceſſarias. in princ. ff. de pignor. act. L. quod ſi ſervus* 3. §. 1. *verſ. unde recte.* ibi: *ſed & ſi ſervum &c. ff. de in rem verſo.* Tiraquel. *de retract. convent.* §. 7 *gloſ.* 1. *num.* 190. Garz. *de expenſ. & meliorat. cap.* 6. *n.* 14. ubi, quod pro expenſis factis in re quæ non amplius extat, detur

retentio in aliis rebus, & quas meliorationes conductor repetat, vide eundem Garz. *c.* 14. *a n.* 13.

Non tenetur facere aggeres, & foſſata, nec cooperi- 176
re tectum, nec purgare puteum, nec aptare feneſtras, oſtia domus conductæ &c. Garz. *d. cap.* 14. *ſub num.* 15. *&* 16. ad hæc enim tenetur dominus, ut ſupra diximus, ad tex. *in L. ex conducto in princ. cum ſimilibus. ff. locati.* vide late Caroc. *de locat. tit. de melioramentis quæſt.* 3. *&* 4. *pag.* 224. *ſub tit. de expenſ.* nec tenetur niſi arbores, & vites veteres conſervare, & in illarum demortuarum locum alias apponere. *arg. Leg. agri. ff. de uſufr.* Garz. *l. cit. ſub n.* 25. *verſ. & adde.* ſed in hoc ſtabitur particularibus partium contrahentium conventionibus, & locorum conſuetudinibus, & quod conductor advertere debeat, ne vites deteriores fiant, eſt tex. *in L. videamus* §. *item proſpicere. L. ſi merces* §. *conductor. ff. locati.* Cyriac. *contr. for.* 229. *n.* 18.

Conductori an ſit facienda remiſſio, ſi aut omnino 177
non, aut male coluit, & poſtea ſupervenit ſterilitas, vide tex. *in L. ex conducto in fin.* §. *cum quidam. ff. locati.* Caroc. *de locato. tit. de remiſſ. merced. qu.* 8. *n.* 128. ubi negative reſpondet.

Conductor an ſit præferendus aliis in venditione 178
dominii directi, vide Caroc. *part.* 3. *tit. de libertate ad materiam L. nemo. C. de locato. quæſt.* 13. *pag.* 153. *a tergo.*

Quo tempore teneatur conductor ſolvere penſionem, 179
ac quomodo, concorda quæ diximus in praxi *emphyteuſis. a n.* 83. *ſeqq.* Speculat. *in tit. de locato* §. *poſtquam tam plene. a n.* 14. Antonel. *de tempor. legal. l.* 1. *c.* 39. *n.* 2. *& cap.* 44. *a n.* 1. ubi quod ſtandum ſit conſuetudini Regionis, & contrahentium conventionibus, quibus ceſſantibus, in prædio urbano ſolvenda erit in fine anni, in prædio ruſtico vero ſolum poſt recollectos fructus, ſive præſtanda ſit in certa portione fructuum, ſive in pecunia. vide tex. *in L. inter. ſtipulantem.* §. *ſacram. ff. de verb. oblig. L. domini prædiorum. C. de agric. & cenſit. lib.* 11. Mantic *de tacit. l.* 5. *tit.* 6. *per tot.*

Conductor non tenetur penſionem ſolvere, ſi pen- 180
dente termino ad ſolvendum oriatur lis, ſive inter Dominum, & colonum, ſive inter plures de dominio rei conductæ diſputantes, ſed liberatur præſtando cautionem de ſolvendo cui de jure. Caroc. *de locato p.* 5. *tit. de obligat. qu.* 3. *pag.* 248. *a tergo.*

Ultimo anno tenetur reſtituere fundum in eo ſtatu, 181
in quo reperiebatur tempore conductionis, alias erit obligatus ad omnia damna & intereſſe locatori præſtanda, ideo ſi accepit fundum vacuum, poteſt vacuum relinquere, ſi vero ſeminatum, tenetur reſtituere eundem ſeminatum pro eadem menſura, alias tenetur non ſolum ad reſtitutionem ſeminis deficientis, ſed etiam ad intereſſe ratione damni, & amiſſionis fructuum, quos percepiſſet locator, ſi fundus ſeminatus fuiſſet. Cyriac. *contr. for.* 229. *a num.* 1. *ſeqq.* ubi Ruin. *conſ.* 88. *n.* 4. *vol.* 1. & alii. & ultimo anno tenetur arare, & colere fundum debitis temporibus, & juxta conſuetudinem &c. Cyriac. *loc cit. num.* 5. tex. *in L. ſi merces.* §. *conductor. L. dominus horreorum.* 57. §. *fin. ff. locati.* & conſtito de ſubſtantia, quod quantitas ſeminis probetur juramento locatoris, maxime junctis adminiculis dicit Cyriac. *loc. cit. num.* 7. ubi dicitur de quantitate fructuum, & ibi Maſcard. *de probat. verb. fructus. concl.* 817. *n.* 6. *& in verb. quantitas. concluſ.* 1256. *num.* 4. Nec prodeſſet conductori objicere, quod ſemen non fuiſſet natum, vel a militibus, grandine &c. diſſipatum, quia debet facere quantum in ſe eſt, & id, ad quod eſt obligatus. vide Cyriac. *l. c. n.* 14. & 15.

Conductor ſi emat a locatore prædium ſibi locatum, 182
aut poſt locationem locatorem rogavit, ut precario illud poſſidere poſſit, videtur receſſiſſe a locatione, dummodo emptio non fuerit judicata nulla, aut non habuerit effectum. de quo vide tex. *in L. ſi quis ante.* 10. *ff. de acquir. vel amitt. poſſeſſ.* Gratian. *diſc. for. c.* 36. *n.* 55. Cyriac. *contr. for.* 500. *a n.* 26. *ſeqq.*

Non poteſt recuſare ſolutionem penſionis ob non 183
adimplementum alicujus pacti, ſi locator ſit paratus reficere damnum, ſi quod exinde ſecutum fuiſſe probaretur, & multo minus conductor audiretur ad hunc effectum, ſi ob pacti non adimplementum nullum damnum

conſecutus fuiſſet, Cyriac. *contr. for.* 466. *numer.* 15. *&* 16.

184 Conductor bonorum Eccleſiæ, etiamſi ſit laicus poteſt conveniri in foro Eccleſiaſtico, etiam pro ſola penſione, ut diximus in verb. *Laicus.* & alibi, Graſſ. *de effect. cleric. effect.* 1. *numer.* 521. *verſ. ſubampliatur.* Ciarlin. *contr. for. cap.* 52. *a numer.* 2. tum quia actio realis principaliter intentata trahit ad ſe perſonalem ſecundario intentatam tanquam acceſſoriam, tum quia conductor non ſolvens penſionem dicitur ſpoliare, & ſic lato modo committere ſacrilegium, vide Ciarlio. *d. cap.* 52. *per tot.* & concorda quæ diximus in verb. *Eccleſia. num.* 78.

185 Conductor an poſſit teſtificari ad favorem locatoris, ſeu domini, & an ſit idoneus teſtis, vide late Caroc. *de locato. tit. de probat. quæſt.* 1. *per tot.* Fulvium Pacian. *de probat. lib.* 1. *cap.* 48. *a num.* 31. Maſcard. *de probat. concl.* 320. Gabr. *com. concl. tit. de teſtib. concl.* 10. *a num.* 58. *ſeqq.* Specul. *tit. de teſtibus.* §. 1. *num.* 12. Vivium *com. opin. lib.* 3. *opin. mihi* 984. apud quos videre poteris plures concluſiones tam pro affirmativa, quam pro negativa, & regulariter affirmative reſpondent, primo, ubi non tractatur de fructibus, ſed de proprietate. ſecundo in colonis partiariis, & illis, quibus Dominus imperare non poteſt. tertio in illis, qui tempore depoſitionis deſierunt eſſe coloni &c. & in quibus conſiderari non poteſt ratio proprii commodi.

186 Conductoris fidejuſſor non tantum fidejubere intelligitur pro penſione domus, ſed etiam pro ſuppellectile fracta, ut ſunt feneſtræ, parietes, fornaces &c. niſi aliud exprimat. de quo Hering. *de fidejuſſ. cap.* 24. *nu.* 185. *ſeqq.* Gratian. *diſc. for. cap.* 117. *num.* 5. Surd. *de alim. tit.* 9. *quæſt.* 31. *n.* 75. *tex. in L. amiſſi.* §. *fidejuſſores ff de fidejuſſor. & mandat.* in relocatione tamen non tenetur, niſi ſpecialiter ſe obligaverit. Pejatel. *exped. civil.* 57. *num.* 16.

187 Conductori quando detur abſolutio a juramento ad effectum retardandi ſolutionem penſionis, vide Caroc. *de locato, pag.* 203. 47.

L O C U S.

Praxis Loci.

§. I.

De loco pio, ſacro, & Religioſo.

1 Locus pius alius eſt & dicitur ſacer, alius religioſus, & alius ſimpliciter pius, qui tamen non eſt, nec dici poteſt ſacer, vel religioſus, & ideo locus prius tanquam genus ſe habet, & ſacer, ac religioſus tanquam ſpecies. Antonell. *de loco legal. lib.* 1. *cap.* 3. *num.* 1.

2 Locus ſacer dicitur, qui ab Epiſcopo fuit conſecratus. Pignatel. *tom.* 6. *conſult.* 38. *num.* 4. vel qui rite juxta Eccleſiæ formam divino cultui auctoritate Eccleſiaſtica fuit dedicatus, ut eſt Eccleſia, Oratorium, &c. Antonel. *d. cap.* 3. *numer.* 14. ubi, quod locus ſacer ſit etiam religioſus, ſed non econtra, ex Hoſtienſ. *in cap. ad hæc numer.* 2. *&* 3. *de relig. domib.* Maſcard. *de probat. concl.* 289. *num.* 2. Roman. *conſ.* 477. *num.* 3. *ſeq.* gloſ. *in cap. in Eccleſiaſtico. verb. ſi terram.* 13. *quæſt.* 2. cujus loci ſacri ſignum eſt, ſi in eo adſit campana in altum elevata, & ibi omnes admiſſi fuerint ad audienda divina, non tamen ſufficit, quod ibi fuerint aliquando miſſæ celebratæ, quia illæ quandoque celebrantur etiam in oratoriis privatis, non tamen concluditur, quod ille locus ſit ſacer, vel religioſus. ita Antonel. *l. c. n.* 17. & loci ſacri nomine venit etiam Eccleſia ſimpliciter benedicta ad effectum immunitatis &c. vide quæ diximus in verb. *Eccleſia, immunitas*, & alibi.

3 Locus religioſus ille dicitur, qui quamvis non conſecratus, eſt tamen erectus auctoritate Apoſtolica, vel Epiſcopi ad opera pia in eodem exercenda, ut ſunt hoſpitalia, & ſimilia auctoritate Ordinaria erecta, & in hoc ſenſu forte locuti ſunt multi ex Doctoribus, dum ſcripſerunt, locum abſque auctoritate Epiſcopi erectum, non eſſe, nec dici locum pium, etiamſi in illo opera pia, & charitatis exerceantur; ut ſunt hoſpitalia abſque Epiſcopi auctoritate erecta: privati enim ſecundum jus Canonicum tribuere non poſſunt hanc qualitatem, quod locus fiat religioſus abſque Prælati, ſeu Ordinarii auctoritate, ad tex. *in cap. ad hæc, de relig. domib.* Barboſ. *de Jur. Eccleſ. lib.* 2. *cap.* 11. *ſub num.* 78. Imo nec authoritas Pontificia, vel Ordinaria facit locum Religioſum, vel ſacrum, niſi quando ab ipſo Pontifice, vel Ordinario conſecratur, vel ad uſum pium ſive religioſum deſtinatur, non vero per ſimplicem aliquorum privilegiorum conceſſionem, juxta Jacob. Pignatell. *d. conſult.* 38. *num.* 8. nec dicitur religioſus, etiamſi in illo Miſſæ celebrentur etiam de conſenſu Epiſcopi, ſi ſine ejuſdem authoritate fuit erectus. Bichius *deciſ.* 343. *num.* 26. ubi Roman. *d. conſ.* 477. *num.* 2. *in fin. verſ. nec tunc locus.* & ideo nec gaudet immunitate Eccleſiaſtica, ut diximus in verb. *Eccleſia*, & alibi, ut de hoſpitalibus ſine Epiſcopi authoritate erectis, dicit Antonel. *l. c. ſub nu.* 7. Fagnan. *in cap. de Xenodochiis ſub num.* 31. *verſ. ſi vero conſideramus, de relig. domib. & num.* 11. & de oratoriis, & capellis privatis dicit Pignatel. *l. c. num.* 6.

Locum ſimpliciter pium voco, qui quamvis non ſit, nec dici poſſit ſacer, aut religioſus, quia nec conſecratus, nec auctoritate Epiſcopi fuit erectus, eſt tamen a privatis, ſeu ab aliqua communitate deſtinatus ad opera pietatis & charitatis in eo exercenda, illaque actualiter in illo exercentur, ut ſunt hoſpitalia &c. abſque Apoſtolica vel Ordinaria auctoritate erecta. Barboſ. *de Jure Eccleſ. d. cap.* 11. *num.* 10. *& ſeqq. &* 78. Gabriel. *com. concl. tit. de pia cauſa concl.* 1. *num.* 5. & DD. ſupra in verb. *Confraternitas*, & in verb. *Hoſpitale* citati. 4

Hinc nomine loci pii veniunt etiam hoſpitalia erecta ſine Epiſcopi auctoritate, & ideo poſſunt viſitari ab Epiſcopo, ut videre poſſit quomodo opera pia exerceantur, legata pia eiſdem relicta exequantur, &c. Fagnan. *in cap. ad hæc num.* 12. 13. *&* 14. *de relig. domib.* & petere ab illorum adminiſtratoribus ut ſibi rationes quotannis reddant. Fagn. *in cap. de Xenodochiis num.* 14. *eod. tit.* & ideo non tantum loca ſacra, & religioſa, ſed etiam loca privata, in quibus hujuſmodi pia opera exercentur, ſubjacent viſitationi Epiſcopi, quia ad hunc effectum ſufficit, quod locus ſit pius, licet non ſacer nec Religioſus. Antonel. *l. c. num.* 2. ſecutus Maſcard. *de probat. concl.* 869. *numer.* 34. licet hæc viſitatio fuerit a teſtatore, vel fundatore prohibita. *cap. tua.* ubi gloſ. *verb. interdici, de teſtam.* Antonel. *l. c.* nec illorum bona alienari poſſunt abſque ſolemnitatibus, ut videre eſt apud Gabriel. *loc. cit. num.* 9. 10. *&* 11. ubi DD. maxime ſi ſunt perpetua, ut quia mortuus eſt illorum fundator, & ita amplius a fundatione deſiſtere, aut pœnitere non poteſt: quidquid ſit, quando hoſpitale non eſt perpetuum, ſed poteſt dominus illud revocare, quo caſu procedere poteſt ſententia, quod ejuſdem bona poſſint alienari ſine ſolemnitatibus, & quod illa non ſubjaceat viſitationi Epiſcopi. Gabr. *l. c. concl.* 2. *num.* 7. 8. 11. *& ſeqq.* Antonel. *loc. cit. num.* 2. Fagnan. *in cap. de Xenodochiis numer.* 10. *de relig. domib. & numer.* 11. *&* 12. quod tamen intellige circa ipſam dotem principalem ipſius hoſpitalis a fundatore aſſignatam, quæ ipſo adhuc vivente ſicut revocari, ita & alienari poteſt abſque ſolemnitatibus, nec ſubjacet viſitationi Epiſcopi, non vero in aliis obventionibus, aut legatis piis eidem relictis, nam circa illa etiam in hoc ultimo caſu dependet a viſitatione Epiſcopi. vide Gabr. *loc. cit. num.* 13. in reliquis concorda quæ diximus in verb. *Confraternitas*, & in verb. *Hoſpitale*, & alibi, quod vero ſimilia loca, abſque auctoritate Epiſcopi erecta non gaudeant immunitate Eccleſiaſtica, diximus ſupra *num.* 3. 5

Locum pium an faciant Collegia Scholarium, eorumque Capellæ, ſeu Oratoria, etiam ad effectum immunitatis Eccleſiaſticæ, vide Jacob. Pignatel. *tom.* 6. *d. conſult.* 38. ubi affirmative reſpondet, ſi ſint erecta auctoritate Apoſtolica, vel Ordinaria, & Capellæ ſeu Oratoria conſecrata &c. ubi vide, & Barboſ. *de poteſt. Epiſc. alleg.* 75. *num.* 21. ubi de collegiis inſtitutis pro ſuſtentatione ſtudioſorum pauperum, vel aliorum egenorum. 6

Cum itaque locus religioſus fieri non poſſit abſque auctoritate Apoſtolica, ſeu Ordinaria, ut ſupra diximus 7

ex

Digitized by Google

ex cap. ad hæc ; de relig. domib. ſequitur juxta veriorem ſententiam, quod diſpoſitio *L.* 2. *ff. de religioſ. & ſumpt. fun. L. ſi necdum. C. eod. L. ſi quis eo animo. ff. dict. tit.* & ſimilium, in quibus diſponitur, quod locus cenſeatur religioſus, in quo aliquis homo ſepeliebatur, ut ibi perpetuo maneret, ita ut nec vendi, nec obligari amplius poſſit. *L.* 3. *C. quæ res pignor. oblig. poſſ.* hodie non habet locum, ſed quod dictæ leges Civiles, ſint per Jus Canonicum correctæ, quod Jus Canonicum in hac materia prævalet, ita Antonel. *l. c. n.* 5. Gratian. *dec. March.* 26. *a n.* 4. *& diſc. for. c.* 110. *a n.* 1. *ſeqq.* Pax Jordan. *de re ſacra. lib.* 5. *tit.* 11. *n.* 9. apud quos alii, contra gloſ. *in cap. abolendæ, verb. ſepultura, de ſepultur.* & alios, & quamvis Gratian. *d. deciſ.* 26. *n.* 4. *&* 5. dicat, quod nihilo minus talis locus obligati, aut vendi non poſſit, nec in eo ſervitus imponi, ſed quod Jus Canonicum Leges Civiles ſolum correxerit in illa parte, in qua dicunt locum fieri religioſum per ſepulturam corporis humani, cum ad hoc requiratur auctoritas Epiſcopi, non vero in illa parte, qua diſponunt talia loca non poſſe alienari &c. tamen etiam in hoc, & quod imo hoc ſepulchrum ſine auctoritate Epiſcopi erectum ſeu conſtructum, ſit locus mere profanus ab hominum commercio non excluſus, & tanquam talis alienari, aut vendi poſſit, etiam abſque labe ſimoniæ, quamvis in illo fuerint hominum Chriſtianorum corpora ſepulta, modo non exiſtat in cœmeterio ab Epiſcopo conſecrato, aut benedicto &c. tanquam verius defendunt Pax Jordan. *n.* 10. *l. c.* Gratian. *d. diſc.* 110. *n.* 4. Antonel. *l. cit.* quia cum hodie juxta ſacros Canones ſine auctoritate Epiſcopi non fiat locus religioſus, ceſſat cauſa finalis, quare non poſſit alienari: correcta enim cauſa ſeu ratione legis, cenſetur correcta etiam ipſa lex. arg. *L. adigere. §. quamvis, de jurepatr. cap. miramur, de ſerv. non ordin.* quando vero ſepulchrum præſumatur conſecratum, vide Dianam *p.* 6. *tr.* 1. *reſol.* 6.

8 Locus pius, qui eſt ſub immediata Regum, vel Principum ſupremorum protectione, non poteſt viſitari ab Epiſcopo, ut diximus in verb. *Confraternitas. num.* 15. & in verb. *Hoſpitale. n.* 6. *&* 7. niſi quoad concernentia cultum divinum, adminiſtrationem ſacramentorum, ornamentorum &c. nam quoad hæc ſubjacet Viſitationi Epiſcopi. Riccius *in prax. locorum piorum. p.* 4. *reſol. mihi* 165. ubi DD. Antonel. *de regim. Eccleſ. lib.* 1. *cap.* 3. *§.* 5. *n.* 15. Dian. *p.* 1. *tr.* 2. *reſ.* 100. Sicque diſpoſitio Concil. Trid. *Seſſ.* 22. *de reform. cap.* 8. *&* 9. ſolum locum habet circa opera; quæ in illis locis ſub immediata Regum protectione exiſtentibus exerceatur, aut circa ea, quæ ſub illorum protectione, & diſpoſitione comprehenduntur, ut illa ſcilicet viſitari ab Epiſcopo non poſſint ſine illorum licentia, non vero circa ſpiritualia, & ea, quæ concernunt cultum divinum, in quibus Reges vel Principes nullam habere poſſunt juriſdictionem. vide Riccium *loc. c.* qui quamvis ibidem velit, quod ex citato Concil. Trid. nec poſſit Epiſcopus petere, ut ſibi reddantur & exhibeantur ratiocinia ſeu rationes adminiſtrationis illorum, quæ ibi expenduntur. & Dian. *l. cit.* contrarium tamen late probat Fagnan. *in cap. de Xenodochiis. a num.* 15. *ſeqq. de relig. domib.* quia exceptio locorum, quæ ſub immediata Regum protectione ſunt, non legitur niſi *in cap.* 8. *d. ſeſſ.* 22. ubi non agitur niſi de jure viſitandi. *in cap.* 9. *vero. d. ſeſſ.* 22. ubi agitur de rationibus Ordinario reddendis, dicta exceptio non repetitur, ſed ſolum excipitur caſus, quando nempe aliter fuit in fundatione diſpoſitum, unde hæc exceptio videtur fundare regulam in contrarium in caſibus non exceptis. *arg. L. nam. quod liquide. §. fin. ff. de penu. legata. cap.* 2. *de conjug. lepros.* vide cit. Fagnan. ubi etiam alias adducit rationes.

9 Porro ubicumque & quandocumque Epiſcopus voluerit viſitare aliquem locum pium, ſi aliquis illum prætendat eſſe ſub Protectione Regia, debet coram Epiſcopo comparere, & exemptionem allegare. *arg. L.* 2. *ff. ſi quis in jus vocatus non iverit. L. ſi quis.* 5. *ff. de judic.* Riccius *l. c. reſ.* 166. Non tamen ſufficit probare regiam protectionem, niſi etiam probetur legitima exemptio a Juriſdictione Ordinarii, quia Concil. Trid. *d. cap.* 8. noluit tribuere novam exemptionem locis ſub Regis protectione exiſtentibus, ſed tantum præſervare, ſi quam prius habebant. vide Fagnan. *in d. cap. in Xenodochiis num.* 19. *&* 20. ubi Sacr. Congreg. Nec ſufficit ad impediendam Epiſcopi viſitationem Regia protectio generalis, quæ non eximit perſonas nec res a poteſtate Ordinarii, cum videatur potius commendatio, quam protectio. tex. *in cap. ex parte. il.* 2. *de privileg.* ubi exiſtentes ſub generali protectione ſedis Apoſtolicæ non eximuntur a poteſtate Ordinarii, ergo nec exiſtentes ſub generali protectione Regia, ut diximus in verb. *exemptio. num.* 12. vide Fagnan. *loc. cit. num.* 31. *verſ. fin.* & textum *in cap. recepimus, & d. cap. ex parte, de privileg. & in cap. ſi Papa. eod. in* 6. & ibi gloſ. *in verb. non exiſtunt.* bene vero ſpecialis. Seraphin. *deciſ.* 1025. *num.* 5. Nec laici poſſunt Eccleſiam aut Hoſpitale perpetuum ac religioſum conſtruere ſub protectione Regia, ſed tantum Sedes Apoſtolica, aut Ordinarius. *arg. cap. nemo.* 9. *de conſecr. diſt.* 1. *cap. placuit.* 1. *quæſt.* 2. gloſ. *in Clem. quia contingit. verb. altare. de relig. domib.* ideo ſi hæc protectio ſolum probaretur ex inſcriptione laicorum facta in primo lapide, aut ex populi acclamatione, non ſuffragaretur, nec impediret viſitationem Epiſcopi. Fagnan. *loc. cit. numer.* 23. *&* 24. ubi ex Sacr. Congr. quod Concil. Trid. ſolum præſervaverit juſtam, atque legitimam protectionem, non autem eam, quæ de facto vindicatur. Imo hæc Regia protectio neceſſario imploranda eſt in limine, & in principio erectionis, ut diximus in verb. *Hoſpitale. num.* 7. nam longe poſt erectionem auctoritate Epiſcopi factam eſt nulla, & non ſuffragatur, quia tunc non poteſt acquiri in præjudicium Epiſcopi, cui medio tempore fuit jus quæſitum; æquipollet enim exemptioni, ut *in cit. cap. ex parte. il.* 2. *de privileg.* Riccius *d. p.* 4. *reſol. mihi* 167. Antonel. *de regim. Eccleſ. l.* 1. *cap.* 3. *§.* 5. *n.* 14. qui citant Rotam coram Seraph. *dec.* 1599. cui favet alia Rota coram eodem Seraph. *dec.* 1025. *n.* 6. *inter ejus ſelectas.*

10 Quæri hic poteſt, an ſi duo v. g. hoſpitalia, quorum unum erat ſub immediata protectione regia, aliud vero ſub juriſdictione Epiſcopi, pleno jure, & acceſſorie uniantur, ita ut ex duobus fiat unum, an tunc poſſit Epiſcopus illud viſitare? & negative reſpondet Riccius *in prax. locor. pior. d. p.* 4. *reſol. mihi* 163. *per tot.* tum quia exemptio hoſpitalis privilegiati communicatur etiam hoſpitali non privilegiato, cum connexorum idem ſit judicium. *cap. tranſlato, de conſtit. cap. præterea,* ubi gloſ. *de offic. deleg.* & faciunt tradita a Turricell. *de unione. cap.* 3. *n.* 5. *& cap.* 4. *a num.* 16. tum quia hoſpitale exiſtens ſub protectione dicitur magis dignum, utpote privilegiatum, & ideo trahit ad ſe minus dignum. Sed notandum venit, quod in loco citato ipſius Riccii propoſitio erat, quando minus privilegiatum, ſeu non exemptum, pleno jure unitur hoſpitali exempto; ſecus vero dicendum eſſet, ſi exemptum uniretur non exempto, ob regulam, quod pleno jure unitum amittat ſuam naturam, & aſſumat naturam illius, cui unitur, ut diximus in verb. *beneficium.* & dicemus in verb. *unio.* & ſic illud; cui fit unio, videatur principalius cum retineat ſuam naturam.

11 Imo juxta Fagnan. *in d. cap. de Xenodochiis. num.* 27. *de relig. domib.* ſi longe prius fuiſſet fundatum hoſpitale ſub juriſdictione Epiſcopi, ſine Eccleſia, & poſtea eidem ædificaretur Eccleſia ſub Regia protectione, illa protectio non extenderetur ad hoſpitale prius fundatum, & erectum. *arg. cap. ex ore, de privileg.* & ſi extenderetur, tamen illa protectio non eſſet immediata, ut requirit Concil. Trid. cum ante illam præceſſerit protectio Ordinarii, per Gabr. *conſ.* 195. *num.* 6. *& ſeq. lib.* 2. & ſi hoſpitale & Eccleſia ſint principaliter annexa, ita ut neutrum alteri accedat, hoſpitale non venit nomine Eccleſiæ. Turricel. *de union. c.* 3. *num.* 13. Rot. *deciſ.* 500. *num.* 10. *p.* 4. *rec. tom.* 2. ubi Imol. *in Clem. per litteras. num.* 16. *verſ. ſi vero non apparet. de prob.* Mil. *in repert. in verb. Hoſpitalia licet habeant. num.* 5. Rot. *deciſ.* 114. *num.* 8. *p.* 2. *diverſ.*

12 Et loca pia poſſunt ab Epiſcopo viſitari, etiamſi illorum cura ad laicos pertineret, & etiamſi adminiſtratores a Principe ſæculari deputarentur, & confirmarentur, exceptis illis qui ſunt ſub immediata Regum protectione ut ſupra, etiamſi enim jus viſitandi loca pia poſſit pertinere etiam ad Laicos, non per hoc tamen excluditur Epiſcopus. vide Fagnan. *in d. cap. ad hæc. a n.*

12. & 15. *de relig. domib.* apud quem plura. ubi etiam *numer.* 19. & 20. quod poſſit cogere illorum adminiſtratores ad exhibendum teſtamentum, in quo ſunt legata pia ab ipſis ſolvenda, & eoſdem ad executionem compellere. & ibi Sacr. Congr. atque hæc etiamſi dicta loca eſſent alias exempta non obſtante quacumque conſuetudine &c.

§. II.

Miſcellanea de Loco, quoad exemptionem, quoad profana, & alia.

13 Locus quilibet præſumitur eſſe in aliqua Diœceſi, niſi probetur contrarium, ut diximus in verb. *Abbas*. §. 4. *ſub numer.* 16. & quod ſit nullius Diœceſis, & conſtituat ſeparatum territorium, probari debet vel per immemorabilem, vel privilegium, cum id ad ſolum Papam ſpectet, ut diximus *in d. verb. Abbas* §. 4. & notant DD. *in cap. cum contingat, de for. comp.* Chokier. *de juriſdict. in exemptos tom.* 2. *p.* 2. *quæſt.* 53. *numer.* 2. Bichius *deciſ.* 525. *numer.* 3. ubi Rota ſæpius.

14 Locus exemptus dicitur conſtituere territorium ſeparatum, ſi in litteris Apoſtolicis enuntiatur *nullius Diœceſis*. Bichius *deciſ.* 459. *a num.* 12. & 15. Et alias locus ſimpliciter exemptus largo modo, & improprie, ac quoad certos effectus dicitur, & conſtituit territorium de per ſe. Bichius *l. c.* Chokier. *l.c. tom.* 1. *p.* 2. *quæſt.* 45. *num.* 121. Rota *deciſ.* 324. *num.* 7. *p.* 1. *recent.* Gratian. *diſc. for. cap.* 918. *nu.* 13. & late quando dicatur exemptio ſimpliciter talis, aut plena conſtituens territorium ſeparatum, vide Bich. *loc. cit.*

15 Et locus quod ſit exemptus, & non ſit de territorio, paria ſunt. *arg. cap. cum Epiſcopus, de offic. ordin. in* 6. Chokier. *loc. cit. p.* 4. *quæſt.* 54. *numer.* 2. Barboſ. *axiom. lib.* 10. *verb. locus cap.* 27. *axiom.* 4. Vantius *de nullitat. ex defect. juriſd. & unde. num.* 108. Dian. *p.* 5. *tr.* 9. *reſ. ad fin.* etiamſi enim ſit de territorio quoad ſitum, non tamen quoad juriſdictionem. Antonel. *de loco legali. lib.* 1. *cap.* 4. *num.* 18. & 24. Sicut & dicitur, quod locus exemptus dicitur eſſe in Diœceſi, non tamen de Diœceſi, quia privilegium exemptionis eximit quidem a ſubjectione, non autem a ſituatione ſeu denominatione. *d. cap. cum Epiſcopus.* Antonel. *l.c. num.* 21. Gratian. *diſc. for. cap.* 918. *a num.* 10. *ſeqq.* ubi *numer.* 14. quod Epiſcopus qui tenetur reſidere in Diœceſi, ut gaudeat alternativa, illa etiam gaudebit, quamvis tempore vacationis beneficii ſit in aliquo loco exempto ſuæ Diœceſis, cum dicatur reſidere in propria Diœceſi, ex Gonzal. *ad reg.* 8. *Cancell. gloſ.* 43. *a num.* 187. ſi nempe exemptio loci non ſit abſoluta, ita ut conſtituat locum ſeparatum, ſed tantum quoad perſonas; ſi enim locus ſit abſolute exemptus, tunc idem eſt, ac ſi non eſſet in territorio. vide Dian. *d. reſ.* 37. §. *& tandem.* & concorda quæ diximus in d. verb. *Abbas.* & quod per ſimplicem exemptionem non conſtituatur territorium ſeparatum, ſed quod loca exempta ſint in Diœceſi, eſt textus *in d. cap. cum Epiſcopus, de offic. Ordin. in* 6. & ibi DD. quos refert Gratian. *d. cap.* 918. *num.* 10. ubi etiam *a num.* 1. *ſeqq.* quomodo enunciativæ Pontificis, aut alias in diverſis ſcripturis, ſeu inſtrumentis poſitæ probent locum eſſe in aliqua Diœceſi.

16 Aſſerens locum aliquem eſſe ſitum in ſua Diœceſi, probare id debet, tanquam fundamentum ſuæ intentionis. Seraphin. *deciſ.* 1278. *num.* 1. Rota poſt Tamburin. *tom.* 3. *de jur. Abbat. deciſ.* 71. *numer.* 5. De Luca ad Gratian. *in animadverſ. ad. d. cap.* 918. *nu.* 3. & illius præſumitur, cui eſt vicinior. Rot. *d. deciſ.* 71. *numer.* 3. & a cujus Diœceſi locus circumdatur. De Luca *loc. cit. num.* 4. Antonel. *loc. cit. lib.* 1. *cap.* 3. *numer.* 264. bene verum eſt, quod quando non eſt contentio inter diverſos Epiſcopos de locis ſuæ Diœceſis contendentes, ſed tantum inter Epiſcopum & Prælatum inferiorem, tunc Epiſcopus fundet ſuam intentionem in jure communi in omnibus in ſua Diœceſi exiſtentibus, ut diximus in d. verbo *Abbas*, vide *DD. cit.*

17 Et quomodo probetur, quod locus ſit intra confines Diœceſis præſertim ad effectum perceptionis decimarum, vide Bichium *deciſ.* 97. *num.* 8. *ſeqq.* & *deciſ.* 505. *num.* 2. ubi, quod probetur per teſtes. ex Coccin. *deciſ.* 460. *numer.* 2. Cavalet. *deciſ.* 93. *numer.* 11. & aliis. Item ex ſolutione ſubſidii. Ex actibus juriſdictionalibus in illo exercitis: item ex obſervatione feſtorum dictæ Diœceſis. vide etiam Antonel. *de loco legali lib.* 1. *cap.* 3. *a num.* 258.

Loca ſubjecta vivunt & reguntur ſecundum mores Diœceſis, in qua exiſtunt. *L. omnes populi. ff. de juſt. & jur. L. ſemper in ſtipulationibus. ff. de reg. Jur.* Bichius *d. deciſ.* 97. *num.* 13. & ibi Bart. *in L.* 1. *nu.* 41. *C. quæ ſit longa conſuetudo.* Roman. *conſ.* 218. *num.* 1. 18

Locus contractus in deciſivis attenditur, cum agitur de quæſtione vertente circa ſubſtantiam contractus, ſecus cum agitur de re ipſa in contractu contenta, & quæritur, an in loco ſit, & in quo; tunc enim locum habet diſtinctio Doctorum relatorum per Tiraquel. *de retract. lignag.* §. 36. *gloſ.* 3. *a nu.* 15. *ſeqq.* ſcilicet, quod de actionibus judicatur, prout de re, ad quam competunt, de quo vide Mareſcot. *lib.* 1. *var. reſol. cap.* 9. *a numer.* 16. Et 19

Sicut quando ſit mentio de bonis exiſtentibus in certo loco non veniunt jura, & actiones. *L. Cajus in princ. ff. de legat.* 2. Mareſcot. *l.c. n.* 19. ubi Bal. *conſ.* 101. *lib.* 1. *numer.* 4. & alii, cum non poſſint dici eſſe in loco, ita non comprehenduntur ſub ſtatuto facto de rebus in certo loco ſitis, ut de ſtatuto excluſivo fœminarum, dicit Mareſc. *loc. cit.* 20

Et quatenus concederetur jura & actiones exiſtere in aliquo loco, ſi non circumſcriptive, ſaltem per effectum exactionis, & ſic ſubjici alicui ſtatuto, non tamen conveniunt DD. an cenſeantur eſſe *ejuſdem* loci, cujus eſt debitor, an vero illius loci, in quo fieri poteſt ac debet eorum exactio, de quo vide Tiraquel. *de retract. lignag. d. gloſ.* 3. *numer.* 15. 16. & 17. ubi ſubdit, quod ſi in illorum venditione ratione conſuetudinis vel ſtatuti eſſet facienda aliqua denuntiatio, ſeu notificatio, illam faciendam eſſe in loco debitoris, ubi vide. & infra *numer.* 38. 21

In ſucceſſione inteſtati, quod inſpiciatur forus realis, ſeu locus rerum, in quo exiſtunt, dicit Antonel. *de loco legali. lib.* 2. *cap.* 1. *num.* 64. ex Baldo *L.* 1. *C. de Jur. aureo.* & aliis. 22

Cujus Epiſcopi auctoritas interponenda ſit in alienatione bonorum immobilium Eccleſiæ, aut cujus Judicis in alienatione rerum minorum, an illius ſcilicet in cujus Diœceſi vel territorio bona, ſeu res ipſæ ſitæ ſunt, an vero illius, cui Eccleſia, aut minor ſubeſt, vide apud Tiraquel. *de retr. lignag. d.* §. 36. *gloſ.* 3. *a nu.* 22. *ſeq.* 23

Quod in collatione beneficiorum inſpiciendus ſit locus, in quo ea ſita ſunt, non is, ad quem ſpectat beneficii collatio, aut alius, vide apud Tiraquel. *l.c. nu.* 27. *ex Clem.* 1. & ibi gloſ. *in verb. locorum*, & DD. *de ſupplen. neglig. Prælat.* ubi etiam relative cui Eccleſiæ canonica portio ſit ſolvenda rei cujuſpiam in teſtamento relictæ, eine, in qua res ipſa relicta ſita eſt, an vero ipſius teſtatoris Parochiæ, & ibi videre poteris alios caſus. 24

Poſſidens res hæreditarias in diverſis locis, poteſt ab hærede in quolibet loco conveniri pro earum reſtitutione. Antonel. *de loco legal. lib.* 2. *cap.* 1. *num.* 134. ubi Bald. *in L.* 1. *num.* 2. *C. ubi de hæred. agi poteſt.* contra regulam, quod alias cauſæ continentia regulariter dividi non debeat, nec quis coram diverſis Judicibus conveniri, nec ſuper cauſa poſſeſſionis unus Judex, & ſuper cauſa proprietatis alius Judex impetrari, ad tex. *in L. nulli. de Jud.* Antonel. *loc. cit. a numer.* 132. 25

Locus quando cenſeatur adjectus demonſtrative, vel quando taxative aut cauſa reſtringendæ obligationis, in legatis, vel donationibus, ac aliis diſpoſitionibus, ac de illius effectu, vide Antonel. *de loco legali lib.* 2. *cap.* 11. *a num.* 1. *per tot.* Mantic. *de tacit. lib.* 14. *tit.* 39. *num.* 32. 26

Locus celebrati contractus in inſtrumento exprimi debet. *L. optimam C. de contrah. & commit. ſtipul.* & ibi gloſ. *in verb. in eo die* §. *item verborum inſt. de inutil. ſtipul.* Covar. *pract. quæſt. cap.* 20. *num.* 3. Speculat. *de inſtrum. edition.* §. *breviter. num.* 9. late Antonel. *de loco legali lib.* 2. *cap.* 4. *num.* 18. ubi rationem dat, quia in uno loco poſſet eſſe permiſſum, in 27

alio

Digitized by Google

alio non, & ut ſit facultas reprobandi ſcripturam de falſo, quia indefinita & non coarctata non poſſet reprobari. & ibi Maſcard. *de probat. vol.* 2. *concl.* 208. *num.* 10. & alii, imo Gratian. *diſc. for. cap.* 767. *nu.* 11. dicit, quod non valeret conſuetudo non apponendi locum, ac diem in inſtrumentis, quaſi aperiat viam fraudibus, & tollat defenſionem parti. & Mantic. *de tacit. lib.* 3. *tit.* 13. *numer.* 5. apud quos Rota, & DD. Gratian. *deciſ. March.* 28. *num.* 6. Antonel. *l. c. num.* 56. Menoch. *de præſ. lib.* 2. *præſ.* 84. *ſub nu.* 2. *verſ. & hæc quidem.* quod ſi tamen locus ſit omiſſus, & Notarius ſuperſit, poteſt errorem ſuum corrigere, & locum apponere. Mantic. *l.c. numer.* 6. Antonel. *l. c. numer.* 21.

28 Imo non ſolum locus, ſed etiam locus loci in inſtrumentis apponi debet, puta dicendo *in Civitate tali; In tali domo, & platea &c.* Speculat. *l.c.* & DD. ut infra. & Scacc. *de commerc. & camb.* §. 2. *gloſ.* 2. *a num.* 1. alias facit illud incidere in ſuſpicionem falſi, maxime in Civitate populoſa, ita ut non valeat conſuetudo in contrarium, tanquam præbens materiam delinquendi. DD. apud Antonel. *l.c. nu.* 22. Gratian. *deciſ. March.* 28. *a numer.* 1. *& diſc. for. cap.* 479. *a num.* 47. ubi late diſcutitur pro additione *d. deciſionis Marchiæ.* 28. quamvis quod valeat conſuetudo non apponendi locum loci, teneat Mantica *loc. cit. n.* 9. cui favet ipſe Antonel. *loc. cit. num.* 56. Si tamen locus loci poſſet tacite ſubintelligi, veluti ſi actus ſolitus ſit fieri in certo loco, illius omiſſio non vitiaret inſtrumentum. Mantic. *l. c. nu.* 8. aut ſi ex ſerie facti poſſet conſtare de loco loci. Antonel. *l.c. n.* 31. Gratian. *d. cap.* 479. *numer.* 58. Et quamvis non vitietur inſtrumentum in totum, ſi non ſit appoſitus locus loci, tamen ſemper redditur ſuſpectum, ita ut ſtante oppoſitione incumbat producenti onus probandi illum locum ſpecialem, in quo fuit factum inſtrumentum. DD. apud Gratian. *num.* 57. Antonel. *num.* 24. *in l.c.* vide etiam Menoch. *de præſ. lib.* 2. *præſ.* 84. *per tot.* Et tandem remittitur arbitrio Judicis qualis, quantaque expreſſio loci requiratur in inſtrumentis, ne ſit nimis obſcura, & generalis, ut parti ſit anguſtiata via defenſionis. Scaccia *de commerc. d.* §. 2. *gloſ.* 2. *num.* 4. Antonel. *l. c. n.* 34.

29 Locus tamen loci particularis quod non ſit de neceſſitate inſerendus, tenet De Luca ad Gratian. *in ſcholiis ad deciſ. March.* 28. *num.* 8. Antonel. *l.c. num.* 26. ubi, quod ſi dicatur *actum in tali palatio* non ſit neceſſe addere, *in tali camera.* & *numer.* 27. ſubdit, quod nec ſit neceſſe taliter ponere locum loci, quando inſtrumentum ſit in Villa, quod limitat Menoch. *l.c. num.* 4. quando in loco ipſo ſingulari actus conficiendus eſt, tunc enim apponendus eſt etiam locus loci ſingularis, puta dicendo *in Palatio Prætoris, ubi jus redditur &c.*

30 Quia tamen ſubinde ſufficit, ſi ſit appoſitus locus, vel locus loci præſumptive, ideo plures præſumptiones, & conjecturas, ex quibus locus præſumitur appoſitus vel locus loci, vel in uno Inſtrumento prius poſitus, præſumitur in alio repetitus, vide apud Menoch. *d. præſ.* 84. *a num.* 5. Antonel. *d. lib.* 2. *cap.* 4. *a num.* 29. ut quando inſtrumentum confectum eſt de aliquo actu, qui non niſi certo in loco confici conſuevit; item ex conjunctione inſtrumentorum, ut ſi confectum ſit inſtrumentum cum appoſitione loci &c. & poſtea aliud eadem die fuerit confectum, aut in continenti ex poſt, & ſic de reliquis, ubi vide. Et an locus deſcriptus in principio libri, cenſeatur repetitus in ſequentibus inſtrumentis, ut ſi Notarius in principio libri ponat *actum Friſingæ &c.* vide plures caſus apud Antonel. *l.c. num.* 37.

31 Et ſupra dicta procedunt vel maxime primo vivente adhuc notario, qui inſtrumentum confecit: tunc enim inſtrumentum ſine loci appoſitione nullam fidem facit, quia imputari poteſt parti, cur non agat contra Notarium, ut ſibi inſtrumentum perfectum reſtituat; defuncto vero Notario, quod tunc ſimile inſtrumentum loco, aut aliis requiſitis carens faciat ſaltem ſemiplenam probationem, dicit Antonel. *d. cap.* 4. *num.* 25. citans Bartol. *in L. admonendi. num.* 34. *ff. de jurejur.* Alex. *conſ.* 187. *n.* 1. *lib.* 7.

32 Supra dicta procedunt ſecundo in inſtrumentis publicis: nam aliter dicendum venit in ſcripturis privatis, aut factis manibus contrahentium, de quibus vide Scacciam *de commerc. d.* §. 2. *gloſ.* 2. *a numer.* 5. & *gloſ.* 1. *a num.* 8. Antonel. *loc. cit. a numer.* 57. apud quos alii.

In quo loco debitor conveniri debeat, vide quæ diximus in praxi *fori*, & *Rei*, & alibi, Mantica *de tacit. lib.* 14. *tit.* 38. & 39. *per tot.* Scacc. *de commerc. & camb.* §. 2. *gloſ.* 5. *a num.* 194. & Antonel. *de loco legali. lib.* 2. *cap.* 1. *num.* 183. *ſeqq.* ubi etiam late *a num.* 191. in quo loco, ſeu foro, debeat conveniri uxor, & quando plura loca adjiciuntur in contractu alternative, cujus tunc ſit electio loci, vide eundem Antonel. *loc. cit. a num.* 136. & 145. ubi, quod ante lapſum termini ad ſolvendum poſiti, electio ſpectet ad debitorem ſolvendi in quo loco ſibi placuerit; ſi vero terminus jam ſit elapſus, quod tunc electio ſit creditoris, de quo concorda etiam, quæ diximus in verbo *Electio quoad profana. numer.* 1. & infra. *num.* 35. & tunc creditor declarando, poteſt eligere locum, ubi carior eſt æſtimatio. Gratian. *diſc. for. cap.* 42. *n.* 45. Debitor tamen tunc non conſtituitur in mora, nec tenetur ad aliquod moræ intereſſe, niſi prius facta per creditorem loci electione, in quo ſolvere debeat, neque ſufficeret ſimplex interpellatio. Gratian. *l. c. n.* 44. Afflict. *deciſ.* 316. *num.* 4. arg. tex. *in L. aut qui aliter.* §. 1. *ff. quod vi, aut clam.* Antonel. *l. c. n.* 137. apud quos Alex. *conſ.* 45. *num.* 5. *colum.* 3. *verſ. fortius quia in inſtrumento. vol.* 5. Bar. *in L. cum filius.* §. *fin. ff. de Verb. oblig.* & alii. Et promittens ſolvere certo loco, tantum tempus habere debet, ut in illum locum conferre ſe poſſit, locus enim adjectus ſtipulationi includit tempus, quo quis poſſit ad eum pervenire, arbitrio Judicis. de quo Menoch. *de arbitr. caſ.* 2. *a nu.* 1. Mantica *de tacit. lib.* 14. *tit.* 38. *num.* 4. Antonel. *l. c. n.* 139. quos vide. tex. *in L. non utique.* §. *ſi quis ita. il.* 2. *ff. de eo quod certo loco.* Et ſi ſit poſita nimia temporis anguſtia ad perveniendum ad locum ſolutioni deſtinatum, ut ſi Romæ ita ſtipuletur *hodie Venetiis dare ſpondes &c.* ſtipulatio non valet, ex quo promiſſio ſit impoſſibilis. ita Mantica *l. c. nu.* 6. & 7. ad tex. *in d. L. non utique.* §. *ſi quis ita. il.* 2. *ff. de eo quod certo loco.* & hoc ſaltem in contractibus ſtricti juris, nam in contractibus bonæ fidei propter bonam fidem, quæ exuberare debet, temporis anguſtia rejicitur, vide Mantic. *l.c. a n.* 9. 33

Quando vero plura loca alternative adjiciuntur pro ſolutione facienda, poteſt debitor in quolibet loco in ſolidum conveniri. Antonel. *d. lib.* 2. *cap.* 1. *nu.* 141. ubi, quod idem procedat, quando plura loca copulative, & generaliter adjiciuntur, ut ſi debitor promittat ſolvere Romæ, Mediolani, & in quolibet alio loco ubi fuerit inventus, ne ex nimia diviſione debiti ſtipulatio reddatur inutilis, niſi tamen certa loca limitative ſint adjecta. Vide tex. *in L.* 3. §. *ſi quis. il.* 1. *ff. de eo quod certo loco.* Antonel. *loc. cit.* ubi *num.* 144. ſubjungit, quod ſi quis promittat ſolvere v.g. Romæ, Mediolani &c. vel ubicumque creditor voluerit, tunc ſub illa clauſula generali *vel ubicumque &c.* non continerentur loca, quæ magis diſtarent, quam expreſſa, & citat Roman. *conſ.* 180. *num.* 10. plura vide apud cit. Antonel. *l.c.* & infra *num.* 37. 34

Si quis inſulam fieri ſimpliciter ſtipulatur, & locus, in quo fieri debeat, non adjicitur, non valet ſtipulatio, niſi alias appareat, in quo loco fieri debeat, & ſtipulatori interſit. Mantic. *d. lib.* 14. *tit.* 39. *n.* 2. & 4. *ad tex. in L. qui inſulam ff. de Verb. oblig. L.* 3. §. *Si quis inſulam. ff. de eo, quod cert. loc.* Sed ſi plura loca fuerint expreſſa, ſuſtinetur ſtipulatio, & electio eſt ſtipulatoris, neque promiſſori eſt nimium onероſa, quia potuit cogitare, an ſibi expediret. Mantic. *loc. c. num.* 5. 35

Si quis vero operas ſtipulatur etiam ſine expreſſione loci, ſtipulatio valet, quia ad perſonam ipſius ſtipulatoris referuntur. Mantica *d. tit.* 39. *nu.* 3. & ibi Bart. *in L. ſi non ſortem.* §. *libertus. n.* 27. §. *de condict. indeb.* & alii. 36

Quod ſi vero quis nullum locum expreſſerit, & generaliter promiſerit ubicumque ſolvere, intelligitur de iis locis, in quibus poterat alias conveniri, Mantic. *ut infra* & in dubio videtur actum, ut ſolvatur in loco, ubi de jure peti poteſt. Scacc. *de commerc.* §. 2. *gloſſ.* 5. *num.* 175. ſed ſi aliqua loca expreſſit, puta 37

Ro-

Romæ, Mediolani &c. cum clauſula generali, *& ubicumque*, intelligitur etiam de ſimilibus locis, dummodo non ſint longe diſtantia, & ſint idonea. vide Mantic. *d. tit.* 39. *a num.* 6. *ſeqq.* ubi etiam *num.* 7. quod ſi quis convenerit, ut ubicumque fuerit inventus poſſit conveniri tunc poterit conveniri etiam extra domicilium, ſi perſonaliter fuerit inventus, & citat Bart. *in L. Titium, & Mevium. §. tutores. ff. de adminiſtr. tut.* Abb. *in cap.* 1. *num.* 22. *verſ. aut promiſit ſolvere. de judic.* ſubdens, quod idem ſit, ſi quis promiſit ſolvere ubicumque fuerit inventus, modo tamen non conveniatur in loco non tuto, aut debitori ſuſpecto ob timorem potentiæ adverſarii, Judicis auctoritatem &c. de quo Pacian. *de probat. lib.* 2. *cap.* 46. *num.* 11. & ibi Jaſ. *in L. ſi convenerit. num.* 38. *verſ. ſecundo in quantum. ff. de juriſd. omn. jud. videndus*. Similes caſus vide apud eundem Mantic. ne hic omnia tranſcribamus.

38 Locus deſtinatæ ſolutionis, vere non eſt locus contractus, ſed executionis, & ideo magis dicitur eſſe locus diſtractus, quam contractus. *L. qui loco certo ff. de cond. indeb.* Mantic. *d. tit.* 39. *ſub n.* 22. *verſ. ſed conſiderandum.* ubi, quod contractus duas habet partes, unam ſcilicet obligationis, quæ inducitur per verbum *promitto*; alteram executionis, quæ inducitur per verbum *ſolvere*. quidquid ſit de fictione juris, de quo vide Mantic. *loc. cit.* & tex. *in L. contraxiſſe. ff. de action. & obligat. L.* 3. *ff. de bon. auth. Jud. poſſid.* & ideo quoad ſolemnitatem locus contractus inſpicitur, in quo verba ſunt pronuntiata, Gabr. *tit. de conſuet. concl.* 2. *num.* 1. *ſeqq.* quoad reliqua vero attenditur locus deſtinatæ ſolutionis juxta Mantic. *l. c. num.* 29. ad tex. *in L. quero. ff. de ſolution.* maxime ad effectum conventionis. Scacc. *d. gloſſ.* 5. *a num.* 210. ſicut locus contractus vere, & proprie dicitur ille, in quo fuit facta conventio, non autem in quo conſcriptum eſt inſtrumentum. Mantic. *l. c. num.* 25. ubi DD. Gabriel. *com. concl. tit. de conſuet. concl.* 2. *num.* 16. ubi Butr. *in cap. fin. col.* 6. & ibi Abb. *num.* 31. *de for. comp.* Et quod contractus factus cum ſolemnitate requiſita a ſtatuto vel conſuetudine in loco, in quo contractus perficitur, operetur etiam quoad bona alibi exiſtentia, licet in loco bonorum exiſtentium major ſolemnitas requireretur, late probat Gabriel. *d. concl.* 2. *a num.* 3. *ſeqq.*

39 An vero quoad ſolemnitatem gabellæ a contrahentibus vigore ſtatuti ſolvendæ, attendatur locus contractus, an vero locus deſtinatæ ſolutionis, vide DD. pro & contra apud Anton. Gabriel. *d. concl.* 2. *a n.* 12. Mantic. *d. tit.* 39. *a n.* 26. apud quos plura.

40 Et late in quo loco fieri debeat ſolutio, ſive in mutuo, commodato, ſive in aliis contractibus, vide Scacc. *de commerc. & camb. §.* 2. *gl.* 5. *a num.* 194. & ſi locus ſit a contrahentibus deſtinatus, creditor non cogitur recipere alibi, quam in loco deſtinato, niſi forte eidem etiam ſolvatur quanti intereſt ibi ſolutionem non fieri. vide Scacc. & Mantic. *ll. cit.* & plura infra in verb. *ſolutio*. & an, & quando qui incepit partem debiti præſtare in uno loco, poſſit in eodem conveniri, ut totum præſtet, vide Antonel. *d. lib.* 2. *cap.* 1. *n.* 296. Peregrin. *de fideicom. art.* 53. *n.* 3. tex. & gloſ. *in L. ſi fideic.* 50. *§. fin. ff. de judiciis*. Et in quo loco debitor jurare poſſit ſuſpectus de fuga, vide Antonel. *loc. cit. num.* 470.

41 Locus judicii debet eſſe tutus, alias citatus non tenetur comparere, ut diximus in verb. *Citatio. num.* 65. & quidem nec per ſe ipſum, nec per alios, ſive cauſa ſit civilis, ſive criminalis, & poteſt appellare. Antonel. *d. lib.* 2. *cap.* 1. *num.* 112. ad tex. *in cap. ex parte.* 47. *de appellat. cap. venerabilibus §. & hoc ipſum, de ſent. excom. in* 6. *clem. cauſam §. verum*, & ibi gloſ. *de elect.* late Fulvius Pacian. *de probat. lib.* 2. *cap.* 46. *per tot.* alleganti tamen locum non tutum, incumbit onus probandi dictum locum non eſſe tutum. Pacian. *l. c. num.* 81. & id probat. *ex dicto cap. venerabilibus §. & hoc ipſum.* ubi etiam ex Franc. *ibid. in §. porro in* 11. *notab.* quod citatus ad locum non tutum debeat comparere, (quod intelligo ſaltem per procuratorem) & de loco non tuto excipere, & probare: & citat etiam Zabarel. idem tenentem *in Clem.* 1. *num.* 30. *verſ. vigeſimo ſecundo, de for. comp.* Ancbar. *in d. cap. venerabilibus num.* 7. *verſ. decimo tertio nota* 2. *col. pen.* Abb. *in d. cap. ex parte, col. fin.* Idem tenet Antonel. *l. cit. num.* 126. Afflic. *deciſ.* 289. *num.* 24. Imo debet etiam exprimere cauſam, quare locus non ſit tutus, illamque probare, puta inimicitias &c. Pacian. *loc. cit. numer.* 82. & 83. Bajard. ad Clar. *in §. fin. queſt.* 34. *num.* 29. niſi tamen notorie conſtaret locum non eſſe tutum citato, nam tunc citatus nec debet comparere, nec ſuſpicionem loci allegare, multo minus probare, nec appellare, ſed tenetur tunc Judex ſupplere, & pro citato non comparente notorium allegare, ut pluribus probat Pacian. *loc. cit. a numer.* 84. *ad* 89. vide text. *in Clem. paſtoralis. §. notorium, de ſent. & re judic.* Antonel. *loc. cit. num.* 123. & 125. contra regulam, quod alias notorium excuſet quidem ab onere probandi, non autem ab onere allegandi, ut dixit gloſ. *in clem. appellanti. verb. alias cauſas, de appellat.* qui procedit forte in illo, qui non habet juſtum timorem comparendi. vide Pacian. *loc. cit.* conſultius tamen eſt impedimentum Judici ſignificare ſaltem per epiſtolam. Gonzal. *in d. cap. ex parte ſub n.* 3.

42 Locus vero non tutus, ſive cauſa ſuſpicionis quando eſt tanta, ut citatus nullo modo audeat coram citante comparere, nec ad opponendam, nec ad probandam cauſam ſui timoris, non debet neceſſario probari coram Judice citante, ſeu a quo, ſed poteſt probari etiam coram Judice ad quem. late Pacian. *de probat. d. cap.* 46. *a num.* 89. *ad* 96. & citat Bal. *in L.* 2. *ſub num.* 7. *verſ. ſed avertatis. C. de epiſcop. audien.* Jo. And. *in cap. ex parte. il* 1. *verſ. & opinio Innocentii. col.* 2. *de appellat.* & alios, & probatur *ex d. cap. venerabilibus. §. & hoc ipſum.* & ex gloſ. *in d. clem. appellanti. verb. probandis, de appell.* & ſubdit idem Pacian. *numer.* 96. quod non ſit neceſſe in libello appellationis exprimere cauſas, quare locus non ſit tutus, ſed tantum ſufficiat dicere, *appello, quia locus, quem mihi aſſignaſtis, non eſt mihi tutus*, & citat Innoc. *in cap. fin. col. fin. de nov. oper. nunt.* & alios.

43 An vero timor, propter quem quis non audet accedere ad locum citantis, probari poſſit juramento, vide tex. & DD. pro & contra apud Pacian. *loc. cit. a num.* 99. *ſeqq.* qui affirmativam ſequitur, ac probat, quando præſumptiones, & indicia timoris præceſſerunt, veluti, quia conſtat de inimicitia &c. alias ſecus, quamvis enim illa, quæ conſiſtunt in animo, probari poſſint juramento, hoc tamen dicit procedere tantum in iis, quæ in ſolo animo intrinſecus verſantur, non vero de iis, quæ a cauſa, vel a facto extrinſeco producuntur, quia tunc oportet, ut prius conſtet de cauſa, vel facto apto ad faciendum timorem; alias eſſent ſuperfluæ leges quæ dicunt, nullam habendam eſſe vani timoris rationem. *L. vani timoris. ff. de reg. jur. & L. ſi quis ab alio. ff. de re jud.* nam quilibet inaniter, ac temerarie timens jurando ſe timere poſſet eludere leges, probata tamen cauſa, ſi poſtea dubitetur, an propter illam quis timeat, vel non, tunc ſtabitur juramento aſſerentis ſe timere. Pacian. *l. c. n.* 110. ſubdens *num.* 11. quod adverſus tale juramentum admittatur probatio contraria maxime ſi ſit delatum alia parte præſente, & contradicente, ubi vide.

44 Probatur vero locus, ſeu acceſſus non tutus per teſtes, etiam ſingulares. Antonel. *de loco legali. d. lib.* 2. *c.* 1. *num* 128. & ſatis eſt, ſi teſtes dixerint, ſe credere locum non tutum, arg. eorum quæ dicit Vantius *de nullit. ex def. citat. n.* 128. ubi dicit ſatis eſſe, quod teſtes dicant ſe credere impoſſibile fore, vel non eſſe tutum eoſdem in perſonis vel illorum domicilio citare. vide etiam Maſcard. *de probat. concl.* 18. Et timor ſeu metus reddens locum non tutum ſemel probatus, præſumitur durare, niſi contrarium probetur, & ſic talis timor deſervit non ſolum pro prima commiſſione, ſed etiam in commiſſione executorialium. Antonel. *l. c. n.* 130. ubi Maſcard. *l. c. concl.* 17. *n.* 5. Caſſador. *dec.* 3. *de dol. & contum. n.* 2.

45 Et quia diximus citatum ad locum non tutum poſſe appellare, ideo notandum eſt, quod hæc appellatio non ſit licita, ſeu locum non habeat, antequam Judex rejiciat exceptionem loci non tuti, juxta Pacian. *loc. cit. num.* 97. ubi citat Imol. *in d. cap. ex parte. il.* 1. *col. fin. verſ. fateor tamen, de appellat.* & Alexand. *in L. recuſare. §. ſi quis. numer.* 9. *verſ. hoc bene fatendum eſt. col.* 4. *ff. ad Trebell.* & ſi Judex pronunciaverit locum eſſe tutum, & intra decem dies non fuerit appellatum,

Digitized by Google

latum, ſententia tranſibit in judicatum, nec talis exceptio amplius admittetur. Pacian. *loc. cit. numer.* 98. citans Decium *in d. cap. ex parte. num.* 8. *verſ. tertio communis.* niſi forte periculum ſit notorium, ac tantum, ut nullus andeat ad locum citationis etiam modica mora accedere, nam tunc ob juſtum metum citatus non ſolum non tenetur probare, ſed nec proponere exceptionem, ut concordando Doctores diſtinguit Pacian. *loc. cit. num.* 94. & 95. hoc eſt bene verum, quod tunc nec teneatur appellare, ut ſupra diximus *ſub num.* 41. & quod diximus ſententiam tranſire in judicatum, nec talem exceptionem amplius admitti, ſi non fuerit appellatum infra decem dies, intellige, ſi appellaretur ab illo gravamine præterito, quia hoc caſu appellatio non procederet, ſecus ſi novum gravámen infertur per novam citationem ad dictum locum non tutum, nam tunc antequam denuo labatur tempus appellationis, poterit appellari ab illo novo gravamine, licet a primo non appellaverit, nam tunc procedit regula, quod a gravamine ſucceſſivo ſemper appelletur. Antonel. *l. c. a n.* 120. & ideo hæc exceptio loci non tuti opponi poteſt etiam poſt litem conteſtatam & in quacumque parte judicii ſi de novo citetur, ob gravamen ſucceſſivum quod infertur, non obſtante quod hæc exceptio ſit dilatoria. DD. apud Antonel. *l. c. n.* 119. Pacian. *d. c.* 46. *n.* 6.

46 Aſſignatio autem loci ſecuri pertinet ad Judicem cauſæ citantem ad tex. *in d. cap. ex parte il.* 1. *in fin. de appell.* ſive ſit Judex ordinarius ſive delegatus; nam quilibet habet facultatem mutandi locum non tutum, ut ad text. *in L. cuo dies.* §. *ſi arbiter. ff. de recept. arbitr.* & *in d. cap. ex parte*, notat Pacian. *loc. cit. numer.* 9. & ibi Roman. *conſ.* 433. *quoad primum, in princ.*

47 Quod autem diximus citatum ad locum non tutum nec teneri comparere per procuratorem, intellige in cauſis criminalibus, & in civilibus arduis, in quibus non poteſt quis invitus cogi agere per procuratorem, & ideo nec illum mittere, aut conſtituere. tex. *in cap. querelam, de procurat* ſecus in cauſis minimis, in quibus ad comparendum impeditus, tenetur mittere procuratorem, ſi invenire illum poſſit, alias ſecus, de quo vide Pacian. *l. c. a num.* 19. & 28. ubi etiam *num.* 48. & 49. explicat quænam dicantur cauſæ leves, & quænam graves, inter quas cauſas graves ponit cauſas matrimoniales, libertatis, ubi agitur de toto patrimonio, vel majore parte, ubi agitur de periculo animæ, infamia, amotione Prælati, & ſimiles. Et alias in quibus cauſis ſive magni, ſive modici momenti teneatur quis conſtituere procuratorem, late examinat idem Pacian. *l. c. a num.* 28. *cum pluribus ſeqq.* apud quem etiam *n.* 56. *ſeqq.* videre poteris Doctores pro & contra, cuinam incumbat onus probandi, an neganti ſe potuiſſe invenire procuratorem, an vero affirmanti illum potuiſſe invenire. & *a num.* 63. *ſeqq.* late examinat, quinam dicatur locus non tutus. & *a n.* 12. tradit, quid Juris ſit in hoc paſſu in bannitis, & apud eundem plura, & tetigimus etiam in verb. *citatio. n.* 65. & alibi. Et an citatus teneatur acceptare ſalvum conductum, aut eundem petere ad hoc ut excuſetur a contumacia, vide *DD. cit.* Clar *in* §. *fin. quæſt.* 34. *n.* 6. Menoch. *de arbitr. caſ.* 153. *n.* 13.

48 Et quod exceptio loci non tuti allegari poſſit per quemcumque, etiam abſque alio mandato, & ſatiſdatione dicit Bajard. ad Clar. *in d. quæſt* 34. *num.* 30. ex Philipp. Franc. *in d. cap. ex parte, a num.* 15. *il.* 1. *de appell.* ſequitur Anton. *de loco legal. d. lib.* 2. *c.* 1. *n.* 116.

49 Locus commiſſi delicti in libello accuſationis, an, & quomodo exprimi debeat, & an debeat deſignari per cohærentias ſeu confines, & quid ſi locus ſit publice notorius, vide Clar. in §. *fin. quæſt.* 12. *a num.* 9. *ad* 12. ubi defendit, quod ſi locus ſit publice notorius, ita ut declaratione non egeat, non ſit neceſſe illum deſignare per confines. Idem dicitur, quando intentatur interdictum, ſeu remedium recuperandæ poſſeſſionis, qua actor per vim ſe ſpoliatum eſſe dicit; quia etiam tunc debet exprimi locus, de quo tamen vide Antonel. *d. lib.* 2. *c.* 1. *a n.* 176.

50 Locus honorabilior ille dicitur, quem Princeps ita eſſe ſtatuerit, vel quem loci conſuetudo pro majori, & honorabiliori habuerit. Pacian. *de probat. lib.* 2. *cap.* 26. *num.* 93. & 136. quibus deficientibus honorabilior locus ſolet eſſe pars dextera. Pacian. *l. c. num.* 90. qui locus manus dexteræ inducit præſumptionem majoritatis. Gratian. *diſc. for. cap.* 106. *numer.* 40. & ibi De Luca *in animadverſ. num.* 6. ubi *numer.* 7. quod Cornu Evangelii reſpectu ipſius Altaris verſi ad populum, ſit dignius quam cornu Epiſtolæ, cum dexteram protendat: reſpectu vero ipſius Sacerdotis celebrantis verſi ad Altare, cornu Epiſtolæ ſit dignius, quia ibi eſt pars dextera, cum illud tendat dextera Sacerdotis celebrantis, & ideo Sacerdoti Diaconus Subdiacono dignior. *cap. ſtatuimus, de major. & obed.* aſſiſtit a cornu Epiſtolæ, Subdiaconus vero a Cornu Evangelii. Item Cornu Epiſtolæ dicitur dextera habito reſpectu ad ingreſſum ad Eccleſiam, cum partem dexteram reſpiciat. De Luca *l. c.* & quinam alias dicatur locus dignior, vide *DD mox cit.*

51 Locus honorabilior in Eccleſia, puta ratione ſedilium, ſepulturæ &c. an ſit pretio æſtimabilis, & an poſſit pro illo abſque labe ſimoniæ aliquid acceptari, vide Grat. *diſc. for. c.* 110. *n* 11. & ibi de Luca *in animadverſ.* & infra in verb. *ſepultura*, & alibi.

52 Loca publica alia ſunt talia ſimpliciter quoad publicum uſum, ex quibus tamen nullus percipitur redditus, ut forum, platea &c. & alia, quæ non ſunt in publico uſu, ſed in pecunia, ſeu redditu populi, ut molendina communia, fundi Civitatis, & ſimilia, de quibus vide tex. *in L. ſed celſus filius.* 5. *in princ.* & ibi gloſ. *ff. de contrah empt.* Gratian. *diſc. for. c.* 678. *n.* 1. & ibi De Luca *in animadverſ. n.* 2. Alia ſunt privata, ſicut ſunt etiam viæ privatæ, quæ debentur ab uno agro, alteri agro, non vero omnibus. Alia ſunt vicinalia, ut via vicinalis, & dicitur, vel quæ in vicis eſt, ſeu quæ ad vicos ducit, vel certe quæ eſt communis inter ipſos Socios, de quibus De Luca *l. c.*

53 Locus noviter acquiſitus a Principe, ſi fuit acquiſitus de per ſe, & non acceſſorie ad aliam provinciam, non ſubjacet legibus aut ſtatutis ſtatus antiqui ejuſdem Principis Bart. *in L. ſi convenerit.* 2. §. *ſi nuda. ff. de pignor. act.* Curt. ſen. *conſ.* 56. *col.* 6. *verſ. quarto bene facit.* Alex. *conſ.* 151. *n.* 5. *lib.* 2. Pett. Pacian. *alleg. civil. & can. alleg.* 19. *n.* 3.

54 Loca ubi ſunt ſeminaria diſcentium, & docentium ad Commune Eccleſiæ bonum ſunt exempta a taxa ſeminarii, juxta Concil. Trid. *ſeſſ.* 23. *cap.* 18. illis verbis. *In quibus tamen ſeminaria diſcentium, vel docentium ad commune Eccleſiæ bonum promovendum actu non habentur.* Gonzal. *ad reg.* 8. Cancell. *gl.* 5. §. 7. *n.* 15. *verſ. ſimiliter.* Garz. *de Benef. par.* 12. *c.* 2. *n.* 17. & 18. Pacian. *alleg.* 41. *n.* 24. & 25.

LOCUTIO.

Praxis Locutionis.

1 Locutio generalis intelligitur ſecundum determinationem ſequentem. Barboſ. *axiomat. lib.* 10. *verb. locutio. axiom.* 1. Et extendi debet ad ea, quæ ſalva proprietate recti ſermonis comprehendi poſſunt. Barb. *l. c. axiom.* 2. comprehendit tamen duntaxat omnia ejuſdem generis, ſeu ſpeciei, non vero etiam quod non ſolum eſt diverſum, ſed etiam oppoſitum. Tranchedin. *conſult.* 30. *n* 19. quamvis ex vi univerſalis locutionis, & geminatæ veniant res & perſonæ, quæ alias non venirent. Cyriac. *contr.* 662. *n.* 36. *lib.* 4.

2 Locutionis uſus vulgaris eſt attendendus, præcipue in idiomate vulgari. Cyriac. *contr.* 556. *num.* 17. *d. lib.* 4. Coccin. *deciſ.* 501. *num.* 7. & in omni materia attenditur communis uſus loquendi. Coccin. *dec.* 533. *n.* 4. & *deciſ.* 1831. *num.* 9. Tiraquel. *de retract. lignag.* §. 15. *gloſ.* 1. *num.* 22. etiam in probationibus. Coccin. *dec.* 1369. *num.* 88.

3 Loquendi modus diſcretivus demonſtrat intentionem loquentis. *arg. L. quæſitum.* §. *Idem reſpondit. ff. de fund. inſtr.* Coccin. *deciſ.* 458. *numer.* 3. & arguit difformem ac diſcretivam diſpoſitionem, contrariamque voluntatem. Coccin. *deciſ.* 2121. *num.* 143. non tamen ſemper contradiſtinguit unam partem diſpoſitionis ab alia. Idem *deciſ.* 507. *numer.* 8. Et in una parte inſervit pro interpretatione alterius. Idem *dec.* 1788. *n.* 32. Et argumentum a diſcretivo modo loquendi non procedit in diverſis ſcripturis, nec in diverſa parte diſpoſitionis. Rot. *dec.* 194. *numer.* 101. *p.* 5. *recent. tom.* 1. Joſeph.

Al-

Altograd. *contr.* 71. *numer.* 23. ubi *numer.* 16. quod diſcretiva locutio operetur, ut prohibitio detractionis Trebellianicæ expreſſa in una parte teſtamenti, non veniat ſub generalitate verborum, ex quibus alias comprehenderetur.

4 Loquentis perſona regulariter non venit in generali ſermone, niſi ratio aliud ſuadeat. Ludoviſ. *deciſ.* 576. *n.* 10. & ibi Beltramin. *n.* 19. late Gabriel. *com. concl. tit. de verb. ſignif. concl.* 9. *per tot.*

5 Locutio pluralis non reſolvitur in ſingularitates, ubi adeſt diverſa ratio. Decius *conſ.* 471. *numer.* 8. Becc. *conſ.* 39. *num.* 16. Pacian. *alleg.* 100. *n.* 10. & quando alibi teſtator numerum pluralem, & ſingularem expreſſit. Pacian. *alleg.* 100. *num.* 11. Et geminata oſtendit magis enixam voluntatem, quod verificetur diſpoſitio in uno tantum.

6 Locutio ſingularis ſemper trahitur ad pluralitatem, ubi ſuadet, & militat eadem ratio. Craveta *conſ.* 161. *num.* 4. Rota coram Ludoviſ. *dec.* 2. *num.* 12. Pacianus *alleg.* 120. *n.* 12.

7 Locutio indefinita in depoſitione teſtium non æquipollet univerſali. Ita Gratian. *diſc. for. cap.* 650. *n.* 3. Surd. *dec.* 269. *num.* 10. Cæſ. de Graſſ. *dec.* 30. *n.* 13. *de teſt.b.* Mant. *dec.* 95. *n.* 2. *in recent.* & non comprehendit eos, in quibus non eſt par ratio Coccin. *dec.* 207. *n.* 3. Pacian. *alleg.* 198. *num.* 46. & 47.

8 Locutionis uſus vulgaris eſt attendendus, præſertim in idiomate vulgari, & in Capitulis vulgariter formatis. *L. librorum. §. quod. Caſſius. ff. de leg.* 3. *L. Labeo. ff. de ſupellect. legata.* Alex. *conſ.* 102. *n.* 12. *vol.* 6. Socin. ſen. *conſ.* 123. *n.* 6. *vol.* 4. Laderch. *conſ.* 14. *n.* 2. Cyriac. *controv.* 556. *n.* 17.

9 Locutio generalis comprehendit tantum omnia ejuſdem generis, ſeu ſpeciei, non vero etiam id, quod eſt diverſum. *L. Item apud Labeonem. ff. de jurejur. cap. ſi ſententiam de ſent. excom. in* 6. Thom. del Bene *de Immun. cap.* 16. *dub.* 10. *ſect.* 12. *n.* 3. Tranchedin. *conſult.* 30. *n.* 19 Et diſpoſitio limitata non extenditur ultra limites. Barb. *ax.* 73. *n.* 13.

10 Locutio diſcretiva operatur, quod prohibitio detractionis Trebellianicæ expreſſa in una parte teſtamenti non veniat ſub generalitate verborum, ex quibus alias comprehenderetur. Altograd. ſen. *conſ.* 94. *num.* 111. *lib.* 1. vide Altograd. jun. *de materia hac controv.* 71. *num.* 16. & *ſeqq.* Menoch. *conſ.* 374. *n.* 51. Mant. *dec.* 318. *num.* 3.

LÆSIO &c.

Praxis Læſionis.

1 Læſio enormis non reddit contractum ſimulatum, ſed reſcindendum beneficio. *L.* 2. *C. de reſcind. vend.* Bonac. *de contract. diſp.* 3. *qu.* 2. *punct.* 3. *n.* 11. Ciarlin. *controv. for. cap.* 40. *n.* 9. Ultra dimidium probat revera interveniſſe dolum; ut ſupra in verb. *Dolus n.* 9. quando vero vel qualiter probetur, vide Dianam *par.* 7. *tract.* 10. *reſ.* 22. Gomez *var. reſ. to.* 2. *c.* 2. *n.* 22. Covar. *lib.* 2. *var. reſ. c.* 3. *n.* 8. Eſcobar. *de ratiocin. tom.* 2. *cap.* 6.

2 Debet probari ab allegante etiam ab Eccleſia; dummodo alienatio fuerit facta ſervatis ſervandis. Rota *dec.* 78. *n.* 3. *p.* 2. *diverſ.* apud Turricellium *de reb. Eccleſ. non alienand. cap.* 21. *a num.* 2. *ſeqq.* Rot. *deciſ.* 201. *num.* 3. *p.* 1. *rec.* nam tunc alienatio præſumitur utilis. Seraphin. *deciſ.* 443. *n.* 7. & *deciſ.* 1073. *a num.* 10. & *deciſ.* 1125. *num.* 1. Turricell. *n.* 4. Coccin. *dec.* 370. *num.* 1. Si vero non fuerunt ſervata de jure ſervanda, emptor debet probare utilitatem Eccleſiæ. *DD. cit.* & Alexan. *conſ.* 160. *n.* 5. *vol.* 6. & ad hoc ut reſtituatur in integrum, ſufficit ſemiplena probatio; ut vero reſcindatur contractus, requiritur plena probatio ad effectum redintegrationis in integrum, ſecus ad effectum obtinendi audientiam & commiſſionem pro introductione cauſæ; tunc ſufficit ſemiplena, & ſummaria. Turricellius *l. c. cap.* 29. *nu.* 40. Ratio eſt, quia læſio eſt fundamentum reſtitutionis in integrum. Rota apud Bich. *dec.* 375. *n.* 20. & *dec.* 346. *n.* 3. & 502. *n.* 1. & 561. *num.* 36.

3 Læſio an conſideretur in donatione, videri poteſt Jac. Mandellus *conſ.* 11. Eſcobar. *de ratiocin. par.* 2. *c.* 6. *n.* 12. & alii apud Paſchal. *de patr. pot. par.* 1. *cap.* 8. *n.* 56. & quæ diximus in verb. *Donatio.* Rot. *deciſ.* 318. *n.* 8. & 13. *par.* 4. *recent. tom.* 2. & quid in fidejuſſione vide Surd. *conſ.* 46. *n.* 3. & *ſeq. vol.* 1. & *conſ.* 87. Hering. *de fidejuſſ. par.* 4. *cap.* 27. *a n.* 113. & 117.

Læſio non dicitur, ubi injuſtitia & nullitas deficit. 4
Put. *dec.* 16. *de reſtit. ſpol.* Seraphin. *dec.* 1238. *nu.* 1. Rota apud Merlin. *dec.* 1. *n.* 2. & apud Bich. *dec.* 538. *num.* 1. Et in ſummariiſſimo poſſeſſorio debet eſſe evidens. Rota apud Bich. *dec.* 441. *num.* 14. & ſi non eſt evidens, illius cognitio remittitur ad aliud judicium. Rota *dec.* 270. *n.* 3. & 4. *par.* 1. *recent.* & *dec.* 85. *n.* 8. & 9. & 300. *n.* 7. & 8. poſt Ludovic. Poſtium *in tract. de manuten.*

Læſio in ſexta parte pretii ſufficit, quando agitur de 5
reſcindenda liberatione, ſeu venditione facta a Judice, licet in dimidia requiratur, quando venditio fuit facta ab ipſo Domino. Bich. *dec.* 609. *n.* 5. ubi Bart. *in L. ſocietatem.* 77. *§. arbitratorum num.* 25. *ff. de contrah. empt.* Cyriac. *controv.* 325. *n.* 18. Morot. *de Jure offer. num.* 25. Franc. a Ponte *de pot. Proregis tit.* 4. *§.* 5. *n.* 6. Ratio diverſitatis eſt; quia in venditione voluntaria major læſio requiritur; quia venditor ſibimet imputare debet, ſi rem majoris valoris viliori pretio diſtraxit, quod non procedit in Judice tam abſolutam diſpoſitionem, quam ipſe Dominus non habente. Maſtrill. *dec.* 84. *n.* 6. *l.* 1. Noquetoll. *alleg.* 18. *n.* 61. Carleval. *de Jud. lib.* 1. *tit.* 3. *diſpoſ.* 24. *num.* 17. *to.* 2. Ant. de Amat. *reſol. to.* 1. *reſ.* 76. *n.* 21. apud Bich. *l. c. n.* 6. Et quod ad reſcindendam ſubhaſtationem debeat eſſe ultra dimidium juſti pretii, tenuit Rota *in deciſ.* 648. *n.* 5. & 6. *p.* 1. *recent.*

Læſio non cadit in diviſione fideicommiſſi reciproci, 6
& coæqualis. Pariſ. *conſ.* 46. *n.* 21. Socin. jun. *conſ.* 116. *numer.* 65. *verſ. non obſtat. lib.* 1. Honded. *conſ.* 33. *n.* 36. *lib.* 1. Cavalc. *dec.* 36. *n.* 24. *par.* 1. Tob. Nonius *conſ.* 41. *n.* 17. apud Bich. *dec.* 134. *n.* 4.

Ab Eccleſia poteſt probari non obſtante beneplacito 7
Apoſtolico præſumpto. Mant. *de tacit. lib.* 25. *tit.* 6. *n.* 68. Sed hæc læſio non pertinet ad ſummariiſſimum poſſeſſorium, niſi fuerit in continenti probata. Rota *dec.* 120. *n.* 17. coram Greg. XV. *dec.* 783. *n.* 13. & 14. coram Buratto *dec.* 489. *n.* 9. coram Penia apud Bich. *dec.* 441. *n.* 9. & 10.

Læſio in contractibus alia eſt minima, alia modica, 8
quæ conſiſtit in minima, vel modica quantitate attenta qualitate, divitiis, aut paupertate læſi arbitrio Judicis, ubi notandum eſt, quod læſio de per ſe quamvis ratione pretii foret modica, vel minima, poſſet fieri enormis, vel maxima attenta paupertate ipſius læſi, tex. & gloſ. *in verb. lumini in L. illicitas. §. ne potentiores. ff. de offic. præſid.* Oddo *de reſtitut. in integr. p.* 1. *qu.* 4. *art.* 13. *n.* 113. *ſeq.* & DD. paſſim.

Alia dicitur magna, vel enormis, qualis dicitur, vel 9
quæ excedit dimidium juſti pretii, ut voluerunt multi relati ab Oddo *loc. cit. num.* 116. Menoch. *de arbitr. caſ.* 73. *in fin. ad tex. in L.* 2. *C. de reſcind. vendit.* vel quæ conſiſtit circa medietatem, vel in ipſa medietate juſti pretii, juxta Cæpoll. *in tract. de ſimulat. n.* 109. Beroum *conſ.* 90. *n.* 20. *lib.* 1. relatos ab Oddo *l. c. num.* 117. vel quæ eſt ultra decimam partem, ut quando quis ex decem læditur in uno, ex centum in decem, & ſic de reliquis, juxta alios relatos ab Oddo *l. c. num.* 118. vel quæ conſiſtit in ſexta parte totius, ut multi alii voluerunt, vel quæ conſiſtit in tertia parte; vel tandem, quæ conſiſtit in tanta quantitate, ut arbitrio Judicis magna vel enormis conſiderari poſſit, & ideo juxta veriorem, & crebriorem id remittitur arbitrio Judicis, juxta Menoch. *loc. cit. caſ.* 74. *n.* 4. late Oddo *loc. cit. a num.* 121. ubi DD. & Covar. *var. reſol. lib.* 1. *cap.* 3. *num.* 11. & concorda, quæ diximus in verbo *Locatio. Reſtitutio.* & alibi. Et enormis alia dicitur enormior, alia enormiſſima. *DD. cit.* vide etiam late Sigiſmund. Scacc. *de commerc. & camb. §.* 1. *qu.* 7. *p.* 2. *ampl.* 10. *per tot.* & *nu.* 25. *ſeqq.* ubi quod læſio ſeu deceptio, alia conſiſtit in rei pretio, ſine ejuſdem rei vitio; alia non in rei pretio, ſed in ejuſdem vitio; alia in nullo horum, ſed in ſpecie contractus, de quarum materia vide late apud eundem maxime in ordine ad reſciſſionem contractus, vel reſtitutionis in integrum, & enormiſſima an dicatur tantum reſpectu rei, de qua agitur, an vero reſpectu totius patrimonii ſeu

ſubſtan-

Digitized by Google

ſubſtantiæ, vide in verbo *Reſtitutio*, & Gratian. *diſc. for. cap.* 148. *n.* 21.

10 Læſio in contractibus, in quibus lucrum, & damnum pendet ab eventu fortunæ, quod non conſideretur poſt eventum, vide caſum apud Scacc. *de commerc.* §. 2. *gloſſ.* 5. *num.* 149. *&* 150. ubi, quod non poteſt quis petere meliorationem, qui deteriorationem non eſſet poſtulaturus, & quod non conſideretur læſio, cum quis poteſt conſequi lucrum ſicut damnum, dicit Gratian. *diſc. for. c.* 27. *n.* 23. *in fin.* Intellige tamen, modo non ſit majus periculum damni, quam ſpes lucri: nam quod læſio conſideretur etiam ante eventum ex majori veriſimilitudine futuri damni, quam lucri, vide alium caſum apud eundem Scacc. §. 1. *quæſt.* 7. *part.* 2. *ampl.* 10. *ſub n.* 5. *verſ. infero tertio*, & diximus alibi.

11 Et quod alias læſio conſiderari debeat de tempore contractus, & non poſtea, dicunt DD. paſſim *in L.* 2. *C. de reſcind. vend.* Rot. *dec.* 87. *n.* 4. *p.* 1. *rec.* & tetigimus etiam in verb. *Alienatio bonorum Eccleſiæ*, & alibi. Rot. *dec.* 577. *n.* 4. *p.* 1. *recent. & dec.* 790. *n.* 5. *p.* 3. *recent.* Quod tamen regulariter læſio non probetur per teſtes deponentes de valore rei ſolum de tempore conventionis, niſi etiam deponant de anteriori, & poſteriori per multos annos, tam in ſtabilibus, quam in mobilibus, ne ſequatur abſurdum, quod pretium conſiſtat in momento temporis, multis defendit Grat. *diſc. for. c.* 461. *a n.* 1. ubi tamen vide Doctores pro & contra Gratian. *ibid.* quod imo ſufficiat, ſi teſtes deponant de valore tempore contractus, ſi non apparet per alias probationes, quod antea vel poſtea eſſent majoris vel minoris pretii, nec ſit probanda æſtimatio anterioris, & poſterioris temporis, ſcribit Car. Anton. de Luca *in animadverſ. ad d. c.* 461. *Gratiani n.* 2. motus auctoritate textus *in L. ſi voluntate. C. de reſcind. vendit.* Cagnoli *in L.* 2. *n.* 238. *eod. tit.* ubi quod hæc opinio ſaltem in rebus ſtabilibus ſit verior, & Manticæ *de tacit. lib.* 4. *tit.* 20. *n.* 51. qui ultimus tamen *in l. c. verſ. hoc autem*, id limitat, ſi dubium ſit, quod tempore ſolutionis pretii res plus vel minus ſit valitura. ex Abbat. *in cap. in Civitate n.* 3. *de uſur.*

12 Læſio non probatur per teſtes, qui deponunt de ſuo judicio, nec reddunt cauſam ſcientiæ: bene vero ſi teſtes pro ratione deponant, quanti bona locari potuiſſent, vel a quolibet diligenti Patrefamil. quanti potuiſſent emi, vel vendi: vide Gratian. *d. c.* 461. *a n.* 24 & ibi de Luca *n.* 3. imo quod non probent teſtes, ſi dicant, *quod res tanti vendita fuiſſet*, niſi addant *communi pretio*, tenet Cyriac. *contr. for.* 257. *n.* 9. Nec probatur ex unico inſtrumento venditionis, cum ex illo non probetur communis valor rei, ſed ſolum pretium conventum, quod potuit majus conſtitui ex aliqua affectione, vel commoditate contrahentium. Cyriac. *loc. cit. n.* 8. ubi Maſcard. *de prob. in verb. æſtimatio. concl.* 658. *n.* 5. & alii, & quomodo teſtes debeant deponere de oneribus canonis, ſervitutibus, & ſimilibus, vide Gratian. *n.* 9. de Luca *n.* 4. *l. cit.* Mantic. *loc. cit. n.* 37. *&* 38.

13 Læſio ſi non fuit probata, vel nihil, vel ſaltem non plene a partibus, quibus fuerat data dilatio ad illam probandam in alienationibus, aut tranſactionibus ſuarum rerum, poterit Judex inquirere ex officio verum valorem ipſius rei, etiam poſt concluſionem in cauſa, ut videre eſt apud Gratian. *diſc. for. c.* 258. *a n.* 44. qui citat Vaſq. *in L. ſi quis in ſuo. §. legis in fin. n.* 35. *C. de inoff. teſtam.* & alios.

14 Læſio in tranſactionibus non conſideratur habito reſpectu ad rei valorem, ſed ad dubium litis eventum. Afflict. *dec.* 220. *numer.* 2. DD. longa manu apud Gabr. *comm. concl. tit. de empt. & vend. concl.* 1. *a n.* 68. ubi qualiter conſideretur dubius litis eventus. Rota *dec.* 625. *n.* 6. *&* 7. *p.* 1. *recent.* late Mantic. *de tacit. lib.* 26. *tit.* 9. *a n.* 23. *ſeqq.* apud quos etiam qualis ac quanta læſio in reſcindenda tranſactione requiratur. Itaque quod reſcindere volens tranſactionem ex capite læſionis probare debeat ſe enormiſſime, vel enormiter læſum inſpecto dubio litis eventu, quem æſtimari oportet, & ita articulus formari debeat, docet Mantic. *loc. cit. n.* 41. & ibi DD. ubi etiam *n.* 45. quod in dubio, favore dirimendarum litium, pronunciari debeat pro validitate tranſactionis, & quod non oporteat illam reſcindi. ad tex. *in L. fratris. L. cauſas. C. de tranſact.* maxime ſi ſit jurata, ubi vide, & quod in reſcindenda tranſactione non conſideretur ſolum quid datum, aut quid remiſſum ſit, ſed & dubius litis eventus, atque ita major læſio, quam in aliis materiis, dixit alia Rota *dec.* 451. *n.* 7. *d. p.* 1. *recent.*

Læſio regulariter non conſideratur, quando læſus ſcivit læſionem, quia ſcienti, & volenti non ſit injuria, nec decipitur, nec infertur dolus, imo cenſetur læſus renunciaſſe juri ſuo. DD. apud Scacc. *de commerc. & camb. d. §.* 1. *quæſt.* 7. *p.* 2. *ampl.* 10. *ſub n.* 6. *verſ. reſtringe primo.* Gabr. *com. concl. tit. de empt. & vend. concl.* 1. *n.* 98. Rota *dec.* 318. *n.* 9. *p.* 4. *rec. tom.* 2. Covar. *lib.* 2. *var. reſ. cap.* 4. *n.* 2. quæ ſcientia probari poteſt etiam conjecturis juxta DD. apud Gabr. *loc. cit. num.* 101. ubi tamen adeſt enormiſſima læſio, præſumitur potius ignorantia. Gabr. *loc. cit. n.* 103. ubi DD. Covar. *loc. cit.* Imo concluſio limitatur in illis, qui potius ex ſimplicitate, quam ex animi deliberatione læſionem admiſerunt, & paſſim ſunt, uti in minore, muliere, ruſtico &c. quia tunc, quando adeſt enormis vel enormiſſima læſio, illa ſcientia non attenditur. de quo vide Gabr. *l. c. a n.* 104. Rot. *d. dec.* 318. *n.* 11. Covar. *l. c. per tot.* Fachin. *lib.* 2. *contr. jur. c.* 20. *verſ. quinto controvertitur.* qui id extendere videntur etiam ad quemlibet enormiter, vel enormiſſime læſum, quando ex neceſſitate vel alia cauſa adactus fuit læſionem tolerare, quod ſcilicet tunc eidem ſuccurratur ex quadam æquitate & humanitate: quid vero juris ſit, ſi læſus renunciaſſet juri ſuo, vide Fachin. *& DD. cit.* apud quos plura de hac materia, ad effectum actionis *ex L.* 2. *C. de reſcind. vend.* 15

Et læſus an dicatur venditor, qui vendidit fundum, in quo latebat theſaurus ab emptore poſtea repertus, & an dicti theſauri ratio habeatur ad hoc, ut quis poſſit dici læſus, vide Fachin. *loc. cit. verſ. quarto controvertitur.* 16

Porro læſus agendo ad reſciſſionem debet alternativum concipere libellum, petendo ſcilicet reſciſſionem contractus, vel id, quod deeſt, ad lædentis electionem, non vero ad electionem læſi, ut probat Scaccia *d. ampl.* 10. *ſub n.* 3. 17

Læſus ultra dimidium habet Beneficium *L.* 2. *C. de reſcinden. vendit. non obſtante clauſ. & ſi quid pluris donat.* quia intelligitur de modica læſione. *L. hæc adjectio. ff. de V. S.* etiam terminis pinguibus concepta & ex certa ſcientia. DD. apud Fachin. *lib.* 2. *controv. Jur. cap.* 19. Dummodo exceſſus non attingat ſummam quingentorum aureorum; tunc enim eſſet neceſſaria inſinuatio ſecundum Communiorem apud Fachin. *l. c.* ſed Cagnol. *in d. L.* 2. docet contrarium, ſi adfuit ſcientia. Covar. *lib.* 2. *var. reſ. cap.* 3. quod remedium tranſit etiam ad hæredes læſi. Aloyſ. de Leo *in d. L.* 2. Crav. *conſ.* 142. præſertim ubi adeſt dolus ſaltem præſumptus. Capon. *diſcept. for.* 76. contra Hodiernam, & alios. 18

Læſus ultra dimidium dicitur, qui rem dignam quinque florenis ſolvit undecim. DD. apud Pinell. & Fachin. *l. c.* contra Covar. *l. c.* videatur Cyriac. *controv.* 423. *n.* 9. ubi Abb. *in cap. cum dilecti.* 3. *ſub. n.* 2. *de empt. & vend.* Specul. *in tit. de reſcind. vend. col.* 3. *n.* 11. 19

Læſus ultra dimidium habet remedium *L.* 2. etiam contra ſucceſſorem ſingularem, dummodo hæc duo concurrant. Primo quod lædens non ſit ſolvendo; ſecundo quod ſucceſſor ſingularis poſſideat ex cauſa lucrativa, vel ex contractu, qui eodem injuſtitiæ morbo laboret. Bald. Tiraquel. & alii apud Fachin. *l. c. cap.* 18. Covar. *lib.* 2. *var. reſ. c.* 3. *n.* 10. Contrarium tamen defendit Pinell. *in Comment. L.* 2. *C. de reſcinden. vend. par.* 1. *c.* 2. eo quod actio ex contractu non tranſeat in ſucceſſorem ſingularem, cum ſit perſonalis, & non realis. De quibus plura videri poſſunt apud Mareſcot. *l.* 2. *var. reſ. c.* 5. Altograd. jun. *controv.* 96. 20

Læſus, re, in qua contigit læſio, fortuito perempta nullam habet actionem contra lædentem. Fachin. *lib.* 2. *controv. Jur. cap.* 18. Covar. *lib.* 2. *var. reſ. c.* 3. *n.* 10. Gomez *de contract. to.* 2. *c.* 2. *n.* 22. quia ubi quantitas debetur reſpectu ſpeciei, ſpecie perempta non debetur. *L. Titia. ff. de leg.* quamvis contrarium teneant alii. uti Abb. *in c.* 2. *de empt. & vendit.* Ripa *in L. quod te. ff. ſi cert. pet.* 21

Pra-

Digitized by Google

Praxis criminis læſæ Majeſtatis.

§. I.

Quid ſit crimen læſæ Majeſtatis, & quot gradus, & capita illius?

1 Crimen læſæ Majeſtatis eſt graviſſimum, & ſacrilegio proximum, cujus definitio datur a J. C. *in L.* 1. *ff. ad L. Jul.* Majeſtatis, juxta quem eſt illud, quod committitur adverſus populum Romanum, vel ejus ſecuritatem. Farin. *de crim. læſæ Majeſt. quæſt.* 112. *inſpect.* 1. *num.* 8. aliud eſt, quod committitur in primo capite, uti cum conſpiratur contra perſonam Principis, aut contra perſonas collateralium aut conſiliariorum, qui ſunt pars corporis ejus, aut contra ſtatum vel regnum tentando illud transferre in alium Principem. Oddus *conſ.* 27. *n.* 17. & 20. Farin. *l. c. n.* 17. dummodo conſpiratio contra Conſiliarios fiat ex eo, quod conſiliarii ſunt Principis, & illum repræſentant, ſecus ſi conſiliarium quis occidit ex eo, quod juſtitiam adminiſtrat, aut ne ſit Judex, aut ex inimicitia privata, tunc committit quidem crimen læſæ Majeſtatis, ſed ex ſecundo capite ſeu ſecundi capitis, quia directe non vult offendere Principem, Rempublicam, aut Statum. *c.* 1. *n.* 7. *de off. Deleg.* ubi Felin. *n.* 17. Capyc. *dec.* 130. *num.* 7. & 13. Farin. *in quæſt.* 112. *de crim. læſæ Majeſtatis. numer.* 150. *inſpect.* 3. & *num.* 58. *inſpect.* 1. Gig. *de crim. læſæ Majeſtatis. lib.* 1. *rubr. qualiter & a quib. crim. læſæ Majeſt. committ. quæſt.* 26. *num.* 1. Menuch. *conſ.* 99. *num.* 9. *lib.* 2. Oliva *de foro Eccleſ. par.* 2. *quæſt.* 17. *num.* 15.

2 Porro crimen læſæ Majeſtatis non committitur niſi a ſubdito. *gl. in Clem. Paſtoralis. de ſent. & re jud.* Bald. *in L.* 2. *C. de falſa moneta.* Gig. *de crim. læſæ Majeſt. lib.* 3. *quæſt.* 9. Gomez *de delict. cap.* 2. *n.* 10. Clar. *in §. læſæ Majeſt. n.* 6. Rol. *conſ.* 4. *n.* 1. Farin. *de crim. læſæ Majeſt. quæſt.* 112. *inſpect.* 8. *n.* 140. Cæpolla *conſ. crim.* 17. *n.* 17. Hinc eſt, quod ſubditus Papæ aut Eccleſiæ, ſi offendat Imperatorem contra ipſum, aut imperium aliquid machinando, non committit in Imperatorem crimen læſæ Majeſtatis, aut rebellionis, quare Clemens V. revocavit ſententiam Imperatoris contra Regem Siciliæ rebellionis condemnantem, eo quod ille eſſet ſubditus Eccleſiæ & non Imperii. Anchar. *in extrav. qui ſint rebelles. verb. rebellando. n.* 1. & 7. *poſt medium, verſ. quid dices &c.* Gig. *l. c. lib.* 1. *rubr. qualiter, & a quib. crimen læſæ Majeſt. commit. quæſt.* 4. Boſſ. *de crim. læſæ Majeſt. n.* 108. *ad fin. verſ. ſed non eſt.* Farin. *l. c. inſpect.* 8. *n.* 143. Neque ſufficit, quod aliquis ſit ſubditus ratione particulari, puta feudi ad effectum committendi crimen læſæ Majeſtatis, ſed debet eſſe ſubditus vel ratione originis, aut domicilii. Clarus *l. c.* & Capon. *diſc. for. cap.* 255. *num.* 2. Et quamvis Igneus *in L.* 1. *§. ſed ſi quis puta veneno. n.* 26. & Gomez *de delict. cap.* 2. *rub. de crim. læſæ. num.* 10. velit non ſubditum ſollicitantem ſubditos ad rebellionem committere crimen læſæ Majeſtatis, tamen Capon. *loc. cit.* Farin. *d. inſpect.* 8. *num.* 252. Gig. *de crim. læſæ Majeſt. libr.* 1. *rubr. qualiter & a quib. crimen læſæ Majeſt. commit. quæſt.* 68. *num.* 6.

§. II.

Crimen læſæ Majeſtatis contra quos committatur? & primo de offendente Cardinalem.

3 Dicendum offendentem Cardinalem committere crimen læſæ Majeſtatis. *cap. Felicis. de pœn. in* 6. Gig. *de crim. læſæ Majeſt. lib.* 1. *qualiter, & a quibus crim. læſæ Majeſt. commit. quæſt.* 5. *num.* 1. & *ſeqq.* quia Cardinales ſunt Conſiliarii Pontificis, & de illius latere, & per ſe ipſos etiam Majeſtatem habere dicuntur. Boſſ. *de crim. læſæ Majeſt. num.* 6. Clar. *in §. læſæ Majeſt. num.* 4. *verſ. quæro nunquid.* Vivius *opin.* 8. *numer.* 1. Gomez *de delict. capit.* 2. *rubr. de crim. læſæ Majeſt. numer.* 6. Farin. *de crim. læſæ Majeſt. quæſt.* 112. *inſpect.* 2. *num.* 75. & ad hoc crimen incurrendum ſufficit ſola percuſſio Cardinalis etiam ſine vulnere. *d. capit. Felicis.* & *DD.* cit. Et non tantum incurrunt hoc crimen, qui occidunt Cardinalem, ſed etiam illi qui cauſam dederunt. Gemin. *in d. cap. Felicis. §. ſi quis.* 1. & 2. *notab.* & ibi Archid. *num.* 17. quamvis cauſam remotam dederint. Item conſilium dantes, auxilium præſtantes & favorem offendenti Cardinalem; dummodo non ſit nudum conſilium aut favor. Farin. *l. c. n.* 86. & 88. Item capientes Cardinalem, & invitum detinentes in loco honeſto, præſertim incarcerando. *cap. ad apoſtolicæ. §. perpetravit. de ſent. & re jud. in* 6. Gig. *l. c. quæſt.* 5. *num.* 13. Clar. *in §. fin. quæſt.* 77. *nu.* 21. *verſ. offendentes.* Farin. *l. c. num.* 80. Bulla Cœnæ, quam allegat Navar. *in manual. numer.* 67. Item inſequentes hoſtiliter, ut eundem capiant, quamvis non cæperint. *dicto cap. Felicis. de pœn. in* 6. & DD. mox cit. Eandem pœnam incurrit machinans in mortem alicujus Cardinalis. *gl. in cap. Felicis verſ. crimen læſæ majeſtatis. de pœn. in* 6. & Farin. *de crim. læſæ majeſt. quæſt.* 112. *inſpect.* 2. *num.* 83. Ita eandem pœnam incurrunt ejicientes e ſuis Diœceſibus, territoriis, terris, ſeu Dominiis, Cardinales, Patriarchas, Archiepiſcopos, ſediſque apoſtolicæ legatos, vel Nuntios, & talia mandantes, ratihabentes, auxilium, conſilium, vel favorem præſtantes, qui omnes ſunt excommunicati. Ita etiam mandantes offendi Cardinalem. Farin. *l. c. d. quæſt.* 112. *inſpect.* 2. *numer.* 91. Gig. *de crim. læſæ majeſt. lib.* 1. *rubr. qualiter, & a quib. crim. læſæ majeſt. commit. quæſt.* 5. *num.* 13. Item receptantes eum, qui Cardinalem offendit. Jo. Monach. *in d. cap. Felicis. num.* 3. *verb. receptaverit.* Archid. *num.* 12. Gig. *l. c. num.* 17. & Farin. *l. c. n.* 92. niſi tamen receptans fuerit Conſanguineus aut affinis, aut receptans ſcienter receptaverit. DD. cit. Idem de illo, qui offendentem Cardinales defenderit. *d. cap. Felicis.* ubi Archid. *num.* 12. & Gemin. *nu.* 2. *in* 4. *notab.* Idem dic de ratificante offenſionem Cardinalis, dummodo offenſio facta fuerit Cardinali nomine illius, qui ratificavit. Farin. *l. c. n.* 97. Etiam quod odio particulari, & ex inimicitia offenderit. Farin. *n.* 102. alias pœnas offendentium Cardinales vide apud Farin. *loc. cit. a num.* 107. Niſi Cardinalis fuiſſet offenſus non indutus habitu Cardinalis, ſed armatus, & enormibus incumbens. Decian. *tract. crim. lib.* 7. *cap.* 5. *numer.* 8. Farin. *l. c. inſpect.* 3. *num.* 127. aut Cardinalis eſſet S. Pontifici rebellis. Gig. a Decian. allegatus. *in trac. crim. lib.* 7. *c.* 5. *n.* 8. *verſ. ſed limitatur.* Farin. *quæſt.* 103. *a n.* 3. & *quæſt.* 112. *de crim. læſæ inſpect.* 3. *n.* 128. aut quis offenderet Cardinalem ſe defendendo, ſi defenſio eſt neceſſaria. Farin. *loc. cit. n.* 129.

Quæres, an offendens Epiſcopum incurrat pœnam *d. cap. Felicis de Pœn. in* 6. Concluſio eſt negativa apud Farin. *l. c. n.* 131. quoad crimen læſæ majeſt. ſecus quoad alias pœnas; de quibus *in Clem.* 1. *de pœn.* Socin. *in cap. in quibuſdam. num.* 27. & 28. *de pœn.* Clar. *in §. fin. quæſt.* 77. *num.* 23. *verſ. percutientes.* ubi Bajard. *n.* 26. Menoch. *de arbitr. quæſt.* 356. *n.* 55. *in addit.* quamvis haberet juriſdictionem temporalem. Gig. *de crim. læſæ majeſt. libr.* 1. *rubr. qualiter, & a quibus crimen læſæ majeſt. committ. quæſt.* 6. *n.* 2. *verſ. ad idem.* Farin. *de crim. læſæ majeſt. quæſt.* 112. *inſpect.* 1. *n.* 59. & *inſpect.* 2. *num.* 135. 4

§. III.

Crimen læſæ majeſt. contra quos alios committatur.

Dubitatur, an contra tyrannum committatur crimen 5 læſæ majeſtatis. Negativam tenuit Zabarell. *in Clem.* 2. *quæſt.* 8. *de re jud.* quem ſecutus fuit Salic. *in L. quiſquis numer.* 4. *verb. tyrannos. litt. C. Cod. ad L. Jul. majeſt.* Imol. *in Clem. paſtoralis numer.* 35. *de ſent. & re jud.* Gig. *loc. cit. quæſt.* 65. *numer.* 1. Dec. *lib.* 7. *cap.* 4. *numer.* 3. Farin. *de crim. læſæ majeſt. quæſt.* 112. *inſpect.* 1. *numer.* 24. quæ in foro externo non magnam habet difficultatem. In foro vero interno videri poſſunt, quæ diximus in praxi tyranni. Put. de *Syndic. rubr. de reg. exceſſ. cap.* 3. quod incipit: *an liceat occidere*, ubi defenditur, non licere occidere tyrannum toleratum, & occidens incurrat crimen læſæ majeſt. etiam in foro externo. Præpoſ. & Alex. *in cap. inprimis. §. de perſona num.* 25. *verſ. quod intellige verum.* 2. *quæſt.* 1. Gig. *d. quæſt.* 65. *num.* 3. & 6. & Farin. *loc. cit. num.* 29. Quis autem dicatur tyrannus, vide

vide in praxi *Tyranni.* & Gig. *l. c. num.* 8. Sed notandum, quod is, qui violenter occupavit, ſed poſtmodum a Papa, vel Imperatore titulum impetravit, & inveſtituram, non poteſt amplius ut tyrannus conſiderari, & talem offendens incurrit crimen læſæ majeſtatis. Gig. *l.cit. n. &* 38.

6 Quæres, an contra Legatum Papæ, ſeu Imperatoris committatur crimen læſæ majeſtatis? negativam partem videntur tenere DD. apud Farin. *l. c. num.* 39. præſertim ſi offendantur ex privata inimicitia ad incurrendas pœnas. *L. quiſquis n.* 4. *C. ad L. Jul. majeſt.* quibus tamen contrariam & affirmativam defendit ipſe Farin. *l.c. n.* 42. *&* 43.

7 Quæres ſecundo, an contra Uxorem Imperatoris Regis, aut Principis ſupremi committatur crimen læſæ majeſtatis? affirmant Burſat. *conſ.* 147. *n.* 10. *lib.* 2. Decian. *tract.crim. lib.* 7. *cap.* 5. *n.* 1. qui id affirmant de crimine læſæ majeſt. non in primo, ſed ſecundo capite, a quibus tamen abſtinendum, monet Farin. *l.c. n.* 44. quia potentes, quibus impares ſumus, in hoc jura non ſervent.

8 Quæres tertio, an committatur crimen læſæ majeſtatis contra Confœderatos Principis ſupremi? Affirmant *gl. in L.* 1. *verb. ſecuritatem. ff. ad L. Jul. majeſt.* Bald. *in L.* 2. *C. de ſervit. & aqua verſ. & nota. col. antepenult.* Gig. *de crim. læſæ majeſt. lib.* 3. *rubr. de rebell. quæſt.* 21. Lauden. *in tract. de confœd. Princ. quæſt.* 62. Menoch. *conſ.* 99. *num.* 77. Decian. *l.c. num.* 17. Farin. *l.c. num.* 47. Niſi confœderatio fuiſſet facta cum infideli, dummodo non fuerit facta ex legitima cauſa. Idem *numer.* 48. Et dummodo ſubditus unius confœderati offendat alium confœderatum cum ſuo Principe, ſecus ſi unus confœderatus ſeu adhærens offenderet alium Confœderatum ſeu adhærentem. Boſſ. *de crim. læſæ majeſt. a num.* 89. quia fœderatus non eſt ſubditus juriſdictioni Confœderati. *L. non dubito. ff. de capt. cap. ad Apoſtolicæ de re jud. in* 6.

9 Quæres quarto, an crimen læſæ majeſt. committatur non tantum contra Conſiliarios Principis, aut Senatores, ſed etiam contra alios Principis miniſtros, quorum opera Princeps utitur. Affirmativa ſuadetur *ex L. quiſquis C. ad L. Majeſt.* & probatur a Capic. *dec.* 130. *num.* 11. *&* 15. Cancer. *in* 1. *tract. de appell.* §. 21. *num.* 35. Boſſ. *de crim. læſæ majeſt. num.* 38. Menoch. *conſ.* 99. *n.* 33. *lib.* 1. Si v.g. talis miniſter occiditur, ut Princeps careat tali homine, ſecus ſi ex particulari inimicitia, aut odio; quæ extendi poſſunt etiam ad Advocatos Principis, aut Notarios illius.

10 Quæres quinto, an offendentes magiſtratum, ſeu Curiæ officiales committant crimen læſæ majeſtatis. Reſpondetur affirmative. *L.* 1. *ff. ad L. Jul. Majeſt.* Imol. *in Clem. paſtoralis. num.* 35. *de ſent. & re jud.* Fel. poſt Bald. *in cap.* 1. *nu.* 17. *de off. Deleg.* Capic. *dec.* 130. *n.* 7. *&* 13. qui quidem hoc admittit de crimine læſæ in ſecundo capite, ſed reprobatur ab aliis, uti a Decian. *lib.* 7. *crim. cap.* 2. *n.* 4. Bajard. ad Clar. *in* §. *læſæ majeſt. num.* 2. *verſ.* 7. Burſat. *conſ.* 147. *num.* 7. *&* 8. apud Farin. *loc. cit. inſpect.* 3. *num.* 137. quia etiam Magiſtratus majeſtatem habent juxta *L. ſi familia ff. de Juriſd. omn. Jud.* Socio. *conſ.* 22. *col.* 2. *verſ. ſed hoc advertendum lib.* 1. Gig. *de crim. læſæ majeſt. lib.* 1. *rubr.* quotuplex ſit majeſtas *num.* 18. Imo committitur etiam contra Rectores Provinciarum Imperatoris, & Pontificis. Menoch. *conſ.* 99. *n.* 79. Gig. *de crim. læſæ majeſt. rubr. de rebell. quæſt.* 18. *n* 4. *lib.* 3. Burſat. *conſ.* 147. *n.* 6. *lib.* 2. Farin. *l.c. n.* 140. *& ſeq.* & ſufficit ſolus tractatus etiam offenſione non ſecuta. *L.* 1. *ff. ad L. Jul. majeſt.* juxta quam ex ſolo conſilio de occidendo magiſtratum committitur crimen læſæ majeſtatis. Capic. *dec.* 130. *num.* 47. Bajard. ad Clar. *in* §. *læſæ majeſt. num.* 2. *verſ. quod verum eſt.* Burſat. *l.c.* & Gig. apud Farin. *l.c. num.* 144. quæ procedunt in illo magiſtratu, qui habet merum & mixtum imperium. Limit. ſi Magiſtratus aut Officiales Principis offenduntur non in odium Principis, vel ut Princeps ſeu Civitas careat ejuſmodi Officiali ſeu Magiſtratu, ſed ex odio & inimicitia particulari, quia tunc non committitur crimen læſæ. Bald. *in cap.* 1. *num.* 7. *de off. Deleg.* ubi Fel. *num.* 17. Capic. *l.c.* Gig. *de crim. læſæ lib.* 1. *rubr. qualiter, & a quibus crim. læſæ majeſt. commit. quæſt.* 26. *num.* 1. *verſ. & hoc erit verum.* Menoch. *conſ.* 99. *num.* 9. *lib.* 2. Decian. *crim. lib.* 7. *cap.* 5. *nu.* 25. *&* 31.

Farin. *d. inſpect.* 3. *num.* 150. Ab vero Officialis fuerit offenſus ex odio particulari, ſeu in odium juriſdictionis, ex conjecturis dignoſci debet. Capic. *l.c. num* 12. Par. *de ſyndic. in verb. injuria officialis.* §. *an officialis num.* 13. quæ conjecturæ deſumi poſſunt ex perſonis, ex cauſis, ſervitiis, ex induſtria, ex pecuniis, ex conſanguinitate, ex amicitia, ex ſocietate, & converſatione. Et dicitur illata offenſio ratione officii, cum Officialis fuit offenſus in actu judiciario, aut in executione ſui officii. Burſat. *conſ.* 147. *nu.* 15. Et in dubio præſumitur offenſus in odium Principis. DD. cit. & Farin. *l.c. n.* 154.

Quæres ſexto, an offendens nuntios, aut oratores Principis committat crimen læſæ. Reſpondetur affirmative. Gig. *de crim. læſæ. lib.* 1. *rubr. qualiter, & a quib. crim. læſæ &c. quæſt.* 16. Felin. *in cap.* 1. *num.* 17. *de off. Deleg.* ubi Bald. *num.* 7. Farin. *l.c. inſpect.* 4. *num.* 160. Et ratio eſt, quia oratores & Nuntii habent ſecuritatem a jure Gentium; quamvis aliquis eos offenderet ex privata inimicitia. Honded. *conſ.* 105. *num.* 76. *lib.* 1. Decian. *crim. lib.* 7. *cap.* 5. *num.* 13. Bald. *in d. cap.* 1. Farin. *l.c. num.* 163. contra Gig. & Boſſ. quod crimen committitur ab illis etiam, qui nuntios a Legato Apoſtolico ad Papam miſſos litteris in ſtrata publica ſpoliat. *Gig. l.c. quæſt.* 12. *lib.* 1. Boſſ. *de crimine læſæ num* 37. Decian. *d. lib.* 7. *cap.* 5. *n.* 17. niſi nuntius ſpoliaretur ex cauſa lucri, non vero ex cauſa Principis. Porro hoc crimen incurritur, cum offenditur nuntius, qui eſt bannitus taliter, quod poſſit impune occidi. Gig. *l.c. quæſt.* 18. *n.* 8. & Farin. *l.c. n.* 168. Lim. ſi nuntius offenditur a non ſubdito illius Principis, cujus Legatione fungitur. Lim. præterea ſi Nuntius finita commiſſione retardat ſuum diſceſſum, quia tunc illum offendens non incurrit crimen læſæ. Gig. *l.c. quæſt.* 16. *n.* 12. Idem dic de offendente revertentem finita legatione, & ingreſſum ſui Principis confinia, quia tunc non eſt amplius legatus. Specul. *tit. de legat.* §. *fin.* contra Decian. *l.c. num.* 15. apud Farin. *l.c. nu.* 172. Sicut nec offendens Nuntium, vel Legatum, qui perfide & inhoneſte in ſuo officio ſe geſſit, maxime contra Principem, ad quem fuit miſſus; quia dignitas non defendit eum, qui illa abutitur. *L. Judices. C. de dignit. lib.* 12. nec offendens nuntium, quem ignorat eſſe nuntium. Bald. *in cap.* 1. *n.* 7. *de off. Deleg.* Farin. *l.c. n.* 175. 11

Quæres ſeptimo, an hoc crimen incurrant, qui oppugnant propriam patriam, ſeu illam prodant. Concludendum omnino incurrere. *L. fallaciter in fin. C. de abolit.* Alex. *conſ.* 13. *nu.* 2. *verſ. unde videmus. lib.* 3. Capic. *l.c. n.* 3. Socio. *conſ.* 22. *n.* 3. *lib* 1. Ann. *conſ.* 224. *n.* 6. Gig. *de crim. læſæ lib.* 1. *rubr. qualiter, & a quib. crim. læſæ majeſtat. committ. quæſt.* 24. *num.* 1. Farin. *de crim. læſæ quæſt.* 112. *inſpect.* 6. *num.* 199. Vivius *opin.* 822. *nu.* 5. Ita revelans ſecreta patriæ ſuæ committit hoc crimen, & ad illud incurrendum ſufficit affectus etiam non ſecuto effectu. Vivius *l.c.* Farin. *nu.* 213. *inſpect.* 6. dummodo patria prodatur, aut oppugnetur, ut proprio Principi auferatur, ſecus ſi ad alium finem. Boer. *de ſeditioſ. quæſt.* 6. *num.* 12. Cæpolla *conſ. crim.* 17. Rol. *conſ.* 1. *lib.* 3. *num.* 32. Decian. *d. lib.* 7. *cap.* 5. *poſt num.* 4. Gig. *de crim. læſ. lib.* 2. *rubr. qualiter, & a quib. crim. læſ. majeſt. committ. quæſt.* 24. *num.* 9. Farin. *l.c. nu.* 214. Bajard. ad Clar. *in* §. *læſæ num.* 2. Et dummodo patria non recognoſcat Superiorem. 12

Hoc crimen committitur etiam contra Principes inferiores Superiorem recognoſcentes. Gomez. *de delict. tom.* 3. *cap.* 2. *nu.* 10. Riccius *in praxi var. reſ. par.* 2. *reſ.* 3. Gig. *de crim. læſæ quæſt.* 54. non tamen a Clerico offendente Principem Laicum. Antonel. *de regim. Eccleſ. lib.* 1. *cap* 9. *num.* 104. Boſſ. *de crim. læſæ nu.* 108. Scaccia *de Jud. lib.* 1. *cap.* 33. *num.* 12. Farin. *l.c. inſpect.* 8. *num.* 140. Et quamvis committatur crim. læſæ etiam contra inferiores Superiorem recognoſcentes, non tamen ut pœna *L. quiſquis* tranſeat ad filios, & non eſt crimen læſæ primi capitis. Farin. *l.c. inſpect.* 5. *n.* 199. qui citat Socin. *jun. conſ.* 105. *n.* 10. *verſ. reſpondetur primo. lib.* 3. Gig. *de crim. læſæ majeſt. lib.* 3. *rubr. de pœn. quas filii incurr. quæſt.* 23. *num.* 9. 13

§. IV.

Crimen læſæ Majeſtatis quibus modis committatur.

14 Utrum crimen læſæ committatur ab illis, qui confugientes ad Eccleſiam invitos ab illa extrahunt? vide Farin. *quæſt.* 27. *num.* 2. & diximus ſupra in praxi *Immunitatis*. Item an idem crimen committatur ab eo, qui privatum carcerem exercet. vide Farin. *l. c. n.* 20. & diximus in praxi *carcerum*. an a maledicente Principi vide eundem Farin. *quæſt.* 105. *numer.* 417. an eximens carceratum e carceribus. Idem *quæſt.* 30. *num.* 101. an fabricans falſam monetam vide Farin. *de crim. læſæ. quæſt.* 115. per totam affirmantem, quia etiam tunc Princeps offenditur. *L.* 2. *C. de falſ. monet.* Franc. Marc. *dec.* 261. *numer.* 5. *par.* 2. Covar. *in trac. numiſmat. cap.* 8. *num.* 3. Gig. *de crim. læſæ majeſt. lib.* 1. *tit. qualiter, & a quibus crim. læſæ majeſt. commit. quæſt.* 62. *num.* 1. Rol. *conſ.* 29. *num.* 6. *lib.* 3. Vivius *opin.* 519. *num.* 1. Decian. *crim. lib.* 7. *cap.* 23. *a n.* 1. poteſt autem moneta eſſe falſa tribus modis, in materia, in forma, & in pondere. Bald. *in L. fin. C. de falſ. monet. & in cap. quanto. in verb. patus de jurejur.* ubi Anchar. *num.* 7. Alex. *de novo. num.* 49. Franc. Marc. *dec.* 87. *n.* 7. *& par.* 2. *dec.* 261. *n.* 1. Fab. a Monte *de empt. & vendit. quæſt.* 5. *n.* 3. Farin. *l.c. quæſt.* 115. *inſpect.* 1. *n.* 3. Vivius *opin.* 518. *verſ. unde ad bonit.* Decian. *l.c. cap.* 23. *n.* 4. hinc fabricantes falſam monetam puniuntur pœna mortis juxta commun. apud Farin. *l.c. num.* 8. contra aliquos. Et quod comburantur eſt text. expreſſus. *L.* 2. *C. de falſ. monet. gl. in cap. quanto. in verb. defraudata. de jurejur.* ubi Ant. de Butr. *numer.* 15. Abb. *poſt num.* 4. Hoſtienſ. *num.* 9. *verb. aut falſam*. Vivius *opin.* 510. Clar. *in* §. *falſum. numer.* 37. Menoch. *de arbitr. caſ.* 316. *numer.* 8. & bona confiſcantur. Farin. *loc. cit. num.* 13. *&* 14. & DD. cit. Et domus in qua fuit cuſa moneta publicatur, ſive Dominus ſciverit, ſive ignoraverit, quia præſumitur ſcientia. DD. cit. & Covar. *l.c.* Gig. *l.c. quæſt.* 62. *n.* 2. Decian. *cap.* 27. *num.* 8. Infertur præterea pœnam falſæ monetæ procedere etiam in fabricante bonam monetam bonæ ligæ & juſti ponderis, ſed ſine authoritate Superioris. Menoch. *de arbitr. caſ.* 316. *n.* 16. Farin. *l.c. quæſt.* 115. *inſpect.* 1. *numer.* 20. & quamvis fabricans haberet Principis reſcriptum, tamen illi non crederetur ſed præſumeretur ſubreptitium, & arbitrio Judicis puniretur. Farin. *loc. cit. num.* 26. & non tantum fabricans falſam monetam committit crimen læſæ, ſed etiam mandans, & auxilium dans, uti falſam monetam expendendo, inſtrumenta ſubminiſtrando. Et hoc crimen probatur præſumptionibus, & ſuſpicionibus, quia clam committi ſolet. Decian. *lib.* 7. *crim. capit.* 24. *numer.* 10. vide Farin. *loc. cit. num.* 50. quamvis Gratian. *conſ.* 151. *a num.* 59. concludentes requirat probationes, & cum eo Cephal. *conſ.* 230. *num.* 29. *& ſeq. lib.* 2.

15 Tingens monetam æream cum auro, aut argento, aut argenteam cum auro, tenetur pœna falſi, & ſi eſt ſervus incurrit pœnam mortis, ſi liber, ad beſtias damnatur. *L. quicumque ff. ad L. Corn. de falſ.* quia quoad pœnam æquiparantur inaurantes, & tondentes. Fab. de Monte. *de empt. & vendit. quæſt.* 5. *num.* 7. Menoch. *de arbitr. caſ.* 316. *num.* 42 Maſcard. *de prob. concluſ.* 1066. *num.* 6. Covar. *de numiſmat. cap.* 8. *nu.* 5. Farin. *de crim. læſæ d. quæſt.* 115. *inſpect.* 1. *numer.* 54.

16 Immo neque Princeps evadit pœnam divinam, ſi fraudem in moneta in præjudicium, & damnum populi commiſerit, & damnum in foro animæ reſarcire tenetur. Hoſt. *in cap. quanto. numer.* 3. *de jurejur.* ubi Bellam. *num.* 2. & Joan. Andr. *num.* 4. Franc. Marc. *dec.* 152. *a.* 1. *verſ. & in hoc. par.* 1. Decian. *crim. tom.* 2. *lib.* 7. *cap* 23. *num.* 28. & committit non quidem crimen læſæ, ſed tamen falſi. Put. *de ſynd. de exceſſibus Princ.* Dicitur autem fraudare monetam, quando monetam antiquam auri, vel argenti juſti ponderis mandat diminui, & ſic diminutam expendi ac ſi eſſet juſti ponderis. Innoc. *in d. cap quanto. de jurejur.* ubi Hoſt. *n.* 3. Jo. Andr. *n.* 4. Ant. de Butr. *n.* 10. *verſ.* 1. Bellam. *n.* 2. Imol. *n.* 11. *verſ. ſecundo dicitur.* Farin. *l.c. n.* 62. niſi hoc faceret de conſenſu populi, & an ſufficiat conſenſus majoris partis populi, diverſæ ſunt ſententiæ apud Farin. quem vide *num.* 63. Ita dicitur moneta defraudata a Principe, ſi bonam monetam reprobat & prohibet, & aliam minoris ponderis approbat. DD. mox cit.

Porro crimen læſæ ob falſam monetam procedit tantum in falſificante monetam Imperatoris, Papæ, aut ſupremi Principis, ſecus in falſificante monetam alicujus Civitatis, ſeu Principis inferioris, quo caſu tantum intrat pœna capitis. *L.* 1. §. *fin. autem. C. de falſ. monet. gl. in cap.* 4. *verb. defraudata. verſ. qui autem falſat monetam Civitatis*. *De jurejur.* Franc. Marc. *dec.* 87. *num.* 9. *par.* 2. Covar. *in tract. de numiſmat. cap.* 8. *num.* 3. *verſ. quod ſi quis*; qui tamen differentiam Principis Superioris & inferioris minime approbat. Farin. *l. c. quæſt.* 115. *num.* 69. *circa fin.* Sicut non procedit in fabricante monetam falſam ſub nomine alterius Principis, & non illius, in cujus territorio cuſa eſt. Alex. *conſ.* 104. *num.* 5. *lib.* 1. Pariſ. *conſ.* 160. *nu.* 25. *lib.* 4. Scarlatin. *conſ. crim. diverſ.* 115. *n.* 9. *lib.* 1. quos citat & ſequitur Farin. *l.c. inſpect.* 1. *nu.* 75. Rol. *conſ.* 29. *n.* 34. *lib.* 3. Idem dic in tondente monetam alterius Principis. Decian. *loc. cit. cap.* 27. *num.* 3. Farin. *numer.* 77. 17

Concluſio vero, quod fabricans monetam falſam committat crimen læſæ majeſt. intelligitur de cudente monetam auream, non autem argenteam. *juxta L.* 3. *C. de falſ. monet.* Abb. *in cap. quant. n.* 4. ubi Jac. de Arena Belviſ. *lib.* 1. *cap.* 8. *n.* 16. *verſ. Tu dic.* Covar. *d. cap.* 8. *num.* 3. *verſ. ego vero.* Farin. *l.c. num.* 84. Ita nec cudens monetam minimi valoris. Farin. *l.c. nu.* 90. apud quem videre potes plures ampliationes, & limitationes, & præſertim qua pœna puniantur tondentes monetam *tota inſpect.* 2. & expendentes ſeu retinentes monetam falſam. *inſpect.* 3. 18

Committitur crimen læſæ majeſtatis etiam rebellione commiſſa in ſuum Principem, quia omnis rebellis eſt reus criminis læſæ, licet non e contra omnis reus læſæ majeſtatis ſit rebellis. Farin. *de crim. læſæ. quæſt.* 113. *inſpect.* 2. *num.* 66. Committit autem crimen rebellionis, qui contra Imperatoris honorem, & majeſtatem ſeu fidelitatem rebellionis opera facit, aut contra Imperii felicitatem aliquid machinatur. Capic. *dec.* 130. *nu.* 15. Jaſ. *conſ.* 86. *num.* 3. *lib.* 3. Gig. *de crim. læſ. lib.* 3. *rubr. de rebell. quæſt.* 1. *n.* 1. Decian. *crim. lib.* 7. *cap.* 32. *n.* 2. Farin. *l.c. n.* 68. Item is qui Principi reſiſtit. Anchar. *in clem. paſtoralis num.* 4. Socin. *conſ.* 121. *n.* 2. *lib.* 4. Boſſ. *de crim. læſæ. n.* 43. *in fin.* Farin. *l.c. n.* 71. Sive delinquat faciendo contra Principis voluntatem, ſive non faciendo, quod Princeps jubet. Anchar. *in d. cap. paſtoralis num.* 4. *de ſent. & re jud.* Socin. *conſ.* 121. *n.* 2. *lib.* 4. Jaſ. *conſ.* 86. *num.* 3. *lib.* 3. Gig. *de crim. læſæ. lib.* 3. *rubr. de rebell. quæſt.* 1. *n.* 3. *&* 6. Boſſ. *de crim. læſæ majeſt. n.* 15. *verſ. & quando.* Menoch. *conſ.* 28. *n.* 3. *lib.* 1. Decian. *l.c.* Farin. *l.c. n.* 7. qui tamen dicit in obediendo improprie committi rebellionem, non autem proprie, & citat Nattam *conſ.* 596. *n.* 6. niſi inobedientia contineat aliquid in ſe contra ſtatum, & proſperitatem imperii. Farin. *l. c. n.* 101. Alex. *conſ.* 13. *n.* 6 19

Committitur etiam crim. læſæ conſpiratione, ſeu conjuratione in Principem, eſt autem conjuratio plurium contra aliquem in unum juratio. Zabarel. *in Clem. paſtor. poſt n.* 2. *verſ. conjuratio eſt*. *de ſent. & re jud.* Gig. *de crim. læſæ. lib.* 2. *rubr. quomodo, & per quos crim. læſ. majeſt. probetur. quæſt.* 22. *n.* 2. & differt a conſpiratione, quod hæc ſi ſine juramento, & illa cum juramento. Farin. *de crim. læſæ quæſt.* 113. *inſpect.* 3. *n.* 104. Gig. *de crim. lib.* 2. *cit. & quæſt.* 22. Decian. *lib.* 7. *cap.* 7. *num.* 2. Conjurans vero vel conſpirans contra ſtatum, ſeu perſonam Principis committit crim. læſæ. *L. quiſquis C. ad L. Jul. majeſt. Clem. paſtoralis.* §. *ſane. de re jud.* ubi Imol. *n.* 2. Zabarel. *n.* 2. Anchar. *n.* 3. *notab.* 4. Gig. *de crim. læſæ lib.* 1. *rubric. qualiter, & a quibus crim. læſ. majeſt. commit. quæſt.* 25. Boſſ. *de crim. læſæ n.* 8. Decian. *crim. lib.* 7. *cap.* 9. *num.* 1. Farin. *l. c. num.* 109. Idem dic de facientibus factionem de necce Principis, aut illius Conſiliariorum. DD. cit. & Farin. *an.* 113. Et procedit concluſio, cum quibuſcumque fiat conſpiratio perſonis. 20

Cri-

21 Crimen læſæ majeſtatis committit armatorum præſertim hominum congregatio, & conventicula contra Principem. *L.* 1. §. 1. *ff. ad L. Jul. majeſt.* Capic. *dec.* 130. Jaſ. *conſ.* 86. *numer.* 1. *lib.* 3. etiam in Civitate, Decian. *l. c. lib.* 7. *cap.* 7. *num.* 5. Farin. *l. c. inſpect.* 4. *num.* 121. Et conventiculæ armatorum puniuntur etiam effectu non ſecuto, quia per ſolam congregationem dicitur conſummatum crim. Decian. *crim. lib.* 8. *cap.* 33. *num.* 11. Aym. *conſ.* 224. *num.* 1. Boſſ. *de crim. læſa num.* 29. quot autem homines ad faciendam conventiculam concurrere debeant, non conveniunt inter ſe DD. tamen communis vult remittendum eſſe Judicis arbitrio. juxta gl. & DD. *in cap. Latores. de Cler. excom. min. & in cap. diſciplina.* 45. *diſt.* Felin. *in cap. dilectus col.* 2. *de ſimon.* Maſcard. *de prob. concluſ.* 450. *n.* 4. apud Farin. *l. c. n.* 135. Et ut conventicula dicatur, non ſufficit, quod plures ſine Duce & auctore unus poſt alium conveniant. Corneus *conſ.* 216. *num.* 6. *col.* 3. *lib.* 3. Improbati tamen, & puniri non poſſunt conventiculæ factæ ad bonum finem etiam armatorum pro ſui corporis defenſione, & propulſanda injuria inimicorum. Bald. *conſ.* 425. *lib.* 5. Jaſ. *conſ.* 86. Decian. *d. lib.* 7. *cap.* 19. *num.* 48. Farin. *loc. cit. n.* 47. qui tamen negat hæc procedere poſſe vigore Bullæ Sixti V. 8. *in Bullar. fol.* 49. Sicut etiam factæ ad recuperandam poſſeſſionem, aut illam manutenendam. Aym. *conſ.* 216. *col.* 2. *numer.* 3. Menoch. *conſ.* 28. *num.* 12. Bec. *conſ.* 65. *poſt num.* 47. Plot. *conſ. crim. diverſ.* 131. *num.* 21. *lib.* 1. & alii apud Farin. *loc. c. num.* 149. In caſibus tamen duntaxat, in quibus licita eſt reſiſtentia, ut videri poteſt apud Menoch. *de retin. rem.* 3. *num.* 741. *& de acquir. rem.* 6. *num.* 33. Clar. *in §. homicidium. verſ. hæc autem concluſio*. Maſcard. *de prob. concluſ.* 490. *num.* 9. Neque quando eſt licitum ſuam recuperare poſſeſſionem. Menoch. *de recuper. rem.* 9. *n.* 160. Gabr. *de acquir. vel retin. poſſeſſ. concluſ.* 1. *n.* 96. Lancell. *de attent. cap.* 4. *n.* 26. & Farin. *l. c. n.* 150. Sunt autem licitæ conventiculæ pro capiendis furibus, & malefactoribus, unde damnari non poſſet conventicula, quando uno interfecto aut vulnerato Conſanguinei, aut attinentes incontinenti concurrunt ad faciendam vindictam.

22 In dubio vero conventiculæ, ſeu confœderationes Civitatum præſumuntur fieri ad malum finem, niſi contrarium probetur. Anchar. *in Clem. paſtoralis n.* 3. *verſ. omnis tamen. de ſent. & re jud.* Gig. *de crim. læſa majeſt. lib.* 1. *rubr. qualiter & a quib. crim. læſa &c. committit. quæſt.* 48. *n.* 3. Farin. *l. c. nu.* 163. Boſſ. *de crim. læſ. a nu.* 24. apud quos plures alii DD. præſertim ſi fiant cum armis, aut incontinenti ſecutum eſt malum, niſi ex qualitate perſonarum, aut circumſtantiis appareret de bono fine.

23 Ita ſeditionem committentes, & illius authores committunt crimen læſæ. *L.* 1. §. *primo. ff. ad L. Jul. majeſt* Capic. *dec.* 130. *n.* 1. Boſſ. *de crim. læſa. n.* 17. *verſ. ſed potuit.* Gig. *lib.* 1. *quæſt.* 44. *n.* 1. & 2. Decian. *lib.* 7. *cap.* 7 *n.* 16. Bajard. ad Clar. *in §. læſa. n.* 2. *verſ.* 6. *ſi quis convocet.* Sive ſeditio fiat in civitate, ſive in exercitu. *L.* 1. *in fi. ff. ad L. Jul. majeſt*. Gig. *l. c.* Farin. *l. c. inſpect.* 5. *n.* 179. & 180.

24 Etiam revelans ſecreta Principis hoſtibus committit crimen læſæ. Decian. *d. lib.* 7 *cap.* 13. *num.* 17. Sive ſit Conſiliarius, ſive Secretarius Principis. Menoch. *de arbitr. caſ.* 537. *num.* 3. *cent. ult.* Sive Senator revelet hoſtibus ſecreta Senatus, & Legatus. Farin. *l. c. inſpect.* 6. *nu.* 204. *& ſeqq.* Menoch. *l. c.* Bajard. ad Clar. *in §. læſa. num.* 2. *verſ.* 9. Immo etiam revelans ſecreta Principis amico ejuſdem Principis intentione inferendi illi damnum, committit crimen læſæ; ſecus ſi damnum non fuit ſecutum, quo tamen caſu tenetur de perjurio, & falſo, & ſi eſt feudatarius, privatur feudo. Rol. *conſ.* 1. *a num.* 88. *lib.* 3. Menoch. *conſ.* 99. *num.* 10. *lib.* 2. Farin. *l. c. n.* 221.

25 Idem crimen committunt conſulentes, auxiliantes, & & opem præſtantes Reo læſæ majeſtatis, & eadem pœna puniuntur. *d. L.* 1. *ff. ad L. Jul. majeſt.* Zabarel. *in Clem. paſtoralis numer.* 3. *notab.* 10. *de ſent. & re jud.* Archid. *in cap. ſi quis* 6. *quæſt.* 1. ubi Bellam. Decian. *lib.* 7. *cap.* 34. *num.* 1. Bajard. ad Clar. *in §. læſa. n.* 2. *verſ.* 30. Cephal. *conſ.* 75. *n.* 5. Farin. *de crim. læſ. quæſt.* 113. *inſpect.* 9. *num.* 258. Immo reum læſæ receptantes idem crimen incurrunt. DD. cit. & Gig. *eod. tract. lib.* 3. *quæſt.* 10. *num.* 1. exceptis tamen Patre receptante filium. DD. apud Farin. *loc. cit. num.* 260. *& ſeqq.* Conſanguineo receptante Conſanguineum reum læſæ, qui excuſantur a pœna ordinaria. Farin. *l. c. nu.* 268. In uxore receptante virum, quæ immo eundem alere tenetur de fructibus ſuæ dotis. Gig. *de crim. læſæ. lib.* 3. *quæſt.* 21. Clar. *in §. fin. quæſt.* 82. *ſtatut.* 2. *num.* 4. *verſ. item quæro nunquid.* Surd. *de alim. tit.* 1. *quæſt.* 36. *per totam.* Decian. *lib.* 7. *cap.* 34. *num.* 3. Farin. *d. quæſt.* 114. *inſpect.* 9. *num.* 283. Specul. *in tit. qui filii ſint legit.* §. *primo verſ. quid ſi mulier. Et in tit. de dote poſt divort. reſtituere.* §. *fin. num.* 20. Niſi tamen & uxor cum marito conſpiraſſet, aut conjuraſſet. Excipiuntur etiam illi ab hoc crimine, qui ignorant receptatos eſſe reos læſæ, aut coacti illos recipiunt, cum reſiſtere non poſſint.

Idem crimen incurrunt, qui uſurpant juriſdictionem 26
Principis. Capic. *dec.* 130. *a n.* 21. Farin. *de crim. læſa quæſt.* 114. *inſpect.* 1. *n.* 2. Et ideo hoc crimen incurrunt gerentes ſe pro Magiſtratu, cum non ſint. Capic. *l. c. n.* 8. Gig. *de crim. læſa lib.* 1. *quæſt.* 22. *n.* 13. Menoch. *de arbitr. caſ.* 320. Bajard. ad Clar. *in §. læſ. num.* 2. *verſ.* 25. *committitur.* Farin. *l. c. numer.* 4. Burſat. *conſ.* 125. *nu.* 3. & 16. Honded. *conſ.* 100. *nu.* 20. *lib.* 2. Ita omnes illi, qui exercent juriſdictionem, quam non habent. DD. cit. Et gerentes ſe pro Rege, pro Duce, pro Comite contra ſuperioris voluntatem puta Imperatoris. Item ſua authoritate furcas erigentes, quia uſurpant juriſdictionem Principis. Gig. *l. c. lib.* 2. *quæſt.* 41. quia erectio furcarum importat merum & mixtum imperium. Farin. *l. c. num.* 13. Item privatum carcerem exercentes. Et in crimine uſurpatæ juriſdictionis punitur effectus etiam non ſecuto effectu. *L.* 3. *ff. ad L. Jul. majeſt.* Gig. & Capic. *ll. cc.* & Bajard. *l. c.* Farin. *num.* 12. Quod crimen una cum pœna incurrunt complices, participes, auxiliatores, & ſocii. Dummodo doloſe id attentent animo occupandi dominium.

Turbantes vero Juriſdictionem Judicis, quamvis non 27
committant crimen læſæ majeſtatis, poſſunt tamen criminaliter puniri pro juriſdictionum qualitate, uti excommunicationis ſi turbatur juriſdictio Eccleſiaſtica, de qua materia videri poteſt Farin. *l. c. inſpect.* 2. *per totam.* ubi ampliat, & limitat, niſi re integra a turbatione fuerit deſtitutum. Farin. *numer.* 114. & turbatio plene & concludenter probetur, per citationem vero non dicitur turbari juriſdictio, niſi ad alium actum fuerit deventum. Idem *n.* 125. Concluſio vero procedit, & cum turbatur juriſdictio Judicis delegati. Idem *num.* 71. *& ſeqq.*

§. V.

De pœnis contra crimen læſæ majeſtatis.

Prima pœna eſt mortis naturalis. *L. quiſquis. C. ad* 28
L. Jul. majeſt. Imol. *in Clem. paſtoralis. num.* 35. *de ſent. & re jud.* ubi Zabarel. *n.* 13. Turrecrem. *in cap. ſi quis in ſummar.* 6. *quæſt.* 1. Farin. *de crim. læſa quæſt.* 116. *n.* 3. ſive crimen læſæ ſit primi, ſive ſecundi capitis. Gig. *de crim. læſa. lib.* 2. *quæſt.* 1. *n.* 7.

Secunda eſt pœna infamiæ. Farin. *l. c. quæſt.* 112. *n.* 29
109. Decian. *crim. lib.* 7 *cap.* 39. *n.* 27. quæ pœna tamen non incurritur, licet crimen ſit probatum & notorium, niſi concurrat rei confeſſio, aut ſententia. Archid. *in cap. Felicis n.* 13. *verb. infamis, de pœn. in* 6. ubi Jo. And. *n.* 2. Gemin. *nu.* 8. Imol. & alii apud Farin. *l. c. n.* 5.

Tertia arma, ſeu inſignia ejus, qui eſt reus læſæ, 30
ſeu ſuo Principi fuit proditor, delentur, ac deſtruuntur. Gig. *de crim. læſ. majeſt. lib.* 3. *quæſt.* 8 *nu.* 1. Decian. *lib.* 7. *cap.* 31. *n.* 14. Bajard. ad Clar *in §. læſ. n.* 25. Farin. *quæſt.* 116. §. 1. *n.* 6.

Quarto, de jure Canonico Laicus committens crim. 31
læſæ majeſt. anathema eſt, & in monaſterium detruditur, ut pœnitentiam agat, ut in fine communionem cum Euchariſtia percipiat. *cap. ſi quis Laicus* 22. *quæſt.* 5. Decian. *crim. lib.* 7. *cap.* 40. *num.* 40. Farin. *l. c. num.* 11.

Quinto, De Jure civili eſt confiſcatio omnium bo- 32
norum ultra mortem naturalem. DD. apud Farin. *l. c. num.* 12. Imol. *in Clem. paſtoralis. num.* 7. *in fin. de*

Digitized by Google

ſent. & re jud. ubi Zabarel. num. 13. Archid. in verb. addictis. Gig. de crim. læſæ majeſt. quæſt. 1. num. 6. Gomez de delict. cap. 2. de crim. laeſ. majeſt. num. 1. Clar. in §. laeſ. majeſt. num. 9. verſ. præterea licet, Honded. conſ. 108. numer. 6. lib. 1. Inſuper juriſdictiones, & feuda & quidem ipſo jure. Decian. lib. 7. cap. 32. num. 12. & 38. Gabr. lib. 7. concluſ. 11. num. 2. Peregr. de Jure fiſci. lib. 3. tit. 8. numer. 6. Farin. loc. cit. numer. 13. & licet diſputetur, an confiſcatio incurratur ipſo jure, tamen declaratoria eſt neceſſaria, Anchar. in Clem. paſtoralis. num. 8. de ſent. & re jud. Archid. in cap. Felicis. de pœn. in 6. ubi tamen declarant, quoad adeptionem poſſeſſionis bonorum confiſcatorum, non autem quoad amiſſionem dominii, & quidquid ſit quoad declarationem, poteſt Princeps, ſeu Judex capere poſſeſſionem bonorum ipſo jure confiſcatorum defacto, & ſine proceſſu. Barbat. conſ. 78. nu. 39. lib. 4. Balb. in cap. veterum. col. 3. verſ. pone etiam, de Jud. & in L. 1. quæſt. 21. ff. de rer. diviſ. Decian. conſ. 91. n. 9. verſ. 7. & lib. 7. cap. 40. Farin. tamen l. c. num. 19. ſentit declaratoriam eſſe neceſſariam ad effectum executionis, niſi ſimus in notorio crimine. Gig. lib. 3. quæſt. 1. Archid. in cap. Felicis. num. 31. verſ. ſedes quantum ad pœnam. de pœn. in 6. Porro hæc pœna confiſcationis bonorum habet tantummodo locum in crimine læſæ majeſtatis primi capitis, non ſecundi. Clar. in §. laeſ. n. 2. verſ. 38. Decian. lib. 7. cap. 40. n. 17. Farin. loc. cit. n. 24.

33 Sexto Reus criminis læſæ majeſt. poteſt impune occidi, Farin. quæſt. 103. num. 13. & domus ejus devaſtatur, Gig. de crim. laeſ. lib. 2. quæſt. 35. Gomez de delict. cap. 2. de crim. laeſ. num. 11. Decian. d. lib. 7. cap. 40. num. 37. Bajard. ad Clar. in §. laeſ. majeſt. n. 25. in 19. ſpeciali. & ad Clar. in §. fin. quæſt. 82. nu. 92. quæ pœna habet etiam locum in conventicula. Farin. in d. quæſt. 113. num. 120. Et non tantum devaſtatur domus ejus, qui crimen læſæ conjurando, vel conſpirando commiſit, ſed etiam ejus, in qua conſpiratio contra Principem facta eſt, ſi Dominus domus non ignorabat. Bald. in L. conventicula. in fin. C. de Epiſc. & Cler. & domus deſtructa propter crim. læſæ majeſt. non poteſt amplius reædificari ſine licentia Principis. juxta Franc. in d. cap. Felicis. de pœn. in 6. Gig. loc. cit. quæſt. 37. a num. 6. Farin. l. c. n. 32. Domus tamen, in qua eſt commiſſum crim. læſæ, ſi eſt communis cum alio non delinquente, qui forte in illa habet partem ſuperiorem, delinquens vero inferiorem, an ſit devaſtanda in totum. vide Farin. quæſt. 113. num. 116. Gig. de crim. laeſ. lib. 2. rubr. de pœn. crim. laeſ. majeſt. cap. 37. num. 2. Rol. conſ. 7. num. 7. lib. 3. ubi delinquens tenetur ſocio habenti partem in domo deſtructa ad ſolvendum pretium partis ſuæ juxta, L. mulier in opus ſalinarum ff. de capit. diminut. Ita nec devaſtatur domus, in qua uxor pro ſua dote habet pignus. Gig. & Decian ll. cc. apud Farin. loc. cit. num. 35. Pœna tamen dirutionis domus non habet locum, niſi in crim. læſæ majeſt. ex primo capite juxta L. quiſquis. C. ad L. Jul. majeſt. Gig. de crim. laeſ. lib. 2. quæſt. 36. numer. 5. Decian. crim. lib. 7. cap. 40. num. 37.

34 Septimo Reus læſæ majeſtatis amittit beneficia juris civilis ipſo jure. Farin. de crim. laeſ. quæſt. 113. num. 87. Anchar. in Clem. paſtoralis n. 25. verſ. quæſo videtis. de ſent. & re jud. Gig. loc. cit. lib. 2. quæſt. 25. num. 2. Boſſ. eod. tit. nu. 70. Decian. crim. lib. 7. cap. 31. num. 5. Peregr. de jure fiſci. lib. 3. tit. 8. num. 2. Item omnia privilegia. Boſſ. l. cit. n. 118. Decian. l. c. cap. 40. n. 36. Item ea, quæ a conſuetudine in ejus favorem ſunt introducta, & omnia jura competentia ex conſuetudine feudali. Peregr. de jure fiſci. lib. 3. tit. 8. num. 6. Bajard. in §. laeſ. majeſt. nu. 25. verſ. nonnum ſpeciale eſt. Et ideo non poſſunt coram Principe, aut in ejus curia in judicio comparere, & comparentibus non redditur jus, quia proditoris vox non eſt audienda. Bald. in cap. 1. in tit. an ille, qui interfecit fratrem. col. 1. Capic. dec. 130. num. 61. Decian. l. c. num. 4. & 6. Peregr. de jure fiſci. lib. 3. tit. 8. num. 6. Item amittit patriam poteſtatem, quia juris civilis eſt. DD. mox cit. & Farin. loc. cit. §. 2. num. 48. & 49. Etiam filii propter crimen læſæ majeſtatis a patre commiſſum privantur omni beneficio juris, ac etiam jure ſepulchrorum, & inſignibus domus, & jurepatron. Decian. loc. cit. num. 29. Præterea hujus criminis reus amittit teſtamenti factionem activam, & paſſivam. Socin. conſ. 22. num. 27. lib. 1. Gig. eod. tit. lib. 2. quæſt. 28. num. 1. Niſi accuſatus ante confectum teſtamentum fuerit abſolutus. Pretera ammittit adminiſtrationem bonorum ſuorum. Gomez de delict. cap. 2. de crim. laeſ. majeſt. num. 17. Clar. in §. laeſ. majeſt. num. 9. ver præterea licet. Gail. de pace publ. lib. 1. cap. 19. num. 13. Decian. d. cap. 40. n. 39. Farin. l. c. n. 57. Hinc non poteſt amplius alienare, donare, ac dotes conſtituere, aut alios contractus celebrare tam ex titulo lucrativo quam oneroſo in fiſci præjudicium. Gig. d. lib. 2. quæſt. 24. num. 1. Gomez de delict. cap. 2. num. 11. verſ. & in tantum. Decian. l. c. num. 16. Farin. l. c. num. 63. Et debitor ſolvens illi, qui commiſit crimen læſæ, non liberatur L. majeſtatis. C. ad L. Jul. majeſt. ſi debitor ſciebat vel ſcire debebat, quod creditor commiſerit hoc crimen. Farin. loc. cit. num. 65. præſertim ſi ſolvit poſt ſententiam. Immo bonorum ſuorum dominio ipſo jure privatus. Et filius illius, qui commiſit hoc crimen, quamvis fuerit præteritus, paternum teſtamentum non rumpit, quia habetur pro mortuo. Bart. in L. hac edictal. C. de ſecun. nupt. Decian. lib. 7. cap. 31. num. 10. Bajard. ad Clar. in §. laeſ. num. 25. in 15. ſpeciali.

35 Quamvis autem Reus hujus criminis amittat beneficia juris civilis, non amittit tamen ipſo jure, quæ ſunt juris canonici, ſed poteſt per ſententiam privari. Anchar. in Clem. paſtoralis. num. 25. De ſent. & re jud. Boſſ. de crim. laeſ. num. 118. verſ. quærit quoque. Farin. loc. cit. §. 2. num. 70.

36 Reus læſæ majeſt. non amittit ea, quæ ſunt juris naturalis, ſeu juris gentium, poteſt tamen per ſententiam illo privari, uti fit in illis, qui damnantur ad metalla, qui in ipſa ſententia perdunt civitatem, & libertatem. Decian. lib. 7. cap. 40. ſub num. 77. Peregr. de jure fiſci. lib. 3. tit. 8. num. 3. Farin. l. c. numer. 71.

37 Sed quæres, quomodo filii puniantur propter crimen læſæ a patre commiſſum, cum tamen filius non teneatur pro delicto patris, & unus pro delicto alterius puniri non debet. L. Sancimus, L. crimen. ff. de pœn. Reſpondetur in hoc crimine hoc eſſe ſpeciale juxta L. quiſquis C. ad L. Jul. majeſt. Gomez de delict. cap. 2. de crim. laeſ. n. 13. Decian. l. c. cap. 37. num. 14. Bajard. ad Clar. in §. laeſ. num. 25. verſ. & ideo filius, quia filii ſolent eſſe paternorum vitiorum hæredes, juxta d. L. quiſquis. Gig. de crim. laeſ. lib. 3. quæſt. 14. num. 14. Menoch. conſ. 99. n. 18. lib. 1. Gramm. conſ. 13. an. 5. Pariſ. conſ. 69. num. 131. lib. 3. Farin. d. quæſt. 116. §. 3. num. 73. & pater in filii pœna magis affligitur. Menoch. l. c. conſ. 275. Cæval. pract. quæſt. cap. 653. num. 2. & niſi Imperator filiis ex gratia vitam reſervaſſet, deberent pariter cum parentibus ultimo ſupplicio affici juxta L. quiſquis. C. ad L. Jul. majeſt. Decian. loc. cit. Farin. numer. 74. Immo ejuſmodi filii privantur omni ſucceſſione tam ab inteſtato, quam ex teſtamento ipſis obveniente ex quibuſcunque bonis paternis, maternis, & avitis, ac aliorum proximorum, & extraneorum. d. L. quiſquis. Turrecrem. in cap. ſi quis. 6. quæſt. 1. in fin. Grammat. dec. 6. num. 9. Socin. conſ. 22. num. 7. lib. 1. Gig. de crim. laeſ. lib. 3. rubr. de pœn. quas filii incurr. numer. 3. & 5. Boſſ. eod. tract. num. 134. & 137. Gomez de delict. cap. 2. de crim. laeſ. numer. 13. Farin. loc. cit. num. 76. & ſecundum multos privantur etiam legitima. Boſſ. l. c. nu. 148. Clar. in §. laeſ. majeſt. num. 12. verſ. fuit etiam. Menoch. conſ. 275. numer. 58. lib. 3. Conciol. reſ. crim. in verb. laeſ. majeſt. reſ. un. per totam. Peregr. de jure fiſci lib. 4. tit. 5. num. 22. Farin. l. c. n. 77. & 78. contra paucos alios. Et multo magis ſucceſſione feudi tam paterni, quam aviti, ſive ſit ex pacto & providentia, ſive hæreditarium. DD. mox cit. Preterea tales filii ſunt etiam infames. d. L. quiſquis. §. filii vero. C. ad L. Jul. majeſt. Imol. in Clem. paſtoralis. numer. 35. de ſent. & re jud. Archid. in cap. ſi quis. 26. quæſt. 1. Gig. d. lib. 3. quæſt. 1. num. 6. Gomez de delict. cap. 2. numer. 13. verſ. & inſuper. Peregr. de jure fiſci. lib. 3. tit. 9. num. 1. Decian. lib. 7. cap. 41. num. 30. crimin. Farin. l. c. quæſt. 116. §. 3. num. 83. ſive filii ſint emancipati poſt conjurationem, ſive ſui, quia videtur emancipatio facta in fraudem, ſecus ſi fuerunt emancipati ante commiſſum crimen læſæ. Gig. l. c. Bajard.

ad

Digitized by Google

ad Clar. *in* §. *laſ.* *n.* 20. Decian. *loc. cit. lib.* 7. *cap.* 47. *num.* 4. etiam naturales. Etiam Nepotes contra Decian. *l. c.* communis Gig. *l. c.* *n.* 8. Gomez. *de delict. cap.* 2. *num.* 15. Clar. *in* §. *laſ. num.* 13. *verſ. præterea quæro.* Peregr. *de jure fiſci. lib.* 3. *tit.* 9. *num.* 5. nonniſi tamen ad ſecundum gradum. Farin. *l. c.* *n.* 89. *in fin.* Et prædicta lex *quiſquis* comprehendit filios non tantum naſcituros, ſed etiam natos ante delictum patris DD. cit. & Rol. *conſ.* 74. *a num.* 1. *lib.* 3. Menoch. *de præſumpt. lib.* 3. *præſ.* 39. *nu.* 7. Contra Clar. *l. c. num.* 12. Cæval. *pract. quæſt. cap.* 653. Seraph. & ibi Rota apud Farin. *l. c. num.* 92. vide tamen Conciol. *loc. cit.*

38 Lex *quiſquis* comprehendit etiam fœminas, ſeu filias ejus, qui commiſit crimen læſæ, quæ tantum conſequitur in bonis maternis, & nihil in bonis paternis, quia fœminæ mitius puniuntur, quam maſculi; nam ob ſexus infirmitatem minus auſuræ creduntur. Imol. *in Clem. paſtoralis nu.* 35. *de ſent. & re jud.* Archid. *in cap. ſi quis.* *n.* 4. & 6. *quæſt.* 1. Gig. d. *lib.* 3. *quæſt.* 14. *n.* 1. Gomez *de delict. cap.* 2. *n.* 13. *verſ. filiæ vero.* Decian. *d. lib.* 7. *crim. cap.* 41. *n.* 12. Peregr. *de jure fiſci. lib.* 3. *tit.* 9. *n.* 8. Farin. *l. c.* *n.* 94. Unde non privantur ſucceſſione extraneorum, aut aliorum conjunctorum tam ex teſtamento, quam inteſtato. Gig. *d. lib.* 3. *quæſt.* 14. Clar. *in* §. *laſ.* *n.* 10. Rol. *conſ.* 74. *n.* 7. Decian. *l. c.* *n.* 12. Farin. *l. c.* *nu.* 96. Neque incurrunt infamiam DD. cit.

39 Et ſi mater commiſit crimen læſæ filiæ fœminæ illius, & maſculi patiuntur eaſdem pœnas. *d. L. quiſquis. C. ad L. Jul. majeſt.* §. *ad filias.* Clarus *in* §. *laſ. nu.* 14. *verſ. quæro etiam.* Peregr. *de Jure fiſc. lib.* 3. *tit.* 9. quamquam non pauci teneant. *L. quiſquis* non tranſire ad filios, quando mater crimen læſæ commiſit, & non pater. Gig. *de crim. laſ. lib.* 3. *quæſt.* 17. *a num.* 3. Decian. *l. c.* *num.* 14. Peregr. *l. c.* Farin. *l. c.* *num.* 100.

40 Quæres, an filius patris rebellis privetur ſucceſſione bonorum ſibi obveniente & delata ante rebellionem patris. Reſpondetur negative, quamvis illius poſſeſſionem nondum acceperit. Grammat. *dec.* 6. *numer.* 13. contra quem tamen tenet Menoch. *conſ.* 275. *num.* 2. *lib.* 2. apud Farin. *l. c.* *num.* 111.

41 Quæres ſecundo, an filius privetur bonis ſibi a matre donatis inter vivos ante commiſſum a patre crimen læſæ. Reſp. negat. quia nil habet donatio commune cum ſucceſſione teſtati, vel inteſtati. *L. verba contraxerunt. ff. de V. S. L. interſtipulantem.* §. *ſacram. ff. de V. O.* Gig. *d. lib.* 3. *quæſt.* 2. Pariſ. *conſ.* 69. *num.* 26. *lib.* 3. Farin. ubi ſupra *num.* 12.

42 Quæres tertio, an filii propter crim. læſæ a patre commiſſum priventur peculio caſtren. vel quaſi, ac adventitio. Reſpondetur negative, ſed tantum privantur peculio profectitio. Gig. apud Decian. *l. c.* *num.* 22.

Lex *quiſquis* non comprehendit filios adoptivos, quia non militat ratio quæ in filiis naturalibus. Gig. *l. c. lib.* 3. *quæſt.* 7. Decian. *l. c. cap.* 41. *num.* 6. Farin. *n.* 116. Sicut nec filios Clericos, qui Beneficiis propterea non privantur, nec fiunt infames nec alias pœnas incurrunt. Franc. *in cap. fœlicis. num.* 5. *de pœn. in* 6. Archid. *in cap. ſi quis.* 5. *quæſt.* 1. Boer. *de ſedit. quæſt.* 6. *poſt. num.* 3. & *num.* 23. *in fi.* Farin. *de crim. laſ. quæſt.* 112. *nu.* 237. & *quæſt.* 116. *num.* 117. quia Clerici non committunt crim. læſæ contra Laicos, quorum ſubditi non ſunt. Gig. *l. c. lib.* 1. *quæſt.* 1. *numer.* 18. Decian. *l. c. numer.* 11. Farin. *num.* 113. niſi Clericus commiſiſſet crimen læſæ contra Cardinalem, aut illius pater idem crimen commiſiſſet in Papam.

43 Quæres quarto, an ſicut filius punitur propter crimen læſæ commiſſum a patre, ita pater puniatur propter idem crimen commiſſum a filio. Reſponſio eſt negativa. Gig. *de crim. laſ. lib.* 3. *quæſt.* 22. Decian. *d. lib.* 7. *cap.* 41. *crimin. num.* 16. Bajard. ad Clar. *in* §. *laſ. num.* 21. & Farin. *l. c.* *num.* 120. Neque uxor illius, qui eſt reus hujus criminis incurrit pœnas *L. quiſquis*, ſed dotem ſuam recuperat, & donationem propter nuptias ante crimen commiſſum factam acquirit, & tranſiens ad ſecunda vota, velut uſufructuaria facta, domini bona fiſco reſtituit *L. quiſquis.* §. *uxores. C. ad L. Jul. majeſt.* Archid. *in cap. ſi quis. numer.* 4. *verſ. uxores.* 6. *quæſt.* 1. ubi Bellam. *num.* 3. Turrecrem. *nu.* 4. Socin. *conſ.* 121. *num.* 1. & 6. *lib.* 4. Gig. *l. c. lib.* 3. *quæſt.* 18. Decian. *l. c. nu.* 34. Farin. *de delict. &*

pœn. quæſt. 25. *n.* 101. & 128. & *de crim. laſ. quæſt.* 116. §. 3. *num.* 121.

44 Lex *quiſquis* ſupra citata non procedit contra agnatos, niſi aliter expreſſe per ſtatutum aut Principem ſtatuatur. Boſſ. *l. c. num.* 56. *verſ. plerumque.* Dec. *conſ.* 64. Farin. *l. c.* *n.* 122. Et Lex *cit. quiſquis* non procedit etiam contra filios quoad omnes pœnas niſi crimen læſæ ſit primi capitis & immediate contra perſonam Principis, aut Rempublicam. *gl. in L. eorum. ff. ad L. Jul. majeſt.* Alex. *conſ.* 13. *n.* 5. *verſ. eſt bene verum. lib.* 6. Clarus *in* §. *laſ. majeſt. n.* 5. *verſ. unum tamen.* Gig. *lib.* 3. *rubr. de pœn. quas filii incurrunt. quæſt.* 23. *n.* 9. Farin. *de crim. laſ. majeſt. quæſt.* 112. *nu.* 14. Menoch. *de arbitr. caſ.* 316. *n.* 29. Rota *in una Roman. donationis.* 22. *Jun.* 1588. *coram Seraphino.* Præſertim quoad alimenta, quibus privari non poſſunt, alias eſſet illos necare. Flor. *conſ. diverſ.* 130. *n.* 84. & 85. *lib.* 1. Socin. *conſ.* 30. *n.* 3. *lib.* 1. Contra Surd. *de alim. tit.* 1. *quæſt.* 31. quem ſequi videtur Farin. *de crim. laſ. quæſt.* 116. §. 3. *num.* 128.

45 Filius de crim. læſæ a patre commiſſo non tenetur ad pœnas *L. quiſquis*, niſi de illo conſtet per veras, & legitimas probationes, aut per confeſſionem patris, ſecus ſi per ſententiam contumacialem, ubi tradunt Gig. & DD. *in L. cum filius. ff. de V. O.* Farin. *l. c.* *n.* 130.

46 Porro quando filii ob delictum patris privantur ſucceſſione tam ex teſtamento, quam ab inteſtato, fiſcus a filiis illam non aufert, ut ab indignis, ſed aliis, aut ſubſtitutis, ſi qui adſunt, ſin minus venientibus ab inteſtato defertur. Socin. *conſ.* 275. *n.* 1. Gomez *de delict. cap.* 2. *de crim. laſ. majeſt.* *n.* 14. qui teſtatur de communi DD. ſententia. Menoch. *conſ.* 275. *n.* 28. Fachin. *controv. Jur. lib.* 9. *cap.* 36. Farin. *vero l. c.* *n.* 133. diſtinguit, ita ut ſententia pro fiſco procedat in ſucceſſionibus ab inteſtato, ſecunda ſeu contra fiſcum in ſucceſſionibus ex teſtamento, quamvis quod indiſtincte fiſcus ſuccedat, teneat Gomez *l. c.* & Fachin. *d. cap.* 36.

47 Si vero filius fuit a Principe reſtitutus aut habilitatus ad ſucceſſionem bonorum paternorum & maternorum, cenſetur etiam habilitatus ad ſucceſſionem aliorum agnatorum, aut extraneorum, dummodo Princeps reſtituens ſit ille idem qui fuit offenſus alias ſecus. Decian. *l. c.* *n.* 31. Farin. *l. c. num.* 142.

§. VI.

In crim. læſa an puniatur conatus ſeu affectus effectu non ſecuto.

48 Concluſio eſt affirmativa. *L.* 3. *in fi. ff. ad L. Jul. majeſt.* Alex. ad Bart. *in L. qui ea mente litt. B. ff. de furt.* Anchar. *in cap. paſtoralis. num.* 4. *de ſent. & re jud.* ubi Imol. *num.* 35. *verſ. ſi aliquid attentetur.* Zabarell. *nu.* 13. Barbat. *conſ.* 23. Boer. *de ſedit. quæſt.* 6. *n.* 10. Socin. jun. 105. *n.* 37. Gail. *de pace publ. lib.* 1. *cap.* 14. *n.* 6. Covar. *in Clem. ſi furioſus. par.* 2. §. *initium*, *n.* 7. *de homicid.* Gig. *de crim. laſ. lib.* 1. *quæſt.* 2. *n.* 3. Clar. *in* §. *laſ.* *n.* 16. *verſ. ſcias autem. & in* §. *fin. quæſt.* 92. *n.* 2. *verſ. ſcias tamen.* Menoch. *conſ.* 28. *nu.* 4. *lib.* 1. & *de arbitr. caſ.* 360. Decian. *crim. lib.* 7. *cap.* 5. *verſ. & non tantum.* Burſat. *conſ.* 147. *a n.* 25. Quamvis non fuetü deventum ad actum proximum, & non obſtante contraria conſuetudine in contrarium. Honded. *conſ.* 102. *num.* 2. *lib.* 1. Farin. *l. c. num.* 147. Et ſufficit ſolus tractatus, conſilium, & ſola machinatio, ut puniatur hoc crimen pœna ordinaria DD. communiter apud Farin. *loc. cit. num.* 148. contra nonnullos alios, ſola tamen cognitio aut voluntas, niſi proceſſerit ad actum exteriorem, non punitur eadem pœna. Menoch. *de arbitr. caſ.* 360. *num.* 26. Bajard. ad Clar. *in* §. *laſ. num.* 25. *verſ. octavum ſpeciale eſt.* Burſat. *conſ.* 147. *num.* 27. licet fuerit deventum tantum ad actum remotum, & non proximum. Honded. *conſ.* 108. *num.* 52. *lib.* 1. Decian. *crim. lib.* 9. *cap.* 28. *num.* 4. Farin. *l. c. num.* 152. & 153.

49 In hoc crimine locum non habet pœnitentia. Canniſt. *in cap. pro humani de homicid. in* 6. ubi Hoſt. *num.* 24. *verſ.* 2. Jo. Andr. *num.* 11. *in* 2. *caſ.* Gemin. *num.* 10. Franc. *num.* 7. Socin. jun. *conſ.* 105. *nu.* 44. & 49. *lib.* 3. Hoſt. *in ſum. de pœn.* §. *illud autem* *n.* 9. Decian. *crim. lib.* 7. *cap.* 40. *n.* 4. Alex. ad Bart.

Digitized by Google

in L. qui ea mente. ff. de furt. litt. C. Farin. nu. 155. Concluſio vero procedit, quando delictum jam fuit conſummatum, ſecus ſi conſummatum non fuit. Farin. l. c. n. 156. Pœnitentia vero, cum non præſumatur, probari debet ab allegante. Socin. jun. conſ. 105. n. 45. n. 3. Burſat. conſ. 147. n. 34. Capic. dec. 130. n. 11. Farin. num. 157. & 159.

50 Et qui tentavit eximere ab obedientia Principis aliquod caſtrum ſeu locum ei ſubjectum & facere illud ab eo rebellare, ac alteri Principi ſubjicere, licet non fuerit ſecutus effectus, tenetur crimine læſæ. Farin. l. c. n. 147. & 160. Gim. de crim. laſ. lib. 1. rubr. qualiter, & a quib. crim. laſ. majeſt. commit. qu. 30. n. 1. & ſeq. cujus tamen contrarium defendit Foller. in pract. crim. vero. Item quod commiſit crimen læſæ majeſt. n. 85. & 86. Farin. l. c. n. 161.

§. VII.

Qualiter reus a crimine laſa majeſtatis defendi poſſit?

51 Primo excuſari quis poteſt a crimine læſæ majeſtatis, ſi crimen non fuit commiſſum contra Principem principaliter & directe, ſed incidenter, ſecundario, & indirecte. Gig. de crim. laſ. majeſ. l. 1. qu. 17. qui citat Bald. in L. 1. C. de privat. carcer. Albert. Brun. conſ. 69. col. 2. num. 5. verſ. tertio moveor. Rol. conſ. 15. n. 20. l. 4. Honded. conſ. 100. n. 25. & ſeq. l. 2. Decian. conſ. 18. n. 310. l. 1. & alii apud Farin. de crim. laſ. majeſt. qu. 116. §. 4. n. 1. Hinc occupans caſtra ſui Principis non animo principaliter ipſum oſtendendi, ſed ex alia, licet Princeps incidenter offendatur, non committit crimen læſæ juxta Ruin. conſ. 1. n. 4. l. 6. verſ. unde ex præmiſſis. Cephal. conſ. 76. n. 57. Honded. l. c. a n. 26. & in dubio præſumendus eſt actus geſtus ex alia cauſa, quam Principem offendendi directe & principaliter.

52 Secundo excuſatur a crimine læſæ reus per ignorantiam, uti ſi quis credens ſe offendere alium, offendat Principem ſuum, aut offendat Conſiliarium Principis, quem neſciebat eſſe talem. Decian. crim. l. 8. c. 49. n. 13. Gig. l. ſ. Farin. l. c. n. 6.

53 Tertio excuſatur propter metum. Bald. conſ. 36. lib. 3. Imol. conſ. 34. col. fin. verſ. circ. ſecundum. Grammat. conſ. 81. Gig. de crim. laſ. lib. 3. rubr. de rebell. qu. 4. Boſſ. de crim. laſ. majeſt. n. 101. Uti qui fugit e prælio ſine ullo dolo, ſed ex metu. Rol. conſ. 1. n. 104. l. 3. Bajard. ad Clar. in §. laſa. n. 9. Maſcard. de prob. concluſ. 1257. n. 19. Cephal. conſ. 75. n. 16. uti qui ab hoſtibus coactus devaſtavit bona ſui Principis.

54 Quarto excuſatur, cum crimen hoc fuit commiſſum ſine ullo damno Principis aut Reipublicæ, & in reo non fuit intentio, aut animus damnificandi. gl. in L. 2. in verb. in tabulis ff. ad L. Jul. majeſt. Boſſ. de crimine laſa n. 34. verſ. ad prædicta facit. Felin. in cap. cum vigeſimum col. 1. de off. Deleg. Farin. l. c. n. 10.

55 Quinto excuſatur ex causa neceſſariæ defenſionis. Farin. quæſt. 112. n. 148. ubi DD. Sexta eſt defectus doli, quia crimen læſæ ſine dolo non committitur. toto tit. ff. ad L. Jul. majeſt. maxime L. 4. Grammat. conſ. 21. n. 20. Gig. de crim. laſa. lib. 1. quæſt. 67. n. 41. & a dolo quilibet coloratus titulus excuſat. Menoch. conſ. 28. a n. 13. lib. 1. etiam levis. Decian. d. lib. 7. cap. 15. crim. n. 4. Farin. l. c. n. 18.

56 Septimo excuſatur a crim. læſæ, qui Principis offendit miniſtrum ex privato odio, aut privata injuria. Farin. l. c. n. 32. Gail. de pignor. obſ. 5. nu. 7. Decian. l. c. cap. 5. poſt n. 10. Gig. l. c. quæſt. 6. n. 1. & quæſt. 33. n. 10. Secus ſi offendit Principem ex privato odio. Capic. dec. 130. n. 15. Decian. lib. 7. crim. cap. 4. nu. 3. Burſat. conſ. 147. poſt nu. 15. Farin. l. c. nu. 44. niſi inimicitia fuerit juſta & neceſſaria pro defenſione. In dubio autem offenſio præſumitur facta ex odio Principis, & non privata inimicitia. Boſſ. de crim. laſa nu. 35. Rol. conſ. 1. n. 5. lib. 3. Burſat. l. c. Farin. l. c. n. 53. apud quem plura.

§. VIII.

Quomodo in hoc crimine procedatur.

57 In hoc crimine proceditur ſummarie, de plano, & ſine ſtrepitu, ac figura judicii. Gig. de crim. laſ. Majeſt. lib. 1. quæſt. 2. & quæſt. 5. nu. 1. Foller. in pract. crim. in verb. Item quod commiſit crim. læſ. nu. 91. Farin. de crim. laſ. quæſt. 118. n. 1. Etiam quando crimen non eſt primi capitis, ſed ſecundi. Rol. conſ. 68. n. 6. lib. 2. Decian. lib. 7. cap. 27. num. 21. Bajard. ad Clar. in §. laſ. nu. 25. verſ. 11. per quod tamen non auferuntur reo defenſiones. Farin. par. 1. de indic. & tort. quæſt. 39. nu. 45. & de crim. laſ. quæſt. 118. n. 3. neque procedi poteſt de facto, & præcipitanter, ſed attendi debet ad veritatem rei juxta facti & perſonarum qualitatem. L. famoſi. ff. ad L. Jul. majeſt. Neque eſt ſublata aliqualis ipſius judicii forma. Decian. l. c. cap. 42. n. 14. lib. 7. crim. Et ideo in hoc judicio ſervanda ſunt ſubſtantialia a jure naturali, ſeu gentium naturali ratione inducta. Gig. de crim. laſ. lib. 1. quæſt. 2. ante n. 1. & quæſt. 5. in princ. Decian. l. c. nu. 9. Farin. loc. cit. num. 5.

58 In hoc crimine proceditur per inquiſitionem, accuſationem, & denuntiationem. Gig. de crim. laſ. rubr. qualiter in crimine laſ. proced. quæſt. 1. & ſeqq. Decian. l. c. & alii apud Farin. l. c. nu. 6. etiam contra abſentem. Idem par. 1. de inquiſ. part. 1. quæſt. 11. Et ſi hoc crimen eſt, notorium, omnis ſolemnitas juris cenſetur remiſſa, dummodo probetur notorietas, ſeu quod crimen ſit notorium, & per Judices ſententiam pronuntietur crimen eſſe notorium. Peregr. de jure fiſci. lib. 3. tit. 8. n. 12. Niſi rebellio eſſet notoria facti permanentis, quia tunc poſſet Princeps notorium rebellem abſque alia citatione condemnare, imo abſque condemnatione punire, & illius bona invadere. Farin. de inquiſ. quæſt. 21. n. 76. & de crim. laſ. quæſt. 113. n. 62. & quæſt. 118. n. 8. verſ. ubi amplius. Ubi vero crimen non eſt notorium, eſt neceſſaria citatio. Clem. paſtor. de Jud. Gig. de crim. laſ. lib. 1. quæſt. 6. & 10. nu. 1. Limit. ſi Papa procederet contra reum læſæ majeſtatis, ex eo quod retinet terras Eccleſiæ aut Imperii, quia talis poſſet condemnari ſine citatione. Fel. Jo. Andr. Socin. a Gig. cit. de crim. laſ. lib. 1. quæſt. 6. rubr. qualiter in crim. laſ. procedatur. & quæſt. 10. numer. 7. Farin. l. c. num. 10. Decian. lib. 7. cap. 42. n. 4. in fin. de crimin.

59 Præterea Princeps Superiorem non recognoſcens poteſt in proceſſu hujus criminis ſupplere omnes defectus. Decian. l. c. n. 13. Farin. l. c. n. 11. qui citat Cæpoll. conſ. 17. n. 43. Et quamvis in cauſa propria quis Judex eſſe non poſſit juxta L. 1. C. ne quis in ſua cauſa, in crimine tamen læſæ ſecus eſt concludendum, in quo Princeps offenſus poteſt judicare, & contra reum procedere. Boſſ. de crim. laſ. nu. 52. verſ. & ita etiam Alex. in tract. de bann. in verb. laſ. majeſt. n. 50. quamvis aliquibus in locis contrarium obſervetur. Decian. crim. lib. 7. cap. 38. n. 1. Farin. l. c. num. 13.

60 Criminis vero læſæ majeſt. eſt judex, ſolus Princeps, & ad ipſum ſolum, aut delegatum ab eo cognitio ſpectat & punitio, quia hæc eſt de reſervatis Principi. Boer. de ſedition. præſuppoſ. 6. num. 20. & 21. Gig. d. lib. 1. quæſt. 1. n. 1. Decian. l. c. lib. 7. cap. 38. n. 5. & Farin. l. c. n. 14. Et hæc cognitio taliter ſpectat ad Principem, ut hæc in generali delegatione, ſeu conceſſione conceſſa non intelligatur. Quia hoc crimen eſt de arduis, quæ ſub generali conceſſione non veniunt juxta L. non ſolum ff. de procur. Gig. de crim. laſ. lib. 1. rubr. quis de crim. laſ. majeſt. cognoſcere poſſit. quæſt. 1. num. 3. Bajard. ad Clar. in §. laſ. majeſt. num. 25. ſpeciali 7. Farin. loc. cit. num. 15. qui citat Monticell. Decian. lib. 7. crim. cap. 37. num. 31. Hinc eſt, quod ſi alicui ad tempus fuerit conceſſum merum & mixtum imperium, non propterea intelligatur illi conceſſa cognitio ejuſmodi criminis. Gig. & Decian. ll. cc. Bajard. ad Clar. loc. cit. ſpeciali 7. verſ. & ſi Rex. Hinc eſt ſecundo, quod ſi alicui caſtrum in perpetuum fuit conceſſum, non cenſetur data facultas cognoſcendi ſuper crimine læſæ. Gig. loc. cit. quæſt. 1. numer. 18. Si autem alicui fuit conceſſa perpetua adminiſtratio cum mero, & mixto imperio, & totali juriſdictione, videtur etiam conceſſa cognitio ſuper crimine læſæ. Bajard. ad Clar. in §. laſ. num. 25. ſpeciali 7. verſ. & ideo dicitur ad tempus. Gig. 1. quæſt. 1. n. 5. verſ. ſecus tamen. Socin. jun. conſ. 105. n. 24. lib. 3. Farin. l. c. n. 18. intellige quoad crimen læſæ commiſſum contra eum, cui fuit facta conceſſio, ſecus ſi fuit commiſſum contra concedentem. Socin. loc. cit.

Gig.

Digitized by Google

Gig. loc. cit. n. 6. Decian. crimin. lib. 7. cap. 38. num. 6. Bajard. loc. cit. verſ. ſed non omnia.

61 Ad probandum hoc crimen ſufficiunt etiam probationes præſumptivæ. Decian. l. c. cap. 35. num. 4. uti per indicia. Idem cap. 37. num. 32. Farin. l. c. num. 21. ubi dicit, quod ex ſola ſuſpicione hujus criminis quis reus reputatur & punitur. Rimin. conſ. 704 num. 8. lib. 6. & adminuntur leviores probationes. Maſcard. de prob. concluſ. 164. Farin. loc. cit. Gig. tamen de crim. laſ. lib. 2. rubr. quomodo, & per quos crim. laſ. probetur quæſt. 29. vult in hoc crimine præſumptiones debere eſſe vehementiores, quam in aliis criminibus, & evidentiores ob reg. in cap. ubi periculum de elect. & probatur ex L. famoſi. §. hoc tamen crimen ff. ad L. Jul. majeſt. Decian. crim. lib. 7. cap. 45. n. 1. Maſcard. de prob. concluſ. 462. num. 21. Judex tamen volens reum læſæ condemnare etiam in priori ſententia ex præſumptionibus debet pœnam mitiorem imponere juxta Innoc. in cap. quia veriſimile. de præſumpt. Decian. loc. cit. cap. 35. n. 11. & non ad mortem contra Maſcard. de probat. concluſ. 1221. num. 83. & Menochium conſ. 99. n. 178. Clarum in §. fin. quæſt. 20. Farin. l. c. num. 23.

62 Ad probandam tamen rebellionem, cum hæc non ſit difficilis probationis, neceſſaria videtur plena probatio vera & concludens. Ita Gail. de pace publ. lib. 2. cap. 9. n. 31. Farin. loc. cit. num. 24. Sicut requiritur plena probatio, cum agitur contra tertium, uti poſſeſſorem bonorum rebellis. Decian. conſ. 410. n. 13. verſ. quarto principaliter & crim. lib. 7. cap. 45. n. 3. Bart. in L. ſi quando. col. 2. verſ. quæro dicis ſtatutum. C. und. vi. Farin. l. c. n. 25. Uti etiam quando agitur de damnanda memoria defuncti, quo caſu etiam requiruntur plenæ probationes. Bajard. ad Clar. in §. laſ. majeſt. n. 30.

63 Porro in judicio criminis læſæ majeſt. ab accuſatione deſiſti non poteſt, ſed ad illam proſequendam accuſator a Judice cogi poteſt. L. fallaciter. C. de abol. Gig. de crim. laſ. majeſt. lib. 1. rubr. qualiter in crim. laſ. majeſt. procedendum quæſt. 17. Decian. lib. 7. crim. cap. 37. n. 18. Farin. de crim. laſ. majeſt. quæſt. 18. nu. 27.

64 In his autem criminibus prohibitum eſt advocare, quia ejuſmodi inquiſito denegatur advocatus, qui etiam non admittitur pro filiis rebellium. tex. in cap. Felicis de pœn. in 6. Gig. de crim. laſ. lib. 1. rubr. cit. quæſt. 4. Barbat. conſ. 70. num. 19. lib. 4. quia etiam hæc cauſa eſt tractanda ſine ſtrepitu, qui in defenſionibus advocatorum non evitatur; niſi reus ſit mortuus, & agatur de damnanda memoria illius, quia tunc advocatus admitti debet. Gig. l. cit. & lib. 3. rubr. de plur. & var. quæſt. quæſt. 9. num. 5. Decian. crim. lib. 7. cap. 30. num. 32. Bajard. ad Clar. in §. laſ. majeſt. num. 25. ſpeciali 20. qui pariter requirit licentiam Principis, cum quo conſentit etiam Farin. l. c. num. 29.

65 Præterea illi, qui ſtipulantur pro reis crim. læſæ majeſtatis, ſunt infames juxta L. quiſquis. §. denique C. ad L. Jul. majeſt. ubi Gl. & Bal. in princ. verſ. applicans Princeps. gl. in cap. ſi quis. verb. intervenire 6. quæſt. 1. ubi Turrecrem. n. 12. Cancer. in pract. crim. in 1. tract. de appell. §. undecimus caſus. num. 2. Decian. crim. lib. 7. cap. 40. num. 33. Gig. de crim. laſ. majeſt. lib. 3. rubr. de plurib. & var. quæſt. quæſt. 9. Immo procurans rebanniri condemnatum, & bannitum pro crim. læſæ majeſtatis puniri debet tanquam præſtans auxilium, conſilium, & favorem ipſi bannito juxta L. quiſquis. §. denique. Bart. in L. in furti. §. ope n. 1. verſ. fallit in eo. ff. de furt. & in d. L. quiſquis C. ad L. Jul. majeſt. n. 1. Farin. l. cit. num. 31. non tamen debent tales puniri eadem pœna cum reis criminis læſæ, ſed tantum pœna perpetuæ infamiæ, & hodie de conſuetudine nulla pœna afficiuntur. Farin. l. cit. n. 33. & Sententia Bart. quod tantum procedat in crim. læſæ majeſtatis primi capitis defendit Odd. conſ. 27. a num. 14. apud Farin. loc. cit.

66 Quamvis regulariter accuſatore non probante reus veniat abſolvendus, licet nihil præſtiterit, & non fecerit defenſionem, quam facere non tenetur. L. fruſtra. L. alter. C. de accuſ. & L. qui accuſare. C. de eden. L. 1. ff. ad Turpill. tamen in hoc crimine læſæ majeſt. accuſatore non probante & in probationibus deficiente accuſatus non abſolvitur, niſi ſe purgando ſuam innocentiam probaverit vel per torturam, aut alio modo. Gig. de crim. laſ. majeſt. lib. 2. rubr. quomodo, & per quos crim. laſ. majeſt. probetur quæſt. 30. Quia in delictis gravibus, & atrocibus negativa eſt probanda a negante. gl. 1. verſ. ſimiliter in crim. laſ. majeſt. 6. q. 5. & in cap. 1. in verb. alteri ut Eccl. Benef. ſine dim. & in L. 2. verſ. item ſunt contra omnes. ff. de probat. & in cap. illud in fi. in verb. officium. de præſumpt. cujuſmodi ſunt læſæ majeſt. poditio patriæ, peculatus admiſſio, & militia deſerta. Pacian. de prob. lib. 1. cap. 51. n. 22. Hoſtien. in ſum. ut Eccleſiæ beneficia ſine dimin. confer. §. datur hic verſ. 8. Specul. in §. probare. nu. 15. verſ. nonum. de prob. contra Jo. And. Alberic. & alios. Farin. de crim. laſ. quæſt. 118. nu. 35. qui tamen de purgatione per torturam contrarium tenet contra Gig. & Igneum, apud eundem Farin. loc. cit. num. 36.

67 In crim. læſæ majeſt. procedituṙ contra juris regulas, contra quas memoria defuncti damnatur. Farin. quæſt. 10. a num. 42. & ad accuſandum admittuntur etiam inhabiles. Farin. quæſt. 12. num. 59. Et non revelans hoc crimen eodem modo punitur ac ſi ipſe illud commiſiſſet. Farin. quæſt. 51. num. 69. & ſeq. Et in hoc crimine quamvis non præcedat fama, poteſt inquiri. Farin. de inquiſ. quæſt. 9. num. 5. Nec ullo tempore præſcribi poteſt. Idem quæſt. 10. num. 29. Et an reus talis criminis confugiens ad Eccleſiam gaudeat immunitate, vide, quæ diximus in praxi Immunitatis, & alibi. Generalis indulgentia ſeu remiſſio criminoſis conceſſa non trahitur ad reos læſæ majeſt. Farin. de Inquiſ. quæſt. 6. a num. 55. In hoc crim. torquentur etiam minores. Idem quæſt. 41. num. 130. & in hoc crimine ſocius criminis facit indicium ad torturam. Idem quæſt. 43. num. 59. & admittuntur teſtes ſingulares, qui probant crimen læſæ. Farin. quæſt. 64. num. 200. Sicut etiam teſtes inhabiles. Idem quæſt. 62. num. 83. Et propter hoc crimen filius poteſt exhæredari, & præteriri. Farin. de crim. laſ. quæſt. 116. a num. 68. Et a ſententia in hoc crimine non datur appellatio. Idem quæſt. 101. num. 9. Et ſine indiciis in hoc crimine infligitur tortura. Farin. quæſt. 37. numer. 92. & ad ſententiam poteſt procedi etiam contra abſentem. Idem quæſt. 11. num. 1. Et hujus criminis reus, ſive publicus, ſive occultus aut ſecretus poteſt impune occidi. Farin. quæſt. 103. num. 13. vide etiam Decian. crim. lib. 7. cap. 87. num. 4. verſ. & ideo propter gravitatem. Bajard. ad Clar. in §. laſ. majeſt. num. 25. ubi dicit, quod in hoc crimine ſola Principis voluntas attenditur.

68 Præterea in hoc crimine milites & aliæ perſonæ, quæ alias non poſſunt torqueri, ſubjiciuntur torturæ, & nullum ipſos tuetur privilegium. L. nullus. C. ad L. Jul. majeſt. Bajard. ad Clar. in §. laſ. majeſt. num. 25. verſ. quartum ſpeciale. Et reus talis criminis, mox ac delictum fuit commiſſum, non poteſt quidquam alienare de ſuis bonis, nec debitores, ei ſolventes, liberantur. L. fin. C. ad L. Jul. majeſt. cap. Fœlicis. de pœn. in 6. & reus poteſt accuſari etiam poſt mortem, ut damnetur ejus memoria. d. L. fin. intra quinquennium a die mortis. Ejuſdem inſignia, quæ ſunt depicta in Civitate, debent deſtrui, & devaſtari. Bart. in L. eorum. ff. de pœn. Et quamvis in aliis delictis de ſe confeſſis contra alios non credatur, tamen contrarium ſit in hoc crimine læſæ. cap. nemini. 15. quæſt. 3. cap. cum Monaſterium. de confeſſ. L. quoniam liberi. C. de teſtib. cap. ult. de teſtib. cogen. Bajard. ad Clar. l. c. verſ. duodecimum ſpeciale.

69 Eſt etiam aliud ſpeciale in crimine læſæ, quod is, qui illud commiſit, non poteſt agere in judicio. Specul. in tit. de actore. §. 1. verſ. Item quod commiſit crim. læſæ majeſt. Bajard. l. c. verſ. decimum quartum ſpeciale. Et in hoc crimine admittitur probatio per duellum juxta gl. in L. fin. ad L. Jul. majeſt. Bajard. loc. cit. verſ. decimum ſeptimum. Domus illius debet deſtrui uſque ad fundamenta. cap. Fœlicis. de pœn. in 6. & Civitas propter rebellionem ſubjicitur aratro. And. in cap. 1. §. fin. de ca. cor. de jur. anc. & ſi domus ſit communis alicui innocenti, quid agendum, tradunt Archid. in d. cap. Felicis. ubi Joan. And. in L. ſi communi. ff. ſi ſervit. vendic. Bart. in L. Atheius ait. §. de eo opere. ff. de aqua plu. arc. & in L. ſi is cum quo. ff. commun. divid. Bald. in L. ſed etſi ſeverior. C. de infam. Bajard. l. c. verſ. decimum nonum ſpeciale. & videri poteſt in praxi Locationis.

70 Sed quid dicendum de Clerico, qui commiſit hoc crimen, a quo erit puniendus, a Judice Laico, vel Eccleſiaſtico. Reſpondetur, quod de jure canonico ſit pu-

puniendus a Judice Eccleſiaſtico exceptis caſibus ſeudotum. Bajard. *l.c. verſ. trigeſimum ſpeciale*.

§. IX.

Miſcellanea de crimine læſæ majeſtatis.

71 Quæres an adulterium commiſſum cum uxore Imperatoris, ſit crimen læſæ majeſtatis? juxta dicta ſuperius videbatur dicendum quod ſic, ſed contrarium tenuit Andr. de Iſernia *in tit. quibus mod. feudum ammittatur. §. item ſi fidelis. col.* 3. *&* 4. & Boſſ. *de crim. laſ. ſub numer.* 3. apud Farin. *eod. tit. quaſt.* 112. *inſpect.* 1. *numer.* 44. quia perſona Uxoris non offenditur.

72 Quæres ſecundo, an ejicientes Cardinalem ſeu Epiſcopos e ſuis Diœceſibus aut territoriis, & an ejuſmodi conſilio, ſeu mandato concurrentes committant crimen læſæ? Reſpondetur affirmative etiam effectu non ſecuto, ſicut etiam ratificantes ejuſmodi delictum ſuo nomine factum, quamvis offenſio fuerit facta ex odio privato, aut fuerit facta contra familiarem Pontificis aut Cardinalis, Clericum tamen, contra quod crimen *in cap. Falicis de pœn. in* 6. diverſæ fuerunt inflictæ pœnæ; nam fiunt infames, habentur pro diffidatis & ejuſmodi de quibus ſupra dictum fuit. & videri poteſt apud Farin. *loc.cit. quaſt.* 116. *n.* 72. Paſchal. *de patr. pot. par.* 4. *cap.* 5. *n.* 9. *&* 10. Cabal. *reſol. crim. caſ.* 276. *n.* 3. *& alii.* apud Conciol. *reſol. crim. verb. laſ. majeſt. reſ.* 1. *n.* 1. Gomez *var. reſ. tom.* 3. *cap.* 2. *num.* 13. *&* 15. Peregr. *de jure fiſc. lib.* 3. *tit.* 9. *num.* 5.

73 Quæres tertio. An Imperator poſſit committere crimen læſæ majeſtatis? Certum eſt quod contra Pontificem Imperator hoc crimen committere poſſit. Gig. *de crim. laſ. majeſt. lib.* 1. *rubr. qualiter, & a quibus crimen laſ. majeſt. committ. quaſt.* 2. *num.* 5. Boſſ. *eod. tit. ſub num.* 107. *verſ. Et imperator etiam* Decian. *lib.* 7. *cap.* 8. *num.* 1. Farin. *eodem trac. quaſt.* 112. *inſpect.* 7. *num.* 229. ſicut etiam ſubditus Imperatoris, ſi offendat Papam. DD. apud Farin. *l.c. num.* 247. Gig. *l.c. quaſt.* 3. *num.* 1. Boſſ. *eod. tit. nu.* 11. quia ſubditus Imperii, eſt etiam ſubditus Papæ habitu, licet non actu juxta *cap. novit. de jud.* Decian. *loc.cit. num.* 2. *lib.* 7. *crim.* Farin. *d. num.* 247. Et quamvis Oldenburgherus *in ſuo Limneo enucleato lib.* 1. *cap.* 10. *num.* 4. *fol. mihi* 87. dicat, quod imperator poſſit committere crim. læſæ majeſt. in Imperium citans. *L. ult. ff. ad L. Jul. majeſt.* tamen contrarium defendit Raiking. *de regim. ſacul. lib.* 1. *claſſ.* 5. *cap.* 9. *num.* 11. quia ubi reſidet majeſtas ibi eſt ſuprema poteſtas & pœnes Imperatorem reſidet majeſtas, & non pœnes imperium, in quo certe ſine Imperatore majeſtas non reſidet.

Quæres quarto, an ſemper miles ſtipendiarius deſerens militiam incidat in crim. læſæ. Reſpondetur non ſemper, uti ſi ſtatim fuit reverſus, aut ex urgente neceſſitate deſeruit, & ea ceſſante fuit reverſus, aut tempus militiæ fuit finitum. Farin. *l.c. numer.* 261. *quaſt.* 112. Bajard. ad Clar. *in §. laſ. num.* 2. *verſ.* 22. *&* 24. vel ſi non confugit ad hoſtes, & cum illis contra proprium Principem pugnavit. DD. cit.

74 Quæres quinto, an fœminæ reæ crim. læſæ eodem modo puniantur ac maſculi. Reſpondetur mitius eſſe puniendas, quia ob ſexus fragilitatem minus auſuræ creduntur. Gig. *de crim. laſ. lib.* 3 *rubr. de pœn. quaſt.* 14. Gomez *de delict. cap.* 2. *num.* 13. *verſ. filia.* Peregr. *de jure fiſci. lib.* 3. *tit.* 9. *num.* 8. Decian. *crimin. lib.* 7. *cap.* 41. *num.* 2. Farin. *de crim. laſ. majeſt. quaſt.* 116. *num.* 72. Paſchal. *de patr. pot. par.* 4. *cap.* 5. *num.* 9. *&* 10. Cabal. *reſ. crim. caſ.* 276. *num.* 3. & alii apud Conciol. *reſ. crim. verb. laſ. majeſt. reſ. un. num.* 1. Neque excluduntur a ſucceſſione extraneorum, nec conjunctorum tam ex teſtamento, quam ab inteſtato. Ita Gig. *de crim. laſ. l.c. quaſt.* 14. Clar. *in §. laſ. num.* 10. Farin. *loc.cit. num.* 96. Rota apud Coccin. *dec.* 298. *nu.* 7. & Vivian. *de Jurepatr. dec.* 106. *num.* 7. Conciol. *l. c. num.* 6. *& in verb. legitima. reſ.* 1. *numer.* 7. & Molin. *de legit. lib.* 3. *tit.* 1. *quaſt.* 30. *num.* 21. Calvin. *de aquit. can. lib.* 1. *cap.* 12. *num.* 9.

75 Quæres ſexto, qua pœna puniatur reus læſæ majeſt. de Jure Canonico; nam quod de jure civili tam in primo, quam ſecundo capite puniatur pœna mortis, vidimus ſupra. Reſpondetur de jure canonico reum læſæ, ſi eſt Laicus, excommunicari, & in Monaſterium detrudi. *cap. ſi quis Laicus.* 22. *quaſt.* 5. Decian. *crim. lib.* 7. *cap.* 70. *n.* 40. Farin. *de crim. laſ. quaſt.* 116. §. 1. Gig. *eod. tit. lib.* 2. *quaſt.* 1. *num.* 7. *&* *lib.* 3. *de rebell. quaſt.* 25.

Quæres ſeptimo, quando in crim. læſæ proceditur 76 contra memoriam defuncti, an citari debeant filii, cognati, & ſucceſſores defuncti? Reſpondetur debere citari ad contradicendum ne memoria defuncti damnetur, & non tantum, quando poſt mortem cœptum fuit judicium, ſed etiam quando in vita fuit accuſatus, & pendente appellatione fuit mortuus. Gig. *de crim. laſ. rubr. qualiter in crim. laſ. quaſt.* 21. Bajard. ad Clar. *in §. laſ. majeſt. numer.* 28. Peregr. *de jure fiſci. lib.* 4. *tit.* 5. *num.* 19. *& ſeqq.* Et defuncti memoria ut damnari poſſit, requiruntur plenæ probationes. Dec. *conſ.* 410. Bajard. *loc.cit. num.* 29. *verſ. Item adde.*

Rebellis ut quis dicatur, an requiratur ſententia, vide Maſcard. *de prob. concluſ.* 1257. *vol.* 3. & an ſuffi- 77 ciat declaratoria, ac bona illius ipſo jure tranſeant in fiſcum. vide Gabr. *conſ.* 179. Bajard. *l.c. num.* 31. *&* 32. & rebellis, ſi hoc crimen patefacit, antequam ad actum proceſſerit, non ſolum veniam, ſed etiam præmium conſequitur, ſi autem ad actum proceſſit, ſed antequam perficiatur, illud propalavit, veniam tantum, & non præmium conſequitur, Cataldus de Boncompagnis *inter conſ. crim. diverſ. conſ.* 55. *num.* 4. *vol.* 1.

Vide plura in ver. *Majeſtas.*

L U C R U M.

Praxis Lucri.

Lucrum ex contractu facere nequit, qui contractum 1 non adimplevit. *L. Julianus. §. afferri. ff. de act. empt.* Zachias *de ſocietate efficii. num.* 445. Gratian. *diſcept. for. cap.* 137. *num.* 8. *& cap.* 143. *n.* 49. *& cap.* 301. *num.* 11. Seraphin. *dec.* 225. Rota apud Bich. *dec.* 341. *n.* 2. Niſi defectus implementi, ut poteſt, fuerit a creditore tacite, vel expreſſe remiſſus. Zachias *l.c.* ubi Rota *dec.* 1. *n.* 8. *&* 9. & coram Buratt. *dec.* 674. *n.* 4. Gratian. *diſcept. for. cap.* 302. *n.* 14. *&* 15. & cenſetur remiſſus per receptionem fructuum pro tempore, quo fuerunt recepti Zachias *de ſociet. effic. nu.* 257. Hond. *conſ.* 38. *n.* 5. *lib.* 1. Gratian. *diſcept. for. cap.* 301. *n.* 36. Rota *dec.* 113. *n.* 6. *par.* 1. *diverſ.* & coram Buratt. *dec* 674. *n.* 7. & apud Bich. *dec.* 341. *n.* 3. *&* 4.

Lucrum ceſſans ut debeatur, quæ requirantur, vide. 2 Bich. *dec.* 16. *nu.* 1. Non enim debetur ex ſola probatione generica, quod in loco ſemper adſint occaſiones inveſtiendi, quia ex hac probatione tantum infertur potentia remota, quæ non ſufficit ad effectum lucri ceſſantis, ſed requiritur potentia proxima ſcilicet, quod occurrerit occaſio inveſtiendi, & ob moram debitoris inveſtiri pecunia non potuerit, quam opinionem tanquam veriorem amplexa eſt Rota apud Bich. *l.c. n.* 3. *&* 4. Bald. *in L. rogaſti. §. ſi tibi nu.* 7. *verſ. in contrarium. ff. ſi cert. pet.* Dec. *conſ.* 39. *n.* 5. *&* 111. *n.* 14. Burſat. *conſ.* 320. *n.* 54. *&* 86. Menoch. *conſ.* 1207. Put. *dec.* 231. *lib.* 1. Surd. *conſ.* 485. *n.* 6. Caſtr. *in L.* 3. §. *ſi. ff. de eo, quod certo loco.* Menoch. *de arb. caſ.* 189. *n.* 2. Gratian. *diſc. for. cap.* 67. *num.* 13. quia ad hunc effectum copulative requiritur in Creditore lucri voluntas & poteſtas, ſed poteſt eſſe, quod Creditor licet pecunias a debitore habuiſſet, tamen tunc in occaſionibus ſe offerentibus erogare noluiſſet. Rota apud Zachiam *dec.* 7. *n.* 8. *&* 12. Soto *de Juſt. & Jur. lib.* 6. *quaſt.* 1. *art.* 3. *col.* 5. Ugol. *de uſur. cap.* 6. §. 8. Bonac. *de contract. diſp.* 3. *quaſt.* 3. *punct.* 4. *n.* 13. Scaccia *de camb.* §. 1. *quaſt.* 7. *par.* 2. *ampl.* 8. *n.* 89. Azor. *inſtit. moral. lib.* 5. *tit. de uſur. cap.* 5. *verſ.* 2. & voluntas ſola non probata potentia propinqua alicujus particularis inveſtimenti remanet ſemper ambigua & incerta, an lucrum feciſſet, & ita lucrum certum omnino, & indubitatum non eſſet, prout deberet, ad hoc ut intereſſe lucri deberetur. Coller. *de proceſſ. execut. par.* 1. *cap.* 10. *n.* 137. Molina *de contract. tract.* 2. *diſp.* 316. *n.* 2. Mant. *de tacit. lib.* 10. *tit.* 6. *n.* 8. Afflict. *dec.* 20. *n.* 2. Surd. *dec.* 262. *n.* 1. Bich. *l.c. n.* 7. ut enim intereſſe debeatur, lucrum debet eſſe certum, ne pateat via uſuris, & indubitatum. Gratian. *diſcept. for. cap.* 240. *n.* 28. Joſ. Ludovic. *deciſ. Peruſ.* 67. *n.* 15. Bich. *n.* 16. Lim. quoad pupillum, cui lucrum ceſſans debetur ex ſola potentia generali & remota inveſtiendi. Bich. *l.c.*

Digitized by Google

l.c. contra Bart. *in L. Tutor*, *qui repertorium*. §. *qui poſt n.* 2. *ff. de adminiſtr. Tut.*

3 Lucrum dotis debitum viro detrahi debet ex bonis dotalibus & non ex bonis extradotalibus, & ſi fuit contraventum Legi. *Hac edictali*, prius eſt detrahenda legitima nepotum, quam lucri ſecundi viri, Rota apud Bich. *dec.* 293. *nu.* 19. *&* 20. quia legitima debetur de Jure naturæ, lucrum vero dotale ex pacto, vel ex ſtatuto, Betous *conſ.* 26. *n.* 22. *verſ. ſed iſtud ac. lib.* 2. Bich. *l.c. n.* 20. *&* 21. *& dec.* 357. *num.* 3.

4 Lucrum dotis, quod maritus facit, non eſt conferendum aliis fratribus. Fachin. *lib.* 13. *controv. Jur. cap.* 95. quia eſt adventitium, & adventitia hodie non conferuntur. *L. ult. C. de collat.* Bart. *in L. ſi cum dotem.* §. *transgrediamur. ff. ſol. matrim.* Rol. *in tract. de lucro dot. q.* 110. Debet communicari inter ſocios omnium bonorum. Coſta *de port. rata, quæſt.* 41. Rol. *l.c. quæſt.* 111.

5 Lucrum dotis ceſſat, ubi dos eſt reſtituenda. Rol. *l.c. quæſt.* 38. Gratian. *diſcept. for. cap.* 609. *a num.* 5. debetur etiam in dote promiſſa, actio tamen illius differtur uſque dum adveniat dies ſolutionis, & pro hoc lucro datur retentio. Altograd. jun. *controv.* 78. *num.* 2. Gail. *lib.* 2. *obſ.* 79. Rota coram Seraphin. *dec.* 248. & coram Ludoviſ. *dec.* 5. & Altograd. ſen. *conſ.* 30. *lib.* 2.

6 Lucrum ceſſans qualiter ſit probandum, vide Carlin. *controv.* 29. dum taxatur, deducuntur expenſæ, & periculum. Seraph. *dec.* 770. Bonac. *de contr. diſp.* 3. *quæſt.* 3. Ciarlin. *loc. cit.*

7 Lucrum ex culpa proveniens, non poteſt deferri cauſanti culpam vel delictum. Bald. *in L. ſed ſi hac.* §. *proſtituta. ff. De in jus vocan.* quia nemo ex delicto debet præmium reportare. *L. relegatorum. L. ſive hereditaria.* 12. *ff. de negot. geſt.* Barb. *axiom. lib.* 10. *cap.* 29. *ax.* 7.

8 Lucrum cum damno compenſari poteſt. *L.* 11. *ff. de negot. geſt.* ſi uterque vel in dolo, vel in culpa reperiatur. *L. ſi ambo. ff. de compenſ.* Hinc non fit compenſatio lucri cum damno illato vel cauſato ex negligentia, dolo, aut culpa Adminiſtratoris, quando lucrum contingit ex legali providentia potius, quam ex facto ipſius adminiſtratoris. *L. Cajus.* 11. *ff. de uſur.* & hominis culpa non compenſatur cum proviſione legis, de quo plura videri poſſunt apud Barb. *axiom. lib.* 10. *cap.* 29. *axiom.* 10.

9 Lucrum quod a Lege datum eſt, privatus auferre non poteſt. *Novell.* 22. *cap.* 33. *in fin.* Socin. ſen. *conſ.* 121. *vol.* 4. *num.* 24. Gail. *lib.* 2. *obſ.* 187. *numer.* 2. Betlich. *par.* 3. *concluſ.* 9. *num. &* 4. Carpzov. *par.* 3. *conſtit.* 7. *defin.* 1. *num.* 1. Bald. *in L. pro hæreditariis. verſ. ſextus. C. de hered. act.* Dec. *conſ.* 19. Alex. *conſ.* 55. *lib.* 2. *num.* 1. Rol. *in tract. de lucro. dot. quæſt.* 82. Cacher. *dec. Pedemon.* 20. Burſat. *conſ.* 212. *n.* 5. Barb. *l.c.*

10 Lucrum ex alieno pendens arbitrio non eſt conſiderabile. *L. inde Neratius.* 23. §. *Idem Julianus.* 2. *ubi gl. ff. ad L. A. L. medicus.* 26. *ff. de oper. libert.* Bald. *conſ.* 71. *vol.* 1. Bard. *loc. cit. ax.* 18.

11 Lucrum ceſſans pro damno habetur. *L.* 3. §. *fin. ubi gl. ff. de eo quod cert. loc. L. ſi manifeſte. C. de ſervit.* Barb. *loc. cit. ax.* 23.

12 Lucrum non debet quis capere ex eo, quod exiſtit impugnare. *cap. ex eo.* 38. *de R. J. in* 6. *cap. alim.* 20. *de cenſib. L. ſi a te.* 7. *C. de pact. inter empt. L. quod ſi minor.* §. *reſtitutio.* 4. *ff. de minor.* Menoch. *de præſumpt. lib.* 2. *præſ.* 45. *n.* 16. Mar. Antonin. *var. reſ. lib.* 3. *reſ.* 1. *num.* 62. Gratian. *diſcept. for. cap.* 770. *n.* 21. Si impugnans tamen obtinuerit, ſecus ſi ſuccubuerit. Gabr. *de regul. concluſ.* 1. *numer.* 52. *limit.* 8. Gratian. *cap.* 688. *num.* 38. Lim. in impugnatione neceſſaria & legali. Lim. 2. dum lis pendet, quia illa durante impugnans ex actu impugnato lucrum conſequi poteſt. Gabr. *d. concluſ.* 1. *num.* 40. Vivius *dec.* 379. *num.* 6. Giurba *dec.* 55. *n.* 11. Barb. *l.c. ax. ult.*

13 Lucrum majus unius ex ſociis, compenſatur majoribus impenſis per eundem factis. Marcabrun. *conſ.* 5. *n.* 108. Peregr. *conſ.* 27. *num.* 13. *verſ. præterea in facto*. Pacion. *alleg.* 6. *n.* 36.

14. Lucrum dotale eſt creditum, nec poteſt mulier teſtanſtando illi præjudicare. Decian. *conſ.* 2. *num.* 96. *lib.* 5. Altograd. *conſ.* 32. *n.* 18. *lib.* 2. Theſ. *dec.* 34. *in princip.* Rota *dec.* 15. *n.* 8. *par.* 4. *recent.* Pacion. *alleg.* 57. *n.* 4. & Creditor lucri præfertur legatariis. *L. creditoris. ff. de diſtract. pign. L. qui generaliter. ff. qui potior. in pign. lib. hab.* quia legatarii habent tantum hypothecam in illa bonorum parte, quæ ſupereſt deductis debitis. *L. creditoribus.* 4. *ff. de ſeparat.*

15 Lucrum dotis, quod ſtatutum concedit in bonis non habet locum in bonis ſitis extra territorium ſtatuentium. Balb. *in cap.* 1. *n.* 3. *de juram. calum.* Jo. And. ad Specul. *tit. de inſtrum. edit.* §. *compendioſe. num.* 16. *verſ. opponitur*. Menoch. *conſ.* 672. *num.* 2. Rol. *conſ.* 80. *num.* 26. *lib.* 4. Gail. *lib.* 2. *obſ.* 124. *num.* 10. Rot. Flor. apud Magon. *dec.* 107. *num.* 10. Pacion. *alleg.* 67. *num.* 1. Et quamvis matrimonium fuerit contractum in territorio ſtatuentium, tamen ſi uxorem erat traducturus illico ex territorio ſtatuentium in aliud territorium, tunc non attenditur locus contractus & ipſius ſtatutum, ſed ſtatutum loci ad quem. Dec. *conſ.* 282. *num.* 8. *verſ. quia maritus*. Barb. *in L. exigere.* 65. *num.* 131. *ff. de Jud.* Mant. *de tacit. lib.* 3. *tit.* 14. *n.* 5. Grat. *conſ.* 113. *n.* 16. *lib.* 2. Pacion. *l.c. num.* 2.

16 Lucrum dotis debetur etiam, quando dos fuit conſtituta partim in bonis liberis, & partim in fideicommiſſariis, habita ratione omnium præſertim cum bona libera ſunt pro illo ſufficientia. Bald. *conſ.* 356. *lib.* 2. Craveta *conſ.* 186. *num.* 16. *verſ. ex quibus infertur*. Peregr. *de fideicom. art.* 42. *n.* 106. *& conſ.* 82. *n.* 1. *verſ. contra autem lib.* 5. Rota coram Dunozzet. *dec.* 992. Pacion. *alleg.* 96. *a num.* 1. ſecus eſſet dicendum in defectu bonorum liberorum. Pacion. *loc. cit.* ubi Peregr. *de fideicom. art.* 41. *nu.* 102. Et ſcientia mariti, quod bona data in dotem eſſent fideicommiſſaria, non impedit lucrum dotis; quod legitime non obſtante fideicommiſſo detrahere poteſt, quia non videtur illa a marito renuntiatum fuiſſe. Odd. *de fideicomm. quæſt.* 43. *n.* 164. *verſ. ſecundum.* Pacion. *loc. cit. num.* 15.

17 Lucrum, ſeu illius intereſſe eſt incertum, & eſt aliquando majus, aliquando minus. *L. quatenus.* 25. *ff. de R. J.* & eſt ita dubium & incertum lucrum ſocietatis, ut propterea non ſit licita ab initio illius taxatio. Borgnin. *dec.* 13. *n.* 4. *par.* 2. & non licet arguere a lucro facto ab aliis pro taxando lucro alterius. Caſtr. *in L.* 1. §. *nunc de officio ſub n.* 3. *verſ. ſecus ſi erat incertum. ff. de eo, quod certe loco.* Natta *conſ.* 370. *n.* 1. Rim. jun. *conſ.* 52. *n.* 42. & alii apud Cyriac. *controv.* 395. *a n.* 16.

18 Lucrum dotis, ubi ſtatutum illud defert marito uxore defuncta ſine liberis ex eo matrimonio, ea mortua cum liberis, maritus non lucratur. Abb. *conſ.* 118. *col.* 2. *ſub n.* 2. *verſ. ſed ſi vult diſponere. vol.* 2. Natta *conſ.* 308. *col.* 1. Rol. *de lucro dotis. quæſt.* 42. Curt. *jun. conſ.* 93. *num.* 6. Ruin. *conſ.* 63. *num.* 2. *&* 3. *vol.* 3. Rimin. jun. *conſ.* 600. *num.* 29. & alii apud Cyriac. *controv.* 271. *num.* 6. Et lucrum dotis debitum marito detrahendum eſt ante legitimam matris. Cucbus *in tract. de legitima. in rubr. legitima eſt quota bonorum nu.* 27. Cyriac. *controv.* 304. *num.* 15.

19 Lucrum ceſſans non debetur non ſolito negotiari, ſi lucrum ſit extrinſecum, ſecus ſi eſt intrinſecum proveniens ex re ipſa, quale eſt lucrum fructuum. Caſtr. *in L.* 3. §. *fin. ſub n.* 3. *&* 5. *ff. de eo quod certo loco.* Rimin. jun. *conſ.* 166. *n.* 17. *&* 20. Cyriac. *controv.* 586. *n.* 103.

20 Lucrum radicatum, & damnum a pari procedunt. *gl. in L.* 1. §. *ſi quis propter. verb. in integrum. ff. de itiner. actuque privat.* Becc. *conſ.* 43. *num.* 23. *& conſ.* 55. *num.* 34. Cyriac. *l.c. num.* 102. Gratian. *diſc. for. cap.* 33. *num.* 47. Surd. *de alim. tit.* 9. *quæſt.* 39. *num.* 13. Bald. *in L. cum te. C. de donat. ante nupt.* Cæſ. de Graſſ. *dec.* 1. *num.* 5. *de V. S.* Et lucrum intelligitur deductis expenſis, & damnis. *L. Mutius. L. cum duob.* §. *quidem ſangariam. L. ſi unus.* §. *ſi quid unus. ff. pro ſoc.* Rota Genuen. *dec.* 67. *num.* 9. Hert. Felic. *de ſociet. cap.* 20. *num.* 1. Cyriac. *controv.* 630. *n.* 1.

21 Lucrum nemo conſequi debet cum alterius jactura. *L. jure naturæ. ff. de R. J.* & contra illum, qui lucrum, aut commodum percipit ex damno illato, qui paſſus eſt damnum, agere poteſt. Cyriac. *controv.* 703. *num.* 10. *&* 698. *n.* 94. & ex dolo ſuo nemo lucrum facere debet. *L. ne ex dol.* 13. *ff. de dolo malo.* Cyriac. *controv.* 178. *n.* 64.

22 Lucrum non percipit, qui recipit, quod ſibi debebetur. *L. item ſi filiusfam.* 7. §. *proinde. verſ. non tamen. alias L. ſed Julianus.* 9. *ff. ad Maced.* Bald. *conſ.* 321. *ſub n.* 4. *vol.* 3. Cyriac. *controv.* 76. *num.* 15.

23 Lucri amiſſio dicitur damnum non tantum quando eſt jam acquiſitum, ſed etiam quando proxima eſt ſpes illud acquirendi, & lucrum ceſſans poteſt dici damnum.

Surd.

Digitized by Google

Surd. *conſ.* 383. *nu.* 23. *vol.* 3. quia damnum dupliciter accipi & conſiderari poteſt, primo pro eo quod alicui aufertur, ſecundo pro eo, quod quis impeditur ne acquirat. Rimin. *conſ.* 166. *num.* 9. *vol.* 2. Cyriac. *controv.* 452. *num.* 61. & 62. & lucrum ceſſans in juſtis negotiationibus eſt magis vicinum damno emergenti, quam lucro ceſſanti. Cacher. *dec.* 143. *in fi.* Gratian. *diſc. for. cap.* 387 *num.* 8. Cyriac. *controv.* 326. *num.* 32.

24 Lucrum dotale debetur etiam in dote promiſſa, quamvis pro illius ſolutione nondum venerit dies. Gail. *lib.* 2. *obſ.* 79. Rota coram Seraph. *dec.* 248. & coram Ludoviſ. *dec.* 5. ubi Beltramin. *litt. A.* Buratt. *dec.* 432. *n.* 2. Fenzon. *ad ſtatut. Urb. cap.* 132. *num.* 6. Altograd. ſen. *conſ.* 30. *per totum. lib.* 2. & Altograd. jun. *controv.* 78. *n.* 2. Debet tamen differri exercitium actionis uſque ad purificatum tempus. Maut. *dec.* 337. Ferent. ad Buratt. *dec.* 432. *num.* 11. Boſſ. *de dote cap.* 2. §. *primo. num.* 48. Altograd. ſen. *conſ.* 30. *lib.* 2. Et pro hoc lucro datur viro retentio. Ruin. *conſ.* 133. *num.* 6. *verſ. alia etiam ratione. vol.* 4. Phanuc. *de lucro dot. in verb. reſtituenda ſub nu.* 55. *verſ. quoniam ſtatutum.* Gratian. *diſc. for. cap.* 300. *ſub n.* 35. Altogr. ſen. *conſ.* 30. *ſub num.* 18. *verſ. optime. lib.* 2. jun. *l. c. num.* 4. Monach. *dec. Bonon.* 6. *num.* 7.

25 Lucrum dotis marito ex ſtatuti diſpoſitione debitum habet titulum lucrativum. Rota *dec.* 488. *n.* 13. *par.* 5. *diverſ.* Bald. & Caſtr. *in L.* 1. *C. de inoffic. dot.* Mangil. *de imput. quaeſt.* 10. *n.* 10. & 33. Merlin. *de legit. lib.* 2. *tit.* 1. *quaeſt.* 22. *n.* 4. & 13. Altograd. jun. *controv.* 89. *n.* 48. & ante illud legitima filiorum primi matrimonii detrahitur, quæ debetur titulo oneroſo. Merlin. *l. c. quaeſt.* 16. *num.* 4. & *quaeſt.* 22. *num.* 15. & 16. qui lucrativo præfertur. Rota *dec.* 488. *n.* 16. *par.* 1. *diverſ.* Affl. *dec.* 86. *n.* 3. Altograd. ſen. *conſ.* 34. *n.* 13. *lib.* 2. Mart. *de ſucceſſ. leg. par.* 3. *quaeſt.* 11. *art.* 2. *nu.* 15. *Hodierna in L. hac edictali. quaeſt.* 7. *n.* 17. Altograd. jun. *l. c. n.* 47.

26 Lucri radicati & damni eſt par ratio. *gl. in L.* 1. §. *ſi quis propter. verb. per in integr. ff. de itin. act. priv.* Bald. *in L. cum te. C. de donat. ante nupt.* & perdens lucrum quæſitum dicitur pati damnum. Gratian. *d. cap.* 89. *diſc. for.* Non dicitur autem lucrum radicatum, quod dependet ab alieno arbitrio. *L. inde Neratius.* 23. §. 1. *verſ. quod ſi uno. ff. ad L. A.* uti in molendino, cum ſit liberum accedere ad quodcumque molendinum. Erit autem conſiderabile & radicatum, ſi quis ex conſuetudine præſcripta, aut privilegio obtinuiſſet, ut ipſe ſolus haberet molendinum, aut hoſpitium. Gratian. *l. c. n.* 11.

27 Lucrum factum a filiofam. ſi fuit negotiatus nomine patris, totum cedit patri, quia tunc filius cenſetur & donaſſe ſuam operam, & induſtriam, & poſſit hoc caſu dici inſtitor, ſeu procurator patris ad negotiandum. Ang. *conſ.* 82. *col.* 2. Aym. *conſ.* 156. *n.* 4. & 6. *ad med.* Calcan. *conſ.* 19. *col.* 8. Socin. *conſ.* 92 *col.* 12. *n.* 15. *lib.* 1. Ripa *in L.* 4. *n.* 159. *ff. ad L. Falc.* ubi Petrus de Ubald. Corn. & alii Bertrand. *conſ.* 71. *col.* 3. *ad med. n.* 5. *lib.* 1. *par.* 2. & *conſ.* 284. *n.* 4. *lib.* 3. *par.* 1. quia nudus miniſter nullum commodum ſentit, nec damnum, ſed omnia lucra & damna ſunt ejus, qui illum conſtituit. *L. qui proprio.* §. *de procurat. ff. de procur. L. quod procurator ex re ff. eod.* Gratian. *diſc. for. cap.* 543. *num.* 18. & 19. an autem filius præſumatur negotiari ex pecunia patris. vide Carol. Anton. de Luca *l. c. num.* 1. qui citat Michalot. *de fratrib. par.* 1. *cap.* 6. *numer.* 59. tenentem præſumi negotiari proprio nomine, & in dubio pecunia præſumitur ſolventis contra Gratian. *diſc. for. cap.* 401. *lib.* 3. *num.* 19. tenentem præſumi negotiari nomine patris, & ubi filius eſt valde induſtrioſus, & negotiatur cum pecunia patris, ſi lucrum eſt magnum, quod lucrum quod communiter faciunt Mercatores, dividendum ſit inter patrem & filium, reliquum vero tanquam adventitium eſt filii. *L. cum oportet. L. ſi heres. ff. ad L. Falc.* Mangil. *de imput. & detract. quaeſt.* 34. *num.* 9.

28 Lucrum ob aſſecurationem non eſt prohibitum, dummodo non ſit ratione mutui. Gratian. *diſcept. for. cap.* 589. *num.* 6. quamvis aſſecuratio fiat a mutuante, ſi lucrum percipit ob ſuſceptionem periculi. Angel *in verb. uſura* 1. *quaeſt* 38. Sylveſt. *in ſum. in verb uſura.* 2. *quaeſt.* 36. Lup. *de uſur. comment.* 3. §. 1. *num.* 19. Petr. Santern. *de aſſecurat. & ſponſion. mercat. par.* 1. *n.* 10. Villagut. *de uſur. q.* 26 *col. ult.* Gratian. *diſc. for. cap.* 589. *n.* 8. Scaccia *de commerc. & camb.* §. 1. *quaeſt.* 1. *a num.* 294. & 301.

29 Lucrum triplex poteſt concurrere in mercatore, pro trajectione pecuniæ & propter duplicem valorem, ſeu æſtimationem pecuniæ intrinſecum, & extrinſecum, & quidem propter trajectionem, quia pecunia procul abſens a loco contrahentium minoris æſtimatur, quam præſens, & ideo præſens poteſt cum lucro contra abſentem permutari, & ita etiam merces abſentes minus valent, quam præſentes. Sylveſt. *in verb. uſura.* 4. *quaeſt.* 4. *ad fin.* Leſſ. *de juſt. & jur. lib.* 2. *cap.* 23. *tit. de camb. dub.* 4. *num.* 30. Propter æſtimationem pecuniæ tam in loco ubi datur, quam ubi redditur, ſive æſtimatio ſit intrinſeca & legitima proveniens a Lege, ſive extrinſeca ſeu fortuita proveniens ex cauſis extrinſecis & fortuitis. De quo plura videri poſſunt apud Gratian. *l. c. cap.* 652. *per totum.* Et plura lucra poſſunt concurrere in eodem cambio ex diverſis titulis, prout in eo quo fungitur officio duorum, cui eſt ſolvendum duplex ſalarium. Felin. *in cap. cum olim. De re jud.* Bart. *in L. Sejo de ann. leg.* Bald. *in L. qui duob.* 23 *ff. de cond. & demonſtr.* Bec. *conſ.* 27. Pontan. *de alim. cap.* 16. *num.* 7. *tom.* 8. *par.* 1.

30 Lucrum & ſalarium debetur pro labore mercium emendarum, & pro cambio pecuniarum pro illis emendis tanquam ex diverſis cauſis proveniens. Rebell. *de oblig. Inſtit. par.* 2. *lib.* 21. *quaeſt.* 6. *nu.* 3. & 4. Gratian. *diſc. for. l. c.* pro eodem tamen officio, aut obſequio non poteſt dari duplex lucrum.

31 Lucrum factum pecunia, quæ habuit principium ex rebus communibus, debet a fratre fratri communicari, quia, cum illud ex re illius provenerit, debet eidem reſtitui. *L. ſi me, & Titium. ff. ſi cert. pet.* Anchar. *conſ.* 289. Et in dubio præſumitur, quod traxerit principium ex communi pecunia ſive ex rebus communibus. Specul. *De jud.* §. *ſequitur videre verſ. porro.* Bald. *in L. cum non ſolum. C. de bonis quæ lib.* aut recurrendum erit ad conjecturas, quas vide apud Gratian. *diſc. for. cap.* 714. *numer.* 9.

32 Lucrativa cauſa eſt minus favorabilis, quam oneroſa, & ideo agenti ex cauſa oneroſa magis ſuccurritur, quam agenti ex lucrativa. *L. ſciendum. ff. ex quib. cauſ. maj.* Honded. *conſ.* 34. *num.* 18. *lib.* 1. Jaſ. *in L. item quia. num.* 1. *ff. de pact.* Gratian. *diſc. for. cap.* 786. *num.* 18.

Lucrum debet participare, qui participat de damno. *L. ſi non fuerint. ff. pro ſocio.* Bald. *in L.* 1. *quaeſt.* 9. *C. eod.* Surd *conſ.* 389. *num.* 6. & 7. *lib.* 3. & Gratian. *diſc. for. cap.* 948. *num.* 34.

33 Lucrum dotale, hæreditas, legatum, legitima & ejuſmodi poſſunt repudiari in præjudicium creditorum. Peregr. *de jure fiſci. lib.* 6. ſive creditores ſint chirographarii, ſive hypothecarii. Bart. *in L. in fraudem. de jure fiſci.* Surd. *dec.* 140. *num.* 8. *conſ.* 300. *num.* 17. Giurba *de conſuet. Meſſan. cap.* 5. *gl.* 6. *num.* 13. & *gl.* 8. *num* 5. & 6. Gutierez *in cap quamvis num.* 24. *de pact. in* 6. Gratian. *diſc. for. cap.* 882. *a num.* 30.

34 Ex lucro mariti deducitur legitima, quando dos eſt inofficioſa. Phanuc. *de lucro dot. gl.* 5. *num.* 38. Mangil. *de imput. & detract. quaeſt.* 10. *nu.* 32. Bald. *conſ.* 495. *verſ. quadam Domina. num.* 2. *lib.* 5. Gratian. *diſc. for. cap.* 250. *numer.* 12.

35 Quæres quid dicendum de lucro ſortis? an ſit licitum? Reſpondetur ſi contractus non ſit illicitus, affirmative. Salon. ad S. Thom. 2. 2. *quaeſt.* 5. *de domin. art.* 6. *tit. an per ludum pecunia præſenti &c. concluſ.* 1. *verſ. ſecundo ſi jure tom.* 1. *fol.* 166. Sotus *de Juſt. & jur. lib.* 4. *quaeſt.* 5. *art.* 2. *col.* 5. ſic in ſponſione, quæ licet pendeat a fortuna, tamen eſt licita, & lucrum inde ſecutum eſt licitum, quia ratione incertitudinis, & dubii eventus lucrari & perdere licet. Santer. *de aſſecurat. par.* 2. *num.* 1. & 6. Straca *in tract. de ſponſion. par.* 3. *n.* 1. Azor. *inſtit. mor. tract.* 3. *lib.* 11. *tit. de contract. dub. cap.* 19. *dub.* 1. *verſ. ſed dicendum.* Sot. *de juſt. lib.* 4. *quaeſt.* 5. *art.* 2. Cacialup. *in tract. de lud. quaeſt.* 2. *in fin. ſub num.* 6. quia dubius fortunæ eventus contractus illicitos non facit. Clar. *in* §. *ludus. verſ. quæro etiam.* Caſtr. *in L.* 107. *ſub n.* 3. *de V. O.* Pariſ. de Put. *in tract. de ludo. ſub n.* 35. *verſ. an quando.* Scaccia *de commerc. & camb* §. 1. *quaeſt.* 1. *n.* 84. & *ſeqq. ex quibus.*

36 Infertur 1. licitum eſſe contractum in quo tibi do equum valoris ſcutorum centum pro pretio ſcutorum ducentorum aut plurium, mihi non ſolvendorum, niſi cum tu uxorem duxeris, aut ſi habeas, niſi cum filium ma-

maſculum ſuſceperis ex illa, aut ſub alia incerta conditione, ita ut ſi illa conditio non evenerit, ut lucreris illum equum, & plura exempla affert Scaccia *l.c.n.* 98. Ita licitus eſt contractus iſte. ſi ego do Titio centum ea conditione, ut ſi intet duos annos venero Romam, Titius reddat mihi centum & viginti quatuor, ſin minus Titius illa centum lucretur, quod lucrum eſſe conſuetum in Germania, Anglia & alibi teſtatur Scaccia *l.c. num.* 98. Ita valet & licitus eſt hic contractus. Pater habens duos, vel tres filios impuberes præter primo genitum dat Communitati trecentos aureos ea conditione, ut ſi illi filii ultra ſeptennium vixerint, communitas in ſingulos annos debeat reddere centum & duodecim pro centenario, ſi vero filii intra ſeptennium obierint, Communitas illos trecentos aureos lucretur, uti practicatur in Anglia. Azor. *l.c. cap.* 9. *verſ. certi juris*.

L U D U S.

Praxis Ludi.

1 Ludus eſt contractus, quo ludentes res ſuas periculo exponunt ob ſpem acquirendi rem alterius. Bonac. *de reſtit. diſp.* 2. *quæſt.* 3. *punct.* 1. Et jam cœptus non poteſt intermitti parte invita antequam ſors conſumatur, aliter ludere nolens poteſt compelli ad perficiendum, aut ſolvendum quod ſua intereſt. Azor. *moral. par.* 5. *lib.* 11. *cap.* 19. *dub.* 7. Bonac. *l.c.*

2 Ludus de natura ſua non eſt illicitus. Sotus *de juſt. lib.* 4. *quæſt.* 5. *art.* 2. *col.* 2. *verſ. ad quæſt.* Molina *de juſt. tom.* 2. *de contract. diſp.* 510. *verſ. quoad ſecundum.* Bonac. *l.c.* Scaccia *de commerc.* §. 1. *quæſt.* 1. *n.* 102. præſertim ſi fiat ad honeſtam recreationem: fit autem illicitus ex mala intentione, ex affectu ad malum, aut ſi interveniunt fraudes, blaſphemiæ, aut ſi alter dolo, vel vi trahitur ad ludendum, aut ſi luditur cum eo, qui non poteſt exponere pecuniam ad ludendum. Ita ludus taxillorum non eſt illicitus ex ſe, ſed tantum ob prohibitionem juris poſitivi. Stephan. Coſta *de ludo. art.* 4. *princ. n.* 5.

3 Porro tria ſunt ludorum genera. Primum eſt, in quo caſus, fortuna & ſors ſimpliciter dominantur, ut in ludo taxillorum, & ſimilium. Secundum genus eſt, in quo vires, ingenium, & ars præcipue regunt, uti paleſtræ, pilæ, ſcaccorum & ſimilium. Tertium in quo & ſors & ars mixtim gubernant. Secundum genus eſt permiſſum, alia duo genera ſunt prohibita de jure poſitivo. Et ita luſus alearum eſt prohibitus a jure communi. *L.* 1. *ff. de alea luſu.* Clar. *in* §. *ludus. verſ. ſed quæro.* Menoch. *de arbitr. caſ.* 399. Scaccia *de commerc.* §. 1. *quæſt.* 1. *nu.* 105. *verſ. ſub qua pœna*.

4 Ratio prohibitionis ludi, in quo ſors & fortuna ſimpliciter dominantur, eſt, quia cum fortuna ſit Deus, qui ejuſmodi ludo perdit, Divino Numini quaſi ſibi adverſo iraſcitur, & ad convitia & blaſphemias converti ſolet, tum quia qui perdit ludendo omnia perdit a fortuna cui fidit luſus. ubi vero res, vel ingenium regunt, qui perdit, ignorantiæ, non ſorti iraſcitur, & a ludo deſiſtit. Barb. *axiom. lib.* 10. *cap.* 30. *ax.* 2. ſed quare prohibetur ludus, in quo ars & fortuna gubernant: reſpondetur quod cum concurrunt cauſa permiſſiva, & prohibitiva, attenditur prohibitiva, & ita utile per inutile vitiatur, quia etiam in hoc ludo perdens, non ignorantiæ ſuæ, ſed ſorti iraſcitur, & ſpem in ſorte magis, quam arte collocans, vix abſtinet a ludo. Par. de Put. *de ludo ſub n.* 40. *verſ. tamen adverte*.

5 Hæc vero prohibitio plures effectus operatur, primo quod victori non detur actio, ſecundo quod victo detur repetitio. Et ita ceſſante cauſa finali luſus quod eſt lucrum, ceſſabit ipſe ludus, & ampliatur, quod non tantum victori non datur actio contra victum, ſed nec contra tertium, uti contra promiſſorem. Put. *de ludo num.* 20. Menoch. *de arbitr. caſ.* 399. & communis, quam ſequitur Farin. *de var. & diverſ. crimin. quæſt.* 109. Scaccia *de commerc. & camb.* §. 1. *quæſt.* 1. *nu.* 111. Cacialup. *de lud. quæſt.* 8. *ſub num.* 35. *caſ.* 9. Et victor, quamvis non petatur, in foro animæ ad reſtitutionem tenetur, nec acquirit ullum titulum, aut bonam fidem. DD. cit. & Diana *par.* 7. *tract.* 9. *reſ.* 1. *uſque ad fin.* Et victus non tenetur lucranti ſolvere amiſſum, quia cui datur actio ad repetendum, multo magis datur exceptio ad non ſolvendum; Theol. apud Dianam *par.* 2. *tract.* 17. *reſ.* 8. Covar. *in reg. peccatum. par.* 2. §. 4. *num.* 8. contra Garz. *de contract. & alios.* Neque partium conſenſu huic repetitioni utpote conceſſæ in favorem Reipublicæ renuntiari poteſt. Covar. *l.c. contra* Sot. *& alios*. Et ludentium contractus occaſione luſus initi non valent.

Hæc de jure, ſed quid ſi exſtat conſuetudo permit- 6
tens ludum de jure prohibitum. Reſpondetur Vincentem tunc in nullo foro tam interno, quam externo teneri ad reſtitutionem. Put. *de lud. numer.* 33. *verſ. an conſuetudo.* Cacialup. *eod. tract. quæſt.* 9. *ſub num.* 40. Steph. Coſta *eod. tract. art.* 3. *princ. ſub num.* 8. Clar. *in* §. *ludus. verſ. item vincens.* Molina *de contract. diſp.* 512. *verſ. lex* 2. quia conſuetudo, uti etiam ſtatutum, poſſunt facere licitum quod de jure poſitivo eſt illicitum, juxta DD. cit. & Scacciam *d. quæſt.* 1. *n.* 112 *&* 113. & quia victus repetendo allegat propriam turpitudinem, & committens, ſeu delinquens in Legem indignus eſt legis auxilio, & cum tam victor, quam victus ſint in pari cauſa turpitudinis, potior debet eſſe conditio poſſidentis, & irrationabilis videtur lex, quæ tendit in favorem victi, & in odium vincentis, qui æqualiter contra legem deliquerunt.

Sed quæres, an ſtante conſuetudine permittente lu- 7
dum de jure poſitivo prohibitum non tantum deneget victo repetitionem, ſed etiam concedat Victori actionem, & ita jus in utroque abrogare & corrigere. Reſpondetur correctionem juris eſſe odioſam, præſertim ſi fovet malos mores, & ideo aut eſt vitanda, aut ita ſtricte intelligenda, ut tantum corrigat in uno. Scaccia *de Jud. lib.* 2. *cap.* 8. *num.* 411. *& de commerc.* §. 1. *quæſt.* 1. *num.* 115. *verſ. breviter.* Hæc quoad forum externum, nam quoad internum conſuetudo fovens malos mores & peccatorum nutritiva non valet, ut dictum fuit in praxi *conſuetudinis*.

Quando vero victo datur repetitio, victor in foro 8
conſcientiæ non tenetur reſtituere, antequam per Judicis ſententiam fuerit condemnatus ad reſtituendum, quia cum in victorem tranſierit dominium, is, donec condemnatur, poteſt tuta conſcientia retinere. Boninſ. *tract. de lud. cap.* 12. *in fi. num.* 4. *&* 5. Sot. *de Juſt. & Jur. lib.* 4. *quæſt.* 5. *art.* 2. *concluſ.* 4. *col.* 4. Covar. *in reg. peccatum par.* 2. *cap.* 4. §. 4. *num.* 1. Scaccia *de commerc.* §. 1. *quæſt.* 1. *num.* 116. Molina *de contract. quæſt.* 514. *verſ. dubium eſt utrum.* Azor. *mor. par.* 3. *lib.* 4. *tit. de reſtit. cap.* 21. *quæſt.* 5. *verſ. tota igitur*. Contraria tamen ſententia videtur ad veritatem magis accedere, quod victor pecunias, quas fuit lucratus, pauperibus diſtribuat, aut victo. Ant. de Butr. *in cap.* 8. *quia plerique ſub num.* 7. ubi Innoc. qui tamen diſtinguit quod ſi victor victum traxit ad ludendum teneatur ad reſtitutionem, ſecus ſi victus a vincente non fuit tractus ad ludendum. Jo. And. Anchar. & alii. Prior tamen ſententia limitatur non procedere, quando lex diceret ludum fore nullum & irritum, tam in Judicio, quam extra, quia tunc lucrum ludi etiam in foro conſcientiæ ſententia etiam non lata deberet reſtitui, niſi per conſuetudinem fuiſſet huic legi derogatum. Scaccia *de commerc. l.c. num.* 120. *verſ. tempera*.

In ludo vero permiſſo & licito non licet ludere ul- 9
tra ſummam unius ſolidi. *L. ult. alearum. C. de relig. & ſumpt. fun.* Clarus *in* §. *ludus. verſ. ſcias tamen*. Salon. ad S. Tho. 2. 2. *quæſt.* 5. *de domin. art.* 6. *tit. an per ludum pecunia. verſ. ex his.* Scaccia *l.c. verſ. excipe tertio*. Et qui in ludo licito aut de jure ſeu conſuetudine permiſſo committit fraudem aut dolum, vincens in utroque foro tenetur ad reſtitutionem. Azor *moral. par.* 3. *lib.* 5. *cap.* 25. *notab.* 2. *&* 3. Franc. Garz. *de contract. cap.* 43. *num.* 9. Scaccia *de commerc.* §. 1. *quæſt.* 1. *num.* 123. *verſ. excipe tertio.* & non tantum tenetur reſtituere lucrum, quod fecit, ſed etiam lucrum, quod colludens deceptus feciſſet. Scaccia *l. c.* Azor. *d. cap.* 25. *not.* 2. Et non tantum tenetur reſtituere, quod per fraudem lucratus eſt, ſed etiam quod lucratus eſt ſine dolo & fraude. Scaccia *l.c. n.* 123. *verſ. ampl.* 2. *& quæſt.* 7. *par.* 2. *ampl.* 10. *ſub num.* 5. *verſ. infero tertio*.

Quæres ſi inter colluſores unus habeat pecuniam, a- 10
ut ſaltem poſſibilitatem ſolvendi, alter vero ſit pauper, aut filiusfam. minor, aut pupillus, poterit nc inops vel filiusfam. &c. lucrari ſi vincit. Reſp. negat. & ſi lucrum accepit, tenetur reſtituere. Sotus *de juſt. lib.* 4.

quæſt.

quæſt. 5. *art.* 2. *col.* 8. Azor. *moral. par.* 3. *lib.* 5. *cap.* 26. *quæſt.* 2. *& ſeqq.* Franc. Garz. *de contract. l.c. cap.* 43. *ſub num.* 4. Scaccia *de commerc.* §. 1. *quæſt.* 7. *par.* 2. *ampl.* 10. *num.* 5. *verſ. ſubinfero.* & quia pauper non poſſet perdere, ideo nec lucrari poſſet, alias poſſet vincere & non perdere, quod eſt contra naturam luſus, in quo periculum perdendi debet eſſe commune. Garz. & Scaccia *ll. cc.* Neque refert, quod contractus initus cum minore ſeu pupillo poſſit claudicare in favorem minoris &c. eo quod contractus ſit nullus ipſis nolentibus valere, & ſit validus ipſis volentibus valere juxta Scacciam *l.c. & limit.* 17. *n.* 9. *in primo caſu.* Reſpondetur enim duplicem poſſe conſiderari nullitatem ſeu injuſtitiam contractus, prima quæ procedit a ſola contrahentis inhabilitate non adhibitis ſolemnitatibus, ſi in reliquis contractus habeat ſua ſubſtantialia & juſtitiam, & in hac nullitate currere poteſt claudicatio. Secunda eſt, quæ procedit ex defectu ſubſtantiæ contractus aut illius injuſtitia, uti ſi in emptione deficit pretium aut alter enormiſſime læderetur ultra dimidium, aut dolo ſeu fraude fuiſſet deceptus, & in ludo ſi deficeret commune periculum, & adeſſet manifeſta inæqualitas, quæ certa ſunt, ſi colluſor, qui eſt ſolvendo ignorat impotentiam colluſoris, ſi vero ſciat, affirmant Sotus. *l.c.* Molina *de contract. diſp.* 508. Negant & non teneri ad reſtitutionem defendunt. Navar. *in man. cap.* 19. *n.* 12. Garz. *loc. cap.* 43. Azor. *moral. par.* 3. *lib.* 5. *cap.* 25. *qu.* 5. quia ſcienti & volenti non fit injuria.

11 Quæres ſecundo, quid dicendum, ſi unus ex colluſoribus alterum ſuperat in arte ludendi, tenetur ne ille qui eſt peritior in arte ludendi ſi quid fuerit lucratus reſtituere minus perito qui perdidit? Reſponſio eſt affirmativa, quia non eſt æqualis utriuſque conditio, ſed unus eſt quaſi certus de victoria, alter vero in periculo. Garz. *l.c. num.* 8. Azor. *moral. par.* 3. *lib.* 5. *cap.* 25. *quæſt.* 4. & communis apud Scacciam *l. c. num.* 5. *verſ. ſubinfero ſecundo.* ſecus ſi exceſſus in peritia non eſſet magnus, aut niſi colluſori eſſet cognita major peritia adverſarii.

12 Ludus eſt prohibitus (ſermo eſt de illicito) non ſolum Laicis, ſed etiam Clericis. Conc. Trid. *Seſſ.* 22. *cap.* 1. *de reform.* Sylveſt. *in verb. ludus a n.* 2. *L. ſolent. ff. de alea luſu.* Put. *in tract. de ludo. nu.* 2. Clar. *in §. Ludus. num.* 1. *&* 2. Menoch. *de arbitr. caſ.* 399. Farin. *De var. & diverſ. crim. tom.* 2. *quæſt.* 101. præſertim aleatum & cartarum & tabularum, quia ſunt luſus fortunæ qui prohibentur, ſicut etiam taxillorum, & non tantum cum conſiſtit in mera fortuna, ſed etiam eſt mixtus ingenio DD. cit. ſive ludatur in publicis, ſive privatis domibus; immo neque licet eſſe præſentes ludo, neque facere ad partem cum luſore, quia dicitur ludere, & non tantum in pecunia, ſed neque in alia re. Neque valet ſtatutum, aut conſuetudo permiſſiva; & quod amiſſum in ludo non repetatur non valet conſuetudo; quæ conſuetudo quamvis laicis in multis approbetur, in Clericis tamen reprobatur. Sylveſter *l.c. n.* 112. Clar. *l.c.* Farin. *ut ſupr. a num.* 48. In tantum vero ludus eſt prohibitus, ut Clericus perſeverans in ludo alearum, ſi eſt in ſacris poſt monitionem ſit deponendus; ſi vero eſt in minoribus, ſit excommunicandus. Farin. *quæſt.* 109. qui vult hodie pœnam etiam contra Clericos eſſe arbitrariam. Menoch. *de arbitr. d. caſ.* 399. Lim. ſi non eſt aſſuetus ludere, ſed una vel altera vice ludit. Abb. *in cap. Clerici. de vita honeſt. Cleric.* Lim. præterea in ludo licito puta qui conſiſtit in exercitio corporis vel ingenii, quamvis ludatur pro pecunia. Plura videri poſſunt apud Farin. *l.c.* Bajard. ad Clar. *in §. ludus. nu.* 7. dummodo non ludatur in magna quantitate. vide etiam Paſebal. *de patr. pot. par.* 1. *cap.* 6. *a n.* 84. Alciat. *de præſ. reg.* 3. *præſ.* 29. *num.* 6.

13 Ludus ergo punitur pœna arbitraria, ſermo eſt de luſu qui conſiſtit in fortuna, vel mixto. Clar. *in §. ludus. n.* 8. *verſ. ſed quæro.* & de Jure canonico ſi Laici moniti non deſiſtunt, excommunicantur, *cap. Epiſcopus. diſt.* 35. Sylveſter *in verb. Luaus. nu.* 10. Menoch. *de arbitr. loc. cit.* præſertim ſi in illo intervenit fraus; tunc enim quoad fraudantem intrat pœna furti & falſi extraordinaria Judicis arbitrio juxta facti & perſonarum qualitatem. DD. cit. & Farin. *d. quæſt.* 109. *num.* 61. Eandem pœnam incurrunt compellentes ad ludendum, vel proſequendum, quod quidem crimen ludi eſt mixti fori. DD. cit.

14 Ludum in ſua Domo retinens ultra Domus publicationem etiam alia extraordinaria punitur. Menoch. *l.c.* Farin. *ut ſupra.* & in tali Domo committens furtum Domino domus, vel faciens illi injuriam non punitur, immò denegatur illi actio civilis ad reperendum. Concluſio vero procedit in retinente ludum in domo pro lucro, & quæ diximus de furto in illa commiſſo, intellige ſi fuit commiſſum occaſione ludi. DD. cit.

15 Ludens cum filiofamilias, Monacho, vel Inſtitutore, qui alienam ludunt pecuniam, ſi vincit, committit furtum. Et in dubio, præſumitur ſcire qualitatem perſonarum, cum quibus ludit. ita Angelus *in verb. Ludus. n.* 7. Rol. *conſ.* 43. *lib.* 1. Put. *de ludo. poſt n.* 30. Farin. *l. c.*

16 Sed peccabitne ille mortaliter qui ludit ludo non prohibito cum intentione lucrandi magnam quantitatem? Videtur omnino peccare mortaliter, quia concupiſcit rem proximi ſui contra decimum Decalogi præceptum. Contrarium tamen eſt tenendum cum Molina. *de Juſt. & Jur. tom.* 2. *diſp.* 310. & Card. de Lugo. *de Juſt. to.* 2. *diſp.* 31. *ſect.* 1. *n.* 3. & alii quos citat Diana *par.* 7. *tract.* 9. *reſ.* 1. quia talis intentio, niſi aliunde malitiam aliquam contrahat, non eſt ex ſe mala. Neque concupiſcit rem alienam per media illicita ſed per viam juſtam. Neque petit damnum alterius ut malum & damnum illius eſt, ſed lucrum proprium tanquam ſibi debitum ex Jure juſtitiæ per juſtum ludi contractum.

17 Immo neque Ludens luſu de Jure prohibito peccat mortaliter eo quod Leges ejuſmodi ludos prohibentes ſint mere pœnales, & non obligent in conſcientia. Ita Trullench. & Dicaſtillo apud Dianam *l. c. reſ.* 2. contra Sylveſtrum *in verb. ludus. n.* 4. Toletum, & Salonium, quorum ultimorum ſententia, ſi bene notentur, quæ ſupra diximus, forte probabilior eſt & vera, quia excommunicatio ferri non poteſt, niſi propter culpam gravem; & ipſa etiam pœna civilis ſupponit culpam.

LUXURIA.

Praxis Luxuriæ.

1 Luxuria non plus habere debet quam caſtitas, §. *fin. auth. de reſtit.* & ideo ſi fuerunt alicui prohibitæ nuptiæ cum certa puella ſub pœna amiſſionis legati, illud amittitur, quamvis illi puellæ non nupſerit, ſi cum ea inhoneſte vivat ob veriſimilem mentem Teſtatoris, qui hoc etiam prohibuiſſet tanquam magis ignominioſum. & pœnæ contra nubentes extenduntur etiam ad eas, quæ non caſte vivunt. Gonzal. *ad reg.* 8. *Cancell. gl.* 57. *in fin. n.* 55. Gratian. *diſc. for. cap.* 213. *n.* 86.

2 Luxuria eſt mater inopiæ, & inducit egeſtatem rei familiaris. Flor. *lib.* 4. *epit. cap.* 1. Salluſt. *de bello Catil. in princ.* Dec. *in cap. paſtoralis in fi. nu.* 6. *verſ. ſed iſta reſponſio. de jud.* Coſta *in repet. cap. ſi pater. in verb. legavit. col.* 10. *verſ. quoniam etſi agnoſcam. n.* 39. *de teſtam. in* 6. Pinell. *in L. fin. n.* 115. *&* 122. *C. de bon. mat.* Cald. *de reſtit. in integr. in verb. cum non abſimilis. n.* 15. *uſque ad* 19. Gratian. *loc. cit. num.* 53.

3 Luxurioſa vita dici non poteſt in filia niſi ex pluribus actibus, & poteſt eſſe etiam ſine tactu corporis, hoc eſt, ſine corporali commixtione. *L. non tamen. §. ſi emancipatus. ff. contra tab. L. athleta. §. Pomponius. ff. de his qui not. infam.* Bald. *conſ.* 253. *lib.* 2. Tuſc. *concluſ.* 577. *in verb. exhæred. n.* 13. *tom.* 3. Gratian. *diſc. for. cap.* 213. *num.* 59. & ad exhæredationem filiæ ſufficit vita inhoneſta, quamvis ab aliquo non fuerit cognita & ſufficit conatus ad ſtuprum, quamvis illud non fuerit conſummatum.

4 Mulier ut dicatur luxurioſa aut luxurioſe vivere, requiritur, quod fornicationis vitio fuerit aſſuefacta. aliud eſt enim eſſe luxurioſum & aliud luxurioſe vivere. *L. & mulier.* 15. *ff. de curat. furioſ. vel prodig. ubi* gl. ait, quod tunc interdicitur bonis mulieri luxurioſe viventi, quando prodiga eſt ſuæ perſonæ; quia tunc præſumitur etiam prodiga rerum, & quando prodigali luxuria vivit, hoc enim eſt vivere luxurioſe. *L. ex damni.* 40. *verſ. quia honeſtus modus.* ubi gl. in verb. *luxuria. De damn. infec.*

FINIS TOMI SECUNDI.

VAA 1531366

Digitized by Google

165.
H.
4.

Digitized by Google

Digitized by Google